





# అష్టోత్తర శ తోపనిషదః

సర్వోపనిషత్సామగ్ర హేణ  
 మహానారాయణీయాద్యనుబంధేన చ సహితాః,  
 ఏతదాత్మకోఽయం గ్రంథః  
 నానాదేశకోశసాహాయ్యేన పండితైః  
 సమ్యక్ పరిష్కృత్య



వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

ఇ త్యే తైః,

చెన్నపుర్యాం.

స్వీయ 'శ్రీరామ' ముద్రణశాలాయాం

ముద్రాప్య ప్రకటికృతః.

౧౯౨౮.

*All Rights Reserved.*



Printed by  
V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS,  
at the "SRI RAMA" PRESS,  
MADRAS.—1928

## భూ మి కా.



సహశయాః,

భారతవర్షీయాణాం ప్రమాణభూతాశ్చత్వారో వేదాః తే  
 మంత్రబ్రాహ్మణోపనిషదాత్మకాః. కర్తవ్యార్థో జ్ఞానమార్గ ఇతి మార్గ  
 ద్వియమస్తి ముముక్షువై. కర్తవ్యార్థావలంబినో జ్యోతిష్టుమాదీన్  
 యజ్ఞాన్ విధాయ, చిత్తశుద్ధిం లభ్యా తన్మూలేన జ్ఞానమవలంబ్య,  
 మోక్షం లభన్తే. తేషాముపయుక్తావేవ మంత్రబ్రాహ్మణభాగౌ. జ్ఞాన  
 చూర్గావలంబినాం తు వినైవ కర్తానుష్ఠానం మోక్షః. తదుపదేశవి  
 ధాయవేదభాగ ఏవోపనిషన్నామ్నా వ్యవప్రాయతే. ఋరబ్రహ్మస్వ  
 రూపం, తత్ప్రాప్యసాయః, తత్ప్రాప్తిః ఫలమిత్యేతే విషయా ఉప  
 నిషద్భాగే ప్రతిపాద్యన్తే. అత ఏవ బ్రహ్మజ్ఞానుభిరుపనిషత్ప్రతిపాద్య  
 బ్రహ్మజ్ఞానాకామనయాఽయం పరిభాగః శీల్యతే. తేషాం సౌకర్యాయ  
 సర్వవేదేభ్య ఉపనిషదః ప్రత్యేకం సంగృహ్య 'అష్టోత్తరశతోపనిషదః'  
 ఇతి నామ్నాముద్రాపితాః. బహుకాలాదస్య గ్రంథస్యాంధ్రలిప్యాం  
 ముద్రితస్యానువలంభాదస్తాభిరాయసాక్షరైః చిక్షణపత్రేషు సుష్టు  
 ముద్రాప్య ప్రకటికృతః. సర్వేఽపీమం గ్రంథమాదృత్యాస్తానేతాదృశ  
 గ్రంథముద్రణే ప్రోత్సాహయన్త్వీతి మహతోఽభ్యర్థయామహే.

<p>శైవభూతిః                  విభవ సం॥ చైత్ర శు ౧౩                  గురువాసరః.</p>	}	<p>వావిల్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్.</p>
---	---	---



# విషయ సూచికా.

విషయ } సంఖ్యా	విషయాః	పుట } సంఖ్యాః.
౧.	సర్వోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః	౧
౨.	వాజసనేయసంహితోపనిషత్	౧౨౭
౩.	తలవకారోపనిషత్ (కేన)	౧౨౯
౪.	కతోపనిషత్	౧౩౨
౫.	ప్రశ్నోపనిషత్	౧౪౧
౬.	ముండకోపనిషత్	౧౪౯
౭.	మాండూక్యోపనిషత్	౧౫౫
౮.	త్వత్తిరీయోపనిషత్	౧౭౦
౯.	ఐతరేయోపనిషత్	౧౮౫
౧౦.	ఛాండోగ్యోపనిషత్	౧౯౦
౧౧.	బృహదారణ్యకోపనిషత్	౨౬౬
౧౨.	బ్రహ్మోపనిషత్	౩౪౬
౧౩.	శైవలోపనిషత్	౩౪౮
౧౪.	జాబాలోపనిషత్	౩౫౦
౧౫.	శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్	౩౫౩
౧౬.	హంసోపనిషత్	౩౬౩
౧౭.	ఆరుణికోపనిషత్	౩౬౫
౧౮.	గర్భోపనిషత్	౩౬౭
౧౯.	నారాయణోపనిషత్	౩౭౩
౨౦.	వరహహంసోపనిషత్	౩౭౪
౨౧.	అమృతబిందుపనిషత్	౩౭౬
౨౨.	అమృతనాదోపనిషత్	౩౭౭
౨౩.	అధర్వశిరోపనిషత్	౩౮౦
౨౪.	అధర్వశిఖోపనిషత్	౩౮౪
౨౫.	మైత్రాయణ్యోపనిషత్	౩౮౬
౨౬.	కౌషీతకీ బ్రాహ్మణోపనిషత్	౩౯౬
౨౭.	బృహజ్ఞాబాలోపనిషత్	౪౧౨
౨౮.	నృసింహతాపనీయోపనిషత్	౪౨౫
౨౯.	కాలాగ్నిర్మద్రోపనిషత్	౪౪౯
౩౦.	మైత్రేయోపనిషత్	౪౫౧
౩౧.	సుబాలోపనిషత్	౪౫౬

విషయ } విషయాః  
సంఖ్యా }

{ పుట  
సంఖ్యాః.

౩౨. క్షురితోపనిషత్	...	౪౭౦
౩౩. మంత్రితోపనిషత్	...	౪౭౨
౩౪. సర్వసారోపనిషత్	...	౪౭౪
౩౫. నిరాలంబోపనిషత్	...	౪౭౮
౩౬. శుకరహస్యోపనిషత్	...	౪౮౧
౩౭. వజ్రసూచ్యుపనిషత్	...	౪౮౫
౩౮. తేజోబిందూపనిషత్	...	౪౮౭
౩౯. నాదబిందూపనిషత్	...	౫౧౩
౪౦. ధ్యానబిందూపనిషత్	...	౫౧౭
౪౧. బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్	...	౫౨౪
౪౨. యోగతత్త్వోపనిషత్	...	౫౩౧
౪౩. ఆత్మబోధోపనిషత్	...	౫౩౯
౪౪. శారదవర్తిప్రాజ్ఞోపనిషత్	...	౫౪౧
౪౫. త్రిశిఖాబ్రాహ్మణోపనిషత్	...	౫౬౯
౪౬. సీతోపనిషత్	...	౫౭౯
౪౭. యోగచూడామణ్యుపనిషత్	...	౫౮౩
౪౮. నిర్వాణోపనిషత్	...	౫౯౧
౪౯. మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్	...	౫౯౩
౫౦. దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్	...	౫౯౯
౫౧. శరణోపనిషత్	...	౬౦౨
౫౨. స్కందోపనిషత్	...	౬౦౫
౫౩. త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషత్	...	౬౦౬
౫౪. అద్వయతారతోపనిషత్	...	౬౩౯
౫౫. రామరహస్యోపనిషత్	...	౬౪౨
౫౬. రామతాపసీయోపనిషత్	...	౬౫౪
౫౭. వాసుదేవోపనిషత్	...	౬౬౬
౫౮. ముద్గలోపనిషత్	...	౬౬౮
౫౯. శాండిల్యోపనిషత్	...	౬౭౧
౬౦. వైంగలోపనిషత్	...	౬౮౪
౬౧. భిక్షుతోపనిషత్	...	౬౯౨
౬౨. మహాోపనిషత్	...	౬౯౩
౬౩. శారీరతోపనిషత్	...	౭౨౩
౬౪. యోగశిఖోపనిషత్	...	౭౨౫

# VII

విషయ } విషయాః  
సంఖ్యా }

{ పుట  
{ సంఖ్యాః.

౬౫. తురీయాతీతావధూతోపనిషత్	...	౭౪౬
౬౬. సన్న్యాసోపనిషత్	...	౭౪౭
౬౭. పరమహంసరీవాజతోపనిషత్	...	౭౫౬
౬౮. ఆత్మచారిణోపనిషత్	...	౭౬౧
౬౯. అవ్యక్తోపనిషత్	...	౭౬౪
౭౦. ఏకాత్మరోపనిషత్	...	౭౬౯
౭౧. ఆష్టశ్రాంతోపనిషత్	...	౭౭౦
౭౨. సూర్యోపనిషత్	...	౭౮౮
౭౩. అత్యుపనిషత్	...	౭౯౦
౭౪. ఆధ్యాత్మోపనిషత్	...	౭౯౩
౭౫. కుండిణోపనిషత్	...	౭౯౮
౭౬. సానిత్యుపనిషత్	...	౮౦౦
౭౭. ఆత్మోపనిషత్	...	౮౦౨
౭౮. పాశపత్యబ్రహ్మోపనిషత్	...	౮౦౫
౭౯. పరబ్రహ్మోపనిషత్	...	౮౦౯
౮౦. అవధూతోపనిషత్	...	౮౧౩
౮౧. త్రిపురాతాపిన్యూపనిషత్	...	౮౧౫
౮౨. దేవ్యుపనిషత్	...	౮౨౮
౮౩. త్రిపురోపనిషత్	...	౮౩౧
౮౪. కతోపనిషత్	...	౮౩౨
౮౫. భావనోపనిషత్	...	౮౩౬
శ్రీచక్రం	...	౮౩౯
౮౬. రుద్రహృదయోపనిషత్	...	౮౪౨
౮౭. యోగకుండల్యుపనిషత్	...	౮౪౫
౮౮. భక్తజాబాలాపనిషత్	...	౮౫౪
౮౯. రుద్రాత్మజాబాలాపనిషత్	...	౮౬౨
౯౦. గణపత్యుపనిషత్	...	౮౬౬
౯౧. దర్శనోపనిషత్	...	౮౬౮
౯౨. తారసారోపనిషత్	...	౮౮౧
౯౩. మహావాక్యోపనిషత్	...	౮౮౪
౯౪. పంచబ్రహ్మోపనిషత్	...	౮౮౫
౯౫. ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్	...	౮౮౮
౯౬. గోపాలతాపన్యూపనిషత్	...	౮౯౧

# VIII

విషయ } విషయాః		{ పుట సంఖ్యాః.
౯౭. కృష్ణోపనిషత్	...	౯౦౧
౯౮. యాజ్ఞవల్క్యోపనిషత్	...	౯౦౪
౯౯. వరాహోపనిషత్	...	౯౦౭
౧౦౦. శాట్వాహనీయోపనిషత్	...	౯౨౩
౧౦౧. హయగ్రీవోపనిషత్	...	౯౨౬
౧౦౨. దత్తాత్రేయోపనిషత్	...	౯౨౯
౧౦౩. గారుడోపనిషత్	...	౯౩౨
౧౦౪. కలిసంతరణోపనిషత్	...	౯౩౬
౧౦౫. జాబాల్యుపనిషత్	...	౯౩౭
౧౦౬. సౌఖ్యగ్యులక్ష్మ్యుపనిషత్	...	౯౩౮
౧౦౭. సరస్వతీరహస్యోపనిషత్	...	౯౪౨
౧౦౮. బహ్వచోపనిషత్	...	౯౪౭
౧౦౯. ముక్తికోపనిషత్	...	౯౪౯

---

౧. సన్న్యాసోపనిషదః	...	౯౫౯
౨. యోగోపనిషదః	...	”
౩. సామాన్య వేదాంతోపనిషదః	...	”
౪. వైష్ణవోపనిషదః	...	౯౬౦
౫. శైవోపనిషదః	...	”
౬. శక్త్యుపనిషదః	...	”

ఇతి సర్వోపనిషత్సామ్యసహితా అష్టోత్తరశతోపనిషదః.

## అనుబంధవిషయాః.

---

౧. నారాయణీయా యాజ్ఞిక్యపనిషత్	...	౧
౨. బ్రహ్మసూత్రాణి	...	౧౯
౩. భగవద్గీతా	...	౩౪
౪. మహావాక్యరత్నావళిః	...	౬౮
౫. పురుషసూక్తమ్, బ్రహ్మమేధః	...	౯౫
౬. అద్వైతతారావళిః	...	౯౬

---

శ్రీ రస్తు.

ఓం తత్సద్భిక్షాణే నమః.

## సర్వోపనిషత్సత్త్వర్యసంగ్రహః.

—

శ్లో. ఓమహం సచ్చిదానందం ద్వైతాభావోపలక్షితమ్,  
శివం ప్రశాంత మమృతం శుద్ధం బ్రహ్మైవ కేవలమ్.

—

ఓం నమో బ్రహ్మదిభ్యో బ్రహ్మవిద్యా సంప్రదాయకర్తృభ్యో  
వంశర్షిభ్యో నమో గురుభ్యో నమో మహాద్భ్యః. సర్వోప  
నిషత్సత్త్వర్యసంగ్రహః ప్రత్యగర్థో బ్రహ్మైవాహ మస్మి,  
బ్రహ్మైవాహమస్మి.

—

శివాయ హరయే ధాత్రే వసిష్ఠాయ చ శక్తయే, పరాశరాయ  
న్యాసాయ నమోఽస్తు శుకయోగినే. శ్రీగౌడపాదాచార్యాయ మాం  
ఘాత్యాత్మోపదేశినే, గోవిందభగవత్పాదాచార్యాయ చ నమోనమః. సా  
క్షాచ్చివావతార శ్రీశంకరాచార్యమూర్తయే, గురవే సర్వజగతాం  
భాష్యకారాయ తే నమః. శ్రీమద్వివరణాచార్యం శారదాపీఠవాసినమ్,  
సురేశ్వరగురుం వందే పద్మపాదాదికాం స్తథా. తచ్చిష్యశిష్యశిష్యాది  
గురుపారంఘరీక్రమాత్, సర్వశాస్త్రప్రవక్తారం శ్రీశివాంశభవం గురుం,  
శ్రీవిద్యారణ్యచరణం వందేఽస్తద్దేశికాం స్తథా, పృథుప్రస్థురీవాసి వెల  
నాడుద్విజోత్తమాన్, వేదశాస్త్రశ్రోతనిస్థాన్ యాయజ్ఞాకాన్వవాయి  
నః, విద్యాగురూన్ వాసుదేవశాస్త్రిణ స్సర్వవిద్వరాన్. ప్రణమామి  
ముహూర్భక్త్యా భాష్యపాఠాదికర్తృసు, శ్రవణసాదబలేనైవ విజ్ఞాతం  
యచ్చ కించన. సర్వోపనిషదా మేతత్సత్త్వర్యం భాష్యసమృతం, శ్రుతి  
వాక్యై స్తథాఽచార్యవాక్యైరేవ విశేషతః, జిజ్ఞాసుజనతోపాయ  
సంగ్రహేణ బ్రవీమ్యహమ్.



శ్రీ బెంగళూరుసిద్ధాంతిను బ్రహ్మణ్యమనీషిణా,  
సర్వోపనిషదాం కించి త్తాత్పర్య మిహ కథ్యతే.

బ్రహ్మవిద్యాప్రాప్త్యవసరగ్రంథమనాయ తత్తదుపనిషదుక్తశాంతిః సరేత్.



౧. వాజసనేయసంహితోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదే వాజసనేయసంహితాంతే ఈశావాస్యమిత్యా  
దయోఽష్టాదశమస్త్రాః కర్తవ్యవినియుక్తాః. కిం త్వకర్తవ్యేషస్యాత్మన  
శుద్ధత్వాపావనిధ్యైకత్వ నిత్యత్వాశరీరత్వసర్వగతత్వాదిలక్షణయా  
ధాత్వప్రకాశకాః. అతశ్చ రహస్యార్థజ్ఞాపకతయా ఉపనిషద ఇత్యు  
చ్యంతే. తత్రాత్మనో యాధాత్వ ముత్పాద్యం వికార్య మాప్యం  
సంసార్యం వా, కర్తృభాక్తృవేతి సందేహాః. తత్రాత్మవ్యవిద్యాధ్యస్తా  
నేకత్వకర్తృత్వభాక్తృత్వాదిక మశుద్ధత్వపావనిధ్యత్వాదికం చోపా  
దాయ యశ్చ కర్తృఫలాగ్ధీ ద్విజాతి రహ మి త్యాద్యధ్యాసవాంశ్చ,  
త మధికారిణముద్దిశ్య లోకబుద్ధిసిద్ధాని కర్తాణి విహితాని. తస్మాత్తే  
మస్త్రాః ఆత్మయాధాత్వప్రకాశనేన కర్తృవిజ్ఞానం నివర్తయంత శిశ్యోక  
మోహాదివిచ్ఛేదకమాత్మైకత్వజ్ఞాన ముత్పాదయంతీతి. అత్రాద్యమస్త్రేణ  
సర్వేషణాఽరిత్యాగేన జ్ఞాననిష్ఠాక్తా. ద్వితీయేన మస్త్రేణ తు జిజీవిషూ  
ణా మజ్ఞానాం జ్ఞాననిష్ఠాసంభవేన కర్తృనిష్ఠాక్తా. అనుర్యా నామత ఇత్యా  
దినా అవిద్యన్నిందాద్వారేణ స పర్యగా దిత్యాదిమంత్రైః అకాయ  
సపాపపద్ధ మిత్యాద్యాల్లే యాధాత్వ ముక్తమ్. అకామినాంతు సన్నాన్  
సినాం “యస్మిన్సర్వాణి భూతాన్యాత్మైవాభూద్విజానతః. తత్రకో మో  
హః కశిశ్యోక ఏకత్వ మనుపశ్యత” ఇత్యాత్మైకత్వజ్ఞాననిష్ఠా దర్శితా. జ్ఞాన  
కర్తృణోః పృథక్ఫల శ్రవణాత్ న సముచ్చయః, యస్తు కర్తృసముచ్చితజ్ఞానం  
పురుషార్థసాధనం వేద,తస్య సముచ్చయ కారిణః క్రమేణ పురుషార్థసిద్ధిః.  
అవిద్యయాఽగ్ని మోత్రాదికర్తృణా మృత్యుం స్వాభావిక ప్రమాదాదికం  
తీర్త్వా విద్యయా దేవతాత్మైకజ్ఞానేన అమృతం దేవతాత్మభావ మశ్ను  
త ఇత్యుక్తం. సుభవాసంభవశబ్దాభ్యాం అన్యదేవేతి శబ్దేన చ జ్ఞానకర్త  
ణోః పృథక్ఫలాక్ర్యా విరుద్ధయో స్థయోర్న సముచ్చయః. తస్మాత్సన్నాన్

సింహం కర్మాసముచ్చితబ్రహ్మతేష్యజ్ఞాననిష్ఠయైవామృతత్వసిద్ధి రి త్యైవ నిపద స్సిద్ధాంతః.

ఇతి వాజసనేయసంహితోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.



౨. కేనోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

సామవేదే తలవకారశాఖోపనిషది సవమాధ్యాయః కేనేషిత మిత్యాదిః. తత్ర చ శ్రౌతాని స్మార్తాని చ కర్మాణి దక్షిణమార్గప్రతి పత్తయే పునరావృత్తయే చ భవంతీతి సుకృతపరిపాకాద్విరక్తస్య ప్రత్యగాత్మవిషయా జ్ఞానా ప్రవర్తతే తదేత ద్వస్తుప్రశ్నప్రతిపచన లక్షణయా శ్రుత్యా ప్రదర్శితే. మనఃప్రాణవాక్చక్షుశ్శోశ్చ్రిత్రాణి కే నాభిపేతాని ప్రేషితాని చ స్వస్వకార్యే ప్రవర్తంత ఇతి ప్రత్యగాత్మ జ్ఞానో శ్శిష్యస్య ప్రశ్నః. సర్వస్వైవ కరణకలాపస్య యదర్థప్రయుక్తా ప్రవృత్తిః శుద్ధ్యైవావ చేతయిశ్యత్యేన శ్రోతస్య శ్రోతమిత్యాదినా జ్ఞేయం. యతి శ్చైతన్యాధిస్థితస్యైవ శ్రోతాదే స్వస్వకర్తృత్వమతా, అత శ్శోశ్చ్రిత్రాదే శ్శోశ్చ్రిత్రాదిలక్షణం బ్రహ్మతేతివిదిత్వా శ్రోతాద్యాత్మ భావం పరిత్యజ్య ధీమంతః మమకారాహంకారలక్షణా దస్తాల్లోకా ద్వ్యావృత్త్య సర్వేషణాః పరిత్యజ్య అమరణధర్మాణో భవంతీతి గురోః ప్రతిపచనమ్. చక్షుర్వాఙ్మనాంసి స్వప్రకాశకం బ్రహ్మ స గచ్ఛన్తి. ఇంద్రియమనసోఽచరత్వాత్తద్భ్రష్టేదృశ మితి స విజానీమః. మనఃప్రభృతీనాం ప్రేషకత్వేనాస్తీ శ్యమమితం. స ప్రత్యక్ష మనుభూతం. త త్కేన ప్రకారేణ జ్ఞేయమ్? ఉపదిశే చ్చిహ్వాయ? జాతిగుణక్రియా విశేషణరాహిత్యేన తదస్యపై ఉపదేష్టుం స శక్యమ్. ఏవం ప్రత్యక్షాది స్రమాణైః ప్రత్యాయయితు మశక్యత్వేపి తదుపదేశార్థ మౌగమ ఇష్యతే. విదితావిదితాభ్యాం అవిద్యాతత్కార్యాభ్యాం విలక్షణం తత్. ఇథం హేయోపాదేయప్రతిషేధేన స్వాత్మానవ్యత్వా ద్భ్రష్టేణా స్తద్విషయా జ్ఞానా శిష్యస్య నివర్తితా స్యా దితి తాత్పర్యమ్. త త్కథమసి ప్రపచనమేథాబహుశ్రుతయజ్ఞాదిభ్యోఽవగస్తుం స శక్యతే ఆచారోపదిష్టతత్త్వమస్యాదిమహావాక్యైః అహం బ్రహ్మసీతి శాబ్దా

పరోక్షే బ్రహ్మచైతన్య మధిగమ్యతే. కర్మణ్యుపాసనే చాధిక్యత స్సంసారి  
 ఫలం ప్రాప్తు మిచ్ఛన్ సాధనానుష్ఠానేన. తస్మాదన్య ఉపాసోఽపిష్ఠు  
 రీశ్వరో వా బ్రహ్మ భవతు మర్హతి, న త్వత్కా లోక ప్రత్యయవిరో  
 ధాత్. ఇతి శిష్యశంకాం పరిహర్తుం వాఙ్మనశ్చక్షుశ్శ్రోత్ర ప్రాణాదిభి  
 రుపాన్యం బ్రహ్మ న భవతి. తై ర్యదగ్రాహ్యం, తే చ యద్భవేన చేష్టంతే,  
 తద్భ్రష్టాతి జ్ఞేయమిత్యుక్తం. ఏవం హేయోపాదేయవిపరీతస్త్వ  
 మాత్మా బ్రహ్మేతి ప్రత్యాయితః శిష్యః అహమేవ బ్రహ్మేతి సుష్టు  
 మా గృహ్ణీయా దిత్యాచార్యః శిష్యబుద్ధివిచాలనార్థం వక్తి. యది  
 మన్యనే సుష్టు వేదాహం బ్రహ్మేతి తదల్పమేవ. య ద్విధ్యస్తనరోఽ  
 పాధివిశేష మనస్త మేక ముద్వేషం బ్రహ్మ న త త్సువేద్యమ్. తస్మా  
 దద్యాపి ఓచార్యమేవ మన్యే. ఏవం శిష్యాచార్యసంవాదం ప్రదశ్యన్  
 శ్రుతి స్సమస్తసంవాదనివృత్త మర్థం బోధయతి. విదుషా బ్రహ్మహమితి  
 విజ్ఞాత మన్యదిత్యవిజ్ఞాతమ్. అవిదుషాన్యదితి విజ్ఞాతం బ్రహ్మహమితి  
 విజ్ఞాతమ్. ప్రతిబోధవిధితం నిర్వికల్పక స్వరూపసంవిత్సంవేద్యం బ్రహ్మ.  
 తాదృశీ సంవి ద్భ్రష్టావిద్యా. తయా అమృతం విందతే. కష్టా ఖలు  
 సంసారగతి రజ్ఞానాత్. అత ఇహైవ చే న్ననుభోతృఽధిక్యతో యద్యవే  
 దిత్, తదాఽస్తి సత్యమ్. యది నావేదిత్ తదా మహా వినాశః స్యాత్.  
 తస్మా త్సర్వభూతేషు చైక మాత్మతత్త్వం విజ్ఞాయ ధీమంతః ప్రవృత్తి  
 ధర్మా ద్వ్యవృత్త్య అద్వైత మాపన్నా స్సన్తః అస్మతా భవన్తి. య  
 త్ప్రేమాదై ర్విజ్ఞాతం తదస్తి. యన్నాస్తి తదజ్ఞాతం. శశశృంగకల్ప  
 మత్యంత మసదేవ దృష్టం. తథై వావిజ్ఞాతం బ్రహ్మసదేవ స్యా దితి  
 మందబుద్ధీనాం వ్యామోహానిరాసాయ కాచి దాఖ్యానికోచ్యతే.  
 తదేవ హి బ్రహ్మ చుర్విజ్ఞేయం దేవానాం, జయపరాజయహేతు స్సురా  
 సురాణాంచ త త్కథం నా స్తీ త్యేతస్సార్థస్య అనుకూలాని వచాం స్యత్ర  
 దృశ్యంతే. బ్రహ్మపిద్యావ్యతిరేకేణ ప్రాణీనాం కర్తృత్వా ద్యభిమానో  
 మిఖ్యేతి దర్శయ త్యాఖ్యానికా. యథా దేవానాం జయాద్యభిమాన  
 స్తద్వదితి. దేవాసురసంగ్రామే ధర్మ సేతు భేత్తూ అసురాః బ్రహ్మైవ  
 విజిగ్యే. తదజానంతో దేవాః అస్మాక మేవాయం మహిమేత్యైకం. త.  
 మిథ్యాభిమానా త్పరాభవేయ దేవా ఇత్యనుకంపయా మాయ బ్రహ్మ

పరమేశ్వరాఖ్యం దేవానా మింద్రియగోచరే సాదుర్బభావ. కిమి  
దం పూజ్యం మహా ద్భూత మితి బ్రహ్మ న స్యజానంతి దేవాః. అగ్ని  
ర్వాయుశ్చ తద్విజ్ఞాతు మశక్తౌ వభూతాం. సువాదమాత్రమపి నా  
దాదింద్రాయ. తిరోహితం బ్రహ్మ. యత్రాకాశే దృష్టం తిరోహితం  
బ్రహ్మ తత్రైవ తస్మా వింద్రస్య భక్తిం బుద్ధ్యా బ్రహ్మవి ద్యోమారూపిణీ  
సాదురభూత్. హైమవతీం పప్ర చ్ఛేంద్రః కిమేత ద్దృష్టమితి. సా  
బ్రహ్మేతి హేమవాచ. తస్మలేన విజయోఽస్తాభిః ప్రాప్త ఇతి మత్వా  
దేవా దురభిమానం తత్యజః. పార్వతీముఖా దిదం బ్రహ్మే త్యతిశయేన  
జ్ఞాతవా నింద్రః ఇత్యధిదైవతం=దేవతావిషయం బ్రహ్మణ ఉపమానద  
ర్శనమ్. అధాధ్యాత్మం=అనంతరం ప్రత్యగాత్మవిషయ ఆదేశ ఉచ్యతే.  
నిరుపాధికం బ్రహ్మ మందబుద్ధిభి రాకలయితం న శక్యతే ఖలు. అంతః  
విద్యున్ని మేషణవత్ ద్రుతి ప్రకాశనధర్మీ త్యధిదైవతం. మనః ప్రత్యయన  
మకాలాభివ్యక్తిధర్మీ త్యధ్యాత్మం చ. ఏవ మాదిత్యమానం బ్రహ్మ మంద  
బుద్ధిగమ్యం భవతీత్యుక్తమ్. ఏవం సగుణబ్రహ్మోపాసకో గుణవాక్  
భవతి; నిర్గుణబ్రహ్మోపాసకస్తు బ్రహ్మైవ భవతి సర్వవిషయవ్యాప్తుత  
ప్రత్యగాత్మనిష్ఠత్వా ద్బ్రహ్మవిద్యాయాః బ్రహ్మవిద్భూతైవ భవతీతి  
వేదాంతసిద్ధాంతాత్. య ఏతాం బ్రహ్మవిద్యాప్రతిష్ఠాం వేద అవిద్యా  
కామకర్మలక్షణం సంసారిబీజం విధూయ సుఖాత్మకే స్వాత్మని ప్రతితి  
ష్ఠతి. న పున స్సంసార మాపద్యత ఇత్యభిప్రాయః.

— ఇతి తలవకాగోపనిషత్ప్రారంభసంగ్రహః. —



### 3. అథ కరోపనిషత్ప్రార్థనవిషయార్థసంగ్రహః.

ఓం నమో భగవతే వైవస్వతాయ మృత్యువే బ్రహ్మవిద్యా  
చార్యాయ నచికేతన చ. సగేర్ధాత్లో ద్విశరణగత్యవనాదనార్థస్యాప  
నిపూర్వస్య క్విప్సృశ్చయంతస్య ధూప ముపనిషదితి. ఉపనిషచ్ఛబ్దేన  
వేదాంతవేద్యవస్తువిషయా విద్యోచ్యతే—అవిద్యాదే స్సంసారిబీజస్య  
విశరణా ధ్ధింననా ద్విదాశనా దిత్వనేనార్థయోగేన బ్రహ్మవిద్యా. తత్త్వా  
పకో వేదాంతశోఽపనిష దిత్వ్యుచ్యతే. ప్రయోజనం చాత్యంతికి సంసార

## సర్వోపనిషత్పాఠ్యసంగ్రహః.

నిపుత్తి స్ఫుష్టాస్తాపిలక్షణా. తత్రాఖ్యాయికా విద్యాస్తుత్యర్థా. —వా  
జశ్రవసా నామ యజమానః సర్వమేధేనేజే. సర్వస్వం ధనం దక్షిణం  
దక్షా. తస్య పుత్రో నచికేతా నామ బభూవ. ఋత్విగ్భ్యో దీయ  
మానాః జీర్ణాః గాః పశ్యన్ తాత కస్తే మాం దాస్యసీ త్యపృచ్ఛత్.  
నాయం కుమారస్వభావ ఇతి క్రుద్ధస్స నితా మృత్యవే త్వాం దదామీ  
త్యువాచ. స చపిత్రాజ్ఞయా యమభవనం గత్వా తిస్రో రాత్రీ రువాస.  
వైవస్వత శ్శోచవాసిన మతిథిం పూజయన్ త్రీ స్వరా స్తదా. వప్రే చ  
నచికేతాః పితౄ శ్శాంతిసంకల్పతాదికం ప్రధమం వరం; అగ్నివిజ్ఞానం  
ద్వితీయం స్వస్య వప్రే; మృతే మనుష్యే శరీరేంద్రియమనోబుద్ధివ్యతి  
రిక్తో దేహః తరసంబంధ్యాత్మాఽస్తీతి కేచిద్వదంతి. నాయ మస్తీతి  
చైకే ప్రాహుః. అత శ్శాస్తాకం సప్రత్యక్షేణాప్యనుమానేన నిర్ణయవిజ్ఞా  
నం. ఏతద్విజ్ఞానాధీనో హివరః పురుషార్థత్వేత ద్విద్యాం. తంత్యయాజ్ఞా  
పితో విజానీయా మహ మితి తృతీయ మవశిష్టం వరం వప్రే వైవస్వతశ్చ  
వరద్వయం దత్వా నిశ్చేయససాధనాత్మజ్ఞానార్హోఽయం న వే త్యేత  
త్పరీక్షార్థం ఫలాంతరైః ప్రలోభయామాస పుత్రపౌత్రచిరాయుస్సంప  
దాదిభిః. ఏవం ప్రలోభ్యమానోఽపి నచికేతాః సర్వా న్కామా  
ననిత్యా స్సన్యాసః అమృతిత్వసాధక మాత్మజ్ఞాన మేవ వప్రే.

మృత్యుశ్శిష్యం పరీక్ష్య విద్యాయోగ్యతాం చావగమ్య సంసార  
భాజా మవిద్యావరణవిజేపతృష్ణాపాశాద్యసర్థశతం నిరూపయన్ మను  
ష్యాణాం సహస్రేషు కశ్చి చ్ఛేయోఽర్థీ భవేదితి క్రేయస్సాధన మా  
త్మజ్ఞానం ప్రశంసన్ ప్రప్తారం శ్లాఘయామాస త్వంతు సర్వకామపరిస  
మాప్తి మభయస్య పార మత్యస్తాక్షీ రితి. యం త్వం జ్ఞాతు మిచ్ఛ  
స్యాత్తానం ప్రకృతవిషయవికారవిజ్ఞానై రనుప్రవిప్తం, త మధ్యాత్మ  
యోగాధిగమేన మత్వా హర్షశోకౌ జహతి జ్ఞానస్యావిద్యాతత్కా  
ర్యనివృత్తిం ఫల మువాచ పృథక్పృథక్ శరీరాదే రాత్మానం యో  
వేత్తి స మోదనీయం లభ్యా మోదతేఽతో మోక్షార్హం త్వాం  
మన్యే చే త్యువాచ. తచ్చుత్వా నచికేతాః పునరాహ—భగవన్  
శాస్త్రీయధర్మానుష్ఠానతత్ఫలతత్కారకేభ్యశ్చ పృథగ్భూతం అధర్మా  
చ్ఛాస్యత్ కార్యకారణాభ్యాం చ విలక్షణం కాలత్రయేణాపరిచ్ఛిన్నం

## కతోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

సర్వవ్యవహారగోచరాతీతం వస్తు జానాసి తద్వద మహ్యమితి. ఇ-  
 పం పుష్టవతే మృత్యు రువాచ సర్వై ర్వేదై రామ్నాతం స-  
 తవఃఫలీభూతం పదం సంక్షేపత స్తే బ్రహ్మిణి త ద్దోంశబ్దప్రతీకమితో-  
 శబ్దవాచ్యమ్. బ్రహ్మప్రాప్త్యాలంబనానా మేత త్ప్రశస్యతమ మిత-  
 పదిశ్య ఓంకారాలంబన స్యాత్తనః అశేషవిశేషరహితసాక్షాత్ప్రయ-  
 నిర్దిధారయిషయా, న జాయతే న మ్రియతే నిత్య శాశ్వతోఽ-  
 మాత్మా హన్యమానేఽపి శరీరే న హన్యతే శరీరమాత్మాత్వద్వష్టి ర్ద-  
 తేతి మన్యతే చే త్స హన్యతే మయా హంతా హన్యమానశ్శృభా-  
 విజానీతః. వస్తుత శ్చాత్మా న హంతి న హన్యతే చ. సర్వనామరు-  
 వస్తూపాధికత్వా దణోరణీయా న్నవాతో మహీయాన్ బ్రహ్మాదిస్త-  
 పర్యంతస్య హృదయే నిహితః తమహ మస్తీతి సాక్షా ద్విజాన నిగ-  
 శోకో భవతి. ప్రాకృతైః కామభిః పురుషై రన్యథా దుర్విజ్ఞేయః. అ-  
 లోఽపి దూరం ప్రజితవ. స్థితిగత్యాదివిరుద్ధానేకధర్మోపాధికత్వా ద్వి-  
 రూప ఇవ భాతి తద్విజ్ఞానా చోక్తకాత్యయో భవేత్. యద్య-  
 దుర్విజ్ఞేయోఽయమాత్మా తథాప్యహయేన సువిజ్ఞేయః. స్వాత్మకా-  
 స్యాత్మా స్వాంతనూం నామ స్వకీయం యాభాత్ప్రయం విష్ణు-  
 ప్రకాశయతి న కేవలప్రపచనాదిభిః శ్రుతిస్మృత్యవిహితా త్సావక-  
 ణోఽనుపరతః ఇంద్రియతౌల్యా దశాంతః అవిక్షిప్తచిత్త శ్చాత్మా-  
 నాఘ్నయాత్. బ్రహ్మవిజ్ఞానే వైసం ప్రకృత మాత్మాన మాఘ్నయాత్  
 ఉపన్యస్తయో ర్విద్యావిద్యయో ర్విరుద్ధఫలనిర్ణయాయ ప్రతి-  
 త్తిసాకర్యార్థం రథరూపకల్పనయా త్వాత్మానాత్మావాపువన్యస్తా. ప్ర-  
 త్తప్తప్రాప్యయో ర్జీవపరయోః రథస్వరూపితశరీరాంతర్వర్త్యైకగుహ-  
 ర్తిత్వం కథితమ్. ఛాయాతపనిర్దిష్టా ప్రకాశత్వప్రకాశత్వయోః జీవప-  
 మాత్మపరత్వే అసంభవాత్ బుద్ధిజీవో ఋతం పిబంతావితి నిర్దిష్టా. (1)  
 న్యథా పరస్మి శ్చిహ్మాణి నిర్దిష్టే కర్తృఫలభోక్తృత్వం ప్రసజ్యేత. బుద్ధిజీ-  
 పరత్వేతు కర్తృఫలభోగకరణేన కర్తృత్వోపచారేణ పిబంతావితి ని-  
 శస్యోపపత్తేః. రథరూపితదేహస్థ స్వాపిజ్ఞానసతో బుద్ధిసారథే ర్జ్ఞప్తమ-  
 ణసంసారాధిగమః ఫలమ్. విజ్ఞానవత్సారధ్యుపేతస్య రథినః పునర్జన్మాభ-  
 వః ఫలమ్, వ్యాపనశీలత్వా ద్విఘ్నశబ్దగమ్యం బ్రహ్మైవ ప్రాప్యం తత్ప్ర-

## సర్వోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

10 ద్రియాణి స్థూలా సూక్ష్మారభస్య సూక్ష్మతారతమ్యక్రమేణ ప్రత్యగార్థ  
 యోగిగమః కర్తవ్య ఇత్యుత్తరోత్తరపరత్వ ముక్తం. బుద్ధిశబ్దవాచ్య  
 మధ్యవసాయాద్యారంభకం భూతసూక్ష్మం బోధాబోధాత్మకం ప్రారణ్య  
 గర్భతత్త్వం బుద్ధేః పరో మహా నాత్మే త్యుక్తమ్. మహతోఽపి సూక్ష్మ  
 తరం సర్వస్య జగతో బీజభూత మవ్యాకృతనామరూపసత్త్వం సర్వకా  
 ర్యకారణశక్తిసమాహారరూప మవ్యక్తం అవ్యాకృతాకాశాదినామవా  
 చ్యం. పరమాత్మనోతప్రోతభావేన వటకణికాశ్రితవటవృక్షశక్తివత్స  
 మాశ్రితం అవ్యక్తా త్సూక్ష్మతమః సర్వకారణకారణత్వా త్ప్రత్యగార్థ  
 త్యాచ్చ సర్వపూరణా త్పురుషః ప్రాప్యః. తస్మాత్పురం న కించిదపి ఇతి  
 సంసారిణాం ప్రకృప్తా గతిరుక్తా. తత్ప్రీతివత్ప్రపాయశ్చ వా గాదీ నుప  
 సంహృత్య బుద్ధిమాత్సని యచ్ఛేదిత్యుక్తః. ఏవం పురుషే మిథ్యాజ్ఞాన  
 విజృంభితం క్రియాకారకఫలలక్షణం నామరూపకర్మత్రయం స్యాత్ప్ర  
 యాథాత్మ్యజ్ఞానేన మరీచ్యుదకరజ్జసర్పగగనమలాని, మరీచిరజ్జగగన  
 స్వరూపదర్శనేనేవ ప్రవిలాప్య, స్వస్థః కృతకృతోఽభవతి. అతస్తద్దర్శ  
 నార్థం అనాద్యవిద్యాప్రసృష్టా హేజంతహః ఉత్తిష్టతేత్యామ్యుపదేశః  
 కృతిః శబ్దస్పర్శరూపాదిగుణరహితం అనాద్యసంగం బ్రహ్మైత్యాన మవగ  
 మ్య మృత్యుగోచరా దవిద్యాకామకర్మలక్షణాత్ నాచి కేతవిద్యాశ్రవ  
 ణాదీనాం బ్రహ్మలోకే ఆత్మభూత ఉపాస్య భవతీతి ఫల ముక్తమ్.

అథ ఆత్మదర్శనకారణాని ప్రదర్శితాని. ప్రాయేణ లోక స్స  
 రోవోఽపి స్వభావేన పరాద్వష్టిః, అత స్సంసార మనుభుజ్యే. కశ్చి ధీరః  
 తాం సృష్టిమంతః ప్రతీనివర్త్య ప్రత్యేచ్ఛమాత్మానం వశ్యతి విజ్ఞానస్వభా  
 వాత్సనా రూపాదిగుణప్రత్యయా న్విజానాతి సర్వో లోకః; నతు దేహాది  
 సంఘాతః; తస్మాద్దాతైవ విజ్ఞాతా, అతిసూక్ష్మత్వా ద్దుర్విజ్ఞేయం బ్రహ్మ  
 త్యాశంక్య తత్ స్వప్నాంతిజాగరితాంతజాత్మ, సాక్షాదహ మస్తీ త్యన  
 గమ్య ధీరో న శోచ తీత్యుక్తం. అంగుష్ఠపరమాణా హృదయపుండరీకం  
 త చ్చిద్రవర్ణరంజితకరణోపాధి రంగుష్ఠమాత్రః. అంగుష్ఠమాత్రవంశ  
 పర్వమధ్యవర్త్యంబరవత్పురుషశ్శరీరే తిష్ఠతి. ఏతద్వైతదితి తస్య  
 బ్రహ్మైక్యముపదిష్టమ్. అథ దుర్విజ్ఞేయత్వా ద్భృష్టాణః పునరపి ప్రకా  
 రాంతరేణ తత్త్వనిర్ధారణోపాయాః ప్రదర్శితాః. పురం నామ శరీర

మేకాదశద్వారం. త త్స్వామినం పరమేశ్వరం ధ్యాత్వా స శోచతీతి  
సర్వపురప ర్హ్యైతైక ఏవ పురమధ్యసింహాసనాసీనం రాజానం మంత్రిప్ర  
భృతయ ఇవ హృదయపుండరీకగత మాత్మానం చక్షురాదీ న్యుపాసన్తే.  
పురస్వామిని విద్రవమాణే పురవాసిన ఇవ ఆత్మనోఽపగమే త్తేన  
మాత్రా త్కార్యకారణకలాపం సర్వ మిదం విధ్వస్తం భవతి. యద్వి  
జ్ఞానా త్సర్వసంసారోపరమో భవతి గుహ్యం తద్భృ ప్హ్యవ్యతే  
దేహినః స్వరూపాజ్ఞానేన మరణం ప్రాప్య కర్మానుగుణం జన్మ ముహూ  
రాభ్యుపగతి. సుప్తేషు ప్రాణాదిషు యోన స్వపితి, స్వాప్తిక మవిద్యాప్ర  
పంచం నిష్పాదయ జ్ఞాగర్తి, తద్భృ ప్హ్యత్యవధేయమ్. అనేక తార్కిక  
బుద్ధిచాలితాంతఃకరణానాం ప్రమాణోపపన్నమ వ్యాప్తైకత్వవిజ్ఞాన  
మనకృదుచ్యమానమపి అన్యజబుద్ధీనాం బ్రహ్మణానాం చేతసి న ధీయత  
ఇతి తత్ప్రతిపాదనే ఆదరవత్తీ త్రితి. అస్మిర్యధైక ఇత్యాదినా ఆత్మైకత్వ  
పునరాహ. స్వశరీరహృదయాకాశే బుద్ధా చైతన్యాకారేణాభివ్యక్తం  
నివృత్తబాహ్యవృత్తయోఽనుపశ్యన్తి. స సర్వేశ్వర సర్వజ్ఞః స్వతంత్ర  
తం స్వాత్మ త్వేన యే జానన్తి తేహం శాంతిః సూర్యచంద్ర తారకాగ్ని  
రప్రకాశ్యం తత్సర్వప్రకాశకం స్వయంప్రకాశక మాత్మచైతన్యమ్  
లోకే యథా తూలావధారణేనైవ మూలావధారణం వృక్షస్య క్రియ  
తే తథా సంసారకార్యవృక్షావధారణేన తన్మూలస్య బ్రహ్మణః స్వరూ  
క్షోపావధిధారయిషయా అశ్వత్థవృక్షావధిత్. స్వామినం దృష్ట్వా భృత్యా  
ఇవ చంద్రాదిత్యగ్రహాదికం జగత్ సేవ్యరం నియమేన వర్తతే. తద్ద  
నేన జగద్భృమనివృత్తిః. శరీరవిస్రంసనాత్పా గాత్తబోధాయ యత్స్వా  
ఽవస్థేయః. అలింగ స్వాత్మనః దర్శనం నోపపద్యత ఇత్యాశంక్య ఇంద్రి  
యాగోఽపి మాత్మానం సాంగయోగసమాధినా జానీయాత్. సిరాహీ  
ద్రియధారణాయోగః, బుద్ధ్యాదిచేష్టోపరమా దప్రమాదః ఆత్మ  
మనోవాగాద్యప్రాప్యతయా తత్త్వభావేన ఆప్తేనైవ ప్రతిబుద్ధిః. కార్య  
కారణవ్యతిరేకేణ నాస్తీతి సత్త్వ మాత్మనోఽపహమిత్యనుభూయతే. ఏవ  
పరమార్థదర్శినః యస్మిన్మాతే సర్వై కామాః క్రాంత్యాతప్య స్యాన్యభ



వాత్ విశీర్యంతే స్రవీనిగ్వాణవత్సర్వబంధోఽశమాత్ బ్రహ్మైవ  
భవతీత్యదైవతసిద్ధాంత ఉపనిషత్తాత్పర్యవిషయః.

ఇతి కథవల్లీతాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



౪. ప్రశ్నోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

అధర్వణే బ్రహ్మ దేవానామిత్యాది మస్త్రనిర్ణీతమే వాత్సల్యం  
బ్రహ్మణ మనువదతీ ఋషి ప్రశ్నప్రతివచనాభ్యాయికయా పిద్యా  
స్తుతా. తస్యాం ప్రశ్నోపనిషది భారద్వాజాది ప్రశ్నానాం పిష్పలాదోక్త  
ప్రతివచనైః బ్రహ్మతత్త్వనిర్ణయః శృతః. తపోబ్రహ్మచర్యశ్రద్ధాగురుసే  
వాదిమతేః ప్రస్తుమకార ఉక్తః. ప్రజాః కుతః ప్రజాతా ఇతి ప్రశ్నః. ప్రజా  
పతి స్త స్తప్త్యా అగ్ని పోమాత్కరిం మిథున ముత్పాదయామాస. శీతోష్ణ  
యోగాత్ప్రజా ఉత్పన్నా ఇతి తత్పరిణామప్రకారాః తత్తద్గతయశ్చ  
ప్రదర్శితాః. చంద్రాగ్నృదిత్యస్వరూపాణి విచారితాని. దక్షిణోత్త  
రగతీ విచారితే. తత్తద్వజ్జైః తత్తద్విధునోత్పత్తిః. రత్యా ప్రజాసంభవః,  
తత్క్రమః ఫలం చోక్తం. ప్రాణోత్తా ప్రజాపతిగితి పూర్వప్రశ్నోక్తమ  
స్మి న్మరీరేవధారయితవ్య మితి ప్రశ్నాంతరారంభః. తనుకరణధార  
కాః కతి దేవాః, తేషుకో వరిష్ఠ ఇతి ప్రశ్నః. పంచభూతాని శరీరా  
రంభకాణి, ఇంద్రియాణి శరీరధారకాణి. కార్యలక్షణా దేవాః. ఇ  
డం కార్యకరణసంఘాత మహమేవ ధారయామిత్యవప్తంభేన పరస్పరం  
వివదంతే. పరిత్రాయాం ప్రాణో వరిష్ఠ ఆసీత్. ఏష ప్రాణోఽగ్ని సూర్య  
పర్జన్యేంద్ర వాయుః పృథివ్యాదిరూపః. వాగాదిభిః ప్రాణైః స్తుతః ముఖ్య  
ప్రాణః ప్రజాపతిరేవేత్యవధృతమ్. కుతః ప్రాణోఽజాయత ఇత్యాది  
ప్రశ్నః. ఆత్మన ఇత్యుత్తరమ్. ఆత్మా సమ్రాట్స మేవ్యన వర్ణితః. హృది స ఉ  
పాస్యః. బాహ్యప్రాణోఽఘ్నైవైత మాదిశ్యః. ఆదిత్యాదిరూపేణ ముఖ్య  
ప్రాణః ప్రాణాద్యనుగ్రహాకః. మరణకాలే యచ్ఛిత్తో జీవః తే నైష  
ముఖ్యప్రాణవృత్తి మాయాతి. ప్రాణస్తం భోక్తారం కర్తవశా ద్యథా  
సుకల్మితం లోకం నయతి. ఇహసంతత్యవిచ్ఛేదః పరత్ర ప్రాణసాయ  
జ్యోదికం ప్రాణవిద్యాయాః ఫలమ్.

ప్రశ్నత్రయేణాపరవిద్యాగోచరం పరిసమాప్య అభేదానీ మసా  
 భ్యసా భసలక్షణ మప్రాణ మమనోగోచర మతీంద్రియ మవిషయం శివః  
 సత్యం పురుషాఖ్యం వక్తవ్య మితి పరవిద్యాగోచరం ప్రశ్నత్రయ మా  
 రబ్ధమ్. దేహే జాగ్రదాద్యవస్థాను పురుషః కీదృశ ఇతి జ్ఞాతుం స్వప్నోచ  
 చార్యతే జాగ్రద్దర్శనాన్నిపుత్రస్య జాగ్రద్వ దంతస్సరీరే యద్దర్శనం స్వ  
 ప్న ఇత్యుచ్యతే. తస్మిం కార్యలక్షణేన దేవేన నిర్వర్యతే? కింవా కా  
 రణలక్షణేన కేనచిత్? జాగ్రత్స్వప్నవ్యాపారోఽరతో నిరాయాసలక్ష  
 ãంసు. ఖంకస్య? సముద్రం ప్రవిష్టనద్యాదివత్, సుషుప్తిప్రళయకాలయోః  
 కార్యకరణసంఘాతః కస్యిక్వాపిలీనస్సంప్రతిష్ఠితో భవతితి ప్రశ్నః. అస్తం  
 గచ్ఛతస్సూర్యస్య తేజోమండలే మరీచయస్సర్వా ఏకీభవంతి, పున  
 రుదయతః ప్రచరంతి; ఏవం సర్వాణి కరణాని మస స్వేకీభవంతి. కేన  
 పురుష స్స్వపితీత్యుచ్యతే. తదా శరీరే ప్రాణగ్నిజ్ఞాగర్తి. ఏష దైనం  
 దినో యజ్ఞః. ఏవం విదుషః శ్రోత్రాద్యుపరమకాలాదారభ్య యావ  
 త్సుప్తా స్థితో భవతి తావత్పిర్వయాగఫలానుభవో నావిదుషా మివా  
 నర్థాయేతి విద్యతా స్తూయతే. జాగ్రత్సుషుప్తస్తరాళే రవిశ్చివ  
 త్స్వస్తిని సంహృత శ్రోత్రాదికరణః స్వప్నే విషయవిషయలక్షణ  
 మనేకాత్మభావగమన మనుభవతి స్వతంత్రః క్షేత్రజ్ఞః. నహి షరమార్గ  
 తః స్వతి స్వపితి జాగర్తివా; మనఃపాధిశృతిమేవ తస్య జాగరణం స్వ  
 ప్నశ్చ. తస్మా దాత్మనః స్వయంజ్యోతిష్టోపపత్తి రవ్యాహతా. యదా  
 మనో దావాగ్నివ దవిశేషనిజ్ఞానరూపేణ శృత్స్పృశరీరం వ్యాప్యవతి  
 వ్యతే. తదా సుషుప్తో భవతి. దర్శనద్వారస్య తేజనా నిరుద్ధత్వా స్తనఆ  
 భ్యో దేవః స్వప్నాన్ సవశ్యతి. ఆనందమయకోశశబ్దితం అనభివ్యక్తమ  
 నఆదివాసనావద్దానం. సుషుప్తిధర్మి. సుషుప్తౌ స్వరూపసుఖమేవ. విశే  
 షవిజ్ఞానరూపవిజ్ఞేయాభావే నిర్వాతస్థదీపప్రభావతో సమ్య క్ప్రకాశతే.  
 తదా పక్షిణో నివాసపుత్రమివ సర్వ మాత్మని అక్షరే సంప్రతిష్ఠతే.  
 సర్వం భూతతన్మాత్రాదికం కరణవిషయాదికం చ అక్షరే ఆత్మని సంప్రతి  
 ష్ఠతే. అక్షరం ప్రతీపద్యతి ఇతి తదేకత్వవిదః ఫల ముక్తమ్. అక్షరం తు  
 సర్వవిశేషణరహితం మనోవాగాద్యగోచరం సత్యం పురుషాఖ్యమ్  
 స విజ్ఞానాత్మా అగ్నివిభి ర్దేవై శ్చక్షురాదిభిః ప్రాణైః పృథివ్యాదిభూ

తైః సహ యత్యాక్షరే ప్రవిశతి తదక్షరం సర్వత్యాగీ వేత్తి విద్యయా  
 ౭హమస్తీతి, స సర్వజ్ఞః.

అథేదానీం పరాపరబ్రహ్మస్థాపిసాధనత్వే నోంకారస్యోపాసన  
 విధిత్సయా ప్రశ్నః తేన కలమం లోకం జయతీతి. సత్యమక్షరం పురు  
 షాఖ్యం పరం బ్రహ్మ, అపరం చ సాక్షాఖ్యం ప్రథమమం ఓంకారప్రతీక  
 త్యా దోంకార ఏన. పరం హి బ్రహ్మ శబ్దాద్యుపలక్షణానర్హం  
 సర్వధర్మవిశేషవర్జితమతీంద్రియం న శక్యం మనసా ౭వగాహితుం. ఓంకా  
 రే తు విష్ణో వది ప్రతిమాస్థానీయే భక్త్యా వేశితబ్రహ్మభావే ధ్యాయినాం  
 తత్ప్రసీద తీత్యవగమ్యతే. శాస్త్రసామాన్యాల తథా అపరం చ బ్రహ్మ.  
 తస్మా త్పరం చాపరం చ బ్రహ్మ యదోంకార ఇత్యుపచర్యతే. నేదివం  
 హ్యలంబనమోంకారో బ్రహ్మణః. ఓంకారమాత్రాభిజ్ఞో ౭భిధ్యాయీ  
 తేతి విద్యాఫలాన్యక్తాని. త్రిమాత్రేంకారాభిజ్ఞో జీవఘనోహిరణ్య  
 గర్భః. తస్మాత్పరం పరమాత్మాఖ్యం పురిశయ మీక్షతే ప్రణ  
 వోపాసకః.

విజ్ఞానాత్తన స్ఫుషు ప్తిదృష్టాంతేన ప్రళయే ౭వ్యక్షరే జగ త్సం  
 ప్రతిష్ఠత ఇతి జ్ఞాతమే. తత ఏవోత్పద్వత ఇతి చ సిద్ధమే. నహ్యకారణే  
 కార్యస్య సంప్రతిష్ఠాన ముపపద్యతే. తత్పరిజ్ఞానాద్ధి పరం శ్రేయః.  
 వక్తవ్యం చ క్వ తర్హి తదక్షరం సత్యం పురుషాఖ్యం విజ్ఞేయమితి. తదర్థః  
 ప్రశ్న ఆరభ్యతే. ముముక్షూణాం యత్నవిశేషోత్పాదనార్థం వృత్తా  
 న్యాఖ్యానం చ కృతమే. షోడశసంఖ్యాకాః కలాః అవయవా ఇవ ఆత్మ  
 న్యధ్యారోపితరూపాః యస్మి స్ఫురుషేసషోడశకలః. తం జానానీతి పృష్టో  
 ౭హం నామా మిమం వేదేత్యుబ్ధివం. నా సృతం వక్తుమర్హామి. క్వాసౌ  
 పురుష ఇతి త్వాం పృచ్ఛామితి ప్రశ్నః. ఇహైవాన్తశ్చరీరే హృదయ  
 పుండరీకాకాశమధ్యే స పురుష ఇత్యుత్తరిం. తదుపాధికలాధ్యారోపస్య  
 అవసయనేన విద్యయా స పురుషః కేవలో దర్శయితవ్య ఇతి కలానాం  
 ప్రాణాదీనాం తత్ప్రభవత్వ ముచ్యతే. అత్యంతనిర్విశేషే హ్యద్వయే  
 ఆత్మతత్వే ప్రతిపాద్య ప్రతిపాదనాదివ్యవహారిః అధ్యారోపమన్తరేణ  
 కర్తుం న శక్యః. అవిద్యావిషయాః కలానాం ప్రభవస్థిత్యప్యయాః  
 చెతస్యే ఆరోప్యంతే. చైతన్యావ్యతిరేకేణైవ హి కలాః జాయమానా

స్థిత్యంత్యః ప్రళయమానాశ్చ సర్వదా లక్ష్మ్యంతే. అత ఏవ భ్రాన్తాః  
బహువిధముతావలంబినో వివదంతే; తన్నిర్తమాయ సృష్టిస్థితుప్రసం  
హారై స్తత్కారణం సూచితమ్. నద్య సముద్రం ప్రాప్య నామరూపే  
విహాయ యథాఽస్తం గచ్ఛంతి, తథా ద్రష్టు షోడశకలాః పురుషం  
ప్రాప్యాస్తం గచ్ఛంతి. నామరూపప్రపంచనివృత్తే అమృతః పురుష  
ఇత్యేవ ప్రోచ్యతే. ఇత్యాత్మైక్యలక్షణశ్శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతః ప్రశో  
పనిషత్పర్వవిషయ ఇతి విజ్ఞాయతే.

ఇతి ప్రశోపనిషత్పర్వవిషయాధ్యసంగ్రహః.



౫. ముండకోపనిషత్పర్వవిషయాధ్యసంగ్రహః.

అపర్వణవేదస్య బ్రహ్మోపనిషద్ధర్మోపనిషదాద్యాసు బహిష్క  
ఘానిషత్సు శారీరుః ఊహంసాయాం, “అదృశ్యత్వాదిగుణకోధర్మో  
క్తే,” ఇత్యాద్యధికిరణోపయోగిని మస్త్రయాపాఽపి ముండకోపనిషత్  
ఆత్మతత్త్వసిద్ధాంతా. అత్ర “భిద్యతేహృదయగ్రంథః”, “బ్రహ్మవిద్య  
హృదయ భవతి”. ఇత్యాదికః ప్రయోజనం విద్యాయాః. యద్యపి సర్వా  
శ్రమిణామధికారోఽస్తి జ్ఞానమాత్రే తథాపి సన్న్యాసనిష్ఠస్యైక  
మాత్రసాధనం బ్రహ్మవిద్యా, న కర్మసహితస్యేతి భైతిచర్యాం చరంత  
ఇత్యాదినా అధికారో దర్శితః. విశ్వస్య కర్తా బ్రహ్మ జ్యేష్ఠపుత్రాయాద  
రాయ బ్రహ్మవిద్యాం ప్రాహ. అధర్వాంగిరసే. అంగిరా శ్శ్వానకాయ  
ఇతి గురుంప్రదాయో దర్శితః. ఏకస్మిన్జాతే సర్వవిద్యవతీతి శిష్టప్రవా  
దం శ్రుతవా న్యూనతః. తద్విశేషం విజ్ఞాతుకామః ‘యద్విజ్ఞానేన సర్వ  
మిదం విజ్ఞాతం స్యాత్ తత్త్వి’మితి గురుం ప్రప్రచ్ఛ. గురుః ప్రాహ —  
వేదాదిరూపిణ్యపరా విద్యా. యయా తదక్షరమధిగమ్యతే సా  
పరా విద్యేతి. ‘ద్యే విద్యే వేదతస్యే’ యత్తదనిదైశ్యమిత్యాదిలక్షణేః  
అక్షరేణ పరా విద్యా వివృతా. ఊర్జనాభిదృష్టాంతేన భూతయోగ  
రక్షరస్య జగత్ప్రతిష్ఠత్వ ముక్తం. ఓషధిదృష్టాంతేన జగదాత్మావృత్తిరక్త  
ప్రభవతీతి జ్ఞాయతే. సతః కేశలోమాద్యుత్పత్తిదృష్టాంతేన చిత్  
జడోత్పత్తి ర్జాతా; దృష్టాంతోపాదానం సుఖప్రబోధార్థమ్ పరామ

విద్యయోః సంసారమోక్షా విషయా, స్వరాదిఫలకమగ్నిహోత్రాదికం నిరూప్య జ్ఞానరహితం కర్తృతావత్ఫలం సంసారదుఃఖమూలమితి నిందితమ్. జ్ఞానయుక్తాః బ్రహ్మచారిణో వానప్రస్థా స్సన్యాసిశ్చ తపశ్శ్రద్ధా సేవంతే. ఉపరతకరణగ్రామాః విద్వాంసై గృహస్థాశ్చ జ్ఞానప్రధానా ఏవ స్యుః. తే చ సూర్యోపలక్షితేన ఊత్తరాయణేన ప్రక్షణకర్తాణస్సప్తః సత్యలోకాచా యావత్సంసారస్థాయినం హిరణ్యగర్భాభ్యుమృతపురుషం యాంతి సంవృత్త త్వంసారా ద్విరక్తస్య తు పరవిద్యాయా మధికారః.

యస్మి న్విజ్ఞాతే సర్వమిదం విజ్ఞాతం భవతి తత్ పరస్యాః బ్రహ్మవిద్యాయాః విషయ ఉచ్యతే. నానాదేహోపాధిభేద మనువిధియమానత్వా ద్వివిధా భావాః జీవాః ఆకాశా ఇవ ఘటాదిపరిచ్ఛిన్నాః ఉపాధిభేద మనుభవంతి. దేహోపాధినిమిత్తమేవ అక్షరస్యాపి జీవోత్పత్తిప్రళయనిమిత్తత్వం. పరతః అక్షరాత్ యత్పరం సర్వోపాధిభేదవర్జితం అక్షరస్సైవ స్వరూపం ఆకాశస్యేవ సర్వమూర్తివర్జితం నేతి నేతీత్యాదివిశేషవిశేషణ మమూర్తమితి వివక్షితమ్. పరివిద్యావిషయం నిర్విశేష మమూర్తమేవ సత్యం పురుషం సుఖాధిగమాయ సవిశేషం వక్త్రీ శ్రుతిః. యస్మాగ్నిర్మూర్ధా, చక్షుషీ చంద్రసూర్యౌ, స సర్వభూతానా మంతరాత్మా త్రైలోక్యదేహోపాధిప్రథమశరీరీ విష్ణు రనంతః. స పి సర్వకరణాత్మా విజ్ఞాతా, సర్వంతస్సాదుత్పన్నమితి విస్తృతమ్. అచూపం సదక్షరం కేన ప్రకారేణ విజ్ఞేయ మితి విచారితమ్. తస్మిన్నక్షరే చేతస్సమాధాన ముపదిష్టమ్. ప్రణవో ధను శ్శరో హ్యజ్ఞేత్యాదినా ప్రణవోపాసనయా దేహ్యాద్యనాత్మప్రత్యయతిరస్కరణేన అక్షరై కాత్మత్వం ఫలనూపాదయే దిత్వైకమ్. అక్షరస్సైవ దుర్లభ్యత్వాత్. పునఃపునర్వచనం సౌలభ్యార్థం. ప్రత్యక్షస్వరూపం జ్ఞాత్వా అన్య వాచో విముం చభేత్యుపదిష్టమ్. హృత్సుండరీకమధ్యస్థాకాశే ప్రతిష్ఠిత ఇతి ఆత్మోపాసనోపదిష్టా. స హ్యత్మా మనోవృత్తిభి ర్విభావ్యత ఇతి మనోమయః. కారణాత్మనా పరం, కార్యాత్మనా అపరం చేతి పరాపరే తస్మిన్ సాక్షా

దహమస్తీతి దృష్ట్యా సంసరణోచ్ఛేదాన్ముక్తి రుక్తా. ఉక్తస్యైవార్థస్య సంక్షేపాభిధాయకా ఉత్తరే మస్తాః.

అథోక్తిపారమార్థికాద్యైతావధావణార్థం సత్వాదిసాధనానాం ఎక్తవ్యతయా వ్యావహారికం ద్వైత ముపన్యస్తమ్. సువర్ణా పక్షిణా వివ అవిద్యాకర్తవాసనాశ్రయలింగోపాధికా ఆత్మేశ్వరా సర్వప్రాణీ ఫలాశ్రయం అవ్యక్తమూలప్రభవం తేత్ర సంజ్ఞక కుశ్యత్ప్రకృత్యమాశ్రితా వితి కల్ప్యతే తయో రేః తేత్రజ్ఞః కర్తృఫల ముపభుక్త్యేస్యావివేకతః. ఇతర ఈశ్వరః నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావః సత్త్వాపాః కర్తృఫలం నోపభుక్త్యే. రాజవద్దర్శనమాశ్రిణ ప్రరకో దృశ్యతే. యథోక్తేశ్చరీరేపురుషో భోక్తా జీవః సముద్రే నిమగ్నో భాగాక్రాంతాలాబురీప రాగాదినా దేహశ్చ భావ మాపన్నః సంసరతి. అనీశయా అనాదిభేదవాస నయా ముహ్యమానః కేనచిత్ప్రరముకారుణికేన దర్శితయోగమాగ్గః యదా అసంసారిణ మిశం అయ మహమస్తీతి పశ్యతి తదా వీతకోశో భవతి. అన్యోఽపి మంత్రః ఇమమేవార్థమాహ సచిత్తరమ్. ఏవం బ్రహ్మ దర్శివిద్వాత్ తేత్రజ్ఞః పరమం సామ్య మద్యయలక్షణం ప్రతిపద్యతే ఏవం సర్వభూతస్థ మాత్మానం య స్సాక్షాదాత్మ భావేన అయ మహ మస్తీతి విద్వాత్ ఆత్మనోఽన్య స్త పశ్యతి. అతో నాతిపదతి. ఆత్మక్రీడః ఆత్మరతిః వై రాగ్యాదిక్రియావాక్ జ్ఞానధ్యానాదిక్రియావాంశ్చ సన్యాసీ జీవ స్సుకో బ్రహ్మవిదాం వగ్ధో భవతి, సత్వాదీని భిక్షోః సమ్యక్జ్ఞానసహకారిణీ సాధనా నీతి విహితాని. సత్యసాధనస్తుత్యర్థోఽర్థవాద శోఽక్షః. పున రప్యసాధారణేఽప్యసాధారణం తదుపలబ్ధిసాధన ముక్తమ్. ఏవ ముక్తలక్షణం సర్వాత్మానమాత్మ తేవన ప్రతిపన్నం యోం యోం లోకో మహ్య మన్యస్తై వా భవేదితి స. కల్పయతి తం తం లోకం ప్రాప్నోతి తాం స్తాంశ్చ కామార్క. విభూతిమిచ్ఛుః ఆత్మజ్ఞానేన విశుద్ధాంతఃకిరణ మర్చయేదిత్యుక్తమ్. ముముక్షోః కామత్యాగ ఏవ ప్రధానమ్. సర్వలాభా త్పరమాత్మలాభః. నానా ప్రవచనానినా లభ్యః. కిన్తు పరమాత్మాస్తీత్యభేదానుసంధానేన పరణేన లభ్యః. బహిర్ముఖేన తు శతశోఽపి శ్రవణాదాక్రియామాణేన లభ్యతే. ఏవం యో విద్వా స్పృణతే తస్య ప్రాప్తు మిచ్ఛోః ఏష ఆత్మా అవిద్యాసంఘన్నాం స్వాం పరాం తనూం స్వాత్మే

తత్త్వస్వరూపాం ప్రకాశయతి వరణసాధనాని సన్న్యాససహితాని బలా  
ప్రమాదతపాంసి. ఏవం బ్రహ్మవిదః సర్వమేవావిశంతి భిన్నఘటాకాశ  
వత్ అవిద్యాకృతతోపాధిపరిచ్ఛేదం జహతి. వేదాంతవిజ్ఞానేన పరమార్థ  
నిశ్చయవంతః శుద్ధసత్త్వా సున్నాస్యసిః బ్రహ్మలోకేషు పరాన్తాఖ్యసం  
నారావసానకాలే పరామృతాః జీవంత ఏవ బ్రహ్మభూతాః నిర్వృత్తి ముప  
యంతి. “శకునీనా మివాకాశే జలే వారిచరస్యచ, పదం యథా నదృశ్యేత  
తథా జ్ఞానవిదాం గతిః.” అపిచ అవిద్యాదిసంసారబంధావనయనమేవ  
మోక్ష మిచ్ఛంతి బ్రహ్మవిదః, నతు కార్యభూతిమ్. మోక్షకాలే దేహ  
రంభకాః ప్రాణాదికలాః స్వం స్వం కారణం గతా భవంతి. పంచదశక  
లాసులీనాసు విజ్ఞానమయ శ్చైత్య ఉపాధ్యక్షయే సతి బ్రహ్మణ్యాకాశ  
కల్పే ఏకీభూతః అవశేషతాం గచ్ఛతి. జలాధారావనయ ఇవ సూర్యా  
దిప్రతిబింబం సూర్యే, ఘటావృపనయనాత్ ఘటాద్యాకాశ ఇవాకాశే  
ఏనం బ్రహ్మవిద్బ్రువైవ భవతీతి “సర్వఏకీభవంతీ”తి శ్రుత్యుక్తమ్. సముద్రే  
అస్తంగతా నద్యితి వేత్వాది ద్వైతప్రాంతః ‘బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మేన, భవతీత్య  
భేదనిర్ధారణమ్.

ఇతి మండకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

### ౬. మాండూకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

అధర్వణే మాండూకోపనిషత్ ప్రణవార్ధిరహస్యం బోధయతి.  
శ్రీగౌడపాదాచార్యస్య నారాయణప్రసాదతః ప్రతిపన్నాః మాండూ  
కోపనిషద్ధావిష్కరణపరాః శ్లోకాశ్చ. ఉపనిషదః. వ్యాఖ్యాతాశ్చ  
భాష్యకారైః. తేషు శ్రీవైష్ణవశ్రీవత్సాంకమిశ్రైః ఏకోనత్రింశద్దశ్శ్లోకాః  
మాండూకోపనిషత్త్వేన వ్యాఖ్యాతాః. రంగరామానుజీయవ్యాఖ్యానే  
తు గౌడపాదీయా ఇతిన వ్యాఖ్యాతాః. ద్వైతిభి రా నందతీర్థాచార్యైస్తు  
కేచన శ్లోకాః ఉపనిషదిత్యేవ వ్యాఖ్యాతాః. అత్ర చ ప్రకరణచతుష్ట  
యమ్. వేదాంతసారసంగ్రహభూత మిదం ప్రకరణచతుష్టయం ఓమిత్యే  
తిదక్షరమిత్యాది. రోగార్తస్య రోగనివృత్తై స్వస్థతేన సాంసారికదుఃఖార్త  
స్యాత్మనః ద్వైతప్రపంచోపశమే స్వస్థతా నామాద్వైతభావః ప్రయో

జన్మ. ద్వైతప్రపంచస్య అవిద్యాకృతత్వాత్. విద్యయా తదుపశమః  
స్యాత్ ఇతి బ్రహ్మవిద్యాప్రకాశనాద్ధా ఉపనిషత్. తత్ర తావత్ ఓంకార  
నిర్ణయాయ ఆగమప్రధానం ఆత్మతత్త్వప్రతిపత్త్యుపాయభూతం ప్రథమ  
ప్రకరణము క్తమ్. సర్వవికల్పపరమే రజ్జుతత్త్వప్రతిపత్తివత్ ద్వైతప్ర  
పంచోపశమే అద్వైతప్రతిపత్తిగ్రస్య భవతి తస్య ద్వైతం వితథమితి  
ద్వితీయం ప్రకరణమ్. తథా అద్వైతస్యాపి వైతధ్యవసంగస్రాప్తా  
యుక్తిభిస్తథాత్వదర్శనాయ తృతీయం ప్రకరణమ్. అద్వైతస్య తథా  
త్వప్రతిపత్తిరుద్ధా వైదికవాదనిరాకరణాయ చతుర్థం ప్రకరణ మితి.

తత్రాహ ఓంకారనిర్ణయస్య ఆత్మతత్త్వప్రతిపత్త్యుపాయత్వం  
ప్రతిపాదితమ్. తతః అభిధానాభిధేయయోః ఏకత్వేఽపి అభిధానస్రా  
ధాన్యేన నిర్దేశక కృతః. ఓమత్వేతదక్షరమిదం సర్వమిత్యాదినా.  
ఓంకారస్య చతుష్పాత్త్వం వివృతమ్. విశ్వతైజసప్రాజ్ఞతురీయాః అకా  
రోకారమకారార్థమాత్రాః చత్వారిః పాదాః. తత్తదవస్థాస్వరూపా  
నికం వివృతమ్ జాగరతావస్థాయా మేవ విశ్వాదీనాం త్రయాణా  
మనుభవప్రదర్శనాగ్ధో దక్షిణాక్షితి శ్లోకః. “పంధ్యాచుత్రో న తత్త్వేన  
మాయయా వాఽపి జాయతే” ఇతివత్ నాసతాం ప్రభవః. కిన్తు, అనా  
ద్యవిద్యయా వ్యావహారిక సతామేవ విశ్వతైజసప్రాజ్ఞ భేదానాం  
ప్రభవః, సృష్టిచింతకానామేవ సృష్టివికల్పాః. స్వప్నమాయాసరూ  
పాయాం నిష్ప్రయోజనాయాం సృష్టౌ ముముక్షూణామనాదరః, ఇచ్ఛా  
మాత్రం సృష్టిః, కాలాన్వితసృష్టిః. భోగార్థం సృష్టిః, క్రిడార్థం సృష్టిః,  
విభూతీసృష్టిః. స్వభావసృష్టిః ఇత్యాదయో వికల్పాః సృష్టౌ తిత్త  
ద్వాదిభి శ్చింత్యంతే. నాంతఃప్రజ్ఞమిత్యాదినా సర్వశబ్దప్రవృత్తినిమి  
త్తశూన్యత్వాత్తస్య శబ్దాసభిధేయత్వ మితి విశేషప్రతిపేధేనైవ  
తురీయం నిర్దిష్టమ్. అధ్యాసాధిస్తానత్వేన సత్యత్వాత్ న శూన్యం.  
భేదవికల్పరహితత్వాదద్వైతం. ప్రతీయమానపాదత్రయ రూప  
వైలక్షణ్యాచ్చతుర్థం పాదం మన్యంతే. స ఆత్మా తత్త్వమన్యాదివా  
క్యార్థః విజ్ఞేయః. జ్ఞాతే ద్వైతాభావః. ప్రాజ్ఞతైజసవిశ్వలక్షణానాం  
సర్వదుఃఖానాం నివృత్తీరీశానస్తురీయ ఆత్మా, తుర్యయాధాత్మ్యా వధా  
రణార్థం విశ్వాదీనాం సామాన్యవిశేషభావా నిరూపితాః. నిమిత్తాంతర



ప్రాప్తశంకాశ్చ నివారితాః. కదా తురీయే నిశ్చితో భవతీత్యపి విచారితమ్. త్రైకాలికాబాధ్య మద్వైతం సత్యం ప్రపంచనివృత్త్యా చేత్పృతిబుధ్యతే, అనివృత్తే ప్రపంచే కథ మద్వైతసిద్ధి రిత్యాశంక్య మాయామాత్ర మిదం ద్వైతం వస్తుతో నాస్తీతి సమాహితమ్. ఓంకారః పాదశః ప్రవిభజ్యమానః మాత్రామధికృత్య వర్తత ఇత్యధిమాత్రమ్. మాత్రాశ్చ అకార ఉకారో మకారఇతి. తత్త్ర విశేషనియమః కృతః. ప్రపంచోపశమః అద్వైతశ్శివః చతుర్థః పాదః. సర్వస్యత్వత్సిద్ధి త్రిపత్రయాః రజ్జుసర్పిస్తుగత్పక్షికాస్వప్నా దివదుత్పద్యమానాః మాయావినః పరమేశ్వరా ద్భాసంతే. మాయావిస్థాసీయం ప్రణవమాత్రానం జ్ఞాత్వా తదాత్మభావం పశ్యతి సర్వద్వైతోపశమత్వాత్ శివః యథా వ్యాఖ్యాత ఓంకారో యేన విదితః సతత్త్వస్య మననాన్మునిః నేతరః శాస్త్రవిదపి. ఇత్యాగమప్రకరణం ప్రథమమ్.

ఏకమేవా ద్వితీయమిత్యాదిశ్రుతిభ్యః జ్ఞాతే ద్వైతం న విద్యత ఇత్యుక్తం సంవాది స్యాత్. తత్ప్రపవత్త్యాఽపి ద్వైతస్య వైతిధ్య మవధారయితుం ద్వితీయప్రకరణ మారబ్ధమ్. వితధస్య భావో వైతిధ్యం అసత్యత్వమ్. స్వప్నే సర్వేషాం బాహ్యనా మాధ్యాత్మికానాంచ భావపదార్థానాం ప్రమాణకుశలాః వైతిధ్యమాహుః. వైతిధ్యే హేతుశ్చ అల్పపరిమాణకశరీరమధ్యే పర్వతహస్తాదయో సహాభావా ఉపలభ్యంతే. న బహిశ్శరీరాత్. తస్మా త్తే వితథా భవతు మర్హంతీతి. స్వప్నకృతదేశాంతరగమనం ప్రతిబోధానంశరం తస్మిన్ దేశే న విద్యత ఇతి విరుధ్యతే. ఏవమాదికాః ఆనుభావికయుక్తయః బహుశః ప్రదర్శితాః. స్వప్నదృష్టాంతస్య అపూర్వత్వాశంకాం నిరాకృత్య జాగ్రద్భేదానాం పునః స్వప్నతుల్యత్వం ప్రపంచితమ్. ఆత్మా స్వమాత్మానం స మాయయా స్వస్మిన్నేవ నానాకారం కల్పయతి. రజ్జువాదావివ సర్పాదీకన్దయమేవ చ తాన్ బుధ్యతే ఖేదాన్. తద్వదేవేతి వేదాంతనిశ్చయః. నాన్యోఽతోఽస్తి జ్ఞాతేత్యాదిశ్రుతీనాం సాధనాగృహభావాత్ స్వయమేవకర్తృకరణం చేతి యుక్తేః స్వాజ్ఞానానుభవస్య చ దర్శనాత్ స్వప్నవచ్చితిపరికల్పితం సర్వమ్. మనోవాసనామాత్రాభివ్యక్తానాం భావానాం చదుద్య ప్యంతరవ్యక్తత్వం, స్ఫుటత్వం వా బహిశ్చక్షురాదీంద్రియాణాం,

నానా భేదానా మ స్తిత్వకృత్ విశేషః, స్వప్నేఽపి తథా దర్శనాత్. కిం  
త్వింద్రియాంతరికృత ఏవ. అతో జాగ్రద్భావా అపి స్వప్నభావా ఇవ  
శల్పితా ఇతి సిద్ధమ్. సర్వకల్పనామూలం జీవకల్పనేతుక్తమ్. ఏకస్యైవ  
ఆత్మనః మాయయా బహుత్వవదాభాసః, ద్వైతస్య యుక్తిభి రుక్త  
మనత్యత్వం వేదాంత ప్రమాణై రేవావగతమ్. సర్వోఽయం తాఃకో  
వైదికశ్చ వ్యవహారః అవిద్యావిషయ ఏన, ప్రమాణయుక్తిభ్యాం ద్వైత  
మిధ్యాత్విప్రసాధనేన అద్వైతమేవ పారమార్థికమితి నిర్ధారితమ్. విది  
తరాగైరిత్యాదినా సర్వానరప్రశమన మద్వైతమేవ శివ మభయమితి  
స్తూయతే ఇతి వైతధ్యప్రకరణం ద్వితీయమ్.

ఓంకారనిర్ణయే ప్రపంచోపశమ శ్చవోఽద్వైత ఇతి ప్రతిజ్ఞాతం.  
తత్ర ద్వైతాభావస్తు వైతధ్యప్రకరణేన స్వప్నమాయాగంధర్వసగరాది  
దృష్టాంతైః దృశ్యత్వాదిభిః అంతవత్త్వాదిభి ర్హేతుభి ర్ప్రరేణ చ ప్రతి  
పాదితః, అద్వైతం కిమాగమమాత్రేణ ప్రతిపత్తవ్యం. ఆహూస్వి  
త్తర్కేణాపీత్యాశంక్య శక్యతే తర్కేణాపి జ్ఞాతుమితి అద్వైతప్ర  
కరణమారభ్యమ్. “ఆత్మా హ్యకాశవజ్జీవై ర్ఘటాకాశై రివోగితః,  
ఘటాదివచ్ఛ సంఘాతైః జాతా వేతన్నిదర్శనమ్” ఇత్యాదిబహుభిర్దృ  
ష్టాంతై ర్హేతుభి ర్ప్రరేశ్య అద్వైతం సాధితమ్. “నాకాశస్య ఘటా  
కాశో వికారావయవో యథా. నైవాత్మన స్సదా జీవో వికారావయవో  
తథా” ఇత్యాదిగ్రంథేన అప్రయోజకశంకా ప్రతికూలతర్కప్రతిషేధః  
అనుకూలతర్కశ్చ ప్రదర్శితః, శ్రుత్యాపి జీవపరమాత్మనోః పృథక్త్వం  
కర్మ కాణ్డే బహుశః ప్రపంచితం. క్వచిద్జ్ఞానకాండేఽపి. ఆత్మైకత్వంతు జ్ఞాన  
కాండే కావధార్యమ్. వాక్యవిరోధే కథం సామంజస్య మిత్యాశంక్య  
సర్వాభి రుపనిషద్భిః నిర్ణాయకైర్మహావైశ్య శ్చబహుభి ర్దృష్టాంతై  
రదుష్టైర్హేతుభి రనుకూలై ర్ప్రరేశ్య శ్రుత్యనుగృహీతైః సానుభూత్యా  
చ అద్వైతమేవ సాధ్యత ఇతి బహు ప్రపంచితమ్. ద్వైతేన అద్వైతం న  
విరుధ్యత ఇత్యపి సాధితమ్. అద్వైతిస్య పరమార్థసతః ఆవిద్యకేన  
ద్వైతేన న బాధః. నిర్విశేష స్యాత్తనః దుర్బోధ్యత్వాత్. ఉపాయాం  
త రేణ తస్యైవ ప్రతిపాదియిషయా యద్యద్వాద్యాఖ్యాతం తత్సర్వం

శ్రుతి ర్నిహమ్న తే. అసతో భావస్య మాయయా తత్త్వతోవా న కథం  
చన జన్మ యుజ్యతే. అదృష్టత్వాత్. సహి వంధ్యాపుత్రో మాయయా  
తత్త్వతోవా జాయతే, తస్మా దసద్వాదః దూరత ఏ వాత్రానుపవన్నః.  
ప్రచారభేదే హేతు రుక్తః. మోక్షాఖ్యా శాంతి ర్మనోనిగ్రహాయ  
త్రైవం, సర్వోపనిష మనోనిగ్రహాదిః మృల్లోహాదివత్సృష్టి రుపాసనా.-  
ఇతి తృతీయమధ్యైత ప్రకరణమ్. 3

ఆగమార్థస్య శుద్ధాద్వైతదర్శనస్య ప్రతిపక్షభూతాః కేవల  
యాక్తికాః అద్వైతాభాసా వైనాశికాః స్వమతేన భ్రామయంతి లోకమ్.  
అన్యోన్యవిరుద్ధతయా తస్య అసమ్యగ్దర్శనత్వం ప్రదర్శ్య తత్ప్రతిషేధేన  
ఔపనిషదస్యాద్వైతదర్శనస్య సిద్ధి రుపసంహారవ్యాధిః, అతః అలాత  
శాంత్యాఖ్యం ప్రకరణ మారభమ్. కథం ద్వైతిన ఏవ పరస్పరం విరు  
ద్ధ్యంత ఇతిచేత్, సత్కారణవాదినః కేచిత్ సాంఖ్యాః, అసత్కారణ  
వాదినోఽన్యే, ప్రాజ్ఞాభిమానినో వై శేషికవైయాకాదయః విరుద్ధై  
ర్ధైర్వివదంతే. వివాదరహితం తు పరమార్థదర్శనం; తైస్సై రుక్తాభి  
రేవ యుక్తిభిః తత్త్వన్తతాన్యేన ఖండితాని. బీజాంకురాభ్యో దృష్టాంత  
ఇత్యాదిగ్రంథేన బీజాంకురయో రివ హేతుఫలయోః అన్యోన్యం  
కార్యకారణభావాభ్యుపగమాత్ నాన్యోన్యాశ్రయత్వం. ఏవం  
రీత్యా ఇతరాక్షేపా నిరాకృతాః. “సమిత్తస్యానిమిత్తత్వ మివ్యతే భూత  
దర్శనాత్” ఇత్యర్థోఽపి ప్రపంచితః. “ఉత్పాదస్యాప్రసిద్ధత్వాత్”  
ఇత్యాదిగ్రంథేన స్వప్నజాగరితయోః కార్యకారణభావేఽపి అత్యంతవై  
షమ్యా న్న మిథ్యాత్వ మిత్యాశంకా పరిహృతా. వ్యవహారదృష్ట్యా  
కార్యకారణత్వం స్వప్నజాగరితయో రుక్తమ్ తత్త్వదృష్ట్యా తు అప్ర  
సిద్ధమేవేతి సాధితమ్. “జాత్యాభాసం చలాభాస”మితిల్లోకేన పరమార్థ  
సద్వస్తు సూచితమ్. చిత్తచేత్యే అన్యోన్యదృశ్యే ఇత్యన్యోన్యాశ్రయః  
పరిహృతః. దృశ్యదర్శనయో స్వరూపే ప్రమాణాభావాత్, ద్రష్టు  
తోఽపలక్షితః కేవలమాత్మాఽవశిష్యతే, “అస్తి నా స్తస్తి నాస్తీతి నాస్తీ  
నాస్తీతి వా”పునః ఇత్యాదిగ్రంథేన సూక్ష్మవిషయా అపి పండితానాం  
గ్రహణార్థగవతః పరమార్థేన ఆవరణావప. కేముతిమూఢజనబుద్ధిలక్షణాః

ఇత్యేవముద్ధః. ప్రదర్శితః. ఏవం అన్యదర్శనాధానాం తద్యుక్తిభిరేవ  
మిథ్యాత్వం బహుధా ప్రసంచితమ్. ఇత్యలాతశాంత్యాఖ్యం చతుర్థం  
ప్రకరణమ్.

ఇతి మాంఢూక్యోపనిషత్తాత్పర్యవిషయాగ్రసంగ్రహః.



౬. తైత్తిరీయోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

పూర్వకాండే కర్త ప్రతిపాదిత ముపాత్తదురితక్షయార్థం  
కామ స్తత్ర ప్రవర్తకః. ఆప్తకామానాం కామాభావా న్న తత్ర ప్ర  
వృత్తిః; యే చాత్మకామాః త ఏవాప్తకామాః; ఆత్తస్యవస్థానాత్;  
ఆత్మాచబ్రహ్మ. తద్విజ్ఞానా దవిద్యానివృత్తౌ స్వాత్మస్యవస్థానం మోక్షః.  
అతో బ్రహ్మవిద్యాతోపనిష దారభ్యతే. తదర్థత్వా ద్ద్రంభో<sup>౨</sup> పుష్ప  
పనిషదితి.

కృష్ణయజుర్వేదే తైత్తిరీయోపనిషత్సు శిక్షావల్లీ ఆనందవల్లీ  
భృగువల్లీతి త్రయోభాగాః. శిక్షావల్ల్యాః శంసోమిత్ర ఇతిశాంతిః; ఆనం  
దవల్ల్యాః సహ నావవత్వితి శాంతిః; భృగువల్ల్యా అపితథా. తత్ర శంసో  
మిత్ర ఇతి శాంతౌ ప్రాణవృత్తే రహ్న శ్చాభిమానిదేవతాత్తా మిత్రః.  
ఆపానవృత్తే రాత్రే శ్చాభిమాని వరుణః; చక్షుష్యాదిత్యే చాభిమా  
న్యర్యమా; బలే ఇంద్రః; వాచి బుధ్ధౌ చ బృహస్పతిః పాదయో రభి  
మానీ విష్ణుః; ఏవమాద్యా అధ్యాత్మదేవతాః. శంసో భవత్వితి సర్వ  
త్రానుషంగః. నమోబ్రహ్మణ ఇతి పరోక్షేణ, నమస్తేవాయోఇతి ప్రత్య  
క్షేణ చ వస్తునిర్దేశః. సూత్రాత్పరూపేణ వాయుః పరోక్షః; ఆధ్యాత్మిక  
ప్రాణవాయురూపేణ శరీరాదే దృష్టంహణాత్ బ్రహ్మశబ్దవాచ్యత్యేనచా  
పరోక్షః. యథా కశ్చిద్రాజదిదృక్షుః రాజ్ఞో నౌవారిక మభిముఖీకర్తుం  
త్వమేవ రాజేతి స్తౌతి తథా హోర్దస్య బ్రహ్మణః ద్వారపాలః ప్రాణః  
హోర్దబ్రహ్మదిదృక్షుణౌ ముముక్షుణౌ త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మసి త్వా  
మేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మవదిష్యామితి స్త్రూయతే. విద్యాసంయోజనేన  
మా మవతు; వక్తృత్వసామర్థ్యసంయోజనేన ఆచార్య మవ త్వితి

ప్రార్థనా. పునర్వచన మాదరార్థం. శాంతే శ్రీరవ్చననం తావత్తయప్రశ  
మనార్థమ్.

అర్థజ్ఞానప్రధానత్వా దుపనిషదః గ్రంథపాఠే యతోపర  
మో మాధూదితి శీఘ్రాధ్యాయ ఆరబ్ధః. సహనాయశ ఇత్యాదినా శిష్యః  
ప్రార్థయతే. సంహితావిషయం దర్శన ముపనిషత్; అధికరణం జ్ఞాన  
విషయః, అధిలోకం దర్శనం; సంహితాయాః పూర్వవర్ణితే పృథివీదృష్టిః  
కర్తవ్యః; ఉత్తరవర్ణితే ద్వారీతి దృష్టిః సంధి రంతరిక్షలోకః, సంధా  
నం నాయుః ఇత్యధిలోకదర్శనం; ఏవ ముపాసనాని ప్రతిపాదితాని.  
సంధీయతే ప్రజయా పశుభిరితి ఫల ముక్తమ్; మేధాకామస్య శ్రీకామ  
స్యచ తత్ప్రప్తిసాధనం జపహోమా వుచ్యేతే. ఋషభశ బైన ఓంకా  
రో హ్యుత్తరపాస్యః. అనంతరం వ్యాహృత్యాత్మనో బ్రహ్మణః అంతరు  
పాసనం స్వారాజ్యఫలం ప్రస్తుత్యతే. ౧. హిరణ్యగర్భస్య వ్యాహృ  
త్యాత్మనః బ్రహ్మణోఽంగాని అన్యా దేవతా ఇత్సుక్తమ్, తస్య సాక్షా  
దుపలబ్ధ్యర్థం విష్ణో స్సాలగ్రామ ఇవ హృదయాకాశస్థాన ముపాసనార్థ  
ముచ్యతే. తత్ప్రపాస్యనూనం బ్రహ్మ మనోమయత్వాదిధర్మవిశిష్టం  
సాక్షా దుపలభ్యతే పాణ వామలకమివ. మార్గశ్చ సర్వాత్మభావప్రతి  
పత్తయే వక్తవ్య ఇతి షష్ఠానువాకఆరబ్ధః. ౬. సాజ్ఞాపత్యాత్మభావాయ  
వ్యాహృత్యాత్మకస్య బ్రహ్మణః పృథివ్యాదిపాఞ్చస్వరూపేణోపా  
స్యత్వ ముక్తమ్. ౭ విష్ణోః ప్రతిమేవ బ్రహ్మణః పరస్యాపరస్యచా  
లంబన మోంకారః; సర్వోపాసనాంగభూతస్య ఓంకారస్యోపాసనం  
విహితమ్. ౮. విజ్ఞానాదేవ ఆప్నోతి స్వారాజ్య మిత్సుక్తత్వాత్  
శ్చోతస్తార్తానాం కర్మణాం ఆనర్థక్యం మాభూదితి ప్రదర్శనార్థం 'ఋతం  
చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనే'చేత్యాద్యుపన్యాసః. సత్యతపస్సాన్విధ్యాయప్ర  
వచనానాం పునర్గ్రహణ మాదరార్థమ్. ౯. అహం వృక్షసేవీతి మత్స్య  
జపః విద్యోత్పత్త్యర్థః. ఏవం శ్చోతస్తార్తనిత్యకర్మ యుక్తస్య నిష్కామస్య  
బ్రహ్మజ్ఞానోః ఆర్షాణి దర్శనాని ప్రాదుర్భవస్తీత్యాశయః. ౧౦. వేద  
మనూచ్యార్యోఽంగతేవాసిన మనుశాస్త్రీతి అనుశాసనశ్రుతేః పురుష  
సంస్కారార్థత్వాత్, తత్సంస్కృతస్య ఆత్మజ్ఞాన ముజ్జనై వోపభా  
యతే. విద్యాం ప్రత్యుపాయభూతాని కర్మాణి ఉపాయే చాధికో

యత్క కర్తవ్యః. అహింసాబ్రహ్మచర్యాదీని విద్యాం ప్రత్యుపకారకాణి శ్రవణమననదిధ్యాసనాదీని సాక్షాదేవ కారణాని; అవి సిద్ధాన్త్యాశ్రమాంతరాణి; సర్వేషాం చ విద్యాయా మధికారోఽస్తి పరం చ శ్రేయః కేవలవిద్యాయాః. ౧౧.

ఇతి శిక్షావల్లీప్రథమాధ్యాయః.



ఆనందవల్ల్యాఖ్య ద్వితీయాధ్యాయతాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

అతీతవిద్యాప్రాప్త్యవనర్గప్రశమనార్థా శం నో మిత్ర ఇతి శాంతిః వత్సయమాణ బ్రహ్మవిద్యాప్రాప్త్యవనర్గప్రశమనార్థా సహ నావనత్రితి శాంతిః. విద్యాగ్రహణనిమిత్తం శిష్యస్యాచార్యస్య వా ప్రామాదికో విద్వేష స్సాన్నిధితి తచ్చమనాయేయ మాశీః. కర్తృభి రవిరుద్ధాన్యూపాసనాన్యక్తాని. అంతస్సాపాధిక మాత్మదర్శనం చోపదిష్టం. తావతా నాత్యంతికస్సంసారబీజ స్థాపమర్గః. అతః సర్వోపద్రవబీజస్యాజ్ఞానస్య నివృత్త్యర్థం నిరుపాధికాత్మదర్శనార్థం చ బ్రహ్మవిదాహ్నికోపర ఋణ్యారంభః. సత్యం జ్ఞాన మనంత మితి బ్రహ్మణః స్వరూపలక్షణమ్, జ్ఞానజ్ఞేయజ్ఞాతృపదార్థాః భోగాపవర్గా చ యస్యాం గూఢాసా బుద్ధిరుహా పరమే వ్యోమని అవ్యాకృతాకాశే నిహిత మంతర్హితం బ్రహ్మ. హర్దం విజ్ఞానాంగత్యేన వ్యోమ వివక్షితం. గుహానిహిత బ్రహ్మ విజానన్ సర్వా నాగ్మాన్ బ్రహ్మణా బ్రహ్మస్వరూపేణైవ సహశ్చ తే ఏకయైవోపలభ్యాన్ యుగపదుపభుక్తే. అనంతత్వం చ దేశితః కాలతో వస్తుతశ్చ అపరిచ్ఛిన్నత్వం. పరిచ్ఛేదాభావశ్చ అధికరణాత్మక ఇతి నాన్యః దేశితః పరిచ్ఛిన్న మాకాశం కాలతః పరిచ్ఛిన్నం కార్యమాత్మ వస్తుతః పరిచ్ఛిన్నో భిన్న శ్చావాస్తవికః. త్రివిధపరిచ్ఛేదశూన్యం బ్రహ్మైవ వాచారంభణశ్రత్యా కారణవ్యతిరేకేణ కార్యం నాస్తీతి సర్వాధిష్ఠానం బ్రహ్మైవ సత్యమ్. స్వయంప్రకాశత్వాద్దానం. ఆత స్వరూపాద్భ్రష్టాణి. పురుష శ్చాన్నరసమయ శ్శిరఃపాణ్యాద్యాకృతిమాన్ పురుష ఏవ హి శక్తత్వా దర్శిత్యాచ్చ కర్తజ్ఞానయోరధిక్రియతే. సహి పురుష ఇహ విద్యయా అంతరతమం బ్రహ్మ సంక్రామయితుః

మిష్టః. తస్య చ బాహ్యకారవిశేషే. వ్యనాత్మను అత్తభావితా బుద్ధిః ఆలంబనం వినా నిర్విశేషం ప్రత్యగాత్మానం వేత్తు మర్హతి. అతః దృష్టశరీరాత్మసామ్యకల్పనయా శాఖాగ్రచస్త్రినిదర్శనవత్ అంతర్ముఖకర్తృతన్మయేవ శిర ఇత్యాద్యుపాసనా ఉపదిష్టాః. అన్నమయాత్మప్రకాశక ఏష శ్లోకో నామ మంత్రః. ౧. ప్రాణమయాత్మవిషయే ద్వితీయః శ్లోకః. ౨. మనోమయాత్మప్రకాశక స్తృతీయః. ౩ విజ్ఞానమయాత్మప్రకాశక శ్చతుర్థః. ౪. ఆనందమయాత్మప్రకాశకః పంచమః.

యస్య తస్య జ్ఞానా స్థలక్షణస బ్రహ్మణః ప్రతిపత్త్యర్థః పంచాన్నమయాదికోశా ఉపన్యస్తాః యేనైవ చ తే సర్వే ఆత్మవస్తవః తద్బ్రహ్మపుచ్చం ప్రతిష్ఠా. అవిద్యాపరికల్పిత ద్వైతస్యావసానభూత మద్వైతం బ్రహ్మ ప్రతిష్ఠాపుచ్చమ్. ౫. సర్వాంతరతమాత్మాస్తిత్వప్రకాశకోఽపి మస్త్రీః కార్యద్వారేణ భవతీతి. ౬. అసద్వా ఇదమిత్యాదినా అవ్యాకృతినామరూపవిశేషపరితరూపం అవ్యాకృత బ్రహ్మైవాత్మమ్. సర్వకారణత్వా త్స్వయంకర్తృ బ్రహ్మైవ సుకృతమ్. బాహ్యసద్దసాధనరహితా అపి బ్రహ్మవిదః నిరీహః సానందాశ్చ దృశ్యంతే. బ్రహ్మైవరస స్తేషామ్. ప్రాణాదిసర్వచేష్టాః గుహానిహితాత్మ సత్తాకాః. అతః, పరమాజ్ఞేవానందయతి, అదృశ్యే ద్రష్టవ్యవికారరహితే, అనాజ్ఞే అశరీరే, అనాధారే అభయం ధాతృధా, ప్రతిష్ఠాం=ఆత్మభావం, లభతే. తదాస తస్మిన్ భయహేతో ర్నా నాత్మస్యాభావాత్ స్వరూపప్రతిష్ఠో భవతి, ఆర్చిని అల్పమస్తరం భేదం కురుతే పశ్యతి. భేదదర్శనః అవిదుషః భయం భవతి. బ్రహ్మైవ తేషాం భయం తస్మాద్భేదదర్శ విద్వానప్యవిద్వానేవ. ౭.

రాజ్ఞో భృత్యా ఇవ వాతా దయో బ్రహ్మణో భయేన ప్రవర్తంతే. భయకారణ మానందం బ్రహ్మ. తస్య మీమాంసా=విచారణ. కిమానందో విషయవిషయసంబంధేన జనితః, తాకికానందవత్? ఆపెచాస్మిత్ స్వాభావికః? ఇత్యేషా మీమాంసా. తత్ర తాకిక ఆనందో బాహ్యధ్యాత్మికసాధనసంపత్తినిమిత్త ఉత్కృష్టః. స ఏవ నిర్దిష్టో బ్రహ్మసాధానుగమార్థమ్. తాకికోఽప్యానందో బ్రహ్మసందప్యైవాంశ ఇవ యువాధ్యాయక ఇత్యాద్యాధ్యాత్మికసాధనసంపన్నస్య చ సార్వభౌమస్య చ ఆనందో మాను

ః తస్మా చ్చుత్తగుణోత్కృష్టో మనుష్యగంధర్వాణా మానందః, ఏవం

పూర్వస్యాః పూర్వస్యా భూమేః ఉత్తరస్యా ముత్తరస్యాం భూమా వ్ర  
సాదవిశేషతః శతగుణేన ఆనందోత్కర్ష ఉపపద్యతే. అకామహతత్వంతో  
విషయోత్కర్షావకర్షితః సుఖోత్కర్షావకర్షాయ విశిష్యతే. అకామహ  
తగ్రహణం తద్విశేషతః శతగుణసుఖోత్కర్షోపలభ్యేః అకామహతత్వస్య  
పరమానందప్రాప్తిసాధనత్వవిధానార్థం. స యశ్చాయం పురుషే, స గుహ  
యాం నిహితఆత్మా, ఆకాశాద్యన్నమయాంతం కార్యం సృష్ట్యా తదేవా  
నుప్రవిష్టః (యశ్చాసావాదిత్యే) స య సైక్ దేశం బ్రహ్మాదీని భూతాని  
సుఖార్హాన్యవజీవంతి స పరమానందః శ్రోత్రియప్రత్యక్షో నిర్దిష్ట ఆది  
త్యే నిర్దిశ్యతే, ఉభయో రైక్య ముపదిష్టం. భిన్నప్రదేశస్థగుటాకాలైక  
త్వవత్, (అస్మాల్లోకా త్వేతి) నిరపేక్షో భూత్వా అన్నమయాదీ  
స్పంచాఘ్రపసంక్రామితి=విషయజాతమన్నమయా త్పిండాత్తనః వ్య  
తిరిక్తం న పశ్యతి-తత్తన్మయం పశ్యతీత్యర్థః. సంక్రమణకర్తా పరస్యాన్న ప్ర  
విభక్తః; య ద్యన్యస్యాత్ “తత్సృష్ట్యా తదేవానుస్రావిత్, అన్యోఽసా  
వన్యోఽహమస్తితి స స వేద యథావశః, ఏకమేవా ద్వితీయం, తత్త్వమ  
సి, తత్త్వమేవ శ్యమేవ తిత్, అహం బ్రహ్మసి, ప్రజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మ”  
ఇత్యాది శ్రుతివిరోధః యదిహి విద్యావాక్ స్యాత్తనః అన్య సై పశ్యతి,  
తతః అభయం ప్రతిష్ఠాం వినతే; అన్యస్య ఆవిద్యాకల్పితత్వేన విద్యయా  
అవస్తుత్వదర్శనోపపత్తిః. ఆనందమయస్యాత్మ సంక్రమణం న ప్రాప్తిః. పా  
రిశేష్యాత్. అన్నమయా ద్యానందమయాంతాత్తవ్యతిరిక్తకర్తృకం  
జ్ఞానమాత్రం చ సంక్రమణ ముపపద్యతే బ్రహ్మపద్యప్రైవభవతీత్యాది  
శ్రుతిబలూత్, జ్ఞానేన సర్వగతస్యాత్మన సంక్రమణం, పరమార్థతః ని  
ర్వికల్పే బ్రహ్మణ స కల్పిదపి వికల్ప ఉపపద్యతే. ఏవం క్రమేణ నిర్విక  
ల్పమాత్మాన ముపసంక్రమ్య ఓతశ్చిన న బిభేతి; సర్వ స్యానందవల్లర్థస్య  
సంతోషతః ప్రకాశనాయ ఏష మంత్రో భవతి. ౮. (ఆనందం బ్రహ్మణో  
విద్వాత్) అభీదే షష్ఠీ. ఆనందరూపత్వా ద్బ్రహ్మణః ఆనందం బ్రహ్మే  
త్వక్తేశ్చ. మనసః బ్రహ్మవిజ్ఞానసాధనత్వాత్ తత్త్ర బ్రహ్మత్వ మధ్యా  
రోవ్య మనోమయాదాహృతమంత్రః ‘న బిభేతి కదాచ’ నేతి స్తాతి; భయ  
మాత్రం ప్రతిషిద్ధమేవ; ఇహ తు అద్యైతవిషయే న బిభేతి కుతశ్చ  
నేతిభయనిమిత్తమేవ ప్రతిషిద్ధతే. (యఏవం వేద) యథోక్త మద్యైతం



అనందం బ్రహ్మ వేగ తస్మాత్తథావేన దృష్టే పుణ్యపాపే నిర్విర్యే సతీ,  
తాపకే, జన్మారంభకే చ సభవతః. సర్వాభ్యో విద్యాభ్యః పరం శ్రేయో  
ఽస్యాం నిష్కణ్డమ్.

ఇత్యానందపల్లీవిషయార్థసంగ్రహః.



అథ భృగువల్లీ తాత్పర్యవిషయసంగ్రహ ఉచ్యతే—ప్రాగానంద  
పల్ల్యామేవ సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ ఆకాశాద్యన్నమయాంతం  
కార్యం సృష్ట్యా తదేవానుప్రవిప్లవే; యస్మా ద్విశేషవదినోపలభ్య  
మానం, తస్మా త్సర్వకార్యవిమక్షణం అదృశ్యత్వాదిధర్మకమే వానందం  
తదేవాహమితి విజానీయాత్. అనుప్రవేశస్య తదర్థత్వాత్. త స్యై  
వం విజానతః శుభాశుభక ర్తణీ జన్మాంతరారంభకే న భవతః ఇత్యర్థో వివ  
క్షితః. పరిసమాప్తా చ బ్రహ్మవిద్యా. అతఃపరం బ్రహ్మవిద్యాసాధనం తపో  
వక్తవ్యం; అన్నమయాదివిషయాణి చోపాసనాని ప్రాగేవాత్కానీతి.  
అతః పూర్వవచ్ఛాంతిపారపూర్వకం భృగువల్లారభ్యతే. ఆఖ్యాయి  
కా తు విద్యాస్తుతియే. వరుణపుత్రో భృగుః బ్రహ్మ జిజ్ఞాసుః పితర  
ముపగతివాక్. స చ పితా విధివ దుపసన్నాయ తిస్తే పోవాచ అన్న  
శరీరం, తదభ్యంతరం ప్రాణం అనంతర ముపసన్నిధిసాధనాని చక్షుః శ్రోత్రం  
మనో వాచ మిత్యేతాని బ్రహ్మోపలభౌ ద్వారాణ్యుక్తవాక్.  
బ్రహ్మణో లక్షణం 'యతో వా ఇమా'సీత్యాదినా జగజ్జన్మాదికారణత్వం  
తటస్థ మువాచ ఉత్పత్తిస్థితిః యకాలేషు భూతసంఘోహా యదా  
త్పతాం న జహతి తద్బ్రహ్మేతి నిష్కృష్ట ముపాస్య మువాచ. తపోవిశే  
షప్రతిపత్తిస్తు సర్వసాధకతమత్వాత్ పితానువదిప్తమపి బ్రహ్మజ్ఞాన  
సాధనత్వేన తపః ప్రతిపేదే. భృగుః తచ్చ తపః బాహ్యంతఃకరణసమా  
ధానం "మనసశ్చేంద్రియాణాంచ య దైకాగ్ర్యం పరం తపః, తజ్ఞాయ  
స్సర్వకర్తవ్య స్స ధర్మః పర ఉచ్యతే" ఇతి స్తుతే. ౧. తపసా అన్నం బ్ర  
హ్మేతి విజ్ఞాయ తత్ర సంశయేన పునః పితరముపససార. అద్యతే భు  
జ్యతే సర్వైరితి సర్వప్రతిపత్తిసాధారణం స్థూలదేహకారణం భూతవం  
చకం విరాటసంజ్ఞకం అన్నశబ్దేనోచ్యతే. తస్య స్థూలభౌతికకారణ  
త్వాత్, యతో వా ఇమా'సీతి లక్షణాస్య తత్ర యోజయితుం శక్య

త్వాత్; తద్భ్రష్టాతి ప్రతిపన్నవాః, విగాజ ఉత్పత్తిదర్శనాచ్చుతి  
 స్ఫుటిషు తత్ర లక్షణం నుసంపూర్ణం భవతీతి పునస్తహి<sup>౨</sup>తవ్యత.  
 విచార్య తత్కారణం క్రియాశక్తివిశిష్టతయా ప్రాణశబ్దలక్ష్యం హిర  
 ణ్యగర్భం, సంకల్పాగ్ర్యవసాయవిశిష్టతయా చ మనోవిజ్ఞానశబ్దలక్ష్యం  
 బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్; తత్రాపి లక్షణావ్యాప్తే సర్వాధితానందశబ్ద  
 వాచ్యతయా మాయావిశిష్టం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్. విశిష్టస్య విశిష్టాం  
 తరాత్తత్వానుపపత్తేః. కారణత్వోపలక్షితం విశుద్ధానందం బ్రహ్మేతి  
 విజ్ఞాతవా నిత్యర్థః. ఏవం తపసా విశుద్ధాయ ప్రాణాదిషు సాకల్యేన బ్ర  
 హ్మలక్షణ మపశ్యత్ శనైశ్చనై రనుప్రవిశ్య ఆస్తరతమ మానందం  
 బ్రహ్మ విజ్ఞాతవాం స్తవసైవ సాధనేన భృగుః. తస్మాద్భ్రహ్మజ్ఞానునా  
 శాహ్యంతఃకరణసమాధానలక్షణం పరమం తపస్సాధనమనుష్ఠేయమితి  
 ప్రకరణార్థః. ఏవమన్యోఽపి తపసైవ సాధనేన అనేనైవ క్రమేణ అను  
 ప్రవిశ్య ఆనందం బ్రహ్మ వేద. సహృదయాకాశగుహాయాం పరమానం  
 దాద్వైతే ప్రతిష్ఠితి. బ్రహ్మేవ భవతీత్యర్థః. అన్నవా నిత్యాదికం దృ  
 ష్టం చ ఫలమ్. అన్నేన ద్వారభు తేన బ్రహ్మ విజ్ఞానసంపాదనాత్  
 గురుమివ అన్నం న నింద్యాత్ ఇత్యా ద్యుక్తం. ౭. అన్నోపాసకప్రకా  
 రాః తద్వ్రోతాని తత్ఫలాని చోక్తాని. ఇదాసీం బ్రహ్మణ ఉపాసనప్ర  
 కార ఉచ్యతే. ఉపాత్తపరిరక్షణం తేమః. తేమరూపేణ వాచి ప్రతిష్ఠి  
 తం బ్రహ్మేత్యుపాస్యం. అనుపాత్త స్యాపాదానం యోగః. ప్రాణా  
 పానయో ర్భ్రష్టా యోగజ్ఞేమాత్తనా ప్రతిష్ఠితమిత్యుపాస్యమ్. ఏవ  
 మాదీ స్యుపాసనా స్యుక్తాని; తత్ఫలాని చోక్తాని. ఆనందవల్లాం  
 “సోఽన్నైతే సర్వాగ్మామాస్సహ” ఇత్యుక్తఫలవచనస్య కేతే  
 కామా ఇత్యాకాంక్షయా అత్ర విస్తార ఉచ్యతే. అనుసంచరణ ఇమా  
 న్లోకా నాత్తత్వే నానుభవకసామ గాయక్ సమత్వాద్భ్రష్టావ  
 సామ సర్వాసన్యరూపం చ్ఛందయక్ లోకానుగ్రహార్థ మాత్మైకత్వం  
 ప్రఖ్యావయక్ తిష్ఠతి. హా ఉ ఇతి అహో ఇత్యస్మిన్నర్థే అత్యంతవిస్త  
 యఖ్యావసార్థః. అద్వైతాత్మానిరంజనోఽపి సన్నహమేవాన్నసన్నాద  
 శ్చేత్యాదికం విస్తయహేతుః. ౧౦. ఇతి భృగువల్లీతాత్పర్యమ్.

ఇతి తైత్తిరీయోపనిషత్సమాప్తా.

౮. ఐతరేయోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

అవతరణికా:— ఋగ్వేదే ఐతరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే షడధ్యాయేషు అధ్యాయత్రయ ముపనిషత్సంజ్ఞితమ్. ఆత్మానా ఇదమేకమేవాగ్ర ఆసీది త్యారభ్య అమృతస్సమభవదిత్యంతమ్. దేవతావ్యయలక్షణః పరః పురుషార్థః జ్ఞానకర్తృసముచ్చయేన ప్రాప్తవ్యః. నాతః పరమస్తీత్యేకే ప్రతిపన్నాః. తన్నిరాచిక్షీర్షయా కేవలాత్పజ్ఞానవిధానార్థం ఆత్మావాఇదమిత్యాద్యారంభః. ఉత్తరగ్రంథేఽపి అన్యార్థానవగమోత్పూర్వోక్తానాం అగ్న్యైదిదేవానాం అశనాయాదిమత్త్యేన సంసారిత్వం దర్శయతి శ్లోతిః.

అథోపనిషత్ — ఆత్మనః ప్రాతీతికం సవిశేషత్వమాలంబ్య కథంకైవల్యమిత్యాశంక్య సర్వస్య విశేషస్య ఆత్మని మాయాకల్పితత్వాత్ స వాస్తవనిర్విశేషత్వవిరోధ ఇతి తదర్థం మాయయా ఆత్మసస్పృశా శాత్ సృష్టిం వత్తుం సృష్టేః పూర్వం ఆత్మనః నిర్విశేషరూపం దర్శయితుం ఆత్మావాఇత్యాదివాక్యమ్. ఆత్మైతి పదేన సర్వజ్ఞః సర్వశక్తిః సర్వసంసారధర్మవర్జితః నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావః అమృతః అద్వయ ఉచ్యతే. తథాచ స్మృతిః “యచ్చాప్నోతి యదాదత్తే యచ్చాత్మి విషయానిహ, యచ్చాప్య సంతత భావః తస్మా దాత్మైతి కీర్తితః” ఇతి జగత్సృష్టేః ప్రాగ్జ్ఞైవైక ఆసీత్. ఇదాసీమ ప్యేక ఏవ. తథా ప్యస్తి విశేషః. ప్రాగుత్పత్తేః అవ్యాకృతనామరూపభేదాత్పూతం ఆత్మైకశబ్దప్రత్యయగోచరం జగదాసీత్. ఇదాసీం తు వ్యాకృతనామరూపభేదత్వాత్ అనే శబ్దప్రత్యయగోచరం ఆత్మైకశబ్దప్రత్యయగోచరం చేతి విశేషః. యథా ఘేసతరంగాదిభేదేఽపి సలీలమేవేత్యేకశబ్దప్రత్యయభాక్త్వం, తథా నాన్యత్కించనమిషత్ న కించిదపి వ్యాపారవదితరద్యాదృధా, సాంఖ్యానాం అనాత్మపక్షపాతి స్వతంత్రం ప్రధానం, యథాచ కాణాదానా మణవః, తద్వదిహ నాన్యదాత్మనః కించిదపి వస్తువిద్యతే. ఆత్మైకమేవాసీ దిత్యభిప్రాయః. సఃసర్వజ్ఞస్యాభావ్యాదీక్షితవాక్ లోకా నృజేయేతి. సోపాదాసస్త్రైతాదిః ప్రాసాదాదీక్ సృజతీతి యుక్తమ్. నిరుపాదాన స్వాత్మా కథంకోకా సృజతీతి చేత్ సలీలస్థానీయే అవ్యాకృతే ఆత్మైకశబ్దవాచ్యే

వ్యాకృతఘనస్థానీయస్య జగత స్సంభవాత్ ఆత్మభూతనామరూపోపాదా  
సస్సక్ సర్వజ్ఞో జగన్నిర్తిమిత ఇతిస విరోధః, ఇతి స్వప్రకృతిప్రధానేన  
పరిణామ్యుపాదానత్వం. పరిణామో నామ వివర్తా దన్యో నాస్త్వేష. అతః  
ఆత్మనవన ఉపాదానత్వం. మాయా తు సహాయమాత్రమ్. యథా విజ్ఞాన  
వాన్తాయావీ నిరుపాదాన ఆత్మానమేవాంతర త్వేన ఆకాశే గచ్ఛన్నివ  
నిర్తిమితే తథా సర్వజ్ఞో మహామాయూ పరమేశ్వరః ఆత్మానమేవ ఆస్త  
రత్వేన జగద్భ్రూపేన నిర్తిమిత ఇతి యుక్తతరమ్. ఏవం చ సతి కారణకా  
ర్యోభయానద్వాదాదిపక్షాశ్చ న ప్రసజ్యంతే. ఆకాశాదిక్రమేణాండ  
ముత్పాద్య అంభఃప్రభృతీః లోకా సస్పృశత, లోకానాం పంచభూతా  
త్తక్తి క్షేపి అబ్బాహుతా త్రిన్నామవ్యవదేశః, అద్భ్య ఏవ శిరోపాణ్యాది  
మంతం పురుషం సముద్భృత్య స్వావయవసంయోజనేన సంపిండితవాక్.  
తతః ఈశ్వరసంకల్పేన తిషసా పక్షిణోఽండమివ పురుషపిండస్య ముఖా  
కారం సుషర మజాయత, ముఖాద్వాక్; తదధిష్ఠాతాఽగ్నిః; వాచోఽంక  
పాలః. తథా నాసికేతాభ్యాం ప్రాణః. ఏవం అధిష్ఠానం కిరణం దేవతా  
చేతి త్రియం క్రమేణ నిర్భిన్నమ్; హృదయమంతఃకరణాధిష్ఠానమ్; నాభి  
స్సర్వప్రాణనిబంధనస్థానమ్. ౧.

ఏతా అగ్నిర్నియో దేవతాః ఈశ్వరేణ సృష్టాః మహతి స॥  
సారాణ్యే ప్రాపతక్. తం=స్థానకరణదేవతోత్పత్తిబీజభూతిం ప్రథమో  
త్పాదితిం పురుషపిండ మాత్మానం అశినాయాపిపాసాభ్యాం సంయోజిత  
వాక్. తస్య తస్య కారణభూతస్య అశినాయాదిదోషవత్త్వాత్ తత్కార్య  
భూతానామపి దేవతానాం అశినాయాదిమత్త్వమ్; వీడ్వమానాస్తాః స్ర  
ష్టార మబ్రువత్ — ఆయతినం నః ప్రజానీహితి; తతః ఈశ్వరోఽగామస్పృశ  
తి. అస్తదధిష్ఠానాయ అన్న మత్తుం గౌర్నాలమిత్త్యబ్రువత్. అశ్వం చ  
తథా తతః పురుష మానయత్; తస్మిన్ అగ్ని ర్వాగ్భూత్వా ముఖం  
ప్రావీశత్; ఇత్యాదిక్రమేణ పురుషే దేవాః ప్రవిష్టాః లభ్యాధిష్ఠానాసు  
దేవతాసు అశినాయాపిపాసే ఈశ్వ రాజ్ఞయా భాగవత్యావాస్తామ్.

తతః ఈశ్వరః మనుష్యాదీనాం అన్నభూతాన్ ప్రహ్వదీన్ మా  
ర్జాలాదీనా మన్నభూతాన్ మూషకాదీన్ ఏవమాదిక మన్నం సంకల్ప  
మాత్రేణాసృజత్; తత్ర శ్రుతివాక్యైః శబ్దాదిభోక్తృత్వ మింద్రియశబ్ద

దేవతోవాధికం, సస్వత ఆత్మనః; ఇత్యభిప్రాయేణ తాసాం శబ్దాదిభోగము  
క్వా ఇదాసీం అన్నపానభోక్తృత్వముపి అపానవృత్తిమత్ప్రిణోపా  
ధికమ్. స స్వత ఆత్మనః ఇత్యభిప్రాయేణ తన్యాభోక్తృత్వం యశేషాన్ని  
ధారితమ్. తదాసర్వోపనిషత్సామ్యసంగ్రహం ద్వివిధము. ఈశ్వరః విచారయా  
మానః; మయా పరేణ స్వామినా అధిష్టాత్రా కృతాకృతఫలనాక్షిభూ  
తేన భోక్త్రా భవిష్యం పురి స్తేన రాజ్ఞేతి ప్రపదం చ మూర్ధా చ సంఘా  
తస్య ప్రవేశమార్గాః; కతిరేణ మార్గేణ పురగ ప్రవద్యై ఇత్యచింతయత్.  
తిత్తో మూర్ధాసీమానం విదార్య చిద్రు కృత్వా తన్మార్గేణ ప్రవివేశ.  
నందత్తనేన ద్వారేణ గత్వా పరిస్థి శ్చైత్యేతి బ్రహ్మరంభిస్య నందన  
మితి నామ ఏవం సృష్ట్యా ప్రళయ జీవే నాత్మినా రాజ్ఞ ఇవ స్వం పురం త్ర  
య ఆవసథాః జాగరితకాలే దక్షిణం చక్షుః, స్వప్న కాలే అంతర్దనః, సు  
షుప్తి కాలే హృదయాకాశ మితి. పితృశరీరం, మాతృగర్భాశయః; స్వంచ  
శరీరమితి త్రయ ఆవసథాః. త్రయస్వప్నాః; స్వప్న ఏదనద్వస్తుదర్శనాత్  
అవస్థా త్రయతౌల్యం; తేష్వయ మావసథేషు స్థూలసూక్ష్మకారణదేహే  
షు పర్యాయేణ చరన్ న్యాభావిక్యా అవిన్యయా న ప్రబుద్ధ్యతే. స  
కదాచిత్ పరమకారుణికే నాచార్యేణ బోధితస్త్ ఇదం బ్రహ్మమమా  
త్మస్వరూపమదర్శమితి సర్వాస్తరబ్రహ్మ నాత్మాదృశ్యత్. సపరోక్షేణ. ౩.

ఏవం చ అసంసారి సర్వజ్ఞ ఆత్మా స్వతోన్యద్వద్వస్తృస్తరమసు  
పాదాయైవ సర్వమిద మాకాశాదిక్రమేణ సృష్ట్యా స్వాత్మప్రబోధనా  
ర్థం సర్వాణి చ ప్రాణాదిమచ్ఛరీరాణి స్వయం ప్రవేశ్య స్వమాత్మానం  
యథాభూతమిదం బ్రహ్మస్థితి సాత్మా త్పృత్యబుద్ధ్యతి. తస్మాత్ సర్వశరీరే  
ష్యేక ఏవాత్మా నాన్య ఇతి ఆత్మైకత్వనిర్ధారణ మధ్యాయపర్యవసితార్థః.

ఇతి ప్రథమాధ్యాయః.

ఏవమధ్యాయోపాపదాభ్యాం ఆత్మతత్త్వం నిరూప్య ఉక్తాత్మతి  
త్త్విజ్ఞానే వైరాగ్యం హేతురితి తదర్థం జీవావస్థా ప్రసంచయన్ అరా  
త్ తస్య త్రయ ఆవసథా ఇతి ఉపశ్ఛిప్తం శరీర త్రయం చ ప్రసంచయితుం  
అధ్యాయాంతరారంభః. ఏవం సంసరన్ ఉపాత్తదేహేంద్రియసంఘాతం

త్యజతి; త్యక్త్వాఽన్య ముపాదత్తే; పునఃపునః కేవలమేవ నదీస్రాతోపత్ జన్తమరణప్రబంధావిచ్ఛేదేన వర్తమానః కాభి రవస్థాభి స్వర్తత ఇతి దర్శయన్తీ శ్రుతిః గర్భోత్పత్త్యాదికథనేన వైరాగ్య ముత్పాదయతి. జన్తభో గావస్థామరణలోకాన్తరసుఖదుఃఖాదిగతి ర్దిగ్వితా. జీవన్మ్య గర్భవాసకాలే నిర్వేదాదిక ముక్తమ్. గర్భస్థ ఏవ వామదేవః జీవన్ముక్తో బభూవేతి నిదర్శన ముక్తమ్. ౨.

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయః.

పూర్వస్మి న్నన్యాయే జన్తత్రయవిరూపణేన జ్ఞానోత్పత్తిర్థం వైరాగ్యం నిరూపితమ్. పదార్థశోధనమంతరా వైరాగ్యమాత్రేణ జ్ఞానోత్పత్తిర్న భవతీతి సదార్థశోధనపూర్వకం వాక్యార్థం కథముతుం తృతీయాధ్యాయాంభః. తత్త్రి వాసుదేవాద్యాచార్యపరింపరయా బ్రహ్మజ్ఞానసఃసరిత్యసంసారా ఆజీవభావం విచారయన్తః అన్యోన్యంపుచ్చస్తీతి కోఽయమాత్మేత్యాదిగ్రంథేన విచారితమ్. వాగాదికరణైః యేన శబ్దాదికం విజ్ఞాయతే త దేక మనేకధేతి విప్రతిపద్య ప్రజ్ఞానమితి సిద్ధాంతమ్. సపష ప్రజ్ఞానరూప ఆత్మా బ్రహ్మ; తస్యైవ సర్వాణి నామధేయాని భవన్తి. ప్రత్యక్షమిత సర్వోపాధివిశేషం సన్నిరంజనం నిర్మలం నిష్క్రియం శాంతిం ఏకం సర్వశబ్దప్రత్యయాగోచరం సర్వజ్ఞ మిశ్వరసంజ్ఞం చ ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ తదేవ చైకం బ్రహ్మః స్తంబవర్మంతేషు శరీరోపాధిషు భిన్నమివ సర్వైః ప్రాణిభి న్నాస్తికైశ్చ ఏకల్ప స్తతే చానేకధా. (“ఏత మేకే వగ స్త్యగ్నిం మనుమన్యే ప్రజాపతీమ్, ఇంద్ర మేకే వచే ప్రాణ మపరే బ్రహ్మ శాశ్వతమ్”) ఇత్యాద్యా స్మృతిః. స వామదేవః అన్యో వాయుధోక్తం బ్రహ్మ యోగి స విద్వాక్ ఏతేనైవ ప్రజ్ఞానేనాత్మినా అస్థాల్లోకా దుక్రమ్య అహృన్ సృమథుత్. ఓంకారేణ బ్రహ్మత్వానుసంధానలక్షణం ముంగళం వివక్షితమ్.

ఇత్యైతరేయోపనిషత్తాత్పర్యవిషయాగ్రంథః.



౯. ఛాందోగ్యోపనిషత్పాఠ్యర్యవిషయసంగ్రహః.

—మొదట—

సామవేదే ఓ మిత్యేతదక్షర మిత్యాద్యప్రాధ్యాయా ఛాందోగ్యోపనిషత్ విచార్యతే—ప్రాణాగ్న్యదిదేవతావిజ్ఞానసహిత మధిగత కర్తృ సమస్తం అర్చిరాదిమార్గేణ బ్రహ్మలోక ప్రతిపత్తికారణమ్. కేవలం తు కర్తృ ధూమాదిమార్గేణ చంద్రలోక ప్రతిపత్తికారణమ్. స్వభావప్రవృత్తానాం తు మార్గద్వయపరిభ్రష్టానాం అధోగతిః కష్టే నోక్తా. ఉక్తయో రన్యతరస్మిన్నపి మార్గే నాత్యంతికి పురుషార్థసిద్ధిః. అతః కర్తృనిరపేక్షం అద్యైతాత్మవిజ్ఞానం సంసారగతిత్రయ హేతుపమ ద్వేన వక్తవ్యమితి ఉపనిషదారభ్యతే. అద్యైవిజ్ఞానం చ మనోవృత్తి మాత్రం అన్యాయ్యుపాసనాన్యపి మనోవృత్తిరూపాణ్యేవ. కస్తర్హివిశేష ఇతి చేత్ స్వాభావికస్య ఆత్మన్యక్రియే అధ్యారోపితస్య కర్తృదికార కక్రియాఫలభేదవిజ్ఞానస్య నివర్తక మద్యైతవిజ్ఞానం రజ్జ్వదా నర్వాది జ్ఞానస్య రజ్జ్వచిస్వరూపిత్వయ ఇవ. ఉపాసనంతు శాస్త్రసమర్పితం కించి దాంబన ముపాదాయ తస్మిన్ సమానచిత్తవృత్తిసంతానలక్షణం తద్వి లక్షణప్రత్యయూనంతరితం చేతి నిశేషః. తాన్యైతాన్యుపాసనానిసత్త్వ శుద్ధికరణ్యేన వస్తుతత్త్వావభాసకత్వాత్ అద్యైవిజ్ఞానోపకారకాణి. ఆలంబనవిషయత్వాత్ సుఖసాధ్యాని చేతి పూర్వ ముపన్యస్యతే. తత్ర కర్తృభ్యానస్య దృఢీకృతత్వాత్ కర్తృపరిత్యాగే చ క్లిష్టముపాసనం స్యా దితి కర్తృంగవిషయమేవ ఆదాపుపాసన ముపన్యస్యతే.

ప్రథమప్రచార కే ఉద్దీధన్యాంకారస్యోపాసనం విభూతిఫలకం ప్రవ ర్తతే. అధ్యాత్మముద్దీధోపాసన ముక్త్వా అనంతరం అధిదైవతం నామ దే వతావిషయ ముద్దీధోపాసనం ప్రస్తుతమ్. అనంతరం ఉద్దీధనామాక్షరో పాసనే నామహి ఏవోపాసనం క్రితం భవేదితి తదుక్తమ్. అనంతరం భ యనివర్తకం అప్యతాభయగుణవిశిష్ట స్యాక్షర స్యోపాసనం విహితమ్. తతః ప్రాణాదిత్యస్య దృష్టివిశిష్టస్య ఉద్దీధస్యోపాసనం, ప్రాణోద్దీధయో రేకత్వం చ అనంతరం సర్వఫలసంపత్త్యర్థ ముద్దీధస్యోపాసనం విహి తమ్. తత్రతత్ర ఆఖ్యాయికాః ప్రశ్నోత్తరాణి చోక్తాని. ఉద్దీధోపాస నప్రసంగేన ప్రస్తావప్రతీహారవిషయమప్యుపాసనం ముచీహతేషు

కుదుష్వీత్యాఖ్యాయికాప్రదర్శనేనోక్తమ్. స్తోభాక్షురోపాసనా ఫలం చోక్తమితి.

ఇతి ప్రథమప్రసారకః.

ద్వితీయప్రసారకే—ఓమిత్యేతదక్షరమిత్యాదినా సామావయవవిశేషవిచయం అనేకఫలకముపాసనముపదిష్టం; అనంతరం చ స్తోభాక్షురవిషయముపాసనముక్తిం; సర్వధాపి సామైకదేశసంబద్ధమేవ తదితి. అథేదానీం సమస్తే సామ్ని సమస్తసామవిషయాణ్యుపాసనాని పత్యాయిత్యావరభతే శ్రుతిః. పూర్వోత్తరప్రసారకయోః సంగతి రేవం దర్శితా. యుక్తం హ్యేతత్; ఏకదేశోపాసనానంతరం ఏకదేశవిషయముపాసనముచ్యత ఇతి. సమస్తస్య సర్వావయవవిశిష్టస్య పాంచభక్తికస్య సాప్తభక్తికస్య చ సామ్నః ఉపాసనం శోభనమ్. పృథివీ 'హింకార' ఇత్యాద్యుపాసనం పాంచభక్తికం. 'వాృద్ధింకార' ఇత్యాద్యుపాసనం అవాఙ్ముఖేషు పాంచభక్తికమ్; అధిఃసంఖ్యాజ్ఞానస్య అల్పసంఖ్యాజ్ఞానపూర్వకత్వాత్ పంచవిధోపాసనానంతరం సప్తవిధోపాసనం ప్రస్తుతమ్; అము మాదిత్యం సమస్తే సామ్ని అవయవవిభాగశః అధ్యస్య సప్తవిధం సామోపాసనముచ్యతే. అపేహ రాత్రాదికాలేన జగతిః ప్రమామయితృత్వాత్ మృత్యురాదిత్యః. సామోపాసనప్రసంగేన అమృతత్వం దేవేభ్య ఆగాయాసీత్యాదినా ఉద్ధాతుః గానవిశేషాదిసంపదవిష్టా. ఓంకారస్యోపాసనవిధ్యర్థం త్రయోధర్మస్కంధా ఇత్యారభ్యమ్. యత్సంస్థం అమృతత్వమేతి. శన్నిరూపణార్థం "ప్రజాపతిర్లోకానభ్యుతపత్" ఇత్యాద్యుక్తమ్. ఓంకారస్య కర్తృగుణత్వే స్తాప్తితం వ్యావృత్తి బ్రహ్మప్రతీకత్వాత్ కైవల్యహేతుత్వేన తమేవ మహీకృత్వ ప్రస్తుతియజ్ఞాంగభూతసామాదివిజ్ఞానవిధానార్థం 'బ్రహ్మవాదినో వదంతీత్యాదికముక్తమ్. తతస్సామాదిజ్ఞానఫలం చ నిధితమ్.

ఇతి ద్వితీయః ప్రసారకః.



తృతీయప్రపాఠకే:—యజ్ఞస్య వ్యవదేశానంతరం తత్సాత్పర్య భూతసవిత్పరివయ ముపాసనా సర్వపురుషార్థభ్యః శ్రేష్ఠతమఫల మిత్యభిప్రేత్య “అథా వా ఆదిత్యః” ఇత్యాద్యారభతే శ్రుతిః. కియన్తం కాలం విద్వాంస్తదమృత ముపజీవ తీత్యాదికం విచారితమ్. ఇత రామృతధ్యాయినాం ఫలాని నిర్దిష్టాని. రవే ర్దక్షిణోత్తరాయణగతి విచారిప్రసంగేన ఖగోళరహస్యం సూచితమ్. పంచభిః పర్యాయైః మధువిద్యా యథావదుక్తా. క్రమేణ ముక్తిఫలపర్యవసాయిత్వం తస్య దర్శితమ్. తతశ్చ గాయత్రీవిద్యా ఆరభా; సవిత్పద్యారకబ్రహ్మవి ద్యానంతరం తద్దేవతాకాయత్రీద్యాలైవ బ్రహ్మోపదిశ్యతే. “యావై సా పృథివీ గాయత్రీ, యద్వై తత్పురుషే శరీరం గాయత్రీ” ఇత్యాద్యుపాసనాని ప్రదర్శ్య త్రిపాదమృతం గాయత్రీముఖే నోక్త్వా గాయత్ర్యవచ్ఛిన్నం బ్రహ్మోపాస్యముక్తమ్. పంచసుషిరసంబంధాత్ బ్రహ్మణః పంచహర్దస్య పురుషాః రాజపురుషా ఇవ ద్వారస్థాః ఇ త్యాది విచారితమ్. ప్రతీకద్వారా బ్రహ్మోపాసన ముక్త్వా ప్రతీకం హిత్వా సగుణబ్రహ్మోపాసనం చోపస్యస్తమ్ క్రతుకరణప్రకారః ప్రశ్నపూర్వకం ప్రకటితః. “ఏష మ ఆత్మాంతర్హృదయే” ఇత్యాదినా యథోక్తస్య పరస్య బ్రహ్మణః సత్యగాత్రాభేదో దర్శితః. ఏషా శాంఢిల్యవిద్యా. పుత్రాయుష ముపాసనం జపం చోక్త్వా ఆత్మనః దీర్ఘజీవనాయ ఉపాసనం జపం చ విధత్తే. య ఆదిత్యం బ్రహ్మోపాస్తే స తద్భావం ప్రతిపద్యతే ఇత్యాదిఫలం చోక్తమ్.

ఇతి తృతీయః ప్రపాఠకః.

చతుర్థప్రపాఠకే—అధ్యాత్మ మధిదైవతం చ వాయుప్రాణ యోః సూత్రాత్సభూతయోః ఉపాసనం పూర్వాధ్యాయేఽపి అధ్య స్యోక్తమ్. అథేదానీం తయోః సాక్షాదృప్తిత్వేనోపాస్యత్వాయ ఉత్తరాధ్యాయారంభః. జానశ్రుతిరిత్యాద్యాఖ్యాయికా తు విద్యాదాన గ్రహణవిధిప్రదర్శనార్థా సుఖావబోధార్థా చ. ఇయం సంవర్గవిద్యా. ఆత్మా దేవానామిత్యాదిగుణజాత ముపదిశ్య గుణాంతరం చోపదిష్టమ్.

వృధివీకలాంతరిక్షిం కలేత్యాదినా ఆత్మగోచు మేవ దర్శన మగ్ని రబ్ర  
వీత్. సప్రపంచబ్రహ్మేహాపాసన ముక్త్వా కార్యబ్రహ్మేహాపాసనస  
ముచ్చిసం కారణబ్రహ్మేహాపాసనం ఉపకోసలవిద్యాయాముక్తమ్. ప్రా  
ణో బ్రహ్మ, కం బ్రహ్మ, ఖం బ్రహ్మేత్యాదినా యథోక్తబ్రహ్మవిదో గతి  
శ్చ దర్శితా. బ్రహ్మవిదో మానం చ విహితం.

ఇతి చతుర్థః ప్రపాఠకః.



పంచమప్రపాఠకే. — సగుణబ్రహ్మవిద్యాయాః ఉత్తరాగతిరుక్తా.  
అథ పంచమాంధ్యా యే పంచాగ్నివిదో గృహస్థస్య ఊర్ధ్వరేతీసాం చ  
శ్రద్ధాభూనాం విద్యాంతరశీలినాం తామేవ గతి మనూద్య అన్యా  
దక్షిణదిక్సంబంధినీ కేవలకర్మిణాం ధూమాదిలక్షణా పునరావృత్తి  
రూపా త్మతీయా చ తతః కష్టతిరా సంసారగతిరితి వైరాగ్యహేతో  
ర్వక్తవ్యా ఇత్యారంభం.

అతీతే గ్రంథే ప్రాణో వాప సంవర్త ఇత్యాద్యుక్తం; తస్య శ్రేష్ఠ  
త్వాదిగుణవిధిత్వయా జ్యేష్ఠంచ శ్రేష్ఠంచేత్యాది ప్రాణోపాసనముచ్యతే.  
ముఖ్యప్రాణస్య శ్రేష్ఠ్యసంపాదనాయ ఆఖ్యాయికోక్తా. “స వై వా  
చో స చక్షూంషీ” ఇత్యాదినా కరణేషు వికలేష్వపి జీవతి ప్రాణీ; ప్రాణే  
వికలే న జీవతీత్యతః సర్వేంద్రియవ్యాపారాణాం ప్రాణాయత్తత్యేన ప్రా  
ణస్యముఖ్యత్వమ్. ప్రాణస్యాన్నంవాస ఇత్యాదికం కల్పితమ్. యథోక్త  
ప్రాణవిదః మంధాఖ్యం కర్త. ముముక్షూణాం వైరాగ్యహేతోః సంసా  
రగతయః ఆఖ్యాయికాముఖేన దర్శితాః శ్వేత్వకేతు హ్యాయుజేయ ఇ  
త్యాదినా. తతః పంచాగ్ని హేహమా ఉక్తాః. తత్ర పంచమ్యా మాహు  
తౌ హుతాయాం రేతోరూపా ఆపః గర్భీభూతా భవంతి. జాతశ్చ  
పురుషః ఘటియంత్రపత్ గమనాగమనాయ కర్త కర్తృ కులాలచక్ర  
వ ద్భ్రమతి, యథోక్తపంచాగ్నిదర్శనేన అర్చిరాదిగతిరేవ గృహస్థా  
నాం అనిర్థంవిదాం ఇష్టాపూర్తదత్తపరాణాం ధూమాదిగతిరేవ. యే  
చారణ్యోపలక్షితా వైఖానసాః పరివ్రాజకాశ్చ శ్రద్ధా తప ఇత్యుపాస  
తే. తేషాం చ పంచాగ్ని హేహాత్ర వేదిభిస్సహ అర్చిరాదిగతిరేవ. ధూ

మాదిగతిః పునరావృత్తిసహితా, ఆర్చిరాదిగతిస్తు పునరావృత్తిరహితా. “తయోర్ధ్వమాయన్న మృతత్వమేతీ” తి సగుణబ్రహ్మణాపాసకస్య స్రావైస్సహ బ్రహ్మనాడ్యో సుషుమ్నాయాం గమనం సాపేక్షమేవ చామృతత్వం. ససాక్షాన్మృత్యుగతి గమ్యతే. “తదపరాజితాపూః తదైరంఘదీయంసరః” ఇత్యాదిభేదోక్త్యా ఏష దేవయానః పంథాః సత్యలోకాపసానో నాండా ద్భూషిః.

ధూమాదిమూర్తే మానేభ్యః పితృలోకం పితృలోకా దాకాశం ఆకాశా చ్చుద్రమనం ఇత్యాదిగతి రుక్తాః; తదైతమేవాధ్యానం పునర్నివర్తంతే. ఆకాశాద్వాయః వాయుర్భూత్వా ధూమో భవతి. ధూమో భూత్వా భృం భవతీత్యాదినా పునరావృత్తి రుక్తా. తస్మి పరిణామభావశ్చిత్రతరః. షేఘో భూత్వా ఉన్నతప్రదేశేషు ప్రవర్షతి. వర్షధారారూపేణ శేషకర్తావతీ; ఆ ఇహ వ్రీహీయవా ఓషధివనస్పతయః తిలమాసా ఇతి జాయంతే; అతో వై ఖలు దుర్నిష్ఠపతరం. యతో గిరితటా దుదకస్థితస్తోహ్యమానా నదీః స్రావువంతి సముద్రం. తతో మకరాదిభి ర్భక్త్యంతే. తేఽప్యన్తేన; తత్రైవచ సహ మకరేణ సముద్రే విలీనాః సముద్రాంభోభి స్సహ జలధరై రాకృష్టాః పునర్నర్మధారాభిః మరుదేశే శిలాతటే వా అగమ్యే పతితాస్త్యంతి. కదాచిత్ వ్యాళమృగాదిపీతాః భక్షితాశ్చాన్యైః. తేష్యన్యైరిత్యేషు ప్రకారాః పరివర్తరకా. కదాచిత్ అభిక్ష్యేషు స్థావరేషు పతితాః తత్రైవ శుష్యేరకా. భక్ష్యేష్యపి స్థావరేషు ప్రజాతానాం రేతస్సిద్ధేహసంబంధః దుర్లభ ఏవ. స్థావరాణాం బహుత్వాత్ దుర్నిష్క్రమణత్వం. వ్రీహ్యదిజన్తాపి దుర్నిష్ఠైః పతరం. యస్తా దూర్ధ్వరేతోభి ర్బాలైః పూస్త్యరహితైః స్థవిరైర్వా భక్షితా అంతరాళే శిర్యంతే అనేకత్వా దన్నానాం; కదాచి త్కాకతాళీయయా వృత్త్యా రేతస్సిగ్భి ర్భక్త్యంతే. తదా రేతస్సిగ్భావం గతానాం కర్తవ్యో వృత్తిలాభః. యశ్చి రేత స్పించతి యోషేతి తదాకృతిరేవ భవతి రేతోరూపేణ. తదవయవాకృతిభూయస్త్యమితి పురుషాత్పురుషో జాయతే; గోర్గవాకృతిరేవ, న జాత్యంతరాకృతిః. యే తు రమణీయచరణా ద్విజాలయః ఇస్తాపూర్తాదికర్తకారిణః ధూమాదిమూర్తేణ గచ్ఛంత్యాగచ్ఛంతి చ పానీపున్యేన. విద్యాం చే త్యాప్నుయంతి, తే

అర్చిరాదినా గచ్ఛంతి నపునరావర్తంతే, విద్యయా కర్తృణాచ విహీనాః  
సాంసారికీం కష్టాం గతి ముషయంతి. తా నీమాని క్షుద్రాణి దంశమశ  
కకీటాదీని అసకృదావర్తీని భవంతి. ఏవంబధే ఘోరే సంసారమహేహ  
దధౌ మా పతంత్వితి గృహస్థానాం పంచాగ్నివిద్యోపదిష్టా.

కో న్వత్వా? కిం బ్రహ్మేతి మిమాంసాయాం వైశ్వానరవిద్యా  
ప్రతిపాదితా, వైశ్వానరాత్ప్రభావప్రతిపత్త్యర్థమ్, తత్రైవాదిత్యాత్మో  
పాసనమ్. భుంజానస్య తృప్తౌ ప్రత్యక్షం ప్రమాణం, ప్రాణాదేస్తృప్తౌ  
శాస్త్రమితి విభాగః. చండాలాయాపి ఉచ్చిష్టానర్హాయోచ్చిష్టం ప్ర  
యచ్ఛేత్. చండాలదేహాన్తే వైశ్వానరాత్తని తద్గుతం స్యాత్. నాధర్మ  
నిమిత్తమితి విద్యా స్తుతా.

ఇతి పంచమః ప్రపాఠకః.



షష్ఠ ప్రపాఠకే—అఖ్యాయికాముఖేన బ్రహ్మేత్వేత్వవిద్యాం గ్రా  
హయితు మధ్యాయారంభః సర్వానపి వేదా నధిభ్య సర్వం చాన్య  
ద్వేద్య వ.ధిగమ్యాప్యకృతార్థ ఏవ భవతి; యావదాత్తే తత్త్వం నజానా  
తీత్యాఖ్యాయికాత్ తేన గమ్యతే. అన్యవిజ్ఞానే నాన్యద్విజ్ఞాతం భవతీత్య  
ప్రసిద్ధమితి మన్వానః పృచ్ఛతి. యథా లోకే ఏకేన మృత్పిండేన రుచక  
కుంభాదికారణభూతేన విజ్ఞాతేన సర్వమన్య స్తద్వికారజాతం విజ్ఞాతం  
స్యాత్. తథా కారణేనానన్యత్వా త్కార్యస్య కార్యకారణయో ర్భేద  
భానేఽపి కారణమైవ కార్యగతేతి విజ్ఞాయతే ఇతి యది మన్యసే,  
అన్యస్మిన్ విజ్ఞాతే అన్యన్న జ్ఞాయత ఇతి ప్రత్యక్షవిరోధఇతిచేత్, సత్య  
మేవం స్యాత్. యద్యన్యత్కారణ త్కార్యం స్యాత్; న త్వేవ మన్య  
త్కారణ త్కార్యమ్ కథం తస్మి ఇదం కారణమయం వికార ఇతి  
లోకానుభవః? తత్ర తత్త్వ ముపదిశతి శ్రుతిః—(వికారో నామధేయం  
వాచారంభణం) నామైవ నామధేయం; స్వాగ్ధే ధేయప్రీత్యయః. వా  
చారంభణం వాగారంభణం—వాగాలంబన మిత్యర్థః. నామైవ కేవలం.  
న వికారో నామవస్త్వస్తి పరమార్థతః. మృత్తికైవ సత్య వస్త్వీతి. ఏతేన  
దృష్టాంతేన ఘటాదీనాం మృదివ వ్యావహారికస్య జగతః ఉపాదానకా

రణం మూలప్రకృతిరితిగమ్యతే. ప్రకృతిశ్చ బ్రహ్మణః అనాదిభావాజ్ఞాన  
 రూపిణీ మాయా; సా చ బ్రహ్మసత్తాతిరిక్తసత్తాశూన్యత్వాత్ బ్రహ్మస  
 త్తానతిరిక్తత్వాచ్చ అసన్యా బ్రహ్మణః తచ్చబళమేవ బ్రహ్మవ్యక్తతత్త్వం  
 నారాయణ ఇత్యుచ్యతే. స హి మాయాప్రాధాన్యేన జగత ఉపాదాన  
 కారణం స్వప్రాధాన్యేన వివృతంచేతి కల్పనా. వికారస్య జగతో మిథ్యా  
 త్వాత్ వస్తుతో నాన్వేయ. తత్కల్పనాధిపానత్వేన కారణత్వేనోపల  
 ఖ్యితం నిర్విశేషచిన్మాత్రమేవ సత్యమితి తాత్పర్య మవధారితమ్. లోహ  
 మణి స్సువర్ణపిండః తేనై కేన విజ్ఞాతేన యథాన్యత్కృతకమకుటకే  
 యూరాదికం విజ్ఞాతం న్యాయత్; వికారో వాచారంభణ మిత్యాది ప్రాగ్వ  
 త్. యథై కేన సఖనికృతం తేన కృష్ణాయనపిండేన విజ్ఞాతేన సర్వం  
 కృష్ణాయనో వికారిజాతం సంవిజ్ఞాతం న్యాయత్. వాచారంభణమేవతత్.  
 అనేకదృష్టాంతోపాదానం దార్ఢాంతకానేకభేదానుగమార్థం దృఢ  
 ప్రీత్యర్థం చ “సదేవ సామ్యేదమగ్ర ఆసీదేక మేవాద్వితీయం” ఇతి సద  
 దైవైతకారణవాదినః, “అసదేవేదమగ్ర ఆసీదేక మేవాద్వితీయం” ఇత్యస  
 దద్వైతకారణవాదినః, సత్ = అస్తితామాత్రం వస్తుసూక్ష్మం నిర్విశేషం  
 సర్వగతం నిరంజనం నిరవయవం విజ్ఞానం, యదవగమ్యతే సర్వవేదాంతే  
 భ్యః. ఏవశబ్దః అవధారణార్థః. ఇదం జగత్, నామరూపక్రియా  
 వత్ వికృత ముపలభ్య తేయత్, తత్పదే వాసీదితి ఆసీచ్ఛబ్దేన సంబధ్యతే.  
 కదా? అగ్రే = జగతః ప్రాగుత్పత్తేః. ఇవాసీమపీదం సదేవ? కింతు  
 నామరూపవిశేషణవత్ శబ్దబుద్ధివిషయం చ; ప్రాగుత్పత్తేస్తు కేవలసచ్చ  
 బ్దబుద్ధిమాత్రగమ్యమ్. యథా సుప్తాదుత్థితః సత్త్వమాత్ర మవగచ్ఛతి  
 తథేత్యభిప్రాయః. లోకే పూర్వాష్టా ఘటాదిదిదృక్షుః కశ్చిత్ సిన్ధుక్షు  
 ణా కులాలేన ప్రసారితం మృత్పిండ ముపలభ్య గ్రాహంతరం గత్వా  
 అపరాష్టా ప్రత్యాగత స్తత్రైవ ఘటశరావా ద్యనేక భేదభిన్నం కార్య  
 ముపలభ్య మృదేవేదం ఘటశరావాది కేవలం పూర్వాష్టా ఆసీదితి  
 నిశ్చినోతి తద్వదిహోచ్యతే. (అద్వితీయం) వృద్వ్యతిరేకేణ మృదో  
 యథాన్యత్పటాకారేణ పరిణమయితృకులాలాదినిమిత్తకారణం దృష్టం,  
 తస్మా సద్వ్యతిరేకేణ సతస్సహకారికారణం ద్వితీయం వత్త్వంతరం  
 నాస్తీత్యద్వితీయం. మృదాదిదృష్టాంతప్రదర్శనేన ప్రాగుత్పత్తేః కార్య

స్వ ఆసత్వా ద్యుపగంత్యాణాం వై శేషికాణా మనవకాశః. ఏకం విభా జకధర విరహితమ్. ప్రాసుత్వత్తేర్వస్తు నిరూపయంతో వై శేషికా ఆహుః. (అనత్) అభావమాత్రం. సదభావమాత్రమితి కలయంతి జాధాః. కథ మసత సృజ్యయేతేతి వైనాశికాద్యన్యమతాన్యాక్షిప్య (ప్రమాణ విరోధం దర్శయిత్వా) పున సృజేవ సౌమ్యేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వి తీయమిత్యక్త్యా జగత సృష్టాలకత్వం వ్యవస్థాపితం. పరమార్థత ఇదం బుద్ధికాలేఽపి సదద్వితీయ మేవేతి సిద్ధాంతః.

(బహు స్యాం ప్రజాయేయ) బహుధా ప్రకర్షేణోత్పద్వేయ ఇతి తత్సదైక్షత సంకల్పయామాస. ఈక్షణస్య చేతనధర్మత్వాత్ నాంఖ్యపరికల్పితప్రధానం న జగత్కారణమ్. వాయ్వాకాశయోః తేజః ప్రభృతిష్వంతర్భావ మభిప్రేత్య లఘూపాయేన సర్వస్య సనాత్రత్యం మాతస్యమితి మన్వానాశ్రుతిః పంచీకరణోపలక్షకం త్రివృత్కరణమేవా చక్షూణా తదనురోధేన త్రయూణామేవ సృష్టి మాహ—సేయం సదా ఖ్యా దేవతా తేజోఽబన్నయోనిః బహుభవన మురరీకృత్య అనేన జీవే నాత్మ నానుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాకరవాణి) న్యబుద్ధిస్థం పూర్వసృష్ట్య నుభూతం ప్రాణధారణ మాత్మానమేవ స్మరంతీ, స్యాత్తీ నః అవ్యతిరిక్తేన జీవేన వైతన్యస్వరూపతయా అవిశిష్టేన అనుప్రవిశ్య=తేజోఽబన్నభూ తమాత్మానంసగ్గేణ లబ్ధవిశేషవిజ్ఞానా సతీ అసౌ నామాఽయం ఇదం రూపః ఇతి వ్యాకుర్యా మితి. ఐక్షత, జలాదిష్వీవ సూర్యాదీనాం ఆదర్శ ఇవ ప్రవిష్టః పురుషః అవిద్యా ప్రతిబింబితసదాఖ్య దేవతాయా ఆభాస ఏవ జీవః; ఉపాధివశా త్ప్రతిబింబదృష్టకంపాదికం యద్యద్భింబే నాస్తి తద్వదావిద్యకసంసారః సద్వస్తుని నాస్తీతి భావః. అత్ర పరస్పరవిరుద్ధ ద్వైతవాదాః స్వబుద్ధివికల్పనామాత్రాః; అతిత్వనిష్ఠత్వాత్తేషా మితి శక్యం వక్తుమ్; బ్రహ్మవిద్యయా సగ్ంసరతీవేతి సిద్ధాంతాత్. దేవతా నా ముక్తం త్రివృత్కరణం యదగ్నే రోహితగ్ం. రూప మిత్యాదినా ఉదాహరణముఖేన ప్రపంచ్యతే. తన్నిర్ణయశ్చ అన్నమయం మ ఆహా మయః ప్రాణః తేజోఽపి నాక్ ఇత్యాదిః.

(షోడశకల సోమ్య పురుషః) మన స్యన్నోపచితయా షోడశ ధా ప్రవిభక్తయా కలయా సంయుక్తః కార్యకరణసంఘాతలక్షణః

జీవవిశిష్టః షోడశకల ఉచ్యతే. ఋనసః అన్నమయత్వం ప్రత్యక్షీకర్తుం పంచదశాహాని అశనం న కృతవాక్. (స్వప్నాంతం మే సోమ్య విజానీ హీత్యాది)యస్మిన్నసని జీవే నాత్మనానుప్రవిష్టా పరదేవతా ఆదర్శ ఇవ పురుషః ప్రతిబింబేన జలాదిష్వీప సూర్యాదయః ప్రతిబింబైః తస్య నః అన్నమయం తేజోమయ్యా వాచా ఆపోమయేన ప్రాణేన చ సంగతః యస్య యో జీవః శ్రవణ మననాదివ్యవహారాయ కల్పతే; తదుపరమే చ స్వం దేవతారూపమేవ ప్రతిపద్యతే; మనఃకార్యం గతస్య మనఃకరమద్వారేణ ఇంద్రియవిషయేభ్యో నివృత్తస్య యస్యాం దేవతాయాం స్వాత్మభూతాయాం యదవస్థానం, తత్ స్వమపీతో భవతీతి వచనాతో చైతన్యప్రతిబింబరూపేణ జీవే నాత్మనా మనసి ప్రతిష్ఠా నామ రూపవ్యాకరణాయ పరదేవతా మనఃకార్యపరమే మనఃకార్యం జీవగూపతాం హీత్యా స్వమేవాత్మానం ప్రతిపద్యతే. అతః సుషుప్తవీచ స్వప్నాంతశబ్దవాచ్య ఇత్యవగమ్యతే. పుణ్యాపుణ్యయో సుఖదుఃఖారంభకత్వాత్ అవిద్యాకామోపప్తంభేన సంసారహేతునా సంయుక్త ఏచ సుషుః సుఖదుఃఖసంయుక్తః (యథా శకునిస్సూత్రేణ ప్రబద్ధ ఇత్యాదినా) ప్రాణోఽలక్ష్మితదేవతాశ్రయం మనఃకార్యతదుపలక్ష్మితో జీవ ఇతిచోక్తమ్. ఏవం చ స్వపతినామప్రసిద్ధిద్వారేణ యజ్ఞీవన్య సత్యం స్వరూపం తజ్జగతో మూల మితి దర్శితమ్. ఏవమేవ జగన్మూలజ్ఞానోపాయాః తేజోబన్నశుంభైః ప్రదర్శితాః.

(ఐతదాత్మ్యమిదగ్ సర్వం తిత్తిత్యగ్ స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో). ఏవత్ సదాత్మా యస్య సర్వస్య తిదేదిదాత్మ, తస్య భావ ఐతదాత్మ్యమ్. ఏతేన సదాభ్యేనాత్మనా ఆత్మవత్సర్వమిదం జగత్. నాన్యోస్యాస్త్యాత్మా అసంసారి సంసారివా. నాన్యోతోఽస్తి గ్రహేత్యాది శుత్యంతరాత్; తదేవ సదాఖ్యం కారణం పరమార్థసత్. ప్రత్యక్షస్వరూపం స తత్త్వయాధాత్మ్యం ఆత్మనశబ్దస్య నిరుపపదస్య ప్రత్యగాత్మని గవాదిశబ్దవతో నిరూఢత్వాత్. తత్ సత్ తత్త్వమసి, స త్వమసి, ఇతి శ్వేతకేతోః బ్రహ్మైక్యోపదేశః కృతః. భాగత్యాగలక్షణయా వాక్యార్థ ఉపపన్నః. ఏవం ప్రత్యాయితః పుత్రః గురుకార్థస్య శాబ్దాపరోక్షస్య వ్యావహారికానుభవవిరుద్ధత్వాత్ సందిహనః (భూయ ఏవ మాభగవాన్విజ్ఞా

వయ త్విత్యాదినా) బహుదృష్టాంతైః మాం ప్రత్యాయయత్వితీ ప్రాగ్  
యతే. ఏవముక్తస్తు గురుః తథాఽస్త్విత్వంగీకృత్య తమేవార్థం  
దృష్టాంతప్రదర్శనేన తత్త్వమసీతి నవకృత్య ఉపదిశ్య ప్రత్యాయ  
యామాన. ౧.

ప్రత్యహం సర్వాః ప్రజాః సుషుప్తౌ సద్వస్తుని సంపన్నాః  
సుషుప్త్యుత్థానానంతరం వయం సతिसంపన్నాః సద్రూపాస్తస్మి ఇతి న జా  
నంతి ఖలు, క్షత స్తదజ్ఞాన మిత్యాశంకాః. యథా లోకే స్వకీయే  
గృహే సుప్త ఉత్థాయ గ్రామాంతరం గతో జానాతి స్వగృహం దాగ  
తోఽస్తీతి; ఏవం సత ఆగతోఽస్తీతి చ జంతూనాం కస్మాద్విజ్ఞానం న భవ  
తీతి సందేహా యుక్తః. మధుకరమక్షిణాః నానావిధవృక్షరసాణా  
మధుతాం గమయంతి ఖలు. ఆమ్రస్య పససస్య వా అమువ్య వృక్ష  
స్వాయం రస ఇతి మధుని వివేకం న లభంతే. లోకే చ సమవేతానాం  
ప్రాణీనాం అము ప్యాహం పురోఽస్మి పితా నప్తా చాస్తీత్యాది లబ్ధ  
వివేకా న సంకీర్న్యంతే. తథేహ మధురాష్లుకటుతిక్తాదిరసానాం మధుత్వే  
నైకతాం గతానాం మధురాదిభావే న వివేకో గృహ్యతే. ఏవమేవ  
ప్రజా అహన్యహని సుషుప్తికాలే సతి ప్రంపద్య వయం సతీసంప  
ద్యామహ ఇతి న విదుః. మరణ ప్రళయయో శ్చ తథైవ; అత స్త ఇహ  
ఆత్మనస్సద్రూపతామజ్ఞాత్వైవ సతీసంపన్నాః యద్యత్త్కర్మ నిమిత్తాయాం  
యాం జాతిం ప్రతిపన్నా ఆసుః, తదా వ్యాఘ్రోఽహం సింహోఽహం  
మిత్యాది జాతిం న విదుః. తే తత్కర్మ వాసనాంకీతా స్ఫుంతః సత్ప్రవిష్టా  
అపి సద్భావేనైవ పునరాభవంతి; పున స్సత ఆగత్య వ్యాఘ్రో వా సిం  
హో వేత్త్యాది యద్యత్పూర్వ మిహ లోకే భవంతి యుగసహస్రకో  
ట్యంతరితా అపి సంసారిణో జాతోర్యా పురాభావితా వాసనా సా  
న నశ్యతి; యథా ప్రజ్ఞం హి సంభవా ఇతి శ్రుత్యంతరాత్. తత్త్వమసి.

నానాదిగ్వాహిన్యో గంగాదిదన్యః సముద్రం ప్రాప్య ఏకతాం గ  
తాః జలధరై రాక్షిప్తాః పునస్త్వష్టిరూపేణ పతితాః పునర్గంగాదిన  
దీరూపిణ్యః సముద్రం ప్రాప్య సముద్ర ఏవ భవంతి. తదాతదేయం గంగా  
యమునా చేత్యాదివివేకం న లభంతే. ఆగమనావధ్యపరిజ్ఞానం తథా  
వ్యాఘ్రో వా సింహో వేతి పూర్వవత్. తత్త్వమసి. ౩.



దృష్టం హి లోకే జలే వీచితరంగఘనబుద్ధ్యుదాదియ ఉత్థితాః  
 పున స్తద్భావం గతా వినష్టా ఇతి; జీవాస్తు తత్కారణభావం ప్రత్య  
 హం గచ్ఛన్తోఽపి సుషుప్తే మరణ ప్రళయయోశ్చ న వినశ్యంతీతి విశేషః.  
 దృష్టాంతవైషమ్యప్రయుక్త సంశయః పునః ప్రశ్నోత్తాపకః అనేకశా  
 ఖాయుక్తస్య మహతో వృక్షస్య మూలే సకృద్భాతచూత్రేణ సవృక్షో  
 న శుష్యతి. రసం స్రవేత్. యత్ర వా హన్యాత్ వృక్షో జీవన్నీవ రసం  
 స్రవేత్. స వృక్షః జీవేనానువ్యాప్తః భామా న సా నూనై ర్గృహ్లా  
 మోదమాన స్తివతీతి జ్ఞాయతే. తస్య యదేకాం శాఖాం యైః కైశ్చి  
 దాహతాం వా రోగగ్రస్తాం వా జీవో జహాతి శాఖాయాం విప్రస్ఫుత  
 మాత్మాంశ ముపసంహరతి. అథ సా శాఖా శుష్యతి. తథా వాఙ్మనః  
 ప్రాణకరణగ్రామానుప్రవిష్టో హి జీవః తదుపసంహారే ఉపసంహి  
 యతే. జీవేన చ ప్రాణాయుక్తేన ఆశ్రితం పీతం చ రసతాం గతం జీవవిశిష్ట  
 శరీరవృక్షం చ వర్ధయ ద్రసరూపేణ జీవస్య సద్భావే లింగం భవతి.  
 ఆశ్రితపీతాభ్యాం దేహే జీవ స్తివతీతి జ్ఞాపయతి. తస్య ఏకాంగవై  
 కల్యణిమిత్తం కర్తృ యదోపస్థితం భవతి, తదా జీవః ఏకాం శరీరవృక్ష  
 శాఖాం జహాతి; తదా సా శాఖా శుష్యతి. జీవస్థినిమిత్తో రసః జీవ  
 కర్తాక్షిప్తః జీవోపసంహారే న తిష్ఠతి. రసావగమే శాఖా శోష ముపైతి.  
 యదా సర్వమేవ శృక్షం జహాతి, తదా సర్వోఽపి శరీరవృక్ష శుష్యతి.  
 వృక్షస్య రసప్రవణశోషణాదిలింగాత్, జీవవత్త్వం దృష్టాంతశ్రుతిజ్ఞా  
 పితమ్. చేతనావస్తాః స్థావరా అపీతి శ్రుతితాత్పర్యమ్. ఏవమేవేత్యాది  
 తత్త్వమసి. ౪.

స్థూలకార్యస్య సూక్ష్మముఖ్యకారణత్వ మి త్యుచ్యతే. మహా  
 న్యగోధపుక్షస్య ఫల మాహృత్య భిత్త్వా అణుతరం వృక్షబీజం పశ్యతి.  
 తచ్చిత్త్వా తదవయవం. ఏవం క్రమేణ యావ దక్షిగోచరం పశ్యతి, ఏవ  
 మేవ అణిమ్న సృతః స్థూలం నామరూపాదిమ త్కార్యం జగదుత్పన్న  
 మితి శ్రద్ధత్స్య. అన్య త్పూర్వవత్. తత్త్వమసి. ౫.

విద్యమానమపి వస్తు నోపలభ్యతే; ప్రకారాంతరేణ తూపలభ్య  
 తే యథా: పిండరూపం లవణం ఘటాదా వుదకే ప్రక్షిప్య శ్వః పాత  
 రాగత్య పశ్య. స్వేన ప్రకారేణ నోపలభ్యతే. అప్పు సంశ్లిష్టం లవణం

చక్షుషా స్పర్శేన చ న జ్ఞాయతే తదుదకభాగేషు యత్రాచాంతమపి జిహ్వాయా లవణమేవ జ్ఞాయతే. ఏవ మత్రాపి దేహే విద్యమానం సత్ జగన్స్తూలం ఉపాయాంతరేణ లప్యత ఇతి. త త్త్వమసి. ౬.

లోకే తస్మిన్ గాఢనవంతం బద్ధచక్షుషం కృత్వా బద్ధమాస్తం తం గాంధారదేశా ద్వేశాంతరం సీత్యా నిర్జనారణ్యే విసృజ్య గచ్ఛంతి. స్వతత్ర దిగ్భ్రమోపేతః శబ్దం కుర్యాత్. అహం గాంధారేభ్యస్తస్మై రాసీతోఽస్త్వస్మి నద్ధాక్ష ఇతి విక్రోశేత్ కారుణికః కశ్చిచ్ఛుప్తిత్వా ఒగత్య బంధనం ప్రముచ్య ఉత్తరతో గాంధారా వర్తంతే. ఏతాం దిశం వ్రజేతి ప్రబూయాత్. బంధముక్త స్స పండితః కారుణికోపదేశేన మేధావీ సా పరోవదిష్టగ్రామప్రవేశమార్గావధారణసమర్థో భూత్వా గాంధారానేవ ఉపసంపద్యతః; నేతరో మూఢమతి స్తథా. ఏవమేవ సతః జగ దాత్మన స్వరూపాత్ తేజోబన్నాదిమయం దేహరణ్యం శీతోష్ణాద్యనేకద్వంద్వదుఃఖసంకటం మోహపట్టాభినద్ధాక్షః దృష్టాదృష్టానేకవిషయతృష్ణాపాశితః పుణ్యాపుణ్యాదితస్మైః ప్రవేశితః అనర్థానసహమానో విక్రోశక కథంచి త్పుణ్యాతిశయాత్ పరమకారుణికం కంచి దృఢోహృతేవిదం విముక్తబంధన మాసాద్య తేన దర్శితనివృత్తి మార్గః విరక్తస్య “నాసి త్వం సంసారిః; కింతు, స ద్యత్ త త్త్వమసి” ఇతి అవిద్యామోహపట్టాభినమానాన్తోక్షితః గాంధారపురుషవత్ స్వం సదాత్మాన ముపసంపద్య సుఖ నిర్వృత్త సాస్యత్. అతః (ఆచార్యవాక్ పురుషో వేద) ఇత్యాద్యుక్తమ్. త త్త్వమసి. ౭.

జ్వరాద్యుపతాపవంతం ముమూర్షుం బాంధవాః పరివా ర్యోపాసతే ‘జానాసి మాం పితరం పుత్రం భ్రాతరం, వేతి పృచ్ఛంతః తస్య ముమూర్షోః వాఙ్మనసి సంపద్యతే మనః ప్రాణే ప్రాణస్తేజసీతి యో మరణక్రమః స ఏవాయం విదుషోఽపి సత్సంపత్తిక్రమః, తేజసి పరస్యాం దేవతాయాం సంపన్నే సతి న జానాతి స్వరూపం; అవిద్యాంస్తు తత ఉత్థాయ ప్రాగ్భూతం వ్యాఘ్రాదిభావం దేవమనుష్యాదిభావం వా విశతి; విద్యాంస్తు శాస్త్రాచార్యోపదేశజనితజ్ఞానప్రకాశితం సద్భ్రహ్మాత్మానం ప్రవిశ్య నావర్తతే. ఇత్యేవ సంపత్తిక్రమః. తస్మాత్ ఉత్క్రాంతి ర్నాస్తి. “పర్యాప్తకామస్య కృతాత్మన స్త్విహేవ సర్వే ప్రవీణ్యంతి కామా”

ఇత్యాధిర్యణశ్రుతేః సదీసముద్రదృష్టాంతశ్రుతేశ్చ మూర్ధన్యయా నాద్యోత్క్రమ్య ఆదిత్యాదిద్వాతేణ నిష్క్రమిష్యతః దేశకాలనిమిత్తఫలాభిసంధానేన గమనదర్శనాత్ సతథేతి విశేషః. తత్త్వమసి. ౮.

చార్యకర్తృణి సందిహ్యామాసం పురుషం నిగ్రహాయ పరీక్షణాయచ బద్ధహాస మానయంతి రాజపురుషాః. స మయా ధనమపహృతమి త్యపహ్నుతే స బహిః. స యది స్తైన్యస్య కర్తా భవతి స్వాత్మాన మన్వతం కురుతే. హ్యంతః అగ్నిదివ్యపరీక్షాయాం తప్తం పరశుం ప్రతిగృహ్యతి, దహత్యేవ. యది చార్యస్య అకర్తా భవతి స దహ్యతే. ఏవం సద్భిష్టాసత్యాభిసంధతితరయోః శరీరపాతకాలే చ తుల్యాయాం సంపత్తౌ విద్వాక్ సత్సంపద్య స పున ర్వాన్యసుచీవాదిదేహగ్రహణాయావర్తతే. అవిద్వాంస్తు వికారాన్మతాభిసంధః స్వాత్మాన మన్యథా జానక్ పునర్వాన్యఘ్రాదిభావం దేనతాదిభావం వా యథాకర్తృ యథాశ్రుతిం ప్రతీపద్యతే. తత్త్వమసి. ౯.

అథ పితౄ ప్రజోభితః తత్త్వమసీతి దృష్టాంతైర్వేతుభిశ్చ, 'సదేవాహ మసీతి' విజ్ఞాతవాక్. ఏతేన శాబ్దాపరోక్షేణ కర్తృత్వభోక్తృత్వయో రధికృతత్వవిజ్ఞాననివృత్తిః ఫలితా; తస్మా ద్వికారాన్మతాభిసంధికృతజీవాత్తత్వవిజ్ఞాననివర్తకం సత్తామాత్రలక్షకం చైవేదం వాక్యం తత్త్వమసీతి సిద్ధమ్; మహావాక్యస్య బహుశ్రుత్యుపబృంహితమిదం తాత్పర్యమ్. జీవబ్రహ్మణో రైక్యం సర్వోపనిషత్సారభూతమితి శివమ్.

ఇతి షష్ఠః ప్రపాఠకః.



సప్తమప్రపాఠకే— పరమార్థతత్త్వోపదేశపర స్వప్రోధాన్యాయః సదాజ్ఞైకత్వనిర్ణాయకః స సతః అర్వాగ్నికారలక్షణాని తత్త్వాని నిర్దిష్టాని; అత స్తాసీమాని నామాదీని ప్రాణాంతాని క్రమేణ నిర్దిశ్య తద్వారేణాపి ఘూమాఖ్యం నిరతిశయం తత్త్వం నిర్దేశ్యమి శాఖాచంద్రదర్శనవత్ ఇతీమమర్థం వక్తుం సప్తమప్రపాఠక ఆరభ్యః. అత్ర భూమవిద్యా ప్రస్తూయతే. ససత్కుమారం నారద ఉపససాదేత్వా, 'నా, వేదాదిః వాక్యేషంచ స్సర్వోఽపి నామమాత్రమ్. యస్తు నామ

బ్రహ్మేత్యుపాస్తేదతస్య కామచరణం రాజ్జిభవ స్వవిషయే భవతీతి ఫలం, నాన్నుః వా గుహ్యాయనీ; వాచో భూయాన్ సంకల్పః; సంకల్పాచ్చిత్తం భూయః; చిత్తాత్ ధ్యానం భూయః; ధ్యానాద్విజ్ఞానం భూయః; విజ్ఞానాద్బలం భూయః; అన్నా దాపో భూయస్యః; అద్భ్యస్తైజో భూయః; తేజ స ఆకాశో భూయాన్; ఆకాశాత్త్వనరో భూయాన్; స్వరా దాశా భూయనీ; ఆశాయాః ప్రాణో భూయాన్; ఇత్యుత్తరోత్తరం భూమో పాసనా న్యుక్త్వా తత్తత్ఫలా న్యుక్త్వాని. నారదః సర్వాతిశయం ప్రాణం స్వమాత్మానం శ్రుత్వా నాతః పరమస్తీ త్యుపరరామ; తతస్సత్వం విజ్ఞానితవ్యం; మతి ర్విజ్ఞానితవ్యా; శ్రద్ధా విజ్ఞానితవ్యా, నిష్ఠా విజ్ఞానితవ్యా; కృషి ర్విజ్ఞానితవ్యా; సుఖం విజ్ఞానితవ్యం; భూమా విజ్ఞానితవ్యః; ఇత్యుక్త్వా కింలక్షణోఽసౌ భూమేతి విచార్య యత్ర నాస్య త్వశ్యతీత్యాదినా నిర్విశేషచిన్తాత్రమేవ స్వరూపభూమపదార్థ ఇతి నిర్ణీతం. స ఆత్మేతి ఆత్మనైవ కేవలేన సత్స్వరూపేణ శుద్ధే నాదిశ్యతే. య ఏవం విద్వాన్ ఆత్మకీడ ఆత్మరతిః స జీవన్ముక్తః.

ఇతి సప్తమః ప్రపాఠకః.



అష్టమప్రపాఠకే. — యద్యపి షష్టసప్తమప్రపాఠకయోః సదేకమేవాద్వితీయం దిగ్దేశకాలాదిభేదశూన్యం బ్రహ్మ ఆత్మవేదం సర్వమిత్యధిగతం. తథాపి మందబుద్ధీనాం దిగ్దేశాదిభేదవద్వస్త్విత్యేవం భావితా బుద్ధిర్న శక్యతే సహసా పరమార్థవిషయీకర్తుం; అనధిగమ్య తు బ్రహ్మ న పురుషార్థసిద్ధిః. అత స్తదధిగమాయ హృదయపుండరీకదేశ ఉపదేష్టవ్యః. యద్యపి స త్సమ్యక్ప్రత్యయైకవిషయం నిర్గుణంచాత్మతత్త్వం తథాపి మందబుద్ధీనాం గుణవత్త్వస్యేష్టత్వాత్ సత్యకామాదిగుణవత్త్వం, చ వక్తవ్యమ్. తథా యద్యపి బ్రహ్మవిదాం స్థానిదివిషయేభ్యః స్వయంనుపరమో భవతి, తథాఽప్యనేకజన్మ విషయసేవాభ్యాసజనితా విషయవిషయా త్యుష్టా న సహసా నివర్తయితుం శక్యత ఇతి బ్రహ్మచర్యాదిసాధనవిశేషో విధాతవ్యః. తథా యద్యప్యాత్మైకత్వవిదాంగస్త్రుగవనగంతవ్యాభావాత్ అవిద్యాదిశేషస్థితిమిత్తక్షయే గగన ఇవ ఉదూళిత ఇవ వాయుః దగ్ధేంద్రన ఇవాగ్నిః సాక్ష్యనేవ నిర్వృతిః. తథాపి

గస్త్యగమనాదివాసితబుద్ధీనాం మౌదయదేశగుణవిశిష్టబ్రహ్మోపాసకానాం మూర్ధన్యయా నాడ్యా గతిర్వక్తవ్యేతి అష్టమప్రపాఠక ఆరభ్యతే. దిద్దేశగుణవతి ఫలభేదశూన్యం హి పరమార్థసత్యే అద్వయం బ్రహ్మ మందబుద్ధీనాం అసదివ ప్రతిభాతి, సన్దారహ స్తావ ద్భవంతు; తత శ్చనైః పరమార్థసదసి గ్రాహయిష్యామితి మన్యతే శ్చుతిః.

(అథ యదిద మస్మి స్మృష్టాపురే దహరంపుండరీకం వేశ్య దహరోఽస్మి న్నంతరాకాశ స్తస్మి న్యదంత స్తదన్వేష్టవ్యం. తద్వా వవిజ్ఞాసి తవ్యం) ఇత్యాదినా గ్రంథేన దహరవిద్యా ప్రస్తాయతే, రాజ్ఞః అనేక ప్రకృతిమద్యథా పురం త భేదమనేకేంద్రియమనోబుద్ధిభిః స్వామృతగారిభి ర్యుక్తమితి బ్రహ్మపురం శరీరం. పురే చ వేశ్య రాజ్ఞో యథా తథా బ్రహ్మపురే దహరపుండరీకం వేశ్య. యథాహి విష్ణోః సాలగ్రామః తథా బ్రహ్మణః ఉపలబ్ధ్యధిష్ఠాన మిత్యర్థః. అస్మిన్ హి స్వవికారశుంగే దేహే నామరూపవ్యాకరణాయ ప్రవిష్టం సదాఖ్యం బ్రహ్మ జీవే నాత్మ నేత్యుక్తం. తస్మా దస్మి న్మౌదయపుండరీకే ఉపసంహృతకరణైః విశేషతః బ్రహ్మచర్యసత్యసాధనాభ్యాం యుక్తైః సత్యకామాదిగుణవద్భాగ్యయమానైః బ్రహ్మోపలభ్యత ఇతి ప్రకరణార్థః. శరీరస్య బ్రహ్మపురత్వస్థాపనార్థం శూన్యవాదాన్నిరాకృత్య సద్వాదో వ్యవస్థాపితః.

(అథ య ఏష సంప్రసాదోఽ స్తాచ్చరీరా త్సముత్థాయ పరం జ్యోతిరుపసంపద్య స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యతఏష ఆత్మేతి హేలవా చైతదమృతమభయ మేత ద్భృష్టేతి తస్య హ వా ఏతస్య బ్రహ్మణో నామ సత్యమితి) సుషుప్తికాలే స్వనాత్తనా సంపన్న స్కన్ సమ్య క్ప్రసీదతి; జాగ్రత్స్వప్నయో ర్విషయేంద్రియసంయోగజాతం కలుషం జఘాతీతి సంప్ర సాదశబ్దః; అశరీరతా హ్యత్న స స్వరూపం; ఏష ఆత్మా తద్భృష్టేతి అభేదః. అపహతపాపత్వం సనేతుత్వం ఇత్యాదయో గుణాః ఉపాస్యత్యేన విహితాః. ఆదిత్యస్య తేజసా నాడీవ్యనుగతస్య పైంగళ్యాదయో వర్ణవిశేషా భవంతీత్యుక్తమ్. ఆఖ్యాయికా తు విద్యాగ్రహణసంప్రదాన విధిప్రదర్శనార్థా. ఇంద్రప్రతర్దనోపాఖ్యాయికాయాం చక్షుఃపురుషః ఛాయాపురుషశ్చ పరిక్షితః దేవరాజోఽపి ఉదశరావాది దర్శితా వినాశయుక్తి రపి వినాశ మేతీతి ముమోహః. తథా ప్రాజాపత్యో

మహాప్రాజ్ఞః దేహమాత్రాత్తదర్శనో భభూవ. కిమితి వైణశికసాంఖ్య  
కాణాదాదయో సముప్స్యేరక? తథాఽన్యే కర్షణః బాహ్యవిషయా  
పహృతచేతసః వేదప్రమాణా అపి ఆత్మకత్వం స విజానంతి పరమార్థ  
సత్యమ్; లోకాతరగమనాగమన ప్రకారే ర్భ్రమంతి. కి మన్యే త్సుద్ర  
జంతవో వివేకహీనాః స్వభావత ఏవ బహిర్విషయాపహృతచేతసః; తస్మా  
దిదం త్యక్తసర్వభాష్యేషణైః అనన్యశగణైః పరమహంసపరివ్రాజ  
కైః అత్యాశ్రమిభిః వేదాంతజ్ఞానపరై రేవ వేదనీయం పూజ్యతమైః  
ప్రాజాపత్యం చేమం సంప్రదాయ మనుసరద్భి రుపనిబద్ధం ప్రకరణచతు  
ష్టయేన(ప్రత్యగాత్మవిద్యేయం). కార్యకారణపరివేష్టితో విశ్వత్తైజసా  
పుక్తాః కారణమాత్రబద్ధశ్చ ప్రాజ్ఞో వ్యాఖ్యాతః. అశరీరం బ్రహ్మాప  
దేష్టుం మఘవన్నిత్యాదిగ్రంథేన సశరీరతాం నిందతి. (న హవై సశరీర  
స్య సతః ప్రియాప్రియయో రపహతి రస్యశరీరం వా వ సంతం నప్రి  
యాప్రియే స్పృశతే) బ్రహ్మణః పారమార్థిక మశరీరత్వం శ్రోతం  
వాచనిక ముపలభ్యతే; ప్రాకృతశరీరరాహిత్యాదికం తు కల్పనామాత్ర  
మ్. అశరీరస్య సంప్రసాదస్య అవిద్యయా శరీరేణ అవిశేషతాం సశరీర  
తామేవ సంప్రాప్తస్య శరీరాత్సముత్థాయ స్వేన రూపేణ యథాభినిష్ప  
త్తిః తథా వక్తవ్యేతి అశరీరో వాయు రిత్యాదిదృష్టాంత ఉక్తః.

(న ఉత్తమపురుషః)న యేన స్వరూపేణ సంప్రసాదోఽభినిష్ప  
ద్యతే, ప్రాకృతోభా తద్భ్రాంతినిమిత్త త్వర్సో భవతి యథా రజ్జుః,  
పశ్చాత్కృతప్రకాశాత్ రజ్జ్వత్త్వనా స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యతే, ఏవం  
చ న ఉత్తమపురుషః. ఉత్తమశ్చాసా పురుషశ్చేత్సుత్తమపురుషః. నవీనో  
త్తమపురుషః; అక్షిన్స్వపురుషో వ్యక్తో. అవ్యక్తశ్చ సుషుప్తః; స సుప్త  
స్సంప్రసన్నః. అశరీరశ్చ స్వేన రూపేణేతి ఏవామేవ స్వరూపేణావ  
స్థితిః; క్షరాక్షరా వ్యాకృతావ్యాకృతా వపేక్ష్య ఉత్తమపురుషః కృత  
నిర్వచనో భగవద్గీతాసు.

(ఆకాశో హ వై నామ నామరూపయో ర్నిర్వహితా)శ్రుతిషు  
ప్రసిద్ధ ఆత్మా ఆకాశావశరీరత్యాత్మాన్యత్త్వాచ్చ ఆకాశః; నామరూ  
పయోః స్యాత్ప్రస్థయోః జగద్భిజభూతయోః సలిలస్యేవ ఘనస్థానీయ  
యోః నిర్వహితావ్యాకర్తృ; యద్యపి తద్భిన్నానామరూపాభ్యా మస్ప

ప్రం. తథాపి నామరూపవ్యాకరణలక్షణంబ్రహ్మ; (తద్బ్రహ్మ, తదమృతం స ఆత్మా) ఆత్మాహి నామ సర్వజంతూనాం ప్రత్యక్షేతనః స్వరూపేద్యః ప్రసిద్ధః; తేనైవ స్వేన రూపేణోన్నీయ అశరీరో వ్యోమవత్సర్వగత ఆత్మా బ్రహ్మాత్యవగంతవ్యం. తదమృతమ్.

ఇతిష్టమప్రపారకః.

ఇతి ఛాందోగ్యోపనిషదః భాష్యావధృతతాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



౭. బృహదారణ్యకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయార్థసంగ్రహః.

ఓ ష్టమో బ్రహ్మసిభ్యో బ్రహ్మవిద్యాసంప్రదాయకర్తృభ్యో వంశర్షిభ్యో నమో గురుభ్యః.

శుక్లయజుర్వేదే కాణ్వశాఖనాం బృహదారణ్యకాఖ్యా 'ఉమా వాఅశ్వస్య' ఇత్యాదికా తృతీయాద్యప్రమాధ్యాయాంతా వడధ్యాయా వాజననేయబ్రాహ్మణోపనిషదుపలభ్యతే. సేయం బ్రహ్మవిద్యోపనిషచ్చబ్రహ్మచార్యః సంసారనివిమృత్సభ్యః సంసార హేతునివృత్తిసాధన బ్రహ్మతైత్తివిద్యా ప్రతిపత్తయే ప్రభవతి, తత్పురాణాం సహేతోస్సంసారస్యాత్మ్యంతావసాదనాత్; అరణ్యే సూచ్యమానత్వా దారణ్యకమ్; బృహత్త్వాత్పరిమాణతః బృహదారణ్యకం; తస్య కర్తృకాండేన సంబంధోఽభిధీయతే. సర్వోఽస్వయం వేదః ప్రత్యక్షానుమానాభ్యాం అనవగతేష్టానిష్టప్రాప్తిపరిహారోపాయప్రకాశనవరః, అసతి జన్మాంతర సంబంధ్యాత్మాస్తిత్విజ్ఞానే సాంసారికానిష్టపరిహారేచ్ఛా స స్వాత్; అతః కర్తృగతిర్వివేచనీయా.

ఉపనిషదారంభే స్థితే ప్రాథమికబ్రాహ్మణయోః అశ్వమేధవిజ్ఞానాయ ప్రాధాన్యా దశ్వస్య తద్విషయదర్శనే అవాంతరతాత్పర్యమ్. అశ్వ స్యోత్పత్తిః స్తుత్యర్థా. (స త్రేధాత్తానం వ్యకురుత) స జాతః ప్రజాపతిః ఆదిత్యాగ్నివాయూత్తనా త్రిపరీకార మాత్తానం స్వయమేవ కార్యకరణసంఘాతం వ్యభజత్. ముఖ్యప్రాణస్య మంత్రప్రకాశ్యత్వ ముపాస్మత్వం చోక్తమ్. బృహస్పత్యాదిధర్మకగి ప్రాణోపాసనం ప్రాణస్య వేదాత్మకత్వమ్. (ఆత్మేవేద మగ్ర ఆసీత్పురుషవిధః) జ్ఞాన

కర్తృభ్యాం సముచ్చితాభ్యాం ప్రజాపతిత్వప్రాప్తి ర్వాస్యభ్యాతా; కేవల ప్రాణదర్శనేన ప్రజాపతేః ఫలభూతస్య సృష్టిస్థితిసంహారేషు జగత స్సాన్వితంత్రాన్విదివిభూత్యుపవర్ణనేన జ్ఞానకర్తృణాం దైవిదికయోః ఫలోత్పన్నో వర్ణ్యతే. (సోవిభే త్తస్మాదేకాః విభేతః; ద్వితీయాద్వై భయం భవతి) కర్తృకాండవిహితజ్ఞానకర్తృఫలం సంసారవిషయం నాత్య క్రామత్. ఇతి ప్రథమ శ్లోకీరి పురుషవిధః ప్రజాపతిః భీతః. ఆత్మనాశ విపరీతదర్శనవత్సం భయబీజమ్; తత్సామాన్యదప్యేకాః విభేతి. స స్వరూప మీశీత్వా యస్మా న్నతోఽన్యత్ ఆత్మస్యతిరేకేణ వస్త్యం తరం ప్రతిద్వంద్వీభూతు నాస్తి. ఆత్మవిनाశహేత్వభావే కస్మాన్ను విభే మీతి ఏకత్వజ్ఞానా ద్భయం తత్త్యాజ. కేవలవిద్యానిమిత్తమేవ ద్వై తం భయమూలం. అతః ద్వితీయాద్వై భయం భవతి; ప్రజాపతే ర్భూయావిప్లవేన సంసారాంతర్యూతత్వ ముక్తం; అరత్యావిప్లవే ప్రజాపతే రేకాకిత్వం హేతుకృత్. దుహితృగమన మకృత్యం శత రూపాయాం గోభావ మాపన్నాయా మృషభాదిభావో మనోర్భవతు తియో ర్భుడబాదిభావే తు నకారణమ స్తీత్యాశంకోశక్తం—సేయ మీ త్తాంచకేతి; ప్రజాపతి సర్వజగత్సృష్టా మిధునాత్మకం సృష్ట్యా బ్రా హ్మణాదివర్ణనియంత్రీ దైవతా అస్పృజత్.

అవిద్యా తేత్రం; కర్తృ బీజం, సంసారో వృక్షః, ఏతస్య సమూలోద్ధరణే పురుషార్థ పరిసమాప్తిః; ఇతి అవ్యాకృతంనామరూపా భ్యామసిద్దిత్యాద్యుక్తం. (తదాహుబ్రహ్మవిద్యయా; కిము తద్బ్రహ్మ? యస్మాత్సర్వమభవత్. బ్రహ్మవా ఇదమగ్ర ఆసీ త్తిదాత్మానమే వాదైత్. అహంబ్రహ్మసీతి తస్మా త్సర్వమభవత్; యఏవం వేదాహం బ్రహ్మసీతి సఇదగ్ంసర్వం భవతి, ఆత్మా హ్యేషాగ్ం సభవతి; అథయోఽన్యాం దేవతాముపా స్తేఽన్యోఽ స పన్యోఽహమస్మీతి నసవేద యథాపశుః)

పరస్య బ్రహ్మణః సర్వభావాపత్తి ర్విజ్ఞానసాధ్యానిజ్ఞానసాధ్యాం చ సర్వభావాపత్తిమాహ—తస్మాత్సర్వ మభవదితి; “బ్రహ్మవాఇదమగ్ర ఆ సీ”దిత్యుక్తం ప్రజాపతిసంజ్ఞిత మవరం బ్రహ్మ నిశ్రేయససాధనాధికారి మనుష్యః అపర బ్రహ్మవిద్యయా కర్తృసహితయా అపర బ్రహ్మభావ ముప సంపన్నః భోజ్యదపావృత్తః, సర్వప్రాప్తోశ్చిచ్ఛ కామకర్తృబంధనః



పరబ్రహ్మభావీబ్రహ్మవిద్యాహేతోః బ్రహ్మేత్యభిధీయతే; పరమార్థతః అవిద్యయా అబ్రహ్మత్వమసర్వత్వంచ అధ్యాసోపి తం. యథాశుక్తికాయాం రజతం, నేయం శుక్తి రిదం రజతమితివత్ నాహం సంసారి అహం బ్రహ్మస్మితి అనుభవాత్ ద్వైవిధ్యసంసారభృమోనివర్తతే అధ్యస్తస్య అధిష్ఠానానతిరిక్తనత్తాకతయా బ్రహ్మణ్యధ్యస్తంజగద్భృష్టైవ; “యఏవంవేదాహం బ్రహ్మస్మితి సజ్జగంసర్వంభవతి. తస్యసార్యాత్త్వాత్ సర్వేషామాత్మాసభవతీ”త్యభేదః; ఆత్మాహి పరా దేవతా; యస్తస్మాదన్యమితి దేవతా ముపాస్తే అన్యోఽసా వన్యోఽహ మస్మితి పశుపదనాదిభేదవాసనయా బ్రాంతస్సన్యత్. పశుపదిత్యప్తాంతేన భేదజ్ఞానం నిందితం; అహం బ్రహ్మస్మిత్వనేన బ్రహ్మత్వైకత్వవిజ్ఞానం సిద్ధాంతితమ్; యఏవంవేదేతి తస్య సార్యాత్త్వఫలోక్త్యా తదేవసాధు; ఉపనిషత్సు కుత్రా ప్యాత్వైకత్వజ్ఞానం నిందా నశూయతే; ఇయా నివేకః.

(సయజ్జహోతియద్యజతే) ఆత్ర ఆవిద్వాక్ వర్ణాశ్రమాదభిమానః ధర్మేణ సయమ్యమానః దేవాదికర్తృక ర్తవ్యతయా పశుపత్సరతం త్రైత్యుక్తమ్; కాని తాని కర్తాణీతి తద్విచారితమ్; (ఆత్మైవేదమగ్ర ఆసీదేకఏవ) బ్రహ్మవిద్వాంశ్చేత్ తస్మాత్పశుభావాత్కర్తవ్యతాబంధనరూపాత్ప్రతిముచ్యతే; తదుపాయభూతా విద్యా మంత్రాణా మర్థస్తి రోహితత్వా త్ప్రాయేణ దుర్విజ్ఞేయోభవతీతి తదర్థం వ్యాఖ్యా యబ్రాహ్మణం ప్రవర్తతే. వాఙ్మనః ప్రాణానా మాధిభౌతికో విస్తారః; ఆధిదైవికం ల్యోన్నాత్మక ప్రజాపత్యుపాసనమ్. సాధ్యలోక త్రయఫలభేదేన వినియుక్తాని పుత్రకర్తృవిద్యాఖ్యాని త్రీణి సాధనాని; జాయాతు పుత్రకర్తారత్వా స్తృపుధక్సాధనం; విత్తం చ కర్తృసాధనత్వా స్తృపుధక్; విద్యాకర్తృణోర్లోకజయహేతుత్వమ్; ఆవిద్యా నివృత్తేతు విద్యైవ. వాఙ్మనః ప్రాణేషు ప్రాణస్య జ్యేష్ఠ్యం నిర్ధారితం—“అథాతో ప్రథమి మాగ్ం సే”త్యాదినా.

(ప్రయంవా ఇదం నామరూపం కర్త) నామరూపం కర్తచేతి ప్రయ మనాత్మైవ; తస్మాదస్తాద్విరజ్యేతేత్యుక్తం అనేన తృతీయాధ్యా

యేన బ్రహ్మ సత్యం. తద్విద్యా వివాశ్యత్వా జ్ఞగన్తిధ్యా, అద్యైత ము  
భయం, ద్వైతం సభయం; ద్వైతాభావోపలక్తితం బ్రహ్మైవ పరమా  
ర్థసతీ, ఇత్యర్థః ప్రదర్శితః, ఇతి తృతీయాధ్యాయః. ౧.

చతుర్థాధ్యాయే—“ఆత్మానమేవైదమహం బ్రహ్మసీ”తి ఇత్యాత్మ  
తత్త్వ మేకం విద్యావిషయమ్. యస్తు భేదదృష్టివిషయః (అన్యోఽనా  
వన్యోఽహమస్మీతి న సపేద యథావహః) ఇత్యా ద్యవిద్యావిషయః. ఏక  
దైవాను ద్రష్టవ్యం మృత్యో స్సహృత్య మాప్నోతి యథహ నానేవ  
వశ్యతి; ద్వితీయాద్వై భయం భవతి; ఇత్యేనమాదిభిః ప్రవిభక్తౌ  
విద్యావిద్యావిషయా సర్వోపనిషత్సు; తృతీయాధ్యాయే అవిద్యా ప్ర  
పంచితా; సంప్రతి విద్యాం ప్రపంచయితుం చతుర్థాధ్యాయ ఆరభ్యతే.

తత్ర పూర్వపక్షివాదీ అవిద్యావిషయ బ్రహ్మవిద్యౌత్తః బాలాకిః  
వాగ్మీ అజాతశత్రునామానం కాశిరాజ మభిగమ్య బ్రహ్మతే బ్రవాణీ త్యు  
వాచ) ఇత్యాద్యాఖ్యాయికాముఖేన విచార్యతే. యఏవాసా వాదిత్యే  
చక్షుషి చైకోఽభిమానీ చక్షుర్ద్వారే ణేహ హృది ప్రవిష్టః అహంభో  
క్తాకర్తాచే త్యవస్థితః; ఏతమేవాహం బ్రహ్మ పశ్యామ్యస్మిక్ కా కార్యక  
రణసంఘాతే, తమహం పురుషం బ్రహ్మ తుభ్యం బ్రవీమి; అన్యచ్చే  
జ్ఞానాసి తద్వక్తుమర్హసి. ఏవమాద్యుపాసనాని విహితాని సఫలాని పరి  
చ్ఛిన్నాని. వాయుకాప్రాణే హృదిచ ఇంద్రః పరమేశ్వరో వైకుంఠ ఇత్యే  
కా దేవతా, అగ్నివాచి హృది చైకా. అప్పు రేతసి హృదిచైకా.  
దిక్షుకర్ణయోర్మృదిచైకా. ఛాయాయాం, బాహ్యే తమస్యధ్యాత్వే  
ఆవరణాత్తే అజ్ఞానే, హృది చైకా. ప్రజాచతా వాత్సలి బుద్ధౌచ  
హృదిచైకా. ఏవమాదీన్యూపాసనాని. (పురుషో నుప్త మాజగత్తుః)  
ఇత్యాదినా నుప్తౌత్థాపనపరిక్షణేన నుష్టుప్తగతి ర్వచారితా; ఏవ విజ్ఞాన  
మయిపురుషః; దర్శనలక్షణాయాంస్వస్మావస్థాయాం కార్యకరణ వియో  
గేఽపిసంసార ధర్మిత్వ మాత్మనో దృశ్యత ఇత్యాశంక్య కార్యకరణ  
సంయోగజనితభ్రాంత్యధ్యారోపితమేవ సంసారధర్మిత్వమ్. వాగాద్యు  
పాధిక మాత్మన సంసారిత్వ మన్వయవ్యతిరేకాభ్యా ముక్త్యా తత్ర వ్య  
తిరేకాసిద్ధౌ స్వప్నస్య రజ్జునర్పవ నిధ్యాత్వేన పస్తుధర్మత్వా భావాత్

నాత్మ స స్సంసారిత్వం సాత్వికాశిక స్వప్నవత్ వ్యాపహారికవియదాదిప్ర  
పంచోపి అధిమానజ్ఞాననాశ్యత్వాత్ మిధ్యైవ. స్వప్నే దృష్టానాం  
మహారాజత్వాదీనాం జాగ్రత్యనువృత్తిరాహిత్యం వ్యభిచారదర్శనంతేన  
స్వప్నస్య మిధ్యాత్వం సిద్ధమ్. తథా జాగరతేఽపీతి ప్రత్యేతవ్యమ్;  
తస్మాత్ అన్యోఽసౌ దృశ్యేభ్యః స్వప్నజాగరతలోకేభ్యః ద్రష్టా విజ్ఞాన  
మయః విశుద్ధః పురుషః ఇత్యాదికా. తతో జగత స్సత్యత్వనిరాకరణ  
వాదః. ఆత్మసత్తానతిరిక్తా జగతస్సత్తా అతిరిక్తసత్తాభావాదితి తతో మూ  
ర్తామూర్త బ్రహ్మరూపోపాసనం సచ్చత్యచ్ఛేత్యాద్యుక్తమ్. బ్రహ్మణః  
ఉపాధిభూతయోః సత్త్వచ్ఛబ్దవాచ్యయోః మూర్తామూర్తయో రూప  
యోః కార్యకరణవిభాగేన అధ్యాత్మాధిదైవతయోః విభాగో వ్యాఖ్యాతః.

(మైత్రేయీతి హివాచ యాజ్ఞవల్క్యః) మోక్షమేనాపేక్ష  
మాణయా మైత్రేయ్యా వృష్టః భర్తా యాజ్ఞవల్క్యః బ్రహ్మైవాపదిశతి.  
(నవా అరేజాయాయై కామాయ జాయా ప్రియా భవత్యాత్మనస్తు  
కామాయ జాయా ప్రియా భవతి ఇత్యారభ్య ఆత్మనస్తు కామాయ  
సర్వం ప్రియం భవతి ఆత్మావా అరే ద్రష్టవ్య శోభితవ్యో మంతవ్యోనిది  
ధ్యానితవ్యః; విజ్ఞానేనేదగ్ం. సర్వం విదితం; ఇత్యాది) అమృతత్వసాధనం  
వైరాగ్యముపదిదిక్షుః జాయాపతిపుత్రాదిభ్యః విరాగతా ముత్పాదయతి  
తత్సన్నానిసాయ. ఆత్మనః నిరతిశయప్రీత్యాస్పదత్వేన పరమానందత్వ  
మభిహిత ముపన్యాసవివరణాభ్యామ్, శ్రవణాదిభిరాత్మలాభః. కథమన్య  
స్మి నిదితే అన్యదిద్విదితంభవతి త్యాశంక్య ఆత్మవ్యతిరేకేణ అన్యన్నా  
స్తీత్యుక్తమ్. సృష్టికాలే ప్రాగుత్పత్తేశ్చ బ్రహ్మైవేతి శక్య మవగంతుమితి.

(యథాగ్నే రివిస్ఫులింగధూమాంగారార్చిషాం అగ్నేరికత్వ మిత్యా  
ద్యుక్తమ్) సర్వాసామిపాగ్ంసముద్ర ఏకాయన మిత్యాది దృష్టాంతైః  
శ్చిత్తుత్పత్తికాలయోరేవ ప్రజ్ఞానఘనవ్యతిరేకేణాభావాత్ జగతో  
బ్రహ్మత్వం; ప్రళయకాలేవ జలబుద్బుదఫేనాదీనామివ సలిలవ్యతిరేకే  
ణాభావః; ఏవం ప్రజ్ఞానఘనవ్యతిరేకేణ తత్కార్యాణాం నామరూపక  
ర్తాణాం తస్మిన్నేవ లియమానానా మభావః; తస్మా దేకమేవ బ్రహ్మ  
ప్రజ్ఞానఘన మేకరసం ప్రతిపత్తివ్య మిత్యుక్తమ్. (స యథా సర్వాసా

మహాగం. సమస్త్రవకాయనం) ఇత్యాదిదృష్టాంతైః సుర్జానాం త్వక్, రసానాం జిహ్వేషవరీత్యా అధికరణాన్యక్త్వా బుద్ధిపూర్వకః ప్రళయో బ్రహ్మవిదాం బ్రహ్మవిద్యానిమిత్తః అయ మాత్యంతిక ఇత్యాచక్షతే అవిద్యానిరోధద్వారేణ యో భవతి; (సయథా సైంధవఖిల్యఉదకే ప్రాస్త ఉదకమే వానువీలీయేత) ఇతిదృష్టాంతః. పరమార్థతః అద్వైతే బ్రహ్మణః భిన్నమివ వస్త్యంతర మాత్మినఉపలభ్యతే; వ్యావహారికమేవ ద్వైతం; భేదో నపారమార్థికః; అయమర్థః (యత్రహి ద్వైతమివ భవతి తదితర ఇతరం వశ్యతీ) ఇత్యనేనోక్తః; విజ్ఞాతృవ్యతిరేకేణ విజ్ఞేయస్యవా విజ్ఞానస్యవా తత్కరణస్యవా పరమార్థతః అసత్త్వేన బ్రహ్మవిదః విజ్ఞాతైవ కేవలః అద్వయో వర్తతే; తం విజ్ఞాతారం కేనవిజాసీయాత్? నాన్యవేద్యత్వం స్వస్య స్వవేద్యత్వా దిత్సృధిః. వృత్తిశూన్యా వస్థాయాం తివుటివిభాగో నాస్తి; అయమర్థః (విజ్ఞాతార మరే కేన విజాసీయాత్) ఇత్యనేనోక్తః. ఇయం పృథివీత్యాది బ్రాహ్మణేన ఆచార్యాగమాభ్యాం ప్రాప్తాన్యత్సతః మనగార్థ ముక్తతర్కే ఆత్మైవేదం సర్వమితి ప్రతిజ్ఞాతస్య ఆత్మైకసామాన్యత్వం ఆత్మైకోద్భవత్వం ఆలేక ప్రళయత్వం చేత్యస్య హేత్యసిద్ధిశంకా నివారితా. పృథివ్యాదిభూత గణాః దేవతాగణాశ్చ కార్యకరణసంఘాతాత్మానః ఉపకుర్వంతో మధుభవన్తి ప్రతిశరీరేణ మిత్యుక్తమ్. మధువిద్యాస్తుత్యర్థా దధ్యజ్ఞాధర్వణే త్యాదికా ఆఖ్యాయికా. ఇతి చతుర్థాధ్యాయః.

పంచమాధ్యాయే—ఆగమార్థస్య ఆత్మైకత్వస్య ప్రకాశనాయ పరీక్షాపూర్వకం నిర్ధారణార్థమిదం చూజ్ఞవల్క్లీయం కాండం ఉపపత్తి ప్రధానమారబ్ధం; ఆఖ్యాయికాతు విజ్ఞానస్తుత్యర్థా ఉపాయవిధి పరావా. (యదిదం సర్వం మృత్యునాప్త) మిత్యాదికం మృత్యుపరీక్షావిషయమ్. ఆదిత్యాత్మభావ మాపన్న స్యాధ్వరోఽః నాపెచారాత్రేసంభవతః ఇతి ముక్తిరితి ముక్తిశోఽక్తా. (యత్రాయంపురుషోఽప్రియతే) ఇత్యాదినా బంధననాశే ముక్తస్యన క్వచిద్గమనమితి ఫలితార్థోదఙ్గితః. అగ్నింవా గవ్యేతీ త్యాదినా ప్రాణైస్సానక మవిద్యాకామకర్మాదికం సర్వం జీవన్ముక్తాత్మనివీ

యతే తదేవ విదేహకై వల్యమితి సూచితమ్. సంసర తాం ముచ్యమానా  
 నాం చ కార్యకరణానాం స్వకారణసంసర్గేనమానే ముక్తానా మత్యస్త  
 మేవ పునరనుపాదానం సంసర తాంతు ఘనః పునరుపాదాన మిత్యత్ర కర్తౌ  
 వకారణ మిత్యవధారితమ్ ; కర్తృణాం సమూలానాం నామావశేషేణ  
 సర్వోత్సాదో మోక్షఇతి ప్రాసంగికీ కర్తృగతిర్విచారితా. జ్ఞాననివర్త్య  
 ంబుజ్ఞాన మితీఫలితమ్. జనకసఖాయాం యాజ్ఞవల్క్యస్య బ్రహ్మసన  
 సమర్పణం అసహమానాః సఖికా మహర్షయః ప్రక్షై రాక్షిప్య  
 పరీక్ష్య కర్తృకాండే అవిచాల్యం వైదుష్యం మత్వా బ్రహ్మకాండే అస్య  
 అప్రతిభాం సంపాదయిష్యామ ఇతి మన్యమానాః ప్రప్థం ప్రావర్తంత  
 యఏవసాక్షా దపరోక్షా ద్బ్రహ్మ యతత్తా సర్వాంతరః తమేవ వ్యాచ  
 క్ష్యేతిప్రశ్నః 'నదృష్టే ద్దృష్టారంభశ్చే' ఇత్యాగ్రభ్య ఏష త ఆత్మా  
 సర్వాంతరః అతోఽన్యదార్తం ఇత్యుత్తరమ్. తే ఆత్మైవ సర్వాంతరః  
 అన్యదసత్యమ్ ఏవమేవ ఉత్తరత్రాపి అతోఽన్యదార్తమిత్యాదినా భిన్న  
 భేదమిథ్యాత్వం నిర్ధారితమ్. జగదోతప్రోతత్వేన బ్రహ్మప్రతిపాదితం  
 లోకాః కథన్ను బ్రహ్మ ఓతాశ్చ పోతాశ్చేతి గాథీ పప్రచ్ఛ ఆగమేన  
 ప్రప్తవ్యాం దేవతాం న్యాయప్రకార మతీత్య అనుమానేన మాప్రాక్షీ  
 రితి యాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ. లోకానా ముత్తరతమం సూత్రం బ్రహ్మైవ  
 తదాగమేనైవ ప్రప్తవ్యమితి ఇతిహాసేన ఆగమోపన్యాసః క్రియతే  
 సూత్రాంతర్యామిచ విచారితః; జీవేనాత్మనాఽనుప్రవిష్టః స ద  
 వ్యక్త మాక్షేవేతి; సశ్రోతా మంతా ద్రష్టేత్యాదినా అతోఽన్యదార్త  
 మితి ద్వైతనిషేధః (కథన్న ఖ ల్వాకాశ ఓతశ్చ పోతశ్చేతి) ప్రశ్నే  
 ప్రతిపక్షః అవాచ్యమితి ప్రతిపత్తిర్వా అవాచ్యమపి వదతీతి విప్రతి  
 పత్తిర్వా నిగ్రహస్థానమ్; తద్దోషద్వయమపి పరిజహ్నౌక్ ఏతద్వై  
 తదక్షర మిత్యువాచ అక్షరమితి బ్రాహ్మణా వదంతి నాహ మవాచ్యం  
 వత్క్యామి న చ విప్రతిపద్యేయ ఇతి దోషద్వయపరిహారః; అస్థూల  
 మచక్షుష్క మిత్యాదిక మక్షరవిశేషణమ్. సర్వవిశేషణరహితమిత్యర్థః  
 ఇయ మక్షరవిద్యాప్రాణస్య బ్రహ్మణః అష్టభా భేదోపాసన ముపదిష్టం

పరిచ్ఛిన్న ఫలకమ్ తత స్సార్వాత్మ్యపరీక్షణము క్తమ్. బ్రహ్మ విద్వాన్  
వేదేత్యాదినా.

(యథా వృక్షో వనస్పతి స్తదైవ పురుషోఽమృతః) ఇత్యా  
దినా యాజ్ఞ వల్క్యో బ్రాహ్మణాన్ పప్రచ్ఛ. (విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ  
నాతి ధాతుః పరాయణం) ఇత్యనేన బ్రహ్మనంద ఇత్యత్ర బ్రహ్మనంద  
మితి ఆనందస్వరూపం విచారిణిమ్, విజ్ఞానాదివాక్యేషు ఆనందస్య  
వేద్యతా నవివక్షితా; అత్రతు వివక్షితా; వేద్యత్వావేద్యత్వాది  
శ్రుతీనాం సోపాధికనిరుపాధికివిషయత్వేన మధుకాండే వ్యవస్థా  
దర్శితా. ఉక్తరీత్యా తద్వేద్యతాయాః దుష్ప్రతిపాదత్వాత్ ఆనంద  
స్వరూపమేవ బ్రహ్మ; తత్తాత్ అనతిశయానందచిదేకతానం వస్త్యితి  
సిద్ధమ్. ఇతి పంచమాధ్యాయః.

షష్ఠాధ్యాయే—వాదన్యాయేన సచ్చిదానందం బ్రహ్మ నిర్ధా  
ర్యతే. పూర్వస్థిన్నాధ్యాయేతు జల్పన్యాయేన నిర్ధారితమితి వివేకః;  
యదౌపనిషదఃపురుషః నేతినేతీతివాక్యేన నిర్దిష్టస్యేతరస్య నిషేధేన  
పారిశేష్యా ద్వ్యవధిప్తః స ఆత్మా సాక్షాచ్ఛాపాదానకారణ స్వరూపే  
ణచ నిర్దిష్టః విజ్ఞాన మానందమితిచోక్తః; వాగాదిదేవతాద్వారేణ  
తస్యైవ పునరిధిగమః కర్తవ్య ఇతి విచారంభ్యతే తత్ప్రతిపాననాని  
విహితాని.

(కిం జ్యోతి రయంపురుష ఇతి) ప్రశ్నః. (ఆదిత్యోజ్యోతిః) ఇ  
త్యుత్తిరం, ఏవం క్రమేణ జ్ఞేయమ్, కి మస్య పురుషస్య జ్యోతిః యేన  
జ్యోతిషా వ్యవహరతీతి; ప్రాకృతః కార్యకరణసంఘాతరూపః శిరఃపా  
ణ్యాదిమాన్ పృచ్ఛ్యతే. కిమయం స్వావయవసంఘాతబా హ్యేన జ్యో  
తిరంతరేణ వ్యవహరతి. ఆహేయాస్విత్ స్వావయవసంఘాతమధ్యపాతినా  
జ్యోతిః కార్యమయం పురుషో నిర్వర్తయతీతి ప్రప్లు రాశయః. జ్యోతి  
ప్రకాశః; అహన్యాదిత్యః; రాత్రోచంద్రమాః; తస్మి స్పష్టమతే అగ్ని  
తచ్ఛాతౌ వాక్, శాంతాయాం వాచి పురుషఇతి ఆత్మేవాస్యజ్యోతిర  
వతి; ఏతేన జ్యోతి స్తదస్మిలి గ్రాహితః, అత్తజ్యోతిర్విద్యేయమ్. పా  
షు విజ్ఞానమయ ఆత్మా; హృద్యంతర్జ్యోతిః పురుషః (సహి స్వప్నో భ

త్యేమం లోక మతిక్రామః మృత్యోరూపాణి) మృత్యుర్భేదజ్ఞానం; ప్రమాదంవై మృత్యు మహం బ్రహ్మీతి ససత్సజాతీయవాక్యమ్. అద్వితీయ స్వాత్మన స్పద్వితీయజ్ఞానం ప్రమాదః స్వరూపజ్ఞానప్రపంచ ఇతి యావత్. బుద్ధ్యాదివ్యతిరిక్తం నిత్యసిద్ధ మత్యంతశుద్ధం కూటస్థ మద్వయ మాత్మజ్యోతి రితి విచారేణ ఫలితం, స్వప్నజాగరితే ఇన లోక ఇహలోకశ్చ నిద్రిష్టా (సయత్రస్వపితీత్యాదినా స్వేన జ్యోతిషా స్వపితి స్వయంజ్యోతి ర్భవతీతి) ఛాందోగ్య సంవాదిన్యేవ శ్రుతిః సుప్తస్య సతీసంపత్తి ముపదిశతి (న తత్ర రథానరథయోగా న పంథానో భవంతి) ఇత్యాదినా స్వప్నవచ్ఛేదభిన్నవికారాః సుషుప్తా నసంతీ త్యుక్తమ్.

(అసంగో హ్యయం పురుషః) ఇయం శ్రుతిః ఆత్మనః అకర్తృ త్యేఅసంగతాపేతురి త్యుపదిశతి. బుద్ధాంతసుప్తాంతో విచారితౌ. నిర్లేప త్వ మాత్మనో నిర్ధారితమ్. మహామత్స్యాది దృష్టాంతేన ఆత్మగతి ర్ని రూపితా. జాగరితే ససంగ స్పృశ్యత్యుః, స్వప్నేతు కామసంయుక్తో మృత్యురూపవినిర్ముక్తః పునర్బుద్ధాంత మాగతః. బుద్ధాంతాచ్చ సుషు ప్తేపునస్సంప్రసన్నః అసంగోభవతీతి దృశ్యతే, దృష్టాంతేనాస్పృశ్య ప్రకటిభావో భవతీతి యథా శ్వేనో వేత్త్యాదిక ముక్తం, యథా ఆ కాశే శ్వేనో విహృత్య పరిశ్రాంతః పక్షౌ సంహత్య నీడాయైవ ద్రియతే ఏన మే వాయంపురుషః అంతాయ ధావతి (యత్ర సుప్తౌ నకంచన కామం కామయతే నకంచన స్వప్నం శ్శ్రుతి) ఏవం సర్వభేదవ్యాపార శూన్యం సత్స్వరూపం సంఘస్యతే. తద్ధి విశ్రాంతినాన మంతఃకరణో పాధిశ్య పృతిబింశాత్మనః. శ్వేనగత్యా ఆకాశం నలిప్యతే, ఏవం సు షుప్తసంసారిసంపత్త్యా కూటస్థం సద్రూపం నలిప్యతే.

ఆత్మన స్సంసారితే ఉపాధి రవిద్యా; సా కిం స్వాభావికీ ఆచూరా స్వి త్కామ్యక ర్వాదివదాగంతుకీ? యది చాగంతుకత్వం! మోక్షఉపప ద్యతే ఇతి ఆగంతుక త్వే ఉపపత్తిం తస్యాః అనాత్మధర్మతాంచ అవ ధారయితుం (తావాఅస్యైతా) ఇత్యాది ఖండికారంభః. అత్ర నాడీ నాం విచారః శ్రుతిః నాడిఖండ స్వాత్మనశ్చ సంబంధ ఉపాధిః. విద్యా ఫలం క్రియాకారకఫలశూన్యం అభయం; సర్వాత్మభావో మోక్షఇతి ఫ

లితం ప్రత్యక్షతోనిర్దిష్టంచ. (తద్యథాప్రియయా ప్రియా సంపరివ్వక్తో న బాహ్యం కించనవద) ఇత్యాది దృష్టాంతైః పాజ్ఞేనాత్మనా సంపరివ్వక్తస్య సుషుప్తౌ సుఖం దర్శితమ్.

(సహి ద్రష్టు దృష్టే ద్విపరిలోపో విద్యతే అవినాశిత్యాత్; నతు తద్వివీచిత్య మస్తి) సుప్తాశ్చన స్సత్యత్వం జీవే నాత్మనానుప్రవిష్టత్వా త్సతః ద్వైతం నిషిద్ధమ్. (యత్రవా అన్యదివ స్యాత్ తత్తాన్యః అన్య త్పశ్యేత్) సుషుప్తౌ జాగ్రత్స్వప్నయో రివ ద్వివీచిత్య మస్తీవ నభాతి. ద్వైతస్య అవిద్యయా అస్తిత్వేన భానమేవ న వాస్తవికం సత్త్వం.

సయోమనుష్యాణాగ్, పరమఆనందః ఇత్యాదినా తైత్తిరీయా నందవల్ల్యుక్తార్థవత్ ఆనందతారతమ్య ముక్తం శ్రోత్రియస్య అవృజినస్య ఆకామమాతస్యచ సవవాసాద ఇత్యుక్త్యా పరమానందః ఆత్మస్వరూప మేవేతినిర్ధారితమ్. ప్రాణినః ఉద్ధోష్ఠాచ్ఛాపాదివిచారః రాజాదిదృష్టాంతేన అవసాంతరిదేశాంతరాదిగమనంచ విచార్య అంతే ఏకీభవ తీత్యాదినా సద్రూపేణ ఏకీభావో నిర్ధారితః. తృణజలూకాదికిం ఉత్కాంతో దృష్టాంతః; పేశస్కారీ, సువర్ణకారః సువర్ణస్య మాత్రా మపాదాయ అపచ్ఛద్య గృహీత్వా పూర్వస్థా న్నవతరం కల్యాణరూపం తనుతే ఏవ మేవ ఆత్మా రూపాంతరం తనోతి. ఆత్మనః విజ్ఞానమయత్వాద్యపాదయః ఏకత్ర కీర్తితాః.

(‘అథ కామయమానః’ ఇత్యోరభ్య ‘సతస్య ప్రాణాఉత్కాంతి’ మంతి బ్రహ్మైవస స్పృహాప్యేతి’) ఇత్యంతియా శ్రుత్యా జీవన్ముక్తస్య లోకాంతరగమనాగమనాది శూన్యం చిత్స్వరూపమాత్రం విదేహకైవల్యంప్రదర్శితమ్. సర్వకామనివృత్తిగోక్షపాతుః. అమృతాత్మనః శరీరం నాస్తీతిచ ప్రతిపాదితమ్; అవిద్యోపాసకానాం అంధంతముః ప్రవిశంతీతి అదర్శనాత్తే సుసారనియామకేతమస్యజ్ఞానే ప్రతిపత్తిః కర్తృవిద్యారతానాం తతోఽపి భూయధివ తమః ప్రవేశః.

(‘ఆత్మానంచే ద్విజానీయా దయమస్తీతి పూరుషః, కిమిచ్ఛక్ కస్య కామాయ శరీర మనుసంజ్వరేత్.’) అహం బ్రహ్మాస్మి బ్రహ్మైకత్వానుభవేన జీవన్ముక్తస్య ఇచ్ఛానుదయాత్ ఆత్మవ్యతిరక్తకామాయ



నశరీరతాపానుతాపః దేహంచ నశ్వర మవస్థిత ముత్థితంవా దేహీ నవ శ్యతి యతోఽధ్యగమ త్వీరూపం 'దై వా దుపేత ముత దైవవశా దపే తం హాసోయథా పరికృతం మదిరా మదాంధః' ఇతి విష్ణుభాగవతేఽపి జీనన్ముక్తస్య దేహభియానాభావఉక్తః (అభేతరే దుఃఖమేవాపి యన్తి) అబ్రహ్మవిదః దైవతినః సాంసారికం దుఃఖమేవ ప్రతిపద్యంతే. భేదదర్శ నాత్ సర్వోహి లోక ఈశ్వరా ద్దుప్తి మిచ్ఛతి. అయంత్యాత్మైకదర్శి కుతశ్చన నభిభేతీతి బ్రహ్మవిదః అభయ మమృత ముక్తమ్ (మృత్యో స్సమృత్యు మాప్నోతి యఇహ నానేవ సశ్యతి) ఇతి భేదదర్శినః మృత్యు స్తాప్తిః (నేహ నానా స్తికించన) ఇతి అమృతాత్మని ద్వైతం నిషిద్ధమ్.

'నానుభూయాద్భవలం చ్ఛబ్దాన్' ఇతి బ్రహ్మవిదః మానంవిహి తం, ఆత్మనః సాధ్వసాధుకర్మభ్యాం సుఖదుఃఖాదికం జ్ఞానేన దగ్ధమ్ వి ద్ధాయాం ప్రవ్రజాతో ముఖ్యాధికారిణః 'సవష నేతినేత్యాత్మా అగృ హ్యన్యూనహాగ్రవ్యాతే' ఇయం శ్రుతిః కేనోపనిషదాదిసంవాదిని మనో వాక్చక్షూరాదిభి ర్గృహీతం యద్యత్ తత్తత్ బ్రహ్మనభవతీతి నేతినే తీతి వాక్యేన నిషిద్ధం కింతు, సర్వనిషేధకస్య ద్రష్టు ర్విజ్ఞాతు రేవ స్వరూపం పారిశేవ్యా ద్భిప్రేక్షా జ్ఞాపితమ్ బ్రహ్మవిద్యాయాః ఫలం చోక్తమ్.

అథహ యాజ్ఞవల్క్యస్య ద్వే భార్యే బభూవతు రిత్యా ఖ్యాయికయా వంశబ్రాహ్మణం వ్యాఖ్యాతమ్ 'అమృతత్వస్యతు నాశాస్తి విత్తేన' విత్తసాధ్యేనచ కర్తృణాః నేతి నిషేధః.

'నవా అరేపత్యుః కామాయ పతిః ప్రియోభవతి' ఇత్యాదిభ్య ఆత్మనస్తు కామాయ సర్వంప్రియం భవతి ఇత్యాదిగ్రంథేన సర్వేషాం అత్యంత ప్రియతమం వస్తు ఆత్మైవేతి నిర్ధారితమ్ (యత్రహి ద్వైతమివ భవతి తదితర ఇతరం పశ్యతీతి; స్వాగుక్తవ ప ద్వైతనిషేధః అవధారణాయ పునరుక్తః. ద్వైతాభావోఽలక్ష్మితం హి బ్రహ్మ. వస్తూ ధ్యాయ స్సమాప్తః.

సప్తమాధ్యాయే:—పూర్ణమద ఇత్యాదికం ఖలకాండ మార భ్యతే; అత్ర ప్రాగధ్యాయచతుష్టయేన; యదేవ సాక్షా దపరోక్షా ద్భిప్రాయ ఆత్మా సర్వాంతరో నిరుపాధికః అశనాయాద్యతీతః నేతినే

తీతి వ్యవదేశ్యః; యద్విజ్ఞానం కేవల మమృతత్వసాధనం నిర్ధారితమ్. అ ధునా తస్యైవాత్మనః సోపాధికస్య శబ్దాదివ్యవహారపిషయాపన్నస్య పుంస్తాదనుక్తాన్యూపాసనాని కర్తృభి రవిరుద్ధాని ప్రకృష్టాభ్యుదయసాధనాని క్రిమముక్తి భాంజచ యాని తాని వక్తవ్యాసీతి పరస్పందర్శ్యః.

“పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణా త్పూర్ణ మిదంచ్యతే, పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే” పూర్ణ పదసప్తకముటి తోఽయగళాంతిమూర్తః, అస్యార్థస్తు పూర్ణం—నకుతశ్చిద్వాన్యవృత్తం వ్యాపీ త్యేతత్; నిష్ఠాచ కర్తరి ద్రష్టవ్యా; అదృతి పక్షాభిధాయ సర్వనామ తత్పరం బ్రహ్మత్వం. ఇదం జగత్ సోపాధికం నామరూప సం వ్యవహారాపన్నం స్వేన రూపేణ పరమాత్మనా వ్యాప్తత్వా త్పూర్ణమ్ పూర్ణం—కార్యాత్మకం బ్రహ్మ, పూర్ణాత్—కారణాత్మనః, ఉద ఇప్యతే—ఉద్గచ్ఛతి పరమాత్మభావం నజహతి; పూర్ణస్య—కార్యాత్మనో బ్రహ్మణః; పూర్ణం—పూర్ణత్వం, ఆదాయకారణసత్తాం జ్ఞాత్వా అవిద్యోపాధిసంసర్గజన్యత్వావభాసం తిరస్కృత్య, పూర్ణమేవ—ప్రజ్ఞానఘనైకరసస్వభావం, కేవలం బ్రహ్మవశిష్యతే. యస్సర్వోపనిషదర్థో బ్రహ్మ సమీక్షానేనమంత్రేణ అనూద్యతే. ఉత్తరసందర్భార్థమ్.

ఏవం ఉత్పత్తిసిద్ధిప్రశయేషు త్రివ్యపికాలేషు కార్యకారణయోః పూర్ణతా ఏకైవ కార్యకారణయో ర్భేదే నైవ వ్యపదిశ్యతే. ఏవం చ ద్వైతాద్వైతాత్మక మేకం బ్రహ్మ. యథాకిల సముద్రో జల తరంగఘనబుద్బుదాద్యాత్మకఏవ, యథా చ జలం సత్యం తదుద్భవాశ్చ ఘనతరంగబుద్బుదాదయః సముద్రాత్తభూతా ఏవ ఆవిర్భావ తిరోభావ ధర్మిణః పరమార్థసత్యాః, ఏవం సర్వమిదం ద్వైతం పరమార్థ సత్యమేవ జలతరంగాది స్థానీయం, సముద్రజలస్థానీయంతు పరబ్రహ్మ; ఏవంచీల ద్వైతస్య సత్యస్యే కర్తృకాండస్య స్రామాణ్యం; యదా పునః ద్వైత మి వేత్త్యుక్త్యా అవిద్యాకృతం మృగ తృష్ణికావదస్మృతం, అద్వైతమేవపరమార్థః. తథాకిల కర్తృకాండం విషయాభావాత్ అప్రమాణం భవతి; తథా చ విరోధ ఏవస్యాత్. వేదకదేశభూతోపనిషత్ప్రమాణం పరమార్థతః అద్వైత

వస్తుప్రతిపాదకత్వాత్; కర్తృకాండలతు అనద్వైతవిషయత్వాత్ అ  
ప్రమాణమ్. తద్విరోధపరిజిహ్నయా మహా నిష్ఠాచారిః. జాతమాత్ర  
పాణిబుద్ధిగమ్యత్వాత్ అనాద్యజ్ఞానసిద్ధం ద్వైతం; ఉచ్చాపచవికారజ  
ప్తత్వాత్ బహ్వనర్థ బహుళమితి నోపదేశార్హంతత్ర ఆస్తిక్యసిద్ధయే  
ధర్మ నేతురూపః అధ్యారోపన్యాయేన కర్తృకాండో వేదోక్తప్రామాణ్య  
మస్త్యేవ వ్యావహారికమ్; కర్తృణా త్రివర్గసిద్ధిరేవ ననిశ్చేయససిద్ధిః; అతః  
బ్రహ్మకర్తృవ ప్రతిపాదిత ముపనిషద్భిః; తాసాంచ వ్యావహారికం  
ప్రామాణ్యమ్; ప్రమేయత్వోపలక్షితం చిద్వస్త్యకమేవ సత్య మవి  
ష్యతే; తత్త్రి ద్వైతాభావాత్ కా విరోధప్రసక్తిః యోగజంగ సా  
న్రగి త్యుపలభ్యవత్ యత్కర్తృకాండేన జ్ఞాపితం ద్వైతమివ తదేవ బ్రహ్మ  
కాండేన అహమస్తీతిజ్ఞాపితమ్; కర్తృకాండస్య బ్రహ్మకాండారసత్తాతిరి  
క్తసత్తాశూన్యత్వాత్ ఉభయార్థ సత్తా త్వేకేవేతి నవిరోధలేఖా  
వకాశః.

‘ఓం ఖా బ్రహ్మ’ అయం మంత్రః అన్యత్ర అవినియుక్త బ్రహ్మాతివి  
శేష్యస్యాభిధానం ఖమితి విశేషణమ్ విశేషణవిశేష్యయోశ్చ సామానా  
ధికరణ్యేన నిర్దేశో నీలోత్పలవ త్థం బ్రహ్మాతి. అయంచ ధ్యానవిశేషః  
ఫలవిశేషప్రదర్శనార్థః. ధ్యానంచ ఓంకారే బ్రహ్మనేశసం ఉదాహరణ  
ముఖేన ఉత్తరగ్రంథేన నిర్ధారితమ్; అథ సత్యస్య బ్రహ్మణః సంస్థానవిశే  
షోపాసనాని. ఉపాధీనా మనేకత్వాత్ అనేకవిశేషణత్వాచ్చ ప్రకృత  
స్యైవ బ్రహ్మణః, మనః ఆద్యుపాధివిశేషస్య బహువిధా న్యుపాసనాని. చి  
త్రఫలకాని విహితాని చైత్రేకాగ్ర్యసంపత్తయే చిత్తమాలిన్యస్యని  
పుత్తయేచ అథగాయత్రీపాదవిద్యా; శతర్థపాదే ఐరో రజసి ప్రతిష్ఠి  
తా విద్యా; మూర్తా మూర్తాత్మకం జగత్; త్రిపదా గాయత్రీ ఆదిత్య  
ప్రతిష్ఠితా; తురీయం పదం శ్రేయో ప్రతిష్ఠితమ్ కింపున స్తత్ప్రతిష్ఠామితి సత్యం  
విచారితం గాయత్రీమేవ సావిత్రి మనుబ్రూయాత్; ‘పరోరజసేసావదోం’  
ఇతి తురీయపదాగాయత్రీ. హిరణ్యయేనేత్యాదిమంత్రైః జ్ఞానసముచ్చ  
యకారీ అంతకాలే ఆదిత్యం ప్రార్థయతే సత్యాఖ్యం బ్రహ్మ జ్యోతిర్  
యేన మండలేన అపిహితమివ; దర్శనప్రతిబంధకారణ మవిధానమివేతి;

తదవనయేతిప్రార్థనం సహ సర్వస్యజగత ఆత్మా చక్షుశ్శృణో సర్వం పశ్యతి; తేజసా అపహృతిదృష్టిభిః తత్స్వరూపం అంజసారద్రవ్యం ముశికస్య మితి కల్యాణతమం రూపం పశ్యామితి ప్రార్థనమ్. ఇతి సప్తమా ధ్యాయః.

అష్టమాధ్యాయే—గాయత్రిపాసనప్రకరణే గాయత్ర్యాః ప్రాణాత్మకత్వముక్తమ్ ప్రాణస్య జ్యైష్ఠాత్ కథం జ్యేష్ఠత్వమితి వక్తవ్యమ్; ఓంకారః దమాదిత్రయం బ్రహ్మ; ఆత్మ శ్రీమంధాదికర్త తద్భృగ్మహిషా పాసనఫలక ముచ్యతే అథచ శ్వేతకేతు రిత్యాద్యాఖ్యానికయా కతి కర్తవిపాకప్రతిపత్తిమార్గా ఇతి సర్వసంసారగతుప్రపనంహర్థం వక్ష్యతే; పంచాగ్నివిదో గతి ర్నిరూపితా; ప్రశ్నప్రతిపచనాభ్యాం దేవయానః పంధానిరుక్తః; జ్ఞానకర్తణో ర్తతి ముక్త్యా తత్ర జ్ఞానం స్వతంత్రంకర్త తుదైవమానుషవి త్తద్వయాయత్తం; తేన కర్తార్థం విత్త ముపార్జనీయం, తచ్చులప్రతిగ్రవాయకారణం ఉపాయేనేతితదర్థం మంధాఖ్యంకర్త నిరుక్తం, యాదృష్టన్తా యథోత్పాదితో యైర్వా గుణై ర్విశిష్టః పుత్ర ఆత్మనో పితుశ్చ లోకోభవతీతి తత్సంపాదనాయ ప్రాణదర్శినః శ్రీమంధం కర్తకృతపతః పుత్రమంధేకర్తణి అధికారఉక్తః; యదా పుత్రమంధం చిక్షీర్షతి తదాశ్రీమంధం కృత్వా ఋతుకాలం పత్న్యాః పక్షతత్ర త్యాద్యర్థః. బ్రహ్మణేనమః నమస్తదనువర్తిభ్యోగురుభ్యః; ఇతి మంగళమ్, ఇత్యేష్టమప్రపారకః.

ఇతి బృహదారణ్యకోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

ఇతి శ్రీమద్వేదవేదాంతన్యాయనిష్ఠాతానాం, జగన్నిభ్యాత్పవ్య వస్థాపకానాం, పుణ్యప్రసఫురీ వెలనాడు వాసుదేవశాస్త్రిణా మంతే వాసినా, బెంగళూరు సిద్ధాంతి సుబ్రహ్మణ్యశర్మణా సముద్భృతః ఈశా దిబ్రహదారణ్యంత దశోపనిషదాం భాష్యేక్తార్థ సంగ్రహః.



౧౧. యజుష బ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

బ్రహ్మోపనిషది చతుష్పాద్యుష్టప్రతిపాద్యం ప్రణవేన నిర్విశేషచిన్మాత్ర మశరీరం లక్ష్యమ్. మాయోపాధికస్య బ్రహ్మాండశరీరకస్య

విరాజో నాభిహృదయకంఠరమూర్ధను జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తి తురియావ  
స్థావంతో బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాక్షరాఖ్యాశ్చత్వారః పాదాః. అవిద్యోపాధి  
కస్య పిండాండశరీరకస్య జీవస్య నాభిహృదయకఠరమూర్ధను జాగ్ర  
త్స్వప్నసుషుప్తితురియావస్థావంతో విశ్వత్రైజనప్రాజ్ఞసాక్షిణ శ్చత్వారః  
పాదాంశాః. నిరుపాధికయో రైక్యం సమాధిః తత్ర ద్వైతాభావా  
దేకమేవ బ్రహ్మ నిర్వాణం విభాతి. చిదాభాసామప్రోత స్సూత్రా  
త్తాతు హృదిచైతన్యే. సూత్రంతు త్రివృద్ధ్యజ్ఞోపవీతమ్ తచ్చ కేవల  
జ్ఞాననిష్ఠానాం నబహః కిం త్వాంతర ముపాసనాంగం హంసప్రోతం  
బ్రహ్మైవ ప్రణవాఖ్యమ్ కర్తృసముచ్చితోపాస్తిమతాంతు పరంపరయా  
సాధనం క్రియాంగం బాహ్యముపవీతం న్యాత్. తద్ధి వైష్ణవమ్ తయో  
ర్జ్ఞాననిష్ఠ స్సన్న్యాసీ పరీయాక. ఉభయో స్సగుణనిర్గుణే బ్రహ్మణీ  
ఉపాస్యే. బ్రహ్మయాధాత్మ్యంతు కేవలం నిర్గుణం తద్బ్రహ్మైక్యైక్య  
విద్యయా జీవో జీవభావాద్విముక్తః స్వరూపానందో భవతీతి శుద్ధా  
దైవితసిద్ధాంత స్సూచితః.

ఇతి యాజుషబ్రహ్మోపనిషత్సాత్పర్యసంగ్రహః.



౧౨. పంచరుద్రేషుయాజుష్యాః కైవల్యోపనిషత్సాత్పర్యసంగ్రహః.

‘జ్ఞాత్వా తం మృత్యు మత్యేతి నాన్యః పంథా విముక్తయః’ ఇతి  
అవిద్యాప్రమయస్య బ్రహ్మవిద్యైవ చరమకారణమ్. సన్న్యాసిసనవ  
ముఖ్యాధికారిణః, సగుణయోగవిద్యాయా ముమా సహాయం త్రిలో  
చనం నీలకంఠ మిత్యాదినా సప్రతీక ముపాస్యం చైతన్యమ్ తదేవ  
బ్రహ్మవిష్ణుశివేంద్రాదిసకలదేవాత్మకమ్ సర్వభూతస్థ ఏవాత్మా మా  
యయా దేహాత్రయాగస్థాత్రయసుఖదుఃఖభాగీవ భాతి. సపురత్రయే  
క్రీడతి జీవో యస్మిన్ పురత్రయం లీయతేచ, తస్మా త్ప్రపంచో  
జాయతే ప్రకాశతేచేతి తదధిష్ఠానం బ్రహ్మోపాస్యం నిర్గుణం త  
త్త్వమేవ త్వమేవ తదితి బ్రహ్మైక్యోపదేశేన యత్సగుణత్వేన జ్ఞాతం

తదేవ నిర్గుణం బ్రహ్మైవాహమస్మి ప్రతి జ్ఞాత్వా జీవ స్సర్వబంధైః ఋచ్యతే. ఏవం ద్వైతాభావోపలక్షిత బ్రహ్మజ్ఞానా న్ముక్తిరితి కైవల్యోపనిషత్సిద్ధాంతః.

ఇతి పంచదుద్ర్ఘయాజుష్యాః కైవల్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.



౧౩. శుక్లయజుర్వేదగత జాబాలోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.

జాబాలోపనిషది వారాణసీతి కురుక్షేత్ర మితి బ్రహ్మసదన మిత్యవిముక్త మితి కాశీక్షేత్ర ముపాస్యత్వేనోక్తం యత స్తతోత్రి త్క్రమిష్యతః ప్రాణినో దుద్ర స్తారకం బ్రహ్మ్యాపదిశతి తత స్సప్రాణ్యమృతీభవతి. తచ్చ క్షేత్రం కిమితి విచార్య భువో ధ్వాణస్యచ సంధిస్థాన మితి నిర్ణీతం. తారక బ్రహ్మతు ప్రణవాక్షరం రామేతిచ. జప్యేషు శతరుద్రీయేణామృతత్వం లభేత. తత్ర ముఖ్యాధికారి సన్నాత్య సీతి సన్నాత్య సంగ్రహేణోక్తః. బ్రహ్మచర్యాదపి ప్రవజే దిత్యనుజ్ఞాతం తిస్య యజ్ఞోపవీత మాత్మేవ సంవర్తకారుణీశ్వేతకేతు దూర్వాస ఋభు నిదాఘ జడభరత దత్తాత్రేయ రైవతక ప్రభృత యోఽవ్యక్తలింగాః పరమహంసా ఇతి జీవన్ముక్తాః ప్రదర్శితాః.

ఇతి జాబాలోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.



౧౪. శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం పంచదుద్రగతాయాం శ్వేతాశ్వతరశాఖనా ముపసి పది వై సం విశిష్టాద్వైతం సగుణమి వానూద్య ఖోపనిషదం శుద్ధాద్వైతం నిర్గుణముపదిశ్యతే. జగతః కింకారణ మిత్యాదిః పవదత్సు బ్రహ్మ వాదిషు దేవాత్తశక్తిః ప్రకృతి ధ్యానగోచరతా మాప వశ్యంతశ్చ తాం పంచాశద్భేదాం బ్రహ్మచక్రే హంసభ్రామికాం పరిణామ్యుపాదానం విజ్ఞాయ తత్ప్రేరకమాత్మానంచ పృథక్త్వా వ్యక్తావ్యక్తవిశ్వభరణలీల మ్నా శ్వరంజ్ఞాత్వా జీవంచ పాశబద్ధ మసీశం నిశ్చిన్త్య వత్సు ద్రేవస్య జ్ఞానా త్సర్వపాశముక్తి రుక్తా. క్షరం ప్రధానం; ఆమృత మక్షరం హరః; తదభి

ధ్యానాత్ మాయానివృత్తిర్భవతి. తిలాదిషు తైలాదికమివ సర్వవ్యాపీ స ఈశ్వరః ప్రణవోపాసనయాజ్ఞేయః. తదర్థం యోగక్రమ శోచ్ఛిక్తః; యోగగమ్యస్య రుద్రస్యా ద్వితీయత్వం జగజ్జన్మాదికారణత్వం విశ్వ రూపత్వం విశ్వాధికత్వం హిరణ్యగర్భజనకత్వం చోక్తమ్. తస్య మహాపురుషస్య జ్ఞానాన్మృత్యు మత్యేతి. ఇతి సగుణం బ్రహ్మ ప్రతిపాద్య “తతో యదుత్తరతరం తదరూప మనామయం” ఇతి నిర్గుణ జ్ఞానస్య అమృతత్వాపాదకత్వం అన్యథా జ్ఞానినాం దుఃఖంచోక్తమ్. సగుణవిద్యాధికారిణాంతు శివస్యేశానస్య భగవతో పురుషనూక్తప్రణిపాద్యత్వం మోక్షప్రదత్వం చోపదిష్టమ్. తతశ్చా శరీరం స్వానతిరి సర్వశక్తికం దేహగత మీశ్వోచైతస్య యుక్తమ్. సర్వశక్తే రీశ్వరః సర్వాత్మకత్వాపాదికా భేదప్రపంచికాచ మూలప్రకృతి స్తదనన్యోక్త మాయీతు పరమేశ్వరో రుద్రః స్రష్టా పూజ్యశోచ్ఛోక్తోగాయత్రీమత్రవేద్యశ్చ. క్షరాక్షరవిద్యాఫలభేద శోచ్ఛిక్తః తతోవిశ్వలీలాప్రకారం ప్రపంచయిత్వా ఏకత్వం పరిత్యజ్య ప్రతిపాద్య ప్రధానక్షే త్రిజ్ఞాది ప్రకారం చోక్త్యా తస్య యాధాత్మ్య మమాయ మద్వైతం నిర్గుణం గుహ్యమితి సిద్ధాంతితమ్.

ఇతి శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



౧౫. హంసోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం హంసోపనిషది పిపాకిమతం సన త్కుమారో గౌతమామోవాచ. ‘గాఢే వ్యగ్నిరివ హంస స్సర్వ దేహవ్యాపీతి హంసగతిస్థాన తదుపాసనాదికం దశవిధనాదోపాసనాంచోక్త్యా మనోవిలయాత్ పుణ్యపాపే దగ్ధే సదాశివో శక్త్యాత్మక నిరంజన స్వయంజ్యోతి రాభవసిద్ధిరుపతిష్ఠేదితి.

ఇతి హంసోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౧౬. గూఢారణికోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

సామశాఖినాం గూఢారణికోపనిషది ప్రాజాపత్యా యూరుణదే, ప్రజాపతి రువాచ—‘జ్ఞానపూర్వక స్సన్నానం ఏవ నిశ్చేయససాధన’

మితి. తత్ర సన్న్యాసిభిర్దాశ్చోక్తాః; దండకమండలుభిక్షాదికం చ వివృతమ్; యజ్ఞోపవీతాదిత్యాగశ్చోక్తాః; పరమహంసానాం విష్ణుపదప్రాప్తిరామ్నా తేతి.

ఇతి గూఢాయణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



౧౭. గర్భోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం గర్భోపనిషది శరీర శారీరకవిచారః ప్రాధాన్యేనోక్తః- శరీరే భూతభౌతికశతత్వనిర్దేశః, ఇంద్రియవిభాగః, అంతరంగవివేచనం, ఇంద్రియవ్యాపారాః, తత్తద్విషయాః, తత్తద్యాపిషస్వభావాదికం చోక్త్యా పట్టకాధికం సప్తధాత్వాదికంపుంస్త్రీజన్మనిమిత్తం స్త్రీపుంశరీరాంగసంస్థాభేదం రక్తసంచారక్రియం, హృదయకోశస్థితిం కుబ్జవ్యంగా ద్యుత్పత్తినిమిత్తం అనేకశిశుకగర్భణీతచ విచార్య గర్భే పూర్వే జనిష్యమాణాప్రాణినిః పూర్వజాతిస్తరత్వం నిర్వేదకారణీభూత బహుజన్మ సాంసారికానుభవస్మరణం హరిహరాద్యుపాస నేచ్ఛోదయం పున రవిద్యాకామకర్తాదిమోహం జననా త్వరం వైష్ణవేన వాయునా స్ఫుప్తత్వా త్సునరజ్జానం ధాతువికారదుఃఖాదికంచ ప్రతిపాస్య వైత్తికం వైశ్వానరం శారీరకాణ్ పంచాగ్నీన్ ప్రాణాగ్నిహేమాత్రవిద్యాం తద్యజ్ఞప్రకారం దేహతత్త్వవివరణం హృదయప్రాణరక్తాదివిజ్ఞానం చోపదిశ్య సర్వం చ భూతభౌతికం అవిద్యాబీజాకురిత ముక్త్వా నిర్లిప్తస్థైర్య పురుషస్య మాయయా జీవభావం దర్శయిత్వా యోగాభ్యాసేన సుషుమ్నా నాడీ మారుహ్యోత్క్రిమివ్యతో మోక్షః ప్రత్యపాది.

ఇతి గర్భోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



౧౮. నారాయణోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం నారాయణోపనిషది నారాయణపురుషస్య సంకల్పా త్ప్రాణో మనస్సర్వేంద్రియాణి పంచభూతాని బ్రహ్మరుద్రేంద్రప్రజాపతిద్వాదశాదిత్యై కాదశరుద్రవస్వాదయ స్సర్వే సముత్పన్నాః నారాయణా దేవ ప్రవర్తంత ఇతి ఋగ్వేదశిరోఽధీతే. బ్రహ్మ శివ శక్రది



క్కాలాదికం సర్వం నారాయణవచః స సర్వం వ్యాప్నోతి; స నిష్కళంకో నిరంజనో నిర్వికల్పోద్విగతీయశ్చ ఏవం యో వేద స విష్ణు రేవ భవతీతి యజుర్వేదశిరోఽధీతే. నారాయణాష్టాక్షరమంత్రోద్ధారంతదధ్యయనస్య అమృతత్వఫలకత్వం సామవేదశిరోఽధీతే. కేవల ప్రణవోపాసనయా వా తద్వటితాష్టాక్షరమంత్రోపాసనయా వా వైకుంఠప్రాప్తిః, విష్ణుర్నారాయణవచ సర్వభూతస్థం పరంబ్రహ్మ; ఏత గద్యర్యణశిరోఽధీతే. తదేత న్నారాయణః పరోఽవ్యక్తతత్త్వం పురుషవచ. ఏత దధ్యయనా న్నారాయణసాయుజ్యం ప్రాప్నోతి.

ఇతి నారాయణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



౧౯. పరమహంసోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం పరమహంసోపనిషది యోగినాం పరమహంసానాం కో మార్గః కాస్థితి రితిచ నారదేన పృష్టో భగవా నాహేతి; పరమహంసో నామ ఈషణ్మయరాహిత్యేన నిత్యవిరక్తః ఆత్మైకనిష్ఠః జ్ఞానైకదండః జ్ఞానయజ్ఞోపవీతీ జ్ఞానశిఖః అద్వయానంద ఇత్యాది తత్ప్రేక్షంసాం భిక్షామాత్ర జీవీత్యాద్యన్యవిధయతినందాంచోక్త్వా, పారమహంస్యే రుచి ముత్పాద్య, తుల్యనిందాస్తుత్యాది తల్లక్షణ ముక్త్వా, తస్యైవ స్వరూపజ్ఞానమాత్రావస్థితిం ప్రకటయ్య సర్వకామనివృత్తిలక్షణ బ్రహ్మత్వైక్యానుభవోమోక్ష అవాది.

ఇతి పరమహంసోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



౨౦. అమృతబిందూపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

కృష్ణయజుర్వేదాంతేష్వమృతబిందూపనిషది నిర్విషయ సవిషయత్వాభ్యాం మనస శుద్ధాశుద్ధత్వం దర్శయిత్వా నిర్విషయత్వం విధాయ తదేవ జ్ఞానమితి తస్య బ్రహ్మత్వభావ ప్రకాశనేన ద్వైతాభావోపలక్షితచిన్మాత్ర లక్షణం నిశ్చేయసముపదిష్టమ్. “సనిరోధో నచోత్పత్తిః” ఇత్యాది వాక్యాని మాంఢాక్యదృష్టాన్యేవ సిద్ధాంతసంవాదీని. “ఏక ఏవహిభూతాత్మా” ఇత్యాదివాక్యాని సోపాధికస్య ద్వైతస్య మిథ్యా

త్వం ప్రతిపాద్య ఆత్మైకత్వం దర్శయంతి. ఆత్మలాభాయ తదాలంబన  
స్యాక్షర స్యాపాసన ముపదిష్టమ్ విద్యాబలేన సర్వానుసూతం నిర్గు  
ణం నిష్కళం నిశ్చలం శాంతం వాసుదేవాఖ్యం బ్రహ్మస్వరూపమేవ  
అహ మస్మి త్వనుభుజ్ఞు ఇతి శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంత అనూచి.

ఇతి అమృతబిందూపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



౨౦. అమృతనాదోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

యాజుష్యా మమృతనాదోపనిషది విధిపదధీత శ్రవణాది  
సాధనసంపన్నో౭ధికారీ బాహ్యలోకోపరతః వైరాగ్యేణాంతర్ముఖస్సౌ  
బ్రహ్మణ స్సన్నికృష్టాలంబనం రథరూపిత మోంకార మధిరుహ్య,  
వ్యాపనశీలత్వా ద్విష్టునా బుద్ధ్యాభ్యేన సారథినా బ్రహ్మలోకపద మన్వి  
ష్యక్ అంతఃకరణాద్యధ్యాసాధిష్ఠానం విమృశక్ అహంకారాఖ్యరుద్ర  
మారాధయక్ క్రమేణ మాత్రాలింగభూమికయా రథపఠిస్థానం ప్రాప్య  
ప్రతిష్ఠితః రథ ముత్సృజ్య ఆత్మనో రశ్మీకమనోవృత్తిః ప్రత్యాహృత్య  
షడంగయోగేన కరణజాతం విమలీకృత్య యోగేన ప్రకృతిమండలం  
భిత్వోత్క్రమ్య పునరావృత్తిరహితం పద మాప్నోతీత్యభ్యధాయి.  
తదంగ త్వేన ప్రాణాయామాదిలక్షణాని యోగక్రమశ్చ ఉపాదేశి.

ఇతి అమృతనాదోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



౨౧. అధర్వశిరోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

పంచరుద్రే ష్వాధర్వణ్యాం అధర్వశిరోపనిషది దేవా సృశ్వేరుద్ర  
స్వరూపం జిజ్ఞాసమానాః కోభవానితి తమేవాపృచ్ఛక్. స చ సర్వస్య  
స్వాత్మ సత్తానతిరిక్తసత్తాకతయా సర్వ మహమస్మీతి స్వస్యైకత్వం త్రై  
కాలికాబాధ్యత్వం సర్వవ్యాపకత్వం సర్వాధారత్వం చోపదిశ్య స్వజ్ఞా  
నమాత్రేణ సర్వవిజ్ఞానం బోధయామాసః తతో దేవారుద్రమహాహత్వ్యం  
జ్ఞాత్వా సార్వాజ్ఞేయ తస్య “యోవై రుద్ర స్సభగవా”నితి మంత్రైః  
విశ్వరూపాయ నమాంసి కుర్వంతః తన్నయా బభూవుః తముపాసితు  
మాలంబన మోంకారఇతి ఓంకారవాచ్యస్య రుద్ర స్యాభిధానాని విచా

ర్యజానంతిన్త, తత్ప్రాప్తయే ప్రతిబంధకీ భూతదురితవివృత్త్యర్థం భస్మధారణాదిలక్షణం పాశుపతవ్రతముక్తమ్. ఉపనిషదధ్యయనఫలంచ ప్రత్యపాది ఏవంచ రుద్రస్య పశుపతేః ఏకత్వం పరత్వం స్వాతంత్ర్యం సార్వాత్మ్యం అంతర్యామిత్య మిత్యాదిప్రాపజ్ఞి. శైవవిశిష్టాద్వైత మస్యాస్తాత్పర్యమితి వ్యజ్యతే. కూలంక పవిత్రాచారేతు త స్యాద్విశ్రీయత్యప్రతిపాదనేన శుద్ధాద్వైత మేవోపనిషత్తాత్పర్యవిషయ ఇతి జోఘుష్యతే.

ఇతి అధర్వశిఖోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.



### ౨౩. అధర్వశిఖోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

అధర్వశిఖోపనిషది ధ్యానధ్యాత్మధ్యేయవిచార ప్రక్షే టంకారాలంబనం బ్రహ్మ ధ్యేయమ్. విధిప దధికారి ధ్యాతా. ధ్యానంచ భ్రమగతీటన్యాయేనోపాసనమ్, టంకారః ప్రళయః ప్రణవః తారః విష్ణుః బ్రహ్మ ప్రకాశః మహాదేవః ఇత్యాదిపదానాం అక్షరమే వార్థ ఇతి యోగో దర్శితః. తస్య ప్రణవాక్షరస్య ముఖ్యార్థః శివ ఏకో ధ్యేయ శ్శివంకరః కారణంతు ధ్యేయః సర్వేశ్వర శ్శృంభురితి నిగమనే ఉపదిప్తమ్. జ్ఞానపూర్వక తదధ్యయనస్య గర్భవాసాదివిముక్తిఫలకత్వం చావాది. ఏవంచైషా అధర్వశిఖోపనిషత్ శివాద్వైతప్రతిపాదితేతి జ్ఞాయతే.

ఇతి అధర్వశిఖోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



### ౨౪. మైత్రాయణ్యుపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

సామవేదే మైత్రాయణ్యుపనిషత్ ఛాందోగ్యోపనిషత్సదృశేష. వైరాగ్యాదిజానసాధనస్తుత్యర్థం “బృహద్రథోహవై నామ రాజే త్యాద్యాఖ్యాయికా ప్రాదర్శి. అధికారిలక్షణనిర్ధారణానంతరం గురుణావహతపాప్త్యాదిలక్షణం స్వే మహిమ్ని ప్రతిష్ఠితం బ్రహ్మేవాపదిప్తమ్. యేన శరీరం చేతనవ త్ప్రీతిస్తాపితం తత్తైత్రజ్ఞాఖ్యం తత్త్వాదీనాముత్క్రాంతిగత్యాదీనాం విచారేణ పంచకోశవిభజనపూర్వకం గుహ్యస్యాత్ముండరికనిహితత్వేన గ్రాహయిత్వా సవా ఏషేత్యాదినాన్వేయ సర్వానుసూయతాత్మత్వ ముపదిశతి శ్రుతిః. ‘కఃకర్తా కఃకారయ

తీ'త్యాది విచారమఖేన ప్రకృతిపురుషరహస్యం దర్శితమ్. కర్తా పురుషః  
 ప్రకృత్యుపాధికః భూతాత్మాసన్నపి అయఃపిండే హన్యమానే నాగ్ని  
 గభీభూయత్యతివత్ అసంగత్వాత్ నిర్లిప్తత్వ ముపదిష్టమ్. మైథునాదే  
 వోత్పన్నదేహే అభిమానవశాత్ మోహాదిదోషజుష్టత్వేన నానా  
 రూపాణ్యాప్నోతి. సభూతాత్మాకర్తృపరిపాకవశాత్ విద్యాధిశార మేత్య  
 కరుణావతా గురుణా సంబోధితస్యౌ ఇంద్రజాలమివ మాయామయం  
 స్వప్నః మిథ్యాదర్శనం, కదళీగర్భః అసారం, సటఠవ త్నానవేషం,  
 చిత్రభిత్తిరివ మిథ్యామనోహరం, ద్వైతప్రపంచం మత్వా స్వరూపని  
 ష్టోభవతి. చిత్తప్రసాదేన శుభాశుభం కర్తృహంతి; నిరింధనో వహ్నిరివ  
 వృత్తిక్షయా చ్ఛిత్తం స్వయోనాపుపశామ్యతి. చిత్తలయపర్యంతో  
 యోగః కర్తవ్యః; తతశ్చ నిరుపాధికః సచ్చిదానందఘనః స్వయమేవా  
 శివ్యతే. తం ప్రత్యగాత్మానం “త్వంబ్రహ్మ త్వంచై విష్ణుః త్వంరుద్ర  
 స్త్వం ప్రజాపతిః.” ఇత్యాదిమంత్రైః కాత్సాయనిస్తుప్తావ. “తమోవా  
 ఇదమేకమానే”త్యాదినా మహాప్రళయేఽపి అనాద్యజ్ఞానావచ్ఛిన్నం  
 సగుణంబ్రహ్మ వాచ్యక్తసంజ్ఞిత మస్తీత్యుపదిష్టమ్. తస్యైవాంశాః  
 బ్రహ్మవిష్ణురుద్ర శ్చేత్యాదయః. సవన మాయయా ఏకదా బహుధాచ  
 భవతి. తస్య యాథాత్మ్యదర్శనాయ ఉద్గీఢప్రణవాఖ్య మాదిత్య ముపా  
 సీతేతి తత్ప్రకార ఉక్తిః. తద్దేవతాకా గాయత్రీవిద్యా చక్షుర్విద్యాచ  
 సంగ్రహేణోక్తా. తదవ్యక్తం బ్రహ్మఈశానః శంభుఃభవః. రుద్రః ప్రజా  
 పతిః విశ్వసృజ్ హిరణ్యగర్భః సత్యం వ్రాణః హంసః శాస్తా విష్ణుః  
 నారాయణః అర్కః సవితా ధాతా సంరాట్ ఆత్మా బ్రహ్మ ఇత్యాది  
 శబ్దైః ప్రతిపాదితమ్ తదేవ విజ్ఞానీతవ్య మస్వేష్టవ్యం చ. ఇంద్రియా  
 ర్థా బహిఃకృత్వా స్వమాత్మానమేవ తదహమస్తీత్యుపలభ్యతే.  
 అస్యా ఉపనిషదః శుద్ధాద్వైతమేవ తాత్పర్యగోచర మితి విజ్ఞాయతే.

ఇతి మైత్రాయజ్ఞుపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౫. కాపీతకిబ్రహ్మణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



ఋగ్వేదే కాపీతకినాముపనిషది ప్రశ్నప్రతిపచనద్వారా సాం  
గాబ్రహ్మవిద్యోపదిశ్యతే. తత్ర శృష్టగత్యా ధూమాదినాదక్షిణేన  
పథా గచ్ఛతాం ఇష్టాపూర్తాదికర్తృణాం స్వర్గద్వారస్య చంద్రమసః  
ప్రాప్తి రుక్తా విద్యాహీనానాం కర్తృభృష్టానాం తు కీటోవా పతంగో  
వేత్యాదికా, సాంసారికీ కష్టా గతి ర్దర్శితా. సద్గురుకృపయా సగుణ  
బ్రహ్మవిద్యావతాం నైమిశ బ్రహ్మచారిణాం పంచాగ్నివిద్యావతాం గృహ  
స్థానాం వనస్థానాం వైఖానసానాం పరివ్రజతాంచ ప్రాప్యో బ్రహ్మలోకః  
అర్చిరాదినా శుక్లేన ఉదజ్జాగ్నేణ గచ్ఛతాం ఆదిత్యేంద్రప్రజాపతిలోక  
ద్వారా ప్రదర్శితః. తత్ర బ్రహ్మలోకే బ్రహ్మ సారూప్యమాపన్నానాం  
బ్రహ్మలంకారేణాలంకృతానాం బ్రహ్మవిదాం సగుణబ్రహ్మప్రాప్తౌ బ్రహ్మ  
లోక ప్రకారః, ప్రదర్శితః. తత్ర సగుణేన బ్రహ్మణా పరీక్ష్యమాణేషు  
బ్రహ్మవిద్యాయాం సగుణ బ్రహ్మవిత్సు సాలోక్యాదిముక్తింగతేషు “య  
త్స్వమసి సోఽహమస్మి త్వ మాత్మాసి కోఽహమస్మి సత్యమితిబ్రూయా”  
దిత్యాదివాక్యై ర్నిర్గుణబ్రహ్మాసదేశార్థం అరుంధతీదర్శనన్యాయేన  
శాఖాచంద్రదర్శనన్యాయేన చ సాలంబాని సన్నికృప్తముఖ్యప్రాణోపాస  
నాని దర్శయిత్వా బ్రహ్మవిద్యాయాం పారమహంస్యం ప్రయోజక  
మితి సవిధానం సన్న్యసలక్షణం ప్రాపంచి. అథ చాధిదైవత మధ్యా  
త్మం వివృత్య శారీరకీం తత్త్వపరీక్షా మాఖ్యాయికయా ప్రదర్శ్యపారి  
శేష్యాన వ్యక్తగతి రబోధి. ఇంద్రప్రతర్దనోపాఖ్యాయికాయాం “యం  
త్వం మనుష్యాయ హితతమం మన్యసే త మహం వరం పృణ” ఇతి  
పుష్టే సత్య మిత్యూపదిష్టమ్. కిం తదితి జిజ్ఞాసయా పుష్టః ప్రతర్దనే  
నేంద్రః. “మామేవ విచాసి హ్యేతదేవాహం మనుష్యాయహితతమం”  
ఇత్యూపదిదేశ. కిమితి కర్తృఫలభోక్తేంద్రో మనుష్యాయ హితతమం సత్య  
మితి శిష్యసందేహ మాశంక్య తత్పరిహరద్వారా సత్యయదార్థోత్పా  
దనాయస్యదేహభోగస్య ఆధికారిక సారబ్ధపరీక్షయైకవర్త్యవసాయిత్యేన  
విద్యాబలా త్కుర్వన్నసి నలివ్యతఇతి ఆగామిసంచితయో రకించిత్క  
త్స్వం బ్రహ్మైకత్వ విద్యాప్రభావ ప్రకటనేన ఖ్యాపయామాస “య

స్తాం విజానీయాం, త్రిశీర్షాణాం త్వాష్ట్ర మహానమి” త్వారిభ్య “సస్య  
మే నలోమచ మీయతే” ఇత్యంతేన గ్రంథేన. ఏవం విదుషా మన్యే  
మాంచ “స యో మాం విజానీయా” దిత్వాదిना. “అమృతత్వమేతి”  
ఇత్యంతేన వాక్యజాతేన తథైవ ఫలంచోక్తమ్. అథ చ ప్రాణోపాసనా  
ప్రసంగేన “సవావీష ప్రాణ ఏవప్రజ్ఞాత్వానంద” ఇత్యారిభ్య “ఏష  
హ్యేవైనం సాధుకర్త కారయతి, ఏషఉ ఏవైన మసాధుకర్త కారయతి,  
ఏష లోకేశ్వర స్సమ ఆత్మేతి విద్యా” దిత్వంతం ప్రజ్ఞాత్వాంతర్యామ్య  
భేదో దర్శితః, అథ చాజాతశత్రవ్యాఖ్యాయికయా ఆదిత్య చంద్రాగ్ని  
విద్యుత్తస్సనయత్నాత్వాకాశ వాయ్వగ్నబాదర్శ ప్రతిశ్రుత  
శబ్దచ్ఛాయ పురుషేషు చ ఆత్మోపాసనాను వినంవాదా స్పృ  
దర్శయిత్వా శారీరకపురుషేప్రాజాపత్యం జ్ఞాపయిత్వా అత్యుపాసనం  
పరిశోధ్య తత స్తాష్ట్యంభూతః బాలాకిం అజాతశత్రు స్సుప్తోత్థాపనపరీ  
క్షయా ప్రాజ్ఞ మశరీర మాత్మానం గ్రాహయామానః; ఏవం అవ్యక్తా  
తైకత్వ విద్యా ప్రపంచనేనచ బ్రహ్మవిద్యా సంగృహీతా. ఏవంచ  
జ్ఞానకర్తృహీనానాం కష్టగతిః, కర్తృణాం ధూమాదిమార్గేణ స్వర్గసుఖ  
గతిః పునరాపృత్తిసహితా. సగుణవిద్యావతా మర్షిరాదిమార్గేణ  
పునరావర్తిరహిత శ్వాశ్వతో బ్రహ్మలోకః. తేషాం తత్ర నిర్గుణవిద్య  
యా బ్రహ్మణా సహ వైదేహీ ముక్తిః సైవ వివీలికామార్గేణ క్రమ  
ముక్తి రిత్యుచ్యతే, నిర్గుణబ్రహ్మవిద్యయా అద్వైతసిద్ధాత్మ ప్రార్థనప్రతి  
భాసనాసపర్యంతం జీవన్ముక్తిః. న తస్యప్రాణా ఉత్క్రామంతి; తత్రైవ  
సమవలీయంతేమూలవిన్యాయాః స్వాశ్రిస్తానే ఆత్యంతికవిలయేనతి శు  
కవామదేవాదీనామివ విదేహకైవల్యమితి ప్రతిపాదకః శుద్ధాద్వైత  
సిద్ధాంతఏవ ఉపనిషత్తాత్పర్యసమృత ఇతి దరీదృశ్యతే.

ఇతి కాశీతక్తిబ్రాహ్మణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౬. బృహజ్ఞానలోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

అధర్వణాం బృహజ్ఞానలోపనిషది ప్రజాపతేః అబాదిక్రమే  
ణ వ్యక్తస్య కామాదిపురుషసృష్టి ముక్త్యా దేహినః తపసా ఉపాత్తదు

రితక్షయపూర్వకకారణ జ్ఞానప్రయుక్తం సంసారమోక్ష ముపదేష్టుం దురితక్షయ పాదకం భస్మ రుద్రాక్షయో ర్నాహాత్మ్యం వక్తి శ్రుతిః. తత్రాదా ఓంకారవాచ్యస్య పరమేశ్వరస్య సద్యోజాతాదిపంచము ఖేభ్యః పంచవర్ణా గావ ఆవిర్భూతాః. తత్తద్గోమయేన పంచనామ ధేయం పంచమహాఫలకం పంచవిధం భస్మజాతం. తత్ర భస్మాత్పాదన క్రమం తత్తన్నియమదేవతోపాసనమంత్రాది విధయః స్నానోద్ధూళన ధారణాదిప్రకారాః తత్తత్ఫల న్యధికారిణశ్చ ప్రత్యపాది. బ్రాహ్మణా దిభి శ్శుద్ధభస్మ తిర్యక్ త్రిపుండ్రం నిత్యం ధార్యమితి శ్రుతివిహితమ్. తేన సర్వపాపనివృత్తిః జ్ఞానోత్పత్తిశ్చేతిఫలముక్తమ్. కరణే మహాఫలం అకరణే నిందాచ శ్రూయతే. స్థానకాలక్రియాదికంచ వివృతమ్. మృత సంజీవనాదికంచ భస్మమాహాత్మ్య మాఖ్యాయికయా ప్రదర్శితమ్. భస్మన స్సర్వపాపనివర్తకత్వంచ ఆఖ్యాయికాముఖేన ప్రత్యాయితమ్. జ్ఞానద్వారా శివసాయుజ్య ఫలకమితి చ నిర్ధారితమ్. తత్రైతే ఔపనిషదా శ్లోకాః.

“యే భస్మధారణం త్యక్త్వా కర్త కుర్వంతి మానవాః, తేషాం నాస్తి వినిరోక్ష సంసారా జన్మకోటిభిః. మహాపాశకయుక్తానాం పూ ర్వజన్తార్జితాగసామ్, త్రిపుండ్రోద్ధూళనే ద్వేషో జాయతే సుదృఢం బుధాః. త్రిపుండ్రం యేవినిదంతి నిదంతి శివమేన తే, తేషాం చండాలతోజన్త బ్రహ్మన్నూహ్యం విపశ్చితా ధి గ్భస్మరహితం ఫాలం ధిగ్గ్రామ మశివాలయమ్, ధిగనీశార్చనం జన్త ధి గ్వీద్యా మశివాశ్ర యాం.” ఇత్యాదయః.

సనత్కుమారాయ కాలాగ్ని రుద్రోపదిష్టో రుద్రాక్షధారణ విధిః, సంహారకాలే వికసితేక్షణస్య రుద్రస్య సృష్టికాలే ముకుళీకృతా దక్ష్యో జాతా రుద్రాక్షాః. తద్దర్శన స్పర్శన ధారణ పూజనాదికం సర్వ పాపహరం సర్వేష్టార్థప్రదంచేతి ధార్యసంఖ్యాస్థానాదికం తత్తత్ఫల విశేషాశ్చ ప్రతిపాదితాః. తేన ఘణ్యేన అపహతపాప్తా యోగిధ్యేయం శాశ్వతం శివం విజ్ఞోః పరమంపదం ప్రాప్నోతీతి. ౨౬.

ఇతి బృహజ్జాతాలోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౨౭. సృసింహతాపిన్యపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



ఆధర్వణ్యాం సృసింహతాపిన్యాం అవ్యక్తం తత్త్వా త్పతః అబా  
త్తనా వ్యక్తస్య స్వరూపం ప్రజాపతేః పుష్కరపర్వవ నిర్మిత్తం ప్రథమ  
మాస తస్య సృష్టౌ సంకల్ప స్సమజని కామాత్మా తైజసః. తత ఉత్పన్నం  
రేతః పురుషబీజం. ఏవం సమప్త్యా కారణా త్కాశోత్పత్తే ర్విజ్ఞానస్య  
కామాప్తిః ఫలం. స పురుష స్తవ స్తప్త్యా నారసింహం మంత్ర రాజ మప  
శ్యత్. “ఉగ్రం వీరం మహావిష్ణుం జ్వలంతం సర్వతోముఖం, సృసింహం  
భీషణంభద్రం మృత్యుమృత్యుం నమామ్యహం.” ఇతి. ద్వాత్రింశదక్షరే  
ఽస్తి మంత్ర రాజే ఉపాసనాభేదేన సర్వాస్సిద్ధయః ప్రతిపాదితాః. తదం  
తర్గతకతిషయాక్షర పర్యాప్త్యా సఫలాని కతిషయోపాసనాని విహితాని.  
సావి త్రింలక్ష్మీం యుజుః ప్రణవంచాధ్యసోపాస్యం. ఆయుర్యశః కీర్తిజ్ఞానై  
శ్వర్యాః ఫలాని పరిచ్ఛిన్నాని, సామశ్వే నోపాసనంతు అమృతత్వాపాద  
కం. జపాదీనాంతు అస్తి స్నేహ శరీరే దేవతాదర్శనయోగ్యత్వం ఫలమ్, సా  
మతు సమానత్వా త్సద్బ్రహ్మ. తచ్చ త్రిగుణ్యేన త్రిమూర్త్యాత్మకమ్,  
సామశ్వేన ప్రమాదహరత్వా స్మృత్యుంజయం. శిద్ధిజ్ఞానాయ సాలంబో  
పాసనాని నాదాంతపీఠ్యాం ఓంకారాది ప్రతీకాని శైవాని వైష్ణవాని  
శాక్తానిచ. సర్వమయత్వా ద్వైరాజం. సర్వవ్యాపకత్వా ద్వైష్ణవం,  
సర్వశక్తత్వాచ్ఛాక్తం; సర్వనిష్ప్రత్వా త్పాజాపత్యం; సర్వశంకర  
త్వాచ్ఛైవం; సర్వాభిముఖ్యా త్సర్వతోముఖమ్; సర్వాధిష్ఠానం సర్వా  
నుస్మాతం బ్రహ్మచైతన్య మేవ సృసింహశబ్దలక్ష్మ్యం; సగుణ మవ్యక్తం  
సృసింహశబ్దవాచ్యం; తదుపాసనార్థం నాదవిద్యయా భ్రమరకీటన్యా  
యేన జీవపరైక్యం తాత్పర్యవిషయః. సమత్వా త్సాన్ని స్సతః  
స్వరే ప్రతిష్ఠితత్వాత్ వైదికో మంత్ర రాజ స్సన్నిహితః ప్రతీకమ్.  
మంత్రయోగ క్రమోపాసనార్థం మంత్ర రాజస్య పదయోగవిభాగః.  
తత్తద్దేవతాఫలాంగప్రత్యంగాదికం స్వచ్ఛో విభాగః ధ్యేయానుసంధా  
నవిధిః తత్సేషు సమన్వయః యోగిక మర్థవివరణం మంత్రయత్రో  
ద్ధారక్రమ శ్చేత్యాదికం యావ దపేక్షితం వ్యచారి.



ఉత్తర తాపిన్యాం మాండుక్యోఽనివత్సనవాదేన మంత్రరాజపర్యాయం వృక్షగర్భమివ బీజం ప్రణవాక్షరం విచార్య పాదశ్లోడశకలోపాసనం ప్రపంచయిత్యాప్రపంచోపశమం శాంతం శివమద్వైతం పారమార్థిక ముపాదేశి. విశ్వతైజసప్రాజ్ఞతురీయాః జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితుడీయావస్థాః సూలసూక్ష్మకారణదేహోదేహః పరా పశ్యంతీమధ్యమా వైఖర్యశ్చ ప్రణవపాదోపాధిక త్వేన ఉపాసనార్థ మనుసంధేయా ఉపాదిక్షంత. తేనచ ద్వైతాభావోపలక్షితం నిర్విశేషచిన్మాత్రమేన బ్రహ్మతస్యరూపం ఉపనిషత్తాత్పర్యవిషయ ఇతి విజ్ఞాయతే.

అత్రేదం తత్త్వమ్. సద్విద్యేయం సద్గతిజననీ సామేత్యుచ్యతే. మంత్రరాజస్య పదా దేవతా; చిచ్ఛక్తిః వైఖరీ,మధ్యమా పశ్యంతీ పరాణాం వాచకాః అకారోకారమకారార్థమాత్మాః. ప్రణవపాదాః బీజశక్తిస్థానీయాః, తత్ర ఉకారాదిమత్వాత్సంత్రరాజస్య తనుమథోద్యస్తద్యమాఖ్య శక్త్యుపాదానకవాచకబ్రహ్మపుష్కో లక్ష్యతే; తస్య వాచ్యాభిన్నతయా వైశ్వరూప్య మవ్యాహతమ్. నృశ బ్జేన మరణధర్మాణః మరివ్యంతః అవిద్యాకామకర్మకర్మిణో జ్ఞేయాః. హింసకాభిధానస్య సింహశబ్దస్య వర్ణవ్యత్యయేన నిష్పన్నస్య సంహారశక్తిమద్భేదకతయా “వాక్పాణే ప్రాణ స్తేజసీ” త్యాదిక్రమేణ సర్వోపసంహారిణీ నరమేథోపాస్యా సద్రూపిణీ పగదేవతైవార్థః; స చ తత్పురుషసమాసార్థః; నృప్యనుప్రవేశానంతరం సద్వస్తునవవ సచ్చ త్యచ్ఛా భవదితి సార్వాత్మ్యేన భవనస్య శ్రుత్యుపదిష్టతయా త్యదాత్మికా సతీ చిచ్ఛక్తిరేవ నరాత్మక సింహాఇతి అధ్యస్యోపాసనం నృసింహపదేన రూపకతాత్పర్యగోచరం; తస్య సాకార త్వేన సగుణత్వేనచ హర్యతయా “హరిగంహరం మనుయంతి దేవాః” ఇతిశాఖాంతరోక్తప్రకారేణ స్వవికారస్య స్వస్తిన్నుపసంహరదర్శనాత్ స్వానతిరిక్త సంవిద్యేద్యత్వేనచ సింహానతిరిక్తసత్తాకం నరరూపం నరానన్యం సింహరూప మితి నరశ్చాసాసింహశ్చేతి కర్తృధారయార్థః మంత్రరాజవిద్యాక్షరార్థస్తు తాపిన్యామేవ పర్యాప్తోద్యత్యేత ఇతి శివమ్.

ఇతి నృసింహతాపిన్యోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౨౮. కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



యాజుష్యాం కాలాగ్నిరుద్రోపనిషది:—సర్వాశ్రమిణాం ఆస్తీక్య ప్రతిబంధకీభూత మహాపాతకోపపాతకాదిదుఃపితక్షయార్థం శాంభవస్త్ర తాంగం భస్త్రత్రిపుండ్రముపాదేశః. సనత్కుమారాయ కాలాగ్నిరుద్రేణ తచ్చజ్ఞానద్వారా పునరావృత్తిరాహిత్య రూప ముక్తేః పరంపరాసాధ నమ్. అగ్నిరిత్యాదినా భస్త్రస్వరూపనిర్దేశః. త్రియాయుషాదయో ము త్రాః భస్త్రాభిమంత్రణే వినియుక్తాః. గుణత్రయ మూర్తిత్రయ సవనత్ర యవేదత్రయాదికం త్రిపుండ్రాధికరణక ముపాస్య త్వేనోక్తం ప్రణవాం గం విద్యాకర్మాత్కర్షప్రకర్షయేతి బృహజ్ఞానాలోపనిషత్సంవాదినీయ ముపనిషత్.

ఇతి కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.



౨౯. మైత్రేయోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

సామసు మైత్రేయోపనిషది బృహద్రథస్య రాజ్ఞః వైరాగ్యం సహేతుక మభివర్ణ్య శాకాయశ్యేన మహర్షిణా బ్రహ్మతత్త్వ ముపది శ్యతే. పృథ్విక్షయా చ్ఛిత్తం స్వయోనా పుషశామ్యతీతి నిర్వికల్పసమా ధినా ఆత్మోపలభిః; నిత్యముక్తతా, జగదింద్రజాలవ న్నిధ్యా అదైవి తాత్తనః మనోవాగింద్రియాగోచరతయా తస్యైవ సతః జీవే నాత్మనా అనుప్రవిష్టస్య బ్రహ్మత్వేనోపాసనం హృత్సుండరీకాకాశే అన్వేషణాత్మక ముక్తమ్. అభేదదర్శనం జ్ఞానమ్. ద్వైతవర్జితత్వం ముక్తిః; చిన్మాత్ర మస్తీ త్యనభవః; ఇతి నిర్గుణవిద్యా ప్రాసంచి.

ఇతి మైత్రేయోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.



౩౦. సుబాలోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయాజుర్వేదే సుబాలోపనిషది:—“ససన్నాస స్ససదస త్” ఇతి అనిర్వచనీయానాద్యజ్ఞానస్య తచ్చబ్జలక్ష్యబ్రహ్మతాదాత్మ్యా వన్నస్య “ప్రకృతిశ్చ ప్రతిజ్ఞాదృష్టాంతా నుపరోధాత్” ఇతి బ్రహ్మ

నూత్రనిర్ధారితస్య తచ్చబ్రహ్మచ్యస్య శబళస్య నిర్దేశః; తదేవ నారాయణశబ్దవాచ్య మవ్యక్తతత్త్వం; తస్మాద్దభివ్యక్త తామసీ మాయా. తతోభూతాదిః; తత ఆకాశాదిభూతాని క్రమేణ జాతాని; తతో బ్రహ్మాండం; తత సుహస్రశీర్షాపురుషో విరాడభివ్యక్తః; తతః ప్రజాపతయః; తతోబ్రాహ్మణాదివర్ణాః చంద్రసూర్యాదయశ్చేతి సర్వం జగద్భుత్పన్నమ్; సృష్ట్యా జగదనుప్రవిశ్య పురుష శ్చేతియతే విశ్వం భరః. సవవాంతే వైశ్వానరో భూత్వా జగద్దగ్ధ్వా ఉత్పత్తిక్రమవిలోమేన పృథివ్యపు పృథీయతే ఆప స్తేజసీత్యాదిరీత్యా కార్యం జగత్ కారణే తమసి విలాపయతి; తమః పరే దేవే ఏకీభవతి; పరస్తాత్ నసన్నాస న్నసదసదితి అనిర్వచనీయ మాయాతాదాత్మ్యాపన్నం అవ్యక్తతత్త్వం నారాయణవవావశిష్యతే సదవ్యక్తం సగుణం బ్రహ్మ. ఓం తత్సదితిచ. నిర్దేష్టు మశక్యత్వాత్ అశబ్దనిర్గుణం బ్రహ్మ. అసచ్ఛబ్దేన నిర్దిశ్యతే. తస్య సత్తామాత్రత్వాత్ అగ్ర ఆసీదితి నిర్దేశ ఉపపద్యతే తద్ధిత్రైకాలికాబాధ్యమ్, తత్ప్రాప్తి ర్జీవన్ముక్తస్య విదేహాకైవల్యమ్; “స తస్యప్రాణా ఉత్క్రామంత్యత్రైవ సమవలీయంతే బ్రహ్మనసకా బ్రహ్మప్యేతి యవపంవేద.” ఇత్యాదినా ప్రాదర్శిత. తస్యనిర్గుణబ్రహ్మణః ప్రమాణాతీతత్వేన దుర్జ్ఞేయతయా జీవేనానుప్రవిష్టస్య బ్రహ్మత్వేన దహరోపాసన ముపదిష్టమ్. ఇయంచ బ్రహ్మత్వైక్యానుసంధానవిద్యా. తదర్థం హృదయస్య దశ చ్చిద్రాశి మనః ప్రాణాదిగతయః ద్విసప్తతిశాఖానాడీసహస్రాశీచ సమాసేనోఽదిష్టాని స్థానాని. తత్తదుపాసనాని సాధ్యాత్మాధిదైవతాని పరిచ్ఛిన్నఫలాన్యుక్తాని; తదంతే సర్వాను స్యూతం సద్బ్రహ్మోపాస్యం విహితమ్. “ఆత్మైకత్వాత్ నాస్తి ద్వైత” మితి ద్వైతనిషేధఉక్తః. విదేహాకైవల్యానంతరం అస్తీత్యపి వక్తు మశక్యతయా ఏతన్నిర్వాణానుశాసన మిత్యుక్తమ్.

సతః అవ్యక్తాత్ ఉత్పన్నస్య జగతః సత్సత్తాతిరిక్త సత్తాశూన్యత్వేన సత్తాదాత్మ్య మనుచింత్య జగత్సదితి వ్యపదిశ్యతే. తథాచ సదవ్యక్తం నారాయణాహీతి “చక్షుశ్చ దృష్టవ్యంచ నారాయణః” ఇత్యాభ్యసర్వంనారాయణః “పురుషవేదగ్ంసర్వం” ఇతి సార్వాత్మ్య

ముపదిష్టమ్. 'సదావశ్యంతిసూరయ' ఇతి తద్విజ్ఞానస్య విష్ణోః పరమం పదంధల ముపాసాది. పురి శరీరే గుహాయాం జీవేనాత్మనానుప్రవిష్టస్య తస్యైవ "యః పృథివ్యాం తిష్ఠత్ పృథివీ మంతరే సంచరత్ యం పృథివీ నవేద యస్య పృథివీ శరీరం" ఇత్యాదినా అంతర్యామిత్వం చోపదిశ్య 'ఏషసర్వభూతాంతరాత్మాఽపహతపాప్తా దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణ' ఇతి ఆత్మైకత్వ విద్యోపదిష్టా. తస్యగుహానిహితస్యచ అభేద విద్యయా స్వరూప మద్వైతం సిద్ధ్యతి, "క్షేత్రజ్ఞంచాపి మాం విద్ధి య త్తద్జ్ఞానం మతం మమ, ఈశ్వర స్సర్వ భూతానాం హృద్దేశే ఽర్జున తిష్ఠతి" ఇతి గీతాయా ముక్తమ్. "ఈశ్వరో జీవకలరూపృవిష్ణోభగవాన్" ఇతి పరాశరపురాణే చ, తేన పూర్వోక్తోపనిషత్సంవాదాత్ జీవబ్రహ్మస్వరూపైక్యే ఉపక్రమాది వడ్విధలింగైః తాత్పర్యమవాధారి చిత్రభిత్తి గంధర్వనగరాది దృష్టాంతేన జగతిః మిథ్యాత్వంచ ఏతదుపనిషదభిప్రేతమ్.

అథ రైక్వప్రశ్నే సర్వాప్యయప్రకార ఉక్తః; నిర్విజాప్యయపర్యంత స్తద్వాదః. కస్మిన్ సర్వే ప్రతిష్ఠితా ఇత్యాదినా ఆత్మని ప్రతిష్ఠితా ఇతి ఆత్మసత్తోచ్యతే. 'ససన్నాసన్నసదస' దితి ముహూర్నిగమనేన మూలాక్షానస్య బ్రహ్మ ద్వైకీభావదర్శనాత్ అవ్యక్తాంతా విచారణేతి గమ్యతే స్థానం దహత్యపానం దహతీత్యాదినా ద్వైతి ప్రపంచస్య తద్వ్యతిరేకేణాభావ ఉపదిశ్యతే. అభావస్యాధిక్షరణాత్మకత్వాత్ శుద్ధాద్వైతబ్రహ్మఽవశిష్యతే. ఏతన్నిర్వాణానుశాసనం గురుదేవభక్తస్య ప్రకాశత ఇతి భక్త్యాత్మక జ్ఞానసాధనం ప్రశస్యతే ఏవం శుద్ధాద్వైతం సిద్ధమ్.

ఇతి సుబాలాపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

30. క్షురికోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం క్షురికోపనిషదిః—స్వయంభూపదిష్టః యోగో విస్తరేణ ప్రత్యపాది. సుషుమ్నాభేదనద్వారా అర్చిరాది మార్గేణ బ్రహ్మలోక ఉక్తః. తస్మాన్నపునరావృత్తిః. తత్రైవ తతో నిర్గుణవిద్యయా బ్రహ్మణాసహ అంతే కైవల్య మితిభావః. విహంగమమూర్తేతు

నిస్సంగ స్సంగయోగజ్ఞ ఇత్యాదినా వైరాగ్యేణ పాశాపహతి రుక్తా.

ఇతి ఘోషనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.



౩౨. మంత్రీకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం మంత్రీకోపనిషది ఆత్మచైతన్య వత్సాః మూలప్రకృతేః జగద్వికారజనితీత్య ముక్త్యా తద్విశిష్టస్య అవ్యక్తస్య సతవన అనేకశాఖాభేదేన బహుభి ర్విగమగమనాదిభిః శైవవైష్ణవాది సమయభేదేన శ్రోతస్తార్తప్రకారైశ్చ మతభేదేన ఉపాస్యత్వ ముక్తమ్. త మేకమేవ పశ్యం తీ త్యుక్త్యా బ్రహ్మైకత్వవిద్యా యాః సారత్వ మభిప్రేతమ్. జగజ్జ్ఞాదికారణస్య తే త్రజ్ఞాధిష్ఠితత్వేన ఉపాస్యత్వ ముక్త్యా “అత్రైవ తే లయం యాంతి లీనా శ్చావ్యక్త శాలినః” ఇతి అవ్యక్తవిద్యేక్తా. ఏతేన క్రమ ముక్తా తాత్పర్య మవ గమ్యతే.

ఇతి మంత్రీకోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.



౩౩. సర్వసారోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం సర్వసారోపనిషది:—బంధమోక్షౌ కథ మిత్యా దీనాం బహూనాం ప్రశ్నానాం సిద్ధాంతోత్తరా ణ్యుక్తాని. తత్ర అభిమానాత్మనో బంధః, తన్నివృత్తిర్మోక్షః, సజాతీయవిజాతీయ స్సగత భదశూన్యమద్వైతం సత్యమ్. అజ్ఞానకల్పితం జగ నిర్భూత త్తా భేదః. బ్రహ్మైవాహ మితి సర్వవేదాంత తాత్పర్యమ్. ఏవం జాతీయకాః వాచనికారాః విజ్ఞాయంతే. అత ఇయ ముపనిషత్ శాంకరదర్శనాను గ్రహీకా.

ఇతి సర్వసారోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.



౩౪. నిరాలంబోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం నిరాలంబోపనిషది:—కిం బ్రహ్మ త్యాది బహుప్రశ్నానా ముత్తరా ణ్యుపలభ్యంతే. రజ్జే సర్పభ్రాంతిరి

వేత్త్యాది దృష్టాంతప్రదర్శనేన ఉపనిషదియం నేహనానా స్తి కించనేతి శుద్ధాద్వైతే పర్యవస్యతి.

ఇతి నిరాలంబోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః



౩౫. శుకరహస్యోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాంశుకరహస్యోపనిషది:— వ్యాసప్రార్థిత శ్శివః శుకా యబ్రహ్మోపదిదేశేతి మహావాక్యోపదేశః సప్రపంచం న్యరూపి. మహావాక్యార్థాశ్చ ప్రాదర్శిత. ఋగ్వేదే 'ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ' యజుర్వేదే 'అహంబ్రహ్మస్మి', సామవేదే 'తత్త్వమసి' అధర్వణవేదే 'అయమాత్మా బ్రహ్మ'తి చతుర్థాం చ మహావాక్యనాం బ్రహ్మసత్యత్వ జగన్నిత్యత్వ జీవబ్రహ్మక్యాది ప్రతిపాదకశుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతే తాత్పర్య మవసితమ్. శుకస్య జీవన్ముక్తిర్దిర్భూతా.

ఇతి శుకరహస్యోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.



౩౬. వజ్రసూచికోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

సామవేదే వజ్రసూచ్యుపనిషది:— బ్రాహ్మణాదిచతుర్వణేషు బ్రాహ్మణస్య ఆత్మైకత్వ విజ్ఞానేన బ్రాహ్మణత్వం ప్రాశంసి. తత్ప్రత్యాయ నార్థం జన్తకర్తృకృతవ్యావహారిక బ్రాహ్మణ్యే మహర్షీ నధికుత్య జన్తకర్తాదిదోషాః ప్రాదృక్షత. జ్ఞానద్వారాద్వైతాభావోపలక్షితబ్రహ్మజ్ఞే ఉపనిషద స్తాత్పర్యం జ్ఞాయతే.

ఇతి వజ్రసూచికోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.



౩౭. తేజోబిందూపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం తేజోబిందూపనిషది:— ఆత్మనః బంధనివృత్త్యర్థం మనసః మాలీమస్యనివృత్తయే ఏకాగ్ర్యసంపాదనాయ తేజోబిందు ధ్యాన ముపదేష్టుం యోగాధికారలక్షణం జ్ఞేయబ్రహ్మలక్షణం ముక్తిసాధనాని యోగాంగాని చాకీర్తిషతః; అఖండైకరసచిన్మాత్రం వ్యచారి. సద్బ్రహ్మైకైకత్వప్రతిపత్తిర్నిరధారి; జీవన్ముక్తిస్వరూపభావనాప్రకారాః ప్రాపం

దివతః; అహంబ్రహ్మసీతి మంత్రప్రభావోఽవర్ణిః; పారమార్థిక సత్యస్వ  
రూపం ద్వైతమిథ్యాత్వంచ ప్రదర్శితమ్; శ్రుతియుక్త్యనుభవైః మనస  
ప్రకార ఉపాదేశి; ద్వైతాభావోపలక్షితం బ్రహ్మైకమేవేతి శుద్ధాద్వై  
తసిద్ధాంత ఉపనిషత్తాత్పర్యవిషయోఽవధార్యతే.

ఇతి తేజోబిందూపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.



౩౮. నాదబిందూపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

బహ్వృచానాం నాదబిందూపనిషదిః— ప్రణవ ఏవ హంస  
త్యేనరూపితః; తస్య ద్వాదశమాత్రా నిర్దిష్టాః; తాను ప్రత్యేకం ప్రాణో  
త్క్రమణఫలాన్యుక్తాని; ప్రణవోపాసనయా సంసిద్ధస్య యోగినః ప్రారబ్ధ  
నాశవర్యంతం జీవన్ముక్తిరవాచి; జగతో మిథ్యాత్వం దర్శితం; యోగో  
నద్వైతస్య ఆత్మని విలాపనోపాయఉక్తః; ప్రణవనాదోపాసనయా అవ  
స్థాత్రయాతీతస్య స్వరూపావస్థితి రితి ఉపనిషదిః శుద్ధాద్వైతే వస్తుని  
తాత్పర్యమ్.

ఇతి నాదబిందూపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.



౩౯. ధ్యానబిందూపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

సామ్ని ధ్యానబిందూపనిషదిః— ప్రణవోపాసనప్రకారః ధ్యే  
యవివరణం, ఘటచక్రస్థానాని; నాడీవిచారః; యోగాసనాని, యోగ  
క్రమః, సావిత్ర పురుషదర్శనం, బ్రహ్మకై వల్క్లం చావాచి.

ఇతి ధ్యానబిందూపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.



౪౦. బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం బ్రహ్మవిద్యోపనిషదిః— ప్రణవోపాసనం, మాత్రా  
దేవనాడీ ధ్యేయాదివిచారః; విద్యాభేదాః; హంసవిద్యాముఖ్యత్వం;  
నిష్కళసకళభావవివేకః; జ్ఞానమాహాత్మ్యం; జ్ఞానసిద్ధిర్యోగేనైవ, ప్రణ  
వహంసజపః, అహంపదార్థస్వరూపం; జీవన్ముక్తభావనా, నిర్వికేషచిన్త  
త్రావస్థితి ఇవాచితి.

ఇతి బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.



౪౧. యోగతత్వోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

యాజుష్యాం యోగతత్వోపనిషది నిర్గుణబ్రహ్మేశ్వరజీవస్వరూపాణి విచారితాని; ఆత్మస్వరూప ముద్వేషతిం; అజ్ఞానా జ్ఞగ త్సంసారః; తద్జ్ఞానసిద్ధిశ్చ యోగేనేతియోగక్రమః; యోగినః కాయశుద్ధ్యాదిక్రమః; సిద్ధయః; అష్టాంగవిచారః; జీవన్ముక్తిః; సిద్ధిశ్చేత్యాదిక ముదాహరి.

ఇతి యోగతత్వోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



౪౨. ఆత్మబోధోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః.

బహ్వృచానా మాత్మబోధోపనిషది ప్రణవస్వరూపం వైష్ణవం ప్రతిపాద్య తురీయాతీతావధూతజీవన్ముక్తి ర్వ్యతాని.

ఇతి ఆత్మబోధోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.



౪౩. నారదపరివ్రాజకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యాం నారదపరివ్రాజకోపనిషది ముక్త్యుపాయప్రశ్నై వర్ణాశ్రమధర్మై వ్యచారిషత. సన్న్యాసవిధిః, సన్న్యాసిభేదాః, తత్తత్సన్న్యాసిధర్మాః, సఫలాః ప్రతిపాదితాః; దృఢతరవైరాగ్యం, శారీరకస్యాత్మనోవిచారః, ఆతురసన్న్యాసవిధిః, సన్న్యాసాభాసనిందా, సన్న్్యాసిదోషాః, భృమరకీటన్యాయేన ముక్తిః, అవస్థాత్రయవివేకః, ప్రణవోపాసనం, ప్రణవార్థవిచారః, పరబ్రహ్మస్వరూపం, బ్రహ్మజ్ఞానం, బ్రహ్మజ్ఞైకత్వ ప్రతిపత్తిః, స్వరూపానుసంధానేన ముక్తిశ్చ ప్రతిపాదితా ఇతి అద్వైతసిద్ధాంతే తాత్పర్యమ్.

ఇతి నారదపరివ్రాజకోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



౪౪. త్రిశిఖబ్రాహ్మణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం త్రిశిఖబ్రాహ్మణోపనిషది దేహదేహిదర్శనేషు దేహస్వరూపవిచారః; పంచీకరిణప్రక్రియా, తత్త్వాని,



యోగః, అజ్ఞానకార్యం, జ్ఞానకార్యం, యోగఫలాని, యోగసిద్ధిక్రమః, నిర్వాణసద మూశ్రితస్య యోగినః కైవల్యంచ ప్రత్యపాది.

ఇతి త్రిశిఖ్రాష్టాజ్ఞాపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.



౪౫. సీతోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయ సంగ్రహః.

ఆధర్వాణ్యం సీతోపనిషది సీతాఖ్యమహాశక్తిస్వరూపవిచారః; తస్మాః విద్యామయత్వం వేద్యమయత్వంచ; లక్ష్మీస్వరూపవివేకః, రామపదార్థసాన్నిధ్యవశా త్సీతామాహత్వ్యం చావర్ణి.

ఇతి సీతోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయ సంగ్రహః.



౪౬. యోగచూడామణ్యపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

అత్ర షడంగో యోగః, ఆసనద్యయం, షట్చక్రాదిజ్ఞేయవివేకః నాడీచక్ర వివేకః; అజపాగాయ త్రిషపః, భేచర్యాద్యా ముద్రాః, సృష్ట్యుపసంహార క్రమః, దేహత్రయ మూర్తిత్రయా వస్తాత్రయస్థానత్రయాది విచారః, ప్రణవనాదివిచారః; ఆత్మధ్యానం, సమాధిః, ఏతత్ప్రతిపాద నప్రసంగేన అద్వైతే తాత్పర్య మవసీయతే.

ఇతి యోగచూడామణ్యపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



౪౭. నిర్వాణోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

పరమహంసానాం తురీయాతీతానాం అవధూతానాం అవ్యవస్థితానాం స్వతంత్రాణాం జ్ఞానసిద్ధానాం స్థితి ర్విచిత్రా? భావనామాత్రాణి సర్వాణి లక్షణాని; తత్ప్రోక్తాః పదార్థా విలక్షణాః; జ్ఞానమయ స్సంసారః జ్ఞానమయ స్సన్నాప్త్యనశ్చ. అఖండాకారబ్రహ్మ నిర్వాణమితి నిరుక్తం. సర్వం పరమహంసై రేవ జ్ఞాయతే న ప్రాకృతై ర్విద్యద్భిః.

ఇతి నిర్వాణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



౮౮. మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయ సంగ్రహః.

శుక్ల యజుర్వేదినాం మండలబ్రాహ్మణోపనిషది యోగక్రమః, దేహస్య పంచదోషాః, జ్యోతిర్దర్శనం, తారకామనస్కువివేకః, అంతర్లక్ష్యవిచారః, ఖేచర్యాదిముద్రాః, చిదాదిత్యోదయాదిః, జీవబ్రహ్మైక్యం, నిర్గుణారాధనం, సమాధిః, ప్రపంచలయః, అవస్థావిచారః, ఐక్యానుసంధానం, అమనస్కులక్షణం, తత్త్వమనీశీవాక్యార్థవిచారః, పంచాకాశవిచారః, సవిషయనిర్విషయమనో విచారః, మనోలయః, బ్రహ్మమృతపానం, పరమహంసావధూతత్వసిద్ధిః, ఏవమాద్యుక్త్యై అదైవతే తాత్పర్యం దరిద్రశ్యతే.

ఇతి మండల బ్రాహ్మణోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౮౯. దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం దక్షిణామూర్త్యుపనిషది శౌనకాదిభిః పృష్ఠః మార్కండేయో వక్త్రీ, దక్షిణామూఖస్య శివస్య ఉపాసనం విహితమ్. తత్ర మేధాదక్షిణామూర్తి మంత్రోద్ధారన్యాసధ్యానాదిః; తతః. నవాక్షరమంత్రః, తతోద్వాదశాక్షరమంత్రః; తతఃఆనుష్టుభోమంత్రః, సధ్యానం నిరూపితః ఋషిచ్ఛందో దేవతాశ్చ ప్రాదర్శితత, ద్వాదశాంతస్తానే ఉపాస్తిః. జ్ఞానోత్పాదనం ఇత్యేతదుక్తం కైవల్యఫలకంచకాస్తి.

ఇతి దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్తాత్పర్యవిషయ సంగ్రహః.

౯౦. శరభోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయ సంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యాం శరభోపనిషది రుద్రాధిక్యం ప్రతిపాదితమ్ విష్ణుబ్రహ్మాండ్రాదీనాం తదంగజత్వం, శరభావతారః, సృసేహసంహారః, వీరభద్రసత్తా, రుద్రప్రభావః, రుద్రనమస్కారాః, రుద్రావదానాని, విష్ణవతారాణాం పరిసమాప్తిః, విష్ణో రుద్రస్య ప్రసాదః. ఇత్యాదికముక్త్యా గుణవైకృతం పరిసమాప్య తతఃపరతరం సచ్చిదానందఘనం బ్రహ్మ ప్రతిపాదితం తదేవశివస్వరూపమితి. శాంభవయోగశ్చ సూచి

తః. శాస్త్రయాగశ్చ; శివస్య తుల్యాధికరాహిత్య ముక్తమ్ శివవచ  
ధ్యేయస్వరూపసారమోచక ఇత్యుపదిష్టమ్. ఉపనిషదోఽస్యాః శివా  
దైవ్యతే తాత్పర్యమవసీయతే.

ఇతి శరభోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౫౧. స్కందోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం స్కందోపనిషది ఆత్మస్వరూపం వైష్ణవాదైవ్యతం  
శివాదైవ్యతంచ శుద్ధాదైవ్యతే పర్యవస్యతీతిహరిహరాభేదః ప్రపంచితః;  
స్వరూపాత్తారాధనప్రకారః కీర్తితః.

ఇతి స్కందోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



౫౨. మహానారాయణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యాం త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషది సర  
మేష్ఠీ మహావిష్ణుం పరమతత్త్వరహస్యం బ్రూహీతి విస్తరేణవృచ్ఛతి;  
మహావిష్ణుశ్చ విస్తరేణోవాచ. తత్రాదౌ పరమేష్ఠికృతవిష్ణుస్తుతిః అనం  
తరం విష్ణునోక్తః పురాతనో గురుశిష్యసంవాదః; ముముక్షోః గురూ  
పసత్తి రిత్థంకర్తవ్యే త్యకథి. తతోగురుణా విస్తరేణ బ్రహ్మస్వరూప  
ముచ్ఛ్యతే. ప్రణవాత్తకం బ్రహ్మ అవిద్యాపాదః సువిద్యాపాదః అనంద  
పాదః తురీయపాదశ్చేతి పాదచతుష్టయం అవిద్యాపాదే సకారణం  
జగత్సర్వ మంతర్భూతం ఉపరితనపాదత్రయం శుద్ధబోధానందలక్షణం  
అమృతం భవతి, విష్ణో స్త్రీణిభామాసి, దగ్ధోదధిః సూర్యమండలం  
వైకుంఠంచ; తత్తద్విస్తరేణ విచారితమ్. సాకారవైకుంఠః, సాకారనా  
రాయణః సాకారసుదర్శనాదయః తత్సర్వ ముక్త్యా అనిత్యత్వం ప్రతిపా  
ద్య సాకారస్యసర్వస్యాపి అవిద్యాపాదే అంతర్భావోదర్శితః; సోపాధి  
కసాకారరూపం నిర్వర్ణ్య తతః త్రివిధం నిరుపాధిక సాకారరూపం వర్ణి  
తమ్ బ్రహ్మవిద్యా సాకారరూపం అనందసాకారరూపం ఉభయాత్త సాకా  
రరూపంచేతి నిరుపాధిక సాకారస్య నిత్యత్వం ప్రతిపాద్య తస్య నిరవయవ  
త్వాత్ నిర్విశేషచిహ్నత్వం స్తుతమ్ సాకారే విద్యాదీనాం ప్రాధా

స్వేన శత్రుద్వ్యపదేశః, తత్రభేదో వ్యావహారికః; వస్తుత స్వభేదవచ  
బ్రహ్మణః సాకారనిరాకార భేదవిరోధపరిహారఉక్తః; స్వయాపజ్ఞానా  
భావే నానావిరోధా భాంతీ త్సుక్తమ్. రామకృష్ణాద్యవతారేషు పర  
తత్త్వవిభవానుసంధానం స్వీయత్వేన శ్రూయతే అదైతపరమానంద  
లక్షణస్య ఆదినారాయణస్య ఉన్నేసనిమేషాభ్యాం మూలా విద్యోదయ  
స్థితిలయా జాయంతే; తస్య బ్రహ్మణః అధస్తనపాదే సర్వకారణే అవ్య  
క్తాత్ మూలావిన్యావిర్భావః; తస్మాదేవ సచ్చబ్రహ్మ మవిద్యాశ  
బళం బ్రహ్మ; బ్రహ్మణోఽహంకారః; అహంకారాత్పంచతన్మాత్రా  
ణీత్యాది సృష్టి రుక్తా. ఇత్ర మాయోపాధికో నారాయణః, పాదవి  
భూతివైకుంఠవాసీ, తతః స్థూలవిరాట్ సగుణనిర్గుణస్వరూపః ఇత్యార  
భ్య సమష్టివ్యష్టివిచారం కృత్వా పారణ్యగర్భాదయః దేవాసురాద  
యశ్చ నారాయణాదుత్పన్నా ఇతి సర్వంచ నారాయణఇతి సర్వరూపత్వ  
ముక్తమ్ నారాయణస్య పరత్వం నిర్ణీతమ్; తద్జ్ఞానాత్ సకలబంధచ్ఛే  
దనపూర్వకం అమృతత్వంచ నిరణాయి.

తతః ప్రపంచసృష్ట్యుపసంహారక్రమౌ సప్రపంచం న్యరూప  
యిషాతామ్. కాలం విచార్య కాలావయవా దగ్నితాః. మాయో  
పాధికస్య ఆదినారాయణస్య ప్రపంచ ఉక్తః. ఉపాధివిలయానంతరం  
నిర్విశేషచిన్మాత్రం బ్రహ్మదైత్యం సత్యముక్తమ్. తతః పురుషసూక్తార్థో  
ఽర్థితఃతతః ప్రత్యగ్బ్రహ్మ పరాగ్బ్రహ్మవిచారః, కార్యోపాధి క్షీణః, కార  
ణోపాధి రీశ్వరః, నిరుపాధిక ముభయో స్వరూప మదైత్యం బ్రహ్మ.  
ప్రతిబింబోపాధిః, అవచ్ఛిన్నోపాధిః, ఉపాధినానాత్వాత్, ఆత్మనా  
నాత్వం, విద్యయా ఉపాధినివృత్తి ముక్త్యా పునః ప్రసంగసంగత్యా  
శిష్యప్రశ్నానుసారేణ అవిద్యోన్నేషం అనాదిజనసంసారం తన్నివృత్త్య  
పాయం గురుప్రసాదాత్ శిష్యస్య బ్రహ్మవిద్యాధికారం విద్యాప్రతిబం  
ధకనివృత్తిం విద్యోదయాత్ ఆత్మాధిగమంచ శ్రుతి రుపదిశతి. తతః  
నారాయణే భక్తిః, భక్తస్య దేహత్యాగేచ్ఛాయాం కర్తవ్యనారాయ  
ణోపాసనక్రమః, హంసమంత్రజపః, అర్చిరాదిమార్గేణ నిష్క్రమణం,  
విష్ణులోకవిస్తారః, విష్ణులోకగమనాదికం, వైకుంఠసభావర్ణనం, ఉపాస  
కస్య పరమానంద ప్రాప్తి శ్చేత్యాదికం ప్రాపంచి. అనంతరం బ్రహ్మాండా

తిరిక్తో మోక్షప్రపంచఇతి అనంతకోటి బ్రహ్మాండాని, అనంతకోటివైకుంఠాః, అనంతకోటివిరాజః, అనంతకోటి రూపాణి చేత్యా ద్యుక్త్యా వైష్ణవీ మహామాయా తత్ప్రపంచః ప్రభావశ్చ ఉక్తః. ఉపాసకస్య విద్యాకర్తృతిశయవశాత్ అప్రాకృతానంతవిష్ణుపదే ఉత్తరోత్తరానంత వైకుంఠగమనం అనంతనారాయణదర్శనం అనంతబంధనివృత్తిః అనంత ముక్తయశ్చేతి బహుప్రపంచఉక్తః. మహానారాయణమంత్రంచ సప్తకోటి మహామంత్రమూలగర్భితం భూప్రస్తారం మహాసాధకేన సాధ్యం మహా సుదర్శనస్వరూపం సప్రపంచం నిరూప్య త్రిపాద్విభూతిపరమపదం వర్ణితమ్. తత్తత్సావరణనిరావరణాదికం విష్ణుమాయాప్రపంచం ఉపసంహృత్య ఉపాసకాయ మహావిష్ణునైవ తత్త్వమసిత్వపదిష్టే శిష్యః అహం బ్రహ్మసీతి జ్ఞాత్వా అనంతరం జ్ఞానదార్ధ్యాయ అద్వైతసిద్ధయే భక్తిం సుప్రార్థ్య భక్తిబలేన నారాయణానుగ్రహాత్ జ్ఞానసిద్ధో భూత్వా నారాయణోపాసకః నిరతిశయాద్వైతపరమానందలక్షణం పరంబ్రహ్మైవ భవతీతి సిద్ధాంతితమ్. ఇయం మహానారాయణోపనిషత్ వైష్ణవాద్వైతప్రతిపాదికా శుద్ధాద్వైతే పర్యవస్యతి.

ఇతి మహానారాయణోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౫౩. అద్వయతారకోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదే అద్వయతారకోపనిషది తారకలక్షణముక్త్యా జీవేశ్వరా మాయీకాచితి నేతి నేతీతి విహాయ అవశిష్ట మాత్మరూపం అద్వయం బ్రహ్మాత్మ్యపదిప్రమ్; తత్ప్రసిద్ధ్యే లక్ష్యత్రయానుసంధానముక్తమ్; తత్ర యోగాభ్యాస ఉక్తః; గురుస్వరూపముక్తమ్; గురుశబ్దార్థఉక్తః.

ఇతి అద్వయతారకోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౫౪. రామరహస్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయ సంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యాం రామరహస్యోపనిషది విష్ణుభక్తేభ్యః హనూమతా రామరహస్యముక్తమ్; రామవీర పరంబ్రహ్మ తారకం; తస్య

పాసనే అంగదేవతాదికం సప్రపంచం నిరూప్య ఋషిదేవతాచ్ఛందో  
ధ్యానమూల ముత్ర న్యాసాదిభిన్నహ రామమంత్రా ఉక్తాః; ద్వ్యక్షురీ  
వడక్షురీ త్యాదికాః; తతో రామయంత్రోద్ధార ఉక్తః; తతో రామ  
మంత్రాగ్లో విచారితః; తేన తత్త్వమసీతి మహావాక్యార్థః జీవబ్రహ్మైక్యల  
క్షణఉపదిష్టః మంత్రయోగేన చిత్తశుద్ధిద్వారా బ్రహ్మవిత్ త్రిపుత్రైకైక్య  
మాపద్య కైవల్యం లభతే ఇతి ఉపనిషదోఽస్యాః శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతే  
తాత్పర్య మవధేయమ్.

ఇతి రామరహస్యోపనిషత్తాత్పర్య విషయసంగ్రహః.

౫౫. రామతాపన్యూపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయ సంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యం రామతాపన్యూం రామపదేన పరంబ్రహ్మభిహీ  
తమ్; తస్య సగుణస్య సాంగోపాసనం మంత్రయోగఉక్తః; వటవృక్షా  
దిదృష్టాంతేన రామబీజాత్ జగదుత్పత్తిః; రామాయణాఖ్యాయికా  
సతాత్పర్యా శ్రోతవ్యేతి శిత్పులాన్య పుష్కరాని. ఉత్తరతాపన్యూం కాశ్యాం  
రుద్రః ప్రణవాఖ్యం తారకం ముమూక్షో రుపదిశతి; సవన ప్రణవో  
రామార్థకః; త్రణవావయవైః సాంగస్య రామస్య అనితార ఉద్భావి  
తః; ఓరామోఽహమ స్తీత్యుపాసన ముక్త్యా శుద్ధాద్వైతే పర్యవసి  
తమ్ సీతైవ మూలప్రకృతిః; వారాణస్యాం ఆవిముక్తక్షేత్రే వృషభ  
ధ్వజాయ రామేణ తారకోపదేశాధికారో దత్తః! తత స్సీతారామనమ  
స్కారమంత్రా ఉక్తాః; తతో రామమంత్రమాహత్వ్య ముపదిష్టమ్;  
ఉపనిషదోఽస్యాః రామోపాసనద్వారా శుద్ధాద్వైతే తాత్పర్యం  
జోఘుష్యతే.

ఇతి రామతాపన్యూపనిషత్తాత్పర్య విషయ సంగ్రహః.

౫౬. వాసుదేవోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

సామవేదే వాసుదేవోపనిషది జ్ఞానప్రతిబంధకీభూతదురితక్ష  
యార్థం గోపీచందనోర్ధ్వపుండ్రధారణవిధి రుక్తః; తత బ్రాహ్మణా స్సర్వే  
అధికారిణః; గోపీచందనాభావే తులసీమూలమృత్తికాధారణముక్తమ్

తతః అగ్నిహూత్రభస్మనా ప్రణవే నోద్ధూలనం విహితం; తత్ప్రియు  
క్షభక్తి సహకృతజ్ఞానేన విష్ణుసాయుజ్య మవాప్నోతీతి శ్రవణాత్ ఉప  
నిషదోఽస్యః అద్వైతముక్తౌ తాత్పర్యం పరీషద్దే.

ఇతి వాసుదేవోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౫౭. ముద్గలోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఋగ్వేదే ముద్గలోపనిషది పురుషసూక్తార్థో వ్యాఖ్యాతః; పురు  
షసూక్తం విష్ణుపరమితి సూరే చైవభవం కథితః; సృష్టే ర్మోక్షస్యచ  
స ప్రభురితి నిర్ణీతం, తస్య పురుషస్య స్వరూపం నామరూపజ్ఞానాగోచరం  
నిర్గుణమేవ; తమేవ స్య ప్రకృత్యావిర్భూతక మవ్యక్తమూచే శ్రుతిః;  
తస్మా త్సృష్టి ముక్త్యా జీవాత్తతో ర్యోగేన మోక్షప్రకారః కథితః;  
పురుష స్యాపాపసనా న్యుక్తాని బహువిధాని; తద్భ్రష్టావ నిరస్తగుణ  
దోషంమాయాభ్యుయోగేన పరమపురుషోఽపి జీవోభవతినాన్యైతి  
జీవబ్రహ్మైకరూప మద్వైతరహస్యం పురుషసూక్తస్యహర్ద మిత్య  
క్తమ్; ఏతేన పురుషసూక్తం తదర్థనిర్ణాయికా ముద్గలోపనిషచ్చ శుద్ధా  
ద్వైతసిద్ధాంతే పర్యవస్యతః.

ఇతి ముద్గలోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

౫౮. శాండిల్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యం శాండిల్యోపనిషది ఆత్మలాభోపాయభూత అస్తాం  
గయోగ ఉచ్యతే; అంగాని విస్తరేణ నిరూపితాని; తతో నాడీశుద్ధి  
రభిహితా; చతుర్దశనాడీశోధనం, అన్యనాడీ జ్ఞానంచోక్తమ్; ప్రాణో  
యామరహస్యా న్యుక్తాని; సుషుమ్నా మార్గేణ విష్ణుపదావాప్తిః, ఖేచ  
ర్యాదిముద్రాధారణం, ధారణాదిఫలాని చోక్తాని; జీవాత్తపరమాత్మై  
క్యవస్థా త్రిపుటీరహితా పరమానందస్వరూపా శుద్ధచైతన్యాత్మికా  
సమాధి రుపదిష్టా; బ్రహ్మణ స్సార్వాత్మ్యాత్ ఏకవిజ్ఞానేన సర్వవిజ్ఞానం  
ప్రతిజ్ఞాతమ్; అశరీర మగ్రహ్య మనిర్దేశ్య మిత్యాదినా నిర్విశేషచి  
న్తాత్రమద్వితీయం బ్రహ్మాత్మమ్; తత్త్వమసీతి మహావాక్యేన జీవబ్ర  
హ్మైక్య ముపదిష్టమ్; మూలప్రకృతి ర్విచారితా; ఈశ్వరో మాయా

వీతి వర్జితః? మహేశ్వరాదినామాని నిరుక్తాని; విష్ణుం భస్మాద్ధూళితస  
ర్వాంగం ఆత్మమాయారతం చతుర్భుజం కమలేక్షణం విశ్వగురుం దత్తా  
త్రేయరూపిణం ధ్యాయేదితి ఉపదిష్టమ్. ఉపనిషదియం శాంకరదర్శనే  
తాత్పర్యవతీజేజీయతే.

ఇతి శాండిల్యోపనిషత్తాత్పర్యాగ్భవిషయసంగ్రహః.

౫౯. వైంగలోపనిషత్తాత్పర్యాగ్భ విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదీయాయాం వైంగలోపనిషది “సదేవసామ్యే  
దమగ్రాసీత్” ఇతి నిత్యముక్త మద్వితీయం బ్రహ్మ ప్రతిపాద్య అని  
ర్వాచ్యమూలప్రకృతౌ ప్రతిబింబితం తత్పాక్షిచైతన్య మాసీ దిత్వ  
త్వా మూలప్రకృతే ర్వికృతిం ఆపరణశక్తిం నిర్దిశ్య తత్ప్రతిబింబం ఈ  
శ్వరచైతన్యం నిర్వర్ణ్యస్వాధీన మాయాత్ కర్తు స్తస్మాత్ జగదుదయ  
స్థితిలయా ఉక్తాః; తస్య జగతో ప్రాణీకర్తవశాత్ ఆవిర్భావతీరోభావా  
వభిహితౌ; రజోగుణోద్రిక్త మహదాఖ్య విక్షేపశక్తౌ ప్రతిబింబితం  
హిరణ్యగర్భచైతన్యం; తదధిష్ఠితాయాంతమోద్రిక్తాయాం అహంకా  
రాఖ్య స్థూలశక్తౌ ప్రతిబింబితం విరాటైతన్యం; తదభిమానీ సర్వస్థూ  
లపాలకః ప్రధానపురుషో విష్ణురాత్మా; తస్మా దాకాశః తస్మాద్వాయు  
రిత్యాదిక్రమేణ పంచీకరణప్రకారేణ సూక్ష్మస్థూలసృష్టిః ప్రతిపాదితా;  
భూతాని చేతనీకర్తుం ఆక్షైవానుసరిత్య విష్ణు స్సర్వజ్ఞోఽపి మాయా  
లేశసమన్వితః వ్యష్టిదేహం ప్రవిశ్య స్వమాయయా మోహితః జీవత్వ  
మగమత్; ఇత్యాదికః అద్వైతసిద్ధాంత స్సర్వోఽపి అనయా శ్రుత్యా  
సంగ్రహేణ కంఠోక్తః.

ఇతి వైంగలోపనిషత్తాత్పర్యాగ్భ విషయసంగ్రహః.



౬౦. భిక్షుకోపనిషత్తాత్పర్యాగ్భ విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదీయభిక్షుకోపనిషది భిక్షుసాణాం సన్నాస్యసింహం  
మోక్షార్థినాం కుటీచక బహూదక హంస పరమహంసభేదేన చాతుర్వి  
ధ్యం ప్రతిపాద్య ప్రత్యేకం తత్తల్లక్షణాని ధర్మాంశ్చ సంగ్రహేణోక్తా



శుకవానుదేవాదీన్ పరమహంసాన్ ఉదాహృత్య ముక్తిమార్గః స్రాద  
ర్భి, సన్యాసస్య జ్ఞానసహితస్య బ్రహ్మకైవల్యార్థకత్వం ఉపనిషత్సిద్ధం.

ఇతి భిక్షుకోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౬౦. మహేపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

సామవేదీయాయాం మహేపనిషది ఏకోహవై నారాయణ  
ఆసీ స్సబ్రహ్మ నేశాన ఇత్యాదినా సృష్ట్యాదా వదైవతం బ్రహ్మ నిర్దిశ్య  
తస్మా త్పృష్టి ముక్త్యాపంచవింశతితత్వోత్పత్తిం వివిచ్య నారాయణాత్మరు  
ద్రాదీనాం ఉత్పత్తి ముక్త్యా సహస్ర శీర్షేత్యాదినా తస్య సార్వాత్మ్యమభివ  
ర్ణ్య స పరమస్వరాడిత్యుక్తమ్. అనంతరం స్వరూపానందతత్పరః  
శుకోనామ మునిః జాతమాత్రేణ స్వయమేవ ప్రవిచార్య ఆత్మస్వ  
రూపం విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మాతి నిశ్చిత్వ కేవలం విరరామేత్యు  
క్తమ్; తేన శుకేన బ్రహ్మత్వ రహస్యం పుష్ప సత్ప్రీతా వ్యాసః జనకా  
జ్ఞానీహీతి స్రాహిణోత్. శుకస్తు మిథిలానగరిం స్రాప్య జనకేన పరీక్షితః  
దృశ్యం జగన్నిత్యైవ, సత్యాత్మా త్వేకవేద, తద్విజ్ఞానా జ్ఞేవస్తుక్తో భవ  
తీత్యుపదిష్ట శ్శుకో నిర్వికల్పసమాధినా తూష్ణీం విశశ్రామేతి శుకా  
ఖ్యాయికాః తతో నిదాఘమునిరాడాఖ్యాయికాయాం ఋభుసిదాఘు  
సంవాదేన దృఢతరవైరాగ్యపూర్వకం బ్రహ్మజ్ఞానముక్తమ్. స త్యాత్మై  
కత్వం, జగన్నిత్యైవ చైత్యాద్యదైవతసిద్ధాంతఉపదిష్టః బ్రహ్మవిదః  
జ్ఞేవస్తుక్తదశా వర్ణితా ఇయ ముపనిషత్ విస్తరేణ వస్తురహస్యప్రకా  
శికా శాంకరదర్శనానుగ్రాహికాచ స్పష్టతర మవగమ్యతే.

ఇతి మహాపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.



౬౧. శారీరకోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం శారీరకోపనిషది భౌతికే కార్యకరణసంఘాతే  
శరీరే తత్త్వా స్సభివర్ణ్య అంతఃకరణవృత్తి ప్రకారాః ప్రదర్శితాః  
సర్వంత్రైగుణ్యాం, సమష్ట్యుపాధికః పరమాత్మా, అవ్యక్తం ప్రధాన  
పురుష ఇత్యుచ్యతే. లింగశరీరసంభవాత్ సవేద తేత్రజ్ఞో జీవాత్తేతి

దర్శితః. తత్త్వాని త్రయోవింశతిః. ఇయ ముపనిషత్ సాంఖ్యాద్యన్య  
మతానా మప్యన్యగ్రాహికేవ భాతి; తథాపి, కేవలజీవయుక్తమేవ తురీ  
యమ్; ఉన్తి లితనిమాలిత మధ్యస్థ జీవపరమాత్మనో ర్మధ్యే జీవాత్తా  
క్షేత్రజ్ఞ ఇత్సుక్త్యా శుద్ధాద్వైతవప తాత్పర్యవతీ త్యవధార్యా.

ఇతి శారీరకోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౬౩. యోగశిఖోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యా మస్యా ముపనిషది మాయాజాల నికృంతనః,  
యోగః మహేశ్వరేణ హిరణ్యగర్భాయోక్తః. మాయైక్తే ద్రోషై  
ర్యుక్త ఆత్మా జీవః స ఏవ దోషవినిర్ముక్తః శివ ఉచ్యతే. ఇతి ఆవిద్యక  
దోష పరిహారకం ఆత్మ స్వరూపజ్ఞాన ముక్త్యా ఆపక్వాః పరిపక్వాశ్చేతి  
దేహినః ద్వైవిధ్యం జ్ఞాపయిత్యా జ్ఞానయోగ్యాం పక్వాంతేకరణతాం  
యోగాభ్యాసేనోక్త్యా దేహాభిమానం దుఃఖమూలం ప్రదర్శ్య శ్రవణ  
మననాదిసంపత్తావపి చిత్తచాంచల్యం నని వర్తతఇతి చిత్తైకాగ్ర్యసాధ  
నాయ ఓంకారధ్యానం విధాయ అర్చిరాదిభేదనేన సూర్యద్వారా  
పునరావర్తిరహితశాశ్వతబ్రహ్మలోకావాప్తిం కథయితుం సాంగయో  
గేన కుండలీచాలనగ్రంథిత్రయభేదనాదియోగకర్తవ్యాన్యపదిశ్య  
అణిమాదిసిద్ధి ముక్త్యా కాకాదిమార్గాన్నిరూప్య శివస్యాధిష్ఠానే షట్పు  
క్రాణి వివిచ్య నూలమంత్రముపదిశ్య క్రమముక్తిసాధనసంపత్తిం సం  
పాద్య ధ్యేయం ప్రాప్య స్వరూపం వ్యచారి. తతః యోగినో జీవస్య  
జీవత్వం రజ్వం సర్పగ్రహఇవ ఆవిద్యకం మాయికమేవ నవాస్తవం,  
రజ్జుజ్ఞానా త్సర్పభ్రమనివృత్తిరివ బ్రహ్మజ్ఞానాత్ జీవత్వభ్రమనివృత్తై  
బ్రహ్మైవ భవతీతి బహుభి ర్ద్రష్టాంతై రుపపాద్య తాదృగ్విజ్ఞానసిద్ధయే  
పునర్యోగం ప్రవక్ష్యామిత్యాభ్య విశేషతో బహుని జ్ఞాతవ్యాని  
ప్రతిపాదితాని సోపాసనా ప్రకారాణీతి యోగశిఖోపనిష దేహా శుద్ధా  
ద్వైతసిద్ధాంతబోధికానగమ్యతే.

ఇతి యోగశిఖోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౬౪. తురీయాతీతావధూతోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

అస్య ముపనిషది ఆత్మనః వైరాగ్యమేవ జ్ఞానప్రకాశకమితి సర్వసన్నాప్త్యస ముపదిశ్య ప్రణవాత్మకత్వేన అద్వైతనిష్ఠయా దేహ త్యాగో విధీయత ఇతి శాంకరదర్శనే అభిప్రాయో నిధార్యః.

ఇతి తురీయాతీతావధూతోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.



౬౫. సన్నాప్త్యసోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

సామను సన్నాప్త్యసోపనిషది జ్ఞానోపయోగిత్యేన సన్నాప్త్యసోప్త్యా ఖ్యాయతే. క్రమసన్యాసవిధిం ప్రతిపాద్య కుటీచక బహూదక హంస పరమహంసతురీయాతీతా వధూతానాం షడ్విధవిరక్తానాం లక్షణాన్య భిధాయ తత్తదవస్థితీ రభివర్ణ్య యతిధర్మా స్సర్వే౭పి నిరూపితాః; అవి ద్యాకామకర్తృణాం ఆత్మైకత్విజ్ఞానేన నివృత్తిముపదిశ్య అద్వైతం నావ మారుహ్య జీవన్ముక్తత్వ మాప్నుయా దిత్యుక్తత్వేన శాంకరదర్శనే తా త్పర్య మవగమ్యతే.

ఇతి సన్నాప్త్యసోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౬౬. పరమహంసపరివ్రాజకోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అధర్వణ్యుపనిష దేహ పరమహంసపరివ్రాజకలక్షణం వక్తుం సమంత్రప్రయోగం సన్నాప్త్యసవిధిం బోధయిత్వా తదాచారా నివృత్త్య ప్రణవపాదేషు అవస్థాచతుష్ట యాత్మ చతుష్టయ వృత్తిచతుష్టయ స్థానచతుష్టయ దేవతాచతుష్టయ వివరణే నోపాసనం షోడశమాత్రా రూఢతాంచ ప్రతిపాద్య బ్రహ్మేవా౭హమస్మీతి కృతకృత్యతాం విధత్తే శ్రుతిరితి తాత్పర్య మస్యా ఆత్మైకత్వదర్శనే వర్వర్తి.

ఇతి పరమహంసపరివ్రాజకోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.



౬౭. అక్షమాలికోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

బహ్వృచానా మక్షమాలికోపనిషదా, బ్రహ్మవిద్యాప్రయో జకనాదోపాసనాదియోగేషు మంత్రయోగాంగభూతా సప్రపంచాక్ష

మాలా నిరూప్యతే; తత్ర ప్రవాళస్ఫటికదుద్రాక్షాదిభి ర్జ్వపమాలాః ప్ర దర్శ్య బాహ్యభ్యస్తాభ్యః సంస్కృతాభ్యాః ౭పివిశిష్టఫలకం అక్షరాక్ష మాలికాక్రమం అకారాది క్షకారాంత వర్ణానాం పంచాశతాం పంచా శదక్షరస్థానేషు ధ్యానదేవతావర్ణాదినిర్దేశేన ప్రతిష్ఠాన ముక్త్వా తన్న మస్కారమంత్రాక్షరమాలికయాజపవిధిం చోపదిశ్య వసిష్ఠ విశ్వమిత్రాద్వారాధితాం పరావశ్యంతీమధ్యమావై ఖరీరూపిణీం వి ద్యాం నమస్యతి శ్రుతిరితి తదుక్తార్థేషు షణ్ణత సాధారణ్యం దృశ్యత ఇతి అదైత్యవన తాత్పర్య మవసేయమ్.

ఇతి అక్షమాలికోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.



౬౮. వ్యక్తోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

అవ్యక్తాఖ్యాయాం సామోఽనిషది సృసింహ తాపసీసంవాదేన అవ్యక్తాదివిద్యాప్రదర్శనపూర్వకం తత్ప్రసక్త మంత్రరాజోపాసనాని కం వ్యక్తభూతివిస్తరం ధ్యానయజ్ఞం తపసా దేవాదిసృష్టిం తత్సర్వస్య మంత్రరాజనామర్థ్యప్రయుక్తత్వం చేత్యాదిక మభ్యధాయి. నిగమనేచ జీవన్ముక్తశ్చ భవతీతి వచనా దద్వైతే వివక్షా విజ్ఞాయతే.

ఇతి వ్యక్తోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.



౬౯. ఏకాక్షరోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఏకాక్షరోపనిష ద్యాజుషీ గుహశయం సర్వభూతమయం ప్రభుం పురాణ మవ్యక్తతత్త్వాఖ్యం బ్రహ్మ ఏకాక్షరాఖ్యప్రణవప్రతిపాద్యతయా ప్రణవప్రతీకం విజ్ఞాయ తదాయాథేన ఆత్మనా ఏకర సంవిజ్ఞాయ త్వం విశ్వభూ ర్భూతపతిరిత్యాదివాక్యైః తస్య సర్వశక్తత్వం సార్వాత్మ్యంచ ప్రస్తావీతి తాత్పర్య మస్యా ఆత్మైక త్వే సువచమ్.

ఇతి ఏకాక్షరోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౭౦. అన్నపూర్ణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్య మన్నపూర్ణోపనిషది ఋభు ర్నిదాఘాయ బ్రహ్మ సాదిశతి. తత్రాదౌ బ్రహ్మవిద్యోత్పత్తి ప్రతిబంధకనివృత్త్యర్థో మంత్ర

ఉపదిష్ట అన్నపూర్ణాయాః. తల్లభవిద్యయా క్రమేణ సర్వం విదితమ్. పంచవిధో భేదభ్రమః, తత్ర జీవేశ్వరౌ భిన్నావితీ ప్రథమః, ఇత్యా రభ్య ద్వైతం నిరూప్య బింబప్రతిబింబదర్శనేన ఆత్మభేద భ్రమనివృ త్తిం; స్ఫటికతాపిత్యాదిదర్శనేన ఆత్మ సః పారమార్థికకర్తృత్వభ్రమని రసనం, ఘటమతాకాశదర్శనేన పురుషస్య సంగిత్యభ్రమనివృత్తిం, రజ్జు సర్పదర్శనేన కారణా ద్విన్నజగత సత్త్వత్వభ్రమధ్వంసం చోక్త్వా. బం ధమోక్షప్రకారౌ నిరూప్య ముక్త్యపాయ మాత్మజ్ఞానం శ్రుతియుక్త్య నుభవై ర్దృఢీకృతమ్, తతో విదేహముక్తిస్వరూపం సర్వమతసమన్వయంస ర్వసంశయ గ్రంథిభేదనం ద్వైతిమిథ్యాత్వ నిర్ధారణపూర్వకం విశేషీకృ త్య న్యాయదృష్టాంతోపన్యాసై రుపపాదయిత్వా ద్వైతాభావోపల ఖీతం బ్రహ్మ సచ్చిదానందైకరసం సప్తభూమికాభిః ప్రత్యాయయి త్వా వేదాంతసిద్ధాంత సర్వోపనిషత్ సమ్యక్ప్రదర్శితాత్పర్య మస్యా ఉపనిషదో భగవత్పాదీయదర్శనే స్పష్టతర మవగమ్యతే.

ఇతి అన్నపూర్ణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౭౧. సూర్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యాం సూర్యోపనిషది సర్వదేవత్యాత్మక సూర్యః ప్రస్తాయతే సత్య మాత్మా బ్రహ్మేతి. సూర్యా దే వాత్మనో జగత్సృష్టి ముక్త్యా త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మసి విష్ణురసి రుద్రోఽసీ త్యేవమా దిత్యం ప్రాతి త్రయీః సవితృగాయత్రీమంత్ర ఆదిత్యాష్టాక్షరమంత్ర శ్చోపాసనార్థ ముపదిష్టః, చాక్షుషీ సౌరవిద్యేయమ్. అస్యాం హంస సోఽహమితి బీజప్రదర్శనేన సౌరా ద్వైతే తాత్పర్యం వ్యజ్యతే.

ఇతి సూర్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౭౨. అక్షుప్తోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యా మక్షుప్తోపనిషది చక్షుష్తతీ సౌరీ వేద్యా ప్రస్తాయ తే. త్రిగుణాత్మకం హంసాఖ్యం హిరణ్మయం జ్యోతి స్తత్త్వ ముపాస్య త్యేన విహితమ్. తదంతే ఆదిత్యేన సాంకృతయే బ్రహ్మవిద్యోచ్యతే;

విద్యాఫలంచ జీవన్ముక్తి రిత్యుక్తమ్. విద్యాంగభూతాః ఆరుగుఱో యౌ మి కాః ప్రాదర్శితృ. ప్రజ్ఞాన మానందఘనం; బ్రహ్మసీ త్యైక్యం పర్యవ సితమ్; త దస్యా తాత్పర్యం సువ్యక్త మభేదే దృశ్యతే.

ఇతి అక్ష్యపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



23. అథ్యాత్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

వాజసనేయినా మథ్యాత్మోపనిషది గుహానిహిత స్వావ్యక్తతత్త్వ స్యయస్య పృథివీశరీరం యః పృథివీ మంతరే సంచరన్ యం పృథివీ న వేదేత్వాది నా జగచ్ఛరీరకత్వం అంతర్యామిత్వం చోక్తమ్; తస్యనా రాయణస్య సార్యాత్మ్యప్రతీపాదనాత్ విశిష్టాద్వై తినాం మత మను గృహ్యతీవ శ్రుతిర్భూతి; సువిచారేతు తథా నభవతి—“చిదాత్మని సదా నందే దేహరూఢామహం ధిఘమ్, నివేశ్య లింగ ముత్సృజ్య కేవలో భవ సర్వదా. య త్రైవ జగదాభాసో దర్పణంతఃపురం యథా, త ద్బ్రహ్మోహమితి జ్ఞాత్వా కృత్యతోభవనఘ. ద్రష్టుదర్శనదృశ్యా దిభావహుస్య నిరామయే, అద్వితీయే పరే తత్త్వే నిర్వికేషేభిదా కుతః. ఏకాత్మకే పరే తత్త్వే తేదకం తత్కథం వసేత్, జీవతో యస్య కై వల్యం నిర్వికల్పసమాధినా మాయావిద్యే విహయైవ ఉపాధీ పర జీవయోః, శుద్ధబోధస్వరూప హం కేవలోహంసదాశివః.” ఇత్యా దివాక్త్యైః వాచనికతయా హృదయత్యంతం, జగన్నిభాత్వం, ఆత్మైక్యం జీవబ్రహ్మభేదః, బ్రహ్మణః స్వైశ్చేషచిన్మాత్రత్వం, తద్విదోజీవన్ముక్తిః, ఏవంరీత్యా శాంకరదగ్ధనన్యైః స నిధాంతాః ప్రతిపాదితా ఇతి శుద్ధా ద్వైతే తాత్పర్య మస్యా స్ఫిరమ్ జిజ్ఞాసో ర్భృద్ధ్యారోహయశ్రీవైష్ణ వాభిమతవిశిష్టాద్వైతానుష్ఠానక మిహనూద్యతే తదనంతరం రామా నుజనిర్ధారితార్థా బహవః క్షేపన్నిపిద్ధావప లక్ష్యంతే.

ఇతి అథ్యాత్మోప తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



24. కుండికోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

సామవేదే కుండికోపనిషది బ్రహ్మచర్యాదిక్రమేణ సన్న్య సస్య బ్రహ్మనుచింతనవిషయా భావశుద్ధి రభిహితా; తదర్థయోగ

శ్లోకః నిర్విప్లవత్ప్రతిపాదనేన తాత్పర్య మస్యాః నిర్విశేషే బ్రహ్మణి నిర్వివాదః,

ఇతి శుండికోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.



౭౫. సావిత్రిపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

సావిత్రిపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః సామవేదాంతే క సునితాకాసావిత్రీతి ప్రశ్న స్యోత్తరరూపేణ, వాయుదేవ సవితా ఆకాశ స్సావిత్రీత్యాదినా సర్వం జగత్సావిత్రీ సావిత్యాత్మకం మిథున ముక్త్యా గాయత్రీప్రతిపాద్యేవరేణ్య భర్గోదేవ జ్యోతిషి సమన్వయః ప్రతిపాదితః; ఇతం సావిత్రీవిద్యా ముక్త్యాతదంగభూతం బలాతిభిలాఖ్యం విద్యాద్వయం చోషన్యస్త. ఇదమేవ విశ్వామిత్రేణ రామాహుర్దిష్టమ్; ఫల మన్య సవిత్పులోకశ్చేతి క్రమముక్తావస్థా స్తాత్పర్యంభాతి.

ఇతి సావిత్రిపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.



౭౬. ఆత్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్య మాత్మోపనిషది ఆత్మంతరాత్మా పరమాత్మా చేతి త్రయః పదార్థావిచారితాః. “సత్యత్వే జగద్భానం సంసారస్య నివర్తకమ్, అసత్యత్వేన భానంతు సంసారస్య నివర్తకం.” ఇతి జగతః మిథ్యాత్వ ముక్తమ్. బ్రహ్మవిదో వేదనం బ్రహ్మహమితినిర్దిష్టమ్. జీవస్య ఆఽద్యకోపాధిరాశాత్ బ్రహ్మభావ సిద్ధాంతః. “ననిరోధో నచోత్పత్తి ర్నబంధో నచసాధకః, నమఃముక్షుర్నవైక్యే క ఇత్యేషా పరమార్థతే” తి ఉపనిషదప్రవృత్తే విశ్రామ.

ఇతి ఆత్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.



౭౭. పాశుపత బ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యం పాశుపత బ్రహ్మోపనిషత్ప్రశ్నోత్తరముఖేన ఆగమికవతం వైవశిష్టాద్వైతమతంచ కించిత్సాధ్య ఉపనిషద్దేవీ తత్ర నరేమే, శివశక్త్యాత్మకం రూప మిత్యాదిక్షు శివయోగం ప్రతిపాద్య

తత్తా ప్యనభిరుచిం ప్రకటయంతీ “నాస్తి స్వాత్మాతిరేకేణ స్వయమే  
వాఽస్తి సర్వదా” ఇతి సదద్యైవే సుస్థితా; అత స్తాత్పర్య మస్యాః  
శుద్ధశివాద్యైవే మంతవ్యమ్.

ఇతి పాశుపత బ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౨౦. పరబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

పరబ్రహ్మోపనిషదాధర్వణీ దివ్యే బ్రహ్మపురే కే సంప్రతిష్ఠి  
తా ఇతి ప్రశ్న ముత్థాప్య శారీరకమిమాంసాం చక్రే. ఆత్మన ఏష  
మహిమా మాయయా విభజ్యేవ దృశ్యతే; ఆవిద్యక్త్యా జీవగత్యా  
శ్వేనాకాశవత్ సామప్తాత్మ సంప్రతిపత్త్వా సద్యస్తు నలిప్యతే ఇత్యా  
రభ్య జీవస్య సంసారగతిం స్వరూపజ్ఞానేన తన్నిపుత్తిం తత్కారణీ  
భూతాజ్ఞానస్య ఆత్యంతిక ప్రళయం ప్రతిపాద్య తస్యైవ జ్ఞానస్య సౌల  
భ్యాయ శ్శణ్ణవతితత్త్వాని నిర్విచ్య సృష్టిక్రమం తద్విలాపనక్రమంచ  
సంబోధ్య నామరూపయోః మిథ్యాత్వం సచ్చిదానందఘనస్య సత్య  
త్వమితి. “మృత్తికే త్యేచస్య” మిత్యాది దృష్టాంతేన ఉపపాద్యతద్జ్ఞా  
నాధికారిణం సన్నానైశం ప్రశస్య జ్ఞానయజ్ఞోపవీతిన ఇత్యాదినా  
సన్నానసంధర్మం మోక్షసాధనమువాచేతి తాత్పర్య మద్యైవే జ్ఞాపయతి.

ఇతి పరబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౨౧. అవధూతోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అత్రావధూతలక్షణం తత్త్వమస్యాది మహావాక్యజన్యా పరో  
క్షేణధూతేశారీరక సంసారత్వమితి నిర్విచ్య ఉపాస్యా త్తనః పక్షి త్వేన  
గో త్వేనచ కల్పనాం భ్రమరకీటన్యాయేన తదారూఢస్య ఉపాసకస్య  
తద్భావాపత్తిం చోక్త్వా జ్ఞాజ్ఞయోః సంసారమోక్షో జ్ఞాప్తికృతో జ్ఞాప  
యిత్యా ద్రఘ్ననిష్క్రవస్థాం తాటస్థేన నిర్నిస్తతానుభవం జీవస్తుక్త  
స్య విక్షేపావరణభంగాద్యభాః బ్రహ్మకారాకారితాః అంతఃకరణవృత్తిః  
స్వాత్మానమంజసా వేద్మిత్యాదినా దర్శయతీతి శ్రుతి రేషా బ్రహ్మపరో  
క్షాద్యైవ తదర్శన తత్పరా స్మరాయతే.

ఇతి అవధూతోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౮౦. త్రిపురాతాపిన్యపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అధర్వణ్యం త్రిపురాతాపిన్యపనిషది ఓంకారేణ ప్రతిపాద్యం చిద్వస్తేవ హ్రీంకారేణ చిచ్ఛ్చ్చిరితి ప్రతిపాద్యతే. సైవ త్రిపాద్యాయ త్రివేద్యత్వేన త్రిపురాభగవతీతి వ్యావర్యతే దుగ్ధా త్సంసారసంకటాత్ స్వాపాసం తారయతీతి దురేతికథ్యతే; అగ్నివదింధనాని దహతి సర్వకర్తాణీతి అగ్నిదుర్గా వేద్యా; సైవ కామమృత్యుదాహికా త్యోంబక విద్యా; ఏవమాదిప్రకారైః. బ్రహ్మవిద్యైవ పరిదేవతా త్రిపురాభగవత్యుపాస్యత్వే నోక్తా; తదుపాసనాయ పంచదశాక్షరీ శ్రీవిద్యాచజ్ఞాపితా; తత్రకూటత్రయాదివివేకా ఉపదిష్టాః; తత్తత్కలాశ్చ దర్శితాః; విద్యాప్రతిపత్తయే మంత్రాశ్చ నిరుక్తాః; విద్యాష్టకం వ్యాఖ్యానయ తదధిష్ఠానోపాసనాయ శ్రీచక్రం వ్యాఖ్యాతమ్. తత్తదారాధనేన దురితక్షయ విద్యోత్పత్తి ద్వారా అమృతత్వప్రాప్తిరామ్నాయతే; ఉపనిషదియం శాక్తాద్వైతే తాత్పర్యసతీ త్యవగమ్యతే తురీయవిద్యయేతి.

ఇతి త్రిపురాతాపిన్యపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౮౧. దేవ్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అత్ర ప్రకృతి పురుషాత్తకజగన్నిదానరూపిణీ బ్రహ్మత్వికా సర్వజ్ఞా సర్వశక్తిరేవ దేవీ సంజ్ఞితా; తద్జ్ఞానాయ లక్ష్మీసూక్తం సంగ్రహేణ వ్యాఖ్యాతం; దేవీతత్వప్రతిపాదకమంత్రా ఉపదిష్టాః; సారాత్మ్య మస్యాఉపదిశ్య మహాకాళీమహాలక్ష్మీ మహాసరస్వతీ శ్రీభూదుర్గా విద్యాదికాని మహాదేవ్యాః రూపాణ్యదృశ్యతః; తన్నమస్కారస్తోత్రాదిభిః మహామృత్యుం తరతీతి ప్రక్రియాయాః జ్ఞానద్వారా మోక్షసాధకత్వేన శాక్తాద్వైతే తాత్పర్యం పర్యసనితమ్.

ఇతి దేవ్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౮౨. త్రిపురోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

బహ్వౌచానాం త్రిపురోపనిషది శ్రీవిద్యాంగ శ్రీచక్రాధన ద్వారా శరీరక బ్రహ్మవిద్యోపాసన మభిహితమ్; స్వాత్మీకృతే సుకృతే

సిద్ధిమే తీత్యాదినా అవ్యక్తాత్మైకోపాసన ముపదిష్టమ్, త్రీణి గుహానద నాసీత్యాదినా చిదాభాసనాం, గుహా సకలా మాయయేత్యాది నా ఆవిద్యకత్వంచోక్తం. “పరిస్పృతాతర్పయంతస్వవీత” మిత్యాది నా వామాచారభ్రమం వివర్తయిత్వా దక్షిణేనపథా యోగారాధ్యాం అమృతేశ్వరీ మారాధ్య తత్ప్రసాదేనగుహావాసినీం చిచ్ఛక్తిం అవ్యక్త తత్త్వాభ్యాం సంపద్య ఓం హ్రీం పదవాచ్యం భవతీతి శాక్తానాం క్రమ ముక్త్యక్త్యై ఓం హ్రీంపదలక్ష్యార్థే తాత్పర్య మధ్యపసితమ్.

ఇతి త్రిపురోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౮౩. కతోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాంకతోపనిషది సశిఖాన్మేళాన్నిష్కృప్య విసృజ్య యజ్ఞోపవీత మిత్యాదినా సన్నాహసవిధి ముక్త్యా తద్ధర్మా తద్భావ నాంచ ప్రపంచ్య తదుపాస్య బ్రహ్మణి నిర్విశేషచింతాత్రతా ముక్త్యా అదైవతసిద్ధాంతవివ ప్రత్యపాది.

ఇతి కతోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.



౮౪. భావనోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యాం భావనోపనిషది శరీరమేవ శ్రీచక్రం నిర్వర్ణ్యసం కల్పాః కల్పతరవత్యాదినా శాక్తమతోక్తాథా స్పర్శ్యేపి శారీరక తత్త్వాత్తనా సంభావ్యా ఇత్యుపదిశ్య అంతరంగకవిచారక్రమేణ తదా రాధన ముక్త్యా పరదేవతాత్మైక్య సిద్ధిర్నిర్దిష్టేతి శుద్ధశాక్తాదైవతే తాత్ప ర్యం నిర్ధార్యతే.

ఇతి భావనోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౮౫. రుద్రహృదయోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం రుద్రహృదయోపనిషది శుకేనవృష్టో వ్యాస ఉవా చ. “సర్వదేవాత్మకోరుద్ర” ఇత్యారభ్య — “పుల్లింగం సర్వమీశ సః స్త్రీలింగం భగవత్సునూ, వ్యక్తగ్ సర్వ ముమారూప మవ్యక్తంతు

మహేశ్వరః. ఉమాశంకరయో ర్యోగ స్సయోగో విష్ణు రుచ్యతే, కా  
ర్యం విష్ణుః క్రియా బ్రహ్మ కారణంతు మహేశ్వరః. ప్రయోజనార్థం  
రుద్రేణ మూర్తి రేకా త్రిధా స్థితా.” ఇతి రుద్రస్వరూప ముపదిశ్య  
ఉపా స్యైకత్వం విధాయ తస్యైవ య త్త దద్రేశ్య మగ్రాహ్య మిత్యా  
దినా నిర్గుణం స్వరూపం జ్ఞాపయిత్వా ఘటాకాశమథాకాశా విత్యాది  
దృష్టాంతైః భేదకల్పనాం నిర్ధార్య “తర్కతత్త్వ ప్రమాణాచ్చ చిదేక  
త్వస్యస్థితేః” ఇతిఆత్మైకత్వం సిద్ధాంతితమ్. తస్మిన్ తివత్తిదార్థ్యాయ అనా  
ద్యజ్ఞాన బాసనాసిద్ధం సత్యవద్భాసమానం జీవేశాది భేదం ద్వాసుపర్ణా  
విత్యాదివాప్యైరనూద్య భేదః కల్పితో మాయయా తయో రిత్యాదినా  
భేదస్య వ్యావహారికత్వ మభిధాయ ఆధ్యారోపావవాదన్యాయేన శుద్ధా  
ద్వైతం త త్వమితి నిరణాయ. ఉపనిషదోఽస్యాః శుద్ధశివాద్వైతే తా  
త్పర్య మభివ్యజ్యతే. అగమికానాం విరుద్ధ మేతత్.

ఇతి రుద్రహృదయోపనిషత్సాత్పత్యసంగ్రహః.



౮౬. యోగకుండల్యుపనిషత్సాత్పత్యసంగ్రహః.

యాజుష్యాం యోగకుండల్యుపనిషది “హేతుద్వయం హి  
చిత్తస్య వాసనాచ సమీరణః, తయో ర్విసప్త ఏకస్త్రిక్ తద్ద్వాపసి  
వినశ్యతః.” ఇత్యాదినా యోగాభ్యాసక్రమః; నాడీశుద్ధిః; యోగాస  
నాని, ప్రాణజయః, బంధాః, అమృతాహారః, షట్చక్రోపాసనం, బ్రహ్మ  
గ్రన్థిభేదనం, అర్చిరాద్యుత్కృంతిః, ఇత్యాదికముక్తమ్. యోగస్య  
సాధనాని, ప్రతిబంధకాని, తత్పరిహారోపాయాః, మేళనముత్రః ఇత్యా  
దికం చోపదిష్టమ్. విద్యాబలేన కార్యాజ్ఞానం సకారణం దగ్ధ్వా జీవ  
స్తుక్తః దేహంతే నిర్విశేషచిన్తాత్రైవల్య మేతీతి ప్రతిపాదనాత్,  
శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతోఽస్య సాత్పత్య గోచరోఽపగమ్యతే.

ఇతి యోగకుండల్యుపనిషత్సాత్పత్యసంగ్రహః.



౮౭. భస్మజాబాలోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

అధర్వణ్యం భస్మజాబాలోపనిషది, బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాతీతం శివ మద్వైతం చతుర్థం వస్త్యస్తీతి నిర్దిష్టమ్; తద్విద్యాంగత్వేన వేదసా రాఖ్యో భస్మ తిర్యక్తిస్పంచ్రధారణవిధి రుద్భృతిః; శ్రీశలదళై స్తేన భస్మనాచేత్యాదినా తద్విచాగో మహా స్కీర్తితః; భస్మధారణం రుద్రా క్షధారణంచ బ్రహ్మణాదీనాం కర్తవ్యం యోగేషు భక్తాచనిత్యత్వేన విహితమ్. అకరణే ప్రత్యవాయశ్చ దర్శితః; అధికారసంపత్తయే బ్రహ్మపాసనాయచ ప్రణవపంచాక్షర శివమంత్రోపదేశః కృతః; తతిశ్చ శివతత్త్వం విచారితమ్; శివశ్చ పరత్వేననిర్దిష్టః; స పరమాత్మా నిర్గుణత్వేన నిర్లింగఇతి తదుపాసనార్థం లింగం కల్పయిత్వా బ్రహ్మవిష్ణు పురందరాద్యై స్సర్వై స్సేవ్యత ఇతి శివలింగార్చన ముపదిశ్య శివ పూజాప్రభావేన పూజకస్య ఐహికాముష్మిక సర్వకామావాప్తిరూప ఫల ముక్త్వా తస్య శివప్రసాదేన బ్రహ్మవిద్యాలాభో నిరుక్తః. పాశు పతాః రౌద్రాః శైవాః అగమికా శ్చైత్యేవమాదయన్తు. ప్రణవపం చాక్షరమంత్రజపబలైన భస్మరుద్రాక్షధారణసహితేన శివపూజనేనైవ శివలోక మాప్నుయః; కాశ్యాం పరేతాన్తు శివమేవాప్నుయః; లింగ గూఢిణ్యాం కాశ్యాం నివసేదప్రమాదేనే త్యుపదిష్టమ్ ; ఇయము పనిషత్ పరిస్థితి శివే తాత్పర్యవతీ శివాద్వైతే పర్యవస్యతి.

ఇతి భస్మజాబాలోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౮౮. రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

సామవేదీయాయాం రుద్రాక్షజాబాలోపనిషది రుద్రాక్షాణా ముత్పత్తిః; తత్స్వరూపం, తద్భేదాః, తల్లక్షణాని, తన్మూలాని, తద్భ్రహ్మణక్రమః, తద్ధారణమంత్రాః, తదుపాసనప్రకారః, తద్దర్శనస్పర్శనాది ఫలాని, ధారణస్థానాని, ధార్యసంఖ్యా, ధారణకాలః, ఇత్యాదికం సర్వం మహాఫలక ముపదిష్టం. జ్ఞానద్వారా శివసాయుజ్య మవాప్నోతి నచ పునరావర్తత ఇతి శ్రవణేన అద్వైతపరత్వమేవ నిశ్చేతవ్యమ్.

ఇతి రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్తాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

౮౯. గణపత్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యాం గణపత్యుపనిషది బ్రహ్మవిద్యోత్పత్తిప్రతిపంథిప్రత్యాహప్రశమనాయ బ్రహ్మైవ గణపతిః ప్రస్తాయతే. “ఓంలం నమస్తే గణపతయే త్వమేవ ప్రత్యక్షంతత్త్వమసీ” త్యాదిమంత్రైః. అత్ర గణపతిగాయత్రీ గణపతిమంత్రాశ్చోపదిస్తాః; తత్త్విగణపతిః పరమాత్మా, ఇంద్రియగణపః దీవాత్మా, చతుర్థ్యా మనశ్శక్ జపతీతి తురీయవిద్యోపాసనం బాహ్య మాంతరంచోపదిష్టం; సర్వ విద్యవతీతి ఫలముక్తం, ఉపనిషదియం గాణపతాదైవైతపరా.

ఇతి గణపత్యుపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౦. దర్శనోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

సామవేదాంతే దర్శనోపనిషది దత్తాత్రేయో మహావిష్ణు ర్యోగీ సాంకృతయో సప్రపంచయోగ ముపదిశతి. యమాదయః యోగాంగ ప్రకారాః సర్వేఽపివిస్తరేణకీర్తితాః. తత్తత్ప్రీధేదానాం స్వరూపలక్షణాన్యపి కీర్తితాని; యోగేన ప్రాప్యం శివతత్త్వం విచారితమ్; సమాధినిరూపణావసరే “ఏకీభూతః పరేణాఽసౌ తదా భవతి కేవలః, మాయామాత్రం జగత్కృత్స్నమ్” ఇత్యాదివాక్యైః జీవబ్రహ్మైక్యస్య జగన్నిర్మాతృత్వస్యచ దర్శనాత్. దర్శనోపనిషదియం శాంకరదర్శనే పర్యవస్యతీతి శివమ్.

ఇతి దర్శనోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౧. తారసారోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

వాజసనేయినాం తారసారోపనిషది కురుక్షేత్రం బ్రహ్మసదనం అవిముక్తం చేతి పదత్రయస్య ‘యత్ర రుద్ర స్తారకం బ్రహ్మ వ్యాచక్షే’ ఇత్యాదినా అర్థాధిగమాయ బాహ్యం క్షేత్ర మభిహితమ్, అథ తారకం కిమితి విచార్యతే. ఏకాక్షరం ప్రణవ స్తారక మేమితి. రామేతి ద్వ్యక్షరమ్. నమశ్శివాయేతిపంచాక్షరమ్. ఓంనమోనారాయణాయే త్యష్టాక్షరమ్. యోహవై శ్రీసరమాత్మా నారాయణ స్సభగవాన్

ఇత్యాది విశేషకం బ్రహ్మేవాహం రామోఽస్మి భూర్భువస్సువ స్తస్మై వైనమోనమ ఇత్యాదిక ముక్తం ఫలంచ వైష్ణవం పరమంపదమ్, ఉప నిషదోఽస్యాః అద్వైతసిద్ధాంతాభిమతక్రమ ముక్తో తాత్పర్యం విజ్ఞా యతే శుద్ధవైష్ణవాద్వైత మేతత్.

ఇతి తారసాగోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౨. మహావాక్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యాం మహావాక్యోపనిషది జగత స్తామసత్త్వం తమో మూలకత్వాత్, సదనుస్రవేశేన సత్త్వం సచ్చఅభిధ్యానాదావిర్భవ తి. సోఽహమర్కః పరంజ్యోతి రితి తదధిగమః. అమృతత్త్వం ఫలం; ఇదంచాద్వైతే పర్యవసన్నమ్.

ఇతి మహావాక్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౩. పంచబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం పంచబ్రహ్మోపనిషది సద్యోజాతాదిపంచబ్రహ్మ మంత్రప్రతిపాద్యాః పరమేశ్వరస్య పంచమూర్తయః, తన్మఖాని, తద్వ ద్దా కాగాదీని, తచ్ఛక్తయః, తదుపాసనాని ఫలానిచ. సంగ్రహేణోక్తా ని; శంభోస్సర్వకారణకారణత్వంవ్యాఖ్యాతమ్. “భేద స్సర్వత్ర మిథ్యై వధర్మాదే రనిరూపణాత్; అతః కారణ మద్వైతం శుద్ధచైతన్య మేవ హి”. ఇతి నిర్విశేషచింతాత్రం బ్రహ్మోపదిష్టం; తస్మాదియ ముపని షత్. శుద్ధశివాద్వైతపరైవ.

ఇతి పంచబ్రహ్మోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౪. ప్రాణాగ్ని హోత్రోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యామస్యాముపనిషది విద్యాంగ శ్శారీరయజ్ఞో వ్యాఖ్యా తః, అన్నసూక్తం మధు బ్రాహ్మణం చేతి సంక్షేపేణోక్తం, ఫలమస్యో పాసనస్య కాశీమరణఫలతౌల్య ముక్తమ్; “ఏకేన జన్మనా జంతు ర్లో కుంచ ప్రాప్నుయాది” త్యుపసంహారదర్శనాత్ జీవన్ముక్తౌ పర్యవస్యతి.

ఇతి ప్రాణాగ్ని హోత్రోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౫. గోపాలతాపన్యపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యం గోపాలతాపన్యపనిషది కః పరమో దేవః కస్తా  
స్తృత్యు ర్భిభేతీత్యాది మన్విప్రశ్నోత్తరప్రకరణే కృష్ణశబ్దార్థః ప్రతిపా  
దితః; తదుపాసనాంగత్వేన క్లి మిత్యాది మంత్రా దర్శితాః; కృష్ణం  
ధ్యాయంత స్సంస్మృతిం తరిష్యథేతి కృష్ణోపాసన ముక్తం; ఏకదాహీ  
వ్రజస్త్రియఇత్యుపాఖ్యాంకయా కృష్ణస్య నిత్యబ్రహ్మచారిత్వం, దూ  
ర్వాసరో మునేర్నిత్యోఽపవాసిత్వంచ విద్యాతిశయేనేతి దర్శితం. సప్త  
పుర్యః గోపాలపురి ఉపాస్యమూర్తయః ఉపాసనాప్రకారా శోచికాః;  
ఏకో దేవ స్సర్వబూతేష్విత్యాదినా కృష్ణస్యైవ అవ్యక్తం గూఢం నా  
రాయణాఖ్య ముపదిశ్య కేవలోనిగ్గుణశ్చేతివాక్యేన కృష్ణస్వరూపం  
నిర్విశేషచింతాత్రి మిశ్యభ్యధాయి. ఉపనిష దియం పల్లభమత మను  
గృహ్యతీవ హర్గం, పరిమాద్యైతం వ్యంజయతి.

ఇతి గోపాలతాపన్యపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౯౬. కృష్ణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యం కృష్ణోపనిషది సచ్చిదాసందస్వరూపస్య రామా  
వతారస్య విష్ణోదేవ కృష్ణావతారత్వ ముక్త్యా మునిభ్యోఽపరదానం  
సఫలీకృతమితి ప్రతిపాద్య కృష్ణసింధా సర్వాపి దైవతత్త్వరూపేణ  
సముపాస్యేతి వ్రజమధురాద్వారకాఢస్థానానాం దేవక్యావ్యక్తీనాం  
వంశోఽఖిలాదీనాం దివ్యాయుధానాం పటభాంఢీరాదీనాం స్వరూ  
పాణ్యుక్త్యా “భూమాపుత్రైతం సర్వం వైకుంఠంస్వర్గవాసినా” మిత్యు  
క్త్యా ఉపసమదియం అద్యైతావిరోధినీ వైష్ణవమ క్రూరా విశే  
షతో పల్లభమతి ముజ్జేనయతీతి జ్ఞాయతే. సమ్యగ్విచారేతు సాకార  
త్వం పరమాం మహావిష్ణోః కేవల సచ్చిదాసందస్వరూపత్యైక్యా  
శాంకరదర్శనే లక్ష్యమితి తేషాం సంగమమ్. సభిన్నం నాభిన్న  
మిత్యుక్త్యా భేదాభేదనిరూపణేన రామానుజమత మప్యవ్యక్తమ్.

ఇతి కృష్ణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౯౭. యాజ్ఞవల్క్యేపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదగతాయాం యాజ్ఞవల్క్యేపనిషది ఆదౌ సన్నాసలక్షణం, తతో యజ్ఞోపవీతవిచారః, తతః పారమహంస్య నిదర్శనం, సంవర్తకారుణి శ్వేతకేతు నూర్వాస ఋభునిదాఘ దత్తాత్రేయ శుకవామదేవాదయః అవ్యక్తలింగావ్యక్తాచారా ఆనువత్తా ఉన్నతవదాచరంత ఇతి జీవన్ముక్తాదర్శితాః; వైరాగ్యసాధనాని సంసారకష్టాని విచారితాని; చిన్తాత్ర మహా మిత్యుక్త్యా అద్వైతే తాత్పర్యం ద్యోతితమ్.

ఇతి యాజ్ఞవల్క్యేపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.



౯౮. వరాహాపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం వరాహాపనిషది తత్త్వవాదః ప్రపంచితః; షణ్ణి వతితత్త్వాని, వర్ణాశ్రమధర్మేణ తపోనిష్ఠస్య గురుభక్తస్య సాధనచతుష్టయసంపన్నస్య బ్రహ్మవిద్యాయా మధికార ఉక్తః; నిత్యానిత్యవస్తువివేకః, ఇహమత్రార్థ ఫలభోగవిరాగః, శమాదివట్క సంపత్తిః, ముముక్షుత్వం చేతి సాధనచతుష్టయం. అహమర్థః సర్వప్రియాకా సోఽహం విష్ణు రస్మి, స్వప్రకాశోఽహం, త్వ మహంశబ్ద లక్ష్యార్థం ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మాతి స్వస్వరూపాధిగమః, అస్తి బ్రహ్మాతి ప్రత్యయవృత్తిః అసత్త్వావరణభంగాగ్ధా, భామితి ప్రత్యయవృత్తిః అభానావరణ భంగాగ్ధా, అహమస్తీతి ప్రత్యయవృత్తిః విఠేవభంగాగ్ధా బ్రహ్మస్తీతి ప్రత్యయవృత్తిః భేదభంగాగ్ధా “తుభ్యంమహ్య మనుతాయ మహ్యంతుభ్యం చిదాత్మనే” ఇత్యాదివాక్యైః అధ్యాసభాష్యార్థః ఉపనిష దనుగృహీతః, మత్తః కించి న్నవిద్యతి ఇతివాక్యేన అద్వైతసిద్ధిః; ఉపసమిపే జీవాత్మపరమాత్మ నో ర్వాసః ఉపవాసఇతి తపఃప్రదర్శనమ్. కాయశోషణాద్యుపవాసైః “వర్తిక తాడనా దేవ మృతీ కిన్ను మహూరగ” ఇతి దృష్టాంతపూర్వకం విద్యాప్రయోజకత్వాభావః; ప్రదర్శితః; ముముక్షుణా జీవేభేదవాదే మతిర్నకార్యేతి ద్వైతదర్శనం నిషేధమ్. “ఏవం మయి చిదాకాశే జీవేశౌపరికల్పితౌ” ఇతి మాయావాదమండనం కృతమ్, ఏవమాదిబహు



విచారేణ సర్వాణి దైవైతదర్శనాని నిరాకృత్య శుద్ధాద్వైతమేవ శాంక' దర్శనం సప్రమాణం సయుక్తికం సానుభవంచ దర్శయతీతి వరా హాహనిషదియం బహుతత్త్వపాదమతసహాయ మాతన్వతీవప్రవృత్తా తదేవ బహుశః ఖండయిత్వా ప్రమేయైకత్వం విధాయమూలం దైవైత వృక్ష ముత్పాటయామానేతి స్పష్ట మవగమ్యతే.

ఇతి వరాహోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౯౯. శాట్యాయనీయోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

శుక్లయజుర్వేదినాం శాట్యాయనీయోపనిషది “మనవప మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః” ఇత్యారభ్య మనసః నిర్విషయచిదాకారవృత్తితాం కల్పయితుం సాంసారిక విషయవైరాగ్యరూ పసన్నాసనం విధాయ తద్భేదాక్ తత్తల్లక్షణాని చోక్తాన్వత్రిదండం వైష్ణవం లింగం హంసై రేకం గ్రాహ్యం పరమహంసాదిభిః జ్ఞానాతిరిక్తదండా దయ స్త్రాజ్యః ఇత్యాది వ్యవస్థాం విధాయ “ఆత్మనంచే ద్విజానీయా దహమస్మీతిపూరుషః, కిమిచ్ఛక్ కస్య కామాయ శరీర మనుసంజ్వరే” దితి. ఆత్మైకత్వం సిద్ధాంతితమ్. ఉపనిషదియం శాంకరదర్శనానుగ్రహికా.

ఇతి శాట్యాయనీయోపనిషత్తాత్పర్యార్థ విషయసంగ్రహః.



౧౦౦. హయగ్రీవోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఆధర్వణ్యాం హయగ్రీవోపనిషది విద్యారాజాఖ్యః వాగీశ్వర దైవత్యః వైష్ణవో హయగ్రీవమంత్రః సాంగ ముపదిష్టః. ఏకాక్షర మంత్రః మాలామంత్రశ్చేత్యాదికః. సంపత్సారస్వతప్రదోఽయమ్; మంత్రబీజాక్షరప్రతిపాదార్థస్తు ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ, అహంబ్రహ్మసి, తత్త్వ మసి, అయ మాత్మాంతర్యామ్యమృతః ఇతి వేదాంతమహావాక్యచతుష్టయస్సార్థం శుద్ధాద్వైతం ప్రతిపాదయతీతి హయగ్రీవోపనిషదైవ బ్రహ్మవిద్యాప్రదర్శితా. తత్ప్రతిపాదాయ యద్యా గ్వదంతీత్యాది మంత్రజపో విహితఇతి స్పష్ట మస్యాః జీవబ్రహ్మైక్యే తాత్పర్యమ్.

ఇతి హయగ్రీవోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౧౦౧. దత్తాత్రేయోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



అథాధర్వణ్యం దత్తాత్రేయోపనిషది దత్తాత్రేయశబ్దార్థో వ్యచారి; షడక్షరమంత్రో వ్యాఖ్యాతః; ద్వాదశాక్షరాదయోమంత్రాః; న్యాసధ్యానాదికంచ దర్శితమ్; మాలామంత్రాంతే ఓంసమశ్చినాయే త్యుపసమహారి: సర్వపాప నివృత్తిపూర్వకైశ్చర్యప్రదో విద్యా ప్రదశ్చ మంత్రః; మంత్రార్థస్తు బ్రహ్మవిద్యాప్రకాశః జీవన్ముక్తోభవతీతి తత్రైవ వచనాత్; ఉపనిషత్సృతిపాదితో మంత్రయోగః విద్యోత్పాదనద్వారా బ్రహ్మప్రాప్తౌ పర్యవస్యతీ త్యద్యైతే తాత్పర్యం మంత్రశాస్త్ర సంప్రదాయేనాకుటిల మనుమీయతే.

ఇతి దత్తాత్రేయోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౧౦౨. గారుడోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

అథాధర్వణ్యం గారుడబ్రహ్మవిద్యాయాం విషయవారణార్థం గరుడమంత్రోపాసన ముక్తమ్; గరుడమంత్రాః, సబీజాక్షరాః. సనమస్కారాః, సధ్యానాః; సమాలామంత్రాః, సపరికరాః ప్రదర్శితాః, సర్వవిషపరిహారోఽస్యముఖ్యఫలమ్, సర్వవిషపరిహారశ్చేత్యుక్త్యై ప్రాత్యక్షికం విషనిర్హరణం మృతసంజీవనంచేత్యాది, ప్రత్యక్ష నిదర్శనేన ఆస్తికోత్పాదనం యోగప్రతిబంధక ప్రాణగతిస్తంభకస్యచ ఆవరణవిఘ్నేపాఖ్యాయాః అవిద్యాయాః ఉత్తేజకస్య బ్రహ్మవిద్యా ప్రతిబంధకస్య దుఃఖిఫలస్య ప్రమాదాదిరూపస్య చిత్తమాలిన్యస్యచ దోషస్య జనకం యద్యద్విషం తత్సర్వ పరిహారద్వారా విద్యోపయోగీతి ఉపనిషదోఽస్యాః ఆత్మలాభే తాత్పర్య మవసీయతే.

ఇతి గారుడోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౧౦౩. కలిసంతారణోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

యాజుష్యాం కలిసంతారణోపనిషది కలౌ యుగే జ్ఞానే యోగే కర్తవ్యచ ఆశక్తౌవ ప్రాయశో మనుష్యా భవతీతి తదనుగ్ర

హాయ తేషాం భక్తిమార్గే భగవన్నామస్మరణమేవ ఉపాత్తదురితక్షయద్వారా పరమేశ్వరప్రీతి మాపాద్య తత్ప్రసాదేన జ్ఞానద్వారా మోక్షం సంపాదయే దితి విహితం నామ్నాం పోడశకస్యపఠనమ్, సర్వవర్ణ సాధారణోఽయం ముత్రః; జ్ఞానపూర్వకశ్చేత్ విశేషఫలదః పోడశకలావృతస్య జీవస్య ఆవరణ వినాశకమితి పోడశవారం నామోచ్చారణం ఆవరణంచ స్వరూపజ్ఞాన మనాదిభేదకలిశమ్. స్వరూపజ్ఞానేన తద్విनाశేతు అహమస్మీత్యాత్మా ప్రకాశతే పోడశనామసు అష్టవారావృత్త్యా నామద్వయమేవ విహితమ్. గురుభావేన స్మృత్యర్థం మా ముద్ధరేతి ప్రవత్త్యర్థంచ భక్త్యానుస్మృతం సుబోధనమ్. తదుభయంచ హరిత్యక్షరద్వయే పరిసమాపితమ్; తత్ర నారాయణాష్టాక్షరమంత్రే సారభూతో రాకారః, శివపంచాక్షరమంత్రే సారభూతో మకారః, రామశబ్దేన హరిహరాత్మకం పరబ్రహ్మోచ్యతే కర్షత్యా విద్యకం బంధమితి కృష్ణశబ్దార్థః పరమాత్మా గురు రుక్తః రామకృష్ణేతి ప్రాప్యప్రాపకో కథితో; ప్రాప్త్యనంతరం హకారవాచ్యం హంసం రేఫవాచ్యే ప్రణవజ్యోతిషి మేళయిత్వా తదైక్యేన హకారవాచ్యస్య సర్వకర్తృబీజస్య రేఫవాచ్యేన జ్ఞానేన భస్మీకరణాత్ నిర్విశేషచిన్తాత్ర మవశిష్యత ఇతి; హరిశబ్దః స్త్రీంకారపర్యాయః; శక్తస్య అవ్యక్తబ్రహ్మణః ప్రకృతిశబ్దస్య జీవేనాత్మనా గుహయా మనుప్రవిష్టస్య నారాయణాఖ్యస్య స్వరూపం గమయతీతి నామత్రయం త్రిపాద్విభూతిజ్ఞాపకం ప్రణవ ముక్త్యాస్వరస్య అర్థమాత్రజ్ఞాపకతయా యః పర సుమహేశ్వర ఇతి స్మరయతి, “నాతఃపఠతరోపాయ స్సర్వవేదేషు దృశ్యత” ఇతి నామపారాయణముఖ్యత్వం విహితమ్. అర్థవాద ఇతి సభ్రమితవ్యమ్. జ్ఞానాభావేఽపి భక్త్యా పఠతాం నిరుక్తనామత్రయమంత్రాక్షరపహిమ్నాక్రమేణ విద్యోత్పత్తిద్వారా మోక్షసిద్ధ్యతీతి తాత్పర్యేణ మహతీ ఫలశ్రుతిః.

ఇతి కలిసంతారణోపనిషత్తాత్పర్యాఖ్యవిషయసంగ్రహః.



సౌభాగ్యలక్ష్మ్యపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః. ౧౦౯

౧౦౮. జాబాల్మ్యపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

సామవేదీయామౌం జాబాల్మ్యపనిషది పశుపతిః పాశః పశః  
ఇతి త్రయః పదార్థా మాయుకాః, ప్రకృత్యాఖ్య మాయాప్రవిష్టః  
సమష్టిసంసారీ సర్వజ్ఞః సర్వేశ్వరః పంచకృత్యసంపన్నః పశుపతి రాత్త  
అవిద్యోపాధికాః చిదాభాసాః జీవాః పశవో దేహాభిమానినః, తద్భు  
ధకః మలమాయాకర్తృభేదేన త్రివిధః పాశో బంధః. పశుపతిప్రసాదే  
పశూనాం పాశనివృత్తే పశుపత్యుపాధిరహితశుద్ధశివస్వరూపం సంపద  
తే. పశుపతిప్రసాదశ్చ రుద్రమంత్రప్రతిపాద్యార్థవిజ్ఞానాత్ రుద్రమంత్రే  
షు ప్రణవపంచాక్షరముఖ్యత్వం తదరజ్ఞానసూపిణ్యాః ప్రతిబంధకీభూతస్య  
దురితస్య పరిహారాయ పాశుపతివ్రతమభిహితమ్. తదంగత్వేన భస్మరుద్ర  
క్షుధారణం విహితమ్. తత్ర భస్మతిర్యక్తిపుండ్రధారణం వైదికం సవిధాన  
వివృతమ్; విభూతిధారణం సామూహికమ్. పశుపతిప్రసాదాత్ పశూనాం పా  
విముక్తి రితి శైవాగమేషూక్తమ్; పాశుపతీ మత మనూద్య జౌపనిః  
దే శాంకరదర్శనేష్వర్యవస్యతీతి తాత్పర్యం ఫలితమ్.

ఇతి జాబాల్మ్యపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౧౦౯. సౌభాగ్యలక్ష్మ్యపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

బహ్వృచానాం సౌభాగ్యలక్ష్మ్యపనిషది జ్ఞానానుష్ఠానప్రతిబం  
కదురితక్షయద్వారాతత్సాధనానుష్ఠానసంపత్త్యర్థం ఋగ్వేదసంహితా  
తానాం పంచదశర్చాం న్యాసధ్యానజపాది ముపదిష్టమ్. లక్ష్మీప్రసాదే  
లలక్ష్మీనివారణపూర్వకసంపత్సౌభాగ్యవిద్యాసిద్ధిరుచ్యతే; తదారాధనక్ర  
మశ్చోక్తః. లక్ష్మీశభేదేన బిల్వారణ్యవాసిని తనమధ్యోద్యోతమాన  
వైష్ణవీ ఈశ్వరీచ బిల్వప్రియా చిచ్ఛక్తిరుచ్యతే; సైవ నాదోపాస్యాజీ  
బ్రహ్మ సత్తారూపిణీ శారీరకవిద్యాయాం శుద్ధసుఖమ్నూసరణౌ భా  
మానా భగవతీ బ్రహ్మవిద్యా; తదారాధనేన విహితాముష్మసి సర్వసుఖ  
సిద్ధిః; జ్ఞానద్వారా పునరావృత్తిరహితశాశ్వతపదలాభం చేత్యుక్తం త  
త్పర్య మస్యాఉపనిషదః క్రమముక్తౌ విజ్ఞాయతే.

ఇతి సౌభాగ్యలక్ష్మ్యపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౧౦౧. సరస్వతీరహస్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



ఋగ్వేదే సరస్వతీరహస్యోపనిషది, సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషత్ప్రతిపాద్యబ్రహ్మవిద్యాయాః ప్రసాదేన సర్వోపనిషదర్థతాత్పర్యజ్ఞానవైశద్యసంపాదనాయ శ్రవణప్రవచన, మనన, నిదిధ్యాననోపయోగిశ్రద్ధామేధా ప్రజ్ఞాధారణా సంపత్తయేచ వాగ్దేవతావైఖర్యాత్తికాచిచ్ఛక్తిరేవ ప్రాప్త్యే దశభిర్ద్విత్యైః తేషాం మంత్రాణాం ప్రణోదేవీత్యాదికానాం దశానాంచ ప్రత్యేకం ఋషి చ్ఛందో దేవతా బీజ శక్తి కీలక న్యాస ధ్యానోపాసన ఫలా న్యుక్తాని. ఆశ్వలాయనోక్తా దశశ్లోకేచ వివృతా బ్రహ్మవిద్యా వైశద్యానంతరః సత్యేవాభాతి చిచ్ఛాయాదర్పణే ప్రతిబింబవత్. “అస్తిభాతి ప్రియం రూపం నామ చే త్యంశపంచకమ్, ఆద్యత్రయం బ్రహ్మరూపం జగద్రూపం తతోఽద్యయమ్. ఉపేక్ష్యనామరూపే ద్వే సచ్చిదానందతత్పరః.” ఇత్యాదిగ్రంథేన “మయిజీవత్వ మిశత్వం కల్పితం వస్తుతోనహి” త్యాద్యంతేన ద్వైతాభావోపలక్షితం బ్రహ్మైవ ప్రతిపాదితమితి శాంకరదర్శనే తాత్పర్యనిర్వివాదం.

ఇతి సరస్వతీరహస్యోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



౧౦౨. బహ్వృచోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

ఋగ్వేదే బహ్వృచోపనిషది “ఓం దేవీహ్యేకాగ్ర ఆసీత్” ఇత్యారభ్య శాక్తేః బ్రహ్మరూపాదిభిః కామకళాబలేన జగత్సృష్టి మభిధాయ దేవిప్రసాదేన స్వజ్ఞప్తిరూపాయాం బ్రహ్మసంవిత్తైసత్త్వాం పంచభేదప్రహణేన మహావశ్యచతుష్టయార్థ సిద్ధ్యతీతి త్రిపురసుందరివిద్యా లలితావిద్యా పంచదశాక్షరీవిద్యా షోడశీవిద్యా బాలాదిసరస్వత్యంతాః బ్రహ్మనందకలాద్యాః అష్టాదశశమహావిద్యా సుసూచితాః సర్వాసాం బ్రహ్మవిద్యానాం ప్రణవవిద్యాయా ముపసంహరశ్చ దర్శితి ఇతి అస్యా ఉపనిషదః శుద్ధశక్త్యద్వైతే తాత్పర్యం పర్యవసన్నమితి శాంకరదర్శనమేవైతత్.

ఇతి బహ్వృచోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

౧౦౮. ముక్తికోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.



శుక్లయజుర్వేదగతాయాం ముక్తికోపనిషది రామేణ హనూ  
మతే సర్వోపనిషదర్థ ఉపదిష్టత్యాఖ్యాయీకా విద్యా స్తుత్యర్థా.  
తత్ర అష్టోత్తరశతోపనిషన్నామాసి, తత్రద్వేదాంతశాఖాః; తత్రచ్చాం  
తయశ్చకథితాః, అధికారిచ నిరుక్తః. ఋగ్వేదశాఖాసు దశసంఖ్యాకాః.  
ఐతరేయాద్యాః, శుక్లయజుర్వేదశాఖాసు ఈశాదాస్యాద్యాః ఏకోన. విం  
శతసంఖ్యాకాః, శృష్టయజుశ్శాఖాసు కిరవల్లాద్యాః ద్వాత్రింశత్సంఖ్యా  
కాః, సామశాఖాసుశలవకారి బ్రాహ్మణోపనిషదాయః షోడశసంఖ్యా  
కాః, ఆధర్వణశాఖాసు ప్రశ్నోపనిషదాయః ఏకత్రింశత్సంఖ్యాకాః;  
ఆహత్యవప మష్టోత్తరశతముపనిషదః వేదాంతశాస్త్రస్య సర్వస్యమూలప్ర  
మాణమభిహితాః; ఫల మాసాం పురుషస్య ఉపాధివినిర్ముక్తఘటాకాశవ  
త్ప్రారబ్ధక్షయో ద్విదేహముక్తిః. జీవన్ముక్తి విదేహముక్త్యోః అష్టోత్తరశ  
తోపనిషదః ప్రమాణమ్. కర్తృత్వాది దుఃఖనిన్మత్తిద్వారా నిత్యానం  
దావాప్తిః ప్రయోజనమ్. తచ్చ పురుషప్రయత్నసాధ్యమ్. యథా పుత్ర  
కామేష్టినా పుత్రం, వాణిజ్యాదినా వీత్రం జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గం, తథా  
పురుషప్రయత్నసాధ్యవేదాంతశ్రవణాదిజనిత సమాధినా జీవన్ముక్త్యాదికం  
ప్రాప్నోతి; సర్వవాసనాక్షయతో. ఇత్యదివాక్యైః సర్వవేదాంతసారో  
వివృతః ఉపదిష్టం చోపదేష్టన్యం యావదపేక్షింతం పర్యాప్తంచ అష్టో  
త్తరశతోపనిషదభ్యాసే అశక్తస్య ద్వాత్రింశదుపనిషద ఏవాలమ్;  
తత్రాప్యశక్తస్య దశోపనిషదఏవాలమ్. తత్రా ప్యశక్తస్య మాండ్వాక్య  
మేకమేవాలమ్. తత్రా ప్యశక్తస్య మహావాక్యసతుష్టయ మలమ్;  
తత్రా ప్యశక్తస్య సామవేదమహావాక్య మితి సారసారసారం సంక్షిప్త  
సంగ్రహేణ జ్ఞేయమ్. ఉపనిష దేహాచ శాంకరదర్శనే నిరూఢ తాత్ప  
ర్యవతీతి జ్ఞాయతే.

అష్టోత్తరశతానాం తు ప్రోక్తోపనిషదా మయమ్,  
మూలవాక్యైర్జ్ఞానాయమాసస్తాత్పర్యార్థోమయేతితి.

తేన ప్రీణాతు భగవాన్భాష్యకాగో జగద్గురుః,  
శంకర శృంకర స్సాతౌ ద్వాస్సతాత్పర్యబోధకః.

ఇతి ముక్తికోపనిషత్తాత్పర్యార్థవిషయసంగ్రహః.

నారాయణోపనిషత్తాత్పర్యార్థసంగ్రహః.



తైత్తిరీయశాఖాయాం ఆరణ్యకే ఖలకాండే నారాయణీయా  
యాజ్ఞ కృపనిషత్ 'అంభస్యపారే' త్యాదికా బ్రహ్మణో మహిమా నమి  
త్యంతా అశీత్యనువాకాత్తి కా శ్రోత్రీయాణాం వేదపాఠేదృశ్యతే అత్ర  
"ఆదిత్యోవా ఏషవతన్తండలం" ఇత్యాదినా ఉపాసన మభిహితమ్.  
"భూ రన్నమగ్నయే పృథివ్యైస్వాపే" త్యాదినా కర్తాణ్యభిహితాని.  
తత్ర కర్తృణాం బాహుళ్యాత్ యాజ్ఞాకీ త్యుచ్యతే. ఉపక్రమే బ్రహ్మ  
తత్త్వాభిధానాత్ ఉపసంహారేచ బ్రహ్మజ్ఞానసాధనానాం సత్త్వాదీనాం  
సన్నానసంతానా మభిధానాత్ ఉపనిషది త్యుచ్యతే. దేశవిశేషేషు  
తదీయ పాఠసంప్రదాయః ద్రవిడానాం చతుష్టప్యనువాకపాఠః; ఆం  
ధ్రాణాం అశీత్యనువాకపాఠః; కర్ణాటకేషు కేమాంచిత సప్తత్యనువా  
కపాఠః, అపరేషాంతు నవాశీత్యనువాకపాఠః. ఏవం బహువిధ ఉపల  
భ్యత ఇతి ఖలకాండ ఇత్యుక్తమ్.

ఇతి నారాయణోపనిషత్తాత్పర్యార్థ సమయసంగ్రహః.



'అంభస్య పారే' ఇత్యాదినా బ్రహ్మవిద్యా ప్రతిపాదితా. ఋత  
స్య సత్యస్య ప్రథమజాః ప్రథమకార్యభూతః ప్రజాపతిర్హిరణ్యగర్భః  
భూరాదీకలోకా భూతాని స, ణిదేహాః సర్వతో వ్యాప్య ఆత్మనాం  
స్వస్వరూపేణ తద్విషయకత్వజ్ఞానేన సత్యజ్ఞానాదిలక్షణం ఆత్మానం అభి  
సంబభూవ ఇతి బ్రహ్మవిద్యా ముక్త్యా అథ తత్ప్రాప్తిసాధనభూతాః సోపా  
ధిక బ్రహ్మధ్యానజపసన్నానాదికర్మాంగభూతా మంత్రాః పూర్వం కర్తృకాండే  
అనుక్తాః ఇహ ఖలకాండే అభిహితాః. తతః అరిష్టపరిహారాగ్రత్వేన  
జప్యః 'జాత౯వేదనేనునవామేత్యాదయో మంత్రా' ఉక్తాః, అథ జ్ఞాన  
ప్రతిపాదకకృత్స్న వేదాంతశాస్త్రప్రాప్తికామేన జప్యః 'యశ్చందసామృ  
షభ' ఇతిమత్రః. లబ్ధవేదానాం అవిస్తరణాయ జప్యో నమో బ్రహ్మనే  
మంత్రః. తతః మనస శ్చేంద్రియాణాంచ హ్యైకాగ్రం పరమం తపః  
ఇత్యుక్తమ్; జ్ఞానసాధనం ప్రశంసితం. విహితానుష్ఠానరూపం పుణ్యం  
చ తథా; నిషిద్ధాచరణవర్జితేన పుణ్యానుష్ఠానేన శుద్ధాంతఃకరణత్వం

పురుషస్య తత్త్వోపదేశార్హత్వం; అథ తత్త్వోపదేశః అణోరణీయాని  
 త్యాదినా ప్రతిపాదితః. సచ్చిదానందైశ్వరసః పరమేశ్వరః సర్వాభిప్రాయ  
 సత్వేన జగతః స్వరూపత్వాత్ అణుద్రవ్యావచ్ఛేదేన అణుత్వ  
 వాక్, మహద్భ్రష్ట్యావచ్ఛేదేన మహత్త్వవానివ వ్యవహీయతే ఉపా  
 సనార్థం; తతోఽప్యతిశయోన అణీయాః మహీయాంశ్చేతిస్తుతి రియం  
 ఇయత్తా జ్ఞానగోచరా. వస్తుతస్తు పరిమాణాదిగుణశూన్యం బ్రహ్మ తదే  
 వగుహాయాం దిహరపుండరీకాకాశే నిహితం అనుప్రవిష్ట మితి జీవసం  
 జ్ఞితం చైతన్యస్వరూపం బ్రహ్మణః జీవభావభావే అనాద్యవిద్యోపాధి  
 రితి 'అజామేకా' మిత్యాది కీర్తనం, సకర్తృణామత్యాదినా సన్నాత్యసం ప్రశ  
 న్య తస్యతదుపాసనే ముఖ్యాధికారః. తతోదహరోపాసనముక్తం; దహర  
 విద్యోపాస్యం పరబ్రహ్మ సత్యమ్; తచ్చ వ్యావహారికం పారమార్థికంచే  
 తిద్వివిధం; హిరణ్యగర్భాదిరూపం వ్యావహారికం సత్యం; తన్ని పారణేన  
 పారమార్థికం సత్యం; ప్రదర్శయితుంఋతగ్ం సత్యం పరంబ్రహ్మైత్యు  
 క్తం త ద్భ్రష్ట్యాభక్తానుగ్రహాయ ఉమామహేశ్వరాత్మకం పురుషదూ  
 పం భవతి. తత్ర దక్షిణే మహేశ్వరభాగే కృష్ణవర్ణః ఉమాభాగే వామే  
 పింగళవర్ణః సచయోగేన స్వకీయం రేతః బ్రహ్మరంభీ ధృత్వా ఊర్ధ్వ  
 రేతాఃభవతీ? త్రిణేత్రత్వాత్ విరూపాక్షః జగత్కరణత్వేన తస్య  
 సర్వజగదాత్మకాయ తస్యైపురుషాయనమస్కారోఽస్మిత్వపసితందహరో  
 పాసనం; ఏతేనశంకరనానాయణయో గభేరోపాసనముపదిష్టంభవతి.  
 అథ ఆదిత్యమండలే పరబ్రహ్మైవాపాసన ముచ్యతే "ఆదిత్యో  
 వావీష" ఇత్యాదినా తస్యైవ సర్వాత్మకత్వాదిగుణకత్వేనోపాసనం;  
 "ఆదిత్యోవైజ" ఇత్యాదినా ఉపాసనాయా మతేమర్థస్య "ఘృణిస్సూ  
 ర్య" ఇత్యాదిమంత్రజపః అనంతరం ఆదిత్యాద్యుపాధికం బ్రహ్మరుద్రా  
 ఖ్యం పార్వతీపతిత్వేన పుగాణేషు ప్రసిద్ధం. సవీవ సర్వజీవరూపేణ సర్వ  
 శరీరేషు ప్రవిష్టత్వాత్ తస్యైసర్వాత్మకాయ రుద్రాయ నమోఽస్మిత్వ  
 క్తం తస్యైవ ఉమావతయే. ఇత్యాదివిశేషణైః స్పష్టికరణం;  
 అథ చిత్తశుద్ధిహేతుని కర్తాణి ఐహికఫలకానిచ. మాధ్యాహ్నక సం  
 ధ్యానుష్ఠానాదికం గాయత్యావాహన ప్రాణాయామజపాదికం విపృతం  
 తతో భోజనాదా వపాంప్రాశనప్రాణాహత్యాది మంత్రాః; తతోత్ర



భోక్తుర్జీవస్య పరమేశ్వరరూపత్వానుసంధానహేతుః అంగుష్ఠమాత్ర ముంత్రః; తతో జీవాత్మనః ఈశ్వరేణ అభేదజ్ఞానం నైరంతర్యేణ సిద్ధం చేత్ బ్రహ్మప్రాప్తిసాధనం భవతి. తచ్చ మేధాధీనమితి మేధాభిమాని దేవతాప్రార్థనం మేధాప్రదానాయ ఇంద్రియాభిమానినాం ఇంద్రాదీ నాం ప్రార్థనం; మేధావినః పురుషస్య జ్ఞానోత్పాదనాయమహాదేవసం బంధిషు పంచవక్త్రేషు పశ్చిమాదిముఖముద్రీనాం ప్రత్యేకం ప్రార్థ నమ్. అథజ్ఞానప్రతిబంధక బ్రహ్మసాత్వాది పాపనివృత్తిహేతవఃత్రిసుపర్ణ నామకా మంత్రాః. తతో మహాపాతకప్రాయశ్చిత్తమంత్రాః. ఇత్యాది కం ప్రతిపాదితం విజ్ఞాయతే.

జ్ఞానప్రతిబంధక మహాపాతకోపపాతక పరిహారే జ్ఞానయోగ్య తాలక్షణం శుద్ధి ముక్త్యా యోగ్యస్య పురుషస్య అపేక్షితేషు జ్ఞాన సాధనేషు సన్న్యాసస్య నిరతిశయోత్కర్షం వక్తుం సత్యాదీన్యేకా దశోత్కృష్టసాధనాని ప్రతియోగిత్యే నోక్తాని. తతో ద్వాదశం సాధ నం “న్యాసఇత్యాపహర్షనీషిణ” ఇత్యాదినోక్తమ్. తమేవ సన్న్యాసం స్తోత్రం తత్ప్రార్థనస్య హరణ్యగర్భస్య స్వరూపం ప్రపంచితమ్ “బ్రహ్మ విశ్వ” ఇత్యాదినా. హిరణ్యగర్భావయవస్య సంవత్సరస్య మాహా త్వ్యం దర్శితం “సంవత్సరోఽసా” విత్యాదినా యథోక్తం సన్న్యాస మేవ స్తోత్రం తేన సన్న్యాసేన ప్రాప్తతత్త్వజ్ఞానం పురుషం ప్రశంసతి “సవావీషపురుష” ఇత్యాదికా శ్రుతిః. తస్యపంచధాఽవస్థితశ్చ “భూ తాత్తా చేంద్రియాత్తాచ ప్రధానాత్తా తథా భవాః”. ఆత్తాచ పర మాత్తాచ త్వమేకః పంచధా స్థితః ఇతి పౌరాణికం సర్వం జగదిదం బ్రహ్మస్వరూపేణ పురుషేణ సూత్రే మణిగణాఽవ వ్యాప్తమ్. ఇథం వివి దిషా పూర్వకం, సన్న్యాసానంతరం జ్ఞానయుక్తం పురుషం ప్రశస్య “జ్ఞాత్యాతమేవ” మిత్యాదినా జ్ఞానఫలం దర్శితమ్. సన్న్యాసా దూ ర్థ్యం ప్రణవేనాత్మని సమాధిర్విధేయః. తస్మిన్ సమాధౌ విఘ్నపరి హారార్థం ఆదావంతర్యామిణః సర్వకారణత్వేన స్తుతిర్దర్శితా “వసు రణోవిభూరసీ” త్యాదినా. తత స్సమాధి ర్విహితః “ఓమిత్యాత్తా నం యుంజీతే” త్యాదినా. యథోక్తప్రణవసమాధిజనితస్య తత్త్వవేద

బ్రహ్మసూత్రాణాం సమాసోపనిషత్తాత్పర్యసంగ్రహః. ౧౧౫

సస్య య ఏవంవేద బ్రహ్మణో మహిమాన మాప్నోతీతి విదేహకైవ  
ల్యందర్శితమ్.

ఇయ ముపనిషత్ సర్వాత్తనా శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదదర్శ  
నమేవానుగృహ్యతీతి శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతేఽస్యా స్తాత్పర్య మబాధి  
తమ్. పురుషసూక్తతాత్పర్యంతం ఏకయోపనిషదైవ ప్రాజ్ఞురుక్త మితి  
స పుథగ్వక్తవ్యమ్.

దశోపనిషదా మేష ముఖ్యతాత్పర్యసంగ్రహః,  
వచనై ర్భాష్యకారోక్తై ర్నిర్దిష్టహి మయేఽఽతః.

బ్రహ్మమ్యపనిషద్గూఢ తాత్పర్యం మూలగైః పదైః,  
గురుప్రసాదా ద్విజ్ఞాతం యన్తయా తదిహేరితమ్.

అంతర్యామివికల్పైస్తు తదర్థే భిన్నతాం గతే,  
ఉపక్రమాదిభి ర్లింగై రద్వైతం దర్శితం ముహుః.

నబిభేషి పురోభాగీ నిందతీతి కదాచన,

గుణగ్రహణశీలా యే తుష్యంత్యితిమతి ర్నమ  
క్షీరాబ్ధిశాయినః కించిత్ క్షీరనై వేద్యకల్పనమ్,  
యద్వద్భాష్యవిదా మేతదల్పజ్ఞస్య వచో మమ.

బ్రహ్మ తుష్యతు మద్వాక్యై ర్వేదై ర్భాష్యైశ్చ యత్ స్తుతం,  
అమరై రర్చిత శ్శంభు ర్నకిం బుభుక పూజితః?

ఓంకార శ్చాథ శబ్దశ్చ ద్వా వేతో బ్రహ్మణః పురా, కంతం  
భిత్వా వినిర్యాతో తస్మా న్తాంగభికా పుభాః. అశుభాని నిరాచక్షే  
తనోతి శుభసంతతిం, స్మృతిమాత్రేణ యత్పుంసాం బ్రహ్మ తన్తంగ  
శం స్మృతమ్. అతికల్యాణరూపత్వాత్ నిత్యకల్యాణసంశ్రయాత్.  
స్తర్మణాం పరదత్వాచ్చ బ్రహ్మ తన్తంగశం పరమ్.

సర్వోపనిషదర్థనిర్ణాయకానాం

బ్రహ్మసూత్రాణాం సమాసేన తాత్పర్యసంగ్రహః.

సర్వజ్ఞేన భగవతా వేదవ్యాసేన సర్వోపనిషదర్థ నిర్ణాయకాని  
బ్రహ్మసూత్రాణి లోకానుగ్రహార్థం ప్రణీతాని. తత్ప్రధానాయా శ్చత్వా

రః, ప్రత్యుభయం చ త్వా రః పాదా విభక్తాః; షోడశకలః పురుషః  
 షోడశపదపర్యాప్తే శారీరకమీమాంసాభ్యో వేదాంతశాస్త్రే పంచమ  
 చాశదధికపంచశతసూత్రాణి వర్తంతే; తైశ్చ ద్విసవత్పుత్రరశతాధికర  
 ణాని ప్రకాశితాని. తత్త ప్రథమాధ్యాయే సర్వేషాం వేదాంతవాక్యా  
 నాం బ్రహ్మతాత్పర్యేణ పర్యవసాన మవగమ్యతే; ద్వితీయాధ్యాయే సం  
 భావితవిరోధపరిహారః; తృతీయాధ్యాయే విద్యాసాధననిర్ణయః; చతు  
 ర్థాధ్యాయే ఫలనిర్ణయశ్చ సిద్ధ్యతి. తత్త ప్రథమాధ్యాయ ప్రథమ  
 పాదేసర్వజ్ఞత్వాదిస్పష్టబ్రహ్మలింగకవాక్యాన్వేకాదశాధికరణైః విచారి  
 తాని. ద్వితీయపాదే అస్పష్టబ్రహ్మలింగత్వేనతి ఉపాస్యవిషయాణి  
 వాక్యాని నిష్టాధికరణైః చింతితాని. తృతీయపాదే అస్పష్టబ్రహ్మలింగ  
 త్వేనతి జ్ఞేయబ్రహ్మ విషయవాక్యాని చతుర్దశాధికరణైః ర్విచారితాని,  
 చతుర్థపాదే అవ్యక్తపదం అజాపదం చేత్యేవమాదికం సందిగ్ధపదకదం  
 బం అష్టాధికరణైః ర్వ్యచారి. ఏషసమన్వయాధ్యాయః. అథావిరోధా  
 భ్యో ద్వితీయాధ్యాయే ప్రథమపాదే సాంఖ్యయోగ కాణాదాదిస్త్రుతిభిః  
 సాంఖ్యాది ప్రయుక్తశక్తైశ్చ విరోధో వేదాంతసమన్వయస్య త్రయో  
 దశభి రధికరణైః పర్యహరి, ద్వితీయపాదే సాంఖ్యాదిమతానాం దుష్ట  
 త్వం అప్తభి రధికరణైః ప్రాదర్శి, తృతీయపాదే పూర్వభాగేన పంచ  
 మహాభూతశ్రుతీనాం ఉత్తరభాగేన జీవశ్రుతీనాంచ సప్తదశభి రధికరణైః  
 ర్విరోధః పరిహృతః, చతుర్థపాదే లింగశరీరశ్రుతీనాం పరస్పరవిరోధః  
 నవభి రధికరణైః పరిహృతః. తృతీయే సాధనాధ్యాయే ప్రథమపాదే  
 జీవస్య పరలోకగమనాగమనే విచార్య వడ్ద్భి రధికరణైః ద్వైరాగ్యం  
 న్యరూపి ద్వితీయపాదే పూర్వభాగేన త్వింపదార్థః ఉత్తరభాగేన తత్పు  
 దార్థశ్చ అప్తభి రధికరణైః శ్లోధితః, తృతీయపాదే సగుణవిద్యాను  
 గుణోపసంహారః నిర్గుణే బ్రహ్మణి అపునరుక్త పదోపసంహారశ్చ వత్తిం  
 శదధికరణైః ర్విరూపితః. చతుర్థపాదే నిర్గుణజ్ఞానస్య బహిరంగసాధన  
 భూతాని ఆశ్రమధర్మయజ్ఞాదీని అంతరంగసాధనభూతాని శమదమ  
 శ్రవణమనన నిదిధ్యాసనాదీనిచ నిరూపితాని సప్తదశభి రధికరణైః.  
 చతుర్థే ఫలాధ్యాయే ప్రథమపాదే శ్రవణాదీనా మాప్యత్యై నిర్గుణం,  
 ఉపాసనయా సగుణంవా బ్రహ్మ సాక్షాత్కృత్య పుణ్యపాపశేపవిनाశ

లక్షణా జీవన్ముక్తి రభ్యధాయి చతుర్దశభి రధికరణైః. ద్వితీయపాదే మ్రియమాణ స్యాత్కృంతిప్రకార ఏకాదశభి రధికరణై రభిహితః. తృతీయపాదే సగుణబ్రహ్మవిదోమృత స్యాత్తరమాగ్లోఽభిహిత వృద్ధిరధికరణైః, చతుర్థపాదే పూర్వభాగేన విదేశాకై వల్యముక్తిః ఉత్తరభాగేన సగుణబ్రహ్మవిదః బ్రహ్మలోకస్థితశ్చ సప్తభి రధికరణై ర్నిరూపితేతి శాస్త్రం సమాప్తమ్.

తత్రాణా సచ్చిదానందాత్మనః కుత స్సంసారశోకమగ్నత్వ మిత్యాలోచ్య అధ్యాసో జ్ఞాతవ్యః. ఆత్మనాత్మ వివేకంజ్ఞానమేవ యతో భవత్యర్థవత్, రజతేదమంశయో రివ తయో రైక్యం యుజ్యతే. తద్వ ద్యుష్మదస్త్వప్రితీతిగోచరయోః విషయవిషయిణోః తమః ప్రకాశన ద్విరుద్ధస్వభావయోః తద్ధర్మాణాంచ అనాద్యజ్ఞానపిఙ్మంభితేన పరస్పరాః వేకేన విషయిణి చిదాత్మకే విషయస్య తద్ధర్మాణాంచ అధ్యాసో మిథ్యేతి భవతిం యుజ్యతే, మిథ్యాజ్ఞానప్రసంజితోహి నైసర్గిక లోకవ్యవహరః. శాస్త్రీయోఽపి అసంసార్యాత్మ తత్త్వ మవిదిత్వా ప్రవర్తతే; నిర్ధర్మిక స్యాత్మనః కర్తృత్వభోక్తృత్వాదిధర్మః అధ్యాస ప్రయుక్తవేద ఆత్మజ్ఞానవినాశ్యత్వాత్ మిథ్యాభూతః, తస్య సర్వాసర్థ మూలస్యాధ్యాసస్య అపవాదేన హనాత్ బ్రహ్మజ్ఞేకవిద్యా ప్రతిఃకర్తయే సర్వేషాం వేదాంతానా మారంభితి దర్శయంతి బ్రహ్మసూత్రాణితి విజ్ఞాయతే.

సూత్రాణాం అతిప్రాజ్ఞవిషయత్వాత్ భాష్యకారాదిభిః ప్రపంచితార్థక త్వేఽపి సంక్షేపతః పృత్తికారైః వివృతాని తత్రాప్యనధికారిణాం మందబుద్ధీనా మనుగ్రహాయ అధికరణరత్నమాలాదిభిః సమాసేన వ్యాఖ్యాతాని, తత్ర ఏకైక మధికరణం వచావయమ్. విషయస్సందేహ స్సంగతిః పూర్వపక్ష సిద్ధాంత శ్చేతి వంచావయవాః. శాస్త్రపరిపాద్యం అధ్యాయప్రతిపాద్యం పాదప్రతిపాద్యంచ, అర్థమనుసృత్య శాస్త్రసంగతిః అధ్యాయసంగతిః పాదసంగతిశ్చేతి సంగతయ ఊహ్యః. పూర్వాధికరణే స్మృతస్యార్థస్య ఉత్తరాధికరణే ప్రతిపాదనం ప్రసంగసంగతిః, ఆక్షేపసంగతిః, దృష్టాంతసంగతిః, ప్రత్యు

దాహరణసంగతిః, ఇత్యాదికాః అవాంతరసంగతయః అనేకభాభి  
ద్యంతే, ఇత్యాదికం బహు జ్ఞాతవ్యమ్, ఇదం శాస్త్ర మారంభణీయమ్  
విషయప్రయోజనయో స్పద్యావాత్, శ్రుత్యహం ప్రత్యయయోః;  
విప్రతిపత్త్యా బ్రహ్మత్వపస్తునందిగ్ధమ్. అయ మాత్మాబ్రహ్మేతి శ్రుతిః  
అసంగం బ్రహ్మ ఆత్మత్వేనోపదిశతి. అహం మనుష్యఇత్యాద్యహం  
బుద్ధిః దేహాదితా దాత్మేనాత్మానం గృహ్లాతీతి నందిగ్ధంవస్తు. తన్ని  
శ్చయేన ముక్తిలక్షణం ప్రయోజనం శ్రుత్యా విద్యదనుభవేనచ  
ప్రసిద్ధమ్. తస్మా ద్వేదాంతవాక్యవిచారముఖేన విచారణీయంబ్రహ్మేతి  
శాస్త్ర మారంభమ్. విచారితేనతి ఆయమాత్మా బ్రహ్మేవేతిఅద్యై  
తం సిద్ధ్యతి తథా చ చతుర్థాధ్యాయప్రథమపాదే ద్వితీయే ఆత్మోపాస  
నాకరణే “ఆత్మేతితూపగచ్ఛంతి గ్రాహయంతిచ” ఇతి బ్రహ్మసూ  
త్రేణచ నిర్ధారితమితి. ఏవం ప్రకారేణ సర్వస్య శాస్త్రస్య బ్రహ్మణి సమ  
స్వయస్సిద్ధ్యతీతి.

ఇతి బ్రహ్మసూత్రాణాం సమాసతః తాత్పర్యాత్కసంగ్రహేఽపిసారాంశ ఉక్తః.

ఓంతత్సత్.

మహావాక్యరత్నావళిచోప నిషదేవేతి శివమ్,



భగవద్గీతాతాత్పర్యవిషయసంగ్రహః.

“ నారాయణః పరోవ్యక్తా దండ మవ్యక్తసంభవం,” ఇతిక్ర  
మేణ భగవా న్వాసుదేవః సృష్ట్యేదం జగత్ తస్య స్థితిం చికి  
ర్షుః మరీచ్యాదీన్ప్రతిధర్తుం, సనకాదీన్విస్మృతిధర్తుంచ, గ్రాహయిత్వా  
స్వయం ధర్తు నేతు రాసీత్. దీర్ఘేణ కాలేన అనుష్ఠాపత్మాణాం కామాది  
భిః అధర్మేణఅభిభూయమానే ధర్మే జగతః స్థితిం పిపాలయిషు ర్నారా  
యణః దేవక్యాం వసుదేవా తస్యింశేన సంభూతః లోకానుగ్రహయ.  
శోకమోహమగ్నం అర్జునం ధర్తద్యయం గ్రాహయామాస. తదిదం  
గీతాశాస్త్రం సర్వోపనిషత్సారభూతం విజ్ఞాయతే.

(అంతవంత ఇమే దేహా నిత్యస్యాక్తా శ్శరీరీణః, నాయం హంతి  
సహస్యతే, అజో నిత్యః స్థాణు రచలోఽయం సనాతనః; అవ్యక్తోఽయ

మచింత్యోఽయ మవికార్యోఽయ ముచ్యతే; తస్మా దేవం విద్విత్త్యేనం  
 నానుశోచితు మర్హసి.) — ఇత్యాదినా గ్రంథేన జీవత్వేన వ్యపది  
 ష్టస్య శారీరకస్యాత్మనః నిత్యత్వ సర్వగతత్వ స్థాణుత్వాచలత్వ సనా  
 తనత్వావ్యక్తత్వాచింత్యత్వావికార్యత్వాదీని బ్రహ్మలక్షణాని విహీ  
 తాని. ఏతాదృశ మేనం విదిత్వా “నానుశోచితు మర్హసి” ఇతి జీవ  
 స్వైర్యవ బ్రహ్మభావో నిర్దిష్టః జీవోఽయం గురూవదేశాత్ అసంగాత్  
 స్వరూపం విజ్ఞాయ శోక మోహసంసారా న్నుచ్యతఇతి ఫలితమ్. అవ్య  
 త్తాదీని భూతాని అవ్యక్తనిధనాన్యేవ — అవ్యక్తం బ్రహ్మ నారాయ  
 ణాఖ్య మవిద్యాశబలం జగత్సృష్ట్యా జీవస్వరూపేన స్వయమేవాను  
 ప్రవిశ్య జగదచేతయత్. తస్మాజగతోఽవ్యక్త మాది. ఏవ మంతేచ  
 ప్రళయే జగదవ్యక్తేప్రవిలీయతే. యథాచ సత్యవ్యక్తే సుషుప్తా  
 ప్రాజ్ఞో జీవ స్సంపద్యతే. అతఏవ “మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూత  
 స్సనాతనః; క్షేత్రజ్ఞంచాపి మాం విద్ధిసర్వక్షేత్రేషు భారత” ఇత్యుక్తమ్.  
 ఏతేన జీవబ్రహ్మణో రభేదవచ గీతాశాస్త్ర తాత్పర్యవిషయ ఇతి గురూ  
 వదేశాధిగమ్యోఽయమర్థః వేదాంత శాస్త్రానివరతశ్రవణమనసనిది  
 ధ్యాసనవ్యవసాయేన బుద్ధ్యా నిశ్చేతవ్యః కుతర్కం హిత్వా యుక్తి  
 వాదైః అవాదిభేదవాసనాదోషాత్ అవ్యవసాయినాం బుద్ధి రనేకాగ్రా  
 స్యాత్; అతఏవోక్తమ్ “వ్యవసాయాత్కి కా బుద్ధి రేకే హ కరునందన  
 బహుళాఖా హ్యనంతాశ్చ బుద్ధయోఽవ్యవసాయినామ్”! ఇతి. ఏవం  
 ఆత్మైకత్వజ్ఞానేన సంసారబంధనివృత్తి ర్భవతి. అతఉక్తం “జ్ఞానాగ్ని  
 స్సర్వకర్తాణి భస్మసాత్కురుతే తథా” ఇతి. జ్ఞానార్థమేవ యోగః  
 కర్మభక్తిరిత్యాది సాధనాన్యుక్తాని. బ్రహ్మాతిరక్తం నకించిదస్తి, అత  
 ఉక్తం “మత్తః పరతరం నాస్య త్కించి దస్తి ధనంజయ” ఇతి విభూ  
 తివిస్తరే అనిత్యం సవికారం జగత్ అహమేవేతి భగవతోక్తం తేన  
 అవికారిణః వికారిణశ్చ అభేదే విరోధపరిహారాయ అవికార్యాత్మ  
 సత్తా సతిరిక్తసత్తాకం సవికారం జగదితి జ్ఞాయతే. తేన జగతో  
 మిథ్యాత్వం సుప్రతిష్ఠితం. ఏతేన సత్యం జగదితి నశించాపకాశః సత్యవ  
 జ్జగదిత్యర్థ స్సోక్తత్వాత్ జగతి న్యావహారికసత్తాయాః వాచారంభణ  
 శ్రుత్యా దర్శితత్వాత్ స్వప్నగజాది దృష్టాంతముఖేన జగన్నిథ్యాత్వస్య

శ్రుత్యైవ వచనత ఉక్తత్వాత్; దైవాసురసుపద్విభాగయోగే అసత్యమప్రతిష్ఠం తేజగదాహు రసీశ్వరమితి ఆసురమతో పన్యాసేన వివక్షితా సత్యత్వస్య ఉపనిషదుపదిష్టజగన్నిభ్యా త్యాతిరిక్తత్వం సుప్తతర మవగమ్యతే. యతశ్చ న విద్యతే సత్యం యస్యేత్యసత్యమ్. నవిద్యతే ప్రతిష్ఠాయస్యేత్యప్రతిష్ఠం, నవిద్యతే ఈశ్వరో యస్యేత్యసీశ్వరం, ఇత్యాసురవాక్య స్యాద్ధో యుక్తః. అన్యథా ప్రాయపాతవిరోధ స్యాత్, బహుశ్రుతి వ్యాకోపశ్చ. ఉపనిషదుపదిష్టస్యజగదసత్యమితి వచనస్యతు నాసురవాక్యవద్బహువ్రీహిః; కిన్తు సత్యం నభవతి త్యసత్యమితి నశ్చమాన ఉచితః. బ్రహ్మనిష్ఠం సత్యత్వం త్రైకాలికాబాధ్యత్వరూపం; జగన్నిష్ఠం సత్యత్వంతు బ్రహ్మజ్ఞానేతరాబాధ్యత్వరూపమితి ఉపనిషదైవ వివేకోదర్శితః. ఏవం ఉపనిషత్సంప్రదాయ మవిదిత్వా బహుశ్రుతివిరోధం చాగణయంతః అసూయావేశేనైవ ద్వైతినః కేచిత్ స్వీయ మాసురత్వ మసన్తువానాః జగన్నిభ్య తిబ్రువతాం ఉపనిషద్రక్షితానామద్వైతినా మాసురత్వం కల్పయంతి. తచ్చ తదీయదురితదూషితకుదృష్టికల్పనామాత్ర మేవేతిధిక్. “త్రైగుణ్యవిషయావేదా” ఇతిసర్వవ్యవహారాశాం వ్యవహార్యాణాంచ మాయికత్వం ప్రతిపాదితమ్. అవ్యవహర్యంబ్రహ్మకమేవ నిష్టైగుణ్యం శ్రుతిసిద్ధమ్. “నిష్టైగుణ్యోభవద్జన” ఇతి భగవదుపదిష్టత్వేనజీవస్వరూపస్య అవ్యవహర్యసరమాత్తనైకత్వ ముపదిష్టం భవతి. ఇత్యాదివచనైః బ్రహ్మవిద్యాం ప్రతిపాద్య సర్వభూతాత్మభూతాత్మా సర్వాన్యసయోగీ బ్రహ్మవిద్యాం లభుం ముఖ్యాధికారీతి సర్వసంకల్పసన్నాప్తిసో విహితః. సమబుద్ధి ర్విశిష్యత, ఇత్యనేనతారతమ్యందూరతో నిరస్తమ్, కూటస్థవచనేననిర్లిపాత్తత్వంఖ్యాపితమ్. బ్రహ్మభూత కల్పమిత్యనేన బ్రహ్మభావ ఉక్తః. “మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయా మేతాం తరంతితే” ఇత్యత్రవివేకారస్య ఇతరవ్యవచ్ఛేదార్థకతయాద్వైతాభావోపలక్షితంబ్రహ్మ వివక్షితమ్. ‘నానుదేవస్సర్వమితి వచనేన జగతః ఆత్మాతిరిక్తస్వరూపంనాస్తీ త్యథో యుజ్యతే ‘జ్ఞానీత్యాత్మైవమేమతః’ ఇతి భగవదుక్త్యా జ్ఞానంజీవపరైక్యలాభప్రయోజకమవగమ్యతే. సర్వత్ర మత్పదేన చిదాత్మా విషయీ వివక్షితః

తః ఏవమేవఽతైకత్వం ప్రత్యక్షేణ విశ్వరూపదర్శనాదిద్వారా స్వరూపం ప్రత్యక్షతో గ్రాహయిత్వా “ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽర్జున తిష్ఠతి, తమేవ శరణం గచ్ఛ సర్వభావేన భారత” ఇత్యాదినా ప్రత్యక్షేణోపలబ్ధ మనధికారిణాం పారోక్ష్యేణాపి స్వరూపం గ్రాహయిత్వా తత్రాప్యశక్తానాం భక్తియోగముపదిశ్య మోక్షసన్నాసయోగే “సర్వధర్మై స్పృతిత్యజ్య మామేకం శరణం ప్రజే”తిసర్వసన్నాసపూర్వ కాత్మభజనం నిశ్చేయసనాధనం విహితమ్. సర్వభూతే ష్వేకభావ స్సాత్వికః నానాభావో రాజసఇతి చ వ్యాఖ్యాతమ్. ఏవంచ గీతాశాస్త్ర మిదం సర్వోపనిషత్సంవాదేన నైష్కర్మ్యసిద్ధి మధిగచ్ఛతీత్యుక్త్యా శుద్ధాద్వైతాత్తబోధే తాత్పర్యపదితి విజ్ఞాయతే, యే చాత్రసందిహతే తేహంశుతియుక్త్యనుభవై స్సంశయవిచ్ఛేదో భవతీతి నిష్కంటకమ్.

ఇతి గీతాతత్పర్యసంగ్రహః. బ్రహ్మసూత్రవదేతేనసక్యే వ్యాఖ్యాతాః  
ఇతిశిష్యః. ఓంతిత్తుత్.

జయతుజయతు శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతభాష్యం  
జయతుజయతు సాక్షాచ్ఛంకరో భాష్యకారః,  
జయతుజయతు వాచాం దేవతా శృంగపుర్యాం  
జయతుజయతు బోధ శ్శాంతదుర్భేదవాదః.

శ్రీబెంగుళూరుసిద్ధాంతిసుబ్రహ్మణ్యమనీషిణా,  
సర్వవేదాంతశాస్త్రస్య తాత్పర్యంకించిదీరితమ్.

ఇతి శ్రీమద్వేదవేదాంతన్యాయాదిపారీణానాం, జగన్నిత్యాత్మ వ్యవస్థాపకానాం, పృథుప్రథపురీ వెలనాడు బ్రహ్మశ్రీమద్వాసుదేవ శాస్త్రిణా మంత్రేవాసినా సిద్ధాంతి సుబ్రహ్మణ్యశర్మణోద్భవతః

సర్వోపనిషత్తత్వర్యాగసంగ్రహ సంపూర్ణః.





శ్లో. వాగీశాద్వా స్సుమనస స్సర్వాధానా ముపక్రమే,  
యం నత్వా కృతకృత్యాః స్స్వస్తి స్తన్నమామి గజాననమ్.



ముక్తికోపనిషదుక్తాష్టోత్తరశతోపనిషన్నామావళీసంగ్రహకారికా.

ఈశ కేన కథ త్ర శ్చ ముండ మాంధూక్యతిత్తిరిః, ఐతరేయంచ ఛాందోగ్యం బృహదారణ్యకంతథా. బ్రహ్మకైవల్య జాబాల శ్వేతాశ్వో మాగ్ స ఆరుణిః, గోఢీ నారాయణో మాగ్ సో బిందు నాద శిర శ్శిఖా. మైత్రేయణీ కాషీతక్షీ బృహజ్జాబాల తాపసి, కాలాగ్నిరుద్ర మైత్రేయీ సుబాల ఘృతమం త్రికా. సర్వసారం నిరాలంబగ్ రహస్యం వజ్రనూచికమ్, తేజోనాదధ్యానవిద్యా యోగతత్వాత్త బోధకమ్. పరివ్రా ట్రిశిఖీ సీతా చూడా నిర్వాణమండలమ్, దక్షిణాశరభగ్ స్కందం మహానారాయణా ద్వయమ్. రహస్యగ్ రామతపసం వాసుదేవంచ ముద్గలమ్, శాండిల్యం మైంగలం భీక్షు మహచ్ఛరీరకగ్ శిఖా. తురీయాతీతసన్యాసపరివ్రాజాక్షమాలికా, అవ్యక్తకాక్షరం పూర్ణానూర్యా త్కృత్యాత్మకుండికా. సావిత్రిత్యా పాశుపతం పరంబ్రహ్మవధూతకమ్, త్రిపురాతపసందేవీ త్రిపురాకరభావనా. హృదయం కుండలీ భస్మ రుద్రాక్షగణదర్శ నమ్, తారసార మహావాక్య పంచబ్రహ్మగ్నిహోత్రకమ్. గోపాలతపసం కృష్ణం యజ్ఞవల్క్యుం వరాహకమ్, శాట్యాయసి హయగ్రీవం దత్తాత్రేయంచ గారుడమ్, కలి జాబాలి సౌభాగ్య రహస్య ఋచ ముక్తికా, ఏవ మష్టోత్తరశతం భావనాత్రయ నాశనమ్. జ్ఞానవైరాగ్యదం పుగ్ సాం వాసనాత్రయనాశనమ్, పూర్వోత్తరేషు విహిత తత్త్వాన్ఘాంతిపుతస్సరమ్. వేదవిద్యా వ్రతస్నాతదేశికస్య ముఖాత్స్వయ మిత్యాది.

అష్టోత్తర శతోపనిషన్నామావళీ.

౧. వాజసనేయసంహితోపనిషత్ (ఈశావాస్య) పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.
౨. తలవకాశోపనిషత్ (కేన) సామవేదీయా, ఆప్యాయ స్త్వితి శాంతిః.
౩. కణోపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావప త్వితి శాంతిః.
౪. ప్రశ్నోపనిషత్, అధర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.

౫. మండూకోపనిషత్, అధర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణభి రితి శాంతిః.
౬. మండూకోపనిషత్, అధర్వవేదీయా, భద్రంకర్ణభి రితి శాంతిః.
౭. తైత్తిరీయోపనిషత్, యాజుర్వేదీయా, సహనావపత్వీతి శాంతిః.
౮. ఐతరేయోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాజ్నే మనసీ తి శాంతిః.
౯. ఛాన్దోగ్యోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్యీతి శాంతిః.
౧౦. బృహదారణ్యకోపనిషత్, కాణ్వశాఖా, పూర్ణమదత్తిశాంతిః.
౧౧. బ్రహ్మోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావపత్వీతిశాంతిః.
౧౨. కైషికీయోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావపత్వీతిశాంతిః.
౧౩. జాబాలోపనిషత్, వాజసనీయినీ, పూర్ణమదత్తిశాంతిః.
౧౪. శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావపత్వీతిశాంతిః.
౧౫. హంసోపనిషత్, వాజసనీయినీ, పూర్ణమదత్తిశాంతిః.
౧౬. ఆరుణికోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్యీతిశాంతిః.
౧౭. గర్భోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావపత్వీతిశాంతిః.
౧౮. నారాయణోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావపత్వీతిశాంతిః.
౧౯. పరమహంసోపనిషత్, వాజసనీయినీ, పూర్ణమదత్తిశాంతిః.
౨౦. అమృతబిందుపనిషత్, యాజుషీ, సహనావపత్వీతిశాంతిః.
౨౧. అమృతనారోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావపత్వీతిశాంతిః.
౨౨. అధర్వశిరోపనిషత్, అధర్వణీ, భద్రంకర్ణభిరితిశాంతిః.
౨౩. అధర్వశిరోపనిషత్, అధర్వణీ, భద్రంకర్ణభిరితిశాంతిః.
౨౪. మైత్రాయణ్యోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్యీతిశాంతిః.
౨౫. కాషీతకీబ్రాహ్మణోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాజ్నే మనసీతిశాంతిః.
౨౬. బృహజ్జాబాలోపనిషత్, అధర్వణీ, భద్రంకర్ణభిరితిశాంతిః.
౨౭. నృసింహతాపనీయోపనిషత్, అధర్వణీ, భద్రంకర్ణభిరితిశాంతిః.
౨౮. కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావపత్వీతిశాంతిః.
౨౯. మైత్రేయ్యోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్యీతిశాంతిః.
౩౦. సుబాలోపనిషత్, వాజసనీయినీ, పూర్ణమదత్తిశాంతిః.
౩౧. క్షురికోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావపత్వీతిశాంతిః.
౩౨. మంత్రీకోపనిషత్, వాజసనీయినీ, పూర్ణమదత్తిశాంతిః.
౩౩. సర్వసారోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావపత్వీతిశాంతిః.
౩౪. నిరాలంబోపనిషత్, వాజసనీయికా, పూర్ణమదత్తిశాంతిః.
౩౫. శుకరహస్యోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావపత్వీతిశాంతిః.

౩౬. వజ్రసూర్యుపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితిశాంతిః.  
 ౩౭. తేజోబిందూపనిషత్, యజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.  
 ౩౮. నాదబిందూపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాక్తేమనసీతిశాంతిః.  
 ౩౯. ధ్యానబిందూపనిషత్, యజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.  
 ౪౦. బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్, యజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.  
 ౪౧. యోగతత్వోపనిషత్, యజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.  
 ౪౨. ఆత్మబోధోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాక్తేమనసీతిశాంతిః.  
 ౪౩. నారదపరివ్రాజకోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.  
 ౪౪. త్రిభీబ్రాహ్మణోపనిషత్, వాజస సేయిసీ, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.  
 ౪౫. సీతోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.  
 ౪౬. యోగమాదామణ్యుపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితిశాంతిః,  
 ౪౭. నిర్వాణోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాక్తేమనసీతిశాంతిః.  
 ౪౮. మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.  
 ౪౯. దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవత్వితిశాంతిః.  
 ౫౦. శంభోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః,  
 ౫౧. స్కందోపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవత్వితిశాంతిః.  
 ౫౨. త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిః.  
 ౫౩. ఆద్యయతారోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.  
 ౫౪. రామరహస్యోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.  
 ౫౫. రామతాపనీయోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.  
 ౫౬. వాసుదేవోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితిశాంతిః.  
 ౫౭. మద్గలోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాక్తేమనసీతిశాంతిః.  
 ౫౮. శాండిల్యోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.  
 ౫౯. పైంగల్యోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.  
 ౬౦. భిక్షుణోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.  
 ౬౧. మహాోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితిశాంతిః.  
 ౬౨. శారీరకోపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవత్వితిశాంతిః.  
 ౬౩. యోగశిఖోపనిషత్, యజుర్వేదీయా, సహనావవత్వితిశాంతిః.  
 ౬౪. కురీయాతీతావధూతోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.  
 ౬౫. సన్నాస్యోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయన్త్వితిశాంతిః.  
 ౬౬. పరమహంసపరివ్రాజకోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.

౬౭. అక్షమాలికోపనిషత్, బుగ్వేదీయా, వాజ్శేమసనీతిశాంతిః.
౬౮. అక్యక్తోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్యితిశాంతిః,
౬౯. ఏకాక్షరోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౭౦. అన్నపూర్ణోపనిషత్, అధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౭౧. నూర్యోపనిషత్, అధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౭౨. అక్షుపనిషత్. యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౭౩. అభ్యాత్తోపనిషత్, వాజసనీయినీ, పూర్ణమద్యతిశాంతిః.
౭౪. కుండికోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్యితిశాంతిః.
౭౫. సాక్షిత్వపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్యితిశాంతిః.
౭౬. ఆత్మోపనిషత్, అధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౭౭. పాశుపతబ్రహ్మపనిషత్, అధర్వణీ, భద్రంకర్ణే భిరితిశాంతిః.
౭౮. వరబ్రహ్మోపనిషత్, అధర్వణీ, భద్రంకర్ణే భిరితిశాంతిః.
౭౯. అవధూతోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౮౦. త్రిపురాతాపిన్యపనిషత్, అధర్వణీ, భద్రంకర్ణే భిరితిశాంతిః.
౮౧. దేవ్యపనిషత్, అధర్వణీ, భద్రంకర్ణే భిరితిశాంతిః.
౮౨. త్రిపురోపనిషత్, బుగ్వేదీయా, వాజ్శేమసనీతిశాంతిః.
౮౩. కిలోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౮౪. భావనోపనిషత్, అధర్వణీ, భద్రంకర్ణే భిరితిశాంతిః.
౮౫. రుద్రమృదయోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౮౬. యోగకుండల్యుపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౮౭. భన్దజాబాలోపనిషత్, అధర్వణీ, భద్రంకర్ణే భిరితిశాంతిః.
౮౮. రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్, సామవేదీయా ఆప్యాయంత్యితిశాంతిః.
౮౯. గణపత్యుపనిషత్, అధర్వణీ, భద్రంకర్ణే భిరితిశాంతిః.
౯౦. దర్శనోపనిషత్, సామవేదీయా, ఆప్యాయంత్యితిశాంతిః.
౯౧. తారసారోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమద్యతిశాంతిః,
౯౨. మహావాక్యోపనిషత్, అధర్వణీ, భద్రంకర్ణే భిరితిశాంతిః.
౯౩. పంచబ్రహ్మోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః.
౯౪. ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావవత్వితిశాంతిః,
౯౫. గోపాలతపనోపనిషత్, అధర్వణీ, భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౯౬. కృష్ణోపనిషత్. అధర్వణీ. భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః.
౯౭. యాజ్ఞవల్క్యపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమద్యతిశాంతిః.

౯౮. వరాహోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావపత్వితిశాంతిః.

౯౯. శాట్యాయనీయోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమదఇతిశాంతిః.

౧౦౦. హయగ్రీవోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణభిరితిశాంతిః.

౧౦౧. దత్తాత్రేయోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణభిరితిశాంతిః.

౧౦౨. గారుడోపనిషత్, ఆధర్వణీ, భద్రంకర్ణభిరితిశాంతిః.

౧౦౩. కలిసంతరణోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావపత్వితిశాంతిః.

౧౦౪. జాబాల్యుపనిషత్, సామవేదీయా, ఆచార్యయంత్రితిశాంతిః.

౧౦౫. సౌభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాజ్ఞేయసీతిశాంతిః.

౧౦౬. సరస్వతీరహస్యోపనిషత్, యాజుషీ, సహనావపత్వితిశాంతిః.

౧౦౭. బహ్వుచోపనిషత్, ఋగ్వేదీయా, వాజ్ఞేయసీతిశాంతిః.

౧౦౮. ముక్తికోపనిషత్, శుక్లయజుర్వేదీయా, పూర్ణమద ఇతిశాంతిః.

ఇత్యష్టోత్తరశతోపనిషదః.



ఓంతత్సత్.

ఓంనమోబ్రహ్మవిద్యాసంప్రదాయ

కర్తృభ్యోవంశర్షిభ్యోనమోమహద్భ్యోనమోగురుభ్యః.

అష్టోత్తరశతోపనిషత్సు

వాజసనేయ సంహితోపనిషత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిఃఓమ్.

ఓం. పూర్ణ మదః పూర్ణమిదంపూర్ణా త్పుర్ణ ముదచ్యతే,

పూర్ణస్య పూర్ణమదాయ పూర్ణమే వావశిష్యతే.

ఓంశాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

౧. ఈశావాస్యోపనిషత్.

ఓమ్-ఈశావాస్య మిదగ్ సర్వం యతిః ఇచ్చ జగత్యాంజగత్, తేన త్యక్తేన భుజ్జీఢా మాగృధః కస్యస్విద్ధనమ్. ౧. కుర్వన్నే హేహ కర్తాణి జిజీవిషే చ్చతగ్నమాః, ఏవం త్వయి నాన్యథేతోఽస్తి కర్తలిష్యతే నరే. ౨. అసుర్యా నామతే లోకా అధేన తమసాఽఽవృతాః, తాగ్స్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛన్తి యేకే చాత్మహనో జనాః. ౩. అనేజదేకం మనసో జవీయో నైన ద్దేవా ఆఘ్నవన్ పూర్వమర్మత్, తద్ధావతోఽన్యా నశ్యేతి తిష్ఠత్తస్తి న్నహో మాతరిశ్వా దధాతి. ౪. తదే జతి తన్నైజతి తద్దూరే తద్వదన్తికే, తదస్తరస్య సర్వస్య తదు సర్వ స్యాస్య బాహ్యతః. ౫. యస్తు సర్వాణి భూతాన్యాత్మన్నే వాసుపశ్య తి, సర్వభూతేషు చాత్మానం తతో న విజగుప్సతే. ౬. యస్తి స్వర్వాణి భూతాని ఆత్మైవాభూ ద్విజానతః, తత్రకోమోహఃకశ్చోక ఏకత్వమను

పశ్యతః. ౭. సపర్యగా చుచ్చక్ర మకాయమన్తణ మస్మావిరగ్ శుద్ధ  
 మపాపవిధమ్, కవిర్నసీషీ పరిభూ స్వయమ్భూ ర్యాథాతభ్యతో  
 ౭థాక్ వ్యదథా చుచ్చత్వతీభ్య స్సమాభ్యః. ౮. అన్ధస్తమః ప్రవిశన్తి  
 యేఽవిద్యా ముపాసతే, తతో భూయథవ తే తమో యడ విద్యా  
 యాగ్ రతాః. ౯. అన్యదే వాహు ర్విద్యయాఽన్య దాహు రవిద్య  
 యా, ఇతి శుశ్రమ ధీరాణాం యేనస్త <sup>1</sup>ద్విచచక్షిరే. ౧౦. విద్యాం  
 చావిద్యాంచ యస్తద్వేదో భయగ్ సహ, అవిద్యయా మృత్యుం  
 తీర్త్వా విద్యయాఽమృతమశ్నుతే. ౧౧. అన్ధస్తమఃప్రవిశన్తియేఽ  
 సమ్భూతి ముపాసతే. తతో భూయథవ తే తమో యడ సమ్భూ  
 త్యాగ్ రతాః. ౧౨. అన్యదే వాహు స్సమ్భవా దన్య దాహు రస  
 మ్భవాత్, ఇతి శుశ్రమ ధీరాణాం యేనస్తద్విచచక్షిరే. ౧౩. సమ్భూ  
 తిశ్చ వినాశశ్చ యస్త ద్వేదోభయగ్ సహ, వినాశేన మృత్యునీర్త్వా  
 సమ్భూత్యాఽమృత మశ్నుతే. ౧౪. హిరణ్మయేన పాత్రేణ సశ్యస్యాపి  
 హితంముఖమ్, తత్త్వ మ్భూష న్నపావృణు సత్యధర్తాయ దృష్ట  
 యే. ౧౫. పూష న్నేకర్షేయమసూగ్యస్రాజాపత్యప్యూహ రక్షీ  
 సమూహ, తేజోయత్రే రూప జ్కల్యాణ తమత త్రేపశ్యామి యోఽ  
 సావసా పురుష స్సోఽహమస్మి. ౧౬. వాయురనిల మమృత మథేదం  
 భస్మాస్తగశరీరమ్, ఓం క్రతో స్తర కృతగ్ స్తర క్రతో స్తర కృతగ్  
 స్తర. ౧౭. అగ్నే నయ సుపథారాయే అస్తాక్ విశ్వాని దేవవయు  
 నాని విద్యాక్, యుయోధ్యస్త జ్జహురాణ మేనో భూయిష్ఠాంతే నమ  
 ఉక్తిం విధేమ. ౧౮. ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి వాజసనేయ సంహితోపనిషత్సమ్పూర్ణా.



## ౨. సామవేదీయ కేనోపనిషత్.

ఆప్యాయస్తు మమాంగాని వాక్పాణ శ్చక్షుశ్శ్రోత్ర మథో బల మిన్ద్రియాణి చ సర్వాణి సర్వం బ్రహ్మణోపనిషదం <sup>1</sup>మామా బ్రహ్మనిరాకుర్యాం మామా బ్రహ్మ నిరాకరో దనిరాకరణ మస్తస్వని రాకరణం మే అస్తు తదాత్మని రతే య ఉపనిషత్సు ధర్మాస్తే మయి సన్తుతే మయిసన్తు. ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తి.

ఓం. కేనేషితం పతతి ప్రేషితం మనఃకేన ప్రాణః ప్రథమఃప్రైతి యుక్తః, కేనేషితాం వాచ మిమాం వదన్తి చక్షుశ్శ్రోత్రం క ఉదేవో యనక్తి. ౧. శ్రోత్రస్య శ్రోత్రం మనసో మనో యద్వాచోహ వాచగ్ న ఉ ప్రాణస్య ప్రాణశ్చక్షుష శ్చక్షు రతిముచ్య భీరాః పీత్యాస్తా ల్లోకా దమృతా భవన్తి. ౨. న తత్ర చక్షు ర్గచ్ఛతి సవాగ్గచ్ఛతి నో మనో నవిద్మో న విజానీమో యథైతదనుశిష్యాదన్యదేవ తద్విదితా దథో అవిదితా దధి, ఇతి శుశ్రమ పూర్వేషాం యే న స్తద్వ్యాచ చక్షి కే. 3. యద్వాచానభ్యుదితం యేన వాగభ్యుద్యతే, తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౪. య స్తనసా నమనుతే యే నాహుర్మనోమతమ్, తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ము పాసతే. ౫. యచ్ఛక్తుషా నపశ్యతి యేన చక్షూగ్షి పశ్యతి, తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౬. యచ్ఛ్రోత్రేణ నశృణోతి యేన శ్రోత్ర మిదం శ్రుతం, తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౭. యత్ప్రాణేన సప్రాణితి యేన ప్రాణః ప్రణీయతే, తదేవ బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే. ౮.

ఇతి ప్రథమః ఖండః.

యది మన్యసే సువేదేతి దభ్రమేవాపి నూనం త్వం వేత్థ బ్రహ్మణో గూపమ్, యదస్య త్వం యదస్యచ దేవేష్వథ ను మి



మాంస్య మేవ తే మన్యేవిఽతమ్.౯. నాహం మన్యే సువేదేతి నో నవేదే  
తివేదచ, యో నస్తద్వేద తద్వేద నో నవేదేతి వేదచ. ౧౦. యస్యా  
మతం తస్యమతం మతం యస్య న వేద సః, అవిజ్ఞాతం విజానతాం  
విజ్ఞాత మవిజానతామ్. ౧౧. ప్రతిభోధ విదితం మత మమృతత్వంహి  
విస్తతే, ఆత్మనా విస్తతే వీర్యం విద్యయా విస్తతేఽమృతమ్. ౧౨.  
ఇహచేదవేదీ దధ సత్య మస్తి నచే దిహః వేదీ స్తహతీ వినష్టిః, భూ  
తేషు భూతేషు విచింత్యధీరాఃప్రేత్యాస్తాల్లోకా దమృతా భవన్తి.౧౩.

ఇతి ద్వితీయః ఖండః.

బ్రహ్మహ దేవేభ్యో విజగ్యే తస్యహ బ్రహ్మణో విజయే దే  
వాఅమహీయస్త త ఐతన్తాస్తాక మేవాయం విజయోఽస్తాకమేవాయం  
మహిమేతి. ౧౪. తద్దైవాం విజజ్ఞా తేభ్యో హసాద్దుర్భభావ త న్నవ్య  
జానస్త కిమిదం యత్ మితి. ౧౫. తేఽగ్ని మబురీషక జాతవేద ఏత  
ద్విజానీహి కిమేతద్యత్ మితి తథేతి. ౧౬. తదభ్యర్చవ త్త మభ్య  
వదత్ కోఽసీతి అగ్నిర్వాఽహ మస్తీత్యబ్రవీజ్జాతవేదా వా అహ  
మస్తీతి. ౧౭. <sup>1</sup>తస్మింస్తువై కిం వీర్య మిత్యవీదగ్ సర్వం దహేయం  
యదిదం పృథివ్యా మితి. ౧౮. తస్మై తృణం నిదధావేత ద్దహేతి తదు  
పప్రేయాయ సర్వజవేన తన్నశశాక దగ్ధం సతత ఏవ నివవృతే  
నైతదశకం విజ్ఞాతుం యదేతద్యత్ మితి. ౧౯. అథ వాయు మబురీ  
షక వాయవే తద్విజానీహి కిమేతద్యత్ మితి తథేతి. ౨౦. త  
దభ్యర్చవ త్తమభ్యవద త్కోఽసీతి వాయుర్వా అహ మస్తీత్య బ్రవీన్తా  
తరిత్వావా అహ మస్తీతి. ౨౧. తస్మిం స్త్వయి కిం వీర్య మిత్యవీదగ్  
సర్వ మాదదీయంయదిదం పృథివ్యామితి. ౨౨. తస్మై తృణం నిదధా  
వేత దాదత్సేతి త దుపప్రేయాయ సర్వ జవేన త న్నశశా కాదా

తుం సతత ఏవ నివవృతే నైతదశకం విజ్ఞాతుం యదేతద్యక్ష మితి  
౨౩. అథేంద్ర మబుగ్ధ స్వసువన్నేతద్విజానీహి కిమేతద్యక్షమితి  
తథేతి తదభ్యద్రవ త్తస్మాత్తిరోదధే. ౨౪. స తస్మి న్నైవాకాశేస్త్రి  
య మాజగామ బహుశోభమానా ముమాంహైనువతీం తాగ్ హేనా  
వాచ కి మేతద్యక్షమితి . ౨౫.

ఇతి తృతీయఃఖండః. ౩.

సా బ్రహ్మేతి మోవాచ బ్రహ్మణో వా ఏత ద్విజయే మహీ  
యధ్వ మితి తతోహైవ విదాంచకార బ్రహ్మేతి. ౨౬. తస్మా ద్వాప  
తే దేవా అతితరా మివాన్యా ద్దేవా యదగ్ని ర్వాయు రింద్ర  
1 స్తేహ్యేన న్నేదిప్తం పస్పర్శుస్తే హ్యేనత్. ప్రథమో విదాఞ్చకార  
బ్రహ్మేతి. ౨౭. తస్మాద్వా ఇన్ద్రోతితరా మివాన్యా దేవా  
సహ్యేన న్నేదిప్తం పస్పర్శ సహ్యేనత్ ప్రథమో విదాంచకార బ్రహ్మే  
తి. ౨౮. తస్యైష ఆదేశో యదేతద్విద్యుతోఽవ్యద్యుతదా ఇతితి  
న్యమిమిషదా ఇత్యధిదైవతమ్ . ౨౯. అథాధ్యాత్తం యదేతద్గచ్ఛతీవ  
చ మనోఽనేన చైతదుపస్సరత్యభీక్ష్ణం సజ్కల్పః. ౩౦. ఉద్ధతద్వనం  
నామతద్వన మిత్యూపాసితవ్యం స యఏతదేవం వేదాఽభిహౌసంసర్వాణి  
భూతాని సంవాఞ్చన్తి. ౩౧. ఉపనిషదం భో బ్రూహీ త్యుక్తాత ఉపని  
ష ద్బ్రూహీస్తాం వా వత ఉపనిషద మబ్రూమేతి. ౩.౨. తస్యై తపో  
దమకర్తేతి ప్రతిష్ఠా వేదాఃసర్వాఞ్గాని సత్య మాయతనమ్. ౩౩. యోవా  
ఏతా మేవం వేదాపహత్య పాప్తాన 3 మనస్తేస్యగ్నే లోకే జ్యేయేప్రతితి  
ష్ఠతిప్రతితిష్ఠతి. ౩౪. ఇతి చతుర్థఃఖండః. ఆప్యాయన్వితశాన్తిః.

ఇతి సామవేదీయతలవకారోపనిషత్ తృతీయా. ఓం తత్సత్.



### 3. యజుర్వేదీయకతోపనిషత్.

ప్రథమావస్థి.

ఓం. సహనావవతు, సహసౌభునక్తు, సహవీర్యంకరవావహై.

తేజస్వినావధీతమస్తు మా విద్విషావహై.

ఓం శాన్తిశాన్తిశాన్తిః.

ఓం. ఉశక్ హవై వాజశ్రవః సర్వవేద సద్దా, తస్యహనచి కే  
తానామపుత్రః. ౧. తగ్ హకుమారగ్ సంతం దక్షిణాసునీయమా  
నాసు శ్రద్ధావివేకసోఽమన్యత. ౨. పీతోదకాజగత్పూజాద్ధుద్ధోహాని  
రింద్రియాః, ఆనందానామతే లోకాస్తానగచ్ఛతిశాదదత్. ౩. సహో  
వాచపితరంతతకస్తైమాం దాస్యసీతి. ద్వితీయంతృతీయస్తగ్ హోవా  
చమృత్యవేత్వాదదామితి. ౪. బహూనామేమిప్రథమోబహూనా  
మేమిమధ్యమః, కిగ్ స్విద్యమస్య కర్తవ్యం యస్తయాఽద్య కరిష్యతి  
౫. అనువశ్య యథాపూర్వే ప్రతివశ్యతథా పరే, సస్యమివ మర్త్యః  
పచ్యతే సస్యమివా జాయతేపునః. ౬. వైశ్వానరః ప్రవిశత్యతిథిర్బ్రా  
హ్మణోగృహా, తస్యై తాగ్ శాన్తిం కుర్వన్తి హరవైవస్వతోదకమ్  
౭. ఆశాప్రతీక్షే సగ్గతిగ్ సూన్యతాం చేష్టాపూర్తే పుత్ర పశూగ్శ్చ  
సర్వా, ఏతద్వృక్షే. పురుషస్యాల్పమేధసో యస్యా నక్షత్రి వసతి  
బ్రాహ్మణో గృహే. ౮. తిస్రోరాత్రీ ర్యదవాత్సీ ర్గృహేమేఽనక్షత్రి  
బ్రహ్మన్ తిథిర్నమన్యః, నమస్తేఽస్తు బ్రహ్మ స్వస్తి మేఽస్తు తస్మాత్ప్రీతి  
త్రీ వరా వృణీష్వ. ౯. శాన్తసంకల్ప స్సమనా యథాస్యా ద్వి  
తమస్యర్గోతమో మాభిమృత్యో, త్వత్ప్రీత్యప్తం మాభివదే త్వీతీత  
ఏతత్ప్రీయాణాం ప్రథమంవరం వృణే. ౧౦. యథా పురస్తా ద్భవితా  
ప్రతీత బౌద్ధాలకి రామణిర్నప్రీత్యప్తః, పుణిగ్ రాత్రీ శ్చయితా ఏతమ  
స్యస్తాద్వందదృశివాక్ మృత్యుముఖా త్వీముక్తమ్. ౧౧. స్వర్గే లోకే  
సభయం కించనాస్తి సతత్ర త్వంనజరయా బిభేతి, ఉభే తీర్తాన్వశనా

యాపిపానే శోకాతిగో మోదతే స్వర్గలోకే. ౧౨. సత్వ మగ్నిగ్  
 స్వర్య మధ్యేషి మృత్యో ప్రబ్రాహి తగ్ శ్రద్ధధానాయ మహ్యామ్.  
 స్వర్గలోకా అమృతత్వం భజంత ఏత ద్ద్వితీయేన వృణే వరేణ. ౧౩.  
 ప్రతే బ్రహ్మ తదుమేనిభోధ స్వర్గ్యంఘ్ని న్నచికేతిప్రజానః,  
 అనంతలోకాస్తి మథో ప్రతిసాం విద్ధి<sup>1</sup>త్వమేనన్నిహితం గుహయామ్.  
 ౧౪. లోకాది మగ్నిం తమవాచ తస్మై యాగిష్టః కా యావతీ ర్వా  
 యథావా, సచాపి త త్ప్రత్యవద ద్యథోక్త మథాస్య మృత్యుః పున  
 రేవాహతుష్టః. ౧౫. తమబ్రహ్మ తీప్రియమాణో మహాత్మా వరం త  
 వేహద్య దదామి భూయః, తవైవ నామ్నా భవితా య మగ్నిః  
 సృజ్కాం చేమా మనేకరూపాం గృహ్ణణ. ౧౬. త్రిణాచికేత (త్రిభి  
 రేత్య సన్ని త్రికర్తృత్వ త్తరతి జన్తమృత్యుః, బ్రహ్మ జష్టందేవ మీద్యం  
 విదిత్వానిచామ్యేనూగ్ శాంతి మత్యస్తమేతి. ౧౭. త్రిణాచికేత  
 త్రయ మేత ద్విదిత్వా యవవం విద్వాగ్ శ్చినుతే నాచికేతమ్, సమృ  
 త్యుపాశాశ్చ పురతః ప్రణోద్య శోకాతిగో మోదతే స్వర్గలోకే. ౧౮.  
 ఏషతేఽగ్ని ర్నచికేత స్వర్గోయ మమ వృణీధాన్వితీయేన వరేణ. ఏత  
 మగ్నిం తవైవ ప్రవక్ష్యంతిజనా స స్త్రోతీయం పర న్నచికేతో వృణీష్వ  
 ౧౯. యేయం షేతేవిచికిత్సా మనుష్యే<sup>2</sup>స్తీత్యేకే నాయమస్తీతి చైకే  
 ఏత ద్విద్యా మనుశిష్టస్త్వయాహంవరాణా మేష వర స్త్రోతీయః. ౨౦.  
 దేవై రత్రాపివిచికిత్సంతం పురా నహిసువిజ్ఞేయ మణురేషధర్మః,  
 అన్యం పరం నచికేతో వృణీష్వ మామోపరోత్సీ రతి మా సృజై నమ్.  
 ౨౧. దేవై రత్రాపి విచికిత్సంతం కిల త్వచ్చ మృత్యో యన్నసువిజ్ఞే  
 యమాత్థ, వక్తాచాస్య త్వాదృగన్యో స లభ్యోనాన్యోపరస్తుల్యఏతస్య  
 కశ్చిత్ . ౨౨. శతాయుషః పుత్రపౌత్రాః పృణీష్వ బహూః పశూః  
 హస్తీ హిరణ్య మశ్వాః, భూమే ర్కహదాయతనం వృణీష్వస్వయంచ

జీవ శరదో యావదిచ్ఛసి. ౨౩. ఏతత్తుల్యం యదిమన్యసే వరం  
వృణీష్య విత్తం చిరజీవికాశ్చ, మహాభూమా నచికేతస్త్యమేధి కా  
మా నా న్వా కామభాజం కరోమి. ౨౪. యేయేకామా దుర్లభా  
మర్త్యలోకే సర్వాః కామాగ్శ్చస్తతః ప్రార్థయస్య, ఇమా రామా  
స్సరథా సుతూర్యా న హీదృశా లంభనీయా మనుష్యైః, ఆభి ర్తత్ప్ర  
త్తాభిః పరిచారయస్య నచికేతో మరణం మానుప్రాక్షీః. ౨౫. శో  
భావా మర్త్యస్య యద న్త కైతత్ సర్వేభ్యయాణాం జరయన్తి  
తేజః, ౨౬. నవితేన తర్పణీయో మనుష్యోలభస్యమహే విత్త మద్రాక్ష్య  
చేత్త్వా, జీవిష్యామో యావదీశిష్యసి త్వంవరస్తు మే వరణీయస్సవ. ౨౭.  
అజీర్యతా మనృతానా ముచేత్య జీర్యన్నర్త్యః క్వధః ప్రజా  
నక, అభిధ్యాయక్ వర్ణరతిప్రమోదాననతిహ్లేజీవితే కోరమేత. ౨౮.  
యస్మిన్నిదం విచికిత్సంతిమృత్యో యత్సామృతాయే మహా  
తిబ్రూహి నస్తత్, యోఽయం వరో గూఢ మనుప్రవిష్టో నాన్యం  
తస్మాన్నచికేతా వృణీతే. ౨౯.

### ద్వితీయావల్లి.

అన్య ఛేయోఽన్య దుతైవ ప్రేయ సై ఉభే నానాధేపురు  
షగ్సినితః! తయో శ్చేయ ఆదదానస్య సాధు భవతిహియతేఽర్థాద్య  
ఉ ప్రేయో వృణీతే. ౧. శ్రేయశ్చ ప్రేయశ్చ మనుష్య మేతస్తా సంపరి  
త్యవిదన్తి ధీరః, శ్రేయోహి ధీరోఽభిప్రేయసో వృణీతే ప్రేయో మం  
దో యోగక్షేమా ద్వృణీతే. ౨. సత్త్వం ప్రియాక్ ప్రియరూపాగ్శ్చ  
కామా నభిధ్యాయ స్నచికేతోఽత్యస్తాక్షీః, నైతాగ్సృజ్జ్కాం విత్తమ  
యా మవాప్తోయస్యాం మజ్జన్తి బహవోమనుష్యాః. ౩. దూర మేతే  
విపరీతే విఘాచీ అవిద్యా యాచ విద్యేతిజ్ఞాతా, విద్యా<sup>1</sup>భిప్సినంనచికే

తనం మన్యే న త్వా కామాబహవోలోలుపస్తః. ౪. అవిద్యాయా  
మస్తరే వర్తమానాః స్వయంధీరాః పండితం మన్యమానాః, దంద్ర  
మ్యమాణాః పరియంతి మూఢా అన్ధేనేవ నీయమానా యథాన్ధాః.  
౫. నసాంపరాయః ప్రతిభాతి బాలం ప్రమాద్యస్తం పితృమోహేన  
మూఢమ్, అయం లోకో నాస్తి పర ఇతి మానీ పునఃపున ర్వశ  
మాపద్యతే మే. ౬. శ్రవణాయాపి బహుభి ర్యోనలభ్యః శృణ్వంతోఽ  
పి బహవో య న్నవిద్యుః, ఆశ్చర్యో వక్తాకుశలోఽస్యలభ్యాఽఽశ్చర్యో  
జ్ఞాతా కుశలానుశిష్టః. ౭. న నరేణావరేణ ప్రోక్త ఏష సువిజ్ఞేయో బహు  
ధా చిత్త్యమానః, అసన్యప్రోక్తే గతి రత్ర నాప్యణీయాన్ హ్యతర్క్య  
మణు ప్రమాణాత్. ౮. నైషా తర్కేణ మతి రాపనేయా ప్రోక్తాఽన్యేనై  
వ సుజ్ఞానాయ ప్రిప్త, యాం స్వ మాపఃసత్యభృతి ర్భూతాసిత్యాదృక్షా  
భాయా న్నచికేతః ప్రప్తా. ౯. జానామ్యహగ్ శేవధి రిత్త్యనిత్త్యం నహ్య  
ధ్రువైః స్రావ్యతేహి ధ్రువం తత్, తతో మయా నాచికేత శ్చిత్తోఽగ్ని  
రనిత్యై ద్భివ్యైః స్రావ్యవానస్తి నిత్యమ్. ౧౦. కామస్యాప్తిం జగతః ప్రతి  
ష్ఠాం క్రతో రానస్త్య మభయస్య పారం, స్తామమహ దురు గాయం  
ప్రతిష్ఠాందృష్ట్యాధృత్యాధీరో నచికేతోఽత్యసాక్షీః. ౧౧. తందుర్దర్శం  
గూఢమనుప్రవిష్టం గుహాహితంగహ్వరేష్టంపురాణమ్, అధ్యాత్మయో  
గాధిగమేన దేవం మత్వాధీరో హర్ష శోకాబహుతి. ౧౨. ఏత చ్ఛృ  
త్వా సంపరిగృహ్యమర్త్యః <sup>1</sup>ప్రగృహ్యధర్మ్య మణుమేతమాప్య,  
సమోదతేమోదనీయగ్ హి, లభ్యా వివృతగ్ సద్గ సచికేతనం మన్యే.  
౧౩. అన్యత్ర ధర్మా దన్యత్రాధర్మాదన్యత్రా స్తాత్మతాకృతాత్, అన్య  
త్ర భూతా చ్ఛుభవ్యా చ్ఛయత్త <sup>2</sup>త్పశ్యతి తద్వద. ౧౪. సర్వే వేదా  
యత్పద మామనంతితపాగ్ సి సర్వాణిచ యద్వదంతి, యదిచ్ఛన్తో బ్ర  
హ్మచర్యంచరన్తితతేవదగ్ సంగ్రహేణబ్రవీమ్యామిత్యేతత్. ౧౫. ఏత  
ద్ధ్యేవాక్షరం బ్రహ్మ <sup>3</sup>ఏత దేవాక్షరం పరమ్, ఏత ద్యేవాక్షరం జ్ఞాత్వా

యో యదిచ్ఛతి తస్య తత్. ౧౬. ఏతదాలంబనగ్ శ్రేష్ఠ మేత దాలంబ సంపరమ్, ఏతదాలంబనం జ్ఞత్వా బ్రహ్మలోకే మహీయతే. ౧౭. సజాయతే మ్రియతే వా విపశ్చి న్నాయం కుతిశ్చి స్సబభువ కశ్చిత్, అజో నిశ్య శ్చాశ్వతోఽయంపుగాణో నహస్యతే హస్యమానే శిరిరే. ౧౮. హంతాచేన్ద్రస్యతేహంతుగ్ హత శ్చేన్ద్రస్యతే హతమ్, ఉభా తౌ సవిజానీతో నాయగ్ హంతి న హస్యతే. ౧౯. అణో రణీయాన్దహతో మహీయా నాత్మాస్య జంతో ర్నిహీతో గుహయామ్, తమ క్రతుః పశ్యతి వీతశోకో ధాతుః ప్రసాదాన్దహీమానమాత్మనః. ౨౦. ఆసీనో దూరం వ్రజతి శయానోయాతి సర్వతః, కస్తం మదామదం దేవంమదన్యోజ్ఞాతుమర్హతి. ౨౧. అశరీరగ్ శరీరే వ్యవవస్థేవ్యవస్థితమ్, మహాన్ద్రవిభు మాత్మానం మత్వాధీరో నశోచతి. ౨౨. నాయమాత్మా ప్రవచనేనలభ్యోన మేధయానబహునాశ్రుతేన, యమేవైషవృణుతే తేన లభ్య స్తస్యైష ఆత్మా<sup>1</sup>వృణుతే తనూగ్ స్వామ్. ౨౩. నావితోదుశ్చ రితా న్నాశానో నా సమాహితః, నాశాన్దమానసో వాపిప్రజ్ఞానేనైన మాఘ్నయాత్. ౨౪. యస్యబ్రహ్మచ క్షత్రంచ ఉభేధపతటదశివమ్, మృత్యుర్యహ్యపసేచనకణ్డతా వేద యత్ర సః. ౨౫.

### తృతీయావల్లి.

ఋతం పిబన్తా సుకృతస్య లోకే గుహం ప్రవిష్టౌ పరమే పరాధే, ఛాయాతపౌ బ్రహ్మవిదో వదన్తి పశ్చాన్నయో యేచ త్రిణాచికేతాః. ౧. య స్సేతు రిజానానా మక్షరం బ్రహ్మ యత్పరమ్, అభయం తీర్తిర్దత్తం పారం నాచికేతగ్ శకేమహి. ౨. ఆత్మానగ్ రథినం విద్ధి శరీరగ్ రథమేవతు, బుద్ధిన్తు సారథిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహమేవచ. ౩. ఇంద్రియాణి హయా నాహు ర్విషయాగ్స్తేషు గోచరాన్, ఆత్మేంద్రి

ద్రియమనోయుక్తం భోక్తే త్యాహు ర్హనీషిణః. ౪. య స్త్వవిజ్ఞానవా  
 న్భవత్యయుక్తేన మనసా సదా, తస్యేన్ద్రియాణ్యవశ్యాని దుష్టాశ్వా  
 ఇవ సారథేః. ౫. యస్తు విజ్ఞానవా న్భవతి యుక్తేన మనసా సదా,  
 తస్యేన్ద్రియాణి వశ్యాని నదశ్వా ఇవ సారథేః. ౬. య స్త్వవిజ్ఞాన  
 వాః భవత్యమనస్క స్సదాఽశుచిః, న స తత్పద మాప్నోతి సగ్  
 సారంచాధిగచ్ఛతి. ౭. యస్తు విజ్ఞానవా న్భవతి సమనస్క స్సదా  
 శుచిః, నతు తత్పద మాప్నోతి యస్తా ద్భూయో నజాయతే. ౮. విజ్ఞా  
 నసారధి ర్యస్తు మనః ప్రగ్రహవా న్నరః, సోఽధ్వనః పార మాప్నోతి  
 తద్విజ్ఞాః పరమం పదమ్. ౯. ఇంద్రియేభ్యః పరా వ్యాధా అర్థేభ్యశ్చ  
 పరం మనః, <sup>1</sup>మనసశ్చ పరా బుద్ధి ర్బుద్ధే రాత్తా మహా న్నరః. ౧౦.  
 మహతః పరమవ్యక్త మవ్యక్తౌ త్పురుషః పరిః, పురుషాన్నపరం  
 కించి త్సా కాష్టా నా పరా గతిః. ౧౧. ఏష సర్వేషు భూతేషు  
 గూఢోఽత్మా సప్రకాశతే, దృశ్యతే <sup>2</sup>త్వగ్గ్రియా బుద్ధ్యా సూక్ష్మ  
 యా సూక్ష్మదస్మిభిః. ౧౨. యచ్ఛే ద్వాజ్ఞనసీ ప్రాజ్ఞ స్తద్యచ్ఛే ద్వాన  
 ఆత్మని, జ్ఞానమాత్మని మహతి నికుచ్ఛే త్త ద్యచ్ఛే చ్చావై ఆత్మని. ౧౩.  
 ఉత్తిష్ఠత జాగ్రత ప్రాప్య పరాన్నిబోధత, తురస్య ధారా నిశితా దుర  
 త్యయా దుర్గం పథ స్త త్కనయో వదన్తి. ౧౪. అశబ్ద మస్పర్శ మరూ  
 ప మవ్యయం తథా రసం సిత్య మగన్ధవచ్ఛ యత్, అనాద్యనంతం  
 మహతః పరం ద్రువం నిచాయ్య తన్నృత్యముఖా త్రముచ్యతే. ౧౫.  
 నాచికేత ముపాఖ్యానం మృత్యుప్రాక్తగ్ సనాతనమ్, ఉక్త్వా శ్రుత్వాచ  
 మేధావీ బ్రహ్మలోకే యహీయతే. ౧౬. య ఇమం పరమం గుహ్యం  
 శ్రావయే ద్భృష్టా సంసది, ప్రయత శ్శ్రాద్ధకాలేవా తదానంతాయ  
 ల్పతే, తదానంతాయ కల్పత ఇతి. ఇతి తృతీయావల్లీ.

ఇతి ప్రథమోఽధ్యాయ స్సమాప్తః.



ద్వి తీ యో ౭ ధ్యా యః.

చతుర్థవల్లీ.

ఓం. పరాశ్చి ఖాని వ్యత్యుతస్త్వయంభూ స్తస్మా త్పరా జ్ఞశ్యతి  
 నాంతరాత్మక, కశ్చిద్ధీరః ప్రత్య గాత్తాన మైష దావృత్త చతు రమృ  
 తస్య మిచ్ఛక. ౧. పరాచః కామా నమయన్తి బాలా స్తే మృత్యో  
 ర్యన్తి వితతస్య పాశమ్, అథ ధీరా అమృతత్వం విదిత్వా ధ్రువ మధ్రువే  
 ప్సిహ న ప్రార్థయన్తే. ౨. యేన రూపం రసం గంధం శబ్దాన్ స్పర్శాన్  
 శ్చ మైథునాన్, ఏతేనైవ విజానాతి కిమత్ర పరిశిష్యతే, ఏతద్వైతత్.  
 ౩. స్వప్నాంతం జాగరితాంతం చోభా యే నానుపశ్యతి, మహాంతం  
 విభు మాత్మానం మత్వా ధీరో న శోచతి. ౪. య ఇమం <sup>1</sup>మద్యధం  
 వేద ఆత్మానం జీవ మన్తికాత్, ఈశానం భూతభవ్యస్య న తతో విజ  
 గుప్సతే, ఏత ద్వైతత్. ౫. యః పూర్వంతపసో జాత మద్భ్యః  
 పూర్వ మజాయత. గుహం ప్రవిశ్య తిష్ఠన్తం యో భూతేభి ర్యవశ్యత,  
 ఏతద్వైతత్. ౬. యా ప్రాణేన సంభవ త్యదితి ద్వేవతా మయీ, గుహం  
 ప్రవిశ్య తిష్ఠంతీం యాభూతేభి ర్యవజాయత, ఏత ద్వైతత్. ౭.  
 అరణ్యో ర్నిహితోజాత వేదా గర్భ ఇవ సుభృతో గర్భిణీభిః, దివే  
 దివ ఈడ్యోజాగ్రువద్భిర్న విష్ట ద్భిర్ననుష్యేభి రగ్నిః. ౮. యతశ్చో  
 దేహి సూర్యోఽస్తంయత్ర చ గచ్ఛతి, తం దేవా స్సర్వేఽన్వితాస్తదు  
<sup>2</sup>నాస్యేతికశ్చన, ఏతద్వైతత్. ౯. య దేవేహ తదిముత్రయ దముత్రతద  
 నిహ, మృత్యో స్స మృత్యు మాప్నోతి యథా నానేవ పశ్యతి. ౧౦.  
 మనసైవేద మాప్తవ్యం నేహ నానాస్తి కించన, మృత్యో స్సమృ  
 త్యుం గచ్ఛతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి. ౧౧. అక్ష్మమాత్రః పురుషో  
 మధ్య ఆత్మనితిష్ఠతి, ఈశానో భూతభవ్యస్యనతతే విజగుప్సతే, ఏతద్వై  
 తత్. ౧౨. అక్ష్మమాత్రః పురుషో జ్యోతి రి వాధూమకః, ఈశానో  
 భూతభవ్యస్య సవవాద్య సఉవిశ్వః, ఏతద్వైతత్. ౧౩. యథోదకం

దుర్గేష్వప్తం పర్వతేషు విధావతి, ఏవంధర్మాకౌ పృథక్ శ్యం స్తానే వాసు విధావతి ౧౪. యథోదకం శుద్ధే శుద్ధ మాసిక్తం తాదృగేవ భవతి, ఏవం మునే ద్విజానత ఆత్మా భవతి గౌతమ.

పంచమీ షట్ఠీ.

పుర మేకాదశద్వార మజన్యావక్రచేతనః, అనుష్ఠాయ న శోచతి విముక్తశ్చ పిముచ్యతే, ఏతద్వైతత్. ౧. హగ్న శ్శుచిష ద్వసు రస్తరిక్ష సద్ధోతా వేదిష దతిధిర్దురోణ సత్, నృపద్వర సదృ తసదోవ్యోమే సదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహత్. ౨. ఊర్ధ్వం ప్రాణ మున్నయత్యపానం ప్రత్యగస్యతి మధ్యే వామన మాసీనం విశ్వేదేవా ఉపానతే. ౩. అస్య విస్త్రగ్నమానస్స శరీరస్థస్య దేహినః, దేహీ ద్విముచ్యమానస్య కి మత్ర పరిశిష్యతే, ఏతద్వైతత్. ౪. న ప్రాణేన నాపానేన మర్త్యో జీవతి కశ్చన, ఇతరేణతు జీవన్తి యస్మిన్నేతా వుపాశ్రితో. ౫. హస్త తిగ్ధం ప్రవక్ష్యామి గుహ్యం బ్రహ్మ సనాతనమ్, యథాచ మరణం ప్రాప్య ఆత్మా భవతి గౌతమ. ౬. యోని మన్యే ప్రపద్యంతే శరీరత్వాయ దేహినః, స్థాణు మన్యేఽనుసం యన్తి యథాకర్తృ యథాశ్రుతం. ౭. యఏష సుచైషు జాగర్తి కామం కామం పురుషో నిర్తిమాణః, తదేవ శుక్రంతద్బ్రష్టా తదేవామృతము చ్యతే, తస్మిన్ లోకాశ్రితా సుర్వే తదు నాత్యేతి కశ్చన, ఏతద్వైతత్. ౮. అగ్ని ర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ, ఏక స్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ. ౯. వాయు ర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ, ఏక స్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ. ౧౦. సూర్యో యథా సర్వలోకస్య చక్షు ర్నలీప్య తే చాక్షు షై ర్బాహ్యదోషైః, ఏక స్తథా సర్వభూతాంతరాత్మా నలిప్యతేలోక దుఃఖేన బాహ్యైః. ౧౧. ఏకో వశీ సర్వభూతాంతరాత్మా ఏకం రూపం బహుధా యోగరోతి, త మాత్మస్థం యేఽనువశ్యన్తి ధీరా స్తేషాగ్

సుఖం శాశ్వత స్నేహరేమామ్. ౧౨. నిత్యోఽనిత్యానాం చేతన శ్చేత  
నానా మేకో బహూనాం యో విదధాతి కామాః, తమాత్మసం  
యోనుపశ్యంతి ధీరా స్తేషాం శాంతి శ్శాశ్వతీ నేతరేమామ్. ౧౩. తదేత  
దితి మన్యస్తేఽనిద్రేశ్యం పరమం సుఖమ్, కథన్ను తద్విజానీయాం కిము  
భాతి విభాతివా. ౧౪. న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్ర తారకం నేమా  
విద్యుతో భాంతి కుతోఽయ మగ్నిః, తమేవ భాంత మనుభాతిసర్వంత  
స్యభాసా సర్వ మిదం విభాతి.

ష స్తీ వ స్తీ.

ఊర్ధ్వమూలోఽవాక్పాఞ్చపాఞ్చైశ్చైత్యస్సనాతనః, తదేవ శుక్రం  
లిద్భిహా లిదేవామృత ముచ్యతే, తస్మిన్లోకాశ్రితా స్సర్వే తద  
నాత్మేతి కశ్చన, ఏతద్వైతత్. ౧. యదిదం కించ జగత్సర్వం ప్రాణఏజ  
తినిస్సృతిమ్, మహాద్భయం వజ్ర ముద్యతం య ఏత ద్విదుర మృతా  
స్తే భవంతి. ౨. భయా దస్యాగ్ని స్తపతి భయా త్తపతి సూర్యః,  
భయా దింద్రశ్చ వాయుశ్చ మృత్యుర్ధావతి పంచమః. ౩. ఇహ చే దశ  
కదోబ్ధం ప్రాకృరీరస్య విస్రసః, తత స్సగ్నేషు లోకేషు శరీరత్వాయ  
కల్పతే. ౪. యథా దర్శే తథాత్మని యథా స్వప్నే తథా పితృలోకే  
యథాపు ఁరీన దదృశే తథా గర్భస్థిలోకే చ్ఛాయాతపయో రిప  
బ్రహ్మలోకే. ౫. ఇద్రియాణాం పృథగ్భావ ముదయాస్త మయాచ  
యత్, పృథగుత్పద్యమానానాం మత్వా ధీరో నశోచతి. ౬. ఇద్రియే  
భ్యః పరం మనో మనస స్సత్త్వ ముత్తమం, సత్త్వా దధి మహానాత్మా  
మహతోఽవ్యక్త ముత్తమమ్. ౭. అవ్యక్తా త్తు పరః పురుషో వ్యాపకో  
లింగ ఏవచ, యత్ జ్ఞాత్వా ముచ్యతే జన్తురమృతత్వంచగచ్ఛతి. ౮.  
న సందృశే తిష్ఠతి రూప మన్య న చక్షుషా పశ్యతి కశ్చనై నమ్, హృదా  
1 మనీషా మనసా భిక్ష్వతో య ఏత ద్విదు రమృతా స్తేభవంతి. ౯. యదా  
పంచావతిష్ఠంతే జ్ఞానాని మనసా సహ, బుద్ధిశ్చ న 2 విచేష్టతే తామా

హుః పరమాం గతిమ్. ౧౦. తాం యోగ మితి మన్యంతే స్థిరా మిద్ధి  
యథారణామ్, అప్రమత్త స్తదా భవతి యోగోహి ప్రభవాప్యయా.  
౧౧. నైవ వాచాన మనసా ప్రాప్తుం శక్యో నచక్షుషా, అస్తీతి బ్రువ  
తోఽన్యత్ర కథం తదుపలభ్యతే. ౧౨. అస్తీత్యేవోపలభ్యస్య స్తత్వ  
భావేనవోభయోః, అస్తీత్యేవోపలభ్యస్య తత్త్వభావః ప్రసీదతి.  
౧౩. యదాసర్వే ప్రముచ్యంతే కామాయేఽన్య హది శ్రితాః,  
అథమర్త్యోఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుతే. ౧౪. యదా స  
ర్వేప్రభిద్యంతే హృదయస్యేహగ్రన్థయః, అథ మర్త్యోఽమృతో  
భవత్యేతావదనుశాసనమ్. ౧౫. శతంచైకాచ హృదయస్య నాడ్యస్తా  
సాం మూర్ధాన మభినిస్సృతైకా, తయోర్ధ్వమాయన్నమృతత్వ మేతి  
విష్వజ్జన్యా ఉత్క్రమణేభవన్తి. ౧౬. అంగుస్తమాత్రః పురుషోఽంశిరా  
త్తా సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః, తం స్వాచ్ఛరీరాత్ప్రవృషే  
న్ముజ్జాదివేషీకాంధైర్యేణ, తం విద్యా చ్చుక్ర మమృతం తం విద్యా  
చ్ఛుక్ర మమృత మితి. ౧౭. మృత్యుప్రోక్తం నచికేతోఽథ లభ్యా  
విద్యామేతాంయోగవిధిశ్చ కృత్విమ్, బ్రహ్మ ప్రాప్తో విరజోఽభా ద్వి  
మృత్యు రన్యోఽప్యేవం యోవిదధ్యాత్త మేవ.

సహనావవ.....త్వితి శాన్తిః.

ఇతి ద్వివీద్యోఽధ్యాయః, కతోపనిషత్సమాప్తా.



## ౪. అథర్వవేదీయ ప్రశ్నోపనిషత్.

ఓమ్. భద్రం కర్ణేభి శృణుయూమదేవాః, భద్రంపశ్యేమాక్ష  
భి ర్యజత్రాః, స్థిరై రంగై స్తుష్టువాగ్నస్తనూభిః, వ్యశేమ దేవ  
హేతం యదాయుః, స్వస్తి నఇంద్రో వృద్ధశ్రవాః, స్వస్తి నః పూషా

విశ్వవేదాః, స్వప్నిన స్త్రాక్ష్యో అరిష్టనేమిః, స్వప్నినో బృహస్పతిర్దదాతు.

ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

ప్రథమః ప్రశ్నః

హరిః ఓమ్. సుకేశాచ భారద్వాజః శైబ్యశ్చ సత్యకామః సార్యా  
యణీచ గార్గ్యః కాశల్య శ్చాశ్వలాయనో భార్గవో వైదర్భిః కబంధీ  
కాత్యాయన స్తేహాతే బ్రహ్మహరాః బ్రహ్మసిన్ధాః పరంబ్రహ్మన్వేషమాణా  
ఏషహవై తత్సర్వం వక్ష్యతీతి తేహ సమిత్యాణయో భగవన్తం పిష్ప  
లాద ముపపన్నాః. ౧. తాన్ హ సముషే రువాచ భూయ ఏవ తపసా  
బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా సంవత్సరం సంవత్సరం యథాకామం ప్రశ్నాన్  
శృచ్ఛశ్చ యది విజ్ఞాన్యామః సర్వం హవో వక్ష్యామ ఇతి. ౨. అథ కబ  
ంధీ కాత్యాయన ఉపేత్య పప్రచ్ఛ భగవన్ కుతోహవా ఇమాః ప్రజాః  
యన్త ఇతి. ౩. తస్మై సమోవాచ ప్రజాకామోవై ప్రజాపతిః యతపో  
ఽతస్మత్ సతప సప్తాస్య సమిధునముత్పాదయతే, రయించ ప్రాణంచ త్యేతౌ  
మేబహుధా ప్రజాః<sup>1</sup> కరిష్యత ఇతి. ౪. ఆదిత్యోహవై వ్యాణో రయిరే  
వచస్త్రిమాః రయిర్వాఏత త్సర్వం యన్తూ ర్తం శ్చామూర్తశ్చ తస్మాన్తూ  
ర్తిరేవ రయిః. ౫. అథాదిత్యః ఉదయన్య త్ప్రచీం దిశం ప్రవిశతి తేన  
ప్రాచ్యాన్ ప్రాణాన్ రక్షిషు సన్నిధతే, యద్దక్షిణాయత్ప్రచీంయ  
దుదీచీం యదధో యదూర్ధ్వం యదస్తరాదిశోయ త్సర్వం ప్రకాశయ  
తి తేన సర్వాన్ ప్రాణాన్ రక్షిషు సన్నిధతే. ౬. సఏష వై శ్వానరో విశ్వ  
రూపః ప్రాణోఽగ్నిరుదయతే తదేతద్వచాభ్యుక్తమ్. ౭. విశ్వరూపం హ  
రిణం జాతీవేదసంపరాయణం జ్యోతిరేకం తపన్తం, సహస్రరక్షి శ్శతథా  
వర్తమానః ప్రాణః ప్రజానా ముదయ త్యేష సూర్యః. ౮. సంవత్సరో  
వై ప్రజాపతిస్త స్యాయనే దక్షిణం చోత్తరంచ తద్యేహవై తదిష్టా  
పూర్తే కృత మిత్యువాసతే తే చాన్ధ్రమసమేవలోకమభిజయంతే త  
ఏవపునరావర్తంతే తస్మా దేతేఋషయః ప్రజాకామా దక్షిణం ప్రతిప

ద్యస్తే, ఏషహవై రయిర్యః సిశ్మయాణః. ౯. అథోత్తరేణ తపసా  
 బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా విద్యయాత్తాన మన్విష్వాదిత్య మభిజయన్త  
 ఏత ద్వై సాగ్రానామాయతన మేత దమృత మభయ మేత త్వరాయ  
 ణ మేతస్మాన్న పునరావర్తంత ఇత్యేష నిరోధః. తదేషశ్లోకః. ౧౦.  
 పశ్చిపాదం పితరం ద్వాదశాశృతిం దివ ఆహుః పరే అధేపురీషిణమ్,  
 అథేమేఅన్యఉపరేవిచక్షణం సప్త చక్రే షడరఆహు రర్పిత మితి. ౧౧.  
 మాసోవై ప్రజాపతి స్తస్య కృష్ణపక్షవివరయః శుక్లః ప్రాణ స్తస్మాదే  
 తేఋషయ శుక్లః ఇష్టిం కర్వన్తీతర ఇతరస్తిక్. ౧౨. అహోరా  
 తో వై ప్రజాపతి స్తస్మాహరేవప్రాణోరాత్రి రేవ రయః ప్రాణం వా  
 ఏతే ప్రస్నూదన్తి, యేదివా రత్యా సంయుజ్యన్తే బ్రహ్మచర్యమేవ త  
 ద్యద్రాత్రౌ రత్యా సంయుజ్యన్తే. ౧౩. అన్నంవై ప్రజాపతి స్తతో హ  
 వై తద్రేత స్తస్మాదిమాః ప్రజాయన్త ఇతి. ౧౪. తద్యేహవైతత్ప్రజాప  
 తివ్రతశ్చరన్తి 'తే మిథునముత్పాదయన్తే, తేసామేనైష బ్రహ్మలోకో  
 యేషాం తిపో బ్రహ్మచర్యంయేషు సత్యంప్రతిష్ఠితమ్. ౧౫. తేసామసౌ  
 విరజో బ్రహ్మలోకో న యేషుజహ్ను మసృతం సమాయాచేతి.

ద్వి తీ యః ప్ర శ్నః.

అథ హైనం భార్గవో వైదన్భిః పప్రచ్ఛ, భగవత్ కత్యేవ దే  
 వాః ప్రజాం విధారయన్తే కతరఏతత్ప్రీకాశయన్తే కః పునరేషాం  
 వరిష్ఠఇతి. ౧. తస్మైసహోవాచాకాశో హవా ఏష దేవోవాయు  
 రగ్నిరాపః పృథివీ వాఙ్మనశ్చక్షుశ్శోత్రం, తే ప్రకాశ్యాభివదన్తి  
 వయ మేతద్బాణ మవప్తభ్యసిధారయాయః. ౨. తాత్ వరిష్ఠః ప్రాణ  
 ఉవాచ, మా మోహ మాపద్యధాహ మేవైతత్ పంచధాత్మానం  
 ప్రవిభజ్యైతిద్బాణ మవప్తభ్య విధారయామితి. ౩. తేఽశ్రద్దధానా  
 బభూవుః సోఽభిమానా దూర్ధ్వముత్క్రామత ఇవతస్మి న్నైతాన్

మత్యభేదరే సర్వ ఏవో త్కామస్తే తస్మిన్ శ్చ ప్రతిష్ఠమానే సర్వ ఏవ ప్రతిష్ఠస్తే. తద్యథామక్షికా మధుకరరాజాన ముత్కామస్తం సర్వా ఏవోత్కామస్తే <sup>1</sup>తస్మిన్ శ్చ ప్రతిష్ఠమానే సర్వా ఏవ ప్రతిష్ఠస్త ఏవం వాఙ్మన శ్చక్షుః శ్రోత్రంచతే ప్రీతాః పాణంస్తుస్వంతి. ర. ఏషోఽగ్ని స్తపత్యేష సూర్యఏష పర్జన్యో మఘవా నేషవాయు, ఏష పృథివీ రయి ద్వేషః సదసచ్ఛామృతఇచ్చ యత్. ౫. అరాఇవ రథనాభా ప్రాణే సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, ఋచో యజూగ్మి సామాని యజ్ఞః క్షత్రం బ్రహ్మచ, ౬. ప్రజాపతి శ్చరసి గర్భే త్వ మేవ ప్రతిజాయనే, తుభ్యం ప్రాణ ప్రజా స్త్విమా బలిం హరన్తి యః ప్రాణైః ప్రతితిష్ఠసి. ౭. దేవా నామసి వహ్ని తమః సితృణాం ప్రథమా స్వధా, ఋషీణాం చరితం సత్యమధర్వాంగిరసా మసి. ౮. ఇన్ద్రో స్త్వం ప్రాణ తేజసా రుద్రోఽసి పరరక్షితా, త్వమస్తరిక్షే చరసి సూర్య స్త్వం జ్యోతిషాంపతిః. ౯. య దా త్వమభిన్నస్యభేమాః ప్రాణతే ప్రజాః, ఆనన్దరూపా స్తిష్ఠన్తి కా మాయాన్నం భవిష్యతీతి. ౧౦. వ్రాత్యస్త్వం ప్రాణైక ఋషిరత్తా విశ్వ స్య సత్పతిః, వయ మాద్యస్య దాతారః పితా త్వం మాతరిశ్వనః. ౧౧, యాతే తనూ ర్వాచి ప్రత్మితా యా శ్రోత్రే యాచచక్షుషి, యాచ మనసి సస్తతా శివాం తాం కురుమోత్క్రమిః. ౧౨. ప్రాణస్యేదం వశే సర్వంత్రిదివే య త్వృతిష్ఠితం, నూతేవ పుత్రాక్ రక్షస్వ శ్రీశ్చ ప్రజ్ఞాంచ విధేహీన ఇతి. ౧౩.

తృతీయః ప్రశ్నః.

అథహౌసం కాశల్య శ్చాశ్వలాయనః పప్రచ్ఛ, భగవక్ కత ఏష ప్రాణో జాయతే కథమాయాత్య స్థించ్ఛరీర ఆత్మానం వాప్రవిభ జ్య కథంప్రతిష్ఠతే కేనో త్కామస్తే కథం బాహ్య మభిధత్తే కథ మధ్యాత్మ మితి. ౧. తస్మై సహౌవాచాతీప్రశ్నాక్ పృచ్ఛసి బ్రహ్మిషో

ఓసీతి తస్మా త్తేఽహంబ్రవీమి. ౨. ఆత్మన ఏష ప్రాణో జాయతే, యథైషా పురుషేచ్ఛా యై తస్మిన్నేతదాతతం మనో కృతే నాయూ త్యస్మింఛ్చరీ. ౩. యథా సమ్రాడేవాధిక్యతా నివినియుక్తే, ఏతా స్త్రామా నేతాన్ గ్రామా సథితిష్ఠన్వేత్యేవ మేవైష ప్రాణః ఇతరాన్ ప్రాణాన్ పృథక్పృథగేవ సన్నిధత్తే. ౪. పాయూపస్థేఽపానం చక్షు శ్శ్రోత్రే ముఖనాసికాభ్యాం ప్రాణ స్వయంప్రాతిష్ఠతే మధ్యేతు సమా నః, ఏష హ్యేతద్ధృత మన్నం సమం నయతి తస్మాదేతా స్సప్తార్చిషో భవన్తి. ౫. హృది హ్యేష ఆత్మా, అ త్రై తదేశశతం నాడీనాం తా సాం శతం శతం శతమేకైకస్యాం ద్వాసక్షతి ద్ద్వాసప్తతిః ప్రతిశాఖా నాడీ సహస్రాణి భవన్త్యాసు వ్యాస శ్చరతి. ౬. అథైకయోర్ధ్వ ఉదాసి పుణ్యేన పుణ్యం లోకం నయతి పాపేన పాపముభాభ్యా మేవ మనుష్యలోకమ్. ౭. ఆదిత్యో హవై బాహ్యః ప్రాణ ఉదయశ్యేష హ్యేనం చాక్షుషం ప్రాణ మనుగృహ్యేనః, పృథివ్యాం యాదేవతా నైషా పురుషస్యాపానమవప్తభ్యాస్తరా యదాకాశ స్ససమానో వాయుర్వ్యవసః. ౮. తేజోహ <sup>1</sup>వై ఉదాన స్తస్మా దుపశాస్త తేజః, పునర్భవ మింద్రియైర్దశసి సంపద్యమానైః. ౯. యచ్చిత్తస్తేనైష ప్రాణ మాయాతి ప్రాణస్తేజసా యుక్తః, సహత్తనా యథా సుకల్పితం లోకం నయతి. ౧౦. య ఏష విద్వాక్ ప్రాణం వేద, సహస్య ప్రజాహీయతేఽమృతో భవతి తదేషశ్లోకః. ౧౧. ఉత్పత్తిమాయ తింస్థానం విభుత్వంచైవ పశ్చిధా, అథ్యత్తి చైవ ప్రాణస్య విజ్ఞాయ ఽమృత మశ్నుత ఇతి. ౧౨.

చతుర్థః ప్రశ్నః.

ఓం. అథహౌనం సౌర్యాయణీ గార్గ్యః పప్రచ్ఛ, భగవన్నేత స్త్రిక్ పురుషే కాని స్వపన్తి కాన్యస్త్రిక్ జాగ్రతి కతర ఏషదేవః స్వ



ప్నాక పశ్యతి క ప్యైతత్సుఖం భవతి కస్మిన్ను నర్వే సప్రతిష్ఠి  
 తా భవన్తి. ౧. తస్మై సహవాచాచ యథా గార్వమరీచయోఽర్క-  
 స్యాస్తం గచ్ఛతః సర్వా ఏతస్మిం స్తేజో మణ్డల ఏకీభవన్తి, తాః పునః  
 పున రుదయతః ప్రచరంత్యేవం హవై తత్సర్వం పరే దేవే మనస్యేకీ  
 భవతి, తేన తద్వైష పురుషో నశృణోతి నశ్యతి నజన్తుతి సరసయతే  
 నస్పృశతే నాభివదతేనాదతే నానన్దయతే నవిస్మజతే నేయాయతేస్వపి  
 తీత్యాచక్షతే. ౨. ప్రాణాగ్నయ ఏవైతస్మిన్ పురే జాగ్రతి, గార్హపత్యో  
 హవా ఏషోఽపానో వ్యానోఽన్వాహార్యపచనో యద్గార్హపత్యా త్ప్ర  
 ణీయతే ప్రణయనాదాహవసీయః ప్రాణః. ౩. యదుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసాపే  
 తావాహుతీరమం నయతీతిససమానః, మనోహాసావయజమాన ఇష్ట  
 ఫలమేవోదానస్సవనం యజమాన మహరహ ర్భిష్టాగమయతి. ౪.  
 అత్రైషదేవః స్వప్నే మహిమానమనుభవతి, యద్దృష్టం దృష్టవః  
 పశ్యతి శ్రుతం శ్రుతమేవార్థమనుశృణోతి దేశదిగన్తరైశ్చ ప్రత్యనుభూ  
 తం పునః పునః ప్రత్యనుభవతి దృష్టంచాదృష్టంచ శ్రుతీశ్చాశ్రుతీశ్చా  
 నుభూతీశ్చాననుభూతీశ్చ సచ్చానచ్చ సర్వం పశ్యతి సర్వః పశ్యతి. ౫.  
 సయదా తేజసాఽభిభూతో భవత్యత్రైషదేవస్వప్నాన్న పశ్యత్యభ  
 తదైతస్మిం చ్ఛరీరే ఏతత్సుఖం భవతి. ౬. సయథాసోమ్యవయాంసివా  
 సోమృతం సంప్రతిష్ఠన్తే, ఏవం హవైతత్సర్వం పరఆత్మని సంప్రతిష్ఠతే. ౭.  
 పృథివీచ పృథివీమాత్రా చాపశ్చాపోమాత్రాచ తేజశ్చ కేజోమాత్రాచ  
 వాయుశ్చ వాయుమాత్రాచాకాశశ్చాకాశ మాత్రాచ చక్షుశ్చదృష్ట  
 వ్యం చ శ్రోతం చ శ్రోతవ్యం చ ఘ్రాణం చ స్పృశతవ్యం చ రసశ్చ రస  
 యితవ్యంచ త్వక్చ స్పర్శయితవ్యం చ వాక్చ వక్తవ్యం చ హస్తాచా  
 దాతవ్యం చోపస్థ శ్చానన్దయితవ్యశ్చ వాయుశ్చ విసర్జయితవ్యశ్చ పా  
 దాచగన్తవ్యం చ మనశ్చ మన్తవ్యం చ బుద్ధిశ్చ బోధవ్యం చాహంకార  
 శ్చాహంకర్తవ్యశ్చ చిత్తశ్చ చేతయితవ్యశ్చ తేజశ్చ విద్యోతయి  
 తవ్యంచ ప్రాణశ్చ విధారయితవ్యంచ. ౮. ఏషహిద్రష్టాస్పృష్టాశ్రోతా

ఘృతారసయితా మంత్రాబోధా కర్తా విజ్ఞానాత్మా పురుషః, సపరేక్ష రేత్రత్వని సంప్రతిష్ఠతే. ౯. ఋషేవాక్షరం ప్రతిపద్యతే సయోహవై తదచ్ఛాయమశరీరమలోహితం శుభ్రమక్షరం వేదయతే యస్తుసోమ్య, ససర్వజ్ఞస్సర్వో భవతితదేవ శ్లోకః. ౧౦. విజ్ఞానాత్మా సహదేవైశ్చస ర్వైః ప్రాణాభూతాని సంప్రతిష్ఠన్తియత్ర, తదక్షరం వేదయతే యస్తు సోమ్యససర్వజ్ఞస్సర్వమేవావివేశేతి.

పంచమః ప్రశ్నః.

ఓం. అథహేనం వై బ్రహ్మసృత్యకామఃపప్రచ్ఛ, సయోహవైతద్భ గవన్తనుష్టేషు ప్రాయణాన్త మోంకారమభిధ్యాయీతి, కతమం వావ సతేనలోకం జయతీతి. ౧. తస్మై సమోహవాచ, ఏతద్వై సృత్యకామః పర జ్ఞాపరజ్ఞు బ్రహ్మయదోంకారస్తస్మాద్విద్వానేతే నైవాయతనే నైకత రమన్వేతి. ౨. సయద్యేకమాత్రమభిధ్యాయీతసతే నైవసావేదితస్తూ ర్ణమేవ జగత్కామభిసంపద్యతే, తమృచోమనుష్యలోకముపనయన్తే సతత్రతపసా బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా సంసన్నో మహిమాసమనుభవ తి. ౩. అథయదిద్విమాత్రేణ మనసి సంపద్యతేసోఽస్తరిక్షం యజుర్భి రున్నీయతే, ససోమలోకం స సోమలోకే విభూతి మనుభూయ పునరా వర్తతే. ౪. యః పునరేతన్నిమాత్రేణైవామిత్యేతే నైవాక్షరేణ ఋం పురుషమభిధ్యాయీత సతేజసిసూర్యే సఃపన్నః, యథాపాదోదరస్త్య చావిర్దుచ్ఛత ఏహహవైసపాప్తనావినిర్దుక్షః ససోమభిరున్నీయతే బ్ర హ్మలోకం స ఏతస్సాజ్ఞీవఘనాత్పరాత్పరం పురిశయం పురుషమీక్షతేత దేతో శ్లోకా భవతః. ౫. తిస్తోమాత్రా మృత్యుమత్యః ప్రయుక్తా అ న్యోన్య సక్తా అనవిప్రయుక్తాః, క్రియాసుబాహ్యభ్యస్తర మధ్యమాసు సమృక్ప్రియుక్తాసునకంపజేజ్ఞః. ౬. ఋగ్భిరేతం యజుర్భిగస్తరిక్షంస సామభిర్యత్రత్కవయోవేదయన్తే, తమోజ్ఞాకేణైవాయతినే నాన్వే తి విద్వాన్యత్ర చ్ఛాస్తమజర మమృత మభయం పరం చేతి. ౭.

షష్ఠః ప్రశ్నః.

ఓం. అశహేను సుకేశా భారద్వాజః పత్రచ్చ భగవత్ హిరణ్యనాభః కాశలోయ రాజపుత్రో మాముపేత్యైతం ప్రశ్నమపుచ్ఛతే, షోడశకలః భారద్వాజపురుషం వేత్థ తమహం కుమారశబ్దం నాహమిమం వేదయన్యహమిమ మవేదిషం కథా తేనావక్ష్యమితి సమూలోవా ఏష చరిశుష్యతియోఽన్యతమభివదతి తస్మాన్నాన్వామ్యన్యతం వక్తుం సత్కాష్ఠీం రథమారుహ్య ప్రవవ్రాజ, తంత్యాపృచ్ఛామికావసౌ పురుష ఇతి. ౧. తస్మై సహోనాచ, ఇహైవాన్తశ్శరీరే సోమ్యస పురుషోయస్మిన్నేతాః షోడశకలాః ప్రభవన్తితి. ౨. సక్షాత్కారచక్రే, కస్మిన్నహముత్క్రాంత ఉత్క్రాంతో భవష్యామికస్మిన్నాప్రతిష్ఠితే ప్రతిష్ఠాస్యామితి. ౩. సప్రాణమసృజత ప్రిణాచ్ఛిద్ధాం ఖం వాయుర్జ్యోతిరాఽపః పృథివీద్వియమ్, మనోఽన్నమన్నాద్వీర్యం తపోమంత్రాః కర్మలోకాలోకేషు నామచ. ౪. సయథేమానవ్యస్సృష్టమనాః సమద్రాయణాస్సముద్రం ప్రాప్స్వాస్తం గచ్ఛన్తి భిద్యేతేతాసాం నామరూపేనముద్ర ఇత్యేవం ప్రోచ్యతే, ఏవమేవాన్య పరిద్రష్టరిమా షోడశకలాః పురుషాయణాః పురుషం ప్రాప్స్వాస్తంగచ్ఛన్తి భిద్యేతే తానాం నామరూపే పురుష ఇత్యేవం ప్రోచ్యతే స ఏహో కలోఽమృతోభవతి తదేషశ్లోకః. ౫. అరాధిత రథనాభా కలాయస్త్విత్ ప్రతిష్ఠితాః, తం వేద్యం పురుషం వేదయథామావో మృత్యుః పరివృథా ఇతి. ౬. తాన్వోవాచైతావదేవాహ మేతత్పరంబ్రహ్మ వేద నాతఃపర మస్తితి. ౭. తేత మర్చయన్తస్త్వం హి నః పితాయోఽస్తాక మవిద్యాయాః పరం పారం తారయన్తి, నఃః పరమముపిభ్యో నమః పరమముపిభ్యః.

భద్రంకన్తేభి.....ఓతి శాంతిః.

## ౫. అధర్వవేదీయముండకోపనిషత్.



ఓమ్. భద్రం కణ్ఠేభి శ్రుణుయామదేవాః, భద్రంపశ్యేమాక్షు భిర్యజత్రాః, స్థిరై రంగైస్తుష్టువాగ్ సస్తనూభిః, వ్యశేమ దేవహితం, యదాముః, స్వస్తి సకాదోవృద్ధశ్రవాః, స్వస్తిచః పూషావిశ్వవేదాః స్వస్తిస ప్రాక్ష్యో అర్చిష్టనేమిః, స్వస్తిసో బృహస్పతిర్దదాతు.

ఓం శాంతి శాంతి శాంతి.

### ప్రథమముండకే - ప్రథమః ఖండః.

ఓం. బ్రహ్మ దేవానాం ప్రథమ స్సంబభూవ విశ్వస్య కర్తా భువనస్య గోప్తా, స బ్రహ్మవిద్యాం సర్వవిద్యా ప్రతిష్ఠా మసర్వాయ జ్యేష్ఠపుత్రాయ ప్రాహ. ౧. అధర్వణే యాం ప్రవదేత బ్రహ్మకర్తావతాం పురోవాచాః గిరే బ్రహ్మవిద్యామ్, స భారద్వాజాయ సత్యవాహాయ ప్రాహ భారద్వాజోఽక్షరసే సరావరామ్. ౨. శానకో హవై మహాశాలోఽక్షరసం విధివకుపసన్తుః పప్రచ్ఛ, కస్తిన్న భగవో విజ్ఞాతే సర్వ మిదం విజ్ఞాతం భవతీతి. ౩. తస్మై సహూవాచ, ద్వేవిద్యే వేదితవ్య ఇతిహస్త య ద్భ్రష్టావిదో వదన్తి పరాచైవాపరాచ. ౪. తత్రాపరా ఋగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేదోఽధర్వవేద శ్శిత్రా కల్పో వ్యాకరణం నిరుక్తం ఛందో జ్యోతిష మితి, అథ పరాయయా తదక్షర వధిగమ్యతే. ౫. య తదద్రేశ్య మగ్రాహ్య మగోత్ర మవర్ణ మచక్షు శ్శోత్రం తదపాణిపాదమ్, నిత్యం విభు సర్వగతం సుసూక్ష్మం తదవ్యయం యద్భూతయోనిం పరిపశ్యన్తిధీరాః. ౬. య ధోర్ణనాభిః సృజతే గృహ్లాతేచ యథా పృథివ్యా మోషధయః సంభవన్తి,

యాథా సతః పురుషా త్కేశలోమాని తథాక్షరా త్సంభవతీహవిశ్వమ్. ౭. తపసా చీయతే బ్రహ్మ తతోఽన్న మభిజాయతే, అన్నాత్ప్రిణో మనః సత్యం లోకాః కర్తసు చామృతమ్. ౮. య స్సర్వజ్ఞ స్సర్వ విద్యస్య జ్ఞానమయంతపః, తస్మాదేత స్ప్రిహ్నా నామయావ మన్నఞ్చ జాయతే ౯.

ప్రథమముండకే - ద్వితీయః ఖండః.

ఓం. తదేత త్సత్యమ్, మస్త్రేషు కర్తాణి కవయో యా న్యప శ్యం స్తాని త్రేతాయాం బహుధా సప్తతాని, తా న్యాచరథ నియతం సత్యకామా ఏష పః షడ్ధా సుకృతస్య లోకే. ౧. యదా లేలాయతే హ్యర్చి సుమిధే పావ్యవాహనే, తదాజ్యభాగా వస్తరేణాహుతీః ప్రతిపాదయే చ్ఛ్రద్ధయా హుతమ్. ౨. యస్యాన్ని హోత్ర మదర్శ మపార్ణమాస మచాతుర్తాప్య మనాగ్రయణ మతిథి వర్జితంచ, అహుత మవైశ్వదేవ మవిధినా హుత మానక్షమాం స్తస్య లోకాన్ హినన్తి. ౩. కాళీ కరాళీచ మనోజవాచ సుగోహితాయాచ సుధామ్రరణా, సులింగినీ విశ్వరూపీచ దేవీ లేలాయమానా ఇతి సప్త జహ్వః. ౪. ఏతేషు యశ్చరతే భ్రాజమానేషు యథాకాలం చాహుతయో హ్యదదాయన్, తం నయ స్త్రేతా సూర్యస్య గత్తయోయత్ర దేవానాం పతి రేకోఽధివాసః. ౫. ఏహ్యేహీతి తి మాహుతయ సువర్చసః సూర్యస్య రశ్మిభిర్యజమానం వహన్తి, ప్రియాం వాచ మభివదన్త్యోఽర్చయన్త్యవష పః పుణ్య సుకృతో బ్రహ్మ లోకః. ౬. స్లవా హ్యేతే అదృథా యజ్ఞరూపా అష్టాదశోక్తమవరయేషు కర్త, ఏత ఛేప్రియో యేఽభినందన్తి మూఢా జరామృత్యుస్తే పునరేవాపి యన్తి. ౭. అవిద్యాయా మస్తరే వర్తమానాః స్వయంధీరాః పండితం మన్యమానాః, జంఘన్యమానాః పరియన్తి మూఢా అన్ధేనైవ నీయమానా యథాధాః. ౮. అవిద్యాయాం బహుధా వర్తమానా పయం కృతార్థా ఇత్యభిమన్యన్తి బాలాః, య త్కర్మిణో స

ప్రవేగయన్తి రాగా త్రేనాతురాః క్షీణలోకా శ్చ్యవన్తే. ౯. ఇష్టా  
పూర్తం మన్యమానా పరిష్టం నాన్యచ్చేయో వేదయన్తే ప్రమా  
ధాః, నాకన్య పృష్ఠే తేనుకృతేనభూత్వా ఇమం లోకం హీనతర  
భావిశంతి. ౧౦. తపశ్శృద్ధే యే హ్యుపవసన్త్యరణ్యే శాంతా  
విద్వాంసో భైక్షచర్యా చరన్తః, సూర్యద్వారేణ తేవిరజాః ప్ర  
యాన్తి యత్రాపుత సుపురుషో హ్యవ్యయాత్మా. ౧౧. పరి లో  
కాన్మర్తచితాః బ్రాహ్మణో నిర్వేద మాయా న్నాన్త్యకృతః  
కృతేన, తద్విజ్ఞానార్థం సగురుమే వాభిగచ్ఛే త్సమితాణి శ్శోత్రి  
యం బ్రహ్మనిష్ఠమ్. ౧౨. తస్మై సవిద్వా నుపసన్నాయ సమ్యక్ప్రశా  
న్త చిత్తాయ శమాన్వితాయ, యేనాక్షరం పురుషం వేద సత్యం  
ప్రోవాచతాం తత్త్వతో బ్రహ్మవిద్యామ్.

ఇతి ప్రథమముండక స్సమాప్తః.

ద్వితీయముండకే - ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. తదేతత్సత్యం, యథా సుదీప్తా త్వాకా ద్విస్ఫులి  
క్లాః సహస్రశః ప్రభవనే సూపాః, తథాక్షరా ద్వివిధా సోమ్య  
భావాః ప్రజాయన్తే త త్రచైవాఽనియన్తి. ౧ దివ్యో హ్యమూర్తః పురు  
షస్సబ్రాహ్మభ్యన్తరో హ్యజః, అస్రాణో హ్యమనా శ్శుభ్రో హ్యక్షరా  
త్పరతః పరః. ౨. ఏతస్మాజ్జాయతే స్రాణో మన స్యర్వేంద్రియాణిచ, ఖం  
వాయు ర్జ్యోతి రాపః పృథివీ విశ్వస్య ధారిణీ. ౩. అగ్ని ర్దూధా చక్షుషీ  
చన్ద్రీసూర్యా దిశ శ్శోత్రితే వాగ్విపుతాశ్చ వేదాః, వాయుః పాణి  
హృదయం విశ్వ మన్య పద్భ్యాం పృథివీ హ్యేష సర్వభూతాంతరాత్మా  
ర. తస్మా దగ్ని సమిథో యస్య సూర్యః సోమా త్వర్జన్య ఓషధయః  
పృథివ్యామ్, పుమా రేత సిన్చతి యోషితాయాం బహీష్విః ప్రజాః  
పురుషా త్సంప్రసూతాః. ౪. తస్మా దృచ స్సామ యజుగ్విదీక్షాయ

జ్ఞాశ్చ సర్వేకతవో దక్షిణాశ్చ, <sup>1</sup>సంవత్సరంచ యజమానశ్చ లోకాః  
సోమో యత్ర పవతే యత్రసూర్యః. ౬. తస్మాచ్ఛ దేవా బహుధా సం  
ప్రసూతాః సాధ్యా మనుష్యాః ఇశవో వయాగ్సి, పౌణాపానౌ  
ప్రీహీయ వౌ తపశ్చ శ్రద్ధా సత్యం బ్రహ్మచర్యం విధిశ్చ ౭. సప్త  
ప్రాణాః ప్రభవన్తి తస్మాత్సచ్చర్చిష సుమిధ స్సప్తహోమాః, సప్త  
ఇమే లోకా యేషు చరన్తి పౌణా గుహశయా నిహితా స్సప్తసప్త.  
౮. అత స్సముద్రా గిర యశ్చ సర్వేఽచ్ఛా త్స్యందవేసిన్ధవ స్సర్వరూపాః,  
అతశ్చ సర్వా ఓషధయోరసాశ్చ యే నైష భూతై స్తిష్ఠతే హ్యస్త  
రాత్తా. ౯. ఘృతమపవేదం విశ్వం కర్త తపో బ్రహ్మ పరామృతమ్,  
ఏత ద్యో వేద నిఘాతం గుహాయాం సోవిద్యాగ్రన్ధిం వికిరతీహ సోమ్య.

ద్వితీయముండకే - ద్వితీయః ఖండః.

ఓమ్. ఆవి స్సన్నిహితం గుహాచరం నామమహ త్పద మత్రైత  
త్సమర్పితమ్, ఏష తస్మిణ్ని మిషచ్ఛ యదే తజ్జ్ఞానధ సవసద్వరేణ్యం  
పరం విజ్ఞానాద్య ద్వరిత్యం ప్రజానామ్. ౧. యదర్చిమ దృదబుధ్యోఽ  
బురుస్తిక్ లోకానిహితా లోకినశ్చ, త దేత దక్షరం బ్రహ్మసప్రాణ  
స్తదు వాఙ్మనః, త దేత త్సత్యం తదమృతం త ద్వేద్యవ్యం సోమ్యవిద్ధి  
౨. ధను ర్గృహీత్వో పనిషదం మహాశ్రుం శరం హ్యుపాసా నిశితం  
సన్ధీయత, ఆయమ్య తద్భావగతేన చేతసా లక్ష్యం తదేవాక్షరం  
సోమ్య విద్ధి. ౩. ప్రణవో ధనుశ్శరో హ్యత్తా బ్రహ్మ తల్లక్ష్య ముచ్యతే,  
అప్రమత్తేన వేద్యవ్యం శరవ త్తన్నయో భవేత్. ౪. యస్తిక్ డ్యాః పృథి  
వీచాస్తరిత మోతం మన స్సహస్రాజైశ్చ సర్వైః, తమే వైకం జాన  
ధాత్తాన మన్యవావో విముంచథ అమృత స్సైష సేతుః. ౫. అరా  
త్తవ రథనాభౌ సంహతా యత్ర నాడ్యో స ఏషోంతశ్చరతే బహుధా  
జాయమానః, ఓమిత్యేవం ధ్యాయ ధాత్తానం స్వస్తివఃపారాయ తమసః

పరస్తాత్. ౬. య స్సర్వజ్ఞ స్సర్వవిద్యస్యైష మహిమా భువి, దివ్యే  
 బ్రహ్మపురే హ్యేష వ్యోమ న్యాత్మా ప్రతిష్ఠితః, మనోమయః ప్రాణశరీ  
 రనేతా ప్రతిష్ఠితోఽన్నేహృదయం సన్నిధాయ, తద్విజ్ఞానేన పరిప  
 శ్యన్తి ధీరా ఆనందరూప మమృతం యద్యభాతి. ౭. భిద్యతే హృదయ  
 గ్రన్థి శ్చిద్యదైసర్వ సంశయాః, క్షీయన్తే చాస్య కర్తాణి తస్మిన్  
 దృష్టే పరావరే. ౮. హిరణ్మయే పరే కోశే విరజం బ్రహ్మ నిష్కలమ్.  
 తచ్చుభృం జ్యోతిహంజ్యోతి స్త ద్యదాత్మవిదో విదుః. ౯. స తత్ర  
 సూర్యో భాతినచంద్రతారకం నేమా విమృతో భాన్తి కుతోఽయ మస్మి,  
 తమేనభాన్త మనుభాతి సర్వంత స్య భానా సర్వమిదం విభాతి. ౧౦.  
 బ్రహ్మైవేద మమృతం పురస్తా ద్భృహ్మపశ్చాద్భృహ్మ దక్షిణత శోఽంతరే  
 ణ, అథ శోఽంతర్ధ్వంచ ప్రస్తుతం బ్రహ్మై వేదం విశ్వ మిదం పరిష్లమ్. ౧౧.  
 ఇతి ద్వితీయముండక స్సమాప్తః.

తృతీయముండకే - ప్రథమః శ్లోకః.

హరిః ఓమ్. ద్వాసు పర్ణాస యుజః సఖాయా సమానం వృక్షం పరిష  
 స్వజాతే, త యో రవ్యః పిష్పలం స్వా ద్వత్త్యనశ్న న్ననోఽభిచాక  
 శీతి. ౧. సమానే వృక్షే పురుషో నిమగ్నో అశీశయా శోచతి ముహ్యమా  
 నః, జుష్టం యదా పశ్యత్యస్యమిశమస్య మహిమానమితి వీతిశోకః. ౨.  
 యదాపశ్యఃపశ్యతేకుక్షవర్ణం కర్తార మిశం పురుషం బ్రహ్మయోగిమ్,  
 తదావిద్వాక్ పుణ్యవా పేవిధూయనిరంజనః పరమంసామ్యముపైతి. ౩. ప్రా  
 ణోహ్యేషయస్సర్వభూతై ర్విభాతి విజానక్ విద్వాక్ భవతేనాతివాదీ,  
 ఆత్మక్రీడతత్తరతిః క్రియావానేష బ్రహ్మవిదాంపరిష్ఠః. ౪. స క్షేనలభ్య  
 స్తపసాహ్యేషతత్సమ్యక్ జ్ఞానేన బ్రహ్మచర్యేణ నిత్యమ్, అస్తశ్శరీరే  
 జ్యోతిర్మయోహిశుభ్రాయం సశ్యంతి యతయః క్షీణదోషాః. ౫. సత్య  
 మేవజయతే నానృతంసత్యేన పంథావితతోదేవయానః, యేనాక్రమ  
 స్త్వైషయో హ్యస్త కామాయత్ర తత్సత్యస్య పరమంనిధానమ్. ౬.



బృహచ్చతద్వివ్యమచింత్య రూపంసూక్ష్మాచ్చ తత్సూక్ష్మతరంవిభాతి, దూ  
రాత్సుదూరే తదిహాన్తికేచపశ్యత్స్విహైఃనిహితం గుహాయామ్. ౭.  
నచక్షుషాగృహ్యతేనాపివాచానాన్వైద్యేదేవై స్తపసాకర్షణావా, జ్ఞానప్ర  
సాదేనవిశుద్ధ సత్వస్తతస్తుతం పశ్యతే నిష్కలంధ్యాయమానః. ౮. ఏ  
జోఽనురాత్తాచేతసావేదితవ్యో యస్మిన్ప్రాణః పంచధాసంవివేక, సా  
జైశ్చిత్తం సర్వమోతం ప్రజానాం యస్మిన్ విశుద్ధే విభవత్కేష ఆత్మా.  
౯. యంయంలోకం మనసా సంవిభాతి విశుద్ధ సత్త్వః కామయతే.  
యాంశ్చకామాన్, తంతంలోకం జయతేతాంశ్చ కామాంస్తస్మా దా  
త్తజ్ఞం హ్యర్చయేద్భూతికామః. ౧౦.

తృతీయ ముండకే - ద్వితీయః ఖండః.

ఓమ్. సవేదై తత్పరమం బ్రహ్మధామయత్రక్షిత్వం నిహితంభాతి  
శుభ్రమ్, ఉపాసతేపురుషం యేహ్యకామాస్తే శుక్రమేతదతివర్తన్తి  
ధీరాః. ౧. కామాన్ యః కామయతే మన్యమానః సకామభిర్జాయ  
తే తత్రతత్ర. పర్యాప్తకామస్య కృతాత్మనస్తు ఇహోపసర్వే ప్రవిలీయ  
న్తికామాః. ౨. నాయమాత్మాప్రవచనేన లభ్యోనమేధయాన బహునా  
శ్రుతేన, య మే వైషమ్యమతే తేన లభ్యస్తస్యైష ఆత్మా<sup>1</sup>వృణుతే  
తనూంస్వామ్. ౩. నాయమాత్మాలబహీనేనలభ్యోన చ ప్రమాదాత్తప  
సోవాప్యలింగాత్. ఏతైరుపాయైర్యతతే యస్తు విద్వాంస్తస్యైష ఆ  
త్మావిశతేబ్రహ్మధామ. ౪. సుప్రాప్తైనమృషయోజ్ఞాన తృప్తాః కృతా  
త్మానోవీతరాగాః ప్రశాంతాః, తే సర్వగం సర్వతః ప్రాప్యధీరాయుక్తాత్మాన  
స్సర్వమేవావిశన్తి. ౫. వేదాస్త విజ్ఞానసునిశ్చితార్థా స్సన్నిహితయో  
గాద్యతయశ్శుద్ధసత్త్వాః, తేబ్రహ్మలోకేషు పరాస్తకాలే పరామృ  
తాః పరిముచ్యన్తి సర్వే. ౬. గతాః కలాః పంచదశ ప్రతిపాదేవాశ్చ  
సర్వేప్రతిదేవతాసు, కర్తాణివిజ్ఞానమయశ్చ ఆత్మాపరేవ్యయే సర్వ

ఏకీభవంతి. ౭ యథానద్యస్యస్తమానాస్సముద్రే అస్తంగచ్ఛన్తి నామ  
గూపేవిహాయ, తథ విద్వాన్నామ రూపాద్విముక్తః పరాత్పరం పురు  
షముపైతి దివ్యమ్. ౮. స యోహ వై తత్పరమం బ్రహ్మవేద బ్రహ్మైవ  
భవతి నాస్య బ్రహ్మవిత్కులే భవతి, తరతిశోకం తరతి పాప్తానంగుహా  
గ్రన్ధిభ్యో విముక్తోఽమృతో భవతి ౯. తదేతద్వచాభ్యుక్తం, క్రియా  
వంతశ్శ్రోత్రియా బ్రహ్మ నిష్ఠాస్వయం జుహ్వత ఏకక్షిం. శ్రద్ధయంతః  
తేషామేవైతాం బ్రహ్మవిద్యాం ఏదేతశిరోవ్రతం విధిపద్యస్తుచీర్ణమ్.  
౧౦. తదేతత్సత్య మృషేరంగిరాః పురోవాచనైతదచీర్ణ వ్రతోఽధీతే,  
నమః పరమఋషిభ్యోనమః పరమఋషీభ్యః, ౧౧.

భద్రం కర్ణేభిః.....ఁతి శాన్తిః. ఓం తత్సత్.

ఇతి అథర్వవేదీయ మండకోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

### ౩. అథర్వవేదీయ మాండూక్యోపనిషత్.

ఓమ్. భద్రం కర్ణేభిః శ్రుణుయామదేవాః, భద్రంపశ్యేమాక్షభి  
ర్యజత్రాః, స్థిరై రంగైస్తుప్తువాగ్ సస్తనూభిః, వ్యగేమ దేవహితం,  
యదాయుః, స్వస్తి నఇంద్రోవృథశ్రవాః, స్వస్తి నః పూషావిశ్వవేదాః  
స్వస్తి నస్తాక్షో అప్రిప్తనేమిః, స్వస్తి నో బృహస్పతి ర్దదాతు.

ఓమ్ శాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

ఓమ్. ఓమిత్యేతదక్షరమిదగ్ సర్వంతస్యోపపాప్త్యాభ్యాన భూతం  
భవద్భవిష్యదితి సర్వమోంకార ఏవ, యచ్ఛాన్యత్త్రికాలాతీతం  
తదప్యోంకారఏవ. ౧. సర్వగ్ హ్యేత ద్భృహ్మాయ మాతా బ్రహ్మసా  
యమాత్మా చతుష్పాత్. ౨. జాగరితస్థానోబహిః ప్రజ్ఞస్సప్తాంగ ఏకో  
నవింశతి ముఖః స్థూలభుక్తై వశ్వాసరః ప్రథమః పాదః. ౩. స్వప్నస్థానో  
స్త్రః ప్రజ్ఞస్సపాంగ ఏకోన విశంతిముఖః ప్రవివిక్త భుక్తైజసోద్వితీయః

పాదః. ౪. యత్ర సుప్తానకంచన కామంకామయతే న కంచన స్వప్నం  
 పశ్యతితత్సుషుప్తం, సుషుప్తస్థాన ఏకీభూతః ప్రజానఘనవవానందమ  
 యో హ్యనందభుక్చేతో ముఖఃప్రాజ్ఞస్తృతీయః పాదః. ౫. ఏష సర్వే  
 శ్వర ఏషసర్వజ్ఞ ఏషోఽంతర్యామీష యోని స్సర్వస్య ప్రభవాప్య  
 యో హి భూతానామ్. ౬. అత్రైతే శ్లోకాభవన్తి.

శ్రీ గాడపాదీయ మాండాకోపనిషత్కారికా

ప్రథమం స్వాగమ సృకరణమ్.

బహిః ప్రజ్ఞో విభుర్విశ్వో హ్యస్తః ప్రజ్ఞస్తుతైజసః, ఘనప్ర  
 జ్ఞస్తథాప్రాజ్ఞ ఏకఏవ త్రిధా స్మృతః. ౧. దక్షిణాభిముఖే విశ్వో మన  
 స్సస్తశ్చ తైజసః, ఆకాశేచ మృది ప్రాజ్ఞస్త్రిధా దేహే వ్యవస్థితః. ౨.  
 విశ్వోహి స్థూలభుజ్మత్యం తైజసః ప్రవినిక్తభుక్, ఆనన్దభుక్తథా ప్రాజ్ఞ  
 స్త్రిధా భోగం నిబోధత. ౩. స్థూలం తర్వయతే విశ్వంప్రవినిక్తంతుతై  
 జసమ్, ఆనన్దశ్చ తథా ప్రాజ్ఞం త్రిధా స్మృతిం నిబోధత. ౪. త్రిషుధా  
 మసు య ద్భోజ్యం భోక్తృయశ్చ ప్రకీర్తితః, వేదై తమభయం య  
 స్తు సభంజానో నర్విశ్యతే. ౫. ప్రభవ స్సర్వభావానాం సతా మితిపినిశ్చ  
 యః, సర్వం జనయతి ప్రాణ శ్చేతోఽంశూక పురుషః పృథక్. ౬. విభూ  
 తింప్రసవం త్యన్యే మన్యన్తే సృష్టిచిత్తకాః, స్వప్నమాయాన్వరూపేతి  
 సృష్టి రవై యి ద్వికల్పితా. ౭. ఇచ్ఛా మాత్రం ప్రభో సృష్టి రితి  
 సృష్టే వినిశ్చితాః, కాలా త్ప్రీనూతిం భూతానాం మన్యన్తే కాలచిం  
 తకాః. ౮. భోగార్థం సృష్టిరి త్యన్యే శ్రీడార్థ మితి చా వరే, దేవస్యై  
 ష స్వభావోఽయ మాప్త కామస్య కా స్మృహేతి. ౯.

అ ఛో ప ని ష త్.

నాంతః ప్రజ్ఞం స బహిః ప్రజ్ఞం నో భయతః ప్రజ్ఞం సప్రజ్ఞాన  
 ఘనం స ప్రజ్ఞంనాప్రజ్ఞమ్, అదృష్ట మవ్యవహార్య మగ్రాహ్య మలక్షణ

మచింశ్య మవ్యపదేశ్య <sup>1</sup>మైకాత్మ్య ప్రత్యయసారం ప్రపంచోప శమం  
శాంతం శివ మద్వైతం చతుర్థం మన్యంతే స ఆత్మా స విజ్ఞేయః. ౧౦.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్సూరికా.

నిష్పత్తే స్వర్వదుఃఖానా మిశానః ప్రభురవ్యయః, అద్వైత  
స్వర్వభావాగాం దేవ స్తుర్యో విభు స్సన్రుతః. ౧౧ కార్యకారణబద్ధా  
తా విష్వేతే విశ్వతైజసా, ప్రాజ్ఞః కారణబద్ధస్తు ద్వా తౌ తు ర్యే ససి  
ధ్యతః. ౧౨. నాత్మానం నాపరాం తైచివ సనత్యం నాపి చాస్పతమ్,  
ప్రాజ్ఞః కించ న సంవేత్తి తుర్యం తత్స్వర్వదృ క్సదా. ౧౩. ద్వైత  
స్యాగ్రహణం తుల్య ముభయోః ప్రాజ్ఞతుర్యయోః, బీజనిద్రా యుతః  
ప్రాజ్ఞః సా చతుర్యేన విద్యతే. ౧౪. స్వన్ననిద్రాయుతా వాద్యా ప్రాజ్ఞ  
స్త్యస్వస్థనిద్రయా, న నిద్రాః నైవ చ స్వప్నం తుర్యే పశ్యన్తి  
సిశ్చితాః. ౧౫. అన్యథా గృహ్లాత స్వప్నో నిద్రా తత్త్వమజానతః,  
విపర్యాసే తయోః క్షీణే తురీయం పద మశ్నుతే. ౧౬. అనాది  
మాయయా సుప్తో యదా జీవః పృబుధ్యతే, అజ మనిద్ర మప్యన్న  
మద్వైతం బుధ్యతే తదా. ౧౭. ప్రపంచో యది విద్యేత నివర్తేత న  
సంశయః, మాయామాత్ర మిదిం ద్వైత మద్వైతం పరమాన్తతః. ౧౮.  
వికల్పో వినివర్తేత కల్పితో యది కేనచిత్, ఉపదేశా దయం షాదో  
జ్ఞాతే ద్వైతం న విద్యతే. ౧౯.

అ ఖో ప ని ష థ్.

సోఽయమాత్మా ధ్యక్షర మోంకా రోఽధిమాత్రం పాదా  
మాత్రామాత్రాశ్చ పాదా అకార ఉకారో మకార ఇతి. ౨౦. జాగరిత  
స్థానో వైశ్వానరోఽకారః ప్రథమామాత్రా ఆప్తే రాదిమత్వా ద్వా  
ఽప్నోతిహవై సర్వా కామా నాదిశ్చ భవతి యవపంపేద. ౨౧. స్వ  
ప్నస్థాన సైజన ఉకారో ద్వితీయామాతోత్కర్షా దుభయత్వా ద్వా

ఉత్కర్షతి హవై జ్ఞాన సస్తతిం సమానశ్చ భవతి నాస్యా బ్రహ్మవి  
త్కులే భవతి య ఏవం వేద. ౨౨ సుషుప్తస్థానః పాఞ్జో మకార  
స్తృతీయా మాత్రా మితే రవీతే ర్వా మిహోతి హవా ఇదగ్ సర్వ  
మవీతి శ్చ భవతి య ఏవం వేద. ౨౩.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా.

విశ్వస్యా త్వవివక్షాయామాదిసామాన్య ముత్కటమ్, మా  
త్రాసంప్రతిపత్తే న్య దాప్తిసామాన్య మేవచ. ౨౪. తైజస స్వత్వ  
విజ్ఞానే ఉత్కర్షో దృశ్యతే స్ఫుటమ్, మాత్రా సంప్రతిపత్తే న్య దుభ  
యత్వం తథావిధమ్. ౨౫ మకారభావే ప్రాజ్ఞస్య మాన సామాన్య  
ముత్కటమ్, మాత్రా సంప్రతిపత్తేతు లయ సామాన్య మేవచ. ౨౬.  
త్రిషు ధామసు యత్తుల్యం సామాన్యం వేత్తి నిశ్చితః, సపూజ్య స్సర్వ  
భూతానాం వంద్య శ్చైష మహామునిః. ౨౭. అకారో నయతే విశ్వ  
ముకారశ్చాపి తైజసమ్, మకారశ్చ పునఃప్రాజ్ఞా నామా తేవిద్య తేగతిః.

అ థో ప ని ష త్.

అమా త్ర శ్చతుర్థోఽవ్యవహర్యః ప్రపంచోపశమశ్చివోఽద్వైత  
ఏవ మోంకార ఆత్మైకసంవిశత్వాత్కనాఽత్మానం యఏవం వేదయ ఏవం  
వేద. ౨౮. ఇ త్యుపనిషత్. భద్రం కర్ణేభి.....రితి శాంతిః.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా.

ఓంకారంపాదశో విద్యాత్పాదామాత్రాన సంశయః, ఓంకారం  
పాదశోజ్ఞాత్వానకించి దపించితయేత్. ౩౦. యంజితప్రణవేచేతః ప్ర  
ణవో బ్రహ్మనిర్భయం, ప్రణవేరిత్యయు క్తస్యన భయం విద్యతేక్వచిత్.  
౩౧. ప్రణవోహ్యవరం బ్రహ్మ ప్రణవశ్చ పరస్తస్పృతః, అపూర్వోఽన  
స్తరోబా మెహ్యనపరః ప్రణవోఽవ్యయః. ౩౨. సర్వస్యప్రణవోహ్య  
దిర్గధ్యమస్తస్తతైవచ, ఏవంహి ప్రణవం జ్ఞాత్వావ్యశ్నుతే తదనస్తరం.  
౩౩. ప్రణవంహీశ్వరం విద్యాత్సర్వస్య హృదిసంస్థితమ్, సర్వవ్యాపిన

మోంకారంమత్వాధీరో నశో చతి. ౩౪. అమాత్రోఽనస్త మాత్రశ్చద్యై తస్యోపశమశ్చివః, ఓంకారో విదితోయేన సమనిర్వేతరోజన స్సముని ర్వేతరోజన ఇతి. ౩౫.

ఇతి శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా ప్రథమం స్వాగమప్రకరణమ్.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికాయాం ద్వితీయం వైతథ్యప్రకరణమ్.

ఓమ్. వైతథ్యం సర్వభావానాం స్వప్న ఆహు ర్నసీషిణః, అస్తస్థా నాత్తుభావానాం సంవృతత్వేన హేతునా. ౧. అదీర్ఘ త్వాచ్చ కాలస్య గత్వాదేశాన్నవశ్యతి, ప్రతిబుద్ధశ్చ వై సర్వస్తస్త్వి దేశేనవిద్యతే. ౨. అభావశ్చరథాదీనాంశ్రూయతే న్యాయపూర్వకమ్, వైతథ్యంతేనవై స్తాప్తం స్వప్న ఆహుః ప్రకాశితం. ౩. అస్తస్థానాత్తుభేదానాంతస్సాజ్ఞాగ రితేస్తృతం, యథాతత్త్రతథా స్వప్నే సంవృతత్వేన భిద్యతే. ౪. స్వప్న జాగరితే స్థానే హ్యేకమాహుర్నసీషిణః, భేదానాం హి సమత్వేన ప్ర సిద్ధేనైవహేతునా. ౫. ఆదావస్తే చయన్నాస్తి వర్తమానేఽపి తత్తథా, వితథై సదృశాస్సన్తోఽవితథా ఇవలక్షితాః. ౬. సప్రయోజనతాతేషాం స్వప్నే విప్రతిపద్యతే, తస్మాదాద్యస్తవత్వేన మిత్రైవభుతే స్మృ తాః. ౭. అపూర్వస్థానిధర్మోహి యథా స్వర్గ నివాసినామ్, తానయం ప్రేక్షతే గత్వా యథైవేహ సుశిక్షితః. ౮. స్వప్నవృత్తావపిత్వస్తశ్చేత సాకల్పితంత్యసత్, బహిశ్చేతోగృహీతం సద్భుజ్జం వైతథ్యమేతయోః. ౯. జాగ్రద్వృత్తావపిత్వస్త శ్చేతసాకల్పితం త్యసత్, బహిశ్చేతో గృ హీతం స ద్యుక్తం వైతథ్యమేతయోః. ౧౦. ఉభయోరపివైతథ్యం భే దానాం స్థానయోర్యది, కవతాఽబుధ్యతే భేదాఙ్కోవై తేషాం వికల్ప కః? ౧౧. కల్పయత్యాత్మనాఽత్తానమాత్తాదేవ స్వమాయయా, స ఏవ బుధ్యతేభేదానితివేదాస్త నిశ్చయః. ౧౨. వికరోత్యపరా భా వానస్తస్త్విత్తేవ్యవస్థితాః, నియతాంశ్చ బహిశ్చిత్తం ఏవంకల్పయతే ప్రభుః. ౧౩. చిత్తకాలాహియేఽస్తస్తుద్వయకాలాశ్చయే బహిః, కల్పి

తావనతే సర్వేవిశేషానాన్యహేతుకః. ౧౮. అన్యక్తావపయేఽస్తస్సు  
 స్ఫుటావపచయేబహిః, కల్పితావపతేసర్వేవిశేషస్త్విద్వియాస్తరే. ౧౯.  
 జీవంకల్పయతే పూర్వం తతో భావాన్ పృథగ్విధాన్, బాహ్య నా  
 గ్యాత్మికం శ్చైవ యథా విద్యస్తథాస్తృతిః. ౧౬. అనిశ్చితాయథార  
 జ్జరస్థకారేవికల్పితా, సర్వధారాదిభిర్భావైస్తద్వదాత్మావికల్పితః. ౧౭.  
 నిశ్చితాయాం యథారజ్జ్యో వికల్పినిసర్వతే, రజ్జురేవేహిచ్ఛాద్వైతం  
 తద్వదాత్మవినిశ్చయః. ౧౮. ప్రాణాదిభిరనస్తైశ్చభావైరేతైర్వికల్పితః,  
 మాయైషాతస్య జీవస్యయయాసమ్రోహితస్స్వయం. ౧౯. ప్రాణితీ  
 ప్రాణవిదోభూతానీతిచతద్విదః, గుణాదిగుణవిదస్తత్త్వానీతిచతద్విదః.  
 ౨౦. పాదాదిపాదవిదో విషయా ఇతి చ తద్విదః, లోకా ఇతి లో  
 కవిదోదేవాది చ తద్విదః. ౨౧. వేదాది చ వేదవిదో యజ్ఞాది  
 చతద్విదః, భోక్తేచభోక్తృనిదోభోజ్యమితి చ తద్విదః. ౨౨. సూక్ష్మ  
 ఇతిసూక్ష్మనిదః స్థూలది చ తద్విదః, మూర్త ఇతి మూర్తవిదోమూ  
 ర్త ఇతి చ తద్విదః. ౨౩. కాలది కాలవిదోదిశది చతద్విదః, నాదా  
 దివాదవిదో భువనానీతితద్విదః. ౨౪. మనశ్చిత్తమనోవిదో బుద్ధిరితి చత  
 ద్విదః, చిత్తమితి చిత్తవిదో ధర్మాధర్మాచ తద్విదః. ౨౫. సజ్జావినశక  
 ఇత్యేకే పఞ్చింశదిశావదే, ఏక త్రింశక ఇత్యాహు రనస్త ఇతి చాపరే.  
 ౨౬. లోకా లోకవిదః ప్రాహు రాశ్రమా ఇతి తద్విదః, స్త్రీపుష్కళం  
 సకం లైక్యాపరాపర మథాఽపరే. ౨౭. సృష్టిరితి సృష్టివిదో లయది  
 చతద్విదః, స్థితిరితి స్థితివిదః సర్వేచేహతు సర్వదా. ౨౮. యం భావం  
 దర్శయేద్యస్య తం భావం నతు వశ్యతి, తం చావతి సభూత్వాఽసౌ తద్ద్ర  
 హస్సుముతై తమ్. ౨౯. ఏతైరేషా పృథగ్భావైః పృథగేవేతి లక్షితః,  
 ఏవా యో వేద తత్వేన కల్పయే త్సోవిశజ్జితః. ౩౦. స్వప్నమాయే  
 యథా దృష్టే గర్భరవగరం యథా, తథా విశ్వ మిదం దృష్టం వేదా  
 న్తేషు విచక్షణైః. ౩౧. సనిరోధో నచోత్పత్తి ర్నబద్ధో నచసాధకః,  
 నముముక్షుర్నవైముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతా. ౩౨. భావై రసద్భి

రేవాయ మద్వయేనచ కల్పితః, భావా అప్యద్వయేనైవ తస్మా దద్వయతా శివా. ౩౩. నాత్మభావేన నానేదం నస్వేనాఽపి కథంచన, నపుథ్నాపుథ క్కించి దితి తత్త్వవిదో విదుః. ౩౪. వీతరాగభయక్రోధైష్ఠనిభిర్వేదపారగైః, నిర్వికల్పో హ్యాయం దృష్టః ప్రపజ్ఞాస్సహ మోఽద్వయః. ౩౫. తస్మాదేవంవిదిత్వైవ మద్వైతే యోజయేత్సన్నితిమ్, అద్వైతం స మనుప్రాప్య జడవల్లోక మాచరేత్. ౩౬. నిస్తుత్సర్గమస్కారోనిస్సృథాకార ఏవచ, చలాచలనికేతశ్చ యతి ర్యాదృచ్ఛికో భవేత్. ౩౭. తత్త్వమాధ్యాత్మికందృష్ట్యాతత్త్వం దృష్ట్యాతుభావ్యాతః, తత్త్వీభూతస్తదారామ స్తత్వాదప్రచ్యుతో భవేత్. ౩౮.

ఇతి శ్రీ గౌడపాదీయమాండుకోశ్యపనిషత్కారికా ద్వితీయైతథ్యప్రకరణమ్.



శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కారికా తృతీయ మద్వైతప్రకరణమ్.

ఓం. ఉపాసనాశ్రితో ధర్మో జాతే బ్రహ్మణి వర్తతే, ప్రాగుత్పత్తే రజం సర్వం తేనాసౌ శృణోతి స్తన్నతః. ౧. అతో వత్సామ్యకార్పణ్యంబాటిః సమతాం గతమ్, యథా నజాయతేకించి జ్ఞాయమానం సమస్తతః. ౨. ఆత్మా హ్యేకాశవ జ్ఞేవైర్ఘటాకాశైరివోదితః, ఘటాదివచ్ఛ సంఘాతైర్జ్ఞాతా వేతన్నిదర్శనమ్. ౩. ఘటాదిషు ప్రలీనేషు ఘటాకాశాదయో యథా, ఆకాశే సుప్రలీయస్తే తద్వ జ్ఞేవ ఇహత్మని. ౪. యథైకస్మిన్ ఘటాకాశే రజో ధూమాదిభి ర్యతే, న సర్వే సుప్రయుజ్యస్తే తద్వజ్ఞేవా స్సుఖాదిభిః. ౫. రూపగార్యసమాఖ్యాశ్చ భిద్యస్తే తత్రతత్రవై, ఆకాశస్య న భేదోఽస్తి తద్వ జ్ఞేవేషు నిర్ణయః. ౬. నాకాశస్య ఘటాకాశో వికారావయవో యథా, నైవాత్మన స్సదాజీవో వికారావయవో తథా. ౭. యథా భవతి బాలానాం గగనం మలినం మలైః, తథా భవత్యబుద్ధానా మాత్మాపి మలినో మలైః. ౮. మరణే సుభవే చైవ గత్యాగమనయో రపి. సితౌ సర్వశరీరేషు ఆకాశే నావి



లక్షణః. ౯. సజ్ఞాతా స్వప్నవ త్సర్వే ఆత్మమాయావిసర్జితాః, అధి  
 క్యే సర్వసామ్యే వా నోపపత్తి ర్హి విద్యతే. ౧౦. రసాదయోహి యే  
 కోశా న్యాఖ్యాతా సైత్తిరియకే, తేషా మాత్మా పరో జీవః ఖం  
 యథా సంప్రకాశితః. ౧౧. ద్వయో ర్ద్వయో ర్మధుజ్ఞానే పరం బ్రహ్మ  
 ప్రకాశితమ్, పృథివ్యా ముదరేచైవ యథాకాశః ప్రకాశితః. ౧౨.  
 జీవాత్మనో రసస్యత్వ మభేదేన ప్రతస్యతే, నానాత్వం నిద్ర్యతే యచ్చ  
 తదేవం హి సమంజసమ్. ౧౩. జీవాత్మనోః పృథక్త్వం యత్ప్రొగ్భుత్వ  
 త్తేః ప్రకీర్తితమ్, భవిష్యద్వృత్త్యాగౌణం తన్మఖ్యత్వం హి నయు  
 జ్యతే. ౧౪. మృల్లోహవిస్ఫులిక్లాద్యైః సృష్టి ర్యా చోదితాన్యథా,  
 ఉపాయ స్సైవతారాయ నాస్తిభేదః కథంచన. ౧౫. ఆశ్రమా శ్రీవి  
 ధా హీన మధ్యమోత్కృష్టదృష్టయః, ఉపాసనోపదిష్టేయం తదర్థ  
 మనుకమ్పయా. ౧౬. స్వసిద్ధాస్తవ్యవస్థాసు ద్వైతి నో నిశ్చితా దృఢ  
 మ్, పరస్పరం విరుధ్యన్తే తై రయం న విరుధ్యతే. ౧౭. అద్వైతం పర  
 మార్థోహి ద్వైతం తద్భేద ఉచ్యతే, తేషా ముభయథా ద్వైతం  
 తేనాయం నవిరుధ్యతే. ౧౮. మాయయా భిద్యతే హ్యేత న్నాన్యథా  
 జం కథంచన, తత్త్వతో భిద్యమానేహి మర్త్యతా మమృతం వ్రజేత్.  
 ౧౯. అజాతస్యైవ భావస్య జాతి మిచ్ఛన్తి వాదినః, అజాతో  
 హ్యమృతో భావో మర్త్యతాం కథ మేష్యతి. ౨౦. నభవత్యమృతం  
 మర్త్యం నమర్త్య మమృతం తథా, ప్రకృతే రన్యథాభావో నకథంచి  
 ద్భవిష్యతి. ౨౧. స్వభావే నామృతో యస్య భావో గచ్ఛతి మర్త్య  
 తామ్, కృతకే నామృత స్తస్య కథం స్థాస్యతి నిశ్చలః. ౨౨. భూత  
 తోఽభూతతో వాపి సృజ్యమానే సమాశ్రుతిః, నిశ్చితం యుక్తియు  
 క్తంచ య త్తద్భవతి నేతరత్. ౨౩. నేహ నానేతి చామ్నాయా  
 దిన్ద్రో మాయాభి రిత్యపి, అజాయమానో బహుథా మాయయా  
 జాయతే తు నః. ౨౪. సమ్భూతే రపవాదాచ్చ సమ్భవః ప్రతిషిధ్య  
 తే, కో న్యేనం జనయే దితి కారణం ప్రతిషిధ్యతే. ౨౫. న ఏవ నేతి

సేతీతి వ్యాఖ్యాతం నిహ్నుతే యతః, సర్వ మగ్రాహ్యభావేన హేతు  
 నాఽజం ప్రకాశతే. ౨౬. సతోహి మాయయా జన్మ యుజ్యతే న తు  
 తత్త్వతః, తత్త్వతో జాయతే యస్య జాతం తస్య హి జాయతే. ౨౭.  
 అసతో మాయయా జన్మ తత్త్వతో నైవ యుజ్యతే, వన్ధ్యా పుత్రో  
 సతత్త్వేన మాయయా వాపి జాయతే. ౨౮. యథా స్వప్నే ద్వయా  
 భాసం స్పృష్టతే మాయయా మనః, తథా జాగ్రద్వయాభాసం స్పృష్టతే  
 మాయయా మనః. ౨౯. అద్వయంచ ద్వయాభాసం మన స్స్వప్నే స  
 సంశయః, అద్వయంచ ద్వయాభాసం తథా జాగ్రత్ స సంశయః. ౩౦.  
 మనోదృశ్య మిదం ద్వైతం యత్కించి త్వచరాచరమ్, మనసో హ్య  
 మనీభావే ద్వైతం నైవోపలభ్యతే. ౩౧. ఆత్మసత్యానుబోధేన ననన్క  
 ల్పయతే యదా, అమనస్తాం తదాయాతి గ్రాహ్యభావే తదగ్రహమ్.  
 ౩౨. అకల్పక మజం జ్ఞానం జ్ఞేయాభిన్నం ప్రచక్షతే, బ్రహ్మజ్ఞేయమజం  
 నిత్య మజేనాజం విబుధ్యతే. ౩౩. నిగృహీతస్య మనసో నిర్వికల్పస్య ధీమ  
 తః, ప్రచార స్సతు విజ్ఞేయః సుషుప్తేనో సతత్సమః. ౩౪. లీయతేహ  
 సుషుప్తే తన్నిగృహీతం న లీయతే, తదేవ నిర్భయం బ్రహ్మజ్ఞానాల్లోకం  
 సమస్తతః. ౩౫. అజ మనిద్ర మస్వప్న మనామక మరూపకమ్, సకృద్వి  
 భాతం సర్వజ్ఞం నోపచారః కథంచన. ౩౬. సర్వాభిలాష విగత స్సర్వ  
 చింతాసముత్థితః, సుప్రశాంత స్సకృజ్ఞోతి స్సమాధి రచలోఽభయః. ౩౭.  
 గ్రహేణా నతత్ర నోత్పన్న శ్చింతా యత్ర నవిద్యతే, ఆత్మసంస్థం తదా  
 జ్ఞాన మజాతినమతాం గతమ్. ౩౮. అస్సర్మయోగో వై నామ దుర్దర్శ  
 స్సర్వయోగిభిః, యోగినో విధ్యతి హ్యస్తాదభయే భయదర్శినః. ౩౯.  
 మనసో నిగ్రహాయ త్త మభయం సర్వయోగినామ్. దుఃఖక్షయః ప్రబోధ  
 శ్చాప్యక్షయా శాంతి రేవచ. ౪౦. ఉత్పేకఉదధే ర్యద్వ త్కుశాగ్రే  
 జైకబిన్దనా, మనసో నిగ్రహ స్తద్వ ద్భవే దపరిభేదతః. ౪౧. ఉపాయేన  
 నిగృహీతాయా ద్విక్షిప్తం కామభోగయోః, సుప్రసన్నం లయేచైవ యథా  
 కామో లయ స్తథా. ౪౨. దుఃఖం సర్వ మనుస్మృత్య కామభోగా

న్నివర్తయేత్, అజం సర్వ మనుస్త్వత్వ జాతం నైవతు పశ్యతి. ౪౩. లయే సంబోధయే చిత్తం విక్షిప్తం శమయే త్సునః, సకమాయం విజా నీయా త్సమప్రాప్తం సచాలయేత్. ౪౪. నాస్వాదయే త్సుఖం తత్ర నిస్సజ్గి ప్రజ్ఞయా భవేత్, నిశ్చలం నిశ్చర చ్చిత్త మేకీకుర్యా త్ప్రి యత్నతః. ౪౫. యదా సలీయతే చిత్తం సచవిక్షిప్యతే పునః. అనిజ్ఞన మనాభాసం నిష్పన్నం బ్రహ్మ తత్తదా. ౪౬. స్వస్థం శాంతం సనిర్వాణ మకథ్యం సుఖ ముత్తమం. అజ మజేన జ్ఞేయేన సర్వజ్ఞం పరిచక్షుతే ౪౭. సకశ్చి జ్ఞాయతే జీవ స్సంభవోఽస్య సవిద్యతే. ఏతత్తదు త్తమం సత్యం యత్ర కించి న్నజాయతే. ౪౮.

ఇతి గౌడపాదీయ మాండుకోపనిషత్కూరికా తృతీయ మద్వైత ప్రకరణమ్.

శ్రీ గౌడపాదీయోపనిషత్కూరికా చతుర్థ ములాతశాన్తిప్రకరణమ్.

ఓం, జ్ఞానేనాకాశకల్పేన ధర్మా యో గగనోపమాః, యాభిన్నేన సంబుద్ధ స్తవన్దే ద్విపదాం వరమ్. ౧. అస్పర్శయోగో నై నామ సర్వసత్త్వసుఖో హితః, అవివాదోఽవిరుద్ధశ్చ దేశిత స్తం నమామ్యహమ్. ౨. భూతస్య జాతి మిచ్ఛన్తి వాదినః కేచిదేవహి, అభూతస్యైవరే ధీరా వివదన్తః పరస్పరమ్. ౩. భూతం నజాయతే కించిదభూతం నైవజాయతే, వివదన్తోఽ ద్వయా హ్యేవ మజాతం ఖ్యాపయన్తి తే. ౪. ఖ్యాప్యమానా మజాతం తై రసుమోదామహే పయం, వివదామో నతై స్సార్థ మవివాదం నిబోధత. ౫. అజాతస్యైవ ధర్మస్య జాతి మిచ్ఛన్తి వాదినః, అజాతో హ్యమృతో ధర్మో మర్త్య తాం కథమేష్యతి. ౬. స భవత్యమృతం మర్త్యం సమర్త్య మమృ తం తథా, ప్రకృతే రన్యథా భావో న కథంచి ద్భవిష్యతి. ౭. స్వభావేనా మృతో యస్య ధర్మో గచ్ఛతి మర్త్యతామ్, శృతకేనామృత స్తస్య కథం నాస్యతి నిశ్చలః. ౮. సాంసిద్ధికీ స్వాభావికీ సహజా అకృతాచ యా, ప్రకృతి స్సేతి విజ్ఞేయా ద్స్వభావం న జహాతి యా. ౯. జరా

మరణనిర్భక్తాః సర్వే ధర్మా స్సర్వభావతః, జరామరణమిచ్ఛంత శ్చస్య  
 వై తన్తసిషయా. ౧౦. కారణం యస్య వై కార్యం కారణం తస్య జాయ  
 తే, జాయమానం కథ మసౌ భిన్నం నిత్యం కథంచ తత్. ౧౧. కారణా  
 ద్యద్యనస్యత్వ మతః కార్య మజం యది, జాయమానాద్ధివై కార్యాత్  
 కారణం తే కథం ధ్రువమ్. ౧౨. అజాద్వైజాయతే యస్య దృష్టా  
 వై తస్య నాస్తివై, జాతాచ్చ జాయమానస్య నవ్యవస్థా ప్రస  
 జ్యతే. ౧౩. హేతో రాదిః ఫలం యేషా మాదిర్హేతుః ఫలస్య చ,  
 హేతోః ఫలస్య చానాదిః కథం తై రుపవర్ణ్యతే. ౧౪. హేతో  
 రాదిః ఫలంయేషా మాదిర్హేతుః ఫలస్యచ, తథా జన్తభవేత్తే  
 షాం పుత్రా జన్త పితౄ యభా. ౧౫. సంభవే హేతుఫలయోగేషి.  
 తస్యః క్రమ స్త్వయా, యుగపత్నమ్భవే యస్తా దసమ్భవో విషా  
 ణవత్. ౧౬. ఫలా దుత్పద్యమానస్య న్నతే హేతుః ప్రసిధ్యతి, అప్ర  
 సిద్ధః కథం హేతుః ఫల ముత్పాదయిష్యతి. ౧౭. యది హేతోః ఫలా  
 త్సిద్ధిః ఫలసిద్ధిశ్చ హేతుతః, కతర త్పూర్వనిష్పన్నం యస్య సిద్ధి రపే  
 ఙ్మయా. ౧౮. అశక్తి రపరిజ్ఞానం క్రమకోపోఽథవా పునః, ఏవంహి  
 సర్వథా బుద్ధే రజాతిః పరిదీపితా. ౧౯. బీజాఙ్కరాభ్యో దృష్టాంతః  
 సదా సాధ్యసమో హి సః, నహి సాధ్యసమో హేతుః సిద్ధా సాధ్యస్య  
 యుజ్యతే. ౨౦. పూర్వాపరాపరిజ్ఞాన మజాతేః పరిదీపకమ్, జాయ  
 మానాద్ధివై ధర్మా త్కథం పూర్వం సగృహ్యతే. ౨౧. స్వతోవా పర  
 తోవాపి న కించి ద్వస్తు జాయతే, సదనత్సదసద్వాపి న కించి ద్వస్తు  
 జాయతే. ౨౨. హేతు ర్నజాయ తేనాదేః ఫలం చాపి స్వభా  
 వతః, ఆది ర్నవిద్యతే యస్య తస్య హ్యది ర్నవిద్యతే. ౨౩. ప్రజ్ఞప్తే  
 స్సనిమిత్తత్వ మన్యథాఽద్యయనాశతః, సంక్షేపస్యోపలభ్యేశ్చ పరత  
 న్త్రాస్తితా మతా. ౨౪. ప్రజ్ఞప్తే స్సనిమిత్తత్వ మిష్యతే యుక్తిదర్శ  
 నాత్, నిమిత్తస్యానిమిత్తత్వ మిష్యతే భూతిదర్శనాత్. ౨౫. చిత్తం  
 నసంస్పృశత్యర్థం నార్థాభాసం తథైవచ, అభూతోహి యతశ్చార్థో

నాథాభాస స్తతః పృథక్. ౨౬. నిమిత్తం ననుదా చిత్తం సంస్పృశత్యధ్వ  
 సుక్తిషు, అనిమిత్తో విపర్యాసః కథంతస్య భవిష్యతి. ౨౭. తస్మా న్నజా  
 యతే చిత్తం చిత్తదృశ్యం నజాయతే, తే సంవశ్యంతి యేజాతిం ఖవై  
 వశ్యంతి కేవదమ్. ౨౮. అజాతం జాయతే యస్మా దజాతిః ప్రకృతి  
 స్తతః, ప్రకృతే రిన్యథాభావో న కథంచి ద్భవిష్యతి. ౨౯. అనాదే  
 రస్తవత్త్వంచ సంసారస్య నసేత్స్యతి, అనస్త  
 నభవిష్యతి. ౩౦. ఆదా వస్తేచ యన్నాస్తి వర్తమానేఽపితత్తథా,  
 వితథై స్సదృశా సున్తోఽనితథా ఇవ లక్షితాః. ౩౧. సప్రయోజనతా  
 తేషాం స్వప్నే విప్రతిపద్యతే, తస్మాదాద్యస్తవత్త్వేన మిథ్యైవ ఖలు  
 తే స్తృతాః. ౩౨. సర్వే ధర్మా మ్మసా స్వప్నే కాయస్యాస్తద్విదర్శ  
 నాత్, సుపుశేఽస్తిక్ ప్రజేశే వై భూతానాం దగ్ధనం కుతః. ౩౩.  
 నయుక్తం దర్శనం గత్వా కాలస్యానియమాన్యతో, ప్రతిబుద్ధశ్చ వై  
 సర్వ స్తస్తిక్ దేశే నవిద్యతే. ౩౪. మిత్రాద్యై స్సహ సమ్మన్త్య సమ్మ  
 ణ్ధో నప్రపద్యతే, గృహీతం చాపి యత్కించిత్ ప్రతిబుద్ధో నపశ్యతి.  
 ౩౫. స్వప్నే చావస్తుకః కాయః పృథగన్యస్య దర్శనాత్, యథా కాయ  
 స్తథా సర్వం చిత్తదృశ్య మవస్తుకమ్. ౩౬. గ్రహణ జ్ఞాగరితవ త్తద్ధేతు  
 స్స్వప్నే ఇష్యతే, తద్ధేతుత్వాత్తు తస్యైవ సజ్జాగరిత మిష్యతే. ౩౭.  
 ఉత్పాదస్యాప్రసిద్ధత్వా దజం సర్వ ముదాహృతమ్, నచ భూతా దభూ  
 తస్య నమ్మవోఽస్తి కథంచన. ౩౮. అసజ్జాగరితే దృష్ట్వా స్వప్నే పశ్యతి  
 త్తద్ధేతుః, అసత్స్వప్నేఽపి దృష్ట్వాచ ప్రతిబుద్ధో న పశ్యతి. ౩౯. నా స్త్య  
 సద్ధేతుక మోషత్ సదసద్ధేతుకం తథా, సచ్చ సద్ధేతుకం నాస్తి సద్ధేతుక  
 మస త్కుతః. ౪౦. విచర్యాసా ద్యథాజాగ్ర దచింత్యాక్ భూతవ త్సమ  
 శేత్, తథా స్వప్నే విపర్యాసా ధరాం స్తత్త్రిన పశ్యతి. ౪౧. ఉపలమ్భా  
 త్సమాచారా దస్తికస్తుత్వవాదినామ్, జాతిస్తు దేశితా బుద్ధే రజాతే  
 స్త్రుసతాం నదా ౪౨. అజాతేఽస్త్రిసతాం తేషా ముపలమ్భా ద్వియన్తి  
 యే, జాతిదోషా న సేత్స్యన్తి దోషోఽప్యలోపీ భవిష్యతి. ౪౩. ఉపలమ్భా

త్సమాచారా న్నాయా హస్తీ యథోచ్యతే, ఉపలమ్భా త్సమాచారా దస్తి వస్తు తథోచ్యతే. ౪౪. జాత్యాభాసం చలాభాసం వస్త్యాభాసం త్థైవచ, అజాచల మవస్తుత్వం విజ్ఞానం శాస్త్ర మద్యయః. ౪౫. ఏవం నజాయతే చిత్త మేవం ధర్మా అజా స్తృతాః, ఏవమేవ విజానంతో నప తన్తి విఘర్షయే. ౪౬. ఋజువక్రాదికాభాస మలాతస్పన్దితం యథా, గ్రహణగ్రాహకాభాసం విజ్ఞానస్పన్దితం తథా. ౪౭. అస్పష్టమాన మలాతమనాభాస మజం యథా, అస్పష్టమానం విజ్ఞాన మనాభాస మజం తథా. ౪౮. అలాతే స్పష్టమానేవై నాభాసా అన్యతో భువః, సతతోఽన్యత్ర నిస్సన్దా న్నాలాతం ప్రవిశన్తి తే. ౪౯. నవిర్గతా అలాతాతే ద్రవ్యత్వాభావయోగతః, విజ్ఞానేఽపి త్థైవ స్యురా భాసస్యావిశేషతః. ౫౦. విజ్ఞానే స్పష్టమానేవై నాభాసా అన్యతో భువః, సతతోఽన్యత్ర నిస్సన్దా న్నవిజ్ఞానం విశన్తి తే. ౫౧. నవిర్గతా విజ్ఞానా తే ద్రవ్యత్వాభావయోగతః, కార్యకారణతాభావా ద్యతో చింత్యా స్పదైవతే. ౫౨. ద్రవ్యం ద్రవ్యస్య హేతుస్సాన్యతస్య దన్యస్య చైవహి, ద్రవ్యత్వ మన్యభావో వా ధర్మాణాం నోపపద్యతే. ౫౩. ఏవం సచిత్తజా ధర్మాశ్చిత్తం వాపి నధర్మజమ్, ఏవం హేతుః ఫలా జాతిం ప్రవిశన్తి మనీషిణః. ౫౪. యావద్ధేతుఫలావేశ స్తావద్ధే తుఫలోద్భవః, క్షీణే హేతుఫలావేశే నాస్తి హేతుఫలోద్భవః. ౫౫. యావద్ధేతుఫలావేశః సంసార స్తావదాయతః, క్షీణే హేతుఫలావేశే సంసారం నప్రపద్యతే. ౫౬. సంపృత్యా జాయతే సర్వం శాశ్వతంసాస్తి తేనవై, సద్భావేన హ్యజం సర్వ ముచ్ఛేద స్తేన నాస్తివై. ౫౭. ధర్మాయ ఇతి జాయన్తే జాయన్తే తేన తత్త్వతః, జన్మ మాయోపమం తేహం సాచ మాయా నవిద్యతే. ౫౮. యథా మాయామయా ద్భిజాత్ జాయతే తన్తయోఽఙ్కురః, నాసా నిత్యో సచోచ్ఛేదీ తద్వద్ధర్మేషు యోజనా. ౫౯. నాజేషు సర్వధర్మేషు శాశ్వతా శాశ్వ తాభిధా, యత్రవర్ణా నప ర్తన్తే వివేక స్తత్ర నోచ్యతే. ౬౦. యథా

స్వప్నే ద్వయాభాసం చిత్తం చలతి మాయయా, తథా జాగ్రద్ద్వ  
యాభాసం చిత్తం చలతి మాయయా. ౬౦. అద్వయంచ ద్వయా  
భాసం చిత్తం స్వప్నేనసంశయః, అద్వయం చ ద్వయాభాసం తథా  
జాగ్రత్తనసంశయః. ౬౧. స్వప్నదృశ్యకృచ్ఛికస్వప్నే దిక్షువైదశసుస్థి  
తాన్, అణ్ణజాన్ స్వేదజాన్ వాపి జీవాన్ పశ్యతి యాన్ సదా. ౬౨.  
స్వప్న దృశ్యే దృశ్యే నవిద్యంతే తతః పుథక్, తథా తద్వృత్త్యే  
వేదం స్వప్నదృశ్యే మిష్యతే. ౬౩. చరన్ జాగరితే జాగ్రద్దిక్షువై  
దశసుస్థితాన్, అణ్ణజాన్ స్వేదజాన్ వాపి జీవాన్ పశ్యతి యాన్ సదా.  
౬౪. జాగ్రచ్చిత్తే క్షణీయాస్తేన విద్యంతే తతః పుథక్, తథా తద్వృత్త్యే  
మేవేదం జాగ్రత్ శ్చిత్త మిష్యతే. ౬౫. ఉభే హ్యనోన్యదృశ్యేతే  
కిం తదస్తీతి చోచ్యతే, లక్షణా శూన్యముభయం తస్మాత్తేనైవ గృహ్యతే.  
౬౬. యథా స్వప్నమయో జీవో జాయతే మ్రియతేఽపిచ, తథా జీవా  
అమీ సర్వేభవన్తి నభవన్తి చ. ౬౭. యథా మాయా మయో జీవోజా  
యతే మ్రియతేఽపిచ, తథా జీవా అమీ సర్వేభవన్తి నభవన్తిచ. ౬౮.  
యథా నిర్మితకో జీవో జాయతే మ్రియతేఽపి హ, తథా జీవా అమీ  
సర్వేభవన్తినభవన్తి చ. ౬౯. సకస్య జ్ఞాయతే జీవః సమ్భవోఽస్య నవి  
ద్యతే, ఏతత్తమత్తమం సత్యం యత్ర కించిన్నజాయతే. ౭౦. చిత్తస్పందితమే  
వేదం గ్రాహ్య గ్రాహకవద్వయమ్, చిత్తం నిర్విషయం నిత్య మసంకలేన  
కీర్తితమ్. ౭౧. యోఽస్తికల్పితసంవృత్త్యా పరమార్థేన నాస్త్యసా, పరత  
న్త్రాభిసంవృత్త్యా స్యాన్నాస్తి పరమార్థతః. ౭౨. అజః కల్పితసంవృ  
త్త్యా పరమార్థేన నాప్యజః, పరతన్త్రాభినిష్పత్త్యా సంవృత్త్యా జాయతే  
తు సః. ౭౩. అభూతాభినివేశోఽస్తి ద్వయం తత్ర నవిద్యతే, ద్వయా  
భావం సబుద్ధ్యేవ నిర్నిమిత్తో నజాయతే. ౭౪. యదా సలభతే  
హేతూ నుత్తమాధమమధ్యమాన్, తదా నజాయతే చిత్తం హేత్వ  
భావే ఫలం కుతః. ౭౫. అనిమిత్తస్య చిత్తస్య యానుత్పత్తి స్సమాద్వ  
యా, అజాతపై న్వివ సర్వస్య చిత్తదృశ్యం హి తద్యతః. ౭౬. బుద్ధ్యా

నిమిత్తతాం సత్యాం హేతుం పృథగనాపుష్క, వీతశోకం తథాకామ  
మభయం పద మశ్నుతే. ౭౮. అభూతాభినివేశాద్ధి సదృశే తస్మిన్ సర్వ  
తే, వస్త్యభావం సబుద్ధ్యేవ నిస్సంజం వినివర్తతే. ౭౯. నిమిత్త స్వా  
ప్రవృత్తస్య నిశ్చలాహి తదాస్థితిః, విషయ సుహి బుద్ధానాం తత్సా  
మ్య మజమద్వయమ్. ౮౦. అజమనిర్వ మస్వప్నం ప్రభాతం భవతి  
స్వయమ్, సకృద్విభాతో హ్యేవైష ధర్మో ధాతుస్వభావతః. ౮౧. సుఖ  
మాప్రియతే నిత్యం దుఃఖం విప్రియతే సదా, యస్యకస్య చ ధర్మ  
స్య గ్రహేణ భగవానసౌ. ౮౨. అస్తి నాస్త్యస్తి నాస్తీతి నాస్తి నా  
స్తీతివాచునః, చలస్థిరోభయాభావై రావృణోత్పేవ బాలిశః. ౮౩.  
కోట్యశ్చతస్సయేతాన్తు గ్రహై ర్వాసాం సదావృతః, భగవ  
న్నాభి రస్పృష్టో యేన దృష్టస్య సర్వపుక్. ౮౪. ప్రాప్య సర్వజ్ఞతాం కృ  
త్సాం బ్రహ్మణ్యం పద మద్వయమ్, అనావన్నాదిమధ్యాంతం  
కిమతః పర మీహతే. ౮౫. విప్రాణాం వినయో హ్యేష శమః  
ప్రాకృత ఉచ్యతే, దమః ప్రకృతిదాస్తత్వా దేవం విద్వాం శ్శమం  
వ్రజేత్. ౮౬. స వస్తు సోపలమ్భం చ ద్వయం లౌకిక మివ్యతే,  
అవస్తు సోపలమ్భంచ శుద్ధం లౌకికమివ్యతే. ౮౭. అవస్త్యనపలమ్భంచ  
లోకోత్తర మితి స్మృతమ్, జ్ఞానం జ్ఞేయం చ విజ్ఞేయం సదా బుద్ధేః  
ప్రకీర్తితమ్. ౮౮. జ్ఞానేచ త్రివిధే జ్ఞేయే క్రమేణ విదితే స్వయమ్,  
సర్వజ్ఞతా హి సర్వత్ర భవతీహ మహాధియః. ౮౯. హేయజ్ఞేయా  
ప్యచాక్యాని విజ్ఞేయాన్యగ్రయాణతః, తేషా మన్యత్ర విజ్ఞేయా  
దుపలమ్భ స్త్రిషు స్మృతః. ౯౦. ప్రకృత్యాకాశవ జ్ఞేయా సుర్వే ధర్మాః  
అనాదయః, విద్యతే నహి నానాత్వం తేషాం క్వచ నకించన. ౯౧.  
ఆదిబుద్ధాః ప్రకృత్యైవ సర్వే ధర్మా సునిశ్చితాః, యస్యైవం భవతి  
క్షాంతిః సోఽమృతత్వాయ కల్పతే. ౯౨. ఆదిశాస్త్రా హ్యనుశ్చిన్నాః  
ప్రకృత్యైవ సునిర్వృతాః, సర్వే ధర్మా సమభిన్నా అజం సామ్యం  
విశారదమ్. ౯౩. వైశారద్యంతు వై నాస్తి భేదే విచరతాం సదా,



భేదనిమ్నాః పృథగ్వాదా స్తస్మా త్తే కృపణాః స్మృతాః. ౯౪. అజే  
సామ్యేతు యేకేచిద్భవిష్యన్తి నునిశ్చితాః, తేహి లోకే మహజ్ఞానా  
స్తచ్చ లోకో నగాహతే. ౯౫. అజేష్వజ మసజ్జాస్తం ధర్మేషు  
జ్ఞాన మిష్యతే, యతో నక్రమతే జ్ఞాన మసజ్గం తేన కీర్తితమ్. ౯౬.  
అణుమాత్రేఽపి వైధర్మ్యే జాయమానేఽవిపశ్చితః, అసజ్గతా సదా  
నాస్తి కిము తావరణమృతిః. ౯౭. అలభ్యావరణా స్సర్వే ధర్మాః ప్రకృతి  
నిర్మలాః, అదౌ బుద్ధా స్తథా ముక్తా బుధ్యస్తథితి నాయకాః. ౯౮.  
క్రమతే సహిబుద్ధస్య జ్ఞానం ధర్మేషు తాపినః, సర్వే ధర్మా స్తథాజ్ఞా  
నం నైతద్బుద్ధేన భాషితమ్. ౯౯. దుర్దర్శ మతిగమ్భీర మజం సామ్యం  
విశారదమ్, బుద్ధ్వా పదమనానాత్వం నమస్కుర్మోయథా బలమ్. ౧౦౦.  
ఇతి శ్రీ గౌడపాదాచార్యకృతా మాండుశ్యోపనిషద్భావిష్కరణకారికా సమాప్తా.  
అథర్వవేదీయ మాండుశ్యోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

## ౭. యజుర్వేదీయ తైత్తిరీయోపనిషత్.

శీక్షావల్క్యం ప్రథమాధ్యాయః.

ఓమ్. సహనావవతు, సహనౌభవతు, సహవీర్యంకరవావహై,

తేజస్వినావధీతమస్తు, మా విద్విషావహై.

ఓమ్ శాన్తి శాన్తి శాన్తి.

ప్రథమోఽనువాకః.

హరిః ఓమ్. శం నో మిత్ర శ్చం వరుణః, శం నో భవ త్వర్యమా,  
శం న ఇంద్రో బృహస్పతిః, శం నో విష్ణు రురుక్రమః, నమో బ్రహ్మణే,  
నమస్తే వాయో, త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మసి, త్వామేవ ప్రత్యక్షం  
బ్రహ్మ వదిష్యామి, ఋతం వదిష్యామి, సత్యం వదిష్యామి. ౧. త న్నా

మవతు, తద్వక్తార మవతు, అవతు మామ్, అవతు వక్తారమ్.

ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తిః. (సత్యం వదిష్యామిప ఇచ్చచ )

ద్వితీయోఽనువాకః.

ఓమ్. సహనావవతు, సహనాభునక్తు, సహవీర్యంకరవావహై,

తేజస్వినావధీతమస్తు, మా విద్విషావహై.

ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

<sup>1</sup>శీక్షాం వ్యాఖ్యాస్యామః, వర్ణ స్వరః, మాత్రా బలం, సామ సంతానః, ఇత్యుక్త <sup>2</sup>శీక్షాధ్యాయః (శీక్షాంప ఇచ్చ ).

తృతీయోఽనువాకః.

సహ నా యశః, సహ నా బ్రహ్మవర్చసమ్, అథాత సగ్హితా యా ఉపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామః, పంచ స్వధికరణేషు, అధిలోక మధిచ్ఛ్యాతిష మధివిద్య మధి ప్రజ మధ్యాత్మం, తా మహా సగ్హితా ఇత్యాచక్షతే, అథాధిలోకం, పృథివీ పూర్వరూపం, ద్యా రుత్తర రూపం, ఆకాశ స్సంధిః. ౧. వాయు స్సంధానం, ఇత్యధిలోకం, అథాధిచ్ఛ్యాతిషం, అగ్నిః పూర్వరూపం, ఆదిత్య ఉత్తరరూపం, ఆప స్సంధిః, వైద్యుత స్సంధానం, ఇత్యధిచ్ఛ్యాతిషం, అథాధివిద్యం. ఆచార్యః పూర్వరూపమ్. ౨. అక్షేవాస్యత్తరరూపం, విద్యా సంధిః, ప్రవచనగ్ సంధానం, ఇత్యధివిద్యం, అథాధిప్రజం, మాతా పూర్వరూపం, పితౄ త్తరరూపం; ప్రజా సంధిః, ప్రజననగ్ సంధానం ఇత్యధిప్రజం. ౩. ఆథాధ్యాత్మం, అధరా హనుః పూర్వరూపం, ఉత్తరా హను రుత్తరరూపం, వాక్సంధిః, జహ్వ సంధానం, ఇ త్యధ్యాత్మమ్, ఇ తీమా మహాసగ్హితాః, య ఏవ మేతా మహాసగ్ హితా వ్యాఖ్యాతా వేద, సంధీయతే ప్రజయా పశుభిః, బ్రహ్మవర్చసే నాన్నా ద్యేస సువర్ణేణ లోకేన. ౪. (సంధి రాచార్యః పూర్వరూప మిత్యధిప్రజం లోకేన.)

చతుర్థోఽనువాకః.

య శ్చస్తసా మృషభో విశ్వరూపః, ఛన్దోభ్యోఽధ్యమృతా త్సంబభూవ, స మేన్దో మేధయా స్పృణోతు, అమృతస్య దేవ ధారణో భూయాసం, శరీరం మే విచర్షణం, ఃహ్వో మే మధుత్తమా, కర్ణాభ్యాం భూరి విశ్రవం, బ్రహ్మణః కోశోఽసి మేధయా పిహితః, శ్రుతం మే గోపాయ, ఆవహన్తీ వితన్వానా. ౧. కుర్వాణా చీర మాత్మనః, వాసాగ్గ్సి మమ గావశ్చ, అన్నపానే చ సర్వదా, తతో మే శ్రియ మావహ, లోమశాం పశుభి స్సహ స్వాహా, ఆమాయస్తు బ్రహ్మచారిణ స్సాన్వహా (విమూయంతు బ్రహ్మచారిణ స్సాన్వహా, ప్రమాయంతు బ్రహ్మచారిణ స్సాన్వహా, దమాయంతు బ్రహ్మచారిణ స్సాన్వహా, శమాయంతు బ్రహ్మచారిణ స్సాన్వహా) యశోజనేఽసానిస్వాహా, శ్రేయా న్వస్యసోఽసాని స్వాహా, తం త్వా భగ ప్రవిశాని స్వాహా, స మా భగప్రవిశ స్వాహా. ౨. తస్మిం త్సహస్రశాఖే, నిభగాహం త్వయి మృజే స్వాహా, యథాఽపః ద్రవతాయంతి, యథామాసా అహర్జరమ్ ఏవంమాం బ్రహ్మచారిణః, ధాతరాయంతు సర్వతస్సాన్వహా. ౩. ప్రతివే శోఽసిప్రమా,<sup>1</sup> పాహి ప్రమాపద్యస్వ<sup>2</sup> వితన్వానా శమాయంతు బ్రహ్మచారిణస్వాహా, ధాతరాయంతు సర్వతస్సాన్వహైకం చ.

పంచమోఽనువాకః.

భూర్భువస్సువరితివా ఏతా స్తిస్తో వ్యాహృతయః, తాసా ముహా స్తై తాం చతుర్థీమ్, మాహాచమన్యః ప్రవేదయతే, మహాఇతి, తద్భ్రీ వ్తా, స ఆత్మా, అక్ష్తా న్యన్యా దేవతాః, భూరితివాఅయం లోకః, భువ ఇత్యంతరిక్షమ్, సువరిత్యసా లోకః. ౧. మహా ఇత్యాదిత్యః, ఆదిత్యే నవాప సర్వే లోకామహీయంతే, భూరితి వా అగ్నిః, భువ ఇతి వాయుః, సువ రిత్యా దిత్యః, మహా ఇతి చంద్రమాః, చంద్రమసా వా ప సర్వాణి

1 'భాహి' వితన్వాన్య చతుష్టయం ద్రావిడైర్నపత్యతే.

2 'వితన్వానా ప్రవిశస్వాహా సప్తచ' ఇతి ద్రావిడపాతః.

జ్యోతీగ్మి మహీయంతే, భూ రితి వాఙ్ముచః, భువ ఇతి సామాని, సువ రితి యజుగ్మి. ౨. మహ ఇతి బ్రహ్మ, బ్రహ్మణా వావ సర్వే వేదా మహీయంతే, భూరితి వై ప్రాణః, భువ ఇత్యపానః, సువరితి వ్యానః, మహ ఇ త్యన్నమ్, అన్నేన వా సర్వే ప్రాణా మహీయంతే, తావా ఏతా శ్చతస్రశ్చతుర్థా, చతస్రశ్చతస్రో వ్యాహృతయః, తాయో వేద. ౩ సవేర బ్రహ్మ, సర్వేఽస్మై దేవా బలి మావహంతి, అసౌలోకో యజుగ్మి వేద ద్వేచ.

షష్ఠోఽనువాకః.

స య ఏషోఽంతర్హృదయ ఆకాశః, తస్మి న్నయం పురుషో మనోమయః, అమృతో హిరణ్మయః, అంతరేణ తాలుకే, యఏష త్తస్మిన్నవలంబతే, నేంద్రియానః, యత్రాసౌ కేశాంతో విపర్తతే, వ్య పోహ్యశీర్షకపాలే, భూ రి త్యగ్నా ప్రతితిష్ఠతి, భువఇతి వాయూ. ౧. సువ రిత్యాదిత్యే, మహ ఇతి బ్రహ్మణి, ఆప్నోతి స్వారాజ్యమ్, ఆప్నోతి మనస స్పృతిం, వాక్వతి శ్చక్షుష్పతిః, శ్రోత్రపతి ర్విజ్ఞానపతిః, ఏతత్తతో భవతి, ఆకాశశరీరం బ్రహ్మ, సత్యాత్మప్రాణారామం మన ఆనన్దమ్, శాన్తిసమృద్ధమమృతమ్. ౨. ఇతి ప్రాచీనయో గ్యోపాస్వ. వాయూ వ మృత మేకం చ.

సప్తమోఽనువాకః.

పృథి వ్యస్తరిక్షం శ్యా ద్విశోఽవాస్తర<sup>1</sup>దిశః, అగ్ని ర్వాయు రాది త్య శ్చంద్రమానక్షత్రాణి, ఆప ఓషధయో వనస్పతయ ఆకాశ ఆత్మా, ఇత్యధిభూతానాం, అథాధ్యాత్మనాం, ప్రాణో వ్యానోఽపాన ఉదాన స్స మానః, చక్షుశ్శ్రోత్రం మనో నా క్త్వక్, చర్మ మాగ్ సగ్ స్నావాస్థి చుష్ణ, ఏత దధివిధాయ ఋషిరవోచత్, పాఙ్క్తింవా ఇదగ్ సర్వమ్. ౧. పాఙ్క్తీనైవ పాఙ్క్తిగ్ స్పృణోతీతి. సర్వమేకం చ.

అష్టమోఽనువాకః.

ఓ మతి బ్రహ్మ, ఓమితీదగ్ సర్వమ్, ఓమిత్యేతదను దనుకృతి  
 1 ర్హస్త వా అప్యో శ్రావయే త్యాశ్రావయన్తి, ఓమతి సామానిగాయన్తి,  
 ఓగ్ శోమతి శస్త్రాణి శగ్నన్తి, ఓ మి త్యధ్యర్యుః ప్రతిగరం ప్రతిగృణా  
 తి, ఓమతి బ్రహ్మ ప్రస్తాతి, ఓ మి త్యగ్ని హోమాత్త మనుజానాతి, ఓ మితి  
 బ్రాహ్మణః ప్రవక్ష్య న్నాహ, బ్రహ్మహోమోవా నీతి, బ్రహ్మే వోవా  
 ప్నోతి. ౧. ఓం దశ.

నవమోఽనువాకః.

ఋతం చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ, సత్యంచ స్వాధ్యాయ ప్రవ  
 చనే చ, తప శ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ, దమశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచ  
 నేచ, శమ శ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ, అగ్నయ శ్చ స్వాధ్యాయ  
 ప్రవచనేచ, అగ్ని హోమాత్తం చ స్వాధ్యాయప్రవచనేచ, ఆతిథయశ్చ  
 స్వాధ్యాయప్రవచనే చ, మానుషం చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ, ప్ర  
 జా చ స్వాధ్యాయప్రవచనేచ. ౧. ప్రజనశ్చ స్వాధ్యాయప్రవచనేచ,  
 ప్రజాపతిశ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనే చ, సత్య మితి సత్యవచారాధీతరః,  
 తప ఇతితపో నిత్యః పౌరుషిష్టిః, స్వాధ్యాయప్రవచనే ఏవేతి నాకో మా  
 ద్దల్యః, తద్ధి తపఃతద్ధి తపః. ప్రజాచ స్వాధ్యాయప్రవచనేచ షట్పు.

దశమోఽనువాకః.

అహం పృథ్వ్య రేరివా, కీర్తిః పృథ్వం గిరేరి వ, ఊర్ధ్వ పవి  
 త్రో వాజినీ వ స్వమృత మస్మి, ద్రవిణగ్ సువర్చసమ్, సుమేధా  
 అమృతోఽఽతః, ఇతి త్రిశక్తోః క్వేదానువచనమ్. అహగ్ పటౌ.

ఏకాదశోఽనువాకః.

వేద మనూ చ్యాచార్యోఽస్తేవాసిన మనుశాస్త్రి, సత్యం  
 వద, ధర్మంచర, స్వాధ్యాయా న్తా ప్రమదః, ఆచార్యాయ ప్రియం  
 ధన మాహృత్య ప్రజాతంతుం మా వ్యవచ్ఛేత్సీః, సత్యా న్నప్రమది  
 తవ్యమ్, ధర్మా న్నప్రమదితవ్యమ్, కుశలా న్న ప్రమదితవ్యమ్, భూ

తైస్సిన ప్రమదితవ్యమ్, స్వాధ్యాయప్రవచనాభ్యాన్న ప్రమదితవ్యమ్. ౧. దేవపితృకార్యాభ్యాం సప్రమదితవ్యం, మాతృదేవో భవ, పితృదేవో భవ, అచార్యదేవో భవ, అతిథిదేవో భవ, యాన్యసవద్యాని కర్తాణి, తాని నేవితవ్యాని, నో ఇతరాణి, యాన్యస్తాకగ్ సుచరితాని, తాని త్వయోపాస్యాని. ౨. నో ఇతరాణి, యే కే చాస్తచ్చేయాగ్ సా బ్రాహ్మణాః, తేహం త్వయాఽపనేన ప్రశ్వసితవ్యమ్, శ్రద్ధయా దేయమ్, అశ్రద్ధయా దేయమ్, శ్రియా దేయమ్, హ్రియా దేయమ్, భియా దేయమ్, సంవిదా దేయమ్, అథ యది తే కర్త విచికిత్సా వా వృత్తవిచికిత్సా వా స్యాత్. ౩. యే తత్ర బ్రాహ్మణా స్సమృద్ధినః, యుక్తా ఆయుక్తాః, అలూక్షాధర్మకామా స్స్య్యః, యథా తే తత్ర వర్తేరణ్, తథా తత్ర వర్తేథాః, అథాభ్యాభ్యాతేషు, యే తత్ర బ్రాహ్మణా స్సమృద్ధినః, యుక్తా ఆయుక్తాః, అలూక్షా ధర్మకామా స్స్య్యః, యథా తే తేషు వర్తేరణ్. ౪. తథా తేషు వర్తేథాః, ఏష ఆదేశః, ఏష ఉపదేశః, ఏషా వేదో పనిషత్, ఏతదనుశాసనమ్, ఏవముపాసితవ్యమ్, ఏవము చైత దుపాస్యమ్, స్వాధ్యాయప్రవచనాభ్యాం సప్రమదితవ్యం, తానిత్వయోపాస్యాని విచికిత్సా వాస్యా తేషు వర్తేరణ్ సప్తచ.

ద్వాదశోఽన. వాకః.

శం నో మిత్ర శ్శం వరుణః, శం నో భవ త్వర్యమా, శం నో ఇన్ద్రో బృహస్పతిః, శం నో విష్ణు రురుక్రమః, నమో బ్రహ్మణే, నమస్తే వాయో, త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మసి, త్వామేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మ వాదిషమ్, ఋత మవాదిషం, సత్య మవాదిషం. ౧. తన్నా మావీత్, తద్వక్తార మావీత్, ఆపీ న్నాం, ఆపీ ద్వక్తారమ్.

ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః (సశ్యమవాదిషం వచ్చుచు).

ఇతి శీక్షావల్లీ ప్రథమాధ్యాయ స్సమాప్తః.

శం స శ్చీక్షాగ్ సహనౌ యశ్చందసాం భూః సయః, పృథి  
వ్యోమి త్యృచం చాహం వేద మనూచ్య శం నో ద్వాదశ, శం నో మహ  
ఇత్యాదిత్యోనో ఇతరరాణి త్రయోవిగ్ శతిః. శం నో...వక్తారం. హరిః ఓం.

ఓమ్ శాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

ఇతి తైత్తిరీయాపనిషది శీక్షావల్లీ స్సమాప్తా.

<sup>1</sup> ఆనందవల్లీ ద్వితీయాధ్యాయః.

హరిః ఓమ్. సహ నా వవతు, సహ నౌ భువన్తు, సహ వీర్యకర  
వావహై, తేజస్వి నావధీత మస్తు, మా విద్విషావహై.

ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

ప్రథమోఽనువాకః.

బ్రహ్మవి దాపోతి పరం, త దేహా భుక్తా, సత్యం జ్ఞాన మనం  
తం బ్రహ్మ, యోవేద నిహితం గుహాయాం పరమే వ్యోమకా. ౧.  
సోఽశ్నుతే సర్వాన్ కామాన్ సహ, బ్రహ్మణా విపశ్చితేతి, తస్మా ద్వా  
ఏతస్మా దాత్త న ఆకాశ స్సంభూతః, ఆకాశా ద్వాయుః, వాయో ర  
గ్నిః అగ్నే రావః, అద్యభిః పృథివీ, పృథివ్యా ఓషధయః, ఓషధిభ్యోఽ  
న్నమ్, అన్నా త్పురుషః. ౨. స వా ఏష పురుషోఽన్నరసమయః,  
త స్యేద మేవ శరః, అయం దక్షిణః పశ్చిమః, అయ ముత్తరః, పశ్చిమః,  
అయ మాత్తా, ఇదం పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, తదప్యేష శ్లోకో భవతి.

ద్వితీయోఽనువాకః.

అన్నా ద్వైప్రజాః ప్రయంతే. యాః కాశ్చ పృథివీగ్ శ్రితాః, అ  
థో అన్నే వైవ జీవంతి, అ తైనదపి యంత్యంతః, అన్నగ్ హి భూతా  
నాం జ్యేష్ఠం తస్మా త్సర్వాషధ ముచ్యతే. సర్వం వై తేఽన్నమాఘ్న  
వంతి, యేఽన్నం బ్రహ్మోపాసతే, అన్నగ్ హి భూతానాం జ్యేష్ఠం, తస్మా  
త్సర్వాషధ ముచ్యతే. ౧. అన్నా ద్భూతాని జాయంతే, జాతా న్యన్నే

స వర్ధస్తే, అద్యతే ౭త్తిచ భూతాని, తస్మా దన్నం తదుచ్యత ఇతి, తస్మా ద్వాప తస్మాద స్మరసమయాత్, అన్యోఽంతర ఆత్మా ప్రాణమయః, తే నైష పూర్ణః, స వా ఏష పురుష విధ ఏవ, తస్య పురుష విధతాం, అన్వయం పురుష విధః. ౨. తస్య ప్రాణఏవ శిరః, వ్యానో దక్షిణః పక్షః, అపాన ఉత్తరః పక్షః, ఆకాశ ఆత్మా, పృథివీ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, తద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

తృతీయోఽనువాకః.

ప్రాణం దేవా అనుప్రాణంతి, మనుష్యాః పశవశ్చ యే, ప్రాణో హి భూతానా మాయుః, తస్మా త్వర్వాయుష ముచ్యతే, సర్వమేవత ఆయు ర్యంతి, యే ప్రాణం బ్రహ్మహాసతే, ప్రాణోహి భూతానా మాయుః, తస్మా త్వర్వాయుష ముచ్యత ఇతి, త స్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా, యః పూర్వస్య. ౧. తస్మా ద్వా ఏతస్మా త్ప్రాణమయాత్, అన్యోఽంతర ఆత్మా మనోమయః, తే నైష పూర్ణః, స వా ఏష పురుష విధ ఏవ, తస్య పురుష విధతామ్, అన్వయం పురుషవిధః, తస్య యజు రేవ శిరః, ఋగ్దక్షిణః పక్షః, సా మోత్తరః పక్షః, ఆదేశ ఆత్మా. ౨. అధర్వాగ్గిరసః పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, త ద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

చతుర్థోఽనువాకః.

యతో వాచో నివర్తంతే, అప్రాప్య మనసా సహ, ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాక్, న బిభేతి కదాచనేతి, త స్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా, యః పూర్వస్య, తస్మా ద్వా ఏతస్మా మనోమయాత్, అన్యోఽంతర ఆత్మా విజ్ఞానమయః, తే నైష పూర్ణః, స వా ఏష పురుషవిధ ఏవ. ౧. తస్య పురుషవిధతామ్, అన్వయం పురుషవిధః, తస్య శ్రద్ధైవ శిరః, ఋతం దక్షిణః పక్షః, సత్య ముత్తరః పక్షః, యోగ ఆత్మా, మహా పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా, తద ప్యేష శ్లోకో భవతి.

పంచమోఽనువాకః.

విజ్ఞానం యజ్ఞం తనుతే, కర్మాణి తనుతేఽపిచ, విజ్ఞానం దేవా



స్వర్ణే, బ్రహ్మజ్యేష్ఠ ముపాసతే, విజ్ఞానం బ్రహ్మచే ద్వేద, తస్మా చే  
 న్ను ప్రమాద్యతి, శరీరే పాప్తనో హిత్యా, సర్వా కామా సమ  
 శ్చుత ఇతి, తస్యైవ ఏవ శారీర ఆత్మా, యః పూర్వస్య. ౧. తస్మా  
 ద్వా ఏ తస్మా ద్విజ్ఞాన మయాత్, అన్యోఽన్తర ఆత్మాఽనందమయః,  
 తే నైవ పూర్ణః, సవా ఏవ పురుషవిధ ఏవ, తస్య పురుషవిధతాం,  
 అన్వయం పురుషవిధః, తస్య ప్రియమేవ శిరః, మోదో దక్షిణః పక్షః,  
 ప్రమోద ఉత్తరః పక్షః, ఆనంద ఆత్మా. ౨. బ్రహ్మ పుచ్చం ప్రతిష్ఠా,  
 త ద ప్యేవ శ్లోకో భవతి.

పఞ్చోఽనువాకః.

అసన్నేవ స భవతి, అస ద్బ్రహ్మేతి వేద చేత్, అస్తి బ్రహ్మేతి  
 చే ద్వేద, సంత మేనం తతో విదుః, త స్యైవ ఏవ శారీర ఆత్మా,  
 యః పూర్వస్య, అథా తో ను ప్రశ్నాః, ఉ తా విద్వా నముం లోకం  
 ప్రేత్య, కశ్చ న గచ్ఛతి. ౩. ఆహో విద్వా నముం లోకం ప్రేత్య. ౧.  
 కశ్చి త్సమశ్చుతా ౩-ఉ, సోఽకామయత, బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి,  
 స తిపోఽతవ్యత, స తప స్తప్త్యా, ఇదగ్ సర్వ మస్మజత, య దిదం కించ,  
 త త్స్పృహ్య, త దే వానుప్రావిశత్, త దనుప్రవిశ్య. ౨. స చ్చ త్యచ్ఛా  
 భవత్. నిరుక్తం చానిరుక్తంచ, నిలయసం చానిలయనంచ, విజ్ఞానం  
 చావిజ్ఞానం చ, సత్యం చాన్యతం చ సత్య మభవత్, య దిదం కించ,  
 త త్సత్య మిత్యా చక్షతే, తద ప్యేవ శ్లోకో భవతి.

సప్తమోఽనువాకః.

అసద్వా ఇద మగ్ర ఆసీత్, తతోవై స దజాయత, తదాత్మా  
 నగ్ స్వయ మకు రుత, తస్మా త్త త్సుకృత ముచ్యత ఇతి, యద్వై  
 తత్సుకృతమ్, రసో వై స, రసగ్ హ్యేవా యం లభ్యాఽనందీ భవతి,  
 కో హ్యేవాఽన్యా త్కః ప్రాణ్యాత్, య దేవ ఆ కాశ ఆంధ్రో న  
 స్యాత్, ఏవ హ్యే వానందయాతి. ౧. యదా హ్యేవైవ ఏతస్మిన్న  
 దృశ్యే నాత్మ్యే ౭నిరుక్తే ౭నిలయనే ౭భయం పృతిష్ఠాం విందతే, అథ

సోఽభయం గతో భవతి, యదా హ్యేవైష ఏతస్మి న్నుదర మంతరం కురుతే, అథ తస్య భయం భవతి, త త్వేవభయం విసుషోఽమన్వానస్య, తదప్యేషశ్లోకో భవతి.

అప్తమోఽనువాకః.

భీషాఽస్తా ద్వాతః పవతే, భీషోదేతి సూర్యః, భీషాఽస్తాదస్మి శ్చేంద్ర శ్చ, మృత్యు ధావతి పంచమ ఇతి, సైషాఽఽనందస్య మీమాంసా భవతి, యువా స్యా త్సాధుయువాధ్యాయకః, ఆశిష్టో ద్రధిష్టో బలిష్ఠః, త స్యేయం ఘృణివీ సర్వావి త్తస్య పూర్ణా స్యాత్, స ఏకో మానుష ఆనందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య. ౧. తే యే శతం మానుషా ఆనందాః, స ఏకో మనుష్యగంధర్వాణా మానందః, శ్రోత్రియస్య చా కామ హతస్య, తే యే శతం మనుష్యగంధర్వాణా మానందాః, స ఏకో దేవగంధర్వాణా మానందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శతం దేవగంధర్వాణా మానందాః, స ఏకః పితౄణాం చిరలోకలోకానా మానందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శతం పితౄణాం చిరలోకలోకానా మానందాః. ౨. స ఏక ఆజానజానాం దేవానా మానందః, శ్రోత్రియస్య చా కామ హతస్య, తే యే శత మాజానజానాం దేవానా మానందాః, స ఏకః కర్తదేవానాం దేవానా మానందః, యే కర్తౄణా దేవా న పి యంతి, శ్రోత్రియస్య చాకామ హతస్య, తే యే శతం కర్తదేవానాం దేవానా మానందాః, స ఏకో దేవానా మానందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శతం దేవానా మానందాః. ౩. స ఏక ఇంద్ర స్యానందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శత మింద్ర స్యానందాః, స ఏకో బృహస్పతే రానందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శతం బృహస్పతే రానందాః, స ఏకః ప్రజాపతే రానందః, శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, తే యే శతం ప్రజాపతే రానందాః, స ఏకో బ్రహ్మణ ఆనందః. ౪. శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య, స యశ్చాయం పురుషే,

య ఇహ సా వాదిత్యే, స ఏకః, సయ ఏవం విత్, అస్మా ల్లోకా తేప్రిత్య, ఏత మన్నమయ మాత్మాన ముపసంక్రామతి, ఏతం ప్రాణమయ మాత్మాన ముపసంక్రామతి, ఏతం మనోమయ మాత్మాన ముపసంక్రామతి, ఏతం విజ్ఞానమయ మాత్మాన ముపసంక్రామతి. ౫. ఏత మానంద మయ మాత్మాన ముపసంక్రామతి, త ద ప్యేవశ్లోకో భవతి.

సవమోఽనువాకః.

యతో వాచో నివర్తంతే, అప్రాప్య మనసా సహ, ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్, నభిభేతి కుత శ్చ నేతి, ఏతగ్ హ వా వ స తపతి, కి మహాగ్ంసాధు నాకరవం, కి మహం పాప మకరవ మితి, స య ఏవం విద్వానే తే ఆత్మానగ్ స్పృణుతే, ఉభే హ్యేవైష ఏతే ఆత్మానగ్ స్పృణుతే, య ఏవం వేద. ౧. ఇత్యుపనిషత్.

ఇతి ఆనందవల్లీ ద్వితీయాధ్యాయః సమాప్తా.

బ్రహ్మవి దిద మయమిద మేకవిగ్ంశతి రన్నా దన్న రసమయా దన్నా త్ప్రిణోవ్యానోపాసకాశఃపృథివీపుచ్చగ్ం షడ్విగ్ం శతిః ప్రాణం యజుర్ ఋక్సామాదేశోఽధర్వాంగిరసఃపుచ్చుద్వావిగ్ంశతి ర్యత శ్శ్చిద్ధర్తగ్ంసత్యం యోగోమమోహస్తాదశ విజ్ఞానంప్రియంమోదః ప్రమోద ఆనందోబ్రహ్మపుచ్చుద్వావిగ్ం శతి రసన్నే న థాస్తావిగ్ శతి రసత్ పోడశ భీషాన్త్యానుసోమనుష్యగన్ధర్వాణాం దేవగ్ధర్వాణాం పితృణాం చిరలోకలోకానామాజానజానాంకర్తదేవానాం యే కర్తాణా దేవానామిద్రిన్యబ్రహ్మస్పతేః ప్రజాపతే ర్బ్రహ్మణః సయశ్చ సజ్జ్రిమ త్యేకపంచాశద్యతః కుతశ్చనైతమేకాదశనవ.

సహనా పవ త్వితి ఇన్దిరి. హరిః ఓమ్.

ఇతి తైత్తిరీయోపనిషది ఆనందవల్లీ సమాప్తా.

## భృగువల్లి తృతీయాధ్యాయః.

హరిః ఓం. సహ నా వవతు, సహ నౌ భువన్తు, సహ వీర్యం  
కరవావ హై, తేజస్వినావధీత మస్తు మావిద్విషావ హై.

ఓమ్ శాన్తి శాన్తి శాన్తిః.

ప్రథమోఽనువాకః.

భృగుర్వై వారుణిః, వరుణం పితర ముపససార, అధీహి భగవో  
బ్రహ్మేతి, తస్మా ఏత తోవ్రీవాచ, అన్నం ప్రాణం చక్షు శ్రోత్రం మనో  
వాచ మితి, తగ్ం హేలూవాచ, యతో వా ఇమాని భూతాని  
జాయంతే, యేన జాతాని జీవంతి, యత్ప్రియ త్యభిసంవిశంతి, తద్వి  
జిజ్ఞాసస్వ, తద్బ్రహ్మేతి, స తపోఽతప్యత, స తప స్తప్త్వా.

ద్వితీయోఽనువాకః.

అన్నం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, అన్నా ధ్యేవ ఖల్విమాని  
భూతాని జాయంతే, అన్నేన జాతాని జీవంతి, అన్నం ప్రయం త్యభిసం  
విశంతీతి, తద్విజ్ఞాయ, పున రేవ వరుణం పితర ముపససార, అధీహి  
భగవో బ్రహ్మేతి. తగ్ం హేలూ వాచ, తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ, తపో  
బ్రహ్మేతి, స తపోఽతప్యత, స తప స్తప్త్వా.

తృతీయోఽనువాకః.

ప్రాణో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, ప్రాణా ధ్యేవ ఖ ల్విమాని  
భూతా నిజాయంతే, ప్రాణేన జాతాని జీవంతి, ప్రాణం ప్రయం త్యభిసం  
విశంతీతి, త ద్విజ్ఞాయ, పున రేవ వరుణం పితర ముపససార, అధీహి  
భగవో బ్రహ్మేతి, తగ్ం హేలూవాచ, తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ, తపో  
బ్రహ్మేతి, సతపోఽతప్యత, సతప స్తప్త్వా.

చతుర్థోఽనువాకః.

మనో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, మనసో హ్యేవ ఖల్విమాని  
భూతాని జాయంతే, మనసా జాతాని జీవంతి, మనః ప్రయం త్యభిసంవి

శంతీతి, తద్విజ్ఞాయ, పునరేవ వరుణం పితర ముపససార, అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి, తగ్ం హోవాచ, తపసా బ్రహ్మవిజ్ఞానస్య తపో బ్రహ్మేతి, సతపోఽతవ్యత, సతవ స్తప్తాః.

పంచమోఽనువాకః.

విజ్ఞానం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, విజ్ఞానా ధ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయంతే, విజ్ఞనేన జాతాని జీవంతి, విజ్ఞానం ప్రయంత్య భీనంవిశంతీతి, తద్విజ్ఞాయ, పునరేవ వరుణం పితర ముపససార, అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి, తగ్ం హోవాచ, తపసా బ్రహ్మ విజ్ఞానస్య, తపో బ్రహ్మేతి, స తపోఽతవ్యత, స తవ స్తప్తాః.

షష్ఠోఽనువాకః

ఆనందో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, ఆనందా ధ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయంతే, ఆనందేన జాతాని జీవంతి, ఆనందం ప్రయం త్యభీ నంవిశంతీతి, సైవా భార్గవో వరుణో విద్యా, యమో వ్యోమకా ప్రతిష్ఠితా, స య ఏవం వేద ప్రతిష్ఠితతి, అన్నవా నన్నాదో భవతి, మహా భవతి, ప్రజయా పశుభి ర్భ్రహ్మవర్చసేన, మహా స్కీర్త్యాః.

సప్తమోఽనువాకః.

అన్నం న నింద్యాత్, త ద్వితమ్, ప్రాణోవా అన్నమ్, శరీర మన్నాదమ్, ప్రాణే శరీరం ప్రతిష్ఠితమ్, శరీరే ప్రాణః ప్రతిష్ఠితః, త దే తదన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితమ్, స య ఏత దన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితమ్ వేద ప్రతిష్ఠితతి, అన్నవా నన్నాదో భవతి, మహా స్థవతి ప్రజయా పశుభి, ర్భ్రహ్మవర్చసేన- మహా స్కీర్త్యాః.

అష్టమోఽనువాకః.

అన్నం న పరిచక్షీత, త ద్వితమ్, తపో వా అన్నమ్, జ్యోతి రన్నాదమ్, అఘ్న జ్యోతిః ప్రతిష్ఠితమ్, జ్యోతి ష్యాపః ప్రితిష్ఠితాః త దేత దన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితమ్, స య ఏత దన్న మన్నే ప్రితిష్ఠితం

వేద ప్రతిష్ఠిషతి, అన్నవా నన్నాదో భవతి, మహా స్థవతి ప్రజయా పశుభి ర్భ్రష్టావర్చసేన, మహా నీరైః.

నవమోఽనువాకః.

అన్నం బహు కుర్వీత, త ద్వితీయమ్, పృథివీ వాఽన్నమ్, ఆకాశోఽన్నాదః, పృథివ్యా మాకాశః ప్రతిష్ఠితః, ఆకాశే పృథివీ ప్రతిష్ఠితా, త దేత దన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితమ్, స య ఏత దన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితం వేద ప్రతిష్ఠిషతి, అన్నవా నన్నాదో భవతి, మహా స్థవతి ప్రజయా పశుభి ర్భ్రష్టావర్చసేన, మహా నీరైః.

దశ మోఽనువాకః.

న కంచన వసతో ప్రత్యాచక్షీత, త ద్వితీయమ్, తస్మా ద్యయా కయాచ విధయా బహ్వన్నం ప్రాశ్నయాత్, అరా ధ్యస్తా అన్నమిత్యా చక్షతే, ఏతద్దై వ్య ముఖతోఽన్నగ్ం రాధమ్, ముఖతోఽస్తా అన్నగ్ం రాధ్యతే, ఏతద్దై వ్య మధ్యతోఽన్నగ్ం రాధమ్, మధ్యతోఽస్తా అన్నగ్ం రాధ్యతే, ఏతద్వా అంతతోఽన్నగ్ం రాధమ్, అంతతోఽస్తా అన్నగ్ం రాధ్యతే. ౧. యఏవం వేద, ఋషి ఇతి వాచి, యోగఋషి ఇతి ప్రాణాపాన యోః, కర్షేతి హస్తయోః, గతిరితి పాదయోః, విముక్తి రితి పాయా, ఇతిమానుషీ స్సమాజ్ఞాః, అథదైవీః, తృప్తి రితి వృష్టే, బలమితి విద్యుతి. ౨. యశ ఇతి పశుషు, జ్యోతి రితి నక్షత్రేషు, ప్రజాపతి రమృత మానంద ఇ త్యుపస్థే, సర్వ మి త్యాకాశే, తద్వృత్తిషే త్యుపాసీతి, ప్రతి స్థావా భవతి, త ద్గ్రహ ఇత్యుపాసీత, మహా భవతి, తన్న ఇ త్యుపాసీత, మానవా భవతి ౩. తన్నమ ఇ త్యుపాసీత, నమ్యంతేఽస్తైకా మాః, తద్వృష్టే త్యుపాసీత, బ్రహ్మవా భవతి, త ద్భ్రష్టావః కరిమర ఇత్యుపాసీత, <sup>1</sup>వర్యేణం మ్రియంతే ద్విషంత స్ససత్నాః, <sup>2</sup>రియేఽప్రియా భ్రాతృవ్యాః, స య శ్చాయం పురుషే, యశ్చాసా వాదిత్యే, స ఏకః,

౪.న య ఏవంవిత్, అస్మా ల్లోకా త్వేత్స, ఏత మన్నమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య, ఏతం ప్రాణమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య, ఏతం మనోమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య, ఏతం విజ్ఞానమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య, ఏత మానందమయ మాత్మాన ముపసంక్రమ్య, ఇమా న్లోకా న్కామా స్నీకామరూ ప్యనుసంచరత్, ఏత త్సామ గాయ న్నాస్తే, హాఽపూహాఽపూహాఽపు. ౫. అహ మన్న మహమన్న మహ మన్నమ్, అహ మన్నాదోఽహమన్నాదోఽహ మన్నాదః, అహగ్న్ శ్లోక కృదహగ్న్ శ్లోక, కృ దహగ్న్ శ్లోకకృత్, అహ మస్మి పృథమజా ఋతాఽస్య, పూర్వం దేవోభ్యో అమృతస్య నాఽ<sup>1</sup>భాః, యో మా దదాతి స ఇదేవమా<sup>2</sup>వాఽః, అహ మన్న మన్న మదంత మా<sup>3</sup>ద్వి, అహం విశ్వం భవన మ భ్యభవా<sup>3</sup>మ్, సువర్ణజ్యో తీః, య ఏవం వే ద, ఇత్యుపనిషత్. ౬. రాధ్య తేవిద్యుతిమానవాః భవత్యేకో హాఽపు య ఏవం వేదైఃకంచ.

ఇతి భృగువల్లీ తృతీయాధ్యాయః సమాప్తా.

భృగు స్తస్మై యతో విశంతి తద్విజ్ఞానస్వతత్త్వయోద శాన్నం ప్రాణంమనోవిజ్ఞానమితి విజ్ఞాయతంతపసాద్వాదశ ద్వాదశానంద ఇతి సైషాద శాన్నంసనింద్యా త్ప్రాణశ్శరీరమన్నంసపరిచక్షీతాపో జ్యో తిరన్నంబహుకుర్వీత పృథివ్యామాకాశఏకాదశై కాదశ సకంచనైకషష్టి రేకాన్నవిగ్ంశతిరేకాన్నవిగ్ంశతిః.

సహనా వవ త్వితి శాన్తిః.

ఓం తత్సత్, హరిః ఓమ్.

ఇతి వైత్తిరీయోపనిషది భృగువల్లీ సమాప్తా.

తైత్తిరీయోపనిషత్ సమాప్తా



శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

## ౮. ఋగ్వేదీయైతరేయోపనిషత్.

ఓం. వా జ్ఞే మనసి ప్రత్తి తా మనో మే వాచి ప్రతిష్ఠిత మావి  
రావీ ర్నవధి వేదస్య మ ఆణిష శ్రుతంమే మా ప్రహసీ దనే నాధీ తే నా  
హెలారాత్రా న్నన్దధా మృతం వదిషామి సత్యం వదిష్యామి త న్నా  
మవతు త ద్వక్తార మవ త్వవతుమా మవతు వక్తార మవతు వక్తారం

ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తి.

ఓం. అగ్న ఇళా మమ ఇళా, నమో ఋషిభ్యో ముద్రకృతోభ్య  
మస్త్రపతిభ్యో నమో వో అస్తు దేవ్యేభ్యః, శివా న శ్వంతమా భవం  
తు సుమృషీకా సరస్వతీ, మా తే వ్యోమ సద్వృశీ. భద్రంకర్ణభిః ...  
యదాయుః, శశ్వ ఇద్వాగ్ని...వాజసాతో, స్తుషేజనం...మిత్రోఅగ్నిః,  
కయాన శ్చిత్ర...వృతా, కస్తావసత్వో...వసు, అభీషుణః...సూతిభిః,  
భద్ర నో అపి వాదయ మనః.

ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తి.

ఐతరేయోపనిషది ప్రథమాధ్యాయః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. అత్తా వా ఇద మేక ఏ వాగ్ర ఆసీత్ నాన్య  
త్కించన మివత్ స ఈక్షత లోకా న్ను సృజా ఇతి. ౧. స ఇమా  
ల్లోకా నసృజ తామౌష్ణ మరీచీ ర్నర మాపోఽదోఽవృః పరేణ దివం  
ఙ్యాః ప్రతిష్ఠాఽన్తరిక్షం మరీచ యః పృథివీ మరో యా అన స్తాత్తా  
1 అపః. ౨. స ఈక్ష తే మే ను లోకా లోక పా లాన్ను సృజా ఇతి సోఽ  
ద్భ్యవప వురుషం సముద్భృత్యామూర్ఛయత్. 3. త మభ్యతప త్త స్యా



భిత్తస్య ముఖం నిరభిద్యత యథాజ్ఞం ముఖా ద్వా గ్వాచోఽగ్ని ర్నాసికే  
నిరభి ద్యేతాం నాసికాభ్యాం ప్రాణః, ప్రాణా ద్వాయు రక్షిణీ నిరభిద్యే  
తాం అక్షిభ్యా ఇచ్ఛుషు శ్చక్షుష ఆదిత్యః కర్ణౌ నిరభిద్యేతాం కర్ణాభ్యాం  
శ్రోత్రం శ్రోత్రా ద్విత్తస్య జ్వీరభిద్యత త్వచో లోమాని లోమభ్య  
ఓషధివనస్పతయో హృదయం నిరభిద్యత హృదయా స్తనో మనస  
శ్చంద్రియా నాభిర్నిరభిద్యత నాభ్యా అపానోఽపానా స్తృత్యుః శిశ్నో  
నిరభిద్యత శిశ్నాద్యేహో రేతస ఆపః. ౪.

ద్వితీయః ఖండః.

తా ఏతా దేవతా స్సృష్టా అస్తి స్తహ త్యర్హవే ప్రావతాత<sup>1</sup>మ  
శనాయా పిపాసాభ్యా మన్యవార్హత్ తా ఏన మబ్రువ న్నాయతనం నః  
ప్రజాసీహి యస్తిస్సృతిస్థితా అన్నమదా మేతి. ౧. తాభ్యో గా మా  
నయ త్తా అబ్రువ న్న వైనోఽయ మలమితి, తాభ్యోఽశ్వ మానయ  
త్తా అబ్రువ న్నవై నోఽయ మలమితి. ౨. తాభ్యో పురుష మాన  
య త్తా అబ్రువన్ సుకృతం బతేతి పురుషోవావ సుకృతమ్, తాఅబ్రవీ  
ద్యథాఽయశసం ప్రవిశ జేతి. ౩. అగ్ని ర్వా గ్భూత్వా ముఖం ప్రావిశ  
ద్వాయుః ప్రాణో భూత్వా నాసికే ప్రావిశ దాదిత్య శ్చక్షు ర్భూ  
త్వాఽక్షిణీ ప్రావిశద్విశ శ్రోత్రం భూత్వా కర్ణౌ ప్రావిశ న్నోషధి  
వనస్పతయో లోమాని భూత్వా త్వచ మ్ప్రావిశం శ్చంద్రియా మనో  
భూత్వా హృదయం ప్రావిశత్ స్తృత్యు రపానో భూత్వా నాభిం ప్రావిశ  
దాపో రేతో భూత్వా శిశ్నం ప్రావిశ. ౪. తేమశనాయాపిపాసే  
అబ్రూతా మావాభ్యా మగిప్రజాసీహితి<sup>2</sup>నతే అబ్రవీ దేతా స్వేవ వాం  
దేవతా స్వాభజా మ్యేతాసు భాగిన్యా, కరోమితి తస్మా ద్యవైశ కవ్యైచ  
దేవతాయై హవి ర్గ్రహ్యతే భాగిన్యావేవాస్యా<sup>4</sup>మశనాయా పిపాసే  
భవతః. ౫.

తృతీయః ఖండః.

స ఈక్షతే మేను లోకాశ్చ లోకపాలా శ్చాన్న మేభ్య స్సృజా  
 ఇతి. ౧. సోఽపోఽభ్యతప త్తాభ్యోఽభిత ప్రాభ్యో మూర్తిరజాయతయావై  
 సా మూర్తిరజాయతాన్నంవై తత్. ౨. త దేత<sup>1</sup>దభిసృష్టం న తత్సృ  
 జత్యః ఘాంస తద్వాదా జిఘృక్ష తన్నాశకో ద్వాచా గ్రహీతుమ్, స  
 యద్ధై న ద్వాచాఽగ్రహౌష్య దభివ్యాహృత్య హైవాన్న మత్రస్యత్.  
 ౩. తత్ప్రాణే నాజిఘృక్ష తన్నాశకో త్ప్రాణేనగ్రహీతుం స యద్ధై న  
 త్ప్రాణే నాగ్రహౌష్య దభిప్రాణ్యహైవాన్న మత్రస్యత్. ౪. త  
 చ్చక్షుషాఽజిఘృక్ష తన్నాశకో చ్చక్షుషా గ్రహీతుమ్, స యద్ధై న  
 చ్చక్షుషాఽగ్రహౌష్య ద్విప్రో హై వాన్న మత్రస్యత్. ౫. త  
 హ్రోత్రేణాజిఘృక్ష తన్నాశకో హ్రోత్రేణ గ్రహీతుమ్, స యద్ధై న  
 హ్రోత్రేణాగ్రహౌష్య చ్చుిత్యా హైవాన్న మత్రస్యత్. ౬. తత్త్వి  
 చాఽజిఘృక్ష తన్నాశకో త్వీచా గ్రహీతుమ్, స యద్ధై నత్త్వి  
 చాఽగ్రహౌష్య త్సవిష్టా హైవాన్న మత్రస్యత్. ౭. త త్తనసా  
 ఽజిఘృక్ష తన్నాశకో త్తనసా గ్రహీతుమ్, స యద్ధై న త్తనసా గ్రహౌ  
 ష్య ధ్యాత్యాహైవాన్న మత్రస్యత్. ౮. త చ్చిక్షేనా జిఘృక్ష త్త  
 న్నాశకో చ్చిక్షేనగ్రహీతుమ్, స యద్ధై న చ్చిక్షే నాగ్రహౌష్య  
 ద్విసృజ్య హైవాన్న మత్రస్యత్. ౯. తదహనే నాజిఘృక్ష తదా  
 వయ త్స ఏవోఽన్నస్య గ్రహో య ద్వాయు రన్నమాయుర్వా ఏష  
 య ద్వాయుః. ౧౦. స ఈక్షత కథ న్నిద్వదం మ దృతే న్యా దితి స  
 ఈక్షత కతరేణ ప్రవవ్యా ఇతి, స ఈక్షత యది వాచాఽభివ్యాహృతం  
 యది ప్రాణే నాభి ప్రాణితం యది చక్షుషా దృష్టం యది శ్రోత్రేణ  
 శ్రుతం యది త్వీచాస్పృష్టం యది మనసా ధ్యాతం య ద్యహనే

నాభ్యపానితం యది శిశ్నేన విసృష్ట మథ కోఽహమితి. ౧౧. స ఏత  
మేవ సీమానం విదా ర్యైతయా ద్వారా ప్రాపద్యత, హైహవిద్యతి ర్నామ  
ద్వా స్త దేత న్నాన్దనం తస్య త్రయ ఆవసథాత్రయ స్వస్నా అయ  
మావసథోఽయమావసథోఽయ మావసథ ఇతి. ౧౨. స జాతో భూ  
తా న్యభివ్యైక్షత్ కి మిహాన్యం వావదిష దితి, సఏత మేవ పురుషం  
బ్రహ్మ తత మమపశ్య దిద మదర్శుమితి. ౧౩. తస్మా దిదన్తో నా మేదన్తో  
హవై నామ తమిదన్ద్రం సన్త మిన్ద్ర మిత్యాచక్ష తే పరోక్షేణ పరోక్ష  
ప్రియా ఇవహి దేవాః పరోక్షప్రియా ఇవ హి దేవాః. ౧౪.

ఇతి ఐతరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే చతుర్థాఽధ్యాయే ఉపనిషత్సు  
ప్రథమోఽధ్యాయః. ఓమ్ తత్సత్.

ఐతరేయోపనిషది ద్వితీయాధ్యాయః.

ప్రథమః ఖండః.

పురుషే హ వా అయ మాదితో గర్భో భవతి య దేత ద్రేత  
స్త దేత త్సర్వేభ్యోఽజ్ఞేభ్య స్తేజ <sup>1</sup> సుంభృత మాత్త న్యే వాత్మానం  
బిభర్తి త ద్యదా స్త్రియాం సింహ త్య <sup>2</sup> కైత జనయతి త దస్యప్రథ  
మం జన్త. ౧.

ద్వితీయః ఖండః.

తత్ స్త్రియా ఆత్మభూయం గచ్ఛతి యథా స్వమన్తం తథా  
తస్మా దేనాం స హినస్తి సా వ్యైత మాత్మాన మత్రగతం భావయతి.  
౧. సా భావయిత్రి భావయితవ్యా భవతి తం స్త్రీగర్భం బిభర్తి సోఽ  
గ్రవీవ కుమారం జన్త నోఽగ్రే <sup>1</sup> అధిభావయతి స యత్కుమారం  
జన్తనోఽగ్రే <sup>2</sup> అధిభావయ త్యాత్మాన మేవ తద్భావయ త్యేషాం లోకా  
నాం సన్తత్యా ఏవం సన్తతా హీమే లోకా న్నదస్య ద్వితీయం జన్త.

తృతీయః ఖండః.

సోఽస్యా య మాత్తా పుణ్యేభ్యః కర్తృభ్యః <sup>1</sup>ప్రతినిధీయతే  
అథాస్యాఽయ మితర ఆత్తా కృతకృత్వో వయో గతః ప్రైతి స ఇతః  
ప్రయన్నేవ పునర్జాయతే తదస్య తృతీయంజన్త తదుక్త మృషిణా.

చతుర్థః ఖండః.

గర్భేను సన్న స్వేషా మవేద మహం దేవానాం జనిమానిషిశ్వా,  
శతం మా <sup>2</sup>పర ఆయసీ రరక్షు న్నథ శ్చేయో జవసా నిరదీయ మితి,  
గర్భవవైత చ్చయానో వామదేవ ఏవ మువాచ, ౧. స ఏవం విద్వా  
నస్తా చ్చరీరిభేదా దూర్ధ్వ ఉత్క్రిమ్యాముష్మిక స్వరే లోకే సర్వాన్  
కామా నాస్త్యాఽమృత స్సమ భవ త్సమభవత్. ౨.

ఇతి ఐతరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే పశ్చిమోఽధ్యాయే ఉపనిషత్సు  
ద్వితీయోఽధ్యాయః, ఓం తత్సత్.



ఐతరేయోపనిషది తృతీయాధ్యాయః.

కోఽయమాత్తేతి వయ మువాస్తసే కతర స్స ఆత్తా యేనవా  
రూపం పశ్యతి యేన వా శబ్దం శృణోతి యేనవా గంధా నాజఘ్రితియే  
నవా వాచంవ్యాకరోతి యేనవా స్వాదు చాస్వాదుచ విజానాతి, ౧.  
య దేత ధృదయం మన శ్చైతత్ సజ్జాన మాజ్ఞానం విజ్ఞానం ప్రజ్ఞానం  
మేథా దృష్టి ధృతి ర్మతి ర్మనీషా జాతి స్సన్మతి స్సజ్జుల్బః క్రతు రనుః  
కామోవశఇతి సర్వా జ్యేష్ఠైతానిప్రజ్ఞానస్య నామధేయాని భవన్తి. ౨. స  
ఏష బ్రహ్మ ఏష ఇద్రి ఏష ప్రజాపతి రేతే సర్వే దేవా ఇమానిచ పశ్చి  
మహాభూతాని పృథివీ వాయు రాకాశ ఆప్జ్యోతీంషీ త్యేతానీ మాని  
చక్షుర్ద్ర మిశ్రాణీవ బీజా నీతరాణి చేతరాణి చాణ్డజాని చ జారుజానిచ  
స్వేదజానిచో ద్భిక్షాని చాశ్వా గావః పురుషా హస్తినో యత్కించేదం

ప్రాణి జగ్గమం చ సతత్రి చ యచ్చ స్థావరం సర్వం తత్ప్రజ్ఞానేత్రం ప్ర  
జ్ఞానే ప్రతిష్ఠితం ప్రజ్ఞానేత్రో లోకః ప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ. ౩. స  
వితే<sup>1</sup> నైవ ప్రజ్ఞానాత్త నాఽస్మాల్లోకాదుత్క్రమ్యాముషి<sup>2</sup> సర్వగ్లోకే  
సర్వా<sup>3</sup> కామా నాస్తా<sup>4</sup> సమృతే స్సమభవ త్సమభవ దిత్యోమ్. ౪.

వాజ్ఞే మనసీతి శాంతిః హరిః ఓమ్.

ఇతి ఐతరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే షష్ఠోఽధ్యాయే ఉపనిషత్సు  
తృతీయోఽధ్యాయః ఓమ్ తత్సత్.

ఇతి ఐతరేయోపనిష త్సమప్తః.



శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః. ఓమ్.

## ౬. సామవేదీయ ఛాందోగ్యోపనిషత్.

ప్రథమః ప్రపాఠకః.

హరిః ఓమ్. ఆప్యాయస్తు మమాంగాని వాక్సాణి శ్చక్షుశ్శోత్రి  
మథోబలమిద్వియాణి చ సర్వాణిసర్వం బ్రహ్మేఽనిషదం మా<sup>1</sup>మా బ్రహ్మ  
నిరాకర్యాం మామా బ్రహ్మ నిరాకరో దనిగాకరణ మస్తస్వనిరాకరణం  
మే అస్తు తదాత్మని రతే య ఉపనిషత్సు ధర్మాస్తే మయిసన్తుతే మయిసన్తు.

ఓం శాంతి శాంతి శాంతి.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. ఓ మి త్యేత దక్షర ముద్రీథ ముపాసీత్, ఓ మి త్యే  
ద్దాయతి తస్యోపవ్యాఖ్యానమ్. ౧. ఏహం భూతానాం పృథివీ రసః పృథి  
వ్యా ఆపో రస అపా మోషధయో రస ఓషధీనాం పురుషో రసః పురుషస్య  
వా గ్రసోవాచ ఋ గ్రస ఋచ స్సామరస స్సామన్ ఉద్గీర్థో రసః. ౨.

స ఏష రసానాగ్ రసతమః పరమః పరాగ్ధ్యోఽష్టమో య <sup>1</sup>దుద్గీభః. ౩. కతమా కతమర్కతమ త్కతమత్సాను కతమః కతమ ఉద్గీభ ఇతి విమృష్టం భవతి. ౪. వా గేవ రాక్ష్త్రిణ స్సా మో మిత్యేత దక్షర ముద్గీభ స్తద్వా ఏతన్నిభునం య ద్వాష్ట్ర స్తా శ్చర్కృ సామ చ. ౫. తదేతన్నిభున మో మిత్యేతన్నిక్షరే సగస్పృజ్యతే, యదావై మిభునో సమాగచ్ఛత ఆపయతో వై తా వన్యోన్యస్య కామమ్. ౬. ఆపయితా హ వై కామానాం భవతి య ఏతదేవం విద్వా నక్షర ముద్గీభ ముపాస్తే. ౭. తద్వాం ఏతదనుజ్ఞాక్షరం యద్ధికించానుజానా త్యో మిత్యేన తదాహ ఏసావేన సమృద్ధి ర్యదనుజ్ఞా సమర్థయితా హ వై కామానాం భవతి య ఏత కేవలం విద్వా నక్షర ముద్గీభ ముపాస్తే. ౮. తే నేయం త్రయీ విద్వా వర్తతే ఓ మి త్యాశ్రావయ త్యోమితి శగ్ సశ్యో మి త్యుద్గాయ త్యేతస్మై వాక్షర స్వావచిప్యై మహిమ్నా రసేన. ౯. తే నోభా కరుతో య త్చైత దేవం వేద యశ్చ న వేద నానాతు విద్వా చావిద్వాచ యదేవ విద్యయా కరోతి శ్రద్ధ యోపనిషదా తదేవ వీర్యవత్తరం భవతీతి ఖి లేవో స్వైవాక్షర స్వావచ్ఛాఖ్యానం భవతి. ౧౦.

ద్వితీయః ఖండః.

దేవాసురా హ వై యత్ర సంయేతిర ఉభయే ప్రాజాపత్యాస్తద్ధ దేవా ఉద్గీభ మాజహ్రు రనేనై నానభిభవిష్యాచు ఇతి. ౧. తేహ నాసిక్యం ప్రాణముద్గీభ ముపాసాశ్చక్రిరే తగ్ హా సురాః పాప్తనా వివిధుః, తస్మాత్తేనోభయం జిహ్మతి సుగభి చ దుర్గభి చ పాప్తనా హ్యేష విధః. ౨ అథ హ వాచ ముద్గీభ ముపాసాశ్చక్రిరే తాగ్ హా సురాః పాప్తనా వివిధుః తస్మాత్తయో భయం పదతి సత్యం చాస్మతంచ పాప్తనా హ్యేషా విధా. ౩. అథహ చక్షు రుద్గీభ ముపాసాశ్చక్రిరే

తద్ధానురాః పాష్టనా వివిధు స్తస్మా త్రేనోభయం పశ్యతి దర్శనీయం  
 చాదర్శనీయంచ పాష్టనా హ్యేత ద్విధమ్. ౮. అథహ శ్రోత్ర ముద్గీఢ  
 ముపాసాఞ్చక్రిరే తద్ధానురాః పాష్టనా వివిధు స్తస్మా త్రేనోభయగ్  
 శృణోతి శ్రవణీయంచాశ్రవణీయంచ పాష్టనా హ్యేత ద్విధమ్. ౯. అథహ  
 మన ఉద్గీఢముపాసాఞ్చక్రిరే తద్ధానురాః పాష్టనా వివిధు స్తస్మాత్రే  
 నోభయమ్, సజ్కల్పయతే సజ్కల్పనీయం చాసజ్కల్పనీయం చ పా  
 ష్టనా హ్యేతద్విధమ్. ౧౦. అథ హ య ఏవాయం మఃఖ్యః స్త్రాణ స్తము  
 ద్గీఢ ముపాసాఞ్చక్రిరేతగ్హానురా ఋత్వా విధద్వంగను ర్యథాఽశ్వాన  
 మాఖణ మృత్వా విధ్వగ్నే తైవమ్. ౧౧. యథాఽశ్వాన మాఖణ మృ  
 త్వా విధ్వగ్సతవవగ్ హైవ సవిధ్వగ్సతే య ఏవం విది పాపం కామ  
 యతే యశ్చైవ మభిదా సతి సవహోఽశ్వాఖణః. ౧౨. నైవైతే నసురభి  
 నదుగ్ధి విజానాత్యపహతపాష్టా హ్యేష తేన యదశ్నాతి యత్పిబతి  
 తేనేతరా న్ప్రాణా నవ త్యేత ము ఏవాత్తో ఽపిత్వోత్తామతి  
 వ్యాదదా త్యేవాత్త ఇతి. ౧౩. తగ్హాగ్గీరాఉద్గీఢ ముపాసాఞ్చక్ర ఏత  
 ము ఏవాగ్గీర సుమన్యతే, అగ్దానాం యద్రసః. ౧౪. తేన తగ్హా బృ  
 హస్పతి రుద్గీఢ ముపాసాఞ్చక్రఏత ము ఏవ బృహస్పతిం శిమన్యస్తే వాగ్ని  
 బృహతీ తస్య ఏష సతిః. ౧౫. తేన తగ్హా యాస్య ఉద్గీఢ ముపాసా  
 ఞ్చక్ర ఏత ము ఏవాయాస్యం మన్యస్తే ఆస్య ద్య దయతే ౧౬.  
 తేన తగ్హా బకో దాలోభ్యే విదాఞ్చకార, సహనైమిషీయాణా ముద్గా  
 తా బభూవ సహస్త్వేభ్యః కామా నాగాయతి. ౧౭. ఆగాతా హ నై  
 కామానాం భవతి య ఏత దేవం విద్వా నక్షర ముద్గీఢ ముపాస్త ఇత్య  
 ధ్యాత్తమ్. ౧౮.

తృతీయః ఖండః.

అ థాధిదైవతం య ఏవాసా తపతి త ముద్గీఢ ముపాసీ తోద్య  
 న్వా ఏష ప్రజాభ్య ఉద్దాయతి ఉద్యగ్ స్తమోభయమపహన్త్యపహన్తా

హ వై భయస్య తమసో భవతి యవవం వేద. ౧. సమాన ఉ ఏవాయం  
 చాసాచోష్ణోఽయ ముష్ణోఽసౌస్వర ఇతిమ ఽమాచక్ష తే స్వర ఇతి ప్ర  
 త్యాస్వర ఇత్య ముం తస్మా ద్వా ఏత మిమ మముం చోద్గీత ముపాసీత.  
 ౨. అథ ఖలు వ్యాన మే వోద్గీత ముపాసీత యద్యై ప్రాణితి నప్రాణో  
 యదపా నితి సోఽపానః అథయః ప్రాణాపానయో స్ఫుర్భిః స వ్యానో  
 యో వ్యాన స్సా వాక్, తస్మాద ప్రాణ స్సనపాన న్యాచమభివ్యాహర  
 తి. ౩. యా వా క్స ర్కా స్తాద ప్రాణ స్సనపాన సృచ మభివ్యాహరతి  
 యర్కా త్సామ తస్మా ద ప్రాణ స్సనపాన స్సామ గాయతి యత్సామ  
 స ఉద్గీత స్తస్మాద ప్రాణ స్సనపాన న్ముద్గాయతి. ౪. అతో యా న్యన్యాని  
 వీర్యవన్తి కర్తాణి యథాఽగ్నే ర్మథన మాజే స్వరణం దృఢస్య ధనుష  
 ఆయుమన మప్రాణస్సనపానగ్ స్తాని కరో త్యేతస్య హేతో ర్వాన్యన మే  
 వోద్గీత ముపాసీత. ౫. <sup>1</sup> అథ ఖలుాద్గీతాక్షరాణ్యుపాసీ తోద్గీత ఇతి  
 ప్రాణవవోత్ప్రీతేనహ్యుత్తిష్ఠతి వాగ్గీ ర్వాచోహ గిర ఇ త్యాచక్ష  
 తేఽన్నంథ మన్నే హేదగ్సరవ్గస్థిజిమ్. ౬. ద్యాచేవో దర్శిత్వం గీః  
 పృథివీత మాదిత్యవ వోద్వాయుగ్గీ రగ్నిస్థగ్ సామవేద ఏవోద్భజ ర్వేదో  
 గీఃకుగ్వేద స్థం దుగ్వేసై వాద్దోహం యోవాచో దోహః అన్నవా నన్నా  
 దో భవతి య ఏతా న్యేఽం విద్వానుద్గీతాక్షరాణ్యుపాస్త ఉద్గీత ఇతి.  
 ౭. అథఖ ల్వాశే స్సమృద్ధి రుపసరణా నీ త్యుపాసీత యేన సామ్నా  
 స్తోష్య న్స్వీతతాన మోపధావేత్. ౮. యస్యా మృచి తా మృచం  
 యదాహ్నేయత మృపిం యాం దేవతా మభిష్టోష్య న్స్వీతాం దేవతా  
 ముపధావేత్. ౯. యేనచ్చస్సా స్తోష్య న్స్వీతేచ్ఛుః ఉపధా వేద్యేన  
 స్తోమేన స్తోష్యమాణ సాస్వీతగ్స్తోమ ముపధావేత్. ౧౦. యాం దిశ  
 మభిష్టోష్య న్స్వీతాం దిశ ముపధావేత్. ౧౧. ఆత్మాన మస్తత ఉప  
 సృత్యస్తు వీతకామం ధ్యాయ న్న ప్రమత్తోఽభ్యాశో హ య దస్తే  
 స కామ సమృద్ధ్యేత యత్కామః స్తువీతేతి యత్కామ స్తువీతేతి.



చతుర్థః ఖండః.

ఓరు త్యేతదక్షర ముద్గీఢ ముపాసీ తౌ మితి హ్యద్ధామితి తస్యోపన్యాఖ్యానమ్. ౧. దే వా వై మృత్యోః ధీభ్యతస్త్రియీం విద్యాం ప్రావిశగ్స్తే ఛన్దోభి రచ్చానయ స్య దేభి రచ్చాదయగ్స్త చ్చన్దసాం ఛన్దస్త్యమ్. ౨. తా ను తత్ర మృత్యు ర్యథా మత్స్య ముదకే పరిపశ్యే దేవం పర్యవశ్య దృచి సాన్ని యజుషి తేషు విది త్వోర్ధ్వా ఋచ సామన్నా యజుష స్స్వర మేవ ప్రావిశక. ౩. యదా వాఋచ మాప్నోత్వోమిత్యేవాతి స్వర త్యేవగ్సామైవం యజురేవ ఉస్వ రో య దేత దక్షర మేత దమృత మభయం త త్ప్రవిశ్య దేవా అమృ తా అభయా అభవక. ౪. స య ఏత దేవం విద్వాన క్షరం ప్రణౌ త్యేత దేవాక్షరగ్స్వర మమృత మభయం ప్రవిశతి తిత్ప్రవిశ్య య దమృతా దేవా స్త దమృతో భవతి. ౫.

పంచమః ఖండః.

అథ ఖలుయ ఉద్గీఢ స్స ప్రణవో యః ప్రణవ స్స ఉద్గీఢ ఇత్యసావా ఆదిత్య ఉద్గీఢ ఏష ప్రణవ ఓరుతి హ్యేష స్వర స్నేతి. ౧. ఏత ముపవాహ<sup>1</sup> మభ్యగాసిపం తన్నాస్తమ త్వమేకోఽసీతి హ కాషీతికిః పుత్ర ముచా చ, రశ్మీగ్స్త్యం పర్యా వర్తయా ద్భహవో వైతే భవిష్య నీ త్యధిదైవతమ్ ౨ అ థాధ్యాత్మం య ఏవాయం ముఖ్యః ప్రాణస్తముద్గీఢ ముపాసీ తౌమితి హ్యేష స్వర స్నేతి. ౩. ఏత ము పవాహ<sup>2</sup> మభ్యగాసి పం తన్నాస్తమ త్వమేకోఽసీతిహ కాషీతికిః పుత్ర ముచాచ ప్రాణగ్ స్త్యం భూమాన మభిగాయ తా ద్భహవో<sup>3</sup> మే భవిష్యంతీతి. ౪. అథ ఖలు య ఉద్గీఢ స్స ప్రణవో యః ప్రణవ స్స ఉద్గీఢ ఇతి హౌతృత్వదన్ధాదైవాపి నురుద్గీఢ మనుసమాహర తీత్యనుసమాహరతీతి. ౫.

షష్ఠః ఖణ్డః.

ఇయమేవ ర్గస్మి స్సామ తదేత దేతస్యా మృ చ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్తా దృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే ఇయమేవ సాఽస్మి రమస్త త్సామ. ౧. అస్తరితు మేవర్వాము స్సామ తదేత దేతస్యా మృ చ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్తాదృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే అస్తరితు మేవ నా వాయు రమస్త త్సామ. ౨. ద్యా రేవగ్గాదిత్య స్సామ తదేత దేతస్యా మృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్తా దృ చ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే ద్యౌరే వ సాఽదితోఽమస్త త్సామ. ౩. సత్త్రాణ్యేవ ర్శుద్భిమా స్సామ త దేత దేతస్యా మృ చ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్తాదృ చ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే సత్త్రాణ్యేవ సా చస్త్రమా అమస్త త్సామ. ౪. అథ య దేత దాదిత్యస్య శుక్లం భాస్మైవర్గథ య స్మిలంపరఃకృష్ణం త త్సామ తదే తదేతస్యా మృ చ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్తా దృ చ్యధ్యూఢగ్ సామగీయ తే ౫. అథయ దే వైత దాదిత్యస్య శుక్లంభా స్మైవ సాఽథ యస్మిలం <sup>1</sup>పరః కృష్ణం తదమస్త త్సామాథ య ఏహోఽస్తరాదిత్యే హిరణ్యయః పురుషో దృశ్యతే హిరణ్యశ్శ్రు త్హిరణ్యకేత ఆప్రణభా త్సర్వ ఏవ సు పర్ణః. ౬. తస్య యథా శ ప్యాసం పుణ్డరీక మేవ మక్షిణీ తస్యదితినామన ఏష సర్వేభ్యః పాప్తభ్య ఉదిత ఉదేతి హ వై సర్వేభ్యః పాప్తభ్యో య ఏవం వేద. ౭. త స్యర్క సామచ కేష్టా తస్తా దద్గీథ స్తస్తా త్వేవో <sup>2</sup>ద్గాతై తస్య హిగాతాన ఏష యేచాముస్తా త్పరాభాస్మి లోకాస్తేహం చేష్టే దేవకామానాం చే త్యధిదై వతమ్. ౮.

సప్తమః ఖండః.

అ ఛాభ్యాత్తం వా కేవ రాస్మిణ స్సామ తదేత దేతస్యా మృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్తా దృచ్యధ్యూఢగ్ సామగీయతే వా కేవ సా ప్రాణోఽమస్త త్సామ. ౧. చక్షు రేవ గ్గాత్తా సామ తదేత దే తస్యా మృచ్యధ్యూఢగ్ సామతసా దృచ్యధ్యూఢగ్ సామగీయతే చక్షు

చేవ సాత్తాఽమస్త త్సామ. ౨. శ్రోత్రమేవఽజ్జనః సామతదేత దేత  
స్యా మృచ్య ధ్యూఢగ్ సామ తస్మా దృచ్య ధ్యూఢగ్ సామ గీయతే  
శ్రోత్రమేవ సామ నోఽమస్త త్సామ. ౩. అథ యదేత దక్ష్య శ్శుక్లం  
భాస్సైవ ర్గథ య స్నీలం పరః కృష్ణం త త్సామ త దేత దేతస్యామృ  
చ్యధ్యూఢగ్ సామతస్మా దృ చ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే అథ య దే  
వైత దక్ష్యః శుక్లం భాస్సైవ సాఽథ య స్నీలం పరః కృష్ణం త దమస్త  
త్సామ. ౪. అథయఏవాఽస్తరక్షిణి పురుషో దృశ్యతే సైవ ర్గ త్సా  
మ తదుక్తం తద్యజు స్త దృప్తాత స్త్రైతస్య త దేవ రూపం య దము  
ష్యరూపం యా వ ముష్య గేష్టా తౌ గేష్టా యన్నామ తన్నామ. ౫.  
స ఏష యే చైతిస్తా దర్వాఖ్యా లోకా స్తేషాం చేష్టేమనుష్యకామా  
నాం చేతిత ద్య ఇమే వీణాయాం గాయ స్త్యేతం తే గాయన్తి తస్మాతే ధ  
న స న యః. ౬. అథ య ఏత దేవం విద్వా న్సామ గాయత్సుభౌ  
స గాయతి సాఽము నైవ స ఏష యే చాముష్టా త్పరాఖ్యా లోకా  
స్తాగ్ శ్చాప్నోతి దేవ <sup>1</sup>కామాగ్ శ్చ. ౭. అ థానేనైవ యే చైతిస్తా  
దర్వాఖ్యా లోకా స్తాగ్ శ్చాప్నోతి మనుష్యకామాగ్ శ్చ తస్మా దు  
హైవం వి దుద్ధాతా బ్రూయాత్. ౮. కం తే కామ మాగాయా నీ  
త్యేష హ్యేవ కామా గాన స్యేష్టే <sup>2</sup>య ఏత దేవం విద్వా న్సామ గా  
యతి సామ గాయతి. ౯.

అష్టమః ఖండః.

త్రయో హేంద్రీధే కుశలా బభావు శ్శీలక శ్శాలావ త్యత్రై  
కితాయనో దాల్భ్యః ప్రవాహణో జైబలి రితి తే హేంద్రీధే  
వై కుశలా స్సో హేంద్రీధే కథాం వదామ ఇతి. ౧. తిథేతి నా సము  
పవివిశుః సహప్రవాహణో జైబలి రువాచ భగవ న్తా వగ్రే వదతాం  
బ్రాహ్మణయో ర్వదతోఽర్వాచగ్ శ్రోష్యామితి. ౨. సహ శీలక శ్శా

లావత్య శ్రైక్వీతాయనం దాల్భ్య మువాచ హస్త త్వా పృచ్ఛా నీతి పృచ్ఛేతి హేలావాచ. ౩. కా సామో గతి రితి స్వర ఇతి హేలావాచ స్వరస్య కా గతిరితి ప్రాణ ఇతి హేలావాచ హ్రణస్య కా గతి రిత్యన్న మితి హేలావా చాన్నస్య కా గతి రిత్యాప ఇతి హేలావాచ. ౪. అపాం కాగతి రి త్యసా లోక ఇతి హేలావాచ అముష్య లోకస్య కాగతిరితి న స్వర్గం లోక మతి నయే దితి హోవాచ స్వర్గం వయంలోకగ్ సామాభి సంస్థాపయామ స్వర్గ సగ్స్తావగ్ హి సామేతి. ౫. తగ్ హ శిలక శ్చాలావత్య శ్రైక్వీతాయనం దాల్భ్యమువా చాప్రతిష్ఠితం వైకిలతే దాల్భ్య సామ య స్త్వేత ర్హి బ్రూయాన్మూర్ధాతే విపతివ్యతీతి మూర్ధాతే విపతే దితి. ౬. హస్తాహ మేతి ద్భగవత్తో వేదానీతి విధీతి హోవా చాముష్య లోకస్య కా గతి రిత్యయం లోక ఇతి హేలావాచాస్య లోకస్య కాగతి రితి నప్రతిష్ఠాం లోక మతినయేదితి హేలావాచ ప్రతిష్ఠాం 'వయం లోక సామాభిఃగ్ స్థాపయామః ప్రతిష్ఠా సగ్స్తావగ్ హి సామేతి. ౭. తగ్ హ ప్రనాహణో జైబలిరువా చాస్తవ ద్వైకిలతేశాలావత్య సామ య స్త్వేత ర్హి బ్రూయాన్మూర్ధాతే విపతివ్యతీతి మూర్ధాతే విపతే దితి హస్తాహమేతి ద్భగవత్తో వేదానీతి విధీతి హేలావాచ. ౮.

సవమః ఖండః.

ఆస్య లోకస్య కా గతి రి త్యాకాశ ఇతి హేలావాచ సర్వాణి హవా ఇమాని భూతా న్యాకాశా దేవ సమత్పద్యంత ఆకాశం ప్ర త్యస్తం య న్త్యాకాశో హ్యే వైభ్యో జ్యాయా నాకాశః పరాయణం. ౧. స ఏష పరోవరీయా నుద్గీధ స్సవహోనస్తః పరోవరీయోహస్య భవతీ పరోవరీయ సోహ లోకా స్థయతి య ఏత దేవం విద్వాన్పరోవరీయాగ్ సముద్గీధ ముపాస్తే. ౨. తగ్ హైతి మతిధన్వా శౌనక ఉదర శాణ్డిల్యా యోక్తోవాచ, యావ త్తవసం ప్రజాయా ముద్గీధం

వేదిష్యంతే ఋరోపరీయో మైభ్యస్తావ దస్తిల్లోకే జీవనం భవిష్యతి. ౩. తథాఽముష్మిన్లోకే లోక ఇతి సయ ఏత మేవం విద్వాను పాస్తే పరోపరీయ ఏవ హు స్యాస్తిక్ లోకే జీవనం భవతి తథాఽముష్మిక్ లోకే లోక ఇతి లోకే లోక ఇతి. ౪.

దశమః ఖణ्डః.

మటచీహతేషు కురు మ్వాటిక్యా సహ జాయ యోషస్తిర్హచా క్రాయణ ఇభ్యగ్రామే ప్రద్రాణక ఉవాస. ౧. స హేభ్యం కల్తాపాఞ్ ఖాదంతంబిభిక్షే తగ్ హోవాచ, నేతోఽన్యే విద్యంతేయచ్చ యేషు ఇను ఉపనిహితా ఇతి. ౨. ఏతేషాంమే కహితి హోవాచ తా నస్తే ప్రదక్షా హంతానుపాన మిత్యుచ్చిప్తం వై మే పీతగ్న్యాదితి హోవాచ. ౩. నిస్వి దేశే ప్యుచ్చిప్తా ఇతి నవా అజీవిష్య విమా నఖాదన్నితి హోవాచ కామోమ ఉదపాన మితి ౪. సహ ఖాదిత్వాఽతి శేషా న్నాయాయా ఆజహర సాగ్రవీవ సుభిక్షా బభూవ తాన్ప్రతిగృహ్య నిదధా. ౫. సహప్రాతః సజ్జహన ఉవాచ యద్భ తాన్నస్య లభేమహి లభేమహి ధన మాత్రాగ్ రాజాసా యశ్యతే సమా సర్వై రార్హిజ్యై ర్వృణోతేతి. ౬. ఓం జా యోవాచ హస్త ఏత ఇను ఏవ కల్తాపా ఇతి తాఞ్ ఖాదిత్వా ఽముం యజ్ఞం వితత మేయాయ. ౭. త త్రోద్ధాతౄ నాస్తావే స్తాప్యమాణా నుపోపవివేశ సహ ప్రస్తాతార మువాచ. ౮. ప్రస్తాత ర్యాదేవతా ప్రస్తావ మన్వాయత్తా తాం చే దవిద్వా నృస్తాప్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి. ౯. ఏవ మే వోద్ధాతార మువాచోద్ధాత ర్యాదేవతోద్ధీధ మన్వాయత్తా తాం చే దవిద్వా నుద్ధాప్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి. ౧౦. ఏవ మేవ ప్రతిహర్తార మువాచ ప్రతిహర్త ర్యాదేవతా ప్రతిహర మన్వాయత్తా తాం చే దవిద్వాన్ ప్రతిహరిష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి తేహ సమారతా స్త్రాస్త్వి మాసాఞ్చక్రీరే. ౧౧.

ఏకాదశః ఖండః.

అథ హైనం యజమాన ఉవాచ భగవన్ త్వంహం అహం వివిది హణీ త్యుపస్తి రస్తి చాక్రాయణ ఇతి హేలూవాచ. ౧. స హేలూవాచ భగవన్ త్వంహం అహం మేభి స్సర్వై రాద్విజ్యైః పర్యేషిషం భగవతోవా అహం మవి త్ర్యాఽన్య నష్టసి. ౨. భగవాన్ స్త్యేష మే సర్వై రాద్విజ్యైః యితి తథే త్యథ <sup>1</sup>తప్త్యేత ఏవసమతిస్థప్తాః స్తువతాం యావత్త్యేభ్యో ధనం దద్యా న్నవన్తమ దద్యా ఇతి తథేతిహ యజమాన ఉవాచ. 3. అథహైనం ప్రస్తోతోఽపససాద ప్రస్తోతర్యాదేవతా ప్రస్తావ మన్వాయతా తాం చే దవిద్వాక్ ప్రస్తోష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మా భగవా నహంచ త్కతమా సా దేవతేతి ౪. ప్రాణఇతి హేలూవాచ సర్వాణి హవా ఇమాని భూతాని ప్రాణ మేవాభిసంవిశన్తి ప్రాణ మభ్యుజ్జహతే సైషా దేవతా ప్రస్తావ మన్వాయతా తాం చే దవిద్వాక్ ప్రస్తోష్యసి మూర్ధాతే వ్యపతిష్య త్తథోక్తస్య మయేతి. ౫. అథ హైనం ముద్గాతోపససా దోద్గాత ర్యాదేవతో <sup>2</sup>ద్గీధ మన్వాయతా తాం చే దవిద్వాక్ ముద్గాష్యసి మూర్ధాతే విపతిష్యతీతి మా భగవా నహంచ త్కతమా సా దేవతేతి. ౬. ఆదిత్య ఇతి హేలూవాచ సర్వాణి హవా ఇమాని భూతాని ఆదిత్య ముచ్చై స్సన్తా గాయన్తి సైషా దేవతో <sup>3</sup>ద్గీధ మన్వాయతా తాం చే దవిద్వాక్ సుద గాయన్తి మూర్ధా తే వ్యపతిష్య త్తథోక్తస్య మయేతి. ౭. అథహైనం ప్రతిహ ర్దోపససాద ప్రతిహర్ద ర్యాదేవతా ప్రతిహర మన్వాయతా తాం చే దవిద్వాక్ స్ప్రిహిష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మా భగవా నహంచ త్కతమా సా దేవతేతి. ౮. అన్నమితి హేలూవాచ సర్వాణి హవా ఇమాని భూతాన్యన్నమేవ ప్రతిహరమాణాని జీవన్తి సైషాదేవతా ప్రతిహర మన్వాయతా తాం చే దవిద్వాక్ స్ప్రిత్యహరిష్యో మూర్ధాతే వ్యపతిష్య త్తథోక్తస్య మయేతి తథోక్తస్య మయేతి. ౯.

ద్వాదశః ఖండః

అ థాత శ్శౌవ ఉద్ధీధ త్తద్ధబకో దాలోభ్యో గ్దావో వా మైత్రే  
యః స్వాధ్యాయ ముద్వవ్రాజ. ౧. తస్మై శ్వా శ్వేతః ప్రాదుర్భభావ  
త మన్యే శ్వాన ఉపనమే త్యోచు రన్నం నో భగవా నాగాయ త్వ  
శ నాయా మవా ఇతి. ౨. తా న్తోవా చే హైవ మా ప్రాత రుపసమీ  
యతేతి తద్ధబకో దాలోభ్యో గ్దావో వా మైత్రేయః ప్రతిపాలయాఞ్చ  
కార. ౩. తేహ యథై వేదం బహిష్పవమానేన స్తోవ్యమాణాః సగ్గర  
భ్యా స్సర్పస్తీ త్వేవ మా సర్పపు స్తేహ సముపవిశ్య హి ఞ్చక్రుః. ౪.  
ఓనిమదా ౩ మోం ౩ పిబా ౩ మోం ౩ దేవో వరుణః ప్రజాపతిః సవితా ౩ ౭న్న  
మిహ ౨ హరద ౨ ౭న్న పతే ౨ ౭న్న మి హహరా ౨ ౭ ౭ హరో ౩ మితి. ౫

త్రయోదశః ఖండః.

అయం వా వ లోకో హ ఉకారో వాయు ర్వా ఇకార శ్చంద్రో  
మా అథ కారః ఆత్మే హకారో ౭గ్ని రీకారః. ౧. ఆదిత్య ఉకారః  
నిహస ఏకారో విశ్వేదేవా బౌ మౌః ఇ కారః ప్రజాపతి వ్హిజ్కా  
రః ప్రాణ స్వరో ౭న్నం యా వా గ్వీరాట్. ౨ అనిరుక్త త్రయో  
దశ స్తోభః సఞ్చరో హుజ్కారః. ౩. దుగ్ధే ౭స్మై వా గ్దోహంయో  
వాచో దోమౌ ౭న్న వానన్నాదో భవతి య ఏతా మేవగ్ సామ్నా  
ముపనిషదం వేదోపనిషదం వేదేతి ౪.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది ప్రథమః ప్రపాతక స్సమాప్తః-

హరిః ఓమ్ తత్సత్.



ఛాన్దోగ్యోపనిషది ద్వితీయః ప్రపాతకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. సమస్తస్య ఖలు సామ్న ఉపాసనగ్ సాధు య త్థిలు  
సాధుతత్సామేత్యాచక్షతే య దసాధు తదసామేతి. ౧. త దు తాప్యా  
హుః సామ్నైవ ముపాగాదితి సాధు వైవ ముపాగాది త్వేవ తదాహు

రసామైస ముపాగా దిత్యసాధు నైస ముపాగా దిత్యేవ తదాహుః.  
౨. అథోతా వ్యాహుః సామ నోబతేతి య త్సాధు భవతి సాధుబ  
తేత్యేవ తదాహు రసామ నోబతేతి యద సాధు భవ త్యసాధు బతే జ్యేవ  
తదాహుః. ౩. సయ ఏత దేవం విద్వాన్నాధు సా మే త్యుపాస్తేఽభ్యాశో  
హ యదేనగ్ సాధవో ధర్తా ఆచ గచ్ఛేయు రుపచనమేయుః. ౪.

ద్వితీయః ఖండః.

లోకేషు పఞ్చ విధగ్ సా మోపాసీత పృథివీ హిజ్ఞాగ్ర అగ్నిః  
ప్రస్తావోఽస్తరిక్ష ముద్గీభ ఆదిత్యః ప్రతిహరో ద్యా ర్విధన మిత్యూ  
ర్ధ్వేషు. ౧. అథావృత్తేషు ద్యౌర్విజ్ఞాగ్ర ఆదిత్యః ప్రస్తావోఽస్తరిక్ష  
ముద్గీభోఽగ్నిః ప్రతిహరః పృథివీనిధనమ్. ౨. కల్పస్తేహస్థైలోకా ఊర్ధ్వ  
శ్చావృత్తాశ్చ య ఏతదేవం విద్వాల్లోకేషు పఞ్చవిధం సామోపాస్తే.

తృతీయః ఖండః.

వృష్టౌ పఞ్చవిధగ్ సామోపాసీత పురోవాతో హిజ్ఞాగ్రో మే  
ఘోజాయతేఽప్రస్తావో వర్షతి సఉద్గీభో విద్యోతతే స్తనయతి సప్రతి  
హరః ఉద్గృహ్లాతి తన్నిధనమ్. ౧. వర్షతి హస్థై వర్షయతి హ య  
ఏత దేవం విద్వాన్వృష్టౌ పఞ్చవిధగ్ సామోపాస్తే. ౨.

చతుర్థః ఖండః.

సర్వా స్వపు పఞ్చవిధగ్ సా మోపాసీత మేఘో యత్సంప్లవ  
తే స హిజ్ఞాగ్రో య ద్వర్షతి సప్రస్తావో యాః ప్రాచ్యస్సృద్ధిస్తే సఉద్గీ  
భో యాః ప్రతీచ్య సప్రతిహర స్సముద్రో నిధనమ్. ౧. స హాపు వై  
త్యపుమా న్భవతి య ఏత దేవం విద్వాన్సర్వా స్వపు పఞ్చవిధగ్  
సామోపాస్తే. ౨.

పంచమః ఖండః.

ఋతుషు పఞ్చవిధగ్ సామోపాసీత వసంతో హిజ్ఞాగ్రో గ్రీష్మః  
ప్రస్తావో వర్షా ఉద్గీభ శ్శరత్ప్రతిహరో హేమంతో నిధనమ్. ౧. కల్పస్తే



హస్తా ఋతవ ఋతుమా నృవతి య ఏత దేవం విద్వా నృతుషు  
పశ్చవిధగ్ సామోపాస్తే. ౨.

ప.ష. ఖండః.

పశుషు పశ్చవిధగ్ సామోపాసీ తాజాహిజ్కారోఽవయః  
ప్రస్తావో గావ ఉద్గీఢోఽశ్వాః ప్రతిహారః పురుషో నిధనమ్. ౧. భవన్తి  
హస్త్య పశవః పశుమా నృవతి య ఏత దేవం విద్వా నృతుషు పశ్చవిధగ్  
సామోపాస్తే. ౨.

సప్తమః ఖండః.

ప్రాణేషు పశ్చవిధగ్ పరోవరీయ స్సా మోపాసిత ప్రాణోహి  
జ్కారో వా కృష్టావశ్చక్షు రుద్గీఢ శ్శ్రోత్రం ప్రతిహారో మనోనిధనం  
పరోవరీయాగ్సి నైతాని. ౧. పరోవరీయో హస్త్య భవతి పరోవరీయ  
సోహ లోకా జ్వయతి య ఏత దేవం విద్వా న్ప్రాణేషు పశ్చవిధం ప  
రోవరీయ స్సామోపాస్త ఇతి తు పశ్చవిధస్య. ౨.

అష్టమః ఖండః.

అథ సప్తవిధస్య వాచి సప్తవిధగ్ సామోపాసీత యత్కించ  
వాచో హ. మితి స హిజ్కారో యత్ప్రేతి సప్రస్తావో యదేతి సఆదిః.  
౧. య దుదితి స ఉద్గీఢో యత్ప్రేతి సప్రతిహారో య దుపేతి సఉప  
ద్రవో య న్నీతి తన్నిధనమ్. ౨. దుగ్ధేఽస్మై వాగ్దోహం యో వాచో  
దోహోఽన్నవా నన్నాదో భవతి య ఏత దేవం విద్వా న్వాచి సప్త  
విధగ్ సామోపాస్తే. ౩.

నవమః ఖండః.

అథ ఖల్వము మాదిత్యగ్ సప్తవిధగ్ సామోపాసీత సర్వదా  
నమస్తేన సామ మాం ప్రతి మాం ప్రతీతి సర్వేణ నమస్తేన సామ. ౧.  
తస్మిన్నిమాని సర్వాణి భూతా నృన్వాయత్తా నీతి విద్యా త్తస్య  
యత్పురోదయా త్స హిజ్కార స్తదస్య పశవోఽన్వాయత్తా స్తస్మా  
త్తే హిజ్కార్యన్తి హిజ్కారభాజినో హ్యేతస్య సాముః. ౨. అథ య

త్ప్రిథమోదితే స ప్రస్తావ స్తదస్య మనుష్యా అన్వాయత్తా స్తస్మా త్తే ప్రస్తుతికామాః ప్రశగ్ సాకామాః ప్రస్తావభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః ౩. అథ య త్సజ్జవవేళాయాగ్ సఆది స్తదస్య వయాగ్ స్యన్వాయత్తాని తస్మా త్తా స్యస్తరిక్షేనారమ్భణా న్యాదాయాత్తానం పరిపతన్త్యాది భాజిని హ్యేతస్య సామ్నః ౪. అథ యత్సమ్ప్రతి మధ్యన్దినే సఉద్గీఢ స్తదస్య దేవా అన్వాయత్తా స్తస్మా త్తే సత్తమాః ప్రాజాపత్యానా ముద్గీఢభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః ౫. అథ య దూర్ధ్వం మధ్యన్దినా త్ప్రి గవరాష్టాత్సప్రతిహార స్తదస్య గర్భా అన్వాయత్తా స్తస్మా త్తే ప్రతిహృతా నావపద్యన్తే ప్రతిహారభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః ౬. అథ యదూర్ధ్వ మపరాష్టా త్ప్రిగస్తమయా త్స ఉపద్రవ స్తద స్సారణ్యా అన్వాయత్తా స్తస్మా త్తే పురుషం దృష్త్వా కక్షగ్ శ్వభృమిత్యుపద్రవ స్త్వపద్రవభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః ౭. అథ యత్ప్రిథమా స్తమితే తన్నిధనం తదస్య పితరోన్వాయత్తా స్తస్మా త్తాన్నిదధతి నిధన భాజినో హ్యేతస్య సామ్న ఏవం ఖి ల్వముమూదిత్యగ్ సప్తవిధగ్ సామోపాస్తే. ౮.

దశమః ఖండః,

అథ ఖిల్వాత్ససమ్మిత మతిమృత్యు సప్తవిధగ్ సామోపాసీత హిజ్జారఇతి త్య్రిక్షరం ప్రస్తావ ఇతి త్య్రిక్షరం తత్సమమ్ ౧. ఆది రితి ద్వ్యక్షరం ప్రతిహార ఇతి చతురక్షరం తత ఇహోకం తత్సమమ్ ౨. ఉద్గీఢ ఇతి త్య్రిక్షర ముపద్రవ ఇతి చతురక్షరం త్రిభి స్త్రిభి స్సమం భవ త్యక్షర మతిశిష్యతే త్య్రిక్షరం తత్సమమ్ ౩. నిధన మితి త్య్రిక్షరం తత్సమమేన భవతి తాని హవా ఏతాని ద్వావిగ్ శతి రక్ష రాణి. ౪. ఏకవిగ్ శ త్యాదిత్య మాప్నో త్యేకవిగ్ శో వా ఇతోన్వసావా దిత్యో ద్వావిగ్ శేన పరమాదిత్యాజ్జయతి తన్నాకం తద్విశోకమ్ ౫. ఆప్నో తీ హాదిత్యస్య జయం పరో హా న్యాదిత్యజయా జ్జయో భవతి య ఏత దేవం విద్వా నాత్ససమ్మిత మతిమృత్యు సప్తవిధగ్ సామోపాస్తే సామోపాస్తే. ౬.

ఏకాదశః ఖండః.

మనో హిజ్ఞారో వా కృప్తిస్తావ శ్చక్షు రుద్దీధ శోభిత్రం ప్రతి  
హఃః ప్రాణో నిధన మేత ద్ధాయత్రం ప్రాణేషు ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ  
మేత ద్ధాయత్రం ప్రాణేషు ప్రోతం వేద ప్రాణీభవతి సర్వ మాయురేతి  
జ్యోగీవతి మహా స్పృజయా పశుభి ర్భవతి మహా స్కీర్త్యా మహా మనా  
స్సన్య తద్వ్యోతమ్. ౨.

ద్వాదశః ఖండః.

అభిమృతి స హిజ్ఞారో ధూమో జాయతే సప్రస్తావో జ్వలతి  
సఉద్గీహోఽక్టారా భవన్తి సప్రతిహార ఉపశామ్యతి తన్నిధనగ్చక్ర  
శామ్యతి తన్నిధన మేత ద్రథస్తర మగ్నా ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ మేత  
ద్రథస్తర మగ్నా ప్రోతం వేద బ్రహ్మవర్చ స్వన్నాదో భవతి సర్వ  
మాయురేతి జ్యోజ్జవతి మహా స్పృజయా పశుభి ర్భవతి మహా స్కీర్త్యా  
స ప్రత్య జ్జగ్ని మాచామే న్న నిష్ఠేవే తద్వ్యోతమ్. ౨.

త్రయోదశః ఖండః.

ఉపమస్త్రియతే స హింకారో జ్ఞపయతే సప్రస్తావ త్త్రియా  
సహ శేతే సఉద్గీధః ప్రతిస్త్రీ సహ శేతే సప్రతిహారః కాలంగచ్ఛతి తన్ని  
ధనం సారంగచ్ఛతి తన్నిధన మేత ద్వామదేవ్యం మిథునే ప్రోతమ్. ౧.  
స య ఏవ మేత ద్వామదేవ్యం మిథునే ప్రోతం వేద మిథునీభవతి మిథునా  
న్మిథునా త్ప్రజాయతే సర్వ మాయురేతి జ్యోగీవతి మహా స్పృజయా  
పశుభి ర్భవతి మహా స్కీర్త్యా స కాశ్చిన పరిహరే తద్వ్యోతమ్. ౨.

చతుర్దశః ఖండః.

ఉద్యన్హికార ఉదితః ప్రస్తావో మధ్యన్హికార ఉద్గీహోఽపరాజ్ఞః  
ప్రతిహారోఽస్తం యన్నిధన మేత ద్భృహతాదిత్యే ప్రోతమ్. ౧. స య  
ఏవ మేతద్భృహతాదిత్యే ప్రోతం వేద తేజ స్వన్నాదో భవతి సర్వ  
మాయురేతి జ్యోగీవతి మహా స్పృజయా పశుభి ర్భవతి మహా స్కీర్త్యా  
తపస్తం స నిష్ఠే తద్వ్యోతమ్. ౨.

పంచదశః ఖండః.

అబ్రాణి సమ్మవస్తే స హింకారో మేఘో జాయతే స ప్రస్తావో  
వర్షతి సఙ్గద్గీఢో విద్యోతతే స్తనయతి సప్రతిహర ఉద్భ్రష్టాతి తన్నిధన  
మేతద్వైరూపం పర్జన్యే ప్రోతమ్. ౧. స య ఏవ మేత ద్వై రూపం  
పర్జన్యే ప్రోతం వేన విరూపాగ్శ్చ సురూపాగ్శ్చ పశూ సవరుద్ధే సర్వ  
మాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహా స్పృజయా పశుభి ర్భవతి మహా స్కీర్త్యా  
వర్షంతం స నిన్దే తద్వ్యతిమ్. ౨.

షోడశః ఖండః.

వసంతో హింకారో గ్రీష్మః ప్రస్తావో వర్షా ఉద్గీఢ శ్వర త్వరితి  
హారో హేమంతో నిధన మేత ద్వై రాజ మృతుషు ప్రోతమ్. ౧. స య  
ఏవ మేత ద్వై రాజ మృతుషు ప్రోతం వేద విరాజతి ప్రజయా పశుభి  
ర్భిష్టావర్చనేన సర్వ మాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహా స్పృజయా పశుభి ర్భ  
వతి మహా స్కీర్త్య 'ర్తా న్న నిన్దేతద్వ్యతిమ్. ౨.

సప్తదశః ఖండః.

పృథివీ హిజ్జారోఽన్తరిక్షం ప్రస్తావో న్యాయద్గీఢో దిశః ప్రతి  
హర స్సముద్రో నిధన మేతా శ్శక్వరోఽలోకేషు ప్రోతాః. ౧. స య  
ఏవ మేతా శ్శక్వరోఽలోకేషు ప్రోతా వేద లోకీ భవతి సర్వ మా  
యురేతి జ్యోగ్జీవతి మహా స్పృజయా పశుభి ర్భవతి మహా స్కీర్త్యా లో  
కా న్న నిన్దే తద్వ్యతిమ్. ౨.

అష్టాదశః ఖండః.

అజా హిజ్జారోఽవయః ప్రస్తావో గాప ఉదీఢోఽఞ్శ్వాః ప్రతి  
హరః పురుషో నిధన మేతా రేవత్యః పశుషు ప్రోతాః. ౧. స య ఏవ  
మేతా రేవత్యః పశుషు ప్రోతా వేద పశుమా న్భవతి సర్వ మాయు  
రేతి జ్యోగ్జీవతి మహా స్పృజయా పశుభి ర్భవతి మహాస్కీర్త్యా పశూ  
న్ననిన్దే తద్వ్యతిమ్. ౨.

ఏకోనవింశః ఖండః.

లోమ హిజ్జార స్వ కృప్తిస్తావో మాగ్ సముద్గీఘోఽసి ప్రతి  
హారో మజ్జా నిధన మేత ద్యజ్ఞాయజ్ఞేయ మగ్నేషు ప్రోతమ్. ౧. స య  
ఏవ మే త ద్యజ్ఞా యజ్ఞేయ మగ్నేషు ప్రోతం వేదాగ్నేభవతి నాగ్నేన విహూ  
ర్ఛతి సర్వ మాయు లేతి జ్యోష్ఠీవతి మహా స్పృజయా పశుభి ర్భవతి  
మహాస్కీర్త్యా సంవత్సరం మజ్జో నాశ్నీయా తద్వత్త మజ్జో నా  
శ్నీయా దితి వా. ౨.

వింశః ఖండః.

అగ్ని ర్హిజ్జారో వాయుః ప్రస్తావ ఆదిత్య ఉద్గీఘో నక్షత్రాణి  
ప్రతిహార శ్చస్త్రీమా నిధన మేత ద్రాజనం దేవతాసు ప్రోతమ్ ౧. స  
య ఏవ మేత ద్రాజనం దేవతాసు ప్రోతం వే దై తాసా మేవ దేవతా  
నాగ్ స లోక తాగ్ సార్హి తాగ్ సాయజ్యం గచ్ఛతి స వ మాయు  
లేతి జ్యోష్ఠీవతి మహా స్పృజయా పశుభి ర్భవతి మహాస్కీర్త్యా బ్రాహ్మణా  
న్న నిదే తద్వ్రీతమ్. ౨.

ఏకవింశః ఖండః.

త్రయీ విద్యా హిజ్జార శ్రుయ ఇమే లోకా స్సప్రస్తావో  
ఽగ్ని ర్వాయు రాదిత్య స్సఉద్గీఘో నక్షత్రాణి వయాగ్ సి మరీచయ స్స  
ప్రతిహార స్సర్వా గర్భర్వాః పితర స్తన్నిధన మేత త్సామ సర్వస్తి  
న్ప్రోతమ్ ౧. స య ఏవ మేత త్సామ సర్వస్తి న్ప్రోతం వేద సర్వ  
గ్ హ భవతి. ౨. త దేవ జ్ఞోకః, యాని పశుచాత్రీణి త్రీణి తేభ్యోన  
జ్యాయః సర మన్య దస్తి ౩. య త్వదేవ సవేద సర్వగ్ సర్వా  
దిశో బలి మస్తై హరన్తి, సర్వ మస్తీ త్యుపాసీత తద్వ్రీతం తద్వ్రీతం.

ద్వావింశః ఖండః.

వినర్ది సామో పృణే పశవ్య మి త్యగ్నే రుద్గీఘోఽనిరుక్తః ప్రజా  
పతే ర్నిరుక్త స్సోమస్య మృదు శ్లక్ష్యం వాయో శ్లక్ష్యం బలవ దిద్వ్రీస్య

క్రాశ్చం బృహస్పతే రవధ్వాంతం వరుణస్య తా సుర్వా నేహోఽనేవేత  
వారుణం త్వేవ వర్జయేత్. ౧. అమృతత్వం దేవేభ్య ఆగాయా నీ  
త్యాగాయే త్వస్విధాం పితృభ్య ఆశాం మనుష్యేభ్య స్త్రిణోదకం  
పశుభ్య స్వర్గం లోకం యజమానాయాన్నమాత్కన ఆగాయా నీ  
త్వేతాని మనసా ధ్యాయన్నప్రమత్తస్తువీత. ౨. సర్వే స్వరా ఇద్వీ  
స్యాత్తానః సర్వ ఊష్మాణః ప్రజాపతే రాత్తానః సర్వే స్వర్ణా మృత్యో  
రాత్తాన స్తు యది స్య రేషూపాలభే తేన్ద్రగ్ శరణం ప్రపన్నోఽభూవం  
సత్వా ప్రతివక్ష్యతీత్యేనం బ్రూయాత్. ౩. అథ య ద్యేన మూష్మ  
నూపాలభేత ప్రజాపతిగ్ శరణం ప్రపన్నోఽభూవం స త్వాప్రతిపే  
క్ష్యతీ త్యేనం బ్రూయా దథ యద్యేనగ్ స్పర్శే షూపాల భేత మృ  
త్యుగ్ శరణం ప్రపన్నోఽభూవం సత్వా ప్రతిధక్ష్యతీత్యేనం బ్రూయా  
త్. ౪. సర్వే స్వరా ఘోషవన్తో బలవన్తో వక్తవ్యా ఇద్వీబలం దదా  
నీతి సర్వ ఊషాణోఽగ్రస్తా సురస్తావిష్మత్తా వక్తవ్యాః ప్రజాపతేరా  
త్తానం పరిదదానీతి సర్వేస్వర్ణా లేశే నాసభి నిహితా వక్తవ్యా మృ  
త్యో రాత్తానం పరిహరాణీతి. ౫.

త్రయోవింశః ఖండః.

త్రయో ధర్మ స్కంధా యజ్ఞోఽధ్యయనం దాన మితి ప్రథమ  
స్తవ ఏవ ద్వితీయో బ్రహ్మచార్యా చార్యకులవాసీ తృతీయోఽత్యంత  
మాత్తాన మాచార్యకులేఽవసాదయ సర్వ ఏతే పుణ్యలోకా భవ  
న్తి బ్రహ్మసగ్ధోఽమృతత్వ మేతి. ౧. ప్రజాపతిగ్లోకా నభ్యతప త్రేభ్యోఽ  
భిత ప్రేభ్య త్రయీ విద్యా సమప్రిప్రవ త్తా మభ్యతప త్రస్యా అభి  
తప్తా యా ఏతా న్యక్షరాణి సమప్రిప్రవ త్త భూర్భువ స్సువ రితి. ౨.  
తా న్యభ్యతప త్రేభ్యోఽభిత ప్రేభ్య ఓజ్జ్వల సమప్రిప్రవ త్త ద్యథా  
శక్కునా సర్వాణీ వర్ణాని సద్భ్రష్టాన్యేవ మోంకారేణ సర్వావాక్ స  
ద్భ్రష్టా ఓంకార ఏ వేదగ్ సర్వమోంకార ఏవేదగ్ సర్వమ్. ౩.

చతుర్వింశః ఖండః.

బ్రహ్మవాదినో వదన్తి య ద్వసూనాం ప్రాతస్సవనగ్ రుద్రా  
 ణాంమాధ్యన్దిన్ గ్ సవన మాదిత్యానాం చ విశ్వేషాం చ దేవానాం  
 తృతీయసవనమ్. ౧. క్వ తర్హి యజమానస్య లోకః ఇతి స య త్ర న్ను  
 విద్వా త్కథం కుర్యా దథ విద్వా న్కుర్యాత్. ౨. పురాప్రాత రను  
 వాక స్సోపాకరణా జ్ఞఘనేన గార్హపత్య స్సోదజ్ఞుఖ ఉపవిశ్య సవా స  
 వగ్ సామాభిగాయతి. ౩. లోకద్వారమ పావా ర్హ్ణా ౩-౩-౩ పశ్యేమత్వా  
 వయగ్ రా ౩-౩-౩-౩-౩ హుం ౩ ఆ ౩-౩ జా ౩ యో ౩ 1 ఆ ౧-౨-౪-౫ ఇతి.  
 ౪. అథ జుహోతి నమోఽగ్నయే పృథివీ క్షితే లోకక్షితే లోకం మే  
 యజమానాయ విన్దేషవై యజమానస్య లోక ఏతాస్తి. ౫. అత్ర  
 యజమానః పరస్తా దాయుష స్సాన్విహః అపజహి పరిఘ మి త్యుక్తో వై  
 త్తిష్ఠతి తస్మై వసవః ప్రాతస్సవనగ్ సంప్రయచ్ఛన్తి. ౬. పురా మాధ్యన్ది  
 నస్య సవన స్సోపాకరణా జ్ఞఘనే నాగ్నిధీయ స్సోదజ్ఞుఖ ఉపవిశ్య సరా  
 ద్రగ్ సా మాభిగాయతి. ౭. లో కద్వారమపావా ర్హ్ణా ౩-౩-౩ పశ్యేమ  
 త్వావయగ్ 2 విరా ౩-౩-౩-౩-౩ హుం ౩ ఆ ౩ జా ౩ యో ౩ ౩ ౩-౩-౪-౫  
 ఇతి. ౮. అథ జుహోతి నమో వాయవేఽన్తరిక్ష క్షితే లోకక్షితే లోకం  
 మే యజమానాయ విన్దేషవై యజమానస్య లోక ఏతాస్తి. ౯. అత్ర  
 యజమానః పరస్తా దాయుష స్సాన్విహః అపజహి పరిఘ మి త్యుక్తో వై త్తిష్ఠ  
 తి తస్మై రుద్రా మాధ్యన్దిన్ గ్ సవనగ్ సమ్ప్రయచ్ఛన్తి. ౧౦. పురా తృతీయ  
 సవన స్సోపాకరణా జ్ఞఘనే నాహవనీయస్సోదజ్ఞుఖ ఉపవిశ్య స ఆదిత్యగ్  
 స వైశ్వ దేవగ్ సామాభిగాయతి. ౧౧. లోక కద్వారమపావా ౩ ర్హ్ణా  
 ౩-౩ పశ్యేమత్వావయగ్ సర్వా ౩-౩-౩-౩-౩ హుం ౩ ఆ ౩ జా ౩ యో ౩  
 ఆ 4 ౩-౪-౫ ఇత్యాదిత్యమ్. ౧౨. అథవైశ్వదేవం లోక కద్వార మపా  
 వార్హ్ణా -౩-౩ పశ్యేమత్వావయగ్ సామ్నా ౩-౩-౩-౩-౩ హుం ౩ ఆ

3-3జా3యో3ఆ3-౨౧-౧-౧ ఇతి. ౧3 అథ జుమేహతి సమ ఆదిత్యే భ్యశ్చ విశ్వేభ్యశ్చ దేవేభ్యో దివి క్షిద్యోభ్య లోకక్షిద్యోభ్య లోకం మే యజమానాయ విద్ధిత. ౧౪. ఏషవై యజమానస్య లోక ఏతా స్త్య త్ర యజమానః పరస్తా దాయుషః స్వాహా అపహత పశు మిత్య క్త్యోత్తిష్తి. ౧౫. తస్మా ఆదిత్యాశ్చ విశ్వేచ దేవాస్తృతీయ సవనగ్, సమ్ప్రియచ్చ త్వేషహవై యజ్ఞస్య మాత్రాం వేద య ఏవం వేద య ఏవం వేద. ౧౬.

ఇతి ఛాందోగ్యోపనిషది ద్వితీయః ప్రపాఠకస్సమాప్తః. హరిఃఓమ్ తత్సత్.

ఛాందోగ్యోపనిషది - తృతీయః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిఃఓమ్. అసా వా ఆదిత్యో దేవ మధుతస్య ద్యా రేవ తిర శ్చీన వగ్శోఽర్చిరక్ష మపూపో మరీచయః పుత్రాః. ౧. తస్య యే స్రా భ్యా రశ్మయ స్తావవాస్య స్రాచ్యో మధునాద్యః ఋచ<sup>1</sup> ఏవ మధుకృతః ఋగ్వేద ఏవపుష్పం తాఅమృతాఆపః. ౨. తా వా ఏతా ఋచః ఏతి మృగ్వేద మభ్యతపగ్ స్తస్యాభితప్తస్య యశ స్తేజ ఇద్రియం వీర్య మన్నాద్యగ్ రసోఽజాయత. ౩. తద్వ్యక్షర త్తదాదిత్య మభితోఽశ్రయ త్తద్వా ఏత ద్యదేత దాదిత్యస్య రోహితగ్ రూపమ్. ౪.

ద్వితీయః ఖండః.

అథ యేఽస్యదక్షిణా రశ్మయ స్తావ వాస్య దక్షిణా మధునా ధ్యో యజుగ్ ప్యేవ మధుకృతో యజుర్వేద ఏవ పుష్పం తా అమృ తా ఆపః. ౧. తాని వా ఏతాని యజుగ్ ప్యేతం యజుర్వేద మభ్య తపగ్ స్త స్యాభితప్తస్య యశ స్తేజ ఇద్రియం వీర్య మన్నాద్యగ్ రసోఽ జాయత. ౨. తద్వ్యక్షర త్తదాదిత్య మభితోఽశ్రయ త్తద్వా ఏతద్య దేత దాదిత్యస్య శుక్లగ్ రూపమ్. ౩.

1 ఏవ మధు...ఏవపుష్పం.



తృతీయః ఖండః.

అథ యేఽస్య ప్రత్యఖ్యో రశ్మయ స్తా ఏవాస్య ప్రతీచ్యో మధునాఙ్యో సామాన్యేవ మధుకృతఃసామవేద ఏవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః. ౧. తాని వా ఏతాని సామాన్యేతగ్ సామవేద మభ్యతప స్తస్యాభితప్తస్యయశస్తేజ ఇన్ద్రియం. వీర్య మన్నాద్యగ్ రసోఽజాయత. ౨. త ద్వ్యక్షర త్తదాదిత్య మభితోఽశ్రయ త్తద్వా ఏతద్వదేత దాదిత్యస్య <sup>1</sup>కృష్ణగ్ రూపమ్. ౩.

చతుర్థః ఖండః.

అథ యేఽస్యోదఖ్యో రశ్మయ స్తా ఏవాస్యోదీచ్యో మధు నాఙ్యోఽధర్వాణ్గిరస ఏవ మధుకృత ఇతిహస పురాణం పుష్పం తా అమృతా ఆపః. ౧. తేవాఏతేఽధర్వాణ్గిరస ఏత దితిహసపురాణ మభ్యతపగ్ స్తస్యాభితప్తస్యయశస్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్య మన్నాస్యగ్ రసోఽజాయత. ౨. త ద్వ్యక్షర త్తదాదిత్య మభితోఽశ్రయ త్తద్వా ఏత ద్వదేత దాదిత్యస్య పరః కృష్ణగ్ రూపమ్.

పంచమః ఖండః.

అథ యేఽస్యోర్ధ్వ రశ్మయ స్తా ఏవాస్యోర్ధ్వ మధునాఙ్యో గుహ్యో ఏవాదేశా మధుకృతో బ్రహ్మైవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః. ౧. తే వా ఏతే గుహ్య ఆదేశా ఏత ద్భృహ్మభ్యతపగ్ స్తస్యాభితప్త స్యయశస్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్య మన్నాద్యగ్ రసోఽజాయత. ౨. త ద్వ్యక్షర త్తదాదిత్య మభితోఽశ్రయ త్తద్వా ఏతద్వదేత దాదిత్యస్య మధ్యేక్షోభత ఇవ. ౩. తేవా ఏతే రసానాగ్ రసా వేదా హి రసా స్తేషా మేతే రసా స్తాని వా ఏతా స్యమృతానా మమృతాని వేదా హ్యమృతా స్తేషా మేతా స్యమృతాని. ౪.

షష్ఠః ఖండః.

త ద్య త్ప్రథమ మమృతం త ద్వసవ ఉపజీవ స్త్యగ్నినా ముఖేన నైవే దేవా అన్నన్ని న పిబ స్త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి. ౧.

త ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ స్త్యేతస్మా ద్రూపా దుద్యన్తి. ౨. స య ఏత దేవ మమృతం వేద వసూనా మేనైకో భూత్వాఽగ్నినైవ ముఖే నైత దేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స య ఏతదేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతస్మా ద్రూపా దుదేతి. ౩. స యావదాదిత్యః పురస్తా దుదేతా పశ్చా దస్తు మేతా వసూనామేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా. ౪.

సప్తమః ఖండః.

అథ యద్విత్తీయ మమృతం త ద్రుద్రా ఉపజీవ స్త్రీస్త్రీణ ముఖేన ననై దేవా అశ్నన్తి న <sup>1</sup>పిబన్త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి. ౧. త ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ స్త్యేతస్మా ద్రూపా దుద్యన్తి. ౨. స య ఏతదేవ మమృతం వేద రుద్రాణా మేనైకో భూత్వేద్దేవైవ ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏతదేవ రూప మభిసం విశ త్యేతస్మా ద్రూపా దుదేతి. ౩. స యావదాదిత్యః పురస్తా దుదేతా పశ్చా దస్త మేతా ద్వి స్తావ ద్దక్షిణత ఉదేతోత్తంతోఽస్తమేతా రుద్రాణా <sup>2</sup>మేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా. ౪.

అష్టమః ఖండః.

అథ య త్రృత్తీయ మమృతం తదాదిత్యా ఉపజీవన్తి వరుణేన ముఖేన ననై దేవా అశ్నన్తి నపిబన్త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి. ౧. త ఏత దేవ రూప మభిసంవిశ స్త్యేతస్మాద్రూపా దుద్యన్తి. ౨. స య ఏత దేవ మమృతం వేదాదిత్యానా మేనైకో భూత్వా వరుణేనైవ ముఖే నైత దేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏతదేవ రూప మభిసంవిశ త్యేతస్మా ద్రూపా దుదేతి. ౩. స యావదాదిత్యో దక్షిణత ఉదేతోత్తరతోఽస్తమేతా ద్వి స్తావ త్పశ్చా దుదేతా పురస్తా దస్త మేతా ఆదిత్యానా మేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా. ౪.

నవమః ఖండః.

అథ య స్పృతుర్థ మమృతం త న్నరుత ఉపజీవన్తి సోమేన ముఖేన న నై దేవా అశ్నన్తి న పిబన్త్యేత దేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి. ౧. త ఏత దేవ రూప మభిసంవిశన్త్యేతస్మా ద్రూపా దుద్యన్తి. ౨. స య ఏత దేవ మమృతం వేద మరుతా మే వైకో భూత్వా సోమేనైవ ముఖే నైత దేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏత దేవ రూప మభిసంవిశన్త్యేతస్మా ద్రూపాదు దేతి. ౩. సయావ దాదిత్యః పశ్చాదుదేతా పురస్తా దస్త మేతా ద్విస్తావ దుత్తరత ఉదేతా దక్షిణతోఽస్త్ర మేతా మరుతా మేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా. ౪.

దశమః ఖండః,

అథ యత్పశ్చాదు మమృతం త త్సాధ్యా ఉపజీవన్తి బ్రహ్మణా ముఖేన న నై దేవా అశ్నన్తి న పిబన్త్యేత దేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి. ౧. త ఏత దేవ రూప మభిసంవిశన్త్యేతస్మా ద్రూపా దుద్యన్తి. ౨. స య ఏత దేవ మమృతం వేద సాధ్యానా మేవైకో భూత్వా బ్రహ్మణైవ ముఖే నైత దేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏత దేవ రూప మభిసంవిశన్త్యేతస్మా ద్రూపాదు దేతి. ౩. సయావ దాదిత్య ఉత్తర ఉదేతా దక్షిణతోఽస్త్ర మేతా ద్విస్తావ దూర్ధ్వ ఉదేతాఽర్వా గస్త్రమేతా సాధ్యానా మేవ తావ దాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా. ౪.

ఏకాదశః ఖండః.

అథ తత ఊర్ధ్వ ఉదేత్య నై వోదేతా నాస్త్ర మేతైకల ఏవ మధ్యే సాతాత దేవశ్లోకః. ౧. న వై తత్ర న నిష్టాచ నో దియాయ కదాచన, దేవా స్తేనాహగ్ సత్యేసమావి రాధిషి బ్రహ్మణేతి. ౨. నహ వా అస్మా ఉదేతి ననిష్టాచతి సకృద్దివా హైవాహై భవతి య ఏతా మేవం బ్రహ్మోపనిషదం వేద. ౩. తద్దైత దృష్ట్వా ప్రజాపతయ ఉవాచ

ప్రజాపతి ర్ననవేమనుః ప్రజాభ్య స్తద్ధేతదుద్దాలకా యారుణయే జ్యే  
ష్ఠాయ పుత్రాయ పితా బ్రహ్మ ప్రోవాచ. ౧. ఇదం వా వ తజ్యేష్ఠాయ  
పుత్రాయ పితా బ్రహ్మ ప్రబ్రూహుత్ <sup>1</sup>ప్రాణాయాయ వా <sup>2</sup>స్తేవాసినే.  
౩. నాన్యస్తైకస్తై చన య ద్యన్యస్తా ఇమా మద్భిః పరిగృహీతాం ధనస్య  
పూణ్ణాం దద్యా దేత దేవ తతో భూయఇత్యేత దేవ తతో భూయ ఇతి.

ద్వాదశః ఖండః.

గాయత్రీ వా ఇదగ్ సర్వం భూతం య దిదం కిచ్చ వాగ్వైగాయ  
త్రీ వాగ్వా ఇదగ్ సర్వం భూతం గాయతి చత్రాయతేచ. ౧. యావై  
సా గాయత్రీ ఇయం వా వ సా యేయం పృథివ్యస్యాగ్ హేదగ్ సర్వం  
భూతం ప్రతిష్ఠిత మేతామేవ నాతిశీయతే. ౨. యావై సా పృథివీ ఇయం  
వా వ సా య దిదమస్మి న్పురుషే శరీర మస్మి <sup>3</sup>హీమేప్రాణాః ప్రతిష్ఠితాః  
ఏత దేవ నాతిశీయస్తే. ౩. యావై హ్నురుషే శరీర మిదం వా వ త ద్య  
దిద మస్మిన్నస్తః పురుషే హృదయ మస్మి <sup>4</sup>హీమే ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితాః  
ఏత దేవనాతిశీయస్తే. ౪. సైమా చతుష్పదా పద్విధా గాయత్రీ తదేత  
దృచాభ్యనూక్తమ్. ౫. తావా నస్య మహిమ తతో జ్యాయాగ్ శ్చ  
పురుషః, సాదో <sup>5</sup>స్య సర్వా భూతాని త్రిపాదస్యా మృతం దివీతి. ౬.  
య ద్వైతద్భ్రష్టే తీదం వా వ త ద్యోయం బహి ధా పురుషా  
దాకాశో యోవై సబహిధా పురుషాదాకాశః. ౭. అయం వా వ స  
యో <sup>6</sup>య మస్తః పురుష ఆకాశో యో వై సో <sup>7</sup>స్తః పురుష ఆకాశః.  
౮. అయం వా వ స యోయ మస్తర్హృదయ ఆకాశ స్తదేత త్సూర్య  
మప్రవర్తి <sup>8</sup>పూర్ణా మప్రవర్తి <sup>9</sup>గ్ శ్రియం లభతే య ఏవం వేద. ౯.

త్రయోదశః ఖండః.

తస్య హవా ఏతస్య హృదయస్య పఞ్చదేవ సుషయః న  
యో <sup>10</sup>స్య ప్రాజుషిః సప్రాణ స్త చ్చక్షు సౌమిత్వ స్త దేత త్రేజో <sup>11</sup>న్నా

ద్యమిత్యపాసీత తేజస్వ్యన్నాదో భవతి య ఏవం వేద. ౧. అథ యోఽస్య దక్షిణ స్సుషిః స వ్యాన స్తచ్ఛ్రోత్రగ్ స చప్రమా స్తదేత చ్చీశ్చ యశ శ్చే త్యుపాసీత శ్రీమా న్యశస్త్రీ భవతి య ఏవం వేద. ౨. అథ యోఽస్య ప్రత్యజ్సుషిః సోఽపానః సా వా శ్శోఽన్ని స్తదేత ద్భిష్టా వర్చస మన్నాద్య మి త్యుపాసీత బ్రహ్మవర్చ స్వీన్నాదో భవతి య ఏవం వేద. ౩. అథ యోఽస్యోద జ్సుషిః ససమాన స్తన్నః సపర్జన్యః త దేత త్కీర్తిశ్చ వ్యష్టి శ్చేత్యుపాసీత కీర్తిమా న్వ్యష్టిమా న్భవతి య ఏవం వేద. ౪. అథ యోఽస్యోర్ధ్వస్సుషి స ఉదానః స వాయు స్స ఆకాశ స్తదేత దోజశ్చ మహ శ్చే త్యుపాసీత ఓజస్తీ మహస్వా న్భవతి య ఏవం వేద. ౫. తేవా ఏతే షణ్చ బ్రహ్మపురుషా స్సర్వగ్రస్య లోకస్య ద్వా రపాః స య ఏతా నేవం షణ్చ బ్రహ్మపురుషా స్సర్వగ్రస్య లోకస్య ద్వార పా<sup>1</sup>న్యే వా న్యకలే వీరో జాయతే ప్రతిషడ్వ్యతే స్వర్గం లోకం య ఏతా నేవం షణ్చ బ్రహ్మపురుషా స్సర్వగ్రస్య లోకస్య ద్వారపా న్యేద. ౬. అథ య దతః పరో దివో జ్యోతి ర్దీప్యతే విశ్వతః పృథ్విషు సర్వతః పృథ్విషు అనుత్తమే షూ త్తమేషు లోకే ష్విదం వా వ తద్యదిద మస్మిన్నస్తః పురుషే జ్యోతిః. ౭. త పైషా దృష్టిరత్రైత దస్మి న్కరీకే సగ్ స్పర్శే నోష్ఠిమానం విజానాతి తస్యైషా శ్రుతి రత్రైత్రిత త్కర్ణావపి గృహ్య నినద మివనదధు రివాగ్నే రివ జ్వలత ఉపశృణోతి త దేత ద్దృష్టం చశ్రుతం చేత్యుపాసీత చక్షుష్యః శ్రుతో భవతి య ఏవం వేదయ య ఏవం వేద. ౮.

చతుర్దశః ఖండః.

సర్వం ఖ ల్విదం బ్రహ్మ త జ్జలా నితి శాస్త్ర ఉపాసీత అథ ఖలుక్రతుమయః పురుషో యథా క్రతు రస్మిన్ ల్లోకే పురుషో భవతి తథేతః ప్రేత్య భవతి సక్రతుం కుర్వీత. ౧. మనోమయః ప్రాణశరీరో భారూప స్సత్యసంకల్ప ఆకాశాత్తా సర్వకర్తా సర్వకామ స్సర్వగ్రస్థ స్సర్వరస స్సర్వ మిద మభ్యాత్తోఽవాక్యనాదరః. ౨. ఏష మ ఆత్మా

౨స్తర్వాదయే౨ణీయాన్ ప్రీహేర్వా యవా ద్వా సర్వా ద్వా  
శ్యామాకా ద్వా శ్యామాక తద్ధులా ద్వైష మతత్తా౨స్తర్వాదయే  
జ్యాయాన్ పృథివ్యా జ్యాయా నస్తరితా జ్యాయా ద్విహ జ్యాయా  
నేభ్యోలోకేభ్యః. ౩. సర్వకర్తా సర్వకామ సుర్వగన్ధ సుర్వరస సుర్వ  
మిద మభ్యా త్తో౨వాక్య నాదర ఏష మతత్తాస్తర్వాదయ ఏత ద్భృ  
హైత మితః ప్రేత్యాభిసమ్భవితా౨స్తీతియస్య స్యాద ధా న విదికి  
త్సాస్తీతి శాణ్డీల్యశాణ్డీల్యః. ౪.

పశ్చాదశః ఖండః.

అస్తరిక్షోదరః కోశో భూమి బుధో న జీర్య తి దిశో హ్యస్య  
ప్రక్తయోద్యా రసోత్తరం బిలగ్ స ఏష కోశో వసుధా నస్తస్మిన్  
విశ్వ మిదగ్ శ్రితమ్. ౧. తస్య ప్రాచీ దిగ్బహూ ర్నామ సహ  
మానా నామ దక్షిణా రాజ్ఞీ నామ ప్రతీచీసు భూతా నా మోదీచీ  
తాసాం వాయు ర్వృతః సయ ఏత మేవం వాయు దిశాం వత్సం వేద న  
పుత్ర రోదగ్ రోదితి సో౨హ మేత మేవం వాయు దిశాం వత్సం వేద మా  
పుత్ర రోదగ్ రుదమ్. ౨. అస్తప్తం కోశంప్రపద్యే౨మునా౨మునా౨  
మునా ప్రాణం ప్రపద్యే౨మునా౨మునా౨మునాభూఃప్రపద్యే౨మునా  
౨మునా౨మునాభువః ప్రపద్యే౨మునా౨మునా౨మునా<sup>1</sup>సువః ప్రప  
ద్యే౨మునా౨మునా౨మునా. ౩. స య దవోచం ప్రాణం ప్రపద్య  
ఇతి ప్రాణో వా ఇదగ్ సర్వం భూతం య దిదం కింపు త మేవ త త్ప్రావత్సి.  
౪. అథ య దవోచం భూఃప్రపద్య ఇతి పృథివీ ప్రపద్యే౨స్తరిక్షం  
ప్రపద్యే దివం ప్రపద్య ఇత్యేన తదవోచమ్. ౫. అథ య దవోచం  
భువః ప్రపద్య ఇ త్యగ్నిం ప్రపద్యే వాయుం ప్రపద్య ఆదిత్యం ప్రపద్య  
ఇత్యేవ తదవోచమ్. ౬. అథ య దవోచగ్<sup>2</sup>సువః ప్రపద్య ఇ త్యృ  
గ్వేదం ప్రపద్యే యజుర్వేదం ప్రపద్యే సామవేదం ప్రపద్య ఇత్యేవ  
తదవోచం తదవోచమ్. ౭.

పోడశః ఖండః.

పురుషో వావ యజ్ఞ స్తస్య యాని చతుర్విగ్శతి వర్షాణి త  
 త్ప్రాత సువనం చతుర్విగ్శ త్యక్షరా గాయత్రీ గాయత్రం ప్రాతస్స  
 వనం తదస్యవసవోఽన్వాయతాః ప్రాణా వా వ వసవ ఏతే హీదగ్  
 సర్వం వాసయన్తి ౧. తం చే దేతస్మి న్వయసి కించి దుపతపే త్స  
 బ్రూయా త్ప్రాణా వసవ ఇదంమే ప్రాత స్సవనం మాధ్యద్వినగ్ సవన  
 మనుసస్తనుతేతి మాహం ప్రాణానాం వసూనాం మధ్యే యజ్ఞో విలో  
 ప్సీయే త్యుదైవ తత ఏత్యగదో హ భవతి. ౨. అథ యాని చతుశ్చ  
 త్వారిగ్శ ద్వర్షాణి తన్మాధ్యద్వినగ్ సవనం చతుశ్చత్వారిగ్శ దక్షరా  
 త్రిష్టుప్ త్రైష్టుభం మాధ్యద్వినగ్ సవనం తదస్య రుద్రా అన్వాయతాః  
 ప్రాణా వా వ రుద్రా ఏతే హీదగ్ సర్వగ్ రోదయన్తి. ౩. తం చే  
 దేతస్మి న్వయసి కిచ్చి దుపతపేత్ స బ్రూయా త్ప్రాణా రుద్రా ఇదం  
 మే మాధ్యద్వినగ్ సవనం తృతీయ సవనమనుసస్తను తేతి మాహం  
 ప్రాణానాగ్ రుద్రానాం మధ్యే యజ్ఞో విలోప్సీ యే త్యుదైవ తత ఏ  
 త్యగదో హ భవతి. ౪. అథ యా న్యష్టాచత్వారిగ్శ ద్వర్షాణి తత్తృ  
 తీయసవన మష్టాచత్వారిగ్శ దక్షరా జగతీ జగతం తృతీయసవనం  
 త దస్యా దిత్వా అన్వాయతాః ప్రాణా వా వాదిత్వా ఏతే హీదగ్  
 సర్వ మాదదతే. ౫. తం చే దేతస్మి న్వయసి కిచ్చి దుపతపే త్స  
 బ్రూయాత్ ప్రాణా ఆదిత్వా ఇదం మే తృతీయసవన మాయు రనుస  
 స్తను తేతి మాహం ప్రాణానా మాదిత్వానాం మధ్యే యజ్ఞో విలో  
 ప్సీయే త్యుదైవ తత ఏ త్యగదో హైవ భవతి. ౬. ఏత ధన్వవై తద్వి  
 ద్వా నానా పుహిదాన ఐతరేయః స కిం మ ఏత దుపతపసి యోహ  
 మనేన న ప్రేష్యామితి సహా పోడశం వర్షశత ఋజీవ త్ప్రహా పోడశం  
 వర్ష శతం జీవతి య ఏవం వేద య ఏవం వేద.

సప్తదశః ఖండః.

స య దశిశిషతి య త్పిపాసతి య న్న రమతే తా అస్య దీక్షా. ౧. అథ య దక్షాతి య త్పిబతి య ద్రమతే త దుససదై <sup>1</sup>రేతి. ౨. అథ య ధసతి య జ్ఞక్షతి య నైఘనం చరతి స్తుత <sup>2</sup>శస్త్రైరేవ తదేతి. ౩. అథ య త్తపో దాన మార్జవమహిగ్సా సత్యవచన మితి తా అస్యదక్షిణాః. ౪. తస్మా దాహుః సోమ్యత్యసోష్ఠేతి పున రుత్పాదన మే వాస్య తన్నరణ మే<sup>3</sup>వావభృథః. ౫. తద్ధైత ధ్వోర ఆజ్ఞీరసః కృష్ణా మ దేవకీపుత్రాయోక్తోవాచా పిపాస ఏవ స బభూవసో<sup>౨</sup>స్తవేళాయా మేత త్త్రయం ప్రతిపద్యే తాక్షితమస్యచ్యుతమసి ప్రాణసగ్ శిత మసీతి తతైత్రే ద్వే ఋచౌ భవతః. ౬. ఆదిత్పిత్నస్య రేతసః ఉద్వయం తమస స్పరి జ్యోతిః పశ్యంత ఉత్తరగ్స్వః పశ్యంత ఉత్తరం దేవం దేవ త్రాసూర్యమగస్త జ్యోతిరుత్తమ మితి జ్యోతిరుత్తమ మితి. ౭.

అష్టాదశః ఖండః.

మనో బ్రహ్మే త్యుపాసీతే త్యధ్యాత్త మ ఛాధిదైవతమాకాశో బ్రహ్మే త్యుభయ మాదిప్తం భవత్యధ్యాత్తం చాధిదైవతంచ. ౧. త దేత చ్చత్పుష్పాద్భిష్టా వాక్పదః ప్రాణః పాద శ్చక్షుః పాద శ్శ్రోత్రం పాద ఇ త్యధ్యాత్త మఛాధిదైవత మగ్నిః పాదో వాయుః పాదః ఆదిత్యః పాదో దిశః పాద ఇత్యుభయమేవాదిప్తం భవత్యధ్యాత్తం వై వాధిదైవతంచ. ౨. వాగేవ బ్రహ్మణ శ్చతుర్థః పాదః సో<sup>౨</sup>గ్నినా జ్యోతిషా భాతి చ తపతి చ భాతిచ తపతి చ కీర్త్యా యశసా బ్రహ్మవర్చసేన య ఏవం వేద. ౩. ప్రాణ ఏవ బ్రహ్మణ శ్చతుర్థః పాదః స వాయునా జ్యోతిషా భాతిచతపతిచ భాతిచ తపతిచ కీర్త్యా యశసా బ్రహ్మవర్చసేన య ఏవం వేద. ౪. చక్షురేవ బ్రహ్మణ శ్చతుర్థః పాదః స ఆదిత్యేన జ్యోతిషా భాతిచ తపతి చ భాతి చతపతిచ కీర్త్యా యశసా బ్రహ్మవర్చసేనయ

1 శతి. 2 శస్త్రైరేవ. 3 స్యానభృథః.



ఏవం వేదః, ౫. శ్రోత్ర మేవ బ్రహ్మణ శ్చతుర్థః పాదః స దిద్భిర్జ్యోతిషా భాతి  
చ తపతి చ భాతి చ తపతి చ కీర్త్యాయశసా బ్రహ్మవర్చసేన య ఏవం  
వేద య ఏవం వేదః, ౬.

ఏకోనవింశః ఖండః.

ఆదిత్యో బ్రహ్మత్యాదేశ స్తస్యోపవ్యాఖ్యాన మనదేవేద  
మగ్ర ఆసీత్, త త్సదాసీ త్తత్సచుభవ త్తదాణ్డం నిరవర్తత త త్సంవత్స  
రస్య మాత్రా మశయత త నిరభిద్యత తే ఆణ్డకపాలే రజతంచ సువర్ణం  
చా భవతామ్, ౧. త ద్యద్రజతగ్ సేయం పృథివీ యత్సువర్ణగ్ సా ద్యౌ  
ర్యజ్జరాయు తేవర్వతా యదుబ్బగ్ స మేఘో నీలగో యా <sup>1</sup>ధమన  
యస్తాన ద్యోయద్వా స్తేయ ముదకగ్ స సముద్రః, ౨. అథ య త్తద  
జాయత సోఽసావాదిత్య స్తు జాయమానం ఘోషా ఉలూలవోఽనూ  
దతిష్ఠక సర్వాణిచ భూతాని సర్వే చ కామా స్తస్మాత్ సోఽదయం  
ప్రతి ప్రత్యాయనం ప్రతిఘోషా ఉలూలవోఽనూ త్తిష్ఠన్తి సర్వాణిచ  
భూతాని సర్వేచైవ కామాః, ౩. సయ ఏత మేవం విద్వా నాదిత్యం బ్రహ్మ  
త్యుపాస్తేఽభ్యాశో హ యదేనగ్ సాధవో ఘోషా ఆచగచ్ఛేయ  
రుపచనిష్ఠేడేర నిష్ఠేడేరక, ౪.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది తృతీయః ప్రపాఠక స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.



చాన్దోగ్యోపనిషది- చతుర్థః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. జాన శ్రుతి ర్వా పాత్రాయణః శ్రద్ధాదేయో ఒహు  
దాయీ బహుపాక్య ఆస సహ సర్వత ఆవసథా న్తాపయాఞ్చక్రే సర్వ  
తపవ <sup>2</sup>మేఽన్న మత్స్యస్తీతి. ౧. అథ హ హగ్ సా నిశాయా మతి  
పేతు స్తద్దేవగ్ హగ్ సోహగ్ స మభ్యునా దహేనా హేనాయ భల్లాతు.

భల్లాక్ష జానశ్రుతేః పౌత్రాయణస్య సమం దివా జ్యోతి రాతతం  
తన్తా ప్రసాక్షీ స్తత్త్వా మా ప్రధాక్షీ రీతి. ౨. త ము హ పరః  
ప్రత్యువాచ <sup>1</sup>కమ్వర ఏన మేత త్సన్తగ్ స యుగ్వాన మివ రైక్వగ్  
మాత్థేతి యోనుకథగ్ సయు గ్వారైక్వ ఇతి. ౩. యథా కృతాయ విజి  
తాయాధరే<sup>2</sup>యాః సంయ న్త్యేవ మేనగ్ సర్వం తదభి సమేతి య  
త్కించ ప్రజా న్నాధు కుర్వన్తి య స్త ద్వేద య త్వేద స మయైత  
దు క్త ఇతి. ౪. <sup>3</sup>తదు హ జానశ్రుతిః పౌత్రాయణ ఉపశుక్రావ సహ సజ్జహా  
న ఏవ క్షత్తార మువాచాక్షారే హ సయుగ్వాన మివ రైక్వ మా  
త్థేతి యోనుకథగ్ స యుగ్వా రైక్వ ఇతి. ౫. యథా కృతాయ విజి  
తాయాధరే<sup>2</sup>యా సంయ న్త్యేవ మేనగ్ సర్వం త దభిసమేతి య  
త్కించ ప్రజా న్నాధు కుర్వన్తి య స్త ద్వేద య త్వేద స మయైత  
దు క్త ఇతి. ౬. సహ క్షత్తా<sup>2</sup>న్విష్వనావిద మితి ప్రత్యేయా య తగ్  
హేహావాచ యత్రారే బ్రాహ్మణ న్యాన్వేషణ తదేన<sup>3</sup>మర్చేతి. ౭. సో<sup>2</sup>  
ధస్తా చ్చుకటస్య పామాసం కర్షమాణ ముపావివేశ తగ్ హాభ్యువాద  
త్వం ను భగవ స్సయుగ్వా రైక్వ ఇత్యహగ్ హ్యారా ఇతి హ ప్రతిజ్ఞజ్ఞే  
సహక్షత్తా<sup>2</sup>విద మితి ప్ర త్యేయాయ. ౮.

ద్వితీయః ఖండః.

తదు హ జానశ్రుతిః పౌత్రాయణః పట్నతాని గవాం నిష్క  
మశ్వతరీరథం తదాదాయ ప్రతిచక్ర మేతగ్ హాభ్యువాచ. ౧. రై  
క్వేమాని పట్నతాని గవా మయం నిష్కో<sup>2</sup>య మశ్వతరీ రథో<sup>2</sup>ను మ  
ఏతాం భగవో దేవతాగ్ శా ధియాం దేవతా ముపాస్సు ఇతి. ౨. త  
ము హ పరః ప్రత్యువా చాహహారేత్వాశూద్ర తవైవ సహ గోభి  
ర స్త్వితి తదుహ పునరేవ జానశ్రుతిః పౌత్రాయణ స్సహస్రం గవాంని  
ష్క మశ్వతరీ రథం దుహితరం తదా దాయ ప్రతిచక్రమే. ౩. తగ్ హాభ్యు  
వాద రై క్వేదగ్ సహస్రం గవా మయం నిష్కో<sup>2</sup>య మశ్వతరీ రథ

ఇయం జాయాఽయంగ్రామో యస్మి న్నాస్సేఽన్వేష మా భగవ శ్శృ  
ధీతి. ౪. తస్యాహ ముఖ ముపోద్బ్రష్టా న్నుభాచా జహారేమా శ్శృ  
ద్రాఽనేనైవ ముఖేనాలాపయిష్యథా ఇతి తే హైతే రైకస్ వర్ణా  
నామ మహావృషేషు యత్రాస్తాడవాస స తస్మై హోవాచ. ౫.

తృతీయః ఖండః.

వాయు ర్వావసంవర్గో యదా వా అగ్ని రుద్వాయతి వాయుమే  
వాప్యేతి <sup>1</sup>యదా సూర్యోఽస్తమేతి వాయు మేవాప్యేతి. ౧. యదాప  
ఉచ్ఛ్వస్యన్తివాయు మేవాపికున్తి వాయుర్హ్యే వైతా సర్వా  
స్సంవృజ్ఞ ఇ త్యగ్నిదైవతమ్. ౨. అథాఽధ్యాత్మం ప్రాణో వా వ సంవ  
ర్గః స యదా స్వపితి ప్రాణమేవ వాగప్యేతి ప్రాణం చక్షుః ప్రాణగ్  
శ్రోత్రం ప్రాణం మనః ప్రాణోఽప్యేవైతా సర్వా స్సంవృజ్ఞ ఇతి. ౩.  
తౌవాఏతౌ ద్వాసంవర్గా వాయు రేవ దేవేషుప్రాణిప్రాణేషు. ౪. అథనా  
శౌనకంచ కాపేయ మభిప్రతారిణం చ కాశు సేనిం పరివిష్యమాణౌ  
బ్రహ్మచారి బిభిక్షే తస్మా ఉ హ న దదతుః. ౫. స హోవాచ మహాత్మ  
నశ్చతురో దేవ ఏకః క స్స జగార భువనస్య గోపాః, తం కాపేయ నాభి  
పశ్యన్తి మర్త్యా అభిప్రతారిక్ బహుధా వసంతమ్, యస్మైవా ఏత దన్నం  
తస్మా ఏత న్న దత్తమితి. ౬. త దుహ శౌనకః కాపేయః ప్రతిమన్వాసః  
ప్రత్యేయాయ ఆత్మా దేవానాం జనితా ప్రజానాగ్ హిరణ్యదగ్ధ్తో,  
బభూవాఽనసూరిః, మహాన్తి మస్య మహిమాన మాహు రనద్యమా  
నో య దనగ్న మత్రీతి వై వయం బ్రహ్మచారి న్నేద ముపాశ్చ హే  
దత్తాస్మై భిక్షౌ మితి. ౭. తస్మా ఉ హ దదు స్తే వా ఏతా పశ్చాన్యే  
పశ్చాన్యే దశ సంత స్తత్రోతం తస్మా త్సర్వాసు దిక్ష్యన్తి మేవ దశ  
కృతగ్ సైషా విరా డన్నాదీ త యేదగ్ సర్వం దృష్టగ్ సర్వ మస్వేదం  
దృష్టం భవత్యన్నాదో భవతి య ఏవం వేద య ఏవం వేద.

1 యదా చంద్రోఽస్త మేతి వాయు

చతుర్థ ఖండః.

సత్యకామో హ జాబాలో జబాలాం మాతర మామస్త్రీయా  
 శ్చుక్తే బ్రహ్మచర్యం భవతి వివత్సామి కి జ్ఞోత్రో<sup>౨</sup> స్వహ మస్తీతి. ౧.  
 సాహౌన మువాచ నాహ మేత ద్వేద తాత య ద్గోత్ర స్త్వమసి బ  
 హ్వహం చరన్తి పరిచారిణీ యావనే త్వా మలభే సాహ మేత న్న వేద  
 యద్గోత్ర స్త్వమసి జబాలా తు నామాహ మస్మి సత్యకామో నామ  
 త్వమసి స సత్యకామ ఏవ జాబాలో బ్రవీథా ఇతి. ౨ సహ హరిద్ర  
 మతం గౌతమ మే త్యోవాచ బ్రహ్మచర్యం భగవతి వత్సావ మ్యపే  
 యాం భగవన్త మితి. ౩. తగ్ హేచావాచ కి జ్ఞోత్రో<sup>౩</sup>ను సోమ్యాసీతి  
 సహౌ వాచ నాహ మేత ద్వేద భో యద్గోత్రో<sup>౪</sup>హమ స్త్రీప్య  
 చ్చు మాతరగ్ నా మాప్రత్యబ్రవీ ద్భహ్వహం చరన్తి పరిచారిణీ  
 యావనే త్వా మలభే నాహ మేత న్న వేద యద్గోత్ర స్త్వమసి  
 జబాలాతు నా మాహ మస్మి సత్యకామో నామ త్వమసీతి సో<sup>౫</sup>హగ్  
 సత్యకామో జాబాలో<sup>౬</sup>స్తిభో ఇతి. ౪. తగ్ హేచావాచ నైత దబ్రా  
 హ్మణో వివక్తు మ్హతి సమిధం సోమ్యాహరోపత్వానేష్యే న సత్త్వా  
 దగా ఇతి త ముపసీయ కృశానా మబలానాం చతుశ్శతాగా నిరాకృ  
 త్యోవా చేమా స్స మ్యాను సంవ్రజేతి తా అభిప్ర ప య మ్నవా  
 చ నా సహస్రేణావర్తే యేతి సహ వర్షగణం వ్రవాస తా యదా  
 సహస్రగ్ సమీదుః. ౫.

పంచమః ఖండః.

అథ హౌన మృషభో<sup>౭</sup>భ్యువాద సత్యకామా ౩ ఇతి భగవ ఇతి  
 హ ప్రతిశుశ్రావ ప్రాప్తా స్సమ్య సహస్రగ్స్త్రః ప్రాపయ న ఆచార్యకు  
 లమ్. ౧. బ్రహ్మణశ్చ తే పాదం<sup>౮</sup>బ్రువాణీతి బ్రవీతు మే భగవా నితి  
 తస్మై హేచావాచ ప్రాచీ దిక్కలా ప్రతీచీ దిక్కలాదక్షిణా దిక్కలోదీచీ  
 దిక్కలైషవై సోమ్య చతుష్కులః పాదో బ్రహ్మణః ప్రకాశ వాన్నామ

౨ స య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణః ప్రకాశవాసత్యు పాస్తేప్రకాశవాసస్తిల్లోకే భవతి ప్రకాశవతో హ లోకాస్తయతి య ఏతమేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణః ప్రకాశవాసత్యుపాస్తే.

షష్ఠః ఖండః.

అగ్నిష్టే పాదం వక్తేతి సహ శ్వోభూతే గా అభిప్రస్థాపయా ఇచ్చకార తా యత్రాభి సాయం బభూవు స్తత్రాగ్ని ముపసమాధాయ గా ఉపపద్య సమిధ మాధాయ పశ్చా దగ్నేః ప్రా జుపోపవివేశ. ౧. త మగ్ని రభ్యువాద సత్యకామా ౩ ఇతి భగవ ఇతి హ ప్ర తీశుశ్రావ. ౨. బ్రహ్మణ సోమ్య తే పాదం బ్రహ్మణీతి బ్రవీతు మే భగవా నీతి తస్మై హేరావాచ పృథివీకలా ౨ స్తదిక్షం కలా ద్యౌఃకలా సముద్రఃక లైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణో ౨నస్త వా న్నామ. ౩. స య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణో ౨నస్త వా ని త్యుపాస్తే ౨నస్తవా నస్తి ల్లోకే భవ త్యనస్తవతో హ లోకా జయతి య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణో ౨నస్తవా ని త్యుపాస్తే. ౪.

సప్తమః ఖండః.

హగ్న స స్తే పాదం వక్తేతి సహ శ్వోభూతే గా అభిప్రస్థాపయా ఇచ్చకార తా యత్రాభి సాయం బభూవు స్తత్రాగ్ని ముపసమాధాయ గా ఉపపద్య సమిధ మాధాయ పశ్చా దగ్నేః ప్రా జుపోపవివేశ. ౧. తగ్న హగ్న ఉపనివత్యా భ్యువాద సత్యకామా ౩ ఇతి భగవ ఇతి హ ప్ర తీశుశ్రావ. ౨. బ్రహ్మణ సోమ్య తే పాదం బ్రహ్మణీతి బ్రవీతు మే భగవా నీతి తస్మై హేరావా చాగ్నిః కలా సూర్యః కలా చంద్రః కలా విద్యుత్క లైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణో జ్యోతిష్టా న్నామ. ౩. స య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణో

జ్యోతిష్టా ని త్యుపాస్తే జ్యోతిష్టా నస్తి ల్లోకే భవతి జ్యోతిష్తతో హ  
లోకా జయతి య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం  
బ్రహ్మణో జ్యోతిష్టా ని త్యుపాస్తే. ర.

అప్తమః ఖండః

మద్గుప్తే పాదం వక్తేతి సహ శ్వోభూతే గా అభిప్రస్థాసయా  
ఇచ్చకార తా యత్రాభి సాయం బభూవు స్తత్త్రాన్ని ముషసమాధాయ  
గా ఉపరుభ్య సమిధ మాధాయ పశ్చా దగ్నేః ప్రా జుపోషవివేశ. ౧.  
తం మద్గురుపనివ త్యాభ్యువా దసత్యకామ ౩ ఇతి భగవ ఇతిహ ప్రతి  
శుశ్రావ. ౨ బ్రహ్మణ స్సోమ్య తే పాదం <sup>1</sup>బ్రువాణీతి బ్రవీతు మే  
భగవా నితి తస్మై హేలూవాచ ప్రాణః కలా చక్షుః కలా శ్రోత్రం కలా  
మనః క లైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణ ఆయతనవా  
న్నామ. ౩. స య ఏత మేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణ  
ఆయతనవా ని త్యుపాస్తే ఆయతనవా నస్తి ల్లోకే భవ త్యాయతన  
వతో హ లోకా జయతి య ఏత ఏవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం  
పాదం బ్రహ్మణ ఆయతనవా ని త్యుపాస్తే. ర.

నవమః ఖండః.

ప్రాప హచార్యకులం త మాచా ర్యోఽభ్యువాద సత్యకామా  
౩ ఇతిభగవ ఇతిహ ప్రతిశుశ్రావ. ౧. బ్రహ్మవిదివ వై సోమ్య భాసికో  
నుత్వాననుశశా సే త్యస్యే మనుష్యేభ్య ఇతిహ ప్రతిజ్ఞా భగవాగ్  
ద్వైవ <sup>2</sup>మేకామే బ్రూయాత్. ౨. శ్రుతగ్ హ్యేవ మే భగవ  
ద్వ్రకేభ్య ఆచార్యా దైవ విద్యావి దితా సాధిష్టం <sup>3</sup>ప్రాపదితితస్మై హైత  
దేవోవా చాత్ర హ న కిం చ న వీయా యేతి వీయా యేతి. ౩.

దశమః ఖండః.

ఉపకోసలోహ వై కామలాయన స్సత్య కామే జాబాలే బ్రహ్మ

చర్య మువాస తస్య హ ద్వాదశ వర్షాణ్యగ్నిం పరిచచార స హ స్వాన్యా సస్తేవాసిన స్సమావర్తయగ్న్తగ్ హస్తైవ స సమావర్తయతి. ౧. తం జాయోవాచ తప్తో బ్రహ్మచారి కుశల మగ్నిం పరిచచారి న్వా త్వాఽగ్నయః పరిప్రవోచ స్ప్రిబూ) హ్యస్తా ఇతి తస్మై హః పోయైవ ప్రవసాశ్చక్రే. ౨. సహ వ్యాధినాఽనశితుం తద్రేత మాచార్య జాయోవాచ బ్రహ్మచారి స్తుశాన కిం ను నాశ్నాసీతి సహేవాచ బహు ఇమేఽస్మి స్పృరుషే కామా నానాత్యయా వ్యాధిభిః ప్రతి పూర్ణోఽస్మి నాశివ్యా మీతి. ౩. అథ హగ్నయ స్సమూదిరే శప్తో బ్రహ్మచారి కుశలం సః పర్వచారిత్ హస్తాస్తై ప్రబ్రువా మేతి తస్మై హేవాచుః. ౪. ప్రాణో బ్రహ్మ కం బ్రహ్మ ఖం బ్రహ్మేతి స హేవాచ విజానామ్యహం యత్ప్రాణో బ్రహ్మ కం చ తు ఖంచ స విజానా మీతి తే హేవాచ ర్య ద్వాప కం త దేవ ఖం యదేవ ఖం తదేవ క మితి ప్రాణం చ హస్తై త దాకాశం చోచుః.

ఏకాదశః ఖండః.

అథ హైనం గార్హపత్యోఽనుశశాన పృథి వ్యగ్ని రన్న మాది త్య ఇతి య ఏష ఆదిత్యే పురుషో దృశ్యతే శోఽహ మస్మి స ఏ వాహ మస్మితి. ౧. స య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తేఽపహతే పాపకృత్యాం లోకే భవతి సర్వమాయు రేతి జ్యోగీవతి నాస్యావరపురుషాః క్షీయంత ఉపవయంత భుజ్జామోఽస్మిగ్శ్చ లోకేఽముష్మిగ్శ్చ య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తే. ౨.

ద్వాదశః ఖండః.

అథ హైన మన్వాహర్యపచనోఽను శశా సాపో దిశో సక్ష త్రాణి చద్విమా ఇతి యఏష చద్విమసి పురుషో దృశ్యతే శోఽహ మస్మి స ఏ వాహ మస్మితి. ౧. స య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తేఽపహతే పాపకృత్యాం లోకే భవతి సర్వ మాయు రేతి జ్యోగీవతి నాస్యావర పురు

పాః ఊయస్త ఉపవయంతం భుజ్జామోఽస్మిగ్శ్చ లోకేఽముష్మిగ్శ్చ  
య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తే. ౨.

ద్వాదశః ఖండః.

అథ హైన మన్వాహార్యపచనోఽను శశా సాహోదిశో సక్షత్రా  
ణి చద్రిమా ఇతి యవష చద్రిమసి పురుషో దృశ్యతే సోఽహ మస్మి  
సవ వాహా మస్తీతి. ౧. స య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తేఽపహతే  
పాపకృత్యాం లోకే భవతి సర్వ మాయు రేతి జ్యోష్టివతి నాస్యావర  
పురుషాః ఊయస్త ఉపవయంతం భుజ్జామోఽస్మిగ్శ్చ లోకేఽముష్మి  
గ్శ్చ య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తే. ౨.

త్రయోదశః ఖండః.

అథ హైన మాహవసీయోఽనుశశాస ప్రాణ ఆకాశో ద్యా  
ర్విద్యుదితి య ఏష విద్యుతి పురుషో దృశ్యతే సోఽహ మస్మి సవవాహా  
మస్తీతి. ౧. స య ఏత మేవం విద్వా నుపాస్తేఽపహతే పాపకృత్యాం  
లోకే భవతి సర్వమాయు రేతిజ్యోష్టివతి నాస్యావరపురుషాః ఊయస్తే  
ఉపవయంతం భుజ్జా మోఽస్మిగ్శ్చ లోకేఽముష్మిగ్శ్చ య ఏత మేవం  
విద్వా నుపాస్తే. ౨.

చతుర్దశః ఖండః.

తే పెరావాచ రుపకోసలైషా సోమ్య తేఽస్తద్విద్యాత్తవిద్యా  
చాచార్యస్తుతే గతిం వత్తే త్యాజగామ హా స్యాచార్యస్త మాచార్యో  
ఽభ్యువాదోఽపకోసల ౩ ఇతి. ౧. భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ బ్రహ్మవిద  
ఇవ సోమ్య తే. ముఖం భాతి కో ను త్వాఽనుశశానేతి కోను మాను  
శిష్యాద్భ్యో ఇతీ హావేవ నిహ్నుతే ఇమేహాన మీదృశా అన్యాదృశా  
ఇతి హగ్నీసభ్యుదే కిం ను సోమ్య కిల తేఽవోచ నితి. ౨. ఇద మితి  
హ ప్రతిజ్ఞ్నే లోకా న్వావ కిల సోమ్య తేఽవోచ న్నహంతు తే తద్వ  
క్ష్యామి యథా పుష్కరపలాశ ఆపో నల్లివ్యస్త ఏవమేవం విది పాపం  
కర్త నల్లివ్యత ఇతి బ్రవీతు మే భగవా నితి తస్మై పెరావాచ. ౩.



పంచదశః ఖండః.

య ఏషోఽక్షిణి పురుషో దృశ్యత ఏష ఆత్మేతి హేమావా చైత  
దమృత మభయ మేతద్భ్రాంతి తద్యద్యన్తిక్ సప్సిధోద్దకం వాసిష్ఠ  
న్తి వర్తనీ, ఏన గచ్ఛతి. ౧. ఏతగ్ సంయ ద్వామ ఇత్యాచక్షత ఏతగ్  
హి సర్వాణివామా న్యభిసంయన్తి సర్వాణ్యే నం వామా న్యభిసంయన్తి  
య ఏవం వేద. ౨. ఏష ఉఏవ వామనీ రేష హి సర్వాణి వామా ని న  
యతి సర్వాణి వామాని నయతి య ఏవం వేద. ౩. ఏష ఉ ఏవ భామనీ రే  
ష హి సర్వేషు లోకేషు భాతి సర్వేషు లోకేషు భాతియ ఏవం వేద. ౪.  
అథ య దు చైవాన్తి ఇచ్ఛన్యం కుర్వన్తి యదిచ నార్చిష మేవాభిసమ్భ  
వన్త్యప్రేహరహ్న ఆపూర్యమాణ పక్షమాపూర్యమాణ పక్షా  
ద్యాక్ పడుదజ్జేతి మాసాగ్ స్తా న్నాసేభ్య స్సంవత్సరగ్ సంవత్సరాదా  
దిత్య మాదిత్యా చ్చన్ద్రమసం చ్చన్ద్రమసో విద్యుతం తత్పురుషోఽమాన  
వః. ౫. నవనాం బ్రహ్మ గమయ త్యేష దేవ పథో బ్రహ్మపథ ఏతేన  
ప్రతిపద్య మానా ఇమం మానవ మావర్తం నావర్తన్తే నావర్తన్తే. ౬.

షోడశః ఖండః.

ఏష హ వై యజ్ఞో యోఽయం పవతి ఏష హ యన్నిదగ్ స  
ర్వం పునాతి యదేష హ యన్నిదగ్ సర్వం పునాతి తస్మా దేష ఏవ  
యజ్ఞ స్తస్య మనశ్చ వాక్చ వర్తనీ. ౧. తయో రన్యతరాం మనసా సగ్  
స్కరోతి బ్రహ్మేవా చా హేమాతాఽధ్వర్య రుద్ధాతాఽస్య తరాగ్ స  
యత్రోపాకృతే స్రాత రనువాకే పురా పరిధానీయా యా బ్రహ్మ వ్యపవ  
దతి. ౨. అన్యతరామేవవర్తనీగ్ సగ్ స్కరోతి హీయ తేఽన్యతరా స  
య తైకపా ద్వృజ స్రఫో వైకేన చక్రేణ వర్తమానోరి వ్యత్యే  
వమన్య యజ్ఞో రివ్యతి యజ్ఞగ్ రివ్యన్తం యజమా నోఽనురివ్యతి స  
<sup>1</sup>ఇష్టా పాపీయాక్ భవతి. ౩. <sup>2</sup>అథయత్రోపాకృతే స్రాత రనువాకేన

పురా పరిధానీయా యా బ్రహ్మ వ్యవపద త్యుభ్యే ఏవ వర్తసి సగన్ము-  
ర్వన్తి న హీయతేఽన్యతరా. ౪. స యథోభయ పా ద్భృజ స్రవో  
హోభాభ్యాం చక్రాభ్యాం వర్తమానః ప్రతితిష్ఠ త్యేవ మన్యయజ్ఞః ప్ర  
తితిష్ఠతి యజ్ఞం ప్రతితిష్ఠన్తం యజమానోఽను ప్రతితిష్ఠతి స ఇష్టా శ్రే  
యాన్ భవతి. ౫.

సప్తదశః ఖండః.

ప్రజాపతి ర్లోకా న భ్యతప త్రేహం తివ్యమానా నాగ్ రసాన్  
1 ప్రా బృహ దగ్నిం పృథివ్యా వాయు మంతరితా దాదిత్యం దివః. ౧. స  
ఏతా స్తి స్రా దేవతా అభ్యతపతాసాం తివ్యమానానాగ్ రసాన్ ప్రాబృ  
హ దగ్నేః ఋచో వాయో ర్యజుగ్ పి సామా న్యాదిత్యాత్. ౨.  
స ఏతాం త్రయీం విద్యా మభ్యతప త్తస్యాస్త ప్యమానా యా రసాన్  
ప్రాబృహ ద్భురి త్యుగ్భ్యో భువ రితి యజుర్భ్య 2 స్సువ రితి సామభ్యః  
3. 3 త ద్యద్భ్యక్తో రిష్యేద్భూ సస్వి హేతి గార్హపత్యే జుహుయా దృ  
చా మేవ తద్రనేన రాం వీర్యేణ రాం యజ్ఞస్య విరిప్తగ్ సందధాతి. ౪.  
అథ యది యజుష్టో రిష్యే ద్భువస్సాస్వి హేతి దక్షిణాగ్నౌ జుహుయా  
ద్యజుషామేవ తద్రనేన యజుషాం వీర్యేణ యజుషాం యజ్ఞస్య విరిప్తగ్  
సందధాతి. ౫. అథ యది సామతో రిష్యే త్సువ సస్వి హే త్యాహ  
వసీయే జుహుయా త్సమ్నా మేవ తద్రనేన సామ్నాం వీర్యేణ  
సామ్నాం యజ్ఞస్యవిరిప్తగ్ సందధాతి. ౬. త ద్యథా అవశేన సువర్తగ్  
సందధ్యా త్సువక్లేన రజతగ్ రజతేన త్రపుత్రపుణా సీసగ్ సీసేన లోహం  
లోహేన దారు దారు చర్మణా. ౭. ఏవ మేహం లోకా నామాసాం  
దేవతానా మస్య త్రయ్యా విద్యాయా వీర్యేణ యజ్ఞస్యవిరిప్తగ్  
సందధాతి భేషజకృతోహ వా ఏషయజ్ఞో యత్రైవం వి ద్భృహభవతి.  
౮. ఏష హ వా ఉదక్పివణో యజ్ఞో యత్రైవం విద్భృహభవ

1 ప్రాబృహ దగ్నిం...ప్రాబృహ దగ్నేః...ప్రాబృహ ద్భురి. 2 స్సువ రితి.  
3 ఏతద్భ్యక్తో. 4 త్స్వి హేతి.

త్యేషం విదగ్ హవా ఏషా బ్రహ్మణ మనుగాథా యతో యత ఆవ ర్తతే  
త త్త ద్గచ్ఛతి. ౯. మానవో బ్రహ్మైవైక ఋత్వి క్కురూ సశ్వాభిరక్ష  
త్యేషం విధృ వై బ్రహ్మ యజ్ఞం యజమానగ్ సర్వాగ్శ్చర్దిష్వజోఽభి  
రక్షతి తస్మా దేవం విద మేవ బ్రహ్మణం కుర్వీత నా నేవం విదం నానేవం  
విదమ్, ౧౦.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది చతుర్థః ప్రపాఠక స్సమాప్తః.  
హరిః ఓం తత్సత్.



ఛాన్దోగ్యోపనిషది - పంచమః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. యోహవై జ్యేష్ఠంచ శ్రేష్ఠంచ వేద జ్యేష్ఠశ్చ హ వై  
శ్రేష్ఠ శ్చభవతి ప్రాణో వావ జ్యేష్ఠ శ్చ శ్రేష్ఠశ్చ. ౧. యో హ వై వసిష్ఠం  
వేద వసిష్ఠో హ స్వానాం భవతి వా గ్వాప వసిష్ఠః. ౨. యో హ వై  
ప్రతిష్ఠాం వేద ప్రతిహతిష్ఠ త్యస్మిగ్శ్చ లోకే ఽముష్మీశ్చ చక్షుర్వావప్ర  
తిష్ఠా. ౩. యోహవైసముదం వేదసగ్హస్వై కామాః పద్యంతే <sup>1</sup>దైవా  
శ్చమానుషాశ్చశ్రోత్రం వా వ సమ్పత్. ౪. యో హ వా ఆయతనం వే  
దాయతనగ్ హస్వానాం భవతి మనో హ వా ఆయతనమ్. ౫. అథ హ  
ప్రాణాలహగ్ శ్రేయసిహ్యుదిరేహగ్ శ్రేయా నస్యహగ్ శ్రేయానస్తీతి  
తేహప్రాణాః ప్రజాపతిం పితర మే త్యోచుర్భగవన్ కో నశ్శ్రేష్ఠః. ౬.  
తాన్ హేహవాచ యస్మిన్ వ ఉత్కృష్టే శరీరం పాపిష్ఠశ్చ మివ దృ  
శ్యేతనవ శ్శ్రేష్ఠ ఇతి. ౭. సా హ వాగుచ్ఛక్రామ సా సంవత్సరం ప్రోవ్య  
పర్యేత్యోవాచ కథ మశకతర్దేమజ్జివితు మితి యథా కలా అవదంతః  
ప్రాణస్తః ప్రాణేన వశ్యస్త శ్చక్షుషా శృణ్వస్త శోభీత్రేణ ధ్యాయంతో  
మనసైవ మితి ప్రవివేశ హ వాక్. ౮. చక్షు ర్దోచ్ఛక్రామ త త్సంవత్స

రం ప్రోష్య పర్యే త్యోవాచ కథ మశ కతర్తేమజ్జీవితు మితి యథాఽన్ధా  
అపశ్యన్తః ప్రాణన్తః ప్రాణేన వదన్తో వాచా శృష్వాన్త శ్రోత్రేణ  
ధ్యాయన్తో మనసైవ మితి ప్రవివేశ హ చక్షుః. ౯. శ్రోత్రగ్ మోహా  
చ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్య పర్యేత్యోవాచ కథ మశకతర్తేమ  
జ్జీవితు మితి యథా బధిరా అశృష్వాన్తః ప్రాణన్తః ప్రాణేనవదన్తోవాచా  
పశ్యన్త శ్చక్షుషా ధ్యాయన్తో మన సైవ మితి ప్రవివేశ హ శ్రోత్రమ్.  
౧౦. మనో మోహచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్య పర్యే త్యోవాచ  
కథమశకతర్తేమ జ్జీవితు మితి యథా బాలా అమనసః ప్రాణన్తః ప్రాణే  
నదన్తోవా చాపశ్యన్త శ్చక్షుషా శృణ్వన్త శ్రోత్రే ణైవ మితి ప్రవివేశ  
హ మనః. ౧౧. అథ హ ప్రాణ ఉచ్చిక్రమిష్యక్ స యథా సుహయః  
పద్వీశశజ్జూక్ సజ్భిదే దేవ మితరాన్ ప్రాణాన్ సమఖదత్తగ్ హభి  
సమేత్యోచు ర్భగవ న్నేధి త్వం నశ్యేష్టోఽసి మోత్క్రమి రితి.  
౧౨. అథ హైసంవా గువాచ యదహం వస్తిసాస్తి త్వం త ద్వస్తిష్టోఽసీ  
త్యథహైసం చక్షురువాచ య దహం వ్రతిష్టాస్తి త్వంత త్పత్తిష్ఠాసీతి.  
౧౩. అథ హైసగ్ శ్రోత్ర మువాచ యదహగ్సంప దస్తి త్వం త  
త్సమ్మదసీ త్యథహైసం మన ఉవాచ యదహ మాయత న మస్తి త్వంత  
దాయతన మసీతి. ౧౪. న వై వాచో నచక్షూగ్షి నశ్రోత్రాణి నమ  
నాగ్సీ త్యాచక్షతే ప్రాణ ఇ త్యేవాచక్షతే ప్రాణో హ్యేవైతాని  
సర్వాణి <sup>1</sup>భవతి. ౧౫.

ద్వితీయః ఖండః.

సహోవాచ కిం మేఽన్నం భవిష్యతీతి య త్క్రించి దిద  
మాశ్వభ్య ఆశకునిభ్య ఇతీయోచు త్తద్వా ఏత దన స్యాన్న మనో  
హ వై నామ ప్రత్యక్షం న హవా ఏవం విది కిచ్చ నానన్నం భవతీతి.  
౧. స హోవాచ కి మేవాసో భవిష్యతీత్యావ ఇతి హోచు త్తద్వా  
ద్వా ఏత దశిష్యన్తఃపురస్తా చోపరిష్టా చ్చాద్భిః పరిదధతి లమ్బుకో

హ వాసాభవ త్యనగ్నోహ నభవతి. ౧. త ద్దైతత్సత్యకామో  
 లో గోశ్రుత యే వై యాశ్రుపద్యా యో క్తోవాచ య ద్యవ్యే  
 మ్కాయ స్థానవే బ్రూయా జ్ఞాయేరన్నేవాస్తిశ్శాఖాః ప్రరోపే  
 పలాశానీతి. ౩. అథ యది మహ జ్ఞగమిష్ఠే దమావాస్యాయాః  
 త్వా పార్ణమాస్యాగ్ రాత్రే సర్వాపథస్య మన్థం దధిమథునో దుః  
 శ్యేష్ఠాయ శ్రేష్ఠాయ స్వాహేత్యగ్నా వాజ్యస్య హుత్వామథే సః  
 మవనయేత్. ౪. వసిష్ఠాయ స్వాహే త్యగ్నా వాజ్యస్య హుత్వా  
 సమ్పూత మవనయే త్ప్రతిష్ఠాయై స్వాహేత్యగ్నా వాజ్యస్య హు  
 త్వా మథే సంపాత మవవాజ్యస్య హుత్వా మథే సమ్పూతమవనయే త్స  
 స్వాహేత్యగ్నానయే దాయతనాయ స్వాహేత్యగ్నా వాజ్యస్య  
 త్వా మథే సమ్పూతమవనయేత్. ౫. అథ ప్రతిసృప్యాజ్ఞతా మన్థవ  
 య జపత్యమో నామాస్య మాహితేసర్వ మిదగ్ స హి జ్యేష్ఠః  
 జాఽధిపతీః సమా జ్యేష్ఠ్యగ్ శ్రేష్ఠ్యగ్ రాజ్యమాధిపత్యం గ  
 త్వహ మేవేదగ్ సర్వ మసానీతి. ౬. అథ ఖల్వేత యర్చా  
 ఆచామతి తత్సనితు ర్వృణీమహ ఇత్యాచామతి వయం  
 భోజన మి త్యాచామతి శ్రేష్ఠగ్ సర్వథా తమ మి త్యాచామతి  
 భగస్య ధీమహీతి సర్వం పిబతి. ౭. నిర్లిజ్యకగ్ సంచమసం వా  
 దగ్నేః సంవిశతి చర్మణి వా స్థణీలే వాచం యమోఽప్రసాహః  
 స్త్రియం పశ్యే త్సమృద్ధం కర్తేతి విద్యాత్. ౮. త దేవశ్లోకః.  
 కర్మసు కామ్యేషు స్త్రియగ్ స్వప్నేషు పశ్యతి, సమృద్ధిం తత్ర జా  
 త్సన్తికా స్వప్ననిదర్శనే తస్తిం తస్వప్ననిదర్శనే. ౯.

తృతీయః ఖండః.

శ్వేత కేతు ర్హారుణేయః పశ్చాలానాగ్ సమితి మేయాః య  
 హప్రవాహణో జైబలి రువాచ కుమారా ను త్వాశిషత్త్వితే

హి భగవ ఇతి. ౧. వేత్త యదితో<sup>౧</sup>౨ధి ప్రజాః ప్రయస్తీతి స భగవ ఇతి  
వేత్త యథా పునరావర్తంతా<sup>౩</sup> ఇతి స భగవ ఇతి వేత్త పథో<sup>౪</sup> ద్వేవయానస్య  
ఽపితృయూణస్యచ వ్యావర్తనా<sup>౫</sup> ౩ ఇతి స భగవ ఇతి. ౨. వేత్త యథా  
౨సా లోకో<sup>౬</sup> స సమూర్వ తా<sup>౭</sup> ఇతి స భగవ ఇతి వేత్త యథా పఞ్చమ్యా  
మాహుతా వాపః పురుషవచసో<sup>౮</sup> భవస్తీతినైవ భగవ ఇతి. ౩. <sup>1</sup>అథ ను  
కిమనుశిష్టో<sup>౨</sup>౨వోచథా యోహీమాని నవిద్యాత్కథగ్<sup>౩</sup>సో<sup>౪</sup>౨నుశిష్టో<sup>౫</sup> <sup>2</sup>బ్రహ్మ  
తేతి సహాయస్తః<sup>౬</sup> షితు రర్థ మేయా తగ్<sup>౭</sup> హేవావాచానను శిష్య వాచకి  
ల మా భగవానబ్రహ్మ దను త్వా<sup>౮</sup>౨శిషమితి. ౪. పఞ్చ మా రాజస్య  
బధ్ధః ప్రశ్నా<sup>౧</sup> సప్రాక్షీ<sup>౨</sup> త్రేపాం<sup>౩</sup> నైకఞ్చనాశకం<sup>౪</sup> వివక్తు మితి సహేవా  
వాచ యథా మా త్వం తదైతా<sup>౫</sup> నవదో<sup>౬</sup> యథాహ<sup>౭</sup> మేపాం<sup>౮</sup> నైకఞ్చ  
స వేద యద్యహ మిమా<sup>౧</sup> స వేదిష్యం<sup>౨</sup> కథం<sup>౩</sup> తేనావత్స్య మితి. ౫. సహ  
గౌతమో<sup>౧</sup> వాఙ్మో<sup>౨</sup>౨ర్థ మేయాయ తస్మై<sup>౩</sup>హ సాస్తాయుర్హాంచకార సహ  
సాత సృభాగ ఉదేయాయ తగ్<sup>౪</sup> హేవావాచ మానుషస్య భగవ స్తోత  
మ విత్తస్య వరం వృణీథా<sup>౫</sup> ఇతి స హేవావాచ తవైవ రాజా<sup>౬</sup> మాను  
షం<sup>౭</sup> నిత్తా<sup>౮</sup> యా మేవ కుమార స్యాస్తేవాచ మభాషథా<sup>౧</sup> స్తా మేవమే  
బ్రూహీతి. ౬. సహ కృచ్ఛీ<sup>౧</sup> బభూవతగ్<sup>౨</sup>హ చిరం వసేత్యాజ్ఞాపయా  
ఞ్చకార తగ్<sup>౩</sup> హేవావాచ యథా మాత్వం<sup>౪</sup> గౌతమా వదో<sup>౫</sup> యథేయం  
స సా క్త్వీ<sup>౬</sup>త్తః పురావిద్యా బ్రాహ్మణా<sup>౭</sup> గచ్ఛతి తస్మా<sup>౮</sup> దు సర్వేషు లోకే  
షు క్షత్ర స్వైవ ప్రశాసన మభూదితి తస్మై<sup>౧</sup> హేవావాచ. ౭.

చతుర్థః ఖండః.

అసా వా వ లోకో<sup>౧</sup> గౌతమాగ్ని స్తస్యాదిత్య ఏవ సమి  
ద్రశ్యయో<sup>౨</sup> ధూమో<sup>౩</sup>౨హ రస్మి శ్చ<sup>౪</sup>ద్భిమా అజ్ఞారా నక్షత్రాణి విస్ఫు  
లిజ్ఞాః. ౧. తస్మి<sup>౧</sup> నైతస్మి<sup>౨</sup> స్మగ్నో<sup>౩</sup> దేవా శ్శ్రీధాం<sup>౪</sup> జహ్వతి తస్యాః<sup>౫</sup>  
ఆహుతే<sup>౬</sup> సోమో<sup>౭</sup> రాజా<sup>౮</sup> సమ్భవతి. ౨.

పంచమః ఖండః.

పంచనో వా వ గౌతమాగ్ని స్తస్య వాయురేవ సమిదభిం  
ధూమో విద్యు దర్చి రశని రక్షారా హ్రమనయో విస్ఫులిక్లాః. ౧. తస్మి  
న్నేతస్మిన్నగ్నో దేవా స్సోమగ్ రాజానం జహ్వతి తస్యా ఆహుతే  
ర్వర్షగ్ సమృవతి. ౨.

షష్ఠః ఖండః.

పృథివీ వా వ గౌతమాగ్ని స్తస్యా సుగవత్సర ఏవ సమిదాకాశో  
ధూమో రాత్రి రర్చి ర్దిశోఽక్షారా అవాప్తర దిశో విస్ఫులిక్లాః. ౧.  
తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నో దేవా వర్షం జహ్వతి తస్యా ఆహుతే రన్నగ్  
సమృవతి. ౨.

సప్తమః ఖండః.

పురుషో వా వ గౌతమాగ్ని స్తస్య వాగేవ సమి త్స్పృశో  
ధూమో ఽహ్వోఽర్చి శ్చక్షు రక్షారా శ్శ్రోత్రం విస్ఫులిక్లాః. ౧. తస్మి  
న్నేతస్మిన్నగ్నో దేవాలన్నం జహ్వతి తస్యా ఆహుతే రేతస్సవ్యవతి. ౨.

అష్టమః ఖండః.

యోషా వా వ గౌతమాగ్ని స్తస్యా ఉపస్థ ఏవ సమి ద్య దుప  
మస్త్రీయతే స ధూమో యోని రర్చి ర్యదస్తః కరోతి లేఽక్షారాలభి  
నద్దా విస్ఫులిక్లాః. ౧. తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నో దేవా రేతో జహ్వతి తస్యాః  
ఆహుతే ర్గర్భ సమృవతి. ౨.

నవమః ఖండః.

ఇతితు పంచమ్యా మాహుతా వాపః పురుషనచసో భవ స్తీతి  
సఉల్పా పృతో గర్భో దశ వా నవనా మాసా నక్షత్ర శ్శయిత్యా  
యావద్వాఽథ జాయతే. ౧. స జాతో యావదాయుషం జీవతి తం  
ప్రేతం దిష్ట మితోఽగ్నయ ఏవ హరన్తి యత ఏవేతో యత  
స్సమ్మాతో భవతి. ౨.

దశమః ఖండః.

త ద్య ఇత్థం విదుః యే చేమేరణ్యే శ్రద్ధా తప ఇత్యు పాస  
తే తేఽర్చిః మభిసమ్భవ త్యర్చిషాఽహ రమ్న ఆపూర్యమాణపక్ష  
మాపూర్యమాణపక్షాద్యాక్ పక్షుద జ్ఞేతి మాసాగ్ స్తా. ౧. మాసే  
భ్య స్సంవత్సరగ్ సంవత్సరా దాదిత్య మాదిత్యా చ్యవ్రీమసం చవ్రీమ  
సో విద్యుతం తత్పురు షాఽమానవస్స ఏనా నృప్త్యా గమయ త్యేష  
దేవయానః పన్థా ఇతి. ౨. అథ య ఇమే గ్రామఇష్టాపూర్తే దత్త మి  
త్యుపాసతే తే ధూమ మభిసమ్భవన్తి ధూమా ద్రాత్రిగ్ రాత్రే రపరపక్ష  
మపరపక్షాద్యాక్ పక్షుక్షణైతి మాసాగ్ స్తానై తేసంవత్సర మభిప్రాప్ను  
వన్తి. ౩. మాసేభ్యః పితృలోకం పితృలోకా దాకాశ మాకాశా చ్యవ్రీ  
మస మేష సోమోరాజా తద్దేవానా మన్నంతందేవా భక్షయన్తి. ౪. తస్మి  
న్యావ తస్మాత్ ముషిత్యాఽఛైత మేవాధ్వానం పునర్నివ ర్తన్తే యథేత  
మకాశమాకాశా ద్వాయుం నాయుర్యుత్వా ధూమోభవతి ధూమో  
భూత్వాఽభ్రం భవతి. ౫. అభ్రం భూత్వా మేఘో భవతి మేఘో  
భూత్వా ప్రవర్షతి త ఇహ వ్రీహి యవా ఓషధివనస్పతయ స్తీలమాషా  
ఇతిజాయన్తేఽతోవై ఖలు దుర్నిష్ప్రీతరం యోయో హ్యన్న మత్తి  
యో రేత స్సించతి తద్భూయ ఏవ భవతి. ౬. త ద్య ఇహ రమణీయ  
చరణా అభ్యాశో హ యత్తేరమణీయాం యోని మాపద్యేరక్ బ్రాహ్మణ  
యోనిం వా క్షత్రియయోనిం వా నైశ్యయోనిం వా ఽథయ ఇహ  
కపూయచరణా అభ్యాశో హ యత్తేకపూయాం యోని మాపద్యేరక్  
శ్వయోనిం వా సూకరయోనిం వా దగ్ధాలయోనిం వా. ౭. అఛైతయోః  
పథోర్దక్షత రేణ చ తా సీమాని క్షుద్రాణ్య సకృదావర్తీని భూతాని భవ  
న్తి జాయన్వ మ్రియ స్వేత్యేత త్ప్రీతీయగ్ స్థానం తేనాసా లోకో నసం  
పూర్యతే లిప్తా జ్ఞగుప్సేత తదేషశ్లోకః. ౮. స్తేనో హిరణ్య స్య సురాం  
పిబగ్ శృగురో స్తల్ప మావసక్ బ్రహ్మహచ ఏతే సతన్తి చత్వారః  
పంచమశ్చాచరగ్ స్తై రితి. ౯. అథ హ య ఏతా నేవం పశ్యాన్తీ



వేద న నహ తై<sup>1</sup> రథాచరణ పాష్టనా నివృతే శుద్ధః పూతః పుణ్య  
లోకో భవతి య ఏవం వేద య ఏవం వేద. ౧౦.

ఏకాదశః ఖండః.

ప్రాచీనశాల ఔపమన్యవః సత్యయజ్ఞః పాలుషి రిద్ధిర్ద్యుమేష  
భాల్లవేయో జన శ్శార్కరాక్ష్యో బుడిల ఆశ్వతరాశ్వస్తే హైతే  
మహాశాలా మహాశ్రోత్రియా స్సమేత్యమిమాగ్ సాంచక్రుః కో ను ఆ  
త్తా కిం బ్రహ్మేతి. ౧. తే హ నంపాదయాంచక్రు రుద్దాలకోవై భగవ  
న్తో<sup>2</sup>య మారుణి స్సంప్రతీ మమాత్తానం వై శ్వానర మధ్యేతి తగ్ హ  
న్తా భ్యాగచ్ఛా మేతి తగ్ హాభ్యాజన్తుః. ౨. స హ సమ్పాదయాం  
చకార ప్రత్యున్తి మామిమే మహాశాలా మహాశ్రోత్రియా స్తేభ్యోన సర్వ  
మివ ప్రతిపత్స్యే హన్తాహ మవ్య మభ్యనుశాసా నీతి. ౩. తా<sup>3</sup>హలో  
వాచాశ్వపతి ర్వై భగవన్తో<sup>2</sup>యంకైకయ స్సమ్ప్రీ టీమ మాత్తానం  
వై శ్వానర మధ్యేతి తగ్ హన్తా భ్యాగచ్ఛా మేతి తగ్ హాభ్యాజన్తుః. ౪. తే  
భ్యో హ ప్రాప్తేభ్యః పృథగర్థాణి కారయాంచకార సహ ప్రాత స్సంజ్ఞాహ  
న ఉవాచ న మేస్తేనో జనపదేన కదర్యో స మద్యపో నానాహితాగ్ని  
ణ్ణావిద్వా న్నన్వైరీన్వైఁణీ కుతో యత్యమాణో వై భగవన్తో<sup>2</sup>హ  
మస్మి యవ దే<sup>4</sup>కస్తా ఋక్సిజే ధను దాస్యామి తావ ద్భగవదభ్యో  
దాస్యామి వసన్తు భగవన్త ఇతి. ౫. తే హేవాచ్యోన హై వా<sup>5</sup>న  
పురుషశ్చరే త్తగ్ హైవ వదే దాత్తాన మే వేమం వై శ్వానరగ్ సాప్ర  
త్యధ్యేషితమేవ నో బ్రూహీతి. ౬. తా<sup>6</sup> హేవావాచ ప్రాత ర్యఃప్రతివ  
క్తాస్తీతి తేహసమిత్ప్రిణయః పూర్వాష్టా ప్రతిచక్రమిరే తా<sup>7</sup> హను  
పసీ యైవై తిదువాచ. ౭.

ద్వాదశః ఖండః.

ఔపమన్యవకం త్వ మాత్తాన ముపా స్స ఇతి దివ మేవ భగ  
వోరాజన్నితి హేవావా చైషవై సుతేజా ఆత్తా వై శ్వానరో యం

త్వమాత్తాన ముపాస్సే తస్మా త్తవ సుతం ప్రసుతి మాసుతం కులే దృశ్యతే. ౧. అత్యున్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్యున్నం పశ్యతి ప్రియం భవ త్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవమాత్తానం వైశ్వానర ముపాస్తే మూర్ధా త్వేష ఆత్మన ఇతి హేలా వాచ మూర్ధాతే వ్యపతిష్య ద్యన్తాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

త్రయోదశః ఖండః.

అథ హేలావాచ సత్యయజ్ఞం పాటుషిం ప్రాచీనయోగ్యకం త్వమాత్తాన ముపాస్స ఇ త్యాదిత్య మేవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై విశ్వరూప ఆత్మా వైశ్వానరోఽయం త్వ మాత్తాన ముపాస్సే తస్మా త్తవ బహు విశ్వరూపం కులే దృశ్యతే. ౧. ప్రవృతోఽశ్వతరీరథో దాసీ నిష్కోఽత్యున్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్యున్నం పశ్యతి ప్రియం భవ త్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవ మాత్తానం వైశ్వానర ముపాస్తే చక్షుష్వేత దాత్మన ఇతి హేలావాచాన్ధోఽభవిష్య ద్యన్తాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

చతుర్దశః ఖండః.

అథ హేలావాచేంద్రియమ్నం భాల్లవేయం వైయాఘ్ర పద్యకం త్వమాత్తానముపాస్స ఇతి వాయుమేవ భగవో రాజ న్నితి హేలావాచైషవై<sup>1</sup> పృథగ్వత్తావైశ్వానరో యం త్వ మాత్తాన ముపాస్సే తస్మాత్త్వాం పృథ గృలయ<sup>2</sup> ఆయన్తి పృథగ్రథక్రేణయోఽనుయన్తి. ౧. అత్యున్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్యున్నం పశ్యతి ప్రియం భవ త్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవ మాత్తానం వైశ్వానర ముపాస్తే ప్రాణ స్వేష ఆత్మన ఇతి హేలావాచ ప్రాణ స్త ఉదక్రమిష్యద్యన్తాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

పంచదశః ఖండః.

అథ హేలావాచ జనగో శార్కరాక్ష్యం శార్కరాక్ష్యకం త్వమాత్తాన ముపాస్స ఇ త్యాకాశమేవ భగవో రాజ న్నితి హేలావాచై

మ. వై బహుల ఆత్మా వైశ్వానరో యం త్వ మాత్మాన ముపాస్మే తస్మాత్త్వంబహుళోఽసి ప్రజయాచ ధనేనచ. ౧. అ తస్యన్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవ త్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవ మాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే సద్దేహ స్తేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ సద్దేహ స్తే వ్యశీర్య ద్యన్తాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

పాదశః ఖండః.

అథ హోవాచ బుడిల మాశ్వత రాశ్విం వైయామ్ర పద్య కం త్వ మాత్మాన ముపాస్మ ఇత్యప ఏవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై రయి రాత్మా వైశ్వానరో యం త్వ మాత్మాన ముపాస్మే తస్మాత్త్వం రయిమాన్ పుష్టిమానసి. ౧. అ తస్యన్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవ త్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవ మాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే వ స్తిస్తేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ వ స్తి స్తే వ్యశే త్యద్యన్తాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

సప్తదశః ఖండః.

అథ హోవా చోద్దాలక మారుణిం గౌతమకం త్వ మాత్మాన ముపాస్మ ఇతి పృథివీ మేవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై ప్రతిష్ఠాత్మా వైశ్వానరో యం త్వ మాత్మానముపాస్మే తస్మాత్త్వం ప్ర తిష్ఠితోఽసి ప్రజయాచ పశుభిశ్చ. ౧. అ తస్యన్నం పశ్యసి ప్రియ మత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత మేవ మాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే పాణా త్వేతా వాత్మన ఇతి హోవా చపాణా తే వ్యష్టా స్యేతాం యన్తాం నాగమిష్య ఇతి. ౨.

అష్టాదశః ఖండః.

తాన్ హోవాచైతే వై ఖలు యాయం పృథగి వేమ మాత్మానం వైశ్వానరం విద్వాగ్సోఽన్న మథే యస్త్యేత మేవం ప్రాదేశ మాత్ర మభివిమాన మాత్మానం వైశ్వానర ముపాస్తే స సర్వేషు లోకేషు సర్వేషు భూతేషు సర్వే ష్వాత్త స్వన్న మత్తి. ౧. తస్య హవా ఏత స్యాత్త నోవైశ్వానరస్య మూర్ధైవ సుతేజా శ్చక్షు ద్విశ్వరూపః

ప్రాణః పృథ గ్వర్హా త్వా సన్దేహేనా బహుభో వస్తి రేవ రయిః పృథి  
వ్యేవ సాచా ఉర ఏవ వేది ర్లోమాని బర్హి ర్హృదయం గార్హపత్యో  
మనోఽన్వాహర్య పచన ఆన్య మాహవసీయః. ౨.

ఏకోనవింశః ఖండః.

అథ ధృష్ణక్షం ప్రథమ మాగచ్ఛేత్తద్ధో మీయగ్ స యాం  
ప్రథమా మాహుతిం జహుయా త్తాం జహుయా త్ప్రాణాయ స్వా  
హేతి. ప్రాణ స్తృప్యతి. ౧. ప్రాణే తృప్యతి చక్షు స్తృప్యతి చక్షుషి తృప్య  
త్యాదిత్య స్తృప్య త్యాదిత్యే తృప్యతి ద్వాస్తృప్యతి దివి తృప్యన్త్యాం  
యత్కించ ద్వా శ్వాదిత్య శ్వాధితిష్ఠత స్త త్తృప్యతి తస్మానుత్పత్తిం  
తృప్యతి ప్రజయా పశుభి రన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసే నేతి. ౨.

వింశః ఖండః.

అథ యాం ద్వితీయాం జహుయా త్తాం జహుయా ద్వాసా  
య స్వాహేతి వ్యాన స్తృప్యతి. ౧. వ్యానే తృప్యతి శ్రోత్రం తృప్యతి  
శ్రోత్రే తృప్యతి చద్వీమా స్తృప్యతి చద్వీమసి తృప్యతి దిశ స్తృప్యన్తి  
దిక్షు తృప్యన్తి మయత్కించ దిశశ్చ చద్వీమా శ్వాధి తిష్ఠన్తి త త్తృప్య  
తి తస్మానుత్పత్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభి రన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మ  
వర్చసే నేతి. ౨.

ఏకవింశః ఖండః.

అథ యాం తృతీయాం జహుయా త్తాం జహుయా దపానా  
య స్వాహేత్యపాన స్తృప్యతి. ౧. అపానే తృప్యతి వా క్తృప్యతి వా  
చితృప్యన్త్యాం గ్ని స్తృప్య త్యగ్నే తృప్యతి పృథివీ తృప్యతి పృథివ్యాం  
తృప్యన్త్యాం య త్కించపృథివీ చాగ్ని శ్వాధితిష్ఠత స్త త్తృప్యతి త  
స్మానుత్పత్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభి రన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మ  
వర్చసే నేతి. ౨.

ద్వావింశః ఖండః.

అథ యాం చతుర్థీం జహుయా త్తాం జహుయా త్సమానా  
య స్వాహేతి సమాన స్తృప్యతి. ౧. సమానే తృప్యతి మన స్తృప్యతి

మనసి తృప్యతి పర్జన్య స్తృప్యతి పర్జన్యే తృప్యతి విద్యు స్తృప్యతి విద్యుతి తృప్యన్త్యాం య త్కించ విద్యు చ్చ పర్జన్య శ్చాధితివత స్తృప్యతి తస్యానతృప్తి తృప్యతి ప్రజయా పశుభిరన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసే నేతి. ౨.

త్రయోవింశః ఖండః.

అథ యాం పంచమీం జహుయా త్తాం జహుయా దుదా నాయ స్వాహే త్యుదాన స్తృప్యతి. ౧. ఉదానే తృప్యతి త్వక్తృప్యతి త్వచి తృప్యన్త్యాం వాయు స్తృప్యతి వాయశా తృప్యత్యాకాశ స్తృప్యత్యాకాశే తృప్యతి య త్కించ వాయు శ్చాకాశ శ్చాధితివత స్తృప్యతి తస్యానతృప్తి తృప్యతి ప్రజయా పశుభి రన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసే నేతి. ....౨.

చతుర్వింశః ఖండః.

స య ఇద మవిద్వా నగ్ని హోత్రం జుహోతి య థాగ్నేగా నపోహ్య భస్మని జహుయా త్తాదృక్తత్సాత్. ౧. అథ య ఏత దేవం విద్వా నగ్ని హోత్రం జుహోతి తస్య సర్వేషు లోకేషు సర్వేషు భూతేషు సర్వే ప్వాత్త సు హుతం భవతి. ౨. <sup>1</sup>త ద్య దేవీ తూల మ గ్నాప్రోతం ప్రదూయే తైవగ్ హోస్య సర్వే పాప్తానః ప్రదూయన్తే య ఏతదేవం విద్వా నగ్ని హోత్రం జుహోతి. ౩. తస్మా దుహోతం విద్యద్య పి చణ్డాలా యోచ్ఛిప్తం ప్రయచ్ఛే దాత్మని హోవాస్య తద్వైశ్వానరే హుతగ్ స్వాదితి తదేవశ్లోకః. ౪. య థేహ క్షుధితా బాలా మాత రం పద్యపాసతే, ఏవగ్ సర్వాణి భూతాన్యగ్ని హోత్ర ముపాసత ఇత్య గ్ని హోత్రముపాసత ఇతి. ౫.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది వజ్రముః ప్రసాతక స్సమాప్తః  
హరిః ఓమ్ తత్సత్.

## ఛాన్దోగ్యోపనిషది - పఠ్యః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓమ్. శ్వేతకేతు ర్హారుణేయ ఆస తగ్ హా పితోఽనాచ శ్వేతకేతో వస బ్రహ్మచర్యం న వై సోమ్యా స్మత్కులీనోఽననూచ్య బ్రహ్మబంధు రివ భవతీతి. ౧. సహ ద్వాదశవర్ష ఉపేత్య చతుర్వింశతివర్షః సర్వా నేదా నధీత్య మహామనా అనూచాన మానీ స్తభి ఏయాయ తగ్ హా పితోఽనాచ. ౨. శ్వేతకేతో య న్ను సో మ్యేనం మహామనా అనూచాన మానీ స్తభో న్యుత త మాదేశ మస్రాక్ష్యో యేనాశ్రుతగ్ శ్రుతంభవ త్యమతం మత మవిజ్ఞాతం విజ్ఞాత మితి కథం ను భగవ స్స ఆదేశో భవతీతి. ౩. యథా సోమ్యైకేన మృత్పిండేన సర్వం మృణ్మయం విజ్ఞాతం స్యా ద్వాచారమృణం వికారో నామధేయం మృత్తికే త్యేవసత్యమ్. ౪. యథా సోమ్యైకేన లోహమణినా సర్వం లోహమయం విజ్ఞాతగ్ స్యా ద్వాచారమృణం వికారో నామధేయం లోహ మిత్యేవసత్యమ్. ౫. యథా సోమ్యైకేన నఖ నికృతనేన సర్వం కార్ణిషాయం విజ్ఞాతగ్ స్యా ద్వాచారమృణం వికారో నామధేయం కృష్ణాయాన మిత్యేవ సత్యం ఏవగ్ సోమ్యస ఆదేశో భవతీతి. ౬. న వై నూనం భగవన్త స్త ఏత దవేదిషు ర్యద్భైత దవేదిష్యకా కథం మేనావత్య న్నితి భగవాగ్ ప్రేవ మేత ద్భృవీ త్వితి తథా సోమ్యైతి హాలా వాచ.

ద్వితీయః ఖండః.

స దేవ సోమ్యేద మగ్ర ఆసీ దేక మేవాద్వితీయం తద్దేక ఆహు రస దేవేదమగ్ర ఆసీ దేక మేవా ద్వితీయం తస్మా దసత స్సజ్జాయత. ౧. కుత స్తు ఖలు సోమ్యైవగ్ స్యా దితి హాలావాచ కథ మసత స్సజ్జాయే తేతి స త్యైవ సోమ్యేద మగ్ర ఆసీ దేక మేవాద్వితీయమ్. ౨. త దైక్ష త బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి తక్షేజోఽస్పృజ త త్తేజ ఐక్షత బహుస్యాం

ప్రజాయేయేతి త దహోఽసృజత తస్మా ద్యత్ర క్వచ శోచతి స్వేదతే వా  
పురుష స్తేజస ఏవ తదధ్యాపో జాయంతే. ౩. తా ఆప ఐతంత బహ్వ్య  
స్సాన్యమప్రజాయే వహీతి తా అన్న మసృజంత తస్మా ద్యత్ర క్వచ వర్ష  
తి తదేవ భూయిష్ఠ మన్నం భవ త్యధ్యవస త దధ్యన్నాద్యం జాయతే.

తృతీయః ఖండః.

తేమాం ఖలేయేమాం భూతానాం శ్రీణ్యేవ బీజాని భవ న్త్యాండజం  
జీవజ ముద్భిజ్జమితి. ౧. సేయం దేవ తైక్షత హంతాహ మిమాన్తిస్తోదే  
వతా అనేన జీవే నాత్మనా నుప్రవిశ్య నామ రూపే వ్యాకరవాణీతి. ౨.  
తాసాం త్రివృతం త్రివృత మేకైకా జ్ఞరవాణీతి సేయం దేవ తేమా  
న్తిస్తో దేవతా అనన్తైవ జీవే నాత్మ నానుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాక  
రోత్. ౩. తాసాం త్రివృతం త్రివృత మేకైకా మకిరో ద్యథా తు ఖలు  
సోమ్యేమాన్తిస్తో దేవతా త్రిస్త్రివృ దేకైకా భవతి త స్తే విజా  
నీహీతి. ౪.

చతుర్థః ఖండః.

యదగ్నే రోహితగ్ రూపం తేజస స్తద్రూపం యచ్ఛుక్లం తద  
పాం య త్కృష్ణం తదన్న స్యాపాగా దగ్నే రిగ్నిత్వం వాచారమ్భణం  
వికారో నామధేయం శ్రీణి రూపాణీత్యేవ సత్యమ్. ౧. య దాదిత్యస్య  
రోహితగ్ రూపం తేజస స్తద్రూపం య చ్శుక్లం త దపాం యత్కృష్ణం  
తదన్న స్యాపాగాదాదిత్యాదాదిత్యత్వం వాచా రమ్భణం వికారో నా  
మధేయం శ్రీణి రూపా ణీత్యేవ సత్యమ్. ౨. య చ్చంద్రిమసో రోహిత  
గ్ రూపం తేజస స్తద్రూపం య చ్శుక్లం త దపాం య త్కృష్ణం త దన్న  
స్యాపాగా చ్చంద్రిచంద్రిత్వం వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం శ్రీణి  
రూపాణీ త్యేవ సత్యమ్. ౩. య ద్విద్యుతో రోహితగ్ రూపం తేజస  
స్తద్రూపం య చ్శుక్లం త దపాం యత్కృష్ణం త దన్న స్యాపాగా ద్వి  
ద్యుతో విద్యుత్త్వం వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం శ్రీణి రూపా  
ణీత్యేవ సత్యం. ౪. ఏత ధస్తవై త ద్విద్వాగ్ న ఆహుః పూర్వే మహా

శాలా మహాశ్రోత్రియా ననోద్యకశ్చ నాశ్రుత ముత మవిజ్ఞాత ముదా హరివ్యతీతి హ్యేభ్యో విదాంచక్రుః. ౫. యదురోహిత మివాభూ దితి తేజసః ప్రద్రావమితి తద్విదాశ్చక్రుః యదు శుక్లమివాభూ దిత్య పార్గరూప మితి తద్విదాశ్చక్రు ర్యదు కృష్ణ మివాభూ దిత్యన్నస్య రూప మితి తద్విదాం చక్రుః. ౬. 'యద్విజ్ఞాత మి వాభూ ది త్యేతా సామేవ దేవతానాగ్ సమాస ఇతి తద్విదాంసక్తుర్యథాతు ఖలుసో మ్యేమా స్తిరా దేవతాః. పురుషం స్రావ్య త్రిపుత్తివృ దేకైకా భవతి తన్నే విజానీహీతి. ౭.

పఞ్చమః ఖండః.

అన్న మశిత స్త్రేధా విధీయతే తస్య యః స్థవిష్టో ధాతు స్తత్పు రీషం భవతి యో మధ్యమ స్తన్మాగ్సం యోఽణిష్ఠ స్తన్నః. ౧. ఆపః పీతా స్త్రేధా విధీయన్తే తాసాం యః స్థవిష్టో ధాతు స్తన్మాత్రం భవతి యో మధ్యమ స్తన్లోహితం యోఽణిష్ఠ స్సప్రాణః. ౨. తేజోఽశితస్త్రే ధావిధీయతే తస్య యః స్థవిష్టో ధాతు స్తదస్థి భవతి యో మధ్యమ స్స మజ్జా యోఽణిష్ఠః సా వాక్. ౩. అన్నమయగ్హి సోమ్య మన ఆపో మయః ప్రాణ స్తేజోమయీ వాగితి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞా పయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హేచావాచ. ౪.

షష్ఠః ఖండః.

దధ్న సోమ్యమధ్యమానస్య యోఽణిమా స ఊర్ధ్వస్సముదీపతి తత్సర్పి ర్భవతి. ౧. ఏవ మేవ ఖలు సో మ్యాన్న స్యాశ్యమానస్య యోఽణిమా స ఊర్ధ్వ స్సముదీపతి త త్సినో భవతి. ౨. అపాగ్ సోమ్య పీయమానానాం యోఽణిమాస ఊర్ధ్వ స్సముదీపతి స ప్రాణో భవ తి. ౩. తేజస సోమ్యాశ్యమానస్య యోఽణిమా స ఊర్ధ్వ స్సముదీప తి సావా గ్భవతి. ౪. అన్నమయగ్హి సోమ్య మన ఆపోమయః ప్రాణ



స్తేజోమయీ వా గితి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయ త్వితి తథాసోమ్యేతి హేమానాచ, ౫.

సప్తమః ఖండః.

పోడశకల సోమపురుషః పంచదశాహాని, మాశీః కామ మపః పిబాపోమయః ప్రాణో న పిబతో విచ్ఛేత్స్యత ఇతి. ౧. సహ పశ్చద శాహాని నాశాథ హైస ముపససాద కింబ్రవీమి భో ఇ త్య్రుచ సోమ్య యజుగ్మే సామాసీతి స హేమావాచ న వై మా ప్రతిభాన్తి భో ఇతి. ౨. తగ్ హేమావాచ యథా సోమ్య మహతోఽభ్యాహిత స్యై కోఽక్లారః ఖద్యోత మాత్రః పరిశిష్ట స్సాన్య స్తేన తతోఽపి న బహుద హేదేవగ్ సోమ్యతే పోడశానాం కలానా మేకా కలా తిశిష్టా స్సా త్త యైత ర్హి వే దాన్నాను <sup>1</sup> భవస్య శానాథ మే విజ్ఞాస్య సీతి. ౩. స హా శాథ హై స ముపససాద తగ్ హా య త్కించప్రచ్ఛ సర్వగ్ హా ప్రతిపే దేతగ్ హేమావాచ. ౪. యథా సోమ్య మహతోఽభ్యాహిత స్యైక మ క్లార ఖద్యోత మాత్ర మ్పరిశిష్టస్తం తృణై రుపసమాధాయ ప్రజ్వాలయే త్తేన తతోఽపి బహుద హేత్. ౫. ఏవగ్ సోమ్యతే పోడశానాం కలానా మేకా కలా తిశిష్టా భూత్సాన్నేనోఽసమాహితా ప్రాజ్వాలీత్త యైత ర్హి వేదాసనుభవ స్యన్న రుయగ్ హి సోమ్య మనఆపో మయః ప్రాణస్తేజోమ యీ వా గితి తద్ధాస్య విజ్ఞావితి విజ్ఞాన్తి. ౬.

అష్టమః ఖండః.

ఉద్దాలకో సూరుణి శ్వేతకేతుం పుత్ర మువాచ స్వస్మాంతం మే సోమ్య విజాసీహీతి య త్రైత త్పురుష స్వపితి నామ సతా సోమ్య తదా సంపన్నో భవతి స్వ మపీతో భవతి తస్మా దేనగ్ స్వపితి త్యా చక్షతే స్వగ్ హ్యాపీతో భవతి ౧. స యథా శకుని స్సూత్రేణ ప్రబద్ధో దిశ ద్విశ మ్పతి త్వాఽన్యత్రాయతన మలబ్ధ్వా బద్ధన మేవో పశ్రయత ఏవ మేవ ఖలు సోమ్య తి న్తనో దిశద్విశ మ్పతి త్వాఽన్య

త్రాయతన మలభ్యా ప్రాణమే వోషశ్రయతే ప్రాణబద్ధనగ్ హి సోమ్య  
మనధితి ౨. అశనాపిపాసే మే సోమ్య విజానీహితి య త్రైత  
త్పురుషోఽశిశిషతి నామాఽ ఏవ తదశితం నయ న్నే తద్యథా  
గోనాయోఽశ్వనాయః పురుషనాయ ఇ త్యేవ దప ఆచక్ష తేఽశనా  
యేతి త త్రైత చ్చుజ్ఞ మత్పతితగ్ సోమ్య విజానీహి నేద మమూల  
వ్యవిష్య తీతి ౩. తస్య క్వ మూలగ్ స్యా దస్య త్రాన్నాదేవ మేవ  
ఖిలు సోమ్యాన్నేన శుంగే నాపోమూల మన్వ చ్చాద్భి సోమ్య శుం  
గేన తేజోమూల మన్విచ్ఛ తేజసా సోమ్య శుంగేన సన్తూల మన్విచ్ఛ  
సన్తూలా సోమ్యేమా స్సర్వాః ప్రజా సుదాయతనా స్సప్తీతిష్ఠాః. ౪.  
అథ యత్రైత త్పురుషః పిపాసతి నామ తేజ ఏవ తత్పితం నయ తే  
తద్యథా గోనాయోఽశ్వనాయః పురుషనాయ ఇ త్యేవం తత్తేజ ఆచప్త  
ఉదన్యేతి త త్రైత దేవ శుక్ల మత్పతితగ్ సోమ్య విజానీహి నేద  
మమూల వ్యవిష్య తీతి ౫. తస్య క్వ మూలగ్ స్యా దస్య త్రాద్భ్యోఽద్భి  
సోమ్య శుంగేన తేజోమూల మన్విచ్ఛ తేజసా సోమ్య శుంగేన సన్తూల  
మన్విచ్ఛ సన్తూలా సోమ్యేమా స్సర్వాః ప్రజా సుదాయతనా స్స  
త్పీతిష్ఠా యథాతు ఖిలుసో మ్యేమా స్తిస్తో దేవతాః పురుషం ప్రాప్య  
త్రిప్ర త్రిప్ర దేకైకా భవతి తగుక్తం పురస్తాదేవ భవ త్యస్య సోమ్య  
పురుషస్య ప్రయతో వాజ్ఞనసి సమ్మద్యతే మనః ప్రాణే ప్రాణ న్దేజసి  
తేజః పరస్యాం దేవతాయాం స య ఏవోఽణిమా. ౬. ఐతదాత్మ్య  
మిదగ్ సర్వం తత్సత్త్వగ్ స ఆత్మా తత్త్వముసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ  
ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హేమావాచ. ౭.

నపమః ఖండః.

యథాసోమ్య మధు మధుకృతో నిస్తిష్ఠన్తి నానాత్వయానాం  
వృక్షాణాగ్ రసాణామవహార మేకతాగ్ రసజ్ఞమయన్తి. తే యథా  
తత్ర న వివేకంభ న్దేఽముష్యాహం వృక్షస్య రసోఽ స్త్యముష్యాహం  
వృక్షస్య రసోఽస్తి త్యేవ మేవ ఖిలు సో మ్యేమా స్సర్వాః ప్రజాస్సతి

సమృద్ధ్య న విదు స్సతి సమృద్ధ్యామహ ఇతి. ౨. త ఇహ వ్యాఘ్రహాం  
వా సిగ్ హేలా వా వృకో వా వరాహేలా వా కీటో వా పతంగో వా  
దగ్ శో వా మశకో వా యద్యద్భవన్తి తదా భవన్తి. ౩. సయ ఏహోఽణి  
మైత దాత్త్యమిదగ్ సర్వం తత్సత్త్యగ్ స ఆత్తా తత్త్వ మసి శ్వేతకేతో  
ఇతి భూయఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి  
హేలావాచ ర.

దశమః ఖండః.

ఇమా సోమ్య సద్యః పురిస్తా త్ప్రిచ్య స్సందస్తే పశ్చా  
త్ప్రీతీచ్యస్తా స్సముద్రా త్సముద్ర మే వాపి యన్తి సముద్ర ఏవ <sup>1</sup>భవన్తి  
తా యథా తత్ర న విదు రియ మహ మస్తీయ మహ మస్తీతి ౧.  
ఏవ మేవ ఖలుసోమ్యేమా స్సర్వాః ప్రజా స్సత <sup>2</sup>ఆగమ్య స విదు  
స్సత ఆగచ్ఛామ హ ఇతి త ఇహ వ్యాఘ్రహాం వా సిగ్ హేలా వా  
వృకో వా వరాహేలా వా కీటో వా పతంగో వా దగ్ శో వా మశకో  
వా య ద్యద్భవన్తి తదా భవన్తి. ౨. స య ఏహోఽణి మైత దాత్త్య  
మిదగ్ సర్వం తత్సత్త్యగ్ స ఆత్తా తత్త్వ మసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ  
ఏవ మాభగవాన్ విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హేలావాచ. ౩.

ఏకాదశః ఖండః.

అస్య సోమ్య మహతో వృక్షస్య యోమూలే భ్యాహన్యా  
జ్జీవక్ ప్రవే ద్యో మధ్యేభ్యాహన్యా జ్జీవక్ ప్రవే ద్యోఽగ్రేభ్యా  
హన్యా జ్జీవక్ ప్రవే త్స ఏష జీవే నాత్తనానుప్రభూతః పేషీయమానో  
మోదమాన స్తిష్ఠతి. ౧. <sup>3</sup>తత్ర య దేకాగ్ శాఖాం జీవో జహ త్యథ  
సా శుష్యతి ద్వితీయాం జహ త్యథ సాశుష్యతీ తృతీయాం జహ త్యథ  
సాశుష్యతి సర్వా జహతి సర్వ శ్శుష్య త్యేవ మేవ ఖలు సోమ్య వి  
ద్ధితి హేలావాచ. ౨. జీవాపేతం వా వ కి లేదం మ్రియతే న జీవో

మియత ఇతి స య ఏహోఽణిమై తదాత్మ్య మిదగ్ సర్వం త త్సత్వగ్  
స ఆత్మా త త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్  
విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హేమవాచ. ౩.

ద్వాదశః ఖండః.

స్యగ్రోధఫల మత ఆహ రే తీద మ్భగవ ఇతి భిస్తితి భిన్నం భగవ  
ఇతి కిమత్ర పశ్యసీ త్యణ్య ఇ వేమాధానా భగవ ఇత్యాసా మజ్ఞైకా  
విభిన్దీతి భిన్నా భగవ ఇతి కి మత్ర పశ్య సీతి స కిచ్చ స భగవ ఇతి. ౧.  
తగ్ హేమవాచ య. వై సో మ్యైత వణిమానం న నిభాలయ స  
ఏతస్య వై కిల సో మ్యైహోఽణిమ్న ఏవం మహా స్వగ్రోధ స్తిప్తి. ౨.  
శ్రద్ధత్స్వ సోమ్యేతి స య ఏహోఽణి మైతదాత్మ్య మిదగ్ సర్వం తత్స  
త్వగ్ స ఆత్మా త త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్  
విజ్ఞానయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హేమవాచ. ౩.

త్రయోదశః ఖండః.

లవణ మేత దుదకేఽ నథా యాధ మా స్రాత రుప సీదథా ఇతి  
స హ తథా చకార తగ్ హేమవాచ య ద్దోషా లవణ ముద  
కేఽ<sup>1</sup>వాథా అజ్ల తదాహరేతి త ద్ధావ మృశ్య సవివేద యథా విలిన  
మేవాజ్ఞ. ౧. అస్యాన్తా దాచామేతి కథ మితి లవణ మితి మధ్యా  
దాచా మేతి కథమితి లవణ మిత్వంతా దాచామేతి కథ మితి లవణ  
మిత్వభి స్రా వైత్ర త దథ మోపసీదథా ఇతి తద్ధ తథా చకార తచ్ఛశ్య  
త్సంపర్తతే తగ్ హేమవాచాత్రవాప కిల స తోమ్య స నిభాలయ  
సేఽత్రైవ కిలేతి. ౨. స య ఏహోఽణి మైతదాత్మ్య మిదగ్ సర్వం  
తత్సత్వగ్ స ఆత్మా త త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మాభ  
గవాన్ విజ్ఞాపయ త్వితి తథా సోమ్యేతి హేమవాచ. ౩.

చతుర్దశః ఖండః.

యథా సోమ్య పురుషం గథా రే భ్యోఽభినద్ధా త్త మా నీయతం

తతోఽతిజనే విసృజేత్స యథా తత్ర స్రాజ్యోద జ్ఞానధరాజ్ఞా  
ప్రత్యజ్ఞా ప్రధ్యాయా తాభినద్ధాక్ష ఆసీతోఽభినద్ధాక్షో విసృప్తః, ౧.  
తస్య యథాభినహానం ప్రముచ్య ప్రబ్రూయా దేతాం దిశం గన్ధారా  
వీతాం దిశం వ్రజేతి స గ్రామా ద్రామం పుచ్చన్ పణ్ణితో మేధావీ  
గన్ధారా నే వోపసంపద్యే తైవమే వేహాచార్యవాక్ పురుషో వేద తస్య  
తావ దేవ చిరం యావ న్నువిమోక్ష్యేఽథ సువత్స్య ఇతి. ౨. స  
య ఏషోఽని మైతదాత్మ్య మిదగ్ సర్వం త త్సత్యగ్ స ఆత్మాతత్త్వ  
మసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయఏవ మా భగవాన్నిజ్ఞాపయ త్ప్రీతి తథా  
సోమ్యేతి హేలవాచ. ౩.

పఞ్చదశః ఖండః.

పురుషగ్ <sup>1</sup>సోమ్యోపతాపినం జ్ఞాతయః పర్యుపానతే జానాసి  
మా జ్ఞానాసి మా మితి తస్య యావ న్న వాజ్ఞనసి సంపద్యతే మనః  
ప్రాణే స్రాణ స్తేజసి తేజః పరస్యాం దేవతాయాం తా వ జ్ఞానాతి. ౧.  
అథ యదాఽస్య వాజ్ఞనసి సంపద్యతే మనః ప్రాణే స్రాణ స్తేజసి తేజః  
పరస్యాం దేవతాయా మథ నజానాతి. ౨. స య ఏషోఽని మైత  
దాత్మ్య మిదగ్ సర్వం తత్సత్యగ్ స ఆత్మా త త్త్వమసి శ్వేతకేతో  
ఇతి భూయఏవ మా భగవాన్నిజ్ఞాపయ త్ప్రీతి తథా సోమ్యేతి  
హేలవాచ. ౩.

షోడశః ఖండః.

పురుషగ్ సోమ్యో త హస్త గృహీత మానయ త్త్యపహర్షీత్  
స్త్రేయ మకార్షీ త్పురిశు మస్తై తప తేతి స యది తస్య కర్తా భవతి  
తత ఏవాన్యత మాత్మానం కురుతే సోఽన్యతాభి సన్ధోఽన్యతే నాత్మాన  
మస్తర్ధాయ పరశుం తత్తం ప్రతిగృహ్లాతి స దహ్యతేఽథ హన్యతే. ౧.  
అథ యది తస్యా కర్తా భవతి తత ఏవ సత్య మాత్మానం కురుతే సః

సత్యాభి సన్ధ సు త్యే నాత్తాన మస్తద్ధాయ పరశుం తప్తం ప్రతిగృహ్లాతి  
స నదహ్య తేఽథ ముచ్యతే. ౨. స యథా తత్ర సదాహ్యే తైత  
దాత్త్య మిదగ్ సర్వం తత్సత్యగ్ స ఆత్మా త త్వమసి శ్వేతకేతో  
ఇతి త ధాన్య విజజ్ఞా వితి విజజ్ఞావితి. ౩.

ఇతి ఛాందోగ్యోపనిషది షష్ఠః ప్రపాఠక స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.



ఛాందోగ్యోపనిషది - సప్తమః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

అధీహి భగవ ఇతి హోవాచసనాద సత్తుమూరం నారద  
స్తగ్ హోవాచ యద్వేత్త తేన మోషసీద తతస్త ఊర్ధ్వం వక్ష్యామితి.  
౧. స హోవాచ ర్వేదం భగవో ఽధ్యేమి యజుర్వేదగ్ సామవేద  
మాధర్వణం చతుర్థ మితిహాసపురాణం పశ్చిమం వేదానాం వేదం  
పిత్ర్యగ్ రాశిం దైవం నిధిం వాకో వాక్య మేకాయనం దేవవిద్యాం  
బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్రవిద్యాం నక్షత్రవిద్యాగ్ సర్వ దేవ  
జన విద్యా మేత ద్భగవోఽధ్యేమి. ౨. సఽహం భగవో మస్త్రవి  
దేహస్మి నాత్మవిత్ శ్రుతగ్ హ్యేన మే భగవ ద్దృశేభ్య స్తరతి శోక  
మాత్మవిదితి సోఽహం భగవ శ్శోచామి తం మా భగవాన్ శోకస్య  
పారం తారయ త్పితి తగ్ హోవాచ యద్వై కిం చైత దధ్యగీష్ఠా నా  
మైవైతత్. ౩. నామ వా ఋగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేద ఆధ  
ర్వణ శ్చతుర్థ ఇతిహాసపురాణః పశ్చిమో వేదానాం వేదః పిత్ర్య  
రాశి రైవో నిధి ర్వాకో వాక్య మేకాయనం దేవవిద్యా బ్రహ్మవిదా  
భూతవిద్యా క్షత్రవిద్యా నక్షత్రవిద్యా సర్వదేవజనవిద్యా నా మైవైత  
న్నా మోపా స్సేవతి. ౪. స యో నామ బ్ర హ్మే త్యుపాస్తే యావ  
న్నా మ్నాగతంతత్రాస్య యథాకామచారో భవతి యో నామ బ్ర హ్మే

త్యుపాస్తేఽస్తి భగవో న్నా మ్నా భూయ ఇతి నా మ్నా వావ భూ  
యోఽస్తి తి త స్తే భగవాన్ బ్రవీత్వితి. ౫.

ద్వితీయః ఖండః.

వాగ్వాప నా మ్నా భూయసీ వా గ్వా ఋగ్వేదం విజ్ఞాపయతి  
యజుర్వేదగ్ సామవేద మాధర్వణం చతుర్థ మితిహాసపురాణం పశ్చ  
మం వేదానాం వేదం పితృగ్గిరాశిం దైవం నిధిం వాకో వాక్య మేకా  
యనం దేవ విద్యాం బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్రవిద్యాం  
సక్షత్రవిద్యాగ్ సర్వదేవజనవిద్యాం దివం చ పృథివీం చ వాయు  
ఞ్చాకాశ ఞ్చాపశ్చ తేజశ్చ దేవాగ్ శ్చ మనుష్యాగ్ శ్చ పశూగ్ శ్చ  
వయాగ్ సి చ తృణవనస్పతీ ఞ్చాపదా న్యాకీటపతంగ పిపిలికం  
ధర్మ ఞ్చధర్మఞ్చ సత్య ఞ్చసృతం చ సాధుచా సాధు చ హృద  
యజ్ఞ ఞ్చహృదయజ్ఞంచ యద్యైవా జ్ఞాభవిష్య న్న ధర్మో నాధర్మో  
వ్యజ్ఞాపిష్య న్నసత్యం నాసృతం న సాధు నాసాధు న హృదయజ్ఞో  
నాహృదయజ్ఞో వా గే వైతత్సర్వం విజ్ఞాపయతి వాచ ముపాస్తేతి. ౧.  
సయో వాచం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే యావ ద్వాచో గతం త త్రాస్య  
యథా కామచారో భవతి యో వాచం బ్రహ్మేత్యుపా స్తేఽస్తి భగ  
వో వాచో భూయ ఇతి వాచో వావ భూయోఽస్తి తి త స్తే భగ  
వాన్ బ్రవీ త్వితి. ౨.

తృతీయ ఖండః.

మనో వావ వాచో భూయో యథా వై ద్వేవామలకే ద్వే.  
వాకోలే ద్వావాక్షౌ ముష్టి రసభవ త్వేవం వాచంచ నామచ మ  
నోఽనుభవతి సయదా మనసా మన స్యతిమంత్రా సధీయాతే త్యథాగ్ధీతే  
కర్మాణి కుర్వీతే త్యథ కరుతే పుత్రాగ్ శ్చ పశూగ్ శ్చే చ్చేయే త్య థేచ్ఛ  
తథమంచ లోక మముఞ్చేచ్ఛేయేత్యథేచ్ఛతే మనో హ్యత్తా మనోహి  
లోకో మనోహి బ్రహ్మ మన ఉపా స్తేతి. ౧. స యో మనో బ్రహ్మే  
త్యుపా స్తే యావన్తనసో గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి యో

మనో బ్రహ్మే త్యుపాస్తే<sup>1</sup> స్తీ భగవో మనసో భూయ ఇతి మనసోవావ భూయో<sup>2</sup> స్తీతి తన్నే భగవాన్ బ్రవీత్వితి. ౨.

చతుర్థః ఖండః.

సజ్కులో<sup>3</sup> వావ మనసో భూయాన్యదా వై సజ్కుల్పయ తే<sup>1</sup> భగవం న స్యత్యథ వాచ మీరయతి తా ము నా మ్మీరయతి నామ్ని మంత్రా<sup>2</sup> ఏక మ్భవంతి మంత్రే<sup>3</sup> షు కర్తాణి. ౧. తాని హవా ఏతాని సజ్కుల్పైకాయనాని సజ్కుల్పాత్మకాని సజ్కుల్పే ప్రతిష్ఠితాని సమన్వితాం ద్యావా<sup>4</sup> పృథివీ సమకల్పేతాం వాయు ఇచ్ఛకాశం చ సమకల్పంతా మావ శ్చ తేజశ్చ తేహగ్ సంక్లప్తై<sup>5</sup> వర్షగ్ సజ్కుల్పతే వర్షస్య సంక్లప్తై<sup>6</sup> అన్నగ్ సజ్కుల్పతే<sup>7</sup> అన్నస్య సంక్లప్తై<sup>8</sup> ప్రాణా<sup>9</sup> సజ్కుల్పతే<sup>10</sup> ప్రాణానాగ్ సంక్లప్తై<sup>11</sup> మంత్రా<sup>12</sup> సజ్కుల్పతే<sup>13</sup> మంత్రాణాం సంక్లప్తై<sup>14</sup> కర్తాణి సజ్కుల్పతే<sup>15</sup> కర్తాణాం సంక్లప్తై<sup>16</sup> లోక సజ్కుల్పతే<sup>17</sup> లోకస్య సంక్లప్తై<sup>18</sup> సర్వగ్ సజ్కుల్పతే<sup>19</sup> స ఏష సజ్కుల్ప సజ్కుల్ప ముపాస్వేతి. ౨. స య సజ్కుల్పం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే<sup>20</sup> సంక్లప్తావై<sup>21</sup> సలోకా<sup>22</sup> ధ్రువా<sup>23</sup> ధృవః ప్రతిష్ఠితా<sup>24</sup> ప్రతిష్ఠితో<sup>25</sup> అవ్యథమానా నవ్యథమా నో<sup>26</sup> భి సిధ్యతి యావ త్సజ్కుల్పస్యగతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి య సజ్కుల్పం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే<sup>27</sup> స్తీ భగవ స్సంకల్పా ద్భూయ ఇతి సంకల్పా ద్వావ భూయో<sup>28</sup> స్తీతి తన్నే భగవాన్ బ్రవీత్వితి. ౩.

పంచమః ఖండః.

చిత్తం వావ సజ్కుల్పా ద్భూయో యదావై చేతయ తే<sup>1</sup> భగవం న స్యత్యథ వాచ మీరయతి తా ము నామ్మీరయతి నామ్ని మంత్రా<sup>2</sup> ఏకం భవంతి మంత్రే<sup>3</sup> షు కర్తాణి. ౧. తాని హవా ఏతాని చిత్తైకాయనాని చిత్తాత్మాని చిత్తే ప్రతిష్ఠితాని తస్మా ద్యద్యపి బహువిద చిత్తో భవతి నాయ మస్తీత్యేనై<sup>4</sup> న మాహు ర్యదయం వేద యద్వాయం విద్వా స్సేత్థమ<sup>5</sup> చిత్త సాదిత్యథ య ద్యల్పవి చ్చిత్తవా<sup>6</sup>

1 మనస్యథ. 2 సంక్లప్తా. 3 చిత్తః సా.



భవతి తస్మాదవోత శిశ్రూషస్తే చిత్తగ్ హ్యేవైషా మేకాయనం చిత్త  
మాత్తా చిత్తం ప్రతిష్ఠా చిత్త ముపాస్వతి. ౨. స య శ్చిత్తం బ్రహ్మే  
త్యుపాస్తే చిత్తాన్వై స లోకాః ధృవాః ధృపః ప్రతిష్ఠితాః ప్రతి  
ష్ఠితోఽవ్యథమానా నవ్యథమానోఽభి సిద్ధ్యతి యావ చ్చిత్తస్య గతం  
తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి య శ్చిత్తం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేస్తి భ  
గవశ్చిత్తా ద్భూయతి చిత్తాద్వాప భూయోఽస్తీతి తన్నే భగవాన్  
బ్రవీ త్వితి. ౩.

పప్తయః ఖండః.

ధ్యానం వావ చిత్తా ద్భూయో ధ్యాయ తీవ పృథివీ ధ్యాయ  
తీ వాస్తతిత్తం ధ్యాయతీవ ద్యా ధ్యాయస్తీ వా పోధ్యాయస్తీవ పర్వ  
తా ధ్యాయ స్తీవ దేవమనుష్యా స్తస్మా ద్య ఇహ మనుష్యాణాం మహా  
త్తాం ప్రాప్నువన్తి ధ్యానాపాదాగ్ శా ఇవైవతే భవం త్యథ యేఽల్పాః  
కలహిణః శిశునా ఉపవాదిన స్తేఽథ యే ప్రభవో ధ్యానాపాదాగ్  
శా ఇ వైవ తే భవంతి ధ్యానముపాస్వతి. ౧. స యో ధ్యానం బ్రహ్మే  
త్యుపాస్తే యావ ధ్యానస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి  
యో ధ్యానం బ్రహ్మే త్యుపాస్తేస్తి భగవో ధ్యానా ద్భూయ తి  
ధ్యానాద్వాపభూయో స్తీతి తన్నే భగవాన్ బ్రవీ త్వితి. ౨.

సప్తమః ఖండః.

విజ్ఞానం వావ ధ్యానా ద్భూయో విజ్ఞానేనవా ఋగ్వేదం వి  
జానాతి యజుర్వేదగ్ సామవేద మాధర్వణం చతుర్థ మితిహాసపురా  
ణం పశ్చిమం వేదానాం వేదం శిశ్యైర్ గ్రాశం దైవం నిధిం వాకో  
వాక్య మేకాయనం దేవవిద్యాం బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్రివి  
ద్యాం సత్తత్రవిద్యాగ్ సర్వదేవజనవిద్యాం దివం చ పృథివీ ఇచ్చ వాయు  
ఇచ్చకాశం చాపశ్చ తేజ శ్చ దేవాగ్ శ్చ మనుష్యాగ్ శ్చ పశూగ్ శ్చ  
వయాగ్ సీ చ తృణవనస్పతీః శ్వాపదాన్యాకీటపతంగపిపీలికం ధర్మం చా  
ధర్మంచ సత్యం చాన్యతంచ సాధుచా సాధుచ హృదయజ్ఞ ఇచ్చహృద

యజ్ఞః ఛాన్దం చ రసఞ్చేమం చ లోకమముం చ విజ్ఞానే నైవ విజ్ఞానాతి విజ్ఞాన ముపాస్వేతి. ౧. స యో విజ్ఞానం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే విజ్ఞానవతో వై స లోకాన్ జ్ఞానవతోఽభిసిధ్యతి యావ ద్విజ్ఞానస్య గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి యోవిజ్ఞానం బ్రహ్మే త్యుపాస్తేఽస్తి భగవో విజ్ఞానా ద్భూయ ఇతి విజ్ఞానాద్వావ భూయోస్తీతి తన్తే భగవాన్ బ్రవీ త్సితి. ౨.

అప్రమః ఖండః.

బలం వావ విజ్ఞానా ద్భూయోఽపిహ శతం విజ్ఞానవతా మేకో బలవా నాకంపయతే స యదా బలీ భవత్యథోతాతా భవ త్యుత్తిష్టన్ పరిచరితా భవతి పరిచర న్నుససత్తా భవ త్యుపసీద ద్రష్టా భవతి శ్రోతా భవతి మన్తా భవతి బోధా భవతి కర్తా భవతి విజ్ఞాతా భవతి బలే నవై పృథివీ తిష్ఠతి బలే నాంతరిక్షం బలేన ద్యౌర్భలేన సర్వతాబలేన దేవమనుష్యాబలేన వశవశ్చ వయూగ్గసి చ తృణవనస్పతయ శ్వాపదా న్యాకీటపతన్గపిపీలికం బలేన లోక స్తిష్ఠతి బల ముపాస్వేతి. ౧. స యో బలం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే యావ ద్బలస్య గతం తత్రాస్య యథాకామ చారో భవతి యోబలం బ్రహ్మే త్యుపాస్తేఽస్తి భగవో బలా ద్భూయ ఇతి బలాద్వావ భూయోస్తీతి తన్తే భగవాన్ బ్రవీ త్సితి. ౨.

సవమః ఖండః.

అన్నం వావ బలా ద్భూయస్తస్మా ద్యద్యపి చశరాశ్రీ రాక్షీయా ద్యద్యహ జీవేదథ వాద్రష్టాఽశ్రోతాఽమన్తాఽబోధాఽకర్తాఽవిజ్ఞాతా భవత్యథాన్న స్యాయే ద్రష్టా భవతి శ్రోతా భవతి మన్తా భవతి బోధాభవతి కర్తా భవతి విజ్ఞాతా భవ త్యన్న ముపాస్వేతి. ౧. స యోఽన్నం బ్రహ్మే త్యుపాస్తేఽన్నవతో వై స లోకాన్ పానవతోఽభిసిధ్యతి యావదన్నస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారోభవతి యోఽన్నంబ్రహ్మే త్యుపాస్తేఽస్తిభగవోఽన్నాద్భూయ ఇ త్యన్నాద్వావ భూయోస్తీతి తన్తే భగవాన్ బ్రవీ త్సితి. ౨.

దశమః ఖండః.

ఆపో వా అన్నా ద్భూయస్య స్తన్నా ద్యదా సువృష్టి ర్న భవతి  
వ్యాధీయస్తే ప్రాణా అన్నం కసీయో భవిష్యతీ త్యథ యదా సువృష్టి  
ర్భవ త్యానందినః ప్రాణా భవ న్త్యన్నం బహు భవిష్యతీ త్యావప  
వేమా మూర్తా యేయం పృథివీయదంతరిక్షం యద్యై ర్యత్పర్వతా  
యదేవమనుష్యా యత్సశవ శ్చ వయాగ్ సచ తృణవనస్పతయ శ్చా  
పదా న్యాకీటపతంగ పిపిలిక మాపప వేమా మూర్తా అప ఉపాస్వేతి.  
౧. స యోఽపో బ్రహ్మే త్యుపాస్త ఆపన్నీతి సర్వాన్కామాగ్ స్త  
ప్తిమాన్ భవతి యావ దపాంగతంత్రాస్య యథాకామచారో భవతి  
యో ఽపో బ్రహ్మే త్యుపాస్తేఽస్తి భగవోఽద్భ్యో భూయ ఇ త్య  
ద్భ్యోవావ భూయోస్తీతి తన్తే భగవాన్ బ్రవీ త్వితి. ౨.

ఏకాదశః ఖండః.

తేజో వా అద్భ్యో భూయ స్తద్వా ఏత ద్వాయు మాగృ  
హ్యకాశ మభితపతి తదాహు ర్నిశోచతి నితఃతి వర్షిష్యతి వా ఇతి  
తేజవన తత్పూర్వం దర్శయిత్వాఽభావ స్సృజతే త దేతద్ధార్వాభిశ్చ  
తిరశ్చీభిశ్చ విద్యుద్భి ర్ద్వాదాశ్చగన్తి తన్నా దాహు ర్విద్యోతతేస్తనయతి  
వర్షిష్యతి వాఇతితేజ ఏవ తత్పూర్వం దర్శయిత్వాఽభావ స్సృజతే తే  
జ ఉపాస్వేతి. ౧. స య స్తేజో బ్రహ్మేత్యుపాస్తే తేజస్వీ వై స తేజ  
స్వతో లోకాన్ భాస్వతోఽపహత తనుస్కానభిసిధ్య తీ యావ త్తేజసో  
గతం త్రాస్య యథాకామ చారో భవతి యస్తేజో బ్రహ్మే త్యు  
పాస్తేఽస్తిభగవ స్తేజసోభూయ ఇతి తేజసో వావ భూయో స్తీతి తన్తే  
భగవాన్ బ్రవీ త్వితి. ౨.

ద్వాదశః ఖండః.

ఆకాశో వావ తేజసో భూయా నాకాశే వై సూర్యాచన్ద్రీమ  
సౌ పుభౌ విద్యున్నక్షత్రాణ్యగ్ని రాకాశే నాహ్వయ త్యాకాశేన  
శృణో త్యాకాశేన ప్రతిశృణో త్యాకాశే రమత ఆకాశే న రమత

అకాశే జాయత ఆకాశ మభిజాయత ఆకాశ ముపాస్వేతి. ౧ స య ఆకాశం బ్రహ్మేత్యుపాస్త ఆకాశవతో వై స లోకాన్ ప్రకాశవతో ౨సంబాధానురు గాయవతో౨భిసిధ్యతి యావ దాకాశస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి య ఆకాశం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే౨స్తి భగవ ఆకాశా ద్భూయ ఇ త్యాకాశా ద్వావ భూయో౨స్తితి త న్నేభ గవాన్ బ్రవీ త్సితి. ౨.

త్రయోదశః ఖండః.

స్తరో వా ఆకాశా ద్భూయ స్తస్మా ద్యద్యపి బహవ ఆసీర స్మ స్తరస్తో వైవ తే కంచన శృణుయు ర్న మనీర స్మవిజాసీరన్ యదా వావ తే స్తరేయు రథ శృణుయు రథ మనీర స్మథ విజాసీరన్ స్తరే ణ వై పుత్రా నివిజానాతి స్తరేణ పశూన్ స్తర ముపాస్వేతి. ౧. స య స్మరం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే యావ త్స్మరస్య గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భవతి య స్మరం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే౨స్తి భగవ స్మరా ద్భూయ ఇతి స్మరాద్వావ భూయో౨స్తితి త న్నే భగవాన్ బ్రవీత్సితి. ౨.

చతుర్దశః ఖండః.

ఆశా వావస్తరా ద్భూయ స్యాశే ధ్లోవై స్తరో మస్త్రా సధితే కర్తాణి కరుతే పుత్రాగ్శ్చ పశూగ్ శ్చేచ్ఛత ఇమం చ లోక మము ఇచ్ఛేచ్ఛత ఆశా ముపాస్వేతి. ౧. స య ఆశాం బ్రహ్మే త్యుపాస్తే ఆశయాస్య సర్వే కామా సమృద్ధ్యం త్యమోఘా హా స్యాశిషో భవ స్తి యావదాశాయా గతం త త్రాస్య యథాకామచారో భవతి య ఆశాం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే౨స్తి భగవ ఆశాయా భూయ ఇ త్యాశాయా వావ భూయో౨స్తితి త న్నే భగవాన్ బ్రవీ త్సితి. ౨.

పంచదశః ఖండః.

ప్రాణోవా ఆశాయా <sup>1</sup>భూయా న్యథావా అరా నాభా సమ ర్పితా ఏవ ముస్తిక్ ప్రాణే సర్వగ్ సమర్పితం ప్రాణః ప్రాణేన యాతి ప్రాణః

1 ప్రాణం దదాతి ప్రాణో హ పితా ప్రాణో మాతా ప్రాణో భ్రాతా  
 ప్రాణ స్వసా ప్రాణాచార్యః ప్రాణో ౧. స యది పితరంవా  
 మాతరం వా భ్రాతరం వా స్వసారం వాచార్యం వా బ్రాహ్మణం వాకిశ్చ  
 ద్భృతమివ ప్రత్యాహ ధిక్త్వాస్త్వి త్యేవై న మాహుః పితృహ వైత్వచుసి  
 మాతృహ వైత్వచుసి భ్రాతృహ వైత్వచుసి స్వసృహ వైత్వచుస్యాచార్య  
 హ వైత్వచుసి బ్రాహ్మణహ వైత్వచుసి. ౨. అథ య ద్యప్యేనానుత్కా  
 స్త ప్రాణా శూలేన సమాసం 2 వ్యతి సుదేహేన్నైవై నం బ్రూయుః  
 పితృహసీతి న మాతృహసీతి న భ్రాతృహసీతి న స్వసృహసీతి నాచార్యహసీతి  
 న బ్రాహ్మణహసీతి. 3. ప్రాణో హ్యేవై తాని సర్వాణి భవతి సహ ఏష ఏవం  
 పశ్య న్నేవమన్వాన ఏవం విజాన న్నతివాదీ భవతి తథ్చే ద్మూర్ఖాయ  
 రతివా ద్యసీత్యతివా ద్యస్తీతి బ్రూయా న్నాపహ్నువీత. ౪.

పోడశః ఖండః.

ఏవమేవా అతివదతి యస్స త్యే నాతివదతి సోఽహం భగవ  
 స్స త్యేనాతివదానీతి సత్యం త్వేవ విజ్ఞాసితవ్య మితి సత్యం భగవో  
 విజ్ఞాన ఇతి. ౧.

సప్తదశః ఖండః.

యదావై విజానా త్యథ సత్యం వదతి నావిజానన్ సత్యం వదతి  
 విజానన్నేవ సత్యం వదతి విజ్ఞాన స్త్వేవ విజ్ఞాసితవ్య మితి విజ్ఞానం  
 భగవో విజ్ఞాన ఇతి. ౧.

అష్టాదశః ఖండః.

యదావై మనులేఽథ విజానాతి నామ త్వా విజానాతి మత్వైవ  
 విజానాతి మత్వైవ విజ్ఞాసితవ్యేతి మతిం భగవో విజ్ఞాన ఇతి. ౧.

ఏకోనవింశః ఖండః.

యదావై శ్రద్ధా త్యథ మనుతే నాశ్రద్ధా మనుతే శ్రద్ధాదేవ  
 మనుతే శ్రద్ధా త్వేవ విజ్ఞాసితవ్యేతి శ్రద్ధాం భగవో విజ్ఞాన ఇతి. ౧.

వింశః ఖండః.

యదా వై నిస్తిప్త త్యథ శ్రద్ధఘాతి నానిస్తిప్త ఇచ్ఛిద్రఘాతి నిస్తి  
ప్త స్తేవ శ్రద్ధఘాతినీ సా త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి నిస్సాం భగవో విజిజ్ఞా  
స ఇతి. ౧.

ఏకవింశః ఖండః.

యదా వై కరో త్యథ నిస్తిప్తతి నాకృత్వా నిస్తిప్తతి కృత్యైవ  
నిస్తిప్తతి కృతి స్త్యేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి కృతిం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧.

ద్వావింశః ఖండః.

యదా వై సుఖం లభతేఽథ కరోతి నాసుఖం లభ్యా కరోతి  
సుఖమేవ లభ్యా కరోతి సుఖం త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్య మితి సుఖం భగవో  
విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧.

త్రయోవింశః ఖండః.

యో వై భూమా తత్సుఖం నాలే సుఖ మస్తి భూమైవ సుఖం  
భూమాత్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్య ఇతి భూమానం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి. ౧

చతుర్వింశః ఖండః.

యత్ర నాన్య త్వశ్యతి నాన్య చ్ఛృణోతి నాన్య ద్విజానాతి  
సభూమాఽథ మత్రాన్య త్వశ్య త్వన్య చ్ఛృణో త్వన్య ద్విజానాతి  
తదల్పం యో వై భూమా తదమృత మథ యదల్పం తచ్ఛర్వగ్ స భగ  
వః కస్తిక్ ప్రతిష్ఠిత ఇతి స్వే మహిమ్నీ యదివా స మహిమ్నీతి. ౧.  
గో లశ్వ మిహ మహిమే త్యాచక్షతే హస్తి హిరణ్యం దాసభార్యం  
క్షేత్రాణ్యాయతనా నీతి నాహ మేవం బ్రవీమ బ్రవీమీతి హేవావా  
చానోఽహ్యన్యస్తిక్ ప్రతిష్ఠిత ఇతి. ౨.

పంచవింశః ఖండః.

స ఏ వాగస్తా త్స ఉపరిస్తా త్స పశ్చా త్స పుర స్తా త్స దక్షిణ  
స్స ఉత్తరత స్స ఏవేదగ్ సర్వ మిత్యథాతోఽహజ్జా రాదేశ ఏవాహ

మేవాధస్తా దహ ముపరిష్టా దహం పశ్చా దహం పురస్తా దహం దక్షి  
ణతోఽహ ముత్తరతోఽహ మేవేదగ్ సర్వ మితి. ౧. అథాత ఆత్మా  
దేశ ఏ వాత్సైవా ధస్తా దాత్తోపరిష్టా దాత్తా పశ్చా దాత్తా పురస్తా  
దాత్తా దక్షిణత ఆత్తోత్తరత ఆత్సైవేదగ్ సర్వమితి సవా ఏష ఏవం  
పశ్య స్నేపం మన్వాన ఏవం విజాన న్నాత్కరతి రాత్తక్రీడ ఆత్మమిధున  
ఆత్మానంద స్సస్వరా ఢ్యవతి తస్య సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవ  
తి అథ యేన్యథాతోవిదు రన్యరాజాన స్తేఽక్షయ్యలోకా భవన్తి తే  
షాగ్ సర్వేషు లోకేష్వకామచారో భవతి. ౨.

పడ్వింశః ఖండః.

తస్య హవా ఏత సైన్యవం పశ్యత ఏపం మన్వాన సైన్యవం విజా  
నత ఆత్మతః ప్రాణ ఆత్మత ఆశాత్తత స్స సర ఆత్మత ఆకాశ ఆత్మత స్తేజ  
ఆత్మత ఆప ఆత్మత ఆవిర్భావతిరోభావా వాత్మతోఽన్న మాత్మతో బల  
మాత్మతో విజ్ఞాన మాత్మతో ధ్యాన మాత్మత శ్చిత్త మాత్మత స్సంకల్ప  
ఆత్మతోమన ఆత్మతో వా గాత్మతో నామాత్మతో మంత్రా ఆత్మతః కర్తా  
ణ్యాత్మత ఏవేదగ్ సర్వమితి. ౧. తదేషశ్లోకః. స పశ్యోమృత్యుం పశ్య  
తి స రోగం నోతదుఃఖతామ్, సర్వగ్హ పశ్యః పశ్యతి సర్వ మాప్నో  
తి సర్వశ ఇతి, స ఏకథా భవతి త్రిథా భవతి పంచథా సప్తథా నవ  
థా చైవ పునఃపైకాదశః స్త్రుతః, శతంచ దశ చైకశ్చ సహస్రాణి  
చవిగ్శతిః, ఆహార శుద్ధా సత్వశుద్ధి సుత్వశుద్ధా ధ్రువా స్త్రుతిః, స్త్రుతి  
లమ్బే సర్వగ్రన్థినాం విప్రమోక్షః తస్మై మృదిత కషాయాయ తమసః  
పారం దర్శయతి భగవాన్ సనత్కుమార స్తగ్ స్కంద ఇత్యాచక్షు  
తే తగ్స్కంద ఇత్యాచక్షుతే. ౨.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది - సప్తమః ప్రపాఠక స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.



ఛాన్దోగ్యోపనిషది - అష్టమః ప్రపాఠకః.

ప్రథమః ఖండః.

హరిః ౧. అథ య దిగ మస్తిక్ బ్రహ్మపురే దహరం పుణ్డరీ  
కం వేశ్మ దహరోఽస్తి స్మృతరాకాశ స్తస్మి న్యదస్తస్తదన్వేష్టవ్యం  
తద్వాస విజిజ్ఞాసితవ్యమితి. ౧. తథేచ్ఛ ద్భూయు ర్య దిద మస్తిక్  
బ్రహ్మపురే దహరం పుండరీకం వేశ్మ దహరోఽస్తి స్మృతరాకాశః కిం  
తదత్ర విద్యతే య దన్వేష్టవ్యం య ద్వాస విజిజ్ఞాసితవ్య మితి. ౨.  
స బ్రూయా ద్యావా న్వా అయ మాకాశ స్తావా నేషోఽస్తర్వృదయ  
ఆకాశ ఉభే అస్తిక్ ద్యావాపృథివీ అస్తరేవ సమాహితే ఉభా వగ్ని  
శ్చ వాయుశ్చ సూర్యాచన్ద్రుసా పుభా. విమృష్మక్షత్రాణి య చ్చా  
స్యే హస్తి యచ్చ నాస్తి సర్వంత దస్తిక్ సమాహిత మితి. ౩. తంచే  
ద్భూయు రస్తిగ్ శ్చే దిదం బ్రహ్మపురే సర్వగ్ సమాహితగ్ సర్వాణి చ  
భూతాని సర్వేచ కామా య దైన జ్ఞరావాప్నోతి ప్రధ్వగ్ సతే వా కిం  
తతోఽతిశిష్యత ఇతి. ౪. స బ్రూయా న్నాస్య జర యైత జ్జీర్యతి స వధే  
నాస్యహస్యత ఏత త్సత్యం బ్రహ్మ పుర మస్తిక్ కామా స్సమాహితా  
ఏష ఆత్మాఽపహతపాస్తా విజరో విమృత్యు ర్విశోకో విజిఘ్రోఽపిపాన  
స్సత్యకామ స్సత్యసంకల్పో యథా హ్యేవేహ ప్రజా అన్వావిశంతి  
యథానుశాసనం యం య మస్తమభికామా భవంతి యం జనవ  
దం యం తేత్రభాగం తుత మే వోపజీవంతి. ౫. తద్యథేహ<sup>1</sup> కర్తృణి  
తో లోకః క్షీయత ఏవ మే వాముత్ర పుణ్యచిత్<sup>౨</sup> లోకః క్షీయతే  
త ద్య ఇహత్తాన మననువిద్య న్రజం త్యేతాగ్ శ్చ సత్యా న్కామాగ్  
స్తేషాగ్ సర్వేషు లోకేష్వకామచారో భవ త్యథ య ఇహత్తాన మ  
నువిద్య ప్రజన్త్యేతాగ్ శ్చ సత్యా న్కామాగ్ స్తేషాగ్ సర్వేషు లోకే  
షు కామచారో భవతి. ౬.

1 కర్తృచిత్.



ద్వితీయః ఖండః.

స యది పితృలోకకామో భవతి సజ్కుల్పా దే వాస్య పితరో  
స్సముత్తిష్ఠన్తి తేన పితృలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౧. అథ యది  
మాతృలోకకామో భవతి సజ్కుల్పాదే వాస్య మాతర స్సముత్తిష్ఠ  
న్తి తేన మాతృలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౨. అథ యది భ్రాతృ  
లోకకామో భవతి సజ్కుల్పా దే వాస్య భ్రాతర స్సముత్తిష్ఠన్తి తేన  
భ్రాతృలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౩. అథ యది స్వస్థులోకకా  
మో భవతి సజ్కుల్పా దే వాస్య స్వసార స్సముత్తిష్ఠన్తి తేన స్వస్థులోకేన  
సంపన్నో మహీయతే. ౪. అథ యది సఖిలోకకామో భవతి సజ్కుల్పా  
దే వాస్య సఖాయ స్సముత్తిష్ఠన్తి తేన సఖిలోకేన సంపన్నో మహీయ  
తే. ౫. అథ యది గర్భమాల్యలోకకామో భవతి సజ్కుల్పాదే వాస్య గర్భ  
మాల్యే సముత్తిష్ఠత స్తేన గర్భమాల్యలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౬.  
అథ యద్యన్న పానలోకకామో భవతి సజ్కుల్పాదే వాస్య పానే  
సముత్తిష్ఠత స్తేనాన్న పానలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౭. అథ యది  
గీతవాది<sup>1</sup>త్రలోకకామో భవతి సజ్కుల్పా దే వాస్య గీతవాది<sup>2</sup>త్రేసము  
త్తిష్ఠత స్తేన గీతవాది<sup>3</sup>త్రలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౮. అథ యది  
స్త్రీలోకకామో భవతి సజ్కుల్పా దే వాస్య స్త్రీయ స్సముత్తిష్ఠన్తి తేన  
స్త్రీలోకేన సంపన్నో మహీయతే. ౯. యం య మస్త మభికామో భవతి  
యజ్ఞామయతే సోఽస్య సంకల్ప దేవ సముత్తిష్ఠతి తేన సంపన్నో  
మహీయతే. ౧౦.

తృతీయః ఖండః.

త ఇమే సత్యాః కామా అన్యతాపిధానా స్తేషాగ్ సత్యా  
నాగ్ సతా మన్యత మపిధానం యోయో హ్య స్యేతః ప్రైతి న తమిహ  
దర్శనాయ లభతే. ౧. అథ యే చా స్యేహ జీవా యేచ స్తేతా య  
చ్చాస్య దిచ్చ న్న లభతే సర్వం తదత్ర గత్వా విందతేఽత్ర హ్యపైవ

తే సత్యాః కామా అన్యతాపిథానా స్తద్యథాహిరణ్యసింధి నిహిత మక్షేత్రజ్ఞా ఉపర్యుపరి సంచరంతో న విద్వేయు రేవ మే వేమా స్సర్వాః ప్రజా అహరహా గచ్ఛంత్య ఏతం బ్రహ్మలోకం నవిద్వ జ్యన్మతేన హి ప్రత్యూఢాః. ౨. స వా ఏష ఆత్మా హృది త స్యైతదేవ నిరుక్తగ్ హృద్యయ మితి తస్మా ధృదయ మహరహా ర్వా ఏవంవి త్స్వర్గం లోక మేతి. ౩. అథ య ఏష సుప్రసాదోఽస్మా చ్ఛరీరా త్సముత్థాయ పరం జ్యోతి రుపసంపద్య స్వేనరూపేణాభినిష్పద్యత ఏష ఆత్మేతి హేవావా చైత దమృత మథయ మేత ద్భృహేతి తస్య హవా ఏతస్య బ్రహ్మణో నామ సత్యమితి. ౪. తాని హవా ఏతాని త్రీణ్యక్షరాణి సతీయ మితి త ద్య త్స త్తద మృత మథ య త్త స్మర్త్య మథ యద్యంతే నోభే య చ్ఛతీ య దసే నోభే యచ్ఛతీ తస్మాద్య మహరహార్వా ఏవంవి త్స్వర్గం లోకమేతి ౫.

చతుర్థః ఖండః.

అథ య ఆత్మా స సేతు ర్విధృతి రేమాం లోకానా మనుష్ఠే దాయ వైతగ్ సేతు మహోరాత్రే తరతో న జరా న మృత్యుర్న శోకో న సుకృతం నదుష్కృతగ్ సర్వే వాప్తానోఽత్రో నివర్తంతేఽపహత వాప్తా హ్యేష బ్రహ్మలోకః. ౧. తస్మా ద్వా ఏతగ్ సేతుం తీర్త్వాఽన్ధ స్స న్ననన్ధో భవతి విధస్స న్నవిధో భవ త్యుపతాపీన న్ననుపతాపీ భవ తి తస్మా ద్వా ఏతగ్ సేతుం తీర్త్వాఽపి నక్త మహ రేవాభినిష్పద్యతే సకృ ద్విభాతో హ్యే వైష బ్రహ్మలోకః. ౨. త ద్య ఏవైతం బ్రహ్మ లోకం బ్రహ్మచర్యేణానువిద్యన్తి తేషా మేవైష బ్రహ్మలోక స్తేషాగ్ సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి. ౩.

పంచమః ఖండః.

అథ య ద్యజ్ఞ ఇ త్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్య మేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యేవ యోజ్జాతా తం విద్వతేఽథ యదిష్ట మి త్యాచక్షతే బ్రహ్మ చర్య మేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యే <sup>1</sup>వేత్స్వాత్మాన మనువిద్యతే. ౧. అథ



కః. శతం నైకాచ హృదయస్య నాడ్య స్తాసాం మూర్ధాన మభినిస్సృతై  
కా,త యోర్ధ్వ మాయ స్సమృతత్వ మేతి విష్వ జ్ఞన్యా ఉత్క్రమణే  
భవ స్తుత్క్రమణే భవన్తి ౬

సప్తమః ఖండః.

య యాత్మా౭పహతపాస్తా విజరో విమృత్యు ద్విశోకో విజఘ  
తో౭పిపాస స్సత్యకామ స్సత్యసంజ్ఞల్ప సో౭న్వేష్టవ్య స్స విజ్ఞాసిత  
వ్య స్స సర్వాగ్శ్చ లోకా నాప్నోతి సర్వాగ్శ్చ కామా న్యస్తమా  
త్తాన మనువిద్య విజానాతీతిహ ప్రజాపతి రువాచ. ౧. తద్దోభయే దే  
వాసురా అనుబుధిరే తేహేవాచు ర్ంత త మాత్తాన మన్విచ్ఛా  
మో యమాత్తాన మన్విష్య సర్వాగ్శ్చలోకా నాప్నోతి సర్వాగ్శ్చ  
కామాని తీన్దో) హైవ దేవానా మభి ప్రవ్రాజ విరోచనో౭సురా  
ణా స్తో పా సం విదానా వే ౩ మిత్వాణి ప్రజాపతి సకాశ మాజగ  
తుః. ౨. తో హ ద్వాత్రిగ్శతం వహ్లాణి బ్రహ్మచర్య మూషతు స్తా  
హ ప్రజాపతి రువాచ కి మిచ్ఛంతా వవాస్త మితి తో హేవాచతు  
ర్య ఆత్మాపహతపాస్తా విజరో విమృత్యు ద్విశోకో విజఘతో౭పిపా  
స స్సత్య కామ స్సత్యసంజ్ఞల్ప సో౭న్వేష్టవ్య స్సవిజ్ఞాసితవ్య స్సస  
ర్వాగ్శ్చలోకా నాప్నోతి సర్వాగ్శ్చ కామాన్ యస్త మాత్తాన మ  
నువిద్య విజానాతీతి భగవతో వచో వేదయన్తే త మిచ్ఛంతా వవాస్త  
మితి. ౩. తోహ ప్రజాపతి రువాచ య ఏహో౭క్షీణి పురుషో దృశ్యత  
ఏష ఆత్మేతి హేవావా హైత దమృత మభయ మేత ద్భ్రష్టే త్యథయో  
యం భగవో౭పు పరిభ్రాయతే య శ్చాయ మాదర్శే కతమ ఏష  
ఇ త్యేష ఉ ఏవైషు సర్వో౭ష్వన్తేషు పరిభ్రాయత ఇతి హేవావాచ.

అష్టమః ఖండః.

ఉదశ రావ ఆత్మాన మవేక్ష్య యదాత్మనో నవిజానీథ స్త న్తే ప్ర  
బ్రూతిమితి తో హేవాదశరావే౭ పక్షాంచక్రాతే తోహ ప్రజాపతి

రువాచ కిం పశ్యథ ఇతి తో హోచతు స్సర్వ మేవేద మావాంభగవ  
ఆత్మానం పశ్యావ ఆలోమభ్య ఆనభేభ్యః ప్రతిరూప మితి. ౧. తోహ  
ప్రజాపతి రువాచ సాధ్వలంకృతో సువసనో పరిష్కృతో భూ త్వోద  
శరావేవేక్షేథా మితి తో హ సా ధ్వలంకృతో సువసనో పరిష్కృ  
తో భూత్వోదశరావేవేక్షాంచక్రాతే తోహ ప్రజాపతి రువాచ కిం ప  
శ్యథ ఇతి. ౨. తో హోచతు ర్యథైవేద మావాం భగవ సాధ్వలం  
కృతో సువసనో పరిష్కృతో <sup>1</sup>స్వ ఏవ మేవేమా భగవ సా ధ్వల  
జ్జుతో సువసనో పరిష్కృతా విత్వేష ఆత్మేతి హోవా చైత దమృ  
తమభయ మేతద్భ్రష్టేతి తోహ శాస్త్రహృదయా ప్రవవ్రజతుః. ౩. తో  
హోస్వీక్ష్యప్రజాపతి రువాచ అనుపల భ్యాత్మాన మననువిద్య. వ్రజతో  
యతర ఏత దుపనిషదో భవిష్యన్తి దేవావాసురావా తే పరా భవి  
ష్యన్తీతి సహ శాంతహృదయ ఏవవిరోచనోసురాః జగామ తేభ్యో  
హైతా ముపనిషదం ప్రోనా చాత్తై వేహ మహాయ్య ఆత్మాపరిచర్య  
ఆత్మాన మే వేహ మహాయన్నాత్మానం పరిచర న్నుభా లోకా వవాప్నో  
తి మహ్నముచ్ఛేతి. ౪. తస్మా దప్య ద్యేహదదాన మశ్రద్ధధాన మయ  
జమాన మాహు రాసురో బతే త్యసురాణాం హ్యేషోపనిష త్స్మృ  
తస్య శరీరం భిక్షయా వసనే నాలంకారేణేతి సగ్. స్కుర్వ న్యేతేన  
హ్యముం లోకం జేష్యన్తోమర్యంతే. ౫.

నవమః ఖండః.

అథహేంద్రోఽస్రావ్యైవ దేవా నేత ద్భయం దదర్శ యథైవ ఖ  
ల్వయమస్మిన్ శరీరే సా ధ్వలంకృతే సాధ్వలంకృతో భవతి సువ  
సనే సువసనః పరిష్కృతే పరిష్కృతః ఏవ మేవాయ మస్మి న్నం  
ధేఽన్ధోభవతి స్రామే స్రామః పరివృణ్ణే పరివృణ్ణోఽస్రైవ శరీరస్య నాశ  
మన్వేష నశ్యతి నాహ మత్ర భోగ్యం పశ్యా మితి. ౧. ససమిత్పాణిః

పునరేయాయ తగ్ హ ప్రజాపతి రువాచ మఘవ న్యచ్చాంత హృదయః  
 ప్రావ్రాజీ స్సాన్ధ్యం విరోచనేన కిమిచ్ఛ స్సునరాగమ ఇతి సహోవాచ  
 యథైవ ఖ ల్వయం భగవోఽస్తి ఇచ్చరీ సాధ్యలంకృతే సాఖ్యలంకృ  
 తోభవతి సువసనే సువసరః పరిష్కృతే పరిష్కృత ఏవ మే వాయమ  
 స్తి స్పృంధేఽన్ధో భవతి స్రామే స్రామః పరివృక్తే పరివృక్తో ఽస్మైవ శరీరస్య  
 నాశ మన్వేష నశ్యతి నాహ మత్ర భోగ్యం పశ్యామితి. ౨. ఏవ మే  
 వైష మఘవన్నితి హోవా చైత న్వేవ తే భూయోఽను వ్యాఖ్యా  
 న్యామివ సాపరాణి ద్వాత్రిగ్ శతం వర్షాణీతి సహపరాణి ద్వాత్రిగ్  
 శతం వర్షాణ్యువా స తస్మై హోవాచ. ౩.

దశమః ఖండః.

య ఏవ స్వప్న మహీయమాన శ్చర త్యేష ఆత్మేతి హోవాచై  
 తదమృత మభయ మేతద్భృహేతి సహ శాంతహృదయః ప్రవవ్రాజ  
 సహప్రాప్తైవ దేవా నేతద్భయందదర్శతద్య ద్యవీదగ్ శరీర మన్ధం భవ  
 త్యనన్ధ స్సభవతి యది స్రామ మస్రామో <sup>1</sup>నవైషోఽప్యదోషేణ దుష్య  
 తి. ౧. సవధే నాస్య హస్యతే నాస్య స్రామ్యేణ స్రామో ఘ్నంతి త్వేవై  
 నం విచ్ఛాదయన్తివా ప్రియవే తైవ భవ త్యపి రోదితీవ నాహ మత్ర  
 భోగ్యం పశ్యామితి. ౨. సనమిత్వాణి పునరేయాయ తగ్ హ ప్రజా  
 పతి రువాచ మఘవ న్యచ్చాంతహృదయః ప్రావ్రాజీః కిమిచ్ఛ స్సునరాగ  
 మ ఇతి సహోవాచ తద్య ద్యవీదం భగవ శ్చరీర మంధం భవ త్యనం  
 ధస్సభవతి యది స్రామ మస్రామో నైవైషోఽప్య దోషేణ దుష్యతి.  
 ౩. సవధే నాస్య హస్యతే నాస్య స్రామ్యేణ స్రామో ఘ్నంతి త్వేవైనం  
 విచ్ఛాదయంతి వా ప్రియవే తైవ భవ త్యపి రోదితీవ నాహ మత్ర  
 భోగ్యం పశ్యామి త్వేన మేవైష మఘవన్నితి హోవా చైతం త్వే  
 వ తే భూయోఽను వ్యాఖ్యాన్యామివ సాపరాణి ద్వాత్రిగ్ శతం వర్షా  
 ణీతి సహపరాణి ద్వాత్రిగ్ శతంవర్షాణ్యువాస తస్మై హోవాచ. ౪.

ఏకాదశః ఖండః.

తస్య త్రైత త్సుప్త స్సమస్త స్సం ప్రసన్న స్వప్నం నవిజానా త్యేష ఆత్మేతిహేవావాచైత దమృత మభయ మేతద్భ్రష్టాతి సహ శాస్త్రహృదయః ప్రవరాజ సహస్రావైవ దేవా నేత ద్భయం దదర్శనాహ ఖిల్వయ మేవగ్ సంప్ర త్యాత్మానం జానా త్యయ మహ మస్తీతి నో ఏవేమాని భూతాని వినాశమే వాపీతో భవతి నాహ మత్రభోగ్యం వశ్యామీతి. ౧. ససమిత్యాణిః పునరేయాయ తగ్హ ప్రజాపతి రువాచ మఘవన్యచ్ఛాస్త్రహృదయః ప్రావ్రాజీః <sup>1</sup>కిమివేచ్ఛ న్సునరాగమ ఇతి న హేవావాచ <sup>2</sup>నాహ ఖిల్వయం భగవ ఏవగ్ సంప్ర త్యాత్మానం జానా త్యయ మహ మస్తీతి నో ఏవే మాని భూతాని వినాశ మే వాపీతో భవతి నాహ మత్ర భోగ్యం వశ్యామీతి. ౨. ఏవ మేవైష మఘ వన్నితిహేవావాచ ఏతద్వైవ తే భూయోఽనువ్యాఖ్యాస్యామి నో ఏ వాన్యత్రైతస్త్వా ద్వ సాపరాణి <sup>3</sup>ఇచ్చన్వణీతి సహస్రరాణి. <sup>4</sup>ఇచ్చన్వణ్యువాస తాన్యేకశతగ్ సంవేదు శేత త్తద్వదాపలు శేకశతగ్ హవై వర్వాణి మఘవ స్ప్రజాపతో బ్రహ్మచర్య మువాస తస్మై హేవావాచ. ౩.

ద్వాదశః ఖండః.

మఘవ స్త్వర్త్యం వా ఇదగ్ శరీర మాత్తం మృత్యునా త దస్యా మృతస్యాశరీర స్యాత్తనోఽధిష్ఠాన మాత్తోవై స శరీరః ప్రియాప్రియా భ్యాం న హవై స శరీరస్య సతః ప్రియాప్రియమో రపహతి ర స్త్య శరీరం వాచ సంతం నప్రియాప్రియే స్ఫులతః. ౧. ఆశరీరో వాయు రభ్రం విద్యుత్ స్తనయిత్సు రిశరీరా జ్యేతాని త ద్భృథైతా న్యమున్నా దాకాశా త్సముత్థాయ పరంజ్యోతి రుపసమ్మళ్య స్వేనరూపేణాభినిష్పదస్తే ఏవ మేవైష సమ్ప్రసాదోఽస్త్వా చ్ఛరీగా త్సముత్థాయ పరం జ్యోతి రుపసమ్మద్య స్వేనరూపేణాభినిష్పద్యతే. ౨. స ఉత్తమః పురుషః స తత్రపశ్యేతి జగత్క్రిడన్రమమాణః స్త్రీభి ర్వా యానై

ర్వాజ్ఞాతిభి ర్వా నోజనన్ స్తరన్నిదన్ శరీరన్ సయథా ప్రయోగ్య  
 ఆచరణే యుక్తవ మేవాయ మస్మిచ్ఛరీరే స్రాణో యుక్తః. ౩. అథ య  
 త్రైతదాకాశ మనువిషణ్ణం సక్షు స్సచాక్షుషః పురుషో దర్శనాయ  
 చక్షు రథ యోవేదేదం జిఘ్రాసీతి స ఆత్మా గన్ధాయ స్పృశాయ మథ  
 యోవేదేద మభివ్యాహరాణీతి స ఆత్మాభివ్యాహరాయ వా గథయో  
 వేదేదన్ శృ<sup>1</sup>ణ్వ నీతి స ఆత్మా శ్రవణాయక్రోతమ్. ౪. అథ యోవేదే  
 దం మన్వా<sup>2</sup>సీతి స ఆత్మా మనోఽస్యదైవం చక్షుః సవా ఏవ ఏతేనదై  
 వేన చక్షుషా మన సైతా న్కామా స్పృశ్యక్ రమతే. ౫. య ఏతే  
 బ్రహ్మలోకే తంవా ఏతం దేవా ఆత్మాన ముపాసతే తస్మా త్తేషాన్ సర్వే  
 చ లోకా ఆత్మా స్సర్వేచ కామా స్ససర్వాన్ శ్చ లోకానాప్నోతి సర్వా  
 గ్శ్చ కామాన్యస్త మాత్మాన మనువిద్య విజానాతీతిహ ప్రజాపతి రువా  
 చ ప్రజాపతి రువాచ. ౬.

త్రయోదశః ఖండః.

శ్యామా చ్ఛబళం ప్రపద్యేశబళా చ్ఛాపమం ప్రపద్యే అశ్వ  
 ఇర రోమాణి విధూయ పాపం చంద్రిణవ రాహేనా ర్షుఖా త్ప్రీముచ్య  
 ధూత్వా శరీర మకృతంకృతాత్మా బ్రహ్మలోక మభిసంభవామీత్యభి  
 సంభవామీతి. ౧.

చతుర్దశః ఖండః.

ఆకాశో వైనామ నామయాపయో ద్విర్వహితా తే య దస్త  
 రాతద్భ్రష్టా తదమృతన్ స ఆత్మా ప్రజాపతే స్సఖాం వేత్త ప్రసద్యే  
 యశోఽహం భవామి బ్రాహ్మణానాం యశో రాజ్ఞాం యశో విశాం  
 యశోఽహ మనుస్రావత్సి సహాహం యశెసాం యశః శ్వేత మదత్క  
 మదత్క గ్ శ్వేతం లిప్త మాభిగాం లిప్తమాభిగామ్. ౧.

పంచదశః ఖండః.

తద్దైత ద్భ్రష్టో ప్రజాపతయ ఉవాచ ప్రజాపతి ర్ననవే మనుః



ప్రజాభ్యః ఆచార్యకులా ద్వేద మధీత్య యథావిధానం గురోః కర్తాతి శేషే. కాభిసమావృత్య కుటుమ్బే శుచౌ దేశే స్వాధ్యాయ మధీయా నో ధార్మికా నివదధ దాత్తని సర్వేద్వియాణి సమ్ప్రతిష్ఠా ప్యాహిగ్ సం తస్యభూతా స్యన్యత్ర తీర్థేభ్య స్సఖి లేవం వర్తయ న్యావదాయు షంబ్రహ్మలోక మభిసమ్పద్యతే నచ పునరావర్తతే నచ పున రా వర్తతే ౧.

ఆప్యాయస్తు మమాంగాని వా క్ష్యాణ శ్చక్షు శ్శ్రోత్ర మథో బల మిద్వియాణిచ సర్వాణి సర్వం బ్రహ్మహవిషదం మాహ మ్భిష్టా నిరాకుర్యాం మామా బ్రహ్మనిరాకరో దనిరాకరణ మస్త్య నిరాకరణంశేఽస్తు తదాత్తని నిరతే య ఉఃనిషత్సు ధర్మా స్తే మయి సస్తు తే మయిసస్తు. ౨.

ఆప్యాయన్వీతి శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది అష్టమః ప్రపాఠక స్సమాప్తః.

ఛాన్దోగ్యోపనిష త్సమాప్తా. హరిః ఓమ్ తత్సత్.



శుక్లయజుర్వేదీయ కాణ్వశాఖాయామ్

౧౦. బృహదారణ్యకోపనిషత్.

తృతీయాధ్యాయః.

హరిః ఓమ్.

పూర్ణ మద పూర్ణమిదం పూర్ణా త్పూర్ణ ముదచ్యతే,

పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే.

ఓం శాన్తి శ్శాన్తి శ్శాన్తిః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. ఉమా వా అశ్వస్య మేధ్యస్య శిరః, సూర్య శ్చక్షు

ర్వాతః ప్రాణో వ్యాత్త మగ్నిర్వైశ్వానర స్సఃవత్సర ఆత్మాశ్వస్య మే  
ధ్యస్య. ద్యౌః పృథ మస్తరిక్ష ముదరం పృథివీ పాజస్యమ్. దిశః పార్శ్వ  
మవాస్తరదిశః పర్శవ ఋతవోఽక్షాని మాసా శ్చార్ధమాసాశ్చ పర్వా  
ణ్య హోరాత్రాణి ప్రతిష్ఠా నక్షత్రాణ్యస్తీని సభోమాంసాని, ఊషధ్యగ్  
సికతాః సిన్ధవో గుదా యశ్చ చ్చక్షోమానశ్చపర్వతా ఓషధయశ్చవన  
స్సతయశ్చలోమాని ఉద్య న్పుర్వార్ధో నిష్టాచక్ జఘనార్ధో<sup>1</sup> య ద్వి  
జృంభతే తద్విద్యోతతే యద్విధూనుతే తత్ స్తనయతి యస్తేహతి త  
ద్వర్షతి వా గేవాస్య వాక్. ౧. అహ ర్వా అశ్వం పురస్తా న్నహిమా  
న్వజాయత తస్య పూర్వే సముద్రే యోనీ రాత్రి రేనం పశ్చాన్త మ  
హిమాన్వజాయత తస్మాపరే సముద్రే యోని రేతో వా అశ్వం మహి  
మానా వభిత స్సంబభూవతుః. హయో భూత్వా దేవానవ హ ద్వాజీ  
గన్ధర్వా నర్వా<sup>2</sup>సురా నశో<sup>3</sup> మనుష్యా<sup>4</sup> సముద్ర ఏవాస్య బన్ధుః  
సముద్రో యోనిః.

ద్వితీయం బ్రహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. నైవేహ కించ నాగ్రాసిన్మృత్యు నైవేద మా  
మృత మాసీత్, అనశ నాయయా అశనాయా హి మృత్యు స్తన్నో<sup>5</sup>  
ఏవ తాత్త్వస్యా మితి. ౧. <sup>6</sup>౭ర్చన్న చర త్తస్యార్చిత ఆపో జాయంతా  
ర్చతేవై మేక మభూ దితి తదేవార్కస్యార్కత్వమ్, కగ్హవా అస్త  
భవతి య ఏవ మేతదర్క స్యార్కత్వం వేద. ౧. ఆపోవా అర్క  
స్త ద్యదపాగ్శర ఆసీ త్త త్సమహస్యత సాపృథి వ్యభవ త్తస్యమ  
శ్రామ్యత్ తస్య శ్రాంతస్య తప్తస్య తేజో రసానిరవర్త తాగ్నిః. ౨.  
స త్రేధాత్తానం వ్యకురుతాదిత్యం తృతీయం వాయుం తృతీయగ్ స  
ఏష ప్రాణస్త్రేధా విహతిః స్యప్రాచీదిక్పరో<sup>7</sup>సా చాసా చేర్తా<sup>8</sup> అ  
థాస్యప్రతీచీదిక్పచ్చ మసా<sup>9</sup>చాసాచ సక్థ్యాదక్షిణా చోదీచీచ  
పార్శ్వేద్యౌః పృథ మస్తరిక్ష ముదర మియ ముర స్సవహా<sup>10</sup>పున్ ప్రతి

స్థితో యత్ర క్వచైతి తదేవ ప్రతితిష్ఠత్యేపవిద్వాన్. 3. సో  
 ౭కామయత ద్వితీయో మ ఆత్మా జాయేతేతి స మనసా వాచం  
 మిథునగ్ సమభవత్ ఆశనాయా మృత్యు స్తద్యద్రేత ఆసీత్ససవత్స  
 రో౭భవత్. నహ పురా తత స్సంవత్సర ఆస త మేతా వస్తంకాల  
 మబిధః, యావాన్ సంవత్సర స్త మేతావతః కాలస్య పరస్తాదస్య  
 జత, తం జాత మభివ్యాదదాత్ స భాణ కరో త్యైవ పాగభవ  
 త్. ౪. స ఐక్షత యది వా ఇమభిమగ్ స్యే కసీయో౭న్నం కరిష్య  
 ఇతి సతయా వాచా తేనాత్మ నేదగ్ సర్వ మస్యజత యది<sup>1</sup>దంకిచ్చురోఽ  
 యజ్ఞాగ్ పిసామాని ఛద్దాగ్ సి యజ్ఞాన్ ప్రజాః షఠూన్, స యద్య  
 దేవాస్సజతతత్త దత్తు మధ్రియత సర్వం వా అత్తీతి తదదితే రదితి  
 త్వగ్ సర్వస్యైత స్యాత్తా భవతి సర్వ మస్యాన్నం భవతి య ఏన మే  
 త దదితే రదితిత్వం వేద. ౫. సో౭కామయతభూయసా యజ్ఞేన భూ  
 యో యజేయేతి సో౭శ్రామ్య త్స తపో౭తప్యత తస్య శ్రాస్తస్య తప్తస్య  
 యశోవీర్య ముదక్రామత్, స్రాణా వై యశో వీర్యం త త్పాణేషూ  
 త్క్రాస్తేషు శరీరగ్ శ్వయితు మధ్రియత తస్యశరీర ఏవ మన ఆసీత్  
 ౬. సో౭కామయత మేధ్యంతు ఇదగ్ స్యా దాత్తస్వ్యనేన స్యామితి, తతో౭  
 శ్వస్సమభవ ద్యదశ్వ త్తన్నేధ్య మభూ దితి తదేవాశ్వమేధ స్యాశ్వమే  
 ధత్వమ్, ఏష హవా అశ్వమేధం వేద యఏన మేవం వేద, త మనవరు  
 ధైర్య వామన్యతి తగ్ సంవత్సరస్య పరస్తా దాత్తన ఆలభత, షఠూన్  
 దేవతాభ్యః ప్రత్యోహత్, తస్మా త్సర్వదైవత్వం ప్రాక్షితం స్రాజాపత్య  
 మూలభస్తే, <sup>2</sup>ఏషవా అశ్వమేధో యఏవ తపతి తస్య సంవత్సర ఆత్మా  
 య మగ్ని రర్కస్త స్యేమే లోకా ఆత్మాన స్తాపేతా వర్కాశ్వమేధా  
 సోవున రేకైవ దేవతా భవతి మృత్యురేవాప పునర్మృత్యుం జయతి  
 నైనం మృత్యు రాప్నోతి మృత్యు రస్యాత్తా భవతి ఏతాసాం దేవ  
 తానా మేకో భవతి. ౭.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

ద్వయాహ ప్రాజాపత్యా దేవా శ్చాసురాశ్చ, తతః<sup>1</sup>కానీయసా ఏవదేవా జ్ఞాయసా అసురాః తవషు లోకే ష్వపర్ధస్త తేహ దేవా ఊదు ర్హస్తాసురా న్యజ్ఞ ఉద్ధీధేనాత్యయా మేతి. ౧. తేహ వాచ మూచు స్త్వం న ఉద్ధాయేతి తథేతి తేభ్యో వా గుడగాయత్ యో వాచి భోగస్తం దేవేభ్య ఆగాయత్ య త్కల్యాణం వదతి తదా త్తనే తే విదు రనేన వై న ఉద్ధాత్రా త్యేష్య స్తితి త మభిద్రుత్య పాప్త నా విధ్యక్ స య స్సపాప్తా య దేవేద మప్రతిరూపం వదతి సఏవ సపాప్తా. ౨. అథ హ ప్రాణ మూచు స్త్వం న ఉద్ధాయేతి తథేతి తే భ్యః ప్రాణఉదగాయ ద్యః ప్రాణ భోగ స్తం దేవేభ్య ఆగాయత్ య త్కల్యాణం జఘ్రతి తదాత్తనే తే విదు రనేన వై న ఉద్ధాత్రా త్యేష్య స్తితి త మభిద్రుత్య పాప్తనా విధ్యక్ స య స్సపాప్తా య దేవేద మ ప్రతిరూపం జఘ్రతి స ఏవ స పాప్తా. ౩. అథహ చక్షు రూచు స్తం న ఉద్ధాయేతి తథేతి తేభ్య శ్చక్షు గుడగాయత్ య శ్చక్షుషి భోగ స్తం దేవేభ్య ఆగాయ ద్యత్కల్యాణం పశ్యతి తదాత్తనే తే విదు ర నేన వై న ఉద్ధాత్రా త్యేష్యస్తితి త మభిద్రుత్య పాప్తనా విధ్యక్ స య స్సపాప్తా యదేవేద మప్రతిరూపం పశ్యతి స ఏవ స పాప్తా. ౪. అథ హ శ్రోత్ర మూచు స్త్వం న ఉద్ధాయేతి తథేతి తేభ్యఃశ్రోత్ర ముడగాయ త్ య శ్శ్రోత్రే భోగ స్తం దేవేభ్య ఆగాయ ద్యత్కల్యాణం శృణోతి తదాత్తనే తే విదు రనేనవై న ఉద్ధాత్రా త్యేష్యస్తితి త మభిద్రుత్య పాప్త నా విధ్యక్ స య స్స పాప్తా యదేవేద మప్రతిరూపం శృణోతి స ఏవ స పాప్తా. ౫. అథ హ మన ఊచు స్త్వం న ఉద్ధాయేతి తథేతి తేభ్యో మన ఉదగాయత్ యోమనసి భోగ స్తం దేవేభ్య ఆగాయద్య త్కల్యాణం సజ్జల్పయతి తదాత్తనేతే విదు రనేన వై న ఉద్ధాత్రా త్యే ష్యంతీతి త మభిద్రుత్య పాప్తనా విధ్యక్ సయ స్సపాప్తా యదే వేద మ

ప్రతిరూపగ్ సజ్జల్పయతి సవప సపా పైవ ఖల్వేతా దేవతాః  
 పాప్తభి రుపాస్యజ న్నేవమనాః పాప్తనా విధ్యక్. ౬. అథ హేమ మాస  
 న్యం ప్రాణ మూచ స్త్వం సఉద్ధాయేతి తథేతి తేభ్య ఏష ప్రాణ ఉద  
 గాయ త్తే విమ రనేన వై స ఉద్ధాత్రా త్యేష్యంతీతి త మభిద్రుత్యపాప్త  
 నావిధ్యక్ స యథాశ్చానమృత్వా లోష్టోవిధ్యగ్ సే త్రవగ్ హైవ విధ్యగ్  
 సమానా విష్యఖ్నో వినేషు స్తతో దేవా అభవత్ పరా౨ సురా భవ  
 త్యాత్తనా పరాస్యద్విపక్ పాప్తా భ్రా తృవ్యో భవతియ ఏవం వేద. ౭.  
 తేహాలాచుః క్వను సో౨భూ ద్యోన ఇత్థ మసక్తే త్యయమాస్యే౨స్తరి  
 తిసో౨భాస్య క్షిరసో౨క్లానాగ్ హి రసః.౮.నా వా ఏషా దేవతాదూ  
 ర్నామ దూరగ్హ్య స్యా మృత్యు దూరగ్ హవా అస్తా స్తృత్యు ర్భ  
 వతి యఏవం వేద. ౯. సావా ఏషా దేవ తైతాసాం దేవతానాం పా  
 ప్తానం మృత్యు మపహత్య య త్రాసాం దిశా మస్త స్తద్దమయాశ్చుకా  
 ర తదాసాం పాప్తనో నిగ్య దధా త్రస్తా న్న జన మియా న్నాస్త మియా  
 న్నే త్వాప్తానం మృత్యు మన్వవాయానీతి. ౧౦. సావా ఏషా దేవతై  
 తాసాం దేవతానాం పాప్తానం మృత్యు మపహత్యా ధైనా మృత్యు  
 మత్యవహత్. ౧౧. స వై వాచ మేవ ప్రథమా మత్యవహ త్సా య  
 దా మృత్యు మత్య ముచ్యత సో౨గ్ని రభవ త్సో౨యమగ్నిః పరేణ  
 మృత్యు మతిక్రాంతో దీప్యతే. ౧౨. అథ హ ప్రాణ మత్యవహ త్స యదా  
 మృత్యు మత్యముచ్యత స వాయు రభవ త్సో౨యం వాయుః పరేణ  
 మృత్యు మతిక్రాంతః పవతే. ౧౩. అథ చక్షురత్యవహ త్తద్దదా మృత్యు  
 మత్యముచ్యత స ఆదిత్యో౨భవత్సో౨సా వాదిత్యఃపరేణ మృత్యు మతి  
 క్రాంత స్తతి. ౧౪. అథ శ్రోత్ర మత్యవహ త్తద్దదా మృత్యు మత్యము  
 చ్యత తా దిశో౨భవగ్ స్తా ఇమాదిశః పరేణ మృత్యు మతిక్రాంతాః.  
 ౧౫. అథ మనో౨త్యవహ త్తద్దదా మృత్యు మత్యముచ్యత స చంద్ర  
 మాఅభవ త్సో౨సా చంద్రః పరేణ మృత్యు మతిక్రాంతో భాత్యేవగ్  
 హవా ఏన మేషా దేవతా మృత్యు మతివహతి యఏవం వేద. ౧౬. అ

భాత్తనే ౭న్నాద్య మాగాయ ద్యద్ధి కించాన్న మద్యతే ౭ నేనైవ తదద్య  
తథా ప్రతి తిష్ఠతి. ౧౭. తే దేవా అబ్రువ న్నేతావ ద్వా ఇదగ్ సర్వం  
యదన్నం తదాత్తన ఆగాసీ రనునో ౭స్తి న్నన్న ఆభజ స్వేతి తే వైమా  
భిసంవిశ తేతి తథేతి తగ్ సమంతం పరిణ్యవిశ త్త తస్మా ద్యదనేనాన్న మత్తి  
తే వైతా స్తృప్యవ్యేవగ్ హవా ఏనగ్ స్వా అభిసంవిశన్తి భర్తా స్వా  
నాగ్ శ్రేష్ఠః పుర ఏతా భవత్యన్నాదో ౭భిపతి ర్య ఏవం వేద యఉ  
హైవం విదగ్ స్వేషు ప్రతిపత్తి ర్బుభూషతి నహైవాలంభార్యేభ్యో భవ  
త్యథ యఏవైత మనుభవతి యోవైత మనుభార్యా ౭ బుభూషతి సహై  
వాలం భార్యేభ్యో భవతి. ౧౮. సో ౭ యాస్య ఆశ్శీరసా ౭ క్షానాగ్ హి ర  
సః, ప్రాణోవా అక్షానాగ్ రసః ప్రాణో హి వా ౭ అక్షానాగ్ రస స్తస్మా  
ద్యస్మా త్కస్మా చ్ఛాక్షా త్ప్రిణఉత్క్రామతి తదేన తచ్ఛుప్య త్యేషహి  
వా అక్షానాగ్ రసః. ౧౯. ఏష ఉ ఏవ బృహస్పతి ర్వాగ్వైబ్రహ్మతీ తస్యా  
ఏష పతి స్తస్మా దు బృహస్పతిః. ౨౦. ఏష ఉ ఏవ బ్రహ్మణస్పతి  
ర్వాగ్వై బ్రహ్మ తస్యా ఏష పతి స్తస్మా దు బ్రహ్మణస్పతిః.  
౨౧. ఏష ఉ ఏవ సామవా గ్వై సామఏష సా దామ శ్చేతి త త్సా  
మ్న సామత్వమ్ య<sup>1</sup>ద్వైవ సమః ప్లుషిణా సమో మశ కేన సమోనాగే  
న సమ ఏభి శ్రీభి ర్లోకై స్సమో ౭ నేన సర్వేణ తస్మా ద్ద్వైవ సామాశ్ను  
తేసామ్న సామయజ్యగ్ సలోకతాం జయతి యఏవ మేత త్సామ వేద.  
౨౨. ఏష ఉ వా ఉద్గీభః ప్రాణో వా ఉత్ప్రిణేన హిదగ్ సర్వ ముత్త  
భం వాగేవ గీఢోచ్చ గీఢాచేతి స ఉద్గీభః. ౨౩. తద్ధాపి బ్రహ్మదత్త  
త్వైకితానే యోరాజానం భక్షయ న్నువాచాయం తస్య రాజామూర్ధా  
నం విపాత య తాద్యదితో ౭ యాస్యాశ్శీరసో ౭ న్యోనోదగాయ దితివాచా  
చ హ్యేవ స ప్రాణేన చోదగాయ దితి. ౨౪. తస్య హైతస్యసామ్నో  
యః స్వం వేద భవతి హాస్య స్వం తస్య. వై స్వరవేద స్వం తస్మా దా. ౨౫

జ్యం కరిష్య న్వాచి స్వర మిచ్ఛేత తయా వాచా స్వరసంపన్న యార్ది  
జ్యం కుర్యా త్తస్మాద్వజ్ఞే స్వరవర్ణం దిదృక్షుః పవ, అథో యస్య స్వం  
భవతి భవతి హాస్య స్వం య ఏవ మేత త్సాముః స్వం వేద. ౨౫. త  
స్య హైతస్య సామో య స్సుచర్ణం వేద భవతి హాస్య సుచర్ణం తస్య వై  
స్వర ఏవ సుచర్ణం భవతి హాస్య సుచర్ణం య ఏవ మేత త్సాము స్సుచ  
ర్ణం వేద. ౨౬. తస్య హైతస్య సామో యః ప్రతిష్ఠాం వేద ప్రతిహ  
తిష్ఠతి తస్య వై వాగేవ ప్రతిష్ఠా వాచిహి ఖి లేష ఏత త్ప్రాణః ప్రతిష్ఠి  
తోగీయతే ౨౭ ఇ త్యుహాక ఆహుః. ౨౮. అథాతః పవమానానా  
మేవాభ్యారోహః సవై ఖిలు ప్రస్తాతా సామప్రస్తాతి స యత్ర ప్రస్తు  
యా త్తదేతాని జపేత్ అసతోమా సద్గమయా తమహా మా జ్యోతి  
ర్గమయ మృత్యోర్వా ౧ మృతంగమయేతి స యదా హాసతోమా  
సద్గమయేతి మృత్యు ర్వా అస త్స దమృతం మృత్యోర్వామృతం గమయా  
మృతం మాకు ద్వి త్యేవైతదాహ తమహా మా జ్యోతి ర్గమయేతి  
మృత్యు ర్వా తమో జ్యోతి రమృతం మృత్యో ర్వామృతం గమ  
యామృతం మాకు ద్వి త్యేవైత దాహ మృత్యో ర్వామృతం గమయేతి  
నాత్ర తిరోహిత మి వాస్తి. అథ యానీతరాణి స్తాత్రాణి తే ష్వాత్త నే  
౨న్నాద్య మాగాయే త్తస్మా దు తేషు ఐరం వృణీత యం కామం  
కామయేత తగీస ఏష ఏవం వి దుద్ధాతా ౨త్త నే వా యజమానాయ  
వా యం కామం కామయేతే త మాగాయా తి తక్లేత ల్లోకజివేవ న  
హైవాలోక్య తా యా ఆశాస్తి య ఏవ మేత త్సామవేద. ౨౯.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. ఆత్మైవేద మగ్ర ఆసీత్ పురుషవిధః సో ౨నువీక్ష్య నా  
న్యదాత్త ౨నో పశ్యత్ సో ౨హ మస్మి త్యగ్రే వ్యాహర త్తతో ౨హ నా  
మాభవత్ తస్మాదప్యేత ర్హ్యామన్త్రితో ౨హ మయ మిత్యేవాగ్ర ఉక్త్వా

థాన్య న్నామ ప్రబూతేయ దన్య భవతి స యత్పూర్వోఽస్తా త్వర్వస్తా త్వర్వాకా వాప్తన జౌష త్తస్తా త్పురుష జౌషతి హవై సతం యోఽస్తా త్పుర్వో బుభూషతి య ఏవం వేద. ౧. సోఽబిభే త్తస్తా దేకాకీ బిభేతి సహాయ మీక్షాఞ్చక్రే య స్త భన్య న్నాస్తి కస్తా న్ను బిభేమీతి తత ఏవాన్య భయం వీమూయ కస్తాన్యభేష్యత్ ద్వితీయా ద్వై భయంభవతి. ౨. సన్తై నైవ రేమే తస్తా దేకాకీన రమతేస ద్వితీ యమైచ్చత్, స హైతావా నాస యథా స్త్రీపుమాగ్సా సమ్మరిష్యక్తౌ స ఇమ మేవాత్తానం ద్వేభా పాతయ త్తతః పతిశ్చ పతీచా భవతాం తస్మా దిద మర్థ బృగల మివ స్వఇతి హ స్తాహ యాజ్ఞవల్క్యస్తస్తా దయ మాకాశః, స్త్రీయా పూర్యత ఏవ తాగ్ సమ భవత్తతో మనుష్యా అజాయంత. ౩. సో హేయ మీక్షాఞ్చక్రే కథం ను మూత్తన ఏవ జన యిత్యా సంభవతి హన్తతిరోసాసీతి సా గౌ రభవ దృషభ ఇతర స్తాగ్ సమేవాభవ త్తతో గావోఽజాయంత బడ బేతరా భవ దశ్వ పృష ఇత రో గర్దభీ తరా గర్దభ ఇతర స్తాగ్ సమేవా భవ త్తత ఏకశఫ మజాయ తాఽజేతరా భవ ద్భస్త ఇతరోఽవి రితరా మేష ఇతర స్తాగ్ సమేవాభ వ త్తతో జావయోఽజాయంతైవ మేష య దిదం కిఞ్చ మిథునమాపిపీ లికాభ్యస్తత్సర్వ మస్పృశత. ౪. సోఽవై దహం వాప స్పృష్టి ర స్త్యహాగ్ హీదగ్ సర్వ మస్పృషీతి తతః స్పృష్టి రభవ త్స్పృష్ట్యాగ్హా స్పృతస్యాంభ వతి య ఏవం వేద. ౫. అధేత్యభ్య మన్థ త్సముఖాచ్చ యోనే ర్హస్తా భ్యాం చాగ్ని మస్పృశత తస్తా దేత దుభయ మలోమక మస్తరతోఽలో మ కాహీయోని ర్హరతిః త ద్య దిద మాహు రముం యజాఽముం య జే త్యే కైకం దేవ మేతస్యైవ సా విస్పృష్టి రేష ఉహ్యేవ సర్వే దేవాః, అథ యత్కించేద మార్పి త ద్రేతసోఽస్పృశత తదు సోమః ఏతావద్వా ఇదగ్ సర్వ మస్పృం నై వాన్నాదశ్చ సామ ఏవాన్న మ గ్ని రన్నాదః సైమా బహ్మణోఽతిస్పృష్టిః, యచ్ఛ్రేయసో దేవా నస్ప



జతాథ య స్మర్త్య స్మన్నమృతా నసృజత తస్మా దతిస్మప్తి రతిస్మప్త్యాగ్  
హా వ్యైతస్యం భవతి యఏనం వేద. ౬. తద్దేదం త ర్హ్యవ్యాకృత  
మాసీత్ తన్నామరూపాభ్యా మేవ వ్యాక్రియతాఽసౌనా మాయ  
మిదగ్ గూప ఇతి తదిద మ ప్యేతర్హి నామరూపాభ్యా మేవ వ్యాక్రి  
యతేఽసౌనామాయ మిదగ్ గూప ఇతి సపచ ఇహ ప్రవిష్టః ఆనఖాగ్రే  
భ్యో యథా క్షురః క్షురథానేవ హితః స్యా ద్విశ్వంభరో వా విశ్వమ్భు  
రకులాయేత స్మపశ్య త్యకృతోన్నహి సప్రాణ స్నేవ ప్రాణో నామ  
భవతి వద న్వాక్పశ్యగ్ శృణుః శృణ్వక్ శ్రోత్రం మన్వానో మన స్తా న్య  
వ్యైతాని కర్తనామా న్యేవ న యోతయేకైక ముపాస్తే న స వే దా  
కృతోన్నహ్యేషా త ఏకైకేన భవ త్యాత్మేత్యేవోపాసీ తాత్ర హ్యేతే  
సర్వవకం భవన్తి తదే త త్పదనీయ మస్య సర్వస్య య దయమాత్మానేవ  
హ్యేత త్సర్వం వేద, యథాహ వై పదే నానువిన్దే దేవం త్రిం శ్లోకం  
విన్దతే యఏనం వేద. ౭. త దేత త్ప్రియః పుత్రా త్ప్రియో విత్తా త్ప్రి  
యోఽన్యస్తా త్సర్వస్తా దస్తరతరం యదయ మాత్మానయోఽన్యమాత్మ  
నః ప్రియం బ్రువాణం బ్రూయాత్ ప్రియగ్ రోత్స్యతీతీశ్వరో హ తతై  
వ స్యా దాత్మాన మేవ ప్రియ ముపాసీత స య ఆత్మాన మేవ ప్రియ  
ముపాస్తే న హస్య ప్రియం ప్రమాయుకం భవతి. ౮. తదాహు ర్యద్భి  
ష్టావిద్యయా సర్వం భవిష్యన్తో మనుష్యా మన్యస్తే, కి ము తఽ ద్భిష్టా  
1 వై ద్యస్తా త్తత్సర్వ మభవతి. ౯. బ్రహ్మ వా ఇద మగ్ర ఆసీ త్తదా  
త్మాన మే వావైత్, అహం బ్రహ్మాస్మీతి తస్మా త్తత్సర్వ మభవత్ తదో  
యో దేవానాం ప్రత్యబుధ్యత స ఏవ తదభవ త్తథా ఋషీణాం తథా  
మనుష్యాణాం తద్వై తత్పశ్య స్మృషి ర్వామదేవః ప్రతిపేదేఽహం  
మను రభవగ్ సూర్య క్షేతి త దిద మ ప్యేతర్హి య ఏవం వేదా  
హం బ్రహ్మాస్మీతి స ఇదగ్ సర్వం భవతి తస్య హ న దేవాశ్చనా

భూత్యా ఈశతే ఆత్మా హ్యేమాగ్ స భవతి అథయోఽన్యోఽదేవతా  
ముపాస్తేఽన్యో సావన్యోఽహ మస్తీతి న స వేద యథా పశురేవగ్ స దే  
వానాం యథాహవై బహవః పశవో మనుష్యం భుజ్జ్యు రేవమేకైకః  
పురుషో దేవాః భున క్త్యేకస్తి న్నేవ పశా నాదీయమానేఽప్రియం  
భవతి కిము బహుషు తస్మా దేహం త న్నప్రియం య దేత స్మనుష్యా  
విద్యుః. ౧౦. బ్రహ్మవా ఇద మగ్రి ఆసీ దేవ మేవ తదేకగ్ సన్నవ్య  
భవత్ తచ్చేయో రూప మత్యసృజత క్షత్రం యా న్యేతాని దేవత్యా  
క్షత్యాణీష్టో వరుణః సోమోరుద్రః పర్వన్యో యమో మృత్యురీశాన  
ఇతి తస్మాత్క్షత్ర త్వరం నాస్తి తస్మా ద్బ్రాహ్మణః క్షత్రియ మధస్తా దు  
పాస్తే రాజసూయే క్షత్ర ఏవ తద్యశో దధాతి సైవా క్షత్రస్య యో  
గ్యద్యుష్టా తస్మా ద్యద్యపి రాజా పరమతాంగచ్ఛతి బ్రహ్మేవాస్తత  
ఉపనిశ్రయతి స్వాం యోనిం యఉపనగ్ హినస్తి స్వాగ్ సయోని  
మృచ్ఛతి స పాపీయాః భవతి యథాశ్రేయాగ్ సగ్ హిగ్ సిత్యా. ౧౧.  
స నైవ వ్యభవత్ స విశ మసృజత యా న్యేతాని దేవజాతాని గణశ  
ఆఖ్యాయస్తే వసవో రుద్రా ఆదిత్యా విశ్వేదేవా మరుత ఇతి ౧౨.  
స నైవ వ్యభవత్ స శౌం వర్ణ మసృజత పూషణ మియం వై  
పూషేయగ్ హేదగ్ సర్వం పువ్యతి య దిదం శిల్ప. ౧౩. స నైవ  
వ్యభవ త్తచ్చేయో రూప మత్యసృజత ధర్మం తదేత క్షత్రస్య క్షత్రం  
యధర్మ స్తస్మా ధర్మ త్వరం <sup>1</sup>నాస్త్యథో అబలీయాః బలీయాగ్ సమా  
శగ్ సతే ధర్మేణ యథా రాజ్జేవం యో వై సధర్మసత్యం వై త తస్మా  
త్యత్యం వదస్త మాహు ధర్మం వదతీతి ధర్మం వా వదస్తగ్ సత్యం వ ద  
తీత్యేత ధ్యేవైత దుభయం భవతి. ౧౪ తదేత బ్రహ్మక్షత్రం విటూఞ  
ద్ర స్తస్మిన్నైవ దేవేషు బ్రహ్మ భవ ద్బ్రాహ్మణో మనుష్యేషు క్షత్రి  
యేణ క్షత్రియో వైశ్వేన వైశ్యః శూద్రేణ శూద్ర స్తస్మా దగ్నా వే  
వ దేవేషు లోక మిచ్ఛన్తే బ్రహ్మణే మనుష్యేష్యేతాభ్యాగ్ హి

రూపాభ్యాం బ్రహ్మభవత్ అథ యో మావా అస్మా ల్లోకా త్స్వం లో  
 క మదృష్ట్యా ప్రైతి స ఏన మవిదితో న భునక్తి యథావే దోవాన  
 నూక్తోఽన్య ద్వా కర్తాకృతం యదిహ వా అ ప్యనేవంవి వ్రహ్మ త్సు  
 ణ్యం కర్త కరోతి తథా స్యాస్తతః క్షీయత ఏ వాత్తాన మేవ లోక  
 ముపాసీత సయ ఆత్తాన మేవ లోక ముపాస్తే సహస్య కర్త క్షీయతే  
 అస్మా ధ్యేవాత్తనో యద్య త్కామయతే తత్తత్సృజతే. ౧౫. అథో  
 అయం వా ఆత్తా సర్వేషాం భూతానాం లోకః సయ జ్ఞహేమాతి య  
 ద్యజతే తేన దేవానాం లోకోఽథ యదనుబ్రాతే తేన ఋషీణా  
 మథ యత్పితృభ్యో నిపుణాతి యత్ప్రజా మిచ్ఛతే తేన పితృణా మథ  
 యన్తనుష్యా న్వాసయతే యదేభ్యోఽశనం దదాతి తేన మనుష్యా  
 ణాం అథ యత్పశుభ్య స్తృణోదకం విస్తతి తేన పశూనాం య దస్య  
 గృహేషు శ్వాసదా వయాగ్ స్యాపిపిలికాభ్య ఉపజీవన్తి తేన లేషాం  
 లోకో యథాహ వై స్వామి లోకా యార్ఙ్ఘి మిచ్ఛే దేవగ్ హౌషం  
 విదేసర్వాణి భూతా న్యర్ఙ్ఘిమిచ్ఛన్తి తద్వా ఏత ద్విదితం మీమాన్  
 సితమ్. ౧౬. ఆత్తై వేద మగ్ర ఆసీదేగ ఏవ సోఽకా మయత బాయా  
 మే స్యా దథ ప్రజాయే యాథ విత్తం మే స్యా దథ కర్త కర్వీయే  
 త్యేతావా నైవి కామో నేచ్ఛగ్ శ్చనాతో భూయో విస్తే త్తస్తా ద ప్యే  
 త వ్యైకాకీ కామయతే బాయా మే స్యా దథ ప్రజాయే యాథ విత్తం  
 మే స్యా దథ కర్త కర్వీయేతి స యావ ద ప్యేతేషా మేకైకం స ప్రా  
 ప్నో త్యకృత్సృ ఏవ తావ త్తస్యతే తస్యోఽకృత్సృ తా మన ఏవా  
 స్యాత్తా వా గ్దాయా, ప్రాణః ప్రజా చక్షు ర్దానుషం విత్తం చక్షుషా  
 హి తద్విష్టతే శ్రోత్రం దైవగ్ శ్రోత్రేణ హి తచ్ఛృణో త్యాత్తేవా  
 న్య కర్తాత్తనా హి కర్త కరోతి స ఏష పాఙ్క్తియజ్ఞః పాఙ్క్తిః పశుః  
 పాఙ్క్తిః పురుషః పాఙ్క్తి మిదగ్ సర్వం యదిదం కిఞ్చ తదిదగ్మ్  
 సర్వమాప్నోతి యఏవం వేద. ౧౭.

పశ్చిమం బ్రాహ్మణమ్.

య త్సప్తాన్నాని మేధయా తపసా జన యత్పితా ఏక మస్య  
సాధారణంద్వే దేవా న భాజయ త్త్రీ ణ్యత్త నే కగుత పశుభ్యఏకం  
ప్రాయచ్చ తస్మి న్సర్వం ప్రతిష్ఠితం యచ్చ ప్రాణితి యచ్చ సజ్జా త్తాని  
సక్షీయస్తేద్యమానాని సర్వదా యోవైతా మక్షితిం వేదసోఽన్న మ  
త్తి ప్రతీకేన స దేవానపి <sup>1</sup>గచ్ఛతి స ణ్డార్జ ముపజీవతీతి శ్లోకాః. ౧.  
య త్సప్తాన్నాని మేధయా తపసాఽజ నయ త్పితేతి మేధయా హి  
తపసాఽజనయత్పితైక మస్య సాధారణమి తీద మే నాస్య తత్సాధారణ  
మన్నం య దిద <sup>2</sup>మద్యతే, స య ఏత దుపా స్తే న స పాప్సనోవ్యావ  
ర్తతే. మిశ్రగ్ హ్యేతత్, ద్వే దేవా న భాజయ దితి హుతం చ ప్రహుతం  
చ తస్మా ద్దేవేభ్యో జుహ్వతి ప్రచ జుహ్వ త్యథో ఆహు ర్దర్శపాక్షమాసా  
వితి తస్మా స్నేష్టియా జక స్సస్య త్పశుభ్య ఏకం ప్రాయచ్చ దితి తత్ప  
యః, పయో హ్యేవాగ్రే మనుష్యాశ్చ పశవ శ్చోపజీవన్తి తస్మాత్కు  
మారం జాతం ఘృతం వై వాగ్రే ప్రతి లేహయన్తి ప్రసం హనుధాప  
య న్త్యథ వత్సం జాత మాహు రత్యుణాద ఇతి తస్మి న్సర్వం ప్రతి  
ష్ఠితమ్, యచ్చ ప్రాణితి యచ్చ నేతి పయసి హీరగ్ సర్వం ప్రతిష్ఠితం  
యచ్చ ప్రాణితి యచ్చన, త ద్య దిద మాహుః సువత్సరం పయసా  
జుహ్వ దప పునర్నృత్యుంజయ తీతి స తథా విద్యా ద్య దహశేవ  
జుహోతి త దహః పునర్నృత్యు మపజయ త్యేవం విద్వాన్ సర్వగ్హి  
దేవేభ్యోన్నాదం ప్రయచ్ఛతి కస్తా త్తాని సక్షీయస్తేద్య మానాని  
సర్వదేతి పురుషో వా అక్షితిః స హీర మన్నం పురః పున ర్జనయతే,  
యోవై తా మక్షితిం వేదేతి పురుషో వా అక్షితిః సహీర మన్నం  
ధియా ధియా జనయతే కర్తృభి ర్యద్యేత త్త కుర్యా త్తీయేత హా సోఽ  
న్నమ త్తి ప్రతీకేనేతి ముఖం ప్రతీకం ముఖే నే త్యేత త్స దేవానపి  
గచ్ఛతి స ణ్డార్జ ముపజీవతీతి ప్రశగ్నా. ౨. త్రీ ణ్యత్త నే కగుతేతి

మనో వాచం ప్రాణం తా న్యాత్మనే కరుతా న్యత్ర మనా అభూవం  
 నాదర్శ మన్యత్ర మనా అభూవం నాశ్రౌష మితి మనసా హ్యేవ పశ్య  
 తి మనసా శృణోతి, కామ స్సంకల్పో విచికిత్సా శ్రద్ధాశ్రద్ధా ధృతి  
 రధృతి ర్హి ర్ధీ ర్ధీ ర్జ్యేత త్సర్వం మన ఏవ తస్మా దపి పృథక్త ఉపస్పృ  
 ష్టో మనసా విజానాతి యః కశ్చ శబ్దో వా గేఽసా, ఏషా హ్యస్తమా  
 య <sup>1</sup>త్రేషాహి స ప్రాణోఽచానో వ్యాన ఉదాన స్సమానోఽన ఇ  
 త్యేతత్సర్వం ప్రాణ ఏవైత న్నయో వా అయ మాత్మా వాన్మయో  
 మనోమయః ప్రాణమయః. ౩. త్రయో లోకా ఏతఏవ వా గేవా  
 యం లోకో మనోఽన్తరిక్ష లోకః ప్రాణోఽసౌ లోకః. ౪. త్రయో  
 వేదా ఏతఏవ వాగే వర్గ్యేదో మనో యజుర్వేదః ప్రాణ స్సామవేదః.  
 ౫. దేవాః పితరో మనుష్యా ఏత ఏవ వాగేవ దేవా మనః పితరః  
 ప్రాణో మనుష్యాః. ౬. పితా మాతా ప్రజైత ఏవ మన ఏవ పితా వా  
 జ్ఞాతా ప్రాణః ప్రజా. ౭ విజ్ఞాతం విజ్ఞాన్య మవిజ్ఞాత మేక ఏవ యత్కించ  
 విజ్ఞాతం వాచ స్తద్రూపం వాగ్ని విజ్ఞాతా వా గేనం త ద్భూత్వా  
 ఽవతి. ౮. యత్కించ విజ్ఞాన్యం మనస స్తద్రూపం మనో హి విజ్ఞా  
 న్యం మన ఏనం తద్భూత్వాఽవతి. ౯. యత్కించావిజ్ఞాతం ప్రాణన్య  
 తద్రూపం ప్రాణో హ్యవిజ్ఞాతః ప్రాణఏనం తద్భూత్వాఽవతి. ౧౦. తస్యైవ  
 వాచః పృథివీ శరీరం జ్యోతీరూప మయమగ్ని స్తద్యావ త్యేవ వాక్తా  
 వతీ పృథివీ తావా నయ మగ్నిః. ౧౧. అతైతస్య మనసో ద్యా శరీరం  
 జ్యోతీరూప మసావాదిత్య స్త ద్యావదేవ మన స్తావతీ ద్యా స్తావా  
 నసావాదిత్య స్తామిథునగ్ సమైతాం తతః ప్రాణోఽజాయత స ఇంద్రః  
 స యేషోఽసపత్యో ద్వితీయో వై సపత్యో నాస్య సపత్యో ఇవతి  
 యఏవం వేద. ౧౨. అతైతస్య ప్రాణ స్వాప శరీరం జ్యోతీ రూప  
 మాసౌ చంద్రిస్త ద్యావానేవ ప్రాణ స్తావత్య ఆపస్తావా నసౌ చంద్రిస్త  
 ఏతే సర్వఏవ సమా స్సర్వేఽనంతాః స యో హైతా నన్తవత ఉపాస్తే

ఽస్తవస్తగ్ స లోకం జయ త్యథ యోహైతాననంతానువాస్తేఽనస్తగ్  
సలోకం జయతి. ౧౩. స ఏష సూతస్యః ప్రజాపతిః షోడశకల  
స్తస్య రాత్రయ ఏవ పశ్చిదశకలా ధృవైవాస్య షోడశీ కలాసరాత్రిభి  
శే<sup>1</sup>వావపూర్యతేఽపచక్షీయతే సోఽపచక్షీయతేసోఽమావాస్యాగ్  
రాత్రి మేతయా షోడశ్యా కలయా సర్వమిదం ప్రాణభృతమప్రవిశ్య  
తతః ప్రాతః జాయతే తస్మా దేతాగ్ రాత్రిం ప్రాణభృతః ప్రాణం నవిచ్ఛి  
ద్యా దపి కృకలాస వైస్య తస్మా ఏవ దేవతాయా అపచిత్యై. ౧౪.  
యో వై స సంవత్సరః ప్రజాపతిః షోడశకలోఽయ మేవ స యోఽయ  
మేనం విత్పురుష స్తస్య విత్తమేవ పశ్చిదశకలా ఆత్మైవాస్య షోడశీ  
కలా స విత్తేనైవాచ పూర్య తేఽపచక్షీయతే త దేత స్సభ్యం యద  
య మాత్మా ప్రధి ధ్వితం తస్మా ద్యద్యపి సర్వజ్ఞానిం జీయత ఆత్మనా  
చే జ్ఞేవతి ప్రధి నాగాది త్యేవాహుః. ౧౫ అథ త్రయో వావ లోకా  
మనుష్యలోకః పితృలోకో దేవలోక ఇతి సోఽయం మనుష్యలోకః  
పుత్రేణైవ జయ్యో నాస్యేన కర్షణా కర్షణా పితృలోకో విద్యయా  
దేవలోకో దేవలోకో వై లోకానాగ్ శ్రేష్ఠ స్తస్మా ద్విద్యాం ప్రశగ్  
సన్తి. ౧౬ అథాతః సమ్ప్రీతి ర్యదా ప్రేప్య స్తస్యతేఽథ పుత్రమా  
హ త్వం బ్రహ్మత్వంయజ్ఞ స్త్వం లోక ఇతి సపుత్రః ప్రత్యాహాహం  
బ్రహ్మహంయజ్ఞోఽహం లోకఇతి యదై వ్వికించానూక్తం తస్యసర్వస్య  
బ్రహ్మ త్యేకతా,యే వై కేచ యజ్ఞాస్తేషాగ్ సర్వేషాం యజ్ఞ ఇత్యే  
కతా,యే వై కేచలోకా స్తేషాగ్ సర్వేషాం లోక ఇత్యేక తైతావ ద్వా  
ఇదగ్ సర్వ మేతన్తా సర్వగ్ సన్నయమిహోఽభునజ దితి తస్మాత్  
పుత్ర మనుశిష్టం లోక్య మాహు స్తస్మా దేవ మనుశాసతి సయదేవం  
వి దస్తా ల్లోకా త్వై త్య ఛైభి రేవ ప్రాణై స్సూరౌ పుత్ర మావిశ  
తి, స యద్యనేన కించి దక్ష్యయా కృతం భవతి తస్మాదేనగ్ సర్వస్తా  
త్పుత్రోమనుశిష్ట తస్మాత్పుత్రోనామ స పుత్రేణైవాఽస్మిన్లోకే ప్రతిష్ఠ

త్యజై న మేతేదైవాః ప్రాణా ఆమృతా ఆవిశంతి. ౧౭. పృథివ్యై  
 చై న మగ్నేశ్వ దైవీవా గావిశతి సావై దైవీ వా గ్యయా య ద్య  
 దేవ వదతి తత్త ద్భవతి. ౧౮. దివ శ్చైవ మాదిత్యాచ్చ దైవః మన  
 ఆవిశతి తద్వై దైవం మనో యోనద్యైవ భవ త్యథో న శోచతి.  
 ౧౯. అద్య శ్చైవం చప్రేమన శ్చ దైవః ప్రాణ ఆవిశతి న వైదైవః ప్రాణో  
 యస్స ఇచ్చురగ్ శ్చాస ఇచ్చురగ్ శ్చ న వ్యథతే ౭థో న రివ్యతి న ఏవంవి  
 త్సర్వేషాంభూతానా మాత్మా భవతి యదైషా దేవ తైవగ్ సయథై తాం  
 దేవతాగ్ సర్వాణి భూతా న్యవచ్ఛేదగ్ హైవంవిదగ్ సర్వాణి భూతా  
 న్యవన్తి, యదు కించేమాః ప్రజాః శోచన్త్యైమై వాసాం తద్భవతి పుణ్యమే  
 వాముం గచ్ఛతి న హవై దేవా న్నామ గచ్ఛతి. ౨౦. అథాతో వ్రత  
 మీమాగ్ సా ప్రజాపతి ర్హకర్తాణి స పృతేతాని సృష్టా న్యనోస్యే  
 నాస్పర్ధస్తవదిష్యా మ్యేవాహ మితి శాన్తాగ్ధే<sup>1</sup> ఈక్షా మ్యహమితి చక్షుః  
 శ్రోష్యా మ్యహ మితి శ్రోత్ర మేవ మన్యానికర్తాణి యథా కర్త తాని  
 మృత్యుః శ్రమోభూ త్యోపయేమే తా న్యాప్నోత్తా న్యాన్తి మృత్యు  
 రవార్ధు త్తస్మా చ్ఛామ్య త్యేవ వాక్ శ్రామ్యతి చక్షుః శ్రామ్యతి  
 శ్రోత్ర మథేమ మేవ నాప్నో ద్యోయం మధ్యమః ప్రాణస్తానిజ్ఞాతుం  
 దధిరే ఆయం వైనః శ్రేష్ఠోయ స్సంచరగ్ శ్చాసంచరగ్ శ్చ<sup>2</sup> నవ్యథతే  
 న రివ్యతి హస్తాస్యైవ సర్వరూప మసామేతి తపితస్యైవ సర్వే రూప  
 మభవగ్ స్తస్మా దేత ఏతే నాఖ్యాయన్తే ప్రాణా ఇతి తేన హవావ  
 తత్కుల మాచక్షతే యస్మి న్కులే భవతి యఏవ వేద యఉహైవం  
 విదా స్పర్ధతే ౭న శుప్యో హైవాన్తతోమియత ఇత్యధ్యాత్తమ్. ౨౧.  
 అథాధిదైవతం జ్వలిష్యామ్యే వాహ మిత్యగ్ని ర్దిధే తపస్వి మ్యహ  
 మి త్యాదిత్యో భాస్యా మ్యహ మితి చప్రేమా ఏవమన్యా  
 దేవతా యథా దేవతగ్ స య దైషాం ప్రాణానాం మధ్యమః  
 ప్రాణ ఏవమేతాసాం దేవతానాం వాయుః ఘోచ నిహస్యా

1 ద్రక్ష్యా. 2 నవ్యథతే ౭థోన. 3 త్యమశుప్యహై.

దేవతా స వాయుః సైషా స స్తమితా దేవతా యద్వాయుః. ౨౨.  
అథైష శ్లోకోఽశ్వతి యతశ్చోదేతి సూర్యోస్తు యత్రచ గచ్ఛతీతి,  
ప్రాణా ద్వా ఏష ఉదేతి ప్రాణేఽస్తమేతి తం దేవా శ్చక్రిరే ధర్మగ్  
సపవాద్య స ఉశ్వ ఇతి యద్వా ఏతేఽమూహ్యస్త్రియ స్తత దేవా  
వ్యద్య కుర్వన్తి, తస్మా దేక మేవ వ్రతం చరేత్సాన్విణ్యో యైవా పా  
న్యో చ్చ నన్తాపాచ్ఛా మృత్యు రాఘ్నవ దితి<sup>1</sup>యద్యుచరే త్సమాపిప  
యిషే. తేనో ఏతస్యై దేవతాయై సాయుజ్యగ్సలోకతాం జయతి.

వప్తం బ్రాహ్మణమ్.

త్రయం వా ఇదం నామరూపం కర్మ తేషాం నామ్నాం వా  
గిత్యేత దేవా ముక్తమతో హి సర్వాణి నామా న్యుత్తిష్ఠన్తి, ఏత దే  
షాగ్సా మైతద్ధి సర్వై రామభి స్సమ మేత దేషాం బ్రహ్మైతద్ధి  
సర్వాణినామాని విభ ర్తి. ౧. అథరూపాణాగచక్షు రిత్యేత దేవాముక్త  
మతోహిసర్వాణి రూపాన్యుత్తిష్ఠన్త్యేతదేషాగ్ సా మైతద్ధిసర్వైరూపై  
స్సమమేతదే షాం బ్రహ్మైతద్ధి సర్వాణి రూపాణి విభ ర్తి. ౨. అథ కర్మ  
ణామాత్మే త్యేతదేవాముక్త మతోహి సర్వాణి కర్మా న్యుత్తిష్ఠ న్త్యేత  
దేషాగ్ సా మైతద్ధి సర్వైః కర్తృభిః సమ మేతదేషాం బ్రహ్మైతద్ధిసర్వా  
ణికర్తాణి విభ ర్తి తదేతత్త్రయం సదేక మయమాత్మాత్మో ఏక స్స న్నే  
తత్త్రయం తదేత దమృతగ్సత్యేనచ్చన్మన్త్రాణో వాలమృతం నామ  
రూపే సత్యం తాభ్యా మయం ప్రాణ శ్చన్మః.

ఇతి బృహదారణ్య కే - శృతీయోఽధ్యాయ స్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

చతుర్థాధ్యాయే - ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. దృష్టబాలాకిర్హానూచానో గార్గ్య ఆస సహేవావా  
చాజాతశత్రుం కాశ్యం బ్రహ్మ తే బ్రువాణీతిస హేవావాచాజాతాశత్రుః



సహస్రమేతస్యాం వాచి దద్దో జనకోజనక ఇతి వై జనా థావ స్తీతి. ౧. సహోవాచగార్గ్యోయవవాసావాదిత్యేపురుషవతమే వాహంబ్రహ్మహాస ఇతి సహోవా చాజాతశత్రుర్వా మై తస్తిక్ సంవదిష్టా అతిష్ఠాః సర్వేషాం భూతానాం మూర్ధారాజేతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ ముపాస్తే<sup>౨</sup>తిష్ఠాః సర్వేషాం భూతానాం మూర్ధారాజా భ వతి. ౨. స హోవాచ గార్గ్యో యవ వాసా చద్దో పురుష ఏత మే వాహంబ్రహ్మహాస ఇతి సహోవా చాజాతశత్రుర్వా మైతస్తిక్ సం వదిష్టాబ్రహ్మ న్వాణ్డరవాసాః సోమో రాజేతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి సయ ఏత మేవముపాస్తే<sup>౩</sup>హరహర్వాసుతః ప్రసుతో భవతి నా స్యా న్నం క్షీయతే. ౩. సహోవాచ గార్గ్యో యవ వాసా విద్యుతి పురుష ఏత మేవాహం బ్రహ్మహాస ఇతి సహోవా చాజాతశత్రుర్వామైత స్తిక్ సంవదిష్టా స్తేజస్వీతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ ముపాస్తే<sup>౪</sup> తేజస్వీ హ భవతి తేజస్వినీ హస్య ప్రజా భవతి. ౪. స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయ మాకాశే పురుష ఏత మేవాహం బ్రహ్మహాస ఇతి సహోవా చాజాతశత్రుర్వా మైతస్తిక్ సంవది ష్ఠాః పూర్ణ మప్రవర్తీతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ ముపాస్తే<sup>౫</sup> పూర్వతే<sup>౧</sup>హ ప్రజాయా పశుభి ర్నా స్యాస్తా ల్లోకాశ్చ జో ద్వర్వతే. ౫. సహోవాచ గార్గ్యో య ఏ వాయం వాయూ పురుష ఏతమే వాహంబ్రహ్మోపాస ఇతి సహోవా చాజాతశత్రుర్వామైతస్తిక్ సంవదిష్టా ఇన్ద్రో వైకుణ్ఠో<sup>౭</sup>పరాజితాసే నేతి వా అహ మేత ముపా స ఇతి సయ ఏత మేవ ముపాస్తే<sup>౮</sup> జిష్ణుర్వాపరాజిష్ణుర్భవ త్యన్యత స్త్యజా యీ. ౬. సహోవాచ గార్గ్యో యవ వాయ మగ్నో పురుష ఏతమేవా హంబ్రహ్మోపాస ఇతి సహోవాచాజాతశత్రుర్వా మైతస్తిక్ సంవదిష్టా విషాసహి రితి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ ముపా స్తే<sup>౯</sup>విషాసహి ర్వా భవతి విషాసహి ర్వాస్య ప్రజా భవతి. ౭ సహో

వాచ గార్గ్యో య ఏవాయ మపు పురుష ఏత మేవాహం బ్రహ్మ  
 పాస ఇతి స హేవావా చాజాత శత్రు ర్నా మైతస్త్విక్ సువదిష్టాః ప్రతి  
 రూప ఇతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ ముపాస్తే  
 ప్రతిరూపగ్ హైవైన ముపగచ్ఛతి నాప్రతిరూప మథో ప్రతిరూపోఽ  
 స్తాజ్ఞాయతే. ౮. స హేవావాచ గార్గ్యో య ఏవాయ మాదర్శే పురు  
 ష ఏత మేవాహం బ్రహ్మ పాస ఇతి స హేవావా చాజాత శత్రు ర్నా  
 మైతస్త్విక్ సంవదిష్టా రోచిష్టు రితి వా అహ మేతముపాస ఇతి స య  
 ఏత మేవ ముపాస్తే రోచిష్టు ర్నా భవతి రోచిష్టు ర్నాస్య ప్రజాభవత్యథో  
 యై సన్నిగచ్ఛతి సర్వాగ్ స్తా నతి రోచతే. ౯. స హేవావాచ గార్గ్యో  
 య ఏవాయం యంతం పశ్చా చ్చభ్యోఽనూదే త్యేత మేవాహం బ్ర  
 హ్మ పాస ఇతి స హేవా వా చాజాత శత్రు ర్నా మైతస్త్విక్ సువదిష్టా  
 అనుతివా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ ముపాస్తే సర్వగ్  
 హైవాస్తిల్లోక ఆయు రేతి నై నం పురా కాలా త్ప్రాణో జహతి. ౧౦.  
 సహోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయం దిక్షు పురుష ఏత మే వాహం  
 బ్రహ్మ పాస ఇతి స హోవాచాజాత శత్రు ర్నా మైతస్త్విక్ సువదిష్టా  
 ద్వితీయోఽనపగ ఇతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ  
 ముపాస్తే ద్వితీయవాక్ హ భవతి నాస్తా ద్దణ శ్చిద్యతే ౧౧. స హేవా  
 వాచ గార్గ్యో య ఏవాయం ఛాయామయః పురుష ఏత మేవాహం  
 బ్రహ్మ పాస ఇతి స హేవావా చాజాత శత్రు ర్నా మైతస్త్విక్ సంవదిష్టా మృ  
 త్యురితివా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ ముపాస్తే సర్వగ్  
 హైవాస్తిల్లోక ఆయు రేతి నై నం పురా కాలా స్తృత్యు రాగచ్ఛతి. ౧౨  
 స హేవావాచ గార్గ్యో య ఏవాయ మాత్మ ని పురుష ఏత మే  
 వాహం బ్రహ్మ పాస ఇతి స హేవావా చాజాత శత్రు ర్నా మైతస్త్విక్  
 సువదిష్టా ఆత్మనీతివా అహ మేత ముపాస ఇతి స య ఏత మేవ ముపాస్తే  
 ఆత్మనీహ భవ త్యాత్మ న్నిగీహస్య ప్రజా భవతి సహ తూష్ణీ మాసగా  
 ర్గ్యః. ౧౩. స హేవావా చాజాత శత్రు రేతావ న్నూ ఇ త్యేతావ ధీతి

నైతావతావిదితం భవతీతి సహోవాచ గార్గ్య ఉపత్వాయాసీతి. ౧౮. సహోవాచాజాత శత్రు ప్రతిలోమం <sup>1</sup>వై త ద్య ద్భిష్టాణః క్షత్రియ ముపేయా ద్భిష్టామే వక్ష్యతీతి వ్యేవ త్వాజ్ఞాపయిష్యా మీతి తం పాణా వాదా యో త్తస్థా తోహ పురుషగ్ సుప్త మాజగ్నతు స్త మేతై ర్నామభి రామప్రియాం చక్రే బృహ న్వాణ్డైరవాసః సోమరాజ స్మితి సనోత్తస్థా తం పాణినా పేషం బోధయాం చకార హోతృస్థా. ౧౯. స హోవాచాజాతశత్రు ర్యత్రైవ ఏతత్సుప్తోభూద్యవష విజ్ఞానమయః పురుషః కై వష తదాభూ త్కుత ఏత దాగా దితి తదు హ న మేనే గార్గ్యః. ౨౦. స హోవా చాజాతశత్రు ర్యత్రైవఏత త్సుప్తోభూ ద్యవష విజ్ఞానమయః పురుష స్తదైషాం ప్రాణానాం విజ్ఞానేన విజ్ఞాన మాదాయ యవషోఽస్తర్హృదయ ఆకాశ స్తస్మిన్ఛేతే తాని యదా గృహ్లాత్యథ హేత త్పురుషః స్వపితి నామ తద్గృహీత ఏవ ప్రాణా భవ తి గృహీతా వాక్ గృహీతం చక్షు ర్గృహీతగ్ శ్రోత్ర గృహీతం మనః. ౨౧. స యత్రైత త్వస్మా యాచరతి తే హస్య లోకాస్తమ తేవ మ హారాజో భవ త్యులేవ మహాబ్రాహ్మణ ఉతే వోచ్ఛానచం నిగచ్ఛతి స యథా మహారాజో జానపదా గృహీత్వా స్వేజనపదే యథాకామం పరి <sup>2</sup>వ ర్తత ఏవమే వైష ఏతత్ప్రాణా గృహీత్వా స్వే శరీరే యథాకామం పరివ ర్తతే. ౨౨. అథ యదా సుషుప్తో భవతి యదా నక స్య చ నవేదహితా నామ నాద్యో ద్వాసప్తతిసహస్రాణి హృదయా త్పు రీతతమభిప్రతిష్ఠన్తే తాభిః ప్రత్యవసృప్య పురీతతిశేతే స యథా కుమారో వా మహారాజో వా మహాబ్రాహ్మణో వాతిష్ఠీ మానస్తస్యగత్వా శయీ తైవమే వైష ఏత చ్ఛేతే. ౨౩. స యథోర్ణనాభి స్తస్తనోచ్చరే ద్యథాగ్నేః క్షుద్రా విస్ఫులిక్తా శ్మయచురన్త్యేవ మే వాస్తా దాత్మనః సర్వే ప్రాణా సర్వే లోకా సర్వే దేవా స్సర్వాణి భూతాని పుష్పరన్తి

త సోపనిష త్సత్యస్య సత్యమితి ప్రాణా వై సత్యం తేషామేష సత్యమ్.  
ద్వితీయం బ్రహ్మణమ్.

యోహ వై శిశుగ్ సాధానగ్ సప్రత్యాధానగ్ సస్థూణగ్ స  
గామం వేద సప్త హద్విషతో భాతృవ్యా నవరుణద్ధి, అయం వావ శి  
శుర్యోయం మధ్యమః ప్రాణ స్తస్యేద మేవాధాన మిదం ప్రత్యాధా  
నం ప్రాణః స్థూణాన్నం దామ. ౧. త మేతాః సప్తా ఊతయ ఉపత్తిష్  
స్తే తద్యా ఇమా అక్ష స్లోహిన్యో రాజయ స్తాభిరేగ్ రుద్రోఽన్వా  
యత్రోఽథ యా అక్ష న్నావ స్తాభిః పర్జన్యో యా<sup>1</sup> కశీనికా తయాది  
త్యో య త్కృష్ణం తేనాగ్ని ర్యద్భుక్తం తే నేన్దో<sup>2</sup> ధర యైసం వర్త  
న్యా పృథి వ్యన్వాయత్తా చ్యా రుత్తర యా న్యాస్యాన్నం ఊయతే య  
ఏవం వేద. ౨. త దేష శ్లోకోభవతి, అర్వాగ్నిల శ్చమస ఊర్ధ్వబు  
ద్భ స్తస్మి న్యశో నిహితం విశ్వరూపమ్, తస్యాసత ఋషయః సప్తతీరే  
హగప్తమీ బ్రహ్మణా సంవిదానేతి అర్వాగ్నిల శ్చమస ఊర్ధ్వబుద్భ  
ఇతీ దం తచ్చిర ఏష హ్య ర్వాగ్నిల శ్చమస ఊర్ధ్వబుద్భ స్తస్మి  
న్యశో నిహితం విశ్వరూప మితి ప్రాణావై<sup>3</sup> యశో నిహితం  
విశ్వరూపం ప్రాణా నేత దాహ తస్యా సతఋషయః సప్తతీర ఇతి  
ప్రాణా వా ఋషయః ప్రాణానేత దాహ వా గప్తమీ బ్రహ్మణా  
సంవిదానేతి వా గ్ధుప్తమీ బ్రహ్మణా సంవిదత్తే. ౩. ఇమా వేవ గౌ  
తమభరద్వాజా వయమేవ గౌతమోఽయం భరద్వాజ ఇమా వేవ  
విశ్వమిత్రజనుదగ్ని అయమేవ విశ్వమిత్రోఽయం జనుదగ్ని రిమా  
వేవ వసిష్ఠకశ్యపా వయమేవ వసిష్ఠోఽయం కశ్యపో వాగే వాత్రి ర్వా  
చావ్యాన్న మద్య తేఽత్తి ర్హవై నా మైత ద్య దత్రిరితి సర్వ స్యాత్తా  
భవతి సర్వ మ స్యాన్నం భవతి యఏవం వేద.

తృతీయం బ్రహ్మణమ్.

ద్వే వావ బ్రహ్మణో రూపే మూర్తం చై వామూర్తం చ

మర్త్యం చామృతంచ స్థితంచ యచ్చ సచ్చ త్యచ్చ. ౧. త దేత స్మార్తం యదస్య ద్వాయో శ్చాస్తరిక్షం చైతన్యద్యమేత థ్నిత మేత త్న త్తస్యై తస్య మూర్త స్యైతస్య మర్త్య స్యైతస్య స్థిత స్యైతస్య స త ఏష రసోయ ఏష తపతి సతో హ్యేష రసః. ౨. అథామూర్తం వాయు శ్చాస్తరిక్షం చైత దమృత మేత ద్యదేతత్త్యై త్తస్యైత స్సా మూర్త స్యైతస్య మృత స్యైతస్య యత ఏతస్య త్యస్యైష రసోయ ఏష ఏత స్తి న్నణ్ణలే పురుష స్త్యస్య హ్యేష రస ఇత్యధి దైవతమ్. ౩. అథాధ్యాత్మ మిద మేవ మూర్తం య దన్యత్ప్రాణచ్చ యశ్చాయ మస్తరాత్మన్నా కాశ ఏత న్మర్త్య మేత థ్నిత మేత త్న త్తస్యైతస్య మూర్త స్యైతస్య మర్త్య స్యైతస్య తస్య స్థిత స్యైతస్య సతఏష రసో యచ్చ త్సుః సతో హ్యేష రసః. ౪. అథామూర్తం ప్రాణశ్చయశ్చాయ మస్త రాత్మ న్నా కాశ ఏత దమృతమేతద్య దేదత్త్యై త్తస్యై తస్య మూర్త స్యైతస్య మృత స్యైతస్య యత ఏతస్య త్యస్యైష రసో యోఽయం దక్షిణేక్షా పురుష స్త్యస్య హ్యేష రసః. ౫. తస్య హైతస్య పురు షస్య రూపం యథామాహారజనంవాసో యథాపాణ్డ్యావికం యథేంద్రి గోషో యథాఽగ్ని గ్నిచ్ఛిర్విధాపుణ్డరీకమ్, యథా స కృద్విద్యుత్తిగ్న కృద్విద్యుత్తేవహవా అస్య శ్రీర్భవతి యఏవం వేదాథాత ఆదేశో నేతి నేతి, సహ్యేతస్మా దితి నే త్యన్య త్పర మస్త్యథనామధేయగ్ సత్యస్యసత్య మితి ప్రాణావై నత్యం తేషా మేష సత్యమ్. ౬.

చతురం బ్రాహ్మణమ్.

మైత్రేయీతి హేలవా చ యాజ్ఞవల్క్య ఉద్వాస్యన్వాఽఽరేహ మస్తాత్ స్థానా దస్తిహస్త తేఽనయా కాత్యాయన్యాఽస్తాకరవాణీతి. ౧. సాహోవాచ మైత్రేయీ, యన్నమగ్నియంభగోః సర్వాపృథివీ విత్తేన పూర్ణా స్యాత్కథం తేనామృతా స్యా మితి నేతి హేలవాచ యాజ్ఞవల్క్య యథై వోపకరణవతాం జీవితం తక్తైవ తేజీవితగ్ స్యా దమృ

తత్వస్య తు నాశాస్తి విత్తే నేతి. ౨. సా హేలావాచ మైత్రేయాయే  
 నాహం నామృతాస్యాం కి మహం తేన కుర్యాం యదేవ భగవాన్  
 వేద తదేవ మేబ్రూహీతి. ౩. స హేలావాచ యాజ్ఞవల్క్యః ప్రియాబ  
 తారేనః సతీ ప్రియం భాష స ఏ హ్యస్సస్వ వ్యాఖ్యాస్యామి తే వ్యా  
 చక్షాణస్యతు మే నిదిధ్యాస స్వేతి. ౪. స హేలావాచ నవా అరేవ  
 త్యుః కామాయ పతిః ప్రియో భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ పతిః  
 ప్రియోభవతి, నవా అరేజాయామైకామాయ జాయాప్రియా భవ  
 త్యాత్మనస్తు కామాయ జాయా ప్రియా భవతి, నవా అరేపుత్రా  
 ణం కామాయపుత్రాః ప్రియా భవన్త్యాత్మనస్తు కామాయపుత్రాః  
 ప్రియా భవన్తి, న వా అరేవి త్తస్యకామాయ విత్తం ప్రియం  
 భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ విత్తం ప్రియం భవతి, నవా అరే  
 బ్రహ్మణః కామాయ బ్రహ్మ ప్రియం భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ  
 బ్రహ్మ ప్రియం భవతి, న వా అరేక్షత్రస్య కామాయ క్షత్రం  
 ప్రియం భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ క్షత్రం ప్రియం భవతి, న  
 వా అరేలోకానాం కామాయ లోకాః ప్రియా భవన్త్యాత్మనస్తు కా  
 మాయ లోకా ప్రియా భవన్తి, న వా అరే దేవానాం కామాయ  
 దేవాః ప్రియా భవన్త్యాత్మనస్తు కామాయ దేవాః ప్రియా భవన్తి,  
 న వా అరేభూతానాం కామాయ భూతాని ప్రియాణి భవన్త్యాత్మన  
 స్తు కామాయభూతానిప్రియాణి భవన్తి, నవా అరేసర్వస్య కామాయ  
 సర్వం ప్రియం భవ త్యాత్మనస్తు కామాయ సర్వం ప్రియం భవ త్యా  
 త్తా వా అరే ద్రష్టవ్యః శ్రోతవ్యో మస్తవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యో మైత్రే  
 య్యాత్మనో వా అరేదర్శనేన శ్రవణేన మత్యా విజ్ఞానే నేదగ్గసర్వం  
 విదితమ్. ౫. బ్రహ్మతం పరాదాద్యోఽన్య త్రాత్మనో బ్రహ్మ వేదక్ష  
 త్రం తం పరా దాద్యోఽన్య త్రాత్మన హ క్షత్రం వేద లోకాస్తం పరా  
 దుర్యోఽన్యత్రాత్మనోలోకా స్వేద దేవా స్తం పరాదు ర్యోఽన్యత్రా  
 త్మనో దేవా స్వేదభూతాని తంపరాదు ర్యోఽన్యత్రాత్మనో భూతాని

వేద సర్వస్తం పరా దాద్యోఽన్యతాత్మన సర్వం వే దేదం బ్రహ్మే  
దం శ్రుత్ర మిమేలో కా ఇమే దేవా ఇమాని భూతా నీదగ్ సర్వం య  
దయ మాత్మా. ౬. స యథా దుస్తుభే ర్హస్యమానస్య న బాహ్యో ఇ  
బ్దాక శక్నుయా ద్ద్రహణాయ దుస్తుభేస్తు గ్రిహణేన దుస్తు భ్యాఘాత  
స్య వా శబ్దో గృహీతః. ౭. స యథా శబ్దస్య ధ్వాయమానస్య న బాహ్యో  
ఇబ్దాక శక్నుయా ద్ద్రహణాయ శబ్దస్య తు గ్రిహణేన శంఖద్ధస్యవా  
శబ్దో గృహీతః. ౮. స యథా వీణాయే వాద్యమానా యేన బాహ్యం  
ఛబ్దాక శక్నుయా ద్ద్రహణాయ వీణాయై తు గ్రిహణేన వీణావాదస్య  
వా శబ్దో గృహీతః. ౯. స యథా రైధాగ్నే రభ్యాపితా త్పృథ  
గ్భూమా వినిశ్చర స్తేవం వా అరేస్య మహతో భూతస్య విశ్వసిత  
మేత ద్యదృగ్వేదో యజుర్వేదః సామవే దోఽధర్వాణీరస ఇతిహసః  
పురాణం విద్యా ఉపనిషదశ్లోకాః సూత్రా ణ్యనువ్యాఖ్యానాని వ్యా  
ఖ్యానా న్యస్తైః వైతాని సర్వాణి నిశ్వసితాని. ౧౦. స యథా సర్వా  
సా మపాగ్ సముద్రో ఏకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ స్పర్శానాం త్వ గేకా  
యన మేవగ్ సర్వేషాగ్ రసానాం జిహ్వేకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్  
గంధానాగ్ నాసి కైకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ రూపాణాం చక్షు రేకా  
యన మేవగ్ సర్వేషాగ్ శబ్దానాగ్ శ్రోత్ర మేకాయన మేవగ్ సర్వే  
షాగ్ సజ్జల్పానాగ్ మన ఏకాయన మేవగ్ సర్వాసాగ్ విద్యానాగ్  
హృదయ మేకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ కర్మణాగ్ హస్తా వేకాయన మే  
వగ్ సర్వేషా మానదానా ముపస్థ ఏకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ విస  
ర్గాణాగ్ పాయు లేకాయన మేవగ్ సర్వేషా మధ్వనాగ్ పాదావేకాయ  
న మేవగ్ సర్వేషాగ్ వేదానాగ్ వాగేకాయనమ్. ౧౧. స యథా సైన్ధవఖ  
ల్యఉదకేప్రాస్త ఉదక మేవానువిలీయే తన హస్యో ద్ద్రహణాయేవస్యాత్  
యతో యత స్త్వాదదీతలవణ మేవైవం వా అర ఇదం మహద్భూత  
నమస్త మపారం విజ్ఞానఘన ఏవ, <sup>1</sup> ఏతేభ్యో భూతేభ్యః సముత్థాయ

తాన్వే వానువినశ్యతి న ప్రేత్య సంజ్ఞా స్తీత్యరే బ్రవీమీతి హేవాచ  
చ యాజ్ఞవల్క్యః. ౧౨. సా హేవాచ మైత్రేయ్యత్రైవ మా భగవా  
నమూముహ న్నప్రేత్య సంజ్ఞా స్తీతి సహేవాచ యాజ్ఞవల్క్యో నవా  
అరేఽహం మోహం బ్రవీ మ్యలం వా అర ఇదం విజ్ఞానాయ. ౧౩. యత్ర  
హి ద్వైత మివ భవతి త దితర ఇతరం పశ్యతి తదితర ఇతరం జిఘ్రితి  
తదితర ఇతరం శృణోతి తదితర ఇతరమభివదతి తదితర ఇతరం మను  
తే తదితర ఇతరం విజానాతి యత్ర వాఅస్యసర్వమాత్మై వాభూ త్త  
త్కేన కంజిఘ్రి త్త త్కేన కం పశ్యేత్త త్కేన కన్ శృణుయా త్త  
త్కేన క మభివదే త్త త్కేన కం మన్వీత తత్కేన కం విజానీయాత్,  
యేనేదగ్ సర్వం విజానాతి తం కేన విజానీయాత్ విజ్ఞాతార మకే  
కేన విజానీయా దితి. ౧౪.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

ఇయం పృథివీ సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్యై పృథివ్యై  
సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయ మస్యాం పృథివ్యాం తేజోమ  
యోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మధ్యాత్మగ్ శరీర స్తేజోమ  
యోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ సయోఽయ మా త్తేద మమృత  
మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧. ఇమా ఆప స్సర్వేషాం భూతానాం  
మధ్వాసా మపాగ్ సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయమాస్యపు  
తేజోమ యోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మధ్యాత్మగ్ రేతస  
స్తేజోమయోఽమృత మయః పురుషో ఽయ మేవ స యోఽయ మా  
త్తేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౨. అయ మగ్ని స్సర్వేషాం  
భూతానాం మధ్వ స్యాగ్నేః సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయ మ  
స్మి న్నగ్నో తేజో మయోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మధ్యా  
త్మం వాఙ్మయ స్తేజోమ యోఽమృతమయః పురుషో ఽయ మేవ స  
యోఽయమాత్తేదమమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వం. ౩. అహం వాయు



స్సర్వేషాంభూతానాం మధ్యస్య వాయోః సర్వాణి భూతాని మధు య  
 శ్చాయమస్మిన్నాయమా తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ  
 మధ్యాత్మంస్రాణ స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స  
 యోఽయమాత్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౪. ఆయ  
 మాదిత్యస్సర్వేషాం భూతానాం మధ్య స్యాదిత్యస్య సర్వాణి భూతాని  
 మధు య శ్చాయ మస్మిన్నాదిత్యే తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో  
 య శ్చాయ మధ్యాత్మం చాక్షుష స్తేజోమయోఽమృతమయః పురు  
 షోఽయ మేవ స యోఽయ మాత్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వ  
 మ్. ౫. ఇమా దిశ స్సర్వేషాం భూతానాం మధ్యాసాం దిశాగ్ సర్వాణి  
 భూతాని మధు య శ్చాయ మాను దిక్షు తేజోమయోఽమృతమయః  
 పురుషో య శ్చాయ మధ్యాత్మగ్ శ్రౌతః సాతిశ్రుత్ స్తేజోమయోఽ  
 మృతమయః పురుషోఽయ మేవ స యోఽయ మాత్మేద మమృత మిదం  
 బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౬. ఆయం చంద్ర స్సర్వేషాం భూతానాం  
 మధ్యస్య చంద్రస్య సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చాయ మస్మిగ్  
 శ్చంద్రే తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ మధ్యాత్మం  
 మానస స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స యోఽయ  
 మాత్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౭. ఇయం విద్యుత్సర్వ  
 షాం భూతానాం మధ్యస్యై<sup>1</sup>విద్యుతే సర్వాణి భూతాని మధు య శ్చ  
 య మస్యాం విద్యుతి తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో య శ్చాయ  
 మధ్యాత్మం తైజస స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స  
 యోఽయ మాత్మేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౮. ఆయగ్  
 స్తనయిత్నుః సర్వేషాం భూతానాం మధ్యస్య స్తనయితో<sup>2</sup>సర్వాణి  
 భూతాని మధు య శ్చాయ మస్మిగ్ స్తనయితో తేజోమయోఽమృత  
 మయః పురుషో య శ్చాయ మధ్యాత్మగ్ శాబ్ద స్సౌవర స్తేజోమయోఽ  
 మృతమయః పురుషో ఽయ మేవ స యోఽయ మాత్మేద మమృత

మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౯. అయ మాకాశ స్స ర్వేషాం భూతానాం  
 మధ్య స్యాకాశస్య సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయ మస్మి న్నాకాశే  
 తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ మధ్యాత్మగ్ హృద్యా  
 కాశ స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స యోఽయమా  
 త్తేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧౦. అయం ధర్మ స్స ర్వేషాం  
 భూతానాం మధ్యస్యధర్మస్య సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయ మస్మిన్  
 ధర్మే తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ మధ్యాత్మం ధర్మ  
 స్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స యోఽయమా త్తేద మ  
 మృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧౧. ఇదగ్ సత్యగ్ సర్వేషాం భూతానాం  
 మధ్యస్య సత్యస్య సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయ మస్మి న్నత్యే తేజో  
 మయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ మధ్యాత్మగ్ సత్య స్తేజోమ  
 యోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స యోఽయమా త్తేదమమృత  
 మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧౨. ఇదం మానుషగ్ సర్వేషాం భూతా  
 నాం మధ్యస్య మానుషస్య సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయ మస్మి  
 న్నానుషే తేజోమ యోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయ మధ్యాత్మం  
 మానుష స్తేజోమ యోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ స యోఽ  
 యమా త్తేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧౩. అయ మా  
 త్తా సర్వేషాం భూతానాం మధ్య స్యాత్మనః సర్వాణి భూతాని మధు  
 యశ్చాయ మస్మిన్నాత్మని తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో య  
 శ్చాయ మాత్తా తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయ మేవ  
 స యోఽయమా త్తేద మమృత మిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్. ౧౪.  
 స వా అయ మాత్తా సర్వేషాం భూతానా మధివతి స్స ర్వేషాం భూ  
 తానాగ్ రాజా త ద్యథా రథనాభా చ రథనేమాచారాః సర్వే సమప్తి  
 తా ఏవ మేవాస్మి న్నాత్మని సర్వే ప్రాణా స్స ర్వే లోకా స్స ర్వే దేవా  
 స్సర్వాణి భూతాని సర్వ ఏత ఆత్మన స్సమర్పితాః. ౧౫. ఇదం వై  
 త న్నధుదధ్యక్షాధర్వణోఽశ్వీభ్యామువాచ త దేత దృషిః పశ్యన్నవో

చత్, తద్వాచ<sup>1</sup>నరా సనయేదగ్ స ఉగ్ర మావిష్కృణోమి తస్యతు  
 ర్న పృష్టిమ్, దధ్యత్ హ య త్తద్ధావ౨ధ ర్వణో వా మశ్వస్య శీర్ణా  
 ప్రయదీ మువా చేతి. ౧౬. ఇదం వై తత్తద్ధు దధ్య జ్ఞాధర్వణో<sup>౩</sup>శ్వీ  
 భ్యా మువాచ త దేత దృషిః పశ్య స్సవోచత్ ఆధర్వణా యాశ్వినౌ  
 దధీ చే శ్వ్యగ్<sup>౪</sup>శిరః ప్రత్యైరయతమ్, స వాం మధు ప్రవోచ దృతా  
 య<sup>౫</sup> త్యాప్రమ్<sup>౬</sup>య ద్దనావపి కక్ష్యం వా షితి. ౧౭. ఇదం వై తత్తద్ధు  
 దధ్య జ్ఞాధర్వణో<sup>౭</sup>శ్వీభ్యా మువాచ త దేత దృషిః పశ్య స్సవోచత్  
 పురశ్చక్రే<sup>౮</sup>దిపదః పుర శ్చక్రే చతుష్పదః, పురః స షట్ ఖాత్వా పురః  
 పురుషఃపిశ దితి సవా అయం పురుషః సర్వాసు పూర్షు పురి శయో  
 వై నేనకించ నానాపుతం వై నేనకించ నాస. పృతమ్. ౧౮. ఇదం వై  
 తత్తద్ధు దధ్య జ్ఞాధర్వణో<sup>౯</sup>శ్వీభ్యా మువాచ తదేతదృషిః పశ్య స్సవో  
 చత్ రూపగ్ రూపం ప్రతిరూపో బభూవ త దస్య రూపం ప్రతిచక్ష  
 ణాయ, ఇన్ద్రో<sup>౧౦</sup> మాయాభిః పురురూప ఈయతే యుక్తా హ్యస్య హర  
 యః శతాద శేతి అయం వై హరయో<sup>౧౧</sup>యం వై దశచ సహస్రాణి  
 బహూని చా నస్తాని చ త దేత దృష్టాపూర్వ మనవర మనర్తర మ  
 బాహ్య మయ మాత్తా బ్రహ్మ సర్వానుభూ రిత్యనుశాసనమ్. ౧౯.

షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

అథ వగ్<sup>౧</sup>శః పాతిమాష్యో గౌపవనా గ్నౌపవనః పాతిమాష్యో  
 త్వేతిమాష్యోగౌపవనా గ్నౌపవనః కాశికా త్వేశికఃకాణ్డిన్యాత్కణ్డిన్యః  
 శాండిల్యా చ్ఛాండిల్యః కాశికాచ్చ గౌతమాచ్చ గౌతమః. ౧. ఆగ్ని వే  
 శ్య దాగ్నివేశ్యః శాండిల్యా చ్ఛానభిష్టుతా చ్ఛానభిష్టుత ఆనభిష్టు  
 తా దానభిష్టుత ఆనభిష్టుతా దానభిష్టుతో గౌతమా గ్నౌతమః  
 సైతితవ ప్రాచీన యోగ్యాభ్యాగ్ సైతితవప్రాచీన యోగ్యా పారాశర్యా  
 త్పారాశర్యో భారద్వాజా ద్భారద్వాజో భారద్వాజాచ్చ గౌత

మాచ్చ గాతమో భారద్వాజా ద్భారద్వాజః పారాశర్యా త్పారాశ  
ర్యో బైజవాపాయనా ద్బైజవాపాయనః కాశికాయనేః కాశికాయ  
నిః. ౨. ఘృతకాశికా ఘృతకాశికః పారాశర్యాయణా త్పారాశర్య  
యణః పారాశర్యా త్పారాశర్యో జాతూకర్ణ్యజ్ఞాతూకర్ణ్య ఆసురా  
యణా చ్చ యాస్మాచ్చ సురాయణ స్త్రైవణే స్త్రైవణీ రాపజన్ధనే  
రాపజన్ధని రాసుశే రాసురి ధ్భారద్వాజా ద్భారద్వాజ ఆత్రేయా దా  
త్రేయో<sup>1</sup> మాణ్డే ర్మాణ్డే ర్గాతమా గ్గాతమో గాతమా గ్గాతమో  
వాత్సన్య ద్వాత్సన్యః శాణ్డీల్య చ్చాణ్డీల్యః కైశోర్య త్కాప్య  
త్కైశోర్యః కాప్యః కుమారహరితా త్కుమారహరితో గాలవా  
ద్గాలవో విదర్భీకాణ్డీల్య ద్విదర్భీకాణ్డీల్యో వత్సనపాతో బాభ్రీ వా  
ద్వత్సనపాద్బాభ్రీపః పథ స్సాభరా త్సన్ధాస్సాభరో<sup>2</sup>యాస్యా దాజ్ఞీ  
రసాదయాస్య ఆజ్ఞీరిస ఆభూతే స్త్వాప్తౌ దాభూత స్త్వాప్తౌ విశ్వరూ  
పా త్త్వాప్తౌద్విశ్వరూప స్త్వాప్తౌ<sup>3</sup>ద్విభ్యా మశ్వినాదధీచ ఆధర్వణా  
ద్దధ్యజ్ఞాధర్వణో<sup>4</sup>ధర్వణో దైవా దధ గ్వాదైవో మృత్యోః ప్రాధ్వగ్  
సనాన్తృత్యుః ప్రాధ్వగ్సనః ప్రధ్వగ్సనాత్ప్రధ్వగ్సన ఏకఋషే రేక  
ఋషి ర్విప్రచిత్తే ర్విప్రచిత్తి ర్వ్యప్తేర్వ్యప్తి స్సనారోః సనారు స్సనా  
తనా త్సనాతన స్సనకా త్సనకః పరమేష్ఠినః పరమేష్ఠీ బ్రహ్మణో బ్రహ్మ  
స్వయమ్భు బ్రహ్మణే నమః. ౬.

ఇతి బృహదారణ్యకే - చతుర్థో<sup>5</sup>ధ్యాయ స్సమాప్తః.

హరిః ఓం తత్సత్.

పశ్చిమాధ్యాయే - ప్రథమం బ్రహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్. జనకో హ వైదేహో బహుదక్షిణేన యజ్ఞే నేజే  
తత్ర హ కరుపాఞ్చాలానాం బ్రాహ్మణా అభినమేతా బభూవు స్తస్యహజ

నకస్య వై దేహస్య విజ్ఞానా బభూవ 'కస్యి దేహం బ్రాహ్మణానా మనూ  
 చాన తమః' ఇతి సహ గవాగ్ సహస్ర మవరురోధ దశదశపాదా ఏకైక  
 స్యాః శృణ్వయో రాబధ్ధా బభూవుః. ౧. తా న్నోవాచ బ్రాహ్మణా భగవన్తో!  
 యోవో బ్రహ్మిష్ఠః స సతా గా ఉదదతా మితి తేహ బ్రాహ్మణా నదధృషు  
 రథ హ యాజ్ఞవల్క్యః స్వమేవ బ్రహ్మచారిణ మువా వై తా సోమో  
 దజ సామశ్ర వాఽఇతి తాపెహాదాచకార తేహ బ్రాహ్మణా శ్చుక్రధుః  
 రథం నో బ్రహ్మిష్ఠో బ్రవీతేత్సృథ హ జనకస్య వై దేహస్య పెహాతాశ్వ  
 లోబభూవ స హైసం పప్రచ్ఛ త్వంనుఖలు నోయాజ్ఞవల్క్య బ్రహ్మిష్ఠో  
 సీరిఇతి స పెహావాచ నమో వయం బ్రహ్మిష్ఠాయ కుర్వోగోకామూ ఏవ  
 వయగ్ స్త ఇతి తిగహ తతవప ప్రష్టు దధ్రే పెహాతాశ్వలః. ౩. యాజ్ఞ  
 వల్క్యేతి పెహావాచయ దిదగ్ సర్వమృత్యు నా హగ్ సర్వం మత్యునా  
 భిషన్నం కేన యజమానో మృత్యోరాప్తి మతి ముచ్యతఇతి పెహాత్ర ర్వి  
 జాగ్ని నా వాచా వాగై వై యజ్ఞస్య పెహాతా తద్యేయం వా కోసైయ  
 మగ్ని స్స పెహాతా స ముక్తి స్సాతిముక్తిః. ౪. యాజ్ఞవల్క్యేతి  
 పెహావాచ య దిదగ్ సర్వ మపెహారాత్రాభ్యామా హగ్ సర్వ మహో  
 రాత్రభ్యా మభిషన్నం కేన యజమానో పెహారాత్రయోరాప్తి మతిము  
 చ్యత ఇత్యధ్వర్యుణ ర్విజా చక్షుషాఽ ఽదిత్యేన చక్షుర్వై యజ్ఞ స్యా  
 ధ్వర్యు స్తద్య దిదం చక్షు స్సాసా వాదిత్యః సాఽధ్వర్యు స్సముక్తిస్సా  
 తిముక్తిః. ౫. యాజ్ఞవల్క్యేతి పెహావాచ య దిదగ్ సర్వ పూర్వ  
 పక్షాపరపక్షాభ్య మాహగ్ సర్వం పూర్వపక్షాపరపక్షాభ్యా మభిషన్నం  
 కేన యజమానః పూర్వపక్షాపరపక్షయో రాప్తి మతి ముచ్యత ఇత్యు  
 ద్ధాత్ర ర్విజా వాయునా ప్రాణేన ప్రాణో వై యజ్ఞస్కోద్ధాతాత ద్యోఽయం  
 ప్రాణ స్స వాయు స్స ఉద్ధాతా స ముక్తి స్సాతిముక్తిః. ౬. యా  
 జ్ఞవల్క్యేతి పెహావాచ య దిద మంత్రత్తు మనారమ్భణ మివ కేనా  
 క్రమేణ యజమానః స్వర్గం లోక మాక్రమత ఇతి బ్రహ్మణ ర్విజా  
 మనసా చక్షేణ మనో వై యజ్ఞస్య బ్రహ్మ త ద్య దిదం మన స్సాసా

చంద్రో స్స బ్రహ్మ స ముక్తి స్సాతి ముక్తి రిత్యతిమోక్షా అథ సమృదో.  
 ౮. యాజ్ఞవల్క్యేతి హేలూవాచ కతిభి రయ మద్యర్హిర్హోతాఽస్తి  
 స్యజ్ఞే కరిష్యతీతి తిస్రుభి రితి కతమా స్తాస్తి ప్ర ఇతి పురోనువాక్యాచ  
 యాజ్ఞాచ శస్యైవచ తృతీయా కిం తాభి ర్జయతీతి యత్కించేదంప్రాణ  
 భృ దితి. ౭. యాజ్ఞవల్క్యేతి హేలూవాచ క త్యయ మద్యాధ్వర్యు రస్తి  
 స్యజ్ఞ ఆహుతీ ర్హోవ్యతీతి తిస్ర ఇతి కతమా స్తా స్తిప్ర ఇతి యా హు  
 తా ఉజ్వలంతి యా హుతా అతినేదన్తే యా హుతా అధిశేరతే కిన్తా  
 భిర్జయతీతి యా హుతా ఉజ్వలంతి దేవలోక మేవ తాభి ర్జయతి  
 దీవ్యత ఇవ హి దేవలోకో యా హుతా అతి నేదంతే పితృలోకమే  
 వతాభి ర్జయ త్యతీవ హి పితృలోకో యా హుతా అధిశేరతే మను  
 వ్యలోక మేవ తాభి ర్జయ త్యథ ఇవ హి మనుష్యలోకః. ౮. యాజ్ఞవ  
 ల్క్యేతిహేలూవాచ కతిభి రయ మద్య బ్రహ్మ యజ్ఞం దక్షిణతో దేవ  
 తాభి ర్హోపాయతీ త్యేకయేతి కతమా సైకేతి మన ఏవే త్యసన్తం వైశు  
 నోఽనన్తా విశ్వే దేవా అన్తమేవ స తేవలోకం జయతి. ౯. యాజ్ఞవ  
 ల్క్యేతిహేలూవాచ క త్యయ మ ద్యోద్ధాతాఽ స్తిక్యజ్ఞే స్తోత్రియా  
 స్తోవ్య తీతి తిస్ర ఇతి కతమా స్తా స్తిప్రఇతి పురోనువాక్యాచ యా  
 జ్ఞా చ శస్యైవ చ తృతీయా కతమా స్తా యా అధ్యాత్మ మితి ప్రాణ  
 ఏవ పురోనువాక్యైపానో యాజ్ఞా వ్యాన శ్శస్యా కిం తాభి ర్జయతీ  
 తిపృథివీ లోక మేవ పురోనువాక్యయా జయ త్యస్తోక్షలోకంయూ  
 జ్యయా ద్యులోకగ్ శస్యయాతితో హ హేలూతాఽఽశ్వః ఉపర రామ.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం జారత్కారవ ఆర్తభాగః పక్షచ్చ యాజ్ఞవల్క్యే  
 తిహేలూవాచ కతి గ్రహః క త్యతిగ్రహ ఇతి, అష్టా గ్రహ అష్టావతి  
 గ్రహ ఇతి యవతేఽషౌగ్రహ అష్టా వతిగ్రహః కతిమే త ఇతి. ౧.  
 ప్రాణో వై గ్రహ స్సౌఽపానే నాతిగ్రాహేణ గృహీ తోఽపానేన హిగ  
 ధాన్ జన్తుతి. ౨. వావైస్ గ్రహః స నామ్నాతిగ్రాహేణ గృహీతో

వాచా హి నామా నృభివదతి. ౩. జిహ్వ వై గ్రహః స రసేనాతిగ్రాహేణ గృహీతో జిహ్వయా హి రసా నివజానాతి. ౪. చక్షు ర్వైగ్రహః సరూపేణాతి గ్రాహేణ గృహీత శ్చక్షుషా హి రూపాణి పశ్యతి. ౫. శ్రోత్రంవై గ్రహ స్సశబ్దే నాతిగ్రాహేణ గృహీతః శ్రోత్రేణ హి శబ్దాన్ శృణోతి. ౬. మనో వై గ్రహ స్స కామే నాతిగ్రాహేణ గృహీతోమనసా హి కామాన్ కామయతే. ౭. మాస్తా వై గ్రహ స్సకర్మణాతిగ్రాహేణ గృహీతో మాస్తాభ్యా గహి కర్మకరోతి. ౮. త్వవ్వైగ్రహః స స్మర్యే నాతిగ్రాహేణ గృహీత స్త్వచాహి స్మర్యాన్వేదయత ఇత్యేతేషామగ్రహా అష్టా వతి గ్రహః. ౯. యా జ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదిదగ్ సర్వం మృత్యో రన్నం కాస్వి త్సాదేవతా యస్యా మృత్యు రన్న మి త్యగ్నిర్వై మృత్యుః సోఽపా మన్న మప పున ర్న త్యుంజయతి. ౧౦. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యత్రాయం పురుషో మ్రియత ఉదన్తా త్ప్రిణాః క్రామన్త్యాహౌ<sup>౩</sup> నేతి నేతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యోఽత్రైవ సమవసీయన్తే స ఉ చ్ఛ్వయ త్యాధ్ధాయ త్యాధ్ధాతో మృత శ్శేతే. ౧౧. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యత్రాయం పురుషో మ్రియతే కి <sup>1</sup>మేనం నజహతీతి నా మేత్యనన్తం హ వై నామా నన్తా విశ్వే దేవా అనన్తమేవ స తేనలోకం జయతి. ౧౨. యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యత్రాస్య పురుషస్య మృత స్యాగ్నింవా గవ్యేతి వాతం ప్రాణ శ్చిక్షు రాదిత్యం మన శ్చంద్రం దిశ శ్రోత్రం పృథివీగళరీర మాకాశ మాత్మైషధీ గ్లోమాని వన స్పతీన్ కేశా అపు న్లోహితం చరేతశ్చ నిధీయతే క్వాయం తదా పురుషో భవతీ త్యాహ రసోమ్య హస్త మార్తభాగా వామేవై తస్య వేదిష్యావో న నావేత త్సజన ఇతి తౌ హోత్క్రిమ్య మన్త్రీయాశ్చ క్రాతే తౌహ యదూచతుః కర్మ హైవ తదూచతు రిథ మత్ప్రశశన్

సతుః కర్తవ్యమైవ త త్ప్రశశన్ సతుః పుణ్యో వై పుణ్యేన కర్తవ్య  
భవతి పాపః పాపేనేతి తతో హ జారత్కారవ ఆర్తభాగ ఉపరరామ.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హౌనం భుజ్యర్థాహ్యయనిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి  
హోవాచ, మద్రేషు చర కాః పర్యవ్రజామతే పతజ్జలస్య కాప్యస్య గృ  
హ నైమ త న్యాసీ ద్దుహితా గంధర్వగృహీతా త మపుచ్ఛామకోఽ  
సీతిసోఽబ్రవీత్సుధన్వాఽఽక్లిరస ఇతి తం యదా లోకానా మన్తాన పృ  
చ్ఛా మాజైన మబ్రామ క్వపారిక్షితా అభవ న్నితి క్వపారిక్షితా  
అభవ న్న త్వా పృచ్ఛామి యాజ్ఞవల్క్య క్వపారిక్షితా అభవ న్నితి.  
౧. సహోవాచోవాచ వై సోగచ్ఛ వైవేతే త ద్య త్రాశ్వమేధయాజ  
నో గచ్ఛంతి క్వ న్వశ్వ మేధయాజనో గచ్ఛంతీతి ద్వాత్రిశతం వై  
దేవరథాన్వాన్వయం లోక స్తగ్ సమన్తం పృథివీ ద్విస్తావ త్సర్వే  
తి తాగ్ సమన్తం పృథివీ ద్విస్తావ త్సముద్రః పర్యేతి తద్వావతీ త్సు  
రస్య ధారా యావ ద్వా మక్షికాయాః పత్ర న్తావానస్తరే ణాకాశ  
స్తానిద్ర స్సుపణ్ణో భూత్వా వాయవే ప్రాయచ్ఛ త్తా న్వాయు రాత్త  
ని ధిత్వా త త్రాగమ య ద్య త్రాశ్వమేధయా జనో భవ న్నిత్యేవ  
మివ వైస వాయుమేవ ప్రశశన్ సతన్తా ద్వాయు రేవ వృష్టిర్వాయు  
స్సమప్తీరవ పున ర్మృత్యుం జయతి య ఏవం వేద తతోహ భుజ్యర్థా  
హ్యయనిరుపరరామ.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హౌన ముషస్త శ్చాక్రాయణః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి  
హోవాచ య త్సాక్షాదపరోహౌ ద్భిహ్మాయ ఆత్మా సర్వాన్తర శం  
మే వ్యాచక్ష్యేత్యేష త ఆత్మా సర్వాన్తరః కతమో యాజ్ఞవల్క్య  
సర్వాన్తరో యః ప్రాణేన ప్రాణితి స త ఆత్మాసర్వాన్తరో యోపానేనా  
పా నితి సత ఆత్మా సర్వాన్తరో యోవ్యానేన వ్యానితి స త ఆత్మా  
సర్వాన్తరో య ఉదానే నోదానితి స త ఆత్మా సర్వాన్తర ఏష త



ఆత్మా సర్వాస్తరః. ౧. సహోవా చోషస్త శ్చ క్రాయణో యథావి  
బ్రూయా దసా గౌ రసా వత్వ ఇత్యేవ మే వైత ద్వ్యపదిష్టం భవతి  
య దేవ సాక్షా దసరోక్షా ద్భిష్టా య ఆత్మా సర్వాస్తర స్తం మే  
వ్యాచ త్వే త్యేష త ఆత్మా సర్వాస్తరః కతమో యాజ్ఞవల్క్య సర్వా  
స్తరః, న దృష్టే ర్ద్రిష్టారం పశ్యే ర్న శ్రు తేః శ్రోత్రారగ్శృణుయా  
న్నమతే ర్ననారం మన్వీథా న విజ్ఞాతే ర్విజ్ఞాతారం విజానీయాః, ఏష  
త ఆత్మా సర్వాస్తరోఽతోఽన్యదార్తం తతో హేమాషస్త శ్చక్రా  
యణ ఉపర రామ.

పశ్చిమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం క హేమాళః కాపీత కేయః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యే  
తి హేమావాచ యదేవ సాక్షా దసరోక్షా ద్భిష్టా య ఆత్మా సర్వాస్తర  
స్తం మే వ్యాచ త్వే త్యేష త ఆత్మా సర్వాస్తరః, కతమో యాజ్ఞవ  
ల్క్య సర్వాస్తరో యోఽశనాయా పిపాసే శోకం మోహం జరాం  
మృత్యు మత్యేతి, ఏతం వై త మాత్మానం విదిత్వా బ్రహ్మణః పుత్రై  
షణా యాశ్చ విత్తైషణా యా శ్చ లోకై షణా యాశ్చ పుత్రతాయ,  
అథ భిక్షాచర్యం చరన్తి యా హ్యేవ పుత్రైషణా సా విత్తైషణా  
యా విత్తైషణా సా లోకైషణో భే హ్యేతే ఏషణే ఏవభవతః, తస్మా  
ద్బ్రాహ్మణః పాణ్డిత్యం నిర్విద్య బాల్యేన తిష్ఠాసేత్ బాల్యంచ పాం  
డిత్యం చ నిర్విద్యాభ ముని రమానంచ మానంచ నిర్విద్యాభ బ్రాహ్మ  
ణః స బ్రాహ్మణః కేనస్యా ద్యేనస్యా త్రేనేదృశ ఏచాతోఽన్యదార్తం  
తతోహ క హేమాళః కాపీత కేయ ఉపర రామ.

షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం గార్గీ వాచక్షవీ పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హేమా  
వాచ యదిదగ్ సర్వ మప్స్వీతంచ పోతించ కస్తి న్ను ఖ ల్వాప ఓ  
తాశ్చ ప్రోతా శ్చేతి, వాయా గార్గీతి కస్తి న్ను ఖలు వాయు రోతశ్చ  
ప్రోతశ్చేత్సరిక్ష లోకేషు గార్గీతి కస్తి న్ను ఖ ల్వసరిక్ష లోకా ఓతాశ్చ

ప్రోతాశ్చేతి గంధర్వలోకేషు గార్గీతి కస్తిన్ను ఖలు గంధర్వలోకా  
 ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చే త్యాదిత్యలోకేషు గార్గీతి కస్తిన్ను ఖ లాద్దిత్య  
 లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి చంద్రలోకేషు గార్గీతి కస్తిన్ను ఖలు చంద్ర  
 లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి నక్షత్రలోకేషు గార్గీతి కస్తిన్ను ఖలు నక్ష  
 త్రలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి దేవలోకేషు గార్గీతి కస్తిన్ను ఖలు దేవ  
 లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చే తీంద్రలోకేషు గార్గీతి కస్తిన్ను ఖల్వింద్ర  
 లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి ప్రజాపతి లోకేషు గార్గీతి కస్తిన్ను ఖలు  
 ప్రజాపతి లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి బ్రహ్మలోకేషు గార్గీతి కస్తిన్ను  
 ఖలు బ్రహ్మలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి సహోవాచ గార్గీ మాతి  
 స్రాక్షీ ర్నాతే మూర్ధా వ్యసప్త దనతిప్రశ్నం నై దేవతా మతిపుచ్చసి  
 గార్గీ మాతిస్రాక్షీ యతి తతోహ గార్గీ వాచక్న వ్యవరరామ.

సప్తమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హౌన ముద్దాలక ఆరుణిః పప్రచ్చయాజ్ఞవల్క్యేతి హేనా  
 వాచ మద్రే వ్యవసామ వతంజలస్య కాప్యస్య గృహేషు యజ్ఞమధీ  
 యానా స్త స్యాసీ ద్భార్యాగంధర్వగృహీతా త మపుచ్చానుకోఽసీతి  
 సోఽబ్రవీత్ కబంధ ఆధర్వణ ఇతి సోఽబ్రవీ త్పుతంజలం కాప్యం యాజ్ఞ  
 కాగ్శ్చ వేథను త్వం కాప్య త త్సూత్రం యోనాయంచ లోకః పర  
 శ్చ లోకః సర్వాణిచ భూతాని సందృభాని భవంతీతి సోఽబ్రవీ త్పుతం  
 జలః కాప్యో నాహం త ద్భగవ స్వేదేతి, సోఽబ్రవీ త్పుతంజల జ్ఞా  
 ప్యం యాజ్ఞకాగ్శ్చ వేథనుత్వం కాప్య త మంతర్యామిణం య ఇమిషు  
 లోకం పరంచ లోకగ్ సర్వాణిచ భూతాని యోఽంతరో యమయతీతి  
 సోఽబ్రవీ త్పుతంజలః కాప్యో నాహం తం భగవ స్వేదేతి సోఽబ్రవీ  
 త్పుతంజలం కాప్యం యాజ్ఞకాగ్శ్చ యో వైత త్కాప్య సూత్రం  
 విద్యా త్రంచాంతర్యామిణ మితి సబ్రహ్మవి త్సలోకవి త్సదేవవి త్సవేద  
 వి త్సభూతవి త్సఆత్మవి త్ససర్వవిదితి తేభ్యోఽబ్రవీ త్తదహం వేద తచ్ఛే  
 త్త్వం యాజ్ఞవల్క్య సూత్ర మవిద్యాగ్ స్తం చాంతర్యామిణం బ్రహ్మ

గవీ దుదజనే మూర్ధా తే విపటోవ్య తీతి వేద వా అహం గౌతమ తత్సూ  
 త్రం తం చాస్త్రామిణ మితి యోవా ఇదం కశ్చి ద్బ్రూయా ద్వేద  
 పేదేతి యథా వేత్త తదా బ్రూహీతి. ౧. సహూవాచ వాయు రై  
 గౌతమత త్సూత్రం వాయునా వై గౌతమ సూత్రేణాయ ఇచ్చ లోకఃప  
 రశ్చలోకఃసర్వాణిచ భూతానిసందృభాని భవంతి తస్మాద్వైగౌతమ పు  
 రుషంప్రేత మాహు ర్వ్యస్రగ్నిష తాస్యాక్లా నీతి వాయునా హి గౌత  
 మసూత్రేణ సందృభాని భవంతీ త్యేవమే వైత ద్యాజ్ఞవల్క్యస్త్రామి  
 ణం బ్రూహీతి. ౨. యః పృథివ్యాం తిష్ఠత్ పృథివ్యా అస్తరో యం  
 పృథివీ న వేద యస్య పృథివీ శరీరం యః పృథివీ మస్తరో య  
 మయత్యేష త ఆత్మాస్త్రామ్యమృతః. ౩. యోఽపుతిష్ఠ న్నద్యో  
 ఽస్తరో యమాపో న విదు ర్యస్యాప శ్శరీరం యోఽపా మస్తరో య  
 మయ త్యేష త ఆత్మాస్త్రామ్యమృతః. ౪. యోఽగ్నో తిష్ఠ న్న  
 గ్నే రంతరో య మగ్ని ర్నవేద య స్యాగ్ని శ్శరీరం యోఽగ్నిమస్త  
 రోయ మయ త్యేష త ఆత్మాస్త్రామ్యమృతః. ౫. యోఽస్తరిక్షే  
 తిష్ఠన్నస్తరిక్షా దస్తరో య మస్తరిక్షం నవేద యస్యాస్తరిక్షగ్ శరీరం  
 యోఽస్తరిక్ష మస్తరో య మయ త్యేష త ఆత్మాస్త్రామ్యమృ  
 తః. ౬. యో వాయో తిష్ఠ న్వాయో రంతరో యం వాయుర్న వేద  
 యస్య వాయు శ్శరీరం యో వాయు మంతరో య మయ త్యేషత  
 ఆత్మాస్త్రామ్యమృతః. ౭. యోదివి తిష్ఠ ద్వివోఽస్తరో యం ద్వా  
 ర్న వేద యస్య ద్వా శ్శరీరం యో దివ మస్తరో య మయత్యేష త  
 ఆత్మాస్త్రామ్యమృతః. ౮. య ఆదిత్యే తిష్ఠ న్నాదిత్యా దస్తరో  
 య మాదిత్యో న వేద య స్యాదిత్య శ్శరీరం య ఆదిత్య మంతరో  
 య మయ త్యేష త ఆత్మాస్త్రామ్యమృతః. ౯. యో దిక్షు తిష్ఠ  
 ద్విగ్భ్యోఽస్తరో యందిశో న విదు ర్యస్య దిశ శ్శరీరం యో దిశోఽస్త  
 రోయ మయ త్యేష త ఆత్మాస్త్రామ్యమృతః. ౧౦. య శ్చంద్రోతా  
 కే తిష్ఠగ్ శ్చంద్రతారకా దంతరో యం చంద్రతారకం న వేద

యస్య చంద్రతారకగ్ శరీరం య శ్చంద్రతారక మంతరోయ మయ  
త్యేష త ఆత్మాస్తర్యా మ్యమృతః. ౧౧. య ఆకాశే తిష్ఠ న్నాకాశా  
దంతరో య మాకాశో న వేద య స్వాకాశ శ్శరీరం య ఆకాశ  
మంతరోయ మయ త్యేష త ఆత్మా స్తర్యా మ్యమృతః. ౧౨. యస్త  
మసి తిష్ఠగ్ స్తమసాంతరో యంతమో న వేద యస్య తమశ్శరీరం య  
స్తమోస్తరోయ మయత్యేష త ఆత్మాస్తర్యామ్యమృతః. ౧౩. య  
స్తజసి తిష్ఠగ్ స్తజసాస్తతరోస్తయంతేజో న వేద యస్య తేజశ్శరీ  
రం య స్తేజోగ్ స్తతరో యమయత్యేష త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృత  
ఇ త్యధిదైవత మాథాధిభూతమ్. ౧౪. య స్సర్వేషు భూ  
తేషు తిష్ఠిత్ సర్వేభ్యో భూతేభ్యంతరో యగ్ సర్వాణి భూతాని న  
విదు ర్యస్య సర్వాణి భూతాని శరీరం యస్సర్వాణి భూతా న్యంతరో  
య మయ త్యేష త ఆత్మాస్తర్యా మ్యమృత ఇ త్యధిభూత మథాధ్యా  
త్మమ్. ౧౫. యః ప్రాణే తిష్ఠత్ ప్రాణా దంతరో యం ప్రాణో న వేద  
యస్య ప్రాణశ్శరీరం యః ప్రాణ మస్తరోస్తయ మయ త్యేష ఆత్మాస్త  
ర్యా మ్యమృతః. ౧౬. యో వాచి తిష్ఠ న్వాచోంతరో యం వా  
ఙ్మ వేద యస్య వా శ్శరీరం యో వాచ మంతరో య మయ త్యేష త  
ఆత్మాస్తర్యా మ్యమృతః. ౧౭. య శ్చక్షుషి తిష్ఠగ్ శ్చక్షుషోంతరో  
యం చక్షు ర్నవేద యస్య చక్షు శ్శరీరం యశ్చక్షు రంతరోస్త  
యమయ త్యేషం త ఆత్మాస్తర్యా మ్యమృతః. ౧౮. యశ్శ్రో  
త్రే తిష్ఠత్ శ్రోత్రా దంతరో యగ్ శ్రోత్రం న వేద యస్య శ్రోత్రగ్  
శరీరం యశ్శ్రోత్ర మంతరోయ మయ త్యేష త ఆత్మాస్తర్యా  
మ్యమృతః. ౧౯. యో మనసి తిష్ఠ న్మనసాంతరో యం మనో న వేద  
యస్య మన శ్శరీరం యో మనోంతరో య మయ త్యేష త ఆత్మాంత  
ర్యా మ్యమృతః. ౨౦. య స్త్వచి తిష్ఠగ్ స్త్వ చోంతరో య స్త్వ  
ఇన్మ వేద యస్య త్వక్ శరీరం యస్త్వచ మస్తరోయ మయ త్యేష  
త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతః. ౨౧. యో విజ్ఞానే తిష్ఠత్ విజ్ఞానా దంత

రోయం విజ్ఞానం స వేద యస్య విజ్ఞానగ్ శరీరం యో విజ్ఞాన మంత  
 రోయ మయ త్యేష త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతః. ౨౨. యో రేతసి  
 త్విష్ణు రేత సః౨ంతరో యగ్ రేతో స వేదయస్య రేత శ్శరీరం యో  
 రేతో౨ంతరో య మయ త్యేష త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతో౨దృష్టో  
 ద్రష్టా౨శ్శృతః శ్రోతా౨మతో మన్తా ౨విజ్ఞాతో విజ్ఞాతా నాన్యో  
 ౨తో౨స్తి ద్రష్టా నాన్యో౨తో౨స్తి శ్రోతా నాన్యోతో౨స్తి మన్తా నా  
 న్యో౨తో౨స్తి విజ్ఞా తైషత ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతో ౨తో౨న్యదా  
 ర్తం తతో హేమాద్దాలక ఆరుణి రుషరరామ. ౨౩.

అష్టమం బ్రహ్మణమ్.

అథహ వాచక్మ ప్యవచ బ్రాహ్మణా భగవన్తో హస్తాహ మి  
 మం న్వాప్రశ్నౌ ప్రత్యుమి తో చే న్నే వక్ష్యతి స నైజాతు యష్టా  
 కమిమం కశ్చి ద్భృషణోద్యంజే తేతి పృచ్ఛ గార్హీతి. ౧. సా హేమా  
 వాచా వై త్వ యాజ్ఞవల్క్య యథాకాశ్యో వా వైదేహో వో  
 గ్రపత్ర ఉజ్జ్వలం ధను రధిజ్వలం కృత్వా ద్వా బాణవంతౌ సపత్నాతి  
 వ్యాధినా హస్తే కృత్వో పోత్త్రీషే దేవ మే వాహం త్వం వ్యాభ్యాం  
 ప్రశ్నాభ్యా ముపోదస్థాం తౌ మే బ్రూహీతి పృచ్ఛ గార్హీతి. ౨. సా హేమా  
 వాచ యదూర్ధ్వం యాజ్ఞవల్క్య దివో యదవా క్షృణివ్యా యదస్త  
 రా ద్యావా పృణివీ ఇమే యద్భూతం చ భవ చ్చ భవిష్య చేత్యా  
 చక్షతే కస్మిన్ స్తదోతంచ ప్రోతం చేతి. ౩. స హేమావాచ య దూర్ధ్వం  
 గార్హి దివో య దవా క్షృణివ్యా యదస్తరా ద్యావాపృణివీ ఇమే  
 యద్భూతం చ భవచ్ఛ భవిష్య చేత్యాచక్షత ఆకాశే త దోతంచ  
 ప్రోతంచేతి. ౪. సా హేమావాచ సమస్తే౨స్తు యాజ్ఞవల్క్య యో మ ఏ  
 తం వ్యవోవో౨పరస్తై ధారయ స్వేతి పృచ్ఛ గార్హీతి. ౫. సా హేమావా  
 చ య దూర్ధ్వం యాజ్ఞవల్క్య దివో య దవా క్షృణివ్యా యదస్తరా  
 ద్యావాపృణివీ ఇమే య ద్భూతంచ భవచ్ఛ భవిష్య చేత్యాచక్షతే  
 కస్మిన్ స్తదోతంచ ప్రోతంచేతి. ౬. స హేమావాచ యదూర్ధ్వం గార్హి

దివో యదవా కృథివ్యా యదస్తరా ద్యావాపృథివీ ఇమే య ద్భూతం చ భవచ్చ భవిష్య చ్చేత్యాచక్షత ఆకాశ ఏవ తదోతం చ ప్రోతం సేతి కస్తి న్ను ఖి ల్వాకాశ ఓతశ్చ ప్రోత శ్చేతి. 2. స హేలవా చైత ద్వై తదక్షరం గార్ధి బ్రాహ్మణా అభివద స్త్యస్థూల మస ణ్యహస్వ మదీర్ఘ మలోహిత మన్నేహ మచ్చాయ మతిమోవా య్వనాకాశ మసన్త మరస మగన్ధ మచక్షుష్క మశ్రోత్ర మవా గమనోఽతేజస్క మప్రాణ మముఖ మమాత్ర మనస్తర మబాహ్యం స తదశ్నాతి కిచ్చివ స సతదశ్నాతికశ్చన. ౩. ఏతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్ధి సూర్యాచ స్త్రీమసా విధృతో తిష్ఠత ఏతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్ధి ద్యావా పృథివ్యా విధృతే తిష్ఠతః, ఏతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్ధి నిమేషా ముహూర్తా అహోరాత్రా ణ్యర్థమాసా మాసా ఋతవ స్సంవత్సరా ఇతి విధృతా స్త్రిష్ట జ్యేష్ఠతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్ధి 'ప్రాచ్యోనద్య స్యుష్టస్తే శ్వేతేభ్యః పర్వతేభ్యః ప్రతీచ్యోఽన్యాయాం యాం చ దిశమస్వేతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్ధి దదతో మనుష్యాః ప్రశగ్నస్తి యజమానం దేవాదక్ష్విం పితరోఽన్యాయతాః. ౪. యో వా ఏత దక్షరం గార్ధ్యవిదిత్వాఽస్తి లోకే జహోతి యజతే తవ స్తప్యతే బహూని వర్షసహస్రా ణ్యస్తవ దేవాస్య తద్భవతి యోవా ఏత దక్షరం గార్ధ్య విదిత్వాస్తాస్త్లోకా త్వైవ్రీతి సకృషణోఽథ య ఏత దక్షరం గార్ధ్య విదిత్వాఽస్తాస్త్లోకా త్వైవ్రీతి స బ్రాహ్మణః. ౫. తద్వా ఏతదక్షరం గార్ధ్యదృష్టం ద్రష్ట్ర శ్రుతగ్ శ్రోత్ర ఽమతం మస్త్రీఽవిజ్ఞాతం విజ్ఞాతృనాఽన్యదతోఽస్తి ద్రష్టృ నాన్య దతోఽస్తి శ్రోతృ నాన్య దతోఽస్తి మస్త్రృ నాన్య దతోఽస్తి విజ్ఞాత్రే తస్తి న్ను ఖి ల్పక్షరే గార్ధ్యాకాశ ఓతశ్చ ప్రోత శ్చేతి. ౬. సా హేలవాచ బ్రాహ్మణా భగవన్తి స్తదేవ బహు మన్యేధ్వం య దస్తా న్నమస్కారేణ ముచ్యేధ్వం స వై జాతు

యుష్టాక మిమం కశ్చి ద్భృహద్యోద్యం జే తేతి తతో హ వాచక్న వ్యవ  
రరామ. ౧౨.

సవమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం విదగ్ధ శ్శాకల్యః పప్రచ్ఛ కతి దేవా యాజ్ఞవ  
ల్క్యేతి స హైతయైవ నివిదా ప్రతిపేదే యావంతో వైశ్వదేవస్య నివి  
ద్యుచ్యంతే త్రయశ్చ త్రిచ శతా త్రయశ్చ త్రిచ సహస్రేత్యో మితి  
హేనా వాచ క త్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి త్రయస్త్రిగ్శ ది  
త్యోమితి హేనావాచ క త్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి షడి త్యోమితి  
హేనావాచ క త్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి త్రయ ఇత్యోమితి హేనా  
వాచ క త్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి ద్వావి త్యోమితి హేనావాచ  
క త్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యే త్యధ్యర్థ ఇ త్యోమితి హేనావాచ  
క త్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యే త్యేక ఇ త్యోమితి హేనావాచ కతమే  
తే త్రయశ్చ త్రిచ శతా త్రయశ్చ త్రిచ సహస్రేతి. ౧. స  
హేనావాచ మహిమాన ఏవైషా మేతే త్రయస్త్రిగ్శ త్యేవ దేవా  
ఇతి కతమే తే త్రయస్త్రిగ్ శ ది త్యస్తా వసవ ఏకాదశ రుద్రా ద్వా  
దశాదిత్యా స్త ఏక త్రిగ్శ దింద్ర శ్చైవ ప్రజాపతిశ్చ త్రయస్త్రిగ్  
శా వితి. ౨. కతమే వసవ ఇ త్యగ్నిశ్చ పృథివీచ వాయు శ్చాస్తరి  
క్షం చాదిత్య శ్చ ద్యౌ శ్చ చంద్రిమా శ్చ నక్షత్రాణి వైతే వసవ  
ఏతే షుషీదం వసు సర్వగ్ హిత మితి తస్మా ద్వాసవ ఇతి. ౩. కతమే  
రుద్రా ఇతి ద శేమే పురుషే స్రాణా ఆత్మైకాదశ స్తే యదాస్తా చ్చ  
రీరా స్తర్త్యా దుత్క్రామం త్యథ రోదయన్తి త ద్యద్రోదయంతి తస్మా  
ద్రుద్రా ఇతి. ౪. క తమ ఆదిత్యా ఇతి. ద్వాదశశ్చై మాసా స్సంవత్సర  
స్యైత ఆదిత్యా ఏతే హీదగ్ సర్వ మాదదానా యంతి కేయ దిదగ్  
సర్వ మాదదానాయంతి తస్మా దాదిత్వా ఇతి. ౫. కతమ ఇద్వః  
కతమః ప్రజాపతి రితి స్తనయిత్ను రే వేద్వో యజ్ఞః ప్రజాపతి రితి  
కతమ స్తనయిత్ను రి త్యశని రితి కతమో యజ్ఞ ఇతి పశవ ఇతి. ౬.

కతమేష డి త్యగ్ని శ్చ పృథివీ చ వాయు శ్చాంతరిక్షం చా దిత్య  
 శ్చక్షాః శ్చైతేష డేతే హివగ్ సర్వగ్ వడితి. 2. కతమే తేత్రయో  
 దేవా ఇ తీమ ఏవ త్రయో లోకా ఏషు హిమే సర్వే దేవా ఇతి  
 కతమాతౌ ద్వాదేవా వి త్యన్నం చైవ ప్రాణ శ్చేతి కతమౌఘ్యర్థ ఇతి  
 యోఽయం పవత ఇతి. ౩. త దాహు ర్య దయ మేక ఇ వైవ పవతే  
 ౭థ కథ మధ్యర్థ ఇతి య దసిన్నిదగ్ సర్వ మభ్యార్థోఽత్రేనాధ్యర్థ  
 ఇతి కతమ ఏకో దేవ ఇతి ప్రాణ ఇతి సబ్రహ్మ త దిత్యాచక్షతే.  
 ౪. పృథివ్యేవ యస్యాయతన మగ్ని ర్లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం  
 పురుషం విద్యా త్సర్వ స్యాత్తనః పరాయణగ్ సవై వేదితా స్యాత్,  
 యాజ్ఞవల్క్య వేద వా అహం తం పురుషగ్ సర్వ స్యాత్తనః పరాయ  
 ణం య మాత్థ య ఏవా యగ్ శారీరః పురుష స్స ఏష వ దైవ శాక  
 ల్య తస్య కా దేవ తే త్యమృత మితి హేలూవాచ. ౫. కామ ఏవ య  
 స్యా యతనగ్ హృదయం లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురు  
 షం విద్యా త్సర్వ స్యాత్తనః పరాయణగ్ సవై వేదితా స్యాత్, యా  
 జ్ఞవల్క్య వేద వా అహం తం పురుషగ్ సర్వ స్యాత్తనః పరాయణం  
 య మాత్థ య ఏవా యం కామమయః పురుష స్స ఏష వ దైవశాక  
 ల్య తస్య కా దేవ తేతి స్త్రియ ఇతి హేలూవాచ. ౬. రూపాణ్యేవ య  
 స్యాయతనం చక్షు ర్లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా  
 త్సర్వ స్యాత్తనః పరాయణగ్ సవై వేదితాస్యాద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా  
 అహం తం పురుషగ్ సర్వ స్యాత్తనః పరాయణం య మాత్థ య  
 ఏవాసా వాదిత్యే పురుష స్స ఏష వ దైవ శాకల్య తస్య కా దేవ  
 తేతి సత్య మితి హేలూవాచ. ౭. ఆకాశ ఏవ యస్యాయతనగ్  
 శ్రోత్రం లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ  
 స్యాత్తనః పరాయణగ్ సవై వేదితాస్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య వేద వా  
 అహం తం పురుషగ్ సర్వ స్యాత్తనః పరాయణం యమాత్థ య  
 ఏవాయగ్ శ్రోత్రః సాతిశ్రుతః పురుషః స ఏష వ దైవ శాకల్య



తస్య కా దేవ తేతి దిశ ఇతి హేరావాచ. ౧౩. తమ ఏవ య స్యా  
 యతనగ్ హృదయం లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం వి  
 ద్యా త్సర్వ స్యాత్తనః పరాయణగ్ స వై వేదితా స్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య  
 వేద వా అహం తం పురుషగ్ సర్వ స్యాత్తనః పరాయణం య మాత్థ  
 య ఏవాయం ఛాయామయః పురుషః స ఏష వదైవ శాకల్య తస్య  
 కా దేవ తేతి మృత్యు రితి హోవాచ. ౧౪. రూపాణ్యేవ య స్యాయ  
 తనం చక్షు ర్లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ  
 స్యాత్తనః పరాయణగ్ సవై వేదితా స్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య వేద వా  
 అహం తం పురుషగ్ సర్వ స్యాత్తనః పరాయణం య మాత్థ యఏ  
 వాయ మాదర్శే పురుష స్స ఏషవదైవ శాకల్య తస్య కా దేవతే  
 త్యనురితి హేరావాచ. ౧౫. ఆప ఏవ య స్యాయతనగ్ హృదయం  
 లోకో మనో జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ స్యాత్తనః ప  
 రాయణగ్ సవై వేదితా స్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహస్తం పురు  
 షగ్ సర్వ స్యాత్తనః పరాయణం యమాత్థ యఏ వాయ మప్సు  
 పురుష స్స ఏషవదైవ శాకల్య తస్య కా దేవతేతి వరుణ ఇతి హేరా  
 వాచ. ౧౬. రేత ఏవ యస్యాయతనగ్ హృదయం లోకో మనో  
 జ్యోతి ర్యోవై తం పురుషం విద్యా త్సర్వ స్యాత్తనః పరాయణగ్ స  
 వై వేదితా స్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహం తం పురుషగ్ సర్వ  
 స్యాత్తనః పరాయణం య మాత్థ యఏ వాయం పుత్రమయః పురు  
 ష స్స ఏష వదైవ శాకల్య తస్య కాదేవతేతి ప్రజాపతి రితి హేరా  
 వాచ. ౧౭. శాక త్యేతి హేరావాచ యాజ్ఞవల్క్య స్వాగ్ <sup>1</sup>స్విది మే  
 బ్రహ్మణా అక్సరా వక్షయణ మక్రతా ౩ ఇతి. ౧౮. యాజ్ఞవల్క్యే  
 తి హేరా వాచ శాకల్యో య దిదం కరుపాంచాలానాం బ్రహ్మణా స  
 త్యవాదీః కిం బ్రహ్మ విద్యా నితి దిశో వేద స దేవా స్సప్రతిష్ఠా ఇతి  
 యద్దిశో వేత్థ స దేవా స్సప్రతిష్ఠాః. ౧౯. కిం దేవతో <sup>2</sup>స్యాం ప్రాచ్యాం

ది శ్య సీత్యాదిత్య దేవత ఇతి స ఆదిత్యః కస్తి స్ప్రితిష్ఠిత ఇతి చక్షు  
 షీతి కస్తిన్ను చక్షుః ప్రతిష్ఠిత మితి రూపే స్వితి చక్షుషా హి రూపాణి  
 పశ్యతి కస్తి న్ను రూపాణి ప్రతిష్ఠితా నీతి హృదయ ఇతి హేవా<sup>1</sup>వా  
 స యస్తా ధృదయేన హి రూపాణి సర్వో లోకో జానాతి<sup>2</sup> తస్తాధృద  
 యే హ్యేవరూపాణి ప్రతిష్ఠితాని భవంతీత్యేవమే వైతద్యాజ్ఞవల్క్యః.  
 ౨౦. కిం దేవతో<sup>2</sup>న్యాయం దక్షిణాయాం ది శ్యసీతి యమదేవత ఇతి స  
 యమః కస్తి స్ప్రితిష్ఠిత ఇతి యజ్ఞ ఇతి కస్తి న్ను యజ్ఞః ప్రతిష్ఠిత  
 ఇతి దక్షిణాయా మితి కస్తిన్ను దక్షిణా ప్రతిష్ఠితేతి, శ్రద్ధాయా మి  
 యదా హ్యేవ శ్రద్ధతే<sup>2</sup>థ దక్షిణాం దదాతి శ్రద్ధాయాగ్ హ్యే  
 దక్షిణా ప్రతిష్ఠితేతి కస్తి న్ను శ్రద్ధా ప్రతిష్ఠితేతి హృదయ ఇతి హే  
 వాచ హృదయేన హి శ్రద్ధాం జానాతి హృదయే హ్యేవ శ్రద్ధా ప్ర  
 తిష్ఠితా భవతీ త్యేవమే వైత ద్యాజ్ఞవల్క్యః. ౨౧. కిం దేవతో<sup>2</sup>  
 న్యాయం ప్రతీచ్యాం ది శ్యసీతి వరుణదేవత ఇతి స వరుణః కస్తి స్ప్రి  
 ష్ఠిత ఇత్యస్త్వితి కస్తి న్నావః ప్రతిష్ఠితా ఇతి కేత నీతి కస్తి న్ను కేత  
 ప్రతిష్ఠిత మితి హృదయ ఇతి తస్తా దసి ప్రతిరూపం జాత మాహుర్వా  
 దయా దివ సృష్టో హృదయాదివ నిర్మిత ఇతి హృదయే హ్యేవ కేత  
 ప్రతిష్ఠితం భవతీ త్యేవ మేవైత ద్యాజ్ఞవల్క్యః. ౨౨. కిం దేవతో<sup>2</sup>  
 న్యాయముదీచ్యాం ది శ్యసీతి సోమదేవత ఇతి స సోమః కస్తి స్ప్రితిష్ఠిత  
 ఇతి దీక్షాయా మితి కస్తిన్ను దీక్షా ప్రతిష్ఠితేతి సత్య ఇతి తస్తా దః  
 దీక్షిత మాహు సుత్యం వదేతి సత్యే హ్యేవ దీక్షా ప్రతిష్ఠితేతి కస్తి  
 న్ను సత్యం ప్రతిష్ఠిత మితి హృదయ ఇతి హేవావాచ హృదయేన హి  
 సత్యం జానాతి హృదయే హ్యేవ సత్యం ప్రతిష్ఠితం భవతీ త్యేవ వే  
 వైత ద్యాజ్ఞవల్క్యః. ౨౩. కిం దేవతో<sup>2</sup>న్యాయం ధృవాయాం ది శ్యః  
 త్యగ్ని దేవత ఇతి సో<sup>2</sup>గ్నిః కస్తి స్ప్రితిష్ఠిత ఇతి హచీతి కస్తిన్ను వ  
 స్ప్రితిష్ఠితేతి హృదయ ఇతి కస్తిన్ను హృదయం ప్రతిష్ఠిత మితి. ౨౪

ఆహల్లి కేతి హేమావాచ యాజ్ఞవల్క్యో యత్రైత దన్య త్రాస్త స్త  
 న్యాసై యధ్యేత దన్యత్రా స్త తాస్య చ్చావనో వై న <sup>1</sup>దన్యర్వ  
 యాగ్సి వై న ద్విమగ్నీర నితి. ౨౫. కస్తిన్ను త్వం చాత్తాచ ప్రతి  
 ప్రితౌ స్థ ఇతి ప్రాణ ఇతి కస్తి న్ను ప్రాణః ప్రక్రిష్ఠిత ఇ త్యహన ఇతి  
 కస్తి స్త్వహనః ప్రతిష్ఠిత ఇతి వ్యాన ఇతి కస్తి న్ను వ్యానః ప్రతిష్ఠిత  
 ఇ త్యుదాన ఇతి కస్తి న్నుదానః ప్రతిష్ఠిత ఇతి సమాన ఇతి  
 స ఏవ నేతి <sup>2</sup>నేతి త్యాత్తాగ్రహేన్యా నహి గృహ్యతే<sup>3</sup>శీర్షో  
 నహిశీర్షతే<sup>4</sup>సంజ్ఞో నహి సంజ్ఞతే<sup>5</sup>సితో నవ్యథతే న రిష్యతి, ఏతా  
 న్యుష్టా వాయతానా న్యుష్టౌ లోకా అష్టాదేవా అష్టౌ పురుషాస్స య  
 స్తా న్పురుషా స్పిరుహ్య ప్రత్యా హ్య త్యక్రామ త్తం త్వోచనిపదం  
 పురుషం పృచ్ఛామితం చే న్నేన విపక్ష్యసి మూర్ధాతే విపతిష్యతీతి, తగ్  
 హా న మేనే శాకల్య స్తస్య హా మూర్ధా విపచాతాపి హాన్యపరిమోషి  
 ణోస్థ న్యప జహ్రు రన్య స్తన్యమానాః. ౨౬. అథ హేమావాచ బ్రాహ్మ  
 ã భగవంతో యో వః కామయతే సమాపృచ్ఛతు సర్వే వా మా  
 పృచ్ఛత యో వః కామయతే తం వః పృచ్ఛామి సర్వా న్వా వ  
 పృచ్ఛామితి తేహ బ్రాహ్మణా <sup>6</sup>నదధృషుః. ౨౭. తా<sup>7</sup> హైతై  
 శ్లోకైః పప్రచ్ఛ, యథా పృక్షో వనస్పతి స్తథైవ పురుషో<sup>8</sup>మృ  
 షా, తస్య లోమాని పణ్డాని త్వ గన్యోత్పాటికా బహిః, త్వ చ ఏవా  
 న్య రుధిరం వ్రస్యంది త్వచ ఉత్పటః, తస్మా త్తదా తృణ్ణా త్రైప్రితి రసో  
 పృక్షాదివాహతాత్, మాగ్నా న్యస్య శకరాణి కిలాటగ్ <sup>9</sup>స్నావత  
 త్నిరమ్, అస్థీ న్యస్తరతో దారూణి మజ్జా మజ్జోపమా కృతా, యద్వృ  
 ణ్ణో పృక్ణో రోహతి మూలా న్నవతరః పునః, మర్త్య సిన్వి స్తృత్యునా  
 పృక్ణః కస్మా న్మూలా త్ప్రిరోహతి, రేతస ఇతి మా<sup>10</sup>వోచత జీవత స్తప్రి  
 జాయతే, ధానారుహాఇవ వై పృక్షో<sup>11</sup>జ్ఞానా ప్రేత్య సంభవః, యత్స  
 మూల మావృహేయ ర్వృక్షం న పున రాభవేత్, మర్త్య సిన్వి

స్మృత్యుగా వృక్షః కస్తా స్థూలా స్ఫిరోహతి, జాత ఏవ నజాయతే కో  
స్వేనం జనయే త్పునః, విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మరాతి ద్దాతుః పరాయ  
ణమ్, తిష్ఠ మానస్య త ద్విద ఇతి. ౨౮.

ఇతి బృహదారణ్యకే - పంచమాధ్యాయ స్సమాప్తః.  
హరిః ఓమ్ తత్సత్.

శుక్లయజుర్వేదీయ బృహదారణ్యకే - షష్ఠాధ్యాయః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్

హరిః ఓం. జనకో హ వై దేహ ఆసాంచక్రే<sup>౧</sup>౭థ హ యాజ్ఞవ  
ల్క్య ఆవవ్రాజ, తగ్ హేహావాచ యాజ్ఞవల్క్య కిమర్థమచారీః పశూ  
నిచ్చ న్న ణ్వంతా నితి, ఉభయ మేవ సమ్రా డితి హేహావాచ. ౧. య  
త్తే కశ్చి దబ్రవీ త్తచ్చుణవా మే త్యబ్రవీ న్నేజిత్యా వైలిని ర్వాగైస్  
బ్రహ్మేతి యథా మాతృమా నిశ్చయ నాచార్య వా న్యూయా  
త్తథా తచ్చైలి<sup>౨</sup>నో<sup>౩</sup>బ్రవీ ద్వాగైస్ బ్రహ్మే త్యవదతో హి కీగ్ స్యా  
దిత్యబ్రవీ త్తు తే తస్యాయతినం ప్రతిష్ఠాం నమే<sup>౪</sup>బ్రవీది త్యేకపాద్వా  
ఏత త్సమ్రా డితి స వై నో బ్రూహ యాజ్ఞవల్క్య వా గేవా యతన  
మాకాశః ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞేత్యేన దుపాసీత, కా ప్రజ్ఞతా యాజవల్క్య  
వా గేవ సమ్రాడితి హేహావాచ, వాచా వై సమ్రా డ్భిధ్మః<sup>౫</sup> 1 ప్రజ్ఞాయతే  
ఋగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేదో<sup>౬</sup>౭థర్వాంగిరస ఇతిహాసః పురాణం  
విద్యా ఉపనిషద శ్లోకా సూత్రా ణ్యను వ్యాఖ్యానాని వ్యాఖ్యానా  
నీష్టగ్ హుతమాశితంపాయిత మయం చలోకః పరశ్చ లోక స్సర్వాణి  
చ భూతాని వా చై వసమ్రాట్<sup>౭</sup>జ్ఞాయతే వాగైస్ సమ్రా ట్పురమం బ్రహ్మ,  
నై నం వా గ్దహతి సర్వాణ్యేనం భూతా న్యభిక్షరంతి దేవో భూత్వా దే  
వా నప్యేతి శువవం విద్వా నేత దుపాస్తే, హ స్త్యైషభగ్ సహస్రం ద  
దామితిహోవాచ జనకో<sup>౮</sup>వై దేహః, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా

మేఽమన్యత నాననుశిష్యహరే తేతి. ౨. య దేవ తే కశ్చి దబ్రవీత్త  
 చ్చృణవా మేత్య బ్రవీత్త ఉదజ్ఞ శ్శౌల్బాయనః ప్రాణో వై బ్రహ్మే  
 తి యథామాతృమా నితృమా నాచార్యవా న్బుధీయా త్తథా త చ్చౌ  
 ల్బాయనో బ్రవీత్తాప్రిణో వై బ్రహ్మేత్య ప్రాణతో హి కిన్ స్యాది  
 త్య బ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీది త్యేక పా  
 ద్వా ఏత త్సమ్రా డితి సవై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్యః ప్రాణ ఏవా  
 యతన మాకాశః ప్రతిష్ఠా ప్రియ మిత్యేన దుపాసీత కా ప్రియతా  
 యాజ్ఞవల్క్యః ప్రాణ ఏవ సమ్రా డితి హేరావాచ ప్రాణస్య వై సమ్రా  
 ట్కూమాయా యాజ్ఞం యాజయ త్యత్రిగృహ్యస్య ప్రతిగృహ్యః  
 త్యపి తత్ర వధాశఙ్కం భవతి యాం దిశ మేతి ప్రాణస్యైవ సమ్రా  
 ట్కూమాయ ప్రాణో వై సమ్రాట్పరమం బ్రహ్మ వై నం ప్రాణో జహతి  
 సర్వా జ్యేనంభూతా న్యభిక్షరంతి దేవో భూత్వా దేవాన ప్యేతి య  
 ఏవం విద్వా నేత దుపాస్తే హస్త్యౌషధగ నహస్రం దదామితి  
 హేరావాచ జనకో వై దేహ స్సహేరావాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా  
 మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరే తేతి. ౩. య దేవ తే కశ్చి దబ్రవీత్త  
 చ్చృణవా మే త్యబ్రవీన్నే బర్కుర్వాన్ష్ట శ్చక్షు రైవ బ్రహ్మేతి  
 యథామాతృమా నితృమా నాచార్య వా న్బుధీయా త్తథా త  
 ద్వాన్ష్టోఽబ్రవీ చ్చక్షు రైవ బ్రహ్మే త్య ఐశ్యతో హి కిన్ స్యాది  
 త్య బ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మే బ్రవీది త్యేకపా  
 ద్వా ఏతత్సమ్రా డితి సవై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్యః చక్షు రే  
 వాయతన మాకాశః ప్రతిష్ఠా సత్య మి త్యేన దుపాసీత కా  
 సత్యతా యాజ్ఞవల్క్యచక్షు రేవ సమ్రా డితి హేరావాచ చక్షు  
 షావై సమ్రాట్ ఐశ్యంత మాహు రద్రాక్షీ రితి స ఆహద్రాక్ష మితి  
 త త్సత్యం భవతి చక్షు రైవ సమ్రాట్ పరమం బ్రహ్మ వై నం చక్షు  
 ర్జహతి సర్వా జ్యేనంభూతా న్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవాన

ప్యేతి యవవం విద్వా నేత దుపాస్తే హస్త్యృషభగ్ సహస్రం దదా  
 మీతి హోవాచ జనకో వై దేహః సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః  
 పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి. ర. యదేవ తే కశ్చిదబ్రవీ  
 త్తచ్చృణవా మే త్యబ్రవీ న్నే గద్గభీ విపీతో భారద్వాజః శ్రోత్రం వై  
 బ్రహ్మేతి యథా మాతృమాన్ పితృమా నాచార్యవా న్ముప్రియాత్త  
 థా తద్భారద్వాజోఽబ్రవీ చోచ్చ్రీత్రం వై బ్రహ్మే త్యశృణ్వతో హి  
 కిగ్ స్యాది త్యబ్రవీ త్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం నమేఽబ్రవీ ది త్యే  
 కసా ద్వా ఏత త్సమ్రా డితి సవై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య శ్రోత్ర మే  
 వాయతన మాకాశః ప్రతిష్ఠాన న్ద ఇ త్యేన దుపాసీత కానన్దతా యా  
 జ్ఞవల్క్య దిశ ఏవ సమ్రా డితి హోవాచ తస్మా ద్వై సమ్రా డపి యాం  
 కాంచదిశం గచ్ఛతి వైవాస్యా అన్తం గచ్ఛ త్యనన్తా హి దిశో  
 దిశోవై సమ్రా ట్ఛోత్రగ్ శ్రోత్రం వై సమ్రా ట్పురమం బ్రహ్మ వై నగ్  
 శ్రోత్రంజహాతి సర్వా ణ్యేనం భూతా న్యభిక్షురన్తి దేవో భూత్వా దేవా  
 నప్యేతి యవవం విద్వా నేత దుపాస్తే హస్త్యృషభగ్ సహస్రం దదా  
 మీతి హోవాచ జనకో వై దేహః సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః  
 పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరే తేతి ౫. యదేవ తే కశ్చిద  
 బ్రవీ త్తచ్చృణవా మే త్యబ్రవీ న్నే సత్యకామో జానాలో మనోవై  
 బ్రహ్మేతి యథా మాతృమాన్ పితృమా నాచార్యవా న్ముప్రియా  
 త్తథా తజ్జానాలోఽబ్రవీ న్ననో వై బ్రహ్మే త్యమనసా హికిగ్ స్యాది  
 త్యబ్రవీ త్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం నమేఽబ్రవీ ది త్యేకసా ద్వా  
 ఏత త్సమ్రా డితి సవై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య మన ఏ వాయతన  
 మాకాశః ప్రతిష్ఠానన్ద ఇ త్యేన దుపాసీత కా ఆనన్దతా యాజ్ఞ  
 వల్క్య మన ఏవ సమ్రా డితి హోవాచ మనసా వై సమ్రా ట్ప్రి  
 య మభిహార్యతే తస్యాం ప్రతిరూపః పుత్రో జాయతే స ఆనన్దో  
 మనో వై సమ్రా ట్పురమం బ్రహ్మ వై నం మనో జహాతి సర్వా ణ్యేనం  
 భూతా న్యభిక్షురన్తి దేవో భూత్వా దేవా నప్యేతి యవవం విద్వా

నేత దుపాస్తే హస్తస్త్రిషభగ్ సహస్రం దదామితి హేలవాచ జనకో వై దేహ స్స హేలవాచ యాజ్ఞవల్క్యుః పితా మేఽచున్యత నాసనుశిష్య హరే తేతి. ౧. య దేవ తే కశ్చి దబ్రవీ త్తచ్ఛృణవా మే త్యబ్రవీ డే విదగ్ధ శ్శాకలో హృదయం వైబ్రహ్మేతి యథా మాతృమాణా పితృమా నాచార్యవా న్బ్రూయా త్తథా తచ్ఛాకలోఽబ్రవీ ధ్యయం వై బ్రహ్మేత్యహృదయస్య హి కిన్యా ది త్యబ్రవీ త్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీ దిత్యేకపా ద్వా ఏత త్సమా డితి సవై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య హృదయ మే వాయత సమాకాశః ప్రతిష్ఠా స్థితి రి త్యేన దుపాసీత కా స్థితతా యాజ్ఞవల్క్య హృదయ మేన సమాడితి హేలవాచ హృదయం వై సమాత్ సర్వే షాం భూతానా మాయతనగ్ హృదయం వై సమా త్సర్వేషాం భూ తానాం ప్రతిష్ఠా హృదయే హ్యేవ సమాత్ సర్వాణి భూతాని ప్ర తిష్ఠి తాని భవన్తి హృదయం వై సమా త్పరమం బ్రహ్మ నైనగ్ హృద యం జహతి సర్వా జ్యేసంభూతా న్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవా నప్యేతి య ఏవం విద్వా నేత దుపాస్తే హస్తస్త్రిషభగ్ సహస్రం ద దామితి హేలవాచ జనకో వై దేహ స్స హేలవాచ యాజ్ఞవల్క్యుః పితా మేఽచున్యత నాసనుశిష్యహరేతేతి. 2.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

జనకో హ వై దేహః కూర్చాదుపావసగ్న న్నువాచ సమస్తేఽస్తు యాజ్ఞవల్క్యును మాశాధీతి స హేలవాచ యథా వై సమాన్తహస్త మధ్వాన మేష్య స్తథం వా నావం వా సమాదదీ తైవ మేవై తా భి రుపనిషద్భి స్సమాహితాత్తాఽస్యేవం బృహ్దారక ఆధ్య స్స స్మగీత వేద ఉక్తోపనిషత్క ఇతో విముచ్యమానః క్వగ మిష్యసీతి నాహస్తద్భగవ స్వేద యత్ర గమిష్యామిత్యథ వై తేఽహం తద్వత్కామి యత్ర గమిష్యసీతి బ్రవీతు భగవానితి. ౧. ఇన్ధో హవైనా మైవ యోఽయం దక్షిణేఽక్ష స్పరుష స్తం వా ఏతి మిథగ్ సస్త మిస్త

ఇత్యాచక్షతే ॥ రోక్షేణైవ పరోక్షప్రియా ఇవహి దేవాః ప్రత్యక్ష  
ద్విషః. ౨ అ ధైతి ద్వామేక్షణి పురుషరూప మేషాఽస్య సత్త్వి  
విరాట్తయోరేష సగస్తావో య ఏషోఽంతర్వృదయ ఆకాశోఽధైత  
యో రేతదస్మం య ఏషోఽంతర్వృదయే లోహితసింధోఽధైతయో  
రేత త్ప్రివరణం య దేత దంతర్వృదయే జాలక మివాధైతయో  
రేషా సృతి స్సంచరణీ యైషా హృదయా దూర్ధ్వా నా డ్యుచ్చరతి  
యథాకేశ సహస్రథా భిన్నఏవ మస్యైతా హితా నామ నాడ్యోఽ  
ంతర్వృదయే ప్రతిష్ఠితా భవం త్యేతాభి ర్వా ఏత దాస్రవ దాస్రవతి  
తస్మా దేష ప్రవివిక్తాహారతర ఇ వైవ భవత్యస్మా చ్ఛారీరా దాత్తనః.  
౩. తస్య ప్రాచీ దిక్పిఞ్చుః ప్రాణా దక్షిణా దిగ్దక్షిణే ప్రాణాః ప్రతీ  
చీ దిక్పిత్యంచః ప్రాణా ఉదీచీ ది గుదంచః ప్రాణా ఊర్ధ్వా ది గూ  
ర్ధ్వాః ప్రాణా అవాచీ ది గవాంచః ప్రాణా స్పర్శా దిశ సుర్వే ప్రాణాస్స  
తి ఏష నే త్యా<sup>1</sup>త్తానేఽగృహ్యో నహి గృహ్య తేఽశీర్యో నహి  
శీర్య తేఽనంగో నహి సజ్యతేఽసితో నవ్యథ తే నరివ్య త్యభయంవైజ  
సక ప్రాప్తోఽసీతి హోవాచ యజ్ఞవల్క్యః, స హోవాచ జనక్తో  
వైదేహోఽభయ వ్రా గచ్ఛతా ద్యాజ్ఞవల్క్య యో నో భగవన్న  
భయం వేద యనే నమస్తేఽ స్త్విమే విదేహః అయ మహా<sup>2</sup>మస్తీ  
3 ఇతి. ౪.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

జనకగృహ వైదేహం యాజ్ఞవల్క్య జగము సమేనే నవదివ్య  
ఇత్యభ హ య జ్ఞనకశ్చ వైదేహో యాజ్ఞవల్క్య శ్చాగ్నిహోత్రే  
సముదాతే తస్మై హ యాజ్ఞవల్క్య పరం దదౌ సహ కామప్రశ్న  
మేవ వప్రే తగ్హోస్తే దదౌ తగ్ సమ్రాడేవ ఘోర్యం పప్రచ్ఛ. ౧.  
యాజ్ఞవల్క్య కిం జ్యోతి రయం పురుష ఇతి; 2 దిత్య జ్యోతిః సమ్రా  
డితి హోవాచ ఆదిత్యేనైవ జ్యోతిషా స్తే సల్యయతే కర్త కరుతే

1 త్తాఽగృ. 2 మస్తీ 3 ఇతి.



విపర్యేతీ త్యేవ మే వై త ద్యాజ్ఞవల్క్యః. ౨. అస్తమిత ఆదిత్యే యా  
జ్ఞవల్క్యః కిం జ్యోతిరే వాయం పురుష ఇతి చన్ద్రీమః. ఏ వాస్య జ్యో  
తిర్భవతీతి చన్ద్రీమసైవాయం జ్యోతిషా స్తేపల్యయతే కర్త కురుతే విప  
ర్యేతీత్యేవ మే వై త ద్యాజ్ఞవల్క్యః. ౩. అస్తమిత ఆదిత్యే యాజ్ఞవ  
ల్క్యః చన్ద్రీ మస్య స్తమితే కిం జ్యోతిరేవాయం పురుష ఇ త్యగ్ని రేవా  
స్య జ్యోతి ర్భవతీ త్యగ్ని వైవాయం జ్యోతిషా స్తేపల్యయతే కర్త కురు  
తే విపర్యేతీ త్యేవమే వై త ద్యాజ్ఞవల్క్యః. ౪. అస్తమిత ఆదిత్యే యా  
జ్ఞవల్క్యః చన్ద్రీమ స్యస్తమితే శాన్తే ౭గ్నా కిం జ్యోతి రేవాయం పు  
రుష ఇతి వా గే వాస్య జ్యోతి ర్భవతీతి వా వైవాయం జ్యోతిషా  
స్తే పల్యయతే కర్త కురుతే విపర్యేతీతి తస్మా ద్వై సమూదపి యత్ర  
స్వఃపాణి ర్నవినిర్జాయతే ౭థ యత్ర వా గుచ్ఛర త్యుపైవ తత్ర న్యేతీ  
త్యేవమే వై త ద్యాజ్ఞవల్క్యః. ౫. అస్తమిత ఆదిత్యే యాజ్ఞవల్క్యః చ  
న్ద్రీమ స్యస్తమితే శాన్తే ౭గ్నా శాంతాయాం వాచి కిం జ్యోతి రే  
వాయం పురుష ఇత్యాత్తైవా స్య జ్యోతి ర్భవతీ త్యాత్తవైవాయం  
జ్యోతిషా స్తే పల్యయతే కర్త కురుతే విపర్యేతీతి. ౬. కతమ ఆశ్లేతి  
యోయం విజ్ఞానమయః ప్రాణేషు హృ ద్యైర్జ్యోతిః పురుషః, సస  
మాన స్స స్మభౌ లోకా వనుసంచరితి భ్యాయతీవ లేలాయతీవ, సహి  
స్వప్నో భూ త్వేమం లోక మతి క్రామతి మృశ్యో గూపాణి. ౭ సవా  
అయం పురుషో జాయమాన శ్వరీర మభిసూపద్యమానః పాప్తభి స్సగ్  
సృజ్యతే స ఉత్క్రామన్ద్రియమాణః పాప్తనో విజహతి. ౮. తిస్య  
వా ఏతస్య పురుషస్య ద్వే ఏవ స్థానే భవత ఇదచ్ఛ పరలోకస్థానం  
చ సంధ్యం తృతీయగ్ స్వప్నస్థానం తస్మిన్ సంధ్యే స్థానే తిష్ఠన్నేతే ఉ  
భే స్థానే వశ్యతీదంచ పరలోకస్థానం చ, అథ యథా క్రమో ౭యం  
పరలోక స్థానేభవతి త '1 మాక్రమమాక్ర మ్యోభయాత్' పాప్తన  
ఆనందాగ్ శ్చ వశ్యతి. స యత్ర ప్రస్వపి త్యస్య లోకస్య సర్వావతో

మాత్రా మపదాయ స్వయం విహత్య స్వయం నిర్తాయ స్వేన భాసా  
 స్వేన జ్యోతిషా ప్రస్వపి త్యత్రాయం పురుష స్వయంజ్యోతి ర్భవతి.  
 ౯. న తత్ర రథా న రథయోగా నపన్థా నో భవ వ్యథ రథా రథ  
 యోగా స్పథ స్పృజతే న తత్రానందా ముదః ప్రముదో భవ వ్యథా  
 నందా ముదః ప్రముద స్పృజతేన తత్ర వేశాంతాః పుష్కరిణ్య స్సృవ  
 న్యో భవ వ్యథ వేశాంతాః పుష్కరిణ్య స్సృవన్త్య స్పృజతే సహి  
 కర్తా. ౧౦. త దేణే శ్లోకా భవన్తి. స్వప్నేన శారీర మభిప్రహత్యా  
 సుప్తస్సుప్తా నభిచాకశీతి, శుక్ర మాదాయ పున రేతి స్థానగ్హిరణ్మ  
 యః పురుష ఏకహాగ్సః, ౧౧. స్రాజేన రక్ష న్నవరం కలాయం బహి  
 మ్ములాయా దమృత శ్చరిత్వా, న ఈయతే అమృతో యత్ర కామగ్  
 హిరణ్మయః పురుష ఏకహాగ్సః, ౧౨. స్వప్నాంత ఉచ్చాసచ మీయ  
 మానో రూపాణి దేవః కరుతే బహూని, ఉత్తేవ ప్రీభి స్సహ మోద  
 మానో జక్ష దుతేవాపి భయాని పశ్యత్. ౧౩. ఆరామ మస్యప  
 శ్యన్తి నతం పశ్యతి కశ్చనేతి, తం నాయతన మ్బాధయే దిత్వాహుః.  
 దుస్థిపజ్యగ్హాస్తై భవతి య మేష నప్రతిపద్యతే లభో ఖల్వాహు  
 ద్వాగరిత దేశ ఏవా ప్యైష ఇతి యాని ప్యేవ జాగ్రత్ పశ్యతి  
 తాని సుప్త ఇత్యత్రాయం పురుష స్వయంజ్యోతి ర్భవతిహాహం  
 భగవతే సహస్రం దదా మ్యతఃకర్థ్వం విమోక్షాయ బ్రూహీతి. ౧౪.  
 స వా ఏష ఏ తస్మిన్ సుప్రసాదే రత్వాచరిత్వా దృష్ట్యైవ పుణ్యంచ  
 పాపంచ, పునః ప్రతిన్యాయం ప్రతియోన్యా ద్రవతి స్వప్నా యైవ స  
 య తత్ర కించి త్పశ్య త్యనన్వాగత స్తేన భవ త్యసంగో హ్యాయం  
 పురుష ఇ త్యేవమే వైతి ద్యాజ్ఞవల్క్య హాహం భగవతే సహస్రం  
 దదా మ్యతఃకర్థ్వం విమోక్షాయైవ బ్రూహీతి. ౧౫. స వా ఏష ఏత  
 స్మిన్ స్వప్నే రత్వా చరిత్వా దృష్ట్యైవ పుణ్యంచ పాపంచ పునః  
 ప్రతిన్యాయం ప్రతియోన్యా ద్రవతి బుద్ధాంతా యైవ స య తత్ర

కించి త్వశ్య త్వనన్వాగత స్తేన భవ త్వసంగో హ్యాయం పురుష ఇ  
 త్యేవమే వైత ద్యాజ్ఞవల్క్య సోఽహం భగవతే సహస్రం దదామ్యత  
 ఊర్ధ్వం విమోక్షా యైవ బ్రూహీతి. ౧౬. సవా ఏష ఏతస్మిన్ బు  
 ధ్ధాతే రత్వా చరిత్వా దృష్టైవ పుణ్యంచ పాపంచ పునఃప్రత్యాయం  
 ప్రతియోన్యా ద్రవతి స్వప్నంతా యైవ ౧౭. త ద్యథా మహా మత్స్య  
 ఉభే కూలే అనుసంచరతి పూర్వం చాపరం చైవ మేవాయం పురుష  
 ఏతా పుభా వన్తా వనుసంచరతి స్వప్నంతంచ బుధ్ధాంతంచ. ౧౮. తద్య  
 థాస్మి న్నాకాశే శ్యేనో వా సుర్యో వా విపరిపత్త్య శ్చాన్త స్యగోహత్య  
 పక్షౌ సల్లయాయైవ ధ్రియత ఏవమే వాయం పురుష ఏతస్తా అన్తాయ  
 థావతి యత్ర సుప్తో నకంచన కామం కామయ తేన కంచన స్వప్నం  
 పశ్యతి. ౧౯. తా వా అస్మైతా హితా నామ నాడ్యో యథా కేశ  
 సహస్రథా భిన్న స్తావ తానిమ్నా తిష్ఠన్తి శుక్లస్య శీలస్య పింగళస్య హ  
 రితస్య లోహితస్య పూర్ణా అథ య త్రైనిం ఘృష్టివ జినస్తీవ హస్తీవ వి  
 చ్ఛాయ యతి గర్తమివ పతతి, య దేవ జాగ్ర ద్భయం పశ్యతి తద  
 త్రావిద్యయా మన్యతే అథ యత్ర దేవ ఇవ రాజే వాహ మేవేదగ్ స  
 వ్యోఽస్తీతి మన్యతే సోఽస్యపర మో లోకః. ౨౦. త ద్వా అస్మైత దతి  
 చ్ఛన్దా అపహతపాప్తాఽభయగ్ రూపమ్, త ద్యథా ప్రియయా స్త్రియా  
 సమ్మరిష్వక్తో న బాహ్యం కించ న వేద నాన్తర మేన మే వాయం  
 పురుషః ప్రాజ్ఞేనాత్మనా సమ్మరిష్వక్తో న బాహ్యం కించన వేదనాంతరమ్,  
 త ద్వా అస్మైత దాన్తకామ మాత్మకామ మకామగ్ రూపగ్ శోకా  
 న్తరమ్. ౨౧. అత్ర పితాఽపితా భవతి మాతాఽమాతా లోకా అలో  
 కా దేవా అదేవా వేదా అద్దేవాః, అత్రఽస్తేనో భవతి భూణహఽభ్రూ  
 ణహః చాండాలోఽచాండాళః పౌల్కసోఽపౌల్కస శ్శృమణోఽశ్రమణ  
 స్తాపసోఽతాపసోఽనన్వాగతం పుణ్యే నానన్వాగతం పాపేన తీర్ణోహి  
 తదా సర్వాంచోకా స్త్వౌదయస్య భవతి. ౨౨. య ద్వైత స్పృశ్యతి

పశ్య నైవత న్నపశ్యతి, సహిద్రష్టు ర్దృష్టే ర్విపరిలోపో విద్యతేఽవినాశి  
 త్వాత్, నతు తద్వివీతీయమస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం యత్పశ్యేత్. ౨౩.  
 యద్దైవ తన్నజస్రతి జస్ర వై తన్న జస్రతి సహి ఘాతు ధ్వాతే ఽవప  
 రిలోపో విద్యతేఽవినాశిత్వా న్నతు తద్వివీతీయ మస్తి తతోఽన్య ద్వి  
 భక్తం యజ్ఞఘేత్. ౨౪. యద్దైవతం నరసయతే రసయ నైవత న్న  
 రసయతే సహి రసయితూ రసయ తే ర్విపరిలోపో విద్యతేఽవినాశిత్వా  
 న్నతు తద్వివీతీయ మస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం యద్రుయేత్. ౨౫. య  
 ద్దైవతం నవదతి వదనైవత న్నవదతి సహి వక్తు ర్వక్తే ర్విపరిలోపో విద్య  
 తేఽవినాశిత్వాన్నతు తద్వివీతీయమస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం యద్వదేత్.  
 ౨౬. యద్దైవతం నశృణోతి శృణ్వ నైవత న్నశృణోతి సహి శ్రోతు శ్శృ  
 తే ర్విపరిలోపో విద్యతేఽవినాశిత్వా న్నతు తద్వివీతీయ మస్తి తతోఽ  
 న్యద్విభక్తం యచ్ఛృణుయాత్. ౨౭. యద్దైవతం న మనుతే మన్వానో  
 వై తన్నమనుతే సహి మంతుక్తతే ర్విపరిలోపో విద్యతేఽవినాశిత్వా న్న  
 తు తద్వివీతీయమస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం యచ్ఛీవేత్. ౨౮. యద్దైవతం  
 నస్పృశతి స్పృశనైవత న్నస్పృశతి సహి స్పృష్టుః స్పృష్టే ర్విపరిలోపో వి  
 ద్యతేఽవినాశిత్వాన్నతు తద్వివీతీయ మస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం యత్స్పృ  
 శేత్. ౨౯. యద్దైవత న్నవిజానాతి విజాన వై త న్నవిజానాతి సహి  
 విజ్ఞాతు ర్విజాతే ర్విపరిలోపో విద్యతేఽవినాశిత్వా న్నతు తద్వివీతీయ  
 మస్తి తతోఽన్య ద్విభక్తం య ద్విజానీయాత్. ౩౦ యత్ర వా అన్య  
 దివ స్యాత్తత్రాన్యోఽన్య త్పశ్యే దన్యోఽన్య జ్ఞఘే దన్యోఽన్య ద్రసయే  
 దన్యోఽన్య ద్వదే దన్యోఽన్యచ్ఛృణుయా దన్యోఽన్య న్నస్వీతాన్యోఽ  
 న్యత్స్పృశే దన్యోఽన్య స్పృశనీయాత్. ౩౧ సలిల ఏకోద్రష్టా దైవ  
 తోభవ త్యేష బ్రహ్మలోక స్సమ్రాజితి హైస మనుశశాస యాజ్ఞవల్క్య  
 ఏషాస్య పరమా గతి కేషాయ పరమా సంప దేషోఽన్య పరమో లోక

ఏహోఽస్యవరమ ఆనందవీర్యై వానంద స్యాన్యాని భూతాని మాత్రా  
 ముపజీవంతి. 32. స యోషనుష్యాణాన్ రాధ సృశ్నుధ్నో భవ త్యనేవ  
 మా మధిపతి సుర్వైర్దానుష్యై లోభైః సుంపన్నతమ సుమనుష్యాణాం  
 పరమ ఆనందోఽథయేశతం మనుష్యాణా మానందా సు ఏకః పితౄ  
 ణాం జితలోకానా మానందోఽథ యే శతం పితౄణాం జితలోకా  
 నా మానందా సు ఏకో గంధర్వలోక ఆనందోఽథయే శతం గం  
 ధర్వలోక ఆనందాః స ఏకః కర్తృ దేవానామానందో యే కర్తృణాదే  
 వ త్వ మభినమ్నద్యస్తే, అథ యే శతం కర్తృ దేవానా మానందా సు  
 ఏక ఆజానదేవానా మానందో యశ్చ శ్రోత్రియో వృజినో కామ  
 హతోఽథ యేశత మాజాన దేవానా మానందా సు ఏకః ప్రజాపతి  
 లోక ఆనందో యశ్చ శ్రోత్రియో వృజినో కామహతోఽథ యేశతం  
 ప్రజాపతిలోక ఆనందా సు ఏకో బ్రహ్మలోక ఆనందో యశ్చ శ్రోత్రి  
 యో వృజినో కామహతోఽత్రైవ ఏవ పరమ ఆనందః ఏష బ్రహ్మలోక  
 సుసూరిడితి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్సోఽహం భగవతే సహస్రం  
 దదామ్యత ఊర్ధ్వం విమోక్షాయైవ బ్రూహి త్యత్ర హ యాజ్ఞవల్క్య  
 భిభయాశ్చుకార మేధావీ రాజా సర్వేభ్యో మాస్తేభ్య ఉదరౌత్సీ దితి.  
 33. సవా ఏష ఏతస్మిన్ స్వస్మాన్తే రత్వాచరిత్వా దృష్ట్యైవ పుణ్యం  
 చ పాపంచ పునః ప్రతిన్యాయం ప్రతియోన్యా ద్రవతి బుద్ధాన్తాయైవ.  
 34. త ద్యథాఽవ సుసమాహిత ముత్సర్జ న్యాయాదేవ మేవాయన్  
 శారీర ఆత్మా ప్రాజ్ఞే నాత్మనా న్వారూఢ ఉత్సర్జ న్యాతి యత్రైత దూ  
 ర్ధ్వోచ్ఛ్వాసీ భవతి. 35. స యత్రాయ మణిమానం న్యేతి జర  
 యావోపతపతా వాణిమానం నిగచ్ఛతి తద్యథాఽఽమ్రం వోదుంబ  
 రం వా పిప్పలం వా బద్ధనా త్ప్రముచ్యత ఏవమేవాయం పురుష ఏ  
 భ్యోఽజ్ఞేభ్య స్సంప్రముచ్య పునః ప్రతిన్యాయం ప్రతియోన్యా ద్రవతి  
 ప్రాణాయైవ. 36. తద్యథారాజాన మాయాన్త ముగ్రాః ప్రత్యేనసః

సూతగ్రామణ్యోఽన్నైః పానై రావసభైః ప్రతికల్పంతేఽయ మాయా త్యయ మాగచ్ఛతీ త్యేవగ్ హైవం విదగ్ సర్వాణి భూతాని ప్రతికల్పన్త ఇదం బ్రహ్మోఽయా తీద మాగచ్ఛతీ. 32. త ద్యథా రాజానం ప్రయయాసన్త ముగ్రాః ప్రత్యేసస సూసగ్రామణ్యోఽభి సమాయం త్యేవమే పేమ మాత్మాన మస్తకాలే సర్వే ప్రాణా అభినమాయన్తి య త్రైత దూర్ధోఽచ్ఛాప్సీ భవతి. 33.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

స యత్రాయ మాత్మాఽబల్యం న్యే త్యసంమోహ మివ న్యే త్య కైస మేతే ప్రాణా అభినమాయన్తి స ఏతా స్తేజోమాత్రా స్సమభ్యా దదానో హృదయ మేవా స్వవక్త్రామతి స యత్రైవ చాక్షుషః పు రుషః పరా జ్వర్యావర్త<sup>1</sup>తే తథా ఽయాపజ్ఞో భవతి. ౧. ఏకీ భవతి స పశ్యతీ త్యాహు రేకీభవతి నజస్రు తీ త్యాహు రేకీభవతి నరసయత ఇ త్యాహు రేకీభవతి నవద తీ త్యాహు రేకీభవతి సశృణోతీ త్యాహు రేకీభవతి స మనుత ఇత్యాహు రేకీభవతి సస్పృశ తీ త్యాహు రేకీభవ తి సవిజానాతీ త్యాహు స్తస్మహైతస్య హృదయ స్వాగ్రం ప్రద్యోతతే తేనప్రద్యోతే నైష ఆత్మా నిష్క్రమతి, చక్షుషో వా మూర్ధ్నో వాఽ న్యేభ్యో వా శరీరదేశేభ్య స్త ముత్క్రామన్తం. ప్రిణోఽనూత్క్రా మతి ప్రాణ మనూత్క్రామన్తగ్ సర్వేప్రిణా అనూత్క్రామంతి సవి జ్ఞానో భవతి సవిజ్ఞానమేవా స్వవక్త్రామతి, తం విద్యా కర్తణీ సమన్వా రభేతే పూర్వ ప్రజ్ఞాచ. ౨. త ద్యథా తృణజలాయుకా తృణస్వాస్తం గత్వాఽన్య మాక్రమ మాక్ర మ్యాత్మాన ముపసగ్ హర త్యేవమే వాయ మాత్మేదగ్ శరీరం నిహ త్యావిద్యాం గమయి త్వాఽన్యమా క్రమ మాక్ర మ్యాత్మాన ముపసగ్ హరతి. 3. తద్యథా పేశస్కారి పే శసో మాత్రా ముపాదాయాన్యన్నవతరగ కల్యాణతరగ్ రూపం తనుతఏవ మేవాయ మాత్మేదగ్ శరీరం నిహ త్యావిద్యాం గమయి త్వాన్య స్సవత

రం కల్యాణతరగ్ రూపం కురుతే పితృం వా గాఢర్వం వా దైవం  
 వా ప్రాజాపత్యం వా బ్రాహ్మం వాఽన్యేషాం వా భూతానామ్. ౪.  
 సవా ఆయమాత్మా బ్రహ్మవిజ్ఞాన మయో మనోమయః ప్రాణమయ శ  
 త్సుర్మయ శ్రోత్రమయః పృథివీమయ ఆపోమయో వాయుమయ ఆకా  
 శమయస్తేజోమయోఽతేజోమయః కామమయోఽకామమయః క్రోధ  
 మయోఽకోధమయో ధర్మమయోఽధర్మమయ స్సర్వమయ స్తద్వ్య  
 దేత దిదం మయోఽదోమయ ఇతి యథాకారి యథాచారి తథాభ  
 వతి సాధుకారి సాధు ర్భవతి పాపకారి పాపో భవతి పుణ్యః పుణ్యేన  
 కర్మణా భవతి పాప పాపేన, అథో ఖిల్వాపహః కామమయ ఏ వాయం  
 పురుష ఇతి సయథాకామో భవతి తత్క్రితుర్భవతి యత్క్రితు ర్భవ  
 తి తత్కర్మ కురుతే యత్కర్మ కురుతే తదభిసంపద్యతే. ౫. త దేష శ్లోకో  
 భవతి, తదేష క్త స్సహకర్తవైతి లింగం మనో యత్ర నిషక్త మన్యప్రా  
 వ్యాప్తంకర్తణ ప్రప్య యత్కిఞ్చ హ కరోత్యయమ్, తస్మాల్లోకా త్పున  
 రేత్యస్తే లోకాయ కర్తణ <sup>1</sup>ఇతి తు కామయమానోఽథాకామయమా  
 నో యోఽకామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆప్తకామః స తస్య ప్రాణా  
 ఉత్క్రామంతి బ్రహ్మైవ సకా బ్రహ్మప్యేతి. ౬. తదేష శ్లోకో భవతి, య  
 దా సర్వప్రముచ్యంతే కామా యేఽస్య హృది శ్రితాః, అథ మర్త్యోఽ  
 మృతోభవ త్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్చ త ఇతి త ద్యథాఽహినిర్వయనీ వశ్చ  
 కే మృతా ప్రత్యస్తా శయీ తైవ మేవేదగ్ శిరిరగ్ శేతే, అథాయ మశ  
 రిరోఽమృతః ప్రాణో బ్రహ్మైవ తేజవీవ సోఽహం భగవతే సహస్రం  
 దదామితి పరోవాచ జనకో వైదేహః. ౭ త దేతే శ్లోకా భవతి,  
 అణుః పఃథా వితతః పురాణో మాగ్ స్పృష్టోఽనుపిత్రో మయైవ, తేన  
 ధీగా అపి యంతి బ్రహ్మవిద స్స్వర్గం లోక మిత ఊర్ధ్వా విముక్తాః. ౮.  
 తస్మిం చుక్ల ముత సీల మాహుః పిఙ్గళగ్ హరితం లోహితంచ, ఏష  
 పంథా బ్రహ్మణా హనువిత్తః తేనైతి బ్రహ్మవి త్పుణ్యకృ తైజసశ్చ. ౯.

అంధం తమః స్రవిశన్తి యేఽవిద్యా ముపాసతే, తతో భూయ ఇవ తే  
 తమో య ఉ విద్యాయాగ్ రతాః. ౧౦. అనందానామ తే లోకా అన్ధే  
 స తమసా వృతాః, తాగ్ స్తే ప్రేత్యాభి గచ్ఛన్త్యవిద్యాగ్ సోఽబు  
 ధో జనాః. ౧౧. ఆత్మానం చే ద్విజానీయా దయ మస్తీః పూరుషః,  
 కి మిచ్ఛన్మస్య కామాయ శరీర మనుసంజ్యరేత్. ౧౨. య స్వా  
 నువిత్తః ప్రతిబుద్ధ ఆత్మాస్తి స్సద్దేహ్యే గహనే ప్రవిష్టః, స విశ్వకృ త్స  
 హి సర్వస్య కర్తా తస్యలోక 1స్సశు లోక ఏవ. ౧౩. ఇహౌప సంతో  
 ౨భ విద్వ స్తద్వయం నచే దవేదీ ర్మహతీ విసప్తి 2య ఏత ద్విదు రమృ  
 తా స్తేభవం త్య ఛేతరే దుఃఖ మేవాపి యన్తి. ౧౪. య దైత మను  
 పశ్య త్యాత్మానం దేవ మంజసా, ఈశానం భూతభవ్యస్య స తతో  
 విజుగుప్సతే. ౧౫. యన్తా దర్శ్యా శ్సంవత్సరోఽహూభిః పరివర్తతే,  
 త దేవా జ్యోతిషాం జ్యోతి రాయు ర్దోపాసతేఽచృతిమ్ ౧౬. యస్మిన్  
 పంచ పంచజనా ఆకాశశ్చ ప్రతిష్ఠితః, త మేవ మన్య ఆత్మానం విద్యాన్  
 బ్రహ్మృత్యోఽమృతమ్. ౧౭. ప్రాణస్య ప్రాణముత చక్షుష శ్చక్షు రుత  
 శ్రోత్రస్య శ్రోత్రమ్, మనసో యే మనో విదుః, కేనిచిక్య ర్భ్రహ్మ పురాణ  
 మగ్ర్యమ్. ౧౮. మనసై వానుద్రప్తవ్యం నేహ నా నాస్తి కించన,  
 మృత్యో స్సమృత్య మోహ్నీతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి. ౧౯. ఏకఛై  
 వానుద్రప్తవ్య మేత 3దప్ర మేయం ద్రువమ్, విరజః పర ఆకాశా దజ  
 ఆత్మా మహాన్ ద్రువః. ౨౦ త మేవ ధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కుర్వీత  
 బ్రాహ్మణః, నానుధ్యానూ దృపశూన్ శబ్దా న్వాచో విగ్లావనగ్ హి  
 తదితి. ౨౧. సవా ఏష మహా నజ ఆత్మా యోఽయం విజ్ఞానమయ  
 ప్రాణేషు య ఏహోఽంతర్హృదయ ఆకాశ స్తస్మిం 4భి తే సర్వస్య వశే సర్వ  
 స్యేశానః సర్వస్యాధిపతి స్సన నాధునా కర్తృణా భూయా న్నో ఏవా సా  
 ధునా కనీయాన్, ఏష సర్వేశ్వర ఏష భూతాధిపతి రేష భూతపాల ఏష  
 నేతుర్విధరణ ఏషాం లోకానా మసంభేదాయ త మేతం వేదానువచ



నేన బ్రాహ్మణా వివిదిషన్తి, యజ్ఞేన దానేన తపసానాశ కే నైతమేవ  
 విదిత్వా ముని ర్భవతి, ఏత మేవ ప్రవ్రాజినో లోక మిచ్ఛన్తః ప్రవ్రజం  
 తి, ఏత ధన్య వై తత్సూర్యే విద్వాగ్నః ప్రజాం సకామయంతే కిం ప్ర  
 జయా శరిష్యామః యేషాం నోఽయ మాత్మాఽయం లోక ఇతి తేహ  
 స్త ఫుత్త్రైషణాయా శ్చ విత్తైషణాయాశ్చ లోకైషణాయాశ్చ వ్యుత్తా  
 యాథ భిక్షాదర్య ఇచ్చరన్తి యా హ్యేవ ఫుత్త్రైషణా సా విత్తైష  
 ణా యా విత్తైషణా సా లోకైషణోభే హ్యేతే ఏవణే ఏవ భవతః,  
 స ఏవ నేతినే త్యాత్మాఽగృహ్యాయా సహి గృహ్యతేఽశీర్యో సహి  
 శీర్యతేఽసంగో సహి సజ్యతేఽసితో నవ్యథతే సరివ్య త్యేత ముహ్యే  
 వై తేన తరతఇతి, అతః పాప మకరవ మిత్యతః కల్యాణ మకరవ మిత్సు  
 భే ఉహే వైష ఏతే తరతి నైనం కృతా కృతేతపతః. ౨౨. త దేత  
 దృచాఽభ్యుక్తమ్, ఏష నిత్యో మహిమా బ్రాహ్మణస్య నవధతే కర్తృణా  
 నో కనీయా, తస్యైవ స్యా త్పదవి త్తం విదిత్వా నలిప్యతే కర్తృణా  
 పాపకే నేతి, తస్మా దేవంవి చ్ఛాంతో దాంత ఉపరత స్తితిక్షు సునూ  
 హితో భూత్వాఽత్త్యేవాత్మానం పశ్యతి సర్వ మాత్మానం పశ్యతి  
 నైనం పాప్తా తరతి సర్వం పాప్తానం తరతి నైనం పాప్తా తపతి సర్వం  
 పాప్తానం తపతి విపాపోమిరజో విచికిత్సో బ్రాహ్మణోభవ త్యేష బ్రహ్మ  
 లోక 1స్సమా) డితి హ్యేవాచ యజ్ఞవల్క్య స్సాహం భగవతే  
 విదేహాః దదామి మాం చాపి సహ దాస్యాయేతి. ౨౩. సవా ఏష  
 మహా నజ ఆత్మాన్నాదో వసుదా నోవిద్వతే వసు య ఏవం వేద. ౨౪.  
 సవా ఏష మహా నజ ఆత్మాఽజరోఽమరోఽమృతోఽభయో బ్రహ్మ  
 భయం నై బ్రహ్మ భయగ్హి వై బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేద. ౨౫.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

అథహ యాజ్ఞవల్క్యస్య ద్వే భార్యే బభూవతు రైత్రేయీచ  
 కాత్యాయనీచ తయో ర్హ మైత్రేయీ బ్రహ్మవాదినీ బభూవ స్త్రీప్ర

జ్ఞాన తద్వి కాత్యాయ స్యథహ యాజ్ఞవల్క్యోఽన్యద్వైత్త ముపాక  
రివ్యక్. ౧. మైత్రేయీతి హేమవాచ యాజ్ఞవల్క్యః ప్రవ్రజిష్య న్వా  
అరేఽహ మస్తా ధ్నానా దస్తిహంత తేఽనయా కాత్యాయన్యా తం  
కరవా ణీతి. ౨. సా హేమవాచ మైత్రేయీ యన్న మ ఇయం భగో  
స్సర్వా పృథివీ విత్తేన పూర్ణా స్యా త్స్యాన్నహా న్నేనామృతా ఆ హేమ  
3 నేతి నేతి హేమవాచ యాజ్ఞవల్క్యో యథైవోపకరణవతాం జీవితం  
తథైవ తే జీవితగ్ స్యా దమృతత్వస్య తు నాశాస్తి విత్తే నేతి. 3. సా  
హేమవాచ మైత్రేయీ యేనాహం నామృతా స్యాం కి మహం తేన  
కుర్యాం యదేవ భగవా <sup>1</sup> న్నేత్థ తదేవ మే విబ్రాహీతి. ౪. స హేమ  
వాచ యాజ్ఞవల్క్యః ప్రియావై ఖలు నోభవతీ సతీ ప్రియ మవృధ  
ద్ధస్త తద్వి భవ త్యేత ద్వా స్త్రిభ్యాస్యామి తే వ్యాచక్షాణస్యతు మే ని  
దిధ్యాస స్వేతి. ౫. సహోవాచ నవా అరేపత్యుః కామాయ పతిః  
ప్రియోభవ త్యాత్తనస్తు కామాయ పతిః ప్రియో భవతి, నవా అరే  
జాయాయై కామాయజాయా ప్రియా భవ త్యాత్తనస్తు కామాయజా  
యా ప్రియా భవతి, నవా అరేఽత్రాణాం కామాయ పుత్రాః ప్రియా  
భవ న్త్యాత్తనస్తు కామాయ పుత్రాః ప్రియా భవన్తి, నవా అరే విత్త  
స్య కామాయ విత్తం ప్రియం భవ త్యాత్తనస్తు కామాయ విత్తం ప్రి  
యం భవతి, నవా అరే పశూనాం కామాయపశవః ప్రియా భవ న్త్యా  
త్తనస్తు కామాయ పశవః ప్రియా భవన్తి నవా అరే బ్రహ్మణః కామా  
య బ్రహ్మ ప్రియం భవ త్యాత్తనస్తు కామాయ బ్రహ్మ ప్రియం  
భవతి, నవా అరే క్షత్రస్య కామాయ క్షత్రం ప్రియం భవత్యాత్తనస్తు  
కామాయ క్షత్రం ప్రియం భవతి, నవా అరే లోకానాం కామాయ  
లోకాః ప్రియా భవ న్త్యాత్తనస్తు కామాయ లోకాః ప్రియాభవన్తి,  
నవా అరే దేవానాం కామాయ దేవాః ప్రియా భవ న్త్యాత్తనస్తు  
కామాయ దేవాః ప్రియా భవన్తి. నవా అరే వేదానాం కామాయ

వేదాః ప్రియాభవన్త్యాత్మనస్తు కామాయ వేదాః ప్రియా భవన్తి.  
 నవా అరే భూతానాం కామాయ భూతాని ప్రియాణి భవన్త్యాత్మన  
 స్తు కామాయ భూతాని ప్రియాణి భవన్తి, నవా అరే సర్వస్య  
 కామాయ సర్వం ప్రియం భవన్త్యాత్మనస్తు కామాయ సర్వం ప్రియం  
 భవతి, ఇత్తాన అరేద్రవ్యవ్య శ్శోతవ్యో మంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యో  
 మైత్రేయాత్మని ఖి ల్వరే దృష్టే శ్రుతే మతే విజ్ఞాత ఇదగ్ సర్వం విది  
 తమ్. ౬. బ్రహ్మ తం పరాదాద్యోన్యత్రాత్మనో బ్రహ్మ వేద క్షత్రం తం  
 పరాదాద్యోన్య త్రాత్మనః క్షత్రం వేద లోకా స్తం పరాదు ర్యోన్యత్రా  
 త్మనోలోకా స్వేద దేవా స్తం పరాదు ర్యోన్యత్రాత్మనో దేవా స్వేద  
 వేదా స్తం పరాదు ర్యోన్యత్రాత్మనో వేదా స్వేద భూతాని తం పరా  
 దు ర్యోన్యత్రాత్మనో భూతాని వేద సర్వం తం పరాదాద్యోన్యత్రా  
 త్మనస్సర్వం వేదే దం బ్రహ్మేదం క్షత్ర మిమే లోకా ఇమే దేవా ఇమే  
 వేదా ఇమాని సర్వాణి భూతానీదగ్ సగ్యం య దయ మాత్మా. ౭.  
 స యథా దుందుభే ర్హస్యమానస్య న బాహ్యక శబ్దా శక్నుయా  
 ద్ద్రహణాయ దుస్తుభేస్తు గ్రహణేన దుందుభ్యాఘాతస్య వా శబ్దో గృహీ  
 తః. ౮. స యథా శంఖస్య ధ్వాయమానస్య న బాహ్యక శబ్దా శక్నుయా  
 ద్ద్రహణాయ శంఖస్య తు గ్రహణేన శంఖధ్వస్య వా శబ్దో  
 గృహీతః. ౯. స యథా వీణాయై వాద్యమానాయై న బాహ్యక శబ్దా శక్నుయా  
 ద్ద్రహణాయ వీణాయై తు గ్రహణేన వీణవాదస్య వా శబ్దో గృహీతః. ౧౦. స  
 యథా రైథిధాగ్నే రభ్యాహితస్య పృథ గ్ధూమా  
 వినిశ్చరంత్రేపం వా అరేన్య మహతో భూతస్య విశ్వసిత మేత ద్యద్వ  
 గ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేదో ఒధర్వాక్షీరస ఇతిహసః పురాణం  
 విద్యాఉపనిషదశ్లోకా సూత్రాణ్యనువ్యాఖ్యానాని వ్యాఖ్యానానీప్తగ్  
 హుత మాశితం వాయిత మయం చ లోకః పరశ్చ లోక స్సర్వాణిచ  
 భూతా న్యసైవ వైతాని సర్వాణి నిశ్వసితాని. ౧౧. స యథా  
 సర్వాసా మవాగ్ సముద్ర ఏకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ స్పర్శనా

స్తవగేకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ రసానాం జిహ్వైకాయన మేవగ్  
 సర్వేషాం గన్ధానాం నాసికై కాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ రూపాణాంచక్షు  
 రేకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ శబ్దానాగ్ శ్రోత్ర మేకాయన మేవగ్  
 సర్వేషాగ్ సంకల్పానాం మన ఏకాయన మేవగ్ సర్వాసాం విద్యా  
 నాగ్ హృదయ మేకాయన మేవగ్ సర్వేషాగ్ కర్మణాగ్ హస్తా వేకా  
 యన మేవగ్ సర్వేషా మానందానాముపస్థ ఏకాయన మేవగ్ సర్వేషాం  
 విస్మయాగ్ పాయు రేకాయన మేవగ్ సర్వేషా మధ్వనాం పాదా  
 వేకాయన మేవగ్ సర్వేషాం వేదానాగ్ వా గేకాయనమ్. ౧౨. స  
 యథా సైన్ధవ ఘనోఽనస్తరోఽబాహ్యః కృశోఽస్మి రసఘన ఏవైవం వా  
 అరేఽహమాత్మాఽనస్తరోఽబాహ్యః కృశోఽస్మి ప్రజ్ఞానఘన ఏ వైతే  
 భ్యో భూతేభ్య స్సముత్థాయ తా న్యే వానువినశ్యతి స ప్రేత్య సంజ్ఞాప్తీ  
 త్యరే బ్రహ్మీ మితి హేలూవాచ యాజ్ఞవల్క్యః. ౧౩. సాహేలూవాచ  
 మైత్రే య్యత్రైవ మా భగవాన్ మోహస్త మాపీ పివ న్నవా అహ  
 మిమం విజానా మితి సహేలూవాచ నవా అరేఽహం మోహం బ్రహ్మీ  
 మ్యవినాశీ వా అరేఽయమాత్మాఽనుచ్ఛిత్తిధర్మా. ౧౪. యత్రహి ద్వై  
 త మివ భవతి త దితర ఇతరం వశ్యతి తదితర ఇతరం జిఘ్రతి తదితర  
 ఇతరగ్ రసయతే తదితర ఇతర మభివదతి తదితర ఇతరగ్ శృణోతి తది  
 తర ఇతరం మనుతే తదితర ఇతరగ్ స్పృశతి తదితర ఇతరం విజానాతి  
 యత్ర త్వస్య సర్వమాత్మైవాఽభూ త్తత్కేన కం వశ్యే త్తత్కేన  
 కం జిఘ్రే త్తత్కేనకగ్ రసయే త్తత్కేనక మభివదే త్తత్కేన  
 కగ్ శృణుయా త్తత్కేన కం మన్వీత తత్కేన కగ్ స్పృశే త్తత్కేన  
 కం విజానీయా ద్యేనేదగ్ సర్వం విజానాతి తం కేన విజానీయా త్సవ  
 ష నేతినే త్యాత్మాఽగృహ్యాయ సహి గృహ్యతేఽశీర్వో సహిశీర్వతేఽ  
 సక్లో సహి సజ్యతేఽసితో నవ్యథతే నరిష్యతి విజాతార మరే కేన  
 విజానీయా దిత్యుక్తాను శాస నాసి మైత్రేయ్యే తావ దరే ఖల్వ మృ  
 తత్వ మితి హేలూక్త్వా యాజ్ఞవల్క్యో విజహార. ౧౫.

వృషం బ్రాహ్మణమ్.

అథ వగ్శఃపాతి మామ్యా త్వేతిమామ్యే గాపవనా గ్గాపవనః  
 పాతిమామ్యా త్వేతిమామ్యే గాపవనా గ్గాపవనో కాశికా త్కాశికః  
 కాణ్డినా త్కాణ్డిన్యః కాణ్డిల్యా చ్చాణ్డిల్యః కాశికా చ్చ గాతమాచ్చ  
 గాతమః. ౧. అగ్నివేశ్యాదాగ్నివేశ్యో గార్ధ్యా ద్ధార్ధ్యో గార్ధ్యా  
 ద్ధార్ధ్యో గాతమా గ్గాతమ సైతవా తైతవః పారాశర్యాయణా  
 త్పారాశర్యాయణో గార్ధ్యాయణా ద్ధార్ధ్యాయణ ఉద్దాలకాయనా  
 దుద్దాలకాయనో జాబాలాయనా జ్జాబాలాయనో మాధ్యంఢినాయ  
 నా న్మాధ్యం ఢినాయన స్సాకరాయణా త్సేకరాయణః కామాయ  
 ణా త్కామాయణః సాయకాయనా త్సాయకాయనః కాశికాయనేః  
 కాశికాయనిః. ౨. ఘృతకాశికా ద్ఘృతకాశికః పారాశర్యాయణా  
 త్పారాశర్యాయణః పారాశర్యా త్పారాశర్యో జాతుకర్ణ్యా జ్జా  
 తుకర్ణ్య ఆసురాయణాచ్చ యాస్కాచ్చసురాయణస్తైవణే స్తై  
 వణి రౌపజఙ్ఘనే రౌపజఙ్ఘని రాసురే రాసురి ర్భారద్వాజా ద్భారద్వాజ  
 ఆత్రేయా దాత్రేయో మాణ్డే ర్మాణ్డి రౌతమా గ్గాతమో గాతమా  
 గ్గాతమో వాతస్యి ద్వాత్స్యి కాణ్డిల్యా చ్చాణ్డిల్యః కైశోర్యా  
 త్కాప్యా త్కైశోర్యః కాప్యః కుమారహరితా త్కుమారహరితో  
 గాలవా ద్దాలవో విదర్భి కాణ్డిన్యా ద్విదర్భి కాణ్డిన్యో వత్సనపాతో  
 బాభ్రీవా ద్వత్సనపా ద్బాభ్రీవః షఢస్సభరా త్షన్ధా స్సాభరో  
 యాస్య దాక్షీరసా దయాస్య ఆంగిరస ఆభూతే స్త్వాప్తా దాభూతి  
 స్త్వాప్తో విశ్వరూపా త్త్వాప్తో ద్విశ్వరూపస్తాప్తో శ్విత్యా మస్వినా  
 దధీచ అధర్వణా ద్దధ్యజ్ఞాధర్వణో ధర్వణో దైవా దధర్వా దైవో  
 మృత్యోః ప్రాధ్వగ్సనా స్త్రుత్యుః ప్రాధ్వగ్ సనః ప్రధ్వగ్ సనా త్ప్ర  
 ధ్వగ్ సన ఏకఋషే రేకర్షి ర్విప్రచిత్తే ర్విప్రచిత్తి ర్వర్షిష్టే ర్వర్షిష్టి  
 స్సనారోః సనారుః సనాతనా త్సనాతనః సనకాత్సనకః పరమేష్ఠినః పర  
 మేష్ఠి బ్రహ్మణో బ్రహ్మ స్వయమ్ముబ్రహ్మణే నమః. 3.  
 ఇతి బృహదారణ్యకే - వృషాధ్యాయ స్సమాప్తః. హరిః ఓం తత్సత్.

శుక్లయజుర్వేదీయ బృహదారణ్యకే - సప్తమాధ్యాయః.

అథ

హరిః ఓమ్. పూర్ణ మదః పూర్ణ మిదం పూర్ణ త్సూర్ణ ముదఃపూర్ణతే,  
పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమే వావశిష్యతే.  
ఓమ్ శాంతి శాంతి శాంతిః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

ఓంకఃఖం బ్రహ్మ, ఖం ఘరాణం వాయురంఖ మితి హ స్తాహాకౌ  
రవ్యాయణీ పుత్రో వేదోఽయం బ్రహ్మణా విమ ర్షేదై నేన యద్వేదిత  
వ్యమ్. ౧.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

త్రయాః ప్రజాపత్యాః ప్రజాపతౌ పితరి బ్రహ్మచర్య మూషు  
న్దేవా మనుష్యా అనురా ఉపిత్వా బ్రహ్మచర్యం దేవా ఉచు ర్భ్రవీ  
తు నో భవానితి తేభ్యో హైత దక్షర మువాచ ద ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా<sup>3</sup>  
ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టేతి హేవాచ ద్దామ్యతేతి న ఆథే త్యోమితి హేవావా  
చ వ్యజ్ఞాసి ష్టేతి. ౧. అథ హైనం మనుష్యా ఉచు ర్భ్రవీతు నో  
భవానితి తేభ్యో హైత దేవాక్షర మువాచ ద ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా<sup>3</sup>ఇతి  
వ్యజ్ఞాసిష్టేతి హేవాచుర్దత్తేతి న ఆథేత్యోమితి హేవావాచ వ్యజ్ఞాసిష్టే  
తి. -౨. అథ హైన మనురా ఉచు ర్భ్రవీతు నో భవా నితి తేభ్యోహై  
తదేవాక్షరమువాచ దఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా<sup>3</sup>ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టేతి హేవాచు ర్దయ  
ధ్వమితి న ఆథే త్యోమితి హేవావాచ వ్యజ్ఞాసిష్టేతి తదే తదే వైషా  
దైవీవా గమవదతి స్తనయిత్ను ర్దదదఇతి దామ్యత దత్త దయధ్వ మితి  
తదేత త్త్రియగ్శిక్షే ద్దమం దానం దయా మితి. 3.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

ఏవ ప్రజాపతి ర్యద్ధృదయ మేత ద్భ్రష్టైత త్సర్వం తదేత  
త్త్రిక్షరగ్ హృదయ మితి <sup>1</sup>హృ ఇ త్యేకమక్షర మభిహర త్తస్మై

స్వా శ్చాన్యేచ య ఏవం వేద దధి త్యేకమక్షరం దద త్యస్తై స్వాచ్ఛాన్యేచ య ఏవం వేద య మి త్యేకమక్షర మేతి సర్గం లోకం య ఏవం వేద. ౧.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

తద్వై తదేత దేవ తదా స సత్యమేవ స యో హేతం మహా ద్యక్షం ప్రథమజం వేద సత్యం బ్రహ్మేతి జయ తీమా ల్లోకాం జిత ఇన్నసా వసద్య ఏవమే తం మహాద్యక్షం ప్రథమజం వేద సత్యం బ్రహ్మేతి సత్యగ్ హ్యేవ బ్రహ్మ. ౧. ఆపవ వేదమగ్ర ఆసు స్తా ఆపః సత్య మస్మజ స్తసత్యం బ్రహ్మ బ్రహ్మ ప్రజాపతిం ప్రజాపతి దైవాగ్నే దేవా స్సత్య మే వోపాసతే త దేత త్త్యోక్షరగ్ సత్య మితి స ఇత్యేక మక్షరంతీ త్యేకమక్షరం య మి త్యేకమక్షరం ప్రథ మోత్తమే అక్షరే సత్యం మధ్యతో నృతం తదేత దనృత ముభయత స్సత్యేన పరి గృహీతగ్ సత్యభూయ మేవ భవతి నైనం పిద్వాగ్న మనృతగ్ హిస స్తి. ౨.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

తద్య త్సత్యమసా స ఆదిత్యో య ఏవ ఏతస్మి న్నండలే పురుషో య శ్చాయం దక్షిణేక్ష న్సురుష స్తా వేతా వన్యోన్యస్మి స్మృతిష్టితౌ రశ్చిభి రే షోఽస్మి స్మృతిష్టితః ప్రాణై రయ మముష్మి న్నయ దోతక్రమివ్య న్భవతి శుద్ధ మేవైత న్నండలం పశ్యతి నైన మేతే రశ్మయః ప్రత్యాయంతి. ౧. య ఏవ ఏతస్మి న్నండలే పురుష స్తస్య భూ రితి శిర ఏకగ్ శిర ఏక మేత దక్షరం భవ ఇతి బాహూ ద్వా బాహూ ద్వే ఏతే అక్షరే సువ రితి ప్ర తిష్ఠా ద్వే ప్రతీష్ఠే ద్వే ఏతే అక్షరే తస్మాపనిషదహ రితి హంతి పాప్తానం జహాతి చ య ఏవం వేద. ౨. యోఽయం దక్షిణేక్ష న్సురుష స్తస్య భూ రితి శిర ఏకగ్ శిర ఏక మేత దక్షరం భవ ఇతి బాహూ ద్వా బా హూ ద్వే ఏతే అక్షరే సువ రితి ప్రతిష్ఠా ప్రతిష్ఠే ద్వే ద్వే ఏతే అక్షరే తస్మాపనిషదహ మితి హంతి పాప్తానం జహాతి చ య ఏవం వేద. 3.

షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

మనోమయోఽయం పురుషో భాస్పత్యస్తి స్మస్తర్హదయే  
యథాప్రీహి ర్వాయనో వా స ఏవసర్వ స్యేశానః సర్వ స్యాశివతి  
సర్వ మిదం ప్రశాస్తి యదిదం కించ. ౧.

సప్తమం బ్రాహ్మణమ్.

విద్యుద్భృహే త్యాహు ర్విదానా ద్విద్యు ద్విద్య త్యేనం  
పాష్టనో య ఏవంవేద విద్యు ద్భృహేతి విద్యు ధ్యేవ బ్రహ్మ. ౧.

అష్టమం బ్రాహ్మణమ్

వాచం ధేను ముపాసీత తస్యా శ్చత్వారః స్తనాః స్వాహాకా  
రో వవట్కారో హస్తకార స్వధాకార స్తస్యా చ్వాస్తనా దేవా  
ఉపజీవంతి స్వాహాకారంచ వవట్కారంచ హస్తకారం మనుష్యా స్ప  
ధాకారం పితర స్తస్యాః స్త్రాణ ఋషభో మనోవత్సః. ౧.

నవమం బ్రాహ్మణమ్.

అయ మగ్ని ర్వైశ్వానరో యోఽయమస్తః పురుషే యే  
నేద మన్నం పచ్యతే య దిద మద్యతే తస్యైవ ఘోషో భవతి య  
మేత త్కర్ణా వపిధాయ శృణోతి స యదోత్క్రమిష్య న్భవతి నైనం  
ఘోషగ్ శృణోతి. ౧.

దశమం బ్రాహ్మణమ్.

యదా వై పురుషోఽస్మా ల్లోకా త్వేతి స వాయు మాగచ్ఛ  
తి తస్మై స తత్ర విజిహీతే యథారథచక్రస్య ఖం తేన స ఊర్ధ్వ ఆక్ర  
మతే స ఆదిత్యమాగచ్ఛతి తస్మై స తత్ర విజిహీతే యథా<sup>1</sup> డమ్బర  
స్య ఖం తేన స ఊర్ధ్వ ఆక్రమతే సచన్ద్రమస మాగచ్ఛతి తస్మై స తత్ర  
విజిహీతే యథా దున్దుభేః ఖం తేన స ఊర్ధ్వ ఆక్రమతే స లోక  
మాగచ్ఛ త్యశోక మహిమం తస్మి న్నసతి శాశ్వతీ సుమాః. ౧.



ఏకాదశం బ్రాహ్మణమ్.

ఏత ద్వై పరమం తపో య ద్వావ్యహిత స్తస్య తే పరమగ్  
హైవ లోకం జయతి య ఏవంవే దైత ద్వై పరమం తపోయం ప్రేత  
మరణ్యగ్ హరన్తి పరమగ్ హైవ లోకం జయతి య ఏవం వే దైత  
ద్వైపరమం తపోయం ప్రేత మగ్నా వభ్యాదధతి పరమగ్ హైవ  
లోకం జయతి య ఏవం వేద. ౧.

ద్వాదశం బ్రాహ్మణమ్.

అన్నం బ్ర ధ్తే త్యేక ఆహు స్త న్న తథా పూయతి వా  
అన్న మృతే ప్రాణా త్స్పృణో బ్ర ధ్తే త్యేక ఆహు స్త న్నతథా  
శుష్యతి వై ప్రాణ ఋతేన్నాదే తేనా త్వేవ దేవ తే ఏకథా భూ  
యం భూత్వా పరమతాం గచ్ఛత స్తద్ధస్తాహ ప్రాతృదః పితరం కిన్  
దేవైవం విదుషే సాధు కుర్యాం కి మేవాస్తా అసాధు కుర్యా  
సహ స్తాహ పాణినా మాప్రాతృదక స్త్యేవయో రేకథా భూయః  
భూత్వా పరమతాం గచ్ఛతీతి తస్మా ఉ హైత దువాచ వీ త్యన్నం వై  
వి అన్నే హిమాని సర్వాణి భూతాని విష్టాని రమితీ ప్రాణో వైరం ప్రాణే  
హిమాని సర్వాణి భూతాని రమన్తే సర్వాణి హవా అస్తి స్ఫూతాని  
విశన్తి సర్వాణి భూతాని రమన్తే య ఏవం వేద. ౧.

త్రయోదశం బ్రాహ్మణమ్.

ఉక్థం ప్రాణో వా ఉక్థం ప్రాణో హిదగ్ సర్వ ముత్థాపయ  
త్యుధా న్నాదుక్థవి ధీర స్తిష్ఠ త్యుక్థస్య సాయుజ్యగ్ సలోకతాం జయ  
తి య ఏవంవేద. ౧. యజుః ప్రాణోవై యజుః ప్రాణే హిమాని సర్వా  
ణి భూతాని యుజ్యన్తే యుజ్యన్తే హస్తై సర్వాణి భూతాని శ్రైష్ఠ్యా  
య యజుష స్సాయుజ్యగ్ సలోకతాం జయతి యఏవం వేద. ౨.  
సామ ప్రాణో వై సామ ప్రాణే హిమాని సర్వాణి భూతాని సమ్యుచ్చి  
సమ్యుచ్చి హస్తై సర్వాణి భూతాని శ్రైష్ఠ్యాయ కల్పన్తే సాము స్సా  
యుజ్యగ్ సలోకతాం జయతి య ఏవం వేద. 3. క్షత్రం ప్రాణో వై

క్షత్రం ప్రాణో హి వైక్షత్రం త్రాయతే హైసం ప్రాణః క్షణితోః ప్రక్షత్ర మన్న మాప్నోతి క్షత్రస్య సాయుజ్యగ్ సలోకతాం జయతి య ఏవం వేద. ౪.

చతుర్దశం బ్రాహ్మణమ్.

భూమి రస్తరిక్షం ద్వౌ<sup>1</sup> రిత్యష్టాక్షరగ్ హవా ఏకం గాయత్రై పద మేత దుహై వాస్యా ఏత త్స యావ దేషు త్రిషు లోకే షు తావ ద్ధ జయతి యోఽస్యాఏత దేవం పదం వేద. ౧. ఋచో యజుగ్షి సామా నీత్యష్టా వక్షరా ణ్యష్టాక్షరగ్ హవా ఏకం గాయత్రై పద మేత దుహై వాస్యా ఏత త్స యావతీ యం త్రయీ విద్యాతా వద్ధ జయతి యోస్యా ఏత దేవం పదం వేద. ౨. ప్రాణో<sup>2</sup> పానో వ్యాస ఇత్యష్టా వక్షరా ణ్యష్టాక్షరగ్ హవా ఏకం గాయత్రై పద మేత దుహైవాస్యా ఏత త్స యావ దిదం ప్రాణి తావద్ధ జయతి యోఽస్యా ఏత దేవం పదం వేదాథాస్యా ఏత దేవ తురీయం దర్శతం పదం పరో రజాయ ఏష తపతి య ద్వై చతుర్థం త త్తురీయం నర్శతం పద మితి దదృశ ఇవ హ్యేష పరో రజా ఇతి సర్వ ముహ్యేవైష రజ ఉప ర్యుపరి తప త్యేవగ్ హైవ శ్రియా యశసా తపతి యోఽస్యాఏత దేవం పదం వేద. ౩. సైషా గాయ త్ర్యేతస్మిగ్<sup>3</sup> స్తురీయ దర్శతే పదే పరోరజసి ప్రతిష్ఠితా తద్వై తత్సత్యే ప్రతిష్ఠితం చక్షు రైవ సత్యం చక్షుష్వి వై సత్యం తస్మా ద్య దిదానీం ద్వౌ విపదమానా వేయాతా మహ మదర్శ మహ మశ్రేష మితి య ఏవ బ్రూయా దహ మదర్శ మితి తస్మా ఏవ శ్రద్ధధ్యామ త ద్వై తత్సత్యం బలే ప్రతిష్ఠితం ప్రాణో వై బలం తత్సాక్షే ప్రతిష్ఠితం తస్మా దాహు ర్బలగ్<sup>4</sup> సత్యాతోగీయ ఇత్యేవ మేషా గాయ త్త్రిధ్యాత్తం ప్రాణే ప్రతిష్ఠితా సా హైషా గయాగ్ స్తత్రే ప్రాణావై గయా స్తత్యాగ్<sup>5</sup> స్తత్రే త ద్యద్గయాగ్ స్త త్రేతస్మా ద్దాయత్రి నామ

స యా మేవామూగ్ సావిత్రి మన్వాహైమైవ స యస్తా అన్వాహతస్య  
 ప్రాణాగ్ స్తాయితే. ౪. తాగ్ హైతా మేకే సావిత్రి మనుష్టుభ  
 మన్వాహు ర్వా గనుష్టుభే తద్వాచ మనుబ్రూహ ఇతి న తథా కుర్యా  
 ద్దాయత్రీ మేవ సావిత్రి మనుబ్రూయా ద్యది హవా అ ప్యేవం వి  
 ద్భహ్నివ ప్రతిగృహ్లాతి నహైవ తద్దాయత్యా ఏక ఇచ్చ నపదమ్ప్రితి.  
 ౫. స య ఇమాగ్ శ్రీ స్తోకా న్పుణ్ణా స్ప్రితిగృహ్లాయా తోస్సేన్యా  
 ఏత త్ప్రిథమం పద మాపుయా దధ యావతీయం త్రయీ విద్యా  
 య స్తావ త్ప్రితిగృహ్లాయా తోస్సేన్యాఏత ద్ద్వితీయం పద మాపుయా  
 దధ యావదిదం ప్రాణి య స్తావ త్ప్రితిగృహ్లాయా తోస్సేన్యా ఏత త్త్ర  
 తీయం పద మాపుయా దధాన్యా ఏత దేవ తురీయం దర్శతం పదం  
 పరో రజాయ ఏష తపతి వైవ కేస చ నావ్యం కుత ఉ ఏతావత్ప్రితిగృ  
 హ్లాయాత్. ౬. తస్యా ఉచ్ఛాసం గాయత్ర్య స్యేకపదీ ద్విపదీత్రిపదీ చ  
 తుష్పద్య పదసి నహి పద్యసే నమస్తే తురీయాయ దర్శతాయ పదాయ  
 పరోరజసేన్యా వదోమా ప్రాపదితి యం ద్విష్యా దసా వస్తే కామో  
 మా<sup>1</sup>సమర్థీతివా సహైవాస్తే స కామ<sup>2</sup>బుధ్యతేయస్తా ఏవ ముపత్తిష  
 తేహమదః ప్రాప మితి వా. ౭. ఏత ద్ధవై తజ్జనకో వై దేహో బుడిల మా  
 శ్వత రాశ్వి మువాచ యన్ను హేమా<sup>3</sup>య ద్దాయత్రీ విదబ్రూథా అథ  
 కథగ్ హస్తీభూతోవహసీతి ముఖగ్ హ్యస్యా స్సమ్రాణ్ణవిదాఇచ్చ కారేతి  
 హోవాచ తస్యా అగ్ని రేవ ముఖం యదిహ వా అపి బహ్నివా గ్నావ  
 భ్యోదధతి సర్వమేవ తత్సప్తహ త్యేవగ్ హైవైవం విద్య ద్యపి బహ్నివ  
 పాపం కరుతే సర్వ మేవ తత్సమ్నాయ శుద్ధః పూతోజరో జమృ  
 త స్సమ్భవతి. ౮.

పంచదశం బ్రాహ్మణమ్.

హిరణ్మయేన పాత్రేణ స త్యస్యా పిహితం ముఖమ్, తత్త్వం  
 పూష న్నపాపుణు సత్యధర్మాయ దృష్టయే, పూష నే కర్షయమసూ

1 సమర్థితి. 2 సమృద్ధ్యతే. 3 త ద్దాయత్రీ.

ర్య ప్రజాపత్యవ్యాహరశ్చీక, సమూహ తేజో య త్రేరూపం కల్యాణతమం త త్రేసశ్యామి యోసావసౌ పురుషః సోఽహమస్మి, వాయురనిల మమృత మథేదం భస్తాస్తగ్ శరీరమ్, ఓంక్రతో స్తరకృతగ్ స్తరక్రతో స్తర కృతగ్ స్తర, అగ్నే నయ సుపథా రాయే అస్తాన్విశాన్విదేవ వయునాని విద్వాన్, యయోధ్యస్తజ్జహురాణ మేరో భూయిష్టాంతే నమ ఉక్తి విధేమ. ౧.

ఇతి బృహదారణ్యకే - సప్తమాధ్యాయ స్సమాప్తః.

హరిః ఓం తత్సత్.

శుక్లయజుర్వేదీయ బృహదారణ్యకే - అష్టమాధ్యాయః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్ యోహవై జ్యేష్ఠంచ శ్రేష్ఠంచ వేద జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠశ్చ స్వానాం భవతి ప్రాణోవై జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠశ్చ జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠశ్చ స్వానాం భవ త్యపిచ యేషాం బుభూషతి య ఏవం వేద. ౧. యోహవై వసిష్ఠాం వేద వసిష్ఠ స్వానాం భవతి వాగ్వై వసిష్ఠా వసిష్ఠ స్వానాం భవ త్యపిచ యేషాం బుభూషతి య ఏవం వేద. ౨. యోహ వై ప్రతిష్ఠాం వేద ప్రతిష్ఠతి స మే ప్రతిష్ఠతి దుగ్ధే చక్షుర్వై ప్రతిష్ఠా చక్షుషాహి సమే చ దుగ్ధేచ ప్రతిష్ఠతి ప్రతిష్ఠతి సమే ప్రతిష్ఠతి దుగ్ధేయ ఏవం వేద. ౩. యోహ వై సమ్మదం వేద సగ్ హస్తై పద్యతేయం కామం కామయతే శ్రోత్రం వై సమ్పుత్ శ్రోత్రే హి మే సర్వే వేదా అభిసమ్పన్నాః సగ్ హస్తై పద్యతేయం కామం కామయతే య ఏవం వేద. ౪. యోహవా ఆయతనం వేదాయతనగ్ స్వానాం భవ త్యాయతనం జనానాం మనోవా ఆయతన మాయతనగ్ స్వానాం భవ త్యా యతనం జనానాం య ఏవం వేద. ౫. యోహ వై ప్రజాపతిం వేద ప్రజాయతే హ ప్రజయా పశుభీ రేతోవై ప్రజాపతిః ప్రజాయతే హ ప్రజయాపశుభి ర్యఏవం వేద. ౬. తే హేమే ప్రాణా అహగ్ శ్రేయసే ఏవ

దమానా బ్రహ్మ జగ్గుస్తదోచుః కోనో వసిష్ఠ ఇతి తగ్ హేలావాచ య  
స్మిన్ వ ఉత్కాస్త ఇదగ్ శరీరం పాపీయోమన్యతే స వో వసిష్ఠ ఇతి.  
2. వాగ్లో చ్చక్రామ సా సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథ మశకతమ  
దృతే జీవిత మితి తేహోచ ర్యథా కలా అపదన్తో వాచా ప్రాణస్తః  
ప్రాణేన పశ్యంత శ్చక్షుషా శృణ్వంత శ్రోత్రేణ విద్వాగ్ సో మనసా ప్రజాయమానా  
రేత సైవ మజీవిష్ఠేతి ప్రవివేశ హ వాక్. ౮. చక్షు  
ర్లోచ్చక్రామ త త్సంవత్సరం ప్రోషాగత్యోవాచ కథ మశకతమ దృతే  
జీవిత మితి తేహోచ ర్యథా అన్ధా అపశ్యంత శ్చక్షుషా ప్రాణ స్తః  
ప్రాణేన వదన్తో వాచా శృణ్వంత శ్రోత్రేణ విద్వాగ్ సో మనసా ప్రజాయమానా  
రేత సైవ మజీవిష్ఠేతి ప్రవివేశ హ చక్షుః. ౯. శ్రోత్రగ్  
హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథమశకతమదృతే  
జీవిత మితి తేహోచ ర్యథా బధిరా అశృణ్వంత శ్రోత్రేణ ప్రాణ  
స్తః ప్రాణేన వదంతో వాచా పశ్యంత శ్చక్షుషా విద్వాగ్ సో మనసా  
ప్రజాయమానా రేత సైవ మజీవిష్ఠేతి ప్రవివేశ హ శ్రోత్రమ్. ౧౦.  
మనో హేలాచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగ త్యోవాచ కథ మశక  
తమదృతే జీవిత మితి తేహోచ ర్యథా ముగ్ధా అవిద్వాగ్ సో మనసా  
ప్రాణంతః ప్రాణేన వదన్తో వాచా పశ్యంత శ్చక్షుషా శృణ్వంత శ్రోత్రేణ  
ప్రజాయ మానా రేత సైవ మజీవిష్ఠేతి ప్రవివేశ హ మనః. ౧౧. రే  
తో హేలాచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథ మశకత  
మదృతే జీవిత మితి తేహోచ ర్యథా క్లిబా అపిజాయమానా రేత  
సా ప్రాణ.తః ప్రాణేన వదంతో వాచా పశ్యంత శ్చక్షుషా శృణ్వంత శ్రో  
త్రేణ విద్వాగ్ సో మనసైవ మజీవిష్ఠేతి ప్రవివేశ హ రేతః. ౧౨. ౨. కథ  
హ ప్రాణ ఉత్క్రమిష్య న్యథా మహాను హయః సైధవః పక్షిశశ  
జుగ్ 1స్సంవృహే దేవగ్ హై వేమా న్పాణా స్సంబబర్హతే హో  
చ ర్తాభగవ ఉత్క్రమి ర్నైవై శత్రూమ స్త్వదృశే జీవిత మితి తస్య

మే బలిం కరుతేతి తథేతి. ౧౩. సాహ వా గువాచ యద్వా అహం  
వసిష్ఠాస్మి త్వం తద్వసిష్ఠోఽసీతి యద్వా అహం ప్రతిష్ఠాస్మి త్వం తత్ప్రతి  
ష్ఠోఽసీతి చక్షు ర్యద్వా అహం సమ్పదస్మి త్వం తత్సమ్పదసీతి శ్రోత్రం  
యద్వా అహం మాయతన వస్మి త్వం తనాయతన మసీతి మనోయ  
ద్వా అహం ప్రజాతి రస్మి త్వం తప్రజాతి సీతి రరేత స్తస్యోమే కిమ  
న్నం <sup>1</sup>కిం మేవాస ఇతి యదిదంకిం చాశ్వభ్య ఆక్రిమిభ్య ఆకీటపతంగే  
భ్యస్తతేఽన్న మాహో వాస ఇతి న హవా అస్య సన్నం జగ్ధం భవతి  
<sup>2</sup>నానన్నం ప్రతిగృహీతం య ఏవమేత దన స్యాన్నం వేద తద్విద్వాగ్  
సః శ్రోత్రియా అశిష్యస్త ఆచామ స్త్యశిత్వా చాచామ స్త్యేత మేవ  
తదన మనగ్నం కుర్వంతో మన్యంతే. ౧౪.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

శ్వేతకేతు ర్హవారుణే యః షష్ఠ్వానాం పరిషద మాజగామ  
స ఆజగామ జై బలిం ప్రవాహణం పరిచారయమాణం త ముదీ డ్యాయ  
భ్యునాద కుమారాఽఇతి సభోఽఇతి ప్రతిశుక్లా వా నుశిష్ఠో న్వసి పితౌ  
త్యోమితి హేలూవాచ. ౧. వేష యథేమాః ప్రజాః ప్రయత్యో విప్ర  
తిపద్యంతాఽఇతి నేతిహేలూవాచ వేత్తో యథేమం లోకం పున రాప  
ద్యంతాఽఇతి నేతిహేలూవాచ వేత్తో యథాఽసా లోక ఏవం బహుభిః  
పునఃపునః ప్రయద్భి ర్న సమ్పూర్వతాఽఇతి నేతి హేలూవాచ వేత్తో  
యతిథ్యా మాహుత్యాగ్ హుతాయా. మాషః పురుషవాచోభూ  
త్వా సముత్థాయ వదంతీఽఇతి నేతి హై వోవాచ వేత్తో దేవయాన  
స్య వా షభః ప్రతిపదం పితృయాణస్య వా యత్కృత్వా దేవయానం  
వా ప్థానం ప్రతిపద్యంతే పితృయాణం వాపి హి న ఋషే ర్వచ  
శ్చృతిమ్, ద్వే సృతీ అశ్రుణం పితౄణా మహం దేవానా మతమర్హా  
నామ్, తాభ్యా మిదం విశ్వే మేజ త్సమేతి యదర్హరా పితరం  
మాతరం చేతి, నాహ మత ఏకం చ న వేదేతి హో వాచ. ౨.

అథైవం వస తోవ్యపమస్త్రయాశ్చక్రేనాదృత్య వసతిం కుమారః ప్ర  
దుద్రావ స ఆజగామ పితరం తగ్మోహవా చేతి వావ కిల నో భ  
వాన్ పురానుశిష్టా నవోచ దితి కథగ్ సుమేధ ఇతి పంచమాప్రశ్నా  
నాజన్యబంధు రస్రాక్షీ త్రతో నైకశ్చ న వేదేతి కతమే త ఇతీమ ఇతి  
హస్తతీకా న్యదాజహర. 3. స హోవాచ తథా న స్త్వం తాత జానీ  
థాః యథా య దహం <sup>1</sup>కించ న వేద సర్వమహం తత్తుభ్య మవో  
చం <sup>2</sup>ప్రైహితు తత్ర ప్రతీత్య బ్రహ్మచర్యం వత్సాస్యవ ఇతి భవా నేవ  
గచ్ఛ త్వీతి స ఆజగామ గౌతమో యత్ర ప్రవాహణస్య జైబలే రాసా  
తస్తా ఆసన మాప్యూత్యోదక మాహరయా శ్చుకారాధ హస్తా అర్ఘ్యం  
చకార తగ్మోహవాచ వరం భగవతే గౌతమాయ దద్ద ఇతి. ౪. స  
మోహవాచ ప్రతిజ్ఞాతో మ ఏష వరో యాంతు కుమార స్యాన్నే వాచ  
మభాషథా స్తామేవ మే బ్రూహీతి. ౫. సహోవాచ దైవేషు వై గౌత  
మో తద్వేషు మానుషాణాం బ్రూహీతి. ౬. సమోహవాచ విజ్ఞాయ  
తేహస్తి హి రణ్య స్యాపాత్రం గో అశ్వనాం దాసీనాం ప్రవారాణాం  
పరిధానస్య మానో భవాన్ బమోహ రనస్త స్యాపర్యస్త స్యాభ్యవదా  
న్యోభూదితి సవై గౌతమ తీర్థే నేచ్ఛా సా ఇ త్యుపై మ్యహం భవస్త  
మితి వాచాహ <sup>3</sup>స్తవై పూర్వ ఉపయన్తి సమోహాయన కీర్త్యోవాస.  
౭. సమోహవాచ <sup>4</sup>తథా న స్త్వం గౌతమ మాపరాధా స్తవచ పితామ  
హ యథేయం విద్యేతః పూర్వం న కస్యిగ్ శ్చ నబ్రాహ్మణ ఉవాచ తం  
త్వహం తుభ్యం వత్సామి కోహి త్వైవం బుధస్త మర్హతి పృత్యా  
ఖ్యాతు మితి. ౮. అసౌవై లోకోఽగ్ని ర్గౌతమతస్యాదిత్య ఏవ సమి  
ద్రశ్యయో ధూమోఽహ రర్చి ర్దిశోఽజ్ఞారా అవాన్తర దిశో విస్ఫులి  
జ్ఞాస్తస్తి న్నేతస్తి న్నగ్నో దేవా శ్రోద్ధాం జహ్వతి తస్యా ఆహుత్యే సో  
మోరాజా సప్నవతి. ౯. పర్జన్యోవా అగ్ని ర్గౌతమతస్య సువత్సర ఏవ  
సమిదభ్రాణి ధూమో విద్యుదర్చి రశని రంగారా హోదునయో విస్ఫు

లిక్తా స్తస్మి స్నేతస్మి న్నగ్నా దేవా సస్మిమగ్ రాజానం జుహ్వతి తస్యా ఆహుత్యై వృష్టి సృష్ణవతి. ౧౦. అయంవై లోకోఽగ్నిర్గౌతమతస్య పృథివ్యేవ సమదగ్ని ధూమోరాత్రి రర్చి శ్వప్రసూ అంగారా సత్త్రాణి విస్ఫులింగా స్తస్మి స్నేతస్మి న్నగ్నా దేవా వృష్టిం జుహ్వతి తస్యా ఆహుత్యా అన్నగ్ సమ్భవతి. ౧౧. పురుషోవా అగ్ని ర్గౌతమ తస్య వ్యాత్ర మేవ సమిత్ప్రాణో ధూమో వా గర్చి శ్వక్షుం రంగారా శోఘ్రీ త్రిం విస్ఫులింగా స్తస్మి స్నేతస్మి న్నగ్నా దేవా అన్నం జుహ్వతి తస్యా ఆహుత్యై రేత సృష్ణవతి. ౧౨. యోషా వా అగ్ని ర్గౌతమ తస్యా ఉపస్థ ఏవ సమి ల్లోమాని ధూమో యోని రర్చి ర్యదస్తః కరోతి తేఽక్లారా అభినద్దా విస్ఫులింగా స్తస్మి స్నేతస్మి న్నగ్నా దేవా రేతో జుహ్వతి తస్యా ఆహుత్యైపురుష సృష్ణవతి స జీవతి యావజ్జీవ త్యథ యదా మ్రియతే. ౧౩. అ తైన మగ్నయే హరన్తి తస్యాగ్ని రే వాగ్ని ర్భవతి సమి త్సమిద్ధామో ధూమోఽర్చి రర్చి రంగారా అంగారా విస్ఫులింగా విస్ఫులింగా స్తస్మి స్నేతస్మి న్నగ్నా దేవాః పురుషం జుహ్వతి తస్యా ఆహుత్యైపురుషో భాస్వర వర్ణ సృష్ణవతి. ౧౪. తేయ ఏష మేత ద్విదుఃయే చామీ అరణ్యే శ్రద్ధాగ్ సత్య ముపాసతేఽతేఽర్చిరభిరసమ్భవన్తి అర్చిషోఽహ రహ్నా ఆపూర్యమాణపక్ష మాపూర్యమాణపక్షా ద్యాక్ పక్షాసా నుద క్షాదిత్య ఏతి మాసేభ్యో దేవలోకం దేవలోకా దాదిత్య మాదిత్యా ద్వైద్యుతం తా న్వైద్యుత్యా త్పురుషో మాసస ఏత్య బ్రహ్మలోకా గ్గమయతి తేషు బ్రహ్మలోకేషు పరాః పరావతో వసన్తి తేషాం స పునరావృత్తిః. ౧౫. అథ యే యజ్ఞేన దాసేన తపనా లోకా జ్ఞాయన్తి తే ధూమ మభినమ్భవన్తి ధూమా ద్రాత్రిగ్ రాత్రే రషక్షీయమాణ పక్ష మషక్షీయమాణపక్షాద్యాక్ పక్షాసాన్ దక్షిణా మాదిత్య ఏతి మాసేభ్యః పితృలోకం పితృలోకా చుప్తం తే చప్తం సా ప్యాన్నం భవంతి తాగ్ స్తత్ర దేవా యథా సా మగ్ రాజాన మాప్యాయ స్వాపక్షీయ స్వే త్యేవ మేనాగ్ స్తత్ర భక్ష.



యన్ని తేషాం యదా తత్పర్యం వై త్యభేదు మేవాకాశ మభి నిష్పద్య  
స్త ఆకాశా ద్వాయుం వాయో ర్వృష్టిం వృష్టేః పృథివీం తేపృథివీం  
ప్రాప్యన్నం భవంతి తేపునః పురుషాగ్నా హుయన్తే తతో యోమాఽ  
గ్నో జాయన్తే తేలోకా స్సృత్యుత్థాయిన స్త ఏవ మేవా నుపరివర్త  
న్తేఽథ య ఏతో పథానా నవిదు స్తేకీటాః పతంగా యదిదం దంద  
శూకమ్. ౧౬.

### తృతీయం బ్రాహ్మణమ్

స యః కామయేత మహ త్స్విచ్ఛయా మి త్యుదగయన  
ఆపూర్యమాణపక్షస్య పుణ్యాహే ద్వాదశాహ ముపసద్వ్యోతీ భూత్వా  
ఔదుమ్బరే కగ్గ సేచ మసే వా సర్వావధం ఫలానీతి సమృద్ధత్యపరిస  
మూహ్య పరిలి ప్యాగ్ని ముపసమాధాయ పరిస్తీ ర్యావృతాజ్యగ్ సగ్  
స్మృత్య పుగ్ సా నక్షత్రేణ మన్థగసన్నీయజుహోతి, యావంతో దే  
వా స్త్వయి జాతవేద స్తిర్య భోచ్చి ఘ్నున్తి పురుషస్య కామాః, తే  
భ్యోఽహం భాగధేయం జుహోమి తే మా తృప్తాస్సర్వైః కామై  
స్తర్చయంతు స్వాహా, యా తిరశ్చీ నివద్యతేఽహం విధరణీ ఇతి, తాః  
త్వా మృతస్య ధారయా యజే సగ్గరాధసీ మహాగ్స్వాహా. ౧. జ్యేషా  
య స్వాహా శ్రేష్ఠాయ స్వా హే త్యగ్నా హుత్వా మన్థేసగ్గస్త్రవ మవ  
నయతి ప్రాణాయ స్వాహా వసిష్ఠాయై స్వా హే త్యగ్నా హుత్వా మన్థే  
సగ్గ స్త్రవ మవనయతి వాచే స్వాహా ప్రతిష్ఠాయై స్వా హే త్యగ్నా హు  
త్వా మన్థేసగ్గస్త్రవ మవనయతి చక్షుషే స్వాహా సమృదే స్వాహే త్య  
గ్నా హుత్వా మన్థే సగ్గస్త్రవ మవనయతి శ్రోత్రాయ స్వాహా ఆయతనా  
య స్వాహే శ్యగ్నా హుత్వా మన్థేసగ్గస్త్రవ మవనయతి మనసే స్వాహా  
ప్రజాత్యై స్వా హే త్యగ్నా హుత్వా మన్థేసగ్గస్త్రవ మవనయతి రేతసే  
స్వాహే త్యగ్నా హుత్వా మన్థే సగ్గస్త్రవ మవనయతి. ౨. అగ్నయే  
స్వా హే త్యగ్నా హుత్వా మన్థేసగ్గస్త్రవ మవనయతి సోమాయ  
స్వా హే త్యగ్నా హుత్వా మన్థేసగ్గస్త్రవ మవనయతి భూ స్వాహే

త్యగ్నో హుత్వా మథే సగ్ స్రవ మవనయతి భవ స్సాన్వహే  
 త్యగ్నో హుత్వా మథే సగ్ స్రవ మవనయతి సువ స్సాన్వహే త్యగ్నో  
 హుత్వా మథే సగ్ స్రవ మవనయతి భూర్భువస్సువ స్సాన్వహే త్యగ్నో  
 హుత్వా మథే సగ్ స్రవ మవనయతి బ్రహ్మణే స్వాహే త్యగ్నో హు  
 త్వా మథే సగ్ స్రవ మవనయతి క్షత్రాయస్వా హే త్యగ్నో హుత్వా  
 మథే సగ్ స్రవ మవనయతి భూతాయ స్వాహే త్యగ్నో హుత్వా మథే  
 సగ్ స్రవ మవనయతి భవిష్యతే స్వా హే త్యగ్నో హుత్వా మథే సగ్  
 స్రవ మవనయతి విశ్వాయ స్వాహే త్యగ్నో హుత్వా మథే సగ్ స్రవ  
 స్రవ మవనయతి సర్వాయ స్వాహే త్యగ్నో హుత్వా మథే సగ్ స్రవ  
 మవనయతి ప్రజాపతయే స్వా హే త్యగ్నో హుత్వా మథే సగ్ స్రవ  
 మవనయతి. 3. అథైన మభిమృశతి <sup>1</sup>భృమదసి జ్వల దసి పూర్ణ ఋసి  
 ప్రస్తభ మ స్యేకనభ మసి హింకృత మసి హిక్షియమాణమ స్యుద్గీఢ  
 మసి ఉద్గీయమాన మసి శ్రావిత మసి ప్రత్యాశ్రావిత మ స్వాద్దే<sup>2</sup>సుందీ  
 ప్త మసి విభూ రసి ప్రభూ ర స్యన్న మసి జ్యోతిరసి నిధన మసి సంవ  
 ర్గో<sup>3</sup>ఽసీతి. ౪. అథైన ముద్య చ్చత్యామగ్ స్యామగ్ హితే మహి సహి  
 రాజ శానో<sup>4</sup>ఽధిపతిః స మాగ్ రాజేశానో<sup>5</sup>ఽధిపతిం కరో త్యితి. ౫.  
 అథైన మాచామతి తత్సవితు ర్వరేణ్యం మధునా తా ఋతాయతే  
 మధు క్షరస్తి సిన్ధవః, మాధ్వీ ర్న సు న్తోష్పథీ ర్భూస్వాహా,  
 భర్గో దేవస్య ధీమహి మధు నక్త ముతోష్సో మధుమ త్సాన్వహగ్  
 రజః మధు ద్యౌ ర స్తు నః పితా భవస్సాన్వహా ధియో యో నః  
 ప్రచోదయాత్ మధుమా న్నో వనస్పతి ర్మధుమాగ్<sup>6</sup>3అస్తు సూర్యః  
 మాధ్వీ ర్గావో భవంతు న స్సువ స్సాన్వహేతి, సర్వాంచ సావిత్రీ మ  
 న్వాహ సర్వాశ్చ మధుమతీ రహ మే వేదగ్ సర్వం భూయాసం  
 భూర్భువస్సువ స్సాన్వహే త్యస్తత ఆచమ్య పాణీ ప్రక్షాళ్య జఘ నేనా  
 గ్నిం ప్రాక్పిరా స్సంవిశతి ప్రాతరాదిత్య ముపతిష్ఠతే దిశా మేకపుణ్డరిక

మ స్యహం మనుష్యాణా మేకపుణ్డరీకం భూయాన మితి యథేత మేత్య  
జఘనే నాన్ని మాసీనో వగ్శం జపతి. ౬. తగ్ హైత ముద్దాలక  
ఆరుణి ర్వాజసనేయాయ యాజ్ఞవల్క్యు యా న్తేవాసిన ఉక్త్వోవాచా  
పి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషించే జ్ఞాయేర ఛాఖాః ప్రరోహేయుః  
పలాశా నీతి. ౭. ఏత ముహైవ వాజసనేయో యాజ్ఞవల్క్యు మధుకా  
య పైంగ్రాయా న్తే వాసిన ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ  
నిషిఞ్చే జ్ఞాయేరః ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశా నీతి. ౮. ఏతము  
హైవ మధుకః పైంగ్ర శ్చూలాయ భాగవి త్తయే2 న్తేవాసిన ఉక్త్వోవా  
చాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చే జ్ఞాయేర ఛాఖాః ప్రరోహే  
యుః పలాశానీతి. ౯. ఏత ముహైవ చూలో భాగవి త్త్వానక యే  
ఆయనూణాయాం తేవాసిన ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ  
నిషిఞ్చే జ్ఞాయేర ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశా నీతి. ౧౦. ఏత ము  
హైవ జానకి రాయస్థాణః సత్యకామాయ జాబాలాయా న్తేవాసిన ఉ  
క్త్వో వాచాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చే జ్ఞాయేరం చాఖాః  
ప్రరోహేయుః పలాశా నీతి. ౧౧. ఏత ముహైవ సత్య కామో జాబా  
లో2 న్తేవాసిభ్య ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషించే  
జ్ఞాయేరం చాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశానీతి త మేతం నాపుత్రాయ  
వా2నంతేవాసినే వాబ్రూమాత్. ౧౨. చతురాదుంబరో భవ త్యో  
దుంబరః శ్రువ ఔదుంబర శ్చమన ఔదుమ్బర ఇద్ధ ఔదుమ్బర్యావుప  
మన్థన్యో దశగ్రామ్యాణి ధాన్యాని భవన్తి ప్రీహీయవా స్తీల మాషా  
అణుప్రిమృద్ధవో గోధూమాశ్చ మసూరాశ్చ ఖల్వాశ్చ ఖలకులాశ్చ తా  
న్నిష్టా న్దధిని మధు నిఘృత ఉపనిషిచ్చ త్యాజ్యస్య జుహోతి ౧౩.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

ఏషాం వై భూతానాం పృథివీ రసః పృథివ్యా ఆపో2పా  
మోషధయ ఓషధీనాం పుష్పాణి పుష్పాణాం ఫలాని ఫలానాం పురుషః  
పురుషస్య రేతః. ౧. సహ ప్రజాపతి రీక్షాచ్చక్రే హన్తాస్తై ప్రతిషాం క

ల్పయా సీతి సత్త్రియగ్ సపుజే తాగ్ సృష్ట్యాఽథ ఉపాస్త తస్మాత్త్రియ  
మథ ఉపాసీత స ఏతం ప్రాశ్చం గ్రావాణ మాత్మ సవవ సముదపారయ  
త్తే నైనా మభ్యసృజత్. ౨. తస్యా వేదిరుపస్థో లోమాని బర్హి శ్చ  
ర్వాధిపవణే <sup>1</sup>సమిధో మధ్యత స్తా ముమ్మో స యావాక్ హ వై వాజ  
పేయేన యజమానస్య లోకో భవతి తావా సస్య లోకో భవతి యవవం  
విద్వా సధోపహసం చర త్యాసాగ్ సత్త్రిణాగ్ సుకృతం వృజ్జేఽథ  
య ఇద మునిద్వా సధోపహసం చర త్యస్య త్త్రియః సుకృతం వృజ్జతే.  
౩. ఏత ధ్ధ స్త వైత ద్విద్వా సుద్దాలక ఆరుణి రా హైత ధ్ధ స్త వైత  
ద్విద్వా న్నాకో మాధ్యల్య ఆహైత ధ్ధ స్త వైత ద్విద్వాక్ కుమార  
హరిత ఆహ బహవో మర్యా బ్రాహ్మణాయనా నిర్వియూ విసుకృ  
తో <sup>2</sup>స్తాల్లోకా త్ప్రియన్తి య ఇదమవిద్వాగ్ సోఽధోపహసం చర  
స్తీతి బహువా ఇదగ్ సుప్తస్య వా బాగ్రతోహ రేత స్సన్దతి. ౪. త  
దభివృశే దనువామృత్యేత య స్తేద్యరేతః పుణిసీ మస్కా వ్రిసస్య  
దోషధి రవ్యసర ద్యదపః, ఇద మహం తద్రేత ఆదదే పున ర్దామై  
త్విన్ద్రియం పున స్తేజః పున ర్భగః, పున రగ్ని ధిష్ణియా యథాస్థానం  
కల్పంతా మిత్యనామికాజ్ఞుస్తాభ్యా మాదా యాన్తరేణ స్తనా వా  
భ్రువౌ వా నిమృజ్ఞ్యాత్. ౫. అథ య ద్యుదక ఆత్మానం పరిపశ్యే త్త  
దభి మృత్యేత మయి తేజ ఇన్ద్రియం యశో ద్రవిణగ్ సుకృత మితి  
శ్రీర్హవా ఏషాం త్త్రిణాం యన్తలోద్వాసా స్తస్మాన్తలో ద్వాసనం య  
శస్విసీ మభిక్ర మ్మోషమన్త్రియేత. ౬. సా చే దస్తై నద ద్వా త్కా  
మ మేనా మవక్రీణీయాత్ సాచే దస్తై నైవ దద్వా త్కామ మేనాం  
యస్త్వా వా పాణినా వోపహత్యాత్తిక్రామే ద్ద్రియేణ తే యశసా  
యశ ఆదద ఇత్యయశా ఏవ భవతి. ౭. సాచే దస్తైదద్వా ద్ద్రి  
యేణ తే యశసా యశ ఆదథామీతి యశస్యినా వేవ భవతః. ౮.  
స యా మిచ్ఛే త్కామయే త మేతి తస్యా మర్థం నిష్ఠాయ ముఖేన

ముఖిగ్ సన్ధా యోషస్థ మస్యా అభిమృశ్య జపేత్ అంగా దంగా త్వ  
 వ్యవసి హృదయా దధిజాయనే, స త్వమజ్ఞ కషాయోఽసి దిగ్విధా  
 మివ మాదయేమా మమూ మయీతి, ౯. అథ యా మిచ్ఛే స్మ  
 గర్భం దధీతేతి తస్యా మర్థం నిష్ఠాయ ముఖేన ముఖిగ్ సన్ధాయాభిప్రా  
 న్యాదపాన్యా దిద్వియేణ తే రేతసా రేత ఆదద ఇత్యరేతా ఏవ భవ  
 తి. ౧౦. అథచ యా మిచ్ఛే ద్దధీ తేతి తస్యా మర్థం నిష్ఠాయ ముఖేన  
 ముఖిగ్ సన్ధాయాపాన్యాభిప్రాన్యా దిద్వియేణ తే రేతసా రేత ఆద  
 ధామీతి గర్భిణ్యేన భవతి. ౧౧. అథ యస్య జాయాయై జార స్స్య  
 త్తం చేద్ద్విష్యాదామసాత్రేఽగ్ని ముపసమాధాయ ప్రతిలోమగ్ శరబ  
 ర్హి స్తీర్హ్య తస్మిన్నేతా శ్శుర<sup>1</sup>భృష్టిః ప్రతిలోమా సుర్విషాక్తా జహు  
 యాన్తమ సమిధే హవాషీః స్రాణాపానౌ త ఆదదేఽసావితి, యమ సమి  
 ధేహవాషీః పుత్ర పశూగ్ త్త ఆదదేఽసావితి, మమ సమిధే హవాషీ  
 రిహ్తా సుకృతే త ఆదదేఽసావితి, యమ సమిధే హవాషీ రా శా పరా  
 కాశౌ త ఆదదేఽసా వితి, స వా ఏష నిర్ద్వియో విసుకృ దస్తా  
 ల్లోకా త్రైవితి యమేమ విద్వా న్బ్రాహ్మణ శ్శపతి తస్తా దేవంవి  
 చ్ఛోత్రియస్య దారేణ నోపహాస మిచ్ఛే దుత హ్యేవంవి త్వరో భవ  
 తి. ౧౨. అథ యస్య జాయ మార్తవ విస్తే త్త్ర్యహం కగ్ సేన జిబే  
 దహతవాసా నైనాం వృషలో నవృష ల్యుపహన్యా త్త్రిరాత్రాస్త  
 ఆప్లుత్య ప్రిహీ నవభూతయేత్. ౧౩. స య ఇచ్ఛే త్పుత్రో మే శుక్లో  
 జాయేత వేద మనుబ్రవీత సర్వ మాయు రియా దితి క్షీరౌదనం పాచ  
 యిత్వా సర్విష్ణస్త మశ్నీయాతా మీశ్వరౌ జనయితవై. ౧౪. అథ  
 య ఇచ్ఛే త్పుత్రో మే కపిలః పిక్వశో జాయేత ద్వా వేదా వనుబ్రవీత  
 సర్వ మాయు రియా దితి దధ్యోదనం పాచయిత్వా సర్విష్ణస్త మశ్నీ  
 యాతా మీశ్వరౌ జనయిత వై. ౧౫. అథ య ఇచ్ఛే త్పుత్రో మే  
 శ్యామో లోహితాక్షో జాయేత త్రీ స్వేదా వనుబ్రవీత సర్వ మాయు

రియా దిత్యుదోదనం పాచయిత్వా సప్తిష్కన్త మశ్నీయాతా మీశ్వ  
 రా జనయిత వై. ౧౬. అథ య ఇచ్ఛేద్ధుమీతా మే పణ్ణితా జాయేత  
 సర్వ మాయు రియా దితి తిశాదనం పాచయిత్వా సప్తిష్కన్త మశ్నీ  
 యాతా మీశ్వరా జనయిత వై. ౧౭. అథ య ఇచ్ఛేత్సుత్రో మే  
 పణ్ణితో విగీత స్సమితిం గమః శుక్ర్రాపితాం వాచం భాపితా జాయేత  
 సర్వా న్వేదా సనుబ్రువీత సర్వ మాయు రియా దితి మాగ్ సాదనం  
 పాచయిత్వా సప్తిష్కన్త మశ్నీయాతా మీశ్వరా జనయిత వా ఔష్ణే  
 సవార్షిణేవా. ౧౮. అథాభిక్రాత రేవస్థాలీ పాకావృతాజ్యం చేష్టి  
 త్వా స్థాలీపాక స్యోపఘాతం జుహో త్యగ్నయే స్వాహా అనుమత  
 యే స్వాహా దేవాయ సవిత్రే సత్యప్రసవాయ స్వాహేతి హు త్వో  
 ధృత్య ప్రాశ్నాతి ప్రా క్షేతరస్యః ప్రయచ్ఛతి ప్రత్యాశ్య పాణీ ఉద  
 పాత్రం పూరయిత్వా తే నైనాం త్రి రభ్యక్షతి ఉత్తిస్తాతో విశ్వావ  
 సోఽన్యా మిచ్ఛ ప్రపూర్వ్యం సజ్జాయాం పత్యా సహేతి. ౧౯.  
 అథైనా మభిషద్యతే అమోహ మస్తి సాత్వగ్ సా త్వమస్య మోహం  
 సా మాహ మస్మి ఋ క్త్వం ద్యా రహం పృథివీ త్వం తావేహిసగ్ ర  
 భావహై సహ రేతో దధావహై పుగ్ నే పుత్రాయ విత్తయ ఇతి. ౨౦.  
 అథాన్యా ఊరూ విహఃపయతి విజహీథాం ద్యావాపృథివీ ఇతి తస్యా  
 మర్థం నిష్ఠాయ ముఖేన ముఖగ్ సన్ధాయ త్రి రేనా మనులోమా మను  
 మార్ఘేష్ఠి విష్ణు ర్యోనిం కల్పయతు త్వష్టా రూపాణి పిగ్ శతు, ఆసి  
 ఇచ్ఛతు ప్రజాఽతి ధాతాగర్భం దధాతు తే, గర్భ న్దేహి సినివాలి గర్భం  
 ధేహి పృథుఘాకే, గర్భం తే ఆశ్వినౌ దేవా వాధత్తాంపుష్కరస్రజౌ.  
 ౨౧. హిరణ్మయీ అరణీయాభ్యాం నిర్వృతా మశ్వినౌ, <sup>1</sup>త త్తేగర్భం  
 హవామహే దశమే మాసి సూత వే, యథాగ్నిగర్భా పృథివీ య  
 థాద్య రిద్రోణ గర్భిణీ, వాయు ర్దిశాం యథాగర్భ ఏవం గర్భం  
 దధామి తేఽసా వితి. ౨౨. సోష్యన్తీ మద్భి రభ్యక్షతి, యథా వా

యుః పుష్కరిణీగ్ సమిష్టయతి సర్వతః, ఏవాతే గర్భ ఏజతు సహా వై  
తు జరాయుణా, ఇన్ద్రస్యాయం ప్రజః కృతః సార్గళ ఛపరిశ్రయః, తమి  
ష్టో నిర్జహి గర్భేణ సావరాగ్ సహేతి. ౨౩. జాతేఽగ్నిముపసమా  
ధాయాజ్ఞా ఆధాయకగ్నే పృషదాజ్యగ్ సన్నీయ పృషదాజ్య సో  
పఘాతం జుహోతి, అస్తిక్ సహస్రం పుష్యా సమేధమానః స్వే గృ  
హే, ఆ సోమ<sup>1</sup>సద్యాం మా చేత్సీత్ ప్రజయాచ పశుభిశ్చ స్వాహా,  
మయి ప్రాణాగ్ స్వయి మనసా జుహోమిస్వాహా, యత్కర్తాత్యరీరి  
చం యద్వా న్యూన మిహాకరమ్, అగ్నిష్ట త్విష్టకృ ద్విద్వాం త్వి  
ష్టగ్ సుహురం కరోతు న స్సాహేతి. ౨౪. అథాస్య దక్షిణం కర్ణ  
మభినిధాయ వా గ్వాగితి త్రిః అథ దధి మధు ఘృతగ్ సన్నీయా స్తన  
ర్హితేన జాతరూపేణ ప్రాశయతి, భూ స్తే దధామి, భువ స్తే దధామి,  
సువ స్తే దధామి, భూర్భువ స్సువ స్సర్వం త్వయి దధామితి. ౨౫.  
అథాస్యనామ కరోతి వేదోఽసీతి తదస్య తద్గుహ్య మేవ నామ భవతి.  
౨౬. ఆ ధైనం మాత్రే ప్రదాయ స్తనం ప్రయచ్ఛతి. య స్తే స్తన  
స్సశయో యో మయోభూ ర్యో రత్నథా వసువిద్య స్సుదత్రః, యే  
న విశ్వా పుష్యసి వార్యాణి సరస్వతి తమహా ధాతవే కరితి. ౨౭. ఆ  
థాస్య మాతర మభిచున్ద్రయతే, ఇలాసి మైత్రావరుణీ ఏరే వీర మజీజ  
నత్, సాత్వం వీరవతీ భవ యాస్తాక్ వీరవతోఽకరదితి, తంవా ఏత  
మాహు రతి పితా బతా భూ రతి పితామహో బతాభూః పరమాం  
బత కాస్తామ్, ప్రాప చ్ఛ్రియా యశసా బ్రహ్మవర్చసేన యవపం విదో  
బ్రహ్మణస్య పుత్రో జాయత ఇతి. ౨౮

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ వగ్శః పాతిమాషీ పుత్రః కాత్యాయ నీపుత్రాత్ కాత్యాయ  
నీపుత్రో గౌతమీపుత్రా గౌతమీపుత్రో భారద్వాజీపుత్రా ద్భారద్వా  
జీపుత్రః పారశరీపుత్రా త్పారాశరీపుత్ర జౌషన్వస్తీపుత్రా దాషన్వస్తీ

పుత్రః పారాశరీపుత్రా త్పారాశరీపుత్రః కాత్యాయనీపుత్రా త్కాత్యాయనీపుత్రః కాశికీపుత్రా త్కాశికీపుత్ర ఆలమ్బిపుత్రా చ్చ వై యాఘపదీపుత్రా చ్చ వై యాఘపదీపుత్రః కాణ్వీపుత్రా చ్చ కాపీపుత్రా చ్చ కాపీపుత్రః ౧. ఆత్రేయీ పుత్రా దాత్రేయీ పుత్రో గౌతమీ పుత్రా నౌతమీపుత్రో భారద్వాజీపుత్రా ద్భారద్వాజీపుత్రః పారాశరీ పుత్రా త్పారాశరీపుత్రో వాత్సీపుత్రా ద్వాత్సీపుత్రః పారాశరీపుత్రా త్పారాశరీపుత్రో వార్కరుణీపుత్రా ద్వార్కరుణీపుత్రో వార్కరుణీ పుత్రా ద్వార్కరుణీపుత్ర ఆర్తభాగీపుత్రా దార్తభాగీపుత్రః శౌణ్డీపుత్రా చ్చౌణ్డీపుత్రః సాఙ్గతీపుత్రా త్సాఙ్గతీపుత్ర ఆలమ్బయనీ పుత్రా దాలమ్బయనీపుత్ర ఆలమ్బిపుత్రా దాలమ్బిపుత్రో జాయస్తీ పుత్రా జ్జాయస్తీపుత్రో మాణ్డూకాయనీపుత్రా న్దాండుకాయనీపుత్రో మాణ్డూకీ పుత్రా మాణ్డూకీపుత్రః శాణ్డిలీపుత్రా చ్చాణ్డిలీపుత్రో రాధీతరీపుత్రా ద్రాధీ తరీపుత్రో భాలుకీపుత్రా ద్భాలుకీపుత్రః క్రౌంచీపుత్రా భ్యాం క్రౌంచీపుత్రే వైదృభతీపుత్రా ద్వైదృభతీపుత్రః కార్మకేయీపుత్రా త్కార్మకేయీ పుత్రః ప్రాచీనయోగీపుత్రా త్ప్రాచీనయోగీపుత్ర స్సాంజీవిపుత్రా త్సాంజీ వీపుత్రః ప్రాశ్నీపుత్రా దాసురివాసినః ప్రాశ్నీపుత్ర ఆసురాయణా దాసురాయణ ఆసురేరాసురిః. ౨. యాజ్ఞవల్క్య ద్వాజ్ఞవల్క్య ఉద్దాలకా దుద్దాలకోఽరుణా దరుణ ఉపవేశే రుపవేశిః కుశ్రేః కుశ్రిర్వాజశ్రవసో వాజశ్రవాజహ్వవతో వాధ్యోగా జ్జహ్వవా వాధ్యోగోఽసితా ద్వా ర్షగణాదసితో వార్షగణో హరితా త్కశ్యపా ధ్ధరితః కశ్యప శ్శిల్పిత్రా శ్యపా చ్చిల్పః కశ్యపః కశ్యపా నైధ్రువేః కశ్యపో నైధ్రువి ర్వాచోవా గంభిణ్యా అంభిణ్యాదిత్యాదాదిత్య ఏతా నీమాని శుక్లాని యజుగ్ మి వాజసనేయేన యాజ్ఞవల్క్యే నాఖ్యాయన్తే. 3.

సమాసమా స్సాంజీవిపుత్రా త్సాంజీవిపుత్రో మాండుకాయనే ర్దాండుకాయనిః మాండవ్యా న్దాండవ్యః కాతా త్కాత్యో మాహి



తేర్షాహితిః వామకశ్చాయణా ద్వామకశ్చాయణా శ్వాంశిల్యా =  
 ల్యో వాతస్య ద్వాత్స్యః కుశ్రేఃకుశ్రేఃయజ్ఞవచసో రాజస్తమాన్  
 ద్యజ్ఞవచా రాజస్తంబాయన స్తురా త్కావషేయా స్తురః కావ-  
 ప్రజావతేఃప్రజావతి ర్భిష్టాణో బ్రహ్మ స్వయంభు బ్రహ్మణేనమః  
 ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి బృహదారణ్యకే అష్టమోఽధ్యాయ స్సమాప్తః.  
 బృహదారణ్యకోపనిష త్సమాప్తా.  
 హరిః ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

## ౧౧. యాజుషీయ బ్రహ్మోపనిషత్

హరిః ఓమ్. సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

బ్రహ్మకైవల్యజాబాల శ్వేతాశ్వో హంస ఆరుణః, గర్భో  
 యణో హంసో బిందునాదశ్చిర శ్శిఖా. ఏతా శ్రుయోదశ. ఓం.  
 స్యపురుషస్య చత్వారి స్థానాని భవంతి, నాభిర్హృదయం కంఠః  
 ధౌచ, తత్ర చతుర్షాదం బ్రహ్మ విభాతి, జాగరితే బ్రహ్మ స్వప్నే  
 స్సుషుప్తౌ దుద్ర స్తురీయ మక్షరమ్, స ఆదిత్యో విష్ణు శ్చేణ్వ  
 స్వయ మమనస్క మశ్రోత్ర మపాణిపాదం జ్యోతి ర్విదితమ్, యః  
 కానలోకా దేవా నదేవా వేదా నవేదా యజ్ఞా నయజ్ఞామాతా  
 తా పితా నపితాన్నుషా నన్నుషా చాండాలో నచాండాలుః పౌ-  
 నపౌల్కా సశ్శ్రమణో నశ్రమణ స్తాపసో న తాపసవక మేవ తత్పరం  
 విభాతిని ర్వాణమ్, న తత్ర దేవా ఋషయః పితర ఈశతే ప్రతి  
 స్సర్వవి ద్యేతి, హృదిస్థా దేవతా స్సర్వా హృది ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితాః  
 ప్రాణాశ్చ జ్యోతిశ్చ త్రివృతాస్సత్రం చ తద్విదు రితి, హృది ష్టః

తిష్ఠతి. యజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం ప్రజాపతే ర్యత్సహజం పురస్తాత్, ఆయుశ్యమగ్ర్యం ప్రతిముంచ శుభ్రగ్ యజ్ఞోపవీతం బల మస్తు తేజః. సశిఖం వహనం కృత్వా బహిస్సూత్రం త్యజే ద్బుధః, య దక్షరం పరం బ్రహ్మతత్సూత్ర మితి ధారయేత్, సూచనా త్సూత్ర మిత్యాహుస్సూత్రం నామ పరంపదమ్, తత్సూత్రం విడితం యేన స విప్రో వేదపారగః, యే న సర్వమిదం ప్రోతగ్ సూత్రే మణిగణాథవ, తత్సూత్రం ధారయే ద్యోగీ యోగవి త్రత్పదర్శివాక్, బహి స్సూత్రం త్యజే ద్విద్వాక్యోగ ముత్త మ మాస్థితః, బ్రహ్మభావ మిదం సూత్రం ధారయే ద్యస్సచేతనః, ధారణా త్రస్య సూత్రస్య నోచ్ఛిష్టో నాశుచి ర్భవేత్, సూత్ర మస్తర్గతం యేషాం జ్ఞానయజ్ఞోపవీతినామ్, తే వై సూత్రవిదో లోకే తేద యజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞానశిఖినో జ్ఞాననిష్ఠాః జ్ఞానయజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞానమేవ పరం తేషాం పవిత్రం జ్ఞాన ముచ్యతే, అగ్నేరివ శిఖా నాన్యాయస్య జ్ఞాన మయీ శిఖా, స శిఖ త్యుచ్యతే విద్వాన్మేతరే కేశధారిణః, కర్తృణ్యధిక్పతా యేతు వైదికే బ్రాహ్మణానయః, తేభి ధార్య మిదం సూత్రగ్ క్రియాం గం తద్ధి వైస్త్యతమ్, శిఖా జ్ఞానమయీ యస్య ఉపవీతంచ తస్యయమ్, బ్రాహ్మణ్యగ్ సకలం తస్య ఇతిబ్రహ్మవిదో విదుః, ఇదం యజ్ఞోపవీతం తు పరమం యత్పరాయణమ్. స విద్వాక్ యజ్ఞోపవీతీ స్యా త్స యజ్ఞస్తం యజ్ఞానం విదుః, ఏకో దేవ స్సర్వభూతేషు గూఢః సర్వవ్యాపీ సర్వ భూతాంతరాత్తా, కర్తాధ్యక్షః సర్వభూతాధివాస స్సాక్షీచేతా కేవ లో నిర్గుణశ్చ, ఏకో వశీ సర్వభూతాంతరా త్తైకగ్ రూపం బహు ధా యః కరోతి, త మాత్మస్థం యోఽనువశ్యంతి ధీరా స్తేషాగ్ సు ఖం శాశ్వతం నేతరేషామ్, ఆత్మాన మరణం కృత్వా ప్రణవంచో త్తరారణీమ్, ధ్యాననిర్వధనాభ్యాసా ద్దేవం పశ్యేన్నిగూఢవత్, తిలే షు త్రలం దధిసి వసర్పిరావ స్సోమై స్సర్వరణీషు చాగ్నిః, ఏవమాత్మా త్మని జాయతేఽ సౌనత్యేన తపసా యోఽనువశ్యతి, ఊర్ణనా భిర్యథా తంతూక్ సృజతే సగహరత్యసి, జాగ్ర త్వస్మై తథాజీవో గచ్ఛత్యా

గచ్ఛతేపునః, నేత్రస్థం జాగరితం విద్యా త్కంఠేస్వప్నగ్ సమావిశేత్, సుషుప్తగ్ హృదయస్థం తు తురీయం మూర్ధ్ని సంస్థితమ్, యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ, ఆనంద మేత జ్ఞేవస్య యద్జ్ఞాత్వా ముచ్యతే బుధః, సర్వవ్యాపిన మాత్మానం క్షీరేసర్పిరివార్పితమ్, ఆత్మవిద్యాతపోమూలం తద్బ్రహ్మహానివత్పదం తద్బ్రహ్మహాపనివత్పద మితి.

హరిః ఓమ్. సహనా వవ త్త్వితీ శాంతిః.

ఇతి బ్రహ్మోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః. హరిః ఓమ్.

## ౧౨. యాజుషీయ కైవల్యోపనిషత్.

<sup>1</sup> ఓం సహనా వవ త్త్వితీ శాంతిః.

హరిః ఓమ్. అ థాశ్వలాయనో భగవంతం పరమేష్ఠినం పరిసమే త్యోవాచ, అధీహి భగవన్ బ్రహ్మవిద్యాంవరిష్ఠాం సదాసద్భి సేవ్యమానాం నిగూఢామ్, యయా చిరా త్వర్వపాపం వ్యపోహ్య పరాత్పరం పురుష ముపైతి విద్వాన్. ౧. తస్మై స హేమావాచపితామహ శ్చ శ్రద్ధాభక్తిధ్యానయోగా దవై హి. ౨. నకర్తృణా నప్రజయా ధనేన త్యాగే నైకే అమృతత్వ మానశుః, పరేణ నాకం నిహితం గుహాయాం విభ్రాజ దేత ద్యతయో విశంతి. ౩. వేదాంత విజ్ఞాన సునిశ్చితాథా స్మన్యాసయోగా ద్యతయ శ్శుద్ధసత్త్వాః, తే బ్రహ్మలోకేషు పరాంతకాలే పరామృతా త్పరిముచ్యంతి సర్వే. ౪. వివిక్తదేశే చసుఖాసనస్థ శ్శుచి స్సమగ్రీవశిర శ్శరీరః, <sup>2</sup>అత్యాశ్రమస్థ స్సకలేంద్రియాణి

1 కైవల్యోపనిష ద్వైద్యం కైవల్యానంగ తుందిలమ్,

కైవల్య గిరిజాఽఽరామం స్వమాత్రంకలయేఽ గృహమ్.

2 యతి. 3 అంత్యా.

నిరుధ్య భక్త్యా సుగురుం ప్రణమ్య. ౫. హృత్పుండరీకం విరజం విశుద్ధం వి  
చింత్య మధ్యే విశదంవిశోకమ్, అచింత్య మవ్యక్త మనంతరూపం శివం  
ప్రశాంత మమృతం బ్రహ్మయోనిమ్. ౬. తదాదిమధ్యాంత ఓహీనమేకం  
విభుం చిదానంద మరూప మద్భుతమ్, ఉమాసహాయం పరమేశ్వరం  
ప్రభుం త్రిలోచనం నీలకంఠం ప్రశాంతమ్, ధ్యాత్వా మునిర్గచ్ఛతి  
భూతయోనిం సమస్తసాక్షింత మసః పరస్తాత్. ౭. స బ్రహ్మ సశివ  
స్సేంద్రః సోక్షరః పరమ స్వరాట్, స ఏవ విష్ణు స్సప్రాణ స్సకాలోఽ  
గ్ని స్స చంద్రమాః.౮. స ఏవ సర్వం యదృశ్యతం యచ్ఛభవ్యగ్ సనాతన  
మ్, జ్ఞాత్వా తం మృత్యు మత్యేతి నాన్యః పంథా విముక్తయే. ౯. స  
ర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని, సంవశ్యక్ బ్రహ్మ పరమం  
యాతి నాన్యేన హేతునా. ౧౦. ఆత్మాన మరణిం కృత్వా ప్రణవం  
చోత్తరారణిమ్, జ్ఞాననిర్మథనాభ్యాసా<sup>1</sup>త్పాశం దహతి పండితః. ౧౧.  
స ఏవ మాయాపరిమోహితాత్మా శరీర మాస్థాయ కరోతి సగ్యమ్, త్ర్య  
స్నపానాదివిచిత్రభోగై స్స ఏవ జాగ్రత్సరితృప్తిమేతి. ౧౨. స్వప్నైతు జీవ  
స్సుఖదుఃఖభోక్తా స్వమాయయా కల్పిత<sup>2</sup>విశ్వలోకే, సుషుప్తికాలే సక  
లేవిలీనే తమోభిభూత స్సుఖరూప మేతి. ౧౩. పునశ్చజన్మాంతరకర్మయో  
గాత్స ఏవ జీవః స్వపితి ప్రబుధః, పురత్రయే క్రీడతి యశ్చజీవ స్తతస్తు  
జాతగ్ సకలం విచిత్రమ్, ఆధార మానంద మఖండబోధం యస్మిక్ ల  
యం యాతి పురత్రయంచ. ౧౪. ఏతస్మాజ్ఞాయతే ప్రాణో మన స్సర్వేం  
ద్రియాణిచ, ఖం వాయుర్ జ్యోతి రావః పృథివీ విశ్వస్య ధారణీ. ౧౫.  
యత్పరం బ్రహ్మసర్వాత్మా విశ్వ స్యాయతనం మహత్, సూక్ష్మా త్సుక్ష్మ  
తరం నిత్యం<sup>3</sup>తత్త్వమేవత్యమేవ తత్. ౧౬. జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తాది  
ప్రపంచం య త్ప్రకాశతే, తద్బ్రహ్మ<sup>౪</sup>హ మితి జ్ఞాత్వా సర్వబంధైః  
ప్రముచ్యతే. ౧౭. త్రిషుధామసు<sup>5</sup>యద్బోజ్యం భోక్తా భోగశ్చ యద్భ  
వేత్, తేభ్యో విలక్షణ స్సాక్షి చిన్మాత్ర<sup>౬</sup>హం సదాశివః. ౧౮. న

య్యేవ సకలంజాతం మయినర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, మయినర్వం లయంయాతి  
 తద్భ్రహ్మ ద్వయమస్త్యహమ్. ౧౯. అణోరణీయా సహమేవతద్వస్తహః  
 సహం విశ్వమిదంవిచిత్రమ్, పురాతనోఽహం పురుషోఽహమిశో హి  
 గణ్డయోఽహం శివరూప మస్మి. ౨౦. అపాణిపాదోఽహమచింత్యశక్తిః  
 పశ్యామ్యచక్షుస్సృశృణోమ్యుకర్ణః, అహం విజానామి విచిత్తరూపో సచా  
 స్తివేత్తా మమ చిత్సదాహమ్. ౨౧. వేదైరనేకై రహమేవ వేద్యో  
 వేదాంతకృద్వేదవిదేవ చాహమ్, సప్యూపాపే మమ నాస్తి నాశోన  
 జన్మదేహేంద్రియబుద్ధి రస్తి. ౨౨. న భూమి రాపోఽమమ వహ్ని రస్తి  
 సచానిలో మేఽస్తి సచాంబరంచ, ఏవం షడిత్వా పరమాత్మరూపం గు  
 హ్యశయం నిష్కళ మద్వితీయమ్. ౨౩. సమస్తసాక్షీగ్ సదసద్విహీనం  
 ప్రయాతి శుద్ధం పరమాత్మరూపమ్, య శ్శతరుద్రీయ మధీతే సోఽగ్ని  
 పూతో భవతి. స్వర్ణస్తేయా త్పూతో భవతి, ససురాపానా త్పూతో  
 భవతి, సబ్రహ్మహత్యాయాః పూతో భవతి, కృత్యాకృత్యా త్పూతో  
 భవతి, తస్మాదవిముక్త మౌళితో భవతి, అత్యాశ్రమీ సర్వదా సకృ  
 ద్వా జపేత్, అనేనజ్ఞాన మాప్నోతి సంసారార్ణవ నాశనమ్, తస్మా దేవం  
 విదిత్వైవం కైవల్యం పద మశ్నుతే, కైవల్యం పదమశ్నుత ఇతి. ౨౪.  
 ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః. ఓం తత్సత్.

కైవల్యపనిష త్సూక్తా.



శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓం.

### ౧౩. యజుర్వేదీయ జాబాలోపనిషత్.

హరిః ఓం ౩ ఓం పూర్ణమద ఇతి శాస్త్రీ.

జాబాలోపనిషత్ప్రత్యతం సన్యాస జ్ఞానగోచరమ్,  
 వస్తుతస్త్రిపదం బ్రహ్మ స్వమాత్ర మవశిష్యతే.

1 మహం. 2 సచ. 3 సవాయపూతోభవతి, స అత్తపూతోభవతి, స్వస్వస్త్రి  
 యాత్.

బృహస్పతి రువాచ, యాజ్ఞవల్క్యమ్, య దనుకురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదన మవిముక్తం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదనం తస్మా ద్యత్ర క్వచ న గచ్ఛతి తదేవ<sup>1</sup> మన్యతే<sup>2</sup>దం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదన మత్ర హి జన్తో పాణే ఘాతక్రమమాణేషు రుద్రస్తా రకం బ్రహ్మ వ్యాచప్తే యేనా<sup>3</sup>నా వమృతీ భూత్వా మోక్షీ భవతి తస్మా దవిముక్తమేవ నిషేవే తావిముక్తం నవిముఖ్యే దేవ మేవైత ద్యాజ్ఞవల్క్యః. ౧.

అథ హౌన మత్రిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యమ్. య ఏహో<sup>2</sup>నన్తో<sup>2</sup> వ్యక్తతా తం<sup>1</sup> కథ మహం విజానీయూ మితి స హేహావాచ యాజ్ఞవల్క్య సో<sup>2</sup>విముక్త ఉపాస్యో య ఏహో<sup>2</sup>నన్తో<sup>2</sup>వ్యక్తతా సో<sup>2</sup>విముక్తే ప్రతిస్థిత ఇతి సో<sup>2</sup>విముక్తః కస్తిక్ ప్రతిస్థిత ఇతి వరణాయాం నాశ్యాచ మధ్యే ప్రతిస్థిత ఇతి కావై వరణా కాచ నాశీతి సర్వా నిస్త్రియ కృతాక్ దోషా న్నారయ తీతి తేన వరణా భవతి, సర్వా నిస్త్రియ కృతాక్ పాపా న్నాశయతీతి తేన నాశీ భవతి, కత<sup>2</sup>మచ్చా<sup>2</sup>స్య స్థానం భవతీతి, భ్రువో<sup>2</sup>ద్ధాణస్యచ య సున్ధి సు ఏష శ్లో<sup>2</sup>కస్య పరస్యచ సున్ధి ర్భవ తీతి, ఏత ద్వై సంధిం సూధ్యాం బ్రహ్మవిద ఉపాసత ఇతి, సో<sup>2</sup>విముక్తసో<sup>2</sup>విముక్త ఉపాస్య ఇతి, సో<sup>2</sup>విముక్తం జ్ఞాన మాచప్తే, యో వై త దేత దేవం వేదేతి. ౨.

అథ హౌనం బ్రహ్మచారిణ ఉపాసతి, కింజపేనా<sup>2</sup>మృతత్వంబ్రాహ్మిణి, స హేహావాచ యాజ్ఞవల్క్యః, శతరుద్రీయే శే త్యే<sup>2</sup>తాని హవా అమృతస్య నామధేయాని భవన్తి, ఏతై ర్హవా అమృతో భవతీతి, ఏవమేవై తద్యాజ్ఞవల్క్యః. 3.

1 మన్యేత, తదవిముక్తమేవ, ఇదం వై. 2 మంచా. 3 క్షేపహవా అమృతస్య నామాని విదైర్హవా.

<sup>1</sup>అథ జనకో హ వైదేహీ యాజ్ఞవల్క్య ముపసమే త్యో  
వాచ, భగవన్ సన్యాస మనుబ్రూహీతి, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః  
బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవేత్, గృహభూత్వా వనీభవేత్, వనీభూ  
త్వా ప్రవ్రజేత్ ద్యదివేతరథా బ్రహ్మచర్యా దేవ ప్రవ్రజేత్. గృహాద్వా  
వనాద్వా అథ పునరవ్రతీవా కతీవా స్నాతకో వాఽస్నాతకో వోత్స  
న్నాన్ని రసన్నికో వా య దహా రేవ విరజే త్తదహా రేవ ప్రవ్రజేత్,  
తదైకే ప్రాజాపత్యా మే వేష్టిం కుర్వన్తి. తదు తథా న కుర్యా దా  
గ్నేయీమేవ కుర్యా దన్ని హివైప్రాణః ప్రాణ మే వై<sup>2</sup>తయా కరో  
తి పశ్చాత్తైథా తన్మయ్యా మేవ కుర్యా దేతయైవ త్రయోధాతవో  
యమతీనత్వం రజస్తమ ఇతి, అ యం తే యోనిర్పత్విజో యతో జా  
తో<sup>3</sup> అరోచథాః. తం జానన్నగ్న ఆరోహాథానో వర్ధయా రయి మితి,  
అనేన మస్త్రేణాఽన్ని మాజిఘే దేష వా అగ్నే ర్యోని ర్యః ప్రాణః  
ప్రాణం గచ్ఛన్సాహే త్యేవ మేవైత దాహ గ్రామా దన్ని మాహృత్య  
పూర్వవ దన్నిమాఘ్రపయేత్, యద్యన్నిం నవిదేదపు జహుయాత్,  
ఆపోవై సర్వా దేవతా స్సర్వాభ్యో దేవతాభ్యో జహోమి స్వా  
హేతి, హుతోవ్యధృత్యప్రాశ్నీయా త్సజ్యహవిరనామయం మోక్షమర్హి  
స్త్రైయ్యేవంవిదేత్, తద్భిష్టా త దుపాసితవ్యమ్, ఏవ మేవైత ద్భగవ  
న్నితి వై యాజ్ఞవల్క్యః. ౪.

అథ హౌన మత్రిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం పృచ్ఛామి త్వా  
యాజ్ఞవల్క్య యజ్ఞోపవీతీ కథం బ్రాహ్మణ ఇతి, సహోవాచ  
యాజ్ఞవల్క్యః, ఇదమేవాఽస్య త్య ద్యజ్ఞోపవీతం య ఆత్మైఽపః ప్రా  
శ్నాఽచమ్యాఽయం విధిః పరివ్రాజినామ్ వీరాధ్యానేవాఽనాశకే వా  
ఽపాం ప్రవేశేవా ఽన్నిప్రవేశే వా మహాప్రస్థానేవా, అథపరివ్రా డ్వి  
వర్ణవాసా ముణ్డోఽపరిగ్రహ శ్శుచి రద్రోహీ భైక్షమాణో బ్రహ్మభూ  
యాయ భవతీతి. య ద్యాఽతుర స్సన్యస్తనసా | వాచా వా సన్న్య

సేత్, ఏవపథ్యా బ్రహ్మణా హను విత్తస్తేనైతి సన్నాస్యసీబ్రహ్మవి దిత్యేవ  
మే వైష భగవన్నితి వై యాజ్ఞవల్క్యః. ౫.

తత్ర పరమహంసానామ సంవర్త కారుణి శ్వేతకేతు దుర్వాస  
ఋభు నిదాఘ జడభగత దత్తాత్రేయ రైవతక ప్రభృతయోఽవ్యక్త  
లిక్తావ్యక్తాచారా అనున్నతా ఉన్నతవ దాచరస్త శ్రీదణ్డా కమణ్ణలుం  
శిక్యం పాత్రం జలపవిత్రం శిఖాం యజ్ఞోపవీతం చే త్యేతత్సర్వం భూ  
స్వాహే త్యపు పరిత్య జ్యోత్సానమన్విచ్ఛేత్, యథాజాతరూపధరో  
1 నిర్దవంద్యో నిష్పరిగ్రహ స్తత్త్వబ్రహ్మమాగ్నే సమ్యక్సంపన్న శుద్ధ  
మానసః ప్రాణసాధారణార్థం యథోక్తకాలే విముక్తో భైశ మాచర  
న్నుదరపాత్రేణ లాబా<sup>2</sup>లభా సమా భూత్వా శూన్యా<sup>2</sup>గార దేవ  
గృహ తృణకూట వల్లీక వృక్షమూల కులాల శాలా<sup>2</sup>గ్నిహోత్రశా  
లా నదీపులినగిరికుమార కద్దిర కోటర నిర్దుర స్థణ్ణిశేషు తేష్వనికేతవా  
స్యప్రయత్నో నిర్తమ శ్శుక్లధ్యానపరాయణో<sup>2</sup>ధ్యాత్తనిష్ఠో<sup>2</sup> శుభకర్త  
నిర్మూలనపర స్సన్యాసేన దేహత్యాగం కరోతి స పరమహంసో నామే  
త్యుచనిషత్. ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి జాబాలోపనిషత్సమాప్తా.

హరిః ఓం తత్సత్.

శ్రీఋభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

పంచరుద్రాంతర్గతా

౧౪. యాజుషీయ శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

హరిః ఓమ్. సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. బ్రహ్మవాదినోపదన్తి, కిం కారణం బ్రహ్మ కుత స్సజాతా  
జీవామ కేన క్వచ సంప్రతిష్ఠాః, అధిష్ఠితాః కేన సుఖేతరేషు వర్తమాహే

1 నిర్దవంద్యో నిష్పరిగ్రహ స్తత్త్వబ్రహ్మ. 2 లాభయో సమా.



బ్రహ్మవిదో వ్యవస్థామ్. ౧. కాలస్వభావో నియతిర్యదృచ్ఛా భూతాని  
యోనిః పురుషత్వచింత్యమ్, సుయోగ యేషా న్న త్యాత్మ భావా  
దాత్మావ్యసీత స్సుఖదుఃఖహేతోః. ౨. తే ధ్యానయోగాఽనుగతా  
అపశ్యన్ దేవాత్మశక్తిగ్ స్వగుణైర్రిగూఢామ్, యః కారణాని నిఖ  
లాని తాని కాలాత్మయుక్తా న్యధిష్ఠిత్యైకః. 3. త మేకనేమి త్రిసృతగ్  
ఊడశాంతగ్ శతార్ధారం విగ్శతి ప్రత్యరాభిః, అప్తకైష్టస్థి ర్విశ్వరూపై  
శపాశం త్రిమార్గభేదం ద్విదమిత్రేక మోహమ్. ౪. పంచసోతోఽంబుం  
పంచయో న్యుగ్రవక్త్రం పంచస్రాణోర్చిం పంచబుధ్యాదిమూలామ్, సంచా  
వర్తం పంచదుఃఖాఘవేగాం పంచాశ ధ్యేదాం పంచపర్వా మధీమః.  
౫. సర్వా జీవే సర్వసంస్థే బృహంతే తస్మి వ్హగ్సోభామ్యతే బ్రహ్మచక్రే,  
పుత్రగాత్మానం ప్రేరితారంచ మత్వా జుష్టస్తత స్తేనామృతత్వ మేతి. ౬.  
ఉద్గీత మేత త్వరమం తు బ్రహ్మ తస్మిన్ గ్రత్తయగ్ స్వప్రతిష్ఠాక్షరంచ,  
అత్రాంతరం <sup>1</sup>వేదవిదో విదిత్యై లీనా బ్రహ్మణి తత్పరా యోనిముక్తాః.  
౭. సంయుక్త మేతత్ శ్రుతమక్షరంచ వ్యక్తావ్యక్తం భరతే విశ్వమీశః,  
అనీశ శ్చాత్మా బుధ్యతే భోక్తృభావాత్, జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వ  
ప్రాణైః. ౮. జ్ఞాజ్ఞా ద్వావృద్ధాశీష్టా నీష్టా వజా హ్యేకా భోక్తృభావాత్.  
స్మృయోక్తా తిసంత శ్చాత్మా విశ్వరూపో హ్యకర్తా త్రయం యదా వింద  
తే బ్రహ్మ మేతత్. ౯. క్షరం ప్రధాన మమృతాక్షరగ్ హరః క్షరాత్మా  
నా ఏతతే దేవ ఏకః, తస్యా భిధ్యానా ద్యోజనా త్తత్వోవాదా ద్భూ  
యశ్చాంతే విశ్వమాయా నివృత్తిః. ౧౦. జ్ఞాత్వా దేవగ్ సర్వసాశాప  
హఃనిః క్షిణైః క్షణైర్జన్త మృత్యుప్రహణిః, తస్యాభిధ్యానా త్మతీయం  
దేహభేదే విత్వైశ్వర్యం కేవల ఆప్తకామః. ౧౧. ఏతత్క్షేయం  
నిత్య మేవాత్మనగ్స్థం నాతఃపరం వేదితవ్యగ్ హి కించిత్, భోక్తా  
భోగ్యం ప్రేరితారు చ మత్వా సర్వం ప్రోక్తం త్రివిధం బ్రహ్మమేతత్.  
౧౨. ప్రహ్ని ర్యథా యోవిగతస్య మూర్తిర్న దృశ్యతే నైవచ లింగ

నాశః, స భూయ ఏ వేంధనయోని గృహ్య త్తద్వో భయం వై ప్రణ  
వేనదేహే. ౧౩. స్వదేహ మరణం కృత్వా ప్రణవం చోత్తరారణిమ్,  
ధ్యాన నిర్వృతనాభ్యాసా ద్వేషం వశ్యే నిగూఢవత్. ౧౪. తిలేషు తైలం  
దధినివ సర్పి రాప స్పృత స్వరణేషు చాగ్నిః, ఏవ మా త్తాత్తని<sup>1</sup> జాయ  
తేఽసా సత్యే నైనం తపసా<sup>2</sup>యోఽనువశ్యతి. ౧౫. సర్వవ్యాపిన మా  
త్తానం ఊరే సర్పిరివాద్విశమ్, ఆత్మవిద్యా తపోమూలం తద్భ్రష్టాప  
నిష త్పురం. తద్భ్రష్టాపనిష త్పుర మితి. ౧౬.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

ఓం. యుంజానః ప్రథమం మనస్తత్త్వాయ సవితా ధియః,  
అగ్నే జ్యోతిర్నిచాయ్య పృథివ్యా అధ్యాభరత్. ౧. యుక్తేన మనసా  
వయం దేవస్య సవితు స్సవే, సువర్గేయాయ శక్త్వా. ౨. యుక్త్వాయ  
మనసా దేవాన్ సువర్యతో ధియా దివమ్, బృహజ్జ్యోతిః కరిష్యత స్సవి  
తాప్రసువాతి తాన్. ౩. యుంజతే మన ఉత యుంజతే ధియో విస్త్రా  
విప్రస్య బృహతో వివశ్చితః, విహోత్రాదధే వయునా వి దేక ఇన్ద్రహీ  
దేవస్య సవితుః పరిష్టుతిః. ౪. యుజే వాం బ్రహ్మపూర్వ్యం నమోభిర్వి  
శ్లోకాయన్తి పథ్యేవ సూరాః, శృణ్వన్తు విశ్వే అమృతస్య పుత్రా ఆ  
యేథామాని దివ్యాని తస్థుః. ౫. అగ్ని ర్యత్రాభిమధ్యతే వాయుర్యత్రా  
భియుంజతే, సోమో యత్రాతిరిచ్యతే తత్ర సంజాయతే మనః. ౬. సవి  
త్రాప్రసవేన జుషే తద్భ్రష్టాపూర్వ్యమ్, తత్ర యోనిం<sup>4</sup> కృణవసే నిహీ  
తే పూర్వ మక్షిపత్. ౭. త్రిరున్నతగ్ స్థాప్య సమం శరీరం హృదీంద్రి  
యాణి మనసా నివేశ్య, బ్రహ్మహుపేన ప్రతరేత విద్వాన్ ప్రాతాంసి  
సర్వాణి భయావహాని. ౮. ప్రాణాన్ ప్రవీడ్యే హ సయుక్తచేష్టః ఊణే  
ప్రాణే నాసిక యోచ్ఛ్వసీత, దుష్టాశ్వయుక్త మివ వాహమేనం విద్వా  
న్మనో ధారయే తాప్రమత్తః. ౯. సమే శుచౌ శర్కరా వహ్నివాలు  
కావివర్జితే శబ్దజలాశ్రయాదిభిః, మనోనకూలేన తు చక్షువీడనే గుహ

నివాతాశ్రయణే ప్రయోజయేత్. ౧౦. నీహరథూమార్కానలానిలా  
నాం ఖద్యోతవిద్యుత్ స్ఫటికశశేనాం, ఏతాని రూపాణి పురస్సరా  
ణి బ్రహ్మణ్యభివ్యక్తికరాణి యోగే. ౧౧. పృథ్వాప్యతేజోఽనిలభేస  
ముక్తితే పంచాత్మకే యోగ గుణే ప్రవృత్తే, న తిస్య రోగో నజరా నమృ  
త్యుః ప్రాప్తస్య యోగాగ్నిమయం శరీరమ్. ౧౨. లఘుత్వ మారోగ్య  
మలోలుపత్వం వర్ణప్రసాదం స్వరసౌష్ఠవం చ, గంధ శ్మభో మూత్రపు  
రీష మల్పం యోగప్రవృత్తిం ప్రథమాం వదంతి. ౧౩. యథైవ బింబం  
మృదయోపలిప్తం తేజోమయం భ్రాజతే త త్సు<sup>1</sup>ధాతమ్, తద్వాత్తత  
త్వం పృథమీశ్వర దేహీ ఏకః కృతార్థోభవతే వీతశోకః. ౧౪. యదా  
త్తతత్వేనతు బ్రహ్మతత్వం దీపోపమే నేహ యుక్తః ప్రపశ్యేత్, అజంధ్రు  
వగ్ సర్వతత్వైర్విశుద్ధం జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాతైః. ౧౫.  
ఏష హి దేవః ప్రదిశోను సర్వాః పూర్వోహి జాత స్స ఉ గచ్ఛే  
అంతః, నవవజాత స్సజనిష్యమాణః ప్రత్యక్షోజనాస్త్రిష్ఠతి సర్వతో  
ముఖః. ౧౬. యో దేవో అగ్నే యో అప్సుయో విశ్వం భువన  
మావివేశ, య ఏషధీషు యో వనస్పతిషు తస్మై దేవాయ నమోనమః.

తృతీయోఽధ్యాయః.

ఓం. య ఏకో జాలవా నీశత ఈశనీభి స్సర్వా స్లోకా నీశత  
ఈశనీభిః, యఏవైక ఇహ ఉద్భవే సంభవేచ య ఏత ద్విదు రమృతా  
స్తే భవంతి. ౧. ఏకో హి రుద్రో న ద్విశ్చీయాయ తస్మై ర్యిమూల్లోకా  
నీశత ఈశనీభిః, ప్రత్యక్షో జనాస్త్రిష్ఠతి \*సంచుకో చాంతకాలే సగ్ సృజ్య  
విశ్వాభువనాని గోపాః. ౨. విశ్వత శ్చక్షు రుత విశ్వతో ముఖో  
విశ్వతో బాహు రుత విశ్వత స్పాత్, సంబాహుభ్యాం ధమతి సం  
పతిత్రై ర్ద్రావా<sup>2</sup>ప్రభి జనయందేవ ఏకః. ౩. యో దేవానాం ప్రభ  
వ శోచ్యద్భవశ్చ విశ్వాధికో రుద్రో మహర్షిః, హిరణ్యగర్భం జనయా

మాస పూర్వగ్ సనో బుధ్యా శుభయా సంయునక్తు. ౪. యాతే  
 రుద్ర శివా తనూ రఘోరా పాపకాశినీ, తయాన న్తనువా శంతమయా  
 గిరిశంతాభిచాకశీహి, ౫. యామిషుం గిరిశంత మాస్తే భిభర్ష్యస్తవే,  
 శివాం గిరిత్రతాం కురు మాహిగ్ సీః పురుషం జగత్. ౬. తతః పరంబ్రహ్మ  
 పరంబ్రహ్మహంతం యథానికానుం సర్వభూతేషు గూఢమ్, విశ్వస్యైకం  
 పరివేష్టితార మీశం తం జ్ఞాత్వా అమృతా భవంతి. ౭. వేదాహమే  
 తం పురుషం మహాస్త మాదిత్యవర్ణం తనుసః పరస్తాత్, త మేవ విది  
 త్వాతిమృత్యు మేతి నాన్యఃపంథా విద్యతేఽయనాయ. ౮. యస్తా త్ప  
 రం నాపర మస్తి కించి ద్యస్తా న్నాణీయో నజ్యాయోఽస్తికశ్చిత్,  
 వృక్ష ఇవ స్తభో దివి తిష్ఠ త్యేక స్తేనేదం పూర్ణం పురుషేణ సర్వమ్,  
 ౯. తతో యదుత్తరతరం తగరూప మనామయమ్, య ఏత ద్విదు  
 రమృతా స్తే భవం త్యథేతరే దుఃఖ మేవాపియంతి. ౧౦. సర్వాననశి  
 రోగ్రీవ స్సర్వభూతగుహాశయః, సర్వవ్యాపీసభగవాం స్తస్మా త్సర్వగత  
 శ్శివః. ౧౧. మహా స్పృభ రైవ పురుష స్సత్వస్యైక ప్రవర్తకః, సునిర్వ  
 లా మిమాం ప్రాప్తి మీశానో జ్యోతి రవ్యయః. ౧౨. అంగుస్తమా  
 త్రః పురుషోఽతరాత్తా సదా జనానాగ్ హృదయే సన్నివిష్టః, హృదా  
 మస్మిశో మనసాభిక్ష్వాత్ య ఏత ద్విదు రమృతా స్తే భవంతి. ౧౩.  
 సహస్రశీర్షాపురుష స్సహస్రాక్ష స్సహస్రపాత్, స భూమి విశ్వతో  
 పృ త్వాత్యతిష్ఠ ద్దశాంగులమ్. ౧౪. పురుష ఏవేదగ్ సర్వం య  
 ద్భూతం యచ్చ భవ్యమ్, ౧౫ తామృతస్య స్వేశానో య దన్నే నా  
 తిరోహతి. ౧౬. సర్వతః పాణిపాదం త త్సర్వతోఽక్షిశిరోముఖమ్,  
 సర్వత శ్శృతిమణ్లోకే సర్వమావృత్య తిష్ఠతి. ౧౭ సర్వేంద్రియగుణా  
 భాసగ్ సర్వేంద్రియవివర్జితమ్, సర్వస్య ప్ర భుమీశాసగ్ సర్వస్య శరణగ్  
 2 సుహృత్. ౧౮. నవద్వారే పురే డేహీ హంసః లేలాయతే బహిః,  
 వశీ సర్వస్య లోకస్య స్థావరస్య చరస్యచ. ౧౯. అపాణిపాదో జవనో

గ్రహీతా పశ్య త్య చక్షు స్సశృణో త్యకర్ణః, స వేత్తి వేద్యం  
 సచ తస్యాస్తి వేత్తా త మాహు రగ్ర్యం పురుషం మహాస్తమ్. ౧౯.  
 ఆణో రణీయా స్తహతో మహీయా నాత్మాగుహాయాం నిహితోఽస్య  
 షంశోః, త మక్రతుం పశ్యతి వీతశోకో ధాతుః ప్రసాదా స్తహిమాన  
 మీశమ్ ౨౦. వేదాహమేత మజరం పురాణం సర్వాత్మానగ్ సర్వ  
 గతం విభుత్వాత్, జన్తనిరోధం ప్రవదన్తి యస్య బ్రహ్మవాదినోఽహి  
 ప్రవదన్తినిత్యమ్. ౨౧.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

ఓం. య ఏకోఽవర్ణో బహుధా శక్తియోగా ద్వర్ణాననేకా  
 నిహితార్థో దధాతి, విచైతి చాంతే విశ్వ మాదా సదేవ స్సనో బు  
 ధ్ధ్యా శుభయా సంయునక్తు. ౧. తదేవాగ్ని స్తదాదిత్య స్తద్వాయు స్త  
 దు చంద్రమాః, తదేవ శుక్ర మమృతం తద్భస్మా తదాప స్స ప్రజాప  
 తీః. ౨. త్వగ్ శ్రీ త్వం పుమానసి త్వం కుమార ఉతవా కుమారి,  
 త్వం జీర్ణో దండేన వంచసి త్వం జాతో భవసి సర్వతో ముఖః. ౩ సీలః  
 పతంగో హరితో లోహితాక్ష స్త ఉద్గర్భ ఋతవ స్సముద్రాః, అనాది  
 మత్త్వం విభుత్వేన పర్తసే యతో జాతాని భవనాని విశ్వా. ౪.  
 అజా మేకాగ్ లోహిత శుక్లకృష్ణాం బహ్విః ప్రజా స్సృజమానాగ్  
 సగూఢాః, అజో హ్యేకో జుషమాణోఽనుశేతే జహా త్యేనాం భుక్తభో  
 గా మజోఽన్యః. ౫. ద్వాసుపర్ణాసయుజా సఖాయా సమానం వృక్షం  
 పరిపస్వజాతే, తయో రన్యః విష్వలగ్ స్వా ద్వత్త్యనశ్చ స్సన్యో అభి  
 చాకశీతి. ౬. సమానే వృక్షే పురుషో నిమగ్నోఽనీశయా శోచతి  
 ముహ్యమానః, జుష్టం యదాపశ్య త్యన్య మీశ మస్యమహి  
 మాన మితి వీతశోకః. ౭. ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమన్య  
 స్తిదేవా అధివిశ్వే నిషేదుః, య స్త స్మ వేదకి మృచా కరి  
 వ్యతి య ఇ త్తద్విదు స్త ఇమే సమాసతే. ౮. ఛందాగ్సి య  
 జ్ఞాః క్రతవో వ్రతాని భూతం భవ్యం యచ్ఛ వేదా వదంతి, అస్తా

న్తాయా సృజతే విశ్వ మేత తస్మిన్ శ్వా<sup>2</sup> న్యోమాయయా నన్నిరుద్ధః.  
 ౯. మాయాంతు ప్రకృతిం విద్యా న్తాయినతు మహేశ్వరమ్, <sup>1</sup>అస్య  
 వయవభూతై స్తు వ్యాప్తగ్ సర్వ మిదం జగత్. ౧౦. యో యోనిం  
 యోని మధితిష్ఠ త్యేకో యస్మిన్నిదగ్ సంచవిచై తిసర్వమ్, త మిశా  
 నం వరదం దేవ మిడ్యం నిచా య్యేమాగ్ శాంతి మత్యంత మేతి. ౧౧.  
 యో దేవానాం ప్రభవ శ్చోద్భవశ్చ <sup>2</sup>విశ్వాధికో రుద్రో మహర్షిః,  
 హిరణ్యగర్భం <sup>3</sup>పశ్యతి జాయమానగ్ సనో బుధ్యా శుభ్రయా సంయు  
 నక్తు. ౧౨. యో దేవానా మధిపో యస్మిన్లోకా అధిశ్రితాః, య ఈ  
 శే ఆస్య ద్విపద శ్చతుష్పదః కస్తై దేవాయ హవిషా విధేమ. ౧౩.  
 సూక్ష్మాతిసూక్ష్మం కలిలస్య మధ్యే విశ్వస్య ప్రప్రారంతమనేకరూపమ్, వి  
 స్వ సైక్యకం పరిచేష్ఠితారం జ్ఞాత్వా శివం శాంతి మత్యంత మేతి. ౧౪. స  
 ఏవ కాలో భువనస్య గోష్ఠా విశ్వాధిప సుగ్రభూతేషు గూఢః, యస్మి  
 న్యుక్తా బ్రహ్మయో దేవతా శ్చ త మేవం జ్ఞాత్వా మృత్యుపాశాం  
 శ్చినత్తి. ౧౫. ఘృతా త్వరం మండ మి వాతిసూక్ష్మం జ్ఞాత్వా శివగ్  
 సర్వభూతేషు గూఢమ్, విశ్వసైక్యకం పరిచేష్ఠితారం జ్ఞాత్వా దేవం ము  
 చ్యతే సర్వపాశైః. ౧౬. ఏష దేవో విశ్వకర్తా మహాత్మా సదా జనా  
 నాగ్ హృదయే సన్నివిష్టః, హృదా <sup>4</sup>మనీషా మనసాభిక్ష్వాత్తో యఏనం  
 విదు రమృతా స్తే భవంతి. ౧౭. యదా త మస్త న్న దివానరాత్రిర్న  
 స న్నచా సచ్చిన ఏవ కేవలః, త దక్షరం తత్సవితు ర్వరేణ్యం ప్రజ్ఞా  
 చ తస్మా త్ప్ర సృతా పురాణీ. ౧౮. నైన మూర్ధ్వంస తిర్యంచం స మ  
 ధ్యే పరిజగ్రభత్, స తస్య ప్రతిమాస్తి యస్య నామ మహా ద్యతః. ౧౯.  
 నసందృశే తిష్ఠతి రూపమస్య న చక్షుషా పశ్యతి కశ్చ నైసమ్, హృదా  
 హృదిస్థం మనసా యఏన మేవం విదు రమృతా స్తే భవంతి. ౨౦. <sup>5</sup>అ  
 జాతో జాత ఇత్యేవం కశ్చి ధ్వీరుః ప్రవశ్యతే, రుద్ర య త్రే దక్షిణం

1 తస్యా. 2 విశ్వాధిపో. 3 పశ్యత. 4 మనీషీ మనసాభిక్ష్వాత్తో ఏత ద్విదుర.

5 అజాత ఇత్యేవం.

ముఖం తే న మాం పాహి <sup>1</sup>నిత్యశః. ౨౧. మానస్తాకే తనయే మా  
న ఆయుషి మానో గోషు మానో అశ్వేషు రిరిషః, వీరాన్తానో రు  
ద్రభామితో <sup>2</sup>వధీర్హవిష్మంతస్సదమిత్యా హవామహే. ౨౨.

పంచమోఽధ్యాయః.

ఓం. ద్వే అక్షరే బ్రహ్మపరే త్వనంతే విద్యావిద్యే నిహితే య  
త్ర గూఢే, క్షరం త్వవిద్యా హ్యమృతం తు విద్యా విద్యావిద్యే ఈశ  
తే యస్తు సోఽన్యః. ౧. యోఽయోనిం యోనిమధితిష్ఠ త్యేకో విశ్వా  
ని రూపాణి యోనీశ్చ సర్వాః, ఋషిగ ప్రసూతం కపిలం యస్తమగ్రే  
జ్ఞానైర్భిభర్తి జాయమానాంచ పశ్యేత్. ౨. ఏకైకం జాలం బహుధా  
వికర్ష్య యస్మిన్ తే సగహర త్యేష దేవః, భూయః సృష్ట్యా  
పథయ స్త్యథేశ సుర్వాధి పత్యం కురుతే మహాత్మా. ౩. సర్వా దిశ  
ఊర్ధ్వ మధస్త్వ తిర్య క్ప్రీకాశయన్ బ్రాజతే <sup>2</sup>యన్వనద్వాక్, ఏవగ్ స  
దేవో భగవాన్సరేణ్యో యోని స్వభావా నధితిష్ఠ త్యేకః. ౪. యచ్చస్య  
భావం పచతి విశ్వయోనిః పాచ్యాగ్ శ్చ సర్వాన్ పరిణమయే ద్యః,  
సర్వ మేత ద్విశ్వ మధితిష్ఠ త్యేకో గుణాగ్ శ్చ సర్వా నినియోజయే  
ద్యః. ౫. త ద్వేదగుహ్యాపనిషత్సు గూఢం తద్బ్రహ్మ <sup>3</sup>వేదయ తే బ్ర  
హ్మయోనిమ్, యే పూర్వం దేవా ఋషయశ్చ తద్విదు స్తే తత్తయా  
అమృతా వై బభూవుః. ౬. గుణస్వయో యః ఫలకర్తకర్తా కృతస్య  
తస్యైవ సచోపభోక్తా, న విశ్వరూపస్త్రిగుణ స్త్రీవర్తా విశ్వాధిప స్సంచ  
రతిస్యకర్తభిః. ౭. అంగుష్ఠమాత్రో రివితుల్యరూప స్సంకల్పాహంకార సమ  
న్వితో యః బుద్ధేర్లజే నాత్మగుణేన చైవ ఆరాగ్రమా త్రోహ్యపరోఽపి  
దృష్టః. ౮. వాలాగ్రశతభాగస్య శతథా కల్పితస్య చ, భాగో జీవ స్సవి  
జ్ఞేయ స్సచానంతాయ కల్పతే. ౯. నైవ స్త్రీ సఖమా నేష నైవచాయం  
సపుంసకః, య ద్యచ్ఛరీర మాదత్తే తేన తేన సయుజ్యతే. ౧౦. సంకల్ప  
సస్పర్శనదృష్టి షోమైర్గ్రా సాంబువృష్ట్యాచాత్మవివృద్ధజన్త, కర్తానుగా  
న్యనుక్రమేణ దేహీ స్థానేషు రూపాణ్యభి సంప్రవద్యతే. ౧౧. స్థూలాని

సూక్ష్మాణి బహూనిచైవ రూపాణి దేహీ స్వగుణై ర్వృణోతి, క్రి  
యాగుణై రాత్మగుణైశ్చ తేషాం సంయోగహేతు రనరోఽపి దృష్టః.  
౧౨. అనా ద్యన స్తం కలిలస్య మధ్యేవిశ్వస్య స్రష్టా<sup>1</sup> రంతమనేక రూపమ్,  
విశ్వ స్రోతం పరివేష్టితారం జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతేసర్వపాశైః. ౧౩.  
భావగ్రాహ్య మనీడాఖ్యం భావా భావకరగ్ శివమ్, కలాస్సర్గకరం దేవం  
యే విదు స్తే జుహుస్తనుమ్. ౧౪.

షష్ఠోఽధ్యాయః.

ఓం. స్వభావ మేకే కవయో వదంతి కాలం తథాన్యే పరిము  
హ్యమానాః, దేవ స్రోతం మహిమాతు లోకే యేనేదం భ్రామ్యతే  
బ్రహ్మచక్రమ్. ౧. యేనావ్రతం నిత్యమిదగ్గహి సర్వం జ్ఞః కాలకాలో  
గుణి పర్వవిద్యః, తే నేశితం కర్తవ్యవర్త తేహ పృథావ్యప్యతేజోనిల  
ఖానిచింత్యమ్. ౨. తత్కర్తృకృత్యావినీ<sup>2</sup>పుత్య భూయ త్తత్వస్య తత్వే  
న సమేత్య యోగమ్, ఏకేన ద్వాభ్యాం త్రిభి రష్టభి ర్వాకాలేన చైవా  
త్మగుణై శ్చ సూక్ష్మైః. ౩. ఆరభ్య కర్తాణి గుణాన్వితాని భావాగ్శ్చ  
సర్వా నివియోజయే ద్యః, తేషా మభావే కృతకర్తనాశః కర్తృక్షయే  
యాతి స తత్త్వతోఽన్యః. ౪. ఆది స్ససంయోగనిమిత్త హేతుః పరస్త్రి  
కాలా దకలోఽపి దృష్టః, తం విశ్వరూపం భవసూత మీడ్యం దేవం  
స్వచిత్తస్థ ముపాస్య పూర్వమ్. ౫. స వృక్షకాలాకృతిభిః పరోఽన్యో  
యస్తా త్ప్రపంచః పరివర్తతేయమ్, ధర్మావహం పాపనుదం భవేశం జ్ఞా  
త్వాత్తస్థ మమృతం విశ్వధామ. ౬. త మీశ్వరాణాం పరమం మహే  
శ్వరిం తం దైవతానాం పరమంచ దైవతం, పతిం పతీనాం పరమం పరస్తా  
ద్విదామ దేవం భువనేశ మీడ్యమ్. ౭. న తస్య కార్యం కరణంచ  
విద్యతే న తత్సమ ఇచ్చభ్యధిక శ్చ దృశ్యతే, పరాస్య శక్తి ర్వివిధైవ  
శ్రూయతే స్వాభావికీ జ్ఞానబలక్రియాచ. ౮. న తస్య కశ్చి త్పతి రస్తి



లోకే నచేశితా నైవచ తస్యలింగమ్, స కారణం కరణాధిపాధిపో నచా  
 స్య కశ్చి జ్ఞవితా నచాధిపః. ౯. <sup>1</sup>య స్తుతునాభ ఇన తంతుభిః  
 ప్రధానజై స్సృభావతః, దేవ ఏక స్సమావృణోతి స నో దధాతు  
 బ్రహ్మవ్యయమ్. ౧౦. ఏకో దేవ స్సర్వభూతేశు గూఢ స్సర్వవ్యాపీ  
 సర్వభూతాంతరాత్మా, కర్తృధ్యక్ష స్సర్వభూతాధివాస స్సాక్షీ చేతాకే  
 వలోనిర్గుణశ్చ. ౧౧. ఏకో వశీ నిష్క్రియాణాం బహూనా మేకగ్  
<sup>2</sup>రూపం బహుధా యః కరోతి, త మాత్మస్థం యేనువశ్యంతి  
 ధీరా స్తేషాగ్ నుఖం శాశ్వతం నేతరేషామ్. ౧౨. నిత్యో నిత్యా  
 నాంచేతన శ్చేతనానా మేకో బహూనాం యో విదధాతి కామాన్,  
 తత్కారణగ్ సాంఖ్యయోగాధిగమ్యం జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే  
 సర్వపాతైః. ౧౩. న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రతారకం నేమా  
 విద్యతోభాంతి కుతోఽయ మగ్నిః, త మేవ భాంత మనుభాతి సర్వగ్  
 తస్య భాసా సర్వ మిదం విభాతి. ౧౪. ఏకోహగ్ సో భవనస్యాస్య  
 మధ్యే స ఏవాగ్ని స్ససిలే సన్నివిప్తః, త మేవ విదిత్వాతి మృత్యు మే  
 తి నాన్యః పంథా విద్యతేఽయనాయ. ౧౫. స విశ్వకృ ద్విశ్వవి  
 దాత్తయోనిర్జ్ఞః కాలకాలో గుణీ సర్వవిద్యః, ప్రధానక్షేత్రజ్ఞపతిర్గు  
 ణేశ స్సగ్ సారమాక్ష స్థితి బంధ హేతుః. ౧౬. స తన్నయో హ్యమృత  
 ఈశ సంస్థోజ్ఞ స్సర్వగో భవన స్యాస్య గోప్తా, య ఈశే అస్య జగ  
 తో నిత్యమేవ నాన్యో హేతు ర్విద్యత ఈశనాయ. ౧౭. యో బ్రహ్మ  
 ణం విదధాతి పూర్వం యో వై వేదాగ్ శ్చ ప్రహిణోతి తస్మై, తగ్  
 హ దేవ మాత్మబుద్ధి ప్రకాశం ముముక్షు రైవ శరణ మహం ప్రప  
 ద్యే. ౧౮. నిష్కలం నిష్క్రియగ్ శాంతం నిరవద్యం నిరంజనమ్,  
 అమృతస్య పరగ్ నేతుం దగ్ధేంద్రనమివానలమ్. ౧౯. యదా చర్తవ  
 దాకాశం వేష్టయిష్యంతి మానవాః, తదా <sup>3</sup>శివమవిజ్ఞాయ దుఃఖ  
 స్యాంతో భవిష్యతి. ౨౦. తపః ప్రభావా ద్దేవప్రసాదాచ్చ బ్రహ్మహ

శ్వేతాశ్వతరోఽథవిద్వాన్, అత్యశ్రమిభ్యః పరమం పవిత్రం పో-  
వాచ సమ్య గృహీసంఘజప్తమ్. ౨౧. వేదాంతే పరమం గుహ్యం  
1 పురా కల్పప్రచోదితమ్, నాప్రశాంతాయ దాతవ్యం నాపుత్రా యాశి  
ష్యాయ వై పునః. ౨౨. యస్య దేవే పరా భక్తి ర్యథాదేవే తథా  
గురా, తస్యైతే కథితా హ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహత్తనః, ప్రకాశంతే  
మహత్తన ఇత్యుపనిషత్. ౨౩. బ్రహ్మవాదినోవదంతి సప్తదశ, యం  
జాన ష్టాదశ, య ఏకో జాలవా నేకవిగ్శతిః, యఏకోవర్ణోద్వావిగ్  
శతిః, ద్వేలక్ష రేచతుర్దశ, న్వభావ మేకే త్రయోవిగ్శతిః, ఆహత్య  
త్రయోదశాధికంశతమ్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి శ్వేతాశ్వతరోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



[శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

## ౧౫. యజుర్వేదీయ హంసోపనిషత్.

హరిః ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

హంసాభ్యోపనిషత్ప్రీక్త నాదావి ర్యత్ర విశ్రమేత్,

తదాధారంనిరాధారం బ్రహ్మనూత్రమహంసహః.

గాతమఉవాచ-భగవన్ సర్వధర్మజ్ఞ సర్వశాస్త్రవిశారద, బ్రహ్మ  
విద్యాప్రబోధో హి యే నోపాయేన జాయతే. ౧. సనత్కుమార  
ఉవాచ- విచార్య సర్వధర్మేషు మతం జ్ఞాత్వా వినాకినః, పార్వత్యా క  
థితంతత్త్వం శ్రుణు గాతమ తన్నతమ్. ౨. అనాభ్యేయ మిదం గుహ్యం  
యోగినే కోశసన్నిభమ్, హంస స్యాఽకృతి విస్తారం భుక్తిముక్తిఫలప్ర  
దమ్. ౩. అథ హంసపరమహంసనిర్ణయం వ్యాఖ్యాన్యామో బ్రహ్మచా

రిణే<sup>1</sup> దాస్తాయ గురుభక్తాయ హంసోహంసేతి సదాధ్యాయ౯ సర్వేషు  
 దేహేషు వ్యాప్య వర్తతే, యథా హ్యైగ్నిః కాష్ఠేషు తిలేషు తైల  
 మివ తం విదిత్వా సమృత్తుమేతి గుడ మవప్తభ్యాఽధారా ద్వా  
 యు ముత్తాప్య స్వాధిష్ఠానం త్రిః ప్రదక్షిణీకృత్య మణిపూరకం గత్వాఽ  
 నాహత మతిక్రమ్య విశుద్ధేస్థానాన్నిరుధ్యాఽఙ్గా మనుసాయ౯ బ్రహ్మ  
 రస్థం ధ్యాయత్రిమాత్రోఽహ మిత్యేవం సర్వదా ధ్యాయ౯పశ్యత్య  
 నాకార త్వభవతి శిశ్నోభే పార్శ్వ భవత ఏహోఽసౌ పరమహంసో  
 భానుకోటిప్రతీకాశో యే నేదం సర్వం వ్యాప్తమ్ తస్యాఽప్తథా వృత్తి  
 ర్భవతి పూర్వదశే పుణ్యే మతి రాగ్నేయే నిద్రాఽలస్యాదయో భవన్తి  
 యామ్యే క్రౌర్యే మతి ర్నైర్మతే పాపే మనీషా వారుణ్యం క్రిడావా  
 యవ్యాం గమనాఽదౌ బుద్ధి స్సామ్యే రతి ప్రీతి రీశాన్యే ద్రవ్యాదా  
 నం మధ్యే వైరాగ్యం కేసరే జాగ్రదవస్థా కర్ణికాయాం స్వప్నో లింగే  
 సుషుప్తిః పద్మత్యాగే తురీయం యదా హంసో నాదే విలీనో భవతి  
 తత్తురీయాతీతం భవతి అథో నాద ఆధారా ద్భృష్టరస్థిపర్యంతం శుద్ధ  
 స్ఫటికసజ్జాళం స వై బ్రహ్మ పరమాత్మేత్యుచ్చతే. ౧ అథహంస ఋషిః  
 అవ్యక్తగాయత్రీఛందః, పరమహంసోదేవతాః, హం బీజమ్, సశ్శక్తిః సో  
 హంకీలకం, పట్నంఖ్యా ఽహోరాత్రయో లేకవింశతి సహస్రాణి పట్న  
 తా న్యధికాని భవంతి, సూర్యాయ సోమాయ నిరజ్జనాయ నిరాభా  
 సాయూఽతను సూక్ష్మం ప్రచోదయాత్, అగ్నిసో మాభ్యాం వౌషట్, హృదయాద్యజ్ఞన్యాసకరన్యాసౌ భవతః. ఏవం కృత్వా హృదయే  
 హంసమాత్మానం ధ్యాయే దగ్నిసోమా పక్షా వోఽఙ్కరశ్చిర ఉకారో  
 బిన్దు శ్రీణేత్రం ముఖం రుద్రో రుద్రాణీ చరణౌ ద్వివిధంకణ్ణతః కుర్యా  
 దిత్యుచ్ఛనా అజపోపసంహార ఇ త్యభిధీయతే. ఏవం హంసవశా త్త  
 స్సా స్సనో<sup>2</sup> విచార్యతస్యైవజపకోట్యా నాద మను భవతి సచ దశ  
 విధ ఉపజాయతే చిణితి ప్రథమః, చిణిచిణితిద్వితీయః ఘంటానాద

1. కాస్తాయ దాస్తాయ. 2 మృత్తుమేత్యేతి. 3 ధ్యాయ౯. 4 విచార్యతే  
 స ఏవ జప.

స్త్రీతీయః, శంఖనాద శ్చతుర్థః, షడ్ఘమస్తంతీనాదః, షష్టస్తాశ  
నాదః, సప్తమోవేణునాదః, అష్టమోభేరీనాదః, నవమో మృదంగనా  
దః, దశమో మేఘనాదః, నవమంపరిత్యజ్య దశమమేవాభ్యసేత్.  
ప్రథమే చించిణీగాత్రం ద్వితీయే గాత్రభంజనమ్, తృతీయే భేదనం  
యాతి చతుర్థే కమ్పుతే శిరః, షడ్ఘమే స్రవతీతాలూపః. ౨మృత  
తనిపేవణమ్, సప్తమే గూఢవిజ్ఞానం పరా వాచా తథాఽష్టమే, అ  
దృశ్యం నవమే దేహం దివ్యం చక్షుస్తథాఽమలమ్, దశమం చ  
పరం బ్రహ్మ భవే ద్భృహ్మాత్మ సన్నిధౌ. తస్మాత్తనో విలీనే మనసిగ  
తే సంకల్ప వికల్పే దధే పుణ్యపాపే నదాశివః శక్త్యాఽత్మా సర్వత్యాఽ  
వస్థిత స్వయం జ్యోతి శ్శుద్ధో నిత్యో నిరజ్జన శ్శాస్త్రలమః ప్రకా  
శయతీతి వేదానువచనం భవతీత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః. హరిః ఓమ్.

ఇతి హంసోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

## ౧౬. సామవేదీయ గూఢార్థానికొపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయం త్వితీ శాంతిః.

ఓం. ఆరుణిః <sup>1</sup>ప్రాజాపత్యః, ప్రజాపతే ర్లోకం జగామ, తం  
గత్వోవాచ, కేన భగవ న్మర్త్యాణ్య శేషతో విపృజామీతి, తం హే  
వాచ ప్రజాపతిః, <sup>2</sup>తవపుత్రా భ్రాతృకా బంధ్యానీం చ్చిఖాం యజ్ఞో  
పసితం యాగం సూత్రం స్వాధ్యాయంచ భూలోక భువర్లోక సువర్లోక  
మహర్లోక <sup>3</sup>జనోలోక తపోలోక సత్యలోకం చాతల వితల సుతల  
పాతాళ రసాతల తలాతల మహాతల బ్రహ్మాండంచ విసృజే, ద్దండ  
మాచ్ఛాదనం కౌపీనంచ పరిగ్రహేత్, శేషం విసృజేచ్ఛేషం విసృజే  
దితి. ౧. గృహ్స్థో బ్రహ్మచారి వానప్రస్థోవా లౌకికాగ్ని నుదరాగ్నౌ

1 అ. 'ప్రాజాపత్యః' లేదు. 2 స్వవ. 3 జవలూక.

సమారోపయేత్, గాయత్రీంచ స్వవాగన్న సమారోపయేత్, <sup>1</sup>కుటీచరో బ్రహ్మచారి కుటుంబం విస్మజేత్, పాత్రం విస్మజేత్ సవిత్రం విస్మజేత్, దండా స్లోకా నివస్మజే దితి హోవాచ అత ఊర్ధ్వ మమం త్ర చ దాచరేత్ ఊర్ధ్వగమనం విచ్ఛజేత్, త్రిసంధ్యానా స్నాన మాచరేత్, సంధం సమాధా వాత్స న్యాచరేత్ సర్వేషు వేదేష్వరణ్యక మావర్తయేదుపనిషదమావర్తయేదుపనిషదమావర్తయేదితి. ౨. ఖల్వ హం బ్రహ్మ, సూత్రం సూచనా, త్సూత్రం బ్రహ్మసూత్ర మహ మేవ విద్వాక్, <sup>2</sup>త్రివృత్సూత్రం, త్యజే ద్విద్వాన్యవసంవేద సన్న్యస్తం మయా సన్న్యస్తం మయా సన్న్యస్తం మయేతి త్రిరుక్త్వా భయం సర్వభూతేభ్యో మత్తః సర్వం ప్రవర్తతే, సఖామాగోపా యోజ స్సఖా యోఽసిం ద్రస్య వజ్రోఽసి వార్తఘ్న శ్వర్కమే భవ యత్పాపం తన్ని వారయేతి అనేన వంద్రేణ కృతం వైణవం దండం కాపీనం పరిగ్రహే దాపధవ దశన మాచరే దాపధవ దశనం ప్రాశ్నీయా ద్యథాలాభ మశ్నీయాత్ బ్రహ్మచర్య మహింసాం చాపరిగ్రహంచ సత్యంచ యత్నేన హే రక్షత హే రక్షత హే రక్షత ఇతి. 3. అథాతః పరమహంస పరివ్రాజకానా మాసనశయనాదికం భూమా బ్రహ్మచారిణాం మృత్పాత్ర మలాబుసాత్రం దారుపాత్రం వేణుపాత్రం వా యతీనాం కామకోధ హర్షరోష లోభమోహ మద మాత్సర్యదంభదర్పేచ్ఛాసూయా మమత్వాహంకారాదీనపి పరిత్యజేత్, వర్షాసు ద్రువశీలోఽప్తౌమాన్యేకాకీ యతి శ్చరే ద్వావేవా చరే ద్వావే వాచరే దితి. 4. స ఖి లేవం యోవిద్వాం తోస్పనయనాదూర్ధ్వమేతాని ప్రాగ్వా త్యజేత్ పితరం పుత్ర మగ్నువపవిత్రం కర్మకళత్రిం చాన్యద పీహ యతయోహిభిక్షార్థం గ్రామం ప్రవిశంతి పాణిపాత్రముద రపాత్రం నా, ఓంహి ఓంహి ఓంహిత్యే తదుపనిషదం విన్యసేత్ ఖిలేవ తదుపనిషదం విద్వాక్ యవవం వేద పాలాశం బైల్వ మాదుంబర

మాశ్వత్థం దండం మకాంజీం మేఖలాం యజ్ఞోపవీతంచ త్యక్త్వా శూరో  
యవవంవేద, తద్విష్ణోః పరమంపదం సదా వశ్యంతి సూరయాః, దివీష  
చక్షు ర్భాతతం, తద్విష్ణోః సోవిషన్యవో జాగ్రవాః స స్సమింధతే,  
విష్ణోర్య త్వరమంపద మితి ఏవం నిర్వాణానుశాసనం వేదానుశాసనం  
వేదానుశాసనమి త్యుపనిషత్. ౫.

ఓం ఆప్యాయం త్వతి శాంతిః.

ఇతి ఆరుణికోపనిషత్ సమప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

## ౧౭. యాజుషీయ గర్భోపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వతి శాంతిః.

యద్గర్భోపనిషద్వేద్యం గర్భస్య స్వాత్మబోధకమ్,

శరీరాపన్నవా త్సిద్ధం స్వకూత్రం కలయే హరిమ్.

ఓం. పంచాత్మకం పంచసు వర్తమానం షడ్జాత్రయం షడ్గుణ  
యోగయుక్తమ్, తం సప్తభాతుం త్రిమలం త్రియోనిం చతుర్విధా  
హరమయం శరీరమ్ భవతి. పంచాత్మక మితి కస్తాత్, పృథివ్యావస్తే  
జోవాయురాకాశ మిత్యస్మిన్ పంచాత్మకే శరీరే కా పృథివీ కా ఆపః  
కిం తేజః కో వాయుః కి మూకాశమి త్యస్మిన్ పంచాత్మకే శరీరే  
యత్కృతినం సా పృథివీ యద్ద్రవం తదాపో యమష్టం త త్తేజో య  
స్సంచరతి స వాయు ర్యత్సుమీరం తదాకాశ మి త్యచ్యతే, తస్మిన్  
పృథివీ ధారణే ఆపః పిండికరణే <sup>1</sup>తేజో రూపదర్శనే వాయుర్గ  
మన ఆకాశ మవకాశ ప్రదానే, శ్రోత్రం శబ్దే త్యక్స్పృశ్యే చక్షుః రూపే  
జహ్వ రసే ఘ్రాణం గంధే, వా గ్వచనే వాణి రాదానే వాదో గమ  
నే పాయుర్విసగ్నేడపస్థ ఆనందే వర్తతే, బుద్ధ్యా బుద్ధ్యతి నిర్విచారి  
మనసా సంకల్పతే వికల్పతే చ చిత్తేన సంజానా ర్యహంకారే నాహం  
కరోతి తాని తాని త తద్విషయేషు వర్తతే, కుత షడ్జాత్రయ మితి,

1 తేజః ప్రకాశనే వాయుర్యూహన ఆకాశ.

షడ్వై రసా మధురాస్తు లవణకలుకమాయతిక్తా స్తా నాశ్రయతే తై  
 రహ్యశ్రితమ్, షడ్వై భావవికారా అస్తి జాయతే వర్ధతే పరిణమతే  
 ఉపక్షీయతే వినశ్యతీతి భవతి విక్రీయతే చ, షడ్వై చక్కాణీ మూలా  
 ధార స్వాధిపాన మణిపూర కాగ్నేయా నాహత విశుద్ధానితథ మన్యా  
 శ్రితమ్, షడ్వావగుణాః కామాదయ శృమాదయ శ్చతద్యోగ స్తస్మిన్  
 తయాచ యుక్తమ్, అథచ షడ్వర్షభగాంధార పంచమ మధ్యమ  
 దైవత నిపాదా శ్చే తీప్తానిష్ట శబ్దసంజ్ఞాః ప్రతివిధా భవంతి సప్త,  
 శుక్లో రక్తః కృష్ణో ధూమ్రః పీఠః కపిలః పాండర ఇతి సప్తధాతవ  
 స్తద్వర్ణాః, కస్తా ద్యదా కస్య చిద్భ్రవ్య విషయా జాయంత ఉపచీయం  
 తే పరస్పరరసగుణత్వా ద్యా యోని స్సా రసః, షడ్విధో రసో రసా  
 చ్ఛోణితం శోణితా న్తాంసం మాంసా న్నేదో <sup>1</sup>మేదసో<sup>2</sup>స్థీ స్యస్థిభ్యో  
 మజ్జా మజ్జాయా శ్శుక్లం శుక్లశోణితసంయోగా దావర్తతే గగ్గోహృ  
 ది వ్యవస్థాం నయతి హృదయేభ్యోఽంతరాగ్ని రగ్నిస్థానే పిత్రం పిత్ర  
 స్థానే నాయు ర్వాయుస్థానే హృదయం ప్రాణవత్సర్దుకాలే సంప్రయో  
 గతవకరాత్రోషితం కలలం భవతి సప్తరాత్రోషితం బుద్ధుదం భవ త్య  
 ర్థమాసాభ్యంతరేణ పిండో భవతి మాసాభ్యంతరేణ కణినో భవతి మా  
 సద్వయేన శిరోకురుతే మాసత్రయేణ పాదప్రదేశో భవ త్యథ చతుర్థే  
 మాసేజఠర కటిప్రదేశో భవతి పంచమే మాసే వృన్తవంశో భవతి షష్ఠే  
 మాసే నాసాక్షిశ్రోత్రాణి భవంతి సప్తమే మాసే జీవసుయుక్తో భవ  
 త్యప్తమే మాసే <sup>2</sup>సర్వసంపూర్ణోభవతి నవమేఽపీవతే, శుక్లం పుంభా  
 గ శ్శోణితం స్త్రీభాగ ఉభయం క్లిబం పితృరేతోఽతిరేకా త్పురుషో  
 భవతి మాతృరేతోఽతిరేకాత్ స్త్రీయో భవంతి స్త్రీయోహి కామి  
 న్య స్తాసాం సుఖాధిక్యా త్తా ఏవ బహుళా జాయంతి ఉభయో ర్భీజతౌ  
 శ్యో నపుంసకో భవతి, పృత్యనుగుణాహి ప్రవృత్తి స్తతోహి పిత్రను  
 గుణా ప్రజా వ్యాకులితమనోభ్యా మంధాః ఖంజాః కుబ్జా వామనా

1 మేదసోన్నయవః స్నాయుభ్యోఽస్థీ. 2 సర్వలక్షణసంపూ.

వ్యంగా జాయంతే పుష్పవతో రుపరక్తయో రంగవై కల్యభాజః కాల  
దేశక్రియాద్రవ్యభోగోపాధిభి రుపచితాపచితానుయాసాననురూపనూ  
ర్తయో భవంతి సమ్యగ్యోగే సారూప్య మవాప్య సమానగుణా భవంతి  
బింబమి వోపాధా ప్రతిబింబమ్, అన్యోన్యవాయుపఃపీడితానాం కుక్కు  
దైవిధ్యే యమశ్చ భవతః పిత్రో స్తథా త్వేన కేతోవిభాగే మిశ్రప్ర  
జాప్రేడితాభవతి పంచమానుషీవేశ్య ఏకా సాధారణీ ద్వా కాసాంచి  
దృష్వాస్య స్పహ స్రతమీషు ముహు ర్నిషే కేధికాంగా స్యు స్సకృ  
న్నిషేకే శుష్కఅసకృ దాధానే స్త్రీయోన్యాం యుగ్ధాః ప్రజాయంతే,  
పంచాత్మక స్సమర్థః పంచాత్మక<sup>1</sup>తేజసాధిగంధ రసశ్చ సమ్యజ్జ్ఞానా ధ్యా  
నా దక్షర మోంకారం చింతయతి తదేవ చైకాక్షరం జ్ఞా త్వాప్తౌ  
ప్రకృతయః షోడశ వికారా శ్వరీరే తస్యైవ దేహినోఽథనవమేమా  
నే సర్వలక్షణసూపూర్ణోభవతి, పూర్వజాతిన స్తరతి కృతాకృతం కర్త  
విభాతి శుభాశుభం కర్త విదతి, నానాయోనిసహస్రాణి దృష్త్వా చైవ  
తతోమయా, ఆహారా వివిధా భుక్తాః పీతాశ్చ వివిధాః స్తనాః,  
జన్తభూమిర్ని సర్వాభూత్సృశాన మపి మే పురా, చతురాశీతి లక్షే  
షు యోనిభేదేషు చాభవమ్, జాత శ్చస్తి మృతశ్చస్తి సంసార్యస్తి  
పునఃపునః, జన్తమృత్యూ పునర్జన్తపునర్మృత్యుః పునర్జన్తి, గర్భవాసే  
మహ ద్దుఃఖం మోహో దుఃఖంచ జన్తసు, బాల్యే దుఃఖం తథా శో  
కః సారవశ్యంచ మూఢతా, హితాకరణ మాలస్య మహితాచరణం  
తథా, యశావనే విషయాసక్తి స్తావత్రయనిపీడితః, చింతారోగశ్చ  
వాద్ధిక్యే మరణేతు మహద్భయమ్, ఆశయా చాభిమానేచ కామక్రో  
ధాది సంక పే, అత్యుత్కృపే మహద్దుఃఖ మస్యతంత్రశ్చ దుఃఖతః, దుః  
ఖబీజ నిదం జన్త దుఃఖరూపం చ దుస్సహమ్, నివృత్తిధర్మో నోపాత్తో  
సయోగజ్ఞాన సాధనమ్, అహో దుఃఖోదధౌ మగ్నో నవశ్యామి ప్రతి  
క్రియామ్, ధి గజ్ఞానం ధిగజ్ఞానం ధిక్మామక్రోధసంకటమ్, సంసారశ్చంఖ

1 తెజసోద్ధరశ్చ.



లంఘిగ్గిగాచార్యా జ్ఞానమాప్నుయామ్, యది యోన్యాం ప్రముంచామి  
 సాంఖ్యం యోగం సమాశ్రయే, అశుభక్షయ కర్తారం ఫలముక్తిప్రదా  
 కమ్, యోన్యాం యది ప్రముంచామి తం ప్రవద్యే మహేశ్వరమ్, అశుభ  
 క్షయకర్తారం పురుషార్థప్రదాయినమ్, యది యోన్యాం ప్రముంచామి  
 ప్రవద్యే జగదీశ్వరమ్, సర్వ శక్తి చిదాత్మానం సర్వకారణకారణమ్,  
 యది యోన్యాః ప్రముచ్యేయం ప్రవద్యే పరమేశ్వరమ్, గర్భంపశుపతిం  
 రుద్రం మహాదేవం జగద్గురుమ్, యోనిబంధాత్ ప్రముచ్యేయం యది  
 తస్మై మహాత్మవః, గర్భవాసాత్ప్రముచ్యేయం యది విష్ణుంభజే హృది,  
 అమృతప్రద మానందం నారాయణ మనామయమ్, మాతృకుక్షౌ  
 నిబద్ధోస్తి ముచ్యేయ ద్యద్వ బంధనైః, వాసుదేవం ప్రతోష్యామి  
 భగవంత మనన్యధీః, పురా పరజనస్యాథే కృతం కర్త శుభాశుభమ్,  
 ఏకాతీ తేన దహ్యామి గతాస్తే ఫలభాగినః, నాస్తికే సభయం  
 త్యక్త్వా పాపాన్యకరమ పురా, భుంజామి తత్ఫలం హృద్య భవిష్యా  
 మ్యాస్తిక స్త్వితః, ఏవం నానావిధా న్ధాన్వరిచింత్య ముహుర్ముహుః,  
 శశ్వ త్సంసారికం దుఃఖం స్మృత్యానిర్యేద మాప్యచ, అవిద్యాకామక  
 ర్తృద్యైర్ముహ్యతే జుతు రాంతరః, సవై జంతుః స్త్రీయోనిశతం  
 గత్వా యోని ద్వార ముపేత్య ముముక్షుర్యతతే తత్రాశక్తోయంత్రేణ  
 పీడ్యతే మహతా దుఃఖేన క్లిశ్యతి విష్యతేచ ప్రసూతివాతేన, జాత  
 మాత్రస్తు వైష్ణవేన వాయునా సుస్పృశ్యతే తదా నస్తరతి నైవ కిం  
 చన పారత్రికం నాపరోక్షదృగ్భవతి, భూమిసంస్పర్శ నాజ్జంతు రుగ్ర  
 దృక్పామరో భవేత్, జలసంస్పర్శనా దూర్ధ్వం దృష్తోపస్తన్య స  
 శ్యతి, నహ వై జాతస్య జన్మమరణకర్త శుభాశుభసాధనస్ఫూర్తి ర్వా  
 సనాశ్చ నిగూహితా భవంతి, కథ మథో జానాతి వాతః పిత్రం శ్వేష్టా  
 చత్రయో ధాతవ స్సమానా ఆరోగ్యదా భవంతి విషమాస్తే రోగ  
 దా నైవ రోగీ విందతే వేద్యంచ తేన తర్హిపిత్రే నానురూపేణ జానాతి  
 న్యూనే నాల్ప మధికేనాధికం వికృతేన వికృతోఽన్తర్తాయతే తద్వై

పిత్త మగ్నిః కర్తాశయగతో ధర్తాధర్తమూలేన వాయునా ప్రజ్వాల్య  
తే యద్య దింధనం భోగ్య మాంతరం బాహ్యం చ, స హ్యగ్నిః కతివి  
ధో భవతి త్రీణి వై శరీరాణి త్రీణివాప రేతాగ్ంసి త్రైపుర త్రీధా  
తు త్రయీమయ త్రీవిధోఽగ్నిస్తైతానామశరీరకో వైశ్వానరః, స  
ఏవజ్ఞానాగ్ని ద్దర్శనాగ్నిః కోష్ఠాగ్ని రతిచ భవతి, తత్రజ్ఞానాగ్నిర్జానసో  
దర్శనాగ్ని రైంద్రియకః కోష్ఠాగ్నిర్దాహర స్సతు నిత్య మశిత పీత  
లేహ్య చోష్ఠ్యాదికంపాచయతి సమం ప్రాణాపానాభ్యామ్, దృగేవ దర్శ  
నాగ్నిర్విజ్ఞానవికృతిద్వైత్యదర్శనం కరోతి తస్య త్రీణి స్థానాని భవం  
తీంద్రియగోళకా న్యుపస్థానాని చక్షురే వావసఖః, హృదయే దక్షిణా  
గ్ని రుదరే గార్హపత్యం ముఖే చాహవనీయంయజతే పురుషో యజమా  
నః, బుద్ధిం పత్నీం పరిగృహ్య దీక్షాం సంశోషం ధీంద్రియాణి యజ్ఞ  
పాత్రాణి కర్తేంద్రియా న్యుపకరణాని సత్రే శరీర కే తత్తద్దేవతా ఏవ  
ర్విజ ప్తటస్థా ఏవ యథా దేశం యజమాన మనుయజంతే, తత్రశా  
లా శరీరం కుండంతు శిరః కపాలం కేశా దర్భాముఖ మంతర్వే  
దిః కామ మాజ్యం జీవితకాల స్సత్రకాలో దాహరో నాడు స్సామ  
వైఖరీ యజుః పరావశ్యంతీ మధ్యమా చర్మః పరుషాణ్యధర్మఖిలాని  
సూన్యతాని వ్యాహృతయ ఆయుర్బలం పిత్తం పశవో మరణ మవభృ  
ధ స్తస్మి న్యజ్ఞే ప్రజ్వలం త్యగ్నయ స్తత్ర దేవా స్సాంసారిక మను  
రూప ముపయచ్ఛంతి యే కేచి చేతయేయు స్సర్వే యజ్ఞకృతో నా  
యజ్ఞశృజ్జీవతి యజ్ఞాయేదం శరీరం యజ్ఞాద్భవతి యజ్ఞానురూపం ఏవర్తతే  
పరిణామిని శరీరధారా దుఃఖాబ్ధిం గచ్ఛతి, తస్యైత చ్ఛరీరస్య పోడశ  
పాత్రదంతపటలాని దశపంచసుషయ షణ్ణపత్యంగుళో న్నానం చతుర్దశ  
నాడిస్థానాన్యజ్ఞోత్తరం మర్దాణి, తత్ర ద్విసప్తతి ధమన్య స్తాసాం మ  
ధ్యే ద్విసప్తతి స్తాను ముఖ్యా స్తీస్త ఇడా పింగళా సుషుమ్నాచేతి  
తురీయా పురీ తతిః పంచమీ జీవితం జీవితాదధి పిత్తం పిత౯దర్వా క్షు  
రీతతి ర్నభే రూర్ధ్వం ద్వ్యంగుళే వామభాగే పిత్తమూలం ప్రతి  
పీత మన్న మశితం త్రేధా విధియతే మూత్రం పురీషం సారఇతి మూ

త్రం ద్విధా భూత్వా నాభే రథో వామే ప్రసవతి పురీషం సప్తధా  
తత్రదక్షిణే వర్తతేసారః పంచవిధ శ్శరీరం వ్యాప్నోతి తేననై రేత  
శ్శోణితం చాన్నపానాభ్యామ్, తత్రదే హే చాలకో వాయు స్సప్రాణ  
స్సూత్రాత్తా తేనోచ్ఛ్వసతి, నిశ్వసతి చేష్టతేచ నహ్యంగా శారీరకం  
తేన వినా న జీవతి, వాయునావై రుధిరస్రాతాం స్యుర శ్చక్రా న్నా  
దీషు చాల్యంతేతత స్త్వాచం సర్వదర్శమ్, గనః పక్ష్య స్సవిత్రి కుక్షో  
స్తంసిన్యా జరాయం గత్వా శిశుశిరః కపాలం ప్రవిశ్య సుషుమ్నా  
ద్వారా గర్భశాబకప్రాణం తర్పయతి, సాషుమ్నా బ్రహ్మనాడీ భవతి  
తత్ర వ్యజ్యతే ప్రాణాదిర్గర్భస్య జన్తాభిముఖేఽఘోధః ప్రస్కందతే జాత  
స్యతు హృదయే ప్రతిష్ఠితః, తంతుయోగే నాయమ్య భూమిధ్యా  
త్సుషుమ్నంతం ప్రాపయే ద్యథా గర్భగ స్తథాఽరోక్ష దర్శిభవతి,  
తాదృ గ్విధే ధేహేఽంతర్యా మ్యాత్తా మృతి స్సాక్షీ పురుష స్సహ్య  
వృతో జీవ త్యభిమాన్యవిద్యయా చేతతే ప్రాణీ, తస్యావరక మజ్ఞానం  
బీజం తదంకుర మంతఃకరణం తద్వృక్ష శ్శరీరం తస్మిన్ లోమ్నా మన్దో  
కోటయ స్త్వశీతి సంధిశతం నవస్నాయుశతాని హృదయపలా న్యస్తో  
ద్వాదశపలా జహ్వీ పిత్రం ప్రథమ కథ శ్చాధకం శుక్లం <sup>1</sup>కుడుపం మేదః  
ప్రథ్వాద్వా సర్వం నశ్వరం విజ్ఞాయ యథాగర్భగస్సుషుమ్నా ప్రతి  
ష్ఠితో భూయా జ్జంతు ర్వివేకీ ముచ్యతే న పున శ్శరీరం ప్రాప్నో  
త్యస్యథా త్వజ్యస్య సంసారిణ అహరహః క్రిమివ త్రన్మత్రపురీషయోః  
పానం యథా సరకే తద్వ దిహైవ శరీరే, త దేత త్వదిమాణం పరి  
జ్ఞాయ నిర్విద్యా దితి పైష్పలాదం మోక్షశాస్త్రం పరిసమాప్తం పైష్ప  
లాదం మోక్షశాస్త్రం పరిసమాప్త మి త్యుపనిషత్.

ఓం సహనా పవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి గర్భోపనిష త్వమాప్తా.

## ౧౮. యాజుషీయ నారాయణోపనిషత్.

శ్లో. మాయా తత్కార్య మఖిలం యద్బోధాద్యాత్మపహ్నవమ్,

త్రిపాన్నారాయణాఖ్యం తత్కలయే స్వాత్మమాత్రతః.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. అథపురుషోహవై నారాయణోఽకామయత, ప్రజాః సృజే  
యేతి, నారాయణా త్ప్రాణో జాయతే, మన సృర్వేంద్రియాణిచ, ఖం  
వాయుర్జ్యోతి రాపః పృథివీ విశ్వస్య ధారిణీ, నారాయణా ద్భృహజాయ  
తే, నారాయణా ద్రుద్రోజాయతే, నారాయణా దింద్రోజాయతే, నారా  
యణా త్ప్రజాసృతిః ప్రజాయతే, నారాయణా ద్ద్వాదశాదిత్యా దుద్రా  
వసవ సృగ్వాణి ఛందాసి, నారాయణా దేవ సముత్పన్నంతే, నారాయ  
ణా త్ప్రవర్తంతే, నారాయణే ప్రలీయంతే, ఏత దృగ్వేదశిరోఽధీతే. ౧.  
అథనిత్యో నారాయణః, బ్రహ్మ నారాయణః, శివశ్చ నారాయణః, శక్ర  
శ్చ నారాయణః, కాలశ్చ నారాయణః, దిశశ్చ నారాయణః, విదిశశ్చ  
నారాయణః. ఊర్ధ్వంచ నారాయణః, అశశ్చ నారాయణః, అంతర్భ  
హిశ్చ నారాయణః, నారాయణ ఏవేదగ్గనర్వం, యద్భూతం యచ్ఛ  
భవ్యం, నిష్కళంకో నిరంజనో నిర్వికల్పో నిరాఖ్యాత శ్శుద్ధో దేవ  
ఏకో నారాయణః, స ద్వితీయోఽస్తికశ్చిత్, య ఏవం వేద స విష్ణు  
రేవ భవతి సవిష్ణు రేవ భవతి, ఏత ద్యజుర్వేద శిరోఽధీతే. ౨. ఓమి  
త్యగ్రేవ్యాహరేత్, నమఃకలిపశ్చాత్ నారాయణాయే త్యుపరష్టాత్, ఓ  
మిత్యేకాక్షరమ్, నమఃకలి ద్వే అక్షరే, నారాయణాయేతి పంచాక్ష  
రాణి, ఏతద్వై నారాయణ స్వాష్టాక్షరం పదమ్, యోహవై నారా  
యణ స్వాష్టాక్షరం పదమధ్యేతి, అనపబ్రవ స్సర్వమాయా రేతి,  
విందతే ప్రాజాపత్యమ్, రాయస్పృషం గౌపత్యమ్, తతోఽమృతత్వ మ  
శ్నుతే తతోఽమృతత్వమన్నత ఇతి, ఏత త్సామవేద శిరోఽధీతే. ౩.  
ప్రత్యగానందం బ్రహ్మ పురుషం ప్రణవస్వరూపమ్, ఆకారశ్చకారోమ  
కారఇతి, తా నేకథా సమభవ త్తదేత దోమితిః య ముక్త్వా ముచ్య

తే యోగీ జన్మసంసారబంధనాత్, ఓం నమోనారాయణాయేతి మంత్రో  
పానకః, వైకుంఠభవనం గమిష్యతి, తదిదం పుండరీకం విజ్ఞానఘనం త  
స్మా త్తటిదాభమాత్రమ్, <sup>1</sup> బ్రహ్మణ్యోదేవకీపుత్రో బ్రహ్మణ్యోమధుసూ  
దన ఇతి, సర్వభూతస్థ మేకం వై నారాయణః కారణపురుష మకార  
ణం పరంబ్రహ్మహమ్, ఏకదధర్వశిరోఽధీతే. ౪. ప్రాతరధీయానో రాత్రి  
కృతంపాదం నాశయతి, సాయమధీయానో దివసకృతం పాపనాశయతి,  
త త్సాయంప్రాతరధీయానః అపాపో భవతి, మాధ్యందిన మాదిత్యాభి  
ముఖోఽధీయానః పంచమహాపాతకోఽపపాతకా త్ప్రముచ్యతే, సర్వవే  
దపారాయణపుణ్యంలభతే, నారాయణసాయుజ్య మవాప్నోతి, శ్రీమ  
న్నారాయణసాయుజ్య మవాప్నోతి, య ఏవం వేద, ఇత్యుపనిత్.

ఓమ్ నమోనారాయణాయేతి శాంతిః.

ఇతి నారాయణోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

## ౧౬. శుక్లయజుర్వేదీయ పరమహంసోపనిషత్.

శ్లో. పరమహంసోపనిష ద్వేద్యాపార సుఖాకృతీ,  
త్రైపాద శ్రీరామతత్త్వం స్వమాత్ర మితిచింతయే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఓం. అథ యోగీనాం పరమహంసానాం <sup>2</sup>కోమార్గ స్తేషాం  
కాస్థితి రితి నారదోభగవంత ముపసమేల్లోవాచ తం భగవా నాహ  
యోఽయం పరమహంస మార్గో లోకే దుర్లభతరో నతు బాహుళ్యో  
య ద్వేకో భవతి సవన నిత్యపూతస్థ స్సవన వేదపురుష ఇతి విదుషో  
మన్యంతే మహాపురుషో య చ్ఛిత్తం తత్సదా మయ్యేవ తిష్ఠతే తస్మా  
దహంచ తస్మిన్నే వావసీయ తేఽసాన్వపుత్రమిత్రకళిత్ర బంధ్యాదీం  
చ్ఛిఖాం యజ్ఞోపవీతగ్ స్వాధ్యాయంచ సర్వకర్మాణి సన్యస్యాయం  
బ్రహ్మాండంచ హిత్యా కాపీనం దండ మాచ్ఛాదనంచ స్వశరీరోప

1 'బ్రహ్మణ్యః పుండరీకాక్షో బ్రహ్మణ్యో విష్ణురమ్యత' ఇతి. 2 కోఽయం.  
3 యాగంసత్రం సర్వకర్మాణం స్వాధ్యాయం.

భోగార్థాయ లోకస్యై వోపకారార్థాయ చ పరిగ్రహే త్తచ్చ న  
ముఖ్యోఽస్తి కోఽనుముఖ్య ఇతి చ య దయముఖ్యః, స దంశం న  
శిఖాన్నయజ్ఞోపవీతం నచాచ్ఛాదనం చ తిరమహగ్సో నశీతం నచో  
ష్ణం నసుఖం నదుఃఖం నమానావమాన ఇతి షడూర్తివర్జితో నిందాగర్వ  
మత్సరదంభదర్పేచ్ఛా ద్వేషసుఖదుఃఖకామకోధలోభమోహహర్షా  
సూయాహంకారాదీంశ్చ హిత్వా స్వవపుః కుణప మివ దృశ్యతే  
యత స్తద్వపు రపద్వస్త సగ్శయ మిథ్యాజ్ఞానానాం యోహేతుస్తేన  
నిత్య నిపుత్ర స్తన్నిత్యబోధ స్తస్త్వయమే వావస్థితి స్తగ్శాంతమచల  
మద్వయానంద<sup>1</sup> చిద్దనవవాప్తి తదేవ మను పరమంధామ తదేవ శిఖా  
తదేవోపవీతంచ పరమాత్మాత్మనో రేకత్వజ్ఞానేన, తయో ర్భేదఏవ విభ  
గ్న స్సా నంధ్యా, సర్వా న్నామా స్పరిత్యప్య అద్యైతే పరమే స్థితిః,  
జ్ఞానదంఢో ధృతో యేన ఏకదండి స ఉచ్యతే, కాష్టదంఢో ధృతోయే  
న సర్వాశీ జ్ఞానవర్జితః, తితిక్షాజ్ఞానవై రాగ్యశమాదిగుణవర్జితః, భిక్షా  
మాత్రేణ యో జీవే త్సపావీ మతి పృత్తిహః, స యాతిసరకాన్తోరా  
న్నహారపసంజ్ఞాకా, ఇద మంతరం జ్ఞాత్వా స పరమహగ్స ఆకా  
శాంబరో న నమస్కారో నస్వాహాకారో నస్వధాకారో నసిందాస్తుతి  
ర్యాదృచ్ఛికో భవేత్ సభిక్షుః నావాహనం నవిసగ్గనం న మంత్రం  
నధ్యానం నోపాసనం చ నలక్ష్మం నాలక్ష్మం నపృథక్స్వేపృథ గహం న  
సత్త్వం న సర్వం చాచికేత స్థిరమతి రేవం స భిక్షుః స్సాచణ్డాదీ నాంనైవ  
పరిగ్రహే న్నలోకనంనావలోకనం చ నబాధకో నచాబాధకః క ఇతిచే  
ద్బాధకోఽస్త్యేవ యస్తా ద్భిక్షు ర్విరణ్యగ్ రసేన దృష్టం చే త్సబ్రహ్మ  
హభవేత్సస్తాద్భిక్షుర్విరణ్యం రసేనస్పృష్టంచేత్సపౌల్కసోభవేద్యస్తాద్భి  
క్షుర్విరణ్యగ్ రసేన గ్రాహ్యంచేత్సఆత్మహ భవే త్సస్తాద్భిక్షు ర్విరణ్యగ్  
రసేన దృష్టం చ నస్పృష్టంచ నగ్రాహ్యం చ సర్వేకామా మనోగతావ్యా  
వర్తంతే దుఃఖేచ నోద్విగ్న స్సుఖే నిస్పృహ స్త్యాగో రాగే సర్వత్రభ  
భాశుభయో రసభిన్నే హేమా నద్వేష్టి నమోదతేచ సర్వేషా మింద్రి  
యాణాం గతి రుపరమా య ఆత్మస్య వావస్థీయతే తిత్వాజ్ఞానందైక

బోధ స్తద్బ్రహ్మైవాహమస్మితి కృతకృత్యో భవతి కృతకృత్యో భవతీ  
త్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి పరమహంసోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౨౦. యాజుషీయ<sup>1</sup> అమృతచిందూపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితీ శాంతిః.

శ్లో. అమృతచిందూపనిష ద్వేద్యం యశ్చరమాక్షరమ్,

తదేవహిత్రీపాద్రామచంద్రాఖ్యం నఃపరాగతిః.

ఓం. మనోహి ద్వివిధాస్తోక్తం శుద్ధం చాశుద్ధమేవచ. అశుద్ధం  
కామసంకల్పగ్ శుద్ధం కామవివర్జితమ్. ౧. మన ఏవ మనుష్యాణాం కార  
ణం బుద్ధ మోక్షయోగః, బుద్ధాయవిషయాసక్తం ముక్త్యై నిర్వియపగ్  
స్తృతమ్. ౨. యతో నిర్విషయస్యాస్య మనసో ముక్తి రివ్యతే, అతో  
నిర్విషయం నిత్యం మనః కార్యం ముముక్షుణా. ౩. నిరస్తవిషయాసంగం  
సన్నిరుద్ధం మనోహృది, యదానుః<sup>2</sup> త్యాత్మనోభావం తదా తత్పరమం  
పదమ్. ౪. తావదేవ నిరోద్ధవ్యం యావద్ధృతిగతం క్షయమ్. ఏతజ్జ్ఞానం  
చ<sup>3</sup> ధ్యానంచ కేహో న్యాయశ్చ విస్తరః. ౫. వైవ చింత్యం సచాచింత్యం  
సచింత్యంచింత్యమేవచ, పక్షపాతవినిర్ముక్తం బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా. ౬. స్వ  
రేణా సంధయే ద్యోగ మస్వరం భావయేత్పరమ్, అస్పరేణానుభావేన  
సభావోభావ ఇవ్యతే. ౭. తదేవం నిష్కలం బ్రహ్మ నిర్వికల్పానిరంజనమ్,  
తద్భ్రహ్మహ మితి జ్ఞాత్వా బ్రహ్మ సంపద్యతే ధ్రువమ్. ౮. నిర్వికల్పమ  
సంతంచ హేతు స్మృప్రాంతవర్జితమ్, అప్రమేయమనాద్యంచ<sup>4</sup> 'యత్ జ్ఞా  
త్వాముచ్యతేబుధః. ౯. నవిరోధో నచోత్పత్తి ర్నబద్ధో నచ సాధకః,  
సముముక్షుర్నవైముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతా. ౧౦. ఏకఏవాత్మా మంత

1 'బ్రహ్మచిందూపనిషత్' అని నిర్ణయసాగరప్రతి. 2 త్యన్తనీభావం. 3 లోకం  
చ అతో<sup>2</sup>న్యోగంధనిస్తరః. 4 జ్ఞాత్వాచ పరిమంశిషమ్.

వ్యో జాగ్రత్స్విషుసుషుప్తిషు, స్థానత్రయస్యతీతస్య పునర్జన్మ నవిద్యతే.  
 ౧౧. ఏకఏవహి భూతాత్మా భూతే భూతే వ్యవస్థితః, ఏకథా బహు  
 థా చైవ దృశ్యతే జలచంద్రవత్. ౧౨. ఘటసంవృత మాకాశం నీయ  
 మానే ఘటే యథా, ఘటో నీయేత నాకాశ స్తద్వజ్జీవోనభో  
 పమః. ౧౩ ఘటవద్వివిధాకారం భిద్యమానం పునఃపునః, తద్వేదేచ న  
 జానాతి న జానాతీచ నిత్యశః. ౧౪. శబ్దమాయావృతో <sup>1</sup>నైవ తమసో  
 యాతిపుష్కరే, భిన్నే తమసి చైతన్య మేకఏవానుపశ్యతి. ౧౫. శబ్దా  
 క్షరం పరంబ్రహ్మ తస్మిన్ క్షీణే యదక్షరమ్, తద్విద్వా నక్షరం ధ్యాయే  
 ద్యదీచ్ఛే చ్ఛాంతి మాత్మనః. ౧౬. ద్వే విద్యే వేదితవ్యేతు శబ్దబ్రహ్మప  
 రంచ యత్, శబ్దబ్రహ్మణి నిష్ఠాతః పరంబ్రహ్మాధిగచ్ఛతి. ౧౭. గ్రంథ  
 మభ్యస్య మేధావీ జ్ఞానవిజ్ఞానతత్పరః, సలాలమివ ధాన్యాగ్ధీ త్యజే  
 ద్గ్రంథ మశేషతః. ౧౮. గవా మనేకవర్ణానాం క్షీరస్యా ప్యేకవర్ణతా,  
 క్షీరవత్పశ్యతే జ్ఞానం లింగినస్తు గవాయథా. ౧౯. ఘృతమివ పయసి  
 నిగూఢం భూతేభూతేచ వసతివిజ్ఞానమ్, సతతం <sup>2</sup>మనసిమన్థితవ్యం  
 మనో మంథానభూతేన. ౨౦. జ్ఞాననేత్రంసమాధాయ చోద్ధరేద్వప్సి  
 వత్స్వయోగస్కలం నిశ్చలం శాంతం తద్భక్తిశ్చ సామోష్ణితమ్ ౨౧.  
 సర్వభూతాధి వాసంచ యద్భూతేషు వస త్యపి, సర్వానుగ్రాహక త్వేన  
 తదస్మ్యహం వాసుదేవ స్తదస్మ్యహం వాసుదేవ ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి అమృతబిందూపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హః ఓమ్.

౨౧. యాజుషీయ అమృతనాదోపనిషత్.

శ్లో. అమృతనాదోపనిష త్ప్రతిపాద్యంపరాక్షరమ్,

త్రైపదానందసామ్రాజ్యం హృదిమేభాతు.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. శాస్త్రాగ్రధీత్య మేధావీ అభ్యస్యచ పునఃపునః, పరమః

1 యావత్తావత్త్విత్తప్రప్కురే. 2 మంథయితవ్యంమనసా.



బ్రహ్మ విజ్ఞాయ ఉల్కావ త్తాన్యథోత్పజ్జేత్. ౧. ఓంకారరథ మారు  
 హ్య విష్ణుం కృత్యాథ సారథిమ్, బ్రహ్మలోకపదాన్వేషీ రుద్రారాధనత  
 త్పరః. ౨. తావ ద్రథేన గంతవ్యం యావ ద్రథపథస్థితః, స్థాతా రథప  
 తిస్థానం రథ ముత్పృజ్య గచ్ఛతి. ౩. మాత్రాలింగపదం త్యక్త్వా శబ్దవ్యం  
 జన వర్జితమ్, అస్వరేణమకారేణపదగ్ సూక్ష్మం హి గచ్ఛతి, శబ్దాదివిష  
 యాన్వంచ మనశ్చై వాతించలమ్. ౪. చింతయే దాత్తనో రశ్మీ స్ప్రి  
 త్యాహరస్పృశ్యతే శి. ప్రత్యాహర స్తథాధ్యానం ప్రాణాయామోఽథ  
 ధారణా, తర్కశ్చైవ సమాధిశ్చ పడంగో యోగ ఉచ్యతే. ౬.  
 యథాపర్వతధాతూనాం దహ్యంతే ధమనాన్తలాః, తథేంద్రియకృతా  
 దోషాదహ్యంతే ప్రాణధారణాత్. ౭. ప్రాణాయామైర్దహే ద్దోషాన్ధార  
 ణాభిశ్చ కిల్బిషమ్, ప్రత్యాహరేణ సుసర్గాధ్యానేనాసీశ్వరానుజ్ఞా. ౮.  
 కిల్బిషం హి క్షయం సీత్వా రుచిరం చైవ చింతయేత్. ౯. రుచిరగ్  
 రేచకం చైవ వాయోరాకర్షణం తథా, ప్రాణాయామా శ్రుయః ప్రోక్తా  
 రేచ పూరకకుంభకాః. ౧౦. సవ్యాహృతిం సప్రణవాంగాయత్రీం శీరసా  
 నహ, త్రిపతే దాయత ప్రాణః ప్రాణాయామ స్పృశ్యతే. ౧౧. ఉత్తి  
 వ్యలవాయు మాకాశచిత్తాన్తాన్త కృత్వా నిరాత్మకమ్, చోన్మృశాపి  
 నియుంజీయా ద్రేచక స్వేతిలక్షణమ్. ౧౨. సక్రేణోత్పలనాశేన తోయ  
 మాకర్షయే స్మరః, ఏవం వాయు ర్గ్రహీతవ్యః పూరకస్వేతిలక్షణమ్.  
 ౧౩. నోచ్ఛ్యసేన్నచ నిశ్వాసై రైవగాత్రాణిచాలయేత్, ఏవం భావే  
 నియుంజీయా త్కుంభక స్వేతిలక్షణమ్. ౧౪. అంధవ త్పశ్య రూపాణి  
 శబ్దం బధిరవచ్ఛ్రవణ, కాష్ఠవ త్పశ్య వై దేహం ప్రశాంత స్వేతి లక్షణమ్.  
 ౧౫. మనస్సంకల్పకం ధ్యాత్వా సంక్షిప్త్యాత్మని బుద్ధిమాన్, ధారయి  
 త్వా తథాఽఽత్మానం ధారణా పరికీర్తిత. ౧౬. ఆగమస్యా విరోధేన  
 ఊహనం తర్క ఉచ్యతే, సమం మన్యేత యల్లబ్ధ్యా ససమాధిః ప్రకీ  
 ర్తితః. ౧౭. భూమా దర్శననేరమ్యే సర్వదోషవివర్జితేః, కృత్వా మనో  
 మయీం రక్షౌ జప్త్వా వై రథమండలే. ౧౮. పద్మకం స్వస్తికం వాపి  
 భద్రాసన మథాపివా, బద్ధ్యా సుఖాసనం సమ్యగ్గుత్తరాభిముఖః స్థితః.  
 ౧౯. నాసికాపుట మంగుళ్యా పిథా యైకేన మారుతమ్, ఆకృష్ట్య  
 ధారయే దగ్నిం శబ్దమేవ విచింతయేత్. ౨౦. ఓమి త్యేకాక్షరం

బ్రహ్మ ఓమి త్యేతన్న రేచయేత్, దివ్యమంత్రేణ బహుధా కుర్యాదామః  
ముక్తయే. ౨౦. పశ్చాద్ధ్యాయీత పూర్వోక్తక్రమశో మంత్రవిద్యుధః  
సూలాదిస్థూలసూక్ష్మంచ గాభేరూర్ధ్వ ముపక్రమః. ౨౧. తిర్యగూ  
ర్ధ్వ మథో దృష్టిం విహాయచ మహామతిః, స్థిరస్థాయీ వినిష్కంపః  
సదా యోగంసమభ్యసేత్. ౨౩. నాశమాత్ర వినిష్కంపో ధారణా  
యోజనం తథా, ద్వాదశమాత్రో యోగస్తు కాలతో నియమ స్తన్నృ  
తః. ౨౪. అఘోష మవ్యంజన మన్వరంచ యత్తాటు దంతోష్ట మనా  
సికం చ యత్, అరేఘజాత ముభయో వ్యవర్జితం యదక్షరం నక్షరతే  
కథంచిత్. ౨౫. యేనాఽసౌ గచ్ఛతే మార్గం ప్రాణ స్తేనాభిగచ్ఛతి,  
అతి స్తమభ్యసేన్నిత్యం యన్వార్గమనాయ వై. ౨౬. హృద్ధ్వారం  
వాయుద్వారంచ మూర్ఛిద్వార మథాపరమ్, మోక్షద్వారం బిలం  
చైవ సుషిరం మండలం విదుః. ౨౭. భయంక్రోధమథాలస్య మతిస్య  
హ్నితి జాగరమ్, అత్యాహార మనాహారం నిత్యం యోగీ వివర్జయేత్.  
౨౮. అనేన విధినా సమ్యక్ జీత్య మభ్యస్యతే క్రమాత్, స్వయ  
ముశ్నేద్యతే జ్ఞానం త్రిభి ర్నాసై ర్నసంశయః. ౨౯. చతుర్భిః పశ్యతే  
దేవాన్ పంచభి ర్వౌతతక్రమాన్, షడ్భయోష్ఠితిక్రైవల్యం షష్ఠే  
మాసి నసంశయః. ౩౦. పార్థివః పంచమాత్రస్తు చతుర్మాత్రస్తువారుణః,  
ఆగ్నేయస్తు త్రిమాత్రోఽసౌ వాయవ్యస్తు ద్విమాత్రకః. ౩౧. ఏక  
మాత్ర స్తథాఽఽకాశో హ్యమాత్రంతు విచింతయేత్, సంధిం  
కృత్వాతు మనసా చింతయేదాత్త నాఽఽత్తని. ౩౨. త్రింశ<sup>1</sup>త్వా  
ర్థాంగుళప్రాణో యత్రప్రాణైః ప్రతిష్ఠితః, ఏష ప్రాణ ఇతి ఖ్యాతో  
బాహ్యప్రాణస్య గోచరః. ౩౩. అశీతిశ్చ శతంచైవ సహస్రాణిత్రయో  
దశ, లక్షశ్చైకో వినిశ్వాసో అపెచారాత్రప్రమాణతః. ౩౪. ప్రాణ  
ఆద్యో హృది స్థానే అపానస్తు పున ర్గుడే, సమానో నాభిదేశేతు ఉదా  
నః కఠమాశ్రితః. ౩౫. వ్యానస్స ర్దేషు చాంగేషు వ్యాప్యతిష్ఠతినర్వ  
దా, అథవర్ణాస్తు పంచానాం ప్రాణాదీనా మనుక్రమాత్. ౩౬. రక్త  
వర్ణో మణిప్రఖ్యో ప్రాణవాయుః ప్రకీర్తితః, అపాన స్తనమధ్యేతు ఇంద్ర

పసమప్రభః. 32. సమానస్తు ద్వయోర్వధ్యే గోక్షీరధవళప్రభః, పాండర ఉదానశ్చ వ్యానో హ్యర్చిస్సమప్రభః. 33. య స్యేదం ండలం భిత్వా మానుతోయాతి మూర్ధ్నానైత్ర యత్ర మ్రియే శ్వాపి ననభాయోఽభిజాయతే, న నభాయోభిజాయత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి అమృతనాదోపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

పంచరుద్ర

## ౨౨. అధర్వణీయ అధర్వశిరోపనిత్.

శ్లో. అధర్వశిరసామర్థ మనర్థ వ్రాతమాచకమ్,

సర్వాధారమనాధారం స్వమాత్రంత్రైపదాక్షరమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఓం శేవా మా నై స్వరం లోక మనమ పే రుద్రమ్. భవా నితి నామో వదమా మేకః ప్రథమ మాసం వర్షా నవిష్యామిచ నాన్యః కశ్చిత్తత్త వృతిరిక్త ఇతి సోఽంతరా దంతరం ప్రావిశ ద్విశ శ్వాంతరం, ప్రావిశ త్సోఽహం నితానితోఽహం హ్యహం సంబృహ, అథ కస్తా దుచ్యత ఏకో య స్సర్వా స్తోకా కేద్యుష్టో త్యజస్యం సృజతి వినృజతి వాసయతి తస్మా దుచ్యత ఏకః, అథ కస్తా దుచ్యత ఏకో రుద్రః ఏక ఏవరుద్రో న ద్వితీయాయ తస్థు య ఇమాం లోకా నీశత ఈశనీయు ర్జననీయుః, ప్రత్యంజనా స్తివృతి ంచుకో చాంతకాలే సంసృజ్య విశ్వా భవనాని గోస్తా, తస్మా దుచ్యత ఏకో రుద్రః, అథ కస్తాదుచ్యత ఈశానో య స్సర్వా స్తోకా నీశత ఈశనీ భిర్జననీభిః పరమశక్తిభిః, అభిత్వాశూర నోను మోఽదుగ్ధా వధేనవః, ఈశాన మస్య జగత స్సువ ర్ద్రృశ మీశాన మింద్రత ప్తయః తస్మా దుచ్యత ఈశానః, అథ కస్తా దుచ్యతే భగవాన్ య

1 ప్రాణానూర్ధ్వమత్రామయతి. 2 రూప మేకం.

హవీగ్మి హవిషాయు రాయుషా సత్యగ్ సత్యేన ధర్మం ధర్మేణతర్ప  
యామి, స్వేన తేజసా తతో దేవా రుద్రం నాశ్యం స్తే దేవా రుద్రం  
ధ్యాయంతి తతో దేవా ఊర్ధ్వ బాహవస్తుస్వంతి. ౧. ఓం యోహ  
వైరుద్ర సుభగవాన్ యశ్చ బ్రహ్మ భూర్భువస్సువ స్తస్మై వేనమోనమః  
శీర్షం జనపదోం విశ్వరూపోఽసి. ౧. (యథా ప్రథమమంత్రోక్తా వాద్యం  
తే తథా సర్వమంత్రేషు ద్రవ్యవ్యా)యశ్చవిష్ణుః. ౨. యశ్చమహేశ్వరః.  
3. యోచోమా. ౪. యశ్చవినాయకః. ౫. యశ్చసూరికః. ౬. యశ్చేం  
ద్రః. ౭. యశ్చాగ్నిః. ౮. యాచభూః. ౯. యశ్చభువః. ౧౦. యశ్చసువః.  
౧౧. యశ్చమహః. ౧౨. యశ్చజనః. ౧౩. యచ్చతపః. ౧౪.  
యచ్చసత్యం. ౧౫. యాచపృథివీ. ౧౬. యాశ్చాపః. ౧౭. యచ్చతే  
జః. ౧౮. యశ్చవాయుః. ౧౯. యచ్ఛాకాశం. ౨౦. యశ్చసూర్యః.  
౨౧. యశ్చ సోమః. ౨౨. యానిచనక్షత్రాణి. ౨౩. యేచాష్టాగ్ర  
హః. ౨౪. యశ్చస్రాణః. ౨౫. యశ్చకాలః. ౨౬. యశ్చియమః.  
౨౭. యశ్చమృత్యుః. ౨౮. యచ్ఛామృతం. ౨౯. యచ్చభూతంభ  
వ్యంభవిష్యత్. ౩౦. యచ్చవిశ్వం. ౩౧. యచ్చకృత్సం. ౩౨. య  
చ్చసర్వం. ౩౩. యచ్చసత్యం. ౩౪. ఓ మాదా మధ్యే భూర్భువ స్సు  
వరంతే శీర్షం జనపదోం విశ్వరూపోసి, బ్రహ్మైకత్వం ద్విత్రివిధోర్ధ్వ  
మధశ్చ త్వం శాంతిశ్చ త్వం పుష్టిశ్చ త్వం తుష్టిశ్చ త్వం హుత మ  
హుతం విశ్వ మవిశ్వం ద త్త మదత్తం కృత మకృతం పర మపరం పరా  
చింత్య స్థావర్యిత్యుతయ ద్రు, ద్రుద్ర వక్ త్య మోవక్తృ వక్తృ  
శాశ్వతం వై పురాణ మిష మూర్జం తమనా నియచ్ఛత, ప్రత మేత  
త్పాశుపతమ్, అగ్ని రితి. భస్త, వాయు రితి భస్త, జల మితి భస్త, సల  
మితి భస్త, వ్యో మేతి భస్త, సర్వగ్ హవా ఇదం భస్త, మన ఇ  
త్యేతాని చక్షూంషి భస్తాని, అగ్ని రిత్యాదినా భస్త గృహీత్వా  
విమృ జ్యంగాని సుస్పృశేత్, తస్మా ద్విత మేత త్పాశుపతమ్, పశు  
పాశవిమోక్షాయ యోధర్వశిరసం బ్రాహ్మణో నిత్య మధీతేఽసాఽ  
గ్నిపూతో భవతి, స వాయుపూతో భవతి, స ఆదిత్యపూతో భవతి,  
స సూర్యపూతో భవతి, స సత్యపూతో భవతి, స సర్వపూతో భవతి, స సర్వే

ద్యుతం తత్పరం బ్రహ్మేతి, స ఏక స్స ఏకోరుద్ర స్స ఈశానస్సభగవాన్  
 సమహేశ్వరః సమహాదేవః, అథ కస్తా దుచ్యతే ఓంకారో యస్తా దుచ్ఛా  
 ర్యమాణ ఏవ <sup>1</sup>సర్వశరీర మూర్ధ్వమున్నమయతి తస్మా దుచ్యతే  
 ఓంకారః, అథ కస్తా దుచ్యతే ప్రణవో యస్తా దుచ్ఛార్యమాణ ఏవ  
 ఋచో యజుగ్ంషి సామాన్యధర్వాంగిరసశ్చ యజ్ఞే బ్రహ్మచ బ్రాహ్మణే  
 భ్యః ప్రణామయతి తస్మా దుచ్యతే ప్రణవః, అథ కస్తా దుచ్యతే సర్వవ్యాపీ  
 తస్మా దుచ్ఛార్యమాణ ఏవ సర్వా స్తోకా వ్యాప్నోతి స్నేహేనా యథా  
 పలలపిండంశాంత<sup>2</sup>మూల మోతంప్రోత మను ప్రాప్య సర్వం వ్యతిశిష్టస్స  
 సైవవానువిధం వ్యతిశిష్ట స్తస్మా దుచ్యతే సర్వవ్యాపీ, అథ కస్తా దుచ్యతే  
 సంతో యస్తా దుచ్ఛార్యమాణ ఏ వాద్యంతం నోపలభ్యతే. తిర్యగూ  
 ర్ధ్వ మథస్థా త్తస్మా దుచ్యతే<sup>3</sup>నంతః, అథ కస్తా దుచ్యతే తారం యస్తా  
 దుచ్ఛార్యమాణ ఏవ గర్భజన్తవ్యాధి జరామరణసంసార మహద్భయూ  
 ణ్మంతారయతి తస్మా దుచ్యతే తారమ్, అథ కస్తా దుచ్యతే సూక్ష్మం  
 యస్తా దుచ్ఛార్యమాణ ఏవ సూక్ష్మో భూత్వా పరశరీరా ణ్యేవాధితిష్ఠతి  
 తస్మా దుచ్యతే సూక్ష్మమ్, అథ కస్తా దుచ్యతే శుక్లం యస్తా దుచ్ఛార్య  
 మాణ ఏవ క్లందతే క్లామయతే తస్మా దుచ్యతే శుక్లమ్, అథ కస్తా  
 దుచ్యతే వైద్యుతం యస్తా దుచ్ఛార్యమాణ ఏవ మహతి తమసి సర్వం  
 శరీరం విద్యోతయతి తస్మా దుచ్యతే వైద్యుతమ్, అథ కస్తా దుచ్యతే  
 పరం బ్రహ్మ యస్తా దుచ్ఛార్యమాణ ఏవ భూహతి యహయతి తస్మా  
 దుచ్యతే

శ్రీసుబ్రహ్మణ్యసమః. హరిః ఓమ్.

పంచరుద్ర

## ౨౩. అధర్వణీయ అధర్వశిఖోపనిషత్.

శ్లో. ఓంకారార్థతయా భాతం తుర్యోంకారాగ్రభాసురమ్,  
 తుర్యతుర్యత్రిపాద్రామం స్వమాత్రంకలయేన్వహమ్.

ఓం భద్రం కణ్ఠేభి రితి శాంతిః.

ఓం. అథ హైనం వైష్పలీ దోంగిరాస్సవత్కుమార శ్చాధర్వణ

సూర్యాన్నావా నిరీక్ష్య త్యాత్తజ్ఞానం నిరీక్షయతి యోగం గమయతి  
 సవవ తస్మా దుచ్యతే భగవాన్, అథ కస్మా దుచ్యతే మహేశ్వరో య  
 సూర్యా స్తోకా సుంభక్ష సుంభక్షయ త్యజస్రం సృజతి విసృజతి వాస  
 యతి తస్మా దుచ్యతే మహేశ్వరః, అథ కస్మా దుచ్యతే మహాదేవో  
 య సూర్యాన్నావా న్పరిత్య జ్యాత్తజ్ఞాన యోగైశ్వర్యే మహతి మహీ  
 యతే తస్మా దుచ్యతే మహాదేవః, తదేత ద్దుద్రచరితం, ఏహోహ దేవః  
 ప్రదిశో ను సర్వాః పూర్వోహి జాత స్స ఉ గర్భే అంతః, స ఏవ జాత  
 సృజనిష్యమాణః ప్రత్యం జనా స్తిప్తి విశ్వతో ముఖః, విశ్వత శ్చక్షు  
 రుత విశ్వతో ముఖో విశ్వతో శాహు రుత విశ్వత స్పాతే, సంభా  
 హుభ్యాం ధమతి సంపత త్రై ద్వావా భూమి జనయం దేవ ఏకః,  
 తదేత దుచాసితవ్యం, యద్వాచోపదస్తి తదేవగ్రాహ్యం, అయం  
 పంథా వితత ఉత్తరేణ యేన దేవా యేన ఋషయో యేన పితరః  
 స్రాప్నవంతి పర మపరం పరాయణం చేతి, వాలాగ్రమాత్రం హృద  
 యస్య మధ్యే విశ్వం దేవం జాతవేదం వరేణ్యమ్, త మాత్మసం యే  
 ౭నుపశ్యంతిధీరా స్తేషాం శాంతి శ్శాశ్వతీ నేతరేషామ్, యో యోనిం  
 యోని మధితిష్ఠ త్యేకో యే నేదం పూర్ణం పంచవిధంచ సర్వమ్, త  
 మీశానం పురుషం దేవ మీడ్యం <sup>1</sup>నిధిభ్యాయా త్తారం శాంతి మత్యం  
 ప్రజ్యే, స్రాజ్యే వ్యంతర్నసోలింగ మాహు ర్యస్మిన్కోగ్రో యాచ  
 త్యక్షమాచ, త్యష్టాం ఛిత్వా హేతుజాలస్య మూలం బుద్ధ్యాసం  
 చతుర్థావస్థితృతి స్వదేవ వేదయోనిస్సర్వవాచ్యవసు పణవౌత్సవదగి  
 ౧. దేవాశ్చేతి సంధతాం సర్వేభ్యో దుఃఖభయేభ్య సుంతారయతేద  
 తారణా త్తారః, సర్వే దేవాః సు.విశంతీతి విష్ణుః, సూర్యాణి బృంహ  
 యతీతి బ్రహ్మ, సర్వసామంతః స్థా నేభ్యో ౭ ధ్యేయేభ్యో ప్రదీపవ త్ప్రీకాశ  
 యతీతి ప్రకాశః, ప్రకాశేభ్య స్సదోమి త్యంతఃశరీరే విద్యుద్వ ద్యోత  
 యతి ముహుర్ముహు రితి ద్యు ద్యత్ప్రీతీయా ద్విశం దిశంభిత్యా సర్వా  
 స్తోకా న్వాప్రీతి వ్యాపయతీతి వ్యాపనా ద్వాప్రీతీ మహాదేవః. ౨.  
 పూర్వాస్యమాత్రా జాగ ర్దిజాగ రితం ద్వితీయా స్వప్నం తృతీయా సుషుప్తి  
 శ్చతుర్థీతురీయం మాత్రా మాత్రాః ప్రతిమాత్రా గతా సమ్యక్ క్షమ  
 న్నాసపి పాదాం జయతీతి స్వయం ప్రకాశ స్వయం బ్రహ్మ భవతీ త్యేవ

మ తీర్థేషు స్నాతో భవతి, ససర్వేషు వేదే మ్వధితో భవతి, స సర్వ  
వేదచర్యాను చరితో భవతి, సర్వై దైవై రాజ్ఞతో భవతి, ససర్వయజ్ఞ  
క్రతుభి రిష్టవా న్భవతి, తే నేతిహాసపురాణానాం రుద్రాణాం శతసహ  
స్రాణి జప్తాని భవంతి, గాయత్ర్యా శ్శతసహస్రం జప్తం భవతి, ప్రణ  
వానా మయుతం జప్తం భవతి, రూపే రూపే దశపూర్వా స్సునాతి,  
దశోత్తరా నాచక్షుషః పక్షిం పునాతి, ఇత్యాహ భగవా నధర్వశి  
రోఽధర్వశిరః, సకృజ్జప్తా శుచిః పూతః కర్మణ్యో భవతి, ద్వి  
తీయం జప్తా గాణాపత్య మవాప్నోతి, తృతీయం జప్తా దేవ మే వాను  
ప్రవిశతీత్యోగ్ సత్యమ్, యో రుద్రో అగ్నో యో అప్సవీతర్య ఓషధీ  
ర్విరుధ ఆవివేశ, య ఇమా విశ్వాభవనాని చక్లవే తస్మై రుద్రాయ  
నమో అస్తు, అద్య మూర్ధాన మస్య సగోశ్యోఽధర్వా హృదయం చ  
మస్తిష్కాదూర్ధ్వం ప్రేరయన్మవమా <sup>1</sup>నో ధర్వశీర్ష్ణ స్తద్వాధర్వ  
శిరో దేవకోశ స్సముర్జ్ఞిత స్తత్ప్రాణోఽలభిరక్షతు, శ్రియ మన్న  
ఃకుఘో మనః శ్రియ మన్న మఘో మనః, విద్యా మన్న మఘో మనో  
విధ్యా మన్న మఘో మనః, మోక్ష మన్న మఘో మనో మోక్ష మన్న  
మఘో మన ఇత్యోగ్ సత్య మిత్యపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి అధర్వశిరోపనిష త్సమాప్తా.

॥ శ్లో. ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

శ్లో. వైరాగ్యోత్థ భక్తియుక్త బ్రహ్మాత్ర ప్రబోధతః,  
యత్పదం మునయోయాన్తి తత్ప్రేషద మహామహః.

ఓం ఆప్యాయం త్వీతి శాంతిః.

ప్రథమః ప్రపాఠకః.

ఓం. బృహద్రథోహవై నామ రాజా రాజ్యే జ్యేష్ఠం పుత్రం  
సభాపయి త్వేద మశాశ్వతం మన్యమాన శ్వరీరం వైరాగ్య ముపేతో

1 శ్లో. మైత్రాయణీ కాపీతక్తి బృహజ్ఞాబాలతాపసి,  
కాలాగ్నిరుద్ర మేత్రేయీ సుబాల క్షురిమన్రికా.

మువాచ భగవన్ని మాదా ప్రయుక్తం ధ్యానం ధ్యాయితవ్యం కిం  
తత్ ధ్యానంకోవా ధ్యాతా కశ్చధ్యేయః సవభ్యోఽధర్వా ప్రత్యువాచ,  
ఓ మిత్యేత దక్షర మాదా ప్రయుక్తం ధ్యానం ధ్యాయితవ్య మిత్యేత  
దక్షరం పరంబ్రహ్మస్య పాదాశ్చత్వారో వేదా శ్చతుష్పాదీద మక్షరం  
పరంబ్రహ్మపూర్వాస్యమాత్రా పృథివ్యకార స్సఋగ్వి రృగ్వేదో బ్రహ్మ  
వసవో గాయత్రీ గార్వాపత్యః, ద్వితీయాంతరిక్షగ్ స ఉకార స్స యజుర్వి  
ర్యజుర్వేదో విష్ణూ రుద్రా త్రిష్టు బృహిణాగ్నిః, తృతీయా ద్యా స్సమ  
కార స్ససామభి స్సామ వేదో రుద్రా ఆదిత్యా జగ త్యాహవసీయః,  
యావసానే ౭స్యచతుర్థ్యర్థమాత్రా స సోమలోక టంకార స్సాధర్వణ  
మంత్రై రధర్వవేద స్సంపర్త కోఽగ్నిర్మరుతో విరాడే కర్షి ర్వాస్వతీః  
స్త్రుతాః, ప్రథమా ర క్తవీతా మహ ద్భిష్టా దైవత్యా, ద్వితీయా  
విద్యుమతీ కృష్ణా విష్ణుదైవత్యా, తృతీయా శుభాశుభాశుక్లా రుద్రదై  
వత్యా, యావసానే ౭స్యచతుర్థ్యర్థమాత్రా సావిద్యుమతీ సర్వవణ్ణాపురు  
షదైవత్యా, స ఏష మెఘాంతారః, చతురక్షర శ్చతుష్పాద శ్చతుశ్చిర  
శ్చతుర్థమాత్ర స్థూలమేత ధ్వస్వధీర్లు పుత్రఇతి, టంగటం౨టం౩ఇతి త్రి  
రుక్వా చతుర్థ శ్శాంత ఆత్మా పుత్ర ప్రణవప్రయోగేన సమస్త మోమితి  
ప్రయుక్త ఆత్మజ్యోతి స్సకృదావర్తతే సకృ దుచ్చారితమాత్ర సఏష  
ఊర్ధ్వమున్నమయ తీత్యోంకారః, ప్రాణం త్సర్వా స్ఫులియత ఇతి  
ప్రళయఃప్రాణం త్సర్వా స్ఫరమాత్తని ప్రణమయతీ త్యేతస్సా త్పరిణవః  
చతుర్థ్యర్థఇతి సర్వదేవ వేదయోనిసర్వవాచ్యవస్తు ప్రణవాత్తకమ్.  
౧. దేవాశ్చేతి సంధతాం సర్వేభ్యో దుఃఖభయేభ్య స్సంతారయతీతి  
తారణా త్తారః, సర్వే దేవాః సువిశంతీతి విష్ణుః, సర్వాణి బృహ  
యతీతి బ్రహ్మ, సర్వస్యాంతః సానేభ్యోఽధ్యేయేభ్యోప్రదీపవ త్పరికాశ  
యతీతి ప్రకాశః, ప్రకాశేభ్య స్సదోమి త్యంతఃశరీరే విద్యుద్వ ద్యోత  
యతి ముహుర్ముహు రితి ద్యు ద్వత్పత్రియా ద్విశం దిశంభిత్యా సర్వా  
స్లోకా న్వాప్యప్సీతి వ్యాపయతీతి వ్యాపనా ద్వాప్యవీ మహాదేవః. ౨.  
పూర్వాస్యమాత్రా జాగర్దిజాగరితం ద్వితీయా స్వప్నం తృతీయా సుషుప్తి  
శ్చతుర్థీతురీయం మాత్రా మాత్రాః ప్రతిమాత్రా గతా స్సమ్య క్సమ  
న్తాసపి పాదాం జయతీతి స్వయం ప్రకాశ స్స్వయం బ్రహ్మ భవతీ త్యేవ



సిద్ధికర ఏతస్మాద్ధ్యానాదా ప్రయుజ్యతే, సర్వకరణోపసంహార త్వాద్ధ్యార్య  
ధారణా ద్భ్రష్టా తురీయమ్, సర్వకరణాని మనసి సంప్రతిష్ఠాప్య ధ్యానం  
విష్ణుః, ప్రాణం మనసి సహకరణైః సంప్రతిష్ఠాప్య ధ్యాతా రుద్రః,  
ప్రాణం మనసి సహకరణైర్నాదాంతే పరమాత్మని సంప్రతిష్ఠాప్యధ్యా  
యీ తేశానం ప్రధ్యాయితవ్యగ్ సర్వ మిదం బ్రహ్మవిష్ణు రుద్రేంద్రా  
స్తే సంప్రనూయంతే సర్వాణి చేంద్రియాణి సహ భూతై ర్మకారణం  
కారణానాం ధ్యాతా కారణంతు ధేయ స్సర్వైశ్వర్యసంపన్నస్సర్వేశ్వర  
శ్శంభు రాకాశమధ్యే ద్రుపం స్తద్భ్యాధికం క్షణ మేకం క్రతు శతస్యాపి  
చతు స్సప్తత్యాయత్ఫలం త దవాప్నోతి కృష్ణస్మి మోంకారగతిం చ  
సర్వధ్యాన యోగజ్ఞానానాం యత్ఫల మోకాంరో వేద పర ఈశోవా  
శిష ఏకో ధ్యేయ శ్శివంకర సుర్వమస్య త్పరిత్యజ్య సమస్తాధర్వశి  
భై తా మధీత్వ ద్విజోగర్భవాసా ద్విముక్తో విముచ్యత ఏతామధీత్వ  
ద్విజోగర్భవాసా ద్విముక్తో విముచ్యత ఇతోగ్ సత్య మితుపనిషత్.

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి అధర్వశిఖోపనిష త్సమాప్తా.



శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

## ౨౪. సామవేదీయ మైత్రాయణీయోపనిషత్

వైరాగ్యోత్థ భక్తియుక్త బ్రహ్మాత్ర ప్రబోధతః,  
యత్పదం మునయోయాన్తి తత్రైవద మహాంమహాః.

ఓం ఆప్యాయం త్వీతి శాంతిః.

ప్రథమః ప్రపాఠకః.

ఓం. బృహద్రథోహవై నామ రాజా రాజ్యే జ్యేష్ఠం పుత్రం  
పయి త్వేద మశాశ్వతం మన్యమాన శ్శరీరం వైరాగ్య ముపేతో

1 శ్లో. మైత్రాయణీ కావీతక్కి బృహజ్జాబాలతాపనీ,  
కాలాగ్నిరుద్రమేత్రేయీ సుబాల త్సురీమన్త్రికా.

ఋణ్యం నిర్జగము స తత్ర పరమం తప ఆస్థా యాదిత్య మీక్షమాణ  
 ఊర్ధ్వబాహు స్తివత్సంతే సహస్రస్య మునేరం తిక మాజగా మాగ్నిరి  
 వాధూమక స్తేజసా నిర్జహాన్ని వాత్సవిద్భగవాం చ్చాకాయస్య ఉత్తిష్టో  
 త్తివ వరం వృణీష్యేతి రాజాన మబ్రవీ త్స తస్మై స మస్మత్సోవచ  
 భగవ న్నాహ మాత్సవి త్వో తత్త్వవిద్భువోమో వయం సత్వనో  
 బ్రూహీ త్యేతద్వృత్తం పురస్తాదశక్యం మాపుచ్చ ప్రశ్న మైత్వాకాన్యా  
 న్నామాక వృణీ ష్యేతి కాకాయస్యస్య చరణా వభిముశ్యమానో రా  
 జేమాం గాథాం జగాద ౧. భగవ న్నస్థిచర్మన్నాయుచక్షామాం సశుక్ల  
 శోణితశ్లేష్మాశ్రుదూపితే విష్ణూత్ర వాతపిత్త కఫసంఘా తే దుర్గంధేసిస్సారే  
 ఽస్తిం చ్చరీరే కింకామోపభోగైః. ౨. కామక్రోధలోభ మోహభయవి  
 పాదేర్వ్యేఽప్తవియోగా నిష్టస్సప్రయోగ త్సుత్పిపాసా జరామృత్యురోగ  
 శోకాద్యై రభిహతేఽస్తిం చ్చరీరే కింకామోపభోగైః. ౩. సర్వం చే  
 దం త్సురియిష్ణు పశ్యామో యథేమీ దంశమశకాదయ స్త్రణవన్నశ్యత  
 యోదూభత ప్రధ్వంసినః. ౪. అథ కి మేతై ర్వా పరేఽన్యేమహా ధను  
 ర్ధరా శ్చక్రవర్తినః కేచి త్సుద్యుమ్నేంద్రద్యుమ్న కువలయాశ్వ య  
 వనాశ్వ వధియాశ్వా అశ్వపతి శ్శశిబిందు వ్హరిశ్చూద్రో ఽంబరిషాన  
 నుక్త స్స్వియాతిర్యయాతి రనరణ్యోక్ష <sup>1</sup>నేనాదయోధ మరుద్భరత  
 ప్రభృతయో రాజానో మివతో బంధువర్గ స్య మహతీం శ్రియం త్య  
 త్త్యైష్టాలోకా దమం లోకం ప్రయాంతి. ౫. అథ కి మేతైర్వా పరేఽ  
 న్యే గంధర్వాసురయక్షరాక్షసభూతగణపితాచోరగర్గహాదీనాం నిరోధ  
 నం పశ్యామః. ౬. అథ కి మేతై ర్వాన్యానాం శోషణం మహార్ణవా  
 నాం శిఖరిణాం ప్రపతనంధ్రునస్య ప్రచలన మస్థానంవా తరూణాం నిమ  
 జ్జన్త పృథివ్యాః స్థానాదపసరణం సురాణాం సోఽహమిత్యే<sup>2</sup>తస్తిం త్సం  
 సారే కింకామోపభోగై ర్యై రేవాశ్రిత స్సాసకృ దిహ వర్తనం దృశ్య  
 త ఇ త్యుద్ధర్తు మర్హ సీత్యం<sup>3</sup>భూదపానస్థా భేక ఇవాహ మస్తిం త్సంసారే  
 భగవం త్వనో గతి స్త్వనో గతి రితి. ౭.

1 నేనోక్త మయ. 2 త్యేతద్విధేఽస్తిక త్సం. 3 భోద.

ద్వితీయః ప్రపాఠకః.

అథ భగవాంచ్ఛాకాయస్య స్సుప్రీతోఽబ్రవీ ద్రాజానం మహా-  
రాజ బృహద్రథేక్ష్యాకువంశధ్వజశీరాత్తజ్ఞః కృతకృత్యస్త్యం మరున్నా-  
మ్నో విశ్రుతోఽసీ త్యయం వాచ ఖిల్వాత్తా తే కతమో భగవా స్వ-  
ర్ణ్యితి తగ్గోహూవాచేతి. ౧. య ఏషో బాహ్యవప్తంభనే నోర్ధ్వము-  
త్కాంతో వ్యధమానోఽవ్యధమానస్తమః ప్రణుద త్యేష ఆత్మే త్యా-  
హ భగవా నథ య ఏష సంప్రసాదోఽస్తాచ్ఛరీరా త్సముత్థాయ పరం-  
జ్యోతి రుపసంపద్య స్వేనరూపేణాభినిష్పద్య త ఏష ఆత్మేతి హూ-  
వాచైత దమృత మభయ మేతద్భ్రీష్టేతి. ౨. అథ ఖల్వియం బ్రహ్మ-  
విద్యా సర్వోపనిషద్విద్యా వా రాజ న్నస్తాకం భగవతా మైత్రేయేణ-  
వ్యాఖ్యాతాహం తే కథయిష్యామి త్యథాపహతపాస్తాన స్త్రిగ్జతేజస-  
ఊర్ధ్వ రేతసో వాలఖిల్యా ఇతి శ్రూయంతేఽధైతే ప్రజా ప్రజాపతి మబ్రు-  
వన్భగవం చ్చకట మివాచేతన మిదం శరీరం కస్యైష ఖల్విదృశో మహి-  
మాతీంద్రియభూతస్య యేనైత ద్విద్ధ మిదం చేతనవత్ప్రతిష్ఠాపితం ప్రచో-  
దయితాస్య కో భగవ న్నేత దస్తాకం బ్రూహీతి తాన్ హేవావాచ. 3.  
యోహ ఖలు వాచోపరిసః శ్రూయతే స వా ఏష శుద్ధః పూత శ్శూ-  
న్యశ్శాంతోఽప్రాణోఽసీ శాత్మానంతోఽక్షయ్యస్థిర శాశ్వతోఽజః  
స్వతంత్రః స్వే మహిమ్నీ తిష్ఠ త్యనేనేదంశరీరం చేతనవ త్ప్రతిష్ఠాపితం  
ప్రచోదయితా చైషోఽస్యేతి తే హూచు ర్భగవ న్మథ మనేనేద్యశేనా-  
~~ప్రీనైత ద్విద్ధమిదం చేతనవత్ప్రతిష్ఠాపితం ప్రచోదయితా చైషోఽ-~~  
ప్రీతి కథమితి తా న్తోవాచ. ౪. సవా ఏష నూక్ష్యే గ్రాహ్యా దృశ్యోఃపు-  
షసంజ్ఞో బుద్ధిపూర్వ మిహైవావర్తతేఽంశేన సుషుప్త్యవైవ బుద్ధి-  
పూర్వం నిబోధయ త్యథ యోహ ఖలువా వైతస్యాం శోయం  
య శ్చేతన మాత్రః ప్రతిపూరుషం క్షేత్రజ్ఞః సంకల్పాధ్యవసాయాభి-  
మానలింగః ప్రజాపతి ర్విశ్వాక్ష స్తేన చేతనే నేదం శరీరం చేతనవత్ప్ర-  
తిష్ఠాపితం ప్రచోదయితా చైషోఽస్యేతి తే హూచు ర్భగవ న్నీదృ-  
శస్య కథ మంశేన వర్తనమితి తా న్తోవాచ. ౫. ప్రజాపతి ర్వా ఏషోఽ-  
గ్రే తిష్ఠ త్స నారమతైక స్స ఆత్మాన మభిధ్యాయ ర్భషీష్విః ప్రజా-

అస్యజ త్తాతస్మైవా అప్రబుధా<sup>1</sup>స్థాణురివ తిష్ఠమానా అవశ్య త్సనార  
మత సోఽనున్యతైతాసాం ప్రతిహోధనా యాభ్యంతరం ప్రవిశాసీ త్యథ  
సవాయు మి వాత్తానం కృత్వాభ్యంతరం ప్రావిశ త్సవికో నావిశ  
త్సపంచధాత్తానం ప్రవిభ జ్యోచ్యతే యః ప్రాణోఽపానస్సమాన  
ఉదానో వ్యాన ఇతి. ౬. అథ యోయ మూర్ధ్వ ముత్కాగ్రిమతీ  
త్యేషవావ సప్రాణోధ యోయమవాఞ్ఘ్రిం సంక్రామ త్యేషవావ  
సోపానోధ యోయం స్థవిష్ట మన్నధాతు మపానే స్థాపయ త్వణిషం  
చాంగేఽంగేనమ న్నయత్యేషవావ సమానోఽథ యోఽయం పీతా  
సితి యుద్గిరతి నిగిరతీతి చైషవావ స ఉదానోఽథ యేనైతా సిసిరా  
అనువ్యాప్తా ఏషవావ స వ్యానః. ౭. అథోపాంశు రంతర్యా మృభి  
భవత్యంతర్యామ ఉపాంశు మేతయో రంతరాళే చౌష్ణ్యం ప్రాస్తవ ద్య  
చౌష్ణ్యం స పురుషోధ యః పురుష సోఽగ్ని రైవ శ్వానరోఽవ్యవ్య  
త్రా పున్ద్ర క్త మయ మగ్ని రైవ శ్వానరో యోయమంతః<sup>2</sup>పురుషే యే  
నేద మన్నం పచ్యతే య దిద మద్యతే త స్యైష ఘోషో భవతి  
య దేత త్కర్ణావపిధాయ శ్రుణోతి స య దోత్కృమిష్య<sup>3</sup> భవతి  
నైనం ఘోషం శృణోతి. ౮. సవా ఏషపంచధాఽఽత్తానం ప్రవిభజ్య  
నిహితో గుహాయాం మనోమయః, ప్రాణశరీరో<sup>4</sup> భారూప స్సత్యసం  
కల్ప ఆత్మేతి సవా ఏషోఽస్యహృదంతరే తిష్ఠ స్స కృత్వా<sup>5</sup> మన్య తార్థా  
నశ్చామీ త్యతః స్వాసీమానిభి త్వోదితః పంచభీ రశ్మిభి ర్విషయాన త్తీ  
తిబుద్ధింద్రియాణిమాసీమాన్యేతా న్యస్య రత్న యః కర్తేంద్రియాణ్యస్య  
హయా రథశ్చరీరం మనో నియంతా ప్రకృతమయోఽస్య ప్రతోదనేన  
ఖి ల్వీరితం పరిభ్రమతీదం శరీరం చక్ర మివ మృతేచ నేదం శరీరం సేత  
నవత్ప్రేతిస్తాపితం ప్రచోదయితా చైషోఽస్యేతి. ౯. సవా ఏష ఆత్మే  
త్యదో వశం నీత ఇవ సితాసిప్తైః కర్మఫలై రభిభూయమాన ఇవప్ర తిశరీ  
రం చర త్యన్యత్తత్త్వా త్సూక్ష్మత్వా దదృశ్యత్వా దగ్రాహ్యత్వాన్నిర్  
మ త్యాచ్చానవస్థో కర్తా కర్తేవావస్థితః. ౧౦. సవా ఏష శుద్ధః సిరోఽ  
చలశ్చాఽలేపోఽవ్యగ్రో నిస్ప్రహః, ప్రేక్షకవ దవస్థితః స్వస్వచరితభు  
గ్గుణమయేన పతే నాత్తాన మంతర్థా యావస్థిత ఇత్యవస్థిత ఇతి. ౧౧.

తృతీయః ప్రపాఠకః.

తే హూచు ర్భగవన్నద్వైవ మ స్యాత్తనో మహిమానం  
 సూచయ త్యన్యోపరః కోఽయమాత్మా యోఽయం సితాసితైః కర్మ  
 ఫలై రభిభూయమాన స్సదసద్యోసి మాపద్యత ఇ త్యవాచీ వోర్ధ్వాం  
 వా గతిం ద్వంద్వై రభిభూయమానః పరిభ్రమతీతి కతమ ఏష ఇతి  
 తాన్ హూవాచ. ౧. అస్తి శిల్పన్యోపరో భూతాత్మా యోయం సితా  
 సితైః కర్మఫలై రభిభూయమాన స్సదస ద్యోసి మాపద్యత ఇత్యవా  
 చీం వోర్ధ్వాం గతిం ద్వంద్వై రభిభూయమానః పరిభ్రమతీ త్యన్యోప  
 వ్యాఖ్యానం పంచతన్త్రాత్రాణి భూతశబ్దే నోచ్యంతే పంచమహాభూ  
 తాని భూతశబ్దేనోచ్యంతేఽథతేషాం య స్సమవాయ శ్శరీర ముక్త  
 మథ యోహ ఖలువావ శరీర మిత్యుక్తం స భూతా త్తే త్యుక్త మథా  
 స్తి త స్యాత్మా బిందురివ పుష్కర ఇతి సవా ఏహోఽభిభూతః స్రాక్వతై  
 ర్నైవై రిత్యతోఽభిభూతత్వా త్సంమూళత్వం ప్రయాత్య సమూళత్వా  
 దాత్తస్య ప్రభుం భగవంతం కారయితారం నావశ్య ద్దృశౌస్యై స్తప్య  
 మానః కలుషీకృత శ్చాస్థిర శ్చంచలో లోలుప్యమాన స్సస్పృహా  
 ప్యగ్ర శ్చాభి<sup>1</sup> మాఃత్వం ప్రయాత ఇ త్యహం సమ మేద మిత్యే  
 వం మన్యమానో నిబధ్నా త్యాత్తనాత్మానం జాలే నేన ఖచరః కృత  
 స్యానుఫలై రభిభూయమానః పరిభ్రమతీతి. ౨. అథాన్యత్రా పున్యక్తం  
 యః కర్తా సోఽయంనై భూతాత్మా కరణైః కారయితాంతః పురు  
 షోఽథ యథాఽగ్ని నాఽయఃపిండోవాఽభిభూతః క ర్తృభి ర్హన్యమానో  
 నానాత్వ ముపై త్యేవం వావఖి ల్వసా భూతాత్మాంతఃపురుషే శాభి  
 భూతో గుణై ర్హన్యమానో నానాత్వ ముపై త్యథ య త్రిగుణం  
 చతురతీతి లక్షయోనిపరణతం భూతగణ మేతద్వై నానాత్వస్యం  
 రూపం తాని హవా ఇమాని గుణాని పురుషే జేరితాని చక్రమివచక్ర  
 జేత్యథ యథాయః పిండే హన్యమానే నాగ్ని రభిభూయ త్యేవం నాభి  
 భూయ త్యసా పురుషోఽభిభూయ త్యయం భూతాత్మోపసంశ్లిష్టత్వా  
 దితి. 3. అథాన్యత్రా పున్యక్తం శరీర మిదం మైథునా దేవో ద్భూతం  
 సంవి ద్యవేతం నిరయ ఏవ మూత్రద్వారేణ నిష్క్రింత మస్థిభి శ్చి

తం మాంసేవానుశీప్తం చర్మణానబద్ధం విష్ణూత్తపిత్తకఫమజ్జా మేదోవ  
సాభి రన్యైశ్చ మలై ర్భహుభిః పరిపూర్ణం కోశ ఇవధనేనేతి. ౮. అథా  
న్యత్రాప్యక్తం సుమోహం భయం విషాదో నిద్రా తలద్రీ వ్రణో జరా  
కోకః క్షు త్పిపాసా కారుణ్యం క్రోధో నాస్తిక్య మజ్జానం మాత్సర్యం  
వై కారుణ్యం మూఢత్వం నిర్వీడత్వం నికృతత్వ ముద్ధతత్వ మనమత్వ  
మితి తామసాన్నిత స్తృష్ణా స్నేహా రాగో లోభో హింసా రతిర్ద్వష్టి  
ర్యావృతత్వ మిర్వాకామ ముపస్థితత్వం చంచలత్వం జహీర్వాఞ్శిపాఞ్శ  
సంమిత్రానుగ్రహణం పరిగ్రహవలంబో సిష్టే ప్వింద్రియాధేషు ద్విష్టిరి  
ప్రేక్ష్యభిషంగఇతి రాజసాన్నితైః పరిపూర్ణ ఏతై రభిభూత ఇత్యయంభూ  
తాత్తా తస్మా న్నానారూపా ణ్యాప్నోతి త్యాప్నోతీతి. ౯.

చతుర్థః ప్రపాఠకః.

\* తేహఖల్వథోఽర్థ్యరేతసోఽతీవిస్తితా అతి సమేత్యోచు ర్భగ  
వన్నమస్తేత్వ స్మ శ్శాధిత్వ మస్తాకం గతి రన్యాన విద్యత ఇత్యస్య కోతిధి  
ర్భూతాత్తనోయేనేదం హిత్యా త్త న్యేవ సాయుజ్య ముపైతి తాన్హా  
వాచ. ౧. అథాన్యత్రాప్యక్తం మహానదీ షూర్మయఇవ నివర్తక మస్య  
యత్పురాకృతం సముద్ర వేలేవ దుర్నివార్య మస్య మృత్యోరాగమ  
నం సదసత్ఫలమయై ర్హి పాతైః పశుం వ బద్ధం బంధనస్థస్య వాస్వాత  
త్ర్యం యమవిషయస్థివబహుభయావస్థం మదిరోచ్ఛిత్త ఇ వామోద  
మదిరోచ్ఛిత్తం పాప్తనా గృహీతఇవ భ్రామ్యరూణం హహలోగదప్త  
ఇవ విపద్దప్తం మహాంధకారఇవ రాగాంధ మింద్రజాల మివ మాయామ  
యం స్వప్నఇవ మిథ్యాదర్శనం కదళీగర్భఇ వాసారం నటఇవ క్షణవే  
షం చిత్రిభిత్తిరివ మిథ్యామనోరమ మిత్యథోక్తమ్, శబ్దస్పర్శాదయో  
యేఽర్థాలసర్థాఇవ తే స్థితాః, యేషాం సత్త్వ భూ తాత్తా న స్తరేచ్ఛ  
పరంపదమ్. ౨. అయం వాచ ఖ ల్వస్య ప్రతిఃథి ర్భూతాత్తనోయదేవ  
విద్యాధిగమ స్వధర్మ స్యానుసరణం స్వాశ్రమేష్యేవానుక్రమణం స్వధ  
ర్మవప సర్వం ధర్మే స్తంభశాఖే చేతరా ణ్యనేనోర్ధ్వభా గ్భవ త్యస్య  
ధా ధఃపత త్యేష స్వధర్మోభిహితో యో వేదేషు న స్వధర్మాతిక్రమే  
ణాశ్రమీ భవ త్యాశ్రమే ష్యేవావస్థితి ప్రవస్వీ చేత్సృచ్ఛత ఏత ద

పుస్తకం నాతపస్కస్యాత్మ<sup>1</sup>జ్ఞానాధిగమః కర్త శుద్ధిర్వేత్సేవం హ్యహ,  
 తపసా స్తాప్యతే సత్వం సత్త్వా త్సంప్రాప్యతే మనః, మనసా స్తాప్యతే  
 త్వాత్మా హ్యత్మా<sup>2</sup>ప్త్యాననివర్తత ఇతి. 3. (అత్రైతేశ్లోకాభవంతి) యథా  
 నిరింధనో వహ్ని స్వయోనా పువశామ్యతి, తథా పృథ్విక్షయా చ్చిత్తం  
 స్వయోనా పువశామ్యతి, స్వయోనా పువశాంతస్య మనస స్సత్యకామినః,  
 ఇంద్రియాధ్యాపిమూఢస్యావృతాః కర్తవశానుగాః, చిత్తమేవ హి సం  
 సారస్తత్ప్రియత్నేన శోభయేత్, యచ్ఛిత్తస్తన్తయోభవతి గుహ్య  
 మేతత్సూతనమ్, చిత్తస్య హి ప్రసాదేన హంతి కర్త, శుభాశుభమ్,  
 ప్రసన్నాత్మా<sup>2</sup>త్వనిస్థిత్యా సుఖమవ్యయమశ్నుతే, సమాసక్తం యథా  
 చిత్తం జంతోర్విషయగోచరే, యద్యేవం బ్రహ్మణ స్సాన్యత్ తో<sup>3</sup> న  
 ముచ్యేత బంధనాత్, మనో హి ద్వివిధం ప్రోక్తం శుద్ధం చాశుద్ధమేవచ  
 అశుద్ధం కామనంకల్పం శుద్ధం కామవివర్జితమ్, లయవిక్షేపరహితం మ  
 నః కృత్వా సునిశ్చలమ్, యదా యా త్యమసీభావం తదా తత్పరమం  
 పదమ్, తావదేవ నిరోధవ్యం హృది యావత్క్షయం గతమ్, ఏతద్జ్ఞానంచ  
 మోక్షంచ కేశాస్తు గ్రంథవిస్తరాః. సమాధినిర్ధూతమలస్య చేతసో  
 నివేశిత స్యాత్మని యత్సుఖంభవేత్, స శక్యతే వర్ణయితుం గిరా తదా  
 స్వయం తదంతఃకరణేన గృహ్యతే. ఆప అ ప్సస్మి రగ్నా వావ్యోమ్ని  
 వ్యోమ న లక్షయేత్, ఏవ మంతర్గతం చిత్తం పురుషః ప్రతిముచ్యతే,  
 మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః, బంధాయ విషయా  
 సక్తం ముక్త్యై నిర్విషయం స్మృత<sup>4</sup> మితి. అథ యథేయం కౌత్సాయని  
 స్తుతిః, త్వో బ్రహ్మ త్వంచ వై విష్ణు స్త్వం రుద్ర స్త్వం ప్రజాపతిః, త  
 మగ్ని ర్వరుణో వాయు స్త్వమిద్ధ్రీ స్త్వం నిశాకరః, త్వం మనుస్త్వయ  
 మ శ్చ త్వం పృథివీ త్వ మథాచ్యుతః, స్వాధిస్తావభావికే<sup>5</sup>ర్థేచ బహు  
 థా తిష్ఠసే దివి, విశ్వేశ్వర సమస్తుభ్యం విశ్వాత్మా విశ్వోర్మకృత్,  
 విశ్వభు గ్నివ్వమాయ స్త్వం విశ్వక్రీడారతి ప్రభుః, సమ శ్శాం  
 తాత్తనే తుభ్యం సమో గుహ్యతమాయచ, అచింత్యా యాప్రమే  
 యాయ అనాదినిధనాయ చేతి. ౪. తమో వా ఇద మేక మాస తత్త్వ

శ్చ తత్ప్రరేణేరితం విషయత్వం ప్రయాత్యేత ద్వై గజసో రూపం  
తద్రజః ఖల్వీరితి, విషయత్వం ప్రయాత్యేతద్వై తమసోరూపం  
తత్తమః ఖల్వీరితం తమసస్సంప్రాప్తవత్కేతద్వై సత్త్వస్య రూపం  
తత్సత్వమేవేరితం తతోరసః సంప్రాప్తవ తోసంశోఽయం యశ్చేతన  
మాత్రః ప్రతిపూరుషం క్షేత్రజ్ఞ స్సజ్జుల్పాధ్యవసాయాభిమానలింగః  
ప్రజాపతి స్తస్య ప్రోక్తా అగ్ర్యా స్తనవో బ్రహ్మ రుద్రో విష్ణు రిత్యథ  
యోహ ఖలువావాస్య రాజసోఽంశోఽసౌ సయోఽయం బ్రహ్మణ్యో  
హ ఖలు వావాస్య తామసోఽంశోఽసౌ సయోఽయం రుద్రోఽథయోహ  
ఖలు వావాస్య సాత్వికాంశోఽసౌ సయోఽయం విష్ణు స్సవా ఏష  
ఏకధాత్రిధాభూతోఽష్టధై కాదశధా ద్వాదశధా పరిమితధా చోద్భు  
తఉద్భూతత్వా ద్భూతేషు చరతి ప్రతిష్ఠా సర్వభూతానామధిపతి ర్భూ  
వేత్యసావాత్తాంతర్బహిశ్చాంతర్బహిశ్చ. ౫.

పశ్చునుః ప్రపాతకః.

ద్విధా వా ఏష ఆత్మానం బిభర్త్యయం యః ప్రాణో యశ్చ  
సావాదిత్యోఒథ ద్వావా ఏతా వాస్తాం పంచధా నామాంతర్బహి శ్చ  
మోహారాత్రే తో న చరేతే అసావా ఆదిత్యో బహి రాత్తాంతరాత్తా  
ప్రాణో బహిరాత్తాగత్యాంతరాత్తానానుమీయతే, గతి రిత్యేవం హ్య  
వా యః కశ్చిద్విద్వాన పహతపాస్తాఽధ్యక్షోఽవదాతమనా స్త నిష్ఠ  
ఆవృత్త చక్షు సోఽంతరాత్తాఽగత్య బహిరాత్త నోఽనుమీయతే గతి  
రిత్యేవం హ్య హాథయ ఏషోఽస్తరాదిత్యే హిరణ్యయః పురుషో యః  
సశ్యతి మాం హిరణ్యవ త్స ఏషోఽంతరే హృత్పుష్కర ఏవాశ్రి  
తోఽన్నమత్తి. ౧. అథ య ఏషోఽంతరే హృత్పుష్కరఏవాశ్రి  
తోఽన్నమత్తి సఏషోఽగ్నిర్దివి శ్రిత స్సారః కాలాభ్యోఽ దృశ్య స్సర్వ  
భూతాన్నమత్తి కః పుష్కరః కి మయం వేదం వాప తత్పుష్కరం  
యోఽయ మాకాశోఽ స్వేమా శ్చతస్రో దిశశ్చతస్ర ఉపదిశ స్సంస్థా  
అయ మర్వాగ్నీః పరశ ఏతో ప్రాణాదిత్యా వేతా పుపాసీతోమిత్య  
క్షరేణ వ్యాహృతీభి స్సానిత్యా చేతి. ౨. ద్వేవాప బ్రహ్మణో రూపే  
నూర్తంచామూర్తం చాథ యన్తూర్తం తదసత్యం యదమూర్తం తత్స  
త్యంతద్భిష్టా యద్భిష్ట తజ్జ్యోతి ర్యజ్జ్యోతిస్సఆదిత్య స్సవా ఏష ఓ మి



త్యేతదాత్తా త్రేధాత్తానం వ్యకురుత ఓ మితి తిస్త్రా మాత్రా ఏతాభి సుర్వ  
మిదమోతంప్రోతం చైవాస్మిన్ని త్యేవం హ్యహైతద్ద్యా ఆదిత్య ఓమిత్యే  
వం ధ్యాయం స్తథా౨౭త్తానం యుంజీతేతి. 3. అథాన్యత్రాప్యుక్త  
మథఖలు య ఉద్గీధ సుప్రణవో యః ప్రణవ సుఉద్గీధ ఇత్యసావాది  
త్య ఉద్గీధ ఏష ప్రణవం ఇత్యేవం హ్యహైతద్గీధః ప్రణవాఖ్యం ప్రణే  
తారం నామరూపం విగతనిర్గుం విజర మవిమృత్యుం పునః పంచధా  
జ్జేయం నిహితం గుహారూ మిత్యేవం హ్యహైతద్ధ్యమూలంవా ఆబ్రహ్మ  
శాఖాఆకాశ వాయుగ్న్యదక భూమ్యాదయ ఏకేనాత్త మేతద్భ్రష్ట  
త త్తస్యై త త్రేయ దసా వాదిత్య ఓ మిత్యేతదక్షరస్య చైత త్తస్మాదోమి  
త్య నైవైతదుసాసీతాజస్ర మిత్యేకో౨రసం బోధయిత ఇత్యేవం  
హ్యహైతదేవాక్షరం పుణ్యమేత దేవాక్షరంజ్ఞాత్వా యో యదిచ్ఛతి  
తస్య తత్. ౪. అథాన్యత్రా ప్యుక్తం స్వనయ త్యేషాస్య తనూర్యాఓమి  
తి త్రీపున్నపుంసకమితి లింగవత్యేషాథాగ్నిర్యాయ రాదిత్య ఇతిభా  
స్వత్యేషాథ రుద్రో విష్ణు రిత్యధిపతి రిత్యేషాథ గార్హపత్యో దక్షిణా  
గ్ని రాహవసీయ ఇతి ముఖవత్యేషాథ ఋగ్యజుస్సామేతి  
విజానాత్యేషాథ భూర్భువస్వరితి లోకవత్యేషాథభూతం భవ్యం భవి  
వ్యదితి కాలవత్యేషాథ ప్రాణో౨గ్ని సూర్యఇతి ప్రతాపవత్యేషా  
థాన్న మాప శ్చంద్రమా ఇత్యాప్యాయనవత్యేషాథ బుధిర్నో౨హం  
కారఇతి చేతనవత్యేషాథ ప్రాణో౨పానోవ్యానఇతి ప్రాణవత్యేకేత్యజా  
మీత్యుక్తై తాహ ప్రస్తాతాద్వితాభవతీత్యేవం హ్యహైత ద్వై సత్యకా  
మపరం చాపరంచ యదోమిత్యేతదక్షర మితి. ౫. అథ వ్యాత్తంవా  
ఇద మాసీ త్సత్యం ప్రజాపతి స్తప స్తప్త్యా అనువ్యాహర ద్భూర్భువ  
స్వరిత్యేషా హథ ప్రజాపతే స్థవిషా తనూ ర్వా లోకవతీతి స్వరిత్య  
స్యాః శిరోనాభిర్భువో భూః పాదా ఆదిత్య శ్చక్షురాయత్రః పురుష  
స్య మహతో మాత్రా శ్చక్షుషాహ్యాయం మాత్రా శ్చరతి సత్యంవైచ  
క్షురక్షిణ్యుపస్థితోహి పురుష సుర్యాధేషువద త్యేతస్మా ద్భూర్భువస్వ  
రిత్యుపాసీ తాన్నం హి ప్రజాపతి ర్విశ్వత్తా విశ్వచక్షు రివోపాసితో  
భవతీత్యేవంహ్యహైషా వై ప్రజాపతి ర్విశ్వభృ త్తనూ రేతస్యా మి  
దం సర్వ మంతర్హితమస్మింశ్చ సర్వస్మి న్నేషాంతర్హితేతి తస్మా దేషోపాసీ

తేతి. ౬. తత్సవితుర్వరేణ్య మిత్యసా వా ఆదిత్య సునితా సవా ఏవం ప్రవరణాయ ఆత్మ కామనేత్యాహు ర్భిష్టావాదినోఽథభర్గో దేవస్యధీ మహీతి సలితావై తేఽవస్థితాయోఽస్య భర్గఃకం సంచితయామిత్యా హు ర్భిష్టావాదినోఽథ ధియో యోనః ప్రచోదయాదితి బుద్ధయో వై ధియ స్తాయోఽస్తాకం ప్రచోదయాదిత్యా హు ర్భిష్టావాదినోఽథ భర్గ ఇతి యోహవా అస్తి న్నాదిత్యే నిహిత స్తారకేఽక్షిణీచైష భర్గా భ్యో భాభి ర్గతి రస్య హీతి భర్గో భర్జతి వైష భర్గ ఇతి రుద్రో బ్రహ్మ వాదినోఽథ భర్గ ఇతి భాసయ తీమా స్తోకా నితి రంజయతీమాని భూ తాని గచ్ఛత ఇతి గచ్ఛ త్యస్తి న్నాగచ్ఛ త్యస్తా ఇమాః ప్రజా స్తస్మా ద్భరకత్వా ద్భర్గశ్శత్రుం త్సుయమానత్వా త్సూర్య సువనా త్సవి తాదానా దాదిత్యఃపవనా త్పావమానోఽథాయోఽథాయనా దాదిత్య ఇత్యేవం హ్యహ ఖల్వాత్తనాత్తాఽమృతాఖ్య శ్చేతా మంతా గంతా స్తస్మాఽనందయితా కర్తా వక్తా రసయితా ఘ్రాతా స్పర్శయితాచ విభువిగ్రహే సన్నివిష్టా ఇత్యేవం హ్యహః యత్ర ద్వైతీభూతం విజ్ఞా నతత్రహి శృణోతి పశ్యతి జప్రతీతి రసయతేచైవ స్పర్శయతి స్పృమా త్తా జానీతేతి యత్రా ద్వైతీభూతం విజ్ఞానం కార్యకారణనిర్మ క్తం నిర్వ చన మనౌషమ్యం నిరుపాఖ్యం కిం తదంగవాచ్యమ్. ౭. ఏష హి ఖల్వా త్తేజాన శ్శంభు ర్భవో రుద్రః ప్రజాపతి ర్విశ్వసృ ణ్ణిరణ్యగర్భ సృత్యం ప్రాణోహంస శ్శాస్తా విష్ణు ర్నారాయణోఽర్కః సునితా దాతా సమ్రా డింద్రఃకందు చితి య ఏష తపత్యగ్నినా పిహిత సహస్రాక్షేణ హిరణ్మయేనానందే నైష వావ విజ్ఞానీతవ్యోఽస్తేష్టవ్య స్యగ్యభూతే భ్యోఽ భయం దత్వా రణ్యం గత్వాథ బహిః కృతేంద్రియాథాఽ స్వశ రీరా దుపలభతేఽదైవ మితి, విశ్వరూపం హరిణం జాతవేదసం పరాయణం జ్యోతి రేకం తపంతిమ్, సహస్రరశ్మిశ్శతథావర్తమానః ప్రాణః ప్రజానా ముదయత్యేష సూర్యః.

ఓమ్ ఆప్యాయం త్వితి శాంతిః.

ఇతి మైత్రాయణ్యపనిష త్సమాప్తా.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

## ౨౫. ఋగ్వేదీయ కౌషీతకి బ్రాహ్మణోపనిషత్.

శ్లో. శ్రీమత్కౌషీతకీవిద్యా వేద్య ప్రజ్ఞాపరాక్షరమ్,  
ప్రతియోగి వినిర్ముక్త బ్రహ్మమాత్రం విచిన్తయే,  
ఓమ్ వాజ్మే మనసీతి శాంతిః.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

ఓం చిత్తో హ వై గార్గ్యాయణి ర్యక్ష్యమాణ అదుణిం వప్రే  
సహపుత్రం శ్వేతి కేతుం ప్రజిఘాయ యాజయేతి తం హసీనం వప్రచ్ఛ  
గౌతమస్యం పుత్రాస్తే సంవృతం లోకే యస్మిన్నాధాస్యస్యక మహా  
బుద్ధోర్ధ్వలోకే ధాస్యసీతి స హేలవాచ నాహమేత ద్వేద హంతా  
చార్యం ప్రచ్ఛానీతి సహ పితర మానాద్య వప్రచ్ఛేతీతి మాప్రాక్షీ త్క  
థం<sup>1</sup>బ్రువాణీతి స హేలవాచాహ మప్యేతన్న వేద సదస్యేవ వయంస్వా  
ధ్యాయ మధీత్య హరామహే యన్నః పరే దదత్యేహ్యభా గమయి  
ష్యావ ఇతి. ౧. సహసమిత్పాణి శ్చిత్తం గార్గ్యాయణిం ప్రతిచక్రా మోపా  
యానీతి తం హేలవాచ బ్రహ్మో<sup>2</sup>ఽసి గౌతమ యో మాముపాగా  
<sup>3</sup>దేహి త్వజ్జ పయిష్యామితి. ౧ స హేలవాచ యేవై కేచాస్తాల్లోకా  
త్ప్రియంతి చంద్రమసమేవ తే సర్వే గచ్ఛంతి తేహం ప్రాణైః పూర్వ  
పక్ష ఆప్యాయతే<sup>4</sup>థాపరపక్షే సప్రజనయత్యేతద్వై స్వర్గస్య<sup>5</sup>లోక  
స్య ద్వారం యశ్చంద్రమాస్తం యత్ప్రిత్యాహ తమతినృజతే య  
వనం ప్రత్యాహ తమిహ పృష్టిర్భూత్వావర్షతి త ఇహ కీటో వా పతం  
గో వా శకునిర్వాశార్దూలో వా సింహా వా మత్సో<sup>6</sup>స్య వా పరశ్వవా  
పురుషో వా న్యో<sup>7</sup>వై తేషు స్థానేషు ప్రత్యాజాయతే యథాకర్తృ యథా  
విద్యం తమాగతం పృచ్ఛతి కో<sup>8</sup>ఽసీతి తం ప్రతిబ్రూయాత్. విచక్షణాద్వృ  
తవో<sup>9</sup> రేత ఆభృతం వంచ దశా త్ప్రిసూతా<sup>4</sup>త్ప్రితాపతత్ స్తనమా  
పుంసి కర్తర్యేర యధ్యం పుంసా కర్త్రా మాతరి మాసిషిక్త స్సజా  
యమాస ఉపజాయమానో ద్వాదశత్రయోదశ ఉపమాసో ద్వాదశ

1 ప్రతిబ్రువాణీతి. 2 శ్లో<sup>2</sup>ఽసి. 3 ఏహి. 4 పిత్రావత స్తనాపుంసి...యధ్యం.

త్రయోదశేన పిత్రా సంతద్విదేహం<sup>1</sup> తవ ఋతవో మర్త్యవ ఆరభ  
 ధ్యం తేన సత్యేన తవసమృతస్త్వర్తవో<sup>2</sup>ఽస్తికో<sup>3</sup>ఽసి త్వమసీతి తమతి సృజ  
 తే. ౨. <sup>2</sup>తమేతం దేవయానం పంథాన మాసా బ్యాగ్నిలోక మాగచ్ఛతి  
 స వాయులోకం స వరుణలోకం స ఆదిత్యలోకం స ఇంద్రలోకం స  
 ప్రజాపతిలోకం స బ్రహ్మలోకం తస్య హవా ఏతస్య బ్రహ్మలోకస్యారో  
 హదో ముహూర్తాయేష్టిహా విరజా<sup>4</sup> నదీలో<sup>5</sup> వృక్షస్సాయుజ్యం సంస్థా  
 న మపరాజిత మాయతనం మింద్రప్రజాపతీ ద్వారగోపా విభుప్రమి  
 తం విచక్షణాసంధ్యమితోజాః పర్యంకః ప్రియాచ మానసీప్రతిరూపా  
 చ్చ చాక్షుషీ పుష్పాణ్యాదాయావయతో<sup>6</sup> వై చ జగత్యంబాశ్చాంశా  
 వయవాశ్చాప్సరసో<sup>7</sup>ఽంబయా నద్యస్త మితం విదా గచ్ఛంతి తం బ్ర  
 హ్మ<sup>8</sup> హాభిధావత మమ యశసా విరజాంవాయం పాలయన్నదీ ప్రాపం  
 వా<sup>9</sup>ఽయం జగిష్యతీతి. 3. తం పంచశతా న్యప్సరసాం ప్రతి ధావం  
 తి శతం మాలాహస్తా శ్వత మాగజనహస్తా శ్వతం చూర్ణహస్తా శ్వతం  
 నాసో<sup>10</sup>ప్రాప్తాశ్వత<sup>11</sup>సహాహస్తాస్తం బ్రహ్మబా<sup>12</sup>కారేణాలంకర్యంతి సబ్రహ్మ  
 రోకా<sup>13</sup>కారేణాలంకృతో. బ్రహ్మవిద్వా<sup>14</sup>స్సృష్టేవాభిప్రేతి స ఆగచ్ఛత్యా  
 రంహ్రాదంతస్త సా<sup>15</sup>ఽత్యేతి తమృత్వా సుప్రతివిదో మజ్జంతి ఆగచ్ఛతి ము  
 హూర్తాన్యేష్టి హా స్తస్థాదపద్రవతి స ఆగచ్ఛతి విరజాం నదీం తామ  
 న<sup>16</sup>సైవాత్యేతి తత్కుక్రతదుష్కృతే ధూసుతేతిస్య ప్రియా జ్ఞాతయస్సు  
 కృత ముపయంత్యప్రియా దుష్కృతం తద్యథా రథేన ధావయన్తచ  
 క్రేపర్యవేక్షత ఏవ మహోరాత్రే పర్యవేక్షత ఏవం సుకృతదుష్కృతే  
 సర్వాణిచ ద్వంద్వావి స ఏవ విసుకృతో విదుష్కృతో బ్రహ్మవిద్వా<sup>17</sup>కా  
 బ్రహ్మేవాభిప్రేతి. ౪. స ఆగచ్ఛతి తిల్యం వృక్షం తం బ్రహ్మగంధః ప్రవిశ  
 తి స ఆగచ్ఛతి సాయుజ్యం సంస్థానం తంబ్రహ్మ సప్రవిశతి స ఆగచ్ఛ త్య  
 పరాజిత మాయతనం తంబ్రహ్మతే<sup>18</sup>ః ప్రవిశతి స ఆగచ్ఛతీంద్రప్రజా  
 పతీ ద్వారగోపా తా వస్తాదపద్రవత స్స ఆగచ్ఛ తి విభుప్రమితం తంబ్ర  
 హ్మాయశః ప్రవిశతి స ఆగచ్ఛతి విచక్షణామానందిం<sup>19</sup> సా ప్రజ్ఞాప్రజ్ఞయా

1 సంతద్విదేహంతి న ఋతవో. 2 స వితం దేవయానం. 3 నదీతిల్లో...  
 సాయుజ్యం సంస్థా. 4 కణా. 5 బృహద్రథ స్తరే సామని పూర్వాపాదా పై శ్రిత  
 సాధనే చాపకా పాదా వైరాప వైరాజే కాక్యర చైవతే తిరశ్చిసా ప్రజ్ఞా.

హి విపశ్యతి స ఆగచ్ఛ త్యమితౌజనం పర్యంకంతం సప్రాణ స్తస్యభూ  
తంచ భవిష్యచ్ఛ పూర్వా పాదా శ్రీశ్చేరా చాపరౌ బృహద్రథంతరే  
అనూచ్యే భద్రయజ్ఞాయజ్ఞీయేశీర్షణ్యమృచ శ్చ సామాని చ ప్రాచీ  
నా<sup>1</sup>గానం యజ్ఞాంషి తిరశ్చినాని సామాంశవ ఉపస్తరణ ముద్గీధ ఉప  
శ్రీశ్రీర్మరుపబర్హణం తస్మిన్ బ్రహ్మస్తే తమిత్యంవి త్వాదే వైవాగ్ర ఆరో  
హతి తంబ్రహ్మహ కో<sup>2</sup>సీతి తంప్రతిబూయాత్. ౫. ఋతురస్త్వా ర్హ<sup>3</sup>స్తా  
స్త్వాకాశా ద్యోనే స్సంభూతో<sup>4</sup>హ వై తత్సంవత్సరస్య తేజోభూతస్య  
భూత స్యాత్తభూతస్య త్వమాత్మాసి య స్త్వమసి సో<sup>2</sup>హమస్తీతి త మా  
హకో<sup>2</sup>హ మస్తీతి. సత్య మితి బూయా త్కిం త త్సత్య మితియ  
దన్యదేవేభ్యశ్చ ప్రాణేభ్య శ్చ తత్స నథ య ద్వేవాశ్చప్రాణాశ్చ తద్యంత  
దేతయా వాచా భివ్యాహాయతే సత్య మిత్యేతావ దిదం సర్వ మిదం  
సర్వ మసీ త్యేవైనంత దాహా<sup>5</sup>త మాహ కేన పాంన్నాని నామాన్యా  
బ్నోతీతి ప్రాణే నేతి బూయా త్కేన ప్రానామానీతి వాచేతి కేన స  
పుంసకనామా నీతి మనసేతి కేన గంధానితి - పూణే నేతి బూయా  
త్కేన రూపాణితి చక్షుషేతి కేన శబ్దా నితి శ్రోత్రేణేతి కే నాన్నర  
సానితి జిహ్వాయేతి కేన కర్మాణీతి హస్తాభ్యా మితి కేన సుఖదుఃఖ ఇతి  
శరీరేణేతి కేనానందం రతింప్రజాతి మిత్యుపస్థనేతి కేనేత్యా ఇతి పా  
దాభ్యా మితి కేన ధియో విజ్ఞాతవ్యం కామానితి ప్రజ్ఞాయేతి ప్రబ్రా  
యాత్తమాపో హైవ ఖలు మే హ్యసా వయం తే లోక ఇతి సాయా  
బ్రహ్మణి చితి ర్యా వ్యష్టి స్తాం చితిం జనుతి తాం వ్యష్టిం వ్యశ్ను తే  
య ఏవంవేద య ఏనం వేద. ౬.

ద్వితీయో<sup>2</sup>ధ్యాయః.

ప్రాణోబ్రహ్మేతి హ స్తాహ కోషీతకిస్తస్య హవా ఏతస్య  
ప్రాణస్య బ్రహ్మణో మనో<sup>4</sup>భూతావాక్పర్వేష్టు చక్షుశ్శోత్రం సంశౌ

1 తానం. 2 భార్యాయై రతిస్సంవత్సరస్య. 3 తదేతద్ద్యోనే నాపున్యక్తమ్. యజాద  
రస్సామశిరాఅసావృజ్ఞాద్ధరవ్యయః, సబ్రహ్మేతిహి విజ్ఞేయ ఋషి ర్భ్రహ్మమయోమహా  
నితమాహ. 4 దూతం...వేష్ట్రీ చక్షు గ్రాత్రం, శ్రోత్రంసంక్రామయత్ప్రయోహా వా  
ఏతస్య ప్రాణస్య బ్రహ్మణోమనోదూతవేదవాక్భవతి యశ్చక్షుర్గ్రోహృమాభవతి.

వయితృ తస్యై వా ఏతస్యై ప్రాణాయ బ్రహ్మణ ఏతా స్మర్వా దేవతా  
 అయాచమానాయ బలి హరంతి తథో ఏ వాస్యై సర్వాణిభూతా  
 న్యయాచ మానాయైవ బలి హరంతి య ఏవం వేద తస్యై  
 పనిష న్న యాచే దితి తద్యథా గ్రామం భిక్షిత్యా లభ్యోపవిశేన్నా  
 హమతో దత్తమశ్నీయామితి యఏవైనం పురస్తా త్ప్రీత్యా చక్షీరంస్తవ  
 వైన ముపమంత్రయంతే దదామ త ఇ త్యేష ధర్మో యాచితో భవ  
 త్యనంతర స్త్యేవైన ముపమంత్రయంతే దదామత ఇతి. ౧. ప్రాణో బ్రహ్మ  
 తిహస్తాహ సైంగ్య స్తస్య హవా ఏతస్యప్రాణస్య బ్రహ్మణో వా క్షరస్తా  
 చ్చక్షురారుంధే చక్షుః పరస్తా చ్ఛ్రోత్ర మారుంధే శ్రోత్రం పరస్తాన్తన  
 ఆరుంధే మనః పరస్తా త్ప్రీణ ఆరుంధే తస్యై వా ఏతస్యై ప్రాణాయ బ్ర  
 హ్మణ ఏతా స్మర్వా దేవతా అయాచమానాయ బలి హరంతి తథో  
 ఏవాస్యై సర్వాణి భూతా న్యయాచమానాయ బలిహరంతి, యఏ  
 వం వేద తస్యై పనిష న్న యాచే దితి త ద్యథా గ్రామం భిక్షిత్యా లభ్యో  
 పవిశేన్నాహ మతోదత్త మశ్నీయా మితి యఏవైనం పురస్తా త్ప్రీత్యా  
 చక్షీరం స్తవ వైన ముపమంత్రయంతే దదామత ఇ త్యేషధర్మో యాచి  
 తో భవ త్యన్యతర స్త్యేవైన ముపమంత్రయంతే దదామత  
 ఇతి. ౨. అథాతపకథనావరోధనం య దేధన మభిధ్యాయా త్స్వస్థ  
 మాస్యాం వామావాస్యాంవా శుద్ధపక్షేవా ఫణ్యే నక్షత్రేఽగ్ని ముపస  
 మాధాయ పరిసమూహ్య పరిస్తీర్య పర్యుక్త్య పూర్వగక్షిణం జాన్వా  
 వాచ్య స్రువేణ వా చమసేన వా కంసేన వైతా ఆజ్యాహుతీ  
 ర్జుహేహతి వా జ్ఞాను దేవతాఽవరోధినీ హ మేఽముష్టా దిద మవ  
 రుంధా తస్యై స్వాహా ప్రాణోనామ దేవతావరోధినీ సా మేఽముష్టా  
 దిద మవరుంధా తస్యై స్వాహా చక్షు ర్నామ దేవతావరోధినీ సా మే  
 ముష్టాదిద మవరుంధా తస్యై స్వాహా శ్రోత్రం నామ దేవతావరోధినీ  
 సా మే ముష్టాదిద మవరుంధా తస్యై స్వాహా మనో నామ దేవతావ  
 రోధినీ సా మే ముష్టాదిద మవరుంధా తస్యై స్వాహా ప్రజ్ఞా నామ  
 దేవతావరోధినీ సా మే ముష్టాదిద మవరుంధా తస్యై స్వాహా త్యగ

యశ్రోత్రం సంక్రావయితృ మక్రావయితృమాక భవతియోవా చం పరివేష్టింపరివేష్టిమాక  
 భవతి తస్యై వా.

ధూమగంధం ప్రజఘా యాజ్యలేపే నాంగా న్యనువిమృశ్య వాచం  
 యమోభిప్రప్రజ్యర్థం బ్రవీత దూతం వా ప్రహీణు యా ల్లభతే  
 హేవ. 3. అథాత్తోదైవస్తరో యస్య ప్రియో బుభూషే. యస్యైవా  
 ఏషాం వై తేషా మే వైతస్మి స్వర్వణ్యగ్ని మహనమాధా యైత యైవా  
 వృతైతా ఆజ్యాహుతీ ఙ్గహోతి వాచం తే మయి జుహేహా మ్యసా  
 స్వాహా ప్రాణం తే మయి జుహేహా మ్యసా స్వాహా చక్షుస్తే మయి  
 జుహేహా మ్యసా స్వాహా శ్రోత్రం తే మయి జుహోమ్యసా  
 స్వాహా మనస్తే మయి జుహేహా మ్యసా స్వాహా జుహేహా తే మయి  
 జుహో మ్యసా స్వాహే త్యథ ధూమగంధం ప్రజఘా యాజ్యలేపే  
 నాంగా న్యనువిమృశ్య వాచం యమోభిప్రప్రజ్య సంస్వర్సం జగమిషే.  
 దపి వాతాద్వా సంభావమాణ స్తిషే. త్ప్రియోహై భవతి స్తరంతి  
 హైవ భవతి స్తరంతి హైవస్యాత్. ౪. అథాత స్నాయ మన్నం ప్రాత  
 ర్ధన మంతర మగ్ని హేరాత్ర మితి <sup>1</sup>చాచక్షుతే యావద్వై పురుషో  
 గానతే. ౫. తావత్ప్రాణితుం శక్నోతి ప్రాణం తదా వాచి జుహేహాశి  
 వ ద్వై పురుషః ప్రాణితి న తావద్భాతుంశక్నోతి వాచం.  
 6 జుహో త్యేతేనంతే మృతాహుతిర్జా గ్రచ్చ <sup>2</sup>స్వరూపంచనంతత  
 వ్యవచ్ఛిన్నం జుహేహా త్యథ యా అన్యాయా ఆహుతయోఽంతవత్స  
 ప్రాః కర్త మయ్యో భవంత్యేత దు వై పూర్వే విద్వాంసోఽగ్నిహో  
 త్రం జుహ్యంచక్రుః. ౭. అథ కథం బ్రహ్మేతి హస్తాహ శుష్క అంగార  
 మృ గిత్వపాసీత సర్వాణి హస్తై భూతాని శ్రేష్ఠ్యా యాభ్యర్చ్యంతే  
 త ద్యజురి త్యుపాసీత సర్వాణి హస్తై భూతాని శ్రేష్ఠ్యాయ  
 యుజ్యంతే తత్సామే త్యుపాసీత సర్వాణి హస్తై భూతాని శ్రేష్ఠ్యాయ  
 సన్నమంతే తచ్ఛ్రీ త్యుపాసీత తద్యశ ఇ త్యుపాసీత తత్రేజ్యత్యుపా  
 సీత తద్యధైత చ్ఛాస్త్రాణాం శ్రీమత్తమం యశస్వితమం తేజస్విత  
 మం భవతి తద్ధైవేనం విద్వాక్ సర్వేషాం భూతానాం శ్రీమత్తమో  
 యశస్వితమ స్తేజస్వితమో భవతి త మేత మైప్రకం కర్తమయమాత్మాన  
 మధ్వర్యస్సంస్కరోతి తస్మి <sup>3</sup>స్వధర్మమయం ప్రభవతి తద్ధర్మమయ

1 త్యాచక్షుతే. 2 స్వశక్యసంతత. 3 స్వజుర్తయం ప్రవయతి యజుర్తయం  
 ఋజుయం హోతా ఋజుయం సామ.

మృజ్జయం మౌనాతామృజ్జయం సామమయ ముద్గాతా స ఏష సర్వ  
స్యైత్రయీ విద్యా సూ ఆత్మైషఉత ఏవాస్యా తైత దాత్తా భవతి  
య ఏవం వేద. ౬. ఆథాత స్సర్వజితః కావీతకే స్త్రీ ఋషాసనాని భ  
వతి యజ్ఞోపవీణం శ్రుత్యాప ఆచమ్య త్రిరుదపాత్రం ప్రసిచ్ఛోద్వంత  
మాదిత్య ముపత్తిషే ద్యద్వర్గోఽసి పాప్తానం మే ఉద్వృక్తధీత్యేతయైవా  
వృతామధ్యే సంతముద్వర్గోసి పాప్తా<sup>1</sup>న మంతద్వ్యపా వాత్యేతైవా వృ  
తాస్తయంతం యద్వర్గోసి పాప్తానం మే సర్వం వాత్యేతి య దహా  
రాత్రాభ్యాం పాపం కరోతి సంతద్వృంతే. ౭. అథమాసిమా స్యమావా  
స్యాయాం పశ్యా చ్చంద్రమనం దృశ్యమాన ముపత్తిషే తైతయై వావృతా  
హరిత భృణాభ్యాం వా వృత్తస్యాద్యతే స్వసీమే హృదయ మధి  
చంద్రమసి శ్రితం తేనామృతత్వ మస్యేశానం మాహం పాత్ర మఘం  
రుద మితి సహస్రా త్పుర్వాః ప్రజాః ప్రయంతీతి నజాతపుత్రస్యాథా  
జాతపుత్రస్యాహ యం సమేతాతు, ఆప్యాయస్సస మీతుతే సంతే  
పయాంసి సముయంతువారాజా య మాదిత్యామాత్వా అంశు  
మాప్యాయయంతి, తే తా స్తిస్ర ఋచో జపిత్యా నాస్తాకం ప్రాణేన  
ప్రజయా పశుభి రాప్యాయయిస్వ యోఽస్తాదేవ్యస్తి యంచ పయం  
ద్విష్ట స్తస్య వ్రాణేన ప్రజయా పశుభి రాప్యాయస్యేతి దైవీ-మావృత  
మావర్త ఆదిత్యస్యావృత మన్వావర్తయతి దక్షిణం బాహు మన్వా  
వర్తతే. ౮. అథ పౌర్ణమాస్యాం పురస్తా చ్చంద్రమ సంశ్యమాన ముప  
త్తిషే తైతయైవావృతా సోమో రాజాసి విచక్షణః పంచముఖోఽసి ప్ర  
జావతి ర్బాహ్నిహ్నా స్తవకం ముఖం తేన ముఖేన రాజ్ఞోఽత్సి తేన ముఖేన  
మా మన్నాదం కురు రాజా తవకం ముఖం తేన ముఖేన విశోత్సితే నైవ  
ముఖేన మామన్నాదం కురుశ్యేన స్త ఏకం ముఖం తేన ముఖేన పక్షిణో  
ఽత్సితేన ముఖేన మా మన్నాదం కుర్వగ్ని స్తవకం ముఖం తేన ముఖేనే  
మం లోక మత్సి తేన ముఖేన మా మన్నాదం కురు సర్వాణి భూతాని  
ముఖం తేన ముఖేన సర్వాణి భూతా న్యత్సితేనముఖేన మామన్నాదం

1 సం మ ఉద్వృక్తధీత్యేతయైవా వృతా స్తయంతం సంవర్తాసి పాప్తానం  
మే సంపృక్తేతి యదహా.



త్యేవ పంచమం కురుమాస్తాశం ప్రాణేన ప్రజయా పశుభి రవక్షేపా  
యోస్తాన్ ద్వేష్టియంచ వయం ద్విష్ణు స్తప్య ప్రాణేన ప్రజయా పశుభి  
రవక్షీయస్వేతి స్థితిర్దైవీమావృత మావర్త ఆదిత్యస్యావృత మన్వావర్తం  
త ఇతి దక్షిణం బాహు మన్వావర్త తే. ౯. అథ సంవేశ్యక్ జాయాయై  
హృదయ మభిమృశేత్, యత్రే నుసీమే <sup>1</sup>హృదయో హిత మంతః  
ప్రజాపతౌ, మన్యేఽహం మాం త ద్విద్వాంసం మాహం పౌత్ర మఘం  
గుద మితి సహస్తా త్పుర్వాః ప్రజాః పైరితి. ౧౦. అథ షోష్యాయక్  
పుత్రస్య మూర్ధానమభిమృశతి, అంగా గంగా త్సంభవసి హృదయా  
దధిజాయసే, ఆత్మావై పుత్ర మావిధ స జీవ శరదశ్వతమ్, ఆసావితి  
నామాస్య <sup>2</sup>గృహ్లాతిమాచ్ఛేత్తా మావ్యధిష్ఠా శ్వతం శరద ఆయుషో  
జీవ పు. త్ర, తే నామ్నా మూర్ధాన మభిజఘ్రామ్య సావితి త్రిభిర్నూర్ధాన  
మభిజఘ్రేద్ధవా త్వాహింకారేణాభిహింకరో మీతి త్రిరస్యర్నూర్ధాన  
మభిహింకుర్యాత్. ౧౧. అథాతో దైవః పరిమర ఏత ద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే  
యదగ్నిర్జ్వలత్యైత నిన్రియతే య న్నవలతి తస్య ఆదిత్య మేవ తేజో గ  
చ్ఛతి వాయుం ప్రాణ ఏత ద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే <sup>3</sup>యథా వర్షో దృశ్యతే  
~~దైతనిన్రియతే య న్నవలతి తస్య చక్షు రేవ తేజో గచ్ఛతి. నా~~  
యుంప్రాణ ఏత ద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే యచ్ఛంద్రమాదృశ్యతే యద్విద్యుద్వి  
వ్యోతతే తైత నిన్రియతే య న్నవిద్యోతతే తస్య విద్యుతమేవ వా  
యు మేవ తేజోగచ్ఛతి వాయుం ప్రాణ స్తావా ఏతా స్సర్వా దేవతా  
వాయుమేవ ప్రవిశ్య వాయౌ తృప్తా స మూర్ఘంతే తస్మా దేవ పున రుదీర  
త ఇత్యధిదైవత మథాధ్యాత్మమ్. ౧౨. ఏత ద్వై బ్రహ్మదీప్యతే యద్వా  
చావదత్యైత నిన్రియతే య న్నవలతి తస్య చక్షు రేవ తేజో గచ్ఛతి  
ప్రాణం ప్రాణ ఏత ద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే యచ్ఛక్షుసా పశ్యశ్యదైత  
నిన్రియతే య న్న పశ్యతి తస్య శ్రోత్రిమేవ తేజో గచ్ఛతి ప్రాణం

1 హృదయే. 2 ఆత్మాభవ, పరిశుద్ధవ, పరిణామ స్వతంత్ర భవ, తేజోవై పు  
త్ర నామాసి స జీవ శరదశ్వతం, ఆసావితి నామాస్య గృహ్లాతి, యేనప్రజాపతిః ప్రజా  
పత్యగృహ్లాతాంష్ట్రైతేన త్వాపరిగృహ్లా మ్నసావిత్యథాస్య దక్షిణేకచ్ఛేదపతి, అస్తేప్రయన్తి  
మఘంక్ ఋజీషిన్రితీంద్ర శ్రేష్ఠాని ద్రివిదాని ధేహితి. 3 యథావర్షో.

ప్రాణ ఏతద్వై బ్రహ్మ దీప్యతే యన్నససా ధ్యాయ త్యజైత స్త్రియతే  
 యన్నధ్యాయతి తస్య ప్రాణమేవ తేజో గచ్ఛతి ప్రాణం ప్రాణ స్తావా  
 ఏతా స్సర్వా దేవతాః ప్రాణమేవ ప్రవిశ్య ప్రాణేస్సప్తాన మూర్ధ్నంతే  
 తస్మాద్దేవపునరుషీరతే తద్యది హవా ఏవం విద్వాంస ఉభా పర్వతా  
 వభిప్రవ ర్తయాతాం <sup>1</sup>త స్త్వర్షమాణో డక్షిణ శ్చోత్తరశ్చ నహైవైనం  
 స్త్రోణ్వీయాతా మధ యఏనం ద్విషంతి యూశ్చ స్వయం ద్వేష్టి త  
 ఏవం సర్వే పరితో మ్రియంతే. ౧౩. అథా <sup>2</sup>నిశ్రేణీయసా దానం సర్వా  
 హవై దేవతాఽహం శ్రేయసే వివదమానా అస్తా చ్చరీరా దుచ్చ  
 క్రము స్తద్దారుభూతం శిష్య అథ హైసం నా క్ష్యేవివేశ తద్వాచా <sup>3</sup>  
 వద చ్చిష్య ఏవాథ హైసం చక్షుః ప్రవివేశ తద్వాచా వద చ్చక్షుషా  
 పశ్య చ్చిష్య ఏవాథ హైసం శ్రోత్రం ప్రవివేశ తద్వాచా వద చ్చక్షుషా  
 పశ్య చ్చోచ్చ్రీత్రేణ శృణ్వత్ శిష్య ఏవాథ హైసం మనః ప్రవివేశ తద్వా  
 చా వద చ్చక్షుషా పశ్యచ్చోచ్చ్రీత్రేణ శృణ్వత్సనా ధ్యాయ చ్చిష్య  
 ఏవాథ హైస త్యాణః ప్రవివేశ తత్తతి ఏవ సముత్తస్థా తద్దేవాః  
 ప్రాణే నిశ్రేయసం <sup>4</sup>విచింత్య ప్రాణమేవ ప్రజ్ఞాత్వాన మభిసంస్తాయ  
 సహైతై స్సర్వై రస్తా ల్లోకా దుచ్చక్రము స్తేవాయు ప్రతిష్ఠాకాశా  
 త్వాన స్వర్ణయుస్తథో ఏ వైవం విద్వాక్ సర్వేషాం భూతానాం ప్రాణ  
 మేవ ప్రజ్ఞాత్వాన మభిసంస్తాయ సహైతై స్సర్వై రస్తా చ్చరీరా  
 దుత్క్రమతి స వాయు ప్రతిష్ఠాకాశాత్వా న స్వరేతి త ద్భవతి  
 యత్రైత ద్దేవా స్తత్ప్రాప్య తదమృతో భవతి యదమృతా దేవాః.  
 ౧౪. అథాతః పితౄ పుత్రీయం సంప్రదాన మితి చాచక్షతే పితౄ  
 పుత్రం ప్రేష్యా హ్యయతి నవై స్తృణై రాగారం సంస్తీర్యాగ్ని ముపస  
 మాధా యోదకుంధం సపాత్ర ముపనిధాయా నూతేన వాససా సంప్ర  
 చ్ఛన్నశ్శ్మేత ఏత్య పుత్ర ఉపరిష్ఠా దభినివద్యత ఇంద్రియై రన్యేం  
 ద్రీయాణి సంస్పృశ్యాపివాఽన్యభిముఖి ఏవాసీ తాథాస్తై సం  
 ప్రయచ్ఛ తి వాచం మే త్వయి దధానీతి పితౄ వాచంతే మయి దధ  
 ఇతి <sup>5</sup>పుత్రశ్చక్షు ర్దే త్వయి దధానీతి పితౄ చక్షు స్తే మయి దధ

1 తుస్త్వర్ష. 2 విజిత్య. 3 ప్రాణం మేత్వయి దధానీతి పితౄప్రాణం తే మయిదధఇతి పుత్ర

ఇతి పుత్రశ్శ్రోత్రం మే త్వయి దధానీతి పితా శ్శ్రోత్రం తే మయి దధ  
 ఇతి పుత్రోమనో మే త్వయి దధానీతి పితా మనస్తే మయి దధ ఇతి పుత్ర  
 అన్నరసాస్తే త్వయి దధానీతి పితా అన్నరసాం స్తే మయి దధ ఇతి పుత్రః  
 కర్తాణి మే త్వయి దధానీతి పితా కర్తాణి తే మయి దధ ఇతి పుత్ర  
 సుఖదుఃఖే మే త్వయి దధానీతి పితా సుఖదుఃఖే తే మయి దధ ఇతి  
 పుత్ర ఆనందం రతిం ప్రజాతం మే త్వయి దధానీతి పితా ఆనందం  
 రతిం ప్రజాతం తే మయి దధ ఇతి పుత్ర ఇత్యాం మే త్వయి దధానీతి  
 పితా ఇత్యా నై మయి దధ ఇతి పుత్రో ధియో విజ్ఞాతవ్యం కామా  
 స్తే త్వయి దధానీతి పితా ధియో విజ్ఞాతవ్యం కామాం స్తే మయి దధ  
 ఇతి పుత్రో ధధక్షిణా ప్రాక్ ప్రాజ్ పరిక్రామతి తం పితా సమంత్రయతి  
 యశో బ్రహ్మవర్చస మన్నాద్యం కీర్తి స్త్వా జపతా మిత్యభేతర సువ్య  
 మంస మన్యవేక్షతే పాణినాంతర్ధాయ<sup>1</sup> వసనం తనువా ప్రచ్ఛాద్య  
 స్వర్గాణాం కా న్కామా న వాపుహీతి<sup>2</sup> స యహ్యేక తి సస్య  
 త్వేత్ర పైత్వ్య ర్యే పితా వసేత పరివా వృజేయుర్యద్యువై ప్రయుజ్యా  
 దేవై నం సమాపయతి తథా సమాపయితవ్యో భవతి. ౧౫.

తృతీయోఽధ్యాయః.

ప్రతర్దనోహ నై వైవోదాసి రింద్రస్య ప్రియం ధా మో పజ  
 గౌమ యుద్ధేన పౌరుషేణ చ తం హేంద్ర ఉవాచ ప్రతర్దన వరం తే  
 దదానీతి సహూవాచ ప్రతర్దన స్త్వమేవ వృణీష్వ యంత్యం మను  
 ష్యాయ హితతమం మన్యస ఇతి తం హేంద్ర మువాచ నవై వరం  
 పరస్తై వృణీతే త్వమేవ వృణీష్వేత ద్ధి వరో వైతర్ది కిల మ ఇతి  
 హూవాచ ప్రతర్దనోఽభోఖి ల్వింద్ర స్సత్యా దేవ నేయాయ సుత్యం  
 హింద్ర స్సహూవాచ మా మేవ విజానీహ్యేతదే వాహం మను  
 ష్యాయ హితతమం మన్యే య న్తాం విజానీయాం త్రిశీర్షాణం త్వాప్ర  
 మహాన మవాఙ్ముఖాన్యతీం త్సాలావృకేభ్యః ప్రాయచ్ఛం బహీష్వ  
 స్సంధా అతిక్రమ్య దివి ప్రహూదీన త్పణ మహ మంతరిక్షే పాలో  
 మాక పృథివ్యాం కాలకాశ్యాం స్తస్య మే తత్ర న లోమచనా మీయ  
 తే సయో మాం విజానీయా న్నాస్య కేనచ కర్తౄణా లోకో మీయతే

౧ మాతృవధే న పితృవధే న న స్తేయేన న భూణహత్యయా నాస్య  
 పాపంచ నచకృషో ముఖాన్నీలా వే తీతి. ౧. న హోవాచ ప్రాణోఽస్మి  
 ప్రజ్ఞాత్వా తం మా మాయు రమృత మి త్యుపాస్వాయుః <sup>1</sup> ప్రాణః  
 ప్రాణో వా ఆయుః ప్రాణఉవా అమృతం యావ ధ్యస్మిం ఛరీరే ప్రాణో  
 వసతి తావదాయుః పాణేన హ్యేవాముష్మిక లోకేఽమృతత్వ  
 మాప్నోతి. ప్రజ్ఞయా సత్యసంకల్ప స్స యో మ ఆయు రమృత  
 మిత్యుపాస్తే సర్వ మాయు రస్మిక లోకే ఆప్నో త్యమృతత్వ మక్షితిం  
 స్వరే లోకే తద్దైక ఆహు రేకభూయం వై ప్రాణా గచ్ఛంతీతి సహి  
 కశ్వన శక్నుయా త్సకృద్వాచా నామ ప్రజ్ఞాపయితం చక్షుషారూపం  
 శ్రోత్రేణ శబ్దం మనసా ధ్యాత మిత్యేక <sup>2</sup> భూయంవై ప్రాణాభూత్వా ఏకై  
 కం సర్వా జ్యేవైతాని ప్రజ్ఞాపయంతి వాచం వదంతి సర్వే ప్రాణా అ  
 నువదంతి చక్షుః పశ్య త్సర్వే ప్రాణా అనుపశ్యంతి శ్రోత్రం శృణ్వ త్స  
 ర్వే ప్రాణా అనుశృణ్వంతి మనో ధ్యాయ త్స ర్వే ప్రాణా అనుధ్యాయంతి  
 ప్రాణః ప్రాణం తం సర్వే ప్రాణా అనుప్రాణంతీ త్యేవముహూ వైతదితి  
 హేంద్ర ఉవాచాస్తీత్యేవ ప్రాణానాన్ని శ్రేయః<sup>3</sup> సాదానమితి. ౨. జీవ  
 తివాగపేతో మూకా నివపశ్యామో జీవతి చక్షురపేతోఽంధా నివప  
 శ్యామో జీవతి శ్రోత్రాపేతో బధిరా నివపశ్యామో జీవతి బాహుచ్చి  
 న్నో జీవత్యూరుచ్చిన్న ఇత్యేవం హి పశ్యామ ఇతి ప్రాణ ఏవ ప్ర  
 జ్ఞాఽఽత్తే దం శరీరం పరిగృహ్యోత్థాపయతి. అథ ఖిలు తస్మా దేత  
 మేవోక్త ముపాసీత యో వై ప్రాణ స్సా ప్రజ్ఞా యావా ప్రజ్ఞా స ప్రాణ  
 స్సహ హ్యేతావస్మిం ఛరీరే వసత స్స హోత్రామృత స్తస్యైషేవ దృష్టి  
 రేతద్విజ్ఞానం యత్రోత త్పురుష స్సు ప్రస్సృష్ణ స్సకంచన పశ్య త్యథా  
 ఽస్మికప్రాణ ఏవైకథా భవతి తథై నం వా క్సర్వై రామభి ససహప్యేతిచ  
 మనస్సర్వై రూపై ససహప్యేతి శ్రోత్రం సర్వై శ్శబ్దై ససహప్యేతి మన  
 స్సర్వై ధ్యాతై ససహప్యేతి స యదా ప్రతిబుధ్యతేయథాగ్నే జ్వలతో  
 విస్ఫులింగా విప్రతిష్ఠేర న్నేవ మేవైతస్మాదాత్మనః ప్రాణా యథాఽఽయ  
 తసం విప్రతిష్ఠంతే ప్రాణేభ్యో దేవా దేవేభ్యో లోకా స్తస్యైషేవ సిద్ధి

రేతద్విజ్ఞానం య త్రైలితపురుష ఆర్తో మరిష్య <sup>1</sup>న్నాబల్యం స్యేత్స  
 మోహం నేతి తదాహు రుదక్రమీ చ్చిత్తం న శృణోతి న పశ్యతి  
 వాచా వదత్యథాస్త్విక్ ప్రాణవీక్షకథా భవతి తథైతం వా క్షరైర్వా  
 మభి సుహుష్యేతి చక్షు సురైర్వయాపై సుహుష్యేతి శ్రోత్రం సురైర్వశ్శ  
 బైస్సుహుష్యేతి మన సురైర్వధ్యాతై సుహుష్యేతి సయదా ప్రతిబుధ్యతే  
 యథాగ్నే ఽవిస్ఫులింగా విప్రతిష్ఠేర న్నేవ మేవైతస్సాదాత్మనః ప్రా  
 ణా యథాయతనం విప్రతిష్ఠంతేప్రాణేభ్యో దేవాదేవేభ్యో లోకాః. ౩.  
 సయదాస్తా చ్చరీరా దుత్కాగ్రినుతివాగస్తా త్సర్వాణి నామాన్యభి  
 విసృజతే వాచా సర్వాణినామాన్యాప్నోతి ప్రాణోఽస్తాత్సర్వాన్  
 గంధా నభివిసృజతే ప్రాణేన సర్వాన్ గంధా నాప్నోతి చక్షు రస్తాత్స  
 ర్వాణి రూపాన్యభివిసృజతే చక్షుషా సర్వాణి రూపాన్యాప్నోతి శ్రోత్ర  
 యస్తా త్సర్వాన్ ఛబ్దా నభివిసృజతే శ్రోత్రేణ సర్వాన్ ఛబ్దానాప్నోతి  
 మనోఽస్తా త్సర్వాణి ధ్యాతాన్యభివిసృజతే మనసా సర్వాణి ధ్యాతా  
 న్యాప్నోతి సైషా ప్రాణే సర్వాన్ రోగ్యైః ప్రాణస్సా ప్రజ్ఞా  
 రూపా ప్రజ్ఞా సప్రాణ సుహుష్యేతా వస్తింశ్చరీరే వసత స్సహేవా  
 క్కాగ్రిమతో ధో క్షలు యథా ప్రజ్ఞాయాం సర్వాణి భూతాన్యేకీ  
 వంతి తద్వాన్యభ్యాస్యామః. ౪. వాగేవాస్యా ఏక మంగ ముదూ  
 ం తస్యే నామ పరస్తా త్ప్రేతివిహితా భూతమాత్రా ఘ్రాణ  
 ం వాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తస్య గంధః పరస్తా త్ప్రేతివిహితా  
 గతమాత్రా చక్షురే వాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తస్య రూపం  
 గస్తా త్ప్రేతివిహితా భూతమాత్రా శ్రోత్ర మేవాస్యా ఏక మజ్గ ముదూఢం  
 యశబ్దః పరస్తాత్ ప్రేతివిహితా భూతమాత్రా, జిహ్వేవాస్యా ఏక మ  
 ముదూఢంతస్యాన్మరసః పరస్తాత్ ప్రేతివిహితా భూతమాత్రా  
 స్తా వేవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తయోః కర్ష పరస్తా  
 త్ప్రేతివిహితా భూతమాత్రా శరీర మేవాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం  
 స్త సుఖదుఃఖే పరస్తా త్ప్రేతివిహితా భూతమాత్రా ఉపస్థ  
 ం వాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం తస్యానందో రతిః ప్రజాతః పరస్తా

1 స్వాబల్యం.

త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా పాదావే వాస్యా ఏక మంగ ముదూఢం  
తయో రిత్యాపరస్తా త్ప్రతివిహితా భూతమాత్రా ప్రజ్ఞేవాస్యా ఏక  
మంగ ముదూఢం తస్యైధియో విజ్ఞాతవ్యం కామాః పరస్తా త్ప్రతివి  
హితా భూతమాత్రా. ౧. ప్రజ్ఞయా వాచం సమారుహ్య వాచా  
సర్వాణి నామాన్యాప్నోతి ప్రజ్ఞయా ప్రాణం సమారుహ్య ప్రాణేన  
సర్వా స్థానా నాప్నోతి ప్రజ్ఞయా చక్షుః సమారుహ్య చక్షుషా సర్వాణి  
రూపాణ్యాప్నోతి ప్రజ్ఞయా శ్రోత్రం సమారుహ్య శ్రోత్రేణ సర్వాం  
ఛందా నాప్నోతి ప్రజ్ఞయా జిహ్వం సమారుహ్య జిహ్వయా హి సర్వా  
నన్నరసా నాప్నోతి ప్రజ్ఞయా హస్తా సమారుహ్య హస్తాభ్యాం సర్వాణి  
కర్తాణ్యాప్నోతి ప్రజ్ఞయా శరీరం సమారుహ్య శరీరేణ సుఖదుఃఖే  
ఆప్నోతి ప్రజ్ఞయోపసం సమారుహ్యోపసేనానందం రతిం ప్రజా  
మాప్నోతి ప్రజ్ఞయా పాదౌ సమారుహ్య పాదాభ్యాం సర్వా ఇత్యా  
ఆప్నోతి ప్రజ్ఞయైవ ధియం సమారుహ్య ప్రజ్ఞయైవ ధియో విజ్ఞాతవ్యం  
కామా నాప్నోతి. ౬. నహి ప్రజ్ఞా పేతా వాఙ్మమ కించన <sup>1</sup> ప్రజ్ఞా  
పయే దన్యత్ర మే మనో<sup>2</sup>భూ దిత్యాహ నాహ <sup>2</sup>మేత న్నామప్రజ్ఞా  
సిష మితి నహి ప్రజ్ఞాపేతః ప్రాణో గంధం కంచన ప్రజ్ఞాపయే  
దన్యత్ర మే మనో<sup>2</sup>భూదిత్యాహ నామేతం గంధం ప్రజ్ఞాసిష మితి నహి  
ప్రజ్ఞాపేతం చక్షూరూపం కించన ప్రజ్ఞపయే దన్యత్ర మేమనో<sup>2</sup>భూ  
ది త్యాహ నాహ మేతద్రూపం ప్రజ్ఞాసిష మితి నహి ప్రజ్ఞాపేతం  
శ్రోత్రం శబ్దం కంచన ప్రజ్ఞపయే దన్యత్ర మేమనో<sup>2</sup>భూదిత్యాహ నాహ  
మేతం శబ్దం ప్రజ్ఞాసిష మితి నహి ప్రజ్ఞాపేతా జిహ్వన్నరసం కంచన  
ప్రజ్ఞాపయే దన్యత్ర మే మనో<sup>2</sup>భూ దిత్యాహ నాహ మేత మన్న  
రసం ప్రజ్ఞాసిషమితి నహి ప్రజ్ఞాపేతో హస్తా కర్త కించన ప్రజ్ఞపయేతా  
మన్యత్ర మే మనో<sup>2</sup>భూదిత్యాహ నాహ మేత త్కర్త ప్రజ్ఞాసిషమితి  
నహి ప్రజ్ఞాపేతం శరీరం సుఖదుఃఖే కించన ప్రజ్ఞపయే దన్యత్ర మే  
మనో<sup>2</sup>భూ దిత్యాహ నాహ మేతత్సుఖదుఃఖే ప్రజ్ఞాసిష మితి నహి  
ప్రజ్ఞాప్రపేత ఉపసం ఆనందం రతిం ప్రజాతిం కంచన ప్రజ్ఞపయే దన్యత్ర

మే మనో ౭భూదిత్యాహ నాహ మేత మానందం రతిం ప్రజ్ఞాతిం ప్రజ్ఞా  
 సిష మితి సహి ప్రజ్ఞాపేతో పాదా విత్యాం కాంచన ప్రజ్ఞావయే తా  
 మన్యత్ర మే మనో ౭భూది త్యాహ నాహ మేత మిత్యాం ప్రజ్ఞాసిష  
 మితి సహి ప్రజ్ఞాపేతా ధీకాచన సిద్ధ్యే న్న ప్రజ్ఞాతప్యం ప్రజ్ఞాయేత. ౭.  
 స వాచం విజిజ్ఞాసీత వక్తారం విద్యా న్న గంధం విజిజ్ఞాసీత ఘ్రాతారం  
 విద్యా న్న రూపం విజిజ్ఞాసీత రూపిదం విద్యాన్న శబ్దం విజిజ్ఞాసీత  
 శ్రోతారం విద్యా న్న స్పర్శం విజిజ్ఞాసీతాస్పర్శవిజ్ఞాతారం విద్యా  
 న్న స్పర్శం విజిజ్ఞాసీతాస్పర్శవిజ్ఞాతారం విద్యా న్న కర్మ విజిజ్ఞాసీత  
 కర్తారం విద్యా న్న సుఖదుఃఖే విజిజ్ఞాసీత సుఖదుఃఖయో ర్విజ్ఞాతారం  
 విద్యా న్న నందం రతిం ప్రజాతిం విజిజ్ఞాసీతానందస్య రతేః ప్రజాతేః  
 ప్రవిజ్ఞాతారం విద్యా న్నే త్యాం విజిజ్ఞాసీతైతారం విద్యా న్న మనో విజిజ్ఞా  
 సీతమన్తారం విద్యా త్వా ఏతా ద్వైవభూతమాత్రా అధిప్రజ్ఞందశ  
 ప్రజ్ఞామాత్రాధిభూతం యద్ధిభూతమాత్రా నస్య ర్న ప్రజ్ఞా మాత్రాస్య  
 ర్యద్వాప్రజ్ఞామాత్రా నస్య ర్న భూతమాత్రాస్యః. ౮. స హ్యన్యతరతో  
 రూపంకించ ససిద్ధ్యే న్నో ఏత న్నాత ద్యథా రథన్యా రేషు నేమి రర్పితా  
 నాభా వరా అర్పితా ఏవ మేవైతా భూతమాత్రాః ప్రజ్ఞామాత్రా స్పర్ష  
 తాః ప్రజ్ఞామాత్రాః స్రాణే అర్పితా స్సవా ఏష ప్రాణ ఏవ ప్రజ్ఞా  
 ౭౭త్తానందో ౭జరో ౭౭మృతో స సాధునా కర్మణా భూయా న్నో ఏవా  
 సాధునా కర్మణా కసియా నేష హ్యేవైసం సాధు కర్మకారయతి య  
 మన్వాసు నేష త్యేష ఏవైస మసాధు కర్మ కారయతి తం య మేభ్యో  
 లో కేభ్యోసునుత్సృత ఏష లోకపాల ఏష లోకాధిపతి రేష లోకేశ్వర  
 స్సమ ఆత్మేతివిద్యా త్సమ ఆత్మేతి విద్యాత్. ౯.

చతుర్థో ౭ధ్యాయః.

గార్గ్యోహ వై బాలా కిరనూచాన స్సంస్మృష్ట ఆస సో ౭య ముశీన  
 రేషు<sup>1</sup> సత్సు మత్సేషు కురుపంచాలేషు కాశీవిదేహీష్వితి సదహా జా  
 తతత్త్రు కాశ్య మేతోవాచ బ్రహ్మ తే బ్రవాణీతి తం హేమానాచా  
 జాత శ్శత్రు స్సహస్రం దద్ధ స్తవతస్యాం వాచి జనకో జనక ఇతి వాఉజ  
 నాధావంతీతి. ౧. స హేమానాచ బాలాకిర్య ఏవైష ఆదిత్యే పురుష

స్తమేవాహ ముపాస ఇతి తం హేలవాచాచాతశత్రు ర్వా మైతస్త్రిక్ సమ  
వాదయిస్తా బృహత్ పాండరవాసాధిస్తా స్సర్వేషాం భూతానాం మూ  
ర్ధ్ధతివా అహ మేత ముపాస ఇతి సయోహైత మేవ ముపాస్తే ౨ ధిస్తా స్స  
ర్వేషాం భూతానాం మూర్ధాభవతి. ౨. స ఏవైష బాలాకిర్య ఏవైష  
చంద్రమసి పురుష ఏత మేవాహం బ్రహ్మేలాపాస ఇతి తం హేలవా  
చాచాతశత్రు ర్వామైతస్త్రిక్ సమవాదయిస్తా నామో రాజ న్నన్మ స్యాత్తే  
తి నా అహ మేత ముపాస ఇతి సయోహైత మేవ ముపాస్తే ౩ న్మ స్యాత్తా  
భవతి. ౩. స హేలవాచ బాలాకిర్య ఏవైష విద్యుతి పురుష ఏత మేవా  
హం బ్రహ్మేలాపాస ఇతి తం హేలవా చాచాతశత్రు ర్వామైతస్త్రిక్ సమ  
వాదయిస్తా స్తేజస్యాత్తేతివా అహ మేత ముపాస ఇతి సయోహైత మేవ  
ముపాస్తే తేజస్యాత్తాభవతి. ౪. స హేలవాచ బాలాకిర్య ఏవైష స్తన  
యితే పురుష ఏత మేవాహం బ్రహ్మేలాపాస ఇతి తం హేలవాచాచా  
తశత్రు ర్వామైతస్త్రిక్ సమవాదయిస్తా శ్శబ్దస్యాత్తేతి వా అహ మేత ము  
పాస ఇతి సయోహైత మేవ ముపాస్తే శబ్ద స్యాత్తాభవతి. ౫. స హేలవా  
చ బాలాకిర్య ఏవైష ఆకాశే పురుష స్తమేవాహ ముపాస ఇతి తం హేలవా  
చాచాత శత్రు ర్వామైతస్త్రిక్ సంవదిష్టాః పూర్ణ మప్రవర్తి బ్రహ్మేతివా  
అహ మేత ముపాస ఇతి సయోహైత మేవ ముపాస్తే పూర్వతే ప్రజ  
యా పశుభిర్నీవ స్యయం నాస్య ప్రజాపురాకాలాత్ప్రవర్తతే. ౬. స  
హేలవాచ బాలాకిర్య ఏవైష వాయూ పురుష స్తమేవాహ ముపా  
స ఇతి తం హేలవా చాచాత శత్రు ర్వామైతస్త్రిక్ సమవాదయిస్తా ఇంద్రో  
వైకుంఠో పరాజితా నేనేతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి సయోహై  
త మేవ ముపాస్తే జిష్ణుర్వావై పరాజిష్ణు రన్యత స్తజ్జాయాన్భవతి. ౭. స  
హేలవాచ బాలాకిర్య ఏవైష షోఽగ్ని పురుష స్తమేవాహ ముపాస ఇతి  
తం హేలవా చాచాతశత్రు ర్వామైతస్త్రిక్ సమవాదయిస్తా విహసహిరితి  
వా అహ మేత ముపాస ఇతి సయోహైత మేవ ముపాస్తే విహసహి  
ర్వావై భవతి. ౮. స హేలవాచ బాలాకిర్య ఏవైష షోఽపు పురుష  
స్తమేవాహ ముపాస ఇతి తం హేలవా చాచాత శత్రు ర్వామైతస్త్రిక్  
సమవాదయిస్తా నామ్న స్యాత్తేతివా అహ మేత ముపాస ఇతి సయో  
హైత మేవ ముపాస్తే నామ్న స్యాత్తా భవతి త్యధిదైవత మథా



ధ్యాత్వమ్. ౯. స హోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష ఆదర్శే పురుష  
స్తమేవాహ ముపాస ఇతి తంహోవాచ చాజాత శత్రుర్నామైతస్మిన్  
సమవాదయిస్తాః ప్రతిరూప ఇతి వా అహ మేత ముపాసఇతి సయో  
హైత మేవముపాస్తే ప్రతిరూపో హైవాస్య ప్రజాయా మాజాయతే  
నాప్రతిరూపః. ౧౦. స హోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష స్రాతిశ్రుత్కా  
యాం పురుష స్తమేవాహ ముపాస ఇతి తంహోవాచ చాజాతశత్రు  
ర్నామైతస్మిన్ సమవాదయిస్తా ద్వితీయోఽనపగఇతివా అహ మేత ము  
పాస ఇతి సయోహైత మేవ ముపాస్తే విందతే ద్వితీయం ద్వితీయవా  
న్భవతి. ౧౧. సహోవాచ బాలా కిర్య ఏవైష శబ్దః పురుష మన్వేతి త  
మేవాహ ముపాస ఇతి తం హోవాచ చాజాతశత్రుర్నామైతస్మిన్ సమవా  
దయిస్తా <sup>1</sup>ఆయురీతివా అహ మేత ముపాసఇతి సయోహైతమేవ  
ముపాస్తే నో ఏవ స్వయం నాస్య ప్రజా పురా కాలా త్సంమోహ  
మేతి. ౧౨. సహోవాచ బాలా కిర్యఏవైష చ్ఛాయాం పురుష  
స్తమేవాహ ముపాసఇతి తంహోవాచాజాతశత్రు ర్నామైతస్మిన్ సమవాద  
యిస్తా మృత్యురీతి వా అహ మేత ముపాసఇతి సయోహైత మేవము  
పాస్తే నోఏవ స్వయంనాస్య ప్రజా పురా కాలా త్ప్రమీయతే. ౧౩.  
స హోవాచ బాలాకిర్యఏవైష శారీరః పురుష స్తమేవాహ ముపాస  
ఇతి తంహోవాచాజాతశత్రుర్నా మైతస్మిన్ సమవాదయిస్తాః ప్రజాపతి  
రీతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స యోహైత మేవ ముపాస్తే ప్రజా  
యతే ప్రజయాపశుభిః. ౧౪. సహోవాచ బాలాకిర్య ఏవైష స్రాజ్ఞ ఆత్మా  
యేనైతత్సుప్తిస్సప్త్యుయోచరతీత మేవాహ ముపాస ఇతి తంహో  
వాచాజాతశత్రు ర్నామైతస్మిన్ సమవాదయిస్తా యమోరాజేతి వా  
అహమేత ముపాస ఇతి సయోహైత మేవ ముపాస్తే సర్వం హస్తా ఇదం  
త్రైస్త్వాయ ియమ్యతే. ౧౫. స హోవాచ బాలాకి ర్యఏ వైష  
దక్షిణేక్షక్ పురుష స్తమేవాహ ముపాస ఇతి తంహోవాచాజా  
తశత్రు ర్నా మైతస్మిన్ సమవాదయిస్తా నామ్న ఆత్మాఽగ్నే రాత్మా  
జ్యోతిష ఆత్మేతి వా అహ మేత ముపాస ఇతి స యో హైత మేవ

<sup>1</sup> ఆయురీతివా. <sup>2</sup> సప్త్యుయోచరతి. <sup>3</sup> గమ్యతే.

ముపాస్త ఏతేషాం సర్వేషా మాత్తా భవతి. ౧౬. స హేమావాచ  
బాలాకి ర్యవవైష సవ్యేక్షకపురుష స్తమేవాహ ముపాస ఇతి  
తం హేమావా చాజాతశత్రు ర్దా మైతస్సిక్ సమవాదయిస్తా స్సత్య  
స్యాత్తా విద్యుత ఆత్తా తేజస ఆత్తేతివా అహ మేత ముపాస ఇతి స  
యో హేత మేవ ముపాస్త ఏతేషాం సర్వేషా మాత్తా భవతీతి. ౧౭.  
తత ఉహ బాలాకి స్త్రాస్త్రి మాస తం హేమావా చాజాతశత్రు రేతావ  
న్నా <sup>1</sup>బాలాకా ఇతి ఏతావ ద్ధీతి హోవాచ బాలాకి స్తం హేమా  
వాచా జాతశత్రు ర్దృపావై కిలమాసం వదిస్తా బ్రహ్మతే బ్రవాణీతి  
స హేమావాచ యోవై బాలాక ఏతేషాం పురుషాణాం కర్తా యస్యవై  
తత్కర్త సంఘైర్వే దితవ్య ఇతి తత ఉహ బాలాకి సమిత్యాణిః  
ప్రతిదక్రామోపాయానీతి తంహోవా చాజాతశత్రుః ప్రతిలోమ  
రూపమేవ స్యా ద్యక్షత్రియో బ్రాహ్మణ ముపాసయే దేహ వ్యేవత్వాజ్ఞ  
పయిష్యామితి తం హ ప్రాణా వభిమధ్య ప్రవరాజ తో హ సుప్తం  
పురుష మియతు స్తంహజాతశత్రు రామంత్రయాంచక్రే బృహక్  
పాండరవాసా స్సామరాజ న్నితి స తూష్ణిమేవ శిశ్యేత త ఉహేనం  
నుప్త్యావి చిత్తేస తత ఉపవసముత్తస్థా తం హేమావా చాజాతశత్రుః  
క్షైవ ఏతద్బాలాకే పురుషో శయిష్ఠ యత్రైత దభూ ద్యత ఏత దగా  
దితి తదుహ బాలాకిర్నవిజ్ఞా. ౧౮. తం హేమావా చాజాతశత్రు  
ర్యమేవైషవతద్బాలాకే పురుషో శయిష్ఠ యత్రైత దభూ ద్యత ఏత  
దగా ద్ధితా నామ హృదయస్య నాడ్యో హృదయా త్సురీత త మభిస్ర  
తన్వంతి యథా సహస్రధా కేశో విపతిత స్తావ దణ్వ్యో పింగళ  
స్యాణిన్నా తిష్ఠంతే శుక్లస్య కృష్ణస్య పీతస్య లోహిత స్వేతికాసు  
తదా భవతి యదా సుప్త స్వప్నం నకంచ న పశ్య త్యధాస్సిక్  
ప్రాణవైకధాభవతి తథైనం వాక్సర్వై రామభి ససహప్యేతి చతు  
స్సర్వై రూపై ససహప్యేతి శ్రోత్రం సుర్వై శృదే ససహప్యేతి మన  
స్సర్వై ధ్యాతై ససహప్యేతి స యదా ప్రతి బుధ్యతే యథాగ్నేర్వి  
స్ఫులింగో విప్రతిష్ఠేర న్నేవమేవైతస్తా దాత్తనః ప్రాణా యథాయత  
నం విప్రతిష్ఠంతే ప్రాణేభ్యో దేవా దేవేభ్యో లోకా స్తద్యథా తురః

క్షురధావేహ్యేతస్యాస్య విశ్వంభరో వా విశ్వంభరః కులాయ ఏవమే  
వైష ప్రాజ్ఞ ఆత్మేదం శరీర మను ప్రవిష్ట ఆహోమభ్య ఆనభేభ్యః. ౧  
త మేత మాత్మాన మేతమాత్మనోఽన్వపశ్యంతి యథాశ్రేష్ఠినం స్వాస్త  
ద్యథా శ్రేష్ఠేస్తై ర్భుజ్జ్కై యథావా శ్రేష్ఠినం స్వా భుంజంత ఏవం  
శ్రేష్ఠినం స్వాస్త ఏవా నర్థయాః ఇంద్ర ఏత మాత్మానం నవిజ్ఞౌ తావ  
దేన మనురా అభిబభూవు స్స యదా విజ్ఞావథ హ త్వా సురా  
న్విజిత్య సర్వేషాం భూతానాం త్రైవ్యం స్వారాజ్య మాధిపత్యం  
పర్యేతి తథో ఏవైవం విద్వాక్ సర్వేషాం భూతానాం త్రైవ్యం  
స్వారాజ్య మాధిపత్యం పర్యేతి యఏవం వేదయ ఏవం వేద. ౨౦.

ఓం వాస్తే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి కాషీతకి బ్రాహ్మణోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

## ౨౬. అధర్వణీయ బృహజ్జాబాలోపనిషత్.

శ్లో. యజ్ఞానాన్నిస్సావతిరిక్త భ్రమం భస్మకరోతితత్,  
బృహజ్జాబాలనిగమ శిరోవేద్య మహం మహా.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

ఓం. అపోవా ఇద మాసు త్సలిలమేవ, సప్రజావతి రేణః  
పుష్కరపణ్డేసమభవత్, తస్యాంతర్మనసి కామ సమవర్తత, ఇనగ్ం  
సృజేయ మితి, తస్మా ద్యత్పురుషో మనసాఽభిగచ్ఛతి, తద్వాచా వదతి,  
తత్కర్తృణా కరోతి, త దేవాభ్యనూక్తా, కామ స్తదగ్రే సమవర్తతాధి,  
మనసో రేతః ప్రథమం యదాసీత్, సతో బంధు మనగ్రీ నిరవిందక్, హృ  
ది ప్రతీప్య కవయో మనీషేతి, ఉపై ను త దుపసమతి, య త్కామో  
భవతి, య ఏవం వేద, సతపోఽతవ్యత, న తవ స్తప్త్యా, న ఏతం భుసుండుః

కాలాగ్ని రుద్ర మ గమ దాగత్య భో విభూతే ర్వాహత్యం బ్రూహీతి తథేతి ప్రత్యవోచత్, భునుండ వక్ష్యమాణం కిమితి, విభూతిరుద్రాక్షయో ర్వాహత్యం బభాణేతి, ఆదావేవ పైప్పలాదేన సహోక్త మితి తత్ఫలప్రతిః, తస్యోర్ధ్వకింవదామేతి, బృహజ్ఞా బాలాభిధాం ముక్తిశ్రుతిం మమోపదేశం కరుష్యేతి, ఓం తథేతి, సన్యోజాతా త్పుథివీ, తస్యా స్సాన్నిస్సృతిః, తస్యాః కపిలవర్ణా నందా, తద్గోమయేన విభూతిర్జాతా వామదేవా దుదకమ్, తస్మా త్ప్రతిస్థా, తస్యాః కృష్ణవర్ణాభద్రా, తద్గోమయేన భసితం జాతమ్, అహోరా ద్వహ్నిః, తస్మా ద్విత్యా, తస్యా రక్తవర్ణా సురభిః, తద్గోమయేన భస్మజాతమ్, తత్పురుషా ద్వాయుః, తస్మా చ్ఛాతీః తస్యాః శ్వేతవర్ణాసుశీలా, తస్యాః మయే నక్షారం జాతమ్, ఈశానా దాకాశమ్, తస్మా చ్ఛాత్యతీతా, తస్యాశ్చిత్రవర్ణా సుమనా, తద్గోమయేన రక్షా జాతా, విభూతి ర్భసితం భస్మక్షారం రక్షేతి భస్మనో భవంతి పంచనామాని, పంచభి ర్నామభిర్భృత మైశ్వ ర్యకాణిణా మ్భూతిః, భస్మ సర్వాఘభక్షణాత్, భాసనా ద్భసితమ్, త్సారణా దాపదాంతూరం భూతిప్రేతపిశాచబ్రహ్మరాక్షసోపస్తరభవభీతిభ్యో భిరక్షణా ద్రక్షేతి.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథ భునుండః కాలాగ్నిరుద్ర మగ్నీహోమాత్తకం భస్మన్నానవిధిం పప్రచ్ఛ, అగ్ని ర్యగైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ, ఏకం భస్మ సర్వభూతాంతి రాత్తా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ, అగ్నీహోమాత్తకం విశ్వ మిత్యగ్ని రాచక్షతే, రాద్గ్రీ ఘోరా యా త్తైజసీ తినుః, సోమ శ్శక్త్యమృతమయః, శక్తికరీ తనుః, అమృతం య త్ప్రతిస్థాసా తేజోవిద్యా కలా స్వయమ్, ఘాలనూ శ్శేషం భూతేషు సవవ రసతేజసీ, ద్వివిధా తేజసో నృత్తి సూర్యాత్తా చానలాత్తికా, తిగ్ధైవ రసశి క్తశ్చ సోమాత్తా చానలాత్తికా, వైద్యుదా దిమయం తేజో మఘరాదిమయో రసః, తేజోరసభేదైస్తు పృథమేత చ్చరాచరమ్, ఆగ్నే రమృతనిష్పత్తి రమృతే నాగ్నిరేధతే, అతవవ హవిః స్తప్త మగ్నీహోమాత్తకం జగత్, ఊర్ధ్వశక్తిమయసోమ అథో శక్తిమయోఽనలః, తాభ్యాం సంపుటిత స్తస్మా చ్చశ్వ ద్విత్య మిదం జ

గత్. అగ్నే రూర్ధ్వం భవ త్యేషా యావ త్సమ్యం పరామృతమ్,  
యావదగ్నిత్వక్రిం సౌమ్య మమృతం విస్మజ త్యధః, అచపవహీ కాలా  
గ్ని రథస్తా చ్చక్తిరూర్ధ్వగా, యావ దాదహనశోచ్యైర్ధ్వ మథస్తా త్వావ  
సంభవేత్, ఆధారశక్త్యాఽధృతః కాలాగ్ని రయ మూర్ధ్వగః, తథైవ  
విమ్నగ సస్మిమ శ్శివశ్శ క్షిపదాస్పదః, శివశోచ్యైర్ధ్వమయశ్చక్తిరూర్ధ్వశక్తి  
మయ శ్శివః, తదీతం శివశక్తిభ్యాం నావ్యాప్త మిహ కించన, అసకృ  
న్చాగ్నినా దగ్ధం జగత్త ద్భస్త్ సాత్యైవమ్, అగ్నే ర్విరిన్ది నిఃసం  
ప్రాహు సద్యైర్యం భస్త్ యత్తతః, యశ్చేథం భస్త్ సద్భావం జ్ఞాత్వా  
భిన్నాతి భస్త్నా, అగ్ని రిత్యాదిభి ర్మృతై ర్దగ్ధపావ స్పృశ్యతే, అగ్నే  
ర్విరిన్దిచ తద్భస్త్ సోమేనాస్థావితం వునః, అయోగయుక్త్యా ప్రకృతే  
రధికారాయ కల్పతే, యోగయుక్త్యాతు తద్భస్త్స్థావ్య మానం సమం  
తతః, శాక్తే నామృతివర్షణ హ్యధికారా నివర్తతే, అతో మృత్యుం  
జయా యేథ మమృతప్లావసంసతామ్, శివశక్త్యమృతస్పృశ్యేల్లభ్యవవకుతో  
మృతిః, యో వేద గహనం గుహ్యం పావసంచ తతోదితమ్, అగ్నిసో  
మపుటం కృత్వా న స భూయోఽభిజాయతే, శివాగ్నినా తనుం దగ్ధ్వా  
శక్తిసోమామృతేన యః, ప్లావయే ద్యోగమార్గేణ సోమృతత్వాయ  
కల్పతే, సోమృతత్వాయకల్పత.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథ భుసుంషః కాలాగ్నిరుద్రం విభూతియోగ మనుబూహీతి  
హోవాచ, వికటాంగా మున్నతాం మహాఖలాం మలినా మశివాది  
చిహ్నన్వితాం పునర్ధేనుం కృశాంగాం వత్సహీనా మశాంతా మదు  
గ్ధదోహినీం నిరిన్దియాం జగత్పణాం కేశ చేలాస్థిభక్షిణీం సంతిసిం  
సవప్రసూతాం రోగార్తాంగాం విహాయ ప్రశస్త గోమయమాహ  
రే ద్రోమయం ఖస్థంగ్రహ్యం శుభేస్థానేవా పతిత మపరిత్యజ్యాత  
డోర్ధ్వం మర్తయే ద్దవ్యేన గోమయగ్రహణా కపిలావా ధవళావా  
అలాభే తదన్య గౌస్సృద్దోషవర్జితా కపిలా గో భస్త్కం లభ  
గోభస్త్నాచే దన్యగోక్షారం యత్ర క్వాపి స్థితంచ యత్తన్నహీ  
ధార్యం సంస్కారసహితం ధార్యమ్, తత్రైతే శ్లోకా భవంతి, విద్యా  
శక్తిస్సమస్తానాం శక్తి రి త్యభిధీయతే, గుణత్రయాశ్రయావిద్యా

సావిద్యాచ తదాశ్రయా, గుణత్రయ మిదంధేను ద్విద్యాభూర్దోమ  
 యు శుభమ్, మూత్రం చోపనిషత్ప్రీతం కుర్యా ధ్యాయ తతఃపరమ్,  
 వత్సస్తు స్మృతయ శ్వాస్య తస్మింభూతంతు గోమయమ్, ఆగావ ఇతి  
 మంత్రేణ ధేనుం తత్రాభి మంత్రయేత్, గావో భగో గావ ఇతి ప్రాశ  
 యే త్రర్షణం జలమ్, ఉపోష్యచ చతుర్దశ్యాం శుక్లేకృష్ణేఽథవా న్రతీ,  
 పశేమ్యః ప్రాశ రుతాయ శుచి ర్భుత్వా సమాహితః, కృతస్నానో  
 ధౌశవత్రుః పయోధ్నుంచ సృజేచ్చగామ్, ఉత్థాప్య గాం ప్రయత్నేన  
 గాయత్ర్యా మూత్రే మాహరేత్, సౌవణ్ణే రాజతే తామ్రే ధారయే  
 స్మృణ్మయే ఘటే, పాష్కరేథ పలాశేవా పాత్రే గోశృంగ ఏవవా,  
 ఆదధీతహి గోమూత్రం గంధద్వారేతి గోమయమ్, అభూమిపాతం గృ  
 హ్ణీయా త్పాత్రే పూర్వోదితే గృహీ, గోమయం శోధయే ద్విద్యాకా  
 త్రీ ర్దేభజతు మంత్రతః, అలక్షీ ర్న ఇతి మంత్రేణ గోమయం ధాన్యవ  
 ర్జితం, సంత్యాసిచామి మంత్రేణ గోమూత్రం గోమయే షీపేత్, పంచా  
 నాంత్యితి మంత్రేణ పిండానాంచ చతుర్దశ, కుర్యా త్సంశోధ్య కిరణై స్సా  
 రక్షై గాచేహ త్తతః, సిదధ్యా దథ పూర్వోక్తపాత్రే గోమయ పిండకాకా, స్వ  
 గృహేహ్యుక్తవిధానేన ప్రతిష్ఠాప్యగ్ని మీజయేత్, పిండంశ్చ నిషీపే  
 త్తత్ర ఆద్యంతం ప్రణవేనతు, షడక్షరస్య సూక్తస్య వ్యావృత్తస్య తథా  
 ష్టరః, న్వాహంతే జుహుయాత్తత్ర వర్ణదేవాయ పిండకాకా, ఆఘా  
 రావాజ్యభాగాంచ ప్రక్షిపేద్వ్యాహృతీ స్సుధీః, తతో నిధనపతయే త్ర  
 యోవింశ జ్ఞ హేహతిచ, హేహతివ్యాపంచ బ్రహ్మణీ నమోహిరణ్య  
 బాహవే, ఇతి సర్వాహు తీ ర్హుత్వాచతు ర్థ్యంతైశ్చ మంత్రకైః, ఋ  
 తగ్ సత్యం కద్రుద్రాయ యస్యవై కంకతీతిచ, ఏతై శ్చ జుహుయాద్వి  
 ద్యా సనాజ్ఞాతీత్రయం తథా, వ్యాహృతీ రథ హుత్వాచ తతః సివిష  
 కృతం హునేత్, ఇద్ధశేషంతు నిర్వర్త్య పూర్ణచాత్రోదకం తథా, పూర్ణా  
 మసీతి యజుషా జలేనాన్యేన బృహయేత్, బ్రహ్మణేష్యమృత మితితజ్జ  
 లం శీరసి షీపేత్, సూర్యా మితి దిశం లింగై ర్దిక్షుతోయం వినిషీపే  
 త్, బ్రహ్మణే దక్షిణాంతర్వా శాంత్యై పులక మాహరేత్, ఆహరిష్యా  
 మిదేవానాం సర్వేషాం కర్తృగుప్తయే, జాతవేదస మేనం త్వాం పులకై  
 శ్చాదయామ్యహమ్, మంత్రేణానేన తం వహ్నిం పులకై శ్చాదయేత్

తః, త్రిదినం జ్వలనస్థితైః ఛాదనం పుంజైః స్పృశమ్, బ్రాహ్మణా  
 నోజయే ద్భక్త్యా స్వయం భుంజీత వాగ్యతః, భస్మాధిక్య మభిషుస్తు  
 అధికం గోమయ హారేత్, దినత్రయేణ యది వా ఏకస్మిన్ దిననేకవా,  
 తృతీయేవా చతుర్థేవా ప్రాత సాన్నిత్యా సితాంబరః, శుక్లయజ్ఞోపవీతీచ  
 శుక్లమాల్యానులేపనః, శుక్లదంతో భస్మదిగ్ధో మంత్రేణానేన మంత్రవిత్,  
 ఓం తద్భ్రహ్మేతి చోచ్చార్య పాలకం భస్మ సంత్యజేత్, తత్ర చావా  
 హన ముఖా నుపచారాం స్తుపోడశ, కుర్యా ద్వాగ్యహృతిభి స్తేవం  
 తతోగ్ని ముపసంహరేత్, అగ్నేర్భస్మేతి మంత్రేణ గృహ్ణీయ్యా ద్భస్మ  
 చోత్తరమ్, అగ్ని రిత్యాదిమంత్రేణ ప్రమృజ్యచ తతః పంచమ్, సంయో  
 జ్య గంధసలితైః కపిలామూత్ర కేణవా, చంద్రకుంకుమకాశ్మీర ముశీరం  
 చందనం తథా, అగరు త్రితయంచైవ చూర్ణయిత్వాతు సూక్ష్మతః,  
 ష్టిపే ద్భస్మని తచ్చూర్ణ మోమితి బ్రహ్మమంత్రతః, ప్రణవే నాహరే  
 ద్విద్వాక్ బృహతో వటకానథ, అణోరణీయా నిలిహి మంత్రేణ చవిచ  
 ఊణః, ఇథంభస్త సుసంపాద్య శుష్క మాదాయ మంత్రవిత్, ప్రణవే  
 న విమృశ్యాథ సప్తప్రణవ మంత్రితమ్, ఈశానేతి శిరోదేశం ముఖం  
 తత్పురుషేణతు, ఊరుదేశమహూరేణ గుహ్యం వామేన మంత్రయేత్,  
 సద్యోజాతేన వై పాదాం త్వర్వాంగం ప్రణవేనతు, తత ఉద్ధూశ్య స  
 ర్వాంగ మాపాదతలమస్తకిమ్, ఆచమ్య వసనం ధాతం నిత్యైవైత  
 త్ప్రధారయేత్, పునరాచమ్య కర్తవ్యం కర్తుమర్హసి సత్తమ, అథ  
 చతుర్విధం భస్మ కల్పమ్, ప్రథమ మనుకల్పమ్, ద్వితీయ ముపకల్పమ్,  
 ఉపోపకల్పం తృతీయమ్, అకల్పం చతుర్థమ్, అగ్ని హోత్రసము  
 ద్భూతమ్, ఋరజానలజ మనుకల్పమ్, వనేశుష్కం శక్వ త్సంగృహ్య  
 కల్పోత్తవిధినా కల్పిత ముపకల్పంస్యాత్, అరణ్యే శుష్క-గోమయం  
 చూర్ణీకృత్యానుసంగృహ్య గోమూత్రైః పిండికృత్య యథాకల్పం  
 సంస్కృత ముపోపకల్పమ్, శివాలయస్థ మకల్పం శతకల్పంచ ఇథం  
 చతుర్విధం భస్మ పాపం నికృంతయే న్మోక్షం దదాతీతి భగవా న్కా-  
 లాగ్నిరుద్రః.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

అథ భునుండః కాలాగ్నిరుద్రం భస్మస్నానవిధిం బ్రాహ్మీతి  
 ఛూవాచాథ ప్రణవేన విమృజ్యాథ సప్తప్రణవేనాభి మంత్రిత మాగ  
 మేనతు తేనైవ దిగ్బంధం కారయేత్పునరపి తేనాస్త్రమంత్రేణాంగాని  
 మూర్ధాదీ స్యుద్ధాశయేన్ద్రులస్నానమిదమీశానాద్యైః పంచభిర్వంత్రై  
 స్తనుం క్రమా దుద్ధాశయేత్. ఈశానేతి శిరోదేశం ముఖం తత్పురుషే  
 ణతు, ఊరుదేశమఘోరేణ గుహ్యకం వామదేశతః, సద్యోజాతేనవై  
 పాదౌ సర్వాంగం ప్రణవేనతు. ఆపాదతలమస్తకం సర్వాంగం తత  
 ఉద్ధూ శ్యాచమ్య వసనం ధాతం శ్వేతం వాప్రధారయేద్విధిస్నానమి  
 దమ్. తత్ర శ్లోకా భవంతి. భస్మముష్టిం సమాదాయ సంహితాం మంత్ర  
 మంత్రితామ్, పుస్తకా త్పాదపర్యంతం మలస్నానం పురోదితిమ్, తన్నం  
 త్రేణైవకర్తవ్యం విధిస్నానం సమాచరేత్, ఈశానే పంచధా భస్మ విశే  
 స్సూర్ధ్వి యత్నతః, ముఖే చతుర్థవక్త్రేణ అఘోరేణాప్తధా హృది,  
 వామేన గుహ్యదేశేతు త్రిదశస్థానభేదతః, అష్టాపంతేన సాధ్యేన  
 పాదాపుద్ధాశ్య యత్నతః, సర్వాంగోద్ధాశనం కార్యం రాజన్యస్య  
 యథావిధి, ముఖం వినా చ తత్సర్వ ముద్ధాశ్య క్రమయోగతః, సంద్యా  
 ద్వయేనిశీధేచ తథాపూర్వావసానయోః సుప్త్య భుక్త్యా ఐయఃపీత్యా  
 కృత్వాచావశ్యకాదికమ్, స్త్రియం నపుంసకం గృధ్రం బిడాలం బక  
 మూషికమ్, స్పృష్ట్యా తథావిధా నన్యా నృప్తస్నానం సమాచరేత్,  
 దేవాగ్నిగురువృద్ధానాం సమీపేఽంత్యజదర్శనే, అశుద్ధభూతలే మార్గే  
 కుర్యా న్నోద్ధాశనం వ్రతీ, శంఖతోయేన మూలేన భస్మనా మిశ్రణం  
 భవేత్, యోజితం చందనేనైవ వారిణా భస్మసంయుతిమ్, చందనేన  
 సమామిషేద్జ్ఞానదం చూర్ణమేవతత్, మధ్యాహ్న తాప్రిగ్జలైర్యక్షం  
 తోయం తదనువర్జయేత్. అథ భునుండో భగవంతం కాలాగ్నిరుద్రం  
 త్రిపుండ్రవిధిం పప్రచ్ఛ తత్రైతే శ్లోకా భవంతి. త్రిపుండ్రం కారయే  
 త్పశ్చా ద్బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకమ్, మధ్యాంగుళిభి రాదాయ తిస్సుభిర్మూల  
 మంత్రతః, అనామ మధ్యమాంగుష్ఠై రథవాన్యా త్రిపుండ్రకమ్, ఉద్ధూ



శయే స్తుఖం విప్రఃక్షత్రియ స్తచ్చిరోదితమ్, ద్వాత్రింశత్ స్థానకే చార్ధం  
 షోడశస్థానకేఽపివా, అష్టస్థానే తథా చైవ పంచస్థానేఽపి యోజ  
 యేత్, ఉత్తమాంగే లలాటేచకర్ణయోర్మేత్రయోస్తథా, నాసాపక్త్యై  
 గళే చైవ మంసద్వయ మతఃపరమ్, కూర్పరే మణిబంధేచ హృదయే  
 పార్శ్వయో ర్ద్వయోః, నాభౌ గుహ్యద్వయేచైవ మూర్ధ్వో స్సి  
 గ్భింబజానునీ, జంఘాద్వయేచ పాదాచ ద్వాత్రింశల్లి స్థాన ముత్తమమ్,  
 అష్టమూర్త్యప్రవిద్యేశాన్దిక్పాలా స్వసుభిస్సుహ, ధరోధ్రువశ్చసోమశ్చ  
 శృపశ్చైవానిలోనః, ప్రత్యూషశ్చ ప్రభాసశ్చ వసవోహవి తీరితాః,  
 ఏతేషాం నామ మంత్రేణ త్రిపుండ్రం ధారయే ద్బుధః, విదధ్యాత్తోడ  
 శస్థానే త్రిపుండ్రంతు సమాహితః, శీర్షకేచ లలాటేచ కర్ణేకంకేఽం  
 సకద్వయే, కూర్పరే మణిబంధేచ హృదయే నాభిపార్శ్వయోః, పృష్ఠే  
 చైకం ప్రతిస్థానం జపే త్తత్రాధిదేవతాః, శివం శక్తిం చ సాదాభ్యా  
 మీశం విద్యాఖ్యమేవచ, వామూది నవశత్రీశ్చ ఏతే షోడశ దైవతాః,  
 వాసతోద ప్రకిశ్చైవ అశ్వినౌ ఛ్వాసమీరితో, అథవా మూర్ధర్ష  
 ఛికేచ కర్ణయోః శ్వసనే తథా, బాహుద్వయేద హృదయే నాభ్యా  
 మూర్ధ్వో ర్యుగే తథా, జానుద్వయేచ పదయోః పృష్ఠభాగేచ షోడశ,  
 శివ శ్చేంద్రశ్చ రుద్రాక్కౌ- విఘ్నేశో విష్ణురేవచ, శ్రీశ్చైవ హృదయే  
 శశ్చ తథా నాభౌ ప్రజాపతిః, నాగశ్చ నాగకన్యాచ ఉభేచ ఋషిక  
 స్యకే, పాదయోశ్చ సముద్రాశ్చ తీర్థాః పృష్ఠేఽపిచస్థితాః, ఏవంవా  
 షోడశస్థాన మష్టస్థాన మధోఽచ్యుతే, గురుస్థానం లలాటంచ కర్ణద్వయ  
 మనంతరమ్, అంసముగ్ధంచ హృదయం నాభిరి త్యప్తమం భవేత్,  
 బ్రహ్మచ ఋషయ స్సప్త దేవతాశ్చ ప్రకీర్తితాః, అథవా మస్తకం  
 బాహూ హృదయం నాభిరేవచ, పంచస్థానా న్యమూన్యూహు గ్భస్త్త  
 త్వవిదో జనాః, యథా సంభవతః కుర్యా ద్దేశకాలాద్యపేక్షయా,  
 ఉద్ధూళనేఽస్యశక్తశ్చేత్రిపుండ్రాదీని కారయేత్, లలాటే హృదయే  
 నాభౌ గళేచ మణిబంధయోః, బహుమధ్యే బాహుమూలే పృష్ఠేచైవ  
 చ శీర్షకే. లలాటే బ్రహ్మణేనమః, హృదయే హవ్యవాహనా  
 య నమః, నాభౌ స్కందాయ నమః, గళే విష్ణవేనమః, మధ్యే ప్రభం

జనాయ నమః, మణిబంధే వసుభ్యో నమః, పృష్ఠే హరయే నమః, క  
కుది శంభవే నమః, శిరసి పరమాత్మనే నమః, ఇత్యాదిస్థానేషు త్రి  
పుండ్రం ధారయేత్. త్రిజేత్రం త్రిగుణధారం త్రయాణాం జనకం  
ప్రభుమ్, స్తర స్నమశ్శివాయేతి లలాటే తత్త్రిపుండ్రకమ్, కూర్పరా  
ధః పితృభ్యాంతు ఈశానాభ్యాం తథోపరి, ఈశాభ్యాం సమ ఇత్యుక్త్వా  
పార్శ్వయో శ్చ త్రిపుండ్రకమ్, స్వచ్ఛాభ్యాం సమ ఇత్యుక్త్వా ధార  
యే త్తత్ప్రకృష్టయోః, భీమాయేతి శ్చథాపృష్ఠే శివాయేతి చ పార్శ్వ  
యోః, నీలకంఠాయ శిరసి క్షిపే త్సర్వాత్మనే నమః, పాపం నాశయతే  
కృతస్మి మపి జన్తాంతరాజ్ఞితమ్, కంఠోపరికృతం పాపం నస్తం న్యా త్తత్ర  
ధారణాత్, కర్ణేతుధారణా త్కర్ణ రోగాదికృతపాతకమ్, బాహ్యైర్వా  
ర్భావలకృతం పాపం వక్షస్సు మనసా కృతమ్, నాభ్యాం శిశ్నకృతం  
పాపం పృష్ఠే గుదకృతం తథా, పార్శ్వయో ధారణా త్పాపం పరస్తాన్  
లింగనాదికమ్, తద్భస్మధారణం కుర్యాత్సర్వత్రైవ త్రిపుండ్రకమ్,  
బ్రహ్మవిష్ణుమహేశానాం త్రయ్యగ్నినాంచ ధారణమ్, గుణలోకత్ర  
యాణాంచ ధారణం తేనవై శృతమ్.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

మానస్తాకేన ముత్త్రేణ మంత్రితం భస్మధారయేత్, ఊర్ధ్వపుండ్రం  
భవే త్సమ మధ్యపుండ్రం త్రియాయుషమ్, త్రియాయుషాణి కురుతే  
లలాటే చ భుజద్వయే, నాభౌ శిరసి హృత్పార్శ్వే బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా  
స్తథా, త్రైవిణ్ణికానాం సర్వేషా మగ్ని హోత్ర సముద్భవమ్, ఇదం ము  
ఖ్యం గృహస్థానాం విరజానలజం భవేత్, విరజానలజం చైవ ధార్యం  
ప్రోక్తం మహర్షిభిః, బౌపాసనసముత్పన్నం గృహస్థానాం విశేషతః, సమి  
దగ్ని సముత్పన్నం ధార్యం చై బ్రహ్మచారిణా, శూద్రాణాం శ్రోత్రియా  
గారపచనాగ్ని సముద్భవమ్, అన్యేషామపి సర్వేషాం ధార్యం చైవ సలో  
ద్భవమ్, యతీనాం జ్ఞానదం ప్రోక్తం వనస్థానాం విరక్తిదమ్, అతివర్ణా  
శ్రమానాంతు శ్చ శానాగ్ని సముద్భవమ్. సర్వేషాం దేవాలయస్థం భస్మ  
శివాగ్నిజం శివయోగినామ్. శివాలయస్థం తల్లింగ లిప్తం వా మంత్రసం  
స్కారదగ్ధం వా, తత్త్రైతేజోకాభవంతి. తేనాధీతం శృతం తేన తేన సర్వ  
మధిష్ఠితమ్, యేన విప్రేణ శిరసి త్రిపుండ్రం భస్మనాధృతమ్, త్యక్తవర్ణా

శ్రమాచారోలు పునర్వక్రియోఽపియః, సకృత్తిర్యక్తిపుండ్రాంకధారణా త్సోఽపిపూజ్యతే, యే భస్మధారణం త్యక్త్వా కర్మకుర్వంతిమానవాః, తేషాం నాస్తి వినిర్మోక్ష స్సంసారాజ్వలకోటిభిః, మహాపాతకయుక్తానాం పూర్వజన్మార్జితాగపామ్, త్రిపుండ్రాధూతనద్వేషా జాయతే సుదృఢం బుధాః, యేషాం కోపో భవేన్భ్రష్టా లలాటే భస్మదర్శనాత్, తేషా ముత్పత్తిసాంకర్యమనుమేయం విపశ్చితా, యేషాం నాస్తి మునే శ్రద్ధా క్రాతే భస్మని సర్వదా, గర్భాదానాదిసంస్కార స్తేషాం నాస్తితి నిశ్చయః, యే భస్మధారణం దృష్త్వా సరాః కుర్వంతి తాడనమ్, తేషాం చండాలతోజన్త బ్రహ్మ న్నుహ్యం విపశ్చితా, యేషాం క్రోధో భవేద్భస్మధారణే తత్ప్రమాణకే, తే మహాపాతకై ర్ముక్తా ఇతి శాస్త్రస్య నిశ్చయః, త్రిపుండ్రం యేవినిదంతి నిదంతి శివమేవ తే, ధారయంతిచ యే భక్త్వా ధారయంతి శివంచ తే, ధిగ్భస్మరహితం ఫాలం ధిగ్రామమశివాలయమ్, ధి గనీశార్చనం జన్త ధి గ్వీద్యా మశివాశ్రయామ్, రుద్రాగ్నేర్యత్పరం వీర్యం తద్భస్మ పరికీర్తితమ్, తస్మా త్సర్వేషు కాలేషు వీర్యవా న్భస్మసంయుతః, భస్మనిష్ఠస్య దహ్యంతే దోషా భస్మాగ్నిసంగమాత్, భస్మన్నాన విశుద్ధాత్తా భస్మనిష్ఠ ఇతి స్మృతః, భస్మ సందిగ్ధసర్వాంగో భస్మదీప్తత్రిపుండ్రకః, భస్మ శాయీచపురుషో భస్మనిష్ఠ ఇతి స్మృతః. షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

అథ భుసుండః కాలాగ్నిరుద్రం నామ పంచకస్య మాహాత్మ్యం బ్రాహ్మీతి హేమావాచ, అథ వసిష్ఠవంశజస్య శతభార్యాసమేతస్య ధనం జయస్య బ్రాహ్మణస్య జ్యేష్ఠభార్యాపుత్రః కరుణాఇతినామ తస్య శుచిస్తితాభార్యా, అసౌ కరుణో బ్రాతృవైర మసహమానో భవానీతటస్థం సృసింహ మగమ తత్ర దేవసమీపేన్యేఽనోపాయనార్థం సమర్పితం జంబీరఫలం గృహీత్వా జప్తు త్తదా తత్రస్థా అశప న్నాప మక్షికోభవ వర్షాణాం శతమితి సోఽపి శాపమాదాయ మక్షిక స్సృజ్య చ్ఛేష్టితం తస్యై నివేద్య మాం రక్షేతి స్వభార్యా మవద త్తదా మక్షికోఽభవ త్త మేవం జ్ఞాత్వా జ్ఞాతయ స్తైల మధ్యే హ్యమారయం త్సా మృతం పతి నూదా యారుంధతీ మగమ ద్భో శుచిస్తితే శోకే నాల మరుంధత్యా హామం జీవయా మ్యద్య విభూతి మాదాయేతి

ఏసా గ్ని హోత్రజంభస్త, మృత్యుంజయేన మంత్రేణ మృతజంతౌ త  
దాక్షిపతే, మందవాయుస్తదా జజ్ఞే వ్యజనేన శుచిస్మితే, ఉదత్తిష్  
త్తదా జంతు ర్నస్తనోఽస్య ప్రభావతః, తతో వర్షశతే పూర్ణే జ్ఞాతి  
రేణో హ్యూరయత్, భస్మైవ జీవయామాస కాశ్యాం పంచ తథాఽ  
భవన్, దేవా నపి తథా భూతా న్నామ ప్యేతాదృశం పురా, తస్మాత్తు  
భస్తనా జంతు జీవయామి తదానఘే, ఇ త్యేవ ముక్త్వా భగవాన్  
దధీచ స్సమజాయత, స్వరూపంచ తతో గత్వా స్వ మాశ్రమపదం  
యయా వితి. ఇదానీ మస్య భస్తనః సర్వాసుభక్షణానామర్థ్యం విధత్త  
ఇత్యాహ—శ్రీగతమవివాహకాలే తా మహాల్యాం దృష్త్వా సర్వే  
దేవాః, కామ తురా అభవంస్తదా నవజ్ఞానా దూర్వాససం గత్వా  
పప్రచ్ఛు స్తద్దోషం శమయిష్యామి త్యువాచ తత శ్శత రుద్రేణ  
మంత్రితం మంత్రేణ భస్మవై పురా మయాఽపిదత్తం బ్రహ్మహత్యాది  
శాంతిమ్, ఇత్యేవముక్త్వా దూర్వాసా దత్తవాన్ భస్మ చోత్తమమ్.  
జాతా మద్వచనా త్వర్వే యూయం తేఽశికతేజసః, శతరుద్రేణ  
మంత్రేణ భస్మస్థూళిత విగ్రహః, నిధాతరజస స్సర్వే తత్తానాచ్చ  
జయం మునే, ఆశ్వర్య మేత జ్ఞానీమో భస్తసామర్థ్యమిదృశమ్.  
అస్య భస్తన శ్శక్తి మన్యాం శ్రుణు, ఏతదేవ హరి శంకరయో  
ర్జానస్తదమ్, బ్రహ్మహత్యాదిపాపనాశకమ్, మహావిభూతిద మితి, శివప  
క్షసి స్థితం నభేనాదాయ ప్రణవే నాభిమంత్ర్యం గాయత్ర్య పంచాక్షరే  
నాభిమంత్ర్య హరిర్నస్తకగాత్రేషు సమర్పయేత్, తదా హృదిధ్యా  
యస్వేతి హరి ముక్త్వా హరః స్వహృది ధ్యాత్వా దృష్టో దృష్ట ఇతి  
శివ మాహ—తతో భస్మ భక్షయేతి హరి మాహ హర స్తతః, భక్ష  
ఇష్యే శివం భస్మ స్నాత్వాహం భస్తనాపురా, పృ ష్వేశ్వరం భక్తిగ  
మ్యం భస్తా భక్షయ దమ్యతః, తత్రాశ్చర్య మతీ వాసీ తప్రీతిబింబ సమ  
ద్యుతీః, వాసుదేవ శ్శుద్ధముక్తాఫలవర్ణోఽభవత్ క్షణాత్, తదా ప్రభృతి  
శుక్లాభో వాసుదేవః ప్రసన్నవాక్, నశక్యం భస్తనో<sup>1</sup> జ్ఞానే ప్రభావంతే  
కుతోవిభో, నమస్తేఽస్తు నమస్తేఽస్తు త్వా మహం శరణం గతః, త్వ  
త్వాదయుగళే శంభో భక్తిరస్తు సదానమ, భస్తధారణ సంపన్నో మమ

భక్తోభవిష్యతి, అతవ నైషా భూతి ర్భూతికరీ త్యుక్తా, అస్య పురస్తా ద్వసవ ఆస స్తద్రా దక్షిణత ఆదిత్యాః పశ్చా ద్విశ్వేదేవా ఉత్తరతో బ్రహ్మ విష్ణుమహేశ్వరానాభ్యాం సూర్యాచంద్రమసౌ పార్శ్వయో స్తదేవద్వ చాభ్యుక్తమ్, ఋహో అక్షరే పరమే వ్యోమక, యస్మి న్దేవా అధివిశ్వే నిపేదుః, య స్త స్మ వేద కిమృచా కరిష్యతి, య ఇ త్తద్విదు స్త ఇమే సమాసతే, య ఏత ద్భృహజ్జాబాలం సార్వకామికం మోక్షద్వార మృజ్జయం యజుర్నయం సామమయం బ్రహ్మమయ మమృతమయం భవతి, య ఏత ద్భృహజ్జాబాలం బాలోవా యువావా వేద స మహాక భవతి, స గురు స్య ర్దేహం మంత్రాణా ముపదేస్తా భవతి, మృత్యుతా రకం గురుణా లబ్ధం కంఠే బాహు శిఖాయాం వా బద్ధేత సప్తద్వీప వతీ భూమిర్దక్షిణార్ధం నావకల్పతే తస్మా చ్చంద్రయా యాం కాశ్చిద్దాం దద్యా త్సా దక్షిణా భవతి.

సప్తమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ జనకో వైదేహా యాజ్ఞవల్క్య ముప సమే త్యోవాచ భగవన్ త్రిపుండ్రవిధిం నో బ్రూహీతి సహావాచ సద్యోజాతాది పంచ బ్రహ్మమంత్రోః పరిగృహ్యన్న రితి భస్తేత్యభిమంత్ర్య మానస్తాక ఇతి న ముద్ధృత్య త్రియాయుష మితి జలేన సంస్పృజ్య త్రింబక మితి శిరోల లాటవక్షస్కంఠేషు ధృత్వా పూతో మోక్షీ భవతి, శతరుద్రేణ యత్స లమవాహ్నోతి తిత్సల మశ్నుతే స ఏష భస్తజ్యోతిరితివై యాజ్ఞవల్క్యః. ౧. జనకోహ వైదేహః సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యం భస్తధారణా త్కింఘల మశ్నుత ఇతి సహోవాచ తద్భస్తధారణాదే వముక్తిర్భవతి, శివసాయుజ్యమవాహ్నోతి నన పునరావర్తతే నసపునరావర్తతే స ఏష భస్త జ్యోతిరితివై యాజ్ఞవల్క్యః. ౨. జనకో హ వైదేహస్సహావా చయాజ్ఞవల్క్యం భస్తధారణా త్కింఘలమశ్నుతేనవేతితత్ర పరమహం సానామ సంవర్త కాగుణి శ్వేతకేతు దూర్వాస ఋభు నిదాఘ జడభ రత దత్తాత్రేయ రైవశికభునుండ ప్రభృతయో విభూతిధారణాదేవ ముక్తా స్సుస్య స్స ఏష భస్త జ్యోతిరితివై యాజ్ఞవల్క్యః. ౩. జనకోహ వైదేహ స్సహావాచ యాజ్ఞవల్క్యం భస్త స్నానేన కింజా యుతఇతి యస్య కన్యచి చ్చురీరే యావంతో రోమకూపా స్తావంతి లిం

గాని భూత్వా తిష్ఠంతి బ్రాహ్మణోవా క్షత్రియోవా వైశ్యోవా శూద్రో  
వా తద్భుతం దారణా దేత తచ్చబ్రహ్మరూపం యస్యాం తస్యాం హ్యేవా  
వతిష్ఠతే. ౪. జనకో హ వైదేహః పైష్పలాదేన సహ ప్రజాపతిలోకం  
జగామ తం గత్వోవాచ భో ప్రజాపతే త్రిపుండ్రస్య మాహాత్మ్యం  
బ్రూహీతి తం ప్రజాపతి రబ్రవీ ద్యతే వేశ్వరస్యమాహాత్మ్యం తతైవ  
త్రిపుండ్రస్యేతి. ౫. అథ పైష్పలాదో వైకుంఠం జగామ తింగత్వోవా  
చ భో విష్ణో త్రిపుండ్రస్య మాహాత్మ్యం బ్రూహీతి యతైవేశ్వరస్య మా  
హాత్మ్యం తతైవ త్రిపుండ్ర స్యేతి విష్ణురాహ. ౬. అథపైష్పలాదః కా  
లాగ్నిరుద్రం పరిసమే త్యోవా చాధీహీ భవగః త్రిపుండ్రస్య విధిమితి  
త్రిపుండ్రస్యవిధి ర్తయావక్తుం నశక్య ఇతి సత్య మితి హేలావా చాథ  
భస్త చ్ఛన్నస్సంసారా స్త్యచ్యతే, భస్తశయ్యాశయాన స్తచ్చబ్రహ్మచర  
శ్చివసాయుజ్య మవాప్నోతి నసపునరావర్తతే నసపునరావర్తతేరుద్రాధ్యాయాన  
న్నమృతత్వంచ గచ్ఛతి స ఏష భస్తజ్యోతి ర్విభూతిధారణా ద్భృ  
ష్టైకత్వం చ గచ్ఛతి విభూతిధారణా దేవ సర్వేషు సీధేషు స్నాతో  
భవతివిభూతిధారణా ద్వారాణస్యం స్నానేన యత్ఫల మవాప్నోతి  
తత్ఫల మశ్నుతే స ఏష భస్తజ్యోతి ర్యస్యకస్యచి చ్ఛరీరే త్రిపుండ్రస్య  
లక్ష్మవర్తతే ప్రథమాప్రజాపతి ద్వితీయా విష్ణు స్తృతీయా సదాశివ  
ఇతి స ఏష భస్త జ్యోతిరితి. ౭. అథ కాలాగ్నిరుద్రం భగవంతం  
జనత్కుమారః పప్రచ్ఛాధీహీభగవన్రుద్రాక్షధారణవిధిం స హేలా వాచ  
రుద్రస్య మగ్నునా దుత్పన్నా రుద్రాక్షా ఇతి లోకే ఖ్యాత్యంతే సదా  
శివస్సంహరకాత్మో హరంకృత్వా సంహరాక్షం ముకుళీకరోతి తన్న  
యనా జ్ఞాతా రుద్ర ఇతిహోవాచ తస్తాద్రుద్రాక్షత్వ మితి తద్రు  
ద్రాక్షేవాగ్నిషయే కృణోతే దశగోప్రదానేన యత్ఫల మవాప్నోతి తత్ఫల  
మశ్నుతే స ఏష భస్తజ్యోతి రుద్రాక్ష ఇతి తద్రుద్రాక్షం కరేణ స్పృ  
హ్యో ధారణమాత్రేణ మసంహస్తగోప్రదాన ఫలంభవతి, తద్రుద్రాక్షే  
కర్ణయో ధార్యమాణే నృనాదశ సహస్ర గోప్రదానఫలం భవతి, ఏకా  
దశరుద్రత్వంగ గచ్ఛత్యద్రుద్రాక్షే శిరసి ధార్యమాణే కోటి గోప్ర  
దానఫలం భవతి, ఏతేషుమగ్నీ స్థానానాం కర్ణయోః ఫలం వక్తుం నశక్య  
మితి హేలావాచ, మూర్ధ్నిపోత్యారింశ చ్ఛిఖాయామేకం త్రయం వా

శ్రోత్రయో ద్వాదశ కర్ణద్వాత్రింశ ద్బాహ్వాష్టాడశ షోడశ ద్వాదశ ద్వాదశ మణిబంధయో మ్మట్టడంగుప్తయోస్తత స్సంధ్యాం సకుశోఽహరహ రుపాసీ తాగ్నిర్వ్యోతి రిత్యాదిభి రగ్నజహుయాత్. ౮.

అప్తమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ బృహజ్జాబాలస్య ఫలం నోబూహి భగవన్నితి సహేవా వాచ యఏత ద్బృహజ్జాబాలం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి స వాయుపూతోభవతి సఆదిత్యపూతోభవతి ససోమపూతో భవతి సబ్రహ్మపూతో భవతి సవిష్ణుపూతో భవతి సరుద్రపూతో భవతి ససర్వపూతోభవతి. ౧. య ఏతద్బృహజ్జాబాలం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిం స్తంభయతి స వాయుం స్తంభయతి సఆదిత్యం స్తంభయతి స సోమం స్తంభయతి స ఉదకం స్తంభయతి స సర్వాదేవాన్ స్తంభయతి ససర్వాన్ గ్రహాన్ స్తంభయతి స విషం స్తంభయతి సవిషం స్తంభయతి. ౨. య ఏత ద్బృహజ్జాబాలం నిత్య మధీతే స మృత్యుం తరతి సపాప్తానం తరతి సబ్రహ్మహత్యాం తరతి సభూణహత్యాంతరతి సవీరహత్యాం తరతి ససర్వహత్యాం తరతి ససంసారం తరతి ససర్వం తరతి స సర్వం తరతి ౩. య ఏత ద్బృహజ్జాబాలం నిత్యమధీతే సభూలోకం జయతి స భువర్లోకం జయతి స సువర్లోకం జయతి సమహర్లోకం జయతి సజనోలోకం జయతి స తపోలోకం జయతి స సత్యలోకం జయతి ససర్వా స్తోకాన్ జయతి స సర్వా స్తోకాన్ జయతి. ౪. యోహ జ్జాబాలం నిత్య మధీతేసముచోఽధీతే స సుజాం మధీతే స సామా న్యధీతే సోఽధర్వణ మధీతే సోఽగ్నిం మధీతే స శాఖా అధీతే సకల్వా నధీతే సనారాశగ్నీ రధీతే సపురాణా న్యధీతే స బ్రహ్మప్రణవ మధీతే సబ్రహ్మప్రణవమధీతే. ౫. అనువసీత శతమేక మేకే నోపసీతేన తత్సమ ముపసీత శతి ఋక మేకేన గృహస్థేన తత్సమం గృహస్థ శతి మేకమేకేన వానప్రస్థ తత్సమం వానప్రస్థ శతమేకమేకేన యతినా తత్సమం యతినా తు శతం పూర్ణమేక మేకేన రుద్రజాపకేన తత్సమం రుద్రజాపశత మేకమేకేన సృసిం హతాపిన్యపనిపద ధర్వణశిరశ్శిఖాధాన్యకేన తత్సమ మధర్వశిర

శ్విఖాధ్యాపకశత్రు మేకమేకేన బృహజ్జాబాలోపనిషదధ్యాపకేన తత్స  
మం తద్వా ఏత త్పరంధామ బృహజ్జాబాలోపనిషజ్జపశీఽస్య యత్రి న  
సూర్య స్తపతి యత్ర న వాయుర్వాతి యత్ర న చంద్రమా భాతి  
యత్ర న సక్షత్రాణి భాంతి యత్ర నాగ్ని ర్దహతి యత్ర న మృత్యుః  
ప్రవిశతి యత్ర నదుఃఖాని ప్రవిశంతి సదానందం పరమానందం శాంతం  
శాశ్వతం సదాశివం బ్రహ్మాదివందితం యోగిధ్యేయం పరంపదం యత్ర  
గత్యా ననివర్తంతే యోగిన స్తదేతద్బ్రహ్మభ్యుక్తమ్, తద్విష్ణోః పరమం  
పదం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతమ్, తద్విస్తాసో విప  
స్యవో జాగృవాంస స్సమింధతే, విష్ణో ర్యత్పరమంపదం, ఓగ్ సత్యమి  
త్యుపనిషత్.

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి బృహజ్జాబాలోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

## ౨౨. అధర్వణీయ నృసింహతాపిన్యపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

శ్లో. యత్కురోయ్ కా రాగ్ర పరాభూమిస్థిరవరాసనమ్,

క తుర్యతుర్యమహంమహః.

ప్రథమః ఖండః.

ఓం. ఆపోవాహద మాసం తస్మిలమేవ, సప్రజాపతి రేకః పుష్క  
రపర్ణేసమభవత్, తస్మా తర్క ససి కామ స్సమవర్తత, ఇదగ్ నృజేయ మితి,  
తస్మా ద్యత్పురుషో మసాభిగచ్ఛతి, తద్వాచా వదతి, తత్కర్తృణా  
కరోతి, తదేషాభ్యనూన్ కామ స్తదగ్రే సమవర్తతాధి, మనసో  
రేతః ప్రథమం యదాసీత్, సతో బంధు మసతి నిరవిందకా, హృది  
ప్రతీప్యో కివయో మసీపేతి, పై నం త దుపసమతి, యత్కామోభవతి  
య ఏవం పేద, స తపోఽత్యంత తప స్తస్మా, స ఏతం మంత్ర రాజం



నారసింహమానుష్టుభ మపశ్యత్, తేన వై సర్వమిదమసృజత, తస్మా త్సర్వ  
 మానుష్టుభ మి త్యాచక్ష తే, యదిదం కించ, అనుష్టుభోవా ఇమాని భూ  
 తాని జాయంతే, అనుష్టుభా జాతాని జీవంతి, అనుష్టుభం ప్రయంత్యభి  
 సంవిశంతి, త ప్యైషా భవతి, అనుష్టుప్ప్రథమా భవతి, అనుష్టు బుత్త  
 మా భవతి, వాగ్వా అనుష్టుప్, వాచైవ ప్రయంతి, వాచోద్యంతి, పర  
 మావా ఏషా ఛందసాం యదనుష్టుభితి, ససాగరాం సపర్వతాం సప్త  
 ద్వీపాం వసుంధరాం తత్సాముః ప్రథమం పాదం జానీయాత్, యక్ష  
 గంధర్వాప్సరోగణసేవిత మంతరిక్షం, తత్సామ్నా ద్వితీయం పాదం  
 జానీయాత్, షనురుద్రాదిత్యై స్సర్వైర్దేవై సేవితం దిపం, తత్సాము  
 స్తృతీయం పాదం జానీయాత్, బ్రహ్మస్వరూపం నిరంజనం పరమం  
 వ్యోమకమ్, తత్సాము శ్చతుర్థం పాదం జానీయాత్, యో జానీతే  
 సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, ఋగ్యజుస్సామాధర్వాణశ్చత్వారో వేదా  
 స్సాంగా స్సశాఖా శ్చత్వారః పాదా భవంతి, కింధ్యానమ్? కిం దైవతం?  
 కాన్యంగాని? కాని దైవతాని? కిం ఛందః? క ఋషి? రితి. సహౌ  
 వాచ ప్రజాపతిః, స యోహవై సావిత్ర స్వాప్రాక్షరం పదం శ్రియాభి  
 పిక్తమ్, తత్సామ్నాఽంగం వేద, శ్రియాహోవాభిషిచ్యతే సర్వేవే  
 దాః ప్రణవాదికా స్తం ప్రణవం తత్సామ్నాఽంగం వేద, సత్రీక లో  
 కా స్తయతి, చతుర్వింశత్యక్షరే మహాలక్ష్మీ ర్యజుస్తత్సామ్నాఽంగం  
 వేద, సఆ యుర్యశః కీర్తి జ్ఞానైశ్చర్యవా స్ఫవతి, తస్మా దిదం సాంగర  
 సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, సావిత్రీం  
 ప్రణవం యజుస్త్వీం ప్రీతూద్రాయ నేచ్ఛంతి, శ్వాత్రింశదక్షరం  
 సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, సావిత్రీం లక్ష్మీం  
 యజుః ప్రణవం యదిజానీయాత్ ప్రీతూద్రప్ర మృతోఽఢోగచ్ఛతి,  
 తస్మా త్సర్వదా నాచప్తే యద్యాచప్తే స యోర్య స్తేనైవ సమృతో  
 ఽఢోగచ్ఛతి, సహౌ వాచ ప్రజాపతిః, అగ్నిరైవేహ ఇదగ్  
 సర్వం విశ్వాభూతాని ప్రాణా వా ఇంద్రియోణి పశవోఽన్నమమృతం  
 సమ్రా ట్స్వరా డ్వీరా ట్తత్సాముః ప్రథమం పాదం జానీయాత్,  
 ఋగ్యజుస్సామాధర్వగూపస్సూర్యోన్మేధాదిత్యే హిరణ్మయః పురుష  
 స్తత్సామ్నా ద్వితీయం పాదం జానీయాత్, య ఓషధీనాం ప్రభుర్భవతి

తారాధిపతి స్సమస్తాన్మస్తృతీయం పాదం జానీయాత్, స బ్రహ్మ  
సశివ సృహరి స్సేంద్రస్సోఽక్షరః పరమ స్వగ్ధా త్త త్సాన్మస్తృత  
ర్థంపాదం జానీయాత్, యో జానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి,  
ఉగ్రంప్రథమస్యాద్యం జ్వలం ద్వితీయం స్యాద్యం <sup>1</sup>సృసిం తృతీయ  
స్యాద్యం మృత్యు చతుర్థస్యాద్యం సామ జానీయా ద్యోజానీతే  
సోఽమృతత్వం చ గచ్ఛతి, తస్మాదిదం సామ యత్ర కుత్రచి  
న్నాచప్తే యది దాతు మపేక్షతే పుత్రాయ శిశూవవే దాస్య  
తృత్యస్తై శిష్యాయ <sup>2</sup>వాచేతి సహా వాచ ప్రజాపతిః, క్షీరోదార్ణ  
వశాయినం సృకేసరి విగ్రహం యోగధ్యేయం పరం పదం సామ  
జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, వీరం ప్రథమ స్యాద్యా  
ధ్ధాంత్యం తం స ద్వితీయస్యాద్యాధ్ధాంత్యం హంభీ తృతీయస్యాద్యా  
ధ్ధాంత్యం మృత్యుం చతుర్థస్యాద్యాధ్ధాంత్యం సామతుజానీయా ద్యోజా  
నీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, తస్మా దిదం సామ యేనకేనచి దాచా  
ర్యముఖేన యో జానీతే స తేనైవ శరీరేణ స సారా స్తుచ్యతే, మోచ  
యతి ముముక్షు ర్భవతి, జపా తేనైవ శరీరేణ దేవతా దర్శనంకరోతి,  
తస్మా దిదమేవ ముఖ్యద్వారం కతౌ నాన్యేషాం భవతి తస్మా దిదం  
సాంగం సామ జానీయా ద్యో జానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి.  
ఋతిగ్ సత్యం పరం బ్రహ్మ పురుషం (నరకేసరి విగ్రహం,) కృష్ణ పింగ  
శమ్, ఉర్ధ్వరేతి విరూపాక్షం శంకరం నీలలోహితమ్, ఉమాపతిః  
పశుపతిః పినాకీ హ్యమితద్యుతిః, ఈశాన సుర్వవిద్యా నా మీశ్వర  
సుర్వభూతానాం బ్రహ్మధిపతి ర్భృహ్మశోఽధిపతి ర్యోనై యజుర్వేద  
వాచ్య స్తగ్ సామ జానీయా ద్యో జానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి,  
మహాప్రథమాంతార్థ స్యాద్యం <sup>3</sup>ర్వతో ద్వితీయాంతార్థస్యాద్యం  
షణ్ణం తృతీయాంతార్థ స్యాద్యం <sup>4</sup>సమా చతుర్థాంతార్థస్యాద్యం  
సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, తస్మా దిదం  
సామ సచ్చిదానందమయం పరంబ్రహ్మ తమేవం విద్యా నమృత ఇహ  
భవతి తస్మా దిదం సాంగం సామ జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృత  
త్వంచ గచ్ఛతి, విశ్వసృజ ఏతేనవై విశ్వ మిద మసృజంత, య ద్విశ్వ

మస్మజంత, తస్మా ద్విశ్వస్యజో విశ్వ మేనాననుప్రజాయతే, బ్రహ్మణ  
స్సలోకతాం సాస్థితాం సాయుజ్యం <sup>1</sup>యంతి, తస్మా దిదం సాంగం  
సామ జానీయా ద్యోజనీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, విష్ణుం ప్రథ  
మాంత్యం ముఖం ద్వితీయాంత్యం భద్రం తృతీయాంత్యం మ్యహం  
చతుర్థాంత్యం యోఽసావేద యదిదం కించ ఆత్మని బ్రహ్మణ్యే వాను  
ష్టుభం జానీయా ద్యోజనీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, త్రిపుగ్సయో  
ర్వాయ ఇహైవ స్థాతు మపేక్షతే తస్మై సర్వైశ్వర్యం దదాతి,  
యత్రకుత్రాపి మియతే దేహస్తే దేహో పరమం బ్రహ్మ తారకం  
వ్యాచక్ష్టే యేనానా వమృతీ భూత్వా సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి,  
తస్మా దిదం సామ మధ్యగు జపతి తస్మా దిదం నామాంగం ప్రజాపతి  
స్తస్మా దిదం సామాంగం ప్రజాపతిర్య ఏవం వేదేతి మహోపనిషత్,  
య ఏతాం మహోపనిషదం వేద సక్రృపురశ్చరణో మహావిష్ణుర్భ  
వతి మహావిష్ణుర్భవతి. ౧.

ద్వితీయః ఖండః.

దేవాహవై మృత్యోః పాష్టభ్య స్సంసారాచ్చ బిభీయు స్తే  
ప్రజాపతి ముపాధానం స్తేభ్య ఏతం మంత్రరాజం నారసింహ మాను  
ష్టుభం సాయచ్చ తేనవై తే మృత్యు మజయ న్నాప్తానం చాతరం  
త్సంసారం చాతరం స్తస్మాద్యోమృత్యోః పాష్టభ్య స్సంసారాచ్చ  
బిభీయా త్స ఏతం మంత్రరాజ (నారసింహ) మానుష్టుభం ప్రతిగృ  
హ్ణీయా త్స మృత్యుం తరతి స పాప్తానం తరతి స సంసారం తరతి,  
తస్య హవై ప్రణవస్య యా పూర్వా మాత్రా పృథివ్యకార స్స ఋగ్భి  
ర్యగ్వేదో బ్రహ్మ వసవో గాయత్రీ గార్వాపత్య స్సా సామ్నః ప్రథమః  
పాదో భవతి, ద్వితీయాంతరిక్షగ్ స ఉకార స్స యజుర్భి ర్యజు ర్వేదో  
విష్ణురుద్రా త్రిశ్శుబ్దక్షిణాగ్ని స్సాసామ్నా ద్వితీయః పాదో భవతి,  
తృతీయా ద్యౌ స్స మకార స్స సామభి స్సామ వేదో రుద్రాదిత్యా  
జగత్యాహవనీను స్సా సామ్న స్తృతీయః పాదో భవతి, యోఽవ  
సానేఽస్య చతుర్థ్యర్థ మాత్రా సా సోమలోక ఓంకార స్సాధర్వజై

ర్షంత్రై రధర్వవేద సుంవర్త కోఽగ్ని ర్మరుతో విరాడేకర్షిర్భాస్వతీ  
 స్మృతా తితాస్మన్న శ్చతుర్థః పాదోభవతి, అష్టాక్షరః ప్రథమః పాదో  
 భవ త్యష్టాక్షరా త్రయః పాదా భవంత్యేవం ద్వాత్రింశదక్షరాణి  
 సంవద్యంతే ద్వాత్రింశదక్షరా వా అనుష్టుబ్బరత్వినుష్టుభా సర్వ  
 మిదం సృష్టం <sup>1</sup>తస్య హైత్యు పంచాంగాని భవంతి, చత్వారః పాదా  
 శ్చత్వార్యంగాని భవంతి, సప్రణవం సర్వం పంచమం భవతి, హృద  
 యాయనమః, శిరసేన్వాహః, శిఖాయైవషట్, కవచాయ హుం, అస్త్రా  
 య ఘడితి, ప్రథమం ప్రథమేన యుజ్యతే, ద్వితీయం ద్వితీయేన,  
 తృతీయం తృతీయేన, చతుర్థం చతుర్థేన, పంచమం పంచమేన వ్య  
 తిషజతి, వ్యతిషిక్తావా ఇమే లోకాస్తస్మా ద్వ్యతిషిక్తా న్యంగాని  
 భవంతి, ఓ మిశ్యేతదక్షరమిదగ్ సర్వం తస్మా త్పుత్యక్షర ముభయత  
 ఓంకారోభవతి, అక్షరాణాం న్యాస ముపదిశంతి బ్రహ్మసాదినః, తస్య  
 హవా ఉగ్రం ప్రథమం స్థానం జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృతత్వం  
 చ గచ్ఛతి, వీరం ద్వితీయం స్థానం మహావిష్ణుం తృతీయం స్థానం  
 జ్వలంతం చతుర్థం స్థానం సర్వతోముఖం పంచమం స్థానం సృసింహం  
 వృష్టం స్థానం భీషణం సప్తమం స్థానం భద్ర మష్టమం స్థానం మృ  
 త్యుం మృత్యుంనవమం స్థానం నమామి దశమం స్థాన మహ మేకాదశ స్థా  
 నం జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృత త్వంచ గచ్ఛతి, ఏకాదశపదావా  
 అనుష్టు బ్భవ త్యనుష్టుభా సర్వమిదం సృష్ట మనుష్టుభా సర్వమిద ముప  
 సంహృతం తస్మా త్సర్వ మానుష్టుభం జానీయా ద్యోజానీతే సోఽమృ  
 తత్వంచ గచ్ఛతి, దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ స్నథ కస్తా దుచ్యతే  
 ఉగ్రమితి సహోవాచ ప్రజాపతిః, యస్తా త్స్వమహిమ్నా సర్వా స్తో  
 కాం త్సర్వాం దేవాం త్సర్వా నాత్తన సర్వాణి భూతా న్యుద్భవ్యో  
 త్యజస్రం సృజతి వినృజతి వాసయ త్యుద్ధ్రాహ్యత ఉద్ధ్రాహ్యతే, స్తుహి  
 శ్చితంగ ర్తసదం యువానం మృగంన భీమ ముపహత్ను ముగ్రం, మృ  
 డాజరిత్రే <sup>2</sup>సింహ స్తవానో అన్యంతే అస్తి నివపతు సేనాః, తస్మా  
 దుచ్యతి ఉగ్ర మితి, అథ కస్తాదుచ్యతే వీర మితి, యస్తా త్స్వమహి  
 మ్నా సర్వాక్ లోకాం త్సర్వాం దేవాం త్సర్వా నాత్తన సర్వాణి

భూతాని విరమతి విరామయ త్యజస్రం సృజతి విసృజతి వాసయతి,  
 యతో వీరః కర్తవ్యో<sup>1</sup> స్సుగంక్షో యుక్తగ్రా<sup>2</sup>వా జాయతే దేవకామః,  
 తస్మా దుచ్యతే వీరమితి, అథ కస్మా దుచ్యతే మహావిష్ణు మితి, యస్మా  
 త్వమహిమ్నా సర్వాక్ లోకాం త్వర్వాం దేవాం త్సర్వానాత్తన స్స  
 ర్వాణిభూతాని వ్యాప్నోతి వ్యాపయతి స్నేహేన యథా పలపిండం  
 శాంతమూల మోతం పోత మను<sup>2</sup> వ్యాప్తం వ్యతివక్తో వ్యాప్యతే వ్యా  
 పయతే, యస్మా న్నజాతః షరో అన్యో అస్తి య ఆవివేశ భవనానివి  
 శ్వా, ప్రజాపతిః ప్రజయా సంవిదాన స్త్రీణి జ్యోతీగమి సచతే సహాడ  
 శీం, తస్మా దుచ్యతే మహావిష్ణు మితి, అథ కస్మా దుచ్యతే జ్వలంతమి  
 తి, యస్మా త్వమహిమ్నా సర్వాక్ లోకాం త్సర్వాం దేవాం త్సర్వా  
 నాత్తన స్సర్వాణి భూతాని స్వతేజసా జ్వలతి జ్వలయతి జ్వల్యతే  
 జ్వలయతే, సవితా ప్రసవితా దీప్తో దీపయం దీప్యమానః, జ్వలన్  
 జ్వలితాతప నిర్విపం త్పంతపక్, రోచనో రోచమాన శ్శోభన శ్శోభ  
 మానః కల్యాణః, తస్మా దుచ్యతే జ్వలంత మితి, అథకస్మా దుచ్యతేన  
 ర్వతో ముఖ మితి, యస్మా త్వమహిమ్నా సర్వాక్ లోకాం త్వర్వాం  
 దేవాం త్సర్వా నాత్తన స్సర్వాణి భూతాని స్వయ మసింద్రియోఽపి  
 సర్వతః పశ్యతి సర్వతః శృణోతి సర్వతో గచ్ఛతి సర్వకరణతే సర్వ  
 గస్సర్వగత స్తిప్తతి, ఏకః పురస్తా ద్య ఇదం బభావ యతో బభావ  
 భవనస్య గోపా, య మ ప్యేతి భవనగ్ సాంపరా యే నమామి త  
 మహాగ్ సర్వతోమఃమితి తస్మాదు చ్యతేస్సర్వతోమఃమితి, అథ కస్మా  
 దుచ్యతే సృసింహమితి, యస్మా త్సర్వేషాం భూతానాం నా వీర్యతమః  
 శ్రేష్ఠతమశ్చ సిహ్వా<sup>2</sup> వీర్యతమః శ్రేష్ఠతమశ్చ తస్మా స్మరిస్తా ఆసీ  
 త్పరమేశ్వరో జగద్ధితలవా ఏతద్భూపం యదక్షరం భవతీ, ప్రతద్విష్ణు  
 స్తపతే వీర్యాయ, హృగోసభీమః కుచరో గర్భిష్ఠః, యస్యారుషః త్రిషువి  
 క్రమణే వ్యధిక్షయంతీ భవనాని విశ్వా, తస్మా దుచ్యతే సృసిస్తామితి,  
 అథ కస్మా దుచ్యతే భీషణ మితి, యస్మా ద్భీషణం యస్య రూపం దృ  
 స్త్వా సర్వేలోకా సర్వే దేవా సర్వాణిభూతాని భీష్యాపలాయంతే  
 స్వయం యతః కులశ్చ నచిభేతి, భీషస్తా ద్వాతః పవతే, భీషోదేతిసూ

ర్యః, భీషాస్తా దగ్ని శ్చేంద్రశ్చ, మృత్యుర్ధావతి పంచమ ఇతి, తస్మా దుచ్య  
తే భీషణ మితి, అథ కస్తా దుచ్యతే భద్ర మితి, యస్తా త్వయంభ  
ద్యో భా త్యా సర్వదా భద్రం దదాతి, రోచనో రోచమాన శ్శోభన  
శ్శోభనూనః కల్యాణః, భద్రం కర్ణేభిః శ్రృణుయామ దేహః, భద్రంప  
శ్యేమాక్షభి ర్యజత్రాః, స్థిరై రంగై స్తుష్టువాగ్ స ప్రమాభిః, వ్యశేమ  
దేవహితం యదాయుః, తస్మా దుచ్యతే భద్ర మితి, అథ కస్తా దుచ్య  
తేమృత్యు మితి, యస్తా త్వమహిమ్నా స్వభక్తానాం స్తుతవన మృ  
త్యు మపమృత్యుంచ మూరయతి, యతత్తదా బలదా యస్య విశ్వ ఉ  
పాసతే ప్రశిషం యస్య దేహః, యస్య చ్ఛానూమృతం యస్య మృ  
త్యుః కస్తే దేవాయ నావిషా విధేమ, తస్మా దుచ్యతే మృత్యు మృ  
త్యు మితి, అథ కస్తా దుచ్యతే నమా మీతి, యస్తా ద్యం సర్వేదే  
వానమంతి ముముక్షువో బ్రహ్మవాదిసశ్చ, ప్రనూనం బ్రహ్మణస్పతిర్హం  
త్రం వద త్యుక్త్యం, యస్మిన్నింద్యో వరుణో మిత్రో అర్యమా దేవా  
ఓకాంసి చక్రే, తస్మా దుచ్యతే నమామితి, అథ కస్తా దుచ్యతే  
హమితి, అహమస్మి ప్రథమజా ఋతస్య, పూర్వం దేవేభ్యో అమృతస్య  
నాభిః యో మా దదతి స ఇ దేవమావాహః, అహమన్న మన్న  
మదంత మద్మి, అహం విశ్వం భువనమభ్యభవాం, సురర్ణజ్యోతీః,  
య ఏవం వేదేతి మహేషాపనిషత్. ౨.

తృతీయః ఖండః.

దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నానుష్టుభస్య మంత్ర రాజస్య  
నారసింహస్య శక్తిం భీషం నో బ్రూహి భగవ ఇతి సహోవాచ  
ప్రజాపతిః, మాయావా ఏషా నారసింహీ సర్వ మిదం సృజతి సర్వ  
మిదం రక్షతి సర్వ మిదం సుహరతి, తస్మా న్నాయా మేతాం శక్తిం  
విద్యా ద్య ఏతాం మాయాం శక్తిం వేద సహస్త్వానం తరతి స  
మృత్యుం తరతి స సంసారంతరతి సైవృతత్వంచ గచ్ఛతి మహతీం  
శ్రియ మశ్నతే మీమాగ్సంతే బ్రహ్మవాదినః హస్తాద్విష్ణుస్థుతాచేతి,  
యది హస్తా భవతి సర్వంపాస్తానం దహన్యమృతత్వంచ గచ్ఛతి,  
యది దీర్ఘాభవతి మహతీం శ్రియ మావాప్నో త్యమృతత్వంచ గచ్ఛతి,  
యది ప్లుతా భవతి జ్ఞానవా స్థవ త్యమృతత్వంచ గచ్ఛతి, తదేత దృషి

ణోక్తం నిదర్శనం, నకుఃపాహియ ఋజీవీత రుద్రః, శ్రియం లక్ష్మీ మా  
పలా మంబికాం గామే, పష్ఠించయా మింద్ర సేనే త్యుదాహుః, తాం  
విద్యాం బ్రహ్మయోనిగ్ సరూపా మిహాయుషే శరణ మహం ప్రపద్యే,  
సర్వేషాం వా <sup>1</sup>ఏతద్భూతానా మాకాశః పరాయణమ్, సర్వాణి  
హవా ఇమాని భూతా న్యాకాశా దేవ జాయంతే, ఆకాశాదేవ జా  
తాని జీవంతి ఆకాశం ప్రయం త్యుభిసంవిశంతి, తస్మాదాకాశం బీజం వి  
ద్యా త్తదేవ జ్ఞాయః, తదేత దృషిణోక్తం నిదర్శనమ్, హగ్ న శ్శుచి  
ష ద్వసు రంతరిక్ష సద్ధోతావేదిష దతిథి ద్దురోణసత్, నృషద్వర స  
దృతసద్వ్యోమ సదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహత్, యః  
ఏవం వేదేతి మహిషాపనిషత్, 3.

చతుర్థః ఖండః.

దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నానుష్ఠాభస్య మంత్రరాజస్య  
నారసింహస్యాంగమంత్రా న్నీబ్రూహి భగవ ఇతి సహోవాచ ప్రజా  
పతిః, ప్రణవం సావిత్రిం యజుర్దక్షిం నృసింహాయత్రీమిత్యంగాని  
జానీయూ ద్యౌజానీతే సోఽమృత్యోచ గచ్ఛతి, ఓమిత్యేతదక్షర మిద  
గ్ సర్వం తస్మాదవ్యాఖ్యానం భూతం భవద్భవిష్య దితి సర్వ మోం  
కార ఏవ యచ్చాస్య త్రికాలాతీతం తద హ్యంకారేవ సర్వం హ్యేత  
ద్భిష్టాయమాత్తా బ్రహ్మ సోఽయమాత్తా చతుష్పా జ్జగతి త స్తానో  
బహః ప్రజ్ఞ స్సప్తాంగ ఏకోనవింశతిముఖ స్థూలభు నైశ్వానరః ప్రథమః  
పాదః, స్వప్నస్థానోంతః ప్రజ్ఞ స్సప్తాంగ ఏకోనవింశతిముఖః ప్రవిద్యభు  
క్తజ్ఞసో ద్వితీయః పాదః, యత్ర సుప్తో నకంచన కామం కామయతే  
నకంచన స్వప్నం పశ్యతి తత్సుషుప్తం సుషుప్తస్థాన ఏకభూతః ప్రజ్ఞా  
నఘనవహనందమయో హ్యనందభు <sup>2</sup>కేతోముఖః ప్రాజ్ఞ స్తృతీయః  
పాదః, ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోఽంతర్యా మేవ యోని స్స  
ర్వస్య ప్రభవా వ్యయోహి భూతానామ్, నాంతః ప్రజ్ఞం సబహిః ప్రజ్ఞం  
నోఽభయతః ప్రజ్ఞం నప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞం ప్రజ్ఞానఘన మద్భుష్ట మవ్యయోగో  
ర్య మగ్రాహ్య మలక్షణ మంచిత్య మవ్యపదేశ్య మైకాత్మ్య ప్రత్యయ  
సారం ప్రపంచోపశమం శాంతం శివ మద్వైతం చతుర్థిమస్యంతే స

ఆత్మా సవిజ్ఞయః, అథ సావిత్రి గాయత్ర్యా యజుషా ప్రోక్తా తయా సర్వ  
మిదం వ్యాప్తమ్, ఘృణిరితి ద్వే అక్షణే, సూర్య ఇతిత్రీణి, ఆదిత్య  
ఇతి త్రీణి, ఏతద్వై సావిత్ర స్యాష్టాక్షరం పదగ్ శ్రియాభిషిక్తమ్, య  
ఏవం వేద, శ్రియా హైవాభిషిచ్యతే, తదేత దృచా భుక్తమ్, ఋచో  
అక్షరే పరమేవ్యమక్, యస్మిక్ దేవా అధివిశ్వే నిపేదుః, య స్తన్న  
వేద కిమృచా కరిష్యతి, య ఇత త్తద్విదు స్త ఇమే సమాసత ఇతి, నహ  
తస్య ర్హాన యజుషాన సామ్నా ర్హోస్తి, యస్సావిత్రం వేదేతి, ఓంభూ ర్హస్త్వి  
ర్భువన్హస్త్విస్త్విర్లక్ష్మీః. కాలకర్ణితన్నో లక్ష్మీః ప్రచోదయాత్, ఇత్యే  
షావై మహాలక్ష్మీ యజుర్దాయత్రీ చతుర్విగత్యక్షరా భవతి, గాయ  
త్రీవా ఇదగ్ సర్వం యదిదం కించ తస్మా ద్య ఏతాం మహాలక్ష్మీం  
యాజుషీం వేద మహా తీం శ్రియ మన్నతే, ఓం నృసిన్హాయ విద్మహే  
వజ్ర నఖాయధీమహి, తన్నస్సిగ్హః ప్రచోదయాత్, ఇత్యేషావై నృ  
సిన్హాయత్రీ దేవానాం వేదానాం నిదానం భవతి, యఏవంవేద, నిదా  
నవా నృవతి, దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నభక్తైర్వంత్రి స్తుతో  
దేవః ప్రితో భవతి స్వాత్మానం దర్శయతితా న్నోబ్రూహి భగవ  
ఇతి, స హేచావాచ ప్రజాపతిః, ఓం యో హవై నృసింహే దేవో  
భగవాక్ యశ్చ బ్రహ్మ భూర్భువస్సువ స్తస్మై వై నమోనమః. (య  
థా ప్రథమమంత్రోక్తా వాద్యంతో తథా ద్రష్టవ్యే). ౧ యశ్చవిష్ణుః.  
..౨ యశ్చమహేశ్వరః. ౩ యశ్చపురుషః. ౪ యశ్చేశ్వరః. ౫ యా  
సరస్వతీ. ౬ యాత్రీ. ౭ యాగౌరీ. ౮ యాప్రకృతిః. ౯ యావి  
ద్యా. ౧౦ యశ్చింకారః. ౧౧ యాశ్చతస్థాస్థమాత్రాః. ౧౨ యేవే  
దా స్సాంగా సృశాఖా స్నేతిహసాః. ౧౩ యేచ పంచాగ్నయః. ౧౪  
యా స్సప్త మహావ్యాహృతయః. ౧౫ యేచాష్టా లోకపాలాః.  
౧౬ యేచాష్టా వసవః. ౧౭ యేచైకాదశ దుద్రాః. ౧౮ యేచ ద్వా  
దశాదిత్యాః. ౧౯ యేచాష్టా గ్రహాః. ౨౦ యాని పంచమహాభూ  
తాని. ౨౧ యశ్చ కాలః. ౨౨ యశ్చ మనుః. ౨౩ యశ్చ మృ  
త్యుః. ౨౪ యశ్చ యమః. ...౨౫ య శ్చాంతకః. ౨౬ యశ్చ ప్రా  
ణః. ౨౭ యశ్చసూర్యః. ౨౮ యశ్చ సోమః. ౨౯ యశ్చ విరా



ఋషుషః. ౩౦ యశ్చజీవః. ౩౧ యచ్చ సర్వం. ౩౨ ఇతి ద్వాత్రింశత్. ఇతి తా న్ప్రజాపతి రబ్రవీదేతై ర్నంత్రైర్నిత్యం దేవం మువభ్యం తతో దేవః ప్రీతోభవతి స్వాత్తానం దర్శయతి, త ద్య ఏతై ర్నంత్రై ర్నిత్యం దేవం స్తాతి సదేవం పశ్యతిసోఽచ్యుతత్వంచ గచ్ఛతి, య ఏవం వేదేతి మహిషాపనిషత్.

పంచమః ఖండః.

దేవాహ వై ప్రజాపతి మబ్రువ న్నానుష్ఠాభస్య మంత్రరాజస్య నారసింహస్య మహాచక్రం నామ చక్రం నో బ్రూహి భగవ ఇతి, సా ర్యకామికం మోక్షద్వారం, <sup>1</sup>యద్యోగిన ఉడదిశంతి, సోఽహ వాచ ప్రజాపతిః, పడక్షరం వా ఏత త్సుదర్శనం మహాచక్రం తస్మా త్పడక్షరం భవతి, పట్నత్రం చక్రం భవతి, పడ్వా ఋతవ ఋతుభి స్సూమితం భవతి, మధ్యే నాభి ర్భవతి, నాభ్యాంవా ఏతే అరాః ప్రతిష్ఠితా మాయయా ఏతత్సర్వం వేష్టితం భవతి నాత్తానం మాయా స్పృశతి తస్మా న్నాయ యా బహి ర్వేష్టితం భవతి, అ ఛాస్తార మప్తవత్రం చక్రం భవ త్య ప్తాక్షరావై గాయత్రీ గాయత్రీ సమ్మితంభవతి బహిర్జాయయా వేష్టితం భవతి క్షేత్రంక్షేత్రంవై మాయేషా సంపద్యతే, అథ ద్వాదశా రంద్వాదశవత్రం చక్రంభవతి ద్వాదశాక్షరా వై జగతీ జగత్త్యా సమ్మితం భవతిమాయయా బహి ర్వేష్టితం భవతి, అథ షోడశారం షోడశవత్రం చ క్రంభవతి షోడశకలో వై పురుషఃపురుష ఏవేదగ్ సర్వం పురుషేణసంమి తం భవతిమాయయా బహి ర్వేష్టితం భవతి, అథ ద్వాత్రింశదరంద్వాత్రిం శత్పత్రం చక్రం భవతి దాత్రింశదక్షరా వా అనుష్ఠా భివ త్యనుష్ఠాభా సర్వమిదం భవతి బహి ర్జాయయా వేష్టితం భవ త్యైర్వా ఏతత్సు బద్ధం భవతి వేదావా ఏతే అరాః పత్రై ర్వాఏత త్సర్వతః పత్రామతి ఛందాగ్ంసివై పత్రాణి ఏత త్సుదర్శనం మహాచక్రమ్, ల్యు మధ్యే నాభ్యాం తారకం యదక్షరం నారసింహ మేకాక్షరం తిద్భవతి పట్ను పత్రేషు పడక్షరం సుదర్శనం భవత్యప్తసు పత్రే ష్వప్తాక్షరం నారా యణం భవతి ద్వాదశసు పత్రేషు ద్వాదశాక్షరం వ సుదేవం భవతి షోడశసు పత్రేషు మాతృకాద్యా స్సబిందుకా షోడశస్వరా భవంతి

ద్వాత్రింశత్సు పతేషు ద్వాత్రింశ దక్షరం మంత్రరాజం నారసింహ  
మానుష్టుభం భవతి, తద్వా ఏత త్సుదర్శనం నామ మహాచక్రం సార్వ  
కామికం మోక్షద్వార మృత్యుం యజుర్తయం సామయం బ్రహ్మయ  
య మమృతమయం భవతి, తస్య పురస్తా ద్వసప ఆస తే రుద్రా దక్షిణ  
త ఆదిత్యాః పశ్చా ద్విశ్వేదేవా ఉత్తరతో బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరా  
నాభ్యాం సూర్యాచంద్రమశా పార్శ్వయో స్తదేతద్వచా భ్యుక్తమ్,  
ఋచో అక్షరే పుమే వ్యోమకా, యస్తికా దేవా అధివిశ్వేని షేదుః,  
య స్తం నవేద కిమృచా కరిష్యతి య ఇ త్తద్విదు స్త ఇమే సమాసత  
ఇతి, త దేత త్సుదర్శనం మహాచక్రం బాలో వా యువా వా వేద స  
మహాకా భవతి స గురు స్సర్వేషాం మంత్రాణా ముపదేష్టా భవతి, అను  
ష్టుభా హోమం కుర్యా దనుష్టుభార్చనం కుర్యా త్త దేత ద్రక్షోఘ్నం  
మృత్యుతారకం గురుణా లబ్ధం కంతే బాహూ శిఖాయాం వా బద్ధిత  
సప్తద్వీపవతీ భూమిద్వక్షిణార్ధనావకల్పితే తస్మా చ్ఛృద్ధయా యాం కాం  
చి ద్దాం దద్వా త్సా దక్షిణాభవతి. దేవాహవై ప్రజావతి మబ్రువన్నాను  
ష్టుభస్య మంత్రరాజస్య నారసింహస్య ఫల న్నోబ్రూహి భగవత్యతిసహా  
వాచ ప్రజావతిః, య ఏతం మంత్రరాజం నారసింహ మానుష్టుభం నిత్య  
మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి స వాయుపూతో భవతి స ఆదిత్యపూతో  
భవతి స సోమపూతో భవతి స సత్యపూతో భవతి స బ్రహ్మపూతో భవతి  
స విష్ణుపూతో భవతి స రుద్రపూతో భవతి స దేవపూతో భవతి స సర్వ  
పూతో భవతి స సర్వపూతో భవతి, య ఏతం మంత్రరాజం నారసింహ  
మానుష్టుభం నిత్య మధీతే స మృత్యుం <sup>1</sup>తరతి స పాస్తానం తరతి స బ్రహ్మ  
హత్యాం తరతి స భూణహత్యాం తరతి స వీరహత్యాం తరతి స సర్వ  
హత్యాం తరతి స సుసారం తరతి స సర్వం తరతి స సర్వం తరతి, య  
ఏతం మంత్రరాజం నారసింహ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిం స్తంభ  
యతి స వాయుం స్తంభయతి స ఆదిత్యం స్తంభయతి స సోమం స్తంభయతి  
స ఉదకం స్తంభయతి స సర్వాదేవాకా స్తంభయతి స సర్వాకా  
గ్రహాకా స్తంభయతి స విషం స్తంభయతి స విషం స్తంభయతి, య ఏతం  
మంత్ర రాజం నారసింహ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే స దేవా నాకర్షయతి

స యక్షా నాకర్షయతి స నాగా నాకర్షయతి స గ్రహా నాకర్షయతి  
 స మనుష్యా నాకర్షయతి స సర్వా నాకర్షయతి స సర్వానా కర్షయతి,  
 య ఏతం మంత్రరాజం నారసింహ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే స భూర్లో  
 కంజయతి స భువర్లోకం జయతి స స్వర్లోకం జయతి స మహర్లోకం జయతి  
 స జనో లోకం జయతి స భహ్లోకం జయతి స సత్యలోకం జయతి స  
 సర్వా లోకా జయతి స సర్వా లోకా జయతి, య ఏతం మం  
 త్రరాజ మానుష్టుభం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిష్టోమేన యజతే స ఉక్తేన  
 యజతే స షోడశినా యజతే స వాజపేయేన యజతే సోఽతిరాత్రేణ  
 యజతే సోష్టోర్యామేన యజతే సోఽశ్వమేధేన యజతే స సర్వైః  
 క్రతుభి ర్యజతే స సర్వైః క్రతుభి ర్యజతే, య ఏతం మంత్రరాజ మాను  
 ష్టుభం సిత్య మధీతే స ఋచోఽధీతేన యజాం వ్యధీతే స సామాన్య  
 ధీతే సోఽధర్వణ మధీతే సోంగిరస మధీతే స శాఖా అధీతే స పురాణా  
 న్యధీతే సకల్పా నధీతే స గాధా అధీతే స నారాశగ్నీ రధీతే స త్రణవ మధీ  
 తేయః ప్రణవ మధీతే స సర్వమధీతే స సర్వ మధీతే, అనుషనీత శత మేక  
 మేకే నోపనీతేన తత్సమ ముషనీత శత మేక మేకేన గృహస్థేన తత్సమం  
 గృహస్థ శత మేక మేకేన వానప్రస్థేన తత్సమం వానప్రస్థశత మేక  
 మేకేన యతినా తత్సమం యతీనాంతు శతంపూర్ణ మేక మేకేన రుద్రజా  
 పకేన తత్సమం రుద్రజాపకశత మేక మేకే నాధర్వశిర శ్శిఖాధ్యాప  
 కేన తత్సమ మధర్వశిర శిఖాధ్యాపకశత మేక మేకేన తాపనీయోపని  
 షదధ్యాపకేన తత్సమం తాపనీయోపనిషదధ్యాపకశత మేక మేకేన  
 మంత్రరాజాధ్యాపకేన తత్సమం తద్వా ఏత త్విరమంధామ మంత్రరా  
 జాధ్యాపకస్య యత్ర ససూర్య స్తపతి యత్ర న వాయు ర్వాతి యత్ర  
 న చంద్రమా భాతి యత్ర న సక్షత్రాణి భాంతి యత్ర వాగ్నిర్దహతి  
 యత్ర న మృత్యుః ప్రవిశతి యత్ర న మఃఖం సదానందం పరమానందం  
 శాంతం శాశ్వతం సదాశివం బ్రహ్మదివందితం యోగిధ్యేయం పరమం  
 పదం యత్ర గత్వా నివివర్తంతే యోగినః తదేత దృచాభ్యుక్తమ్, తద్వి  
 ష్ణోః పరమంపదం సదా పశ్యంతి సూరయాః, దీప్తి చక్షు రాతలిం, తద్వి  
 ప్రాసో విపస్యతో జాగృవాంస స్సమిధతే, విష్ణో ర్య త్పరమం పదం,

త దేతన్నిష్కామస్య భవతి తదేత నిష్కామస్య భవతి యవవం వేదేతి మహిపనిషత్.

ఓం భద్రం కణ్ఠేభి రితి శాంతిః.

ఇతి నృసింహపూర్వతాపిన్యపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

## నృసింహాత్తరతాపిన్యపనిషత్.

ఓమ్ భద్రం కణ్ఠేభి రితి శాంతిః.

ప్రథమః ఖండః.

ఓం. దేవా హవై ప్రజాపతి మబ్రువ న్ననోరణీయాగ్ సమిమ మాత్తాన మోంకారం నో వ్యాచక్ష్యేతి తథేశ్వోమిత్యేత దక్షరమిదగ్ సర్వం త స్యాపవ్యాఖ్యానం భూతం భవద్భవిష్య దితి సర్వమోంకార ఏవ యచ్చాచ్య త్రికాలాతీతం తద బ్యోంకార ఏవ సర్వం హ్యేత ద్భిష్టా య మాత్తా బ్రహ్మ త. మేత మాత్తాన మోమితి బ్రహ్మచైకీకృత్య బ్రహ్మ చాత్తాన మో మిత్యేకీకృత్య త దేక మజర మమృతి మభయ మోమి త్యనుభూయ తస్తి న్నిదగ్ సర్వం త్రిశరీర మారోఘ్య తన్నయం హి తదేవేతి సుహరే దోమితి తంవా ఏతం త్రిశరీర మాత్తానం త్రిశరీరం పరం బ్రహ్మసుసందధ్యాత్ స్థూలత్వాత్ స్థూలభుక్త్యాచ్చ సూక్ష్మత్వా త్సూక్ష్మభుక్త్యా చైచక్వా దానంద భోగాచ్చ సోమయమాత్తా చతుష్పా జ్జాగరిత స్థాన స్థూలప్రజ్ఞ సుప్తాంగ ఏకోనవింశతి ముఖస్థూలభు క్చతురాత్తా విశ్వో వైశ్వానరః ప్రథమః పాదః, స్వప్నస్థాన సూక్ష్మప్ర జ్ఞ సుప్తాంగ ఏకోనవింశతి ముఖ సూక్ష్మభు క్చతురాత్తా తైజసో హి రణ్యగర్భోద్వితీయఃపాదః, యత్ర సుప్తోన కంచనకామంకాయ తేనకంచన స్వప్నం పశ్యతి త త్సుషుప్తం సుషుప్తస్థాన ఏకీభూతః ప్రజ్ఞానఘన ఏ వానందమయో హ్యనందభు క్షేతోముఖ శ్చతురాత్తా ప్రాజ్ఞ ఈశ్వర స్తృతీయః పాదః, ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోంతర్యా మేష

యోని స్సర్వస్య ప్రభవాప్యయా హి భూతానాం త్రయ మ ప్యేత  
 త్సుషుప్తం స్వప్నం మాయామాత్రం చి దేకరసో హ్యాయ మాత్మా  
 ఒధతురీయ శ్చతురాత్మా తురీయా వసితత్వా దేకైక సోతానుజ్ఞా  
 త్రనుజ్ఞా వికల్పై త్రయమ ప్యత్రాపి సుషుప్తం స్వప్నం మాయా  
 మాత్రం చి దేకరసో హ్యాయ మాత్మా థాయ మాదేశో న స్థూల  
 ప్రజ్ఞం న సూక్ష్మ ప్రజ్ఞం నోభయతః పృజ్ఞం న ప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞం  
 నప్రజ్ఞానఘన మదృష్ట మవ్యనహర్య మగ్రాహ్య మలక్షణ మచింత్య  
 మన్యపదేశ్య మైకాత్మ్య ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం శాంతం  
 శివ మదైవతం చతుర్థం మన్వంతే న ఆత్మా సవిజ్ఞయ ఈశ్వరగ్రాస  
 స్తురీయ తురీయః.

ద్వితీయః ఖండః.

తంవా ఏత మాత్మానం జాగ్ర త్యస్వప్న మనుషుప్తం స్వప్నే  
 జాగ్రత మనుషుప్తం సుషుప్తే జాగ్రత మస్వప్నం తురీయేజాగ్రత  
 మస్వప్న మనుషుప్త మవ్యభిచారిణం నిత్యానందం సదేకరసం హ్యేవ  
 చక్షుషో ద్రష్టా శ్రోత్రస్య ద్రష్టా వాచో ద్రష్టా మనసో ద్రష్టా  
 బుద్ధే ద్రిష్టా ప్రాణస్య ద్రష్టా తమసో ద్రష్టా సర్వస్య ద్రష్టా తత  
 స్సర్వస్త్వా దనోస్య విలక్షణ శ్చిక్షుష స్సాక్షీ శ్రోత్రస్య సాక్షీ వాచ  
 స్సాక్షీ మనస స్సాక్షీ బుద్ధే స్సాక్షీ ప్రాణస్య సాక్షీ తమస స్సాక్షీ  
 సర్వస్య సాక్షీ తతో విక్రియో మహాచైతన్యోఽన్తా త్సర్వస్త్వా త్ప్రియ  
 తమ ఆనందఘనం హ్యేవ మన్తా త్సర్వస్త్వా త్పురత స్సువిభాత షేకరస  
 మే బాజర మమృత మభయం బ్రహ్మ వాప్యజ యైనం చక్షుష్యాదం  
 మాత్రాభి రోంకారేణ చైకీకుర్యా జ్జగతి స్థాన శ్చనురాత్మా విశోఽ  
 వై శ్వసర శ్చతురూపోఽకార ఏవ చతురూపో హ్యాయ మకార  
 స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షీభి రకారరూపై రాప్తే రాదిమత్వా ద్వా  
 స్థూలత్వా త్సూక్ష్మత్వా ద్బీజత్వా త్సాక్షీత్వా చ్చాప్నోతి హవా  
 ఇదగ్ సర్వ మాదిశ్చ భవతి య ఏనం వేద, స్వప్నస్థాన శ్చతురాత్మా  
 తైజసో హిరణ్యగర్భ శ్చతురూప ఉకార ఏవ చతురూపో హ్యాయ  
 ముకారః స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షీభి రుకారరూపై రుత్కర్మాదుభయత్వా  
 స్థూలత్వా త్సూక్ష్మత్వా ద్బీజత్వా త్సాక్షీత్వా చ్చోత్కర్షతి

హవై జ్ఞాన సంతతిం సమానశ్చ భవతి యవపంవేద, సుష్ణప్రసాన  
శ్చతురాత్మా ప్రాజ్ఞ ఈశ్వర శ్చతురూపా మకారవప చతురూపా  
హ్యయ మకార స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి ర్మకార రూపైర్నితే రపీ  
తేర్వా స్థూలత్వా త్సుక్ష్మత్వా ద్భీజత్వా త్సాక్షిత్వా చ్చ మినోతి  
హవా ఇదగ్ సర్వమపీతి శ్చ భవతి యవపం వేద, మాత్రామాత్రాః  
ప్రతిమాత్రాః కుర్యా దథ తురీయ ఈశ్వరగ్రాం సృ స్వరా ట్స్వయ  
మీశ్వర స్వప్రకాశ శ్చతురాత్మో తానుజ్ఞా త్రనుజ్ఞా వికల్పై  
రోతో హ్యయ మాత్రా హ్యతై వేదగ్ సర్వ మంతకాలే కాలాగ్ని  
స్సూర్యోఽస్త్రై రనుజ్ఞాతో హ్యయ మాత్రా హ్యస్య సర్వస్య స్వాత్మా  
నం దదా తీదగ్ సర్వం స్వాత్మానమేవ కరోతి యథా తమ స్సవితాను  
జ్జైకరసో హ్యయ మాత్రా చిద్రూప ఏవ యథా దాహ్యం దగ్ధాగ్ని  
రవికల్పో హ్యయ మాత్రా వాఙ్మనోఽగోచరత్వా చిద్రూప శ్చతుర  
రూప ఓంకార ఏవ చతురూపా హ్యయ మోంకార ఓతానుజ్ఞా  
త్రనుజ్ఞా వికల్పై రోంకార రూపై రాజైవనామ రూపాత్మకం హీదగ్  
సర్వం తురీయత్వా చిద్రూపత్వా చ్చోతత్వా దనుజ్ఞాత్మత్వా దను  
జ్ఞాత్వా దవికల్పరూపత్వా చ్చావికల్పరూపం హీదగ్ స్వం నైవ  
తత్ర కాచన భిదాస్త్యథ తస్యాయ మాదేశో మాత్ర శ్చతుర్థోవ్యవ  
హార్యః ప్రపంచోపశమ శ్శివోఽచ్యైతఃకార ఆజ్ఞైవ సువిశ త్యాత్మ  
నాఽఽత్మానం య ఏవం వే దైష వీరో నారసింహేన వానస్పృభా  
మంత్రరాజేన తురీయం విద్యా దేవ హ్యత్మానం ప్రకాశయతి సర్వ  
సంహార సమర్థః పరిభవాసహః ప్రభు ర్వాన్యస్త స్సదోఽజ్ఞ్యలో  
ఽవిద్యా తత్కార్యహీన స్వాన్యత్తబంధహర సర్వదా ద్వైతరహిత ఆనం  
దరూప స్సర్వాధిపానస్సన్తాత్రో నిస్తావిద్యా తమోమోహూఽహ  
మేవేతి తస్మా దేవ మేవేయ మాత్మానం పరంబ్రహ్మనుసందధ్యా దేవ  
వీరో సృసింహ ఏవేతి.

త్వితీయః ఖండః.

తస్యహవై ప్రణవస్య యా పూర్వా మాత్రా సా ప్రథమఃపాదో  
భవతి ద్వితీయా ద్వితీయస్య తృతీయా తృతీయస్య చతుర్థోఽతానుజ్ఞా త్రను

జ్ఞా వికల్పరూపా తయా తురీయం చతురాత్మాన మన్విష్య చతుర్థపాదే  
 న చతయా తురీయేణానుచింతయన్ గ్రసే త్తస్య హవా ఏతస్య ప్రణ  
 వస్య యా పూర్వా మాత్రా పృథి వ్యకార స్స ఋగ్వి ర్మగ్వేదో బ్రహ్మ  
 వసహో గాయత్రీ గార్హపత్యస్సా ప్రథమః పాదో భవతి భవతిచ సర్వే  
 షుపాదేషు చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి ద్వితీయాంతరిక్షం స ఉ  
 కార స్సయజ్ఞార్భర్యజుర్వేదో విష్ణురుద్రా స్త్రిష్టబక్షిణాగ్ని స్సా ద్వితీయః  
 పాదో భవతి భవతిచ సర్వేషు పాదేషు చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజ  
 సాక్షిభి ద్త్వితీయా ద్యా స్స మకార స్స సామభి స్సామవేదో రుద్రా  
 దిత్యా జగ త్యాహవసీయ స్సా తృతీయః పాదో భవతి భవతిచ సర్వే  
 షుపాదేషు చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభి ర్వావసా నేస్య చతుర్థస్య  
 ర్థమాత్రా సా సామలోక ఓంకార స్సా ధర్వజై ర్నైరధర్వవేద-  
 స్సంవర్తకోఽగ్ని ర్నరుతో విరా ఙ్కేర్ని ర్బాస్వతీ స్త్వతా సా చతుర్థః  
 పాదో భవతి భవతిచ సర్వేషు పాదేషు చతురాత్మా స్థూలసూక్ష్మబీజ  
 సాక్షిభి ర్తాత్రామాత్రాః ప్రతిమాత్రాః కృత్వోతానుజ్ఞా త్రనుజ్ఞావి  
 కల్పరూపం చింతయన్ గ్రసేద్ బ్రహ్మోమృతో హతసంవిత్ శుద్ధ స్సం  
 విష్టో సిద్ధిష్ణు ఇమ మసునియమే నుభూయే హేదం సర్వం దృష్ట్వాస  
 ప్రపంచహినోఽథ సకల స్సాధారోఽమృతమయ శ్చతురాత్మాథ మహా  
 వీతే సపరివారం త మేతిం చతుస్సప్తాత్మానం చతురాత్మానం మూలా  
 గ్నా వగ్నిరూపం ప్రణవం సందధ్యా త్సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మకారం  
 బ్రహ్మణం నాభౌ సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మకారం విష్ణుం హృదయే  
 సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మకారం రుద్రం భూమిధ్యే సప్తాత్మానం  
 చతురాత్మానం చతుస్సప్తాత్మానం చతురాత్మాన మోంకారం సర్వేశ్వరం  
 ద్వాదశాంతేసప్తాత్మానం చతురాత్మానం చతుస్సప్తాత్మానం చతురాత్మాన  
 మాసందామృతరూపం షోడశాంతేఽథానందామృతే నై తాం శ్చతుర్థా  
 సంపూజ్య తథా బ్రహ్మమేవ విష్ణు మేవ రుద్ర మేవ విభక్తాం స్త్రినేవా వి  
 భక్తాన్ <sup>1</sup>లింగరూపానేవచ సంపూ జ్యోపహారై శ్చతుర్థాలింగా త్సంహృ  
 త్య తేజసా శరీర త్రయం సంవాప్య తదధిష్ఠాన మాత్మానం సంజాల్య

తత్తేజఆత్తచైతన్యరూపం బల మనస్తభ్య గుణైరైక్యం సంపాద్య మహా  
స్థూలం మహాసూక్ష్మే మహాసూక్ష్మం మహాకారణేచ సంహృత్య మాత్రా  
భి రోతానుజ్ఞా త్రనజ్ఞా వికల్పరూపం చింతయ స్స)సేత్.

చతుర్థః ఖండః.

తంవా ఏత మాత్మానం పరమం బ్రహ్మాంకారం తురీయోం  
కారాగ్రవిద్యోత మనుష్టుభా న త్వాప్రసాద్యోమితి సంహృత్యా  
హమి త్యనుసందధ్యా దజైతిమేవాత్మానం పరమం బ్రహ్మాంకారం  
తురీయోంకారాగ్ర విద్యోత మేకాదశాత్మానం నారసింహం న త్వో  
మితి సంహర స్మను సందధ్యాదధేన మేవాత్మానం పరమం బ్రహ్మాం  
కారం తురీయోంకారాగ్ర విద్యో ప్రణవేన సుచింత్యానుష్టుభా  
నత్యా సచ్చిదానంద పూర్ణాత్మను నవాత్మకం సచ్చిదానందపూర్ణాత్మానం  
1 పరం బ్రహ్మసంభావ్యాహ మిత్యాత్మాన మాదాయ మనసా బ్ర  
హ్మజైకీకుర్యా ద్య దనుష్టుభైవ వా ఏష 2 ఉ ఏవ నృ ఏష హి సర్వత్ర  
సర్వదా సర్వాత్మా నృసిన్హా ౩ సౌ పరమేశ్వరో ౪ సౌ హి సర్వత్ర  
సర్వాత్మానం త్సర్వమత్తి నృసిన్హా ఏవైకల ఏష తురీయ ఏష ఏవోగ్ర  
ఏషఏవ వీర ఏషఏవ మహా నేష ఏష విష్ణు రేషఏవ జ్వలన్నేషఏవ  
సర్వతోముఖ ఏషఏవ సృసింహ ఏషఏవ భీమణ ఏషఏవ భద్ర ఏషఏవ  
మృత్యు మృత్యు రేషఏవ నమామ్యేషఏవాహ మేవంయోగారూ  
ఢో బ్రహ్మజ్యేవానస్తృభం సందధ్యా దోంకార ఇతి.త దేతౌ జ్లోకౌ భవ  
తః, సంస్తభ్య సింహంస్వనుతాన్తాన్తాన్తాం త్సంయోజ్య శృంగై రృషభ  
స్య హత్వా, వశ్యాం స్ఫురంతీ మసతీం సిపీడ్య సంభత్య సింహేన స  
ఏష వీరః, శృంగప్రోతా 5 నృదా స్పృష్ట్యా హత్వా తామగ్రసత్స్వి  
యమ్, నత్వాచ బహుధా దృష్ట్యా సృసింహ స్వయ దృభావితి.

పంచమః ఖండః.

అథైవ ఉ ఏవ అకార ఆత్మమార్థ ఆత్మనేవ నృసిన్హే దేవే  
బ్రహ్మణి వర్తత ఏష హ్యే వాప్తత ఏష హి సా త్వేష ఈశ్వర సత్సర్వ  
గతో సహిదగ్ సర్వ మేషహి వ్యాప్తతమ ఇదగ్ సర్వం య దయ  
మాత్మా మాయా మాత్ర ఏషఏవోగ్ర ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏషఏవ వీర

1 పరమాత్మానం పరం. 2 ఉపనన్వేష. 3 న్వాదాన్... నగ్రన.



ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏషవవ మహా నేషహి వ్యాప్తతమ ఏషవవ విష్ణు  
 రేషహి వ్యాప్తతమఏష ఏష జ్వల న్నేషహి వ్యాప్తతమ ఏషవవ  
 సర్వతోముఖ ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏషవవ సుసిహ్వా ఏషహి వ్యాప్తతమ  
 ఏషవవ భీషణ ఏషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏష భద్ర ఏషహి వ్యాప్త  
 తమ ఏష ఏష మృత్యుమృత్యు రేషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏష  
 నమామ్యేషహి వ్యాప్తతమ ఏష ఏవాహమేషహి వ్యాప్తతమ  
 ఆత్మైవ సుసిహ్వా దేవో బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేద సోఽకామో  
 నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామో న తస్య ప్రాణా ఉత్క్రామంత్యత్రైవ  
 సమవలీయంతే బ్రహ్మైవ సకా బ్రహ్మోపేత్యజైషవ <sup>1</sup> వోకార ఉత్క్రా  
 ప్తతమార్థ ఆత్మస్యేవ సుసిహ్వా దేవే బ్రహ్మణి వర్తతే తస్మాదేష స్త్రై  
 స్వరూపో న హ్యస్య దస్త్యోమేయ మనాత్మప్రకాశ మేషహి స్వప్రకా  
 శోఽసంగోఽస్యన్నవీక్షత ఆత్మాతో నాస్యథా ప్రాప్తి రాత్తమాత్రం  
 హ్యేత దుత్క్రాప్త మేషవవోగ్ర ఏష హ్యేవోత్క్రాప్త ఏషవవ వీర  
 ఏష హ్యేవోత్క్రాప్త ఏషవవ మహానేష హ్యేవోత్క్రాప్త ఏషవవ  
 విష్ణు రేషహ్యేవోత్క్రాప్త ఏషవవ జ్వలన్నేషహ్యేవోత్క్రాప్తఏష  
 ఏష సర్వతోముఖ ఏషహ్యేవోత్క్రాప్త ఏషవవ సుసిహ్వా ఏషహ్యేవో  
 త్క్రాప్త ఏషవవ భీషణ ఏషహ్యేవోత్క్రాప్త ఏషవవభద్ర ఏషహ్యేవో  
 త్క్రాప్త ఏషవవ మృత్యుమృత్యు రేషహ్యేవోత్క్రాప్త ఏషవవ నమా  
 మ్యేషహ్యేవోత్క్రాప్త ఏషవవాహ మేషహ్యేవోత్క్రాప్త స్తస్మా దా  
 త్తాన మేజైనం జానీయా దాత్మైవ సుసిహ్వా దేవో బ్రహ్మ భవతి  
 య ఏవం వేద సోఽకామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామో న తస్య  
 ప్రాణా ఉత్క్రామంత్యత్రైవ సమవలీయంతే బ్రహ్మైవ సకా బ్రహ్మోపే  
 త్యజైషవ ఏష మకారో మహావిభూత్యర్థఆత్మస్యేవ సుసిహ్వా దేవే బ్ర  
 హ్మణి వర్తతే తస్మా దయ మనలో భిన్నరూప స్వప్రకాశో బ్రహ్మైవా  
 ప్తతమ ఉత్క్రాప్తతమ ఏతదేవ బ్రహ్మసి సర్వజ్ఞం మహామాయం మహా  
 భూత్యేతదేవోగ్ర మేతద్ధి మహావిభూ త్యేతదేవ వీర మేతద్ధి మహావిభూ  
 త్యేతదేవ మహా దేతద్ధి మహావిభూ త్యేతదేవవిష్ణ్వేతద్ధి మహావిభూత్యే

తదేవ జ్వలదేతద్ధి మహావిభూ త్యేతదేవ సర్వతోముఖ మేతద్ధి మహా  
విభూ త్యేతదేవ సృసింహ మేతద్ధి మహావిభూ త్యేతదేవ భీషణ మేతద్ధి  
మహావిభూత్యేతదేవ భద్ర మేతద్ధి మహావిభూ త్యేతదేవ మృత్యుమృ  
త్యేతద్ధి మహావిభూత్యేతదేవ సమామ్యేతద్ధి మహావిభూత్యేతదే  
వాహ మేతద్ధి మహావిభూతి తస్మా దకారో కాగాభ్యా మిమమా  
త్తాన మాప్తతమ ముత్కృప్తతమం చిన్తాత్రం సర్వద్రష్టారం సర్వసాక్షి  
ణం సర్వగ్రాసం సర్వప్రేమాస్పదం సచ్చిదానందమాత్ర మేకరసం పుర  
తోఽస్తా త్సర్వస్తా త్సువిభాత మన్విష్యావృతతమ ముత్కృప్తతమం మ  
హామాయం మహావిభూతిం సచ్చిదానందమాత్ర మేకరసం పరమేవ  
బ్రహ్మ మకారేణ జానీయా దాత్తైవ సృసింహా దేవః పరమేవ బ్రహ్మ  
భవతి య ఏవం వేద సోఽకామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామో  
న తస్య ప్రాణ ఉత్క్రామం త్యత్రైవ సమవలీయంతే బ్రహ్మైవ స స్మి  
న్మహిషీహైవ ప్రజాపతి రువాచ ప్రజాపతి రువాచ.

వషః ఖండః.

తే దేవా ఇమ మాత్మానం జ్ఞాతు మైచ్ఛంత తాన్వాసురః పాప్తా  
పరిజగ్రహత ఐక్షంత హంతైన మాసురం పాప్తానం గ్రసామ ఇత్యేతమే  
వోంకారాగ్రవిద్యోతం తురీయతురీయ మాత్మాన ముగ్ర మనుగ్రం వీర  
మవీరం మహంత మమహంతం విష్ణు మవిష్ణుం జ్వలంత మజ్వలంతం సర్వ  
తోముఖ మసర్వతో ముఖం సృసింహ మసృసింహం భీషణ మభీషణం  
భద్రమభద్రం మృత్యుమృత్యు మమృత్యుమృత్యుం సమా మ్యసమా  
మ్యహ మసహం సృసింహానుష్టుభైవ బుబుధిరే తేభ్యో హాసా వాసురః  
పాప్తా సచ్చిదానందఘనజ్యోతి రభవ తస్మా దవత్సకపాయ ఇమమే  
వోంకారాగ్రవిద్యోతం తురీయతురీయ మాత్మానం సృసింహానుష్టుభైవ  
జానీయా త్తస్యాసురః పాప్తా సచ్చిదానంద ఘనజ్యోతిర్భవతి తే దేవా  
జ్యోతి రుత్తిర్హివో ద్వితీయా ద్భయమేవ పశ్యంత ఇమమేవోంకారా  
గ్రవిద్యోతం తురీయ మాత్మాన మనుష్టుభాఽన్విష్యప్రణవేనైవ తస్మి  
న్నవస్థితా స్తేభ్య స్తజ్యోతి రస్య సర్వస్య పురత స్సువిభాత మవిభాత  
మద్యైత మచింత్య మలింగం స్వప్రకాశ మానందఘనం శూన్య మభ  
వ దేవంవి త్స్వప్రకాశం పరమేవ బ్రహ్మ భవతితే దేవాః పుత్రేషణా

యాశ్చ విత్తేషణా యాశ్చ లోకేషణా యాశ్చ ససాధనేభ్యోఽపృథ్వా  
య నిరాగారా నిష్పర్విగ్రహా అశిఖా అయజ్ఞోపవీతా అంధా బధిరా  
ముగ్ధాః క్షీబా మూకా ఉన్మత్తా ఇవ పరివర్తమానా శ్శాంతా దాంతా  
ఉపరతా స్తితిక్షవ స్సమాహితా ఆత్మరతయ ఆత్మక్లేషా ఆత్మమిథునా  
ఆత్మానందాః ప్రణవమేవ పరం బ్రహ్మతప్రకాశం శూన్యం జానంత  
స్తత్రైవ పరిసమాప్తా స్తస్మా త్తద్దేవానాం వ్రత మాచర న్నోఽజ్ఞాఠే  
వరేబ్రహ్మణి పర్యవసితో భవే త్స ఆత్మనే వాత్మానం పరం బ్రహ్మ పశ్య  
తితదేష శ్లోకః, శృంగేష్యశృంగం సంయోజ్య సింహం శృంగేషు  
యోజయేత్, శృంగాభ్యాం శృంగ మాబధ్య త్రయో దేవా ఉపా  
సత ఇతి.

సప్తమః ఖండః.

దేవాహవై ప్రజాపతి మబ్రువక్ భూయవన నో భగవా న్విజ్ఞాప  
యత్వితి తథేత్యజత్వా దమరత్వా దజరత్వా దమృతత్వా దశోకత్వా  
దమోహత్వా దనశనాయత్వా దపిపాసత్వా దద్వైత త్యాచ్ఛాకారేణ  
మమాత్మాన మన్వి ష్యేత్కృష్టత్వా దుత్పాదకత్వా ద్దుష్ప్ర వేష్టత్వా  
దుత్థాపయితృత్వా దుద్ద్రోష్టత్వా దుత్కర్తృత్వా దుత్పథవారికత్వా  
దుద్ధ్రాసత్వా దుద్భ్రాంతత్వా దుత్తీర్ణవికృతత్వా చోచ్చికారేణేమ  
మాత్మానం పరమం బ్రహ్మ సృసింహ మన్విష్యాకారేణేమ మాత్మాన  
ముకారం పూర్వార్థ మాకృప్య సింహీకృతోఽ త్రరాథేన తం సింహమా  
శృప్య మహత్వా స్తహ స్త్వా న్దానత్వా స్తుక్తత్వా స్తహదేవత్వాన్  
హేశ్వరత్వా స్తహసత్వా స్తహచి త్వా స్తహనందత్వా స్తహప్రభు  
త్వాచ్చ మకారార్థేనానేనాత్మ వైకీమర్యా దశరీరో నిరింద్రియోస్రా  
ణోఽత మా సచ్చిదానందమాత్ర స్స స్వరా ఢ్యవతి య ఏవం వేద శ  
స్త్య మి త్యహ మితిహోవా చైవ మేవేదం సర్వం తస్మా దహమితి  
సర్వాభిధానం తస్మాది రయ మకార స్సవీవ భవతి సర్వం హ్యయమా  
త్మాఽయం హి సర్వాంతరో న హీదం సర్వ మహ మితిహోవా చైవ  
నిరాత్మక మాత్మైవేదం సర్వం తస్మా త్సర్వాత్మకే నాకారేణ సర్వాత్మ  
మన్విచ్ఛే ద్భృజైవేదగ్ సర్వం సచ్చిదానందరూపగ్ సచ్చిదా

సందరూప మిదగ్ సర్వం సద్ధిదగ్ సర్వం సత్సదితి చిద్ధిదగ్ సర్వం కాశతే  
 ప్రకాశతే చేతికిం సదితీద మిదం నేత్యనుభూతి రితి కై షేతియమిదం  
 నేత్యవచనే నై వానుభవ న్నువా వైవ మేవ చిదానందావప్యవచనేనై  
 వానుభవ న్నువాచ సర్వ మన్య దితి సవరమానందస్య బ్రహ్మణో నా  
 మ బ్రహ్మేతి తస్యాంతో యం మకార స్సవవ భవతి తస్మాత్త కా  
 రేణ పరమం బ్రహ్మ నిచ్చే త్తి మిద మేవ <sup>1</sup>మిత్యకారణ్యేవాహావి  
 చికిత్స న్నకారేణేమ మాత్మాన మన్విష్య మకారేణ బ్రహ్మణానుసం  
 దధ్యా దుకారేణావిచికిత్స న్నశరిరోఽనిందియో ప్రాణోతమా  
 స్సచ్చిదానంద మాత్ర స్స స్వరా ధ్వవతి య ఏవం వేద బ్రహ్మవా  
 ఇదగ్ సర్వ మత్తత్త్వా దుగ్రత్త్వా ద్వీరత్త్వా స్తహత్త్వా ద్వీష్ణత్త్వా  
 జ్వలత్త్వా త్వర్వతోముఖత్వా స్మసింహత్వా ద్భీషణత్వా ధ్వద్ర  
 త్త్వా స్మృత్యమృత్యుత్త్వా న్నమామి త్వా దహం త్వా దితి సతతం  
 హ్యేతి ధ్వంహోగ్రత్త్వా ద్వీరత్త్వా స్తహత్త్వా ద్వీష్ణత్త్వా జ్వల  
 త్త్వా త్వర్వతోముఖత్వా స్మసింహత్వా ద్భీషణత్వా ధ్వద్రత్త్వా  
 స్మృత్యమృత్యుత్త్వా న్నమామి త్వా దహం త్వా దితి తస్మా దకారేణ  
 పరమం బ్రహ్మన్విష్య మకారేణ మన ఆద్యవితారం మన ఆది సాక్షిణ  
 మన్విచ్చే త్సి యదైతత్సర్వ మపేక్షతే తదేతత్సర్వ మస్మి స్ప్రవి  
 శతి స యదా ప్రతిబుధ్యతే త దేత త్వర్వమస్తా దేవోత్తిష్ఠతి త దేత  
 త్వర్వం నిరూహ్య ప్రత్యూహ్య సంవీడ్య సంజ్వల్య సంభక్ష్య స్యా  
 త్త్వాన <sup>2</sup>మే వైషాం దదాత్యత్త్య గోఽతివిరోఽతి మహా సతివిష్ణు రతి  
 జ్వల న్నతిసర్వతో ముఖోఽతిసృసింహోఽతిభీషణోఽతి భద్రోఽతి  
 మృత్యుమృత్యు రతినమా మృత్యహం భూత్వా స్వే మహిమ్ని సదా  
 సమాసతే తస్మా దేన మకారాధేన పరేణ బ్రహ్మ జైకీకుర్యా దుకారే  
 ణావిచికిత్సన్నశరిరో నిరిందియో ప్రాణోతమాస్సచ్చిదానందమా  
 త్ర స్సస్వరా ధ్వవతి య ఏవం వేద, తదేవశ్లోకః- శృంగం శృంగార్థ  
 మాకృప్య శృంగేణానేన యోజయేత్, శృంగమేనం పరే శృంగే త  
 మనేనాపి యోజయేత్.

అప్రమః ఖండః.

అథ తురీయే శోతశ్చ పోతశ్చ హ్యయ మాత్మా నృసింహా  
 ౭స్తిం త్వర్వ మయం సర్వాత్మా<sup>1</sup>యంహి సర్వం నై వాతోద్వయో  
 హ్యయ మాత్మైక ఏ వావికలో<sup>౨</sup> నహి వస్తు స దయం హ్యాయ త ఇవ  
 సద్వనో<sup>౩</sup>యం చిద్వన ఆనందఘన ఏవైకరసో<sup>౪</sup>వ్యవహార్యః కేనచనా  
 ద్వితీయా ఓతశ్చపోతశ్చైవ, ఓంకార ఏవం నైవమితి పృష్ట ఓమిత్యే  
 వాహ వాగ్వా ఓంకారో వాగే వేదం సర్వం న హ్యశబ్ద మివే హాస్తి  
 చిన్మయో హ్యయ మోంకార శ్చిన్మయమిదం సర్వం తస్మా త్పురమేశ్వ  
 ర ఏవైక మేవ తద్భవ త్యేత దమృతమభయమేత ద్భ్రహ్మభయం<sup>౫</sup>వై బ్రహ్మ  
 భయం వై బ్రహ్మభవతియ ఏవం వేదేతిరహస్య మను జ్ఞాతాహయమా  
 త్మైవ హ్యస్య సర్వస్య స్వాత్మాన మనుజానాతి న హేదం సర్వం స్వత  
 ఆత్మవిన్నహ్యయమోతో నానుజ్ఞాతా<sup>౬</sup>సంగత్వా దవికారిత్యాదసత్వా  
 దన్యస్యానుజ్ఞాతా హ్యయ మోంకార ఓమితి హ్యనుజానాతి వాగ్వా ఓం  
 కారో వాగేవేదం సర్వ మనుజానాతి చిన్మయో హ్యయ మోంకార  
 శ్చిద్భీదగ్ సర్వం నిరాత్మక మాత్మ సాత్కరోతి తస్మా త్పురమేశ్వర ఏ  
 వైకమేవ తద్భవ త్యేత దమృత మభయ మేత ద్భ్రహ్మభయం<sup>౭</sup>వై బ్రహ్మ  
 భయగ్ హి వై బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేదేతి, రహస్య మనుజ్ఞైకరసా  
 హ్యయ మాత్మా ప్రజ్ఞాన ఘనఏవాయం యస్మా త్వర్వస్మా త్పురత స్సువి  
 భాతో<sup>౮</sup>త శ్చిద్భవ ఏవ హ్యయ మోతో నానుజ్ఞా తైతి దాత్మ్యగ్హి  
 దగ్ సర్వం సదై వానుజ్ఞైకరసా హ్యయ మోంకార ఓమితి హ్యేవాను  
 జానాతి వాగ్వా ఓంకారో వాగేవ హ్యనుజానాతి చిన్మయో హ్యయ  
 మోజ్ఞా<sup>౯</sup>ర శ్చిదేవ హ్యనుజ్ఞాతా తస్మా త్పురమేశ్వర ఏ వైక మేవ తద్భవ  
 త్యేత దమృత మభయ మేత ద్భ్రహ్మభయం<sup>౧౦</sup>వై బ్రహ్మభయగ్ హి వై  
 బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేదేతి రహస్య మవికలో<sup>౧౧</sup> హ్యయ మాత్మా  
 ద్వితీయత్వా దవికలో<sup>౧౨</sup> హ్యయ మోంకారో<sup>౧౩</sup> ౭ద్వితీయత్వా దేవ చిన్మ  
 యో హ్యయ మోంకార శ్చిన్మయ మిదగ్ సర్వం తస్మా త్పురమేశ్వర  
 ఏవైకమేవ తద్భవ త్యేతికలో<sup>౧౪</sup> ౭పినాత్ర కాచన భిదా<sup>౧౫</sup>స్తి నైవ తత్త్ర-

కాచన భిదాఽస్త్యత్రహి భిదా మివ మన్యమాన శ్శతథా సహస్రథా  
భిన్నో మృత్యో స్స మృత్యు మాప్నోతి త దేత దద్వయం స్వప్రకాశం  
మహానంద మాత్మైవైత దమృత మభయ మేత ద్భృకిహ్నభయంనై బ్రహ్మ  
భయంహి నై బ్రహ్మ భవతి య ఏవం వేదేతిరహస్యమ్.

నవమః ఖండః.

దేవాహవై ప్రజాపతి మబ్రువన్నిమ మేవ నోభగవ న్నీంకార  
మాత్మాన ముపదిశేతి తథేత్యవ ద్రష్టానుమంతైష ఆత్మా నృసింహ శ్చి  
ద్రూప ఏవావికారో హ్యుపలబ్ధస్సర్వస్య సర్వత్ర న హ్యస్తి దైవత సిద్ధి  
రాత్మైవ సిద్ధో ద్వితీయో మాయయా హ్యన్యదివ సవా ఏష ఆత్మా పర  
ఏ షైవ సర్వం తదాహి ప్రజ్ఞైవైషాఽవిద్యా జగత్సర్వ మాత్మా పర  
మాత్మైవ స్వప్రకాశోఽప్యవిషయజ్ఞానత్వా జ్ఞాన స్మేవ హ్యన్యత్రాన్యం  
నవిజానాత్యనుభూతే ర్థాయాచ తమోరూపానుభూతి స్తదేతి జ్ఞడం  
మోహాత్మక మనంత మిదం రూప మ స్యాస్య న్దంఙికా సత్యనివృత్తోఽ  
పిమూఢై రాత్మైవ ద్రష్టాస్య సత్వమసత్వంచదర్శయతి సిద్ధ త్వాసిద్ధ త్వా  
భ్యాంస్వతంత్రాస్వతంత్ర త్వేన సైషావలబీజసామాన్యవదనేకవలశక్తి రే  
కైవతి ద్యథావలబీజ సామాన్య మేక మనేకాంత్యాస్వతిరిక్తా న్వటాం  
త్సబీజా నుత్పాద్య తత్ర తత్రపూర్ణాసత్త్విత్యేవ మేవైషా మాయా  
స్వాన్వతిరిక్తాని పూర్ణాని తేత్రాణి దర్శయిత్వా <sup>1</sup>జీవేశావభాసేన కరో  
తిమాయా చా విద్యాచ స్వయమేవ భవతి సైషా చిత్రా సుదృఢా  
బహ్వాంకురా స్వయం గుణభిన్నాంకురే వ్యపి గుణభిన్నా సర్వత్ర బ్రహ్మ  
విష్ణుశివరూపిణీ చైతన్యదీప్తా తస్మా దాత్మసవన త్రైవిధ్యం సర్వత్రయో  
నిత్య మభిమంతా జీవో నియంతేశ్వర స్సర్వాహం మానీ హిరణ్య  
గర్భ స్త్రీరూప ఈశ్వర పద్వ్యక్తచైతన్యస్సర్వగో హ్యేష ఈశ్వరః  
క్రియాజ్ఞానాత్మా సర్వం సర్వమయం సర్వే జీవా స్సర్వమయా స్సర్వా  
వస్థాసు తథా ప్యల్పా స్సవా ఏష భూతానాంద్రియాణి విరాజం  
దేవతాః కోశాంశ్చ సృష్ట్యా ప్రవి శ్యా మూఢో మూఢ ఇవ వ్య  
వహర న్నాస్తే మాయయైవ తస్మా దద్వయ ఏవాయ మాత్మా సన్తా

త్రోనిత్యః శుద్ధో బుద్ధ స్సత్తో ముక్తో నిరంజనో విభు రద్వయానందః  
 పరః ప్రత్యగేశ్వరః ప్రమాణై రేతై రవగతస్సత్తామాత్రం హీదగ్  
 సర్వం సదేవ పురస్తా త్పిద్యం హి బ్రహ్మ సహ్య త్ర కించ నానుభూయతే  
 నావిద్యాను<sup>1</sup>భవాత్త ని స్వప్ర కాశే సర్వసాక్షి ణ్యవిక్రియే<sup>2</sup>ద్వయే పశ్య  
 తేహాపి సన్తాత్ర మస దస్య త్సత్యం హీత్థంపురస్తా దయోని స్సాత్తస్థమానం  
 దంచిద్భునం సిద్ధం హ్యసిద్ధం తద్విష్ణురీశానో బ్రహ్మదపి సర్వం సర్వగతం  
 సర్వ మతవప శుద్ధో<sup>2</sup> బాధ్యస్వరూపో బుద్ధీ స్సుఖస్వరూప ఆత్మాన  
 హ్యేతం నిరాత్మక మపి నాత్మా పురతో హి సిద్ధో హీదగ్ సర్వం  
 కదాచి దాత్మాహి స్వమహిమస్థో నిరపేక్ష ఏకవప సాక్షి స్వప్రకాశః  
 కిం త స్మిత్య మాత్మాత్ర హ్యేవ నవిచికిత్స మేతద్దగ్ సర్వం సాధ  
 యతిద్రష్టా ద్రష్టు స్సా త్యవిక్రియ సిద్ధోనిరవద్యోబా హ్య భ్యంత  
 రవీక్షణాత్సు<sup>2</sup>విస్ఫుట తమసః పరస్తాద్బ్రుతైషదృష్టోవే త్యదృష్టో<sup>2</sup>  
 వ్యవహార్యో<sup>2</sup> ప్యలో<sup>2</sup> నాల్ప స్సాత్యవిశేషో<sup>2</sup> నన్యో<sup>2</sup>నసుఖదుఃఖో<sup>2</sup>  
 ద్వయః పరమాత్మా సర్వజ్ఞో<sup>2</sup>నంతో<sup>2</sup>భిన్నో<sup>2</sup>ద్వయ స్సర్వదా సం  
 విత్తి ర్తాయయా నాసందిత్తిః స్వప్రకాశే యూయ మేవ దృష్టాః కి  
 మద్వయేన ద్వితీయమేవ న యూయ మేవం బ్రూహ్యేన భగవ న్నితి  
 దేవా ఊచు ర్యూయమేవ దృశ్యతే చేన్నాత్మజ్ఞా<sup>2</sup>సంగో హ్యయ  
 మాత్మా<sup>2</sup>తో యూయమేవ స్వప్రకాశా ఇదం హి సత్సంవి త్తయ  
 త్వా ద్యూయమేవ నేతి హోచు ర్హంతా సంగావయ మితి హోచుః  
 కథం పశ్యతీతి హోవాచ న వయం విద్మ ఇతి హోచు స్తతో  
 యూయ మేవ స్వప్రకాశా ఇతి హోవాచ నచ సత్సంవిత్తయా ఏతౌ  
 హి పురస్తా త్సునిభాత ముచ్యవహార్య మే వాద్వయం జ్ఞాతో నైష  
 విజ్ఞాతో విదితావిదితా త్వర ఇతి హోచు స్స హోవాచ తద్వా ఏత  
 దృష్టా ద్వయం బ్రహ్మ త్వా నిత్యం శుద్ధం బుద్ధం ముక్తం సత్యం సూ  
 త్యం పరిపూర్ణమద్వయం సదానందచిన్తాత్ర మాత్మైవావ్యవహార్యం  
 కేనచిత్ తదేవ దాత్మాన మోమి త్యవశ్యంత స్తదేత త్సత్య మాత్మా  
 బ్రహ్మైవ బ్రహ్మైవ వాత్ర హ్యేవ నవిచికిత్సమిత్యోమితి సత్యంతి  
 దేతత త్సండితా<sup>2</sup> ఏవ పశ్యంత్యేత ధ్యశబ్ద మస్పర్శమరూప మరస

మగంధమ వక్తవ్య మనాదాతవ్య మగంతవ్య మవిసర్జయితవ్య మనా  
నందయితవ్య మమంతవ్య మబోధవ్య మనహంక ర్తయితవ్య మచే  
తయితవ్య ముక్తాణయితవ్య మనపానయితవ్య మవ్యాసయితవ్య మనుదా  
సయితవ్య మసమానయితవ్య మనింద్రియ మవిషయ మకరణ మలక్ష  
ణ మసంగ మగుణ మపిక్రియ మవ్యవదేశ్య మసత్వ మరజస్కు మత  
మస్కు మమాయ మభయ, మప్యోపనిషద మేవ సువిభాతం సకృ  
ద్విభాతం పురతోఽస్తా త్వర్జస్తా త్సువిభాత మద్వయం పశ్యతహంస  
స్సోఽహ మితి స హేలవాచ కి మేష దృష్టోఽదృష్టో వేతి దృష్టో విది  
తాఽవిదితా త్వర ఇతి హేలాయః క్వేషా కథ మితి హేలాయః  
కింతేన నకించ నేతి హేలాయ రూప మేవాశ్చర్య రూప ఇతి హేలా  
వాచ నచే త్యా హేలమి త్యనుజాగీధ్యం బ్రూ తైన మితిజ్ఞాతో ఽజ్ఞా  
తశ్చేతి హేలాయర్నచైన మితిహోచ రితి బ్రూ తై వైన మాత్మసిద్ధ  
మితి హేలవాచ పశ్యామ ఏవ భగవో నచ నయం పశ్యామో నైవ  
వయం వత్తుం శక్నుమో నమస్తేఽస్తు భగవ స్సృసీదేతి హేలాయ ర్న  
భేతవ్యం పృచ్ఛతేతి హేలవాచ కైషానుజ్ఞే త్యేషవ వాత్తేతి హేలా  
వాచ తేహేలాయ ర్నమస్తుభ్యం వయంత ఇతి హ ప్రజాపతి ద్వేవా  
ననుశశా సానుశశాసేతి లిదేష శ్లోకః. ఓత మోతేన జాగీయా దనుజ్ఞా  
ఞారమాంతరం, అనుజ్ఞా మద్వయం లభ్యా ఉపద్రష్టార మావ్రజేదితి.

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి సృసింహేలాత్తరతాపిన్యపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హంః ఓమ్.

౨౮. యాజుషీయ కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్.

శ్లో. బ్రహ్మజ్ఞానోపాయతయా యద్విభూతిః ప్రకీర్తితమ్,

తి మహంకాలాగ్నిరుద్రం భజతాం స్వాత్మదలభజే.

ఓం సహనా వవ త్త్వితి శాంతిః.



ఓం. అథ కాలాగ్నిరుద్రోపనిషదస్సంపర్తకోగ్నిరృషి, రనుష్టుప్  
 ఛందః, శ్రీకాలాగ్నిరుద్రో దేవతా, శ్రీకాలాగ్నిరుద్రప్రీత్యర్థే <sup>1</sup>భస్మత్రి  
 పుండ్రధారణేవినియోగః. ఓం. అథ కాలాగ్నిరుద్రం భగవంశం సనత్కు  
 మారః పప్రచ్ఛ, అధీహి భగవత్ త్రిపుండ్రవిధిం స తత్త్వం కిం ద్రన్యం  
 కియత్ స్థానం కతి ప్రమాణం కా రేఖాః కే మంత్రాః కా శక్తిః కిం  
 దైవతం కః కర్తా కిం ఫల మితిచ తగ్ హెచావాచ భగవా న్కాలాగ్ని  
 రుద్రః, య ద్ద్రవ్యం త దాగ్నేయం భస్మ, సద్యోజాతాది పంచబ్రహ్మ  
 మంత్రైః పరిగృహ్య, అగ్ని రితి భస్మ వాయురితి భస్మ వ్యోమేతి భస్మ  
 జల మితి భస్మ స్థల మితి భస్మ ఇత్యనే నాభిమంత్ర్య, మానస్తాక ఇతి  
 సముద్భృత్య, 'మానో మహఃత'మితి జలేన సంస్పృశ్య త్రియాయుషమితి  
 శిరో లలాటపక్షః స్కంధేషు త్రియాయుషై స్త్రియంబుకై స్త్రీశక్తిభి స్తి  
 ర్యక్తిస్సా<sup>1</sup> రేఖాః ప్రకుర్వీత, నత మేత చ్చాంభవం సర్వేషు వేదేషు  
 వేదవాదిభి రుక్తం భవతి తస్మాత్తత్సమాచరేత్సుముక్షు ర్న పునర్భవాయ,  
 అథ సనత్కుమారః పప్రచ్ఛప్రమాణమస్య త్రిపుండ్రధారణస్య, త్రిధా  
 రేఖాభవం త్యాలలాటా దాచక్షుషో రామూర్ధ్వో భువోర్వధ్యతిశ్చ,  
 యాస్యప్రథమా రేఖా సా గార్హపత్య ఇచ్చికారో రజో భూర్లోక ఆత్మా  
 క్రియాశక్తి రృగ్వేదః ప్రాతస్సవనం మహేశ్వరో దేవ తేతి, యాస్య ద్వీ  
 తీయా రేఖా సా దక్షిణాగ్ని రుకాగ స్సత్వ మంతరిక్ష మంతరా త్తేచ్చా  
 శక్తి ర్యజుర్వేదో మాధ్యందినగ్ సవనగ్ సదాశివో దేవతేతి, యాస్య  
 తృతీయా రేఖా సాఽహవసీయో మకార స్తమో ద్యౌర్లోకః పరమా  
 త్మా జ్ఞానశక్తి స్సామవేద స్తృతీయసవనం మహాదేవో దేవతేతి, ఏవం  
 త్రిపుండ్రం విధిభస్మనా కరోతి యో విద్వాక్ బ్రహ్మచారి గృహీ వాస  
 ప్రస్థో యతి ర్వాసమహాపాతకోపపాతకేభ్యః పూతో భవతి, ససర్వేషు  
 తీర్థేషు స్నాతో భవతి, ససర్థే న్వేదా నధీతో భవతి, ససర్వాక్ దేవాక్  
 శ్శతో భవతి, స సతతం నకలరుద్రమంత్రజాపీ భవతి, స నకలభోగాక్

భుక్త్యై దేహం త్యక్త్వా శివసాయుజ్య మేతి న స పునరావర్తతే న స పునరావర్తత ఇత్యాహ. — భగవాన్ కాలాగ్నిరుద్రః, యస్త్యేత ద్వాధీ తేసోఽప్యేవమేవ భవతీ త్యోగ్ సత్య మి త్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వేతి శాంతిః.

ఇతి కాలాగ్నిరుద్రోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తిత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

## ౨౯. సామవేదీయ మైత్రేయోపనిషత్.

శ్లో. శ్రు త్వాచార్యోపదేశేన మునయో యత్పదం యయుః,  
తత్సాన్నిభూతిసంసిద్ధిం స్వమాత్రం బ్రహ్మభావయే.

ఓం ఆపాయం త్వేతి శాంతిః.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

ఓం. బృహద్రథోఽై నామ రాజా గాజ్యే జ్యేష్ఠం పుత్రం నిధా పయిత్యేద మశాశ్వతం మన్యమాన శ్శరీరం వైరాగ్య ముపేతోఽరణ్యం నిర్జగామ స తత్ర పరమం తప ఆస్థాయాదిత్య మీక్షమాణ ఉర్ధ్వ బాహు స్త్రిష్ట త్వంతే సహస్రస్య ముని రంతిక మాజగా మ్నాగ్ని రివా ధూమక స్తేజసా నిర్దహన్నివాత్తవి ద్భగవాన్ చాచకాయస్య ఉత్తిష్టోత్తిష్ట వరం వృణీ ష్యేతి రాజా నమబ్రవీ త్స తస్మై నమస్కృ త్యోవాచ భగవ న్నాహ మాత్తవి త్వం తత్త్వి చుచ్చిణమో వయం సత్త్వం నోబ్రూహీ త్యే తద్వృత్తం పురస్తా దశక్యం మా పుచ్చ ప్రశ్న మై ఙ్మైకా న్యా న్నామాన్ వృణీష్యేతి శాకాయస్యస్య చరణా వభిము శమానో రాజేమాం గాధాం జగాద. ౧. అధకి మేతై ర్వాచ్యానాం శోషణం మహార్ణవానాం శిఖరిణాం ప్రపతనం ధ్రువస్య <sup>1</sup> ప్రచలనం స్థా నంవా తరూణాం నిమజ్జనం పృథివ్యా స్థానా దపసరణం సురాణాం సోఽహమి త్యేత ద్విధస్త్రిం త్సంసారే కిం కామోపభోగైరై రే వా

శ్రిత స్వా సకృదు పావర్తనం దృశ్యత ఇత్యుద్ధర్తుమర్హసీ త్వంధోదపా  
సస్థా భేక ఇ వాహ మస్మిం త్వంసారే భగవం స్త్వంనోగతి రితి. ౨.  
భగవం చ్ఛరీర మిదం మైథునాదే వోద్భూతం సంవి ద్యవేతం నిరయ  
ఏవ మూత్రద్వారేణ నిష్క్రాంత మస్థిభి శ్చితం మాంసేనానులి ప్తం చ  
ర్షణావబద్ధం విష్ణూత్ర వాతపితృక ఫమజ్జామేదోవసాభి రన్యైశ్చ ములైర్న  
హుభిః పరిపూర్ణ మేతాదృశే శరీరే వర్తమానస్యభగవం స్త్వంనో గతి రితి.

3. అథ భగవాంచ్ఛాకాయస్య సుస్మితోఽబ్రవీ ద్రాజానంమహారాజ  
బృహద్రథేత్వాకువం? ధ్వజశీర్షాత్తజ్జః కృతకృత్య స్త్వం మరున్నామో  
విశ్రతోఽసీ త్యయం ఖల్వాత్తాత్వేకతమో భగవాన్స్వర్ణాతి తిగహో  
వాచ, శబ్దస్పర్శాదయోయేర్థాలనర్థా ఇవతే స్థితాః, యేహం సక్తస్తు  
భూతాత్తా నస్తరేచ్ఛ పరం పదమ్, తపసా ప్రాప్యతే సత్త్వం సత్త్వా త్వం  
ప్రాప్యతే మనః, మనసా ప్రాప్యతే హ్యత్తా హ్యత్తా వత్త్వా నివర్తతే,  
యథా నిరింధనో వహ్ని స్వయోనా వుపశామ్యతి, తథా వృత్తిక్ష  
యా చ్చిత్తం స్వయోనా వుపశామ్యతి, స్వయోనా వుపశామ్యత్య మనస  
స్సత్యగామినః, ఇంద్రియార్థ విమూఢస్తానృతాః కర్మవశానుగాః, చిత్త  
మేవహి సంసార స్తత్ప్రియత్వేన శోధయేత్, యచ్ఛిత్తసత్త్వయో భవ  
తి గుహ్య మేత త్సనాతనమ్, చిత్తస్య హి ప్రసాదేన హంతి కర్మ  
శుభాశుభమ్, ప్రసన్నత్వాత్తని స్థిత్యా సుఖ మవ్యయ మశ్నుతే, సమా  
సక్తం యదా చిత్తం జంతో ర్విషయగోచరే, య ద్వేసం బ్రహ్మణి  
స్యాత్త త్కో న ముచ్చేతబంధనాత్, హృత్పుండరీకమధ్యేతు భావయే  
త్పరమేశ్వరమ్, సాక్షిణం బుద్ధి<sup>1</sup>స్సత్తస్య పరమప్రేమగోచరమ్, అగో  
చరం మనో వాచా మవధూతాది సంప్లవమ్, సత్తామాత్రప్రకాశైక  
స్వభావం భావనాతిగమ్, అహేయ మనుపాదేయ మసామాన్యవిశేష  
ణమ్, ధృవం స్థిమితగంభీరం న తేజో నతమస్తతమ్, నిర్వికల్పం నిరా  
భాసం నిర్వాణమయ సంవిదమ్, నిత్య శ్శుద్ధో బుద్ధముక్తస్వభావ స్సత్య  
స్సత్త్వ సంవిభు శ్చాద్వితీయః, ఆనందాద్భి ర్యత్పిర స్సోఽహ మస్మి  
త్వగ్ధాతు రాత్త్రసంశీతి రస్తి, ఆనంద మంతర్విజమాశ్రయంత మా  
ఽపిశాచీ మవమానయంతమ్, అలోకయంతం జగదింద్రజాల మాప

త్కథం మాం ప్రవిశేదసంగం, వర్ణాశ్రమాచారయుతా విమూఢాః  
కర్తానుసారేణ ఫలం లభంతే, వర్ణాదిధర్మంహి పరిత్యజంత స్సాన్వినంద  
త్పుస్తాః పురుషా భవంతి, వర్ణాశ్రమం సావయవం స్వరూప మాద్యంత  
యుక్తం హ్యతిక్రమమాత్రమ్, ఐత్రాదిదేహే ష్వభిమానశూన్యం  
భూత్వావసే తస్మిఖ్యతమేహ్యనంతే. ౪.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథ భగవాన్ మైత్రేయః కైలాసం జగము తం గత్వోవాచ  
భోభగవన్ పరమతత్త్వరహస్య మనుబ్రూహిసీతి సహోవాచ మహా  
దేవః, దేహేనా దేవాలయః ప్రోక్త స్సకీవః కేవల శ్చివః, త్వజే దక్షా  
ననిర్తాల్యం సోఽహంభావేన పూజయేత్, అభేదదర్శనం జ్ఞానం ధ్యా  
నం నిర్విషయంమనః, స్నానం మనోమలత్యాగ శ్చౌచ మింద్రియ నిగ్ర  
హః, బ్రహ్మహృతం పితౄ దైభిశ్చ మాచరే ద్దేహరక్షణే, వసే దేకాంతి  
కోభూత్వా చైకాంతే ద్వైతవర్జితే, ఇత్యేవ మాచ రేద్ధిమాన్ సప వం  
ముక్తి మాప్నుయాత్. ౧. జాతం మృత మిదం దేహం మాతాపితృ  
మలాత్తకమ్, సుఖదుఃఖాలయా మేధ్యం స్మృప్త్యా స్నానం విధీయ  
తే, ధాతుబద్ధం మహారోగం పాపమందిర మధ్మివమ్, వికారాకారవిస్తీ  
ర్ణంస్మృప్త్యా స్నానం విధీయతే, నవద్వారమలస్రావం సదా కాలే స్వ  
భావజమ్, దుర్లంధం దుర్తలోపేతం స్మృప్త్యా స్నానం విధీయతే, మా  
త్రాసూతకసంబంధం సూతకే సహ జాయతే, మృతసూతకజం దేహం  
స్మృప్త్యాస్నానం విధీయతే, అహం మమేతి విఙ్మాత్ర లేపగంధాధి  
మోచనమ్, శుద్ధశౌచ మితి ప్రోక్తం మృజ్జలాభ్యాంతు తాకికమ్, చిత్త  
శుద్ధికరం శౌచం వాసనాత్రయనాశనమ్, జ్ఞానవైరాగ్యమృత్యోమైఃషా  
ళనా చ్ఛౌచ ముచ్యతే. ౨. అద్వైతభావనా బైశ్చ మధత్వ్యం ద్వైత  
భావనమ్, గురుశాస్త్రోక్తభావేన భిక్షో రైభిశ్చం విధీయతే, విద్యాం తస్య  
దేశ ముత్పృజ్య సన్నానినాంతరం స్వతః, కారాగార వినిర్ముక్త శ్చౌ  
రవ ద్ధూరతో వసేత్, అహంకార సుతం విత్తభ్రాతరం మోహ  
మందిరమ్, ఆశాపత్నీం త్యజేద్యాన త్తావ న్ముక్తో నసంశయః, మృతా  
మోహమయీ మాతా జాతో బోధమయ స్సుతః, సూతకద్వయ సం  
ప్రాప్తౌ కథం సంధ్యా ముపాస్త హే, హృదాకాశే చిదాదిత్య స్పదాభా

సతి భాసతే, నాస్త మేతి నచోదేతి కథం సంధ్యా ముపాస్త హే,  
 మేవాద్వితీయం ధురో ర్వాక్యేన నిశ్చితమ్, ఏత దేకాంత మి  
 క్తం స మతం నవనాంతరమ్, అసంశయవతాం ముక్తి స్సంశయావి  
 తసామ్, సముక్తిర్జన్మజ్ఞాంతే తస్మా ద్విశ్వాస మాఘ్నయాత్, కర్మ  
 గాన్మసంన్యాసో నప్రేమోచ్ఛారణేన తు, సుఖా జీవాత్సనా రైశ్చ  
 న్నాస్యః పరికీర్తితః, పమనాహారవ ద్యస్య భాతి సర్వేషణాదిషు, త  
 ధికార స్సన్యాసే త్యక్తదేహాభిమానినః, యదా మనసి వైరాగ్యం  
 తం సర్వేషు వస్తుషు, తదైవ సన్నసి ద్విద్యా నన్యథా పతితో  
 త్, ద్రవ్యార్థమన్వవస్థాిర్గం యః ప్రతిష్ఠార్థ మేవచ, సన్నసిదుభ  
 భిప్ర స్సముక్తిం వాప్తు మర్హతి, ఉత్తమా తత్త్వచింతైవ మధ్య  
 శాస్త్ర చింతనమ్, అధమా మంత్రచింతాచ తీర్థభాగ్ని త్యధమాధః  
 అనుభూతిం వినా మూఢో వృథా బ్రహ్మణి మోదతే, ప్రతిబింబిత శ  
 గ్ర ఫలాస్వాదన మోదవత్, నత్యజేచ్ఛేద్యత్సక్తిక్తో యోమాధు  
 మాంతరమ్, వైరాగ్యజనకం శ్రద్ధాకళత్రం జ్ఞాననందనమ్, ధనవ  
 వయోవృద్ధా విద్యావృద్ధా స్తదైవచ, తే సర్వే జ్ఞానవృద్ధస్య కింక  
 ష్యకింక రాః, మన్తాయయా మోహితచేతసో మా మాత్మాన మా  
 ర్జమలభవంతః, పరం విదగ్ధోదరపూరణాయ భ్రమంతికాకా ఇవ స  
 యోఽపి, పాషాణలోహమణిమృత్తయ విగ్ర హేషు పూజా పున్ద  
 ర్భోగకరీ ముమూక్షోః, తస్మాద్యతిస్వప్నాదయార్ప నమేవ కుర్యా  
 హ్యర్చనం షఠహరే దపునర్భవాయ, అంతః పూర్ణోబహిః పూర్ణో  
 ర్ణకుంభ ఇవార్ణవే, అంత శ్శూన్యో బహిశ్శూన్య శ్శూన్యకుం  
 బాంబరే, మాభవగ్రహ్యా భావాత్తా గ్రహాకాత్తాచ మాభవ, భా  
 మఖిలాం త్యక్త్వా యచ్ఛిష్టం తిస్తయో భవ, ద్రష్టృదర్శనదృశ  
 త్యక్త్వా వాసనయా సహ, దర్శనప్రథమాభాస మాత్మానం కేవలం  
 సం శాంత సర్వసంకల్పా యాశిలావ దవస్థితిః, జాగ్రన్నిద్రావినిర్ముక్త  
 స్వరూపస్థితిః పరేతి.

తృతీయోఽధ్యాయః.

అహమస్మి పరశ్చాస్మి బ్రహ్మస్మి ప్రభవోఽస్త్వహమ్, సర్వ  
 గురుశ్చాస్మి సర్వలో కోస్మి సోఽస్త్వహమ్, అహమేవాస్మి సిద్ధోఽస్మి శ

ఽస్మి శుద్ధోఽస్మి పరమోఽస్మ్యహమ్, అహమస్మి సదా సోఽస్మి నిత్యోఽస్మి  
 విమలోఽస్మ్యహమ్, విజ్ఞానోఽస్మి విశేషోఽస్మి సోమోఽస్మి సకలోఽస్మ్య  
 హమ్, మనావమానహీనోఽస్మి నిర్గుణోఽస్మి శివోఽస్మ్యహమ్, ద్వై  
 తాద్వైతవిహీనోఽస్మి ద్వంద్వహీనోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్, భావాభావ  
 విహీనోఽస్మి భానాహీనోఽస్మి భాస్యహమ్, శూన్యాశూన్యప్రభావో  
 ఽస్మి శోభనాశోభనోఽస్మ్యహమ్, శుభోఽస్మి శోకహీనోఽస్మి చైతన్యో  
 స్మి సమోఽస్మ్యహమ్, తుల్యాతుల్యవిహీనోఽస్మి నిత్యశుద్ధస్సదాశివః,  
 స్వాసర్వఽవిహీనోఽస్మి సాత్వికోఽస్మి సదాఽస్మ్యహమ్, ఏకసంఖ్యావిహీ  
 నోఽస్మి ద్విసంఖ్యావా నహం నచ, సదనద్భేదహీనోఽస్మి సంకల్ప  
 రహితోఽస్మ్యహమ్, నానాత్వభేదహీనోఽస్మి హ్యఖండానంద విగ్ర  
 హః, నాఽహమస్మి నచాన్యోఽస్మి దేహాదిరహితోఽస్మ్యహమ్,  
 ఆశ్రయ్యాశ్రయహీనోఽస్మి ఆధారరహితోఽస్మ్యహమ్, బంధమోక్షవి  
 హీనోఽస్మి శుద్ధం బ్రహ్మస్మి సోఽస్మ్యహమ్, చిత్తాది సర్వహీనోఽస్మి ప  
 రమోఽస్మి పరాత్పరః, సదావిచారరూపోఽస్మి నిర్విచారోఽస్మి సోఽస్మ్య  
 హమ్, అకారోకారరూపోఽస్మి మకారోఽస్మి సనాతనః, క్షాతృక్షాన  
 విహీనోఽస్మి ధ్యేయహీనోఽస్మి సోఽస్మ్యహమ్, సర్వపూర్ణ స్వరూపో  
 స్మి సచ్చిదానంద లక్షణః, సర్వతీర్థ స్వరూపోఽస్మి పరమాత్మాస్మ్యహం  
 శివః, లక్ష్యాలక్ష్యవిహీనోఽస్మి లయహీన రసోఽస్మ్యహమ్, మాతృ  
 మానవిహీనోఽస్మి మేయహీన శ్శివోఽస్మ్యహమ్, న జగ త్సర్వద్రష్టా  
 స్మి నేత్రాది రహితోఽస్మ్యహమ్, ప్రపృథ్తోఽస్మి ప్రబుధ్తోఽస్మి ప్రప  
 న్నోఽస్మి <sup>1</sup>హరోఽస్మ్యహమ్, సర్వేంద్రియవిహీనోఽస్మి సర్వకర్తృత్వద  
 ప్తహమ్, సర్వవేదాంతతృప్తోఽస్మి సర్వదా సులభోఽస్మ్యహమ్, ముది  
 తాముదితాఖ్యోఽస్మి సర్వమానవలోఽస్మ్యహమ్, నిత్యం చిన్తాత్రగూపో  
 ఽస్మి సహ సచ్చిత్తయోఽస్మ్యహమ్, యత్కించదవిహీనోఽస్మి స్వల్పమ  
 ప్యవినాస్మ్యహమ్, హృదయగ్రంథిహీనోఽస్మి హృదయాంబుజమధ్యగః,  
 షడ్వికారవిహీనోఽస్మి షట్కోశరహితోఽస్మ్యహమ్, అరిషడ్వర్గము  
 క్తోఽస్మి అంతరాంతరోఽస్మ్యహమ్, దేశకాలవిముక్తోఽస్మి దిగంబర  
 సుఖోఽస్మ్యహమ్, నాస్తి నాస్తివిముక్తోఽస్మి నకారరహితోఽస్మ్యహమ్,

అఖండాకాశరూపోఽస్మి హ్యఖండాకార మస్త్వహమ్, ప్రపంచముక్తచి  
త్తోఽస్మి ప్రపంచరహితోఽస్త్వహమ్, సర్వప్రకాశరూపోఽస్మి చినాత్ర  
జ్యోతి రస్త్వహమ్, కాలత్రయవిముక్తోఽస్మి కామాదిరహితోఽస్త్వ  
హమ్, <sup>1</sup>కాయకాయవిముక్తోఽస్మి నిర్గుణః కేవలోఽస్త్వహమ్, ముక్తి  
హీనోఽస్మి ముక్తోఽస్మి మోక్షహీనోఽస్త్వహమ్ సదా, సత్యా  
సత్యాది హీనోఽస్మి సన్తాత్రా న్నాస్త్వహం సదా, గంధవ్యదేశహీనోఽ  
స్మి గమనాదివివర్జితః, సర్వదా సమరూపోఽస్మి శాంతోఽస్మి పురుషో  
త్తమః, ఏవం స్వానుభవో యస్య సోఽహ మస్మి నసంశయః, య  
శ్చ్యోతోతి సకృద్వాపి బ్రహ్మైవ భవతి స్వయం, బ్రహ్మైవభవతి స్వయం  
మిత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయం త్వతి శాంతిః.

ఇతి సామవేదీయ మైత్రేయోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

### ౩౦. యజుర్వేదీయ సుబాలోపనిషత్.

శ్లో. బీజాజ్ఞాన మహామోహా పహ్న వాద్యద్విశిష్యతే,

నిర్భిజంత్రైపదం తత్త్వం తదస్తేతి విచింతయే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ప్రథమః ఖణ్డః.

తదాహుః కిం తదాసీ త్తస్మై సహోవాచ ననన్నాఽసన్నస  
దసదితి తస్మా త్తమ స్సజ్ఞాయతే, తమసో భూతాది ర్భూతాదే రాకాశ  
మాకాశా ద్వాయు ర్వాయో రగ్ని రగ్నే రాప అభ్యుః పృథివీ తద  
ణ్డం సమభవ త్తత్సంవత్సరమాత్ర ముపిత్వా ద్విధాఽకరో దధస్తాత్  
భూమి ముపరిష్టా దాకాశం మధ్యే పురుషో దివ్య స్సహస్రశీర్షా పురుష  
స్సహస్రాక్ష స్సహస్రపాత్ సహస్రబాహు రితి సోఽగ్రే భూతానా

మృత్యు మసృజత్ త్యోక్షరం త్రిశిరస్కం త్రిపాదం ఖణ్డపరశుం తస్య బ్రహ్మేభిధేతి సో బ్రాహ్మణ మేవ వివేశ సమానసా నస్తపుత్రా నసృజ త్తేహ విరాజ సప్త మానసా నసృజత్ తేహ ప్రజాపతయో బ్రాహ్మణోఽస్య ముఖిమాసీత్ బాహూరాజన్యః కృతః ఊరూతదస్యయైవై శ్యః పద్భ్యాగ్ శూదోఽ అజాయతచన్ద్రమా మనసో జాత శ్చక్షో స్సూర్యో అజాయత శ్రోత్రాద్వాయుశ్చప్రాణశ్చ హృదయా త్సర్వమిదం జాయతే.

ద్వితీయః ఖణ్డః.

అపానాన్నిషాదా యక్షరాక్షసగర్భర్వా శ్చాస్థిభ్యః పర్వతా లోమభ్య ఓషధివనస్పతయో లలాటాత్ క్రోధజో రుద్రో జాయతే తస్యే తస్య మహతో భూతస్య నిశ్వసిత మేవైత దృగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేదోఽధర్వవేద శ్శిక్షాకల్పో వ్యాకరణం నిరుక్తం ఛందో జ్యోతిషా మయనం న్యాయోమీమాంసా ధర్మశాస్త్రాణి వ్యాఖ్యానా న్యుప వ్యాఖ్యానాని సర్వాణిచ భూతాని హిరణ్యజ్యోతి ర్యస్మిన్నయ మాత్మా ఒధిక్షీయన్తి భువనాని విశ్వా ఆత్మానం ద్విధాకరో దధేన స్త్రీ అధేన పురుషో దేవో భూత్వా దేవా నసృజ దృషి ర్భూత్వా ఋషీ యక్ష రాక్షసగర్భర్వా గ్రామ్యా నారణ్యాంశ్చ పశూ నసృజ దితరా గౌరిత రోఽనడ్వా నితరాబడ జేతరోఽశ్వ ఇతరా గర్దభీతరో గర్దభ ఇతరా విశ్వమృశ రేతరో విశ్వమృశ సోఽస్తేవైశ్వానరో భూత్వా సందగ్ధ్వా సర్వాణి భూతాని పృథి వ్యపున్ ప్రలియతి ఆప స్తేజసి ప్రలియంతే తేజో వాయూ విలీయతే వాయు రాకాశే విలీయత ఆకాశ మిద్ద్రియే ప్సిద్ద్రియాణి తన్మాత్రేషు తన్మాత్రాణి భూతానా విలీయన్తే భూతాది ర్దహతి విలీయతే మహా నవ్యక్తే విలీయతే అవ్యక్త మక్షరే విలీయతే అక్షరం తమసి విలీయతే తమః పరే దేవ ఏకీభవతి పరస్తాన్నస న్నస దసది త్యేతి నిర్వాణానుశాసన మితి వేదానుశాసన మితి వేదానుశాసనమ్.

తృతీయః ఖణ్డః.

అసద్వా ఇద మగ్రతసి దజాత మభూత మప్రతిష్ఠిత మశబ్ద మస్పర్శ మరూప మరస మగర్భ మవ్యయం మహాంతం బృహంత మజ



మాత్మానం మత్వా ధీరో నశోచతి అస్రాణ మముఖ మశ్రోత్ర మవా గమ  
నోఽతేజస్కు మచక్షుష్కు మనామగోత్ర మశిరస్కు మపాణీపాద  
మస్నిగ్ధ మలోహిత మప్రమేయ మహ్రస్వ మధీర్ఘ మస్థూల మన ణ్వి  
సల్ప మపార మనిర్దేశ్య మనపావృత్త మప్రకాశ్య మసంవృత మనస్తర  
మబాహ్యం న తదశ్నాతి కిచ్చన న తదశ్నాతి కశ్చ నైత ద్వై సత్యే  
న దానేన తపసాఽనాశ కేన బ్రహ్మచర్యేణ నిర్వేదనే నానాశ కేన షడ  
జ్ఞేనైవ సాధయే దేతత్త్రియం ఏక్షేత దమం దానం దయామితి న తస్య  
ప్రాణా ఉత్క్రామ స్వత్రైవ సమవలీయన్తే బ్రహ్మైవసకా బ్రహ్మస్యేతి  
య ఏవం వేదః.

చతుర్థః ఖండః.

హృదయస్య మధ్యే లోహితం మాంససిద్ధిం యస్మిన్ తద్దహరం  
పుణ్డరీకం కుముద మివాఽనేకథా వికసితం హృదయస్య దశఛిద్రాణి  
భవన్తి యేషు ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితా స్సయదా ప్రాణేనసహ సంయుజ్యతే  
తదా పశ్యతి న ద్యోనగరాణి బహూని వివిధాని చ యదా వ్యానేన  
సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి దేవాంశ్చ ఋషీంశ్చ యదాఽపానేన  
సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి యక్షరాక్షసగర్భరాక్షా యదోదానేన  
సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి దేవలోకాన్ దేవాన్ స్కన్దం జయన్తం  
చేతి యదా సమానేన సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి దేవలోకాన్ దనా  
నిచ యదావైరంభేన సహ సంయుజ్యతే తదా పశ్యతి దృష్టం చాదృ  
ష్టంచ శ్రుతంచాశ్రుతంచ భుక్తం చాభుక్తంచ సచ్చాఽసచ్చ సర్వం  
పశ్య త్యథేమామేద శనాడ్యో భవన్తి తాసా మేకైకస్యాం ద్వా సప్తతి  
ద్వాసప్తతి శ్వాఖానాడి సహస్రాణి భవన్తి యస్మిన్నయ మాత్మా స్వపితి  
శబ్దానాంచ కరో త్యథ <sup>1</sup>ద్వితీయే సహోశే స్వపితి త దేమంచ లోకం  
పరంచ లోకం పశ్యతి సర్వా స్ఫుబ్దా నివజానాతి ససమ్ప్రసాద ఇ త్వా  
చక్షతేప్రాణ శ్శరీరం పరిరక్షతి హరితస్య నీలస్య పీతస్య లోహితస్య  
శ్వేతస్య నాడ్యోరుధిరస్య పూర్ణాః ధాత్రైత ద్దహరం పుణ్డరీకం కుము  
దమి వాఽనేకథావికసితం యథా కేశే స్సహస్రధాభిన్న స్తథా హితా  
నామ్య నాడో భవన్తి హృ ద్యాకాశే పరే కోశే దివ్యోఽయ మాత్మా

స్వపితి యత్రసుప్తో నకళ్చన కామం కామయతే నకళ్చన స్వప్నం  
వశ్యతి నతత్ర దేవా న దేవలోకా యజ్ఞా నయజ్ఞా వా న మాతా న  
పితా నబన్ధు ర్నబాన్ధవో నస్తేనో నబ్రహ్మ హా తేజస్కాయ మమృతం  
సలిలవేదం సలిలం వసంభూయ స్తేనైవ మార్గేణాజాగ్రాయ ధావతి  
సమ్రాడితి హేహవాచ.

పంచమః ఖండః.

సానాని సానిభ్యో యచ్ఛతి నాడీ తేహం నిబన్ధనమ్ చక్షురధ్య  
త్తం ద్రష్టవ్య మధిభూత మాదిత్య స్తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేహం నిబ  
న్ధనం య శ్చక్షుషి యో ద్రష్టవ్యేయ ఆదిత్యే యో నాడ్యాం యః ప్రాణే  
యో విజ్ఞానే యఆనందే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్న  
స్తరే సచ్ఛరతి సోఽయ మాత్మాత మాత్మాన ముపాసీ తాఽజర మమృత  
మభయ మశోక మనస్తప్, శ్రోత్ర మధ్యాత్మం శ్రోతవ్య మధిభూతం దిశ  
స్తత్రాఽధిదైవతం నాడీ తేహం నిబన్ధనం యః శ్రోత్రే యఃశ్రోతయితవ్యే  
యో దిక్షు యోనాడ్యాం యఃప్రాణే యోవిజ్ఞానే య ఆనందే యో  
హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నస్తరే సచ్ఛరతి సోఽయ  
మాత్మా తమాత్మాన ముపాసీ తాఽజర మమృత మభయ మశోక మన  
స్తప్, నాసాధ్యాత్మం ఘోతవ్య మధిభూతం పృథీవీ తత్రాఽధిదైవతం  
నాడీ తేహం నిబన్ధనం యో నాసాయాం యో సూతవ్యే యఃపృథి  
వ్యాం యోనాడ్యాం యః ప్రాణే యోవిజ్ఞానే యఆనందే యో హృ  
ద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నస్తరే సచ్ఛరతి సోఽయ మాత్మా త  
మాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత మభయ మశోక మనస్తప్, జిహ్వ  
అధ్యాత్మం రసయితవ్య మధిభూతం వరుణ స్తత్రాధిదైవతం నాడీ తేహం  
నిబన్ధనం యో జిహ్వాయాం యో రసయితవ్యే యో వరుణే యో నా  
డ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనందే యో హృద్యాకాశే య  
ఏతస్మిన్నస్తరే సచ్ఛరతి సోఽయ మాత్మా తమాత్మాన ముపాసీ తాఽజ  
రమమృత మభయ మశోక మనస్తప్, త్వగధ్యాత్మం స్పర్శయితవ్య  
మధిభూతం వాయు స్తత్రాధిదైవతం నాడీ తేహం నిబన్ధనం యస్త్యచి  
యఃస్పర్శయితవ్యే యోవాయాం యోనాడ్యాం యః ప్రాణే యోవి  
జ్ఞానే యఆనందే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నస్తరే

సంస్కారతి సోఽయమాత్మాత మాత్మాన ముపాసీ తాజర మమృత మభయ  
 మశోక మనస్తప్, మనోఽధ్యాత్మం మస్తవ్య మధిభూతం చంద్ర స్తతా  
 ధిదైవతం నాడీ తేహం నిబంధనం యో మనసి యోమస్తవ్యే య శ్చంద్రో  
 యోనాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనందే యోహృద్యాకాశే  
 య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నస్తరే సంస్కారతి సోఽయ మాత్మాత మాత్మాన  
 ముపాసీ తాజర మమృత మభయ మశోక మనస్తప్, బుద్ధి రధ్యాత్మం  
 బోధవ్య మధిభూతం బ్రహ్మ తతాఽధిదైవతం నాడీ తేహం నిబంధనం  
 యో బుద్ధౌ యో బోధవ్యే యో బ్రహ్మణి యోనాడ్యాం యః ప్రాణే  
 యో విజ్ఞానే య ఆనందే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మి  
 న్నస్తరే సంస్కారతి సోఽయమాత్మాతమాత్మాన ముపాసీతాజర మమృత  
 మభయ మశోక మనస్తప్, అహంకారోఽధ్యాత్మ మహం కర్తవ్యమధి  
 భూతం రుద్ర స్తతాఽధిదైవతం నాడీ తేహం నిబంధనం యోఽహంకా  
 రేయోఽహంకర్తవ్యే యో రుద్రే యో నాడ్యాం యః ప్రాణేయో విజ్ఞా  
 నేయ ఆనందే యోహృద్యాకాశేయ ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నస్తరే సంస్కారతి  
 సోఽయమాత్మాతమాత్మాన ముపాసీ తాజర మమృత మభయ మ  
 శోక మనస్తప్, చిత్త మధ్యాత్మం చేతయితవ్య మధిభూతం క్షేత్రజ్ఞ  
 స్తతాఽధిదైవతం నాడీ తేహం నిబంధనం యశ్చిత్తే యశ్చేతయితవ్యే  
 యః క్షేత్రజ్ఞేయో నాడ్యాం యః ప్రాణేయో విజ్ఞానే య ఆనందే యో  
 హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నస్తరే సంస్కారతి సోఽయమాత్మా  
 తమాత్మాన ముపాసి తాజర మమృత మభయ మశోక మనస్తప్, వా  
 గధ్యాత్మం వక్తవ్య మధిభూత మగ్ని స్తతాధిదైవతం నాడీ తేహం నిబ  
 ధనం యో వాచి యోవక్తవ్యే యోఽగ్నే యో నాడ్యాం యః ప్రాణే  
 యో విజ్ఞానే య ఆనందే యో హృద్యాకాశేయ ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్న  
 స్తరే సంస్కారతి సోఽయమాత్మాతమాత్మాన ముపాసీతాజర మమృత  
 మభయ మశోక మనస్తప్, హస్తా వధ్యాత్మ మాదాతవ్య మదిభూత మి  
 ప్రో స్తతాఽధిదైవతం నాడీ తేహం నిబంధనంయోహస్తేయ ఆదాతవ్యే  
 యశ్చిప్రో యోనాడ్యాం యః ప్రాణే యోవిజ్ఞానే యఆనందే యోహృ  
 ద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నస్తరే సంస్కారతి సోఽయమాత్మాత  
 మాత్మాన ముపాసీతాజర మమృత మభయ మశోక మనస్తప్, పాదా

వధ్యాత్తం గస్త్య మధిభూతం విష్ణుః స్తత్రాధిదైవతం నాడీ తేహం నిబద్ధనం యః పాదే యోగస్తవ్యే యో విష్ణో యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనందే యో హృద్యా కాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నస్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మాన ముపాసితాఽజర మమృత మభయ మశోక మనస్తప్, పాయ రధ్యాత్తం విసర్జయితవ్య మధిభూతం మృత్యు స్త్రాధిదైవతం నాడీ తేహం నిబద్ధనం యః పాయో యో విసర్జయితవ్యే యో మృత్యో యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనందే యో హృద్యా కాశే య ఏతస్మిన్ త్వర్వస్మిన్నస్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మాన ముపాసీ తాఽజర మమృత మభయ మశోక మనస్తప్, ఉపసోఽధ్యాత్త మానందయితవ్య మధిభూతం ప్రజాపతిస్త్రాధిదైవతం నాడీ తేహం నిబద్ధనం య ఉపస్థే య ఆనందయితవ్యే యః ప్రజాపతౌ యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనందే యో హృద్యా కాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నస్తరే సఞ్చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మాన ముపాసీతాఽజర మమృత మభయ మశోక మనస్తప్, ఏష సర్వజ్ఞ ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వాధిపతి రేషోఽస్త్రాస్య మ్యేష యోని స్సర్వస్య సర్వశాస్త్రై రుపాస్య మానో న చ సర్వశాఖ్యా సుపాస్యతి వేదశాస్త్రైరుపాస్యమానో న చ వేదశాస్త్రాణ్యుపాస్యతి యస్యాఽన్న మిదం సర్వం న చ యోఽన్నం భవ త్యతః పరం సర్వ నయనప్రశస్తాఽన్నమయోభూతాఽత్మా ప్రాణమయ ఇంద్రియాఽత్మా మనోమయ స్పృహ్మల్పాఽత్మా విజ్ఞానమయః కాలాత్మా ఽనందమయో లయాఽత్యైకత్వా న్నాస్తి ద్వైతం కుతో మర్త్యం నాఽస్త్యమృతం కుతో నాఽస్త్యః ప్రజ్ఞో న బహిః ప్రజ్ఞో నోభయతః ప్రజ్ఞో నప్రజ్ఞానఘనో నప్రజ్ఞో నాప్రజ్ఞోఽపి నోవిదితం వేద్యం నాఽస్తి త్యేత నిర్వాణామనుశాసన మితి వేదానుశాసన మితి వేదానుశాసనమ్.

పృథః ఖణ్డః.

నైవేహ కిఞ్చ నాఽగ్ర ఆసీ దమూల మనాథారా ఇమాః ప్రజాః ప్రజాయంతే దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణ శ్చక్షుశ్చ ద్రష్ట వ్యంచ నారాయణ శ్రోత్రంచ శ్రోతవ్యంచ నారాయణో మూఢశ్చ

ప్రాతవ్యంచ నారాయణో జిహ్వచ రసయితవ్యంచ నారాయణో  
 త్వక్చ స్పర్శయితవ్యంచ నారాయణో మనశ్చ మస్తవ్యంచ నారాయ  
 ణో బుద్ధిశ్చ భోధవ్యంచ నారాయణో ఓహఙ్కార శ్చాహఙ్కారవ్యం  
 చ నారాయణ శ్చిత్తంచ చేతయితవ్యంచ నారాయణో వాక్చ వక్త  
 వ్యంచ నారాయణో హస్తా చాదాతవ్యంచ నారాయణః పాదాచ  
 గస్తవ్యంచ నారాయణః పాయశ్చ విసర్జయితవ్యంచ నారాయణ  
 ఉపశ్చ శ్చానందయితవ్యంచ నారాయణో ధాతావిధాతా కర్తా విక  
 ర్తా దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణ ఆదిత్యా రుద్రామరుతో వసవో  
 ల్యో నాపుచో యజుగ్ంషి సామాని మంత్రా అగ్నిరాజ్య మా  
 హుతి ర్నారాయణ ఉద్భవ స్సమృద్ధి దివ్యో దేవ ఏకోనారాయణో  
 మాతా పితా బ్రాతా నివాస శ్చరణం సుహృద్దతి ర్నారాయణో  
 విరాజా సుదర్శనా జితా సౌమ్యా మోక్షా కుమారామృతా  
 సత్యా సుమధ్యమా నాసీ రాశిశురాసురా సూర్యాభాస్వతీ విజ్ఞే  
 యాని నాడీనామాని దివ్యాని గరతి గాయతి వా వర్షతి వరుణోఽ  
 ర్యమాచన్ద్రమా కలా<sup>1</sup> కవిధాతా బ్రహ్మప్రజాపతిర్వసువా దివసాశ్చ  
 లర్థ దివసాశ్చ కలాః, కల్పా శ్చోర్ధ్వంచ దిశశ్చ సర్వం నారాయణః  
 పురుష ఏవేదగ్ సర్వం యద్భూతం యచ్ఛభవ్యం తద్విష్ణోః పరమం  
 పదగ్ సదా వశ్యన్తి సూరయః. దీవీవ చక్షురాతతం తద్విప్రాసో విప  
 స్యవో జాగృవాగ్స సమిన్ధతే విష్ణో ర్యత్పరమం పదమ్ త దేత  
 న్నిర్వాణానుశాసన మితి వేదానుశాసన మితి వేదానుశాసనమ్.

సప్తమః ఖణ्डః.

అస్తశ్శరీరే సిహితో గుహాయా మజ ఏకో నిత్యో యస్య పృథి  
 వీ శరీరం యఃపృథివీ మస్తరే సచ్చరణం యం పృథివీన వేద యస్యాఽప  
 శ్శరీరం యోఽపోఽస్తరే సచ్చర న్యమాపో న విదు ర్యస్య తేజశ్శరీరం  
 యస్తేజోఽంతరే సచ్చరన్యం తేజో న వేద యస్య వాయు శ్శరీరం యో  
 వాయు మస్తరే సచ్చర న్యం వాయు ర్న వేద యస్యాఽకాశ శ్శరీ  
 రం య ఆకాశ మస్తరే సచ్చర న్య మాకాశో న వేద యస్య మన  
 శ్శరీరం యో మనోఽస్తరే సచ్చర న్య మనో న వేద యస్య బుద్ధి శ్శరీ

రం యో బుద్ధి మస్తరే సఞ్చర న్యం బుద్ధి ర్న వేద యస్యాఽహజ్ఞా  
 ౫ శ్శరీరం యోఽహజ్ఞా మస్తరే సఞ్చర న్య మహజ్ఞానో న  
 వేద యస్య చిత్తం శరీరం య శ్చిత్త మస్తరే సఞ్చర న్యం చిత్తం న  
 వేద యస్యాఽవ్యక్తం శరీరం యోఽవ్యక్త మస్తరే సంచర న్య మవ్య  
 క్తం న వేద యస్యాఽక్షరం శరీరం యోఽక్షర మస్తరే సఞ్చర న్య  
 మక్షరం న వేద యస్య మృత్యు శ్శరీరం యోమృత్యు మస్తరే సంచర  
 న్యం మృత్యు ర్న వేద స ఏష సర్వభూ తాఽస్తరాఽత్తాపహత  
 పాస్తా దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణః ఏతాం విద్యా మపాస్తరత  
 మాయ దదా వపాస్తరతమో బ్రహ్మణే దదా బ్రహ్మ ఘోరాంగిరసే  
 దదాఘోరాంగిరా నైక్వాయ దదా నైక్వో రామాయ దదా రామ  
 స్సర్వేభ్యో భూతేభ్యో దదా విత్వేవం నిర్వాణ మనుశాసన మితి వేదా  
 ఽనుశాసన మితి వేదాఽనుశాసనమ్.

అప్రమః ఖణ్డః.

అస్తశ్శరీరే నిహితో గుహాయాం శుద్ధస్సాయ మాత్మా సర్వ  
 స్య మేదో మాంస క్లేవావకీర్ణే శరీరమధ్యేఽత్యన్తోపహితే చిత్రభిత్తి  
 ప్రతీకాశే గర్భర్వనగరోపమే కదళీగర్భవ నిస్సారే జలబుద్బుదవ  
 చ్చుఞ్చలే నివ సస్త మాత్మాన మచిన్త్యరూపం దివ్యం దేవ మసంగం  
 శుద్ధం తేజస్కాయం సర్వరూపం సర్వేశ్వర మచిన్త్య మశరీరం నిహి  
 తం గుహాయా మమృతం విభ్రాజమాన మానందం తం పశ్యతి విద్వాం  
 స స్తేన యేన పశ్యన్తి.

నవమః ఖణ్డః.

అథహైనం నైక్యః పప్రచ్ఛభగవత్ కస్మిన్ సర్వేఽస్తం గ  
 చ్ఛంతీతి తస్మై సమోవాచ చక్షు రే వాఽప్యేతి య చ్చక్షు రేవాఽ  
 స్తమేతి ద్రష్టవ్య మేవాఽప్యేతి యోద్రష్టవ్య మేవాఽస్త మే త్యాది  
 త్య మే వాఽప్యేతి య ఆదిత్యమేవాఽస్త మేతి విరాజ మేవాఽప్యే  
 తి యో విరాజమేవాఽస్త మేతి ప్రాణమేవాఽప్యేతి యః ప్రాణమేవా  
 స్తమేతి విజ్ఞాన మే వాప్యేతి యోవిజ్ఞానమే వాస్తమే త్యానస్తమేవా  
 ప్యేతి య ఆనస్త మేవాస్త మేతి తురీయ మే వాప్యేతి య స్తురీయ  
 మేవాస్తమేతి త దమృత మభయ ముశోక మనస్తం నిర్భీజ మేవాప్యే

తీతి హేవాచ శ్రోతమే వాప్యేతి యశ్శ్రోత్ర మే వాస్తమేతి శ్రోతవ్య మేవాప్యేతి యశ్శ్రోతవ్య మే వాస్త మేతి దిశ మేవాప్యేతి యో దిశ మేవాస్తమేతి సుదర్శన మేవాప్యేతి య సుదర్శన మే వాస్తమే త్యపాన మేవాప్యేతి యోపాన మే వాస్త మేతి విజ్ఞాన మేవాప్యేతి యోవిజ్ఞాన మేవాస్త మే<sup>1</sup>త్యానన్ద మేవాప్యేతి య ఆనన్దమే వాస్తమే తితురీయ మే వాప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్త మేతి త దమృత మభయమశోక మనన్దం నిర్భీజ మేవాప్యేతీతి హేవాచ, నానామేవాప్యేతి యోనానా మేవాస్తమేతి పూతవ్య మేవాప్యేతి యోపూతవ్య మేవాస్తమేతి పృథివీ మేవాప్యేతి యః పృథివీ మేవాస్త మేతి జితా మేవాప్యేతి యోజితా మేవాస్తమేతి వ్యానమేవాప్యేతి యోవ్యానమే వాస్తమేతి విజ్ఞాన మేవాప్యేతి యోవిజ్ఞానమే వాస్తమే త్యానన్ద మేవాప్యేతి య ఆనన్ద మేవాస్తమేతి తురీయ మేవాప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్తమేతి తదమృత మభయ మశోక మనన్దం నిర్భీజ మేవాప్యేతీతి హేవాచ జిహ్వమే వాప్యేతి యోజిహ్వ మేవాస్త మేతి రసయితవ్యమేవాప్యేతి యో రసయితవ్య మేవాస్త మేతి వరుణ మేవాప్యేతి యో వరుణ మేవాస్తమేతి సౌమ్య మేవాప్యేతి య సౌమ్య మేవాస్త మే త్యుదాన మే వాప్యేతి య ఉదాన మే వాస్త మేతి విజ్ఞానమే వాప్యేతి యోవిజ్ఞాన మేవాస్తమే త్యానన్దమే వాప్యేతి య ఆనన్ద మేవాస్త మేతి తురీయ మే వాప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్తమేతి త దమృత మభయ మశోక మనన్దం నిర్భీజ మేవాప్యేతీతి హేవాచ త్వచ మే వాప్యేతి యస్త్వచ మేవాస్తమేతి స్పర్శయితవ్య మే వాప్యేతి యస్పర్శయితవ్య మేవాస్త మేతి వాయు మే వాప్యేతి యోవాయుమే వాస్తమేతి మోఘమేవాప్యేతి యో మోఘమే వాస్తమేతి సమానమే వాప్యేతి య సమాన మే వాస్త మేతి విజ్ఞాన మే వాప్యేతి యోవిజ్ఞాన మేవాస్త మే త్యానన్దమే వాప్యేతి య ఆనన్ద మేవాస్త మేతి తురీయ మేవాప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్తమేతి త దమృత మభయ మశోక మనన్దం నిర్భీజ మేవాప్యేతీతి హేవాచ, వాచమేవాప్యేతి యోవాచ మేవాస్తమేతి వక్తవ్య మేవాప్యేతి యోవక్తవ్య మేవాస్తమేత్యగ్ని మేవాప్యేతి యోఽగ్నిమేవాస్తమేతి కుమారమేవాప్యేతి

యః కుమార మేవాస్తమేతి వైరంభ మేవాప్యేతి యోవైరమ్భమే  
వాస్త మేతి విజ్ఞానమేవా ప్యేతి యోవిజ్ఞాన మేవాస్త మేత్యానంద  
మేవాప్యేతి య ఆనంద మేవాస్తమేతి తురీయ మేవాప్యేతి య స్తురీ  
యమేవాస్త మేతి త దమృత మభయ మశోక మనస్తం నిర్భజ మేవా  
ప్యేతీతి హోవాచ, హ స్తమేవా ప్యేతి యో హస్త మేవాస్త మేత్యా  
దాతవ్యమేవాప్యేతి య ఆదాతవ్య మేవాస్త మే తీంద్ర మేవాప్యేతి య  
ఇంద్రమేవాస్త మే త్యమృతమే వాప్యేతి యోఽమృత మేవాస్త మేతిము  
ఖ్య మేవాప్యేతి యోముఖ్యమేవాస్త మేతి విజ్ఞాన మేవాప్యేతి యోవి  
జ్ఞాన మేవా స్తమే త్యానంద మేవాప్యేతి య ఆనంద మేవాస్త మేతి  
తురీయ మేవాప్యేతి యస్తురీయ మేవా స్తమేతి త దమృత మభయమ  
శోక మనంతం నిర్భజ మేవాప్యేతీతి హోవాచ, పాద మేవాప్యేతి యో  
పాద మేవాస్త మేతి గంతవ్య మేవాప్యేతి యో గంతవ్య మేవాస్త  
మేతి విష్ణు మే వాప్యేతి యో విష్ణు మేవాస్త మేతి సత్య మేవా ప్యేతి  
యస్సత్య మేవాస్త మే త్యంతర్యామ మేవా ప్యేతి యోఽంతర్యామ  
మేవాస్తమేతి విజ్ఞాన మేవాప్యేతియో విజ్ఞాన మేవాస్త మే త్యాన  
ందమే వాప్యేతి య ఆనంద మే వాస్త మేతి తురీయమే వాప్యేతి య  
స్తురీయ మేవాస్త మేతి త దమృత మభయ మశోక మనస్తం నిర్భజ  
మేవాప్యే తీతిహోవాచ, పాయు మే వాప్యేతి యఃపాయు మే వాస్త  
మేతి విసర్జయితవ్య మే వాప్యేతి యో విసర్జయితవ్య మే వాస్త మేతి  
మృత్యుమే వా ప్యేతి యో మృత్యు మేవాస్త మేతి మధ్యమా  
మే వాప్యేతి యోమధ్యమా మే వాస్త మేతిప్రభజ్ఞాన మేవాప్యేతియః  
ప్రభజ్ఞాన మే వాస్త మేతి విజ్ఞానమే వాప్యేతి యో విజ్ఞానమేవా  
స్తమే త్యానంద మేవాప్యేతి య ఆనంద మే వాస్త మేతి తురీయమే  
వాప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్త మేతి తదమృత మభయమశోక మనం  
తం నిర్భజ మేవాప్యేతీతి హోవాచ, ఉపస్థ మేవా ప్యేతి య ఉపస్థ  
మేవాస్తమే త్యానందయితవ్య మేవా ప్యేతి య ఆనందయితవ్య  
మేవాస్తమేతి ప్రజాపతిమే వా ప్యేతి యః ప్రజాపతి మేవాస్త  
మేతి నాసీ<sup>1</sup> రామేవా ప్యేతి యోనాసీ రామేవాస్తమేతి కూర్తర

1 నాసీనామేవాప్యేతి యోనాసీనామేవాస్తమేతి కుమార మేవాప్యేతి.



మేవాఽప్యేతియః<sup>1</sup> కూర్మీర మేవా స్తమేతివిజ్ఞానమేవాప్యేతి యో  
 విజ్ఞాన మేవాస్త మేత్యానంద మేవాఽప్యేతి య ఆనంద మేవాఽస్త  
 మేతి తురీయ మేవాఽప్యేతి యస్తురీయ మేవాస్తమేతి త దమృత  
 మభయ మశోక మనంతం నిర్భజ మేవా ప్యేతీతిహేవావాచ, మనవ  
 వాప్యేతి యో మనవ వాఽస్తమేతి మత్తవ్య మేవాఽప్యేతి యో  
 మత్తవ్య మేవాఽస్త మేతి చంద్రమే వాఽప్యేతి యశ్చంద్రమేవాఽస్త  
 మేతి శిశు మేవాఽప్యేతి య శిశు మేవాఽస్తమేతి శ్వేన మేవా  
 ఽప్యేతి యః శ్వేన మేవాస్త మేతి విజ్ఞాన మేవాప్యేతి యో విజ్ఞాన  
 మేవాఽస్త మే త్యానంద మేవాఽప్యేతి య ఆనందమే వాస్త మేతి  
 తురీయమేవాఽప్యేతి య స్తురీ గు మేవాస్త మేతి తదమృత మభయ  
 మశోక మనంతం నిర్భజ మేవాఽప్యేతీతి హేవావాచ, బుద్ధి మేవా  
 ఽప్యేతి యో బుద్ధిమేవాఽస్త మేతి బోధవ్య మేవాఽప్యేతి యోబో  
 ధవ్య మేవాఽస్తమేతి బ్రహ్మణ మేవాఽప్యేతి యోబ్రహ్మణ మేవా  
 ఽస్త మేతి సూర్య మేవాఽప్యేతి య సూర్య మేవాస్త మేతి కృ  
 ణ్ణమేవాప్యేతి యః కృణ్ణమే వాస్త మేతి విజ్ఞాన మేవా ప్యేతి  
 యోవిజ్ఞాన మేవాస్తమే త్యానంద మేవాప్యేతి య ఆనంద మేవాస్త  
 మేతి తురీయ మేవా ప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్త మేతి తదమృత  
 మభయ మశోక మనంత నిర్భజమే వాఽప్యేతీతి హేవావాచ, అహ  
 జ్కూర మేవాఽప్యేతి యోహజ్కూర మేవాఽస్త మే త్యహంకర్త  
 వ్య మేవాప్యేతి యోహజ్కూర్తవ్య మేవాఽస్త మేతి రుద్ర మేవాఽ  
 ప్యేతి యో రుద్ర మేవాఽస్త మే త్యసుర మే వాప్యేతి యోఽసుర  
 మేవాఽస్త మేతి శ్వేత మేవా ప్యేతి య శ్వేత మేవాస్త మేతి విజ్ఞా  
 న మేవాఽప్యేతి యో విజ్ఞాన మేవాఽస్తమే త్యానంద మే వాప్యేతి య  
 ఆనంద మేవాస్త మేతి తురీయ మేవాప్యేతి య స్తురీయ మేవాస్తమేతి  
 త దమృత మభయ మశోక మనంతం నిర్భజ మేవాప్యేతీతి హేవావాచ,  
 చిత్త మేవాప్యేతి య శ్చిత్త మేవాస్త మేతి చేతయితవ్య మేవాప్యేతి  
 యశ్చేతయితవ్య మే వాస్త మేతి క్షేత్రజ్ఞ మేవాప్యేతి యః క్షేత్రజ్ఞ  
 వాస్తమేతి భాస్వతీ మేవాప్యేతి యోభాస్వతీ మేవాస్తమేతి నాగమేవా

వ్యేతి యోనాగ మేవాస్త మేతి విజ్ఞాన మేవావ్యేతియోవిజ్ఞానమేవాస్త  
మే త్యానంద మేవావ్యేతి యతనస్త మేవాస్త మేతి తురీయ మేవా  
వ్యేతి యస్తురీయ మేవాస్తమేతి తిగమృత మభయ మశోక మనంతం నిర్భీ  
జ మేవా వ్యేతీతి హేమావాచ,య ఏవం నిర్భీజం వేద నిర్భీజ ఏవ స భ  
వతి న జాయతే నమ్రయతే నముహ్యతే నభిద్యతే న గహ్యతే నభిద్యతే  
న కమ్పతే నకుప్యతేన సర్వదహనో ఽయమాత్మ త్యాచక్షతే, నైన  
మాత్మా ప్రవచనశతే నాపి లభ్యతే నబహుశ్రుతేన నబుద్ధిజ్ఞేన సశ్రుతేన  
నమేధయా నవేదై ర్నయజ్ఞై ర్నతపోభి ర్నై ర్న సాక్ష్యై ర్నయోగై  
ర్నాశ్రమై ర్నావై ర్నాత్మాన ముపలభన్తే, ప్రవచనేన ప్రశంసయా  
వృత్తానేన తమేతిం బ్రాహ్మణా శ్శుశ్రువాంసోఽనూచానా ఉపలభన్తే  
శాంతో దాంతోపరత స్తితిక్షు స్సమాహితో భూత్వాఽత్మనేయ వాత్మా  
నం పశ్యతి సర్వ స్యాత్మా భవతి య ఏవం వేద.

దశమః ఖండః.

అథ హేనం రైక్యః పప్రచ్ఛ భగవత్ కస్తిక్ సర్వే సం  
ప్రతిష్ఠితా భవంతీతి తస్మై సహావాచ రసాతల లోకే వ్యేతి హేమా  
వాచ కస్తిక్ రసాతలలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్వేతి భువర్లోకే వ్యేతి  
హేమావాచ కస్తిక్ భువర్లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్వేతి భువర్లోకే వ్యేతి  
హేమావాచ కస్తిక్ భువర్లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్వేతి సువర్లోకే  
వ్యేతి హేమావాచ కస్తిక్ సువర్లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్వేతి మహ  
ర్లోకే వ్యేతి హేమావాచ కస్తిక్ మహర్లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్వేతి  
జనోలోకే వ్యేతి హేమావాచ కస్తిక్ జనోలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా  
శ్వేతి తపోలోకే వ్యేతి హేమావాచ కస్తిక్ తపోలోకా ఓతాశ్చ  
ప్రోతా శ్వేతి సత్యలోకే వ్యేతి హేమావాచ కస్తిక్ సత్యలోకా ఓ  
తాశ్చ ప్రోతా శ్వేతి ప్రజాపతిలోకే వ్యేతి హేమావాచ కస్తిక్  
ప్రజాపతి లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్వేతి బ్రహ్మలోకే వ్యేతి హేమావా  
చ కస్తిక్ బ్రహ్మలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్వేతి సర్వలోకే వ్యేతిహా  
వాచ కస్తిక్ సర్వలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతా శ్వేతి సర్వలోక ఆత్మని  
బ్రహ్మణి మణయ ఇవేతాశ్చ ప్రోతా శ్వేతి సహేమావా చైవ మేతాక్

లోకా నాత్మని ప్రతిష్ఠితాన్వేదాత్వైవ స భవతి నిర్వాణానుశాసన మితి వేదానుశాసన మితి వేదానుశాసనమ్.

ఏకాదశః ఖండః.

అథ హైసంరైక్యః ప ప్రచ్ఛ భగవ న్యోఽయం విజ్ఞాన ఘన ఉత్క్రామక స కేన కతర ద్వావస్థాన ముత్సృ జ్యౌపక్రామ తీతి తస్మై సహోవాచ హృదయస్య మధ్యే లోహితం మాంసపిండం యస్మై తద్దహరం పుండరీకం కుముద మి వానేకధా వికసితం తస్య మధ్యే సముద్ర స్సముద్రస్య <sup>1</sup>మధ్యే కోశ స్తస్మిక్నాడ్య శ్చతస్రో భవం తితత్ర రమాఽరమేచ్ఛా పునర్భవేతి తత్రరమా పుణ్యేన పుణ్యం లోకం నయతి అరమా పాశేన పాప మిచ్ఛయా య త్స్మరతి త దభినం పద్యతే పున ర్భవాయ కోశం భినత్తికోశంభిత్యా శీర్షకపాలం భినత్తి శీర్షకపాలం భిత్యా పృథివీం భినత్తి పృథివీభిత్యాఽహో భిన త్త్యాహో భిత్యా లేజో భినత్తి లేజో భిత్యా వాయుం భినత్తి వాయుం భిత్యాఽఽకాశం భిన త్త్యా కాశం భిత్యా మనో భినత్తి మనో భిత్యా భూతాదిం భినత్తి భూతాదిం భిత్యా మహాన్తం భినత్తి మహాన్తం భిత్యా వ్యక్తం భిన త్త్యవ్యక్తం భిత్యాఽక్షరం భినత్యక్షరం భిత్యా మృత్యుం భినత్తి మృత్యు రైవ పరే దేవ ఏకీ భవతీతి పరస్తాన్నస న్నాస న్నస దస దిత్యేత నిర్వాణానుశాసన మితి వేదానుశాసనమితి వేదానుశాసనమ్.

ద్వాదశః ఖండః.

నారాయణా ద్వా అన్న మాగతం పక్వం బ్రహ్మలోకే మహా సంపర్తకే పునః పక్వ మాదిత్యే పునః పక్వం క్రవ్యాది పునః పక్వం <sup>1</sup>జ్వాలకీల్గ్నిం పర్యపితం పూత మన్నమయాచిత మసంక్లప్తం తద శ్చీయా న్న కల్పన యాచేత.

త్రయోదశః ఖండః.

బాల్యే నతిస్థానేతో బాలస్య భావో నజ్ఞో నిరవద్యో మానేన పాండిత్యేన నిరధికారత యోపలభ్యతే కైవల్య ముక్తం నిగమనం ప్ర జాపతి రువాచ మహాత్మదం జ్ఞాత్వా పృథుమూలే వసేత కుచేలోఽస హాయ ఏకాకీ సమాద్ధి ఆత్మ కామ ఆప్తకామో నిష్కామో జీర్ణ కా

మోఽహస్తిని సింహే దంశే మశకే నకులే సర్పయక్షరాక్షసగన్ధర్వే  
మృత్యో యాహణి వినిత్యా నవిభేతి కుతశ్చ నేతి వృక్షమివ తిష్ఠాసే  
చ్ఛిష్య మానోఽపి న కుష్ఠేత న కమ్పే తోత్పల మివ తిష్ఠాసే చ్ఛి  
ష్యమానోఽపి న కుష్ఠేత న కమ్పే తాఽకాశ మివ తిష్ఠాసే చ్ఛిష్యమా  
నోఽపి నకుష్ఠేత న కమ్పేత సత్యేన తిష్ఠాసే తృత్యోయ మాత్తా సర్వే  
షామేవ గన్ధానాం పృథివీ హృదయం సర్వేషామేవ రసానా మాపో  
హృదయం సర్వేషామేవ రూపాణాం లేజో హృదయం సర్వేషామేవ  
స్పర్శానాం వాయు ర్హృదయం సర్వేషామేవ శబ్దానా మాకాశం  
హృదయం సర్వేషామేవ గీతానా మవ్యక్తం హృదయం సర్వేషా  
మేవ సత్త్వానాం మృత్యుర్హృదయం మృత్యుర్వై పరే దేవ ఏకీ భ  
వతీతి పరస్తా న్నస న్నాస న్నస దస దిత్యేతన్నిర్వాణాఽనుశాసన మితి  
వేదానుశాసనమితి వేదాఽనుశాసనమ్.

చతుర్దశః ఖండః.

పృథివీ వాఽన్న మాపోఽన్నాదాః ఆపో వాఽన్నం జ్యోతి రన్నా  
దం జ్యోతిర్వాఽన్నం వాయు రన్నాదో వాయు గ్వాఽన్న మాకాశోన్నా  
ద ఆకాశో వాన్న మిన్ద్రియాణ్యన్నాదా నీన్ద్రియాణి వాన్నం మ  
నోఽన్నాదం మనోవాఽన్నం బుద్ధి రన్నాదా బుద్ధి ర్వాన్న మవ్యక్త  
మన్నాద మవ్యక్తం వాఽన్న మక్షర మన్నాద మక్షరం వాన్నం మృత్యు  
రన్నాదో మృత్యుర్వై పరే దేవ ఏకీభవతీతి పరస్తా న్నస న్నాస న్నస  
సదస దిత్యేన్నిర్వాణాఽనుశాసన మితి వేదాఽనుశాసనమితి వేదాఽను  
శాసనమ్.

పంచదశః ఖండః.

అథ హైనం రైక్యః పప్రచ్ఛ భగవన్ యోయం విజ్ఞానఘన ఉ  
త్క్రమన్ కేన కతర త్వావస్థానం దహతీతి తస్మై సహోవాచ  
యోయం విజ్ఞానఘన ఉత్క్రమన్ ప్రాణం దహ త్యపానం వ్యాన  
ముదానం సమానం వైరమ్భం ముఖ్య మస్త్ర్యామం ప్రభజ్ఞానం కుమా  
రం శ్యేనం శ్యేతం కృష్ణం నాగం దహతి పృథి వ్యాప స్తేజోవాయు  
రాకాశం దహతి జాగరితం స్వప్నం సుషుప్తం చతుయంచ మహాంతం  
చ లోకం పరంచ లోకం దహతి లోకాలోకం దహతి ధర్మాధర్మం ద

హత్యభాస్వరమ మర్యాదం నిరాలోక మతఃపరం దహతి మహంతం ద  
హత్యవ్యక్తందహ త్యక్షరం దహతిమృత్యుం దహతి మృత్యు రైవపరే  
దేవ ఏకీభవ తీతి పరస్తా న్నన న్నాన న్ననదన దిత్యేత ని ర్వాణాను  
శాసన మితి వేదానుశాసన మితి వేదానుశాసనమ్.

షష్ఠదశః ఖండః.

సాబాలబీజ బ్రహ్మోపనిషత్ నాప్రశాన్తాయ ద్యాతవ్యం  
నాపుత్రాయ నాశిష్యాాయ నాసంవత్సరరాత్రోషితాయ నాప  
రిజ్ఞాత కులశీలాయ దాతవ్యం నైవచ ప్రవక్తవ్యా,యస్య దేవే పరాభ  
క్తి ర్యథా దేవే తథాగురౌ, త స్యైతే కథితావ్యర్థాః ప్రకాశస్తే మ  
హత్తన ఇ త్యేత ని ర్వాణానుశాసన మితి వేదానుశాసన మితి వే  
దానుశాసనమ్.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి సుబాలోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః. హంః ఓమ్.

### ౩౧. యాజుషీయ ఋగ్వికోపనిషత్.

శ్లో. కైవల్యనాడికాంతస్థ పరాభూమి నివాసినమ్,  
ఋగ్వికోపనిషద్యోగభాసురం రామమాశ్రయే.

ఓం సహనా వవ త్వతి శాంతిః.

ఓం. ఋగ్వికాం సంప్రవక్ష్యామి ధారణాం యోగ సిద్ధయే, యాం  
ప్రాప్య న పునర్జన్త యోగయుక్తస్య జాయతే.౧. వేదతత్త్వార్థవిహితం  
భోక్తంహి స్వయఃభువా, నిశ్శబ్దం దేశమాస్థాయ త త్రాసన మవస్థితః.  
౨. కూర్చోఽంగానీవ సంహృత్య మనో హృది నిరుధ్యచ, మాత్రాద్వాదశ  
యోగేన ప్రణవేన శనె శ్శవైః. ౩. పూరయే త్వస్త్వి మాత్మాసగ్ సర్వ  
ద్వారం నిరుధ్యచ, ఉరో ముఖ కటిగ్రీవం కించి ధృవయ మున్నతమ్,

ప్రాణం త్సంధారయే తస్మి న్నాసాభ్యంతరచారిణః, భూత్వా <sup>1</sup>తత్రా  
యతప్రాణ శ్చనై <sup>2</sup>దుచ్ఛాస ముచ్ఛ్వసేత్. ౫. సిర మాత్మదృఢం కృ  
త్వా అంగుష్ఠేన సమాహితః, ద్వే గుల్ఫేతు ప్రకుర్వీత జంఘేచైవ  
త్రయ త్రయః. ౬ ద్వేజానునీ తథోయా ద్వే గుదే శత్రే త్రయత్ర  
యః, పాయో రాయతినః తత్ర నాభిదేశే సమాశ్రయేత్ ౭. తత్ర  
నాడీ సుషుమ్నాతు నాడీభి <sup>3</sup>ర్దశభిర్వృతా, తత్ర రక్తాచ పీతాచ కృ  
ష్ణాతామ్రా విలోహితా. ౮. అతిసూక్ష్మాచ తస్వీచ <sup>4</sup>శుక్లాం నాడీం  
సమాశ్రయేత్, తత్ర సంచారియే త్ప్రాణ నూర్ణ నాభీవ తంతునా. ౯.  
తతో రక్తోత్పలా భాసగ్ హృదయాయతనం మహత్, దహరం పుండరీ  
కం త ద్వేదాంతేషు నిగద్యతే. ౧౦. తద్భిత్వా కంఠ మాయాతి తాం  
నాడీం <sup>5</sup>పూరయే నితి, మనస స్తు <sup>6</sup>పరం గుహ్యగ్ సుతీక్ష్ణః బుద్ధినిర్మలమ్.  
౧౧. పాద స్యోపరి యన్తర్గత ద్ద్రూపం నామ <sup>7</sup>చింతయేత్, మనో <sup>8</sup>ధా  
రణ తీక్ష్ణేన యోగ మాశ్రిత్య నిత్యశః. ౧౨. ఇంద్ర వజ్ర మితి ప్రో  
క్తం మర్త జంఘానుకృంతకమ్, తద్ధ్యానబలయోగేన ధారణాభి ర్నికృంత  
యేత్. ౧౩. ఉర్వోర్ధ్వ ధ్యేతు సంస్థాప్య మర్తప్రాణ విమోచనమ్, చతు  
<sup>9</sup>ర్భ్యస్య యోగేన ఛిందే దనభిశంకితః. ౧౪. తతః కర్ణాంతరేయోగీ  
సమూహే న్నాడిసంచయమ్, ఏకోత్తరం నాడిశతం త సాం మధ్యే <sup>10</sup>ప  
రాస్థితా. ౧౫. సుషుమ్నాతు పరే లీనా విరజా బ్రహ్మ రూపిణీ, ఇడా  
తిష్ఠతి వామేన పింగళా దక్షిణేన తు. ౧౬. తయో ర్ధ్వధ్యేపరం స్థాసగ్  
యస్తం వేదస వేదవిత్, ద్వాస ప్తతినహస్రాణి ప్రతినాడిషు తైతిలమ్. ౧౭.  
చిద్యతే ధ్యానయోగేన సుషుమ్నైకా న చిద్యతే, యోగనిర్మల <sup>11</sup>సారే  
ణ ఝురేణానలవర్చసా. ౧౮. ఛిందే నాడిశతం ధీరః ప్రభావా దిహ  
జన్మసి, జాతీపుష్పసమం యోగీ యదా పశ్యతి తైతిలమ్. ౧౯. ఏవం  
శుభా శుభై ర్భావై సునాడినాం విభావయేత్, తద్భావితాః ప్రప  
ద్యంతే పునర్జన్మవివర్జితాః. ౨౦. తపోవిజితచిత్తస్తు నిశ్శబ్దం దేశ మాస్థితః,  
నిస్సంగ స్సాంగయోగజ్ఞో నిరపేక్ష శ్చనై శ్చనైః. ౨౧. పాశాగ్

1 తత్రగత. 2 రథసముత్పన్నతేత్. 3 ర్భూమి. 4 శుక్లానాడిం. 5 పూరయన్య  
తః. 6 ఝరిం. 7 కృంత. 8 ద్వారేణ, 9 రభ్యాస. 10 పరాఃస్పృతాః. 11 ధారణ.

ఛిత్వా యథాహగ్నో నిర్విశంకం ఖ ముత్పత్తేత్, ఛిన్నపాశ స్తథా జీవ స్సంసారం తరతే సదా. ౨౨. యథా నిర్వాణకాలేతు దీపోద గ్ధ్వాలయం వ్రజేత్, యథా సర్వాణి కర్మాణి యోగీ దగ్ధ్వా లయం వ్రజేత్. ౨౩. ప్రాణాయామ సుతీక్ష్ణేన మాత్రాధారేణ యోగవిత్, వైరాగ్యోపలభ్యుష్టేన ఛిత్వా తంతూ స్స<sup>1</sup>బధ్యత ఇ త్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వప త్త్వితీ శాంతిః.

ఇతి ఝరికోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

### ౩౨. యజుర్వేదీయ మం త్రికోపనిషత్.

శ్లో. స్వావిద్యాద్వయ తత్కార్యా పన్నవ జ్ఞానభాసురమ్,  
మన్త్రికోపనిష ద్వేద్యం రామచంద్రమహాభజే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

హరిః ఓమ్. అష్టపాదం శుచిం హంసం త్రిసూత్ర మణు మవ్య యమ్, త్రివర్ణానం తేజసోఽహం సర్వతః పశ్యన్నపశ్యతి. ౧. భూతసమై హానే కాలే భిన్నే తమసి వైఖరే, <sup>2</sup>అతిః పశ్యంతి సత్త్వస్థా నిర్గుణం గుణగహ్వరే. ౨. అశక్యసోఽన్యథా ద్రష్టుం ధ్యాయమానః కుమార కైః, వికారజననీ మాజ్ఞా మష్టరూపా మజాంఘ్రివామ్. ౩. ధ్యాయ తే ధ్యాసితా తేన తస్యతే ప్రేర్యతే పునః, సూయతే పురుషార్థంచ తేనై వాఽధిపీతం జగత్. ౪. గౌరవాఽద్యస్తవతీ సాజనిత్రీ భూతభావినీ, సితాఽనితాచ రక్తాచ సర్వకామదుఘా విభోః. ౫. పిబ స్త్ర్యేనా మవిష యా మవిష్ణాతాం కుమారకాః, ఏకస్తు పిబతే దేవ స్సృచ్ఛచ్ఛోఽత్ర పశానుగః. ౬. ధ్యానక్రియాభ్యాం భగవాన్ భుజ్జ్కేఽసౌ ప్రసహ ద్విభుః, సర్వసాధారణీం దోగ్ధీం పీయమానాంతు యజ్వభిః. ౭. పశ్య

1 బధ్యతే. అమృతశ్శం సమాప్నోతియదా కామాత్మముచ్యతే, సోఽపి జ్ఞానవిద్య క్త శ్చిత్వాతంత నిబధ్యత ఇత్యు పనిషత్. 2 అంతః. ౩ జ్ఞాతాకుమారకైః.

త్యస్యాం మహాత్మాన స్సువర్ణం పిష్పలాశనమ్, ఉదాసీనం ధృవం  
హంసం న్నాతకాఽధ్వర్యవో జగుః. ౮. శంసుత మనుశంసుతి  
బహ్వౌచా శాస్త్రకోవిదాః, రథంతరం బృహత్సామ సప్త <sup>1</sup>వైధ్రైస్తు  
గీయతే. ౯. మంత్రోపనిషదం బ్రహ్మ పదక్రమ సమన్వితమ్, పఠంతి  
భార్గవా హ్యేతే హ్యధర్వాణో భృగుత్తమాః. ౧౦. సబ్రహ్మ  
చారివృత్తిశ్చ సంతభోధ ఫలిత స్తథా, అనడ్వా నోహితో చ్చిప్తః  
పశ్యంతో బహువిస్తరమ్. ౧౧. కాలఃప్రాణశ్చ భగవాన్మన్య శ్శరవో  
మహేశ్వరః, ఉగ్రో భవశ్చ రుద్రశ్చ ససుర స్సాసుర స్తథా. ౧౨. ప్రజా  
పతి ర్విరాటైవ పురుష సులిలమేవచ, స్తూయతే మన్తసంస్తుత్యైరధ  
ర్వవిదితై ర్విభుః. ౧౩. తంషడ్వింశకఃకేత్యేతే సప్తవింశం తథాఽపరే,  
పురుషం నిర్దణం నాఙ్భ్య మధర్వశిరసావిదుః, ౧౪. చతుర్వింశతి సఙ్ఖ్యతం  
వ్యక్తమవ్యక్తమేవచ, అద్వైతంద్వైత మిత్యాహుః ప్రీధా తం పఞ్చధా  
తథా, బ్రహ్మద్యఃస్థావరాంతం పశ్యన్తి జ్ఞానచక్షుషః. ౧౫. తమేకమేవ  
పశ్యంతి పరిశుభ్రం విభం ద్విజాః, యస్మింత్సర్వమిదం ప్రోతం బ్రహ్మస్థావర  
జగ్గమమ్. ౧౬. తస్మి న్నేవ లయం యాతి స్రవ స్త్య స్సాగరే యథా,  
యస్మిన్ భావాః ప్రలీయన్తే లీనా శ్చాఽవ్యక్తతాం యయః, పశ్యన్తి  
వ్యక్తతాం భూయో జాయన్తే బుద్ధుదా ఇవ. ౧౭. తేత్రజ్ఞాధిస్థితిం  
చైవకారణై ర్విద్యతే పునః, ఏవం స భగవాన్ దేవం పశ్య స్త్యన్త్యే పునః  
పునః. ౧౮. బ్రహ్మబ్రహ్మే త్యథా యాన్తి యే విదు ర్బ్రాహ్మణా స్తథా,  
అత్యైవ తే లయం యాన్తి లీనా శ్చాఽవ్యక్త శాలినః. ౧౯. లీనా  
శ్చాఽవ్యక్తశాలిన ఇత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇత శాంతిః.

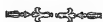
ఇతి మన్త్రికోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

## ౩౩. యాజుషీయ సర్వసారోపనిషత్.



శ్లో. సమస్తవేదాస్తసార సిద్ధాంతార్థకలేబరమ్,  
వికలేబరకైవల్యం రామచంద్రపదంభజే.  
సర్వసారం నిరాలంబం రహస్యం వజ్రసూచికమ్,  
తేజోనాద ధ్యానవిద్యాయోగతత్త్వాత్మబోధకమ్.  
ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. కథం బంధః కథం మోక్షః కావిద్యాకా విద్యాచేతి,  
జాగ్రత్స్వప్న సుషిప్తి స్తురీయం చ కథమ్, అన్నమమహిమాయా  
మనోమయ విజ్ఞానమయానందమయకోశాః కథమ్, కర్తాజీవాః పంచవర్గః  
క్షేత్రజ్ఞ స్సాక్షీ కూటస్థాంతర్యామితీచ కథమ్, ప్రత్యగాత్మా పరమా  
త్తామాయాచేతికథమ్, కిం బ్రహ్మః తిపదాగ్ధాః కామాయాచేతి, <sup>1</sup>ప్రత్యేశ్వ  
రజీవో నాత్మనాందేహాదీనామాత్మ త్వేనాభిమన్యతే, సోఽభిమాన ఆత్మనో  
బంధః, తన్నివృత్తిర్మోక్షః, యా తదభిమానం కారయతి సాహ్యవిద్యా,  
సోఽభిమానో యయా నివర్తతే సావిద్యా, మన ఆది చతుర్దశకరణైః  
పుష్కలై రాదిత్యా ద్యనుగృహీతై శ్శబ్దాదీ నిష్పయార్థస్థూలా  
యదోపలభతే తదాఽఽత్మనో జాగరణమ్. [తద్వాసనాసహితై శ్చ  
తుర్దశకరణైః శబ్దాద్యభావేఽపి వాసనామయాం ఛబ్దాదీ న్యదోప  
లభతే య దాత్మనః స్వప్నమ్, చతుర్దశకరణోపరమా ద్విశేషవిజ్ఞానా  
భావా ద్యదా శబ్దాదీ న్నోపలభతే తదాఽఽత్మనః సుషుప్తమ్,  
అవస్థాత్రయభావాభావసాక్షీ స్వయంభావరహితం నైరంతర్యం చైత  
న్యం యదా తదా తురీయం చైతన్య మిత్యుచ్యతే, అన్నకార్యాణాం  
కోశానాం సమూహోఽన్నమయః కోశ ఇత్యుచ్యతే, ప్రాణాది  
చతుర్దశవాయుభేదా అన్నమయకోశే యదా వర్తంతే తదా ప్రాణమ  
యః కోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏతత్కోశద్వయసంసక్తం మన ఆదిచతుర్దశ  
కరణై రాత్మా శబ్దాదివిషయసంకల్పాదీ ఘర్మా న్యదా కరోతి తదా  
మనోమయః కోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏతత్కోశత్రయసంసక్తం తద్గతవిశేష

జ్ఞో యదా భాసతే తదా విజ్ఞానమయః కోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏతత్కోశ చతుష్టయం సంసక్తం స్వకారణజ్ఞానే వటకణికాయా మివ వృక్షో యదా వర్తతే తదానన్దమయః కోశ ఇత్యుచ్యతే, సుఖదుఃఖబుద్ధ్యా శ్రేయోఽన్యకర్తా యదాతదా ఇష్టవిషయే బుద్ధిః సుఖబుద్ధి రనిష్ట విషయే బుద్ధి ర్దుఃఖబుద్ధిః. శబ్దస్పర్శరూపరసగంధాః సుఖదుఃఖహేతవః. పుణ్యపావకర్తృసుసారీ భూత్వా ప్రాప్తశరీరసంయోగ మప్రాప్తశరీరసంయోగ మివ కుర్వాణో యదా దృశ్యతే తదోపహితజీవ ఇత్యుచ్యతే, మన ఆదిశ్చ ప్రాణాదిశ్చ చాచదిశ్చ స త్వాదిశ్చ పుణ్యాది శ్చైతే పంచ వర్గా ఇత్యేతేషాం పంచవర్గాణాం ధర్మీభూతాత్తా జ్ఞానా దృతేన వినశ్య త్యాత్మసన్నిధౌ నిత్యత్వేన ప్రతీయమానఆత్మోపాధి ర్య స్తల్లింగశరీరం హృద్గ్రంథి రిత్యుచ్యతే తత్ర యత్ప్రకాశతే చైతన్యం సత్తేత్రజ్ఞఇత్యుచ్యతే, జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయానా నూవిర్భావతిరోభావజ్ఞాతా స్వయం మావిర్భావతిరోభావరహితః స్వయం జ్యోతిః సాక్షీ త్యుచ్యతే, బ్రహ్మదివీపీ లికావర్యన్తం సర్వప్రాణి బుద్ధి వ్యవశిష్టత యోవలంభమానః సర్వప్రాణిబుద్ధిభో యదాతదా కూటస్థ ఇ త్యుచ్యతే, కూటస్థోపహితభేదానాం స్వరూపలాభహేతుభూత్వా మణిగణే సూత్రమివ సర్వత్కేత్రే వ్యను సూతత్వేన యదాకాశతే ఆత్మా తదాస్తర్యామీ త్యుచ్యతే, సత్యం జ్ఞాన మనన్త మానన్తం సర్వోపాధివినిర్ముక్తం కటకముకుటాద్యుపాధిరహిత సువర్ణఘనవద్విజ్ఞానచిన్తాత్రస్వభావాత్తా యదాభాసతే తదా త్వంపదార్థః, సత్యం జ్ఞాన మనన్తం బ్రహ్మ, సత్య మవినాశి, అవినాశి నామదేశకాలవస్తు నిమిత్తేషు వినశ్యత్సు య న్నవినశ్యతి తదవినాశి, జ్ఞానం నామో త్పత్తివినాశరహితం వైరన్తర్యం చైతన్యం జ్ఞాన మిత్యుచ్యతే, అనన్తంనామ మృద్వికారేషు మృదివ స్వర్ణవికారేషు స్వర్ణమివ తంతువికారేషు తంతురి వావ్యక్తాది సృష్టిప్రపంచేషు పూర్ణం వ్యాపకం చైతన్య మనంతమిత్యుచ్యతే, ఆనందం నామ సుఖచైతన్యస్వరూపోఽపరి మితానన్దసముద్రోఽవశిష్టసుఖస్వరూప శ్వానందఇత్యుచ్యతే, ఏత ద్వస్తు చతుష్టయం యస్యలక్షణం దేశకాలవస్తునిమిత్తేవ్యవ్యభిచారి తత్పదార్థః పరమాత్మే త్యుచ్యతే, త్వంపదార్థా దౌపాధికా తత్పదార్థా దౌ పాధి కభేదా ద్విలక్షణ మాకాశవ త్సుత్తం కేవలసత్తామాత్రస్వభావం

పరంబ్ర హ్నేత్యుచ్యతే, మాయానామఅనాది రస్తవతీ ప్రమాణాప్ర  
 మాణసాధారణా న సతీ నా సతీ న సదమతీ స్వయ మధికా వికారర  
 హితా నిరూప్యమాణా సతీ తరలక్షణశూన్యా సా మాయే త్యుచ్యతే,  
 అజ్ఞానం తుచ్చం ప్యసతీ కాలత్రయేఽపి పామరాణాం వాస్తవీచ  
 సత్త్వబుద్ధిర్లోకికానా మిదమిత్థ మిత్యనిర్వచనీయా వక్తుం సశక్యతే.]  
 తద్వాసనాసహితై శ్చతుర్దశకరణై శ్చబ్దాద్యభావేఽపివాసనామయాం  
 ఛబ్దాదీకా యదోపలభతే తదాఽఽత్మనః స్వప్నమ్, చతుర్దశకర  
 ñోపరమా ద్విశేషవిజ్ఞానాభావాద్యదా శబ్దాదీ నోపలభతే తదాత్మన  
 స్సుషుప్తమ్, అవస్థాత్రయభావాభావసాక్షీ స్వయం భావరహితం నైరం  
 తర్యం చైతన్యం యదాతదా తత్తురీయచైతన్య మిత్యుచ్యతే, అన్న  
 కార్యాణాం కోశానాం సమూ హేనాఽన్నమయకోశ ఇత్యుచ్యతే,  
 ప్రాణాది దశవాయవోఽన్నమయ కోశే యదా వర్తంతేతదా ప్రాణ  
 మయకోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏత త్కోశద్వయసంసక్తం మన ఆదిచతుర్ద  
 శకరణై రాత్మా శబ్దాది విషయసంకల్పాదిధర్మా స్వదా కరోతి తదా  
 మనోమయకోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏతత్కోశత్రయవిశిష్టాంతఃకరణే తద్దత  
 విశేష ధ్యాన మననాదివృత్తయో యదోత్పద్వంతే తదావిజ్ఞానమయ  
 కోశ ఇత్యుచ్యతే, ఏత త్కోశచతుష్టయకారణజ్ఞానసంపృక్తం స్వకా  
 రణజ్ఞానం స్వరూపసుఖే వటథానానువటప్రకృత్య ఇవ యదావర్తతే  
 తదానందమయకోశః, కోశోపాధ్యుపహితవీచ ఆత్మా కోశఇత్యుపచ  
 ర్యతే, సుఖదుఃఖబుద్ధ్యాశ్రయ ప్రత్యదిచ్ఛయా దేహాంతఃకృతిమా  
 స్కర్తా, ఇష్టమితి వృత్తి స్సుఖ బుద్ధిః, అనిష్టమితి వృత్తి దుఃఖబుద్ధిః,  
 శబ్దస్పర్శరూప రసగంధాస్సుఖ దుఃఖ హేతవః, పుణ్యపాపకర్తా  
 నుసారీ భూత్వా ప్రాప్తశరీర సంయోగ మప్రాప్తశరీర సంయోగ మివ  
 కుర్యాణః ప్రాణ్యధ్యాసే జీవః, మన ఆదిశ్చ ప్రాణాదిశ్చ సత్వాదిశ్చ  
 భూతాదిశ్చ పుణ్యాది శ్చైతే పంచవర్గాః, పంచవర్గధర్మీ భూతాత్మ జ్ఞా  
 న మృతేన వినశ్య త్యాత్మసన్నిధౌ నిత్యత్వేన ప్రతీయతేచ మూలావి  
 ద్యేత్యాత్మోపాధి ర్య ప్రదేవ లింగశరీరబీజగ్ హృదయగ్రంథి రిత్యుచ్య  
 తేతత్ప్రతిఫలితం చైతన్యం యత్ప్రకాశతే సత్తేత్రజ్ఞః, జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయా  
 దావావిర్భావతిరోభావజ్ఞా తాస్వయం తదావిర్భావతిరోహితః స్వయం

జ్యోతి శ్చేతన స్సాక్షీ, బ్రహ్మదిపిపీలికాంత సర్వప్రాణిబుద్ధిష్వవిశిష్టత  
 యోపలభ్యమాన సర్వప్రాణీ బుద్ధిసాక్ష్యధిష్టా నాత్మాస్తి భాసతేచ  
 సకూటస్థః, కూటస్థాద్యుపహితభేదానాం స్వరూపలాభేహేతు ర్భూత్వా  
 మణిగణే సూత్రమివ సర్వక్షేత్రేషు యదానుస్మ్యత అంతర్యమయకా  
 ప్రకాశతే హ్యత్తాసాంతిర్యామీ, సత్యంజ్ఞాన మనంత మానందగ్ సర్వ  
 శరీరోపాదివినిర్ముక్తం కటకమకుటాద్యుపాధిరహితసువర్ణఘనవద్విజ్ఞాన  
 ఘన చిన్తాత్రస్వభావ మాత్మచైతన్యం బ్రహ్మ యదవభాసతే తద విద్యో  
 పాధికం త్వం పదార్థస్సప్రత్యగాత్మా, సత్యం జ్ఞాన మనంతమానందం  
 సర్వజ్ఞత్వా ద్యుపేతం మాయోపాధికం తత్పదార్థః పరమాత్మా, సర్వో  
 పాధిపముక్తం నిర్విశేషచిన్తాత్రం సదద్వైత మానందమమాయం  
 బ్రహ్మ, తద్ధి త్వం పదార్థాదాపాధిక తత్పదార్థా చ్చోపాధికభేదా ద్వి  
 లక్షణ మభేద మధిష్ఠానతోపలక్షితం శుద్ధం పారమార్థికం సత్తామాత్ర  
 మవినాశి, కిం తస్మిన్మితి, సదితి శ్రేతప్రతీతిలక్ష్యం సత్యమ్, అసది  
 త్యవాచ్యం సత్యమ్, త్రికాలాబాధ్యం సత్యమ్, త్రికాలానుస్మృతం  
 సత్యమ్, యదస్తి తత్సత్యమ్, ఏకమే వాద్వితీయం సత్యమ్, సజాతి  
 విజాతిభేదరహితంసత్యమ్, సర్వకల్పనాధిష్ఠానంవాసత్యమ్, అవినాశిక  
 మితి, దేశకాల వస్తునిమిత్తాదిషు వినశ్యత్సు యన్నవినశ్య తీతి, కిం  
 జ్ఞానం, మితి స్వప్రకాశ జ్ఞానం సర్వప్రకాశం జ్ఞానమ్, నిరావరణ  
 చిన్తాత్రం జ్ఞానమ్, అనా ద్యనంతం నిరంతరమ వృత్తిసాక్షిచైతన్య  
 మేవజ్ఞానమ్, కిమనంత మితి, ఉత్పత్తివిनाశ రహిత మనంతమ్,  
 షడ్భావవికారరహిత మనంతమ్, సర్వోపాధివినిర్ముక్త మనంతమ్,  
 మృద్వికారేషు మృదివ స్వర్ణవికారేషు స్వర్ణమివ తంతువికారేషు  
 తంతురివ అవ్యక్తాదిసృష్టిప్రపంచేషు వ్యాప్య పూర్ణమవినాశి చైత  
 న్య మనంతమ్, కిమానంద మితి, అంభసామర్ణవత్సవ సుఖచేత  
 నానా మధిష్ఠాన నిత్యశుద్ధాఖండా ద్వైతచిదానందైకరస మానం  
 దమ్, అథ కతిపదార్థాగతి, సదసన్నిధ్యాచేతి త్రయః, సదేవ తత్రబ్రహ్మ,  
 అస త్తుచ్చం, జగత్కల్పితం బ్రహ్మణ్యసత్యం మిథ్యా, బ్రహ్మ వాత్మా  
 జ్ఞేయః, బ్రహ్మజ్ఞానం సమూలనాత్మనివర్తకం సద్భ్రష్టాః విలీయతే,  
 అనాత్మాతు సజీవో వియదాదిప్రపంచః, అనాత్మమూలం మాయా

సాచ బ్రహ్మణ్యాకాశే మేఘాదిరివ దృశ్యతే, మాయా నామ అనాది రంతవతీ ప్రమాణాప్రమాణసాధారణా నసతీనాసతీ నసదస త్వనిర్వా చ్యాధిష్ఠానవ వావిద్యమానాంతర్యాణివికల్పనిరూప్యమాణోచ్యైవచ వ్యవహరభేదవతీ యా నవి ద్యతే వస్తుత స్సా మాయా, తత్త్వరూప యజ్ఞానమ్, తదేవ మూలప్రకృతి ర్గుణసామ్య మవిద్యే త్యాద్యనేకా గారా జగదాకారేణపరిణతా, తదేవం బ్రహ్మవిజ్ఞానా త్యనుభవతీచ, తత్రైతే శ్లోకాః- నైవం భవామ్యహం దేహే నేంద్రియాణి దళైవతు, సబుద్ధిర్నకశశ్చ నాహంకార స్తతైవచ, అప్రాణోహ్యమనా శ్శుభ్రో బుధ్యాదీనాం హి సర్వదా, సాక్ష్యహం సర్వదా నిత్య చ్ఛిన్నాత్తోఽహం నసంశయః, నాహం కర్తా నైవ భోక్తా ప్రకృతే స్సాక్షిరూపకః, మ త్సాన్నిధ్యా త్వేవ ర్తంతే దేహాద్యా అజడా ఇవ, స్థాణుర్నిత్య స్సదా నంద శ్శుద్ధో జ్ఞాన మయోఽమలః, ఆత్మాహం సర్వభూతానాం విభు స్సాక్షి న సంశయః, బ్రహ్మైవాహం సర్వవేదాంతవేద్యంనాహం వేద్యం న్యోమవాతాదిరూపమ్, రూపం నాహం నామ నాహంనకర్త బ్రహ్మైవా హాగ్ సచ్చిదానంద రూపమ్, నాహం దేహో జన్తమృత్యూ కుతోమే నాహం ప్రాణః క్షుత్పిపాసే కుతోమే, నాహంచేతశ్శోకమోహా కుతోమే నాహం కర్తా బన్ధమోక్షౌ కుతోమే, త్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి సర్వసారోపనిషత్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

### ౩౪. యజుర్వేదీయ నిరాలంబ్యాపనిషత్.

శ్లో. యుత్రాలంబాలంబిభావోవిద్యతే న కదాచన;

జ్జవిజ్జస్సమ్యద్జ్ఞాలంబనిరాలంబం హరింభజే.

ఓమ్. పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. ఓన్నమశ్శివాయ గురవే సచ్చిదానందమూర్తయే, నిష్ప్రపంచాయ శాంతాయ నిరాలంబాయ తేజసే, నిరాలంబం సమాశి

త్యసాలంబంవిజహాతియః; ససన్నాస్సీచయోగీచ కైవల్యం పదమశ్ను తే.  
 ఏషా మజ్జాన జస్తానాం సమస్తాఽరిష్ట శాస్తయే, యద్యదోబ్ధవస్తి  
 మఖిలం తదాశఙ్క్య బ్రవీమ్యహమ్. ౧. కిం బ్రహ్మక ఈశ్వరః కోజీవఃకా  
 ప్రకృతిః కః పరమాత్మా కో బ్రహ్మ కో విష్ణుః కోరుద్రః క ఇంద్రః క  
 శ్వమనః కసూన్యః క శ్చంద్రః కే సురాః కే అసురాః కే పిశాచాః కే  
 మనుష్యాః కా స్త్రియః కే పశ్యాదయః కిం స్థావరం కే బ్రాహ్మణా  
 దయః కా జాతిః కిం కర్త కేమకర్త కిం జ్ఞానం కేమజ్ఞానం కింసుఖంకిం దుః  
 ఖం క స్వర్గః కో నరకః కోబద్ధః కోమోక్షః క ఉపాస్యః క శ్చిష్యః  
 కో విద్వాక్ కో మూఢః కి మూసురం కిం తపః కిం పరమంపదం కిం  
 గ్రహ్యం కి మగ్రహ్యం క సున్నాస్సీ త్యాశఙ్క్యాఽహ, కిం బ్రహ్మేతి  
 హేమవాచ, మహదహజ్జ్కారపుధివ్యప్తేజో వాయురాశాశాఽత్తేక  
 త్వేన బృహద్రూపేణాణ్డకోశేన కర్తజ్ఞానార్థరూపతయా భాసమానమ  
 ద్వితీయ మఖిలోపాధివినిర్ముక్తం తత్కలశక్త్యవబృంహితమనాద్యంతం,  
 శుద్ధం శివం శాస్త్రంనిర్దణ మిత్వాదివాచ్య మనిగ్వాచ్యంచైతన్యంబ్రహ్మ,  
 ఈశ్వరఐతిచబ్రహ్మేవ సృశక్తిప్రకృత్యాఽభిధేయ మాశ్రిత్య లోకాన్  
 సృష్ట్యాప్రవిశ్యాఽస్త్రామిత్యేన బ్రహ్మసీనాం బుద్ధీంద్రియనియస్తృ  
 త్వాదీశ్వరః, తీవ ఐతి చ, జీవంఐతిచ బ్రహ్మవిష్ణ్వశానేంద్రాదీనాంనామ  
 రూపద్వారా స్థూలోఽహ మి త్యధ్యాసపశాఙ్గిరః. సోఽహ మేకోఽపి  
 దేహఃరమ్భకభేదవశా ద్భహజీవః, ప్రకృతిరితిచ, బ్రహ్మణ సృకాశాన్నా  
 నావిచిత్రజగన్నిర్మాణసామర్థ్యకబుద్ధిరూప బ్రహ్మ శక్తిరేవ ప్రకృతిః, పర  
 మాఽత్మేతిచ, దేహదేవపరశిరత్వాత్, బ్రహ్మేవ పరమాఽత్మా స బ్రహ్మ స  
 విష్ణుస్స రుద్ర సుభద్రో సృశమన సుసూర్య సుచంద్రస్తేసురా స్తేఅసురా  
 స్తేపిశాచాస్తేమనుష్యా స్తా స్త్రియ స్తేపశ్యాదయ స్తేస్థావరం తేబ్రా  
 హ్మణాదయ స్సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ, నేహ నానాస్తి కింఞ్చన, జాతిరితిచ,  
 సచర్మణో నర క్తప్త సమాంసస్య, చాఽస్థీనః, సజాతి రాత్మనో జాతిర్వ్య  
 వహార ప్రకల్పితా, కర్తేతిచ, క్రియమాణేంద్రియైః కర్తాణ్యహంకరో  
 మీ త్యధ్యాఽత్తనిష్ఠతయా, కృతం కర్తవ కర్త, అకర్తేతిచ, కర్తృత్వ  
 భోక్తృత్వాఽద్యహజ్జ్కారతయా, బంధరూపం జన్మాదికారణం సత్త్వ  
 నైమిత్తికయాగవ్రతతపోదానాదిషు ఫలాభిసంధానం య త్త దకర్త జ్ఞా

నమితిచ, దేహేంద్రియనిగ్రహ సద్గురూపాసనశ్రవణమనననిదిధ్యాసనై  
 ర్యద్యద్గుప్త్యశ్యస్వయాపం సర్వాంతరస్థం సర్వసమం ఘటపటాదిపదా  
 ర్థమివాఽవికారం వికారేషు చైతన్యం వినా కించిన్నాఽస్తీతి సాక్షా  
 త్కారాఽనుభవ జ్ఞానం, అజ్ఞాన మితిచ, రజ్జౌ సర్పభ్రాన్తిరి వాఽద్వి  
 తీయే సర్వానున్యూతే సర్వమయే బ్రహ్మణి దేవ తిర్యజ్జరస్థావగస్త్రీ  
 పురుషవర్ణాఽశ్రమబధ్నమోక్షోపాధినానాత్మభేదకల్పితం జ్ఞాన మజ్ఞానం  
 సుఖమితిచ, సచ్చిదాఽనంద స్వరూపంజ్ఞాత్వాఽనన్దరూపావస్థితి రేవసు  
 ఖమ్, డుఃఖమితిచ,<sup>1</sup> అత స్సంసారవిషయసజ్కల్పవప దుఃఖమ్, స్వర్గ  
 తిచ, సత్సంసర్గస్వర్గః, నరకఃకలితచ, అసత్సంసారవిషయజనన సాసర్గవప  
 నరకః, బంధకలితచ, అనాద్యవిద్యావాసనయా జాతోఽహమిత్యాదిస  
 జ్కల్పో బధ్ధః, పితృమాతృసహోదరదారాఽపత్యగృహారామక్షే  
 త్రాదిమమతాసంసారావరణసజ్కల్పో బధ్ధః, కర్మత్వాద్యహజ్కారస  
 జ్కల్పో బధ్ధః, అణిమాద్య పైశ్వర్యాఽశాసిద్ధసజ్కల్పో బధ్ధః, దేవ  
 మనుష్యాద్యుపాసనాకామసజ్కల్పో బధ్ధః, యమాద్యష్టాంగయోగాఽ  
 భ్యాసాఽదిసజ్కల్పో బధ్ధః, వర్ణాశ్రమధర్మకర్మసజ్కల్పో బధ్ధః, ఆజ్ఞా  
 భయసంశయూఽత్మగుణసజ్కల్పో బధ్ధః, యజ్జప్రతీతపోదానవిధివిధాన  
 జ్ఞానసజ్కల్పోబధ్ధః, కేవలమోక్షాఽపేక్షాసజ్కల్పోబధ్ధః, సజ్కల్పమా  
 త్రసమ్భవో బధ్ధః, మోక్షకలితచ, నిత్యాఽనిత్యవస్తువిచారా దనిత్యసంసా  
 రసుఖదుఃఖవిషయ సమస్తక్షేత్రమమతాఽది సమస్తబధ్ధసజ్కల్ప  
 యో మోక్షః, ఉపాస్య కలితచ, సర్వశరీరస్థచైతన్యబ్రహ్మప్రపంచో గురు  
 రుపాస్యః, శిష్య కలితచ, విద్యాధ్వస్తప్రపంచాఽపిహిజ్ఞానాఽవశిష్టం  
 బ్రహ్మైవ శిష్యః, విద్వా నితి చ, సర్వాన్తరస్థస్వసంవిద్విద్వాన్, మూ  
 ఢకలితచ, కర్మత్వాఽద్యహజ్కారభావనారూఢో మూఢః, ఆసురకలి  
 తచ, బ్రహ్మవిష్ణ్వ శానేంద్రాదీనా మైశ్వర్యకామనయా నిరశనజపాఽగ్ని  
 హోత్రాదిష్వస్తరాఽత్తానం సంతాపయతిచాత్మ్యగ్ర రాగద్వేషహిం  
 సాడంభాఽద్యపేక్షితం తప ఆసురమ్, తపకలితచ, బ్రహ్మ సత్సం జగన్తిథ్యే  
 త్యపరోక్షజ్ఞానాఽగ్నినా బ్రహ్మైశ్వర్యాఽశాసిద్ధసజ్కల్పబీజసంతాప

1 అనాత్మరూపవిషయ.

రూపం తపః, పరమపద మితిచ, ప్రాణేంద్రియాఽద్యంతః కరణగుణాదేః  
పరతరంసచ్చిదానందమయం సర్వసాక్షిశం నిత్యము క్తబ్రహ్మస్థానం పరమం  
పదమ్, గ్రాహ్యమితిచ, దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛేదరాహిత్యచిన్తాత్రస్వరూపం  
గ్రాహ్యమ్, అగ్రాహ్యమితిచ, స్వస్వరూపవ్యతిరిక్తమాయామయబుద్ధింద్రి  
యగోచర జగత్సత్యత్వచిన్తనమగ్రాహ్యమ్, సన్నాసితమితిచ, సర్వధర్మా  
పరిత్యజ్యనిర్వమో నిరహంకారో భూత్వా బ్రహ్మేష్టం శరణ ముపగమ్య  
తత్త్వఃపసి సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ నేహనానాఽస్తికించ నేత్యాది మహా  
వాక్యార్థానుభవజ్ఞానాద్బ్రహ్మైవాహమస్మితి నిశ్చిత్త నిర్వికల్పసమా  
ధినా స్వతంత్రో యతి శ్చరతీ సనన్యాసీ సముక్త స్సపూజ్య స్సయోగీ  
సపరమహంస స్సోఽవహూత స్సబ్రాహ్మణ ఇతిచ, నిరాలంబోపనిషదం  
యోధీతే గుర్వనుగ్రహత స్సోఽగ్నిపూతో భవతి స వాయుపూతో  
భవతి న స పునరావర్తతే నసపునరావర్తతేపునర్నాభిజాయతే పునర్నాభి  
జాయతే ఇత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి నిరాలంబోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః. ఓం.

### ౩౫. యాజుషీయ శుకరహస్యోపనిషత్.

శ్లో. ప్రజ్ఞానాదిమహావాక్య రస్యాదికి లేవరమ్,  
వికలే వరకైవల్యం త్రిపాద్రామ మహంభజే.

ఓం సహనా వవ త్పితి శాంతిః.

ఓం. అథాతో రహస్యోపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామో దేవర్షయో  
బ్రహ్మణం సంపూజ్య ప్రణవత్య పప్రచ్ఛ ర్భగవ స్సన్తాకం గ హస్యోప  
నిషదం బ్రూహీతి, సోఽబ్రవీత్, పురా వ్యాసో మహాతేజా స్సర్వవేదతపో  
నిధిః, ప్రణవత్యశివంసాంబం కృతాంజలి రువాచ హ. ౧. శ్రీవేదవ్యాస  
ఉవాచ:— దేవదేవ మహాప్రాజ్ఞ పాశఛేద దృఢవ్రత, శుకస్య మమ



పుత్రస్య వేదసంస్కార కర్తవ్యే. ౨. బ్రహ్మచారిపదేశకాలోఽయ మిదా  
 సిం సముపస్థితః, బ్రహ్మచారిపదేశః కర్తవ్యో భవతాఽద్య జగద్గురో. ౩.  
 ఈశ్వరఉవాచ:—మయోపదిష్టే కైవల్యే సాక్షాద్భ్రహ్మణి శాశ్వతే,  
 విహాయ పుత్రో నిర్వేదా త్పుకాశం యాస్యతి స్వయమ్. ౪. శ్రీవేద  
 వ్యాసఉవాచ:—యథాతథావా భవతు హ్యుపనాయన కర్తవ్యే, ఉపది  
 ష్టే మమ సుతే బ్రహ్మణి త్వత్ప్రసాదతః. ౫. సర్వజ్ఞో భవతు ష్టిప్రం  
 మమపుత్రో మహేశ్వర, తవప్రసాదసంపన్నో లభేన్ముక్తిం చతుర్విధామ్.  
 ౬ తచ్ఛ్రుత్వా వ్యాసవచనం సర్వదేవర్షిసంనది, ఉపదేష్టుః స్థిత శ్శూభ్ర  
 సాంబో దివ్యాసనే ముదా. ౭. కృతకృత్య శ్శుక స్తత్ర సమాగత్య  
 స్సుభక్తిమాక, తస్మా త్సప్రణామం లభ్యా పునరి త్యబ్రవీ చ్చివమ్. ౮.  
 శ్రీశుకఉవాచ:—దేవాదిదేవ సర్వజ్ఞ సచ్చిదానంద లక్షణ, ఉమారమణ  
 భూతేశ ప్రసీద కరుణానిధే. ౯. ఉపదిష్టం పరం బ్రహ్మ ప్రణవాంతర్గ  
 తం పరమ్, తత్త్వ మస్యాది వాక్యానాం ప్రజ్ఞాదీనాం విశేషతః. ౧౦.  
 శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వేన వడంగాని యథాక్రమం, వక్తవ్యాని రహస్యాని  
 కృపయాద్య సదాశివ. ౧౧. శ్రీసదాశివ ఉవాచ:—సాధుసాధు మహా  
 ప్రాజ్ఞ శుకజ్ఞాననిధే మునే, ప్రప్రవ్యంతు త్వయా పృష్టం రహస్యం వేద  
 గర్భితమ్ ౧౨. రహస్యోపనిషన్నామ్నా సవడంగ మి పెఱాచ్యతే,  
 యస్య విజ్ఞాన మాత్రేణ మోక్ష స్సాక్షా న్నసంశయః. ౧౩. అంగహీ  
 నాని వాక్యాని గురుర్నోపదిశే త్పునః, సవడంగా న్యుపదిశే న్నహవా  
 క్యానికృత్సృశః. ౧౪. చతుర్థామపి వేదానాం యథోపనిషద శ్శిరః,  
 ఇయం రహస్యోపనిష త్తథోపనిషదాం శిరః. ౧౫. రహస్యోపనిషద్భ్ర  
 హ్మ ధ్యాతం యేన వివశ్చితా, తీర్థైర్మంత్రై శ్శ్రుతై ర్జపైస్త్వ సస్య కింపు  
 ణ్య హేతుభిః. ౧౬. వాక్యార్థస్యవిచారేణ యదాప్నోతిశరచ్చతమ్, ఏకవా  
 రజపే నైవ ఋష్యాదిధ్యాసతశ్చ యత్. ౧౭. అస్య శ్రీమహావాక్యమహా  
 మంత్రస్య, హంసఋషిః, అవ్యక్తగాయత్రీ చ్ఛందః, పరమహంసో  
 దేవతా హం బీజం, సః శక్తిః, సోఽహం కీలకం, మమ పరమహంస  
 ప్రీత్యర్థే మహావాక్యజపేవినియోగః, సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ,  
 అంగుష్ఠాభ్యాంసమః, నిత్యానందో బ్రహ్మ, తర్జనీభ్యాగ్స్వాహా, నిత్యా  
 నందమయం బ్రహ్మ, మధ్యమాభ్యాం వషట్, యోవై భూమా;

అనామికాభ్యాం హుం, యోవైభూమాధిపతిః, కనిష్ఠికాభ్యాం వౌష  
 ట్, ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ, కరతలకరపుష్టాభ్యాం ఫట్, సత్యం  
 జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, హృదయాయ నమః, నిత్యానందో బ్రహ్మ,  
 శిరసే స్వాహా, నిత్యానందమయం బ్రహ్మ, శిఖాయై వషట్, యోవై  
 భూమా, కపచాయ హుం, యోవైభూమాధిపతిః, నేత్రత్రయాయ  
 వౌషట్, ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ, అస్త్రాయ ఫట్, భూర్భువస్సువ  
 రో మితి దిగ్బంధః. ధ్యానం. నిత్యానందం పరమ సుఖదం కేవలం  
 జ్ఞానరూప్తం విశ్వాతీతం గగనసదృశం తత్త్వమస్యాదిలక్ష్యమ్, ఏకం  
 నిత్యం విమల మచలం సర్వధీసాక్షిభూతం భావాతీతం త్రిగుణ  
 రహితం సద్గురుం తన్నమామి. ౧. అథమహావాక్యాని చత్వారి,  
 యథా, ఓంప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ, ఓం అహం బ్రహ్మసి, ఓం తత్త్వమసి, ఓం  
 అయ మాత్మా బ్రహ్మ, తత్త్వమసీ త్యభేదవాచక మిదం యే జపంతి  
 తే శివసాయుజ్యముక్తిభాజో భవంతి, తత్పదమహామంత్రస్య, హంస  
 ఋషిః, అవ్యక్తగాయత్రీ ఛందః, పరమహంసో దేవతా, హం బీజం,  
 సః శక్తిః, సోహం కీలకం, మమ సాయుజ్యముక్త్యర్థే జపేవినియోగః,  
 తత్పురుషాయ, అం, ఈశానాయ, త-స్వాహా, అఘోరాయ, మధ్య-  
 వౌషట్, సద్యోజాతాయ, అనా-హుం, వాసుదేవాయ, కనిష్ఠికాభ్యాం  
 వౌషట్, తత్పురుషే శానాఘోరసద్యోజాతవాసుదేవేభ్యోనమః,  
 కర-ఫట్, ఏవంహృదయాదిన్యాసః, భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః.  
 ధ్యానం. జ్ఞానం జ్ఞేయం జ్ఞానగమ్యాద తీతం శుద్ధం బుద్ధం ముక్త మ  
 వ్యవ్యయం చ, సత్యం జ్ఞానం సచ్చిదానందరూపం ధ్యాయే దేవం త  
 న్న పౌరాభ్రాజమానమ్. త్వం పదమహామంత్రస్య, విష్ణు ర్మషిః, గాయ  
 త్రీఛందః, పరమాత్మా దేవతా, ఐం బీజం, క్లిం శక్తిః, సౌః కీలకం,  
 మమ ముక్త్యర్థే జపే వినియోగః. వాసుదేవాయ-అం-నమః, సంకర్ష  
 ãయ, త-హా, ప్రద్యుమ్నాయ, మధ్య-వషట్, అనిరుద్ధాయ, అ-  
 హుం, వాసుదేవాయ, కని - వౌషట్, సంకర్ష ãవాసుదేవప్రద్యుమ్నా  
 నిరుద్ధేభ్యః, కర-ఫట్, ఏవం హృదయాదిన్యాసః, భూర్భువస్సువరోమి  
 తిదిగ్బంధః. ధ్యానమ్. జీవత్వం సర్వభూతానాం సర్వత్రాఖండ విగ్ర  
 హమ్ చిత్తాహంకారయంతారం జీవాఖ్యం త్వం పదం భజే. అసిపద

మహామంత్రస్య, మన రృషిః, గాయత్రీఛందః, అర్ధనారీశ్వరో దేవతా  
 అవ్యక్తాదిర్భీజం, నృసింహ శ్చక్తిః, పరమాత్మా కీలకం, జీవ బ్రహ్మకార్యో  
 జపే వినియోగః. పృథ్వీ ద్వ్యణుకాయ-అం, అబ్బద్వ్యణుకాయ, త-  
 స్వాహా, తేజోద్వ్యణుకాయ-మధ్య-పషట్, వాయుద్వ్యణుకాయ,  
 అనా-హం, ఆకాశద్వ్యణుకాయ, కని-వౌషట్, పృథివ్యస్తేజోవా  
 యాకాశద్వ్యణుకేభ్యోనమః, కర-ఫట్, భూర్భువస్సువరో మితి  
 దిగ్బంధః. ధ్యానమ్. జీవో బ్రహ్మేతి వాక్యార్థం యావదస్తి మనస్థితిః,  
 ఐక్యం తత్త్వం లయే కుర్వన్ ధ్యాయే దసిపదం సదా. ఏవం మహా  
 వాక్యపడంగా న్యుక్తాని, అథ రహస్యోపనిష ద్విభాగశో వాక్యార్థ  
 శ్లోకాః పోచ్యంతే. యే నేక్షతేప్రోణో తీదం జఘ్రీతీ వ్యాకరోతిచ,  
 స్వాద్వస్వాదు విజానాతి తత్ప్రజ్ఞాన ముదీరితమ్, చతుర్ముఖేంద్ర దేవేషు  
 మనుష్యాశ్వగవాదిషు, చైతన్య మేకం బ్రహ్మతః ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ  
 మయ్యపి. ౧. పరి పూర్ణః పరాత్మాస్మి దేహ విద్యాధి కారిణి, బుద్ధే  
 స్సాక్షితయా స్థిత్యా స్ఫుర న్నహమి తీర్యతే. ౩. సతః పూర్ణః పరా  
 తాత్ర బ్రహ్మశబ్దేన వర్ణితః, అస్తీత్యైక్యపరామర్శస్తేన బ్రహ్మభవా  
 మ్యహమ్. ౪. ఏకమే వాద్వితీయం సన్నామరూపవిపజ్జితమ్, సృష్టేః  
 పురాధునా వ్యస్య తాదృక్త్వంత ది తీర్యతే. ౫. శ్రోతు ర్థహేంద్రియా  
 తీతం వస్త్రత్ర త్వం పదేరితమ్, ఏకతాగ్రహ్యతేఽసీతి తదైక్య మనుభూ  
 యతామ్. ౬. స్వప్రకాశాపరోక్షత్వ మయ మిత్యుక్తితో మతమ్, అ  
 హంకారాదిదేహాంతం ప్రత్యగాత్తేతి గీయతే. ౭. దృశ్యమానస్య సర్వస్య  
 జగతస్సత్త్వ మిర్యతే, బ్రహ్మశబ్దేన తద్బ్రహ్మ స్వప్రకాశాత్తరూపకమ్.  
 ౮. అనాత్మదృష్టే రవివేగనిద్రా మహం మమ స్వప్నగతిం గతోఽహమ్,  
 స్వరూపసూర్యేభ్యదితే స్ఫుటోక్తేర్దురోర్తహవాక్యపదైః ప్రబుద్ధః. ౯.  
 వాచ్యం లక్ష్మమితిద్విధార్థిసరణీ వాచ్యస్య హి త్వంపదే వాచ్యం  
 భౌతిక మింద్రియాది రపియ ల్లక్ష్మ్యంత్యమర్థశ్చసః, వాచ్యం తత్పద  
 మీశతాకృతమతి ర్లక్ష్మ్యంతు సచ్చిత్సుఖా నంద బ్రహ్మతదర్థవచన  
 తయో రైక్యం త్వసిదం పదమ్. ౧౦. త్వమితి తదితి కార్యకారణే స  
 త్కుపాధా ద్వితయ మితర ధైకం సచ్చిదానందరూపమ్, ఉభయవచన  
 హేతుాదేశకతౌచ హిత్యాజగతి భవతిపోఽయం దేవదత్తో యథై

కలిః. ౧౧. కార్యోపాధి రయం జీవః కారణోపాధి రీశ్వరః, కార్య కారణ  
తాం హిత్యా పూర్ణబోధోఽవశిష్యతే. ౧౨. శ్రవణంతు గురోః  
పూర్వ మననం తదనంతరం, నిది ధ్యాన స మిత్యేత త్సూర్ణబో  
ధస్య కారణమ్. ౧౩ అన్యవిద్యాపరిజ్ఞాన మవశ్యం సశ్వరం భవేత్,  
బ్రహ్మవిద్యాపరిజ్ఞానం బ్రహ్మప్రాప్తికరం స్థితమ్. ౧౪. మహావాక్యా  
న్యపదితే త్సిషడంగాని దేశికః, కేవలం సహి వాక్యాని బ్రహ్మణో  
వచనం యథా ౧౫. ఈశ్వర ఉవాచః—ఏవ ముక్త్వా మునిశ్రేష్ఠ  
రహస్యోపనిష చ్ఛుక, మయా పిత్రానునీతేన వ్యాసేన బ్రహ్మవాది  
నా. ౧౬. తతో బ్రహ్మపదిష్టంవై సచ్చిదానంద లక్షణమ్, జీవన్ముక్త  
స్సదాధ్యాయ నిత్యస్త్వం విహరిష్యసి. ౧౭. యోవేదాదా స్వరూప్రో  
క్తో వేదాంతేచ ప్రతిష్ఠితః, తస్య ప్రకృతిలీనస్య యఃపర స్సమహే  
శ్వరః. ౧౮. ఉపదిష్ట శ్శివేనేతి జగత్తత్త్వయతాం గతః, ఉత్థాయ ప్రణి  
ప త్యేశం త్యక్తా శేషపరిగ్రహః. ౧౯. పరబ్రహ్మపయోరాశౌ స్థపన్ని  
వ యయా తదా, ప్రప్రజంతిత మాలోక్య కృష్ణద్వైపాయనో మునిః,  
అనువ్రజ న్నాజహావ పుత్రవిశ్లేషకాతరః, ప్రతినేదు స్తదా సర్వే జగ  
త్థానవరజంగమమ్, తచ్చుిత్యా సకలాకారం వ్యాస స్సత్యవతీసుతః,  
పుత్రేణ సహితః వీత్యా పరానఃద ముపేయివాక్. ౨౦. యోరహ  
స్యోపనిషద మధీతే గుర్వనుగ్రహత్, సర్వపాపవినిష్కృత స్సాక్షా త్కై  
వల్య మశ్నుతే. సాక్షాత్కైవల్యమశ్నుత ఇ త్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి శుకరహస్యోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



శ్రీ గురుభ్యానమః. హరిః ఓం.

౩౬. సామవేదీయ వజ్రసూచికోపనిషత్.

శ్లో. యజ్జానాద్యాన్ని మునయో బ్రహ్మణ్యం పరమాద్భుతమ్,  
తత్రైపద బ్రహ్మతత్త్వమహ మస్తీతి చిత్తయే.

ఓం ఆప్యాయం త్వితి శాంతిః.

శ్లో. చిత్సదానందరూపాయ సర్వధీవుత్తిసాక్షిణే,  
నమోవేదాస్త వేద్యాయ బ్రహ్మణేఽనంతరూపిణే.

ఓం. వజ్రసూచీం ప్రవక్ష్యామి శాస్త్రమజ్ఞానభేదనమ్, దూషణం  
జ్ఞానహీనానాం భూషణం జ్ఞానచక్షుషామ్. ౧. బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్య  
శూద్రా ఇతి చత్వారో వర్ణాస్తేషాం వర్ణానాం బ్రాహ్మణ ఏవ ప్రధానఇతి  
వేదవచనానురూపం స్మృతిభి రభ్యుక్తమ్, తత్ర చోద్య మస్తి, కోవా  
బ్రాహ్మణో నామ, కిం జీవః, కిం దేహః, కిం జాతిః, కిం జ్ఞానం, కిం కర్మ, కిం  
ధార్మిక ఇతి. తత్ర ప్రథమో జీవో బ్రాహ్మణ ఇతి చేత్రన్న, అతీతానా  
గతానేక దేహానాం జీవ స్సైకరూపత్వాత్, ఏకస్యాపి కర్మవశా దనేక  
దేహసంభవా త్సర్వశరీరాణాం జీవ స్సైకరూపత్వాచ్చ, తస్మా న్నజీవో  
బ్రాహ్మణ ఇతి, తర్హి దేహేనా బ్రాహ్మణఇతిచే త్రన్న, ఆచాండాలాదిప  
ర్యంతానాం మనుష్యాణాం పాంచభౌతికత్వేన దేహ స్సైకరూపత్వా  
జ్ఞరామరణధర్మాధర్మాదిసామ్యదర్శనాత్, బ్రాహ్మణోశ్వేతవర్ణఃక్షత్రి  
యోరక్తవర్ణః వైశ్యః పీతవర్ణః శూద్రః కృష్ణవర్ణ ఇతి నియమాభా  
వాత్, పితృదిశరీరదహనే పుత్రాదీనాం బ్రహ్మహత్యాదిదోషసంభవా  
చ్చ, తస్మాన్న దేహేనా బ్రాహ్మణఇతి, తర్హి జాతిర్బ్రాహ్మణ ఇతి చేత్ర  
న్న, తత్ర జాత్యంతరజంతు వ్యనేక జాతిసంభవాత్, మహర్షయో బహ  
వస్సంతి, ఋష్యశృంగో మృగ్యః కాశికః కుళాత్, జాంబూకో జంబు  
కాత్, వాల్మీకో వల్మీకాత్, వ్యాసః కైవర్తకన్యాయామ్, శశస్పృహ  
ద్రాతమః, వసిష్ఠ ఊర్వశ్యామ్, అగస్త్యః కలశేజాత ఇతి స్రుతత్వాత్,  
ఏతేషాం జాత్యావినా పృగ్ జ్ఞానప్రతిపాదితా ఋషయో బహవ  
స్సంతి, తస్మా న్నజాతి ర్బ్రాహ్మణఇతి, తర్హి జ్ఞానం బ్రాహ్మణ ఇతి చే  
త్రన్న, క్షత్రియాదయోపి పరమార్థదర్శినోఽభిజ్ఞా బహవ స్సంతి  
తస్మాన్న జ్ఞానం బ్రాహ్మణ ఇతి, తర్హి కర్మ బ్రాహ్మణ ఇతిచే త్రన్న స  
ర్వేషాం ప్రాణీనాం ప్రారబ్ధసంచితాగామికర్మసాధర్మ్యదర్శనాత్, కర్మాభి  
ప్రేరితా స్సంతో జనాః క్రియాః కుర్వంతీతి, తస్మాన్న కర్మబ్రాహ్మణ  
ఇతి, తర్హి ధార్మికో బ్రాహ్మణ ఇతి చేత్రన్న క్షత్రియాదయో హిరణ్య  
దాతారో బహవ స్సంతి, తస్మాన్న ధార్మికోబ్రాహ్మణఇతి, తర్హి కోవా

ఊణో నామ, యః కచ్చి దాత్మాన మద్వితీయం జాతిగుణక్రియా

హీనం పడూర్చి పడ్డావేత్త్యాది సర్వదోషరహితం సత్యజ్ఞానానందా సంతస్వరూపం స్వయం నిర్వికల్ప మశేషకల్పాధార మశేష భూతాంత ర్యామిత్యేన వర్తమాన మంతర్భహి శ్చాకాశవ దనుస్మాత మఖండా సందస్వభావ మప్రమేయ మనుభవైక వేద్య మపరోక్షతయా భాస మానం కరతలామలకవత్సాక్షా దపరోక్షీకృత్య కృతార్థతయా కామ రాగాదిదోషరహిత శ్శమదమాదినంపన్నో భావమాత్సర్య తృప్త్యాశా మోహాదిరహితో దంభా హంకారాదిభిరసంస్పృష్టచేతావర్తతే, ఏవ ముక్తలక్షణో య స ఏవ బ్రాహ్మణ్యతి శ్రుతి స్మృతి పురాణేతిహా సానా మభిప్రాయః, అన్యథా బ్రాహ్మణ్యస్య సిద్ధిర్నా ద్వేయ, సచ్చిదా నంద మాత్మాన మద్వితీయం బ్రహ్మ భావయే దాత్మానం సచ్చిదానందం బ్రహ్మ భావయే దిత్యుపనిషత్.

ఓం ఉపాయం త్వతి శాంతిః.

ఇతి వజ్రసూచికోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓం.

## ౩౭. యజుర్వేదీయ తేజోబింద్యోపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వతి శాంతిః.

ఓం. తేజోబిందు పరం ధ్యానం విశ్వాత్త హృది సగ్గస్థితం, అణుం శాంభవగ్ శాంతం స్థూలం సూక్ష్మం పరంచ యత్. ౧. దుఃఖాధ్వంచ దురారాధ్వం దుష్ప్రేక్ష్యం ముక్తమవ్యయమ్, దుర్లభం తిత్స్వయం ధ్యానం మునీనాంచ మనీషిణామ్. ౨. యతాహారో జితక్రోధో జితసం గో జితేంద్రియః, నిర్ద్యుంద్యోనిరహంకారో నిరాశీ రపరిగ్రహః. ౩. అగమ్యా గమకర్తారో గమ్యాగమనమానసాః. ౪. ముఖే త్రిణిచ విం దంతి త్రిధా మా హగ్ స ఉచ్యతే, పరం గుహ్యతమం విద్ధి హ్యస్తతం ద్రీనిరాశ్రయః, సోమరూపకలాసూక్ష్మా విష్ణో స్తత్పురమంపదం. ౫. త్రివ క్రం త్రిగుణం స్థానం త్రిధాతుగ్ రూపవర్జితం, నిశ్చలం నిర్వికల్పం చ నిరాకారం నిరాశ్రయమ్. ౬. ఉపాధిరహితగ్ స్థానం వాఙ్మనోతీతగోచ

రమ్, స్వభావంభావసంగ్రాహ్య మసంఘాతం పదాచ్ఛ్యుతమ్. ౭. అనా  
నానంద నాతీతం దుష్పేక్ష్యం ముక్త మవ్యయమ్, చింత్య మేవం విని  
ర్ముక్తం శాశ్వతం ధ్రువ మచ్యుతమ్. ౮. త ద్భిప్రాయ స్తద ధ్యాత్వం త  
ద్విష్ణో స్తత్పరాయణం, అచింత్యం చింతయాత్మానం య దోద్యమ పరమగ్  
స్థితమ్ ౯. అశూన్యగ్ శూన్యభావం తు శూన్యాతీతగ్ హృదిస్థితమ్, న  
ధ్యానంచ నచధ్యాతా నధ్యేయో ధ్యేయవచ. ౧౦. సర్వం చ నపరగ్  
శూన్యం నపరం నాపరాత్పరమ్, అచింత్య మప్రబుద్ధంచ నసత్యం నప  
రం విదుః. ౧౧. మునీనాగ్ సంప్రయుక్తంచ న దేవా నపరం విదుః,  
లోభం మోహం భయం దర్పం కామం క్రోధంచకిల్బిషమ్. ౧౨. శీతోష్ణే  
క్షుత్పిపాసే చ సంకల్పకవికల్పకమ్, న బ్రహ్మ కులదర్పంచ నముక్తిగ్రంథి  
సంచయమ్. ౧౩. న భయంన సుఖం దుఃఖం తథా మానావమానయోః,  
ఏతద్భావవినిర్ముక్తం తద్భిప్రాయ బ్రహ్మతత్పరమ్. ౧౪. యమోహి నియ  
మస్త్యాగో మానం దేశశ్చ కాలతః, ఆసనం మూలబాధశ్చ దేహసా  
మ్యంచ దృక్స్థితిః. ౧౫. ప్రాణసంయమనం చైవ ప్రత్యాహరశ్చ ధా  
రణా, ఆత్మధ్యానగ్ సమాధిశ్చ పోక్తా న్యంగానివై క్రమాత్. ౧౬.  
సర్వం బ్రహ్మేతివై జ్ఞానా దింద్రియగ్రామసంయమః, యమోఽయమితి  
సంపోక్తోఽభ్యసనీయో ముహుర్దుహుః, సజాతీయప్రవాహ శ్చ విజాతీ  
యతిరస్కృతిః, నియమో హి పరానందో నియమా త్క్రియతే బుద్ధైః.  
౧౭. త్యాగః ప్రపంచరూపస్య సచ్చిదాత్మావలోకనాత్, త్యాగో హి  
మహతాం పూజ్య స్సద్యోమోక్షప్రదాయకః. ౧౮. యస్తావ్యాచో  
నివర్తంతే అస్రావ్యమనసా సహ, యస్తానందోగిభిర్గమ్యతే తద్భవే త్సర్వ  
దా జడైః. ౨౦. వాచో యస్తా న్నివర్తంతే తద్వక్త్రం కేసశక్యతే, ప్రపం  
చో యదివక్తవ్య స్సాపిశబ్దవివర్జితః. ౨౧. ఇతివా తద్భవే స్తానం  
సర్వం సహజసంజ్ఞితమ్, గిరౌ మానంతు బాలానా మయుక్తం బ్రహ్మ  
వాదినామ్. ౨౨. ఆదావంతేచ మధ్యేచ జనోయస్మిన్నవిద్యతే, యే నేదం  
సతతం వ్యాప్తం స దేశో విజన స్త్వతః. ౨౩. కల్పనా సర్వభూతా  
నాం బ్రహ్మాదీనాం నిమేషతః, కాలశబ్దేన నిర్దిష్టగ్ హ్యఖండానంద మద్య  
యమ్. ౨౪. సుఖే నైవ భవే ద్యస్మిన్నజస్రం బ్రహ్మచింతనమ్, ఆసనం

తద్విజానీయా దన్య త్సుఖవినాశనమ్. ౨౫ సిద్ధయే సర్వభూతాది  
విశ్వాధిష్ఠాన మద్యయమ్, యస్మిన్ సిద్ధిం గతాస్సిద్ధా ప్రతిష్ఠా సన  
ముచ్యతే. ౨౬. యన్మూలగ్ సర్వలోకానాం యన్మూలం చిత్తబంధ  
నమ్, మూలబంధ స్సదా సేవ్యో యోగ్యోఽసా<sup>1</sup> రాజయోగినామ్,  
అంగానాం సమతాం విద్యా త్సమే బ్రహ్మణి లీయతే, నోచే నైవ  
సమానత్వ మృజత్వగ్ శుష్కమృతవత్. ౨౮. దృష్టిం జ్ఞానమయీం  
కృత్వా వశ్యే దృష్టామయం జగత్, సా దృష్టిః పరమోదారా  
సనానాగ్రా వలోకినీ. ౨౯. ద్రష్టృదర్శనదృశ్యానాం విరామో యత్ర  
వా భవేత్, దృష్టి ప్రత్యైవ కర్తవ్యా న నానాగ్రావలోకినీ. ౩౦. చిత్తా  
దిసర్వభావేషు బ్రహ్మత్వే నైవ భావనాత్, నిరోధ స్సర్వవృత్తీనాం  
ప్రాణాయామస్స ఉచ్యతే. ౩౧. నిషేధనం ప్రపంచస్య రేచకాఖ్య  
స్సమీరితః, బ్రహ్మైవాస్తీతి యా వృత్తిః పూరకో వాయు రుచ్యతే.  
౩౨. తత ప్రద్యృత్తివైశ్వల్యం కుంభకం ప్రాణసంయమః, ఆయం  
చాపి ప్రబుద్ధానా మజ్ఞానాం స్థూణవీడనమ్. ౩౩. విషయేహ్వాత్త తాందృ  
ష్ట్యా మనసః పీఠరంజకమ్, ప్రత్యాహార సువిజ్ఞేయోఽభ్యసనీయో  
ముహూర్తహుః. ౩౪. యత్రయత్ర మనో యాతి బ్రహ్మణస్త తదర్శ  
నాత్, మనసా ధారణం చైవ ధారణా సా పరా మతా. ౩౫. బ్రహ్మ  
వాస్తీతి సద్యృత్త్యా నిరాలంబతయా స్థితిః, ధ్యానశబ్దేన విఖ్యాతః  
పరమానందదాయకః. ౩౬. నిర్వికారతయా వృత్త్యా బ్రహ్మకారతయా  
పునః, వృత్తివిక్రణగ్ సమ్యక్ సమాధి రభిధీయతే. ౩౭. ఇమం  
చాకృత్రిమానందం తావ త్సాధు సమభ్యసేత్, లక్ష్యీయావ త్క్షణ  
త్సుగ్సః ప్రత్యక్ష్యక్ సందధే త్వయమ్ ౩౮. తతస్సాధన నిర్మక్త సి  
న్చోభవతి యోగిరాట్, తత్సర్వరూపం భవే త్రస్యా విషయో మనసో  
గిరామ్. ౩౯. సమాధౌ క్రియమాణే తు విఘ్నా న్స్యాయాంతి నై  
బలాత్, అనుసంధానరాహిత్య మాలస్యం భోగలాభనమ్. ౪౦. లయ  
స్తమశ్చ వితేవ స్తేజ సేన్విదశ్చ శూన్యతా, ఏవగహి విఘ్నబాహు  
ల్యం త్యాజ్యం బ్రహ్మవిశారదైః. ౪౧. భావవృత్త్యాహిభావత్వగ్  
శూన్యవృత్త్యాహి శూన్యతా, బ్రహ్మవృత్త్యాహి పూర్ణత్వం తయా



పూర్ణత్వ మభ్యసేత్. ౪౨. యోహి వృత్తిం విహాయేనాం బ్రహ్మ  
ఖ్యాం పావసీం పరామ్, వృద్ధైవ తేతు జీవంతి పశుభిశ్చ సమా సరాః.  
౪౩. యేతు వృత్తిం విజానంతి జాత్యావై వర్ధయంతి యే, తేవై సత్సు  
రుషా ధన్యా వంద్యా స్తే భువన త్రయే. ౪౪. యేషాం వృత్తిస్సమావృద్ధా  
పరిపక్వాచ సా పునః, తే వై సద్భ్రహ్మతాం ప్రాప్తా నేతరేశబ్రవాదినః.  
౪౫. కుశలా బ్రహ్మవార్తాయాం వృత్తిహీనా స్సురాగిణః, కేఽప్యజ్ఞాన  
తయా నూనం పున రాయాంతి యాంతిచ. ౪౬. నిమిషార్ధం న తిష్ఠంతి  
వృత్తిం బ్రహ్మమయీం వినా, యథా తిష్ఠంతి బ్రహ్మద్వ్యా స్సనకాద్వ్యా  
శ్శుకాదయః. ౪౭. కారణం యస్య వై కార్యం కారణం తస్య జాయతే,  
కారణం తత్వతో నశ్యే త్కార్యాభావే విచారతః. ౪౮. అథ శుద్ధం  
భవే ద్వస్తు యద్వై వాచా మగోచరమ్, ఉదేతి శుద్ధచిత్తానాం వృత్తి  
జ్ఞానం తతః పరమ్. ౪౯. భావితం తీవ్రవేగేన యద్వశం నిశ్చయాత్మ  
కమ్, దృశ్యగ్ హృదృశ్యతాం సీత్యా బ్రహ్మకారేణ చింతయేత్. ౫౦  
విద్వా నిత్యం సుఖే తిష్ఠేద్ధియా చిద్రసపూర్ణయేతి.

ఇతి తేజోబిందూపనిపది ప్రథమోఽధ్యాయః.

అథవా కుమార శ్శివం పప్రచ్ఛాఖండైకరస చింతాత్రస్వరూప  
మనుబ్రూహీతి సహావాచ పరమశివః, అఖండైకరసం దృశ్య మఖం  
డైకరసం జగత్, అఖండైకరసం భావ మఖండైక రసగ్ న్యాయమ్. ౧.  
అఖండైకరసో మంత్ర అఖండైకరసా క్రియా, అఖండైకరసం జ్ఞాన  
మఖండైకరసంజలమ్. ౨. అఖండైకరసా భూమి రఖండైకరసం ఏయత్,  
అఖండైకరసగ్ శాస్త్ర మఖండైకరసా త్రయీ. ౩. అఖండైకరసం  
బ్రహ్మ చాఖండైకరసం వ్రతమ్. అఖండైకరసో జీవ అఖండైకరసో  
హ్యజః. ౪. అఖండైకరసో బ్రహ్మ అఖండైకరసో హరిః, అఖండైకరసో  
రుద్ర అఖండైకరసోఽస్త్వహమ్, ౫. అఖండైకరసో హ్యత్తా హ్యఖం  
డైకరసో గురుః, అఖండైకరసంలక్ష్మ్య మఖండైకరసం మహాః.  
అఖండైకరసో దేహ అఖండైకరసం మనః, అఖండైకరసం చిత్త మఖం  
డైకరసగ్ సుఖమ్. ౬. అఖండైకరసా విద్వా అఖండైకరసో వ్యయః,  
అఖండైకరసం నిత్య మఖండైకరసం పరమ్. ౭. అఖండైకరసం కించి  
దఖండైకరసం పరమ్, అఖండైకరసాదన్య న్నాస్తి నాస్తి వడానన. ౯.

అఖండైకరసా న్నాస్తి అఖండైకరసా న్నహి, అఖండైకరసా త్కించి  
 దఖండైకరసా దహమ్. ౧౦. అఖండైకరసం స్థూలం సూక్ష్మంచాఖండ  
 రూపకమ్, అఖండైకరసం వేద్య మఖండైకరసో భవాత్. ౧౧. అఖం  
 డైకరసం గుహ్య మఖండైకరసాదికమ్, అఖండైకరసో జ్ఞాతా అఖం  
 డైకరసాస్థితిః. ౧౨ అఖండైకరసా మాతా అఖండైకరసః పితా,  
 అఖండైకరసో భ్రాతా అఖండైకరసః పతిః. ౧౩. అఖండైకరసగ్నసూత్ర  
 మఖండైకరసో విరాట్, అఖండైకరసం గాత్ర మఖండైకరసం శిరః.  
 ౧౪. అఖండైకరసం చాంత రఖండైకరసం బహిః, అఖండైకరసం  
 పూర్ణమఖండైకరసామృతమ్. ౧౫. అఖండైకరసం గోత్ర మఖండైక  
 రసం గ్రహమ్, అఖండైకరసం గోవ్య మఖండైకరస శ్వశీ. ౧౬. అఖం  
 డైకరసా స్తారా అఖండైకరసో రవిః, అఖండైకరసా త్క్షేత్ర మఖండైక  
 రసా క్షమా. ౧౭ అఖండైకరసశ్శాంత అఖండైకరసో గుణః, అఖండై  
 కరస స్సాక్షీ అఖండైక రస స్సుహృత్. ౧౮. అఖండైకరసో బంధు  
 రఖండైకరస స్సఖా, అఖండైకరసో రాజా అఖండైకరసం పురమ్. ౧౯  
 అఖండైకరసగ్ రాజ్య మఖండైకరసాః ప్రజాః. అఖండైకరసం  
 తార మఖండైకరసో జపః. ౨౦. అఖండైకరసం ధ్యాన మఖండైకరసం  
 పదమ్, అఖండైకరసం గ్రాహ్య మఖండైకరస మ్మహత్. ౨౧. అఖం  
 డైకరసం జ్యోతి రఖండైకరసం ఘనమ్, అఖండైకరసంభోజ్య మఖండై  
 కరసగ్ హవిః. ౨౨. అఖండైకరసో హేమామ అఖండైకరసో జ  
 పః, అఖండైకరసం స్వర్గమఖండైకరస స్వయమ్ ౨౩. అఖండైక రసగ్నన  
 ర్వం చిన్తాత్రమితి భావయేత్, చిన్తాత్రమేవ చిన్తాత్ర మఖండైక రస  
 గ్నపరమ్. ౨౪. భవవర్జితచిన్తాత్రగ్ సర్వం చిన్తాత్ర మేవ హి, ఇదంచ  
 సర్వం చిన్తాత్ర మయంచిన్తయ మేవహి. ౨౫. ఆత్మభావంచ చిన్తాత్ర  
 మఖండైకరసం విదుః, సర్వలోకం చ చిన్తాత్రం త్వత్తా మత్తాచ  
 చిన్తయమ్. ౨౬. ఆకాశో భూ ర్జలం వాయురగ్ని ర్భృష్కా హరి శ్శివః,  
 యత్కించి ద్య న్నకించి ఛ్చ సర్వంచిన్తాత్ర మేవహి. ౨౭. అఖం  
 డైక రసగ్ సర్వం యద్య చిన్తాత్రమేవహి, భూ తం భవ్యం భవిష్యచ్చ  
 సర్వం చిన్తాత్ర మేవహి. ౨౮. ద్రవ్యంకాలంచ చిన్తాత్రం జ్ఞానం  
 జ్ఞేయంచ దేవహి, జ్ఞాతా చిన్తాత్రరూపశ్చసర్వం చిన్తయ మేవ హి.

౨౯. సంభాషణంచ చిన్తాత్రం యద్య చ్చిన్తాత్ర మేవహి, అసచ్చసచ్చ చిన్తాత్ర మాద్యంతం చిన్తయన్ సదా. ౩౦. ఆది రంతశ్చ చిన్తాత్రం గురుశిష్యాది చిన్తయమ్, దృగ్దృశ్యం యది చిన్తాత్ర మస్తి చేచిన్తయన్ సదా. ౩౧. సర్వాశ్చర్యం చ చిన్తాత్రం దేహ శ్చిన్తాత్ర మేవ హి, లింగంచ కారణంచైవ చిన్తాత్రా న్నహి విద్యతే. ౩౨. అహంత్యంచైవ చిన్తాత్రం మూర్తా మూర్తాదిచిన్తయమ్, పుణ్యం పాపం చ చిన్తాత్రం దేహశ్చిన్తాత్ర విగ్రహః. ౩౩. చిన్తాత్రా న్నాస్తి సంకల్ప శ్చిన్తాత్రా న్నాస్తి పేదనమ్, చిన్తాత్రా న్నాస్తి మంత్రాది చిన్తాత్రాన్నాస్తి దేవతా. ౩౪. చిన్తాత్రాన్నాస్తి దిక్పాలా శ్చిన్తాత్రా ద్వాచహరికమ్, చిన్తాత్రా త్పరమం బ్రహ్మ చిన్తాత్రా న్నాస్తికోఽపిహి. ౩౫. చిన్తాత్రాన్నాస్తి మాయా చ చిన్తాత్రా న్నాస్తి పూజనమ్, చిన్తాత్రాన్నాస్తి మంత్రవ్యం చిన్తాత్రా న్నాస్తి సత్యకమ్. ౩౬ చిన్తాత్రా న్నాస్తికోశాది చిన్తాత్రా న్నాస్తి వైవసు, చిన్తాత్రా న్నాస్తి హాసంచ చిన్తాత్రా న్నా స్త్యహాసకమ్ ౩౭. చిన్తాత్రా న్నాస్తి వైరాగ్యన్ సర్వం చిన్తాత్ర మేవ హి, యచ్చయావచ్చ చిన్తాత్రం యచ్చ యావచ్చ దృశ్యతే. ౩౮ యచ్చ యావచ్చ దూరస్థన్ సర్వంచిన్తాత్ర మేవ హి, యచ్చ యావచ్చ భూతాది యచ్చయావచ్చ లక్ష్యతే. ౩౯. యచ్చ యావచ్చవేదాంతా సర్వం చిన్తాత్ర మేవ హి, చిన్తాత్రా న్నాస్తి గమనం చిన్తాత్రా న్నాస్తిమోక్షకమ్. ౪౦. చిన్తాత్రా న్నాస్తి లక్ష్యంచసర్వం చిన్తాత్ర మేవహి, అఖండైకరసం బ్రహ్మ చిన్తాత్రా న్నహి విద్యతే. ౪౧. శాస్త్రే మయి త్వయీకేచ హ్యఖండైకరసో భవాన్, ఇత్యేకరూపకతయా యోవా జానా త్యహం త్యతి. ౪౨. సకృద్జ్ఞానేన ముక్తస్సాన్య త్సమ్యక్జ్ఞానే స్వయం గురురితి.

ఇతి తేజోబిందూపనిషది ద్వితీయోఽధ్యాయః.

కుమారః పితర మాత్తానుభవ మనుబ్రూహీతి వప్రచ్ఛ సహౌఠా వాచ పరశ్శివః, షర బ్రహ్మస్వరూపోఽహం పరమానంద మ స్త్యహమ్, కేవలం జ్ఞానరూపోఽహం కేవలం పరమోఽస్త్వహమ్. ౧. కేవలన్ శాంతరూపోఽహం కేవలం చిన్తయోఽస్త్వహమ్, కేవలం నిత్యరూ

పోఽహం కేవలగ్ శాశ్వతోఽస్త్వహమ్. ౨. కేవలగ్ సత్వరూపోఽహ  
మహం త్వక్త్వాఽహ మస్త్వహమ్, సర్వహీన స్వరూపోఽహంచదాకాశ  
మయోఽస్త్వహమ్. ౩. కేవలంతుర్యరూపోఽస్తి తుర్యాతీతోఽస్తి కేవలః,  
సదా చైతన్యరూపోఽస్తి చిదానందమయోఽస్త్వహమ్ ౪. కేవలాకార  
రూపోఽస్తి శుద్ధరూపోఽస్త్వహగ్ సదా, కేవలంజ్ఞానరూపోఽస్తి కేవలంప్రి  
యమస్త్వహమ్. ౫. నిర్వికల్పస్వరూపోఽస్తి నిరోహాఽస్తి నిరామయః,  
సదానందస్వరూపోఽస్తి నిర్వికారోఽహమవ్యయః. ౬. సదైకరసరూపోఽ  
స్తి సదా చిన్తాత్రవిగ్రహః, అపరిచ్ఛిన్నరూపోఽస్తి హ్యనంతానందరూప  
వాక్. ౭. సత్పరానందరూపోఽస్తి చిత్పరానందమస్త్వహమ్, అంతరాంతర  
రూపోఽహమవాఙ్మానసగోచరః. ౮. ఆత్మానందస్వరూపోహగ్ సత్యానం  
దోఽస్త్వహగ్ సదా. ఆత్మారామస్వరూపోఽస్తి హ్యహ మాత్మా సదా  
శివః. ౯. ఆత్మప్రకాశరూపోఽస్తి హ్యత్తజ్యోతీ రసోఽస్త్వహమ్, ఆదిమ  
ధ్యాంః హీనోఽస్తి హ్యకాశ సదృశోఽస్త్వహమ్. ౧౦. నిత్యశుద్ధచి  
దానందసత్తామోఽహమవ్యయః, నిత్యబుద్ధవిశుద్ధక సచ్చిదానంద  
మస్త్వహమ్ ౧౧. నిత్య కేవస్వరూపోఽస్తి సర్వాతీతోఽస్త్వహగ్ సదా  
రూపాతీత స్వరూపోఽస్తి పరమాకాశవిగ్రహః. ౧౨. భూమానద్వస్వ  
రూపోఽస్తి భావాహీనోఽస్త్వహగ్ సదా, సర్వాధిష్ఠానరూపోఽస్తి స  
ర్వదా చిద్భునోఽస్త్వహమ్. ౧౩. దేహభావవిహీనోఽస్తి చింతాహీ  
నోఽస్తి సర్వదా, చిత్తవృత్తివిహీనోఽహం చిదాత్మైకరసోఽస్త్వహమ్.  
౧౪. సర్వదృశ్యవిహీనోఽహం దృశ్యరూపోఽస్త్వహ మేవహి, సర్వదాపూ  
ర్ణరూపోఽస్తి నిత్యసృష్టోఽస్త్వహగ్ సదా. ౧౫. అహం బ్రహ్మైవసర్వగ్  
స్యాదహం చైతన్య మేవ హి, అహమేవాహ మేవాస్మి భూమాకాశస్వ  
రూపవాక్. ౧౬. అహమేవ మహనాత్మా హ్యహమేవ పరాత్పరః, అహ  
మన్యసదాభామి హ్యహమేవ శరీరవత్. ౧౭ అహగ్ శిష్యవదాభామి  
హ్యహం లోకత్రయాశ్రయః, అహంకాలత్రయాతీత అహంవేదై రుపా  
సితః. ౧౮. అహగ్ శాస్త్రేణ నిర్ణీత అహంచిత్రే వ్యవస్థితః, మత్త్యక్తం  
నాస్తి కించిద్వామత్త్యక్తం పృథివీచ వా. ౧౯. మయాతిరక్తయద్యద్వా  
తత్త న్నాస్తితి నిశ్చిను, అహం బ్రహ్మస్తి సిద్ధోఽస్తి నిత్యశుద్ధోఽస్త్వహగ్  
సదా. ౨౦. నిర్గుణః కేవలాత్మాఽస్తి నిరాకారోఽస్త్వహంసదా, కేవలం బ్రహ్మ

మాత్రోఽస్మి హ్యజరోఽస్త్వమరోఽస్త్వహమ్, ౨౧. స్వయమేవ స్వయం  
భామి స్వయమేవ సదాత్మకః, స్వయమేవాత్మని స్వస్థం స్వయమేవ పరాగ  
తిః, ౨౨. స్వయమేవస్వయంభుజ్జ్యే స్వయమేవస్వయగ్ రమే, స్వయమేవ  
స్వయంజ్యోతిస్ స్వయమేవస్వయమృహః, ౨౩. స్వస్వాత్మని స్వయగ్ రంశ్యే  
స్వాత్మస్యేవ విలోకయే, స్వాత్మస్యేవ సుఖాసీనస్సాత్మమాత్రావశేషకః.  
౨౪. స్వచైతన్యే స్వయగ్ స్థాస్యే స్వాత్మరాజ్యే సుఖే రమే, స్వాత్మసిం  
హాసనే స్థిత్యా స్వాత్మనోఽన్య స్స చింతయే, ౨౫. చిద్రూపరూత్రం బ్ర  
హ్మైవ సచ్చిదానంద మద్వయమ్, ఆనందఘన ఏవాహ మహం బ్రహ్మసి  
కేవలమ్, ౨౬. సర్వదా సర్వభూనోఽహగ్ సర్వాత్మానందవాసహమ్,  
నిత్యానందస్వరూపోఽహ మాత్మాకాశోఽస్మి నిత్యదా, ౨౭. అహమేవ  
హృదాకాశే చిదాదిత్య స్వరూపవాక్, ఆత్మనాత్మని తృప్తోఽస్మి హ్యరూ  
పోఽస్త్వహ మవ్యయః, ౨౮. ఏకసంఖ్యావిహీనోఽస్మి నిత్యముక్తస్వ  
రూపవాక్, ఆకాశాదపి సూక్ష్మోఽహ మాద్యంతాభావవాసహమ్, ౨౯.  
సర్వప్రకాశరూపోఽహం పరాపరసుఖోఽస్త్వహమ్, సత్తామాత్రస్వరూ  
పోఽహంశుద్ధమోక్షస్వరూపవాక్, ౩౦. సత్త్వానందస్వరూపోఽహంజ్ఞానా  
నందఘనోఽస్త్వహమ్, విజ్ఞానమాత్రరూపోఽహగ్ సచ్చిదానందలక్షణః.  
౩౧. బ్రహ్మమాత్రమిదగ్ సర్వం బ్రహ్మణోఽన్య స్స కించన, తదేవా  
హగ్ సదానందం బ్రహ్మైవాహగ్ సనాతనమ్, ౩౨. త్వ మిత్యేత  
త్తదిత్యేత స్తత్తోఽన్యో నాస్తి కించన, చిచ్చైతన్యస్వరూపోఽహ మహ  
మేవ పర శ్చివః, ౩౩. అతిభావస్వరూపోఽహ మహమేవ సుఖాత్మకః,  
సాక్ష్యవస్తువిహీనత్వా త్సాక్షీత్వం నాస్తి మే సదా, ౩౪. కేవలం  
బ్రహ్మమాత్రత్వా దహ మాత్మా సనాతనః, అహ మేవాదిశేషోఽహ  
మహగ్ శేషోఽహమేవహి, ౩౫. నామరూపవిముక్తోఽహ మహమానం  
దవిగ్రహః, ఇంద్రియాభావరూపోఽహగ్ సర్వభావస్వరూపకః, ౩౬.  
బంధముక్తివిహీనోఽహగ్ శాశ్వతానందవిగ్రహః, ౩౭. ఆదిచైతన్య<sup>౧</sup>మా  
తోఽహ మఖండైకరసోఽస్త్వహమ్, వాఙ్మనోగోచర శ్చాహగ్ సర్వ  
త్ర సుఖవా సహమ్, సర్వత్రపూర్ణరూపోఽహం భూమానందమ  
యోఽస్త్వహమ్, ౩౮. సర్వత్ర తృప్తిరూపోఽహం పరామృతరసోఽస్త్వ

హమ్, ఏకమేవాద్వితీయగ్ సద్భృష్టైవాహం నసంశయః. 3౯. సర్వశూన్యస్వరూపోఽహగ్ సకల<sup>1</sup>గమగోచరః, ముక్తోఽహం మోక్ష. రూపోఽహం నిర్వాణసుఖరూపవాక్. ౪౦. సత్యవిజ్ఞాన మాత్రోఽహం సంతానద్దవానహమ్, తురీయాతీతరూపోఽహం నిర్వికల్పస్వరూపవాక్. ౪౧. సర్వదా హ్యజరూపోఽహం నిరాగోఽస్తి నిరంజనః, అహగ్ శుద్ధోఽస్తి బుద్ధోఽస్తి నిత్యోఽస్తి విభు రస్యహమ్. ౪౨. ఓంకారార్థస్వరూపోఽస్తి నిష్కళంకమయోఽస్యహమ్, చిదాకారస్వరూపోఽస్తి నాఽహమస్తి నహఽస్యహమ్. ౪౩. నహి కించిత్స్వరూపోఽస్తి నిర్వాణపారస్వరూపవాక్, నిరంశోఽస్తి నిరాభాసో న మనో నేంద్రియోఽస్యహమ్. ౪౪. న బుద్ధిగ్నవికల్పోఽహం న దేహాది త్రయోఽస్యహమ్, న జాగ్రత్స్వప్నరూపోఽహం న నుషుప్తిస్వరూపవాక్. ౪౫. న తాపత్రయరూపోఽహం నేషణా త్రయవానహమ్, శ్రవణం నాస్తి మే సిద్ధే ర్ననం చ చిదాత్మని. ౪౬. సజాతీయం న మే కించి ద్విజాతీయం న మే క్వచిత్, స్వగతంచ నమే కించి న్నమే <sup>2</sup>దేహాత్రయం క్వచిత్. ౪౭. అసత్యగ్ హి మనోరూప మసత్యం బుద్ధిరూపకమ్, అహంకార మసద్భీతి నిత్యోఽహగ్ శాశ్వతోహ్యజః. ౪౮. దేహాత్రయ మస ద్విద్ధికాల త్రయ మపత్సదా, గుణాత్రయ మస ద్విద్ధిహ్యహగ్ సత్యాత్మక శ్శుచిః ౪౯. శృతగ్ సర్వ మసద్విద్ధి వేదగ్ సర్వమసత్సదా, శాస్త్రగ్ సర్వ మసద్విద్ధిహ్యహగ్ సత్యంచ దాత్మకః ౫౦. మూర్తిత్రయ మసద్విద్ధి సర్వభూత మస శ్శుదా, సర్వతత్త్వ మసద్విద్ధి హ్యహం భూమా సదాశివః. ౫౧. గురుశిష్య మస ద్విద్ధిగురో ర్చిత్ర మస త్తతః, యద్దృశ్యం త దస ద్విద్ధి నమాంవిధితథావిధమ్. ౫౨. యచ్చింత్యం త దస ద్విద్ధి యన్నాయ్యం తదస త్సదా, యద్ధితం త దసద్విద్ధి నమాంవిధి తథావిధమ్ ౫౩. సర్వా న్వాణానస ద్విద్ధిసర్వా భోగా నస త్త్వికే, దృష్టగ్ శ్రుతి మస ద్విద్ధి ఓతంప్రోత మసన్తయమ్, కార్యాకార్య మస ద్విద్ధి నష్టంప్రాప్త, మసన్తయమ్. ౫౪. దుఃఖాదుఃఖమస ద్విద్ధిసర్వాసర్వమసన్తయమ్, పూర్ణాపూర్ణమస ద్విద్ధి ధర్తాధర్త సమన్తయమ్. ౫౫. లాభాలాభామస ద్విద్ధి జయాజయ మసన్తయమ్, శబ్దగ్ సర్వమస ద్విద్ధి స్పర్శగ్ సర్వ మస శ్శుదా. ౫౬. రూపగ్ సర్వ మస ద్విద్ధి

రసగ్ సర్వ మసత్తయమ్. ౫౭. గంధగ్ సర్వ మస ద్విద్ధి సర్వాజ్ఞానమ సత్తయమ్, అసదేవ సదా సర్వమసదేవ భోగ్యవమ్. ౫౮. అసదేవ గుణం సర్వగ్ సన్నాత్ర మహా మేవహి, స్వాత్మమంత్రగ్ సదావశ్యే త్సాన్విత్త మంత్రగ్ సదాఽభ్యసేత్. ౫౯. అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయం దృశ్య పాపం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయం శున్యమంత్రం వినాశయేత్. ౬౦. అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయం దేహదోషం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయం జన్మ పాపం వినాశయేత్. ౬౧. అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయం మృత్యుపాశం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయం ద్వైతదుఃఖం వినాశయేత్. ౬౨. అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయం భేదబుద్ధిం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయం చింతాదుఃఖం వినాశయేత్. ౬౩. అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయం బుద్ధివ్యాధిం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయం చిత్తబంధం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయగ్ సర్వవ్యాధీక వినాశయేత్. ౬౪. అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయగ్ సర్వ శోకం వినాశయేత్. ౬౫. అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయం కామాదీన్నాశయేత్ క్షణాత్, అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయం కోధవృత్తిం వినాశయేత్. ౬౬. అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయం చిత్తవృత్తిం వినాశయేత్. ౬౭. అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయగ్ సంకల్పాదీక వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయం కోటిదోషం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయగ్ సర్వతంత్రం వినాశయేత్. ౬౮. అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయ మాత్మాజ్ఞానం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయ మాత్మలోకజయప్రదః. ౬౯. అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయమప్రతర్క్య సుఖప్రదః, అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయ మజడత్వం ప్రయచ్ఛతి. ౭౦. అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయ మనాత్మా సురమర్దనః, అహం బ్రహ్మసి వజ్రోఽయ మనాత్మాఖ్యగిరీకహరేత్. ౭౧. అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయ మనాత్మాఖ్యా సురాక హరేత్, అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయగ్ సర్వాగ్ స్తాన్తోక్షయిష్యతి. ౭౨. అహం బ్రహ్మసి మంత్రోఽయం జ్ఞానానందం ప్రయచ్ఛతి, సప్తకోటి మహా

మంత్రం జ్యోతిశతపదమ్. ౭౩. సర్వమంత్రా వైషముత్సృజ్య ఏత  
మంత్రం సదాభ్యసేత్, సద్యోమోక్ష మవాప్నోతి నాస్తి సందేహ  
మ్యతీతి. ౭౪.

ఇతి తేజోబిందూపనిషది తృతీయోఽధ్యాయః.

కుమారః పరమేశ్వరం పప్రచ్ఛ జీవన్ముక్త విదేహ ముక్తయోః  
స్థితి మప్రభూషీతి స మోచావాచ పరశ్శివః, చిదాత్మాఽహం పరాత్మా  
ఽహం నిర్గుణోఽహం పరాత్పరః, ఆత్మమాతేణ యస్తిష్ఠే త్సజీవన్ముక్త  
ఉచ్యతే. ౧. దేహత్రయాతిరిక్తోహగ్ శుద్ధచైతన్య మస్మ్యహమ్, బ్ర  
హ్మఽహమితి యస్యాంత సుజీవన్ముక్తఉచ్యతే. ౨. ఆనందఘనరూపా  
ఽస్తి పరానందఘనోఽస్మ్యహమ్, యస్య దేహాదికం నాస్తి యస్య  
బ్రహ్మేతి నిశ్చయః, పరమానందపూర్ణోయ సుజీవన్ముక్త ఉచ్యతే. ౩.  
యస్య కించి దహం నాస్తి చిన్మాతేః కావతిష్ఠతి, చైతన్యమాత్రం  
యస్యాంత శ్చిన్మాత్రైక స్వరూపవాః. ౪. సర్వత్ర పూర్ణరూపాత్మా  
సర్వత్రాత్మావశేషకః, ఆనందరతి రవ్యక్తః పరిపూర్ణ శ్చిదాత్మకః. ౫. శుద్ధ  
చైతన్యరూపాత్మా సర్వసంగవివర్జితః, నిత్యానందః ప్రసన్నాత్మా హ్యస్య  
చింతావివర్జితః. ౬. కించిదస్తి త్వహీనో య సు జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, న  
మే చి త్తన్నమే బుద్ధి ర్నాహంకారో న చేంద్రియమ్. ౭. న మే దేహః  
కదాచి ద్వా నమే ప్రాణాదయః క్వచిత్, న మే మాయా న మే  
కామో న మే క్రోధః పరోఽస్మ్యహమ్, న మే కించి దిదం వాఽపి న  
మే కించి త్స్వ చిజ్జగత్, న మే దోషో న మే లింగం నమే చక్షు  
ర్నమే మనః. ౮. నమే శ్రోత్రం నమే నాసా నమే జిహ్వా నమే కరః,  
నమే జాగ్ర న్నమే స్వప్నం నమే కారణ మణ్వపి. ౧౦. నమే తురీయ  
మితి య సుజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఇదగ్ సర్వం నమే కించి దయగ్  
సర్వం నమే క్వచిత్. ౧౧. నమే కాలో న మే దేశో నమే వస్తు న మే  
మతిః, న మే స్నానం నమే సంధ్యా న మే దైవం న మే ఫలమ్. ౧౨.  
న మే తీర్థం న మే నేవా న మే జ్ఞానం న మే పదమ్, నమే<sup>1</sup>బంధు  
ర్నమే జన్మ నమే వాక్యం నమే రవిః. ౧౩. నమే పుణ్యం నమే పాపం  
నమే కార్యం నమే శుభమ్, నమే జీవ ఇతి స్వాత్మా నమే కించి జ్జగ



త్రయమ్. ౧౪. న మేమోక్షోనమే ద్వైతం నమే వేదో నమేవిధిః, న  
 మేఽంతికం నమే దూరం నమే బోధో నమేరహః. ౧౫. నమేగురుర్నమే  
 శిష్యోనమేహీనోనచాద్వికః, నమేబ్రహ్మనమే విష్ణుర్నమే దుద్రో. సచంద్ర  
 యోః. ౧౬. నమే పృథ్వీ నమే తోయం నమే వాయుర్నమే వియతే,  
 నమే వహ్నిర్నమే గోత్రం నమే లక్ష్యం నమే భవః. ౧౭. నమే ధ్యా  
 తా నమే ధ్యేయం నమే ధ్యానం నమే మనుః. నమే శీతం సహచోష్ణం  
 నమే తృష్ణా నమే శ్రుధా. ౧౮. నమే మిత్రం నమే శత్రుగ్న మేమో  
 హేనా నమే జయః, నమే పూర్వం నమే పశ్చాన్నమే చోర్ధ్వం నమే  
 దిశః. ౧౯. నమే వక్తవ్య మల్పంవా నమే శ్రోతవ్య మణ్వాపి, నమే గం  
 తవ్య మీష ద్వానమే ధ్యాతవ్య మణ్వాపి. ౨౦. నమే భోక్తవ్య మీష  
 ద్వా నమే స్తర్తవ్య మణ్వాపి, నమే భోగో నమే రాగో నమేయోగోన  
 మేలయః. ౨౧. నమే మార్భ్యం నమేశాంతం నమే బంధం నమే ప్రియమ్,  
 నమేమోదః ప్రమోదో వా నమే స్థూలం నమే కృశమ్. ౨౨. నమే  
 దీర్ఘం నమే హ్రస్వం నమే వృద్ధి ర్నమే క్షయః, అధ్యారోపోపవాదోవా  
 నమేచైకం నమే బహు. ౨౩. నమే ఆంధ్యం నమేమాంద్యం నమే షట్వి  
 ద మణ్వాపి, నమే మాగ్గసం నమే రక్తం నమే మేదో నమే హ్యాస్పక్.  
 ౨౪. నమేమజ్జా నమేఽప్తస్థి నమే త్వద్ధాతుసక్తకమ్, నమే శుక్లం  
 నమే రక్తం నమే నీలం నమే పృథక్. ౨౫. నమేతాపో నమే లాభో  
 ముఖ్యం గోణం నమే క్వచిత్, నమే భ్రాంతిర్నమే స్థైర్యం నమే గుహ్యం  
 నమే కులమ్. ౨౬. నమే త్యాజ్యం నమే గ్రాహ్యం నమే హాస్యం నమే  
 నయః, నమే <sup>1</sup>వ్రతం నమే ద్లానిర్నమేశోచ్యం నమేసుఖమ్. ౨౭.  
 నమేజ్ఞాతానమేజ్ఞానం నమే జ్ఞేయం నమే స్వయమ్, నమే తుభ్యం  
 నమే మహ్యం నమేత్వంచ నమే త్వహమ్. ౨౮. నమే జరా నమే  
 బాల్యం నమే యౌవన మణ్వాపి, అహం బ్రహ్మ స్మృహం బ్రహ్మ స్మృ  
 హం బ్రహ్మేతి నిశ్చయః. ౨౯ చిదహం చిదహం చేతి స జీవన్ముక్త ఉ  
 చ్యతే, బ్రహ్మైవాహం చిదేవాహం పరోవాహం ససంశయః. ౩౦.  
 స్వయమేవ స్వయం హంస స్వయ మేవ స్వయం స్థితః, స్వయ మేవ

స్వయం పశ్యే తస్మాత్తరాజ్యే సుఖేవసేత్. ౩౧. స్వాత్తాసం  
దగ్ స్వయం భుక్త్యై స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, స్వయం మేవైక  
విరోఽగ్రే స్వయం మేవ ప్రభు స్సన్నితః, స్వస్వరూపే స్వయం స్వస్వే  
సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే. ౩౨. బ్రహ్మభూతః ప్రశాంతాత్మా బ్రహ్మనందమయ  
స్సుఖీ, స్వచ్ఛరూపో మహా మానీ వైదేహీ ముక్తవనః. ౩౩. సర్వా  
త్తా సమరూపాత్మా శుద్ధాత్మా త్వహ ముత్థితః, ఏకవిద్భిత ఏకాత్మా సర్వా  
త్తా స్వాత్తమాత్రకః. ౩౪. ఆజాత్మా చామృతాత్మాహగ్ స్వయం మా  
త్తాహ మవ్యయః, లత్యూత్మా లలితాత్మాహం తూష్ణీ మాత్త స్వభావ  
వా. ౩౫. ఆనందాత్మా ప్రియో హ్యత్మా మోక్షాత్మా బంధవర్జితః,  
బ్రహ్మైవాహం చిదేవాహ మేవం వాపి నచింత్యతే. ౩౬. చిన్మాత్రేణైవ  
య స్త్తిషే ద్వైదేహీ ముక్తవనః. ౩౭. నిశ్చయంచ పరిత్యజ్య అహం  
బ్రహ్మేతి నిశ్చయమ్, ఆనందభరితస్వాంతో వై దేహీముక్త వనః. ౩౮.  
సర్వ మస్తీతి నాస్తీతి నిశ్చయం త్యజ్య తిష్ఠతి, అహం బ్రహ్మస్మి నాస్తీతి  
సచ్చిదానంద మాత్రకః. ౩౯. కించి త్క్వచి త్క్వదాచిచ్ఛ ఆత్మానం  
నస్పృశ త్యశా, తూష్ణీమేవగ్ స్థిత స్తూష్ణీం తూష్ణీంసత్యం నకించన. ౪౦.  
పరమాత్మా గుణాతీత స్సర్వాత్మాభూతభావనః, కాలభేదంవస్తుభేదందేశ  
భేదగ్ స్వభేదకమ్. ౪౧. కించిద్భేదం నతస్యాస్తి కించి ద్వాపిన విద్యతే,  
అహంత్యంతదిదం సోయం కాలాత్మా కాలహీనకః. ౪౨. శూన్యాత్మా  
సూక్ష్మరూపాత్మా విశ్వాత్మా విశ్వహీనకః, దేవాత్మా దేవహీనాత్మా మే  
యాత్మామేయవర్జితః, సర్వత్ర జడహీనాత్మాసర్వేషామంతరాత్మకః, సర్వ  
సంకల్పహీనాత్మా చిన్మాత్రో స్తీతి సర్వదా. ౪౩. కేవలః పరమాత్మాఽహం  
కేవలోజ్ఞానవిగ్రహః, సత్తామాత్రస్వరూపాత్మా నాన్య త్కించిజ్జగద్భయ  
మ్. ౪౪. జీవేశ్వరేతి వాక్యేతి వేదశాస్త్రాద్భయహంత్యితి, ఇదంచైతన్య  
మేవేతి అహం చైతన్య మిత్యపి. ౪౫. ఇతినిశ్చయశూన్యో యో వైదే  
హీముక్తవనః, చైతన్యమాత్రసంసిద్ధ స్సాత్మా రామ స్సుఖాసనః. ౪౬.  
అపరిచ్ఛిన్న రూపాత్మా అణునూలాదివర్జితః, తుర్యతుర్యః పరానందో  
వై దేహీముక్తవనః. ౪౭. నామరూపవిహీనాత్మా పరసంవిత్సుఖాత్మకః,  
తురీయాతీతరూపాత్మా శుభాశుభవివర్జితః. ౪౮. యోగాత్మా యోగ

యుక్తాత్మా బంధముక్తివివర్జితః, గుణగుణవిహీనాత్మా దేశకాలాదివర్జితః, సాక్ష్యసాక్షీత్వహీనాత్మా కించిత్కించి స్పృశించన, యస్య ప్రపంచ<sup>1</sup> మానం న బ్రహ్మకారమవీహ సః ౫౧. స్వస్వరూపే స్వయం జ్యోతి స్వస్వరూపే స్వయంరతిః, వాచా మగోచరానందో వాఙ్మనోఽగోచరస్వయమ్. ౫౨. అతీతాతీతభావో యోవై దేహీముక్త ఏవ సః, చిత్తవృత్తే రతీతో య శ్చిత్తవృత్త్యవభాసకః. ౫౩. సర్వవృత్తివిహీనాత్మా వై దేహీ ముక్త ఏవ సః, తస్మిన్నాతే విదే<sup>2</sup> రణవర్జితః. ౫౪. ఈషన్తాత్ర గన్తృత్వం చేద్యస్తదా సర్వ సమన్వితః, పరై రదృష్టబాహ్యత్వా పరమానంద<sup>3</sup> చిద్దనః. ౫౫. పరై రదృష్టబాహ్యత్వా సర్వవేదాంతగోచరః, బ్రహ్మమృతరసాస్వాదో బ్రహ్మమృతరసాయనః. ౫౬. బ్రహ్మమృతరసాసక్తో బ్రహ్మమృతరస స్వయమ్, బ్రహ్మమృతరసే మగ్నో బ్రహ్మనందశివార్చనః. ౫౭. బ్రహ్మమృతరసే త్విహో బ్రహ్మనందానుభావకః, బ్రహ్మనందశివానందో బ్రహ్మనందరసప్రభః. ౫౮. బ్రహ్మనందపరంజ్యోతిః బ్రహ్మనందనిరంతరః, బ్రహ్మనందరసా న్నాదో బ్రహ్మనందకుటుంబకః. ౫౯. బ్రహ్మనంద<sup>3</sup> రథారూఢో బ్రహ్మనందైక చిద్దనః, బ్రహ్మనందరసోద్వాహో బ్రహ్మనందరసంభరః. ౬౦. బ్రహ్మనందజనై ర్యుక్తో బ్రహ్మనందాత్మ ని స్థితః, ఆత్మ రూప మిదగ్ సర్వ మాతనోఽన్యస్పృశించన. ౬౧. సర్వమాత్మాహ మాత్మాస్మి పరమాత్మా పరాత్తకః, నిత్యానందస్వరూపాత్మా వై దేహీముక్త ఏవ సః. ౬౨. పూర్ణరూపో మహానాత్మా ప్రీతాత్మా శాశ్వతాత్మకః, సర్వాంతర్యామిరూపాత్మా నిర్మలాత్మా నిరాత్మకః. ౬౩. నిర్వికారస్వరూపాత్మా శుద్ధాత్మా శాంతరూపకః, శాంతశాంతస్వరూపాత్మా వై కాత్మ త్వవివర్జితః. ౬౪. జీవాత్మ పరమాత్మేతి చింతాసర్వస్వవర్జితః, ముక్తాముక్తస్వరూపాత్మా ముక్తాముక్తవివర్జితః. ౬౫. బంధ మోక్షస్వరూపాత్మా బంధ మోక్షవివర్జితః, ద్వైతాద్వైత స్వరూపాత్మా ద్వైతాద్వైతవివర్జితః. ౬౬. సర్వాసర్వస్వరూపాత్మా సర్వాసర్వవివర్జితః, మోదప్ర మోదరూపాత్మా మోదాదివివర్జితః. ౬౭. సర్వసంకల్పహీనాత్మా వై దేహీముక్త ఏవ సః, నిష్కళాత్మా నిర్మలాత్మా బుద్ధాత్మా పురుషాత్మకః. ౬౮. ఆనం

దాదిపీహీనాత్తా అమృతాత్తా మృతాత్తకః, కాలత్రయస్వరూపాత్తా  
కాలత్రయవివర్జితః, అఖలాత్తాహ్యమే యాత్తామానాత్తామానవర్జితః,  
నిత్యప్రత్యక్షరూపాత్తా నిత్యప్రత్యక్ష<sup>1</sup>వర్జితః. ౨౦. అన్యహీనస్వభావాత్తా  
అన్యహీనస్వయంస్రభః, విద్యావిద్యాదిమేయాత్తావిద్యావిద్యాదివర్జితః.  
౨౧. నిత్యానిత్యవిహీనాత్తాఇహముత్ర వివర్జితః శిమాదిపట్కశూన్యా  
త్తాముముక్షుత్వాదివర్జితః. ౨౨. స్థూలదేహావిహీనాత్తా సూక్ష్మదేహావివ  
ర్జితః, కారణాదివిహీనాత్తా తురీయాదివివర్జితః. ౨౩. అన్నకోశవిహీనాత్తా  
ప్రాణకోశవివర్జితః, మనఃకోశ విహీనాత్తా విజ్ఞానాదివివర్జితః. ౨౪. ఆనందకో  
శహీనాత్తాపంచకోశవివర్జితః, నిర్వికల్పస్వరూపాత్తా సవికల్పవివర్జితః. ౨౫.  
దృశ్యానువిధహీనాత్తా శబ్దవిధవివర్జితః, సదా సమాధిశూన్యాత్తా ఆది  
మధ్యాంతవర్జితః. ౨౬. ప్రజ్ఞానవాక్యహీనాత్తా అహంబ్రహ్మసేవర్జితః,  
తిత్త్వమస్మాదిహీనాత్తా అయమాత్మే త్యభావకః. ౨౭. ఓంకారవాచ్యహీ  
నాత్తా సర్వవాచ్యవివర్జితః, అవస్థాత్రయహీనాత్తా అక్షరాత్తా చిదా  
త్తకః. ౨౮. ఆత్మజ్ఞేయాది హీనాత్తా యత్కించ దిద మాత్తకః, భానా  
భానవిహీనాత్తా వైదేహీ ముక్త ఏవసః. ౨౯. ఆత్మానమేవ వీక్ష్యస్వ ఆత్మా  
నం బోధయ స్వకమ్, స్వ మాత్మానం స్వయం భుంక్స్వ స్వథో భవ  
షడానన. ౩౦. స్వ మాత్త ని స్వయం తృప్త స్సమాత్మానగ్ స్వయం  
చర, ఆత్మానమేవ మోదస్వ వైదేహీ ముక్తికో భవే త్యుపనిషత్.

ఇతి తేజోబిందూపనిషది చతుర్థోఽధ్యాయః.

నిదాఘోనామ వై మునిః పప్రచ్ఛ ఋభుః భగవంత మాత్తా  
నాత్తవివేక మనుబ్రాహ్మీతి సహావాచ హ ఋభుః, సర్వవా  
చోఽవధిః బ్రహ్మ సర్వచింతావధిర్గురుః, సర్వకారణకార్యాత్తా కార్య  
కారణవర్జితః. ౧. సర్వసంకల్పరహిత స్సర్వనాదమయ శ్శివః,  
సర్వవర్జితచింతాత్ర స్సర్వానందమయఃపరః. ౨. సర్వతేజఃప్రకాశాత్తా  
నాదానంద మయాత్తతః, సర్వానుభవనిర్ముక్త స్సర్వభ్యాన వివ  
ర్జితః. ౩. సర్వనాదకలాతీత ఏష ఆత్మాఽహ మచ్యయః, ఆత్మా  
నాత్త వివేకాది భేదాభేదవివర్జితః. ౪. శాంతాశాంత విహీనాత్తా  
నాదాంతజ్యోతిరూపకః. ౫. మహావాక్యార్థతో బ్రహ్మేస్త్యేత్యతి

దూరతః, తచ్చబ్రవర్జ స్త్వం శబ్దహీనోవాక్యార్థవర్జితః, క్షరాక్షర  
విహీనో యో నాదాంతజ్యోతిరేవ సః ౬. అఖండైకరసోవాహ మానం  
దోఽస్తీతి వర్జితః, సర్వాతీతస్వభావాత్తా నాదాంతజ్యోతిరేవ సః. ౭.  
ఆత్మేశ్వరహీనోఽయ ఆత్మశబ్దార్థవర్జితః, సచ్చిదానందహీనో య ఏషై  
వాత్తా సనాతనః. ౮. సనిర్దేష్టమశక్యో యో వేదవాక్యై రగమ్యగః,  
యస్య కించి దృహిర్నాస్తి కించి దంతః కియ న్నచ. ౯. యస్యలింగం  
ప్రపంచం వా బ్రహ్మ వాత్తా నసంశయః, నాస్తి యస్య శరీరంవా  
జీవోవా భూతిభౌతికః. ౧౦. నామరూపాదికం నాస్తి భోజ్యం వా  
భోగభుక్త్యువా, సద్వాసద్వా స్థితిర్వాపి యస్య నాస్తి క్షరాక్షరమ్. ౧౧.  
గుణంవావిగుణంవాపిసమ ఆత్మనసంశయః, యస్యవాచ్యం వాచకం వా  
శ్రావణం మనసంచ వా. ౧౨. గురుశిష్యాదిభేదంవా దేవలోకా స్సురా  
సురాః, యత్ర ధర్మమధర్మంవా శుద్ధంవా శుద్ధ మణ్యపి. ౧౩. యత్ర  
కాల మకాలం వా నిశ్చయం సుంశయో నహి, యత్ర మంత్ర మమ  
స్త్రీంవా విద్యావిద్యే నవిద్యతే. ౧౪. ద్రష్టృదర్శనదృశ్యంవా ఈష  
న్తాత్రం కలాత్మకమ్, అనాత్మేతి ప్రసంగో వా హ్యనాత్మేతి మనోఽపి  
వా. ౧౫. అనాత్మేతి జగద్వాపి నాస్తి చాస్తీతి నిశ్చిను, సర్వసంకల్ప  
శూన్యత్వా త్సర్వకార్యవివర్జనాత్. ౧౬. కేవలం బ్రహ్మమాత్రత్వా  
న్నాస్త్యనాత్మేతి నిశ్చిను, దేహాత్రయఃపీనత్వా త్కాలత్రయ వివర్జ  
నాత్. ౧౭. జీవత్రయగుణాభావా త్తాపత్రయవివర్జనాత్, లోకత్రయ  
విహీనత్వా త్సర్వమాత్మేతి శాసనాత్. ౧౮. చిత్తాభావా చ్ఛింతనీయం  
దేహాభావాజ్జరానచ, పాదాభావాద్గతిర్నాస్తిహస్తాభావా త్క్రియానచ.  
౧౯. మృత్యుర్నాస్తి జనాభావా ద్భుధ్య భావా స్సుఖాదికమ్, ధర్మోనాస్తి  
శుచిర్నాస్తిసత్యం నాస్తి భయం నచ. ౨౦. అక్షరోచ్చారణం నాస్తి గురు  
శిష్యాది నాస్త్యపి, ఏకాభావే ద్వితీయన్న సద్వితీయ్యో నచైకతా. ౨౧.  
సత్యత్వ మస్తిచే త్క్రించి దసత్యం నచ సంభవేత్, ఆసత్యత్వం యది  
భవేత్సత్యత్వం నఘటిష్యతి. ౨౨. శుభం య ద్యశుభం విద్ధి హ్యశుభా  
చ్ఛుభ మిష్యతే, భయం యద్యభయం విద్ధి సభయా ద్భయమా  
పతేత్. ౨౩. బంధత్వ మపిచే న్తోక్షో బంధాభావేన మోక్షతా, మరణం  
యది చే జన్మజన్మాభావే మృతి ర్నచ. ౨౪. త్వమి త్యపి భవే చ్చ

హం త్వం నోచే దహమేవ స, ఇదం యది తదే వాస్తి తదభావా  
 దిదం నచ. ౨౫. అస్తీతిచే న్నాస్తి తదానాస్తిచే దస్తి కించన, కార్యం  
 చేత్కారణంకించి త్కార్యాభావేనకారణమ్. ౨౬. ద్వైతం యది త  
 దాద్వైతం ద్వైతాభావే ద్వయం నచ, దృశ్యం యది దృగప్యస్తి దృ  
 శ్యాభావే దృగేవ స. ౨౭. అంతర్యది బహి స్సత్య మంతాభావే  
 బహిర్నచ, పూర్ణత్వ మస్తి చే త్కించి దపూర్ణత్వం ప్రసజ్యతే.  
 ౨౮. తస్మా దేత త్స్వచిర్నాస్తి త్వంచాహం వా ఇమే ఇదమ్, నాస్తి దృ  
 ష్టాంతగ్ సత్యే నాస్తి దార్ప్యాంతికగ్ హ్యజే. ౨౯. పరం బ్రహ్మహ మస్తీ  
 తిస్తరణస్యమనో సహి, బ్రహ్మాత్రం జగదిదం బ్రహ్మాత్రం త్వమప్య  
 హమ్. ౩౦. చింతాత్రం కేవలం చాహం నా స్త్యనాత్మేతి నిశ్చిన, ఇదం  
 ప్రపంచం నాస్త్యేవ నోత్పన్నం నో స్థితం క్వచిత్. ౩౧. చిత్తం ప్రపంచ  
 మిత్యాహుర్నాస్తి నాస్త్యేవ సర్వదా, నప్రపంచం నచిత్తాది నాహం  
 కారో న జీవకః. ౩౨. మాయాకార్యాదికం నాస్తి మాయా నాస్తి  
 భయం సహి, కర్తా నాస్తి క్రియా నాస్తి శ్రవణం మనసం సహి. ౩౩.  
 సమాధిద్వితయం నాస్తి మాతృమానాది నాస్తి హి, అజ్ఞానం చాపి  
 నాస్త్యేవ హ్యవివేకం కదాచన. ౩౪. అనుబంధచతుష్కం న సంబంధ  
 త్రయ మేవ స, సగంగా సగయా సేతుర్న భూతం నాన్య దస్తి హి. ౩౫.  
 సభూమి ర్నజలం నాగ్ని ర్నవాయుర్న చఖం క్వచిత్, సదేవా సచదిక్పా  
 లానవేదా సగురుః క్వచిత్. ౩౬. సదూరం నాంతికం నాశం సమధ్యం  
 సక్వచిత్ స్థితమ్, నాద్వైతం ద్వైతసత్యం వా హ్యసత్యం వా ఇదం నచ.  
 ౩౭. బంధమోక్షాదికం నాస్తి సద్వాఽసద్వా సుఖాది వా, జాతిర్నాస్తి  
 గతిర్నాస్తివర్ణోనాస్తిసతాకికమ్. ౩౮. సర్వం బ్రహ్మేతి నాస్త్యేవ బ్రహ్మ  
 ఇత్యేవ నాస్తిహి, చిది త్యేవేతి నాస్త్యేవ చిదహం భాషణం సహి. ౩౯.  
 అహం బ్రహ్మస్తి నాస్త్యేవ నిత్యశుద్ధోఽస్తి స క్వచిత్, వాచాయదుచ్యతే  
 కించి న్నసనా మనుతే క్వచిత్. ౪౦. బుద్ధ్యానిశ్చినుతే నాస్తి చిత్తే నజ్ఞాయ  
 తేసహి, యోగీయోగాదికం నాస్తి సదా సర్వగ్ సదా నచ. ౪౧. అహో  
 రాత్రాదికం నాస్తి స్నానధ్యానాదికం సహి, ప్రాంతిరప్రాంతి రపి స నా స్త్య  
 నాత్మేతి నిశ్చిను. ౪౨. వేదం శాస్త్రం పురాణంచ కార్యంకారణ మిశ్వరః,  
 లోకోభూతం జన స్తైక్యగ్ సర్వం మిథ్యా న సంశయః. ౪౩. బంధో మో

క్షున్నుఖం దుఃఖంధ్యానం చిత్తం సురాసురాః, గౌణం ముఖ్యం పరం చాన్య  
 త్వర్వం మిథ్యా న సుశయః. ౪౦. వాచా వదతి యత్కించి త్సంకల్పైః  
 కల్ప్యతే క్వచిత్, మనసాచింత్యతే య ద్య త్వర్వం మిథ్యా న సుశ  
 యః. ౪౧. బుధ్యా నిశ్చీయతే కించి చ్చిత్తే నిశ్చీయతే క్వచిత్, శాస్త్రైః  
 ప్రపంచ్యతే యద్య న్నేత్రేణైవ నిరీక్ష్యతే. ౪౨. శ్రోత్రాభ్యాం శ్రూయతే  
 యద్య దన్య త్సద్భావ మేవచ, నేత్రం శ్రోత్రం గాత్ర మేవ మిశ్యేతిచ  
 సునిశ్చితమ్. ౪౩. ఇదమిత్యేవ నిర్దిష్ట మయ మిత్యేవ కల్ప్యతే, త్వ మ  
 హం తదిదగ్ సోఽహ మన్య త్సద్భావ మేవచ. ౪౪. యద్య త్సంభా  
 వ్యతే లోకే సర్వసంకల్పసుభృమః, సర్వాభ్యానగ్ సర్వ గోప్యగ్ సర్వ  
 భాగ ప్రభేదకమ్. ౪౫. సర్వదోష ప్రభేదాశ్చ నాస్త్యనాత్మేతి నిశ్చను,  
 మదీయంచ త్వదీయంచ మమేతిచ తవేతిచ. ౪౬. మహ్యం తుభ్యం మయే  
 త్యాది తత్సర్వం వితథం భవేత్, రక్షకోవిష్టు రిత్యాది బ్రహ్మ సృష్టేస్తు  
 కారణమ్. ౪౭. సగ్ హారేరుద్ర ఇత్యేవగ్ సర్వం మిశ్యేతి నిశ్చను, న్నానం  
 జప స్తపో యోగా మ స్సాన్వభ్యాయో దేవపూజామ్. ౪౮. మంత్రంతం  
 త్రంచ సత్సంగో గుణదోషవిజృంభణమ్, అంతఃకరణసద్భావ అవిద్యా  
 యాశ్చ సంభవః. ౪౯. అనేకకోటి బ్రహ్మాండగ్ సర్వం మిశ్యేతి నిశ్చను,  
 సర్వదేశికవాక్యోక్త్యా యేన కేనాపి నిశ్చితమ్. ౫౦. దృశ్యతే జగతి  
 యద్య ద్యద్యజ్జగతి వీక్ష్యతే, వర్తతే జగతి యద్య త్వర్వం మిశ్యేతి  
 నిశ్చను. ౫౧. యేన కేనాక్షరేణోక్తం యేన కేన వినిశ్చితమ్, యేన కే  
 నాపి గదితం యేన కేనాపి మోదితమ్. ౫౨. యేన కేనాపి యద్వత్తం  
 యేన కేనాపి యత్కృతమ్, యత్రయత్ర శుభం కర్త్ర యత్రయత్రచ  
 దుష్కృతమ్. ౫౩. యద్య త్కరోపి సత్యేన సర్వం మిశ్యేతి నిశ్చను,  
 త్వమేవ పరమాత్మాసి త్వమేవ పరమో గురుః. ౫౪. త్వమే వాకాశ  
 రూపోఽసి సాక్షీ హీనోఽసి సర్వదా, త్వమేవ సర్వభావోఽసి త్వం  
 బ్రహ్మసి న సుశయః. ౫౫. కాలహీనోఽసి కాలోఽసి సదా బ్రహ్మసి చి  
 ద్భవః, సర్వత స్త్వస్వరూపోఽసి వైతన్య ఘనవా నసి. ౫౬. సత్యోఽసి  
 సిద్ధోఽసి సనాతనోఽసి ముక్తోఽసి మోక్షోఽసి ముదామృతోఽసి, దేవో  
 ఽసి శాంతోఽసి నిరామయోఽసి బ్రహ్మసి పూర్ణోఽసి పరాత్పరోఽసి. ౫౭.  
 నమో సి సచ్చాఽసి సనాతనోఽసి సత్యాదివాక్యైః ప్రతిబోధితోఽ

సీ బ్రహ్మాండరుద్రాదివిభావితోఁసి. ౬౨. సర్వప్రపంచభృమవర్జితోఁసి  
సర్వేషు భూతేషుచ భాసితోఁసి, సర్వత్రసంకల్పవివర్జితోఁసి సర్వాగ  
మాంతాఽరవిభావితోఁసి. ౬౩. సర్వత్రసంతోషమఖాసనోఁసి సర్వత్ర  
గత్యాదివివర్జితోఁసి, సర్వత్ర లక్ష్యాదివివర్జితోఁసి ధ్యాతోఁసి విష్ణా  
దిసురైరజస్రమ్. ౬౪. చిదాకారస్వరూపోఁసి చిన్మాతోఁసి నిరంకుశః,  
ఆత్మ స్వేవ స్థితోఁసి త్వగ్ సర్వశూన్యోఁసి నిర్గుణః. ౬౫. ఆనందోఁసి ప  
రోఁసి త్వమేకవ వాద్వితీయకః, చిద్దనానందరూపోఁసి పరిపూర్ణస్వరూ  
పకః. ౬౬. సదసి త్వమసి జ్ఞోఁసి సోఁసి జానాఁసి పశ్యసి, సచ్చిదానంద  
రూపోఁసి వాసుదేవోఁసి వై విభుః. ౬౭. అమృతోఁసి విభుశ్చాసి  
చంచలో హ్యచలోహ్యసి, సర్వోఁసి సర్వహీనోఁసి శాంతాశాంత  
వివర్జితః. ౬౮. సత్తామూత్రప్రకాశోఁసి సత్తాసామాన్యకో హ్యసి.  
౬౯. నిత్యసిద్ధస్వరూపోఽసి సర్వసిద్ధివివర్జితః, ఈషన్మాత్రవిశూన్యోఽసి  
అణుమాత్రవివర్జితః, అస్తీత్వవర్జితోఽసి త్వం నాస్తి త్వాది వివర్జితః.  
౭౦. లక్ష్యలక్షణహీనోఽసి నిర్వికారో నిరామయః, సర్వనాదాంతరోసి  
త్వం కలాకాస్తావివర్జితః. ౭౧. బ్రహ్మవిష్ణ్వేశహీనోఽసి స్వస్వరూపం  
ప్రపశ్యసి, స్వస్వరూపవిశేషోఽసి స్వానందాభ్యా నిమజ్జసి. ౭౨. స్వాత్మ  
రాజ్యే స్వమేవాసి స్వయంభావ వివర్జితః, శిష్టపూర్ణ స్వరూపోఽసి  
స్వస్త్వా త్కించి న్నపశ్యసి. ౭౩. స్వస్వరూపా న్నచలసి స్వస్వరూపేణ  
జృంభసి, స్వస్వరూపా దసనోఽసి హ్యహమేవాసి నిశ్చిను. ౭౪.  
ఇదం ప్రపంచం యత్కించి ద్యద్వ జ్జగతి విద్యతే, దృశ్యరూపంచ  
దృశ్యరూపగ్ సర్వగ్ శశ విమాణవత్. ౭౫. భూమిరూపో నలో  
వాయుః ఖం మనో బుద్ధి రేవచ, అహంకారశ్చ తేజశ్చ లోకం భువన  
మండలమ్. ౭౬. నాశం జగ్త్తచ సత్యంచ పుణ్యపాపజయాదిఃమ్, రాగః  
కామః క్రోధోభా ధ్యానం ధ్యేయం గుణం పరమ్. ౭౭. గురుశిష్యోప  
దేశాది రాది రంత శ్శమం శుభమ్, భూత భవ్యం వర్తమానం లక్ష్యం  
లక్షణ మద్యయమ్. ౭౮. శమో విచారి స్సంతోషో భోక్తృభోజ్యాది  
రూపఃమ్, యమాద్యస్తాంగయోగః చ గమనాగమనాత్మకమ్. ౭౯. ఆది  
మధ్యాంతరంగంచ గ్రాహ్యం త్యాజ్యగ్ హరి శ్శివః, ఇంద్రియాణి మన  
శ్చైవ అవస్థాత్రితయం తథా. ౮౦. చతుర్ద్విగ్ శతీ తత్సంచ సాధనానాం



చతుష్టయమ్, సజాతీయం విజాతీయం లోకా భూరాదయః క్రమాత్. ౮౧. సర్వవర్ణాశ్రమాచారం మంత్రతంత్రాదిసంగ్రహమ్, విద్యావిద్యాది రూపంచ సర్వవేదంజడాజడమ్. ౮౨. బంధమోక్షవిభాగంచ జ్ఞానవిజ్ఞాన రూపకమ్, బోధాబోధస్వరూపం వైతాద్వైతాదిభావణమ్. ౮౩. సర్వ వేదాంతసిద్ధాంతగ్ సర్వశాస్త్రాన్తర్నిర్ణయమ్, అనేకజీవనద్భావ మేకజీవాది నిర్ణయమ్. ౮౪. యద్యధ్యాయతి చిత్తేన యద్యత్సౌకల్యతే న్యచిత్, బుద్ధ్యానిశ్చీయతే యద్యద్గురుణా సగ్ శృణోతి యత్. ౮౫. యద్య ద్యాచావ్యాకరోతి యద్యదాచార్యభాషణమ్, యద్యత్స్వర్ణేంద్రియై ర్భావ్యం యద్యస్తి మాంస్యతే పృథక్. ౮౬. యద్యన్నాన్యయేన నిర్ణీతం మహద్భి ర్వేదపారగైః, శివోక్షంతి లోకాన్వై విష్ణుఃపాతి జగత్త్రయమ్. ౮౭. బ్రహ్మ సృజతి లోకాన్వై ఏవమాది క్రియాపిమ్. యద్య దస్తి పురాణేషు యద్య ద్వేదేషు నిశ్చయమ్. ౮౮. సర్వోప. పదాం భావగ్ సర్వగళశవిమాణవత్, దేహోఽహ మితిసంకల్పం తదంతః కరణగ్ స్మృతమ్. ౮౯. దేహోఽహ మితిసంకల్పో మహత్సగ్ సార ఉచ్యతే, దేహోఽహ మితిసంకల్పం తద్బంధమితిచోచ్యతే. ౯౦. దే హోఽహమితిసంకల్పంతద్దుఃఖమితిచోచ్యతే, దేహోఽహ మితియద్ జ్ఞానం తదేవసరకం స్మృతమ్. ౯౧. దేహోఽహ మితిసంకల్పం జగత్ప ర్వమతీర్యతే, దేహోఽహమితిసంకల్పోహృదయగ్రంధిరీరితః. ౯౨. దేహోఽహ మితియద్ జ్ఞానం తదేవజ్ఞాన ముచ్యతే, దేహోఽహ మితి యద్ జ్ఞానం తదసద్భావ మేవచ. ౯౩. దేహోఽహమితి యా బుద్ధి స్సాచావిద్యేతిభణ్యతే, దేహోఽహమితియద్ జ్ఞానం తదేవద్వై తముచ్యతే. ౯౪. దేహోఽహ మితి సంకల్ప సృష్టిజీవ స్సవపహి, దేహోఽహ మితియద్ జ్ఞానం పరచ్ఛిన్న మతీరితమ్. ౯౫. దేహోఽహ మితి సంకల్పో మహాపాపమితి స్ఫులమ్, దేహోఽహమితి యా బుద్ధి స్తృష్టాదోహమయః కిల. ౯౬. యత్కించదపి సంకల్పం తాప త్రయ మితిరితమ్. కామం క్రోధం బంధనం సర్వదుఃఖం విశ్వం దోషం కాలనాభస్వరూపమ్, యత్కించేదగ్ సర్వసంకల్ప జాలం తత్కించేద గ్మానగ్ సోమ్య విద్ధి. ౯౭. మనవప జగత్సర్వం మనవప<sup>1</sup>నదా రిపుః,

మనవవ హి సంసారో మనవవ జగత్త్రయమ్. ౯౮. మన వవ మహద్భుః  
ఖం మనవవ జరాదికమ్, మనవవహి కాలశ్చమనవవ మలం తథా. ౯౯.  
మనవవ హి శుకల్వో మనవవ హి జీవకః, మనవవహి చిత్తంచ మనోఽ  
హంకార ఏవచ. ౧౦౦. మనవవ మహద్భంధం మనోఽంతఃకరణంచ  
తత్, మన వవ హి భూమిశ్చ మనవవ హి తోయకమ్. ౧౦౧. మనవ  
వహి తేజశ్చమనవవ మరు స్తహా, మన వవ హి చాకాశం మనవవహి  
కబ్జకమ్. ౧౦౨. స్వర్గా రూపం రసం గంధం కోశాః పంచ మనోభ  
వాః, జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యాదిమనోమయ మితీరిణమ్. ౧౦౩. దిక్పాలా  
వసవో రుద్రా ఆదిత్యాశ్చ మనోమయాః, దృశ్యం జడంద్వంద్వజాత  
మజ్జానం మానసం స్మృతమ్. ౧౦౪. సంకల్పమేవ య త్కించి తత్త్వంనా  
స్తీతినిష్ఠను, నాస్తి నాస్తి జగత్సర్వం గురుశిష్యాదికం నహి త్యుపనిషత్.

ఇతి తేజోబిందూఢనిషది పంచమోఽధ్యాయః.

ఋభుః. సర్వగ్ సచ్చిన్ద్రయం విద్ధి సర్వగ్ సచ్చిన్ద్రయం తతమ్,  
సచ్చిదానంద మద్వైతగ్ సచ్చిదానంద మవ్యయమ్. ౧. సచ్చిదానంద  
మాత్రగ్ హి సచ్చిదానంద మవ్యకమ్, సచ్చిదానందరూపోఽహగ్ సచ్చి  
దానంద మేవ కిమ్. ౨. సచ్చిదానందమేవ త్వగ్ సచ్చిదానంద కోఽ  
స్మృహమ్, నమనోబుద్ధ్యహంకార చిత్తసంఘాతకా హ్యమీ. ౩. నత్వం  
నాహం నచాన్యం వా సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్, నవాక్యం నపదం  
వేదం నాక్షరం నజడం క్వచిత్. ౪. న మధ్యం నాది నాంతం వా న  
సత్యం న నిబంధనమ్, న దుఃఖం న సుఖం భావం న మాయా ప్రకృతి  
స్తథా. ౫. న దేహం న ముఖం ఘ్రాణం న జిహ్వో నచ తాలునీ, నదం  
తోష్ఠో లలాటంచ నిశ్వాసోచ్ఛ్వాస ఏవచ. ౬. నస్వేదమస్థి మాగ్ సం  
చ నరక్తం నచ మూత్రకమ్, నదూరం నాంతికం నాంగం నోదరం  
న కీరీటకమ్. ౭. నహస్తపాదచలనం నశాస్త్రం నచ శాసనమ్, న వేత్తా  
వేదనం వేద్యం నజాగ్రత్స్వప్న సుప్తయః. ౮. తుర్యాతీతం నమే కించి  
త్సర్వగ్ సచ్చిన్ద్రయం తతమ్, నాధ్యాత్మికం నాధిభూతం నాధిదైవం  
నమూయికమ్. ౯. నవిశ్వస్థైజనః ప్రాజ్ఞో విరాట్సూత్రాత్త కేశ్వరాః,  
నగమాగమచేష్టాచ ననష్టం న ప్రయోజనమ్. ౧౦. త్యాజ్యం గ్రాహ్యం  
నదూష్యంవా హ్యమేధ్యామేధ్యకం తథా, నపీనం నకృశం క్లేదం నకా

లం దేశభాషణమ్. ౧౧. ససర్వం న భయం ద్వైతం న వృక్షస్త్రాణప  
ర్వతాః, న ధ్యానం యోగసగ్సిద్ధి గ్నబ్రహ్మక్షత్రైశ్వర్యమ్. ౧౨.  
సపక్షీ సమృగో నాంగీ న లోభో మోహ ఏవ చ, న మదో నచమాత్మ  
ర్యంకామక్రోధాదయస్తథా. ౧౩. సస్త్రీ శూద్రబిడాలాదిభక్షభోజ్యాది  
కంచ యత్, న ప్రాథహీనో నాస్తిక్యం న వార్తావసరోఽస్తిహి. ౧౪.  
సతాకికోఽతాకికోవాన వ్యాపారో న మూఢతా, సభోక్తా భోజనం  
భోజ్యం సమాతామానమేయః. ౧౫. సశత్రుమిత్రపుత్రాగ్నిర్నమా  
తా నపితా స్వసా, నజస్తనమృతిర్వృద్ధిర్న దేహాఽహమితిభ్రమః. ౧౬.  
సశూన్యం నాపిచాశూన్యం నాంతికరణ సగ్సృతిః, సరాత్రిర్నదివా  
నక్తం నబ్రహ్మ సహరిశ్వరి. ౧౭. సవారపక్షిమాసాదివత్సరం నచ చంచ  
లమ్, నబ్రహ్మలోకో వైకుంఠో నకైలాసోనచాన్యతిః. ౧౮. సస్వరోగ్నచ  
దేవేంద్రో నాగ్నిలోకో నచాగ్నికః, న యమో యమలోకో వానలోకా  
లోకపాలకాః. ౧౯. సభూర్భువస్వస్థైలోక్యం సపాతాళం సభూత  
లమ్, నావిద్యా నచవిద్యాచ సమాయా ప్రకృతిర్జడా. ౨౦. సస్థిరం  
క్షయకంనాశం సగతిర్నచ ధావనమ్, సధ్యాతవ్యం సమేన్నానం సమం  
త్రో నజపః క్వచిత్. ౨౧. సపదార్థం సపూజార్థం నాభిషేకం సచా  
ర్చనమ్, సపుష్పం సఫలం పుష్పం గంధపుష్పాది భూషకమ్. ౨౨.  
స స్తోత్రం న సమస్కారో సప్రదక్షిణ మణ్యసి, సప్రార్థనాపుష్కగావో  
సహవి ర్ననివేదనమ్. ౨౩. సహా మో సచ కర్మాణి సదుర్వాక్యగ్  
సుభాషణమ్, సగాయత్రీ న వా సగధి ర్నమసస్యంసదుస్థితిః. ౨౪.  
సదురాశా సదుష్టాత్మా సచండాలో సపౌల్కసః, సదుస్సహం దురాలా  
పం సకిరాతో నకైతవమ్. ౨౫. సపక్షపాతం పక్షం వా సపిభూషణ  
తస్మై, సచదంభో దాంభికో వా సహీనో నాధికో సరః. ౨౬. నైకం  
ద్వయం త్రయం తుర్యం సమహత్త్వం సచాల్పతా, సపూర్ణం సపరిచ్ఛి  
న్నం సకాశీ సకృతం తపః. ౨౭. స గోత్రం సకులగ్ సూత్రం సపిభు  
త్వం సశూన్యతా, సస్త్రీ సయోషి సోపృథ్వా సకన్యా సపితంతుతా.  
౨౮. ససూతకం సజాతం వా నాంతర్ముఖ సువిభ్రమః, స మహావాక్య  
మైక్యంవా నాణిమాదివిభూతయః. ౨౯. సర్వం చైతన్యమాత్రత్వా

త్సర్వదోష స్సదా సహి, సర్వో సన్తాత్ర రూపత్వా త్సచ్చిదానందమా  
త్రకమ్. ౩౦. బ్రహ్మైవ సర్వం నాన్యోఽస్తి తదహం తదహం తథా,  
తదేవాహం తదేవాహం బ్రహ్మైవాహాగ్సనాతనమ్ ౩౧. బ్రహ్మైవాహం  
ససగ్సారి బ్రహ్మైవాహం సమే మనః, బ్రహ్మైవాహం సమే బుద్ధిర్బ్ర  
హ్మైవాహం సచేంద్రియమ్. ౩౨. బ్రహ్మైవాహం స దేహీహం  
బ్రహ్మైవాహం సగోచరః, బ్రహ్మైవాహం సజీవోఽహం బ్రహ్మైవాహం స  
చేదభూః. ౩౩. బ్రహ్మైవాహం జడోనాహ మహం బ్రహ్మ సమేమృతిః, బ్రహ్మ  
ైవాహం సచక్రాణో బ్రహ్మైవాహం పరాత్పరః. ౩౪. ఇదం బ్రహ్మ పరం బ్రహ్మ  
సత్యం బ్రహ్మ ప్రభుర్నిసః, కాలో బ్రహ్మ కలా బ్రహ్మ సుఖం బ్రహ్మ స్వయం  
ప్రభుమ్. ౩౫. ఏకం బ్రహ్మ ద్వయం బ్రహ్మ మోహేనా బ్రహ్మ శమా  
దికమ్, దోషో బ్రహ్మ గుణో బ్రహ్మ దమ శ్శాంతం విభుః ప్రభుః. ౩౬.  
లోకో బ్రహ్మ గురుర్బ్రహ్మ శిష్యో బ్రహ్మసదాశివః, పూర్వం బ్రహ్మ  
పరం బ్రహ్మ శుద్ధం బ్రహ్మ శుభాశుభమ్. ౩౭. జీవవ సదా బ్రహ్మ సచ్చి  
దానంద ముస్త్వహమ్, సర్వం బ్రహ్మమయం ప్రోక్తం సర్వం బ్రహ్మమ  
యం జగత్. ౩౮. స్వయం బ్రహ్మ ససందేహ స్వస్త్వా దన్య న్నకించన,  
సర్వమాత్మైవ శుద్ధాత్మా సర్వంచిన్తాత్ర మద్వయమ్. ౩౯. నిత్యనిర్మలరూ  
పాత్మా హ్యత్మనోఽన్యస్నకించన, అణుమాత్రలసద్రూప మణుమాత్రమి  
దం జగత్. ౪౦. అణుమాత్రం శరీరం వాహ్యాణు మాత్రమసత్యకమ్,  
అణుమాత్రమచింత్యం వాచింత్యం వాహ్యాణుమాత్రకమ్. ౪౧. బ్రహ్మైవ  
సర్వంచిన్తాత్రం బ్రహ్మమాత్రం జగత్త్రయమ్, ఆనన్దం పరమానన్ద మన్య  
త్కించిన్నకించన. ౪౨. చైతన్యమాత్ర మోంకారం బ్రహ్మైవ సకలగ్  
న్వయమ్, అహమేవ జగత్సర్వ మహమేవ పరంపదమ్. ౪౩. అహమేవ  
గుణాతీత అహమేవ పరాత్పరః, అహమేవ పరం బ్రహ్మ అహమేవ  
గురోర్గురుః. ౪౪. అహమేవాఖిలాధార అహమేవ సుఖాత్సుఖమ్, ఆత్మ  
నోఽన్యజ్జగ న్నాస్తి ఆత్మనోఽన్యత్సుఖం చన. ౪౫. ఆత్మనోఽన్యగతి  
ర్నాస్తి సర్వ మాత్మమయం జగత్, ఆత్మనోన్య న్నహి క్వాపి ఆత్మనో  
ఽన్యత్పణం సహి. ౪౬. ఆత్మనోఽన్య త్తుష న్నాస్తి సర్వమాత్మమయం  
జగత్, బ్రహ్మమాత్ర మిదిగ్ సర్వం బ్రహ్మమాత్ర మస న్నహి. ౪౭.  
బ్రహ్మమాత్రం శ్రుతం సర్వం స్వయం బ్రహ్మైవ కేవలమ్, బ్రహ్మమాత్రం

వృతం సర్వం బ్రహ్మమాత్రం రసంసుఖమ్. ౪౮. బ్రహ్మమాత్రంచదాకాశం సచ్చిదానందమవ్యయమ్, బ్రహ్మణోఽన్యతరన్నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్యజ్జగన్నచ. ౪౯. బ్రహ్మణోఽన్యదహంనాస్తి బ్రహ్మణోఽన్యత్ఫలంనహి, బ్రహ్మణోఽన్య త్రైత్యం న్నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య త్పదం నహి. ౫౦. బ్రహ్మణోఽన్యద్గురుర్నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య మసద్వస్తుః, బ్రహ్మణోఽన్య స్సచాహంతా త్వత్తే దంతేనహి క్వచిత్. ౫౧. స్వయం బ్రహ్మత్వకం విద్ధి స్వస్త్వా దన్య స్మకించన, యత్కించి ద్దృశ్యతే లోకే యత్కించిద్భావ్యతే జనైః. ౫౨. యత్కించి ద్భుజ్యతే క్వాపి తత్సర్వ మనదేవ హి, కర్తృభేదం క్రియాభేదం గుణభేదంరసాదికమ్. ౫౩. లింగభేద మిదగ్ సర్వ మనదేవ సదాసుఖమ్, కాలభేదం దేశభేదం వస్తుభేదం జయాజయమ్. ౫౪. అద్యద్భేదంచ తత్సర్వ మనదేవ హి కేవలమ్, అసచంతఃకరణక మసదేవేంద్రియాదికమ్. ౫౫. అసత్ప్రాణాదికం సర్వం సంఘాత మసదాత్మకమ్. అసత్యం పంచకోశాఖ్య మసత్యం పంచదేవతాః. ౫౬. అసత్యగ్ వడ్వికారాది అసత్యమరివర్గకమ్, అసత్యగ్ వడ్వతు శ్చైవ అసత్యగ్ వడ్వస స్తథా. ౫౭. సచ్చిదానందమాత్రోఽహమనుత్పన్న మిదంజగత్, ఆత్మేవాహం చిదానందో నాన్యా స్సగ్సారదృష్టయః. ౫౮. సత్యమానందరూపోఽహం చిద్ధనానందవిగ్రహః, జ్ఞానాకార మిదగ్ సర్వం జ్ఞానానందోఽహ మద్వయః. ౫౯. సర్వప్రకాశరూపోఽహగ్ సర్వాభావస్వరూపకః. ౬౦. అహ మేవ సదాభామీ త్యేవగ్ రూపం కతోఽవ్యసత్, త్వమిత్యేవం పరంబ్రహ్మ చిన్మయానంద రూపవాక. ౬౧. చిదాకారం చిదాకాశం చిదేవ పరమగ్ సుఖమ్, ఆత్మేవాహ మసన్నాహం కూటస్థోఽహం గురుఃపరః. ౬౨. సచ్చిదానందమాత్రోఽహ మనుత్పన్నమిదం జగత్, కాలం నాస్తి జగ న్నాస్తి మాయాప్రకృతి రేవ స. ౬౩. అహమేవ హరి స్సాక్షా దహ మేవ సదాశివః, శుద్ధచైతన్యభావోహగ్ శుద్ధసత్త్వానుభావనః. ౬౪. అద్వయానంద మాత్రోఽహం చిద్ధనైక రసోఽస్త్వహమ్, సర్వం బ్రహ్మైవ సతతగ్ సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్. ౬౫. సర్వం బ్రహ్మైవసతితగ్ సర్వం బ్రహ్మైవ చేతనమ్, సర్వాంతర్యామి రూపోహగ్ సర్వసాక్షిత్వ లక్షణః.

పరమాత్మాపరంజ్యోతిః పరంధామ పరాగతిః, సర్వవేదాం తసారోఽహగ్ సర్వశాస్త్రసునిశ్చితః. ౬౭. యోగానందస్వరూపోఽహం ముఖ్యానందమపేషాదయః, సర్వజ్ఞానప్రకాశోఽస్తి ముఖ్యవిజ్ఞానవిగ్రహః. ౬౮ తుర్యాతుర్యప్రకాశోఽస్తి తుర్యాతుర్యాదివర్జితః, చిదక్షరోఽహం సత్యోఽహం వాసుదేవోఽజరోఽమరః. ౬౯. అహంబ్రహ్మచిదాకాశం నిత్యం బ్రహ్మ నిరంజనమ్, శుద్ధం బుద్ధం సదాముక్త మనాత్మక మరూపకమ్. ౭౦. సచ్చిదానందరూపోఽహమనుత్పన్న మిదం జగత్, సత్యాసత్యం జగ న్నాస్తి సంకల్పకలనాదికమ్. ౭౧. నిత్యానందమయం బ్రహ్మ కేవలగ్ సర్వదా స్వయమ్, అన తమవ్యయగ్ శాంత మేక రూప మనామయమ్. ౭౨. మత్తోఽన్య దస్తిచే నిధ్యా యథా మరుమరి చికా, వంధ్యాకుమారవచనే భీతిశ్చే దస్తికించన. ౭౩. శశశ్మంగేణనాగేం ద్రోమృతశ్చే జగదస్తితత్, మృగతృష్ణాజలం పీత్వా తృప్త శ్చే దస్త్విదం జగత్. ౭౪. నరశ్మంగేణ నప్తశ్చే త్కృత్వి దస్త్విద మేవహి, గంధర్వనగరే సత్యే జగ ద్భవతి సర్వదా. ౭౫. గగనేసీలిమా సత్యే జగ త్పత్యం భవిష్యతి, శుక్తికా రజతం సత్యం భూషణాచే జగద్భవేత్. ౭౬. రజ్జ సర్పే దప్తశ్చే న్నరో భవతు సంస్పృతిః, జాతరూపేన బాణే న జ్వాలాగ్నో నాశితే జగత్. ౭౭. వింధ్యాటవాగ్ం పాయసాన్న మస్తి చే జ్జగదుద్భవః, రంభాస్తంభేన క్థాపేన పాకేసిదేజగద్భవేత్. ౭౮. సద్యఃకుమారికా రూపైః పాకే సిద్ధే జగ ద్భవేత్, చిత్తద్వితీయై సమసా నాశశ్చే దస్త్విదంజగత్. ౭౯. మాసాత్పూర్వంమృగో మర్త్యోహ్యగ తశ్చేష్ఠవేజగత్, తక్రం ఊరస్వరూపం చే త్కృచి నిత్యం జగ ద్భవేత్. ౮౦. గోస్తవా దుద్భవంఊరం పునరారోపణే జగత్, భూఽజోఽభౌ సమాత్మన్నం జగ ద్భవతు సర్వదా. ౮౧. కూర్మరోష్ణా గజే బధే జగదస్తు మవోత్కటే, నాశస్థతంతునా మేరు శ్చాలితశ్చే జగ ద్భవేత్. ౮౨. తరంగమాలయా సింధుర్బుద్ధశ్చే దస్త్విదం జగత్, అగ్నే రథ శ్చే జ్వలనం జగ ద్భవతు సర్వధా. ౮౩. జ్వాలావహ్ని శ్శీతశ శ్చే దస్తిరూప మిదం జగత్, జ్వాలాగ్నిమండితే పద్మ వృద్ధి శ్చే జగ దస్త్విదమ్. ౮౪. మహాచ్ఛలేంద్ర సీలంవాస్సంభవ శ్చేదిదంజగత్, మేరురాగత్య పద్మాక్షే స్థిత శ్చే దస్త్విదం జగత్. ౮౫. నిగిరిశ్చే ద్భ్రుంగ

నూను ర్దేరు శ్చలవ దస్త్విదమ్, మశ కేన హతే సింహే జగ త్సత్యం  
తదాఽస్తుతే. ౮౬. అణుకోటరవి స్తీర్ణే త్రైలోక్యంచేజ్జగ ద్భవేత్, తృ  
ణానలశ్చవిత్త్యశ్చే త్తణికం త జ్జగ ద్భవేత్. ౮౭. స్వప్న దృష్టంచాయ  
ద్వస్తు జాగరే చే జ్జగద్భవః, నదీవేగో నిశ్చల శ్చే త్తేనాపీదం జగ  
ద్భవేత్. ౮౮. క్షుధితస్యాగ్నిభోజ్యశ్చేత్ నిమిషంకల్పితం భవేత్,  
జాత్యందైరత్న విషయ సుజ్ఞాతశ్చేజ్జగత్పదా. ౮౯. నపుంసక కుమార  
స్యస్త్రీసుఖంచే ద్భవేజ్జగత్, నిర్మిత శ్చకశ్చుంగేణ రథశ్చేజ్జగదస్తితత్.  
౯౦. సద్యోజాతాతు యాకన్యా భోగయోగ్యా భవేజ్జగత్, పంథ్యా  
గర్భాప్తిత స్సఖ్యం జ్ఞాతా చే దస్త్విదం జగత్. ౯౧. కాకోవా  
హంసవ ద్దశ్చే జ్జగ ద్భవతు నిశ్చలమ్, మహాఖరోవా సింహేన యధ్య  
తేచేజ్జగత్ స్థితిః. ౯౨. మహాఖరో గజగతిం గత శ్చే జ్జగదస్తు తత్,  
సంపూర్ణచంద్ర స్సూర్యశ్చే జ్జగ ద్భాతు స్వయం జడమ్. ౯౩. చం  
ద్రసూర్యాదికా త్యక్త్వా రాహు శ్చే ద్దృశ్యతే జగత్, భృష్టబీజన  
ముత్పన్నపద్ధిశ్చే జ్జగ దస్తు తత్. ౯౪. దరిద్రోధ నికానాంచ సుఖం  
జానాతి చే జ్జగత్, శునా వీర్యేణ సింహాస్తు జతో యది జగత్తదా.  
౯౫. జ్ఞానినో హృదయం మూఢైర్జ్ఞాతంచే త్కల్పనం తదా, శ్వానే  
నసాగరే పీతే నిశ్చేపేణ మనో భవేత్. ౯౬. శుద్ధాకాళో మనుష్యే  
షు పతితశ్చే త్తదాజగత్, భూమా వా పతితం వ్యోమ వ్యోమపుష్పం  
సుగంధకమ్. ౯౭. శుద్ధాకాశే వనేజాతే చలితేతు తదా జగత్, కేవలే  
దర్పణేనాస్తి ప్రతిబింబం తదా జగత్. ౯౮. అజకక్షౌ జగం నాస్తి  
హ్యోత్తకుక్షౌ జగ న్నహి, సర్వదా భేదకలనం ద్వైతాద్వైతం న విద్య  
తే. ౯౯. మాయాకార్య మిదం భేద మస్తి చే ద్బ్రహ్మభావనమ్,  
దేహోఽహమితి దుఃఖంచే ద్బ్రహ్మహ మితి నిశ్చయః. ౧౦౦. హృ  
దయగ్రంధి రస్తిత్వే చ్ఛేదనే బ్రహ్మచక్రకమ్, సగళయే సమనుప్రాప్తే  
బ్రహ్మనిశ్చయ మాశ్రయేత్. ౧౦౧. అనాత్మరూపచోరశ్చేదాత్తరత్న  
స్య రక్షణమ్, నిత్యానందమయం బ్రహ్మ కేవలగ్ సర్వదా స్వ  
యమ్. ౧౦౨. ఏవమాది సుదృష్టాంతై స్సాధితం బ్రహ్మమాత్రకమ్,  
బ్రహ్మైవ సర్వభవనం భవనం నామ సంత్యజ. ౧౦౩. అహంబ్రహ్మేతి

నిశ్చిత్వ అహంభావం పరిత్యజ, సర్వమేవ లయం యాతి సుప్తహస్తస్థ  
పుష్పవత్. ౧౦౮. సదేహేనా నచ కర్తాణి సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్,  
నభూతం నచ కార్యంచ నచావస్థాచతుష్టయమ్. ౧౦౯. లక్షణాత్త్రయ  
విజ్ఞానగ్ సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలమ్, సర్వవ్యాపార ముత్పృజ్య అహం  
బ్రహ్మాతి భావయ. ౧౦౬. అహం బ్రహ్మ స సదేహేనా హ్యహంబ్ర  
హ్మ చిదాత్మకమ్, సచ్చిదానందమాత్మోఽహమితి నిశ్చిత్వ తత్త్వజ. ౧౦౭.  
శాంకరం తు మహాశాస్త్రం సదేయం యస్య కస్యచిత్, నాస్తికాయ కృ  
తఘ్నాయ దుర్వృత్తాయ దురాత్మనే. ౧౦౮. గురుభక్తివిశుద్ధాంతఃకర  
ణాయ మహాత్మనే, సమ్యక్స్పర్శిష్య దాతవ్యం మాసగ్ మాణ్డాసవత్స  
రమ్. ౧౦౯. సర్వోపనిషదభ్యాసం దూరత స్త్యజ్య సాదరమ్, తేజో  
బిందూపనిషద మభ్యసే త్వర్వదా ముదా, సకృదభ్యాసమాత్రేణ  
బ్రహ్మైవ భవతి స్వయం మిత్యుపనిషత్.

తేజోబిందూపనిషది షష్ఠోఽధ్యాయః.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాన్తిః.

ఇతి తేజోబిందూపనిష త్సూక్తా.

ఓమ్ తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

### ౩౮. ఋగ్వేదీయ నాదబిందూపనిషత్.

ఓమ్ వాజ్ఞే మనసీతి శాన్తిః.

శ్లో. వైరాజాత్తోపాసనయా సుజాత జ్ఞానవహ్నినా,

దధ్వాకర్తృత్రయంయాతి యత్పదంయాతి తద్భజే.

ఓం. అకారో దక్షిణః పక్ష ఉకార స్తూత్తర స్పృశతః, మకా  
రః పుచ్ఛమిత్యాహు రథమాత్రాతుమస్తకమ్ ౧. పాదాదికం గుణా స్త  
స్య శరీరం తత్త్వ ముచ్యతే, ధర్మోఽస్య దక్షిణం చక్షురధర్మోఽపరః  
స్తృతమ్. ౨. భూర్లోకఃపాదయో స్తస్య భువర్లోకస్తు జానుని, సువర్లోకః  
కటి దేశే నాభిదేశే మహర్జగత్. ౩. జనో లోకస్తు హృదయే కంఠే



లోక స్తప స్తతః, భువోర్లలాటమధ్యేతు సత్యలోకో వ్యవస్థితః. ౪. సహస్రార మతీవ్యాత్రమంత్రవష ప్రదర్శితః, ఏవ మేతాం సమాయా ధో హంసయోగ విచక్షణః. ౫. నభిద్యతే కర్తృచారైః పాపకోటిశతైఃపి, ఆగ్నేయీప్రథమామాత్రా వాయు వ్యేషా తథా పరా. ౬. భాను మండలసంకాశా భవేన్నాత్రా తథోత్తరా, పరమాచార్థ మాత్రా యా వారుణీం తాం విదుర్బుధాః. ౭. కాలత్రయేఽపి యస్యేమా మాత్రా నూనం ప్రతిష్ఠితాః, ఏవ ఓంకార ఆఖ్యాతో ధారణాభి ర్నిబోధత. ౮. ఘోషిణీ ప్రథమా మాత్రావిద్యున్నాత్రా తథా పరా, పతంగిణీ తృతీయా స్యా చ్చతుర్థీ వాయువేగిణీ. ౯. పంచమీ నామదేయాతుషష్ఠీ చైంద్ర్య భి ధీయతే, సప్తమీవైష్ణవీనామ అష్టమీ శాంకరీతిచ. ౧౦. నవమీ మహతీ నామ ధృతిస్తు దశమీ మతా, ఏకాదశీ భవేన్నారీ బ్రాహ్మీతు ద్వాదశీ పరా. ౧౧. ప్రథమాయాం తు మాత్రాయాం యది ప్రాణైర్వి యుజ్యతే, భరతే వర్షరాజాసౌ సార్వభౌమః ప్రజాయతే. ౧౨. ద్వితీ యాయాం సముత్క్రాంతో భవే ద్యక్షో మహాత్మవాక్, విద్యాధర స్తృతీయాయాం గాంధర్వస్తు చతుర్థికా. ౧౩. పంచమ్యా మదమాత్రా యాయది ప్రాణై ర్వియుజ్యతే, ఉషిత స్సహదేవత్యం సోమలోకే మహీ యతే. ౧౪. షష్ఠ్యా మింద్రస్య సాయుజ్యం సప్తమ్యాం వైష్ణవం పదమ్, అష్టమ్యాం వజ్రతే రుద్రం పశూనాంచ పతిం తథా. ౧౫. నవమ్యాం తు ఘోషాల్లోకం దశమ్యాం తు జనం వ్రజేత్, ఏకాదశ్యాం తపోలోకం ద్వా దశ్యాం బ్రహ్మశాశ్వతమ్. ౧౬. తతః పరితరగ శుద్ధం వ్యాపకం నిర్మలం శివమ్, సదోదితం పరం బ్రహ్మ జ్యోతిషా ముదయో యతః. ౧౭. అతీం ద్రియం గుణాతీతం మనోలీనం యదా భవేత్, అనూపమం శివం శాంతం యోగయుక్త స్సదా విశేత్. ౧౮. తద్యుక్త స్తన్నయో జంతు శ్శునై ర్ముంచే<sup>1</sup> త్కులేజనమ్, సన్ధితో యోగధర్మేణ సర్వసంగవివర్జితః. ౧౯. త తోవిలీనపాశోఽసౌ విమలఃకమలాప్రభుః, తేనైవ బ్రహ్మభావేన పరమా నంద మశ్నుతే. ౨౦. ఆత్మానంసతతం జ్ఞాత్వా కాలం నయ మహామతే, ప్రారబ్ధ మఖిలం భుంజ న్నోద్వేగం కర్తు మర్హసి. ౨౧. ఉత్పన్నేచాత్మవిజ్ఞా నే ప్రారబ్ధం నైవ ముంచతి, తత్త్వజ్ఞానోదయాదూర్ధ్వం ప్రారబ్ధం నైవ

విద్యతే. ౨౨. దేహాదీనా మసత్వాత్తు యథా స్వప్నే విబోధతః, కర్తృ జన్మాంతరీయం య త్వౌరభృ మితి కీర్తితమ్. ౨౩. తత్తు జన్మాంతరాభావా త్పుంసోనై వాస్తి కర్హించిత్, స్వప్న దేవేణాయథాధ్యస్త స్తైవా యం హి దేహకః. ౨౪. అధ్యస్తస్య కుతో జన్త జన్మాభావే కుతః స్థితిః, ఉపాదానం ప్రపంచస్య మృద్ధాండ స్వేవ పశ్యతి. ౨౫. అజ్ఞానం చేతివేదాంతై స్తస్తి స్మష్టే క్వవిశ్వతా, యథారజ్జుంపరిత్యజ్య సర్పంగృహ్లాతి వై భ్రమాత్. ౨౬. తద్వ త్సత్య మవిజ్ఞాయ జగత్పశ్యతి మూఢభీః, రజ్జుఖండే పరిజ్ఞాతే సర్పరూపం న తిష్ఠతి. ౨౭. అధిష్ఠానేతదాజ్ఞాతే ప్రపంచే శూన్యతాం గతే, దేహస్యాపి ప్రపంచత్వాత్వౌరభృ వస్థితిః కుతః. ౨౮. అజ్ఞానజనబోధార్థం ప్రారభృమితి చోచ్యతే, తతః కాలవశా దేవ ప్రారభేచక్షయం గతే. ౨౯. బ్రహ్మ ప్రణవసంధాననాదో జ్యోతిర్తయ శ్శివః, స్వయ మావిర్భవే దాత్మా మేఘాపాయేఽంశుమా నివ. ౩౦. సిద్ధాసనస్థితో యోగీ ముద్రాం సంధాయ వైష్ణవీమ్, శ్రుణుయా ద్దక్షిణే కిర్ణే నాద మంతర్గతం సదా. ౩౧. అభ్యస్యమానో నాదోఽయం బాహ్యమాపృణుతే ధ్వనిమ్, పక్షా ద్విపక్ష మఖిలం జిత్వా తుర్యపదం వ్రజేత్. ౩౨. శ్రూయతే ప్రథమాభ్యాసే నాదో నానావిధో మహాః, వర్ధమాన స్తథాభ్యాసే శ్రూయతే సూక్ష్మ సూక్ష్మతః. ౩౩. ఆచా జలధిజీమూత భేరి నిర్ఘ్నరసంభవః, మధ్యే మద్దశశబ్దాభో ఘుంటాకాహళజ స్తథా. ౩౪. అంతేతు కింకిణీవంశ వీణాభ్రమర నిస్వనః, ఇతి నానావిధా నాదా శ్శ్రూయంతే సూక్ష్మసూక్ష్మతః. ౩౫. మహతి శ్రూయమాణేతు మహాభేర్యాధికధ్వనో, తత్ర సూక్ష్మం సూక్ష్మతరం నాద మేవ పరామృతేత్. ౩౬. ఘన ముత్సృజ్య వా సూక్ష్మే సూక్ష్మ ముత్సృజ్య వా ఘనే, రమమాణ మపి క్షిప్తం మనోనాన్యత్ర చాలయేత్. ౩౭. యత్రకుత్రాపి వా నాదే లగతి ప్రథమం మనః, తత్ర తత్ర స్థిరీ భూత్వా తేనసార్థం విలీయతే. ౩౮. విస్తృత్య సకలం బాహ్యం నాదేదుగ్ధాంబువ స్తనః, ఏకీభూయాథ సహసా చిదాకాశే విలీయతే. ౩౯. ఉదాసీనః స్థితో భూత్వా సదాభ్యాసేన సంయమీ, ఉత్తసీకాగకం సద్యో నాదమే వావధారయేత్. ౪౦. సర్వచింతాం సముత్సృజ్య సర్వచేష్టావిపర్జితః, నాదమే వాసునందధ్యా న్నాదే చిత్తం విలీయతే.

౪౧. మకరందం పిబత్ భృంగో గంధాన్ నాపేక్షతే యథా, నాదాసక్తం సదా చిత్తం విషయం సహి కాంక్షతే. ౨. బద్ధ స్సనాదగంధేన సద్యః స్సంత్యేక్తచాపలః, నాదగ్రహణత శ్చిత్త మంతరంగం భుజంగమమ్. ౪౩. విస్తృత్య విశ్వమేకాగ్రం కుత్రచిన్నహి ధావతి, మనోస్తత్తగజేంద్రస్యవిషయోద్యానచారిణః. ౪౪. నియామనసమగ్నోఽయం ని నాదోనిశితాంకుశః, నాదోఽంతరంగసారంగ బంధనేవాగురాయతే. అంతరంగసముద్రస్య రోధే వేలాయతేఽపిచ, బ్రహ్మప్రణవసంలగ్న నాదో జ్యోతిర్తయాత్తకః. ౪౬. మనస్తత్ర లయం యాతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్, తావదాకాశసంకలోపీయావచ్ఛబ్జః ప్రవర్తతే. ౪౭. నిశ్శబ్దం తత్పరం బ్రహ్మ పరమాత్మా సమీయతే, నాదో యావత్తనస్తావన్నాదాంతే తు మనోన్ననీ. ౪౮. సశబ్ద శ్చాక్షరేలీనో నిశ్శబ్దం పరమం పదమ్, సదా నాదానుసంధానా త్సంక్షీణా వాసనాతు యా. ౪౯. నిరంజనే విలీయేతే మనోవాయూ ససంశయః, నాదకోటిసహస్రాణి బిందుకోటిశతానిచ. ౫౦. సర్వే తత్ర లయం యాంతి బ్రహ్మప్రణవ నాదకే, సర్వావస్థావినిర్ముక్త సర్వచింతా వివర్జితః. మృతవ త్త్రిషతేయో గీసముక్తో నాత్ర సంశయః, శంఖదుందుభినాదంచ నశ్రుణోతి కదాచన. ౫౧. కాష్ఠవద్జ్ఞాయతే దేహ ఉన్నన్యావస్థయా ధ్రువమ్, నజానాతి సశీతోష్ణం న దుఃఖం నసుఖం తథా. ౫౩. సమానం నావమానంచ సంత్యక్తౌఘ సమాధినా, అవస్థాత్రయ మన్వేతి నచిత్తం యోగిన స్సదా. ౫౪. జాగ్రన్నిద్రావినిర్ముక్త స్వరూపావస్థతా మియాత్. ౫౫. దృష్టిః స్థిరాయస్య వినా సదృశ్యం వాయుః స్థిరో యస్యవినా ప్రయత్నమ్, చిత్తం స్థిరం యస్యవినావలంబం సబ్రహ్మతారాంతరనాదరూప మిత్యపనిషత్.

ఓం వాక్నే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి నాదబిందూపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



## ౩౯. సామవేదీయ ధ్యానబిందూపనిషత్.

ॐ శాంతిః శాంతిః శాంతిః

శ్లో. ధ్యాత్వా యద్బ్రహ్మమాత్రం తే స్యావశేషధియాయయుః,  
యోగతిత్త్వజ్ఞానఫలం తత్త్వమాత్రం విచిన్తయే.  
ఓం సహనా వపత్త్వితీ శాంతిః.

ఓం. యది తైలనమం పాపం విస్తీర్ణం బహుయోజనం, భిద్యతే ధ్యానయోగేన నాన్యోభేదకదాచన. ౧. బీజాక్షరం పరంబిందునాదం తస్మాపరిస్థితమ్, సశబ్దశ్చాక్షరే క్షీణే నిశ్శబ్దం పరమంపదమ్. ౨. అనాహతంతు యచ్ఛబ్దం తస్య శబ్దస్య యత్పరం, తత్పరంబిందతే యస్తు స యోగీచిన్నసంశయః. ౩. వాలాగ్రశతసాహస్రీతస్య భాగస్య భాగినః, తస్య భాగస్య భాగార్థం తత్క్షయేతు నిరంజనమ్. ౪. పుష్పమధ్యేయథా గంధః పయో మధ్యేయథా ఘృతమ్, తిలమధ్యేయథా తైలం పాషాణే ప్షివకాంచనమ్. ౫. ఏవం సర్వాణి భూతాని మణౌ సూత్రం వాత్మని, స్థిరబుద్ధి రసమూఢో బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మణి స్థితః. ౬. తిలానాంతు యథా తైలం పుష్పే గంధః వాత్రితః, పురుషస్య శరీరేతు స జాహ్నుభ్యంతరే స్థితః. ౭. వృక్షం తు సకలం విద్యా చ్ఛాయా తస్యైవ నిష్కళా, సకలేనిష్కలే భావే సర్వ త్రాత్మా వ్యవస్థితః. ౮. ఓం త్యేకాక్షరం బ్రహ్మధ్యేయం సర్వముముక్షుభిః, పృథి వ్యగ్నిశ్చ ఋగ్వేదో భూ రిత్యేవ పితామహః. ౯. అకారేతు లయం ప్రాప్తే ప్రథమే ప్రణవాంశకే, అంతరిక్షం యజుర్వాయుర్భువో విష్ణుర్జనార్దనః. ౧౦. ఉకారేతు లయం ప్రాప్తే ద్విశీయే ప్రణవాంశకే, ద్యా సూర్య స్సామవేదశ్చ స్యరిత్యేవ మహేశ్వరః. ౧౧. మకారేతు లయం ప్రాప్తే తృతీయే ప్రణవాంశకే, అకారః పీతవర్ణస్సన్య ద్రజోగుణ ఉదీరితః. ౧౨. ఉకార స్సాత్విక శుక్లో మకారః కృష్ణతామసః, అప్రాంగం చ చతుర్మాదం త్రిసానం పంచ దైవతమ్. ౧౩. ఓంకారం యో నజానాతి బ్రాహ్మణో నభవేత్తు సః, ప్రణవో ధను శ్శురో హ్యత్తా బ్రహ్మ తల్లక్ష్మ్య ముచ్యతే. ౧౪. అప్రమత్తేన వేదవ్యం శరవ త్తన్నయో భవేత్, నివర్తంతేక్రియా స్సర్వా

స్తస్మిన్ దృష్టే పరావరే. ౧౫. ఓంకారప్రభవా దేవా ఓంకారప్రభ  
 వా స్వరాః, ఓంకారప్రభవం సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్. ౧౬.  
 హ్రస్వాద హతి పాపాని దీర్ఘసుపత్ప్రిదోఽవ్యయః, అర్థమాత్రాసమా  
 యుక్తిః ప్రణవో మోక్షదాయకః. ౧౭. తైలధారా మివాభిన్నం దీర్ఘ  
 ఘంటానినాదవత్, అవాచ్య ప్రణవస్యాగ్రం యస్తం వేదస వేదవితే.  
 ౧౮. హృత్పద్మకర్ణికామధ్యే స్థిరదీపనిభాకృతిమ్, అంగుష్ఠమాత్ర మచ  
 లంధ్యాయే దోంకారమీశ్వరమ్. ౧౯. ఇడయా వాయు మాపూర్య  
 పూరయి తోవదరస్థితమ్, ఓంకారం దేహమధ్యస్థం ధ్యాయే జ్ఞానలావ  
 లీవుతమ్. ౨౦. బ్రహ్మపూరక ఇత్కుక్తో విష్ణుః కుంభక ఉచ్యతే,  
 రేచోరుద్ర ఇతి ప్రోక్తిః స్రాణాయామస్య దేవతాః. ౨౧. ఆత్మాన  
 మరణిం కృత్వా ప్రణవం చోత్తరారణిమ్, ధ్యాననిర్మథనాభ్యాసా<sup>1</sup>దే  
 వపశ్యేన్ని గూఢవత్. ౨౨. ఓంకారధ్వనినాదేన వాయోస్సంహరణాంతి  
 కమ్, యావద్బలం సమాదధ్యా త్సమ్యక్ జ్ఞాదలయావధి. ౨౩. గమా  
 గమస్థం గమనాదిశూన్య మోంకారమేకం రవికోటిదీప్తమ్, షశ్యంతి యే  
 సర్వజనాంతరస్థం హంసాత్మకం తేవిరజాభవంతి. ౨౪. యన్మనస్త్రిజగత్సృష్టి  
 సిఠివ్యసనకర్షకృత్, తస్మిన్ విలయం యాతి తదిష్టాః పరమం పదమ్.  
 ౨౫. అష్టపత్రంతు హృత్పద్మం ద్వాత్రింశత్కేసరాన్వితమ్, తస్యమధ్యే  
 స్థితో భాను ర్భాను మధ్యేగతి శృతే. శశిమధ్యగతో వహ్ని ర్వహ్నిమధ్య  
 గతా ప్రభా, ప్రభామధ్యగతిం పీఠం నానారత్న ప్రవేష్ఠితమ్. ౨౬.  
 తస్యమధ్య గతం దేవం వాసుదేవం నిరంజనమ్, శ్రీవత్స కౌస్తుభోర  
 స్కం ముక్తామణివిభూషితమ్. ౨౭. శుద్ధస్ఫటికసంకాశం చంద్రకోటి  
 సమప్రభమ్, ఏవం ధ్యాయే న్నహవిష్ణు మేవంవా వినయా నివృతిః. ౨౮.  
 అతసిపుష్పసంకాశం నాభిస్థానే ప్రతిష్ఠితమ్, చతుర్భుజం మహావిష్ణుం  
 పూరకేణ విచింతయత్. ౩౦. కుంభకేన హృది స్థానే చింతయే త్కమ  
 లాసనమ్, బ్రహ్మణం రత్నగౌరాభం చతుర్వక్త్రం పితామహమ్. ౩౧.  
 రేచకేన తు విద్యాత్మా లలాటస్థం త్రిలోచనమ్, శుద్ధస్ఫటికసంకాశం  
 నిష్కళం సావనాశనమ్. ౩౨. అజ్ఞపత్ర మధఃపుష్ప మూర్ధ్వనాళ మ  
 ధోముఖమ్, కదలీపుష్పసంకాశం సర్వవేదమయం శివమ్. ౩౩. శతారం

శతపత్రాధ్యం విప్రకీర్ణాబ్జకర్ణికమ్, తత్ర చంద్రార్కవహ్నినా ముపర్యుపరి  
చింతయేత్. ౩౪. పద్మస్యాద్భానం కృత్యా సూర్యచంద్రాగ్ని వర్చసః,  
తస్య హిం బీజ మాహృత్య ఆత్మానం చరతే ద్రువమ్. ౩౫. త్రిష్టా  
నంచ త్రిమాత్రంచ త్రిబ్రహ్మచ త్రియక్షరమ్, త్రిమాత్ర మర్థమాత్రం  
వా య స్తు వేద సవేదవిత్. ౩౬. తైలధారామి వాచ్ఛిన్నం దీర్ఘ  
ఘంటానినాదవత్, <sup>1</sup>బిందునాదకళాతీతం య స్తు వేద సవేదవిత్.  
౩౭. యతైవోత్పలనాశేన తోయ మా కర్షయే న్నరః, తతైవోత్కర్ష  
యే ద్వాముం యోగీ యోగపదేశితః. ౩౮. అర్థమాత్రాత్త కం కృత్యా  
కోశభూతంతు పంకజమ్, కర్షయే న్నాశ మాగ్నేణభ్రువో మధ్యే లయం  
నయేత్. ౩౯. భ్రువో ర్మధ్యే లలాటేతు నాసికాయాస్తు మూలతః,  
జానీయా దమృతస్థానం తద్భ్రువృ యతనం మహత్. ౪౦. ఆసనం ప్రాణ  
సంరోధః ప్రత్యాహరశ్చ ధారణా, ధ్యానం సమాధి రేతాని యోగాం  
గాని భవంతి షట్. ౪౧. ఆసనానిచ తావంతి యావంత్యో జీవజాత  
యః, ఏతేషా మతుల్యాణ భేదాణా విజానాతి మహేశ్వరః. ౪౨. సిద్ధం  
భద్రంతథా సిద్ధం పద్మం చేతి చతుష్టయమ్, ఆధారం ప్రథమం చక్రం  
స్వాధిష్ఠానం ద్వితీయకమ్. ౪౩. యోనిస్థానం తయో ర్మధ్యే కామరూ  
ప నిగద్యతే, ఆధారాభ్యే గుదస్థానే పంకజం య చ్చతుర్దశమ్. ౪౪.  
తన్మధ్యే ప్రోచ్యతే యోనిః కామాఖ్యా సిద్ధపండితా, యోనిమధ్యేస్థితం  
లింగం పశ్చిమాభిముఖం తథా. ౪౫. మస్తకే మణివ ద్భిన్నం యో  
జానాతి సయోగవిత్, తప్తచామికరాకారం లటిల్లేఖేవ విస్మరత్.  
౪౬. చతురశ్ర ముపర్యగ్నే రథోమేధా త్ప్రీతిస్థితమ్, స్వశబ్దేన భవే  
త్ప్రాణ స్వాధిష్ఠానం తదాశ్రయమ్. ౪౭. స్వాధిష్ఠానం తత శ్చక్రం  
మేధోమేవ నిగద్యతే, మణి వత్తంతునా యత్ర వాయునాపూరితంవపుః.  
తన్నాభిమండలం చక్రం ప్రోచ్యతే మణిపూరకమ్, ద్వాదశారమహా  
చక్రే పుణ్యపాపనియంత్రితః. ౪౮. తావ జ్ఞీవో భ్రమిత్యేవం యావ  
త్తత్త్వం నవిందతి, ఊర్ధ్వం మేథ్రా దథో నాభేః కందో యోఽస్తి  
ఖగాండవత్. ౪౯. తత్ర నాడ్య స్సముత్పన్నా సహస్రాణి ద్విసప్తతిః,  
తేషు నాడీ సహస్రేషు ద్విసప్తతి రుదాహృతాః. ౫౦. ప్రథానాః

ప్రాణవాహినో భూయస్తత్ర దశ స్త్రుతాః, ఇడాచ పింగళా చైవ  
 సుషుమ్నా చ తృతీయాకా. ౫౨. గాంధారి హస్తజిహ్వచ పూమాచైవ  
 యశస్విని, అలంబుసా కుమారత్ర శంఖినీ దశమీస్త్రుతా. ౫౩.  
 ఏవం నాడీమయం చక్రం విజ్ఞేయం యోగినా సదా, సతితం ప్రాణవా  
 హిన్య సస్మిమసూర్యాగ్ని దేవతాః. ౫౪. ఇడా పింగళా సుషుమ్నా  
 స్తిస్తానాడ్యః ప్రక్షీర్ణితాః, ఇడా వామేస్థితా<sup>1</sup> భాగే పింగళా దక్షిణే  
 స్థితా. ౫౫. సుషుమ్నా మధ్యదేశస్థా ప్రాణమార్గా శ్రుయ స్త్రుతాః,  
 ప్రాణోఽపాన స్సమాన శ్చిదానో వ్యాన స్తథైవచ. ౫౬. నాగః  
 కూర్మశ్చ కృకరో దేవదత్తో ధనంజయః, ప్రాణాద్యాః పంచ విఖ్యాతా  
 నాగాద్యాః పంచవాయవః. ౫౭. ఏతే నాడీ సహస్రేషు వర్తంతే జీవ  
 రూపిణః, ప్రాణాపానవశో జీవో హ్యథ శ్చోన్మీధ్యం ప్రధావతి. ౫౮.  
 వామదక్షిణమార్గేణ సంచలత్వా న్నదృశ్యతే, ఆక్షిప్తో భుజదండేన  
 యథోచ్చలతికం తు కః. ౫౯. ప్రాణాపానసమాక్షిప్త స్తద్వ జీవో  
 సవిశ్రమేత్, అపానాత్కర్షతి ప్రాణోఽపానః ప్రాణాచ్ఛ కర్షతి. ౬౦.  
 ఖగరజ్జవది త్యేత ద్యోహనాతి స యోగవితీ, హకారేణ బహి  
 ర్యాతి సకారేణ దిశేత్పునః. ౬౧. హంసహంసే త్వయం ముత్రం  
 జీవో జపతి సర్వదా, శతాని వడ్డివారాత్రగ్ సహస్రా ణ్యేకవిగ్శతిః.  
 ౬౨. ఏతత్సంఖ్యాన్వితం ముత్రం జీవో జపతి సర్వదా, అజపా నామ  
 గాయత్రీ యోగినాం మోక్షదా సదా. ౬౩. అస్యా స్సంకల్పమాత్రేణ  
 నరః పాపైః ప్రముచ్యతే, అనయా సదృశీ విద్యా అనయా సదృశో  
 జపః. ౬౪. అనయా సదృశం పుణ్యం నభూతం న భవిష్యతి, యేన  
 మార్గేణ గంతవ్యం బ్రహ్మాస్థానం నిరామయమ్. ౬౫. ముఖే నాచ్ఛాద్య  
 తద్వారం ప్రసుప్తా పరమేశ్వరీ, ప్రబుద్ధా వహ్నియోగేన మనసా  
 మరుతా సహ. ౬౬. నూచివ ద్ధుణ మాదాయ వ్రజ త్యూర్ధ్వం  
 సుషుమ్నయా, ఉద్ధాటయే త్కవాటంతు యథా కుంచితయా హ  
 రాత్. ౬౭. కుండలిన్యా తథా యోగీ మోక్షద్వారం విభేదయేత్.  
 ౬౮. కృత్వా సంపుటితో కరౌ దృఢతరం బధ్వాభవద్వాసనమ్, గాఢం  
 వక్షసి సన్నిధాయ చుబుకం ధ్యానంచ త చ్చేతసి, వారంవార మపాన

మూర్ధ్వ మనిలం పోచ్చాయ్ పూరితం, ముంచక్ ప్రాణ ముపైతి  
 బోధ మతులం శక్తిప్రభావా స్మరః. ౬౯. పద్మాసనస్థితో యోగీ నాడీ  
 ద్వారేషు పూరయక్, మారుచం కుంభయ స్వస్తు సముక్తో నాత్ర  
 సంతయః. ౭౦. అంగానాం మర్దనం కృత్వా శ్రమజాతేన వారిణా,  
 కట్వాష్టలవణత్యాగీ క్షీరపాన రత స్సుఖే. బ్రహ్మచారి మితాహారి  
 యోగీయోగ పరాయణః, అద్వాదూర్ధ్వంభవే త్స్థిగ్ధో నాత్ర కార్యా  
 విచారణా. ౭౧. కంధోర్ధ్వకుండలీశక్తి స్స యోగీ సిద్ధిభాజనమ్, అపా  
 నస్రాణయో రైక్యం క్షయో న్నాత్ర పురిషయోః. ౭౩. యు వా భవతి  
 వృద్ధోఽపి సతతం మూల బంధనాత్, పార్శ్వభాగేన సంపీడ్య యోని  
 మాకుంచయే ద్దుదమ్. ౭౪. అపాన మూర్ధ్వముత్క్లెష్ట్య మూలబం  
 ధోయ ముచ్యతే, ఉడ్ఘాణం కురుతే యస్తా దపిశ్రాంతి మహాభగః. ౭౫.  
 ఉడ్ఘియాణం తదేవస్యా తత్ర బంధో విధీయతే, ఉదరే పశ్చిమంతా  
 ణం నాభే రూర్ధ్వంతుకారయేత్. ౭౬. ఉడ్ఘియాణోఽప్యయం  
 బంధో మృత్యుమాతంగకేసరీ, బద్నాతి హి శిరోజాత మధోగామీ  
 నభో జలం. ౭౭. తతో జాలంధరో బంధః కంఠదుఃఖాఘనాశనః,  
 జాలంధరే కృతే బంధే కంఠదుఃఖాఘ భక్షణే. ౭౮. నపీయ్యాపం  
 పత త్యగ్నో నచ వాయుః ప్రధావతి, కపాల కుహరే జిహ్వ ప్రవిష్టా  
 విపరీతగా. భృవో రంతర్గతా దృష్టి ర్దుద్రా భవతి ఫేచరీ, న రోగో  
 మరణం తస్య సనిద్రా నక్షుథా తృపా. నచ మూర్చ్ఛాభవే త్రస్యయో  
 ముద్రాం వేత్తి ఫేచరీమ్, పీడ్యతే నచ రోగేణ లిప్యతే నచ కర్షణా.  
 ౮౦. బధ్యతే నచ కాలేన యస్య ముద్రాఽస్తి ఫేచరీ, చిత్తం చరతిఫే  
 యస్తా జ్ఞాహ్య భవతి ఫే గతా. ౮౧. తే నైవా ఫేచరీ నామ ముద్రా  
 సిద్ధసమస్కృతా, ఫేచర్యా ముద్రయా యస్య వివరం లంబికోర్ధ్వతః.  
 ౮౩. బిందు క్షరతి నో యస్య కామిన్యా లింగితస్య చ, యావద్బిందుః  
 స్థితో దేహే తావ న్మృత్యుభయంకుతః. ౮౪. యావద్భృద్ధా నభో  
 ముద్రా తావద్బిందు ర్మగచ్ఛతి, గళితోఽపి యదా బిందు స్సంపా  
 ణో యోని మండలే. ౮౫. వ్రజ త్యూర్ధ్వం హతా చ్ఛక్త్యా నిబద్ధో  
 యోని ముద్రయా, సవన ద్వివిధో బిందుః పాండరో లోహిత స్తథా.

1 కర్ష. 2 కర్ణసంకోచలక్షణే; కంఠ సంకోచలక్షణే.



౮౬. పాండరం శుక్ల మిత్యాహు గ్లోహితాఖ్యం మహారజః, విదు  
మద్రుమ సంకాశం యోనిస్థానే స్థితం రజః. ౮౭. శిశ్నస్థానే వసే ద్వింద్రు  
స్తయో రైక్యం సుదుర్లభం, బిందు శ్చివో రజశ్చక్తి ర్భిందు రిందూ  
రజో రవిః. ౮౮. ఉభయో స్సంగమా దేవ ప్రాప్యతే పరమం వపుః,  
వాయునా శక్తిబాలేన ప్రేరితం ఘో యదా రజః. ౮౯. రవి నైకత్వ  
మాయాతి భవే ద్వివ్య వపు స్తథా, శుక్లం చంద్రేణ సంయుక్తం రజ  
స్సూర్య సమన్వితమ్. ౯౦. ద్వయో స్సమరసీ భావం యోజనాతి  
సయోగవితే, శోధనం మలజాలానాం ఘటనం చంద్రసూర్యయోః.  
౯౧. రసానాం శోషణం సమ్య జ్ఞహముద్రాభిధీయతే. ౯౨. వక్షోస్య  
స్తహను ర్విషీద్య సుషేరం యోనేశ్చ వామాంఘ్రిణా, హస్తాభ్యా  
మనుధార య స్ప్రివితతం పాదం తథా దక్షిణమ్, ఆపూర్య శ్వసనేన  
కుక్షియుగళం బధ్యా శనై రేచయే, దేహ పాతకనాశినీ నను మహా  
ముద్రా నృణాం ప్రోచ్యతే. ౯౩. అథాత్మనిర్ణయం వ్యాఖ్యాస్యే. హృది  
స్థానే అష్టదశవర్ణం వర్తతే, త్పథ్యే క్షేత్రావలయం కృత్వా జీవాత్మ  
రూపం జ్యోతిరూప మణుమాత్రం వర్తతే, తస్మిం స్సర్వం ప్రతిష్ఠితం  
భవతి సర్వం జానాతి, సర్వం కరోతి, సర్వమేతి చ్చరిత మహం కర్తా  
ఽహం భోక్తా సుఖః దుఃఖః కాణః ఖంజో బధిరో మూకః శృశ స్థూ  
లోఽనేన ప్రకారేణ స్వతంత్రవాదేన వర్తతే, పూర్వదళే విశ్రమితే,  
పూర్వదళం శ్వేతవర్ణం, తదా భక్తిపురస్కరం ధర్మ మతి ర్భవతి, య  
దా గ్నేయదళే విశ్రమితే, తదా గ్నేయదళం రక్తవర్ణం, తదా సిద్ధాల  
స్యమతి ర్భవతి, యదా దక్షిణదళే విశ్రమితే తద్దక్షిణదళం కృష్ణవర్ణం,  
తదా ద్వేషకోపమతిర్భవతి, యదా నైర్మలిదళే విశ్రమితే, నైర్మలి  
దళం నీలవర్ణమ్, తదా పాపకర్త హింసా మతిర్భవతి, యదా పశ్చిమ  
దళే విశ్రమితే, తత్పశ్చిమదళం స్ఫటికవర్ణమ్, తదా క్షీణావినోదే  
మతిర్భవతి, యదా వాయవ్య దళే విశ్రమితే, వాయవ్యదళం మాణిక్య  
వర్ణమ్, తదా గమనచంచలవైరాగ్యే మతిర్భవతి, యదోత్తరదళే విశ్ర  
మితే, తదుత్తరదళం పీతవర్ణమ్, తదా సుఖశృంగారమతి ర్భవతి, య  
శిశానదళే విశ్రమితే, తదిశానదళం వైడూర్యవర్ణం తదా దానాది

కృపా మతి ర్భవతి, యదా సంధి సంధిషు మతిర్భవతి, తదా వాతపితృ  
 స్తేష్ష మహావ్యాధి ప్రకోపో భవతి, యదా మధ్యే తిష్ఠతి, తదా సర్వం  
 జానాతి గాయతి నృత్యతి పఠ త్యానందం కరోతి, యదా నేత్రశ్రమో  
 భవతి, శ్రమనిర్హరణార్థం ప్రథమ రేఖావలయం కృత్వా మధ్యే నిమ  
 జ్జనం కురుతే, ప్రథమ రేఖాబంధుకపుష్పవద్ధాతదా నిద్రావస్థా భవతి,  
 నిద్రావస్థామధ్యే స్వప్నావస్థా భవతి, స్వప్నావస్థా మధ్యే దృష్టం శ్రుత  
 మను మానస భవా వార్తా ఇత్యాది కల్పనాం కరోతి, తదాఽధిక  
 శ్రమో భవతి, శ్రమనిర్హరణార్థం ద్వితీయరేఖావలయం కృత్వా  
 మధ్యే నిమజ్జనం కురుతే, ద్వితీయరేఖా ఇంద్రగోపవద్ధా తదా సుషు  
 ప్త్యవస్థా భవతి, సుషుప్తా కేవల పరమేశ్వర సంబంధినీ బుద్ధి ర్భవతి,  
 నిత్యబోధ స్వరూపాభవతి, ఐశ్వాత్పరమేశ్వరస్వరూపేణ ప్రాప్తిర్భవతి,  
 తృతీయ రేఖావలయం కృత్వా మధ్యే నిమజ్జనం కురుతే, తృతీయరేఖా  
 పద్మరాగవణ్ణా తదా తురీయావస్థా భవతి, తురీయే కేవలపరమాత్మ  
 సంబంధినీ భవతి, నిత్యబోధస్వరూపా భవతి, తదా శనై శనై రుప  
 రమే ద్ముద్ధాస్య భృతి గృహీతయా, ఆత్మసంతానం మనః కృత్వా న  
 కించిదపి చింతయే తదా ప్రాణాపానయో రైక్యం కృత్వా సర్వం విశ్వ  
 మాత్మస్వరూపేణ లక్ష్యం ధారయతి, తదా తురీయాతీతావస్థా తదా  
 సర్వేషా మానందస్వరూపా భవతి, ద్వంద్వాతీతో భవతి, యావద్దేహా  
 ధారణా వర్తతే తావత్తిష్ఠతి, ఐశ్వాత్పరమాత్మస్వరూపేణ ప్రాప్తి  
 ర్భవదిత్యనేన ప్రకారేణ మోక్షో భవతీద మేవాత్మదర్శనోపాయం  
 భవతి. చతుష్పదసమాయుక్త మహాద్వార గవాయనా, సమాశ్రితత్రి  
 కోణార్థా గమనే దృశ్యతే చ్యుతః. ౯౮. పూర్వోక్త త్రికోణస్థానా  
 దుపరి పృథివ్యాది పంచవర్ణకం ధ్యేయం. ప్రాణాదిపంచవాయుశ్చ బీజం  
 వర్ణగచ స్థానకమ్, యకారం ప్రాణబీజంచ నీలజీమూతసన్నిభమ్. రకార  
 మగ్నిబీజంచ అపానాదిత్యసన్నిభమ్. ౯౯. లకారం పృథివీరూపం వ్యా  
 నం బంధూకసన్నిభమ్, వకారం జీవబీజంచ ఉదానం శంఖవర్ణకమ్.  
 ౯౯. హకారం 'విశ్వరూపంచ సమానం స్ఫటికప్రభమ్, హ్రస్వాభినాసా  
 కర్ణంచ పాదాంగుస్తాదిసంస్థితః. ౯౯. ద్విసప్తతీసహస్రాణి నాడిమార్గేషు

వర్తతే, అష్టావింశతికోటిషు రోమకూపేషు సంస్థితః. ౯౮. సమానప్రాణ  
ఏకస్తుజీవస్సౌఽప్యేకఏవహి, రేచకాదిత్రయంకుర్యాద్దృఢచిత్తస్సమా  
హితః. ౯౯. శనై స్సమస్తమాకృష్యహృత్స రోరుహకోటరే, ప్రాణా  
పానౌ చ బధ్వాతు ప్రణవేన సముచ్చరేత్. ౧౦౦. <sup>1</sup>కంఠసంకోచనం  
కృత్వాలి గసంకోచనం తథా, మూలాధారా త్సుఖమ్నాచ పద్మతం  
తునిభా శుభా. ౧౦౧. అమూర్తోవర్తతే నాదో పీణాదండ సముత్థితః,  
శంఖనాదాచిభి శ్చైవ మధ్యమేవ ధ్వని ర్యథా. ౧౦౨. వ్యోమంధ్ర  
గతో నాదో మాయూరం నాదమేవ చ, కపాలకుహరేమధ్యే చతు  
ర్ద్వారస్య మధ్యమే. ౧౦౩. తదాత్తా రాజతే తత్ర యథా వ్యోమ్ని  
దివాకరః, కోదండద్వయమధ్యే తు బ్రహ్మరంధ్రేషు శక్తితః. ౧౦౪.  
స్వాత్మానం పురుషం వశ్యేన్న స్తత్ర లయం గతమ్, రత్నాని జ్యోత్స్ని  
కానాదం బిందుం మాహేశ్వరంపదమ్. య ఏవం పేద పురుష స్సక్తేవ  
ల్యం సఃశన్నత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితిశాంతిః.

ఇతి ధ్యానబిందూపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓం.

## ౪౦. యాజుషీయ బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్.

శ్లో. స్వావిద్యాతత్కార్యజాతం యద్విద్యాపహ్నవంగతమ్,  
తద్ధంసవిద్యానిష్పన్నం రామచంద్రపదంభజే.

ఓం సహనా వవ త్వితిశాంతిః.

ఓం. ప్రసాదా ద్బ్రహ్మణ స్తస్య విష్ణోరద్భుత కర్మణః, రహస్యం  
బ్రహ్మవిద్యాయా ధృగ్విష్ణస్సంప్రచక్షతే. ౧. ఓ మి త్యేకాక్షరం  
బ్రహ్మ యదుక్తం బ్రహ్మవాదిభిః, శరీరం తస్య వక్ష్యామి స్థానం కాల  
త్రయం తథా. ౨. తత్ర దేవా శ్రుయః ప్రోక్తా లోకా వేదా శ్రు

యోగ్యుఁడు, తిస్త్ర మాత్రాధిమాత్రాచ త్ర్యక్షరస్య శివస్య తు. ౩. ఋగ్వేదో గార్వాచత్యుఁచ పృథీవీ బ్రహ్మవీచ, అకారస్య శరీరంతు వ్యాఖ్యాంతం బ్రహ్మవాదిభిః. ౪. యజుర్వేదోఽంతరిక్షంచ దక్షిణాగ్ని స్తథైవచ, విష్ణుశ్చ భగవాన్దేవ ఉకారఃపరిక్షీర్తితః. ౫. సామవేదస్తథా ద్యాశ్చ హవసీయ స్తథైవచ, ఈశ్వరః పరమోదేవో మకారఃపరిక్షీర్తి తః. ౬. సూర్యమండలమధ్యేఽథ హ్యకారశ్శుంఖ మధ్యగః, ఉకార శ్చంద్రసంకాశ స్తస్య మధ్యే వ్యవస్థితః. ౭. మకార స్త్వగ్ని సంకాశో విధూమోవిద్యుతోపమః, తిస్త్ర మాత్రా స్తథా జ్ఞేయా స్సమసూర్యా గ్నిరూపిణః. ౮. శిఖాతు దీపసంకాశా తస్మి న్నుపరివర్తతే, అర్థమా త్రా తథా జ్ఞేయా ప్రణవ స్యోవరి స్థితా. ౯. పద్మసూత్రనిభా సూక్ష్మా శిఖా సాదృశ్యతే పరా, సా నాడీ సూర్యసంకాశా సూర్యం భిత్వా తథా పరా. ౧౦. ద్విసప్తతిసహస్రాణి నాడిం భిత్వాచ మూర్ధసి, వరద స్సర్వభూతానాం సర్పం వ్యా ప్యావతిష్ఠతే. ౧౧. కాంస్యఘంటా నినా దస్తు యథా లీయేత శాంతయే, ఓంకారస్తు తథా యోజ్య శ్శాంతయే సర్వ మిచ్ఛతా. యస్మిం స్ఫలీయతే శబ్దస్తత్త్వరంబ్రహ్మగీయతే, ధియం హి లీయతే బ్రహ్మ సోఽమృతత్వాయ కల్పతే. వాయుః <sup>1</sup>ప్రాణ స్తథా ౨౨కాశ స్త్రివిధోజీవ సంజ్ఞకః, సజీవః ప్రాణ ఇత్యుక్తో వాలాగ్రశతక ల్పితః. నాభిస్థానే స్థితం విశ్వం శుద్ధతత్త్వం సుసర్జలం, ఆదిత్య మివ దీప్యం తం రశ్మిభి శ్చాఖిలం శివమ్. సకారంచ హకారిచ జీవో జపతి సర్వదా, నాభిరంధ్రా ద్వినిష్క్రింతం విషయవ్యాప్తివర్జితం. తేనేదం నిష్కలం విద్యా త్తీరా త్సర్పి ర్యథా తథా, కారణే నాత్మనా యుక్తః ప్రాణాయామైశ్చ పంచభిః. చతుష్కలా సమాయుక్తో భ్రామ్యతేచ హృ దిసీతః, గోళకస్తు యదా దేహే క్షీరదండేన వాహతమ్. ఏతస్మి న్స్వస తే శీఘ్ర మవిశ్రామం మహాఖగః, యావన్నిశ్వసితో జీవ న్నైవ స్మిష్క శితాం గతః. సభస్థం నిష్కళం ధ్యాత్వా ముచ్యతే భవబంధనాత్, అనాహతధ్వనియంతం హంసం యో వేద హృద్గతమ్. ౨౦. స్వప్రకాశ చిదానందం స హంస ఇతి గీయతే, రేచకం పూరకం ముక్త్వా కుంభకే నసిత స్సుధీః. నాభికందే సమా కృత్వా ప్రాణావానా సమాహితః, మస్త

కస్మా ౭వృతాస్వాదం వీత్వా ధ్యానేన సాదరమ్. దీపాకారం మహా  
 దేవం జ్వలంతం నాభి మధ్యమే, అభిషిచ్యామృతే నైవ హంసహంసే  
 తియో జపేత్. జరామరణరోగాదిసతస్య భువి విద్యతే, ఏవం దినే  
 దినే కుర్యా దణిమాదివిభూతయే. ఈశ్వరత్వ మవాప్నోతి సదా  
 భ్యాస రితిః పుమాన్, బహువో నైకమాగ్నేణ సాప్తా నిత్యత్వ మా  
 గతాః. హంసవిద్యా వృత్తేలోకే నాస్తి నిత్యత్వ సాధనమ్, యో  
 దదాతి మహావిద్యాం హంసాఖ్యాం <sup>1</sup>పారమేశ్వరీమ్. తస్య దాస్యం  
 సదా కుర్యా త్ప్రిజ్ఞయా పరయా సహ, శుభంవా శుభమన్య ద్వా  
 యదుక్తం గురుణా భువి. తత్కుర్యా దవిచారేణ శిష్య స్సంతోష  
 సంయుతః, హంసవిద్యా మిమాం లభ్యా గురుశుశ్రూషయా నరః.  
 ఆత్మాన మాత్మనా సాక్షా ద్ద్ష్టిష్టాబుధ్వా సునిశ్చలమ్, దేహజాత్యాది  
 సంబంధా న్యర్థాశ్రమసమన్వితాన్. వేదికాస్త్రాణిచాన్యాని పదహంసు  
 మివ త్యజేత్, గురుభక్తిం సదా కుర్యా చేప్రియ సేభూయ సేనరః. <sup>2</sup>గురు  
 రేవ హరి స్సాక్షా న్నన్యథ త్యజ్రపి చ్చుతిః. శృత్యా యదుక్తం  
 పరమార్థమేవ తత్సంశయో నాత్ర తత స్సమస్తమ్. శృత్యా విరోధేన  
 భవే త్ప్రమాణం భవేదనన్థాయ వినా ప్రమాణమ్. దేహస్థ స్సకళో  
 జ్ఞయో నిష్కళో దేహవర్జితః. ఆప్తోపదేశగమ్యో౭సా సర్వతః కిమవస్థి  
 తః, హంసహంసేతి యో బ్రూయా ద్ధంసోనామ హరి శ్శివః. గురువక్త్రా  
 త్తులభ్యేత ప్రత్యక్షం సర్వతోముఖమ్, తిలేషుచయథాత్రైలం పుష్పే  
 గంధః వాశ్రితిః. పురుషస్య శిరీరే౭స్త్రిం త్సబాహ్యభ్యంతరే తథా,  
 ఉల్కాహస్తా యథాలోకే ద్రవ్య మాలోక్య తాం త్యజేత్. జ్ఞా  
 నేన జ్ఞేయ మాలోక్య పశ్యాద్జ్ఞానం పరిత్యజేత్, పుష్పవత్సకలం  
 విద్యా ద్గంధ స్తస్యతు నిష్కళః. పృక్షస్తు సకలం విద్యా చాఛయా  
 తస్యతు నిష్కళా, నిష్కళ స్సకళో భావ స్సర్వత్రైవ వ్యవస్థితః, ఉపా  
 యస్సకళ స్తద్వ దుపేయ శ్చైవ నిష్కళః, సకళే సకళో భావో నిష్క  
 లే నిష్కళ స్తథా, ఏకమాత్రోద్విమాత్రశ్చ త్రిమాత్రశ్చైవ భేదతః,  
 అర్థమాత్రా పరా జ్ఞేయా తతి ఊర్ధ్వం పరాత్పరమ్. పంచధా పంచదై  
 వత్యం సకళం పరివర్తతే, బ్రహ్మణో హృదయ స్థానం కంఠే విష్ణు స్స

మాశ్రితః. రం. తాలు మధ్యేస్థితో రుద్రో లలాటస్థో మహేశ్వరః, నాసా  
గ్రే, అచ్యుతం విద్యా త్తస్యాంతేతు పఠంపదం. పరత్వాత్తు పదం నాస్తీ  
త్యేవం శాస్త్రస్య నిగ్రహః, దేహతీతం తు తం విద్యా న్నాసాగ్రే ద్వా  
దశాంగుళమ్. తదంతం లం విజానీయా త్తత్తస్థం వ్యాపయేత్ప్రభుః,  
మనోఽవ్యన్యత్ర నిక్షిప్తం చక్షు రన్యత్ర పాతితమ్. తథాఽపి యోగి  
నాం యోగోఽహ్యవిచ్ఛిన్నః ప్రవర్తతే, ఏతత్తు పరమం గుహ్యమేత  
త్తుపరమం శుభమ్. నాతః పరతరం కించి న్నాతిపరతరం శుభమ్, శుద్ధ  
జ్ఞానామృతం ప్రాప్య పరమాక్షరనిర్ణయమ్. గుహ్య ద్గుహ్యతమంగో  
ప్యంగ్రహణీయం ప్రయత్నితః, నాపుత్రాయ ప్రదాతవ్యం నాశిష్యా  
కదాచన. గురుదేవాయ భక్తాయ నిత్యం భక్తిపరాయచ, ప్రదాతవ్య  
మిదం శాస్త్రం నేతరేభ్యః ప్రదాపయేత్. దాతాస్య నరకం యాతి సి  
ద్ధ్యతే నకదాచన, గృహస్థో బ్రహ్మచారీచవానప్రస్థ శ్చ భిక్షుకః. యత్ర  
యత్ర స్థితో జ్ఞానీ పరమాక్షరవిగ్నదా, విషయూవిషయాసక్తో యాతి  
దేహంతరే శుభమ్. జ్ఞానాదేవాస్య శాస్త్రస్య సర్వావస్థాఽపి మానసః,  
బ్రహ్మహత్యాశ్వమేధాప్యైః పాపపున్యైర్మలిష్యతే. ౫౦. చోదకో బోధక  
శ్చైవ మోక్షదశ్చ పరస్పృహః, ఇత్యేషాం త్రివిధోజ్ఞేయ ఆచార్యస్తు  
మహీతలే. చోదకో దర్శయేన్నార్గం బోధకిస్థాన మాచరేత్, మోక్ష  
దస్తు పరం తత్త్వం యదజ్ఞాత్యాపర మశ్నుతే. ప్రత్యక్షయజనం దేహే  
సంతేపా చ్యుతం గాతమ, తేనేష్ట్యా స నరో యాతి శాశ్వతం పద  
మవ్యయమ్. స్వయమేవ తు సంపత్త్యే ద్దేహేబింకుచ నిష్కళమ్,  
అయనేద్వేచవిషువే సదా పశ్యతిమార్గవితే. కృత్వా యామం పురా  
వత్సరేచపూరకమంభకా, పూర్వం చోభయ ముచ్చార్య అర్చయేత్తు  
యథాక్రమమ్. నమస్కారేణ యోగేన ముద్రయా రిభ్యచార్చయే  
త్, సూర్యస్య గ్రహణం వత్స ప్రత్యక్షయజనం స్మృతిమ్. జ్ఞానాత్సా  
యుజ్య మే వోక్తం తోయే తోయం యథా తథా, ఏతే గుణాః ప్రవ  
ర్తంతే యోగాభ్యాస కృతశ్రమైః. యస్తా ద్యోగం సమాధాయ సర్వ  
దుఃఖబహిష్కృతః, యోగధ్యానం సదా కృత్వా జ్ఞానం తస్యయతాం  
ప్రజేత్. జ్ఞానా త్స్విరూపం పరమం హంసమంత్రం సముచ్చరేత్,  
ప్రాణినాం దేహ మధ్యేతుస్థితో హంస స్సదాఽచ్యుతః. హంస

ఏవ పరం సత్యం హంస ఏవతు శక్తికమ్, హంసఏవ పరం వాక్యం  
హంసఏవతు వైదికమ్. ౧౦. హంసఏవ పరోరుద్రో హంసఏవ పరాత్పరః,  
సర్వ దేవస్య మధ్యస్థో హంసఏవ మహేశ్వరః, పృథివ్యాది శివాంతం  
తు అకారాద్యాశ్చ వర్ణకాః. కూటాంతా హంసవివస్యా వ్రాతృకేతి  
వ్యవస్థితాః, మాతృకా రహితా మంత్రా ఆదిశం తేన కుత్రచిత్.  
హంసజ్యోతి రనూపమ్యం మధ్యేదేవం వ్యవస్థితమ్, దక్షిణాముఖ  
మాశ్రిత్య జ్ఞానముద్రాం ప్రకల్పయేత్. సదా సమాధిం కుర్వీత  
హంసమంత్ర మనుర్తరక, నిర్మల స్ఫటికాకారం దివ్యరూప మనూప  
మమ్. మధ్యదేశే పరం హంసం జ్ఞానముద్రాత్మ రూపకమ్, ప్రాణోపాస  
స్సమాన శ్శోడానవ్యానౌచ వాయవః. పంచకర్తేంద్రియై ర్యుక్తాః  
క్రియాశక్తిబలోధ్యతాః, నాగః కూర్మశ్చ శృకరో దేవదత్తో ధనం  
జయః. పంచజ్ఞానేంద్రియై ర్యుక్తా జ్ఞానశక్తిబలోధ్యతాః, పావక శ్శక్తి  
మధ్యేతు నాభిచక్రే వ్యవస్థితః. బంధముద్రా కృణా యేన నానాగ్రే తు  
స్వలోచనే, అకారే వహ్ని రిత్యాహం సుకారే హృది సంస్థితః. కుకా  
రేచ ప్రహోర్మధ్యే ప్రాణైక్త్యా ప్రబోధయేత్, బ్రహ్మగ్రంథి గికారేచ  
విష్ణుగ్రంథి ర్వాది స్థితః, రుద్రగ్రంథిప్రహో ర్మధ్యే భిద్యతేక్షరవా  
యునా, అకారే సంస్థితో బ్రహ్మ ఉకారే విష్ణు రాస్థితః. 20. మకారే సం  
స్థితో రుద్ర స్తతో న్యాయం లిప్తిరాత్పరః, కింతం సంకుచ్య నాడ్యాదౌ  
స్తంభితేయేన శక్తితః, రసనాపీడ్యమా నేయం షడశి వోర్ధ్వగామిసి,  
త్రికూటం <sup>1</sup>త్రివిధం చైవ గోలాకం నిశ్చరం తథా. త్రిశంఖం వజ్ర  
మోంకార మూర్ధ్వనాశం భువో ర్ముఖమ్, కుండలీం చాలయన్ప్రాణా  
స్సేదయం చృశి మండలమ్. సాధయ న్వజ్రకుంభాని నవద్వారాణి బం  
ధయేత్, సుమనః పవనారూఢ స్స రాగో నిర్గుణ స్తథా, బ్రహ్మసానే  
తు నాదసాన్య <sup>2</sup>చృంఖన్య మృతవర్షిణీ, పట్నక్రమండలోద్ధారం జ్ఞాన  
నీపం ప్రకాశయేత్. సర్వభూతస్థితం దేవం సర్వేశం నిత్య మర్చయేత్,  
ఆత్మరూపం త మాలోక్య జ్ఞానరూపం నిరామయమ్. దృశ్యం తం దివ్య  
రూపేణ సర్వవ్యాపీ నిరంజనః, హంసహంసనదే ద్వాకళ్యం ప్రాణినాం  
దేహ మూర్తితః. 22. సప్రాణాపానయో ర్గ్రంథి రజపే త్యభిధీయతే, సహ

సమేకం ద్వయముతం మట్కుతం చైవ సర్వదా, ఉచ్చర స్మృతితో హం  
 స సోఽహ మి త్యభి ధీయతే. పూర్వభాగే హ్యథో లింగం శిఖిన్యాం  
 చైవ పశ్చిమమ్, జ్యోతిర్లింగం భ్రువో ర్మధ్యే నిత్యం ధ్యాయే త్సదా  
 యతిః. అచ్యుతోఽహమచింతోహ మతిర్క్యోఽహమజోఽస్త్వహమ్,  
 అప్రణోఽహ మకాయోహ మసంగోఽస్త్వభయోఽస్త్వహమ్. ౮౦.  
 అశ్నోఽహ మరూపోఽహ మస్పర్శోఽస్త్వహ మద్వయః, అరసోఽహ  
 మగంధోహ మనాదిరమృతోఽస్త్వహమ్. అక్షయోహ మలింగోఽహ మజ  
 రోఽస్త్వకళోఽస్త్వహమ్, అస్రాణోఽహ మమూకోహ మచింత్యోఽ  
 స్త్వకృతోఽస్త్వహమ్. అంతర్యామ్యహ మగ్రాహ్యో నిర్దేశ్యోఽహ మ  
 లక్షణః, అగోత్రోఽహ మగాత్రోహ మచక్షుష్కోఽస్త్వవాగహమ్, అదృ  
 శ్యోఽహ మవర్ణోఽహ మఖండోఽస్త్వహ మద్భుతః, అశృతోఽహ మదృష్టో  
 హ మన్వేష్టవ్యోమరోఽస్త్వహమ్, అవాయురప్యనాకాశో వైజసోఽవ్య  
 భిచార్యహమ్, అమృతోఽహ మజాతోఽహ మతిసూక్ష్మోవికార్యహమ్,  
 అరజస్కృతతమస్కహ మస్యతోఽస్త్వగుణోఽస్త్వహమ్, అమా  
 యోఽనుభవాత్తాహ మసన్యోవిషయోఽస్త్వహమ్, అద్వైతోఽహ  
 మపూర్ణోహ <sup>1</sup>మఖాహేచ్ఛాహ మనంతరి, అశ్రోతోహ మదీర్ఘోహ మ  
 వ్యక్తోహ మనామయః, అద్వయానందవిజ్ఞానమనోఽస్త్వహ మవిక్రియః,  
 అనిచ్ఛోహ మలేపోఽహ మకర్తాస్త్వహ ముద్యయః. అవిద్యాకార్యహీ  
 నోఽహ మవాఙ్మనసగోచరః, అనల్పోఽహ మశోకోహ మవికల్పోఽస్త్వ  
 విజ్వలః, అదిమధ్యాంతి హీనోఽహ మాకాశసదృశోఽస్త్వహమ్, అత్త  
 చైతన్యరూపోహ మహ మానందచిద్దనః, అనందామృతిరూపోహ మా  
 త్తస్యంసోహ మంతరి, అక్షకామోహ మాకాళా త్పరమాత్తేశ్వరోఽస్త్వ  
 హమ్, ఈశానోఽస్త్వహమిహోహ మహ ముత్తమపూరుషః, ఉత్కృ  
 ష్టోహ ముపద్రస్తా అహ ముత్తరతోఽస్త్వహమ్, కేవలోహం కవిః  
 కర్తా త్యక్తోహం కరణాధిపః, గుహాశయోఽహం గోప్తాఽహం చక్షుష  
 శ్చక్షు రస్త్వహమ్, చిదానందోఽస్త్వహంచేతా శ్చిద్దన శ్చిద్దయోఽస్త్వ  
 హమ్, జ్యోతిర్మయోఽస్త్వహంజ్యాయాః జ్యోతిహం జ్యోతిరస్త్వహమ్,  
 తమస సాక్ష్యహంతుర్య స్తుర్యోహం తమసః పరః, దివ్యో దేవోస్మిదుర్ద



రో<sup>1</sup>ద్రప్తా ధ్యేయో ధృవో<sup>2</sup>స్త్వహమ్, నిత్యోహం నిరవద్యోహం  
 నిమ్గ్రహాస్తినిగంజనః, నిర్మలో నిర్వికల్పోహం నిరాఖ్యాతో<sup>3</sup>స్తి  
 నిశ్చలః, నిర్వికారో నిత్యపూతో నిర్గుణో నిస్సృహో<sup>4</sup>స్త్వ  
 హమ్, నిరింద్రియో నియంతా హం నిరపేక్షో<sup>5</sup>ఽస్తి నిషళ్యః, పురు  
 షః పరమాత్మాహం పురాణపర మో<sup>6</sup>ఽస్త్వహమ్, పరావరో<sup>7</sup>ఽ స్త్వహం  
 ప్రాజ్ఞః ప్రపంచో<sup>8</sup>వశమో<sup>9</sup>ఽస్త్వహమ్, పరామృతో<sup>10</sup>ఽస్త్వహం పూర్ణః  
 ప్రభు రస్తి పురాతనః, పూర్ణానందైకబోధో<sup>11</sup>ఽహం ప్రత్యగేకరసో<sup>12</sup>  
 ఽస్త్వహమ్, ప్రాజ్ఞాతో<sup>13</sup>ఽహం ప్రశాంతో<sup>14</sup>ఽహం ప్రకాశః పరమేశ్వరః,  
 ఏకథా చింత్యమానో<sup>15</sup>ఽహం ద్వైతాద్వైత విలక్షణః, బుద్ధో<sup>16</sup>ఽహంభూ  
 తపాలో<sup>17</sup>ఽహం భారూపో భగవానహమ్, మహాదేవో మహానస్తి మహా  
 జ్ఞేయో మహేశ్వరః, విముక్తో<sup>18</sup>ఽహం విభురహం వరేణ్యో వ్యాపకో<sup>19</sup>  
 ఽస్త్వహమ్, వైశ్వానరో వాసుదేవో వశ్వతత్పక్షా రస్త్వహమ్, విశ్వా  
 ధికో<sup>20</sup>ఽహం విశదో విష్ణు ర్విశ్వకృ దస్త్వహమ్. శుద్ధో<sup>21</sup>ఽస్తి శుక్ర  
 శ్మాంతో<sup>22</sup>ఽస్తి శాశ్వతో<sup>23</sup>ఽస్తి శివో<sup>24</sup>ఽస్త్వహమ్, సర్వభూతాంతరాత్మా  
 హ మహ మస్తి సనాతనః, అహం సకృద్వి భాతో<sup>25</sup>ఽస్తి స్వే మహిమ్ని  
 సదా స్థితః, సర్వాంతర స్వయం జ్యోతి సర్వాధిపతి రస్త్వహమ్,  
 సర్వభూతాధివాసో<sup>26</sup>ఽహం సర్వవ్యాపీ స్వరాడహమ్, సమస్తసాక్షి సర్వా  
 త్తా సర్వభూతగుహశయః, సర్వేంద్రియగుణాభాస స్సర్వేంద్రియవివర్జి  
 తః, స్థానత్రయవ్యతీతో<sup>27</sup>ఽహం సర్వానుగ్రహకో<sup>28</sup> స్త్వహమ్, సచ్చిదా  
 నందపూర్ణాత్మా సర్వప్రేమాస్పదో<sup>29</sup>ఽస్త్వహమ్. సచ్చిదానంద మాత్రో<sup>30</sup>  
 హం స్వప్రకాశో<sup>31</sup>ఽస్తి చిద్భవః, సత్త్వ స్వరూప శ్చిన్మాత్ర సిద్ధస్సర్వాత్మ  
 కో<sup>32</sup>ఽస్త్వహమ్, సర్వాధిష్ఠానచిన్మాత్ర స్సార్వత్వబంధహరో<sup>33</sup>స్త్వహమ్,  
 సర్వగ్రాసో<sup>34</sup>స్త్వహం సర్వద్రప్తా సర్వానుభూ రహమ్, (యేచ బ్రహ్మవిద  
 సిద్ధా స్సర్వవిపా వదంతి హి.) ఏవం యో వేద తత్త్వేన స వై పురుష  
 ఉచ్యతే ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి బ్రహ్మవిద్యోపనిష త్సమాప్తా. ఓం తత్సత్.



## ౪౧. యాజుషీయ యోగతత్త్వోపనిషత్.



శ్లో. యోగైశ్వర్యంచక్రైవల్యం జాయతే యత్రప్రసాదతః,  
తద్వైష్ణవంయోగతత్త్వం రామచంద్ర పదంభజే.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. యోగతత్త్వం ప్రవక్ష్యామి యోగినాం హితకామ్యయా,  
యచ్ఛ్రుత వచ పఠిత్యాచ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, విష్ణు ర్నామ మ  
హాయోగీ మహాభూతో మహాతపాః, తత్త్వమార్గే యథా దీపో దృ  
శ్యతేపురుషో త్తమః, త మారాధ్యజగన్నాథం ప్రణీపత్య పితామహః, పప్ర  
చ్ఛయోగతత్త్వం మేబ్రూహిచాప్తాంగ సంయుతమ్, తమువాచ హృషీకే  
శో వక్ష్యామి శ్రుణు తత్త్వతః, సర్వేజీవా సుసృజైర్దుఃఖై ర్దాయాజాలే  
నవేష్టితాః, తేహం ముక్తికరం మార్గం మాయాజాలనిర్మితనమ్, జన్త  
మృత్యుజరావ్యాధి నాశనం మృత్యుతారకమ్, నానామార్గైస్తదుష్కృ  
పం కైవల్యమ్ పరమంపదమ్, పఠితా శ్శాస్త్రజాలేషు ప్రజ్ఞయా తే న  
మోహితాః, అనిర్వాచ్యపదం వక్తుం నశక్యం తై స్సురై రపి, స్వాత్మ  
ప్రకాశరూపం త త్కిం శాస్త్రేణ ప్రకాశ్యతే, నిష్కళం నిర్మలం శాం  
తం సర్వాతీతం నిరామయమ్, తదేవ జీవరూపేణ పుణ్యపాపఫలైర్వృ  
తమ్. పరిమాత్మపదం నిత్యం తత్కథం జీవతాం గతమ్, సర్వభావవదాతీ  
తం జ్ఞానరూపం నిరంజనమ్, వారివ త్సురీతం తస్మిన్ తత్రా  
హంకృతి రుత్థితా, పంచాత్మక మభూ త్పిండిం ధాతుబద్ధం గుణాత్మ  
కమ్, సుఖదుఃఖై స్సమాయుక్తం జీవభావనయా కురు, తేన జీవా భిధా  
ప్రోక్తా విశుద్ధే పరమాత్మని, కావక్రోధం భయంచాపి మోహలో  
భం మదో రిజః, జన్తమృత్యుశ్చ కార్పణ్యం శోక స్తంద్రీక్షుధాత్మ  
పా, తృష్ణా లజ్జా భయం దుఃఖం; విషాదో హర్ష ఏవచ, ఏభిర్ద్వోష్టైర్వినిర్ము  
క్త స్సజీవః కేవలో మతః, తస్మా ద్దోష వినా శార్థ ముపాయం కథయామి  
తే, యోగసీనం కథం జ్ఞానం మోక్షదం భవతి ద్రువమ్, యోగో

ఽపిజ్ఞానహీనస్తు నక్షమో మోక్షకర్తృణి, తస్మాద్జ్ఞానంచ యోగం  
 చ ముముక్షుర్ద్రుళ మభ్యసేత్, అజ్ఞానా దేవ సంసారో జ్ఞానాదేవ  
 విముచ్యతే, జ్ఞానస్వరూపమే వాచా జ్ఞానం జ్ఞేయోకసాధనమ్, జ్ఞాతం  
 యేన నిజం రూపం కైవల్యం పరమం పదమ్, నిష్కళం నిర్మలం  
 సాక్షాత్సచ్చిదానంద రూపకమ్, ఉత్పత్తిస్థితి సుహార స్ఫూర్తిజ్ఞా  
 నవిపర్జితమ్, ఏవద్జ్ఞానమతి ప్రోక్త మథయోగం బ్రహ్మ తే, యోగో  
 హి బహుధా బ్రహ్మ భిద్యతే వ్యవహారతః, మంత్రయోగో లయ  
 శ్చైవ హతోఽసౌ రాజయోగకః, ఆరంభశ్చ ఘటశ్చైవ తథా పరిచ  
 య స్సన్వతః, నిష్పత్తిశ్చే త్యవస్థాచ సర్వత్రి పరీక్షితా, ఏతేహం  
 లక్షణం బ్రహ్మ వత్సే శ్రుణు సమాహితః, మాతృకాచియుతం మం  
 త్రం ద్వాదశబ్దం ప్రయోజయేత్, శ్రమేణ లభితేజ్ఞాన మణిమాదిగు  
 ణాన్వితమ్, అల్పబుద్ధి రిమం యోగం సేవతే సాధకాధిమః, లయయో  
 గశ్చిత్తలయః కోటిశః పరిక్షిత్, గచ్ఛన్ తిష్ఠం త్వన్ భుంజన్ ధ్యా  
 యేన్నిష్కళ మిశ్వరమ్, సవీవ లయం యోగ సన్న్యధతయోగ మత  
 శ్శ్రుణు, యమశ్చ నియమశ్చైవ ఆసనం ప్రాణసంయమః, ప్రత్యాహా  
 రో ధారిణాచ ధ్యానం భూమధ్యమే హరిమ్, సమాధి స్సనుతావస్థా  
 సాష్టాంగో యోగ ఉచ్యతే, కుహముద్రా మహాబంధో మహావేధశ్చ భే  
 చరీ, జాలంధరోడ్డియణశ్చ మూలబంధస్తథైవచ, దీర్ఘప్రణవసంధా  
 నం సిద్ధాంతశ్రవణం పరమ్, వస్త్రిభీ చామరోభిచ సహజోభీ త్రిధా  
 మతా, ఏతేహం లక్షణం బ్రహ్మ ప్రత్యేకం శ్రుణు తత్త్వతః, లఘ్వా  
 హరో య మేష్వేకో ముఖ్యో భవతి నేతరః, అహింసా నియమే  
 శ్వేకా ముఖ్యానై చతురానన, సిద్ధం పద్మం తథా సింహం భద్రంచే  
 తి చతుష్టయమ్, ప్రథమాభ్యాసకాలేతు విఘ్నా స్సృశ్చితురానన,  
 ఆలస్యం కత్థనంధూర్త గోష్ఠీమంత్రాదిసాధనమ్, ధాతుశ్రీలాల్యకాదీని  
 మృగత్పస్తామయానివై, జ్ఞాత్వా సుధీప్తృజే త్వర్వా విఘ్నా స్సృణ్య  
 ప్రభావతః, ప్రాణాయామం తతిః కుర్యా త్పద్మాననగత స్వయమ్,  
 సుశోభనం మతం కుర్యా త్సుశ్చద్వాంతం నిర్వ్రీణమ్, సుష్ణం లిప్తం  
 గోమయేన సుధయా వా ప్రయత్నతః, మత్కుండరిశ్చైవైర్మా కైర్వర్జి



యదాచ దాద్ధురోభావ ఉత్తుత్యోత్తుత్య గచ్ఛతి, పద్మాసనస్థితో  
యోగీ తథా గచ్ఛతి భూతలే, తతోఽధికతరాభ్యాసా ద్భూమిత్యా  
గశ్చ జాయతే, పద్మాసనస్థ ఏవాసా భూమి ముత్సృజ్య వర్తతే, అతి  
మానుషచేష్టాది తథా సామర్థ్యముద్భవతే, నదర్శయే చ్చ సామ  
ర్థ్యం దర్శనం వీర్యవత్తరమ్, స్వల్పం వా బహుధా దుఃఖం యో  
గీ నవ్యథతే తదా, అల్పమూత్రపురీషశ్చ స్వల్పనిద్రశ్చ జాయతే.  
కిలవో దూషికా లాలా స్వేదదుర్గంధతాననే, ఏతాని సర్వథా తస్య  
నజాయంతే తతః పగమ్, తతోఽధికతరాభ్యాసా ద్బల ముత్పద్యతే  
బహు, యేన భూచరసిద్ధిస్సాన్య ద్భూచరాణాం జయే క్షమః, వ్యా  
ఘ్నో వా కిరీభోవాపి గిరీభో గవయ ఏవవా, సింహాలావా యోగినా  
తేన వ్రియతే హస్తతాడితాః, కందర్పస్య యథారూపం తథాఽస్యా  
దపి యోగినః, తద్భూషపశగా నార్యః కాంక్షంతే తస్య సంగమమ్,  
యది సంగం కరో త్యేష తస్య బిందుక్షయో భవేత్, వర్జయిత్వా  
త్రియా సంగం కుర్యాదభ్యాస మాదరాత్, యోగినోఽంగే సుగం  
ధశ్చ జాయతే బిందుధారణాత్, తతో రిహ స్యుపావిష్టః ప్రణవం  
ప్లుతమూత్రయా, జపే త్పూర్వార్జితానాంతు పాపానాం నాశహేతవే,  
సర్వవిఘ్నహరో మంత్రః ప్రణవ స్సర్వదోషహా, ఏవ మభ్యాసయో  
గేన సిద్ధిరారంభసంభవా, తతో భవే ధృటాపస్థా పవనాభ్యాస తత్పరా,  
ప్రాణోఽపానో మనో బుద్ధిః జీవాత్తపరిమాత్తనోః, అన్యోన్య స్యావి  
రోధేన ఏకతాఘటతే యదా, ఘటావస్థేతి సా ప్రోక్తా తద్విహ్వలి  
బ్రవీ మ్యహమ్, పూర్వాయః కథితోఽభ్యాస శ్చతుర్థాంశం షర్దిగ్ర  
హేత్, దివా వా యదివా సాయం యామమాత్రం సమభ్యసేత్,  
ఏకవారం ప్రతిదినం కుర్యా త్కేవలకుంభకమ్, ఇంద్రియాణీంద్రియా  
రేభ్యో యత్ప్రేత్యా హరణం స్ఫుటమ్, యోగీ కుంభక మాస్థాయ  
ప్రత్యాహార స్స ఉచ్యతే, య ద్యత్పశ్యతి చక్షుర్భ్యాం తత్తదాక్షేతి  
భావయేత్, యద్యచ్ఛృణోతి కర్ణాభ్యాం తత్తదాక్షేతి భావయేత్,  
లభతే నాసయా యద్యత్తత్తదాక్షేతి భావయేత్, జిహ్వయా యద్య  
త్పాత్తి తత్తదాక్షేతి భావయేత్, త్వచా యద్యత్ స్పృశే ద్యోగీ

నస్తదా త్తేతి భావయేత్, ఏవం జ్ఞానేంద్రియాణాంతు తత్త త్సౌఖ్యం  
 తునాథయేత్, యావమాత్రం ప్రతిదిసం యోగీ యత్నా దతంద్రితః,  
 యథావా చిత్తసామర్థ్యం జాయతే యోగినో ధువమ్, దూరశ్రుతి  
 దూరదృష్టిః శ్రణాద్ధూరాగమ స్తథా, వాక్సిద్ధిః కామరూపత్వ మదృ  
 శ్యకరణీ తథా, మలమూత్రప్రలేపేన లోహాదే స్వర్ణతా భవేత్,  
 భేగతి స్తస్య జాయేత సంతతాభ్యాసయోగతః, సదా బుద్ధిమతా  
 భావ్యం యోగినా యోగసిద్ధయే, ఏతే విఘ్నా మహాసిద్ధే ర్నరమే  
 త్రేషు బుద్ధిమాకా, నదర్శయే త్వసామర్థ్యం యస్య కన్యాపి యోగి  
 రాట్, యథా మూఢో యథా మూఢ్లో యథా బధిరఏవ వా, తథా  
 వర్తేత లోకస్య స్వసామర్థ్యస్య గుప్తయే, శిష్యాశ్చ స్వస్యకార్యేషు  
 ప్రార్థయంతి న సంశయః, తత్తత్కర్తృకరవ్యగ్ర సాన్విభ్యాసే విస్తృతో  
 భవేత్, అవిస్తృత్య గురోర్వాక్య మభ్యసే తదహర్షితమ్, ఏవం భవే  
 ద్మహావస్థా సంతతాభ్యాసయోగతః, అనభ్యాసవత త్రైవివ వృథా  
 గోష్ఠ్యాన సిద్ధ్యతి, తసాత్సర్వప్రయత్నేన యోగమేవ సదాభ్య  
 సేత్, తతః పరిచయావస్థా జాయతేభ్యాసయోగతః, వాయుః పరి  
 చితో యత్నా దగ్నినా సహ కుండలీ, భావయిత్వా సుషుమ్నాయాం  
 ప్రవిశే దనిరోధతః, వాయునా సహ చిత్రించ స్రవిశే చ్చ మహాపదమ్,  
 యస్య చిత్తం స్వపవన స్సుషుమ్నాం ప్రవిశే దిహ, భూమి రాహోఽ  
 నలో వాయు రాకాశ శ్చైతి పంచకిమ్, ఏషు పంచసు దేహానాం  
 ధారణా పంచభోచ్యతే, పాదాది జానుపర్యంతం పృథివీ స్థా నముచ్యతే,  
 పృథివీ చతురశ్రం చ పీతవర్ణం లవణకమ్, పార్థివే వాయు మారోఽప్య  
 లంకారేణ సమన్వితమ్, ధ్యాయం శ్చైతేంద్రియాకాశం చతుర్వక్త్రం హిర  
 ణ్మయమ్, ధారయే త్పంచఘటికాః పృథివీ జయ మాఘ్నయాత్, పృథి  
 వీ యోగతో మృత్యుర్నభవే దస్య యోగినః, అజానోః పాయుపర్యం  
 త మపాం స్థానం ప్రకీర్తితమ్, ఆపోఽర్ధచంద్ర శ్శుక్లంచ వంబీజం ప  
 ణ్డితమ్, వాయుణే వాయుమారోఽప్యవకారేణ సమన్వితమ్, స్థర  
 న్నారాయణం దేవం చతుర్బాహుం కిరీటినమ్, శుద్ధస్ఫటికసంకాశం  
 వీతవాసన మచ్యుతమ్, ధారయేత్పంచఘటికా స్సర్వపాపైః ప్రముచ్య  
 తే, తతో జలా ద్భయం నాస్తి జలే మృత్యుర్నవిద్యతే, ఆపాయో

ర్వృదయాంతంచ వహ్నిస్థానం ప్రక్షీర్తితమ్, వహ్నిః త్రికోణ రక్తంచ  
 శేఫాక్షర సముద్భవమ్, వహ్నిచానిల మారోఽప్య శేఫాక్షరసముజ్జ్వలమ్,  
 త్రియక్షం వరదం రుద్రం తరుణాదిత్యసన్నిభమ్, భస్మాద్భూభితసర్వాం  
 గం సుప్రసన్న మనుస్తరకా, ధారయే శ్విచఘటికా వహ్నినాఽసౌ  
 న దహ్యతే, న దహ్యతే శరీరంచ ప్రవిష్ట స్యాగ్ని <sup>1</sup>కుండకే, ఆహృద  
 యా ధృవోర్తథ్యం వాయుస్థానం ప్రక్షీర్తితమ్, వాయుష్షట్కోణకం  
 కృష్ణం యకారాక్షరభాసురమ్, మారుతంసురుతాంస్థానే <sup>2</sup>స్రాణీ స్రాణం  
 సమాహితః, ధారయే త్రత్ర సర్వజ్ఞ మిశ్వరం విశ్వతోముఖమ్, ధారయే  
 త్పంచఘటికా వాయువ ద్యోవ్యుగో భవేత్, మరణం నతు వాయోఽ  
 స్తు భయం భవతి యోగినః, ఆభ్రమధ్యాత్తు మూర్ధాంత మాకాశ  
 స్థాన ముచ్యతే. వ్యోమ వృత్తంచ ధూమ్రంచ హకారాక్షరభాసురమ్,  
 ఆకాశే వాయు మారోఽప్య హకా రోపరి శంకరమ్, బిందురూపం  
 మహాదేవం వ్యోమాకారం సదాశివమ్, శుద్ధస్ఫటికసంకాశం ధృతబా  
 లేందు <sup>3</sup>శేఖరమ్, పంచవక్త్రయుతం సామ్యం దశబాహుం త్రిలోచ  
 నమ్, సర్వాయుధైర్ధృత్వాకారం సర్వభూషణభూషితమ్, ఉమాద్ధదేహం  
 వరదం సర్వకారణకారణమ్, ఆకాశధారణా త్రస్య ఖేచరత్వం భవే  
 ధ్భవమ్, యత్రకుత్ర స్థితో వాపి సుఖ మత్యంత మశ్నుతే, ఏపంచ  
 ధారణాః పంచ కుర్యా ద్యోగీ విచక్షణః, తతో దృఢశరీరస్యాత్ప్రశుప్త  
 స్తస్య సవిద్యతే, బ్రహ్మణ ప్రళయే నాపి న సేదతి మహామతిః, సమభ్య  
 సే త్రథా ధ్యానం ఘటికా వష్టి మేవచ, వాయుం నిరుధ్య చాకాశే  
 దేవదా మిష్టదా మితి, సగుణం ధ్యాన మేతి త్స్వా దణిమాదిగుణప్ర  
 దం, నిర్గుణధ్యానయుక్తస్య సమాధిశ్చ తతో భవేత్, దినద్వాదశ కే  
 వైవ సమాధిం సమవాప్నుయాత్, వాయుం నిరుధ్య మేధావీ జపన్తుక్తో  
 భవత్యయమ్, సమాధి స్సమతావస్థా జీవాత్తపరమాత్మనోః, యది స్వ  
 దేహ ముత్తన్నస్తు మిచ్ఛాచేదుత్సృజేత్స్వయమ్, పరబ్రహ్మణీయేతనత  
 స్యా త్కాంతి రివ్యతే, అథనోచేత్సముత్సృష్టం స్వశరీరం ప్రియం  
 యది, సగ్ధలోకేషు విహర న్నణిమాదిగుణాన్వితః, కదా చి త్స్వేచ్ఛ  
 యా దేవో భూత్వా స్వర్గేషుపీయతే, మనుష్యోవాపి యక్షో వా స్వే

చ్యూయాపి క్షణాద్భవేత్, సింహా వ్యాఘ్రో గజోవాత్స్వస్వేచ్ఛయా  
 బహుతా మియాత్, యథేష్ట మేన వైతత యద్వా యోగీ మహేశ్వ  
 రః, అభ్యాసభేదతో భేదః ఫలంతు సమమేన హి, వాస్త్విం వామస్య  
 పాదస్య యోనిస్థానే నియోజయేత్, ప్రసార్య దక్షిణం పాదం హస్తా  
 భ్యాం ధారయేద్దృఢమ్, చుబురం హృది విన్యస్య పురయే ద్వాయునా  
 పునః, కుంభ కేన యథా శక్త్యా ధారయిత్వాతు కేచయేత్, వామాం  
 గేన సమభ్యస్య దక్షాంగేన లతోఽభ్యసేత్, ప్రసారితస్తు యత్పాద  
 స్తమూరూపరి <sup>1</sup>యోజయేత్, అయమేవ మహాబంధ ఉభయ త్రైవి  
 మభ్యసేత్, మహాబంధ స్థితో యోగీ కృత్వా పూరిత మేకధీః, వాయు  
 నా గతి మావృశ్య నిభృతిం కంఠముద్రయా, పుటద్వయం సమాక్రమ్య  
 వాయుఃస్ఫురతిసత్వరమ్, అయమేవ మహావేద సిద్ధిర్జైరభ్యస్య తేఽని  
 శమ్, అంతః కపాలకుహరే బిహ్వం న్యాస్యత్య ధారయేత్, ప్రామధ్య  
 దృష్టి రప్యేషా ముద్రా భవతి భేదరీ, కంఠ హఃకుచ్య హృదయే స్థాప  
 యే ద్దృఢయా ధిమా, బంధో జాలంధరా భ్యాయం వృక్షమూతంగ  
 కేసరీ, బంధోయేన సుషుమ్నాయాం సాగ స్థాయతే యః, ఉడ్యా  
 నాభ్యో హి బంధోఽయం యోగిభి స్సమాదాప్యత్ర, పాశోష్టిభాగేన సం  
 పీడ్య యోని మాకురయే ద్దృఢమ్, అపాన మూర్ధ్వమూతాప్య  
 యోనిబంధోఽయ ముచ్యతే, ప్రణావానాం నాచబిందూ మూలబంధేన  
 చైకతామ్, గత్వా యోగస్య సంస్థిం యచ్ఛతో నాశ్ర సుశయః,  
 కరణీ విపరీతాభ్యా సర్వన్యాధివినాశసి, నిత్య మభ్యాసముక్తస్య జాత  
 రాగ్నివివర్ధసి, అహఃకౌబహుళ్యస్య సంపాద్య స్వధరిస్యచ, అల్పహారో  
 యది భవే దగ్నిద్రేహం హగేత్ క్షణాత్, అధిశ్శర శ్చేర్ధ్వపాదః  
 క్షణం స్యా త్ప్రీథమే దినే, క్షణాచ్చ కించి దధిః మభ్యసేత్తు దినేదినే,  
 పలీచ పలితంచైవ మజ్జానాథా స్సదృశ్యతే, యామమాత్రింతు యో  
 నిత్య మభ్యసే త్సతు కాలజిత్, ఏత్రోశీ మభ్యసే ద్యస్తు సయోగీ సిద్ధి  
 భాజనమ్, లభ్యతే యది తిస్త్యవ యోగసిద్ధి కళాసితా, అతీతానాగలిం  
 వేత్తి భేదరీ చ భవేద్భవమ్, అమరిం యః పిబే సత్వం నన్యం కుర్వత్

1 మాన (నామ) యేత్.



దినే దినే, వజ్రోలీ మభ్యసేన్నిత్య మమరోలీతి కభ్యతే, తతో భవే  
 ద్రాజయోగో నాంతరా భవతి ద్రువమ్, యదా తు రాజయోగేన ని  
 ష్పన్నా యోగిభిః క్రియా, తదా వివేకవైరాగ్యం జాయతే యోగినో  
 ద్రువమ్, విష్ణు ర్నామమహాయోగీమహాభూతో మహాతపాః, తత్త్వమార్గే  
 యథాదీపో దృశ్యతే పురుషోత్తమః, యస్తనః పూర్వపీత స్తం నిష్పీడ్య  
 ముద మశ్నుతే, యస్తా జ్ఞాతో భగాత్పూర్వం తస్మిన్నేవ భగే రమన్,  
 యా మాతా నా పునర్భార్యా యా భార్యా మాతృకైవ హి, యః  
 పితా స పునః పుత్రో యః పుత్ర స్స పునః పితా, ఏవం సంసారచక్రేణ  
 కూపచక్రే ఘటా ఇవ, భ్రమంతో యోని జన్తాని శృత్వా లోకాం  
 త్సమశ్నుతే, త్రయోబోకా శ్రుయో వేదా సిస్ర సంధ్యా శ్రుయ స్స  
 రాః, త్రయోఽగ్నయ శ్చ త్రిగుణా స్థితా స్సర్వే త్రయాక్షరే, త్ర  
 యాణా మక్షరాణాంచ యోధీతే ప్యర్థ మక్షరమ్, తేన సర్వమిదం  
 ప్రోతం తత్సత్యం తత్పరం పదమ్, పుష్పమధ్యే యథా గంధః పయో  
 మధ్యే యథా ఘృతమ్, తిలమధ్యే యథా తైలం పాషాణే ప్షిప్వ కాం  
 చనమ్, హృదిస్థానే స్థితం పద్మం తస్య వక్త్ర మథో ముఖమ్, ఊర్ధ్వనాశ  
 మథో బిందుం తస్య మధ్యే స్థితం మనః, అకారే రేచితం పద్మ ముకారేణైవ  
 భిద్యతే, మకారే లభతే నాద మర్థమాత్రాతు నిశ్చలా, శుద్ధస్ఫటికసం  
 కాశం నిష్కళం పాపనాశనమ్, లభతే యోగయుక్తాత్మా పురుష స్త  
 త్పరంపదమ్, కూర్మ స్సప్తపాణిపాదాది శిర శ్చాత్మని ధారయేత్, ఏవం  
 ద్వారేషు సర్వేషు వాయుపూరిత రేచితః, నిష్కంధంతు నవద్వారే ఊర్ధ్వం  
 ప్రా జ్ఞీశ్వరం స్తథా, ఘటమధ్యే యథాదీపో నివాతః కుంభకం విదుః,  
 నిష్కంధై ర్నవభిర్ద్వారై ర్నిర్జనే నిరుపద్రవే, నిశ్చితం త్వాత్వమాత్రేణ  
 వశిష్టం యోగ శేవయా ఇత్సుపనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి యోగతత్త్వోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



## ౪౨. ఋగ్వేదీయ ఆత్మబోధోపనిషత్.



శ్లో. శ్రీమన్నారాయణాకార మష్టాక్షరమహాశయమ్,  
స్వమాత్రానుభవాత్ సిద్ధ మాత్మభోధం హరింభజే.

ఓం వాజ్ఞే మనసీతి శాంతిః.

ఓం. ప్రత్యగానందం బ్రహ్మ పురుషం ప్రణవ స్వరూపమ్, అకా  
రణకారో మకారఇతి త్ర్యక్షరం ప్రణవమ్, తదే త దోమితి, యము  
క్తా ముచ్యతే యోగీ జన్మసంసారబంధనాత్, ఓం సమో నారాయ  
ణాయ శంఖచక్రగదాధరాయ, తస్మా దోనమో నారాయణాయేతి  
మంత్రోపాసకో వైకుంఠభవనం గమిష్యతి, యదిదం బ్రహ్మపురం పుం  
డరీకం తస్మా త్తటిదాభిమాత్రం దీపవత్పీకాశమ్, బ్రహ్మణ్యో దేవకీ  
పుత్రో బ్రహ్మణ్యో మధుసూదనః, బ్రహ్మణ్యః పుండరీకాక్షో బ్రహ్మణ్యో  
విష్ణురచ్యుతః, సర్వభూతస్థ మేకం నారాయణం కారణపురుష మకార  
ణమ్, పరం బ్రహ్మణ్యం, శోక మోహవిసర్పక్తం విష్ణుం ధ్యాయన్నసీదతి,  
ద్వైతాద్వైతి మథయం భవతి, మృత్యో స్స మృత్యుమాప్నోతి య  
ఇహ నానేవ పశ్యతి, హృత్పద్మ మధ్యే సర్వం తత్పిజ్జానేత్రం, ప్రజ్ఞానేత్రే  
సత్తిష్ఠితం ప్రజ్ఞానేత్రో లోకః ప్రజ్ఞా సత్తిస్థా ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ సవతేన  
ప్రజ్ఞే నాత్మనాఽస్మా జ్ఞోకా దుత్క్రీ మ్యాముష్మిం త్వర్ధేలోకే సర్వా  
న్కామానాస్త్యాగచృత స్సమభవ త్సమభవత్, యత్ర జ్యోతి రజ  
స్రం యస్తిక లోకేఽభ్యర్థితం తస్మిన్నా దేహి ప్లవమానా మృతేభోకే  
అక్షితే అమృతత్వంచ గచ్ఛ త్యోన్నమః. ౧. ప్రగళితనిజమాయో  
ఽహం నిస్తులదృశీరూప వస్తుమాత్రోఽహం, అస్తమితాహం తోఽసాం  
ప్రగళిత జగదీశజీవభేదోఽహమ్, ప్రత్యగభిన్నసరోఽహం విధ్వస్తాశేష  
విధినిపే. ధోఽహమ్, సముదస్తాశ్రమకోఽహమ్, ప్రవితత సుఖపూర్ణ  
సంవిదేవాహమ్, సాక్ష్యహ మసపేక్షోఽహం నిజమహిమని సం  
స్థితోఽహ మచలోఽహం, అజరోఽహ మష్యఽయోహమ్ పక్షవిప  
క్షాది భేదవిధురోఽహం అవబోధైక రసోఽహం మోక్షానందైక

సింధురేవాఽహమ్, సూక్ష్మోఽహ మక్షరోఽహం విగళిత గుణజాల  
 కేవలాత్మాఽహమ్, నిస్త్రేగుణ్యః<sup>౨</sup>హం కుష్ఠస్థానేకలోకకలనోఽ  
 హం, కూటస్థచేతనోఽహం నిష్క్రియధామాహ మప్రతరోఽహమ్,  
 ఏకోఽహ మవికతోఽహం నిర్వలనిర్వాణ మూర్తిరేవాహమ్, నిర  
 వయవోఽహ మజోఽహం కేవల సంతాత్రసారభూతోఽహం, నిరవ  
 ధి నిజబోధోఽహం శుభతర భావోఽహ మప్రభేద్యోఽహమ్, విభు  
 రహ మనవద్యోఽహం నిరవధి నిస్సేచ సత్సమాత్రోఽహమ్, వేద్యోఽ  
 హ మాగమాంత్రై రాధాధ్యైస్సకలభువనహృద్యోఽహమ్, పరమా  
 నందఘనోఽహం పరమానందైకభూమరూపోఽహమ్, శుద్ధోఽహ  
 మద్వయోఽహం సంతతభావోఽహ మాదిహాన్యోఽహమ్, శమితాం  
 తత్త్రితయోఽహం బుద్ధో ముక్తోఽహ మద్భుతాత్మాఽహమ్, శుద్ధోఽహ  
 మాంతరోఽహం శాశ్వతవిజ్ఞానసమరసాత్మాఽహమ్, శోధితపరశ్చత్వోఽ  
 హం బోధానందైక మూర్తివాఽహమ్, వివేకయుక్తిబుద్ధ్యాహం జానా  
 మ్యాత్మాన మద్వయమ్, తిథాపి బుధమోక్షాది వ్యవహరః ప్రతీయతే,  
 నివృత్తోఽపి ప్రపంచో మే సత్యవ ద్భృతినర్విదా, సర్వాదారిజ్ఞ సత్తే  
 వబ్రహ్మసత్తేవ కేవలమ్, ప్రపంచాధారరూపేణ వర్తతేఽతోజగన్మహీ,  
 యథేక్షురససంవ్యాప్తా శిర్కరావర్తతే తథా, అద్వయబ్రహ్మరూపేణ  
 వ్యాప్తోహం వై జగత్తయమ్, బ్రహ్మదికీటపర్యంతాః ప్రాణినో మయి  
 కల్పితాః, బుద్భుదాదివికారాంతా స్తరంగా స్సాగరే యథా, తరంగ  
 స్థం ద్రవం సింధుర్నవాంఛతి యథా తథా, విషయానందవాంఛా మే  
 మాభూదానందరూపతిః, శ్రీశా యథా నాస్తి సంపన్నస్య య  
 థా మమ, బ్రహ్మనందే సిమగ్నస్య విషయాశాన తదృవేత్, విషం  
 దృష్ట్వాఽమృతం దృష్ట్వా విషం త్యజేతి బుద్ధిమాన్, ఆత్మాన మపి  
 దృష్ట్వాఽహ మనాత్మానం త్యజా వ్యహమ్, ఘటావభాసకో భానుర్ఘ  
 టనాశేన నశ్యతి, దేహావభాసక స్సాక్షి దేహనాశేన నశ్యతి, న మే  
 బంధో నమే ముక్తిర్నమే శాస్త్రం నమే గురుః, మాయామాత్ర వికా  
 సత్వా న్నాయాతీతోఽహ మద్వయః, ప్రాణా శ్చలంతు తద్ధర్మైః కామై  
 ర్వాహస్యతాం మనః, <sup>1</sup>స్వభావానందపూర్ణస్య మమ దుఃఖం కథం

భవేత్, ఆత్మాన మంజసా వేద్మి క్వాప్య జ్ఞానం పలాయితమ్, కర్తృత్వమపి మే నష్టం కర్తవ్యం వాపి నక్వచిత్, బ్రాహ్మణ్యం కులగోత్రేచ నామశాందర్యజాతయః, స్థూలదేహగతా ఏతే స్థూలాద్భిన్నస్యమేనహి, క్షుత్ప్తివాసాస్థ్యబాధిర్య కామక్రోధాదయోఽఖిలాః, లింగదేహగతా ఏతే హ్యలింగస్య నవిద్యతే, జడత్వప్రియమోదత్వధర్మాః కారణదేహగాః, నసంతి మమనిత్యస్య నిర్వికారస్వరూపిణః, ఉలూకస్య యథాభాను రంధకారః ప్రతీయతే, స్యప్రకాశేషరాసందే తిమోమూఢస్య జాయతే, చక్షుర్దృష్టి నిరోధేఽభ్రై స్సూర్యోనాస్తీతి మన్యతే, తథా జ్ఞానావృత్తో దేహీ బ్రహ్మ నాస్తీతి మన్యతే, యథాఽమృతం విషాద్భిన్నం విషదోషైర్నలిప్యతే, నస్పృశామి జడాద్భిన్నో జగదోషా స్ప్రకాశతః, స్వల్పాఽపి దీపకణికా బహుళం నాశయే త్తమః, స్వల్పాఽపి బోధోఽప్యజ్ఞానం బహుళం నాశయే త్తథా, కాలత్రయే యథా సర్వో రక్షా నాస్తి తథా మయి, అహంకారాదిదేహాంతం జగన్నాస్త్యహ మద్యయః, చిద్రూపత్వాన్నమే జాడ్యం సత్యత్వాన్నస్థలిం మమ, ఆనందత్వాన్నమే దుఃఖ మజ్ఞానాద్భృతి సత్యవత్, ఇత్యాత్మప్రబోధోపనిషదం ముహూర్త ముపాసిత్యా నచ పునరావర్తతే నచ పునరావర్తత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి ఆత్మభోధోపనిషత్ త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౪౩. అధర్వణీయ నారద పరివ్రాజకోపనిషత్.

శ్లో. పారివ్రాజ్యధర్మపూగాఽలంకారాయ త్ప్రబోధతః,  
దశప్రణవలక్ష్మ్యార్థం యాంతి తం రామమాశ్రయే.

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ప్రథమోపదేశః.

పరివ్రాట్కీఞ్ఞీతా చూడా నిర్వాణమండలమ్, దక్షిణాశరభం  
స్కందం మహానారాయణాద్వయమ్. ఓం అథ కథాచి త్వేవ్రాజకా  
భరణో నారద స్సర్వలోకసంచారం కుర్వన్నపూర్వపుణ్యస్థలాని పుణ్య  
తీర్థాని తీర్థీ కుర్వన్నవలోక్య చిత్తశుద్ధిమ్ ప్రాప్యని రైవర శ్యాంతో  
దాంతస్సర్వతో నిర్వేద మాసాద్య స్వరూపానుసంధాన మనుసంధాయ  
నియమానందవిశేషగణ్యం మునిజనై రుపసంకీర్త్యనైమిశారణ్యం పుణ్య  
స్థల మవలోక్య సరిగమపథనిసంక్షై రైవరాగ్యబోధకరై స్వరవిశేషైః  
ప్రాపంచిక పరాజ్ఞభైర్వైరికథాలాపై స్థావరజంగమనామకై ర్భగవద్భ  
క్తివిశేషై ర్నరమృగకింపురుషామరకిన్న రాష్ట్రరోరగగణాంత్యం మోహయ  
న్నాగతం బ్రహ్మతేజం భగవద్భక్తం నారద మవలోక్య ద్వాదశవర్ష సత్ర  
యాగోపస్థితా శృప్త్యాధ్యయనసంపన్నాస్సర్వజ్ఞాస్తప్రొనిష్ఠాపరాశ్చిక్షాన  
వై రాగ్యసంపన్నా శ్చౌనకాదిమహర్షయః, పత్యుత్థానం కృత్వానత్వా  
యథోచితా తిథ్య పూర్వకముపవేశయిత్వాస్వయం సర్వే ఒప్యవనిష్ఠా  
భోభగవత్ బ్రహ్మపుత్ర కథంముక్త్యపాయోఽస్తాకం వక్తవ్యమి త్యూ  
చురిత్యుక్త స్తా న హేలవాచ నారదస్సత్కులభవః ఉపసీతస్సమ్య  
గుపనయన పూర్వకం చతుశ్చత్వారింశ త్సంస్కార సంపన్న స్సాంభి  
మతైకగురుసమీపే స్వశాఖాధ్యయనపూర్వకం సర్వ విద్యాభ్యాసం  
కృత్వా ద్వాదశవర్ష శుశ్రూషాపూర్వకం బ్రహ్మచర్యం పంచవింశతి వత్స  
రం గార్హస్థ్యం పంచవింశతి వత్సరం వానప్రస్థాశ్రమం తద్విధివ త్క్ర  
మాన్నిర్వర్త్య చతుర్విధబ్రహ్మచర్యం షడ్విధగార్హస్థ్యం చతుర్విధవాన  
ప్రస్థధర్మం సమ్య గభ్యస్య తదుచితం కర్త సర్వం నిర్వర్త్య సాధనచ  
తుష్టయ సంపన్న స్సర్వ సంసారోపరి మనోవాక్కాయకర్మభి ర్యథా  
శానివృత్తస్తథా వాసనైషణోపర్యపి నిరైవర శ్యాంతో దాంతః  
సన్న్యాసీ పరిమహంసాశ్రమే కాష్ఠలితః స్వస్వరూపధ్యానేన దేహత్యా  
గం కరోతి స ముక్తోభవతీ త్యుపనిషత్.

ద్వితీయోపదేశః.

అథహైసం భగవంతం నారదం సర్వేశౌనకాదయః పప్రచ్ఛు  
ర్భో భగవం త్సన్యాస విధిం నోబ్రూహీతి తా నవలోక్య నారదస్త

త్వయాపం సర్వం పితామహముఖై నైవ జ్ఞాతు ముచిత మిత్యక్వా  
సత్రయాగ పూర్వనంతరం తైస్సహ సత్యలోకం గత్వా విధివ ద్భృ  
ద్భృహనిష్ఠాపరం పరమేష్ఠినం సత్వా స్తుత్వా యథోచితం తదాజ్ఞ  
యాతై స్స హేలూపవిశ్య నారదః పితామహ మువాచ, గురు స్త్వం  
జనక స్త్వం సర్వవిద్యారహస్యజ్ఞ స్సర్వజ్ఞ స్త్వ మత్తో మదిష్టం రహస్య  
మేకం వక్తవ్యం త్వద్విద్యా మదభిమతరహస్యం వక్తుం క స్సమర్థః కిమి  
తిచే త్పారవ్రాజ్య స్వరూపక్రమం నోబ్రూహీతి నారదేన ప్రార్థితః పర  
మేష్ఠి సర్వతస్సర్వా సవలోక్య ముహూర్తమాత్రం సమాధినిష్ఠోభూత్వా  
సంసారా రి నివృత్త్య న్వేషణ మితి నిశ్చిత్యనారద మవలోక్యతమాహ

పురా మత్పుత్ర పురుషసూక్తోపనిషద్ద్రహస్యప్రకార

కారావలంబినా విరాట్పురుషే ణోపదిష్టం రహస్యంతే వివి

చ్యోచ్యతే, తత్క్రిమ మతిరహస్యం బాధ మపహితో భూత్వా  
శ్రూయతామ్, భో నారద విధివ దాదా వనుపనీ తోపనయనానంత  
రం త త్సత్కులప్రసూతః పితృమాతృవిధేయః పితృసమీపా దన్యత్ర

సత్సంప్రదాయస్థం శ్రద్ధావంతం సత్కులభవం శ్రోత్రియ

ల్యం గుణవంత మకుటిలం సద్గురు మాసాద్య సత్వా

శుశ్రూషాపూర్వకం స్వాభిమతం విజ్ఞాప్య ద్వాదశవర్ష సేవాపురస్సరం  
సర్వవిద్యాభ్యాసం కృత్వా తదనుజ్ఞయా స్వకులానురూపామభిమత  
కన్యాం వివాహ్య పంచవింశతి వత్సరం గురుకులవాసం కృత్వాఽథగుర్వ  
నుజ్ఞయా గృహస్థాచితకర్త కుర్వక్ దౌర్బాగ్నిహ్వణ్య నివృత్తి మేత్య స్వ  
పంచవృద్ధికామః పుత్ర మేక మాసాద్య గార్హస్థ్యాచిత పంచవింశతి

తృతీయోపదేశః.

అథ హైమం నారదః పితామహం పప్రచ్ఛ భగవన్ కేన  
సన్న్యాస సున్న్యాసాధి<sup>1</sup>కారి మేత్యేవ మాణా సన్న్యాసాధికారిణం  
నిరూప్య పశ్చాత్సన్న్యాసవిధి రుచ్యతే, అవహిత శృంగి, <sup>2</sup>అథ మండః  
పతితో<sup>3</sup>ఽంగవికలస్త్రిణో బధిరో<sup>4</sup>ర్వకో మూకః సాపండ శ్చక్రీ లింగీ  
వైఖానస హర ద్విజౌ భృతకాధ్యాపక శ్శిషిపిష్టో<sup>5</sup>ఽనగ్నికో వై రాగ్యవం  
తో ప్యేతే<sup>6</sup> సన్న్యాసాద్వాసనస్తా యద్యపి మహావాక్యోపదేశే నాధి  
కారిణః, పూర్వసన్న్యాసీ పంచుహంసాధికారి, పరే<sup>7</sup>స్తై వాత్సన శ్చాపి పర  
స్యై వాత్సనా తథా, అభయం సమవాప్నోతి సః<sup>8</sup>రిప్రా డితి స్తృతః, పం  
డో<sup>9</sup>ఽథవికలో<sup>10</sup>ఽప్యంధో బాలక శ్చాపి పాతకీ, పతితశ్చ పరద్వారీ వై  
ఖానసహరద్విజౌ, చక్రీ లింగీ చ సాపండీ శిషిపిష్టో<sup>11</sup>ఽప్యనగ్నికః, ద్విత్రి  
వారేణ సన్యస్తా భృతకాధ్యాపకో<sup>12</sup>ఽపిచ, ఏతే నార్హంతి సన్న్యాస  
మాతురేణ వినా క్రమమ్, ఆతురస్య కథం కాలః కథ మార్హస్య  
సమృతః, ప్రాణ స్యాత్క్రిమణాసన్నకాల స్త్వాతురసంజ్ఞికః, నేతర  
స్త్వాతురః కాలో ముక్తిమార్గప్రసగ్తకః, ఆతురే<sup>13</sup>ఽపిచ సన్న్యాసే  
తత్తత్సంత్రపురస్కరమ్, మంత్రావృత్తించ తృప్త్యైవ సన్న్యసేద్విధి  
ద్బుధః, ఆతురే<sup>14</sup>ఽపి క్రమేచా<sup>15</sup>పి ప్రియభేనో న కుత్రచిత్, నమం  
త్రం కర్తరహితం కర్తమంత్ర మపేక్షతే, ఆర్కమంత్రరహితం నాతో  
మంత్రం పరిత్యజేత్, మంత్రం వినా కర్తకుర్యా ధృష్ట న్యాహు  
తివ ద్భవేత్, విద్యుక్తకర్తసంజ్ఞేనా శ్సన్న్యాస స్త్వాతుర స్త్వృతః,  
తస్మా దాతుర సన్న్యాసే మంత్రావృత్తివిధి ర్మునే, ఆహితాగ్నిర్విరక్త శ్చే  
ద్దేశాంతర గతో యది, ప్రాజా<sup>16</sup>త్యేష్టి మప్సేవ నివృత్తైవ వాచ సన్న్య  
సేత్, మనసా వాచ విద్యుక్త మంత్రావృత్త్యాథ వాజలే, శ్రుత్యనుష్ఠాన  
మార్గేణ కర్తానుష్ఠాన మేవ వా, సమాప్య సన్న్యసే ద్విద్యా నోచే  
త్పాతిత్య మాప్నుయాత్, యదా మనసి సంజాతం వైతృప్యం సర్వవ  
స్తు, తదా సన్న్యాస మిచ్ఛంతి పతిత స్సాస్య ద్విపర్యయే, విరక్తః  
ప్రప్రజే ద్ధీమాన్ స రక్తస్తు గృహే వసేత్, స రాగో నరకం యాతి  
ప్రప్రజే హి ద్విజాధమః, య సైవ తాని సుగుప్తాని జాహ్నవాపహాదరం

కరః, సన్న్యసే దకృతోద్వామో బ్రాహ్మణో బ్రహ్మచర్యవాన్, సం  
సార మేవ నిస్సారం దృష్ట్వా సారదిదృక్షయా, ప్రవ్రజంత్యకృతో  
ద్వాహః పరం వైరాగ్య మాశ్రితాః, ప్రవృత్తిలక్షణం కర్త జ్ఞానం స  
న్నాసలక్షణమ్, తస్మాజ్ఞానం పురస్కృత్య సన్న్యసే దిహ బుద్ధిమాన్,  
యదాతు విదితం తత్త్వం పరం బ్రహ్మ సనాతనమ్, తదైకదండం సంగృ  
హ్య సోఽపవీతం శిఖాం త్యజేత్, పరమాత్మని యో రక్తో విరక్తో పర  
మాత్మని, సర్వేషణావినిర్ముక్త స్సభైక్షం భోక్తుమర్హతి, పూజితో వంది  
తశ్చైవ సుప్రసన్నో యథా భవేత్, తథాచే త్తాడ్యమాన స్తు తదా  
భవతి భైక్షభుక్, అహమేవాక్షరం బ్రహ్మ వాసుదేవాఖ్య మద్వ  
యమ్, ఇతి భావో ధ్రువో యస్య తదాభవతి భైక్షభుక్, యస్మిన్ శాంతి  
శ్శమశ్శేచం సత్యంసంతో ఆర్జవమ్,<sup>1</sup> ఆకించిన్యమదంభశ్చ సక్తైవల్యాశ్ర  
మేవసేత్, యదాన కురుతేభావం సర్వభూతేషు సాపకమ్, కర్తృణా మన  
సావాచా తదా భవతి భైక్షభుక్, దశలక్షణకం ధర్మ మనుతిష్ఠాన  
మాహితః, వేదాంతాన్ విధివ చ్ఛ్రిత్వా సన్న్యసే దసృణో ద్విజః,  
ధృతిః క్షమా దమో స్తేయం శౌచ మింద్రియ నిగ్రహః,<sup>2</sup> ప్రీర్విద్యా  
సత్య మక్రోధో దశకం ధర్మలక్షణమ్, ఆతీతా స్స స్మరే ద్దోషాగా స్మత  
థానాగతా నపి, ప్రాప్తాంశ్చ నాభినందే ద్య సక్తైవల్యాశ్రమే  
వసేత్, అంతస్థాసింద్రియాణ్యంతర్బహిష్ఠాన్విషయాన్పుహిః, శక్నోతి  
య స్సదా కర్తుం సక్తైవల్యాశ్రమే వసేత్, ప్రాణే గతే యథా దేహ  
స్సుఖందుఃఖం నవిందతి, తథాచే త్స్పృణయిక్తోఽపి సక్తైవల్యాశ్రమే  
వసేత్, కౌపీనయుగళం కంఠా దండవకః పరిగ్రహః, యతేః పరమ  
హంసస్య నాధికంతు విధీయతే, యదివా కురుతే రాగా దధికస్య పరి  
గ్రహమ్, ఛారవం నరకం గత్వా తిర్యగ్యోనిషు జాయతే, విశీర్ణా న్య  
మలా న్యేవ చేలాని గ్రథితానితు, కృత్వా కంఠాం బహిర్వాసో ధార  
యే ధ్ధాతురంజితమ్, ఏకవాసా అవాసావా ఏకదృష్టి రలోలుషః, ఏక  
ఏవ చరేన్నిత్యం వర్షాన్వేకత్ర సంవసేత్, కుటుంబం పుత్రదారాంశ్చ  
వేదాంగానిచ సర్వశః, యజ్ఞం చ త్యక్త్వా గూఢశ్చరే



ద్యుతిః, కామః క్రోధ స్తథా దర్శలోభమోహాదయశ్చ యే, తాంస్తు  
 దోషాన్ పరిత్యజ్య పరివ్రాజిర్ మోభవేత్, రాగద్వేషవియక్తాత్మా స  
 మలోస్థాశ్చకాంచనః, ప్రాణిహింసా నివృత్తశ్చ ముని స్సౌత్సర్యని  
 స్పృహః, దంభాహంకార నిర్ముక్తో హింసాపైశున్యవర్జితః, ఆత్మజ్ఞానగు  
 ణోపేతో యతి ర్లోకు మవాప్నుయాత్, ఇంద్రియాణాం ప్రసంగేన  
 దోష మృచ్ఛ త్యసంశయమ్, సన్నియమ్యతు తానేవ తత స్సిద్ధిం నియ  
 చ్ఛతి, న జాతుకామః కామానా ముపభోగేన శామ్యతి, హవిషా కృ  
 జ్జవర్జేవ భూయవవాభివర్ధతే, శ్రుత్వా స్పృహ్యైవ భుక్త్వాచ దృష్ట్వా  
 ప్రాత్యాచ యో నరః, న హృష్యతి గ్లాయతి వా సవిజ్ఞయో జితేంద్రి  
 యః, యస్య వాజ్ఞనసీ శుద్ధే సమ్యగ్నుష్ఠేచ సర్వదా, సవై సర్వమ  
 పాప్నోతి వేదాంతోపగతం ఫలమ్, సంతానా ద్బాహ్మణో నిత్య ముద్విజే  
 త విషాదివ, అమృతస్యైవ చా కాంక్షే దవమానస్య సర్వదా, సుఖం  
 హ్యవమత శ్చేతే సుఖంచ ప్రతిబుద్ధ్యతే, సుఖంచ రతి లోకేఽస్మి న్నవ  
 మంతా వినశ్యతి, అతివాదాం స్థితితేత నావమనేత కంచన, నచేమం  
 దేహ మాశ్రిత్య వైరం కుర్వీత కేనచిత్, క్రుధ్యంతం న ప్రతిక్రధ్యే  
 దాకృష్టః కుశలం వదేత్, సప్తద్వారాపక్టీర్ణంచ న వాచ మస్మతాం  
 వదేత్, అధ్యాత్మరతి రాసీనో నిరపేక్షో నిరాశిషః, ఆత్మనైవ సహ  
 యేన సుఖార్థీ విచరే దిహ, ఇంద్రియాణాం నిరోధేన రాగద్వేషక్ష  
 యేనచ, ఆహింసయాచ భూతానా మమృతత్వాయ కల్పతే, అసింహ  
 ణం స్నాయుబద్ధం మూలసశోణితలేపితమ్, చర్మావబద్ధం దుర్గంధి పూర్ణం  
 మూత్రపురీషయోః, జరాశోకసమావిప్లవం రోగాయ తన మాతురమ్,  
 రజస్వల మనిత్యంచ భూతావాస మిమం త్యజేత్, మాంసాస్సక్పాయ  
 విష్ణాత్ర స్నాయుమజాస్థిసంహతౌ, దేహే చే త్ప్రీతిమా స్తూఢో  
 భవితా నరకేఽపిసః, సాకాలస్మాత్రపదవీ సా మహావీచివాగురా, సాసి  
 పత్రవనశ్రేణీయా దేహాఽహ మితి స్థితః, సా త్యాజ్యా సర్వయత్నేన  
 సర్వనాశేఽవ్యవస్థితే, స్పృష్టవ్యాసా నభవేన సశ్వమాంసేవ పులకసీ,  
 ప్రియేషు స్వేషు సుకృత మప్రియేషుచ దుష్కృతమ్, విసుజ్య ధాన్య  
 యోగేన బ్రహ్మప్యేతి సనాతనమ్, అనేన విధినా సర్వాం స్త్యక్త్వా సం

గాం శ్వనై శ్వనైః, సర్వద్యం ద్వై ర్వినిర్ముక్తో బ్రహ్మజ్యేవాపతిష్ఠతి,  
 ఏకఏవ చరేన్నిత్యం సిద్ధ్యర్థమసహాయకః, సిద్ధి మేకస్య పశ్యత్ హి  
 నజహతి నహీయతే, కపాలం వృక్షమాలాని కుచేలా న్యసహాయతా,  
 స మతా చైవ సర్వస్మిన్నేత స్తుక్తస్య లక్షణమ్, సర్వభూతహిత శ్శాంత  
 తే శ్రీదండీ సకమండలుః, ఏకారామః పరివ్రజ్య భిక్షార్థం గ్రామ మావి  
 శేత్, ఏకో భిక్షు ర్యథోక్తస్సన్య ద్ద్వావేవమిధునం స్తృతమ్, త్రయో  
 గ్రామ స్సమాఖ్యాత ఊర్ధ్వంతు నగరాయతే, నగరం నహి కర్తవ్యం  
 గ్రామేవా మిధునే తథా, ఏతత్త్రియం ప్రకుర్వాణ స్సద్ధర్మాచ్యుతవతే  
 యతిః, రాజవార్తాదితేషాం న్యా ద్భిక్షావార్తా పరస్పరమ్, స్నేహపైశు  
 న్యమాత్సర్యం సన్నికర్షాన్ననంశయః, ఏకాక్షీ నిస్సృహస్తిష్ఠే న్నహి  
 కేన సహలపేత్, దద్యాన్నారాయణేత్యేవం ప్రతివాక్యం సదా యతిః,  
 ఏకాక్షీ చింతయే ద్భృష్టా మనోవాక్కాయ కర్తభిః, మృత్యుంచ నాభి  
 నందేత జీవితం వా కథంచన, కాలమేవ ప్రతీక్షేత యావదాయు స్స  
 మాప్యతే, నాభినందేత మరణం నాభినందేత జీవితమ్, కాలమేవ ప్రతీ  
 క్షేత నిర్దేశం భృతకో యథా, అజిహ్వా వ్షండకః పంగు రంధో బధిర  
 ఏవచ, ముగ్ధశ్చ ముచ్యతే భిక్షు వ్షడ్భి రేతై ర్ననంశయః, ఇదం మృ  
 త్త మిదం నేతి యోఽశ్న న్నపి న సజ్జతి, హితం సత్యం మితం వక్తి  
 త మజిహ్వాం ప్రచక్షతే, అద్య జాతాం యథా నారీం తథా షోడశ  
 వార్షికీమ్, శతవర్షాంచ యోదృష్ట్వా నిర్వికార స్సపండకః, భిక్షార్థ మట  
 నం యస్య విజ్ఞాత్రకరణాయచ, యోజనా న్నపరం యాతి సర్వథా  
 పంగు రేవ సః, తిష్ఠతో వ్రజతోవాపి యస్య చక్షుర్నదూరగమ్, చతు  
 ర్యగాం భువం ముక్త్వా పరివ్రాటోఽంధ ఉచ్యతే, హితాహితం మ  
 నోరామం వచ శ్శౌకావహం తు యత్, శ్రుత్వాపి నశృణో తీవ బధిర  
 స్సప్రక్షీరితః, సాన్నిధ్యే విషయాణాం య స్సమర్థో వికలేంద్రియః,  
 సుప్తవద్వర్తతే నిత్యం సభిక్షు ర్దుగ్ధ ఉచ్యతే, నటాదిప్రేక్షణం ద్యూతం  
 ప్రమదాం సుహృదం తథా, భక్త్యం భోజ్య ముదకాన్యంచ వణ్ణపశ్యే  
 త్క దాచన, రాగం ద్వేషం మదంమాయాం ద్రోహం మోహం పరా  
 త్తను, వృడై తాని యతిర్నిత్యం మనసాపి న చింతయేత్, మంచకంశుక్ల  
 వత్త్రంచ శ్రీకథాలౌల్య మేవచ, దివా స్వాపంచ యానంచ యతీనాం

పాతకాని షట్, దూరయాత్రాం ప్రయత్నేన వర్జయేదాత్మచింతకః,  
 సదోపనిషదం విద్యా మభ్యసే స్తుక్తిహేతుకీమ్, సత్థిరనేవ నిత్యం స్యా  
 న్నోపవాస పరో యతిః, నచాధ్యయన శీల స్సాన్య స్తవ్యాఖ్యాన పరో  
 1 భవేత్, అపాప మశతం పుత్ర మజిహ్వాం నిత్య మాచరేత్, ఇంద్రియా  
 ణి సమాహృత్య కూర్తోఽంగానీవ సర్వశః, క్షీణేంద్రియమనోపుత్తిర్ని  
 రాశీ ర్నిష్పరిగ్రహః, నిర్లబ్ధోద్వో నిర్లభుస్కారో నిస్సవ్యభాకార ఏవచ,  
 నిర్మమో నిరహంకారో నిరపేక్షో నిరామిషః, వివిక్తదేశసంసక్తో ముచ్య  
 తే నాత్ర సంశయ ఇతి. అప్రమత్తః కర్తృభక్తి జ్ఞానసంపన్న స్సవి  
 తంత్రో వైరాగ్య మేత్య బ్రహ్మచారి గృహీ వానప్రస్థో వా  
 ముఖ్యపుత్తికావి ద్భృహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవే ద్దృహ ద్వసి  
 భూత్వా ప్రవ్రజే ద్యది వేతరథా బ్రహ్మచర్యా దేవ ప్రవ్రజే ద్దృహ  
 ద్వా వనాద్వా ధ పునరప్రతీవా వ్రతీవా స్నాతకో వాస్నాతకోవా  
 ఉత్సన్నాగ్నిరగ్నికో వా య దమా రేవ విరజే త్తదమా రేవ ప్రవ్రజే త్తద్దై  
 కే ప్రాజాపత్యా మే వేష్టిం కుర్యం త్యథవా న కుర్యాదాగ్నేయామేవ  
 కుర్యా దగ్నిర్హిప్రాణః ప్రాణ మేవైతయా కరోతి 3 తస్మాత్త్రైధా తదీ  
 యా మేవ కుర్యా దేతయైవ త్రయో ధాతవో యదుత సత్వం రజస్త  
 మ ఇతి. “అయంతే యోని రృత్విజో యతో జాతో అరోచధాః, తం  
 జాన న్నగ్న అరోహాథానో వర్ధయా రయి” మిత్యనేన మంత్రేణాగ్ని  
 మాజిఘే దేవవా వై ఆగ్నేర్యోని ర్యః ప్రాణః ప్రాణం గచ్ఛ స్వాం  
 యోనిం గచ్ఛస్వాహేతి ఏవ మే వైతదా హాహవసీయా దగ్ని మా  
 హృత్య పూర్వవ దగ్ని మాజిఘే ద్యదగ్నిం నవిందే దపు జహయూ  
 దాపో వై సర్వా దేవతా సర్వాభ్యా దేవతాభ్యా జహామి స్వా  
 హేతి హతోద్ధృత్యత దుదకం ప్రాశ్నీయాత్, సాజ్యం హవి రనామ  
 యం 4 మోక్షద మతిశిఖాం యజ్ఞోపవీతం పితరం పుత్రం కళత్రం కర్క  
 చాధ్యయనం మంత్రాంతరం విస్మ జ్యైవపరివ్రజ త్యాత్మవి న్నోక్షమం  
 త్రై ప్రైధా తదీయ్యై ర్విధై స్తద్భృహ్మ తదుపానితవ్య మే వైత దితి,  
 పితామహం పునః పవ్రచ్ఛ నారదః కథ మయజ్ఞోపవీతీ

త మాహ పితామహః, హృదిస్థాదేవతాస్సర్వాః హృది ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితాః, హృది ప్రాణశ్చ జ్యోతిశ్చ త్రవృత్సూత్రం విదుర్బుధాః, స శిఖం వపనం కృత్వా బహి స్సూత్రం త్యజే ద్బుధః, యదక్షరం పరం బ్రహ్మ తత్సూత్ర మితి ధారయేత్, సూచనా త్సూత్ర మిత్యాహ సూత్రం నామ పరంపదమ్, తత్సూత్రం విదితం యేన సవిప్రో వేదపారగః, యేన సర్వ మిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణా ఇవ, తత్సూత్రం ధారయే ద్యోగీ యోగవిత్తిత్వదర్శనః, బహి స్సూత్రం త్యజే ద్విద్వా న్యోగ ముత్తమ మాస్థితః, బ్రహ్మభావ మిదం సూత్రం ధారయే ద్య సుచేతనః, ధారణాత్తస్య సూత్రస్య నోచ్ఛిష్టోనాశుచి ర్భవేత్, సూత్ర మంత్రతంతయే షాం జ్ఞాన యజ్ఞోపవీతినామ్, తేవై సూత్రవిదో లోకే తేచ యజ్ఞోప వీతినః, జ్ఞానశిఖనో జ్ఞాన నిష్ఠా జ్ఞానయజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞానమేవ పరం తేషాం పవిత్రం జ్ఞాన ముచ్యతే, అగ్నే రివ శిఖా నాన్యా యస్య జ్ఞాన మయీశిఖా, సశిఖి తుచ్యతే విద్వా న్నేతరే కేశ ధారిణి, కర్తవ్యధిక్తు తాయేతు వైదికే బ్రాహ్మణాదయః, తేభి ధార్య మిదం సూత్రం క్రియాం గం తద్ధివైస్తృతమ్, శిఖాజ్ఞానమయీ యస్య ఉపవీతంచ తస్మయమ్, బ్రాహ్మణ్యం సకలం తస్య ఇతి బ్రహ్మవిదో విదు రితి. త దేతద్విజ్ఞాయ బ్రాహ్మణః పరివ్రాజ్య పరివ్రా జేక శాతీ ముండోపరిగ్రహ శ్శరీర క్లేశాసహిష్టుశ్చే దథవా యథా విధి శ్చేజ్జాతరూపధరో భూత్వా స్వపుత్రమిత్ర కళత్రాస్తబంధాదీక స్వాధ్యాయం సర్వకర్తాణిచ సన్న్య స్థాయం, బ్రహ్మాండంచ సర్వం కాపీనం దండ మాచ్ఛాదనంచ త్యక్త్వా ద్వంద్వసహిష్టుర్నశీతం నచోష్ణం నశుఖం నదుఃఖం ననిద్రాం నమానావమానేచ షడూర్ధ్వవిజ్ఞతో నిందాహంకారమత్సరగర్వదంభేర్హ్యసూయేచ్ఛాద్వేష సుఖదుఃఖకామక్రోధలోభ మోహాదీ నివృత్త్య స్వపపు శ్శవాకారమి వస్తృత్వా స్వవ్యతిరిక్తం సర్వ మంతర్బహి రమస్యమానః కస్యాపి వం దన మకృత్వా న నమస్కారో న స్వాహాకారో న స్వధాకారో న ని దాస్తుతి ర్వాదృచ్ఛికో భవే ద్యదృచ్ఛాలాభ సంతృప్త స్సువర్ణాదీ న్నపరి గ్రహే న్నావాహనం నవిసర్జనం నమంత్రం నామంత్రం నధ్యానం నోపాస ననంలక్ష్యం నాలక్ష్యం నపృథ జ్ఞాపృథజ్ఞత్వస్య త్రానికేత స్థిరమతిశ్శూన్యాగారవృక్షమూల దేవగ్రహ తృణకూటకులాలశాలాగ్ని మోత్ర శా

లాగ్ని<sup>1</sup>దిగంతరసదీతటాకపునిభూగృహకందర నిర్ఘరస్థండిలేషు వనే  
వాశ్వేతకేతు ఋభునిదాఘుజడభరత్న భదూర్వాస సంవర్తక (ససత్స  
జాత వైదేహః వలుసిద్ధశుకవామదేవ (దత్తాత్రేయరై వతక (గోరక్షావ  
ధూత) పదవ్యక్తలింగోవ్యక్తాచారో బాలోన్తత్తపిశాచవ దనున్తత్తో పు  
న్తత్తవ దాచరక్ త్రిదండం శిష్యం పాత్రం కమండలుం కటిసూత్రం  
కాపీనం దండం వత్త్రం కమండలుం సర్వ ముపు విస్మ జ్యాభ జాతరూ  
పధరశ్చరే దాత్తాన మన్విచ్ఛే ద్యథా జాతరూపధరో నిర్ద్వంద్వో నిష్ప  
రిగ్రహ స్తత్వ, బ్రహ్మమార్గే సమ్య క్సంపన్న శుద్ధమానసః ప్రాణసంధా  
రణార్థం యథోక్తకాలే కరపాత్రే జాన్యేన వాయాచితాహార మాహ  
రక్ లాభాలాభయో స్సమో భూత్వాని ర్కమ శ్శుక్లధ్యాన పరాయ  
ణోధ్యాత్తనిష్కశ్శుభాశుభకర్తనిర్మూలనపరస్పస్య స్య పూర్ణానందైక బోధ  
స్తద్బ్రహ్మహ మస్తీతి, బ్రహ్మప్రణవ మనుస్తరక్ భృమరకేట న్యాయేన శరీ  
రత్రయముత్పన్నవ్య సన్యాసే నైవ దేహత్యాగంకరోతి స కృతకృత్యో  
భవ తీత్యుపనిషత్.

చతుర్థోపదేశః.

త్యక్త్వా లోకాంశ్చ వేదాంశ్చ విషయా సింద్రియాణిచ, ఆత్మ  
స్వేవ స్థితో యస్తు సయాతి పరమాంగతిమ్, నామగోత్రాదివరణం  
దేశకాలం శ్రుతంకులమ్, వయోవృత్తం వ్రతం శీలం ఖ్యాపయే న్నైవ  
సద్యతిః, అసంభాషే త్స్త్రియాకాంచి త్పుర్వదృష్టాంచ న స్సరేత్,  
కథాంచ వర్జయే త్తాసాం నపశ్యే ల్లిఖితా మపి, ఏత చ్చతుష్టయం  
మోహః త్స్త్రిణా మాచరతో యతేః, చిత్తం విక్రియతే పశ్యం  
తద్వికారా త్ప్రణశ్యతి, తృష్ణాకోరోఽనృతం మాయా లోభమోహా  
త్రియా త్రియే, శిల్పం వ్యాఖ్యానయోగశ్చ కామో రాగపరిగ్రహః,  
అహంకారో మమత్వంచ చికిత్సా ధర్మసాహసమ్, ప్రాయశ్చిత్తం ప్రవా  
సశ్చ మంత్రోపధగతాశిషః, ప్రతిషిద్ధాని చైతాని సేవమానో ప్రజే  
దధః, ఆగచ్ఛ గచ్ఛ తిష్ఠేతి స్వాగతం సుహృదోఽపివా, సన్తాననంచ  
నబూయా స్తుని ర్మోక్షపరాయణః, పృతిగ్రహం నగృష్టియా నైవ  
చాన్యం ప్రదాపయేత్, ప్రేరయే ద్వా తిథా భిక్షాః స్వప్నేపి న కదా

చన, జాయాభ్రాతృసుతాదీనాం బంధూనాంచ శుభాశుభమ్, శ్రుత్వా  
 దృష్ట్వా స కంషేతి శోకహర్షాత్వజే ద్యుతిః, అహింసా సత్య మస్తే  
 యం బ్రహ్మచర్యాపరిగ్రహః, అనౌద్ధత్వ మదీనత్వం ప్రసాదస్థైర్య  
 మార్జవం, అస్మేహలో గురు శుశ్రూషా శ్రీధ్వా టాంతి ర్దమశృమః,  
 ఉపేత్వా స్థైర్యమాధుర్యే తితిత్వా కరుణా తథా, స్త్రీ స్తథా జ్ఞాన  
 విజ్ఞానే యోగో లఘుశనం ధృతిః, ఏష స్వధర్మో విఖ్యాతో యతీనాం  
 నియతాత్మనామ్, నిర్ద్వంద్వో నిత్యసత్త్వస్థ స్సర్వత్ర సమదర్శనః, తురీ  
 యః పరమోహంస స్సాత్మా న్నారాయణో యతిః, ఏకరాత్రం వసే  
 ద్ద్రామే సగరే పంచరాత్రకమ్, సర్వాభ్యాఽన్యత్ర వర్షాసు సమా  
 సాం శ్చతురో వసేత్, ద్విరాత్రం నవసే ద్ద్రామే భిక్షుర్యదివసే త్తదా,  
 రాగాదయః ప్రసజ్యేరక తేనాసా నారకీ భవేత్, గ్రామాంతే నిర్జనే  
 దేశే నియతాత్మా నికేతనః, పర్యటే త్కీటవ ద్భుహా వర్షా స్వేకత్ర  
 సంవసేత్, ఏకవాసా అవాసావా ఏకదృష్టి రలోలుషః, అదూషయక్  
 సతాంమార్గం ధ్యానయుక్తో మహీం చరేత్, శుచా దేశేనదా భిక్షుః  
 స్వధర్మమనుపాలయక్, పర్యటే త నదా యోగీ వీక్షయ న్వసుధా  
 తలమ్, నరాత్రే నచ మధ్యాహ్నే సంద్యయో ర్నైవపర్యటక్,  
 నశూన్యే సచదుగ్ధేవా ప్రాణిబాధాకరే నచ, ఏకరాత్రం వసే ద్ద్రామే  
 పట్టణేతు దినత్రయం, పురే దినద్వయం భిక్షు ర్నగరే పంచరాత్రకమ్,  
 వర్షా స్వేకత్ర తిష్ఠేత స్థానే పూర్ణజలావృతే, ఆత్మవ త్సర్వభూతాని  
 పశ్యన్తి భిక్షు శ్చరే న్తహీమ్, అంధవ త్కుబ్జవ చ్చైవ బధిరో న్నత్ర  
 మూకవత్, స్నానం త్రిషవణం ప్రోక్తం బహూదక వనస్థయోః, హం  
 సేతు సృక్పదేవస్యా త్పరహంసేన విద్యతే, మానం యోగాసనం యో  
 గః తితిత్వైకాంతశీలతా, నిస్సృహత్వం సమత్వంచ స పైతా న్యేక  
 దండినామ్, పరహంసాశ్రమస్థో హి స్నానాదే రవిధానతః, అశేష  
 చిత్తవృత్తీనాం త్యాగం కేవల మాచరేత్, త్వం జ్ఞానరుధిర స్నాయు  
 మజ్జా మేదోఽస్థి సంహతౌ, విష్ణూత్రపూయే రమతాం కిమీనాం  
 కియ దంతరమ్, క్వశరీర మశేషాణాం శ్లేష్మాదీనాం మహాశయః,  
 క్వచాంగ సౌరభీ శోభా కమనీయాదయో గుణాః, మాంసాస్పృక్వా

యవిష్ణాత్ సాయమజ్ఞాస్థి సహతౌ, దేహే చేత్ప్రీతిమా న్నాహో  
 భవితా సరకేఽపి సః, త్రీణా మవాచ్య దేశస్య క్లిన్ననాడీ ప్రాణస్యచ,  
 అభేదేఽపి మనోభేదా జ్ఞానోప్రాయేణ ఉచ్యతే, చర్రఖండం ద్విధా  
 భిన్నమహనోద్ధారదూషితమ్, యే రమంతి నమస్తేభ్య స్సాహసం కి  
 మతః పరమ్, నతస్య విద్యతే కార్యం స లింగంవా విపశ్చితః, నిర్మమో  
 నిర్భయ శ్శాంతో నిర్ద్వంద్వోఽపగ్నభోజనః, మునిఃకౌపీనవాసా సన్యాస్త  
 గ్నో వా ధ్యానతత్పరః, ఏవం ధ్యానపరో యోగీ బ్రహ్మభూయాయ  
 కల్పతే, లింగే సత్యపి ఖల్వస్త్విజ్ఞాన మేవహి కారణమ్, నిర్వోహ  
 యేహ భూతానాం లింగగ్రామో నిరర్థకః, య స్ససంతం సచాసంతం  
 నాశుతం నబహు శుతమ్, నాసువృత్తం నదుర్వృత్తం వేద కశ్చి  
 త్సబ్రాహ్మణః, తస్మా దలింగో ధర్మో బ్రహ్మవృత్త మనువ్రతమ్.  
 గూఢధర్మాతోవిద్వా నజ్ఞాత చరితం చరేత్, సందిగ్ధస్సర్వభూతానాం  
 వర్ణాశ్రమవివర్జితః, అంధవ జ్ఞడవచ్ఛాపి మూకవచ్ఛమహీం చరేత్, తం  
 దృష్త్వా శాంతిమనసం స్పృహయన్తి దివౌకసః, లింగాభావాత్తు కైవల్య  
 మితి బ్రహ్మనుశాసన మితి. అథ నారదః పితామహం. సన్న్యాసవిధింనో  
 బ్రాహ్మీణీ పత్రచ్ఛ పితామహస్తథే త్యంగీకృత్య ఆతురేవాక్రమేవాపి  
 తురీయాశ్రమ స్వీకారార్థం కృచ్ఛస్రాయశ్చిత్తపూర్వక మష్టశ్రాద్ధం  
 కుర్యాత్ దేవర్షి దివ్య మనుష్యభూతి పితృమాత్రాత్తే త్యష్ట శ్రాద్ధాది  
 కుర్యాత్ ప్రథమం సత్యవసుసంజ్ఞాకావిశ్వా దేవా దేవశ్రాద్ధే బ్రహ్మ  
 విష్ణుమహేశ్వరా ఋషిశ్రాద్ధే దేవర్షి క్షత్రుర్షి మనుష్యర్షి దివ్యశ్రాద్ధే  
 వసురుద్రాదిత్యరూపా మనుష్యశ్రాద్ధే సనకసనందన సనత్కుమార సన  
 త్సుబాతా భూతశ్రాద్ధే పృథివ్యాదిపంచమహాభూతాని చక్షురాదిక  
 రణానిచతుర్విధభూతగ్రామా పితృశ్రాద్ధే పితృ పితామహ ప్రపితామ  
 హా మాతృశ్రాద్ధే మాతృపితామహీ ప్రపితామహీ ఆత్మశ్రాద్ధే ఆత్మ  
 పితృపితామహా జీవత్పితృక శ్చేత్పితరం త్యక్త్వా ఆత్మపితామహ ప్రపితా  
 మహా నితి సర్వత్ర యుగ్మకస్త్య బ్రాహ్మణానర్పయేత్, ఏకాధ్వర పక్షే  
 అష్టాధ్వరపక్షే వాస్వశాఖానుగతమంత్రైరష్టశ్రాద్ధాన్యష్టదినేషువా ఏక  
 దినేవాపితృయాగో క్తవిధానేన బ్రాహ్మణా నభ్యర్చ్యముక్త్యంతం యథా

విధి నిర్వర్త్యపిండప్రదానాని నిర్వర్త్యసదక్షిణాతాంబూలై స్తావ  
 యిత్యా బ్రహ్మణా స్ప్రిషయిత్యా శేషకర్తసిధ్యర్థం సప్తకేశాన్వి  
 సృజ్యశేషకర్త సిధ్యర్థం కేశాంతస్పాప్తవాద్విజస్సంక్షిప్య వాపయేత్,  
 1 శేషశ్శునఖాని చేతి సప్తకేశానాం సంరక్ష్య కక్షిపనపర్జు శౌర  
 పూర్వకం స్నాత్వా సాయం సంధ్యావందనం నిర్వర్త్య సహస్ర  
 గాయత్రీం జప్త్వా బ్రహ్మయజ్ఞం నిర్వర్త్యస్వాధీనాగ్ని ముపస్థాప్య స్వ  
 శాఖోపసంహరణం కృత్వా తదుక్తప్రకారేణా జ్యోహుతి మాజ్యభా  
 గాంతం హుత్వా హుతివిధిం సమాప్య ఆత్మాదిభి స్త్రివారం సక్తుప్రాశ  
 నం కృత్వాఽచమనపూర్వక మగ్నిం సంరక్ష్య స్వయం మగ్నే రుత్త  
 రతః కృష్ణాజినోపరి స్థిత్యా పురాణశ్రవణపూర్వకం జాగరణం కృత్వా  
 చతుర్థయామాంతే స్నాత్వా తదగ్నే చరుంశ్రవయిత్యా పురుషసూక్తే  
 నాన్నం షోడశాహుతీర్హుత్వా విరజాహూయం కృత్వాఽఽథానమ్య  
 సదక్షిణం వత్త్రం సువర్ణపాత్రం ధేనుం దత్వా సమాప్య బ్రహ్మ  
 ద్వాసనం కృత్వా, సుం మాసించతి మరుతు స్సమింద్ర స్సంబృహస్పతిః,  
 సంమాయమగ్ని సింఛత్వా యుపాచ ధనేనచ, బలేనచవా ఆయుష్షం  
 తం కరోతు మేతి, యాతే అగ్నే యజ్ఞయా తనూ స్తయే హ్యరో  
 హాత్తాఽత్తాన మచ్ఛావసూని కృణ్వ న్నస్తైనర్యా పురూణి యజ్ఞో  
 భూత్వా యజ్ఞమాసీద స్వాం యోనిం జాతివేదో భువ ఆజాయమాన  
 సృక్షయ ఏ ిధీత్య నే నాగ్ని మాత్త న్యారోప్య ధ్యాత్వాగ్నిం ప్రదక్షి  
 ణనమస్కారపూర్వక ముద్వాస్య ప్రాత స్సంధ్యా ముపాస్య సహస్రగా  
 యత్రీ పూర్వకం సూర్యోపస్థానం కృత్వా నాభిదఘ్నోదక ముపావిశ్య  
 అప్టదిక్పాలకార్హ్య పూర్వకం గాయత్ర్యుద్వాసనం కృత్వా సావిత్రిం  
 వ్యాహృతిషు ప్రవేశయిత్యా, అహం వృక్షస్య రేరివ కీర్తిః పృషం  
 గిరే రివ, ఊర్ధ్వ పవిత్రో వాజినీ వస్యమృత మస్మి, ద్రవిణగ్ సువర్చసః,  
 సుమేధా అమృతో ఊతిః, ఇతి త్రిశంకోర్వేదానువచనమ్, యశ్చందనా  
 మృవభో విశ్వరూపః, ఛందోభ్యోఽధ్యమృతా త్సంబభూవ, సమేం  
 ద్రో మేధయా స్ఫురోతు, అమృతస్య దేవధారణో భూయాసమ్, శరీ  
 రం మే విచర్షణం, జిహ్వ మేమధుత్తమా, కణ్ఠాభ్యాం భూరివిశ్రవమ్,



బ్రహ్మణః కోశో<sup>2</sup>ని మేధయా విహితః శ్రుతం మే గోపాయ, దా<sup>2</sup>రై  
 షణాయాశ్చ ధనేషణాయాశ్చ లోకైషణాయాశ్చ పృథ్వితో<sup>2</sup>హమ్,  
 ఓంభూః సన్యస్తం మయా, ఓం భువః సన్యస్తం మయా, ఓం  
 సువః సన్యస్తం మయా, ఓంభూర్భువస్సువ స్సన్యస్తం మయేతి,  
 మంద్ర మధ్య మ<sup>1</sup>తారభ్యనిభిః మనసా వాచో చాచార్యాభయంసర్వ  
 భూతేభ్యో మత్తిస్సర్వం ప్రవర్తతే స్వాహేత్యనేన జలంప్రాశ్య  
 ప్రాచ్యాం విశి పూర్ణాంజలిం ప్రక్షిప్యోం స్వాహేతి శిఖా ము  
 త్పాత్య, యజ్ఞోపవీతం పరమంపవిత్రం ప్రజాపతే ర్యత్సహజం పురస్తా  
 త్, ఆయుష్యమగ్న్యా ప్రతిముంచ శుభ్రం యజ్ఞోపవీతం బలమస్తు  
 తేజః, యజ్ఞోపవీతంబహిర్మనివసే త్త్విమంతః ప్రవిశ్య మధ్యేహ్యజస్రం  
 పరమం పవిత్రం యశోబలం జ్ఞానం వైరాగ్యం మేధాం ప్రయచ్ఛేతి, య  
 జ్ఞోపవీతం ఛిత్వా ఉదకాంజలినా సహ ఓంభూః సముద్రం గచ్ఛ  
 స్వాహే త్యపు జహుయా దోం భూః సన్యస్తం మయా ఓం భువః  
 సన్యస్తం మయా ఓంసువస్సన్యస్తం మయేతిత్తిరుక్త్వా త్రివారమభిము  
 త్స్యతజ్జలంప్రాశ్యాచమ్య ఓంభూః స్వాహే త్యపువత్త్రంకటిసూత్ర మపివి  
 ప్పుజ్య సగ్వక్తర్మనివర్తకో<sup>2</sup>హమితి స్మృత్వా జాతరూపధరో భూత్వా స్వ  
 రూపానుసంధానపూర్వక మూర్ధ్వబాహు రుదీచీం గచ్ఛే త్పూర్వవ  
 ద్విద్యత్సన్నాసీ<sup>1</sup> చే ద్దురోః ప్రణవ మహావాక్యోపదేశం ప్రాప్త్యయ  
 థానుఖం విహరక మత్తః కశ్చిన్నాన్యో వ్యతిరిక్త ఇతి ఫలవత్ప్రదకా  
 హరః పరవ్రతవనదేవతా లయేషు సంచరేత్, సన్వస్యాథ దిగంబరః,  
 సకలసంచారకఃసర్వదానందస్వానుభవైక పూర్ణహృదయః కర్మాతిహార  
 లాభః ప్రాణధారణపరాయణ ఫలరసత్వకృతమూలోదకై ర్మోక్షార్థీ గిరి  
 కందరేషు విసృజే ద్దేహం స్తరక తారకమ్, వివిదిషాసన్నాసీ<sup>1</sup>చే చ్చ  
 తపథం గత్వా<sup>2</sup>చార్యాదిభి ర్వివ్రై స్త్విత్తిష్ణమహాభాగ దండం  
 వత్త్రంకమండలుం గృహణ ప్రణవ మహావాక్య గ్రహణార్థం గురునికట  
 మాగచ్ఛే దిత్వాదిష్ట ఆచార్యై ర్దండం కటిసూత్రం కొపినం శాతీ మే  
 10 కమండలుం పాదాది మస్తక ప్రమాణ మప్రణం సమం సౌమ్య  
 10 కమండలుం సలక్షణం వైణవం దండ మేక మాచమనపూర్వకం

సఖా మాగోపాయోజ సుఖాయోఽసీద్రంస్య వజ్రోఽసి వార్త్యిస్తు శ్చ  
ర్ష మే భవ యత్పాపం తన్నివారయేతి దండం పరిగ్రహే జగజ్జీవనం  
జీవనాధారభూతం మాతే మా మంత్రయన్య సర్వదా సర్వసామ్యేతి  
ప్రణవపూర్వకం కమండలుం పరిగృహ్య కాశీనాధారం కటిసూత్ర మో  
మితి గుహ్యోచ్ఛాదనం కాశీన మోమితి శీతవాతోష్ణ త్రాణకరం దేహై  
కరక్షణం వస్త్ర మోమితి కటిసూత్రం కాశీనం వస్త్ర మాచమనపూర్వ  
కం యోగవట్టాభిషిక్తో భూత్వా కృతార్థోఽహమితి మత్వా స్వాశ్ర  
మాచారపరో భవే దిత్యుపనిషత్,

పంచమోపదేశః.

అథహైసం పితామహం నారదః ప్రపచ్ఛ, భగవం త్వర్కకర్త  
నివర్తక స్సన్యాస ఇతి త్వయేవోక్తః పున స్వాశ్రమాచార పరో భవే  
దిత్యుచ్ఛతే, తతః పితామహ ఉవాచ, శరీరస్య దేహీనో జాగ్రత్స్వప్న  
సుషుప్తి తురీయావస్థా స్సంతి తదధీనాః కర్తజ్ఞానవైరాగ్య ప్రవర్తకాః  
పురుషా జంతవ స్తదనుకూలాచారా స్సంతి తత్తైవచే ద్భగవం త్వన్నాస్య  
సాః కతి భేదా స్తదనుస్థాన భేదాః కీదృశా స్తత్త్వతోఽస్తాకం వక్తు  
మర్హసీతి తథే త్యంగీకృత్య తం పితామహేన సన్నాసభేదై రాచార  
భేదః కథితః గథ మితి చేత్తత్త్వ తత్త్వేకవచ సన్నాస అజ్ఞానేనా  
శక్తివశా త్కర్తలోపశ్చ త్రైవిధ్య మేత్య వైరాగ్యసన్నాసో జ్ఞాన  
సన్నాసో జ్ఞానవైరాగ్యసన్నాసః కర్తసన్నాసః శ్చేతి చాతుర్విధ్య  
ముపాగత స్తద్యథేతి, దుష్టమదన భావా శ్చేతి విషయవైతృప్త్య మేత్య  
ప్రాక్షుణ్యకర్త వశాత్సన్యస్త సువైరాగ్యసన్నాసీ, శాస్త్రజ్ఞానా త్పా  
పపుణ్యలోకానుభవశ్రవణా త్ప్రేమచోషరతః క్రోధేర్హ్యాయాహం  
కారాభిమానాత్తక సర్వసంసారం నివర్త్యదారైషణ ధనైషణలోకైష  
ణాత్తక దేహవాసనాం శాస్త్రవాసనాం లోకవాసనాం త్యక్త్వా వమనా  
న్న మివ ప్రాకృతికం సర్వ మిదం హేయం మత్వా సాధన చతుష్టయ  
సంపన్నో య సుస్వస్వస్థి నవీవ జ్ఞానసన్నాసీ, క్రమేణ సర్వ మభ్య  
స్య సర్వ మనుభూయ జ్ఞాన వైరాగ్యాభ్యాం స్వరూపానుసంధానేన  
దేహ మాత్రావశిష్ట స్సన్యస్య జాతరూపధరో భవతి స జ్ఞానవైరాగ్య  
బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భూత్వా వాసప్రఫాశ్రమ

మేత్వవై రాగ్యాఖావేఽప్యాశ్రమక్రమానుసారేణ యస్సస్మ్యస్యతి సకర్త  
 సన్న్యాసి, బ్రహ్మచర్యేణ సన్న్యస్యసన్న్యాసా జ్ఞాతరూపధరో వై రాగ్య  
 సన్న్యాసీ, విద్యత్సన్న్యాసీ జ్ఞానసన్న్యాసీ వివిదిషా సన్న్యాసీ కర్తృసన్న్యాసీ  
 చేతి చతుర్థా, కర్తృసన్న్యాసోఽపి ద్వివిధః, నిమిత్తసన్న్యాసోఽనిమిత్త  
 సన్న్యాసశ్చేతి, నిమిత్తస్త్యతురః, అనిమిత్తః క్రమ సన్న్యాసః, ఆతుర  
 స్సర్వకర్తృలోపః, ప్రాణస్యోత్క్రమణ కాలసన్న్యాస స్సనిమిత్త సన్న్యాసః,  
 దృఢాంగో భూత్వానర్వం కృతకం నశ్వర మితి దేహాదికం సర్వం  
 హేయం ప్రాప్య, హగ్నం శ్శుచిషద్యనురంతరిక్ష సద్ధోతావేదిషదతి  
 ధిర్దురోణ సత్, నృషద్యరసదృత సదోఽప్యమ నదజ్ఞా గోజా ఋతజా  
 అద్రిజా ఋతం బృహత్, బ్రహ్మవ్యతిరిక్తం సర్వంనశ్వరమితి నిశ్చిత్వ  
 క్రమేణ య స్సన్న్యస్యతి స సన్న్యాసోఽనిమిత్త సన్న్యాసః, సన్న్యా  
 స వ్షడ్విధో భవతి, కుటీచకో బహూదకో హంసః పరమహంస  
 స్తురీయాతీతోఽవధూత శ్చేతి, కుటీచక శ్శిఖా యజ్ఞోపవీతదండ  
 కమండలుధరః కాపీనకంఠాధరః పితృమాతృగుర్వారాధనపరః పితరఖని  
 త్రశిక్వాది మంత్రసాధనపర ఏక త్రాన్నాదనపరః శ్వేతోర్ధ్వపుండ్ర  
 ధారీ త్రిదండః, బహూదక శ్శిఖాకంఠాదిధర (త్రిపుండ్రధారీ కుటీచ  
 కవ త్సర్వసమో మధుకరవృ త్యాష్టకబళాశీ, హంసో  
 త్రిపుండ్రోర్ధ్వపుండ్రధారీ అనంక్షప్తమధుకరాన్నాశీ కాపీనఖండతుండ  
 ధారీ, పరమహంస శ్శిఖాయజ్ఞోపవీతరహితః పంచగృహే ష్వేకరా  
 త్రాన్నాదానపరః కరపాత్రీఏకకాపీనధారీ శాటీ మేకా మేకం వైణవం  
 దండం ఏకశాటీ ధరో వా భస్తాద్ధూళనపర స్సర్వత్యాగీ, తురీయా  
 తీతో గోముఖః ఫలాహరీ అన్నాహరీ చేద్దృహత్రయే దేహమాత్రావ  
 శిష్టో దిగంబరః కణపమివ శరీరవృత్తిః అవధూత స్త్వనియమ అభిశ  
 త్తవతిత వర్జనపూర్వకం సర్వవర్ణేష్వ జగరవృత్యాహర పర స్వరూపా  
 నుసంధానపరః, ఆతురో జీవతి చేత్, క్రమసన్న్యాసఃకర్తృవ్యః, కుటీచక  
 బహూదక హంసానాం బ్రహ్మచర్యాశ్రమాది తురీయాశ్రమవత్ కుటీచ  
 కాదీనాం సన్న్యాసవిధిః, పరమహంసాదిత్రయాణాం స కటిసూత్రం  
 కాపీనం న వస్త్రం న్నైకమండలుః నదండ స్సార్వవర్ణిక భిక్షాటనపరత్వం  
 జాతరూపధరతః విధి. సున్న్యాసకాలే వ్యలంబుద్ధి పర్యంతం అధీత్య

తదనంతరం కటిసూత్రం కాశీనం దండం వస్త్రం కమండలుం సర్వమపున్  
 విస్తృజ్యాథ జాతరూపధర శ్చరే న్నకంథాలేశో నాధ్యేతవ్యో నవక్త  
 వ్యో న శ్రోతవ్య మన్య త్కించి త్ప్రణవాదన్యం నతర్కంపతే న్నశబ్ద  
 మపి బహుంఘబ్దౌ న్నాధ్యాయే న్న మహా ద్వాచో విగ్లాపనం గిరా  
 ప్రాణ్యాదీనాం సంభాషణంనాన్యభాషావిశేషణంసహృదస్త్రీపతితోదక్యా  
 దిసంభాషణం నయతే ద్వేవపూజానోత్సవదర్శనం తీర్థయాత్రావృత్తిః,  
 పున ర్యతివిశేషః కుటీచక స్యేత్సే కత్ర భిక్షా బహూదక స్యా సంక్లు  
 ప్తమాధూకరం హంసస్యాప్తగృహే వ్యప్తకబళం పరమహంసస్య పంచ  
 గృహేషు కరవాత్రంఘలాహారగోముఖం తురీయాతీత స్యావధూతస్యా  
 జగరవృత్తి సాగర్వపర్ణి కేషు యతిరై 1 కరాత్రీర్వనే న్నకస్యాపి నమే  
 త్తురీయాతీతావధూతయోః నజ్యేష్ఠోయోనస్వరూపజ్ఞో జ్యేష్ఠోఽపిక నిష్ఠో  
 హస్తాభ్యాం నద్యుత్తరణం నకుర్యా న్నవృక్ష మారోహే న్నయానాది  
 రూఢో నక్రయవిక్రయవరో న కించిద్వినిమయవరో నదాంభికో నాస్మ  
 తవాదీనయతేః కించిత్కర్తవ్యమ స్త్యప్తిచే త్సాంకర్యం తస్మా న్నననా  
 గ్నా సన్నాసినా మధికారః, ఆతురకుటీచకయోః భూలోకభవన్లోకా  
 బహూదకస్య స్వర్గలోకో హంసస్య తపోలోకః పరమహంసస్య సత్య  
 లోక స్తురీయాతీతావధూతయో స్సాన్వత్సవేవ కైవల్యం స్వరూపాను  
 సంధానేన భ్రమర కీటన్యాయవత్.యం యంవాపి స్తరక భావ త్యజ  
 త్యంతే క భేదం,తంతమేవ సమాప్నోతి నాన్యథా శ్రుతిశాసనమ్, తదేవం  
 జ్ఞాత్వా స్వరూపానుసంధానం వినాఽన్యథాఽఽచారవరో నభవేత్తదా  
 చారవశా త్తత్తల్లోక ప్రాప్తిర్జానవైరాగ్య సంపన్నస్య స్వస్తిన్నేవ ముక్తి  
 రితి ససర్వత్రాచార సక్తిస్తదాచారో జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తి ష్టేక  
 శరీరస్యజాగ్రత్కాలే విశ్వ స్వప్నకాలే తైజస స్సుషుప్తికాలే  
 ప్రాజ్ఞ 2 అవస్థాభేదా దవస్థేశ్వరభేద స్తాను చతుర్దశకరణానాం బా  
 హ్యవృత్తయో ౨ంతర్వృత్తియ స్తేషా ముపాదానకారణం వృత్తయ  
 శ్చత్వారః మనోబుద్ధిరహంకార శ్చిత్తంచేతి తత్తద్వృత్తివ్యాపార  
 భేదేన పృథగాచారభేదః, నేత్రస్థం జాగరితంవిద్యా త్కంఠే  
 న్నవ్నం సమావిశత్, సుషుప్తం హృదయస్థంతు తురీయం మూర్ధ్నిసం

సీతమ్, తురీయ మక్షర మితి జ్ఞాత్వా జాగరితే సుషుప్త్యవస్థాపన్న ఇవ  
యద్యచ్ఛృతం యద్యద్వృత్తం తత్తత్సర్వమవిజ్ఞాత మివ యోవనే తస్య  
స్వప్నావస్థాయా మపి తాదృగవస్థా భవతి సజీవస్తుక్త ఇతి వదంతి సర్వ  
శ్రుత్యర్థ ప్రతిపాదనమపి తస్యైవముక్తి రితి భిక్షు రైషి కాముష్ని కా  
పేక్షా యద్య పేక్షాఽస్తి చే తదనురూప్తో భవతి స్వరూపానుసంధాన  
వృత్తిరిక్తా న్య శాస్త్రాభ్యాసై రుప్ప్రేకుంకుమ భారవద్వ్యర్థోన యోగ  
శాస్త్రప్రవృత్తి ర్న సాంఖ్య శాస్త్రాభ్యాసా నమంత్రతంత్ర వ్యాపారఇతర  
శాస్త్రప్రవృత్తి ర్యతే ర స్తిచే చ్చవాలంకారవ చ్చర్మకారవ దితి విదూర  
కర్తాచార విద్యాదురో న ప్రణవకీర్తనః సర్వోద్ద్యత్కర్మకరోతి తత్తత్ఫ  
లమనుభవతి ఏరండతైల ఘనవదత స్పర్శంపరిత్యజ్య తత్ప్రేసక్తం మనో  
దండం కరపాత్రం దిగంబరం దృష్ట్యా పరివ్రజేద్భిక్షుః, బాలాన్ త  
పిశాచవస్తరణం జీవితం వా సకాంక్షేత కాలమేవప్రతీక్షేత నిర్దేశ  
భృతక న్యాయేన పరివ్రాడితి, తితిక్షుజ్ఞానవైరాగ్యశమాది గుణ  
పర్జితః, భిక్షామాత్రేణ జీవీ స్వా త్సయ తిర్యతివృత్తిహః, సదం  
డధారణేన నముండనేన వేషేణ నడఁభాచారేణ ముక్తిః, జ్ఞానదండో  
ధృతో యేన ఏకదండి సడచ్యతే, కాష్టదండో ధృతో యేన సర్వాభి  
జ్ఞానపర్జితః, సయాతి సర కాన్టోరాన్ మహారారవ సంజ్ఞితాన్, ప్రతిస్థా  
సూకరీ విష్ణా సమాగీతా మహర్షిభిః, తస్మా దేనాం పరిత్యజ్య కీటవ  
త్పర్యటే ద్యతిః, అయాచితం యథాలాభం భోజనాచ్చాననం భవేత్,  
పరేచ్ఛయాచ దిగ్వాసా స్నానం కర్యా త్పరేచ్ఛయా, స్వప్నేఽపి యో  
హి యుక్తస్యాజ్ఞా గ్రతీవ విశేషతః, ఉదృక్చేష్ట స్సృతత్రేష్టోష్టోపరిష్టో  
బ్రహ్మవాదినామ్, అలాభేన విషాదీన్యాల్లాభేష్టవసహర్షయేత్, ప్రాణయా  
మికమాత్ర స్వాస్త్యాత్రాసంగాద్వినిర్గతః, అభిపూజితలాభాంశ్చ జగుప్సే  
తైవసర్వశః, అభిపూజితలాభైస్తు యతిర్ముక్తోఽపిబధ్యతే, ప్రాణయాత్రాని  
మిత్తంచేత్ వ్యంగారే భుక్తవజ్జనే కాలే ప్రశస్తవర్ణానాం భిక్షార్థంపర్యటే  
ద్గృహాన్, పాణిపాత్రశ్చర న్యోగీ నాసకృ ద్భిక్షు మాచరేత్, తిష్ఠ  
స్థుంశ్యా చ్చురన్ భుంజ్యా స్తథ్యే నాచమనం తథా, అభీవ ధృతమర్వా  
దా భవంతి విశదాశయాః, నియతిం న విముంచంతి మహంతో భాస్క  
రా ఇవ, అన్యేనతు యదాహారం గోవ స్పృగయతే మునిః, తదా సమ

సస్య త్వర్వేషు సోఽమృతత్వాయకల్పతే, అనింద్యం వై ప్రజాగేహం  
నింద్యం గేహాతు వర్జయేత్, అనావృతే విశేద్ధ్వారి గేహేనై వాప్య  
సునా తే ప్రజేత్, పాంసునాచ ప్రతిచ్ఛన్న శ్చున్యాగరప్రతిశ్రయః,  
వృక్షమూలనికేతోవా త్వక్త సర్వప్రియాప్రియః యత్రాప్రమితశాయీ  
స్యాన్నిరగ్ని రనికేతనః, యథాలభ్యోపజీవీ స్యాన్మనిర్దాంతో జితేంద్రియః  
నిష్క్రమ్య వన మాస్థాయ జ్ఞానయజ్ఞో జితేంద్రియః, కాలకాంతీ చర  
న్నేవ బ్రహ్మ భూయాయ కల్పతే, అభయం సర్వభూతేభ్యో దత్వాచ  
ఓతి యో మునిః, సతస్య సర్వభూతేభ్యో భయ ముత్పద్యతే క్వచిత్,  
నిర్దాన శ్చానహంకారో నిర్ద్వంద్వ శ్చిన్న సంశయః, నైవకృద్యతి నద్వే  
ష్టి నాశృతం భవతే గిరా, పుణ్యాంతనచారీచ భూతానా మవిహింస  
కః, కాలే ప్రాప్తే భవే దైభృతం కల్పతే బ్రహ్మభూయతే, వాసప్రస్థ  
గృహస్థాభ్యాం ససంపృజ్యేత కర్హిచిత్, అజ్ఞాతచర్యాంలిప్సేత సచై సం  
హర్ష ఆవిశేత్, అధ్వా సూర్యేణ నిద్రిప్తః కీలవ ద్విచరేత్ సహీమ్, ఆశీ  
ర్యుక్తాని కర్తాణి హింసాయుక్తాని యానిచ, లోకసంగ్రహాయుక్తాని నై  
వకుర్యాన్న కారయేత్, నాసచ్ఛాస్త్రేషు సజ్జేత నోపజీవేత జీవికామ్,  
అతివాదాం ద్విజేత్తర్కాన్ పక్షం కంచన నాశ్రయేత్, సశిష్యా  
సనుబద్ధిత గ్రంథా నైవాభ్యసేద్బహూన్, సవ్యాఖ్యా ముపయుంజీత  
నారంభా నారభేత్కవచిత్, అవ్యక్తలింగోఽవ్యక్తాగ్లోముని రున్న త్రబా  
లవత్, కవిస్తూకవదాత్మానం లద్ధృష్ట్యాదర్శయేన్నృణామ్, సకుర్యా  
న్నవదే త్కించి న్నభ్యాయేత్సాధ్వసా ధువా, ఆత్మారామోఽనయా  
వృత్త్యా విచరేజ్జడవన్మునిః, ఏకశ్చరేత్సహీ మేతాం నిస్సంగ స్సంయ  
తేంద్రియః, ఆత్మరతిక్రీడఆత్మ రాతేవాక్ త్సమదర్శనః, బుద్ధో బాలకవ  
త్క్రీడః కుశలో జడవ చ్చరేత్, వదేదున్న త్రవ ద్విద్వాన్ గోచర్యాం  
నైగమ శ్చరేత్, ఊష్టోఽపమానితో సద్భిః <sup>1</sup>ప్రబుద్ధోఽసూయతోఽపి  
వా, తాడిత స్సన్నిరుద్ధోవా వృత్త్యావా జరితాపితః, విస్థితో మూర్తి  
తో వాజ్ఞైర్బహుధైవం ప్రకంపితః, శ్రేయస్కామః కృచ్ఛగతీతనాఽఽ

ముద్ధరేత్, సస్తాననంపరాంహానిం యోగధోరే కురుతేయతః, జనే  
నావమతోయోగీ యోగసిద్ధించ విందతి, తథాచరేత వైయోగీ సతాం

వర్జనదూషయన్, జనాయథాపమన్యేర స్తచ్చేయైర్నై వసంగతిమ్,  
జరాయుజాండజాదీనాం వాఙ్మనఃకాయకర్తభిః, యుక్తంకుర్వీత సద్రోహం  
సర్వ సంగంశ్చ వర్జయేత్, కామక్రోధాతథా దర్పలోభమోహాద్యయ  
శ్చయే, తాంస్తు దోషా స్ఫురిత్యజ్య పరివ్రాడ్భయవర్జితః, భైష్యేశనంచ  
మానత్వం తపో ధ్యానం విశేషతః, సమ్యగ్జ్ఞానంచ వైరాగ్యం ధర్మో  
యం భిక్షుకే మతః, కామాయ వాసా సుతతం ధ్యానయోగపరాయణః,  
గ్రామాంతే పృథుమూలే వా వసే ద్వేవాలయేఽపివా, భైక్షేణ వర్తయే  
న్నిత్యం వైకా న్నాశీ భవే త్కృచిత్, చిత్రశుద్ధిర్భవేద్యావ త్తావన్ని  
త్యం చరే త్సుధీః, తతః ప్రవృజ్య శుద్ధాత్మా సంచరేద్యత్రకుత్రచిత్,  
బహిరంతశ్చ సర్వత్ర సంపశ్యన్ హి జనార్దనమ్, సర్వత్ర విచరే త్తానీ  
వాయువ ద్వీతకల్పవః, సమదుఃఖసుఖః త్వాంతో హస్తస్తాప్తంచ  
భక్షయన్, నిర్వైరేణ సమం పశ్యన్ ద్విజగోఽశ్వమృగాదిషు,  
భావయన్తనసా విష్ణుం పరమాత్మాన మీశ్వరమ్, చిన్తయం పరమా  
నందం బ్రహ్మవాహ మితి స్మరన్, జ్ఞాత్వైవం మనోదండం ధృత్వా  
ఆశానివృత్తీ భూత్వా ఆశాంబరధరో భూత్వా సర్వదా మనోవా  
క్కాయకర్తభి స్సర్వసగ్సార ముత్సృజ్య ప్రపంచావాఙ్మఖస్పృశా  
పానుసంధానేన భృమరకీటన్యాయేన ముక్తో భవతీత్యుపనిషత్.

షష్ఠోపదేశః.

అథ నారదః పితామహ మువాచ - భగవత్తదభ్యాసవశా  
ద్భృమరకీటన్యాయవ త్తదభ్యాసః కథమితి, త మాహ-పితామహస్సత్య  
వాక్ జ్ఞాన వైరాగ్యాభ్యాం విశిష్టదేహానశిష్టోపనేత్, జ్ఞానం శరీరం  
వైరాగ్యం జీవనం విద్ధి శాంతి దాతీ నేత్రేమనో ముఖం బుద్ధిః  
కళాపశ్చువింశతీతత్వా న్యవయవా న్యవస్థాపంచమహాభూతాని కర్తృభ  
క్తిజ్ఞానవైరాగ్యాని శాఖాజాగ్రత్స్విప్న సుషుప్తితూరియావస్థా శ్చతుర్ద  
శకరణాని పంక స్తంభాకారాణీతి, ఏవమపివా<sup>1</sup>మపి పంకంకర్ణధార  
ఇవ యంతేవ గజం స్వబుద్ధ్యా స్వవశీకృత్యాస్తద్వ్యతిరిక్తం సర్వం  
కృతకం సశ్వర మితి మత్వా విరక్తః పురుష సర్వదా బ్రహ్మహ మితి  
వ్యాహరే న్నాన్య త్కించి ద్వేదితవ్యం స్వవ్యతిరేకేణ జీవన్ముక్తో వసే  
త్కృత కృత్యో భవతి స నాహం బ్రహ్మేతి వ్యవహరే త్కింతు బ్రహ్మ

హ మస్తీ త్యజస్వం జాగ్రత్స్వన్న సుషుప్తిషు తుర్యావస్థాం  
 ప్రాప్య తుర్యాతీతత్వం వ్రజేద్దివం జాగ్రీ న్నక్తం స్వప్నం సుషు  
 ప్త మర్ధరాత్రం గతమిత్యేకావస్థాయాం చతస్రావస్థా యైవైకైక  
 కరణాధీనానాం చతుర్దశ కరణానాం వ్యాపారా శ్చక్షురాదీనాం  
 చక్షుషో రూపగ్రహణం శోత్రయో శృంగ్రహణం జిహ్వయా  
 రసాస్వాదనం ఘ్రాణస్య గంధగ్రహణం వచసో వాగ్వాక్యపారః  
 పాణే రాదానం పాదయో స్పంశారః పాయో రుత్సర్గ ఉపస్థస్యానం  
 దగ్రహణం త్వచః స్పర్శగ్రహణం తదధీనాచ విషయగ్రహణా బుద్ధి  
 ర్బుద్ధ్యా బుద్ధ్యతి చిత్తేన చేతయ త్యహం కారేణాహంకరోతి విసృజ్య  
 జీవ ఏతాం దేహభిమానేన జీవో భవతి గృహభిమానేన గృహస్థ్యతి  
 శరీరే జీవ సుంచరతి ప్రాగ్రథే పుణ్యవృత్తి రాగ్నేయాం నిద్రాలస్యే  
 దక్షిణాయాం క్రౌర్యబుద్ధి రైర్మత్త్యాం పాపబుద్ధిః పశ్చిమే క్రోధారతి  
 ర్వాయవ్యాం గమనే బుద్ధి రుత్తరే శాంతి రీశాన్యే జ్ఞానం కర్ణికాయాం  
 వైరాగ్యం కేసరే హస్తాత్తచింతా ఇ త్యేవం వక్త్రం జ్ఞాత్వా జీవదవస్థా.  
 ప్రథమం జాగ్ర ద్విత్వీయం స్వప్నం తృతీయం సుషుప్తం చతుర్థం తురీ  
 యం చతుర్థి ర్విరహితం తురీయాతీతం విశ్వత్రైజనప్రాజ్ఞ తటస్థభేదై  
 రేకఏవ ఏకో దేవ సాక్షీ నిర్గుణశ్చ తద్భిక్షాహ మితి వ్యాహరే  
 న్నోచే జ్ఞాగ్రదవస్థాయాం జాగ్రదాది చతస్రావస్థా స్వప్నే స్వప్నాది  
 చతస్రావస్థా సుషుప్తే సుషుప్తాది చతస్రావస్థా స్తురీయే తురీయాది  
 చతస్రావస్థా న త్వేపం తురీయాతీతస్య నిర్గుణస్య స్థూలసూక్ష్మకారణ  
 రూపై ర్విశ్వత్రైజన ప్రాజ్ఞైశ్చైవై స్పర్వావస్థాను సాక్షీ త్వేకఏవావతి  
 ష్టతే, ఉతతటస్థా ద్రష్టా తటస్థా నద్రష్టా ద్రప్రృత్వా న్న ద్రష్టైవ  
 కర్తృత్వ భోక్తృత్వాహంకారాదిభి స్పృష్టో జీవో జీవేతరో నస్పృష్టో  
 జీవోఽపి నస్పృష్ట ఇతిచే న్నజీవాభిమానేన క్షేత్రాభిమాన శ్శరీరాభి  
 మానేన జీవత్వం జీవత్వం ఘటాకాశమహాకాశవ ద్వ్యవధాన మస్తి  
 వ్యవధానవశాదేవ హంసస్సౌఽహ మితి మంత్రేణోచ్చాస్య న శ్వాసవ్య  
 పదేశే నానుసంధానం కరోతి ఏవం విజ్ఞాయ శరీరాభిమానం త్యజే  
 న్నశరీరాభిమానీ భవతి సవప బ్రహ్మే త్యుచ్యతే, త్యక్తసంగో జితక్రో



ధో లభ్యాహారో జితేంద్రియః, పిథాయ బుద్ధ్యా ద్యారాణి మనోభ్యానే  
 నివేశయేత్, శూన్యేష్వేవావకాశేషు గుహాసుచ వసేషుచ, నిత్య  
 యుక్తస్సదాయోగీ ధ్యానః సమ్యగగుక్తమేత్, ఆతిథ్య శ్రాద్ధయజ్ఞేషు  
 దేవయాత్రోత్సవేషుచ, మహాజనేషు సిద్ధర్థి నగచ్ఛేద్యోగవిత్క్వచిత్,  
 యజైన మవమన్యంతే జనాః పరిభవంతిచ, తథాయుక్తశ్చరే ద్యోగీ  
 సతాం వర్జనదూషయేత్, వాద్దండః కర్తదండశ్చ మనోదండశ్చ  
 తేత్రయః, యస్యైతే నియతా దండా స్సత్రిదండీమహాయతిః, విధూ  
 మేచ ప్రశాంతేఽగ్నో యస్తుమాధూకరిం చరేత్, గృహేచవిప్ర  
 ముఖ్యానాం యతిస్సర్వోత్తమస్త్సత్రితః, దండం భిక్షాంచయః కుర్యా  
 త్స్వధర్మేవ్యసనం వినా, యస్తిష్ఠతి స వైరాగ్యం యాతి సీచయత్త్రిసః,  
 యస్త్రిగృహే విశేషేణ లభే ద్భిక్షాంచ వాసనాత్, తత్రనోయాతి  
 నోభూస్స యతిర్నేతరస్త్సత్రితః, యశ్శ్రీరేంద్రియాదిభ్యో విహీనంసర్వ  
 సాక్షిణమ్, పారమార్థికవిజ్ఞానంసుఖాత్మానం స్వయంప్రభమ్, ఐరతత్త్వం  
 విజానాతి సోఽతివర్ణాశ్రమీభవేత్, సర్వాశ్రమాదయో దేహీమాయ  
 యాపరికల్పితాః, నాత్మనో బోధరూపస్య మమత్వే సంతిసర్వదా, ఇతి  
 యో వేదవేదాంతై స్సోఽతివర్ణాశ్రమీభవేత్, యస్యవర్ణాశ్రమా చా  
 రో గళితస్సన్విత్తదర్శనాత్, సవర్ణానాశ్రమాం త్సర్వా నతీత్యస్వాత్మని  
 స్థితః, యోఽతీత్య స్వాశ్రమాన్ సర్వా నాత్మన్యేవ స్థితః పుమాన్,  
 సోఽతివర్ణాశ్రమీప్రోక్తస్సర్వవేదార్థవేదిభిః, తస్మాదన్యగతావర్ణాశ్రమా  
 అపి నారద, ఆత్మన్యారోపితాస్సర్వే బ్రాహ్మణేనాత్మవేదినా, నవిధిర్ననిషే  
 ధశ్చసవర్ణ్యావర్ణ్యకల్పనా, బ్రహ్మవిజ్ఞానినామ స్తితథా నాన్యచ్ఛనారద, విర  
 జ్య సర్వ భూతేభ్య ఆవిరించివదాదపి, పుణాం విపాట్య సర్వస్త్రిపుత్ర  
 మిత్రాదికేవ్యపి, శ్రద్ధాభుద్ధుక్తిమార్ద్రేషు వేదాంతజ్ఞానలిప్సయా, ఉపా  
 యనకరో భూత్వా గురుం బ్రహ్మవిదం ప్రజేత్, సేవాభిః పరితోష్యైవం  
 చిరకాలం సమాహితః, సదా వేదాంతవాక్యార్థం శ్రవణయా త్సు సమా  
 హితః, నిర్వమో నిరహంకార స్సర్వసంగవివర్జితః, సదా శాంత్యాది  
 యుక్తస్త్రి ఆత్మన్యాత్మానమీక్షతే, సంసారదోష దృష్ట్యైవ విరక్తి  
 ర్జాయతే సదా, విరక్తస్యతు సంసారా త్సన్న్యాస సన్న్యస్ససంశయః,

ముముక్షుః పరహంసాఖ్య స్సాక్షాన్తోక్షైకసాధనమ్, అభ్యసేద్భిక్షావిజ్ఞానం వేదాంతశ్రవణాదినా, బ్రహ్మవిజ్ఞానలాభాయ పరహంస సమాహ్వాయః, శాంతిదాంత్యాదిభిస్సర్వైఃసాధనైస్సహితోభవేత్, వేదాంతాభ్యాసనిరత శ్శాంతో దాంతో జితేంద్రియః, నిర్భయో నిర్నమో నిత్యో నిర్ద్వింద్యో నిష్పరిగ్రహః, జీర్ణకౌపీనవాసా స్సాన్యస్థండి సగ్నోఽథవా భవేత్, ప్రాజ్ఞో వేదాంతి విద్యోగీ నిర్నమో నిరహంకృతిః, మిత్రాదిషు సమో మైత్రీ సుమస్తేష్వేవ జంతుషు, ఏకో జ్ఞానీ ప్రశాంతాత్మా ససంతరితి నేతరః, గురూణాంచ హితేయుక్త స్తత్రసంపత్సరం వసేత్, నియమేష్వప్రమత్తస్తు యమేషుచ సదా భవేత్, ప్రాప్యచాంతే తతశ్చైవ జ్ఞానయోగ మనుత్తమమ్, అవిరోధేన ధర్మస్య సంచరేత్పృథివీ మిమామ్, తత స్సంపత్సరస్యాంతే జ్ఞానయోగ మనుత్తమమ్, ఆశ్రమత్రయ ముత్పృజ్య ప్రాప్తశ్చ పరమాశ్రమమ్, అనుజ్ఞాప్య గురూన్చైవ చరేద్ధి పృథివీ మిమామ్, తత్తనంగో జితశ్క్రిధో లఘూహరో జితేంద్రియః, ద్వా విమా సవిరాజేతే విపరీతేన కర్తనా, నిరారంభో గృహస్థశ్చ కార్యవాన్చైవ భిక్షుకః, మాద్యతి ప్రమదాన్ దృష్త్వా సురాన్ పీత్వాచ మాద్యతి, తస్మా ద్దృష్టివిహం నారీం దూరతః పరివర్జయేత్, సంభాషణం సహ స్త్రీభిరాలాపః ప్రేక్షణం తథా, స్పృతం గానం సహ సంచ పరివాదాన్శ్చ వర్జయేత్, సన్నానం నజపః పూజా న హేమామోనైవ సాధనమ్, నాగ్నికార్యాదికార్యంచ నైతస్యాస్తీహ నారద, నార్పణం పితృకార్యంచ తీర్థయాత్రావ్రతానిచ, ధర్మాధర్మాదికం నాస్తి స విధిర్లాక్షీక్రియా, సంతృజే త్సర్వకర్మాణి లోకాచారంచ సర్వతః, క్రిమికీట పతంగాన్శ్చ తథా యోగీ వసస్పృతిః, సనాశయే ద్బుధో జీవాన్ పరమార్థమతి ర్యతిః, నిత్యమంతర్ముఖ స్వచ్ఛః ప్రశాంతాత్మా స్వపూర్ణధీః, అంత స్సంగం పరిత్యాగీ లోకే విహర నారద, సారాజకే జనపదే చరత్యేకచరో మునిః, నిష్ఠుతిర్నిర్నమస్కారో నిస్వధాకార ఏవచ, చలాచలనికేతశ్చ యతి ర్వాదృచ్చికోభవేత్. ఇత్యుపనిషత్.

సప్తమోపదేశః.

అథ యతేర్నియమః కథమితి పృష్టం నారదం పితామహః పురఃకృత్య విరక్త స్సన్నాస్యసీ వర్షానుధృవశీలోఽష్టామాసానేకాశీ చరేన్నై

కరాత్రం నివసే ద్భిక్షు ర్భయా త్సారంగవ దేకత్రన తిప్తే. త్వగమన  
నిరోధగ్రహణం సకుర్యా ధస్తాభ్యాం సద్యస్తరణం సకుర్యా స్తవృత్తా  
రోహణ మపి సదేవోత్సవదర్శనం కుర్యా నైకరాత్రాశీ నబాహ్య  
దేవతార్చనం కుర్యా త్వవ్యతిరిక్తం సర్వం త్వక్వా మధుకరవృత్త్యా  
హర మాహరణ కృశోభూత్వా మేదోవృద్ధి మకుంఘ న్నాజ్యం రుధిర  
మివ త్యజే దేకరాత్రాన్నం పలలమివ గంధలేపన మశుద్ధలేపన మివ  
తూర ముత్యజ మివ వస్త్ర ముచ్ఛిష్టపాత్రమివాభ్యంగం స్త్రిసంగమివ  
మిత్రాక్షాదకం మూత్రమివ స్పృహం గోమాంస మివ జ్ఞాతచరదేశం  
చండాలవాటికా మివ స్త్రియమహిమివ సువర్ణం కాలకూట మివ  
సభాస్థలం శ శాసస్థల మివ రాజధానీం కుంభీపాక మివ శనపిండవదేక  
రాత్రాన్నం సదేహోంతరదర్శనం, ప్రపంచవృత్తిం పరిత్యజ్య స్వదేశ  
ముత్సృజ్య జ్ఞాతచరదేశం విహాయ విస్తృత్య పదార్థం పునః ప్రాప్త  
హర్ష ఇవస్యమానందమనుస్తరణ స్వశరీరాభిమాన దేశవిస్తరణం మత్వా  
స్వశరీరం శవమివ హేయ ముపగమ్య కారాగ్రహ వినిర్ముక్త శోచిరవత్సు  
త్రాప్తబంధుభవస్థలం విహాయ దూరతోవసే దయత్నేన్న ప్రాప్తమాహ  
రణ బ్రహ్మప్రణవ ధ్యానానుసంధానపరో భూత్వా సర్వకర్మ వినిర్ముక్తః  
కామక్రోధలోభ మోహ మద మాన్సర్యాదికం దగ్ధ్యా త్రిగణాతీతః ప  
హర్షిరహితః పశ్చాదవికారశూన్యః సత్యవాక్కుచిరద్రోహీ గ్రామైకరా  
త్రం, వత్తనేపంచరాత్రం క్షేత్రే పంచరాత్రం తీర్థేపంచరాత్ర మనికేతః  
స్థిర మతిర్నాస్తవవాదీ గిరికందరేషువసేత్ ఏకఏవచ్ఛావా నచరే ద్ద్రా  
మంత్రిభిర్నగరం చతుర్గామ మిత్యేకశ్చరే ద్భిక్షు శ్చతుర్దశకరణానాం  
నత్రత్రావకాశం దద్యా దచ్ఛిన్నజ్ఞానా ద్వైరాగ్య సుపత్తి మనుభూయ  
మత్సోనకశ్చిదన్యోఽతిరిక్త ఇత్యాత్మ న్యాలోచ్య పర్యతస్వరూపమేవ  
పశ్యత్ జపన్తు క్షిమవాప్య ప్రారబ్ధప్రతిభాసనాశపర్యంతం చతుర్విధం స్వ  
రూపం జ్ఞాత్వా దేహాపానపర్యంతం స్వరూపానుసంధానేన వసేత్,  
త్రిపదాన్నానంకుటీచకస్య బహూదకస్య ద్వివారం హంసపైత్రికవారం  
పరమహంసస్య మాంససిక స్నానం తురీయాతీతస్య భస్మస్నాన మపధూ  
తస్య వాయువ్యస్నాన మూర్ధ్వపుండ్రంకుటీచకస్య త్రిపుండ్రంబహూద  
కస్య ఊర్ధ్వపుండ్రం త్రిపుండ్రంహంసస్య భస్మాద్ధూళనం పరమహంసస్య

తురీయాతీతస్య తిలకపుండ్ర మవధూతస్య సకించి తురీయాతీతావధూత  
యోఃఋతుక్షౌరం కుటీచకస్య ర్న ద్వయక్షౌరం హంసస్య పరమహంసస్య  
నక్షౌర మస్త్రీచే దయనక్షౌరం తురీయాతీతా వధూతయో ర్నక్షౌరం  
కుటీచకస్య ఏకాన్నం మాధూతరం బహూదకస్య హంస పరమహంస  
యోః కరపాత్రం తురీయాతీతస్య గోముఖ మవధూతస్యా జగరవృత్తి  
శ్వాటీద్వయం కుటీచకస్య బహూదక స్త్రైకశాటీ హంసస్య ఖండం  
దిగంబరం పరమహంసస్య ఏకకౌశీనం వా తురీయాతీతా వధూతయో  
ర్జాతరూపధంత్యం హంసపరమహంసయో రజనం నత్వన్యేషాం కుటీచ  
క బహూదకయో ర్దేవార్చనం హంసపరమహంసయో ర్దానసార్చనం తు  
రీయాతీతావధూతయో స్సౌనసాంభావనా, కుటీచక బహూదకయో ర్న  
త్రజపాధికారోహం సపరమహంసయో ర్ధ్యానాధికార స్తురీయాతీతావ  
ధూతయో ర్నత్వన్యాధికారః కింతు తురీయాతీతావధూతయో ర్నహ  
వాశ్శ్రోవదేశాధికారః పరమహంసస్యాపి, కుటీచక బహూదక హంసానాం  
నాన్యస్థావదేశాధికారః, కుటీచక బహూదకయో ర్దానుషక్రణవో  
హంస పరమహంసయో రాంతరప్రణవ స్తురీయాతీతావధూతయో ర్భృ  
హ్మప్రణవః, కుటీచక బహూదకయోః శ్రవణం హంసపరమహంసయో  
ర్దాననం తురీయాతీతా వధూతయో వ్నిదిధ్యాసనమ్ సర్వేషామాత్మా  
సంధానవిధి రిత్యేవం ముముక్షు స్సర్వదా సంసారతారకం తారక మను  
స్థరక జీవస్సుక్తో వసే దధికార విశేషేణ కైవల్య ప్రాప్త్యవాయ మన్వి  
ష్యేద్యతి రితుంపనిషత్.

అష్టమోపదేశః.

అథ హైనం భగవంతం పరమేష్ఠినం నారదః పప్రచ్ఛ సంసార  
తారకం ప్రపన్నేబ్రాహ్మీతి తథేతి పరమేష్ఠీ వక్తుముపచక్రమే, ఓమితి  
బ్రహ్మేతి వ్యష్టిసమష్టి ప్రకారేణ, కా వ్యష్టిః కాసమష్టిస్సంహార ప్రణవ  
సృష్టి ప్రణవశ్చాంతర్బహి శ్చోభయాత్మకత్వాత్త్రివిధో, బ్రహ్మ ప్రణవః,  
అంతః, ప్రణవోన్యావహారిక ప్రణవో బాహ్యప్రణవ ఆర్షప్రణవ ఉభ  
యాత్మకోవిరాటో ప్రణవః, సంహార ప్రణవో బ్రహ్మప్రణవోర్ధమాత్ర ప్రణవ  
ఓమితి. బ్రహ్మ ఓ మిత్యేకాక్షర మంత్రః ప్రణవం విద్ధి సచాష్టధాభిద్యతే  
అకార ఉకారో మకార అర్థమాత్రా నాదబిందుకలాశక్తి శ్చేతి తం

సచత్వార అకార శ్చాయుతావయవాన్విత ఉకార స్సహస్రావయ  
వాన్వితో మకార శ్చతావయవోపేతోఽర్థమూత్రా ప్రణవోఽనంతా  
వయ వాకారః సగుణో విరాట్ప్రణవ స్సంహారో నిర్గుణప్రణవ ఉభ  
యాత్తకోత్పత్తిప్రణవో యథాశ్లుతో విరాట్ ప్లుతః ప్లుత స్సంహారః విరా  
ట్ప్రణవ జ్ఞోషశమూత్రాత్తక ష్టత్రింశ త్తత్వాతీతః, షోడశ మూత్రాత్తక  
త్వం కథ మిత్యుచ్యతే, అకారః ప్రథమ ఉకారో ద్వితీయో మకార  
స్త్రుతీయ అర్థమూత్రశ్చతుర్థోనాదః పంచమీ బిందు షష్ఠీ కలా సప్త  
మీకలాతీతాష్టమీ శాంతి ర్నవమీ శాలక్యతీతా దశమీ ఉన్న న్యే  
కాదశీ మనోన్మసీ ద్వాదశీ పురీ త్రయోదశీ మధ్యమా చతుర్దశీ పశ్యం  
తీపంచదశీ పరా షోడశీ పునశ్చతుష్ఠిమాత్రాప్రకృతి పునవదై వవిధ్య  
మాసాద్యాష్టావింశ త్యుత్తర శతభేదమూత్రా స్వరూప మాసాద్య సగుణ  
నిర్గుణత్వ ముపైత్యేకోఽపి బ్రహ్మ, ప్రణవః, సర్వాధారః పరంజ్యో  
తిరేవసర్వేశ్వరో విదుః, సర్వదేవమయ సర్వ ప్రపంచాధార గర్భితః,  
సర్వాక్షరమయః కాల స్సర్వాగమ మయ శ్శివః, సర్వభ్రతుక్తమోము  
గ్యసృకలోపనిషన్తయః, భూతం భవ్యం భవిష్య ద్యత్త్రికాలోదితమ  
వ్యయమ్, తదప్యంకార మేవార్య విద్ధి మోక్షప్రదాయకమ్, తదేవా  
త్తాన మిత్యేత ద్భిహ్మశబ్దేన వర్ణితమ్, తదేక మచ్యుత మజర మనుభూ  
యతథోమితి, స శరీరం సమారోప్య తన్తయత్వంతథోమితి, <sup>1</sup> త్రిశరీరం  
స్య మాతానం పరంబ్రహ్మ వినిశ్చిను, పరంబ్రహ్మనునందభ్యా ద్విశ్వా  
దీనాం క్రమః క్రమాత్, స్థూలత్వా త్థూనలభక్త్యాచ్చ సూక్ష్మత్వా  
త్సూక్ష్మభ క్షరమ్, ఐశ్వర్యానందభోగా చ్చ సోఽయమాత్మా చతుర్వి  
ధః, చతుష్పా జ్ఞాగరితః స్థూలః స్థూలప్రజ్ఞో హి విశ్వభుక్, ఏకోన  
వింశతిముఖ సాష్టాంగ స్సర్వగః ప్రభుః, స్థూలభుక్ చతురాత్మాథ  
విశ్వో వైశ్వానరః పుమాన్, విశ్వజి త్పృథమః పాదః స్వప్నస్థానగతః  
ప్రభుః, సూక్ష్మప్రజ్ఞ స్సితోఽష్టాంగ ఏకో నాన్యః పరంతప, సూక్ష్మభు  
క్చతురాత్మాథ తైజసో భూతరాజయమ్, హిరణ్యగర్భః స్థూలోఽంత  
ర్ద్వితీయః పాద ఉచ్యతే, కామం కామయతే యావ ద్యత్ర సుప్తో  
నకంచన, స్వప్నం పశ్యతి నైవాత్ర తత్సుషుప్త మపి స్ఫుటమ్, ఏకీభూ

తస్మిన్ ప్రసక్తిః ప్రజ్ఞానమనవాం తస్మిన్, నిత్యానందమయోఽప్యతా సర్వ  
జీవాంతరస్థితః, తథా ప్యానందభు క్షేతో ముఖస్సర్వగతోఽవ్యయః,  
చతురాత్మేశ్వరః ప్రాజ్ఞ స్తోత్రీయః పాదసంజ్ఞితః, ఏవసర్వేశ్వర శ్చైవ  
స్సర్వజ్ఞ స్సూక్ష్మభ వనః, ఏహంఽతర్యా మ్యేష యోని స్సర్వస్య ప్రభ  
వాప్యయా, భూతానాం త్రయ మప్యేత త్సర్వోపరమ బాధకమ్, త  
త్సుమప్తంహి యత్స్వప్తం మాయామాత్రం ప్రకీర్తితమ్, చతుర్థశ్చ  
తురాత్మాపి సచ్చిదేశరసోఽవ్యయమ్, తురీయా వసితత్వాచ్చ ఏకైకత్వా  
నుసారతః, జ్ఞాతానుజ్ఞాత్ర సుజ్ఞాత్వా ద్వికల్పజ్ఞానసాధనమ్, వికల్పత్ర  
యమత్రాపి సుమప్తం స్వప్నమాంతరమ్, మాయామాత్రం విదితైవ్యపం  
సచ్చిదేశరసోఽవ్యయః, విభక్తి హ్యయ మూదేశో న స్థూలప్రజ్ఞ మప్య  
హమ్, స సూక్ష్మప్రజ్ఞ మత్యంతం న ప్రజ్ఞం సక్వచిన్మనే, నైవాప్రజ్ఞం  
నోఽభయతః ప్రజ్ఞం నప్రజ్ఞమాంతరమ్, నాప్రజ్ఞ మపి ప్రజ్ఞానభు నం  
చాదృష్ట మేవచ, తదలక్షణమగ్రాహ్య మప్యవహర్య మచింత్య మప్య  
వదేశ్య మేకాత్మ ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశిమం శివం శాంత మద్వై  
తం చతుర్థం మన్యంతే సబ్రహ్మప్రణవ స్సవిజ్ఞేయో నాపర స్తురీయ స్స  
ర్వత్ర భానువ స్సముక్షూణా మాధార స్వయంజ్యోతి ర్బ్రహ్మకాశ  
స్సర్వదా విరాజతే పరం బ్రహ్మత్వా దిత్వ్యపనిషత్.

నవమోపదేశః.

అథ పరబ్రహ్మస్వరూపం కథ మితి నారదః పప్రచ్ఛ తగ్మహా  
వాచ పితామహః, కిం బ్రహ్మస్వరూప మిత్యన్యోఽసా వన్యోఽహమ  
స్తీతి యే విదు స్తేవశవో న స్వభావ పశవ స్త మేవం జ్ఞాత్వా విద్వాన్  
మృత్యుముఖా త్ప్రేముచ్యతే నాన్యః పంథావిద్యతేఽయనాయ, కాల  
స్వభావో నియతి ర్యదృచ్ఛాభూతాని యోనిః పురుష ఇతి చింత్యమ్,  
సంయోగవహం న త్యాత్మభావా దాత్మాహ్యసీశ స్సుఖదుఃఖ హేతోః,  
తే ధ్యానయోగానుగతా అవశ్యక్ దేవాత్మశక్తిం స్వగుణైర్ని గూఢామ్,  
యఃకారణాని నిఖలానితాని కాలాత్తయంతా న్యధితిష్ఠత్యేకః, ఈ  
మేకస్త్రిక త్రివృతం షోడశాంతం శతార్థారం విశితి ప్రత్యరాఖిః,  
అష్టకేష్వధ్వర్విశ్వరూపై కపాశం త్రిమూర్తభేదం ద్వినిమిత్తైక మోహమ్,  
పంచస్రోతోఽంబుం పంచయోన్యగ్రవక్త్రాం పంచప్రాణోర్నిం పంచ

బుద్ధ్యాది మూలామ్, పంచావర్తాం పంచదుఃఖౌఘవేగాం పంచాశచ్ఛేదాం పంచపర్వా మధిమః, సర్వాజీవే సర్వసంస్థే బ్రహ్మాంతే తస్మిన్ హంసో భ్రామ్యతే బ్రహ్మచక్రే, పృథ గాత్మానం ప్రేరితారంచ మత్వా, జుష్ట స్తత స్తేనామృతత్వ మేతి, ఉద్భిధ మేతత్పరముతు బ్రహ్మ తస్మిన్ శ్రుయం స్వప్రతిష్ఠాక్షరంచ, అత్రాంతరం వేదవిదో విదిత్వా లీనా బ్రహ్మణి పరే తత్పిరాయణాః, సంయుక్త మేతత్తర మక్షరంచ వ్యక్తా వ్యక్తం భరతే విశ్వమీశః, అనీశశ్చాత్మాబుధ్యతే భోక్తృభావాత్ జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాతైః, జ్ఞాత్వాద్వావజావీశసీశావజా వ్యేకా భోక్తృ భోగార్థయుక్తా, అనంత శ్చాత్మా విశ్వరూపోహ్య కర్తాత్రయం యదా విందతే బ్రహ్మ మేతత్, క్షరం ప్రధాన మమృతాక్షరం హరః క్షరాత్మా నావీశతే దేవ ఏకః, తదభిధ్యానా ద్యోజనాత్తత్త్వభావా ద్భూయ శ్చాంతే విశ్వమాయా నివృత్తిః, జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాతైః షీఞ్జైః శ్చేజైః శ్చస్తమృత్యుప్రహణిః, తస్యా భిధ్యానా తృప్తీయం దేహభేదే విశ్వేశ్వర్యం కేవల ఆత్మకామః పృథద్భేద్యం నిత్యమేవాత్మసంస్థం నాతఃపరం వేదితవ్యం హి కించిత్, తోక్తా భోగ్యం ప్రేరితారంచ మత్వా సర్వప్రేక్షం త్రిసిధం బ్రహ్మ మేతత్, ఆత్మవిద్యా తపోమూలం తద్భ్రాహ్మణ్యపనివత్పరమ్, య ఏవం విదిత్య స్వరూప మేవానుచింతయన్, తత్ర శో మోహః క శ్చోక ఏక శ్చ మను పశ్యతః, తస్మా ద్విరాఙ్మూలం భవ్యం భవిష్య ద్భవ త్యన ర్వి స్వరూపమ్, అణోరణీయాం స్వహతోమహీయా నాత్మాస్యజంతో హితో గుహాయామ్, త మక్రతుః పశ్యతి వీరశోశో ధాతుః ప్రసాదా స్వహిమాన మిశమ్, అపాణిపాదో జపనోగృహీతా పశ్య త్యచక్షు స్పశ్యణో త్యకర్ణః, స వేత్తి వేద్యం సచ తస్మాస్తి వేత్తా తమాహు రగ్ర్యం పురుషం మహంతమ్, అశరీరం శరీరే ష్వనవస్థే ష్వనస్థితమ్, మహంతం విభు మాత్మానం మత్వా ధిరో నశోచతి, సర్వ సృభాతారమచింత్యశ్చ క్షిం సర్వాగమాంతార్థవిశేషవేద్యమ్, పరాత్పరం పరమం వేదితవ్యం సర్వావసానే సకృద్వేదితవ్యమ్, కవిం పురాణం పురు షోత్తమోత్తమమ్ సర్వేశ్వరం సర్వదేవై రుపాస్యమ్, అనాదిమధ్యాంత మనంత మవ్యయం శివాచ్యుతాంభోరుహ గర్భభూరుహమ్, స్వేనా

హృతం సర్వమిదం ప్రపంచం పంచాత్మకం పంచసు వర్తమానమ్, పంచీ  
కృతానంతభవప్రపంచం పంచీగృతస్వావయవైః సంవృతమ్, పరాత్పరం  
యన్నహతో మహంతం స్వరూపతేజోమయ శాశ్వతం శివమ్, నావిర  
తోదుశ్శ్చరితా న్నాశాంతో నాసమాహితః, నాశాంత మానసో వాపి  
ప్రజానేనైవ మాప్నుయాత్, నాంతః ప్రజ్ఞం నబహిః ప్రజ్ఞం నసూఽం  
నజ్ఞానం నాజ్ఞానం నోభయతః ప్రజ్ఞ మగ్రాహ్య మప్యవహర్యం స్వాంత  
స్థితం స్వయ మేవేతి యవనంచేద సముక్తోభవతి సముక్తోభవ త్యాహ  
భగవాన్ పితామహః, స్వస్వరూపజ్ఞః పరివ్రా ట్పివ్రా డేకాకీ చరతి భ  
యత్రస్తసారంగ ఇవ తిష్ఠతి, గమనవిరోధం నకరోతి స్వకీరీర వ్యతిరిక్తం  
సర్వంత్యక్త్యా వత్పదవృత్త్యా స్థిత్యా స్వరూపానుసంధానం కుర్వన్  
సర్వమనన్య బుద్ధ్యా స్వస్తి శ్చేవ ముక్తో భవతి, సపరివ్రాట్యర్వ క్రియా  
కారకనివర్తకో గురుశిష్యశాస్త్రాది వినిర్ముక్త స్సర్వ సంసారం విసృజ్య  
చామోహితః పరివ్రాట్కథం నిర్ధనిక స్సుఖి భవవాక్ జ్ఞానాజ్ఞానోభయా  
తీత స్సుఖిః దుఃఖాతీతః స్వయంజ్యోతిః ప్రకాశ సర్వవేద్య సర్వజ్ఞస్సర్వ  
సిద్ధిద స్సర్వేశ్వర స్సోఽహ మితి తద్విష్ణోః పరమం పదం యత్ర గత్వా  
ననివర్తంతే యోగిన స్సూర్యో న తత్ర భాతి నశశాంకోఽపి నసప్రస  
రావర్తతే నసప్రసరావర్తతే తత్రైవల్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి నారదపరివ్రాజకోపనిష త్సమాప్తః.

ఓం త త్సత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౪౪. యజుర్వేదీయ త్రిశిఖిబ్రాహ్మణోపనిషత్ .

శ్లో. యోగజ్ఞానకసాసిద్ధ శివతత్త్వ తయోజ్జ్వలమ్,

ప్రతియోగి వినిర్ముక్తం పరంబ్రహ్మ భవామ్యహమ్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.



హరిః ఓమ్. త్రిశిఖి బ్రాహ్మణ ఆదిత్యబోకం జగామ, తంగత్యో  
వాచ భగవత్ కిం దేహాః కిం ప్రాణాః కిం కారణం కిమాత్మా సహో  
వాచ సర్వమిదం శివ ఏవ విహసిహ, కింతు నిత్య శ్శుద్ధో నిరజ్జనో విభు  
రద్యయ శ్శివ ఏక స్స్వేన భాసేనం సర్వో దృష్ట్యా తత్త్వాయపిణ్ణవ  
దేకం భిన్నవదవభాసతే, తద్భాసకం కిమితిచే దుచ్యతే సచ్చబ్రహ్మ  
మవిద్యాశబళం బ్రహ్మ. బ్రహ్మణోఽచ్య క్తమ్ అచ్యక్తాన్తహత్ మహతోఽ  
హజ్జారః అహజ్జారా త్విజ్ఞుశ్చన్తాత్రాణి విజ్ఞుతీన్తాత్రేభ్యః పజ్ఞమ  
హభూతాని పంచమహాభూతేభ్యోఽఖలం జగత్ తదఖలం కిమితి భూతవి  
కారవిభాగాదిరితి ఏకస్త్రిక పిణ్ణే కథం భూత వికార విభాగఇతి తత్త  
త్కార్య కారణభేదరూపేణాం శతత్త్వవాచక వాచ్యస్థానభేద విషయ  
దేవతాకోశభేదవిభాగా భవన్తి అథాఽఽకాశోఽఽకరణ మనోబుద్ధి  
చిత్తాఽహజ్జారాః వాయు స్సమానోదాన వ్యానాఽపాన ప్రాణాః  
వహ్ని శ్శోఠి త్వ కృత్తున్ జిహ్వస్థూణాని ఆశ్శబ్ద స్పర్శరూపరసగన్ధాః  
పుణివీ వాక్పాణిపాదపాయూపసాః జ్ఞానసంకల్ప నిశ్చయాఽనుసన్ధాగా  
ఽభిమానా ఆకాశకార్యాఽఽకరణవిషయాః సమీకరణోన్నయన  
గ్రహణ శ్రీవహోచ్ఛ్వాసా వాయు కార్య ప్రాణాదివిషయాః - శబ్దస్పర్శ  
రూపరసగన్ధా అగ్ని కార్యజ్ఞానేన్ద్రియవిషయా అబాశ్రితాః, వచనాఽ-  
దానగమనవిసర్గాఽనందాః పుణివీకార్యకర్తేన్ద్రియ విషయాః కర్తజ్ఞానే  
న్ద్రియ విషయేషు ప్రాణ తన్మాత్రవిషయా అస్తర్భూతాః మనోబుద్ధ్యో  
శ్చిత్తాఽహజ్జారా చాఽస్తర్భూతౌ అపకాశవిధూతదర్శన పిణ్ణేకరణ  
ధారణా సూక్ష్మతమా జైవతన్మాత్ర విషయాః ఏవంద్వాదశాంగాని  
ఆధ్యాత్మికా న్యాధిభౌతికా న్యాధిదైవికాని అత్ర, నిశాకర చతుర్ముఖది  
గ్వతాఽర్క పరుణాఽశ్వ్యగ్నీన్ద్రోపేన్ద్ర ప్రజాపతి యమా ఇన్ద్ర  
క్షుధి దేవతా రూపై ర్ద్వాదశ నాడ్యన్తః ప్రపుత్రాః - ప్రాణవవాఽజ్ఞా  
న్యజ్జ్ఞానంతదేవజ్ఞాతేతి అథవ్యోమాని లాసలజలాన్నానాం పథ్యేకరణ  
మితి జ్ఞాతృత్వం సమానయోగేన శ్రోత్ర ద్వారా శబ్దగుణో వాగధిష్ఠిత  
ఆకాశే తిష్ఠతి ఆకాశే స్థిష్ఠతి మనో వ్యానయోగేన త్వద్వారా స్పర్శ  
గుణో ప్రాణ్యధిష్ఠితో వాయూ తిష్ఠతి వాయు స్థిష్ఠతి బుద్ధి రుదాన  
యోగేన చక్షుర్ద్వారా రూపగుణో పాదాధిష్ఠితోఽగ్నే తిష్ఠత్యగ్ని

స్తిష్ఠతి చిత్త మపానయోగేన జహ్వన్వారా రసగుణ ఉపస్థాధిష్ఠితో  
 ఒప్పు తిష్ఠత్యాప స్తిష్ఠతి, అహజ్జ్వరః ప్రాణయోగేన పూణ  
 ద్వారా గర్భగుణో గుణాధిష్ఠితః పృథివ్యాం తిష్ఠతి పృథివీతిష్ఠతీ త్యేవం  
 వేద. అత్రోతే శ్లోకా భవన్తి. పృథగ్భూతే షోడశికలా స్సాన్విర్భాగా  
 పరాకా క్రమాత్, అక్షరణ వ్యానాక్షిరసపాయు నభఃకిరమాత్,  
 ముఖ్యా త్సూర్యోత్తరై ర్భాగై ర్భూతే భూతే చతు శ్చతుః, పూర్వ  
 మాకాశ మూశ్రిత్య పృథివ్యాదీషు సంస్థితాః, ముఖ్యా దూర్ధ్వే పరా  
 జ్ఞాయా సపరా నుత్తరా న్విదుః, ఏవ మంశో అభూ తిన్నా త్రేభ్యశ్చాన్  
 ఒకో అభూ త్తథా, తిన్నా దన్యోస్య మూశ్రిత్య హివ్యాతంప్రోత మను  
 క్రమాత్, పశ్చిభూతమియా భూమి స్సాచేతన సమన్వితా, తతఃపథ  
 యోఽన్నంచ తిలిః పిణ్డా శ్చతుర్విధాః, రసాస్తజ్జ్వాంస మేదోఽస్థి మజ్జా  
 శుక్లాని ధాతవః, కేచి త్తద్యోగతః పిణ్డా భూతేగ్య స్సంభవాః క్వచిత్  
 తస్మి న్నన్నమయః పిణ్డో నాభిమణ్డలసంస్థితః, అన్య మభ్యేఽస్తి హృద  
 యం సనాశం పద్మకోశనత్, సత్వాఽపైర్వర్తినో దేవాః శరీరహజ్జ్వ  
 రచేతనాః, అగ్యబీజం తమఃపిణ్డా మోహరూపం జడం ఘనమ్, వర్తతే  
 కలర మూశ్రిత్య మిశ్రీభూత మిదంజగత్, ప్రత్యగానిస్త రూపాఽత్తా  
 మూర్ధ్నిస్థానే పరం వదే, అనంతశక్తిరూపుక్తో జగన్ప్రా పేణ భాసతే,  
 సర్వత్రవర్తతే జాగత్స్వప్నంజాగ్రతివర్తతే, సుషుప్తంచతురీయంచ నా  
 న్యావస్థానుకుత్రచిత్, సర్వదేశే వ్యనున్మాత శ్చతురూపశ్శివాఽత్మ  
 కః, యథా మహాఫలే సర్వే రసాస్సర్వప్రవర్తకాః, తథై వాఽన్నమయే  
 కోశేకోశా స్తిష్ఠన్తిచాస్తరే, యథాకోశ స్తథాజీవో యథాజీవస్తథా  
 శివః, సవికార స్తథా జీవో నిర్వికార స్తథా శివః, కోశా స్తస్య వికా  
 రా స్తే హ్యవస్థాను ప్రవర్తకాః, యథా రసాశయే ఘేనం మథనాదేవ  
 బాయతే, మనో నిర్మథనా దేవ వికిల్పా బహువ స్తథా, కర్మణా వర్తతే  
 కర్మ తత్త్వాగు చ్ఛాన్తి మాపుయంతే, అయనే దక్షిణే ప్రాప్తే ప్ర  
 చ్ఛాన్తభిముఖం గతః, అహజ్జ్వరాభిమానేన జీవ స్సాన్విధి సదాశివః  
 సచాఽవివేకప్రకృతి సజ్జత్యా తత్త్ర ముహ్యతే, నానాయోనితత  
 గత్వా కేతేఽసౌ వాసనావశాత్, విమోక్షా త్సజ్జురత్యేవ మత్సన్తి

కూలద్యయంయథా, తతః కాబవశాదేవ హ్యేత్యజ్ఞానవివేకతః, ఉత్తరా  
 ౭భిముఖో భూత్వా స్థానాత్ స్థానావరం క్రమాత్, మూర్ధ్వాధా  
 యాత్తనః ప్రాణాన్యోగాభ్యాసస్థిత శ్చరక, యోగా త్సంజాయతే  
 జ్ఞానం జ్ఞానా ద్యోగః ప్రవర్తతే, యోగజ్ఞానపరో నిత్యం స యోగీ స  
 ప్రణశ్యతి, వికార స్తంశివం వశ్యే ద్వికారశ్చ శివేనతు, యోగప్రకా  
 శకం యోగై ర్ధ్యాయే చ్ఛానస్యభావనః, యోగజ్ఞానేన విద్యేతే  
 తస్యభావో నసిద్ధ్యతి, తస్మా దభ్యాసయోగేన మనః ప్రాణాన్నిరోధ  
 యేత్, యోగీ నిశితధారణ తురణేన నికృప్తయేత్, శిఖాప్రాణమయీ  
 వృత్తి ర్యమాదృష్టాఽజ్ఞసాధనైః, జ్ఞానయోగః కర్తయోగ ఇతియోగో  
 ద్విధామతః, క్రియాయోగ మ భేదానీం శ్రుణుబ్రాహ్మణసత్తమ, అవ్యా  
 కులస్య చిత్తస్య బద్ధనం విషయే క్వచిత్, యత్సంయోగో ద్విజశ్రేష్ఠ స  
 చద్యైవిధ్యమశ్నుతే, కర్తక ర్తవ్యమిత్యేవ విహితేష్యేవ కర్తను, బద్ధనం  
 మనసో నిత్యం కర్తయోగస్స ఉచ్యతే, యత్తుచిత్తస్యసతత మగ్రే శ్రేయసి  
 బద్ధమే, జ్ఞానయోగ స్సవిజ్ఞేయ స్సర్వసిద్ధికర శ్చివః, యోగ్యైకలక్షణే  
 యోగే ద్వివిధేఽవ్యవ్యయం మనః, సయాతి పరమంశ్రేయో మోక్ష  
 లక్షణ మజ్ఞానా, దేహేంద్రియేషు వైరాగ్యం యమ ఇత్యుచ్యతే  
 బుద్ధైః, అనురక్తిపరే తత్త్వే సతతం నియమ స్సన్నితః, సర్వవస్తుస్యదా  
 సీన భావమాసన ముత్తమమ్, జగ త్సర్వ మిదం మిథ్యాప్రతీతిః ప్రాణ  
 సంయమః, చిత్తస్త్వాఽస్తర్మభావః ప్రత్యాహరన్తు సత్తమ, చిత్తస్య నిశ్చ  
 లీభావో ధారణాఽధారణం విదుః, సాఽహం చిన్తాత్రమే వేతి చిన్తనం  
 ధ్యానముచ్యతే, ధ్యానస్య విస్తృతిస్సమ్యక్ కృమాధిరభిధీయతే, అహింసా  
 సత్య మస్త్రేయం బ్రహ్మచర్యం దయాఽర్జవమ్, క్షమా ధృతి ర్హితాహర  
 శ్శౌచంచేతి యమా దశ, తవ స్సనుష్ఠి రాస్తీగ్యం దాన మారాధనం  
 హరేః, వేదాస్త్రవణం ప్రీత్య జపఇత్యుదిలక్షణమ్, ఆసనాని తదజ్ఞా  
 ని స్వస్తికాదీని వై ద్విజ, వర్ణ్యంతే స్వస్తికం పాదతలయో దుభయో  
 రపి, పూర్వోత్తరే బానునీ ద్వే కృత్యాసన ముదీరితమ్, సవ్యే దక్షిణ  
 గుల్ఫుః పృథ్వాపార్శ్వేనియోజయేత్, దక్షిణేఽపి తథాసవ్య గో  
 ముఖం గోముఖంయథా, ఏకం చరణ మస్యస్తి స్మారా వారోప్య  
 నిశ్చలః, అస్తేయ దిద మేనోఘ్నం వీరాసన ముదీరితమ్, గుదం నియ

మ్య గుల్ఫాభ్యాం పృష్ఠక్రమేణ సమాహితః, యోగాసనం భవే  
 దేతదితి యోగోపదో ఓదుః, యోగో రుపరి వై ధత్తేయదా పాద  
 తలే ఉభే, పద్మాసనం భవే దేత త్వర్వవ్యాధివిపాపహమ్, పద్మాసనం  
 తు సంస్థాప్య జానూర్వో రస్తరే కరా, నివేశ్య భూమా వాత్తిషే.  
 ద్యోవ్యమస్థః కుక్కుటాసనః, కుక్కుటాసనబద్ధస్థో దోర్భ్యాం సంబధ్య  
 కస్తరమ్. శేతే కూర్మవదుత్తాన ఏతదుత్తాన కూర్మకమ్, పాదాబ్జస్థా  
 తు పాణిభ్యాం గృహీత్వా శ్రవణావధి, ధనురాకర్షకాకృష్టం ధను  
 రాసన మూరితమ్, సీవసీం గుల్ఫదేశాభ్యాం నివీడ్య పృష్ఠక్రమేణతు  
 ప్రసార్య జానునో హస్తా వాసనం సింహారూపకమ్, గుల్ఫాచ వృషణ  
 స్వాఽఽథ సీవాన్యత్తరపార్శ్వయోః, నివేశ్య పాదౌ హస్తాభ్యాం బద్ధ్వా  
 భద్రాఽసనం భవేత్, సీవసీ పార్శ్వహృదయం గుల్ఫాభ్యాం పృష్ఠక్ర  
 మేణతు, నివీడ్యాఽసన మేతచ్ఛ ముక్తాసన ముదీరితమ్, అవప్తభ్య  
 ధరాం సమ్యక్తలాభ్యాం హస్తయో ర్ద్వయోః, కూర్మరానాభిపా  
 ర్శ్వేతు స్థాపయిత్వా మయూరవత్, సమున్నతశిరః పాదం మయూ  
 రరాసన మిష్యతే, వామోరుమూలే దక్షిణ్యం జానోర్వో ర్వేష్టిత  
 పాణినా, వామేన వామాబ్జం తు గృహీతం మత్స్యపీరకమ్, యో  
 గం వామేన సంవీర్య మేథ్రా దుపరి దక్షిణమ్, ఋజుకాయ స్సమాసీన  
 సిద్ధాసన ముదీరితమ్, ప్రసార్య భువిపాదౌతు దోర్భ్యాం మంగుష్ఠ  
 మాదరాల్, జానూపరి లఘాటం తు పశ్చిమం తాణముచ్యతే,  
 యేన కేన ప్రకారేణ సుఖం ధార్యంచ జాయతే, తత్సుఖాసనమిత్య  
 క్త మశక్త స్తత్సమాచరేత్, ఆసనం విజితం యేన జితంతేన జగ  
 త్త్రియమ్, యమైశ్చ గియమై శ్చైవ ఆసనైశ్చ సుసంయతః, నాడీ  
 కుద్ధిం చ కృత్వాఽదౌ ప్రాణాయామం సమాచరేత్, దేహమానం  
 స్వాంగుళిభి వ్షణ్ణవత్సజ్జులాయతమ్, ప్రాణ శ్శరీరా దధికో ద్వాద  
 శాంగుళ మానతః, దేహస్థ మనిలం దేహ సముద్భూతేన వహ్నినా,  
 న్యూనం సమం వా యోగేన కుర్వక బ్రహ్మవిదిష్యతే, దేహమధ్యే  
 శిఖస్థానం తప్తజాంబూనద ప్రభమ్, త్రికోణం ద్విపదా మన్య చ్చతు  
 రశ్రం చతుష్పదాం, పృథ్తం విహస్థామనాంతం పడశ్రం సర్వజన్మనామ్,

అష్టాశ్రమ స్వేదజానాంతం తస్మిన్ దీపవదుజ్వలమ్, కస్తస్థానం మనుష్యా  
 ణాం దేహమధ్యం సవాఽజ్ఞానమ్, చతురజ్ఞాన ముత్సేధం చతురంగుళ  
 మాయశమ్, అణ్డాఽశ్చితి తిరశ్చాంచ ద్వితీయానాంచ చతుష్పదామ్,  
 తుష్టమధ్యం తదిష్టంఽపి తస్యధ్యం నాభి రివ్యతే, తత్ర చక్రం ద్వాదశా  
 రం తేషు విష్ణోదిమూర్తయః, అహం తత్ర స్థితో శ్చక్రం భ్రామ  
 యామి స్వమాయయా, అరేషు భ్రమతే జీవః క్రమేణ ద్వితీయమ్,  
 తస్తుపంజర మధ్యస్థా యథాభ్రమతి లూతికా, ప్రాణాఽభిరూఢ శ్చరతి  
 జీవస్సేన వినాసహ, తస్యార్థే కుండలిస్థానం నాభే స్తీర్థగర్భోర్ధ్వతిః,  
 అష్టప్రకృతిరూపా సా చాష్టధా కుణ్డలీకృతా, యథావద్వాయుసా  
 రంచ జ్వలనాదిచ నిత్యశః, పఃతిః కస్తపా శ్చేత్తు నిరుధైర్యవ సదా  
 స్థితా, ముఖేనైవ సమావేప్త్య బ్రహ్మరంధ్రముఖం తిథా, యోగకా  
 లేన మయతా సాఽగ్నినా బోధితా సతీ, స్ఫురితా హృదియాకాశే  
 నాగరూపా మహోజ్జ్వలా, అపానా ద్వ్యంగుళా మార్ధ్వ మథో  
 మేద్రస్య తావతా, దేహమధ్యం మనుష్యాణాం హృత్తద్యంతం చతు  
 ష్పదామ్, ఇతిరేపాం తుష్టమధ్యే <sup>1</sup>ప్రాణాఽపానసమాయుతాః, చతు  
 ష్ప్రకార ద్వ్యయుతే దేహమధ్యే సుషుమ్నయా, కస్తమధ్యే స్థితా  
 నాడీ సుషుమ్నా సుప్రతిష్ఠితా, పద్మసూత్ర ప్రతీకాశా ఋజు రూర్ధ్వ  
 ప్రవర్తిని, బ్రహ్మణో పివరు యావ ద్విద్యుదాభాసనాశశమ్, నైష్ఠివీ  
 బ్రహ్మనాడీచ నిర్వాణప్రాప్తిపథతిః, ఇడాచ పింగళాఽపైవ తస్యా స్పృశ్యే  
 తిరే స్థితే, ఇడా సముత్థితా కన్దా ద్వామనా సాఘటావధి, పింగళా  
 చోత్థితా తస్మాద్దక్ష నాసాఘటావధి, గాఢారీ హస్తజిహ్వస ద్వేచా  
 ఽశ్యే నాడి కేస్థితే, పురతః పృష్ఠత స్తస్య వామేతరదృశౌ ప్రతి,  
 పూపా యశస్విని నాడ్యా తస్మాదేవ సముత్థితే, సవ్యేతరశ్చత్యవధి  
 పాయుమూలావలంబుసా, అధో గతా శుభా నాడీ మేధాంతా వధిరా  
 యతా, పాదాంగుళాఽవధిః కన్దా చధోయాతాచ కాశికి, దశప్రకార  
 భూతా స్తాః కథితాః కస్తసమ్భవాః, తిన్దులా బహవో నాడ్య స్థూల  
 సూక్ష్మాశ్చ నాడీకాః, ద్వాసప్తతి సహస్రాణి స్థూలా సూక్ష్మాశ్చ నాడీ  
 యః, సంఖ్యాలుం నైవ శిశ్యంతే స్థూలమూలాః పృథగ్విధాః, యథాఽ

1 నానానాడీసమాయుతామ్.

శ్వశ్శదళే సూక్ష్మా స్థూలాశ్చ వితతా స్తథా, ప్రాణాఽపాన మానౌ  
 సశ్చ ఉదానో వ్యాన ఏవచ, నాగః కూర్మశ్చ కృకరో దేవదత్తో ధనం  
 జయః, చరన్తి దశనాడిషు దశప్రాణాదివాయవః, ప్రాణాదిపంచకం తేషు  
 ప్రధానం తత్ర చ ద్వయమ్, ప్రాణఏవాఽథవా శ్లేష్టో జీవాఽత్మానం  
 బిభర్తియః, అస్యనాసియో ర్విధ్యం హృదయం నాభిమండలమ్,  
 పాదాంగుష్ఠ మితిప్రాణస్థానాని ద్విజసత్తమ, అపాన శ్చురతి బ్రహ్మ  
 గుదమేష్టోరుజానుషు, సమాన స్సృగ్వాతేషు సృవ్యాపీ వ్యవస్థితః,  
 ఉదాన సుర్విచస్థిః పాదయోర్హస్తయోరపి, వ్యానశ్శ్రోత్రం కట్యం  
 చ గుల్ఫస్కంధగళేషుచ, నాగాదివాయవః పశ్చ త్వగస్థాదిషు సంక్లి  
 తాః, తుద్దంబం జలమన్నంచ రసాదీని సమీకృతమ్, తుద్దమధ్యగతః ప్రాణ  
 స్తానికుర్యాత్ పృథక్ పృథక్, ఇత్యాదిచేష్టనం ప్రాణః కరోతిచ పృథక్  
 సితమ్, అపానవాయుర్హస్తాదేః కరోతిచ వినష్టసమ్, ప్రాణాపానాఽ  
 దిచేష్టాది క్రియతే వ్యానవాయునా, ఉడ్గీర్యతే శరీరస్థ ముదానేన  
 సభస్వతా, ఘోషణాది శరీరస్య సమానః కుగుతే సదా, ఉద్ధారాది  
 క్రియో నాడః కూర్మోత్పాది నిమిలనః, కృకరః క్షుపయోః కర్తా  
 దత్తో నిద్రాది కర్తృకృత్, మృత్యుగాత్రస్య శోభాది భనంజయ ఉదా  
 హృణః, నాడిభేదం మరుత్భేదం మరుతాం స్థాన మేవచ, చేష్టాశ్చ  
 వివిధా స్తేషాం జ్ఞాత్వైవం ద్విజసత్తమ, శుద్ధా యతేత నాడినాం  
 పూర్వోక్త జ్ఞానసంయుతః, వివిక్తదేశ మాసాద్య సర్వసమృద్ధవస్థితః,  
 యోగాంగ గ్రవ్యసంపూర్ణం తత్ర దారుషయే శుభే, ఆసనే కల్పితే  
 కర్మ కుశకృష్ణాఽజినాపభిః, తావ దాససముత్సేధే తావద్ధ్యయ సమా  
 నతే, ఉపవిశ్యాఽసనం సమ్యక్ స్వస్తికాది యథా రుచి, బధ్వా  
 గ్రాసనం <sup>1</sup>విప్ర ఋజుకాయ స్సమాహితః, నాన ఽగ్రస్యప్తసయనో  
 వస్తైర్దంశా సనంస్పృశన్, రసనాం తాలని వ్యస్య స్ఫుచిత్రో నిరామ  
 యః, ఆకుభ్యుతిశిరః కిం చిన్నిబద్న న్యోగ ముద్రయా, హస్తౌ యథో  
 క్తః కిం వా ప్రాణాయామం సమాచరేత్, రేచనం పూరణం వాయో  
 శ్శోధనం రేచనం తథా, చతుర్థి క్లేశనం వాయోః ప్రాణాయామ  
 ఉదీర్యతే, హస్తేన దక్షిణేనైవ పీడయేన్నాసికాపుటమ్, శనై శ్శనై

రథబహిః ప్రక్షిపేత్ప్రింగళాఽనిలమ్, ఇడయా వాయు నూపూర్య  
 బ్రహ్మ షోడశమాత్రయా, పూరితం కుమ్భయే త్పశ్య చ్చతుష్ట  
 ప్షాతు మాత్రయా, ద్వాత్రింశత్తాత్రయా నమ్య గ్రేచయే త్ప్రింగళాఽ  
 నిలమ్, ఏవం పునఃపునఃకార్యం వ్యతక్రమానుక్రమేణతు, సమూర్ణ  
 కుమ్భపద్దేహం కుమ్భయే న్నాఽరిశ్వనా, పూరణా న్నాడయ స్సర్వాః పూ  
 ర్యంతే మాతరిశ్వనా, ఏవం కృతే సతీ బ్రహ్మ చరన్తి దశ వాయవః,  
 హృదయా మ్మోఘరుహం చాఽపి వ్యాకోచం భవతి స్ఫుటమ్, తత్ర వశ్యే  
 త్వరాఽత్తానం వాసుదేవ మకల్మషమ్, ప్రాతర్నాధ్యన్తినే సాయ మర్ధరాత్రే  
 చకుమ్భకాః, శనై రశీతిసర్వస్తం చతుర్వారం నమభ్యసేత్, ఏకాహ  
 మాత్రం కర్వాణ స్సర్వపాపైఃప్రముద్యతే, సువత్సరత్రయా దూర్ధ్వం  
 ప్రాణాయామవరో నరః, యోగసిద్ధో భవేద్ద్యోగీ వాయజి ద్విజితేన్ద్రి  
 యః, అల్పాశీ స్వల్పనిద్రశ్చ తేజస్వీ బలవాః భవేత్, అపమృత్యు  
 మపక్రమ్య దీర్ఘ మాయు రవాప్నుయాత్, ప్రస్వేదజననం యస్య  
 ప్రాణాయామస్తు సోఽధమః, కమ్పనం వపుషో యస్య ప్రాణాయామేషు  
 మధ్యమః, ఉత్తానం వపుషో యస్య స ఉత్తమ ఉదాహృతః, అధమే  
 వ్యాధిపాపానాం నాశ సస్యిస్తధ్యమే పునః, పావరోగమహావ్యాధినాశ  
 సస్య యత్తమే పునః, అల్పమూత్రోఽల్పవిష్ట శ్చ లఘుదేహో  
 మితాశనః, చట్వీంద్రియః పటుమతిః కాలత్రయవిదాత్తవాః, రేచకం  
 పూరకం ముక్త్వా కమ్భికరణ మేవ యః, కరోతి త్రిషు కాలేషు  
 నైవ తస్మాఽస్తి దుర్లభమ్, నాభికన్దేచ నాసాగ్రే పాదాంగుళేచ యత్న  
 వాః, ధారయే త్తనసా ప్రాణా సన్ధ్యాకాలేషు వా సదా, సర్వరో  
 గైర్వినిర్ముక్తో జీవేద్ద్యోగీ గరిష్ఠమః, కుక్షిరోగవినాశ సస్య న్నాభిక  
 న్దేషు ధారణాత్, నాసాగ్రే ధారణా దీర్ఘ మాయుష్యం దేహలాఘు  
 వమ్, బ్రాహ్మే షహూరే సంప్రాప్తే వాయు మాతృప్య జిహ్వయా,  
 పిఠతత్త్రిషు మాసేషు వాగ్నిద్ధి ర్మహతీభవేత్, అభ్యాసత శ్చ షణ్మా  
 సా స్తహిరో గవినాశనమ్, యత్రయత్ర ధృతో వాయు రక్తే రోగాది  
 దూషితే, ధారణాదేవ మరుత స్తత్రదారోగ్య మశ్నుతే, మనసో ధార  
 ణా దేవ పవనోధాంతో భవేత్, మనస స్థాననే హేతు రుచ్యతే ద్విజ  
 గంన, కరణాని సమాహృత్య విషయేభ్య స్సమాహితః, అపాన

మూర్ధ్వమాకృష్యే దుదరోపరి ధారయేత్, బధ్న కరాభ్యాం శ్రో  
త్రాది కరణాని యథాతథమ్, యుజ్జానస్య యథోక్తేన వర్జనా స్వవశం  
మనః, మనః కృష్టశ్చ వై వాయు స్వవశే స్థాప్యతే సదా, నాసికాపు  
టయోః ప్రాణః పర్యాయేణ ప్రవర్తతే, తిస్రశ్చ నాడికా స్తాసు సయా  
వస్త్రచరత్యయమ్, శజ్ఞినీ వివరేయామ్యే ప్రాణః ప్రాణభృతాం సతామ్,  
తావస్త్రచపునః కాలా సామ్యే చరతి సస్తతమ్, ఇత్థం క్రమేణ  
చరతా వాయునా వాయుజి న్నరః, అహశ్చ రాత్రిం పక్షంచ మాసు  
మత్వాఽయనాఽదికమ్, అర్తుభ్యో విజానీయా త్కాలభేదం సమా  
హితః, అంగుష్ఠాది స్వాపయవ స్ఫురణా దశనే రపి, అరిష్టై ర్జీవిత  
స్యాఽపిజానీయా త్తయ మాత్తనః, జ్ఞాత్వా యతేత కైవల్యప్రాప్తయే  
యోగవిత్తమః, సాదాంగుష్ఠే కరాంగుష్ఠే స్ఫురణం యస్య నశ్రుతిః,  
తస్య సంవత్సరా దూర్ధ్వం జీవితస్య క్షయో భవేత్, మణిబద్ధే తథా  
గుల్ఫే స్ఫురణం యస్య నశ్రుతి, పాణ్తాసాపథి రేతస్య జీవితస్య స్థితి  
ర్భవేత్, కూర్పరే స్ఫురణం యస్య తస్య త్రైమాసికీ స్థితిః, కుక్షిమేహన  
పార్శ్వే చ స్ఫురణానుపలబ్ధనే, మాసాఽపథి ర్జీవితస్య తదర్థస్య తు  
దర్శనే, ఆశ్రితే జరరే ద్వా రే దినాని దశ జీవితమ్, జ్యోతిః ఖద్యోత  
వద్యస్య తదర్థం తస్య జీవితమ్, జిహ్వగ్రా దర్శనే త్రిణి దినాని స్థితిరా  
త్తనః, జ్వాలాయాదర్శనే మృత్యు ర్ద్విదినే భవతి ధ్రువమ్, ఏవ మా  
దీ స్యదృష్టాని దృష్ట్యాయుః క్షయకారణమ్, నిశ్చేయసాయ యుజ్జీ  
త జపధ్యానపరాయణః, మనసా పరమాత్మానం ధ్యాత్వా తద్రూపతా  
మియాత్, యద్యష్టాదశభేదేషు మర్తస్థానేషు ధారణమ్, స్థానాత్  
స్థానం సమాకృప్య ప్రత్యాహర స్పృశచ్యతే, పాదాంగుష్ఠం తథా  
గుల్ఫం జంఘామధ్యం తక్షైవచ, మధ్యమూర్వోశ్చ మూలంచ పాయు  
ర్హృదయ మేవచ, మేహనం దేహమభ్యంచ నాభించ గళకూర్పరమ్,  
తాంఠమూలంచ మూలంచ పూణస్యాత్మోశ్చ మండలమ్, భ్రువోర్మధ్యం  
లలాటంచ మూల మూర్ధ్వంచ జానునీ, మూలంచ కర్తయోర్మూలం  
మహావైతాని వై ద్విజ, పశ్చిభూతమయే దేహే భూతే మ్వేతేషు  
పశ్చిను, మనసో ధారణం యత్త ద్యుక్తస్యచ యమాదిభిః, ధారణా



సాచ సంసార సాగరోత్తారకారణమ్, ఆజానుపాదపర్యంతం పృథివీస్థాన  
 మిష్యతే, పితృభాచతురస్తాచ వసుధా వజ్రలాఞ్ఘితా, స్తర్తవ్యా  
 వజ్రకుటికా తత్రాఽరోప్య ప్రభంజనమ్, ఆజానుకటివర్యంతమపాం  
 స్థానం ప్రక్షీర్తితం, అర్థచంద్ర సమాకారం శ్వేత ముష్ణవలాఞ్ఘితం, స్తర్త  
 వ్య ముష్ణశ్శ్వసన నూరోప్య దశనాడికాః, ఆదేహమధ్యకట్యంత మ  
 గ్నిస్థాన ముదాహృతమ్, తత్ర సిహారపర్ణోఽగ్ని ర్జ్వలనం దశవజ్రచ  
 స్తర్తవ్యా <sup>1</sup>నాడికా ప్రాణం కృత్వా కుమ్భే తథేరితమ్, నాభే రుపరి  
 నాసాంతం వాయుస్థానంతు తత్రవై, వేదికాకారవద్ధూమ్రో బలవాణ్  
 భూతమారుతః, స్తర్తవ్యః కుమ్భకేనైవ ప్రాణ మారోప్య మారుతమ్,  
 కుటికా వింశతి స్తస్మా ధ్మణా ధృష్టాబిలావధి, వ్యోమస్థానం నభ  
 స్తత్ర భిన్నాంజన సమప్రభమ్, <sup>2</sup>ధ్యేయం మారుత మారోప్య కుమ్భకే  
 నైవ యత్నవాణ్, పృథివ్యంశేతు దేహస్య చతుర్బాహుం కిరీటినమ్,  
 అనిరుద్ధం హరిం యోగీ యతేత భవముక్తయే, ఆబంశే పూరయే  
 ద్యోగీ నాహయణ ముదగ్రీణి, సద్యమ్నమగ్ని వాయ్వంశే సజ్జ  
 ర్జణ మతఃపరమ్, వ్యోమాంశే పరమాత్మానంవాసుదేవం సదాస్తరేత్,  
 అచిరాదేవ తత్ప్రాప్తి ర్యంజానస్య న సంశయః, బధ్వా యోగావనం  
 పూర్ణం హృద్దేశే హృదయాంజలి, నాసాగ్ర న్యస్త సయనో జిహ్వం  
 కృత్వా చ తాఽని, దస్తైర్దస్తా ననఃస్పృశ్య ఊర్ధ్వకాయ స్సమాహితః  
 సంయమే చ్ఛేంద్రియగ్రామ మాత్మబుధ్యా విశుద్ధయా, చింతనం వాసు  
 దేవస్య పరస్య పరమాత్మచః, స్వరూపవ్యాప్తరూపస్య ధ్యానం కైవల్య  
 సిద్ధిదమ్, యామమాత్రం వాసుదేవం చింతయే త్కుమ్భకేర యః,  
 సప్తజన్తా ర్జితంపాపం తస్య నశ్యతి యోగినః, నాభికన్తా త్సమారభ్య  
 యావద్ధృదయగోచరమ్, జాగ్రద్వృత్తిః విజానీయా త్కణ్ఠస్థం స్వప్న  
 వర్తనమ్, స ముప్తం తాలుమధ్యస్థం తుర్యం భూమధ్యసంస్థితం, తుర్యా  
 తీతం పరంబ్రహ్మ బ్రహ్మరస్తేతు లక్షయేత్, జాగ్రద్వృత్తిః సమారభ్య  
 యావద్బ్రహ్మ బిలాంతరమ్, తత్రాత్మాయం తురీయస్య తుర్యాంతే విష్ణు  
 రుచ్యతే, ధ్యానేనైవ సమాయుక్తో వ్యోమ్ని చాత్యంతనిర్జలే, సూర్య  
 కోటిమ్యతిరథం విద్యోదితమథోక్షజమ్, హృదయామృదుహాసినం

ధ్యాయే ద్యా విశ్వరూపిణమ్, అనేకాకారఖచిత మనేకవదనాన్వితమ్,  
అనేకభుజసంయుక్త మనేకాయుధమణ్డితమ్, నానావర్ణధరం దేవం శాంతి  
ముగ్ర మదాయుధమ్, అనేకనయనాకీర్ణం సూర్యకోటిసమప్రభమ్,  
ధ్యాయతో యోగిన స్సర్వం మనోవృత్తి ర్విసశ్యతి, హృచ్చింశరీరకమ  
ధ్యస్తం చైతన్యం జ్యోతి రవ్యయమ్, కదమ్బుగోళకాకారం తుర్యాతీతం  
పరాత్పరమ్, అనంత మానన్తమయం చిన్తయం భాస్కరం విభుమ్, ని  
వాతదీపవదృశ మకృత్రి నమణి ప్రభమ్, ధ్యాయతో యోగిన స్తస్య  
ముక్తిః కరతలే స్థితా, విశ్వరూపస్య దేవస్య రూపం యత్కించ దేవ  
హి, స్థపియ స్సూక్ష్మమస్యద్వా ఋశ్యకా హృదయపబ్జజే, ధ్యాయతో  
యోగినో యస్తు సాక్షాదేవ ప్రకాశతే, అఃనిమాదిఫలం చైవ సుఖే  
నై వోపజాయతే, జీవాత్మనః పరస్యాపి యద్యేవ ముఖయో రపి,  
అహమేవ వరం బ్రహ్మ బ్రహ్మహమితి సంస్థితిః, సమాధి స్సతు విజ్ఞేయ  
స్సర్వవృత్తి వివర్జితః, బ్రహ్మసంపద్యతే యోగీ న భూయః స్సంసృతిం  
ప్రజేత్, ఏవం విశోధ్య తిత్వాని యోగీ నిస్పృహచేతసా, యథా  
నిరిష్ఠనో వహ్ని స్వయమేవ ప్రళామ్యతి, గ్రాహ్యభావే మనః  
స్రావో నిశ్చయజ్ఞాన సంయుతః, శుద్ధసత్వే పరేలీనో జీవ సైన్ధవ  
పిణ్డవత్, మోహబాలక సజ్ఞాతో విశ్వం పశ్యతి స్వప్నవత్, సుషుప్తివద్య  
శ్చరతి నృభావవరనిశ్చలః, నిర్వాణపద మాత్రిత్య యోగీ కైవల్య  
మన్నతే ఇత్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి త్రిశిఖబ్రాహ్మణోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౪౫. అథర్వణీయ సీతోపనిషత్.

శ్లో. ఇచ్ఛాజ్ఞానక్రియాశక్తి త్రయంయద్భావసాధనమ్,  
తద్భ్రష్టసత్తాసామాన్యంసీతాత త్త్వముపాస్మహే.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఓం. దేవాహవై ప్రజాపతి మబ్రువకా కా సీతా కిం రూప మితి  
సహూవాచ ప్రజాపతిః, సా సీతా ఇతి మూలప్రకృతి రూపత్వా త్సా  
సీతా ప్రకృతి స్సృతా, ప్రణవప్రకృతి రూపత్వా త్సా సీతా ప్రకృతి  
రుచ్యతే, సీతాఇతి త్రివణ్ణాత్సా సామో న్నాయం మయీ భవేత్, విష్ణుః  
ప్రసంచబీజంచ మాయా ఈకార ఉచ్యతే, సకార సుత్య మమృతం  
ప్రాప్తః సామశ్చ కీర్త్యతే, తకార స్తారలక్ష్మ్యాచ వైరాజః ప్రస్తర స్సనృ  
తః, ఇకార రూపిణీ సోమామృతావయవదేవ్యలంకారస్రక్షమాక్తి  
కాద్యాభరణాలంకృతా మహామాయా వ్యక్తరూపిణీ వ్యక్తా భవతి,  
ప్రథమా శబ్దబ్రహ్మమయీ స్వాధ్యాయకాలే ప్రసన్నా, <sup>1</sup>ఉద్భావనకరి  
కాత్తికా, ద్వితీయాభూతలే హలాగ్రే సముత్పన్నా, తృతీయా ఇకార  
రూపిణీ అవ్యక్తస్వరూపా భవతీతి సీతాఇత్యుదాహరంతి శైవశీయే,  
శ్రీరామసాన్నిధ్యవశో జ్జగదానందకారిణీ, ఉత్పత్తిస్థితిసంహారకారిణీ సర్వ  
దేహినాం సీతా భగవతీ జ్ఞేయా మూలప్రకృతి సంజ్ఞితా, ప్రణవత్వా  
త్ప్రకృతి రితి వదంతిబ్రహ్మవాదిన ఇతి, అథాతో బ్రహ్మజ్ఞా నేతి చ, సా  
స్వేది మయీ సర్వదేవమయీ సర్వలోకమయీ సర్వకీర్తిమయీ  
సర్వమయీ సర్వభర్తృమయీ సర్వాధారకార్యకారణమయీ మహాలక్ష్మీ  
దేవేశ్వరీ భిన్నాభిన్నరూపాచేతనాచేతనాత్తికా బ్రహ్మసావరాత్తా తద్గుణ  
కర్తృవిభాగ భేదాచ్చరీరరూపా దేవగీ మనుష్యగంధర్వరూపా అనుర  
రాత్సభూతప్రేతపిశాచ భూతాదిభూతేశరీరరూపా భూతేంద్రియ మనః  
ప్రాణరూపేతి చుష్ణాయతే, సా దేవీ త్రివిధా భవతి శక్త్యాత్మనా, ఇచ్ఛా  
శక్తిక్రియాశక్తి సామూచ్చక్తి రితి, ఇచ్ఛాశక్తి త్రివిధా భవతి, శ్రీ  
భూమి నీళాత్తికా, భద్ర రూపిణీ ప్రభావరూపిణీ సోమసూర్యాగ్ని  
రూపా భవతి, సోమాత్తికా ఓషధీనాం ప్రభవతి కల్పవృక్ష పుష్ప  
ఫలలతా గుల్మాత్తికాబొవధ భేవజాత్తికా అమృతరూపా దేవానాం  
మహస్తోమఫలప్రదా అమృతేన తృప్తిం జనయతి దేవానామన్నేన  
జతునాం తృణేన తత్తజ్జీవానాం సూర్యాదిసకలభువన ప్రకాశిని  
దివాచ రాత్రిః కాలకలానిమేష మారభ్య ఘటికాష్టయూమదివసవార  
రాత్రిభేదేన పక్షమాసర్ష్యయన సంవత్సరభేదేన మనుష్యాణాం

శతాయుః కల్పనయా ప్రకాశమానా చిరక్షిప్త వ్యవదేశేన నిమేష  
 మారభ్య పరార్థపర్యంతం కాలచక్రం జగచ్ఛక్ర మిత్యాదిప్రకారేణ  
 చక్రవత్పరి వర్తమానా సర్వస్యతస్యైవ కాలస్య విభాగవిశేషాః, ప్రకా  
 శయాపాః కాలరూపా భవంతి, అగ్నిరూపా అన్న పానాదిప్రాణినాం తుత్స  
 స్థాతి కా దేవానాం ముఖరూపా వనోషధీనాం శీతోష్ణరూపా క్షాప్త  
 వ్యంతర్బహిర్బహిర్వానిత్యానిత్యరూపా భవతి, శ్రీదేవి త్రివిధం రూపం కృత్వా  
 భగవత్సంకల్పానుగుణ్యేన లోక రక్షణార్థం రూపం ధారయతి, శ్రీరతి  
 లక్ష్మీ రతి లక్ష్మ్యమాణా భవతీతి విజ్ఞాయతే, భూదేవీ ససాగరాంభ స్స  
 ప్రద్వీపా వసుంధరా భూరాది చతుర్దశభువనానా మాధారాధేయా  
 ప్రణవాత్మికా భవతి నీలాచ ముఖవిద్యున్నాలినీ సర్వాషధీనాం సర్వ  
 ప్రాణినాం పోషణార్థం సర్వరూపాభవతి, సమస్తభువనస్యాధోభాగే జలా  
 కారాత్మికా మందూకమయేతి భువనాధారేతి విజ్ఞాయతే, క్రియాశక్తి  
 స్వరూపమ్, హరేర్ముఖా న్నాదః, తన్నాదా ద్భిందు ద్భిందోరోంకార  
 ఓంకార త్వరతో రామ వైఖానసపర్వత స్తత్పర్వతే కర్తజ్ఞానమ్  
 యాభి ర్భహుశాఖా భవంతి, తత్రత్రయూమయం సర్వార్థదర్శనమ్,  
 ఋగ్యజుస్సమరూపత్వా త్త్రయీతి పరికీర్తితా, హేతునా కార్యసిద్ధేర  
 చతుర్థాపరికీర్తితా, ఋచో యజుంషి సామాన్యధర్వాంగిర సస్తథా,  
 చతుర్హోత్రప్రధానత్వా త్లింగాదిత్రితయం త్రయీ, అధర్వాంగిరసం  
 రూపం సామఋగ్యజురాత్మకమ్, తథా దిశంత్యాభిచారసామాన్యేన  
 పృథక్ పృథక్, ఏవి శతిశాఖాయా మృగ్వేదః పరికీర్తితః, శతః  
 చనవశాఖా స్యు ర్యజుషామేవ జన్తూనామ్, సామ్న స్సహస్రశాఖా  
 స్యుః పంచశాఖా అధర్వణః, వైఖానస మత స్తస్మిన్నాదా ప్రత్యక్ష  
 దర్శనమ్, స్తర్వతే మునిభిర్నిత్యం వైఖానస మతఃపరమ్, కల్పా వా  
 కరణం శిక్షా నిరుక్తం జ్యోతిషంభండః, ఏతాని షడంగాని, ఉపాంగః  
 యనం చైవ మీమాంసాన్యాయవిస్తరః. ధర్మజ్ఞనేవితార్థంచ వేద  
 దోషా తథా, నీలంధా స్సర్వశాఖాచ సమయాచారసంగతిః, ధ  
 శాస్త్రం సుహాగ్రి గానీవ. కరణసంభృతిమ్, ఇతిహాసపుష్కాష్టాష్ట్య  
 పాంగశ్చ ప్రకీర్తితమ్, మువేదో ధనుర్వేదో గాత్రసంతం విశ్వతా  
 నే, ఆయ ర్వేదహాసం. ధాః పక్షి

వార్తాచవిద్యా వాయుజయః పరః, ఏకవింశతిభేదోఽయం స్వప్రకా  
శః ప్రకీర్తితః, వైఖానసఋషేః పూర్వం విష్ణోర్వాణీ సముద్భవేత్,  
త్రయీరూపేణ సంకల్ప్య ఇత్థం దేహీ విజృంభతే, సంఖ్యారూపేణ  
సంకల్ప్య వైఖానసఋషేః పురా, ఉదితో యాదృశః పూర్వం తా  
దృశం శృణుమేఽఖిలమ్, శశ్వద్భ్రష్టమయం రూపం క్రియాశక్తి  
రుదాహృతా, సాక్షాచ్ఛక్తిర్భగవతః స్థరణమాత్ర రూపా విరాభవప్రా  
దుర్భావాత్తి కానిగ్రహణుగ్రహరూపా శాంతితేజో రూపావ్యక్తావ్యక్త  
కారణచరణ సమగ్రవయవముఖవర్ణ భేదాభేదరూపా భగవత్సహచారిణీ  
అనపాయినీ అనవరతసహాయా శ్రయణీ ఉదితానుది తాకారా నిమేషో  
నేషస్పృష్టిసితి సంహరతిరోధానానుగ్రహణి సగర్వశక్తిసామర్థ్యాత్సా  
క్షాచ్ఛక్తి రితి గీయతే, ఇచ్ఛాశక్తిస్త్రివిధా ప్రలయానస్థాయాం విశ్ర  
మణార్థం భగవతో దక్షిణవక్షస్థతే శ్రీవత్సాకృతిరూభాత్వావిశ్రమయ  
తీతి సా యోగ శక్తిః, భాగశక్తి ర్భాగరూపా కల్పవృక్షకామధేను  
చింతామణి శంఖపద్మనిధ్యాది నవనిధిసమాశ్రితా భగవదుపాసకానాం  
కామనయా అకామనయా వా భక్తియుక్త నరం నిత్యనైమిత్తికకర్తృభి  
రగ్ని హేమాత్రాదిభి ర్వాయమనియమాసనప్రాణాయామ ప్రత్యాహర  
ధ్యానధారణసమాధిభి ర్వాలమనన్వాపి గోపురప్రాకారాదిభి ర్విమా  
నాదిభి స్సహ భగవ ద్విగ్రహార్చాపూజాకర్తృకరణై రర్చనైస్సన్నానాది  
భిర్వాపిపూజాదిభి రన్న పానాదిభి ర్వా భగవత్ప్రీత్యర్థముక్త్వా స  
క్రియతే, అథాతో వీరశక్తి శ్చతుర్భుజా భయవరద పద్మధరా ః  
భరణాదియుతా సర్వదేవైః పరివృతా కల్పతరు మూలే చతుః  
రన్నఘృతై రమృతజలై రభిషేచ్యమానా సర్వదైవతై ర్భక్తిహ్లాదిభి  
ద్యమానా అణిమాద్యష్టైశ్చర్యయుతా సమ్ముఖే కామదేనునా స్తు  
మానా వేదశాస్త్రాదిభిః స్తూయమానా జయాద్యప్పరస్త్రిభిః పరిచ  
మాణా ఆదిత్య సోమభ్యాం దీపాభ్యాం ప్రకాశ్యమానా తుంబురునా  
దాదిభిరీయమానా రాకాసినీవాలీభ్యాం ఛత్రే హ్లాదినీ మాయాభ్యాం  
దహాచారైః స్వధాభ్యాం వ్యజనేన భుక్తి శ్చాదిభి రభ్యర్చ్యమా  
రాత్రి భేదేన

1 ఉద్భవా సరకాత్ ప్రాప్తతాః, దండా

నా దేవీదేవ్యసిద్ధిసనే వద్దాననాదూధా సకల కారణకార్యకరీ లక్ష్మీదేవస్య  
పృథగ్భవన కల్పనా, అలంచకార స్థిరా ప్రసన్న లోచనా సర్వదైవతైః  
పూజ్యమానా విరలక్ష్మీ రితి విజ్ఞాయత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాస్త్రైః.

ఇతి సీతోపనిష త్సమాప్తా. ఓం తత్సత్.

శ్రీగుణభాగ్యము. హరిః ఓమ్.

౪౬. సామవేదీయ యోగచూడామణ్యపనిషత్.

శ్లో. నూలాధారాదిషట్పక్ర సహస్రారో పరిస్థితమ్,

<sup>1</sup>యోగజ్ఞానైక ఫలకం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం ఆప్యాయం త్వీతి శాస్త్రైః.

ఓం. యోగచూడామణి వత్సేయోగినాం హితకామ్యయా,  
కైవల్యసిద్ధిదం గూఢం సేవితం యోగవిత్తమైః, ఆసనం ప్రాణసారోధః  
ప్రత్యాహరశ్చధారణా, ధ్యానంసమాధి రేతాని యోగాంగాని భవతి  
షట్, ఏకం సిద్ధాసనం ప్రోక్తం ద్వితీయం కమలాసనమ్, షట్పక్రం  
జోడశాధారం త్రిలక్ష్మ్యం త్రిమమంచకమ్, స్వదేహే యో నజానాతి  
తస్య సిద్ధిః కథం భవేత్, చతుర్దశాస్యా దాధారం స్వాధిష్ఠానంచ షడ్ద  
శమ్, నాశా దశదశంపద్మం హృదయం ద్వాదశారకమ్, జోడశారం  
విశుద్ధాఖ్యం భూమధ్యేద్విదశం తథా, సహస్రదశసంఖ్యాతం బ్రహ్మరం  
భ్రే మహాఽపి, ఆధారం ప్రథమం చక్రం స్వాధిష్ఠానం ద్వితీయకమ్,  
యోగిస్థానం ద్వయో ర్నధ్యే కామరూపం సిగద్యతే, కామాఖ్యంచ  
గుదస్థానే వంకజంతు చతుర్దశమ్, తన్మధ్యే ప్రోచ్యతే యోగి కామా  
ఖ్యా సిద్ధవందితా, తస్య మధ్యే మహాలింగం పశ్చిమాభి మఖం స్థిత  
మ్, నాశాతు మణిప ద్వింబం యో బానాతి సయోగ విత్, తప్తచా  
మికరాభాసం తటిల్లేఖేష. విస్ఫురత్, త్రికోణం తత్పురం వహ్ని  
రథోమేధ్రా త్ప్రతిష్ఠితమ్, సమాధౌ పరమం జ్యోతి రసంతం విశ్వత్<sup>1</sup>

ముఖమ్, తస్మిన్ దృష్టే మహాయోగే యాతాయాతో నవిద్యతే, స్వశ  
 బ్దేన భవే త్ప్రీణ స్వాస్విధిశ్చానం తథాశ్రయః, స్వాధిష్ఠానాశ్రయా దస్తా  
 న్నేథ్రమే వాభిధీయ తే, తంతునా మణివత్సోత్తో యోత్ర కంద స్సుఖ  
 మ్మయా, తన్నాభిమండలే చక్రం ప్రోచ్యతే మణిపూరకమ్, ద్వాదశాశే  
 మహాచక్రే పుణ్యపాప వివర్జితే, తావజ్జీవో భృంశు త్యేవం యావ  
 త్తత్త్వం న విదధీ, ఊర్ధ్వంమేత్రా దధో నాభేః కందే యోనిః భగాండ  
 వత్, తత్ర నాడ్యస్సముత్పన్నా స్సహస్రాణాం ద్విసప్తతిః, తేషు  
 నాడీసహస్రేషు ద్విసప్తతి రుదాపృతాః, ప్రధానాః ప్రాణవాహిన్యో  
 భూయస్తాసు దశస్ప్రతాః, ఇడాచ పింగళాచైవ సుఖమ్నాచ తృతి  
 యగా, గాంధారి హస్తిజిహ్వచ పూషా చైవ యశస్వినీ, అలం  
 బుసా కుహూశ్చైవ శంఖినీ దశమీ స్ప్రతా, ఏతన్నాడీ మహా  
 చక్రం జ్ఞాతవ్యం యోగిభిస్సదా, ఇడా వామేస్థితా భాగేదక్షిణే  
 పింగళా స్థితా, సుఖమ్నామధ్యదేశేతు గాంధారి వామచక్షుషి,  
 దక్షిణే హస్తిజిహ్వచ పూషాకణ్ఠేచ దక్షిణే, యశస్వినీ వామకణ్ఠే  
 చాననే చావ్యలంబుసా, కుహూశ్చలింగదేశేతు మూలస్థానేతుశంఖినీ,  
 ఏవంద్వారం సమాశ్రిత్య తిషంతే నాడయః క్రమాత్, ఇడాపిం  
 గళసాముమ్నాః ప్రాణమోర్ధాశ్చ సంస్థితాః, సతతం ప్రాణవాహిన్య  
 స్సమసూర్యాగ్నిదేవతాః, ప్రాణాపానసమానాఖ్యా వ్యానోదానౌ చ  
 వాయవః, నాగః కూర్మోఽథ కృకరో దేవదత్తో ధనంజయః, హృది  
 ప్రాణ స్థితో నిత్య మపానో గుడమండలే, సమానో నాభిదేశేతు ఉదా  
 నః కంఠమధ్యగః, వ్యాన స్సర్వశరీరేతు ప్రధానాః పంచవాయవః, ఉ  
 ద్ధారే నాగ ఆఖ్యాతః కూర్మ ఉన్తిలనే తథా, కృకరః క్షుత్కర్మోర్ధ్వయో  
 దేవదత్తో విజృంభణే, నజహతి మృతంవాపి సర్వవ్యాపీధనంజయః,  
 ఏతే నాడీషు సర్వాసు భృంశంతే జీవజంతవః, ఆక్షిప్తో భుజదండేన  
 యథా చలతి కంతుకిః, ప్రాణాపానసమాక్షిప్త స్తథా జీవో న త్స్థితి,  
 ప్రాణాపానశో జీవో హ్యధ శోఽర్ధ్వంచ ధావతి, వామదక్షిణమార్గా  
 భ్యాం చంచలత్వా న్నదృశ్యతే, రజ్జుబద్ధో యథాశ్చ్యేనో గతో వ్య  
 కృప్యతే వ్రుణః, గుణబద్ధ స్తథాజీవః ప్రాణాపానేన కర్షతి, ప్రాణాపాన

వశో జీవః హ్యధశోర్ధ్వం చ <sup>1</sup>ధావతి, అపానః కర్షతి ప్రాణం ప్రాణో  
 ౨పానంచ కర్షతి, ఊర్ధ్వాధ స్సంస్థితా వేతౌ యోజనాంతి స యోగ  
 విత్, హకారేణ బహిర్యాతీసకారేణ విశే త్పునః, హంసహంసేత్యముం  
 మంత్రం జీవో జపతి సర్వదా, పట్కతాని దివా <sup>2</sup>రాత్రం సహస్రాణ్యే  
 కవింశతిః, ఏతత్సంఖ్యాన్వితం మంత్రం జీవో జపతి సర్వదా, అజపానా  
 మ గాయత్రీ యోగినాం మోక్షదా సదా, అస్యా స్సంకల్పమాత్రేణ  
 సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, అనయా సదృశీ విద్యా అనయా సదృశోజపః,  
 అనయా సదృశం జ్ఞానం న భూతం న భవిష్యతి, కుండలిన్యాయం సము  
 ద్భూతా గాయత్రీ ప్రాణధారణీ, ప్రాణవిద్యా మహావిద్యా య స్తాం  
 వేద స వేదవిత్, కందోర్ధ్వకుండలీశక్తి రష్టథా కుండలాకృతిః, బ్రహ్మ  
 ద్వారముఖం నిత్యం ముఖేనాచ్ఛాద్య తిష్ఠతి, యేనద్వారేణగంతవ్యం  
 బ్రహ్మద్వార మనామయమ్, ముఖేనాచ్ఛాద్య తద్ద్వారం ప్రస్తుప్తా పర  
 మేశ్వరీ, ప్రబుధ్ధా వహ్నియోగేన మనసా మరుతా సహ, సూచివద్ధా  
 త్రి మూడాయ న్రజత్యూర్ధ్వం సుషుమ్నయా ఉత్పాతయే త్కవా  
 టం తు యథా కుంచికయా గృహమ్, కుండలిన్యాయతథా యోగీ మో  
 క్షద్వారం ప్రభేదయేత్, కృత్వా సంపుటితో కశో దృఢతరం బధ్వా  
 శు కద్వాసనం గాఢం వక్షసి సన్నిధాయ చురుకం ధ్యానంచ లిచ్ఛేష్ఠిత  
 మ్, వారంచార మపాన మూర్ధ్వ మనిలం ప్రోచ్చారితం పూరితం ముం  
 చ న్ప్రాణ ముపైతి బోధ మతులం శక్తి ప్రభావా స్తురః, అంగానాం  
 మర్దనం కృత్వా శ్రమసంజాతవాచిణ, కట్వాస్థలవణత్యాగీ క్షీర  
 భోజన మాచరేత్, బ్రహ్మచారి ఋతాహరో యోగీయోగపరాయ  
 ణః, అబ్బాదుర్ధ్వం భవే త్సిద్ధో నాత్ర కార్యా విచారణా, సుస్మిగ్ధమ  
 ధురాహార శ్చతుర్థాంశవివర్జితః, భుంజతే శివసంప్రీత్యా మితాహార  
 స్సఉచ్యతే, కందోర్ధ్వకుండలీశక్తి రష్టథా కుండలాకృతిః, బంధనాయ  
 చ మూఢానాం యోగినాం మోక్షదా సదా, మహాముద్రా సభోముద్రా  
<sup>3</sup>ఓడ్యణంచ జలంధరమ్, మూలబంధంచ యో వేత్తి సయోగీ ముక్తి  
 భాజనమ్, పార్విఘాతేన సంవీడ్య యోని మాకుంచయే ద్దృఢమ్, అపా



స మూర్ధ్వ మాకృష్య మూలబంధో విధీయతే, అపాసప్రాణయో రై  
 క్యం క్షయా స్మృతపురిషయోః, యువా భవతి పృథ్తో<sup>౧</sup>౭పి సతతం  
 మూలబంధనాత్, <sup>౨</sup>ఓడ్యాణం కురుతే యస్మా దపిశ్రాంతం మహాభగః,  
<sup>౩</sup>ఓడ్డియాణం తదేవ స్వాత్మైత్యుమాతంగకేసరీ, ఉదరా తృశ్చిమం  
 తాణ మథోనాభే ర్నిగద్యతే, <sup>౪</sup>ఓడ్యాణ ముదరే బంధ స్తత్ర బంధో  
 విధీయతే, బద్ధాతి హి శిరోబాత మథోగామి నభోజలమ్, తతో జాలం  
 ధరోబంధః కంఠదుఃఖాఘ నాశనః, జాలంధరే కృతే బంధే కంఠసంకో  
 చలక్షణే, నవీయాపం పతత్యగ్నా నచ వాయుః ప్రధావతి, కపాలకు  
 హరే జహ్వప్రపిప్తా విపరీతగా, భువో రంతర్గతాదృష్టి ర్దుద్రా భవతి  
 ఖేచరీ, సరోగో మరణం తస్య ననిద్రా నక్షుధా తృషా, నచమూర్ఛా  
 భవేత్తస్యయోముద్రాం వేత్తి ఖేచరీమ్, పీడ్యతేనచరోగేణలిప్యతే నచ  
 కర్మభి, బాధ్యతేనచ కేనాపి యోముద్రాం వేత్తి ఖేచరీమ్, చిత్తు చరతి  
 ఖేయస్సాజ్ఞాహ్వ చరతి ఖే యతిః, తేనేయం ఖేచరీ ముద్రా సర్వసిద్ధసమ  
 స్కృతా, బిందుమూలశరీరాణి సిరా యత్ర, ప్రతిష్ఠితాః. భావయంతి శరీ  
 రాణిఆపాదతలముస్తకమ్, భేచర్యాముద్రితం యేన వివరం లంబికోర్ధ్వతః,  
 స తస్య క్షీయతే బిందుః కామిన్యాలింగతస్యచ, యావద్బిందుః స్థితో  
 దేహే తావత్స్వత్మభయం కుతః, యావద్బద్ధా నభో ముద్రా తావ  
 ద్బిందు ర్నిగచ్ఛతి, జ్వలితో<sup>౫</sup>౭పి యథా బిందు స్సంప్రాప్త శ్చ హుతా  
 శనమ్, ప్రజత్యూర్ధ్వం గత శ్చక్త్యా నిరుద్ధో యోనిముద్రయా, సప్తన  
 ద్వివిధో బిందుః పాండరో లోహిత స్తథా, పాండరం శుక్ల మిత్యాహు  
 ర్లోహితాఖ్యం మహారజః, సింధూరవ్రాతసుకాశం రవిస్థానస్థితం రజః,  
 శశిస్థాన స్థితం శుక్లం తయోరైక్యం సుదుర్లభం, బిందుబ్రహ్మరజశ్చక్తి  
 ర్బిందురి దూ రజో రవిః, ఉభయోస్సంగమా దేవ ప్రాప్యతే పరమం  
 పదమ్, వాయునా శక్తిజాతేన ప్రేరితంచ యథారజః, యాతి బిందు  
 స్సదైకత్వం భవే ద్దివ్యవపు స్తదా, శుక్లం చంద్రేణ సంయుక్తం రజ  
 స్సూర్యేణ సంగతమ్, తయో స్సమర సైకత్వం యోజానాతిస యోగ  
 విత్, శోధనం నాడిజాలస్యచాలనం చంద్రసూర్యయోః, రసానాం  
 శోషణం వైవ మహాముద్రా<sup>౬</sup>భిధీయతే. నక్షోన్యస్తహానుర్ని పీడ్యసు

చిరం యోనించ వామాంఘ్రిణా హస్తాభ్యా మనుధారయ స్ప్రిసరితం  
 పాదం తథా దక్షిణమ్, ఆపూర్య శ్వసనేన కుక్షియుగళం బధ్వాశ్చనై  
 రేచయే దేత ద్వాస్థి వినాశినీ సుమహతీ ముద్రా నృణాం <sup>1</sup>కథ్యతే,  
 చంద్రాంశేన సమభ్యస్య సూర్యాంశే నాభ్యసే త్సునః, యాతుల్యా తు  
 భవే త్సంఖ్యా తతో ముద్రాం విసర్జయేత్, సహి పథ్య మపథ్యంవా  
 రసా స్సర్వేఽపి నీరసాః, అతిభుక్తం విపం ఘోరం పీయామ మివ జీర్య  
 తే, క్షయకుప్తగుదావర్తగుల్మజర్ణ పురోగమాః, లిప్య రోగాః క్షయం  
 యాంతి మహాముద్రాతు యోఽభ్యసేత్, కథితేయః మహాముద్రా మహా  
 సిద్ధికరీ నృణామ్, గోపనీయా ప్రయత్నేన నదేయా యస్య కస్యచిత్,  
 పద్మాసనం సమారుహ్య సమకాయశిరోధరః, నానాగ్రద్వష్టి రకాంతే  
 జపే దోంకార మవ్యయమ్, ఓం నిత్యం శుద్ధం బుద్ధం నిర్వికల్పం నిరంజ  
 నం నిరాఖ్యాత మనాదిన భసమేకం తురీయం యచ్ఛాంతం భవశ్శవి  
 వ్యత్సరివర్తమానం సర్వదానవచ్ఛిన్నం పరం బ్రహ్మ తిన్నాజ్ఞాతా పరా  
 శక్తి స్స్వయం జ్యోతిరాత్మికా, ఆత్మన ఆకాశి స్సంభూతః, ఆకా  
 శాద్వాయుః, వాయో రస్మిః, అగ్నేరాపః, అద్భ్యః పృథివీ, తేహం  
 పంచభూతానాం పతయః పంచ, సదాశివేశ్వరరుద్రవిష్ణు బ్రహ్మణ  
 శ్చైతి, తేహంబ్రహ్మవిష్ణురుద్రా శ్చైత్వత్థిస్థితిలయకర్తారః, రాజసో  
 బ్రహ్మ, సాత్వికోవిష్ణుః, తామసో రుద్రః, ఏతే త్రయో గుణయు  
 క్తాః, బ్రహ్మ దేవానాం ప్రథమ స్సంబభూవ, ధాతా చ సృష్టే, విష్ణు  
 శ్చ స్థితో, రుద్రశ్చ నాశే, భోగాయ చేంద్రః, ప్రథమజా బభూవుః  
 ఏతేహం బ్రహ్మణో లోకా దేవ తీర్యబ్జరస్థావరాశ్చ జాయంతే, తే  
 హం మనుష్యాదీనాం పంచభూతసమవాయ శ్శరీరం జ్ఞానకర్తేంద్రియైః  
 జ్ఞానవిషయైః ప్రాణాదిపంచవాయుమనోబుద్ధిబిత్తాహంకారైః స్థూలక  
 ల్పితై స్సోఽపి స్థూలప్రకృతిరిత్యుచ్యతే, జ్ఞానకర్తేంద్రియై ర్జ్ఞానవిషయైః  
 ప్రాణాదిపంచవాయుమనోబుద్ధిభిశ్చ సూక్ష్మస్థోఽపి లింగమేవేత్యుచ్యతే,  
 గుణత్రయయుక్తం కారణమ్, సర్వేషామేవం శ్రీణి శరీరాణివర్తంతే,  
 బాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితుర్యాశ్చై త్యవస్థా శ్చతస్రః, తాసా మవస్థానా

మధిపతయ శ్చ త్వారః పురుషాః, విశ్వతైజసప్రాజ్ఞాత్వాన శ్చేతి, విశ్వో  
హి స్థూలభు జ్ఞేత్యం తైజసః ప్రవివిక్తభుక్, అనందభుక్తాః ప్రాజ్ఞ స్స  
ర్వసాక్షీ త్యతః పరమ్, ప్రణవస్సర్వదా తిష్ఠే త్వర్వజీవేషు భోగతః,  
అభిరావస్తు సర్వాసు హ్యవస్థాసు హ్యభోముఖః, అకార ఉకారోమకా  
రశ్చేతి, త్రయోవర్ణా త్రయో వేదా త్రయో లోకా త్రయో గుణాః,  
త్రయోఽక్షరాణి త్రయ స్స్వరా ఏవ ప్రణవః ప్రకాశతే, అకారో  
బాగ్రతీ నేత్రే ఏర్తతే సర్వజంతుషు, ఉకారః కంఠః స్వప్నే మ  
కారోహృది సుప్తితః, విరాడ్విశ్వస్థూల శ్చాకారః, హిరణ్య  
గర్భస్సైజసమాన్యశ్చ ఉకారః, కారణా వ్యాకృతప్రాజ్ఞశ్చ మకారః,  
అకారో రాజహ్ రక్తో బ్రహ్మచేతన ఉచ్యతే, ఉకార స్సాత్త్విక  
శ్శుక్లో విష్ణు రిత్యభిధీయతే, మకారస్తామసః కృష్ణో రుద్రశ్చేతి తథో  
చ్యతే, ప్రణవా త్వభివో బ్రహ్మ ప్రణవాత్పభివో హరిః, ప్రణవా  
త్పభివో గుర్రః ప్రణవోహి పరో భవేత్, అకారే లీయతే బ్రహ్మ  
హ్యకారే లీయతే హరిః, మకారే లీయతే రుద్రః ప్రణవోహి ప్రకా  
శతే, జ్ఞానినా మూర్ధ్వభాగోఽభూ దజ్ఞానేస్యా దభోముఖః, ఏవం వై  
ప్రణవ స్తిష్ఠే ద్యస్తం వేద సవేదవితే, అనాహతస్వరూపేణ జ్ఞానినా  
మూర్ధ్యగో భవేత్, తైలధారా మివాచ్ఛిన్నం దీర్ఘఘంటానినాదవత్,  
ప్రణవస్య ధ్వని స్తద్వ తదగ్రం బ్రహ్మ చోచ్యతే, జ్యోతి ర్మయం తద  
గ్రం స్యా దవాచ్యం బుద్ధిసూక్ష్మతః, దదృశు ర్యే మహత్తానో యస్త  
వేద సవేదవితే, బాగ్రన్నతద్వయో ర్మధ్యే హంసఏవ ప్రకాశతే,  
సకారః భేచరీ ప్రోక్తా స్త్వంపదం చేతి నిశ్చితమ్, హకారః పర  
మేశ స్సాస్య తత్పదం చేతి నిశ్చితమ్, సకారో ధ్యాయతేజంతు ర్హకా  
రోహి భవే ద్భువమ్, ఇంద్రియై ర్భధ్యతే జీవ ఆత్మచైవ న బధ్యతే,  
మమత్సేన భవేజ్జీవో నిర్మమత్సేన కేవలః, భూర్భువస్స రిమే లోకాః  
సోమసూర్యాగ్ని దేవతాః, యస్యమాత్రాసు తిష్ఠంతి తత్పరం జ్యోతి  
రోమితి, క్రియా ఇచ్ఛా తథాజ్ఞానం బ్రాహ్మీరాద్రీచ వైష్ణవీ, త్రిధా  
మాత్రా స్థితి ర్యత్త తత్పరం జ్యోతి రోమితి, వచసా తజ్జపే నిత్యం  
వపుషా తత్సమభ్యసేత్, మనసా తజ్జపే నిత్యం తత్పరం జ్యోతిరో  
మితి, శుచిర్వా ప్యశుచి ర్వాసి యో జపే త్పణివం సదా, న సలిప్య

తిసాపేన పద్మపత్ర మివాంభసా, చలే వాతే చలో బిందు ర్నిశ్చలే  
 నిశ్చలో భవేత్, యోగీ స్థాణుత్వ మాప్నోతి తతో వాయుం నిగుంధ  
 యేత్, యావ ద్వాయు స్థిరో దేహే తావ జ్జీవో నముంచతి, మరణం  
 తస్య నిష్క్రాంతి ర్భతో వాయుం నిగుంధయేత్, యావ ద్భ్రష్టోమరు  
 ద్దేహే తావ జ్జీవో నముంచతి, యావద్భ్రష్టి ర్భ్రష్టో ర్భ్రష్టే తావ  
 త్కాలం భయం కుతః, అల్పకాలభయాయా ద్భ్రష్టో ప్రాణాయామసరో  
 భవేత్, యోగినో మునయ శ్చైవ తతః ప్రాణం నిగుంధయేత్, పక్షింశ  
 దంగులీ హంసః ప్రియాణం కురుతే బహుః, వామదక్షిణమార్గేణ  
 ప్రాణాయామో పిథియతే, శుద్ధిమేతి యదా సర్వం నాడిచక్రం మలాకు  
 లమ్, తదైవ జాయతే యోగీ ప్రాణసంగ్రహణక్షమః, బద్ధపద్మాసనో  
 యోగీ ప్రాణం చంద్రేణ పూరయేత్, ధారయే ద్వా యథా శక్త్యా  
 భూయ స్సూర్యేణ రేచయేత్, అమృతోదధి సంకాశం గోక్షీరధవశో  
 పషమ్, ధ్యాత్వా చాంద్రమసం బింబం ప్రాణాయామే సుఖీ భవేత్,  
 స్ఫురత్ప్రజ్వలనం బ్వాలా పూజ్య మాదిత్య మండలమ్, ధ్యాత్వా  
 హృదిస్థితం యోగీ ప్రాణాయామే సుఖీ భవేత్, ప్రాణం చే ది  
 దయా పిబేన్నీయమితం భూయోఽస్యయా రేచయే త్ప్రీత్యా పింగళ  
 యా సమీరణమనో బద్ధా త్యజేద్వా మయా, సూర్యా చంద్ర  
 మహా రనేన విధినా బిందుద్వయం ధ్యాయత శ్శుద్ధా నాడిగణాభవంతి  
 యమినో మాసద్వయా దూర్ధ్వతః, యథేష్ట ధారణం వాయో  
 రసలస్య ప్రదీప్య, నాభివృక్షకరారోగ్యం జాయతే నాడిశో ధనాత్,  
 ప్రాణోయావత్ స్థితో దేహే అపాసంతు నిరోధయేత్, ఏకశ్వాస  
 మయీ మాత్రా ఊర్ధ్వాఘో గగనే స్థితిః, రేచకః పూరకశ్చైవ కుభకః  
 ప్రణవాత్మకః, ప్రాణాయామో భవే దేవం మాత్రా ద్వాదశసం  
 యుతః, మాత్రాద్వాదశసంయుక్తా దివాకరనిశాకరా, దోషజాల మబ  
 గ్నంతో జ్ఞాతవ్యో యోగిభిస్సదా, పూరకం ద్వాదశం కుర్యాత్కుం  
 భకం ఘోషకం భవేత్, రేచకం దశ చోంకారః ప్రాణాయామ స్స  
 ఉచ్యతే, అథమే ద్వాదశా మాత్రా మధ్యమే ద్విగుణా మతా,  
 ఉత్తమే త్రిగుణా పోక్తా ప్రాణాయామస్య నిర్ణయః, అథమే స్వేద  
 జనన, కంపో భవతి మధ్యమే, ఉత్తమేస్థాన మాప్నోతి తతో వాయుం

నిరుంధయేత్, బద్ధపద్మాసనో యోగీ సమస్కృత్య గురుం శివమ్,  
 నాసాగ్రదృష్టి రేకాకి ప్రాణాయామం సరుభ్యసేత్. ద్వారాణాం నవ  
 సంనిరుభ్య మరుతం బద్ధాదృఢం ధారణాం సీత్వా కాల మపానపహ్ని  
 సహితం శక్త్యాసమం చాలితమ్, ఆత్మధ్యానయుత స్త్వనేన విధిరా  
 విన్యస్యముగ్ధిర్నిర్ధిరంయావత్తిషతి తావదేవ మహతాం సంగో స సం  
 స్తూయతే, ప్రాణాయామో భవే దేవం పాతకేంద్రం పాపకః, భవోదధి  
 మహానేతుః ప్రోచ్యతే యోగిభి స్సదా, అసనేన రుజం హంతిప్రాణాయా  
 మేన పాతకమ్, వికారం మానసం యోగీ ప్రత్యాహరణ ముచతి,  
 ధారణాభి ర్తనోద్ధైర్యం యాతి చైతన్య మద్భుతమ్, సమాధౌ మోక్ష  
 మాప్నోతి త్యక్త్వా కర్మ శుభాశుభమ్, ప్రాణాయామద్విషత్కృన  
 ప్రత్యాహరః ప్రక్షీర్తితి, ప్రత్యాహర ద్విషత్కృన జాయతే ధారణా  
 శుభా, ధారణా ద్వాదశిప్రోక్తం ధ్యానం యోగవిశారదైః, ధ్యాన  
 ద్వాదశశక్తేనైవ సమాధి రభిధీయతే, యత్సమాధౌ షరణ్యోతి  
 రసంతం విశ్వతోముఖమ్, తస్మిన్ దృష్టేక్రియా కర్మయాతా యతో  
 నవిద్యతే, సలబద్ధాసర మేధోమస్త్రియుగళం శర్ణాక్షినాసాపుట ద్వారా  
 1 సంగుళిభి ర్నియమ్య పసం వక్త్రేణ వా పూరితమ్, బద్ధావతక్షసి  
 బహ్వపానసహితం మూర్ధ్ని స్థితం ధారయే దేవం యాతి విశేష  
 త్వ సమతాం యోగీశ్వర స్త్వయః. గగనం పవనే ప్రాప్తే ధ్వనిరుత్ప  
 ద్యతే మహాః, ఘంటాదీనాం ప్రవాద్యానాం నాదసిద్ధినిదీరితా,  
 ప్రాణాయామేన యుక్తేన సర్వరోగ క్షయోభవేత్, ప్రాణాయామ వి  
 యుక్తేభ్య స్సర్వరోగ సముద్భవః, హిక్మాఖానస్తథా శ్వాస శ్శిరః  
 కర్ణాక్షి వేదనాః, భవంతి వివిధా రోగాః పవనవ్యత్యయక్రమా  
 త్, యథా సింహా గజో వ్యాఘ్రా భవే ద్వశ్యశ్శవైశ్శనైః,  
 తదైవ సేవితో వాయు రస్యథా హంతి సాధకం, యుక్తంయుక్తం  
 త్యజే ద్వాయుం యుక్తంయుక్తం చ పూరయేత్, యుక్తం యుక్తం  
 ప్రబక్షియా దేవం సిద్ధి మవాప్నుయోత్, చరతాం చక్షురాదీనాం  
 విషయేషు యథాక్రమమ్, తత్ప్రత్యాహరణం తేమాం ప్రత్యాహర

స్స ఉచ్యతే, యథా తృతీయకాలేతు రవిః ప్రత్యాహరే తృభామ్,  
తృతీయాంగస్థితో యోగీ వికారౌ మానసం హరే దిత్వాపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయం త్వితీ శాంతిః.

ఇతి యోగచూడామణ్యపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

## ౪౭. ఋగ్వేదీయ నిర్వాణోపనిషత్.

క్షో. నిర్వాణోపనిషద్వేద్యం నిర్వాణానందతుందిలమ్,

తైత్తిరీయదానందసామ్రాజ్యం స్వమాత్రమితీచితయేత్.

ఓం వాచ్యే మనసీతి శాంతిః.

ఓం. అథనిర్వాణోపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామః, పరమహంస  
స్సోఽహమ్, పరివ్రాజకాః పశ్చిమలింగా, మన్మథక్షేత్ర పాలాః, గగన  
సిద్ధాంతాః, అమృతకణ్డోలనదీ, అక్షయం నిరింజనమ్, నిస్సంశయఋ  
షిః, నిర్వాణో దేవతా, <sup>1</sup>నిష్కలప్రవృత్తిః, నిష్కలలజ్జానం, ఉద్ధౌర్వా  
మూర్ఖ్యాః, నిరాలంబపీఠాః, సాయోగదీప్తా, వియోగోపదేశాః, దీ  
తానంతోప పానంచ, ద్వాదశాదిత్యావలోకనమ్, వివేకరత్నా, కరు  
ణైవ ఆనందమాలా, ఏకానానగుహయాం ముక్తాసనసుఖగోష్ఠీ,  
అకల్మషభిక్షాశీ, హంసాచారాః, సర్వభూతాంతర్వర్తీ హంసఇతి ప్రతి  
పాదనమ్, ధైర్యకంఠా, ఉదాసినకాపీనమ్, విచారదండః, బ్రహ్మోప  
లోకో యోగపట్టః, శ్రియాం పాదుకాపరేచ్ఛా చరణమ్, కుండలినీ  
బంధాః, పరాపవాదముక్తో జీవన్ముక్తాః, శివయోగనిద్రాఖేచరీయుద్ధాచ,  
పరమానందీ, నిర్గతగుణాత్రయమ్, వివేకభద్రమ్, మనోవాగగోచరమ్,  
అనిత్యం జగద్యజ్ఞనితమ్, స్వప్నజగదభ్రగజాదితుల్యమ్, లభా దేహాది  
సంఘాతమ్, మోహగుణబాలకలితమ్, తద్రజ్జనర్సనతల్మల్పితమ్, విష్ణు

విధ్యాధి శతాభిధానలక్ష్మమ్, అంకుశోమాంగః, శూన్యం న సుకేతః,  
పరేశ్వరసత్తా సత్యసిద్ధయోగోమగః, అమరపదం న తత్స్వరూపం,  
ఆదిబ్రహ్మస్వసువితే, అజహ గాయత్రీ, వికారదంజో <sup>1</sup>ధార్యః, మహో  
సిరోధిని కంఠా, యోగేన సదానందస్వరూపదర్శనమ్, ఆనందభిక్షాశీ,  
మహాశ్చ శానేప్యానందవనేవాసః, ఏకాత్రస్థాన మానందమరమ్, ఉన్న  
స్యవస్థా, శారదా చేస్తా, ఉన్నసిగతిః, నిర్మలగాత్రమ్ నిరాలంబపీఠమ్,  
అమృతకల్లోలానందక్రియా, పాండరగగన మహాసిద్ధాంతః, శమదమాది  
దివ్యశిక్త్యా చరణే తేత్రపాత్రపటుతా, పరావర సంయోగః, తారకోప  
భీశః, అద్వైతసదానందో దేవతా, నియమస్సాన్వితరింద్రియనిగ్రహః  
భయమోహశోక క్రోధత్యాగ స్త్వాగః, పరావృత్తకర్మరసాస్వాదనమ్,  
అనియామకత్వవిర్మల శక్తిః, స్వప్రకాశ బ్రహ్మతత్త్వే శివశక్తిసంపుటిత  
ప్రపంచచేదనమ్, తథా పత్రాక్షాక్షికమండలు భావాభావ దహనమ్,  
విభ్రాత్యాకాశాధారమ్, శివం తురియం యజ్ఞోపవీతమ్, తస్యయా శి  
ఖా, దిన్తయం హోత్స్విస్త్రిదండమ్, సంతితాక్షికమండలుమ్, కర్మని  
ర్మూలనకథా, మాయా మమతాహంకారదహనమ్ శ్చ శానే అనాహ  
తాంగీ, నిస్తైగిగుణ్య స్వరూపాను సంధానం సమయమ్, భ్రాంతిహర  
ణమ్, కామాది వృత్తిదహనమ్, కాఠిన్యదృఢకౌపీనమ్, చిరాజినవాసః,  
అనాహతమంత్రో అక్రియైవ జుష్టమ్, స్వేచ్ఛాచారో స్వస్వభావో  
మోక్షః, పరబ్రహ్మసపదాచరణమ్, బ్రహ్మచర్యశాంతిసంగ్రహణమ్,  
బ్రహ్మచర్యాశ్రమేఽధీత్య వానప్రస్థాశ్రమేఽధీత్య, సుసర్వవిన్యాసః,  
సన్యాసమ్, అంతేబ్రహ్మఖిడాకారమ్, నిత్యం సర్వసంచేహనాశనమ్, ఏత  
న్నైర్వాణదర్శనం పుత్రం వినా శిష్యం వినా నదేహు మిత్యునిపత్.

ఓం వాజ్ఞేమనసీతి శాంతిః.

ఇతి నిర్వాణోపనిషత్సమాప్తః.

ఓం తత్సత్.



# ౪౮. యజుర్వేదీయ మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్



శ్లో. బాహ్యస్తపారకాకారం వ్యోమ పంచకవిగ్రహమ్,  
రాజయోగైక సంసిద్ధం రామచంద్ర ముపాస్త హే.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

ఓం. యాజ్ఞవల్క్యేన వై మహాముని రాదిత్యలోకం జగామత్  
మాదిత్యం నత్వాభో భగవన్నాదిత్యాత్మతత్వమనుబ్రూహీతి సహో  
వాచ నారాయణః, జ్ఞానయుక్తయమాద్యష్టాంగయోగ ఉచ్యతే, శీతో  
ష్ణాహారనిద్రావిజయః, సర్వదా శాన్తినిశ్చలత్వం విషయేంద్రియవిగ్రహ  
శ్చైతే యమాః, గురుభక్తి సత్యమార్గాలమరక్తిసుఖానుగతవస్త్యను  
భవ శ్చ తద్వస్త్యనుభవేన శుష్టి ర్నిస్సృజతా ఏకాంతవాసో మనోని  
వృత్తిః ఫలానభిలాషో వైరాగ్యభావశ్చ నియమాః, సుఖాసనవృత్తి  
శ్చీరవాసశ్చ, ఏవ మాసననియమా భవన్తి, పూరక కుమ్భక రేచకై  
ష్టోడశచతుష్టపి ద్వాత్రింశ త్సంఖ్యాయా యథాక్రమం ప్రాణాయామః,  
విషయేభ్య ఇంద్రియాభ్యాం మనోనిరోధనం ప్రత్యాహరణ, సర్వశరీ  
రేషు చైతన్యైకతాసతా ధ్యానమ్, విషయవ్యావర్తనపూర్వకం  
చైతన్యే చేతన్య స్థాపనం ధారణం భవతి, ధ్యానవిస్తృతి స్సమాధిః,  
ఏవం సూక్ష్మాం గాని యఏవం వేద, స ముక్తిభాగ్భవతి. ౧. దేహస్య  
పశ్చిదోషాభవన్తి, కామక్రోధనిశ్వాసభయనిద్రా, తన్నిరానస్తు  
నిస్సంక్లృప్త క్షమాలభ్యాహారా ప్రమాదతా తత్త్వనివేషనమ్, నిద్రా  
భయ సరిన్వపం హింసాది తరగ్ధం తృష్ణావర్తం దారపంకగ్ ససారవా  
ర్ధిం తర్హం సూక్ష్మమార్గ మవలంబ్య సత్త్వాదిగుణా సతిక్రమ్య తారక  
మవలోకయేత్, భౌమధ్యేసచ్చిదానందతేజఃకూటరూపంతారకం బ్రహ్మ,  
తదుపాయం లక్ష్మ్యత్రయావలోకనమ్, మూలాధారాదారభ్య బ్రహ్మ  
రస్థోపర్యంతం సుషుమ్నా సూర్యాభా, తస్యధ్యే తటితోక్తిసమా  
మృణాళతస్తుసూక్ష్మా కుణ్డలిని, తత్ర తమో నివృత్తిః, తద్దర్శనా త్స్వ



పాపనివృత్తిః, తద్వన్యగ్రోన్వీలీతకర్ణరస్థాద్వయే పూత్యాకరశబ్దో జాయతే,  
తత్రస్థితే మనసి చక్షుర్ధ్యనీలజ్యోతిః పశ్యతి, ఏవం హృదయేఽపి,  
బహిర్లక్ష్మ్యంతు నాసాఽగ్రే చతుష్పడష్టదశ ద్వాదశాఽఙ్గుళీభిః క్రమా  
న్నీలద్యుతిశ్చామత్వ సదృగ్రక్తభజ్జిస్ఫురత్ప్రతర్ణ ద్వయోపేతం వ్యో  
మత్వం పశ్యతి, సతు యోగీ, చలదృష్ట్యా వ్యోమభాగపీక్షితుః పురు  
షస్య దృష్ట్యగ్రే జ్యోతిర్దయాఖా వర్తనే, తద్దృష్టిః సిరా భవతి,  
శీర్షోపరి ద్వాదశాఙ్గులిమానజ్యోతిః పశ్యతి, తదాఽమృతత్వమేతి,  
మధ్యలక్ష్మ్యంతు ప్రాతశ్చిత్రాఽది వర్ణసూర్యచంద్రో వహ్నిజ్వాలాఽవలీవ  
త్తద్విహీనాన్తరిక్షవ త్పశ్యతి తదాకారాకారీ భవతి, అభ్యాసాన్నిర్వి  
కారం గుణరహితాఽకాశం భవతి, విస్ఫురత్తారకాకారగాఢతమోపమం  
పరాఽకాశం భవతి, కాలాఽనలసమద్యోతమానం మహాకాశం భవతి,  
సర్వోత్కృష్ట పరమద్యుతిప్రద్యోతమానం తత్వాఽకాశం భవతి,  
కోటిసూర్యప్రకాశం సూర్యాకాశం భవతి, ఏవ మభ్యాసాత్తస్యయో  
భవతి, యవనం వేద. ౨. తద్యోగంచ ద్విధా విద్ధి పూర్వోత్తర  
విభాగతః, పూర్వంతు తారకం వింద్యా దమనస్కం తదుత్తర మితి,  
తారకం ద్వివిధం మూర్తి తారక మమూర్తితారక మితి, యదిద్వి  
యాఽస్తం తన్మూర్తితారకమ్, యద్భూయ్యుగాఽతితగ తదమూర్తి  
తారక మితి, ఉభయమపి మనోయుక్త మభ్యసేత్, మనోఽయుక్తాఽ  
స్తద్దృష్టిస్తారక ప్రకాశాయభవతి, భూయ్యుగమధ్యభిలే తేజస ఆవి  
ర్భావః, ఏతత్పూర్వతారకమ్, ఉత్తరం త్వమనస్కమ్, తాఽమూ  
లోర్ధ్వభాగే మహాజ్యోతిర్విద్యతే తద్దర్శనా దణిమాది సిద్ధిః, లక్ష్మ్యేఽ  
స్తథ బాహ్యయాం దృష్టౌ నిమేషోన్మేషవర్జితాయాంచ ఇయంశామ్భవీ  
ముద్రా భవతి, సర్వతన్త్రేషు గోప్యా మహావిద్యా భవతి, తద్జ్ఞానే  
సంసారవృత్తిః, తత్పూజనం మోక్షఫలదమ్, అస్తర్లక్ష్మ్యం జలజ్యోతి  
స్స్వరూపం భవతి, మహర్షి వేద్య ముత్తరాభిషేక్యద్వియై రదృశ్యమ్,  
౩. సహస్రాశేజలజ్యోతి రస్తర్లక్ష్మ్యమ్, బుద్ధిగుహయాం సర్వాన్ఘ్రానుస్తరం  
పురుషరూప మస్తర్లక్ష్మ్యమిత్యపరే, శీర్షాఽస్తరత మణ్డలమధ్యగం  
పఞ్చవక్త్ర ముమాసహాయం నీలకణ్ఠం ప్రశాస్త మస్తర్లక్ష్మ్య మితి

కేచిత్, అబ్జుషమాత్రః పురుషోఽస్తర్లత్య మిత్యేకే, [దర్శనేన జీవ  
స్సక్త దశాయాం స్వయ మస్తర్లత్యో భూతా పరమమిత్యవరే],  
ఉక్తవికల్పం సర్వమాత్మైవ, తిల్లత్యం శుద్ధాత్వదృష్ట్యా వాయః పశ్యతి  
సవన బ్రహ్మనిష్టోభవతి, జీవః పశ్చాదవిశకః స్వకల్పితచతుర్వింశతి తత్త్వం  
పరిత్యజ్య షడ్వింశకః పరమాత్మాఽహ మితి నిశ్చయా జ్ఞేషన్తుకో భవతి,  
ఏవమస్తర్లత్యదర్శనేన జీవన్ముక్తిదశాయాం స్వయ మస్తర్లత్యో భూత్వా  
పరమాఽకాశాఽఖ్యామణ్డలో భవతి. ౪.

ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథహ యాజ్ఞవల్క్య ఆదిత్యమణ్డల పురుషం పప్రచ్ఛ  
భగవ స్సస్తర్లత్యాదికం బహుధోక్తమ్, మయా తన్నజ్ఞాతమ్, తద్  
బ్రూహి మహ్యమ్, త దుహో వాచ, పశ్చాభూతికారణం తటి  
త్కూటాఽభం తద్వ చ్చతుఃపీతమ్, తస్యధ్యే తత్త్వప్రకాశో భవతి,  
సోఽతిగూఢావస్యక్తశ్చ, తద్దానస్థవాధిరూఢేన జ్ఞేయమ్, తద్బాహ్యభ్య  
స్తర్లత్యమ్, తస్యధ్యే జగల్లీనమ్, తన్నాదబిస్తుకలాతీత మఖణ్డమణ్డలమ్,  
తత్ సగుణనిర్గుణ స్వరూపమ్, తద్వేత్తావిముక్తః, ఆదావగ్నిమండలమ్,  
తదుపరి సూర్యమణ్డలమ్, తస్యధ్యే సుభాచంద్రమణ్డలమ్, తస్యధ్యే  
అఖణ్డబహ్మ తేజోమణ్డలమ్, తద్విద్యుల్లేఖావచ్ఛక్తభాస్వరమ్, తదేవ  
శామ్నోవీలక్షణమ్, తద్దర్శనే తిస్రో దృష్టయః, అమా ప్రతిప త్పూర్ణి  
మాచేతి, నిమిలీతదర్శన మమాదృష్టిః, అథోస్తీలితం ప్రతిపత్, సర్వో  
స్తీలనం పూర్ణిమా భవతి, తాసు పూర్ణిమాభ్యాసః కర్తవ్యః, తల్ల  
త్యం నాసాగ్రమ్, తదా తాలుమూలే గాఢతమో దృశ్యతే, తద  
భ్యాసా దఖణ్డమణ్డ లాకార జ్యోతి ర్దృశ్యతే, తదేవ సచ్చిదానందం  
బ్రహ్మభవతి, ఏవం సహజానందే యథా మనో లీయతే తదా  
శామ్నోవీభవతి, తామేవభేచరిమాహుః, తదభ్యాసా స్సస్మైర్యమ్,  
తతో<sup>1</sup> వాయుస్థైర్యమ్, తచ్చిహ్నిని, ఆచా తారకవద్దృశ్యతే, తతో  
వజ్రదర్పణమ్, తతః పరిపూర్ణచంద్రమణ్డలమ్, తతో నవరత్నప్రభా

మణ్డలమ్, తతో మధ్యాఽహ్నర్క మణ్డలమ్, తతో వహ్నిశిఖామణ్డ  
 లమ్, క్రమాద్ధృత్యతే. ౧. తదా పశ్చిమాభిముఖ ప్రకాశః, సృటిక  
 ధూమ్రబిందునాదకలానక్షత్రఖద్యోత దీపనేత్ర సువర్ణనవరత్నాదిప్రభా  
 దృశ్యస్తే, తదేవ ప్రణవస్వరూపమ్, ప్రాణాఽపానయోరైక్యం కృత్వా  
 ధృతకుమ్భకో నాసాఽగ్రదర్శనదృఢ భావనయా ద్వికరాఽఙ్గుళీభిష్టన్దు  
 ఖికరణేన ప్రణవధ్వనిం నిశమ్య మనస్తత్ర లీనం భవతి, తస్య న కర్త  
 లేషః, రవే రుదయాస్తమయయోః కిల కర్తకర్తవ్యమ్, ఏవం విదశ్శి  
 దాదిత్యసోదయాఽస్తమయాభావా త్వర్వకర్తాఽభావః, శబ్దకాళల  
 యేన దివారాత్ర్యతీతో భూత్వా సర్వపరిపూర్ణజ్ఞానేనోస్తవ్యవస్థావ  
 శేన, బ్రహ్మైక్యం భవతి, ఉన్నన్యా అమనస్కం భవతి, తస్యనిశ్చిన్తా  
 ధ్యానమ్, సర్వకర్తనిరాకరణమావాహనమ్, నిశ్చయజ్ఞానమాననమ్,  
 ఉన్ననీభావః పాద్యమ్, సదాఽమనస్క మర్ఘ్యమ్, సదాదీప్తిరపారామృ  
 తవృత్తి స్సానమ్, సర్వాఽత్మభావనా గర్భః, దృక్స్వరూపాఽవస్థాన  
 మక్షతాః, చిదాప్తిః పుష్పః, చిదగ్నిస్వరూపం ధూపః, చిదాదిత్యస్వ  
 రూపం దీపః, పరిపూర్ణచంద్రాఽమృత స్త్రైకీకరణం వైవేద్యమ్, నిశ్చ  
 లత్వం ప్రదక్షిణమ్, సోఽహంభావో నమస్కారః, మానం స్తుతిః,  
 సర్వసన్తోషో విసర్జన మితి యఏవం వేద. ౨ ఏవం త్రిపుట్యాం నిరస్తా  
 యాం నిస్తరజ్గనముద్రవన్ని వాతస్థితదీపవ దచలసముర్ణభావాఽభావ  
 విహీనకైవల్యజ్యోతి ర్భవతి, జాగ్రన్నిద్రాస్తపరిజ్ఞానేన బ్రహ్మవిద్యవతి  
 సుషుప్తిసమాధ్యోర్ననోలయా విశేషేఽపి మహదస్త్వభయోర్భేదః,  
 తమసి లీనత్వా స్తుక్తిహేతుత్వాఽభావాచ్చ, సమాధౌ మృదిత తిమో  
 వికారస్య తదాకారాకారితాఽఖణ్డాఽకారవృత్తాఽత్తక సాక్షిచైత  
 న్యే ప్రవక్చులయస్సమ్పద్యతే. ప్రపంచస్య మనః కల్పితత్వాత్, తతో  
 భేదాఽభావాత్, కదాచి దృహిర్గతేఽపి మిథ్యాత్వభావాత్, సకృద్వి  
 భాతసదాఽనన్తాఽనుభవైకగోచరో బ్రహ్మవిత్తదేవ భవతి, యస్య  
 సజ్జుల్పనాశ స్సస్య తస్య ముక్తిః కరే స్థితా, తస్మాద్భావాఽభావా  
 పరిత్యజ్య పరమాత్మధ్యానేన ముక్తో భవతి, పునఃపునస్సర్వావస్థాసు  
 ధ్యానధ్యేయా లక్ష్యలక్ష్యే దృశ్యాదృశ్యే చోహంహం

హాది పరిత్యజ్య జీవన్ముక్తో భవేత్, య ఏవంవేద. ౩. పశ్చాద్ధావస్థాః జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తి తురీయతురీయాతీతాః, జాగ్రతి ప్రవృత్తో జీవాః ప్రవృత్తిమార్గాసక్తః, పాపఫలనరకాదిమాంస్తు, శుభకర్మఫలస్వర్గఫల మప్తితి కాంక్షతే, సఏవ స్వీకృతవై రాగ్యా త్కర్మఫలజన్తాలం సంసారబన్ధన మలమితి విముక్త్యభిముఖనివృత్తిమార్గప్రవృత్తో భవతి, సఏవ సంసారతారణాయ గురు మాశ్రిత్య కామాది త్యక్త్వా విహిత కర్మాచరక సాధనచతుష్టయసమ్పన్నో హృదయకమలమధ్యే భగవత్సత్తామాత్రాన్తర్లక్ష్యరూప మాసాద్య సుషుప్త్యవస్థాయాం ముక్త బ్రహ్మేనద్వైత్వేతి లభ్యా ఏక ఏవాహ మద్వితీయః కశ్చిత్కాల మజ్ఞానవృత్త్యా విస్తృతజాగ్రద్వాసనా మఫలేన తైజసాన్వీతి తదు భయనివృత్త్యా ప్రాజ్ఞ ఇదానీ మస్తీ త్యహ మేక ఏవ స్థానభేదా దపస్థా భేదస్య పరంతు నహి మదన్యదితి జాతివివేకః, శుద్ధాద్వైతబ్రహ్మహ మితి భిదాగన్ధం నిరస్య స్వాన్తర్విజృంభితభాను మణ్డలధ్యానతదాహారాకారితపరంబ్రహ్మకార ముక్తిమార్గ మారూఢః పరిపక్వో భవతి, సజ్కుల్పాదికం మనోబన్ధహేతుః, తద్విముక్తం మనోమోక్షాయ భవతి, తద్వాంశ్చక్షురాదిబాహ్యప్రశంభోపరతః విగతప్రశంభగన్ధ స్పర్శజగదాత్మ త్వేన పశ్యేత్ త్యక్తాహంజ్ఞానో బ్రహ్మహ మస్తీతి చిన్తయ న్నిదం సర్వం యదయ మాత్మేతిభావయత్ కృతకృత్యో భవతి. ౪ సర్వపరిపూర్ణతురీయాతీతబ్రహ్మభూతో యోగీ భవతి, తం బ్రహ్మేతిస్తువన్తి సర్వలోకస్తుతిపాత్ర స్సర్వదేశ సజ్జ్వరశీలః, పరమాత్మగగనే బిన్దం విక్షిప్య శుద్ధాద్వైతాహంజ్ఞానసహజామనస్కయో గనిద్రాహంజ్ఞానద్వపదానువృత్త్యా జీవన్ముక్తో భవతి, తచ్ఛాన్తద్ద సముద్రమగ్నో యోగినో భవన్తి, తదపేక్షయా ఇంద్రియ స్వల్పాన్తస్థాః, ఏవం ప్రాప్తానన్దః పరమయోగీ భవతీత్యుపనిషత్. ౫.

తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

యాజ్ఞవల్క్యే మహాముని ర్మణ్డలపురుషం పప్రచ్ఛ స్వామి న్నమనస్కుటణ ముక్తమపి విస్తృతం పునస్తల్లక్షణం బూహితి, తథేతి మండలపురుషోబ్రవీత్, ఇద మమనస్కు వతిరహస్యమ్, యద్జ్ఞానేన

కృతాఽర్థోభవతి, తన్నిత్యం శాంభవీముద్రాన్వితం పరమాఽత్మదృష్ట్యా తత్ప్రత్యయలక్ష్యాణి దృష్ట్యా తదను సర్వేశ మప్రమేయ మజం శివం పరాఽకాశం నిరాలమ్బ మద్యయం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాదీనా మేకలక్ష్యం సర్వకారణం పరంబ్రహ్మఽత్మనేయ పశ్యమానో గుహావిహరణ మేవం నిశ్చయేన జ్ఞాత్వా భావాఽభావాదిద్వంద్వాఽతీత స్సంవిదిత మనోన్మ న్యనుభవ స్తదనంతర మఖలేంద్రియక్షయవిశా దమనస్కసుఖ బ్రహ్మ నస్త సముద్రే మనోప్రవాహ యోగరూపనివాతసిత దీపవ దచలం పరంబ్రహ్మ ప్రాప్నోతి, తత శ్శుష్కవృక్షవత్, మూర్ఛానిద్రామయని శ్వాసాచ్ఛాన్విసాఽభావా న్నప్రదృష్త్వస్సదాచక్షులగాత్రః పరమశా న్తిం స్వీకృత్య యనః ప్రచారశూన్యం పరమాఽత్మని లీనం భవతి, పయ స్సృవాఽనంతరం ధనుస్తనక్షీరమివ సర్వేంద్రియవర్గే పరినష్టే మనోనాశం భవతి, తదేవాఽమనస్కమ్, తదను నిత్యశుద్ధఃపర మాత్మాఽహఽమేవేతి తత్త్వమసీ త్యుపదేశేన త్వమేవాఽహ మహ మేవ త్వమితి తారకయోగమార్గేణాఽఖణ్డాఽనస్త పూర్ణః కృతాఽ ర్థో భవతి. ౧. పరిపూర్ణ ఆకాశ మగ్నమనాః ప్రాప్నోన్మన్యవస్థ స్సన్యస్త సర్వేంద్రియవర్గ అనేకజ్ఞాఽర్థోపుణ్య పుష్పశక్త్యైవల్యఫలోఽఖణ్డాఽ నస్తనిరస్తసర్వక్షేకశ్చలో బ్రహ్మఽహ మస్తీతి కృతకృత్యో భవతి, త్వమే వాఽహం నభేదోఽస్తి పూర్ణత్వా త్పరమాత్మనః, ఇత్యుచ్చరక్ సమా లిక్త్య శిష్యం జ్ఞప్తిమ నీనయత్. ౨.

చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

అథహ యాజ్ఞవల్క్యే మణ్డలపురుషం పప్రచ్ఛ వ్యో మపఞ్చ కలక్షణమ్, విస్తరేణాఽనుబ్రూహీతి, సహూవాచాఽకాశం పరాకా శం మహాఽకాశం సూర్యాఽకాశం పరమాకాశ మితి పఞ్చభవన్తి, బాహ్యోఽభ్యంతర మథకాగ మయ మాకాశమ్, బాహ్యభ్యంతరే కాలాఽనలసదృశమ్, సబాహ్యభ్యంతరే కాలానలసదృశంపరాకాశమ్ సబాహ్యభ్యంతరేఽపరిమితద్యుతి నిభం తత్ప్రమహాకాశమ్, సబా హ్యోఽభ్యంతరే సూర్యనిభం సూర్యాకాశమ్, అనిర్వచనీయజ్యోతి స్సర్వవ్యాపకమ్, నిరతిశయాఽనస్త లక్షణం పరమాకాశమ్, ఏవం తత్త ల్లక్ష్యదర్శనా తత్తద్రూపో భవతి, నవచక్రం షడాధారమ్, త్రిలక్ష్యం

వ్యోమపశ్చాత్, సమ్య కేత స్సజానాతి సయోగీ నామతో భవేత్.

పంచమం బ్రాహ్మణమ్.

సవివ.యం మనోబద్ధాయ, నిర్వివయం ముక్తయే భవతి, అత  
స్సర్వం జగ చ్చిత్తగోచరమ్, తదేవ చిత్తం నిరాశ్రయం మనోన్మస్య  
వసా పరివక్యం లయయోగ్యం భవతి, తల్లయం హరిపూర్ణే మయి సమభ్య  
సేత్, మనోలయకారణ మహమేవ, అనాహతస్య శబ్దస్య తస్యశబ్దస్య  
యోధ్యనిః, ధ్వనే రస్తర్గతం జ్యోతిః జ్యోతిరస్తర్గతం మనః, యస్మిన్  
శ్రీజగత్సృష్టిసీతి వ్యసనకర్తృకృత్, తస్మిన్ విలయం యాతి తద్విజ్ఞాః  
పరమంపదమ్, తల్లయాచ్ఛుద్ధాద్వైతసిద్ధిః, భేదాభావాత్, ఏతదే  
వపరమతత్వమ్, సతజ్ఞోబాలోన్మత్తపిశాచవ జ్జడవృత్త్యా లోకమాచరేత్  
ఏవమమనస్కాభ్యాసేనైవ నిత్యతృప్తి రల్పమూర్తిపురిషమితభోజనదృ  
ఢాంగాజాడ్యనిద్రాదృగ్వాయుచలనాభావబ్రహ్మదర్శనాజ్ఞాతసుఖస్వ  
రూపసిద్ధిర్భవతి, ఏవం చిరసమాధిజనిత బ్రహ్మైవమృతపానపరాయణో  
సౌ సన్నాన్యసీ పరమహంసావధూతో భవతి, తద్దర్శనేన సకలం జగత్పవి  
త్రం భవతి తత్సేవాపరోజ్ఞోఽపి ముక్తో భవతి, తత్కుల మేకోత్తర  
శతం తారయతి, తస్మాత్పరిత్యజాయా పత్యవర్గంచ ముక్తంభవతీ  
త్యుపనిషత్.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి మణ్డూకబ్రాహ్మణోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం త త్సత్.

శ్రీగురుభ్యానమః. హరిః ఓమ్.

౪౬. యాజుషీయ దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవత్సతి శాన్తిః.

జ్ఞో. యన్తానవ్యాఖ్యయా మాని పటలం క్షణమాత్రతః,

మహామానపదం యాతి స హిమే పరమాగతిః.

ఓం. బ్రహ్మవర్తే మహాభాండీరవటమూలే మహాసత్రాయ సమే  
తా మహర్షయ శ్శౌనకాదయ స్తేహ సమిత్పాణయ స్తత్త్వజిజ్ఞాస

వో మార్కండేయం చిరంజీవిన ముపసమేత్య పప్రచ్ఛుః కేన త్వం  
 చిరంజీవసి కేనవానంద మనుభవ సీతి, పరమరహస్యశివతత్త్వజ్ఞానే  
 నేతి స హేమావాచ, కింతత్పరమరహస్యశివతత్త్వజ్ఞానం? కో దేవః?  
 తత్ర కో జపః, కేమన్త్రాః, కాముద్రా, కా నిష్ఠా, కింతద్జ్ఞానసాధనం,  
 కః పరికరః? కో బలిః? కః కాలః? కిం స్థానమితి? స హేమావాచ,  
 యేనదక్షిణాముఖి శివో పగోక్షీకృతో భవతి, తత్పరమరహస్యశివ  
 తత్త్వజ్ఞానమ్, య స్సర్వో పరమేకాలే సర్వా నాత్మ స్యుపసంహృత్య  
 స్వాత్మానందే సుఖే మోదతే ప్రకాశతే వా సదేవః, అత్రైతే మంత్ర  
 రహస్యజ్ఞోకా భవంతి, మేధాదక్షిణాము ర్తిమంత్రస్య బ్రహ్మ ఋషి ర్దాయ  
 త్రిఛందో దేవతా దక్షిణాఽఽస్యమంత్రేణాంగన్యాసః, ఓమాదో నమ  
 ఊచ్చార్య తతోభగవతేపదమ్, దక్షిణేతి పదం పశ్చాత్ నూర్తయే  
 పదముద్ధరేత్, అస్తచ్ఛబ్దం చతుర్థ్యంతం మేధాం ప్రజ్ఞాపదం వదేత్,  
 సముచ్చార్య తతోవాయుబీజం ఛం చ తతః పశ్చాత్, వహ్నిజాయాం  
 తత స్తేష చతుర్వింశాక్షరో మనుః, ధ్యానమ్, స్ఫుటికరజతవర్ణంమా  
 క్షీ మక్షమాలా మమృతకలశ విద్యాం జ్ఞానముద్రాంకరాగ్రే, దధత  
 మురగ కక్షం చంద్రచూడం త్రిణేత్రం విధృతవివిధభూషం దక్షిణా  
 మూర్తి మిడే, మస్త్రేణ న్యాసః, ఆదావేదాది ముచ్చార్య స్వరా  
 ద్యంసవిసర్గకమ్, పంచార్ణం తత ఉద్భృత్య అంతరం సవిసర్గకమ్, అంతే  
 సముద్ధరే త్రారం మను రేష నవాక్షరః. ముద్రాం భద్రార్థధాత్రీం స  
 పరశు సారిణం బాహుభిర్బాహు మేకం జాన్వాసక్తం దధానో భుజగ  
 వరసమాబద్ధకక్ష్యో వటాధః, ఆసీన శ్చంద్ర ఖండప్రతిఘటితజటాక్షీర  
 గార స్త్రిణేతో దద్యాదాదైవ్య శ్శుకాద్వైర్మునిభిరభివృతో భావశుద్ధిం  
 భవో నః. మస్త్రేణ న్యాసః, బ్రహ్మఋషిన్యాసః, తారం బ్లూం నమ  
 ఊచ్చార్య మాయాం వాగ్భవ మేవచ, దక్షిణాపద ముచ్చార్యతత  
 స్వాన్తూర్తయే పదమ్, జ్ఞానం దేహి తతః పశ్చాత్ వహ్నిజాయాం  
 తతో వదేత్, మను రహ్మదశార్ణోఽయం సర్వమంత్రేషు గోపితః.  
 భస్మవ్యాపాండురాంగ శ్శశికలధరో జ్ఞానముద్రాక్ష మాలా వీణాపు  
 స్తైర్విరాజత్కరకమలధరోయోగవట్టాభిరామః, వ్యాఖ్యాపీతే నిష

జ్ఞో మనిషర నికరై సేవ్యమానః ప్రసన్న స్వవ్యాళః కృత్తివాసా  
స్పతత మవతు నో దక్షిణామూర్తిరీశః. మన్త్రేణ న్యాసః, బ్రహ్మఋషిః,  
న్యాసః. తారంమాయాం రమాబిజం పదం సాంబళివాయచ, తుభ్యం  
చానలజాయాం చ మను ద్వాదశపర్ణకః. వీణాం కరైః పుస్తకమక్ష  
మాలాం బిభ్రాణ మభ్రాభగలంపరాధ్యమ్, ఘోంధ్రకత్వం మునిభిశ్శు  
కాద్యై సేవ్యం వటాధః కృతనీడ మీడే, విష్ణుఋషిః, అనుష్టుప్పుండో  
దేవతా దక్షిణాఽనిశ్య మంత్రేణాంగన్యాసః. తారంనమో భగవతే  
తుభ్యంపటపదం తతః, మూలేతి పద ముచ్చార్య వాసినే పద ముద్ధ  
రేత్, <sup>1</sup> వాగీశాయపదంపశ్చాత్ మహాజ్ఞానపదం తతః, దాయినే  
పద ముచ్చార్య మాయినే నమఉద్ధరేత్, <sup>2</sup> ఆనుష్టుభో మంత్ర రాజ సర్వ  
మంత్రోత్తమోత్తమః. ధ్యానమ్. ముద్రాపుస్తకపహ్నినాగవిలసద్బా  
హం ప్రసన్నాననం ముక్తాహారవిభూషణం శశికలాభాస్వత్కిరీటో  
జ్వలమ్, అజ్ఞానాపహ మాదిమాదిమగిరా మర్థం భవానీపతిం న్య  
గోధాస్తవివాసినం సురగురుం ధ్యాయే దభీష్టాప్తయే. హాసముద్రా,  
సోఽహమితి యావదాస్థితి స్సా నిష్ఠా భవతి, తదభేదేనమన్వా మేడనం  
జ్ఞానసాధనం, చిత్రే తదేకతానతా సరికరః, అంగచేష్టార్పణంబలిః,  
త్రీః ధామాని కాలః, ద్వాదశాంతపదం స్థాన మితి తేహ పునః శ్రద్ధ  
ధానాస్తప్రత్యూచుః, కథంవాఽహ్యదయః? ఓం స్వరూపమ్? కోవా  
స్యోపాసకః? ఇతి. స హేరావాచః- వైరాగ్యతైలసాపూర్ణే భక్తివర్తిసమ  
న్వితే, ప్రబోధపూర్ణ పాత్రేతు జ్ఞప్తిదీపం విలొకయేత్, మోహంధకారే  
నిస్సారే ఉదేతి స్వయమేవ హి, వైరాగ్య మరణింకృత్యా జ్ఞానం <sup>3</sup>కృ  
త్వోత్తరారణిం, గాఢతామిప్రసంశాంత్యై గూఢ మర్థం నివేదయే  
త్, మోహభానుజ సంక్రాంతం వివేకాఖ్యం మృకండుజమ్, తత్త్వావిచా  
రిపాశేన బద్ధం ద్వైతభయాతురం, ఉజ్జీవయన్నిజానందే స్వస్వరూపే  
ణ సంస్థితః, శేముషీ దక్షిణా ప్రోక్తా సా యస్యాభీక్షణే ముఖం, దక్షి

1 ప్రజ్ఞామేధాపదంపశ్చా దాది సిద్ధిం తతోవదేత్.

2 వాగీశాయతతఃపశ్చాన్నహాజ్ఞాన పదంతతః, పహ్నిజాయాంతత స్తేషు ద్వా

త్రింశద్వర్ణకోమనుః.

3 కృత్వాతుచిత్రగుమ్.



ణాభిముఖః ప్రోక్త శ్శివోఽసౌ బ్రహ్మవాదిభిః, సగ్గాదికాలే భగవాన్  
విరించిరుపాస్యైనంసగ్గసామర్థ్యమాప్య, తుతోష చిత్తే వాంఛితార్థాం  
శ్చలభ్యాః ధన్య స్సోఽస్యాపాసకో భవతి ధాతా, య ఇమాం పరమ  
రహస్య శివతత్త్వవిద్యా మధీతే, ససర్వపాపేభ్యో ముక్తో భవతి, య  
ఏవం వేద, స కైవల్య మనుభవతి ఇత్యుపనిషత్.

ఓమ్ సహనావవత్సవి శాంతిః.

ఇతి దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.



శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

## ౫౦. అధర్వణీయ శరభోపనిషత్.

శ్లో. సర్వసంత్యజ్యమునయో యద్భజన్త్యాత్మరూపతః,  
తచ్ఛారంభం త్రిపాద్భిర్మాస్వమాత్రమవశిష్యతే.

ఓమ్ భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఓం. అథహైనం వైష్ణలాదో బ్రహ్మణ మువాచ భో, భగవాన్  
బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాణాం మధ్యే కోవాఽధికతరో ధ్యేయ స్సాన్య తత్త్వమేవ  
నో బ్రూహీతి, తస్మై సహూవాచ పితామహశ్చ, హే వైష్ణలాద  
శృణు వాక్య మేతత్, బహూని పుణ్యాని కృతాని యేన, తేనైవ  
లభ్యః పరమేశ్వరోఽసౌ యస్యాంగజోఽహం హరిరింద్రముఖ్యాః.  
మోహో న్నజానంతిసు రేంద్రముఖ్యాః ప్రభుగ వరేణ్యం పితరం మహే  
శః, యోబ్రహ్మణం విదధాతి తస్మై వేదాంశ్చ సర్వాన్ ప్రహిణోతి  
చాగ్ర్యమ్, తంవై ప్రభుం పితరం దేవతానాం మమాపివిష్ణోర్జనకం దేవ  
మీడ్యమ్, యోఽంతకాలే సర్వలోకాన్ సంజహారి సవకశ్రేష్ఠశ్చ సర్వ  
శాస్తా స ఏవ, యో ఘోరం వేష మాస్థాయ శరభాఖ్యం మహేశ్వ  
రః, సృసింహం లోకహంతారం సంజఘాన మహాబలః, హరిగ్ హరం  
తం పాదాభ్య మమయాంతి సురేశ్వరాః, మానధీః పురుషం విష్ణుం  
విక్రమస్య మహా<sup>1</sup>నిశి, కృపయా భగవాన్విష్ణుం విదదార నఖైః ఖరైః,

చర్తాంబరోమహావీరో వీరభద్రో బభూవ హ, స వీకో రుద్రో ధ్యేయ  
సర్వేషాం సర్వసిద్ధయో, యో బ్రహ్మణః పంచమవక్త్రో హంతాతస్యై  
రుద్రాయ నమో అస్తు, యోఽపిస్ఫులింగేన లలాటజేన సర్వం జగ  
ద్భస్త్ సాష్ట్య కరోతి, పునశ్చ సృష్ట్యా పునరవ్యరక్ష దేవగ్ స్వతిం  
త్రం ప్రకటికరోతి, తస్యై రుద్రాయ నమో అస్తు యో వామపాదేన  
జఘాన కాలం ఘోరం పపా వభ హాలాహలం తిమ్, తస్యై రుద్రాయ  
నమో అస్తు, యోవామపాదార్చితవిష్ణునేత్ర స్తస్యైదణో చక్రమతీవ  
హృష్టిః, తస్యై రుద్రాయ నమో అస్తు, యో దక్షయజ్ఞే సురసంఘా  
న్విజిత్య విష్ణుం బబంధోరుపాశేన వీరః, తస్యై రుద్రాయ నమో అస్తు,  
యోలీలయైవ త్రిపురం దదాహ కామంకాలం సోమసూర్యాగ్నినేత్రః,  
సర్వే దేవాః పశుతా మవాపుః స్వయం తస్మా త్పశుపతి ర్భూవ,  
తస్యై రుద్రాయ నమో అస్తు, యోమత్స్యకూర్తాది నరాహసింహా విష్ణుం  
క్రమంతం వామన మాది విష్ణుమ్, వివిక్లబం పీడ్యమానం <sup>1</sup>జఘాన  
భస్మీచకార మస్తథం యమంచ, తస్యై రుద్రాయ నమో అస్తు, ఏవం  
ప్రకారేణ బహుధా ప్రతుష్ట్యా క్షమాపయామాను ర్మిలకంతం మహే  
శ్వరమ్. తావత్రయసముద్యాతజ్ఞా మృత్యు నానావిధాని  
దుఃఖాని జహగ పరమేశ్వరః, ఏవంమంత్రైః ప్రార్థ్యమానఆత్మావై సర్వ  
దేహినామ్, శంకరో భగవా నాద్యో రరక్ష సకలాః ప్రజాః, యత్పా  
జాంభోరుహద్వంద్వం మృగ్యతేవిష్ణు సాధునా, స్తుత్వా స్తుత్యం మహే  
శాన మవాజ్ఞాసస గోచరం, భక్త్యా నమతనో విష్ణుః ప్రసాద మకరో  
ద్విభుః, యతో వాచోనివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ, ఆనందం బ్రహ్మ  
ణో విద్వా న్న భిభేతి కదాచన, అణోరణీయా న్నహతో మహీయా  
నాత్మాస్య జంతోర్నిహితో గుహయామ్, త మక్రతుం పశ్యతి వీత  
శోకో ధాతుః ప్రసాదా న్మహిమాన మీశక్వో, వనిష్టేవైయాసికి వామ  
దేవ విరించిముఖైర్హృదిభావ్యమానః, ససత్పుజాతాది సనాతనా  
దైర్వి రీడ్యో మహేశో భగవా నాదిదేవః, సత్యో నిత్య స్సర్వసాక్షీ  
మహేశో నిత్యానందో నిర్వికల్పోనిరాఖ్యః, అచింత్యశక్త ర్భగవాన్గిరి  
శస్సాన్వ విద్యయా కల్పిత మానభూమిః, అతిమోహాగ్రి మాయా మమ

విష్ణోశ్చసువ్రత, తస్య సాదాంబుజధ్యానా ద్దుస్తరా సుతరా భవేత్, విష్ణుర్విశ్వ జగద్యోని స్సాంస్వంతభూతైస్సృజ్యకై స్సహ, మమాంశసంభవో భూత్వా పాలయత్యేకలం జగత్, వినాశం కాలతో యాతి తతోఽన్యత్సకలం మృషా, ఓం తస్మైమహాగ్రాసాయ మహాదేవాయ శూలినే, మహేశ్వరాయ మృడాయ తస్మై రుద్రాయ సమో అస్తు, ఏకో విష్ణు ర్మహద్భూతం పృథగ్భూతా న్యనేకశః, త్రీణ్ లోకా న్వాప్యవ్య భూతాత్తా భుంక్తే విశ్వభు గవ్యయః, చతుర్భిశ్చ చతుర్భిశ్చ ద్వాభ్యాం పంచభిరేవచ, హూయతే చ పునర్ద్వాభ్యాం సమే విష్ణుః ప్రసీదతు, బ్రహ్మర్పణం బ్రహ్మహవి బ్రహ్మగ్నో బ్రహ్మణా హుతమ్, బ్రహ్మైవ తేన గంతవ్యం బ్రహ్మకర్త సమాధినా, శరా జీవా స్తదంగేషు భాతినీత్యం హరి స్స్వయమ్, బ్రహ్మైవ శరభ స్సాక్షాన్తోక్షదోఽయం మహామునే, నూయావశాదేవదేవా మోహితామమతాఽదిభిః, తస్య మాహాత్మ్యే లే శాంశ మపివత్తుంన శక్యతే, పరాత్పరతరం బ్రహ్మ యత్పరాత్పరతో హరిః, తత్పరాత్పరతోఽహీశ స్సన్తాత్తుల్యోఽధికో నహి, ఏక ఏవ శివో నిత్యస్తతోఽన్య త్సకలం మృషా, తస్మా త్సర్వాన్మరిత్యజ్య ధ్యేయా నిష్ణ్వాదికాక్ సురాక్, శివఏవ సదాధ్యేయ స్సర్వసంసారమోచకః, తస్మై మహాగ్రాసాయ మహేశ్వరాయ నమః, పైష్పలాద మహాశాస్త్రం స దేయం యస్య కస్యచిత్, నాస్తికాయ కృతఘ్నాయ దుర్వృత్తాయ దురాత్మనే, దాష్ఠికాయ నృశంసాయ శతాయాఽనృతభావణే, సువృత్తాయ సుభక్తాయ సువ్రతాయ సుశీలినే, గురుభక్తాయ దాంతాయ శాంతాయ ఋజుచేతనే, శివభక్తాయ దాతవ్యం బ్రహ్మకర్తోక్తధీమతే, స్వభక్తాయైవ దాతవ్యమకృతఘ్నాయ సువ్రత, స దాతవ్యం సదా గోప్యంయతో నైవ ద్విజోత్తమ, పైష్పలాదంమహాశాస్త్రం యోఽధీతే శ్రావయేత్ ద్విజః, సజన్తమరణేభ్యో ముక్తో భవతి యో జానీతే సోఽమృతత్వంచ గచ్ఛతి, గర్భవాసా ద్విముక్తోభవతి సురాపానా త్పుతో భవతి స్వర్గస్తేయూత్పుతో భవతి బ్రహ్మహత్యా త్పుతో భవతి గురు తల్పగమనా త్పుతో భవతి ససర్వా న్సేదా సధీతో భవతి స సర్వాణ్ దేవాణ్ ధ్యాతోభవతి ససమస్తమహాపాతకా త్పుతో భవతి తస్మాదవిముక్త మాశ్రితో భవతి సతతం శివప్రియో భవతి సశివ సాయుజ్య

మేతి నసపునరావర్తతే నస పునరావర్తతే బ్రహ్మైవ భవతీ త్యాహ  
భగవాన్ బ్రహ్మైత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితిశాంతిః,  
ఇతి శరభోపనిష త్సమాప్తం.  
ఓం తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

## ౫౧. యాజుషీయ స్కందోపనిషత్.

శ్లో. యత్రాసం<sup>1</sup> భవతాం యాతి స్వాతిరిక్తభిదాతతిః,  
సంవిన్తాత్రం పరం బ్రహ్మ తత్సమాప్తం విజృంభతే.  
ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. అచ్యుతోఽస్తి మహాదేవ తవ కారుణ్యలేశతః, విజ్ఞానఘ  
నవీవాఽస్తి శివోఽస్తి కి మతఃపరిమ్, న నిజం నిజవద్భూతి అంతఃకరణ  
జృంభణాత్, అంతఃకరణనాశేన సంవిన్తాత్రస్యో<sup>2</sup> హరిః, సంవిన్తాత్ర  
స్థిత శ్వాహా ముజోఽస్తి కిమతః పరిమ్, వ్యతిరిక్తం జడం సర్వం స్వప్న  
వచ్చ వినశ్యతి, చిజ్జడానాం తు యోద్రష్టా సోఽచ్యుతో జ్ఞానవిగ్రహః,  
సవవహి మహాదేవ స్సవవహిమహాహరిః, సవవజ్యోతిషాంజ్యోతి స్సవవ  
పరమేశ్వరః, సవవహి పరం బ్రహ్మ తద్బ్రహ్మహం న సంశయః, జీవశ్శివ  
శ్శివోజీవ సృజీవః కేవలశ్శివః, తుషేణ బద్ధో వ్రీహీన్యా త్తుమాభావేతు  
తండులః, ఏవం బద్ధ స్తథా జీవః కర్తనాశే సదాశివః, పాశబద్ధ  
స్తథాజీవః పాశముక్త స్సదాశివః, శివాయ విష్ణురూపాయ శివరూ  
పాయ విష్ణవే, శివస్య హృదయం విష్ణుర్విష్ణోశ్చ హృదయగ్ శివః,  
యథాశివమయోవిష్ణు రేవంవిష్ణుమయశ్శివః యథాంతరం సపశ్చా  
మి తథా మే స్వస్తి రాయుషి, యథాంతరం సభేదా స్స్వస్తి శ్శివకేశ  
వయో స్తథా, దేవేనా దేవాలయః ప్రోక్త జీవో దేవ స్సదా  
శివః, త్ర్యజే దజ్ఞాననిర్మల్యం సోఽహంభావేన పూజయేత్, అభేదద

1 భిన్నాం. 2 ప్రోక్త సృజీవః కేవలశ్శివః.

ర్శనం జ్ఞానం ధ్యానం నిర్విషయం మనః, స్నానం మనో మలత్యాగ శ్శౌచ మింద్రియనిగ్రహః, బ్రహ్మమృతం పితౄ దైష్ణ్య మాచరే ద్వేహ రక్షణే, వసే దేశకాంతికో భూత్వా చైకాంతే ద్వైతవద్భితే, ఇత్యేనమా చరే ద్ధీమాన్ సవనం ముక్తిమాప్నుయాత్, శ్రీమత్పరమధామే స్వ స్థిచిరాయుష్యోన్నమ ఇతి, నిరించి నారాయణ శంకరాత్మకం నృసింహ దేవేశ తవప్రసాదతః, అచింత్యవ్యవృత్త మనంత మవ్యయం దేవాత్మకం బ్రహ్మనిజం విజానతే, తద్విష్ణోః పరమం పదగ్ సదాపశ్యంతి సూరయాః, దివీ వచక్షురాతతమ్, తద్విప్రసో విషన్యవో జాగృవాంసస్సుమి. ధతే, విష్ణో ర్య త్పరమం పదమి, ఇత్యేతన్నిర్వాణానుశాసనం వేదానుశాసనమి త్యు పనిషత్.

ఓమ్ సహనావవత్సతి శాంతిః.

ఇతి స్కందోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

## ౨౫. అధర్వణీయ

త్రిపాద్విభూతి మహానారాయణోపనిషత్.

శ్లో. యత్రాపహ్నవతాం యాతి స్వావిద్యాపదవిభ్రమః,

త్రిపాన్నారాయణాఖ్యంతతే న్వమాత్ర మవశ్యజ్ఞే.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

పూర్వకాండః - ప్రథమోఽధ్యాయః.

ఓ. అథ పరమత త్త్వరహస్యం జిజ్ఞాసుః పరమేష్ఠీ దేవమానేన సహస్ర సంవత్సరం తప శ్చచార సహస్ర వర్షేఽతీతే ఽత్యుగ్రతీవ్రతపసా వ్రసన్నం భగవంతం మహావిష్ణుం బ్రహ్మ పరిపృచ్ఛతి, భగవన్ పరమ తత్త్వరహస్యం మేబ్రూహీతి, పరమతత్త్వరహస్యవక్తా త్వమేవ, నా న్యోః కశ్చి దస్తి తత్కథ మితి తదే వోచ్యతే, త్వమేవ సర్వజ్ఞః, త్వమేవ సర్వశక్తిః, త్వమేవ సర్వాధారః, త్వమేవ సర్వస్వరూపః, త్వమేవ

సర్వేశ్వరః, త్వమేవ సర్వప్రప ర్తకః, త్వ మేవ సదస దాత్తకః, త్వ మేవ  
 ససస ద్విలక్షణః, త్వమేవాంత ర్భూరావ్యాపకః, త్వమేవాతిసూక్ష్మతరః,  
 త్వమేవాతిమహతో మహీ యాః, త్వమేవాసి మూలావిద్యా విరహః,  
 త్వమేవ మహామూలావిద్యా నిప ర్తకః, త్వమేవ సర్వమూలావిద్యా  
 నిప ర్తకః, త్వమేవ విద్యాధారకః, త్వమేవావిద్యావేద్యః, త్వమేవా  
 విద్యా స్వరూపకః, త్వమేవ విద్యాతీతః, త్వమేవ సర్వకారణహేతుః,  
 త్వమేవ సర్వకారణసమప్తిః, త్వమేవ స్వకారణవ్యప్తిః, త్వమే వాఖండా  
 నందః, త్వమేవ పరిపూర్ణానందః, త్వమేవ నిరతిశయానందః, త్వమేవ తురీ  
 యతురీయః, త్వమేవ తురీయూతీతః, త్వమేవానంతోపనిష ద్విమృగ్యః,  
 త్వమే వాఖలశాస్త్రైర్విమృగ్యః, త్వమేవ బ్రహ్మశానపురందరపురో  
 గమైరఖిలామరై రఖిలాగమై ర్విమృగ్యః, త్వమేవ సర్వముముక్షుభి  
 ర్విమృగ్యః, త్వమేనామృతమయైర్విమృగ్యః, త్వమేవామృతమయ స్త్వ  
 మేవామృతమయ స్త్వమేవామృతమయః, త్వమేవ సర్వం త్వమేవ  
 సర్వం త్వమేవ సర్వమ్, త్వమేవమోక్ష స్త్వమేవ మోక్షద స్త్వమే  
 వాఖిలమోక్షసాధనమ్, న కించిదస్తీ త్వద్వ్యతిరిక్తమ్, త్వద్వ్యతిరిక్తం  
 యత్కించితృప్తీయతే తత్సర్వం బాధిత మితి నిశ్చితమ్, తస్మా త్వమే  
 వ వక్తా త్వమేవ గురుః, త్వమేవ పితా, త్వమేవ సర్వనియంతా, త్వమే  
 వసర్వమ్, త్వమేవ సదా ధ్యేయ ఇతి సునిశ్చితః, పరమతత్త్వజ్ఞస్త  
 మువాచ, మహావిష్ణు రతిప్రసన్నో భూత్వా సాధుసాధ్వితి సాధుప్ర  
 శగ్ సాపూర్వకగ్ సర్వం పరమతత్త్వరహస్యం తే కథయామి, సావ  
 ధానేన శృణు బ్రహ్మ, దేవదర్శిత్యాఖ్యాధర్వణశాఖాయాం పరమ  
 తత్త్వరహస్యాఖ్యాధర్వణ మహానారాయణోపనిషది గురుశిష్యసంవా  
 దఃపురాతనః, ప్రసిద్ధతయా జాగ ర్తి, పురా తత్త్వరూపజ్ఞానేన మహాంత  
 సృష్టే బ్రహ్మభావంగతాః, యస్య శ్రవణేన స్వర్వబుధాః ప్రవినశ్యంతి,  
 యస్య జ్ఞానేన సర్వరహస్యం విదితం భవతి, తత్త్వరూపం కథ మితి,  
 శాంతో దాంతోఽతివిరక్తస్సుశుద్ధో గురుభక్త స్తపో నిష్ఠ శ్శిష్యోబ్రహ్మ  
 నిష్ఠం గురుమాసాద్య ప్రదక్షిణపూర్వకందండవత్ప్రేణమ్య ప్రాంజలి

యోగ్యా విసయేనోపసంగమ్యభగవత్ గురో మే సరమతత్త్వర  
 హస్యం వివిచ్య వక్తవ్యమితి. అత్యాదర పూర్వక <sup>1</sup>మతిహన్తే  
 ణశివ్యం బహూకృత్య గురు ర్వదతి, పరమతత్త్వరహస్యోపని  
 షత్క్రమః కథ్యతే, సావధానేన శ్రాయతా, కథంబ్రహ్మ,  
 కాలత్ర యాబాధితం బ్రహ్మ, సర్వకాలాబాధితం బ్రహ్మ, సగుణ  
 నిర్గుణస్వరూపం బ్రహ్మ, ఆదిమధ్యాంతశూన్యం బ్రహ్మ, సర్వం  
 ఖల్విదం బ్రహ్మ, మాయాతీతం గుణాతీతం బ్రహ్మ, అనంత మప్రమేయా  
 ఖండం పరిపూర్ణం బ్రహ్మ, అద్వితీయపరమానందశుద్ధబుద్ధముక్తసత్య  
 స్వరూపవ్యాపకాభిన్నపరిచ్ఛిన్నం బ్రహ్మ, సచ్చిదానందస్వప్రకాశం  
 బ్రహ్మ, మనో వాచామగోచరం బ్రహ్మ, అఖల ప్రమాణగోచరం బ్రహ్మ,  
 అమితవేగాంతవేద్యం బ్రహ్మ, దేశతః కాలతో వస్తుతః పరిచ్ఛేద  
 రహితం బ్రహ్మ, సర్వపరిపూర్ణం బ్రహ్మ, తురీయం నిరాకార మేకం  
 బ్రహ్మ, అచైవిత మనిర్వాచ్యం బ్రహ్మ, ప్రణవాత్మకం బ్రహ్మ, ప్రణవా  
 త్మకత్వేనోక్తం బ్రహ్మ, ప్రణవాద్యఖలమంత్రాత్మకం బ్రహ్మ, పాదచతుష్ట  
 యాత్మకం బ్రహ్మ, కిం తత్పాదచతుష్టయం <sup>2</sup>(బ్రహ్మ, భవతి) అవిద్యాపాద  
 స్సువిద్యాపాద శ్చానందపాద స్తురీయపాద శ్చేతి, తురీయపాద స్తురీయ  
 తురీయం తురీయాతీతంచ, కథంపాదచతుష్టయస్య భేదః, అవిద్యాపాదః  
 ప్రథమఃపాదోవిద్యాపాదో ద్వితీయ ఆనందపాద స్తృతీయస్తురీయపాద స్తురీ  
 యశ్చితి, మూలావిద్యా ప్రథమపాదేనాన్యత్ర, విద్యానందతురీయాయాగ్ం  
 శాస్సర్వేషు పాదేషు వ్యాప్య తిష్ఠంతి, ఏవంతర్హివిద్యాదీనాం భేదః కథ  
 మితి, తత్ర త్యాగిహాన్యేన తత్రదవ్యవచేతో వస్తుత స్త్యభేదవేష, తత్రా  
 ధస్తన మేకం పాద మవిద్యాశబ్దం భవతి, ఉపరితనపాద త్రయగ్  
 శుద్ధబోధానందలక్షణ మమృతం భవతి, త చ్చాలోకికపరమానందలక్ష  
 ణఖండామితలేజోరాశిర్జ్వలతి, తచ్చానిర్వాచ్య మనిర్దేశ్య మఖండామ  
 దైకరసాత్మకం భవతి, తత్ర మధ్యమపాదం మధ్యప్రచేతే  
 ప్రవాసకారతయా నిత్యవైకుంఠం విభాతి, తచ్చనిరతితయాసందాఖండ  
 ప్రహ్లానదం నిజమూర్త్యాకారేణ జ్వలతి, అపరిచ్ఛిన్నమండలనియతా  
 దృశ్యస్తే, తద్వదఖండానందామిత వైష్ణవదివ్యలేజో  
 విలసన్తహ విష్ణోః పరమంపదం విరాజతే, దుగ్ధోదధి మధ్యస్థితామృత

కలశవద్వైష్ణవం ధామ పరమగ్ సందృశ్యతే, సుదర్శనదివ్యతేజోఽం  
తర్గతస్సుదర్శనపురుషో యథా, సూర్యమండలా. తర్గత స్సూర్యనారా  
యణ అమితాపరిచ్ఛిన్నాద్వైత పరమానందలక్షణ తేజోరాశ్యంతర్గ  
త ఆదినారాయణ స్తథా సందృశ్యతే, సవన తురీయం బ్రహ్మ సవన  
తురీయాతీత స్సవన విష్ణు స్సవన సమస్తబ్రహ్మ వాచక వాచ్య స్సవన పరం  
జ్యోతి స్సవన మాయాతీత స్సవన గుణాతీత స్సవన కాలాతీత స్సవనా  
ఖలకర్తాతీత స్సవన సత్యజ్ఞాపాధిరహిత స్సవన పరమేశ్వర స్సవన చిరం  
తనః పురుషః ప్రణవాద్యఖలమంత్ర వాచక వాచ్య ఆద్యస్తశూన్య ఆదిదే  
శ కాలవస్తుతురీయసంజ్ఞానిత్యపరిపూర్ణః పూర్ణ స్సత్యసంకల్ప ఆత్మా  
రామః కాలత్రయా బాధితనిజస్వరూప స్వయంజ్యోతి స్వయంప్రకా  
శమయ స్వసమానాధికరణశూన్య స్వసమానాధికశూన్యో న దివా  
రాత్రీ విభాగో నసంపత్సరాదికాలవిభాగ స్వానందమయానంతాచింత్య  
విభవ ఆత్మాంతరాత్మా పరమాత్మా జ్ఞానాత్మా తురీయాత్మేత్యాది వాచక  
వాచ్య అద్వైతపరమానందో విభు ద్భిత్వో నిష్కళంకో నిర్వికల్పో  
నిరంజనో నిరాఖ్యాత శ్శుద్ధోదేవ ఏకోనారాయణో నద్వితీయోఽస్తి  
కశ్చిదితి య ఏవంవేద సపురుష స్తదీయోపాసనయా తస్య సాయుజ్య  
మేతీత్యసగ్ శయ మిత్యవనిషత్. ౧.

ఇత్యధర్వణ మహానారాయణోపనిషది పాద చతుర్థ్యధ్యాయపనిపూర్ణా నామ  
ప్రథమోధ్యాయః.

### ద్వితీయోధ్యాయః

ఓం. అథేతి హేవావాచ చ్ఛాశ్రో గురుం భగవంతం, భగవ నై  
కుంతస్య నారాయణస్య చ నిత్యత్వముక్తమ్, సవన తురీయమిత్యుక్త  
మేవ, వైకుంఠ స్సాకారో నారాయణ స్సాకారాశ్చ, తురీయంతు నిరా  
కారమ్, సాకార స్సావయవో నిరవయవం నిరాకారమ్, తస్మా త్సా  
కార మనిత్యమ్, 'నిత్యంనిరాకార' మితి శ్రుతే, యద్య త్సావయవం  
తత్తదనిత్య మిత్యనుమానా చ్చేతి, సత్యక్షో దృష్టత్వాచ్చ, అత  
స్తయో రనిత్యత్వ మేవ వక్త ముచితం భవతి, కథ ముక్తం నిత్యత్వ  
మితి, 'తురీయ మక్షర' మితి శ్రుతే స్తురీయస్య నిత్యత్వం ప్రసిద్ధమ్,



నిత్యత్వా నిత్యత్వే పరస్పరవిరుద్ధ ధర్మా, తయో రేకస్తిక్ బ్రహ్మ  
 ణ్యత్వంతవిరుద్ధం భవతి, తస్మా ద్వైకుంతస్యచ నారాయణస్య చ  
 నిత్యత్వమేవ వక్తు ముచితం భవతి, సత్యమేవ భవతీతి దేశికః పరిహారతి,  
 సాకారస్తు ద్వివిదః, సోపాధికో నిరుపాధికశ్చ, తత్ర సోపాధిక సాకా  
 రః కథమితి, ఆవిద్యక మఖిలకార్యకారణజాల మవిద్యాపాద ఏవ,  
 నాన్యత్ర తస్మా త్సమస్తావిద్యోపాధి సాకార సావయవ ఏవ, సావయ  
 వత్వా దవశ్య మనిత్యం భవేత్త్యేష, సోపాధికసాకారోవర్ణితః, తస్మినిరు  
 పాధికసాకారః కథమితి, నిరుపాధికసాకార స్త్రివిధః, బ్రహ్మవిద్యాసా  
 కార శ్చానందసాకార ఉభయాత్మక సాకార శ్చేతి, త్రివిధసాకారోఽపి  
 పున ద్ద్వివిధో భవతి, నిత్యసాకారో ముక్తసాకార శ్చేతి, నిత్య సాకా  
 రస్తాద్యంతశూన్య శ్వాశ్వతః, ఉపాసనయా యే ముక్తిం గతా స్తేషా  
 గ్సాకారో ముక్తసాకారః, తస్మాఖండజ్ఞానేనావిర్భావో భవతి, సోఽ  
 పిశాశ్వతః, ముక్తసాకారస్త్వేచ్ఛిక ఇత్యన్యే వదంతి, శాశ్వతత్వం కథ  
 మితి, అద్వైతాఖండ పరిపూర్ణ నిరతిశయపరమానంద శుద్ధబుద్ధముక్తస  
 త్యాత్మక బ్రహ్మచైతన్యసాకారతాత్, నిరుపాధికసాకారస్య నిత్యత్వం  
 సిద్ధమేవ, తస్మాదేవ నిరుపాధికసాకారస్య నిరవయవత్వా త్వాన్విధికమపి  
 దూరతో నిరస్త మేవ, నిరవయవం బ్రహ్మ చైతన్య మితి సర్వోపనిష  
 త్సు సర్వశాస్త్రసిద్ధాంతేషు శ్రూయతే, అథచ విద్యానందతురీయాణా  
 మభేదఏవ శ్రూయతే సర్వత్ర, విద్యాదిసాకారభేదః కథమితి, సత్యమే  
 వోక్త మితి దేశికః పరిహారతి, విద్యాప్రాధాన్యేన విద్యాసాకారః, ఆనంద  
 ప్రాధాన్యే నానందసాకారః, ఉభయప్రాధాన్యేనోభయాత్మకసాకార  
 శ్చేతి, ప్రాధాన్యనాత్ర భేదఏవ, స భేదో వస్తుత స్త్యభేద ఏవ, భగవ  
 న్మఖండద్వైకపరమానంద లక్షణ పరంబ్రహ్మణ సాకారనిరాకాశా  
 విరుద్ధధర్మా, విరుద్ధో భయాత్మకత్వం కథ మితి, సత్యమేవేతి గరుః పరి  
 హరతి, యథా సర్వగతస్య నిరాకారస్య మహావాయో శ్చ తదాత్మ  
 కస్య త్వకృతిత్వేన ప్రసిద్ధస్య సాకారస్య మహావాయుదేవస్య చాభేద  
 ఏవ శ్రూయతే సర్వత్ర, యథా పృథివ్యాదీనాం వ్యాపకశరీరాణాంచ  
 దేవవిశేషాణాం తద్విలక్షణ తదభిన్నవ్యాపకాపరిచ్ఛిన్నాః నిజమూర్త్యా  
 కారదేవతాః శ్రూయంతే సర్వత్ర, తద్వ త్పరబ్రహ్మణ సాకారాత్మికస్య

సాకారనిరాకారభేదవిరోధో నాస్త్యేవ, వివిధ విచిత్రానంత శక్తేః పర  
 బ్రహ్మణస్వరూపజ్ఞానేన విరోధో విద్యతే, తదభావే సత్యనంతవిరో  
 ధోవిభాతి. అధచ రాసుకృష్ణాద్యవతారేష్య ష్యద్యైవతపరమానంద  
 లక్షణపరబ్రహ్మణః పరమతత్త్వపరమవిభవానుసంధానగ్ స్వీయత్వేన  
 శ్రూయతే సర్వత్ర, సర్వపరిపూర్ణస్వాద్యైవతపరమానందలక్షణపర  
 బ్రహ్మపస్తునః కిం వక్తవ్యమ్, అన్యథా సర్వపరిపూర్ణస్య పరబ్రహ్మణః  
 పరమార్థత స్సాకారం వినా కేవలనిరాకారత్వం య ద్యభిమతం తర్హి  
 కేవలనిరాకారస్యగగనస్యేవ పరబ్రహ్మణోఽపి జడత్వ మాపాద్యతే,  
 తస్మా త్పరబ్రహ్మణః పరమార్థత స్సాకారనిరాకారో స్వభావసిద్ధా,  
 తథావిధస్యా ద్యైవతపరమానందలక్షణస్వాది నారాయణ స్తోస్తేషనిమే  
 షాభ్యాం మూలావిద్యోదయస్థితిలయాబాయంతే, కదాచి దాత్తారా  
 మస్యాఖిల పరిపూర్ణస్వాది నారాయణస్య స్వేచ్ఛానుసారేణోస్తేషో  
 జాయతే, తస్మా త్పరబ్రహ్మణోఽధస్తనపాదే సర్వకారణే మూలకారణా  
 వ్యక్తా విర్భూతోభవతి, అవ్యక్తా స్తూలావిర్భూతో మూలావిద్యావిర్భూ  
 వశ్చ, తస్మాదేవ సచ్చబ్రహ్మం బ్రహ్మవిద్యాశఙ్ఖంభవతి. తతో మహ  
 త్, మహతోఽహంకారః, అహంకారా త్పంచతన్త్రాణి, పంచతన్త్రా  
 త్రేభ్యః పంచమహాభూతాని, పంచమహాభూతేభ్యో బ్రహ్మైకపాదంవ్య  
 క్తమ్, ఏకమవిద్యాండం జాయతే, తత్ర తత్త్వతోగుణాతితశుద్ధసత్యమ  
 యోలీలాగృహీత నిరతిశయానందలక్షణో మాయోపాధికో నారా  
 యణ ఆసీత్, స ఏవ సిత్యపరిపూర్ణః పానవిభూతివైకుంఠనారాయ  
 ణః, సచానంతకోటిబ్రహ్మాండానా ముదయస్థితిలయాద్యఖిలకార్య కారణ  
 జాలపరమకారణభూతో మహామాయాతీత స్తురీయః పరమేశ్వరోజ  
 యతి, తస్మా త్ఖూల విరాట్స్వరూపో జాయతే, ససర్వకారణమూలవి  
 రాట్స్వరూపో భవతి, సోఽనంత శీర్షాపుషు అనంతాక్షిపాణి  
 పాదోభవతి, అనంతశ్రవణ స్సర్వ మావృత్య తిష్ఠతి, సర్వవ్యాపకో  
 భవతి. సగుణనిర్గుణస్వరూపో భవతి, జ్ఞానబలైశ్వర్యశక్తితేజ స్స్వ  
 రూపో భవతి, వివిధవిచిత్రానస్తజగదాకారో భవతి, నిరతిశయానంద  
 మయానంతపరమవిభూతిసమస్త్యా విభావకాగో భవతి, నిరతిశయనిరం  
 కుశసర్వజ్ఞ సర్వశక్తిసర్వనియంతృత్వా ద్యనంతకల్యాణ గుణాకారో

భవతి, వాచామగోచరానంతదివ్యతేజోరాశ్యాకారో భవతి, సమస్తా విద్యాండవ్యాపకో భవతి, స చానంతమహాయావిలాసానా మధిష్ఠా నవిశేషనిరతిశయాద్వైతపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మవిలాస విగ్రహేనా భవతి, అస్మైకైకరోమకూపాంత రే వ్య నంత కొ టిబ్రహ్మండాని స్థావ రాణీచ జాయంతే, తే వ్యంజేషు సర్వేష్వేకైక నారాయణా వ తారో జాయతే, నారాయణా ధ్విరణ్యగర్భజాయతే, నారాయణా దండవిరాట్స్వరూపోజాయతే, నారాయణా దఖిలలోక ప్రప్తప్రజా పతయో జాయంతే, నారాయణా దేకాదశ రుద్రాశ్చ జాయంతే, నారాయణా దఖిలలోకాశ్చజాయంతే, నారాయణా దింద్రో జాయతే, నారాయణా త్వర్వే దేవాశ్చ జాయంతే, నారాయణా ద్వాదశాదిత్యా స్సర్వేవనవ సర్వే ఋషయస్సర్వాణి భూతాని సర్వాణి ఛందాగ్సి, నారాయణా దేవ సముత్పద్యంతే, నారాయణా త్ప్రవర్తంతే, నారాయణే ప్రలీయంతే, అభనితోఽక్షరః, పరమః స్వరాట్, బ్రహ్మ నారాయణః, శివశ్చ నారాయణః, శక్తశ్చ నారాయణః, దిశశ్చ నారాయణః, విది శశ్చ నారాయణః, కాలశ్చ నారాయణః, కర్తాఖిలంచ నారాయణః, మూర్తామూర్తేచ నారాయణః, కారణాత్మకగ్ సర్వం కార్యాత్మకగ్ సకలం నారాయణః, తదుభయ విలక్షణోనారాయణః, పరంజ్యోతిస్స్వ ప్రకాశమయః, బ్రహ్మనందమయః, నిత్యో నిర్వికల్పో నిరంజనో నిరా ఖ్యాత శ్శుద్ధో దేవ ఏకో నారాయణః, స ద్వితీయోఽస్తి కశ్చిత్, న సమానాధిక ఇత్యసగ్ శయం పరమార్థతో య ఏవం వేద సకలబంధాం శ్చిత్వా మృత్యుం తీర్త్వా సముక్తో భవతి సముక్తో భవతి. య ఏవ విది త్వా సదా త ముపాస్తే పురుష స్సనారాయణో భవతి స నారాయ ణోభవతి త్యుపనిషత్.

ఇత్యధర్వణ మహానారాయణోపనిషది పరబ్రహ్మణ స్సాకారనిరాకారస్వరూప నిరూపణంనామ ద్వితీయోఽధ్యాయః.

తృతీయోఽధ్యాయః.

ఓం. అధిభాత్ర స్తథేతి హోవాచ, భగవన్ దేశిక పరమతత్త్వ జ్ఞ మనవిలాస హమూలావిద్యోదయక్రమః కథితః, తథా ప్రసంచో

త్పత్తిక్రమః కీదృశో భవతి, విశేషేణ కథనీయః, తస్య తత్త్వం వేదితు  
మిచ్ఛామి, తథేత్యుక్త్వా గురు రి త్యువాచ, తథానాది సర్వప్రపం  
చో దృశ్యతే, నిత్యోఽనిత్యోవేతి సగళయతే, ప్రపంచోఽపి ద్వివిధః  
విద్యాప్రపంచశ్చ విద్యాప్రపంచ శ్చేతి, విద్యాప్రపంచస్య నిత్యత్వం  
సిద్ధమేవ, నిత్యానంద చిద్విలాసాత్కర్త్యాత్, అథచ శుద్ధబుద్ధముక్త  
సత్యానందస్వరూప త్వాచ్ఛ, అవిద్యాప్రపంచస్య నిత్యత్వమనిత్యత్వం  
కథమితి, ప్రవాహతో నిత్యత్వం వదంతి కేచన, ప్రళయాదికం శ్రూయ  
మాణత్వాది నిత్యత్వం వదంత్యన్యే ఉభయ స్పృభవతి, పునః కథ మితి,  
సంకోచవికాసాత్క మహామాయావిలాసాత్క ఏవ సర్వోఽప్యవిద్యా  
ప్రపంచః, పరమార్థతో నకించిదస్తి, లక్షణశూన్యానాదిమూలావిద్యా  
విలాసత్వాత్, తత్కథమితి, ఏకమేవాద్వయం బ్రహ్మ నేహనానాస్తి  
కించన, తస్మాద్బ్రహ్మవ్యతిరిక్తం సర్వం బాధిత మేవ, సత్యమేవ పరం  
బ్రహ్మ, సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, తత్సంపిలాసమూలా విద్యోపసగ్  
హంకరమః కథ మితి, అత్యాదర పూర్వక మతి హర్షేణ దేశిక ఉప  
దిశతి, చతుర్థగ సహస్రాణి బ్రహ్మణోదినం భవతి, తావతా కాలేన  
పునస్తస్య రాత్రిర్భవతి, ద్వే అహోరాత్రీ ఏకందినం భవతి, తస్మి  
న్నేకస్తి ద్వినే ఆసత్య<sup>1</sup>లోకానాముదయస్థితిలయా జాయంతే, పంచదశ  
దినాని పక్షోభవతి, పక్షద్వయం మాసో భవతి, మాసస్వయం వృతు  
ర్భవతి, ఋతుత్రయ మయనాభవతి, అయనద్వయం వత్సరో భవతి,  
వత్సరశతం బ్రహ్మమానేన బ్రహ్మణః పరమాయః ప్రమాణమ్, తావ  
త్కాల స్తస్య స్థితి రుచ్యతే, స్థిత్యంతే అండవిరాట్పురుషస్వాగ్శగ్  
హిరణ్యగర్భమఖ్యేతి, హిరణ్యగర్భస్య కారణంపరమాత్మాన మణ్ణపరిపా  
లకం నారాయణ మఖ్యేతి, పునర్వత్సరశతంతస్య ప్రళయోభవతి, తదాజీ  
వాస్సర్వేప్రకృతో ప్రలియంతే, ప్రళయే సర్వశూన్యం భవతి, తస్య బ్రహ్మణః  
స్థితి ప్రళయావాది నారాయణస్వాగ్శే నావర్జ్య న్యాజాండపరిపాలకస్య  
మహావిష్ణో రహోరాత్రీసంజ్ఞికా, తే అహోరాత్రే ఏకందినం భవతి,  
ఏవం దిన పక్షమాస సంవత్సరాది భేదాచ్ఛ, తదియమానేన శతకోటి  
వత్సరకాల స్తస్య స్థితి రుచ్యతే, స్థిత్యంతే స్వాగ్శం మహావిరాట్పురుష

మభ్యేతి, తత స్సావరణం బ్రహ్మండం వినాశ మేతి, బ్రహ్మండావరణం వినశ్యతి, తద్ది విష్ణో స్వరూపమ్, తస్య తావ త్ప్రళయో భవతి, ప్ర శయే సర్వశూన్యం భవతి, అండపరిపాలకమహావిష్ణోః స్థితిప్రళయావాది విరాట్పురుష స్యాహారాత్రి సంక్షృతా, తే ఆహారాత్రి ఏకందినం భవతి ఏవం దినపక్ష మాససంవత్సరభేదాచ్చ, రేదీయమానేన శతకోటివత్సర కాల స్తస్యస్థితిరుచ్యతే, స్థిత్యంతే ఆదివిరాట్పురుష స్వాగ్శం మాయో పాధిక నారాయణ మభ్యేతి, తస్య విరాట్పురుషస్వయావ త్స్థితికాల స్తావ త్ప్రళయో భవతి, ప్రశయే సర్వశూన్యం భవతి, విరాట్స్థితిప్రళయో మూలావిద్యాండపరిపాలక స్వాదినారాయణ స్వాహారాత్రి సంక్షృతా. తే అహారాత్రి ఏకం దినం భవతి, ఏవం దినపక్షమాససంవత్సర భే దాచ్చ, రేదీయమానేన శతకోటివత్సరకాల స్తస్య స్థితి రుచ్యతే, స్థి త్యంతే త్రిపా ష్విభూతినారాయణ స్యేచ్ఛావశాన్ని షేషో జాయతే, తస్మా న్మూలావిద్యాండస్య సావరణస్య విలయో భవతి, తత స్సవిలాసా మూలావిద్యా సర్వకార్యోపాధి సమన్వితా సదసద్విలక్షణా నిర్వాచ్య లక్షణశూన్యావిర్భావతిరోభావాత్త్రికానా ద్యుఖలకారణ కారణాంత మహామాయావిశేషణవిశేషితా పరమసూక్ష్మమూలకారణ మవ్యక్తమ్ విశతి, అవ్యక్తం విశే ద్యహ్ని, నిరింధనో వై శ్వానరో యథా, తస్మా న్మాయోపాధిక ఆదినారాయణ స్తథా స్వస్వరూపం భవతి, సర్వే జ్ఞా శ్చ స్వస్వరూపం భజంతే, యథా జపాకుసుమ సాన్నిధ్యా ద్రక్త టిక ప్రతీతిః, తదభావే శుద్ధస్పటిక ప్రతీతిః, బ్రహ్మణోఽపి మాయో పాధివశా త్సగుణపరిచ్ఛిన్నాది ప్రతీతిః, ఉపాధివిలయాన్నిర్గుణనిరవయ వాది ప్రతీతి రిత్యుపనిపత్.

ఇత్యుధర్వణ మహానారాయణోపనిషది మూలావిద్యాప్రళయ స్వరూప

నిరూపణం నామ తృతీయోఽధ్యాయః.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

ఓం తత స్తస్మాన్నిర్విశేష మితి నిర్మలం భవతి, అవిద్యాపాద మతిశుద్ధం భవతి, శుద్ధబోధానందలక్షణకైవల్యం భవతి, బ్రహ్మణః

పాదచతుష్టయం నిర్విశేషం భవతి, <sup>1</sup>అఖండలక్షణానంత పరిపూర్ణ సచ్చి  
దానంద స్వప్రకాశం భవతి, అద్వితీయ మనీశ్వరం భవతి, అఖలకా  
ర్యకారణస్వరూపమ్, అఖండచిద్నానందస్వరూపమ్, అతిదివ్యమంగ  
ళాకారమ్, నిరతిశయానందతేజోరాశివిశేషమ్, సర్వపరిపూర్ణానంద  
చిన్తయస్తంభాకారమ్, శుద్ధబోధానందవిశేషాకారమ్, అనంతచిద్విలాస  
విభూతిసమప్త్యాకారమ్, అద్భుతానందాశ్చర్యవిభూతివిశేషాకారమ్,  
అనంతపరిపూర్ణానందదివ్యసాదామిసీ నిచయాకారమ్, ఏవ మాకార  
మద్వితీయా ఖండానంద బ్రహ్మస్వరూపం నిరూపితమ్, అథ ఛాత్రో వ  
దత్, భగవన్నాదభేదాదికం కథమ్, కథ మదైత్వతస్వరూప మితి నిరూ  
పితమ్, దేశికః పరిహరతి—విరోధో న విద్యతే, బ్రహ్మదైతమేవ  
సత్యమ్, తదైవోక్తంచ బ్రహ్మభేదో నకథితః, బ్రహ్మవ్యతిరిక్తం నకించి  
దస్తి, పాదభేదాదికథనంతు బ్రహ్మస్వరూపకథన మేవ, తదేవోచ్యతే  
పాదచతుష్టయాత్మకం బ్రహ్మ, తదైత్వ మవిద్యాపాదమ్, పాదత్రయ  
మమృతం భవతి, శాఖాంతిరోపనిషత్స్వరూపమేవ నిరూపితమ్. తమ  
స స్తు పరంజ్యోతిః పరమానందలక్షణమ్, పాదత్రయాత్మకం బ్రహ్మ  
తైవల్యం శాశ్వతం పరమితి, వేదాహమేతం పురుషం మహాంతం, ఆది  
త్యవర్ణంతమసః పరస్తాత్, శి మేవం విద్వాన మృత ఇవాభవతి, నాన్యః  
పంథా విద్యతేఽయనాయ, సర్వేషాం జ్యోతిషాం జ్యోతి స్తమసః పర  
ముచ్యతే, సర్వస్వధాతార మచింత్యరూప మాదిత్యవర్ణం పరం జ్యో  
తి స్తమస ఉపరి విభాతి, యదేక మవ్యక్త మనంతరూపం విశ్వం పు  
రాణం తమః పరస్తాత్, తదేవర్ణం తదు సత్యమాహు స్తదేవసత్యం  
తదేవ బ్రహ్మపరమం విశుద్ధమ్, కథ్యతే తమశ్శబ్దే నావిద్యా, పాదోఽస్య  
విశ్వాభూతాని త్రిపాదస్యామృతం ఓవి, త్రిపాదూర్ధ్వ ఉదై త్పురుషః,  
పాదోఽస్యేహ భవాత్పునః, తతో విష్వ జ్వక్రామతే, సాశనా సశనే  
అభి, విద్యానందతురీయాఖ్యపాదత్రయ మమృతం భవతి, అవశిష్టమవి  
ద్యాశ్రయమితి, ఆత్మారామస్యాదినానాయణస్యకీదృశాపుస్తే పనిమేషా  
తయోః స్వరూపం కథ మితి, గురుర్వదతి, పరాగ్మృత్యురస్తేషః, ప్రత్య  
గ్మృత్యుః ప్రిమేషః, ప్రత్యగ్మృత్యా స్వస్వరూపచింతన మేవ నిమేషః,

పరాద్వైతస్య స్వస్వరూపచింతన మే వోన్మేషః, యావ దున్మేషకాల  
స్తావన్ని మేషకాలో భవతి, అవిద్యాయా స్థితి రున్మేషకాలే, నిమేష  
కాలే తస్యాః ప్రళయో భవతి, యథా ఉన్మేషో జాయతే తథా చిరం  
తనాతి సూక్ష్మవాసనాబలా త్సు సరవిద్యాయా ఉదయో భవతి,  
యథాపూర్వమవిద్యాకార్యాణి జాయంతే, కార్యకారణోపాధిభేదా జ్ఞేవే  
శ్వర భేదోఽపి దృశ్యతే, కార్యోపాధి రయం జీవః, కారణోపాధి రీశ్వ  
రః, ఈశ్వరస్య మహామాయా తదాజ్ఞావశవ ద్రిసి తత్సంకల్పానుసారినీ,  
వివిధా సతమహామాయా శక్తిసంసేవితా, అసతమహామాయాజాల  
జననమందిరా, మహావిష్ణోః క్రిడాశరీరరూపినీ, బ్రహ్మదీనా మగోచరా,  
ఏతాం మహామాయాం తరంత్యేవ, యే విష్ణు మేవ భజంతి నాన్యే  
తరంతి కదాచన వివిధోపాద్యై రపి, అవిద్యాకార్యాణ్యంతః కరణా  
న్యతీత్య కాలాసను తానిజాయంతే, బ్రహ్మచైతన్యం తేషు ప్రతిబింబి  
తం భవతి, ప్రతిబింబా ఏవ జీవా ఇతి కథ్యంతే, అంతఃకరణోపా  
ధికా స్ఫుర్యేజీవా ఇత్యేవం వదంతి, మహాభూతోత్థ సూక్ష్మాం గోపా  
ధికా స్ఫుర్యే జీవా ఇత్యేకే వదంతి, బుద్ధిప్రతిబింబితీత్యైతన్యం జీవాఇ  
త్యపరే మన్యంతే, ఏతేషా ముపాధినానాత్వమేవ భేదోనవిద్యతే, సర్వ  
వరిపూర్ణోనారాయణ స్త్వనయా నిజయా క్రిడతి స్వేచ్ఛయా సదా,  
తద్వదవిద్యమాసఫల్లువిషయసుఖాశయా స్ఫుర్యే జీవాః ప్రభావస్త్య  
సారసగ్ సారచక్రే, ఏవ మనాది పరంపరా వర్తతే, అనాదిసగ్ సార విప  
రీత భృనూత్ ఇత్యుః నిషత్.

ఇత్యధర్వణకాఖాయం త్రి పాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషది మహామాయాతీతా  
ఖండైర్వైత పరమానందలక్షణ పరబ్రహ్మణః పరమతత్వస్వరూపనిరూపణం  
నామ చతుర్థోఽధ్యాయః. ఓమ్ తత్సత్.  
ఇతి పూర్వకాండస్సమాప్తః.



ఉత్తరకాండః - పంచమోఽధ్యాయః.

హరిః ఓం. అథశిష్యోవదతి గురుం భగవంతం నమస్కృత్యభగవ  
స్సర్వాత్మనా నప్తాయా అవిద్యాయాః పున రుదయః కథమ్, సత్యమేవే

తిగురురితి హేనావాచ? ప్రావృట్కాలప్రారంభే యథా మండుకాడి  
నాం స్త్రాదుర్భావః, తద్వత్సర్వాత్తేనా సప్తాయా అవిద్యాయా ఉన్నే  
షకాలే పున రుదయో భవతి, భగవ స్కథం జీవానామనాది సగ్  
సార భ్రమః, తన్నివృత్తి ర్వా కథ మితి, కథం మోక్షమార్గస్వరూ  
పం చ, మోక్షసాధనం కథ మితి కోవా మోక్షోపాయః, కీదృశం  
మోక్షస్వరూపమ్, కావా సాయుజ్య ముక్తిః, ఏతత్సర్వం త త్త్వతః కథ  
నీయ మితి, అత్యాదరపూర్వక మతిహృదే శిష్యం బహూక్యత్య గురు  
ర్వసతి, శ్రూయతాగ్ సానధానేన, కుత్సితానంతజన్మజన్మాభ్యస్తా  
త్యంతోత్కృష్ట వివిధవిచిత్రానంతదుష్కర్త వాసనాబాలవిశేషై ద్దేహ  
త్త వివేకో న జాయతే, తస్మాదేన దృఢతరదేహత్వభ్రామో భవతి,  
అహ మజ్ఞః కించిద్జ్యోఽహ మహంజ్యోఽహ మత్యంతదుఃఖాకా  
రోఽహ మనాదిపగసారీతి భ్రమవాసనాబలా త్సగ్ సారవప ప్రవృత్తి  
స్తన్నివృత్త్యపాయః కదాపి నవన్యతే, మిథ్యాభూతాన్ స్వప్నతుల్యా  
న్విషయభోగా ననుభూయ వివిధా నసంఖ్యా నతిమర్లభా స్సనోరథా  
ననవరత మాశాస్యమాన అతృప్త స్సదా పరిధావతి, వివిధవిచిత్ర  
స్థూలసూక్ష్మోత్కృష్ట నికృష్టానంతదేహ స్పరిగృహ్య తత్తదేహ విహిత  
వివిధ విచిత్రానేకతృభాతృభ సారబ్ధ కర్తాణ్యనుభూయ తత్తత్కర్తృఫల  
వాసనాబాల వాసితాంతః కరణానాం సురుపునస్తత్కర్తృ ఫలవిషయ  
ప్రవృత్తి రేన జాయతే, సగ్ సార నివృత్తిమార్గప్రవృత్తి రపి నజా  
యతే, తస్మాదస్మిన్మహేష్టమివ విభాతి, ఇష్టమే వానిష్ట మివ భాతి,  
అనాదిసగ్ సారవిపరీతభ్రామో, తస్మా త్సర్వేషాం జీవానా మిష్ట  
విషయే బుద్ధి స్సుఖబుద్ధి నాన్విభవతి, పరమార్థత స్త్వబాధిత  
బ్రహ్మసుఖవిషయ ప్రవృత్తి రేన నజాయతే, తత్స్వరూపజ్ఞానాభా  
వాత్, తత్కథమితి నవిద్యతే, కథం బంధః కథం మోక్ష ఇతి విచా  
రాభావా చ్చ, తత్కథ మితి, అజ్ఞానప్రాబల్యోత్, కస్మా దజ్ఞాన ప్రాబల్య  
మితి, భ క్త్యాన వైరాగ్యవాసనాభావా చ్చ, తదభావః కథ మితి,  
అత్యంతాంతః కరణమాలిప్యవిశేషాత్ అసత్సగ్ సారతరణోపాయః  
కథ మితి, దేశిక స్తమేవ కథయతి, సగలవేదశాస్త్రసిద్ధాంతరహస్యం  
జ్ఞజన్మాభ్యస్తాత్యంతోత్కృష్ట సుకృతపరిపాకవశా త్సిద్ధి స్సంగో



జాయతే, తస్మాద్విధినిషేధ వివేకో భవతి, తతస్సుదాచారప్రవృత్తి  
 జ్ఞాయతే, సదాచారాదఖిలదురితక్షయో భవతి, తస్మాదంతఃకరణమతి  
 విమలం భవతి, తత స్సద్గురుకటాక్ష మంతః కరణమాకాంక్షతి, తస్మా  
 త్సద్గురుకటాక్షలేశవిశేషేణ సర్వసిద్ధయ స్సిద్ధ్యంతి సర్వబంధాః ప్రవిన  
 శ్యంతి, శ్రేయోవిఘ్న సుర్వే ప్రళయం యాంతి, సర్వాణిశ్రేయాంసి  
 స్వయమే వాయాంతి, యథాజాత్యంధస్య స్వరూపజ్ఞానం నవిద్యతే తథా  
 గురూపదేశేన వినా కల్పకోటి శతై రపి త త్త్వజ్ఞానం నజాయతే, తస్మా  
 త్సద్గురుకటాక్షలేశవిశేషేణాచిరాదేవ త త్త్వజ్ఞానం భవతి, యదా  
 నద్గురుకటాక్షో భవతి, తదా భగవత్కథాశ్రవణధ్యానాచా శ్రద్ధా  
 జాయతే, తస్మాద్ధృదయస్థితానాది దుర్వాసనాగ్రంథివినాశో భవతి,  
 తతో హృదయస్థితాః కామా సుర్వే వినశ్యంతి, తస్మాద్ధృదయపుండ  
 రికకర్ణికాయాంపరమాత్మావిర్భావో భవతి, తతోద్వళతరావైష్ణవిభక్తి  
 జ్ఞాయతే, తతో వైరోగ్య ముదేతి, వైరాగ్యాద్బుద్ధివిజ్ఞానావిర్భావో  
 భవతి, అభ్యాసా త్తద్జ్ఞానం క్రమేణ పరిపక్వంభవతి, పక్వవిజ్ఞానా  
 జ్ఞీవన్ముక్తో భవతి, తత శుభాశుభకర్తాణి సర్వాణి సవాసనాని నశ్యంతి  
 తతోద్వళతరశుద్ధసాత్వికవాసనయా భక్త్యతిశయో భవతి, భక్త్యతి  
 శయేన నారాయణ స్సర్వమయ స్సర్వానస్థాసు ప్రవిభాతి, సర్వాణి  
 జగంతి నారాయణమయాని ప్రవిభాంతి, నారాయణవ్యతిరిక్తం నకించ  
 దస్తి, ఇత్యేతద్బుద్ధ్యా విహరత్యుపాసక స్సర్వత్ర, నిరంతరసమాధిస  
 రంపరాభి ర్జగదీశ్వరాకారా స్సర్వత్ర సర్వావస్థాసు ప్రవిభాంతి, అస్య  
 మహాపురుషస్య క్వచిత్క్యచి దీశ్వర నాత్మాత్మారో భవతి, అస్యదేహ  
 త్యాగే చ్ఛాయదా భవతి తదా వైకుంఠపార్షదా సుర్వే సమాయాంతి  
 తతో భగవద్ధ్యానపూర్వకం హృదయకమలే వ్యవస్థిత మాత్మానం స్వ  
 మంతరాత్మానం సంచిత్య సమ్యగుపచారై రభర్చ్యహగ్ స మంత్రము  
 చ్చరన్ సర్వాణి ద్వారాణి సుయమ్య సమ్యజ్ఞనో నిరుధ్య చోర్ధ్వగేన  
 వాయునా సహ ప్రణవేన ప్రణవానుసంధానపూర్వకం శనైశ్చనై రాబ్ర  
 హ్మరంధ్రాద్వినిగత్య సోఽహమితి మంత్రేణ ద్వాదశాంతస్థిత పరమాత్మాన  
 మేకీకృత్య పంచోపచారై రభర్చ్యపున సోఽహమితి మంత్రేణ షోడ  
 శాంతస్థితజ్ఞానాత్మాన మేకీకృత్యసమ్యగుపచారై రభర్చ్య ప్రాకృత

పూర్వదేహం పరిత్యజ్య పురికల్పిత మంత్రమయ శుద్ధబ్రహ్మతేజోమయ  
 నిరతిశయానందమయ మహావిష్ణుసారూప్య విగ్రహం పరిగృహ్య సూర్య  
 మండలాంతర్గతానంత దివ్యచరణారవిందాంగుష్ఠనిర్గత నిరతిశయానంద  
 మయామరనదీప్రవాహ మాకృష్య భావనయాఽత్ర స్నాత్వా  
 వస్త్రాభరణా ద్యుపచారై రాత్నపూజాం విధాయ సాక్షాత్ నారాయణో  
 భూత్వా తతో గురునమస్కారపూర్వకం ప్రణవగరుడం ధ్యాత్వా ధ్యానే  
 నావిర్భూత మహాప్రణవగరుడం సంబోధయతై రారాధ్య గుర్వను  
 జ్జయా ప్రదక్షిణనమస్కార పూర్వకం ప్రణవగరుడ మారుహ్య మహా  
 విష్ణో స్సమస్తాసాధారణచిహ్నచిహ్నిణో మహాష్టోస్సమస్తాసాధారణ  
 దివ్యభూషణై ర్భూషిత స్సునర్మన పునుషం పురస్కృత్య విష్వక్సేన  
 పరిపాలితో వైకుంఠపార్వత్యైః పరివేష్టితో నభోమార్గ మావిశ్య పార్శ్వ  
 ద్వయస్థితానేకపుణ్యలోకా నతిక్రమ్య తత్రతైస్త్రిపుణ్యపురుషైరభి  
 పూజిత స్సత్యలోక మావిశ్య బ్రహ్మణ మభ్యర్చ్య బ్రహ్మణాచ సత్య  
 లోకవాసిభి స్సర్వై రభిపూజిత స్త్వర మీశాన కైవల్యమాసాద్య  
 శివం ధ్యాత్వా శివమభ్యర్చ్య శివగణై స్సర్వై శ్శివేనచాభిపూజితో  
 గ్రహస్థి మండలా నతిక్రమ్య సూర్యసోమమండలే భిత్వా కీలకనారాయ  
 ãం ధ్యాత్వా ఘనమండలస్య దర్శనం కృత్వా భగవంతం ద్రువ మభి  
 పూజ్యతతశ్శిగ్గుమారచక్రం విభిద్య శిగ్గుమారప్రజాపతి మభ్యర్చ్య  
 చక్రమధ్యగతం సర్వాధారం సూరినా మహావిష్ణు మారాధ్య తేన  
 పూజిత తత్ర ఉపర్యుపరి గత్వా పరమానందిం ప్రాప్య ప్రకాశితే, తతో  
 వైకుంఠవాసిన స్సర్వే సమాయాంతి తాంత్సర్వాంస్తు సంపూజ్య తై  
 స్సర్వై రభిపూజిత శివోపర్యుపరిగత్వా విరజానదీం ప్రాప్య తత్ర  
 స్నాత్వా భగవద్ధ్యానపూర్వకం పునర్నిమజ్య తత్ర త్రైపుటభూతోత్థ  
 సూక్ష్మాంగం భోగసాధనం సూక్ష్మశరీరముత్సృజ్య కేశలమంత్రమయ  
 దివ్య తేజోమయ నిరతిశయానందమయమహావిష్ణుసారూప్య విగ్రహం  
 పరిగృహ్య తత్ర ఉన్నబృహత్పూజాం విధాయ ప్రదక్షిణనమస్కార  
 పూర్వకం బ్రహ్మమయ వైకుంఠ మావిశ్య తత్రత్యా నివేశేషేణ సం  
 పూజ్య తన్నధ్యేచ బ్రహ్మనందమయానంత ప్రకారప్రాసాదతోరణ విమా  
 నోపనావళిభి ర్జ్వలచ్చిఖరై రుపలక్షితో నిరుపమనిత్య నిరవద్యనిరతి

శయ నిరవధిక బ్రహ్మసందాచలో విరాజతే, తదుపరి  
యానుద దివ్యతేజోరాశిః, తదభ్యంతరస్కన్ధానే శుద్ధబోధానందలక్షణం  
విభాతి, తదంతరాళే చిన్మయవేదికా, ఆనందవేదికానుదవనవిభూషితా,  
తదభ్యంతరే అమితతేజోరాశి స్తదుపరి జ్వలతి, పరమగుగళాసనం  
విరాజతే, తత్పద్మకర్ణికాయాం శుద్ధశేషభోగాసనం విరాజతే, తస్యో  
పరిసమాసీన మానందపరిపాలక మాదినారాయణం ధ్యాత్వా త మ్మా  
శ్వరం వివిధోపచారైకారాధ్య ప్రక్షిణీనమస్కారా నివిధాయతదను  
జ్ఞాత శోచిపర్యవరి గత్వా పంచవైకుంఠానతీత్యాప్తవిరాట్కైవల్యం  
ప్రాప్య తగ్ సమారా ధ్యోపాసకః పరమానుదం ప్రాప్యేత్యుపనిషత్.

ఇ త్యధర్మణమహారాయణోపనిషది సంసార తిరణోపాయకథనద్వారా పరమ  
మోక్షమార్గస్వరూప నిరూపణం నామ పంచమోఽధ్యాయః.

### షష్ఠోఽధ్యాయః.

ఓం. తత ఉపాసకః పరమానుదం ప్రాప్య, సావరణం బ్రహ్మాండం  
చ భిత్వా పరిత సమవలోక్య<sup>1</sup> బ్రహ్మాండస్వరూపం నిరీక్ష్య పరమా  
ర్థత స్తత్స్వరూపం బ్రహ్మజ్ఞానేనావబుద్ధ్య సమస్తవేదశాస్త్రేహిహసపురా  
ణాని సమస్తవిద్యాజాలాని బ్రహ్మదయ స్ఫురా స్ఫుర్యే సమస్తాః పరమ  
ర్షయ శ్చాండాభ్యంతర ప్రపంచైకదేశమేవ వర్ణయంత్యండస్వరూపం  
నజానంతి బ్రహ్మాండా దృహిః ప్రపంచజ్ఞానం నజానంత్యేవ, కుతోఽం  
ప్రహిః ప్రపంచజ్ఞానం దూరతో మోక్షప్రపంచజ్ఞాన మవి  
ద్యాప్రపంచజ్ఞానం చేతి, కథం బ్రహ్మాండ స్వరూప మితి, కుక్కుటాం  
డాకారం మహదాదిసమస్త్యాకారమ్, అండం తక్షణీయ మయమ్, తప్త  
జాంబూనదప్రభమ్, ఉద్యతోక్తిదివాకరాభమ్, చతుర్విధ సృష్ట్యుపల  
క్షితమ్, మహాభూతైః పంచభిరావృతమ్, సహదహంకృతి తమోభిశ్చ,  
మూలప్రకృత్యా పరివేష్టితమ్, అండభిత్తివిశాలగ్ సపాదకోటియోజన  
ప్రమాణమ్, ఏకైకావరణం తథైవ, అండప్రమాణం పరిత అయుతద్వ  
యకోటియోజనప్రమాణమ్, మహామండూకాద్యనంత శక్తిభిరధి  
ష్ఠితమ్, నారాయణక్రీడాకంతుకమ్, హమాణువ ద్విష్ణు లోకుసు

1 బ్రహ్మసంద.

సులగ్నమ్, అదృష్టాశ్రుతవివిధవిచిత్రానంత విశేషై రుపలక్షితమ్, అస్య  
 బ్రహ్మాండస్య సమంతతః స్థితాన్యేతాదృశాన్యనంతికోటి బ్రహ్మాండాని  
 సావరణాని జ్వలంతి, చతుర్ముఖ పంచముఖ షడ్ముఖ సప్తముఖాష్టము  
 ఖాది సంఖ్యాక్రమేణ సహస్రావధి ముఖాంతై ర్నాగాయణాంతైః రజో  
 గుణప్రధానై ర్దేవైకస్మైక రత్నభి రధిష్ఠితాని, విష్ణుమహేశ్వరాభ్యై  
 ర్నారాయణాంతై స్సత్యతమోగుణప్రధానై ర్దేవైకస్థితిసంహారక రత్నభి  
 రధిష్ఠితాని, మహాజలంఘ మత్స్యబుద్బుదాన.తసంఘనద్యుమంతి,  
 క్రిడానక్షత్రాలక కరతలములక బృగవత్ మహావిష్ణోః కరతలే విల  
 సన్త్యనంతికోటి బ్రహ్మాండాని, జలయంత్రస్థఘటమాలికాజాలవ స్తహ  
 విష్ణో ర్దేవైకరోమహాపాంత శేవ్యనంతికోటి బ్రహ్మాండాని సావరణాని  
 భిమంతి, సమస్తబ్రహ్మాండంతిర్బహిః ప్రపంచరహస్యం బ్రహ్మాజ్ఞనేనావ  
 బుధ్య వివిధవిచిత్రానంతిసరమవిభూతి సమప్తివిశేషాత్ సమనలోక్యా  
 శ్చిర్యామృతసాగరే నిమజ్జన్నిరతిశయానందపారావారో భూత్వా సమ  
 స్తబ్రహ్మాండజాలాని సమల్లంఘ్యామితాపరిచ్ఛిన్నానంత తమసాగర  
 ముత్తీర్య మూలాపిడ్యా పుగం దృష్త్వా వివిధవిచిత్రానంత మహామా  
 యావిశేషైః పరివేష్టితాః, అనంతమహామాయాశక్తి సమస్త్యాకారా  
 మనంతదివ్యతేజోజ్వాలాజాలై రలంకృతా మనంతమహామాయా  
 విలాసానాం పుమధిస్థానవిశేషాకారాం శశ్వదమితానందాచలో  
 పరి, విహారిణీ మూలప్రకృతి జననీ మవిద్యాక్షి మేవం ధ్యాత్వా  
 వివిధోపచారై రారాధ్య సమస్తబ్రహ్మాండసమప్తిజననీం వైష్ణవీం మహా  
 మాయాం సహస్రపుత్ర్య తియాచానుజ్ఞాత శోచ్యపర్యుపరి గత్వా మహా  
 విరాట్పునః ప్రాప, మహావిరాట్పురూపం కథమితి, సమస్తావిద్యాపా  
 దకో విరాట్, విశ్వత శ్చక్షురుత విశ్వతో ముఖో విశ్వతో హస్త  
 ఉత్పత్తీశ్వత స్పాతీ, సంస్కార్యం నమతి సుపతత్రై ద్వాపాపృథవి  
 జనయన్ దేవ ఏకః, నసాద్యతే తిష్ఠతి రూపమస్య న చక్షుషా వశ్యతి  
 కశ్చ హైనమ్, హృదా హసీహామనసాభిక్తప్రేయ ఏనం విదు రమృతా  
 స్తే భవంతి, మనోవాచామగోచర మాదివిరాట్పురూపం  
 వివిధోపచారై రారాధ్య తదనుజ్ఞాతిశోచ్యపర్యుపరి గత్వా వివిధవిచిత్రా

నంత మూలావిద్యావిలాసా నవలోకోపాసకః పరమకౌతుకం ప్రాప  
అఖండపరిపూర్ణ పరమానందలక్షణ పరబ్రహ్మణ స్సమస్త స్వరూపవిరో  
ధకారినీ, అపరిచ్ఛిన్న తిరస్కరిణ్యకారా వైష్ణవీ మహాయోగ  
మాయా మూర్తిమద్భి రతర్తహామాయాజాలవిశేషైః పరిసేవితా,  
తస్యాః పుర మతికౌతుక మత్యాశ్చర్య సాగరానందలక్షణ మమృతం  
భవతి, అవిద్యాసాగరప్రతిబింబిత నిత్యవైకుంఠ ప్రతివైకుంఠ మివ  
విభాతి, ఉపాసక స్తప్తరం ప్రాప్య యోగమాయాలక్ష్మీం ధ్యాత్వా  
వివిధోపచారై రారాధ్య తయా సంపూజిత శ్చానుజ్ఞాత శోచ్యద్యుపరి  
గత్వానంతయోగమాయా విలాసా నవలోకోపాసకః పరమకౌతుకం  
ప్రాప, తతఃపరిపాదవిభూతివైకుంఠపుర మాభాతి, అత్యాశ్చర్యానంత  
విభూతి సమప్త్యాకారమ్, ఆనందరసప్రవాహై రలంకృతమ్, <sup>1</sup>అమిత  
తరంగిణ్యాః ప్రవాహై రతి మంగళమ్, బ్రహ్మతేజోవిశేషాకారై రనంత  
బ్రహ్మపక్ష రభిత స్తతమ్, అనంతనిత్యముక్తై రభివ్యాప్తమ్, అనంత  
చిన్మయప్రాసాద జాలసంకులమ్, అనాదిపాదవైకుంఠమేవ భాతి, తన్న  
ధ్యేచ చిదానందాచలో విభాతి, తదపరిజ్వలతి విభూతినిరతిశయానంద  
దివ్యతేజోరాశిః, తదభ్యంతరే పరమానంద విమానం విభాతి, తద  
భ్యంతరసంస్థానే చిన్మయాసనం విరాజతే, తత్పద్మకర్ణికాయాం నిరతి  
శయదివ్యతేజోరాశ్యంతర సమాసీనమాదినారాయణం ధ్యాత్వా  
వివిధోపచారై స్తగ్గసమారాధ్య తేనాభిపూజిత స్తదనుజ్ఞాత శోచ్యద  
్యుపరి గత్వా సావరణ మవిద్యాండం చ భిత్వా విద్యాపాద ముల్లంఘ్య  
విద్యావిద్యయో స్సంభౌ విష్వక్సేనవైకుంఠపుర మాభాతి, అనంతదివ్య  
తేజోజ్వాలాజాలై రభితోఽనిశం ప్రజ్వలంత మనంతబోధానంద స్రావ  
హై రభిత స్తతం శుద్ధబోధవిమానావభిభి ర్విరాజిత మనంతానంద  
పర్వతైః పరమకౌతుక మాభాతి, తన్న ధ్యేచ కల్మాణాచలోపరి శుద్ధా  
నందవిమానం విభాతి, తదభ్యంతరే దివ్యమంజలాసనం విరాజతే, తత్పద్మ  
కర్ణికాయాం బ్రహ్మతేజోరాశ్యంతర సమాసీనం భగవదనంతవిభూతి  
విధినిషేధ పరిపాలకమ్, సర్వప్రవృత్తి సర్వహేతు నిమిత్తకమ్, నిరతి  
శయలక్షణ మహావిష్ణుస్వరూపమ్, అఖిలాపవర్గపరిపాలకమ్, అమిత

విక్రమ మేవం విధం విష్వక్సేనం ధ్యాత్వా ప్రదక్షిణసమస్కారా  
న్విధాయ వివిధోపచారై రారాధ్య తదనుజ్ఞాత శోచ్యపర్యవరిగత్వా  
విద్యా విభూతిమ్ స్రాప్య విద్యామయా ననంతనైకుంతాః పరితోఽవ  
స్థితాః బ్రహ్మతేజో మయా ననలో క్యోపాసకః పరమానందం స్రావ,  
విద్యామయా ననంతసముద్రా నతిక్రమ్య బ్రహ్మవిద్యాతరంగిణీ మాసా  
ద్యతత్ర స్నాత్వా భగవతో ధ్యానపూర్వకమ్ పున ర్నిమజ్య మంత్ర  
మయశరీర ముత్పృజ్య విద్యానందమయామృతదివ్యశరీరమ్ పరిగృహ్య  
నారాయణసారూప్యం స్రావ్యత్య పూజాం విధాయ బ్రహ్మమయ  
నైకుంతవాసిభి స్సర్వై ర్నిత్యముక్తే స్సుపూజిత స్తతో బ్రహ్మవిద్యా  
ప్రవాహై రానంద రసవిర్భరైః క్రిడానంత పర్వతై రనంతై రభివ్యా  
ప్తమ్, బ్రహ్మవిద్యామయై స్సహస్రస్రాకారై రానందామృతమయై ద్దివ్య  
గంధై స్సృభావై శ్చిన్నయై రనంతబ్రహ్మవనై రతిభోభిరమ్, ఉపాసక  
స్తేవం విధం బ్రహ్మవిద్యానైకుంత మావిశ్య తదభ్యుదయరస్థితాత్మ్యం  
తోన్నతబోధానంద స్రావాదాగ్రస్థిత ప్రణవ విమనోపరిస్థితమ్,  
అపార బ్రహ్మవిద్యా సామ్రాజ్యాధిదేవతామ్, అమోఘనిజమందకటా  
క్షేణానాదిమూలావిద్యా ప్రళయకరీ అద్వితీయా మేకాం అనంత  
మోక్షసామ్రాజ్యలక్ష్మీ మేవం ధ్యాత్వా ప్రదక్షిణసమస్కారా న్విధా  
య వివిధోపచారై రారాధ్య పుష్పాబలిగ్ సమర్ప్య స్తుత్వా స్తోత్ర  
విశేషై స్తయాభిపూజిత స్తదనుజ్ఞాత శోచ్యపర్యవరిగత్వా బ్రహ్మవిద్యా  
తీరే గత్వా బోధానందమయా ననంతనైకుంతా సవలోక్య నిరతిశయా  
నందం స్రాప్య బోధానందమయా ననంత సముద్రా నతిక్రమ్య గత్వా గత్వా  
బ్రహ్మవనేషు పరమమంగళాచలశ్రేణిషు తతో బోధానందవిమానవగంప  
రాసూపాసకః పరమానందం స్రావ, తతః శ్రీతులస్సినైకుణ్ణపురమా  
భాతి, పరమకల్యాణ మనంతవిభవమ్, అమితతేజోరాశ్యాకారమ్,  
అనంత బ్రహ్మతేజోరాశిసమస్త్యాకారమ్, చిదానందమయానేకస్రాకారవి  
శేషైః పరివేష్టితం అమితబోధానందాచలోపరిస్థితమ్, బోధానందతరం  
గిణ్యః ప్రవాహై రతిమంగళమ్, నిరతిశయానందై రనంతబృందావనై  
రభిశోభితమ్, అఖిలపవిత్రాణాం పరమపవిత్రమ్, చిద్రూపై రనంతనిత్య  
ముక్తే రత్యభివ్యాప్తమ్, ఆనందమయానంతవిమానవాణై రలంకృతమ్,

అమితతేజోహశ్యంతర్గతదివ్యతేజోరాశివిశేషమ్, ఉపాసక స్వేనమా  
కారం తులసీవైకుంఠం ప్రవిశ్య తదంతర్గతదివ్యవిమానోపరిస్థితామ్,  
సర్వపరిపూర్ణస్యమహావిష్ణో స్సర్వాంగేషు విహరిణీమ్, నిరతిశయసాం  
దర్యలావణ్యాధిదేవతామ్, బోధానందమయై రనంతనిత్యపరిజనైః పరిసే  
వితామ్, శ్రీసఖం తులసీ మేవం లక్ష్మీం ధ్యాత్వా ప్రదక్షిణనమస్కరా  
న్విధాయ వివిధోపచారై రారాధ్య స్తుత్వా స్తోత్ర విశేషై స్తయాభి  
పూజిత స్తోత్రైశ్చ శ్వాభిపూజిత స్తదనుజ్ఞాత శ్చోపయ్యపరిగత్వా పర  
మానందతరంగిణ్యా స్తీరే గత్వా తత్రపరితోఽవస్థితాః శుద్ధబోధా  
నందమయా ననంతవైకుంఠా నవలోక్య నిరతిశయానందం ప్రాప్య తత్ర  
తైశ్చ శ్చిద్రూపైః పురాణపురుషై శ్వాభిపూజిత స్తోత్ర గత్వాగత్వా  
బ్రహ్మవసేషు దివ్యగన్ధానందపుష్పవృష్టిభి స్సమన్వితేషు దివ్యమృగశాల  
యేషు నిరతిశయానందామృతసాగరేష్వమిత తేజోరాశ్యాకారేషు  
కల్లోలవనసంకులేషు తతోఽనంతశుద్ధబోధవిమానబాలసంకులానందా  
చలశ్రేణిమూపాసక స్తోత్ర ఉపయ్యపరి గత్వా విమానపరంపరా స్వనంత  
తేజః ప్లవతరాజి ష్వేవంక్రమేణ ప్రాప్య విద్యానందమయయో స్సం  
ధిం తత్రానందతరంగిణ్యాః ప్రవాహేషు స్నాత్వా బోధానందవనం  
ప్రాప్య, శుద్ధబోధపరమానందాకారవనం, సంతతామృతపుష్పవృష్టిభిః  
పరివేష్టితం, పరమానందప్రవాహై రభివ్యాప్తం మూర్తిమద్భిః పర  
మమంగళైః పరమకాతుకం, అపరిచ్ఛిన్నానందసాగరాకారం, శ్రీడా  
నందపర్వతై రభిశోభితం, తస్య ధ్యేయ శుద్ధబోధానందవైకుంఠం యదేవ  
బ్రహ్మవిద్యాపాదవైకుంఠం సహస్రానందప్రాకారై స్సముజ్జ్వలతి, అనంతా  
నంద విమానశాలసంకులమ్, అనంతబోధసాధవిశేషై ర్విశేషితం, బోధా  
నందమయానంత పరమఛత్రధ్వజచామర వితానతోరణై రలంకృతం,  
పరమానందపూజ్యై ర్నిత్యముక్తై రభిత స్తతం, అనంతదివ్యతేజః  
పర్వతసమస్తాకారం, అపరిచ్ఛిన్నానంతశుద్ధబోధానందమండలమ్,  
వాచామగోచరానందబ్రహ్మతేజోరాశిమండలమ్, అఖండతేజోమండల  
విశేషమ్, శుద్ధానందసమస్తమండలవిశేషం అఖండచిద్ధ నానందవిశే  
షం, ఏవం విధం బోధానందవైకుంఠ ముపాసకః ప్రవిశ్య తత్ర తైశ్చ

స్వరై రభిపూజితః, పరమానందాచలోపర్యఖండబోధవిమానం ప్రజ్వలతి, తదభ్యంతరే చిన్మయాసనం విరాజతే, తదుపరి విఖ్యాత్యఖండానందతేజోమండలమ్, తదభ్యంతరసమాసీన మాదిపారాయణం ధ్యాత్వా ప్రదక్షిణనమస్కారాన్నిధాయ వివిధోపచారైః స్సుసంపూజ్య పుష్పాలిగ్ సమర్ప్య స్తుత్వా స్తోత్రవిశేషైః స్వరూపేణావస్థితముపాసక మవలోక్య త ముపాసక మాదినారాయణః స్వసింహాసనేషుసంస్థాప్య తద్వైకుంఠవాసిభి స్వరై స్సమన్విత స్సమస్త మోక్షసామ్రాజ్యపట్టాభిషేక ముద్దిశ్య మంత్రపూతై రుపాసకమానందకలశై రభిషేచ్య దివ్యమంగళ మహావాద్య పురస్కరం వివిధోపచారై రభ్యర్చ్య మూర్తిమద్భి స్వరై వః స్వచిహ్నై రలంకృత్య ప్రదక్షిణనమస్కారాన్నిధాయ, త్వం బ్రహ్మసి, అహం బ్రహ్మస్మి, ఆవయో రంతరం నవిద్యతే, త్వమేవాహమ్, అహమేవ త్వమ్, ఇత్యభిధాయేత్యుక్త్వాదినారాయణస్తిరోదధే తదేత్యుపనిషత్.

ఇత్యధర్వణ మహానారాయణోపనిషది పరమమోక్షమార్గస్వరూప నిరూపణం నామ పట్టా౨ధ్యాయః.

### సప్తమో౨ధ్యాయః.

అథోపాసక స్తదాజ్ఞాయా నిత్యగరుడమారుహ్య వైకుంఠవాసిభి స్వరై వః పరివేష్టితో మహాసుదర్శనం పురస్కృత్య విష్వక్సేనపరిపాలితశోచిపర్యుపరి గత్వా బ్రహ్మనందవిభూతిం ప్రాప్య సర్వత్రావస్థితాః బ్రహ్మనందమయానంతలైకుంఠా నవలోక్య నిరతిశయానంద సాగరోభూత్వా ఆత్మారామానానందవిభూతిపురుషా నసంతానవలోక్య తా సర్వా సుపచారైః స్సమభ్యర్చ్య తై స్వరై రభిపూజిత శోచిపాసక స్తత ఉపర్యుపరి గత్వా బ్రహ్మనంద విభూతిం ప్రాప్య నంతదివ్యతేజః పర్వతైరలంకృతాః పరమానందలహరీవనశోభితా నసంఖ్యాకా నానందసముద్రా నతిక్రమ్య వివిధవిచిత్రాంత పరమతత్త్వవిభూతినమస్త్విశేషాః పరమకౌతుకాః బ్రహ్మనందవిభూతివిశేషా నతిక్రమ్యాపాసకః పరమకౌతుకం ప్రాప్య తతస్సుదర్శన వైకుంఠపుర మాభాతి, నిత్యమంగళ మనంతవిభవమ్, సహస్రానందప్రకారపరివేష్టితమ్, అయుతకుక్ష్యు



పలత్తితమ్, అనంతోత్కటజ్వలదరమండలమ్, నిరః

జలం బృందారకపరమానందం, శుద్ధబుద్ధ స్వరూపమ్, అనంతానంద  
సౌదామినీ పరమవిలాసమ్, నిరతిశయపరమానందపారావారమ్, అనం  
తైరానందపురుషై శ్చిన్మూనై రధిష్ఠితమ్, తస్య ధ్యేచ సుదర్శనం మహాచ  
క్రం చరణం పవిత్రం వితతం పురాణం, యేన పూత స్తరతిదుష్కృతాని,  
తేన పవిత్రేణ శుద్ధేన పూతా అతిపాస్తానమరాంతరేషు, లోకస్య ద్వార  
మర్చిమత్పవిత్రమ్, జ్యోతిష్త్వాద్భాజమానం మహాస్వత్, అమృతస్య  
ధారాబహుధా దోహమానమ్, చరణం నో లోకే సుధితాం దధాతు,  
అయుతారంజ్వలంతమ్, అయుతారసమప్త్యాకారమ్, నిరతిశయవిక్ర  
మవిలాసమ్, అనంతదివ్యాయుధదివ్యశక్తసమష్టిరూపమ్, మహావిష్ణోరన  
ర్గళప్రతాపవిగ్రహం అయుతాయుతకోటియోజన విశాలం అనంతజ్వా  
లాజ్వాలై రలంకృతం సమస్తదివ్యకుంగళనిదానం అనంతదివ్యతీర్థానాం  
నిజమందిరం ఏవగ్ సుదర్శనం మహాచక్రం ప్రజ్వలతి, తస్య నాభీమండల  
సగ్ స్థానే ఉపలక్త్యతే నిరతిశయానందదివ్యతేజోరాశిః, తస్య ధ్యేచ సమా  
సారచక్రం ప్రజ్వలతి తదఖండదివ్యతేజోమండలాకారమ్, పరమానంద  
సౌదామినీ నిచయోజ్వలం, తదభ్యంతరసగ్ స్థానే పట్నతారచక్రం ప్ర  
జ్వలతి, తస్యామితపరమతేజః పరమవిహారసగ్ స్థానవిశేషమ్, విజ్ఞానఘన  
స్వరూపమ్, తదంతరాళేత్రిశతారచక్రం విభాతి, తచ్చ పరమకల్యాణవి  
లాసవిశేషమ్, అనంతచిదాదిత్యసమప్త్యాకారమ్, తదభ్యంతరేశతార  
చక్రమాఖాతి, తచ్చ పరమతేజోమండలవిశేషమ్, తస్య ధ్యేచ షష్ట్యం  
చక్రమాఖాతి, తచ్చ బ్రహ్మతేజః పరమవిలాసవిశేషం, తదభ్యంతరసగ్ స్థా  
నే పట్నోగ్రాచక్రం ప్రజ్వలతి, తచ్చాపరిచ్ఛిన్నానంత దివ్యతేజోరాశ్యా  
కారమ్, తదభ్యంతరేషు మానందపదం విభాతి, తత్కర్ణికాయాగ్ సూర్యేం  
దుపహ్నిమండలాని చిన్తయాని జ్వలంతి, తతోపలక్త్యతే నిరతిశయ  
దివ్యతేజోరాశిః, తదభ్యంతరసగ్ స్థానే యుగపదుదితానంతకోటి రవి  
ప్రకాశ సుదర్శన పురుషో విరాజతే, సుదర్శనపురుషో మహావిష్ణు రేవ,  
మహావిష్ణో స్సమస్తసాధారణచిహ్నచిహ్నితే, ఏవ ముపాసకసుదర్శన-

మానందమయా ననంతవైకుంఠా నవలోక్యోపాసకః పరమానందం ప్రా  
 ప, తతఃపరి వివిధవిచిత్రానంత చిద్విలాసవిభూతి విశేషానవిక్రమ్యా  
 నంత పరమానందవిభూతిసమష్టివిశేషాననంత నిరతిశయానంద సము  
 ద్రానతీత్యోపాసకః క్రమేణాదైవతసంస్థానంప్రాప, కథ మదైవతసగ్ధా  
 నం అఖండానందస్వరూపం, అనిర్వాచ్యమమితబోధసాగరం అమితానంద  
 సముద్రమ్, విజాతీయవిశేషవివర్జితం సజాతీయవిశేషవిశేషితం, నిరవయ  
 వం నిరాధారం, నిర్వికారం నిరంజనం, అనంతబ్రహ్మానందసమష్టికందం, పర  
 మచిద్విలాససమష్ట్యాకారం, నిర్మలం నిరవద్యం నిరాక్రియం, అతినిర్మలా  
 నంతకోటిరవిప్రకౌతేకస్ఫులలింగం, అనంతోపనిషదర్థస్వరూపం, అఖల  
 ప్రమాణాతీతం, మనోవాచామగోచరం, నిత్యముక్తస్వరూపం, అనాధా  
 రమాదిమధ్యాంతశూన్యం, కైవల్యం, పరమగ్ శాంతం, సూక్ష్మాత్మా  
 క్షతరం, మహతో మహత్తరం, అపరిమితానందవిశేషం, శుద్ధబోధా  
 నందవిభూతివిశేషం, అనంతానందవిభూతివిశేషసమష్టిరూపం, అక్షరమని  
 ర్దేశ్యం కూటస్థ మచలం ద్రువ మదిగ్దేశకాలం, అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం  
 వ్యాప్య పరిపూర్ణం పరమయోగిభి ర్విమృగ్యం, దేశతః కాలతో వస్తు  
 తః పరిచ్ఛేదరహితం, నిరంతరాభినవం నిత్యపరిపూర్ణం, అఖండానం  
 దామృతవిశేషం, శాశ్వతం పరమపదం నిరతిశయానం నానంతతటి  
 త్వర్వతాకారం, అద్వితీయగ్ స్వయంప్రకాశ మనిశం జ్వలతి, పరమా  
 నంద లక్షణపరిచ్ఛిన్నానంత పరంజ్యోతి శ్శాశ్వతగ్ శశ్వద్విభూతి,  
 తదభ్యంతరసగ్ధానే అమితానందచిద్రూపాచలం అఖండపరమానంద  
 విశేషం బోధానంద మహాజ్వలం, నిత్యమంగళమందిరం, చిన్నధనావి  
 ర్భూతచిత్సారం, అనంతాశ్చర్యసాగరం, అమితతేజోరాశ్యంతర్గతతే  
 జోవిశేషమ్, అనంతానందప్రవాహై రలంకృతం నిరతిశయానందపా  
 రావారాకారం, నిరుపమనిత్యనిరవద్యనిరతిశయ నిరవధికతేజోరాశివి  
 శేషం, నిరతిశయానందసహస్రప్రాకారై రలంకృతం, శుద్ధబోధసాధావ  
 భివిశేషై రలంకృతం, చిదానందమయానంత దివ్యరామై స్సుశోభితః,  
 శశ్వదమితపుష్పనృప్తిభి సమంతత స్సంతతం, తదేవత్రిపాద్విభూతివైకు  
 ణ్ఠాస్థానం, తదేవపరమకైవల్యమ్, తదేవాబాధితపరమతత్వమ్, తదేవా  
 నంతోపనిషద్విమృగ్యమ్, తదేవపరమయోగిభి ర్ముముక్షుభి స్సర్వై

రాశాస్యమానమ్, తదేవ సద్భవం తదేవ చిద్భవమ్, తదేవాత్మనా  
 తదేవ శుద్ధబోధఘనవిశేషమ్, అఖండానందబ్రహ్మచైతన్య్యాధి దేవతా  
 స్వరూపమ్, సర్వాధిష్ఠాన మద్వయపరబ్రహ్మవిహారమండలమ్, నిరతిశ  
 యానందతేజోమండలమ్, అద్వైతపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మణః పర  
 మాధిష్ఠానమండలం నిరతిశయపరమానంద పరమమూర్తివిశేషమండ  
 లమ్, అనంతపరమమూర్తిసమష్టిమండలమ్, నిరతిశయ పరమానందల  
 క్షణపరబ్రహ్మణః, పరమమూర్తిపరమతత్త్వవిలాస విశేషమండలమ్, బో  
 దానంతపరమవిలాసవిభూతివిశేషసమష్టిమండలమ్, అనంత  
 చిద్విలాసవిభూతివిశేషసమష్టిమండలమ్ అఖండశుద్ధచైతన్యనిజమూర్తి  
 విశేషవిగ్రహమ్, వాచామగోచరానంత శుద్ధబోధవిశేషవిగ్రహమ్,  
 అనంతానందసముద్ర సమష్ట్యాకారమ్, అనంతబోధాచలై రనంతబోధా  
 నందాచలై రధిష్ఠితం నిరతిశయానందపరమమంగళవిశేష సమష్ట్యాకా  
 రమ్, అఖండాద్వైతపరమానందలక్షణ పరబ్రహ్మణః పరమమూర్తిప  
 రమతేజః పుంజపిండవిశేషమ్, చిద్రూపాదిత్యమండలమ్, ద్వాత్రింశ  
 ద్యూహాభేదై రధిష్ఠితమ్, పూహాభేదాశ్చ, కేశవాదిచతుర్వింశతిః,  
 సుదర్శనాదిన్యాసమంత్రాః, సుదర్శనాదియంత్రోద్ధారః, అనంతగరుడ  
 విష్ణుకేసినా శ్చ, నిరతిశయానందా శ్చ ఆనందపూహమధ్యే సహస్ర  
 కోటియోజనాయతోన్నత చిన్నయస్సాదమ్, బహునందమయవి  
 మానకోటిభి రతిమంగళమ్, అనంతోపనిషదర్థారామజాలనంకులమ్,  
 సామహాగ్నసూజితై రతిశోభిణమ్, ఆనందమయాశిఖరై రలంకృతమ్,  
 చిదానందరసనిర్భరై రభివ్యాప్తమ్, అమితానందతేజోరాశ్యంతరస్థితమ్,  
 అనంతానందాశ్చర్యసాగరమ్ తదభ్యంతరసగ్గ్ధానే అనంతకోటిరవి  
 ప్రకాశాతిశయప్రకారమ్, నిరతిశయానందలక్షణమ్, ప్రణవాఖ్యవిమా  
 నం విరాజతే, శతకోటిశిఖరై రానందమయై స్సముజ్వలతి, తదంతరాభే  
 బోధానందాచలోపర్యప్తాక్షరీమంటపోవిభాతి, తస్య ధ్యేయ చిదానంద  
 మయవేదికా ఆనందవసభూషితా, తదుపరి జ్వలతి నిరతిశయానందతేజో  
 రాశిః, తదభ్యంతరసగ్గ్ధానే అష్టాక్షరీపద్మవిభూషితం చిన్తయాసనం విరా  
 జతే, ప్రణవకర్ణికాయాగ్ సూర్యేందువహ్నిమండలాని చిన్తయాని  
 జ్వలంతి, తత్రాఖండానందతేజోరాశ్యంతర్గతం పరమమంగళాకార మనం

తాననం విరాజతే, తస్యోపరిచమహాయంత్రం క్రజ్వలతి, నిరతిశయ  
 బ్రహ్మనందపరమమూర్తి మహాయంత్రమ్, సమస్తబ్రహ్మతేజోరాశిసమష్టి  
 రూపమ్, చిత్స్వరూపం నిరంజనం పరబ్రహ్మ స్వరూపమ్, పరబ్రహ్మణః  
 పరమరహస్యకైవల్యమ్, మహాయంత్రమయంపరమ వైకుంఠనారాయ  
 ణాయంత్రం<sup>1</sup> విజయతే, తత్స్వరూపం కథ మితి, దేశిక స్తుతేతిహా  
 వాచ, ఆచార వట్కాణచక్రం, తన్మధ్యేషడ్యక్షపద్మమ్, తత్కర్ణి కాయాం  
 ప్రణవః, ఓ మితి. ప్రణవమధ్యేనారాయణ<sup>2</sup> బీజమమితి. తత్సాధ్యగర్భి  
 తమ్, మనుసర్వాభీష్ట సిద్ధిం కురుకురుస్వా హేతి, తత్పద్మదళేషు విష్ణు నృసిం  
 హపడక్షరమంత్రే, ఓం నమోవిష్ణవే, ఐం క్లీం శ్రీం హ్రీం ఘటో,  
 తద్దళకపోలేషు, రామకృష్ణపడక్షరమంత్రే, రాం రామాయనమః, క్లీం  
 కృష్ణాయనమః, పట్కాణేషు సుదర్శనపడక్షరమంత్రః, సహస్రారహం  
 ఛడితి, పట్కాణకపోలేషు ప్రణవయుక్తశివపంచాక్షరమంత్రః, ఓం  
 నమశ్శివాయేతి, తద్బహిః ప్రణవమాలాయుక్తం వృత్తమ్, వృత్తాద్బహి  
 రష్టదళపద్మమ్, తేషు దళేషు నారాయణ నృసింహస్తాక్షరమంత్రే, ఓం  
 నమో నారాయణాయ, జయజయ నృసింహ, తద్దళసంధిషు రామకృష్ణ  
 శ్రీకరాష్టాక్షరమంత్రాః, ఓం రామాయ హంఛటో స్వాహా, క్లీం దామో  
 దరాయ నమః, ఉత్తిష్ఠశ్రీకరస్వాహా, తద్బహిః ప్రణవమాలాయుక్తం  
 వృత్తం, వృత్తాద్బహిర్షష్టదళపద్మం, తేషు దళేషు రామకృష్ణహయగ్రీవన  
 వాక్షరమంత్రాః ఓం రామచంద్రాయ నమః ఓం. క్లీం కృష్ణాయగోవిండా  
 యక్లీం, హస్సాంహయగ్రీవాయనమహస్సాం, తద్దళకపోలేషు దక్షిణా  
 మూర్తినవాక్షరమంత్రః, ఓందక్షిణామూర్తి రత్నకోమ్, తద్బహిః నారా  
 ణ్యణబీజయుక్త వృత్తం వృత్తాద్బహిర్దశిదళపద్మమ్, తేషు దళేషు రామ  
 కృష్ణదశాక్షరమంత్రే, హంజానకీవల్లభాయ స్వాహా, గోపీజనవల్లభాయ  
 స్వాహా, తద్దళసంధిషు నృసింహమాలాయుక్తః, ఓం నమోభగవతే  
 శ్రీమహానృసింహాయ కరాళదంష్ట్రీపదనాయ మమవిఘ్నాన్ పచపచ  
 స్వాహా, తద్బహిర్నృసింహైకాక్షరయుక్తం వృత్తమ్, "త్రైమిత్యే  
 కాక్షరమ్, వృత్తాద్బహిర్దశిదళపద్మమ్, తేషు దళేషు నారాయణ  
 వాసుదేవ ద్వాదశాక్షరమంత్రే, ఓం నమోభగవతే నారాయణాయ,

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ, తద్దళకపోలేషు, మహావిష్ణురామ  
 కృష్ణద్వాదశాక్షరమంత్రాశ్చ, ఓం నమో భగవతే మహావిష్ణవే, ఓం హ్రీం  
 భరతాగ్రజ రామ క్లిం స్వాహా, శ్రీం హ్రీం క్లిం కృష్ణాయ గోవిందాయ  
 నమః, తద్భహిర్జగన్తోహన బీజయుక్తం వృత్తమ్, క్లిమితి, వృత్తా ద్భహి  
 శ్చతుర్దశదళపద్మమ్, తేషుదళేషు లక్ష్మీనారాయణ హయగ్రీవగోపాల  
 దధివామనమంత్రాశ్చ, ఓం హ్రీం హ్రీం శ్రీ శ్రీం లక్ష్మీవాసుదేవాయనమః,  
 ఓం నమ స్సర్వకోటిసర్వ విద్యారాజాయ, క్లింకృష్ణాయ గోపాలచూడా  
 మణయే స్వాహా, ఓం నమో భగవతే దధివామనాయ (ఓం) తద్దళ  
 సంధి ష్టన్నపూర్ణేశ్వరీమంత్రః, హ్రీం పద్మావత్యన్నపూర్ణే మాహే  
 శ్వరీ స్వాహా, తద్భహిః ప్రణవమాలాయుక్తం వృత్తమ్, వృత్తాద్భహి  
 ష్టోడశదళపద్మమ్, తేషుదళేషు శ్రీకృష్ణసుదర్శన షోడశాక్షరమంత్రో చ,  
 ఓం నమో భగవతే రుక్మిణీవల్లభాయ స్వాహా, ఓన్నమోభగవతే మహా  
 సుదర్శనాయహుంఘట్, తద్దళసంధిషు స్వరా సుదర్శనమాలామం  
 త్రాశ్చ <sup>1</sup> అలకృతాక్షరముఖముఖానివహితం అల, సుదర్శనమహా  
 చక్రాయ దీప్తరాసాయ సర్వతో మాం రక్షరక్ష సహస్రార హుంఘట్  
 స్వాహా, తద్భహి ర్వరాహబీజయుక్తం వృత్తమ్, తద్భమితి, వృత్తా  
 ద్భహి రష్టాదశదళపద్మమ్, తేషు దళేషు శ్రీకృష్ణవామనాష్టాక్షర  
 మంత్రో, క్లింకృష్ణాయ గోవిందాయ గోవీజనవల్లభాయ స్వాహా, ఓం  
 నమోవిష్ణవే సురపతయే మహాబలాయ స్వాహా, తద్దళకపోలేషు గరుడ  
 పంచాక్షరమంత్రో గరుడమాలామంత్రాశ్చ, క్లిపటగ్ స్వాహా, ఓన్నమః  
 పక్షిరాజాయ సర్వవిషభూతరక్షఃకృత్యాది భేదనాయ సర్వేష్టసాధ  
 కాయ స్వాహా! తద్భహిర్దయాబీజయుక్తం <sup>2</sup>వృత్తమ్, వృత్తా ద్భహిః  
 పునరష్టదళ పద్మం, తేషు దళేషు శ్రీకృష్ణవామనాష్టాక్షరమంత్రో,  
 ఓం నమో దామోదరాయ, ఓం వామనాయ నమః, తద్దళకపోలేషు  
 నీలకంఠత్ర్యక్షరీ గరుడపంచాక్షరీ మంత్రోచ, ప్రేరింతః శ్రీకంతః, న  
 మోఽండజాయ, తద్భహి ర్నన్నభబీజయుక్తం వృత్తమ్, వృత్తా ద్భహి  
 శ్చతుర్విగళతిదళపద్మమ్ తేషు దళేషు శరణాగతనారాయణమంత్రో  
 నారాయణ హయగ్రీవగాయత్రీ మంత్రోచ, శ్రీమన్నారాయణచరణౌ

శరణం ప్రపద్యే, శ్రీమతే నారాయణాయ నమః ద్వయమ్ ద్వయమ్,  
 నారాయణాయ విద్మహే వాసుదేవాయ ధీమహి, తన్నో విష్ణుః ప్ర  
 చోదయాత్, వాగీశ్వరాయ విద్మహే, హయగ్రీవాయ ధీమహి,  
 తన్నో హగ్ నః ప్రచోదయాత్, తద్దళకపోలేషు నృసింహసుదర్శన  
 బ్రహ్మగాయత్రీమంత్రాశ్చ, వజ్రనఖాయ విద్మహే, తీక్ష్ణదగ్ధస్థాయ  
 ధీమహి, తన్నుస్సింహః ప్రచోదయాత్, సుదర్శనాయ విద్మహే,  
 హేతిరాజాయ ధీమహి, తం న శ్చక్రః ప్రచోదయాత్, తత్సవితుర్వ  
 రేణ్యం, భర్గో దేవస్య ధీమహి, ధియో యోనః ప్రచోదయాత్, తద్భ  
 హి ర్హయగ్రీవై కాక్షర యుక్తం వృత్తమ్, <sup>1</sup>పశ్చాన్నితి, వృత్తాద్భహి  
 ద్వాత్రిశదశపద్దమ్. తేషుదశేషు నృసింహ హయగ్రీవానష్టుభమంత్రౌ  
 ఉగ్రం వీరం మహావిష్ణుం జ్వలంతగ్ సర్వతోముఖమ్, నృసింహం భిష  
 ణం భద్రం మృత్యుమృత్యుం నమామ్యహమ్, ఋగ్యజుస్సామ రూపాయ  
 వేదాహగణకర్తృణే, ప్రణవోద్గీధవపుషే మహాశ్వశిరసే నమః, తద్దళ  
 కపోలేషు రామకృష్ణానష్టుభమంత్రౌ, రామభద్ర మహేష్వాస రఘువీ  
 రనృపసత్తమ, భోదశాస్త్రాంతకాస్తాకం రక్షాం దేహి శ్రియంచ<sup>2</sup>తే,  
 దేవకీసుత గోవిందవాసుదేవ జగత్పతే, దేహి మే తనయం కృష్ణ  
 త్వామహం శరణం గతుః, తద్భహిః ప్రణవసంపుటితాగ్నిబీజయుక్తం  
 వృత్తమ్, ఓం రం ఓమితి, వృత్తాద్భహి ష్షత్త్రిశదశపద్దమ్, తేషు  
 దశేషు హయగ్రీవషట్త్రింశదక్షరమంత్రః, పునరప్తత్రింశ దక్షరమం  
 త్రశ్చ, హగ్ నః విశ్వోత్తీర్ణస్వరూపాయ చిన్మయానందరూపిణే, తు  
 భ్యం నమోహయగ్రీవ విద్యారాజాయ విష్ణవే- సోఽహమ్, <sup>3</sup>పశ్చా  
 మోన్నమోభగవతే హయగ్రీవాయ సర్వవాగీశ్వరేశ్వరాయ సర్వవేద  
 మాయాయ సర్వవిద్యాం మే దేహి స్వాహా, తద్దళకపోలేషు ప్రణవాది  
 సమోఽంతా శ్చతుర్థ్యంతాః కేశవాదిచతుర్విగ్ శతిమంత్రాశ్చ, అవశి  
 ష్టద్వాదశస్థానేషు రామకృష్ణగాయత్రీద్వయసర్గ చతుష్టయ మేకైక  
 సతే, ఓం కేశవాయ నమః, ఓం నారాయణాయ నమః, ఓం మాధవాయ  
 నమః, ఓం గోవిందాయ నమః, ఓం విష్ణవే నమః, ఓం మధుసూదనాయ  
 నమః, ఓం త్రివిక్రమాయ నమః, ఓం వామనాయ నమః, ఓం శ్రీధరా

య నమః, ఓంహృషీకేశాయ నమః, ఓంపద్మనాభాయ నమః, ఓంచా  
 మోదరాయ నమః, ఓంసంకర్షణాయ నమః, ఓం వాసుదేవాయనమః,  
 ఓంప్రద్యుమ్నాయ నమః, ఓం అనిరుద్ధాయ నమః, ఓం పురుషోత్తమా  
 య నమః, ఓం అధోక్షజాయ నమః, ఓం నారసింహాయ నమః, ఓం  
 అచ్యుతాయ నమః, ఓం జనార్దనాయ నమః, ఓం ఉపేంద్రాయ నమః,  
 ఓం హరయే నమః, ఓం శ్రీకృష్ణాయ నమః, దాశరథాయవిద్వహేనీతా  
 వల్లభాయ ధీమహి, తన్నో రామః ప్రచోదయాత్, దామోదరాయ  
 విద్వహే వాసుదేవాయ ధీమహి, తం నః కృష్ణః ప్రచోదయాత్, తద్భ  
 హిః ప్రణవసంపుటితాం కుశబీజయుక్తం వృత్తమ్, ఓం క్రోం ఓ మితి,  
 తద్భహిః పునర్వృత్తమ్, తస్య ధ్యే ద్వాదశ కుక్షిస్థానాని సాంతరా  
 శాని, తేషు కాస్తుభవనమాలా శ్రీవత్ససుదర్శన గరుడపద్మధ్వజానంత  
 శార్ఙ్గగదాశంఖ నందకమంత్రాః ప్రణవాది సమోఽంతా శ్చతుర్థ్యంతాః  
 క్రమేణ ఓం కాస్తుభాయనమః, ఓం వనమాలాయై నమః, ఓం శ్రీవ  
 త్సాయనమః, ఓంసుదర్శనాయనమః, ఓంగరుడాయనమః, ఓంపద్మాయ  
 నమః, ఓంధ్వజాయనమః, ఓంఅనంతాయనమః, ఓంశార్ఙ్గాయనమః, ఓం  
 గదాయైనమః, ఓం శంఖాయైనమః, ఓంనందకాయనమః, తనంతరా  
 శేషు ఓం విష్వక్సేనాయనమః, ఓం ఆచక్రాయ స్వాహా, ఓం విచక్ర  
 య స్వాహా, ఓం సుచక్రాయ స్వాహా, ఓం ధీచక్రాయ స్వాహా, ఓం  
 సంచక్రాయ స్వాహా, ఓంజ్వాలాచక్రాయ స్వాహా, ఓంకుర్థోల్కాయ  
 స్వాహా, ఓంమామెఛాల్కాయస్వాహా, ఓంవీర్యోల్కాయ స్వాహా,  
 1 ఓం వ్యూల్కాయ స్వాహా, ఓం సహస్రోల్కాయ స్వాహా, ఇతిప్ర  
 ణవాది మంత్రాః, తద్భహిః ప్రణవసంపుటిత గరుడపంచాక్షరయుక్తం  
 వృత్తమ్, ఓంక్షివ ఓంస్వాహా ఓం, తచ్చ ద్వాదశవ్రజై స్సాతంరాతై  
 రలంకృతమ్, తేషువ్రజేషు, ఓంపద్మ నిధయేనమః, మహాపద నిధయే నమః.

సందనిధయే నమః, ఓం మోక్షనిధయే నమః, ఓం లక్ష్మీనిధయే నమః, ఓం  
 బ్రహ్మనిధయే నమః, ఓం వైకుంఠనిధయే నమః, తత్సాధిస్థానేషు, ఓం విద్యా  
 కల్పకతరవే నమః, ఓం ఆనందకల్పకతరవే నమః, ఓం బ్రహ్మకల్పకతరవే  
 నమః, ఓం ముక్తికల్పకతరవే నమః, ఓం అమృతకల్పకతరవే నమః, ఓం జోధ  
 కల్పక తరవే నమః, ఓం విభూతికల్పకతరవే నమః, ఓం వైకుంఠకల్పకతరవే  
 నమః, ఓం వేదకల్పకతరవే నమః, ఓం యోగకల్పక తరవే నమః, ఓం  
 యజ్ఞకల్పకతరవే నమః, ఓం పద్మకల్పకతరవే నమః, తచ్చ శివగాయ  
 త్రీపరబ్రహ్మమంత్రాణాం వర్ణైర్వృత్తాకారేణ సువేప్య తత్పురుషాయ వి  
 ద్దహే మహాదేవాయ ధీమహి, తన్నో రుద్రః ప్రచోదయాత్, శ్రీ  
 మన్నారాయణోజ్యోతి రాత్తా నారాయణపరః. నారాయణపరం బ్ర  
 హ్మనారాయణ నమోస్తుతే, తద్భూతిప్రణవసంపుటితశ్రీబీజయుక్తం పృ  
 త్తమ్. ఓం శ్రీం ఓ మితి, పృతాద్భూతిశ్చత్వారిశద్దశపద్దమ్, తేషు  
 దశేషు వ్యాహృతిశిరస్సూపుటిత వేదగాయత్రీ పాదతుష్టయసూర్యా  
 హ్వాక్షరీ మంత్రో, ఓం భూః, ఓం భువః, ఓం గోమః, ఓం మహాః, ఓం జనః,  
 ఓం తపః, ఓం సత్యం, ఓం తత్సవితు ర్వరేణ్యం, ఓం భర్గో దేవస్య ధీమహి, ఓం  
 ధియో యోనః ప్రచోదయాత్, ఓం రోరజసే సావదోమ్, ఓం సూర్యో  
 తీరసామృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్, ఓం ఘృణి సూర్య ఆదిత్యః,  
 తద్దశసంధిషు ప్రణవ శ్రీబీజసంపుటితనారాయణబీజగ్ సర్వత్ర, ఓం శ్రీం  
 అం శ్రీం ఓమ్, తద్భూతి రష్టశూలాంకిత భూచక్రం చక్రాంతశ్చతుర్దిక్షు  
 హగ్ సహస్రహం మంత్రో, ప్రణవసంపుటితే, నారాయణాస్త్రమంత్ర  
 శ్చ, ఓం హం సహస్రహం మోమ్, ఓం నమో నారాయణాయ హం ఫట్,  
 తద్భూతిః ప్రణవమాలాసంయుక్తం పృత్యమ్, పృతాద్భూతిపంచాశద్దశ  
 పద్దమ్, తేషు దశేషు మాతృకాపంచాదశక్షరమాలాలకారవర్ణాన్,  
 తద్దశసంధిషు ప్రణవ శ్రీబీజసంపుటిత రామకృష్ణమాలామంత్రో, ఓం  
 శ్రీం ఓం నమో భగవతే రఘునందనాయ రక్షోఘ్న విశదాయ మధు  
 రప్రసన్నవదనాయ అమితతేజసే బలాయ రామాయ విష్ణవే నమః  
 శ్రీం ఓమ్, ఓం శ్రీ ఓం నమః, కృష్ణాయ దేవకీపుత్రాయ వాసుదేవాయ



(నిర్గళ) నిగళచ్ఛేదనాయ సర్వలోకాధిపతియే సర్వజగన్తోహనాయ విష్ణవే కామితాన్ధదాయస్వాహా, శ్రీంఁటం, తద్భహి రప్తశూలాంకిత భూచక్రమ్, తేషు ప్రణవసఃపుటితమహానీలకంఠ మంత్రవర్ణాని, ఓమోం నమో నీలకంఠాయ ఓం, శూలాగ్రేషులోక పాలమంత్రాః, ప్రణవాదినమోంతా శ్చతుర్థ్యంతాః క్రమేణ, ఓం ఇంద్రాయనమః, ఓం అగ్నయేనమః, ఓం యమాయ నమః, ఓం నిర్భతయేనమః, ఓం బరుణాయనమః, ఓం వాయవే నమః, ఓం హిమాయనమః, ఓం ఈశానాయనమః, తద్భహిః ప్రణవమాలాయ క్తంవృత్తత్రయమ్, తద్భహి ర్భూపురచతుష్టయం చతుర్ద్వారయుతమ్, చక్రకోణచతుష్టయం మహావజ్రవిభూషితమ్, తేషు వజ్రేషు ప్రణవశ్రీబీజసంపుటితామృతబీజద్వయమ్, ఓం శ్రీంఠం వం శ్రీంఁటమితి, బహిర్భూపురవీధ్యాం ఓం ఆధారశక్తయేనమః, ఓం మూల ప్రకృత్యై నమః, ఓం ఆదికూర్తాయనమః, ఓం ఆనంతాయనమః, ఓం పృథివ్యై నమః, మధ్యభూపురవీధ్యామ్, ఓం క్షీరసముద్రాయ నమః, ఓం రత్నద్వీపాయ నమః, ఓం రత్నమంఠపాయ నమః, ఓం శ్వేతచ్ఛత్రాయ నమః, ఓం కల్పకవృక్షాయనమః, ఓం రత్నసింహాసనాయ నమః, ప్రథమభూపురవీధ్యాం, ఓం ధర్మజ్ఞానవైరాగ్యైశ్వర్యాధర్మజ్ఞానావైరాగ్యనైశ్వర్యసత్వరజస్తమోమాయావిద్యాసంతసద్మాః ప్రణవాదినమోంతా శ్చతుర్థ్యంతాః క్రమేణ, బాహ్యవృత్తవీధ్యాం విమలోత్కర్షిణీజ్ఞానక్రియాయోగాః ప్రహ్నిస్సత్యేశానాః ప్రణవాది నమోంతాశ్చతుర్థ్యంతాః క్రమేణ, అంతర్వృత్తవీధ్యాం, ఓం అనుగ్రహాయై నమః, ఓం నమోభగవతే విష్ణవే సర్వభూతాత్మనే వాసుదేవాయ సర్వాత్మసంయోగవీతాత్మనే నమః, పృథ్వావకాశేషు, బీజగ ప్రాణంచ శక్తించ దృష్టిం నశ్యాదికం తథా, మంత్రయంత్రాఖ్యగాయత్రీ ప్రాణస్థాపన మేవచ. భూతదిక్పాలబీజాని యంత్రస్యాంగాని వైదశ, మూలమంత్రమాలామంత్రకవచవిగ్బంధనమంత్రాశ్చ, ఏవంవిధ మేతద్వ్యంత్రం మహామంత్రమయమ్, యోగధీరాంత్రైః పరమంత్రై రలంకృతమ్, షోడశోపచారై రభ్యర్చితం, జపహోమాదినా సాధిత మేతద్వ్యంత్రం, శుద్ధబ్రహ్మతేజోమయమ్, సర్వభయంకరం, సమస్తదురితక్షయకరం, సర్వాభీష్టసంపాదకం, సాయుజ్యముక్తిప్రద, ఏత త్పురమవైకుంఠ ముహూనారాయణ యంత్రం ప్రజ్వలతి, తస్యోపరిచ

నిరతిశయానంద తేజోరాశ్యభ్యంతర సమాసీనంవాచామగోచరానంద  
తేజోరాశ్యాకారం, చిత్సారావిర్భూతానంద విగ్రహం, బోధానంద  
స్వరూపం, నిరతిశయ సౌందర్యపారావారమ్, తురీయస్వరూపం తురీ  
యాతీతంచ, అద్వైత పరమానందం, నిరంతరాతి తురీయ నిరతిశయ  
సౌందర్యానంద పారావారం, లావణ్యవాహినీకల్లోలతటిద్భాసు  
రం, దివ్యమంగళవిగ్రహం, మూర్తిమద్భిః పరమమంగళై రుపసేవ్యమా  
నం, చిదానందమయై రసంతకోటిరవిప్రకౌలై రసంతభూషణై రలంకృ  
తం, సుదర్శన పాంచజన్య పద్మగదాసింహాస్థముసలపరిఘాద్యై శ్చిన్మ  
యై రనేకాయుధగణై ర్మూర్తిమద్భిః సుసేవితం, శ్రీవత్సకాస్తుభవసమా  
లాంకితవక్షసమ్, బ్రహ్మకల్ప వనామృతపుష్పవృష్టిభిః సుంతత మానందం,  
బ్రహ్మానందరసనిర్భరై రసంతభ్యై రతిమంగళం, శేషాయుతఫణాజాలవిపు  
లచ్ఛత్రశోభితం, తత్ఫణామండలోదర్శిమణిద్యోతిత విగ్రహం, తదంగ  
కాంతినిర్భరై స్తతం, నిరతిశయ బ్రహ్మగంధస్వరూపం, నిరతిశయానం  
దబ్రహ్మగంధవిశేషాకారం, అనంత బ్రహ్మగంధాకారసమస్తి విశేషం,  
అనంతానంద తుళసీమాలై రభినవం, చిదానందమయానంతపుష్పమా  
లై ర్విరాజమానం, తేజః ప్రవాహతరంగతత్పరం పరాభిర్జ్వలంతం,  
నిరతిశయానంత కాంతివిశేషావరై రభితోఽనిశం ప్రజ్వలంతం, బోధా  
నంద మయా సంతదూపదీపావళిభి రతిశోభితం, నిరతిశయానంద చామ  
రపిశేషైః పరిషేవితం, నిరంతనిరుసమ నిరతిశయోత్కృటజ్ఞానానందా  
సంతగుచ్ఛఫలై రలంకృతం, చిన్మయానందదివ్యవిమాన చ్ఛత్రధ్వజ రా  
జభి ర్విరాజమానం, పరమమంగళాసంతదివ్యతేజోభిర్జ్వలంత మనిశం,  
వాచామగోచరాసంత తేజోరాశ్యంతర్గతం, అర్థమాత్రాత్మకం, తుర్యంధ్వ  
న్యాత్మకం, తుర్యాతీత, మవాచ్యం, నాదబిరుకళాద్యాత్మ స్వరూపం  
చేతి, ఇత్యాద్యనంతాకారేణావస్థితమ్, నిర్గుణం నిష్క్రియం నిర్మలం  
నిరవద్యం నిరంజనం నిరాకారం నిరాశ్రయం నిరతిశయాద్యై తపర  
మానందగుణ యాదినారాయణం ధ్యాయే దిత్సుపనిషత్.

ఇ త్యధర్వణ మహానారాయణోపనిషది పరమమోక్షస్వరూపనిరూపణద్వారా

త్రిపాద్విభూతి పరమవైకుంఠ మహానారాయణముత్ర స్వరూప

నిరూపణంనామ సప్తమోఽధ్యాయః.

అష్టమోఽధ్యాయః.

ఓం తతః పితామహః పరిపుచ్చతి భగవంతం మహావిష్ణుం, భగవత్ శుద్ధాద్వైతపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మణస్తవకథం విరుద్ధవైకుంఠప్రాసాదప్రాకారవిమానాద్యనంతవస్తుభేదః, సత్యమేవోక్తమితి భగవాన్ మహావిష్ణుః పరిహరతి, యథా శుద్ధసువర్ణస్య కటకమకుటాంగదాదిభేదః, యథా సముద్రసలిలస్య స్థూలసూక్ష్మతరంగఫేనబుద్బుదకరకలవణపాషాణాద్యనంతవస్తుభేదః, యథా భూమేః పర్వతవృక్షతృణగుల్మలతాద్యనంతవస్తుభేదః, తద్వైవాద్వైతపరమానందలక్షణపరబ్రహ్మణో మమ సర్వాద్వైతముపపన్నం భవత్స్వేవ, మత్స్వరూపమేవ సర్వమ్, మద్వ్యతిరిక్తమణుమాత్రం నవిద్యతే, పునః పితామహ పరిపుచ్చతి, భగవత్ పరమవైకుంఠవీవ పరమమోక్షస్వైకవీవశ్రూయతే సర్వత్ర, కథమనంతవైకుంఠా శ్చానంతానందసముద్రాదయశ్చానంతమూర్తయస్సంతీతి, తథేతి హోవాచ భగవాన్ మహావిష్ణుః, ఏకస్మిన్నవిద్యాపాదేనంతకోటిబ్రహ్మాండాని సావరణాని శూన్యంతే, తస్మిన్నేకస్మిన్నంజేబహవో లోకాశ్చబహవోవైకుంఠా శ్చానంతవిభూతయశ్చ సంత్యేవ సర్వాంజే, వ్యనంతలోకా శ్చానంతవైకుంఠాస్సంతీతి సర్వేషాం ఖల్వభీమహిమ్, పాదత్రయేఽపి కిం ఎక్తవ్యమ్, నిరతిశయానందావిర్భావోమోక్ష ఇతి మోక్షలక్షణం పాదత్రయే వర్తతే, తస్మాత్పాదత్రయం పరమమోక్షః, పాదత్రయం పరమవైకుంఠః, పాదత్రయం పరమకైవల్యమితి, తతః శుద్ధచిదానందబ్రహ్మలీలాసానందా శ్చానంతపరమానందవిభూతయశ్చానంతవైకుంఠా శ్చానంతపరమానందసముద్రాదయస్సంత్యేవ, ఉపాసకస్తతోఽభ్యేత్య, ఏవం విధం నారాయణం ధ్యాత్వాప్రదక్షిణనమస్కారా విధాయ వివిధోపచారైరభ్యర్చ్య నిరతిశయాద్వైతపరమానందలక్షణోభూత్వా తదగ్రే సావధానేనోపవిశ్యాద్వైతయోగమీశాయ సరసిదేవత పరమానందలక్షణాండామితతేజోరాశాంకా

అహ మేవాహం మాంజు హేమామి స్వాహా, అహం బ్రహ్మైతిభావనయా  
 యథా పరమతేజోమహానదీ ప్రవాహపరమతేజః పారావారే ప్రవిశ  
 తి, యథా పరమతేజః పారావారతరంగాః పరమతేజః పారావారే  
 ప్రవింశతి, తథైవ సచ్చిదానందాత్మోపాసకస్సర్వపరిపూర్ణాద్వైతపరమా  
 నందలక్షణపరబ్రహ్మణి నారాయణే మయి సచ్చిదానందాఽత్మకోఽహ  
 మజోఽహం పరిపూర్ణోఽహమస్తీతి ప్రవివేక, తత ఉపాసకో నిస్తరంగా  
 ద్వైతాపార నిరతిశయ సచ్చిదానంద సముద్రో బభూవ యస్తస్వనేన  
 మార్గేణ సమ్యగాచరతి స నారాయణో భవత్యసగ్గళయ మేవ, అనే  
 నమార్గేణ సర్వే మునయ స్సిద్ధిం గతాః, అసంఖ్యాతాః పరమయోగి  
 నశ్చ సిద్ధిం గతాః, తతశ్శిష్యో గురుం పరి పృచ్ఛతి, భగవన్ సాలంబ  
 నిరాలంబయోగో<sup>1</sup> కథమితి, సాలంబస్తు, కరచరణాదిమూర్తివిశిష్టం  
 మండలాద్యాలంబనగ్ సాలంబయోగః, నిరాలంబస్తు, సమస్తనామరూ  
 పకర్తాతిదూరతయా సర్వ కామూద్యంతఃకరణవృత్తిసాక్షితయా తదా  
 లంబనశూన్యతయాచ భావనం నిరాలంబ యోగః, అథచ నిరాలంబ  
 యోగాధికారీ కీన్యకో భవతి, అమానిత్వాదిలక్షణోపలక్షితో యఃపు  
 రుష స్సవేవ నిరాలంబ యోగాధికారీ, కార్యః కశ్చిదస్తి, తస్మా త్సర్వే  
 పామధికారిణా మనధి కాడిణాం భక్తి యోగవేద ప్రశస్యతే, భక్తియో  
 గోనిరుపద్రవః, భక్తియోగా స్తుక్తిః, <sup>2</sup>బుద్ధిమతా మనాయాసేనాచి  
 రాదేవ తత్త్వజ్ఞానంభవతి, తత్కథ మితి, భక్తవత్సల స్వయమేవ  
 సర్వేభ్యో మోక్షవిఘ్నేభ్యో భక్తినిష్ఠా సర్వా సర్వపరిపాలయతి, సర్వా  
 భీష్టా ప్రయచ్ఛతి, మోక్షం దాపయతి చతుర్ముఖాదీనాం సర్వేపా  
 మపి వినా విష్ణుభక్త్యా కల్పకోటిభి ర్నోక్షో నవిద్యతే, కారణేనవినా  
 కార్యం నోదేత, భక్త్యావినా బ్రహ్మజ్ఞానం కదాపి నజాయతే, తస్మా  
 త్త్వమపి సర్వోపాయా సర్వత్యజ్యభక్తి మాత్రయే, భక్తినిష్ఠోభవ  
 భక్తినిష్ఠోభవ, భక్త్యా సర్వసిద్ధయ స్సిద్ధ్యంతి, భక్తేర్లసాధ్యం నకంచి  
 దస్తి, ఏవం విధం గురూపదేశే మాక్షిన్య సర్వం పరమతత్వరహస్య  
 మవబుధ్య సర్వసంశయా స్విధూయ క్షిప్రమేవ మోక్షగ్ సాధయూ  
 మితి నిశ్చిత్య తత శ్చిష్ట్య స్సమత్థాయ ప్రదక్షిణసమస్కారం కృత్వా

గురుభ్యో గురుపూజాం విధాయ గుర్వనుజ్ఞయా క్రమేణభక్తినిష్ఠో  
భూత్వాభక్త్యతిశయేం పక్వవిజ్ఞానం ప్రాప్య తస్మాదనాయానేన  
శిష్యః క్షీప్రమేవ సాక్షాన్నారాయణో బభౌ వేత్స్యపనిషత్, తతః  
ప్రోవాచ భగవాన్ హువిష్ణుశ్చతుర్ముఖ మవలోక్య బ్రహ్మ పరమతత్త్వ  
రహస్యంతే సర్వం కథితమ్, తత్త్వనిరణమాత్రేణ మోక్షోభవతి, తదను  
ష్ఠానేన సర్వ మవిదితం విదితం భవతి, యత్స్వరూపజ్ఞానిన సర్వ మవి  
దితం విదితం భవతి, తత్సర్వం పరమరహస్యం కథితమ్, గురుః క ఇతి,  
గురు స్సాక్షాదాదినారాయణః పురుషః, స ఆదినారాయః పోహమే  
వః, తస్మాన్తామేకగ్ శరణం వ్రజ మద్భక్తి నిష్ఠోభవ, మదీయోపాస  
నాం కురు, మా మేవ ప్రాప్స్యసి, మద్వ్యతిరిక్తగ్ సర్వం బాధితమ్,  
మద్వ్యతిరిక్త మబాధితం నకించి దస్తి, నిరతిశయానందాద్వితీయోహ  
మేవ, సర్వపరిపూర్ణోహమేవ, సర్వాశ్రయోహమేవ, వాచామ  
గోచరనిరాకారపరబ్రహ్మస్వరూపోహమేవ, మద్వ్యతిరిక్తమణు  
మాత్రం నవిద్యతే, ఇ త్యేవం మహావిష్ణోః పర మిద ముపదేశం లభ్యా,  
పితామహః పరమానందం ప్రాప, విష్ణోఃకరాభిమర్శనేన దివ్యజ్ఞానం  
ప్రాప్య పితామహ స్తతస్సముత్థాయ ప్రదక్షిణనమస్కారా విధాయ  
వినిధోపచారై ర్మహావిష్ణుం ప్రపూజ్య ప్రాంజలి యాత్వా వినయోనోప  
సంగమ్య భగవత్ భక్తినిష్ఠాం మే ప్రయచ్ఛత్వదభిన్నం మాం పరిపా  
లయకృపాలయ, తథైవసాధుసాధ్వితీసాధుప్రశంసాపూర్వకం మహావిష్ణుః  
ప్రోవాచ, మదుపాసక స్సర్వోత్కృష్ట స్సభవతి, మదుపాసనయా సర్వమ  
జ్ఞానానిభవంతి, మదుపాసనయా సర్వం జయతి, మదుపాసక స్సర్వవంధ్యో  
భవతి, మదీయోపాసక స్వాసాధ్యం నకించి దస్తి, సర్వబంధాః ప్రవిన  
శ్యంతి, సద్వృత్తిమివ సర్వే దేవాస్తం నేవంతే, మహాశ్రేయాంసీచ  
నేవంతే, మదుపాసక స్తస్మాన్నిరతిశయాద్వైత పరమానందలక్షణపర  
బ్రహ్మ భవతి, యోవై ముముక్షు రనేన మార్గేణ సమ్యగాచరతి, సప  
రమానందలక్షణపరం బ్రహ్మ భవతి, యస్తుపరమతత్త్వరహస్యాధర్వణమ  
హానారాయణోపనిషద మధీతే స సర్వేభ్యః పాపేభ్యో ముక్తో భవతి,  
జ్ఞానాజ్ఞానకృతేభ్యః పాత కేభ్యో ముక్తోభవతి, మహాపాతకేభ్యః పూతో  
భవతి, రహస్యకృతప్రకాశకృత చిరకాలాత్యంత కృతస్తేభ్యస్సర్వేభ్య

పాపేభ్యో ముక్తో భవతి, సనకలలోకాః జయతి, సనకలమంత్రజ  
పనిష్ఠో భవతి, సనకల వేదాంతరహస్యాధిగత పరమార్థజ్ఞో భవతి, సన  
కలభోగభు గ్భవతి, సనకలయోగవిద్యవతి, సనకలజగత్పరిపాలకో భ  
వతి, సోఽద్వైతపరమానంద లక్షణపరబ్రహ్మ భవతి, ఇదం పరమత  
త్త్వరహస్యం నవాచ్యం గురుభక్తివిహీనాయ నచా శుశ్రూష వే  
వాచ్యం సతపోఽహీనాయ నాస్తికాయ నడాంభికాయ మద్భక్తివిహీనా  
య మాత్సర్యాంకితః సవే నవాచ్యమ్, నవాచ్యం మదసూయా పరా  
య కృతఘ్నాయ, ఇదం పరమరహస్యం యోమద్భక్తే వ్యభిధాస్యతి,  
మద్భక్తినిష్ఠో భూత్వా మామేవ ప్రాప్నోతి, ఆపయో ర్యఞ్మగ్ సం  
వాద మధ్యేవ్యతి, స నరో బ్రహ్మనిష్ఠో భవతి, శ్రద్ధావా ననసూయః  
శ్రుణూయా త్పఠతి వా య ఞ్మగ్ సంవాద మావయో స్స పురుషో  
మత్సాయుజ్య మేతి, తతో మహావిష్ణు స్తిరోదధే, తతో బ్రహ్మ స్వస్థా  
నం జగా మే త్యుపనిషత్.

ఇ త్యధర్వణమహానారాయణోపనిషది పరమసాయుజ్య ముక్తిస్వరూపనిరూపణం  
నామ ఆష్టమోఽధ్యాయః.

ఇ త్యుత్తరకాండ స్సమాప్తః.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి త్రిపాద్విభూతి మహానారాయణోపనిష త్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

౫౩. యజుర్వేదీయ అద్వయతారణోపనిషత్.

శ్లో. ద్వైతానంభవ విజ్ఞాన సుసిద్ధాద్వయతారకమ్,

తారక బ్రహ్మేతిగీతం వదే శ్రీరామవైభవమ్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఓమ్. ఆథాతోఽద్వయతారణోపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామోయత  
యే జితేంద్రియాయ శమదమాదిషడ్గుణపూర్ణాయ, చిత్స్వరూపోఽహ  
మితి సదా భావయన్ సమ్యక్స్విమిలితాఽక్షః కింఞ్చ దుష్టిలితాఽక్షో

వాఽస్తద్దృష్ట్యా భూదహరాదుపరిసచ్చిదాఽనన్దతేజః కూటరూపం  
 పరంబ్రహ్మఽవలోకయన్ తద్ద్రావో భవతి, గర్భజన్మజరామరణ సుసార  
 మహద్భయాత్సన్తారయతి, తస్మాత్తారక మితి జీవేశ్వరా మాయికా  
 రితి విజ్ఞాయ సర్వవిశేషం నేతినే తీతి విహాయ యదవశిష్యతే త దద్వ  
 యం బ్రహ్మ, తత్సిద్ధైలలక్ష్మ్యత్రయాఽనుసన్ధానః కర్తవ్యః, దేహమధ్యే  
 బ్రహ్మనాడీసుషుమ్నా సూర్యరూపిణీ పూర్ణచన్ద్రాభా వర్తతే, సాతు  
 మూలాధారా దారభ్య బ్రహ్మరస్థిగామినీభవతి, తస్యధ్యే తటితోఽటి  
 సమాసకాన్త్యా మృణాళసూత్రవ త్సుప్త్యాక్లే కుణ్డలిని ప్రసిద్ధాఽస్తి,  
 తాం దృష్ట్వా మనసైవ నర స్సర్వపాపవిసాశద్వారా ముక్తో భవతి,  
 ఫలోర్ధ్వగ లలాట విశేషమణ్డలే నిరన్తరం తేజస్తారకయోగ విస్ఫుర  
 జేన పశ్యతిచే త్సిద్ధో భవతి, తర్జన్యగ్రోస్తీలిత కర్ణరస్థిద్వయే తత్ర  
 పూర్తారశబ్దో జాయతే, తత్రస్థితే మనసి చక్షు ర్భగవతసీలజ్యోతి  
 స్ఫలం విలోక్యాఽస్తద్దృష్ట్యా నిరతిశయసుఖం ప్రాప్నోతి, ఏవం మృద  
 యే పశ్యతి, ఏవ మస్తర్లక్ష్య లక్షణం ముముక్షుభి రుపాస్యమ్, అథ  
 బహిర్లక్ష్యలక్షణమ్, నాసికాఽగ్రే చతుర్భి వృద్ధిరప్తభిర్దశభి ర్వాద  
 శభిః క్రమాదఙ్గుళాస్తే నీలద్యుతి శ్శ్యావమత్యసదృగ్రీక భజ్జేస్ఫురతీప్రీత  
 వర్ణద్వయోపేతంవ్యోమ యది పశ్యతి, స తు యోగీ భవతి, చల  
 దృష్ట్యా వ్యోమభాగం వీక్షితుః పురుషస్య దృష్ట్యగ్రే జ్యోతి ర్మయూ  
 ఖా వర్తంతే, తద్దర్శనేన యోగీ భవతి, తప్తకాఞ్చనసజ్జాశా  
 జ్యోతిర్మయూఖా అపాంపగాస్తే భూమావా పశ్యతి, తద్దృష్టి స్థిరా  
 భవతి, శీర్షోపరి ద్వాదశాఙ్గుళ సమ మీక్షితు రమృతత్వం భవతి, య  
 త్రకుత్రస్థితస్య శిరసి వ్యోమ జ్యోతి ర్దృష్టంచే త్సతు యోగీ భవతి,  
 అథ మధ్య లక్ష్య లక్షణమ్, ప్రాత జ్ఞిత్రాదివర్ణాఖణ్డ సూర్యచక్రవ ద్వ  
 హ్నిజ్వాలా వలీవ త్రద్విహీనాఽన్తఃక్షవ త్వశ్యతి తదాకారాఽకారి  
 తయాఽవతిష్ఠతి, తద్భూయో దర్శనేన గుణరహితాఽకాశం భవతి,  
 విస్ఫురత్తారకా కారసందీప్యమానా గాఢతమోపమం పరమాఽకాశం  
 భవతి, కాలానలసమద్యోతమానం మహాకాశం భవతి, సర్వోత్కృష్ట  
 పరమద్యుతిప్రద్యోతమానం తత్త్వాఽకాశం భవతి, కోటిసూర్యపకాశ

వైభవసంక్లాశం సూర్యాఽకాశం భవతి, ఏవం బాహ్యైభ్యస్తరస్థ  
 వ్యోమపంచుకం తారకలక్ష్యమ్ తద్దర్శి విముక్తఫల స్తాదృ గోవ్యయ  
 సమానో భవతి, తస్మా త్తాగక ఏవ లక్ష్యమమనస్కం ఫలప్రదం భవతి,  
 తత్తారకం ద్వివిధమ్, పూర్వార్థం తారక ముత్తరార్థ మమనస్కం చేతి,  
 త దేవశ్లోకో భవతి తద్యోగంచ ద్విధా విద్ధి పూర్వోత్తరవిధానతః,  
 పూర్వంతు తారకం వింద్యా దమనస్కం తదు తర మితి, అత్యస్తస్థా  
 రయోఽశ్చంద్ర సూర్య ప్రతిఫలనం భవతి, తారకాభ్యాం సూర్యచంద్ర  
 మండల దర్శనమ్, బ్రహ్మణ్డమపిణ్డాణ్డ శిరోమధ్యస్థాకాశే రవిస్తుమణ్డ  
 లద్వితయ మస్తీతి నిశ్చిత్య తారకాభ్యాం దర్శన మత్రాఽపు్యభయైక్య  
 దృష్ట్యా మనోయుక్తం ధ్యాయేత్, తద్యోగాభావే ఇద్వియప్రవృత్తే  
 రనవకాశాత్, తస్మాదంతర్వృష్ట్యా తారక ఏవానుసంధేయః, తత్తా  
 రకం ద్వివిధమ్, మూర్తితారక మమూర్తితారకం చేతి యదీద్వియా  
 స్తం తన్నూర్తి మత్, యద్బూర్తియుగాతీతం తదమూర్తిమత్, సర్వ  
 త్రాఽస్తో పదార్థ వివేచనే మనోయుక్తాభ్యాస ఇవ్యతే, తారకాభ్యాం  
 తదూర్థస్థ సత్వ దర్శనా స్తనోయుక్తేనాఽర్చితజేన సచ్చిదానందస్వ  
 రూపం బ్రహ్మైవ, తస్మాచ్ఛుక్తతేజోమయం బ్రహ్మాతిసిద్ధమ్, త ద్భిష్టా  
 మన స్సహకారి చక్షుషాఽస్తర్వృష్ట్యా వేద్యం భవతి, ఏవ మమూ  
 ర్తితారకమపి మనోయుక్తేన చక్షుషైవ దహరాదికం వేద్యం భవతి,  
 రూపగ్రహణప్రయోజనస్యమనశ్చక్షురధీనత్వాత్, బాహ్యవదాస్తరేఽ  
 ప్యార్థమనశ్చక్షుస్సంయోగేనైవరూపగ్రహణకార్యోదయాత్, తస్మాన్  
 నోయుక్తాఽస్తర్వృష్టి స్తారకప్రకాశాయ భవతి, భూయగమధ్యనిలే  
 దృష్టిం తద్వార్ధోర్ధ్వస్థితేజ ఆవిర్భూతం తారకయోగో భవతి, తేన  
 సహ మనోయుక్తం తారకం సుసంయోజ్యం ప్రయత్నేన భూయుగ్మమ్,  
 సావధానతయా కింశ్చి దూర్థముత్ డేవయేత్, ఇతి పూర్వభాగీ తార  
 కయోగః, ఉత్తరం త్వమూర్తిమద మనస్క మి త్యుచ్యతే, తాలు  
 మూలోర్ధ్వభాగేమహా జ్యోతి ర్మయాభో వర్తతే, త ద్యోగిభి ర్వే  
 యం తస్మా దణిమాది సిద్ధిర్భవతి, అస్తర్వాహ్యలక్ష్యే దృష్టా నిమిషో  
 న్నేషవన్తః సత్యాం శామ్భవీమ. ద్రా భవతి, తన్నుద్రాఽరూఢ జ్ఞాని  
 నివాసాత్ భూమిః పవిత్రాభవతి, తద్వృష్ట్యా సర్వే లోకాః పవిత్రా భవన్తి,



తాదృశపరమయోగిపూజా యస్య లభ్యతే సోఽపిముక్తో భవతి, అస్తర్లక్ష్యజలజ్యోతి స్వరూపం భవతి పరమ గురూప దేశేన సహస్రారే జలజ్యోతిర్వా బుద్ధిగుహానిహిత చిజ్జ్యోతిర్వా షోడశాస్తస్థతురీయచైతన్యంవా అస్తర్లక్ష్యం భవతి, తద్దర్శనం సదాచార్యమూలమ్. ఆచార్యో వేదసమ్మన్నో విష్ణుశక్తో వినుత్సరః, యోగజ్ఞోయోగనిష్ఠశ్చ సదాయోగాఽత్తర శ్శుచిః, గురుభక్తిసమాయుక్తః పురుషజ్ఞో విశేషతః, నీపం లక్షణసమ్మన్నో గురురి త్యభిధీయతే, గుశబ్దస్వస్థకార స్సాన్యదుశబ్దస్తన్నిరోధకః, అస్థకారనిరోధిత్యా ద్గురు రి త్యభిధీయతే, గురురేవ పరంబ్రహ్మ గురురేవ పరా గతిః, గురురేవ పరా విద్యా గురురేవ పరాయణమ్, గురురేవ పరా కామ గురురేవ పరం ధనమ్, యస్తాత్మదుష్కార తస్మాద్గురుతరో గురు రితి, యస్సకృదుచ్ఛారయతి తస్య సంసారమోచనం భవతి, సర్వజన్తకృతం పాపం తత్క్షణాదేవ నశ్యతి, సర్వాన్ కామా నవాప్నోతి సర్వపురుషార్థసిద్ధి ర్భవతి, య ఏవం వేదే త్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమన ఇతి శాన్తిః.

ఇతి అద్వయతారకోపనిష త్సమాప్తా.



శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౫౪. అధర్వణీయ రామరహస్యోపనిషత్.

శ్లో. కైవల్య శ్రీస్వరూపేణ రాజమానం మహేశ్వరయమ్,  
ప్రతియోగి విసిర్తుక్తం శ్రీరామపదమాశ్రయే.

ఓమ్ భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

శ్లో. రహస్యం రామతపసం వాసుదేవం చ ముద్గలమ్,  
శాంషిల్యం మైంగలం భిక్షా మహచ్ఛారీరకగ్ శిఖా.

ఓం. సనకాద్యా యోగిపర్యా అన్యేచఋషయ స్తథా, ప్రహ్లాదాద్యా విష్ణుభక్తా హనుమాంత మథాబ్రువన్, వాయుపుత్ర మహా

బాహు కిం తత్త్వం బ్రహ్మవాదినామ్, పురాణేష్వప్తాదశసు స్త్రీతి  
 వ్యప్తాదశ స్వపి, చతుర్వేదేషు శాస్త్రేషు విద్యాస్యాధ్యాత్మికేఽపిచ,  
 సర్వేషు విద్యాదానేషు విష్ణుసూర్యేశశక్తిషు, ఏతేషు మధ్యే కిం  
 తత్త్వం కథయ త్వం మహాబల. హనుమాన్ హేలవాచ—భో  
 యోగీంద్రాశ్చ ఋషయో విష్ణుభక్తా స్తగ్ధైవ చ, శృణుధ్వం మా  
 మకీం వాచం భవబంధవినాశినీమ్, ఏతేషు చైవసర్వేషుతత్త్వంచ  
 బ్రహ్మతారకమ్, రామఏవ పరంబ్రహ్మ రామఏవ పరంతపః, రామఏవ  
 పరం తత్త్వగ్ శ్రీరామోబ్రహ్మతారకమ్. వాయుపుత్రే ణోక్తాస్తే  
 యోగీంద్రా ఋషయో విష్ణుభక్తా హనుమంతం పప్రచ్ఛుః, రామ  
 స్యాంగాని నో బ్రూహీతి. హనుమాన్ హేలవాచ—వాయుపుత్రం  
 విఘ్నేశం వాణీం దుర్గాంక్షేత్రపాలకమ్, సూర్యం చంద్రం నారా  
 యణం సరసింహం వాయుదేవం వరాహం, తత్సర్వాన్ స మాత్రాన్  
 సీతాం లక్ష్మణగ్ శత్రుఘ్నం భరతం విభీషణగ్ సుగ్రీవ మంగదం జాంబ  
 వంతిమ్, ప్రణవ మేతాం రామస్యాంగాని జానీథాః, తాన్యంగాని వినా  
 రామో విష్ణుకరో భవతి, పున ర్వాయుపుత్రేణోక్తాస్తే హనుమంతం  
 పప్రచ్ఛుః, ఆంజనేయ మహాబలవిప్రాణాం గృహస్థానాం ప్రణవాధి  
 కారః కథం స్యాదితి. సహేలవాచ—శ్రీరామ ఏవో వాచేతి, యేషా  
 మేషపడక్షరాధికారో వర్తతే తేషాం ప్రణవాధికార స్సన్య న్నాన్యే  
 షామ్, కేవల మకారోకార మకారార్థ మాత్రాసహితం ప్రణవమూహ్య  
 యో రామమంత్రం జపతి తస్య శుభకరోఽహంస్యామ్, తస్యప్రణవ  
 స్యాకార స్యోకారాన్య మకారస్యార్థ మాత్రాయా శ్చ ఋషిశ్చందో  
 దేవతా తత్త్వద్వర్ణవర్ణావస్థానగ్ స్వరవేదాగ్నిగుణా నుచ్ఛార్యాన్వహం  
 ప్రణవమంత్రా ద్విగుణం జప్త్వా పశ్యా ద్రామమంత్రం యోజపే త్స  
 రామో భవతీతి రామేణోక్తా స్తస్మాద్ద్రామాంగం ప్రణవః కథిత ఇతి.  
 విభీషణ ఉవాచ—సింహాసనే సమాసీనం రామంపౌలస్త్యసూదనమ్, ప్రణ  
 మ్య దండపద్యామా పౌలస్త్యో వాక్య మబ్రవీత్, రఘునాథ మహా  
 బాహు కేవలం కథితం త్వయా, అంగానాం సులభంచైవ కథనీయం  
 చ సౌలభమ్. శ్రీరామఉవాచ—అథ పంచదండకాని పితృహ్నో మా  
 తృహ్నో బ్రహ్మహ్నో గురుహనసః కోటియతిహ్నోఽనేకకృత వాఘో

యో మమ వజ్రవతి కోటి నామాని జవతి (స) తేభ్యః పాపేభ్యః ప్ర  
ముచ్యతే, స్వయమేవ సచ్చిదానందస్వరూపో భవేన్నకిమ్. పున రుపా  
చ—విభీషణః, తత్రా పృథక్తోఽయం కిం కరోతి, సహావాచేమం  
కైకసేయ పురశ్చరణవిధా వశక్తో యో మమ మహోపనిషదం మమ  
గీతాం మన్నామ సహస్రం మద్విశ్వరూపం మమాష్టోత్తర శతన్ రామ  
శతాభిధానం నారదోక్తస్తవరాజన్ హనుమాతోఽక్రీక్తం మంత్రరాజా  
త్తకస్తవన్ సీతాస్తవం చ రామపడక్షురీ త్యాదిభిర్నంత్రైర్ద్యోవై  
మాం నిత్యన్ స్తాతి తత్సద్భవో భవేన్నకిం భవేన్నకిమ్.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

సనకాద్యా మునయో హనుమంతం పప్రచ్ఛుః, ఆంజనేయ  
మహాబలతారక బ్రహ్మణో రామచంద్రస్య మంత్రగ్రామం నోబ్రూహీతి  
హనుమాన్తోవాచ, వహ్నిస్థగ్ శయనం విష్ణోరర్థచంద్రవిభూషితమ్,  
ఏకాక్షరో మనుః ప్రోక్తోమంత్రరాజ స్సురద్రుమః, బ్రహ్మ ముని స్సాన్య  
ద్ధాయత్రం ఛందో రామోఽస్య దేవతా, దీర్ఘాక్షోదుయుజాంగాని  
కుర్యాద్వహ్ని శ్రీత్సనో మనోః, బీజశక్త్యాదిబీజేన ఇష్టార్థే వినియోజ  
యేత్, సరయూతీరమందారవేదికాపంకజాసనే, శ్యామం వీరాసనా  
సీనం జ్ఞానముద్రోపశోభితమ్, వామోరున్యస్తతద్ధస్తగ్ సీతాలక్ష్మణ సం  
యుతమ్, అవేక్షమాణమాత్మాన మాత్మ స్యమితలేజసమ్, శుద్ధస్ఫటిక  
సంకాశం కేవలంమోక్షకాంక్షయా, చింతయన్ పరమాత్మానం భాను  
లతం జపే స్తనమ్, వహ్నిర్నారాయణో నాడ్యో జాతరః కేవలో  
ఽపి చ, ద్వ్యక్షరో మంత్రరాజోఽయగ్ సర్వాభీష్టప్రదస్తతః,  
ఏకాక్షరోక్త మృష్యాది స్యాదాద్యేన పడంగళమ్, తారమా  
యార మానంగ వాక్స్పవీజైశ్చ పడ్విధః, త్ర్యక్షరో మంత్రరాజ  
సాన్య త్సర్వాభీష్ట ఫలప్రదః, ద్వ్యక్షర శ్చంద్రభద్రాంతో ద్వివిధ  
శ్చతురక్షరః, ఋష్యాదిపూర్వపడ్జ్ఞేయ మేతయోశ్చ విచక్షణైః,  
సప్రతిష్ఠా రహా వాయూ హృత్పంచాక్షోమను ర్తతః, విశ్వా  
మిత్రఋషిః ప్రోక్తః పక్షిఁ-ఛందోఽస్య దేవతా, రామభద్రో బీజశక్తిః  
ప్రథమార్ణమితి క్రమాత్, భూమిధ్యేహృది నాభ్యురోఽపాదయో

రిన్విన్యసే న్ననుమ్, పడంగం పూర్వవ ద్విద్యాత్ మంత్రాన్తేర్ననునాత్తు  
కమ్, మధ్యే వనం కల్పతరోన్మాలే పుష్పలతాసనే, లక్ష్మణేన ప్రగుణిత  
మత్తః కోణేనసాయకమ్, అవేక్షమాణం జానక్యా కృతవ్యజనమీశ్వ  
రమ్, జటాభారలనచ్ఛీర్ణం శ్యామంమునిగణావృతమ్, లక్ష్మణేన ధృతచ్ఛత్ర  
మథవా పుష్ప కోపరి, దశాస్యమథనగ్ శాంతగ్ ససుగ్రీవవిభీషణమ్, ఏవం  
లభ్యా జయాధీతువర్ణలక్షం జపే న్ననుమ్, స్వకామశక్తివాగ్లక్ష్మీ స్తవా  
ద్యాః పంచవర్ణకాః పడతరష్టద్విధస్యా చ్చతుర్వర్ణఫలప్రదః, పంచాశ  
న్మాతృకామంత్రవర్ణప్రత్యేకపూర్వకమ్, లక్ష్మీవాజస్వధాదిశ్చ తారాది  
స్యా దనేకథా, శ్రీరామమహర్షణైకం బీజాద్యంత గతో మనుః, చతు  
ర్వర్ణస్పవ సస్యతోషడ్వర్ణోవాంచితప్రదః, స్వాహంతో హుంఫడం  
తోవా నత్యంతోవా౭భవే దయమ్, అష్టావింశ త్యు త్తరశతభేద షడ్వ  
ర్ణకుచితి, బ్రహ్మసంమోహన శ్శక్తి ర్దక్షిణామూర్తి లేవచ, అగస్త్య  
శ్చ శివఃప్రోక్తా మునయోనుక్రమా దిమ్, ఛందో గాయత్ర సంజ్ఞంచ  
శ్రీరామశ్చైవ దేవతా, అథవా కామబీజాదే ర్విశ్వామిత్రో ముని  
ర్ననోః, ఛందో దేవ్యాది గాయత్రీ రామభద్రో౭స్య దేవతా, బీజశ  
క్త్యయథాపూర్వగ్ పడవర్ణాన్విన్యసేత్కృనూత్, బ్రహ్మరంధ్రభువో  
ర్మధ్యే పృథ్వాభూరుషు పాదయోః, బీజైషడ్విధ్యుక్తే ర్వా మన్తా  
న్తైర్వాపడంగకమ్. కాలాంబోధరకాంతి కాంత మనిశం వీరాసనాధ్యా  
సితమ్, ముద్రాం జ్ఞానమయీం దధాన మపరగ్ హస్తాంబుజం జానుని,  
సీతాం పార్శ్వగతాం సరోరుహకరాం విద్యున్నిభాం రాఘవమ్, పశ్యం  
తం మకుటాంగదాదివివిధా కల్పో జ్వలాంగంభజే. రామశ్చ చంద్రభ  
ద్రాన్తో జేతోనతి యతో ద్విధా, సప్తాక్షరో మంత్రరాజ స్సర్వకామ  
ఫలప్రదః, తారాదిసహిత స్సౌ౭పిద్వివిధో౭ష్టాక్షరో మనుః, తారం  
రామ శ్శక్తుర్ధ్యంతః క్రోడాత్తం పహ్నితల్పగా, అష్టార్ణోయం పరో  
మంత్ర ఋష్యాదిస్యాత్పడర్ణవత్, పున రష్టాక్షర స్యాథ రామఏవ ఋషి  
స్సస్మృతః, గాయత్రం ఛంద ఇత్యస్య దేవతా రాఘ ఏవచ, తారం  
శ్రీబీజయుగ్గంచ బీజశక్త్యాదయో మతాః, పటంగంచ తతః కుర్యా

మంత్రాన్తైరేవబుద్ధిమాణా, తారం శ్రీబీజయుగ్మం చ రామాయ సమ  
ఉచ్చరేత్, గ్లా మోం బీజం వదే న్దాయాం హృద్రామాయ పునశ్చ  
తామ్, శివోమారామమంత్రోఽయం వస్వర్ణస్తు వసుప్రదః, ఋషి స్స  
దాశివః పోక్తో గాయత్రం ఛంద ఉచ్యతే, శివోమారామచంద్రోత్ర  
దేవతా పరికీర్తితః, దీర్ఘయా మాయయాంగాని తారపంచార్ణయక్ష  
యా, రామం త్రిణేత్రం సోమార్థ ధారిణం శూలినం పరమ్, భస్మాద్భూ  
ళితసర్వాంగం కపర్దిన ముపాస్త హే, రామాభిరామాంసాందర్య సీమాం  
సోమావతంస కామ్, పాశాంకుశ ధనుర్బాణధరాం ధ్యాయే త్రిలోచనామ్,  
ధ్యాయన్నేవం వర్ణలక్షం జపతర్పణతత్పరః, బిల్వపత్రైఃఫలైః పుష్పై  
స్తిలాజైః పంకజైర్మునేత్, స్వయ మాయాంతి నిధయ స్సిద్ధయశ్చ  
సురేష్ఠితాః, పున రస్తాక్షరస్యాథ బ్రహ్మగాయత్ర రాఘవాః, ఋష్యా  
దయస్తు విజ్ఞేయాః శ్రీబీజం మమశక్తిఃమ్, తత్ప్రీత్యైవినియోగశ్చ  
మంత్రాన్తై రంగకల్పనా. కేయూరాంగద కంకణైర్దణి<sup>1</sup>గణై ర్విద్యోతమా  
నం సదా రామం పార్వణ చంద్రకోటి సదృశచ్ఛత్రేణవైరాజితమ్,  
హేమస్తంభసహస్ర షోడశయుతే మధ్యే మహామంటపే దేవేశం భర  
తాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామమ్, కిం మంత్రై ర్బహుభి ర్విస  
శ్వరఫలై రాయాస సాధ్యైర్వృతా, కించిల్లోభ వితానమాత్ర విఫలై  
స్సంసారదుఃఖావహైః, ఏక స్సన్నపి సర్వమంత్రఫలదో లోభాది  
దోషోర్ఘ్నితః శ్రీరామ శ్మరణం సుషేతి సతతం మంత్రోఽయ  
మస్తాక్షరః. ఏవ మస్తాక్షర స్సమ్యక్ సప్తథా పరికీర్తితః, రామ  
సప్తాక్షరోమంత్ర ఆద్యంతే తారసంయుతః, నవాణ్ణోమంత్ర రాజ స్స్వి  
చ్ఛేపం షడ్వర్ణవ న్న్యసేత్, జానకీవల్లభం జేఠం వహ్నిర్జాయాహు  
మాదికమ్, దశాక్షరోఽయం మంత్ర స్స్యత్పర్వాభీష్టఫలప్రదః, దశా  
క్షరస్య మంత్రస్య వసిష్ఠోఽస్యఋషి ర్విరాట్, ఛందోఽస్యదేవతా  
రామ స్సీతాపాణిపరిగ్రహః, ఆద్యో బీజం ద్విత శ్చక్తిః కామేనాంగం  
క్రియా మతా, శిరోలలాటభూమధ్యే తాలుకంతేషు హృద్యపి, నా  
భ్యూరుజానుపాదేషు దశాణ్ణాన్విస్య సే స్సనోః, అయోధ్యానగరే రత్న

చిత్రే సావర్ణమంటపే, మందారపుష్పై రాబధవితానే తోరణాంచితే,  
 సింహాసనే సమాసీనం పుష్పకోపరి రాఘవమ్, రక్షోభిర్వారిభి దేవై  
 ర్దివ్యయానగతై శ్శుభైః, సంస్తూయమానం మునిభిః ప్రహ్వైశ్చ పరిసే  
 వితమ్, సీతాలంకృతవామాంగం లక్ష్మణేన సమన్వితమ్, శ్యామంప్రస  
 న్నవదనం సర్వాభరణభూషితమ్, ధ్యాయన్నేవం జపే న్తంత్రంవర్ణలక్ష  
 మనన్యధేః, రామం జేతం ధనుష్పాణయేంతతస్సాన్య ద్వహ్నిసుందరి,  
 డశాక్షరోఽయం మంత్ర స్సాన్యస్తుని ర్భిష్టా విరాట్కన్యతః, ఛందస్తు  
 దేవతా ప్రోక్తోరామో రాక్షసమర్దనః, శేషంతు పూర్వవత్పుర్యా  
 చ్చాపబాణధర్గ స్మరేత్, తారమాయారమానంగ వాక్స్వబీజైశ్చ  
 వడ్విధిః, దశార్ణోమంత్రగాజ స్సాన్యద్రుద్రవర్ణాశ్చకో ముచుః, శేషం  
 వడ్విర్ణవత్జ్ఞేయం న్యాసధ్యానాదికం బుధైః, ద్వాదశాక్షరమంత్రస్య  
 శ్రీరామో ఋషి రుచ్యతే, జగతీచ్ఛంద ఇత్యుక్తం శ్రీరామో దేవతా  
 మతః, ప్రణవో బీజ మిత్యుక్తః క్షీం శక్తిః స్త్రీంచకీలకమ్, మంజ్రే  
 ణాంగాని విన్యస్య శిష్టం పూర్వవ దాచరేత్, తారం మాయాం సము  
 చ్చార్యభరతాగ్రజ ఇత్యసి, రామక్షీం వహ్నిజాయంతం మంత్రోఽ  
 యం ద్వాదశాక్షరః, ఓం హృద్భగవతే రామ చంద్రభద్రాచ జము  
 తౌ, అర్కార్ణోద్వివిధోఽప్యస్య ఋషిధ్యానాదిపూర్వవత్, ఛంద  
 స్తుజగతీ చైవ మంత్రార్ణైరంగకల్పనా, శ్రీరామేతి పదం చోక్త్యా జయ  
 రామపదం తతః, జ్వయేద్వయం వదే త్ప్రాజ్ఞో రామేతి మనురాజకః,  
 త్రయోదశార్ణఋష్యాది పూర్వవత్సర్వకామదః, పదద్వయద్విరాఘృతై  
 రంగం ధ్యానం దశార్ణవత్, తారాదిసహిత స్సోఽపి సచతుర్దశవర్ణకః,  
 త్రయోదశార్ణ ముచ్చార్య పశ్చాద్దామేతి యోజయేత్, సవైపంచద  
 శార్ణస్తు జపతాం కల్పభారుహః, నమశ్చ సీతాపతయే రామాయేతి  
 హనద్వయమ్, తతస్తు కవచాస్త్రాం తష్టోడశాక్షర ఊరితః, తస్యా  
 గస్త్రఋషి శ్చందో బృహతీ దేవతాచ సః, రాం బీజం శక్తి  
 రత్రంచ కీలకం హు మి తీరితమ్, ద్విపంచత్రిచతు ర్వర్ణై స్సర్వైర్విరం  
 గం నృనే త్క్రీమాత్, తారాది సహిత స్సోఽపి మంత్ర స్సప్తదశా  
 క్షరః, తారం నమో భగవతే రామంజేతంమహా తతః, పురుషాయ

పదం పశ్చాద్ధృతంతోఽస్తాదశాక్షరః, విశ్వామిత్రోమునిశ్చందో గాయత్రం దేవతా చ సః, కామాదిసహిత సస్సౌపి మంత్ర ఏకోనవిగ్ శకః, తారం నమో భగవతే రామాయేతి పదం వదేత్, సర్వశబ్దం సముచ్చార్యసాభాగ్యం దేహి మే వదేత్, వహ్నిజాయాం తతోఽచ్చార్యమంత్రో వింశార్ణ కో మతః, తారం నమో భగవతే రామాయ సకలం వదేత్, ఆహ్నువారణా యేతి వహ్నిజాయాం తతో వదేత్, ఏకవింశార్ణకోమంత్ర స్సర్వాభీష్టఫలప్రదః, తారం <sup>1</sup>రామం స్వబీజంచ తతో దాశరథాయచ, తత స్సీతావల్లభాయ సర్వాభీష్టపదం వదేత్, తతో దాయ హృదంతోఽయం మంత్రో ద్వావింశ దక్షరః, తారం నమో భగవతే వీరరామాయ సంవదేత్, కల శత్రుకాహన ద్వంద్వం వహ్నిజాయాంతతోవదేత్, త్రయోవింశాక్షరో మంత్ర స్సర్వశత్రు నిబర్హణః, విశ్వామిత్రోమునిః ప్రోక్తో గాయత్రీ ఛంద ఉచ్యతే, దేవతా వీరరామోఽసౌ బీజాద్యాః పూర్వవ స్తతాః, మూలమంత్రవిభాగేనన్యాసాః కృత్వా విచక్షణః, శరం భనుషి సంధాయ తిష్ఠంతం రావణోన్ముఖమ్, ఏబ్రహ్మణీరథారూఢం రామంధ్యాత్వా జపే స్తనమే, తారం నమో భగవతే శ్రీరామాయ పదం వదేత్, తారకబ్రహ్మణే చోక్త్వా మాం తారయ పదం వదేత్, నమ స్తారాత్మకోమంత్ర శ్చతుర్వింశతివర్ణకః, బీజాదికం యథాపూర్వం సర్వంకుర్యాత్ షడ్వర్ణవత్, కామస్తారో నతి క్షైప్రవ తతో భగవతే పదమ్, రామచంద్రాయ చోచ్చార్య సక లేతి పదం వదేత్, జనవశ్యకరా యేతి స్వాహా కామాత్మకో మనుః, సర్వవశ్యకరో మంత్రః పంచవింశతివర్ణకః, ఆనా తారేణ సంయుక్తో మంత్ర షడ్వింశదక్షరః, అంతేఽపి తారసంయుక్త స్సప్త వింశతి వర్ణకః, తారం నమో భగవతే రక్షోఽఘ్నవిశదాయచ, సర్వవిఘ్నో సముచ్చార్య నివారయ పదద్వయమ్, స్వాహంతో మంత్రరాజోఽయమస్తావింశతివర్ణకః, అంతే తారేణ సంయుక్త ఏకోనమ్రీంశ దక్షరః, ఆచా స్వబీజసంయుక్తః త్రింశద్వణ్ణాత్మకో మనుః, అంతేఽపి తేన సంయుక్త ఏకమ్రీంశత్తక స్త్వనృతః, రామభద్ర మహేష్వాస రఘువీర సృజోత్తమ, భోదశాస్యాంతకాస్తాకం శ్రియం దాపయ దేహి

మే, అనుష్టుభః ఋషీ. రామశ్శుదోఽనుష్టుభః దేవతా, రాం బీజ మన్వ  
యం శక్తిరిష్టాన్థే వినియోజయేత్, పాదం హృదిచ విన్యస్య పాదం  
శిరసి విన్యసేత్, శిఖాయాం పంచభిర్న్యస్య త్రివర్ణైః కివచం న్యసేత్,  
నేత్రయోః పంచవర్ణైశ్చ దాప యేత్యస్త్ర ముచ్యతే, చాపబాణధరం  
శ్యామం ననుగ్రీ వవిభీషణమ్, హత్వా రావణ మాయాంతం కృతత్రైలో  
క్యరక్షణమ్, రామభద్రం హృది ధ్యాత్వా దశలతంజపేన్మనమ్, వదే  
ద్దాశరణాయేతి విద్వహేతి వదం తతిః, సీతావదం సముద్భృత్య పల్లభా  
య తతో వదేత్, ధీవహీతి వదే త్తనో రామశ్శాపి ప్రచోదయా  
త్, తారాది కేహ గాయత్రీ ముక్తిమేవ ప్రయచ్ఛతి, మాయాచిరపి  
వైదుష్యం రామాదిశ్చ శ్రియం పదమ్, మదనేనాపి సంయుక్తా సమ్మో  
హయతి మేదిసిమ్, పుచత్రిణి పడర్ణైశ్చత్రీణి చత్వారివర్ణకైః, చత్వారి  
చ చతుర్వర్ణైరంగన్యాసం ప్రకల్పయేత్, బీజధ్యానాదికం సర్వంకుర్యాత్  
పడర్ణవత్క్రమాత్, తారం నమో భగవతే చతుర్ధ్యా రఘునంద  
నమ్, రక్షోఘ్నవిశదం తద్వ స్తథుగేతి వదే త్తతిః, ప్రసన్నవదనం కే  
తం వదే దమిత తేజసే, బలరామా చతుర్ధ్యంతో విష్ణు క్షేతం సతి  
స్తతిః, పోక్త మాలా మను స్సప్తచత్వారింశద్భి రక్షరైః, ఋషి చ్ఛం  
దో దేవతాఽది బ్రహ్మనుష్టుభ రాఘవాః, స్తప్తర్తుచప్రదశపడుద్రసంత్రైష్ఠ  
డంగకమ్, ధ్యానం దశాక్షరం పోక్తంలక్ష మేకం జపే న్మనః, శ్రియం  
సీతాంచతుర్ధ్యంతాం స్వాహాఽఽతోయం పడక్షరః, జనకోఽన్య ఋషీ  
శ్శుదో గాయత్రీ దేవతా మనోః, సీతా భగవతీ పోక్తా త్రిం బీజం  
సతి శక్తికమ్, కీలం సీతా చతుర్ధ్యంత మిష్టార్థే వినియోజయేత్,  
దీగ స్వరయుతాద్యేన పడంగాని ప్రకల్పయేత్, స్వర్ణాభా ముబుజక  
రాం రామాలోకసతత్పరామ్, ధ్యాయే త్వ హ్మణమధ్యస్థ రామాం  
కోపరి <sup>1</sup>సంసితామ్, లకారంతు సముద్భృత్య లక్ష్మణాయ నమోఽంత  
కః, అగస్త్యఋషి రస్యాధ గాయత్రం ఘండఉచ్యతే, లక్ష్మణో దేవ  
తాపోక్తో లం బీజం శక్తి రన్యసీ, నవస్తు వినియోగో హి పురుషా



ర్థచతుష్టయే, దీర్ఘభాజా స్వబీజేన షడంగాని ప్రకల్బయేత్, ద్విభుజ్గో స్వర్ణరుచిర తనుంపద్మవిభేక్షణమ్, ధనుర్బాణధరం వందేరామా రాధనతత్పరమ్, భ కారఃతు సముద్భృత్య భరతాయ నమోఽంతకః, అగస్త్యఋషిరస్యాథ శేషంపూర్వవదాచరేత్, భరతంశ్యామలంశాంతంరామ సేవా పరాయణమ్, భనుర్బాణధరం వీరం కై కేయాతపయం భ శే, శంబీజంతు సముద్భృత్య శత్రుఘ్నాయ నమోంతకః, ఋష్యాదయోయాథా పూర్వగినియోగోవినిగ్రహే, ద్వి భుజం స్వర్ణవర్ణాభం రామసేవాపరాయణమ్, లవణాసురహంతారంసుమిత్రాతనయం భ శే, హంహనుమాన్ చతుర్థ్యంతప్రాదంతోమంత్రిరాజః, రామచంద్రఋషిప్రాక్తోయోజయే త్పూర్వవత్క్రమాత్, ద్విభుజంస్వర్ణవర్ణాభం రామసేవాపరాయణమ్, మాంజీకాపీన సహితం మాం ధ్యాయే ద్రామ సేవక మితి.

తృతీయోఽధ్యాయః.

సనకాద్యామునయో హనూమంతం పప్రచ్ఛుః, ఆంజనేయచుహః బలపూర్వోక్తమంత్రాణాం పూజావీత మనుబ్రూహీతి, హనూమాన్ హోవాచ-ఆచా వట్కొణమ్, తన్నధ్యే రామబీజం సక్రీకమ్, తదధోభా గేద్వితీయాంతం సాధ్యం, బీజోర్ధ్వభాగే వత్ప్యంతం సాధకమ్, పార్శ్వేదృష్టిబీజే, తత్పరితో జీవప్రాణశక్తివశ్యబీజాని, తత్సర్వం సమ్ముఖోన్ముఖాభ్యాం ప్రణవాభ్యాం వేప్యనమ్, అగ్నిశాసురవాయువశ్శురః, వృష్టేషు వట్కొణేషు దీర్ఘభాంజి హృదయాదిమంత్రాః క్రమేణ రాం రీం రూం రైం రాం ర ఇతి, దీర్ఘభాజ తద్వృక్తహృదయా ద్యస్తాంతం వట్కొణపార్శ్వే రమామాయాబీజే, కోణాగ్రే వరాహం హ మితి, తద్బీజాంతరాళే కామబీజమ్, పఠితో వాగ్భవమ్, తతోవృత్తత్రయం సాప్తవత్రమ్, తేషు దళేషు సర్వాః షడ్వర్ణాః ప్రతిదళం మాలామనువర్ణపట్నమ్, అంతేపంచాక్షరమ్, తద్దళకపోలే ష్వప్తవర్ణాః పునరష్టదళపదమ్, తేషు దళేషు నారాయణాష్టాక్షరో మంత్రః, తద్దళకపోలేషు శ్రీబీజమ్, తతోవృత్తమ్, తతోద్వాదశదళమ్, తేషుదళేషు వాసుదేవద్వాదశాక్షరో మంత్రః, తద్దళకపోలేషు ఆదిత్యాంతాః తతో వృత్తం తతః షోడశ దళమ్, తేషు దళేషు హుం ఘటన ఇతి సహితరామద్వాదశాక్షరమ్, తద్దళకపోలేషు మాయాబీజం సర్వత్ర, ప్రతికపోలం ద్విరావృ

త్యోహం సంభ్రం వ్రంజం అం శ్రంజంతితో వృత్తమ్, తతో ద్వా  
 త్రింశద్దళపద్మమ్, తేషుదళేషు సృశింహమంత్రరాజానఃప్లుభ మంత్రః,  
 తద్దళ కపోలేష్వప్తవ స్వకాదశరుద్ర ద్వాదశాదిత్యమంత్రాః ప్రణ  
 వాది సమంతాశ్చతుర్థ్యంతాః క్రమేణ, తద్భహిర్వషట్కారం పరితః,  
 తతోఽఘ్రాత్రయ యుక్తం భూపురం, ద్వాదశదిక్షు రాశ్వాదిభూషితమ్,  
 అష్టనాగై రధిష్ఠితమ్, చతుర్దిక్షునారసింహబీజమ్, విదిక్షు వారాహబీ  
 జమ్, ఏత త్సర్వాత్మికం యత్రం సర్వకామప్రదం మోక్షప్రదం చ,  
 ఏకాక్షరాదిసవాక్షరాంతానా మేత ద్యంత్రం భవతి, తద్దళావరణాత్  
 కం భవతి, షట్కోణమధ్యే సాంగగ్ రాఘవం యజేత్, షట్కోణే  
 ష్వంగైః ప్రథమావృత్తిః, అష్టదళమూలే ఆత్మాద్యావరణమ్, తదగ్రే  
 వాసుదేవాద్యావరణమ్, ద్వితియాష్టదళమూలే దృష్ట్యాద్యావరణమ్,  
 తదగ్రే హనుమదాద్యావరణమ్, ద్వాదశదళేషు వసిష్ఠాద్యావరణమ్,  
 షోడశదళేషు నీలాద్యావరణమ్, ద్వాత్రిశద్దళేషు ధ్రువాద్యావర  
 ణమ్, భూపురాంతరంద్రాద్యావరణమ్, తద్భహిర్వభ్రాద్యావరణమ్, ఏవ  
 మభ్యర్చ్యమనుంజపేత్, అథ దశాక్షరాదిద్వాత్రింశదక్షరాంతానాం  
 మంత్రాణాం పూజాపీఠ ముచ్యతే, ఆగా షట్కోణమ్, తస్య ధ్యే స్వబీ  
 జమ్, తస్య ధ్యే సాధ్యనామాని, ఏవం కామబీజవేష్టనమ్, తంశిష్టేనన  
 వాల్లేనవేష్టనమ్, షట్కోణేషు పఠంగాని, అగ్ని శాసురవాయవ్యసూ  
 ర్యపుషేషు, తత్కపోలేషు శ్రీమాయే, కోణాగ్రే క్రోధమ్, తతో వృత్తమ్,  
 తతోఽష్టదళమ్, తేషు దళేషు, షట్సుఖ్యయా మాలామనువర్ణాః,  
 తద్దళకపోలేషు షోడశస్వరాః, తతో వృత్తమ్, తత్పరితఆదిక్షాంతమ్,  
 తద్భహిర్భూపురం సాష్టకూలాగ్రమ్, దిక్షు విదిక్షు నారసింహ వారా  
 హే, ఏత స్సహాయంత్రమ్, ఆధారశక్త్యాది వైష్ణవపీఠమ్, అంగైః ప్రతి  
 మాప్రతిః, మధ్యే రామం, వామభాగే సీతాం తత్పురత శ్చార్జ్యం  
 శరంచ, అష్టదళమూలే హనుమదాది ద్వితియావరణం పృష్ఠ్యాదితృతీయా  
 వరణమ్, ఇంద్రాదిభి శ్చతుర్థీ, వజ్రాదిభిః పంచమీ, ఏతద్యంత్రారాధన  
 పూర్వకం దశాక్షరాదిమసూః జపేత్.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

సనకాద్య మునయో హనుమంతం పప్రచ్ఛుః, శ్రీరామమం

త్రాణం పురశ్చరణ విధి మనుబ్రాహ్మిణి, హనుమాన్ హేమావాచ—  
నిత్యం త్రిషవణస్నాయీ వయోమూలఫలాదిభుక్, అథ వా పాయసా  
హాగో హవిష్యా న్నాద ఏవచ, వ్యగ్రసైశ్చ పరిత్యక్త స్నాన్విత్ర మోక్ష  
విధి చరణ, వనితాదిషు వాక్కర్త మనోభిన్నస్పృహ శృచిః, భూమి  
శాయీ బ్రహ్మచారి నిష్కామో గురుభక్తిమూఢ, స్నానపూజాజపధ్యా  
నహేమతర్పణతత్పరః, గురూపదిష్టమార్గేణ ధ్యాయన్ రామ మన  
స్సగ్ధిః, సూర్యేందుగురుదీపాది గోబ్రాహ్మణసమీపతః, శ్రీరామసన్నిధౌ  
మానీ మంత్రార్థమనుచింతయన్, వ్యాఘ్రచర్దాసనే స్థిత్యా స్వస్తికా  
ద్యాసనక్రమాత్, తులసీపారిజాతశ్రీ వృక్షమూలాదిక స్థలే, పద్మాక్ష  
తులసీకాష్ఠ దుద్రాక్ష వృతమాలయా, మాతృకామాలయా మంత్రీ  
మనసైవ మను జపేత్, అభ్యర్చ్యవైష్ణవే వీరే జపేదక్షర లక్షకం,  
తర్పయేత్తద్దశాంశేన పయసాతద్దశాంశతః, జహుయాద్గోఘృతేనైవ  
భోజయేత్తద్దశాంశతః, తతఃపుష్పాంజలిం మూలమంత్రేణ విధిచచ్ఛ  
రేత్, తత సిద్ధమను ర్భూత్వాజీవన్ముక్తో భవేన్ననిః, ఆణిమాదిభృజ  
త్యేసం యూనం వరవసూ రివ, ఐహికేషుచ కాశ్యేషు మహాపత్సుచ  
సర్వదా, నైవ యోజ్యో రామమంత్రః కేవలం మోక్షసాధకః,  
ఐహికే సమనుప్రాప్తే మాం స్మరే ద్రామసేవకమ్, యో రామం సంస్మరే  
న్నిత్యం భక్త్యా మనుపరాయణః, తస్యేహ మిష్టసంసిద్ధ్యై దీక్షితోఽ  
స్తి మునీశ్వరాః, వాంఛితార్థం ప్రదాస్యేమి భక్తానాం రాఘవస్య తు,  
సర్వథా జాగరూకోఽస్తి రామకార్యధురంధర ఇతి.

పంచమోఽధ్యాయః.

సనకాద్యా మునయో హనుమంతం పప్రచ్ఛుః, శ్రీరామమం  
త్రార్థమనుబ్రాహ్మిణి, హనుమాన్ హేమావాచ—సర్వేషు రామమం  
త్రేషు మన్త్రైరాజష్టడక్షరకః, ఏకథా చ ద్విధా త్రేథా చతుర్థా పంచథా  
తథా, పట్నప్రధాఽష్టథాచైవ బహుధాయం వ్యవస్థితః, పడక్షరస్యమాహా  
త్వ్యం శివో జానాతి తత్పరః, శ్రీరామమంత్రరాజస్య సమ్యగర్థోఽయం  
మువ్యతే, నారాయణాష్టాక్షరేచ శివపంచాక్షరే తథా, సార్థకార్ణ  
ద్వయం రామో రమంతే యత్ర యోగినః, రకాగో పన్నీరచనః  
ప్రకాశః పర్యవస్యతి, సచ్చిదానందరూపోఽస్య పరమాత్మార్థ ఉచ్యతే,

వ్యంజనం నిష్కళం బ్రహ్మప్రాణో మాయేతి చ స్వరః, వ్యంజనై స్స్వ  
రసంయోగం విద్ధి తత్ప్రాణయోజనం, రేఫేశ్యోత్పయే తస్మా త్ప్రతి  
మాకారి యోజనమ్, మకారో భ్యదయార్ధత్వా త్సమాయేతి చ కీర్త్య  
తే, సోఽయంబీజగ్ స్వకం యస్తాత్సమాయం బ్రహ్మచోచ్యతే, సచిం  
దు సోఽపి పురుష శ్శ్వసూర్యేందు రూపవాక్, జ్యోతి స్తత్య శిఖా  
రూపం నాద స్సప్రకృతి ర్మతః, ప్రకృతిః పురుషశ్చోభా సమాయా  
బ్రహ్మణ స్త్సైలౌ, చిందునాదాత్మకం బీజం వహ్నిసోమకలాత్మకమ్,  
అగ్నిః పౌమాత్మకం రూపం రామబీజే ప్రతిష్ఠితమ్, యదైవ వట బీజస్థః  
ప్రాకృతశ్చ మహాద్రుమః, తదైవ రామబీజస్థా జగదేత చ్చరాచరమ్,  
బీజోక్తముభయార్ధత్వం రామనామ నిదృశ్యతే, బీజం మాయావిని  
ర్ముక్తం పరబ్రహ్మేతి కీర్త్యతే, ముక్తిదం సాధకానాంచ మకారోముక్తి  
దో మతః, మారూపత్వా దతో రామో భుక్తిముక్తిఫలప్రదః, ఆద్యో  
రా తత్పదార్థస్సాన్య స్తకార స్త్వంపదార్థవాక్, తయో స్సంయోజన  
మసీత్యర్థేతత్త్వివిధో విదుః, సమస్త్యమర్థో విజ్ఞేయో రామ స్తత్పద  
ముచ్యతే, అసీత్యర్థే చతుర్థీస్యా దేవం మస్త్రేషు యోజయేత్, తత్త్వి  
మస్యాదివాక్యంతు కేవలం ముక్తిదం యతః, భుక్తిముక్తిప్రదం చైత  
త్తస్మా దవ్యతిచిచ్యతే, మనుష్యేతేషు సర్వేషా మధికారోస్తి దేహనామ్,  
ముముక్షునాశం విరక్తానాం తథాదాశ్రమవాసిनाమ్, ప్రణవత్వా త్స్వ  
దాధ్యేయో యతీనాంచ విశేషతః, రామమంత్రార్థ విజ్ఞానీ జీవన్ముక్త  
న సంశయః, య ఇమాముపనిషద మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి స  
వాయుపూతో భవతి సురాపానాత్పూతో భవతి, స్వర్ణస్తేయూ త్పూ  
తో భవతి, బ్రహ్మచార్యా త్పూతో భవతి, రామమంత్రాణాం కృతపుర  
శ్చరణో రామచంద్రో భవతి, త దేత దృచాభ్యుక్తమ్, సదా రామో  
ఽహమస్తీతి తత్త్వితే ప్రవదంతియే, న తే సంసారిణోఽనూనం రామ  
ఏవ ససంశయ ఓన్ సత్య మిత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి ర్ఋతి శాంతిః

ఋతి రామరహస్యపనిష త్సమాప్తా

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభాష్యసమః హరిః ఓమ్.

## ౫౫. అధర్వణీయ రామతాపిన్యపనిషత్.



శ్లో. శ్రీరామతాపనీయార్థం భక్తధ్యేయకభేదమ్,

వికభేదం కైవల్యం శ్రీరామబ్రహ్మమే గతిః.

ఓం భద్రం కర్ణభి రితి శాంతిః.

ప్రథమోపనిషత్.

ఓం చిన్మయేఽస్తిన్మహావిష్ణోజాతే దాశరథే హరా, రఘవోః కులే  
ఖలంరాతి రాజతే యో మహీస్థితః, స రామ ఇతి లోకేషు విద్యుష్ఠిః  
ప్రకటికృతః, రాక్షసా యేన మరణం యాంతి స్యాదైకతోఽథవా, రా  
మనామభువిఖ్యాత మభిరామేణ వా పునః, రాక్షసా స్తర్జ్యరూపేణ  
రాహు ర్జనసిజం యథా, ప్రభాహీనాం స్తథాకృత్వా రాజ్యాన్మాణాం  
మహీభృతామ్, ధర్మమార్గం చరిత్రేణ జ్ఞానమార్గంచ నామతః, తథా  
ధ్యానేన వైరాగ్య మైశ్వర్యం స్వస్య పూజనాత్, తథా రాత్యస్య  
రామాఖ్యాభువి స్యాదధతత్త్వతః, రమంతే యోగినోఽనంతే నిత్యా  
నందే చిదాత్మని, ఇతి రామపదేనాఽసౌ పరం బ్రహ్మభిధీయతే, చిన్మ  
య స్యాద్విత్తీయస్య నిష్కల స్యాశరీరిణః, ఉపాసకానాం కార్యార్థం  
బ్రహ్మో రూపకల్పనా, రూపస్థానాం దేవతానాం పుంశ్చ్యంఘాస్త్రాది  
కల్పనా, ద్విచత్వారిషడష్టానాం దశ ద్వాదశ షోడశ, అష్టాదశామీ  
కథితా హస్తా శ్శంఖాదిభిర్యుతాః, సహస్రాంతా స్తథా తాసాం వర్ణ  
వాహనకల్పనా, శక్తిసేనాకల్పనాచ బ్రహ్మధ్యేవం హి పంచథా, కల్పి  
తస్య శరీరస్య తస్య సేనాది కల్పనా, బ్రహ్మాదీనాం వాచకోఽయం  
మంత్రోన్వృథాదిసంజ్ఞకః, జప్తవ్యో మంత్రీణామైవం వినా దేవః ప్రసీ  
దతి, క్రియాకర్తేజ్యకర్తృణామర్థంమంత్రో వద త్యథ, మననా త్త్రా  
ణనా స్తంత్ర స్సర్వవాచ్యస్య వాచకః, సాఽభయస్యాస్య దేవస్య  
విగ్రహో యంత్రకల్పనా, వినా యంత్రేణ చేత్వాజా దేవతా స  
ప్రసీదతి.

ద్వితీయోపనిషత్.

<sup>1</sup>స్వభూజ్యోతిర్మయోఽనంత రూపీ స్వనైవభాసతే, తేవత్వేన సమోయస్య సృష్టితలయస్యచ, కారణత్వేన చిచ్ఛక్త్యా రజస్సత్వతమో గుణైః, యథైవ వటుబీజస్థః ప్రాకృతశ్చ మహాద్రుమః, తథైవ రామబీజస్థః జగదేత చ్చరాచరమ్, రేఫా రూపామూర్తయ స్సుస్య శ్శక్తయ స్త్రిస ఏవ చేతి.

తృతీయోపనిషత్.

సీతాగామా తన్నయా వత్ర పూజ్యో జాతాన్యాభ్యాం భువ నాని ద్విసప్త, స్థితానిచ ప్రభుజ్యేష తేషు తతో రామో మానవో మాయయాఽధాత్. జగత్ప్రాణా యాత్మనేఽస్మై నమస్స్యా స్నమ స్సైవ్యకం ప్రసదే త్వాంగుణే నేతి

చతుర్థోపనిషత్.

జీవవాచీ నమోనామ చాత్మారామేతి గీయతే, తదాత్మికా యా చతుర్థీ తథా మాయేతి గీయతే పంచోఽయంవాచకో రామోవాచ్య సాన్యద్యోగవీతయోః, ఫలద తైవ స ర్వేషాం సాధకానాం నసంశయః, యథానామీ వాచకేన నామ్నో యోఽభిముఖోభవేత్, తథా బీజా త్తకో మంత్రో మంత్రీణోఽభిముఖో భవేత్, <sup>2</sup>బీజశక్తీ స్వనే ద్దక్షవామ యోః ప్రసయో రపి, కీలో మధ్యే వినా భావ్య స్స్వవాంఛా వినయోగ వాఙ్, సర్వేషా మేవ మంత్రాణా మేష సాధారణక్రమః, అత్ర రా మోఽనంతరూప సేజసా వహ్నినా నమః, స త్వసుష్టగు విశ్వశ్చే దగ్నీ ఊమాత్మకం జగత్, ఉత్పన్న సీతయా భాతి చంద్ర శ్చంద్రికయా య థా, ప్రక్షిప్త్యా సహిత శ్శ్యామః వీతవాసా జటాధరః, ద్విభుజః కుండలీ రత్నమాలీధరో ధనుర్ధరః, ప్రసన్నవదనో జేతా ధృష్ట్యష్టభిభూషితః, ప్రకృత్యా పరమేశ్వర్యా జగద్యోన్యాంకితాంకభృత్, హేమాభయా ద్విభుజయా సర్వాలంకృత యాచితా, శ్లిష్టః కమలధారిన్యా పుష్టః కోసలజాఽఽత్మజః, డక్షిణే లక్షణే నాథ సధనుష్పాణినా పుంః, హేమా భేనానుజే నైవ తథాకోణత్రయం భవేత్. తథైవ తస్యమంత్రస్యయ శ్శాంబుశ్చ స్వజేతియా, ఏవం త్రికోణరూపం న్యాయోదేవా ఏనమా

యయుః, స్తుతిం చక్రశ్చ జగతః పతిం కల్పతరా స్థితమ్, కామరూపా  
యరామాయ నమో మాయామయాయచ, నమో వేదాదిరూపాయ  
ఓంకారాయ నమోనమః, రమాధరాయరామాయ శ్రీరామా యాత్మ  
మూర్తయే, జానకీదేహభూషయ రక్షోఘ్నాయ శుభాంగినే, భద్రాయ  
రఘువీరాయ దళాస్యాంతకరూపినే, రామభద్రమహేష్వాస రఘువీర  
నృతోత్తమ, భోదళాస్యాంత కాస్తాకం రక్షాం దేహి శ్రియంచ తే,  
1 త్వమీశ్వర్యా దాపయాధ సంప్రత్యాశ్వదిమారణమ్, వర్జితీ స్తుత్య  
దేవాద్యాస్తేన సార్థం శుఖం స్థితాః, స్తుతం త్వేచం హి ఋషయస్తదా  
రావణఆసురః, రామహర్షీం, వనస్థాయః స్వనిర్వృత్త్యర్థమాదదే,  
స రావణ ఇతిభ్యాత్రో యద్వా రావా చ్చరావణః, తద్వ్యాజేనేక్షి  
త్తుం సీతాం రామో లక్ష్మణ ఏవచ, విచేరతు స్తదా భూషా దేవీ సం  
దృశ్య చాసురమ్, హత్వా కబంధగ్ శబరీంగత్వా తస్యాజ్జయో తయా,  
పూజ్యో వాయుపుత్రేణ భక్తేనచ కవీశ్వరమ్, ఆహూయ శగ్సతాగ్  
సర్వమూద్యంతం రామలక్ష్మణౌ, సతు రామే శంకితస్సకా ప్రత్యయా  
ర్థంచ దుందుభేః, విగ్రహం దర్శ్య మామాన యోరామ స్తమచిక్షి  
సత్, సప్తసాలా నిర్భిద్యాశు మోక్షతే రాఘవ స్తదా, తేన హృప్తః  
కవీంద్రోఽసౌ సరామ స్తస్య పత్రనమ్, జగా మౌగర్జ్వదనజో వాలినో  
వేగతో గృహాత్, తదా వాలీ నిర్జగామ తం వాలినమథాహవే,  
నిహత్య రాఘనో రాజ్యే సుగ్రీవం స్థాపయే త్తతః, హరీరాహూయ  
సుగ్రీవ స్తావహచాశా విదోఽధునా, ఆదాయ మైథిలీమద్య దద  
తాశ్వాశు గచ్ఛత, తతస్తతార హనుమా నభిం లంకాం సమాయయా,  
సీతాం దృష్త్వా సురాకౌ హత్వా ఖరం దగ్ధౌ తదా స్వయమ్, అగత్య  
రామేణ సహా న్యవేదయత తత్త్వతః, తదా రామః కోధరూపీ  
తా నాహూ యాధవా నరాక, తైస్సార్థ మాదా యాస్తాణి పురిం  
లంకాం సమాయయా, తాం దృష్త్వా తదధీశేన సార్థంయుద్ధ మకా  
రయత్, ఘటశ్రోత్రసహస్రాక్షజద్భ్యం యుక్తం త మాహవే,  
హత్వా విభీషణం తల్ల స్థాప్యాథ జనకాత్మజమ్, ఆదా యాంకస్థి  
తాం కృత్వా స్వపురం తైర్జగమ నః, తత స్సింహాసనస్థస్య ద్విభుజో

రఘుచందనః, దనుర్ధరః ప్రసన్నాత్మా సర్వాభరణభూషితః, ముద్రాంజ్ఞా  
 సమయీం యామ్యే వామే తేజః ప్రకాశినీమ్, భృత్వా వ్యాఖ్యాన  
 నిరత శ్చిన్నయః పరమేశ్వరః, ఉదగ్దక్షిణాయో స్పృశ్య శత్రుఘ్నభరతౌ  
 భృతః, హనూమంతంచ శ్రోతార మగ్రత స్సాస్య త్రికోణగమ, భరతా  
 ధస్తు సుగ్రీవం శత్రుఘ్నాభో విభీషణమ్, పశ్చిమే లక్ష్మణం తస్య ధృత  
 చ్చత్రం సచామరమ్, తదధస్తా తాలవృక్షకా త్ర్యశ్రం ఘన ర్భవేత్,  
 ఏవం షట్కూణ మాదాస్వదీర్ఘాంశై రేష సంయుతః, ద్వితీయం వాసు  
 దేవాద్యై రాగ్నేయాదిషు సంయుతః, తృతీయం వాయుసూనుంచ  
 సుగ్రీవం భరతంతథా, విభీషణం లక్ష్మణం చాంగదం వాప్యరిమర్దనమ్,  
 జాంబవంతం చతైర్యుక్త స్తతోధృష్టి ర్జయంతః, విజయశ్చ సురాష్ట్రశ్చ  
 రాష్ట్రవర్ధన ఏవచ, అశోకో ధర్మపాలశ్చ సుమంత్ర శ్చైభి రావృతః,  
 తతస్సహస్రదృగ్వహ్ని ర్దర్శన్తోవరుణోఽనిలః, ఇంద్రియశత్రుసంతాశ్చ  
 దశభి శ్చైభిరావృత, బహి స్తదాయుధైః, పూజ్యో నీలాచిభి రలంకృతః  
 వస్తివామదేవాదిమునిభి స్సముపాసితః, ఏవ ఋద్దేశతః ప్రోక్తం నిర్దేశ  
 స్తస్య చాఘనా, త్రిరేఖాపుట మాలిఖ్య మధ్యే తారద్వయం లిఖేత్,  
 తస్యధ్యే బీజ మాలిఖ్య తదిధ స్సాధ్య మాలిఖేత్, ద్వితీయాంతంచ  
 తస్యార్ధ్వం వ్యవ్యంతం సాధకం తథా, కురుద్వయంచ తత్పార్శ్వే లిఖే  
 ద్బీజాంతరేరమామ్, తత్సర్వం ప్రణవాభ్యాంచ వేప్తయేచ్ఛుర్ధబుద్ధిమా  
 దీర భాజిషడ్దశేతు లిఖే ద్బీజం హృదాదిభిః, కోణపార్శ్వే రమామాయే  
 తదగ్రేఽంగ మాలిఖేత్, కోణం కోణాగ్రాంతరేషు లిఖ్య మంత్ర్యభితో  
 గిరమ్, వృత్తత్రయం సాష్టవత్త్రం సరోజే విలిఖ్యే త్వ్వరా, కేసరే  
 చాష్టవత్త్రేచ వర్ణాష్టక మథాలిఖేత్, తేషు మాలా మనో ర్వర్ణా నిలి  
 ఖే దూర్చి సంఖ్యయా, అంతే పంచాక్షరా క్షేపం పున రష్ట్ర దశం లిఖే  
 త్, తేషు నారాయణాష్టార్ణా లిఖ్య తత్కేసరే రమామ్, తద్వహి  
 ర్ద్వాదశదళం విలిఖే ద్ద్వాదశాక్షరమ్, అథో న్న మో భగవతే, వాసు  
 దేవాయ ఇత్యయమ్, ఆపి త్కూంతా కేసరేషు వృత్తాకారేణ సంలి  
 ఖేత్, తద్వహి ష్టాదశదళం లిఖ్య తత్కేసరే హ్రీయమ్, వర్ణాశ్రు నతి  
 సంయుక్తం దశేషు ద్వాదశాక్షరమ్, తత్సింధి ప్సిరజాదీనాం మంత్రా  
 న్నింత్రీ సమాలిఖేత్, హ్రంస్రం భంస్రం లం లం శ్రం శ్రం



లిఖే త్సమ్యక్ తతో బహిః, ద్వాత్రింశారం మహాపద్మం నాదబిందు  
సమాయుతమ్, విలిఖేన్ద్రియై రాజాణామతేషు<sup>1</sup> పత్రేషుయత్నతః, భ్యాయే  
దప్తనసూ సేకాదశరుద్రాశ్చ తల్లివై, ద్వాదశేనాంశ్చ ధాతారం వష  
టాగ్రంచ తద్బహిః, భూగృహం వజ్రశూలాధ్యం రేఖాత్రయసమన్వి  
తమ్, ద్వారోపేతంచ రాశ్వాది భూపితం ఫణిసంయుతమ్, అనంతో  
వాసుకి శైవ తక్షః కాగ్లోటపద్మకః, మహాపద్మశ్చ శంఖశ్చ గుళికో<sup>2</sup>  
ష్టాప్రకీర్తితః, ఏవం మూడల మాలిఖ్య తస్యదిక్షువిదిక్షుచ, నారసిం  
హంచ వారాహం లిఖే న్ద్రద్యయం తథా, కూటో రేపానుగ్రహేం  
దువాదశక్త్యాదిభిర్ముఖః, యో సృసింహ స్సమాఖ్యాతో గ్రహమారణ  
కర్తరి, అంత్యాంఘ్రిశవియద్బిందునాదై ర్బిజంచ సాకరమ్, హలంకారం  
చాత్రరామస్య మాలామంత్రోఘసేరితః, తారో సతీశ్చ నిద్రాయాః  
స్మృతి<sup>3</sup> ర్దేదశ్చ కామికా, దుద్రేణ సంయుతా వహ్ని ర్దేహమరవిభూ  
షితా, ధీర్ఘాక్షరయుతా హ్నిది న్యఘోదీర్ఘ సమాయుతా, తుధాక్రోధి  
స్య మోఘాచ విశ్వమ పృథగ మేధయా, యుక్తాద్భిర్ బాలినీచ సుసూక్ష్మా  
మృత్యురూపిణీ, సప్రతిస్తాప్తాదినీ త్వత్ప్రేళః ప్రీతిశ్చ సామరా, జ్యోతి  
స్తీత్యాగ్నిసంయుక్తా శ్వేతానుస్వారసంయుతా, కామికాపంచమాలాంత  
స్తాంతాంతో ధాంతి ఇత్యధ, స సానంతో దీర్ఘయుతో వాయు సూ  
క్ష్మయుతో విహః, కామికా కామికా రుద్రయుక్తా ధో<sup>4</sup>ధః సిరాతపా,  
తాపినీ దీర్ఘయుక్తా భూరసలో<sup>5</sup>సంతగో<sup>6</sup>నిలః, నారాయణాత్మకః  
కాలః<sup>7</sup> ప్రాణాంభో విద్యయా యుతః, వీతారాతి స్తథాలాంతో యో  
న్యాయుక్త స్తతో నతిః, సప్తచత్వారింశద్వర్ణ గుణాంత స్సృజ్జన స్పృ  
యమ్, రాజ్యాభిషిక్తస్య తస్య రామ స్సోక్తక్రమా ల్లిఖేత్, ఇదం  
సర్వాత్మకం<sup>8</sup>యంత్రం ప్రాగుక్త మృషిసేవితమ్, సేవకానాం మోక్షకరి  
మాయురారోగ్యవర్ధనమ్, అపుత్రాణాం పుత్రదంచ బహునా కిమనేన  
వై, ప్రాపువంతి క్షణా త్సమ్యక్ గత్రధర్మాదికా సవి, ఇదం రహస్యం  
పరమ మీశ్వరేణాపి దుర్గమమ్, ఇదం యంత్రం సమాఖ్యాత్యం నదే  
యం ప్రాకృతే జన ఇతి.

ఇతి రామరహస్యోపనిషది తురీయోపనిషత్.

1 చాత్రేషు. 2 కృదశ్చ 3 ప్రాణా భో ప్రాణో<sup>2</sup>ంభో.

భూతాదికం శోధయే ద్వాదశపూజాం చ కృత్వా పద్మాన్యస  
 సస్థః ప్రసన్నః, ఆర్చా విధా వస్య పీఠాధరోద్ధ్వ<sup>1</sup> పాశ్చేన్యః తతః కృత్  
 పద్మార్చనంచ, ఏత్యా మృదు శ్లిత్యనుకూలికామూం తత్రాసనే దేశిక  
 మర్చయిత్వా, శక్తిం చాఘరాఖ్యకాం క్షాంతానాగా వృథివ్యజ్ఞే న్యాస  
 నాథః ప్రకల్ప్య, విఘ్నేశం దుర్గాం క్షేత్రపాలంచ వాణీం బీజాదికాం  
 శాస్త్రి దేశాదికాం శ్చ, పీఠస్యాంఘ్రి పేష్వపధర్మాదికాంశ్చ సత్వా  
 పూర్వా ద్యాను దిక్షుర్చయేచ్చ, మధ్య క్రమా దర్కపిథ్యగ్ని తేజాం  
 స్యుపద్యుపర్యాదిమై రర్చితాని, రజస్వత్వం నిమవతాని వృత్తత్రయం  
 బీజాఢ్యం క్రమా ద్భావయేచ్చ, ఆశావ్యాశా స్వప్యథాత్తాన మాత  
 రాత్తానం వా పరమాత్మా నమంతః, జ్ఞానాత్మాను చార్చయే త్తస్య  
 దిక్షు మాయావిద్యే యేకలాపారతేష్ట, సుపూజయే ద్విమాంలాదీశ్చ  
 శక్తీ రభ్యర్చయే దేవ మ్మావాహయేచ్చ, ఆంగవ్రాహ్మణీ నిలజాదై శ్చ  
 పూజ్యం ధృష్ట్యాదికై ర్దోఃపాలై స్తదస్రైః, వసిష్ఠాద్యస్త్రినిభి ర్మీల  
 ముఖ్యై రాధాయే ద్రాఘవం చందనాద్యైః, ముఖ్యోపహారై ర్వివి  
 దైశ్చ పూజ్యై స్తస్మై జపాదీంశ్చ సమ్యక్ప్రకల్ప్య, ఏవం భూతం జగ  
 దాధారభూతం రామం వందే సచ్చిదానంద రూపం, గదాఽరిశంఖా  
 బద్ధరం భవారిం స యోధ్యాయే న్తోక్ష మాప్నోతి సర్వః, విశ్వవ్యాపీ  
 రాఘవో యస్తదానీ మంత్రర్థధే శంఖచక్రే గదాజ్ఞే, ధృత్వాగ మాస  
 హిత స్సనుజశ్చ సవత్తన స్సనుగస్సర్వలోకీ, తద్భక్తాయే లభకామా  
 శ్చ భుక్త్వా తథాపదంపరమం యాంతి తేద, ఇమా ఋచ స్సర్వకా  
 మార్థదాశ్చ యేతే పరంత్యమలా యాంతి మోక్షమ్. చిస్తయేఽస్మిం  
 త్రయోదశ, స్వభూర్జ్యోతి స్త్రిస్తః, సీతారామావేకా, జీవవాచీ పటో  
 పష్టిః, భూతాదికమేకాదశ, పంచఖండేషు త్రిణవతిః.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి శ్రీరామతాపనీయే పంచమోపనిషత్.

శ్రీరామపూర్వతాపనీయోపనిషత్సమాప్తా.

హరిః ఓమ్.



<sup>1</sup> పార్శ్వార్చనం మధ్యపద్మార్చనం.

ఓం. బృహస్పతి రువాచ- యాజ్ఞవల్క్యం యదను కురుతే త్రం  
దేవానాం దేవ యజనగ్ సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదన మవిము  
క్తం వై కురుతే త్రం దేవానాం దేవయజనగ్ సర్వేషాం భూతానాం  
బ్రహ్మసదన మవిముక్తం వై కురుతే త్రం దేవానాం దేవయజనగ్ సర్వే  
షాం భూతానాం బ్రహ్మసదనం తస్మా ద్యత్రక్షచ న గచ్ఛతి తదేవ మన్యే  
తేతీదం వై కురుతే త్రమ్ దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం  
బ్రహ్మసదన మత్రహి జంతోః ప్రాణే మాత్మమమాణేషు రుద్ర స్తారకం  
బ్రహ్మవ్యాచక్తే యేనాసా వమృతీభూత్వా మోక్షీ భవతి తస్మా దవి  
ముక్తమేవ నిషేవేతా విముక్తం న విముంచేదేవమే వైతద్వాజ్ఞవల్క్య.

అథ హ్రేణం భారద్వాజః వప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం కింతారకం  
కిం తారయతీతి సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్తారకం దీర్ఘానిలం బిందు  
పూర్వకం దీర్ఘానలం పునర్తా<sup>1</sup>య నమశ్చంద్రాయ నమోభద్రాయ నమ  
ఇత్యేత ద్భృహతికా సుచ్చిదానందాఖ్యా ఇత్యుపాసితవ్యమ్, అకారః  
ప్రథమాక్షరోభవతి, ఉకారోద్వితీయాక్షరోభవతి, మకార స్తృతీయా  
క్షరోభవతి, అర్థమాత్ర శ్చతుర్థాక్షరోభవతి, బిందుః పంచమాక్షరోభవ  
తి, నాద షష్ఠాక్షరోభవతి, తాంకత్వా త్తారకోభవతి, తదేవ తారకం  
బ్రహ్మత్వం విద్ధి తదేవోపాసితవ్య మితి జ్ఞేయమ్, గర్భజన్మజరామరణస  
గ్ సారమహద్భయా త్సంతారయతీతి తస్మా దుచ్యతే షడక్షరం తారక  
మితి, య ఏతత్తారకం బ్రహ్మ బ్రహ్మణో నిత్య మధీతే న పాష్టానం  
తరతి సమృత్వంతరతి, సబ్రహ్మహత్యాం తరతి సబ్రాణహత్యాం తరతి  
సవీరహత్యాం తరతి ససర్వహత్యాం తరతి ససగ్ సారం తరతి ససర్వం  
తరతి, సోఽవిముక్త మౌక్రితో భవతి, సమహః స్థవతి సోఽమృత  
త్వంచ గచ్ఛతి.

అప్రేతే శ్లోకాభవతి.

అకారాక్షరసంభూత స్సామిత్రి ర్విశ్వభావనః, ఉకారాక్షరసం  
భూత శ్చతుర్ముపైజసాత్మకః, ప్రాజ్ఞాత్మికస్తు భరతో మకారాక్షర సంభ  
వః, అర్థమాత్మాత్మికో రామో బ్రహ్మసందైకవిగ్రహః, త్రిరామసాన్నిధ్య  
వశో జ్ఞగదాధారకారిణి, ఉత్పత్తినిత్యసంహారకారిణి సర్వదేహీనామ్, సా

సీతా భవతిజ్ఞేయా మూలప్రకృతినంజ్ఞకా, ప్రణవత్వా త్ప్రకృతిరితి  
పదంతి బ్రహ్మవాదిన ఇతి, ఓమిత్యేతదక్షరమిదగ్ సర్వం తస్యవవ్యా  
ఖ్యానం భూతం భవ్యం భవిష్య దితి సర్వ మోంకారవప య చ్చాన్య  
త్రికాలాతీతం తదప్యోంకారవప సర్వగ్ హ్యేతద్బ్రహ్మైయమాత్మా, బ్రహ్మ  
సోఽయమాత్మాచతుష్పాజ్జగతితస్థానో బహిః ప్రజ్ఞ స్సప్తాంగ ఏకోనపిం  
శతిముఖః స్థూలభు నైవ శాన్యనరః ప్రథమః పాదః, స్వప్నస్థానోఽంతఃప్రజ్ఞ  
స్సప్తాంగ ఏకోనవిగ్ శతి ముఖః ప్రవివి క్తభు క్షైజరో ద్వితీయః. యత్ర  
సుప్తోనకంచన కామం కామయతే నకంచన స్వప్నం పశ్యతి తత్సుషుప్తగ్  
సుషుప్తస్థానవీక్షీభూతిః ప్రజ్ఞానఘన ఏవా నద్రుమయో హ్యానందభు క్షే  
రోముఖః ప్రజ్ఞ స్త్యుప్తియః పాదః ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వజ్ఞ ఏషోఽ  
తర్యా వ్యేషయోని స్సర్వస్య ప్రభవా వ్యయో హి భూతానామ్, నాంతః  
ప్రజ్ఞం నబహిః ప్రజ్ఞం నోభయతః ప్రజ్ఞం న ఏజ్ఞం నాప్రజ్ఞంనప్రజ్ఞా  
నఘన ముకృత్య మవ్యవహార్య మగ్రాహ్య ముత్పణ మచింత్యైమవ్యవ  
దేశ్యమేకాత్మ ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమగ్ శాంతగ్ శివమద్వై  
లిగ చక్షుగ్ధం మన్యం చే స ఆత్మా సవిజ్ఞోయ సుదోజ్యలోఽవిద్యాతత్కా  
ర్యహీనస్సాన్వితృ బంధహర సర్వదా ద్వైతరహిత ఆనందరూప స్సర్వా  
భిషానసన్నాత్ర సరిస్తావిద్యా తమో మోహలోఽహమే వేతి, సంభా  
వ్యాహమోంతి త్సద్య త్పరంబ్రహ్మ రామచంద్ర శ్చిదాత్మక స్సోఽహ  
మోంత ద్రామభద్రపరంజ్యోతి రసోఽహ మోమి త్యాత్మాన మాదా  
య మనసా బ్రహ్మణీకగ్యాత్. సదా రామోఽహమస్తితి తత్త్వతః  
ప్రవదన్తి యే, సతే సంసారిణో నూనం రామవప ససంశయ ఇత్యువ  
నిష ద్యవపం వేద సముక్తో భవ తీతి యాజ్ఞవల్క్యః.

అభ హైన మత్రిః వప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం య ఏషోఽనంతో  
ఽవ్యక్తపరిపూర్ణానందైకచిదాత్మా సం కిధ మహం విభానీయా మితి  
సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్య స్సోఽవిముక్త ఉపాస్యాయ ఏషోఽనంతో  
ఽవ్యక్త ఆత్మాసోవిముక్తే ప్రతిష్ఠిత ఇతి సోఽవిముక్తః కస్తిక ప్రతిష్ఠిత  
ఇతి పరణాయాం నాస్యంచ మధ్యేప్రతిష్ఠిత ఇతి కా వైవరణా కాచ  
నాసీతి జన్మాంతరకృతాకా సర్వాన్ దోషాన్ వారయతీతి తేన పరణా

భవతీతి సర్వా నిందియ కృతాః పాపాః నాశయతీతి తేన నాసీ భవ  
 తీతి కథమ చ్చాప్య స్థానం భవతీతి భువోద్ధృణస్య చ య స్సంధి  
 స్స ఏవ ద్యాద్లోకస్య పరస్యచ సంధిర్భవతీ త్యేతద్వైసంధిగ్ సంధ్యాం  
 బ్రహ్మవిద ఉపాసత ఇతి సోఽవిముక్త ఉపాస్య ఇతి సోఽవిముక్తం జ్ఞాన  
 మాదప్తే యోవా ఏత దేవం వేద, అథ తం ప్రత్యువాచ, శ్రీరామస్య  
 మనుం కాశ్యాం జజాప వృషభధ్వజః, మన్వంతర సహస్రై స్తు జప  
 హేలూమార్చనాదిభిః, తతః ప్రసన్నో భగవా స్స్ఫీరామః ప్రాహ శం  
 కరమ్, పృణీష్వ యదభీష్టం త ద్దాస్యామి పరమేశ్వరేతి, అథ సచ్చిదా  
 నందాత్మానం శ్రీరామ మిశ్వరః పప్రచ్ఛ మణికర్ణ్యాం మమ క్షేత్రే గం  
 గాయాం వాతపే వురః, మ్రియతే దేహీ త జ్ఞతోర్ముక్తిం నాతోపరా  
 న్తర మితి, ఆథ సహోవా శ్రీరామః, క్షేత్రేఽస్మిన్ తవ దేవేశయత్ర  
 కృతాపి వా మృతాః, క్రిమికీటాదయాఽప్యాశు ముక్తా స్సంతు నచా  
 న్యథా, అవిముక్తే తవ క్షేత్రే సర్వేషాం ముక్తిసిద్ధయే, అహం సన్ని  
 హిత స్తత్ర పాపాణామతియాది ఘ్న, క్షేత్రేఽస్మిన్యోర్చయే ద్భక్త్యై  
 మంత్రేణానేనస మాం శివ, బ్రహ్మహత్యాదిపాపేభ్యో మోక్షయి  
 ష్యామి మాశుచః, త్వత్తో వా బ్రహ్మ ణోవాఽపియే లభంతే పదక్ష  
 రమ్, జీవంతో మంత్రసిద్ధాన్యై ర్ముక్తా మాం ప్రాప్నువంతి తే, ముమూ  
 ర్షార్థక్షణే కర్ణేయస్య కస్యాపి వా స్వయం, ఉపదేక్ష్యసి మన్తంత్రం  
 సముక్తోభవితా శివేతి శ్రీరామచంద్రే ణోక్తమ్.

అథ హేనం భారద్వాజో యాజ్ఞవల్క్య మువా చాశ కైర్మ  
 త్రై స్తుత శ్రీరామచంద్రః ప్రీతో భవతి స్వాత్మానం దర్శయతితా  
 న్నో బ్రాహ్మ భగవ న్నితి సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, పూర్వం సత్య  
 లోకే శ్రీరామచంద్రే జైవం శిక్షిణో బ్రహ్మ పున రేతయా గాథయా  
 నమస్కరోతి, విశ్వరూపధరం విష్ణు నారాయణ మనామయమ్, పూ  
 ర్ణానందైకవిజ్ఞానం పర బ్రహ్మ స్వరూపిణమ్, మనసా సంస్కరణ బ్రహ్మ  
 తుష్టావ పరమేశ్వరమ్, ఓం యోహ వై శ్రీరామచంద్ర స్స భగవా  
 నద్యైతపరమానంద ఆత్మా యత్పరం బ్రహ్మ భూర్భువ స్సువ సస్వే  
 నమో నమః. (౧). యథా ప్రథమమంత్రాక్తా వాద్యంతో తథా సర్వమం  
 త్రేషు జ్ఞాతవ్యో, య శ్చ ఖండైకరసాత్తా, యత్పరం మనః యచ్చ

బ్రహ్మసందామృశమ్, యత్తారకం బ్రహ్మ యో బ్రహ్మవిష్ణు ర్మహేశ్వ  
రోయ స్సర్వ జేవాత్తా. ౫. యేసర్వే వేదా స్సాంగా స్సశాఖా స్సేతి  
హస పురాణాః, యో జీవాంతరాత్తా, య స్సర్వభూతాంతరాత్తా, యే  
దేవాసుర మనష్యాదిభావాః, యే మత్స్యకూర్మాద్యవతారాః. ౧౦.  
యోఽంతఃకరణచతుష్టయాత్తా, యశ్చ స్రాణః, యశ్చ యమః, య  
శ్చాంతకః, యశ్చ మృత్యుః. ౧౫. యచ్చమృతమ్, యాని పంచమహా  
భూతాని, యస్థానవరజంగమాత్తా, యే పంచాగ్నయః, యాస్సప్త  
మహావ్యాప్యౌతయః. ౨౦. యా విద్యా, యా సరస్వతీ, యా లక్ష్మీ, యా  
గౌరీ, యా జానకీ. ౨౫. యచ్చ త్రైలోక్యమ్, య సూర్యః, య  
సోమః, యాని చ నక్షత్రాణి, యేచ నవగ్రహాః. ౩౦. యే చాష్టా  
లోకపాలాః, యేదాష్టా వసవః, యేచైకాదశ రుద్రాః, యేచ ద్వాద  
శాదిత్యాః, యచ్చ భూతంభవ్యంభవిష్యత్. ౩౫. యద్బ్రహ్మాండ  
స బహిర్య్యాప్తమ్, యో హిరణ్యగర్భః, యా ప్రకృతిః, యశోఽం  
కారః, యా శ్చుతిస్తోఽర్థమాత్తా, శం, యః పరమపురుషః, యశ్చ  
మహేశ్వరః, యశ్చ మహాదేవః, య ఓం నమోభగవతే వాసుదే  
వాయ యోమహా విష్ణుః, యః పరమాత్మ. ౪౫. యోవిజ్ఞానాత్తా,  
ఓం యోహవై శ్రీరామచంద్ర స్సభగవా నద్వైతపరమానంద ఆత్మా  
య సచ్చిదానందాద్వైతైవిదాత్తా భూర్భువస్సువస్తస్త్వై నమో  
నమః. ౪౭ ఇతి. తాబ్రహ్మ౭బవీ త్సప్తచత్వారిశ త్తంత్రైర్నిత్యం  
దేవం స్తుధ్వంతస్య దేవః స్త్రీతో భవతి స్వాత్మానం దర్శయతి తిస్త్వా  
ద్య ఏతై ర్మంత్రై ర్నిత్యం దేవం స్థాతి స దేవం వశ్యతి సోఽమృత  
త్వం చ గచ్ఛతీతి మహేశాపనిషత్.

అథ హైను భారద్వాజో యాజ్ఞవల్క్య మపసమేతోవచ శ్రీ  
రామమంత్రరాజస్య మాహాత్మ్య మనుబ్రాహ్మీతి స హేశావాచ యాజ్ఞ  
వల్క్యః, స్వప్ర కాశః పరంజ్యోతి స్సానుభూత్యైకచిన్మయః, తదేవ  
రామచంద్రస్య యో నో రాద్యక్షర స్త్వంతః, అఖండైకరసానంద స్తారక  
బ్రహ్మవాచకః రామాయేతి సువిజ్ఞేయ స్సత్యానందచిదాత్మకః, నమః  
పదంతు విజ్ఞేయం పూర్ణానందైకకారణమ్, సదా నమంతి హృదయే  
సర్వే దేవా ముముక్షువ ఇతి, య ఏతం మంత్ర రాజం శ్రీరామచంద్ర

వడక్షరం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవతి, స వాయు పూతో  
 భవతి, స ఆదిత్యపూతో భవతి, స సోమపూతో భవతి, స బ్రహ్మ  
 పూతో భవతి, స విష్ణుపూతో భవతి, స రుద్రపూతో భవతి, స స  
 ర్వై ద్వైవేదాతో భవతి, స సర్వక్రతుభి రిష్టవాక్ భవతి, తేనేతిహః  
 సపురాణానాం రుద్రాణాం శతసహస్రాణి జప్తాని సఫలాని భవంతి, శ్రీరా  
 మచంద్రమనుష్యరణేన గాయత్ర్యా శ్శతస్సహస్రాణి జప్తాని ఫలానిభ  
 వంతి, ప్రణవానా మయుతకోటిజపా భవంతి, దశ పూర్వాక దశో  
 త్తరాక పూనాతి సపంక్తిపావనో భవతి, సమహాక భవతి, సోఽమృత  
 త్వంచ గచ్ఛతీతి. అత్రైతే శ్లోకా భవంతి. గాణాపత్యేషు శైవేషు  
 శాక్తసారే ష్వభీష్టదః, వైష్ణవే ష్వపి సర్వేషు రామమంత్రః ఫలాధి  
 కః, గాణాపత్యాదిమంత్రేషు కోటికోటిగుణాధికః, మంత్ర స్తేష్య ప్య  
 నాయాసఫలదోఽయం వడక్షరం, వడక్షరోఽయం మంత్ర స్సాన్యత్సర్వా  
 ఘోషునివారణం, మంత్ర రాజ ఇతి ప్రోక్త స్సర్వేషా ముత్తమోత్తమః,  
 కృతందినే యద్దురితం పక్షమాసర్తువర్ష జమ్, సర్వం నహసిసశ్చేపం <sup>1</sup>ఘో  
 లాచల మి వానలః, బ్రహ్మహత్యాసహస్రాః జ్ఞానాజ్ఞానకృతాని చ,  
 స్వర్ణ స్త్రీయసురాసానగురుత్పాయుతాని చ, కోటికోటిసహస్రాణి ఉప  
 సాతకజా న్యపి, సర్వాణ్యపి ప్రణశ్యంతి రామమంత్రానుకీర్తనాత్,  
 భూతప్రేతపిశాచాద్యాః కూత్వాండ <sup>2</sup>గ్రహరాక్షసాః, దూరాదేవప్రథా  
 వంతి రామమంత్ర ప్రభావతః. ఐహాలాకీక మైశ్వర్యం స్వరాద్యం పార  
 లాకీకమ్, కైవల్యం భగవత్త్వంచ మంత్రోఽయం సాధయిష్యతి,  
 గ్రామ్యారణ్యపశుఘ్నత్వం సంచితం దురితం చయత్, మద్యపానేన  
 యత్సం తదప్యాశు వినాశయేత్ అభక్ష్యభక్షణోత్పన్నం మిథ్యా  
 జ్ఞానసముద్భవమ్, సర్వం విలీయతే రామ మంత్ర స్సాన్యైవ కీర్త  
 నాత్, శ్రీత్రియస్వర్ణహరణా ద్యచ్ఛపాప ముపస్థితమ్, రత్నాదేశా  
 పహారేణ తదప్యాశు వినాశయేత్, బ్రాహ్మణం క్షత్రియం వైశ్యం  
 శూద్రంహత్యాచికిర్చిషమ్, సంచినోతి సరో మోహా ద్యద్యత్తదపినాశ  
 యేత్, గత్వాపి మాతరం మోహా దగమ్యాన్యైవ యోషితః ఉపా

స్యానేనమం త్రేణ రామ స్తదపి నాశయేత్, మహాపాతకపాపిష్ఠ సంగత్యా సంచితం చయత్, నాశయేత్తత్త్ర-థాలాపశయనాససభోజనైః, పితృమా తృవధోత్పన్నం బుద్ధిపూర్వ మఘం చ యత్, తదనుష్ఠాన మూత్రేణ సర్వ మేతద్విలీయతే, యత్ప్రియాగాదితీర్థోక్తప్రాయశ్చిత్తశ్చైతే గపి, నైవాప నోద్యతే పాపం తదప్యాశు వినాశయేత్, పుణ్యక్షేత్రేషు సర్వేషుకురు క్షేత్రాదిషు స్వయమ్, బుద్ధిపూర్వ మఘం కృత్వా తదప్యాశు వినాశ యేత్. కృచ్చైర్నిస్తప్తపరాకాద్యైర్నాచాంద్రాయణై రపి, పాపంచానా పనోద్యంయ తదప్యాశు వినాశయేత్, ఆత్మతుల్యసుసద్భాదిదానైర్బహు విధై రపి, కించిదప్యపరిక్షీణం తదప్యాశు వినాశయేత్, అవస్థాత్రితయే ప్సేవం బుద్ధిపూర్వ మఘంచ యత్, తస్యంతస్య రణేనైవసశ్శేవం ప్రవిలీయతే, అవస్థాత్రితయే ప్సేవం మూలబంధ మఘంచయత్, తత్తస్యంత్రోపదేశేన సర్వమేత త్ప్రిగశ్యతి, ఆబ్రహ్మబీజదోషాశ్చ నియ మాతిక్రమోద్భవాః, స్త్రీకాంచ పురుషాణాంచ మంత్రేణానేననాశితాః, యోషుయేవ్యపి దేశేషు రామభద్రఉపాస్యతే, దుష్టితాదే ర్భయం తేషు నభవేత్తు కదాచ న, శాంతిః ప్రసన్నవదనో నక్రోధో భక్తవ త్సలః, అనేన సద్భుతో మంత్రో జగత్సృషి న విద్యతే, సమ్యగారాధితో రామః ప్రసీదత్యేవ సత్వరమ్, దదాత్యాయుష్యమైశ్వర్యమంతే విష్ణు పదం చయత్, త దేత దృచా భ్యుక్తమ్, ఋచోఅక్షరే పరమే హ్యో మ్, యక్ష్మి దేవా అధివిశ్వే నిపేదుః, యస్తస్మ వేద కిమృచా కరి వ్యతి, య ఇ త్తద్విదు స్తమే సమాసతే, త ద్విష్ణోః పరమంపదం సదా పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షురాతతిమ్, తద్విప్రాసో విపర్యవో జాగ్రవాంస స్సమింధతే, విష్ణోర్య త్పరమం పదం, ఓం సత్య మిత్యప నివత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి రామోత్తరతాపనీయోపనిష త్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.





# ౧౬. సామవేదీయ వాసుదేవోపనిషత్.



శ్లో. యత్స్విర్వహృదయాగారం యత్ర సర్వం సత్సిత్తమ్,  
వస్తుతోయన్నిరాధారం వాసుదేవపదంభజే.

ఓం ఆప్యాయం త్వతి శాంతిః.

ఓ నమస్కృత్య భగవాన్నారద స్వర్వేశ్వరం వాసుదేవం పప్ర  
చ్ఛ, అధీహి భగవన్నూర్ధ్వపుండ్రవిధమ్, ద్రవ్యమంత్రస్థానాదిసహితం  
మే బ్రాహ్మీతి, తం హేవావాచ భగవాన్వాసుదేవః, వైకుంఠస్థానా  
దుత్పన్నం మమ ప్రీతికరం మద్భక్తైర్భృక్షాదిభిర్ధారితం విష్ణుచందనం మ  
మాంగే ప్రతిదినం మాలిన్తం గోపీభిః ప్రక్షాళనా ద్గోపీచందనం మాఖ్యా  
తమ్, మదంగలేపనం పుణ్యం చక్రతీర్థం తస్థితం చక్రిసమాయుక్తం పీత  
వర్ణం ముక్తిసాధనం భవతి అథ గోపీచందనం నమస్కృత్యోద్ధృత్య, గోపీ  
చందనపాపఘ్న విష్ణుదేహ సమద్భవ, చక్రాంకిత సమస్తుభ్యం ధారణా  
న్ముక్తిదోభవ, ఇయం మే గంగేతి జలమాదాయవిష్ణోర్ముకమితిమర్దయేత్,  
అతోదేవా ఆపంతు న ఇత్యేతైర్మంత్రైర్విష్ణుగాయత్ర్య కేశవాదినామ  
భిర్యాధారయేత్, బ్రహ్మచారి వాసస్త్రోవా లలాటహృదయ కంఠ బా  
హుమూలేషు వైష్ణవగాయత్ర్య కృష్ణాదినామభిర్యాధారయేత్, ఇతి  
త్రివార మభిమంత్ర్య, శంఖచక్రగదాపాణే ద్వారకానియాయుత,  
గోవిందపుండరీకాక్ష రక్ష మాం శిరణాగత మితి ధ్యాత్వా గృహస్థో  
లలాటాది ద్వాదశస్థలేషు అనామికాంగుల్యా వైష్ణవగాయత్ర్య కేశ  
వాదినామభిర్యాధారయేత్, బ్రహ్మచారి గృహస్థోవా లలాట హృదయ  
కంఠ బాహుమూలేషు వైష్ణవగాయత్ర్య కృష్ణాదినామభిర్యాధార  
యేత్, యతి పుర్ణన్యాశిరోలలాటహృదయేషు ప్రణవేనైవ ధారయేత్,  
బ్రహ్మదయ శ్రుయోమూర్తయ స్తిస్తో వ్యాహృతయ స్త్రీణి ఛందాంసి  
త్రయోఽగ్నయ ఇతి జ్యోతిష్మంత శ్రుయః కాలా స్తిస్తోఽవస్థాశ్రుయ  
ఆత్మనః పుండ్ర శ్రుయః ధ్యాతృ అకార ఉకార మకార ఏతే ప్రణవమ  
యోర్ధ్వపుండ్ర స్తదాత్మా స చేత దోమితి, తా నేకధా సమభవత్, ఊ

ర్థమును మయత ఇతోంతరారాధికారీతస్తా దూర్ధ్వపుండ్రం ధారయేత్, పరమహంసో లలాటే ప్రణవే నైకమూర్ధ్వపుండ్రం వా ధారయేత్, తత్త్వప్రదీపప్రకాశం స్వాత్మానం పశ్య నోగ్రీ మత్సాయుజ్య మవాప్నోతి, అథవా న్యస్తస్మాదను పుండ్రమధ్యే వా హృదయ కమలమధ్యే వా తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వా వ్యవస్థితా, నీలతోయద మధ్యస్థా విద్యుల్లేఖవ భాన్వరా, నీవార సూకవత్తస్య పరమాత్మా వ్యవస్థిత ఇతి, అతః పుండ్రస్థం హృదయపుండరీకేషు త మభ్యసేత్, క్రమా దేవం స్వ మాత్మానం భావయే న్నాం పరం హరిమ్, ఏకాగ్రమనసా యోమాం ధ్యాయతే హరి మవ్యయమ్, హృత్పంకజే చస్వాత్మానం సముక్తో నాత్ర సుశయః, మద్రూప మద్వయం బ్రహ్మ ఆదిమధ్యాంతవర్జితం, స్వప్రభం సచ్చిదానందం భక్త్యా జానాతి చావ్యయమ్, ఏకో విష్ణు రనేకేషు జం గమస్థావరేషు చ, అనుస్యతో వసత్యాత్మా భూతేష్వహ మవస్థితః, తైలం తిలేషు కాష్ఠే వహ్నిః క్షీరే ఘృతం యథా, గంధః పుష్పేషు భూతేషు తథాఽఽత్మాఽవస్థితో హ్యహమ్, బ్రహ్మరంభే భువో ర్తథ్యే హృదయే చిద్రవిం హరిమ్, గోపీచందన మాల్వ్య తత్రధ్యాత్వాత్మ యాత్పరమ్, ఊర్ధ్వదండోర్ధ్వ రేతాశ్చ ఊర్ధ్వపుండ్రోర్ధ్వయోగవాక్, ఊర్ధ్వం పద మవాప్నోతి యతిరూర్ధ్వ చతుష్కవాక్, ఇత్యేత ని శ్చితం జ్ఞానం మద్భక్త్యా సిధ్యతి స్వయమ్, నిత్య మేకాగ్రభక్తి స్సాన్వ ఙ్గోపీచందనధారణాత్, బ్రాహ్మణానాత్మ సర్వేషాం వైదికానా మను త్తమమ్, గోపీచందనవారిభ్యా మూర్ధ్వపుండ్రం విధీయతే, యో గోపీ చందనాభావే తులసీ మూలమృత్తికామ్, ముముక్షు ధారయే నిత్య మపరో డ్మాత్మసిద్ధయే, అతిరాత్రాగ్ని పోశాత్రభస్తనాగ్నే ర్భుజిత మిదం విష్ణు స్త్రీణి పదేతి మంత్రైరై వ్జ్వలగాయత్ర్యాప్రణవే నోద్ధూళనం కు ర్యాత్, ఏవం విధినా గోపీచందనంచ ధారయేత్, యస్త్యధీతేవా సర్వ పాతకేభ్యః పూతో భవతి, పాపబుద్ధి స్తస్య నశాయతే, స సర్వేషు తీరేషు స్నాతో భవతి, స సర్వైర్మర్త్యైర్యాజితో భవతి, స సర్వైర్దేవై పూజ్యో భవతి, శ్రీమన్నారాయణే మయ్య చంచలా భక్తిశ్చ భవతి, స సమ్యక్జ్ఞానం చ లభ్యా విష్ణు సాయుజ్యమవాప్నోతి నచ పునరా

వర్తతే, సచ పునరావర్తతే, ఇత్యాహ భగవాన్వాసుదేవః, యస్త్యే  
తద్వాధీతే సోఽప్యేవమేవ భవతీ త్యోగ్ సత్య మి త్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయం త్వీతి శాంతిః.

ఇతి వాసుదేవోపనిష త్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

౫౭. ఋగ్వేదీయ ముద్గలోపనిషత్.

శ్లో. శ్రీమత్పురుషసూక్తార్థం పూర్ణానందక శేబరమ్,

పురుషోత్తమవిఖ్యాతం పూర్ణం బ్రహ్మభవామ్యహమ్.

ఓం వాక్షే కునసీతి శాంతిః.

ఓం పురుషసూక్తార్థనిర్ణయం వ్యాఖ్యాన్యైవమః పురుషసంహితా  
యాం పురుషసూక్తార్థస్సంగ్రహేణ ప్రోచ్యతే, సహస్రశీర్షేత్యత్ర సశ  
బ్దోఽనంతవాచకః, అనంతయోజనం ప్రాహ దశాంగులనచ స్తథా,  
తస్య ప్రథమయా విష్ణో దేశతో వ్యాప్తి రీతితా, ద్వితీయయా చాస్య  
విష్ణోఃకాలతో వ్యాప్తి రుచ్యతే, విష్ణోర్లోకప్రదత్వంచ కథితంతు తృతీ  
యయా, ఏతావా నితి మంత్రేణ వైభవం కథితం హరేః, ఏతేనైవచ  
మంత్రేణ చతుర్వ్యూహా విభాషితః, త్రిపాది త్వనయాప్రోక్త మని  
రుద్ధస్య వైభవమ్, తస్మా ద్వీరా డి త్వనయా పాదనారాయణా ధరేః,  
ప్రకృతేః పురుషస్యాపి సముత్పత్తిః ప్రదర్శితా, యత్పురుషేషే త్వన  
యా సృష్టియజ్ఞ స్సమీరితః, సప్తాస్యానక పరిధయ స్సమిధశ్చ సమీ  
రితాః, తం యజ్ఞ మితి మంత్రేణ సృష్టియజ్ఞ స్సమీరితః, అనేనచైవ  
మంత్రేణ మోక్షశ్చ సముదీరితః, తస్మా దితిచ మంత్రేణ జగత్సృష్టి స్స  
మీరితా, వేదాహమితి మంత్రాభ్యాం వైభవం కథితం హరేః, యజ్ఞే  
నేత్యుపసంహార స్సృష్టే ర్లోకస్య చేరితః, య ఏవ మేత జ్ఞానాతి  
సహి ముక్తో భవే దితి.

అథ తదా ముద్గలోపనిషది పురుషసూక్తస్య వైభవం విస్తరే  
ణ ప్రతిపాదితం వాసుదేవ ఇంద్రాయ భగవద్ జ్ఞాన ముపదిశ్య పున

రపి సూక్ష్మశ్రవణాయ ప్రణతాయేంద్రాయ పరమరహస్యభూతం పురు  
షసూక్తాభ్యాం ఖండద్వయాభ్యా ముపాదిశత్, ద్వాఖండా పుచ్చ్యేతే,  
యోఽయముక్త స్సపురుషో నామగూఢజ్ఞానాగోచరం సంసారిణా మతి  
దుర్జ్ఞేయం విషయం విహాయ క్లేశాదిభి స్సంగిష్టచేవాదిజహ్నాయా  
సహస్రకలావయవకల్యాణం దృష్టమా త్రేణ మోక్షదం వేష మాద  
దే, తేన వేషేణ భూమ్యాదిలోకం వ్యాప్తానంతయోజనమత్యతి  
ష్ఠత్, పురుషో నారాయణో భూతం భవ్యం భవిష్య చ్ఛాసీత్, స ఏష  
సర్వేషాం మోక్షద శ్ఛాసీత్, సచ సర్వస్తా స్తహిమో జ్యాయాన్,  
తస్మా స్సకోఽపి జాయాన్, మహాపురుష ఆత్మానం చతుర్థా కృత్వా  
త్రిపాదేన పరమే వ్యోమ్ని చాసీత్, ఇతరేణ చతుర్థేనానిరుద్ధనారా  
యణేన విశ్వా న్యాపన్, సచ పాదనారాయణో జగత్త్రస్తుం ప్రకృతి  
మజనయత్, సనమృతకాయ స్సన్ సృష్టికర్త న జన్మివాన్, సోఽనిరు  
ద్ధనారాయణ స్తస్మై సృష్టి ముపాదిశత్, బ్రహ్మ త వేంద్రియాణి  
యాజకాని ధ్యాత్వా కోశభూతం దృఢగ్రంథం కళేబరం హవిర్యాత్వా  
మాం హవిర్బుజం ధ్యాత్వా వసూతకాల మాజ్యం ధ్యాత్వా గ్రిష్ణ  
మిద్ధం ధ్యాత్వా శరదృతుం రసం ధ్యాత్వా ఏష మగ్నో హుత్వా అం  
గస్పర్శాత్కళేబరం వజ్రం హిష్యతే తత స్సృకార్యాన్ సర్వస్తాణిజీ  
వాన్ సృష్త్వా పశ్చాద్ద్యావో దుర్భుచిష్యతి తత స్థానరజంగమాత్తగం  
జగ ద్భవిష్యతి, ఏతేన జీనాత్మనో గోగేన మోక్షప్రకారశ్చ కథితః  
త్యసుసంభేయమ్, య ఇమగ్ సృష్టియజ్ఞమ్, జానాతి మోక్షప్రకారంచ  
సర్వ మాయు లేతి.

ఏకో దేవో బహుధా నివిష్టః, అజాయమానో బహుధా విజా  
యతే, త మేత వగ్ని రిత్యధ్వర్యన ఉపాసతే, యజురీత్యేష హీదం  
సర్వం యునక్తి సామతి ధందోఽగాః, ఏతస్మిన్ హీదం సర్వం ప్రతిష్ఠి  
తమ్, విషమితి సర్వాః, సర్వఐతి సర్వవిదః, ఉగ్రితి దేవాః, రయిరితి  
మనుష్యాః, మాయే త్యసురాః, స్వధేతి పితరః, దేవజన ఇతి దేవజన  
విదః, రూప మితి గంధర్వాః, గంధ ఇత్యపరస, తం యథాయథో  
పాసతే తత్తైవ భవతి, తస్మా ద్భ్రాంతాణః పురుషరూపం పగం బ్రహ్మ  
వాహ మితి భావయేత్తద్యావో భవతి యఏవం వేద.

తద్భ్రహ్మతావత్రయాతీతం షట్కౌశ వినిర్ముక్తం షడూర్తివర్జితం  
 పంచకోశాతీతం షడ్భావవికారశూన్య మేవమాది సర్వవిలక్షణం భవ  
 తి, తావత్రయంతు ఆధ్యాత్మికాధిభౌతికాధిదైవికమ్, కర్తృకర్తృకార్య  
 జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయభోక్తృభోగభోగ్య మితి త్రివిధమ్, త్వజ్ఞాంసశోణితాస్థి  
 న్నాయుమజ్ఞ షట్కౌశాః, కామకోధలోభమోహమదమాత్సర్య  
 మితి అగిషడ్వర్గః, అన్నమయప్రాణమయ మనోమయవిజ్ఞానమయానం  
 దమయా ఇతి పంచకోశాః, ప్రియత్వ జననవర్ధన పరిణామక్షయనాశా  
 షడ్భావాః, అశనాయా విపాసాశోక మోహజరామరణానీతి షడూర్త  
 యః, కులగోత్రజాతివర్ణాశ్రమరూపాణి షడ్భ్రహ్మాః, ఏతిద్యోగేన పర  
 మపురుషోజీవో భవతి, నాన్యః, య ఏత దుపనిషదం నిత్యమధీతే  
 సోఽగ్నిపూతో భవతి సనాయుపూతో భవతి స ఆదిత్యపూతో  
 భవ త్యరోగో భవతి, శ్రీహంశ్చ భవతి, పుత్రపౌత్రాదిభి స్సమృద్ధో  
 భవతి, విద్వాంశ్చ భవతి, మహాపాతకా త్పూతో భవతి, సురాపానా  
 త్పూతో భవతి, అగమ్యాగమనా త్పూతో భవతి, మాతృగమనా  
 త్పూతో భవతి, దుఃపితృన్నుషాభిగమనా త్పూతో భవతి, స్వర్ణస్తేయా  
 త్పూతో భవతి, వేదోజన్తహనా త్పూతో భవతి, గురోరశుశ్రూ  
 షణా త్పూతో భవతి, అయాజ్యయాజనా త్పూతో భవతి, అభక్ష్య  
 భక్షణా త్పూతో భవతి, ఉగ్రస్త్రిగ్రహత్పూతో భవతి, పరదారగ  
 మనా త్పూతో భవతి, కామక్రోధలోభమోహేర్వాదిభిరబాధితోభవతి  
 సర్వేభ్యః పాపేభ్యో ముక్తో భవతి, ఇహజన్త ని పురుషో భవతి, తస్మా  
 దేతత్పురుషసూక్తార్థ మతిరహస్యం రాజగుహ్యం దేవగుహ్యం గుహ్య  
 దపి గుహ్యతరం నాదీక్షితాయోపదిశేత్, నానూచానాయ నాయజ్ఞ  
 శీలాయ నావైష్ణవాయ నాయోగినే నాబహుభాషిణే నాప్రియవాదినే  
 నాసంవత్సరవేదినే నాతుష్టాయ నాధీతవేదాయోపదిశేత్, గురర  
 ప్యేవంవిచ్ఛుచౌ దేశే పుణ్యపక్షతే ప్రాణానాయమ్య పురుషం ధ్యా  
 య న్నుపసన్నాయ శిష్యాయ దక్షిణే కర్ణే పురుషసూక్తార్థ ముపదిశే  
 ద్విద్వా స్సబహుశో వదే ద్యాతయామో భవతి, అసకృత్కర్ణము

పదిశే దేతమ్కుర్వాణోఽధ్యేతాఽధ్యాపకశ్చ ఇహ జన్మని పురుషో భవతీత్యుపనిషత్.

ఓం వాజ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి ముద్గలోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

## ౫౮. అధర్వవేదీయ శాండిల్యోపనిషత్.

శ్లో. శాండిల్యోపనిషత్సప్తైశ్చ యమాద్యష్టాంగయోగివః,  
యద్బోధా ద్యాన్తికేవల్యం స రామో మే పరాగతిః.

ఓం భగ్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః

శాండిల్యోపనిషత్ అధర్వాణం పప్రచ్ఛ, ఆత్మలాభోపాయ భూత మష్టాంగయోగ మనుబ్రాహ్మిణి, స హేమావా దాధర్వా, యమనియ మాసన, నిత్యాయామృత, శిశ్యహార ధారిణాధ్యాన సమాధయోష్టాంగాని, తత్ర దశయమాః, తథా నియమాః, ఆసనా న్యస్తా, త్రయస్తానాయా మాః పంచప్రత్యహంః, నిత్య ధారణాః, ద్విప్రకారధ్యానమ్, సమా ధి స్వైకరూపః, తత్రాపాంసాసత్యస్తీయ బ్రహ్మచర్యాదయాష్టనక్ష మా ధృతిమితాహరణ చాని చేరీ యమాదశి, తత్రాపింసా నామ మనో వాగ్మాయ కర్మభి స్సృష్టభూతేషు స్వాదా క్లేశాజననం, సత్యం నామ, మనోవాక్మాయకర్మభి ర్భూతహతి యదాద్ధా భిభాషణమ్, అస్తీయగ వామ, మనోవాక్మాయకర్మభిః పరద్రవ్యేషు నిస్పృహ, బ్రహ్మచర్యం నామ, సర్వావస్థాసు మనోవాక్మాయకర్మభి స్సర్వత్ర మైథునత్యాగః, దయా నామ, సర్వభూతేషు సర్వత్రానుగ్రహః, ఆర్జవం నామ, మనోవాక్మాయకర్మణాం విహితావిహితేషు జనేషు ప్రవృత్తౌ నివృత్తౌ వా ఏకరూపత్వమ్, యమానామ, ప్రియాప్రియేషు సర్వేషు తాడనపూరితేషు సహనమ్, ధృతిర్నామ, అర్థహనౌ స్వేష్ట బంధు వియోగే తత్ప్రాప్తిౌ సర్వత్ర చేతస స్థానమ్, మితాహరం నామ, చతుర్థాంశా వశేషక సుస్మిగ్ధమధురాహారః, శౌచం నామ,

తద్వివిధమ్, బాహ్య మాంతరం చేతి, తత్ర మృజ్జలాభ్యాంబాహ్యం,  
మనశ్శుద్ధి రాంతరమ్, తవభ్యాత్తే విద్యయా లభ్యమ్

తవ సంతోషా స్తిక్యదానేశ్వర పూజన సిద్ధాంతశ్రవణ స్త్రీమతి  
జవప్రతాని దశనియమాః, తస్మి తపో నామ, విభ్యుక్తకృచ్ఛ చాంద్రా  
యణాదిభి శ్శరీరశోషణమ్, సంతోషోనామ, యదృచ్ఛాలాభసంతుప్తిః,  
ఆస్తిక్యం నామ, వేదోక్తధర్మార్థేషు విశ్వాసః, దానంనామ, న్యాయ్యా  
ద్వితధనధాన్యాదే శ్రద్ధయా ర్థిభ్యః ప్రదానమ్, ఈశ్వరపూజనం  
నామ ప్రసన్నస్వభావేన యథాశక్తివిష్ణురుద్రాదిపూజనమ్, సిద్ధాంతశ్ర  
వణం నామ, వేదాంతార్థ విచారః, స్త్రీర్నామ, వేదలౌకికమార్గ కుత్సి  
తకర్తణి లజ్జా, మతి ర్నామ, వేదవిహితమార్గేషు శ్రద్ధా, జపో నామ,  
విధివద్గురూవదిష్ట వేదావిరుద్ధ మంత్రాభ్యాసః, సద్వివిధః వాచికో మాన  
సశ్చేతి, మానసస్తు మనసా భ్యాసముక్తః, వాచకో ద్వివిధః, ఉచైచ్చ  
రుపాంశుభదేన, ఉచైచ్చరుచ్చారణం యథోక్తఫలమ్, ఉపాంశు సహస్ర  
గుణమ్, మానసం కోటిగుణమ్, వ్రతం నామ వేదోక్తవిధినిపేధా  
నుష్ఠాననైయత్య మితి.

స్వస్తికగోముఖఃపరవీరసింహ భద్రముక్త మయూరాభ్యాన్యార  
నాన్యప్రే, స్వస్తికం నామ, జానూర్వో రంతరే సమ్యక్కృత్వా పాద  
భలే ఉభే ఋజుకాయ స్సమాసీగ స్వస్తికం త త్ప్రచక్షతే, సవ్యే దక్షి  
ణగుల్ఫాతుపృష్ఠపార్శ్వే నియోజయేత్, దక్షిణేపి తథా సవ్యం గోము  
ఖం గోముఖం యథా, అంగుష్ఠేన నిబద్ధియా ద్ధస్తాభ్యాం పుష్కర  
మేణ చ, ఉర్వోరుపరిశాండిల్యకృత్వా పాదతలే ఉభే, ఎద్రాసనం భవే  
దేత త్వర్వేషా మపి పూజితమ్, ఏకం పాద ముక్తైకస్త్రిన్విస్యస్యాయుణి సం  
స్థితః ఇతరస్త్రిం స్థథా వోరుం వీరాసన ముదీరితమ్, దక్షిణం సవ్యగుల్ఫేన  
దక్షిణేన తథేతరమ్, హస్తాచ జానోస్వ స్సంస్థాప్య స్వాంగులీశ్చ ప్రసార్య  
చ, వ్యాత్రవక్త్రోన్మరితేత నాసాగ్రం సుసమాహితః, సింహాసనం భవే  
దేత త్పుజితంయోగిభి స్సదా, యోనిం వామేన సువీర్య మేద్రా దుపరి  
దక్షిణమ్, భూమధ్యేచ మనోలక్ష్మం సిద్ధాసన మిదం భవేత్, గుల్ఫాతు  
వృషణ స్సాధ స్త్రిన్విన్యాపా ర్శ్వయోః క్షిపేత్, పాదపార్శ్వేతు వాణి  
భ్యాం దృఢం బద్ధ్వా సునిశ్చలమ్, భద్రాసనం భవే దేత త్వర్వవ్యాధి

విషాపహమ్, సుపీడ్య సీవినీం సూక్ష్మాం గుల్ఫేనైవతు సవ్యతః, సవ్యం దక్షిణగుల్ఫేన ముక్తాసన ముదీరితమ్, అవష్టభ్య ధరాం సమ్యక్ తల్పా భ్యాంతు కరద్వయోః, హస్తయోః కూర్పరౌ చాపి స్థాపయే న్నాభి పార్శ్వయోః, నమున్నతశిరః పాదో దండవ ద్వోష్టిమ్ని సంస్థితః, మయూరాసన మేతత్తు సర్వపాపప్రణాశనమ్, శరీరాంతర్గతా స్పర్శ రోగా విసన్యంతి, విహణి జీర్ణంతే, యేన కేనాసనేన సుఖధారణం భవతి అశక్త స్తత్సమాచరేత్, యేనాసనం విజితం జగత్త్రయం తేన జితం భవతి, యమనియమాభ్యాసయుక్తః పురుషః ప్రాణాయామం చ రేత్, తేన నాడయ శ్శుద్ధా భవంతి ౩

అథహైన మధర్వాణం శాండిల్యః షష్టచ్ఛ, కేనోపాయేన నాడయశ్శుద్ధా స్స్యః, నాడయః కతి సంఖ్యాకాః, తాసా మున్నత్తిః కీదృశీ, తాసు కతి వాయవ స్త్రివంతి, తేహం కాని స్థానాని, తత్క గ్మాణి కాని, దేహే యాని యాని విజ్ఞాతవ్యాని, తత్సర్వంమే బ్రూహీ తి, సహేవా చాధర్వా, అథేదం శరీరం వజ్రవత్సంగులాత్తకం భవతి, శరీరాత్ప్రాణో ద్వాదశాంగులాధికోభవతి, శరీరస్థం ప్రాణ మగ్నినాసహ యోగాభ్యసేన సమ మన్యూనంవారయః కరోతినయోగిభుంగవో భవతి, దేహమధ్యేశిఖిస్థానం త్రికోణం తప్తజాంబూనదప్రభం మనుష్యాణామ్, చతుష్పదాం చతురశ్రమ్, విహంగా వాంఘృతాకారం, తన్నధ్యే శుభా తస్మి పావకీ శిఖా తివతి, గుదా ద్వ్యంగులా దూర్ధ్వం మేధ్రాద్వ్యంగు లాదధో దేహ మధ్యం మనుష్యాణాం భవతి, చతుష్పదాం హృన్నధ్యం భవతి, విహగానాం తుండ మధ్యమ్, దేహమధ్యం నవాంగులమ్, చతు రంగుల ముల్లేధాయచ తం మంశాకృతి, తన్నధ్యే నాభిః, తత్ర ద్వాద శారయుతం చక్రమ్, తచ్ఛక్రమధ్యే పుణ్యపాపప్రచోదితో జీవో భ్రమతి, తంతు పంజరమధ్యస్థలూతికా యథా భ్రమతి తథాసౌ తత్ర ప్రాణ శ్చరతి, దేహేఽస్తి జీవః ప్రాణాయామో భవేత్, నాథే స్త్రియ గదోర్ధ్వం కుండలిని స్థానమ్, ఆష్టప్రకృతిరూపాష్టధా కుండలికృతా కుండలిని శక్తిర్భవతి, యథావ ద్వాయసంచారిం బలాన్నాదీని పరిత స్సుంధపార్శ్వేషు నిరు ధైర్యం ముఖేనైవ సమావిశ్య బ్రహ్మరంధ్రం యోగకాలే చానే నాగ్నినాచ స్ఫురతి హృదయాకాశే మహేవాజ్యలా



## అష్టోత్తరశతావనివదః

వా భవతి, మధ్యస్థకుండలినీ మాశ్రిత్య ముఖ్యానాడ్య  
 చతుర్దశ భవతి, ఇడా పింగళా సుషుమ్నా సరస్వతీ వారుణీ పూ  
 నా హస్తాజిహ్వాయ శస్వినీ విశ్వోదరీ కుహూ శ్శంఖినీ, పయస్వినీ అలం  
 బుసా గాంధారితి నాడ్య శ్చతుర్దశ భవతి. లిత్రి సుషుమ్నా విశ్వధా  
 రిణీ మోక్షమార్గేతి చాచక్షుతే, గుదస్య పృష్ఠభాగే పీణాదండాశ్రితా  
 మూర్ధవర్యంతం బ్రహ్మరంధ్రేచ విజ్ఞేయా వ్యక్తా సూక్ష్మా నైష్ఠవీ భవతి,  
 సుషుమ్నాయా సప్తవ్యభాగే ఇడా తివ్రతి, దక్షిణభాగే పింగళా, ఇడా  
 యాం చంద్ర శ్చరతి, పింగళాయాం రవిః, తమోయావ శ్చంద్రః, రజో  
 రూపో రవిః, విషభాగో రవిః, అమృతభాగ శ్చంద్రమాః, తావేవ సర్వ  
 కాలం ధత్తే, సుషుమ్నా కాలభోక్త్రీ భవతి, సుషుమ్నా పృష్ఠపార్శ్వ  
 యో సురస్వతీకుహూ భవతః, యశస్వినీకుహూవార్తధ్యే వారుణీ ప్రతి  
 స్థితా భవతి, పూనా సరస్వతీ మధ్యే పయస్వినీ భవతి, గాంధారిసగ  
 స్వతీమధ్యే యశస్వినీ భవతి, కందమధ్యే అలంబుసా భవతి, సుషు  
 మ్నాపూర్వభాగే క్షేద్రంతం కుహూర్భవతి, కుండలిన్యా అధశ్శోర్ధ్వం  
 వారుణీ సర్వగామినీ భవతి, యశస్వినీ సామ్యాచ పాదాంగుసాంత  
 మివ్యతే, పింగళాచోర్ధ్వగా యామ్యనానాంతం భవతి, పింగళాయాః  
 పృష్ఠతో యామ్యనేత్రాంతం పూనా భవతి, యామ్యకర్ణాంతం యశ  
 స్వినీ భవతి, జిహ్వాయా ఊర్ధ్వాంతం సరస్వతీ భవతి, ఆనవ్య కర్ణాంత  
 మూర్ధ్వగా శంఖినీ భవతి, ఇడా పృష్ఠభాగా త్పృష్ఠనేత్రాంతం గాంధా  
 రీచ భవతి, పాయములా దధోర్ధ్వగా అలంబుసా భవతి, ఏతాసు  
 చతుర్దశ నాడీ మ్యన్యానాడ్య స్సంభవతి, తా స్వన్యా స్తాస్వన్యా  
 భవంతీతి విజ్ఞేయాః, యథాశ్వత్థాదిపత్రిం సిరాభి ర్వాప్యస్త మేవం శరీ  
 రం నాడిభి ర్వాప్యస్తమ్, ప్రాణాపానసమానోదానవ్యానాః, నాగకూ  
 ర్న కృకరచేవదత్త ధనుజయాః, ఏతే దశవాయవ స్సర్వాసు నాడిషు  
 చరంతి, అస్యనాసికాకంఠనాభిపాదాంగువద్యయ కుండల్యశోర్ధ్వభా  
 గేషు ప్రాణ స్సంచరతి, శ్రోత్రాక్షికటిగుల్ఫఘ్రాణగళస్నిగ్దేశేషు వ్యాన  
 స్సంచరతి, గుదమేడ్రోరుజానూదర వృషణకటిజంఘానాభి గుదాగ్న్య  
 గారే మ్వపాన స్సంచరతి, సర్వసందిగ్ధ ఉదానః, పాదహస్తయో రపి,  
 సర్వగాత్రేషు సర్వవ్యాపీ సమానః భుక్తామృతసాదికం గాత్రేఽగ్నినా

సహ వ్యాపయన్ ద్విసప్తతిసహస్రేషు నాడిమాగ్నేషు చరణ సమాన  
వాయు రగ్నినా సహ సాంగోపాంగ కళేబరం వ్యాప్నోతి, నాగాదివా  
యవః పంచత్వగస్థ్యాది సంభవాః, తుండస్థం జల మన్నంచ రసాదిషు  
సమీరితమ్, తుండమధ్యగతః వ్రాణ స్తాని పృథక్కుర్యాత్, అగ్నే  
రుపరి జలం స్థాప్య జలోపర్యన్నాదీని సంస్థాప్య స్వయం మపానం  
సంప్రాప్య తేనైవ సహ మారుతః ప్రయాతి, దేహమధ్యగతం జ్వలనం  
వాయునా పాలితో వహ్ని రపానేన శనైర్దేహమధ్యే జ్వలతి, జ్వలనో  
జ్వాలాభిః ప్రాణేన కోష్ఠమధ్యగతం జల మత్యుష్ణ మకరోత్, జలోపరి  
సమర్పితవ్యం జననంయుక్త మన్నం వహ్నినంయుక్తవారిణా పక్వ మక  
రోత్, తేన స్వేదమూత్ర జల రక్తవీర్యరూపరసపురిషాదికమ్ ప్రాణః  
పృథ క్కుర్యాత్, సమానవాయునా సహ సర్వాసు నాడిషు రసం వ్యా  
పయన్ శాస్వరూపేణ దేహే వాయు శ్చరతి, నవభి ర్యోన్విమరంధ్రై  
శ్శరీరస్య వాయవః కుర్వంతి విఞ్జిత్రాదివిసర్జనమ్, నిశ్వాసోఽఘ్వాసకాస  
శ్చ ప్రాణకర్తృచ్యతే, విఞ్జిత్రాదివిసర్జన మపానవాయుకర్తృ, హనోపా  
దాన చేష్టావివ్యానకర్తృ, దేహస్యోన్నయనాదికముదాసక్త్య, శరీర పోష  
ణాదికం సమానకర్తృ, ఉద్ధారాదినాగకర్తృ, నిమిలనాదీకూర్తకర్తృ, త్సు  
త్కరణం కృకరకర్తృ, తంద్రీదేవదత్తకర్తృ, శ్లేష్మాదిధనంజయ కర్తృ, ఏవం  
నాడిస్థానం వాయుస్థానం తత్కర్తృచ సమ్యజ్ జ్ఞత్వా నాడిసంశోధనం  
కుర్యాత్. ౪.

యమనియమయతః పురుష స్సర్వసంగ వివర్జితః కృతవిద్య సుత్య  
ధర్తరతో జిత క్రోధో గురుశుశ్రూషా నిరతిః సత్తమాత్మ విధేయః,  
స్వాత్మ మోక్షసదాచార విద్యచ్ఛిక్షితః ఫలమూలోదకాన్వితం తపోవనం  
ప్రాప్య రమ్యదేశే బ్రహ్మహోషసమన్వితే స్వధర్మనిరతబ్రహ్మ విత్సమా  
వృతే ఫలమూలపుష్పవారిభి స్సుసంపూర్ణే దేవాయతనే సదీపీరే గ్రా  
మే నగరేవాఽపి సుశోభనసగరం నాత్యుచ్చసీచాయత మల్పద్వారం  
గోమయాది లిప్తం సర్వరక్షాసమన్వితం కృత్వా తత్ర వేదాన్త శ్రవ  
ణం కుర్వన్యోగం సమారభేత్, ఆచార వినియోగం సంపూజ్య స్వేష్ట  
దేవతాం నత్యా పూర్వోక్తాసనే స్థిత్యా ప్రాజ్ఞుభోదజ్ఞుభోవాపి మృద్వా  
సనేషు జితాసనగతో విద్వా స్సమగ్రివశిరో నానాగ్రదృగ్భూమధ్యే

శశభృద్భింబంపశ్యన్ నేత్రాభ్యా మమృతం పిబేత్, ద్వాదశమా  
త్రయా ఇడయా వాయు మాపూర్య ఉదరే స్థితం జ్వాలావలీయుతం  
రేఫబిందుయుక్త మగ్నిమండలయుతం ధ్యాయే ద్రేచయే త్వింగళయా,  
పునః పింగళయా పూర్య కుంభిత్యా రేచయే దిడయా, త్రిచతు  
శ్రిచతు స్పష్టత్రి చతుర్దాసపర్యంతం త్రిసుధిషు తదంతరాళేషుచ  
షట్కృత్వ ఏన మాచరే న్నాడిసద్ధి ర్భవతి, తత శ్వరీరలఘుత్వదీప్తి  
పహ్నివృద్ధినాదాభివ్యక్తిర్భవతి. ౫

ప్రాణాపానసమాయోగః ప్రాణాయామో భవతి, రేచక పూరక  
కుంభకభేదేన స త్రివిధః, తేనర్ణాత్తకాః, తస్మా త్ప్రేణవవప ప్రాణా  
యామః, పద్మాద్యాససస్థపుమాన్నాగ్రే శశభృద్భింబ జ్యోత్స్నా జాలవి  
తానితా అకారమూర్తిరక్తాంగీహంసవాహినీ దండహస్తా బాలా గా  
యత్రీ భవతి, ఉకారమూర్తిశ్చేప్తాంగీ తార్క్ష్యవాహినీ యువతీ చక్ర  
హస్తా నావిత్రీ భవతి, మకారమూర్తిః కృష్ణాంగీ వృషభవాహినీ పృథ్వా  
త్రిశూలధారిణీ సరస్వతీ భవతి, అకారాదిత్రయాణాం కారణ మేకా  
క్షరం పరంజ్యోతిః ప్రణసం భవతి తి ధ్యాయేత్, ఇడయా బాహ్య  
ద్వాయు మాపూర్య షోడశమాత్రాభి రకారం చింతయన్ పూరితవా  
యుః చతుష్పష్టిమాత్రాభిః కుంభయిత్యా ఉకారం ద్వాదశా పూరిత  
పింగళయా ద్వాత్రింశస్తాత్రయా మకార మూర్తిధ్యానే నైవం క్రమేణ  
పునః పునః కుర్యాత్. ౬.

అథాసనదృఢో యోగీ వశీ మితహితాశన స్సుఖమ్నా నాడి  
సమలశోపార్థం యోగీ బద్ధపద్మాసనో వాయుం చంద్రేణాపూర్య  
యథాశక్తి కుంభయిత్యా సూర్యేణ రేచయిత్యా పున సూర్యే  
ణాపూర్య కుంభయిత్యా చంద్రేణ విరేచ్య యయా త్యజే త్రయా  
సంపూర్య ధారయేత్, తదేతే శ్లోకాభవంతి, ప్రాణం ప్రా గిడయా పిబే  
న్నియమితం భూయోన్యయా రేచయేత్ పీత్వా పిజ్జళయం సమీరణ  
మథో బద్ధా త్యజే ద్వా మయా, సూర్యా చంద్రమసో రనేన విధినా  
భ్యాసం సదా తస్యతాం శుద్ధా నాడిగణా భవంతి యమినాం మాస  
త్రయా దూర్ధ్వతః, ప్రాత ర్ద్వాధ్యందినే సాయ మర్ధరాత్రేతు కుంభ  
కా, శనై రశీతి పర్యంతం చతుర్వారం సమభ్యసేత్, కనీయసి భవే

త్వేదః కంపో భవతి మధ్యమే, ఉత్తిష్టత్యుత్తమే ప్రాణరోధే పద్మాస  
నం భవత్, జలేన శ్రమబాతేన గాత్ర మర్దన మాచరేత్, దృఢతా  
లఘుతా చాపి తస్య గాత్రస్య జాయతే, అభ్యాసకాలే ప్రథమం శస్తం  
క్షీరాజ్య భోజనమ్, తతోఽభ్యాసే స్థిరీభూతే సతావన్నియమగ్రహః,  
యథా సింహో గజో వ్యాఘ్రో భవే ద్వశ్య శ్వనై శ్వచైః, తిదైవ  
సేనితో వాయు రస్యథా హంతి సాధకమ్, యుక్తం యుక్తం త్యజే  
ద్ద్వాయం యుక్తం యుక్తంచ పూరయేత్, యుక్తం యుక్తేన బద్ధి  
యా దేవం సిద్ధి మవాప్నుయాత్, య ధేష్టధారణా ద్వాయా రస  
లస్య ప్రదీపనమ్, నాదాభివ్యక్తి గారోగ్యం జాయతే నాడిశోధనాత్,  
విధివ త్ప్రేణసం యామై ర్నాడిచక్రే విశోధితే, సుషుమ్నా వదనం  
భిత్వా సుఖా ద్విశతి మారుతః, మారుతే మధ్యసంచారే మనస్థై

ర్యం ప్రజాయతే, యోమనస్సు స్థిరోభావః శై వాప్నోమనోన్తసి, పూర  
కాంతేతుక ర్తవ్యో బంధో జాలంధరాభిదః, కుంభకాంతేన చక్రాచాక  
ర్తవ్యస్తూ త్క్రియాణః, అధిస్తాత్కుంచనే నామ కంఠసంకోచనేకృతే,  
మధ్యే పశ్చిమతానేన స్యా త్ప్రాణో బ్రహ్మనాడిగః, అపానమూర్ధ్వ  
ముత్థాప్య ప్రాణం కంఠా దధో నయన్, యోగీ జరావినిర్ము క్తష్టాడశో  
వయసా భవేత్, సుఖాసనస్థో దక్షిణనాడ్యా బహిః స్థం వవనం సమా  
కృ ప్యాకేశ మానబాగ్రం కుంభయిత్యా సవ్యనాడ్యా రేచయేత్,  
తేన కపాలశోధనం వాతనాడిగత సర్వరోగవినాశనం భవతి, హృద  
యాది కంఠపర్యంతం సస్వనం నాసాభ్యాం శనేః వవనమాకృప్య  
యథాశక్తి కుంభయిత్యా ఇడయా విరేచ్య గచ్ఛత్ తిష్ఠ స్కుర్యా  
త్తేన శ్లేష్మహరం జ్వరరాగ్ని వివర్ధనం భవతి, వక్త్రేణ సీతాకరపూర్వ  
కమ్, వాయుం గృహీత్వా యథాశక్తి కుంభయిత్యా నాసాభ్యాం  
రేచయే త్తేన క్షుత్తృప్త్యలస్య నిద్రానశాయంతే, జిహ్వాయా హాయుం  
గృహీత్వా యథాశక్తి కుంభయిత్యా నాసాభ్యాం రేచయే త్తేనగుల్మ  
స్లేహజ్వరపిత్తక్షుధాదీని నశ్యంతి. అథ కుంభకః, సద్వివిధః, సహితః  
కేవల క్షేతి, రేచకపూరకయుక్తస్స హితః, తద్వివర్జితః కేవలః, కేవల  
సిద్ధిసర్వంతం సహిత మభ్యసేత్, కేవలకుంభకే సిద్ధే త్రిషు లోకేషు

నతస్య దుర్లభం భవతి, కేవలకుంభకా త్కుండలినీబోధో జాయతే, తతః కృశివపుఃప్రసన్నవదనో నిర్మలలోచనోఽభివ్యక్తనాదో నిర్ముక్త రోగజాలో జితబిందుః పట్వగ్నిర్భవతి, అంతర్లక్ష్యం బహిర్దృష్టి ర్ని మేషోనేషవర్జితా, ఏషా నా వైష్ణవీ ముద్రా సర్వతంత్రేషు గోపితా. అంతర్లక్ష్యవిలీనచిత్తవదనో యోగీ సదావర్తతే దృష్ట్యానిశ్చలతారయా బహిరధః పశ్య స్పృశ్య స్పృశి, ముద్రేయం ఖలు ఖేచరీ భవతి సాలక్ష్యై కతానా శివాశూన్యాశూన్య వివర్జితం స్ఫురతి సా తత్త్వం పదం వైష్ణవీ, అర్థోస్తీలిత లోచనం స్థిరమనా నాసాగ్రదత్తేక్షణ శ్చంద్రార్కావపి లీనతా ముపనయ నిష్పందభావోత్తరమ్, జ్యోతిరూప మశేషబాహ్య రహితం దేదీప్యమానం పరం తత్త్వం తత్పర మస్తి వస్తువిషయం శాండిల్య విధీనా తత్. తారం జ్యోతిషి సంయోజ్యకించి దున్నమయకా భ్రువా, పూర్వాభ్యాసస్య మార్గోయ మున్నసికారకః క్షణత్, తస్మా త్తేచరీముద్రా మభ్యసే తత ఉన్నసి భవతి, తతో యోగనిద్రాభవతి, లబ్ధయోగ నిద్రస్య యోగినః కాలో నాస్తి, శక్తిమధ్యే మనః కృత్వా శక్తీమానసమధ్యగమ్, మనసా మన ఆలోక్య శాండిల్య త్వం సుఖీ భవ, ఖ మధ్యే కరుచాత్మన మాత్మమధ్యేచ ఖు కరు, శర్యంచ ఖమయం కృత్వా నకించి దపి చింతయ, బాహ్యచింతా న కర్తివ్యా శ్చైవంతర చుతికా, సర్వచింతా పరిత్యజ్య చింతాత్రపరమో భవ, కర్పూర మనలేయద్యత్ప్రేయధవం సలిలే యథా, తథాచలీయమానంచ మనస్తత్వే విలీయతే, జ్ఞేయం<sup>1</sup> సర్వం ప్రతీతంచ తద్జ్ఞానం మన ఉచ్యతే, జ్ఞానం జ్ఞేయం సమం సప్తం నాన్యః పఠా ద్వితీయకమ్, జ్ఞేయవస్తుపరి<sup>2</sup>త్యాగా ద్విలయం యాతి మానసమ్, మానసే విలయం యాతే కైవల్య మవశిష్యతే, ద్వాక్రమా చిత్తనాశస్య యోగో జ్ఞానం మునీశ్వర, యోగో<sup>3</sup> ప్రదవృత్తిరోగో హి జ్ఞానం సమ్య గవేక్షణమ్, తస్మిన్నిరోధితే సూన ముపశాంతం మనోభవేత్, మనస్సందో పశాంత్యా<sup>4</sup>యం సంసారః ప్రవిలీయతే, సూర్యాలోకే పరిస్పంద శాంతా వ్యవహృతీ ర్యథా, శాస్త్రసజ్జనసంపర్కవైరాగ్యాభ్యాస యోగతః, అనాస్థాయాం కృతాస్థాయాం పూర్వం సంసారవృత్తిషు, యథాభి

1 సర్వప్రతీవచ. 2 త్యాగే విలయం. 3 స్థూ. 4

వాంఛితధ్యానా చ్చిర మేకత యోదితాత్, ఏకతత్త్వదృఢాభ్యాసా  
 త్ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, పూరకాద్యనిలా యామా ద్దృఢాభ్యాసా  
 దభేదజాత్, ఏకాంతధ్యానయోగాచ్చ మనస్పందో నిరుధ్యతే, ఓం  
 కారోచ్ఛారణప్రాంతశబ్దతత్త్వానుభావనాత్, సుషుప్తే సంవిదా జ్ఞాతే  
 ప్రాణ స్పందో నిరుధ్యతే, తాలుమూలగతాం యత్నా జ్ఞాప్తవ్యయాఽ  
 క్రమ్య ఘంటికామ్, ఊర్ధ్వరంధ్రంగతే ప్రాణే ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే,  
 ప్రాణేగల్గినువిత్తౌ తాలూర్ధ్వ ద్వాదశాంతగే, అభ్యాసా దూర్ధ్వ  
 రఙ్గేణ ప్రాణస్పందోనిరుధ్యతే, ద్వాదశాంగులపర్యంతే నాసాగ్రే విసు  
 లాంబరే, సంవి ద్దృశి ప్రశామ్యంత్యాం ప్రాణ స్పందో నిరుధ్యతే,  
 భూమిధ్యే తారకాలోక శాంతా వంతమువాగతే, సంశ్లే మాసనే బద్ధే  
 ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, ఓ మిత్యేవ యదుమ్భాతం జ్ఞానం జ్ఞేయాత్మకం  
 శివమ్, అసంస్పృష్టవికల్పాంశం ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, చిరకాలం  
 హృదైకాంత వ్యోమనంవేదనా స్తుతే, అవాసన మనోధ్యానా త్ప్రాణ  
 స్పందో నిరుధ్యతే, ఏభిక్రమై స్తథానైశ్చ నానాసంకల్పక్షిప్తైః,  
 నానాదేశికసూక్తైశ్చ ప్రాణస్పందో నిరుధ్యతే, ఆకుఞ్చనేన కుండలి  
 న్యా కవాట ముద్ధాట్య మోక్షద్వారం విభేదయేత్, యేనమార్గేణ  
 గంతివ్యం తద్ద్వారం ముఖేనా చ్ఛాద్య ప్రసుప్తా కుండలినీకుటిలా  
 కారా సర్పవ ద్వేష్టితా భవతి, నాశక్తిశ్చేనచలితాస్యా త్సతుముక్తో  
 భవతి, నాకుండలినీ కంఠోర్ధ్వభాగే సుప్తాచే ద్యోగినాం ముక్తయే  
 భవతి, బంధనాయాధోమూఢానాం, ఇడాదిమార్గిద్వయం విహాయ  
 సుషుమ్నామార్గేణ గచ్ఛేత్తద్విష్టాః పరిమంపదమ్, హరుదభ్యసనం  
 సర్వం మనోయుక్తం సమశ్యసేత్, ఇతరత్రనకర్తవ్యా మనోవృత్తిర్  
 నీషిణా, దివాసపూజయే ద్విష్టుం రాస్త్రై నైవ ప్రపూజయేత్, సత  
 తం పూజయే ద్విష్టుం దివారాత్రం సపూజయేత్, సుషిరో జ్ఞానజనకః  
 పంచస్రౌత స్సమర్చితః, తిషఠే ఖేచరీ ముద్రా త్వం హి శాండిల్యతాం  
 భజ, సవ్యదక్షిణనాడిశో మధ్యే చరతి మారుతిః, తిషఠః ఖేచరీ ము  
 ద్రా తస్మిన్ స్థానేన సుశత్రుః, ఇడా పింగళయో ర్మధ్యే శూన్యం చైవా  
 నిలం గ్రసేత్, తిషఠంతీఖేచరీ ముద్రా తత్ర సత్యంప్రతిష్ఠితమ్, సోమసూ  
 ర్యద్వయో ర్మధ్యే నిరాలంబతలేఘనః, సంస్థితా వ్యోమచక్రేనా ము

ద్రా నామ చఖేచరీ, ఛేదన చాలన వాహైః కలాం పగాం జిహ్వంకృత్వా  
 దృష్టిం భ్రూమధ్యే స్థాప్య కపాలకుహరే జిహ్వో విపరీతగాసయదాభవతి  
 తదాఖేచరీముద్రా జాయతే, జిహ్వచిత్తంచఖేచరతి తేనోర్ధ్వజిహ్వోపుమా  
 నమృతోభవతి, వామపాదమూలేన యోనిం సంపీడ్య దక్షిణపాదం ప్రసా  
 ర్యతంకరాభ్యాం దృత్వా నాసాభ్యాం వాయుమాపూర్య కంగబంధం స  
 మారో ప్యోర్ధ్వతో వాయుం ధారయేత్, తేన సర్వక్షేప హఃనిః, తతః  
 పీయూష మివ విషం జీర్యతే, క్షయగుల్మగుదావరజ్జిర్ణ త్వగాదిదోషా  
 నశ్యంతి, ఏవ ప్రాణజయోపాయస్సర్వమృత్యుపహరకః. వామపాదపా  
 ద్విం యోనిస్థానే నియోజ్య దక్షిణచరణం వా మోరూపరిసంస్థాప్య వాయు  
 మాపూర్య హ దయే చుబుకం నిధాయ యోని మాకుంచ్య మనో  
 మధ్యే యథాశక్తిధారయిత్వా స్వాత్మారం భావయే త్తేనాఽరోక్షసిద్ధిః  
 బాహ్య తాప్రిణం సమాకృప్య పూరయిత్వోదరేస్థితమ్, నాభిమధ్యేచ  
 నాసాగ్రే పాదాంగుష్ఠేచ యత్నతః, ధారయే త్తనసా ప్రాణం సంధ్యా  
 కాలేషు వా సదా, సర్వరోగవిన్శ్చక్తో భవే ద్యోగీ గణకముః, నాసా  
 గ్రే వాయువిజయం భవతి, నాభిమధ్యే సర్వరోగవిनाశః, పాదాంగుష్ఠ  
 ధారణా చ్ఛరీర లఘుతా భవతి, రసనా ద్వాయు మాకృప్య యః  
 పిబే త్యుతం నరః, శ్రమదాహాతు నస్యాతాం నశ్యంతి వ్యాధయ  
 స్తథా, సంధ్యయోర్స్యాహ్నాః కాలే వాయు మాకృప్య యః పిబేత్,  
 త్రిమాసా త్తస్య కల్యాణీ జాయతే వా క్షరస్వతీ, ఏవం షాన్తాసాభ్యా  
 సా త్సర్వరోగ నివృత్తిః, జిహ్వాయా వాయు మానీయ జిహ్వమూలే  
 నిరోధయేత్, యః పిబే దమృతం విద్వా స్సకలం భద్ర మశ్నుతే, అత్త  
 న్యాత్మాన మిదయా ధారయిత్వా భువోఽంతరే, విభేద్య త్రిదశా  
 హారం వ్యాధిస్థోఽపి విముచ్యతే, నాడీభ్యాం వాయు మారోఽప్య నాభా  
 తుండస్య పార్శ్వయోః, ఘటికైకాం వహే ద్యస్తు వ్యాధిభి స్సనిముచ్య  
 తే, మాన మేకం త్రిసంధ్యంతి జిహ్వాయాఽఽరోఽప్య మారుతిమ్, విభే  
 ద్య త్రిదశాహారం ధారయే త్తుండమధ్యమే, జ్వరా స్సర్వేషి నశ్యంతి  
 విషాణి వివిధానిచ, మ హూ ర్తమపియోనిత్యం నాసాగ్రే మనసా నహ,  
 సర్వం తరతి పాచ్ఛానం తస్య జన్మ శతార్జితమ్, తారసంయమా త్సకల

విషయజ్ఞానభవతి, నాసాగ్రే చిత్తసంయమా దింద్రలోకజ్ఞానమ్, తదథ శ్చిత్తసంయమా దగ్ని లోకజ్ఞానమ్, చక్షుషి సప్తసంయమా త్వర్వలోకజ్ఞానమ్, శ్రోత్రే చిత్తస్వసంయమా ద్యమలోకజ్ఞానమ్, తత్సాగ్రే స్వసంయమా నిర్మతిలోకజ్ఞానం, పృష్ఠభాగే సంయమా ద్వరుణలోకజ్ఞానం, వామకర్ణే సంయమా ద్వాయు లోకజ్ఞానమ్, కంఠే సంయమా తోనేమ లోకజ్ఞానమ్, వామచక్షుషి సంయమా చ్ఛివలోకజ్ఞానమ్, మూర్ధ్ని సంయమా ద్భ్రహ్మలోకజ్ఞానమ్, పాదాధోభాగే సంయమా దతలలోకజ్ఞానమ్, పాదే సంయమా ద్విలలలోకజ్ఞానమ్, పాదసంధౌ సంయమా నిలితల లోకజ్ఞానమ్, జంఘే సంయమా త్సుతలలోకజ్ఞానమ్, జానా సంయమా స్తహితలలోకజ్ఞానమ్, ఊరా చిత్తసంయమా ద్రసాతల లోకజ్ఞానమ్, కటా చిత్తసంయమా త్రలాతలలోకజ్ఞానమ్, నాభౌ చిత్తసంయమా ద్భూలోకజ్ఞానమ్, కుక్షౌ సంయమా ద్భవగ్లోకజ్ఞానమ్, హృది చిత్తసంయమా త్వర్వగ్లోకజ్ఞానమ్, హృదయోర్ధ్వభాగే చిత్తసంయమా స్తహగ్లోకజ్ఞానమ్, కంఠే చిత్తసంయమా జ్వనో లోకజ్ఞానమ్, భ్రూమధ్యే చిత్తసంయమా త్రహలోకజ్ఞానమ్, మూర్ధ్ని చిత్తసంయమా త్వత్వలోకజ్ఞానమ్, ధర్మాధర్మసంయమా దతీతానాగతజ్ఞానమ్, తత్తజ్జంతిధ్వనౌ చిత్తసంయమా త్వర్వజంతురుతజ్ఞానమ్, సంచితకర్మణి చిత్తసంయమా త్పుర్వజాతిజ్ఞానమ్, పరచిత్రే చిత్తసంయమా త్పరచిత్తజ్ఞానమ్, కాయరూపే చిత్తసంయమా దన్యదృశ్యరూపం, బలే చిత్తసంయమాధనుమదాది బలమ్, సూర్యే చిత్తసంయమా ద్భువనజ్ఞానమ్, చంద్రే చిత్తసంయమా త్రారఘాహజ్ఞానంచ, ధ్రువేతద్గతిదర్శనం, స్వాధ్యసంయమా త్పురుషజ్ఞానమ్, నాభిచక్రే కాయపూహజ్ఞానమ్, కంఠకూపే క్షుత్పిపాసానివృత్తిః, కూర్మనాడ్యాం స్థైర్యం, తారే సిద్ధదర్శనమ్, కాయాకాశసంయమా దాకాశగమనమ్, తత్తత్స్థానేసంయమా తత్తత్సిద్ధయో భవంతి ౮.

అథ ప్రత్యాహరణః, సమంచవిధిః, విషయేషు విచరతా మింద్రియాణాం బలా దాహరణం ప్రత్యాహరణః, యద్యత్ప్రశస్తి తత్త్వర్వమాత్మేతి ప్రత్యాహరణః, నిత్యవిహితకర్మఫలత్యాగః ప్రత్యాహరణః, సర్వవిష



యపరాజ్ఞుభవ్యం ప్రత్యాహరః, అష్టాదశసుమర్తస్థానేషు క్రమాద్ధారణం ప్రత్యాహరః, పాదాంగుప్తగుల్ఫజంఘాజానూరుపాయుమేఘానాభిహృదయ కంఠకూపతాలునాసాక్షిభూమిధ్యులలాటమూర్ధ్నాం స్థానాని తేషు క్రమా దారోహవరోహక్రమేణ ప్రత్యాహరేత్. ౯.

అథ ధారణా, సా త్రివిధా, అత్తిని మరోధారణమ్, దహరా కాశే బాహ్యకాశధారణమ్, పృథివ్యపై జోవాయ్యాకాశేషు పంచమూర్తిధారణంచేతి. ౧౦.

అథ ధ్యానమ్. తద్వివిధం సగుణంవిర్గుణంచేతి, సగుణం మూర్తి ధ్యానమ్, నిర్గుణమాత్మయాథాత్మ్యం, ౧౧.

అధనమాధిః, జీవాత్మ పరమాత్మైక్యావస్థాత్రిపుటి రహితాపరమానందస్వరూపా శుద్ధచైతన్యాత్మికా భవతి. ౧౨

శాండిల్యోపనిషది ద్వివీధోఽధ్యాయః.

అథశాండిల్యోహవైబ్రహ్మర్షిశ్చతుషు వేదేషు బ్రహ్మవిద్యా మలభమానః కింనామే త్యధర్వాణాం భగవంత ముపపన్నః పప్రచ్ఛ, అధీహి భగవత్ బ్రహ్మవిద్యామ్, యేనిశ్రేయోఽవాప్స్యమితి, స హేహవా చాధర్వా, శాండిల్య సత్యం విజ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, యస్మిన్నిద మోతంచ ప్రోతంచ, యస్మిన్నిదగ్ సంచవిచైతి సర్వమ్, యస్మిన్నిజ్ఞాతే సర్వ మిదంవిజ్ఞాతం భవతి, త దహణిపాదపచక్షుశ్రోత్ర వజిహ్వ మశరీర మగ్రాహ్య మనిర్దేశ్యమ్, యతో వాచో నివర్తంతే, అస్రావ్య మనసా సహ, యత్యేవలం జ్ఞానగమ్యం, ప్రజ్ఞాచ యస్తా త్ప్రీతృతా పురాణీయదేశ మద్వివీధీయమ్, ఆకాశవత్సర్వగతం సుసూక్ష్మం నిరంజనం నిష్క్రియం సంతాత్రం చిదానందైకరసా శివం ప్రశాంత మమృతం తత్పరంచ బ్రహ్మ, తత్త్వమసి. తద్జ్ఞానేన విజానీహి, య ఏకో దేవ ఆత్మశక్తి ప్రధాన స్సర్వజ్ఞ స్సర్వేశ్వర సర్వభూతాంతరాత్మా సర్వభూతాధి, వాస స్సర్వభూత నిగూఢో భూతయోని ర్యోగైకగమ్యః, య శ్చ విశ్వం సృజతి విశ్వం భిభర్తి విశ్వం భుజ్జ్ఞే, స ఆత్మాత్మని తంతం లోకం విజానీహి, మాశోచీ రాత్మవిజ్ఞానీ శోకస్యాంతం గమిష్యసి.

శాండిల్యోపనిషది తృతీయోఽధ్యాయః.

అథ హైసగ్ శాండిల్యోధర్వాణం పప్రచ్ఛ, య దేత మక్షరం నిష్క్రియగ్ శివగ్ సన్మాత్రం పరం బ్రహ్మ తస్మా త్సా త్సా మిదం విశ్వం జాయతే కథంస్థీయతే, కథ మస్తిస్థీయతే, తిష్ఠే సంశయం ఛేత్తు మర్హా సీతి, సహోవాచాధర్వా, సత్యగ్ శాండిల్య పరం బ్రహ్మ నిష్క్రియ మక్షరమితి, అథా ప్యస్యా రూపస్య బ్రహ్మణ స్త్రీణి రూపాణి భవంతి, నిష్కళగ్ సకళగ్ సకళం నిష్కళం చేతి, యత్సిత్యవిజ్ఞాన మానందం నిష్క్రియం నిరంజనగ్ సర్వగతగ్ సుసూక్ష్మగ్ సర్వతోముఖ మనిర్దే శ్యమమృత మస్తి త దిదం నిష్కళగ్ రూపమ్, అథాస్య యా సహ బా<sup>1</sup> స్త్యవిద్యామూలప్రకృతి ర్థాయాలోహితశుక్లకృష్ణా తయా సహ జయా దేవః కృష్ణపింగళో మహేశ్వర ఈష్టే త దిద మస్య సకలం నిష్కళం రూపమ్, అథైవ జ్ఞానమయేన యజమానో<sup>2</sup> కామయత, బహుస్యాం ప్రజాయే యేతి, అథైతస్మా త్తప్తమానా త్సత్యకామా త్త్రిణ్యక్షరా ణ్యజాయంతి, తిస్రో వ్యాహృతయః, త్రిపదా గాయత్రీ, త్రయో వేదా త్రయోదేవాః, త్రియోవర్ణా త్రయోఽగ్నియశ్చబాయంతే, యో<sup>3</sup> సా దేవో భగవాన్ సర్వైశ్వర్యసంపన్న సుర్వవ్యాపీ సుర్వభూతానాగ్ హృదయే సన్నివిష్టో మాయావీ మాయయా కృతిః, స బ్రహ్మ స ఽష్ట సురుద్ర సు ఇంద్ర సు సర్వే దేవా సుర్వాణి భూతాని, స ఏవ పురస్తా త్సేవ పశ్చా త్సేవ వోత్తరత సుఏవ దక్షిణత సుఏవాధస్తా త్సేవ పరిపా త్సేవ సర్వమ్, అథాస్య దేవస్యాత్మ<sup>4</sup> క్తిక్రీడస్య భక్తానుకంపినో దత్తాత్రేయ రూపాను రూపా తసూరవాసా ఇందీవరదశ ప్రఖ్యా చతుర్బాహు రఘోరా పా పకాశినీ తదిదమస్య సకళగ్ రూపమ్, అథైవ మధర్వాణగ్ శాండిల్యః పప్రచ్ఛ భగవన్ సన్మాత్రం చిదానందేశ్వరసం కస్మా దుచ్యతే పరం బ్రహ్మాతి, సహోవాచాధర్వా, యస్మాచ్ఛ బృహతి బృహనాయతి చ సర్వం తస్మా దుచ్యతే పరం బ్రహ్మాతి, అథ కస్మా దుచ్యతే ఆత్మేతి, యస్మా త్సర్వ మాప్సీతి సర్వ మాదత్తే సర్వమితి చ తస్మా దుచ్యతే ఆత్మేతి, అథ కస్మా దుచ్యతే మహేశ్వర ఇతి, యస్మా న్నమాత ఈశ

శ్శబ్దభ్యన్య చాత్తశక్త్యా సర్వ మిశలే స హేశ్వర ఇతి, అథ కస్తా  
దుచ్యతే దత్తాత్రేయ ఇతి యస్తా త్పుదుశ్చరం తప స్తప్యమానాయ  
అత్రయే ఉక్తకామా యాతి తరాం తుష్టేన భగవతా జ్యోతిర్ మేన  
ఆత్మైవ దత్తో యస్తా చ్చాససూయా యా మాత్రే స్తవయోఽభవ  
త్తస్తాద్యుతే దత్తాత్రేయఇతి, అథ యోఽస్యనిరుక్తాని వేద సర్వం  
వేద అథ యో హ వై విద్యైవం వరం ముపాస్తే సోఽహ మితి సబ్ర  
హ్మవి ద్భవతి, అ త్రైతే శ్లోకా భవంతి. దత్తాత్రేయం శివం శాంతి  
మింద్రనీలనిభవభ్రమ్, ఆత్మమాయారతం దేవ మవధూతం దిగంబరం,  
భస్తాధూళిత సర్వాంగం జటాజూటధరం విభమ్, చతుర్భూపలు ముదా  
రాంగం ప్రపుల్ల కమలేక్షణమ్, జ్ఞానయోగనిధిం విశ్వగురుం యోగి  
జనప్రియమ్, భక్తానుకంపినం సర్వ సాక్షిణం సిద్ధసేవితమ్, ఏవం య  
స్సతతం ధ్యాయే దేవదేవగ్ సనాతనమ్, సముక్త స్సర్వ పాపేభ్యో  
నిశ్రేయస మవాప్నుయాత్, ఇతిోగసత్య మిత్యవనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి శాండిల్యోపనిష త్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః. కూరిః ఓమ్.

౫౬. యజుర్వేదీయ పైజ్జలోపనిషత్.

శ్లో. పైంగలోపనిష ద్వేద్యం పరమానంద విగ్రహమ్,

షరితః కలయే రామం పరమాక్షరవైభవమ్,

ఓమ్ పూర్ణమంద ఇతి శాంతిః.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

అథాహ పైజ్జలో యాజ్ఞవల్క్య ముపసమేత్య ద్వాదశవర్ష శు  
క్రాపాపూర్వకం పరమరహస్య కైవల్య మనుబ్రూహీతి వప్రచ్ఛ,  
సపేచావాచ యాజ్ఞవల్క్యః, సదేవసామ్యేద మగ్ర ఆసీత్, తం

నిత్య ముక్త మవిక్రియం సత్యజ్ఞానానందం పరిపూర్ణం సనాతన  
 మేకమే వాఽద్వితీయం బ్రహ్మ, తస్మి స్వరుశం క్షికాసాణుస్ఫటికాదా  
 జలరావ్య పురుషరేఖాది వల్లోహితశుక్ల కృష్ణగుణమయీ గుణసా  
 మ్యాఽనిర్వాచ్యా మూలప్రకృతి రాసీత్, తత్ప్రీతిబింబితం య  
 త్తత్సాక్షిచైతన్య మాసీత్, సా పున ద్వికృతిం ప్రాప్య సత్త్వద్విక్రవ్య  
 క్తాఽఖ్యాసరణశక్తి రాసీత్, తత్ప్రీతిబింబం యత్తదీశ్వరచైతన్య  
 మాసీత్, స స్వాధీనమాయ స్పర్శజ్ఞ స్పృష్టిస్థితిలయానామాదికర్తా  
 జగదఙ్కురరూపో భవతి, తస్మి న్విలీనం సకలం జగ దావిర్భావ  
 యతి, ప్రాణికర్తృవశా దేవః యద్వ త్ప్రీసారితః, ప్రాణికర్త  
 త్మయా త్సున స్తిరోభావయతి, తస్మి న్నేవాఽలం విశ్వం సహ్కోచిత  
 పటవద్వర్తతే, ఈశాఽధిష్ఠితాపరిణశక్తితో రజోద్రిక్తా మహదా  
 ఽఖ్యా విక్షేపశక్తి రాసీత్, తత్ప్రీతిబింబితమ్, య త్త ధిరణ్యగర్భచై  
 తన్య మాసీత్, స మహత్తత్వాఽభిమానీ స్పష్టాస్పష్టవపు ర్భవతి, హిర  
 ణ్యగర్భాఽధిష్ఠితవిక్షేపశక్తిత ప్రమోద్రిక్తాఽహఙ్కారాఽభిధా స్థూల  
 శక్తి రాసీత్, తత్ప్రీతిబింబితమ్, య త్తి ద్విరాఽపైతన్య మాసీత్,  
 సతదభిమానీ స్పష్టవపు సుర్వస్థూలపాలకో విష్ణుః ప్రధానపురుషో భవతి,  
 తస్మా దాస్తి స ఆకాశ స్సమూర్భతః, ఆకాశా ద్వాయుః, వాయోరగ్నిః,  
 అగ్నే రామః, అధ్యక్షః పృథివీ, తాని పఞ్చతన్మాత్రాణి గుణాభవంతి, ప్రస్తు  
 కామో జగద్యోని ప్రమోగుణ మధిపాయ సూక్ష్మతన్మాత్రాణి భూతాని  
 స్థూలీకర్తుం సోఽకామయత, సృష్టేః పరిమితాని భూతా న్యేకమేకం  
 ద్విధా విధాయ పున శ్చతుర్థా కృత్వాస్వే స్వేతరద్వితీయాంశైః పంచ  
 పఞ్చధా సంయోజ్య పఞ్చీకృతభూతై రసంతకోటిబ్రహ్మాంశాని తత్తదం  
 షోచితాచతుర్దశ భువనాని తత్తద్భువనోచితగోళకస్థూలశరీరా న్యసృ  
 జత్, స పఞ్చభూతానాం రజోఽంశంశ్చతుర్థాకృత్వా భాగత్రయాత్పు  
 ఞ్చవృత్త్యాఽత్తకం ప్రాణ మసృజత్, అథ తేహం తుర్యభాగేన కర్తేంద్రి  
 యా న్యసృజత్, స తేహం సత్వాఽంశం చతుర్థా కృత్వా భాగత్ర  
 యసమష్టితిః పఞ్చవృత్త్యాఽత్తక మస్త్యకరణ మసృజత్, స తేహం  
 సత్వతురీయభాగేన జ్ఞానేంద్రియాణ్య సృజత్, సత్వసమష్టిత ఇంద్రియ  
 పాలకా నసృజత్, తాని స్పష్టా వ్యక్తే ప్రాచిక్షివత్, తదాజ్ఞయా సమ

ప్రసిద్ధం వ్యాప్య తా న్యత్రిష్టక, తదాజ్ఞయాఽహంజ్కారసమన్వితో విరా  
ట్యర్వస్తూలా న్యసృజత్, హిరణ్యగర్భస్తదాజ్ఞయా నూన్ద్రాణ్యపాల  
యత్, అణ్డస్థాని తాని తేన వినా స్పన్దితుం చేష్టితుం వా సశేకుః, తాని  
చేతనీకర్తుం సోఽకామయత్, బ్రహ్మాండం బ్రహ్మరం ధ్రాణి సమస్తవ్య  
ప్తిమస్తకాని విదార్య తదేవాఽనుస్రావిశత్, తదాజ్ఞానస్యపి తాని చేత  
నవత్స్వస్యకర్తాణి చక్రిరే, సర్వశ్చతో మాయాలేశసమన్వితో వ్యష్టిదే  
హం ప్రవిశ్య, తియామోహితో జీవత్వమగమత్, శిరీరత్రయతాదాత్మ్యా  
త్కర్తృభోక్తృత్వతామగమత్, బాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిమూర్ఛామరణ  
ధర్మయుక్తో ఘటియంత్రవ దుద్విగ్నో జాతో మృత ఇవ కలాలచక్ర  
న్యాయేన పరిభ్రమ తీతి.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథ పైంగలో యాజ్ఞవల్క్యమువాచ—సర్వలోకానాం సృష్టి  
స్థిత్యంతకృ ద్విభు రీశః కథం జీవత్వ మగమదితి, సహోవాచ యాజ్ఞ  
వల్క్యః, స్థూలసూక్ష్మకారణదేహోద్భవపూర్వకం జీవేశ్వరస్వరూపం  
వివిచ్యకథయామీతి, సావధానేనై కాఽగ్రతయాశ్రూయతామ్, ఈశః  
ఽభ్యేకృతమహాభూతలేశా నాదాయ వ్యప్తిసమప్త్యాఽత్తక స్థూలశరీ  
రాణి యథాక్రమ మకరోత్, కపాలచర్మాఽన్త్రాఽస్థిమాంసనఖాని పృ  
థివ్యంశాః, రక్తమూత్రాలాలాస్వేదాఽదికా అబంశాః, త్సుత్రైష్టోష్ణ  
మోహమైథురా అగ్న్యంశాః, ప్రచారణోత్తరణశ్వాసాదికావాయ్వం  
శాః, కామకోధాదయో వ్యోమాంశాః, ఏతత్సజ్ఞాతం కర్తృణి సభ్యేతం  
త్వగాదియక్తం బాల్యాఽద్యవస్థాఽభిమానాఽస్పదం బహుదోషాఽ  
శ్రయం స్థూలశరీరం భవతి, అథ ఽభ్యేకృతమహాభూతరజోఽంశభాగ  
త్రియసమష్టితః ప్రాణ మసృజత్, ప్రాణాఽపానవ్యానోదాససమానాః  
ప్రాణవృత్తయః, నాగకూర్మకృకరదేవద త్తథనంజయా ఉపప్రాణాః, హృ  
దాససనాభికంఠోసర్వాంగం స్థానమ్, ఆకాశాది రజోగుణతిర్యభావేన  
కర్తేంద్రియ మసృజత్, వాక్పదపాణిపాయూపస్థాస్తద్వృత్తయః,  
వచనాఽదానగమనవిసర్గాఽనందాస్తద్విషయాః, ఏవం భూతసత్త్వాం  
శభాగత్రయసమష్టితః అంతఃకరణ మసృజత్, అంతఃకరణమనోబుద్ధి

చిత్రాఽహజ్జగరా స్తద్వృత్తయః, సజ్జల్పనిశ్చయ స్తరణాఽభిమా  
 నాఽనుసంధానా స్తద్విషయాః, గళవదసనాభిహృతయభ్రామధ్యం  
 స్థానమ్, సభూతసత్యతురీయభాగేన జ్ఞానేంద్రియ మనృజత్, శ్రోత్రత్వ  
 క్షుత్కుర్జిహ్వఘ్రాణాని తద్వృత్తయః, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధాస్తద్విష  
 యాః, దిగ్వాతాఽర్కప్రచేతోఽశ్వీ వహ్నింద్రోపేంద్రమృత్యుకాః,  
 చంద్రో విష్ణు శ్చతుర్వక్త్ర శ్చమ్భుశ్చ కరణాఽధిపాః, అథాఽన్న  
 మయప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయూ ఽనందమయూః పఞ్చ  
 కోశాః, అన్నరసేనైవ భూత్వాఽన్నరసే నాఽభి వృద్ధింప్రా ప్తాఽన్నర  
 సమయవృధివ్యాం య ద్వీలీయతే సాఽన్నమయకోశః, తదేవ స్థూలశరీ  
 రమ్, కర్తేంద్రియై స్సహ ప్రాణాదిపఞ్చకం ప్రాణమయకోశః, జ్ఞానే  
 ద్రియై స్సహ మనోమయకోశః, జ్ఞానేంద్రియై స్సహ బుద్ధి ర్విజ్ఞాన  
 మయకోశః, ఏతత్కోశత్రయం లిజ్జశరీరమ్, స్వరూపజ్ఞాన మానంద  
 మయకోశః, తత్కారణ శరీరమ్, అథజ్ఞానేంద్రియపఞ్చకం కర్తేంద్రియ  
 పఞ్చకం ప్రాణాదిపంచకం వియదాదిపంచక మంతఃకరణ చతుష్టయం  
<sup>1</sup>కామకర్తమాయాన్యప్రపరమ్, ఈశాఽజ్ఞయా విరాట్ వ్యప్తిదేహం  
 ప్రవిశ్య బుద్ధి మధిస్తాయ విశ్వత్వ మగమత్, విజ్ఞానాఽత్మా చిదాభా  
 సో విశ్వో వ్యావహారికోజాగ్రీత్ స్థూలదేహాఽభిమానీ కర్తృభూ రితిచ  
 విశ్వస్య నామభవతి, ఈశాఽజ్ఞయా సూత్రాఽత్మా వ్యప్తిసూక్ష్మశరీరకం  
 ప్రవిశ్య మన అధిస్తాయ తైజసత్వ మగమత్, సైజసఃప్రాతిభాసిక  
 స్స్వప్నకల్పిత ఇతితైజసస్య నామ భవతి, ఈశాఽజ్ఞయా మాయోపాధి  
 రవ్యక్తసమన్వితో వ్యప్తికారణ శరీరం ప్రవిశ్య ప్రాజ్ఞత్వ మగమత్, ప్రాజ్ఞ  
 అవిచ్ఛిన్నః పారిమార్థిక స్సుషుప్త్యభిమానీతి ప్రాజ్ఞస్య నామభవతి, అ  
 వ్యక్తలేఖాఽచ్చాదితపారిమార్థికజీవస్యతత్త్వమస్యాది వాక్యాన్నిబ్రహ్మ  
 జైకతాం జగుః, నేతరయో ర్వాగ్వివహారిక ప్రాతిభాసికయోః, అస్త్రీకరణ  
 ప్రతిబిమ్బితచైతన్యం య తదేవాఽవస్థాత్రయభా గ్భవతి, స జాగ్ర  
 త్స్వప్న సుషుప్త్యవస్థాః ప్రాప్య ఘటియత్ప్రేవ దుద్యగ్నో జాతో  
 మృతిశ్చ సత్తో భవతి, అథ జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తిమూర్ఛమరణా  
 వస్థాః పఞ్చభవన్తి, తత్తదేవతాఽనుగ్రహన్వితైః శ్రోత్రాఽదిజ్ఞానే

ద్వియై శ్శబ్దార్థవిషయ గ్రహణ జ్ఞానం జాగ్రదవస్థా భవతి, తత్ర  
 భూమధ్యంగతో జీవ అపాదమస్తకిం వ్యాప్యకృషి శ్రవణా ద్యఖిల  
 క్రియాకర్తా భవతి, తత్ఫలభుక్త్య భవతి, లోకాంతరగతిః కర్తృ చత్ఫలం  
 సవప భుజ్జ్ఞే, ససార్వభౌమవ ద్వ్యవహారా చ్ఛాన్తోఽత్తర్భవనం  
 ప్రవేష్టుం మార్గమౌత్తిత్య తిష్ఠతి, కిరణా పరమే జాగ్రత్సంస్కారార్థ  
 ప్రబోధవతీ గ్రాహ్యగ్రాహకరూపస్ఫురణం స్వప్నావస్థా భవతి, తత్ర  
 విశ్వవప జాగ్రద్వ్యవహారలోపా న్నాడిమధ్యం చిరకౌత్యైజన్య మవాప్య  
 వాసనారూపకిం జగద్వైచిత్ర్యం స్వభాసా భాసయన్ యథేచ్ఛితం  
 స్వయంభుజ్జ్ఞే, చిత్రైకకరణా నుషుప్త్యవస్థా భవతి, భృమ విశ్రాంతశ  
 కునిః కుక్షే సంస్మత్య నీడాభిముఖం యథా గచ్ఛతి, తథా జీవోఽపి  
 జాగ్రత్స్వప్నప్రవణ్యే వ్యవహృత్య శ్చాన్తోఽజ్ఞానం ప్రవిశ్య స్వానందం  
 భుజ్జ్ఞే, అకన్తస్థుద్గరదణ్డాఽద్వైస్తాడితవ ద్భయాఽజ్ఞానాభ్యా మిద్రి  
 యసజ్ఞాతైకమృన్నివ మృతితుల్యా మూర్ఖాభవతి, జాగ్రత్స్వప్ననుషు  
 ప్తిమూర్ఖావస్థానా మన్యా బ్రహ్మేదిస్తమృపర్యంతం సర్వం జీవభయ  
 ప్రదా స్థూలదేహావిసర్జనీ మరణాఽవస్థా భవతి, కర్తేన్ద్రియాణి జ్ఞానేన్ద్రి  
 యాణి తత్తద్విషయా స్పృణాన్ సంస్మత్య కామకర్తాఽన్వితాఽ  
 విద్యా భూతవేష్టితో జీవో దేహాంతరం స్వాప్య లోకాంతరం గచ్ఛతి,  
 సాకర్తృఫలపాకేనాఽపరాంతరకీటవ ద్విత్రాంతంవైవ గచ్ఛతి, సత్కర్తృ  
 పరిపాకతో బహూనాం జన్తూనా మంతేన్మాణాం మోక్షేచ్ఛా జాయతే,  
 తదా సద్గురు మౌత్తిత్య చిరకాలసేవయా బంధా న్తోక్షం కర్ష్య త్ప్ర  
 యాతి, అవిచారకృతో బుధో విచారా న్తోక్షో భవతి, తస్మా త్సదా  
 విచారయేత్, అధ్యాయోపాఽపవాదత స్వరూపం నిశ్చయీకర్తుం  
 శక్యతే, తస్మా త్సదావిచారయే జ్ఞగజ్జీవ పరమాత్మనః, జీవభావజగ  
 ద్భవబోధే ప్రత్యభిన్నం బ్రహ్మైవ ఽవశిష్యత ఇతి

తృతీయోఽధ్యాయః

అథిహౌనం పైంగలః పప్రచ్ఛయాజ్ఞవల్క్యం మహావాక్యవివర  
 ణ మనుబ్రూహీతి, సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, తత్త్వమసి త్వం తదసి  
 త్వం బ్రహ్మేసి అహం బ్రహ్మేస్తీ త్వనుసంధానం కుర్యాత్, తత్ర పారోక్ష్య  
 శబళస్సర్వజ్ఞత్వాదిలక్షణోహయోపాధిసచ్చిదానంద లక్షణో జగద్యోని

స్తవదవాచ్యో భవతి, సవ వాఽంతఃకరణ సమ్మిష్టబోధోఽస్తత్ప్రత్య  
యాఽవలమ్బన స్త్వంపదవాచ్యో భవతి పరజీవోపాధీ మాయావిద్యే  
విహాయ తత్త్వం పదలక్ష్మ్యం ప్రత్యగభిన్నం బ్రహ్మ తత్త్వమసీ త్యహం  
బ్రహ్మఽస్మీతి వాక్యాఽర్థ విచారశ్రవణం భవతి, ఏకాంతేంద్రవణా  
ఽగ్రానుసూధానం మననం భవతి, శ్రవణమనననిర్విచిత్రేర్థేవస్తు న్యేకతా  
సతయాచేతస్థాపనం నిధిధ్యాసనం భవతి, ధ్యాతృధ్యానే విహాయ నివా  
తస్థితిదీపధ్యేయైకగోచరం చిత్తం సచూధిర్భవతి, తదానీమాత్మగోచరా  
వృత్తయ స్సముత్థితా అజ్ఞాతా భవంతి, తా స్సరణా దనమీయస్తే,  
ఇహోఽదిసంసారే సజ్జితాః కర్మకోటయ అనేనైవ విలయం యాంతి,  
తతోఽభ్యాసపాటవా త్సహస్రశ స్సదాఽమృతధారా వర్షతి, తతో  
యోగవిత్తమా స్సమాధిం ధర్మమేఘం ప్రాహుః, వాసనాజాలేనిశ్చేష  
మమునా ప్రవిలాపితే కర్మసంచయే పుణ్యపాపే సమూలోస్థిలితే ప్రాకృ  
రోక్త మపి కరతలాఽమలక వద్యాశ్చ మప్రతిబద్ధావరోక్షసాక్షాత్కా  
రం ప్రసూయతే, తదా జీవన్ముక్తో భవతి, ఈశః పంచీకృతభూతానా  
మపంచీకరణం కర్తుంనోఽకామయతి, బ్రహ్మాండతద్యతలోకా న్కార్య  
రూపాంశ్చ కారణత్వం ప్రావయిత్వా తత స్సూక్ష్మాంగం కర్తేంద్రియాణి  
ప్రాణాశ్చ జ్ఞానేంద్రియాణ్యస్తాకిరణ చతుష్టయం చైకీకృత్య సర్వాణి  
భౌతికాని కారణభూతపంచకే సుయోజ్య భూమింజలే జలా వహన్  
వహ్నిం వాయూ వాయు మాకాశే చాఽకాశ ఏహజ్జ్కారే చాఽ  
హజ్జ్కారం మహతి మహ దవ్యతేఽవ్యక్తం పురుషేకమేణ విలియతే,  
విరా డ్ధిరణ్యగచ్ఛేత్వరా ఉపాధివిలయా త్పరమాత్మని లీయంతే, పంచీ  
కృతమహాభూత సంభవకర్త సంచితస్థూలదేహః కర్తృత్వయా త్సత్కర్మప  
రిపాకతోఽపంచీకరణం ప్రాప్య సూక్ష్మే చైకీభూత్వా కారణరూపత్వ  
మాసాద్య తత్కారణం కూటస్థే ప్రత్యగత్త్వని విలియతే, విశ్వతైజస  
ప్రాజ్ఞా స్వస్వోపాధిలయా త్ప్రత్యగత్త్వని లీయంతే, అండం జ్ఞానాన్నినా  
దగ్ధం కాగజై స్సహ పరమాత్మని లీనం భవతి, తతో బ్రహ్మణస్సమా  
హితో భూత్వా తత్త్వం ఐదైక్య మేవ సదా కుర్యాత్, తతో మేఘా  
ఽపాయేఽంశుమా నివాఽత్మాఽవిర్భవతి, ధ్యాత్వా మధ్యస్థమా  
త్మానం కలకాఽంతర దీపవత్, అంగుఢమాత్ర మాత్మాన మధూమ



జ్యోతిరూపకమ్, ప్రకాశయంత మంతిస్థం ధ్యాయేత్కూటస్థ మవ్యయమ్, ధ్యాయ న్నాస్తే మునిశ్చైవ చానుష్ఠేరామృతేస్తు యః, జీవన్ముక్తవదం త్యక్త్వా స్వదేహీ కాలసాత్కృతే, విశత్య దేహముక్తత్వం పవనోస్పందతా మివ, అశబ్దమస్పర్శచరూప మవ్యయం తథాఽరసం నిత్య మగంధవచ్ఛయత్, అనాద్యసంశం మహతిః పరంధ్రువం తదేవ శివ్యత్యమలం నిరామయ మితి

చతుర్థోఽధ్యాయః.

అథహ పైంగళః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యః జ్ఞానినః కింకర్త కాచ సితిరితి, సహేవాచాచ యాజ్ఞవల్క్యః, అమానిత్వాగినంపన్నో ముముక్షు రేకమిశతికులం తారయతి, బ్రహ్మవిన్నాత్రేణకుల మేకోత్తరశతం తారయతి, అత్రానం రథినం విద్ధి శరీరం రథమేవచ, బుద్ధింతు సారిధిం విద్ధి మనః ప్రగ్రహ మేవచ, ఇంద్రియాణి హయా నాహు ర్విషయాంస్తేషు గోచరాన్, జుగమాని విమానాని హృదియాని మనీషణః, ఆత్మేంద్రియమనోయుక్తం భాక్తే త్యాహుర్నహర్వయః, తతో నారాయణ స్సాక్షాద్భదయే సుప్రతిష్ఠితి, ప్రారబ్ధకర్మ పర్యంత మహినిర్దోకవదస్యవహరతి, చంద్రవ చ్ఛరతే దేహీ సముక్త శ్వానికేతనః, తీర్థేశ్వపచగృహేవా తనుం విహాయయాతి కైవల్యమ్, ప్రాణానవకీర్యయాతికైవల్యమ్, తం పశ్వా ద్విగ్భలిం కుర్యా దథవా శివసం చరేత్, పుంసః ప్రప్రజనం ప్రోక్తం నేతిరాయ కదాచన, నాశౌచం నాఽగ్నికార్యంచ నపిండం నోదకక్రియా, నకుర్యా త్పర్వణాదీని బ్రహ్మభూయాయ భిక్షవే, దగ్ధస్య దహనం నాస్తి పవస్య పచనం యథా, జ్ఞానాగ్నిదగ్ధదేహస్య నచ శ్రాద్ధం నచ క్రియా, యావచ్ఛపాధిపర్యంతం తావచ్ఛుశ్రూషయేద్దురుమ్, గురువధ్గురుభార్యాయాం తత్పుత్రేషుచవర్తనమ్, శుద్ధమానస శుద్ధచిద్రూపసహిష్ణు స్సోఽహ మస్తీతి, ప్రాప్తే జ్ఞానేన విజ్ఞానే జ్ఞేయే పరమాత్మని హృది సంతే దేహీ లబ్ధికాంతిపదం గతే తదాప్రభామనో బుద్ధిశూన్యం భవతి, అమృతేన తృప్తస్య పయసా కింప్రయోజన మేవం స్వాత్మానం జ్ఞాత్వా వేదైః ప్రయోజనం కిం భవతి, జ్ఞానామృతత్వప్తయోగినో న కించిత్కర్తవ్య మస్తి, తదస్తిచే న్నస తి త్త్వవిద్భవతి, దూరసోఽపి నదూరస్థః పిండవర్జితః పిండస్థోఽపి ప్రత్యగాత్మా సర్వవ్యాపీ

భవతి, హృదయం నిర్మలం కృత్వా చింతయిత్వాఽప్యనామయమ్,  
అహ మేన పరం సర్వ మితి పశ్యేత్సరంసుఖమ్, యథా జలే జలం  
క్షీప్తం క్షీరం క్షీరే ఘృతం ఘృతే, అవివేషో భవేత్తద్వ జ్ఞవాఽత్త  
పరమాత్మనోః, దేహే జ్ఞానేన దీపితే బుద్ధి రఖండాకారరూపా  
యదా భవతి, తదావిద్వా స్మృష్టాజ్ఞానాఽగ్నినా కర్మబంధం నిర్దహేత్,  
తతః ఐత్రం పరమేశ్వరాఖ్య మద్వైత గూఢం విమలాంబరాభమ్,  
యథోదకే తోయ మనుప్రవిష్టం తథాత్మరూపో నిరుపాధి సంస్థితిః,  
ఆకాశవ త్సుప్త్యశరీర ఆత్మా స దృశ్యతే వాయువ దంతరాత్మా,  
సబాహ్య మభ్యంతర నిశ్చలాత్మా జ్ఞానోల్లయా పశ్యతి చాం  
తరాత్మా, యత్రయత్ర మృతో జ్ఞానీ యేనవా కేన మృత్యునా, యథా  
సర్వగతం వ్యోమ తత్ర తత్ర లయం గతః, ఘటాఽకాశ మివాత్మానం  
విలయం వేత్తి తత్త్వతః, సగచ్ఛతి నిరాలంబం జ్ఞానాలోకం సమస్తతః,  
తపేద్వర్ష సహస్రాణి ఏకపాదశీతో సరః, ఏతస్య ధ్యానయోగస్య  
కలాంనాగ్నితి షోడశీమ్, ఇదం జ్ఞాన మిదం స్థేయం తత్సర్వం జ్ఞాతు  
మిచ్ఛతి, అపివర్ష సహస్రాయు శ్శాస్త్రాంతం నాఽధిగచ్ఛతి, విష్ణయోఽ  
క్షీరతన్నాతో బీలితం చాఽపి సంచలమ్, విహాయ శాస్త్రజాలాని య  
త్సర్వం త దుపాస్యతామ్, అనంతకర్తృత్వం చ జపో యజ్ఞ స్తథా  
వచ, తీర్థయాత్రాఽధిగమనం యావ త్త్వం న విందతి, అహం బ్రహ్మ  
తి నియతం మోక్ష హేతుర్హఽత్మనామ్, ద్వేషదే బంధమోక్షాయ  
సమమేతి మమేతిచ, మమేతి బధ్యతేజంతు ర్మమమేతి విముచ్యతే,  
మనసో హ్యున్ననీభావే ద్వైశం వైవోపలభ్యతే, యదా యా త్యున్న  
నీభావ స్తదా తత్సరమం పదమ్, యత్ర యత్ర మనో యాతి తత్ర  
తత్ర పరం పదమ్, తత్రతత్ర పరం బ్రహ్మ సర్వత్ర సమవస్థితమ్,  
హన్యా స్తప్తిభి రాకాశం త్సుధార్తః ఖండయే త్తుపమ్, నాఽహం  
బ్రహ్మేతి జానాతి తస్య ముక్తి ర్మజాయతే, య ఏత దుపనిషద  
మధితే సోఽగ్నిపూతో భవతి, స వాయుపూతోభవతి స ఆదిత్య  
పూతో భవతి స బ్రహ్మపూతో భవతి, స విష్ణుపూతో భవతి సరుద్ర  
పూతోభవతి స సర్వేషు తీర్థేషున్నాతో భవతి, స సర్వేషు వేదే వ్య  
ధితో భవతి, స సర్వవేద వ్రతచర్యాను చరితో భవతి, తేనేతిహస

పురాణానాం రుద్రాణాం శతసహస్రాణి జప్తాని ఫలాని భవంతి, ప్రణ  
వానా మయుతం జప్తం భవతి, దశ పూర్వాః దశోత్తరాః పునాతి,  
స పక్షిపావనో భవతి, స మహా భవతి, బ్రహ్మహత్యా సురాపానస్వ  
ర్ణస్తేయ గురుతల్పగమనతత్సంయోగిపాతకేభ్యః పూతో భవతి, తద్వి  
ష్ణోః పరమంపదగ్ సదా పశ్యంతి సూరయాః, దీప్తి చక్షురాతతిమ్,  
తద్విప్రాసో విపస్యవో జాగృవాస స్సమధతే, విష్ణో ర్యత్స్వరమం  
పదమ్, ఓం సశ్య మిత్యుపనిషత్.

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి ఐజ్ఞలోపనిషత్ సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

## ౬౦. యజుర్వేదీయ భిక్షుకోపనిషత్.

శ్లో. భిక్షూణాం పటలంయత్ర విశ్రాంతిమగమ త్సదా,  
తత్త్రైపదం బ్రహ్మతత్త్వం బ్రహ్మమాత్రం కరోతుమామ్,

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

అథ భిక్షూణాం మోక్షార్థినాం కుటీచక బహూదకహంస పర  
మహంసాశ్చేతి చత్వారిః, కుటీచకోనామ గౌతమ భరద్వాజ యాజ్ఞవ  
ల్క్యవసిష్ఠ ప్రభృతయోఽష్టౌ గ్రాసాంశ్చరంతో యోగమార్గే మోక్ష  
మేవ ప్రార్థయంతే, అథ బహూదకానామ త్రి దండ క మణ్డలు శిఖాయ  
జ్ఞోపవీత కాషాయవస్త్రధారిణో బ్రహ్మగృహే మధుమాంసం వర్జయి  
త్వాఽష్టౌ గ్రాసాః ధైత్యుఽచరణం కృత్వా యోగమార్గే మోక్ష  
మేవ ప్రార్థయంతే, అథ హంసానామ గ్రామిక గాత్రం సగరే పంచ  
రాత్రం క్షేత్రే సప్తరాత్రం తదుపరి స<sup>1</sup>వసేత్, గోమూత్ర గోమయా  
హారిణో నిత్యం చాంద్రాయణపరాయణా యోగమార్గే మోక్షమేవ  
ప్రార్థయంతే, అథ పరమహంసా నామ సువర్తకాఽరుణిశ్చేతకేతు జడ

భరతదత్తాత్రేయ శుకవామదేవ హరితక ప్రభృతయోఽస్త్రాగ్రాసాః  
చరంతో యోగమార్గే మోక్షమేవ ప్రార్థయంతే, వృక్షమూలే శూన్య  
గృహేశ్చ శాసమాసికో వాసామృరావా దిగమృరావా సతేహం ధర్మా  
ధర్మో లాభాఽలాభాశుద్ధాఽశుద్ధా ద్వైతవర్జితా సృమలోఽస్త్రాశ్చకాం  
చనా స్సర్వవర్జేషు భైతూచరణం కృత్వా సర్వత్రాఽష్టేవేతి వశ్యంతి,  
అథజాతరూపధరా నిర్ద్యుంద్యా నిష్పరిగ్రహే శ్శుక్లధ్యానపరాయణా  
ఆత్మనిస్సాః సాగ్రాసంధారణార్థం యథోక్తకాలే భైతూ మాచరంత శూన్య  
న్యాఽగార దేవగృహతృణకూటవర్తిః వృక్షమూల కులాలశాలాఽగ్ని  
పాత్రశాలా నదీపులిసగిరి కందరకుహర కోటర నిర్మరస్థండిలే  
తత్త్రిబ్రహ్మార్గే సమ్యక్సమ్పన్నా శ్శుద్ధమానసాః పరిమహంసా చరణేన  
సన్నాప్తేన దేహత్యాగం కుర్వంతి, తే పరమహంసా నామేత్యు  
పనిషత్ .

ఓమ్ పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి భిక్షుకోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తస్మత్ .



శ్రీ గురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

## ౬౦. సామవేదీయ మహాపనిషత్ .

శ్లో. యస్త హోపనిషద్వేద్యం చిదాకాశ తయా స్థితమ్,

పరమాద్వైతసామ్రాజ్యం తద్దామ బ్రహ్మమేగతిః.

ఓమ్ ఆస్మాయం త్వీతి శాంతిః.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

అథాతోమహాపనిషదం వ్యాఖ్యాన్యమస్తదాహు రేకోఽ  
హవై నారాయణ ఆసీ న్నబ్రహ్మ సేశానో నాపో నాగ్నిషోమో నేమే  
ద్యావాపృథివీ ననక్షత్రాణి నసూర్యోన చంద్రమా స్య ఏకాకిన రమేత,  
లిస్య ధ్యానాంతస్థస్య యజ్ఞస్తోమముచ్యతే తస్మి న్పురుషా శ్చతుర్దశ  
బాహుంతే ఏకా కన్యా దశేంద్రియాణి మన ఏకాదశం తేజో ద్వాదశ

మహాంకార శ్రుయోదశః ప్రాణశ్చతుర్దశ ఆత్మా వంచదశీ బుద్ధి ర్భూతా నివంచతన్నాత్మాగ్రీ వంచమహాభూతానిచ సవికః వంచవింశతిః పురుషస్తత్పురుషం పురుషోనివేశ్య నాన్యవ్రథానసంవత్సరా జాయంతే సువత్సరాదధిజాయంతే అథపునరేవ నారాయణస్సౌఽన్యత్కామో మనసా ధ్యాయత, తస్య ధ్యానాంతస్థస్య లలాటాత్త్రిక్షణ్ శుశ్కులపాణిః పురుషో జాయతే బిభ్రచ్ఛ్రియం యశ స్సత్యం బ్రహ్మచర్యం తపోవైరాగ్యం మనఃవిశ్వర్యం సప్రణవా వ్యాహృతయః ఋగ్యజుస్సామాధర్వాంగిరసస్సర్వాణి ఛందాస తాన్యంగే సమాశ్రితాని తస్మా ద్దీశానో మహాదేవో మహాదేవః, అథ పునరేవ నారాయణ స్సన్యత్కామో మనసా ధ్యాయత తస్య ధ్యానాంతస్థస్య లలాటా త్వేద్వదోఽవత త్తాదమః ప్రతతా ఆపస్తతేతో హిగచ్ఛయ మండ తత్రబ్రహ్మ చతుర్ముఖోఽజాయత సోఽధ్యాయ త్పుర్వార్వాభిముఖోభూత్వాభూరితి వ్యాహృతి ర్గాయత్రంఛందః ఋగ్వేదోఽగ్నిర్దేవతా, పశ్చిమాభిముఖో భూత్వా భువ ఇతి వ్యాహృతి సైష్ఠ్యభం ఛందో యజుర్వేదో వాయుర్దేవతా, ఉత్తరాభిముఖోభూత్వా స్యధితి వ్యాహృతిర్జాగతిం ఛంద స్సామవేదస్సూర్యో దేవతా, దక్షిణాభిముఖో భూత్వా మహ ఇతి వ్యాహృతి రానష్ట్యభం ఛందోఽధర్వవేదస్సోమో దేవతా, సహస్రశీర్షం దేవం సహస్రాక్షం విశ్వశంభువమ్, విశ్వతః పరమనిత్యం విశ్వం నారాయణం హరిమ్, విశ్వ మేవేదంపురుషస్తద్విశ్వ ముపజీసతి, ఐతింవిశ్వేశ్వం దేవంసముద్రేకం విశ్వరూపిణమ్, పద్మకోశప్రకాశలంబ శ్యాకోశసన్నిభమ్, హదయం చాప్యథోముఖమ్, సంతతైస్ర సీల్తిరాభి శ్చ, తస్యమధ్యే మహానర్పిర్విశ్వా ర్పి ర్విశ్వతోముఖమ్, తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా అణియోర్ధ్వావ్యవస్థితా, తస్యాశ్శిఖాయామధ్యే పురుషః సరిమాత్తా వ్యవస్థితః, సబ్రహ్మ స ఈశాన స్సేంద్ర సోఽైక్షరః పరమస్వరా డితి మహావాసనివత్.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

శుకో నామ మహాతేజా స్వరూపానంద తత్పరిః, జాతమాత్రేణ మునిరాడ్యత్సత్యం త దవాప్తవాన్ తేనాసౌ స్వవివేకేన స్వయమేవ మహామనః, ప్రవిచార్య చిరం సాధుస్సాత్త్వనిచ్చయ మాఘ్నయాత్, అనాఖ్యత్వా దగమ్యత్వా స్తనష్టక్టేంద్రియస్థితేః, చిన్తా

త్రమేవ మాత్మాను రాకాశా దపి సూక్ష్మతః, చిదణోః పరమ  
స్వాంతః కోటి బ్రహ్మాండ రేణుః, ఉత్పత్తిస్థితిమభ్యుత్త్య లీయంతే శక్తి  
పర్యయాత్, అహం బాహ్యహాస్య త్వ దనాకాశంతు చిత్త్వతః,  
న కించి ద్య దనిర్దేశ్యం పస్తునత్తేతి కంచన, చేతనోఽసౌ ప్రకాశ  
త్వా ద్వేద్యాభావా చ్ఛిణోపమః, స్వాత్మని వ్యోమవిప్లవే జగ  
దున్మేషచిత్రకృత్, తద్బాహుత్ర మిహ విశ్వ మితి నస్యా త్తతః  
వృధక్, జగద్భేదోఽప తద్బాహు మితిభేదోఽపి త్త్వయః, సర్వగస్సర్వసం  
బంధో గత్యభావా న్న గచ్ఛతి, నాస్త్యసావాశ్రయా భావా త్పరూ  
పత్వా దథాస్తిచ, విజ్ఞాన మానందం బ్రహ్మ గాతేంద్రాతుః పరా  
యణమ్, సర్వసంకల్పసన్నాన శ్చేతనాయాః పరిగ్రహః, జాగ్రతః  
ప్రత్యయాభావం యస్యాహుః ప్రత్యయం బుధాః, యత్సంకోచ వికా  
సాభ్యాం జగత్ప్రళయ స్పష్టయః, నిర్దాపేదాంతవాక్యానా మథ  
వాచామగోచరః, అహం సచ్చిగ్నిరానందబ్రహ్మనాస్తి సచేతరః, స్వ  
యైవ సూక్ష్మయా బుధ్యా సర్వం విజ్ఞాతవాక్సుః, స్వయం ప్రాప్తే  
పరే వస్తు స్యవిశ్రాంతమనాస్థితిః, ఇదం వస్త్వితి విశ్వాసు నాసా  
వాత్త స్యసాయయా, కేవలం విరరామాస్యచేతో విషయచాపలమ్,  
భోగేభ్యో భూరిభగేభ్యో భారాభ్య ఇవ చాతకః, ఏకదాసోఽమల  
ప్రజ్ఞో మేరా వేకాంతసస్థితమ్, పప్రచ్ఛ పితరం భక్త్యా శృంగద్యై  
పాయనం మునిమ్, సంసారాడంబర మీదం కథ ముధ్యుజితం మునే,  
కథంచ ప్రశమంయూతి కియ త్కస్య కదా వన, ఏవం పృథ్వీన  
మునినా వ్యాసే నాఖిల మాత్మజే, యథావ దఖిల ప్రోక్తం వక్తవ్యం  
విదితాత్మనా, అజ్ఞాసిషం పూర్వమేవ మహ మి శ్యధ తత్ప్రీతుః, సహక  
స్యకయా బుధ్యా న వాక్యం బహు మన్యత, వ్యాసోఽపి భగవా  
న్సుధ్యా పుత్రాభిప్రాయ మీచ్ఛశమ్, ప్రత్యువాచ పునఃపుత్రం నాహం  
జానామి తత్త్వతిః, జనకో నామభూపాలో విద్యతే బుధిలాపుర,  
యథావ ద్వేత్య సావేద్యం తస్మాత్సర్వ మవాప్సుసి, పిత్రేత్యుక్త  
శ్చిక్షః ప్రాయా త్సుమేరో ర్వసుధాణిలమ్, విదేహానగరీ ప్రాప జనకే  
నాభిపాలితామ్, ఆవేదితోఽసాయాత్కైర్జనకాయ మహాత్మినే, ద్వాప

వ్యాససుతో రాజకశుకోఽత్రస్థితనా నితి, జిజ్ఞాసార్థం శుకస్యాసా  
 వాస్తా మేవే త్యవజ్జయా, ఉక్త్వా బభూవ జనక స్త్రాప్తీం సప్తదినా  
 న్యథ, తతః ప్రవేశయామాస జనక శ్శుక మంకణే, తత్రాహాని సరస్వైవ  
 తథై వాపస దున్యనా, తతః ప్రవేశయామాస జనకోఽంతః పురా  
 జరే, రాజా న దృశ్యతే తావ దితి సప్తదినానితమ్, తత్రోస్తదా  
 భిః కాంతాభిరోభజనైర్భృగసంపదయైః, జనకో లాలయామాస శుకం  
 శశి నిభాననమ్, తే భాగా స్తాని భోజ్యాని వ్యాసపుత్రస్య శిస్తనశి,  
 నాజహ్నుర్దంషవనో బద్ధపీఠ మివాచలమ్, కేవలం సుసమ స్వచ్ఛో  
 చ్చహాసే మునిత మానసశి, సుపూర్ణఞ్చవ శీతాంశు రత్తిష్ఠ దమల  
 శ్శుకశి, పరిజ్ఞాత స్వభావంతం శుకం స జనకో నృపశి, ఆనీయ ము  
 దితాత్తాన మవలోక్య ననామహ, నిశ్శేషేతజగత్కార్యః ప్రాప్తాబ  
 ల మనోరథ, కిమీప్సితం తవేత్యాహ కృతస్వాగత మాహతమ్,  
 సంసారాడమృత మిదం కథ మభ్యుత్థితం గురో, కథం ప్రశమ  
 మాయాతి యథావత్కథయాశు మే, యథావ దఖిలంప్రోక్తం జనకేన  
 మహాత్తనా, తదేవయత్పురా ప్రోక్తం తస్యపితౄ మహాధియా, స్వయం  
 మేవ మయా పూర్వమభిజ్ఞాతం విశేషతః, ఏతదేవహి పృష్టేన పితౄ  
 మే సముదాహృతమ్, భవతాప్యేష ఏవార్థః కథితో వాగ్విదాం వర,  
 ఏష ఏవ హి వాక్యార్థ శ్శాస్త్రేషు పరిదృశ్యతే, మనోవికల్ప సగజాతం  
 తద్వికల్ప పరిక్షయాత్, క్షీయతే దగ్ధసంసారో నిస్సారఞ్చితి నిశ్చితశి,  
 తత్కిమేత న్నహాబాపెహ సత్యంబ్రాహమమాచలమ్, త్వత్తో విశ్ర  
 మ మాప్నోమి చేతసా భ్రమతా జగత్, శృణుతావ దిదాసీం త్వం  
 కథ్యమాన మిదం మయా, శ్రీశుకజ్ఞానవిస్తారం బుద్ధిసారాంతరాంత  
 రమ్, యద్విజ్ఞానా త్పుమాం త్సద్వ్యో జీవన్ముక్తత్వమాప్నుయాత్,  
 దృశ్యం నాస్తీతి బోధేన మనసా దృశ్యమార్జనమ్, సంపన్నం చేత్తి  
 దుత్పన్నా పరా నిర్వాణ నిర్వృతిః, అశేషేణ పరిత్యాగో హసనా  
 యాయ ఉత్తిమః, మోక్ష ఞ్చ త్యుచ్యతే సద్భి స్సవీవ విమల క్రమశి,  
 యే శుద్ధవాసనా భూయో న జన్మానర్థభాగినః, జ్ఞాతజ్ఞేయా స్త ఉచ్యం  
 తే జీవన్ముక్తా మహాధియః, పదార్థభావనాదార్థ్యం బంధఞ్చత్యభిధీయతే,

వాసనాతానవంబ్రహ్మ మోక్షత్యభిధీయతే, తపః ప్రభృతినా య సై  
 హేతునైవ వినా పునః, భోగా ఇహ సరోచుతే నశీవ స్తుక్త ఉచ్యతే,  
 ఆవతత్సు యథాకాలం సుఖదుఃఖేష్వనారతః, సహృద్యతి గ్ధాయతి  
 య సుజీవ స్తుక్త ఉచ్యతే, హర్షామర్షభయక్రోధ కామకార్యణ్యదృ  
 ష్టిభిః, సవరామృత్యతే యో ఒంతస్సుజీవస్తుక్త ఉచ్యతే, అహికార  
 మయ్యాంత్యక్త్వా వాసనాం లీలయైవయః, తిర్యగి ధ్యేయసంత్యాగీ సజీవ  
 స్తుక్త ఉచ్యతే, ఈప్సితానీప్సితే స స్తో యస్యాంతర్వృత్తిదృష్టిషు, సుషు  
 ప్తివ ద్విచ్ఛరతి స జీవస్తుక్త ఉచ్యతే, అధ్యాత్మరతి రాసీః పూర్ణః పా  
 వనమానసః, స్వాస్తానుత్తిమవిశ్రాంతి ర్నికించి దిహ చాంభతి, యోజివతి  
 గతన్నేహ సుజీవస్తుక్త ఉచ్యతే, సంవేద్యేన హృదాకాశే మనాగపి  
 నలిప్యతే, యస్యాసావజడా స విశ్నజీవ స్తుక్తఉచ్యతే, రాగద్వేషా  
 సుఖదుఃఖిం ధర్మాధర్మాఫలాఫలే, యఃకరో త్యనపేక్ష్యైవ సజీవస్తుక్త  
 ఉచ్యతే, మానవాన్నిరహంభావో నిర్దావో ముక్తమత్సరిః, యః  
 కరోతి గతోద్వేగ సుజీవస్తుక్త ఉచ్యతే, సర్వత్ర విగతన్నేహేహ య  
 స్సాక్షీవ దవస్థితిః, నిరిచ్ఛోవర్తతే కార్యే స జీవ స్తుక్త ఉచ్యతే, యేన  
 ధర్మమధర్మంచ మనోమనస మూహతమ్, సర్వమంతః పరిత్యక్తం సజీవ  
 స్తుక్తఉచ్యతే, యావతీ దృశ్యకలనా సకలేయం విలోక్యతే, నాయేన  
 సుషుసంత్యక్తా స జీవ స్తుక్త ఉచ్యతే, కట్వాష్టులవణం తిక్తమ  
 మృప్తంమృప్త మేవచ, సమమేవచయే భుక్త్యై స జీవస్తుక్తఉచ్యతే, జరా  
 మరణ మావచ్చ రాజ్యం దారిద్ర్య మేవచ, రమ్యమిత్యేవ యో భుక్త్యై  
 స జీవస్తుక్త ఉచ్యతే, ధర్మాధర్మాసుఖం దుఃఖం తథా మరణాచన్తసీ,  
 ధియా యేన సుసంత్యక్తం స జీవ స్తుక్త ఉచ్యతే, ఉద్వేగానందరహిత  
 సమయా స్వచ్ఛయా ధియా, సఖోచతి సహోదేతి స జీవస్తుక్త ఉచ్యతే,  
 సర్వేచ్ఛాసకలా శృంకా స్సర్వేహా స్సర్వనిశ్చయాః, ధియా యేన  
 పరిత్యక్తా సుజీవస్తుక్తఉచ్యతే, జన్మస్థితివినాశేషు సాదర్యాత్తమయేషుచ,  
 సమమేవ మనోయస్య స జీవస్తుక్త ఉచ్యతే, నకించ న ద్వేష్టి తథా నకిం  
 చదపి కాంక్షతి, భుక్త్యైయప్రకృతాభోగా స జీవస్తుక్త ఉచ్యతే,  
 శాంతసంసారకలసః కలావాసపి నిష్కళః, య స్సచిత్తోఒపి నిష్ప్రేత  
 సుజీవస్తుక్త ఉచ్యతే, యస్సమస్తార్థజాలేషు వ్యవహర్యసి నిష్ప్రపాః,



పరాగేష్విపపూర్ణాత్తాసజీవస్తుక్త ఉచ్యతే, జీవస్తుక్తపదంత్యక్త్వా స్వదేహే శాలనాత్కృతే, విశత్యదేహముక్తత్వం పవనో స్పందతా మివ, విదేహముక్తో నోదేతినా మేతి సశామ్యతి, నసన్నాసన్నదూర్ణో సచాహం సచ నేతరః, తిత్తమితగంభీరం స తేజో సతమ స్తతమ్, అనాఖ్య మనభివ్యక్తం సత్కించి దవశివ్యతే, స శూన్యం నాపి చాకాదినదృశ్యం నాపి దర్శనం, సచ భూతపదార్థౌఘ సదంతతయాసిత్థిమ్, కిమవ్యవ్యపదేశాత్తాపూర్ణాత్పూర్ణ తరాకృతిః, సచ న్నాస సన్నసదస న్నాఖానో భావనం సచ, చిచ్ఛాత్రం చైత్యరహిత మనంత మజగం శివమ్, అనాదిమధ్యవర్యంతం యదనాదినిరామయమ్, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యానామధ్యే యద్దర్శనం స్మృతమ్, నాతఃపరతరం కించిన్నిశ్చయోఽస్యవరోమునే, స్వయమేవ త్వయా జ్ఞాతం గురుతత్త్వ పునశ్శృతిమ్, స్వసంకల్పవశా దృష్టో నిస్సంకల్పా ద్విముచ్యతే, తేన స్వయం త్వయా జ్ఞాతంజ్ఞేయం యస్య వహత్తనః, భోగే భ్యోహ్యరతి జ్ఞాతా దృశ్యా ద్వాసకలా దిహ, ప్రాప్తం ప్రాప్తవ్య మఖిలం భవతా పూర్ణచేతనా, స్వరూపే తపసి బ్రహ్మస్తుక్త స్త్వం భ్రాంతి ముత్సృజ, అతిగాహ్యం తదాగాహ్యం మత్తరాభ్యంతరం ధియః, శుకశశ్యన్నపశ్యే స్త్వం సాక్షి సంపూర్ణకేవలః, విశ్రామ శుక స్తూష్ణీం స్వస్థేపరమఃస్తుని, వీతశోకభయాయాసానిరీహ శ్చిన్నసంశయః, జగముశిఖరం మేరోసమాధ్యర్థ మఖండితమ్, తత్ప్రవర్ష సమాప్రాణి నిర్వికల్పసమాధినా, దేశే స్థిత్యా శశామాసా నాత్తస్యన్నేహదీపవత్, వ్యవగతకలనాకలంకశుద్ధస్త్వయ మమలాత్మని పావనేపదేఽసా, సలిలకణ ఇవాంబుధౌ మహత్తా విగళితవాసస మేకతాం జగామేతి మమోహానివత్

తృతీయోఽధ్యాయః.

నిదాఘో నామ మనిరా ట్ప్రప్తవిద్యశ్చ బాలకః, విహృతస్థిరయాత్రార్థం పిత్రానుజ్ఞాతవాక్ స్వయమ్, సార్థత్రికోటి తీర్థేషు స్నాత్వా గృహ ముపాగతః, స్వాదంతం కథయామాస ఋభునత్వా మహాయశాః, సార్థత్రికోటితీర్థేషు స్నానఖణ్యప్రభావతః, ప్రాదుర్భూతో మససి మే విచార స్సోఽయ మీదృశః, జాయతే మృతయే లోకోమ్రీయతే జననాయ చ, అస్థిరా స్సర్వపవేషే సచరాచరచేషితాః.

సర్వాపదాం ఏదం పాపా భావావిభవ భూమయః, అయశ్వలాకానద్య  
 శాః పరస్పర మసంగినః, స్లిష్ట్యంతే శేవలాభావామసః కల్పనయాన  
 యా, భావే వ్యవర్తిరా యాతా పథికస్య మరుష్యివ, శామ్యతీదం కథం  
 దుఃఖ మితితప్తోఽస్తి చేతనా, చింతానిచయచక్రాణి నానందాయ ధనా  
 ని మే, సంప్రసూతికళత్రాణి గృహా ణ్యుగ్రాపదా మివ, ఇయమస్తి స్థితో  
 దారా స్సంసారే పరిపేలనా, శ్రీధ్వనేపరిమోహాయ సావినూనం నశర్క  
 దా, ఆయుఃపల్లవకోణాగ్ర లంబాంబుకణభంగురమ్, ఉన్నత్య ఇవ సంత్య  
 జ్య యాత్య కాండే శరీరకమ్, విషయూశీవిషాసంగ పరిజర్క రచేతనామ్,  
 అప్రాధాత్త వివేకానా మాయురాయాసకారణమ్, యుజ్యతే వేష్టనం  
 వాయో రాకాశస్యచ ఖండనమ్, గ్రంధనంచ తరంగాణా మాస్థానా  
 యుషి యుజ్యతే, ప్రాప్యంసంప్రప్యతే యేన భూయో యేన నశోచ్య  
 తే, పరాయా నిర్వృతేః స్థానం యత్తజ్జీవిత ముచ్యతే, తిరహోఽపిహి  
 జీవంతి జీవంతి మృగపక్షిణాః, స జీవతి మనో యస్య మనసే నోపజీవతి,  
 జాతా స్తవ ప జగతి జ స్తవ సాస్సనుజీవితాః, యేపునర్నేహ జాయంతే  
 శేషా జరరగర్దభాః, భారో వివేకిన శ్శాస్త్రం భారో జ్ఞానంచ రాగి  
 ణః, అశాంతస్య మనోభారం భారోనాత్మవిరోపపుః, అహంకారవశాదాప  
 దహంకారా ద్దురాధయః, అహంకారావశా దీహానాహంకారా త్వరో  
 రిపుః, అహంకారవశా ద్యద్య స్తయా భుక్తం చరాచరమ్, తత్తి తస్య  
 మన స్తేవ వ స్త్యహంకారరిక్తతా, ఇతిశ్చేతిశ్చ సువ్యగ్రం ప్యర్థమే  
 వాభిధావతి, మనో దూరతయా యాతి గ్రామే కాలేయకో యథా,  
 క్రూరేణ జడతాం యాతిః తృష్ణాభార్యానుగామినా, వశః కా<sup>1</sup>లేయ  
 కేనైవబ్రహ్మ భుక్తోఽస్తి చేతనా, అవ్యభిపానా స్తహత స్సుమేరూ  
 స్తూలనా దపి, అపి వహ్మ్యశనా దృష్టా నిష్కమ శ్చిత్త నిగ్రహః,  
 చిత్తం కారణ మథానాం తస్మిం త్సతిజగత్ప్రియమ్, తస్మి స్తీక్షణే జగత్ప్రి  
 ణం తచ్చికిత్స్యంప్రయత్నతః, యాం యా మహం మునిశ్రేష్ఠ సంశ్ర  
 యామి గుణశ్రియమ్, తాంతాం కృంతతి మేత్పష్టా తంత్రీమివకుమూ  
 షికా, పదం కరోత్యలం ఘ్యేఽపి తృప్తాపి ఫల మీహతే, చిరం తిష్ఠతి  
 నైకత్ర తృష్ణా చపుమర్కటీ, క్షణ మాయాతి పాతాళం క్షణం యాతి

నభఃస్థలం, క్షణంభ్రమతి దిక్కుజే తృప్తా హృత్పద్మవత్పదీ, సర్వసం  
సారదుఃఖానాం తృప్తైకాదీర్ఘదుఃఖదా, అంతఃపురస్థ మపి యాయోజ  
యత్యతిసంకటే, తృప్తావిఘాచికా మంత్రశ్చింతా త్యాగో హాసద్విజ,  
స్తాకే నానందమానూతి స్తాకేనాయాతి భేదతామ్, నాస్తి దేహసమ శోష  
చ్యోనీచోగుణ వివర్జితః, కథేబర మహంకార గృహస్థస్య మహాగృహమ్,  
లుర త్వభ్యేతు వా స్థైర్యం కి మనేన గురో మమ, పక్షబద్ధోద్రియ  
వశం వల్లత్తృప్తాగృహంగనామ్, చిత్తభృత్యజనాకీర్ణం నేష్టం దేహగృ  
హం మమ, జప్తామర్కటికాక్రంతివదనద్వారభీషణమ్, దృష్టదంతా  
స్థితకలం నేష్టం దేహగృహం మమ, రక్తమాంసమ యస్యాస్య స్వబా  
హ్యభ్యంతరే మునే, నాశైరధర్మిణో బ్రూహి కైవ కాయస్య రమ్య  
తా, తటిత్స శరదభ్రేషు గంధర్వసగరేషుచ, స్థైర్యం యేన వి  
నిర్జీతం సవిశ్వసతువగ్రహే, శైశవేగురుతో భీతిః మాతృతః పితృత  
త్తథా, జనతో జ్యేష్ఠబాలాచ్చ శైశవం భయమందిరమ్, స్వచిత్తబిల  
సంనేన నానావిభ్రమకారిణా, బలా త్కామపిశాచేన విపశః పరిభూ  
యతే, దాసాః పుత్రాః స్త్రియశ్చైవ బాంధవా స్సుహృద త్తథా,  
హాసంతున్నతకమివ నరం వార్ధకకంపితమ్, దైన్యదోషమయీ దీర్ఘ  
వర్ధతేవార్ధకే స్పృహ, సర్వాపదా మేకసఖి హృది దాహప్రదాయినీ,  
క్వచిద్వావిద్యతే యైషా సంసారే సుఖభావనా, <sup>1</sup>ఆయుస్తంబ మిహ  
సాద్యకాలస్తామపి కృంతతి, తృణం పాంసుం మహేంద్రంచ సువర్ణం  
మేరునర్జవమ్, అత్తంభరితయాసర్వ మాత్మసాత్కర్తు ముద్యతః, కా  
లోఽయం సర్వసంహారీ తేనాక్రంతం జగత్ప్రియమ్, మాంసపాం  
చాలికాయాస్తు యంత్రలోలేఽంగపంజరే, స్నాయుస్థిగ్రంథిశాలిన్యాః  
స్త్రియః కిమివశోభనమ్, త్వజ్ఞాంసరక్తబాహ్వాబుపుథక్క్వాత్వా వి  
లోచనే, సమాలోకయ రమ్యంచే త్కిం ముధా పరిముహ్యసి, మేరు  
శృంగతటోల్లాసి గంగాజలరయోపమా, దృష్టా యస్మి న్నునేముక్తా  
హరిస్యోల్లాసశాలితా, శ్వశాసేషు దిగంతేషు సవీవ లలనాస్తనః,  
శ్వభి రాన్వాద్యతే కాలే లఘు పిండ ఇ వాంధసః, కేశకజ్జల ధారిణ్య

దుస్పర్శా లోచనప్రియాః, దుష్కృతాగ్నిశిఖా నారోఽపి దహంతే  
తృణవన్నరమ్, జ్వలతా మతిగూరేఽపి సగసా అపి సీరసాఽ, స్త్రియో  
హి సరకాగ్నినా మింధనం చాతిదామణమ్, కామనామ్నా కిరాతేన వి  
ర్ణాముగ్ధచేతసః, నారోఽపి సరివిహంగానా మంగబంధనవాగురః, జన్త  
ల్జ్వలమత్స్యనాం చిత్తికర్షమచారణమ్, పుంసాం దుర్వాసనారజ్జుగ్నా  
బడిశపిండికా, సర్వేషాం దోషరత్నానాం సుసముష్టకయాఽనయా  
దుఃఖశ్చోభలయా నిత్య ముల మస్తు మమ స్త్రియా, యస్యస్త్రితస్య భి  
గేచ్ఛా నిస్త్రీకస్య క్వభోగభూః, స్త్రియం తృక్త్వాజగత్త్రిక్తం జ  
త్వక్త్వా సుఖం భవేత్, దిశోఽపి నహి దృశ్యేన్తే దేశోఽప్యన్యోప దే  
శ్చైతే, శైలా అపి విశీర్యంతే శీర్యంతే తారకా అపి, శుష్కంత్వపి సమ  
ద్రాశ్చ ధ్రువోఽప్యధ్రువజీవనః, సిద్ధా అపి విసర్జ్యంతి పీర్యంతే దానవా  
యః, పరిమేష్ట్యఽపినిస్సావాకా హీయంతే హారిర పృజః, భవోఽప్యభా  
మాయాతి జీర్యంతే వై దిగీశ్వరాః, బ్రహ్మ విష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ సరా  
వా భూతజాతయః, నాశ మేవానుధావంతి సలిలాపీవ బాడబమ్, ఆపద  
క్షణ మాయాంతి క్షణమాయాంతి సంపదః, క్షణం జన్మాథ మరణ  
సర్వం నశ్యేర మేన తత్, అశూరేణ హతా శూరా ఏకేనాపి శత  
హతిమ్, విషం విషయవైషమ్యం సవిషం విష ముచ్యతే, జన్మాంతరభూ  
విషయా ఏతజ్జన్మహరం విషమ్, ఇతి మే దోషదావాగ్నిదగ్ధగే సంప్ర  
చేతసి, స్ఫురంతి హీన భోగాశా మృగత్పస్థా సరస్వపి, అతో మా  
బోధయాశు త్వం తిత్త్వ జ్ఞానేన వైగురో, నోచేన్మానం సమాస్థా  
నిర్తానో గతి మత్సరః, భావయ స్వససా విష్ణుం లిపికిర్తార్పితోపమ.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

నిదాఘ తవ నాన్యస్యత్ జ్ఞేయం జ్ఞానవతాం వర, ప్రజ్ఞయా త్వి  
విజానాసి ఈశ్వరానుగృహీతయా, చిత్తమాలిన్య సంజాతం మా  
యామి భ్రమం మునే, మోక్షద్వారే ద్వారపాలా శ్చత్వారి పరికి  
తాః, శిమోవిచాగ స్సంతోష శ్చతుర్థ స్సాధుసంగమః, ఏకం నా సరి  
యత్నేన సర్వ ముత్పన్నజ్య సంప్రయేత్, ఏకస్మిన్వశగే యాంతి చత  
రోఽపి వశంగతాః, శాస్త్రే సృజనసంపర్కపూర్వకై శ్చ తపోదమై  
ఆచార సంసారముక్త్యర్థం ప్రజ్ఞా మేవాభివర్ధయేత్, న్యానుభూతో

శాస్త్రస్య గురోశ్చైవైకవాక్యతా, యస్యాభాసేన తేనాతా సతతం  
 చావలోక్యతే, సంకల్పాశానసంధాన వర్జనంచే జ్యోతిక్షణమ్, కరో  
 షి తదచిత్తత్వం ప్రాప్తవవాసిసానసమ్, చేతసో య దకర్తృత్వం తత్స  
 మాధాన మీరితమ్, తదేవ కేవలీభావం సామభాగిర్వృతిః పరా, చేత  
 సా సుపరిత్యజ్య సర్వభూతాత్మభావనామ్, యథా తిష్ఠసి తిష్ఠత్వం మూ  
 ధ్బధిరోపమాః, సర్వం ప్రశాంత మజ మేక మనాదిషధ్యమాభాస్వరం  
 స్వదనమాత్ర మచైత్యచిన్నమ్, సర్వం ప్రశాంత మితి శబ్దమయీ చ  
 దృష్టిరోహితా మేవ హ ముద్రైవ తదోమితీదమ్, సర్వం కించి దిదం  
 దృశ్యం దృశ్యతే చి జ్ఞగద్దతమ్, చిన్నిష్పందాంశమాత్రత్వం నాస్యద  
 స్తీతి భావయ, సత్యప్రబుద్ధచిత్త స్త్వం కుర్వన్వాపి జగత్ప్రియామ్,  
 ఆత్మైకత్వం విదిత్వా త్వంతిస్థా త్సుబ్ధమహాభీవత్, తత్త్వావబోధనా  
 సా వాసనాత్పణపావకః, ప్రోక్త స్సమాధి శబ్దేన నతు తూష్ణి ముష్ణి  
 తిః, నిరిచ్ఛే సంస్థితే రత్నే యథా లోకః ప్రవర్తతే, సత్తా రూత్రే  
 పరే తత్వే తిజైవా యం జగద్గణః, అతశ్చాత్మని కర్తృత్వ మకర్తృ  
 త్వంచ వై మునే, నిర్భృత్వా దకిర్తానా కర్తా సన్నిధిమాత్రతః, తే  
 ద్వే బ్రహ్మణి విందేతేక ర్తృతా కర్తృతే మునే, యత్రై నైష చమ  
 త్కారస్త మాశ్రిత్య స్థిరో భవ, తస్మాన్నిత్య మకర్తాహ మితి భా  
 వసయేద్ధయా, పరమామృతనామ్నీసా సమస్తై వావశిష్యతే, నిదా  
 ఘశృణు సత్వస్థా జాతా భువిమహాగుణాః, తే నిత్య మేవాభ్యుదితా  
 ముదితాః ఖిదివేందవః, నాపదిగ్ధాని మాయాంతి సశి హేమాంబుజం  
 యథా, నేహంతే ప్రకృతా దస్యద్రమంతే శిష్టవర్షని, ఆకృత్యైవ  
 విరాజంతే వైత్ర్యాదిగుణవృత్తిభిః, సమా స్సమరసా సౌమ్యా స్స  
 తతం సాఘృష్టియాః, అభీవద్ధృతమర్యాదా భవంతి విశదాశయాః,  
 నియంతి స విముంచంతి మహంతో భాస్కరాగ్రవ, కోఽహం కథ  
 మిదం చేతి సంసారమలమాతతమ్, ప్రవిచార్య ప్రయత్నేన ప్రాజ్ఞేన  
 సహసాఽధునా, నాకర్మసు నియోక్తవ్యం నానార్యేణ సహావసేతే,  
 ద్రష్టవ్య స్సర్వసహర్తా స మృత్యు రవహేళయా, శిరిర మస్థిమాం  
 సం చ త్యక్త్వా రక్తాద్యశోభనమ్, భూతముక్తావలీ తంతు చిన్తాత్ర మవ  
 లోకయేత్, ఉపాదేయాను పఠనం హేయై కాంత విసర్జనమ్, య

చేతస్తనసో రూపం తద్భావ్యం విధి నేతరత్, గురుశాస్త్రోక్తమాగ్రేణ  
స్వానుభూత్యాచ చిన్మనే, బ్రహ్మవాహ మితి జ్ఞాత్వా వీతశోకో భవే  
స్తునిః.

యత్ర నిశితానిశితపాతనముత్పల తాడనవ తోషిణవ్య మగ్ని  
దామోహా హిమనేచన, మివాగారావర్తనం చందన చర్చేవ నిరవధి  
నారాచవికిరపాతానిదాఘ విరోదన భారాగృహశీకరనర్మణ మివ  
స్వశిరశ్చేదన్ముఖనిద్రేవ మూకీకరణమాచనముద్రేవ బాధధర్మం మహా  
నవచయిషవేదమ్ నావహేళనయా భవితవ్య మేవం దృఢవైరాగ్యా  
దోబ్ధికో భవతి, గురువాక్యసముద్భూతస్వానుభూత్యాతిశుద్ధయా, య  
స్యాభ్యాసేన తేరాత్మా సతతం చావలోక్యతే, వినష్టదిగ్భ్రమస్యాపి య  
థాపూర్వం విభాతి దిక్, తథా విజ్ఞానవిధ్వస్తం జగ న్నాస్తితి భావయ,  
న ధనా న్యుపమర్వంతి నమిత్రాణి సఖాంధవాః, సకాయక్ష్మేనైఘ్న్యం  
సతీధాయతనాశ్రయః, కేవలం తన్మనోమూత్ర జయేగానాగ్యతే ందమ్,  
యాని దుఃఖాని యా తృప్తా మస్మహం దురాధనుః, శాంతచేతస్సు  
తత్సర్వం తమోఽర్కే ప్సీవ సత్యతి, మాతరీవ పరం యాంతి విష  
మాణి మృదూనిచ, విశ్వాస మిహ భూతాస సర్వాణి శమశాలిని, సర  
సాయనపానేన న లత్యాలింగితేన చ, స తథా సుఖ మాప్నోతి శ మే  
నాంత ర్యథా జనః, శ్రుత్వా స్ఫుప్తాచ భక్త్యాచ గృప్త్యా జ్ఞాత్వా  
శుభాశుభమ్, సహృద్యతి గ్లాయతి య స్సశాంతి ఇతి కథ్యతే, తుమా  
రకర బింబాచ్ఛం మనో యస్య నిరాకులమ్, మరణోత్సవయుద్ధేషు  
స శాస్త్ర ఇతి కథ్యతే, తపస్విషు బహుష్ఠేషు యాజకేషు నృపేషు చ,  
బలవత్సు గుణాఢ్యేషు శమవానేవ రాజతే, సంతోషామృతపానేన  
యేశాంతా ప్రృష్టి మాగతాః, ఆత్మరామా మహాత్మాన నైనుహంపద  
మాగతాః, అప్రాప్తం హి పరిత్యజ్య సంప్రాప్తే సమతాం గతః, అదృ  
ష్టభేదాభేదో య స్సంతుప్త ఇతి కథ్యతే, నాభినంద త్యసూప్రాప్తం ప్రా  
ప్తం భుక్తే యథేషితిమ్, య స్సహృద్యసమాచార స్సంతుప్త ఇతి  
కథ్యతే, రమతే ధీ ర్యథా ప్రాప్తే సాధ్యే వాంతః పురాజిరే, సా జీవన్ము

క్రతోదేతి స్వరూపానందదాయినీ, యథాక్షణం యథాశాస్త్రమ్ యథా  
దేశం యథానుభవమ్, యథాసంభవసత్సంగ మిమం మోక్షపథక్రమమ్,  
తావద్విచారయే త్ప్రాప్తో యావద్విశ్రాంతి మాత్మని, తుర్యవిశ్రాంతి  
యుక్తస్య నిష్పత్తస్య భవాన్యవాన్, జీవతోజీవతస్త్వైవ గృహస్థ స్వాధ  
వా యతేః, నాప్తితేన కృతేనాగ్లో నశ్చుత్పత్తివిభిః, నిర్వందరవి  
వాంభాధి స్పృతిస్థతి యథాంశ్చితిః, సర్వాత్మ వేదనం శుద్ధం య దోదేతి  
తదాత్మకమ్, భాతి స్పృతిదిక్కాలబాహ్యం చిద్రూపదేహామి, ఏవ  
మాత్మా యథా యత సముక్తాస ముపాగతః, తిష్ఠ త్యాశు తదాతత్ర  
తస్మాదశ్చ విరాజతే, య దిదం దృశ్యతే సర్వం జగత్ స్థావరజంగ  
మమ్, తిత్సుషుక్తా వివ స్వప్నః కల్పాంతే ప్రవినశ్యతి, ఋతిమాత్మా  
పరంబ్రహ్మ సత్య మిత్యాదికా బుధైః, కల్పితా వ్యవహారార్థం యస్య  
సంజ్ఞా మహాత్మనః, యథా కిటకశబ్దార్థః పృథగ్భావో న కాంచనాత్,  
న హేమకటకా తస్య జగచ్చదార్థతా పరా, తేనేయ మింద్రజాల  
1 శ్రీర్జగతిః ప్రనిధివ్యతే, ద్రష్టర్దృశ్యస్య సత్తాంత ర్సంధిత్వభిధీయతే,  
దృష్ట్యా దృశ్యవశా ద్భగ్తో దృశ్యాభావే విముచ్యతే, జగత్త్వ మహా  
మిత్యాదిసర్గాత్మా దృశ్య ముచ్యతే, మనోస్తే నేంద్రజాల శ్రీర్జగతీ ప్రవి  
తస్యతే, యావ దేత త్సంభవతి తావద్దోక్షో నవిగ్యతే, బ్రహ్మణా తస్య  
తే విశ్వం మనస్తైవ స్వయంభువా, మనోమయమతో విశ్వం యన్నా  
మ పరిదృశ్యతే, న బాహ్యే నాపిహృదయే సద్రూపం పిద్యతే  
మనః, యదర్థప్రతిభానంత్యన ఇత్యభిధీయతే, సంకల్పనం మనో  
విద్ధి సంకల్పస్తం న పిద్యతే, యత్ర సజ్జల్పనం తస్మి మనోస్తీత్యన  
గమ్యతామ్, స కల్పనసనీ భిన్నే న కిదాచన కేనచిత్, సంకల్పజాతే  
గళి తే స్వరూప మవశిష్యతే, అహం త్వం జగ దిత్యాదౌ ప్రశం  
తే దృశ్యసంభిషే, న్యా త్తాదృశీ కేహాత్మ దృశ్యే సత్తా ముపా  
గతే, మహా ప్రళయనంజ్యో హ్యసత్తాం సముపాగతే, అశేష దృ  
శ్యే సర్గాదాశాంత మేవావశిష్యతే, అస్త్యి నస్తమితో భాస్వా  
నజో దేవో నిరామయః, సర్వదా సర్వకృ త్సర్వః పరమాత్మే త్యుదా  
హృతః, యతో వాచో నిబర్తంతే యో ముక్తై రవగమ్యతే, యస్య

కాత్మాదికా స్సంజ్ఞాః కల్పితా న స్వభావతః, చిత్తాకాశం చిదాకాశ  
మాకాశం చ తృతీయకమ్, ద్వాభ్యాం శూన్యతరం విద్ధి చిదాకాశం  
మహామునే, దేశాద్దేశాంతరప్రాప్తౌ సువిదో మధ్యమేవ యత్, నిమే  
పేణ చిదాకాశం తద్విద్ధి మునిపుంగవ, తస్మిన్నిరస్తనిశ్చేషసంకల్పస్థితి  
మేషి చేత్, సర్వాత్కం వదం శాంతం తదా ప్రాప్నోష్యసంశయః,  
ఉదితౌదార్యసౌందర్యవైరాగ్యరసగచ్ఛణీ, ఆనందస్యందినీ యైషా  
సమాధి రభిధీయతే, దృశ్యాసంభవబోధేన రాగద్వేషాదితానవే, రతి  
ర్పలోదితాయాఽసౌ సమాధి రభిధీయతే. దృశ్యాసంభవ బోధోహి  
జ్ఞానం జ్ఞేయం చిదాత్మకమ్, తదేవ కేవలీభావం తతోఽన్య త్సకలం  
మృషా, మత్త విరావతోబద్ధసర్వపీఠాణకౌటరే, మశ కేన కృతం యుద్ధం  
సింహశామై రణుకౌటరే, పద్మాక్షే స్థాపితో మేరు ర్నిగీర్ణోభృంగసూ  
నునా, నిదాభువద్ధి తాదృక్త్వం జగదేత ద్భూమాత్మకమ్, చిత్త  
మేవ హి సంసారో <sup>1</sup> రాగాద్యక్షేకమాపిత్వమ్, తదేవ త్రై వినిర్దుక్తం  
భవాంత ఇతి కథ్యతే, మనసా భావ్యమానో హి దేహతాం యాంతి  
దేహకః, దేహవాసనయా ముక్తో దేహధర్మైర్నలిప్యతే, కల్పం క్షణీ  
కరోత్యంతః క్షణం నయతికల్పతామ్, మనోవిలాస స్సంసారి ఇతి మే  
నిశ్చితా మతిః, నావిరతో దుశ్చరితా న్నాశాంతో నాసమాహితః,  
నాశాంతమానసో వాపి ప్రజ్ఞానేనైవ మాఘ్నయాత్, తద్భ్రష్ట  
నంద మద్వంద్యం నిర్గుణం సత్యచిత్త నమ, విదిత్వా స్వాత్మనో రూపం  
సవిధేతి కదాచన, పరాత్పరం యస్తహతో మహాంతం స్వరూపతేజో  
మయశాశ్వతం శివమ్, కింఽపురాణం పురుషం సనాతనం సర్వేశ్వరం  
సర్వదేవై రుపాస్యమ్, అహం బ్రహ్మేతి నియతం మోక్షి హేతు ర్నహ  
త్తనామ్, ద్వేషదే బంధమోక్షాయ సర్వమేతి మమేతిచ, మమేతి బధ్య  
తే జంతుర్నిర్మమేతి విముచ్యతే, జీవేశ్వరాదిగూపేణ చేతనాచేతనాత్మ  
కమ్, ఈక్షణాదిప్రవేశాంతా సృష్టి రీశేన కల్పితా, జాగ్రదాదివిమో  
క్షాంతిస్సంసారో జీవకల్పితః. త్రిణాచికాదియోగాంతా ఈశ్వరభ్రాంతి  
మాశ్రితాః, లోకాయతాదిసాంఖ్యంతా జీవవిభ్రాంతి మాశ్రితాః,  
తస్మాన్ముముక్షుభి ర్నైవమతి గ్భీవేశవాదయోః, కార్యా కింతు బ్రహ్మత



త్వం నిశ్చలేన విచార్యతామ్, అవిశేషేణ సర్వంతు యః పశ్యతి  
 చిదన్యయాత్, స ఏవ సాక్షా ద్విజ్ఞానీ స శివ స్సహరి ర్విధిః, దుర్లభో  
 విషయత్యాగో దుర్లభం తత్త్వదర్శనమ్, దుర్లభాసహజావస్థా సద్గురోః  
 కరుణాం వినా, ఉత్పన్నశక్తిబోధస్య త్యక్తనిశ్చేషకర్తవ్యః, యోగిన స్స  
 హజాఽవస్థాన్వయమేవోపజాయతే, యదాహ్యేవై షవతస్త్విన్నల్పమ  
 ప్యస్తరం నరః, విజానాతీ తదాతస్య భయంస్యా న్నాత్రసంశయః, సర్వ  
 గం సచ్చిదానందం జ్ఞానచక్షు ర్నిరీక్షతే, అజ్ఞానచక్షుర్వేక్షేత భాన్వం  
 తం భాను మంభవత్, ప్రజ్ఞానమేవ తద్బ్రహ్మ స త్య ప్రజ్ఞానలక్షణం,  
 ఏవం బ్రహ్మపరిజ్ఞానాదేవమర్హ్యైఽమృతోభవేత్, భిద్యతేహృదయగ్రం  
 థి శ్చిద్యంతే సర్వసంశయాః క్షీయంతే చాస్యకర్మాణి తస్మిన్దృష్టే  
 పరావరే, అనాత్మతాం పరిత్యజ్య నిర్వికారో జగత్స్థితో, ఏకనిష్ఠత  
 యాంత్య స్సంవిన్దాత్ర పరో భవ, మరుభూమా జలం సర్వం మరుభూ  
 మాత్రమేవతత్, జగత్త్రయ మిదంసర్వంచిన్ద్రాత్రిం స్వవిచారతః, అత్యై  
 లత్యగతిం త్యక్త్వా య స్తిష్ఠేత్కేవలాత్మనా, శివఏవ స్వయం సాక్షా  
 దయం బ్రహ్మవి దుత్తమః, అధిసాన మనోపమ్య మవాక్యాససగోచరమ్,  
 నిత్యం విభుం సర్వగతం సుసూక్ష్మంచ తదన్యయమ్, సర్వశక్తే ర్మహే  
 శస్య విలాసో హి మనోజగత్, సంయమాసంయమాభ్యాంచ  
 సంసారం శాంతిమన్యగాత్, మనోవ్యాధే శ్చికిత్సార్థ ముపాయం కథ  
 యామి తే, యత్తత్స్వాభిమతం వస్తు తత్త్యజ న్తోక్ష మన్నతే, స్వా  
 యత్త మేకాంతహతం స్వేప్సితత్యాగవేదనమ్, యస్య దుష్కరతాం  
 యాతం ధిక్తం పురుషక్షీటకమ్, స్వపౌరుషైకసాధ్యేన స్వేప్సితత్యాగ  
 రూపిణా, మనఃప్రశమమాత్రేణ వినా నాస్తి శుభా గతిః, అసంకల్పన  
 శస్త్రేణ ఛిన్నంచిత్ర మిదం యదా, సర్వం సర్వగతం శాంతంబ్రహ్మ  
 సంపద్యతే తదా, భవభావనయా ముక్తో యుక్తః పరమయా ధియా,  
 ధారయాత్మాన మవ్యగ్గోగ్రస్తచిత్తం చితః పదమ్, షరంపౌరుష  
 మాశ్రిత్య నీత్వా చిత్తమచిత్తతామ్, భ్యానతో హృదయాకాశే చితి  
 చిచ్ఛక్రధారయా, మనో మారయ నిశ్శుంకం త్వాం ప్రబధ్నంతి నార  
 యః, అయం సోఽహ మిదం తస్మే ఏతావన్దాత్రకం మనః, తదభావన

మాత్రేణ దాత్రేణేవ<sup>1</sup> విబూయతే, ఛిన్నాభిముండలం వ్యోమ్ని యథా  
 శరది ధూయతే, వాతేనాకల్పకే నైవ తథాంతిర్ధూయతే మనః, కల్పాంత  
 పవనావాంతు యాంతు చైకత్వ మర్ణివాః, చతంతు ద్వాదశాదిత్యా  
 నాస్తినిర్వసనః క్షతిః, అసంకల్పసమాత్రైకసాధ్యే సకలసిద్ధిదే, అసం  
 కల్పాదిసామ్రాజ్యే తిస్థావప్యబలత్పదః, సహి చంచలతా హీనం మనః  
 క్వచ నదృశ్యతే, చంచలత్వం మనో ధర్మో వహ్నే ధర్మో యథోష్ణతా,  
 ఏషాహి చంచలాస్పంద శక్తిశ్చిత్తత్వసంస్థితా, తాం విద్ధి మానసిం  
 శక్తిం జగదాడంబరాత్తి కామ్, యత్తు చంచలతాహీనం తస్మాదేవమృ  
 త ముచ్యతే, తిదేవచ తపశ్శాస్త్ర సిద్ధాంతే మోక్ష ఉచ్యతే, తస్య  
 చంచలతా యోషా త్వవిద్యావాసనాత్తి కా, వాసనాపరనామ్నీ తాం  
 విచారేణ వినాశయ, పారుషేణ ప్రయత్నేన యస్మిన్నేవ పదే మనః,  
 యోజ్యతే తత్పదం ప్రాప్య నిర్వికల్పోభవానఘ, అతః పారుష మా  
 శ్రిత్య చిత్త మాక్రమ్య చేతసా, విశోకిం పదమాలంబ్య నిగాతంకః  
 స్థిరో భవ, మనవీవ సమర్థం హి మనసో దృఢనిగ్రహే, అరాజా కస్యమ  
 ర్థ సాన్విత్రాజ్ఞో నిగ్రహకర్తరి, త్విష్టాగ్రాహగృహీతానాం సంసారా  
 ర్ణవపాతిసామ్, ఆపరై రూహ్యమానానాం దూరం స్వమన ఏవ నాః,  
 మనసైవ మన శ్చిత్వా పాశం పరమబంధనమ్, భవాదుత్తారయాత్తా  
 నం నాసా వస్యేన తార్యతే, యా యోదేతి మనో నామ్నీ వాసనా  
 వాసితాంతరా, తాంతాం పరిహరే త్ప్రిజ్ఞస్తతో<sup>2</sup> విద్యాక్షయో  
 భవేత్, ఛోగైకవాసనాం త్యక్త్వా త్యజత్వం భద్రవాసనామ్, భావాభా  
 వాతత స్త్యక్త్వావిర్వికల్ప సుఖీభవ, ఏవఏవ మనోనాశ స్త్యవిద్యా  
 నాశ ఏవచ, య త్త త్సంవేద్యతే కించి త్రత్రాస్థాపరిమార్జనమ్, అనా  
 సైవహి నిర్వాణం దుఃఖ మాస్థాపరిగ్రహః, అవిద్యావిద్యమానైవ సప్త  
 ప్రజ్ఞేషు దృశ్యతే, నామ్నైవాంగీకృతాకారా సమ్యక్ప్రిజ్ఞస్య సా కుతః,  
 తావ త్సంసారభృగుషు స్నాత్త నా సహ దేహినమ్, ఆందోళయతి నీరం  
 ద్రం దుఃఖకంటకశాలిషు, అవిద్యా యావ దస్యాస్తు నోత్పన్నా క్షయ  
 కారిణీ, స్వయమంతావలో కేచ్ఛా మోహసంక్షయకారిణీ, అన్యఃపరం  
 ప్రవశ్యంత్యాస్సన్విత్రనాశః ప్రజాయతే, దృష్టే సర్వగతే బోధే స్వయం

హ్యేషావిలీయతే, ఇచ్ఛామాత్ర మవిద్యేయం తన్నాశో మోక్షఉచ్యతే,  
 సచాసంకల్పమాత్రేణ సిద్ధోభవతి వైముసే, మనాగపి మనోవ్యోమ్ని వా  
 సనారజసిక్షయే, కాళికా తనుతా మేతి చిదాదిత్యప్రకాశనాత్, వైత్యా  
 నుపాత రహితం సామాన్యేనచ సర్వగమ్, యచ్చిత్తత్వ మనాభ్యేయం  
 స ఆత్మా పరమేశ్వరః, సర్వంచ ఖల్విదం బ్రహ్మ నిత్యచిద్భవ మక్షతమ్,  
 కల్పనాన్య మనో నామ్నా విద్యతే సహి కాచన, న జాయతే నస్తి  
 యతే కించి దత్ర జగత్తయే, నచభావవికారాణాం సత్తాత్వచ నవిద్య  
 తే, కేవలం కేవలాభాసు సర్వసామాన్యమక్షతమ్, వైత్యానుపాతర  
 హితం చిన్తాత్ర మిహ విద్యతే, తస్మిన్ని త్యేతతే శుద్ధే చిన్తాత్రే నిరుప  
 ద్రవే, శాంతే సమసమాభోగే నిర్వికారే చిదాత్మని, యైమాస్వభావా  
 భిమతం స్వయం సంకల్పవిధావతి, చిచ్ఛేద్యం స్వయ ముష్ణానం మన  
 నాస్తన ఉచ్యతే, అత స్సంకల్పసిద్ధేయం సంకల్పేనైవ సత్యతి, నాహం  
 బ్రహ్మేతి సంకల్ప త్సుదృఢా దృఢ్యతే మనః, సర్వం బ్రహ్మేతి సంక  
 ల్ప త్సుదృఢాన్యుచ్యతే మనః. కృశోఽహం దుఃఖబద్ధోఽహం హస్త  
 పాదాదిమా నహమ్, ఇతి భావానురూపేణ వ్యవహారేణ బద్ధ్యతే,  
 నాహం దుఃఖి నమే దేహిణ బంధః కోఽస్యాత్మని స్థితః, ఇతి  
 భావానురూపేణ వ్యవహారేణ ముచ్యతే, నాహం మాంసం నచాస్థిని  
 దేహాదస్యః పరోఽస్త్వహమ్, ఇతి నిశ్చితవా నంతః క్షీణావిద్యో  
 విముచ్యతే, కల్పితే యమవిద్యేయ మనాత్మన్యాత్మ భావనాత్,  
 పరం పౌరుష మాశ్రిత్య యత్నాత్పరమయా ధియా, భోగేచ్ఛాదూ  
 రత స్త్యక్త్వా నిర్వికల్ప స్సుఖి భవ, మమ పుత్రో మమ ధన మహం  
 సోఽయ మిదం మమ, ఇతీయ మింద్రజాలేన వాసనైవ వివల్లతి, మాభ  
 వాఙ్మో భవజ్ఞ స్త్వం జహ సంసారభావనామ్, అనాత్మన్యాత్మ భావేన కి  
 మజ్జితవ రోదిషి, క స్తవాలయం జహో మూఢో దేహిణ మాంసమ  
 యోఽశుచిః, యదర్థం సుఖదఃఖాభ్యా మవశః పరిభూయసే, అహిణా  
 నుచిత్రం య త్సత్యం బ్రహ్మతద్విస్తృతం నృణాం, తిష్ఠత స్తవకార్యేషు  
 మాన్సు రాగానురంజనమ్, అహిణాను చిత్రం వద్దోతైర్బద్ధా తంతుభి

రద్రయః, అవిద్యమానా యావిద్యా తయా విశ్వం ఖలీకృతమ్, ఇదంతద్వజ్జతాం యాతం తృణమాత్రం జగత్త్రయ మిత్యుపవిషత్.

పంచమోఽధ్యాయః

ఋభు రువాచ-అథావరం ప్రవక్ష్యామిశ్రీణుతాత యథాతథమ్, అజ్ఞానభూ స్సప్తపదాజ్జభూ స్సప్తపదైవ హి, ఏదాంతిరా న్యసూఖ్యాని ప్రభవస్త్వస్య చైతయోః, స్వరూపావస్థితిర్ముక్తిస్తస్మింశోఽహంత్యవేదనమ్, శుద్ధస్వనాతసంవిత్తే / స్వరూపా స్సచలంతియే, రాగద్వేషాదయో భావా తేహం నాజ్ఞత్వసంభవాః, యత్స్వరూపపరిభ్రంశే తైచత్వాన్తే చితిమజ్జనమ్, ఏతస్మా దవరో మోహాన భూతో న భవిష్యతి, అథాదధాన్తరం చిత్తే యతి సుధ్యే మయా స్థితిః, సాధ్యస్తమననా కారాస్వరూపస్థితి రుచ్యతే, సుశాస్త్రసర్వసంకల్పా యా శిలా వదవస్థితిః, జాగ్రన్మిద్రావినిర్ముక్తా సాస్వరూపస్థితిః పరా, అహంతాఽంశేక్షతే శాస్త్రే భేదనిష్పన్న చిత్రితా, అజ్ఞానా యా <sup>1</sup>ప్రచక్షతి లిప్త్యరూప మితి రితమ్, బీజజాగ్రత్తిథాజాగ్ర వృహజాగ్ర త్తగైవచ, జాగ్రత్స్విప్నస్తథాస్వప్న స్వప్నజాగ్ర త్సుషుప్తీమ్, ఇతి సర్వవిధో మోహః పునరేష పరస్పరమ్, శ్లిష్టో భవత్యనేకాగ్ర్యం శ్రేణు లక్షణ మస్యతు, ప్రథమం చేతనం య త్స్వ దనాఖ్యం నిర్మలం చితిః, భవిష్యచ్చిత్తజీవాది నామశబ్దార్థభాజనమ్, బీజరూపస్థితం జాగ్ర ద్బీజజాగ్ర త్తదుచ్యతే, ఏషా <sup>2</sup>జ్ఞప్తేర్నవావస్థా త్వం జాగ్రత్స్థితిం శ్రేణు, నవప్రసూతస్య పరాదయంచాహ మిదం మమ, ఇతి యః ప్రత్యయ స్స్వచ్ఛస్తజ్జాగ్ర త్వాగ్రథావనాత్, అయం సోఽహ మిదం తస్య ఇతి జన్మాన్తరోదితిః, వీవరః ప్రత్యయః ప్రోక్తో మహాజాగ్ర దితి స్ఫుటమ్, అరూఢ మథవా రూఢం సర్వథా త్తయూత్తకమ్, యజ్జగత్ మనో రాజ్యం తజ్జాగ్ర త్స్వప్న ఉచ్యతే, ద్విచంద్రశుక్తికాయావ్య మృగత్పిష్టాది భేదతః, అభ్యాసం స్రావ్య జాగ్రత్త ల్పిప్నో నానావిధో భవత్, అల్పకాలం మయా దృష్ట మేత న్నో దేతియత్రహి, పరామిరుః ప్రబుద్ధస్య స్వప్న ఇతి కథ్యతే, <sup>3</sup>చిరం స్మర్మనాభావా దప్రస్ఫుల్లం బృహద్వచః, చిరకాలానువృత్తిస్తు స్వప్నో జాగ్రదివోదితిః, స్వప్నజాగ్రదతి ప్రోక్తం జాగ్రత్స్వపిప

రిస్సురత్, పడవస్థాపరత్వాగే జడా జీవస్య యూస్థితిః, భవిష్యదుఃఖ  
 బోధాధ్యాసాచుప్తిస్సాచ్యతే గతిః, జగత్తస్యా మవస్థాయా మస్తస్త్వ  
 మసి లీయతే, సప్తావస్థా ఇమాః ప్రోక్తా మయా జ్ఞానస్య వై ద్విజ, ఏకై  
 కా శతసంఖ్యాత్ర నానావిభవరూపిణీ, ఇమాం సప్తపదాం జ్ఞాన భూమి  
 మాః స్థియానఘ, నానయాజ్ఞాలియా భూయో మోవాపక్ష్మే నిమజ్జతి,  
 వదన్తి బహుభేదేన వా దినో యోగభూమికాః, మమ త్వభిమతా నూన  
 మిమా ఏవ శుభప్రదాః, అవబోధం విదుర్ జ్ఞానం తదిదం సాన్తభూమి  
 కమ్, ముక్తిస్తు భేద మిత్యుక్తా భూమికా సప్తకాత్పరమ్, జ్ఞానభూమి  
 శుభేచ్ఛాభ్యా ప్రథమా సముదాహృతా, విచారణా ద్వితీయాతు  
 తృతీయా తనుమానసీ, సత్వావత్తి శ్చితుర్థీస్యా త్తతో సంసక్తినామికా,  
 పదార్థభావనా షష్ఠీ సక్తమీ తుర్యగా స్త్రుతా, ఆసా మస్తస్థితా  
 ముక్తి ర్వస్యాం భూయో న శోచతి, ఏతాసాం భూమికానాం త్వ మి  
 దం నిర్వచనం శ్రీమ, స్థితిః కిమూఢవవాన్తి ప్రేక్షేఽహం శాస్త్ర సజ్జ  
 నైః, వైరాగ్యపూర్వ మిచ్ఛేతి శుభేచ్ఛే త్యుచ్యతేబుద్ధైః, శాస్త్రసజ్జన  
 సమ్మిర్కవైరాగ్యాభ్యాన పూర్వకమ్, సదాచార్యవ్రవృత్తి ర్వాప్తోచ్య  
 తే సా విచారణా, విచారణా<sup>1</sup> సభేచ్ఛాభ్యా మింద్రియాధేమిగక్తతా,  
 యత్ర సా తనుతా మతిపోచ్యతేతను మానసీ, భూమికా త్రితయాభ్యా  
 సా చిత్తేతు విరతే ర్వశాత్, సత్వాత్త ని స్థితే శుద్ధే సత్వాసత్తి రుదా  
 హృతా, దశాచతుష్టయాభ్యాసా రసంసర్గఫలాతు యా, రూఢసత్వ  
 సమత్కారా ప్రోక్తా సంసక్తినామికా, భూమికా పంచకాభ్యాసా  
 తస్మాత్తారామతయా గృథమ్, అభ్యస్తరాణాం బహ్యానాం పదార్థా  
 నామభావనాత్, పరప్రయుక్తేన చిరం ప్రయత్నే నావబోధనమ్, పదార్థ  
 భావనానామ షష్ఠభవతిభూమికా, భూమిపట్కచిరాభ్యాసాద్భేద స్వా  
 నుపలబ్ధునాత్, యత్స్విభావైకసిన్ధత్వం సాక్షేయాతుర్యగాగతిః, ఏషా  
 హిజీవస్తుక్తేషు తుర్యావస్థేతివిద్యతే. ఏదేహముక్తివిషయం తుర్యాతీత  
 మతేపరమ్, యే నిదాఘనుహాభాగా సాన్తమీం భూమి<sup>2</sup> మాశ్రి  
 తాః, ఆత్మా<sup>3</sup> రామామహాత్మాన స్తేచుహాదమాగతాః, జీవన్ముక్తా  
 నమజ్జన్తి సుఖదుఃఖరిసస్థితే, ప్రక్రితేనాథకార్యేణ కించి త్కుర్వన్తి

వాసవా, సార్వస్థి బోధితా సుప్తాపూర్వాచారక్రమాగతిమ్, ఆచార  
మాచరంత్యేవ సుప్తబుద్ధవ దుశ్శితాః, భూమికా సప్తకంచైత గ్రీమతా  
మేవ గోచరమ్, ప్రాప్య జ్ఞానదశా మేతాం పశుష్టేచ్ఛాదయోఽపియే,  
సదేహా వా శ్యుదేహవా తే ముక్తా నాత్ర సంశయః, జ్ఞప్తిర్నిగ్రహివి  
చ్ఛేదన స్తస్మి సృతి విముక్తతా, మృగతృష్ణామృబుద్ధ్యాదిశాన్తిమాత్రా  
త్తక ప్రసా, యేతు మోహాన్ణవాత్రిగ్నాస్తిప్రాప్తం పరమం పదమ్,  
తేస్థితా భూమికా స్వాసు స్వాత్తిలాభపరామణాః, మనఃప్రశమనో  
పాయో యోగ ఇ త్యభిధీయతే, సప్తభూమి స్సవిజ్ఞేయః కథితా స్తాశ్చ  
భూమికాః, ఏతాసాం భూమికానాంతు గమ్యం బ్రహ్మభదం పదమ్,  
త్వత్తాఽహస్తాఽశ్చ తా యత్రి పరతా నాస్తి కాచన, నకవచిద్భావ  
కలనా నభావాభావ గోచరా, సర్వం శాస్త్రం నిరాలంబ్యం వ్యోమస్థం  
శాశ్వతం శివమ్, అనామయ మనాభాన మనామక మకారణమ్,  
నసన్నాసన్నమధ్యాస్తం సరస్వం సర్వమేవచ, మనోప వోభిరగ్రా  
హ్యం పూర్ణాత్పూర్ణం సుఖా త్సుఖమ్, అసంవేదన మా శాస్త్రమాత్మవే  
దన మాతతమ్, సత్తా సర్వా పదాగానాం నా న్యాసు వేదనా దృతే,  
సమృద్ధేద్రవ్యదృశ్యానాం మధ్యేగృప్తిర్నియద్యభుః, ద్రవ్యవదర్శనదృ  
శ్యాదివర్జితం తదిదం పరమ్, దేహ ద్వేషం గతే చిత్తే మధ్యేయచ్ఛేతిహ  
వభుః, అజాడ్యసంవిస్తననం తన్నయో భవ సర్వదా, అజాగ్రత్స్వప్నని  
ద్రస్య య త్తేరూపం సనాతనమ్, అచేరినం చాజగత్త్వ తన్నయో భవ  
సర్వదా, జగతాం పర్జయి శ్వైకం శిలాయాం హృదయహి తత్,  
అమనస్సస్వరూపం య త్తన్నయోభవ సర్వదా, చిత్తందూరే పరిత్య  
జ్య యోఽసిహోఽసిస్థిగో భవ, పూర్వం మనస్సముదితంపరమాత్మతత్త్వా  
త్తేనాతతం జగదిదం సవికల్పజాలమ్, శూన్యేన శూన్య మపివిప్రయ  
థామ్బరేణ నీలత్వ ముల్లసతి చారుతిరాభిరూపమ్, సజ్కల్ప సంక్షయ  
వశా ద్దళితేతు చిత్తే సంసారమోహ మిహాకా గళితా భవన్తి, స్వచ్ఛం  
విభాతి శిరదీవ ఖమాగతాయాం చిన్తాత్ర మేక మజ మాద్య మనాద్య  
మస్తాః, అకర్తృకమరంగంచ గగనేచిన్త ముత్థితమ్, అద్రవ్యకం  
స్వాసుభవ మనిద్రస్వప్నదర్శనమ్, నాక్షిభూతే సమే స్వచ్ఛే నిర్వి  
కల్పే చిదాత్మసి, నిరిచ్ఛం ప్రతిబిమ్బన్తి జగన్తి ముకురే యథా, ఏకం

బ్రహ్మ చిదాకాశం సర్వాత్మక మఖంశితమ్, ఇతి భావయ యత్నేన  
చేత శ్చాంచల్యశాంతయే, రేఖోపరేఖావళితా యదైకా పీఠరీ శిలా,  
తథా త్రైలోక్యవళితం బ్రహ్మైక మహ దృశ్యతామ్, ద్వితీయకారణా  
భావా దనుత్పన్న మిదం జగత్, జ్ఞాతం జ్ఞాతవ్య మధునా దృష్టం ద్రష్ట  
వ్య మద్భుతమ్, విశ్రాంతోఽస్తి చిరం శాంత శ్చిన్మాత్రాన్నాస్తి కిఞ్చ  
న, పశ్య విశ్రాంతసందేహం పిగతాశేషకౌతుకమ్, నిరస్తకల్పనాజాలమ  
దిత్తత్వం పరంపదమ్, తవేవ భూమతాం ప్రాప్తాస్సంశాన్తాశేషకిల్బిషాః.  
మహాధియ శ్చాన్తధియో యే యాతా విమనస్కతామ్, జన్తోః కృత  
విచారస్య విగళద్వృత్తిచేతసః, మననం త్యజతో నిర్మలం కిఞ్చిత్పరిణామ  
మనః, దృశ్యం సౌత్యజతో హేయ ముపాదేయ ముపేయమః, ద్రష్టా  
రం పశ్యతో నిత్యమద్రష్టార మపశ్యతః, విజ్ఞాతవ్యే పరేతత్వే జాగరూ  
కస్యజీవతః, సుప్తస్య ఘనసమ్మోహమయే సుసారవర్తిని, అత్యంతపక్వ  
వైరాగ్యా దరసేషు రసేష్వసి, సుసారవాసనాజాలే ఖగజాలమివాధు  
నా, తోదితే హృగయగ్రంథౌ వైరాగ్యరంహసా, కాతకం ఫలమా  
సాద్య యథావారిప్రసీదతి, తథా విజ్ఞానవశతి స్వభావస్సంప్రసీదతి, సీరా  
గంనిరుపాసజ్ఞం నిర్ద్వంద్వంనిరుపాశ్రయమ్, వినిర్యాతి మనో మోహాద్వి  
హగః పంజరా దివ, శాంతసందేహకారాత్త్వంగతకౌతుకవిభ్రమమ్,  
పరిపూర్ణాంతరంచేతః పూర్ణేందురివ రాజతే, నాహం నచాస్య దస్తీహ  
బ్రహ్మైవాస్తి నిరామయమ్, ఇతిగ సదసతో <sup>1</sup>ర్మధ్యం యోవశ్యతి నవ  
శ్యతి, అయతోఽనతే వ్యక్షి <sup>2</sup>దృగ్ద్రవ్యేషు యథా మనః, నిరాగ  
మేవ పతితి తద్వ త్కార్యేషు ధీరభిః, పరిజ్ఞాయోపభుక్తోహ భూగః భ  
వతితుష్టయే, విజ్ఞాయ నేవిత శ్చోరో మైత్రీ మేతినచోరతామ్, బళం  
కితాపి సుప్రాప్తా గ్రామయాత్రా యథాగ్యగైః, ప్రేక్ష్యతే తద్వదేవ జై  
ర్భోగశ్రీ రివలోక్యతే, మనసా నిగృహీతస్య లీలాభూగోఽల్పకోఽపి  
యః, తమేవాల్పవిస్తారం క్లిష్టత్వా దృహ మన్యతే, బంధమిక్తో వహీ  
పాలో గ్రాసమాత్రేణ తుష్కతి, పరై రబధ్ధో నా క్రాంతోన రాష్ట్రం  
బహుమన్యతే, హస్తం హస్తేన సంపీడ్య దంతై ర్దంతా నివచూర్ణయచ,

<sup>1</sup> ర్మధ్యే (భావ్యః); <sup>2</sup> దృగ్ద్రవ్యేషు, ద్రష్టవ్యేషు.

అంగాన్యంగై రివాక్రమ్య జయే దాదా స్వకం మనః, మనసో విజయా  
 న్నాన్య గతిరస్తి భవాన్తవే, మహానరకనామ్రాజ్యే మత్తదుష్కృతవా  
 రిణాః, ఆశాశిరశలాకాధ్యా దుర్జయాహింద్రియా రయః, ప్రక్షీణచిత్త  
 దర్పస్యనిగృహీతేంద్రియద్విషః, పద్మిన్యథవ హేమంతేక్షీయంతే భోగ  
 వాసనాః, తాపన్నిశీవ వేతాళా వల్లంతి హృది వాసనాః, ఏకతత్త్వదృ  
 ఢాభ్యాసా ద్యావన్నవిజితం మనః, భృతోశ్శిమతకర్తృత్వా స్త్రుతి  
 సర్వార్థకారణాత్, సామంత శ్చేంద్రియాక్రాంతే ర్మనో మన్యే వివేకినః,  
 లాలనాత్స్నిగ్ధలనా పాలనా త్పాలకః పితా, సుహృదుత్తమవిన్యాసా  
 న్మనో మన్యే మనీషిణః, స్వాలోకిత శ్శాస్త్రదృశా స్వబుద్ధ్యాస్వానుభా  
 వితః, ప్రయచ్ఛతి పరాం సిద్ధిం త్యక్త్వాత్మానం మనః పితా, సుదృష్ట  
 సుదృఢ స్వచ్ఛ స్సుక్రాంత స్సుప్రబోధితః, స్వగుణేనోర్జితో భాతి  
 హృది హృద్యో మనో మణిః, ఏవం మనోమణిం బ్రహ్మ బహుపంకక  
 శంకితమ్, వివేకవారిణా సిద్ధైః ప్రక్షాళ్యా లోకవాక్ భవ, వివేకం  
 పరమాశ్రిత్య బుద్ధ్యాసత్య మవేక్ష్య చ, ఇంద్రియారీ నలం ఛిత్వా తీ  
 ర్ణోభవ భవార్ణవాత్, ఆస్థామాత్ర మనంతానాం దుఃఖానామాకరం  
 విదుః, అనాస్థామాత్రమభిత్ సుఖానా మాలయం విదుః, వాసనాతం  
 తుబద్ధోయం లోకోవిపరివర్తతే, సాప్రసిద్ధాతిదుఃఖాయ సుఖాయో  
 చ్చేద నూగతా, ధీరోఽప్యతి బహుజ్ఞోఽపి కులజ్ఞోఽపి మహానపి, తృప్త  
 యా బధ్యతే జంతు సింహశృంఖలయా యథా, పరమం పౌరుషం  
 యత్న మాస్థా యాదాయ సూద్యమమ్, యథాశాస్త్ర మనుద్వేగ  
 మాచరన్ కో నసిద్ధిభాన్, అహం సర్వ మిదం విశ్వం పరమాత్మానా  
 మచ్యుతః, నాన్య దస్తి<sup>1</sup> సంవిద్యా పరిమా సా హ్యహంకృతిః, సర్వ  
 స్తా ద్వ్యతిరిక్తోఽహం వాలాగ్రా ద ప్యహంతసుః, ఇతి<sup>2</sup> సంవిచ్ఛయా బ్ర  
 హ్మన్ ద్వితీయాహంకృతి శ్శుభా, మోక్షా యైహ నబంధాయ జీవన్ము  
 క్తస్య విద్యతే, పాణిపాదాదిమాత్రోఽహ మితి య స్వైపనిశ్చయః,  
 అహంకార స్తృతీయోఽసౌ లోకిక స్తుచ్ఛవప సః<sup>3</sup> వర్జ్యవపదురాత్మా  
 సౌకంద స్సంసారదు స్త్రోః, అనేనాభిహతో జంతు రధోధః పరిధావతి,  
 అనియా దురహంకృత్యా భావా త్సంత్యక్తయా చిరమ్, శిష్టాహంకా

1 సంవిత్త్వా. 2 యాసంవిదో బ్రహ్మన్. 3 య మహామిత్త్యయ. 4 జీవవప.



రవాణా జంతు శ్శమవాన్యాతి ముక్తతామ్, ప్రథమా ద్వావహంకారా  
 వంగీకృత్య త్వలాకికా, తృతీయాహంకృతి స్త్రాజ్యాతాకికీ దుఃఖదాయినీ,  
 అథ తే అపి సంత్యజ్య సర్వాహంకృతివర్జితః, స తిష్ఠతి తథాత్యుచైః  
 పరమే వాధిరోహతి, భోగేచ్ఛామాత్రకో బంధ స్తత్త్వాగో మోక్ష  
 ఉచ్యతే, మనసోఽభ్యుదయో నాశో మనోనాశో మహేంద్రాయః,  
 జ్ఞాననాశ మభ్యేతి మనోజ్ఞస్యహి శృంఖలా, నానందం నిరానందం  
 సచలం నాచలం స్థిరమ్, నస న్నాస న్నచైతేషాం మధ్యం జ్ఞానిమనో  
 విదుః, యథా సౌత్వా చ్చిదాభాస్య ఆకాశో నోపలక్యతే, తథా  
 నిరంశ శ్చిదాభావ స్సర్వగోఽపి నలక్యతే, సర్వసంకల్పరహితా సర్వసం  
 జ్ఞా వివర్జితా, సైమా చిద వినాశాత్తా న్వాత్తే త్యాదికృతాఽభిదా, ఆ  
 కాశితతథాగా చ్ఛాజ్ఞేషు నిష్కళయాపిణీ, సకలామలసంసార స్వరూ  
 పైకాత్మదర్శినీ, నా స్తమేతి నచోదేతి నోత్తిష్ఠతి వ్యతి, నచ యాతి  
 సచా యాతి నచ నేహ సచేహ చిత్, సైమా చిదమలాకారా నిర్వికల్పాని  
 రాస్పదా, ఆదా శమదమప్రాదైర్గుణై శ్శిష్యం విశోధయేత్, వశ్శా  
 త్సర్వ మిదం బ్రహ్మ శుద్ధ స్వమితి బోధయేత్, అజ్ఞాస్థానప్రబుద్ధస్య  
 సర్వం బ్రహ్మేతి యో వదేత్, మహానరకజాలేషు న తేన విసియో  
 జితః, ప్రబుద్ధబుద్ధేః ప్రక్షీణ భోగేచ్ఛస్య నిరాశిషః, నాస్త్యవిద్యా  
 మల మితి ప్రాజ్ఞస్తూపదిశే ద్గురుః, సతి దీపథివాలోక స్సత్యర్కభవ వా  
 సరః, సతివ్రష్పథి వామోద శ్చితిసత్త్వం జగత్తథా, ప్రతిభాసతప  
 వేదం న జగత్సరమార్గతః, జ్ఞానదృష్టౌ ప్రసన్నాయాం ప్రబోధ విత  
 తోదయే, యథా వక్ష్యామ్యసి స్వప్నో మద్వాగ్వృప్తిబలాబలమ్, అవి  
 ద్యయో వోత్తమయాన్యార్థో నాశోద్యమార్గయా, విద్యాసంప్రాప్యతే  
 బ్రహ్మ సర్వదోషావహారణీ, శామ్యతి హ్యత్తు మస్తేణ మలేన త్వా  
 శ్యతే మలమ్, శమం విషం విషేణైతి రిపుణా హన్యతే రిపుః, ఈదృశీ  
 భూతమాయేయం యాస్వనాశేన హన్తదా, నలక్యతే స్వభావోఽస్య  
 విత్వమానైవ నశ్యతి, నాస్త్యేషా పరిమార్గా నే త్యేషం భావన యేద్య  
 యా, సర్వం బ్రహ్మేతి యస్యాగతర్కాననా సాహి ముక్తిదా, భేదదృష్టి  
 రవిద్యేయం సర్వథా తాం విసర్జయేత్, మునేనాసాధ్యతే తద్ధి పద  
 మ్మయ ముచ్యతే, కుతో జాతేయ మితి తే ద్విజ మాస్తు విచారణా,

ఇమాం కథమహం హస్తి త్యేమాతేఽస్తువిచారణా, అస్తా గతాయాం  
క్షీణాయా మ స్వాం జ్ఞాన్యసి తత్పదమ్, యత ఏమా యథా వైమా  
యథా సప్తే త్యఖండితమ్, తదస్యారోగళాలాయా యత్నం కురు చికి  
త్సనే, యదైవా జన్మదుఃఖేషు న భూయ స్త్వాం నియోక్యతీ, స్వా  
త్సని స్వపరిస్పందై స్ఫురత్యచ్చైశ్చిదగ్గవః, ఏకాత్మక మఖండం త  
దిత్యంతర్భావ్యతాం దృఢమ్, కించిత్ క్షుభితరూపా సా చిచ్ఛక్తి శ్చి  
న్మహర్ణవే, తస్య యేవ స్ఫురత్యచ్ఛా తత్రైవోర్ధ్వి రి వార్ధ్వవే, ఆత్మ న్యే  
వాత్సనా వ్యోమ్ని యథా సరతి మారుతః, తస్యైవాత్మాత్మ శక్త్యైవ  
స్వాత్మ న్యే వైతిలోలతామ్, క్షణం స్ఫురతి సా దేవీ సర్వశక్తితయా  
తథా, దేశకాలక్రియాశక్తి ర్న యస్యా <sup>1</sup>స్సంప్రకర్షణే, స్వస్వభా  
వం విదిత్వోచ్చైరప్యనంతవదే స్థితా, రూపం పరిమితే నాసా భావయ  
త్యవిభావితా, యదైవం భావితం రూపం తియావరమకాంతయా, శ  
దైవైవా మనగతానామసంభ్రాదికా దృశః, వికల్పకలితాకారం దేశ  
కాలక్రియాస్పదమ్, చిత్ రూపమిదం బ్రహ్మ క్షేత్రజ్ఞాత్రి కథ్యతే,  
వాసనాః కల్పయంతోఽపియా శ్యహంకారతాం పునః, అహంకారో  
వినిశ్చేతా కళంకీ బుద్ధి రుచ్యతే, బుద్ధి స్సంకల్పతాకారా ప్రయాతి  
మననాస్పదమ్, మనోఘనవికల్పంతు గచ్ఛతీగద్రియతాం శనైః, పాణి  
పాదమయం దేహమింద్రియాణి విదు ర్భుధాః, ఏవం జీవోహి సంకల్ప  
వాసనారజ్జువేష్టితః, దుఃఖఖాలవరీతాత్తా క్రమా దాయాతి నీచతాం,  
ఇతి శక్తిమయం చేతోఘనాహంకారతాం గతమ్, కోశకారక్రిమిరివ  
సేచ్ఛయా యాతి బంధమ్, స్వసంకల్పితతన్నాత్రి జాలాభ్యంతరవర్తి  
చ, పరాం వివశతా మేతి శ్రౌఖలాబద్ధ సింహవత్, క్వచి న్తనః క్వచి  
ద్బుద్ధిః క్వచిశ్శ్శానం క్వచిత్క్రియా, క్వచి దేత దహంకారః క్వచి  
చ్ఛిత్త మితి స్మృతమ్, క్వచి త్ప్రకృతి రి త్సుక్తం క్వచి న్నాయేతి కల్పి  
తమ్, క్వచి స్తల మితి ప్రోక్తం క్వచి త్కర్తృతి సంస్కృతమ్, క్వచిద్బం  
ధఇతి ఖ్యాతం క్వచి త్పురస్కృతిం స్మృతమ్, ప్రోక్తం క్వచి దవిద్యేతి  
క్వచి దిచ్ఛేతీసంమతమ్, ఇమం సంసారమఖల మాశాపాశవిధాయకమ్,  
దధ దంతఃఫలైర్హీనం వటుధానావటం యథా, చింతానలశిఖాదగ్ధం

కోపాజగరచర్వితమ్, కామాబ్ధికల్లోలరతం విస్తృతాత్మపితామహమ్,  
 సముద్ధర మనోబ్రహ్మ న్నాతంగమివ కర్తవ్యమాత్, ఏవం జీవా శ్చితోభా  
 వాభవభావనయా హితాః, బ్రహ్మణా కల్పితాకారా లక్షణోఽప్యభకో  
 టిశః, సఖ్యాతీతాః పురా జాతా జాయంతేఽద్యాపి చాభిరః, ఉత్ప  
 త్స్యన్తేఽపిదైవాన్యే కణాఘాతవ నిర్ఘరాత్, కేచి త్ప్రథమజన్తానః  
 కేచి జన్తశతాధికాః, కేచి చ్ఛాసంఖ్య జన్తానః కేచి ద్విత్రిభవాం  
 తరాః, కేచిత్కిన్నరగంధర్వ విద్యాధరమహారగాః, కేచిదక్రేందువ  
 రుణా త్ర్యక్షానోఽశ్రజపద్మజాః, కేచి ద్బ్రాహ్మణభూపాల వైశ్యశూద్ర  
 గణాః సితాః, కేచి త్రృణౌషధీ వృక్ష ఫలమూల పతంగకాః,  
 కేచి త్కదంబ జంబీర నాల తాల తమాలకాః, కేచి స్తహేంద్రమ  
 లయ సహ్యమందరమేరవః, కేచిత్ కూరోదధిశీర ఘృతేక్షుజలరాశి  
 యః, కేచి ద్విశాలా కకుభః కేచి న్నద్యో మహారయాః, విహర స్త్వి  
 చ్ఛక్తేః కేచి న్నిపత స్త్వత్పతన్తి చ, కన్దుకా ఇవ హస్తేన మృత్యునా  
 విరతం హతాః, భుక్త్వా జన్తసహస్రాణి భూయ స్సంసార సజ్జతే, పరి  
 న్తికేచి దబుధా స్సమ్ప్రాప్త్యాఽపి వివేకితామ్, దిక్కాలాద్యనవచ్చిన్న  
 మాత్మతత్త్వం స్యశక్తిరీ, లీలయైవ యదా దత్తే దిక్కాలకలికంవపుః,  
 తదేవ జీవపర్యాయ వాసనావేశిరఃపరమ్, మన స్సమ్మద్యతే లోల జ్ఞా  
 లాకలనోన్ముఖమ్, కలయస్తీమనశ్శక్తి రాదా భావయతి క్షణాత్,  
 అకాశభావనా మచ్ఛాం శిబ్దబీజరసోన్ముఖమ్, తత స్తద్భవతాం యాతం  
 ఘనస్పృష్టక్రమా వ్తనః, భావయ త్య నిలస్పృష్టం స్పర్శబీజ రసోన్ముఖమ్,  
 తాభ్యా మాకాశవాతాభ్యాం దృఢాభ్యాం సౌఖ్యతతః, శబ్దస్పర్శస్వరూ  
 పాభ్యాం సజ్జరా జ్జన్యతేఽనలః, రూపతన్నాత్రసహితం త్రిభి సై స్సహ  
 సమితమ్, మన స్తా దృగ్గుణగతం రసతన్నాత్ర ప్రవేశనమ్, క్షణా చ్ఛేత  
 త్యహం శైత్యం జలం సంవిత్తతో భవేత్, తత స్తాదృ గ్గుణగతం మనో  
 భావయతి క్షణాత్, గన్ధతన్నాత్ర మేతన్నా ద్భూమి సంవి త్తతోభవేత్,  
 అభేది మ్ముఖతన్నాత్ర వేష్టిత స్తనుతాం జహత్, వపుర్వహ్నికణాకా  
 రం స్ఫురితం వ్యోమ్ని పశ్యతి, అహంకారకలాయుక్తం బుద్ధిబీజసమన్వి  
 తమ్, తత్పుర్యష్టతమిత్యుక్తం భూతహృత్పద్మపటపమ్, తస్మిన్స్తు తీవ్ర  
 సంవేగా ద్భావయ ద్భావరం వపుః, స్థూలతా మేతి పాకేన మనో

బిల్వఫలం యథా, మూషాస్థ ద్రుతహేమాభం స్ఫురితం విమలామ్బరే,  
 సన్నివేశ మథా దత్తేత త్తేజ స్వస్వభావతః, ఊర్ధ్వం శిరః పిండమయ  
 మధఃపాదమయస్తథా, పార్శ్వయో ర్హస్తసంస్థాసంమధ్యే చోదరధర్మ  
 ణమ్, కాలేన స్ఫుటతా మేత్వ భవత్వమలవిగ్రహమ్, బుద్ధిసత్త్వబలో  
 త్సహవిజ్ఞానైశ్చర్యఃస్థితః, సవన భగవాన్ బ్రహ్మ సర్వలోకపితా  
 మహాః, అవలోక్య వపు ర్బ్రహ్మ కాంత్ర ముత్తమమ్, చింతా  
 మభ్యేత్వభగవాం శ్రీకాలామలదర్శనః, ఏతిస్త్వరమాకాశే చింతాత్రై  
 కాత్తరూపిణీ, అదృష్టపారవర్యస్తే ప్రథమ శ్శుభ్రవే దితి, ఇతిచిద్రత  
 వాన్ బ్రహ్మ సద్యోజాతాలాత్తిదృక్. అవశ్య త్స్వర్గ బృందాని సమ  
 తీతా న్యనేకశః, స్తరత్యథో స సకలాన్ సర్వధర్మగుణక్రమాత్, లీల  
 యాకల్పయామాస చింతా స్సజ్జల్పతః ప్రజాః. నానాచారసమార  
 మ్భాగస్థర్వనగరంయథా, తాసాం స్వధాపవిధార్థంధర్మకామార్థసిద్ధయే,  
 అనన్తాని విచిత్రాణి శాస్త్రాణిసమకల్పయత్, విచ్ఛిరూపాన్తనసః కల్పిత  
 త్వాజ్జగత్స్థితే, తావత్స్థితిరియంప్రోక్త తన్నా శేనాశమాఘ్నయాత్,  
 నజాయతే నమ్రయతే క్వచి క్కిఞ్చిత్కిదాచన, పరమాగ్రేసవిప్రేస్త్ర  
 మిథ్యాసర్వస్తు దృశ్యతే, కోశ మాశాభుజ్జ్ఞానాం సంసారాడింబర  
 స్త్యజ, అస దేతదితి జ్ఞాత్వా మాతృభావం నివేశయ, గస్థర్వనగర  
 స్యాధీ భూషితేభూషితే తథా, అవిద్యాంశే శుతాచావా కః క్రమ  
 స్సుఖదుఃఖయోః, ధనదారేషు వృద్ధేషు దుఃఖయుక్తం నతుష్టతా,  
 వృద్ధాయం మోహమాయాయంక స్సమాశ్వాసవానిహ, యైరేవజా  
 యతేరాగో మూర్ఖస్యాధికతాంగతైః, త్తేరేవ<sup>1</sup> భాగైః ప్రాజ్ఞస్య విరాగ  
 ఉపబాయతే, అతో నిదాఘుతత్త్వజ్ఞ వ్యవహారేషు సంస్థితే, నష్టంనష్ట  
 ముపేక్షస్య ప్రాప్తంప్రప్త ముపాహర, అనాగతానాం భోగానామవాం  
 ఛన మకృత్రిమమ్, ఆగతానాంచ సంభోగ ఇతి పండితలక్షణం, శుద్ధం  
 సదసత్<sup>2</sup>ర్వధ్యం పదబుధ్యావలంబ్యచ, నబాహుభ్యంతరందృశ్యం మా  
 గృహణవిముంచమా, యస్యనేచ్ఛా లభానిచ్ఛా జ్ఞస్య కర్తృణీతిపతః,  
 నతస్యల్యోతేప్రజ్ఞా పద్మపత్ర మివాంబుభిః, యదితేనేగ్నియార్థశ్రీ స్వ  
 దతే హృదివై ద్విజ, లదావిజాతివిజ్ఞేయ స్సము తీర్ణో భవార్ణవాత్,

ఉచ్చైః పదాయపరయా ప్రజ్ఞయా వాసనాగణాత్, పుష్పాద్ధంధ<sup>1</sup> మహా  
 ఘోరం చేతోవృత్తిం పృథక్కురు, సంసారాంబునిధా వస్తి న్వాసనాం  
 బువరిప్లుతే, యే ప్రజ్ఞానావ మారూఢా స్తే తీర్థాః పుడితాః పరే, నత్య  
 జన్తి నవాంఛన్తి బ్యవహారం జగద్గతమ్, సర్వమేవానువర్తన్తే పారాపా  
 రవిదో జనాః, అనన్తస్యాత్మతత్త్విన్య సత్తా సామాన్యరూపిణః, నితి  
 శ్చేతోన్మఖ్యత్వం య త్తత్సంజ్ఞల్పాంబురం విదుః, <sup>2</sup>లేశలః స్తా ప్రసత్తా  
 క స్సవీవ భునతాం శనైః యాతి చిత్తత్వమా పూర్య దృఢం చాకాశ  
 మేఘవత్, భావయన్తి నితి శ్చైత్యం వ్యతిరిక్త మివాత్మనః, సంజ్ఞల్ప  
 తా మివాయాతి బీజమంబురతా మివ, సంజ్ఞల్పనం హి సంజ్ఞల్ప స్వ  
 యమేవ ప్రజాయతే, వర్ధతే స్వయమేవాశు దుఃఖాయ న సుఖాయ  
 యత్, మా సంజ్ఞల్పయ సంజ్ఞల్పం మాభావ మ్భావయ స్థితౌ, స  
 ంజ్ఞల్పనాశనే యత్సోన భూయోఽననుగచ్ఛతి, భావనాభావమాత్రేణ స  
 ంజ్ఞల్పః క్షీయతే స్వయమ్, సంజ్ఞల్పేనైవ న జ్ఞం ల్పం మనసైవ మనోము  
 నే, చిత్వా న్వాత్మని తిష్ఠ త్వం కి మేతావతి దుష్కిరమ్, యతైవేదం  
 నభ శ్శూన్యం జగ శ్శూన్యం తథైవహి, తిండులన్యయథా చర్త యథా  
 తాన్త్రస్య కాళిమా, నశ్యతి క్రియయా విప్ర పురుషస్య తిథా మలమ్,  
 జీవన్మతంకులస్యేవ మలం సహజ మవ్యలమ్, నశ్యత్యేవ నసన్దేహ స్తస్మా  
 దుద్యోగవా స్థవే దితి మ హివాపనిపత్.

షష్ఠోఽధ్యాయః.

ఓం. అన్త రాస్థా మ్పరిత్యజ్య భావశ్రీం భావనామ యామ్, యోఽసి  
 సోఽసి జగ త్యస్తిక్ లీలయా విహగానఘ, సర్వత్రాహ మకరేతి దృఢ  
 భావనయాఽనయా, పరమామృతనామ్నా సా సమతైవావశిష్యతే,  
 ఖేదోల్లాసవిలాసేషు స్వాత్మక ర్తృత యైకయా, స్వసంజ్ఞల్పే క్షీయం యా  
 తే సమతైవా వశిష్యతే, సనుతా సర్వభావేషు యోఽసా సత్యపరాస్థితిః,  
 తస్యా మవస్థితం చిత్తం న భూయో జన్తభా గ్భవేత్, అభవా సర్వక  
 ర్తృత్వ మకర్తృత్వంచ వై మునే, సర్వం బ్యక్త్యా మనః పీత్వా  
 యోఽసిసోఽసి స్థిగో భవ, శేషస్థిరసగూఢానో యేన త్యజసి తత్త్వజ,  
 విన్తనః కలనాకారిం ప్రకాశతిమరాదికమ్, వాసనాం వాసితార ఇన్

ప్రాణస్పృష్టపూర్వకమ్, సమూలమఖిలం త్యక్త్వా వ్యోమసామ్యః ప్ర శా  
 న్తధీః, హృదయా త్సంపరిత్యజ్య సర్వావాసన వహ్నియః, య స్తేవతి  
 గతవ్యగ్ర స్స ముక్తః పరమేశ్వరః, దృష్టం ద్రష్టవ్య మఖిలం భ్రాంతం  
 భ్రాన్త్యా దిశోదశ, యుక్త్వావై చరతో జ్ఞాన్య సంసారో గోప్సదాకృతిః,  
 సబాహ్యభ్యంతరే దేహే హ్యధణ్డోద్విజ్ఞు దిక్షుచ, ఇత ఆత్మా తతోఽ  
 ప్యాత్మా చా స్త్యనాత్మమయ జ్ఞాగత్, స త ద స్తి నయత్రాహం స త  
 ద స్తినతన్తయమ్, కి మన్య దభివాఞ్ఘ్నిమి సర్వం సచ్చిత్తయ న్తతమ్,  
 సమస్త స్థు ల్విద మ్భిన్నా సర్వమాత్మేద మాతతమ్, అహమన్య మిద  
 ఞ్ఘ్నియ దితి భ్రాన్తి ద్ర్య జానఘ, తతో బ్రహ్మఘనే నిత్యే సహ్యవన్తి  
 నకల్పితాః, నశోకోఽస్తి నమోఽమోఽస్తి నజరాఽస్తి నజన్తవా, యద స్తీ  
 హ తదేవాస్తి విజ్వరో భవ సర్వదా, యథా ప్రాప్తానుభవత స్సర్వత్రా  
 నభివాఞ్ఘ్నాత్, త్యాగాదానపరిత్యాగీ విజ్వరో భవ సర్వదా, యస్యే  
 ద జ్ఞాన్త పాశ్చాత్యం త మాశ్వేవ మహామతే, విశన్తి విద్యా విమలా  
 ముక్తా వేఽమి వోత్తమమ్, పిర క్తిమనసాం సమ్య క్స్విప్రసక్లే దుదా  
 హృతమ్, ద్రష్టదృశ్యసమామోగా త్వృత్వియా నన్దనిశ్చయః, య స్తం  
 స్వమాత్మతత్వోద్ధి నిష్పదం సముపాన్త హే, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాని త్య  
 క్త్వావాసనయా సహ, దర్శనప్రథమాభాస మాత్మానం సముపాన్త హే,  
 ద్వయో ర్మధ్యగతం నిత్య మస్తి నాస్తీతి పక్షయోః, ప్రకాశన మ్భి  
 కాశానామాత్మానం సముపాన్త సా, సప్త్యజ్య హృద్గుహాకానం దేవ  
 మన్యం ప్రయాన్తి యే, తే రత్న మభివాఞ్ఘ్ని త్యక్తహ స్తస్థకౌస్తుభాః  
 ఉత్థితానుత్థితానతా నిన్ద్రియాదీన్పునఃపునః, హన్యాద్వివేచనం దేవ వశ్రే  
 జేవ హరిర్గీర్కా, సంసారరాత్రిదుస్స్వప్నే శూన్యే దేహమయే భ్రమే,  
 సర్వ మేవాపవిత్ర న్ద్రష్టం సంస్థితివిభ్రమమ్, అజ్ఞానో ఐహతో  
 బాల్యే యశావనే పనితాహతః, శేపే కళ త్ర చిన్తాః ర్వికీజ్మరోతి సరా  
 ధమః, సతో సత్తా స్థితా మూర్ధ్ని రమ్యాణాం మూర్ధ్నైరమ్యతా,  
 నుఖానాం మూర్ధ్ని దుఃఖాని కిమేకం సుశ్రయా మ్యహమ్, యేషాం  
 నిమేషణోన్దేషా జగతః ప్రళయోదయా, తాదృశాః పురుషాయా ని  
 మాదృశాం గణనైవకా, సంసారవప దుఃఖానాం సీమాన్తఇతి కథ్యతే,  
 తన్త ధ్యవతితేదేహేనుఖమాసాద్య తేకథమ్, ప్రబుద్ధోఽస్తి ప్రబుద్ధోఽస్తి,

దృష్టశ్చోర్మోఽయ మూర్తనః, మనోనామ నిహన్త్యేనం మనసాస్మి చిగం  
హతః, మాఖేదం భజహేయేషు నోపాదేయపరో భవ, హేయాదేయ  
దృశౌత్యక్వా శేషస్థ స్సుస్థిరోభవ, నిరాశతానిర్భయతా నిత్యతా సమ  
తాజ్ఞతా, నిరీహతా నిష్క్రియతా సౌమ్యతానిర్వికల్పతా, ధృతిర్దైత్తి  
మన స్తుష్టి ర్మృదుతా మృదుభావతా, హేయోపాదేయ నిర్దుశ్టే  
తిష్ఠ స్త్యవవాసనం, గృహీతత్పన్నా శబరీ వాసనాజాల మాతతం, సం  
సారవారిప్రసృతం చింతాతన్దుభి రాతతం, అనయా తీక్ష్ణయా తాత ఛిన్ధి  
బుద్ధిశలాకయా, వాత్సయైవామ్బుదంజాలం ఛిత్వా తిష్ఠతతే పదే, మన  
సైవ మన శ్శీత్యా కుతారేజైవ పాదపం, పదం పాపన మాసాద్య సద్య  
ఏవ స్థిరో భవ, తిష్ఠ గచ్ఛం త్వవక్ జాగ్రత్ నివస స్మృత్పతక్ పతక్,  
అసదే వేద మిత్యస్త ర్నిశ్చిత్యాస్థాం పరిత్యజ, దృశ్య మాశ్రయ  
సీదం చే త్రస్యచిత్తోఽసిబద్ధవాక్, దృశ్యం స స్త్యజసీదంచే త్త దచి  
త్తోఽసి మోక్షవాక్, నాహం నేద మితి ధ్యాయం స్తిష్ఠత్వ మచలా  
చలః, ఆత్మనో జగత శ్చాంతర్దృష్టదృశ్యదశాంతరే, దర్శనాఖ్యం స్య  
మాత్మానం సర్వదా భావయ స్థవ, స్వాద్యస్వాదకసన్త్యక్తంస్వాద్య  
స్వాదకమధ్యగం, స్వదనం కేవలం ధ్యాయక్ పరమాత్మసుయో భవ,  
అవలంబ్య నిరాలమ్బం మధ్యేమధ్యే స్థిరో భవ, రజ్జుబద్ధా విముచ్యంతే  
త్పన్నాబద్ధా స కేనచిత్, తస్మాన్నిదాసు త్పన్నాం త్వం త్యజ సజ్కుల్ప  
వర్జనాత్, ఏతా మహమ్నావమయీ మపుణ్యాం ఛిత్వాసహమ్నావశ  
లాకయైవ, స్వభావజాన్మ్యవ్యభవాంతభూమా భవప్రశాంతా అలభూతభీ  
తిః, అహ మేహంపదార్థానా మేతే చ మమ జీవితమ్, నాహమేభి ర్వి  
నాకశ్చిన్నమయైతే వినాకిల, ఇత్యంత ర్నిశ్చయంత్యక్త్వా విచార్య మ  
నసా సహ, నాహం పదార్థస్య సమే పదార్థఇతిభావితే, అంతశ్శీతళయా  
బుధ్యా కుర్వతోలీలయా క్రియా, యో నూసం వాసనాత్యాగో ధ్యే  
యో బ్రహ్మ ప్రకీర్తితః, సర్వం సమతయా బుధ్యాయః కృత్వా వాస  
నాక్షయం, జహతి నిర్జమో దేహం నేయోఽసావాసనాక్షయః, అహ  
జ్కారమయీ త్యక్త్వా వాసనాం లీలయైవయః, తిష్ఠతి ధ్యేయసంత్యా  
గీ సజీవ స్తుక్త ఉచ్యతే, నిర్మూలం కలనాంత్యక్త్వా వాసనాం య శ్శమన్

తః, <sup>1</sup> నేయత్యాగ మిమం విద్ధి ముక్తం తం బ్రాహ్మణోత్తమమ్, ద్వా  
వేతో బ్రహ్మతాం యాతో ద్వావేతో విగతజ్వరా, ఆపతత్సు యథా  
కాలం సుఖదుఃఖే వ్యవారతో, సన్యాసయోగినా దాంతో విద్ధి సాంతో  
మునీశ్వర, ఈషితానీషితే సంతో యస్యాంతర్వృత్తిదృష్టిషు, సుషు  
ప్తివ ద్య శ్చరతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, హర్దామర్షభయక్రోధ కామకా  
ర్మణ్యదృష్టిభిః, సహృద్యత్సంగాయతి యః పరామర్శవివర్జితః, బాహ్యార్థ  
వాసనోద్భూతా తృష్ణా బద్ధేతి కథ్యతే, సర్వార్థవాసనోన్ముక్తా తృష్ణా  
ముక్తేతి ఫణ్యతే, ఇద మస్తు మ మేత్యంత మిచ్ఛాం ప్రార్థనయాన్వి  
తామ్, తాం తీర్ణ్వాం శృంఖలాంవిద్ధి దుఃఖజన్మభయప్రదామ్, తామేతాం  
పర్యభావేషు సత్స్వసత్సుచ సర్వదా, సంత్యజ్య పరమోదారం పదమేతి  
మహామనాః, బంధాస్థా మథ మోక్షాస్థాం సుఖదుఃఖదశా మపి, త్యక్త్వా  
సదసదాస్థాం త్వం తిష్ఠా క్షుల్లమహాభీవత్, జాయతే నిశ్చయ సాన్ధో  
పురుషస్య చతుర్విధః, ఆపాదమస్తక మహం మాతాపితృవినిర్జితః,  
ఇశ్యేకో నిశ్చయో బ్రహ్మస్సంధాయాసనిగోకనాత్, అతీత స్సర్వభా  
వేభ్యోవాలాగ్రా ద ప్యహంతనః, ఇతి ద్వితీయో మోక్షాయ నిశ్చయో  
జాయతే సతామ్, జగజ్జాలపదార్థాత్సా సర్వవహా మక్షయః, తృతీ  
యో నిశ్చయశ్చోక్తో మోక్షాయైవ ద్విజోత్తమ, అహం జగద్వా సక  
లం శూన్యం వ్యోమసమం సదా, ఏవమేష చతుగోఽపి నిశ్చయో  
మోక్షసిద్ధిదః, ఏతేషాం ప్రథమః ప్రోక్త స్తృప్తయా బద్ధయోగ్యయా,  
బద్ధతృష్ణాత్త్రయ స్వచ్ఛా జీవన్ముక్త విలాసినః, సర్వం చాప్యహ మే  
వేతి నిశ్చయో యో మహామనే, త మాదాయ విహిదాయ స భూ  
యో జాయతే మతిః, శూన్యం చిత్తృక్రమితీ ర్థాయా బ్రహ్మవిజ్ఞానమి  
త్యపి, శివః పురుష ఈశానో నిత్య మాత్మేతి కథ్యతే, ద్వైతాద్వై  
తసముద్భూతైర్జగన్నిర్మాణలీలయా, పరమాత్మమయీ శక్తి రద్వైతైవ  
విప్రంభతే, సర్వాతితపదాలంబీ పరిపూర్ణైకచిత్తయః, నోద్వేగీ  
నచతుష్టాత్సా సంసారే నావసీదతి, ప్రాప్తకర్తృకరోనిత్యం శత్రుమిత్రస  
మాసదృక్, ఈహితానీహితై ర్ముక్తే న శోచతి న కాంక్షతి, సర్వ



స్వాభిమతంవత్తా చోదితః పేశలోక్తిమాణః, ఆశయజ్ఞ శ్చ భూతానాం  
 సంసారే నావసేదతి, పూర్వాం దృష్టి మవప్తభ్య ధ్యేయ త్యాగవిలాసినీమ్,  
 జీవన్ముక్తతయా స్వస్థో లోకే విహర విజ్వరః, అంత స్స స్త్యక్తసర్వాశో  
 పితరాగో వివాసనః, బహి స్సర్వ సమాకారో లోకే విహర విజ్వరః,  
 బహిః కృత్రిమ సంరంభో హృది సంరంభ వర్జితః, కర్తా బహి రకర్తాంత  
 ర్లోకే విహర శుద్ధధీః, త్యక్తాహజ్యుత్తి రాశ్వస్త పతి రాకాశశోభనః,  
 అగృహీతకళజ్జాఙ్గో లోకే విహర శుద్ధధీః, ఉదారః పేశలాచార  
 స్సర్వాచారానువృత్తిమాణః, అంత స్సంగపరిత్యాగీ బహి స్సంసారవా  
 నివ, అంత రైర్విరాగ్య మాదాయ బహరాశోన్ముఖే హితః, ఆయం  
 బద్ధ రయం నేతి <sup>1</sup>గణనా లఘుచేతిసామ్, ఉదాగచరితానాస్తు వసు  
 ధైవ కుటుమ్మకమ్, బావాభావవినిర్ముక్తం జరామరణవర్జితమ్, ప్రశాంతక  
 లనారమ్భం నీరాగం పదమాశ్రయ, ఏషా బ్రాహ్మీ స్థితి స్వచ్ఛా నిష్కా  
 మా విగతామయా, ఆదాయ విహర <sup>2</sup>న్నేవం సజ్జ తేషు విసుహ్యతి,  
 వైరాగ్యేణాథ <sup>3</sup>శక్తేణ మహత్త్వాగిగుణై రపి, య త్సంకల్పహారాథ స్త  
 త్స్వయమే వోన్నయే చ్చనః, వైరాగ్యా త్పూర్ణతా మేతి మనోనాశ  
 దళానుగమ్, ఆశయా రక్తతా మేతి శరదీవ సరోమలమ్, తమేవ భుక్త  
 విరసం వ్యాసారాఘంపునఃపునః, దివసే దివసే కర్వకప్రాజ్ఞఃకస్తా న్న లజ్జ  
 తే, చిచ్ఛైత్యకలితోబద్ధ స్తన్నుక్తౌ ముక్తి రుచ్యతే, చిదచైత్యాకిలాత్మేతి  
 సర్వసిద్ధాంతసంగ్రహః, ఏతం నిశ్చయమాదాయ విలోకయ యథేచ్ఛ  
 యా, స్వయమేవాత్మనాత్మాన మానస్తం సద మాస్మసి, చిదహం చిది  
 మే లోకా శ్చి దాశా శ్చి దిమాః ప్రజాః, దృశ్యదర్శననిర్ముక్తః కేవ  
 లామలరూపవాణ, నిత్యోదితో నిరాభాసో ద్రష్టా సాక్షీ చిదాత్మకః,  
 చైత్య నిర్ముక్త చిద్రూపం పూర్ణజ్యోతిస్స్వరూపకమ్, సంశాస్త సర్వసం  
 వేద్యం సంవిన్నాత్ర మహం మహత్, సంశాస్తసర్వసజ్జల్మః ప్రశాస్త  
 స్సకలేషణః, నిర్వికల్పపదజ్ఞత్వా స్వస్థో భవ మునీశ్వరేతి, య ఇమాం  
 మహాపనిపదం బ్రాహ్మణో నిత్య మధీతే, అశ్రోత్రియ శ్శ్రోత్రియౌ  
 భవతి, అనుపనీత ఉపనీతో భవతి, సోఽగ్నిపూతో భవతి, స వాయు  
 పూతో భవతి, సమూర్యపూతో భవతి, స సోమపూతో భవతి, స సత్య

పూతోభవతి, స సర్వపూతో భవతి, ససర్వైర్దేవైతోఽస్మా భవతి, ససర్వేషు తీర్థేషు స్నాతో భవతి, ససర్వైర్దేవైరనుభ్యాతో భవతి, ససర్వక్రతుభి రిప్తవా భవతి, గాయత్ర్యాష్టపిసహస్రాణి జప్త్వాని ఫలాని భవంతి, ఇతిహాసపురాణానాం రుద్రాణాం శతసహస్రాణిజప్త్వాని ఫలాని భవంతి ప్రణవానా మయుతం జప్తం భవతి, అచక్షుషః పక్షిం పునాతి, అసత్తమా పురుషయుగా పునాతి, ఇత్యాహభగవాన్ హిరణ్యగర్భః, జాకేయవామృతత్వచ్చుగచ్ఛతీ త్వవనిషత్.

ఓం ఆస్మాయ న్వితి శాన్తిః.

ఇతి సామవేదీయ మహోపనిషత్ సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



శ్రీ గురుభ్యో నమః. హరిః ఓమ్.

## ౬౨. యజుర్వేదీయ శారీరకోపనిషత్.

శ్లో. తత్త్వగ్రామోపాయసిద్ధం పరతత్త్వస్వరూపకమ్,

శారీరోపనిషద్వేద్యం శ్రీరామబ్రహ్మమేగతిః

ఓం సహనావవత్వితి శాన్తిః.

ఓమ్. అథాతః పృథివ్యాదిమహాభూతా నాగ్సమవాయగ్శరీరం యత్కరిసం సా పృథివీ యద్ద్రియం తదాపో యదుష్ణంత తైశో యత్సృజ్యరతి సవాయు ర్య త్సుమిరం తదాకాశమ్, శ్రోత్రాదివిజ్ఞానేంద్రియాణి శ్రోత్రమా కాశే వాయూ త్వగ్గ్నో చతు రపుణి హ్వా పృథివ్యాం ఘ్రాణ మితి, ఏవ మింద్రియాణాం యథాక్రమేణ శబ్దస్పర్శ రూపరస గన్ధా లైచైతే విషయాః పృథివ్యాదిమహాభూతేషు క్రమేణోత్పన్నాః, వాక్పాణిపాదపాయూపస్థాభ్యాని కర్తేంద్రియాణి తేహజ్క్రమేణ వచ నాదానగమనవిసర్గానన్ధా లైచైతే విషయాః పృథివ్యాదిమహాభూతేషు క్రమేణోత్పన్నాః, సునోబుద్ధిరహజ్కార శ్చిత్త మిత్యస్తోకరణచతుష్టయమ్, తేహజ్క్రమేణ సజ్కల్ప వికల్పాధ్యవసాయాభిరూపానావ ధారణాస్వరూపాలైచైతే విషయాః, మనస్సానం గతాంతంబుద్ధేర్వదన మహా

జ్ఞానస్యహృదయం చిత్తస్య నాభిరితి, అసిచర్మనాడీరోమ మాగ్నాశ్చే  
తి పృథివ్యంశాః, మూత్రశ్లేష్మరక్తశుక్ల స్వేదా అబంశాః, త్సుత్త్రిష్టాలస్య  
మోహమైథునాన్యగ్నేః, ప్రచారణవిలేఖనస్థూలాత్సున్యస్తేషునిమేషాదివా  
యోః, కామక్రోధలోభమోహభయాన్యాకాశస్య, శబ్దస్పర్శరూపరస  
గంధాః పృథీవీ గుణాః, శబ్దస్పర్శరూపరసాశ్చ పాంగుణాః శబ్దస్పర్శరూ  
పాణ్యగ్నిగుణాః, శబ్దస్పర్శావీతి వాయు గుణౌ, శబ్ద ఏక ఆకాశస్య,  
సాత్త్వికరాజసతామసలక్షణాని త్రయో గుణాః, అహింసా సత్య మప్రే  
య బ్రహ్మచర్యా పరిగ్రహాః, అక్రోధో గురుశుశ్రూషా శౌచస్సన్తోషఆర్జ  
వమ్, అమానిత్వ మదమ్భిత్వమాస్తికత్వ మహింస తా, ఏతేసర్వగుణా  
జ్ఞేయా సాత్త్వికస్య ఏశేవతః, అహం కర్తాఽస్తుప్రహం భోక్తాఽస్త్వ  
హం వక్తాభిమానవాక్, ఏతే గుణా రాజసస్య ప్రోచ్యంతే బ్రహ్మవిత్తి  
మైః, నిద్రాలస్యే మోహరాగౌ మైథునం చౌర్యమేవచ, ఏతేగుణా  
స్తామసస్య ప్రోచ్యంతే బ్రహ్మవాదిభిః, ఉద్ధ్వే సాత్త్వికో మధ్యే రాజ  
సోఽధస్తా తామసఇతి, సత్యజ్ఞానగ్ సాత్త్వికం ధర్మజ్ఞానగ్ రాజసమ్,  
తిమిరాన్ధం తామస మితి, జాగ్రత్స్విప్నసుషుప్తి స్తురీయ మితిచ  
చతుర్విధావస్థాః, జ్ఞానేంద్రియకర్షేంద్రియాన్తఃకరణచతుష్టయంచతుర్ద  
శకరణయుక్తం జాగ్రత్, అస్తాకరణచతుష్టయైరేవసంయుక్త స్వ  
ప్నః, చిత్రైకకరణా సుషుప్తిః, కేవలజీవయుక్తిమేవ తురీయ మితి  
ఉన్నీలితనిమీలిత మధ్యస్థజీవపరమాత్మనో ర్మధ్యే జీవాత్మా తేన్రజ్జ  
ఇతి విజ్ఞాయతే, బుద్ధిః క్షేంద్రియ ప్రాణపంచకై ర్నిసా ధియా, శరీరగ్  
సప్తదశభి స్సూక్ష్మం తిల్లింగముచ్ఛతే, మనోబుద్ధిరహజ్జారః భానిలగ్ని  
జలానిభాః, ఏతాఃప్రకృతయ స్త్వష్టా పికారా ష్టోడశాపదే. శ్రోత్రం  
త్వక్పక్షుషీ జహ్వస్పూణి ఛౌవతు పంచుమ్, పాయూషస్థా  
కరా సాదావాక్చైవదశమీమతా, శబ్ద స్పర్శస్పర్శరూపఞ్చ రసో  
గంధస్తథైవచ, త్రయోవింశతిరేతాని తత్త్వాని ప్రకృతాని తు, చతు  
ర్వింశతిరవ్యక్తం ప్రధానం పురుషః పర ఇత్యుపనివత్.

ఓమ్ సహనా వవ త్వతి శాంతిః.

ఇతి శారీరకోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

### ౬౩. యజుర్వేదీయ యోగశిఖోపనిషత్.



శ్లో. యోగజ్ఞానే యత్ప్రదాప్తి సాధనత్వేనవిశ్రుతే,  
తత్త్వేనబ్రహ్మతత్త్వం స్వమాత్ర మసశిష్యతే.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాన్తిః.

ఓమ్. సర్వే జీవా స్సుఖై ర్దుఃఖై ర్తాయాబాలేన వేష్టితాః,  
తేషాం ముక్తిః కథన్దేవ కృపయా ఏద శబ్దర, సర్వసిద్ధికరం మార్గం  
మాయాబాలనికృప్తనమ్, జన్మమృత్యుజరావ్యాధి నాశనం సుఖదం  
ఏద. ఇతి హిరిణ్యగర్భః పరచ్చ, స హేమావచ మహేశ్వరః, నానా  
మూలైస్తు దుష్ప్రేమం కైవల్యం పరమం ఏదమ్, సిద్ధిమార్గేణ లభతే  
నాన్యథా ఎదనమృత, పతితా శ్శాస్త్రజాలేషు సజ్జయా తేన మోహి  
తాః, నాన్యత్ర ప్రకాశరూపంత త్త్విం శాస్త్రీణ ప్రకాశ్యతే, నిష్కళం  
నిర్మలం శాంతం సర్వాతీతం నిగామయమ్, తదేవ జీవహృదేణ పుణ్య  
పాపఫలై ర్వృత్తమ్, పరమాత్మపదం నిత్యం తత్కథం జీవతాగ్లతమ్,  
తత్త్వాతీతం మహాదేవ ప్రసాదా త్కథయేశ్వర. సర్వభావపదాతీతం  
జ్ఞానరూపం నిరంజనమ్, వాయవ త్సురితం న్వస్తి తత్రాహబ్జ్రుతి  
రుణితా. పశ్చాత్తిక్తి మభూత్పిణ్డం ధాతుబద్ధజుణాత్తకమ్, సుఖదుఃఖై  
సృమాయుక్తం జీవభావనయా కరు, తేన జీవాభిధా ప్రోక్త విశుద్ధే పర  
మాత్మని, కామకోధభయశ్చాపి మోహలోభమదోరజః, జన్మమృత్యుశ్చ  
కార్పణ్యం శోక స్తన్ద్రా షుధా తృసా, తృష్ణా లజ్జా భయం దుఃఖం  
విషాదోహర్ష మేవచ, ఏభి ర్దోషై ర్వినిర్మక్త సృజేవ శ్శివ ఉచ్యతే.  
తస్మా ర్దోషవినా శార్థముపాయ బ్రహ్మయామితే, జ్ఞానం కేచి ద్వదవ్య  
త్ర కేవలం తన్నసిద్ధయే, యోగహీనంకథం జ్ఞానంమోక్షద మృతపతీహ  
భో, యోగోఽపిజ్ఞానహీనస్తున త్మమోమోక్షకర్తరి, తస్మాద్జ్ఞానశ్చయో  
గశ్చముముక్షుర్దృఢ మభ్యసేత్, జ్ఞానస్వరూపమేవాదా జ్ఞేయంజ్ఞానక

సాధనమ్, అజ్ఞానం కీదృశం చేతి ప్రవిచార్యం ముముక్షుణా, జ్ఞాతం యేన నిజం రూపం కైవల్యం పరమంపదమ్, అసాదోష్టై ర్వినిర్మలైః కామక్రోధభయాదిభిః, సర్వదోష్టై ర్వృతతో జీవః కథం జ్ఞానేన ముచ్యతే, స్వాత్మరూపం యథా జ్ఞానం పూర్ణం తద్వాన్యసకం తథా, కామక్రోధాదిదోషాణాం స్వరూపా న్నాస్తి భిన్నతా, పశ్యాన్త్రస్య విధిః కిన్నునిషేధోఽపి కథం భవేత్, వివేకీ సర్వదా ముక్త స్సంసారభ్రమవర్జితః, పరిపూర్ణస్వరూపం తత్పితృం కమలసమ్భవ. సకలం నిష్కలంచైవ పూర్ణత్వాచ్చ తదేవ హి, కలినా స్ఫూర్తిరూపేణ సంసారభ్రమతాదృతమ్, నిష్కలం నిర్మలం నాత్మాత్మకలం గగనోపచమ్, ఉత్పత్తినితినంజారస్ఫూర్తిజ్ఞానవివర్జితమ్, ఏతస్మాదపం సమాయాత స్స కథం మోహసాగరే, నిమజ్జతి మహాబాహు ల్యక్త్యా విద్యాం పునఃపునః, సుఖదుఃఖాది మోహేషు యథా సంసారిణాం క్లితిః, తథా జ్ఞానీ యథా తిష్ఠే ద్వాసనావాసిత స్తథా, తయోర్నాస్తి విశేషోఽత్ర సమా సంసారభావవాజ్ఞానభేదో దీదృశం జ్ఞాతమజ్ఞానం కీదృశం పునః, జ్ఞాననిష్ఠో విరిక్తోఽపి ధర్మజ్ఞో విజితేంద్రియః, వినా <sup>1</sup> దేహేఽపి యోగేన న మోక్షంలభతే విధే, అపక్వాః పరిపక్వాశ్చ దేహినో ద్వివిధా స్సస్మృతాః, అపక్వా యోగహీనాస్తు పక్వా యోగేన దేహినః, సర్వో యోగగ్నినా దేహో వ్యాజడ శ్లోకవర్జితః, జడస్తు పార్థివో జ్ఞయో వ్యాపకో దుఃఖదో భవేత్, భ్యానభోఽసౌ తథా ప్యేవ మిన్ద్రియై ర్వివశో భవేత్, తాని గాఢం నియమ్యాపి తథా వ్యవైక్యే ప్రగృహ్యతే, శీతోష్ణసుఖదుఃఖాద్యై ర్వాన్యధిభి ర్వానసై స్తథా, అవైక్యే ర్నానావిధై ర్జీవై శ్చస్త్రాగ్నిజలమారుతైః, శరీరం వీడ్యతే త్రైస్త్వై శ్చిత్తం సంక్షుభ్యతే తతః, తథా ప్రాణవిపత్నైతు క్షోభ మాయాతి మారుతః, లతో దుఃఖశతై ర్వాన్యైః చిత్తం క్షుద్ధంభవే స్మృణామి, దేహవిసానసమయే చిత్తే యద్య ద్విభావయేత్, లత్త దేవ భవేజ్జీవ ఇత్యేవం బన్ధకారణమ్, దేహస్తే కిం భవే జ్జన్త తన్నజాన్త ని మానవాః, తస్మాద్ జ్ఞానంచ వైరాగ్యం జీవన్య కేవలం శ్రమః, ఏవీలికా యథా లగ్నా దేహే

ధ్యానా ద్విముచ్యతే, అసౌ కిం వృశ్చికై ర్గజ్జో దేహాన్తేహ కథం సుఖీ,  
తస్మా స్మాథా నజానన్తి మిధ్యాతర్కేణ వేష్టతాః, అహబ్జుతి ర్యదా  
యస్య నస్తా భవతి తస్య వై, దేహ స్త్వపి భవేన్నజ్జో వ్యాధయ శ్చా  
స్య కిం పునః, జలాగ్ని శత్రుభూతాది బాధా కస్య భవిష్యతి, యదా  
యదా పరిక్షీణా పుష్టాచాహబ్జుతి ర్భవేత్, త మనేనాస్యనశ్యన్తి  
ప్రవర్తన్తే దుగాదయః, కాగణేన వినా కార్యం న కదాచన విద్యతే,  
అహజ్కారం వినా తద్వ ద్దేహే దుఃఖం కథం భవేత్, శరీరేణ జితా  
స్య ర్వే శరీరం యోగిభి ర్జితమ్, తత్కథం కురుతే తేహం సుఖదుఃఖా  
దికం ఫలమ్, ఇన్ద్రియాణి మహోబుద్ధిః కామక్రోధాదికం జితమ్, తేనైవ  
విజితం సర్వం నాసౌ కేనాపి గాధ్యతే, మహాభూతాని తత్త్వాని సంహృ  
తాని క్రమేణ చ, సప్తధాతుమయో దేహో దగ్ధో యోగాగ్నినా  
శనైః, దేవై రపి నలక్ష్మ్యేత యోగదేహో మహాబలః, భేదబద్ధిని  
ద్యుక్తో నానాశక్తిధరః పరః, యథాకాశ స్సథాదేహ ఆకాశా దపి  
నిర్తలః, సూక్ష్మాహ్నుత్తతరో దృశ్యః స్థూలాహ్నులో జడా జ్జడః,  
ఇచ్ఛారూపోహి యోగీంద్రో స్వతంత్ర స్త్వజరామరః, క్రీడతే త్రిషు  
లోకేషు లీలయా యత్ర కుత్రచిత్, అచిచ్ఛిత క్రిమాన్ యోగీ నా  
నాగూపాణి ధారయేత్, సంహరేచ్ఛపున స్తాని స్వేచ్ఛయా విజితేన్ద్రి  
యః, నాసౌ మరణ మాప్నోతి పున ర్యోగబలేన తు, హరేన మృతప  
వాసౌ మృతస్య మరణం కుతః, మరణం యత్ర సర్వేషాం శత్రాసౌ  
పరిణీవతి, యత్ర జీవతి మూఢస్తు తత్రాసౌ మృతపవ వై, కర్తవ్యం నైవ  
తస్మాన్తి కృతే నాసౌ న లిప్యతే, జీవన్ముక్త స్సదా స్వచ్ఛ స్సర్వదోష  
వివర్జితః, విరక్తజ్ఞానిన శ్చాన్యే దేహేన విజితా స్సదా, తేకథంయోగి  
భిస్తుల్యామాంసపిష్టాః కుదేహినః, దేహాన్తేజ్ఞానిభిః పుణ్యా త్వాపాచ్ఛ  
ఫల మాప్యతే, ఈదృశన్తు భవే త్తత్తద్భక్త్యాజ్ఞానీ పునర్భవేత్, పశ్చా  
త్పుణ్యేన లభ్యతే సిద్ధేన సహ సంగతిమ్, తత సిద్ధస్యకృపయా యోగీ  
భవతి నాన్యథా, తతో నశ్యతి సంసారో నాన్యథా శివభాషితమ్,  
యోగేన రహితం జ్ఞానం నమోక్షాయ భవే ద్భృథే, జ్ఞానేనైవ  
వినాయోగో న సిద్ధ్యతి కదాచన, జన్మాప్తరైశ్చ బహుభి ర్యోగో  
జ్ఞానేన లభ్యతే, జ్ఞానంతు జగ్త నైకేన యోగాదేవ పజాయతే.

తస్మా ద్యోగాత్పరో నాస్తి యోగమార్గస్తు మోక్షదః, ప్రవిచార్య  
 చిరం జ్ఞానం ముక్తోఽహమితి మన్యతే, కి మసౌ మనగా దేవ ముక్తో  
 భవతి తస్మాత్, పంచాక్షర్ణాం శతై గోగ్ధా దేవ విముచ్యతే, నతథా  
 భవతో యోగా జ్ఞప్తమృత్యుః పునఃపునః, ప్రాణాపానసమాయోగ  
 శ్చస్త్రీసూర్యైకతాభవేత్, సప్తధాతుమయ స్తేహ మగ్నినా రక్షాయే  
 ద్భవమ్, వ్యాధయ స్తస్య నశ్యంతి భేదభాతాదికా స్తథా, తన సౌ  
 పరమాకాశరూపో దే హ్యపతిత్యతి, కింపున ర్భవన్తోక్షేన మరణం  
 నాస్తి తస్య వై, దేహివ ద్దృశ్యతే లోకే దగ్ధకర్పూరవత్స్వయమ్,  
 చిత్తం ప్రాణేన సమృద్ధం సర్వజివేషు సృష్టితమ్, రిచ్ఛాయద్వత్సుసమృద్ధః  
 పక్షీ తద్వదితమనః, నానావిధై ర్విచారైస్తు న బాధ్యం జాయతే మనః,  
 తస్మా త్తస్యజయోపాయః ప్రాణవపహి నాన్యథా, తర్కై ర్జలై ర్శాస్త్ర  
 జాలై ర్యుక్తిభిర్నన్త్రభేదజైః, నవశో జాయతే ప్రాణ స్పృహ్యపా  
 యం వినా విధే, ఉపాయం తమవిజ్ఞాయ యోగమార్గప్రపత్తతే భిక్ష్వా  
 జ్ఞానేన సహసా జాయతే శ్లేశవత్తరః, యోఽజిత్యాపసనం మోహా  
 ద్యోగ మిచ్ఛతి యోగినామ్, సోఽపకర్షం కుమ్భమారుహ్య సాదిరం  
 తత్త్వ మిచ్ఛతి, యస్యప్రా నో విలీనోస్య ఽస్త సాధకే జీవితే సతి. పిణ్డో  
 నపతిత స్తస్య చిత్తం దోషైః ప్రబాధ్యతే, పుణ్యేచేతసి తస్యైవస్వాత్మజ్ఞా  
 నం ప్రకాశతే, తస్మాద్ జ్ఞానం భవేద్యోగా జ్ఞప్త వై కేన పద్మజ, తస్మా  
 ద్యోగం తమేవాదౌ సాధకో నిత్య మభ్యసేత్, ముముక్షుభిః ప్రాణజ  
 యః కర్తవ్యో మోక్షహేతవే, యోగాత్పరతరం పుణ్యం యోగాత్పర  
 తరం శివమ్, యోగాత్పరతరంనూక్ష్యం యోగాత్పరతరం నహి, యోఽ  
 పానప్రాణయోరై క్యం స్వరజో రేతసో స్తథా, సూర్యాచంద్రమసో  
 ర్యోగో జీవాత్మ పరమాత్మనోః, <sup>1</sup> ఏవస్తు ద్వద్వ్యజాలస్య సంయోగో  
 యోగ ఉచ్యతే, అథ యోగశిఖాంపద్యే సర్వజ్ఞానేషు చోత్తమామ్,  
 యదాఽనుభూయతే మస్త్రీం గాత్రకమ్పాఽధాతయతే, ఆసనం పద్మ  
 కం బధ్వా యచ్ఛావ్య దిపి రోచతే, నాసాగ్రే దృష్టిమారోవ్య హస్త  
 పాదౌచ సంయతో, మన స్సర్వత్రసంగృహ్య ఓజ్జ్వలం తత్ర చిత్త  
 యేత్, ధ్యాయతే నతతంప్రాజ్ఞో హృత్కృత్వా పరమేశ్వరమ్, ఏకస్త

మేష్ఠ నవద్యాకే త్రిసూతే పఞ్చదైవతే, ఈదృశేతు శరీరేవా మతిమా  
 న్నోపలక్షయేత్, ఆదిత్యమండలాకారం రశ్మిజ్వాలాసమాకులమ్, తస్య  
 మధ్యగతం పహ్నిం జ్వాలయే ద్వీపవర్తివత్, దీపశిఖాతు యా మాత్రా  
 సామాత్రా పరేమేశ్వరే, భిష్టస్తి యోగిన స్సూర్యం యోగాభ్యాసేన  
 వై పునః, ద్వితీయగ్నుషున్నాద్వారం పరిశుభ్రగ్ం సమర్పితమ్, శపా  
 లసంపుటం వీత్యా తతః పశ్యతి తత్పదమ్, అధా<sup>1</sup> తద్ధ్యాయతేజన్తు రాల  
 స్యాచ్చ ప్రమాదతః, యది త్రికాల మాగచ్ఛే త్సగచ్ఛే త్పుణ్యస  
 మ్పదమ్, పుణ్యమేత త్సమాసాద్య సంతీప్య కథితం మయా, లభ్యయో  
 గోఽధబుధ్యేత ప్రసన్నం పరమేశ్వరిమ్, జన్మాంతరసహస్రేషు యదాక్షీణ  
 స్తు కిల్బిపమ్, తదా పశ్యతి యోగేన సంసరోచ్ఛేదనం మహత్, అధు  
 నా సప్రసవత్కామి యోగాభ్యాసస్య లక్షణమ్, మరుజ్జయో యస్యసిద్ధ  
 సేవయే త్తద్దరుం సదా, గురువక్త్రస్స సాదేవ కుర్యా త్ప్రజాయం  
 బుధః, విత్ ప్రాచుమితం దైర్ఘ్యం చతురంగులవిస్తృతమ్, మృదులం ధవ  
 శం ప్రోక్తం వేష్టనామ్బులక్షణమ్, నిబిద్ధ మాదుతం గాఢం శక్తిచాల  
 నయుక్తిః, అప్రధా కుండలీభూతా మృజ్వీం కుర్యాత్తు కుండలీమ్, పా  
 యో రాకుఞ్చనం కుర్యా త్కుండలీం చాలయే త్తదా, మృతువువక్త్ర  
 గత స్యాపి తస్య మృణ్ముఖాయం కుతః, ఏతదేవ పరం గుహ్యం కథితస్తు  
 మయా తవ, పజ్ఞానగతో నిత్య మూర్ధ్వాకృశ్చనమభ్యసేత్, వాయు  
 నా జ్వలితో వహ్నిః కుండలీ మనిశం దహేత్, సస్తపా సాగ్నినా జీవ  
 శక్తిః స్త్రీలోక్యమోహినీ, ప్రవిశేచ్ఛంద్రఖండేతు సుషుమ్నావదనా  
 స్తరే, వాయునా వహ్నినా సార్థం బ్రహ్మగ్రధిం భిన్నతి సా, విష్ణు  
 గ్రధిం తతో భిత్వా దుద్రగ్ధౌ చ తిష్ఠతి, తతస్తు కుమ్భకై గ్గాఢం  
 పూరయిత్వా పునఃపునః, అథాఽభ్యసే త్సూర్యభేద ముజ్జాయించాపి  
 శీతలీమ్, భస్త్రాగ్ని సహితో నామ స్యాచ్చతుష్టయకుమ్భకః, బద్ధ  
 త్రయేణ సంయుక్తః కేవలప్రాప్తికారకః, అథాస్యలక్షణం సమ్య  
 క్కథయామి సమాసతః. ఏకాకినా సముపగమ్య వివిక్తదేశం  
 ప్రాణాది రూప మమృతం పరమార్థతత్త్వం, లఘ్వాశినా ధృతిమతా  
 పరిభావితస్యం సంసారరోగహర మౌషధ మద్వితీయమ్. సూర్యనాడ్యా



సమాకృప్య వాయుమభ్యాసయోగినా, విధివిత్కుమ్భకం కృత్వా రేచ  
యే చ్చీతరశ్మినా, ఉదరే బహురోగఘ్నం క్రిమిదోషం నిహంతిచ,  
ముహుర్ముహు రిదం కార్యం సూర్యభేద ముదాహృతమ్, నాడీభ్యాం  
వాయు మాకృప్య కుండల్యాః పార్శ్వయోః క్షిపేత్, ధారయే దుదరే  
వశ్చా ద్రేచయే దిదయా సుధీః, కణ్ఠేకఫాదిదోషఘ్నం శరీరాన్నివివర్ధ  
నమ్, నాడీజలాపహం ధాతుగతదోషవిनाశినమ్, గచ్ఛత స్తిప్తతః కార్య  
ముజ్జాయాఖ్యస్తు కుమ్భకమ్, ముఖేన వాయం సజ్జప్త్యా సూరిణరన్ధ్రే  
ణ రేచయేత్, శీతలీకరా ఛేదం హన్తి పిత్తం క్షుధాం తృప్యమ్, స్తన  
యో రథ భద్రేవా లోహకారస్య వేగతః, రేచయే త్పూరయే ద్వా  
యు మాశ్రమం దేహగన్ధియా, యథాశ్రమో భవే ద్దేహే తథా  
సూర్యేణపూరయేత్, కణ్ఠసంకోచనం కృత్వా పునశ్చిన్ద్రేణ రేచయే  
త్, వాతపిత్తశ్లేష్మహరం శరీరాన్నివివర్ధనమ్, కుండలీబాధకం వక్త్రదోష  
ఘ్నం శుభదం సుఖమ్, బ్రహ్మనాడీ ముఖాస్తస్థ కఫాద్యర్థశనాశినమ్,  
సమ్యగ్బంధసముద్భూతం గ్రన్థిత్రయవిభేదకమ్, విశేషేష్టైవ కర్తవ్యం  
భిస్త్రాఖ్యం కుమ్భకం త్వదమ్, బంధత్రయ మభేదానీం ప్రవక్ష్యామి య  
థాక్రమమ్, నిత్యం కృతే నతేనానా వాయో ర్జయ మవాప్నుయాత్,  
చతుర్థామపి భేదానాం కుమ్భకే సముపస్థితే, బంధత్రయ మిద జ్ఞా  
ర్యం వత్సయమాణం మయా హి తత్, ప్రథమో మూలబంధస్తు ద్వితీయో  
క్షీయణాభిదః, జాలంధర స్తృతీయస్తు లక్షణం కథయా మ్యహమ్, గుదం  
పార్శ్వాయామ సంపీడ్య వాయు మాకుచ్చయే ద్బలాత్, వారంవారం  
యథా చోర్ధ్వం సమాయాతినమీరణః, ప్రాణాపానౌ నాదబిందూ మూల  
బంధేన చైకతామ్, గత్వా యోగస్య సంసిద్ధిం యచ్ఛతో నాత్ర సంశ  
యః, కుమ్భకాస్తే రేచకాదా కర్తవ్య స్తూడ్డీయాణకః, బన్ధో యేన  
సుఖమ్నాయాం ప్రాణ స్తూడ్డీయతే యతః, తస్మా ద్తూడ్డీయాణాభ్యోఽ  
యంఃయోగిభి స్సముదాహృతః, ఉడ్డీయాణస్తు సహజం గురుణా కథితం  
సదా, అభ్యసే త్త దతస్త్విస్తు పృథ్తోఽపి తరుణో భవేత్, నాభే రూర్ధ్వ  
మధశ్చాపి త్రాణం కుర్యా త్ప్రియత్నతః, పాణ్డస మభ్యసే స్తృప్త్యం  
జయత్యేవ నసంశయః, పూరకాస్తేతు కర్తవ్యో బన్ధో జాలనరాభిదః.

కంఠస్కోచరూపోఽసా వాయుమూర్ధనిగోధకః, కణ్ఠ మాకుశ్చ్యుష్మహృదయే స్థాపయే ద్దృఢమిచ్ఛయా, బన్దోబాలస్థరాభ్యోయమమృతాప్యాయకారకః, అథస్తా త్కుశ్చనే నాశు కణ్ఠస్కోచనే కృతే, మధ్యే పశ్చిమతాజేన స్యాత్ప్రాణో బ్రహ్మనాడిగః, వజ్రాసనస్థితో యోగీ చాలయిత్వాతు కుణ్డలీమ్, కుర్యా దస్తరతో భక్త్రిం కుణ్డలీ మాశు బోధయేత్, భిద్యస్తేగ్రథయో వంశే తప్తలోహశలాకయా, తదైవ పృష్ఠవంశస్స్యా ద్దగ్ధిభేదస్తు వాయునా, పిపిలికాయాం లగ్నాయాం కణ్ఠా స్తత్ర ప్రవర్తతే, సుషుమ్నాయాం తథాభ్యాసా త్పతతం వాయునా భవేత్, రుద్రగ్రంథిం తతో భిత్త్వా తతోయాతి శివాత్మకమ్, చంద్రీ సూర్యా సమాకృత్వా తయో ర్యోగః ప్రవర్తతే, గుణత్రయ మతీతం స్యా ద్దగ్ధిత్రయవిభేదనాత్, శివశక్తిసమామోగే జాయతే పరమాస్థితిః, యథాకరి క రేణైవ పానీయం పృపిబే త్సదా, సుషుమ్నా వజ్రనాశేన పవమానం గ్రసే త్తథా, వజ్రదణ్డసముద్రాభతా మణయ శ్చైకవింశతీః, సుషుమ్నాయాం స్థితా స్సర్వే సూత్రే మణిగణా ఇవ, మోక్షమార్గే ప్రతిష్ఠానా సుషుమ్నా విశ్వరూపిణీ, యజ్ఞైవనిశ్చితః కాలశ్చంద్రీసూర్యనిబంధనాత్, ఆపూర్వకమిష్ఠితో వాయు ర్భహిర్షాయాతి సాధకే, పునఃపున స్తద్వదేవ పశ్చిమద్వారలక్షణమ్, పూర్తితస్తు సతద్వాఠై రీషత్కుమ్భకతా జ్ఞతః, ప్రవిశే త్సర్వగాత్రేషు వాయుః పశ్చిమమూర్ధకః, రేచితః క్షీణతాం యాతి పూరితః పోషయే త్తతః. యత్రైవ జాతం సక శేబరం మన స్తత్రైవ లీనం కరుతే సయోగాత్, స ఏవ ముక్తో నిరహబ్జృతిస్సఖీ నూథా సజాన స్తి హి పిణ్డపాతినః, చిత్తం వినష్టం యది భాసితం స్యా త్తత్ర ప్రతీతో మరుతోఽపినాశః, నచే ద్యది స్యా న్నతుతస్య శాస్త్రం నాత్ ప్రతీతి ర్నగురు ర్నమోక్షః. జలూకా రుధిరం యద్వ ద్బలాదా కృవ్యతి స్వయమ్, బ్రహ్మనాడి తథా ధాతుం తస్య తాభ్యానయోగతః, అనే నాభ్యానయోగేన నిత్యమాసనబంధతః, చిత్తం విలీనతా మేతి బిష్టర్షో యా త్యధు స్తథా, కేచకం పూరకం ముక్త్వా వాయునా స్థీయతే స్థిరం, నానానాదాః ప్రవర్తంతే సంప్రవే చ్చంద్రీ మణ్డలమ్, నశ్యన్తిక్షుత్పిపాసాద్యా స్వర్గదోషా స్తతస్సదా, స్వరూపే

సచ్చిదానందే స్థితి మాప్నోతి కేవలమ్, కథితస్తు తవ ప్రీత్యా హ్యేత  
 దభ్యాసలక్షణమ్, మన్తో లయో హో రాజ యోగోఽస్తర్భుమికాః  
 క్రమాత్, ఏకఏవచరుద్ధాయం మహాయోగోఽభిధీయతే, హకారేణ  
 బహి ర్యాతి సకారేణ విశే త్సునః, హంసహంసేతి మన్తోఽయం సర్వ  
 జీవైశ్చ జప్యతే, గురువాక్యాత్సుషుమ్నాయాం విపరీతో భవే జ్ఞపః,  
 సోఽహంసోఽహమితి <sup>1</sup>ప్రోక్తో మస్త్రయోగఉదాహృతః, ప్రతీతిర్మస్త్ర  
 యోగాచ్చ జాయతే పశ్చిమే పథి, హకారేణతు సూర్య స్నాన్ తస్మి  
 కా<sup>2</sup>రేణేస్తు దుచ్యతే, సూర్యాచస్త్రమహా రైక్యం హత ఇత్యభిధీయతే,  
 హతే <sup>3</sup>సగ్రస్యతే జాడ్యం సర్వదోష సముద్భవమ్, తే త్రజ్ఞః పరమా  
 త్మావ తయోరైక్యం యదా భవేత్, త దైక్యే సాధితే బ్రహ్మ చిత్తం  
 యాతి విలీనతామ్, పవనః స్థైర్య మాయాతి లయయోగోదయే

సతి, లయో త్సంప్రాప్యతే సౌఖ్యం స్వాత్మానందం పరంపదమ్, యోని  
 మధ్యేమహాక్షేత్రే జపాబంధూకసన్నిభమ్, రంజోపనతి జంతూనాం దేవి  
 తత్త్వం సమాప్నోతమ్, రజసో రేతసో యోగా ద్రాజ యోగ ఇతి  
 స్మృతః, అణి మాదిపదం ప్రాప్య రాజతే రాజ యోగతః, ప్రాణావా  
 నసమాయోగోజ్ఞేయం యోగచతుష్టయమ్, సుక్షేపా త్కథితం బ్రహ్మ  
 నాన్యథా శివభాషితమ్, క్రమేణ ప్రాప్యతే ప్రాప్య మభ్యాసాదేవ నా  
 న్యథా, ఏకేనైవ శరీరేణ యోగాభ్యాసా చ్చవై శ్చనైః, చిరా త్సంప్రా  
 ప్యతే ముక్తిర్మర్కటక్రమఏవసః, యోగసిద్ధింవినా దేహః ప్రమాదా  
 ద్యది నశ్యతి, పూర్వవాసనయాముక్తః శరీరం చాన్యథాఽఘ్నయా  
 త్, తతః పుణ్యవశా త్సిద్ధోగురుణా సహ సగతః, పశ్చిమద్వారమా  
 గ్నేణ జాయతే త్వరితం ఫలమ్, పూర్వజన్మకృతాభ్యానా త్సత్వరం ఫల  
 మత్నుతే, ఏతదేవహి విజ్ఞేయం తత్కామత ముచ్యతే, నాస్తి కాక  
 మతా దన్యదభ్యాసాఖ్య మతఃపరమ్, తేనైవ ప్రాప్యతే ముక్తి ర్నాన్య  
 థా శివభాషితమ్, హతయోగక్రమా త్కాష్ఠా సహ జీవలయాదికమ్,  
 నాత్మతం మోక్షమార్గం స్యా త్ప్రసిద్ధం పశ్చిమం వినా, ఆజా రోగాః  
 ప్రణశ్యంతి పశ్చా జ్ఞాడ్యం శరీరజమ్, తత స్సమరసో భూత్వా చంద్రో  
 వర్ష త్వనారతమ్, ధాతుంశ్చ సంగ్రహేద్వహ్నిః పవనేన సమంతతః,

నానానాదాః ప్రవర్తంతే మార్దవం స్యాత్కలెబరమ్, జిత్వా వృష్ట్యా  
 దికం జాడ్యం భేచర స్స భవేన్నరః, సర్వజ్ఞోఽసా భవే త్కామ  
 రూపః పవనవేగవాన్, క్రిడతే త్రిషు లోకేషు జాయతేసిద్ధయోఽ  
 ఖలాః, కర్పూరే లీయమానే కిం కారిష్యం తత్ర విద్యతే, అహజ్జ్వర  
 త్తయే తద్వద్దేహే కరితా కుశః, సర్వకర్తాచ యోగీద్రి స్వతంత్రో  
 ఽనస్తరూపవాన్, జీవన్ముక్తో మహాయోగీ జాయతే నాత్ర సంతయః,  
 ద్వివిధాసిద్ధయోలోకేకల్పితా కల్పితాస్తథా, రసాపధిక్రియాజలమ  
 న్రాభ్యాసాదిసాధనాత్, సిద్ధ్యన్తి సిద్ధయాయాస్తు కల్పితాస్తాః ప్రకీర్తి  
 తాః, అనిత్యా అల్పవీర్యాస్తా సిద్ధయ న్నాధనోద్భవాః, సాధనేన  
 వినా ప్యేవం జాయంతేస్పతవహి, స్వాత్మయోగైకనిష్ఠేషు స్వాత  
 న్త్ర్య దీశ్వరి ప్రియాః, ప్రభుతా సిద్ధయో మూస్తాః కల్పచారహతా  
 స్సన్వితాః, సిద్ధా నిత్యా మహావీర్యా ఇచ్ఛాయాపాస్వయోగజాః,  
 చిరకాలా నృబాయస్తే వాసనారహితేషుచ, తాస్తుగోప్యా మహా  
 యోగాః పరమాత్మపదేఽవ్యయే, వినా కార్యం సదా గుప్తం యోగ  
 సిద్ధస్య లక్షణమ్, యథాఽఽకాశం సముద్దిశ్య గచ్ఛన్తిః పథిక్తైః పథి,  
 నానాతీర్థాని దృశ్యన్తే నానామార్గాస్తు సిద్ధయాః, స్వయమేవ ప్రజా  
 యస్తే లాభాలాభవిపర్జితే, యోగమాన్తే త్యైచ్ఛేద సిద్ధిజాలం ప్రవ  
 ర్తతే, పరీక్షతే స్వర్ణకార్తైర్హేమసం ప్రోచ్యతే యథా, సిద్ధిభి  
 ర్లక్ష్యయే త్సిద్ధం జీవన్ముక్తం తతైవచ, అతాకిగుణ స్తస్య కదాచి  
 ద్దృశ్యతే భ్రువమ్, సిద్ధిభిః పఃహీనస్తు నిరఽబద్ధస్తులక్షయేత్, అజ  
 రామరసింజో యో జీవన్ముక్త స్సవహ హి, పశుకుక్కుటకీటాద్యా  
 మృతిం సంప్రాప్నువన్తి వై, తేహం కిం పిండపాతేన ముక్తిర్భవతి  
 పద్మజ, న బహిఃప్రాణ ఆయాతి పిణ్డస్య పతనం కులః, పిణ్డపాతేన  
 యాముక్తి స్సాముక్తి ర్నతుహస్యతే, దేహే బ్రహ్మత్వ మాయాతే జ  
 లానాం పైన్ధవం యథా, అనస్యతాం యదా యాతి తదా ముక్త స్సడి  
 చ్యతే, విమతాని శరీరాణి ఇంద్రియాణి తిథైవచ, బ్రహ్మదేహత్వమా  
 పన్నం వారి బుద్ధృదతా మివ, దశద్వారపురం దేహం దశనాడిమహా  
 పథమ్, దశభి ర్వాయుభి ర్వాప్యప్తం దశేన్ద్రియపరచ్ఛదమ్, షడాధారా

పవరకం పడన్వయమహావనమ్, చతుఃపీఠసమాక్షిర్లం చతురామ్నాయదీ  
 పకమ్, బిన్దునాదమహాలింగం శివశక్తినికేతనమ్, దేహం శివాలయం  
 ప్రోక్తం సిద్ధిదం సర్వదేహీనామ్, గుడమేధ్రాంతరాశస్థం మూలాధారం  
 త్రికోణకమ్, శివస్య జీవయావస్య స్థానం తద్ధి ప్రచక్షతే, యత్రి కు  
 ణ్డలిని నామ పరాశక్తిః ప్రతిష్ఠితా, యస్మాదుత్పద్యతే వాయు ర్యస్మా  
 ద్వహ్నిః ప్రవర్తతే, యస్మాదుత్పద్యతే బిన్దు ర్యస్మాన్నదః ప్రవర్తతే,  
 యస్మాదుత్పద్యతే హంసో యస్మాదుత్పద్యతే మనః, తదేతత్కామ  
 రూపాఖ్యం పీఠం కామఫలప్రదమ్, స్వాధిష్ఠానా హ్వయం చక్రం లింగ  
 మూలే పడత్రకే, నాభిదేవే స్థితం చక్రం దళారం మణిపూరకమ్, ద్వా  
 దళారం మహాచక్రం హృదయేచాప్యనాహతమ్, తదేతత్కర్పూర్ణగిర్వా  
 ఖ్యం పీఠం కమలసంభవ, కంఠకూపే విశుద్ధాఖ్యం యచ్ఛక్రం షోడశా  
 శ్రకమ్, పీఠం జాలస్థరం నామ తిష్ఠ త్యిత్రి సురేశ్వర, ఆజ్ఞానా మధు  
 వోర్తధ్యే ద్విదళ ఇచ్ఛక్ర ముత్తమమ్, ఉద్యాగాఖ్యం మహాపీఠ ముప  
 రిష్ఠాత్ప్రతిష్ఠితమ్, చతురశ్రం ధరణ్యాచా బ్రహ్మ తత్రాధిదేవతా,  
 అర్థచంద్రాకృతిజలం విష్ణుస్సాధిదేవతా, త్రికోణమండలం వహ్నిరు  
 ద్రస్తాస్యాధిదేవతా, వాయో ర్విష్ణుస్తు పట్కాణ మిశ్వరోఽస్యాధి  
 దేవతా, ఆకాశమండలం వృత్తం దేవతాఽస్య సదాశివః, నాదరూపం  
 భువో ర్తధ్యే మనసో మండలం విదుః.

ద్వితీయోఽధ్యాయః

పున ర్యోగస్య మాహాత్మ్యం శ్రోతు మిచ్ఛామి శిష్టర, యస్య  
 విజ్ఞానమాత్రేణ భేదచరి సమతాం ప్రజేతే, శ్రుణు బ్రహ్మక ప్రవక్ష్యామి  
 గోపనీయం ప్రయత్నతః, ద్వాదశాబ్దం తు శుశ్రూషాం యః కుర్వా  
 దప్రమాదతః, తస్మై వాచ్యం యథాతథ్యం దానాయ బ్రహ్మగారీశే,  
 పాణ్డిత్యా దర్థలోభా ద్వా ప్రమాదా ద్వా ప్రయచ్ఛతి, తే నాధీతం  
 శ్రుతిం తేన తన్నసర్వ మనుష్ఠితమ్, మూలమస్త్రం విజానాతి యోవి  
 ద్వాస్థురుదర్శితమ్, శివశక్తిమయం మస్త్రం మూలాధారా త్పముత్థితమ్,  
 తస్య మస్త్రస్య బైబ్రహ్మక శ్రోతా వక్తాచ దుర్లభః, ఏత త్పీఠ మితి  
 ప్రోక్తం నాదలింగం చిదాత్మకమ్, తస్య విజ్ఞానమాత్రేణ జీవన్ముక్తో భవే  
 జ్జనః, అణిమాదిక మైశ్వర్య మచిరాదేవ జాయతే, మననా త్రాణనా

పైసవ మహాప స్యావబోధనాత్, మస్త మిత్యుచ్యతే బ్రహ్మ మ  
దధిషానతోఽపివా, మూలత్వా త్సర్వమస్త్రాణాం మూలాధారమను  
ద్యవాత్, మూలస్వరూపలింగత్వా స్థూలమస్త ఇతి స్మృతః, సూక్ష్మ  
త్వా త్కారణత్వాచ్చ లయనా ద్గమనా దపి, లక్షణా త్పరమేశస్య  
లింగమిత్యభిధీయతే, సన్నిహానా త్సమస్తేషు జన్మవ్యపిచ సంతతమ్, సూ  
చకత్వా చ్చ రూపస్య సూత్రమి త్యభిధీయతే, మహామాయా మహా  
లక్ష్మీ ర్మహాదేవీ సరస్వతీ, ఆదారశ క్తిరవ్యక్తా యయా విశ్వం ప్రవర్తతే,  
సూక్ష్మాభా బిన్దురూపేణ వీరరూపేణ వర్తతే, బిన్దువీగం వినిర్భిద్య నాద  
లింగ ముపస్థతమ్, స్రాణో నోచ్ఛార్యతే బ్రహ్మ షణ్ముఖే కరణేషుచ,  
గురూవదేశమాగ్గేణ సహసైవ ప్రకాశతే, స్థూలం సూక్ష్మం షరణ్మేతి  
త్రివిధం బ్రహ్మణో వపుః, పశ్చబ్రహ్మమయంరూపం స్థూలం వైరాజ  
ముచ్యతే, హిరణ్యగర్భసూక్ష్మస్తు నాదం బీజ త్రయాత్మకమ్, పరంబ్రహ్మ  
పరం సత్యం సద్బిదానన్దలక్షణమ్, అప్రమేయ మనిర్దేశ్య మవాజ్ఞాన  
స.గోచరమ్, శుద్ధం సూక్ష్మం నిరాకారం నిర్వికారం నిరంజనం, అనస్త  
మపరిచ్ఛేద్య మనూపమ మనామయం, ఆత్మమంత్రసదాభ్యానా  
త్పరతత్త్వం ప్రకాశతే, తదభివ్యక్తిచిహ్నాని సిద్ధిద్వారాణి మే  
శ్వణు, దీపజ్వాలేష్టుభిద్యోతవిద్యున్నత్రభాస్వరాః, దృశ్యంతే సూక్ష్మ  
రూపేణ సదా యుక్తస్య యోగినః, అణిమాదిక మైశ్వర్య మచిరా  
త్తస్య జాయతే, నాస్తి నాదా త్పరో మన్తో న దేవ స్సాన్వితనః పరః, నా  
నుసంధేః పరా పూజా నహి తృప్తేః పరంసుఖమ్, గోపనీయం ప్రయత్నేన  
సర్వదా సిద్ధి మిచ్ఛతా, మద్భక్త ఏత ద్విజ్ఞాయ కృతకృత్య స్సుఖి  
భవేత్, యస్య దేవే పరా భక్తి ర్యథా దేవే తథా గురౌ, తస్యైతే  
కథితా హ్యర్థాః ప్రకాశంతే మహాత్మన ఇతి.

తృతీయోఽధ్యాయః.

యోగ మస్య చిదాభ్యాతం యత్సిద్ధినాశ్చకారణమ్, యేన  
1 విజ్ఞాతమాత్రేణ జన్తబంధా త్ప్రేముచ్యతే, అక్షరం పరమో నాద శ్వబ్ద  
బ్రహ్మేతి కథ్యతే, మూలాధారగతా శక్తిః స్వాధారా బిన్దురూపిణీ,  
తస్యా ముత్పద్యతే నాద సూక్ష్మబీజాదివాఙ్మరః, తాం వశ్యస్యం విదు

ర్విశ్వం యయా పశ్యంతి యోగినః, హృదయే వ్యజ్యతే ఘోషో గర్జ  
త్పృష్ఠస్య సన్నిభః, తత్ర సితా సురేశాన మధ్యమే త్యభిధీయతే, ప్రాణే  
నచ స్వరాఖ్యేన ప్రథితా వైఖరీ పునః, శాఖాపల్లవరూపేణ తాల్యాది  
సానఘట్టనాత్, అకారాదిక్షకారాంతా న్యక్షరాణి సమీరయేత్, అక్షరే  
భ్యః పదాని మ్యుః పదేభ్యో వాక్యసమ్భవః, సర్వవాక్యాత్త్రకా మస్తా  
వేదశాస్త్రాణి కృత్స్నశః, పురాణానిచ కావ్యాని భాషాశ్చ వివిధా అప  
సప్తస్వరాశ్చ గాధాశ్చ సర్వే నాదసముద్భవాః, ఏషా సరస్వతీ దేవీ సర్వ  
భూతగుహశ్రయా, వాయునా వహ్నియంతేన ప్రేర్యమాణా శనైశ్చ  
నైః, <sup>1</sup>తద్వివర్తవదై ర్వాతై ర్వి రిత్యేవం వర్తతే సదా, య ఇమాం దై  
ఖరీం శక్తిం యోగీ స్వాత్మని పశ్యతి, స వాక్సిద్ధి మవాప్నోతి సరస్వ  
త్యాః ప్రసాదతః, వేదశాస్త్రపురాణానాం స్వయంకర్తా భవిష్యతి,  
యత్ర చిన్మశ్చ నాదశ్చ సామ సూర్యాగ్నివాయవః, ఇద్రియాణిచస  
ర్వాణి లయం గచ్ఛన్తి సుప్రత, <sup>2</sup>వాయవో యత్ర లీయంతే మకోయ  
త్ర విలీయతే, యం లబ్ధ్వా చాఽరం లాభం మన్యతే నాధికం తతః, య  
స్యిం స్థితో న దుఃఖేన గురుణాఽపిచాల్యతే, యత్రోపరమతేదిత్యం నిరుద్ధం  
యోగ సేవయా, యత్ర చైవాత్మనాఽఽత్మానం పశ్యన్నాత్మని తువ్యతి, సు  
ఖమాత్మ్యన్తికం యత్ర ద్బుద్ధిగ్రాహ్య మతీంద్రియమ్, ఏతిశ్చ రాక్షరాతీత  
మనక్షర మతీర్యతే, క్షర స్వర్వాణిభూతాని సూత్రాత్కారఉచ్యతే, అక్ష  
రంపరమం బ్రహ్మ నిర్విశేషం నిరంజనం, అలక్షణ మలక్ష్యంతి దప్రతర్క్య  
మనూఽమ్, అపారపార మచ్ఛేద్య మచిన్త్య మతినిర్మలమ్, ఆధారం సర్వ  
భూతానా మనాధారమనామయమ్, అప్రమాణ మనిర్దేశ్య మప్రమేయ  
మతీంద్రియమ్, అస్థూల మనణుప్రాప్య మద్దీర్ఘ మజ మవ్యయమ్, అశబ్దస్పర్శ  
రూప స్తదచక్షుశ్శ్రోత్రనామకమ్, సర్వజ్ఞం సర్వగం శాంతం సర్వేషాం హృ  
దయేస్థితమ్, సుసంవేద్యం గురుమతాం సుదుర్బోధ మచేతసామ్, నిష్క  
ళం నిర్గుణం శాంతం నిర్వికారం నిరాశ్రయమ్, నిర్దేశకం నిగాహాయం  
కూటస్థ మచలంధ్రువమ్, బోధితిపా మపి తజ్జ్యోతి స్తమఃపారే ప్రతిస్థితం,  
భావాభావవినిర్భుక్తం భావనామాత్రగోచరమ్, భక్తిగమ్యం పరింతత్త్వ  
మస్తరీనేన చేతసా, భావనామాత్రమే వాత్ర కారణం పద్మసమ్భవ,

యథా దేహాన్తరస్రాప్తేః కారణం భావనా నృశామ్, విషయం ధ్యాయ తః పునః విషయే రమతే మనః, మా మనుష్యత శ్చిత్తం మయ్యే నాత్రి విలీయతే, సర్వజ్ఞత్వం పరేశత్వం సర్వసామ్రాజ్యశక్తతా, అనన్త శక్తిమన్త్యశ్చ మదస్సురణా ద్భవేత్.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

ఓం, చైతన్యస్యైకయావత్త్వా ద్దేహో యక్తో న కర్మిచిత్, జీవ త్త్వం దతేహా జ్ఞేయం రజ్జ్వంసర్పగ్రహాం యథా, రజ్జ్వజ్ఞానాత్తే నైవయద్వద్రజ్జ్వా సర్పిణీ, భాతి తద్వచ్చితి స్సాక్షా ద్విశ్వాకారణేన లా, ఉవాదాసం ప్రపంచస్య బ్రహ్మణోఽన్య స్సవిద్యతే, తస్మాత్సర్వప్ర పంచోఽయం బ్రహ్మేవాస్తి నచేతరత్, వ్యాప్యవాపకతా మిథ్యా సర్వ మాత్మేతి శాసనాత్, ఇతి జ్ఞానేపరేత త్వే భేదస్యావసరః కుతః, బ్రహ్మణస్సర్వభూతాని జాయంతే పరమాత్మనః, తస్మా దేతాని బ్రహ్మైవ భ వంతీతి విచిన్తయ, బ్రహ్మైవ సర్వనామాని రూపాణి వివిధానిచ, కర్మాణ్యపి సమగ్రాణి<sup>1</sup> భాసంతివేతి భావయ, సువర్ణా జ్ఞాయమానస్య సువర్ణ త్వశ్చ శాశ్వతమ్, బ్రహ్మణో జాయమానస్య బ్రహ్మత్వశ్చ తథా భవేత్, స్వల్పమి ప్యన్తరం వృత్త్వా జీవాత్పరమాత్మనో, య స్త్రిన్ద్రుతి సమూహాత్తా భయం తస్యాపి భాపితమ్, య ద్జ్ఞానా ద్భవే ద్వైత మితర త్తప్తృపశ్యతి, ఆత్మత్వేన తదాసర్వం నేతర త్తత్రచాణ్యపి, అను భూతోఽన్యాయం లోకో వ్యవహరక్షమోఽప నన్, అనద్రూపోయథా స్వప్న ఉత్తరక్షణ బాధితః, స్వప్నే జాగరితం నాస్తి జాగరే స్వప్నతా నహి, ద్వయమేవ లయేనాస్తి లయోపి హ్యనయో ర్నచ, త్రయమేవ భవే నిధ్యా గుణత్రయవినిర్మితమ్, అస్య దృష్ట్యా గుణాతీతో నిత్యో హ్యేష చిదాత్మకః, యద్వస్త్వది ఘటభ్రాన్తి శ్శుక్తాహి రజతస్థితిః, తద్వచ్ఛ్రవణజీవత్త్వం వీక్షమాణే వినశ్యతి, యదా మృది ఘటో నామ కనకే కుండలాభిధా, శుక్తాహి రజతభ్రాన్తి ర్జీవశబ్ద స్తథా పరే, యథైవ వ్యోమ్ని నీలత్త్వం యథా సిగం మరుత్త్వలే, పురుషత్వం య థాస్థానో తద్వంద్వత్వం చిదాత్మని, యథైవ శూన్యో వేతాళో గన్ధ



ర్వాణాం పుగం యథా, యథాఽఽకాశే ద్విచంద్రత్వం తద్వత్ప్రత్యే  
జగత్స్థితిః, యథా తర్కకణ్డోలై ర్బలమేవస్ఫురత్వలమ్, ఘటనామ్నా  
యథా పృథ్వీ పటనామ్నా హి తన్తవః, జగన్నామ్నా చిదాభాతి సర్వం  
బ్రహ్మైవ కేవలమ్, యథా వన్ధ్యాసుతో నాస్తి యథా నాస్తి మరౌ జలమ్,  
యథా నాస్తి సభోవృక్ష స్తథా నాస్తి జగత్స్థితిః, గృహ్యమాణే ఘటే య  
ద్వస్తృత్రికాభాతి వై బలాత్, వీక్షమాణే ప్రపశ్యేతు బ్రహ్మైవాభాతి  
భాసురమ్, సదైవాత్తా విశుద్ధో<sup>1</sup>స్త్రిహ్యశుద్ధో భాతి వై సదా, యధైవ ద్వి  
ఽవిదారజ్జుజ్ఞానినో జ్ఞానినో<sup>2</sup>నిశమ్, యధైవ మృత్యయః కుమ్భ స్తస్య  
దేహో<sup>3</sup>ఽపిచిన్తయః, ఆత్మానాత్మవివేకో<sup>4</sup>ఽయం ముద్ధైవ క్రియతే  
బుద్ధైః, సర్పత్వేన యథా రజ్జూ గజతత్వేన శుక్తికా, వినిర్ణీతా  
విమూఢేన దేహత్వేన తథాఽఽత్మతా, ఘటత్వేన యథా పృథ్వీ  
జలత్వేన మరీచికా, గృహత్వేన హి కాష్ఠాని ఖడ్గత్వేనైవలో  
హతా, తత్పదాత్తని దేహత్వం పశ్య త్యజ్ఞానయోగత ఇతి.

పఁ చమోఽధ్యాయః.

ఓమ్. పునర్యోగం ప్రవక్ష్యామి గుహ్యం బ్రహ్మస్వరూపః, సమా  
హితమనా భూత్వా శృణుఽహ్మకా యథాక్రమమ్, దశ ద్వారపురందే  
హం దశనాడీమహాపథమ్, దశభి ర్వాయుభి ర్వాప్యప్తం దశేన్ద్రియ  
పరిచ్ఛదమ్, షడ్భాగావపరకం షడన్వయమహావసమ్, చతుష్పీఠస  
మాక్షిణ్యం చతురామ్నాయదీపకం, బిన్దునాదమహాలింగం విష్ణులక్ష్మీనికేత  
నమ్, దేహం విష్ణ్వాలయం ప్రోక్తం సిద్ధిదం సర్వదేహినామ్, గుడమే  
ధ్రాస్తరాశస్త్రం మూలధారత్రికోణకమ్, శివస్య జీవరూపస్య స్థానం తద్ధి  
ప్రచిక్షతే, యత్ర కుండలినినామ పరాశక్తిః ప్రతిష్ఠితా, యస్తాదు  
త్పద్యతే వాయు ర్యస్తాద్వహ్నిః ప్రవర్తతే, యస్తాదు త్పద్యతే హం  
సో యస్తా న్నాదః ప్రవర్తతే, యస్తి నివలీయతే హంసో యస్తా  
దుత్పద్యతే మనః, త దేత త్కామరూపాఖ్యం వీరం కామఫల  
ప్రదమ్, స్వాధిస్థానాహ్వయం చక్రం లింగంమూలం షడశ్రకమ్, నాభి  
దేశే స్థితం చక్రందశారం మణిపూరకమ్, ద్వాదశారం మహాచక్రం పృ

దయే చాప్యనాహతమ్, తదేత త్పూర్ణగిర్యాఖ్యం పీఠం కమలసంభవ, కంఠ  
కూటే విశుద్ధాఖ్యం చుచ్చక్రం షోడశాశ్రకమ్, పీఠం జాలంధరం నా  
మతిష్ఠ త్యత్ర చతుర్ముఖ, అజ్ఞా నామ భువో ర్మధ్యే ద్విదళ ఇచ్చక్రము  
త్తమమ్, ఉడ్యాణాఖ్యం మహాపీఠ ముపరిష్ఠా త్ప్రతిస్థితమ్, స్థానా న్యే  
తాని దేహేఽస్తిక శక్తిరూపం ప్రకాశశే, చతురశ్రాధరణ్యాదాబ్ర  
హ్మతత్రాధిదేవతా, అర్ధచంద్రాకృతిజలం విష్ణుస్తస్యాధిదేవతా, త్రికోణ  
మండలం వహ్నిరుద్ర స్తస్యాధిదేవతా, వాయో ర్భిష్ముస్తు పట్కో  
ణం సజ్జుష్టోఽత్రాధిదేవతా, ఆకాశమండలం వృత్తం పరవ స్త్వధిదే  
వతా, నాదరూపం భువో ర్మధ్యమనసో మండలం విదుః, శామ్భవస్థాన  
మేతత్తే వర్ణితం పద్మసమ్భవ, అలఃపరం ప్రవత్యోమి నాడిచక్రస్య నిర్ణ  
యమ్, మూలాధారత్రికోణస్థా సుషుమ్నా ద్వాదశాస్తగా, మూలా  
ర్థభిష్మసంశాఖా బ్రహ్మనాడీతి సా స్త్రుతా, ఇడాచ పిత్తళా చైవత  
స్యాః పార్శ్వద్వయస్థితే, విలమ్బిన్యామనుస్యూతే నాసికాస్త్ర ముపా  
గతే, ఇడాయాం హేమరూపేణ వాయు <sup>1</sup>ద్వేమేన గచ్ఛతి, పిత్తళాయా  
స్తు సూర్యాత్మా యాతి దక్షిణపార్శ్వతః, విశమ్బివీతి యా నాడివ్యక్తా  
నాశా ప్రతిష్ఠితా, తత్ర నాడ్య స్సముత్పన్నా స్తిర్యగూర్ధ్వ మథో  
ముఖాః, తన్నాభిచక్ర మిత్యుక్తం కుక్కుటాండమివ స్థితమ్, గానాధీ  
హస్తిజిహ్వో చ తస్మా న్నేత్రద్వయస్థితే, పూషా చాలంబుసా చైవ  
శ్రోత్రద్వయ ముపాగతే, శూరా నామ మహానాడీ తస్మా ద్భూమిధ్వ  
మాశ్రితా, విశ్వోదరితు యా నాడి సా భుజ్జ్వేఽన్నం చతుర్విధమ్,  
సరస్వతీతి యానాడి సా జిహ్వస్తం ప్రసర్పతి, రాకాహ్వయా తు  
యా నాడి పీత్యాతు సలిలం క్షణాత్, క్షుత ముత్పాదయే ద్భ్రాణే  
శ్లేష్మాణం సఖ్వినోతి చ, కగ్ధకూపోద్భవా నాడి శఙ్ఖన్యాఖ్యా అధోముఖీ,  
పూషా చాలంబుసా చైవ శ్రోత్రద్వయ ముపాగతే, శూరానామ  
మహానాడీ తస్మా ద్భూమిధ్వ మాశ్రితా, విశ్వోదరి తు యానాడి సా భు  
జ్జ్వేఽన్నంచతుర్విధమ్, సరస్వతీతు యా నాడి సా జిహ్వస్తం ప్రసర్పతి,  
రాకాహ్వయాతు యానాడి పీత్యాతు సలిల క్షణాత్, క్షుత ముత్పా  
దయే ద్భ్రాణే శ్లేష్మాణం సఖ్వినోతి చ, కగ్ధకూపోద్భవా నాడి శఙ్ఖన్యా

ఖ్యా అధోముఖి, అన్నసారం సమాదాయ మూర్ధ్ని సఖ్యనుతే సదా,  
 నాభే రధోగతా స్తిస్తో నాడయ స్యు రధో ముఖాః, మల స్త్యజేత్కు  
 పూర్వాదీ మూత్రం ముచ్చతి వారుణీ, చిత్రఖ్యా సీవిసీ నాడీ శుక్ల  
 మోచసకాణీ, నాడిచక్ర మతి ప్రోక్తం బిస్తురూప మత శృంగిణు, స్థూలం  
 మాత్మం పరశ్చేతి త్రివిధం బ్రహ్మణో వపుః, స్థూలం శుక్లాత్కం బిస్తు  
 సూక్ష్మం పచ్చాగ్ని రూపకమ్, సమాత్మకః పరః ప్రోక్త స్సదా సాక్షిసదా  
 చ్యుతః, పాతాళా నా మధోభాగే కాలాగ్ని ర్యః ప్రతిష్ఠితః, సమూ  
 లాగ్ని శృరీరేఽస్మి క్త యస్తా న్నాదః ప్రజాయతే, బడబాగ్ని శృరీరస్థో  
 హ్యస్థిమధ్యే ప్రవర్తతే, కాష్ఠపాపాణయో ర్వహ్ని వ్యాప్తిమధ్యస్థితో  
 యథా, కాష్ఠపాపాణజోఽపిః పార్థివో గ్రహణం గతః, అద్వరక్షగ  
 తో వహ్ని రైవమృత స్సాంతరాత్మకః, సభస్థ స్సూర్యరూపోఽగ్ని  
 రాభిమండలమాశ్రితః, విమం వర్షతి సూర్యోఽసౌ ప్రవ త్యమృత  
 మున్ముఖః, తాలుమూలేస్థితశ్చంద్రః సుధాంవర్ష త్యధోముఖః, భూమి  
 ధ్యనిలయో బిస్తు శుద్ధస్ఫటికసన్నిభః, మహావిష్ణోశ్చ దేవస్య తత్సా  
 త్మం రూప ముచ్యతే, ఏతత్సంచాగ్నిరూపం యో భావయ న్మృద్ధిమాన్ధి  
 యా, తేన భుక్తం చ వీతంచ హత మేన న సంశయః, సుఖసంసేవితం  
 న్యపైం సుజీర్ణమితి భోజనమ్, శరీరశుద్ధిం కృత్వాచా సుఖ మాసనమా  
 స్థితః, ప్రాణస్య శోధయే న్నాగం రేచపూరకకుమ్భకైః, గుడ మాకుచ్చ  
 యత్నేన మూలశక్తిం ప్రపూజయేత్, నాభా లింగస్య మధ్యేతు ఉడ్యా  
 నాఖ్యం బద్ధయేత్, ఉడ్డీయ యాతి తేనైవ శక్తితోఽద్యాణపీఠకమ్,  
 కంఠం సంకోచయేత్కించి దృష్టోజాలద్ధరోహ్వ యమ్, బద్ధయేత్థేచరి  
 ముదానదృఢచిత్త స్సమాహితః, కపాలపిపరే జిహ్వప్రవిష్టా వివరీతగా,  
 భువో రస్తరతా దృష్టిర్బ్రహ్మ భవతి భేచరీ, భేచర్యా ముద్రితం యేన  
 వివరం లబ్ధికోర్ధ్వతః, న పీయూషం పతత్యగ్నౌ నచ వాయుః ప్రధా  
 వతి, న త్సానా సప్తసా నిద్రా నైవాలస్యం ప్రజాయతే, నచ మృత్యు  
 ర్భవే త్రస్య యోముద్రాం వేత్తి భేచరీమ్, తతః పూర్వావరే వ్యోమ్ని  
 ద్వాదశాస్తేఽచ్యుతాత్మకే, ఉడ్యాణపీఠే నిర్దవ్యేన్ద్ర నిరాలమ్బ నిరజ్జనే,  
 తతః షడ్జమధ్యస్థం చంద్రమండలమధ్యగమ్, నారాయణ మనుభ్యా  
 యే త్సప్త మమృతం సదా, భిద్యతే హృదయగ్రద్ధి శ్చిద్యతే సర్వ

యజుర్వేదీయ యోగశ్లోకానివృత్తి .

సంశయాః, క్షీయంతే చాస్యకర్తాణి తస్య స్తృప్తే పరావరే, అథ సద్ధిం ప్రవత్సామి సుఖోపాయం సురేశ్వర, జితేంద్రియాణాం శాంతానాం జితశ్వాసవిచేతసామ్, నాదే మనోలయం బ్రహ్మ దూర శ్రవణకారణమ్, బిందా మనోలయం కృత్వా దూరదర్శన మాఘ్నియాత్, కాలాత్మని మనోలీనం త్రికాంజ్ఞానకారణమ్, పరకాయమనోయోగః పరకాయప్రవేశకృత్, అమృతం చింతయే స్థూర్ధిక్షు త్కుత్స్థస్థావిషశాంతయే, పృథివ్యాం ధారయే చ్చిత్తం పాతాళగమనం భవేత్, సలిలే ధారయేచ్ఛిత్తం నామృతా పరిభూయతే, అగ్నిం సస్థాయే చ్చిత్త మగ్నినా దహ్యతే స సః, వాయూ మనోలయం కుర్యా దాకాశగమనం భవేత్, అకాశే ధారయే చ్చిత్త మణిమాదిక మాఘ్నియాత్, విరాడ్రూపే మనో యజ్ఞా మహామాన మవాఘ్నియాత్, చతుర్ముఖే మనో యజ్ఞా జగత్సృష్టికరో భవేత్, ఇంద్రియాపిణ మాత్మాను భావయన్ భోగవాస్థవేత్, విష్ణురూపీ మహాయోగీ పాలయే దఖిలం జగత్, రుద్రరూపే మనో యుజ్జ్ సంహరత్యేవ తేజసా, నారాయణే మనో యుజ్జ్ నారాయణమయో భవేత్, హనుదేవే మనో యుజ్జ్ సర్వసిద్ధి మవాఘ్నియాత్, యథా సజ్జల్పయే ద్యోగీ యోగయక్తో జితేంద్రియః, తథా తత్త దవాన్నోతి భాషవ వాత్రికారణమ్, గురు ర్భ్రీహ్న గురు ద్విష్ణు ర్గురుగ్రేవ సదాచ్యుతః, న గురో రధికః కిచ్చి త్రిషు లోకేషు విద్యతే, దివ్యజ్ఞానోపదేశారం దేశికం పరమేశ్వరమ్, పూజయే త్వరయా భక్త్యా తస్యజ్ఞానఫలంభవేత్, యథా గురు స్తథా వేశో యదై వేశ స్తథా గురుః, పూజనీయో మహాభక్త్యా న భేదో విద్యతేనయోః, నాదై వ్వితవాదంకరీవృత్తి గురుణాసహ కృతచిత్, అదై వ్వితం భావయే భృక్త్యా గురో దేవస్య చాత్మనః, యోగశీర్షం మహాగుహ్యం యో జానాతి మహామతిః, న తస్య కించ దజ్ఞాతం త్రిషు లోకేషు విద్యతే, న పుణ్యపాపే నస్వస్థా నదుఃఖం నపరాజయః, న చాస్తి పున రావృత్తి రస్తిక్ సంసారమండలే, సిద్ధౌ చిత్తం నకరీవృత్తి చచ్ఛిలత్వేన చేతసః, తథాఽపి జ్ఞాతత్త్వోనా ముక్తవ ససంశయః ఇత్యుపనివత్.

పక్షోఽధ్యాయః.

ఉపాసనాప్రకారం మే ప్రబ్రూహి పరమేశ్వర, యస్యవిజ్ఞాన  
 మాత్రేణ మక్తో భవతి సంస్మతేః, ఉపాసనాప్రకారం తే రహస్యం శ్రు  
 తినారకమ్, హిరణ్యగర్భ పత్యాయు స్రత్వా సమ్య గుహసయ, సుషు  
 మ్నాయై కుణ్డలినై సుఖాయై చంద్రమణ్డలాత్, మన్మథై నమ  
 స్తుభ్యం మహాశక్త్యై చిదాత్మనే. శతజ్ఞానకాచ హృదయస్యనాడ్య  
 స్తాసాం మూర్ధాన మభిఃస్ఫురేత్తేకా, తయో ర్ధ్వమాయ న్నమృతబ్ధ  
 మేతి విన్వ జ్జన్యా ఉత్క్రిమణే భవన్తి. ఏకోత్తరం నాడిశతం తాసాం  
 మధ్యే పరా స్త్రుతా, సుషుమ్నాతు పరే లీనా విరజా బ్రహ్మసూపిణీ.  
 ఇడా తిప్తతి వామేన పిక్లభా దక్షిణేనతు, తయో ర్ధ్వే పరిం స్థానం  
 1య సంవేద సవేదవిత్, ప్రాణం సన్ధారయే త్తస్మిన్ నాసాభ్యంతరచా  
 రిణః, భూత్వా త త్రాయతప్రాణః శనై రేవ సమభ్యసేత్, గుదస్య  
 పృష్ఠభాగేఽస్మిన్ వీణాదణ్డ స్పదేవా భృత్, దీర్ఘాస్థిదేహపర్కవం బ్ర  
 హ్మనాడితి కథ్యతే, తస్మాన్నే సుషిరిం సూక్ష్మం బ్రహ్మనాడితి సూరిభిః,  
 ఇడాపిక్లబ్ధయోర్ధ్వే సుషుమ్నా సూర్యరూపిణీ, సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మి  
 స్సర్వగం విశ్వతో ముఖమ్, తస్య మధ్యగతా సూర్య సోమాగ్నిపర  
 మేశ్వరాః, భూతలోకా దిశః త్తత్రా స్సమద్రాః పంచతా శ్శిలాః,  
 ద్వీపాశ్చ సిమ్ముగా వేదా శ్శాస్త్రవిద్యాకలాక్షరాః, స్వరమస్త్రీపుం  
 శాని గుణా శ్చైవేతేచ సర్వశః, బీజం బీజాత్మక స్తేపాం త్తత్త్రిజ్జః  
 ప్రాణవాయవః, సుషుమ్నా స్తరితం విశ్వం తస్మి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్,  
 నానానాడిప్రసవగ్ సర్వభూతాస్తరాత్త్ససి, ఉద్ధృష్టమూల మథ శ్శాఖం  
 వాయుమార్లేణ సర్వగమ్, ద్విసప్తతినవాప్రాణీ నాడ్యస్సృత ర్వాయుగో  
 చరాః, సర్వమార్లేణ సుషిరా స్తీర్యశ్చ సుషిరాత్త్వకాః, అథ శోఽర్ధ్వ  
 ఇచ్చ కుణ్డల్యా స్సర్వద్వారవిరోధినాత్, వాయునా సహ జీవోర్ధ్వగా  
 మీ మోక్ష మవాప్నుయాత్, జ్ఞాత్వా సుషుమ్నాంతద్భేదం కృత్వా  
 వాయుశ్చ మధ్యగమ్, కృత్వాతు చైద్రపథానే ఘ్రీణరథే నిరోధ  
 యేత్, ద్విసప్తతినవాప్రాణీ నాడిద్వారాణాంజ్ఞరే, సుషుమ్నా శామ్భవీ  
 శక్తి శ్శేషాస్త్యస్త్యే నిర్ధరాః, హృల్లేఖపరమానందే తాలమూలే వ్యవ

స్థితే, అతః ఊర్ధ్వం తిరోధేతు మధ్యమం మధ్యమధ్యమమ్, ఉచ్చార  
యే త్వరాం శక్తిం బ్రహ్మరస్థానివాసిసిమ్, యదిభ్రామరస్పృష్టి స్వాస్యత్  
సంసారభ్రామణం త్యజేత్ గమాగమస్థం గమనాదిశూన్యం చిద్రూప  
దీపం తిమిరాన్ధ<sup>1</sup>కావమ్, పశ్యామితే సర్వజనాన్తరస్థం నమామి హంసం  
పరమాత్మరూపమ్, అనాహతస్య శబ్దస్య తస్యశబ్దస్య యో ధ్వనిః,  
ధ్వనే రన్తరతం జ్యోతి ర్జ్యోతి ిఖోన్తరతం మనః, తన్ననో విలయం  
యాతి తద్విష్ణోః పరమం పరమ్, కేచిద్వదన్తి చాధారం సుషుమ్నాచ  
సరస్వతీ, ఆధారా జ్ఞాయతే విశ్వం విశ్వం తత్రైవ లీయతే, తస్మా త్స  
ర్వప్రయత్నేన గురుపాదం సమాశ్రయేత్, ఆధారశక్తినిద్రాయాం  
విశ్వ మ్మృతతి నిద్రయా, తస్యాం శక్తి ప్రబోధేన త్రైలోక్యం  
ప్రతిబుధ్యతే, ఆధారం యో విజానాతి తమసః పర మశ్నుతే,  
తస్యవిజ్ఞానమాలేణ సరః పాపైః ప్రముచ్యతే, ఆధారచక్రమహసా  
విద్యత్స్పృజనసుప్రభా, తథా ముక్తి ర్నిసంబోహా యది తుప్త స్వయం  
గురుః, ఆధారచక్రమహసా పుణ్యపాపే నికృప్తయేత్, ఆధారవాతరో  
ధేన లీయతే గగనాన్తరే, ఆధారవాతరోధేన శరీరం కమ్పతే యథా,  
ఆధారవాతరోధేన యోగీ నృత్యతి సర్వదా, ఆధారవాతరోధేన విశ్వం  
తత్రైవదృశ్యతే, సృష్టిరాధార మాధారమాధారే సర్వదేవతాః, ఆధారే  
సర్వవేదాశ్చిత్తిస్తా దాధార మాశ్రయేత్, ఆధారే పశ్చిమే భాగే త్రి  
వేణీసంగమో భవేత్, తతస్నాత్వా చ పితౄణాం దరః పాపా త్ప్రము  
చ్యతే, ఆధారే పశ్చిమం లింగం కవాటం తత్ర విద్యతే, తస్మాద్వాటన  
మాత్రేణ ముచ్యతే భవబన్ధనాత్, ఆధారపశ్చిమేభాగే చంద్రసూర్య  
స్థిరాయది, తత్ర తిష్ఠతి విశ్వేశో ధ్యాత్వా బ్రహ్మమయో భవేత్,  
ఆధారపశ్చిమేభాగే మూర్తిస్తిష్ఠతి సంజ్ఞయా, పట్టుకాణిచ నిర్భిద్య  
బ్రహ్మరస్థా ద్భూరింతిమ్, వామదక్షిణదుద్ధన్తి ప్రవిశన్తి సుషుమ్న  
యా, బ్రహ్మరస్థాం ప్రవిశ్యాన్తస్యే యాన్తి పరమాం గతిమ్, సుషు  
మ్నాయాం యదా హంస స్వధశ్చోర్ధ్వం ప్రణావతి, సుషుమ్నాయాం  
యదాస్రాణం భ్రామయే ద్యో నిరన్తరమ్, సుషుమ్నాయాం యదా  
స్రాణః స్థిరో భవతి ధీమతామ్, సుషుమ్నాయాం ప్రవేశేన చంద్రసూ

ర్వా లయం గతో, తదా సమరసం భావం యో జానాతి స యోగవిత్,  
 సుషుమ్నాయాం యదా యస్య మ్రియతే ఘనసో రయః, సుషుమ్నా  
 యాం యదా యోగీ క్షణ మేకఞ్చ తిష్ఠతి, సుషుమ్నాయాం యదా  
 యోగీ సులగ్నో లవణామ్బువత్, సుషుమ్నాయాం యదా యోగీ  
 లీనుతే క్షీరనిరవత్, భిద్యతే చ తదా గ్రంథీ భిద్యంతే సర్వసంశయాః,  
 క్షీయంతే పరమాకాశే తే యాన్తి పరమాంగతిమ్, గలగాయాం సాగ  
 రే స్నాత్వా సత్త్వాచ మణికర్ణికామ్, వధ్యనాడివిచారస్య కలాం  
 నార్హంతి షోడశీమ్, శ్రీశైలదర్శనా స్తుక్తిః వారాణస్యాం మృతస్య చ, కే  
 దారోదకపానేన మధ్యనాడిపదర్శనాత్, ఆశ్వమేధసహస్రాణి వాజపే  
 యశతానిచ, సుషుమ్నా ధ్యానయోగస్య కలాం నార్హన్తి షోడశీమ్,  
 సుషుమ్నాయాం సదాగోష్ఠీం యః కశ్చి త్కురుతే నరః, సముక్త  
 స్సర్వపాపేభ్యో నిశ్చేయసమవాప్నుయాత్, సుషుమ్నైవ పరం తీర్థం  
 సుషుమ్నైవ పరోజపః, సుషుమ్నైవ పరం ధ్యానం సుషుమ్నైవ పరా  
 గతిః, అనేకయజ్ఞదానాని ప్రతాని నియమాస్తథా, సుషుమ్నా ధ్యానలే  
 శస్య కలాం నార్హన్తి షోడశీమ్, బ్రహ్మరథే మహస్థానే వర్తతే సతతం  
 శివా, చిచ్ఛక్తిః పరమా దేవీమధ్యమే సుప్రతిష్ఠితా, మాయాశక్తి  
 ర్గలాటాగ్రభాగే వ్యోమామ్బుజే తథా, నాదరూపా పరాశక్తి ర్గలాట  
 స్యాపరాంతికే, బిష్టమధ్యేచ జీవాత్మా సూక్ష్మరూపేణ వర్తతే, హృద  
 యే స్థూలరూపేణ తనుమధ్యేచ మధ్యమా, ప్రాణాపానవశో జీవో  
 హ్యధశోఽధ్వస్య ఇచ్చ ధావతి, వామదక్షిణమాగ్నేః చక్షుఃత్వాన్మదృ  
 శ్యతే, అక్షిప్తో భుజదండేన యథోచ్చలతిశంతం కః, ప్రాణాపానసమా  
 క్షిప్తస్తథా జీవో నవిశ్రమేత్, అపానః కర్షతి ప్రాణం ప్రాణోఽపాన  
 ఇచ్చ కర్షతి, హకారేణ బహిర్యాతి సకారేణ విశే త్పునః, హంసహంసే  
 త్వముం మన్త్రం జీవో జపతి సర్వదా, తద్విద్వానక్షరం నిత్యం యో  
 జానాతి స యోగవిత్, కందోద్ధ్వకడలిశక్తి ముక్తిరూపాచ యోగి  
 నామ్, బన్ధనాయచ మూఢానాం యస్తాంవేత్తి స యోగవిత్, భూర్భు  
 వస్సరిమే లోకా శృంధ్రసూర్యాగ్నిదేవతాః, యాసు మాత్రాసు  
 తిష్ఠన్తి తత్పరంజ్యోతిసోమితి, శ్రయః కాలా శ్రయో దేవా శ్రయో  
 లోకా శ్రయ స్స్వరాః, శ్రయో వేదా స్థితా యన్తి తత్పరం జ్యోతి

రోమితి, చిత్తే చలతి సంసారో నిశ్చలం మోక్ష ఉచ్యతే, తస్మా చ్చిత్తం స్థిరీ  
 కుర్యాత్ప్రజ్ఞయా పరయావిధే, చిత్తం కారణమథానాంతస్థి కౌసతి జగ  
 త్రయమ్, తస్మిన్ ఊణేజగత్త్రిణం తద్వికిత్స్వం ప్రయత్నతః, మనోహం  
 గగనాకారం మనోఽహం సర్వతోముఖమ్, మనోఽహం సర్వమాత్మాచ న  
 మనః కేవలం ఘోరం, మనః కర్మాణిజాయస్తే మనోలిప్యతి పాతీకైః, మనశ్చే  
 దుస్తస్థిభూయా స్పృహణ్యం సచపాతకమ్, మనసా మన ఆలోక్య వృత్తి  
 శూన్యం యదా భవేత్, తతఃపరం పరబ్రహ్మదృశ్యతేచ సుదుర్లభమ్,  
 మనసా మన ఆలోక్య ముక్తో భవతి యోగవితీ, మనసా మన ఆలోక్య  
 ఉస్తన్యంతం సదాస్వరేత్, మనసామన ఆలోక్య యోగవిష్ణస్సదాభవేత్,  
 మనసా మన ఆలోక్య దృశ్యస్తే ప్రత్యయా దశ, యదా ప్రత్యయాదృశ్య  
 స్తే తదా యోగీశ్వరో భవేత్, బిష్టునాదకలాజ్యోతి రబిష్టుధ్నువతార  
 కమ్, శాంతం చ తదతీతంచ పరంబ్రహ్మ తదుచ్యతే, మాన త్యుల్లసతి  
 ప్రీత్యా క్రిడతే మోదతే శదా, తనోతి జీవనం బుద్ధ్యా బిభేతి సర్వతో  
 భయాత్, రోధతే బుద్ధ్యై శోకే ముహ్యతే సచ సమ్మదా, కమ్మతే శత్రు  
 కార్యేషు కామేన రమతేహసన్, స్మృత్యా కామరతం చిత్తం విజాసియా  
 త్కలేషు, యత్ర దేశేవసేద్వాయుః చిత్తం తద్వసతి ధ్రువమ్, మన శ్చం  
 ద్రో రవిర్వాయు దృష్టి రగ్నిరుదాహృతః, బిష్టునాదకలాబ్రహ్మ విష్టుబ  
 హ్మేశ దేవతాః, సదా నాదానుసంధానా త్సంక్షీణా వాసనా భవేత్,  
 నిరంజనే ఽఽలీయేతేమరుస్తససి పద్మజ, యోవై నాదస్సవై బిష్టుస్తవ్యై  
 చిత్తం ప్రకీర్తితమ్, నాదోబిష్టుశ్చ చిత్తిశ్చ త్రిభైరైశ్వం ప్రసాదయేత్,  
 మన ఏవహి బిష్టుశ్చ ఉచ్ఛిత్తిసితి కారణమ్, మనసో త్పద్యతే బిష్టు  
 ర్యథా ఊరం ఘృతాత్తకమ్, పట్పుక్రాణి పరంజ్ఞాత్వా ప్రవిశే త్సుఖమ  
 ణ్ణలమ్, ప్రవిశేద్వాయు మాఘిప్య తధైవోర్ధ్వం నయోజయేత్, వా  
 యం బిష్టుం తథా చక్రం చిత్తంచైవ సమభ్యసేత్, సమాధి మేకేన  
 సమ మమృతం యాంతియోగినః, యథాఽగ్ని ద్దూరుమధ్యస్థానోత్తిష్ఠే  
 స్తథసంవి నా, వినాచాభ్యాసయోగేన జ్ఞానదీప ప్రథా సహి, ఘటమధ్యే  
 యథా దీపో బాహ్యేనైవ ప్రకాశతే, భిన్నే తస్మిన్ ఘటేనైవ దీప  
 జ్వాలాచభాసతే, స్వకాయం ఘట మత్యుక్తం యథా జీవోహి తత్పు



దమ్, గురువాక్య సమంభిన్నే బ్రహ్మజ్ఞానం ప్రకాశతే, కర్ణధారం గురుం ప్రాప్య తద్వాక్యం స్వవద్భుతమ్, అభ్యాసవాసనాశక్త్యా తరన్తి భవసాగర మిత్థుపనిషత్.

ఓం సహనా వప త్త్వితి శాన్తిః  
ఇతి యోగశిఖోపనిషత్సమాప్తా,  
ఓం తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః. హరిః ఓమ్.

## ౬౪. యజుర్వేదీయ తురీయాతీతోపనిషత్.

శ్లో ఓం తురీయాతీతోపనిషద్వేద్యం యత్పరమాక్షరమ్,  
తత్తుర్యాతీతచిన్తాత్రం స్వమాత్రంచిన్తయేస్వహమ్,  
తురీయాతీతసన్నాన్యస పరివ్రాజాక్షమాలికా,  
అవ్యక్తైకాక్షరం పూర్ణ సూర్యాక్ష్యధ్యాత్వ కుండికా.  
ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

అథ తురీయాతీతావధూతానాం కోఽయం మార్గ స్తేషాం  
కా సితిరితి పితామహాలా భగవన్తం పితర మాదిసారాయణం పరిసమే  
త్యోవాచ—త మాహ భగవా న్నారాయణో యోఽయ మవధూత  
మార్గస్థః లోకేదుర్లభతరో నతు బాహుళ్యోయా ద్యేకో భవతి సవవనిత్య  
పూత స్సవవ వైరాగ్యమూర్తిస్సవవ జ్ఞానాఽకార స్సవవ వేద పురుష  
ఇతి జ్ఞానినో మన్యనే, మహాపురుషో య స్త చ్చిత్తం మయ్యేవాఽవతి  
ష్టతే, అహంచ తస్మి న్నేవాఽవస్థిత స్సాయ మాదా తావత్క్రమే  
ణ కుటీచకో బహూదకత్వం ప్రాప్య బహూదకోఽహం సర్వ మవలంబ్య  
హంసః పరిమహంసో భూత్వా స్వరూపాఽనుసంధానేన సర్వప్రపంచం  
విదిత్వా దండకమండలకటిసూత్రకౌపీనాఽచ్చాదనస్య విధ్యుక్తక్రి  
యాదికం సర్వ మపు సన్న్యస్యదిగమ్బరో భూత్వా వివర్ణజీర్ణ వల్కలా  
ఽజిన పరిగ్రహ మపి సన్త్యజ్య తదూర్ధ్వ మమస్త్రీవ దాచరిత్ ష్రా  
ఽభ్యజ్ఞాన్నోర్ధ్వపుష్టాఽదికం విహాయ లౌకిక వైదిక మపుష్పసంహృ

త్య సర్వత్రపుణ్యాః పుణ్యవర్జితో జ్ఞానాఽజ్ఞాన మపి విహాయ శీతోష్ణ  
సుఖదుఃఖమానాఽవమానం<sup>1</sup> నిర్వికల్ప వాసనాత్రయపూర్వకం నిద్రాఽ  
నిద్దగర్వమత్సరదమ్భ దర్పేచ్ఛాద్వేషకామక్రోధ లోభమోహహర్షాఽ  
మర్షాఽనూయాఽత్తిసురక్షణాఽదికం దద్ధావ్య స్వవపుః కుణపాఽకార  
మివపశ్యన్ ప్రాయత్నే నాఽనియమేన లాభాఽలాభా సమా కృత్వా  
గోపృత్యా ప్రాణసంహారణం కుర్వన్ యశాప్రిప్తం తేనైవ నిర్దోలుప  
స్సర్వ విద్యాపాణ్డేత్యప్రపశ్చం భస్తికృత్య స్వరూపం గోపయిత్వా  
జ్యేష్ఠాఽ జ్యేష్ఠ త్వాపలాపక స్సర్వోత్కృష్టత్వ సర్వాత్మక  
త్వాఽద్యైతం కల్పయిత్వాఽమత్తో వ్యతిరిక్తః కశ్చిన్నాఽన్యోఽ  
స్తీతి దేవగుహ్యదీప్తన మాత్మన్యపసంహృత్య దుఃఖేన న్యోద్విగ్న స్సు  
ఖేన నాఽనుమోదకో రాగేనస్పృహ స్సర్వత్రితృభాఽపృభయో రనభి  
ష్టేహ స్సర్వేంద్రియో పరమశ్చ పూర్వాపన్నాఽశ్రమాఽచార  
విద్యాధర్మప్రభావ మనుస్థరికా త్యక్తవర్ణాఽశ్రమాచార స్సర్వదా  
దినానక్తం సమత్వమేనాస్యన్న స్సర్వదా సజ్ఞానశీలో దేహీకూత్రాఽ  
వశిష్టో జలస్థల కమండలు స్సర్వదాఽనున్నితో బాలోన్నతపిశాచవ  
దేకాకీ సచ్చురీ న్నసమ్భాషణ ఏర స్వరూపధ్యానేన నిరాలంబమవల  
మ్యై న్వాఽత్తనిష్ఠానుకూలేన సర్వం విస్తృత్య తురీయాతీతావధూత  
వేషేణాఽద్యైతనిష్ఠాపరః ప్రణవాఽత్తికత్వేన దేహాత్మాగం కరోతి  
య సోఽవధూత స్సకృతకృత్యో భవతీ త్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

ఇతి తురీయాతీతోపనిషత్ సమాప్తా



శ్రీ గురుభ్యో నమః. హరిః ఓమ్

౬౫. సామవేదీయ సన్న్యాసోపనిషత్.

శ్లో. సన్న్యాసోపనిషద్వేద్యం సన్న్యాసిపటలాశ్రయం,

సత్తాసామాన్యవిభవం స్వమామ్రమితభావయేత్.

ఓం ఆపూయన్వీతి శాన్తిః.

1 నిర్వికల్ప. 2 త్వాపలాపక.

హరిః ఓమ్. అథాత స్సన్న్యాసోపనిషదం వ్యాఖ్యాన్యామో  
యోఽనుక్రమేణ సన్న్యస్యతి స సన్న్యస్తో భవతి కోయం సన్న్యాస  
ఉచ్యతే కథం సన్న్యస్తో భవతి య ఆత్మాసం క్రియాభిరుప్తం కరోతి  
మాతరం పితరంభార్యాం పుత్రాన్ బంధూ ససమోదయిత్వా యే చా  
స్యర్షిజ స్తుత్సర్వాంశ్చ పూర్వస<sup>1</sup>ద్వ్యణిత్యావైశ్వానరేష్టిం నిర్వపే  
త్సర్వస్యం దద్యా ద్యజమానస్య గాఋత్విజ స్మరైః పాత్రై స్సమారో  
ష్యయదాహవసీయే గార్హపత్యే వాన్వాహార్య వచనే సభ్యావసంధ్యోశ్చ  
ప్రాణాపానవ్యాసోదాససమానాం త్సర్వాంత్సర్యేషు సమారోపయేత్సశి  
ఖాన్ కేశాన్ విస్మజ్య యజ్ఞోపవీతం ఛిత్వా పుత్రం దృష్ట్వా త్వం బ్రహ్మ  
త్వం యజ్ఞఃత్వంసర్వ మిత్యనుమంత్రయే ద్యధ్య పుత్రో భవత్యాత్మానమే  
వేమం ధ్యాత్వాన వేక్షమాణః ప్రాచీ మదీచీ వా దిశం ప్రవక్షే<sup>2</sup>త్రిషు  
వక్షేషు భిక్షాచర్యం చరే త్స్పణిపాత్రేణాశనం కుర్యా దాషధవదశన  
మాచరే దాషధవ దశనం ప్రాశ్నీయా ద్యథాలాభ మశ్నీయా త్స్పృ  
ణసంధారణార్థం యథా మేదోవృద్ధి ర్మజాయతే కృశోభూత్వా గ్రామే  
కిరాత్రం సగరే పంచరాత్రం చతురోమాసా న్వాదికాన్ గ్రామే  
వా సగరేవాపి వసే త్పక్షావై మాసా ఇలి గ్వా మాసా వావసే  
ద్విశీర్ణవత్త్రం వల్కలం వా ప్రతిగృహ్ణీయ్యా న్నాస్య త్ప్రతిగృహ్ణీ  
యా ద్యద్యశక్తో భవతి క్షేత్రస్తవ్యతే తప ఇతి యోవా ఏవం క్ర  
మేణ సన్న్యస్యతి యోవా ఏవం వశ్యతి. కిమస్య యజ్ఞోపవీతంకాస్య  
శిఖా కథంవాస్యోపస్పర్శనమతి తగ్ హోవా వా చేద మేవాస్య తద్యజ్ఞో  
పవీతం య దాత్తి ధ్యానం విద్యాశిఖా నిరైర సర్వ త్రావస్థితేః కార్యం  
నిర్వర్తయ న్నుదరచాత్రేణ జలతీరే నికేతనమ్, బ్రహ్మవాదినోపదస్త్య  
స్తమిత ఆదిత్యే కథం వాస్యోపస్పర్శన మతి తాన్ హోవాచ యథా  
హని తథా రాత్రౌ నాస్య సక్తం స దివా తద పేత దృషిణోక్తం సకృ  
ద్దివాహోవాస్తేభవతి య ఏవం విధ్యా నతే నాత్మానం సన్ధతే.

<sup>1</sup> ద్విణిత్యా. <sup>2</sup> చతుషు వక్షేషు.

ద్వితీయోఽధ్యాయః

ఓమ్. చత్వారింశద్వింశాక్షరసంపన్న స్సర్వతో విరక్త శ్చిత్త శుద్ధిమేత్యా శామాయే ద్వాహంకారం దద్ధావ సాధనచతుష్టయసం పన్న ఏవ సన్న్యస్తు మర్హతి. సన్న్యాసే నిశ్చయం కృత్వా పున ర్నచ కరోతి యః, న కుర్యా త్క్రూరం మూర్ఖం తు పున సన్న్యస్తుమర్హతి, సన్న్యాసం పాలయే ద్యస్తు పతితం న్యాసయే త్తు యః, సన్న్యాసవిఘ్న కర్తాచ త్రీనేతాః పతితాన్వియతి. అథ ముడః పతితోఽజ్ఞవికలః స్త్రో ణో బధిరోర్భకోమూకః పామ్మ శ్చెత్రి లిక్లే క్కు వైఖానసహరద్విజౌ భృతకాధ్యాయక శ్చిపివిష్టోఽనగ్నికో నాస్తికోవై రాగ్యరహతోఽప్యేతే సన్న్యాసానర్హాస్సన్న్యస్తాయద్యపీ మహావాక్యోపదే శేనాధికారిణః. అయా ధపతితాపత్యం కునభిశ్యావదన్తకః, <sup>1</sup>క్షయ్యాధిభాగ్లవికలో వైవసన్న్య స్తుమర్హతి, నమ్మ త్యవసితానా ఇప్ప మహాపాతకనాస్తథా, వ్రాత్యానా మభిశస్తానాం సన్న్యాసం వైవికారయేత్, వ్రతయజ్ఞలహదానహోమస్వా ధ్యాయవర్జితమ్, సత్యశౌచపరిభ్రష్టం సన్న్యాసం వైవ కారయేత్, ఏతే నార్హిన్ది సన్న్యాసమాతు రేణవినాక్రమమ్. ఓం భూస్స్వహేతి శిఖా ముత్పాట్య యజ్ఞోపవీతం బహి ర్నివసే ద్యశోబలం జానం వైరా గ్యం మేధాం ప్రయచ్ఛేతి యజ్ఞోపవీతం ఛిత్వా ఓంమూఘా స్స్వహే త్యపువస్త్రం కటిసూత్రంచ విసృజ్య సన్న్యస్తం మయేతి త్రివార మభి మంత్రయేత్, సన్న్యాసినం ద్విజం దృష్ట్వా స్థానా చ్చలతి భాస్కరః, ఏష మే మణ్డలం భిత్వా పరం బ్రహ్మధిగచ్ఛతి, వష్టిం కలా న్యతీతాని పష్టి మాగామికానిచ, కలాన్యధరతే ప్రాజ్ఞ స్సన్న్యస్త మితి యోవ దేత్, యేచ సంతానజా టోపా యేదోపాదేవా నమ్యువాః, ప్రైమాగ్ని ర్నిర్దహేత్సర్వాం స్తుమాగ్నిరివకాశ్చసమ్, సఖామాగోపాయేతి దణ్డం పరి గ్రహేత్. దణ్డేతు వైణవం సౌమ్యం సత్యచరణుపర్యకమ్, పుణ్యస్థల సముత్పన్నం నానాకల్పమశోధితమ్, అదగ్గ మహతం కీటైః పర్యగ్రస్థివి రాజితమ్, నానా దఘ్నం శిరస్తుల్యం భూమో ర్వా భిభృయా ద్యతీః, దణ్డేత్తనోస్తు సంయోగ స్సర్వథా తు విధియతే, న దణ్డేన వినా గచ్ఛే

దిను యేవ త్రయం బుధః. జగజ్జీవనం జీవనాధారభూతం మాతేమా  
మస్తయస్య సర్వసామ్యేతి కమణ్డలుం పరిగృహ్య యోగవట్టాభిషిక్తో  
భూత్వా యథానుఖం విహరేత్, త్యజ ధర్మ మధర్మంచ ఉభే సత్యా  
సృతే త్యజ, ఉభే సత్యాసృతే త్యక్త్వా యేన త్యజసి తత్త్యజ, వైరాగ్య  
సన్నానీ జ్ఞానవైరాగ్యసన్నానీ కర్మసన్నానీ చేతి చాతుర్విధ్యము  
పాగత స్త ద్యధేతి, దృష్టానుశ్రవిక విషయవైత్యప్రసాదే ప్రాకృత్యా  
శర్తవిశేషా త్పన్నస్త్వవైరాగ్య సన్నానీ, శాస్త్రజ్ఞానా త్పాపపుణ్య  
లోకానుభవశ్రవణా త్ప్రసాదావరతో దేహవాసనాం శాస్త్రవాసనాం  
లోకవాసనాం త్యక్త్వావమానం మానమివ ప్రవృత్తిం సర్వం హేయం  
మత్వా సాధన చతుష్టయసమ్మనో య స్సన్న్యస్తతి స ఏవ జ్ఞానస  
న్నానీ. క్రమేణ సర్వ మభ్యస్య సర్వమనుభూయ జ్ఞానవైరాగ్యభ్యాం  
స్వరూపానుసంధానేవ దేహ మాత్రావశిష్ట స్సన్న్యస్త జాతరూపధరో  
భవతి సజ్జానవైరాగ్య సన్నానీ. బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీభూ  
త్వా వాసప్రస్థాశ్రమ మేత్యవైరాగ్యభావే వ్యాశ్రమక్రమానుసారేణ  
యస్సన్న్యస్తతి స కర్మసన్నానీతి, స సన్నానీన వ్షడ్విధో భవతి  
కుటీచక బహూదక హంససరమహంస తురీయాతీతావధూతా ఇతి.  
కుటీచక శ్శిఖా యజ్ఞోపవీతీ దణ్డ కమణ్డలుధరః కాపీనశాటీకన్దాధరః  
పితృమాతృగుర్వారాధనపరః పితరభినిత్రశిక్యాదిమాత్ర సాధనపర ఏక  
త్రాన్నాదనపరః శ్వేతోర్ధ్వపుణ్డీధారీ త్రిదణ్డః, బహూదక శ్శిఖాది  
కన్దాధర త్త్రిపుణ్డీధారీ కుటీచకవత్సర్వసమో మధుకరవృత్త్యాప్తకబ  
ళాశీ. హంసాజటాధారీ త్త్రిపుణ్డీర్ధ్వపుణ్డీధారీ అసంక్లృప్తమాధూకరా  
న్నానీ కాపీనఖణ్డధారీ, పరమహంస శ్శిఖాయజ్ఞోపవీతరహితః పచ్చగృ  
హేషు కరపాత్ర ఏక కాపీనధారి శాటీ మేకా మేకం వైణవం దణ్డమే  
క శాటీధరోవా భుక్తాధూతనపర స్సర్వత్యాగీ, తురీయాతీతో గోముఖ  
పృత్యా ఫలాహరీ అన్నాహరీచే దృహత్రయో దేహమాత్రావశిష్టోది  
గంబరః కుణవవ చ్చరీరపుత్రికః, అవధూత స్త్వసియసుః పతితాభిశ  
స్తసర్జనపూర్వకం సర్వవర్ణేష్వజగరపృత్యా హరపరస్స్వరూపానుసంధా  
నపరః. జ్ఞగ త్తావ దిదం నాహం సప్రక్షత్పణపర్వతమ్, యద్భూ  
హ్యం జడ మత్యస్తం తత్త్వాంకథ మహం విభుః, కాలేనాల్సేన విల

యీ దేహా నాహ మచేతనః, జడయా కణ్ణశక్కుల్యా కల్పమానః  
 క్షణస్థయా, శూన్యాకృతి శూన్యభవ శృజ్జానాహ మచేతనః, త్వ  
 చాక్షణవినాశిన్యా ప్రాప్యోఽప్రాప్యోఽయ మన్యథా, చిత్ప్రసాదోఽలభ్యా  
 తా స్పర్శినాహ మచేతనః, లబ్ధాత్ జిహ్వాయామందో లోలయా  
 లోలసత్తయా, స్వల్పపున్దో ద్రవ్యనిష్ఠో రసా నాహ మచేతనః, దృశ్య  
 దర్శనయో ర్జీవం క్షయిక్షణవినాశినోః, కేవలే ద్రష్టరిక్షణం రూపం  
 నాహమచేతనమ్, నాసయా గంధజడయా క్షయిణ్యా పరికల్పితః, పేల  
 వోనియతాకారో గన్ధోనాహ మచేతనః, నిర్మమో మనన శ్చాన్తో గత  
 పఞ్చేంద్రియభ్రమః, సిద్ధచేతనపవాహం కలాకలనవర్జితః, చైత్యవర్జితచి  
 త్తాత్రి మహామేషోఽవభాసకః, సబాహ్యభ్యంతరన్యాపీ నిష్కలోఽహం  
 నిరంజనః, నిర్వికల్పచిదాభాస ఏకఆత్మాస్తి సర్వగః, మయైవచేతనే నేమే  
 సర్వేఘటపటాదయః, సూర్యాన్తా అవభాన్యన్తే దీపేనేవాత్త తేజసా,  
 మయై వైతాః సుస్ఫరన్తీహ విచిత్రేంద్రియవృత్తయః, తేజసా ప్రకాశే  
 న యథాఽస్మికణస్క్తయః, అనంతానన్తసమ్భాగా పరోవశమశాలి  
 నీ, శుద్ధేయం చిన్తయీ దృష్టి ర్జయ త్రిఘటదృష్టేషు, సర్వభానాన్తర  
 స్థాయ చైత్యముక్తిచిదాత్మనే, ప్రత్యక్షైత్యవ్యరూపాయ మహ్య మేవ  
 నమోనమః, విచిత్రా శృక్తియ స్వచ్ఛా సుమాయా నిర్వికారయా, చి  
 త్తా క్రియన్తే సమయా కలాకలనముక్తియా, కాలత్రయ ముపేక్షిత్ర్యా  
 హీనాయా శైచిత్ర్య బంధవైః, చిత్రైచిత్ర్య ముపేక్షిత్ర్యా సుమత్రై వావ  
 శిష్యతే, సాహ వాచా మగమ్యత్వా దినత్తా మివ శాశ్వతీమ్, నైరా  
 త్యసిద్ధాన్తదశా ముపయాతైవ శిష్యతే, ఈహానీహామయై గన్త ర్వా  
 చితావలితా మత్రైః, సా చి న్మోత్పదితుం శక్తా సాశబధైవ పక్షిణీ,  
 ఇచ్ఛాద్వేషసముత్థేర ద్వన్ద్విమోహేన జన్తవః, ధరావివరకుగ్నానాం  
 కీటానాం సమతాం గతాః, ఆత్మనేస్తు సమో మహ్య మవిచ్ఛిన్నచిదా  
 త్మనే, పరావృష్టోఽస్మి లగ్ధోఽస్మి ప్రోదితోఽన్త్యచిగా దహమ్, ఉద్భృ  
 తోఽస్మి వికల్పేభ్యో యోఽస్మి పోఽస్మి సమోస్తుతే, తుభ్యం మహ్య  
 మనన్తాయ మహ్యం తుభ్యం చిదాత్మనే, సమస్తుభ్యం పరేశాయ నమో  
 మహ్యం తివాయచ, తిష్ఠ న్మపిహి నానీశో గచ్ఛన్నపి సగచ్ఛతి, శాన్తో

౭పి వ్యవహారస్థః కుర్వన్నపి న లిప్యతే, సులభ శ్చాయ మత్యంతం  
 సుజ్ఞేయ శ్చాప్తబద్ధవతి, శరీరవక్ష కుహరే సర్వేషా మేవ పట్నదః,  
 సమ భోగ స్థితో వాంఛా సమ భోగవిసర్జనే, యదాయాంతి తదాయా  
 తు యత్ప్రియాతి ప్రయాతు తత్, మనసా మనసి చ్ఛిన్నే నిరహంకార  
 తాం గతే, భావేన గభితే భావే స్వస్థస్థిస్థామి కేవలః, నిర్భావం నిర  
 హంకారం నిర్జనర్క మనీహితమ్, కేవలానందశుద్ధాత్మ న్యేవత్యవతి మే  
 రిపుః, తృప్తారణ్యగణం చిత్వా మచ్ఛరీరక వజ్రరాత్, సజానే క్వగతో  
 డ్డీయ నిరహంకారపక్షిణీ, యస్య నాహజ్యుశో భావో బుద్ధి ర్యస్య  
 సలిప్యతే, యస్య మస్సర్వభూతేషు జీవితంతస్యశోభతే, యోఽస్త్యేతిల  
 యాబుద్ధ్యా రాగద్వేషమిముక్తయా, సాక్షివ త్విశ్వతీదం హిజీవితం తస్య  
 శోభతే, యేన సమ్యక్ పరిజ్ఞాయ హేయోపాదేయ ముర్బుతా, చిత్త  
 స్వాస్తేఽర్పితం చిత్తం జీవితం తస్య శోభతే, గ్రాహ్యగ్రాహకసమ్బంధేక్షితే  
 శాన్తి రుచే త్యలమ్, స్థితి మథ్యాగతా శాన్తి ర్మోక్షనా మ్నూయభిధీయతే,  
 భ్రష్టబీజోపమా భూయో జన్మాఙ్కురవిపక్షితా, హృది జీనద్విముక్తా  
 నాం శుద్ధా భవతి వాసనా, పాపనీ పరమోదారా శుద్ధసత్వానుపాతినీ,  
 ఆత్మధ్యానమయీ నిత్య సుఖ స్థితీ, చేతనం చిత్తరిక్తం హి  
 ప్రత్యక్షేతన ముచ్యతే, నిర్జనస్కంధభావత్వా స్మతత్ర కలనామలమ్,  
 నాసత్యతా సాశితతా సావస్థా పారమాంధీకీ, సర్వజ్ఞతా సాసంతృప్తిర్న  
 ను యత్ర మనః క్షలమ్, ప్రలంఘ విసృజ్య గృహ్యతా ఉన్నిషన్నిమిష  
 న్నపి, నిరస్తమననానంద స్సంవిన్నాత్రపరోఽస్త్వహమ్, మలం సంవేద్య  
 ముత్సృజ్య మనో నిర్మూలయతా పరమ్, ఆశాశాశ మలం చిత్వా సంవి  
 న్నాత్రపరోఽస్త్వహమ్, అశుభాశుభసంకల్ప స్సంశాన్తోఽస్మినిరామయః,  
 నష్టేష్టానిష్టకలన స్సంవిన్నాత్రపరోఽస్త్వహమ్, ఆత్మతాపరతే త్యక్త్వా  
 నిర్విభాగో జగత్ స్థితో, వజ్రస్తమ్భవ చాత్మాన మవలమ్బ్య స్థిరోఽస్త్వ  
 హమ్, నిర్మలాయాం నిరాశాయాం స్వసంవిత్తో స్థితోఽస్త్వహమ్, ఈ  
 హితా సిహితై ర్మక్తో హేయోపాదేయ పక్షితః, కదాస్తస్తాప మేష్యా  
 మి స్వప్రకాశవదే స్థితః, కథోపశాస్త మనవో ధరణీధరకోటరే, సమే  
 ష్యామి శిలాసామ్యం నిర్వికల్పసమాధినా, నిరంశధ్యానవిక్రాంతి మూక

స్వ మమ మస్తకే, కదాతార్థజ్జరిష్యంతి కులాయా వనపుత్రికాః, సజ్జలపాదపం తృష్ణాలతంఛిత్యావనోపమమ్, వితతాం భువ మాసాద్య విహరామి యథానుఖమ్, పద స్తదను యాతోఽస్మి కేవలోఽస్తిజయాయుహమ్, నిర్వాణోఽస్మి నిరీహోఽస్మి నిరంశోఽస్మి నిరీషితః, స్వచ్ఛతోజ్జితతా సత్తాహృష్యతా సత్యవాక్యతా, ఆనందితోపశమతా సదా ప్రముదితో దితా, పూర్ణతోదారతా సత్యా శాంతిసత్తా సదైకతా, ఇత్యేవం చింతయా భిక్షు స్వరూపస్థితి మంజసా, నిర్వికల్పస్వరూపజ్ఞ నిర్వికల్పో బభూవహేతి. ఆతురో జీవతి చే త్క్రమసన్నాసః కర్తవ్యః, న శూద్రస్త్రిపతితోదక్యాసంభాషణమ్, న యతే ద్వేషపూజా నుత్సవదర్శనమ్, తస్మాన్నసన్నాస మేషలోకః, ఆతురకుటీచకయోర్భూలోక భువర్లోకా, బహూదకస్య స్వర్గలోకః, హంసస్య తపోలోకః, పరమహంసస్య సత్యలోకః, తురీయాతీతావధూతయోః స్వాత్మ న్యేవ కైవల్యం స్వరూపా నుసన్ధానేన భగ్నిమరకీటన్యాయవత్, స్వరూపానుసూధానవ్యతిరక్తాన్యశాస్త్రాభ్యాసై రుప్త్యికుంజుమభారవ ద్వ్యర్థతా, న యోగశాస్త్రప్రవృత్తిర్నసాంఖ్యశాస్త్రాభ్యాసానమంత్రతంత్రవ్యాపారోనేతరశాస్త్రప్రవృత్తిర్యతేరస్తి, అస్తిచే చ్చువాలజ్కారవత్, కర్మాచారవిద్యామారః, నపరివ్రాణ్ణా మసంకీర్తనవరః, యద్యత్కర్మకరోతి తత్తత్ఫల మనుభవతి, ఏరణ్ణైతల ఫేనవత్సర్వం పరిత్యజేత్, న దేవతాప్రసాదగ్రహణమ్, న బాహ్యదేవాభ్యర్చనం కుర్యాత్, స్వవ్యతిరిక్తం సర్వం త్యక్త్వా మధుకర పృత్యాహగ మాహరకృశో భూత్వా మేనోపృథి మకుర్వక విహరేత్, మాధూకరే కరపాత్రే జాస్యపాత్రేణ వా కాలం నయేత్, ఆత్మసమ్మిత మాహార మాహరే దాత్తవాక్ యతిః, ఆహారస్యచ భాగా ద్వా తృతీయ ముడకస్యచ, వాయో స్పంచలనార్థాయ చతుర్థమవశేషయేత్, భైక్షేణ వర్తయేన్నిత్యం నైకాన్నాశీ భవేత్క్వచిత్, నిరీక్షంతే త్వనుద్వేగ్నా స్తద్ద్రవం యత్తుతో వ్రజేత్, పశ్యునప్రగృహణాన్తు భిక్షా మిచ్ఛే త్క్రియావతామ్, గోదోహమాత్ర మాకాంతేన్నిహ్నినో నపునర్వ్రజేత్, నక్తా ద్విద శోచ్యవవాస ఉపవాసాదయాచితః, అయాచితా ద్వరం భైక్షం తస్మాద్భైక్షేణ వర్తయేత్, నైవసవ్యాససవ్యస



భిక్షాకాలే విశేషో ద్యౌఃకా, నాటిక్రామే ద్యౌఃకం మోహో ద్యౌఃకం నోహో  
 సవిద్యతే, శ్రోత్రియాన్నం నభిక్షేత శ్రద్ధాభక్తి బహిష్కృతమ్, వ్రా  
 త్యస్యాసి గృహేభిక్షేత్ శ్రద్ధాభక్తిపురస్కృతే, మాఘాకర మసంక్ల  
 ప్తం ప్రాకృణీతిమయాచితమ్, తాత్కాలికం చోపవన్నం భైక్షం శుభ  
 విధం స్మృతమ్, మనస్సుబ్బలపరహితా స్త్రీగృహా న్పంచన్తివా,  
 మధుమక్షికవత్ప్రత్యా మాఘాకర మితి స్మృతమ్, ప్రాతఃకాలేచ  
 పూర్వేద్యుర్యదృష్టైః ప్రార్థితంముహూః, తద్భైక్షం ప్రాకృణీతం స్యా  
 చ్చితిం కుర్యాదథాపివా, భిక్షాటన సముద్భాగా ద్యేనకేన నిమంత్రి  
 తమ్, ఆయాచితం తు తద్భైక్షం భోక్తవ్యం ముముక్షుభిః, ఉపస్థా  
 నేన యతోప్రీతం భిక్షార్థం బ్రాహ్మణేన తత్, తాత్కాలిక మితి ఖ్యాతం  
 భోక్తవ్యం యతిభిస్తదా, సిద్ధ మన్నం యదానీతం బ్రాహ్మణేన మత  
 మ్ప్రీతి, ఉపవన్న మితి ప్రాహు ర్దనయో మోక్షకాంక్షిణి, చరే న్నా  
 ఘాకరం భైక్షం యతిశ్చేచ్ఛకులా దపి, ఏకాన్నం నతు భుంజీత బృ

హస్పతిసమా దపి, యాచితాయాచితాభ్యాంచ భిక్షాభ్యాం కల్పయే  
 త్సీతిమ్, నవాయస్సర్వదోషేణ నాగ్ని ర్దహచకర్తణా, నాఽపొమ్మా  
 త్రపురిషాభ్యాం నాన్నదోషేణ మస్కరి, విఘామే సన్నముసలే వ్యంగా  
 రేభుక్తవజ్జనే, కాలేఽపరాహ్లాభాయస్సేభిక్షాచరణ మాచరేత్, అభిశ  
 త్తశ్చపతితం పాషణ్డం దేవపూజకమ్, వర్జయిత్వా చరే ద్భైక్షం సర్వ  
 వర్ణేషు చాపది, ఘృతంచ మూత్రసదృశం మధు స్యాత్సురయా సమ  
 మ్, తైలం సూకరమూత్రం స్యాత్సూపం లఘునసమ్మితమ్, మాషాపూ  
 పాది గోమాంసః క్షీరం మూత్రసమం భవేత్, తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన  
 ఘృతాదీ స్వర్ణయేద్యతిః, ఘృతసూపాదినంయుక్త మన్నం, నాద్యా  
 త్కదాచన, పాత్ర వస్య భవేత్పాణి స్తేన నిత్యం స్థితిం నయేత్,  
 పాణిపాత్ర శ్చర న్యోగీ నాసగృ ద్భైక్ష మాచరేత్, ఆశ్వేవతు  
 యదాహారం గోవస్తృగయతే మునిః, తదా సమ స్సాన్య త్సర్వే  
 షు సోఽమృతత్వాయ కల్పతి ఇతి, ఆజ్యం రుధిరమివ త్యజే దేకత్రా  
 న్నం పలమివగంధలేపన మశుద్ధలేపనమివ క్షౌర మంత్యజ మివ వస్త్ర  
 ముచ్ఛిప్తపాత్ర మి వాభ్యజ్ఞం స్త్రీసంగ మివ <sup>1</sup>మిత్రాహూదకంమూత్ర

మివ స్పృహం గోమాంస మివ జ్ఞాతచరదేశం చండాలవాటికా మివ  
 శ్రీయ మహీ మివ సువర్ణంకాలకూటమివ సభాస్థలం శ్చ శాసన్థల మివ  
 రాజధానీం కుమ్భిపాకమివ శవపిండవ దేశత్రాన్తం స దేవతార్చనం  
 ప్రపంచపృథ్వి మృరిత్యజ్య జీవన్ముక్తో భవేత్. ఆసనం పాత్రలోపశ్చస  
 ఇచ్చయ శ్చిష్యసఇచ్చయః, దివాస్వాపో వృథాలాపో యతే ర్భృగ్గళాణి  
 పట్, ఏర్వాభ్యోఽవ్యత్రయత్ స్థాన మాసనం తదుదాహృతమ్, ఉక్తా  
 లాబ్వాదిసాత్రాణా మలాభేఽన్యపరిగ్రహః, యతే స్సవ్యవహారా  
 ర్థం పాత్రలోప స్స ఉచ్యతే, గృహీతస్యతు దండాదే ద్వితియస్య పరి  
 గ్రహః, కాలాంతరోవభోగాగ్ధం సఇచ్చయః పరికీర్తితః. శిశ్రూషాలాభ  
 పూజార్థం యశోఽర్థం వా పరిగ్రహః, శిష్యాణాం సతుకారుణ్యా చ్చి  
 ష్యసంగ్రహ ఉరితః, విద్యాదివా ప్రకాశత్వా దివిద్యా రాత్రి రుచ్య  
 తే, విద్యాభ్యాసే ప్రమాదోయ సుదివా స్వావ ఉచ్యతే, ఆధ్యాత్మికీం  
 కథాం ముక్త్వా భిక్షావార్తాం వినా తథా, అనుగ్రహం పరిప్రశ్నం  
 వ్యథా జల్పోఽన్యఉచ్యతే, ఏకాన్తం మతమాత్సర్యం గర్హపుష్ప విభా  
 పణమ్, తామూర్బలాభ్యష్టాసే క్రీడా భోగాకాంక్షా రసాయనమ్, కత్త  
 నం కుత్సనం స్వస్తి జ్యోతిశ్చ క్రయవిక్రయమ్, క్రియాకర్తృవివాద  
 శ్చ గురువాక్యవిల్లునమ్, సద్భిశ్చ విగ్రహా యానం మఇచ్చకం శుక్ల  
 వస్త్రకమ్, శుక్లోఽస్సర్గో దివాస్వాపో భిక్షాభారస్తు తైజసమ్, విష జ్ఞౌ  
 వాయుధం బీజం హింసాంతైశ్చైశ్చ మైథునమ్, త్మక్తం సన్న్యాసయో  
 గేన గృహధర్మాదికం వ్రతమ్, గోత్రాదిచరణంసర్వం పితృమాతృకులం  
 భనమ్, ప్రతిపిచ్ఛాని చైతానిసేవయానో వ్రజేదధః, సుజీర్ణోఽపి సుజీర్ణా  
 సువిద్వాన్ శ్రీఘ సవిశ్వసేత్, సుజీర్ణాస్వపి కన్ధాసు సజ్జతేజీర్ణమమ్బుర  
 మ్, స్థావరం జగ్ము బీజం తైజసం విషమాయుధమ్, పడతాని సగృ  
 హ్ణీయా ద్యతి ద్దుత్రపురీషపత్, నైవాదధీత పాథేయం యతిః కించి  
 దనాపది, పక్వ మాపత్సు గృహ్ణీయా వదన్తంనోనలభ్యతే, నిరుజశ్చ  
 యువాచైవభిక్షు ర్నాపసథే వసేత్, పరార్థం ప్రతిగ్రహ్యం సదద్యా  
 చ్చ కథఇచ్చన, దైన్యభావా త్తు భూతానాం సాభగాయ యతి శ్చరేత్,  
 పక్వం వా యదివా పక్వం యాచమానో వ్రజే దధః, అన్నపా

సపరో భిక్షుః వస్త్రాగ్రీనా మృత్తిగ్రహీ, ఆవికం వా నావికం వా తథా  
పట్టుపటానసి, ప్రతిగృహ్య యతిశ్చైతా స్పతత్యేవ స సంశయః,  
అదైవతం నావమాశ్రిత్య జీవన్ముక్తత్వ మ్మాప్నుయాత్, వాగ్దణ్డే మాన  
మాతిష్ఠే త్కాయదణ్డే త్వభోజనమ్, మానసేతు కృతే దణ్డే ప్రాణాయా  
మో విధీయతే, కర్తౄణా బధ్యతే జన్తు ర్విద్యయాచ విముచ్యతే, తస్మా  
త్కర్తృనకుర్వన్తి యతయః పారదర్శినః, రథాయాం బహువస్త్రాణి  
భిక్షా సర్వత్రలభ్యతే, భూమిశ్శయ్యాస్తి విస్తీర్ణా యతయః కేన దుఃఖ  
తాః, ప్రపశ్య సుఖలం యన్తు జ్ఞానాగ్నౌ జహుయా ద్యతిః, ఆత్మ న్య  
గ్నీం త్వమారోప్య సోఽగ్నిచక్రాత్రి మహాయతిః, ప్రవృత్తి ర్ద్వివిధా  
ప్రోక్తా మార్జాలీచైన వాసరీ, జ్ఞానాభ్యాసవతా మోతు ర్వాసరీ భాక్త్య  
మేవచ, నాపృష్ఠః కస్యచి ద్బ్రూయా న్నచాన్యాయే నచ పృచ్ఛతే,  
జానన్మపిహి మేధావీ జడవ ణ్లోక మాచరేత్, సర్వేషా మేవ పాపా  
నాం సజ్ఞాతే సముపస్థితే, తారం ద్వాదశసాహస్ర మభ్యసే చ్ఛేదనం  
హితత్, యన్తు ద్వాదశసాహస్రం ప్రణవం జపతేఽన్యహమ్, తస్య  
ద్వాదశభి ర్హైః పరంబ్రహ్మ ప్రకాశత ఇత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయం త్త్వితి శాన్తిః.  
ఇతి సన్న్యాసోపనిష త్వమాప్తా.  
ఓం తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

## ౬౬. అధర్వణీయ

పరమహంస పరివ్రాజకోపనిషత్.

ఓం భద్రంకణ్డేభి రితి శాన్తిః.

శ్లో. పరివ్రాజ్యధర్మవన్తో యజ్ఞానా బ్రహ్మతాం యయుః,

తద్బ్రహ్మప్రణవైకాగ్ధం తుర్యతుర్య మహం భజే.

అథ పితామహ స్సృషితిర మాది నారాయణ ముపసమేత్య  
ప్రణమ్యపప్రచ్ఛ, భగవం స్త్వన్ముఖా ద్వర్ణాశ్రమధర్మక్రమం సర్వ

శ్రుతం విదిత మవగత మిదాసీం పరమహంస పరివ్రాజకలక్షణం వేత్తు  
 మిచ్ఛామి, కః పరివ్రజనాధికారి, కీదృశం పరివ్రాజకలక్షణమ్, కః పర  
 మహంసః, పరివ్రాజకత్వోకథమ్, తత్సర్వం మే బ్రూహీతి, స హేచావాచ  
 భగవా నాదినారాయణః, సద్గురుసమీపే సకలవిద్యాపరిశ్రమజో భూ  
 త్యా విద్యానీ సర్వ మైహికాముష్మిక సుఖశ్రమం జ్ఞాత్వీషణాత్రయ  
 వాసనాత్రయ మమత్యాహజ్కారాదికం వానాన్నమివ హేయ మధి  
 గమ్య మాత్రమార్గైక సాధనో బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవేద్ధృ  
 వః ద్వనీ భూత్వా ప్రవ్రజేద్యది వేతరథా బ్రహ్మచర్యాదేవ ప్రవ్రజే  
 ద్యమా ద్వా వచాద్వాభ పునరవ్రతీహవ్రతీవా స్నాతకో వోత్సన్నా  
 గ్ని స్నాగ్ని రసగ్నికోవా య దహరేవ విరజ్యే త్త దహ రేవ ప్రవ్రజే  
 దితి బుధ్వా సర్వసంసారేషు విరక్తో బ్రహ్మచారి గృహీ వాన ప్రథో వా  
 పితరం మాతరం కళిత్రం పుత్ర మాత్త బన్ధవర్గం తదభావే శిష్యం  
 సహవాసనం వాఽనుమోదయ త్వా తద్దేకే ప్రాజాపత్యా మేవేష్టిం కుర్వ  
 న్తి తదు తథా న కుర్వా దాగ్నేయ్యా మేవ కుర్యాదగ్నిర్హిప్రాణః ప్రాణ  
 మే నైతయా కరోతి శ్రేధా తివీయామేవ కుర్యా దేత యైవ త్రయో  
 ధాత వో యదుత సత్త్వం రజ స్తమ ఇతి, అయం తేయోనిర్మత్తిష్టో  
 యతో జాతో అరోచథాః, తం జానన్నగ్న ఆరోహఽథానో వర్దయా  
 రయి మిత్య నేన వస్త్రేణాగ్ని మాజిఘ్నే దేషవా అగ్నే ర్యోని ర్యః  
 ప్రాణఃప్రాణం ప్రాణం గచ్ఛ స్వాం యోనిం గచ్ఛ స్వా హే త్యేవ మే  
 నైతదాహగ్రామా చోచ్చ్రిత్రయాగారా దగ్ని మాహృత్య స్వవిధ్యుక్తక్ర  
 మేణ పూర్వవ దగ్ని మాజిఘ్నే ద్యదాతు రోవాగ్నిం నవిదే దపుజ  
 హుయా దాహోనైసర్వా హేమహమి స్వాహేతి హుతోవ్  
 ధృత్య ప్రాశ్నీయా త్సజ్యం హవి రనామయ మేషవిధిరీరాధ్యానేవా  
 నాశికే<sup>1</sup> హాసంప్రవేశేవాగ్ని ప్రవేశే మహావ్రథానే వాయుభ్యాతురః  
 స్యా స్తనసా వాచా వా సన్న్యసే దేష పంథాః స్వస్థ క్రమేనైవ చే  
 దాత్తు భాద్రం విరణాహలోమం కృత్వాగ్ని మాత్త న్యారోప్య తాకిక వైదిక  
 సామర్థ్యం స్వచతుర్దశకరణప్రసృత్తించ పుత్రే సమారోప్య తదభావే  
 శిష్యేవా తదభావే స్వాత్మ నేవ వా బ్రహ్మ త్వం యజ్ఞ స్వ మి త్యభి

మంత్ర్య బ్రహ్మభావనయా ధ్యాత్వా సావిత్రి ప్రవేశపూర్వక మపు  
 సర్వవిద్యార్థస్వరూపాం బ్రహ్మణ్యాధారాం వేదమూతరం క్రమా ద్వాన్వి  
 హృతిషు త్రిషు ప్రవిలాప్య వ్యాహృతిత్రయ మకారోకార మకారేషు  
 ప్రవిలాప్య తత్సావధానే వాపః స్తాశ్య ప్రణవేన శిఖా మత్కృప్య  
 యజ్ఞోపవీతం ఛిత్వా వత్త్రమపి భూమా వాపువా విస్పృశ్య ఓం భూ స్సాన్వి  
 హ ఓం భువస్సాన్విహ ఓం సువస్సాన్విహే త్యనేన జాతరూప ధరోభూ  
 త్వా <sup>1</sup>స్వరూపం ధ్యాయత్ పునఃపునః ప్రణవం వ్యాహృతి పూర్వకం  
 మనసా వచసాఽపి సన్న్యస్తం మయా సన్యస్తం మయా సన్యస్తం మయే  
 తి మంద్రమధ్యమతారధ్వనభి, (త్రివారం త్రిగుణీకృత <sup>2</sup>ప్రేషోచ్ఛారణం  
 కృత్వా ప్రణవైకధ్యానపరాయణస్స న్నభయగ్ సర్వభూతేభ్యో మత్త  
 సాన్విహే త్యుర్ధ్వ బాహుర్భూత్వా బ్రహ్మహమస్తీతి తత్త్వమస్యాది  
 వాక్యార్థస్వరూపసంధానం కుర్వత్ ఉదీచిం దిశం గచ్ఛేజ్ఞాతరూప  
 ధర శ్చరే దేవసన్నాన్వ సైదధికారి భవేద్దగిగృహస్థః స్థానాపూర్వ  
 క మభయగ్ సర్వభూతేభ్యో మత్త సన్వం ప్రవర్తతే, సఖామాగోపా  
 యోజ సఖాయోఽసీంద్రస్య వజ్రోసి వార్తఘ్న శ్చర్మమే భవ య  
 త్సావంతిన్నివారయే త్యనేన మంత్రేణ ప్రణవపూర్వకగ్ సలక్షణం  
 వైణవం దండం కటిసూత్రం కౌశీనం కమండలుం వివర్ణవత్త్ర మేకం  
 పరిగృహ్యసద్గురు ముపగమ్య సత్వా గురుముఖా త్తత్వఃససీతిమవా  
 క్యం ప్రణవపూర్వక ముచల భ్యాథ జీర్ణ <sup>3</sup>వల్కలాఽనమ్, ధృ  
 త్యాథ జలావతరణ మూర్ధ్వగమన మేకభిక్షాం పరిత్యజ్య త్రికాలన్నా  
 నమాచర న్యేదాంతశ్రవణపూర్వకం ప్రణవానుష్ఠానం కుర్వ న్భిష్టా  
 మార్ద్రేసమ్య క్సంపన్న సాన్విభిమత మాత్మని గోపయిత్వా నిర్మమోఽ  
 ధ్యాత్వనిష్ఠః కామక్రోధలోభమోహమదమాత్సర్య దంభదర్పాహంకా  
 రాసూయాగర్వేచ్ఛాచ్ఛేషహర్షామర్షమమత్వాదింశ్చ హిత్వా జ్ఞాన  
 వైరాగ్య యక్తో విత్తశ్రీపరాఙ్ముఖ శ్శుద్ధ మానస సుర్వోపనిషదర్థమా  
 లోచ్య బ్రహ్మచర్యాపరిగ్రహహిగ్ సా సత్యం యత్తేనరక్షయత్ జితేం  
 ద్రియో బహిరంతిస్సేహవర్జి తిశ్శరీరసంధారణార్థం <sup>4</sup>త్రిషువర్ణే వ్య  
 భిశ్చప్రపతితవర్ణితేషు పశు రద్రోహి వైశ్చమాణో బ్రహ్మభూయాయ

భవతి సర్వేషు కాలేషు లాభాలాభా సమా భూత్వా కరపాత్రమా  
 ధూకరేణాన్న మశ్నౌ మేదోవృద్ధి మకుర్వా కృశీభూత్వా బ్రహ్మహ  
 మసీతి భావయౌ గుర్వర్థం గ్రామ ముపేత్య ధ్రువశీలోఽస్మామాస్యేకా  
 కి చరే ద్ధ్యావేవాచరే ద్యదాలం బుద్ధి ర్భవే త్రదా కుటీచకో వా బ  
 హూదకోవాహంసోవా పరమహంసోవా తత్త్వంత్రపూర్వకం కటిసూ  
 త్రం కౌపీనం దండం కమండలుం సర్వ మపు విసృ జ్యాభ జాతరూప  
 ధర శ్చరేత్. గ్రామ ఏకరాత్రం తీరే త్రిరాత్రం పట్టణేషుచరాత్రంక్షే  
 త్రేనప్తరాత్ర మనికేతః స్థిరమతి రనగ్నిసేవీ నిర్వికారో నియమానియ  
 మముతస్సృజ్య ప్రాణ సంధారణార్థ మయమేవ లాభాలాభా సమాభూ  
 త్వా గోవుత్యా ధైర్యమాచర న్నుదకస్థలకమండలు రబాధక రహ  
 స్యస్థల వాసో నపున ద్లాభాలాభ రత శ్శుభాశుభకర్మ నిర్మూలనపరస్పర్వ  
 త్రభూతలశయనః ఔరం కర్మ పరిత్యక్తో యుక్తచాతుర్మాస్యనతనియ  
 మశ్శుక్ల ధ్యాన సర్గాయణోఽర్థక్రీపురపరాఙ్ముఖోఽసున్నతోఽవ్యు  
 న్నతిన దాచరకా అవ్యక్తలింగోఽవ్యక్తాచారో టివానక్తమపి వా స్వ  
 ప్నః స్వరూపానుసంధాన బ్రహ్మప్రణవధ్యానమాగ్లేణ బహి స్సన్నానసే  
 నదేహాత్మాగం కరోతి సపరమహంసపరివ్రాజకోభవతి, భగవత్బ్ర  
 హ్మప్రణవః కీర్తన ఇతి బ్రహ్మ పృచ్ఛతి స హోవాచ నారాయణః,  
 బ్రహ్మప్రణవ స్తోడశ స్సోఽవస్థాచతుష్టయ గోచరః, జాగ్ర  
 దవస్థాయాం జాగ్రదాదిచతస్రోఽవస్థా స్వప్నే స్వప్నాదిచతస్రోఽవస్థా  
 సుషుప్తా సుషుప్తాదిచతస్రోఽవస్థా స్తురియే తురియాదిచతస్రోఽవస్థా  
 భవంతీతి, జాగ్రదవస్థాయాం విశ్వస్య చాతుర్విధ్యమ్, విశ్వవిశ్వావి  
 శ్వజైజసో విశ్వప్రాజ్ఞో విశ్వతురీయ ఇతి, స్వప్నావస్థాయాం త్రైజనస్య  
 చాతుర్విధ్యమ్, త్రైజన విశ్వ సైజన త్రైజన సైజన ప్రాజ్ఞసైజనతురీయ  
 ఇతి, సుషుప్తావస్థాయాం ప్రాజ్ఞస్య చాతుర్విధ్యంచ ప్రాజ్ఞ విశ్వః  
 ప్రాజ్ఞత్రైజనః ప్రాజ్ఞప్రాజ్ఞః ప్రాజ్ఞతురీయ ఇతి, తురియావస్థాయాం తురీయ  
 స్యచ చాతుర్విధ్యమ్, తురీయవిశ్వ స్తురియత్రైజన స్తురియ ప్రాజ్ఞ స్తురీ  
 యతురీయ ఇతి తేక్రమేణ షోడశమాత్రారూఢాః, అకారే జాగ్రద్వి  
 శ్వః, ఉకారే జాగ్రత్త్రైజనః, మకారే జాగ్రత్ప్రాజ్ఞః, అథమాత్రా

యాం జాగ్రత్తురీయః, బిండా స్వప్నవిశ్నో నాదే స్వప్నతైజసః కలా  
యాం స్వప్నప్రాజ్ఞః, కలాతీతే స్వప్నతురీయః, శాంతో సుషుప్త విశ్వః,  
శాంత్యతీతే సుషుప్తతైజసః, ఉద్వన్యాగ్ సుప్తప్రాజ్ఞః, మనోన్వన్యాగ్ సు  
షుప్తతురీయః, పుర్యాం తురీయ విశ్వః, మధ్యమాయాం తురీయతైజ  
సః, పశ్యంత్యాం తురీయప్రాజ్ఞః, పరాయాం తురీయ తురీయః, జాగ్ర  
న్తాత్రాచతుష్టయ మకారాగ్ శమ్, స్వప్నమాత్రాచతుష్టయ ముకారా  
గ్ శమ్, సుషుప్తిమాత్రాచతుష్టయం మకారాగ్ శమ్, తురీయామా  
త్రాచతుష్టయమర్థమాత్రాగ్ శమ్, అయమేవ బ్రహ్మ ప్రణవః, సవరమ  
హగ్ స తురీయాతీతావధూతై రుపాస్యః, తేనైవ బ్రహ్మ ప్రకాశతే, తేన  
విదేహముక్తిః, భగవ న్మథ మయజ్ఞోపవీ త్యశిఖీ సర్వకర్మపరిత్యక్తః,  
కథం బ్రహ్మనిష్ఠాపరః, కథం బ్రాహ్మణ్యతి బ్రహ్మ పృచ్ఛతి, న హేవాచ  
విష్ణుర్భౌభౌర్భకయస్యా స్త్యద్యైత మాత్మజ్ఞానం తదేవ యజ్ఞోపవీ  
తం తస్యధ్యాననిష్ఠైవ శిఖా తత్కర్మ స <sup>1</sup>పవిత్రమ్, స సర్వకర్మ కృత్స  
బ్రాహ్మణ స్సబ్రహ్మనిష్ఠాపర స్సదేవ స్సఋషి స్సతపస్వీ సత్యేష్ట స్సవవ సర్వ  
జేష్ట స్సవవ జగద్గురు స్సవ వాహం విద్ధి, లోకే పరమహాగ్ స పరివ్రాజకో  
దుర్లభతరో యద్యేకోఽస్తి సవవ నిత్య పూత స్సవవ వేదపురుషో మ  
హాపురుషో య స్తచ్చిత్తం మయ్యేవావ తిష్ఠతే అహంచ తస్మి న్నేవావ  
స్థిత స్సవవ నిత్యతృప్తస్స శీతోష్ణ సుఖదుఃఖమానావమాన వర్జితస్సవిం  
దామర్ష సహిష్ణు స్సవడూర్తి వర్జిత వృద్ధావ వికార శూన్య స్సజ్యేష్ఠా  
జ్యేష్ఠవ్యవధానరహిత స్స స్వవ్యతిరేకేణ నాన్యద్రస్తా అశామ్బరో న  
సమస్కారో న స్వాహాకారో న స్వధాకార శ్చ నవిసర్జన పరో నిందా  
స్తుతి వ్యతిరిక్తో నమంత్రతంత్రో పానకో దేవాంతరధ్యానశూన్యో లక్ష్య  
లక్ష్య నిర్వర్తక స్సర్వోపరతి స్సచ్చిదానందాద్వయచిద్వనసంపూర్ణా  
నందైకబోధో బ్రహ్మైవాహ మస్మీ త్యనవరతం బ్రహ్మప్రణవానుసంధా  
నేన యః కృతకృత్యో భవతి సపరమహాగ్ సపరివ్రా డిత్వ్యపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి పరమహంస పరివ్రాజకోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

## ౬౭. ఋగ్వేదీయ అక్షమాలికోపనిషత్.



శ్లో. అకారాది త్తకారాస్త వర్ణజాతక శేవరమ్,  
విక శేవర కైవల్యం రామచంద్రపదంభజే.

ఓం వాజ్డేమనసీతి శాన్తిః.

ఓం. అథ ప్రజాపతిర్గుహం వప్రచ్ఛ, భో బ్రహ్మ స్మత్తమాలాభే  
దవిధిం బ్రూహీతి, సా కిం లక్షణా కతిభేదా, అస్యాః కాని సూత్రాణి,  
కథం ఘటనాప్రకారః కేవల్యాః కాప్రతిసూ, కై పాధిదేవతా, కిం ఫలం  
చేతి, తం గుహాః ప్రత్యువాచ, ప్రవాళమహాక్షికస్ఫటిక శంఖరజతాప్తా  
పదచందనపుత్రజీవికాబ్జ రుద్రాక్షా ఇతి, ఆదిత్యంత మూర్తి స్సావధాన  
భావా సావర్ణం రాజతం తామ్రం చేతి సూత్ర త్రియమ్, తద్వివరే సా  
వర్ణంతద్దక్షపార్శ్వే రాజతమ్ తద్వామే తామ్రం తన్నభే ముఖం, తత్పు  
చ్ఛే పుచ్ఛం, తదంతరావర్తనకమేణ యోజయేత్, య దస్యాంతరం  
సూత్రం తద్బ్రహ్మ, యద్దక్షపార్శ్వేత చైవం, య ద్వామే తద్వైష్ణ  
వమ్, యస్సుఖం సా సరస్వతీ, య త్పుచ్ఛం సా గాయత్రీ, యత్సుషీ  
రం సా విద్యా, యాగ్రాధి స్సా ప్రకృతిః, యే స్వగాస్తేధవళాః, యే  
స్పర్శాస్తే పితాః, యే పరాస్తేరక్తాః, అథ తాం పంచభిర్గంధై రమృ  
తైః పంచభిర్గవ్యై ర్మనభి శ్శోధయిత్వా పంచభిర్గవ్యై ర్గంధోద కేన  
సంస్పృశ్య తస్మా త్సోంకారేణ పత్రకూర్చేన స్మపయిత్వాష్టభి ర్గంధై  
రాలిన్య సమనస్థితే నివే శ్యాత్తతపుష్పే రారాధ్య ప్రత్యక్ష మాది  
త్యాంశ్చై ర్వజ్జై ర్భావయేత్, ఓం అంకార మృత్యుంజయ సర్వవ్యాపక  
ప్రథమేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఆంకార ఆర్షగోత్రక సర్వగత ద్వితీయేఽ  
క్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఇంకార పుష్టిదా క్షోభకరత్వతీయేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ,  
ఓం ఈంకారవాక్పసాదకర నిర్మల చతుర్థేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ఊంకార  
సర్వబలప్రద సారతర పంచమేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ణంకారఉచ్ఛాటన  
కరదాస్సహాపమేఽక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం ముంకార సంక్షోభకర చక్షుల





రింశేఁతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం మంకార విద్వేషి మోహనకర ఏకచత్వారిం  
 శేఁతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం యంకార సర్వవ్యాపక పావన ద్విచత్వారిం  
 శేఁతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం రంకార దాహకర వికృత త్రిచత్వారింశేఁతే  
 ప్రతితిష్ఠ, ఓం లంకార విశ్వభర భానుర చతుశ్చత్వారింశేఁతే ప్ర  
 తితిష్ఠ, ఓం వంకార సర్వాప్యాయనకర నిర్మల పంచచత్వారింశేఁతే  
 ప్రతితిష్ఠ, ఓం శంకారసర్వఫలప్రద పవిత్ర షట్చత్వారింశేఁతే ప్రతితిష్ఠ,  
 ఓం షంకార ధర్మార్థకామద ధవళ సప్తచత్వారింశేఁతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం  
 సుంకార సర్వకారణ సార్వవర్ణికాప్తచత్వారింశేఁతే ప్రతితిష్ఠ, ఓం  
 హంకార సర్వవాఙ్మయనిర్మలఏకోఽన పంచాశదక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం శం  
 కార సర్వశక్తిప్రదప్రధాన పంచాశదక్షే ప్రతితిష్ఠ, ఓం కుంకారపరా  
 పరత్యజ్ఞాపక పరజ్యోతీయాప శిఖామణే ప్రతితిష్ఠ, అ ధోవాచ, యే  
 దేవాః పృథ్వీపదస్తేభ్యో నమో భగవంతోఽనుమదంతే శోభాయై  
 పిఠరోఽనుమదంతు శోభాయై జ్ఞానమయీ మక్షమాలికామ్, అధోవాచ,  
 యే దేవా అంతరిక్ష సదస్తేభ్య ఓం నమో భగవంతోఽనుమదంతు  
 శోభాయై పిఠరోఽనుమదంతు శోభాయై జ్ఞానమయీ మక్షమాలికామ్,  
 అధోవాచ, యే దేవా దివిపదస్తేభ్యో నమో భగవంతోఽనుమదంతు  
 శోభాయై పిఠరోఽనుమదంతు, శోభాయై జ్ఞానమయీ మక్ష  
 మాలికామ్, అధోవాచ, యే మంత్రాయా విద్యాస్తేభ్యో నమ  
 స్తాభ్యశ్చ ఓం నమస్తచ్చక్తి రస్యాః ప్రతిష్ఠాపయతి, అధోవాచ,  
 యే బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాస్తేభ్య స్సగుణేభ్య ఓం నమస్తద్వీర్యమస్యాః  
 ప్రతిష్ఠాపయతి, అధోవాచ, యే సాక్ష్యాదితత్త్వభేదాస్తేభ్యో నమో  
 వర్తధ్వం విరోధేనువర్తధ్వమ్, అధోవాచ, యే వైవా వైష్ణవా  
 శ్చక్రా శ్చుతసహస్రశస్తేభ్యో నమో నమో భగవంతోఽనుమదం త్వను  
 గృహ్లాంతం, అధోవాచ, యాశ్చ మృత్యోః ప్రాణవత్సస్తేభ్యో నమో  
 నమః, తే నైతాం మృడయత, మృడయతపున రేతస్యాం సర్వాత్మకత్వం  
 భావయిత్వా భావేన పూర్వమాలికా ముత్పాద్యారభ్య తస్యయీ  
 మహిమహారై రుపపౌత్య ఆదిక్షాంతై రక్షే రక్షమాలా మష్టోత్తర  
 శతంస్పృశేత్, అథ పున రుతాప్యప్రదక్షిణీకృత్య ఓం నమస్తే భగవం

మంత్రమాతృకేఽక్షమాలే సర్వవశంక ర్యోన్నమస్తే భగవతి మంత్ర  
మాతృకేఽక్షమాలికే శేషస్తంభి న్యోన్నమస్తే భగవతి మంత్రమా  
తృకేఽక్షమాలికే ఉచ్చాట న్యోన్నమస్తే మంత్రమాతృకేఽక్షమాలి  
కే విశ్వా మృత్యో మృత్యుంజయస్వరూపిణి సకలలోకాద్దీపిని సకలలో  
కరక్షాధికే సకలలోకోజ్జీవికే సకలోత్పాదికే దివాప్రవర్తకే రాత్రిప్రవ  
ర్తికే నద్యంతరం యాసి దేశాంతరం యాసి ద్వీపాంతరం యాసి లోకాం  
తరం యాసి సర్వదా స్ఫురసి సర్వహృదివాసయసి నమస్తే పరారూపే  
నమస్తే పశ్యంతీ రూపే నమస్తే మధ్యమారూపే నమస్తే వైఖరీరూపే  
సర్వతత్త్వాత్తికే సర్వవిద్యాత్తికే సర్వశక్త్యాత్తికే సర్వదేవాత్తికే వసి  
ష్ఠేన మునినాఽరాధితే విశ్వామిత్రేణ మునినోపసేవ్యమానే నమస్తే న  
మస్తే, ప్రాతర ధీయానో రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయ మధీ  
యానో దివసకృతం పాపం నాశయతి, తత్సాయంప్రాతః ప్రయుం  
జానః పాపోఽపాపో భవతి, ఏవ మక్షమాలిక యా జప్తో మంత్ర స్సన్య  
స్సిద్ధికరో భవ తీత్యాహ భగవాన్ గృహః ప్రజాపతి మి త్యుపనిషత్.

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

ఇతి అక్షమాలికోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౬౮. సామవేదీయ అవ్యక్తోపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయం త్వితీ శాంతిః.

శ్లో. స్వాజ్ఞానా సురరాజ్ఞాన సృజ్ఞాన సరశేసరి,

ప్రతియోగి వినిర్ముక్తం బ్రహ్మమాత్రం కరోతుమామ్.

ఓం పురాకలేదం నశించ నాసీ న్న ద్వా ర్నాంతరిక్షం నపుథివీ కేచల  
జ్యోతిరూప మనా ద్యంతత మన ణ్వస్థూల రూప మరూపం రూపవ  
దవిజ్ఞేయం జ్ఞానరూప మానందమయ మాసీత్, త దనన్య తద్దేహ  
ఽభూత్, హరిత మేకం రక్తమపరమ్, తత్ర యద్రక్తం తత్త్వింసోరూప

మథూత్, యద్ధరితం తన్నాయాయాః, తౌ సమాగచ్ఛతః తయో  
ర్విర్య మేవ మనందత్, తదవర్ధత, తదండమథూ ధైర్య, తత్పరిణమ  
మాన మథూత్, తతః పరమేష్ఠీ వ్యభాయత, సోభిజ్ఞానత, కిం మే  
కలం కిం మే శ్రుత్యమితి, తం హ వాగదృశ్యమా నాభ్యువాచ భోభో  
ప్రజాపతే త్వ మవ్యక్తా దుత్పన్నోఽసి వ్యక్తం తే శ్రుత్య మితి. కి  
మవ్యక్తం యస్తా దహ మాసిహ, కిం తదవ్యక్తం యస్తే శ్రుత్య మితి,  
సాఽబ్రహ్మీ, అవిజ్ఞేయం హి తతోస్మయ తేజో య దవిజ్ఞేయం త  
దవ్యక్తమ్, త చ్చేత్ జ్ఞాన్యసి మావగచ్ఛేతి, సహోవాచ కైషా త్వం  
బ్రహ్మ వా గ్యదసి శం సాత్తాన మితి, సా త్వబ్రహ్మీ త్వసా మావిజ్ఞ  
జ్ఞాన స్వేతి, సహస్రం స బ్రహ్మచర్య మధ్యువాసాధ్యువాస. ౧.

అథాపశ్య దృచ మానుష్టుభీం పరమాం విద్యామ్, య స్వాం  
గా న్యస్యే మంత్రాః, యత్ర బ్రహ్మప్రతిష్ఠితమ్. విశ్వే దేవాః ప్రతిష్ఠి  
తాః, య స్తాం నవేదకి మన్వై ర్వేదైః శరిష్యతి, తాం విదిత్వా సచ  
రక్తం జ్ఞానయామాస. తా మేవ మనూచానాం గాయ న్నాసిప్త,  
సహస్రం సమా అద్యంతనిహి గోంకారేణ వదా న్యగాయత్. సహస్ర  
సమా స్తథైవాత్మ రశః, తతోజ్యోతిర్దయం శ్రియా లింగితం సుషర్ణ  
రథం శేషఫణాచ్ఛాసితమాళిం మృగముఖం సరవపుషం శశిసూర్యహ  
వ్యహహనాత్మః నయనలీయమ్. తతః ప్రజాపతిః పరిశిషపత నమోనమ  
ఇతి, తదైవర్చాభ తపస్తాత్. ఉగ మిత్యాహ ఉగ్రిః ఖలువా ఏషః  
మృగరూపత్వాత్. వీర మిత్యాహ, వీరోవా ఏష వీర్య వత్త్వాత్,  
మహావిష్ణు మిత్యాహ, మహతాం వా అయంమహా ప్రోదసీ వ్యాప్య  
స్థితః జ్వలంత మిత్యాహ, జ్వలన్నివ ఖల్వసా నస్థితః. సర్వతో ముఖ  
మిత్యాహ, సర్వతః ఖల్వయం ముఖవా నివశ్యరూపత్వాత్. సృసింహ  
మిత్యాహ, యథా యజ రేవైతత్, భీషణ మిత్యాహ, <sup>1</sup>భీషా వా  
అస్తా దాదిత్వ ఉదేతి, భీతశ్శృద్ధమా భీతో వా యుగ్వతిభీతోఽ  
గ్నిద్వహతి భీః పద్ధన్యో పద్ధతి. భద్ర మిత్యాహ, భద్రః ఖల్వయం.  
శ్రియా జప్తుః మృతోర్వర్తతుమిత్యాహ, మృతోర్వా అయం

మృత్యురమృతశ్చం ప్రజానామన్నాదానాం సమా మీత్యాహ, యథా  
యజు రేవైతిత్, అహ మిత్యాహ, యథా యజురే వైతిత్. -2.

అథ భగవాంస్త మబ్రవీత్, ప్రజాపతే ప్రీతోఽహం కిం తవే  
స్థితం త దాశంనేతి, స హేవాచ, భగవ న్మమ్యక్తా దుత్సన్నోస్మి  
వ్యక్తం మమ కృత్యమితి పు రాశ్రావి, త త్రావ్యక్తం భవాని త్యజ్ఞః  
యి, వ్యక్తం మే కథయేతి, వ్యక్తం వై విశ్వం చరాచరాత్మకమ్, య  
ద్వ్యజ్యతే తద్వ్యక్తపువ్యక్తత్వ మితి, స హేవాచ, నశక్నోమి జగ  
త్సృష్టౌ ముపాయం మే కథయేతి, తిమువాచ పురుషః ప్రజాపతే శ్రు  
ణుస్మష్టే రుపాయం పరమం యం విదిత్వా సర్వం జ్ఞాస్మసి సర్వత్ర  
శక్త్యసి సర్వం కరిష్యసి, మయ్యగ్నో న్వాత్మానం హవి ధ్యాత్వాత్మయై  
వాసమభిర్వా, ధ్యానయజ్ఞోఽయమేవ, ఏతద్వై మహేష్వినిఃసృజే  
వానాం గుహ్యమ్, సహవా ఏతస్యసామన్న సర్వా న యజుషా ర్థోఽను  
విద్యతే, య ఇమాం వేద సర్వా న్నామా నవాప్య సర్వా లోకా  
జత్వా మా మే వాభ్యుపైతి, నచ పునరావర్తతే య ఏవంవేదేతి. 3.

ప్రజాపతి స్తం యజ్ఞాయ వసీయాంస మాత్మానం మస్యమానో  
మనోయజ్ఞే నేజే సప్రణవయా తయైవర్వా హవిధ్యాత్వాత్మాన మాత్మ  
న్యగ్నో జహుయాత్, సర్వ మజాన త్సర్వత్రా శక త్సర్వ మకరోత్,  
య ఏవం విద్వాసి మం ధ్యాన యజ్ఞమనుతిష్ఠే త్సర్వభ్యోఽనంతశక్త స్స  
ర్వకర్తా భవతి, స సర్వా లోకా జత్వా బ్రహ్మ పరం ప్రాప్నోతి.ర.

అథ ప్రజాపతి ర్లోకా సిస్సుక్షమాణ స్తస్యా ఏవ విద్యాయా  
యాని త్రింశదక్షరాణి తేభ్య స్త్రీ లోకా, అథ ద్వేద్వై అక్ష రేతా  
భ్యాముభయతో దధార, తస్యా ఏవరోచిద్వాత్రింశ ద్భిరక్షరై స్తాందేవా  
న్నిర్తమే, సర్వైరేవ స ఇంద్రోఽభవత్, తస్మా దింద్రో దేవానామధికో  
ఽభవత్, య ఏవం వేద సమానానా మధికో భవేత్, తస్యా ఏకాదశ  
భిః వాదై రేకాదశరుద్రాన్నిర్తమే, తస్యా ఏకాదశభి రేకాదశాదిత్యాన్ని  
ర్తమే, సర్వైరేవ సవిష్ణు రభవత్, తస్మా ద్విష్ణురాదిత్యానా మధికోఽ  
భవత్, య ఏవంవేద సమానానా మధికోభవేత్, సచతుర్భిశ్చతుర్భి రక్ష

రైరిష్టా వసూనజనయత్, సతస్యా ఆవైర్విద్వాదశభి రక్షరై ర్బ్రాహ్మణ మజనయత్, దశభి ర్దశభి ర్విట్టత్రే, తస్మా ద్బ్రాహ్మణో మఖ్యో భవతి ఏవం తస్మభ్యో భవతి యఏవం వేద, తూష్ణీ శూద్ర మజనయత్, తస్మా చ్చూద్రో నిర్విద్యో ౭భవత్, నవా ఇదం దివా ననక్త మాసీ దవ్యా పృత్తిమీ, సప్రజాపతి రాన మ్మభాభ్యా మర్ధర్వాభ్యా మహోరాత్రా వక ల్పయత్, తతోవైశ్చుత్, వేవా స్తా ఉచ్చతి, అథో తమఏ వాపహ తే, ఋగ్వేద మస్యా ఆద్యా త్పాదా దకల్పయేత్, యజుర్విత్తీయా త్సను తృతీయాత్, అథర్వాంగిరస శ్వతుర్థాత్, యదస్మాక్షరపదా తేన గాయత్రీ, య దేకాదశపదా తేన త్రిష్టప్, యచ్చతుష్పదా తేన జగ<sup>1</sup>, యద్వాత్రింశదక్షరా తే నానుష్టుభ<sup>1</sup>, <sup>1</sup>నవా ఏవ సర్వాణి ఛం దాంసి, య ఇచూం సర్వాణి ఛందాంసి వేద, సర్వం జగదానుష్టుభ ఏవోత్పన్నమ్, అనుష్టుభి ప్రతిష్ఠితమ్, ప్రతిష్ఠిత య త్సైవంవేద. ౫.

అథ యదా ప్రజాస్సృష్టా న జాయంతే, ప్రజాపతిః కథన్న్వి మాః ప్రజా స్సృజేయ మితి చింతయ న్నగ్రమి తీ మా మృచం గాతు ముపక్రామత్, తతిః <sup>2</sup>సప్రజానా త్పాదా దుగ్రరూపో దేవః ప్రదురభూత్ ఏకశ్చాత్మః పురతో రక్తః పినాకీ స్త్రీపుంసరూపస్తం విభజ్య స్త్రీ షు తిస్యస్త్రీరూపం పుంసిచ పుంరూపం వ్యధాత్, సఉభాభ్యా మాశా భ్యాం సర్వ మాదిప్యః, తతః ప్రజాః ప్రజాయంతే, య ఏవం వేద, ప్రజా పతే సస్సృజిత్ర్యంబక ఇమూ మృచ ముద్గాయ న్నుద్గ్రధిత జటాకలాపః ప్రత్యక్ష జ్యోతి మాత్ర న్యేన రస్తార మితి, ఇంద్రోవైకిల దేవానా మను జానర ఆసేత్, తం ప్రజాపతి రబ్రవీత్, గచ్ఛ దేవానా మధిపతి ర్భవేతి, సోఽగచ్ఛతగ దేవా ఊచుః, అనుజావరోఽసి త్వ మస్మాకమ్, కుత స్తవా ధిపత్య మితి, స ప్రజాపతి మభ్యే త్యోవాచ, ఏవం దేవా ఊయరనుజా నరస్య కుత స్త వాధిపత్య మితి, తం ప్రజాపతి రింద్రం త్రికలశై రమృ త పూర్ణైరానుష్టుభాభి మంత్రితైరిభిషిచ్య తం సుదర్శనేన దక్షిణతోరర క్షపాంచజన్యేన వామతో ద్వయేవైవ సురక్షితో భవత్, రాక్షేఫలకే సూర్యసర్పసి మృతి, మానుష్టుభం పిన్యస్యతదస్య కంతే ప్రత్యముం

చత్, తత స్సుదుర్నిరీక్షో భవత్, తస్మై విద్యా మానుష్టుభీం ప్రాదాత్, తతో దేవాస్తమాధీ పత్యాయాను మేనిరే, స స్వరా డభూత్, య ఏవం వేద, స్వరా డ్భవేత్, సోఽమన్యత పృథివీ<sup>1</sup> మసి కథమపాం జయే య మితి, స ప్రజాపతి ముపాధావత్, తస్మా త్ప్రజాపతిః కమ తాకార మింద్ర నాగ భుజగేంద్రాధారం భద్రాననం ప్రాదాత్, స పృథివీ మభ్య జయత్, తతస్స ఉభయోర్లోకయో రధిపతి రభూత్, య ఉభయోర్లో కయో రధిపతి ర్భవతి, స పృథివీం జయతి, యోవా అప్రతిస్థితం శిథి లం భౌత్యవ్యేభ్యః పరమాత్మానా మన్యతే, స ఏత మాసీనమధిశ్ఠిమేత్, ప్రతిస్థితో శిథిలో భౌత్యవ్యేభ్యో పసియా స్థవతి, యశ్చైవం వేద యశ్చైవం వేద. ౬.

య ఇమాం విద్యా మధీతే, ససర్వా నేదా నధీతే ససర్వైః క్రతుభిర్యజతే, స సర్వతీర్థేషు స్నాతి, స మహావాగ్వికోపపాతకైః ప్రముచ్యతే, స బ్రహ్మవర్చసా మహదాఘ్నయాత్, ఆ బ్రహ్మణః పూర్వా నాకల్పా చోష్ణత్తరాంశ్చ వంశ్యాన్మనీతే, నైవ మపస్తారాదయోరోగా ఆదిధేయః, స యతా స్సప్రేతిపిశాచా అప్యేనం స్పృష్టావృ వృష్టావృ త్వాపాపాపినః పుణ్యాన్ లోకా నవాఘ్నయః, చింతిత మాత్రా దస్య స ర్వేరాధ్యేయః, పితర మివైనం సర్వే మన్యంతే, రాజాన శ్చాస్మా<sup>2</sup> దే శాధికారిణో భవంతి, నచాచార్య వ్యతిరిక్తం క్రేయా<sup>3</sup> సగ దృష్టా నమ స్కుర్యాత్, నచాస్మా దుపావరోహేత్, జీవన్ముక్తశ్చ భవతి, దేహంతే తమరః పరంధామస్తాఘ్నయాత్, యత్ర విరాణ్ణ్యసింహో<sup>4</sup> ఽవభానతే, తత్రఖిలూపాసజే, తత్స్విరూపధ్యానిపరా మునయ ఆకల్పంతే తస్మిన్నే వాత్సని లీయంతే, నచ పుసరావర్తంతే, నచేమాం విద్యా మశ్రద్ధ ధానాయ బ్రూయాత్, సోమాయావతే నానూచానాయ నాపిష్ఠభ క్తాయ నాస్పృతినే నాతపసేనాఽదాంతాయ నాశాంతాయ నానీక్షీతాయ నాదీక్షీతాయ నాధర్మశీలాయ సహింసకాయ నాబ్రహ్మచారిణ ఇత్యేషోపనిషత్. ౭౦ ఆప్యాయం త్వీతి శాంతిః.

ఇతి అష్టోత్తరశతోపనిషత్.

ఓం రిశ్యత్.



## ౬౯. యాజుషీయ ఏకాక్షరోపనిషత్.



శ్లో. ఏకాక్షరపదారూఢం సర్వాత్మక మఖండితమ్,  
సర్వవర్జితచింతాత్రం త్రిపా న్నారాయణం భజే.  
ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. ఏకాక్షరం త్వక్షరే త్రాస్తి స్థిమే సుమమ్నాయాం చేహ  
దృఢీస ఏకః, త్వం విశ్వభూ ర్భూతపతిః పురాణః పర్జన్యవకో భువనస్య  
గోప్తా, విశ్వే నిమగ్నః పదవీః కవినాం త్వం జాతవేదో భువనస్యనా  
థః, అజాత మగ్రే సహిరణ్య రేతా యజ్ఞ స్త్వమేవైక విభుః పురా  
ణః. ప్రాణః ప్రసూతి ర్భువనస్యయోని ర్వాస్యప్తం త్వయా ఏకపదేన  
విశ్వమ్, త్వంవిశ్వభూ ర్యోని <sup>1</sup>పరాసుగచ్ఛే కుమార ఏకో విశిఖ స్సుధ  
న్వా, వితత్య బాణం తరుణార్కవర్ణం వ్యోమాంతరే భాసి హిరణ్యగ  
ర్భః, భాసా త్వయా వ్యోమ్ని కృతస్సుతార్క్ష్య స్త్వంవై కుమార స్త్వి  
మరిష్టనేమిః, త్వం వజ్రభృద్భూతపతి స్త్వమేవ కామః ప్రజానానిహి  
తోఽసిహమే, స్వాహా స్వధా యచ్ఛవపట్కరోతి రుద్రః పశూనాం  
గుహయా నిమగ్నః, ధాతా విధాతా పవనస్సువర్ణోవిష్ణు ర్వరాహో  
రజసీరహ శ్చ, భూతం భవిష్యత్ప్రభవః క్రియాశ్చ కాలః క్రతు స్త్వం  
పరమాక్షరంచ, ఋచో యజుగ్షి ప్రసవంతి వక్త్రా త్సామానిస  
మ్రాడ్వసు రంతరిక్షమ్, త్వం యజ్ఞ నేతా హుతభు గ్వీభుశ్చ రుద్రా  
స్తథోదైత్యగణా వసుశ్చ, స ఏష దేవోఽంబరగశ్చ చక్రే అశ్వేభ్యతి  
ష్ఠేత తపో నిరుంధ్యః, హిరణ్యయం యస్య విభాతి సర్వం వ్యోమాం  
తరే రశ్మి మిమాగ్నునాభిః, స సర్వవేత్తా భువనస్య గోప్తా నాభిః  
ప్రజానాం నిహితాజనానామ్, ప్రోతా త్వ మోతా విచితిః క్రమా  
ణాంప్రజాపతి శ్చందమయో విగర్భః, సామై శ్చిదంతో విరజశ్చబా  
హుగ్ హిరణ్యయం వేదవిదాం వెరిష్ఠమ్, య మధ్వరే బ్రహ్మవిదః



స్తువంతి సామైర్యజుర్భిక్షశుభి స్త్వమేవ, త్వగ్త్రీ పుమాగ్ స్త్వంచ  
 కుమార ఏక స్తంవై కుమారీ హ్యధభూ స్త్వమేవ, త్వమేవ ధాతావ  
 రుణశ్చరాజా త్వంవత్స రోగ్నైర్యమ ఏవ సర్వమ్, మిత్ర సుసర్వ  
 శ్చంద్రఞ్చద్రో వరుణోరుద్ర స్త్వష్టా విష్ణు సుగతా గోపతి స్త్వమ్,  
 త్వం నిష్ఠూర్భూతానితు త్రాసి నైత్యా స్త్వయావృతంజగదుర్భవగర్భః,  
 త్వం భూర్భువస్త్వస్త్వగ్హి స్వయంభురధవిశ్వతో ముఖః, య ఏవం  
 నిత్యం వేదయతే గుహశయం ప్రభుం పురాణగ్ సర్వభూతగ్ హిరణ్మ  
 యమ్, హిరణ్మయం బుద్ధిమతాం పరాం గతిగ్ స బుద్ధిమాన్ బుద్ధిమ  
 త్సు తిషతీ త్యుపనిషత్.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి ఏకాక్షరోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్

## 20. అధర్వణీయ అన్నపూర్ణోపనిషత్.

శ్లో. సర్వాపహ్నవసంసిద్ధ బ్రహ్మమాత్ర తయోజ్జ్వలమ్,

త్రైవిదం శ్రీరామతత్త్వం స్వమాత్ర మితిభావయే.

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.

ప్రథమోఽధ్యాయః

ఓం. నిదాఘో నామ యోగీంద్రో ఋభుం బ్రహ్మవిదాం వరమ్,  
 ప్రణమ్య దండవ ద్భూమా పుణ్ణాయ సమన ర్దునిః, ఆత్మతత్త్వమను  
 బ్రూహి త్యేనం పప్రచ్ఛ సాదరమ్, కి యోపాసనయా బ్రహ్మ స్నిదృశం  
 న్నాస్తవా నసి, తాం మే బ్రూహి మహావిద్యాం మోక్షసామ్రాజ్యదాయ  
 నీమ్, నిదాఘ త్వం కృతార్థోఽసి శ్రుణు విద్యాం సనాతనీమ్, యస్యై  
 వి జ్ఞానమాత్రేణ జీవన్ముక్తో భవిష్యసి, మూలశృంగాటమధ్యస్థా బిందు  
 నాద కళాశ్రితా, నిత్యానందా నిరాధారా భ్యాతా విలసత్కీచా, విష్ణ  
 పే శ్రీమహాలక్ష్మీః కామ స్థారో నతి స్తథా, భగవ త్యన్నపూర్ణేభి మ

మాభిలషితం తతః, అన్నం దేహి తత స్వాహా మంత్రసా రేతి విశు  
తా, సప్తవింశతి వణ్ణాత్తా యోగిసీగణసేవితా, ఐం స్త్రీం సౌః శ్రీం శ్లో  
మో న్నమో భగవత్సన్నపూర్ణే మమాభిలషితి మన్నం దేహి స్వాహా.  
ఇతి పితృపదిష్టోఽస్తి త దాదినియమ స్థితః, కృతవాక్ స్వాశ్రమా  
చాగో మంత్రానుసాన మన్వనామ్, ఏవం గతే బహుదినే ప్రాదు  
రాసీ న్నమాగ్రతః, అన్నపూర్ణా విశాలాక్షీ స్త్యయమానముఖాంబుజా,  
తాం దృష్ట్వాదండవద్యామా నత్వా ప్రాంబలి రాసితః, అహో నత్స  
కృతార్థోఽసి వరం వరయ మాచిమ్, ఏవముక్తో విశాలాక్ష్యా మయో  
క్తం మునిపుంగవ, ఆత్మ తత్త్వం మనసి మే ప్రాదుర్భవతు పార్వతి, తదై  
వాస్తితిమా ముక్త్వా తిత్త్రైవాంత రధీయత, తదా మే మతి రుత్పన్నా  
జగద్వైచిత్ర్యదర్శనాత్, భ్రమః, పంచవిధో భాతి తదేవేనా సముచ్ఛ్యతే,  
జీవేశ్వరా భిన్నరూపా వితి ప్రాథమికో భ్రమః, ఆత్మనిష్ఠం కర్తృగుణం  
వాస్తవం వా ద్వితీయకః, శరీర త్రయసంయుక్త జీవ స్సంగీ తృతీయకః,  
జగత్కా రణరూపస్య వికారిత్వ చతుర్థకః, కారణా ద్భిన్న జగత సృత్య  
త్వం పంచమో భ్రమః, పంచభ్రమచివృత్తిశ్చ తదా స్ఫురతి చేతసి, బింబ  
ప్రతిబింబదర్శనేన భేదభ్రమో నివృత్తిః స్ఫటికలోహిత దర్శనేన పార  
మార్థిక కర్తృత్వభ్రమో నివృత్తిః, ఘటమరాకాశదర్శనేన సంగీతిభ్ర  
మో నివృత్తిః, రజ్జుస్పర్శదర్శనేన కారణా ద్భిన్నజగత సృత్యత్వభ్రమో  
నివృత్తిః, కనకరుచికదర్శనేన వికారిత్వభ్రమో నివృత్తిః, తదా భ్రమతి  
మ చ్ఛ్చుతం బ్రహ్మకార మభూ త్స్వయం, నిదాఘృత్య మపీథం హి తత్త్వ  
జ్ఞాన మవాల్నహి, నిదామః ప్రణతో భూత్వా ఋధుం పప్రచ్ఛ సాద  
రమ్, బ్రూహి మే శ్రద్ధానాయ బ్రహ్మవిద్యామను త్తమామ్, తథేత్యా  
హ ఋధుః శ్రీత స్రవ్యజ్ఞానం దదామి తే, మహాకర్తా మహాభోక్తా మ  
హాత్యాగీ భవా నఘ, స్వస్వరూపానసూధాన మేవంకృత్వా సుఖీ భవ,  
నితోద్దితం విమల మాద్య మనంతరూపం బ్రహ్మసి నేతరకలా కలనంహి  
కించిత్, ఇత్యేవ భావయ నిరంజనతా ముపేతో నిర్వాణ మేహి సక  
లామలశాంతవృత్తిః, య దిదం దృశ్యతే కించి త్తత్త్వ న్నాస్తితి భావయ,  
యథా గంధర్వనగరం యథా వారి మరుస్థలే, యత్తు నోద్దృశ్యతే కించి  
ద్యన్ను కించిదప స్థితమ్, మన ష్షష్ఠేంద్రియాతీతం తస్యయో భవ వై

మునే, అవినాశి చిదాకాశగ్ సర్వాత్మక మఖండితమ్, నీరంద్రం భూరి  
 వా శేషం తదస్తీతి విభావయ, యదా సుక్ష్మీయతే చిత్త మభావాత్వంత  
 భావనాత్, చిత్సామాన్యస్వరూపస్య సత్తాసామాన్యతా తథా, నూన  
 చైత్యాంశరహితా చిద్వదాత్తని లీయతే, అసద్రూపవ దత్యచ్ఛా  
 సత్తా సామాన్యతా తదా, దృష్టి రేషాహి పరమా సదేహః దేహ  
 యో స్సమా, ముక్తయో స్సంభవత్యేవ తుర్యాతీతపరాభిధా, పృథ్విత  
 స్య భవ త్యేషా సమాధి స్థస్య చానఘ, జ్ఞస్య కేవల మజ్ఞస్యన భవ  
 త్యేవ బోధణ, అనానన్దసమానన్దముగ్ధముగ్ధముఖిద్యుతిః, చిరకాలపరి  
 క్షీణ మననాదిపరిభ్రమః, పద మానాద్య తే పుణ్యం ప్రజ్ఞయే వైక  
 యా యదా, ఇమం గుణనమాహార మనాత్మ త్వేన పశ్యతి, అంతశ్చీ  
 తళయా యాఽసౌ సమాధి రితి కథ్యతే, అవాసనగ్ స్థిరం ప్రోక్తం  
 మనో భ్యానం తదేవచ, తదేవ కేవలీ భావగళాంతైవచ తత్స  
 తా, తనువాసన మత్స్యచైస్తి పదా యోద్యతముచ్యతే, అవా  
 సనం మనోవక్త్రీపదం తస్మా దవాప్యతే, ఘనవాసన మేతత్తు  
 చేతః కర్తృత్వభావనమ్, సర్వదుఃఖప్రదం తస్మా ద్వాసనాంతను  
 తాం నయేత్, చేతనా సంపరిత్యజ్య సర్వభావాత్మభావనామ్, సర్వ  
 మాకాశతా మేతి నిత్య మంత ర్దుఖ స్థితేః, యథా విపణగా లోకా  
 విహారంతోఽప్య సత్సమాః, అసంబంధా త్రథా జ్ఞస్య గ్రాహేఽపి  
 విషనోపమః, అంతర్దుఖతయా నిత్యగ్ సుప్తో బుద్ధో వ్రజక్ పరక్,  
 పురం జనపదం గ్రామ మరణ్యమివ పశ్యతి, అంతి శ్శీతళతాయాంతు ల  
 భాయాం శీతలం జగత్, అంత స్తృష్ణో పతస్తానాం దావదాహ మయం  
 జగత్, భవ త్యఖిలజంతూనాం యదంత స్తద్భూః స్థితమ్, య స్త్వాత్మ  
 రితి రే వాంతః కుర్వ స్మర్తేంద్రి యైః క్రియాః, సపశో హర్ష శోకా  
 భ్యాగ్ ససమాహిత ఉచ్యతే, ఆత్మవ త్సర్విభూతాని పరద్రవ్యాణి  
 లోప్తవత్, స్వభావా దేవ సభయా ద్యోః పశ్యతి సపశ్యతి, అచైవైత  
 మ్మతి రాయాతు కల్పంతానిచ యేనవా, నాసౌ కళంక మాప్నోతి  
 హేమపంకగతం యథా, కోఽహం కథ మిదం కింవా కథం మరణ  
 జన్తనీ, పిచారయాంత రేవే త్థం మహ త్తత్ఫల మేవ్యసి, విచారేణ  
 పరిజ్ఞాతస్వభావస్య సత స్తవ, మన స్స్వరూప ముత్పజ్యతే శమ మేవ్య

తి విజ్వరమ్, విజ్వరత్నం గతం చేత స్తవ సంసార వృత్తిమ, నిమజ్జతి తద్భ్రష్టా గోష్ఠదే వీధి వారణః, కృపణంతు మనో బ్రహ్మ గోష్ఠదేఽపి నిమజ్జతి, కార్మగోష్ఠదతోఽపి విశీర్ణోమశకో యథా, యావ ద్యావ స్తునిశ్చేష్ఠ స్వయం సంత్యజ్యతేఽఖిలమ్, తావత్తావత్పురా లోకః పరమాత్మైవ శివ్యతే, యావత్సర్వం న సంత్యక్తం తావ దాత్మా న లభ్యతే, సర్వవస్తు పరిత్యాగే శేష ఆత్మేతి కథ్యతే, ఆత్మవనోక నాథంతు తస్మాత్సర్వం పరిత్యజేత్, సర్వం సంశ్యజ్య దూరేణ యచ్చిష్టం తస్మయో భవ, సర్వం కించి దిదం గృహ్యం దృశ్యతే చే జ్వగద్గతమ్, చిన్నిష్టందాంశ మాత్రం తన్నాన్య త్కించ న శాశ్వతమ్, సమా హితా నిత్యతృప్తా యథాభూతా ఒర్ధదగ్ధిని, బ్రహ్మ సమాధిశబ్దేన పరా ప్రజ్ఞోచ్యతే బుధైః, అత్సుభా నిరహంకారా ద్వంద్వే వ్యసను పాతిని, ప్రోక్తా సమాధిశబ్దేన మేరోః స్థిరతరా స్థితిః, నిశ్చింతా విగతా భిస్తా హేయోపాదేయ వర్జితా, బ్రహ్మ సమాధిశబ్దేన పరిపూర్ణా మనో గతిః, కేవలం చిత్ప్రకాశాగ్ శకల్పితా స్థిరతాం గతా, తుర్యా సా ప్రాప్యతే దృష్టిగ్రహణీ ద్వేదవిత్తమైః, అదూరగతసాదృశ్యాను ఘృష్టి స్సౌఽపి లభ్యతే, మనోహంకారవిలయే సర్వభావాంతరస్థితా, సముదేతి పరానందా యా తనః పారమేశ్వరీ, మనసైవ మనశ్చిత్వా సా స్వయం లభ్యతే గతిః, తదను విషయవాసనావి నాశం తదనుచితిః పర మస్ఫుటప్రకాశః, తదనుచ సమతావశా త్వరూపే పరిణమనం మహతా మచింత్యగుఃపమ్, అఖిల మిద మనంత మాత్మతత్త్వం దృఢం పరిణామిని చేతసి స్థితోఽంతః, బహిరుపశమితే చరాచరాత్మా త్వయ రునుభూయతి ఏవ దేవ దేవః, అనక్తం నిశ్చలం చిత్తం యుక్తగ్ సంసా ర్యపి స్ఫుటమ్, సక్తం తిం దీర్ఘతపసా యుక్త మప్యతిబద్ధవత్, అంతి స్సంసక్త సిద్ధుకో జీవో మధురవృత్తిమాః, బహిః కుర్వ స్మ కుర్యన్వా గ్రా భోక్తా సహి క్వచి దితి.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

నినాఘః॥ గుఘః కీదృశ ఇత్యుక్తః కశ్చ బంధాయ దేహినామ్, శ్చ మోక్షాయ కథిరః కథం త్వేష చికిత్స్యతే, దేహి దేహి విభా క పరిత్యాగేన భావనా, దేహమాతేహి విశ్వాన సంకో బంధాయ

కల్పతే, సర్వ మాత్మేద మత్రాహం కిం వాంఛా మి త్యజామ కిమ్, ఇత్య  
 సంగస్థితివిధి జీవన్ముక్తమస్మితామ్, నావా మస్మి సచాన్యోఽస్మి సచాయం  
 సచ సేతరః, సాసంగ ఇతి సంప్రాక్ బ్రహ్మసీ త్యేవ సర్వదా, నాభినందతి  
 వైష్ణుర్మయం సకర్మ స్వనువజ్యతే, నుసమో యః పరిత్యాగీ సోసగ్ సక్త  
 ఇతి స్మృతే, సర్వకర్మ ఫలాదీనాం మనసైవ న కర్మాణా, నిపుణో యః పరి  
 త్యాగీసోఽసం సక్త ఇతి స్మృతః అసంకల్పేనసకలాచేష్టా నానా విజృంభి  
 తా, చిక్షింతా భవంతీహ శ్రేయ స్సంపాదయంతిహ, న సక్తమహాచే  
 ష్టానుసమితాను నవస్తుషు, సగమంగమచేష్టానుసకాలకలనాను చ, కేవ  
 లంచిత విశ్రమ్య కించి వైయత్యావలం బ్యపి, సర్వత్ర సీరస మిహ తిష్ఠ  
 త్యాత్మరసం మనః, వ్యవహారి మిదగ్ సర్వం మాకరోతు కరోతు వా,  
 అకుర్వ న్వాపి కుర్వన్వా జీవన్వాత్పరకీక్రియః, అథవా తవపి త్యక్త్వా  
 చైత్యాగ్ శోకాంతిచిద్వనః, జీవ స్థిప్తి సగ్ శాంతో జ్వలన్వణిరి వాత్మ  
 ని, చిత్తే చైత్యదశాహీన యా స్థితిః క్షీణచేతసామ్, సోఽచ్యుతేశాం  
 తకలనా జాగ్రత్యేవ సుషుప్తతా, ఏమా నిదాఘసౌఘప్తి స్థితి రభ్యాస  
 యోగతః, ప్రాధా నతీతూరియేతి కథితా తత్త్వికోవిదైః, అస్యాం  
 తురియాసస్థాయాగ్ స్థితిం ప్రాప్యాఽవినాశినీమ్, ఆనందై కాంతీలత్వా  
 దనానందపదంగతః, అనానందమహానంద కాలాతీత స్తతోఽపిహి, ము  
 క్త ఇత్యుచ్యతే యోగీ తుర్యాతీతపదం గతః, పరిగళితసమ ప్రజన్త పాశ  
 స్సకలవిలీనతి మో మయాభిమానః, పరిమరసమయః పరాత్మసక్తో జలగత  
 సైంధిపఖండవ ృహతా, జడాజడదృశోర్ధ ధ్యేయ త్రిత్వం పారమార్థిక  
 మ్, అనుభూతిమయం తస్మా త్సారం బ్రహ్మాతి కథ్యతే, దృశ్యసంపలి  
 తోబంధ ప్రన్నుక్తో ముక్తి రుచ్యతే, ద్రవ్యదర్శనసంబంధే యానుభూతిర  
 నామయా, తామవప్తభ్య తిష్ఠత్వగ్ సామప్తిం భజతే స్థితిః, సైవతు  
 ర్యత్త్వి మాప్నోతి తస్యాం దృష్టగ్ స్థిరాం కురు, ఆత్మాస్థూలో సచైవా  
 ఋర్న ప్రత్యక్షో నచేతరః, సచేతనో నచ జహో నచైవానన్న సన్తయః,  
 నాహం నాన్యో నచైవైకో నచాసేకోఽద్వయోఽవ్యయః, యదిదగ  
 దృశ్యతాం ప్రాప్తం మనస్సర్వేంద్రియాశ్చదమ్, దృశ్యదర్శనసంబంధే  
 యత్సుఖం పారమార్థికమ్, తదతీతం ఏదం యస్మా త్తన్నకించి దివైవ

తత్, నమోక్షో నభసః పృష్ఠే నపాతాశేన భూతలే, సర్వాశాసం  
 క్షయే చేతః క్షయో మోక్ష ఇ తీవ్యతే. మోక్షో మేఽస్త్వితి చిం  
 తాంతగాతాచే దుత్థితం మనః, మనసోత్థే మన సైస్త్రిష బంధ స్యాగ్  
 సారికో దృఢః, ఆత్మ స్యతీతే సర్వస్త్వా త్సర్వయాపేఽశవా తతే, కోబం  
 ధః, కశ్చవా మోక్షో నిర్దులం మనసం కురు, ఆధ్యాత్మ రతిరశ్రాంతః  
 పూర్ణ పాపసమాసనః, ప్రాప్తానుత్తమవిశ్రాంతి ర్నకించి దిహవాంఛతి,  
 సర్వాధిసాసనస్త్వాత్మే నిర్వికల్పే చిదాత్మని, యోగీవతిగతస్నేహ సృజీవ  
 స్తుక్త ఉచ్యతే, నాపేక్షతే భవిష్యచ్చ వర్తమానే న తిష్ఠతి, నసంస్తర  
 త్యతీతంచ సర్వమేవ కరోతిచ, అనుబంధపరే జంతా వసగ్ సర్గమనా  
 స్సదా, భక్తే భక్తసమాచార శ్శతే శరత్తవ స్థితః, బాలో బాలేషు  
 పృథేషు పృథో ధీరేషు ధైర్యవాన్, యువా యౌవనవృత్తేషు దుఃఖ  
 తేషు సుదుఃఖిధిః, ధీరధీ రుదితానందః పేళలః పుణ్యకీర్తనః, ప్రాజ్ఞః  
 ప్రసన్నమధురో దైన్యా దపగతాశయః, అభ్యాసేన పరిస్పంజే ప్రాణా  
 నాంక్షయమాగతే, నునః ప్రశమ మాయాతి నిర్వణ మవశిష్యతే,  
 యతో వాచోనివర్తంతే వికల్పకలనాన్వితాః, వికల్పసంక్షయో జ్ఞం  
 తోః పదం తదవశిష్యతే, అనాద్యంతావధానాత్మా పరమాత్మేహ విద్య  
 తే, ఇత్యేత నిశ్చయం స్ఫారం సమ్యక్జ్ఞానం విదు ర్బుధాః, యథా  
 భూతాల్లదర్శిత్య మేతావదభ్యసనత్రయే, యదాత్మేవ జగత్సర్వ  
 మితి నిశ్చిత్త్య పూర్ణతా, సర్వ మూత్తవ కౌదృష్టాభావాభావోఽవశి  
 తౌ, క్వబంధ మోక్షుకలనే బ్రహ్మేవేదం విజృంభతే, సర్వ మేం పరం  
 వ్యోమ కోమోక్షః కస్యబంధతా, బ్రహ్మేదం బృంహణాకారం బృ  
 హద్బృహదివస్థితమ్, సూరా దస్తమిత ద్విత్వం భవాగ్రైవత్వి మాత్మ  
 నా, సమ్య గాలోకతే రూపేకాప్రపాహణవాససామ్, మనూగపి నభే  
 దోఽస్తి క్వాసి సంకల్పనోస్తుభిః, ఆదా వంతేచ సగ్ శాంతిస్సర్వపా  
 మపినాశి యత్, వస్తూనా మాత్మన స్త్వితి త్విన్నయో భవ సర్వదా,  
 ద్వైత్వాద్వైత్ సముద్భేదైర్జరామరగవిభ్రమైః, స్ఫురత్యాత్మభి రాజైవ  
 సిద్ధేర్భవ చీచిభిః, అవత్కరంజపరశుం పరాయా నిర్వృతేః పదమ్, శుద్ధ  
 మాత్మాన మాలింగ్య విత్వ ములఃస్థమా ధియా, యః స్థితి స్తం క

ఆత్మేహభోగభాగయితం క్షమః, కృతస్ఫారవిచారస్య మనోభోగాదయో  
రయాః, మనాగపి సభిందంతి శైలం మందానిలా ఇవ, నానాత్వ మస్తి  
కలనానునవస్తుతోఽంతర్నానావిధానుసరసివ జాలాది నాన్యత్, ఇత్యే  
కనిశ్చయమయః పురుషో విముక్త ఇత్యుచ్యతే సమవలోకిత సమ్యగ  
ర్థ ఇతి.

పుత్రీయోఽధ్యాయః.

విదేహముక్తేః కిం రూపం తద్వాక్ కోవా మహామునిః, కం  
యోగం సముపాస్థాయ ప్రాప్తవా స్పరమం పదమ్, సుమేరో ర్వసు  
ధా వీరే మాండవ్యో నామ వై మునిః, కాండిన్యా త్తత్వ మాస్థాయ  
జీవన్ముక్తి భవత్యసా, జీవన్ముక్తిదశాం ప్రాప్య కదాచి ద్భ్రష్టావైతమః,  
సర్వేంద్రియాణి సంహర్తుం మనశ్చక్రే మహామునిః, బద్ధపద్మాసన స్తిష్ఠ  
న్నద్ధోస్తీలితలోచనః, బాహ్యనాభ్యంతరాం శ్చైవ స్పర్శాక పరి  
హరం చ్ఛవైః, తతస్త్వమననః స్థైర్యం మనసా విగతైవసా, అపౌవా  
సు చంచల మిదం ప్రత్యాహృత మపి స్ఫుటమ్, పటాష్టుట ముపాయాతి  
ఘటా చ్ఛకట ముత్కటమ్, చిత్త మర్థేషు చరతి పాదపేష్వివ  
మర్కటః, పంచద్వారాణి మనసా చక్షురాదీ న్యమూ న్యలమ్, బుద్ధీం  
ద్రియాభిధానాని తాన్యేవాలోకయా మ్యహమ్, హతేంద్రియగణా  
యూయం త్యజతా కులతాం శనైః, చిదాత్మా భగవాం త్సర్వ సాక్షి  
త్వేన స్థితేఽస్త్వహమ్, తే నాత్మనా బహుజ్ఞేన నిర్జ్ఞాతా శ్చక్షురా  
దయః, పరినిర్వామి శాంతోఽస్మి దిష్ట్యాస్మి విగతజ్వరః, స్వాత్మ  
న్యేవావతిష్ఠేఽహం తుర్యరూపపదేఽనిశమ్, అంతరేవ శశామాన్య  
క్రమేణ ప్రాణసంతతిః, జ్వాలాజాలపరిస్పందో దిగ్బంధనభివానలః, ఉది  
తోఽస్తంగతభివ హ్యస్తంగతభివోదితః, సమ స్పమరసాభాస స్తిష్ఠామి  
స్వచ్ఛతాం గతః, ప్రబుద్ధోఽపిసుషుప్తిస్థ న్సుషుప్తిస్థః ప్రబుద్ధవాక్,  
తుర్య మాలంబ్య కాయాంత స్తిష్ఠామి స్తంభితస్థితిః, సబాహ్యభ్యం  
తరా న్భావాన్ స్థూలాన్ సూక్ష్మతరా నపి, త్రైలోక్యసంభవాం స్తస్య  
త్వా సంకల్పైక వినిర్నితా, సహ ప్రణవ పర్యంతదీర్ఘని స్వనతం  
తునా, జహో వింద్రియతన్మాత్ర జాలం ఖగ ఇవానిలః, తతోఽజ్ఞసం  
విదం స్వచ్ఛాం ప్రతిభాసముపాగతామ్, సద్యోజాతశిశుజ్ఞానం ప్రాప్త

వాక్ మునిపుంగవః, జహౌ చిత్తా చైశ్యదశాగ్ స్పందశక్తి మి  
 వాలిరి, చిత్సామాన్య మథాసాన్య సత్తామాత్రాత్మకం తతః, సుష్ణు  
 ప్తిపద మాలంబ్య తస్మా గంధ మిహాసలః, సుష్ణుప్తిస్థైర్యమాసాద్య  
 తుర్యరూప ముపాయయా, నిరానందోఽపి సానంద స్సచ్చాసచ్ఛ  
 బభూవ సః, తత స్తత్సౌబభూవాసా యద్గిరా ముప్యగోచరః, యచ్ఛూ  
 న్యవాదినాగ్ శూన్యం బ్రహ్మ బ్రహ్మ విదాం చ యత్, విజ్ఞానమా  
 త్రం విజ్ఞానవిదాం యదమలాత్మకమ్, పురుష స్సాంఖ్యదృష్టినా మి  
 శ్వరో యోగవాదినామ్, శివశ్చైవాగమస్థానాం కాలః కాలైకవాది  
 నామ్, యత్సర్వశాస్త్రసిద్ధాంతం యత్సర్వహృదయానుగమ్, యత్స  
 ర్వగ్ సర్వగం వస్తు యత్తత్త్వం తదసా స్థితః, యదనుత్తమ నిష్పందం  
 దీపకం తేజసా మపి, స్వానుభూత్యైః మారంచ యత్తత్త్వం  
 తదసా స్థితః, య దేకంగా పృనేకంచ నాంజనంచ నిరంజనమ్, యత్స  
 ర్వం చాప్యసర్వంచ యత్తత్త్వం తదసా స్థితః. అజ మమర మనాద్య  
 మాద్య మేకం ఏద మమలగ్ సశళంద సిష్ముశ్శిగవ, స్థిత ఇతి సతథా  
 నభ స్వరూపా దపి విమల స్థితి రీశ్వరః క్షణే నేతి.

చతురోఽధ్యాయః.

జీవస్తుక్షస్య కింలక్ష్మ హ్యకాశగమనాదిః, తథా చే స్తునిశా  
 రూల తత్ర నైవ ప్రలయ్యతే, లనాత్ప్రవిదమక్తోఽపి నిభోవిహరణాది  
 ిమ్, ద్రవ్య మాత్రక్రియాకాల శక్త్యాహ్నిత్యే సద్విజ్ఞ, నాత్తజ్ఞ  
 స్త్యైపివపయ ఆత్మనో హ్యత్త మాత్రిదృగ్, ఆత్మనాత్మని సంతృప్తో  
 నావిద్యా మనుభావతి, యేయే భావాః స్థితా లోకే తా నవిద్యా  
 మయా నివృదుః, త్యక్తావిద్యో మహాయోగీ కథం తేషు నిమజ్జతి, యస్తు  
 మూఢోఽల్పబుద్ధి ర్వా సిద్ధిజాలాని వ్రాభతి, ససిద్ధిసాధనై ర్యోక్తై  
 స్తాని సాధయతి క్రమాత్, ద్రవ్యమంత్రక్రియాకాలయంత్రీయ స్సా  
 ధుసిద్ధిదాః, పరిమాత్తపదస్తాప్తానోఽకుర్వంతికాశ్చిన, యస్యేచ్ఛా విద్యతే  
 కాచి త్సాసిద్ధిగంసాధయ త్యహేనా, నిరిచ్ఛోః పరిపూర్ణస్య నేచ్ఛా  
 సంభవతి త్యచిత్, సర్వేచ్ఛా జాలసంశంకా వాత్సలాభోభవే స్తునే,



సకథం సిద్ధి జాలాని <sup>1</sup>కథం వాంఛ త్యచిత్తకః, అపి శీతరుచా వర్కే-  
 సుతీక్షణహింసుమండలే, అద్యధః ప్రసరం త్యక్త్వా జీవన్ముక్తో నవిప్రయీ,  
 అధిస్తానే వరే తత్త్వే కల్పితా రజ్జుసర్పవత్, కల్పితాశ్చర్యజాలేషు  
 నాభ్యుదేతి కుతూహలమ్, యది విజ్ఞాతవిజ్ఞేయౌ వీతరాగా మహాధియః,  
 విచ్ఛిన్నగ్రంథయ స్సర్వేతే స్వతంత్రా స్తనౌ స్థితాః. సుఖదుఃఖదశా ధీ  
 రగ్ సామ్యా న్యప్రోద్ధరంతి యమ్, నిశ్వాసా ఇవైవేద్యం చిత్తంతస్య  
 మృతం విదుః, ఆపత్కార్యణ్య ముత్సాహామదో మాంద్యం మహౌ  
 త్వః, యన్నయంతి సవైరూప్యం తస్య నష్టం మనో విదుః, ద్వివిధ  
 శ్చిత్తనాశో <sup>2</sup>స్తి సరూపో రూపవచ, జీవన్ముక్తౌ సరూప స్స్యా దరూ  
 పో దేహముక్తిగః, చిత్తసత్తేహ దుఃఖాయ చిత్తనాశస్సుఖాయచ, చిత్త  
 సత్తాం క్షయం సీత్వా చిత్తనాశ ముపాసయేత్, మన స్తాం మూఢితాం  
 విద్ధి యదా నశ్యతి సానఘ, చిత్తనాశాభిధానగ్హి తత్స్వరూప మితి  
 రితిమ్, మైత్ర్యాదిభి ర్గుణైర్ముక్తం భవ త్యుత్తమవాసనమ్, భూయో  
 జస్త వివిర్ముక్తం జీవన్ముక్తస్య తన్మః, సరూపో <sup>2</sup>సామనోనాశోజీవే స్తుక్త  
 స్య విద్యతే, నిదాఘరూపనాశస్తు వర్తతే దేహముక్తికే, విదేహముక్త  
 ఏ వాసా విద్యతే నిష్కళాత్మకః, సమగ్రాగ్ర్యగుణాధార మపి సత్త్వం  
 ప్రలియతే, విదేహముక్తౌ విమలే పదే సుమపావనే, విదేహముక్తి  
 విపయే తస్మిన్ సత్త్వక్షయాత్మికే, చిత్తనాశే విరూపాభ్యే నకించి దిహ  
 విద్యతే, నగుణా నాగుణాన్తత్రనశ్రీర్నశ్రీర్నలోకతా, నచోదయో నాన్త  
 మయో సహర్షాకుర్వ సంవిదః, నతేజోన తిమః కించిన్నసంధ్యాదినరాత్ర  
 యః, ససత్తా నాపిచాసత్తా నచమధ్యగ్హ తత్పదమ్, యోపారంగతా  
 బుద్ధే స్సగ్ సారాడంబరస్యచ, తేషాం తదా స్పదగ్ స్ఫారం ఏవనానా  
 మివాంబరమ్. సగ్ శాంతదుఃఖ మజడాత్మక మేకసుప్త మానందమంధర  
 మపేతరజస్తమోయత్, ఆకాశకోశతనవో <sup>2</sup>త సవో మహంత స్తస్మి  
 న్పదే గళితచిత్తలవా భవంతి. హేనిదాఘ మహాప్రాజ్ఞ నిర్వాసన మనో  
 భవ, బలా చ్ఛేతన మాదాయ నిర్వికల్పమనా భవ, యజ్జగద్భాసకం  
 భానం నిత్యంభాతి స్వతః స్ఫురత్, స ఏవ జగత స్సాక్షీ సర్వాత్మా విమ  
 లాకృతిః, ప్రతిష్ఠా సర్వభూతానాం ప్రజ్ఞానఘనలక్షణః, తద్విద్యావిమ

యం బ్రహ్మ సత్యజ్ఞానసుఖాద్వయమ్, ఏకం బ్రహ్మహ మస్తీతి శ్మశకృ  
తోభవే న్మనిఃసర్వాధిపాన మద్యంద్యం పరంబ్రహ్మ సనాతనమ్, సచ్చి  
దానందరూపం త దవాజ్ఞానసగోచరమ్, స తత్ర చంద్రార్కవపుః ప్రకా  
శతే నవాంతి వాతా స్సకలాదేవతా శ్చ, స ఏష దేవః కృతభావ  
భూతః స్వయం విరుద్ధో విరజః ప్రకాశతే, భిద్యతే హృదయ గ్రంథి  
శ్చిన్యంతే సర్వసంశయాః, ఊయంతే చాన్య కర్మాణి తస్మిన్ దృష్టేష  
రావరే, ద్వా సువర్ణాశరీరే తస్మిన్ జీవేశహ్యో సూ సీతౌ, తయో  
ర్జీవః ఫలం భుజ్యే- కర్తవ్యో న మపేశ్వరః, కేవలంసాక్షిరూపేణ వివా  
1భోగేన వర్తతే, ప్రాతిభాసికజీవన్ము క్త్విశో మాయయా తయోః, చి  
చ్చిదాకారతో భిన్నా నభిన్నా చిత్తహానితః, తర్కితశ్చప్రమాణా  
చ్చ చిదేకత్వవ్యసస్థితే, చిదేకత్వచరిజ్ఞానే నశోచతి నముహ్యతి, అధ  
ష్టానం సమ స్తస్య జగత స్సత్యచిద్దనమ్, అహ మస్తీతి నిశ్చిత్త్య వీతి  
శోకో భవే న్మనిః, స్వశరీరే స్వయంజ్యోతి స్వరూపగో సర్వసాక్షిణమ్,  
క్షీణదోషాః ప్రపశ్యంతి నేతరే మాయయా వృతాః, త మేవ ధీరో విజ్ఞా  
య ప్రజ్ఞాం కర్విత బ్రాహ్మణః, నానుభూయ్యా దృహూం ఛబ్దా న్వాచో  
విగ్లావనగహి తత్, బాల్యేనైవహి తిస్సాసే నిర్విద్యబ్రహ్మ వేదనమ్,  
బ్రహ్మవిద్యాంచ బాల్యంచ నిర్విద్య ముచి రాత్రివాక్, అంతర్లీలసమా  
రంభో శ్మభాశుభమహంకురమ్, సంసృతిత్రతతే ర్జీవా శరీరం విద్ధి భా  
తికమ్, భావాభావద శాకోశం దుఃఖరత్న సముద్గమమ్, బీజ మస్య శరీరస్య  
చిత్త మాశావశానుగమ్, ద్వే బీజే చిత్తపుష్కస్య వృత్తివ్రతతి ఛాణిః,  
ఏకం ప్రాణపరిస్పద్యో ద్వితీయో దృఢభావనా, యదా ప్రస్పందితే ప్రాణో  
నాడీ సంస్పర్శనోద్యతః, తదా సంవేదనమయం చిత్త మాశు ప్రజాయ  
తే, సాహి సర్వగతా సంవి త్ప్రాణస్పందేన బోధ్యతే, సంవిత్సంరోధనం  
శ్రేయః ప్రాణాదిస్పందనం ఐరమ్, యోగిన శ్చిత్తశాంత్యర్థం కుర్వంతి  
ప్రాణరోధనమ్, ప్రాణాయామై స్తథా ధ్యానైః ప్రయోగై ర్యుక్తిశ్చి  
త్తైః, చిత్తోపశాంతిఫలదం పరయం విద్ధికారణమ్, సుఖదం సంవిదస్వా  
స్థ్యం ప్రాణసంరోధనా విదుః, దృఢభావనయా త్యక్త పూర్వాపరవిచా  
రణమ్, యదా దానం పదార్థస్య వాసనాసా ప్రకీర్తితా, యదా

1 భోగోమపేశ్వరః, ప్రకాశతే స్వయంభవః కల్పితో.

నభావ్యతే కించి ధేయోపాదేయగూఢాయత్, స్థీయతే సకలం త్వ  
 క్త్వా తదా చిత్తం నజాయతే, అవాసనత్వా శ్శతతం యదా నమ  
 నుతే మనః, అమనస్తా త దోదేతి పరిమోహశమప్రదా, యదా న భావ్య  
 తేభావః క్వచి జ్వగలి వస్తుని, తదా హృదంబరే శూన్యే కథంచిత్తం  
 ప్రజాయతే, య దభావన మాస్థాయ యదభావస్య భావనమ్, య  
 ద్యభావస్తుదర్శిత్యం తదచిత్తత్వ ముచ్యతే, సర్వ మంతః పరిత్యజ్య శీత  
 భాశయవర్తి యత్, వృత్తిస్థ మపి తచ్చిత్త మనద్రూప ముదాహృతమ్,  
 భృష్టబీజోపమా యేషాం పునర్జననవర్జితా, వాసనారసనాహీనా జీవ  
 న్తుక్తాహి తే స్త్రుతాః, సత్వరూపపరిస్థాప్తచిత్తా స్తే జ్ఞానపారగాః, అచి  
 త్తాశ్చితి కథ్యంతే దేహంతే వ్యోమరూపిణః, సంవేద్య సంపరిత్యాగా  
 త్ప్రీణస్పందన వాసనే, సమూలం సశ్యతేః క్షీప్రం మూలచ్ఛేదాదివ  
 ద్ద్రుమః, పూర్వదృష్టమదృష్టంవా యదస్యాః ప్రతిభాసతే, సంవిదస్తత్ప్ర  
 యత్సేన మార్జనీయం విజానతా, త దమార్జనమాత్రంహి మహాసం  
 సారతాంగణమ్, తత్ప్రమాణజనమాత్రంతు మోక్ష ఇత్యభిధీయతే, అజ  
 ణోగళితానంద స్త్యక్తసంవేదనో భవ, సంవిద్యస్తువశాలంబ స్నాయ  
 స్యేహ సంవిద్యతే, సోఽసంవి దజడః ప్రోక్తః కుర్వ న్కూర్వశతా న్యపి,  
 సంవేద్యేన హృదాకాశే మనాగపి సలిప్యతే, యస్యాసా వజడాస విజ్ఞీ  
 వస్తుక్త సుకథ్యతే, యదా నభావ్యతే కించి స్మిర్వాసనతయాఽఽత్మసి,  
 బాలమూకాదివిజ్ఞాన మివచ స్థీయతే స్థిరమ్, తదాజాడ్యవినిర్ముక్తమ  
 సంవేదన మాతలిమ్, ఆశ్రితం భవతి ప్రాజ్ఞో యస్తా ద్భూయో సలిప్య  
 తే, సమస్తా వాసనా స్త్యక్త్వా నిర్వికల్పసమాధితః, తన్తయత్వా దనా  
 ద్యంతే తద వ్యంతర్వలీయతే, తిష్ఠ న్నచ్చక్ స్పృశక్ జిఘ్రీ న్మపి తల్లే  
 పవర్జితః, అజడో గళితానంద స్త్యక్తసంవేదన స్సుఖీ, ఏతాం దృష్టి  
 మవప్తభ్య కప్తచేష్టాయతోఽపి సక, తరే ద్దుఃఖాంబుధేః సార మపా  
 రగుణసాగరః, విశేషం సంపరిత్యజ్య సన్తాత్రం యదలేవకమ్, ఏకరూ  
 పం మహారూపం సత్తాయా స్తత్త్వదం విదుః, కాలసత్తా కలాసత్తా వస్తు  
 సత్తేయ మిత్యపి, విభాగకలనాం త్యక్త్వా సన్తాత్రోకవరో భవ, సత్తా  
 సామాన్య మే వైకం భావయ స్కేవలం విభుః, పరిపూర్ణః పరానందీ  
 తిష్ఠాపూరితదిగ్భరః, సత్తాసామాన్యవర్యంతే య త్తత్కలనయోజ్జితం,

పద మాద్య మనాద్యం తం తస్యబీజం సవిద్యతే, తత్ర సంలీయతే సంవిత్ నిర్వికల్పం చ తిష్ఠతి, భూయో నవర్తతే దుఃఖ తత్ర లభ్యః దః పునాః, తద్ధేతు స్ఫుర్యభూతానాం అస్య హేతుర్నవిద్యతే, ససారస్ఫుర్యనారాణాం తస్మాత్సారో సవిద్యతే, తస్మిన్ చిద్ధర్మణే న్నానీ సమస్తావస్తుదృష్టయః, ఇహంతాః ప్రతిబింబంతి సరసేవ తిటద్రుమాః, తిదమలమజరం తదాత్మతత్త్వం తదవగతా పువశాంతి మేతి చేరిః, అవగతవిగతైః తత్త్వగూఢో భవభయముక్తపదోఽసి సమ్యగేవ ఏతేషాం దుఃఖ బీజానాం ప్రోక్తం యద్యన్తయోత్తిరమ్, తస్యైస్య ప్రయోగేన శీఘ్రం తత్ప్రప్యతే పదమ్, సత్తా నామాన్యకోటఫల్కా గిశ్యేవ పదే యది, పౌరుషేణ ప్రయత్నేన బలాత్సంత్యజ్యవాసనామ్, స్థితిం బధాసి తత్త్వజ్ఞక్షణ మప్యక్షయాత్తికామ్, క్షణేఽస్తి స్నేవ తత్సాధు పద మాసాదయ స్వలమ్, సత్తానామాన్యదూపీనా కిరోపి స్థితి మాదరాత్, తత్ప్రచిదధి కేనేహ యత్నే గావ్నీసి తత్పదమ్, సంవిత్తత్త్వే కృత్రిధ్యానో నిదాఘా యదితిష్ఠసి, త ద్విత్నే నాధి కేనోచ్చైర్రానాదయసి తత్పదమ్, వాసనాసంపరిత్యాగే యది యత్నం కిరోపి భో, యావద్విలీనం నమనో సతావద్వాసనాక్రియః, సత్తానా వాసనా యావత్ చిత్తం తావన్నశామ్యతి, యావ న్న తత్త్వవిజ్ఞానం కావచ్చిన్తిశేమః కురిః, యావన్న చిత్తోపశమా సతావత్త్వవేదనమ్, యావ న్నవాసనానాశి స్తావత్త్వత్త్వగిమః కురిః, యావ న్న తత్త్వసంప్రాప్తి ర్న తావ ద్వాసనాక్షయః, తత్త్వజ్ఞానం యతో నాశో వాసనాక్షయ ఏవచ, మిథః కారణతాం గత్వా దుస్సాధాని స్థితా న్యరిః, భోగేచ్ఛాం కూరతి స్వక్త్వాత్త్రయ మేతత్సమాగరి, వాసనాక్రియ విజ్ఞానమనోనాశా సుహృత్తే, సమికాలం చిరాభ్యస్తా భవంతి ఫలదామణాః, త్రిభి రేస్స బిమభ్యస్తైర్హృదయగ్రంథయో దృఢాః, నిశ్శేషమేవ త్మిట్వంతిబిసచ్ఛేదాన్యణాశ్చ, వాసనా సంపరిత్యాగీ సగుం ప్రాణనిరోధనమ్, విదుస్తత్త్వవిద స్తస్మాత్తదప్రేషం సమాహరేత్, వాసనాసంపరిత్యాగాచ్చిత్తిం గచ్ఛ త్యచిత్తితామ్, గ్రణ స్పందనోధాచ్చ యథేచ్ఛసి తథా కురు, ప్రాణాయామదృఢాభ్యాసైర్గుక్త్వాచ గురుదత్తయా, ఆసనాశనయోగేన ప్రాణస్పందో నిరుద్యతే, నిస్సంగవ్యవహారత్వా ద్భవభా

వనపర్జినాత్, శరీరనాశదర్శిత్యా ద్వాసనా నప్రవర్తతే, యఃప్రాణపవ  
నస్పంద శ్చిత్త స్పంద స్పవప హి, ప్రాణస్పందజయే యత్తుః కర్తవ్యో  
ధీమతోచ్చక్షే, న శక్యతే మనో జేతుం వినాయుక్తిమనిందితామ్,  
శుద్ధాం సంవిద మాశ్రిత్య విలలాగః సిరో భవ. సంవేద్యవర్జిత మను  
త్త్య మూద్య మేకం సువిత్పదం వికలనా కలయన్తహత్తక్, హృ  
ద్యేన తిష్ఠ కలనారహితః క్రియాంతు కుర్వన్నకర్తృపద మేత్య శమో  
దితశ్రీః మనాగపి విచారేణ చేతన స్వరూపనిగ్రహః, పురుషేణ కృతా  
యేన తేనాత్మం ఒత్తునః ఫల మితి.

పంచమోఽధ్యాయః.

ఓం గచ్ఛతి స్థితతో వాపి జాగ్రత స్వప్నతోఽపివా, నచివా  
రిపదం చేతో యస్యాసౌఽమృతః ఉచ్యతే, సమ్యక్జ్ఞానసమాలోకః  
పుమాన్ జ్ఞేయనమః స్వయమ్, న బిభేతి నచాదత్తే వైవశ్యం నచ దీన  
తామ్, అపివ్రత మపథ్యంచ విషసంసర్గదూషితమ్, భుక్తం జరయతి  
జ్ఞాని క్లిన్నం నప్రపంచమృష్టవత్, సంగత్యాగం విదుర్లోకుం సంగత్యా  
గా గజన్తతా, సంగం త్యజత్యం భావానాం జీవన్ముక్తో భవానఘ, భావా  
భావేపదాగ్ధానాం వార్తామర్షవికారదా, మలినా వాసనా యైషా సాఽ  
సంగభితి కథ్యతే, జీవన్ముక్తశరీరాణా మపునర్జన్మ కాలిణీ, ముక్తాహంప్రతి  
రిభ్యాసా గాఢాంతా భవతి వాసనా, దుఃఖై ర్నగ్ధాని మాయాసి హృది  
హృద్యసి నో నుభైః, ఆశావైవశ్య ముత్సృజ్య నిదాఘా సంగతాం  
వ్రజ, దిక్కాలాద్యనివచ్ఛిన్న మదృష్టోభయకోటికమ్, చింతాత్ర మక్ష  
యం శాంత మేకం బ్రహ్మసి నేతరత్, ఇతి మత్వాహ మి త్యస్తరుక్తా  
ముక్తవపుః పుమాన్, ఏకరూపః ప్రశాంతాత్మా మానీ స్వాత్మ సుఖోభవ,  
నాస్తి చిత్తంనచావిద్యా సమనో నచజీవకః, బ్రహ్మై వైక మనాద్యంత  
మభివ త్ప్రవిజృంభ తే, దేహీ యావ దహం భావో దృశ్యేఽస్మిన్వాప  
దాత్తతా, యావన్త మేద మిత్యాస్థా తావ చ్చిత్తాది విభ్రమః, అంత  
ర్ముఖియో సర్వం చిద్యహ్నా త్రిజగత్ప్రణమ్, జుహ్వతోఽంతర్నివ  
ర్తంతే మునే చిత్తాదివిభ్రమాః, చిదాత్మాస్తి నిరంశోఽస్తి పరాసరవివర్జి  
తః, యావం స్థరన్నిజం స్థారం మాస్తృత్యామిత్తో భవ, అధ్యాత్మ  
శాస్త్రమంత్రేణ తృప్తావిషవిమూచికా, క్షీయతే భావితే నాంత శ్శరదా

మహి కాయథా, పరిజ్ఞాయపరిత్యాగో వాసనానాం య ఉత్తమః, సత్రా  
సామాన్యరూపత్వాత్ తైస్కైల్యపదం విదుః, యత్రాస్తి వాసనాలీనా  
తత్సుఖం స నిర్ధయే, నిర్భజావాసనా యత్ర తత్త్వర్యం సిద్ధిదం చైవ  
తమ్, వాసనాయా స్తథా వహే ఋణవ్యాధిభిష్టమా మసి, స్నేహవైరవి  
షాణాఞ్చ శేషః స్వల్పోపి బాధతే, నిర్దగ్ధవాసనాబీజ స్యత్రాసామా  
న్యరూపవాక్, స దేవలోవా విదేవలో వా సభూయో దుఃఖభా గ్భవే  
త్, ఏతావదే వావిద్యాత్వం నేనం బ్రహ్మాతి నిశ్చయః, ఏషషప త్తయ  
స్త్రాసామా బ్రహ్మద మితి నిశ్చయః, బ్రహ్మచి ద్భిష్టాభువనం బ్రహ్మభూతవ  
రంపరా, బ్రహ్మహం బ్రహ్మచిచ్ఛత్తు ర్భిష్టా దిన్ది త్ర బాంధవాః, బ్రహ్మ  
వ సర్వమి త్యేవ భావితే బ్రహ్మవై పుమాన్, సర్వ త్రావస్థితం శాంతం  
చిద్భిష్టా త్యనుభూయతే, అసంస్కృతాధ్వగా లోకే మన స్యస్యత్ర  
సంస్థితే, యా ప్రతీతి రనాగన్తా తచ్చిచ్ఛిష్టాస్య సర్వగమ్, ప్రశాంత  
సర్వసంకల్పం విగతాః కలకాతుకమ్, విగతాశేషసంరంభం చిదాత్మా  
నం సమాశ్రయ, ఏవం పూర్ణధయో గీరా స్సమా నీరాగచేతుః, స  
నందంతి సనందంతి జీవితం మరణం తథా, ప్రాణోఽయమసిశం బ్రహ్మ  
స్పందశ్చక్తి స్పదాగతిః, సబాహ్యభ్యంతరే దేహే ప్రాణోఽసా పూర్ణ  
గస్థితః, అపానోఽప్యసిశం బ్రహ్మ స్పందశ్చక్తి స్పదాగతిః, సబాహ్య  
భ్యంతరే దేహే అపానోఽయ మహాస్థితః, జాగ్రత్తః స్వపత్యైవప్రా  
ణాయామోఽయ ఉత్తమః, ప్రవర్తతే వ్యాభిజ్ఞస్య త్ర త్రావచ్ఛేయసేవ  
ణు, ద్వాదశాంగుళవర్యంత బాహ్య మాక్రమతాంతతి, ప్రాణానా మం  
గసంస్పగ్నోయ స్సపూరక ఉచ్యతే, అపాన శ్చంద్రమా దేహ మాచ్య  
యయతి సుప్రత, ప్రాణ సూర్యోఽగ్నిరథవా వచ్య త్యంతరితం వపుః,  
ప్రాణక్షయసమీపస్థ మపానోదయ కోటిగమ్, అపానప్రాణయో రైశ్యం  
చిదాత్మానం సమాశ్రయ, అపానోఽస్తంగతో యత్ర ప్రాణో నాభ్య  
దితః క్షణమ్, కలాకళంకరహితం తచ్చిత్తత్వం సమాశ్రయ, నాపా  
నోఽస్తంగతో యత్ర ప్రాణ శ్చాస్త ముపాగతః, నాసాగ్రగమనావర్తం  
తచ్చిత్తత్వ ముపాశ్రయ, ఆభాసమాత్ర మేవేదం సన న్నాస జ్జగ  
త్త్రియమ్, ఇత్యస్య కలనా త్యాగం సమ్యజ్జ్ఞానం విదుగ్భుధాః, ఆభా  
సమాత్రకం బ్రహ్మ చిత్తాదర్శకళంకితమ్, తత స్థదపి సాత్వజ్ఞ నిరా

భాసో భ వోత్తమ, భయస్రద మకల్యాణం ధైర్యసర్వస్వహరిణమ్,  
 మనఃపిశాచ ముత్సార్య యోఽసిసోఽసి సిరో భవ, చిద్వ్యోమైవ కిలా  
 స్త్రీహ సరావరవివర్జితమ్, సర్వత్రాసంభవ స్తైత్త్యం యత్కల్యాణతేజవ  
 శిష్యతే, వాంఛాక్షణేతు యాతుష్టి స్త్రీవాంఛైవ కారణమ్, తుష్టి  
 స్త్యతుష్టిపర్యంతా తస్మా ద్యాంఛాం పరిత్యజ, ఆశా యా తు నిరాశా  
 త్వ మభావం యాతు భావతామ్, అమన స్త్వం మరో యాతు తివా  
 సంగేన జీవతః, వాసవారహితై రంతి రింద్రియై రాహర నిగ్రహాః,  
 నవికారమవాప్నోషి ఖవత్క్షోభశతై రపి, చిత్తోన్మేష పనిమేషాభ్యాం  
 సంసార ప్రళయోదయా, వాసనాప్రాణసంరోధా దనున్మేషం మనః  
 కురు, ప్రాణోన్మేష పనిమేషాభ్యాం సంస్మతేః ప్రళయోదయా, తమభ్యా  
 సప్రయోగాభ్యా మున్మేషరహితం కురు, మాఖోన్మేష పనిమేషాభ్యాంకర్మ  
 గాం ప్రళయోదయా, తద్విలీనం కురుబలాద్గురుశాస్త్రార్థ సాగమైః, అసం  
 విత్ స్సంగమాత్రేణ యాతి చిత్త మచిత్తతామ్, ప్రాణానాంవానిరోధేన  
 తేజోవ వరమం పదమ్, శృశ్యగర్భసంబంధే యతుస్థం పారమార్థికమ్,  
 తదంతైకాంతనం విత్త్య బ్రహ్మదృష్ట్యావలోకయ, యత్రనాధ్యుదితం  
 చిత్తం తద్వైసుఖ మకృతిమమ్, క్షయాతి శయనిర్ముక్తం నోదేతి నచ  
 శామ్యతి, జ్వస్యచిత్తం నచిత్త్యాం చిత్తం చిత్తస్వమేవహి, తదేవతుర్యా  
 వస్థాయాం తుర్యాతీతం ధివ్యాతః, సన్న్యస్తసర్వసంకల్ప స్సమశ్మాంతమ  
 నా మునిః, సన్న్యస్య యోగయుక్తాత్మా స్తనవాన్ మోక్షవాన్ భవ,  
 సర్వసంకల్ప సంశాంతౌ ప్రళాతి ఘనవాససమ్, సకించి ద్యావనాకారం  
 య త్తద్భ్రష్టాపరగవిదుః, సమ్యక్జ్ఞానావరోధేన నిత్యమేక సమాధిరా,  
 సాంఖ్యవినాబుద్ధాయే తే సాంఖ్యా యోగినఃపరే, ప్రాణాద్యనిలసంశాం  
 తౌయుక్త్యా యే పద మాగతాః, అనామయ మనాద్యంతర తేస్మతా  
 యోగయోగినః, ఉపాదేయంతు సర్వేషాన్ శాంతం పద ముత్పత్తి  
 మమ్, ఏకార్థాభ్యసనం ప్రాణరోధశ్చేతః పరిక్షయః, ఏకస్మిన్నేవసంసిద్ధే  
 సంసిద్ధ్యంతి పరస్పరమ్, అవినాభావినీ నిత్యం జఃతూనాం ప్రాణచేతసి,  
 ఆధారాధేయవచ్చైతే ఏకభావే వివశ్యతః, కురుత స్సవివాశేన కా  
 ర్యం మోక్షాఖ్య ముత్తమమ్, సర్వమేత ద్ధియా త్యక్త్వా యది తిష్ఠసి  
 నిశ్చలః, తదాహంకారవిలయే త్వమేవ పరమం పదమ్, మహాచిదక్షై

వేహస్తి మహా సత్తేతి యోచ్యతే, నిష్కళంకా సమా శుద్ధా నిరహం  
 కారూపిణీ, సకృద్విభాతా విహలా నిర్వోదయవతీ సమా, సా బ్రహ్మ  
 పరమాత్తేతి నామభిః పరిగీయతే, సైవాహ మితి నిశ్చిత్త్య నిదాఘ కృ  
 తకృత్యచాకా, స భూతం సభవివ్యచ్ఛించితూమి కదాచన, దృష్టిమా  
 లంబ్య తిషామి వర్తమానం మహాత్మనా, ఇద మద్యమయాలబ్ధ మిమం  
 ప్రాప్స్వామి సుందరమ్, నస్తామి నచ నిదామి ఆత్మనోఽన్యం సహి  
 క్వచిత్, నతుష్యామి శుభ ప్రాప్తౌ నఖిద్యా మ్యుపభాగమే, ప్రశాం  
 తచాపలం వీతశోక మస్తసమీహతిమ్, మనో మమ మునేశాంతం  
 తేన జీవా మ్యనామయః, అయం బంధుః పరశ్చాయం మమాయ  
 మయ మన్యకః, ఇతి బ్రహ్మ స్మజానామి పగంస్పర్శం దదామ్యహం,  
 వాసనామాత్రసంత్యాగాజ్జరామరణవృత్తమ్, సవాసనం మనోజ్ఞానం  
 జ్ఞేయం నిర్వాసనం నునః, చిత్తే త్యక్తే లయం యాతి ద్వైత మేతచ్ఛ  
 సర్వతః, శివ్యతే పరమగ్ శాంత మేక మచ్ఛమనామయమ్, అనస్తమజ  
 మన్యక్త మజరగ్ శాంతి మచ్యుతమ్, అద్వితీయ మనాద్యంతం య  
 దాద్య ముపలంభనమ్, ఏక మాద్యస్తోహితం చింతాత్ర మమలం తతం,  
 ఖా ద ప్యతితరాం సూక్ష్మం తద్బ్రహ్మ సుశయః, దిక్కాలాద్యనస  
 చ్ఛిన్నగ్ స్వచ్ఛం నిత్యోదితం లిఖిమ్, సర్వార్థమయ మేకాగ్రం చింతా  
 త్ర మమలం భవ, సర్వ మేక మిదగ్ శాంతి మాదిమధ్యాంతవర్జితమ్,  
 భావాభావమజం సర్వ మితి మత్వా సుఖి భవ, నబద్ధోఽస్మి న ముక్తో  
 ఽస్మి బ్రహ్మైవాఽస్మి నిరామయమ్, ద్వైతభావ విముక్తోఽస్మి సచ్చి  
 దానందలక్షణః, ఏవం భావయ యత్సేన జీవన్ముక్తౌ భవిష్యసి, పదా  
 ర్థబృందే దేహాది ధియా సంత్యజ్య దూరతి, ఆశీతిశాంతిః కరణో  
 నిత్యి కూర్తిపరో భవ, ఇదగ్ రిమ్యమిదం సేతి బీజం తే దుఃఖ సంత  
 తే, తస్మి న్సామ్యాగ్నినా దధ్ధే దుఃఖి స్యావసరః కుతః, శాస్త్రసజ్జన  
 సంపర్కైః ప్రజ్ఞా మాచా వివర్ధయేత్, ఋతగ్ సత్యం పరిం బ్రహ్మ  
 సర్వసంసారి భేషజం, అత్యర్థ మమలం నిత్య మాదిమధ్యాంతవర్జితమ్,  
 తథాస్తూల మనాకాశ మసగ్స్పృశ్య మచాక్షుషమ్, సరసం నచగం  
 ధాశ్చి మప్రమేయ హనూపవమ్, అత్తాసగ్ సచ్చిదానంద మసంతం



బ్రహ్మ సువ్రత, అహ మస్తీ త్యభిధ్యాయే<sup>1</sup> ధ్యేయాతీతం విముక్తయే,  
 సమాధి స్సంవి దుత్పత్తిః పరజీవైకతాం స్రుతి, నిత్య సుర్యగతో హ్యత్మా  
 కూటస్థో దోషవర్జితః, ఏక స్సంభిద్యతే భ్రాంత్యా మాయయా న  
 స్వరూపతః, తస్మా దద్వైతవచాస్తి న ప్రపంచో న సగస్త్యుతిః, యథా  
 'కాశో ఘటాకాశో మహాకాశ ఇతీరితః, తథా భృగైతే ద్విధాప్రాక్తో  
 హ్యత్మా జీవేశ్వరాత్తనా, యదా మనసి చైతన్యం భాతి సర్వత్రగం  
 సదా, యోగినో వ్యవధానేన తథాసంపద్యతే స్వయమ్, యదా సర్వా  
 ణిభూతాని స్వాత్మ న్యేవహి పశ్యతి, సర్వభూతేషు చాత్మానం బ్రహ్మ  
 సంపద్యతే తదా, యదా సర్వాణి భూతాని సమాధిస్థా నపశ్యతి, ఏకీ  
 భూతః పరేణాఽసౌ తదా భవతి కేవలః, శాస్త్రసజ్జనసంపర్కం వైరా  
 గ్యరసరూపిణీ, ప్రథమా భూమి కైశోక్తా ముముక్షుత్వప్రదాయినీ,  
 విచారణా ద్విత్వీయాస్యా త్త్వతీయా సాంగభావనా, విలాపినీ చతుర్థీ  
 స్వా ద్వాసనా విలయాత్మికా, శుద్ధసంవిస్తయానంద రూపా భవతి పం  
 చమీ, అర్థసుప్తప్రబుద్ధాభో జీవన్ముక్తోఽత్ర తిష్ఠతి, అసంవేదనరూ  
 పాచ వస్తీభవతి భూమికా, ఆనందైకఘనాకారా నుషుప్తసదృశీ స్థితిః,  
 తుర్యావస్థాపశాంతా సా ముక్తిరేవహి కేవలా, సమతా స్వచ్ఛతా  
 సౌమ్యా సప్తమీ భూమికా భవేత్, తుర్యాతీతాతు యావస్థా పరా  
 నిర్వాణరూపిణీ, సప్తమీ సాపరా పౌఢా విషయో నైవ జీవతాం,  
 పూర్వావస్థాత్రయం తత్ర జాగ్ర దిత్యేవ సంస్థితం, చతుర్థీ స్వప్న  
 త్యుక్తై స్వప్నాభం యత్ప్రివైజగత్, ఆనందైకఘనాకారా నుషుప్తా  
 భ్యాతు పంచమీ, అసంవేదనరూపాతు వస్తీతుర్యపదాభిధా, తుర్యా  
 తీతపదావస్థా సప్తమీ భూమికోత్తమా, మనోవచోభి రగ్రాహ్య స్వప్ర  
 కాశా సదాత్మికా, అంతఃప్రత్యాహృతివశా చ్ఛైత్యం చే న్నవిభావితమ్,  
 ముక్తవన నసందేహో మహాసమతయా తయా, నమ్రయే నచజీవామి  
 నాహం స న్నా వ్యస న్తయః, అహం నకించి చ్ఛిదితి మత్వా ధీరో  
 నశోచతి, అలేపకోఽహ మజరో నీరాగ శ్శాంతవాసనః, నిరంశోఽస్తి  
 చిదాకాశ మితి మత్వా న శోచతి, అహం మత్వా విరహిత శ్శుద్ధో  
 బుద్ధోఽజరోఽమరః, శాంత శ్శమన మాభాస ఇతి మత్వా న శోచతి,

తృణాగ్రే వ్యంబరే భానా సరనాగామరేషుచ, యస్తివృత్తి తదేవాహ  
మితి మత్వా నశోచతి, భావనాం సర్వభావేభ్య స్సముత్పన్నాభ్య సము  
త్థితః, అవశిష్టం పరంబ్రహ్మ కేవలంఽస్తితి భావయ, వాచామతీతవి  
షయో విషయూశా దశో జ్ఞుతః, పరానందరసా శ్శుభో రమతే  
స్వాత్మ నాత్మని, సర్వకర్మపరిత్యాగీ నిత్యతృప్తో నిరాశ్రయః, స  
పుణ్యే సచపాపేన నేతరేణ చలిష్యతే, స్ఫటికః ప్రతిబింబేన యథా  
నాయాతి రంజనమ్, తజ్జ్ఞః కర్మఫలేనాంత స్తథానాయాతి రంజ  
నమ్, విహరణజనతా బృందే దేహకర్తనపూజనైః, ఖేదాహ్లాదా  
నజానాతి ప్రతిబింబగత్తై రివ, నిస్తోత్రో నిర్వికారశ్చ పూజ్యపూజా  
వివర్జితః, సంయుక్తశ్చవియుక్తశ్చ సర్వచారనయక్రమైః, తనుం  
త్యజతువా తీర్థే శ్వేపచన్యగృహేఽథవా, జ్ఞానసంపత్తి సమయే ముక్తో  
సౌ విగతాశయః, సంకల్పత్వగ్ హి బంధస్య కారణం తత్పురిత్యజ,  
మోక్షోభవే దసంకల్పా త్తదభ్యాసం ధియా కురు, సావధానోఽభవ  
త్సంచగ్రహ్యగ్రాహకసంగమే, అజస్రమేవ సంకల్ప జఢాః పరిహరణ  
శక్తైః, మాభవ గ్రాహ్యభావాత్తా గ్రాహకాత్తాచ మాభవ, భావనా  
మఖిలాం త్యక్త్వా యచ్ఛిష్టం తస్మయో భవ, కంచిష్ఠ ద్రోచతే  
తుభ్యం త్తద్బద్ధోఽసి భవస్థిరౌ, నకించి ద్రోచతే చ త్తే తిన్దుకోఽ  
సిభవస్థితౌ, అస్తా తృదాగనిచయా ద్వాపత్ సావరజంగమాత్,  
తృణాదే ద్దేహపర్యంతా న్నాకించి తత్ర రోచతామ్, అహం భావాన  
హంభావాత్యక్త్వా సదనతీ తథా,య దసక్తం నమం స్వచ్ఛం స్థితంతర్లు  
ర్యముచ్యతే, యాస్యచ్ఛాసమతా శాంతా జీవన్ముక్తవృత్తిః, సా  
శ్శుభవస్థా వ్యవహారౌ సా తుర్యకల నోచ్యతే, నైతి జ్ఞాగ్ర న్నచస్వప్న  
స్సంకల్పనా మసూభ వాత్, సుషుప్త భావో నోప్యేతి అభావాజ్జడతా  
స్థితేః, శాంత స్సమ్యక్ప్రబద్ధానాం యథాస్థిత మిదం జగత్, విలీనం  
తుర్య మిత్యాహు రబుద్ధానాస్థితంసిరిం, అహంకారకలాత్యాగే సమతా  
యాస్సముద్గతే, విశరాశాకృతేచిత్తే తుర్యావస్థా ప్రతిష్ఠితే, సిద్ధాంతోఽ  
ధ్యాత్వ శాస్త్రాణాం సర్వాపన్నావ ఏవహి, నా విద్యాస్తీహ నా మాయా  
శాంతం బ్రహ్మేద మక్లమమ్, శాంతవచ చిదాకాశే స్వచ్ఛే శమశ

మాత్మని, సమగ్రశక్తినిచేత బ్రహ్మైకతాభిధేయ, సర్వమేవ సత్యజ్యోతిః మానో భవానః, నిర్వాణవాన్నిర్వచనః క్షీణచిత్తః ప్రశాంతః, అత్త న్యేవా స్వశాంతాత్మా మూకాంధబధిరోపమః, నిత్యమంతస్తుభస్వచ్ఛసాన్విత నాంతఃప్రపూర్ణః, జాగ్రత్స్వేప సుషుప్తస్థః కరుకర్మాణ్యై ద్విజ, అంత స్సర్వపరిత్యాగీ బహిః కురుయథా గతిమ్, చిత్త సత్తాపరం దుఃఖం చిత్తత్యాగః పరంసుఖమ్, అత శ్చిత్తం చిదాకాశే సయత్నయమవేదనాత్, దృష్టాద్వైరమ్య మరమ్యంవా స్థేయం సాపాణ పత్సనా, ఏతావతాత్తత్తయజ్ఞేన జితా భవతి సఃస్పృతిః, వేదాంతే పరమం గుహ్యంపురా కల్పప్రచోదితమ్, నాప్రశాంతాయ దాతవ్యం (నా)పుత్ర(యా) శిష్యాయ వై పునః, అన్నపూర్ణోపనిషదం యోగీ తేగుర్వంసుగ్రహాత్, సజీవ మ్మక్షతాం ప్రాప్య బ్రహ్మైవ భవతి స్వయ ముత్సృజపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి అన్నపూర్ణోపనిష త్సమాప్తా.



శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

## ౨౧. అధర్వణీయ సూర్యోపనిషత్.

శ్లో సూదితిస్సాన్వతిరిక్తారి సూరినందాత్తభావితమ్,

సూర్యనారాయణాకారం నౌమిచిత్సుగ్యవై భవమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఓం. అథ సూర్యా ధర్వాంగిరసంవ్యాఖ్యా స్యామః, బ్రహ్మము పిః-గాయత్రీ ఛందః-ఆదిత్యో దేవతా-హృగ్-సహస్ర-సహమగ్ని నారాయణయుక్తం బీజ-పృథ్వీభా శక్తిః - వియదాది సగ్గసంయుక్తం కీలకమ్-చతుర్విధపురుషార్థసేధ్యకే వినియోగః - షట్స్వరారూఢేనబీజేన పదంగమ్-రక్తాంబుజసంస్థితం, సప్తాశ్వరథినం హిరణ్యవర్ణం చతుర్భుజం పద్మద్వయాభయవరదహస్తం కాలచక్రవ్రజేతారిం శ్రీసూర్యనారాయణం యవనం వేద సవై బ్రాహ్మణః.-ఓంభూర్భువస్సువః, తత్సవితు

ర్వచోద్యం ధగ్గోదేవస్యధీమహి - ధియా యోనః, ప్రచోదయాత్, సూర్య ఆత్మా జగత్ సమృద్ధ్య, సూర్యదైవ్యుల్విమాని భూతాని జాయంతే, సూర్య ద్యజ్ఞః పజ్జ్యోగ్నమాత్మా, నమస్తే ఆదిత్య త్వమేవ ప్రత్యక్షగర్భకర్తాసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షంబ్రహ్మసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షం విష్ణు రసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షగర్భద్రోహసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షమృగసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షం యజ రసి, త్వమేవ ప్రత్యక్షగ్ సామాసి, త్వమేవ ప్రత్యక్ష మధర్వాసి, త్వమేవ సర్వగ ధుదోహసి, ఆదిత్యా ద్వాయుద్జాయతే, ఆదిత్యా ద్భూమి ధుయతే, ఆదితా, దాహో జాయంతే, ఆదిత్యా జ్యోతిర్జాయతే, ఆదిత్యా ప్స్వమ ద్విజాయంతే, ఆదిత్యాదేవా జాయంతే, ఆదిత్యా ద్వేద జాయంతే, ఆదిత్యో వా ఏష ఏతస్యం డలం తపతి, అసావాదిత్యో బ్రహ్మ, ఆదిత్యోఽలకిరణ మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారాః, ఆదిత్యోఽవై వ్యాస స్సమానోఽసాసీప్రాణి, ఆదిత్యోఽవై శ్రోత్రత్యక్ష్మణారసనస్రాణి, ఆదిత్యోఽవై పాక్వాణిపాదపాయూ ష్థాః, ఆదిత్యోఽవై సుగ్భిర్ద్విహవరసగంధాః, ఆదిత్యోఽవై విచనాదా నాగమనవినగ్రానందాః, ఆనందమయోవిజ్ఞానమయో నిజ్ఞానఘన ఆదిత్యః, సమో మిత్రాయ భానవే మృత్యోర్తా సాహి, భౌజిష్ణవే విశ్వ హేతవే నమః, సూర్యా ర్భవంతి భూతాని సూర్యేణ పాలితానితు, సూర్యే లయం ప్రాశ్నువంతి య సూర్యస్సా హ మేవచ, చక్షుగ్నోదేవ స్సవితాచక్షుర్నడతపర్వతః, చక్షుర్ధాతా దధాతు నః, ఆదిత్యా య విద్మహే సహ సక్రిరణాయ ధీమహి, తిన్నసూర్యః ప్రచోదయాత్, సవితా పురస్తా త్సవితా పశ్చాత్తా త్సవితోఽత్తిరాత్తా త్సవితా ధరాత్తాత్, సవితా న సునతు సర్వతాతీగ్ సవితానో రాసతాం దీర్ఘమా యుః, ఓమి త్యేకాక్షరం బ్రహ్మ, ఘృణోరితి ద్వే అక్షరే, సూర్య ఇత్యక్ష రద్వయం, ఆదిత్య ఇతి త్రిణ్యక్షరాణి, ఏక స్త్రేవ సూర్యస్యాష్టాక్ష రోమనుః, యస్సదాహరవార్జివతి, నవై బ్రహ్మణో భవతి, సవై బ్రహ్మణో భవతి, సూర్యాభిముగో జప్తా వ మహావ్యాధిభయా త్ప్రీముచ్యతే, అలక్ష్మీగ్నశృతి, అభక్ష్యభక్షణ త్పూతో భవతి, అగమ్యాగమనా త్పూతో భవతి, ఎతితనంగభాషణ త్పూతో భవతి, అసత్సంభాషణ త్పూతో భవతి, మధ్యాహ్నే సూర్యాభిముఖిభతేత్, సద్యోత్పన్న పంచమహాపా

తకా త్ప్రముచ్యతే, సైషా సావిత్రి విద్యా నకించిదప సకస్మై చిత్ప్రశ  
గ్సయేత్, య ఏతాం మహాభాగః ప్రాతః పఠతి సభాగ్యవాన్జాయతే,  
పశూఽన్విందతి వేదాద్ధం లభతే, త్రికాలమేత జ్ఞప్త్వా క్రతుశతఫల మ  
వాప్నోతి, 'హస్తాదిత్యే జపతి స మహామృత్యుం తిరతి సమహామృత్యుం  
తిరతి యఏవం వే దేత్సుఃపనిషత్.

ఓం భద్రం కన్ఠేభిః శాంతిః.

ఇతి సూర్యోపనిషత్సమాప్తా.



శ్రీగురుభ్యావళి హరిః శివః.

## ౭౨. యాజుషీయ అక్ష్యుపనిషత్.

శ్లో. యత్సప్త భూమికా విద్యా వేద్యాఽనందక శేవరమ్,

వికరేబరకైవల్యం రామచంద్రవదా భజే.

ఓం సహనాపవ త్వితి శాంతిః

అథవా నాంగృతి ర్భగవా నాదిత్య లోకం జగము తి మాది  
త్యం సత్త్వా చాక్షుష్వతీ విద్యయా త మస్తువత్, ఓన్న మో భగవతే  
శ్రీసూర్యాయా ఖి తేజసే నమః, ఓం ఖచిరాయనమః, ఓం మహాసేనాయ  
నమః, ఓం తమసే నమః, ఓం రజసే నమః, ఓం సత్త్వాయ నమః, ఓం అస  
తో మాసతోగమయ తమసో మా జ్యోతిర్గమయ మృతోవ్య ర్ధామృ  
తం గమయ, ఉష్ణో భగవాం చ్ఛుచి రూపః, హంసో భగవాం చ్ఛుచి  
రూపః ప్రతిరూపః, విశ్వరూపం ఖణిసం జాతవేదసగ్ హిరణ్మయం  
జ్యోతిరూపం తపంతమ్, సహస్రరశ్మిశ్చలధావ ర్తమానః! పురుషః ప్రజానా  
ముదయ త్యేష సూర్యః, ఓం సమా భగవతే శ్రీసూర్యా యాదిత్యా  
యాక్షి తేజసే హి వాహినివాహిని వాన్వాహితి, ఏవం చాక్షుష్వ  
తీ విద్యయా స్తుత శ్రీసూర్యనారాయణస్సుప్రీతోఽ బ్రవీత్, చాక్షు  
ష్వతీ విద్యాం బ్రాహ్మణో యో నిత్యమతేక్షేత్ సూర్యోగోభవతి సతస్య

కులేంధోభవతి, అష్టా బ్రాహ్మణా నాహి యత్సాధవిద్యాసిద్ధి ర్భవతి  
యవవం వేద సమహా భవతి ౧.

అథహం సాం కృతి రాదిత్యం పప్రచ్ఛ భగవత్ బ్రహ్మవిద్యాం  
మేబ్రూహీతి తమాదిత్యోహేవావాచ, సాంకృతే శ్రుణు వత్సామితత్వ  
జ్ఞానగం సుదుర్లభం, యేన విజ్ఞానమాత్రేణ జీవన్ముక్తో భవిష్యసి, సర్వ  
మేక మజగ్ శాంత మనంతం ధృవ మచ్యుయమ్, పశ్య న్మృతార్థచిన్త్రా  
పగ్ శాంత ఆస్వ యథానుభుమ్, అనేదనం విదు ర్లోగం చిత్తక్షయ  
మకృత్తిమమ్, యోగస్థః కురుకర్మాణి నీరసా వాధ మా కురు, విరాగ  
ముపయాత్యంత ర్వాసనా స్వనువాసరమ్, క్రియా సూడా రరూపాను  
క్రమతే మోదతేనన్వహమ్, గ్రామ్యాను జడచ్యేసాను సతతం విచికిత్సతే,  
నో దాహరతిమర్మాణి పుణ్యకర్మాణి సేవతే, అనన్యోద్వేగకారీణి మృదుక  
ర్మాణిసేవతే, పాపా ద్భిశేతి సశబ్దం నచభోగ మపేక్షితే, స్నేహప్రణయ  
గర్హణి పేషలా న్యుచితానిచ, దేశ కాలోపపన్నాని వచనా న్యభిభాషతే,  
మనసా కర్మణా వాచా సజ్జనానుససేతే, యతః కుల శ్చిదానీయ నిత్యగ్  
శాస్త్రాణ్యపేక్షితే, తదాహ పృథమా మేకాం ప్రాప్తో భవతి భూమికామ్,  
ఏవం విచారవా న్యస్సాన్య త్సంసారోత్తారణం ప్రతి, సభూమికా వా  
నిత్యుత్తశ్చేషస్త్యైర్వ ఇతిస్తృతః, విచారనామ్నా మితిరా మాగతో  
యోగభూమికామ్, త్రిస్తృతిగమాచార భారణాధ్యానకర్మణః, ముఖ్య  
యా వ్యాఖ్యయా ఖ్యాతా శ్రయతి శ్రేష్ఠపండితా, పదార్థప్రవి  
భాగజ్ఞః కార్యకార్యవినిర్ణయమ్, జానా త్యధిగతశ్చావ్యోగృహం  
గృహపతి ర్యథా, కుదాభిమాన మాత్సర్య లోభమోహాదిశాయి  
తామ్, బహి ర వ్యాప్తితా మిష త్యజ త్యహరివ త్యచమ్, ఇత్థంభూ  
తిమతి శ్చాత్మగురుసజ్జనసేవయా, సరహస్య మపేక్ష యథావ దధిగ  
చ్ఛతి, అసంసగ్గాభిధా మన్యాం తృతీయాం యోగభూమికామ్, తతః  
పతి త్యసా కాంతః పుష్పశయ్యా మివామలామ్, యథావ చ్ఛాస్త్ర  
వాక్యాగ్రనుతి మాధాయ నిశ్చలామ్, తాపసాశ్రమవిశ్రాంతై రధ్యాత్మ  
కథనకర్త్రైః, శిలాశయ్యాసనాసీనో జరియ త్యాయు రాలితిమ్, వనా  
వనివిహారేణ చిత్తోపశమశోభినా, అసంగముఖసౌఖ్యేన కాలగన యతి

నీతిమాన్, అభ్యాసా తస్మానుశాస్త్రాణాం కరణా శ్శుణ్యకర్తృణామ్, జంఘో ర్యథావ దేవేయం వస్తుశృష్టిః ప్రసీదతి, తృతీయాం భూమికాం ప్రాప్నోబుద్ధోఽనభవతి స్వయమ్, ద్విప్రకార మనంసర్గం తస్యభేద మిమం శ్శ్రూ, ద్వివిధోఽయ మనంసర్గ స్సామాన్య శ్శ్రేష్ఠ ఏవచ, నాహం కర్తాన భోక్తాచ స బాధోఽనచ బాధకః, ఇత్యసంజన మధేషుసామాన్య సంగనామకమ్, ప్రాకర్మనిర్మితం సర్వ మీశ్వరాధీన మేవవా, సుఖం వా శుద్ధివా దుఃఖం <sup>1</sup> నైవాత్ర ముఖ్యర్తృతా, భోగాభోగా మహరో గా స్సంపదః పరిమాపదః, వియోగాయైవ సంయోగా ఆధయో వ్యాధ యో ధియా, కాలశ్చ కలనోద్యుక్త స్సర్వభావా ననారతమ్, అనాస్థ యేతి భావానాం యదభావన మాంతరమ్, వాక్యార్థలబ్ధమనస స్సామా న్యోఽహంసంగమః, అనేన క్రమయోగేన సంయోగేన మహాత్మనామ్, నాహంక శ్శేష్వరః కర్తా కర్తృవా ప్రాక్తనం మమ, కృత్వా దూరతరే మాన మితీశద్వార్థభావనామ్, యన్తానమానసం శాంతం తచ్ఛ్రేష్ఠాసంగ ఉచ్య తే, సంతోషామోదమధురా ప్రథమోదేతిభూమికా, భూమిప్రోదితి మాత్రోఽంతరమృతాంకురికైవ సా, ఏషాహి పరిమృష్టాంత రన్యాసాం ప్రసవైకభూః, ద్వితీయాంచ తృతీయాంచ భూమికాం ప్రాప్నుయా త్తతః, శ్రేష్ఠా సర్వగతా హ్యేషాత్పితీయా భూమికాఽత్రహ, భవతి ప్రోయితా శేషసంకల్పకలనః పుమాన్, భూమి కాత్రితయాభ్యాసా దజ్ఞానే క్షయ మాగతే, సమసర్వప్రపశ్యంతి చత్వర్థీం భూమికాం గతాః, అద్వైతే సైర్యమాయా తే ద్వైతేచ ప్రళమంగతే, వశ్యంతి స్వప్నవల్లోకం చతు ర్థీం భూమికాం గతాః, భూమికాత్రితయం జాగ్ర చ్చతుర్థీస్వప్న ఉచ్యతే, చిత్తంతు శరదభ్రాంశ విలయం ప్రవిలీయతే, సత్తావ శేష ఏవాస్తే పంచమీం భూమికాం గతాః, ఒగద్వికల్పో నోదేతి చిత్త స్యాత్రి విలాపనాత్, పంచమీం భూమికా మేత్య నుషుప్త పదనామికామ్, శాంతాశేషవిశేషాంశ స్తిష్ఠ త్వద్వైత మాత్రకః, గళితద్వైత నిర్భాస్ ముదితోఽంతః ప్రబోధవాన్, నుషుప్త మన ఏవాస్తే పంచమీం భూమికాంగతిః, అంతర్ముఖతయా తిష్ఠన్ బహి

రవ్యత్తి పరోఽపిసకా, పరిశ్రాంతత మా నిర్వృణ నిద్రాభు రివ లక్ష్యతే,  
 కుర్వ న్నుభ్యాస మేతిస్యాం భూమికాయాం వివాససః, షష్ఠీం  
 తుర్యాభిధా మన్యాం క్రమా త్పితతి భూమికామ్, యత్ర నాస  
 న్నుసహ్రాహో నాహం నా ప్యనహృత్యిహి, కేవలం క్షీణ మనన ఆస్తే  
 ద్వైతేతి నిర్భయః, నిర్నింధి శ్శాంత సందేశలో జీవన్ముక్తో విభావనః,  
 ఆనిర్వాహోఽపి నిర్వాణ శ్చిత్రదీపణివ స్థితః, షడ్గ్యాం భూమా వసా  
 స్థిత్యా సప్తమీం భూమి మాఘ్నయాత్, విదేహముక్తతా హోక్తా  
 సప్తమీ యోగభూమికా, అగమ్యావచసాం శాంతా సాసీమా  
 సర్వభూమిషు, లోకానువర్తనం త్యక్త్వా త్యక్త్వా దేహానువర్తనం,  
 శాస్త్రానువర్తనం త్యక్త్వా స్వాధ్యాసానయంకుసు, ఓంకారమాత్ర మ  
 ఖలం విశ్వప్రాజ్ఞాదిలక్షణమ్, వాచ్యవాచకతా భేదా ద్భేదేనానుపల  
 భితః, అకారమాత్రం విశ్వస్సన్య దుకారస్తైజస స్తస్మతి, స్రాజ్ఞో  
 మకాం ఇత్యేవం పరిపశ్యే త్ప్రమేణోఽను, సమాధికారా త్ప్రాగేవ విచిం  
 త్యాతి ప్రయత్నతః, స్థూలకూక్షుక్రమాత్సర్వం చిదాత్మని విలాపయేత్,  
 చిదాత్మానం నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తసదస్యయః, పరమానందసందోహా  
 వాసుదేవోఽహ మోమితి, ఆదిమధ్యానసానేషు దుఃఖగ్ సర్వ మిదం  
 యతః, తస్మాత్సర్వం పరిత్యజ్య తత్త్వనిష్ఠో భివానఘ, అవిద్యాతీమిరాతి  
 తగ్ సర్వాభాసవివర్జితమ్, ఆనందమమలగ్ సిద్ధం మనోవాచామగోచరమ్,  
 ప్రజ్ఞాన ఘనమానందం బ్రహ్మస్తీతివిభావయే దిత్యుపగోషత్.

ఓం సహనావవ త్పితి శాంతిః.

ఇతి అత్యుపనిష త్సమాప్తా.



శ్రీగురుభ్యానమః హరిః ఓం.

## ౭౭. యజుర్వేదీయ అధ్యాత్మోపనిషత్.

శ్లో. యత్రాంతర్యామ్యాదిభేద స్తత్త్వతో న హి యుజ్యతే,  
 నిర్భేదం పరమాద్వైత స్వమాత్ర మవశిష్యతే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.



అస్తః శ్వరీరే నిహితో గుహాయా మజ ఏకో నిత్యనుస్య పృథి  
 వీ శరీరం యః పృథివీ మస్తరే సచ్చరస్యం పృథివీ నవేద, యన్యోఽప  
 శ్వరీరం యతపోఽస్తరే సచ్చర స్వమాపో న విదుః, యస్య తేజ శ్వరీరం  
 యస్తేజోఽస్తరే సచ్చర స్యంతేజో నవేద, యస్య వాయు శ్వరీరం  
 యోవాయు మస్తరే సచ్చర స్యంవాయుర్నవేద, యన్యోఽకాశశ్వరీరం  
 యతకాశ మస్తరే సచ్చరస్వమాకాశో నవేద, యస్య మన శ్వరీరం  
 యో మనోస్తరే సచ్చరస్యం మనో నవేద, యస్య బుద్ధిశ్వరీరం యో  
 బుద్ధి మస్తరే సచ్చర స్యంబుద్ధి ర్నవేద, యన్యోఽహజ్ఞాన శ్వరీరం  
 యోఽహజ్ఞాన మంతరీ సచ్చరస్వమహజ్ఞానో నవేద, యస్య చిత్తం  
 శరీరం య శ్చిత్తమస్తరే సచ్చర స్యం చిత్తం నవేద, యన్యోఽవ్యక్తం  
 శరీరం యోఽవ్యక్త మస్తరే సచ్చర స్వమవ్యక్తం నవేద, యన్యోఽక్షరం  
 శరీరం యోఽక్షరమస్తరే సచ్చర స్వమక్షరం నవేద, యస్య మృత్యు  
 శ్వరీరం యో మృత్యు మస్తరే సచ్చర స్యం మృత్యుర్నవేద, సపత  
 సర్వభూతాఽస్తరాఽత్మాఽపహత పాస్తా దివ్యో దేవఏకో నారాయణః,  
 అహం మమేతి యో భావో దేహత్మా దావనాత్మసి, అభ్యాసోఽయం  
 నిరస్తవ్యో విదురూ బ్రహ్మనిషయా, జ్ఞాత్వా స్యం ప్రత్యగాత్మానం  
 బుద్ధిత ద్వృత్తిసాక్షిః, సోఽహ మిత్యేవ తద్వృత్త్యా స్వాఽస్య  
 తాత్త్వమతీం త్యజేత్, లోకాఽనువర్తనం త్యక్త్వా త్యక్త్వా దేహాఽను  
 వర్తనమ్, శాస్త్రాఽనువర్తనం శ్చిత్త్వా స్వాధ్యాసాపనయంకురు,  
 స్వాఽత్మ స్థేవ సదా స్థిత్యా మనో నశ్యతి యోగినిః, యక్త్వా శ్చ త్యా  
 స్వానుభూత్యా జ్ఞాత్వా సార్వాత్మ్యమాత్మ సః, నిద్రాయా లోక వారాయా  
 శ్వబ్దాదే రాత్మ విస్తృతేః, క్వచి న్నావసరం దత్వా చింతయాఽత్మా  
 న మాత్మని, మాతాపిత్రో ర్న లోద్భూతం మలమాంసమయం ఏషుః,  
 త్యక్త్వా చణ్డాలవద్దూరం బ్రహ్మభూయ శ్రుతీ భవ, ఘటాకాశ మహాఽ  
 కాశ ఇవాత్మానం పరాత్మని, విలాప్యోఽఖణ్డభావేన తూష్ణీంభవ సదా  
 మునే, స్వప్రకాశ మధిస్థానం స్వయం భూయ సదాఽత్మనామ్, బ్రహ్మ  
 డమపి పిండోఽణ్డం శ్శృజతాం మలభాండవత్, చిదాత్మని సదాఽనన్తే దేహ  
 రూఢా మహం ధియమ్, నివేశ్య లిజ్జముత్సృజ్య కేవలో భవ సర్వదా,  
 యత్రైవ జగదాభాసో దర్శనాఽస్తః పురం యథా, తద్భగవోఽహ

మితి జ్ఞాత్వా కృతకృత్యో భవానఘ, అహంజ్ఞాగ్రహన్తుక్తస్వయా  
 ప ముపపద్యతే, చంద్రవ ద్విమలః పూర్ణ స్వదానస్తస్వయం ప్రభః,  
 క్రియానాశా ద్భవే చ్చింతా నాశోఽస్తాద్వాసనాక్షయః, వాసనాప్రక్ష  
 యో మోక్ష స్సజీవ న్మక్తిరివ్యతే, సర్వత్ర సర్వత స్సర్వ బ్రహ్మమాత్రా  
 ఒవలోకనమ్, సద్భావభావనాదాధ్యా ద్వాసకాలయ మిశ్నుతే,  
 ప్రమాదో బ్రహ్మనిసాయాం స కర్తవ్యః కదాచన, ప్రమాదో మృత్యు  
 రిత్యావహ ర్విద్యాయాం బ్రహ్మవేదినః, యథాఒవకృష్టం శైవాలం  
 క్షణమాత్రం స తిష్ఠతి, ఆవృణోతి తథా మాయా ప్రాజ్ఞం వాఒప  
 పరాజ్ఞుశ్చమ్, శీవతో యశ్య కైవల్యం విదేహోఒపి స కేవలః, సమా  
 ధి నిష్ఠతా మేత్య నిర్వికల్పో భవా సిఘ, లజ్జానహృదయగ్రహే  
 ర్నిశ్చేష విలయ స్తదా, సమాధినా వికల్పేన యదా ఒచైవితా  
 త్తిదర్శనమ్, ఆత్మాత్వత్వం దృఢీభుర్వ న్నవా మాదిషు సన్న్వీజ్ఞ,  
 ఉదాసీనతయా తేషు తిష్ఠే ధ్వుటపటాదివత్, బ్రహ్మాది స్తస్మృత్యంతరం  
 మృషామాత్రా ఉపాధయః, తతః పూర్ణం స్వ మాత్మానం వశ్యే దేకా  
 త్త నాస్తితమ్, స్వయం బ్రహ్మ స్వయం విష్ణు స్వయమింద్రస్వయం  
 శివః, స్వయం విశ్వ మిదం సర్వం స్వస్త్వా దన్య న్నకించన, స్వాఒత్త  
 న్యాలోపితాఒశేషా భాసవస్సు నిరాసతిః, స్వయమేవ ఎరంబ్రహ్మపూర్ణ  
 ఘద్యయ మక్రియం, అసంజ్ఞ లోపికల్పోయః, విశ్వ మిత్యేకంస్తుని, నిర్వి  
 కా దేనిరాకా దేనిర్విశేషేఒభిదాకుతః, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాఒది భావశూ  
 న్యే నిరామయే, కల్పొఒర్లవ ఇవాఒత్తన్తః ఁరిపూర్ణే చిదాత్మని, తేజసీవ  
 తమోయత్రవిలీనంభ్రాంతికారణమ్, అద్వితీయే ఏతత్తత్త్వనిర్విశేషేఒభి  
 దా కుతః, ఏకాత్మకే ఏతత్తత్త్వే భేదకర్తాకథం వసీత్, సుషుప్తా సుఖ  
 మాత్రాయాం భేదః కేనాఒవలోకితః, చిత్తమూలో వికల్పొఒయంచ  
 త్తాఒభావేన కశ్చన, అతశ్చిత్తం సమాధేహ ప్రత్యగ్రూపే వరాఒత్తని,  
 అఖండానందమాత్మానం విజ్ఞాయ స్వస్వరూపతః, ఒహిరంలిస్వదానస్త  
 రసాఒస్వాదనమాత్మని, వైరాగ్యస్య ఫలం బోధో బోధ స్వోపరతిః  
 ఫలమ్, స్వానందాఒనుభవా చ్ఛాన్తి శేషైవోపరితేః ఫలమ్, యదుత్తి  
 రోత్తరాభావేపూర్వరూపంతు నిష్ఫలమ్, నివృత్తిః పరిమా తృప్తి రానం  
 దోఒనుపమ స్సన్పతిః, మాయోపాధిచ్ఛగద్యోని స్సర్వజ్ఞత్వాది లక్షణః,

పారోక్ష్య శబళ స్మత్యా ద్యాత్మక స్తత్వదాభిధాని, ఆలంబనలయూ  
భాత్యస్తత్త్విత్యయశబ్దయోః, అస్త్యకరణ సభిన్న బోధసత్త్వాపరా  
భిదః, మాయావిద్యే విహయేన ఉపాధి పరజీవయోః, అఖండం  
సచ్చిదానందం పరంబ్రహ్మ విలత్యతే, ఇత్యం వాక్యే స్తదర్థాను  
సంధానం శ్రవణం భవేత్, యుక్త్యా సంభావి తత్త్వాను సంధానం  
మనసం తు తత్, తాభ్యాం నిర్విచికిత్సేర్ధే చేతన స్థాపితస్య  
తత్, ఏకతాపత్త్వ మేతద్ధి విదిధ్యాసవ ముచ్యతే, ధ్యాత్విభ్యానే  
పరిత్యజ్య క్రమా ధ్యేయైః గోచరమ్, నివాతదీపవచ్చిత్తం సమాధి  
రభిధీయతే, వృత్తయస్తు తదాసేమ వ్యజ్ఞతా ఆత్మిగోచరాః, స్మర  
ణా దనమీయన్తే పుష్టితస్య సముత్థితాః, అనాదా విహసాసారే  
సంచితాః కర్మకోటయః, అనేన విలయం యాంతి శుద్ధధర్మో వివర్ధతే,  
ధర్మమేషు మిమం ప్రామా సమాధిం యోగ విత్తమాః, వర్షత్యేష  
యథాధర్మావృత్తధారా సుహస్రశః, అమునా వాసనాజాలే నిశ్చేపం  
ప్రవిలాపితే, సమూలోన్మూలితే పుణ్యపాపభ్యే కర్తసంజ్ఞయే, వాక్య  
మప్రతిబద్ధం తస్మాద్విరోధో వ భాసతే, కరామలకవ ద్బోధ మప  
రోక్షం ప్రనూయతే, వాసనాను దయోభోగ్యే వై రాగ్యస్య తదా  
ఽవధిః, అహంభావోదయాభావో బోధస్య పరమావధిః, తీనవృత్తే  
రనుత్పత్తి ర్మర్యాదోపరతేస్తు సా, స్థితప్రజ్ఞో యతీ రయం యస్సదా  
ఽనంద మశ్నుతే, బ్రహ్మణ్యేవ కలిరాత్మా నిర్వికారో వినిష్క్రియః,  
బ్రహ్మైత్తనో శ్శోభతియో రేకభావావగహిణీ, నిర్వికల్పచ చిన్తా  
త్రా వృత్తిః ప్రజ్ఞాతి కిధ్యతే, సా సర్వదా భవే ద్యస్య స జీవన్ముక్త  
వ్యతే, దేహేంద్రియే ష్వహంభావ ఇదంభావ స్తదస్య తే, యస్య నో  
భవతః క్వాఽపి సజీవన్ముక్త ఇవ్యతే, స ప్రత్యగ్భ్రష్టాణో శ్చేదం కదా  
ఽపి బ్రహ్మసర్గయోః, ప్రజ్ఞయా యో విజానాతి స జీవన్ముక్త ఇవ్యతే,  
సాదుభిః పూజ్యమానేఽస్మిన్ పీడ్యమానేఽపి దుర్జనైః, సమభావో  
భవేద్యస్య సజీవన్ముక్త ఇవ్యతే, విజ్ఞాత బ్రహ్మతత్త్వస్య యథాపూర్వం  
ససంస్మృతిః, అస్తిచే న్న సవిజ్ఞతా బ్రహ్మభావో బహి ర్యుగి, సుఖాద్య  
నుభవో యావ త్తావత్ప్రారబ్ధ మివ్యతే, అలోచయః క్రియాపూర్వో  
నిష్క్రియో సహి కుత్రచిత్, అహం బ్రహ్మేతి విజ్ఞానా త్కల్పకోటి

శతార్జితమ్, సందితం విలయం యాతి ప్రబోధా త్వష్ట కర్మవత్, స్వమసంగ ముదాసీనా వజ్రాయ సభో యథా, స క్లశ్యతే యతిః కించి త్కదాచి ద్భావికర్తృభిః, స ఘోఘట యోగేన సురాగంధన లిప్యతే, తథాఽత్మోపాధయో గేన తద్ధర్మైవ లిప్యతే, భూనోదయా త్పురాఽరబ్ధం కర్తజ్ఞానా స్మరశ్యతి, అదత్వా స్వఫలం లక్ష్య ముద్దిశ్యో త్స్పృష్ట బాణవత్, వ్యాఘ్ర బుద్ధ్యా వినిర్ముక్త బాణః పశ్యాత్తు గోమయే, సత్పిత్తి భినశ్యేవ లక్ష్మ్యం వేగేన నిగ్ధరమ్, అజరోఽస్త్యమరోఽస్త్యితి య ఆత్మానం ప్రవద్యతే, తదాఽర్చనా తిప్యతోఽస్య కులిః ప్రారబ్ధ కల్పనా, ప్రారబ్ధం సిద్ధ్యతి తదా యదా దేహఽత్తనా స్థితిః, దేహఽత్త భావో నైవేప్యః ప్రారబ్ధం త్యజ్యతా మతః, ప్రారబ్ధకల్పనాఽప్యస్య దేహస్య భ్రాంతి రేవహి, అభ్యుత్తస్య కుతస్పత్వ మసత్వస్య కుతో జనిః, అజాతస్య కుతోనాశః ప్రారబ్ధ మసతిః కుతః, జ్ఞానేనాఽజ్ఞానకార్యస్య సమూలస్య లయో యది, తిష్ఠ త్వయం కథం దేహ ఇతి శక్కు వతో జడా, సమాధాతాం బాహ్యాదృష్ట్యా ప్రారబ్ధా వదతి ప్రతిః, సతు దేహఽదిసత్యత్వ బోధనాయ వివశ్శిణామ్, పరిపూర్ణ మనా ద్యంత మప్ర మేయ మపిప్రయమ్, సద్దనం చిద్దనం నిత్య మానస్తమన మవ్యయమ్, ప్రత్య గేశరనం పూర్ణ మనస్తం సర్వతోముఖమ్, అహేయ మసుపాదేయ మనాదేయ మనాశ్రియమ్, నిర్గుణం నిష్క్రియం సూక్ష్మం నిర్వికల్పం నిరంజనమ్, అనిరూప్యస్వరూపం అనోవాచ్యమగోచరమ్, సస్సమృద్ధం స్వతస్సిద్ధం శుద్ధం బుద్ధ మసీవృశమ్, ఏక మేవాఽద్వయం బ్రహ్మ నేహ నానాఽస్తి కీచ్ఛన, స్వానుభూత్యాస్వయం జ్ఞాత్వా స్వ మాత్మాన మఖండితమ్, ససిద్ధ స్సుముఖం తిప్త నిర్వికల్పాఽత్త నా ఽత్తని, క్వ గతం కేనవా నీతం కుత్ర లీన మిదంజగత్, అధునైవ మ యా దృష్టం నాఽస్తి కిం మహదదృశ్యమ్, కిం హేయం కిముపాదేయం కిమన్యత్కిం విలక్షణమ్, అఖండానందప్రయూహ పూర్ణబ్రహ్మమహా ర్ణవే, నకించి దత్ర పశ్యామి నష్టతోమి నవే ద్ద్యహమ్, స్వాఽత్మ నైవ సదానంద రూపేనాఽస్తి స్వలక్షణః, అసంగోఽహ మసంగోఽవామలిగోహ మహం హరిః, ప్రశాంతోఽహ మసంతోఽహం పరి పూర్ణ శ్చిరంజనః, అకర్తాఽహ మభోక్తాఽహ మవికారోఽహ మవ్యయః,

శుద్ధబోధస్వరూపోఽహం కేవలోఽహం సదాశివః, ఏతాం విద్యా మ  
పాంతరతమాయ దదా, అపాంతరతమో బ్రహ్మణేదదా, బ్రహ్మ ఘో  
రాఽంగిరసే దదా, ఘోరాఽజ్గిరా రైక్వాయ దదా, రైక్వో రామా  
యదదా, రామ స్సర్వేభ్యో భూతేభ్యో దదా విత్వేత నిర్వాణాఽను  
శాసనం వేదాఽనుశాసనం వేదాఽనుశాసన మిత్తుపనిషత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి అధ్యాత్మోపనిష త్సమాప్తా.



శ్రీ గరుభ్యామః హరిః ఓం.

## ౭౪. సామవేదీయ కుండికోపనిషత్.

శ్లో. కుండికోపనిషత్స్థాత పరివ్రాజకసంశతిః,

యత్ర విశ్రాంతి మగమత్ తద్రామ పదమాశ్రయే.

ఓం ఆప్యాయన్వీతి శాంతిః.

ఓం. బ్రహ్మచర్యాశ్రమే <sup>1</sup>క్షీణే గురుశిష్యరూపణి రతిః, వేదాన  
ధిత్యానుజ్ఞాత ఉచ్యతే గురుణాశ్రమీ, దార మాహ్వాత్వ సద్భక్త మ  
గ్నిమాధాయ శక్తితః, బ్రహ్మీ మిష్టిం యజే త్తాసా మహోరాత్రేణ  
నిర్వచేత్, స విభజ్య సుతా నర్థే గ్రామ్యకామా స్విస్మజ్యచ, సద్భక్త  
స్వసమాగ్నేణ శుచా దేశే పరిభ్రమత్, వాయుభక్తోఽముభక్తోవా  
<sup>2</sup>పహితైః కందమూలకైః, స్వశరీరే సమాప్యథ పృథివ్యాం నాశ్రువా  
తియేత్, సహతేనైవ పురుషః కథం సన్నన్త ఉచ్యతే, సనామధే  
యో యస్తింస్తు కథం సన్నన్త ఉచ్యతే, లిప్తా త్ఫలవిశుద్ధాజ్ఞే సన్నా  
సం సుహితాత్తనామ్, అగ్నివర్ణం వినిష్క్రమ్యవానప్రథం ప్రపద్యతే,  
లోకవ ద్భార్యయా సక్తో వన జచ్ఛతి సంయతిః, సంత్యక్త్వా సన్పతి  
సుఖ మనుత్యపతి కిం ముదా, కింవా దుఃఖ మనుస్తృత్య భోగాం స్త్య  
జతి చోచ్ఛ్రుతా, గర్భావాసభయద్భీత శ్శీతోష్ణాభ్యాం తథైవచ,

1 భిక్షు. 2 విహితాన్నోత్తరైఃఫలైః. 3 లోచన.

1 గుహ్యం ప్రవేష్టు మిచ్ఛామి పరమ్మద మనామయ మితి. సన్న స్యా  
 గ్ని మపునగావర్తనం యస్మత్కృత్యజ్ఞాయ మావహమితి, అథాఛాత్మ ము  
 న్ద్రాక్షాపేత్, దీక్షా ముచేయాత్, కాషాయవాసాః కక్షోష్ఠలోమాని  
 వస్వయేత్, ఊర్ధ్వబాహుర్విముక్తమాగ్లో భవతి, అనికేత శ్చరే ద్భిక్షా  
 శీ నిధిధ్యాసనం దధ్యాత్, పవిత్రం ధారయే జ్ఞస్తుసంరక్షణార్థమ్, తద  
 పి శ్లోకా భవంతి. కుండికాం ఇచ్చనుసూ శిశ్యం త్రివిష్టప ముపానహా,  
 శీతోన్మాతీనీ జ్ఞాన్తా శ్శాపీనాచ్ఛాదన స్తథా, పవిత్రం స్నానశా  
 తీచ్ఛ ఉత్తరాన్తమేవచ, 2 అన్యచ్ఛాపేత్వతేజోఽప్యి త్సర్వం తద్వర్జయే  
 ద్యతిః, సదీపుశినశ యీ స్యా ద్దేవాగారేషు బాహ్యతః, నాత్మ్యం  
 సుఖదుఃఖాభ్యాం శరీర ముపతాపయేత్, స్నాన మ్నాన స్తథా  
 శౌచ మగ్నిః పూతాభి రాచరేత్, స్తూయమానో నతుప్యేత నిం  
 దితో న శపే త్పూర్వా, భిక్షాది నైదల మ్పాత్రం స్నానద్రవ్య  
 మవాదితమ్, ఏతాంవృత్తి ముపాసీత యతేంద్రియజపేత్సదా, విశ్వా  
 య మనుసంయోగం మనసా భావయేత్సుధీః, ఆకాశా ద్వాయుర్వాన్య  
 యో జ్యోతి ర్జ్యోతిష ఆపోఽదృశ్యః పృథీవీ, ఏషా మూర్భతానాంబ్రహ్మ  
 ప్రపద్యే, అజర మమర మక్షర మవ్యయం ప్రపద్యే, మ య్యఖణ్డ  
 సుఖామ్భాణా బహుధా విశ్వసీచయః, ఉత్పద్యంతే విలీయంతే మా  
 యామారుత విభ్రమాత్, సమే దేహీన సర్వభృతో మేఘేనేవ  
 విహాయసా, అగః కుతో మే తగ్గగా బాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిషు, ఆకా  
 శేవ త్కల్ప విదురగోఽహ మాదిత్యస ద్భాస్య విలక్షణోఽహమ్,  
 అహర్యవ నిత్యవినిశ్చలోఽహ మిమ్మోధివత్పరవివర్తితోఽహమ్,  
 నారాయణోఽహం సరకాంతకోహం పురాంతకోఽహం పురుషోఽహం  
 మీశః, అఖండబోధోఽహ మశేషసాక్షీ నిరీశ్వరోఽహం నిరహంబు  
 నిర్మమః, తతభ్యాసేన ప్రాణాపానౌ సంయమ్య, తత్ర శ్లోకా భవంతి,  
 వృషణాపానయో ర్ద్ధధ్యే వాణీ ఆస్థాయ సంశ్రయేత్, సప్తశ్య శనకై  
 ర్విహస్యం యవమాత్రే వినర్గణామ్, మాషమాత్రాంతథాదృష్టేం శ్రోశే  
 స్థాప్య తథా భువి, శ్రవణేనాసికే గన్ధాయత స్వం సచ సంశ్రయేత్,  
 అథశైవం పదంయ త్ర తద్భ్రష్టా బ్రహ్మతత్పరమ్, తదభ్యాసేన లభ్యే

పూర్వజన్మాదితాత్మనా, సంభూతైర్వాయుసుశ్రావైః హృదయం తవ  
ఉచ్యతే, ఊర్ధ్వం ప్రపద్యతే దేహః క్షిత్వా మూర్ధాన మవ్యయమ్,  
స్వదేహస్యతు మూర్ధానం యే ప్రాప్య పరిమాం గతిమ్, భూయ స్తేన  
నివర్తంతే పరావరవిదో జనాః, ననాక్షిణం నాత్యుగర్తా సుంస్పృశంతి  
విలక్షణమ్, అవికార ముదాసీనం గృహభర్తాః ప్రశీపవత్, జలేవాపి స్థ  
లేవాపి లురత్యేష జడాత్మకః, నాఽహం విలిప్యే తద్దరైరటభరైర్నభో  
యథా, లిప్సియోఽస్త్యవికారోఽస్తి నిష్కలోఽస్తి నిరాకృతిః,  
నిర్వికల్పోఽస్తి నిశ్శోఽస్తి నిరాలంబోఽస్తి నిర్ద్వయః, సర్వాత్మకోఽ  
హం సర్వోఽహం సర్వాతీతోఽహ మద్యయః, కేవలఖండబోధోఽ  
హం స్వానందోఽహం నిరంతరః, స్వమేవ సర్వతః పశ్యేత్ స్వస్యమాన  
స్వ ముద్యయమ్, స్వానంద మనుభుక్తానో నిర్వికల్పో భవామ్యహమ్,  
గచ్ఛం స్త్య న్ముసరిత ఇచ్ఛయానో వాస్యథాపివా, యథేచ్ఛమా. వసే  
గ్విద్వా నాత్మారామ స్వదా ముని రిత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయ స్త్రితి శాంతిః.

ఇతి కుణ్డికోపనిష త్సమాప్తాః.

ఓమ్ తత్సత్.



శ్రీ గురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్.

## ౭౫. సామ వేదీయ సావి త్ర్యుపనిషత్.

శ్లో. సావిత్ర్యుపనిష ద్వేద్య చితానీత్రపదోఽష్టలమ్,  
ప్రతియోగి వినిర్ముక్తం రామచంద్రపదం భజే  
సావిత్ప్రాత్తాపాశుపతం పరంబ్రహ్మనధూతకమ్,  
త్రిపురాతపనందేవి త్రిపురాకరభావనా.

ఓం ఆప్యాయ స్త్రితి శాంతిః

హరిః ఓమ్. క స్సవితా కా సావిత్రి అగ్నిరేవ సవితా పృథివీ  
సావిత్రి సయత్రాగ్ని స్తత్పృథివీ యత్రవా పృథివీ తత్రాగ్ని స్తే ద్వే  
యోనిస్తదేకం మిగునమ్. ౧ క స్సవితా కా సావిత్రి పరుణ ఏవ

సవితా ౨౨వ స్సావిత్రి సయత్ర వరుణ స్తదాపో యత్ర వా ఆప స్తద్వరు  
ణ స్తే ద్వే యోనిస్తదేకం మిథునమ్. ౨. క సృవితా కా సావిత్రి వా  
యురేవ సవితా ఆకాశ స్సావిత్రి యత్ర స వాయు స్తదాకాశో య  
త్ర వా ఆకాశ స్తద్వాయు స్తే ద్వే యోని తదేకం మిథునమ్. ౩. క  
సృవితా కా సావిత్రి యజ్ఞవీవ సవితా ఛన్దాంసి సావిత్రి యత్ర యజ్ఞ  
స్తచ్ఛన్దాంసి యత్ర వా ఛన్దాంసి సయజ్ఞస్తే ద్వే యోనిస్తదేకం మిథు  
నమ్ ౪. క సృవితా కా సావిత్రి సయత్ర రేవ సవితా విద్యుత్సా  
విత్రి స యత్ర స్తనయిత్ను స్తద్విద్యు ద్యత్ర వా విద్యుత్తత్ర స్తనయిత్ను  
స్తే ద్వే యోని తదేకం మిథునమ్ ౫. క సృవితా కా సావిత్రి ఆదిత్యవీవ స  
వితా ద్యా సావిత్రి స యత్రాదిత్య స్తద్ద్యౌ ర్యత్ర వా ద్యాస్తదాదిత్య  
స్తే ద్వే యోనిస్తదేకం మిథునమ్. ౬ క సృవితా కా సావిత్రి చంద్రవీవ సవి  
తా నక్షత్రాణి సావిత్రి సయత్ర చంద్ర స్తనక్షత్రాణి యత్ర వా నక్షత్రాణి  
స చక్షిమా స్తే ద్వే యోనిస్తదేకం మిథునమ్. ౭. క సృవితా కా  
సావిత్రి మన వీవ సవితా వా కాసావిత్రి స యత్ర మన స్తద్వా గ్యత్ర  
వావా క్తన్నన స్తే ద్వే యోనిస్తదేకం మిథునమ్ ౮. క సృవితా కా  
సావిత్రి పురుష వీవ సవితా స్త్రీ సావిత్రి స యత్ర పురుష స్తత్ స్త్రీ  
యత్ర వా స్త్రీ సపురుష స్తే ద్వే యోనిస్తదేకం మిథునమ్. ౯. తస్యా వీవ  
ప్రథమః పాదో భూ స్తత్రవీతు ర్వరేణ్య మిత్యగ్ని రైవ వరేణ్య మాపో  
వరేణ్యమ్, చంద్ర మావరేణ్యం, లిస్యా వీవ ద్వితీయః పాదో భర్గ మయో  
భువో భగ్నో దేవస్యధీమహి త్యగ్ని రైవ భర్గ ఆదిత్యోవై భర్గ శ్చంద్ర మా  
వై భర్గః, తస్యా వీవ తృతీయః పాదః స్వరియో యోనః ప్రచోదయా దితి  
స్త్రీనైవ పురుషశ్చ ప్రజనయతో యో వా ఏతాం సావిత్రి మేవం  
వేద స పున ర్మృత్యుజ్ఞాయతి. ౧౦. బలాతి బలయోః విరా ట్పురుష  
ఋషిః, గాయత్రీ దేవతా, గాయత్రీ ఛందః, అకారోకార మకాగా  
బీజాద్యాః, త్సుధాది నిరసనే వినియోగః, క్లా మిత్యాది వడంగన్యా  
సః. ధ్యానమ్. అమృతకరతిలార్ద్రా సర్వసంజీవనాధ్యవఘహరణసు  
దక్షౌ వేదసారే మయాభే, ప్రణవమయవికారా భాస్కరాకార దేవకా  
సతత మనుభవేహం తౌ బలాతీబలేశౌ. ఓం హ్రీం బలే మహాదేవి



హ్రీం మహాబలే క్షీం చతుర్విధ పురుషార్థసిద్ధిప్రదే తత్సవితు ర్వరదా  
త్తి కే హ్రీం వరేణ్యం భర్గో దేవస్య వరదాత్తి కే అభిబలే ధర్మదయా  
మూర్తే బలేనర్వక్షుద్భ్రమోపనాశిని ధీమహి ధియో యో నస్తాతే  
ప్రచుర్యా ప్రచోదయాత్తి కే ప్రణవశిరస్కాత్తి కే హుంఘట్ స్వాహా  
ఏవం విద్వాక్ కృతకృత్యో భవతి, నావిత్ర్యా ఏవ సలోకతాం జయతి  
ఇ త్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయన్తివతి శాంతిః.

ఇతి నావిత్ర్యుపనిషత్ సమాప్తా.



శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

## ౩౬. అధర్వణీయ ఆత్మోపనిషత్.

శ్లో. యత్రానాత్మప్రపంచోఽయ మహ్నావ పదం గతిః,  
ప్రతియోగివినిర్ముక్తః పరమాత్మావశిష్యతే  
ఓం భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః.

హరిః ఓం. అథాంగిరాః, త్రివిధఃపురుషోఽజాయతాత్మాఽంత  
రాత్మా పరమాత్మా చేతి, త్వ క్షర్త మాగ్న రోమాఙ్గుష్ఠాంగుల్యవృష్ఠ  
పంశనఖగుల్ఫోదరనాభిమేఢకట్యూరు కపోలశ్రోత్రభ్రూలలాటబాహు  
పార్శ్వశిరోక్షీణి భవన్తి జాయతే మ్రియత ఇత్యేష ఆత్మా, అథాస్త  
రాత్మా నామ, పృథివ్యావస్తేజో వాయురాకాశ మిచ్ఛాద్వేష సుఖదుఃఖ  
కామ మోహవికల్పనాదిస్తృతిలింగోదాత్మానుదాత్తిహ్రస్వదీర్ఘస్థతస్సలిత  
గర్జితస్ఫుటిత ముదితస్పత్రగీతవాదిత్రిప్రళయ విజృంభితాదిభిశ్శ్రోతా  
సూతా రసయితా నేతా బోధా కర్తా విజ్ఞానాత్మా పురుషః పురాణన్యా  
యమీమాంసా ధర్మ శాస్త్రాణీతి శ్రవణచూడాకర్షణ కర్మ విశేషణంకరో  
త్యేషోఽస్త్రరాత్మా, అధపరమాత్మానామ, యథాఽక్షర ఉపాసనీయః,  
సచప్రాణాయామప్రత్యాహార భారణాధ్యాన సమాధియోగాను మానా  
త్మచింతకవటకణికావా శ్యామాకతండులో వా వాలాగ్రశతసాహస్ర విక

ల్పనాదిభి ర్వాస లభ్యతే నోపలభ్యతే సజాయతే నస్మియతే నశువ్యతి  
 నక్షిద్యతే సదవ్యాతే నకమ్నతే సభిద్యతే నస్విద్యతే నిర్గుణ స్సాక్షీ భూత  
 శ్శుద్ధో నిరవయవాత్తా కేవలసూక్ష్మో నిర్తమో నిరజ్ఞానో నిర్వికార  
 శ్శబ్దస్పర్శరూపరిసగంధసర్వితో నిర్వికల్పో నిరాకాంక్ష స్సర్వవ్యాపీ సోఽ-  
 చిన్మోఽనిర్వర్ణశ్చ పునా త్యశుద్ధా న్య పూతాని నిష్క్రియ స్తస్య  
 సగ్సారో నాస్తి, ఆత్మనంజ్ఞ శ్శివ శుద్ధ ఏక ఏ వాద్వయ స్వదా, బ్రహ్మ  
 రూపతయా బ్రహ్మ కేవలం ప్రతిభాసతే, జగన్ముఖతయా ప్యేత ద్బ్రహ్మ  
 వ ప్రవిభాసతే, విద్యావిద్యాదిభేదేన భావాభావాదిభేదతః, గురుశిష్యా  
 దిభేదేన బ్రహ్మవ ప్రతిభాసతే, బ్రహ్మవ కేవలం శుద్ధం విద్యతే తత్త్వ  
 దర్శనే, నచ విద్యా సచా విద్యా స జగచ్చ సచావరమ్, సత్యత్వేన  
 జగద్భాసం సంసారస్య ప్రవర్తికమ్, అసత్యత్వేనభాసంతు సంసారస్య  
 నివర్తికమ్, ఘటోఽయమితి విజ్ఞాతుం నియమః కోన్య పేక్షతే, వినా  
 ప్రమాణసమ్యత్వం యస్తి న్నతి వదాగ్ధీ, అయ మాత్మా నిత్యసిద్ధః  
 ప్రమాణే సతి భాసతే, న దేశం నాపికాలంవా నశుద్ధిం వా స్యపేక్షతే,  
 దేవదత్తోఽహమిత్యేత ద్విజ్ఞానం నిరపేక్షకమ్, తద్విద్యున్నావిదోఽవ్య  
 స్య బ్రహ్మహమితి వేదనం, భాసునేవ జగత్పిర్వో భాస్యతే యస్యతే  
 జనా, అనాత్మక మస త్సుచ్చం కింను త స్యావభాసకమ్, వేదశాస్త్రపు  
 రాణాని భూతాని సకలాన్యపి, యేనాన్యవంతి తం కింను విజ్ఞాతారం  
 ప్రకాశయేత్, ఊహాం దేహవ్యథాం త్యక్త్వా బాలః క్రీడతి వస్తుని, త  
 ధైవ విద్యా ప్రమతే నిర్తమో నిరహంసుభి, కామా నిష్కామరూపీ  
 సకాలం త్యేకచరో మునిః, స్వాత్మినైవ సదా తుష్ట స్వయం సర్వా  
 త్తనాస్థితః, నిర్ధనోఽపి సదా తుష్టో ప్యసహాయో మహాబలః, నిత్యతృ  
 ప్త స్త్యభిజ్ఞానోఽవ్యసమ స్సమదర్శనః, కుర్వన్నపి సకుర్వాణ శ్చ  
 భోక్తా ఫలభో గ్యపి, శరీర్యవ్యశరీ క్యేష పరిచ్ఛిన్నోఽపి సర్వగః, అశ  
 రీరగ్ సదా నంత మిమం బ్రహ్మవిదంక్వచిత్, ప్రియాప్రియేన స్పృశత  
 స్తధైవచ శుభాశుభే, తమసా గ్రస్తవద్భానా దగ్రస్తపి రవిర్జ్వలైః, గ్రస్త  
 ఇత్యుచ్యతే భ్రాన్త్యా హ్యజ్ఞాత్వా వస్తులక్షణమ్, తద్వదేహాదిబద్దేభ్యో  
 విముక్తం బ్రహ్మవత్త్వమ్, పశ్యతి దేహివన్మాథా శ్శరీరాభాస దర్శనా  
 త్, అహినిర్లయగీవాయం ముక్తదేహ స్తుతిష్ఠతి, ఇత స్తత శ్చాల్పమా

నో యత్కించి త్స్పృణవాయునా, స్తోతసా నీయతే దారు యథా  
 నిమ్నోన్నతస్థలమ్, దైవేన నయతే దేహా యథాకాలోపభుక్తిషు,  
 లత్యైలత్యైగతి త్యక్త్యా య స్తిష్యే త్కేవలాత్తనా, శివవ స్యయం  
 సాక్షా దయం బ్రహ్మవి దుత్తమః, జీవన్నేవ సదా ముక్తః కృతార్థో  
 బ్రహ్మవిత్తమః, ఉపాధినాశా ద్బ్రహ్మైవ సకా బ్రహ్మపీఠి నిర్వయమ్,  
 తైలూషో వేష సద్భావాభావయోశ్చ యథా పుమాకా, తదైవ బ్రహ్మ  
 విచ్ఛేద సదా బ్రహ్మైవ నావరః, ఘటే నష్టే యథా వ్యోమ వ్యోమై  
 వభవతిస్వయమ్, తదైవోపాధివిలయే బ్రహ్మైవ బ్రహ్మవి త్స్వయమ్, క్షీ  
 రం క్షీరేయథాక్షిప్తం తైలం తైలే జలం జలే, సంయుక్త మేకతాం  
 యాతి తథాఽఽత్తిన్యాత్మవి న్దునిః, ఏవం విదేహకైవల్య సన్తాతత్వ  
 మఖండితమ్, బ్రహ్మభావం ప్రవద్యేష యతి ర్నావర్తతే పునః, సదాత్మ  
 కత్వవిజ్ఞాన దగ్ధావిద్యాదివర్షణః, అముష్య బ్రహ్మభూతత్వా ద్బ్రహ్మ  
 ణః కుత ఉద్భవః, మాయాక్ష్మప్రాబధమోక్షౌ న స్త స్యాత్త్వనివస్తుతః,  
 యథారక్షో నిష్క్రియాయాం సర్వాభాసవినిర్గతా, ఆప్నోతే స్వదన  
 త్యాభ్యాం వక్తవ్యే బంధమోక్షణే, నావృతి ర్పృహ్మణః కాచి దన్యా  
 భావాదనావృతమ్, అస్తీతి ప్రత్యయో యశ్చ యశ్చనాస్తీతి వస్తుని,  
 బుద్ధేరేవ గుణావేతో నతు నిత్యస్య వస్తునః, అత స్తా మాయయా  
 క్మప్రా బంధమోక్షౌ నచాత్మని, నిష్కరే నిష్క్రియే శాంతే నిరవద్యేని  
 రక్షణే, అద్వితీయే వరే తత్త్వే వ్యోమవ త్కల్పనా కరః, సనిరోధో  
 సచోత్పత్తి ర్నబద్ధో నచ సాధకః, నిముముక్షు ర్నవైముక్త ఇత్యేషా  
 పరమార్థతే త్యుపనిత్.

ఓం భర్తం కర్ణభి రితి శాంతిః.

ఇతి ఆత్మోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



## ౭౭. అధర్వణీయ పాశుపత బ్రహ్మోపనిత్.



శ్లో. పాశుపత బ్రహ్మవిద్యా సంవేద్యం పరమామరమ్,  
పరమానంది స-పూర్ణం రామచ్చద్రవదం భవే.

ఓం భద్రం కర్ణేభ రితి శాంతిః.

హరిఃఓమ్. అధహ వై స్వయంభుర్విష్ణో ప్రజా స్సృజానీతి  
కామకామో జాయతే, కామేశ్వరో వైశ్రవణో బ్రహ్మపుత్రో వాల  
ఖల్యస్త్వయమ్భుం పరిపుచ్చతి, జగతాం కా విద్యా, కా దేవతా,  
జాగ్రత్తురీయ యో రస్యకో దేవః, యాసి తస్య వశా ని, కాలాః  
కియత్ప్రమాణాః, క స్యాజ్జయూరవిచస్త్రగ్రహదయో భాసంతే, కస్య  
మహిమా గగనస్వరూపః, ఏత దహగ్ శ్రోతు మిచ్ఛామి, నాఽన్యో  
జానాతి త్వం బూహి బ్రహ్మక స్వయం మ్భునవాచ, కృష్ణిజగతాం  
మాతృకావిద్యా ద్విత్రివర్ణసమాతా ద్వివర్ణమాతా త్రివర్ణోపేతా చతు  
ర్మాతృత్త కోంకారరూపిణీ మమ పాణిణాత్త్రికాదేవతా, అహమేవ  
జగత్తయైకః పతిః, మమ వశాని సర్వాణి యుగాన్యపి, అహేహ రాత్రా  
దయో మత్సం వర్ధితాః కాలాః, మమ గూఢం రవే స్తేజశ్చైద్రనక్షత్ర  
గ్రహతేజాంసిచ, గగనో మమ త్రిశక్తిమాయాస్వరూపః, నాన్యో  
దస్తితమేమాయాత్తకోరుద్రః, సాత్వికమాయాత్తకోవిష్ణుః, రాజసమా  
యాత్తకో బ్రహ్మ, ఇంద్రాదయ స్తామసరాజసాత్త్రికాః, న సాత్వికః  
కోఽపి, అఘోర స్పర్శసాధారణస్వరూపః, సమైయాగానాం రుద్రః  
పశుపతి కర్తా, రుద్రో యాగదేవః, విష్ణురధ్వర్యుః, హేమాతేంద్రః, దేవ  
తా యజ్ఞభుక్, మానసం బ్రహ్మ, మాహేశ్వరం బ్రహ్మ, మానసగోహగ్  
సస్సోహగ్ హగ్ సత్తతి, తస్యయ యజ్ఞో నాదానుసంధానమ్, తస్య  
యవికారోఽపి, పరమాత్మస్వరూపో హగ్ సః, అంతర్బహి శ్చగతి  
నాగ్ సః, అంతర్గతోఽనవకాశాంతర్గత సువర్ణస్వరూపోహగ్ సః, షడ్జ  
పతి తత్త్వతంతవ ద్వ్యక్తమ్, చిత్సూత్రత్రయ చిన్మయలక్షణమ్,  
నవతత్త్వత్రిరావృతమ్, బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాత్మకమ్, అగ్నిత్రయ

కళోపేతమ్, చిద్రంధిబంధనమ్, అద్వైతగ్రంథిః, యజ్ఞసాధారణాం  
 గమ్, బహిరంతర్జ్వలనమ్, యజ్ఞాంగలక్షణబ్రహ్మస్వరూపోహగ్నః,  
 ఉపవీతలక్షణసూత్రబ్రహ్మగా యజ్ఞాః, బ్రహ్మాంగలక్షణయుక్తో యజ్ఞ  
 సూత్రమ్, తద్బ్రహ్మసూత్రం, యజ్ఞసూత్రసంబంధీబ్రహ్మయజ్ఞః, తత్స్వ  
 రూపః, అంగాని మాత్రాణి, మనో యజ్ఞస్వహగ్నో యజ్ఞసూత్రమ్,  
 ప్రణవం బ్రహ్మసూత్రమ్, బ్రహ్మయజ్ఞమయమ్, ప్రణవాంతర్వక్తీ  
 హగ్నో బ్రహ్మసూత్రమ్, తదేవ బ్రహ్మయజ్ఞమయమ్, మోక్షక్రమమ్,  
 బ్రహ్మసంధ్యా క్రియా, మనో యాగః, సంధ్యా క్రియా మనోయా  
 గస్య లక్షణమ్, యజ్ఞసూత్రప్రణవబ్రహ్మయజ్ఞక్రియాయుక్తో బ్రహ్మ  
 ణః, బ్రహ్మచర్యేణ చరంతి దేవాః, హగ్నసూత్రచర్యా, యజ్ఞాః, హం  
 సప్రణవయోరభేదః, హంసస్య ప్రార్థనా స్త్రీకాలాః, త్రికాలా స్త్రీవర్ణాః,  
 త్రేతాగ్నయసంధానో యాగః, త్రేతాగ్నయైకృతృత్వతి వర్ణోంకార  
 హగ్నసానుసంధానోంతర్యాగః, చిత్స్వరూపవసత్తస్యయం తురియస్వ  
 రూపమ్, అంతరాదిశ్యే జ్యోతిస్స్వరూపో హగ్నః, యజ్ఞాంగం  
 బ్రహ్మసంవత్తి, బ్రహ్మప్రవృత్తౌ తత్ప్రణవహం ససూత్రేణైవ ధ్యాన  
 మాచరంతి, ప్రోవాచపునః స్వయంభువం ప్రతి జానీతే బ్రహ్మపుత్రో  
 ఋషి ర్వాల్ఖల్యః, హంససూత్రాణి కతిసంఖ్యాని, కియ ద్వా ప్రమా  
 ణమ్, హృద్వాదిత్యమరీచినాం పదం షణ్ణవతిః, చిత్సూత్రఘ్రాణయోః  
 స్వరనిర్గతా ప్రణాధారా షడంగుళదళాఽశీతిః, హమబాహుదక్షిణ  
 కట్యో రంతశ్చరతి హగ్నః పరమాత్మా, బ్రహ్మగుహ్యప్రకారో నాన్య  
 త్రవిదితః, యే జానంతి తేఽమృతఫలకాః, సర్వకాలగ్హంసప్రకా  
 శకిమ్, ప్రణవహంసాంతర్ధ్యానప్రకృతిం వినా న ముక్తిః, నవ సూత్రాణా  
 పరిచచ్ఛితా, తేఽపి యద్బ్రహ్మ చరంతి, అంత రాదిత్యం నజ్ఞాతం  
 మనుష్యాణామ్, జగదాదిత్యో రోచత ఇతి, జ్ఞాత్వా తే మర్యావి  
 బుధాః, తపసప్రార్థనాయుక్తా ఆచరంతి, వాజపేయః పశుహర్తాఅధ్వర్యు  
 రిన్ద్రో దేవతా, అహిగ్నా ధర్మయాగః, పరమహగ్నోఽధ్వర్యుః,  
 పరమాత్మా దేవతా పశుపతిః, బ్రహ్మోపనిషదో బ్రహ్మ, స్యాధ్యాయ  
 యుక్తా బ్రహ్మణా శ్చరంతి, అశ్వమేధో మహాయజ్ఞకథా, తద్రాజ్ఞా

బ్రహ్మచర్య మాచరంతి, సర్వేషాం పూర్వోక్త బ్రహ్మయజ్ఞ క్రమం ముక్తి క్రమ మితి బ్రహ్మపుత్రః ప్రోవాచ, ఉదితోహగ్ సముషిః, స్వయంబుష్టి రోదధే, రుద్రోపనిషదో హగ్ సజ్యోతిః, నశుపతిః, ప్రణవ స్తారక స్సవనం వేదహగ్ సాత్త్వ మాలికావర్ణ బ్రహ్మకాలప్రచోదితా, పరమాత్మా పుమా నితి బ్రహ్మసముత్తికారిణీ, అథ్యాత్మ బ్రహ్మకల్ప స్యాకృతిః, కీదృశీ కథా బ్రహ్మ జ్ఞాన ప్రభా సన్ధ్యా కాలో గచ్ఛతి నీమతాం, హంసాఖ్యో దేవ మాత్మా ఖ్యమాత్మ తత్త్వప్రజాకథమ్, అతః ప్రణవనాదాఖ్యో హంసః ప్రత్యయబోధకః, అంతర్గత ప్రమాణాధం జ్ఞాననాళం విరాజిమ, శివశక్త్యాత్మికం రూపం చిత్తయానంద వేదితమ్, నాదబిందుక థాత్రీణి నేత్రం విశ్వవిచ్ఛేద తం, త్రియాగాని శిఖాత్రీణి ద్విత్వాణాం సాంఖ్య మాకృతిః, అంతర్మాధ ప్రమాహంసః ప్రమాణాన్నిగతం బహిః, బ్రహ్మ సూత్ర పదం జ్ఞేయం బ్రాహ్మ్యం విధ్యుక్తలక్షణమ్, హంసాఖ్యప్రణవధ్యాః మిశ్కుక్తో జ్ఞానసాగరే, ఏతద్విజ్ఞానమాత్రేణ జ్ఞానసాగరపారగః, స్వత శ్శివః నశు పతిస్సాక్షీ సర్వస్వసర్వదా, సర్వేషాంతు మనస్తేన ప్రేరితం నియమేన తు, విషయేగచ్ఛతి ప్రాణ శ్చేష్టతేవా గద్వద త్వపి, చక్షుః పశ్యతి రూపాణిశ్రోత్రం సర్వం శృణోత్యపి, అన్యాని ఖాని సర్వాణి తేజోన ప్రేరితాని తు, స్వం స్వం విషయ ముద్దిశ్య ప్రవర్తంతే నిరంతరమ్, ప్రవర్తకత్వం చాప్యస్య మాయయా నస్వభావతః, శ్రోత్ర మాత్మని చాధ్యస్తం స్వయం పశుపతిః పుమాకా, అనుప్రవిశ్య శ్రోత్రస్య దదాతి శ్రోత్ర తాం శివః, మన స్సాన్వత్తని చాధ్యస్తం ప్రవిశ్య పరమేశ్వరః, యనస్తస్య తస్య సత్వస్థో దదాతి నియమేనతు, సవన విదితాదన్య స్తధే వావిదితా దపి, అన్యేషా మింద్రియాణాంతు కల్పితానా మసీశ్వరః, తత్త ద్యౌప మనుప్రాప్య దదాతి నియమేన తు, తత శ్చక్షు శ్చ వాక్యైవమన శ్చాన్యాని ఖానిచ, న గచ్ఛంతి స్వయంజ్యోతి స్వభావే పరమాత్మని, అకర్తృవిషయ ప్రత్యక్ప్రకాశం స్వాత్మనైవతు, వినాతర్క ప్రమాణాభ్యాం బ్రహ్మ యోవేద వేద సః, ప్రత్యగాత్మా పరంజ్యోతిర్తాయా సాతు యహత్తమః, తథాసతి కథం మాయా సమృద్ధిః ప్రత్యగాత్మ ని, తస్మాత్తర్క ప్రమాణాభ్యాం స్వానుభూత్యాచ చిద్భవే, స్వప్రకాశైక సంసిద్ధేర్నా సిమాయా పరాతని, వ్యావహారిక దుష్కేయం విదావిదా

సచాస్యథా, తత్త్వద్వైతాత్మనా స్తైవ తత్త్వమేవాస్తి కేవలమ్, వ్యా  
 వహారికదృష్ట్యేయం విద్యావిద్యా సచాస్యథా, తత్త్వద్వైతాత్మనా స్తై  
 వతత్త్వమేవాస్తి కేవలమ్, వ్యావహారికదృష్టిస్తు ప్రకాశావ్యభిచారతః,  
 ప్రకాశవీవ సతతం తస్మాద్దైవత ఏవహి, అద్వైత మితి చోక్తిశ్చ  
 ప్రకాశావ్యభిచారతః, ప్రకాశవీవ సతతం తస్మాద్దైవం హి యజ్యతే,  
 ఆయ మథోమహాస్యస్య స్వయమేవ ప్రకాశితః, సస జీవో నచ బ్రహ్మ  
 సచాస్యదప కిచ్చున, స తస్య వక్షా విద్యంతే నాశ్రమాశ్చ తదైవ చ,  
 సతస్య ధర్మోఽధర్మశ్చ స నిపేథో విధిర్నచ, యదా బ్రహ్మాత్మకం సర్వం  
 విభాతి స్వతి ఏవతు, తదాదుఃఖాదిభేదోఽయ మాభాసోఽపి సభాసతే,  
 జగజ్జీవాదిరూపేణ పశ్య న్నపి పరాత్పవిత్ర, స తత్పశ్యతి చిద్రూపం  
 బ్రహ్మ వస్త్యితి వశ్యతి, ధర్మధర్మత్వవారాచ భేదే సతిహి భిద్యతే,  
 భేదా భేద స్తథాభేదా భేద న్నాత్మా త్వరాత్మనః, నాస్తి స్యాత్మాతిరే  
 కేణ స్వయమేవాస్తి సర్వదా, బ్రహ్మైవ విద్యతే సాత్మా ద్వస్తుతోఽ  
 వస్తుతోఽపిచ, తదైవ బ్రహ్మవిద్యానీకిం గృహ్యతి జహాతీశమ్, అధిసాన  
 మనౌపమ్య మవాక్షానసగోచరమ్, య త్తద్రేశ్య మగ్రాహ్య మగోత్రం  
 రూపవర్జితమ్, అచక్షుశ్శ్రోత్ర మత్యర్థం తదపాణిబిం తథా, నిత్యం విభుం  
 సర్వగతం సుసూక్ష్మశ్చ తదవ్యయమ్, బ్రహ్మైవేద మమృతం తత్పురస్తా  
 ద్భ్రష్మానందం పరమజ్ఞాన పశ్చాత్, బ్రహ్మానందం పరమం దక్షిణేన  
 బ్రహ్మానందం పరమం చోత్తరశ్చ, స్యాత్మినేవ స్వయం సర్వం సదా  
 పశ్యతి నిర్భయః, తదాముక్తో నముక్తశ్చ బద్ధస్యైవ విముక్తతా, ఏవం  
 రూపే పరా విద్యా సత్యేన తపసాపి చ, బ్రహ్మచర్యాది భింభక్తైర్నభావ్య  
 వేదాంతవత్స నా, స్వశరీరే స్వయం జ్యోతి స్వరూపం పారమార్థికమ్,  
 క్షీణదోషాః ప్రపశ్యంతి నేతరే మాయయా వృతాః, ఏవం స్వరూప  
 విజ్ఞానం యస్య కస్యాస్తి యోగినః, కుత్రచిద్దమనం నాస్తి తస్య సుపూ  
 ర్ణరూపిణః, ఆకాశ మేకం సంపూర్ణం కుత్రచి న్నహి గచ్ఛతి, తద్వ  
 ద్బ్రహ్మాత్మవి చ్ఛేద్యః కుత్రచి న్నైవ గచ్ఛతి, అభక్ష్యస్య నివృత్త్యాత్మ  
 విశుద్ధం హృదయం భవేత్, ఆహారశుక్లా చిత్తస్య విశుద్ధి ర్భవతి  
 చ్ఛుతిః, చిత్తశుద్ధౌ క్రమాత్ జ్ఞానం త్పట్నంతే గ్రస్తయః స్ఫుటమ్,

అభక్త్యం బ్రహ్మవిజ్ఞాన విహీనస్యైవ దేహినః, నసమ్యక్జ్ఞానిన స్తద్వత్స్వరూపగ్ సకలం ఖలు, అహ మన్నగ్ సదాన్నాన ఇతిహి ప్రహ్లావేదనమ్, బ్రహ్మవిద్యసతి జ్ఞానా త్వర్యం బ్రహ్మకృతైవశు, బ్రహ్మత్రాదికం సర్వం యస్య స్యాదో దనం సదా, యశ్చాపనేచనం మృత్యుస్తజ్జ్ఞానీతాదృశఃఖలు, బ్రహ్మస్వరూపవిజ్ఞానా జ్ఞగదోభ్యం భవేత్కిల, జగదాత్మతయా భాతి యదా భోజ్యం భవేత్తదా, బ్రహ్మసాత్మతయా నిత్యం భక్షితం సకలం తదా, యదాభానేన రూపేణ జగదోభ్యం భవేత్తు తత్, మాసత సాత్మత్యా భాతా భక్షితం భవతి ధ్రువమ్, స్వస్వరూపం స్వయంభుజ్యే నాస్తి భోజ్యం పృథక్ స్వతః, అస్తిచే దస్తి తారూపం బ్రహ్మైవాస్తిత్వలక్షణమ్, అస్తితా లక్షణా సత్తా సత్తా బ్రహ్మనచాపరా, నాస్తి సత్తాతిరేకే నాస్తి మాయాచ వస్తుతః, యోగినా మాత్మనిస్థానాం మాయా సాత్మని కిల్బితా, సాక్షిరూపతయా భాతి బ్రహ్మజ్ఞానేన బాధితా, బ్రహ్మవిజ్ఞానసంపన్నః ప్రతీతమఖిలం జగత్, వశ్యన్నిపి సదా వైవ పశ్యతి సాత్మతః పృథక్, ఇత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి వాశిషత బ్రహ్మోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం శత్రుత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

## ౨౦. అధర్వణీయ పర బ్రహ్మోపనిషత్.

శ్లో. పరబ్రహ్మోపనిషది నేద్యాఖండసుఖాకృతీ,  
పరివ్రాజకహృద్దేయం పారితస్యైవదంభ జే.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

హరిః ఓమ్. అథహైనా మహాశాల శ్యానకోఽక్లిరసా భగవం తం పిష్పలాదం విధివదుపపన్నః పప్రచ్ఛ, దివ్యే బ్రహ్మభురే కే సమృద్ధిస్థితాభవంతి, కథం సృజ్యంతే నిత్యాత్మన ఏష మహామావిభజ్య ఏష మహామా విభుః క ఏషః, తస్మై సమో వాచ, ఏత త్పత్వం య త్ప్రబ్రహ్మ



బ్రహ్మవిద్యాం పరిస్తామ్, దేవేభ్యః ప్రాణేభ్యః పరం బ్రహ్మ పురే విరజన్తి  
 మృత్యో శుభ్రో ముత్తరం విశోకం విభాతి, స నియచ్ఛతి మధుకరః, శ్వేప  
 వికర్తకః, అకర్తాస్వాపీవ స్థితః, కర్తకరః కర్షకవ త్ఫల మనుభవతి, కర్ష  
 మరజ్జాతృకం కరోతి, కర్షమరజ్జాత్వా కర్షకుర్యాత్, కో జాలం విక్షి  
 పే దేకే, నైసమవకర్ష త్యవకర్షతి, ప్రాణదేవతా శ్చ త్వారః, తా స్సర్వా  
 నాద్యః, నుషుప్త శ్శ్చేన్ నాకాశవత్, యథా శ్చేనః ఖ మూశ్రిత్య  
 యాతి స్వమాలయం కలాయమ్, ఏవగ్ నుషుప్తం బ్రూతా యచ్ఛ  
 పరశ్చ, స సర్వత్ర హిరణ్మయే పరేశోశే అమృతో హ్యేష నాడీత్రయ  
 గ్ సచ్ఛతి, తస్య త్రిపాదం బ్రహ్మ, ఏషా లేష్వతతోఽనుతిష్ఠతి, అస్య  
 త్రి బ్రూతాఽ యచ్ఛ పరశ్చ, సర్వత్ర హిరణ్మయే పరేశోశే యదైష  
 దేవదత్తో యప్త్యాచతాద్యమానో నైవేత్యేవమిష్టాపూర్తకర్ష శుభాశుభై  
 ర్న లిప్యతే, యథా కుమారకో నిష్కామ ఆనంద మభియాతి తదైష  
 దేవ స్వస్మ ఆనంద మభియాతి, వేద ఏవం పరాజ్యోతిష్ఠోతిషామా  
 జ్యోతిరానంద యత్యేవ మేవతత్పరం యచ్ఛిత్తం పరిమాత్తాన మానంద  
 యతి, శుభ్రోవర్ణమాజాయ తేశ్వరాత్, భూయ స్తేనైవ మార్గేణ స్వప్న  
 సానం నిగచ్ఛతి, జలూకాభావవ ద్యథాకామ మాజాయతేశ్వరాత్,  
 తావతాఽఽత్తాన మానందయతి, పరసంధి యదరసంధీతి, తత్పరం నా  
 పరం నాపరంత్విజతి, తదైవక పాలాప్తకగ్ సన్ధాయ, యఏష స్తనగ్ వావల  
 మ్బుతే, సేంద్ర యోనిః, సఏవ యోని రిత్వత్త జాగ్రతి శుభాశుభాతి  
 రిక్త శుభాశుభైరపి కర్తభిర్నలిప్యతే, యఏష దేవోఽస్య దేవస్య సమ్ప్ర  
 సాదోఽంతర్యా మ్యసగ్ చిద్రూపః పురుషః, ప్రణవహగ్ సః పరం బ్ర  
 హ్మ, సప్రాణహగ్ సః, ప్రణవో జీవః, ఆద్యా దేవతా నివేదయతి, య  
 ఏవం వేద, తత్కథం నివేదయతే. జీవస్య బ్రహ్మత్వ మాపాదయతి, స  
 త్వమథాస్య పురుష స్యాంశ్శిఖోపవీతత్వో బ్రాహ్మణస్య, ముముక్షోరం  
 తశ్శిఖోపవీత దారణమ్, బహిర్లక్ష్యమాణకథాయజ్ఞోపవీతదారణం కర్తి  
 ణోగృహస్థస్య, అంతరుపవీతలక్షణంతు బహి స్తంతువ దవ్యక్త మంతి  
 స్తత్త్వమేళనమ్, న స న్నాస స్పృశదస ద్భిన్నాభిన్నం నచోభయమ్, నస  
 భాగఃసనిర్భాగం నచాప్యభయరూపకమ్, బ్రహ్మైకత్వవిజ్ఞానా ద్ధేయం  
 మిథ్యాత్వకారాణా దితి, పశ్యపాద బ్రహ్మణో స కిచ్ఛన, చతుష్పాదం

తర్వర్తినోఽంతర్జీవబ్రహ్మణ శ్చిత్వాది స్థానాని, నాభిహృదయకంఠమూర్ధను, జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితురీయావస్థాః, ఆహవసీయగార్హపత్య దక్షిణా సభ్యాగ్నిషు, జాగరితే బ్రహ్మ స్సప్నై విష్ణు స్సుషుప్తౌ రుద్ర స్తురీయ మక్షరం చిచ్ఛయమ్, తస్మా చ్చతురవస్థా చతురజ్జుల వేష్టనమివ షణ్ణాఽతి తత్త్వాని తంతువ ద్విధజ్య తదాహితమ్, త్రిగుణీకృత్య ద్వాత్రింశ త్తత్త్వనిష్కర్షమాసాద్యజ్ఞానపూతం త్రిగుణస్వగూఢమ్, త్రిమూర్తిత్వం పృథగ్విజ్ఞాయ నవబ్రహ్మఖ్యనవగుణోపేతం జ్ఞాత్వా నవమాన మితః (శ్రీః) ఘన శ్రీగుణీకృత్య సూర్యేద్విగ్నికళాస్వరూపత్వే నైకీకృత్య ఆద్యంతరైకత్వ మపి మధ్యే త్రిరావృత్య బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరత్వ మనుసంధా యాద్యంత మేకీకృత్య చిద్గోప్తావదైవతగ్రన్థిం కృత్వా నాభ్యాదిబ్రహ్మచిలప్రమాణం పృథక్పృథక్సప్తవిగ్గితతత్త్వసమ్మంధం త్రిగుణోపేతం త్రిమూర్తిలక్షణ లక్షితమప్యేకత్వమాసాద్య వామాగ్నాది దక్షిణకట్యంతం విభావ్యాద్యంతగ్రహసమ్మేళనమేకం జ్ఞాత్వా మూలమికిగ్ సత్యం మృణ్మయం విజ్ఞాతగ్ స్యా ద్వాచాఽరసృణం వికారో నామధేయం మృత్తికే త్వేవ సత్యం హంసేతి వర్ణద్వయేనాంతశ్శిఖోపవీతిత్వం నిశ్చిత్త్య బ్రహ్మణత్వం బ్రహ్మధ్యా నార్హాత్వం యతిత్వ ములక్షితాంతశ్శిఖోపవీతిత్వమ్, ఏవం బహుర్లక్షిత కర్తృశిఖాజ్ఞానోపవీతం గృహస్థస్యాభాసబ్రహ్మణత్వస్య కేశనమూహశిఖా ప్రత్యక్షకారావతంశు కృతోపవీతత్వం చతుర్గుణీకృత్య చతుర్విగ్గితతత్త్వాపదనంతంతుకృత్యం సవతీత్వ మేకమేవ వరం బ్రహ్మ, తత్ప్రతినిరయోగ్యత్వా ద్భుహుమార్గప్రవృత్తిం కల్పయంతి, సర్వేషాం బ్రహ్మసీనాం దేవర్షీణాం మనుష్యాణాం ముక్తిరేకా బ్రహ్మకమేవ బ్రాహ్మణత్వ మేకమేవ, వర్ణాశ్రమాచార విశేషాః పృథక్పృథక్, శిఖావర్ణాశ్రమిణా మేకైవ, అపవర్గస్య యతే శ్శిఖాయజ్ఞోపవీతమూలం ప్రణవ మేకమేవ వదంతి, హంసశ్శిఖా ప్రణవ ముపవీతం నాద స్సంధాఃమ్, ఏష ధర్మో నేతరో ధర్మః, తత్కథమితి, ప్రణవో హగ్నో నాద శ్రీవృత్తుత్తమ్, హృది చైలేన్యే తిష్ఠతి, త్రివిధం బ్రహ్మ తద్విధి, ప్రాశ్చిక్ శిఖోపవీతం త్యజేత్, సశిఖం నవసం కృత్వా బహుస్సూత్రం త్యజే ద్భుధి, య దక్షరం యదబ్రహ్మ తత్సూత్ర మితి ధారయేత్, పునర్జన్మ నివృత్త్యర్థం మోక్ష స్యాహర్షిశం

స్వరేత్, సూచనా త్సుత్రమిత్యుక్తగ్ సూత్రం నామవరంపదమ్,  
 తత్సుత్రం విదితం యేన సముముక్షు స్సభిక్షుకః, స వేదవి త్సదాచార  
 స్సవిప్రః పంక్తిపావనః, యేన సర్వ మిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణా  
 ఇవ, తత్సుత్రం ధారయే ద్యోగీ యోగవి ద్బ్రాహ్మణో యతిః, బహి  
 స్సుత్రంత్యజే ద్యప్రో యోగవిజ్ఞాన తత్సరః, బ్రహ్మభావమయం  
 సూత్రం ధారయేన్య స్సముక్తిభాక్, నాశుచిత్వం నచోచ్ఛిష్టం తస్య  
 సూత్రస్య ధారణాత్, సూత్ర మంతర్గతం యేషాం జ్ఞానయజ్ఞోపవీతి  
 నామ్, యేతు సూత్రవిదో లోకే తేచ యజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞానశిఖినో జ్ఞాన  
 నిష్ఠా జ్ఞానయజ్ఞోపవీతినః, జ్ఞానమేవ మం తేషాం పవిత్రం జ్ఞానమీరి  
 తమ్, అగ్నేరివ శిఖా నాన్యా యస్య జ్ఞానమయీ శిఖా, సశిఖీ త్యు  
 చ్యతే విద్వాన్నేతరే కేళధారిణః, కిర్త్యానికృతా యేతు వైదికే  
 లాకికేఽపివా, బ్రాహ్మణాభానమాత్రేణ జీవంతే కుక్షిపూరకాః, ప్రజం  
 తే నిరమం తేతు <sup>1</sup>జన్మజన్మని జన్మని, వామాగ్ సదక్షికట్యంతం బ్రహ్మ  
 సూత్రంతు సవ్యతః, అంతర్బహి రివాత్యర్థం తిత్త్వితంతు సమన్వితమ్,  
 నాబ్యాదిబ్రహ్మరంధ్రాంతం ప్రమాణం ధారయే త్సుధీః, తేభిర్ధార్య  
 మిదగ్ సూత్రం క్రియాజ్ఞం తంతు నిర్మితమ్, శిఖాజ్ఞానమయీ యస్య  
 ఉపవీతః శ్చ త్త్వయమ్, బ్రాహ్మణ్యగ్ సకలం తస్య నేతరేషాం తు  
 కిఞ్చన, ఇదం యజ్ఞోపవీతంతు పరమం యత్పరాయణమ్, విద్వాన్యజ్ఞో  
 పవీతీ సధారయే ద్యస్సముక్తిభాక్, బహి రంతశ్చోపవీతీ విప్ర సన్నయ  
 స్తు మర్హతి, ఏకయజ్ఞోపవీతీశు నైవ సన్నయస్తు మర్హతి, తస్మా త్సర్వ  
 ప్రయత్నేన మోక్షాపీక్షీ భవే ద్యతిః, బహిస్సుత్రం పరిత్యజ్యస్వాంత  
 స్సుత్రంతుధారయేత్, బహిః ప్రవృత్తశిఖోపవీతిత్వే మనాదృశ్య ప్రణ  
 వహగ్ సశిఖోపవీతిత్వ మవలక్ష్మ్య మోక్షసాధనం కుర్యా దిత్యావా  
 భగవా ఇహ్నిసః, ఇత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రంకర్ణేభి రితి శాంతిః

ఇతి పర బ్రహ్మోపనిషత్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

## ౭౯. యాజుషీయ అవధూతోపనిషత్.



శ్లో. గౌణముఖ్యావధూతావి వ్యాదయాంబుజస ర్విశుత్,  
తస్మైవదం బ్రహ్మ తిష్ఠిం స్వమాత్ర ముపశిష్యతే  
ఓం సహనాపన త్వితి శాంతిః

హరిః ఓమ్ అథవా సాంఖ్యప్రతి ర్భగవంత మవధూతం దత్తా  
త్రేయం వదినమ్యో వప్రచ్ఛ, భగవత్ కోఽవధూతః తస్య కా సితిః  
కుం బత్త్వ కిం సుసరణ మితి, లగ్గ హేమావాచ భగవాన్ దత్తాత్రేయః  
వరమకారుణికి, అక్షరత్వా ద్వరేణ్యత్వా ధూతసంసారిబంధనాత్,  
తిత్త్వయన్యాచి లక్ష్మ్యత్వా దవధూత ఇతిర్యతే, యో విలక్ష్యాశ్రమా  
న్వణా నాత్మి నేవ స్థితి స్సదా, అతివణ్ణాశ్రమియోగీ అవధూత స్స  
కథ్యతే, తస్య ప్రియం శిరః శృత్వా మోదో దక్షిణ పక్షకః, ప్ర మో  
దక్ష స్థిరః పక్ష ఆనందో గోష్ఠినాయతే, గోవాలసదృశం శీర్షే నాపి  
మధ్యే సచా శృధిః, బ్రహ్మపుచ్ఛం ప్రతిపేతే పుచ్ఛాకారేణ కారయేత్,  
ఏవం చతుష్పదం కృత్వా తేయాంతి పరమాం గతిమ్, నకర్తణా నప్ర  
జయా ధనేన త్యాగే నైకే అమృతత్వ మానహః, స్వైరం స్వైరవిహ  
రణం తత్సగ్గసరణమ్, సామృతావా దిగమృతావా, న తేషాం ధర్మాధర్మా  
సమేధ్యామేధ్యో, స దా సాంగ్రహణ్యస్థాశ్చ మేధాంత మంతి  
ర్యాగం యజతే, సమహామఖం మహా'యాగః, క్లిష్టా మేతి చ్చిత్తం  
కర్త, స్వైరం సవిగాయేత్, త స్తహవ్రతమ్, న సమూఢన ల్లిప్యతే,  
యథా రవి స్సర్వరసా స్పృభుజ్జ్నే హుతాశన శ్వాపిహి సర్వభక్షః,  
తిథైవ యోగీ విషయా స్పృభుజ్జ్నే, న ల్యతే పుణ్యపాపైశ్చ శుద్ధః,  
ఆపూర్యమాణమచల ప్రతిప్రగ్ సముద్ర మాహి ప్రవిశంతి యద్వత్,  
తద్వి త్కా-మాయం ప్రవిశంతి సర్వే స శాంతి మాప్నోతి సకామ  
కామీ, సనిరోధో సచోత్పత్తి ర్నబంధో నచసాధకః, నముముక్షు

ర్నచై ముక్తి ఇత్యేషా పరిమార్థతా, ఐహికాముష్మిక వ్రాతసిద్ధ్యై  
 ముక్తేశ్చ సిద్ధయే, బహుకృత్యం పురా న్యస్తే తత్సర్వ మధునా  
 శృతమ్, తదేవ శృతకృత్యత్వం ప్రతియోగిపురస్సరమ్<sup>1</sup>, దుఃఖినోఽజ్ఞా  
 స్సంసరంతు కామం పుత్రాన్యపేక్షయా, పరమానంద పూర్ణోహగ్  
 సగ్సరామి కి మిచ్ఛయా, అనుతిష్ఠంతు కర్మాణి సరలోకధియా పరే,  
 సర్వలోకాత్తకః కిస్తా దనుతిస్థామి కిజ్జగధమ్, వ్యాచక్షతాం తే  
 శాస్త్రాణి వేదా నిధ్యాపయంతు వా, యేఽత్రాధికారిణో మేతు నాధి  
 కారోఽక్రియత్వితః, నిద్రాభిక్షే స్నానశ్చ చే నేచ్ఛామి సకరోమి చ,  
 ద్రష్టారశ్చే త్కల్పయన్తు కిం మే న్య దన్యకల్పనాత్, గుజ్జాపుజ్జాది  
 దహ్యేత నాన్యారోపిత వహ్నినా, నాన్యారోపితసంసారధర్తా నేవ  
 మహంభజే, శృణ్వం త్వజ్జతతిత్వాస్తే జాన స్కస్తా చ్ఛ్రుణోఽ  
 మ్యహమ్, మన్యంతాం సంశయాపన్నా నమన్యేహ మసంశయః,  
 విశర్వస్తా నిదిధ్యానే కింధ్యాన మవిపర్యయే, దేహోత్పత్త్యవివిగ్లాసం న  
 కదాచి ద్భజా మ్యహమ్, అహం మనుష్య ఇత్యాది వ్యవహారో వినా  
 వ్యముమ్, విపర్యాస ఇహ భ్యస్త వాసనాతోఽపకల్పతే, ఆరబ్ధకర్మణి  
 క్షీణే వ్యవహారో నివర్తతే, కర్మకయే త్వసా నైవ శామ్యే ధ్యాన  
 సహస్రతః, పరశత్వం వ్యవహృతే రిప్తం చే ధ్యాన మస్తుతే, బాధి  
 కర్మ వ్యవహృతిం పశ్యత్ ధ్యాయా మ్యహం కుతః, విక్షేపో నాస్తి  
 యస్తానేన సమాధి స్తతో మమ, విక్షేపోవా సమాధిర్వా మరస స్స్వి  
 ద్వికారిణి, నిత్యానుభవరూపస్య కోమేఽత్రానుభవః పృథిక్, కృతిం  
 కృత్యం ప్రాణీయం ప్రాప్త మిత్యేవ నిర్విశః, వ్యవహారో తాకికోవా  
 శాస్త్రీయో వాన్యథాపి వా, మమాకర్తు రలేశస్య యథారబ్ధం ప్రవర్త  
 తామ్, అథవా కృతికృత్యోఽపిలోకానుగ్రహకామ్యయా, శాస్త్రీయే  
 జైవమార్దేణవర్తేహం మమకాక్షతిః, దేవార్చనస్నానశౌచభిక్షానా వర్త  
 తాం ఎపుః, తారం జపతువా క్తద్వి త్సర త్వమ్నాయమస్తకం, విష్ణుం  
 ధ్యాయతు ధీ ర్యద్వాబ్రహ్మసందే విలీకుతామ్, సాక్ష్యహం కించి  
 దప్యత్రి న కుర్వేనాపి కారయే, కృతకృత్యతయా తృప్తః ప్రాప్తప్రాప్య

తయా పునః, తృప్యన్మేనం స్వమనసామన్యతేఽసానిరంతరం, ధన్యోఽహంధన్యోఽహంనిత్యగ్న్వాత్తాన మజ్ఞానావేన్ది, ధన్యోఽహం ధన్యోఽహంబ్రహ్మనందో విభాతి మి స్పష్టమ్, ధన్యోఽహంధన్యోఽహందుఃఖంసాంసారికం న వీక్షేఽద్య, ధన్యోఽహంధన్యోఽహంస్వసాప్రజ్ఞానం పలాయితం క్వాపి, ధన్యోఽహంధన్యోఽహం కర్తవ్యంమే నవిద్యతే కింనిత్, ధన్యోఽహంధన్యోఽహంప్రాప్తవ్యం సర్వమత్రసమ్మత్తం, ధన్యోఽహంధన్యోఽహం తృప్తే శ్చ కోపమాభవేత్లోకే, ధన్యోఽహంధన్యోఽహంధన్యోధన్యఃపునఃపునర్ధన్యః, అపేహా పుణ్య మహాపుణ్యం ఫలితం ఫలితం దృఢమ్, అస్యపుణ్యస్య సుపక్షే రహేహా ఎయమహేహా నయమ్, అహాజ్ఞానమహేహాజ్ఞాన మహేహాసుఖం హేహాసుఖం, అపేహా శాస్త్ర మహాశాస్త్ర మహేహాగురు రహేహాగురు రితి, యజ్ఞద మధితే సోపి కృతకృత్యో భవతి, సుగాపానాత్పుతో భవతి, స్వర్కస్తేయాత్పుతో భవతి, బ్రహ్మహవ్యాత్పుతో భవతి, ఓంకారాత్పుత్యాత్పుతో భవతి, ఏవం విధిత్వా స్వేచ్ఛాకారవనోభూతాం గోగ్ నత్య మిత్యపనిషత్.

ఓం సహనావవ త్వీతి శాంతిః.

ఇతి అధర్వణీయ త్రిపురాతాపిన్యపనిషత్.

ఓం తత్సత్.



శ్రీగరుడభాగవతః పాఠః ౬౮.

౮౦. అధర్వణీయ త్రిపురాతాపిన్యపనిషత్.

శ్లో త్రిపురా తాపినీవిద్యా వేద్యచిచ్ఛక్తివిగ్రహమ్,

వస్తుతస్మి న్నాత్ర రూపం పరంతత్త్వం భజామ్యహమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

హరిఃఓం అక్షతస్మి న్నంతరే భగవా న్ప్రజాపత్యం వైష్ణవం విలయకారణం రూప మాశ్రిత్య, త్రిపురాభిధా భగవతీశ్వేపమాదిశక్త్యా భూర్భువస్సర్వ ప్రాణీనాం భూపాతాళాని త్రిపురాణిహరమూ రూపేణ

హ్రీంకారేణ హృల్లేఖాఖ్యాభగవతీ త్రికూటావసానే నిలయే నిలయే  
 ధామ్ని మహాసాధూరేణ వ్యాప్నోతి పైవేయం భగవతీ త్రిపురేతి  
 వ్యాపర్యతే, సత్సవితూర్వరేణ్యం, భర్గోదేవస్య ధీమహి, ధియా యో  
 నః, ప్రచోదయాత్, పరో రజసి సావదోమే, జాతివేదసే సునచామ  
 సోమ మరాతీ యతో నిదహతి వేదిః, సహ పశుష దతి దుగ్ధాణివిశ్వా  
 నావేవ సిగధుం దురితాత్వగ్నీ, తస్యింబకం యజామహే సుగంధిం  
 పుష్టివర్ధనమ్, ఉర్వారుకమివ బంధనా స్త్రుత్యోర్ముక్షీయ మామృ  
 తాత్, శతాక్షరీ పరమా విద్యా త్రయీ మయీ సాష్టాంగాత్రిపురా  
 పరమేశ్వరీ, ఆద్యాని చ త్వారి పదాని పరబ్రహ్మవికాసీని, ద్వితీయాని  
 శక్త్యాఖ్యాని, తృతీయాని శైవారి, తత్ర లోకా వేదా శ్చాస్త్రాణి పురా  
 ణాని ధర్మాణి వై చికిత్సితాని, జ్యోతిగ్మి శివశక్తియోగాదిత్యేవం  
 ఘటనా వ్యాపర్యతే, అథైతిస్య పరం గవ్వారం వ్యాఖ్యాన్యమో  
 మహామనుసముద్భవం తదితిబ్రహ్మ శాశ్వతం పరోభగవాన్ నిర్గుణో  
 నిరంజనో నరుపాధి రాధిరహితో దేవః ఉన్నీలతే పశ్యతి వికాసతే  
 చైతన్యభావం కామయత ఇతి స ఏకో దేవ శ్చివరూపీ దృశ్యత్యేన  
 వికాసతే యతిషు యజ్ఞేషు యోగిషు కామయతే, కామం జాయతే  
 నిరంజనోఽకామత్యేనోజ్జ్వలంభతే అకిచటతపయశాన్ సృజతే తస్మాదీ  
 శ్వరః కామోఽభిధీయతేతత్పరిభాషయాకామః కికారిం వ్యాప్నోతి కా  
 మవేదం తత్రదితి కికారిగృహ్యతే తస్మాత్తత్పదార్థఇతి యవపం వేద,  
 సవితూర్వరేణ్య మితి మూన్ ప్రాణీప్రసవే సవితా ప్రాణిన స్సూతే  
 ప్రసూతే శక్తిస్సూతే త్రిపురాశక్తి రాజ్యేయం త్రిపురా పరమేశ్వరీ  
 మహాకుండలినీ దేవీ జాతివేద సయండలం యోఽధితే సర్వం వ్యాప్యతే  
 త్రికోణశక్తి రేకారేణ మహాభాగేన ప్రసూతే తస్మాదేకారవప  
 గృహ్యతే వరేణ్యగ్ శ్రేష్ఠం భజనీయ ముత్తరం నమస్కార్యం తస్మా  
 ద్విరేణ్యమేకాత్మరం గృహ్యత ఇతి యవపం వేద, భర్గోదేవస్య ధీమ  
 హి త్యేవం వ్యాఖ్యాన్యమో ధకారో ధారణా ధియైర ధార్యతే  
 భగవాన్ పరమేశ్వరో భర్గోదేవో మధ్యవర్తి తురీయ ముత్తరగ్సాక్షా  
 త్తురీయగ్సర్వగ్ సర్వాంతరభూతం తురీయాత్మర మీకారం పదానాం

మధ్యవర్తిత్వేపం వ్యాఖ్యాతం భగ్నోరూపం రూపం వ్యాచక్షతే, తస్మా  
 ద్భగ్నోదేవస్యధీమహీ త్యేవ మీకారాక్షరం గృహ్యతే, వహీత్యస్య  
 వ్యాఖ్యానం మహాత్వం జడత్వం కాన్యం విద్యతే యస్మిన్నక్షరే  
 తస్మా, లకారః పరుధామకారిచార్ధగ్ ససాగరిగ్సపర్యతగ్ ససప్తద్య  
 పగ్ సకానన ముజ్వలద్రూపం మండల మే వోక్తం లకారేణ పృథ్వీ  
 దేవీ వహీ త్యనేన వ్యాచక్షతే ధియోయోవః ప్రచోదయాత్ పర  
 మాత్మా సదాశివ ఆదిభూతః పరః స్థానభూతేన లకారేణ జ్యోతిర్లింగ  
 మాత్మానం ధియో బుద్ధయః పరే వస్తువిధ్యానేచ్ఛార్హితే నిర్వికల్పకే  
 ప్రచోదయా త్వేరయే దిత్వ్యచ్చస్వరసీతంచేతనైవ చింతయిత్వా  
 భావయే దితి, పరోరజసిసావదో మితి తదవసానే పరంజ్యోతి రమ  
 లగ్ హృది దైవతం చైతన్యస్య లింగ్ హృదయా గారవాసిసీ హృల్లే  
 ఖేత్యాదిన్ సుప్తం వాగ్భవకూటం శ్చాక్షరం శ్చభూతజనకం  
 పశ్చుకలామయం వ్యాపర్యత ఇతి యవవం వేద, అథ తు పరం  
 కామకళాభూతం కామకూట మాహు సత్సవితు ర్వరేణ్య మిత్యాది  
 ద్వాత్రిగ్శదక్షరీం పరిత్వా తదితి పరమాత్మా సదాశివోఽక్షరం  
 విమలం నిరుపాధితాదాత్మ్య ప్రతిపాదనేన హకారాక్షరం శివరూపం  
 1 నరక్షర మక్షరం వ్యాతిఖ్యతి ఇతి, త్విరాగవ్యావృత్తి మాదాయ  
 శక్తిం దర్శయతి తత్సవితు రితి, పూర్వేణాధ్వనా సూర్యాధశ్చంద్రికాం  
 వ్యాతిఖ్య మూలాది బ్రహ్మరంద్రగం సాక్షరమ ద్వితీయ మాచక్షత  
 ఇత్యాహ—భగవత్తం దేవగ్శివ శక్త్యాత్మిక మేవోదితమ్, శివో  
 ఽయం పరమం దేవగ్ శక్తి రేషాతు జీవజా, సూర్యాచంద్రమసో  
 ర్యోగాధగ్ స సత్పద ముచ్యతే, తిస్తాదుజ్జ్వల్నుతే కామః కామా  
 త్కామః పరశ్శివః, కాణ్డోయం కామదేవోయం పరేణ్యం భగ్న ఉచ్యతే,  
 తత్సవితుర్వరేణ్యం భగ్నోదేవః క్షీరగ్ నేచనీయ మక్షరగ్ సచుధుఘ్న మ  
 క్షరం పరమాత్మజీవాత్మనో ర్యోగా త్తిదితి సుప్త మక్షరం తృతీయగ్ హ  
 ఇతి తదేవ సదాశివపనిష్కల్పణ ఆద్యో దేవోఽంత్య మక్షరం వ్యాక్రి  
 యతే, పరమంవదం ధీతి భారణం విద్యతే జడస్వభారణం మహీతి లకా  
 రశ్చివాధస్తా త్తులకారార్థస్సుప్త మన్యో మక్షరం పరమం చైతన్యం



ధియోయోనః ప్రచోదయా త్వరోరజనే సావదో మి త్యేవం కూటం  
 కామకలాలయగ్ పడద్యపరివ ర్తికోవైష్ణవం పరం ధామేతి భగవాంశ్చైస్స  
 తస్మా ద్యవవం వేద, అధైతస్మా దపరం తృతీయగ్ శక్తికూటం ప్రతిపద్యతే  
 ద్వాత్రింశదక్షర్యా గాయ త్యాతత్సవితు ర్వరేణ్యం లిస్తాదాత్తన ఆకాశ  
 ఆకాశా ద్వాయు స్సుభర తే తదధీనం వరేణ్యగ్ సముదీయమానగ్ సవితు  
 ర్వాయోగ్యో జీవాత్ పరమీత్ సముద్భవ స్తం ప్రకాశశక్తిరూపం జీవా  
 త్మరగ్ స్పష్ట మాపద్యతే భగ్నోదేవస్య ధీత్యనే నాధారరూప శివాత్మా  
 త్మరం గణ్యతే మహీత్యాదినాఽశేషం కామ్యగ్ రమణీయం దృశ్యం  
 కామ్యగ్ రమణీయగ్ శక్తికూటగ్ స్పష్టికృత మి త్యేవం పశ్చిదశాత్మరం  
 త్రైపురం\* యోఽధీతే స సర్వా న్నామానవాప్నోతి ససర్వాన్నోగా  
 నవాప్నోతి ససర్వాన్లోకాజ్ఞాయతి ససర్వా న్వాచో విప్రమృత్యుతి స  
 గురుత్వం ప్రాప్నోతి సనైష్ణవం ధామ భిత్వా పరం బ్రహ్మప్రాప్నోతి య  
 ఏవం వేద, ఇ త్యాద్యాం విద్యా మభిధా యేతస్యా శ్శక్తికూటగ్ శక్తిశి  
 వాద్యం లోసాముద్రేయం ద్వితీయే ధామని పూర్వేణైవ మనునా బిందు  
 హీనా శక్తి భూతహృల్లేఖా క్రోధమునినాధిస్తితా తృతీయే ధామని పూర్వ  
 స్యా ఏవ విద్యాయా య ద్వాగ్భవకూటం తే నైవ మానవీచాంద్రి  
 కాబేరిం విద్యా మాచక్షతే మదనాథ శ్శివం వాగ్భవం తదూర్ధ్వకామ  
 కళామయగ్ శక్తూర్ధ్వం<sup>1</sup> శాక్త మితి మానవీ విద్యా చతుర్థే ధామని  
 శివశక్త్యాఖ్యం వాగ్భవం తదేవాథ శ్శివశక్త్యాఖ్య మన్యత్తృతీయం చేయం  
 చాంద్రివిద్యా పశ్చిమే ధామని ధ్యేయే యం చాంద్రి కామాథ శ్శి  
 వాద్యకామా సైవ కాబేరి వక్తే ధామని వ్యాచక్షత ఇతి య ఏవం  
 వేద, హి శ్వేకారం తురీయస్వరగ్ సర్వాదా సూర్యాచంద్రమస్కేన  
 కాషేశ్వరైర్వాగస్త్య సంజ్ఞా సప్తమే ధామని తృతీయ మేతస్యా ఏవ  
 పూర్వోక్తానూః కామాద్యం ద్విధాఽధః మదనకళాద్యగ్ శక్తిబీజం  
 వాగ్భవాద్యంతయో రథావ శిరస్సుం కృత్వా సందివిద్యేయ మప్తమే  
 ధామని వాగ్భవ మాగస్త్యం వాగర్థకళామయం కామకళాభిధం సకల  
 మాయాశక్తిః పభాశరీ విధ్యేయం నవమే ధామని పునరాగస్త్యం

\* పంచదశాత్మరం త్రైపురం, ౪వీ ఊర్ధ్వస్థా, మానకహలస్థా, నకలస్థా.

వాగ్భవగోశక్తిమన్తథ శివశక్తిమన్తఘోర్విమాయా కామకళాలయం చంద్రసూర్యాన్లఘాన్లటి మహిమాలయం తృతీయగ్ ప్లక్షుభీయం విద్యాదశ మే ధామని విద్యాప్ర కాశితయా భూయవ వాగ్ స్త్యవిద్యాం పరిత్వా భూయవ వేమా మంత్ర్య మాయాం పరమశివవిద్యేయ మేకాదశే ధామని భూయ వవాగ్ స్త్యం పరిత్వా ఏతస్యావన వాగ్భవం యద్ధనజం కామకళాలయఞ్చ తత్సహజం నిత్వా లోపా ముద్గాయాశ్చ క్షకూటరాజం పరిత్వా వైష్ణవీవిద్యా ద్వాదశే ధామని వ్యాచక్షుల ఇతి యవనం వేద, తాన్ హేరావాచ భగవాన్ సర్వే యూయగ్ శ్రుత్వా పూర్వాం హమాఖ్యాం తురీయరూపాం తురీయూతీతాగ్ సర్వాత్మికాగ్ సర్వమగ్రాసనగతాం పీరోపవీరదేవతా పరివృతాగ్ సకలకలా వ్యాపినీం దేవతాగ్ సామోదాగ్ సహరాగాగ్ సహృదయాగ్ సామృతాగ్ సకళాగ్ సేంద్రియాగ్ సదోదితాం పరాం విద్యాగ్ స్పష్టికృత్వా హృదయేనిధాయ విజ్ఞాయానిలయం గమయిత్వా త్రికూటాం త్రిపురాం పరమాం మాయాగ్ శ్రేష్ఠాం పరమాం వైష్ణవీగ్ సన్నిధాయ హృదయకమలకర్ణికాయాం పరాం భగవతీం లక్ష్మీం మాయాగ్ సదోదితాం మహావశ్యకరీం మదనోన్మాదన కారణీం ధనుర్బాణధారిణీం వాగ్వజ్ఞమ్భణీం చంద్రమండల మధ్యపర్తినిం చంద్రకళాగ్ సప్తదశీం మహానిత్యోపస్థితాం హాశాంకుశ మనోజ్ఞ హాణిపల్లవాగ్ సముద్యదర్శనిభాం త్రిణేత్రాం విచింత్య దేహీమహాలక్ష్మీగ్ సర్వలక్ష్మీమయీగ్ సర్వలక్షణసమృద్ధాగ్ హృదయే చైతన్యరూపిణీం నిరంజనాం త్రికూటాఖ్యాగ్ స్థితిముఖీం మహామాయాగ్ సర్వసుభగాం మహాకుండలినిం త్రివీరమధ్యపర్తిని మకథాదిత్రిరేపరాం భైరవీం చిత్తశాం మహాత్రిపురాం దేవీం ధ్యాయే స్వహాధ్యనయోగే నేయమేవం వేదేతి మహాపనిషత్. ఇతి ప్రథమోపనిషత్.

ద్వితీయోపనిషత్.

ఓమ్. అథాతో జాతవేదసే సునవామ సోమ మిత్యాది పరిత్వా త్రైపురీ వ్యక్షిర్వ్యతే జాతవేదస ఇ త్యేకర్చ సూక్త స్యాద్య మధ్యమావసానేషు తత్ర స్థానేషు విలీనం బీజసాగరరూపం వ్యాచక్షేత్పుష్పయ ఊచు స్తాన్ హేరావాచ భగవాన్ జాతవేదసే సునవామ సోమం తదంత్య మవాణీం విలోమేన పఠితా పథమ సాదరం తదేవ దీరం

ద్వితీయ స్యాద్యగ్ సునవామసోమ మిత్యనేన కౌశం వామగ్ శ్రేష్ఠగ్ సోమం మహాసాభాగ్య మాచక్షతే ససర్వసమ్మత్తి భూతం ప్రధమం నిష్పత్తికారణం ద్వితీయగ్ సితికారణం తృతీయగ్ సర్గకారణ మిత్యనేన కరశుద్ధిం కృత్వా త్రిపురావిద్యాగ్ సృష్టికృత్వా జాతవేదసే సునవామసోమ మిత్యాది పరిత్వా మహావిద్యేశ్వరీవిద్యా మాచక్షతే త్రిపురేశ్వరిం జాతవేదస ఇతి జాతే ఆద్యాక్షరే మామృతాయా శ్శిరసి బ్రందవ మమృతరూపిణీ కుండలినిం త్రికోణరూపిణీ ష్ఠ్యేతి వాక్యార్థ నివం ప్రధమ స్యాద్యం వాగ్భవం ద్వితీయం కామకళాలయం జాత ఇత్యనేన పరమాత్మనో జ్ఞప్తంభణం జాతఇత్యాదినా పరమాత్మా శివ ఉచ్యతే జాతమాత్రేణ కామీ కామయతే కామ మిత్యాదినా పూర్ణం వ్యాచక్షతే తదేవ సునవామ గోత్రారూఢం మధ్యవర్తినాఽమృత మధ్యే నాణ్డేన మంత్రార్థాత్ సృష్టికృత్వా గోత్రేతినామ గోత్రాయా మిత్యాదినా సృష్టం కామకళాలయగ్ శేషం వామ మిత్యాదినా పూర్వేణాధ్యనా విద్యేయగ్ సర్వరక్షాకరీ త్యాచక్షతే ఏవ మేతేన విద్యాం త్రిపురేశీగ్ సృష్టి కృత్వా జాతవేదస ఇత్యాదినా జాతోదేవ ఏక ఈశ్వరః పరమో జ్యోతి ర్మంత్రతో వేతి తురీయం పరం దత్వా బిందుపూర్ణజ్యోతిస్థానం కృత్వా ప్రధమ స్యాద్యం ద్వితీయం తృతీయం సర్వరక్షాకరీ సుబద్ధం కృత్వా విద్యా మాత్మాసన రూపిణీగ్ సృష్టికృత్వా జాతవేదసే సునవామ సోమ మిత్యాది పరిత్వా రక్షాకరీ విద్యాగ్ స్మృత్యాఽద్యంతయో ధామ్న శృక్తికివరూపిణీ వినియోజ్య సత్తి శక్త్యాత్మకం వర్ణంసోమ మితి శైవాత్మకం ధామ జానీయాద్యోజానీతే సనుభగో భవ త్యేవ మేతాం చక్రాసగతాం త్రిపురవాసినీం విద్యాగ్ సృష్టికృత్వా జాతవేదసే సునవామ సోమ మితి పరిత్వా త్రిపురేశ్వరీవిద్యాగ్ సదోదితాగ్ శివశక్త్యాత్మికా మావేదితాం జాతవేదా శ్శివఇతి నేతి శక్త్యాత్మాఽక్షర మితి శివాదిశక్త్యంతరాళభూతాం త్రికూటాదిచాణీగ్ సూర్యాచంద్ర మస్కం మంత్రాసగతాం త్రిపురాం మహాలక్ష్మీగ్ సదోదితాగ్ సృష్టికృత్వా జాతవేదసే సునవామ సోమ మిత్యాది పరిత్వా పూర్వాగ్ సదాత్మాసనరూపాం విద్యాగ్ సంతాం వేదఇత్యాదినా విశాలహస్తంతోదయబ్రందవ ముపరి విన్ద

స్వసిద్ధానననాం త్రిపురాం మాలినీ విద్యాగ్ స్పష్టే కృత్వా జాతవేదనే  
 సునవామసోమ మిత్యాది షరిత్వా త్రిపురాగ్ స్పష్టేగ్ త్రిత్వా కలే  
 అక్షరే విచింత్య మూర్తిభూతాం మూర్తిరూపిణీగ్ సర్వవిద్యేశ్వరీం  
 త్రిపురాం విద్యాగ్ స్పష్టేకృత్వా జాతవేదన ఇత్వాది షరిత్వా త్రిపురాం  
 లక్ష్మీగ్ త్రిత్వాఽగ్నిం నిదహతి సైవేయ మగ్న్యసనే జ్వలతీతి విచింత్య  
 త్రిజ్యోతిష మీశ్వరీం త్రిపురా మమృం విద్యాగ్ స్పష్టే కుర్యాదేవ  
 మేతేన సనఃపర్వదతి చుర్గాణి విశ్వేత్వాది పరప్రకాశినీ ప్రత్యగ్భూతా  
 కార్యా విద్యేయ మూహ్యవనకర్తణీ సర్వతో ధీరేతి వ్యాచక్షతే, ఏవ  
 మేతద్విద్యాప్తకం మహామాయూదేవ్యభూతం వ్యాచక్షతే దేవాహ  
 వైభగవంత మబ్రువ స్తహచక్రనాయకిం నో బ్రూహీతి సార్వకామికగ్  
 సర్వారాధ్యగ్ సర్వరూపం విశ్వలోముఖం మోక్షదావరం య ద్యోగిన  
 ఉపవిశ్య పరంబ్రహ్మ భిత్వా నిర్వాణ ముపవిశంతీతి, తాన్ హోవాచ  
 భగవాన్ శ్రీచక్రం వ్యాఖ్యాస్యామి ఇతి, త్రికోణం త్రిశ్రంకృత్యాతదం  
 తర్కధ్యవ ద్విమాన యష్టి రేఖా మాకృప్య విశాలం సీత్యాగ్రతో యోనిం  
 కృత్వా పూర్వయోన్యగ్రరూపిణీం మానయప్తిం కృత్వా తాగ్ సర్వో  
 ధ్యాన్సీత్యా యోనిం కృత్వాఽద్యం త్రికోణం చక్రం భవతి ద్వితీయ  
 మంతరాళం భవతి త్రితీయ మప్తయోన్యజ్జీతం భవతి, అథాష్టార చక్రద్యం  
 త్రివిదిక్ష్ణాగ్రతో రేఖాం సీత్యా సాధ్యాద్యాకర్షణబద్ధరేఖాం సీత్యే  
 త్యేవ మధోర్ధ్వసమ్ముటయోన్యజ్జీతం కృత్వా కక్షాభ్య ఊర్ధ్వగ రి  
 ఖాచతుష్టయం కృత్వా యథాక్రమేణ మానయప్తిద్యయేన దశయో  
 న్యజ్జీతం చక్రం భవతి, అనన్తైవ ప్రకారేణ పునర్దిశారచక్రం భవతి,  
 మధ్యత్రికోణాగ్ర చతుష్టయా దేఖా చరాగ్రకోణేషు సంయోజ్యత  
 ద్దశారాంశతో సీతాం మానయప్తిరేఖాం యోజయిత్వా చతుర్దిశారం  
 చక్రం భవతి, తతోఽష్టపత్ర సంవృతం చక్రం భవతి, షోడశపత్రసంవృ  
 తం చక్రం భవతి, పాధివచక్రం చతుర్ద్వారం భవతి, ఏవగ్ స్పష్టయో  
 గేన చక్రం వ్యాఖ్యాతమ్, నవాత్మకం చక్రం ప్రాతిలోమ్యేన వాచ  
 చ్చి, ప్రథమం చక్రం త్రైలోక్య మోహనం భవతి, సాణిమాద్యప్తకం

భవతి సమాత్రాప్తకం భవతి ససర్వసంక్షోభిణ్యాది దశకం భవతి, సప్ర  
 కటంభవతి త్రిపురయాధిస్థితం భవతి ససర్వసంక్షోభిణీముద్ర యాజుష్టం  
 భవతి, ద్వితీయగ్ సర్వాశాపరిపూరకంచక్రం భవతి సకామాద్యాగ  
 ర్షిణీ ఋషదశకం భవతి సగుప్తం భవతి త్రిపురేశ్వర్యాధిస్థితం భవతి సర్వ  
 విద్రావిణీముద్రయా జుష్టం భవతి, త్రితీయగ్ సర్వసంక్షోభణంచక్రం  
 భవతి సానజ్ఞకుసుమాద్యష్టకం భవతి సగుప్తతరం భవతి త్రిపురసుంద  
 ర్యాఽధిస్థితం భవతి సర్వాగర్షిణీముద్రయా జుష్టం భవతి, తురీయగ్  
 సర్వసాభాగ్యదాయక చక్రం భవతి ససర్వసంక్షోభిణ్యాది ద్విసప్తకం  
 భవతి ససమ్ప్రదాయం భవతి త్రిపురవాసిః ధిష్టితః భవతి ససర్వవశంకరీ  
 ముద్రయా జుష్టం భవతి, తురీయాంతగ్ సర్వార్థసాధకం చక్రం భవతి  
 ససర్వసిద్ధిప్రదాదిదశకం భవతి సకలకాళంభవతి త్రిపురామహాలక్ష్మ్యధిష్ఠి  
 తం భవతి మహానాదినీముద్రయా జుష్టం భవతి, షష్ఠగ్ సర్వరక్షాకరం  
 చక్రం భవతి ససర్వజ్ఞత్వాదిదశకం భవతి సనిర్గర్భంభవతి త్రిపురమాలి  
 న్యధిస్థితం భవతి మహాఙ్కుశముద్రయా జుష్టం భవతి, సప్తమగ్ సర్వ  
 రోగహరం చక్రం భవతి <sup>1</sup>సవశిన్యాద్యష్టకం భవతి సరహస్యం భవతి  
 త్రిపురసిద్ధయాధిస్థితం భవతి <sup>2</sup>భేచరీముద్రయా జుష్టం భవతి, అష్టమం  
 సర్వసిద్ధిప్రదం చక్రం భవతి సాయుధ చతుష్టయం భవతి సపరా  
 వరరహస్యం భవతి త్రిపురామృత్యాఽధిస్థితం భవతి బీజముద్రయా  
 జుష్టం భవతి, నవమంచక్రనాయకగ్ సర్వానందమయం చక్రం భవతి  
 సకామేశ్వర్యాదిత్రికం భవతి సాతరహస్యం భవతి మహాత్రిపురసుంద  
 ర్యాఽధిస్థితం భవతి యోనిముద్రయా జుష్టం భవతి, సఙ్క్రామణి  
 వైసర్వాణి ఛందాగ్ సి చక్రాణి, తదేవచక్రగ్ శ్రీచక్రమ్, తస్యనా  
 భ్యా మగ్నిమండలే సూర్యాచంద్ర మసౌ తత్త్రంకారపీఠం పూజయిత్వా  
 తత్రాక్షరం బిందురూపం తదంతర్గతవ్యోమరూపిణీం విద్యాం పరమాగ్  
 స్సృత్వా మహాత్రిపురసుందరీ మావాహ్య, క్షీరేణ స్నాపితే దేవి చం  
 దనేన విలేపితే, బిల్వపత్రార్చితే మాతర్దగ్ధేహంశరణం గతః, ఇత్యే  
 కయర్చా ప్రార్థ్యమాయా లక్ష్మీమంత్రేణ పూజయే దితిభగవా నబ్రవీదే  
 తే ర్మంత్రై ర్భగవతీమ్, యజేత్తతోదేవీ ప్రీతాభవతి స్వాత్మానం

దర్శయతి తస్మా ద్య ఏతై ర్నంత్రై ర్యజతి సబ్రహ్మపశ్యతి ససర్వం పశ్యతి సోఽమృతత్వచ్చ గచ్ఛతి య ఏవం వేదేతి మహేహాసనిపత్.

తృతీయోపనిషత్.

ఓమ్. దేవాహవై ముదా<sup>1</sup> స్మజేయ<sup>2</sup> మితి భగవంతమబ్రువన్ స్తాకాహూవాచ భగవా<sup>3</sup> నవనికృతజానుమండలం విస్తీర్య పద్మాసనం కృత్వా ముద్రా స్పృజతేతి, ససర్వా నాశ్చయతి యో యోనిముద్రా మధీతే ససర్వం వేత్తి ససర్వఫల మశ్నుతే స సర్వాన్మజ్జాయతి సవి ద్వేషిణాన్ స్తమ్భయతి, మధ్యమే అనామికోపరి విన్యస్య కనిష్ఠికాం గుప్తతోఽధీతే ముక్తయో స్తద్జన్యో ద్దండవ దధస్తా దేవం విభా ప్రథమా సమృద్ధతే, సైవ మిధితమధ్యమా ద్వితీయా, తృతీయా ఽబ్జుళా కృతి రితి, ప్రాతిలోమ్యేన పాణీ సంఘర్షయిత్వాఽంగుష్ఠా సాగ్రిహా సమాధాయ తురీయా, పరస్పరం కనీయనేనం మధ్యమా బధే అనామికే దండిన్యో తర్జన్యావా అలి క్ష్యావప్తభ్య మధ్యమా నఖమిలితాఙ్గుస్తోపఞ్చమీ, సైవాగ్రే జ్ఞా శాకృతి వ్హస్తి దక్షిణాశయే వామ శాపఘం కృత్వా న్యోన్యానామికే కనీయసీ మధ్యగతే మధ్యమే తర్జన్యాక్రాంతే సరళా స్వంగుష్ఠా భేచరి సప్తమీ, సర్వోద్ధేవీ సర్వసగ్ హృతి స్వమధ్యమానామికాంతరే కనీయసీ పార్శ్వయో స్తర్జన్యావబ్జుళాఙ్గే యుక్తా సాంగుప్తయోగతోఽన్యోన్యగ్ సమ మంజలిం కృత్వాఽప్తమీ, పరస్పరమధ్యమాప్యప్త వర్తన్యా వనామికే తర్జన్యాక్రాంతే సమే మధ్యమే ఆదాయాంగుస్తోమధ్యవర్తినౌసవమీ ప్రతిపద్యత ఇతి, సైవేయం కనీయసే సమే అంతరితే అంగుష్ఠా సమా వంతరితో కృత్వా త్రిఖండా సుపద్యత ఇతి పంచశాణా పళ్ళాద్యా ముద్రా స్పృహేః, క్రొ మబ్జుళా హ సఖప్తేం ఘేచరి హస్తాం బీజా వ్హమీ వాగ్భవాద్యా సవమీ దశమీచ సమృగ్యతఇతి య ఏవం వేద, అథాతః కామకళాభూతం చక్రం వ్యాఖ్యాన్యమో స్త్రీం స్త్రీం ఐం బ్లూం నాః ఏతే ఽఞ్చకామా స్సర్వచక్రం<sup>4</sup> వ్యాప్యవర్తతే మధ్యమం కామగ్ సర్వావసానే సముపేకృత్య బ్లూంకారే సముటం వ్యాప్తం కృత్వా ద్విరైం ద్వయేన మధ్యవర్తినా సాధ్యం బహ్వాభూజ్జవతే

యజతి తచ్చక్రం యోవేత్తి ససర్వం వేత్తి ససర్వలోకానాకర్షయతి,  
సర్వగ్ స్తమ్భయతి నీలీయుక్తం చక్రగ్ శత్రూన్దారయతి గతిగ్ స్తమ్భ  
యతి లాఘాయుక్తం కృత్వా సకలలోకం పశీ కగోతి నవలక్షణం  
కృత్వా రుద్రత్వం ప్రాప్నోతి మాతృకయా వేష్టితం కృత్వావిజయీ  
భవతి, భగాబ్జకుండలం కృత్వాస్మి మాధాయ హవిషా యోషితో  
వశీకరోతి, పురుషే హుత్వావర్తులే హుత్వా శ్రియ మతులాం  
ప్రాప్నోతి చతురశ్రేహుత్వా పృష్ఠి ర్భవతి, త్రికోణే హుత్వా  
శత్రూన్ మారయతి గతిగ్ స్తమ్భయతి, పుష్పాణి హుత్వా విజయీ  
భవతి, మహారసైర్హుత్వా పరమానందనిర్భరో భవతి, మహారసావై  
షడ్రసాః, గణానాన్త్యా గణపతిగ్ హవామహే కవిం కవీనా ముపమ  
శ్రవస్తమం, జ్యేష్ఠరాజం బ్రహ్మణాం బ్రహ్మణస్సుత ఆనశ్శృణ్వ న్నూతి  
భిస్సీదనాదనం ఇత్యేవమాద్యమక్షరం తదంత్యబిందు పూర్ణమి త్యనే  
నాజ్ఞగ్ స్పృశతి, గం గణేశాయ నమ ఇతి గణేశంనమస్కుర్వీత, ఓం  
నమోభగవతే భస్తాంగరాగా యోగ్రతేజసే హనహన దహదహ సచ  
పచ మథమథ విధ్వగ్సయ విధ్వగ్సయ హలభజ్జ్ఞాన శూః మూలే  
వ్యంజనసిద్ధిం కురుకురు సముద్రం పూర్వప్రతిస్థితగ్ శోషయ శోషయ  
స్తమ్భయ స్తమ్భయ పరమంత్ర పరయంత్ర పరతింత్ర పరమాతే పరకట  
కపరచ్ఛేదన కరవిదారయవిదారయ చ్చిచ్ఛి ఛి ఛి హీం ఛట్ స్వాహా,  
అనేనక్షేత్రాధ్యక్షం పూజయే ఽతి, కుళకుమారి విద్మహే మంత్రకోటి  
సుధీమహి, తన్నః కాళిః ప్రచోదయా దితి కుమార్యర్చనంకృత్వా  
యోవైసాధకోఽభిలిఖతి సోఽమృతత్వం గచ్ఛతి స యశ ఆప్నోతి  
ససరమాయుష్య మథవా పరంబ్రహ్మ భిత్వా తిష్ఠతి య ఏవం వేదేతి  
మమోపనిషత్.

చతురోపనిషత్.

ఓమ్. దేవాహవై భగవంత మబ్రువత్ దేవగాయత్రగ్ హృద  
యం నోవ్యాఖ్యాసితం త్రైపురగ్ సర్వోత్తమం జాతవేదసనూక్తే  
నాఖ్యాసితం నస్త్రైపురాష్టకమ్, య దిష్ట్యా ముచ్యతే యోగీ జన్తసగ్  
సారబద్ధనాత్, అథ మృత్యుజ్ఞాయం నో బ్రూహీతి, ఏవం బ్రువతాగ్  
ర్వేమాం దేవానాగ్ శ్రుత్వేదం వాక్యమ్, అథాతి స్త్రీమృతే నానుష్ఠ

భేన మృత్యుంజయం దర్శయతి, కస్తాత్ర్యమ్భక మితి త్రయాణాం  
 పురాణా మమ్భకగ్ స్వామినం తస్తా దుచ్యతే త్ర్యమ్భక మితి, అథ  
 కస్తా దుచ్యతే యజామహ ఇతి యజామహ సేవామహ స్తుమ  
 హే త్యక్షర ద్వయేన కూటత్వే నాక్షరై కేన మృత్యుంజయ మి తుచ్య  
 తే తస్తాదుచ్యతే యజామహ ఇతి, అథ కస్తాదుచ్యతే సుగన్ధి మితి,  
 సర్వతో యశ ఆప్నోతి తస్తా దుచ్యతే సుగన్ధి మితి, అథ కస్తా దుచ్య  
 తే పుష్టివర్ధనమితి య సుర్వా స్తోకా స్పృశతి య సుర్వా స్తోకాగ్  
 స్తారయతి య సుర్వా స్తోకా న్యాప్నోతి తస్తా దుచ్యతే పుష్టివర్ధన  
 మితి, అథ కస్తా దుచ్యతే ఉర్వారుక మివ బద్ధనా స్తృత్యో ర్మక్ష్యే  
 తి సం లగ్నత్వా దుర్వారుక మివ మృత్యోస్సగ్ సారబంధనా త్సంల  
 గ్నతా ద్బద్ధత్వా స్తోక్షీ భవతి ముక్తో భవతి, అథ కస్తా దుచ్యతే  
 మామృతా దితి అమృతత్వం ప్రాప్నో త్యక్షరం ప్రాప్నోతి నిత్యత్వం ప్రా  
 ప్నోతి స్వయం రుద్రో భవతి, దేవాహవై భగవత మూచు సుర్వం  
 నో వ్యాభ్యాతమ్, అధర్వణే ర్మస్తే స్తుతా భగవతీ స్వాత్మానం దర్శయ  
 తి తాం త్విరాస్వం చైవ వా నైష్ఠవాం త్వేరా న్నాణేశా న్నో బ్రూ  
 హీతి, సహోవాచ భగవాం స్త్ర్యమ్భకే నానుష్ఠుభేన మృత్యుంజయ  
 ముపాసయేత్, పూర్వేణాధ్వనా వ్యాప్త మేకాక్షర మితి స్తుతిమ్,  
 ఓం నమశ్శివాయేతి యాజుషమంత్రోపాసకో రుద్రత్వం ప్రాప్నోతి కల్యా  
 ãం ప్రాప్నోతి య ఏవం వేద, తద్విష్ణోః సరమం పదం సదా పశ్యన్తి  
 సూరయాః, దివీవ చక్షు రాతతం, విష్ణో స్సర్వతో ముఖస్య స్నేహో  
 యథా పలలపిండ మోతప్రోతి మనుష్యాస్తం పృథిర్క్తం వ్యాపుత ఇతి  
 వ్యాపువతో విష్ణో స్తత్పరమం పదం పరం న్యోమేతి పరమం పదం  
 పశ్యన్తి వీక్షంతే సూరయో బ్రహ్మదయో దేవా స ఇతి సదా హృద  
 య ఆదధతే తస్తా ద్విష్ణో స్సర్వరూపమ్, వసతి తిష్ఠతీ భూతే ప్సితి  
 వాసుదేవ ఇతి, ఓం నమశ్శివాయేతి త్రి ణ్యక్షరాణి, భగవత ఇతి చత్వారి,  
 వాసుదేవాయేతి పంచాక్షరాణి, ఏకదై వాసుదేవస్య ద్వాదశార్ణ  
 మభ్యేతి సోష్ఠవం తిరతి స సర్వమాయు రేవైతి విష్ణతే ప్రాజాపత్యగ్  
 రాయ సోమం గౌపత్య ఇచ్చ సమశ్నతే ప్రత్యగానన్తం బ్రహ్మపురుషం  
 ప్రణవస్వరూపమ్, అకార ఉకారో మకార ఇతి తా నేకథా సమ్భవతి



తదోమితి, హగ్ సశ్శుచిషద్వసురంతరిక్షసంధోతా వేదివది తిథి ద్దకోణ  
సత్, నృషద్వరసదృతసద్యోమసదబ్జా గోబాఋతజా అద్రిజా ఋతం  
బృహత్, హగ్ స ఇత్యేత్తనో రక్షర ద్విష్టయేన ప్రభాపుంజేన సారే  
ణ ధృత మబ్జాగోబా ఋతజా అద్రిజా ఋతగ్ సత్యా ప్రభా పుంజి  
న్యూపాసద్వ్యా ప్రజ్ఞాభి శ్శక్తిభిః పూర్వగ్ సార మధీయాన<sup>1</sup> స్సర్వఫల  
మశ్నుతే సహ్యోమ్ని పరమే ధామని సారే నివసతి, గణానాన్వేతి  
తైత్తిరీషుభేన పూర్వేనా ధ్వనా మను నైకార్ణేన గణాధిప మభ్యర్చ్య  
గణేశత్వం ప్రాప్నోతి, అథ గాయత్రీ సావిత్రి సరస్వత్య జపామా  
తృకాస్తోత్రా తయా స్సర్వ మిదం వ్యాప్తమ్, ఐం వాగీశ్వరివిద హే  
క్షీం కామేశ్వరి ధీమహి, సా స్తన్నశ్శక్తిః ప్రచోదయా దితి, గాయ  
త్రీ ప్రాత స్సావిత్రి మధ్యందినే సరస్వతీ సాయ మితి, నిరంతర మజపా  
హగ్ స ఇత్యేవం మాతృకాఽఞ్చశద్వర్ణవిగ్రహేణా కారాదిక్షకా  
రాంతేన వ్యాప్తాని భువనాని శాస్త్రాణి ఛందాగ్ సీ త్యేవం భగవతీ  
సర్వం వ్యాప్నోతి త్యేవ తస్యైవై నమో నమః, ఇతి తా స్థగవా న  
బ్రవీదేత్తైర్నత్రై ర్నిత్యం దేవీగ్ స్థాతి ససర్వం వశ్యతి సోఽమృతస్వ  
ఞ్చగచ్ఛతి యఏవం వేదేత్యుపనిషత్

చతుగోనిషత్ .

ఓం దేవాహవై భగవత మబ్రువత్ స్వామి న్మః కథితగ్  
స్ఫుటం క్రియాకాండగ్ సవిషయం త్రైపురమిత సుఖ పరమం నిర్విశే  
షం కథయ స్వేతి, తాన్ మోహవాచ భగవాంస్తురీయయా మాయ  
యాంత్యయా నిర్దిష్టం పరం బ్రహ్మేతి పరమపురుషం చిద్రూపంపరమా  
త్మేతి చ, స శోభితామస్తా ద్రష్టాదేష్టా ప్రస్తా స్పృష్టాఆహూతా  
విజ్ఞాతాప్రజ్ఞాతా సర్వేషాం పురుషాణా మంతః పురుష స్స ఆత్మా సవి  
జ్ఞేయ ఇతి, సతత్ర లోకాలోకా సతత్ర దేవాదేవాః షణ్మోఽవశ  
స్తావసానతాపసః పౌల్కసా నపౌల్కసా విస్తానవిస్తా స్స ఇ త్యేకమేవ  
పరం బ్రహ్మ విభాజితే నిర్వాణం న తిత్రి దేవా ఋషయః  
పితర ఈశతే ప్రతిబుద్ధ స్సర్వ విద్యేతి, తత్రైతే శ్లోకాభవన్తి,  
అతోనిర్విషయం నిత్యం మనః కార్యం ముముక్షుణా, యతో

నిర్విషయో నామ మనసో ముక్తి రిష్యతే, మనోహి ద్వివిధం ప్రోక్తం  
 శుద్ధజ్ఞాశుద్ధమేవచ, అశుద్ధంకామసంబంధం శుద్ధంకామవివర్జితం, మనవప  
 మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః, బంధనం విషయాసక్తి ర్ముక్త్యై  
 నిర్విషయం మనః, నిరస్తవిషయాసక్తం సన్నిరుధ్య మనో హృది, య  
 దాయా త్యమసీభావ స్తదా తత్పరమం పదమ్, తావదేవని రోధవ్యం  
 యావద్భది గతం క్షయమ్, ఏకశ్శజ్ఞానం భావనం శేషోన్మోగ్య గ్రం  
 థవిస్తరీ, నైవ చింత్యం నచాచింత్యం సచింత్యం చింత్య మేవచ, పక్ష  
 పాతవినిర్ముక్తం బ్రహ్మ సమృద్ధ్యతే ద్రువమ్, స్వరేణ సల్లయే ద్యోగీ స్వరం  
 సమ్భావయే త్పరమ్, అస్వరేణతు భావేన నభావో భావ ఇష్యతే, తదే  
 వ నిష్కళం బ్రహ్మ నిర్వికల్పం నిరజ్ఞానమ్, తద్బ్రహ్మహ మితి జ్ఞాత్వా  
 బ్రహ్మ సమృద్ధ్యతే క్రమాత్, నిర్వికల్ప మనస్తత్త్వం హేతుదృష్టాంత  
 విజ్ఞితమ్, అప్రమేయ మనాద్యత్త్వం యద్జ్ఞాత్వా ముచ్యతే బుధః, సని  
 రోధో న వోత్పత్తి ర్నబద్ధో నచ సాధకః, సముముక్షు ర్ననై ముక్త  
 ఇత్యేషాపరమార్గతా, ఏక ఏ వాత్మమంతవో జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తమ,  
 స్థానత్రయవ్యతీతస్య పునర్జన్మ సవిద్యతే, ఏక ఏవహి భూతాత్తా భూతే  
 భూతే వ్యవస్థితః, ఏక భా బహుభా వైవ దృశ్యతే జల దంద్రవత్, ఘట  
 సంవృత మాకాశం నీయమానే ఘటే యథా, ఘటానీయేత నాకాశం  
 తథా జీవో నభోపమః, ఘటవద్వివిధాకారం భిద్యమానం పునఃపునః,  
 తద్భేదేచ నజానాతి సజానాతిచ నిత్యశః, శబ్ద మాయావృతోయావ  
 త్రావత్స్థితి పుష్కరే, భిన్నే తమసి చైతన్యమేక ఏ వాసుపశ్యతి, శబ్దా  
 ర్ణ మపర బ్రహ్మ తస్మిన్ క్షీణే యదక్షరమ్, తద్విద్వా నక్షరం భావయే  
 ద్యదిచ్చే చ్ఛాన్తి మాత్మనః, ద్వే బ్రహ్మణీ హి మంతవ్యే శబ్దబ్రహ్మ  
 పరం చయతే, శబ్దబ్రహ్మణి నిష్ఠాతః పరం బ్రహ్మధి గచ్ఛతి, గ్రంథ మభ్య  
 స్య మేధావీ జ్ఞానవిజ్ఞానతత్పరః, కలాల మివ ధాన్యార్థీ త్యజేద్గ్రంథ  
 మశేషతః, గవా మనేకవర్ణానాం క్షీరం స్యాప్యేకవర్ణతా, క్షీరవత్పశ్యతి  
 జ్ఞానం లింగేనస్తు గవాం యథా, జ్ఞాననేత్రం సమాధాయ సమహత్పరమం  
 పదమ్, నిష్కళం నిశ్చలం శాంతం బ్రహ్మహ మితి సంస్తరే దితి. ఇత్యే  
 కం పరం బ్రహ్మ రూపం సర్వభూతాధివాసం తురీయం జానీతే సోక్షరే  
 పరమే వ్యోమన్నధివసతి, య ఏతాం విద్వాం తురీయాం బ్రహ్మయోని

స్వరూపం తామి హాయుషే శరణమహం ప్రపద్యే, ఆకాశాద్యనుక్ర  
మేణ సర్వేషాం వా ఏతద్భూతానా మాకాశః పరాయణగోసర్వాణి  
హవా ఇమాని భూతా న్యాకాశా దేవ జాయంతే ఆకాశఏవ లీయంతే  
తస్మా దేవ జాతాని జీవన్తి తస్మాదాకాశజం బీజం వింద్యా త్తదేవాకాశ  
పీఠం స్పార్శనం పీఠగో తేజః పీఠ మమృతపీఠం రత్నపీఠం జానీయా ద్యోజా  
నీతే సోమృతత్వశ్చ గచ్ఛతి తస్మా దేతాం తురీయాగ్ శ్రీకామరాజీయా  
మేకాదశధా భిన్నా మేకాక్షరం బ్రహ్మాతి యోజానీతే సతురీయం పదం  
ప్రాప్నోతి యఏవం వేదేతి మహోపనిషత్.

ఓమ్ భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి త్రిపురాతాపిన్యపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యానమః హరిః ఓమ్

## ౧౧. అధర్వణీయ దేవ్యపనిషత్.

ఐో. శ్రీదేవ్యపనిషద్విద్యా వేద్యాపారసుఖాకృతీ,

త్రైవిదం బ్రహ్మచైతన్య రామచంద్రపదంభజే.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

హరిఃఓమ్ సర్వే వై దేవా దేవీ ముపతన్ముః, కాసి త్విం మహా  
దేవి, సా బ్రవీదహం బ్రహ్మస్వరూపిణీ, మత్తః ప్రకృతిపురుషాత్తకజ్జగ  
త్, శూన్యశ్చాశూన్యశ్చ, అహ మానందా నానందాః, అహం విజ్ఞా  
నా విజ్ఞానే, అహం బ్రహ్మ బ్రహ్మణీ వేదితవ్యే, ఇత్యా హాధర్వశ్రుతిః,  
అహం పశ్చభూతా న్యపశ్చభూతాని, అహ మఖిల్జ్జగత్, వేదోఽహ  
మవేదోఽహమ్, విద్యాహ మవిద్యాహమ్, అజాహ మసజాహమ్, అధ  
శోఽర్థ్వశ్చతిర్యక్పాహమ్, అవాగ్రుద్రేభి ర్యసుభి శ్చరా మ్యహ మాది  
త్యై రుతవిశ్వజేవై, అహం మిత్రాపరుణా పుభా బిభర్ష్యహ మిన్ద్రాగ్నీ  
అహమశ్వినా పుభా, అహగ్ సోమం త్వష్టారం పూషణం భగం దధామ్య  
హమ్, విష్ణు మురుక్రమం బ్రహ్మణ మత ప్రజాపతిం దధామి, అహం  
దధామి ద విణగ్ హవిషతే సుహవేయే యజమానాయ సుసంతే

అహగ్ రాష్ట్రీ సజ్జమనీ వసూనా మహాగ్ సువే పితర మస్య మూర్ధ్నా,  
 మమ యోని రప్పవస్త సుముద్రే యవపంవేద సదేవిపద మాప్నోతి,  
 తేదేవా అబ్రువన్, సమో దేవైవై మహాదేవైవై శివాయై సతతం స  
 మః, సమో ప్రకృత్యై భద్రాయై నియతాః ప్రణతా స్సతామ్, తా  
 మగ్నివర్ణాం తిపసా జ్వలంతీం వైరోచనీం కర్మఫలేషుజుష్టామ్, దుర్గాం  
 దేవిగ్ శరణ మహం ప్రపద్యే సుతరాం నాశియతే తమః, దేవీంవా  
 చమజనయస్త దేవా స్తాం విశ్వరూపాః పశవో వదన్తి, సానో మంద్రే  
 షమూర్జం దుహానా ధేను ర్వా గన్తా సుపనుష్టు తైత్రు, కాళరాత్రీం  
 బ్రహ్మస్తుతాం వైష్ణవీగ్ స్కందిమాతరమ్, సరస్వతీ మదితిం దక్షమహి  
 తిరంసమామః పావనాగ్ శివామ్, మహాలక్ష్మీచ విద్మహే సర్వసిద్ధీచ ఫీమ  
 హి, తన్నోదేవీః ప్రచోదయాత్, అదితి రిహ జనిష్టదక్షయూ దుహి  
 తాతప, తాం దేవా అన్వజాయస్త భద్రా అమృతబంధవః, కామో  
 యోనిః కామకలా వజ్రపాణి గ్రహా హస మాలిశ్వాభౌ మంద్రః,  
 పున ర్గ్రహా సకలా మాయయాచ పునః కోశావిశ్వమాతాది విద్యో  
 మ్, ఏమాత్మశక్తి రేషా విశ్వమోహనీ పాశాఙ్కుశధనుర్బాణధరా,  
 ఏషా శ్రీమహావిద్యా, యవపం వేద సశోకం తరతి, నమస్తే అస్తు భగ  
 వతి భవతీ మాత రన్తా న్పాతు సర్వతః, సైషాస్తో వసవ సైస్సమైకాదశ  
 రుద్రా స్సైషా ద్వానశాదిత్యా సైస్సా విశ్వేదేవా స్సానుపా అసా  
 మపాశ్చ, సైషా యాతుధానా అసురారక్షాగ్ స పిశాచా యత్నా స్సి  
 ధ్ధా సైషా సత్వరజన్తమాగ్ సి, సైషా ప్రజాపతీం ద్రమనవః సైషా,  
 గ్రహనక్షత్రజ్యోతిగ్ మే కలాకాస్థాది కాలగూఢిణీ, తామహం ప్రణౌ  
 మినిత్యమ్, తావహరిణీం దేవీం భుక్తిముక్తిప్రదాయినీమ్, అనన్తాం విజ  
 యాగ్ శుద్ధాగ్ శరణ్యాగ్ శివదాగ్ శివామ్, వినుదీకారసంయు క్తవీతి  
 హేత్ర సమన్వితమ్, అర్థేంసులసితం దేవ్యా బీజగ్ సర్వార్థసాధకమ్, ఏవ  
 మేకాక్షరం మంత్రం యతయ శ్శుద్ధచేతసః, ధ్యాయ్ పరమానందమ  
 యాజ్ఞానాఘ్నిరాశయః, వాఙ్మయా బ్రహ్మభూ స్సప్తాత్వపం వక్త్రీ సమ  
 న్వితమ్, సూర్యో వామ శ్శోత్ర బిందు <sup>1</sup>స్సంయత్యష్టత్వతీయకమ్, నారా  
 యణేన సంయుక్తో వాయు శ్చాధర సంయుతః, విచ్చే నవార్ణకోఽర్చ

స్వాస్తిహదానందదాయకః, హృత్పంచరీకమధ్యస్థాం ప్రాత స్సూర్య  
సమప్రభామ్, పాశాఙ్ముశేధరాగ్ నామ్యాం పరిదాభయమాస్తకామ్,  
త్రిణేత్రాగ్ రక్తవననాం భక్తకామమఘాం భజే, నమామి త్వా మ  
హం దేవి మహాభయ వినాశినిమ్, మహాదుర్గప్రశమనీం మహాకారుణ్య  
రూపిణీమ్, యస్యా స్వరూపం బ్రహ్మదయో నజానంతి తస్మా దుచ్యతే  
ఽజ్ఞేయా, యస్యా అంతో నవిద్యతే తస్మా దుచ్యతేఽనంతా, యస్యా గ్రహ  
ణం నోపలభ్యతే తస్మా దుచ్యతే లక్ష్మ్యా, యస్యా జననం నోపలభ్యతే  
తస్మాదుచ్యతే అజా, ఏకైవ సర్వత్రవర్తతే తస్మాదుచ్యతే ఏకా, ఏకైవ  
విశ్వరూపిణీ తస్మాదుచ్యతే వైకా, అతప వోచ్యతే జ్ఞేయా నంతా లక్ష్మ్యా  
చై కాఽనై కేతి, మంత్రాణాం మాతృకాదేవీశబ్దానాం జ్ఞానరూపిణీ, జ్ఞానా  
నాం చిన్మయాతీతా శూన్యానాగ్ శూన్యసాక్షిణీ, యస్యాః పరతరం  
నాస్తి సైషా దుర్గా ప్రకీర్తితా, దుర్గాత్సంత్రాయతే యస్మా ద్దేవీదుర్గేతి  
కథ్యతే, ప్రపద్యే శరణం దేవీం దుం దుర్గే దురితం హరః, తాం దుర్గాం  
దుర్గమాం దేవీం దురాచారవిఘాతినీమ్, నమామి భవభీతోఽహాగ్నం  
సారార్ణవతారినీమ్, ఇదమధర్వశీర్షం యోఽధితే సపంచాధర్వణశీ  
ర్షజపఫల మవాప్నోతి, ఇద మధర్వశీర్షం జ్ఞాత్వా యోఽర్చుగ్ స్థాప  
యతి, శతలక్షం ప్రజప్త్యాపి సోఽర్చసిద్ధిం విందతి, శత మష్టాత్మరం  
చాస్యాః పురశ్చర్యాపిధిస్త్యుతః దశవారం పరే ద్యస్తుసద్యః పాపైః  
ప్రముచ్యతే, మహాదుర్గాణి తరతి మహాదేవ్యాః ప్రసాదతః, ప్రాతరధీ  
యానో రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయమధీయానో దివసకృతం  
పాపం నాశయతి, తత్సాయం ప్రాతః ప్రయుంజానః పాపోఽపాపో  
భవతి, నిశీఢే తురీయసంధ్యాయాం జప్త్వా వాక్సిద్ధి ర్భవతి, నూతనప్రతి  
మాయాం జప్త్వా దేవతానాన్నిధ్యం భవతి, ప్రాణప్రతిష్ఠాయాం జప్త్వా  
ప్రాణానాం ప్రతిష్ఠా భవతి, భామాశ్విన్యాం మహాదేవీసన్నిధౌ జప్త్వా  
మహామృత్యుం తరతి యవవం వేదే త్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణభి ర్తి శాన్తిః.

ఇతి శ్రీదేవ్యపనిషత్సమాప్తా.

ఓం లత్యత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

## ౧౨. ఋగ్వేదీయ త్రిపురోపనిషత్.



శ్లో. త్రిపురోపనిషద్వేద్య పార మైశ్వర్యవైభవమ్,  
అఖంశానందసామ్రాజ్య రామచంద్రపదం భజే.

ఓం వాజ్ఞే మనసీతి శాన్తిః.

హరిః ఓం. తిస్రః పురస్త్రిపథా విశ్వచక్షణా అత్రా కథా అ  
క్షరా స్సన్నివిష్టాః, అధిష్ఠాయేనా అజరా పురాణీ మహాత్తరా మహిమా  
దేవతానాం, నవయోని ర్నవచక్రాణి దీధిశే, నవై వయోగా నవయో  
గిన్యశ్చ, నవనా ఇన్ధ్రా అధినాథా స్యానా నవ భద్రా నవముద్రామహీ  
నాంవకా సతసీ త్పృథమానాన షాఽసీదాసాన వింశ దానాన త్రింశాత్,  
చత్వారింశ దధ తి స్సమిథా ఉశతీ రివ మాతరో మా విశంతు, ఉగ్ర  
<sup>1</sup>జ్వలజ్వలనాజ్యోతి రగ్రేత మోఽనై తిరశ్శీన మజరం తద్రజోఽభూత్,  
ఆనందనం మోదనం జ్యోతి రిందో రేతా ఉవై మండలామండయంతి,  
యా స్తిస్తో రేఖా స్సదనాని బూ స్త్రి స్త్రిష్టపా స్త్రిగుణాస్త్రిప్రకారాః,  
ఏతత్త్రయం పూరకం పూరకాణాం మస్త్రీ ప్రథతే షుదనో మదన్యా, మ  
దన్తికామానిసీ మంగళాచ సుభగాచ నా సుద్ధరీసిద్ధిమత్తా, లజ్జా మతి  
స్తుష్టే రిష్టాచ పుష్టా లక్ష్మీ రుమా లలితా లాలసంతీ, ఇమాం విజ్ఞాయ  
సుధియా మదంతి పరిస్సృతా తర్పయంత స్వపీరమ్, నాకస్య పృష్ఠే  
మహతో వసన్తి పరంధామై పుర భ్వావిశంతి, కామో యోనిః కా  
మకలా వజ్రపాణి ర్గహాహసా, హారిరిశ్వాభృ మింద్రీః, పునర్గహ  
సకలా మాయయాచ పుగూచ్యేషా విశ్వమాతాదివిద్యా వస్థం సప్తమ  
మథ వహ్నిసారథ మన్యామూలత్రిక మాదేశ యంతః, కధన్వం కవి  
కల్పకం కామ మిశం తుష్టువాంసో అమృతత్త్విం భజుతే, పురిం హం  
త్రిముఖం విశ్వమాతూ రవే రేకా స్వరమధన్వం తదేషా, బృహత్తిథి  
ర్గత పశ్చాచ నిత్యా సహోడశికం పురమధన్వం బిభర్తి, యద్వా మండ

లాద్యాస్తసబింబ మేకమ్, ముఖి ఛ్వాధ స్త్రీణి గుహాపదనాని, కామీ  
కలా జ్ఞామరూపాం చిక్షేత్వా నరోజాయతే కామరూపశ్చకామః,  
పరిస్పృతం ఝష మాజం పలఞ్చ భక్తాని<sup>1</sup>యోని స్సుపరిష్కృతాశ్చ నివే  
దయన్ దేవతాయై మహాత్మ్యే స్యాత్తీకృతేనుకృతి సిద్ధి మేతి, సృజ్యేవ  
సితయా విశ్వచర్చిణిః పాశేనైవ ప్రతిబధ్నా త్యసీకాన్, ఇషుభిః పఞ్చభి  
ర్ధనుషాచ విధృత్యాదితక్తి రరుణా విశ్వజన్యా, భగ శ్శక్తి ర్భగవాన్  
కామ ఈశ ఉభదాతాగా విహ సాభగానామ్, సమప్రదానో సమస  
త్వో సమోజౌ తయో శ్శక్తి రజరా విశ్వయోనిః, పరిస్పృతా హవిషా  
భావితేన ప్రసంకోచేగభితే వైమనస్కుః, శర్వ స్సర్వస్య జగతో విధా  
తాధర్మా హర్తా విశ్వరూపత్వ మేతి, ఇయం మహాోపనిష త్రైపుర్యా  
యామత్రయం పరమోగీర్ణి రీత్యే, ఏషర్వజుఃసరమేతచ్చ సామా యమధ  
గ్వేయ మన్యాచ విద్యా, ఓం హ్రీం ఓం హ్రీ మిశ్శ్యుపనిషత్

ఓం వాజ్ఞే మనసీతి శాన్తిః.

ఇతి అష్టోత్తరశతోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౮౩. యాజుషీయ కథోపనిషత్.

శ్లో శ్రీకరోనిషద్విద్యా వేద్యాపారిసుఖాకృతీ,  
త్రైవిదం బ్రహ్మైతన్య రామచంద్రపదంభజే.  
ఓమ్ సహనా వవ త్వీతి శాన్తిః.

హరిః ఓమ్. దేవాహవై భగవన్త మబ్రువన్నగీహి భగవన్ బ్రహ్మ  
విద్యామ్, న ప్రజాపతి గబ్రవీత్, సశిఖా నేకా నిష్కృష్ట్య విస్ఫ  
ష్టయజ్ఞోపవీతం నిష్కృష్ట్య పుత్రం వృష్ట్యాత్వం బ్రహ్మ త్వం యజ్ఞ  
స్తవ్విం పషట్కూర స్తవమింకార స్తవగ్ స్వాహా త్వగ్ స్వధా త్వం  
ధాతా త్వం విధాతా త్వం త్వష్టా త్వం ప్రతిష్ఠాఽసీతి వదేత్, అథ

పుత్రోవదత్యహం బ్రహ్మహం యజ్ఞోహం వషట్కూరోహ మో  
 జ్ఞోహం హగ్నోహం హవోహం స్వధాహం ధాతాహం విధాతా  
 హం త్వష్టాహం ప్రతిష్ఠాస్తీతి, తాన్యేతా న్యసు వ్రజ న్నశ్ర మా  
 పాతయే ద్యదశ్ర మాపాతయే త్ప్రజాం విచ్ఛిద్యాత్, ప్రదక్షిణ మా  
 సృత్యై తచ్చైతి చ్ఛానవేత్తమాణాః స్రత్యాయంతి సస్వర్గోభవతి,  
 బ్రహ్మచారి వేద మధీత్య వేదోక్తాచరిత బ్రహ్మచర్యో దారా నాహృ  
 త్య పుత్రా సుతృద్య తాసనురూపాదిభి ర్వితి త్యేష్ట్యాచ శక్తితో య  
 జ్ఞై స్సస్మ్యనే ద్దురుభి రనుజ్ఞాతశ్చ శాధ్వైశ్చ సోమరణ్యం పరేత్య  
 ద్వాదశ రాత్రం పయసాఽగ్ని హోత్రం జహుయా ద్వాదశరాత్రం  
 పయో భక్షసాన్యద్వాదశరాత్ర స్యాంతే అగ్నయే వైశ్వానరాయ  
 ప్రజాపతయే చ ప్రాజాపత్యం చరుం వైష్ణవం త్రికపాల మగ్నిగ్ సగస్థి  
 తాసి పూర్వాణి దారుపాత్రాణ్యగ్నే జహుయా స్సృణ్మయా న్యపు  
 జహుయా తైజసాని గురవే దద్యాత్ మాత్వం మా మపహాయపరా  
 గాః నాహం త్వా మపహాయ పరాగామితి గార్హపత్య దక్షిణాగ్నౌ  
 హవనీ యే వ్యరణిదేశా ద్భస్మముప్తం పిబేది త్యేకే, సశిఖా న్మేళా  
 న్నిష్కృప్య విసృజ్య యజ్ఞోపవీతం భూస్సోహ త్యపు జహుయా  
 దత ఊర్ధ్వమనశన మపా ప్రవేశ మగ్నిప్రవేశం వీరాధ్వానం మహా  
 ప్రసానం వృధాశ్రమం వాగచ్ఛే, పయసా యం ప్రాక్షీయా తోస్య  
 సాయగ్ హోమో య త్పిత సోమయం ప్రాతి ర్యద్దర్శే తద్దర్శనం  
 యత్స్వర్గమాస్యేతత్స్వర్గమాస్యం యద్వసంతే కేశ శ త్తశ్రుతోమ  
 సఖాని వాపయే తోసోహస్యాగ్నిష్టోమ స్సస్మ్యసాగ్నిం న పునరావర్త  
 యే ద్య త్పుత్య జ్ఞాయమావహ మితి ధ్యాత్వ మస్త్రా స్పరే తన్వస్తీ  
 సర్వజీవేభ్య ఇ త్యుక్త్వాఽత్తాన మసన్యం ధ్యాయం ప్రదూర్ధ్వబాహు  
 ర్విముక్తిమాగ్లో భవేద నికేత శ్చరేద్భిక్షా శీ యత్కించి స్మదద్యా  
 ల్లవైకం న ధావయే జ్ఞంతు సగ్ రక్షణార్థం వర్ష వర్షమితి, తదపి శ్లోకా  
 భవంతి. కుండికాం చమసు శిశ్యం త్రివిప్రముపాసహా, శీతోపఘాతి



సీం కంథాం కౌపీనాచ్ఛాదనం తథా, పవిత్రం స్నానశాటిఞ్చ ఉత్తరా  
 సంగ మేవచ, యజ్ఞోపవీతం వేదాంశ్చ సర్వం తద్వర్జయే ద్యతిః.  
 స్నానం పానం తథా శౌచ మద్భిః పూతాభి రాచరేత్, నదీపులినశా  
 యీ స్యాద్దేవాగారేషు వాస్వపేత్, నాత్యర్థం సుఖదుఃఖాభ్యాం శరీర  
 ముపతాపయేత్, స్త్రాయమానో నతుష్యేతి నిన్దితో సశపే త్పరాక్  
 బ్రహ్మచర్యేణ సన్నిష్ఠే దప్రమాదేనమస్కరీ, దర్శనం స్పర్శనం కేళిః  
 కీర్తనం గుహ్యభాషణమ్, సంజ్ఞల్పౌఽధ్యవసాయశ్చక్రియానిర్వృత్తి  
 రేవచ, ఏతత్తేభున ముష్టాన్జం ప్రవదంతి మనీషిణః, విపరీతం బ్రహ్మచర్య  
 మనుష్ఠేయం ముముక్షుభిః, యజ్జగద్భాసకం భానం నిత్యం భాతి స్వతః  
 స్ఫురత్, సవసజగత సాన్షీ సర్వాత్మా విమలాస్యతిః, ప్రతిష్ఠా సర్వ  
 భూతానాం స్రజ్ఞాన ఘనలక్షణః, నకర్తృణా నప్రజయా నచాన్యేనాపి  
 కేన చిత్, బ్రహ్మ వేదనమాత్రేణ బ్రహ్మాహ్నిత్యేవ మానవః. తన్ని  
 ద్యావిపయం బ్రహ్మ సత్యజ్ఞానసుఖాద్వయమ్, సంసారేచ గుహా వా  
 చ్యే మాయాజ్ఞానాదిసంజ్ఞకే, నిహితం బ్రహ్మ యో వేద ఋషే వ్యో  
 మ్ని సంజ్ఞతే, సోఽశ్నుతే సకలాన్కామాన్సక్ర మేణ ద్విజోత్తిమః, ప్ర  
 త్యగాత్మాన మజ్ఞాన మాయాశక్తేశ్చ సాక్షిణమ్, జ్ఞాత్వా బ్రహ్మహ  
 మస్తీతి బ్రహ్మైవ భవతి స్వయమ్, బ్రహ్మభూతాత్మన స్త్వా దేతస్త్వాచ్చ  
 క్తిమిశ్రితాత్, అపఞ్చీకృతఆకాశ సమ్భూతో రజ్జుసర్పవత్, ఆకాశా  
 ద్వాయుసంజ్ఞస్తు స్పర్శసంఘీకృతః పునః, వాయో రగ్ని స్తథాచాగ్నే  
 రాప అదోఘ్ని వసుధరా, తాని భూతాని సూక్ష్మాణి పఞ్చీ  
 కృత్యేశ్వర స్తదా, తేభ్య ఏవ విసృష్టం త ద్భ్రహ్మాండాది శివే  
 నహ, బ్రహ్మాండస్యదరే దేవా దానవా యతు కిన్నరాః, మనుష్యాః  
 పశుపక్ష్యాద్యాస్తత్తత్కర్తానుసారతః, అస్థి స్నాయ్యాది రూపోఽయం  
 శరీరం భాతి దేహినామ్, యోఽయ మన్నమయో హ్యత్తా భాతి సర్వ  
 శరీరిణః, తతః ప్రాణమయో హ్యత్తా విభిన్న శ్చాస్తరస్థితః, తతో మనో  
 మయో హ్యత్తా విభిన్న శ్చాస్తర స్థితః, తతో విజ్ఞానఆత్మాతు తతోఽ

న్యశ్చస్తరస్థితః, ఆస్తమయతత్తాతు తతోఽన్యశ్చస్తరస్థితః, యోఽ-  
య మన్నమయ సోఽయం పూర్ణః ప్రాణమయేన తు, మనోమయేన  
ప్రాణోఽపి తథాపూర్ణస్సవభావతః, తథా మనోమయో హ్యేతా పూ-  
ర్ణో జ్ఞాన మయేన తు, ఆనందేన సదా పూర్ణస్సదాజ్ఞానమయ సుఖమ్,  
తథానందమయ శ్చాపి బ్రహ్మణోఽస్యేన సాక్షిణా, సర్వాంతరేణ పూర్ణ  
శ్చ బ్రహ్మ నాస్యేన కేన చిత్, యదిదం బ్రహ్మపుచ్చాఖ్యం సత్యజ్ఞానా  
ద్వయాత్మకమ్, సాగమేవ రసం లభ్యా సాక్షా ద్దేహీ సనాతనమ్, సుఖ  
భవతి సర్వత్ర అన్యథా సుఖతా కుతః, ఆన త్యస్తి స్మరానందే స్వాత్మ  
భూతేఽఖిలాత్మానామ్, కో జీవతి సరోజన్తుః కోవా నిత్యం విచేష్టతే,  
తస్మా త్సర్వాత్మానా చిత్తే భాసమానో హ్యసా నరః, ఆనన్దశుతిదుఃఖా  
ఢ్యంజీవాత్మానగ్ సదాజనః, యదా హ్యేవైష ఏతస్మిన్నదృశ్యత్వాదిలక్ష-  
ణే, నిర్భేదం పరమాదై వ్యతం విస్తతేచ మహాయతిః, తదేనాభయ మిత్యం  
తం కల్యాణం పరమామృతిమ్, సద్రూపం పరమం బ్రహ్మ త్రిపరిచ్ఛేదవర్జి-  
తమ్, యదా హ్యేవైష ఏతస్మిన్నల్ప మప్యంతరం సరః, విజానాతి  
తదా తస్య భయం స్యాన్నాత్ర సంశయః, అస్యైవానందకోశేన స్తమ్బా-  
న్తా నిష్ఠుపూర్వకాః, భవంతి సుఖినో నిత్యం తారతమ్య క్రమేణతు,  
తత్తత్పదవిరక్తస్య శ్రోత్రియస్య ప్రసాదినః, స్వరూపభూత ఆనందః స్వ-  
యం భాతి పరీయథా, నిమిత్తం కించి దాశ్రిత్య ఖలు శబ్దః ప్రవర్తతే  
యతోవాచో నివర్తంతే నిమిత్తానామభావతః, నిర్విశేషే పరానందే  
కథం శబ్దః ప్రవర్తతే, తస్మా దేత స్తన సూక్ష్మం వ్యాప్యతం సర్వగోచ-  
రమ్, యస్మా చ్ఛ్రోత్రత్యగత్వాదికఖాదిర్దేంద్రియాణి చ, వ్యాప్యతాని  
పరం ప్రాప్తుంససమర్థాని తాని తు, తద్భిహ్మానంద మద్వంద్వం నిర్గుణం  
సత్యచిద్భవమ్, విదిత్వా స్వాత్మరూపేణ నభిభేతి కుతశ్చన, ఏవం యస్తు  
విజానాతి స్వగురో రుపదేశతః, ససాధ్యసాధుకర్మభ్యాం సదా న<sup>1</sup>పతి-  
ప్రభుః, <sup>2</sup>తవ్యతాపకరూపేణ విభాత మఖిలం జగత్, ప్రత్యగాత్మతయా

భాతి జ్ఞానా ద్వేదాంతవాక్యజాత్, శుద్ధమిశ్వరచైతన్యం జీవచైతన్యమే  
 వచ, ప్రమాతాచ ప్రమాణఞ్చ ప్రమేయఞ్చ ఫలం తథా, ఇతి సప్తవిధం  
 ప్రోక్తం భిద్యతే వ్యవహారతః, మాయోపాధి వినిర్ముక్తం శుద్ధమిత్యభిధీ  
 యతే, మాయాసంబంధత శ్చేషో జీవోఽవిద్యావశ స్తథా, అంతఃక  
 రణ సంబంధా త్ప్రమాతేత్యభిధీయతే, తథాతద్వృత్తిసంబంధా త్ప్ర  
 మాణ మితి కథ్యతే, అజ్ఞాతమపి చైతన్యం ప్రమేయ మితి కథ్యతే,  
 తథాజ్ఞాతంచ చైతన్యం ఫలమిత్యభిధీయతే, సర్వోపాధివినిర్ముక్తం స్వా  
 త్మానం భావయే త్సుధీః, ఏవం యోవేద తత్త్వేన బ్రహ్మభూయాయ  
 కల్పతే, సర్వవేదాంతసిద్ధాంతి సారం వచ్చి యథార్థతః, స్వయం మృ  
 త్వా స్వయం భూత్వాస్వయమేవావశిష్యత ఇత్యుపనిషత్.

సహనావన త్వితి శాన్తిః

ఇతి కరోపనిష త్సమాప్తా

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః

౮౪. అధర్వణీయ భావనోపనిషత్.

శ్లో. స్వావిద్యావదతత్కార్యం శ్రీచక్రోపరిభాసురమ్,

బిందురూపశివాకారం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం. భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఓం ఆత్మానమఖండలాకారమావృత్య సకల బ్రహ్మాండమండలంస్వ  
 ప్రకాశం ధ్యాయేత్. శ్రీ<sup>1</sup>గురుః సరమకారణభూతా శక్తిః, కేన సవరన్ధ్ర  
 రూపో దేహః, నవశక్తి మయగ్ <sup>2</sup>శ్రీచక్రమ్, వారాహీ పితృరూపా కురు  
 కుశ్య భేరుణ్ణా దేవతా మాతా, పురుషార్థా న్నాగరాః, దేహిణా నవ  
 రత్న ద్వీపః, ఆధారనవక ముద్రా శక్తయః, త్వగాదిసప్తభాతుభి రన్నేక్షే

స్సంయుక్తా స్సజ్జలంబిః కల్పతరవః, తేజః కల్ప కోద్యానమ్, రసనయా  
భావ్యమానా మధురామ్లుతిక్తకటుకి మాయలవణి<sup>1</sup>రిసా స్వదృతవః, క్రియా  
శక్తిః కీరమ్, కుణ్డలిసిజ్జానశక్తిర్నిహమ్, ఇచ్ఛాశక్తి ర్నహఃత్రిపురసుంద  
రీ, జ్ఞాతాపెచాతా జ్ఞాన మర్ఘ్యంజ్ఞేయగ్ హవిః, జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయా  
నామభేదభావనగీ శ్రీచక్రపూజనమ్, నియతినహిత శృంగారాదయో  
నవరిసా అణిమాదయః, కామక్రోధలోభ మోహాదుదమాత్పర్య పుణ్య  
పాప మయా బ్రాహ్మ్యద్యవృత్తయః, పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశశ్రోత్ర  
త్వక్పక్షుర్జిహ్వప్రాణవాక్పాణిపాదపాయూపస్థ మనోవికారా ష్టోడశ  
శక్తయః, వచనాదానాగమన విసర్గానంద హనోపాదానోపేక్షా బుద్ధ  
యోఽనంగకుసుమాదిశక్తయోఽష్టే, అలమ్బుసా కుహూ విశోద్ధరీ  
వరుణా హస్తీజహ్వయశస్వ త్ప్రశీర్వనీ గాంధారి పూషాశంఖినీ సరస్వతీ  
ఇడా పింగళా సుమమ్నా చేతి చతుర్దశనాడ్య స్సర్వసంక్షోభిణ్యాది  
చతుర్దశార దేవతాః, ప్రాణాపాన వ్యానోదానసమాసచాగకూర్కకృతర  
దేవదత్తధింజయా ఇతి దశవాయవ స్సర్వసిద్ధి ప్రదాది దేవ్యో బహిర్ద  
శారకా దేవతాః, ఏతద్వాయుదశశిసంసర్గోపాధిభేదేన రేచకపూరక  
శోషకదాహక ప్లావకామృతమితి ప్రాణముఖ్యత్వేన పంచ<sup>2</sup>విధోఽస్తిమ  
నుష్యాణాం మోహకో దాహకో భక్ష్యభోజ్య లేహ్యచోష్య పేయా  
త్తకం చతుర్విధమస్మిం పాచయత్యేతా దశ<sup>3</sup>ధనకలా స్సర్వాజ్ఞత్వా  
ద్యంతర్దశార దేవతాః, శీతోష్ణ సుఖదుఃఖేచ్ఛాసత్త్వరజస్తమో గుణా, వ  
శిన్యాదిశక్తయోఽష్టే, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధాః పంచుత్తత్రాః పంచు  
ప్సబాణాః, మన ఇత్సుధనుః, పశ్యో బాణో రాగః పాశో ద్వేషోఽఙ్కు  
శః, అవ్యక్తమహాత్తత్వాహజ్కారాః ఓమేశ్వరీ వజ్రేశ్వరీ భగమాలి  
న్యోఽంతస్త్రికోణాగ్రగాదేవతాః, పంచదశతిథిరూపేణ కాలస్యపరిణామా  
వలోకన పంచదశనిత్యా శ్రద్ధాసురూపాధీర్దేవతా, తయోః కామేశ్వరీ స

1 భదా. 2 విధూజాతతరోన్నిర్భవతి, షూరకోదారః క్షూభకామోహకోబృంభిక  
ఇత్యపాలనముఖ్యతేద పంచమభోషి. తేనమను 3 విహ్ని.

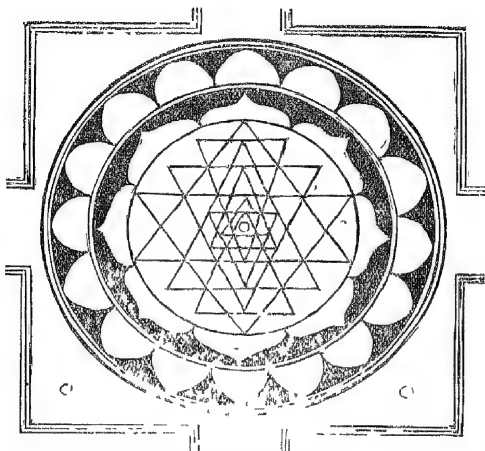
దానందఘనా పూర్ణాస్వాత్మైశ్చకరూపా దేవతా, సలిల మితీ<sup>1</sup> నాహిత్యకర  
 ణగ్ సత్వమ్, కర్తవ్య, సుకర్తవ్యమితి భావనాయుక్త ఉపచారః, అస్మినా స్తీతి  
 కర్తవ్యతాఅనూపచారః బాహ్యంతఃకరణానాం రూపగ్రహణయోగ్యతా  
 స్త్విత్వావాహనమ్, రక్తశుక్లవదైకీకరణంపాద్యమ్, ఉజ్వలదామోదానం  
 దాసనమ్, దాన మర్చ్యమ్, స్వచ్ఛా స్వతిస్సిద్ధ మిత్యాచమనీయమ్, చిచ్ఛం  
 ద్రమయీ సర్వాజ్ఞప్రవణగ్ స్నానమ్, చిచ్ఛి స్వరూపపరమానందశ  
 క్తిస్ఫురణం వత్తమ్, ప్రత్యేకగ్ సప్తవింశతిధా భిన్నత్వేనేచ్ఛాజ్ఞానక్రి  
 యాత్త క బ్రహ్మగ్రంథి మద్రసతంతు బ్రహ్మనాడి బ్రహ్మసూత్రమ్, స్వవ్యతిరి  
 క్తవస్తుసంగర హితస్తరణం విభూషణమ్, సత్సంగఽరిపూరిత తానుస్తర  
 ణంగంధః, సచ్ఛంఖ (పరిపూరణానుస్తరణమితిపాదాంతరం) సమస్తవిష  
 యాణాం మనః<sup>2</sup> స్థైర్యేణానుసంధానం కుముదమ్, లేపా మేఘ సర్వ  
 దాస్వీకరణం ధూపః, పవనావచ్ఛిన్నార్ధ్యజ్వలన సచ్చిదుల్కాకాశదే  
 హౌ దీపః, సమస్తయోతాయూతినర్జ్వలనై వేద్యమ్, అవస్థాత్రయైకీక  
 రణం తామూబలమ్, మూలాధారా దాబ్రహ్మరంధ్రపర్యంతం బ్రహ్మరం  
 ధ్రాదామూలాధార పర్యంతం గతాగతరూపేణ ప్రాదక్షిణ్యమ్, తురీయా  
 వస్థా సమస్కారః, దేహశూన్యప్రమాతృతాచిమజ్జనం ఒలిహరణమ్,  
 సత్త్వ మస్తిక ర్తవ్యమ కర్తవ్య మాదాసీన్య నిత్యాత్మవిలాపనగ్ హౌ  
 మః, స్వయం తత్త్వాదుకానిమజ్జనం పరిపూర్ణ ధ్యానమ్, ఏవంము హౌ  
 ర్తత్రయం భావనయా యుక్తో భవతి, తస్య దేవతాత్వైశ్చసిద్ధిః, చిత్రిత  
 కార్యాణ్యయత్నేన సిద్ధ్యంతి, ఏవం శివయోగీతిభ్యః ధ్యతే కాదిహాదిమతో  
 క్తేభావనాప్రతిపాదితా జీవన్ముక్తోభవతి యఏవం వేద ఇత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కల్లేభి రితి శాంతిః.

ఇతి భావనోపనిషత్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.

# శ్రీచక్రం.



త్రిపురాతాపినీ ప్రోక్తం త్రిపురోపనిషత్సప్తి, భావనోపనిషద్భా  
వ్యం శ్రీచక్ర మిహ లిఖ్యతే కల్యాణపురసిద్ధాంతిసుబ్రహ్మణ్య మనీషిణా,  
ఆలోగ్య మంత్ర శాస్త్రాణి కశ్చిదగ్ధ ఇహోచ్యతే, శ్రీచక్రోద్ధారకః బిం  
దుత్రికోణవసుకోణదిశారయుక్త మన్వస్తనాగదశజోడశపత్రముక్తం  
వృత్తత్రయశ్చభరణీవదనత్రయశ్చ శ్రీచక్రరాజఉదితః పరిదేవతాయా  
ఇతి. సౌందర్యలహర్యాం ఆచార్యభగవత్పాదై రవ్యుక్తమ్ చతుర్భి  
శ్శ్రీకందై శ్శివ యువతిభిః పశ్చభిరసి ప్రభిన్నాభి శ్శమ్భోర్నవభి రష  
మూలప్రకృతిభిః, చతుశ్చత్వారింశ ఒన్వసుదశకలాస్తత్రివలయ త్రిరే  
ఖాభిస్సార్థం తివభవనకోణాః పరిణతాఇతి, మేరుప్రస్తారో గృహస్థానాం  
పూజాయోగ్యః. భూప్రస్తారస్తు. భానుః కావ్యం చంద్రమాః కేతు  
మారో పృథ్వీ సౌమ్యో రాహు మార్యస్తు మండమ్, శుక్ర శ్చంద్రం  
సూర్యజః పూర్వవృత్తం రాహు రాభునం కేతురుద్వీం సపేతి. ఇతి రేఖా  
యోజనక్రమః. అత్రేయంకాదికా మండలం విలిఖే దాచా తిర్క్కుగేఖా

నవాంతరే, పాశ్చాత్యరేఖాప్రాంతోతు సంయుజే త్వప్రమధ్యమమ్, ఏవం  
 ప్రాగ్గ్రేఖయా రంతో స్వసప్తమ్యాచ యోజయేత్, ఏ వం ద్వితీయరే  
 ఖాంతా వప్తమ్యా యోజయే త్కమాత్. పూర్వపశ్చిమరేఖాభ్యాం  
 పట్కోణం పరికల్పయేత్, తత్ర పట్కోణమధ్యస్థ పూర్వరేఖాత్రయే  
 తతః, ప్రతీచీరేఖయా రంతో స్వసప్తమ్యాచ యోజయేత్, ప్రాచీదిగ్విర్ది  
 రేఖాంతో స్వపశ్చిమ్యాచ యోజయేత్, మధ్యస్థహస్త్యరేఖాంతో స్వతృ  
 తీయేన యోజయేత్, ఏవం క్రమేణలిఖితే చతుర్వింశతి సంధయః.  
 అష్టాదశచ మర్తాణి భవంతి నవ యోనయః, అద్యే ద్వితీయేఽప్తమకే  
 నవమేచ యథాక్రమమ్, మార్జియే ద్ధుణభాగాంశ్చ వృత్తా దేతత్రై  
 యాన్నితమ్, చతుర్థపక్షయోః పార్శ్వే తోయాంశం పరిమార్జయేత్.  
 పశ్చిమేతు జయాంశేషా త్వజే త్వస్విగురుసూక్తితః, ఇంద్రకోణం బహి  
 రాభాగే వృత్తస్పృచ్ఛవిరాజితే, మధ్యేబహిర్దశారాభ్యాం తన్నధ్యేఽంత  
 ర్దశాకరమ్, తన్నధ్యే పసుకోణాని తన్నధ్యేతు త్రికోణకమ్, తన్నధ్యే  
 బిందుత్వక్తం వృత్తాంతిర్వాస ఈదృశః, చత్వారింశతికోస్తాని చతు  
 ర్భి స్సహితానిచ, తతో నాగదళం వృత్తం తతష్టాదశపత్రకమ్, తతో  
 స్పృత్తత్రయజ్ఞైశ్చ భూపురత్రితయంసమమ్, చతుర్దిక్షు గవాం మార్గం  
 శ్రీచక్ర మిద ముచ్యతే, వినా బీజాక్షరై రేతే శ్శూజితశ్చఫలప్రదమ్.  
 నవయోన్యాత్మకం చక్రం శివశక్తిస్వరూపయక్, ఏతల్లేఖనరూప్తేణ  
 ధన్యో భవతి మానవః. శుద్ధధీ శుద్ధకాలేషు భూజే స్వరే  
 పితామహే. కుంజుమాదిషు సంలిఖ్య శ్రీవత్రానిభి రర్చయేత్. పూజ  
 నా చ్చక్రరాజస్య సర్వేష్టాద్ధా నవామైయాత్, శ్రీచక్రరాజసాన్ని  
 ధ్యం గ్రహదోషనివారణమ్. సర్వానిష్ఠప్రశమనం, సర్వసాభాగ్యహర  
 ణమ్, స్వర్గాపవర్గఫలకం శరీరే భావయే దపి. ఏతస్మి స్థిజవిన్యాసే సర్వ  
 దేవమయంభవేత్. ఇతి శ్రీచక్రోద్ధారః.

అథ శ్రీచక్రే బీజాక్షరన్యాసః. యథా. కమలం పరిలుమ్ప్య  
 మధ్యమాన్య త్వ్వరమీశాదియుతం సబిందునాదమ్, నిగమాదినమోం  
 తరే విరాజ ద్భువి దేవీహృదయప్రతిష్ఠితం తత్. అన్యాధః—'ఐం క్లిం  
 సాః' ఇతిత్రిభుజ్జేషు ద్వితీయస్య కామకళాఖండత్వాత్ కమలశబ్దేన  
 క్లింకార ఉచ్యతే, పరిలుమ్ప్య-తత్ర, కకార మకార లకారలోపం

కృత్యా మధ్యమాస్యత్స్వరం మధ్యే-అ-ధ్యే, మాస్యత్ అవ  
 శివ్యత్, స్వరం-స్వరితేన శ్రూయమాణ మచమ్ ఈకారమిత్వర్థః,  
 ఈశాదియుతం-ఈశబ్దేన ఈశాన స్వర్ణవిద్యానా మితిమూర్త్యైగ్రా  
 వ్యాః, తస్యఆదిభూతోవర్ణః ఈకారః. తేన యుతమ్, తథాచ ఈ ఈ  
 ఇత్వర్థః— సబిందునాదమ్, బిందునాదాభ్యాం సహితమితి ప్రత్యేకం  
 యోగః తథాచ ఈం ఈం ఇతిజాతమ్, నిగమాది నమోంతరే విరా  
 జత్, నిగవస్య వేదరాశేః ఆదిరోజ్కారః, నమిత్వస్వరూపోపాదానం  
 తయోః ఓజ్కారనమశ్చబ్దయోః అంతరే-మధ్యే విరాజత్ ప్రకా  
 శమానం ఏవశ్చ ఓం ఈం ఈం సముః ఇతి ఫలితాగ్ధః, తత్ బీజ  
 పశ్చకమ్, భువి సత్తావాచకే శ్రీచక్రభూప్రస్థానే. త్రికోణభూమా  
 విత్వర్థః, దేవీ హృదయప్రతిష్ఠితమ్, దేవీశబ్దేన త్రికోణాంతర్గత బిందు  
 ర్గ్రాహ్యః, తద్బృదయే తస్యధ్యే, ప్రతిష్ఠితం ప్రకరేణస్థితమ్, విన్యసే  
 దిత్వర్థః. ఇతి శ్రీచక్రమధ్యస్థబిందుగచ్ఛే బిజవిన్యాసక్రమః సమయసు  
 తానుసారేణ శ్రీమదగస్త్య కారికా. చృత్త దృష్టిజతారా స్థితిమన  
 లపురే మూలమంత్రం ద్విపారే బీజాన్యంతర్దశారా దిషువసుదళమధ్యే  
 చయాదీం శ్చకాదీన్ టాదీన్, కాద్యష్టవర్గానథ సృపసదనేషు  
 స్వరాన్, బిందుయక్తా స్తుద్రాగ్గానష్టవర్గాం స్తుచితనిచయూ విన్యసే  
 ద్భూపురేషు. అస్యార్థః, పుత్రే చ్చ, విధ్యత్త్రికోణాంతర్గతే, దృష్టిజ  
 రాన్ దృక్ ఓజ్కారః బీజే ఈకారః, తారో నుస్వారః తస్య బీజద్వ  
 యేన సమ్బంధః నతి నమఃకదమ్, ఓం ఈం ఈం సముః ఇతి  
 పశ్చాత్తురాణి బిందుమధ్యే విన్యసేత్, అనలపురే స్వాభిముఖాగ్ర  
 త్రికోణేషు, మూలమంత్రో ఎశ్చదశాక్షరీ శ్రీవిద్యాగుండత్రయమ్,  
 కపి ఈలక్ష్మీంహసకపాలహింసకలస్త్రీఇతిక్రమేణ విన్యసేత్, ద్విపారే  
 అష్టకోణేష్యిత్వర్థః, బీజాని వశిన్యాదృష్టబీజాని, అంతర్దశారాదిషు  
 అంతర్దశారబహిర్దశారచతుర్దశారేషు, ఎనుదళమధ్యేచ అష్టదళేషు  
 క్రమేణయాదీన్ కాదీన్ టాదీన్ కాద్యష్టవర్గాన్ తథాచ అంతర్ద  
 శారే యాదిక్షాంతదళకమ్, బహిర్దశారేకాది షాంతదళకం, చతుర్ద  
 శారే టాదిక్షాంత చతుర్దళకం వసుపత్రేషు కంఖం చుంఛం టుతం  
 తుంఖం ఎంఘం యం రం శంసం శంక్షం ఇత్వష్టౌ యుక్తాని, సృపసద



నేషు షోడశదళేషు, స్వరాణాం అకారాదీణాం షోడశ పర్వా నేతాణాం బిందుయక్తాణాం, భూభువః ముద్రార్థాదామిత్యాదీణాం తదుచితబీజానాం నిచయంబు విన్యసేదితి శ్లోకార్థసన్ధిః హః పృథ్వా ధృవహిస్త్రికోణాంత రైంక్షీం సౌ రితివిన్యసేత్, ఇత్యాదిచక్రనాయకబీజన్యాసవిస్తరస్తు శ్రీవిద్యామహోదశౌ విద్రవ్యవ్యతి. ఓం

శ్రీచక్ర విన్యాస సంగ్రహస్సమాప్తః.

శ్రీదేవీ ప్రీతాతు.



శ్రీగురుభ్యానమః హరిః ఓమ్.

౧౫. యాజుషీయ రుద్ర హృదయోపనిషత్.

శ్లో. యద్భృష్టరుద్రహృదయ మహావిద్యా ప్రకాశితమ్,  
తద్భృష్టమాత్రావస్థానపదవీ మధునాభజే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాన్తిః.

ఓం హృదయంకుండలీ భస్మరుద్రాక్షగణదర్శనమ్, తారసారం మహావాక్యం పంచబ్రహ్మగ్నిహోత్రికమ్. ప్రణమ్యశిరసా పాదౌ శుకౌ వ్యాస మువాచ హ, కోదేవ సుర్వవేదేషు కస్మిదేవాశ్చ సర్వశః, కస్య శుశ్రూషణా నిత్యం ప్రీతా దేవాభవంతిమే, తస్య తద్వచనగ్ శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ పితా శుకమ్, సర్వదేవాత్ శోరుద్రస్సర్వేదేనా శ్శివాత్మికా, రుద్రస్య దక్షిణే పాశ్చ్యేరవి ర్భృష్టాత్రయోఽగ్నయః, వామపాశ్చ్యే ఉమా దేవీ విష్ణు సస్సమోఽపితే త్రయః, యా ఉమా సా స్వయం విష్ణుర్యోవిష్ణు స్సహి చంద్రమాః, యే నమస్యంతి గోవిందం తేనమస్యంతి శిశురమ్, యేఽర్చయంతి హరిం భక్త్యా తేఽర్చయంతి వృషభ్యజమ్, యే ద్విషంతి విరూపాక్షం తే ద్విషంతి జనార్దనమ్, యే రుద్రం నాభిజానంతి తే నజానంతి కేశవమ్, రుద్రా త్ప్రవర్తతే బీజంబీ జయోనిర్జనార్దనః, యో రుద్రస్స స్వయంబ్రహ్మ యో బ్రహ్మ సహ తాశనః, బ్రహ్మవిష్ణుమయో రుద్ర అగ్నిషోమాత్మికం జగత్, పుల్లిజగ్ సర్వ మీశానం స్త్రీలింగం భగవ త్యుమా, ఉమా రుద్రాత్మికా స్సర్వాః

ప్రజాస్థావరజగద్రూపః, వ్యక్తగోచరస్య ముమూరూప మవ్యక్తంతు మహేశ్వరః, ఉమాశిశ్కురయో ర్యోగ స్సయోగో విష్ణు రుచ్యతే, యస్తు తస్యై సమస్కారం కుర్యా ద్భక్తిసమన్వితః, ఆత్మనమృతమాత్మానమంతరాత్మానమేవచ, జ్ఞాత్వా త్రివిధమాత్మానంపరమాత్మానమాశ్రయేత్, ఆంశరాత్మా భవేద్భృహ్మపరమాత్మామహేశ్వరః, సర్వేషామేవ భూతానాం విష్ణు రాత్మా సనాతనః, అస్య త్రైలోక్యవృక్షస్య భూమౌ విటప శాశనః, అగ్రం మధ్యం తథా మూలం విష్ణు బ్రహ్మ మహేశ్వరః, కార్యం విష్ణుః క్రియా బ్రహ్మకారణంతు మహేశ్వరః, ప్రయోజనార్థం రుద్రేణ మూర్తిరేకా త్రిధా స్థితా, ధర్మో రుద్రో జగద్విష్ణు స్సర్వజ్ఞానం పితామహః, శ్రీరుద్రరుద్రరుద్రేతి యస్త మ్భూరియా ద్విచక్షణః, కీర్తనా త్సర్వదేశస్య సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, రుద్రో సర ఉమా నారీ తస్యై తస్యై నమోనమః, రుద్రో బ్రహ్మ ఉమావాణీ తస్యై తస్యై నమోనమః, రుద్రో విష్ణు రుమా లక్ష్మీ తస్యై తస్యై నమోనమః, రుద్ర స్సూర్య ఉమా ఛాయా తస్యై తస్యై నమోనమః, రుద్ర సోమ ఉమా తారా తస్యై తస్యై నమోనమః, రుద్రో దివా ఉమా రాత్రి తస్యై తస్యై నమోనమః, రుద్రో యజ్ఞ ఉమా వేది తస్యై తస్యై నమోనమః, రుద్రో వహ్ని రుమా స్వాహా తస్యై తస్యై నమో నమః, రుద్రో వేద ఉమా శాస్త్రం తస్యై తస్యై నమోనమః, రుద్రో వృక్ష ఉమావల్లి తస్యై తస్యై నమోనమః, రుద్రో గంధ ఉమాఫుష్పం తస్యై తస్యై నమోనమః, రుద్రో లింగ ముమా పీఠం తస్యై తస్యై నమోనమః, సర్వదేవాత్మకగ్ రుద్రం సమస్కుర్యా త్పృథక్పృథక్, ఏభి ర్గంత్రపదై రేవసమస్యా మిశ శ్చ పార్వతీ, యత్రతత్ర భవేత్సార్థమిమం మంత్ర మదీరయేత్, బ్రహ్మహ జలమధ్యేతు సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, సర్వాధిపాన మద్వంద్వం పరబ్రహ్మసనాతనమ్ సచ్చిదానందరూపం తదవాఙ్మానసగోచరమ్, తస్మి న్నువిదితే సర్వం విజ్ఞాతగ్న్యా దిదగ్గోళక, తదాత్మక త్వా త్సర్వస్య తస్మాద్భిన్నం నహి క్వచిత్ ద్వే విద్వే వేదిత్యేహి సరా చైవా సరాచ తే, తత్రాపరాతు విద్వేషాబుగ్వేదో యజా రేవచ, సామవేద స్తథాఽధర్వవేద శ్శితా మునీశ్వర, కల్పో బ్యాకరణం పైవ నిరుక్తం ఛంద ఏవచ, జ్యోతిషంచ తథా

నాత్మవిషయా అపి బుద్ధయః, అథైషా పరమా విద్యా యయాత్తా  
 పరమాక్షరమ్, యత్తదచైతన్యసగ్రాహ్య మగోత్రగ్ రూపవద్బలమ్, అచ  
 త్సు శ్లోత్రిత మత్యర్థం తదపాణిపదం తథా, నిత్యం విభిక్ సర్వగణ్  
 సుసూక్ష్మంచ తదవ్యయమ్, తద్భూతయోగిం వశ్యంతి ధీరా ఆత్మాన  
 మాత్మని, య స్సర్వజ్ఞ స్సర్వవిద్యోయస్య జ్ఞానచయంతపః, తస్మా దత్ర  
 నరూపేణ జాయతే జగదావళిః, సత్యవద్భూతి తత్సంస్యగ్ రజ్జుసర్పవ  
 దాస్థితమ్, తదేతదక్షుగ్ సత్యం తద్విజ్ఞా యవిముచ్యతే, <sup>1</sup>జ్ఞానా దేవ  
 హి సగ్ నార వినాశో వైవ కర్తా, శ్రోత్రియం బ్రహ్మనిష్ఠగ్ స్వగురుం  
 గచ్ఛే ద్యథావిధి, గురు స్సై పగాం విద్యాం దద్యాద్బ్రహ్మతబోధిసిం  
 గుహాయాం నిహితగ్ సాక్షా దక్షరం వేదచే న్నరః, చిత్వాపిద్యా  
 మహాగ్రన్థిగ్ శివం గచ్ఛే త్సనాతనమ్, తదేత దమృతగ్ సత్యం తద్బో  
 ధ్యవ్యం ముముక్షుఖిః, ధను స్తారగ్ శరో హ్యత్తా బ్రహ్మతల్లత్య  
 ముచ్యతే, అప్రమత్తేన వేద్యవ్యగ్ శరవ త్తస్యయో భవత్, అ  
 త్యగ్ సర్వగతం చైవ శిర స్సర్వగతో ముఖి, వేదా సర్వగత  
 శ్చైవ శివలత్యం ససగ్ శయః, సతి త్ర చంద్రార్కవపుః ప్రకాశతే  
 సహంతి వాతా స్సకలా దేవతాశ్చ, సపష దేవఃకృతభావభూత స్వ  
 యం విభుద్ధో విరజః ప్రకాశతే, ద్యాసుఃశ్చో శరీరేఽస్మిక్ జీవేశా  
 భ్యో సహస్థితో, తయోర్జీవః ఫలం భుజ్జ్ఞే కర్తణో సమహేశ్వరః,  
 కేవలగ్ సాక్షిరూపేణ వినా భోగం మహేశ్వరః, ప్రకాశతే స్వయం  
 భేదఃకల్పితో మాయయా తయోః, భటాకాశ మరాకాకౌ  
 యథాకాశప్రభేదలిః, కల్పితో యమా జీవశివరూపేణ కల్పితో  
 తత్త్వతశ్చ శివస్మాత్ చుజ్జీవశ్చ స్వత స్సదా, చిచ్ఛిదాకారతో  
 భిన్నానభిన్నా చిత్త్వహసితః, చితిశ్చే న్నచిదాకారా భిద్యతేజడరూ  
 పలిః, భిద్యతే చేజ్జ్ఞో భేద శ్చిదేకా సర్వదా ఖలు, తర్కతశ్చప్రమా  
 నాచ్చ చిదేకత్వ వ్యవస్థితేః, చిదేకత్వవర్తిజ్ఞానే నశోపతి నముఖ్యాతి,  
 అద్వైతం యమాసందగ్ శివం యాతితు కేవలం, అధిస్తానగ్ స మ  
 స్తస్య జగత స్సత్యచిద్భువనమ్, అహమస్తీతినిశ్చిత్త్య పితశోకో భవే  
 న్దునిః, స్వశరీరే స్వయంజ్యోతి స్వరూపగ్ సర్వసాక్షిణమ్, క్షిణదో

షాః ప్రసక్త్యంతి నేతరే మాయయా వృతాః, ఏవగ్ రూపపరిజ్ఞానం య  
స్యాస్తి పరయోగినః, కుత్రచిద్ధునం నాస్తి తస్య సంపూర్ణరూపిణః,  
ఆకాశమేకగ్ సూపూర్ణం కులచి నైవ గచ్ఛతి, తద్వ త్స్వాత్మపరి  
జ్ఞానికుత్రచివైవ గచ్ఛతి, యోహవై తత్పరమంబ్రహ్మ యోపదవై  
మునిః, బ్రహ్మేవ భవతి స్వస్థ స్సచ్చిదానందమాత్రిక ఇత్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వసత్వీతి శాంతిః

రుద్ర హృదయోపనిషత్సమాప్తా

ఓమ్ రత్నత్.



శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓమ్

## ౪౬. యోజుషియ యోగకుండల్యుపనిషత్.

శ్లో. యోగకుండల్యుపనిష ద్యోగసిద్ధ హృదాససమ్,  
నిర్వికేవ బ్రహ్మతత్త్విం స్వమాత్రమితీచిత్తయే.

ఓం సహనా వసత్వీతి శాంతిః

ఓమ్ హేళుద్వయంహి చిత్తస్య వాసనాచ సమీరణః, తయో  
ర్విసప్త ఏకస్మిన్ స్తద్వావపి వినశ్యతః, తయో రాజా సమీరస్య జయం  
కుర్యాన్నర స్సదా, మితాహార శ్చాసనశ్చ శక్తిచాల స్త్రోతీయకః,  
ఏతేషాం లక్షణం వక్ష్యేశ్చౌగా గౌతమసాదరమ్, సుస్నిగ్ధమధురాహార  
శ్చతుర్థాంశవివర్జితః, భుజ్యతే శివసంప్రీత్యై మితాహార స్స ఉచ్యతే,  
ఆసనం ద్వివిధం ప్రోక్షం పద్మం వజ్రాసనం తథా, ఊర్వోరుపరి చేద్ధత్తే ఉభే  
పాదతలే యథా, పద్మాసనం భవే దేత త్వర్వపాపప్రణాశనమ్, వా  
మాంస్రీ మూలకం చాధ రస్యం తదుపరి క్షిపేత్, సమగ్రీవశిరః  
కాయో వజ్రాసన మితీరితమ్, కుండల్యేవభవే చ్చక్తి స్తాంతు సంచారయే  
ద్భుధః, స్వస్థానా దా భువో ర్ద్ధధ్యం శక్తిచాలన ముచ్యతే, తత్కానధనే  
ద్వయం ముఖ్యం సరస్వత్యా స్తు చాలనమ్, ప్రాణరోధ మథాభ్యాసా  
దృత్వీ కుండలినీ భవేత్, తయో రాజా సరస్వత్యా శ్చాలనం కథ  
యామి తే, అరుంధత్యైవ కథితా పురా విద్ధి సరస్వతీ, యస్యాస్సం

చాలనేనైవ స్వయం చలతి కుండలీ, ఇడాయాం వహతిస్తాణే బభ్రా  
 ఎదాసనం దృఢమ్, ద్వాదశాంగులదైర్ఘ్యం చ అశ్చర ఇతురంగురమ్,  
 విస్తీర్ణ తేన తన్నాడిం వప్తయిత్వా తత స్ససగీ, అంగుష్ఠ తర్జనీభ్యాం  
 తు హస్తాభ్యాంధారయే ద్దృఢం, స్వశక్త్యా చాలయే ద్వామే దక్షిణేన  
 పునః పునః, ముహూర్తద్వయవ్యయం నిర్భయా చ్చాలయే త్సుసగీ,  
 ఊర్ధ్వమాకర్ణయే త్కంచి త్సుషుమ్నాం కుండలీ గతా, తేన  
 కుండలీ సితస్య సుషుమ్నా యా ముఖం వ్రజేత్, జహాతి తస్మా  
 త్ప్రాణాయామం సుషుమ్నాం వ్రజణి స్వతః, తుందేతు తాణం కు  
 ర్యాచ్చ కంఠసంక్రమణే కృతే, సరస్వత్యా ఇచ్చాలనేన వక్షస శోఛీ  
 ర్ధ్వగో మసత్, సూక్ష్మేణరేచయే ద్వాయుం సరస్వత్యాస్తు చాలనే,  
 కంఠసంక్రమణం కృత్వా వక్షసశోఛీర్ధ్వగోమరుత్, తస్మా త్సంచా  
 లయేన్నిత్యం శబ్దగర్భాంసరస్వతీమ్, తస్యాస్పృశ్చాల నేనైవ యోగీ  
 రోగైః ప్రముచ్యతే, గుల్మం జలోదరః స్త్రీ హోయా యేచాశ్చే తుంద  
 మధ్యగాః, సర్వేతే శక్తిచాలేన రోగాసశ్యంత్య సంశయమ్, ప్రాణ  
 రోధ మధేదాః మృగిసత్యమి సమాసతిః, వ్రాణశ్చ దేహగో వా  
 యు రాయామః కమ్భక స్త్వతః, సపవద్వివిధః పోక్త స్సహ  
 తః కేవలస్తథా, యావత్కేవలసద్ధి స్స్వ త్వావత్సహత మధ్యనేత్,  
 సూర్యోజ్జ్వాలా శీఘ్రచ భస్మీచైవ చతుర్ధికా, భేదైరేవ సమంకుంభో  
 యస్సాస్మత్సహితకుంభకః, పవిత్రేనిర్జనేదేశే శర్కరాది వివర్జితే, ధనుః  
 ప్రమాణ పర్యంతే శీతాన్నిజలవర్జితే, పవిత్రేనాత్యుచ్చసీచే హ్యసనే  
 సుఖదే సుఖే, బద్ధపద్మాసనం కృత్వా సర స్వత్యాస్తు చాలసమ్,  
 దక్షనాద్యాసమాకృప్య బహిష్కంపవనగ్ శనైః, యథేష్టం పూర  
 యే ద్వాయుగ్ రేచయే దిడయా తతః, కపాలశోధనేనాపి రేచయే  
 త్పవనగ్ శనైః, చతుష్టం వాతదోషాతు క్రిమిదోషం నిహంతిచ,  
 పునఃపున రిదం కార్యగ్ సూర్యభేద ముదాహృతమ్, ముఖగ్ సంయ  
 మ్యనాడీభ్యా మాకృప్యవనగ్ శనైః, యథాలగతికంఠాత్తు హృద  
 యావధి సప్తసమ్, పూర్వవర్జ్యంభయే త్ప్రాణగ్ రేచయే దిడయా  
 తతః, క్షీణేదితానలహరం గళశ్లేష్మహరం వరమ్, పర్వరోగహరం  
 పుణ్యం దేహశలవివరసమ్, నాడిజలోదరం ధాతు గతదోషవినాశి

సమ్, గచ్ఛత స్తిపతః కార్య ముజ్జాయ్యాఖ్యంతు కుమ్భకమ్.  
జహ్వాయా నాను మాకృష్య పూర్వవత్తుమ్భకాదను, శనైస్తు  
ఘ్రాణరంధ్రాభ్యాగ్ రేచయే దనిలగ్ సుధీః, గుల్మప్రీహాదికాదోషాకా  
క్షయం పిత్రం జ్వరం తృషామ్, విషాణి శీతహృన్నామ కుంభకోఽయం  
నిహంతిచ, తతః పద్మాసనం బద్ధ్వా సమగ్రినోదర స్సుధీః, ముఖగ్  
సంయమ్య యత్నేన ప్రాణం ఘ్రాణేన రేచయేత్, యథా లగతి  
కంఠాత్తు కి సాలే సస్వనం తతః, వేగేన పూరయేత్ప్రించి ద్ధృత్పద్మాపధి  
మానుతమ్, పునర్విరేచయే త్తద్వత్పూరయేచ్చ పునః పునః, యధైవ  
లోహకారాణాం భస్మా వేగేన చాల్యతే, తదైవ స్వశరీరస్థం చాల  
యే త్పవనగ్ శనైః, యథాఽమోభవే ద్దేహే తథా సూర్యేణ  
పూరయేత్, యథోదరం భవేత్పూర్ణం పవనేన తథాలఘు, ధారయ  
న్నాసికామధ్యంతర్దశిభ్యాం వినా దృఢమ్, కుంభకం పూర్వవత్ప్రత్యా  
రేచయే దిడయాంబలం, కంఠోజ్జితానలపారగ్ శరీరాగ్నివివర్ధనమ్,  
కుండలీబోధకం పుణ్యం వాపఘ్నగ్ శుభదం గుఖమ్, బ్రహ్మనాడీ  
ముఖాంతస్థక ఫాద్యర్థశి నాశసమ్, గూత్రయసముద్భూత గ్రాధిత్ర  
యవిభేదకమ్, విశేషేనైవకర్తవ్యం భస్మాఖ్యం కుంభకం త్వదమ్,  
చతుర్ణామపి భేదానాం కుమ్భకే సముపస్థితే బాధత్రయమిదం కార్యం  
యోగిభిర్వీతకల్పమైః, ప్రథమో మూలబంధస్తు ద్వితీయోడ్డీచుణాభిధః  
జాలస్థరస్తృతీయస్తు తేహం లక్షణ ముచ్యతే, అధోగతి మపాసంవై  
ఊర్ధ్వగ్ కరుతే బలాత్, ఆకుల్చనేన తం ప్రాహు ద్మూలబంధోఽయ  
ముచ్యతే, అపానేచోర్ధ్వగే యాతే సమ్ప్రాప్తే వహ్నిమండలే,  
తతోఽనలశిఖా దీర్ఘా వర్ధశేవాయునా హతా, తతో యాతో  
వహ్న్యపానో ప్రాణ ముష్ణస్వరూపకమ్, తేనాత్యంతప్రదీప్తేన జ్వలనో  
దేహజ స్తథా, తేన కుండలినీ శుక్తా సంలిప్తా సమ్ప్రీటుశ్యతే, దండా  
హతిభుజజీవ నిశ్చ్యవస్య ఋతుతాం వ్రజేత్, బిలప్రవేశతో యత్ర  
బ్రహ్మనాడ్యంతరం వ్రజేత్, తస్మా స్థితియ మూలబాధః కర్తవ్య  
యోగిభి స్సదా, కుమ్భకాంతే రేచకాకా కర్తవ్యస్తూడ్డీయాణకః,  
బద్ధోయేనసుషుమ్నాయాం ప్రాణస్తూడ్డీయతేయతః, తస్మా దుడ్డీయాణా  
భ్యోఽయం యోగిభి స్సముదాహృతః, సః వక్త్రాసనే పాగా కి గాభ్యాం

ధారయేద్ధృగమ్, గుల్ఫదేశసమీపేచ కందం తత్ర ప్రవీడయేత్  
 వశ్చిమం తాణముదగే ధారయేద్ధృగయే గళే, శనైశ్చనై ర్యదా  
 ప్రాణస్తుందసంధిం నిగచ్ఛతి, తుండదోషం వినిహాయ కర్తవ్యం  
 సతతం శనైః, పూరితాంతేతు కర్తవ్యో బుధో జాలంధరాభిధః,  
 కింరసశ్శోచరూపోఽసౌ వాయుమార్గనిరోధకః, అథస్తా ఘ్నఞ్చనే  
 నాశు కణసశ్శోచనే కృతే, మధ్యే సశ్చిమతాణేన న్యౌత్వా  
 ణోబ్రహ్మాణిగః, పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ సమ్యగ్గాసన మ్మాస్తితః,  
 చాలనంతు సరిస్వత్యాః కృత్వాప్రాణం నిరోధయేత్, ప్రథమే  
 దివనే కాంక్ష్యం కుమ్భకానాం ఞ్చతుష్టయమ్, ప్రత్యేకం దశ సజ్జ్వకం  
 ద్వితీయే పఞ్చభిస్తథా, వింశత్యలం తృతీయేఽహ్న పఞ్చ వృద్ధ్యా దినే  
 దినే, కర్తవ్యః కుమ్భకో నిత్యం బంధత్రయసమన్వితః, దివాసుప్తి  
 ర్నిశాయాంతృ జాగరాదత్తిమైథునాత్, ఒహుసజ్జ్రిమణం నిత్యం  
 రోధా న్మూత్రపురీషయోః, విషమాశినదోషాచ్చ ప్రయాసప్రాణచింత  
 నాత్, శీఘ్ర ముత్పద్యతే రోగస్తస్థయే ద్యది సంయమీ, యోగా  
 భ్యాసేన మే రోగ ఉత్పన్న ఉతి కథ్యతే, తతోఽభ్యాసం త్యజే దేవం  
 ప్రథమం విష్ణు ముచ్యతే, ద్వితీయం సగళయాఖ్యంచ తృతీయఞ్చ  
 ప్రమత్తతా, ఆలస్యాఖ్య ఞ్చతుర్థంచ నిద్రాయాపంతు పఞ్చమమ్, షష్ఠం  
 తు విరతిగ్రాంభిసప్తమం షంకీర్తితమ్, విషమం చాప్యమం చైవ అనా  
 ఖ్యం సవమగ్ స్తృణమ్, అభి ర్యోగతత్త్వస్య దశమం పోచ్యతే బు  
 ధైః, ఇత్యేత ద్విష్ణుదశకం విచారేణ త్యజే ద్బుధః, ప్రాణాభ్యాస స్తతః  
 కార్యో నిత్యగ్ సత్యాస్థయా ధియా, సుషుమ్నా నీయతేచిత్తం నచ  
 వాయుః ప్రధావతి, శుష్కేమతేతు చాఢ్యోగీ న్యాగ్గతి శ్చాలితా తతః,  
 అధోగతిమపానంవై ఊర్ధ్వగంకరుతే బలాత్, ఆకుఞ్చనేన తం ప్రాహు  
 ర్హూలబద్ధోఽయ ముచ్యతే, అపాన శోషార్ధ్యగో భూత్వా వహ్నినా సహ  
 గచ్ఛతి, ప్రాణస్థానం తతోవహ్నిః ప్రాణపానౌచ సత్స్వరిమ్, మిళిత్యా  
 కుంజలిం యాతిప్రసుప్తా కుండలాకృతిః, తేనాగ్నినాచ సంతప్తా ఏవనే  
 నైవ చాలితా, ప్రసారిక స్వశరీరస్య సుషుమ్నా వదనాంతరే, బ్రహ్మగ్ని  
 స్థిం తతోభిత్వా రణోగుణసముద్భవమ్, సుషుమ్నా వదనే శీఘ్రం  
 విద్యుల్లేఖేన సగళ్యుగేత్, విష్ణుగ్నింధిం ప్రయా త్యుచ్చైః సుత్వరగ్ హృది

సగన్ధితా, ఊర్ధ్వం గచ్ఛతి యచ్ఛాస్తే రుద్రగ్రంథిం తనుగ్భవమ్, భువో  
 ర్మధ్యంతు సాభిద్య యాతి శీతాంశు మండలమ్, అనాహతాఖ్యం యచ్ఛ  
 క్తం దత్తై ష్టోడశభిర్యతిమ్, తత్ర శీతాంశుసంజాతం ద్రవగ్ శోషయతి  
 స్వయమ్, చలితే ప్రాణవేగేన రక్తం పిత्तం రవేర్గ్రహాత్, యాతేందు  
 చక్రం యత్రాస్తే శుద్ధశేషప్రవాత్మకమ్, తత్ర సిక్తం గ్రసత్యుష్ణం  
 కఫగ్ శీతస్వభావకమ్, తదైవరభసా శుక్లం చంద్రరూపగ్ హితవ్యతే,  
 ఊర్ధ్వం ప్రవహతి త్సుభం తదైవం <sup>1</sup>భృమతేతరామ్, తస్యా సాన్న్యద  
 వశా చిత్తం బహుధం వివమేషు యత్, తదేవ పరమం భుక్త్యా స్వస్థ  
 సాన్న్యత్తరతోయువా, ప్రకృత్యప్యకరూపభృన్ధానం గచ్ఛతి కుండలి  
 క్రోడీకృత్య శివం యాతి క్రోడీకృత్య చలీయతే, ఇత్యధోర్ధ్వరజ శ్శుక్లగ్  
 శివే తదనమారుతః, ప్రాణావానో సమా యాతి <sup>2</sup>సదా జాతౌ తద్దై  
 వచ, భూతేఽచ్చేచా <sup>3</sup>స్వసత్ప్రేవా వాచికే త్యతివర్ధతే, <sup>4</sup>ధావయ త్యభ  
 లా వాతా అగ్నిమూషా హిరణ్యవత్, ఆధిభౌతిక దేహంతు ఆధిదై  
 విక విగ్రహే, దేహా లలివిమలం యాతి చాతివాహికతా మియాత్,  
 జాడ్యభావశినిర్ముక్త మమలం చిన్మయాత్మకమ్, తస్మాదీవాహికం  
 ముఖ్యగ్ సర్వేషాంతు మదాత్మకమ్, జామూ భవ వినిర్ముక్తిః కాలరూ  
 పస్య విభిద్యతి, ఇతి తగ్ స్వస్వరూపాపి మతీరజ్జుభుజంగవత్, మృషై  
 వోదేతి సకలం మృషైవ ప్రవిలియతే, చౌప్యబుద్ధి శ్శుక్తికాయాగ్  
 స్త్రీపుగ్ శా గ్భృమతోయథా, పిండబ్రహ్మాండయో రైక్యం లింగసూత్రా  
 త్త్యనో రపి, స్వాభావాకృత్యయో రైక్యగ్ స్వప్రకాశచిదాత్మనోః  
 శక్తిః కుండలిస నామచిసతంతునిభా శుభా, మూలకడదం ఘా  
 గేణ దస్త్వా కనులకం దవత్, ముఖేన పుచ్ఛగ్ అంగవ్యూఽప్రహరం  
 ప్రసమన్వితా, పద్మాసనగత స్వస్థః గుద మాకుంచ్య సాధకః, వాయు  
 మూర్ధన్యగతం కుర్వత్ కుమ్భకావిప్రమానసః, వాయుసూతవశా దగ్ని  
 స్వాధిస్తానగతో జ్వలత్, జ్వలనాఘాత పవనాఘాతో రున్నిద్రితో <sup>5</sup>ఽహి  
 రాత్, బ్రహ్మగ్రంథిం తతో భిత్వా విష్ణుగ్రంథిం భిరత్త్యతః, రుద్ర  
 గ్రంథించ భిత్త్వైవ కమలాని భిసత్తి పత్, సహస్రకమలే శక్తి



శ్చివేన సమా మోదతే, సైవావిస్థా వరా జ్ఞాయా సైవ నిర్వృతి కాశీ  
ణీతి.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథాహం సమ్యక్ప్రవక్త్యామి విద్యాం భేచరిసంజ్ఞాకాం, యథా విజ్ఞా  
తవా సస్య లోకేఽస్తిన్నజరామరః, మృత్యువ్యాధిజరాగ్రస్తో దృష్ట్యా  
విద్యా మిమాం మునే, బుద్ధిం దృఢతరాం కృత్వా భేచరింతు సమభ్య  
నేత్, జరామృత్యుగదఘ్నాయః భేచరిం వేత్తి భూతలే, గ్రంథత శ్చా  
ర్థతశ్చైవ తదభ్యాసప్రయోగతః, తం మునే సర్వభావేన గురుం మత్వా  
సమాశ్రయేత్, దుర్లభా భేచరి విద్యా తదభ్యాసోఽపిదుర్లభః,  
అథాహం మేళనంచైవ యుగవశైవ సిద్ధతి, అభ్యాసమాత్రనిరతా  
నవిదంలేహ మేళనమ్, అభ్యాసం లభతే బ్రహ్మ జన్మజన్మాంతరే  
క్వచిత్, మేళనం జన్మనాం తత్తు శతాంతేఽపి నలభ్యతే, అభ్యాసం  
ఒహజన్మాంతే శృత్వా తద్భావసాధితమ్, మేళనం లభతే కశ్చి ద్యోగీ  
జన్మాంతరే క్వచిత్, యదాతు మేళనం యోగీ లభతే గురువక్రతుః  
తదా తిస్థిద్ధి మాప్నోతి యదుక్తా శాస్త్ర సంతతౌ, గ్రంథత శ్చార్థత  
శ్చైవ మేళనం లభతే యదా, తదా శివత్వ మాప్నోతి నిర్ముక్త స్సర్వ  
సంసృతేః, శాస్త్రం వినాపి సంబోధ్యం గురవోఽపి సశక్నుయూః, తస్మా  
త్సుదుర్లభలిరం లభ్యం శాస్త్ర మిదం మునే, యావన్నలభ్యతే శాస్త్రం  
తావద్దా మ్పర్యపే ద్యతః, యదా సంలభ్యతే శాస్త్రం తదా సిద్ధిః  
కిరేస్థితా, స శాస్త్రేణ వినా సిద్ధి ర్దృష్టాచైవ జగత్తయే, తస్మా స్తేళన  
దాతారగ శాస్త్ర దాతారి మద్యుతమ్, తదభ్యాసప్రదాతారగ శివం  
మత్వాసమాశ్రయేత్, లభ్యా శాస్త్రమిదం మహ్యమన్యేషాం సప్ర  
కాశయేత్, తస్మా త్పర్యప్రయత్నేన గోపనీయం విజానతా, యత్రాప్తే  
చ గురు ర్బ్రహ్మ దివ్యయోగ ప్రదాయకః, తత్ర గత్వాచ తేనో  
క్తం విద్యాం సంగృహ్య భేచరిమ్, తేనోక్త సుమ్యగభ్యాసం జుర్యా  
దాదా వరింద్రితే, ఆసయా విద్యయా యోగీ భేచరీ సిద్ధిభాగ్యవేత్,  
భేచర్యా భేచరిం యుంజ్వా భేచరీబీజపూరయా, భేచరాధిపతి ర్భూత్వా  
భేచరేషు సదావసేత్, భేచరావసథం వహ్ని మంబుమండలభూషిలిమ్  
ఆఖ్యాతభేచరీబీజం తేనయోగః పసిద్ధతి, సోమాగ్ శనవకం వర్ణం

ప్రతిలోమేన చోద్ధరేత్, తస్మాత్ప్ర్యగ్శక మాఖ్యాత మక్షరం చంద్ర  
 రూపకమ్, తస్మాద ప్యప్తమం వర్ణం విలోమేన వరం మునే, తదా తత్ప్ర  
 రమం విద్ధి తదాదిరప్రీపంచమీ, ఇందోశ్చ బహుభిన్న ఇన్ద్ర కూటోఽయం  
 పరికిర్తితః, గురూప దేశలభ్య ఇన్ద్ర సర్వయోగప్రసిద్ధిమమ్, య తస్య  
 దేహజా మాయా విరుద్ధకరుణాశ్రయా, స్వప్నేఽపి నలభే తస్య ని  
 ల్యం ద్వాదశ జప్యతః, య ఇమాం పంచ లక్షాణి జపే దపి సుయం  
 త్రితః, తస్య శ్రీభుచరీసిద్ధి స్వయమేవ ప్రవర్తతే, నశ్యంతి సర్వవిఘ్నా  
 ని ప్రసీదంతి చ దేవతాః, వలీవలితనాశశ్చ భవిష్యతి నసగశయః,  
 ఏవం లభ్యా మహావిద్యా మభ్యాసం కారయే త్తతః, అన్యథాక్షిశ్యతే  
 బ్రహ్మ స్మ సిద్ధిః భేచరీ పథే, యదభ్యాసవిఘ్నో విద్యాం నలభే ద్య స్మ  
 ధామయీమ్, తత స్సంమేళకాదాచ లభ్యా విద్యాగ్ సదా జపేత్,  
 నాన్యథా రహితో బ్రహ్మ నకించి త్సిద్ధిభాగ్భవేత్, యదిదం లభ్య  
 తే శాస్త్రం తదా విద్యాగ్ సమాశ్రయేత్, తత స్తతోఽదితాగ్సిద్ధిమా  
 శు తాం లభతే మునిః, తాలుమూలగ్ సముత్కృప్య సప్తవాసర  
 మాత్రవిత్, స్వగురూక్తప్రకారేణ మలంసర్వం విశోధయేత్, స్మృహి  
 పత్రనిభం శస్త్రం సుతీక్ష్ణం స్నిగ్ధనిర్మలమ్, సమాదాయ తత స్తేన రో  
 మమాత్రం సముచ్చినేత్, హి త్వాసైంధవపథ్యాభ్యాం చూర్ణి తాభ్యాం  
 ప్రకర్షయేత్, పున స్సప్తదినే ప్రాప్తి రోమమాత్రం సముచ్చినేత్,  
 ఏవం క్రమేణ పాణాసం నిత్యోద్మూక్త స్సమాచరేత్, పాణానా ద్ర  
 సనామూలం సిరాబంధం ప్రణశ్యతి, అథ వాగీశ్వరీ ధామశిరో వస్త్రే  
 ణ వేష్టయేత్, శనై రుత్కర్షయే ద్యోగీ కాలవేళావిధానవిత్, పునష్ఠ  
 ణాసమాత్రేణ నిత్యగ్ సంగుర్షణా స్తునే, భూమిధూపావధి చాప్యతి  
 తిర్యక్కుర్ణబిలావధి, అథశ్చ చుబుకం మూలం ప్రయాతి క్రమచారి  
 తా, పున స్సంవత్సరాణాంతు తృతీయా దేవలీలయా, కేశాంతమూర్ధ్వం  
 క్రమతి తిర్యక్పాఖావధి ర్స్తునే, అథస్తా త్కింఠకూపాంతం పునర్వర్తత  
 యేణతమ్, బ్రహ్మరింధ్రం సమావృత్య తిప్తే దేవ ససగశయః, తిర్య  
 క్కుభిలిలం యాతి అథః కంఠబిలావధిః, శనైశ్చనైర్మస్తకాచ్చ మహా  
 నజ్రకవాటభిత్, పూర్వం బీజయుతా విద్యా హ్యభ్యాతా యాతి  
 దుర్లభా, తస్య మ్మడంగం కుర్వీత తయా మత్స్వరభిన్నయా

కుర్యా దేనం కిరన్యాసగ్ సర్వసిద్ధ్యాది హేతవే, శనై రేవం ప్రకీర్త  
 న్య మభ్యాసం యుగవ స్పహి, యుగపద్వర్తితే యస్య శరీరం విల  
 యం ప్రజేత్, తస్మా చ్ఛనైశ్శనైః కార్య మభ్యాసం మునిపుంగవ, య  
 దాచ బాహ్యమార్గేణ జన్వో బ్రహ్మబిలం ప్రజేత్, తదా బ్రహ్మాగ్రహ  
 బ్రహ్మకా దుద్భేద్యం త్రిదశై రపి, అంగుల్యక్రేణ సంఘృష్య జిహ్వమూ  
 ల్లం నివేశయేత్, ఏవంవర్షత్రయం కృత్వా బ్రహ్మద్వారం ప్రపిశ్యతి,  
 బ్రహ్మద్వారే ప్రవిష్టేతు సమ్యజ్జధన మాచరేత్, మధనేన వినా కేచి  
 త్సాధయంతివివృణోతి, భేచరీమంత్రసిద్ధస్య సిద్ధ్యతే మథనం వినా, జపంచ  
 మథనం చైవ కృత్వా శీఘ్రం ఫలంలభేత్, స్వర్ణజాం రావ్యజాం వాసి  
 లోహజాంవా శలాకికామ్, నియోజ్య నాసికారంధ్రం దుగ్ధసిక్తేనతంతు  
 నా, స్త్రాణా స్మిరుధ్య పౌదయే సుఖమాసవమాత్మనః, శనై స్సంసృథనం  
 కుర్యాద్భూమిధ్యేన్యస్త్రచక్షుషీ, పాణ్యసమథనావస్థాభావేనైవ ప్రజా  
 యతే, యథాసుషుప్తి ర్బాలానాం యథాభావ స్తథా భవేత్, ననదా  
 మథనగ్ శస్త్రం మాసే మాసే సమాచరేత్, సదారనసయా యోగీ  
 మార్గఃసపరిసమ్క్రమేత్, ఏవం ద్వాదశవిధైర్నాతే సగ్ సిద్ధి ర్భవతి ద్రువా,  
 శరీరే సకలం విశ్వం సశ్చ త్యాత్తా విభేదతి, బ్రహ్మోఽయం మహా  
 మార్గో రాజదంతోర్ద్వకుండలితి.

తృతీయోఽధ్యాయః.

మేళనమనుః, హ్రీం భం సం<sup>1</sup> యం ఫం సం తుమ్, పద్మజ ఉవాచ—  
 అమావాస్యాచ ప్రతిప త్పౌర్ణమాసీచ శబ్దర, అస్యాః కావర్ణ్యతే  
 సంజ్ఞా ఏతదాఖ్యానా తత్త్వతః, ప్రతిపద్దింతో కాలే అమావాస్యా  
 తథైవచ, పౌర్ణమాస్యాగ్ సిరి కుర్యా త్సచ పంథాహి నాన్యథా, కా  
 మేన విషయా కాంక్షీ విషయా త్కామమోహితః, ద్వావేప సంత్యజే  
 న్నితం నిరంజనముపాశ్రయేత్, అపరగ్ సంత్యజే త్సర్వం యదిచ్ఛే  
 దాత్తనో హి తమ్, శక్తిమధ్య మనః కృత్వా మన శ్చక్తే శ్చిమధ్యగ  
 మ్, మనసా మన ఆలోక్య తత్త్వజేత్పరమం పదమ్, మనఏవహ  
 బిందుశ్చ ఉత్పత్తిస్థితికారణమ్, మసోత్పద్యతేబి దు ర్విభాక్షీరం ఘృతా  
 త్తక్తిమ్, నచ బంధన మధ్యస్థం తద్వైకరణమాననమ్, చంద్రార్చమధ్య

మాశక్తి ర్యత్రస్థా తత్ర బంధసమ్, జ్ఞాత్వా సుషుమాన్ తద్భేదం కృ  
త్వా వాయుంచ మధ్యగమ్, స్థిత్యా సా జైందవస్థానే ప్రాణరంధ్రే నిరో  
ధయేత్, వాయుం బిష్టుగ్ సమాఖ్యాగ్ పత్వం ప్రకృతిమేవచ, పట్న  
క్రాణి పరిజ్ఞాత్వా ప్రవిశే త్సుఖసుండలమ్, మూలాధారగ్ స్వాధ  
స్థానం మణిపూరం తృతీయకమ్, అనాహతం విశుద్ధించ ఆజ్ఞా  
చక్రఞ్చ పృథక్, ఆదారం గుడ మిత్యుక్తం స్వాధిస్థానంతు తైంగికమ్  
మణిపూరం నాభిదేశంహృదయస్థ మనావతిమ్, విశుద్ధిః కంఠమూ  
లేచ ఆజ్ఞాచక్రఞ్చ మస్తకమ్, పట్నక్రాణి పరిజ్ఞాత్వా ప్రవిశే త్సుఖ  
సుండలే, ప్రవిశే ద్వాయు మాకృప్య తయైవోర్ధ్వం నియోజయేత్,  
ఏనం సమభ్యసే ద్వాయుం స బ్రహ్మండమయో భవేత్, వాయుం  
బిందుం తథా చక్రం చిత్తందైవ సమభ్యసేత్, సమాధి మే కేన సమమ  
మృతం యాంతి యోగినః, యథాగ్ని గౌరు మధ్యస్థో నోత్తమే స్తదనం  
వినా, వినా చాభ్యాసయోగేన జ్ఞానవీప స్తథా నహి, ఘటమధ్య  
గతో దీపో బాహ్యేనైవ ప్రకాశతే, భిన్నేతస్త్రి స్థితీచైవ దీపజ్వాలా  
చభాసతే, స్వకాయం ఘటవిశ్చక్రం యథాచిహ్నా తత్పదమ్, గురు  
వాక్యసమాధిన్నే బ్రహ్మజ్ఞానం స్ఫుటీ భవేత్, కర్ణధారం గురుంస్వావ్య  
కృష్ణ సూక్తం తరంతిచ, అభ్యాసవాసనాశక్త్యా తరంతి భవసాగరమ్,  
పరాయా మంకరీభూయ పశ్యంత్యాం ద్విదభిక్వతా, వాద్యమాయాం  
ముకుళితా వైఖర్యాం వికసీక్వతా, పూర్వం యథోదితా యా వా  
గ్విలోమేనాస్తగా భవేత్, తస్యా వాచః షరో దేవః కూటసో వాక్ప్ర  
బోధకః, షోఽవామస్తీతి సిశ్చీత్వి యస్సనా వర్తతే పుమా, శబ్దేరు  
చ్చావదై క్షీచై గ్భాషితోఽప సలిప్యతే, విశ్వేశ్వ తైజసశ్చైవ స్రాజ్ఞ  
శ్చీతి చ తే త్రయః, విరాడ్ధిఃకృగర్భశ్చ ఈశ్వరశ్చీతి తే త్రయః,  
బ్రహ్మాండంచైవ పిండాండం లోకా భూరాదయః క్రమాత్, స్వస్త్వా  
వాధాయా దేవ లీయంతే ప్రత్యగాత్మని, అంగం జ్ఞానాగ్నినా  
తప్తం లీయతే కారిణై స్సహ, మహాత్మని లీనం తత్పరం  
బ్రహ్మైవ జాయతే, తలి స్త్రిమితగమ్యారం స తేజో స తమ స్తపమ్,  
అనాఖ్య మసభివ్యక్తగ్ స త్త్రించి దవశివ్యతే, ధ్యాత్వా మధ్యస్థ

మాత్రాసం కలశంతరదీపవత్, అంగుస్తమాత్ర మాత్రాస మధూమ  
జ్యోతిరూపకమ్, ప్రకాశయంత మంతస్థం ధ్యాయో త్కూటస్థ మవ్యయ  
మ్, విజ్ఞానాత్తాతథా దేహీ జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితః, మాయయా మో  
హితః పశ్యాన్ దృహుఃస్తాంతరే పునః, సత్కర్మపరిపాకాత్తు స్వవికారం  
చిక్షీర్షతి, కోహం కథ మయం దోష స్సగ్సారాఖ్య ఉపాగతః, జాగ్ర  
త్స్వప్నే వ్యవహరక సుషుప్తౌ క్వగతి ర్మను, ఇతిచింతా పరో భూత్వా  
స్వభాసాచ విశేషతః, అజ్ఞానా త్తు చిదాభాసా బహిస్తాపేన తాపతః,  
దగ్ధం భవత్యేవ తదా తూలపిండమివాగ్నినా, దహరస్థః ప్రత్యగత్తా  
నస్పృజ్ఞానే తతః పరం, వితతో వ్యాప్య విజ్ఞానం దహత్యేవ శ్రుణోనతు,  
మనోమయజ్ఞానమయాగ్నస్య దగ్ధాక్రమేణతు, ఘటస్థదీపవ చ్చక్వ  
దంతరేవ ప్రకాశతే, ధ్యాయ న్నాస్తే ముని శ్చైవ మానుషే రామృ  
తేస్తు యః, జీవన్ముక్త స్పృజ్ఞేయ స్సధన్యః కృతకృత్యవాక్, జీవన్ముక్త  
పదం త్యక్త్వా స్వదేహీ కాలనాత్కృతే, విశత్విదేవాముక్తత్వం పపనో  
స్సందతా మివ, అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయం తథారసం నిత్య  
మిగఽధనచ్చ యతీ, అనాద్యనంతం మహతః పరం ధృచం తదేవశిష్య  
త్యమలం నిరామయ మిత్యునిపత్.

ఇతి యోగకుండల్యుపనిష త్సమాప్తా.

సహనా వపత్వితిశాన్తిః

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

## ౮౭. అధర్వణీయ భన్తజాబాలోపనిషత్

శ్లో, య త్సమ్యజ్ఞానకాలాగ్నిస్వాతిరిక్తాస్తి తాభ్రహ్మమ్,

కరోతిభన్తనిశ్శేషం తద్భ్రష్టైవావాస్తి కేవలమ్.

భద్రం కణ్ఠేభి ర్తత శాన్తిః

ఓమ్ అథజాబాలో భనుః ధిః కైలాస శిఖరావాస మోఽద్భుత  
సర్వరూపిణం మహాదేవ ముమూర్షకృతశేఖరగ్ సామసూర్యాగ్ని సయన

మనంతేందు రవిప్రభం వ్యాఘ్రచర్మాబరధరం మృగహస్తం భస్మజాతా  
 తవిగ్రహం తిగ్యక్తిపుంస్త్రేఖా విరాజమానపాలప్రదేశగ్ స్త్రీతనంపూ  
 ర్ణపజ్జవిధపజ్జాననమ్, విరాసనారూఢ మప్రమేయ మనాద్యంతం  
 నిష్కళం నిర్గుణం శాస్తం నిరంజన మనామయం హుం ఘట్కుర్వాణం  
 శివనామా న్యనిత ముచ్చరస్తం హిరణ్యబాహుం హిరణ్యగూఢం హిర  
 ణ్యవర్ణం హిరణ్యనిధి ముద్వైతం చతుర్థం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాశీత మేకమూ  
 శాన్యం భగవంతం శివం ప్రణయ్య ముహూర్తహు రభ్యర్చ్య శ్రీఫలదళై  
 స్తేన భస్మనాచ సతోత్తమాఙ్గః కృతాజ్ఞాశివుటః పప్రచ్ఛాధీహి భగ  
 వచ్ఛేదసార ముద్భృత్య తిపుండ్రవిధిం యస్తా దవ్యా నపేక్షే వేవమో  
 ఘోపలభిః, కిం భస్మనో ద్రవ్యం కాని స్థానాని మనవోఽప్యత్ర కేనా  
 కతివా, తస్యధారణే కేవాఽత్రాధికారిణో నియమ స్తేషాం కోవా  
 మామంతేవాసిన మను శాసయా మోక్షమితి, అథ సమోవాచ భగ  
 వాన్నిరమేశ్వరః పరమకాయణికః, ప్రమథా న్ముగానపి సోఽస్వీక్ర్య  
 పూశం ప్రాతరుదయాగ్లోమయం బ్రహ్మపణ్ణేవిధాయ త్య్రింబక మితి ము  
 త్రేణ శోపయే ద్యేన కేనాఽపి తేజసా తత్సృగృహ్యాత్కమాగ్నేణ  
 ప్రతిస్థాప్య వహ్నిం తత్ర తద్గోమయ ద్రవ్యం నిధాయ సోమాయస్వా  
 హేతి మంత్రేణ తతస్త్రిలప్రీహిభి స్సాశ్లేర్జ్జుహుయా దయస్తేనాష్టోత్తర  
 సహస్రం సాగ్ధమేలద్వా తత్రా జ్యస్య వర్ణమయూ జుహూ ర్భవతి, తేన  
 సపాపం శ్మశోతి తద్గోమమంతి త్త్యమ్బక మిత్యేవాంతే స్విప్రకృత్వా  
 ర్ణాహుతి స్తేనైవాప్య దిక్షు బలిప్రదానం త ద్భస్మ గాయత్రీయ సంప్రో  
 త్త్య తదైమే రాజతే తామే మృణ్మయే పాత్రే నిధాయరుద్రమంత్రోః  
 పున రభ్యుక్త్య శుద్ధజేకే సంస్థాపయే తతో భోజయే ద్భావిష్టాణా  
 తత స్స్వయం పూతో భవతి మానస్తాక ఇతి సద్యోజాత మిత్యా  
 దిపంచ బ్రహ్మమంత్రో ర్భస్మసంగృహ్యగ్ని రితి భస్మ వాయురితి భస్మ  
 జలమితి భస్మనలమితి భస్మ వ్యోమేతి భస్మ దేవా భస్మ ఋషయో  
 భస్మ సర్వగ్ వావా ఏవ దిదం భస్మ పూతం పావనం నమామి  
 సద్య స్సమస్తాఘశాసక మితి శిరసాభిసమ్య పూతే వామహస్తే వా  
 మదేవాదేతి నిధాయ త్య్రిమ్బక మితి సమ్ప్రోక్త్య శుద్ధగ్

శుద్ధినేతిసంమృజ్య సంశోధ్య తేనైవాపదశీర్ష ముద్ధూళన మాచరే  
తత్ర బ్రహ్మమంత్రాః పఞ్చ తతః శ్చేషస్య భస్మనో వినియోగ స్తద్దశీ  
మధ్యమానామికాభి రగ్నే గృహ్లాసీతి భస్మసంస్కృత్యా మూర్ధాన మితి  
మూర్ధన్యగ్నే న్యసేత్, తస్యైవమితి లలాటేనీలగ్ని వాయేతి కణ్ఠే కంఠ  
స్యదక్షిణే పాచ్ఛే త్రాస్యాయుష మితి వాసేతి కపోలయోః కాలా  
యేతి నేత్రయో స్త్రిలోచనాయేతి శ్లోత్రయో శ్శృణువామితి వక్త్రే  
ప్రబ్రవామితి హృదయే ఆత్మన ఇతి నాభౌ నాభిఃతి మంత్రేణదక్షిణ  
భుజమూలే భవామితి తస్మధ్యే రుద్రాయేతి తిష్ఠణీబద్ధే శర్వాద్యేతి  
తత్కరపృష్ఠే పశుపతయ ఇతి వామబాహుమూలే ఉగ్రాయేతి త్పృష్ఠే  
ఆగ్రేవధాయేతి తిష్ఠణీబంధే దూర్ధవధాయేతి తత్కరపృష్ఠే సమో  
హంశ్ర ఙ్గతి అగ్నే శిజ్జ రాయేతి యథాక్రమం భస్మ భృత్వా  
సోమాయేతి శివం సత్వా తతః సత్వాశ్చ తిద్భస్మాపః పునఃత్వీతిపి బేత్,  
నాభో త్యాజ్యం నాభో త్యాజ్యమ్, ఏత స్స భాగ్నా సాయాహ్నేషు  
త్రికాలేషు విధివ ద్భస్మధారణ మప్రమాదేన కార్యం ప్రమాదా  
త్పత్తితో భవతి, బ్రాహ్మణానా మయమేవ ధర్మోఽయమేవ ధర్మః, ఏవం  
భస్మధారణ మకృత్యా నాశ్నీయా దాపోఽన్న మన్యద్వా ప్రమాదా  
త్పత్తిక్వా భస్మధారిణం సగాయత్రీం జపే న్నజుహుయా దగ్నో తర్ప  
యే దేవా నృషీ స్పిత్రానీ సయమేవ ధర్మస్సనాతన స్సర్వపాపనాశకో  
మోక్షహే తుర్నిత్యోయం ధర్మో బ్రాహ్మణానాం బ్రహ్మచారిగృహీవాన  
వ్రహ్మచరీనా మేతిదకరణే ప్రత్యవైతి బ్రాహ్మణః అకృత్యాప్రమాదే  
నైతి దష్టోఽతిరశతం జలమధ్యే స్థిత్యా గాయత్రీం జప్త్వాబోషణేనైకేన  
శుద్ధో భవతి యతి గృహ్లాసీతి తస్మాత్వా ఏకదా ఉపోష్య ద్వాదశిన  
హస్తప్రణవం జప్త్వాశుద్ధో భవతి, అన్యథేంగ్రోయతీనా సాలాప్యకేభ్యః  
పాతయతి, భస్మనో యద్యభావ స్తదా సర్వభస్మ దాహన జర్య వన్య  
ద్వా వశ్య మంత్రపూతం కార్యమ్ ఏత త్ప్రత్యః ప్రయజ్ఞానో రాత్రి  
కృతా త్పాపా త్పుతో భవతి, స్వర్ణ సైయా త్ప్రీముచ్యతే, మాధ్యం  
దినే మాధ్యందినం కృత్వోపస్థానాంతం ధ్యాయమాన ఆదిత్యాభిము  
ఖోఽధీయాన స్సురాపానా త్పుతో భవతి స్వర్ణ సైయాత్పుతో భవతి,  
సహ్యావధా త్పుతో భవతి గోవధా త్పుతో భవ త్త్వీశ్వినధా

త్వాతో భవతి గురువథా త్వాతో భవతి మాతృవథా త్వాతో భవతి  
 పితృవథా త్వాతో భవతి త్రికాల మేత త్వీయజ్ఞాన స్వర్వవేదపారా  
 యణ ఫల మవాప్నోతి సర్వతీర్థఫల మశ్నుతే అసపబ్రవస్సర్వమాయు  
 కేతి విందతే స్రాజావత్యగ్ రాయస్పృషం గౌతమ్య మేన మావర్తయే  
 దుసనిషద మిత్యాహ భగవా స్సదాశివ స్సామ్య స్సదాశివ స్సామ్యః.  
 ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథ భుసుండ్రో జాబాలో మహాదేవగ్ నామ్నం ప్రణమ్య పునః  
 వస్త్రచ్చ కిం నిత్యం గ్రాహణానాం కర్తవ్యం యదక్షరణే ప్రత్యవైతి  
 బ్రాహ్మణః, కః పూజనీయః కోవా ధ్యేయః కస్తస్మర్తవ్యః కథం ధ్యేయః  
 కస్యపాతవ్య మేతద్బ్రూహీతి సమాసేన తగ్ హోవాచ ప్రాగువయా  
 నిర్వర్త్యతౌచాదికం తత స్సన్నియా న్నార్జనం రుద్రసూక్తై తతశ్చ  
 హణం వాసః పరిధత్తే పాస్తనోపహత్యా ఉద్యంతి మాదిత్య మభి  
 ధ్యాయ న్నుద్ధూళితాగ్లం కృత్వా యథాస్థాపం భస్మనా త్రిపుండ్రం  
 శ్వేతేనైవ రుద్రాక్షా శ్వేతా బిభృయా నైతత్ర సమ్యర్పకథాఽన్యే  
 మూర్ధ్ని చ త్వారింశ్ చ్చిఖాయా మేకం త్రయంవా శ్రోత్రయో  
 ద్వాదశ కంఠే ద్వాత్రింశత్, గానోష్ఠ్ ష్టాదశషోడశ ద్వాదశ  
 ద్వాదశ మణిగంధయోష్ఠ్ ఒకజుప్తయోః తత స్సంధ్యాం  
 సకుశోఽహరహరుపాసితాగ్నిర్జ్యోతిరిత్యాభి రిగ్నా జహుయా చ్చివ  
 లిజ్లం త్రిసంధ్యా వాభ్యర్చ్య కుశే ష్వాగ్నినో ధ్యాత్వా సామ్యం  
 మామేవ పృషభారూఢం హరణ్యగోమయం హిరణ్యవర్ణం హిరణ్య  
 రూపం శుశుపాశవిమోచకం పురుషం కృష్ణపిఙ్గళ మూర్ధ్వోతం  
 విరూపాక్షం విశ్వరూపం సహస్రాక్షిగ్ సహస్రశ్శిర్షగ్ సహస్రచరణం  
 విశ్వతోబాహుం విశ్వాత్తాన మేక మద్యైతం నిష్కళం నిష్క్రియగ్  
 శాంతిగ్ శివ మక్షర మవ్యయగ్ హరి హర హిరణ్యగర్భప్రప్తార  
 మప్రమేయ మనాద్యంతగ్ రుద్ర సూక్తై రభిషిచ్య సితేన భస్మనా  
 త్రిఫలదళై శ్చ త్రిశాఖై రాద్వైరనాద్వైరా వైతత్ర సంస్పర్శ  
 స్తత్పూజాసాధనం కల్పయే చ్చ నైవేద్యం తత శ్చైకాదశ గుణ  
 రుద్రో జనీయ ఏక గుహోఽనంత షడక్షరోఽస్తాక్షరో వా శ్చైవో



మంత్రో జపనీయః, ఓ మిత్యగ్రే వ్యాహరే న్నమ ఇతివశ్చా త్తత  
 శ్చివా యే త్యక్షరత్రయం ఓమిత్యగ్రే వ్యాహరే న్నమఇతి పశ్చా  
 త్తతో మహాదేవా యేతి పశ్చాక్షరాణి నాత స్తారకః పరమో మంత్ర  
 స్తారకోఽయం పశ్చాక్షరః కోఽయం శైవో మను శ్చైవ స్తారకోఽయం  
 ముపదిశ్యతే మను రవిముక్తే శైవేభ్యా జీవేభ్య శ్చైవోఽయమేవ  
 మంత్ర స్తారయతి సవన బ్రహ్మోపదేశో బ్రహ్మసోమోఽహంపవన  
 సోమోఽహం పవతే సోమోఽహం జనితామతీనాగ్ సోమోఽహం  
 జనితాపృథివ్యా సోమోఽహం జనితాగ్నే సోమోఽహం జనితా  
 సూర్యస్య సోమోఽహం జనితేంద్రస్య సోమోఽహం జనితోత విష్ణో  
 సోమోఽహ మేవ జనితా నయ శ్చంద్రమహో దేవానాం భూర్భువః  
 స్వరాదీనాగ్ సర్వేషాం లోకానాం విశ్వం భూతం భువనం చిత్రం  
 బహుధాజాతం, జాయమానశ్చాయత్, సర్వస్య సోమోఽహమేవ  
 జనితా విశ్వాధికో రుద్రో మహర్షిః హిరణ్యగర్భాగ్ నహం జాయ  
 మానాః పశ్యామి, యో రుద్రో అగ్నో యో అల్పయ ఓషధీషు  
 యో రుద్రో విశ్వా భువనా వివేక్షేవమేవాహ మేవాత్మాంతరాత్మా  
 బ్రహ్మ జ్యోతి ర్యస్తా న్నమంతోఽస్యత్పరోఽహ మేవ పరో విశ్వాధి  
 కోమా మేవ విదిత్వాఽమృతత్వపీతి తరతి శోకం మామేవ విదిత్వా  
 సాస్పృశికింరుజం ద్రావయామి తస్మాదహగ్ రుద్రో య స్సర్వీషాం  
 పరమా గతిస్సోఽహం సర్వాకారః, యతో వా ఇమాపి భూతాని  
 జాయంతే, యేన జాతాని జీవంతి, యత్ప్రియం త్యభిసంవిశంతి, తం  
 మామేవ విదిత్వాపాసిత భూతేభిర్దేవేభి రభీష్టంతోఽహమేవ, భీషాస్తా  
 ద్వాతః పవతే, భీషోదేతి సూర్యః, భీషాస్తా దగ్ని శ్చేంద్రశ్చ, సో  
 మోఽలిపవ యోహగ్ సర్వేషామధిష్ఠాతా సర్వేషాంభూతానాం హ  
 లక సోఽహం పృథివీ సోఽహ మాపస్సోఽహం తేజస్సోఽహం వాయు  
 సోఽహం కాల సోఽహం దిశ సోఽహ మాత్మా మయి సర్వం ప్రతిష్ఠి  
 తమ్, బ్రహ్మవి దాప్నోతిపరమ్, బ్రహ్మశీవోమే అస్తునదాశివోమ్, అచక్షు  
 ర్విశ్వతశ్చక్షు రకణ్ఠో విశ్వతః కర్ణ అపాదో విశ్వతః పాద అపాణి  
 ర్విశ్వతః పాణి రహ మశిరా విశ్వతశ్శిరా విద్యా మంత్రైక సంశ్రయో  
 విద్యారూపో విద్యామయో విశ్వేశ్వరోఽహమజరోఽహమ్. మా

మేమం విదిత్వా సగస్థుతిపాశా త్ప్రిముచ్యతే తస్మా దహం పశుపాశవి  
 మోచకః పశవశ్చామానవాంతం సుభ్యవ ద్దినశ్చ యుక్తాత్మానో యంతితే  
 మామేవ స్తాప్తుం స్తావ్యంతే మం నపున రావర్తంతే నపునరావ  
 ర్తంతే త్రిశూలగాం కాశీ కుధిశ్రిత్య త్యక్తానవోఽపిమయ్యేవ సువి  
 శంతి ప్రజ్వలద్యహ్నిగం హవి ర్యథా నయాజమాన మాసాదయతి  
 లథా సంత్రిక్త్యా కుణవం న తత్తాదృశం పురా స్తాప్నవంతి ఏషవ  
 వాదేశ ఏష ఉపదేశ ఏషవీవ పరమో ధర్మ స్సత్యాత్మత కదాచి  
 స్తప్రమదితవ్యం తత్రోఽధాశనత్త్రిపుండ్రాభ్యాం లథా రుద్రాక్షధారణా  
 త్తథామగర్చనా చ్చ ప్రమాదేనాప నాంతర్దేవ సదనే పురిమం కుర్యా  
 ద్వితా స్తప్రమదితవ్యం తద్ధి తప స్తద్ధి తపః కాశ్యామేవ ముక్తికా  
 మూనామ తిత్త్యజ్యం మోచకోఽహమవిముక్తే నివసతాం నావిముక్తా  
 త్వరం స్థానం నావిముక్తాత్వరం స్థానం నావిముక్తాత్వరం స్థానం కాశ్యాం  
 స్థానాని చత్వాంతేమా మభ్యర్చిత మంతర్వ్రహం తత్రాప్య ఏముక్త మభ్య  
 ర్చితం తత్రస్థానానిఽశ్చ తస్య ధ్యే శివాగార మభ్యర్చితం తత్ర నాచ్యా  
 మైశ్వర్యస్థానం దక్షిణాయాం విచాలనస్థానం పశ్చిమాయాం వైరాగ్య  
 స్థాన ముత్తరాయాం జ్ఞానస్థానం తస్మిన్య దంతి ర్నిర్దిష్ట మవ్యయ  
 మనా ద్యంత మశేష వేదవేదాంత వేద్య మనిర్దేశ్య మనిరుక్త మప్ర  
 చ్యవ మాశాస్య మద్వైతం సర్వాధార మనాధార మనిరీక్ష్య మహ  
 రహభ్రష్టాక్షు పురందరాద్వమరవరసేవితం మామేవ జోతిస్స్వరూ  
 పం లింగం మామేవో పాసితవ్యం తదేవోపాసితవ్యం నైవ భాసయంతి  
 తల్లిక్లం భాను శ్చంద్రోఽగ్నిర్వాయుస్స్వప్రకాశం విశ్వేశ్వరాభిధంపా  
 తాశ్చ ఎధితివతి తదేవాహం తత్రార్పితోఽహం నాక్షాదర్శిత స్త్రీశా  
 ఘ్నైర్బిల్వదళై ద్విపై గ్వా యోఽభిసంపూజయేన్నన్ననో మయ్యాహి  
 తాసు ర్తయ్యేవార్పితాఖిల కర్తా భస్త ద్దిగ్భాగో రుద్రాక్షాభరణామా  
 మేవ సర్వభావేన ప్రహన్నో మదేక పూజానిరతి సంపూజయే త్తద  
 హమశ్నామి తం మోచయామి సంస్థతి పాశా దహరహ రభ్యర్చ్య  
 విశ్వేశ్వరం లింగం తత్ర రుద్రసూక్తై రిభిషిచ్య తదేవ స్మపనం పయ  
 స్త్రీః పీత్వా మహాపాలకేభ్య ముచ్యతే న శోక మాహ్నితి ముచ్యతే  
 సంసార బంధనాత్, తి దనభ్యర్చ్య నాశ్నీయా త్వల మన్న మన్య

ద్వా యజ్ఞీయా ద్రేతోభక్షీ భవేన్నాపః పిబే ద్యది పిబే త్పుయా  
 పోభవే త్ప్రమాదేనైకగా త్వనభ్యర్చ్య మాంభుక్త్వా భోజయిత్వా  
 కేశా న్వాపయిత్వా గవ్యానాం శిశ్చరంగృహేచ్ఛాపోవ్య జలే దుద్ర  
 న్నాసం జపే త్త్రివారం రుద్రానువాక మాదిత్యం పశ్యేన్నభిధ్యాయక్  
 స్వకృతకర్తృకృత్ కాప్త్రైరేవ మంత్రైః కుర్యాన్నాజ్ఞనం తతో భోజయి  
 త్వా బ్రాహ్మణా న్సుతో భవతి అన్యథా పరేతో యాతనా వ శ్నుతే  
 పత్రైః ఫలై ర్వాన్యైర్వాభిపూజ్య విశ్వేశ్వరిం మాం తతోఽశ్నీయా  
 త్కాపిలేన వయనాభిషిచ్య రుద్రసూక్తేన మామేవ శివలింగరూపి  
 ణమ్ బ్రహ్మహత్యాయాః పూతో భవతి కాపిలేన దధ్నాభిషిచ్య సురా  
 పానా త్పుతో భవతి కాపిలేనాజ్యేనాభిషిచ్య స్వర్ణస్తేయాత్పుతో  
 భవతి మధునాభిషిచ్య గురుదారగమనా త్పుతో భవతి సితయా  
 శర్కర యాభిషిచ్య సర్వజీవవధా త్పుతో భవతి క్షీరాదిభి రేతై రభి  
 షిచ్య సర్వా నవాహ్నీతి శామా, ఇత్యేకైకం మహా ప్రశ్నతం  
 మహా ప్రస్థశతమానై శ్చైతే రభిపూజ్య ముక్తో భవతి సంసార బంధ  
 నాత్, మామేవ శివలింగరూపిణ మార్ద్రాయాం పార్శ్వచూన్యాం  
 వాఽఽమానాన్యాయాం వా మహావ్యతీపాతే గ్రహణే సాక్షాంతా సభి  
 షిచ్యతే సుతండులై సుయవై సుంపుజ్య బల్వదళై రభ్యర్చ్య కాపిలే  
 నాజ్యాన్వితగంధసారధూపైః పరికల్ప్య చీపం వైవేద్యం సాజ్య ముపా  
 హారం కల్పయిత్వా దద్యా త్పుష్పాష్టలి మేవం ప్రయతోఽభ్యర్చ్య  
 మను సాయుజ్య మేతి శతై ర్వాప్తై రఖండై స్తండులై రభిషిచ్య  
 చంద్రలోకకామ శ్చంద్రలోక మవాహ్నీతి తిలై రేతావద్భి గభిషిచ్య  
 వాయులోకకామో వాయులోక మవాహ్నీతి మూషైరేతావద్భి రభిషి  
 చ్య వరుణలోక కామో వరుణలోక మవాహ్నీతి యవై రేతావద్భి రభి  
 షిచ్య సూర్యలోక కామసూర్యలోక మవాహ్నీతి ఏతై రేతావద్భిర్ద్వి  
 గుణై రభిషిచ్య స్వర్గలోక కామ స్వర్గలోక మవాహ్నీతి, ఏతై రేతా  
 వద్భి శ్చతుర్గుణై రభిషిచ్య బ్రహ్మలోక కామో బ్రహ్మలోక మవాహ్నీతి,  
 ఏతై రేతావద్భిశ్చతగుణై రభిషిచ్య చతుర్జాలం బ్రహ్మకోశం యస్తస్మి  
 త్కృన్నావశ్యతీ తమతీత్య మల్లోక కామో మల్లోక మవాహ్నీతి నాన్యం

మల్లోకాత్పరంయమవాప్య నశోచతి నస పునరావర్తతే సః పునరావ  
 ర్తతే, లింగరూపిణం మానసరపూజ్య చిత్తయంతి యోగిన స్సిద్ధాస్సిద్ధిం  
 గతా యజంతియజ్ఞావో మామేవ స్తువంతి దేవా స్సాంగా స్సావనిషద  
 స్సేతిహసా నమతోఽన్యదవామేవ స్వం ము సర్వం ప్రతిష్ఠతి తతః  
 కాశ్యాం ప్రయతై రేవాహ మన్వహం పూజ్య స్తత్ర గణా ఛాద్రాననా  
 నానాముఖా నానాశత్రు ధారి నానా రూపధరా నానా చిహ్నితా స్తే  
 సర్వే భన్త దిగ్దాక్షా రుద్రాక్షాధిరణాః కృతాక్షాలయో నిత్య మభిధ్యా  
 యంతి, శత్రు పూర్వసాం దిశి బ్రహ్మ టృతాక్షాలి రహర్నిశంమా  
 ముపాస్తే దక్షిణస్యాం దిశి విష్ణుః కృత్త్వప మూర్ధాక్షాలి మా ముపాస్తే  
 ప్రతీచ్ఛ్యా మింద్ర స్సన్నతాగ్ల ఉపాస్తే ఉదీచ్ఛ్యా మగ్ని కాయ ముమానుర  
 క్తా హేమాగ్ల విభూషణా హేమస్తా మా ముపాసతే, మామేవ దే  
 వా శ్చతుర్ముదిధరా కక్షిణాయాం దిశి ముక్తిస్థానం తస్తు క్షిమంబవసజ్ఞ  
 తం తిత్రాస్తే గణాః పాలకా స్సా ముధాః పాపఘాతకా స్తత్ర ఋషయ  
 శ్శాంభవాః పాపపతా మహశైవా వేదావతగ్నం శైవం పంచాక్షిరం  
 జహతి స్తారకం సప్తణవం మోదమానా స్తిమంతి, తిత్రోకా రత్న వేదికా  
 తత్రాహూనాసేనః కాశ్యాగ్ల క్షుక్తుణాం నైచ్చవా నానీయ స్వస్యాం  
 కేసన్ని వేశ్య భసితి రుద్రాక్షదూషితా నువస్పృశ్య మాభూ దేతేమా  
 జన్త మర్త్యం చేతి తాంకగ్ శైవం మను ముపదిశామి తత స్తే ముక్తా  
 మా మనువిశంతి విజ్ఞానమయే నాంగేన గపునరావర్తంతే హుతాశన  
 ప్రతిష్ఠగ్ హవి రివ తిత్రోప ముక్త్యర్థ ముపవేశ్యతే శ్చివోఽయం  
 ముత్రిః పంచాక్షర స్తుక్తీస్థానం తత ట్కారయాపం తిరో మదర్పిత  
 కర్మణాం మదావిష్టచేతసాం మద్రూపతా భవతి నాఽన్యేషా  
 మిమం బ్రహ్మవిద్యేఽయం బ్రహ్మవిద్యా ముముక్షుషో కాశ్యా మేవా  
 సీనా వీర్యవంతో విజ్ఞానమయం బ్రహ్మకోశం చతుర్జాలం బ్రహ్మకోశం  
 యస్మిన్మయై ర్నావవశ్యతి యం బ్రహ్మో నావవశ్యతి య మింద్రాగ్ని నావ  
 వశ్యేతాం యం పరుణాఙ్మయా నావవశ్యతి తమేవ తిత్రేః పుష్పవిడ్భా  
 వగ్ హైమ ముమాం సంశ్లేష్య పనంతం పంగ్రకోటిపమప్రభం చంద్ర  
 కిరీటగ్ సోమసూర్యాగ్ని నయనం భూతిభూషితవిగ్రహం శివం మామే  
 వ మభిధ్యాయంతో ముక్తకిల్బిషా స్త్యక్తబంధా మయ్యేవ లీనాః

భవంతి యేచాన్యే కాశ్యాం పురీషకారిణః ప్రతిగ్రహపరా స్త్యక్త  
భస్తభారణా స్త్యక్త రుద్రాక్షధారణా స్త్యక్తగ్రహయాగా స్త్యక్త  
విశ్వేశార్చనా స్త్యక్తపంచాక్షర జపా స్త్యక్తభైరవార్చనా భైరవీం  
ఘోరాయా తనాం నానావిధాం కాశ్యాం పరేతా భుక్త్యా తత శ్శు  
ద్ధా మాం ప్రపద్యంతే చాంతగ్లహేరేతో మూత్రం వా విస్రుజంతి  
తదా తే సూచతే పితౄణా తమేవ వాసకారిణం మృతం పశ్యన్ నిల  
లోహితో భైరవ స్తంపాలయ త్యిష్త్రుమండలే జ్వలజ్వలనకుండే వ్యన్యే  
వ్యపి తతశ్చాప్రమాదేన నివసే దప్రమాదేన నివసే త్కాశ్యాం  
లింగరూపిన్యా మిత్త్యవనిషత్

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాన్తిః.

ఇతి భస్తజాబాలోపనిషత్ సప్తమాప్తా.

ఓంకృత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః

౧౮. సామవేదీయ రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్.

శ్లో రుద్రాక్షోపనిషద్వేద్యం మహారుద్రశయోజ్జ్వలమ్,  
ప్రతియోగి పినిర్ముక్త శివమాత్రపదం భజేత్.

ఓం ఆప్వాయం త్వితీ శాన్తిః.

ఓం. అథహైనం కాలాగ్నిరుద్రం భుసుండః పప్రచ్ఛ కిథం  
రుద్రాక్షత్పల్లి స్తభారణా త్కిం ఫల మితి తింహేవావాచ భగవా  
న్కాలాగ్ని రుద్రః త్రిపురవధార్థ వహం సమీలితాక్షో భవం ప్రేభ్యో  
జలబిందవో భూమా పతితా సే రుద్రాక్షా జాతా స్సుర్వాసుగ్రహా  
ధాయ తేహం నామోచ్చరణమాత్రేణ గళగోప్రదానఫలం దర్శన  
స్పర్శనాభ్యాం ద్విగుణఫలమత ఊర్ధ్వః వక్తుం శశక్నోమి, తత్రైతే  
శ్లోకా భవంతి కస్తిగ్గస్థితం త్మ కిన్నామ కిథం వా ధార్యతే సరైః,  
కతి భేదముఖా న్యైక్తై ర్నంత్రై ధార్యతేకథమ్, దివ్యవిర్జనహ  
స్రాణి చక్షురున్తీలితం మయా, భూమాపక్షిపుటాభ్యాంతు పతితా జల

బిందవః తత్రాశ్రుబిందవో జాతా మహాగుద్రాక్షపృక్షకాః, స్థాపరత్వ  
 మనుప్రాప్త్య భక్తాన్సుగహకారణాత్, భక్తానాం ధారణా త్వాపం దివా  
 రాత్రికృతగ్ హరేత్, లక్షంతు దర్శనాత్పుణ్యం కోటి స్తద్ధారణా  
 ద్భవేత్, లిస్యకోటిశతం పుణ్యం లభతే ధారణాన్నరః, లక్షకోటిసహ  
 స్రాణి లక్షకోటిశతానిచ, తజ్జపా ల్లభ్యతే పుణ్యం సర్వో గుద్రాక్షధార  
 నాత్, ధాత్రిఫలప్రమాణంయ చ్ఛ్రేష్ఠ మేత దుదాహృతమ్, బగరి  
 ఫలమాత్రం తు మధ్యమం ప్రోచ్యతే బుద్ధైః, అధమం చూమాత్ర స్వా  
 త్ప్రీక్రియేషా మయోచ్యతే, బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యా శూద్రా  
 శ్చేతి శివాజ్ఞయా, పృథ్వా జాతాః పృథివ్యాంతు తజ్జాతీయా శ్శుభా  
 క్షకాః, శ్వేతాస్తు బ్రాహ్మణా భేయాః క్షత్రియార క్షవర్ణకాః, పీతా  
 వైశ్యాస్తు విజ్ఞేయాః కృష్ణా శూద్రా ఉదాహృతాః, బ్రాహ్మణో  
 బిభృయా చ్ఛ్వేతా సక్తా నాజాతు ధారయేత్, పీతా వైశ్యస్తు  
 బిభృయా తక్రష్ణాం చూర్చనస్తు ధారయేత్, సమా స్నిగ్ధా దృఢాః  
 స్థూలాః కంటకై స్సంయుతా శ్శుభాః, క్రిమిదప్తం ఛిన్న భిన్నం కంట  
 కైర్హీనమేవచ, ప్రణయుక్త మయుక్తం చషగుద్రాక్షాణి వర్జయేత్,  
 స్వయమేవ కృతద్వారం దుద్రాక్షం న్యాదిహోత్తమమ్, యత్తు పారు  
 పయత్నేన కృతం తన్నధ్యమం భవేత్, సమా స్నిగ్ధాద్దృఢా స్థూల  
 న్దామసూత్రేణ ధారయేత్, సర్వగాత్రేణ సామ్యేన సామాన్యాని  
 విచక్షణః, సకపే హేమరేఖాభా యశ్యేఖా ప్రదృశ్యతే, తదక్ష  
 ముత్తమం విద్యా త్తద్ధార్యం శివపూజకైః, శిఖాయా మేకగుద్రాక్షం  
 త్రిశతం శిరసా వహేత్, పట్త్రింశతం గళవధ్యా ద్బాహ్వాన్మోడశ  
 మోడశ, మణిబంధే ద్వాదశైవ స్కంధే పంచశతం వహేత్, అష్టోత్తర  
 శతైర్చాలా ముపవీతం ప్రకల్పయేత్, ద్విసరం త్రిసరంవాపి సరాణాం  
 పంచకం తథా, సరాణాం సప్తకం వాపి బిభృయా త్కింరదేశతో,  
 మకుటే కుండలేచైవ కర్ణికాహార కేఽపివా, కేయూరకటకే సూత్రం  
 కుక్షిబంధే విశేషతః, సుప్తే వీతే సదా కాలం రుద్రాక్షం ధారయే  
 న్నరః, త్రిశతం త్వధమం పంచశతం మధ్యమ ముచ్యతే, సహస్ర  
 ముత్తమం ప్రోక్త మేవంభేదేన ధారయేత్, శిరసీశానమంత్రేణ కంఠే  
 తత్పురుషేణతు, అఘోరేణ గళే ధార్యం తేనైవ హృదయేఽపిచ,

అహూంబీజమంత్రేణ కరయో ధారయే త్సుధీః, పంచాశదక్షగ్రధితాః  
 వ్యోమవ్యాప్యసి చోదరే, పంచబ్రహ్మభి రుగైశ్చ త్రిమాలాపంచ  
 సప్తచ, గ్రధిత్యా మూలమంత్రేణ సర్వా న్యక్షాణి ధారయేత్. అథ  
 హైసం భగవంతం కాలాగ్నిరుద్రం భునుంఢః పప్రచ్ఛ, రుద్రాక్షాణాం  
 భేదేన యదక్షు యత్స్వరూపం యత్ఫల మితి తత్స్వరూపం ముఖ  
 యుక్త మనిష్టనిరసనం కామాభీష్ట ఫలం బ్రూహీతి మేఘవాచ తత్రై  
 శ్లోకా భవంతి. ఏకవక్త్రీతు రుద్రాక్షం పరతిత్వస్వరూపమ్, తద్ధా  
 రణాత్పురే తత్రైవ లీయతే విజితేంద్రియః, ద్వివక్త్రీతు మినిశ్రేష్ఠ  
 చాగ్రనాగ్నిరాత్మకమ్, ధారణాదధినారీః ప్రీయతే లిస్య నిత్యశః,  
 త్రిముఖం చైవ రుద్రాక్ష మగ్నిప్రియస్వరూపమ్, తద్ధారణాచ్చ  
 హుతిభుక్తస్య తువ్యతి నిత్యదా, చతుర్ముఖం తు రుద్రాక్షం చతుర్వ  
 క్త్రీస్వరూపమ్, తద్ధారణా చ్చతుర్వక్త్రీః ప్రీయతే లిస్య నిత్యదా,  
 పంచవక్త్రీతు రుద్రాక్షం పంచబ్రహ్మస్వరూపమ్, పంచవక్త్రీస్వరూపం  
 బ్రహ్మ పుంహత్వాం చ వ్యపోహతి, షడ్వక్త్రీ మపి రుద్రాక్షం కార్తి  
 కేయాధిదైవతమ్, తద్ధారణా స్తహశ్రీస్సాస్త్వహ దారోగ్యముత్తమమ్,  
 మతివిజ్ఞాన సంపత్తిశుద్ధయే ధారయే త్సుధీః, వినాయకాధిదైవంచ  
 ప్రవదతి మనీషిణః, సప్తవక్త్రీతు రుద్రాక్షం <sup>1</sup>సప్తమాత్రాధిదైవతమ్,  
 తద్ధారణా స్తహశ్రీ స్సాస్త్వహదారోగ్య ముత్తమమ్, మహతీ జ్ఞాన  
 సంపత్తి శుచిధారణతి స్సదా, అష్టవక్త్రీతు రుద్రాక్ష మష్టమాత్రాధి  
 దైవతమ్, ఎవ్వప్తక ప్రీయం చైవ గంగాప్రీతికరం తథా, తద్ధారణా  
 దిమే ప్రీతా భవేయు స్సత్యవాదినః, నవవక్త్రీతు రుద్రాక్షం నవశక్త్య  
 ధిదైవతమ్, లిస్య ధారణమాత్రేణ ప్రీయంతే నవశక్త్యైః, దశవక్త్రీ  
 తు రుద్రాక్షం యమదైవశ్చి మ్మూరితం, <sup>2</sup>దర్శనా చ్ఛాంతిజనకం పాపా  
 నాం నాత్ర సంశయః, ఏకాదశముఖం త్వత్సం రుద్రైకాదశదైవతమ్,  
 తదిదం దైవతం ప్రాహు స్సదా సౌభాగ్యవర్ధనం, రుద్రాక్షం ద్వాదశ  
 ముఖం మహాపిష్ఠస్వరూపమ్, ద్వాదశశాదిత్యరూపజ్ఞు విభక్త్యైవహి  
 తత్పరః, త్రయోదశముఖం చాక్షం కామదం సిద్ధిదం శుభం, తస్య  
 ధారణమాత్రేణ కామదేవః ప్రసీగతి, చతుర్దశముఖం చాక్షం రుద్రనే

త్రసముద్భవమ్, సర్వవ్యాధిహరంచైవ సర్వదాఽఽరోగ్య మాప్ను  
యాత్, మద్యం మాంసంఞ్చ లఘునం వలూడుం శిగు మేవచ, శ్లేష్ఠా  
తకం విడ్వరాహ మభక్ష్యం వర్జయే న్నరః, గ్రహణే విషువేచైవ  
మయనే సజ్జమేఽపిచ, దగ్ధేషుపూర్ణమానేచ పూర్ణేషు దివిసే  
షుచ, రుద్రాక్షధారణ తస్య సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, రుద్రాక్ష  
మూలం తద్భిష్ట తన్నాశం విష్ణు రేవచ, తన్నుఖం రుద్ర  
ఇత్యాహు స్తద్భిదు సర్వదేవతా ఇతి. అథ కాలాగ్నిరుద్రం భగవంతం  
ససత్కు-మారః ప్రసచ్చాధీహి భగవ న్నుద్రాక్షధారణ విధిమ్,  
తస్మి సమయే నిదాఘజడభరితదత్తాత్రేయకాత్యాయన భరద్వాజకపిల  
వసిష్ఠపిషులాదాదయశ్చ కాలాగ్నిరుద్రం వరిస క్షేతోఽయః, అథ కాలాగ్ని  
రుద్రః కిమర్థసతా మాగమన మితి హేమావాచ, రుద్రాక్షధారణ  
విధిం వై సర్వే శ్రోతుమిచ్ఛామహ ఇతి. అథ కాలాగ్నిరుద్రః ప్రోవాచ  
రుద్రస్య నయనా దుత్పన్నా రుద్రాక్షా ఇతి లోకేభ్యాయంతే, అథ  
సదాశివ స్సంహారకాలే సంహారం కృత్వా సహారాక్షం ముకుళికరోతి  
తన్నయనా జ్ఞాతా రుద్రాక్షా ఇతి హేమావాచ తస్మా ద్రుద్రాక్షత్వమితి  
కాలాగ్నిరుద్రః ప్రోవాచ, తద్ద్రిద్రాక్షే వాగ్విషయే కృతే దశగోప్రదానేన  
యత్ఫల మవాప్నోతి తత్ఫల మన్న తే సవీష భస్మజ్యోతిరుద్రాక్ష ఇతి  
తద్రుద్రాక్షం కరేణ స్పృష్ట్యా ధారణమాత్రేణ ద్విసహస్ర గోప్రదాన  
ఫలం భవతి తద్రుద్రాక్షే కర్ణయోధ్యార్యమాణే ఏకాదశసహస్రగోప్రదా  
నఫలం భవ త్యేకాదశరుద్రత్వంచ గచ్ఛతి తద్రుద్రాక్షే శిరసి ధార్యమాణే  
కోటిగోప్రదానఫలం భవత్యేతేషాం స్థానానాం కర్ణయోః ఫలం షక్తుం  
నశక్యమితి హేమావాచ, య ఇమాం రుద్రాక్షజాబాలోపనిషదం నిత్య  
మధీతే బాలోవా యువావా వేద సమహః స్మరతి, స గురు సర్వే  
షాం మంత్రాణా ముపదేష్టా భవతి, ఏతై శ్చ హేమామం కుర్యా దే  
తైరే వార్చనం తథా రక్షింఘ్నం వృశ్యతారికం గురుణా లబ్ధం కంఠే  
బాచకా శిఖాయాం వా బద్ధిత సప్తద్విపవతీ భూమిర్దక్షిణార్ధం నావకల్ప  
తే తచ్చిద్ధయాయాం కాంచిద్ధాం దద్యాత్స దక్షిణా భవతి య ఇమా  
ముపనిషదం బ్రహ్మణ స్సాయ మధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి  
సుధ్యా ప్నోఽధీయాన వ్లక్ష్యకృతం పాపం నాశయతి సాయంపాతః



ప్రయుంజానోఽనేకజన్మకృతం పాపం నాశయతి మట్నహస్తలక్షగాయత్రీ  
జపఫల మవాప్నోతి, బ్రహ్మహత్యాసురాపానస్వర్ణస్తేయ గురుదారగ  
మనతత్సంయోగపాతకేభ్యః పూతోభవతి సర్వతీర్థఫల మశ్నుతే పతిత  
సంభాషణా త్పూతోభవతి పక్షిశతసహస్రపావనో భవతి శివసాయు  
జ్య మవాప్నోతి సచిపునరావర్తతే సచిపునరావర్తత ఇత్యోగో సత్యమి  
త్యుఃనిషత్,

ఓం ఆప్యాయం త్వతి శాన్తిః  
ఇతి రుద్రాక్షజాగలోపనిష త్సమాప్తా.  
ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

## ౮౯. అధర్వణీయ గణపత్యుపనిషత్.

శ్లో. యన్నత్యామునయస్స ద్వే నిర్విఘ్నంయాన్తి తత్పదమ్,  
గణేశోపనిష ద్వేద్యం తద్భ్రష్టావాన్తి సర్వగమ్.

ఓం భద్రం కర్ణభి రితి శాన్తిః.

ఓం. ఓం లం నమస్తే గణపతయే, త్వమేవ ప్రత్యక్షం తత్త్వ  
మసి, త్వమేవ కేవలం కర్తాసి, త్వమేవ కేవలం ధర్తాసి, త్వమేవ కేవలం  
హర్తాసి, త్వమేవ సర్వం కల్పిదం బ్రహ్మసి, త్వం సాక్షాదాత్మాసి  
నిత్యం, ఋతం వచ్చి సత్యం వచ్చి, అవ త్వం మామ్, అవ వక్తా  
రమ్, అవ శ్రోతారమ్, అవ దాతారమ్, అవధాతారమ్, అవా  
నూచా నమవశిష్యమ్, అవ పురస్తాత్, అవ దక్షిణాత్తాత్, అవ పశ్చా  
త్తాత్, అహోత్తరాత్తాత్, అవ చోధ్యత్తాత్, అవాధరా త్తాత్,  
సర్వతో మాం పాహి, పాహి సమంతాత్, త్వం వాఙ్మయ స్త్వం చిన్మ  
యః, త్వ మానందమయ స్త్వం బ్రహ్మమయః, త్వం సచ్చిదానందా  
ద్వితీయోఽసి, త్వం ప్రత్యక్షం బ్రహ్మసి, త్వం జ్ఞానమయో విజ్ఞానమ  
యోఽసి, సర్వం జగదిదం త్వతో జాయతే సర్వం జగ దిదం త్వత్త  
స్తిష్ఠతి, సర్వం జగదిదం త్వయి లయమేష్యతి, సర్వం జగ దిదం త్వయి  
ప్రత్యేతి, త్వం భూమి రాపోఽనలోఽనిలో నభః, త్వం చత్వారి వాక్స

రిమితా పదాని, త్వం గుణత్రయాతీతః, త్వం దేహత్రయాతీతః, త్వం  
కాలత్రయాతీతః, త్వం మూలాధారే స్థితో<sup>౧</sup>సినిత్యమ్, త్వం శక్తిత్ర  
యాత్మకః, త్వాం యోగినో ధ్యాయంతి నిత్యమ్, త్వం బ్రహ్మ త్వం  
క్షణ్య స్త్వరుద్ర స్త్వ మింద్ర స్త్వ మగ్ని స్త్వం వాయు స్త్వం సూ  
ర్య స్త్వం చంద్రమా స్త్వం బ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్, గణాదీ న్సు  
ర్య ముచ్చార్య వర్ణాదీ తదనంతరిమ్, అనస్వారః పరతర అధోదుల  
సితం తథా, తారణ యుక్త మేత దేవ తవ మనస్వరూపమ్, గకారః  
పూర్వరూపమ్, అకారో మధ్యమరూపమ్, ఆనుస్వార శ్చాంత్యరూ  
పమ్, బిందు రుత్తరరూపమ్, నాద స్పృధానమ్, సంహతా సంధిః,  
సైషా గాణేశీ విద్యా, గణక ఋషిః, <sup>1</sup>సృజద్దాయత్రీఛంజః, శ్రీమహా  
గణపతి ద్వేవణా, ఓం గం గణపత్యే నమః ఏకదంతాయ విద్మహే  
వక్రతుండాయ ధీమహి, తన్నో దంతిః ప్రచోదయాత్, ఏకదంతం  
చతుర్హస్తం బిభ్రాణం పాశ మంకుశమ్, అభయం పరదం హస్తైర్దధా  
నం మూషికధ్వజమ్, రక్తం లంబోదరం శూర్ప సుకర్ణం రక్తవాసనమ్,  
రక్తగంధానులిప్తాంగం రక్తపుష్పై స్సుపూజితమ్, భక్తానుకంపినం  
దేవం జగత్కరణ మచ్యుతమ్, ఆవిర్భూతంచ సృష్ట్యాజా ప్రకృతేః  
పురుషాత్పరమ్, ఏవం ధ్యాయంతి యో నిత్యం సయోగీ యోగినాం  
ఐరః, సమో వ్రాతపతయే సమో గణపతయే నమః ప్రమథపతయే  
సమస్తే అస్తు లంబోదరాద్వైకదంతాయ విఘ్నపినాశినే శివసుతాయ  
వరదమూర్తయే సమోనమః, ఏత దధర్వణిరోయో<sup>౨</sup>చీతే, స బ్రహ్మ  
భూయాయ కల్పతే, ససర్వత స్సుఖ మేధతే, ససర్వత స్సుఖ మేధతే,  
ససర్వవిఘ్నైర్న బాధ్యతే, సపంచమహాపాతకోపపాతకా త్ప్రముచ్యతే,  
సాయమధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి, స్రాత రధీయానో  
రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయం స్రాతఃప్రయుజ్ఞానో<sup>౩</sup>పాపో  
భవతి, ధర్మార్థకామమోక్షంచ విందతి, ఇద మధర్వణీర్న మశి  
ష్యాయ నదేయమ్, యో యది మోహా ద్దాస్యతి స పాపీయా నృపతి,  
సహస్రవర్తనా ద్యం యం కామ మధీతే తంత మనేన సాధయేత్,  
అనేన గణపతి మభిషిచ్ఛతి, స వాగ్మీ భవతి, చతుర్ధ్యా మనశ్చైక

జపతి సవిద్యావాక్ భవతి, ఇత్యధర్వణవాక్యమ్, బ్రహ్మద్యాచరణం విద్యా స్స బిభేతి కదాచనేతి, యో దూర్వాకురై ర్యజతి స వైశ్రవణోపమో భవతి, యో లాఙై ర్యజతి స యశోవా న్భవతి స మేధావా న్భవతి, యో మోదకసహస్రేణ యజతి సవాఞ్చితిఫల మవాప్నోతి, యస్సాజ్యసమిద్భిర్యజతి ససర్వం లభతే ససర్వం లభతే, అష్టాష్టాణా న్సుచ్యుగ్నోహయిత్యా సూర్యవర్చస్వీ భవతి, సూర్యగ్రహణే మహానద్యాం ప్రతిమాసన్నిధౌ వా జప్త్వా ససిద్ధమంత్రో భవతి, మహావిమూత్ ప్రముచ్యతే, <sup>1</sup>మహాదోషా త్ప్రముచ్యతే, ససర్వవిద్యవతి, స సర్వవిద్యవతి య ఏవం వేద ఇత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి గణపత్యుపనిషత్ సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః వాఙ్ ఓమ్

౯౦. సామవేదీయ దర్శనోపనిషత్.

శ్లో. యమాద్యష్టాంగయోగేధం బ్రహ్మమాత్ర ప్రబోధితః,

యోగినోయ త్పదం యాన్తి త త్కైవల్యపదం భజే

ఓం అప్రాయం త్స్వీతి శాంతిః.

ఓం. దత్తాత్రయోమహాయోగీభగవ న్నూత భావనః, చతుర్భుజో మహావిష్ణుర్వ్యోగసామ్రాజ్యదీక్షితః, తస్య కిర్యోమునివర సాంకృతిర్నామ భక్తిమార్గ, వప్రచ్ఛ గురు మేకాంతే ప్రాజ్ఞలి ద్విసయాన్వితిః, భగవన్న్యూహి మే యోగం సాష్టాంగం సప్రపంచమ్, యేన <sup>2</sup>విజ్ఞాతమాత్రేణ జీవన్ముక్తో భవా మ్యహమ్, సాంకృతేశ్వరుచక్ర్యామియోగంసాష్టాంగదిర్భవం, యమశ్చ నియమశ్చైవ తదై వాసర మేవచ, ప్రాణాయామస్తథా బ్రహ్మ ప్రత్యాహారి స్తతః పరమ్, ధారణాచ తథా ధ్యానం సమాధి శ్వాప్తమం మునే, అహింసా సత్య మస్తేయం బ్రహ్మచర్యం

1 'మహాపాప త్ప్రముచ్యతే' అయిమధిః పాఠః, 2 విజ్ఞాన.

దయార్జవం, క్షమాభ్యుత్తి ర్నితావార శ్శౌచం చేతి యమా దశ, వే  
దోక్షేన ప్రకారేణ వినాసత్యం తపోధన, కాయేన మనసానాచా హిం  
సా హింసా సచాన్యథా, ఆత్మా సర్వగతోచ్ఛేద్యో నగ్రాన్యైశ్చ<sup>1</sup>యా  
మతిః, సా చాహింసా వరా ప్రోక్తా మునే వేదాంతవేదిభిః, చక్షురా  
దీంద్రియై ర్దృష్టం శ్రుతిం స్మృతం మునీశ్వర, తస్యైవోక్తి ర్భవేత్సత్యం  
విప్రతం నాన్యథా భవేత్, సర్వం సత్యం వరంబ్రహ్మ సచాన్యదితి యా  
మతిః, తచ్చ సత్యం వరంప్రాప్తం వేదాంతజ్ఞానపారగైః, అన్యదీయే  
త్యశే రత్నే కాంచనే హక్తకేఽపిచ, మనసా వినివృత్తి ర్వా తదస్తే  
యం విదు ర్బుధాః, ఆత్మస్యనాత్మభావేన వ్యవహరవివర్జితమ్, యత్త  
దస్తేయ మిత్కుక్త మాత్మవిస్ఫి ర్నహామతే, కాయేన వాచా మ  
నసా స్త్రీణాం పరివివర్జనమ్, బుధౌ భార్యాం తదా తస్య బ్రహ్మచర్యం  
తదుచ్యతే, బ్రహ్మభావే మనశ్శుద్ధం బ్రహ్మచర్యం వరంతప, స్వాత్మ  
వత్సర్వభూతేషు కాయేన మనసా గిరా, అనుజ్ఞాయా దయా సైవ  
ప్రోక్తా వేదాంతవేదిభిః, పుత్రే మిత్రే గళత్రేచ రిపౌ స్వాత్మని సంతతమ్,  
ఏకరూపం సునేయ త్తదార్జవం ప్రచ్యతే మయా, కాయేన మనసా వా  
చా శత్రుభిః పరివీడతే, బుద్ధిక్షోభనివృత్తి ర్వా క్షమా సా మునిపుంగవ,  
వేదాదేవ వినిర్మోక్ష స్సంసారస్య న చాన్యథా, ఇతి విజ్ఞాననిష్పత్తి ర్ధృతిః  
ప్రోక్తాహి వైదికైః, అహమాత్మా నచాన్యోఽస్మి త్వేవ మప్రచ్యుతా  
మతిః, అల్ప మృష్టాశనాభ్యాంచ చతుర్ధాంశావశేషకమ్, తస్మా ద్యో  
గానుగుణ్యేన భోజనం మితభోజనమ్, స్వదేహ మలనిర్మోక్షో మృజ్వలా  
భ్యాం మహామునే, యత్త చ్శౌచం భవేద్బాహ్యం మానసం మనసం  
విదుః, అహం శుద్ధైశ్చిత్తజ్ఞానం శేచ మాహుర్మగీషిణిః, అత్యంతమలి  
నో దేహో దేహీచాత్మంత నిర్తలః, ఉభయో రంతరం జ్ఞాత్వా  
ఽన్యశౌచం విధీయతే, జ్ఞానశౌచం పరిత్యజ్య బాహ్యే యో ర  
మతే నరః, న మూఢః కాంచనం త్యక్త్వా లోప్తం గృహ్లాతి సుప్రత,  
జ్ఞానామృతేన తృప్తస్య కృతకృత్యస్య యోగినః, న చాస్తి కించి త్క  
ర్తవ్య మస్తి చేన్న స తత్త్వవితే, లోకత్రయేఽపి కర్తవ్యం కించి న్నా

స్తాత్తీ వేదినామ్, తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన మునేన హింసాది సాధనైః, అతాన మక్షరం బ్రహ్మ విధి జ్ఞానాత్మ వేదనా దితి. ౧.  
ద్వితీయః ఖండః.

ఓం. తవస్సూతోష మాస్తిక్యం దాసమీశ్వరపూజనమ్, సిద్ధాంత శ్రవణం వైవ ప్రార్థితశ్చ జపో వ్రతమ్, ఏతేచ నియమాః ప్రోక్తాస్తాన్యత్కామిష్యమామ్యహం. వేదోక్తేన ప్రకారేణ కృతచంద్రాయణాదిభిః, కిరీకశోపణం యత్తత్తవ ఇత్యుచ్యతే బుధైః, కోవామోక్షః కథం తేన సాసారం ప్రతిపన్నవాః, ఇత్యాలోచనమగ్రజ్ఞాన్తపశ్యంసుః పండితాః, యద్యచ్ఛారాధితో నిత్యం ప్రీతిర్యాజాయతే నృణామ్, తత్సూతోషం విదుః సాజ్ఞాః పరిజ్ఞానైకతత్పరాః, బ్రహ్మచారిణాః పర్యంతా ద్విగత్యా యత్తత్ప్రీతియమ్, సర్వత్ర విగతస్నేహస్సంతోషం పరమం విదుః, క్రాంతే స్తాదేచ విశ్వాసో యత్తదాస్తిక్యముచ్యతే, న్యాయార్జితధనం శాంతేశ్చేద్యాయా వైదికే జనే, అన్యద్వా యత్ప్రీతీయంతే తద్దానం ప్రోచ్యతే మయా, రాగా ద్యపేతం హృదయం వాగదుష్టాస్తృతాదినా, హింసాదిరహితం కర్మ యత్తదీశ్వరపూజనం, సత్యం జ్ఞాన మసాతుచ పరానందం పరం భువమ్, ప్రత్యే గిత్యవగతవ్యం వేదాంత శ్రవణం బుధైః, వేదతాకిక మార్గేషు కుత్సితం కర్మయద్యవేత్, తస్మి స్థపలియా లజ్జా స్త్రీసైవేతి ప్రకీర్తితా, వైదికేషుచ సర్వేషు శ్రద్ధాయా సామిర్భవేత్, గురుణా చోపదిష్టోపతత్ర సంబాధవర్జితః, వేదోక్తేనైవ మార్గేణ మంత్రాభ్యాసో జప స్తన్మితః, కల్పమూత్రే యథా వేదే ధర్మ శాస్త్రే పురాణకే, ఇతిహాసేచ వృత్తి ర్యాస జపః ప్రోచ్యతే మయా, జపస్తు ద్వివిధః ప్రోక్తో వాచకో మూస స్తథా, వాచకోపాంశు రుచ్యైచ్చ ద్వివిధః పరికీర్తితః, మానసో మనసధ్యాసభేదాత్ ద్వైవిధ్య ముక్రితః, ఉచ్యైర్జపా ద్వాపాంశుశ్చ సహస్రగుణ ఉచ్యతే, మానసశ్చ తథోపాంశో స్సహస్రగుణ ఉచ్యతే, ఉచ్యైర్జపశ్చ సర్వేషాం యథోక్తఫలదో భవేత్, నీచైః శ్రోత్రేణ చేత్సంత్రశ్చుత శ్చేన్నిష్ఫలం భవేదితి. ౨.

తృతీయః ఖండః.

స్వస్తికం గోముఖం వద్దం వీరం సింహాసనం తథా, భద్రం ముక్తా

సనం చైవ మయా రాసన మేవచ, సుఖాసనసమాఖ్యంచ నవమం మని  
పుంగవ, జానూర్వో రంతరే కృత్వా సమ్యక్త్వాదతరే ఉభే, సమగ్రీ  
వశిరః కాయ స్వస్తికిం నిత్య మభ్యసేత్, సవ్యే దక్షిణగుల్ఫంతు  
పుష్పపార్శ్వే నియోజయేత్, దక్షిణేఽపి తథా సవ్యం గోముఖం తత్ప్ర  
చక్షతే, అంగుస్తాపధిగృహ్ణీయా ద్ధస్తాభ్యాం వ్యత్రమేతు, ఉర్ధ్వో  
దుపరి విప్రేంద్ర కృత్వా పాదతలద్వయమ్, సద్భాసనం భవేత్ప్రజ్ఞ సర్వ  
రోగభయాపహమ్, దక్షిణేతరపాదంతు దక్షిణోరుణివిన్యసేత్, ఋజుకా  
యుస్సమాసీనో పిరాసన ముదాహృతమ్, \* పార్శ్వ పాదాచ పాణిభ్యాం  
ద్వధం బధ్యాసునిశ్చలమ్, భద్రాసనం భవే దేతి ద్విపరోగవిశాశనమ్,  
నివీడ్య సీవినీం సూక్ష్మాం దక్షిణేతరగుల్ఫతః, వామ యామ్యేన గుల్ఫేన  
ముక్తాసర మిదం భవేత్, మేధా దుపరినిక్షిప్య సవ్యం గుల్ఫం తతో  
పరి, గుల్ఫాంతరంచ సుక్షిప్య ముక్తాసనమిదం మునే, కూర్పరాగ్రే  
మునిశ్రేష్ఠ సిక్షిపే న్నాభిపార్శ్వయోః, భూమ్యాం పాణితలద్వంద్వం  
నిక్షిప్యైకాగ్రమాసనః, సమున్నతశిరఃపాదోదండవద్వ్యమ్నిసంస్థితః,  
మయా రాసనమేత తస్య త్సిర్వపాపప్రాశనమ్, యేన కేన ప్రకారేణ  
సుఖం ధైర్యఞ్చ జాయతే, తత్సుఖాసన మిత్యుక్త మశక్తత్వమా  
శ్రయేత్, ఆసనం విజితం యేన జితం తేన జగత్క్రియమ్, అనేన  
విధినా యుక్తః ప్రాణాయామ సదా క్షుతి. 3.

చతుర్థ ఖండః.

శరీరం తావదేవ న్య త్క్షణైవ తృణైర్బాత్తకమ్, దేహమధ్యే శిఖ  
స్థానం తప్తజాంబూనదప్రభమ్, త్రికోణం మనుజానాంతు సత్య ముక్తిం  
హి సాంకృతే, గుదాత్తు ద్వ్యంగులా దూర్ధ్వం మేధాత్తు ద్వ్యంగులా  
దధః, దేహమధ్యో విజానీహ మనుష్యాణాం హి సాజ్ఞాతే, కండస్థా

\* (గుణ్సా చ పృషణస్యాధస్మిన్స్యాః పార్శ్వయోః టిపెత్, దక్షిణం సవ్యం  
తేన దక్షిణే తథేతరమ్ హస్తౌ జానౌ సమాసాప్య స్వాంగులిశ్చ ప్రసార్యచ,  
ప్యక్తపక్రసిరీతేర నాసాగ్రం సుసహహితః, సింహాసనం భవేదేతిత్ పూరితం  
యోగిభి స్సదా.) అయం పాఠః దర్శనోపనిషత్కోశేష సదృష్టః, కింతు గ్రంథాంత  
రాత్సం స్పృహితః.

సం మునిశ్రేష్ఠ మూలాధారం నవాంగులమ్, చతురంగుల మాయామ  
విస్తారం మునిపుష్కవ, కుక్కుటాండవ దాకారం భూషితంతు త్వగాదిభిః,  
తన్మధ్యే నాభి రిత్తుక్తం యోగజ్ఞై ర్మనిపుంగవ, కంద మధ్యస్థితా నాడి  
సుషుమ్నైతి ప్రకీర్తితా, తిష్ఠంతి పరిత స్తస్య నాగయో మునిపుంగవ,  
ద్విసప్తతినహస్రాణి తాసాం ముఖ్యా శ్చతుర్దశ, సుషుమ్నా పింగళా  
తద్వ దిడా చైవ సరస్వతీ, పూషాచ వరుణాచైవ హస్తజిహ్వాయశస్వి  
నీ, అలంబుసా కుహూ శ్చైవ విశోద్ధారా తపస్వినీ, శంఖునీచైవ గాంధా  
రా ఇతి ముఖ్యా శ్చతుర్దశ, ఆసాం ముఖ్యతమా స్తిప్రస్తి సృష్టేకోత్త  
మోత్తమా, బ్రహ్మనాడితి సా ప్రోక్తామునే వేదాంత వేదిభిః, పృష్ఠమధ్య  
స్థితే నాస్థానీ వీణాదండేన సువ్రత, సహ మస్తకపర్యంతం సుషుమ్నా  
సంప్రతిష్ఠితా, నాభికందా దధః స్థానం కుండల్యాద్య్వంగులం మునే,  
అష్టప్రకృతిరూపా సా కుండలీమునినత్తమ, యథావ ద్వాయుచేష్టాంచ  
జలా న్నాదీని నిత్యశః, పరితః కందపార్శ్వేషు నిరుద్ధైవ సదా స్థితా,  
స్వముఖేన సమావేప్తబ్రహ్మరంధ్రముఖం మునే, సుషుమ్నాయా ఇడా  
సవ్యే దక్షిణే పింగళాస్థితా, సరస్వతీ కుహూశ్చైవ సుషుమ్నా పార్శ్వ  
యోః స్థితే, గాంధారీహస్తజిహ్వచ ఇడాయోః పృష్ఠపూర్వయోః,  
పూషా యశస్వినీ చైవ పింగళా పృష్ఠపూర్వయోః, కుహూశ్చ హస్త  
జిహ్వాయా మధ్యే విశోద్ధరీ స్థితా, యశస్విన్యాః కుహూర్మధ్యే  
వరుణా సుప్రతిష్ఠితా, పూషాయాశ్చ సరస్వత్యా మధ్యేప్రోక్తా యశ  
స్వినీ, గాంధారాయా సరస్వత్యా మధ్యేప్రోక్తాచ శంఖునీ, అలంబుసా  
స్థితా పాయుపర్యంతం కందమధ్యగా, పూర్వభాగే సుషుమ్నాయా  
రాకాయా సుంస్థితా కుహూః, ఆధశోర్ధ్వం స్థితా నాడి యామ్యనా  
సాంతిమిష్యతే, ఇడాతు సవ్యనాసాంతిం సంస్థితా మునిపుంగవ, యశ  
స్వినీ చ వామస్య పాదాంగుష్ఠాంత మిష్యతే, పూషా నామాక్షి  
పర్యంతా పింగళాయాస్తు పృష్ఠతః, పయస్వినిచ యామ్యస్య కర్ణాంతం  
ప్రోచ్యతే బుధైః, సరస్వతీ తథావోర్ధ్వ<sup>1</sup>గాజిహ్వంతం స్థితా మునే,  
హస్తజిహ్వ తథా సవ్యపాదాంగుష్ఠాంత మిష్యతే, శంఖునీనామ యా

నాడీ సవ్యకర్ణాంత మిష్యతే, గాంధారా సవ్యనేత్రాంతా ప్రోక్తా వేదాంతవేదిభిః, విశ్వోదరాభిధా నాడీ కంఠమధ్యే వ్యసస్థితా, ప్రాణోపానస్తథావ్యాన స్పృహతో దానవీచ, నాగోకూర్మశ్చ కృకరో దేవదత్తో ధనంజయః, ఏతే నాడిషు సర్వాసు చరంతి దశ వాయవః, తేషు ప్రాణాదయః పంచ ముఖ్యాః పశ్యన్తు సుసుప్రత, ప్రాణసంజ్ఞ స్తథాపానః పూజ్యః ప్రాణ స్తయో ర్దునే, ఆస్యనాసికియో ర్మధ్యే నాభి మధ్యే తథా హృది, ప్రాణసంజ్ఞోఽనిలో నిత్యం వర్తతే మునినిత్తమ, అపానో వర్తతే నిత్యం గుడమేథోరుజానుషు, ఉనిరే సకలే కట్వాం నాభౌ జంఘేచ సుప్రత, వ్యానశ్రోత్రాక్షిమధ్యే చ కకుద్భ్యాం గుల్ఫయో రః, ప్రాణసానే గళేచైవ వర్తతే మని పుంగవ, ఉదానసంజ్ఞో విద్వేయఃపాదయో ర్ద్వస్తయో రపి, సమాన స్సర్వదేహీషు వ్యాప్య తిష్ఠ త్య సంశయః, నాగాదివాయవః పంచ త్వగస్థ్యాదిషు సస్థితాః, నిత్యాపాచ్ఛ్వాసకాసాశ్చ ప్రాణకర్మహిసాంకృతే, అపానాఖ్యప్య వాయోస్తు పిష్ఠా త్రాదివినిర్జనమ్, సమానస్సర్వసామీప్యం కిరోతి మునిపుంగవ, ఉదానః ఊర్ధ్వగమనం కరోత్యేవ ససశయ, వ్యానో వివాదకృత్ప్రోక్తో మునే వేదాంత వేదిభిః, ఉద్ధారాదిగుణ ప్రోక్తో నాగాఖ్యస్య మహామునే, ధనంజయస్యశోభాదికర్తృప్రోక్తం హి సాంప్రతే, నిరూలనాదికూర్మస్య ఊధాతు కృకరస్య చ, దేవదత్తస్య విప్రోద్ర తంద్రీకర్తృ ప్రకీర్తితమ్, సుషుమ్నాయా శ్శివో దేవ ఇడాయూ దేవతా హరిః, పింగళాయూ విరించి న్స్వి స్సరస్వత్యావి రాణ్మనే, పూషాధీ దేవతా ప్రోక్తా వరుణా వాయుదేవతా, హస్తీహివోభిధాయాస్తు వరుణో దేవతా భవేత్, యశస్విన్యా ములక్తేషు భగవా న్భాస్కర స్తథా, అలంబుసాయూ అంగాత్తా వరుణః ప్రకీర్తితః, కుమారాః ఊర్ధ్వేవతా ప్రోక్తా గాంధారి చంద్రదేవతా, శంఖిన్యా శ్చంద్రమా స్తద్వ త్ప్రయస్విన్యాః ప్రజాపతిః, విశ్వోదరాభిధాయాస్తు భగవాన్ పావకః పతిః, ఇడాయూం చంద్రమా నిత్యం చరత్యేవ మహామునే, పింగళాయూం రవిస్తద్వ స్తునే వేదవిదాం వర, పింగళాయూ ఇడాయూంతు వాయో స్సంక్రమణంతు యత్, తదుత్తరాయణం ప్రోక్తం మునే వేదాంత వేదిభిః



ఇడాయాః పింగళాయాః తు ప్రాణసంక్రమణం మునే, దక్షిణాయన  
 మిత్యుక్తం పింగళాయా మితి శ్రుతిః, ఇడాపింగళయో స్సంధిం యదా  
 ప్రాణ స్సమాగతః, అమావాస్య తదా ప్రోక్తా దేహే దేహభృతాం  
 వర, మూలాధారం యదాప్రాణః ప్రవిష్టః పండితోత్తమ, తదాద్యం  
 విషువం ప్రోక్తం తావస్యై స్తావసోత్తమ, ప్రాణసంజ్ఞో మునిశ్రేష్ఠ మూర్ధా  
 సం ప్రావితో ద్యదా, తదంత్యం విషువం ప్రోక్తం తావస్యై స్తత్త్వ చిం  
 తకైః, నిశ్వాసోచ్ఛ్వాససం సర్వం మాసానాం సంక్రమో భవేత్,  
 ఇడయా కుండలీస్థానం యదా ప్రాణ స్సమాగతః, సోమగ్రహణ  
 మిత్యుక్తం తదా తత్త్వవిదాం వర, యదా పింగళయా ప్రాణః కుండలి  
 స్థాన మాగతః, తదా తదా భవే త్సూర్యగ్రహణం మునిపుంగవ,  
 శ్రీపర్వతం శిరఃస్థానే కేదారంతు లలాటకే, వారాణసీ మహాప్రాజ్ఞ  
 భువోద్ధృణోన్య మధ్యమే, కరుక్షేత్రం కుచస్థానే ప్రయాగం హృస్సి  
 రోరుహే, చిదమ్బరంతు హృన్మనో ఆధారే కమలాలయమ్, ఆత్మతీ  
 ర్థంసముత్సృజ్య బహిః స్తీర్థాని యోవ్రజేత్, కరస్థం సమహరత్నం  
 త్యక్త్వా కాచం విమార్దతే, భావతీర్థం పరం తీర్థం ప్రమాణం సర్వక  
 ర్మసు, అన్యథా లింగ్యతే కాంతా అన్యథా లింగ్యతే సుతా, తీర్థాని  
 తోయపూర్ణాని దేవా న్కా-స్థాది నిర్హితాః, యోగినో న ప్రపద్యంతే  
 స్వాత్మ ప్రత్యయకారణాత్, బహిః స్తీర్థా త్వరంతీర్థ మంత స్తీర్థం మహామునే,  
 ఆత్మతీర్థం మహాతీర్థమన్యతీర్థం నిరర్థకం, చిత్త మంతర్గతం దుష్టంతీర్థస్సనై  
 ర్న శుభ్యతి, శతశోఽపి జలై ర్ధౌతం సురాభాండ మి వాశుచి, విషువాయ  
 నకాలేషు గ్రహణే చాంతరే సదా, వారాణస్యాదికే స్థానే స్నాత్వా  
 శుద్ధో భవేన్నరః, జ్ఞానయోగపరాణాంతు పాదప్రక్షాలితం జలమ్,  
 భావశుద్ధ్యర్థ మజ్ఞానాం తత్తీర్థం మునిపుంగవ, తీరే దానే జపే యజ్ఞే  
 కాండే పాపాణకే సదా, శివం పశ్యతి నూర్ధాత్మా శివే వేహే ప్రతిష్ఠి  
 తే, అంతస్థం మాం పరిత్యజ్య బహిష్ఠం యస్తు నేవతే, హస్తస్థం పిండ  
 ముత్సృజ్య లిహే త్సూర్యర మాత్మనః, శివ మాత్మని పశ్యంతి ప్రతి  
 మాసు సయోగినః, అజ్ఞానాం భావనార్థాయ ప్రతిమాః పరికల్పితాః,  
 అపూర్వమపరం బ్రహ్మ స్వాత్మానం సత్య మద్వయమ్, ప్రజ్ఞాన ఘన

మానందం యః పశ్యతి సపశ్యతి, నాడీపుంజం సదా సారం నగభావం  
మహామునే, సముత్స్సృజ్యత్సనాత్తాన మహా మిత్యవధారయ, అశ  
రీరం శరీరేషు మహాంతం విభు మీశ్వరమ్, ఆనంద మక్షరం సాక్షా  
న్తత్వా ధీరో స శోచతి, విభేదజన కేజ్ఞానే నష్టే జ్ఞానబలా స్తునే, ఆత్మ  
నో బ్రహ్మణో భేద మనంతం <sup>1</sup>కిం కిరిష్యతి ర.

పంచముః ఖండః.

సమ్యక్ క్రియ మే బ్రహ్మ న్నాడీ శుద్ధిం సమాసతః, యయా  
శుద్ధ్యా సదా ధ్యాయన్ జీవన్ముక్తో భవా మ్యహమ్, సాంకృతే శ్రుణు  
వత్సామి నాడీశుద్ధి సమాసతః, విద్యుత్ కకర్త సంయుక్తః కామసూక్ష్మ  
వర్జితః, యమా ద్యప్రాంగ సగముక్త శ్శాంత స్సత్యపరాయణః, స్వా  
త్మ స్వవస్థిత స్సమ్యక్ జ్ఞానిభిశ్చ సుశిక్షితః, షర్వతాగ్రే నదీ తీరే బిల్వ  
మూలే వనేఽథవా, మనోరమే శుచా దేశే మరం కృత్వా సమా  
హితః, ఆరభ్య చాసనం పశ్చాత్ ప్రాజ్ఞుభోఽదజ్ఞుభోఽపివా, సమగ్రివ  
శిరఃకాయ స్సంపృతాస్య స్సునిశ్చలః, నాసాగ్రే శశభృద్భింజే బిందు  
మధ్యే తురీయకమ్, ప్రపతే మమృతం పశ్యేన్నేత్రాభ్యాం సుసమా  
హితః, ఇశయా ప్రాణ మాశ్రిప్య పూరయిత్వోదరస్థితమ్, తతోఽ  
గ్నిం దేహమధ్యస్థం ధ్యాయన్ జ్వాలావళీయుతమ్, బిందునాదసమా  
యుక్త మగ్ని బీజం విచి తయేత్, పశ్చా ద్విరేచయే త్సమ్యక్ కాని  
పింగళయా బుధః, పునః పింగళయా పూర్వ వహ్నిబీజ మనుస్తరేత్,  
పున ర్విరేచయే ద్ధీమా నిడయైవ శనై శ్శనైః, త్రిచతుర్వాసరం వాథ  
త్రిచతుర్వార మేవచ, పట్యుత్వా విచరే న్నిత్యం రహస్యేవం త్రిసం  
ధిషు, నాడీశుద్ధి మవాప్నోతి పృథక్పిహ్నోపలక్షితః, శరీరలఘుతా  
దీప్తి ర్వహ్నిర్జ్వరవ ర్తిసః, నాదాభివ్యక్తి రి త్యేతి చ్చిహ్నం తత్సిద్ధి  
సూచకమ్, యావదే తాని సంపశ్యే త్తావ దేవం సమాచరేత్, అథవై  
తత్పరిత్యజ్య స్వాత్మ శుద్ధిం సమాచరేత్, ఆత్మా శుద్ధ స్సదా నిత్య స్సుఖ  
రూప స్వయంప్రభః, అజ్ఞానా స్థలి నో భాతి జ్ఞానా చ్చుద్ధో విభా  
త్యయమ్, అజ్ఞాన మలపంకం యః క్షాళయేత్ జ్ఞానతో యతః, స  
ఏవ సర్వదా శుద్ధో నాన్యకర్తరతో హి స ఇతి. ౫.

షష్ఠః ఖండః.

ప్రాణాయామక్రమం వక్ష్యే సాంకృతీ శృణు సాదరమ్, ప్రాణాయామఇతి ప్రోక్తో రేచపూరకంభక్తైః, వర్ణితయాత్మకాః ప్రోక్తా రేచపూరకకంభకాః, స ఏష ప్రణవః ప్రోక్తః ప్రాణాయామస్తు తిస్త్వయః, ఇషయా వాయు మాశ్విష్య పూరియతోద్దరస్థితమ్, శన్వై ష్టాడశభిర్దాత్రై రకారం తత్ర సంస్తరేత్, పూరినం ధారయే త్వశ్చ చ్చతుష్ట్యై తు మాత్రయా, ఉకారమూర్తిమత్రాపి సంస్తరక ప్రణవజపేత్, యావ ద్వాశశ్యతే తావ ధారయే జ్ఞపవత్పరిః, పూరితం రేచయే త్వశ్చాత్ మకారేణాసిలం బుధః, శన్వైః పింగళయా తత్ర ద్వాత్రింశన్తాత్రయా పునః, ప్రాణాయామో భవే దేష తత్ర శ్చైవం సమభ్యసేత్, పునః పింగళయా పూర్య మాత్రై ష్టాడశభి స్తథా, అకారమూర్తిమత్రాపి స్తరే దేకాగ్ర మానసః, ధారయే త్పూరితం విద్యోక్ ప్రణవం సంజపన్వశీ, ఉకారమూర్తిం సంధ్యాయా చతుష్ట్యస్తాత్మ మాత్రయా, మకారంతు స్తర స్పశ్చ ద్రేచయే దిడయా నిలమ్, ఏవ మేవ పునః కుర్యా దిడయా పూర్వ బుద్ధియా, ఏవం సమభ్యసెన్నిత్యం ప్రాణాయామం మసీశ్వర, ఏవ మభ్యాసతో నిత్యం వక్ష్యామి జ్ఞానవాన్భవేత్, వత్సరాద్భిష్టా విద్యా స్యా త్తస్మాన్నిత్యం సమభ్యసేత్, యోగాభ్యాసరతో నిత్యం స్వభర్తానిత శ్చయః, ప్రాణ సంయమనే వైవ జ్ఞానా న్నక్తో భవిష్యతి, బాహ్య దాపూరణం వాయో గుదరే పూరకోఽపి సః, సంపూర్ణకంభవ ద్వాయో ధారణం కంభకో భవేత్, బహి ర్విరేచనం వాయో గుదరా ద్రేచక స్తస్మత్తః, ప్రస్వేదజనకో యస్తు ప్రాణాయామేషు సోఽధముః, కింపనం మధ్యమం పిద్యా దుత్థానం చోత్తమం విదుః, పూర్వపూర్వం ప్రకర్షిత యావదుత్థానసంభవః, సంభవ త్యుత్తమే ప్రాజ్ఞః ప్రాణాయామే సుఖభవేత్, ప్రాణ యామేన చిత్తంతు శుద్ధం భవతి మువ్రత, చిత్తే శుద్ధే శుచి స్సాక్షా త్ప్రీత్యగ్జాతీ ర్వ్యసన్ధితః, ప్రాణచిత్రేన సంయుక్తః కరిమాత్సని తిప్రతి, ప్రాణాయామ పర స్యాస్య పురషస్య మహత్తనః, దేహ శోలిష్టతే తేం కించి ద్దానా ద్విముక్తతా, రేచకం పూరికం ముక్త్యా కంభకం నిత్య మభ్యసేత్,

సర్వపాపవినిర్ముక్త స్వచ్ఛజ్ఞాన మచాల్నుయాత్, మనోజవత్స్వ మాహ్నోతి  
 పలితాదిచ నశ్యతి, ప్రాణాయామైకనిష్ఠస్య సకించితపి దుర్లభః, తస్మా  
 త్సర్వప్రయత్నేన ప్రాణాయామాక సమధ్యనేత్, వినియోగాక్ ప్రప  
 త్త్యామి ప్రాణాయామస్య సుప్రత, స ధ్యయో రాబ్ధిప్రాకారేపి మధ్యా  
 హ్నే వాధివా సదా, బాహ్యం ప్రాణం సమూహ్యప్య పూరియితోద్ధ  
 రణచ, నాసాగ్రే నాభిమధ్యేచ పాదాంగుష్ఠేచ ధారయేత్, సర్వరో  
 గవిర్ముక్తోజీవేచ్ఛర్మితం సరిః, నాసాధారణా ద్వాపి జ్యో భవతి  
 సుప్రత, సర్వరోగనివృత్తి స్సస్య న్నాభిమధ్యేతు ధారణాత్, శరీరల  
 ఘ్నతావిప్ర పాదాంగుష్ఠనిరోధనాత్, జిహ్వయా వాయుమాకృప్య  
 యఃపిబే త్సతతం సరిః, శ్రమదాహవిచ్ఛర్మయోగీ నీరోగితా మియా  
 త్, జిహ్వయావాయు మూక్త్యు బహుమూలే నిరోధయేత్, పిబేద  
 మృత మవ్యగ్రం సకలం సుఖ మాఘ్నయాత్, ఇదయా వాయు మాకృ  
 ప్య భుక్తిర్మధ్యే నిరోధయేత్, యః పిబే దవృతం శుద్ధం వ్యాధిభి  
 ర్దుచ్యతేహసః, ఇహయా వేద్యత్త్విజ్ఞ తథా సిగళయేవచ, నాభా  
 నిరోధయే త్తేన వ్యాధిభి ర్దుచ్యతే సరిః, మానమాత్రం త్రిసూర్యా  
 యా జహ్వయూర్లోప్య మాసుమ్, అమృతంచ పిబే న్నాభా మం  
 దం మ. దం నిరోధయేత్, వాతజః పిత్తిజా దోషా నశ్యంత్యేవ ననం  
 శయః, నాసాభ్యాం వాయు మాకృప్య నేత్రద్వంద్వే నిరోధయేత్,  
 నేత్రరోగా వినిశ్యంతి తథా శ్రోత్రనిరోధనాత్, తథా వాయుం సమా  
 రోప్య ధారయే చ్చిరసి స్థితమ్, శిరోరోగా వినిశ్యంతి సత్యముక్తంపి  
 సాంప్రతే, స్వ సికాసన మాస్థాయసమాహితమనా త్తథా, అపానమూ  
 ర్ధ్వముత్థాప్య ప్రణవేన శనై శ్శనైః, హస్తాభ్యాం ధారయే త్సమ్యక్  
 ర్వాదికరణాని చ, అంగుస్తాభ్యాం మునేశ్రోత్రే తరసిభ్యాం తు చక్షు  
 పి, నాసాపుటావధానాభ్యాం ప్రచ్ఛాద్య కరిణాని వై, ఆహారావిర్భవో  
 యావ త్తావ న్నూర్ధని ధారణాత్, ప్రాణః ప్రయా త్యనేనైవ బ్రహ్మరం  
 ధ్రం వ.హమునే, బ్రహ్మరంధ్రం గతే వాయూ నాద శ్శోత్పద్యతేన  
 ఘ్న, శంఖధ్వని నిధ శ్చాదౌ మధ్యే మ. ఘధ్వని ర్యథా, శిరో మధ్యగతే  
 వాయూ గిరిప్రసవణం యథా, పశ్చాత్పీఠో మహాప్రాజ్ఞ స్సాక్షా  
 దాత్మోస్తుభోధవేత్, పున స్తద్ధాననిష్ఠత్తి ర్యోగ త్సంసారిహ్యుతిః,

దక్షిణేతరగుల్ఫేన సీవిసిం వీడయేత్ స్థిరామ్, సవ్యేతరేణ గుల్ఫేన  
 పీడయే ద్దుద్ధిమా స్మరః, బానోరథస్థితాం స-ఖిం స్త్రుత్వా దేవం  
 త్రియంబకమ్, వినాయకంచ సుస్త్రుత్య తథా వాగీశ్వరిం పునః, లింగ  
 నాథా త్సచూఽప్య వాయు మవ్యగ్రతోమునే, ప్రణవేన నియుక్తేన  
 బిందుయుక్తేన బుద్ధిమాణా, మూలాధారస్య విప్రేంద్ర మధ్యే తంతు  
 నిరోధయేత్, సేచధ్య వాయునా దీప్తో నహ్నిరూహతి కుండలిమ్, పున  
 స్సుషుమ్నయా వాయువహ్నినా సహ గచ్ఛతి, ఏనమభ్యసత స్తత్య జి  
 తోవాయు ర్భవే ద్భృశమ్, ప్రస్తేద ప్రథమః పశ్చాత్కంపనం మని  
 పుంగవ, ఉత్థానంచ శరీరస్య చిహ్న మేత జ్జితేనీతే, ఏవ మభ్యసత  
 స్తస్య మూలరోగో వినశ్యతి, భగంధరంచ నప్తంస్యా త్స్వరోగాణి  
 సాంకృతే, పాతకానిన నశ్యంతి క్షుద్రాణివ మహంతిచ, నష్టే పాపే  
 విశుద్ధంస్యా చ్చిత్తదర్శణ మద్భుతమ్, పున ర్భిక్షాదిభోగేభ్యో వైరా  
 గ్యం బాయతే హృది, విరక్తస్య తు సంసారాత్ జ్ఞానం కైవల్య సాధ  
 నమ్, తేనపాపావహి స్సాన్యత్ జ్ఞాత్వా దేవం నదాశివమ్, జ్ఞానావృత  
 రసో యేన సృదాన్యదితో భవేత్, సన్యకార్య ముత్పల్య తిత్తైవ  
 పరిధావతి, జ్ఞానస్వరూప మేచాహు ర్జగదేత్ ద్విచక్షణః, ఆర్జస్వరూప  
 మజ్ఞానా త్పశ్యం త్యన్యేకుదృష్టయః, ఆత్మస్వరూపవిజ్ఞానా దజ్ఞానస్య  
 పరిక్షయః, ధీశ్శ్లానే మహాప్రాజ్ఞ రాగాదీనాం పరిక్షయః, రాగా  
 ద్యసంభవే బ్రహ్మ పుణ్యపాప విమర్దనమ్, తయోర్నాశే శరీరేణ సపున  
 స్సంప్రయుజ్యత ఇతి. ౬.

సప్తమః ఖంధః

ఆథాత స్సంప్రవక్ష్యామి ప్రత్యాహరిం మహామునే, ఇంద్రి  
 యాణాం విచరతాం విషయేషు స్వభావతః, బలా దాహరణం తేషాం  
 ప్రత్యాహర స్సఉచ్యతే, యత్పశ్యతి తు తత్సర్వం బ్రహ్మ పశ్య స్సమా  
 హితః, ప్రత్యాహరో భవే దేష బ్రహ్మవిద్భిః పురోదితః, యద్యచ్ఛుద్ధ  
 మశుద్ధం వా కరో త్యామరణాంతిమ్, తత్సర్వం బ్రహ్మణే కుర్యా  
 త్ప్రత్యాహర స్స ఉచ్యతే, అథవా నిత్యకర్తాణి బ్రహ్మరాధన బుద్ధితః,  
 కామ్యానిచ తథా కుర్యాత్ప్రత్యాహర స్స ఉచ్యతే, అథవా వాయు

మాకృప్య స్థానాత్ స్థానం నిరోధయేత్, దంతమూలా త్తథా కంఠే  
కంఠా దురసి మారుతమ్, ఉరో దేశాత్సమాకృప్య నాభిదేశే నిరోధ  
యేత్, నాభిదేశా త్సమాకృప్య కండల్యాఽతు నిరోధయేత్, కండలీ  
దేశతో విద్వాన్మూలాధారే నిరోధయేత్, అథాపానా త్కృతి ద్వంద్వే  
లిథోరా చ సుమధ్యమే, తిక్తా జ్ఞానుద్వయే జుఘే వాదాంగుమే  
నిరోధ యేత్, ప్రత్యాహారోఽయముక్తస్తు ప్రత్యాహారపరైః పరా,  
ఏవ మభ్యాసయముక్తస్య పురుషస్య మహాత్మనః, సర్వపాపాని నశ్యంతి  
భవరోగశ్చ సువ్రత, నాసాభ్యాం వాగ్ము మాకృప్య నిశ్చల స్వస్తి  
కాసనః, పూరయే దనిలం విద్వా నాపాదతలమస్తకమ్, పశ్చాత్స్వ  
ద్వయే తద్వన్మూలాధారే తథైవచ, నాభికందేచ హృన్మధ్యే కంఠమూ  
లేచ తాలుకే, భ్రువోర్మధ్యే లలాటేచ తథా మూర్ధని ధారయేత్,  
దేహీ త్వాత్తమతి విద్వాన్ సమాకృప్యసరూపిణః, ఆత్మ నాత్మని  
నిర్వ్వంద్వే నిర్వికల్పే నిరోధయేత్, ప్రత్యాహార స్వమాభ్యాస  
స్సాక్షా ద్వేదాంతవేదిభిః, ఏవమభ్యస తస్తస్య నకించిదపి దుర్లభ  
మితి. ౭.

అష్టమః ఖండః.

అథాత స్సంప్రవక్ష్యామి ధారణాః పశ్చ సువ్రత, దేహమధ్య  
గతేవ్యోమ్ని బాహ్యకాశస్తు ధారయేత్, స్రావే బాహ్యనిలం తద్వత్  
జ్వలనేచాగ్నిమాదరే, తోయం తోయా శకే భూమిం భూమిభాగే  
మహామునే, హయరావలకారాఖ్యం మంత్ర ముచ్చరయే త్క్రమాత్,  
ధారణైషా పరాప్రోక్తా సర్వపాపవిశోధినీ, బాన్ధవంతం పృథివీ హ్యంశో  
హ్యపాం పాయ్వంశ ముచ్యతే, హృదయాంశే స్తథాగ్న్యంశో భ్రూమ  
ధ్యాంశోఽనిలాంశకః, ఆకాశాంశ స్తథా స్రాజ్ఞ మూర్ధాంశః పరికిర్తితః,  
బ్రహ్మాంశం పృథివీభాగే విష్ణుం తోయాంశకే తథా, అగ్న్యంశేచ  
మహేశాన మీశ్వరం చానిలాంశకే, ఆకాశాంశే మహాస్రాజ్ఞ ధార  
యేత్తు సదాశివమ్, అథవా తవ నత్యామి ధారణాం మునిపుంగవ,  
పురుషే సర్వశాస్త్రారం బోధానందమయం శివమ్, ధారయే ద్బుద్ధిమా  
న్నిత్యం సర్వపాపవిశుద్ధయే, బ్రహ్మదికార్యగూపాణి స్వేస్యే సాహృత్య  
కారణే, సర్వకారణ మవ్యక్త మనిరూప్య మచేతనమ్, సాక్షాదాత్మని

సంపూర్ణే భారయే త్ప్రణవే నరః, ఇంద్రియాణి సమాహృత్య మనసా  
త్సని యోజయే దితి ౮.

సవతుః ఖండః.

అథా తస్య ప్రవక్ష్యామి ధ్యానం సంసారనాశనమ్, ఋతం  
సత్యం పరం బ్రహ్మ సర్వసంసారభేదజమ్, ఉద్ధర్వరేతం విరూపాక్షం  
విశ్వరూపం మహేశ్వరమ్, హామి క్ష్యాదరేణైవ ధ్యాయే ద్యోగీశ్వ  
రేశ్వరమ్, అథవా సత్యమిహాశం జ్ఞాన మానంద మద్యయమ్, అత్యర్థ  
మచం నిత్య మాదిమధ్యాతవర్జితమ్, తదా స్థూల మనాకాశ మనం  
స్పృశ్య మచాక్షుషమ్, సరిసం సచగః ధ్యాన్య నిప్రమేయ మనూప  
మమ్, ఆత్మానం సచ్చిదానంద మనంతం బ్రహ్మ సుప్రత, అహ మస్మి  
త్యభిధ్యాయేత్ ధ్యేయాతీతం విముక్తయే, ఏవమభ్యాసయ్యుక్తస్య పురుష  
స్యమహాత్మనః, క్రమా ద్వేదాంతవిజ్ఞానం విజాయేత్ స సంశయ ఇతి. ౯.

దశమః ఖండః.

అథా తస్య ప్రవక్ష్యామి సమాధిం భవనాశనమ్, సమాధి స్సం  
విదుత్పత్తిః పరజీవైకతాం ప్రతి, నిత్య స్సర్వగతో హ్యత్మా కూటస్థో  
దోషవర్జితః, ఏక స్సౌ భిద్యతే భ్రాంత్యా మాయయా న స్వరూ  
పతః, తస్మా దద్వైతమేవాస్తి నప్రపంచో నసంసృతిః, యథా కాలో  
ఘటాకాలో మరాకాలితి తీరితి, తథా భ్రాంతేర్ద్విధం పోక్షో హ్య  
త్వా జీవేశ్వగాత్మనా, నాహం దేహేనా నచ ప్రాణో నేంద్రియాణి  
మహో నహి, సదా సాక్షిస్వరూపత్వా చ్ఛివమేవాస్తి కేవలః, ఇతి ధీ  
ర్యా మునిశ్రేష్ఠ సా సమాధి రిహోచ్యతే, సోఽహం బ్రహ్మ నసంసారి  
నమత్తోఽన్యః కదాచన, యథా ఘేనతరంగాది సముద్రా దుత్థితం పునః,  
సముద్రే లీయతే తద్వజ్జగత్తయ్యునలీయతే, తస్మాత్తనః సుఖజ్ఞాస్తి  
జగన్నాయాచ నాస్తి హి, యస్యైవం పరమాత్మాయం ప్రత్యగ్భూతః  
ప్రకాశితః, స తు యాతి స పుంభావం స్వయం సాక్షాత్పరామృతమ్,  
యదా మనసి చైతన్యం భాతి సర్వత్రగం సదా, యోగినోఽవ్యవథా  
నేన తదా సంపద్యతే స్వయమ్, యదా సర్వాణి భూతాని స్వాత్మన్యేవ  
హి పశ్యతి, సర్వభూతేషు చాత్మానం బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా, యదా స  
ర్వాణి భూతాని సమాధిస్థో నపశ్యతి, ఏకిభూతః పరేణాసా తదా భవతి

కేవలః, యదా పశ్యతి చాత్మానం కేవలం పరమార్థతః, మాయామా  
త్రం జగత్కృత్స్నం తదా భవతి నిర్వృతిః, ఏవ ముక్త్యా స భగవాన్  
దత్తాత్రేయో మహామునిః, సాంకృతి స్విస్వరూపేణ సుఖ మాస్తేతి  
నిర్భయ ఇతి. ౧౦.

ఓం ఆస్మాయం ద్వితి శాన్తిః.

ఇతి దర్శనోపనిషత్సమాప్తః.

ఓమ్ తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యానమః హరిః ఓమ్.

## ౬౧. యజుర్వేదీయ తారసారోపనిషత్.

శ్లో. యన్నారాయణతారథ సత్యజ్ఞానసుఖాకృతీ,

త్రిసాన్నారాయణాకారం తద్భ్రష్టావాఽస్మి కేవలమ్.

ఓం పూర్ణచంద ఇతి శాన్తిః.

హరిః ఓమ్. ఓంబృహస్పతి సువాచ యాజ్ఞవల్క్యమ్, యదను  
కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మస  
దనం తస్మాద్యత్ర క్వచ న గచ్ఛేత్తిదేవ మన్యే తేతీదం వై కురుక్షే  
త్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతానాం బ్రహ్మసదన  
మవిముక్తం వై కురుక్షేత్రం దేవానాం దేవయజనం సర్వేషాం భూతా  
నాం బ్రహ్మసదన మసృహి జంతోః స్రాణే మూత్క్రమమాణేషు రుద్ర  
స్తారకం బ్రహ్మవ్యాచప్తే, తే నాసా పమృతీభూత్వా మోక్షీభవతి తస్మా  
దవిముక్తమేవ నిషేవే తావిముక్తం నవిముంచే దేవ మేవైష భగవ  
న్నితి యాజ్ఞవల్క్యః. ౧.

అథ సైనం భారద్వాజః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యం కిం తార  
కం కింతారయతీతి స సోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, ఓం సమోనారా  
యణాయేతి తారకం చిదాత్మక మి త్యుపాసితవ్యమ్, ఓ మిత్యేకాక్షర  
మాత్తస్వరూపం నమ ఇతి ద్వ్యక్షిరం ప్రకృతిస్వరూపమ్, నారాయణా  
యేతి పంచాక్షరం పరంబ్రహ్మస్వరూపం, ఇతి యవపం వేద, సామమ్



తో భవతి, ఓమితి బ్రహ్మసమితి, నకారో విష్ణుర్భవతి, మకారో రుద్రో  
భవతి, నకార ఈశ్వరో భవతి, రకారోఽణ్డం పిరా డ్భవతి, యకారః  
పురుషోభవతి, ణకారో భగవాన్ భవతి, యకారః పరమాత్మా భవ  
తి, ఏత ద్వై నారాయణ స్వాష్టాక్షరం పరం పరమపురుషో భవతి,  
అయం ఋగ్వేదః ప్రథమఃపాదః. ఓ మిత్యేతదక్షరం పరంబ్రహ్మ, తదే  
వోపాసితవ్యమ్, ఏతదేవ సూక్ష్మాష్టాక్షరం భవతి, తదేత దస్తాత్త శోఽ  
ష్టథా భవతి, అకారః ప్రథమాక్షరో భవతి, ఉకారో ద్వితీయాక్షరో  
భవతి, మకార స్తృతీయాక్షరో భవతి, బిందుస్తురీయాక్షరో భవతి,  
నాదః పంచమాక్షరో భవతి, కలా షష్టాక్షరో భవతి, కలాతీతా  
సప్తమాక్షరో భవతి, తత్పర శ్వాష్టమాక్షరో భవతి, తారకత్వా  
త్తారకో భవతి, తదేవ తారకం బ్రహ్మ త్వం విద్ధి తదేవోపాసి  
తవ్యమ్, అత్రైతే శ్లోకా భవంతి. అకారా దభవ ద్భ్రష్టా బాంబవానితి  
సంజ్ఞకః, ఉకారాక్షరసమ్భూత ఉపేంద్రో వారినాయకః, మకాగాక్షర  
సమ్భూత శ్చివస్తు హనుమాన్ స్మృతః, బిందు రీశ్వరసంజ్ఞస్తు శత్రుఘ్న  
శ్చక్రరా ట్స్వయమ్, నాదో మహాప్రభు ర్జ్ఞయో భరత శృంగనామకః,  
కలాయాః పురుష స్సాక్షా ల్లక్షణో ధరణీధరః, కలాతీతా భగవతీ స్వ  
యం సీతేతి సంజ్ఞితా, తత్పరః పరమాత్మాచ శ్రీరామః పురుషోత్తమః,  
ఓమి త్యేతదక్షర మిదం సర్వం తస్యోపవ్యాఖ్యానమ్, భూశం భవ్యం  
భవిష్యం య చ్ఛాస్య త్తత్త్వమగ్రవర్ణదేవతా చ్ఛంద ఋక్కులాశక్తి  
సృష్ట్యాత్మక మితి యఏవంవేద, యజుశ్వేదో ద్వితీయః పాదః— అథ  
హేనం భారద్వాజో యాజ్ఞవల్క్య మువాచాథ కైర్నంత్రైః పరమా  
త్మాప్రీతో భవతి, స్వాత్మానం దర్శయతి, తా న్నో బూహి భగవ  
త్తతి, స హేనాచ యాజ్ఞవల్క్యః, ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నా  
రాయణ స్సభగవా నకారవాచ్యో జామ్బవాన్, భూర్భువ స్స్వ స్తస్మై  
వై నమో నమః. ౧. ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్సభ  
గవా నుకాతవాచ్య ఉపేంద్రస్వరూపోహరి నాయకో భూర్భువస్స్వస్త  
సైవై నమో నమః. ౨. ఓం యోహవై శ్రీపరమాత్మా నారాయణ స్స

భగవాన్ స్వకారవాచ్య శ్చివస్వరూపో హనుమాన్ భూర్భువ స్వస్త్వ  
 స్తైవై నమోనమః ౩. ఓం యోహవై శ్రీవరమాత్మా నారాయణ స్సభ  
 గవాన్ బిద్ధుస్వరూప శ్చిత్రుఘ్నో భూర్భువస్స్వ స్తైవై నమోనమః, ౪.  
 ఓం యోహ వై శ్రీవరమాత్మా నారాయణ స్సభగవాన్ నాదస్వరూపో  
 భరతో భూర్భువ స్స్వ స్తైవై నమోనమః. ౫ ఓం యోహవై శ్రీస  
 రమాత్మా నారాయణ స్సభగవాన్ స్కలాస్వరూపో లక్ష్మణో భూర్భువ  
 స్స్వస్త్వైవై నమోనమః ౬. ఓం యోహవై శ్రీవరమాత్మా నారాయణస్స  
 భగవాన్ స్కలాతీతా భగవతీసీతా చిత్స్వరూపా భూర్భువస్స్వ స్తైవై న  
 మోనమః. ౭. ఓం యోహవై శ్రీసరమాత్మా నారాయణ స్సభగవాన్  
 తత్పరః పరమపురుషః పురాణపురుషో త్తమో నిత్య శుద్ధబుద్ధముక్తిస  
 త్యవరమానందానంతాద్వయపరిపూర్ణః బ్రహ్మైవాహం రామోఽస్మి  
 భూర్భువ స్స్వ స్తైవై నమోనమః. ౮. ఏతదష్టవిధమంత్రం యోఽధీతే  
 సోఽగ్నిపూతో భవతి, స వాయు పూతో భవతి, స ఆదిత్యపూతో  
 భవతి, స సూర్యపూతో భవతి, స సర్వైర్దేవైర్జాతో భవతి, తే నేతిహస  
 పురాణానాం రుద్రాణాం శతసహస్రాణి జప్తాని ఫలాని భవంతి, శ్రీమ  
 న్నారాయణాష్టాక్షరానుష్ఠరణేన గాయత్ర్యా శ్శతసహస్రం జప్తం  
 భవతి, ప్రణవానామయుతం జప్తం భవతి, దశపూర్వాః దశోత్త  
 రాః పునాతి, నారాయణపద మవాహ్నీతి, యఏవం వేద, తద్విష్ణోః  
 పరమం పదం సదా పశ్యంతి సూరయాః, దివిష చక్షురాతలిమ్, తద్విప్రాసో  
 విషస్యవో జాగ్రవాగ్ స స్సమీధితే, విష్ణో ర్యత్పరమంపద మిత్యుపని  
 షత్, సామవేద స్త్రుతీయః పాదః

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి తారసారోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



\* 'అష్టమూర్తే శ్చివస్యాసీ ద్వాయురూపా త్సుతోబలి, హనుమాన్ స్కేసరిశ్చే  
 త్రే మకారార్థ స్సుశ్చ్యుత' ఇతి రామతారరోపనిషత్తమే తత్సంవాది ఏతేన హను  
 మానుద్రబీజ ఇతి ద్వారాసరూపాయణాద్యుక్తమపి సంగచ్ఛతే (సి.సు.శా.)

## ౯౨. అధర్వణీయ మహావాక్యోపనిషత్.

శ్లో. యస్తహావాక్యసిద్ధాస్త మహావిద్యాకళేబరమ్,  
వికళేబరకైవల్య రామచంద్రపదం భజే

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

అథ హోవాచ భగవాన్ బ్రహ్మ, అపరోక్షానుభవపరోసనిష  
దం వ్యాఖ్యాస్యామః, గుహ్య ధ్నుహ్యతర మేమానప్రాకృతా యోషదే  
ష్టవ్యా, సాత్వికా యాంతర్ముఖాయ పరిశుశ్రూషవే, అథసగ్స్థతి బంధ  
మోక్షయో ర్విద్యావిద్యే చక్షుషీ ఉపసగ్స్థాత్స విజ్ఞాయ, అవిద్యా  
లోకాంధ స్తమోద్భుక్, తిమోహి శారీరప్రపంచ మాబ్రహ్మస్థావరాం  
తమ్, అనంతాఖిలాజ్ఞాభూతమ్, నిఖిలనిగమోదితి సకామకర్తవ్యవ  
హరో లోకః, నైఖేంద్రకార అయమాత్మా, విద్యా హి కాండాంత  
రాదిత్యో జ్యోతిర్నండలం గ్రాహ్యం నాపరమ్, అసావాదిత్యో బ్రహ్మే  
త్యజపయోప హితగ్హగ్ స సోఽహం ప్రాణాసానాభ్యాం ప్రతిలో  
మానులోమాభ్యాగ్, సముపలభ్యైవగ్ సాచిరం లభ్యా త్రిపు  
దాత్తని బ్రహ్మణ్యభిధ్యాయమానే సచ్చినానందః పరమాత్మైవిచ్ఛ  
వతి, సహస్రభానుమచ్ఛురితా పూరితత్వా దలీయా, పారావారపూర  
ణవ నైషా సమాధిః, నైషా యోగసిద్ధిః, నైషా మనోలయః బ్రహ్మే  
క్యం తత్, ఆదిత్యవర్ణంతమసస్తు సారే, సర్వాణి రూపాణి విచిత్వి  
ధీరః, నామాని కృత్వాభివదన్యదాస్తే, ధాతా పురస్తాద్య ముదాజ  
హర, శక్త్రో ప్రవిద్యా స్పృదిశ శ్చతస్రః, త మేవం విద్యా నమృత  
ఇహ భవతి నాన్యఃపక్షా అయనాయ విద్యతే, యజ్ఞేన యజ్ఞ మయ  
జంత దేవాః, తాని ధర్మాణి ప్రథమా న్యాసత్, తేహ నాకం మహి  
మాన స్సచంతే, యత్ర పూర్వే సాధ్యా స్సంతి దేవాః, సోఽహ  
మర్కః పరంజ్యోతి రర్కజ్యోతి రహగ్శివః, అత్తజ్యోతి రహగ్ శుక్ర  
స్సర్వజ్యోతి రసాద హోమమ్, ఏత దధర్వశిరోఽదీతే, ప్రాణ రథి  
యానో రాత్రికృతం పాపం నాశయతి, సాయ మధీయానో దివసకృతం

పాపం నాశయతి, త త్సాయం ప్రాతః ప్రయుంజానః పాపోఽపాపో  
భవతి, మాధ్యంతిన మాదిత్యాభిముఖోఽధీయానః పశ్చిమముహూపాతకోప  
పాతకాత్ప్రయుచ్యతే, సర్వవేదిపారాయణపుణ్యం లభతే, శ్రీమహా  
విష్ణు సాయుజ్య మనాప్నోతి త్మపనిషత్

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి మహావాక్యోపనిష త్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.



శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

### ౯౩. యాజుషీయ పంచబ్రహ్మోపనిషత్.

శ్లో. బ్రహ్మాది పంచబ్రహ్మో యత్ర విశ్రాంతి మాప్నుయ్యః,  
తదఖండగుఖాకారం గామచంద్రవదం భజే.

ఓం సహనావవ త్వితి శాంతిః.

ఓం. అథైప్పలాదో భగవాన్ కిమాకం కింజాత మితి సద్యో  
జాత మితి కిం భగవ ఇతి అఘోం ఇతి కింభగవ ఇతి వామదేవ ఇతి  
కింవా పున రిమే భగవ ఇతి తత్పురుష ఇతి కింవా పున రిమే భగవ  
ఇతి సర్వేషాం <sup>1</sup>విద్యానాం ప్రేరయితా ఈశాన ఇతి, ఈశానో భూత  
భవ్యస్య సర్వేషాం దేవయోనినామ్, కతి వర్ణాః కతి భేదాః కతి శక్త  
యో యత్సర్వం తద్గుహ్యం తస్మై సనమో మహాదేవాయ మహారు  
ద్రాయ ప్రోవాచ తస్మై భగవాన్ స్వహేతి, గోప్యా ద్గోప్యతరం లోకే  
యద్యస్తి శృణుశాకిల, సద్యోజాతం షహీ పూషా రమా బ్రహ్మ  
త్రిపు త్స్వరః, ఋగ్వేదో గావ్యవత్యంచ మంత్రా స్సప్తస్వరా స్తథా,  
వర్ణం వీతం క్రియాశక్తి స్సర్వాభీష్టఫలప్రదమ్, అఘోంఙ్ సలిలం  
చంద్రం గౌరీ వేదద్వితీయః మే, నరదాభగ్ స్వరగ్ సాంద్రం దక్షిణాగ్ని  
రుద్రాప్యతమ్, వచాశిద్వర్ణసయ్యుక్తిగ్ స్థితి రిచ్ఛాక్రియాన్వితమ్, శక్తి  
రక్షణసయ్యుక్తిగ్ సర్వాభావవినాశినమ్, సర్వదుష్టప్రశమనగ్ సర్వై

శ్వేరియఫలప్రదమ్, వామదేవం మహాబోధదాయకం పావకాత్మకమ్, విద్యా  
 లోకసమాయుక్తం భానుకోటిసమప్రభమ్, ప్రసన్నగ్ సామవేదాఖ్యం  
 గానాష్టకసమన్వితమ్, ధీరస్వర మధీనం చాహవనీయ మనుత్తమమ్,  
 జ్ఞాన సగ్ హార సుయుక్తగ్ శక్తిద్యయసమన్వితమ్, వర్ణగ్ శుక్లం  
 తిమోమిశ్రం పూర్ణగోధకరగ్ స్వయమ్, ధామత్రయనియంతారం ధామ  
 త్రయ సమస్వితమ్, సర్వసౌభాగ్యదం పృథగ్ సర్వకర్మఫలప్రదమ్,  
 అష్టాత్మరసమాయుక్త మష్టపత్రాంతరస్థితమ్, యత్త త్తత్పురుషం పో  
 త్తం వాయుమండలసామృతమ్, పంచాగ్ని నా సమాయుక్తం ముత్రశక్తి  
 నియామకమ్, పంచాశత్స్వరవర్ణాఖ్య విధర్వేదస్వరూపకమ్, కోటి  
 కోటిగణాధ్యక్షం బ్రహ్మాండాఖండవిగ్రహమ్, వర్ణగ్ రక్తగ్ కామఽఞ్చ  
 సర్వాధి వ్యాధిభేదకమ్, సృష్టిస్థితిలయూచిహం కారణగ్ నిర్వృత్తిస్థితమ్,  
 అవస్థాత్మరయంతీతం తురీయం సత్యచిత్తుఖమ్, బ్రహ్మవిష్ణోర్విదిభి స్సేవ్యగ్  
 సర్వేషాం జనకం పరమ్, ఈశానం పరమం విద్యా త్రేరకం బుద్ధి  
 సాక్షిణమ్, అకాశత్తక మవ్యక్తి మోంకారస్వరభూషితమ్, సర్వదేవ  
 మయగ్ శాంతిగ్ శాంత్యతీతగ్ స్వరా దృహిః, అకారాదిస్వరాధ్యక్ష  
 మాక శమయవిగ్రహమ్, ముచ్యత్యుత్పనియంతారం ఞ్చబ్రహ్మాత్మకం  
 బ్రహ్మతే, పంచబ్రహ్మోపసగ్ హారం కృత్యాస్వాత్మని సగ్ స్థితిః, స్వమా  
 యావైభవా సర్వాక సగ్ హృత్య న్వాత్మని స్థితిః, పంచబ్రహ్మతే కా  
 ణీతో భాసతే స్వస్వతేజసా, అదా పంచేచ మధ్యేచ భాసతేనాన్యహే  
 తునా, మాయయా మోహిత శ్శంభోర్మహాదేవం జగద్గురుమ్, న జా  
 సంతి సుగా స్సర్వే సర్వకారణ కారణమ్, ననందృశే తిష్ఠతిరూప  
 మస్య పరాత్మరం పురుషం విశ్వేధామ, దేవ ప్రకాశతే విశ్వం యత్రై  
 వ ప్రవిలీయతే, తద్భృహ్మపరమగ్ శాంతం తద్భృహ్మస్థి పరం పదమ్,  
 పంచబ్రహ్మహరం విద్యా త్నద్యోజాతాదిపూర్వకమ్, దృశ్యతే శ్రూయ  
 తే యచ్చ పంచబ్రహ్మత్తకగ్ స్వయమ్, పంచధా వర్తమానంతం బ్రహ్మ  
 కార్యమితిప్రతీతమ్, బ్రహ్మకార్య మితి<sup>1</sup> శ్రుత్వా ఈశానం ప్రతిపద్యతే,  
 పంచబ్రహ్మత్తకగ్ సర్వగ్ స్వాత్మిని ప్రవిలాప్యచ, సోఽహ మస్తీతి జానీ

యా ద్విద్వా స్పృహమృతో భవేత్, ఇత్యేత ద్బ్రహ్మజానీయా ద్య  
స్సముక్తోసనగ్ శియః, పంచాక్షరమయగ్ శంభుం పరంబ్రహ్మస్వరూ  
పిణమ్, నకారాది యకారాంతం జ్ఞాత్వా పంచాక్షరం జపేత్, సర్వం  
పంచాత్మకం విద్యా త్పంచబ్రహ్మత్వశ్శతః, పంచబ్రహ్మజ్ఞికాం విద్యాం  
యోధీతే భక్తిభావితః, సపంచాత్మకా మేత్య భాసితే పంచభాస్వయమ్,  
ఏన ముక్త్వా మహాదేవో గాలవస్య మహాత్మనః, కృపాం చకార  
తత్రైవ న్వాంతర్ధిమగమ త్స్వయమ్, యస్య శ్రవణ మాత్రేణ శృత  
మేవ శృతం భవేత్, అమతంచ మతం జ్ఞాత మవిజ్ఞాతం చ శాకల,  
ఏకేనైవ తు పిండేన మృత్తికాయాశ్చ గౌరమ, విజ్ఞాతం మృణ్మయగ్  
సర్వం మృదభిన్నగ్ హి కార్యకమ్, ఏకేన లోహమణినా సర్వం  
లోహమయం యథా, విజ్ఞాతగ్న్యా దదై కేన నఖానాం కృతనేనచ,  
సర్వం కార్ణాయసంజ్ఞాతం తదభిన్నగ్ స్వభావతః, కారణా భిన్నరూపేణ  
కార్యం కారిణమేవ హి, తస్మాదేణ సదా సత్యం భేదే నోక్తి ర్భూషా  
ఖలు, తచ్చకారణ మేకం హి నభిన్నం నో భయాత్మకమ్, భేద  
స్సర్వత్ర మిత్యైవ ధర్మాదే రనిరూపణాత్, అతశ్చ కారణం నిత్య  
మే మేవాద్వయం ఖలు, అత్రకారణమద్వైతగ్ శుద్ధచైతన్య మేవహి,  
అస్మిన్ బ్రహ్మ పురే వేశ్మ దహరం యదిహ మునే, పుండరీకంతు తస్య  
ధ్యే ఆకాశో దహరోఽస్తి తత్, స శివ స్సచ్చిదానందస్సోఽస్వప్రవ్యో  
ముముక్షుభిః, అయగ్ హృది స్థిత స్సాక్షీ సర్వేషా మవిశేషతః, తేనా  
యగ్ హృదయం ప్రోక్త శ్శివ స్సంసార మోచక ఇత్యు పనిషత్.

ఓం సహనా వప త్స్యతి శాంతిః

ఇతి పంచబ్రహ్మోపనిషత్ సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



శ్రీగురుభ్యానమః హరిః ఓమ్.

## ౯౪. యాజుషీయ ప్రాణాగ్ని హోత్రోపనిషత్.

శ్లో. శరీరయజ్ఞ సంశుద్ధ చిత్త సంజాతబోధతః,

ముసయో యత్వదం యాన్తి తద్రామపదమాశ్రయే.

ఓం సహనా వవ త్వితీ శాంతిః.

ఓం. అ ఖాత స్వర్గోపనిషత్సారగ్ సగ్ సాగజ్ఞానాతీత మన్న  
సూక్తగ్ శరీరయజ్ఞం వ్యాఖ్యాన్య సా యస్మిన్నేవ పురుష శ్శరీరే  
వినావ్యగ్నిహోత్రేణ వినాపి సాంఖ్యేన సగ్ సారవిముక్తి ర్భవతీతి,  
స్వేన విధి నాన్నం భూమా నిక్షిప్య యా ఓపథయస్స మరాజ్ఞీ రితి  
తిస్మభి రన్నవత ఇతి ద్వాఖ్యామనుమంత్ర యతే, యాఓపథయ స్సోమ  
రాజ్ఞీ ర్భవీష్వ శ్శతవిచక్షణాః, బృహస్పతిప్రసూతా స్తానో ముఖ్యం  
త్వగ్ హసః, యాః ఫలిసీర్యా అఫలా అపుష్పా యాశ్చ పుష్పిణీః,  
బృహస్పతి ప్రసూతా స్తానో ముఖ్యంత్వగ్ హసః, జీవలా నఘాదిమాం  
మాతే బధ్నా మ్యోవధీమ్, యాతతాయురువాహరాదప రక్షాగ్  
సిచాతయూతో, అన్నవతేఽన్నస్య నో ధేహ్య నమీవస్య శుష్కిణః,  
ప్రప్రదాతారం తారిష ఊర్జం నోధేహి ద్విపదే చక్షుష్పదే, య దన్న  
మద్ధి బహుధా <sup>1</sup>విరుద్ధగ్ రుద్రైః ప్రజార్థంయదివా పిశాచైః, సర్వం  
తదీశానో అభయం కృణోతు శివగ్మీశానాయ స్వాహా, అంతిశ్చరతి  
భూతేషు గుహాయాం విశ్వతోముఖః, త్వం యజ్ఞ స్త్వంబ్రహ్మ త్వగ్  
రుద్ర స్త్వం వవట్కూర ఆపో జ్యోతీ రసోమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సు  
వరోనమః, ఆపః పునంతు పృథివీం పృథివీ పూతా పునాతుమామ్,  
పునంతు బ్రహ్మణస్పతి ర్భృహ్మపూతాపునాతుమామ్, య దుచ్ఛిష్ట  
మభోజ్యం యద్వా దుశ్చరితం మమ, సర్వం పునంతు మా మాపో  
సతాఞ్చ ప్రతిగ్రహగ్ స్వాహా, అమృత మస్త్యమృతోపస్తరణమసి,  
అమృతం ప్రాణే <sup>2</sup>హోమ్య మాశిష్యం తోఽసి ఓం ప్రాణాయస్వాహా,  
ఓం అపానాయస్వాహా, ఓం వ్యానాయస్వాహా, ఓం ఉదానాయస్వాహా,

ఓం సమానాయస్వా<sup>1</sup> హేతి కనిష్ఠికాంగుల్యాంగుఞ్చేన ప్రాణే జుహోమాతి,  
అనామికయా<sup>2</sup>పానే, మధ్యమికయా వ్యానే, సర్వాభిరుదానే, ప్రదే  
శిన్యా సమానే, తూష్ణీమేకా మేక ఋచా జుహోతి, ద్వే ఆహవ  
నీయే ఏకాం దక్షిణాగ్నౌ ఏకాం గార్హపత్యే ఏకాం సర్వప్రాయశ్చి  
త్తీయే, అథాపిథాన మస్యాశ్చుతశ్వా యోషస్పృశ్య పున రాదాయ  
పునః స్పృశేత్, <sup>3</sup>సప్తే ప్రాణానాపో గృహీత్వా హృదయ మనువల  
భ్యజపేత్, ప్రాణ<sup>4</sup>ఽగ్నిః పరమాత్మా పంచవాయుభి రావృతః, అథ  
యగ్ సర్వభూతేభ్యో నమే భీతిః కదాచనతీ, విశ్వో<sup>5</sup>ఽసి వై శ్వానరో  
విశ్వనూపం త్వయా ధార్యతే, జాయమానమ్, విశ్వం త్వాహు తయ  
స్సర్వా యత్ర బ్రహ్మోమృతో<sup>6</sup>ఽసి, మహానవాయం పురుషో యో<sup>7</sup>ఽంగు  
స్థాగ్రే ప్రతిష్ఠితః తిమగ్నిః పరిషిష్ఠామి సో<sup>8</sup>ఽన్యాం తే అమృతాయచ,  
అనావిత్యేష బాహ్యత్వా ధ్యాయే తాగ్నిహోత్రం <sup>9</sup>జుహోమాతి,  
సర్వేషా మేవ సూను ర్భవ త్వస్య యజ్ఞపరిపృణా<sup>10</sup>ఆహుతీ ర్హోమయతి,  
స్వే శిరయజ్ఞం పరివర్తయూమాతి, చత్వారో<sup>11</sup>ఽగ్నయ స్తే కిం<sup>12</sup>నారమ  
ర్థయాః, తత్ర సూర్యాగ్నిర్నాను సూర్యయండలాకృతి స్సహస్రరశ్మి  
పరివృత ఏకస్మి ర్భూత్వా మూర్ఖం తిష్ఠతి, యస్తాదుక్తోదర్శనాగ్ని  
ర్నాను, చతురాకృతి రాహుగనీయో భూత్వా ముఖే తిష్ఠతి, శారీరో  
ఽగ్ని ర్నాను, జగప్రణాదా హవి రవస్కంద త్యర్థవంద్రాకృతి ర్దక్షి  
ణాగ్ని ర్భూత్వా హృదయే తిష్ఠతి, తత్ర కోస్తాగ్ని రితి, కోస్తాగ్ని  
ర్నాను, అతితపీల్లిఘాదితగ్ సమ్యగ్వృష్ట్యగ్ వివయిత్వా గార్హ  
పత్యే భూత్వా నాభ్యాం తిష్ఠతి, ప్రాయశ్చిత్త యస్త్యధస్తా త్రివ్య  
క్షిప్తో హిమాంఘః ప్రభాః ప్రజననకర్తా, అస్య శారీరయజ్ఞస్య యూప  
రశనాశోభిశస్య కో యజమానః కా పత్నీ కే ఋత్విజః కే సదస్యాః  
కాని యజ్ఞా పాత్రాణి కాని హవీగ్మి కా పేదిః <sup>13</sup>కాంతర్వేదిః కో ద్రోణ  
కలశః కో రథః కశపగుః కో<sup>14</sup>ఽధ్వర్యుః కోహూతా కోబ్రాహ్మణాచ్ఛ  
గ్నీకః ప్రతిప్రసాత కశిప్రస్తౌతా కో మైత్రావరుణః క ఉదాతా కా

1 స్వాహా, 2 బ్రహ్మణ స్వాహా, 3 బ్రహ్మ, 4 మ అత్తా<sup>5</sup>అమృత త్వా యేతి  
5 నిది. 6 సతే. 7 జాహోమి. 8 భాగదేయాః నానుదేయాః 9 కో<sup>10</sup>సగ<sup>11</sup>శిశి



1 ధారాకః పోతా కే దర్భాః క స్సువిః కాఅజ్యస్థాలీ కావాఘూరా కా  
 వాజ్యభాగా కే ప్రయాజాః కే అనూయాజాః కేడా క స్సూక్తవాకః  
 క శంయోర్వాకః కే పత్నీసంయాజాః కోయాపః కా రశనా  
 కా ఇప్తయః కా దక్షిణా కి మవభృథ మితి, అస్య శారీర  
 యజ్ఞస్య యూపరశనా శోభితస్సాత్తా యజమానో బుద్ధిః పత్నీ వేదా  
 మహాఋత్విజోఽహజ్కారోఽధ్వస్య శ్చిత్తగ్ హేమాతా ప్రాణో  
 బ్రాహ్మణాచ్ఛగ్ సీతపానః ప్రతిప్రస్థతా వ్యాసః ప్రస్తోతా ఉదాన  
 ఉద్ధాతా సమానో మైత్రావరుణ శృరీరం వేది ర్నాసికాంతర్వేదిర్నూ  
 ధా ద్రోణకలశః పాదోరథో దక్షిణహస్త స్సువిస్సవ్య హస్తఅజ్యస్థాలీ  
 శ్లోతే ఆఘూరా చక్షుషీ అజ్యభాగా గ్రీవాధారా పోతా తన్తాత్రాణి  
 సదస్యః మహాభూతాని ప్రయాజాః గుణా అనూయాజాః జహ్వేడా  
 దంతోస్తానూక్తవాకః స్తాలుః శంయోర్వాకః స్త్రుతిర్దయా ఖాతి  
 రహిగ్ సా పత్నీసంయాజా ఓకారో యూప ఆశా రశనా మనోరథః  
 కామః పశుః కేశా దర్భా ఇంద్రియాణి యజ్ఞపాత్రాణి కర్తేంద్రియాణి  
 హవీగ్ పి అహిగ్ సా ఇప్తయ స్త్యాగో దక్షిణా అవభృథం మరణాత్,  
 సర్వాణ్యస్తిం దేవతా శరీరే అధి సమాహితాః, వారాణస్యాం  
 మృతోవాపి ఇదం వా బ్రాహ్మణః పరే, ఏతేన జన్తవా జాతు ద్రోక్ష  
 ఇచ్ఛప్రాప్నుయా దిత్వ్యుపనిషత్.

ఓం సహనా వప త్వీతి శాంతిః.

ఇతి ప్రాణాగ్ని హేమాత్రోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం శాంతిత్.



## ౯౫. అధర్వణీయ గోపాలతాపన్యూపనిషత్.

శ్లో. శ్రీమ త్పశ్చ పదాగారం స విశేష తయోజ్జ్వలమ్,  
ప్రతియోగి వినిర్ముక్తం సిద్ధిశేషం హరిం భజేత్.

ఓం భద్రం కర్ణేభ రితి శాంతిః.



శ్రీ గోపాల పూర్వతాపనీయోపనిషత్.

శ్లో. గోపాల తాపనం కృష్ణి యాజ్ఞవల్క్యం వరాహకమ్,  
శార్యాయానీ హయగ్రీవం దత్తాత్రేయం చ గౌరీడమ్.

ఓం. సచ్చిదానందరూపాయ కృష్ణాయాక్షిప్త<sup>1</sup>కారిణే, నమో  
వేదాంతవేద్యాయ గురవేబుద్ధిసాక్షిణే, మునయోహవై బ్రాహ్మణమూ  
చుః, కః పగమో దేవః కుతో మృత్యుస్త్రిభేతి కస్య విజ్ఞానే నాఖిలం విజ్ఞా  
తం భవతి కేనేదం విశ్వం సగ్ సరతీతి, తదుహోవాచ బ్రాహ్మణః, కృ  
ష్ణోవై పరమం దైవతమ్, గోవిందాన్మృత్యుర్భిభేతి, గోపీజనవల్లభజ్ఞానే  
నైతద్విజ్ఞాతం భవతి, స్వాహేదం విశ్వగ్ సగ్ సరతీతి, తదుహోచుః,  
కఃకృష్ణః, గోవింద శ్చ కోసా వితి, గోపీజనవల్లభ శ్చ కః, కా స్వాహే  
తి, తానువాచ బ్రాహ్మణః, పాషండణో గోభూమి వేదవిదితో గోపీజనవి  
ద్యాకీలాసీ ప్రేరకః, త న్నాయాచేతి, సకలం పరంబ్రహ్మైవ తత్, యో  
ధ్యాయతి రసతి భజతి సోఽస్మత్తోభవతీతి, తే హోవాచుః, కిం తద్రూ  
పం కిగ్ రసనం కి మూహో లద్భజనమ్, తత్సర్వంవివిదిషతామా  
ఖ్యా పీతి, త దు హోవాచ సైరణ్యో గోపవేషమభ్రాభం కల్పదు  
మాశ్రితిమ్, తదిహశ్లోకా భవంతి, సత్సూడరీకనయనం మేఘాభంవై  
ద్యుతామృరమ్, ద్విభుజం జ్ఞాన ముద్రాధ్యం వనమాలిన మూర్ధ్వరమ్,  
గోఽగోపీగవావీతగ్ సురద్రుమతిలాశ్రయమ్, దివ్యాలంకరణోపేతం  
రత్నపద్మజమధ్యగమ్, కాళిందీజలకీల్లోలనక్షిమారుతసేవితమ్, చింత

యః చేతసా కృష్ణం ముక్తోభవతి సంస్మృతేః ఇతి, తస్య పునా రసన  
మితి, జలభూమిందు సమృద్ధికామాది, కృష్ణాయే త్యేకం పదం గోవిం  
దాయేతి ద్వితీయం గోపీజనేతి తృతీయం వల్లభాయేతి తురీయగ్ స్వా  
హేతి పంచమ మితి, పంచపదం జపః పంచాభం ద్యావాభూమీసూ  
ర్యాచంద్రమసా తస్మాత్తయా బ్రహ్మ సమృద్ధితే బ్రహ్మసమృద్ధితే  
ఇతి ౧ తదేవ శ్లోకః, క్షీమిత్యేతి దాదా వాదాయ కృష్ణాయ గోవిం  
దాయ గోపీజనవల్లభాయేతి బృహ న్భావవ్యా సకృ దుచ్చరే ద్యోఽ  
సా గతి స్తస్యాస్తి వంతు నాన్యా గతి స్సన్యదితి భక్తి రస్య భజనం  
తది హముత్త్రాపాధినైరాశ్యే నాముష్యి స్తనః కల్పనమ్, ఏతదేవచ  
నైవకర్తవ్యమ్, కృష్ణం తం విప్రా బహుధా యజంతి, గోవిందగ్ సంతం  
బహుధా ఆరాధయంతి, గోపీజనవల్లభో భవనాని దధ్రే, స్వాహాశ్రి  
తోజగ <sup>1</sup>దైజత్సురేతాః, వాయు ర్యదైకో భవనం ప్రవిష్టో జన్యేజన్యేవ  
ఇచ్చరూపో బభూవ, కృష్ణ స్తథైకోఽపిజగద్ధితార్థగ్ శబ్దేనాసా పంచప  
దోవిభా తీతి, తే హో చ రుహసనమేతస్య పరమాత్మనో గోవింద  
స్యాఖిలాధారిణో బూహీతి, తా నువాచ యత్తస్యవీరగ్ హైర  
ణ్యాప్త పలాశ మమృజం తదంతరాళికానలాస్త్రయగం తదంతరా  
ళాద్యర్థాఖిలబీజం కృష్ణాయ నమ ఇతి బీజాద్యగ్ సబ్రహ్మణ మా  
దాయా నజ్జ గాయత్రీ యథావ ద్వావిఖ్యాభూమండలగ్ శూల  
వేష్టితం కృ త్వాజ్ఞ వాసుదేవాది రుక్తణ్యాదిస్వశక్తిం నందాదివ  
సుదేవాది పార్థాది నిధ్యాదివీతం యజే త్సంధ్యానుప్రతిపత్తిభి రుప  
చారై స్తేనాస్యాఖిలం భవ త్యఖిలం భవ తీతి, తదివాల్లోకా భ  
వంతి. ౨. ఏకో వశీ సర్వగః కృష్ణ ఈడ్య ఏకోఽపిసకబహుధా  
యో విభాతి, తం వీరగం యేనభజంతి ధీరా స్తేహగ్ సిద్ధి శ్చ  
శ్వతీ నేతరేషామ్, నిత్యో నిత్యానాం చేతస శ్చేతనానా మేకో  
బహూనాం యో విదధాతి కామాత్, తం వీరగం యేనభజంతి  
ధీరాస్తేహగ్ సఖగ్ శాశ్వతం నేతరేషామ్, ఏతద్విష్టోః పరిమం పదం  
యే నిత్యోద్యుక్తా స్తంభజంతే నకామాత్, తేషా మసా గోవరూపః  
ప్రయత్నా త్ప్రకాశయే దాత్మపదం తదే వ, యో బ్రహ్మణం విద

ధాతి పూర్వం యో విద్యాంతస్థై గోపయతిస్త కృష్ణః, తగ్ హ దేవ  
మాత్త బుద్ధిప్రకాశం ముముక్షు శ్శరణం వ్రజేత్, ఓజ్కారే కాంత  
రితం యే జపంతి గోవిందస్య శిష్యాదంతునమ్, తేహ మసా దిర్యయే  
దాత్త హపం తస్మా న్ముముక్షు రభ్యసే నిత్యశాంత్యై, ఏతస్మా ఏవ  
పశ్యపదా అభూవ గోవిందస్య మనవో మానవానామ్, దశాక్షాద్యా  
స్తేఽపినజ్గ్రిందనాద్యై రభ్యస్యంతే భూతికామై ర్యథావత్, తే  
పప్రచ్ఛ స్తదుహోవాచ బ్రహ్మనదనం చరతో మే ధ్యాత స్తుతిః పర  
మేశ్వరః పరాధాంతే నాఽబుధ్యత కోపదేస్తా మే పురుషః పురస్తా  
దాఽర్చభావ, తతః ప్రణతో మయానుకూలేన హృదా మహ్య మ  
ప్రాదశాన్తిం స్వరూపగ్ స్పష్టయే దత్వాంఽశర్హితిః, పున స్తే సిస్స  
క్షతో మేప్రాదురభూ త్తే ష్షక్షేషు, విభజ్య భవిష్య జ్జగద్రూపం  
ప్రకాశయత్ తదిహకాదా కాలాత్ప్రృథివీతోఽగ్నిచ్ఛిన్దో రిందు త్తస్య  
మృతా త్తదర్క ఇతి క్షీప్కారా దజన్తం శృష్టాదాకాశంభాద్వా  
యు రుత్తిరా త్సురభీ విద్యాః ప్రాదురకార్ష మకార్ష మితి తదుత్తిరాత్  
శ్రీపుమాదిభేదగ్ సకలమిదగ్ సకల మిద మితి. 3. ఏతస్యైవ యజ  
నే చంద్రధ్వజో గతి మోహ మాత్మానం వేదయతి, ఓజ్కారాళికిం  
మన మావర్తయేత్సర్వరహితోఽభ్యాసత్ తద్విజ్ఞః పరమం పదగ్ సదా  
పశ్యంతి సూరయః, దివీవ చక్షు రాతతమ్, తస్మా దేనం నిత్యమావ  
ర్తయే, నిత్యమావర్తయేదితి ౪. తదాహు రేకే యస్య ప్రథమపదా  
ద్భామి ర్ద్వితీయపదా జ్వలం తృతీయపదా త్రేజ శ్శతృధపదా ద్వాయు  
శ్చరమపదా ద్వ్యోమేతి వైష్ణవం పశ్యవ్యాహృతిమయం మంత్రం  
శృష్టావభాసకం కైవల్యస్య సృజ్యై సతతి మావర్తయే త్సతత మావ  
ర్తయే దితి. ౫ అ దత్త గ ధాః. యస్య ప్రథమపదా ద్భామిర్ద్వితీ  
యపదా త్సలిలోద్భవః, తృతీయా త్రేజ ఉద్భూతం చతుర్థాద్గంధవాహ  
నః, శిష్యమా దప్యగోల్పత్తి స్తమేవైకగ్ సమభ్యసేత్, చంద్రధ్వ  
జోఽగమద్విజ్ఞః పరమం పద మవ్యయమ్, తతో విశంధం విమలం  
విశోః మశేషలోభాది నిగ స్తసమ్, యత్తత్పదం శిష్యపదం తదేవ  
సనాసుదేవో నయతోఽన్యదస్తి, తమేకం గోవిందగ్ సచ్చిదానంద

విగ్రహమ్ పశ్యపదం బృందావన సురభూరుహతలాసీనగ సతతం మగు  
 ద్గణోఽహం పరమయాస్తుత్యాస్తోమ్యామి, ఓం నమో విశ్వరూపాయ  
 విశ్వసిత్యంతహేతవే, విశ్వేశ్వరాయ విశ్వాాయ గోవిందాయ నమో  
 నమః, నమో విష్ణునరూపాయ పరమానందరూపిణే, కృష్ణాయ గోపీ  
 నాథాయ గోవిందాయ నమోనమః, నమః కమలనేత్రాయ నమః కమ  
 లమాలినే, నమః కమలనాభాయ కమలావతయే నమః, బహ్వావీడాభి  
 రామాయ రామాయాకుంఠమేధనే, రమామానసహగ్ సాయగోవిం  
 దాయ నమోనమః, కంసవంశవినాశాయ కేశీచాణూరఘాతినే, వృషభ  
 ధ్వజవంద్యాయ పాగసారథయే నమః, వేణునాదవినోదాయ గోపాలా  
 యాహి మర్హినే, కాళిందీకులలోలాయ లోలకుండలధారిణే, వల్లవివ  
 దనామ్భోజమలినే నృత్తిశాలినే, నమః ప్రణతపాలాయ శ్రీకృష్ణాయ  
 నమోనమః, నమః పాపప్రణాశాయ గోవర్ధనపథరాయచ, పూతనా  
 జీవితాంతాయ తృణావర్తానుపరిణే, నిష్కళాయ విమోహాయ  
 శుద్ధాయ శుద్ధనేరిణే, అద్వితీయాయ మహతే శ్రీకృష్ణాయ నమో  
 నమః, ప్రసీదపరమానంద ప్రసీద పుష్కలశర్వర, అధివాధిభుజజ్ఞేన  
 దప్తం మా మధ్య ప్రభో, శ్రీకృష్ణ రుక్మిణీకాత గోపీజనమహోహర,  
 సగ్ సారసాగరే మగ్నం మా ముద్ధర జగద్గురో, కేశవశ్రేణహరణ  
 నారాయణ జనార్దన, గోవింద పరమానంద మాంసముద్ధర మాధవ,  
 అగ్రైవగ్ స్తుతిభి రారాధయామి, తథా యాయం పశ్యపదం జపంత  
 శ్రీకృష్ణం ధ్యాయంత సగ్ సృతిం తరిష్యథేతి హోవాచ హైరణ్య  
 గర్భః, అమం పశ్యపదం మను మావర్తయే ద్య స్య యాత్యనాయా  
 నతః కేవలం తత్పదం తత్, అనేజ దేకు మనసో జవీయో వై న ద్దేనా  
 ఆపునో పూర్వ వర్ష దితి, తస్మా త్కృష్ణవీవ పరమో దేవ సం  
 ధ్యాయే త్తగ్ రసయే త్తం యజే త్తం భజే దోంత త్సది త్యుపనిషత్.

ఇతి శ్రీగోపాల పూర్వతాపనీయోపనిషత్ శ్లోకపాతా.



శ్రీగోపాల ఉత్తరతాపనీయోపనిషత్.

ఓం. ఏదాహి ప్రజశ్రీయ స్సకామా శ్శగ్వరీ ముషిత్యా  
 సర్వేశ్వరం గోపాలం కృష్ణ మూచితే, ఉవాచ తాః కృష్ణ అముక సి

బ్రాహ్మణాయ ధైర్యం దా తవ్య మితి దూర్వాసస ఇతి, కథం యాస్యా  
మో జలం తీర్త్వా యమునాయా యత శ్చేయో భవతి కృష్ణేతి,  
బ్రహ్మచారి త్యుక్త్వా మాగ్గం వోదాస్యతి, యం మాగ్స్త్యుత్వా  
అగాధా గాధా భవతి, యం మాగ్స్త్యుత్వా అపూతః పూతో భవతి,  
యం మాగ్స్త్యుత్వా అప్రతీర్తతి భవతి, యానూగ్ స్త్యుత్వా  
సకామో నిహ్, మో భవతి, యం మాగ్ స్త్యుత్వా అశ్రోత్రియః  
శ్రోత్రియో భవతి, యం మాగ్ స్త్యుత్వా ౭౭ గాధతల స్పర్శ రహితాపి  
వర్షా సరిద్దాధా భవతి, శ్రుత్వా తద్వాక్యగ్ హి వై రాద్రగ్ స్త్యుత్వా  
తద్వాక్యేన తీర్త్వా తత్సేర్వాగ్ హి వై గత్వా శ్రమగ్ ప్యుతిమగ్  
హి వై సత్వా మునిగ్ శ్రేష్ఠతమగ్ హి వై రాద్ర ఛేప్తితి దత్వాస్తే  
బ్రాహ్మణాయ క్షీరమయఃఫలమయమిష్టతమగ్ హి వై మృష్టతమగ్  
హి తుష్ట సాన్నత్వా భుక్త్వా హిత్వా ౭౭ శిషమ్, ప్రయుజ్యాన్మం జ్ఞా  
త్వాదాత్, తా ఊచుః కథం యాన్యమోతీర్త్వా సూర్యామ్, సహో  
వాచ మునిర్దూగ్వాశినమ్, మాగ్స్త్యుత్వా వోదాస్యతీతి మార్గమ్,  
తాసాం మధ్యేహి శ్రేష్ఠా గాంధర్వీ హ్యువాచ, తగ్ హి వై తాభి  
రేపమ్, కథం కృష్ణో బ్రహ్మచారి కథం దూర్వాశనో ముని స్తాగ్ హి  
ముఖ్యాం విధాయ పూర్వ మను కృత్వా తూష్ణీమానుః, శబ్దవా  
నాకాశ శబ్దాకాశాభ్యాం భిన్న స్తన్న స్నాకాశ స్తిష త్యాకాశే  
తిషతి సహ్యకాశ స్తన్న వేద సహ్యత్వా సాం కథంభోక్తా భవామి,  
స్పర్శవా న్వాయుః స్పర్శవాయుభ్యాం భిన్న స్తన్న న్వాయు స్తిషతి  
వాయూ తిష్ఠతి వాయుస్తం న వేద సహ్యత్వాహం కథం భోక్తా భవామి,  
రూపవ దిదం తేజో రూపాగ్నిభ్యాం భిన్న స్తన్న స్నగ్ని స్తిష త్యగ్ని  
స్తం న వేద సహ్యత్వాహం కథం భోక్తా భవామి, రససత్య ఆపో రసా  
ద్యాభ్యాం భిన్న స్తాన్వపు తిష్ఠత్వాప స్తిప్తం త్యాప స్తన్నవిదు స్సహ్య  
త్వాహం కథం భోక్తా భవామి, గంధవతీయం భూమి ర్గంధభూమిభ్యాం  
భిన్న స్తస్యాం భూమో తిష్ఠతి భూమి స్తిష్ఠతి భూమి స్తం న వేద  
సహ్యత్వాహం కథం భోక్తా భవామి, ఇన్ద్రగ్ హిమన పవేదం వనుతే తా  
నీదగ్ హి గృహ్యతీ యత్ర సర్వ మూజ్జైవా ౭ భూ త్తత్ర వా కుత్ర మ

నుతే కథం వా గచ్ఛతీతి స హ్యత్తాహం కథం భోక్తా భవామి, అయగ్  
 హి కృష్ణో యోవోహి ఘ్నేస్తశ్శరీర ద్వయకారణం భవతి, ద్వా సుషణ్ణౌ  
 భవతో బ్రహ్మణోఽహగ్ సంభూతి స్తథేతరో భోక్తా భవ త్యనోహి  
 సాక్షిభవతీతి వృక్షధర్తే తౌ తిష్ఠత అతో భోక్తృభోక్తారౌ పూర్వోహి  
 భోక్తా భవతి తథేతిరో భోక్తా కృష్ణో భవతీతి యత్ర విద్యావిద్యే నవి  
 దామో విద్యావిద్యాభ్యాం భిన్నో విద్యామయో హి య సకథం  
 విషయో భవతీతి, యోహవై కామేన కామాః కామయతే స కామీ  
 భవతి యోహవై త్వికామేన కామాః కామయతే సోఽకా  
 మోభవతి జన్మజరాభ్యాం భిన్న స్థానై రయ మచ్ఛేద్యోఽయం యోఽ  
 సా సూర్యేతిష్ఠతి యోఽహగోషు తిష్ఠతి యోఽసా గోపాః పాలయతి  
 యోఽసా సర్వేషు దేవేషు తిష్ఠతి యోఽసానర్వే దేవైర్దీయతే యోఽ  
 సాసర్వేషు భూతే హ్యవిశ్వ భూతాని విదధాతిసహా స్వామీ భవతి  
 సా హేహావాచ గాంధర్వీ కథం వా స్వస్తాసు జాతోగోపాలః కథం వా  
 జ్ఞాతోఽసౌత్వయామునే కృష్ణః కోవాస్య మంత్రిః కిం స్థానం కథం వా  
 దేవక్యాం జాతః కో వాస్య జాయా గ్రామో భవతి కీడ్వశీ పూజాఽస్య  
 గోపాలస్య భవతి సాక్షాత్ప్రకృతిఃరోఽయమాత్మా గోపాలః కథంత్యవ  
 తీర్ణోబూమ్యాగహి వైనా గాంధర్వీ ముని మువాచ, స హేహావాచ తాగ్  
 హివై పూర్వం నారాయణో యస్మి లోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చ తస్య  
 హృత్పద్మా జ్ఞాతోఽబ్రయోని సైవ స్తప్తా తస్మిహ వరిం దదౌ సకా  
 మప్రశ్నమేవ వప్రే తిగ్హాస్మై దదౌ స హేహావాచాబ్రయోని ర్యోవా  
 అవతారిణాం మధ్యే శ్రేష్ఠేవతారః కో భవతి యేన లోకా స్తుప్తా  
 భవంతి యగ్ స్మృత్వా ముక్తా అన్తా త్సంసారా ద్భవంతి కథం వా  
 స్వావతారస్య బ్రహ్మతా భవతి సహావాచ తగ్హవై నారాయణో  
 దేవ సకామ్యా మేరో శ్శృంగే యథా సప్తపురోభి భవంతి తథా  
 నిష్కామ్యా సకామ్యా భూగోళచక్రే సప్తపురోభి భవంతి తాసాం  
 మధ్యే నాక్షా ద్భృష్టా గోపాలపురీ భవతి సకామ్యా నిష్కామ్యా  
 దేవానాగ్ సర్వేషాం భూతానాం భవతి అధాస్య భజనం భవతి  
 యథాహి వై సరసి వద్దం తిష్ఠతి తథా భూమ్యాం తిష్ఠతి చక్రేణ రకి  
 తా మధురా తస్మా ద్గోపాలపురీ భవతి బృహత్ బృహద్భవం మధో

ర్మధువనం తాళస్తాళవనం కామ్యం కామవనం బహుళా బహుళవనం  
కుమునః కుముదవనం ఖదిరః ఖదిరవనం భద్రోభద్రవనం భాండీరభితి  
భాండీరవనం శ్రీవనం లోహవనం బృందావన మేతై రావృతా పురీ  
భవతి తత్ర తే ప్సేవ గగనే ప్సేవం దేవా మనుష్యా గంధర్వా  
నాగాః కిన్నరా గాయంతి సృశ్యంతీతి తత్ర ద్వాదశాదిత్యా ఏకాదశ  
రుద్రా అష్టా వసవ స్సప్తమునయో బ్రహ్మ నారదశ్చ పశ్యువినాయకా  
విశ్వేశ్వరో రుద్రేశ్వరోఽంబికేశ్వరో నీలకంఠేశ్వరో గోపాలేశ్వరో  
భద్రేశ్వర ఇత్యష్టా అన్యాని లింగాని చతుర్విగళతి ధ్వవంశి ద్వేవనే  
స్తః కృష్ణవనం భద్రవనం తయో రంతర్ద్వాదశవనాని పుణ్యాని పుణ్య  
తమాని తే ప్సేవ దేవా స్తిష్ఠంతి సిద్ధా సిద్ధిప్రాప్తా స్తత్ర హి రామస్య  
రామమూర్తిః ప్రద్యుమ్నస్య ప్రద్యుమ్నమూర్తి రనిరుద్ధ స్వానిరుద్ధ  
మూర్తిః కృష్ణస్య కృష్ణమూర్తిః వనేప్సేవం మధురా సేయం ద్వాదశ  
మూర్తయో భవంతి ఏకాగ్రహి దుద్రా యజంతి ద్వితీయాం బ్రహ్మ  
యజంతి తృతీయాం బ్రహ్మజా యజంతి చతుర్థీం మరుతో యజంతి  
పశ్యుమీం వినాయకా యజంతి షష్ఠీం వసవో యజంతి సప్తమీ మృ  
షయో యజంతి అష్టమీం గంధర్వా యజంతి నవమీ ముప్పరసో య  
జంతి దశమీ వై హ్యంతర్ధానే తిష్ఠ త్యేకాదశీతి స్వసదానుగా ద్వాద  
శీతి భూమ్యాం తిష్ఠతి తాగ్రహం యే యజంతి తే హృత్కుం తరంతి  
ముక్తిం లభంతే గర్భజన్మజరామరణతాపత్రయాత్తక దుఃఖం తరంతి,  
తదప్యేతే శ్లోకాశవంతి, సంప్రాప్యమధురాగ్ రమ్యాగ్ సదా బ్రహ్మది  
వందితామ్, శంఖచక్రగదా శార్ఙ్గరక్షితాం ముసలాదిభిః, యత్రాసా  
సగ్ధిః కృష్ణః ప్రీభి శ్శక్త్యా సమాహితం, రమాలిరుద్ధప్రద్యుమ్న రుక్మి  
ణ్యసహితో విభుః, చతుశ్శబ్దో భవే దేవో మోక్షాంతకారస్య ఉదా  
హృతః, తస్మాదేవ పరోరజసేతి, సోహ మి త్యవధా ర్యాత్తానం గోపా  
లోఽహమితి, భావయే త్సమోక్షమశ్ను తే సబ్రహ్మత్వ సుధిగచ్ఛతి  
సబ్రహ్మవి ద్భవతి సగోపా స్థీవా నాత్మ త్వేన సృష్టిపర్వంతి మాలాతీ స  
గోపాలో భవతి మోక్షాంత తత్సోఽహంవరంబ్రహ్మ కృష్ణాత్మకో నిత్యా  
నందైక స్వరూప సోఽహ మోం త త్సద్గోపాలోఽహమేవ పరగ్  
సత్య మబాధితం సోఽహ మిత్యాత్మన మాదాయ మన సెకన్యం



కుర్యా దాత్మానం గోపాలోఽహమితి భావయేత్, సవవాప్యక్తోఽనం  
తో నిత్యోగోపాలః, మధురాయాగ్ స్థితి ర్భృహ్మకా సర్వదా మే భవి  
ష్యతి, శంఖచక్రగదాపద్మ వనమాలాధరస్య వై, విశ్వరూపం పరం  
జ్యోతిః స్వరూపగ్ రూపవర్జితమ్, మధురామండలే యస్తు బంబూచ్ఛిప  
స్థితోఽపివా, యోఽర్చయేత్ప్రతిమాం మాంచ సమే ప్రియతరో  
భువి, తస్యా మధిస్థితః కృష్ణరూపీ పూజ్య స్త్వయాసదా, చతుర్థా  
చాస్యావతారా భేదత్యేన యజంతి మామ్, యుగానువర్తినో లోకా  
యజంతీహ సుమేధసః, గోపాలగ్ సానుజం కృష్ణగ్ రుక్మిణ్యాసహ  
తత్పరమ్, గోపాలోఽహ మజో నిత్యః ప్రద్యుష్మోహం సనాతనః,  
రామోఽహ మనిరుద్ధోఽహ మాత్మానం చార్చయే ద్భుధః,  
మయోక్తేన స ధర్మేణ నిష్కామేన విభాగః, తై రహం పూజసీయో  
వై భద్రకృష్ణ నివాసిభిః, తద్ధర్మగతిహీనా యే తస్యాం మయి పరా  
యణాః, కలినాగ్రసితా యేవై తేహం తస్యా మవస్థితః, యథా త్వగ్  
సహ పుత్రై స్తు యథారుద్రో గజై స్సహ, యథా శ్రియాభి యు  
క్తోఽహం తథా భక్తో మయి ప్రియః, సహోవాచాబ్జయోనిః,  
చతుర్భుజైః కథ మేకో దేవ స్సౌ దేవ మక్షరం యద్విశ్రుత మనే  
కాక్షరం కథం సంభూతమ్, స హోవాచ తం హి పూర్వ మేక మే  
వాద్వితీయం బ్రహ్మసీ తస్మా దవ్యక్త మేకాక్షరం తస్మాదక్షరాన్తహ  
న్తహతోఽహంకార స్తస్మా దహంకారా త్పంచ తన్తాత్మాణి తేభ్యో భూ  
తాని తై రావృత మక్షరం అక్షరోఽహ మోంకారోఽహ మజరోఽ  
మరోఽభయోఽమృతో బ్రహ్మచ యం హి వై సముక్తోఽహ మ  
స్త్వక్షరోఽహ మస్మి, సత్తా మాత్రం చిత్స్వరూపం ప్రకాశం వ్యాప  
కం తథా, ఏక మేవాద్యయం బ్రహ్మ మాయయాచ చతుష్టయమ్,  
రోహితీతనయో విశ్వ అకారాక్షరసంభవః, తైజసాత్మక ప్రద్యుమ్న  
ఉకారాక్షరసంభవః, సాక్షాత్మకోఽనిరుద్ధోఽసౌ మకారాక్షరసంభవః,  
అర్థమాత్రాత్మకః కృష్ణో యస్మి నివశ్యం ప్రతిష్ఠితమ్, కృష్ణాత్మికా జగ  
త్కర్తృ మూల ప్రకృతి రుక్మిణీ, వజ్రజీజనసంభూతశ్రుతిభ్యో <sup>1</sup> బ్రహ్మ  
సంగతః, ప్రణవత్యేన ప్రకృతి త్వం వదంతి బ్రహ్మవాదినః, తస్మా దో

కార సంభూతో గోపాలో విశ్వసంస్థితః, మోక్షాకార నైకత్వం వదంతి బ్రహ్మవాదినః, మధురాయాం విశేషేణ మాం ధ్యాయన్ మోక్ష మశ్నుతే, అష్టపత్రం వికసితం హృత్పద్మం తత్ర సంస్థితమ్, దివ్య ధ్వజాతపత్రైస్తు చిహ్నితం చరణద్వయమ్, శ్రీవత్సలాంఘనం హృత్ స్థం కాన్తుభం ప్రభయా యుతమ్, చతుర్భుజం శంఖచక్ర శార్ఙ్గపద్మ గదాన్వితమ్, కేయూరాన్విత సద్భావం కంఠమాలా సుశోభితమ్, ద్యుమత్కీరీటమభయం స్ఫురన్తకరకుండలమ్, హిరణ్మయం సౌమ్యత సుం స్వభక్తాయాభయప్రదమ్, ధ్యాయేత్తనసి మాం నిత్యం వేణు శృంగధరం తువా, మధ్యతేతు జగత్సర్వం బ్రహ్మజ్ఞానేన యేన వా, మత్సారభూతం యద్యత్సన్యత్ మధురా సా నిగద్యతే, ఆష్టదిక్పాలకై ర్భూమిం పద్మం వికసితం జగత్, సంసారార్ణవసంజాతం నేపితం మమ మానసే, చంద్రసూర్యత్విభోదివ్యా ధ్వజా మేరు ర్హిరణ్మయః, ఆతపత్రం బ్రహ్మలోకం తదూర్ధ్వం చరణం స్పృతమ్, <sup>1</sup>శ్రీవత్సం చ స్వరూపఞ్చ వర్తతే లాంఘనై స్సహ, శ్రీవత్సలక్షణం తస్మా త్కథ్యతే బ్రహ్మవాదిభిః, యేన సూర్యాగ్నివాక్చంద్ర తేజసా స్వస్వరూపిణా, వర్తతేకాన్తుభాగ్యం మణిం వదం తీశ మానినః, సత్యం రజస్తమఃకలి అహం కార శ్చతుర్భుజః, పంచభూతాత్మకం శంఖం కరే రజసి సంస్థితమ్, జాలస్వరూప మిత్థింతు మనశ్చక్రం నిగద్యతే, ఆద్యా మాయా భవే చ్ఛార్ఙ్గం పద్మం విశ్వకరే స్థితమ్, ఆద్యా విద్యా గదావేద్యా సర్వదా మే కరే స్థితా, ధర్మార్థకామ కేయూరై ర్దివ్యైర్దివ్యమయేరితైః, కంఠంతు నిర్గుణం ప్రోక్తం మాల్యతే ఆద్యయాజయా, మాలా నిగద్యతే బ్రహ్మ తప ఖుతైస్తు మానసైః, కూటస్థం సత్వరూపఞ్చ కిరీటం ప్రవదంతి మామ్, <sup>2</sup>క్షీరోత్తరం ప్రస్ఫురంతం కుండలం యుగళం స్పృతమ్, ధ్యాయేత్తమ ప్రియం సత్యం స మోక్షమధిగచ్ఛతి, స ముక్తో భవతి తస్మై స్వాత్మానంతు దదాతి వై, ఏతత్సర్వం మయా ప్రోక్తం భవిష్యద్వై విధేతేన, స్వరూపం ద్వివిధం చైవ సగుణం నిర్గుణాత్మకమ్, సహోవా చాబ్జయోనిః, వ్యక్తీనాం మూర్తీనాం ప్రోక్తానాం కథం

త్వాభరణాని భవంతి కథంవా దేవా యజంతి రుద్రా యజంతి బ్రహ్మ  
యజంతి బ్రహ్మజా యజంతి వినాయకా యజంతి ద్వాదశాదిత్యా య  
జంతి వసవో యజంతి గంధర్వా యజంతి, సపదానుగా అంతర్ధానేతిష్ఠ  
తి, కాం మనుష్యా యజంతి, స మోహవాచతంహి నై నారాయణో  
దేవః, ఆద్యా వ్యక్తా ద్వాదశమూర్తయ స్స ర్షేషు లోకేషు సర్షేషు  
దేవేషు సర్షేషు మనుష్యేషు తిష్ఠంతీతి, రుద్రేషు రాస్త్రీ బ్రహ్మణి  
బ్రాహ్మీ దేవేషు దైవీ మనుష్యేషు మానవీ వినాయకేషు విఘ్నవినా  
శిని ఆదిత్యేషు జ్యోతిర్నిధిర్వేషు గాంధర్వీ అపసర స్స్వేపంగౌ ర్వసు  
ప్వేపంతామ్యా అంతర్ధానేష్వ ప్రకాశిని ఆవిర్భావతిరోభావాస్సవదే  
తిష్ఠంతి, తామసీ రాజసీ సాత్వికీ మానసీ విజ్ఞానశున ఆనంద స్సచ్చిదా  
నందైకరసే భక్తియోగే తిష్ఠతి, ఓంప్రాణాత్త నే ఓం తత్స ద్భూర్భువ  
స్సువ స్తస్మై ప్రాణాత్త నే నమోనమః, ఓంశ్రీకృష్ణాయ గోవిందాయ గోపీ  
జనవల్లభాయ ఓంతత్స ద్భూర్భువ స్తస్మై నమోనమః, ఓం మహానాత్మ  
నే ఓంతత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మై అహనాత్మ నే నమోనమః, ఓం శ్రీకృ  
ష్ణాయ అనిరుద్ధాయ ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మై నమోనమః, ఓం  
వ్యానాత్మ నే ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మై వ్యానాత్మ నే నమో నమః,  
ఓం శ్రీకృష్ణాయ రామాయ ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మై నమో  
నమః, ఓంముదానాత్మ నే ఓంతత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మై ఉదానాత్మ నే  
నమోనమః, ఓంశ్రీకృష్ణాయ దేవకీనందన య ఓంతత్స ద్భూర్భువస్సువ  
స్తస్మై నమోనమః, ఓం సమానాత్మ నే ఓంతత్స ద్భూర్భువ స్తస్మై సమా  
నాత్మ నే నమోనమః, ఓం శ్రీగోపాలాయ నిజస్వరూపాయ ఓం తత్స  
ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మై నమోనమః, ఓం యోఽసౌ ప్రధానాత్మ  
గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మై నమోనమః, ఓం యోనా  
వింద్రియాత్మ గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువ స్తస్మై నమోనమః, ఓం  
యోఽసౌ భూతాత్మ గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మై నమో  
నమః, ఓం యోనా శ్రుతమపురుషో గోపాల ఓం తత్స ద్భూర్భువస్సువ  
స్తస్మై నమోనమః, ఓంయోసౌ బ్రహ్మ పరంబైబ్రహ్మ ఓం తత్స ద్భూ  
ర్భువస్సువ స్తస్మై నమోనమః, ఓం యోఽసౌ సర్వభూతాత్మ గో  
పాల ఓంతత్స ద్భూర్భువస్సువ స్తస్మై నమోనమః, ఓం జాగ్రత్స్వ

న్నసుష్మ ప్రితురీయాతీతోఽంతర్యామి గోపాల ఓతత్సద్భూర్భువస్సువ  
స్తస్త్వై సమోనమః, ఏకో దేవ సుర్వభూతేషు గూఢస్సర్విష్యావీ  
సంస్వభూతాంతరాత్తా, కర్తాధ్యక్ష సుర్వభూతాధివాస న్నాక్షీచేతా  
కేవలో నిర్గుణశ్చ, రుద్రాయనమః, ఆదిత్యాయనమః, వినాయకాయ  
నమః, సూర్యాయనమః, విద్యాయై నమః, ఇంద్రాయనమః, అగ్నయే  
నమః, యమాయ నమః, నిర్భయే నమః, వరుణాయనమః, వాయవేన  
మః, కుబేరాయనమః, ఈశాయనమః, సర్వభ్యోదేవేభ్యోనమః, దత్వా  
స్తుతిం పుణ్య తిమాం బ్రహ్మణే న్వస్వరూపిణే, కర్తృత్వం సర్వభూతానా  
మంతర్ధా సేవభూవ సః, బ్రహ్మణే బ్రహ్మపుత్రేభ్యో నారదాత్తు శ్రుతం  
మునేః, తథా ప్రోక్తంతు గాంధర్వీ గచ్ఛత్వం స్వామయాంతిక మితి.

శ్రీగోపాలా! త్వింశాపరీయోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి గోపాలతాపస్యపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

## ౯౬. అధర్వణీయ కృష్ణోపనిషత్.

శ్లో. యోరామః కృష్ణతామేత్య సారాత్త్వం ప్రాప్యలీలయా,

అరోపయే ద్వేవమాని పటలం తం సతోఽస్త్వహమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ప్రథమః ఖండః.

ఓం. శ్రీమహావిష్ణుగ్ సచ్చిదానంద లక్షణగ్ రామచంద్రం వృ  
ష్టా సర్వాంగసుందరం మునయో వనవాసిన్ విస్త్రితా బభూవు స్తగ్  
హోచుర్నైవదవ్యమవతారా వై గణ్యం తే అలింగా మోభవంత మితి  
భవాంతరే నిష్ఠాపతారే యూయం గోపకాభూత్వా మా మాలింగధ,  
అస్సే యేవతరా స్తేహ గోపా సత్త్రి శ్చ నో కురు, అన్యోన్యవిగ్ర

హం ధార్యం తవాంగస్పర్శనాదిహ, శశ్వత్స్పర్శయితాఽస్మాకం<sup>1</sup> గృ  
ష్ణామోఽపతారావయమ్, దుద్రాదీనాం వచశ్శృత్వా ప్రోవాచ భగ  
వా స్వయమ్, అంగసంగం కరిష్యామి భవద్వాక్యం కరోమ్యహమ్,  
మోదితాః తే మరా స్సర్వేశ్వతకృత్యాధునావయమ్, యోనందః పర  
మానందో యశోదా<sup>2</sup> మాక్తిగేహినీ, మాయా సా త్రివిధా ప్రోక్తాసత్వ  
రాజస తామసీ, ప్రోక్తాచ సాత్వికీ దుద్రేభత్తే బ్రహ్మణి రాజసీ, తామసీ  
దైత్యవత్తేషు మాయాత్రేధా హ్యుదాహృతా, అజేయా వైష్ణవీ  
మాయా జప్యేనచ సుతాపురా, దేవకీ బ్రహ్మపుత్రా సా యా వేదై  
రుపగీయతే, నిగమో వసుదేవో యో పదార్థః కృష్ణరామయోః,  
స్తువంతి సతతం యస్తు సోవత్సీగ్లోతుహితలే, వసే బృందావనే శ్రీడకా  
గోపగోపీనురై స్సహ, గోప్యోగావ ఋచస్తస్య యష్టికాకమలాసనః,  
వంశస్తు భగవాన్రుద్ర శృంగ మింద్రస్సహూఽనురః, గోకులం వనవై  
సంరం తావసా స్తత్ర తే ద్రుమాః, లోభ క్రోధభయాదైత్యాః కలి  
కాల స్తిరస్కృతః, గోపరూపో వారి స్సాక్షాన్తాయావిగ్రహభారణః,  
దుర్బోధం కుహకంతస్య మాయయా మోహితం జగత్, దుర్జయా సా  
నురై స్సరైర్దృష్టిరూపో భవే ద్విజః, దుద్గోయేన కృణోవంశ స్తస్య  
మాయా జగత్కదమ్, బలం జ్ఞానగ్ నురాణాంవై తేషాం జ్ఞానగ్  
హృతం తుణాత్, శేష నాగో భవేద్రామః కృష్ణో బ్రహ్మైవ శాశ్వతం,  
అష్టావప్తసహస్రే ద్వే శతాధిక్యాః స్త్రియ స్తథా, ఋచోఽనిషద స్తావై  
బ్రహ్మరూపా ఋచః స్త్రియః, ద్వేష శ్చాహరమల్లోయం మత్సరో  
ముష్టికో జయః, దర్పః కువలయాపీడో గర్వో రక్షః శిగో బకః, ద  
యాసారోహిణీ మాతా సత్యభామా భరేలివై, అఘాసురో మహా  
వ్యాధిః కలిః కగ్న సస్పభూవతిః, శమో మిత్ర స్సుదామాచ సత్యా  
క్రూరోద్ధవో డమః, య శృంగభస్య స్వయం విష్ణుర్లక్ష్మీరూపో వ్యవస్థితః,  
దుగ్ధసిన్ధో సముత్పన్నో మేఘ ఘోషస్తుసంస్తృతః, దుగ్ధోదధీకృతస్తేవ  
భగ్నభాండో దధీగృహే, శ్రీడతే బాలకో భూత్వా పూర్వవత్సు  
మహోదధౌ, సగ్ హారార్థంచ శత్రూణాం రక్షణాయచ సంసితః, కృపార్థే  
సర్వభూతానాం గోప్తార్థం ధర్మ మాశ్చ జమ్, యత్సృష్ట మిశ్వరే

1 గృష్ణామోఽపతారాకా, దుద్రా. 2 ముక్తి. 3 క్రోధాదయః.

ణాసీ త్రచ్చక్రం బ్రహ్మరూపధృత్, జయంతి సంభవో వాయు శ్వమ  
రో ధర్మ సంజ్ఞితః, యస్యాసౌ జ్వలనాభాసం ఖడ్గరూపో మహేశ్వరః,  
కశ్యపోలూఖలఃఖ్యాతో రజ్జుర్వాతా దితి స్తథా, చక్రగ్ శంఖంచ  
సగ్ సిద్ధిం బిందుం వై సర్వమూర్ధని, యావంతి దేవయాపాణి వదంతి  
విబుధా జనాః, నమంతి దేవరూపేభ్య ఏవ మాది సనగశయః, గదాచ  
కాళికా సాక్షాత్సర్వశత్రు నిబర్హిణీ, ధనుశ్శార్ఙ్గం స్వమాయాచ శర  
త్కూల స్సుభోజనః, అబ్జకాండం జగద్భీజం ధృతం పాణౌ స్వలీలయా,  
గురుడో వట భాండీర స్సుధామూ నాగడో మునిః, బృహదాభక్తిః క్రి  
యా బుద్ధిః సర్వజంతప్రకాశినీ, తస్మాన్నభిన్నం నాభిన్న మాభి  
న్నో నవై విభుః, భూమా పుత్తారితం సర్వం వై కురం స్వర్గవాసినా  
మిత్యుపనిషత్.

ద్వితీయః ఖండః.

శేషో హ వై వాసుదేవాత్ సంకర్షణో నామ బీజ ఆసీత్,  
సోఽకామయత ప్రజాః, సృజేయేతి తతః, ప్రద్యుమ్నసంజ్ఞక ఆసీత్,  
తస్మాత్, ఆహంకారనామాఽనిరుద్ధో హిరణ్యగర్భోఽజాయత తస్మాద్దశ  
ప్రజాపతయో మరీచ్యాద్యాః, స్థాణు దక్షక్షత్వమ ప్రియవ్రతోత్తాన  
పాదవాయవో వ్యజాయంత తేభ్యః, సర్వాణి భూతాని చ తస్మాచ్ఛో  
షా దేవ సర్వాణి చ భూతాని సముత్పద్యంతే, తస్మిన్నేవ ప్రళయంతే,  
స ఏవ బహుధా జాయమానః, సర్వా స్ఫురి పాతి స ఏవ కాద్రవేయో  
వ్యాకరణ జ్యోతిషాది, శాస్త్రాణి నిర్నిమాణే బహుభి ర్ముముక్షుభి రుపా  
స్యమానోఽఖిలాం భువ మేకస్మిన్ శీర్షి సిద్ధాథ వద్ధీయమాణః సర్వై  
ర్నుభిః సంప్రార్థ్యమానః సహస్రశిఖరాణి మేరోః, శిరోభి రావా  
ర్యమాణా మహావాయ్వహంకార నిరాచకార స ఏవ భగవాన్భగవ  
త్తం బహుధా విస్త్రీయమాణః అఖిలేన స్వేన రూపేణ యుగేయుగే  
తేనైవ జాయమానః స ఏవ సౌమిత్రి రైత్వాకః, సర్వాణి ధానుషశా  
స్త్రాణి సర్వాణ్యస్త్రశాస్త్రాణి బహుధా విస్త్రీయమాణో రక్షాంసి సర్వాణి  
వినిఘ్నం శ్చాతుర్వర్ణ్యధర్మా నృప ర్తయమాన స ఏవ భగవాన్మృగ  
సంధికాలే శారదాభగినన్ని కాశో రాహిణీయో వాసుదేవః, సర్వాణి

గదాద్యాయుధశాస్త్రాణి వ్యాచక్షాణో వై కాఽ రాజన్యమండలాన్ని రాచిక్కిరింపఁజూపఁగఁగలఁ ననిచ ఖాన స ఏవ భగవాన్యగే తురీయేఽపి బ్రహ్మకులే జాయమానః, సర్వా ఉపనిషదః ఉద్దిధీర్ముః, సర్వాణి ధర్మశాస్త్రాణి విస్తారయిష్టుః సర్వా నపి జనాః సంతారయిష్టుః, సర్వా నపి వైష్ణవాః ధర్మ్యా నివిజృంభయన్ సర్వా నపి పాపండాన్ని చఖాన స ఏవ జగ దంతర్యామి స ఏవ సర్వాత్మకః, స ఏవ ముముక్షుభి ర్ద్యోయః, స ఏవ మోక్షప్రదః ఏతం స్మృత్వా సర్వేభ్యః, పాపేభ్యోముచ్యతే, తన్నామసంకీర్తయ నిష్ణుసాయుజ్యం గచ్ఛతి తిదేతత్, దివా అధీయానః రాత్రికృతం పాపం నాశయతి సక్త మధీయానో దివసకృతం పాపం నాశయతి. తిదేత ద్వేదానాం రహస్యం తిదేత దుపనిషదాం రహస్యం ఏత దధియానః సర్వక్రతుఫలం లభతే. శాన్తి మేతి మనశ్శుద్ధి మేతి సర్వతీర్థఫలం లభతే, య ఏవం వేద దేహబంధా ద్విముచ్యతే ఇత్యుపనిషత్ ఓం భద్రం కణ్ణేభి రితి శాంతిః.

ఇతి శ్రీకృష్ణోపనిషత్సమాప్తా.

ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హః ఓమ్.

౯౭. యజుర్వేదీయ యాజువల్క్యోపనిషత్.

శ్లో. సన్నాన్యస జ్ఞానసంపన్నా యాంతియ దైన్యవం పదమ్,  
తద్వైపదం బ్రహ్మతత్త్విం రామచంద్రపదం భజేత్.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః.

అథ జనకోహ వైదే హిలా యాజ్ఞవల్క్య మునసమే త్యోవాచ భగవన్ సన్యాస మనుబ్రాహ్మిణి, కథం సన్నాన్యస లక్షణమ్, స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః, బ్రహ్మచర్యం సమాప్య గృహీ భవేత్, గృహ ద్యసి భూత్వాప్రవ్రజేత్, యదివేతరథా బ్రహ్మచర్యాదేవ ప్రవ్రజేద్గృహాద్వా వనాద్వాఽథ పునరవ్రతీ వా వ్రతీవాన్నాతకోవాఽన్నాతకోవా ఉత్పన్నాఽగ్ని రనగ్నికోవా యదహ లేవ విరజ్యే త్తదహ

శేవప్రవక్షే తదేకే ప్రాజాపత్యా మేవేష్టిం కుర్వం త్యధవా నకుర్యా  
దాగ్నేయ్యా మేవ కుర్యా దగ్ని ర్హి ప్రాణః ప్రాణమే వైతయా కరోతి  
తైత్తిథా తవీయా మేవకుర్యా దేతయైవ త్రయో ధాతవో యదుత  
సత్యం రజస్తమ ఇతి అయం తేయోగర్ముత్విజో యతో జాతో  
అరోచథాః, తంజాన న్నగ్న ఆరోహ ధానో వగయా రయి మిత్య  
నేన మంత్రేణాఽగ్ని మాజఘ్నేదేషవా అగ్నే ర్హ్యోవిర్యః ప్రాణం గచ్ఛ  
స్వాం యోసిం గచ్ఛ స్వాహేత్యేవ మేవైత దాహ గ్రాహాగ్ని మా  
హృత్య పూర్వవదగ్ని మాజఘ్నే ద్యదగ్నిం సమిదే దచ్చ జహుయా  
దాహోవై సర్వా దేవతా స్సర్వాభ్యో దేవతాభ్యో జహూమి స్వా  
హేతి సాజ్యగ్ హవిరనామయం మోక్షమంత్ర శ్రుయ్యేవం వేద త  
ద్భిష్త్వా తదహపాసితవ్యమ్, శిఖాం యజ్ఞోపవీతం ఛిత్వా సస్యస్తం మయేతి  
త్రివార ముచ్చరే దేవ మేవైత ద్భగవన్నితి వై యాజ్ఞవల్క్యః. ౧.

అథ హౌన మత్రిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్య నుయజ్ఞోపవీతీ  
కథం బ్రహ్మణ ఇతి సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః ఇదం ప్రణవ మే  
వాఽస్య తద్యజ్ఞోపవీతం య ఆత్మా ప్రాశ్యాఽచమ్యాయం విధి  
రథవా పరివ్రాజ్యివర్ణవానో ముండోఽపరిగ్రహ శ్శుచి రద్రోహీ భైక్ష  
మాణో బ్రహ్మభూయాయ భవ త్యేవవగథాః పరివ్రాజకానాం వీరా  
ధ్యానేవాఽనాఽశకే వాఽపాం ప్రవేశే వాఽగ్నిప్రవేశే వా మహా  
స్థానే వా ఏష పంథా బ్రహ్మణ హసన్వీత్తి నేనేతి ససన్నాసీ బ్రహ్మ  
వి దిత్యేవ మేవైష భగవన్నితి వై యాజ్ఞవల్క్యః, తత్ర సరమహంసా  
నామ సంవర్తకారుణి శ్వేతకేతు దూర్వాస ఋభు నిదాఘదత్తాత్రేయ  
శుకవామదేన హోతికప్రభృతయోఽవ్యక్తలింగావ్యక్తాచారా అను  
న్తతా ఉన్తతవ గాచరంతః పరస్త్రిపురపరాజ్ఞుభా స్త్రిపండం కమండ  
లుం భుక్తపాత్రం జలపవిత్రగ్ శిఖాం యజ్ఞోపవీతం బహిరంతశ్చే త్యే  
తత్సర్వం భూస్వాహే త్యచ్చ పరిత్యజ్యాఽత్తాన మన్విచ్ఛే ద్యథాజాత  
రూపధరా నిర్వృంద్యా నిష్పరిగ్రహ స్తత్సబ్రహ్మమాదే సయ్యక్సమ్మ  
న్నా శుద్ధమాససాః ప్రాణసంధారణార్థం యథోక్తకాలే విముక్తో భైక్ష  
మాచర న్నుదరపాత్రేణ లాభాఽలాభో సమా భూత్వా కరపాత్రేణ  
వా కమండలూదకపో భైక్ష మాచర న్నుదరమాత్రసన్నిహః పాత్రాం



తర శూన్యో జలస్థలకమండలు ర బాధక రహస్యస్థల నికేతనో లాభాఽ  
 లాభా సమకా భూత్వా శూన్యాఽ గారదేవగృహతృణ కూటవత్ప్రకవృ  
 త్తముల కులాలశాలాఽగ్ని హూత్ర శాలా నదీ పులినగిరి కుహర  
 కోటర కందరనిర్దురస్థండితే వ్యనికేతనివాస్య ప్రయత్న శ్శుభాఽశుభ  
 కర్త నిర్మూలనపర స్పర్శాన్యసే దేహత్యాగం కరోతి, స పరమహంసో  
 నామేతి ఆశామృరో నరమస్కరో నదారాపుత్రాభిలాషీ లత్యా  
 ఽలత్య నిర్వర్తకః పరివ్రా ట్పరమేశ్వరో భవతి, అత్రైతే శ్లోకా  
 భవంతి, యోభవే త్పుర్వసన్నాన్యసీ తుల్యోవై ధర్మతో యది, తస్మై  
 ప్రణామః కర్తవ్యో నేతరాయ కదాచన, ప్రమాదినో బహిష్కీర్త్యాః  
 పిశునాః కలమౌహతుకాః, సన్నాన్యసిన్ఽపి నృశ్యంతే వేదసందూ  
 షితా శయాః, నామాదిభ్యః పరే భూమ్ని స్వారాజ్యే చేత్ స్థితో  
 ద్వయే, ప్రణమే త్కం తదాత్మజ్ఞో నకార్యం కర్తృణా తదా, ఈశ్వరో  
 జీవకలయా ప్రవిష్టో భగవా వితి, ప్రణమే ద్దండవద్యామూ వాశ్వచం  
 డాల గోఖరం, మాగ్ససాంచాలికాయాస్తు యంత్రలోకేంగ పంజరే,  
 స్నాయస్థిగ్రంథిశాలిన్య స్త్రిన్యః కిమివ శోభనమ్, త్వజ్ఞాంసర క్తశా  
 మ్నామ్నృ సృధకృత్వా విలోచనే, సమాలోకయరమ్యంచే త్కింము  
 దాపరిముహ్యసి, మేగుశృంగలటోల్లాసి గంగాజలరయోపమా, దృష్టా  
 యస్తి స్తునే ముక్తాశారస్యోల్లాసశాలితా, శ్చ శానేషు దిగంతేషు సవవ  
 లలనాస్తనః, శ్వభి రాస్వాద్యతే కాలే లఘుపండితవాఽధనః, కేశకజ్జల  
 ధారిణ్యో దుస్పర్శా లోచనప్రియాః, దుష్ప్రతాగ్నిఃఖానార్యో  
 దహంతి తృణవ స్సరమ్, జ్వలితా అతిదూరేఽపి సరసా అపి నీరసాః,  
 స్త్రియోహి నరకాగ్నినా మింధనం చారుదారుణం, కామనామ్నా కిరా  
 తేన వికిర్ణామృగచేతసః, నార్యో నరవిహంగానా మంగబంధన వాగు  
 రాః, జన్మపల్వలమత్స్యనాం చిత్తకర్షమచారిణామ్, పుంసాం దుర్వా  
 సనారజ్జుర్నాడిబడిశపిండికా, సర్వేషాం దోషరత్నానాగ్ సుసముద్ధిక  
 యాఽనయా, దుఃఖశృంఖలయా నిత్యమలమస్తు మమస్త్రీయా, యస్య  
 స్త్రీతస్య భోగేచ్ఛా నిస్త్రీకస్య క్వభోగభూః, స్త్రియం త్యక్తా జగత్త్య  
 క్తం జగత్త్యక్త్యానుభిధవేత్, అలభ్యమానస్తయః పితరా క్లేశయే  
 చ్చిరం, లబ్ధోహి గర్భ పాతేన ప్రసవేనచ బాధతే, బాతస్యగ్రహరో

గాది కుమారస్యచ ధూర్జతా, ఉపపీతే పృవిద్యత్వ మనుద్వాహశ్చి  
పండితే, యూనశ్చ పరదారాది దారిద్ర్యంచ కటుంబినః, పుత్రదుఃఖ  
స్య నాస్త్యంతో ధనీ చేన్ద్రియ తే తదా, నపాణిపాదచపలో ననేత్ర  
చపలో యతిః, నచవాత్సవలశ్చైవ బ్రహ్మభూతో జితేంద్రియః, రిపౌ  
బుద్ధే స్వదేహేచ సమైకాత్వం ప్రపశ్యతః, వివేకినః కుతః కోప స్స్వ  
దేహవయవేష్వవ, అపకారిణి కోప శ్చేహోక్తవకోపః కథం నతే, ధర్మార్థ  
కామమోక్షాణాం ప్రసహ్య కరిషాధిని, నమోఽస్తు మనుకోపాయ స్వా  
శ్రియబ్జాలినేభృశమ్, కోపస్య మమవైరాగ్యదాయినే దోషబోధినే,  
యత్ర సుప్తాజనా నిత్యం ప్రబుద్ధస్తత్ర సయమిహ, ప్రబుద్ధా యత్ర  
తే విద్వాన్ సుషుప్తిం యాతి యోగిరాట్, చి దిహస్తీతి చిన్తాత్ర మి  
దం చిన్తయమేవచ, చిత్త్వంవిదహ మితేచ లోకా శ్చిదితి భావయ,  
యతీనాం తదుపాదేయం వారహాగ్స్యం పరంపదమ్, నాతఃపరతరం కించి  
ద్విద్యతే మునిపుంగవే త్యుపనిషత్.

ఓం పూర్ణిమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి యాజ్ఞవల్క్యపనిష త్సమాప్తా

ఓం తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౯౦. యజుర్వేదీయ వరాహోపనిషత్.

శ్లో శ్రీమ ద్వరాహోపనిష ద్వేద్యాఖండసుఖాకృతీ,  
త్రిపా న్నారాయణాఖ్యాత రామచంద్రపదం భజే.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ప్రథమోఽధ్యాయః.

అభయభు రై వ మహాముని, ద్వేవమానేన ద్వాదశవత్సరం తన  
శ్చిహార తదవసానే వరాహాయాపీ భగవాన్ ప్రాదురభూ త్సహోవా

చో త్తిష్ఠోత్తిష్ఠ పరం వృణీ ష్వేతి సోదత్తిష్ఠ త్తస్మై సమస్కృ త్యోవాచ  
 భగవన్కామిభి ర్యద్య త్కామితం త త్వత్సకాశా త్వస్మేఽపి స  
 యాచే, సమస్తవేదసాస్త్రేతిహాస పురాణాని సమస్తవిద్యాజాలాని బ్రహ్మ  
 దయ స్సురాస్సర్వే త్వద్రూపజ్ఞానా న్తుక్తి మాహు రత స్తద్రూపప్రతి  
 పాదికాం బ్రహ్మవిద్యాం బ్రూహీతి సహోవాచ వరాహరూపీ భగ  
 వాన్, చతుర్విగ్శతి తత్త్వాని కేచిదిచ్ఛాతి వాదిసః, కేచి త్తట్టిగ్శ  
 త్తత్త్వాని కేచి త్పల్లవతీని చ, తేహం క్రమం ప్రవక్ష్యామి సావధాన  
 మనా శృణు, జ్ఞానేంద్రియాణి పక్షౌచ శ్రోత్రి త్వగ్గోచనాదయః, కర్షేం  
 ద్రియాణి పంచైవ వాక్పాణ్యం ఘ్ర్యోదయః క్రమాత్, స్రాణాదయస్తు  
 పక్షౌచ పశ్చశబ్దాదయ స్తథా, మనోబుద్ధిరహంకార శ్చిత్తంచేతి చతు  
 ప్తయమ్, చతుర్విగ్శతీతి త్వాని తాని బ్రహ్మవిదో విదుః, ఏతై స్తత్త్వై  
 స్సమం పశ్యీ శృతేభూతాని పశ్యుచ, పృథివ్యావ స్తథా తేజో వాయురా  
 కాశ ఏవచ, దేహ త్రియగ్ స్థూలసూక్ష్మకారణాని వియ ద్బుధాః, అన  
 సాత్రితయంచైవ జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తయః, ఆహత్య తత్త్వజాతానాం  
 షట్టిగ్శ న్మనయో విదుః, పూర్వోక్తై స్తత్త్వజాతైస్తు సమం తత్త్వాని  
 యోజయేత్, షడ్భావవికృతిశ్చాస్తి జాయతే వర్ధితేఽపిచ, పరిణామం  
 క్షయం నాశగ్ షడ్భావ వికృతిం విదుః, అశనాచ పిపాసాచ శోక మో  
 హా జరా మృతీ, ఏతే షడూర్తయః ప్రోక్తా షట్కోశా సభ వచ్చితే,  
 త్వక్చ రక్తం మాగ్సమేదో మజ్జాస్తీని నిబోధత, కామక్రోధా లోభ  
 మోహా మదో మాత్సర్యమేవచ, ఏతేఽరివట్కా వికృత్యైజసః  
 ప్రాజ్ఞ ఏవచ, జీవత్రయగ్ సత్త్వ రజ స్తమాగ్సించ గుణత్రయమ్, స్రా  
 ర్థభాగామూర్జితాని కర్మత్రయ మి తీరితమ్, వచనాదాసగమన చిసర్గా  
 నందపంచకమ్, సంకలోపధ్యవసాయశ్చ అభిమానోఽవధారణా, ముది  
 తా కరుణా మైత్రీ ఉపేక్షాచ చతుష్టయమ్, దిగ్వా తార్క ప్రచే  
 త్యోశ్చి వహ్నిం ద్రోపేంద్రమృత్యుకాః, తథాచంద్రశ్చతుర్వక్త్రీరుద్ర  
 క్షేత్రజ్ఞఃశివరాః, ఆహత్య తత్త్వజాతానాం షణ్ణవిత్సస్తకీర్తితాః, పూ  
 ర్వోక్తతత్త్వజాతానాం వైలక్షణ్య మనామయమ్, వరాహరూపిణం  
 మాం యే భజంతి మయి భక్తితః, విముక్తా జ్ఞానతత్కార్యా జీవన్ముక్తా

భవంతి తే, ఏవం వర్ణవతి తత్వజ్ఞా యత్రకుత్రాశ్రమే రతాః, జటి  
ముడి శిఖివాపి ముచ్యతే నాత్రసగ్గళయ ఇతి

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

ఋభు ర్నామ మహాయోగీ క్రోడరూపం రమాపతిమ్, పరి  
స్థా బ్రహ్మవిద్యాం త్వ మసీహి భగవ స్తమ, ఏవగ్ సపుష్టో భగవాన్  
స్రాహభక్తార్తి భంజనః, స్వవర్ణాశ్రమధర్మేణ తపనా గురుతోషణాత్,  
సాధనం ప్రభవే శ్వుగ్ సాం వైరాగ్యాది చతుష్టయమ్, నిత్యానిత్య  
వివేకశ్చ ఇహముత్రవిరాగతా, శమాదిపట్కసంపత్తి ర్ముతూ  
తాం త్పమభ్యసేత్, ఏవం జితేంద్రియోభూత్వా సర్వత్ర మమతా  
మతిమ్, విహాయసాక్షిచైతన్య మముకుర్యా దిహం మతిం, దుర్లభం  
ప్రాప్య మానుష్యం తత్రాపి నువిగ్రహమ్, బ్రాహ్మణ్యం చ మహావిష్ణో  
ర్వేదాంతశ్రవణాదినా, అతివర్ణాశ్రమంరూపం సచ్చిదానందలక్షణమ్,  
యో నజానాతి సోవిద్యాన్ కదాఽక్తో భవిష్యతి, అహమేవ గుఖం  
నాన్య దన్యచ్ఛేన్నైవ తత్సుఖమ్, అమదర్థం నహప్రేయోతు దర్థంన  
స్వతిః ప్రియమ్, పరప్రేమాస్పదతయా మానభూష మహాగ్ సదా,  
భూయాస మితి యోద్యుష్ట స్సోఽహం విష్ణు ర్సుసేశ్వర, న ప్రకాశోఽ  
హ మిత్యుక్తి ర్యత్ప్రకాశైక బుధనా, స్వప్రకాశంత మాత్మాన మప్ర  
కాశః కథం స్ఫుశేత్, స్వయంభూతిం నిరాధారం యేజానంతి నుని  
శ్చింతి, తేహి విజ్ఞానసంపన్నా ఇతి మే నిశ్చితా మతిః, స్వపూర్ణా  
త్కృతిరేకేణ జగజ్జీవేశ్వరాదయః, న సంతి నాస్తి మాయాచ తేభ్య  
శ్చసాం విలక్షణః, అజ్ఞానాంధతమోరూపం కర్తృధర్మాదిలక్షణమ్,  
స్వయంప్రకాశమాత్మానం నైవమాం స్పృష్టు మర్హతి, సర్వసాక్షిణ  
మాత్మానం వర్ణాశ్రమ వివర్జితమ్, బ్రహ్మరూపతయా వశ్యకబ్రహ్మైవ  
భవతి స్వయమ్, భాసమాన మిదగ్ సర్వం భాసరూపం పరం పదం,  
ఎశ్యన్వేదాంతమానేన సద్యసవ విముచ్యతే, దేహత్తజ్ఞానపద్జ్ఞానం  
దేహత్తజ్ఞానబాధకమ్, ఆత్మన్యేవ భవే ద్యన్య సనేచ్ఛ స్పసి ముచ్యతే,  
సత్యజ్ఞానానందపూర్ణలక్షణం తమనః పరమ్, బ్రహ్మసందగ్ సదా వశ్యక  
కథం బధ్యేత కర్తృణా, త్రిధామసాక్షిణగ్ సత్యజ్ఞానానందాదిలక్షణమ్,

త్వ మహాగ్ శబ్దలక్ష్యార్థ మసక్తగ్ సర్వగోపతః, సర్వగగ్<sup>1</sup>సచ్చిదాత్మానం జ్ఞానచక్షుర్నిరీక్ష్యతే, అజ్ఞానచక్షుర్నేత్యేత భాస్వంతం భానుమంధవత్, ప్రజ్ఞాన మేవ తద్భ్రష్టా సత్యప్రజ్ఞానలక్షణమ్, ఏవం బ్రహ్మపరిజ్ఞానా దేవ మర్హ్యోఽమృతో భవేత్, తద్భ్రష్టానంద మిద్యం ద్వం నిర్గుణంసత్యచిద్భవమ్, విదిత్వాస్వాత్మనో రూపం నవిభేతి కుత శ్చన, చిత్తాత్మగ్ సర్వగగ్ నిర్గుణం సంపూర్ణం శుభ మవ్యయం, సాక్షాద్భ్రష్టావ నాన్యోఽస్తీత్యేవం బ్రహ్మవిదాం స్థితిః, అజ్ఞస్య దుఃఖాఘ మయం స్వస్యానందమయం జగత్, అంధం భవన మందస్య ప్రకాశంతు మచక్షుషామ్, అనంతో<sup>1</sup>చిద్భవ నానందే మయి వారాహరూపిణి, శీతే<sup>2</sup> ద్వితీయభావ స్సాస్త్వ త్కృంగంధః కస్య ముచ్యతే, స్వస్వరూపంతు చిత్తాత్మగ్ సర్వదా సర్వదేహినామ్, నైవ దేహాదిసంఘతో ఘటవ ద్దృశి గోచరః, స్వాత్మనో<sup>2</sup>న్యదివాభాతం చరాచర మిదం జగత్, స్వాత్మమాత్రతయా బుధ్వా తదస్తీతి విభావయ, స్వస్వరూపగ్ స్వయం భుజ్జే నాస్తి భోజ్యం పృథ కస్వతః, అస్తిచే దస్తితా రూపం బ్రహ్మవాస్తిత్వలక్షణమ్, బ్రహ్మవిజ్ఞానసంపన్నః ప్రతీతమఖిలం జగత్, పశ్యన్నప సదానైవ పశ్యతి స్వాత్మనః పృథక్, మత్స్వరూప పరిజ్ఞానా త్కర్తృభి ర్నసబధ్యతే, యశ్చరీరేంద్రియాదిభ్యో విహీనగ్ సర్వసాక్షిణమ్, పరమార్థైకవిజ్ఞానగ్ సుఖాత్మానగ్ స్వయం ప్రభమ్, స్వస్వరూపతయా సర్వం వేద న్వాసభవేన యః, సధీర స్సతు నిజ్ఞేయ స్సాహం తత్త్వంబుభో భవ, అతః ప్రపంచాను భవ స్సదా నహి స్వరూపబోధాన భవ స్సదా ఖిలా, ఇతి ప్రపశ్యత్ పరిపూర్ణ వేదనో నబంధముక్తో నచబద్ధ ఏవత్తమ్, స్వస్వరూపాను సంధానాత్ సృత్యం తగ్ సర్వసాక్షిణమ్, మహూర్తంచించయే న్దాం య స్సర్వ బంధైః ప్రముచ్యతే, సర్వభూతాంతరిస్థాయ నిత్యముక్తచిదాత్మనే, ప్రత్యక్షైతిస్వ రూపాయ మహ్య మేవ నమోనమః, త్వంవాహమస్మి భగవో దేవతేహం వై త్వమసి, తుభ్యం మహ్య మనంతాయ మహ్యం తుభ్యం చిదాత్మనే, నమో మహ్యం పరేశాయ నమస్తుభ్యగ్ శివా

యచ, కిం కరోమి క్వగచ్ఛామి కిం గృహ్లామి త్యజామి కిమ్, యన్నయా  
 పూరితం విశ్వం మహాకల్పంబునా యథా, అంతస్సంగం బహిస్సంగమా  
 త్త సంగంచ య స్త్యజేత్, సర్వసంగనివృత్తాత్తా స మామేతిననగశయః,  
 అహిరివ జనయోగగ్ సర్వదాసర్జయే ద్యుః కుణసమివ సునారీ త్యక్త  
 కామో విరాగీ, విషమిషవిషయాదీ స్తస్యమానో దుఃఖాం జగతిపర  
 మహంసో వాసువేన<sup>1</sup> అహమేవ, ఇదంసత్యమిదం సత్యం సత్యమేత  
 దిహేహాచ్యతే, అహం సత్యం పరంబ్రహ్మ మత్తః కించి న్నవిద్యతే, ఉప  
 సమీపే యోవాసో జీవాత్తపరిమాత్తినోః, ఉపవాస స్ఫులిజ్జేయో నతు  
 కాయస్య శోషణమ్, కాయశోషణ మూత్రేణ కా శత్ర వ్యావివేకి  
 నామ్, వత్తికకాడనా దేవ హృతః కిన్న మహారగః, అస్తి బ్రహ్మాతి  
 చేద్వేద పరోక్షజ్ఞాన మేవతత్, అహం బ్రహ్మాతి చే ద్వేద సాక్షా  
 త్కార సృడిచ్యతే, యస్మి న్నాలే స్వమాత్మానం యోగీ జానాతికేవ  
 లమ్, తస్మా త్కాలా త్సమారభ్య జీవన్ముక్తో భవత్యహ, అహం బ్రహ్మ  
 తినియగం మోక్షహేతు ర్మహాత్మనామ్, ద్వే పదే బద్ధమోక్షాయ నిర్త  
 మేతిమమేతిచ, మమేతి బధ్యోజుశుర్నిమేతివిముచ్యతే, గాహ్యచింతా  
 నశిర్తవ్యా తద్దైవాశర చింతికా, సర్వచింతాం సముత్సృజ్య స్వస్థో  
 భవ సదా ఋభో, సంకల్పమాత్రకలనేన జగత్సమగ్రం సంకల్పమాత్ర  
 కలనే హి జగద్విలాసః, సంకల్పమాత్ర మిద ముత్సృజ నిర్వికల్ప  
 మాత్రిత్య మామకపదగ్హృతిభావయస్వ, ముచ్చింతనం మత్కథన  
 మన్యోన్యం మత్ప్రభాషణమ్, మదేకపరమో భూత్వా కాలం నయమ  
 హమతే, చిదిహాస్తితి చిన్తాత్ర మిదం చిన్తయమేవ చ, చిత్త్వం చిద  
 హమేతేచ లోకా శ్చిదితి భావయ, రాగం సీరాగతా సీత్వా నిర్లేపో  
 భవ సర్వదా, అజ్ఞానజన్యకర్తృది కారకోత్పన్నకర్తణా, శ్రుత్యుత్ప  
 న్నాత్తవిజ్ఞాన ప్రదీపో బాధ్యతే కథమ్, అనాత్మతాం పరిత్యజ్య నిర్వి  
 కారో జగత్స్థితో, ఏకనిష్ఠతియూతస్థ సంవిన్తాత్ర పరో భవ, ఘటాకా  
 శమరాకాశౌ మహాకాశే ప్రతిస్థితౌ, ఏవం మయి చిదాకాశే జీవేశౌ పరి  
 కల్పితౌ, యాచ స్రాగత్తనో<sup>1</sup> మేనూ తథాంతేద తిరస్కృతా, బ్రహ్మ

వాదిభి రుద్ధీతా స మామేతి వివేకతః, మాయా తత్కార్యవిలయే  
 నేశ్వరత్వం స జీవతా, తతి శ్శుద్ధ శ్చిదేవాఽహం న్యాయప నిరుపాధి  
 కః, జీవేశ్వరాదిరూపేణ చేతనాచేతనాత్మకమ్, ఈక్షణాదిప్రవేశాంతాః  
 సృష్టిరీతేన కల్పితా, బాగ్రదాదివిమోక్షాంత సుగ్ సారో జీవకల్పితః,  
 త్రిణాచకాదియోగాంతా ఈశ్వరభ్రాంతి మాశ్రితాః, లోకాయతాది  
 సాంఖ్యాంతా జీవవిభ్రాంతి మాశ్రితాః, తస్మాన్మముక్షుభిర్చైవ మతి ర్ద్వీవే  
 శవాదయోః, కార్యా కింతు బ్రహ్మతత్త్వం నిశ్చలేన విచార్యతామ్,  
 అద్వితీయ బ్రహ్మతత్త్వం సజానంతి యథా తథా, భ్రాంతా ఏవాఖిలా  
 స్తేహం కర్మముక్తిః కేవల వా సుఖమ్, ఉత్తమాధమభావ శ్చేతే హగ్  
 స్యా దస్తితేన కిం, స్వప్న స్థరాజ్యభిక్షాభ్యాం ప్రబుధస్సృష్టతే ఖలు,  
 అజ్ఞానే బుద్ధివిలయే నిద్రానా ఫణ్యతే బుద్ధైః, విలీనా జ్ఞానతత్కార్యే  
 మయి నిద్రా కథం భవేత్, బుద్ధేః పూర్ణవికాసోఽయం బాగరః పరికీ  
 ర్త్యతే, వికారాదివిహీనత్వా జ్ఞాగరో మే నవిద్యతే, సూక్ష్మానాడీషు  
 సంచారో బుద్ధేః స్వప్నః ప్రజాయతే, సంచారధర్మ రహితే మయి స్వ  
 ప్నో నవిద్యతే, సుషుప్తికాలే సః లే విలీనే తమసా వృతే, స్వయాపం  
 మహదానందం భుజై దృశ్యవివర్జితః, అవిశేషేణ సర్వంతు యః పశ్య  
 తిదిదన్వయాత్, సవన నాత్మా ద్విజ్ఞానీ సశివ స్సహరి ద్విధిః, దీర్ఘస్వ  
 ప్న ఋదం యత్త దీర్ఘం చాచిత్త విభ్రమమ్, దీర్ఘం వాపి మనోరాజ్యగ్  
 సగ్ సారం దుఃఖసాగరమ్, సుప్త రుక్థాయ సుప్త్యంతం బ్రహ్మైకం  
 ప్రవిచింత్యతాం, ఆరోపితస్య జగతిః ప్రవిలాపనేన చిత్తం మదాత్మక  
 తయా పరికల్పితం సః, శత్రూ నిహత్య గురుపట్కగణాక నివాతా  
 ద్గంధద్విపో భవతి కేవలమద్వితీయః, అ ద్యాస్తమేతు వపు రాశశితార  
 మాస్తాం కస్తావతాపి మను చిద్వసుఖో విశేషః, కుంభేవినశ్యతి చిరంస  
 మవస్థితేవా కుంభాంబరస్య నహి కోఽపివిశేష లేశః, అహినిర్లయినీ  
 సర్పనిర్లోకో జీవవర్జితః, వల్చికే వతిత స్తిష్ఠే త్తగ్ సర్వో నాభిమన్యతే,  
 ఏవగ్ స్థూలంచ సూక్ష్మంచ శరీరం నాభిమన్యతే, ప్రత్యక్షజ్ఞాన శిఖద్వ  
 స్తే మిథ్యాజ్ఞాన సహేతుకే, నేతి నేతీతి రూపత్వా దశరీరో భవత్వ  
 యమ్, శాస్త్రేణ నశ్యే త్పరమార్థదృష్టిః కార్యక్షమం నశ్యతిచాపరో

యోత్, నారభనాశా త్ప్రతిభాననాశ ఏవం త్రిదా నశ్యతి చాత్తమా  
యా, బ్రహ్మత్వే యోజితే స్వస్తిక జీవభావో నగచ్ఛతి, అద్వైతే బోధి  
తేతత్వే వాసనా వినివర్తతే, ఆరభాంతే దేహహాని ర్దాహేతి తీయతే  
ఖిలా, అస్తి త్యుక్తే జగత్సర్వం సర్వసం బ్రహ్మ తద్భవేత్, భాతి త్యుక్తే  
జగత్సర్వం భానం బ్రహ్మైవ కేవలమ్, మరుభూమౌ జలగ్ సర్వం మరు  
భూమాత్రమేవ తత్, జగత్ప్రాయ మిదంసర్వం చిన్తాత్ర స్వవిచారతః,  
అజ్ఞానమేవ నకుతో జగతః ప్రసంగో జీవేత దేశికవికల్పకాశిదూరే,  
ఏకాంతకేవలచిదేకరసస్వభావే బ్రహ్మైవ కేవలమహం పరిపూర్ణ మస్మి,  
బోధచంద్రమసి పూర్ణవిగ్రహే మోహరాహు ముపితాత్త తేజసి,  
స్నానదాన యజనాదికాః క్రియా మోచనావధి వృద్ధైవ తిష్ఠతి,  
సలిలే సైంధవం యద్వ త్సమ్మం భవతి యోగతః, తథాత్మ మన  
సో రైక్యగ్ సమాధి రితి కథ్యతే, దుర్లభో విషయత్యాగో దుర్లభం  
తత్త్వదర్శనం, దుర్లభా సహజావస్థా సద్గురోః కరుణాం వినా, ఉత్ప  
న్నశక్తి బోధస్య త్యక్తనిశ్చేషకర్తృణః, యోగిన స్సహజావస్థా స్వయా  
మేవ ప్రకాశతే, రసస్య మనసశ్చైవ చంచలత్వగ్ స్వభావతః, రసా  
బద్ధోమనో బద్ధం కిం న సిద్ధ్యతి భూతలే, మూర్ఛితోఽహ రతివ్యాధిం  
మృతో జీవయతి స్వయమ్, బద్ధః ఖేచరతాంధ్రతే బ్రహ్మత్వగ్ రసచే  
తసీ, ఇంద్రియాణాం మనోన ధో మనోనాధ స్తు మారుతః, మారుతస్య  
లయో నాధ స్తం నాధం లయ మాశ్రయ, నిశ్చేష్టో నిర్వికారశ్చ ల  
యో జీవతి యోగినామ్, ఉచ్ఛిన్న సర్వ సంకల్ప నిశ్చేషా కేష చే  
ష్టితః, స్వావగమ్యోలయః కోఽపి మనసాం వాగగోచరః, పుంఖా  
నుపుంఖవిషయే క్షణతత్పరోఽపబ్రహ్మవలోకనధీయం నజహతియోగీ,  
సంగీతతాళలయవాద్యవశేంగతాపి మాలిన్య కుంభ పరిరక్షణ ధీర్నటీవ,  
సర్వచింతా పరిత్యజ్య సావధానేన చేతసా, నాదప వానసంభేయో  
యోగసామ్రాజ్య మిచ్ఛ తేతి.

తృతియోఽధ్యాయః.

సహి నానాస్వరూపం స్యా దేకిం వస్తు కదాచన, తస్మాదఖండ  
ఏవాస్మి న్నదస్య స్పృశించన, దృశ్యతే శ్రూయతే యద్వ ద్భ్రష్టాణో  
న్యస్త తద్భవేత్, నిత్యశుద్ధవిముక్తేష మఖండానందమదాయమ్, సతతం



జ్ఞాన మనంతం యత్సరం బ్రహ్మహమేవతత్, ఆనందరూపోఽహ ము  
ఖండబోధః పరాత్పరోఽహం ఘనచిత్ప్రకాశః, మేఘో యథా వ్యోమ  
నచస్పృశంతి సగ్ సారదుఃఖాని న మాంస్పృశంతి, సర్వగ్ సుఖం విద్ధి  
సుదుఃఖనాశా త్సర్వంచ సమాస మసత్త్వనాశాత్, చిద్రూపమేవ  
ప్రతిభాసయుక్తం శిష్టా నఖండం చుమరూప మేతత్, నహి జని ర్మర  
ణంగమనా గమో న సములు విమలం నచ వేదసమ్, చిన్మయం హి  
సకలం విరాజతే స్ఫుటశరం పరం మన్యతు యోగినః, సత్యద్భవమ  
ఖండమద్వయం సర్వసృశ్యరహితం నిరామయమ్, యత్పదం విమల  
మద్వయగ్ శివం తత్సదాహ మితి మాన మాశ్రయః, జన్మమృత్యుసు  
ఖదుఃఖవర్జితం జాతినీతికులగోత్రదూరగమ్, చిద్విపర్తజగతోఽస్యకార  
ణం తత్సదాహ మితి మానమాశ్రయ. పూర్ణమద్వయ మఖండచేత  
నం విశ్వభేదకలనాదివర్జితం, అద్వితీయ పరసచ్చిదగ్ శకం త  
త్సదాహ మితి మాన మాశ్రయ. కేనాప్యబాధితత్వేన త్రికాలే  
ప్రేక్షకరూపతః, విద్యమానత్వ మస్త్యేత త్సదాహత్వగ్ సదా మమ,  
నిరుపాధిసత్యంయ త్సుప్తా సర్వసుఖా త్సరమ్, సుఖరూపత్వ మప్రేత  
దానందత్వగ్ సదా మమ, దిసఃరకిరజైర్ద్రి శార్వరం తమో నిబిడ  
తరం రుషితి ప్రణాశ మేతి, ఘనతర భవతారణం తమోయద్భవిన  
కృత్ప్రభయా నచాంతరేణ. మమ చరణస్తరణేన పూజయాచ స్యకత  
మనః పరిముచ్యతే హిజంతుః, నహిమరణప్రభవప్రణాశ హేతు ర్మమ  
చరణస్తరణాద్యతేఽస్తికించిత్, ఆదరేణ యథా స్తోతి ధనవంతం ధనే  
చ్ఛయా, తథాచేద్విశ్వకర్తారం కోసముచ్యేత బంధనాత్, ఆదిత్యస  
న్నిధౌ లోక శేష్తతే స్వయమేవతు, తథా మత్సన్నిధౌ వేష సమ  
స్తం చేష్తతే జగత్, శుక్తికాయాం యథా తారం కల్పితం మాయయా  
తథా, మహదాదిజగన్నాయా మయం మయ్యేవ కేవలం, చండాలదే హి  
పశ్వాది స్థావరే బ్రహ్మవిగ్రహే, అన్యేషు తారతమ్యేన స్థితేషు సతథా  
హృహమ్, వినష్టదిగ్భ్రమస్యాపి యథాపూర్వం విభాతీ దిక్, తథా  
విజ్ఞానవిధ్వస్తం జగన్నే భాత తన్నహి, నదేహేనా నేంద్రియప్రాణో  
నమనో బుద్ధ్యహం కృతిః, నచిత్తం నైవ మాయాచ సచ వ్యోమా  
దికం జగత్, నగర్తనైవ భోక్తాచ సచ భోజయితా తథా, కేవలం

చి త్సదానంద బ్రహ్మవాహం జనార్దనః, జలస్య చంచలాదేవ చంచ  
లత్వం యథా రవేః, తథాహంకారసంబంధా దేవం సంసార ఆత్మనః,  
చిత్తమూలంహి సంసార స్తత్ప్రాయత్నేన శోధయేత్, హంత చిత్తి  
మహత్తాయా, కైషా విశ్వాసతా రిష, క్వ ధనాని మహిపానాం  
బ్రహ్మణః క్వ జగంతి వా, ప్రాక్షనాని ప్రయాతాని గతా స్సర్గపరం  
పరాః, కోటయో బ్రహ్మణం యతా భూవానస్తాః పరాగవత్,  
సచాధ్యాత్మాభిమానోఽపి విదుషోఽప్యాసుర త్వతిః, విదుషోఽప్యా  
సురత్వే స్యాత్ నిష్ఫలం తత్త్వదర్శనం, ఉత్పాద్యమానా రాగాద్యా  
పివేశజ్ఞానహ్నానా, యథాతదైవ దివ్యంతే కులి ప్రేసాం ప్రరోహణమ్,  
యథా నునిపుణ స్సమ్యక్ పరదోషేషజేరతి, తథా చేన్నిపుణః  
స్వేషు కోసముచ్యేత బంధనాత్, ఆనాత్మవిద మక్తోపి సిద్ధిజాలాని  
వాంఛతి, ద్రవ్యమంత్రక్రియాకాలయుక్త్యాప్నోతి మనీశ్వర, నాత్మజ్ఞ  
స్వైషవవిషయ ఆత్మజ్ఞో హ్యత్తమాత్రద్విక్, ఆత్మనాత్మిని సంప్రప్తో  
నావిద్యా మనుభావతి, యేకే వన జగద్భావా ప్రానవిద్యా మయా  
న్విదుః, కథంతేషు కిలత్తజ్జ్యోతిక్తో విద్యోనిమజ్జతి, ద్రవ్యమంత్ర  
క్రియాకాలయుక్తయ స్సాధుసిద్ధిదాః, పరమాత్మపదప్రాప్తా నోపకు  
ర్వంతి కాశ్చన, సర్వేచ్ఛాశలనాశాంతా వాత్సలాభోదయాభిధః,  
సకథగ్ సిద్ధివాఙ్ఘాయాం కథమర్హత్యచిత్తక ఇతి.

చతుర్థోఽధ్యాయః.

అథ ఋభుం భగవంతి నిదాఘః పప్రచ్ఛ జీవన్ముక్తిలక్షణమను  
బ్రూహీతి తథేతి సహజావాచ సప్తభూమిషు జీవన్ముక్తా శ్చత్వారిః,  
శుభేచ్ఛాప్రథమా భూమికా భవతి విచారణా ద్వితీయాత సుమానసీ  
తృతీయా సత్త్వపత్తిస్తురీయా సంసక్తిః పచ్చిమీ పదార్థభావనాషష్ఠీ  
తురీయగా సత్తమీత ప్రణవాత్మికా భూమికా అకారోకారమకారాభి  
మాత్రాత్మికా, స్థూలసూక్ష్మబీజసాక్షిభేదే నాకారాదయ శ్చతుర్విధాః,  
తదవస్థాజగత్స్వప్నసుషుప్తితురీయాః, అకారస్థూలాంశే జాగ్ర ద్విశ్వ  
స్సూక్ష్మాంశే తత్తైజసో బీజం శే తత్త్వాజ్ఞ స్సూక్ష్మాంశే తత్తురీయః, ఉకార  
స్థూలాంశే స్వప్న విశ్వస్సూక్ష్మాంశే తత్తైజసో బీజం శే తత్త్వాజ్ఞ  
స్సూక్ష్మాంశే తత్తురీయః, మకారస్థూలాంశే షుసు ప్రవిశ్య స్సూక్ష్మాంశే

తతైజసో బీజాంశే తత్ప్రాజ్ఞ సాక్ష్యంశే తత్తురీయః, అర్థమాత్రా  
 స్థూలాంశే తురీయవిశ్వస్సాక్ష్యంశే తతైజసో బీజాంశే తత్ప్రాజ్ఞ  
 సాక్ష్యంశే తురీయతురీయః, అకారతురీయాంశాః ప్రథమద్వితీయ  
 తృతీయభూమిశాః, ఉకారతురీయాంశా శ్చతుర్థీభూమికా, మకార  
 తురీయాంశాః పంచమీ, అర్థమాత్రా తురీయాంశా షష్ఠీ. తదతీతా  
 సప్తమీ, భూమిత్రయేషు విహరన్తుముక్షుర్భవతి తురీయభూమ్యాం  
 విహరన్ భృగ్విష్ణువతి పంచమభూమ్యాం విహంక్ బ్రహ్మవిద్వరోభవతి  
 షష్ఠ భూమ్యాం విహరన్ బ్రహ్మవిద్వరీయాన్ భవతి సప్తమ భూమ్యాం  
 విహరన్ బ్రహ్మవిద్వరిష్టో భవతి, తత్రైతే శ్లోకాభవతి, జ్ఞానభూమి  
 శ్శుభేచ్ఛాస్య త్ప్రథమా సముగ్రితా, విచారణా ద్వితీయాతు  
 తృతీయా తనుమానసీ, సత్వాపత్తి శ్చతుర్థీస్య తత్రోసంసక్తినామికా,  
 పదార్థభావనా షష్ఠీ సప్తమీతుర్యగాస్త్రతా, స్థితః కింమూఢ  
 ఏవాస్తి పేక్ష్యైహం శాస్త్ర సజ్జనైః, వైరాగ్యపూర్వ మిచ్ఛేతి  
 శుభేచ్ఛే తుచ్యతేబుధై, శాస్త్రసజ్జన సంపర్క వైరాగ్య భ్యాసపూర్వ  
 కమ్, సదాచారప్రవృత్తి ర్వా ప్రోచ్యతే సా విచారణా, విచారణా  
 శుభేచ్ఛాభ్యా మింద్రియాధేషురక్తతా, యత్రి సా తనుతా మేతి ప్రోచ్య  
 తే తనుమానసీ, భూమికా త్రితయాభ్యానా చితైర్ధవి తే ర్వశాత్,  
 సత్వాత్సని స్థితే శుద్ధే సత్వాపత్తి రుదావృతా, దశాచతుష్టయా  
 భ్యాసా దసంసర్గఫలాతు యా, రూఢసత్వచమత్కారా ప్రోక్తా సంసక్త  
 నామికా, భూమికా పంచకాభ్యాసా తస్మాత్పారమతయా భృశమ్, ఆ  
 భ్యంతరాణాం బాహ్యేనాం పదార్థానా మభావనాత్, పరప్రయుక్తేన  
 చిరం ప్రయత్నేనాపజోధనమ్, పదార్థాభావనానామ షష్ఠీ భవతి భూ  
 మికా, షడ్భూమికా చిరాభ్యాసో ష్ఢేద స్యాసంసంభనాత్, యత్స్వ  
 భావైకనిష్ఠత్వం సా జ్ఞేయా తుర్యగా గతిః, శుభేచ్ఛాదిత్రయం భూమి  
 భేదాభేదయుతంస్త్రుతమ్, యథావచ్ఛేద బుద్ధేదం జగ జ్ఞాగ్రతి దృ  
 శ్యతే, అదైవతే శ్చైర్యమాయాతే దైవతేచ ప్రశమంగతే, పశ్యంతి  
 స్వప్నవల్లోకం తుర్యభూమి సుయోగతః, విచ్ఛిన్నశిరదభ్రాంశ విల  
 యం చ విలీయతే సతాంపశేషవీవా సే హే నిదామ దుఃఖీ కురు. పంచ

భూమిసమారుహ్య సుషుప్తిపదనామికామ్, శాంతాశేష విశేషాంశ  
స్తిష్ఠ త్యదై వ్యతమాత్ర కే, అంతర్మఖణియా నిర్వ్యం బహిర్వృత్తి పరోఽ  
పి సకా, పరిశ్రాంతితియా నిర్వ్యం బిద్రాభు రివ లక్ష్యతే, పుర్వ స్మభ్యాస  
మేతస్యాంభూమ్యాం సమ్యగ్వివాససః, సప్తమిగూఢగుప్త్యాఖ్యా క్రమ  
ప్రాప్తా పురాత నీ, యత్ర నాన న్నిసద్రూపో నాహం నా ప్యనహంకృతిః,  
కేవలం క్షీణమసన ఆస్తే ద్వైతేఽతనిర్భయః, అంతర్భూయో బహి  
ర్భూయో భూయోభుకంభభవాంబరే, అంతి పూర్ణో బహిఃపూర్ణః పూర్ణ  
కుభ ఇవాన్తవే, మాధవగ్రాహ్యభావాత్తా గ్రాహకాత్తా చ మా  
భవ, భావనా మఖలాం త్యక్త్వా యచ్ఛిష్టం త్సయో భవ,  
ద్రష్టుదర్శనదృశ్యాని త్యక్త్వా వాసనయా సహ, దర్శనప్రథమాభాస  
మాత్మానం కేవలం భజ, యథాస్థితమిదం యస్య వ్యవహారవతోఽపి  
చ, అస్తంగతస్థితిం వ్యోమ స జీవన్ముక్తి ఉచ్యతే, నోదేతి నాస్త మా  
యాణి సుఖదుఃఖే మనోప్రభా, యథా ప్రాప్త స్థితి ర్యస్య సజీవన్ముక్త  
ఉచ్యతే, యో జాగరిసుషుప్తిస్థో యస్య జాగ్ర స్మృషద్వి తే, యస్యనిర్వా  
సనో బోధ స్స జీవన్ముక్తి ఉచ్యతే, రాగద్వేషభయాదీనా మనురూపం  
చరన్మపి, దోఽంతిర్వ్యమివ దత్త్యచ్ఛ స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్య  
నాహంకృతో భావో బుద్ధి ర్యస్య నలీచ్యతే, కుర్వతోఽకుర్వతో  
వాపి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్మా న్మోద్విజతే లోకో లోకాన్మోద్విజ  
తేద యః, హర్షామర్షభయోన్ముక్త సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, య స్సమ  
స్తార్థజాలేషు వ్యవహారిషి శీతశః, పరాధేష్విప పూర్ణాత్తా సజీవన్ముక్త  
ఉచ్యతే, సజహతి యదా కామాన్ సర్వాం శ్చిత్తగతాన్మునే, మయి  
సర్వాత్త కేతుప్త సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, చైత్యవర్జిత చిన్మాత్రే ఏదే పరమ  
పావనే, అక్షుభచిత్తో విశ్రాంత సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఇదం జగదహం  
నోయం దృశ్యజాలమవాప్తువమ్, యస్యచిత్రేనస్ఫురతి సజీవన్ముక్త ఉచ్య  
తే, సద్భృహ్మణీస్థిరే స్సాధే పూర్ణేష్విపయవర్జితే, ఆచార్యశాస్త్ర మాదేణ  
ప్రవి శ్యామస్థిరో భవ, శివో గురు శివో వేద శివో దేవ శివః ప్రభుః,  
శివోఽస్త్వహం శివ స్సర్వం శివాదన్య స్మ కించన, తషి ఏధీరో విజ్ఞా  
య ప్రజ్ఞాంకుర్వీత బ్రాహ్మణః, నానుభూయా ద్భహూం చ్చబ్దా న్వా  
చో పిగ్దాపనం హి తత్, శుకోముకో వామదేవోఽపిము క సాఖాం

వినా ముక్తిభాజో న సంతి, శుకిం మార్గంయేన సరంతిధీరా స్సద్యో  
ముక్తా స్తేభవంతీహ లోకే, వామదేవం యేన సరంతి నిత్యం మృత్యా  
జనిత్యాచ పునఃపున స్తత్, తేవైలోకే క్రమముక్తా భవంతి యోగై  
స్సాంఖ్యైః కర్తృభి స్సత్వయుక్తైః, శుకశ్చ వామదేవశ్చ ద్వేస్సతీ దేవ  
నిర్జితే, శుకో విహంగమః ప్రోక్తో వామదేవః పిపీలికా, అతద్వాన్తస్స  
త్తిరూపేణ సాక్షా ద్విధిముఖేన వా, మహావాక్యవిచారేణ సాంఖ్య  
యోగసమాధినా, విదిత్యా స్వాత్మనో రూప మసంప్రజ్ఞా సమాధితః,  
శుకమార్గేణ నిరజాః ప్రయాంతి పరమం పదమ్, యమాద్యాసనజాయా  
సహతాభ్యాసా త్పునఃపునః, విఘ్న బాహుశ్య సంజాత అణిమాదివశా  
దిహ, అలభ్యాఽపి ఫలం సమ్యక్ పునర్భూత్వా మహాకులే, పూర్వవాసన  
యై వాయం యోగాభ్యాసం పున శ్చరః, అనేకజన్మాభ్యాసేన వామదే  
వేన వైపథ్యా, సోఽపి ముక్తిం సమాప్నోతి తద్విష్టోః పరమం పదమ్,  
ద్వావిమా<sup>1</sup> వధ వంధానౌ బ్రహ్మప్రాప్తికరౌ శివౌ, సద్యో ముక్తిప్రద  
త్వైశ్చ క్రమముక్తిప్రదః పరః, అత్ర కో మోహః క శ్లోక ఏకత్వ  
మనుశ్శతః, యన్యానుభవసర్వతా బుద్ధి స్తత్యే ప్రవర్తతే, తద్వైష్ణ  
గోచరాస్సర్వే ముచ్యంతే సర్వచాతకైః, భేచరా భూచరా స్సర్వే  
బ్రహ్మవిద్వైష్ణిగోచరైః, సద్వైష్ణవవిముచ్యంతే కోటిజన్మాదితై ర్హై రితి.  
పంచమోఽధ్యాయః.

అథహేనం ఋభుం భగవంతం నిదాఘుః పప్రచ్ఛ యోగాభ్యా  
సవిధి మనుబ్రాహ్మీతి తథేతి స హేనావాచ, పంచభూతాత్మకో దేహః  
పంచమండలపూరితః, కాతన్యం పృథివీ మేకాం పానీయం తద్ద్రావాకృతిః,  
దీపవచ భవే త్తేజః ప్రచారో వాయులక్షణమ్, ఆకాశ స్సత్వత స్స  
ర్వం జ్ఞాతవ్యో యోగ మిచ్ఛతా, వట్కుతాన్యధికా న్యత్ర సహస్రాణ్యై  
కవింశతీః, అహేనారాత్రవస్తా శ్వాస్తే ర్వాయుమండలఘాతతః, తత్ప్ర  
ధ్వీమండలేక్షిణి వలి రాయాతి దేహినామ్, తద్వ దాపోగణాపాయే  
కేశా స్సున్యః పాండరాః క్రమాత్, తేజః క్షయే క్షుధాకాంతి ర్నశ్యతే  
మారుతక్షయే, వేషధు స్సంభవేన్నిత్యం నాభ సేనైవ జీవతి, ఇత్థంభూత  
క్షయాన్నిత్యం జీవితం భూతధారణమ్, ఉడ్యాణం కురుతే యస్మా దవి

శ్రాంతం మహాభగః, ఉడ్డియాణం తదేవ స్యా త్తత్ర బంధోఽభిధీయతే,  
 ఉడ్డియాణోహ్యసౌ బంధో వృత్త్యుమాతంగకేసరీ, సత్య భుక్తి స్తనోః  
 కాయా త్రస్య బంధో హి దుష్కరః, అగ్నాతు చలితే కుత్తో వేదనా  
 జాయతే భృశం, నకార్యా త్సుధితేనాపి నాపివిణ్ణా త్రవేగినా, హితం  
 మితంచభో క్షవ్యం స్తోకంస్తోకమనేకథా, మృదుగుధ్యసుమంత్రేషు క్రమా  
 స్తంత్రం లయంహరమ, లయమంత్రహరాయోగా యోగో హ్యష్టాం  
 గసంముతః, యమశ్చ నియమశ్చైవ తథా చాసనమేవచ, ప్రాణా  
 యామ స్తథా పశ్చాత్ప్రీత్యాహార స్తథాపరమ్, భారణాచ తథా ధ్యా  
 నం సమాధి శ్చాష్టమో భవేత్, అహంనా సత్య మస్తేయం బ్రహ్మచ  
 ర్యం దయార్జవమ్, క్షమా భృతి ర్హితాహర శ్శౌచంచేతి యమా దశ,  
 తప స్సంతోష మాస్తిగ్యం దాన మీశ్వరపూజనమ్, సిద్ధాంతశ్రవణం  
 చైవ స్మార్తశ్చ జప్త ప్రతప్, ఏతేహ నియామాః ప్రోక్తా దశధైవ ను  
 హామతే, ఏకాదిశాసనాని స్యు శ్చిక్రాద్యా మునిసత్తమ, చక్రం పద్మా  
 సనం కూర్చం మయూరం కుక్కుటం తథా, వీరాసనం స్వస్తికంచ భ  
 ద్రంసింహాసనం తథా, ముక్తాపనం గోముఖంచ కీర్తితం యోగవిశ్లేషైః,  
 సవ్యో గుఽక్షిశే గుల్ఫే దక్షిణం టక్షిణేతరే, నిదభ్యా ద్భుజకాయస్తు  
 చక్రాసన మిదం మలమ్, పూరకః కుంభక స్తద్వ ద్రేచకః పూరకః  
 పునః, ప్రాణాయామః స్వనాడిభి స్తస్మా న్నాడీ ప్రచక్షతే, శరీరంసర్వ  
 జఃతూరాం పణ్ణవత్త్వం గులాత్మికమ్, తన్వధ్యే వాముదేశాత్తు ద్వ్యం  
 గులా త్పరతః పరమ్, మేధ్రదేశా దధన్తా ద్వ్యంగులా ద్ధ్యము  
 చ్యతే, మేధ్రా స్నవాంగులా దూర్ధ్వంనాడీనాం కంద ముచ్యతే, చతు  
 రంగుల ముత్సేధం చతురంగుల మాయతమ్, అండాకారం పరివృతం  
 మేదో మజ్జాశ్శోణితైః, తస్మైవ నాడీచక్రంతు ద్వాదశారం ప్రతిష్ఠి  
 తమ్, శరీరం ద్రియతే యేన వర్తతే తత్రకుండలీ, బ్రహ్మరంధ్రంసంఘ  
 మ్నాయా వదనేన పిథాయ సా, అలంబసా సుఖమ్నాయా కుహూ  
 రాడీ వస త్యసౌ, అసంలెరాయ యుక్తేత్తు వాదుణాచ యశస్విని,  
 దక్షిణారే సుఖమ్నాయాః పింగళావర్తతే క్రమాత్, తదంతరార  
 యోః పూవా వర్తతేచ పయస్విని, సుఖమ్నా వశ్చిమే చారే స్థితా  
 నాడీ సరస్వతీ, శంఖినీచైవ గాంధారి తదంతరయోః స్థితే, ఉత్తరీతు

సుషుమ్నాయా ఇడాఖ్యా నివస త్యసా, అనంతరం హస్తజిహ్వ తతో  
 విశోవరూస్థితా, ప్రదక్షిణక్రమేణైవ చక్రస్యారేషు నాడయః, పర్వం  
 తేద్వాదశ హేతా ద్వాదశానిలవాహకాః, ఐటవత్సంస్థితానాడీ నానా  
 వర్ణా స్సమీచితాః, ఐటవధ్యంత్రం యత్స్థానం నాభిచక్రం తదుచ్యతే,  
 నాదా ధారా సమాఖ్యాతా జల్వంతీ నాడరూపిణీ, ఐరరంధ్రా సుషు  
 మ్నాచ చత్వారో రత్నపూరితాః, కండల్యా పిపాతం శశ్వ ద్భ్రష్టా  
 రంద్రస్య మధ్యమమ్, ఏవమేతాసు నాడీషు ధరంతి దశవాయవః,  
 ఏవం నాడీగతిం వాయు గతిం జ్ఞాత్వా విచక్షణః, సమగ్రీవ శిరః  
 కాయ స్సంవృతాస్య సునిశ్చలః, నాసాగ్రే చైవ హృత్త ధ్యే బిందు  
 మధ్యే తురీయకమ్, ప్రవీణ మమృతం పశ్యేన్నేత్రా భ్యాం సుస  
 మాహితః, అపానం ముకుళీకృత్య పాయు మాశ్రిప్యచో న్ముఖమ్,  
 ప్రణవేన సముత్థాస్య శ్రీబీజేన నిపర్తియేత్, స్వాత్మానంచ శ్రియం  
 ధ్యాయే దమృతస్థావనం తతః, కాలవచన మేతిద్ధి సర్వముఖ్యం ప్ర  
 చక్షతే, మనసా చింతితం కార్యం మనసా యే న సిద్ధ్యతి, జలేగ్నిజ్వల  
 నా చ్ఛాఖావల్లవాని భవంతిహి, నాధన్యం జాగతిం వాక్యం వివేరితా  
 భవే త్త్రియా, మాగ్దేబిందుం సమాబంధ్య ఐహ్నిం ప్రజ్వాల్య జీవ  
 నే, శోషయిత్వాతు సలిలం తేనకాయం దృఢం భవేత్, గుడయోని  
 సమాయుక్త ఆకుంచ త్యేకకాలతి, అపాన మూర్ధ్వగం శృత్వా<sup>1</sup> స  
 మానేనసయోజయేత్, స్వాత్మానంచ శివం ధ్యాయే, దమృతస్థావనం  
 తతః, బలం సమారభేద్యోగీ మధ్యమద్వారభాగతః, భావయే దూర్ధ్వ  
 గత్యర్థం ప్రాణాపానసమయోగతః, ఏష యోగవరో దేహే సిద్ధిమూర్ధ  
 ప్రకాశకః, యథైవాపాదగత స్సేతుః ప్రవాహస్య నిరోధకః, తథా శరీ  
 రగా చ్ఛాయా జ్ఞాతప్యా యోగిభి స్సదా, సర్వాసామేవ నాడీనా మేష  
 బంధః క్రోడీతి, బంధస్యాస్యప్రసాదేన స్ఫుటీభవతి దేవతా, ఏవం  
 చతుష్పథో బంధో మూర్ధత్రయనిరోధకః, ఏకం వికాసయన్తార్థం యే  
 నసిద్ధా స్సుసంగతాః, ఉదాసమూర్ధ్వగం శృత్వా ప్రాణేన సహ వేగతః,  
 బంధోఽయం సర్వనాడినా మూర్ధ్వయాతి విరోధకః, అయంచ సం  
 పుటో యోగో మూలబంధోఽవ్యయం మతః, బంధత్రయ మన్నేనైవ

1 సమానోఽన్నేనియోజయేత్,

సిద్ధ్య త్యభ్యాసయోగతః, దివారాత్రి మవిచ్ఛిన్నం యామేయామే  
 యదా తదా, అనేనాభ్యాసయోగేన వాయురభ్యసితో భవేత్,  
 వాయురభ్యసితేవహ్నిః ప్రత్యహం వర్ధతే తనా, వహ్ని వివర్ధమానే  
 తు సుఖ మన్నాది జ్యోతే, అన్నస్య పరిపాకేన రసవృద్ధిః ప్రజాయతే, రసే  
 వృద్ధింగ తే నిత్యం వర్ధంతే ధాతవ స్తథా, ధాతూనాం వర్ధనేనైవ ప్రబోధం  
 వర్ధతే తనా, దహ్యంతే సర్వపాపాని జ్వలతోట్కాగ్నితానిచ, గునమేధ్రాంత  
 రాశ్శంకం మూలాధారం త్రికోణమ్, శివస్య బిందుగూఢస్య స్థానం ట్టిప్రకా  
 శకమ్, యత్ర కుండలినామ వరా శక్తిః ప్రతిస్థితా, యస్తాదుత్పద్యతే  
 వాయు ర్యస్తా ద్వపిన్నః ప్రవర్ధతే, యస్తా దుత్పద్యతే బిందు ర్యస్తా  
 న్నాదః ప్రవర్ధతే, యస్తాదుత్పద్యతే హంసో యస్తాదుత్పద్యతే మనః,  
 మూలాధారాది పట్నక్రం శక్తిస్థాన ముదీరితమ్, కందా దుపరిమూర్ధాం  
 తం శాంభవం స్థాన ముచ్యతే, నాడినా మాశ్రయః పిండో నాడ్యః  
 ప్రాణస్య చాశ్రయః, జీవస్య నిలయః ప్రాణో జీవో హంసస్య చాశ్ర  
 యః, హంసశ్శక్తేర ధస్తానం చరాచర మిదం జగత్, నిర్వ్యకల్పః  
 ప్రసన్నాత్ ప్రాణాయామం సమభ్యసేత్, సమ్య గ్బంధత్రయస్థోఽపి  
 లక్ష్మ్యలక్షణకారణమ్, వేద్యం సముద్ధరే నిత్యం సత్యసదాన మానసః,  
 రేచకం పూరకం చైవ కుంభమధ్యే నిరోధయేత్, దృశ్యమానే పరే  
 లక్ష్మ్యే బ్రహ్మణి స్వయ మాశ్రితః, బాహ్యస్థవిషయం సర్వం రేచ  
 కస్సముదాహృతః, పూరికం శాస్త్రవిజ్ఞానం కుంభకం స్వగతం స్మృతమ్,  
 ఏవ మభ్యాసచిత్త శ్చై త్నమగ్తో నాత్ర సుశయః, కుంభకేన సదా  
 ౨౨రోప్య కుంభకేనైవ పూరియేత్, కుంభేన కుంభ యేత్కుంభం తదంత  
 ః పరంశివమ్, పున రాస్థూలయే దిద్య సుస్థిరం కంఠముద్రయా, వా  
 యూనాం గతి మాపుత్య ధృత్వా పూరకకుంభకా, సమహస్తయుగం  
 భూమా సమం పాదయుగం తథా, వేదకత్త్రయయోగేన చతుష్పీఠం  
 తు వాయునా, ఆస్థూలయే స్తహమేరుం వాయువక్త్రే ప్రకోటిభిః, పుట  
 ద్వయం సమాశ్చవ్య వాయుః స్ఫురతి సత్త్వరమ్, సోమసూర్యాగ్ని సం  
 బంధాన్ జానీయా దమృతాయవై, మేరుమధ్యగతా దేవా శ్చరంతే  
 మేరుచాలనాత్, ఆదా సగజాయతే క్షిప్రం వేదోఽస్య బ్రహ్మగ్రంథిశః,



భిత్వా సుద్రగ్రంథిం భిసత్త్యసౌ, మద్రగ్రంథిం తతో భిత్వా చ్చిత్వా  
 మోహ ములంతథా, అనేకజన్మసంస్కార గురుదేవ ప్రసాదతః, యోగా  
 భ్యాసా త్తతో వేధో జాయతే తస్య యోగినః, ఇడాపింగళయో ర్నభ్యే  
 సుషుమ్నా నాడిమండలే, ముద్రాబంధవిశేషేణ వాయు మూర్ధ్వంచ  
 కారయేత్, హస్తాద్వహతి పాపాని దీర్ఘోమోక్షప్రదాయకః, ఆప్య  
 యసః ప్లుతోవాపి త్రివిధోచ్చారణేన తు, తైలధారా మి వాచ్ఛిన్నం  
 దీర్ఘఘంటానినాదవత్, అవాచ్యం ప్రణవ స్యాగ్రం య స్తం వేద సవేద  
 విత్, హస్తం బిందుగతందైర్ఘ్యంబ్రహ్మరంధ్రగతంప్లుతమ్, ద్వాదశాంతగ  
 తంమంత్రంప్రసాదంమంత్రసిద్ధయే, సర్వవిఘ్నహర శ్చాయం ప్రణవ స్స  
 ర్వదోషహః, ఆరంభశ్చ ఘటశ్చైవ తథాపరిచయ స్తథా, నిష్పత్తిశ్చేతి  
 కథితా శ్చ తస్తస్తస్యభూమికాః, కరణత్రయసంభూతం గాహ్యం కర్త  
 పరిత్యజ్, అగ్రం కర్త కురుతే యత్రారంభ స్ఫుటచ్యతే, వాయుః పశ్చి  
 మతోవేధం కుర్వన్నాపూర్యసుస్థిరమ్, యత్ర తిష్ఠతి సా పోక్తా  
 ఘటాఖ్యా భూమికా బుద్ధైః, సజీవో ననిర్జీవః కాయే తిష్ఠతి నిశ్చలం,  
 యత్ర వాయుః స్థిరః ఖే స్యా త్రేయం ప్రచయభూమికా, యత్రా  
 త్తనా సృష్టేలయా జీవన్ముక్తిదశాం గతః, సహజః కురుతే యోగం  
 సేయం నిష్పత్తిభూమి కేతి, ఏత దుపనిషదం యోగధీతే సోగ్నిపూతో  
 భవతి సవాయుపూతో భవతి సురాపానా త్పూతో భవతి స్వర్ణస్తేయా  
 త్పూతో భవతి, స జీవన్ముక్తో భవతి, తిదేత దృచాభ్యుక్తమ్, తద్విష్ణోః  
 పరమంపదగ్ సదా పశ్యంతి సూరయాః, దివీవ చక్షూరాలితమ్, తద్వి  
 ప్రాసో వివస్యవో జాగ్రవాగ్ స స్సమింధతే, విష్ణోర్యత్పరమం పద  
 మిత్యవనిషత్.

ఓం సహనా వవ త్వితి శాంతిః.

ఇతి వరాహోపనిషత్సమాప్తా,

ఓం లత్యత్.



# ౯౯. యజుర్వేదీయ శాట్యాయనీయోపనిషత్.



శ్లో. శాట్యాయనీ బ్రహ్మవిద్యాఖండాకార సుఖాశ్రితీ,  
యతి బృదహృదాగారం చామచంద్రపదం భజే.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఓం. మనవప మనుష్యాణాం కారణం బంధ మోక్షయోః, ౧౦  
ధాయవిషయా సక్తం ముక్త్యై నిర్విషయం స్తుతమ్, సమాసక్తం సదా  
చిత్తం జంతో ర్విషయగోచరే, యద్యేవం బ్రహ్మణీస్యాత్ తోఽన  
ముచ్యేత బంధనాత్, చిత్తమేవహి సంసార స్తత్ప్రియత్నేన శోధ  
యేత్, యచ్ఛిత్తే నన్తయో భవతి గుహ్య మేత త్సనాతనం, నాపే  
దవిన్తనుతే తం బృహంతం నా బ్రహ్మ త్పరమంప్రేతి ధామ, విష్ణు  
క్రాంతం వాసుదేవం విజాన స్విప్రో విప్రశ్చం గచ్ఛతే తత్త్వదర్శి,  
అధహాయత్పరం బ్రహ్మసనాతనం యే శ్రోత్రియా అకామచాతా అధీ  
యుః, శాంశోదాంతి ఉపరత స్థితిక్షు ర్శోఽనూచానో హ్యభిజ్ఞౌ  
సమానః, త్యక్తేషణా హ్యన్మణ స్తం షడిత్వా మాసీ వసేదాశ్రమేయత్ర  
సత్ర, అధాశ్రమం చరమం సుప్రవిశ్య యథోపవత్తిం పంచమాత్రాం  
దధానః, త్రిదండముఃవీతంశ వాసః కాపీనవేష్టనమ్, శిశ్యం షవిత్ర మి  
త్యేతి ద్విభృయా ద్యావదాయుషమ్, పంచైతాన్తు యతే ర్హత్రా  
స్తామాత్రా బ్రహ్మణేశుతాః, నత్యజే ద్యావదుత్కాంతి రంతేష నిఖనే  
త్సహ, విష్ణులింగం ద్విధా ప్రోక్తం వ్యక్త మవ్యక్తమీనచ, తయోరే  
కమపి త్యక్త్వా షతత్యేవ నసంశయః, త్రిదండం వైష్ణవం లింగం విప్రా  
ణాం ముక్తి సాధనమ్, నిర్వాణం సర్వధర్మాణా మితి వేదానుశాసనమ్,  
అథ ఖలుసోమ్య కుటీచకో బహూదకో హనుః పరమహంస ఇత్యేతే  
పరివ్రాజకా శ్చతుర్విధా భవతి, సర్వ ఏతే విష్ణు లింగిన శ్శిఖినోపవీ  
తి సమృద్ధచిత్తా ఆత్మాన మాత్మనా బ్రహ్మభావయంత శుద్ధచిద్రూపో  
చాసనరతాః జపయచువంతో నియమచంతస్సుకీలినః పుణ్యశ్లోకా భవం

తి, తదేతద్వచా భ్యుక్తమ్, కుటీచశో బహూదక శ్చాపి హంసః పరి  
మహంస ఇతి వృత్త్యాచ భిన్నాః, సర్వ వేతే విష్ణులింగం దధానా వృత్త్యా  
వ్యక్తం బహిరంతశ్చ నిత్యమ్, పంచ యజ్ఞా వేదశిరః ప్రవిష్టాః క్రియా  
వంతోఽమీ సంగతా బ్రహ్మవిద్యామ్, త్యక్త్వా వృక్షం వృక్షమూలం  
శ్రితాసస్సన్న్యస్తప్రప్నా రసమేవాశ్నువానాః, విష్ణుకీడా విష్ణురతయో  
విముక్తా విష్ణావృత్త్యా విష్ణుమేవాఽపి యంతి, అసంధ్యం శక్తితః స్నానం  
శర్పణం మార్జనం తథా, ఉపస్థానం పంచయజ్ఞా కుర్యా దాసుర  
ణాంతికమ్, దశభిః ప్రణవై స్సప్తవ్యావృతీభి శ్చతుష్పదా, గాయత్రీ  
జపయజ్ఞ శ్చ త్రిసంధ్యం శిరసా సహ, యోగయజ్ఞ స్సదైకాగ్ర్యభక్త్యా  
సేవా హరేర్గురోః, అహింసా తు తపో యజ్ఞోవాజ్ఞనః కాయకర్తభిః,  
నానోపనివదభ్యాసః న్యాధ్యాయో యజ్ఞ ఉరితః, ఓమ త్యాత్మా  
నమవ్యగ్రో బ్రహ్మణ్యగై జహౌ తి తతే, జ్ఞానయజ్ఞ స్సవిజ్ఞేయస్సర్వ  
యజ్ఞోత్తమోత్తమః, జ్ఞానదండజ్ఞానశిఖాజ్ఞానయజ్ఞోఽవీతినః, శిఖా  
జ్ఞానమయీ యస్య ఉపవిశించ తర్చయమ్, బ్రాహ్మణ్యం సకలం తస్య  
ఇతి వేదానుశాసనమ్, అథ ఖలు సామ్యైతే పరవ్రాజకా యథా ప్రాదుర్భ  
వంతి తథా భవంతి కామ క్రోధలోభమోహదంభదర్పసూయామ  
మత్వాహంకారాదీం స్తితీర్మమానావమానౌ నిందా స్తుతీచ వర్జ  
యిత్వా వృక్ష ఇవ తిష్ఠానే చ్ఛిద్య మానో నబ్రూయాత్తదైవం వి  
ద్వాంస ఇవై వామృతాభవంతి, తదేతద్వచాభ్యుక్తిమ్, బంధుంపుత్ర  
మను మోదయిత్వా నవేక్షమాణో ద్వంద్వసహః ప్రశాంతః, సాచీ ము  
దీచీం వా నిర్వర్తయంచరే త్పత్రీదండీయుగమాత్రాః లోకీ, శిఖి  
ముండి చోఽవీతి కటుబీ యాత్రామూత్రం క్రితగృహ్లా న్నను  
స్యాత్, అయాచితం యాచిత వోతభైశ్చం మృద్ధార్యలాబూ ఫల  
వర్ణపాత్రన్, క్షీణం క్షౌమం తృణం కంఠాంచ పక్తి మాచ్ఛాదనం  
స్యా దమాతం విముక్తః, బుతఃసంధౌ మాండయే దూర్ధ్వమాత్రం  
నాథో నాతుం బాతు శిఖాం నవాపయేత్, చతురో మానం భృష  
శీలత స్స్యాత్ సయావత్సుప్తోఽతరాత్మా పురషో విశ్వరూపః, అన్య  
వథాఽష్టౌ పునరుత్థితేఽస్తిక్ స్వకర్తలిప్సు ర్విహరే ద్వా వసేత, దేవా  
దలగారే తరుమూలే గుహాయాం వసేవసంగో లక్ష్మితశీలః తః. నిరింద

సజ్యోతి రివోసశాంతో నచోద్విజే దుద్విజే ద్యత్ర కుత్ర, ఆత్మానం  
చేద్విజానీయా దయమస్తీతి పూరుషః, కిమిచ్చ స్మస్యకామాయ శరీ  
రమనుసంజ్వరేత్, తమేవధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కుర్వీత బ్రాహ్మణః,  
నానుధ్యాయా ద్యహూం ఛర్దాన్ వాచో విగ్లాపనంహి తత్, బ్రాల్యే  
వైవహి తిస్తాసే నిర్విద్య బ్రహ్మవేదనమ్, బ్రహ్మవిద్యాఞ్చ శా  
ల్యఞ్చ నిర్విద్య ముని రాత్తవాన్, యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే కామా  
యస్య హృది శ్రితాః, అథమర్తోన్ముతా భవ త్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుతే,  
అథ ఖలు సామ్యేమం పారివ్రాజ్యం వైష్ణిక మాత్మధర్మం యో విజహాతి  
సవీరహ భవతి సబ్రహ్మహ భవతి స భూణహభవతి ససుహాపాతకీ  
భవతి య ఇమాంవైష్ణవీ నిస్తాం పరిత్యజతి స స్తేనో భవతి సగురు  
తల్పగో భవతి సమిత్రదృగ్భవతి సకృతఘో భవతి సనర్వస్థాజ్ఞోకా  
త్ప్రియ్యతో భవతి, తదేతదృచాభ్యుక్తమ్, స్తేన స్సురాపో గురుతల్ప  
గామీమిత్రదృ కేతే నిమ్నతే ర్యాణి శుద్ధిమ్, వ్యక్త మవ్యక్తగవా  
ఃపథతం విష్ణులింగం త్యజన్నభధ్యే దఖిలై రాత్తభాసా, త్యక్త్వా  
విష్ణోర్లింగ మంతర్మహిర్వాయస్స్వత్రయం సేవితే నాశ్రమం వా,  
ప్రత్యావత్తిం భజతే వాతిమూఢోనైచాం గతికల్పకోట్యాపిదృష్టా,  
త్యక్త్వాసర్వాశ్రమాన్ధీనోవసే స్తోత్రాశ్రమే చిరమ్, మోక్షాశ్రమా  
త్సరిభృజ్ఞో నగతిస్తస్య విద్యతే, పారివ్రాజ్యం గృహీత్వాతు యః స్వధ  
ర్శనశిష్యతి, తమారూఢచ్యుతంవిద్యా దితివేదానుశాసనమ్, అథ ఖలు  
సామ్యేమం సనాతన మాత్మధర్మం వైష్ణవీ నిస్తాం లభ్యా యస్తామమా  
షయ స్వర్తతే స వశీ భవతి సపుణ్యాశ్లోకో భవతి సలోకజ్ఞో భవతి  
సవేదాంతిజ్ఞో భవతి సబ్రహ్మజ్ఞో భవతి సనర్వజ్ఞోభవతి సనర్వరా  
ద్యువతి సపరం బ్రహ్మధగవంతి మాహ్నీతి సశిత్వా సంబంధినో శాంధ  
వాన్ సుహృదో మిత్రాణిచ భవా దుత్తారయతి, తదేతదృచా భ్యు  
క్తమ్, శకుంతలానాం ప్రథమం బభూవ తథా కులానాం త్రిశతంసమ  
గ్రమ్, ఏతే భవంతీ సుకృతస్యలో కే యేషాం కులేసన్య స తీహ విద్యాన్,  
త్రింశ త్వరాం త్రింశదవగాన్ త్రింశచ్ఛపరతః పరాన్, ఉత్తారయతి  
ధర్మిష్ఠః పరివ్రాజితి వై శ్రుతిః సస్మృస్తమితి యో బ్రూయాత్కంఠ  
పాణవా నపి, తారితాః పితర స్తేన ఇతి వేదానుశాసనమ్, అథ ఖలు

సామ్యేమం సనాతన మాత్మధర్మం వైష్ణవీ నిస్థాం నాసమాప్య ప్రబ్రూ  
యా న్నానూచానాయ నానాత్విజే నానావీతరాగాయ నాపీశు  
ద్ధాయ నానవసన్నాయ నాప్రయత మాససా యేతి హస్తాహుః,  
తదేత దృచా భృక్తమ్, విద్యాహ వై బ్రహ్మణ మాజగామ గోపా  
యమాంశేవధిపే ౭హ మస్మి, అసూయకాయా స్పృహవే శరాయ  
మామాబూయా ద్వీర్యవతీ తథాస్యామ్, యమేనవిద్యాశ్రుత మప్ర  
మత్తం మేధావినం బ్రహ్మచర్యోపసన్నమ్, అస్తా ఇమా ముపసన్నాయ  
సమ్యక్ ఋత్యుదద్యావైష్ణవీ మాత్మనిస్థామ్, అధ్యాపితా యేగురుం  
వాద్రియంతే విప్రవాచామనపాకర్ణణావా, యదైవ తేన నిగురుర్భోజనీ  
యస్తదైవ చాన్నం సభునక్తి శ్రుతిం తత్. గురురేవ పరోధర్మగురు  
రేవ పరాగతిః, ఏకాత్మరప్రదాతారం యో గురుం నాభినందతి, తిస్య  
శ్రుతం తపోజ్ఞానం స్రవత్యామఘటాంబుసత్, యస్య దేవే పరాభక్తి  
ర్యథాదేవే తథా గురౌ, స బ్రహ్మవి త్పరంప్రేయా దితివేదాన్. శాసన  
మిత్యుపనిషత్,

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః

ఇతి శాట్వాయనీయోపనిషత్ సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



శ్రీగణభోగనమః హరిః ఓమ్.

౧౦౦. ఆధర్వణీయ హయగ్రీ వోపనిషత్.

శ్లో. స్వహో ౭పి య త్ప్రసాదేన జ్ఞానం తత్ఫలమాఘ్నయాత్,  
సో ౭యం హ యాస్యోభగవాన్ హృదిమేభాతు సర్వదా.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రితి శాంతిః.

ఓం. నారదో బ్రహ్మణ ముపసమే త్యోవాచ-అధీషి భగవన్  
బ్రహ్మవిద్యాం వరిస్తాం, యయా ౭చిరా త్వర్వపాపం వ్యపోహ్యబ్రహ్మ  
విద్యాంలభ్యైశ్వర్యవాన్ భవతి, బ్రహ్మోవాచ— హయగ్రీవదైవత్యా

స్తంత్రా న్యోవేద సశ్రుతిస్త్రుతీతిఃసపురాణాని వేద ససర్వైశ్వర్యవా  
 స్థవతి, త ఏతే మంత్రాఃవిశ్వా తీర్ణస్వరూపాయ చిన్మయానందరూ  
 పితే, తుభ్యం నమోహయగ్రీవవిద్యా రాజాయ విష్ణవే స్వాహాస్వాహా  
 నమః, ఋగ్యజుస్సమరూపాయ వేదాహరణ కర్తృణే, ప్రణవోద్దీధవపుషే  
 మహాశ్వశిరసేనమః స్వాహాస్వాహానమః, ఉద్దీధప్రణవోద్దీధ సర్వవాగీశ్వ  
 రేశ్వర, సర్వవేదమయూచిత్య సర్వం బోదయ బోధయస్వాహాస్వాహా  
 నమః, బ్రహ్మతీరివిసవిత్పభార్గవాఋషయః, గాయత్రీత్రిష్టుబఃష్టు ప్పు  
 దాగ్ సి, శ్రీమాన్ హయగ్రీవః పరమాత్మా దేవతేతి స్థితా (హ్నా) మితి  
 బీజగ్రహాఽహమితి శక్తి స్థితా (హ్నా) మితి కేలకం భోగమోక్షయో  
 ర్వినియోగః, అకారోకారముకారైరింగన్యాసః, ధ్యానమ్, శంఖచక్ర  
 వహముద్రా పుస్తకాధ్యం చతుర్భుజమ్, సంపూర్ణ చంద్రసంకాశం హయ  
 గ్రీవ ముపాస్తహ, ఓ శ్రీమితి ద్వే అక్షరే స్థితా (హ్నా) మిత్యేకా  
 క్షరం ఓం నమోభగవత ఇతి సప్తాక్షరాణి హయగ్రీవాదేతి పంచాక్ష  
 రాణి విష్ణవ ఇతి త్రీక్షరాక్షరాణి మహ్యం మేధాం ప్రజ్ఞా మితి షడక్ష  
 రాణి, ప్రయచ్ఛస్వాహేతి పంచాక్షరాణి హయగ్రీవస్య తురియో భవ  
 తి, ఓ శ్రీమితి ద్వే అక్షరే స్థితా (హ్నా) మిత్యేకాక్షరం ఐం ఏం ఇమితి త్రి  
 ణ్యక్షరాణి క్లీంక్లీమితి ద్వేఅక్షరే సాస్సౌతి ద్వేఅక్షరే హ్రీమిత్యేకా  
 క్షరం ఓన్మ మోభగవతఇతి సప్తాక్షరాణి హయగ్రీవాదేతి పంచాక్ష  
 రాణి మహ్యం మేధాం ప్రజ్ఞా మితి షడక్షరాణి ప్రయచ్ఛస్వాహేతి  
 పంచాక్షరాణి పంచమో మిను ర్భవతి, హయగ్రీవైకాక్షరేణ బ్రహ్మవి  
 ద్యాం ప్రవక్ష్యామి, బ్రహ్మ మహాశ్వరాయ మహేశ్వర సుబ్రహ్మణ్యాయ  
 సంకర్షణో నారదాయ నారదో వ్యాసాయ వ్యాసో లోకేశభ్యః  
 సాయచ్ఛదితి, హకారోం ల(స)కారో ముకారోం త్రయమేక స్వరూపం  
 భవతి త్రయ మేకస్వరూపం భవతి హ్నా (హ్నాం) బీజాక్షరం భవతి  
 బీజాక్షరేణ స్థితా (హ్నాం) రూపేణతజ్జాపకానాం సంపత్సారస్వతౌ  
 భవతః తత్స్వరూపజ్ఞానాంనైదేహీ ముక్తిశ్చభవతి, విశ్వానాంరా  
 జ్ఞాం నాగానాం కిన్నరాణా మధిపతి ర్భవతి, హయగ్రీవైకాక్షరజపశీ  
 లాజ్ఞయానూర్యాదయ స్స్వతిః స్వస్వకర్తృణి ప్రవర్తంతే సర్వేవాంబీజా  
 నాం హయగ్రీవైకాక్షరబీజ మను త్తమం ముత్రరాజాత్మకం భవతి

స్వా (హ్వా) హయగ్రీవస్వరూపో భవతి అమృతం కురుకురు స్వాహా, తజ్జపకానాం వాక్సిద్ధి శ్రీసిద్ధి రస్తాంగయోగ సిద్ధిశ్చ భవతి స్వా (హ్వాగ్) సకలసామ్రాజ్యసిద్ధి కురుకురు స్వాహా, తానే తాన్తంత్రా న్యో వేద అపవిత్రః పవిత్రో భవతి అబ్రహ్మచారి సుబ్రహ్మచారీ భవతి అగమ్యా గమనా త్పుతో భవతి పతిత సంభాషణా త్పుతో భవతి బ్రహ్మహ త్యాదిపాతకై ర్ముక్తో భవతి గృహం గృహపతిరివ దేహీ దేహీంతే పర మాత్మానం ప్రవిశతి, ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ, అహం బ్రహ్మసి, తత్త్వమసి, అయమాత్మాంతర్యా మ్యమృతః, అహం బ్రహ్మస్మితి మహావాక్యైః ప్రతిపాదిత మగ్ధం త ఏతే మాత్రాః ప్రతిపాదయంతి, స్వరవ్యంజన భేదేన ద్విధా<sup>1</sup>యతే, అథానుమంత్రా<sup>2</sup> జపతి, యద్వాగ్యదంత్య విచే తనాని రాష్ట్రీ<sup>3</sup> దేవానాం నిషసాద మందా, చత్రశ్చక్షుర్జం దదుహే<sup>4</sup> పయాంసి క్వస్వి దస్యః పరమం జగమా, గౌరీ మిమాయ సలిలాని తక్ష త్యేకపదీ ద్విపదీ నా చతుష్పదీ, అష్టాపదీ నవపదీ బభూవుషే సహస్రాక్షరా పరమే వ్యోమక, ఓస్తాపిధానా సకలీగంతైః పరివృతా పవిః, సర్వస్యై వాచ ఈశానా చారుమామిహ వాదయే, సశర్యరీ రవృతం భాధి మానా బ్రహ్మమాయ జమదగ్నిగతా, అసూర్యస్య<sup>5</sup> దుహితా తతానశ్రవో దేవే వ్యవృత మజర్యా, యథిహం బ్రహ్మ విద్యా మేకాదశ్యాం పరే ధయగ్రీవ ప్రభావేన మహాపురుషో భవతి స జీవన్ముక్తో భవతి, ఓన్నమో బ్రహ్మణే ధారణం మే అ స్త్వనిరాకర ణం మే అ స్త్వనిరాకరణం ధారయితా భూయాసం కర్ణయోః శ్రుతం మాచ్యోధ్యం ను మాముష్య ఓమిత్సుపనివత్.

ఓం భద్రం కర్ణాభి నితి శాంతిః  
ఇతి హయగ్రీవోపనిషత్సమాప్తా  
ఓం రత్నమ్.





మంత్రరాజోఽయం దాదశశాతరః, జగతీభందః సదాశివ ఋషిః దత్తా  
త్రేయో దేవతా, ఓమితి బీజం స్వాహేతి శక్తి స్సంబుద్ధి రితి క్షేప  
కమ్, భ్రమితి హృదయే హ్రీం క్షీమితి శీర్షేషహేతి శిఖాయాం దత్తేతి కవ  
చే ఆత్మేయేతి చక్షుషి స్వాహే త్యస్తే తస్యయో భవతి యవనం వేద,  
గోడశాతరం వ్యాఖ్యాన్యే గ్రామం దేయం మానం దేయం చక్షుర్దే  
యం శ్రోత్రం దేయం వద్దశశిర శ్చివత్తి గోడశాతర మంశ్రో న దేయో  
భవతి అతినవాఃరభ క్తగుణవ చ్చిన్యాయ వదేత్, ఓమితి ప్రథమం  
భవతి ఐమితి ద్వితీయం క్రోమితి తృతీయం క్షీమితి చతుర్థం క్షామితి పం  
చమం హ్రోమితి షష్ఠః స్త్రీమితి సప్తమం హ్రామి త్యష్టమం సారితీ నవ  
మా దత్తాత్రేయో యేతి చతుర్దశ స్వాహేతి గోడశ, గాయత్రీ చ్ఛూద  
స్సదాశివఋషిః దత్తాత్రేయో దేవతా ఓంబీజం స్వాహాశక్తి శ్చతుర్థ్యం  
ఈ కీలకం ఓమితి హృదయే క్షాత్వేం క్షామితి శిఖాయాం సారితీ కవ  
చే చతుర్భుజా చక్షుషి స్వాహే త్యస్తే, యో నిత్య మధీయాన సచ్చి  
దానంద సుఖి మోక్షే భవతి, సాంస్కృతే శ్రీవైష్ణవ ఇత్యుచ్యతే తిజ్జాపీ  
విష్ణుగూపీ భవతి, అనన్యో ఛగుగః, వ్యాఖ్యాన్యే సర్వవ్రత సంబుద్ధి రిమాని  
త్యుచ్యంతే, దత్తాత్రేయో వారే స్పృష్ట ఉన్నతానందదాయక, దిగంబర  
మునేబాలపిశాచజ్ఞానసాగరే త్యుచ్యంతే. అనన్యోఽపృంద స్సదాశివ  
ఋషిః, దత్తాత్రేయో దేవతా దత్తాత్రేయే తిహృదయే, వారే కృష్ణేతి శీర్షే,  
ఉన్నతానందేతి శిఖాయామ్, దాయక మున ఇతి కవచే, దిగంబరేతి  
చక్షుషి, పిశాచజ్ఞాన సాగర ఇత్యస్తే, అనన్యోభోయం మయాఽధీతః,  
అబ్రహ్మజన నోనాశ్చ సర్వభూతాని సర్వోపకారి మోక్షీ భవతి యవనం  
వేదేత్యుచ్యంతే. ౧.

ద్వితీయః ఖండః

ఓమితి వ్యాహరే దోన్న మోభగవతే దత్తాత్రేయాయ స్మరణ  
మాత్రసంతుష్టాయ మహాభయ నివారణాయ మహాజ్ఞానప్రదాయ  
చిదానందాత్మనే బాలోన్నతపిశాచవేషా యేతి మహాయోగినే అవ  
ధూతా యేతి అనసూయానందవర్ధనాయాత్రిపుత్రాయేతి సర్వకామ  
ఫలప్రదాయ ఓమితి వ్యాహరే ద్భువబంధమోచనా యేతి హ్రీమితి  
— చక్షుషి చక్షుషి చా యేతి శ్రోమితి వ్యాహరే త్సాధ్యాకర్షణా

యేతి సారితి వ్యాహరే త్వర్వమసః క్షోభణా యేతి శ్రీమితి వ్యాహరే  
స్విహోమితి వ్యాహరే చ్చిరం జీవినే పవడితి వ్యాహరే ద్వశీకురు వశీ  
కురు వాపడితి వ్యాహరే దాక్షిర్వయాకర్షయ హమితి వ్యాహరే  
ద్విద్వేషయ విద్వేషయ ఫడితి వ్యాహరే దుచ్ఛాట రోహచ్ఛాటయ  
రరేతి వ్యాహరేత్ స్తంభయ స్తంభయఖఖేతి వ్యాహరే స్థారయ మా  
రయ సమస్సంపన్నయ సవస్సంపన్నయ స్వాహా పోషయ పోషయ  
పరమంత్ర పరయంత్ర పరితంత్రం ఛిధి చ్ఛిధి గ్రహాన్నివారయ  
నివారయ వ్యాధి నివారయ నివారయ గుఃఖం హరయవారయ దా  
రిద్యం విద్రావయ విద్రావయ దేహం పోషయ పోషయ చిత్తం తోష  
య తోషయ సర్వమంత్ర సర్వయంత్ర సర్వతంత్ర సర్వపల్లవప్వయా  
సాయేతి ఓం సమశ్శివాయే త్యుపనిషత్ ౨.

తృతీయః ఖండః.

య ఏవం వేద అన్తఃకృష్ణ ద స్సహశివఃకుషిః దత్తాత్రేయో  
దేవతా ఓమితి బీజం స్వాహేతి శక్తిః ద్రామితి కీలకం అష్టమూర్తి  
ప్రమంత్రాభవతి యో నిత్య మధితే వాయుగ్నిసోమదత్తబ్రహ్మవిష్ణు  
రుద్రైః పూతో భవతి గాయత్ర్యా శ్శితినమాత్రం జప్తో భవతి వహా  
రుద్రశతసహస్రజాపీ భవతి ప్రణవాముశకోటి జప్తో భవతి శతపూ  
ర్వాక శతోత్తరాక పునాతి సజజ్జపావనో భవతి బ్రహ్మహత్యాది  
పాతకై ర్ముక్తో భవతి గోహత్యాదిపాతకైర్ముక్తో భవతి తులాపురుషాది  
దానైః ప్రపాపానతః పూతో భవతి అశేషపాపా స్తక్తో భవతి అభ  
త్యుశతకా పాపై ర్ముక్తో భవతి సర్వమంత్రయోగ పారీణో భవతి సప  
వగ్రాహణో భవతి తిష్ఠా చ్చిచ్ఛం భక్తం ప్రతిగృహ్ణీయా తోసనంత  
పల మశ్నుతేన జీవన్ముక్తో భవతి త్యాహ భగవాన్నారాయణో బ్రహ్మ  
ణ మి త్యుపనిషత్. ౩.

ఓం భద్రం కణ్ణేభి రతి శాన్తిః.

ఇతి దత్తాత్రేయోపనిషత్సమప్తా.

ఓం తత్సత్.

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

## ౧౦౨. అధర్వణీయ గారుడోపనిషత్.



శ్లో. విషం బ్రహ్మతిరిక్తంస్యా దమృతం బ్రహ్మమాత్రకమ్,  
బ్రహ్మతిరిక్తవిషమృతృబ్రహ్మమాత్ర మగేదహమ్.

ఓం భద్రం కర్ణేభి రతి శాంతి.

ఓం గారుడబ్రహ్మవిద్యాం ప్రవక్ష్యామి యాం బ్రహ్మవిద్యాం నారదాయ ప్రోవాచ నారదో బృహత్సేనాయ బృహత్సేన ఇంద్రాయ ఇంద్రోభరద్వాజాయ భరద్వాజో జీవతామేభ్య శ్శిష్యేభ్యః సాయ చ్ఛత్, ఆస్యాశ్రీమహాగరుడబ్రహ్మవిద్యాయా బ్రహ్మఋషిః, గాయ శ్రీచ్చంద శ్శీభగవాన్ స్త్రీమహాగరుడో దేవతా, శ్రీమహాగరుడప్రీత్యర్థే మమ సకలవిషవినాశనారే జపే వినయోగః, ఓం సమో భగవతే అం గుప్తాభ్యా స్సమః, శ్రీమహాగరుడాయ తర్జసీభ్యాం స్వాహా, ఓక్షీం ద్రాయ మధ్యమాభ్యాం వపట్, శ్రీవిష్ణువల్లభాయ ఆనామికాభ్యాం హుం, త్రైలోక్య వరప్రాణితాయ కనిష్ఠికాభ్యాం వౌవట్, ఉగ్రభ యం రక లానలరూపాయ కిరీతలకరపృస్థాభ్యాం ఫట్, ఏషం హృద యాదిన్యాసః, భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః. ధ్యానమ్. స్వస్తికో దక్షిణం పాదం వామపాదంతు కుంచితమ్, ప్రాంజలీకృతిదోర్ముగ్ధం గరు డం హరివల్లభమ్, అనంతో వామకటకో యజ్ఞసూత్రం తు వాసు కిః, తక్షకిః కటసూత్రంతు హరః కార్కట ఉచ్యతే, ఓద్ధో దక్షిణ కర్ణేతు మహాపద్మస్తు వామకే, శంఖ శ్శిరః ప్రదేకేతు గుళికిస్తు భుజాం తరే, పాండ్రికాళికనాగాభ్యాం చామరాభ్యాం సువీజితమ్, ఏలాపుత్రక నాగాదైవ్య సేవ్యమానం మదాన్వితమ్, కపిలాక్షం గరుత్మంతం సువ ర్ణసదృశప్రభమ్, దీర్ఘబహుం బృహత్ స్కంధం నాగాభగణభూషి తమ్, ఆజానత స్సువర్ణాభ మాకట్యోస్తుహినప్రభమ్, కుంకుమారుణమా శంకరం శతచంద్రనిభాననం, నీలాగ్రనాసికావక్త్రం సుమహద్చ్ఛారుకుండలమ్, దంష్ట్రాగ్రరాశివదనం కిరీటకుటుంబ్యలం, కుంకుమారుణ

సర్వాంగ కుండేందుధవళా నన, విష్ణువాహా నమస్తుభ్యం యేమం  
 కరు సదా మమ, ఏవం ధ్యాయేత్త్రిసంధ్యాసు గరుడం నాగభూష  
 ణమ్, విషం నాశయతే శీఘ్రం తులరాశి మివానలః, ఓం ఈం ఓన్న  
 మోభగవతే శ్రీమహాగరుడాయ ఓక్షింద్రాయ విష్ణువల్లభాయ త్రైలో  
 క్యపరిపూజితాయ ఉగ్రభయంకిరకాలానలరూపాయ వజ్రనఖాయ  
 వజ్రతుండాయ వజ్రదండాయ వజ్రహింస్త్రియ వజ్రపుచ్ఛాయ వజ్రప  
 ఠాలక్షిత శరీరాయ ఓం ఈం ఏహ్యహ శ్రీమహాగరుడాప్రతిహతశాస  
 నాస్తి న్నానిశావిశే దుష్టానాం విషం దూషయ దూషయ స్పృష్టానాం  
 విషం నాశమ నాశయ దండశూకానాం విషం దారయదారయప్రళీ  
 నం విషం ప్రణాశయ ప్రణాశయ సర్వవిషం నాశయ నాశయ హన  
 హన దహ దహ పచ పచ భస్తి కరు భస్తికరు హుంఫట్ స్వాహా.  
 చంద్రమండలనంకాశ సూర్యమండలముప్తేక, వృద్ధీమండల ముద్రాంగ  
 శ్రీమహాగరుడవిషం హరహర హుం ఫటస్వహ, ఓం ష్రిప స్వాహా,  
 ఓం ఈం సచరతి సచరతి తత్కూరీ మత్కూరీ విషాణాంచ విషదూషణీ  
 విషదూషణీ విషశోషణీ విషనాశినీ విషహరిణీ హతం విషం నష్టం  
 విష మంతః ప్రలీనం విషం ప్రణవ్యం విషం హతంతే బ్రహ్మగా విషం  
 హత మింద్రస్యనజ్జేణస్వాహ, ఓన్న మోభగవతే మహాగరుడాయ  
 విష్ణువాహనాయ త్రైలోక్యపరిపూజితాయ వజ్రనఖవజ్రతుండాయ  
 వజ్రపఠాలంకృతశరీరాయ ఏహ్యహ మహాగరుడవిషం ఛిదిఛిది ఆ  
 వేశయావేశయ హుంఫట్ స్వాహా, సుపణ్ణోఽసి గరుత్మాన్ త్రివృత్తే  
 శిరోగాయత్రం, చక్షుస్తామ ఆత్మా సామ తేతనూ వామదేవ్యం బృ  
 హద్రథంతరే ఓక్షో యజ్ఞా యజ్ఞాయం పుచ్ఛం ఛందాన్యం గాని ధిష్ణి  
 యగ శ్మశా యజూషినామ, సుపణ్ణోఽసి గరుత్మాన్ దివంగచ సువః  
 పతి, ఓం ఈం బ్రహ్మవిద్యా మమావాస్యాం వార్ణమాన్యాం పురోవా  
 చ సచరతి సచరతి తత్కూరీ మత్కూరీ విషనాశినీ విషదూషణీ  
 విషహరిణీ హతం విషం నష్టం విషం ప్రణవ్యం విషం హతమింద్రస్య వ  
 జ్జేణ విషం హతం తే బ్రహ్మగా విష మింద్రస్య వజ్జేణ స్వాహా,  
 తస్మ్యమ్, యద్యనంతః దూతోఽసి యది వానంతఃస్వయమ్,

సచరతి సచరతి సత్కారీ మత్కారీ విషనాశి నీవిషదూషిణీ  
హతంవిషం నష్టపిషం హతమింద్రస్య వజ్రేణ విషంహతం తే బ్రహ్మణా  
విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, యది వాసుకి దూతోఽసి  
యదివా వాసుకి స్వయమ్, సచరతి సచరతి తత్కారీ మత్కారీ  
విషనాశిని విషదూషిణీ హతం విషం నష్టం విషం హతమింద్ర  
స్య వజ్రేణ విషంహతం తే బ్రహ్మణా విషమింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా,  
యది తక్షకదూతోఽసి యదివా తక్షక స్వయమ్, సచరతి సచరతి  
తత్కారీ మత్కారీ విషనాశిని విషదూషిణీ హతం విషం నష్టం విషం  
హత మింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తే బ్రహ్మణా విషమింద్రస్య వజ్రేణ  
స్వాహా, యది కర్కటకదూతోఽసి యది వా కర్కటక స్వ  
యమ్, సచరతి సచరతి తత్కారీ మత్కారీ విషనాశిని విషదూషిణీ  
హతం విషం నష్టం విషం హతమింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తే బ్ర  
హ్మణా విషమింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, యదిపద్మకదూతోఽసి యది  
వాపద్మకస్వయమ్, సచరతి సచరతి తత్కారీ మత్కారీ విషనాశిని  
విషదూషిణీ హతం విషం నష్టం విషం హత మింద్రస్య వజ్రేణ విషం  
హతం తే బ్రహ్మణా విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, యది మహాపద్మక  
దూతోఽసి యదివా మహాపద్మక స్వయమ్, సచరతి సచరతి తత్కారీ  
మత్కారీ విషనాశిని విషదూషిణీ హతం విషం నష్టం విషం హత మింద్రస్య  
వజ్రేణ విషం హతం తే బ్రహ్మణా విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, యది  
శంఖక దూతోఽసి యదివా శంఖక స్వయమ్, సచరతి సచరతి తత్కా  
రీ మత్కారీ విషనాశిని విషదూషిణీ విషహారిణీ హతం విషం నష్టం  
విషం హత మింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తే బ్రహ్మణా విష మింద్రస్య  
వజ్రేణ స్వాహా, యది గుళికదూతోఽసి యదివా గుళిక స్వయమ్,  
సచరతి సచరతి తత్కారీ మత్కారీ విషనాశిని విషదూషిణీ విషహారిణీ  
హతం విషం నష్టం విషం హత మింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తే బ్ర  
హ్మణా విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వాహా, యది పౌండ్రకాళికదూతోఽసి  
యదివా పౌండ్రకాళిక స్వయమ్, సచరతి సచరతి తత్కారీ మత్కారీ  
విషనాశిని విషదూషిణీ విషహారిణీ హతం విషం నష్టం విషం హత  
మింద్రస్య వజ్రేణ విషం హతం తే బ్రహ్మణా విష మింద్రస్య వజ్రేణ స్వా

హా, యది నాగకదూతోఽసి యదివా నాగక స్వయమ్, సచరతి  
సచరతి తస్మాన్ మత్సారి విషనాశినీ విషదూషిణీ విషహరిణీ, హతం విషం  
నష్టం విషం హత మింద్రస్య వస్త్రేణ విషం హతం తే బ్రహ్మణా విష మింద్ర  
స్య వస్త్రేణ స్వాహా, యది లూతానాం ప్రలూతానాం యది చృశ్చికానాం  
యది ఘోటకానాం యది స్థావరజంగమానాం సచరతి సచరతి తత్కూరీ  
మత్కూరీ విషనాశినీ విషదూషిణీ విషహరిణీ హతం విషం నష్టం విషం  
హత మింద్రస్య వస్త్రేణ విషం హతం తే బ్రహ్మణా విష మింద్రస్య వస్త్రేణ  
స్వాహా, అనంతవాసుకితక్షక కార్కోటక పద్మక మహాపద్మక శంఖగుళిక  
పౌండ్రకాళిక నాగక ఇత్యేషాం దివ్యానాం మహానాగానాం మహానా  
గాదిరూపాణాం విషతుండానాం విషదంష్ట్రాణాం విషాంగానాం విష  
పుచ్ఛానాం విశ్వచారాణాం వృశ్చిణాం లూతానాం ప్రలూతానాం  
మూషికాణాం గృహగోళికానాం గృహగోధికానాం ఘృణాసానాం  
గృహగిరిగహ్వర కాలాసల పల్లికోద్భూతానాం తాగ్దానాం సాగ్దానాం  
కాపదారువృక్షకోటరలతానాం మూలత్వద్దారునిర్భాససత్త పుష్పఫలో  
ద్భూతానాం దుష్టకీట కవిశ్వానమూగ్ధారజంబుక న్యామ్రవరాహాణాం జ  
రాయజాణ్డకోద్భిజ్జన్వేదజానాం శస్త్రబాణక్షతినాఫ్టవ్రణ మహావ్రణ  
కృతానాం శృత్రిమాణా వన్యేషాం భూతభేతాళిహస్తాండ పిశాచప్రేత  
రాక్షస యక్షభయప్రదానాం విషతుండదంష్ట్రాణాం విషాంగానాం విష  
పుచ్ఛానాం విషాణాం విషరూపిణీ విషదూషిణీ విషశోషిణీ విషనాశినీ  
విషహరిణీ హతం విషం నష్టం విష మంతికి ప్రలీనం విషం ప్రణష్టం  
విషం హతం తే బ్రహ్మణా విష మింద్రస్య వస్త్రేణ స్వాహా, య ఇమాం  
బ్రహ్మవిద్యా మమావాస్యాం పరేచ్ఛచ్ఛిగురూ ద్వా యాపక్షపం నహిం  
సంతి సర్వాః, అష్టా బ్రాహ్మణా గ్రాహయిత్వా తృణేన మోచయే  
చ్ఛతం బ్రాహ్మణా గ్రాహయిత్వా చక్షుషా మోచయే త్సహస్రం బ్రా  
హ్మణా గ్రాహయిత్వా మనసా మోచయే త్సర్వాజలేన ముంచతి  
తృణే నముంచతి కాస్తాన్తుంచతీ త్యాహ భగవాన్ప్రహ్లాత్యుపనిషత్.

ఓం భద్రం కర్తేభి రితి శాంతిః.

ఇతి గారుడోపనిషత్సమాప్తా. ఓమ్ తత్సత్.



శ్రీగరుభోజనమః హరిః ఓమ్

౧౦౩. యాజుషీయ కలిసంతారణోపనిషత్.

శ్లో. యద్విష్యనామస్తరతాం సంసాదో గోష్పదాయతే,

స్వానస్యభక్తిగ్భవతి తద్రామ పదమాశ్రయే.

ఓం సహనా వప త్వితి శాంతిః.

ద్వాపరాంతే నారదో బ్రహ్మణం జగము కథం భగవత్ గాం  
 పర్యటన్ కలిసంతరేయ మితి సహోవాచ బ్రహ్మ సాధు వృష్టోఽస్మి  
 సర్వశ్రుతిరహస్యం గోస్యం తిచ్చుణ్ణ యేన కలిసంసారం తరిష్యసి భగ  
 వత ఆదిపురుషస్య నారాయణస్య నామోచ్చారణమాత్రేణ నిర్భూతకలి  
 ర్భవతినారదః పునః పప్రచ్ఛ తం నామ కిమితి సహోవాచ హిరణ్య  
 గర్భః హరేరామ హరేరామ రామరామ హరేహరే, హరేకృష్ణ హరే  
 కృష్ణ కృష్ణకృష్ణ హరేహరే, ఇతిపోషణకం నామ్నాం కలికల్పవ నాశ  
 సహి, నాతిః పరతరోపాయ స్సర్వవేదేషు దృశ్యత ఇతి, పోషణకలావృ  
 తస్య జీవ స్వావరణవినాశసమ్, తితిః ప్రకాశతే పరంబ్రహ్మమీమాసాయే  
 రవిరశ్చి మండగీ వేతి పునర్నారదః పప్రచ్ఛ భగవన్మోక్షస్యవిధితి తిం  
 హోవాచ నాస్యవిధిరితి సగ్వదా శుచిలశుచిర్వాపరన్ బ్రహ్మణ స్సలోక  
 తాం సమీపతాం సరూపతాం న యుద్యతా మేతి యదాఽస్య పోష  
 ణకస్య సార్థత్రికోటిర్జనతి తదా బ్రహ్మహత్యాత్తరతి తిరతివీరహత్యాం  
 స్వర్ణస్తేయూత్పాతోభవతి వృషల్లిగమనా త్పూతో భవతి పితృదేవ  
 మనుష్యాణామపకారా త్పూతో భవతి సర్వధర్మపరిత్యాగ పాప త్స  
 ద్యశ్చుచితామ్నాయాత్. సద్యో ముచ్యతే సద్యోముచ్యత ఇత్యు  
 పనిపత్.

ఓం సహనా వప త్వితి శాంతిః.

ఇతి కలిసంతారణోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



# ౧౦౪. సామవేదీయ జాబాల్పుపనిషత్.



శ్లో. జాబా ల్యుపనిషద్వేద్య పరతత్త్వ స్వరూపకమ్,  
పార మైశ్వర్య విభవ రామచంద్రపదం భజే  
ఓం ఆపాయం త్వితి శాంతిః.

ఓం. అథహైనం భగవంతం జాబాలిం మైపులాదిః వప్రచ్ఛ, భ  
గవ నే బ్రాహ్మ పరమతత్త్వరహస్యమ్, కిం తత్త్వం కో జీవాః కః పశుః  
క ఈశానః, కోమోక్షోపాయ ఇతి సతింపెనావాచ, సాధు పృష్టం సర్వం  
నివేదయామి, యదా జ్ఞాత మితి, పున స్సతమువాచ, కుత స్త్వయా  
జ్ఞాత మితి పున స్సత మువాచ, వడాననా దితి పున స్సత మువాచ,  
తేనాథ కుతో జ్ఞాత మితి పున స్సత మువాచ, తే నేశానా దితి,  
పున స్సతమువాచ, కథం తస్మాత్తేన జ్ఞాత మితి, పున స్సత మువాచ,  
తదుపాసనా దితి, పున స్సత మువాచ, భగవ న్మౌవయా మే రహ  
స్యం సర్వం నివేదయేతి సతేచ పృష్ట స్సర్వం నివేదయామాస  
తత్త్వమ్, పశుపతి రహంకారావిష్ట స్సంసారీజీవ స్సవీవ పశుః,  
సర్వజ్ఞపంచకృత్యసంపన్న స్సర్వేశ్వర ఈశః పశుపతిః, కే పశవ ఇతి  
మృసస్సత మువాచ, జీవాః పశవ ఉక్తాః తద్వితిత్వా త్పశుపతి స్సపున  
స్తంహోవాచ, కథం జీవాః పశవ ఇతి కథం తత్పతిరితి సత మువాచ  
యథా తృణాశినో వివేకిహీనాః పరప్రేష్యాః కృష్యాది కిర్తను  
నియుక్తా స్సకల దుఃఖసహః స్వస్వామిబధ్నమానా గవాదయాః  
పశవః, యథా తత్స్వామిన ఇవ సర్వజ్ఞ ఈశః పశుపతిః, త  
జ్ఞానం కేనోపాయేన జాయతే పున స్స తమువాచ విభూతిధారణా దేవ,  
తద్వికారః కథ మితి కుత్రకుత్రధార్యమ్, పునస్సత మువాచ, సద్యో  
జాతాది పంచబ్రహ్మమంత్రైర్భగ్న సంగృహ్యగ్నిరితి భస్తే త్యనే నాభి  
మంత్ర్య మానస్తాక ఇతి సముధ్యుక్త జలేన సంస్పృజ్యత్యాయుషమితి  
శిరోలలాట వక్షుగ్మం ధేష్వితి తిష్ఠభి స్సాగ్నియైశ్చ త్ర్యంబకై స్త్రీసాః



రేఖాః ప్రకుర్వీత ప్రతి మేత చ్ఛాంభవం సర్వేషు వేదేషు వేదవాదిభి  
రుక్తం భవతి తత్సమాచరే న్ముముక్షు ర్న పునర్భవాయ, అథ సస  
త్కుమారః ప్రమాణం పృచ్ఛతి త్రిపు డ్విధారణస్య త్రిధా రేఖా  
అలలాటా దాచక్షుషో రాభునో ర్తభృతశ్చ, యాస్య ప్రథమా రేఖా  
సా గర్వాత్య శ్చాకానో రజో భూర్లోక స్వాస్త్వాక్రియాశ్చ క్షీణుగ్వేదః  
ప్రాప్తి స్సవసం ప్రజాపతిర్దేవో దేవతేతి యాస్యద్వితీయా రేఖాసా దక్షి  
ణాగ్ని రుకార సృత్వ ములిరిక్ష మంతరాత్మా చేచ్ఛాశక్తి ర్యజుర్వేదో  
మూఢ్యందినం సవసం విష్ణుర్దేవో దేవతేతి యాస్య తృతీయారేఖా సాహ  
ననీయో మకార స్తమో క్య ల్లోకః పగమాత్తా జనశక్తి స్సాయువేద  
స్తృతీయరవసం మహాదేవో దేవతేతి త్రిపుండ్రం భస్మనా కరోతియో  
విద్యాక్ బ్రహ్మచారి గృహీ వానప్రస్థో యతి ర్వా సమహాపాత కోప  
పాతకేభ్యః పూతో భవతి ససగ్యా న్వేదా సఫీతో భవతి ససగ్యాం  
దేవాణా ధ్యాతో భవతి ససర్వేషుతీర్థేషు స్నాతో భవతి, సకలరుద్ర  
మూత్రజాపీ భవతి నసపునరావర్తతే నసపునరావర్తత ఇతి ఓం సత్య  
మిత్యుపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయం త్వితి శాంతిః

ఇతి జాబాల్యుపనిషత్సమాప్తా

ఓం రిత్నత్.



శ్రీగురుభ్యోనమః హరిః ఓమ్.

౧౦౫. ఋగ్వేదీయ సౌభాగ్యలక్ష్మ్యవనిషత్.

శ్లో. సౌభాగ్య కైవల్యలక్ష్మీ విద్యావేద్యసుఖాకృతీ,

త్రిపా న్నారాయణానంద రామచంద్రపదం భజే,

ఓం వాఙ్మే మనసీతి శాంతిః.

అథ భగవంశం దేవాణామః.—హే భగవ న్మః కథయ సౌభా  
గ్యలక్ష్మీవిద్యాం రథే త్వవోచత్, భగవా నాదినారాయణః, సర్వే  
దేవా యూయం సావధాన మనసా భూత్వాశృణుతి, తురీయరూపం

తురీయా తీతాం సరోవృత్కటాం సర్వమంత్రాసనగతాం వీరోపవీరదేవతా  
 పరివృతాం చతుర్భుజాం శ్రియం హరణ్యవర్ణామితి సంచదశర్దిభిర్ద్యాయ  
 యథ అథ పంచదశఋగాత్తకస్య శ్రీసూక్త స్వానందకర్దమచిక్షితేతిది  
 రాసుతా ఋషయః, శ్రీరి త్యాద్యాఋషయః, దతుర్దశానా మృచా  
 మానందా ద్యృషయః, హిరణ్యవర్ణామిత్యాద్యృక్తయ స్వానన్ద  
 వృషదః, కాంపోస్తీ త్యసృబృహతీ ఛందః, తదన్యయో ద్వయో (శ్రీష్టు  
 వృషదః, అనన్దపునరప్తకస్య, శేషస్య ప్రస్తావపక్షిః, శ్యోగ్నిదేవతా,  
 హిరణ్యవర్ణామితి బీజమ్, కాం సోస్తితి శక్తిః, హిరణ్యయా చంద్రా  
 రజతస్రజా హిరణ్య స్రజా హిరణ్య హిరణ్య వర్ణేతి ప్రణవాదినమోం  
 తైష్వతుర్ధ్వంతైరంగన్యాః, అధుక్తృతయై రంగన్యాః, మస్తలోచన  
 శ్రుతిప్రాణవదనకంఠ కాహుద్వయ హృదయనాభిగుహ్యావాయూరుజాను  
 జంఘేషు శ్రీసూక్తై రేవ క్రమశో న్యసేత్. అమలకమల సంస్థా తద్రజః  
 పుంజవర్ణా కరకమలధృతేష్టా భీతియుగ్తా బుజాచ, మణిరుకుటవిచిత్రా  
 లంకృతా కల్పజాలై స్సకలభువనమాతా సంతతం శ్రీ శ్చ్యాయై నః,  
 తత్త్వీరకర్ణికాయాంస సాధ్యం శ్రీబీజమ్, వస్వాదిత్యకలాపదేషు శ్రీసూ  
 క్తగతాగ్ధార్ధాద్భిదృహి ర్యోమరితి మాతృకయా చ శ్రియమ్, యం  
 త్రాంగదశకంచ విలిఖ్య శ్రియ మావాహయేత్, అంగైః ప్రధమా  
 ప్రతిః, పద్మాదిభి ర్ద్వితీయా, లోకేశై స్తృతీయా, తదాయుధై స్తురీయా  
 ప్రతిర్భవతి, శ్రీసూక్తై రావాహనాదిపోడశసూప్రజపః, సాఖాగ్యుత్పత్తి  
 కాక్షర్యా భృగు స్వచంద్రాయ శ్రీశ్రియో ఋష్యాదయః, శమితి బీజ  
 శక్తిః శ్రామిత్యాది పడంగమ్, భూయా ద్భూయో ద్విపద్మాభయ వరద  
 కరా తప్తకార్తస్వరాభా శుభ్రాభ్రాభేభయ్యుగ్తద్వయకరపృతకుంభాద్భి  
 రాసిచ్యమానా, రత్నోపా బద్ధమాభిర్విమలలర ఓకూలార్తివా లేసనా  
 ధ్యా పద్మాక్షీ పద్మనాభారసి కృతవసతిః పద్మగా శ్రీ శ్చ్యాయై నః, తత్త్వీ  
 రమ్, అప్తపత్రిం పృతపత్రియం ద్వాదశరాశిఖండం చతురశ్శ్రి  
 రమావీరం భవతి, కర్ణికాయాం సన్యాధ్యం శ్రీబీజమ్, విభూతి  
 రన్నతిః కాంతి స్సప్తః క్షీర్ణితిత్వః పుష్ట రుత్కృష్టి బుద్ధి రితి  
 ప్రణవాది సమోం తై శ్చతుర్ధ్వంతై ర్నవశక్తిం యజేత్, అంగైః

ప్రథమా ప్రతిః వాసుదేవాద్విత్తీయా బాలక్యాది తృతీయా ఇంద్రా  
దిభి శ్చతుర్థీ భవతి, ద్వాదశలక్షజపః, శ్రీరక్ష్యే గ్వరదా విష్ణుపత్నీ వ  
సుప్రదా హిరణ్యరూపా స్వర్ణమాలిని రజతప్రజా స్వర్ణప్రభా స్వర్ణ  
ప్రాకార పద్మవాసిని పద్మహస్తా పద్మప్రియా ముక్తాలంకారా చంద్రా  
సూర్యా బిల్వప్రియా ఈశ్వరీ భుక్తి ర్ముక్తి ద్విభూతి రృద్ధి స్సమృద్ధిః  
కృష్టిః పుష్టి ర్ధనదా ధనేశ్వరీ శ్రద్ధా భోగిని భోగదా సావిత్రి ధాత్రీ  
విదాత్రీ త్యాది ప్రణవాదిన మోఽంతా శ్చతుర్థ్యంతా మాత్రాః, సకా  
క్షరపదంగాది పీఠమ్, లక్షజపః, దశాంశం తర్పణమ్, శతాంశం హవ  
నమ్, సహస్రాంశం ద్విజలృప్తిః, లిమ్కా-మానామేవ శ్రీవిద్యాసిద్ధిః, స  
కదాపి సకామానా నితి.

అథ హైనం దేవా ఊచు స్తురీయయా మాయయా నిర్దిష్టం  
తత్త్వం బ్రూహీతి తథేతి సహూవాచ, యోగేన యోగో జ్ఞాతవ్యో  
యోగో యోగా త్వప్రసృతే యో ప్రమత్తస్తు యోగీన స యోగీరమ  
తే చిరమ్, సమాఽయ్య సిద్ధాం సుజీర్ణైర్బలభోజీ శ్రమత్యాజ్యబాధే  
వివిక్తే ప్రదేశే, సదాఽఽసీత నిస్తృష్ట ఏష ప్రయత్నోఽథవా ప్రాణ  
రోఢో నిజాభ్యాస మాగ్గాత్. వక్త్రేణాపూర్య వాయుం హుతవహనిల  
యేఽపాన మాకృష్యగృత్వా స్వాగుస్తాద్యంగలీభి ర్వరళరళలయో  
ష్ఠ్విశేపం నిరుధ్య, శ్రోత్రే నేత్రేచ నాసాపుట యుగళమధోఽనేన  
మార్గేణసమ్య క్షశ్యంతి ప్రత్యయాంసం ప్రణవబహువిదధ్యాససూలీన  
చిత్తాః, శ్రవణముఖ నయన నాసా నిరోధనేనైవ కర్తవ్యమ్, శుద్ధ  
సుషుమ్నసరణౌ స్ఫుః మమలం శ్రూయతే నాదః, చిచిత్ర ఘోషసం  
యుక్తాఽనాహతే శ్రూయతే ధ్వనిః, దివ్యదేహశ్చ తేజస్వీ దివ్యగం  
ధోఽప్యరోగవాక్, సంపూర్ణవృద్ధయ శ్శూన్యే త్వారంభే యోగ  
వాక్ భవేత్, ద్విత్తీయాం విఘటే శ్చిత్త్య వాయు ర్భవతి మధ్యగః,  
దృఢాసనో భవే ద్యోగీ పద్మాద్యాసనసంస్థితః, విష్ణుగ్రంథే స్తోత్రేణదా  
శ్చరమాసందస భవః, అతిశూన్యో విమర్శశ్చ భరిశద్ధ స్తోత్రభవేత్,  
తృతీయాం యత్నతో భిత్వా నినాదో మర్దళ ధ్వనిః, మహాశూన్యం  
తతో యాతి సర్వసిద్ధిరమాశ్రయమ్, చిత్తానందం తతో భిత్వా సర్వ  
కీకగతానిలః నిమిత్తో వెషవ శ్చక్షుః కరణతీతి కరణో భవేత్, ఏకీభూతం

తదా చిత్తం సనకాదిమనీడితమ్, అంతేనంతం సమారోప్య ఖండే  
 ఖండం సుర్వయన్, భూమానం ప్రకృతిం ధ్యాత్వా కృతకృత్యోఽ-  
 మృతో భవేత్, యోగేన యోగం సంరోధ్య భావం భావేన చాంజనా,  
 నిర్వికల్పం పరం తత్త్వం సదా భూత్వా పరం భవేత్, అహం భావం  
 పరిత్యజ్య జగద్భావ మసేదృశమ్, నిర్వికల్పస్థితో విద్వాన్ భూయోనా-  
 న్యనుశోచతి, సలీలే సైంధవం యద్వత్సాన్యం భవతి యోగతః,  
 తథాఽత్మయనసా రైక్యం సమాధి రభిధీయతే, యదా సంక్షీయతే  
 ప్రాణో మానసంచ ప్రళీయతే, తదా సచరసత్త్వం యత్ సమాధి రభి-  
 ధీయతే, యస్మిన్మత్స్యం తయో రత్ర జీవాత్పరమాత్మనోః, సమస్తన  
 ప్రసంకల్ప స్సమాధి రభిధీయతే, ప్రభాశూన్యం యన శూన్యం బుద్ధి  
 శూన్యం నిరామయమ్, సర్వశూన్యం నిరాభాసం సమాధి రభిధీయతే,  
 స్వయ ముచ్చలితే దేహే దేహీ నిత్యం సమాధినా, నిశ్చలం తం విజా-  
 నీయా త్సమాధి రభిధీయతే, యత్రయత్ర మనో యాతి తత్రతత్ర  
 పరం పదమ్, తత్రతత్ర పరం బ్రహ్మ సర్వత్రి సమపస్థితమితి, అభ హౌ  
 సం దేవా ఊచు ర్నన చక్రవివేక మనబ్రూహితి తథేతి సహౌ  
 వాచ, అథారే బ్రహ్మచక్రం త్రిరావృత్తి<sup>1</sup>భంగిమండలాకారం తత్ర  
 మూలకందేశక్తి, పావకాకారం ధ్యాయే తత్రైవ కామరూపవీరం  
 స్వకామఫలప్రదం భవతి, ఇత్యాధారచక్రమ్, ద్వితీయం స్వాధిష్ఠాన  
 చక్రం పద్మళం తన్నధ్యే పశ్చిమాభిముఖం లింగం ప్రవాళాంకురసదృశం  
 ధ్యాయే తత్రైవ<sup>2</sup>ద్యాణివీరం జగదాకర్షణసిద్ధిదం భవతి, తృతీయం  
 నాభిచక్రం పంచావర్తం సర్వగుటిలాకారం తన్నధ్యే కుండలినిం  
 గాలార్కకోటిప్రభమ్, శివసుమధ్యం ధ్యాయేత్, సామర్థ్యశక్తి  
 స్సర్వసిద్ధిప్రదా భవతి, మణిపూరకచక్రం పృథ్వీచక్ర మష్ట  
 దళ మథోముఖమ్, తన్నధ్యే జ్యోతిర్మయ లింగాకారం ధ్యాయే  
 త్, సైవ హంసకళా సర్వప్రియా సర్వలోకవశ్యకరీ భవతి, కింఠచ  
 క్రం చతుంగులం తత్ర వామే ఇడా చంద్రనాడి దక్షిణే పింగళా  
 సూర్యనాడి, తన్నధ్యే సుషుమ్నాం శ్వేతవర్ణాంధ్యాయేత్, య ఏవం  
 వేదానా హతసిద్ధిదా భవతి, తాలుచక్రం తత్రామృతధారాప్రవాహః

ఘంటికా లింగం మూలచక్రరంధ్రే రాజసంతాపలంబినీ వివరం దశ  
మంద్వారం తత్ర శూన్యం ధ్యాయే చ్చిత్తలయం భవతి, ఋషమం  
భ్రూచక్ర మగుప్తమాత్రం తత్ర జ్ఞాననేత్రం దీపశిఖాకారం ధ్యాయేత్, తదేవ కపాలకందం వాక్సిద్ధిదం భవతి ఆజ్ఞాచక్ర మష్టమమ్, బ్రహ్మ  
రంధ్రం నిర్వాణచక్రం, తత్ర సూచికాగృహేతిరం ధూమ్రశిఖాకారం  
ధ్యాయేత్, తత్ర బాలః ధరపీఠం మోక్షప్రదం భవతి, ఇతివర బ్రహ్మచ  
క్రమ్, నవమమాకాశ చక్రం తత్ర షోడశ దశపద్మమూర్ధ్వమఖమ్,  
తన్మధ్యకర్ణికా త్రికూటాకారం తన్మధ్యే ఊర్ధ్వశక్తికాం షణ్మూర్ధ్వధ్యాయే  
త్తత్త్రివ పూర్ణగిరిపీఠం సర్వేచ్ఛాసిద్ధి సాధనం భవతి. సాభాగ్యలక్ష్మ్య  
పనిషదం నిత్య మధీతే సోఽగ్నిపూతో భవ, స వాయుపూతో భవ  
తి, స సకలధనధాన్యసత్పుత్రశత్రహయభూగజపశుమహిషీదాసీదా  
సయోగజ్ఞానవాక్ భవతి, న స పునరానర్తతే న స పునరావర్తత ఇత్యు  
పనిషత్.

ఓం వాజ్ఞే మనసీతి శాంతిః,  
ఇతి సాభాగ్యలక్ష్మ్యపనిష త్సమాప్తః.  
ఓం తత్సత్



శ్రీగురుభ్యానమః హరిః ఓమ్.

౧౦౬. ఋగ్వేదీయ సరస్వతీరహస్యోపనిషత్.

శ్లో. ప్రతియోగి విసర్దుక్తి బ్రహ్మవిద్యైక్యకీగోదరమ్,  
అఖ డనిర్వికల్పాత్తే రామచంద్రవరం భజే  
ఓం వాజ్ఞే మనసీతి శాంతిః.

ఓం ఋషయో హవై భగవంత మాశ్వలాయనం సంపూజ్య సప్ర  
చ్ఛుః కేసోపాయేన తత్ జ్ఞానం తత్పదార్థాన భాసకమ్, యదుపాసన  
యాతత్త్వం జానాసి భగవ స్వద, సరస్వతీ దశ శ్లోకా స ఋచా బీజ  
మశ్రయా, స్తుత్వా జప్త్వా పరాం సిద్ధి మలభం మునిపుణ్ణవాః, ఋషయ

ఊహ: —కథం సారస్వతప్రాప్తిః కేనధ్యానేన సువ్రత, మహాసరస్వతీ యేన తుష్టాధగవతీ వద, సహోవాచా శ్వలాయనః, అస్య శ్రీ సగస్వతీ దశ శ్లోకీ మహామంత్రస్యా అహ మాశ్వలామనఋషిః, అనఘ్న ప్పూదః, శ్రీవాగీశ్వరీ దేవతా, యద్వాగితి బీజమ్, దేవీ వాచ మితి శక్తిః, ప్రణో దేవీతి కీలకమ్, వినియోగ స్త్రీప్రత్యే, శ్రద్ధా మేధా ప్రజ్ఞా ధారణా వాగ్దేవతా మహా సరస్వతీ త్యేతై రంగన్యాసం. నీహారహారఘనసారసుధాకరాభాం కల్యాణదాం కనకచంపకదామ భూషామ్, ఉత్తుంగ పీఠకుచకుంభమనోహరాంగీం వాణీ సమామి మనసా వచసాం విభూత్యై. ఓం ప్రణో దేవీ త్యస్యమంత్రస్య, భరద్వాజ ఋషిః, గాయత్రీఛందః, శ్రీ సరస్వతీ దేవతా ప్రణవేన బీజ శక్తి కీలకమ్, ఇష్టార్థే వినియోగః, మంత్రేణ న్యాసః, యా వేదాం తార్థతత్వైశ్చస్వరూపా పరమార్థతః, నామరూపాత్తనా వ్యక్తా సా మాంపాతు సుస్వతీ ఓం ప్రణో దేవీ సుస్వతీ వాజేభి ర్వాజనీవతీ, ధీనా మవిత్సీవతు. ౧. ఆచోదివఇతి మంత్రస్య అత్రి ఋషిః త్రిష్టుప్చా దః సరస్వతీ దేవతా, హ్రీమితిబీజశక్తికీలకం ఇష్టార్థేవినియోగః, మంత్రేణ న్యాసః, యా సాంగోపాజ్ఞవేదేషు చతుర్వేదైవగీయతే, అగ్నే తా బ్రహ్మణ శ్శక్తి స్సామాం పాతు సరస్వతీ, హ్రీ, అనోదివో బృహతః పర్వతాదా సరస్వతీ, యజతా గంతుయజ్ఞమ్, హమా దేవీ జుజుషాణా ఘృతాచీ శగ్ధా న్నోవాచ ముశతీ శృశతు. ౨. పావకాన ఇతి మంత్రస్య మఘ <sup>1</sup>చ్చందా ఋషిః, గాయత్రీ చ్చూదః, సరస్వతీదేవ తా శ్రీమితిబీజశక్తికీలకమ్ ఇష్టార్థే వినియోగః, మంత్రేణ న్యాసః, యావల్లపదవాక్యార్థ స్వరూపేణైవ వర్తతే, అనాదినిధనానంతా సామాం పాతు సరస్వతీ, శ్రీ, పావకాన సరస్వతీ వాజేభి ర్వాజనీ వతీ, యజ్ఞం పఘ్న ధియా వసుః ౩ చోదయిత్రీతి మంత్రస్య మఘ <sup>1</sup>చ్చందాఋషిః, గాయత్రీ ఛందః, సరస్వతీ దేవతా, బ్లామితి బీజ శక్తి కీలకం మంత్రేణన్యాసః. అధ్యాత్మ సుధిదైవజ్ఞు దేవానాం సమ్యగీశ్వరీ, ప్రత్యగాస్తేవదంతీయా సామాంపాతు సరస్వతీ బ్లాం, చోదయిత్రీ సూన్నతానాం చేతంతీ సుమతీనా, యజ్ఞం ధధేసరస్వతీ. ౪.

మహా అణ్ణేతి మంత్రస్య, మధు<sup>1</sup>చ్ఛందాఋషిః, గాయత్రి ఛందః, సరస్వతీదేవతా సారితీ బీజశక్తి<sup>2</sup>లకం ఇష్టా<sup>3</sup>శ్శేవినియోగః మంత్రేణ న్యాసః అంతర్యామ్యాత్త నావిశ్వా త్రైలోక్యం యా ని యచ్ఛతి, రుద్రాది త్యాదిరూపస్థా యన్యామాచేశ్యతాంపునః, భూయన్వి సర్వరూపైకా సామాం పాతు సరస్వతీ. సాః- మహా-అర్ణస్సరస్వతీ ప్రచేతయతికే తురాధియో విశ్వా విరాజతి ౫. చత్వారి వా గితి మంత్రస్య ఉచ్య త్థ్య పుత్ర ఋషిః, త్రిష్టుష్ఠంద స్సరస్వతీ దేవతా, ఐమితి బీజశక్తి<sup>2</sup>ల కం మంత్రేణ న్యాసః, యా ప్రత్యగ్దృష్టిభిర్జీవై ర్వ్యజ్రమానానుభూయ తే, వ్యాపిని జ్ఞాప్తిరూపైకా సామాం పాతు సరస్వతీ ౬. చత్వారి వాక్పరిమితా పదాని తాని విదుః పృచ్ఛాణా యే మనీషిణః, గుహా త్రిణి నిహితా నేగ్గయంతి తురీయం వాచో మనుష్యా వదంతి ౭. య ద్వా గ్ద్వదంతి మంత్రస్య, భార్గవ ఋషిః, త్రిష్టుష్ఠందః, సరస్వతీ దేవతా క్షీమితి బీజశక్తి<sup>2</sup>లకం మంత్రేణ న్యాసః. నామజాత్యాదిభిశ్చ దై రిష్టభా యా వికల్పితా, నిర్వికల్పాత్తనాప్యక్తా సామాం పాతు సర స్వతీ. క్షీం- యద్వాగ్ద్వదం త్యవిచేతినాని రాష్ట్రదేవానాం నిషసాద మద్రా, చతస్ర ఉర్జం దుదుహే పయాంసి క్వస్విదన్యాః పరమం జగా మ ౮ దేవీం వాచమితి మంత్రస్య, భార్గవఋషిః, త్రిష్టుష్ఠందః. సర స్వతీదేవతా, సా రితి బీజశక్తి<sup>2</sup>లకం మంత్రేణ న్యాసః. వ్యక్తావ్యక్తగిర స్సర్వే<sup>2</sup>వేదాద్భ్యా వ్యాహరంతి యూ, సర్వకామ దుఘాధేను స్సా మాంపాతు సరస్వతీ. సాః- దేవీం వాచ ముజనయంత దేవాస్తాం విశ్వ రూపాః పశవో<sup>2</sup> వదంతి, సానోమంద్రేష మూర్జం దుహానా ధేనుర్వా గస్తా నుపనుష్టు తైతు. ౯. ఉతత్వఙ్గితి మంత్రస్య, బృహస్పతి ఋషిః. త్రిష్టుష్ఠందః, సరస్వతీ దేవతా, సమితి బీజశక్తి<sup>2</sup>లకం మంత్రేణ న్యాసః, యా విదిత్వాఖిలం బంధం నిర్త ధ్యాఖిలసర్త్తనా, యోగీ యాతి పరం సానం సామాం పాతు సరస్వతీ సం-ఉత త్వః పశ్య స్మదదర్శ వాచ ముతశ్వశ్శృంగ్యా న్నశృణో<sup>2</sup> త్యేనామ్, ఉతోత్వస్తై తన్వా అంవిసన్తే జాయేవ పత్య ఉశతీ నువాసాః. ౧౦. అంబితమ ఇతి మంత్రస్య, గృహ్ని మదఋషిః, అనష్టుష్ఠందః, సరస్వతీ దేవతా, ఐమితి బీజశక్తి<sup>2</sup>లకం

మంత్రేణ న్యాసః, నామరూపాత్మకం సర్వం యస్యా మావేశతాం పునః,  
 ధ్యాయంతి బ్రహ్మరూపై కా సామాంపాతు సరస్వతీ. ఐ-అంబితమే  
 నదీమే దేవితమే సరస్వతీ అగ్రశస్తా ఇవ స్తసి ప్రశస్తిమంబ న స్మృధి.  
 ౧౦. చతుర్ముఖముఖాంభోజవనహంసకధూర్జమ, మానసే రమతాం ని  
 త్యంసర్వభుక్తా సరస్వతీ, నమస్తే శారదే దేవి కాశ్మీరపురవాసిని, త్వామ  
 హం ప్రార్థయే నిత్యం విద్యాదానంచ దేహి మే, అక్షరూత్రాంకుశధ  
 రా పాశపుస్తకధారణీ, ముక్తాహారసమాయుక్తా వాచి తిష్ఠతు మే సదా,  
 కమ్యుకంఠి సుతామ్రాస్తీ సర్వాభరణభూషితా, మహాసరస్వతీ దేవీ జహ్వ  
 గ్రే సన్నివేశ్యతామ్, యా శ్రద్ధా ధారణా మేధా వాద్దేవీ విధివల్లభా,  
 భక్తజిహ్వగ్రసరసా శిమాదిగుణదాయినీ, నమామి యామినీ నాథ  
 రేఖాలంకృత కుంతలామ్, భవానంతాప నిర్వాపణ సుధానదీమ్,  
 యః కవిత్యం నిరాతుకం భుక్తిముక్తీచ వాఙ్మతి, సాభ్యైర్చైనాం దశ  
 శ్లోక్యా నిత్యం స్తోత్ర సరస్వతీమ్, తస్యైవం స్తువతో నిత్యం సమభ్యర్చ్య  
 సరస్వతీమ్, భక్తిశ్రదాభియుక్తస్య పాశ్వాసాత్ప్రీత్యయో భవేత్, తతః  
 ప్రవర్తతే వాణీ స్వేచ్ఛయా లలితాక్షరా, గద్యపద్యాల్లకై శ్చబైరప్ర  
 మేయై ర్వికషిత్వైః, అశ్రుతో బుధతే గ్రంథః ప్రాయ సాసరస్వతః కవిః,  
 ఇత్యేవం నిశ్చయంవిప్రాసా పౌలూపాచ సరస్వతీ, ఆత్మవిద్యామయాలభ్యా  
 బ్రహ్మజ్ఞేవ సవాతసీ, బ్రహ్మత్వం మే సదా నిత్యం సచ్చిదానందరూపతః,  
 ప్రకృతిత్వం తత స్సృష్టం సత్వాదిగుణసామ్యతః, సత్యే వాభాతిచి  
 చ్ఛాయా దర్పణే ప్రతిబింబవత్, తేన చిత్ప్రీతిబింబేనత్రివిధా భాతినా  
 పునః, ప్రకృత్యవచ్ఛిన్నతయా పునఃసర్వమే, శుద్ధసత్వప్రధానా  
 యాంమాయాయాం బింబితో హ్యజః, సత్త్వప్రధానా ప్రకృతి ర్దాయేతి  
 ప్రతిపాద్యతే, సామా యా స్వ ఐశోపాధి సర్వజ్ఞస్యే శ్వేదస్య హి, వశ్య  
 మాయత్వ మేకత్వం సర్వజ్ఞత్వగచ తస్యతు, సాత్వికత్వా త్సమష్టిత్వా  
 త్సాక్షిత్వా జ్ఞగతా మపి, జగత్కర్తు మకర్తు వాచాన్యథా కర్తు



మీశతే, యత్తక్షణ్యర ఇత్యుక్త స్సర్వజ్ఞత్వాదిభిర్బుధైః, శక్తిద్వయం  
హి మాయాయా విశేషానుతిరూపకం, విశేషశక్తిర్లింగాది బ్రహ్మం  
దాంతం జగత్సృజేత్, అంతర్బుద్ధృశ్యయో క్షేదం బహుశ్చ బ్రహ్మసర్గ  
యోః, ఆనృణో త్వపరా శక్తి స్సానుసారస్య కారణమ్, సాక్షిణః పుర  
తో భాతం లింగదేహేన స యుతమ్, చితిచ్ఛాయాసమావేశా జ్ఞాన  
స్సన్య ద్వాన్యవహారికః, అస్య జీవత్వ మారోపా త్సాక్షిణ్య ప్యవభాస  
తే, ఆవృతౌతు విసప్తాయాం భేదే భాతే ప్రయాతి తత్, లక్షా సర్గబ్ర  
హ్మణోశ్చ భేద మావృత్యతిష్ఠతి, యాశక్తి స్తద్వశాద్బ్రహ్మవిశ్రాంత్యేన  
భాసతే, అత్ర ప్యానుతిరాశేన విభాతి బ్రహ్మసర్గయోః, భేదస్తయో  
ర్వికారస్సన్య త్సగ్ధేన బ్రహ్మణి క్వచిత్, అస్తిభాతి ప్రియం రూపం నామ  
చే త్యంశ పంచకమ్, ఆద్యస్త్రయం బ్రహ్మరూపం జగదుపాపం తతోద్వ  
యమ్, ఉపేక్ష్యనామరూపేద్వే సచ్చిదాపందతత్పరః, సమాధి సర్వ  
దా కుర్యా ధృదయే వాథవా బహిః, సవికల్ప నిర్వకల్ప స్సమాధి  
ర్ద్వివిధో హృది, దృశ్యశబ్దానుభేదేన సవికల్పః పున ర్ద్విధా, కామా  
ద్యాప్తిర్తగా దృశ్యా స్తత్సాక్షిత్యేన చేతనమ్, ధ్యాయేద్దృశ్యాసవి  
గ్ధోయం సమాధి ససవికల్పకః, అపంగ సుచ్చిదానంద స్సప్రభో ద్వై  
తవర్ణతః, అస్తితి శబ్ద విగ్ధోయం సమాధి ససవికల్పకః, స్వానుభూతిరసా  
వేశా ద్దృశ్యశబ్దా నపక్షితః, నిర్వికల్పసమాధి స్సన్య నివాతస్థిత దీప  
వత్. <sup>1</sup> హృదివా బాహ్యాదేశేపి యస్తికా కస్తింశ్చ వస్తుని, సమాధి  
రా దృక్సన్తాత్రా నామరూపపుష్కరిణి, సజ్జీ భావోరసాస్వాదా త్ప్ర  
తీయః పూర్వవత్తతః, ఏతే సమాధిభి ర్షష్ఠిర్నయేత్కాలం నిరంతరమ్,  
దేహభిమానే గళితే విజ్ఞాతే పరమాత్మని, యత్రయత్ర మనో యాతి  
తత్రతత్రపరామృశమ్, భిద్యతే హృదయగ్రాధి శ్చిదన్యంతే సర్వసూశ  
మాః, క్షీయంతే చాస్య కర్మాణి తస్మికదృష్టే పరావరే, మయి జీవత్వ

మీశత్వం కిల్వితంపస్తతో నహి, ఇతి యస్తు విజానాతి సముక్తో నాత్ర సంశయ ఇత్యుపనిషత్.

ఇతి సహనా వవ త్వీతి శాంతిః.

ఇతి సరస్వతీ రహస్యాపనిష త్సమాప్తా.

ఓం రిక్సత్.

శ్రీగరుభోనయః హరిః ఓమ్.

౧౦౭. ఋగ్వేదీయ బహ్వచోపనిషత్.

శ్లో బహ్వచాఖ్య బ్రహ్మవిద్యా మహాఖండార్థ వైభవమ్,

అఖండానంద సామ్రాజ్యం రామచంద్రపదం భజే.

ఓం వాజ్డే మనసీతి శాంతిః.

ఓం. ఓం దేవీ పేయకాగ్ర ఆసీత్, సైవ జగదండ మసృజతి, కామక ఫేతి విజ్ఞాయతే, శృంగారక ఫేతి విజ్ఞాయతే, తస్యా ఏవ బ్రహ్మ అజీజనత్ విష్ణు రజీజనత్, గుదో అజీజనత్, సర్వే మరుద్గణా అజీజన త్, గంధర్వాస్సరస కిన్నరా వాదిత్రి వాదిన స్సమంతా దజీజనత్, భోగ్య మజీజనత్, సర్వమజీజనత్, సర్వం శాక్త మజీజనత్, అండజం స్వేదజము ద్భిజ్జగజరాయజం యత్కించైత త్ప్రాణి స్థావరజంగమం మనుష్య మజీ జనత్, సైమా పరాశక్తిః, సైమా శాంభవ విద్యా, కాదివిద్యేతి చా హాది విద్యేతి వా సాదివిద్యేతి వా రిహస్య మోమోం వాది ప్రతిస్థా, సైవ పు రత్రయం శరీర త్రయం వ్యాప్య బహిరంతరవభాసయంతీదేశ కాలవ స్త్వం తిరాసుగా న్నిహ త్రిపురసుందరీ వై వ్రత్యక్ష్మితి, సైవాత్మా తతో న్యద సత్యమనాత్మా, అత ఏషా బ్రహ్మ సంవిత్తిః, భావాభావక భావినిర్ముక్తా

చిద్విద్యాఽద్వితీయ బ్రహ్మసంవిత్తిః, సచ్చిదానందలహరీ మహాత్రిపుర  
సుందరీ బహిరంతర మనుప్రవిశ్య స్వయ మేకైవవిభాతి, య దస్తి సన్తా  
త్రం యద్విభాతీచిన్తాత్రం యత్ప్రియ మానందం తదేత త్సర్వాకారా  
మహాత్రిపురసుందరీ, త్వంచాహంచ సర్వం విశ్వం సర్వ దేవతేతర త్సర్వం  
మహాత్రిపురసుందరీ, సత్యమేకం లలితాఽఽఖ్యాపస్తు త దద్వితీయమ్,  
అఖండార్థం పరంబ్రహ్మ పంచరూపపరిత్యాగాదస్వరూప్సహోగతః, అధి  
స్థానం పరంత త్వమేకం సచ్చివ్యతే మహా దితి, ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మేతివా  
అహంబ్రహ్మాస్మీతి వా భావ్యతే, తత్త్వమసీత్యేవ సంభావ్యతే, అయమా  
త్మాబ్రహ్మేతివా బ్రహ్మేవాహమస్మీతి వా యోహమస్మీతి వా సాహమస్మీతి  
వా యోసా నాహమస్మీతివా యాభావ్యతే సైమా షోడశీ శ్రీవిద్యా ఎంచ  
దశాక్షరీ శ్రీమహాత్రిపురసుందరీ బాలాంబీకేతి బగళేతిమాతంగీతి స్వయం  
పరకల్యాణీతి భువనేశ్వరీతి చాముండేతి చండేతి వారాహీతి తిరక్కణితి  
రాజమాతంగీతి వా శుక శ్యామళేతివా లఘుశ్యామళేతివా అశ్వరూ  
ఢేతివా ప్రత్యంగిరా ధూమావతీ సావిత్రి గాయత్రీ సరస్వతీ బ్రహ్మసం  
దక భీతి, ఋచో అక్షరే పరమే వ్యోమకాయస్త్రిక దేవా అధివిశ్వే నిషే  
దుః, యస్త స్మివేద కిమృచా కరిష్యతి యత్తత్తద్విదు స్తత్తమేన  
మాసతి ఇత్యుపనిషత్.

ఓం వాక్ల మనసీతి శాంతిః.

ఇతి బహ్వ్రచోపనిష త్సమాప్తా.

ఓం తత్సత్.



# ౧౦౮. యజుర్వేదీయ ము క్తికోపనిషత్.



శ్లో. ఈశా ద్వష్టోత్తరశత వేదాంతపటలాశయమ్,  
ముక్తికోపనిష ద్వేద్యం రామచంద్రవదం భజే  
ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఓం. అయోధ్యానగరే రష్య రత్నమంటపమధ్యమే, సీతాభర  
తసామిత్రి శత్రుఘ్నాద్యై స్సమన్వితమ్, సనకాద్యై ర్మునిగణై ర్వసిష్ఠా  
ద్యై శ్శుకాదిభిః, అన్యై గృహ్యవై శ్చాపి స్త్రాయమాన మహర్షిశమ్,  
ధీవిక్రియాసహస్రాణాం సాక్షిణం నిర్వికారణమ్, స్వరూపధ్యాననిరతం  
సమాధివిమేహరిమ్, భక్త్యా శుశ్రూషయా రామాస్తువక్ పరచ్య  
మారుతిః, రామత్వం పరమాత్మాసి చచ్చిదానందవిగ్రహః, ఇదానం  
త్వాం రఘుశ్రేష్ఠ ప్రణమామి ముహుర్ముహుః, త్వద్రూపం జ్ఞాతు మిచ్ఛా  
మి తత్త్వతో రామముక్తయే, అనాయాసేన యేనాహ ముచ్యేయం  
భవబంధనాత్, క్రిపయావదమేరామ యేన ముక్తి భవా మ్యహమ్,  
సాధు పృష్టం మహాబాహో వదామి శ్రణు తత్త్వతః, వేదాంతే సుప్ర  
తిష్ఠోఽహం వేదాంతం సముచాశ్రియ, వేదాంతాః కే రఘుశ్రేష్ఠ వర్తం  
తే కుత్ర తే వద, హనూమక్ శ్రణు వక్ష్యామి వేదాంతస్థితి మంజసా,  
నిశ్వాసభూతా మే విష్ణో ర్వేదా జాతా స్సునిస్తరాః, తిలేషు తైలవ  
ద్వేదే వేదాంత స్సుప్రతిష్ఠితః, రామవేదాః కతివిధా స్తేషాం శాఖాశ్చ  
రాఘవః, తా సూపనిషదః కాన్యః క్రిపయా వద తత్త్వతః, శ్రీరామ  
ఉవాచ—ఋగ్వేదాదివిభాగేన వేదా శ్చత్వార ఈరితాః, తేషాం  
శాఖా హ్యనేకాస్సుస్థా సూపనిషద స్తథా, ఋగ్వేదస్య తు శాఖాన్య  
రేకవింశతి సంఖ్యయా, నవాధికశతం శాఖాయజుషో మారుతాత్తజః,

సహస్రసూఖ్యయా జాతా శ్వాఖా సాస్మన్నః పరంతప, అధర్వణస్య శా  
ఖాన్యుః పంచాశి ద్భేదతో హ శే, ఏకై కస్యాన్తుశాఖాయా ఏకైకోపని  
షస్తతా, తాసా మే కామృచు యేన పత్యతే భక్తిశో మయి, సచు  
త్సాయుజ్యపదవీం ప్రాప్నోతి మునిదుగ్ధభామ్, రామ కేచి స్తుశ్రేష్ఠా  
ముక్తి రేకేతి చక్షిరే, కేచిత్స్య నామభజనా త్కాశ్యాం తాలోపదే  
శతః, అన్యేతు సాంఖ్యయోగేన భక్తియోగేన చాపరే, అన్యే వేదాం  
తవాక్యార్థ విచారా త్పరమర్షయః, నాలోక్యాది విభాగేన చతుర్థా  
ముక్తి రీరితా, సహోవాచక్రీరామః.—కైవల్యముక్తి రేకైవ పార  
మార్థికరూపిణీ, దురాచారరతోవాపి మన్నామభజనా త్కపి, సాలో  
క్యముక్తి మాప్నోతి సతు లోకాం తరాదికమ్, కాశ్యాంతు బ్రహ్మనా  
భేన్ని స్త్రుతో మత్తార మాపుయూత్, పునరావృత్తిరహితాం ముక్తిం  
ప్రాప్నోతి మానవః, యత్రకుత్రాపి వాకాశ్యాం మరణే స మహేశ్వరిః,  
జంతోర్దక్షిణకణ్ఠేతు మత్తారం సముపాదిశేన్, నిర్భూతా శేషసాపా  
ఘో మత్సారూప్యం భజ త్యయమ్, నైవసాలోక్య నారూప్యముక్తి  
రిత్యభిధీయతే, సదాచారరతో భూత్వాద్విజోనిత్య మనన్యధీః, మయిస  
ర్వాత్తకే భావో మత్సామీప్యం భజత్యయం, నైవసాలోక్యనారూప్య  
సామీప్యా ముక్తి రివ్యతే, గురూపదిప్తమార్దేణ ధ్యాయస్తద్రూప  
మవ్యయం, మత్సాయుజ్యం ద్విజ సృచ్య గృజేత్ భిరురకీటఘ్నః,  
నైవ సాయుజ్యముక్తి సాన్యద్భృష్టానందకీ శివా, చతుర్విధాచ యా  
ముక్తిర్దదుపాసనయా భవేత్, ఇయంకైవల్యముక్తిస్తు కేనోపాయేన  
సిద్ధ్యతి, మాంఙ్మాక్య మేక మేవాలం ముముక్షూశాం విముక్తయే,  
తథా ప్యసిద్ధం చేద్జ్ఞానం దశోపనిషదం పరజ్ఞానం లభ్యా చిరా  
జేవ మాకుళం ధామ యాస్యసి, తథాపి దృఢతా నోచే ద్విజ్ఞాన  
స్యాజనానుత, ద్వాత్రింశాభ్యోపనిషదం సమభ్యస్య నివర్తయ, విదే  
హముక్తా విచ్చా చే దష్టోత్తరశతం పత, తాసాం క్రమంస శాంతించ

శ్రుణు వక్ష్యామి తత్త్వతః, ఈశ కేనకరప్రశ్నముండమాంహాక్యతి  
త్తిరిః, ఐతరేయం చ ఛాందోగ్యం బృహదారణ్యకం తథా, బ్రహ్మకై  
వల్యజాబాలశ్వేతాశోఽహంస ఆగుణిః, గర్భోనారాయణో హంసః  
బిందునాదశీరశ్శిఖా, మైత్రాయణీ కాషితకీబృహజ్ఞాబాలతాపనీ, కాలా  
గ్ని రుద్రమైత్రేయీ సుబాలక్షురిమంత్రికా, సర్వసారం నిరాలంబా  
రహస్యం వజ్రసూచికమ్, తేజోనాదధ్యాసవిద్యాయోగతత్త్వాత్తబోధ  
కమ్, పరివార్తి ట్రిశిఖ సీతా చూడా నిర్వాణమండలమ్, దక్షిణా శర  
భంస్కందం ముఖానారాయణాద్వయమ్, రహస్యం రామతపసం వాసు  
దేవంచ ముద్గలమ్, శాండిల్యం పైజలం భిక్షు మహచ్ఛరీరకంశిఖా,  
తురీయాతీతసన్నాస పరివార్తిజాత్ర మాలికా, అచ్యుక్తకాక్షరం పూర్ణా  
సూర్యాత్యధ్యాత్మకుండికా, సావి త్ర్యాత్మా పాశుపతం పరం బ్రహ్మవ  
భూతకమ్, త్రిపురాతపసం దేవీ త్రిపురాకరభావనా, హృదయఃకుం  
డలీ భస్మ ద్రుద్రాక్షగణదర్శనమ్, తారసారమహావాక్య సంచబ్రహ్మస్మి  
హేమాత్రకమ్, గోపాలతపసం కృష్ణం యాజ్ఞసల్క్యం వరాహకమ్,  
శాట్యాయసీహయగ్రీవం దత్తాత్రేయంచ గారుడమ్, కలిజాబాలి సౌభా  
గ్యరహస్యఋచ ముక్తికా, ఏవ మప్టోత్తరశతం భావనాత్రయనాశనమ్,  
జ్ఞానవైరాగ్యదం పుంసాం వాసనాత్రయనాశనమ్, పూర్వోత్తరేషు  
విహిత తత్తచ్ఛా త్తిపురస్సరమ్, వేదవిద్యావ్రతన్నాత దేశికస్య ముఖా  
త్స్వయమ్, గృహీత్యాప్టోత్తరశతం యే పరంతి ద్విజోత్తిమాః, ప్రరభ  
తయపర్యంతం జీవన్ముక్తా భవంతి తే, తతః కాల వశా దేవ ప్రారభేతు  
ష్యయంగతే, వై దేహింమామకీం ముక్తిం యాంతి నా స్త్యత్రిసంశయాః,  
సర్వోపనిషదాం మధ్యే సార మప్టోత్తరం శతమ్, సశృంభిషణమాత్రేణ  
సర్వాఘరాఘునికృంతనమ్, మయోపదిష్టంశిష్యాయ తుభ్యం పవన సంద  
న, ఇదం శాస్త్రం మయాదిష్టం గుహ్యమప్టోత్తరం శతం, జ్ఞానతోఽజా  
నతోఽవాపి పరతాం బంధమోచకమ్, రాజ్యం దేయం ధనం దేయం

యాచతః కామపూరణమ్, ఇద మష్టోత్తరశతం న దేయం యస్య కస్య  
 చిత్, నాస్తికాయ కృతఘ్నాయ దురాచారరతాయ వై, మద్భక్తివి  
 ముఖాయాన చ్ఛాస్త్రగర్వేషు ముహ్యతే, గురుభక్తివిహీనాయ దాత  
 వ్యం నకదాచన, సేవాపరాయ శిష్యాయ హితవుత్రాయ మారుతే,  
 మద్భక్తాయ సుశీలాయ కులీనాయ సుమేధనే, సమ్యక్పరీక్ష్య దాతవ్య  
 మేవ మష్టోత్తరగ్ శతమ్, యః పతే చుస్మియా ద్వాపి సమామేతి  
 నసంశయః, తదే తదృచా భ్యుక్తమ్, విద్యా హవై బ్రాహ్మణమాజ  
 గామ గోపాయమాంశే వధిష్ఠేఽహమస్మి, అసూయకాయాఽనృజవే  
 శతాయ మామా బ్రాహ్మణా ద్వీర్యవతీ తథా న్యామ్, య మేవైష  
 విద్యాశ్రీత మ్రమత్తం మేధావినం బ్రహ్మచర్యోపసన్నమ్, అస్తా  
 ఇమా ముఽసన్నా య సమ్యక్పరీక్ష్య దద్యాదైవ్యస్థా మాత్మనిష్ఠా  
 మితి. అథహైనం శ్రీరామచంద్రం మూర్తిక పరచ్ఛ, ఋగ్వే  
 దాది విభాగేన పృథ క్చాంతి మనుబ్రాహ్మిణి సహోవాచ శ్రీ  
 రామః:—ఐతరేయ కాపీతకీ నాదవిన ద్వాత్తబోధ నిర్వాణముగ్ధ  
 లాక్షమాలికా త్రిపురా సౌభాగ్య బహ్వృచానా శ్చగ్వేదగ  
 తానాం దశసంఖ్యాకానా ముపనిషదాం వాక్యేమనసీతి శాంతిః. ఈశా  
 వాస్యబృహదారణ్యక జాబాలహంస పరమహంస సుబాల మంత్రికా  
 నిరాలంబ త్రిశిఖీ బ్రాహ్మణమండల బ్రాహ్మణాద్వయతారక వైజ్ఞల భిక్షు  
 శూరీయాతీతాధ్యాత్మ తారసార యజ్ఞవల్క్యశాట్వాతనీముక్తికానాం  
 శుక్లయజుర్వేదగతానా మేకోసవింశతి సంఖ్యాకానా ముపనిషదాం  
 పూర్ణమదఘ్రిశాంతిః. కఠవల్లతైత్తిరీయక బ్రహ్మకేవల్య శ్వేతాశ్వతర గర్భ  
 నారాయణమృతబిద్వమృతనాదకాలాగ్నిరుద్రక్షురికాసర్వసార శుకర  
 హస్య జేజోబిందుధ్యావబింధు బ్రహ్మవిద్యాయోగతత్వదక్షిణామూర్తి  
 నందంశారక యోగశిఖై కాక్షరాక్ష్యవహూతకఠరుద్ర హృదయయోగ  
 కుండలినీపంచ బ్రహ్మస్థానాగ్ని హేమాత్రవరాహకలిన తరణ సరస్వతీరహ  
 న్యానాం కృష్ణయజుర్వేదగతానాం ద్వాత్రింశ త్సంఖ్యాకానాముపనిష

దా సహనావప త్వితీశాంతిః. కేన ఛాందోగ్యరుణిమైత్రాయణి మైత్రే  
యావజ్జిసూచిక యోగమాడామణి వాసుదేవ మహత్సన్నాసావ్యక్త  
కుండికాసావిత్తీ రుద్రాక్షజాబాల దర్శనజాబాలీనాం సామవేదగతానాం  
ఋషేష సంఖ్యాకానా ముపనిషదా మాప్యాయం త్వితీ శాంతిః. ప్రశ్న  
ముండక మాండూక్య ధర్వశిరోధర్వశిఖాబృహజ్జాబాల నృసింహతాప  
సీనారదపరివ్రాజక సీతా శరభమహానారాయణ రామరహస్యరామతా  
పనీ శాండిల్యపరమహంసపరివ్రాజకాన్నపూర్ణా సూర్యాత్మ హాశుపతపర  
బ్రహ్మత్రపురాతపన దేవీభావనా భస్మజాబాలగణపతిమహావాక్యగోపాల  
తపన కృష్ణహయగ్రీవదత్తాత్రేయగారుడానామధర్వ వేదగతానా  
మేకత్రింశతంఖ్యాకానా ముపనిషదాం భద్రాక్షశ్లేభి రితిశాంతిః. ముము  
క్షుః పురుషా సాధనచతుష్టయసంపన్నా శ్శృద్ధామతం సత్కులభ  
వం శ్రోత్రియం శాస్త్రవాత్సల్యం గుణవంత మకుటిలం సర్వభూతహితే  
రతం దయాసముద్గ్రం సద్గుణం విధివ దుపసంగ మోపహారపాణయ అ  
ష్టోత్తరశతోపనిషదం విధివదధిత్య శ్రవణమనననిదిధ్యాసనాని నైరంతరే  
ణ కృత్వా ప్రారబ్ధక్షయాయా దేహత్రయభంగం ప్రాప్యోపాధి వినిర్ముక్త  
ఘటాకాశవ త్పసిపూర్ణ తా మేతి విదేహముక్తి సైన్య కైవల్యముక్తి  
రితి, అతఏవ బ్రహ్మలోకస్థా అపి బ్రహ్మముఖా ద్వేదాంతశ్రవణాదికృ  
త్వా తేన సహకైవల్యం లభంతే, అతి పుర్వేషాం కైవల్యముక్తి జ్ఞా  
న మార్గే ణోక్తాన కర్మసాంఖ్యయోగోపాసనాదిభి రిత్యుపనిషత్. ౧.

ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథ హౌసం శ్రీరామచంద్రం మారుతిః పప్రచ్ఛ కేయం జీవ  
న్ముక్తిః కేయం విదేహముక్తిః కింవా తత్ర ప్రమాణం కథం వా తస్మి  
ద్ధి సిద్ధ్యా వా కింప్రయోజన మితి, న హేలావాచ శ్రీరామః:—పురు  
షస్య కర్తృత్వభోక్తృత్వ సుఖదుఃఖాదిలక్షణ శ్చిత్తధర్మః క్లేశరూప  
త్వా ద్భుంధో భవతి, శన్నిరోధనం జీవన్ముక్తిః, ఉపాధి నిర్ముక్తఘటాకాశ



వ త్సౌరభక్షయా ద్విదేహముక్తిః, జీవన్ముక్తివిదేహముక్త్యో రష్టోత్తర  
 శతోపనిషదః ప్రమాణమ్, కర్మత్వాదిదుఃఖనివృత్తిద్వారా నిత్యా  
 నందావాప్తిః ప్రయోజనం భవతి, తత్పురుషప్రయత్నసాధ్యో భవతి,  
 యథా పుత్రకామేష్టినా పుత్రం వాణిజ్యాదినా వత్తం జ్యోతిష్టోమేన  
 స్వర్గః తథా పురుషప్రయత్నసాధ్య వేదాంతశ్రవణాదిజనితసమాధినా  
 జీవన్ముక్త్యాదిలాభో భవతి, సర్వవాసనాక్షయా త్తల్లాభః, అత్ర శ్లోకాః,  
 ఉచ్చాస్త్రం శాస్త్రితం చేతి పౌరుషం ద్వివిధం మృతమ్, తతోచ్చా  
 స్త్రమనర్థాయ పరమార్థాయ శాస్త్రితమ్, లోక వాసనయా జంతోం  
 శ్చాస్త్రవాసనయాఽపిచ, దేహ వాసనయా జ్ఞానం యథా తన్నైవ  
 జాయతే, ద్వివిధో వాసనావ్యూహ శ్శుభ త్సైవాశుభశ్యతే, వాస  
 నాఘేన శుద్ధేన తత్రచేదను నీయసే, తత్క్రమేణాశు తేనైవ  
 మానుకం పద మాఘ్నహి, అథచేదశుభో భావ స్త్వాం యోజ  
 యతి సుకతే, ప్రాక్తనస్తదసౌ యత్నా జ్ఞేతవ్యో భవతాకపే, శుభా  
 శుభాభ్యాం మార్గాభ్యాం వసంతీ వాసనా సరిత్, పౌరుషేణ ప్రయ  
 త్నేన యోజనీయా శుభే పథి, అశుభేషు సమావిప్లవం శుభేష్వేవావ  
 తారయేత్, అశుభా చ్చాలితం యాతి శుభం తస్మాద వీతరత్,  
 పౌరుషేణ ప్రయత్నేన లాలయే చ్చిత్తబాలకమ్, ద్రాగభ్యానవశా  
 ద్యాతి యదా తే వాసనోదయమ్, తదాభ్యాసస్యసాఫల్యంవిధిత్వ మరి  
 మద్దిన, సందిగ్ధాయా మపి భృశం శుభా మేవ సమాచరేత్,  
 శుభాయాః, వాసనావృద్ధో న దోషాయ మరుత్సుత, వాసనాక్షయ  
 విజ్ఞాన మనోనాశ మహామతే, సమకాలంచిరాభ్యస్తా భవంతి ఫలదా  
 మతాః, త్రయ మేతే సమం యావ న్నాభ్యస్తాచ పునఃపునః, తావ న్ను  
 పదసంప్రాప్తి ర్భవత్యపి సమా శక్తైః, ఏకైకశో నిషేవ్యంతే యద్యేతే  
 చిర మప్యలమ్, తన్నసిద్ధిం ప్రయచ్ఛతి మంత్రాస్సంకీర్ణితాఞ్చ, త్రిభి  
 రేతై శ్చిరాభ్యస్తైర్హృదయగ్రంథయో దృఢాః, నిశ్శంకమేవ తృప్త్యంతి

బినచ్చేదా ధ్వుణా ఇవ, జన్మాంతరశతాభ్యస్తా మిథ్యాసంసార వాసనా,  
 సాచిరాభ్యాసయోగేన వినా నక్షీయతే క్వచిత్, తస్మాత్సోమ్య  
 ప్రయత్నేన పౌరుషేణ వివేకినా, భోగేచ్ఛాం దూరతః స్త్యక్త్వా  
 త్రయమేవ సమాశ్రమ, తస్మాద్వాసనయా యుక్తం మనోబద్ధవిదు  
 ర్బుధాః, సమ్యగ్వాసనయా త్యక్తం ముక్తురుత్యభిధీయతే, మనో  
 నిర్వాసనీభావ మాచ రాశు మహాకశే, సమ్యగా లోకనా త్సత్యా  
 ద్వాసనాప్రవిలీనుతే, వాసనావిలయే చేత శ్శమమాయాతిదీపవత్,  
 వాసనాం సంపరితృప్త్య మయిచ్ఛిన్నాత్మగ్రహే, యస్తిష్ఠతి గతవ్యగ్ర  
 సానాం సచ్చిత్సుఖాత్మకః, సమాధి మథ <sup>1</sup>కర్మాణి మాకరోతు  
 కరోతువా, హృదయే నాత్మ సర్వేహా ముక్తవ వోత్తమాశయః,  
 నైష్కర్మ్యేణ సతస్వార్థ స్తస్మాద్ధోఽస్తి న కర్మభిః, ససమాధానజా  
 వ్యాభ్యాం యస్య నిర్వాసన మనః, సుత్యక్తవాసనా న్నానా ధృతే నా  
 స్త్యుత్తమం పదమ్, వాసనాహీన మ ప్యేత చ్చక్షురాదీంద్రియం స్వతః,  
 ప్రవర్తతే బహి స్సాన్విధేవాసనామాత్ర కారణమ్, అయతోస్సనతే  
 ప్వక్షీ దృగ్గోచ్యేషు యథా పునః, నీరాగమేవ తతి త ద్వత్కా  
 ర్యేషు ధీరధీః, భావసావిత్ప్రకటితా మనురూపాంచ మారుతే, చిత్త  
 సోత్సత్త్వపరమం <sup>2</sup>హంసవా మునయో విదుః, దృఢాభ్యస్తపదా  
 కైః భావనాదతిచంచలమ్, చిత్తంసంజాయతే జన్మజరామరణకారణమ్,  
 వాసనావశతః ప్రాణ స్పంద స్తేవచ వాసనా, క్రియతే చిత్తబీజస్య  
 తేనబీజాంకురక్రమః, ద్వేబీజే చిత్తపుష్కస్య ప్రాణస్పందన వాసనే,  
 ఏకస్తింశ్చ తయోః క్షీణే క్షీప్రంద్వే అపి నశ్యతః, అనంగవ్యవహార  
 త్వాత్ భవభాసనవర్జనాత్, శరీరనాశదచ్చిత్వాద్వాసనా నప్రవర్తతే,  
 వాసనాసంపరిత్యాగా చ్చిత్తం గచ్ఛత్య చిత్తతామ్, అవాసనత్వా  
 త్సతతం యదా సమనుతే మనః, అమనస్తా తదోదేతి పరమోపశమ  
 ప్రదా, అప్యుత్పన్నమనా యావ ద్భవా నజ్ఞాతతత్త్వదః, గురుశాస్త్ర  
 ప్రమాణై స్తు నిర్ణీతం తావ నాచర, తతః పశ్యకషాయేన నూనం

విజ్ఞాత వస్తునా, శుభోఽప్యసౌ త్వయా త్యాజ్యో వాసనాఘో నిరా  
 ధినా, ద్వివిధ శ్చిత్తనాశోఽస్తి సరూపోఽరూపవివచ, జీవన్ముక్తౌ సరూప  
 స్సాన్యదరూపో దేహ ముక్తిగః, అస్యనాశ మిదాసిం త్వం పావనే  
 శ్రుణు సాదరమ్, చిత్తనాశాభిధానంహి యదా తే విద్యతే పునః,  
 మైత్ర్యాదిభిర్గుణైర్ముక్త శ్చాంతి మేతి ససౌశయః, భూయో జన్మ  
 వినిర్ముక్తం జీవన్ముక్తస్య తన్మనః, సరూపో సౌమనోనాశో జీవన్ముక్తస్య  
 విద్యతే, అరూపస్తు మనో నాశో వై దేహీ ముక్తిగోధ వేత్, సహ  
 స్రాంకురశాఖాత్ ఫలపల్లవశాలినః, అస్యసంసారవృక్షస్య మనోమూల  
 మిదంస్థితమ్, సుకల్పవచ తన్మన్యే సుకల్పౌపశశమేన తత్, శోష  
 యాశు యథాశోష మేతి సంసారపాదపః, ఉపాయవకవీవాస్తిమనస  
 స్సస్వస్య సిగ్రహే, మనసోభృదయే నాశోమనోనాశో మహూదయః,  
 జ్ఞ మనోనాశ మభ్యేతి మనోజ్ఞస్య హి శృంఖలా, తావన్నిశీవ వేతాళా  
 వల్లంతి హృదివాసనాః, ఏకతత్త్వద్వద్భాభ్యాసా ద్వావ స్స విజతంమనః,  
 ప్రక్షీణచిత్తదర్పస్య నిగృహీతేంద్రియత్విషః, పద్మిన్యథవ హేమంతే  
 క్షీయంతే భోగవాసనాః, హస్తంహస్తేన సంవీక్ష్య దంతైర్దంతాన్విచూ  
 ర్ణయచ, అంగా న్యంగై స్సమాక్రమ్య జయే దాదా స్వకం మనః, ఉప  
 విశోఽపవిశ్యైకం చింతకేన ముహు ర్దుహుః, నశక్యతే మనోజేతుం  
 వినా యుక్తి మనిందితామ్, అంకుశేన వినా మత్తో యథా దుష్టమతం  
 గజః, అధ్యాత్మవిద్యాధిగమ స్సాధుసంగతి రేవచ, వాసనాసంపరిత్యాగః  
 ప్రాణస్పందనిరోధనమ్, ఏతా స్తా యుక్తయః పుష్టా స్సంతి చిత్తజయే  
 కిల, పటీఘ యుక్తి ష్వేతాసు హతా స్నియమయంతి యే, చేతనా  
 దీప ముత్పృజ్య విచిన్వంతి తమోజనైః, విమూఢాః కర్తు ముద్యుక్తా  
 యే హతా చేతసో జయం, తేనిబద్ధంతి నాగేంద్ర మున్నతం చిన  
 తంతుభిః, ద్వేషజే చిత్తవృక్షస్య పుత్రివ్రతతిథారిణః, ఏకం ప్రాణపరిస్పం  
 దో ద్వివీర్యం దృఢభావనా, సాహి సర్వగతా సంవిత్ ప్రాణస్పందన  
 చాల్యతే, చిత్రైకాగ్ర్యాద్యతోజ్ఞాన ముక్తం సముపజాయతే, తత్సాధన

మధోధ్యానం యథావ దుపదిశ్యతే, విలాప్య వికృతిం కృత్వాం సు  
భవవ్యత్యయక్రమాత్, పరిశిష్టః చ చిన్తాత్రం చిదానందం విచింతయ,  
అపానేఽస్తంగతే ప్రాణో యావ న్నాభ్యుదితో హృది, తావ త్సా  
కుంభకావస్థా యోగిభి ర్యా నుభూయతే, బహిరస్తంగతే ప్రాణే యావ  
న్నాపాన ఉద్గతః, తావత్పూర్ణాం సమావస్థాం బహిష్ఠః కుంభకం విదుః,  
బ్రహ్మకారమనోవృత్తి ప్రవాహోఽహంకృతిం వినా, సంప్రజ్ఞాత స  
మాధి స్సాన్యత్ ధ్యానాభ్యాసప్రకర్ణతః, ప్రశాంతవృత్తికం చిత్తం పర  
మానందదీపకమ్, అసంప్రజ్ఞాతినామాయం సమాధి ర్యోగినాం ప్రియః,  
ప్రభాశూన్యం మనశ్శూన్యం బుద్ధిశూన్యం చిదాత్మకమ్, అతద్ధ్యాన్య  
వృత్తిరూపోపాసమాధిర్దునిభావితః, ఉద్భిష్టపూర్ణమథః పూర్ణం మధ్య  
పూర్ణం శివాత్మకమ్, సాక్షా ద్విధిముఖో హేమః సమాధిః పారమా  
ర్థికః, దృఢభావనయాత్యక్తపూర్వాపరవిచారణమ్, యదా దానం ప  
దార్థస్య వాసనాప్రతికీర్తితా, భావితం తీవ్రసంవేగా దాత్మనా య తదే  
వసః, భవ త్యాశు కపిశ్రేష్ఠ విగతేతరవాసనః, తాదృగ్రూపోహి పురు  
షో వాసనావివశీకృతః, సుపశ్యతి యదేవైత త్వద్వస్త్వితివిముహ్యతి,  
వాసనావేగవై చిత్ర్యా త్వరూపం నజహతి తత్, భ్రాంతం పశ్యతి  
దుర్వృష్టి సర్వం మదవశాదివ, వాసనా ద్వివిధా ప్రోక్తా శుద్ధాచ మలి  
నాతథా, మలినా జన్మహేతుస్సాన్య చ్ఛుద్ధా జన్మవినాశినీ, అజ్ఞానసుఖ  
నాకారా ఘనాహంకార శాలినీ, పునర్జన్మకరీ ప్రోక్తా మలి నావాసనా  
బుద్ధేః, పునర్జన్మాంతరం త్యక్త్వా స్థిత స్సంభ్రష్ట బీజవత్, బహుశాస్త్ర  
కథా కంథా రోమంధేన పృతైవకీమ్, అన్వేష్యవ్యం ప్రయత్నేన మారు  
తే జ్యోతిరాంతరమ్, దర్శనాదర్శనే హిత్యా స్వయం కేవల రూపతః,  
య అన్తేకపిశార్దూల బ్రహ్మసబ్రహ్మవిత్స్వయమ్, అధిత్వ చతురో వేదా  
సర్వశాస్త్రాణ్యనేకశః, బ్రహ్మతత్వం నజానాతి దర్పాపహతచేతనః, త  
న్తోహాశుచిగంధేన న విగజ్యేత యఃపుమాన్, విరాగకారణం తస్యకీ  
మన్యదుపదిశ్యతే, అత్యంత మలినోదేహో దేహిచాత్యంతనిర్మలః,

ఉభయో రంతరం జ్ఞాత్వా కస్య శౌచం విధీయ తే, బంధోహి వాస  
నా బంధో మోక్ష స్సాస్య ద్వాసనాక్షయః, వాసనా స్త్వం పరిత్యజ్య  
మోక్షార్థిత్వ మపి త్యజ, మానసీ ర్వాసనాః పూర్వం త్యక్త్వా విషయ  
వాసనాః, మిత్యాదివాసనా సామీనా ర్గ్యహానాదులవాసనాః, తా  
శ్చాప్యంతః పరిత్యజ్య తాభి ర్వ్యవహర న్నపి, అతశ్శాంతసమస్తే హేలా  
భవచిన్తా త్రవాసన, తా మప్యథ పరిత్యజ్య మనోబుద్ధిసమన్వితామ్,  
శేషస్థిరసమాధానో మయి త్వం భవ మాయతే, అశబ్ద మస్పర్శ  
మరూప మవ్యయంతథా రిసం నిత్య సుగంధవచ్ఛ యత్, అనా  
మగోత్రం మమరూప మీదృశం భజస్వనిత్యం పవనాత్తజాహమ్,  
దృశి స్సరూపం గగనోపమం పరం సకృద్విభాతం త్వజ మేక మక్షామ్,  
అలేపకం సర్వగతం యదవ్యయం తదేవ చాహం సకలం విముక్త ఓమ్,  
దృశి స్తు శుద్ధోఽహ మవిక్రియాత్మకోనమేఽస్తి కించి ద్విషయస్యభా  
వతః, పుర స్తిరశోఽర్థ్య మధశ్చ సర్వతస్సు పూర్ణభూమా హ మితీహ  
భావయ, అజోఽమరశ్చైచ స తథా జరోఽమృత స్వయంప్రభ స్సర్వ  
గతోఽహ మవ్యయః, స కారణం కార్యమతీత్య నిర్మల స్సదైవ తృప్తో  
ఽహ మితీహ భావయ, జీవన్ముక్త పదంత్విక్త్వా స్వదేహీ కాలసా  
త్కృతే, విశత్యదేహ ముక్తత్వం పవనోష్పంద తా మివ, తిదేశదృచా  
భ్యుక్తం, తద్విష్ణోః పరమం పదం, సదాఽశ్యంతి సూరయాః, దిగీవ  
చక్షురాతతం, తద్విప్రాసావిఽన్యవో జాగృహం స స్సమింధతే, విష్ణో  
ర్యత్సరమం పవమ్ ఓ సత్య మిత్యుపనిషత్. ౨.

ఓం పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

ఇతి ముక్తికోపనిష త్సమాప్తాః.

ఓమ్ తత్సత్.

ఏవ మష్టోత్తరశతోపనిషద స్సంపూర్ణాః.

## ౧. సన్న్యాసోపనిషదః.



౧ ఆరుణికోపనిషత్, ౨ లఘుసన్న్యాసోపనిషత్, ౩ కుండి  
కోపనిషత్, ౪ కథశ్రుత్యుపనిషత్, ౫ పరమహంసోపనిషత్, ౬ జా  
బాలోపనిషత్, ౭ బ్రహ్మలాపనిషత్, ౮ ఆశ్రమోపనిషత్, ౯ మై  
త్రోయోపనిషత్, ౧౦ నారదపరివ్రాజకోపనిషత్, ౧౧ నిర్వాణోపని  
షత్, ౧౨ భిక్షుకోపనిషత్, ౧౩ తురీయాతీతావధూతోపనిషత్,  
౧౪ బృహత్సంన్న్యాసోపనిషత్, ౧౫ ఋషుహంసపరివ్రాజకోపనిషత్,  
౧౬ పరబ్రహ్మోపనిషత్, ౧౭ బృహదవధూతోపనిషత్, ౧౮ యాజ్ఞ  
వల్క్యోపనిషత్, ౧౯ శాట్యాయనీయోపనిషత్, ౨౦ లఘువధూ  
తోపనిషత్.



## ౨. యోగోపనిషదః.

౧ అద్వయతారకోపనిషత్, ౨ అమృతనాదోనిషత్, ౩ అమృ  
తబిందూపనిషత్, ౪ క్షుణ్ణికోపనిషత్, ౫ తేజోబిందూపనిషత్, ౬ త్రి  
శిఖిబ్రాహ్మణోపనిషత్, ౭ దర్శనోపనిషత్, ౮ ధ్యానబిందూపనిషత్,  
౯ నాదబిందూపనిషత్, ౧౦ పాశుపత్యబ్రహ్మోపనిషత్, ౧౧ బ్రహ్మవి  
ద్యోపనిషత్, ౧౨ మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్, ౧౩ మహావాక్యోప  
నిషత్, ౧౪ యోగకుండల్యుపనిషత్, ౧౫ యోగచూడామణ్యుపని  
షత్, ౧౬ యోగతత్త్వోపనిషత్, ౧౭ యోగశిఖోపనిషత్, ౧౮ వ  
రాహోపనిషత్, ౧౯ శాండిల్యోపనిషత్, ౨౦ హంసోపనిషత్.



## ౩. సామాన్యవేదాంతోపనిషదః.

౧ ఆక్షుప్తోపనిషత్, ౨ అథ్యాత్మోపనిషత్, ౩ అన్నపూర్ణోపని  
షత్, ౪ ఆత్మోపనిషత్, ౫ ఆత్మబోధోపనిషత్, ౬ ఏకాశ్రయోపని  
షత్, ౭ కాషీతకీబ్రాహ్మణోపనిషత్, ౮ గర్భోపనిషత్, ౯ నిరాలంబో  
పనిషత్, ౧౦ మైత్రేయోపనిషత్, ౧౧ ప్రాణాగ్ని మోక్షాగ్నిత్రోపనిషత్,

౧౨ మాంత్రికోపనిషత్, ౧౩ మహేవాపనిషత్, ౧౪ ముక్తికోపనిషత్, ౧౫ ముద్గలోపనిషత్, ౧౬ మైత్రాయణ్యుపనిషత్, ౧౭ వజ్రసూచికోపనిషత్, ౧౮ శారీరకోపనిషత్, ౧౯ శుకరహస్యాపనిషత్, ౨౦ సర్వసారోపనిషత్, ౨౧ సావిత్త్యుపనిషత్, ౨౨ సుబాలోపనిషత్, ౨౩ సూర్యోపనిషత్, ౨౪ స్కందోపనిషత్.



### ౪. వైష్ణవోపనిషదః.

౧ అవ్యక్తోపనిషత్, ౨ కలిసంతారణోపనిషత్, ౩ కృష్ణోపనిషత్, ౪ గరుడోపనిషత్, ౫ గోపాల (పూర్వ, ఉత్తర) తాపిన్యపనిషత్, ౬ తారసారోపనిషత్, ౭ త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషత్, ౮ దత్తాత్రేయోపనిషత్, ౯ నారాయణోపనిషత్, ౧౦ నృసింహతాపి (పూర్వ, ఉత్తర) న్యుపనిషత్, ౧౧ రామతాపి (పూర్వోత్తర) న్యుపనిషత్, ౧౨ రామరహస్యాపనిషత్, ౧౩ వాసుదేవోపనిషత్, ౧౪ హయగ్రీవోపనిషత్.



### ౫. శైవోపనిషదః.

౧ అక్షమాలికోపనిషత్, ౨ అధర్వశిఖోపనిషత్, ౩ అధర్వశిరోపనిషత్, ౪ కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్, ౫ కైవల్యోపనిషత్, ౬ గణపత్యుపనిషత్, ౭ జాబాలోపనిషత్, ౮ దక్షిణామూర్త్యుపనిషత్, ౯ పంచబ్రహ్మోపనిషత్, ౧౦ బృహజ్జాబాలోపనిషత్, ౧౧ భస్మజాబాలోపనిషత్, ౧౨ రుద్రాధ్యాయోపనిషత్, ౧౩ రుద్రాక్షజాబాలోపనిషత్, ౧౪ శరభోపనిషత్, ౧౫ శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్.



### ౬. శక్త్యుపనిషదః.

౧ త్రిపురోపనిషత్, ౨ త్రిపురతాపిన్యపనిషత్, ౩ దేవ్యుపనిషత్, ౪ బహ్వృచోపనిషత్, ౫ భావనోపనిషత్, ౬ సరస్వతీరహస్యాపనిషత్, ౭ సీతోపనిషత్, ౮ సాభాగ్యలక్ష్మ్యుపనిషత్.



శ్రీ గురుభ్యోనమః.

తైత్తిరీయే ఆరణ్యకేఖలకాండే

# నారాయణీయాయాజ్ఞాక్రమపనిషత్.

సమానావవత్సరిశాంతిః.

ఓం. ఆంభస్య పారే భువనస్య మధ్యే నాకస్య పృష్ఠే మహతోమహియాన్, శుక్రేణ జ్యోతిర్గోషి సమమప్రవిష్టః ప్రజాపతి శ్చరతి గర్భేఽంతః, యస్మిన్నిదగ్గసంచ విచైతి సర్వం యస్మి న్దేవా అధివశ్యే నిషేదుః, తదేవభూతం తదు భవ్యమాఇదం తదక్షరే పరమేవ్యోమన్, యేనావృతం ఖంచ దివం మహింద యేనాదిత్యస్తపతి లేజసా భ్రాజసాచ, యమంతస్సముద్రే కవయో వయంతి యదక్షరే పరమే ప్రజాః, యతః ప్రసూతా జగతః ప్రసూతీ తోయేన జీవా \* స్వ్యచ సర్వ భూమ్యామ్, యదోషధీభిః పురుషా నృహగ్శ్చ విదేశ భూతాని చరాచరాణి, అతఃపరం నాస్య దణీయసగ్గహి పరాత్పరం యన్నహతో మహాంతమ్, యదేక మవ్యక్త మనన్త రూపం విశ్వం పురాణం తమనఃపరస్తాత్. ౧. తదేవర్తం తదు సత్య మాహు స్తదేవ బ్రహ్మ ఛగమం కవీనామ్, ఇష్టాశ్చార్తం బహుధా జాతం జాయమానం విశ్వంబిభర్తి భువనస్య స్మిన్, తదేవాగ్ని స్తద్వాయు స్తత్సూర్య స్తదుచంద్రమాః, తదేవ శుక్ర మమృతం తద్బ్రహ్మ తదావ స్సప్రజాపతిః, సర్వే నిమేషా ఇచ్ఛిరే విద్యుతః పురుషాదధి, కలా ముహూర్తాః కాష్ఠాశ్చాహోరాత్రాశ్చ సర్వశః, ఆర్థమాసామాసా ఋతవ స్సంవత్సరశ్చ కల్పవ్రాహ్మ, సతతః ప్రదుఘే ఉభే ఇమే అన్తరిక్ష మథోనువః, నైసమూర్ధ్వం సతి ర్యంచం నమధ్యేపరిజగ్రభత్, సతస్యేతే కశ్యప తస్య నామ మహాద్యుతః. ౨. ససం దృశే తిష్ఠతి రూపమస్య స చక్షుషా పశ్యతి కశ్యపైసమ్, హృదా మనీషా మనసాఽభి క్షప్తా యవినం విదు రమృతా నై భవన్తి, అద్యుస్సంభూతో హిరణ్యగర్భ ఇత్యస్తా, ఏషహి దేవః ప్రదిశో మనర్వాః పూర్వో హి జాత స్స ఉగర్భేఽన్తః, సవిజాయమాన స్సజనివ్యమాణః ప్రత్యక్షుభా స్తిష్ఠతి విశ్వతో ముఖః, విశ్వతశ్చక్షురుత విశ్వతో

\* వ్యసర్వ.



ముఖో విశ్వతో హస్త ఉతవిశ్వత స్పాత్, సుబాహుభ్యాం నమతి సువతత్రై ద్యావా  
 పృథివీ జనయ ద్వేవ వికః, వేన స్త త్వశ్య విశ్వా భువనాని విద్వా న్యత్ర విశ్వం భవ  
 త్యేక సిదష్, యస్మి న్నిదగ్ సంఘచైకగ్ సహితగ్రాతశ్చవిభుః ప్రజాను, ప్రతద్వోచే  
 అమృతస్సువిద్వాన్సన్ధోవాను నిహితం గుహాను. 3. త్రీణి పదానిహితాగుహాను  
 యస్తద్వేద సవితుః పితా సత్, సనో బన్ధుర్నితా సవిధాతా ధామాని వేద భువనాని  
 విశ్వా, యత్ర దేవా అమృతమాసశానా స్తుతీయే ధామా న్యుత్తైరయస్త, పరిద్యావా  
 పృథివీ యన్తి సద్యః పరి లోకా న్పరిదిశః పరినుహః, ఋతస్య తస్తుం వితతం విచృత్య  
 తదవశ్య త్తదభవ త్వౌజాను, పరిత్య లోకా న్పరిత్య భూతాని పరిత్య సర్వాః ప్రదిశో  
 దిశశ్చ, ప్రజాపతిః ప్రథమజా ఋతస్సౌత్తనాత్తాన మభీసంబభూవ, సదసస్పతి  
 మద్భుతం ప్రియ మిద్దౌస్య కామ్యుష్, సనిం మేధా చయాసిషష్, ఉద్దీప్యస్వ జాతవే  
 దోవఘ్నం నిర్వృతిం మను. ౪. వశాగ్శ్చ మహ్యమావహ జీవనఘ్న దిశో \* దశ,  
 మానోహిగ్సీ జ్ఞాత వేదో గామశ్వం పురుషం జగత్, అభిభృ దగ్న ఆగహి శ్రియా  
 మా పరిపాతయ, పురుషస్య విద్వ సహస్రాక్షస్య మహాదేవస్య ధీమహి, తన్నో రుద్రః  
 ప్రచోదయాత్, తత్పురుషాయ విద్వహే మహాదేవాయ ధీమహి, తన్నోద్రః ప్రచో  
 దయాత్, తత్పురుషాయ విద్వహే వక్రతుందాయ ధీమహి, తన్నో దన్తిః ప్రచోద  
 యాత్, తత్పురుషాయ విద్వహే చక్రతుందాయ ధీమహి. ౫. తన్నో నందిః ప్రచో  
 దయాత్, తత్పురుషాయ విద్వహే మహానేనాయ ధీమహి, తన్న వృణ్ముఖః ప్రచోద  
 యాత్. తత్పురుషాయ విద్వహే సువర్ణపక్షాయ ధీమహి, తన్నో గరుడః ప్రచోద  
 యాత్, వేదాత్మనాయ విద్వహే హిరణ్యగర్భాయ ధీమహి, తన్నో బ్రహ్మప్రచోద  
 యాత్, నారాయణాయ విద్వహే వాసుదేవాయ ధీమహి, తన్నో విష్ణుః ప్రచోద  
 యాత్, వజ్రనఖాయ విద్వహే తీక్ష్ణదగ్ధ్రాయ ధీమహి. ౬. తన్నో నారసిగ్హః  
 ప్రచోదయాత్, భాస్కరాయ విద్వహే మహద్ద్యుతికరాయ ధీమహి, తన్నో  
 ఆదిత్యః ప్రచోదయాత్, వైశ్వానరాయ విద్వహే లాలీలాయధీమహి, తన్నోఽగ్నిః  
 ప్రచోదయాత్, కాత్యాయనాయ విద్వహే కన్యకుమారి ధీమహి, తన్నోదుర్గః  
 ప్రచోదయాత్, సహస్రపరమా దేవీ శతమూలా శతాంకురా, సర్వగ్ హరతు మే  
 పాపం దూర్వా దుస్సృష్టసాణి, కాండాత్కాండాత్ప్రోహస్తీపరుహః పరుహఃపరి.  
 ౭. వివానో దూర్వే ప్రతమ సహస్రేణ శలేనచ, యా శలేన ప్రతనోషి సహస్రేణ  
 విరోహసి, తస్యాస్తే దేవీద్వకే విధేమ హవిషావయష్, ఆశ్వక్రాంతే రథక్రాంతే విష్ణుక్రాంతే  
 వసుంధరా, శిరసా ధారయిష్యామి రక్షస్వ మాం పదేవదే, భూమిధేనుర్ధరణి లోకధా

\* దిశత్యూహాలేన పాపేన జీవామి శరదశ్యతమ్.

గణీ, ఉద్ధృతాసి వరాహేణ కృష్ణేన శతబాహునా, మృత్రికేహన మే పాపం యన్త  
 యాదుష్కృతం కృష్, మృత్రికే బ్రహ్మదత్తాసి కాశ్యపేనాభిమన్రితా, మృత్రికేదేహి  
 మే పుష్టిం త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్.౧౦.మృత్రికే ప్రతిష్ఠితే సర్వం తన్నేనిర్బుద్ధమృత్రిమ్,  
 తయా హతేన పాపేన గచ్ఛామి వరమాం గతిమ్, యత ఇన్ద్రభయామహే తతో నో  
 ఆభయం కృధి, మఘవ స్సగ్ధి తవతన్నడితయే విద్విషోవిమృధో జహి, స్వస్తిదా  
 విశస్వతి ర్యృత్రహా విమృధో వశి, పృషేంద్రః పురవీతున స్వస్తిదా ఆభయంకరః,  
 స్వస్తిస ఇన్ద్రో వృధశ్రవా స్వస్తిసినః పూషా విశ్వవేదాః, స్వస్తిసస్తార్వోఆరిష్టనేమి స్వస్తి  
 స్తిసో బృహస్పతిర్దధాతు, ఆపాస్తమన్యః స్త్యవలప్రభర్తాధుని శ్చిమివాంధరు మాగ్  
 ఋజీషి, సోమో విశ్వా స్మృతసావనాని నార్వాగి వ్రం ప్రతిమానాని దేభుః. ౯.  
 బ్రహ్మజ్ఞానం ప్రథమం పురస్తా ద్విసీమత స్సురువో వేన ఆవహ, సఋద్ధియా ఉప  
 మా ఆస్య విష్టా సుతశ్చయోని మనతశ్చ వివః, సోమోనా పృథివీ భవా నృతరా నివే  
 యచ్ఛాన శ్శర్మ సప్రభాః, గర్భద్వారాం దురాధర్మాం నిత్యపుష్టాం కరిషీణీమ్,  
 ఈశ్వరీగ్ సర్వభూతానాం తా మిహోపహ్వయేత్రియమ్, శ్రీ ర్తే భజతు, అలక్ష్మీ  
 ర్తే నశ్యతు, విష్ణుముఖా వైదేవా శ్శన్తోభి రిమాక్ లోకా ననవజయ్య మభ్యజయక్,  
 మహాగ్ ఇన్ద్రో వజ్రబాహు ప్లాదశి శర్మయచ్చతు. ౧౦. స్వస్తిసో మఘవా కరోతు  
 మాస్తు పాప్తానం యోఽస్తాన్దేష్టి, సోమానగ్ స్వరణం కృణుహి బ్రహ్మణ స్మతే, కక్షీ  
 వస్తం యదౌశిజమ్, శరీరం యజ్ఞశమలం ఖసీదం తస్మిం తీదతు యోఽస్తాన్దేష్టి,  
 చరణం పవిత్రం వితతం పురాణం యేన పూత స్తరతి దుష్కృతాని, లేన పవిత్రేణ  
 శుద్ధేన పూతాతిపాప్తాన మరాతి స్తరేదు, స జోహ ఇన్ద్ర సగణో మయద్భి సోమం  
 పృత్రహ మ్మరచిద్వాక్, జహి శత్రూగ్ రవమృధో నుదస్వాథా భయం కృణు  
 హి విశ్వతో నః, సమిత్రా న ఆప పిషధయ స్సన్తుదు త్తిత్రాస్తన్యభూయాసు ర్యోఽస్తాక్  
 దేష్టి యంప వయం ద్విష్మః, ఆపోహిష్టా మయోభువ స్తానడిశ్చేదధాతన. ౧౧.  
 మహేరణాయ చక్షనే, యోవ శ్చివతమోరస స్తస్య భాజయలే మానః, ఉశతీ రివ  
 మాతరః, తస్మా అరంగమామవో యస్య త్తయాయ జిన్వథ, ఆపో జనయథాచనః, హి  
 రణ్యశృంగం పరుణం ప్రపద్యే తీర్థంమే దేహి యాచితః, య స్తయా భుక్త మసా  
 ధూనాం పాపేభ్యశ్చ ప్రతిగ్రహః, యస్తే మనసా వాచా కర్మణావా దుష్కృతం  
 కృతమ్, తన్న ఇన్ద్రో వరుణో బృహస్పతి స్సవితాద పునస్త పునఃపునః, నమోఽగ్న  
 యోఽపుమకే నమఇన్ద్రాయ నమోవరుణాయ నమోవారుణ్యై నమోఽద్యృః. ౧౨.  
 సూరపాం శ్రూరం యదమేధ్యం యదశాస్తం త దవగచ్ఛతాత్, ఆత్మాశనా దతీపా  
 పానా ద్యచ్చ ఉగ్రా త్పృతిగ్రహత్, కన్తో కరణో రాజా పాణినా హ్యవమర్శతు,

సోఽహమపాపాః విరజో నిర్మలః ముక్తశ్చివః, నాకస్య పృథ మారుహ్య గచ్ఛే  
 ద్భృష్ట సలూకతాం, యశ్చాపు వరుణ స్సపునా త్వమమర్షణః, ఇమంమే గంగే య  
 మునే సరస్వతి శుతుద్రి స్తోమగ్ సచ తాపరుష్ణియా, అసిష్టియా మరుద్భుధే వితస్త  
 యార్జికియే శృణు హ్యేషమహయా, ఋతంచ సత్యం చాభీధా త్వసోఽధ్యజాయత,  
 తతో రాత్రి రజాయత తత స్సముద్రో అర్జవః. ౧౩. సముద్రా దర్జవాదధిసంప  
 త్సరో అజాయత, అహోరాత్రాణి విదధ ద్విశ్వస్యమివతో వశీ, సూర్యాచన్ద్రమసౌ  
 ధాతా యథాపూర్వ మకల్పయత్, దివ్యాన్ పృథివీచాంతరిక్ష మథోనువశి, యత్సృ  
 థివ్యాగ్రజ స్వమాన్తరిక్షే విరోదసీ, ఇమాగ్ స్తదాపాః వరుణః పునాత్వమమర్షణః,  
 పునస్తు వసవః పునాతు వరుణః పునాత్వమమర్షణః, ఏష భూతస్య మధ్యే భువనస్య  
 గోస్తా, ఏషపుణ్యకృతా న్దోకా నేష మృత్యోర్నిర్నిర్జయమ్, ద్యావాపృథివీర్నిర్నిర  
 జ్జయన్ సగ్ శ్రీత్ సువశి. ౧౪. సన న్సువ స్సగ్ శికాధి, ఆర్ద్రం జ్వలతి జ్యోతి రహ  
 మస్మి, జ్యోతిర్జ్వలతి బ్రహ్మహ మస్మి, యోఽహమస్మి బ్రహ్మహ మస్మి, అహమస్మి  
 బ్రహ్మహ మస్మి అహమేవాహం మాం జహామి స్వాహా, అకార్యకా ర్యవక్షిర్తే నేనో  
 భూణహ గరుతల్పగః, వరుణోఽపా మఘమర్షణ స్తస్మా త్పాపా త్ప్రముచ్యతే, రజో  
 భూమి స్వమాగ్రోదయస్య ప్రవదన్తి ధీరాః, ఆక్రాన్తముద్రః ప్రథమే విధర్మ  
 స్తనయ స్సౌజా భువనస్య రాజా, పృథా వవిలే అధినానో అశ్వే బృహతోమో వా  
 వృధే సువాన ఇన్దుః. ౧౫. వరస్తా ద్యో గుహాను మమ చక్రతుండాయ ధీమహి తీక్ష  
 దగ్ మ్రాయ ధీమహి వరిప్రతిష్ఠితం దేభు ర్యచ్చతు దధాతనాద్యోఽర్జవ స్సువో రాతై  
 కశ్చ. ౧౬. రుద్రో రుద్రశ్చ దన్తిశ్చ నందివృణ్ణుభ ఏవచ, గరుడో బ్రహ్మ విష్ణుశ్చ  
 నారసిగ్హ స్తదైవచ. ఆదిత్యోఽగ్నిశ్చ దుర్దిశ్చ క్రమేణ ద్వాదశామృసి, మమ వచనో  
 సువేనావభావై కాత్యాయనాయ.

జాతవేదసే సునవామసోమ మరాతీయతో విదహతివేదః, సనః వర్ష దతి  
 దుర్గాణి విశ్వా నావేవ సింధం దురితాత్యగ్నిః, తా మగ్నిపర్ణాం తపసా జ్వలన్తీం  
 నైరోచసీం కర్త ఫలేషు జహ్నుమ్, దుర్గాండేవీగ్ శరణ మహం ప్రపద్యే సుతరసి తర  
 సేనమః, అగ్నే త్వంపారయా నవ్యో ఆస్తా వ్త్వస్తిభి రతి దుర్గాణి విశ్వా, త్రాశ్చ  
 పృథ్వీ బహులాన ఉర్వీ భవాతో కాయ తనయాయ శంయోః, విశ్వానినో దుర్గహః  
 జాత వేద సింధం ననావా దురితాఽతిపర్షి, అగ్నే ఆలివ న్ననసా గృణానోఽస్తాకం  
 బోధ్యవితా తమానామ్, పృతనాజితగ్ సహమానముగ్ర మగ్నిగ్ మువేమ వరమా  
 తృప్తస్థాత్, సనః వర్ష దతిదుర్గాణి విశ్వా త్వాదేవో ఆతిదురితాత్యగ్నిః, ప్రతోఽపికో  
 మిద్యో అధ్వరోభు గనాచ్చ హోతా నవ్యశ్చ సత్సి, స్వాహ్వాగ్నే తపవం పిత్రయ

స్వాస్త్యభ్యశ్చ సౌభగ మాయజస్య, గోభి ద్భవ మయుతో నిషిక్తం తవేన్ద్రో విష్ణో రను  
సశ్చరేమ, నాకస్య పృథ మభిసంపసానో వైష్ణవీం లోక ఇహమాదయంతామ్. ఆగ్ని  
శ్చత్వారిచ. ౨.

భూ రన్న మగ్నయే పృథివ్యైస్వాహా భువోఽన్నం వాయవేఽంతరిక్షాయ  
స్వాహా సువ రన్నమాదిత్యాయ దివే స్వాహా భూర్భువస్సువ రన్నం చంద్రమనే దిగ్భ్య  
స్వాహా నమో దేవేభ్య స్వధా పితృభ్యోభూర్భువ స్సువ రన్న మోమ్. ౩.

భూరగ్నయే పృథివ్యై స్వాహా భువో వాయవేఽంతరిక్షాయస్వాహా సువరాది  
త్యాయ దివే స్వాహా భూర్భువస్సువ శ్చంద్రమనే దిగ్భ్య స్వాహా నమోదేవేభ్య  
స్వధాపితృభ్యో భూర్భువస్సువ రన్న ఓమ్. ౪.

భూ రగ్నయేచ పృథివ్యైచ స్వాహా భువో వాయవేఽంతరిక్షాయ చ మహా  
లేచ స్వాహా సువరాదిత్యాయచ దివేచ మహలేచ స్వాహా భూర్భువస్సువశ్చంద్రమనేచ  
సక్షత్రేభ్య శ్చ దిగ్భ్యశ్చ మహలేచ స్వాహా నమో దేవేభ్యస్వధా పితృభ్యో భూర్భు  
వస్సువర్హహరోమ్. ౫.

పాహి నో అగ్న వివనే స్వాహా, పాహి నో విశ్వవేదనే స్వాహా, యజ్ఞం  
పాహి విభావసో స్వాహా, సర్వం పాహి శతక్రతో స్వాహా. ౬.

పాహి నో అగ్నవికయా, పాహ్యుత ద్వితీయనూ, పాహ్యుర్జం తృతీయ  
యా, పాహి గీర్భిశ్చతస్యభి ర్వసోస్వాహా. ౭.

యశ్చందసా మృషభో విశ్వరూప శ్చందోభ్య శ్చందాగ్ స్వావివేశ, సచాగ్  
శిక్యోపురో వాచోవనిషదింద్రోజ్యేష్ఠ ఇంద్రియాయ ఋషిభ్యో నమో దేవేభ్య స్వ  
ధాపితృభ్యో భూర్భువ స్సువ శ్చందఓమ్. ౮.

నమో బ్రహ్మణే ధారణం మే అస్త్యనిరాకరణం ధారయితా భూయానంక  
ర్ణణయో శ్శృతం మాయోధ్వం మమామువ్య ఓమ్. ౯.

ఋతం తవ స్మత్యం తవ శ్శృతం తవ శ్శాస్త్రం తపో దమ స్తవ శ్శమ స్తపో  
దానం తపో యజ్ఞ స్తపో భూర్భువస్సువర్హస్తైత దుపాన్యైత త్తవః. ౧౦.

యథా వృక్షస్య సంపుష్పితస్య దూరా ద్దంధో వా త్యేవం పుణ్యస్య కర్తృణో  
దూరా ద్దంధో వాలి యథా సిఢారాం కర్తేవహితా మవక్రామే ద్యద్భ్యవేయువేహ  
వావిహ్వయిష్యమి గర్తంబతిష్యమిత్యేవ మమృతా దాత్తానం జుగుప్సేత్. ౧౧.

ఆజో రణీయా న్నహతో మహీయా నాత్తాగుహాయాం నిహితోఽన్యజంతోః,  
త మక్రతుం వశ్యతి వీతశోః ధాతుః ప్రసాదా న్నహిమాన మిశమ్. సప్తప్రాణాః

ప్రథవన్తస్తా త్వప్తార్పిత స్సమిధ స్సప్తజిహ్వః, సప్త ఇమే లోకా యేషు చరంతి  
 ప్రాణా గుహశయా స్నిహితా స్సప్త సప్త. అత స్సముద్రా గిరయశ్చ సర్వేఽస్తా త్వ్యం  
 దంతే సింధవ స్సర్వయాచాః, అతశ్చ విశ్వా ఓషధయో రసాశ్చ యేనైష భూత  
 స్త్విద్య త్యంతరాత్మా. బ్రహ్మ దేవానాం పదవీః కపినా మృషీర్నిప్రాణాం మహిషో మృ  
 గాణాః, శ్రేణో గృధ్రాణాగ్ స్వధిరి ర్వనానాగ్ సోమః పవిత్ర మత్యేలి రేభక్.  
 అజా మేకాం లోహిత శుక్లకృష్ణాం బహ్వీం ప్రజాం జనయన్తీగ్ సరూపాః, అజో  
 మ్యోగో జాషమాణోఽనుశేతే జహాత్యేనాం భుక్తభోగా మబోఽన్యః. హగ్ స శ్శుచి  
 ష ద్వసురస్తరిత సద్ధోతా వేదిష దతిథి ద్దరోణసత్, నృపద్వరసదృత సద్వ్యోమ  
 సదబ్ధా గోజా ఋతకా అద్రిజా ఋతం బృహత్. ఘృతం మిమిక్షీరే ఘృత మన్య  
 యోని ర్ఘృతే శ్రితో ఘృత మవస్య ధామ, అనుష్యధ మావహ మాదయస్వ స్వాహా  
 కృతం వృషభవక్షి హవ్యః. సముద్రా దూర్తి ర్మధుమాగ్ ఉదార దుపాగ్ శునా సమ  
 మృతత్వ మానట్, ఘృతస్య నామ గుహ్యం యదస్తి జిహ్వ దేవానా మమృతస్య  
 నాభిః. వయం నామ ప్రబ్రహమాఘృతే నాస్మి న్యక్షేధారయామానమోభిః, ఉషబ్రహ్మ  
 శృణవ చ్ఛస్య మానం చతుశ్శృంగో వమీ ధ్వారవితత్. చత్వారి శృంగా త్రయో  
 ఆస్యపాదా ద్వేశీర్దే సప్తహస్తాసో ఆస్య, త్రిధా బద్ధో వృషభో రోరపీతి మహా  
 దేవో మరైగ్ అవిశేజ. త్రిధా హితంఘడిభి ర్దహ్యమానం గవిదేవాసో ఘృత మన్య  
 వింజక్, ఇంద్ర ఏకగ్ సూర్య ఏకం జజాన వేనా దేశగ్ స్వధయానిప్తత్యుః, యో  
 దేవానాం ప్రథమం పురస్తా ద్విక్వా ధియో యద్రో మహర్షిః హిరణ్యగర్భం పశ్యత  
 జాయమానం ససో దేవ శ్శుభయా స్పృత్యా సంయుజత్. యస్తా త్వరం నాపరమ  
 స్తికించి ద్యస్తా న్నాజీయో నజ్యాయోఽస్తి కశ్చిత్, పృథ్వీష సప్తో దివి తిష్ఠ త్యేక  
 స్తేనేదం త్పూర్ణం పురుషేణ సర్వః. న కర్తవ్యా నప్రజయా ధక్షన త్యాగేనైకే ఆమృ  
 తత్వమానుషః, పరేణ నాకం నిహితం గుహయాం విభ్రాజితేతద్యతయో విశంతి.  
 వేదాంత విజ్ఞాన సునిశ్చితార్థా స్సన్నానయోగా ద్యతయ తద్దసత్త్వాః; తే బ్రహ్మలో  
 కేతు పరాంతకాలే పరామృతా త్వరిమచ్యన్తి సర్వే, దహం విపాపం పరమేఽత్మభూ  
 తం యత్నుండరికం పురమధ్య సగ్ధిః, తత్రాపిద హ్రంగగనం విశోక స్తస్మి న్యదం త స్త  
 దుపాసితవ్యః. యో వేదాదా స్వరః ప్రాక్తో వేదాంతేన ప్రతిష్ఠితః, తస్య ప్రకృతిలీన  
 న్యయః పర స్స మహేశ్వరః. అబోఽన్య అవిశేజ సర్వేచత్వారిచ. ౧౨.

సహస్రశీర్షందేవం విశ్వాత్మం విశ్వశంభువః, విశ్వం సారాయణం దేవ  
 మక్షరం పరమం పదః, విశ్వతః పరమా స్మిత్యం విశ్వం సారాయణంహాః, విశ్వ  
 మేవేదం పురుష సద్విత్వ ముపజీవతి, పతిం విశ్వస్యాత్మేశ్వరగ్ కాశ్వకగ్ శివ

మన్యుతమ్, నారాయణం మహాక్షేయం విశ్వాత్మానం పరాయణమ్, నారాయణపరో జ్యోతి రాత్తా నారాయణః పరః, నారాయణపరంబ్రహ్మ తత్త్వం నారాయణః పరః, నారాయణపరోధ్యాతా ధ్యానం నారాయణః పరః, యచ్చ కించి జగత్సర్వం దృశ్యతే శ్రూయతేఽపివా, అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణ స్థితః, అసత్త మవ్యయం కవిగ్ సముద్రేఽంతంవిశ్వశంభువమ్, పద్మశోశ ప్రతీకాశగ్ం హృదయం చా ప్యథోముఖమ్, అథోనిష్ఠైవితస్తాయంతే నాభ్యాముపరి లిప్తతి, జ్వాలమాలాకులం భాతి విశ్వస్థాయతనం మహత్, సంతతగ్ శిలాభిస్తులంబత్యాశోశసన్నిభమ్, తస్యాంతే సుషిరగ్ సూక్ష్మం తస్మిన్సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, తస్య మధ్యేమహాసగ్ని ర్విశ్వాద్విర్విశ్వ తో ముఖః, సోఽగ్రభు గ్నిభజ్ లిప్త న్నాహర మజరః కవిః, తిర్యగూర్ధ్వ మధ శ్శాయా రత్నయస్తస్య సంతతాః, సంతాపయతి స్వందేహ మాపాదతలమస్తకః, తస్య మధ్యే వస్మిశ్శిఖా అణీయోర్ధ్వా వ్యవసీతా, నీలతోయదమగ్నస్థా నిద్యల్లేఖేవ భాస్వ రా, నీవారశూకవత్తస్మి పీతా భాస్వత్యణాపమా, తస్యా శ్శిఖాయా మధ్యేపరమాత్మా వ్యవసీతః, సబ్రహ్మ సశివ స్సహరిస్సేంద్ర సోఽక్షరః పరమ స్వరాట్. అపివాసంత తాషట్పు.

౧౩.

ఆదిత్యోవా ఏష వితన్తండలం తపతి తత్రతా ఋచస్తదృచా మండలగ్ సముచాం లోకోధయ ఏష వితస్మిన్తండలేఽర్చిర్దీప్యతే తాని సామాని ససామ్నం లోకోఽగ్రయ ఏష వితస్మిన్తండలేఽర్చిసి పురుష స్తాని యజాగ్షి సయజుషా మండలగ్ సయజుషాం లోకస్సైషా త్రయ్యేవ విద్యా తపతి యవిషోఽంతరాజత్యే హిరణ్యయః పురుషః.

౧౪.

ఆదిత్యోవై తేజ పిబో బలం యశ శ్చక్షు శ్శ్రోత్ర మాత్మా మనో మన్యై ర్మను ర్మృత్యు సృత్యోమిత్రో వాయు రాకాశః ప్రాణో లోకపాలః కః కిం కం తత్స మన్య మమృతో జీవో విశ్వో కతమ స్వయంభు ర్భృష్టైత దన్యత ఏష పురుష ఏషభూతానా మధిపతి ర్భృహ్మణ స్సాయుజ్యగ్ సలొకతా మాప్నోత్యేతాసా మేవ దేవతానాగ్ సాయుజ్యగ్ సార్జితాగ్ సమాసలొకతా మాప్నోతి యవిపంచేదేభ్యుప నిషత్.

౧౫.

నిధనపతయేనమః, నిధనపతాంతికాయ నమః, ఊర్ధ్వాయ నమః, ఊర్ధ్వలింగాయ నమః, హిరణ్యాయ నమః, హిరణ్యలింగాయ నమః, సువర్ణాయనమః, సువర్ణలింగాయ నమః, దివ్యాయ నమః, దివ్యలింగాయ నమః, భవాయ నమః, భవలింగాయ నమః, శర్వాయ నమః, శర్వలింగాయ నమః, శివాయ నమః, శివలింగాయ నమః, జ్వాలాయ నమః, జ్వాలలింగాయ నమః, ఆత్మాయనమః, ఆత్మలింగాయనమః, పరమాయ

నమః, పరమలింగాయ నమః వితత్సోమస్య సూర్యస్య సర్వలింగై స్థావరయతి పాణి  
మంత్రం పవిత్రం. ౧౬.

సద్యోజాతం ప్రపద్యామి సద్యో జాతాయ వై నమోనమః, భవేభవేనాతిభవే  
భవస్య మాఘ, భవోద్భవాయ నమః. ౧౭.

వామదేవాయ నమో జ్యేష్ఠాయ నమ శ్రేష్ఠాయ నమో రుద్రాయ నమః కాలా  
య నమః కలవికరణాయనమో బలవికరణాయ నమో బలాయనమో బలప్రమథనా  
యనమః సర్వభూతదమనాయనమో మనోన్తనాయ నమః. ౧౮.

అఘోరేభ్యోఽఘోరేభ్యో ఘోరఘోరతరేభ్యః, సర్వేభ్య స్సర్వకర్మేభ్యో  
నమస్తే అస్తు రుద్రరూపేభ్యః. ౧౯.

తత్సరుషాయ విద్మహే మహాదేవాయ ధీమహి, తన్నీ రుద్రః ప్రచోద  
యాత్. ౨౦.

ఈశాన సుర్వవిద్యానామిశ్వర సుర్వభూతానాం బ్రహ్మధిపతి ర్భువ్మణోఽధి  
పతి ర్భువ్మణివో మే అస్తు నదావిష్. ౨౧.

నమో హిరణ్యబాహవే హిరణ్యవర్ణాయ హిరణ్యరూపాయ హిరణ్యపత  
యేఽంబికాపతయ ఉమాపతయే పశుపతయే నమోనమః. ౨౨.

ఋతగ్ సత్యం పరం బ్రహ్మపురుషం కృష్ణసింగళమ్, ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం  
విశ్వరూపాయవై నమోనమః. ౨౩.

సర్వోవై రుద్ర స్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు, పురుషో వై రుద్ర స్స స్తహో  
నమోనమః, విశ్వం భూతం భువనం చిత్రం బహుధా జాతం జాయమానంచ యత్,  
సర్వోహ్యేష రుద్ర స్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు. ౨౪.

కర్తృద్రాయ త్రచేతనే మిధుష్టమాయ తవ్యనే, వోచేమ శంతమగ్ హృదే,  
సర్వో హ్యేష రుద్ర స్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు. ౨౫.

యస్య వైకృష్ట త్వగ్ని హోత్ర హవణీ భవతి ప్రత్యేవాస్యాహుత యస్తిధం  
త్యగ్నో ప్రతిష్ఠితైః. ౨౬.

కృణువ్యపాశఇతివచ. ౨౭.

అదితి దేవా గంధర్వా మనుష్యాః పితరో నురా స్తేషాగ్ సర్వభూతానాం  
మాతా మేదినీ మహతా మహి సావిత్రి జగ త్యుర్వి పృథ్వీ బహులా విశ్వా భూతా  
కతమా కాయా సా సత్యే త్యమ్మలేతి వసిష్ఠః. ౨౮.

అపొవా ఇదగ్ సర్వం విశ్వాభూతా న్యావః ప్రాణావా ఆవః పశవ ఆపోఽన్న  
మాపోఽమృత మాపస్సమ్మ దాపో విరాధావ స్వరాధావ శృంధాగ్స్యాహో జ్యోతి

గోమ్యూలో యజుగోమ్యూప స్సత్కమావ స్సగ్వా దేవతా ఆపో భూర్భువస్సువ రావ ఓమ్.

౨౯.

ఆవః పునస్త పృథీమీ పృథీమీ త్రాతా పునాతుమామ్, పునస్త బ్రహ్మణస్సతి ర్భ్రహ్మత్రాతాపునాతు మామ్, యదుచ్ఛిష్ట మభోజ్యం యద్వా దుశ్చరితం మదు, సర్వం పునస్త మా మాపోఽసతాంచ ప్రతిగ్రహగ్న్ స్వాహా.

౩౦.

అగ్నిశ్చ మామన్యశ్చ మన్యపతయశ్చ మన్యకృతేభ్యః, పాపేభ్యో రక్షం తామ్, యదహ్న పావ మకార్దామ్, మనసా వాచా హస్తాభ్యామ్, పదాభ్య ముదరేణ శిక్షా, అహ స్త దవలంబతు, యత్కించ దురితం మయి, ఇదమహం మామమృతయో నా సత్యే జ్యోతిషి జాహోమి స్వాహా.

౩౧.

సూర్యశ్చ మామన్యశ్చ మన్యపతయశ్చ మన్య కృతేభ్యః, పాపేభ్యో రక్షం తామ్, యద్రాత్రియా పావమకార్దామ్, మనసా వాచా హస్తాభ్యామ్, పదాభ్య ముదరేణ శిక్షా, రాత్రి స్తదవలంబతు, యత్కించ దురితం మయి, ఇదమహం మా మమృతయోనా, సూర్యే జ్యోతిషి జాహోమి స్వాహా.

౩౨.

ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ, అగ్ని దేవతా బ్రహ్మఇత్యార్దామ్, గాయత్రం ఛందం పరమాత్మం సరూపమ్, సాయుజ్యం వినియోగమ్.

౩౩.

ఆయాతు పరదా దేవీ అక్షరం బ్రహ్మసమ్మికమ్, గాయత్రీం ఛందసాం మాతే దం బ్రహ్మ జాపస్వ మే. యదహ్న త్కురుతే పాపం తదహ్న త్ప్రేరిముచ్యతే, య ద్రాత్రియా త్కురుతే పాపం తద్రాత్రియా త్ప్రేరిముచ్యతే, సర్వవక్షే మహాదేవి సద్భావిద్యే సరస్వతి.

౩౪.

ఓజోఽసి సహోఽసి బలమసి భ్రాజోఽసి దేవానాం ధామ నామాసి విత్వమసి విశ్వాయు సర్వమసి సర్వాయా రభిభూ రోం గాయత్రీ మావాహయామి, సావిత్రీ మావాహయామి సరస్వతీమావాహయామి ఛన్దనీ నావాహయామి శ్రియ మావాహ యామి గాయత్ర్యా గాయత్రీచ్ఛందో విశ్వామిత్ర ఋషి స్ఫులితాదేవతాఽగ్నిర్దుఖం బ్రహ్మ శిరో విష్ణుర్హృదయగ్ రుద్ర ష్ఠిభా పృథివీ యోనిఃప్రాణాపానవ్యాసోదాన సమానా సప్తప్రా శ్వేతవర్ణాసాంఖ్యాయనసగోత్రా గాయత్రీ చతుర్విగ్ శత్యక్షరా త్రిపదా షట్కుటీః పంచశీర్షోపనయనే వినియోగః ఓంభూః, ఓంభువః, ఓంసహః, ఓంమహః, ఓంజనః, ఓంతపః, ఓంసత్యం, ఓం తత్సవితు ర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి, ధియో యోనః ప్రచోదయాత్, ఓ మాపో జ్యోతీ రసోఽమృతమ్ బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్.

౩౫.



ఉత్తమే శిఖరే జాలే భూమ్యాం వర్షతమూర్ధని, బ్రాహ్మణేభ్యో  
గచ్ఛ దేవి యథానుభిష్, నైతో మయా వరదా వేద మాతా ప్రచోదయంతీ భవనే  
ద్విజాతా, ఆయుః పృథివ్యాం ద్రవిణం బ్రహ్మవర్షసం మహ్యం దత్వా ప్రజాతుం  
బ్రహ్మలోకమ్. 31.

ఘృణి స్సూర్య ఆదిత్యోన ప్రభావాత్యక్షరమ్, మధు త్షరంతి తద్రసం సత్యం  
తైతద్రస మాహో జ్యోతిరసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్. 32.

బ్రహ్మ మేతు మాం, మధు మేతు మాం, బ్రహ్మమేవ మధుమేతుమామ్, యాస్తే  
సోమప్రజావత్సోభి సోఆహమ్, దుస్స్వప్నహం దురుష్టహః, యాస్తే సోమ ప్రాణా  
గస్తాం జహోమి, త్రిసుపర్ణమయాచితం బ్రహ్మణాయ దద్యాత్, బ్రహ్మహత్యాంవా  
ఏతే ఘ్నంతి, యే బ్రహ్మణా త్రిసుపర్ణం పఠంతి, తే సోమం ప్రాప్నువంతి, ఆసహస్రా  
త్పత్క్తిం పునంతి, ఓమ్. 33.

బ్రహ్మ మేధయా; మధు మేధయా, బ్రహ్మ మేవ మధుమేధయా, ఆద్యానో  
దేవసవితక్ష ప్రజావత్సావీ సౌభగమ్, పరాదుష్ప్వప్నియగ్ సువ, విత్వాని దేవసవితద్దరి  
తాని పరానువ, యద్భద్రం తన్న ఆసువ, మధువాతా ఋతాయతే మధు త్షరంతి  
పిన్ధవః, మాధ్వీర్న సృన్ద్యోవధీః, మధునక్త మతోపసి మధుమత్సాగ్ధివగ్ రజః, మధు  
ద్యౌరస్తు నః పితా, మధుమా న్నోవనస్పతి ర్మధుమాగ్ ఆస్తు సూర్యః, మాధ్వీ ర్గావో  
భవస్తు నః, యఇమం త్రిసుపర్ణ మయాచితమ్ బ్రహ్మణాయదద్యాత్, భ్రూణహ  
త్యాం వా ఏతే ఘ్నంతి, యే బ్రహ్మణా త్రిసుపర్ణంపఠంతి, తేసోమం ప్రాప్నువంతి  
ఆసహస్రా త్పత్క్తిం పునంతి. ఓమ్. 34.

బ్రహ్మ మేధవా, మధు మేధవా, బ్రహ్మ మేవ మధుమేధవా, బ్రహ్మదేవానాం  
పవహీ కవినా మృషి ర్విప్రాణాం మహిషో మృగాణామ్, శ్యేనో గృధ్రాణాగ్ స్యధితి  
ర్వనానాం సోమః పవిత్ర మత్యేతి రేభక్, హగ్న శ్శుచివ ద్యుసురంతరిక్ష సద్ధోతా  
వేదిషదతిధిర్దరోణ సత్, నృపద్వర సదృతసద్వ్యోమ సదృష్టా గోజా ఋతజా ఆద్రి  
జా ఋతం బృహత్, ఋచేత్వా ఋచేత్వా సమిత్యసంతి సరితో సధేనాః, అంత  
ర్హృదా మనసా ధ్రూయమానాః, ఘృతస్య ధారా ఆధికాకశిమి, హిరణ్యయో వేతసో  
మధ్య ఆసామ్, తస్మిం త్సుపర్ణోమధుకృత్కులాయా భజన్నాస్తే మధు దేవతాభ్యః,  
తస్య సతే హరయ స్సప్తతీరే స్వధాం దుహానా అమృతస్య ధారామ్, య ఇదం  
త్రిసుపర్ణమయాచితమ్ బ్రహ్మణాయ దద్యాత్, వీరహత్యాం వా ఏతే ఘ్నంతి. యే  
బ్రహ్మణా త్రిసుపర్ణం పఠంతి, తే సోమం ప్రాప్నువంతి, ఆసహస్రా త్పత్క్తిం పునంతి,  
ఓమ్.

మేధా దేవీ జుషమాణా న ఆగా ద్విశ్వాసీ భద్రా సుమనస్య మానా త్వయా  
జుష్టానదమానా దురుక్తా స్పృహద్వధేమవిదధే సువీరాః త్వయాజుష్టం ఋషి ర్భవతి  
దేవి త్వయా బ్రహ్మ గతశ్రీ ఋతత్వయా, త్వయా జుష్ట శ్చిత్రం విందతే వసు సానో  
జుషస్య ద్రవిణో నమేధే. ౪౦.

మేధాం మ ఇంద్రో దధాతు మేధాం దేవీ సరస్వతీ, మేధాం మే ఆశ్వినా  
పుభా వాధతాం పుష్కర ప్రజా, అపూరానుచ యామేధా గంధర్వేషుచ యన్తనః,  
దైవీం మేధా సరస్వతీ సామాం మేధా సురభిర్ముపతాగ్ న్యాహః. ౪౧.

ఆహం మేధా సురభి ర్విశ్వరూపా పిరణ్యవర్ణా జగతీ జగమ్యు, ఊర్జస్వతీ  
పయసా పిన్వమానా సామాం మేధా సుప్రతీకా జుషంతామ్. ౪౩.

మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయ్యగ్ని నైజో దధాతు మయి మేధాం  
మయి ప్రజాం మయ్యాంద్ర ఇంద్రియం దధాతు మయిమేధాం మయిప్రజాం మయి  
సూర్యో భ్రాజో దధాతు. ౪౪.

అవైతు మృత్యు రమృత న్న ఆగన్వైవస్వతో నో ఆభయం కృణోతు,  
వర్ణం వనస్పతే రివాభిన శ్చీయతాగ్ రయి స్సచతా న్న శ్చచీపతిః. ౪౫.

పరం మృత్యో ఆనువతేహి పంథాం య నై స్వఇతరో దేవయానాల్, చక్షు  
ష్టతే శృణ్వతే తే బ్రహ్మిమి మానః ప్రజాగ్ రిరిషో మోతపీరాక్. ౪౬.

వాతం ప్రాణం మనసా న్వారభామహే ప్రజాపతిం యో భువనస్య గోపాః,  
సనో మృత్యో ప్రాయతాం పాత్వగ్ హసో జ్యో గ్జీవా జరా మషిమహి. ౪౭.

అముత్ర భూయా దధ య ద్యమస్య బృహస్పతే అభిశస్తే రముంచః, ప్రత్యో  
హతా మశ్వినా మృత్యు మస్తా దేవానా మగ్నే భిషజా శచీభిః. ౪౮.

హరిగ్ హరన్త వసుయంతి దేవా విశ్వస్యేకానం పృషథం మతీనామ్, బ్రహ్మ  
సరూప మనుమేద మాగా దయనం మావివధీ ర్విక్రమస్య. ౪౯.

శరైర్ రగ్ని మింధాన ఉభౌ లోకౌ సనేమహమ్, ఉభయో ర్లోకయో ర్భు  
ధ్వాఽతి మృత్యుం తరామ్యహమ్. ౫౦.

మా చ్ఛిదో మృత్యో మావధీ ర్మామే బలం వివృహో మా ప్రమోషీః.  
ప్రజాం మామే రీరిష ఆయు రుగ్ర సృచక్షనం త్యాహవిషా విధేమ, అనువాకః. ౫౧.

మానో మహంత ముతమానో అర్భకం మాన ఉక్షంత ముతమాన ఉక్షితమ్,  
మానోఽవధీః పితరం మోత మాతరం ప్రియామాన స్తనునో రుద్రరీరిషః. ౫౨.

మానస్తోకే తనయే మాన ఆయుషి మానో గోషు మానో అశ్వేషు రీరిషః, వీరా  
న్మానో రుద్రభామిలోఽవధీ ర్హవిష్టంతో నమసా విధేమతే. ౫౩.

ప్రజాపతే నత్వదేతా న్యన్యో విశ్వాజాతాని పరితాబభూవ, యత్కామాస్తే  
జామూమ స్తన్నో అస్తువయగ్గ్స్యామ పతయోరయ్యాణామ్. ౧౪.

స్వస్తీదా విశస్సలిర్వృతహా విమృథో వశీ, పృషేంద్రః పుర వితు న స్వస్తీ  
దా అభయంకరః. ౧౫.

త్రియంబకం \* యజామహే సుగంధిం పుష్టివర్ధనమ్, ఉర్వారకమివబంధనా  
న్మృత్యో ర్ముక్షీయ మామృతాత్. ౧౬.

ఏతే సహస్రమయంతం పాశా మృత్యో మర్త్యాయ హంతవే, తాన్యజ్ఞస్య  
మాయయా సర్వా నవయజామహే. ౧౭.

మృత్యువే స్వాహా మృత్యువే స్వాహా. ఆనువాకః. ౧౮.

దేవకృతస్యైనసో వ యజనమసి స్వాహా. మనుష్యకృత స్యైనసోవయజన  
మసి స్వాహా, పితృకృతస్యైనసోవజన మసి స్వాహా, ఆత్మకృతస్యైనసోవయజనమసి  
స్వాహా, అన్యకృతస్యైనసో వయజనమసి స్వాహా, అస్మత్కృతస్యైనసోవయజన  
మసి స్వాహా, యద్దివావ న క్తంచైనశ్చకృమతస్యావయజనమసి స్వాహా, యత్స్వపంత  
శ్చ జాగ్రత్తైచనశ్చకృమతస్యావయజనమసి స్వాహా, యత్సుఖ భృశ్చ జాగ్రత్  
తైచనశ్చకృమతస్యావయజనమసి స్వాహా, యద్విద్వాగ్ నశ్చైచనశ్చకృమతస్యావయ  
జనమసి స్వాహా, వినసవినసో వయజనమసి స్వాహా. ౧౯.

యద్యో దేవాశ్చకృమజీవ్యాయా గురుమనసోవా ప్రయతీ దేవహేడనమ్,  
అరా వాయో నో ఆభిదుచ్ఛునాయలే తస్మిం తదేనోవసవో నిధేతన స్వాహా. ౨౦.

కామోకాద్వీన్న మోనమః, కామోకాద్వీ త్కామః కరోతి నాహంకరోమి  
కామఃకర్తా నాహం కర్తా కామః కారయితా నాహం కారయితా ఏషలేకామ  
కామాయ స్వాహా. ౨౧

మన్యూరకాద్వీన్న మోనమః, మన్యూరకాద్వీ న్మన్యుః కరోతి నాహంకరోమి  
మన్యుః కర్తా నాహం కర్తా మన్యుః కారయితా నాహంకారయితా ఏషలే మన్యోమ  
న్యూవే స్వాహా. ౨౨.

లిలాం జుహోమి సరసాగ్ సపిష్టా న్గంధారమమచిత్రే రమంతు స్వాహా,  
గావో హిరణ్యం ధన మన్మ పానగ్ సర్వేషాగ్ శ్రీయై స్వాహా, శ్రీయశ్చ లక్ష్మీశ్చ పు  
ష్టిశ్చ క్షీరిం వాస్యణ్యతామ్, బ్రహ్మణ్యం బహుపుత్రతాం, శ్రద్ధా మేధే ప్రజానృష్ట  
దాతు స్వాహా. ౨౩.

\* త్రియంబకమిత్యేతరామావాకః.

తిలాః కృష్ణాః పీలాః శ్వేతాః పీలాః సౌమ్యా వకానుగాః, తిలాః పునఃతు  
మేపాపం యత్కించి ద్దురితం మయి స్వాహా, చోరస్యాన్నం నవశ్రాద్ధం బ్రహ్మహా  
గురుతల్పగః, గోస్తేయగ్ సురాపానం ప్రాణహత్యా తిలాకాంతిగ్ శమయంతు  
స్వాహా, శ్రీశ్చ లక్ష్మీశ్చ పుష్టిశ్చ కీర్తించానృణ్యతామ్, బ్రహ్మణ్యం బహుపుత్రతాం,  
శ్రద్ధా మేధే ప్రజ్ఞాతు జాతవేద స్పృహదాతు స్వాహా. ౬౪.

ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానా మేశుభ్యంతాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్తా  
భూయానగ్ స్వాహా, వాఙ్మనశ్చక్షుశ్శ్రోత్రజీవేంద్రియప్రాణరేతోబుధ్యాహుతిస్సంకల్పా  
మే శుభ్యంతాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్తా భూయానగ్ స్వాహా, త్వక్చర్మమాగ్  
సరుధిరమేదో మజ్జాస్నాయవోఽస్తీని మే శుభ్యంతాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్తా  
భూయానగ్ స్వాహా, శిరః పాణిపాదపార్శ్వపృష్ఠోయాదర జంఘశిశ్నోవస్థపాయవో మే  
శుభ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్తా భూయానగ్ స్వాహా. ఉత్తిష్ఠపురుషహరిత  
పింగలలోహితాక్షిదేహిదేహి దదావయితా మే శుద్ధ్యంతాం జ్యోతి రహం విరజా విపా  
ప్తా భూయానగ్ స్వాహా. ౬౫.

పృథివ్యాపస్తేజో వాయురాకాశా మే శుద్ధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపా  
ప్తా భూయానగ్ స్వాహా, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధా మే శుద్ధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా  
విపాప్తాభూయానగ్ స్వాహా, మనోవాక్కాయకర్మాణి మే శుద్ధ్యంతాం జ్యోతి రహం  
విరజావిపాప్తా భూయానగ్ స్వాహా, అవ్యక్తభూతై రహంకాలై ర్జ్యోతిరహం విరజావి  
పాప్తా భూయానగ్ స్వాహా, ఆత్మా మే శుద్ధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్తా  
భూయానగ్ స్వాహా, అంతరాత్మా మే శుద్ధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్తా  
భూయానగ్ స్వాహా, పరమాత్మా మే శుద్ధ్యంతాం జ్యోతి రహం విరజా విపాప్తా  
భూయానగ్ స్వాహా, త్షుధే స్వాహా, త్షుత్పిపాసాయ స్వాహా, వివిద్యై స్వాహా,  
ఋగ్వీధానాయ స్వాహా, కఘ్రేత్యాయ స్వాహా, త్షుత్పిపాసామలాం క్షేప్తా మలక్షీ  
ర్వాశయా మృహమ్, అభూతి మనమృద్ధించ సర్వాన్నిర్ద్ధుదమే పాప్తానగ్ స్వాహా,  
అన్నమయప్రాణమయమనోమయవిజ్ఞానమయానందమయ మాత్మా మే శుద్ధ్యంతాం  
జ్యోతిరహం విరజా విపాప్తా భూయానగ్ స్వాహా. ౬౬.

అగ్నేయే స్వాహా, విశ్వేభ్యో దేవేభ్య స్వాహా, ధ్రువాయ భూమాయ  
స్వాహా, ధ్రువక్షితయే స్వాహా, ఆచ్యుతక్షితయే స్వాహా, అగ్నేయే స్విష్టకృతే స్వాహా,  
ధర్మాయ స్వాహా, అధర్మాయ స్వాహా, అభ్యు స్వాహా, ఓషధివనస్పతిభ్య స్వాహా.  
౧. రక్షోదేవజనేభ్య స్వాహా, గృహ్యేభ్య స్వాహా, ఆవసానేభ్య స్వాహా, ఆవసా  
నపతిభ్య స్వాహా, సర్వభూతేభ్య స్వాహా, కామాయ స్వాహా, అంతరిక్షాయ

స్వాహా, యదేజితి జగతి యచ్చ చేష్ఠతి నామ్నా భాగో యన్నా మ్నే స్వాహా, పృథి వైస్య స్వాహా, అంతరిక్షాయ స్వాహా. ౨. దివే స్వాహా, సూర్యాయ స్వాహా, చంద్ర మనే స్వాహా, నక్షత్రేభ్య స్వాహా, ఇంద్రాయ స్వాహా, బృహస్పతయే స్వాహా, ప్ర జాపతయే స్వాహా, బ్రహ్మణే స్వాహా, స్వధాపితృభ్య స్వాహా, నమో రుద్రాయ పశుపతయే స్వాహా. ౩. దేవేభ్య స్వాహా, పితృభ్య స్వధాస్తు, భూతేభ్యో నమః, మనుష్యేభ్యో హస్తా, ప్రజాపతయే స్వాహా, షరమేష్ఠినే స్వాహా, యథాహాపశ్యత ధార సహస్రధారో ఆక్షతః, ఏవామే ఆస్తుధాన్యగ్ సహస్రధారో ఆక్షితమ్, ధన ధాన్యై స్వాహా, యే భూతాః ప్రచరన్తి దివా నక్తం జలి మిచ్చన్తో వితుదస్య ప్రేష్యాః, తేభ్యో జలిం పుష్టికామో హరామి మయి పుష్టిం పుష్టిపతి ర్దధాతు స్వాహా. ౪.

ఓం పృథివసస్పతిభ్య స్వాహాంతరిక్షాయ స్వాహా నమో రుద్రాయ పశుపతయే స్వాహా తుదస్యప్రేష్యానికంచ. ౬౭.

ఓం తద్భిష్ట, ఓం త ద్వాయుః, ఓం తదాత్మా, ఓం తత్సత్త్వం, ఓంతత్సర్వమ్, ఓం తత్సూరో ర్మమః, అంత శ్చరతి భూతేషు గుహాయాం విశ్వమూర్తిషు, త్వంయజ్ఞ స్త్వం పషట్కూర స్త్వ మిన్ద్రోన్ద్రగ్ రుద్ర స్త్వం విష్ణు స్త్వం బ్రహ్మ త్వం ప్రజా పతిః, త్వంతదావఅపా జ్యోతీరసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్. ౬౮.

శ్రద్ధాయాం ప్రాణే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శ్రద్ధాయా మపానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి శ్రద్ధాయాం వ్యానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శ్రద్ధాయా ముదానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శ్రద్ధాయాగ్ సమానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, బ్రహ్మణిమ ఆత్మోఽమృతత్వాయ. అమృతోప స్తరణమసి, శ్రద్ధాయాం ప్రాణే ని విష్టోఽమృతం జుహోమి, శివోమావిశా ప్రదాహాయ, ప్రాణాయస్వాహా, శ్రద్ధాయా మపానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శివో మావిశా ప్రదాహాయ, అపానాయస్వాహా, శ్రద్ధాయాం వ్యానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శివోమా విశా ప్రదాహాయ, వ్యానాయ స్వాహా, శ్రద్ధాయా ముదానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శివోమావిశా ప్రదా హాయ, ఉదానాయ స్వాహా, శ్రద్ధాయాగ్ సమానే నివిష్టోఽమృతం జుహోమి, శివోమా విశా ప్రదాహాయ సమానాయ స్వాహా, బ్రహ్మణిమ ఆత్మోఽమృతత్వాయ, అమృతాపిధానమసి. ౬౯.

శ్రద్ధాయాం ప్రాణే నివిశ్యామృతగ్ హుతమ్, ప్రాణమన్నే నాప్యాయస్వ శ్రద్ధాయామపానే నివిశ్యామృతగ్ హుతమ్, అపాన మన్నే నాప్యాయస్వ, శ్రద్ధాయాం వ్యానే నివిశ్యామృతగ్ హుతమ్, వ్యాన మన్నే నాప్యాయస్వ; శ్రద్ధాయా ముదానే

నివిశ్యామృతగోమూతమ్, ఉదాన మన్నే నాప్యాయస్వ, శ్రద్ధాయాగ్ సమానేనివిశ్యామృ  
తగోమూతమ్, సమానమన్నే నాప్యాయస్వ. 20.

అంగుష్ఠమాత్రశ్చురుషోఽఙ్గుష్ఠఞ్చ సమాశ్రితః, ఈశ స్సర్వస్యజగతః ప్రభుః  
ప్రీణాతి విశ్వభుక్, 21.

వాజ్ఞ ఆసక్, నసోః ప్రాణః, అజ్యో శ్చక్షుః, కర్ణయో శ్రోత్రమ్, బాహు  
వో ర్భుజమ్, ఉదరువోరోజః, అరిష్టా విశ్వాస్యన్నాజ్ఞాని తమాః, తనువా మే సహనమస్తే  
అస్తు మామాహిగోసీః. 22.

వయ స్సువర్ణా ఉచనేదు రింద్రం ప్రియమేధా ఋషయో నాథమానాః, ఆవ  
ధ్వాస్త మూర్ధుహి పూర్ణి చతుర్ముగ్యస్తా న్నిధయేవ బధ్ధాః. 23.

ప్రాణానాం గ్రంథిరసి రుద్రోమా విశాంతకః, తేనాన్నే నాప్యాయస్వ. 24.  
సమో రుద్రాయ విష్ణవే మృత్యు ర్చే పాహి. 25.

త్వ మగ్నే ద్యుభి స్తవమాశుశుక్షణి స్తవమధ్యస్త్రిస్తవమశ్చవ స్సరి, త్వం వనే  
భ్యస్తవమోషశీభ్య స్త్వం వృణాం స్పృహతే జాయనే శుచిః. 26.

శివేన మే సన్తిష్ఠస్వ స్తోనేన మే సన్తిష్ఠస్వ సుభూతేన మే సన్తిష్ఠస్వ బ్రహ్మ  
వర్చనేన మే సన్తిష్ఠస్వ యజ్ఞస్మర్థి మనుసంతిష్ఠస్వోపతే యజ్ఞ ఉపతేనమ  
ఉపతేనమః. 27.

సత్యం పరంపరగ్ సత్యగ్ సత్యేన సమవర్తాట్టాతా చ్ఛ్వివస్తే కదాచన సతా  
గోహి సత్యం తస్మా త్సత్యేరమస్తే తపఃకరి తపో నానశనాత్పరం యద్ధి పరంత పస్త  
ద్ధుర్ధంతద్దరాధర్వం తస్మా త్తపసి రమస్తే దమ ఇతి నియతం బ్రహ్మచారిణస్తస్మా ద్దమే  
రమస్తే శమ ఇత్యరణ్యే మునయ స్తస్మా చ్ఛమే రమస్తే దానమితి సర్వాణి భూతా  
ని ప్రళగోసంతి దానాన్నాతి దుశ్చరం తస్మా ద్దానే రమస్తే ధర్మఇతి ధర్మేణ సర్వమిదం  
పరిగృహీతం ధర్మా న్నాతిమష్కరం తస్మా ద్ధర్మే రమంతే ప్రజనసత్తి † భూయాగ్  
సంత స్తసాద్భూయిష్టాః ప్రజాయంతే తస్మా ద్భూయిష్టాః ప్రజనసే రమంతేఽగ్నయ  
ఇత్యాహ తస్మా దగ్నయ ఆధాతవ్యా అగ్నిహోత్ర మిత్యాహ తస్మా దగ్నిహోత్రే  
రమంతే యజ్ఞఇతి యజ్ఞో హి దేవా ‡ స్తస్మా ద్యజ్ఞే రమంతే మానస మితి విద్వాగ్స  
ఏవ మానసే రమంతేన్యాయ ఇతి బ్రహ్మబ్రహ్మహి పరః పరోహి బ్రహ్మ తానివా ఏతాన్య  
పరాణిపరాగ్ంసి న్యాస ఏవాత్మరేచయ ద్యువిమం వేదేత్యుపనిషత్. 28.

† ప్రజనఇతిభాష్యపాతః.  
‡ యజ్ఞేనహిదేవాఇతిభాష్యపాతః.

ప్రాజాపత్యో హరుణి సుపవర్ణేయః ప్రజాపతిం పితర ముపససార కిం భగవంతః  
 పరమం పదంతీతి తస్మై ప్రావాచ సత్యేన వాయు రావతి సత్యేనాదిత్యో రోచతే  
 దివి సత్యం వాచః ప్రతిష్ఠా సత్యే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా త్సత్యం పరమం పదంతి  
 తవసా దేవా దేవతా మగ్ర ఆయక్ తవసర్వయ సువ రన్వవిందస్తవసా సవత్సా  
 నృణాదామారాతీ స్తవసి సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా త్తవః పరమం పదంతి దమేన దాస్తాః  
 కిష్కిష మవధూన్వంతి దమేన బ్రహ్మచారిణ సువరగచ్ఛక్ దమో భూతానాం దురా  
 ధర్వందమే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా ద్దమః పరమం పదంతి శమేన శాంతా శ్శివ మా  
 చరంతి శమేన నాకం మునయో న్యవిన్దం ధమోభూతానాం దురాధర్వం శమే సర్వం  
 ప్రతిష్ఠితం తస్మా చ్ఛమః పరమం పదంతి దానం యజ్ఞానాం పరూధం దానం యజ్ఞానాం  
 పరూధం దక్షిణా లోకే దాతారగ్ సర్వభూతాన్యువజీపంతి దానేనారాతీ రసా  
 నుదంత దానేన ద్విషంతో మిత్రా భవంతి దానే సర్వ ప్రతిష్ఠితం తస్మా ద్దానం పరమం  
 పదంతి ధర్మో విశ్వస్య జగతః ప్రతిష్ఠా లోకే ధర్మిన్తం ప్రజా ఉపసర్వంతి ధర్మేణ  
 పాప మపనుదతి ధర్మే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్ధర్మం పరమం పదంతి ప్రజననం వై  
 ప్రతిష్ఠా లోకే సాధు ప్రజాయా స్తంతం తస్మాదః పితౄణా మనృణో భవతి తదేవ  
 తస్యా అవృణం తస్మా త్ప్రజనం పరమం పదంత్యగ్నయో వై త్రయా విద్యా దేవ  
 యానః పంథా గార్హ పత్య ఋక్పృథివీ రథస్తర మన్వాహర్య వచనం యజ్ఞ రంత  
 రిక్షం వామదేవ్య మాహవసీయ స్సామ సువర్గో లోకో బృహ త్తస్మా దగ్ని స్సరమం  
 పదంత్యగ్నిహోత్రగ్ం సాయం ప్రాతర్వహణాం నిష్క్రూతి స్విష్టగ్ సుమాతం  
 యజ్ఞక్రతూనాం ప్రాయణిగ్ం సువర్గస్య లోకస్య జ్యోతి స్తస్మా దగ్నిహోత్రం పరమం  
 పదంతి యజ్ఞఇతి యజ్ఞేన హి దేవా దివం గతా యజ్ఞేనామరా నపానుదస్త యజ్ఞేన  
 ద్విషన్తో మిత్రా భవంతి యజ్ఞే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా ద్యజ్ఞం పరమం పదంతి మానసం  
 వై ప్రాజాపత్యం పవిత్రం మానసేన మనసా సాధు పశ్యతి మానసా ఋషయః  
 ప్రజా అసృజస్త మానసే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మా ద్మానసం పరమం పదంతి న్యూన  
 ఇత్యాహం ర్షసీషిణో బ్రహ్మణం బ్రహ్మ విశ్వః కతమ స్వయంభుః ప్రజాపతి స్సంప  
 త్సర ఇతి సంవత్సరోఽసావాదిత్యో య ఏష ఆదిత్యే పురుష స్స పరమేష్ఠీ బ్రహ్మత్వా  
 యాభి రాదిత్య స్తవతి రశ్మిభి స్తాభిః పర్వణ్యో వృత్తి పర్వణ్యేనావధివసృతయః  
 ప్రజాయస్త ఓషధివసృతిభి రన్తం భవత్యన్నేన ప్రాణాః ప్రాణైర్బలం బలేన తవ  
 స్తవసా శ్రద్ధా శ్రద్ధయా మేధా మేధయా మనీషా మనీషయా మనోమనసా శాంతి  
 శ్శాస్త్ర్యా చిత్తం చిత్తేనస్మృతిః స్మృత్యా స్మారగ్ స్మారేణ విజ్ఞానం విజ్ఞానేనాత్మానం  
 చేదయతి తస్మా దన్నం దదంత్యర్హత్యేతాని దదాత్యన్నా త్యాగిణా భవంతి

భూతానాం ప్రాణైర్దనో మనసశ్చ విజ్ఞానం విజ్ఞానా దానందో బ్రహ్మయోని సువా  
 ఏష పురుషః పంచధా పంచాత్మా యేన సర్వ మిదం ప్రోతం పృథివీ చాంతరిక్షంచ  
 ద్యాశ్చ దిశశ్చాపాస్తరదిశాశ్చ సవై సర్వమిదం జగత్ ససభూతం సభవ్యం జిజ్ఞాసుక్  
 ప్రబుతజా రయిష్టా శ్రద్ధానతోఽ మహస్వా స్తపసో వరిష్టా ద్ధాత్వా తమేవం మనసా  
 హృదాచ భూయో న మృత్యు ముపయాహి విద్వాం స్తస్మా న్నన్యస మేహం తపసా  
 మతిరిక్త మాహు ర్వసురణోఽ విభూ రసి ప్రాణే త్వ మసి సంధాతా బ్రహ్మ త్వమసి  
 విశ్వసృక్ లేజో దా స్త్వమ శృన్ని రసి వరోఽపిదా స్త్వమసి సూర్యస్య ద్యుమ్నోదా  
 స్త్వమసి చంద్రమన ఉపయామ గృహీతోఽసి బ్రహ్మణే త్వా మహన ఓమిత్యాత్మానం  
 యుంతీతై తద్వై మహాపనిషదం దేవానాం గుహ్యం య ఏవం వేద బ్రహ్మణో  
 మహిమాన మాప్నోతి తస్మా ద్బ్రహ్మణోమహిమాన మిత్యుపనిషత్. ౭౯. సత్య స్తపో  
 దమ శృమో దానం ధర్మః ప్రజనన మగ్నయ అగ్నిహోత్రం యజ్ఞో మానసం  
 న్యాసో ద్వాదశ.

తస్మై వం విదుషో యజ్ఞ స్వాత్తా యజమాన శ్రద్ధా పత్నీ శరీర మిద్మ మురో  
 వేది ర్దోమాని బర్హి ర్వేదశ్శిఖా హృదయం యూపః కామ ఆజ్యం మన్యః పత  
 స్తపోఽగ్ని ర్దమశ్శమయితా దక్షిణా వా స్థోతా ప్రాణ ఉద్ధాతా చక్షు రధ్వర్య ర్దనో  
 బ్రహ్మ ప్రోత మగ్ని ద్యావ భీయతే సా దీక్షా యదక్షాతి తథవిర్య త్విబలి తదస్య  
 సోమపానం యద్రమతే తదపసదో యత్సంచరత్యుపవిశత్యుత్తిష్ఠతే చ సప్ర  
 వర్త్యో యస్తుఖం తదాహవసీయో యావ్యాహృతి రాహుతి ర్యదస్య విజ్ఞానం తజ్జ  
 హోతి యత్సాయం ప్రాత రత్రి తత్సమిధం యత్సాత ర్దధ్యం దినగ్ సాయం చతా  
 నిసవనాని యే అహోరాత్రే తే దర్శపూర్ణమాసా యేఽర్ధమాసా శ్చమాసాశ్చ తే  
 చాతుర్మాస్యాని యబుతప స్తేచతపంధా యే సంవత్సరాశ్చ తేఽహర్దినా స్సర్వవేదనం  
 వావితత్సత్రం యస్తరణం తదవభృథ ఏకద్వై జరామర్య మగ్నిహోత్రగ్ సత్రం  
 య ఏవం విద్వా నుదగయనే ప్రమీయతే దేవానా మేవ మహిమానం గత్వాదిత్యస్య  
 సాయంజ్యం గచ్ఛత్యథ యోదక్షిణే ప్రమీయతే పితౄణామేవ మహిమానం గత్వా  
 చంద్రమన స్సాయంజ్యగ్ సఖాకతా మాప్నోత్యేతావై సూర్యాచంద్రమసోఽర్హి  
 మాసా బ్రాహ్మణో విద్వా నభిజయతి తస్మా ద్బ్రహ్మణో మహిమాన మాప్నోతి తస్మా  
 ద్బ్రహ్మణో మహిమానమ్ \*.

౮౦

\* ఇత్యుపనిషదితి భావ్యపాతః,

\* 3



అంభస్యైకపఞ్చాశచ్ఛతమ్, జాతవేదనే చతుర్దశ, భూ రన్తం భూ రగ్నయే భూరగ్నయే చైక మేకమ్, పాహి పాహి చత్వారి చత్వారి, యశ్శన్దసాం ద్వే, సమా బ్రహ్మణే, ఋతం తపః. యథావృక్షస్య ఏకమేకం, అఙోరణీయాన్ చతుస్త్రిగశత్, స హస్రశీర్షగ్వడ్వింశతిః, ఆదిత్యోవా ఏష, ఆదిత్యోవై తేజ ఏక మేకమ్, నిధనపతయే త్రయోవింశతిః, సద్యోజాతం త్రీణి, వామదేవాయ ఏకమ్, అఘోరేభ్యః, తత్పురుషాయ ద్వేద్వే, ఈశానః, సమోహిరణ్యబాహవే ఏకమేకమ్, ఋతగ్ సత్యం ద్వే, సర్వోవై చత్వారి, కద్రుద్రాయ త్రీణి, యస్యవైకఙ్కరీ, కృణుష్వ పాజ, ఆదితి, రాపోవా ఇదగ్ ఏకమేకం, ఆపః పునస్త చత్వారి, అగ్నిశ్చ, సూర్యశ్చ సవనవ, ఓమితి చత్వారి, ఆయాతు వఞ్చ. ఓజోఽసి దశ, ఉత్తమే చత్వారి, ఘృణి త్రీణి, బ్రహ్మమేతుమాం నూనే బ్రహ్మహత్యాం ద్వాదశ, బ్రహ్మమేధయాఽద్వానభిమం భ్రాణహత్యాం, బ్రహ్మమేధవాబ్రహ్మ దేవానా మిదం వీరహత్యా మేకాన్నవిగ్శ తికేకాన్నవిగ్శతిః, మేధా దేవీ, మేధాస్తుభిన్వ శ్చత్వారి చత్వారి, ఆమాం మేధా ద్వే, మయి మేధామేకమ్, అవైతు, వరం, వాతం ప్రాణం, అముత్ర భూయాత్, హరిగ్, శల్కై రగ్నిం, మాచ్ఛిదో మృత్యో, మానో మహాన్తం, మానస్తోకే ప్రజాపతే, స్వప్తిదా, త్ర్యంబకం, ఏతే సహస్రం, ద్వేద్వే, మృత్యుచే స్వాహా ఏకమ్, దేవకృతస్య ఏకాదశ, యద్యో దేవాః కామోఽకార్షీత్, మమ్యు రకార్షీత్, ద్వేద్వే. - తిలాం జుహోమి గావ శ్చియం ప్రజాః వఞ్చ, తిలాః కృష్ణా శోచీరస్య క్షీః ప్రజ్ఞాతు జాత వేదస్సత్, ప్రాణాపానవాక్త్వక్ష్మీరఉత్తిష్ఠపురుష వంచ, పృథివీశబ్దమనోవాగవ్యతైత్తైః స్రాతైః పరమాత్మా మేతుధే ఆన్నమయ వఞ్చదశ, అగ్నయే స్వాహా ఏకచ త్వారిగ్శత్, ఓం తద్బ్రహ్మ సవ, శ్రద్ధాయాం ప్రాణేనివిష్ట శ్చతుర్విగ్శతిః, శ్రద్ధాయాంప్రాణేనివిశ్యామృతగ్శతుతం దశ, అబ్లష్ఠమాత్రః పురుషో ద్వే, వాక్త ఆసక్ అప్రా, వయ స్సువర్ణాః, ప్రాణానాం గ్రంథిరసి ద్వేద్వే, సమోహద్రాదైకం, త్వమగ్నే ద్యుభి ద్వే, శివేసమే సన్తిష్ఠస్య, సత్యం, ప్రాజాపత్యః, తస్యైవ, మేకమేకం ఆశీతిః. సహనావవత్వితికాన్తిః.

ఇతి నారాయణీయా యాజ్ఞీకీభిలోపనిషత్సమాప్తా.

ఓంతత్పత్.

ఓమ్.

శ్రీ వేదవ్యాసమహర్షిణా

అనుగృహీతాని

బ్రహ్మసూత్రాణి.

ప్రథమాధ్యాయే

ప్రథమః పాదః

1. జిజ్ఞాసాధికరణమ్.

౧ సూ. ఓమ్. ఆథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా.

2. జన్తాద్యధికరణమ్.

౨ జన్తాద్యవ్యయతః.

౩. కాస్త్రయోనిత్వాధికరణమ్.

౩ కాస్త్రయోనిత్వాత్.

4. సమన్వయాధికరణమ్.

౪ తత్తుసమన్వయాత్.

౫. ఈక్షత్యధికరణమ్.

౫ ఈక్షతేర్నాశబ్దమ్.

౬ గౌణశ్చేన్నాత్మశబ్దాత్.

౭ తన్నిష్ఠస్యమోక్షోపదేశాత్.

౮ హేయత్వావచనాచ్చ.

౯ స్వావ్యయాత్.

౧౦ గతిసామాన్యాత్.

౧౧ శ్రుతత్వాచ్చ.

6. ఆనందమయాధికరణమ్.

౧౨ ఆనందమయోఽభ్యాసాత్.

౧౩ వికారశబ్దాన్నేతిచేన్నప్రాచుర్యాత్.

౧౪ తద్ధేయవ్యవదేశాచ్చ.

౧౫ మాంత్రికఋణికమేవచగీయతే.

౧౬ నేతరోఽనువచ్యతే.

౧౭ భేదవ్యవదేశాచ్చ.

౧౮ కామాచ్చనానుమానాపేక్షా.

౧౯ అస్తిన్నవ్యవతద్యోగంకాస్తి.

7. అంతరధికరణమ్.

౨౦ అంతస్తద్ధర్మోపదేశాత్.

౨౧ భేదవ్యవదేశాచ్చాన్యః.

8. ఆకాశాధికరణమ్.

౨౨ ఆకాశస్తల్లింగాత్.

9. ప్రాణాధికరణమ్.

౨౩ అతవివప్రాణః.

10. జ్యోతిరధికరణమ్.

౨౪ జ్యోతిశ్చరణాభిధానాత్.

౨౫ ఛందోభిధానాన్నేతిచేన్నతథాచేతో  
ర్మణనిగదాత్తథాపిదర్శనమ్.

౨౬ భూతాది పాదవ్యవదేశోపపత్తేస్తే  
వమ్.

౨౭ ఉపదేశభేదాన్నేతిచేన్నభయస్తిన్న  
వ్యవిరోధాత్.

11. ఇంద్రప్రాణాధికరణమ్.

౨౮ ప్రాణస్తథానుగమాత్

౨౯ నవత్తు రాత్తోపదేశా దితిచే దధ్యా  
త్తసంబంధభూమాహ్వాస్తిన్.

౩౦ కాస్త్రదృష్ట్యా తూపదేశో వామదేవ  
వత్.

30 దేవముఖ్యప్రాణలింగాన్నేతిచేన్నోపా  
సా త్రైవిధ్యా దాశ్రితత్వాదిహ త  
ద్యోగాత్.

ప్రథమాధ్యాయే

ద్వితీయః పాదః

### 1. సర్వత్రప్రసిద్ధాధికరణమ్.

- ౧ సర్వత్రప్రసిద్ధోపదేశాత్.
- ౨ వివక్షితగుణోపపత్తేశ్చ.
- ౩ అనుపపత్తేస్తు నశారీరః.
- ౪ కర్మకర్తృవ్యవదేశాచ్చ.
- ౫ శబ్దవిశేషాత్.
- ౬ స్మృతేశ్చ.
- ౭ అర్థకాకస్త్యైతద్వ్యవదేశాచ్చ సేతి  
చేన్ననిచాయ్యత్వాదేవంవ్యోమవచ్చ.
- ౮ సంభోగప్రాప్తిరితిచేన్నవై శేష్యాత్.

### 2. ఆత్మధికరణమ్.

- ౯ ఆత్మాచరాచరగ్రహణాత్.
- ౧౦ ప్రకరణాచ్చ.

### 3. గుహాధికరణమ్.

- ౧౧ గుహం ప్రవిష్టవాత్సానాహి తద్గర్భ  
సాత్.
- ౧౨ విశేషణాచ్చ.

### 4. అంతరాధికరణమ్.

- ౧౩ అంతరక్షపపత్తేః.
- ౧౪ స్థానాదివ్యవదేశాచ్చ.
- ౧౫ సుఖవిష్టభిధానాదేవచ.
- ౧౬ శ్రుత్యోపనిషత్కృత్యభిధానాచ్చ.
- ౧౭ అనవశ్యితేరసంభవాచ్చ సేతరః.

### 5. అంతర్యామ్యధికరణమ్.

- ౧౮ అంతర్యామ్యధిదైవాదిమ తద్గర్భవ్యవ  
దేశాత్.

౧౯ నచస్తార్తమతద్ధర్మాభిలాషాత్.

౨౦ శారీరశ్చోభయేఽపిసి భేదేనైవమధీ  
యతే.

### 6. అదృశ్యత్వాద్యధికరణమ్.

- ౨౧ అదృశ్యత్వాదిగుణోపదేశాత్.
- ౨౨ విశేషణభేదవ్యవదేశాభ్యాంచ సేతరా.
- ౨౩ రూపాపన్యాసాచ్చ.

### 7. వైశ్వానరాధికరణం.

- ౨౪ వైశ్వానరస్సాధారణశబ్దవిశేషాత్.
- ౨౫ స్వర్గమాణమనుమానంస్యాదితి.
- ౨౬ శబ్దాదిభ్యోంతః ప్రతిష్ఠానాచ్చసేతి  
చేన్నతథాదృష్ట్యవదేశా దసంభవా  
త్పురుషమపిచైవ మధీయతే.
- ౨౭ ఆతవివనదేవతాభూతంచ.
- ౨౮ సాత్వాదవ్యవహితోధంజైమినిః.
- ౨౯ అభివ్యక్తేరిత్యాశ్చరగ్యః.
- ౩౦ అనుష్ఠితేర్పాదరిః.
- ౩౧ సంపత్తేరితిజైమినిస్తథాహిదర్శయతి.
- ౩౨ ఆనుననిచైవమస్మిన్.

ప్రథమాధ్యాయే.

తృతీయః పాదః.

### 1. ద్యుభ్యాద్యధికరణమ్.

- ౧ ముక్త్రోపస్పృశ్యవ్యవదేశాత్.
- ౩ నానుమానమతచ్ఛబ్దాత్.
- ౪ ప్రాణభృచ్చ.
- ౫ భేదవ్యవదేశాచ్చ.
- ౬ ప్రకరణాత్.
- ౭ సిత్తదనాభ్యాంచ.

### 2. భూమాధికరణమ్.

- ౮ భూమానంప్రసాదాదధ్యవదేశా.
- ౯ ధర్మోపపత్తేశ్చ.

3. ఆక్షరాధికరణమ్.

౦ ఆక్షరమంబరాంతధృతేః.

౧ సాచప్రకాశనాత్.

౨ అన్యభావవ్యాప్తతేశ్చ.

4. ఈక్షతికర్తాధికరణమ్.

౩ ఈక్షతికర్తవ్యవచేకాత్మకః.

5. దహరాధికరణమ్.

౪ దహరఉత్తరేభ్యః.

౫ గతికర్తాభ్యాం తథాహిదృష్టం లింగంచ.

౬ ధృతేశ్చమహిమో ౭స్యాస్మిన్నపలభేః.

౮ ప్రసిద్ధేశ్చ.

౯ ఇతరపరామర్యాత్ ఇతిచేన్నాసంభవాత్.

౧౦ ఉత్తరాచ్చేదావిర్భూతస్వరూపస్తు.

౧౧ ఆన్యార్థశ్చపరామర్యః.

౧౨ ఆల్పశ్రుతేరితిచేత్తదుత్తమ్.

6. అనుకృత్యధికరణమ్.

౧౩ అనుకృతేస్తస్యచ.

౧౪ అపిచస్తస్యతే.

7. ప్రమితాధికరణమ్.

౧౫ శబ్దాదేవప్రమితః.

౧౬ హృద్భృషేక్షయాతు మనుష్యాధికారత్వాత్.

8. దేవతాధికరణమ్.

౧౭ తదుపర్యపిబాదరాయణసంభవాత్.

౧౮ విరోధః కర్తృణీలిచేన్నానేకప్రతిపత్తేర్దర్శనాత్.

౧౯ శబ్దఇతిచేన్నాతఃప్రభవాత్ ప్రత్యక్షానుమానాభ్యామ్.

౨౦ ఆతవివచనిత్యత్వమ్.

౩౦ సమానమామరూపత్వాచ్చావృత్తావ్యవరోధో దర్శనాత్ స్పృతేశ్చ.

౩౧ మధ్యాదివ్యసంభవాదసాధికారంజ్ఞేమినిః.

౩౨ జ్యోతిషిభావాచ్చ.

౩౩ భావంతుబాదరాయణో౭స్తిహి.

9. అవశూద్రాధికరణమ్.

౩౪ శుగన్ధ తదనాదరశ్రవణాత్తదాద్రవణాత్సూచ్యతేహి.

౩౫ క్షత్రియక్షగతేశ్చైతరత్రచైత్రరథేనలింగాత్.

౩౬ సంస్కారపరామర్యాత్తదభావాభిలాషాచ్చ.

౩౭ తదభావనిర్ధారణేచప్రవృత్తేః.

౩౮ శ్రవణాధ్యయనార్థప్రతిషేధాత్ స్పృతేశ్చ.

10. కంపనాధికరణమ్.

౩౯ కంపనాత్.

11. జ్యోతిరధికరణమ్.

౪౦ జ్యోతిర్దర్శనాత్.

12. ఆర్థాంతరత్వాదివ్యవచేకాధికరణమ్.

౪౧ ఆకాశో౭ర్థాంతరత్వాదివ్యవచేకాత్.

13. సుషుప్త్యత్కాంత్యధికరణమ్.

౪౨ సుషుప్త్యత్కాంత్యోక్తేదేన.

౪౩ పత్యాదిశబ్దేభ్యః.

ప్రథమాధ్యాయ

చతుర్థః పాదః.

1. అనుమానికాధికరణమ్.

౧ అనుమానికమప్యేకేమిమితిచేన్నశరీరరూపకవిన్యస్తగృహీతేర్దర్శయతిచ.

౨ సూక్ష్మంతుతద్వత్వాత్.

3 తదధీనత్వాదర్థవత్.

౪ జ్ఞేయత్వాపవనాచ్చ.

౫ పదతీతిచేన్నప్రాజ్ఞోహి ప్రకరణాత్.

౬ త్రయానామేవచైవ ముపన్యాసః  
ప్రశ్నశ్చ.

2 మహద్వచ్చ.

2. చమసాధికరణమ్.

౩ చమసవదవిశేషాత్.

౪ జ్యోతిరుపక్రమాత్తుతథాహ్యధీయత  
ఏకే. [ధః.

౧౦ కల్పనోపదేశాచ్చ మధ్యాదివదవిరో

3. సంఖ్యోపసంగ్రహాధికరణం.

౧౧ నసంఖ్యోపసంగ్రహాదపినానాభావా  
దతిరేకాచ్చ.

౧౨ ప్రాణాదయోవాక్యశేషాత్.

౧౩ జ్యోతిషైకేషామనత్యన్వే.

4. కారణత్వాధికరణం.

౧౪ కారణత్వేనచాకాశాదిభయథావ్య  
పదిష్టోక్తే.

౧౫ సమాకర్షాత్.

5. జగద్వాచిత్యాధికరణం.

౧౬ జగద్వాచిత్యాత్.

౧౭ జీవముఖ్యప్రాణింగాన్నేతిచే త్త  
ద్వావిఖ్యాతం.

౧౮ అన్యార్థంతుజ్ఞేమినిః ప్రశ్నవ్యాఖ్యా  
నాభ్యా మసిచైవమేకే.

6. వాక్యాన్వయాధికరణం.

౧౯ వాక్యాన్వయాత్.

౨౦ ప్రతిజ్ఞాసిద్ధిర్నింగమాత్తరధ్యః.

౨౧ ఉక్తమిష్యత ఏవంభావాదిత్యేదు  
లోమిః.

౨౨ అపస్మితేరితి కాశకృత్స్నః.

7. ప్రకృత్యధికరణమ్.

౨౩ ప్రకృతిశ్చ ప్రతిజ్ఞా దృష్టాంతాను  
వరోధాత్.

౨౪ అభిధోవదేశాచ్చ.

౨౫ సాక్షాచ్ఛోభయాన్నానాత్.

౨౬ ఆత్మకృతేః పరిణామాత్.

౨౭ యోనిశ్చహిగీయతే.

8. సర్వవ్యాఖ్యానాధికరణం.

౨౮ ఏతేనసర్వేవ్యాఖ్యాతావ్యాఖ్యాతాః.

ద్వితీయాధ్యాయే

ప్రథమః పాదః.

1. స్మృత్యధికరణం.

౧ ఓష్. స్మృత్యనవకాశ దోషప్రసంగ  
ఇతిచే న్నాన్యస్మృత్య నవకాశదోష  
ప్రసంగాత్.

౨ ఇతిరేషాంచానుపలభ్యే.

2. యోగప్రత్యుక్త్యాధికరణం.

౩ ఏతేనయోగః ప్రత్యుక్తః.

3. నవిలక్షణత్వాధికరణం.

౪ నవిలక్షణత్వాదన్యతథాత్వం చ  
బ్ధాత్.

౫ అభిమానివ్యవదేశస్తు విశేషానుగతి  
భ్యాం.

౬ దృశ్యతేతు.

౭ అనతిచేన్నప్రతిషేధమాత్రత్వాత్.

౮ అపీతాతద్వత్ప్రసంగాదనమంజనం.

౯ సతుదృష్టాంతభావాత్.

౧౦ స్వపక్షదోషాచ్చ.

౧౧ తర్కాప్రతిష్ఠానా దప్యన్యథానుమే  
యమితిచేదేవమప్యవిమోక్షప్రసంగః.

4. శిష్టాపరిగ్రహాధికరణం.

౧౨ ఏలేనశిష్టాపరిగ్రహావివ్యాఖ్యాతాః.

5. భోక్తృపత్త్యాధికరణం.

౧౩ భోక్తృపత్తే రవిభాగశ్చ తస్యైవోకవత్.

6. ఆరంభణాధికరణం.

౧౪ తదనన్యత్వమారంభణశబ్దాదిభ్యః.

౧౫ భావేహోపలబ్ధేః.

౧౬ సత్వాచ్చావరన్య.

౧౭ అనద్యుపదేశాన్నేతిచేన్న భర్తాంతరేణ వాక్యశేషాత్.

౧౮ యుక్తేశ్వబ్దాంతరాచ్చ.

౧౯ పటవచ్చ.

౨౦ యథాచప్రాణాదిః.

7. ఇతర వ్యవదేశాధికరణం.

౨౧ ఇతరవ్యవదేశేద్ధితాకరణాది దోషప్రసక్తిః.

౨౨ ఆధికంతుభేదనిర్దేశాత్.

౨౩ అత్తాదివచ్చతదనుపపత్తిః.

8. ఉపసంహారదర్శనాధికరణం.

౨౪ ఉపసంహారదర్శనాన్నేతిచేన్నక్షీరవద్ధి

౨౫ దేవాదివదస్యిహాశే.

9. కృత్సన్నప్రసక్త్యాధికరణం.

౨౬ కృత్సన్నప్రసక్తిర్నిరవయవత్వ శబ్దోపావా.

౨౭ శ్రుతేస్తుశబ్దమూలత్వాత్.

౨౮ ఆత్మనిపైవంవిదిత్రాశ్చహి.

౨౯ స్వపక్షదోషాచ్చ.

10. సర్వోపేతాధికరణం.

౩౦ సర్వోపేతా చ తద్దర్శనాత్.

౩౧ వికరణత్వాన్నేతిచేత్తదుక్తమ్.

11. ప్రయోజనవత్త్వాధికరణం.

౩౨ సప్రయోజనవత్త్వాత్.

౩౩ లోకవత్తులీలాకైవల్యం.

12. అవైషమ్యనైర్గుల్యాధికరణం.

౩౪ వైషమ్యనైర్గుల్యే స సాపేక్షత్వాత్తథాపిదర్శయతి.

౩౫ నకర్తాపభాగాదితిచేన్నానాదిత్వాత్

౩౬ ఉపవద్యలేచాప్రుపలభ్యలేచ.

13. సర్వధర్మోపపత్త్యాధికరణం.

౩౭ సర్వధర్మోపపత్తేచ్ఛ.

ద్వితీయాధ్యాయే

ద్వి తీ యః పా దః.

1. రచనానుపపత్త్యాధికరణం.

౧ రచనానుపపత్తేచ్ఛనానుమానం.

౨ ప్రవృత్తేచ్ఛ.

౩ వయోంబువచ్చేత్తత్రాపి.

౪ వ్యతిరేకానవసితేచ్ఛసాపేక్షత్వాత్.

౫ అన్యత్రాభావాచ్చసత్యగాదివత్.

౬ అభ్యుపగమేచ్ఛర్థాభావాత్.

౭ పురుషాశ్చ పదితిచేత్తథాపి.

౮ అంగిత్యానుపపత్తేచ్ఛ.

౯ అన్యథానుమితోచక్షశక్తియోగాత్.

౧౦ విప్రతిషేధాచ్చాసమంజసం.

2. మహద్విర్లుాధికరణం.

౧౧ మహద్విర్లువద్వాప్రాస్వపరి మండలాభ్యాం.

3. వరమాణు జగదకారణత్వాధికరణం.

౧౨ ఉభయధావినకర్తాతద్దభావః.

౧౩ సమవాయాభ్యుపగమాచ్చ సామ్యాదనవసితేః.

౧౪ నిత్యమేవచభావాత్.

౧౫ యాపాదిమత్వాచ్చ విపర్యయోదర్శనాత్.

౧౬ ఉభయధాచదోహత్.

౧౭ అపరిగ్రహచ్చాత్మంతమనపేక్షా.

4. సముదాయాధికరణం.

౧౮ సముదాయ ఉభయపేతుకేఽపి తదప్రాప్తిః.

౧౯ ఇతరేతరప్రత్యయత్వా దితిచేన్నోత్పత్తి మాత్రనిమిత్తత్వాత్.

౨౦ ఉత్తరోత్పాదేచప్రార్థనిరోధాత్.

౨౧ అసతి ప్రతిజ్ఞోపరోధో యాగవద్యమన్యథా.

౨౨ ప్రతిసంఖ్యా ప్రతిసంఖ్యానిరోధాప్రాప్తిరవిచ్ఛేదాత్.

౨౩ ఉభయధాచదోహత్.

౨౪ ఆకాశేచాదిశేషాత్.

౨౫ అనుష్టుప్తేశ్చ.

౨౬ నాసతోఽన్యప్రత్యాత్.

౨౭ ఉదాసీనానామపిచై వంసిద్ధిః.

5. ఆభావాధికరణం.

౨౮ నాభావఉపలబ్ధిః.

౨౯ వైధర్మ్యవృణస్యపాద్యదివత్.

౩౦ నభావోఽనుపలబ్ధిః.

౩౧ క్షణికత్వాచ్చ.

౩౨ సర్వధానుపపత్తేశ్చ.

6. ఏకస్తిన్నసమ్యువాధికరణం.

౩౩ వైకస్తిన్నసంభవాత్.

౩౪ ఏవంచాత్మాఽకారస్సృజిమ్.

౩౫ నచ పర్యాయాదప్యనిరోధోవికారాదిభ్యః.

౩౬ అంత్యావస్థితే శోభయ నిత్యత్వాదవిశేషః.

7. పత్యురసామంజస్యాధికరణం.

౩౭ పత్యురసామంజస్యాత్.

౩౮ సంబంధానుపపత్తేశ్చ.

౩౯ అధిష్టానానుపపత్తేశ్చ.

౪౦ కరణవచ్చేన్నభోగాదిభ్యః.

౪౧ అంతవత్త్వమసర్వజ్ఞతావా.

8. ఉత్పత్త్యసమ్యువాధికరణం.

౪౨ ఉత్పత్త్యసంభవాత్.

౪౩ నచకర్త్యః కరణం.

౪౪ విజ్ఞానాదిభావేవతదప్రతిషేధః.

౪౫ విప్రతిషేధాచ్చ.

ద్వితీయాధ్యాయే

తృతీయః పాదః

1. వియదధికరణమ్.

౧ నవియదశ్చ తేః.

౨ అస్తితు.

౩ గౌణ్యసంభవాత్.

౪ శబ్దాచ్చ.

౫ స్వాప్యైకస్యబ్రహ్మశబ్దవత్.

౬ ప్రతిజ్ఞాహనిరవ్యతిరేకాచ్చజ్ఞేభ్యః.

౭ యావద్వికారంతువిభాగోల్లాకవత్.

2. మాతరిక్వాధికరణం.

౮ ఏతేనమాతరిక్వావ్యాఖ్యాతః.

9. ఆసంభవాధికరణం.

౯ ఆసంభవస్తుసతోఽనుపపత్తేః.

4. తేజోఽధికరణం.

౧౦ తేజోఽతస్తథావ్యూహ.

5. అబధికరణం.

౧౧ ఆహః.

6. పృథివ్యధికరణం.

౧౨ పృథివ్యధికారయాచశబ్దాంతరేభ్యః.

7. తదభిధ్యానాధికరణం.

౧౩ తదభిధ్యానాదేవతుత్పత్తింగాత్మకః.

8. వివర్తయ్యాధికరణం.

౧౪ వివర్తయేణతుక్రమోఽత ఉపపద్యతేచ.

9. అంతరావిజ్ఞానాధికరణం.

౧౫ అంతరా విజ్ఞానమనసీక్రమేణ తద్వింగాదితినన్నా విశేషాత్.

10. చరాచరవ్యపాశ్రయాధికరణం.

౧౬ చరాచరవ్యపాశ్రయస్తుస్యా తద్వ్యవదేశోభాక్తస్తద్భావభావిత్వాత్.

11. ఆత్మాధికరణం.

౧౭ నాత్మాత్మతేర్మిత్యత్వాచ్చతాభ్యః.

12. జ్ఞాధికరణం.

౧౮ జ్ఞోఽతపివ.

13. ఉత్క్రాంతిగత్యధికరణం.

౧౯ ఉత్క్రాంతిగత్యాగతీనాం.

౨౦ స్వాత్మనాచోత్తరయోః.

౨౧ నాణురతచ్ఛ్రుతే రితిచే న్నేతరాధికారాత్.

౨౨ స్వశబ్దోస్తానాభ్యాంచ.

౨౩ ఆవిరోధశ్చందనవత్.

౨౪ ఆవస్థితినైశ్చేమ్యదితిచేన్నా భ్యుపగమాద్భుదిహి.

౨౫ గుణాద్వాలోకవత్.

౨౬ వ్యతిరేకోగంధవత్.

౨౭ తథాచ దర్శయతి.

౨౮ వృగగుపదేశాత్.

౨౯ తద్గుణసారత్వాత్ తద్వ్యవదేశోప్రాజ్ఞవత్.

౩౦ యావదాత్మభావిత్వాచ్చ న దోషస్తద్దర్శనాత్.

\* 4

౩౧ పుంస్తాదివత్తస్యసతోఽభివ్యక్తియోగాత్.

౩౨ నిత్యోపలబ్ధినుపలబ్ధిప్రసంగోఽస్య తదనియమో వాన్యథా.

14. కర్తృధికరణం.

౩౩ కర్తాశాస్త్రార్థవత్వాత్.

౩౪ విహారోపదేశాత్.

౩౫ ఉపాదానాత్.

౩౬ వ్యవదేశాచ్చక్రియాయాం నచేన్నిరైశ్చవివర్తయః.

౩౭ ఉపలబ్ధిపదనియమః.

౩౮ శక్తివివర్తయాత్.

౩౯ సమాధ్యభావాచ్చ.

15. తక్షాధికరణం.

౪౦ యథాచ తక్షోభయథా.

16. పరాయత్నాధికరణం.

౪౧ పరాత్తుతచ్ఛ్రుతే.

౪౨ కృతప్రయత్నాపేక్షస్తు విహితప్రతిషిద్ధానైర్ధ్యాదిభ్యః.

17. అంశాధికరణం.

౪౩ అంశోనానావ్యవదేశాదన్యథా చాపి దాశకితవాదిత్వ మధీయతపిశే.

౪౪ మంత్రవర్ణాత్.

౪౫ అపిచస్తర్భుతే.

౪౬ ప్రకాశాదివన్నైవం పరః.

౪౭ స్వరంతిచ.

౪౮ అనుజ్ఞాపరిహారా దేహసంబంధాజ్ఞోతిరాదివత్.

౪౯ ఆనంతలేశాచ్యుతికరః.

౫౦ ఆభాసపివచ.

౫౧ అదృష్టనియమాత్.

౫౨ అభిసంధ్యాదివ్యవస్థైవం.

౫౩ ప్రదేశభేదాదితిచేన్నాంతర్యావాత్.



ద్వితీయాధ్యాయే  
చ తు ర్థః పా దః.

### 1. ప్రాణోత్పత్తికరణమ్.

- ౧ ఓమ్. తథా ప్రాణాః.
- ౨ గౌణ్యసంభవాత్.
- ౩ తత్వా స్ఫురేత్.
- ౪ తత్సర్వకత్వా ద్వాచః.

### 2. సప్తగత్యధికరణమ్.

- ౧ సప్తగతే ర్విశేషితత్వా చ్చ.
- ౨ హస్తాదయస్తు స్థితే లోపే వమ్.

### 3. ప్రాణాణత్వాధికరణమ్.

- ౨ అణవశ్చ.

### 4. ప్రాణశ్చైష్ట్యాధికరణం.

- ౮ శ్చేదశ్చ.

### 5. వాయుక్రియాధికరణమ్.

- ౯ నవాయుక్రియే వృధ గుపదేశాత్
- ౧౦ చక్షురాదివత్తుతస్సహజిష్ట్యాదిభ్యః.
- ౧౧ ఆకరణత్వాచ్చ నదోష స్తథాహి దర్శయతి.
- ౧౨ పంచవృత్తి ర్ననోప ద్వ్యపదిశ్యతే.

### 6. శ్చైష్ట్యాణత్వాధికరణం.

- ౧౩ అణవశ్చ.

### 7. జ్యోతిరాద్యధికరణం.

- ౧౪ జ్యోతిరాద్యధిష్టానం తదామననా
- ౧౫ ప్రాణవతా శబ్దాత్. [త్.
- ౧౬ తస్య చనిత్యత్వాత్.

### 8. ఇంద్రియాధికరణం.

- ౧౭ త ఇంద్రియాణి తద్వ్యపదేశాదన్య
- ౧౮ శ్చేష్టేష్టాత్.
- ౧౯ భేదస్థితే.
- ౧౯ బైలక్షణ్యాచ్చ.

### 9. సంజ్ఞామూర్తిష్టాప్రతికరణం.

- ౨౦ సంజ్ఞామూర్తిష్టాప్రతికరణం
- ౨౧ మాంసాది భౌమం యథాశబ్ద మిత రయోశ్చ.
- ౨౨ వైశేష్ట్యే తద్వాద స్తద్వాదః.

తృతీయాధ్యాయే

ప్రథమః పాదః.

### 1. తదంతరప్రతిపత్తికరణం.

- ౧ ఓమ్. తదంతరప్రతిపత్తేరంహతిసంభ రిష్వక్తః ప్రశ్ననిరూపణాభ్యాం.
- ౨ త్రైత్వికత్వాత్తు భూయస్త్యాత్.
- ౩ ప్రాణగతేశ్చ.
- ౪ అగ్నాదిగతిశ్చ తేరితిచే న్న భాక్త త్యాత్.
- ౫ ప్రథమే శ్రవణాదితి చే న్నతా ఏవ మ్యుపపత్తేః.
- ౬ ఆశ్రుతత్వాదితిచే న్నేష్టాదికారణం , ప్రతీతేః.
- ౭ భాక్తం వా నాత్మవత్త్వా త్తథాహి దర్శయతి.

### 2. కృతాత్యయాధికరణం.

- ౮ కృతాత్యయేనసశయవాక్ దృష్ట స్తుతిభ్యాం యథేతమనేపంచ.
- ౯ చరణాదితిచే న్నతదుపలక్షణాగ్ధేతి కారాజిన్య.
- ౧౦ ఆనరక్త్య మితిచే న్న తదపేక్ష త్యాత్.
- ౧౧ సుకృతదుష్కృతే ఏవేతి తు బాదరి.

3. అనిష్టాదికార్యధికరణం.

- ౧ అనిష్టాదికారినా మసిచ శ్రుతం.
- 2 సంయమనే త్వసభూయేకరేషామా రోహవరో మా తద్గ తిదర్శనాత్.
- ౩ స్వరంతిచ.
- 4 ఆసిచసప్త.
- 5 తత్రాసిచ తద్వ్యాపారా దవిరోధః.
- 6 విద్యాకర్షణోఽపి తు ప్రకృతత్వాత్.
- 7 నత్యతీయే తథోపలబ్ధేః.
- ౮ స్వర్యతేఽసిచ లూకే.
- ౯ దర్శనాచ్చ.
- ౧౦ తృతీయశబ్దావరోధ స్సంశోకజన్య.

4. స్వాభావావృత్యధికరణం.

- ౧ తత్స్వాభావావృత్య రుపవత్తేః.

5. నాతిదిరాధికరణం.

- 3 నాతిదిరేణ విశేషాత్.

6. అన్యాధిష్ఠితాధికరణం.

- ౪ అన్యాధిష్ఠితే సూర్వవ దభిలాషాత్.
- ౫ అశుద్ధమితిచే న్న శబ్దాత్.
- ౬ రేతస్సి గ్యోగోఽథ.
- ౭ యోనేశ్వరీరమ్.

తృతీయాధ్యాయే

ద్వితీయః పాదః.

1. సన్ధ్యాధికరణం.

- ౧ ఓమ్. సంధ్యే సృష్టి రాహు హి.
- ౨ నిర్మాతారం చైకే పుత్రాదయశ్చ.
- 3 మాయామాత్రంతు కాదేనైరి నానభివృత్తస్వరూపత్వాత్.
- ౪ సూచకశ్చహి శ్రుతే రావక్షలేవ తద్విదః.

౫ పరాభిధ్యానాత్తు తిరోహికం తతో హ్యస్య బద్ధవివర్తయో.

౬ దేహయోగా ద్వాసోఽసి.

2. తదభావాధికరణం.

౭ తదభావో నాడీషు తచ్చుతే రాత్త నిచ.

౮ అతః ప్రబోధోఽస్మాత్.

3. కర్మానుష్ఠలికబ్ధవిధ్యధికరణం.

౯ నవవతు కర్మానుష్ఠలికబ్ధవిధ్యధి.

4. ముగ్ధాధికరణం.

౧౦ ముగ్ధేఽర్థసమృత్తిః పరిశేషాత్.

5. ఉభయలింగాధికరణం.

౧౧ స స్థానతోఽసి పర స్థానభయలింగం సర్వత్రహి.

౧౨ భేదాదితిచే న్న ప్రత్యేక మతద్వ చనాచ్చ.

౧౩ ఆపిచైవ మేకే.

౧౪ ఆరూపవదేవహి తత్ప్రధానత్వాత్.

౧౫ ప్రకాశవ చ్ఛావైయర్థం.

౧౬ అహుత తస్మాత్త్రమ్.

౧౭ దర్శయతి చాభో ఆసి స్వర్యతే.

౧౮ అతవివ చోపమా సూర్యకాది వత్.

౧౯ అమృతదగ్రహణాత్తు సతభాత్వమ్.

౨౦ వృద్ధిప్రసభాత్వ మంతరాభావా దు భయ సామజ్ఞస్యా దేవమ్.

౨౧ దర్శనాచ్చ.

6. ప్రకృతైతావత్వాధికరణం.

౨౨ ప్రకృతైతావత్వం హి ప్రతిషేధతి తతో బ్రవీతిచ భూయః.

౨౩ తదవ్యక్త మాహ హి.

౨౪ ఆసిసంరాధనే ప్రత్యక్షానుమానా భ్యామ్.

౨౫ ప్రకాశాదివచ్చుచేతేవ్యం ప్రకాశశ్చ కర్మణ్యభ్యాసాత్.

౨౬ అతోఽం లేనతథాహి లింగమ్.

౨౭ ఉభయవ్యవదేశాత్త్వహితుండలవత్

౨౮ ప్రకాశాశ్రయవద్వాతేజస్తాత్.

౨౯ పూర్వవద్వా.

౩౦ ప్రతిషేధాచ్చ.

7. పరాధికరణమ్.

౩౧ పరమత స్వేతూన్తానసంబంధభేదవ్యవదేశేభ్యః.

౩౨ సామాన్యత్తు.

౩౩ బుద్ధర్థిః పాదవత్.

౩౪ స్థానవిశేషా త్వప్రకాశాదివత్.

౩౫ ఉపపత్తేశ్చ.

౩౬ తథాఽన్యప్రతిషేధాత్.

౩౭ అనేనసర్వకతత్వ మాయామశబ్దాదిభ్యః.

8. ఫలాధికరణమ్.

౩౮ ఫలమతఉపపత్తే.

౩౯ శ్రుతత్వాచ్చ.

౪౦ ధర్మం జైమిని రత ఏవ.

౪౧ పూర్వంతు బాదరాయణో హేతువ్యవదేశాత్.

తృతీయాధ్యాయే

తృతీయః పాదః.

1. సర్వవేదాంతప్రత్యయాధికరణమ్.

౧ ఓమ్. సర్వవేదాంతప్రత్యయంచోదనాద్యవిశేషాత్.

౨ భేదా స్మృతిచేత్తైకస్యా మపి.

౩ స్వాధ్యాయస్య తథాత్వేన హి సమాచారేఽధికారాచ్చ సవపచ్చ తస్మియమః.

౪ దర్శయతిచ.

2. ఉపసంహారాధికరణమ్.

౫ ఉపసంహారోఽర్థాభేదా ద్విధిశేషవత్సమానేచ.

౬ ఆన్యథాత్వాధికరణమ్.

౭ ఆన్యథాత్వం శబ్దాదితిచేత్సావిశేషాత్.

౮ సవా ప్రకరణభేదా త్వరోపరీయస్తాదివత్.

౯ సంక్షాతశ్చేత్తదుక్తమస్తితు తదపి.

4. వ్యాప్తిధికరణమ్.

౧౦ వ్యాప్తేశ్చ సమంజసమ్.

౧౧ సర్వాభేదాధికరణమ్.

౧౨ సర్వాభేదా దన్యత్రేమే.

6. ఆనందాద్యధికరణమ్.

౧౩ ఆనందాదయః ప్రధానస్య.

౧౪ ప్రియశిరస్తాద్యస్తాపి రుపచయోపచయో హి భేదే.

౧౫ ఇతరే తద్గ్రహణామాన్యాత్.

7. ఆధ్యానాధికరణమ్.

౧౬ ఆధ్యానాయప్రయోగనాభావాత్.

౧౭ ఆత్మశబ్దాచ్చ.

8. ఆత్మగృహీత్యధికరణమ్.

౧౮ ఆత్మగృహీతి రితరవదుక్తరాత్.

౧౯ అన్వయాదితిచేత్స్యా దవధారవాత్.

9. కార్యాభ్యానాధికరణమ్.

౨౦ కార్యాభ్యానా దపూర్వం.

10. సమానాధికరణమ్.

౨౧ సమానవిషయాభేదాత్.

11. సంబధ్ధాధికరణమ్.

౨౨ సంబధ్ధా దేవ మన్యత్రాపి.

౨౧ న వా విశేషాత్.

౨౨ దర్శయతిచ.

12. సంభృత్యధికరణమ్.

౨౩ సంభృతి ద్యువ్యాప్త్యపి చాతః.

13. పురుషవిద్యాధికరణమ్.

౨౪ పురుషవిద్యాయా మివ చేతరేషా మనామ్నూనాత్.

14. వేదాద్యధికరణమ్.

౨౫ వేదాద్యర్థభేదాత్.

15. హన్యధికరణమ్.

౨౬ హానౌ తూపాయనశబ్దశేషత్వాత్కు-  
తాచ్ఛందః స్తుత్యుపగానవత్తదుక్తమ్.

16. సామ్యురాయాధికరణమ్.

౨౭ సామ్యురాయే కర్తవ్యా భావాత్తథా హ్యన్యే.

౨౮ భందత ఉభయోవిరోధాత్.

17. గతేరర్థవత్త్వాధికరణమ్.

౨౯ గతే రర్థవత్త్వ ముభయధాన్య  
థాహి విరోధః.

౩౦ ఉపపన్న స్తల్లక్షణార్థోపలభ్యే ద్దోక  
వత్.

18. అనియమాధికరణమ్.

౩౧ అనియమ స్సర్వేషా మవిరోధ శ్శబ్దా  
నుమానాభ్యాం

19. యావదధికారాధికరణమ్.

౩౨ యావదధికార మవసీతి రాధికారి  
కాణాం.

20. అక్షరాద్యధికరణం.

౩౩ అక్షరధియా స్త్వవరోధ స్సామాన్య  
తద్భావాభ్యామాపనదవత్తదుక్తం.

21. ఇయదధికరణం.

౩౪ ఇయ దామననాత్.

22. అంతరత్వాధికరణం.

౩౫ అంతరాభూతగ్రామవ త్స్వాత్త్వనః.

౩౬ అన్యథా భేదానుపపత్తిరితి చేన్నోప  
దేశాంతరవత్.

23. వ్యతిహారాధికరణం.

౩౭ వ్యతిహారోవిశింషంతి హీతరవత్.

24. సత్యాద్యధికరణం.

౩౮ సైవహి సత్యాదయః.

25. కామాద్యధికరణం.

౩౯ కామాదీతరత్ర తత్రచాయతనా  
దిభ్యః.

26. ఆదరాధికరణం.

౪౦ ఆదరాదలోపః.

౪౧ ఉపస్థితేతస్తద్వచనాత్.

27. తన్నిర్ధారణాధికరణం.

౪౨ తన్నిర్ధారణనియమ స్తద్వలప్తేః పృథ  
గ్భిరి ప్రతిబంధః ఫలం.

28. ప్రదానాధికరణం.

౪౩ ప్రదానవ దేవ తదుక్తం.

29. లింగభూయస్త్వాధికరణం.

౪౪ లింగభూయస్త్వాత్తద్విబలియ స్తదపి.

౪౫ పూర్వవికల్పః ప్రకరణా త్స్యా  
త్ప్రియామాననవత్.

౪౬ అతిదేశా చ్చ.

౪౭ విద్యైవతమ నిర్ధారణాత్.

౪౮ దర్శనాచ్ఛ.

౪౯ శ్రుత్యాదిబలియస్త్వాచ్ఛనబాధః.

౫౦ అనుబంధాదిభ్యః ప్రక్షాంతరపునక్త్వ  
వద్వలప్తే తదుక్తం.

౫౧ నసామాన్యాద పుష్పలభ్యే ర్మృత్యువ  
న్నహి లోకాపత్తిః.

౧౧౨ వరేణచ శబ్దస్య తాద్విధ్యం భూయ  
స్తాస్త్యనుబంధః.

30. విశాత్మాధికరణం.

౧౧౩ ఏక ఆత్మన శృరీశే భావాత్.

౧౧౪ స్యతిరేక స్తద్భూవా భావిత్వాన్నతూ  
పలబ్ధివత్.

31. అంగావబధాధికరణం.

౧౧౫ అంగావబధాస్తు నకాఖానుహీ త్రితి

౧౧౬ మస్తాదివ ద్వా విరోధః. [వేదం.

32. భూమ్యజ్ఞాయస్తాధికరణం.

౧౧౭ భూమ్నః క్రతువజ్ఞాయ స్త్వం త  
థాహిదర్శయతి.

33. శబ్దాదిభేదాధికరణం.

౧౧౮ నానాశబ్దాదిభేదాత్.

34. వికల్పాధికరణం.

౧౧౯ వికల్పాఽవిశిష్టఫలత్వాత్.

35. కామ్యాధికరణం.

౧౨౦ కామ్యాస్తు యథా కామం నము  
శ్చీయేర స్తవా పూర్వహేత్వభా  
వాత్.

36. యథాశ్రయభావాధికరణం.

౧౨౧ అంగేషు యథాశ్రయభావః.

౧౨౨ శిష్టేశ్వ.

౧౨౩ సమాహారాత్.

౧౨౪ గుణసాధారణ్యశ్రుతీశ్వ.

౧౨౫ నవాతత్వమాభావాశ్చ తేః.

౧౨౬ దర్శనాచ్చ.

శృతీయాధ్యాయే

చ తు ర్థః పా దః.

1. పురుషార్థాధికరణం.

౧ పీఠ. పురుషార్థోఽతశ్శబ్దాదితి బాద  
రాయణః.

౨ శేషత్వా త్పురుషార్థవాదో యథా  
శ్చేష్టితి జైమినిః.

౩ ఆచారదర్శనాత్.

౪ తచ్చుతేః.

౫ సమన్వారమృణాత్.

౬ తద్వతోవిధానాత్.

౭ నియమాచ్చ.

౮ అధికోపదేశాత్తు బాదరాయణ సై  
వంతద్దర్శనాత్.

౯ తుల్యంతు దర్శనమ్.

౧౦ అసార్వత్రికీ.

౧౧ విభాగశృతవత్.

౧౨ అభ్యయనమాత్రవతః.

౧౩ నావిశేషాత్.

౧౪ స్తుతయేఽనుమతిర్వా.

౧౫ కామకారేణ చైకే.

౧౬ ఉపమర్దంచ.

౧౭ ఊర్ధ్వరేతస్సుచ శబ్దేహి.

2. పరామర్శాధికరణమ్.

౧౮ పరామర్శం జైమినిరచోదనా చ్చా  
వపదతి హి.

౧౯ అనుష్ఠేయం బాదరాయణ స్సామ్య  
శ్రుతేః.

౨౦ విధి ర్వా ధారణవత్.

3. స్తుతిమాత్రాధికరణమ్.

౨౧ స్తుతిమాత్రముపాదానాదితి చేన్నా  
త్యార్థత్వాత్.

౨౨ భావశబ్దాచ్చ.

4. పాఠిష్టవాధికరణమ్.

౨౩ పాఠిష్టవాధాఇతి చేన్న విశేషిత  
త్వాత్.

౨౪ తథా చైకవాక్యతోపపన్నాత్.

5. ఆస్మింధనాద్యధికరణమ్.

౫ అతపవచాగ్నింధనా ద్యనపేక్షా.

6. సర్వాపేక్షాధికరణమ్.

౬ సర్వాపేక్షా చ యజ్ఞాచిక్రుతే రశ్వవత్.

౭ శమదమాద్యుపేత స్సాన్య త్తథాపితు తద్విధే స్తదంగతయా లేహ మవ శ్యానుష్ఠేయత్వాత్.

7. సర్వాన్నానుమత్యధికరణమ్.

౮ సర్వాన్నానుమతిశ్చ ప్రాణాత్మయే తద్దర్శనాత్.

౯ అబాధాచ్చ.

౧౦ అపిచ స్తర్థతే.

౧౧ శబ్దశ్చాతోఽకామకారే.

8. ఆశ్రమకర్తాధికరణమ్.

౩౨ విహితత్వాచ్చాశ్రమకర్తాసి.

౩౩ సహకారిత్యనచ.

౩౪ సర్వధాపి త ఏవోభయలింగాత్.

౩౫ ఆనభిభవద దర్శయతి.

9. విధురాధికరణమ్.

౩౬ అంతరాచాపితు తద్దృష్టే.

౩౭ అపిచ స్తర్థతే.

౩౮ విశేషానుగ్రహశ్చ.

౩౯ అత స్త్వితరజ్జ్యాయో లింగాచ్చ.

10. తద్యుతాధికరణమ్.

౪౦ తద్యుతస్యతు నాతద్యావో జైమినే రసినియమాత్తద్రూపాభావేభ్యః.

11. ఆధికారికాధికరణమ్.

౪౧ సచాధికారికమపి పతనానుమానా త్తదయోగాత్.

౪౨ ఉపపత్తార్వచసీత్యేకే భావ మశనవ త్తదుక్తమ్.

12. బహిరధికరణమ్.

౪౩ బహిస్తూభయధావిస్తృతే రాచా రాచ్చ.

13. స్వామ్యధికరణమ్.

౪౪ స్వామినః ఫలశ్రుతే రిశ్యాత్రేయః.

౪౫ ఆర్ద్విజ్యమిత్యోదుహామి స్తస్మై హి పరిక్రియతే.

౪౬ శ్రుతేశ్చ.

14. సహకార్యంతరవిధ్యధికరణం.

౪౭ సహకార్యంతరవిధిః పక్షేణతృతీయం తద్యతోవిధ్యాదివత్.

౪౮ కృత్స్నభానాత్తు గృహిణోపసం హరః.

౪౯ మానవ దితరేహ మప్యుపదేశాత్

15. అనావిష్కారాధికరణమ్.

౫౦ అనావిష్కార్య న్నన్వయాత్.

16. ఐహికాధికరణమ్.

౫౧ ఐహిక మప్రస్తుతప్రతిబద్ధే తద్దర్శనాత్.

17. ముక్తిఫలానియమాధికరణమ్.

౫౨ ఏవం ముక్తిఫలానియమ స్తదవస్థా వప్యతే స్తదవస్థా వప్యతే.

చతుర్థాధ్యాయే

ప్రథమః పాదః.

1. ఆవృత్త్యధికరణమ్.

౧ ఓమ్ ఆవృత్తిరసకృదుపదేశాత్.

౨ లింగాచ్చ.

2. ఆత్మత్వోపాసనాధికరణమ్.

౩ ఆత్మేతితూపగచ్ఛంతి గ్రాహయంతిచ.

3. ప్రతీకాధికరణమ్.

౪ సప్రతీకేనహి సః.

4. బ్రహ్మసృష్ట్యాధికరణమ్.

౫ బ్రహ్మసృష్టి రుక్మర్షాత్.

5. ఆదిత్యాదిమత్యధికరణమ్.

౬ ఆదిత్యాదిమతయ కాంక్షాంక్షపవత్రేః.

6. ఆనీనాధికరణమ్.

౭ ఆనీన స్సంభవాత్.

౮ ధ్యానాచ్చ.

౯ అచలత్వం చాపేత్య.

౧౦ స్మరంతి చ.

7. ఏకాగ్రతాధికరణమ్.

౧౧ యత్రైకాగ్రతా తత్రావిశేషాత్.

8. ఆప్రయాణాధికరణమ్.

౧౨ ఆప్రయాణా తత్రాపి హి దృష్టమ్.

9. తదధిగమాధికరణమ్.

౧౩ తదధిగమక్షత్రరూపాభిర్యోగై రన్వేషవిసాకౌ తద్వ్యవదేశాత్.

10. ఇతరాసంక్షేపాధికరణమ్.

౧౪ ఇతరస్యాప్యేవమసంక్షేపః పాలేతు.

11. అనారంభకార్యాధికరణమ్.

౧౫ అనారంభకార్యే ఏవతు పూర్వే తదవధేః.

12. అగ్నిహోత్రాధికరణమ్.

౧౬ అగ్నిహోత్రాదితు తత్కార్యయైవ తద్దర్శనాత్.

౧౭ అతోఽన్యాపి హ్యేకేహిముఖయోః

13. విద్యాజ్ఞానసాధనత్యాధికరణమ్.

౧౮ యదేవ విద్యయేతిహి.

14. ఇతరక్షపణాధికరణమ్.

౧౯ భోగేన త్వితరేక్షపణిత్యా సమ్మద్యతే.

చతుర్థాధ్యాయే

ద్వితీయః పాదః.

1. వాగధికరణం.

౧ ఓమ్ వాక్తవసే దర్శనా చ్ఛబ్దాచ్చ.

౨ అతఏవచ సర్వాణ్యమ్.

2. మనోఽధికరణమ్.

౩ తన్మనః ప్రాణ ఉత్తరాత్.

3. అభ్యుత్పాదాధికరణమ్.

౪ సోఽభ్యుత్పాదమపగమాదిభ్యః.

౫ భూతేషు తద్భూతేః.

౬ వైకస్మిక్ దర్శయతో హి.

4. ఆసృత్యుపక్రమాధికరణమ్.

౭ సమానా చాసృత్యుపక్రమా దమృతత్వం చానుపావృత్య.

5. సంసారవ్యవదేశాధికరణమ్.

౮ తదాఽపీతే స్సంసారవ్యవదేశాత్.

౯ సూక్ష్మం ప్రమాణత శ్చ తథోపలభ్యే.

౧౦ నోపమదేనాతః.

౧౧ అన్యైవహోపపత్తే కేషుక్షిప్తా.

6. ప్రతిషేధాధికరణమ్.

౧౨ ప్రతిషేధా దితిచే న్నకారీరాత్.

౧౩ స్పష్టో హ్యేకేహిమ్.

౧౪ స్పర్శలేచ.

7. వాగాదిలయాధికరణమ్.

౧౫ తాని వరే తథా వ్యూహ.

8. అవిధాగాధికరణమ్.

౧౬ అవిభాగో వచనాత్.

9. తదోఽధికరణమ్.

౧౭ తదోఽగ్రజ్వలనం తత్ప్రకాశితద్వా  
రో విద్యాసామర్థ్యా తత్ప్రేషగత్యను  
స్మృతియోగాచ్చ హర్దానుగృహిత  
శ్శతాధికయా.

10. రక్ష్యనుసారాధికరణమ్.

౧౮ రక్ష్యనుసారీ.  
౧౯ నిశి నేతిచే న్నసంబంధస్య యావ  
దేహాభావిత్వా ద్దర్శయతిచ.

11. దక్షిణాయనాధికరణమ్.

౨౦ అత క్షాయనేఽపి దక్షిణే.  
౨౧ యోగినః ప్రతిస్వర్గతే స్తాతే వైతే.

చతుర్థాధ్యాయే

ప్రతి యః పాదః.

1. అర్చిరాద్యధికరణమ్.

౧ ఓమ్ అర్చిరాదినా తత్ప్రతిః.

2. వాయుధికరణమ్.

౨ వాయు మబ్బాదవిశేషవిశేషాభ్యామ్.

3. తడిదధికరణమ్.

౩ తడితోధివరుణ స్సంబాధాత్.

4. ఆలివాహికాధికరణమ్.

౪ ఆలివాహికా స్తల్లింగాత్.

౫ ఉభయవ్యామోహో త్తల్లిద్యే.

౬ వైద్యుతేనైవ తత స్తచ్చుతే.

5. కార్యాధికరణమ్.

౭ కార్యం బాదరి రస్య గత్యుపపత్తే.

౮ విశేషితత్వాచ్చ.

౯ సామీప్యా త్తద్వ్యుపదేశః.

౧౦ కార్యాత్మయే తదధ్యక్షేణ సహఃతః  
పరమభిధానాత్.

౧౧ స్పృతేశ్వ.

౧౨ పరంజైమిని ద్దుఖ్యత్వాత్

౧౩ దర్శనాచ్చ.

౧౪ నచకార్యే ప్రతిపత్త్యభిసంభి.

6. ఆప్రతీకాలంబనాధికరణమ్.

౧౫ ఆప్రతీకాలంబనా న్నయతీతి బాద  
రాయణఉభయధాఽదోషా త్తత్కృ  
తుశ్చ.

౧౬ విశేషంచ దర్శయతి.

చతుర్థాధ్యాయే

చతుర్థః పాదః.

1. సంపద్యావిర్భావాధికరణమ్.

౧ ఓమ్ సంపద్యావిర్భావ స్సేవన శ  
బ్దాత్.

౨ ముక్తః ప్రతిజ్ఞానాత్.

౩ ఆత్మా ప్రకరణాత్.

2. అవిభాగేన దృష్టత్వాధికరణమ్.

౪ అవిభాగేన దృష్టత్వాత్.

3. బ్రాహ్మధికరణమ్.

౫ బ్రాహ్మేణజైమినిరుపన్యాసాదిభ్యః.

౬ చితి తన్నాప్రేణ తదాత్మకత్వాదిత్యై  
దులూమిః.

౭ ఏవ మప్యుపన్యాసాత్పూర్వభావా  
దవిరోధం బాదరాయణః.

4. సంకల్పాధికరణం.

౮ సంకల్పాదేవతు తచ్చుతే.

౯ అతఏవ చానన్యాధిపతిః.

5. అభావాధికరణం.

౧౦ అభావం బాదరి రాహ హ్యేవం.



౧౧ భావం జైమిని రిద్వికల్పామనసాత్.

౧౨ ద్వాదశానావ దుభయవిధం భాద  
రాయణోఽతః.

౧౩ తన్వభావే సంధ్యవ దుపపత్తేః.

౧౪ భావే జాగ్రద్వత్.

౧౫ 6. ప్రదీపాధికరణం.

౧౫ ప్రదీపవదావేశస్తథాహి దర్శయతి.

౧౬ స్వాప్యయనంపత్యో రన్యతరాపేక్ష  
మావిష్కృతంహి.

7. జగద్వ్యాపారపర్యాధికరణం.

౧౭ జగద్వ్యాపారపరం ప్రకరణా దన  
న్నిహితత్వాచ్చ.

౧౮ ప్రత్యక్షోపదేశాదితి చే న్నాధికారిక  
మణ్డలస్థితేః.

౧౯ వికారావర్తిచ తథాహి స్థితి మాహ.

౨౦ దర్శయత త్వంవంప్రత్యక్షానుమానే.

౨౧ భోగమాత్రసామ్యలింగాచ్చ.

౨౨ ఆనావృత్తిశ్చబ్దాదనావృత్తిశ్చబ్దాత్.

ఇతి బ్రహ్మసూత్రాణి.

హరిః ఓమ్.

శ్రీగోపాలకృష్ణాయనమః.

శ్రీ భ గ వ ద్గీ తా.

ఓ మ్మస్మశ్రీ భగవద్గీతామాలామంత్రస్య - భగవా న్ద్వేదవ్యాసఋషిః - ఆను  
ష్టప్ ఛందః - శ్రీకృష్ణః పరమాత్మా దేవతా - ఆశోచ్యానన్వశోచస్త్యం ప్రజ్ఞావా  
దాంశ్చ భావన ఇలిబిజం - సర్వధర్మా న్పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజేతి శక్తిః  
అనంత్యా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మా శుచ ఇలికీలకం. సైనం ఛిందంతి  
శస్త్రాణి నైవం దహతిపానక ఇత్యంగుష్ఠాభ్యాం నమః, సచై నం క్షేదయంత్యాలో నశో  
మయతి మాతుత ఇతి తత్త్వసిభ్యాం నమః, అచ్ఛేద్యోఽయ మదాహర్ణోఽయ మక్షే  
ద్యోఽశోష్యవివ చేతి మధ్యమాభ్యాం నమః, నిత్య స్పర్శ్వగత స్థాణు రచలోఽయం  
సహతన ఇత్యనామికాభ్యాం నమః, బల్యమే పార్థరూపాణి శతశోఽథ సహస్రశ ఇతి  
కనిష్ఠికాభ్యాం నమః, నానావిధాని దివ్యాని నానావర్ణాకృతీని చేతి కరతలకరపృ  
ష్ఠాభ్యాం నమః, ఇలికరవ్యాసః. వివమేవ హృదయాదిన్యాస శ్చ. శ్రీకృష్ణప్రీత్యర్థే  
సాతే విభిక్షాగః, ఆధ్యాత్మనం.

పార్థాయ ప్రతిబోధితాం భగవతా నారాయణేన స్వయం  
వ్యాసేన గ్రథితాం పురాణమునిసా మధ్యే మహాభారతం,  
అద్వైతామృతవర్షిణీం భగవతీ మష్టాదశాధ్యాయినీ  
మంబ త్వా మనుసందధామి భగవద్గీతే భవ ద్వేషిణిం.

నమోఽస్తుతే వ్యాస వికాలబుద్ధే ఘట్టారవిందాయతపత్రనేత్ర,  
యేన త్వయా భారతతైలపూర్ణః ప్రజ్ఞాబింతో జ్ఞానమయః ప్రదీపః.

ప్రపన్నపారిజాతాయ తోత్రవైతైకపాణయే,  
జ్ఞానముద్రాయ కృష్ణాయ గీతామృతదుహే నమః.  
సర్వోపనిషదో గావో దోగ్ధా గోపాలనందనః,  
పార్థో వత్స స్సుధీ రోఘ్నో దుగ్ధం గీతామృతం మహత్.  
వసుదేవసుతం దేవం కంసచాణూరమర్దనం,  
దేవకీపరమానందం కృష్ణంవందే జగద్గురుం.

భీష్మద్రోణతటా జయద్రథజలా గాంధారినిలీపలా  
శల్యగ్రాహవతీ కృపేణ వహనీ కర్ణేనచేలాకులా,  
అశ్వత్థామవికర్ణఘోరమకరా దుర్యోధనావర్తినీ  
సోత్తిర్హా ఖలు పాండవై రణనదీ కైవర్తకః కేశవః.  
పారాశర్యవచస్సరోజ మమలం గీతార్థగంధోత్కటం  
నానాఖ్యానకేశరం హరికథా సంబోధనాబోధితం,  
లోకే నజ్జనషట్పదై రహరహః పేపీయమానం ముదా  
భూయా ద్భారతపంకజం కలిమల ప్రధ్వంసినః శ్రేయసే.  
మూకం కరోతి వాచాలం పంగుం లంఘయతే గిరిం,  
యత్కృపా తమహం వందే పరమానందవిగ్రహం.  
యం బ్రహ్మే వరుణేంద్రరుద్రమరుతః స్తున్వంతి దివ్యైః శ్రవైః  
వేదై స్సాంగపదత్ర మోపసృపదై ర్థాయంతి యం సామగాః,  
ధ్యానావస్థితతద్గతేన మనసా చక్ర్యంతి యం యోగినో  
యస్యాంతం నవిదు స్సురాసురగణా దేవాయ తస్మై నమః.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ.

ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే నమవేతా యుయుత్సవః, మౌమకాః పాండవౌత్సవ  
సకుర్వత సంజయ. ౧. సంజయ ఉవాచ. దృష్ట్వాతు పాండవానీకం పృథుభం

దుర్యోధనస్తదా, ఆచార్య ముపసంగమ్య రాజా వచన మబ్రవీత్. ౧. పశ్యైతాం పాండుపుత్రాణా మాచార్య మహతీం చమూం, వ్రూథాం ద్రుపదపుత్రేణ తవశిష్యేణ భీమతా. ౩. అత్ర శూరా మహేష్వాసా భీమార్జునసమా యుధి, యుయుధానో విరాటశ్చ ద్రుపదశ్చ మహారథః. ౪. భువ్వకేతు శ్చేకితానః కాశీరాజశ్చ వీర్యవాన్, పురుజి త్కుంతిభోజశ్చ తైఖ్యశ్చ సరపుంగవః. ౫. యుధామన్యుశ్చ విక్రాంత ఉత్తమాజాశ్చ వీర్యవాన్, సౌభద్రో ద్రౌపదీయాశ్చ సర్వవిప మహారథాః. ౬. అస్తాకం తు విశిష్టాయే తా న్నిబోధ ద్విబోత్తమ, నాయకా మమ నై న్యస్య సంజ్ఞార్థంతాన్ అమీమి తే. ౭. భవాన్ భీష్మశ్చ కర్ణశ్చ కృపశ్చ సమలింజయః, అశ్వత్థామా వికర్ణశ్చ సౌమదత్తి స్తథైవచ. ౮. అన్యేచ బహవ శ్శూరా మదర్థేత్తక్షణీతితాః, నానాశస్త్రప్రచారణా స్సర్వే యుద్ధవిశారదాః. ౯. అపర్యాప్తం తదస్తాకం బలం భీష్మభిరక్షితం, పర్యాప్తం త్విదమేతేహం బలం భీమాభిరక్షితం. ౧౦. ఆయనేషుచ సర్వేషు యథాభాగ మవస్థితాః, భీష్మమేవాభిరక్షంతు భవంతస్సర్వవిపాః. ౧౧. తస్య సంజనయన్ హర్షం కురువృద్ధః పితామహః, సింహనాదం వినద్యోచ్చైశ్చ శృంఖందద్దైవ్రతావవాన్. ౧౨. తత శృంఖాశ్చ భేర్యశ్చ పణవానకగోముఖాః, సహనైవాభ్యహన్యంత సశబ్దములౌఽభవత్. ౧౩. తత శ్వేన్నైర్మయై ర్యుక్తే మహతి స్తందనే స్థితౌ, మాధవః పాండవశ్చైవ దివ్యౌ శంఖౌ ప్రదద్దతుః. ౧౪. పాంచజన్యం హృషీకేశో దేవదత్తం ధనంజయః, పౌండ్రం దద్దౌ మహాశంఖం భీమకర్పావృణోదరః. ౧౫. అనంతవిజయం రాజా కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః, నకుల స్సహదేవశ్చ సుభూషమణి పుష్పకౌ. ౧౬. కాశ్యశ్చ పరమేష్వాన శ్శిఖండిచ మహారథః, భువ్వద్యుమ్నా విరాటశ్చ సాత్యకి శ్చాపరాజితః. ౧౭. ద్రుపదో ద్రౌపదీయాశ్చ సర్వః పృథివీపతే, సౌభద్రశ్చ మహాబాహు శృంఖాన్ దద్దుః పృథక్పృథక్. ౧౮. సభూషో ధార్తరాష్ట్రాణాం హృదయాని వ్యధారయత్, సభశ్చ పృథివీంచైవ తుములౌ వ్యనునాదయత్. ౧౯. అథ వ్యవస్థితాన్ దృష్ట్వా ధార్తరాష్ట్రాన్ కపిధ్వజః, ప్రవృత్తే శస్త్రసంపాలే ధను రద్యుమ్యు పాండవః. ౨౦. హృషీకేశం తదా వాక్య మిదమాహ మహీపతే, సేనయో రుభయో ర్నభ్యో రథం స్థాపయ మేఽచ్యుత. ౨౧. యావదేతాన్ నిరీక్షేఽహం యోధుకామా నవస్థితాన్, కైర్యయా సహ యోధవ్య మస్మిన్ రణసముద్యమే. ౨౨. యోత్యమానా నవేక్షేఽహం యవిలేఽత్ర సమాగతాః, ధార్తరాష్ట్రస్య దుర్యుధే ర్యుధే ప్రియచిత్తే వః. ౨౩. సంజయ ఉవాచ—విప ముక్తో హృషీకేశో గుడాకేశేన భారత, సేనయోరుభయో ర్నభ్యో స్థాపయిత్వా రథోత్తమం. ౨౪. భీష్మద్రోణ ప్రముఖత స్సర్వేషాంచ మహీక్షితాం, ఉవాచ పార్థ పశ్యైతాన్ సమ

వేతాన్ కురునిలి. ౨౫. తత్రాపశ్యత్ స్థితాన్ పార్థః పితౄః సభ పితామహాన్,  
 ఆచార్యాన్ మాతులాన్ భ్రాతృన్ పుత్రాన్ పౌత్రాన్ సఖీం స్తథా. ౨౬.  
 శ్వశురాన్ సుహృదత్వైవ సేనయా రుభయారసి, తాన్ సమీక్ష్య స కౌంతేయ  
 స్సర్వాన్ బంధూ నవస్థితాన్. ౨౭. కృపయా పరయా విప్రో విషీద నిద మబ్ర  
 వీత్, అర్జున ఉవాచ—దృష్ట్వేవం స్వజనం కృష్ణ యయుత్సుం సముపసీకం. ౨౮.  
 సీదంతి మమ గాత్రాణి ముఖంచ పరిశుష్యతి, వేపభుశ్చ శరీరే మే రోమహర్షశ్చ  
 జాయతే. ౨౯. గాండివం స్రంసతే హస్తాత్ త్వత్వైవ పరిదహ్యతే, నచ శఙ్కా  
 మ్యవస్థాతుం భ్రమతీవచ మే మనః. ౩౦. నిమిత్తానిచ పశ్యామి విపరీతాని కేశవ  
 నచ శ్రేయోఽనుపశ్యామి హత్వా స్వజన మాహవే. ౩౧. నకాంతే విజయం కృష్ణ  
 నచ రాజ్యం సుఖానిచ, కింనో రాజ్యేన గోవింద కింభోగైర్జివితేన వా. ౩౨. యేహ  
 మర్థేకాంతీతం నో రాజ్యం భోగా సుఖానిచ. త ఇమేఽవస్థితా యుద్ధే ప్రాణాం  
 స్త్యక్త్వా ధనానిచ. ౩౩. ఆచార్యాః పితరః పుత్రా స్తదైవచ పితామహాః,  
 మాతులా శ్వశురాః పౌత్రా స్సాన్యులా స్సంబంధిన స్తథా. ౩౪. వితాన్త  
 హంతు మిచ్ఛామి ఖ్నుతోఽసి మధుసూదన, ఆపి త్రైలోక్యరాజ్యస్య హేతోః  
 కిన్ను మహీకృతే. ౩౫. నివాత్య ధార్తరాష్ట్రస్యః కాశ్రీతి స్సాన్య జ్ఞనార్దన, పాపమే  
 వాశ్రయే దస్తాన్ హత్వైతా నాతతాయినః. ౩౬. తస్మా న్నార్హావయం హంతుం  
 ధార్తరాష్ట్రాన్ సబారిధవాన్, స్వజనంహి కథం హత్వా సుఖం స్సాన్యమ మాధవ. ౩౭.  
 యద్యప్యేతే నవశ్యంతి లాభోపహతచేతనః, కులక్షయకృతం దోషం మిత్రద్రోహే  
 చ పాతకం. ౩౮. కథం నక్షేయ మస్తాభిః పాపాదస్తాన్నివర్తితుం, కులక్షయకృతం  
 దోషం ప్రపశ్యద్ధిరనార్దన. ౩౯. కులక్షయే ప్రణశ్యంతి కులధర్తా సృనాతనాః, ధర్మే  
 నష్టే కులం కృత్స్న మధర్మోఽభిభవత్యుత. ౪౦. అధర్మభిభవా త్కృష్ణ ప్రదూ  
 వ్యంతి కులశ్రీయః, స్త్రీఘ దుష్టాసు వాల్మేయ జాయతే వర్ణసంకరః. ౪౧. సంకరో  
 నరకాయైవ కులఘ్నానాం కులస్యచ, పతంతి పితరో మౌఘేషాం బుధ్ధసింహోదక  
 క్రియాః. ౪౨. దోషై రేతైః కులఘ్నానాం వర్ణసంకరకారతైః, ఉత్సాద్యంతే జాతి  
 భర్తాః కులధర్తాశ్చ కాశ్వతాః. ౪౩. ఉత్సన్నకులధర్తాణాం మనుష్యాణాం జనార్దన,  
 యరకే నియతం వాసో భవతీ త్యనుశుశ్రుమ. ౪౪. అహోబత మాహత్వాపం కర్తంవ్యవ  
 సితా వయం, యద్రాజ్యసుఖలాభేన హంతుం స్వజన ముద్యతాః. ౪౫. యది మా  
 నుప్రతీకార మశ స్త్రం శస్త్రపాణయః, ధార్తరాష్ట్ర రణే హన్య స్తన్నే జేమతరం  
 ౪౬. సంజయ ఉవాచ. వివముక్తార్వార్జున స్సంఖ్యే రథోపన్థ ఉపావిశత్,  
 సమృజ్య సశరం చాపం శోకసంవిగ్నమానసః. ౪౭.

ఇతి శ్రీ భగవద్గీతాసూచనిపత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణ  
ర్జునసంవాదే - ఆర్జునవిషాదయోగోనామ ప్రథమోఽధ్యాయః.

సంజయ ఉవాచ. తం తథా కృపయా విష్ణు మశ్రుతూర్హా కులేక్షణం, విషీదంత  
మిదం వాక్య మువాచ మధుసూదనః. శ్రీ భగవానువాచ—కుత స్త్వాకత్కల మిదం  
విషమే సమపస్థితం, అనార్య జుప్త మస్వర్గ్యమశీర్తికర మర్జున. క్షైబ్యం మాన్యగమః  
పార్థ నైత త్వయ్యుపపద్యతే, క్షుద్రం హృదయదౌర్బల్యం త్యక్తోఽతిష్ఠ పరంతప.  
అర్జున ఉవాచ. కథం భీష్మ మహం సంఖ్యే ద్రోణంచ మధుసూదన, ఇషభిః ప్రతియో  
త్సామి తూజార్హావరిసూదన. గురూ నహత్యాహిమహానుభావాన్ శ్రేయో భోక్తుం  
శ్చైక్షమవీశా లోకే, హత్వార్థకామాంస్తు గురూనిహైవ భుంజీయ భోగాన్ రుధిర  
ప్రదిగ్ధాన్. ౧. నచైత ద్విద్యః కతర న్నో గరియో యద్వా జయేమ యదివా నోజ  
యేయః, యానేవ హత్యా నజిజీవిషామ నైవస్థితాః ప్రముఖే ధార్తరాష్ట్రాః. కార్ప  
ణ్యదోషోపహతస్వభావః పృచ్ఛామి త్వాం ధర్మసంమూఢచేతాః, య చేప్సియస్సాస్మి  
న్నిశ్చితం బ్రూహి తన్నే శిష్యస్తేఽహం శాధి మాం త్వాం ప్రపన్నం. నహి ప్రప  
శ్యామి మమావసదుద్భావ్య ద్యుచ్ఛోభక ముచ్ఛోషణ మింద్రియాణాం, అవాప్య భూమా  
వసవత్సమృద్ధం రాజ్యం సురాణా మసి చాధిపత్యం. సంజయఉవాచ. వివ ముక్త్యా హృ  
షీకేశం గుడాకేశః పరంతప, న యోత్స్య ఇతి గోవింద ముక్త్యా తూష్ణింబభూవహ.  
త మువాచ హృషీకేశః ప్రహసన్నివ భారత, నేనయో రుభయో ర్మధ్యే విషీదంత  
మిదం వచః. ౧౦. శ్రీ భగవానువాచ—అశోచ్య నన్వశోచ స్త్వం ప్రజ్ఞావాదాంశ్చ  
భాషనే, గతానూ నగతానూంశ్చ నానుశోచంతిపండితాః. న త్వేవాహం జాతునాసం  
సత్వం నేమే జనాధిపాః, నచైవ నభవిష్యమ స్సర్వే వయ మతఃపరం. దేహినో  
ఽస్మిన్ యథాదేహే కామారం యావసం జరా, తథా దేహాంతరస్రాప్తి ర్ధీర స్తత్ర  
నముహ్యతి. మాత్రాస్పర్శాస్తు కాంతేయ శీతోష్ణదుఃఖదుఃఖదాః, ఆగమాపాయినో నిత్య  
స్తాం స్థితిక్షన్య భారత. యం హి నవ్యథయం త్యేతే పురుషం పురుషర్షభ, సమదుఃఖ  
సుఖం ధీరం సోఽచ్యుతత్వాయ కల్పతే. నానతో విద్యతే భావో నాభావో విద్యతే  
సతః, ఉభయో రసి దృష్టోఽంత స్త్వనయో స్తత్త్వదర్శిభిః. అవినాశిత తద్విద్ధి  
యేన సర్వ మిదం తతం, వినాశ మవ్యయ స్యాన్య నకశ్చిత్ కర్తుమర్హతి. అంతవంత  
ఇమే దేహా నిత్యస్యాత్మా శరీరిణః, అనాశినోఽప్రమేయస్య తస్మాద్దృఢ్యస్యభారత.  
యనిసం వేత్తి హంతారం యత్యైవం మన్యతే హతం, ఉభా తౌ నవిజానీతౌ నాయః  
హంతి నహన్యతే. న జాయతే మ్రియతేవా కదాచి న్నాయం భూత్వా భవితా వాః  
భూయః, అహో నిత్య శ్శాశ్వతోఽయం పురాణో నహన్యతేహన్యమానే శరీరే. ౨౦

వేదా వినాశినం నిత్యం యవిన మజ మవ్యయం, కథం సపురుషః పార్థ క్వ ఘాతయతి హంతి కం. వాసాసి జీర్ణాని యథా విహాయ నవాని గృహ్ణతి సరో వరాణి, తథా శరీరాణి విహాయ జీర్ణా న్యన్యాని సంయాతి నవాని దేహి. నైసం ఛిదంతి శస్త్రాణి నైసం దహతి పాపకః, సచైసం క్లేదయంత్యాపాన శోషయతి మారుతః. ఆచ్ఛేద్యోఽయ మదాహ్లోఽయ మక్షేద్యోఽశోష్య ఏవచ, నిత్య స్సర్వగతః స్థాణు రచలౌఽయం సనాతనః. ఆవ్యక్తోఽయ మచింత్యోఽయ మనికార్యోఽయ ముచ్యతే, తస్మా దేవం విదిత్వైశం నానుశోచితు మర్హసి. అథ చైసం నిత్యజాతం నిత్యం వా మన్యసేమృతం, తథాపి త్వం మహాబాహో నైసం శోచితు మర్హసి. జాతస్య హి ధువో మృత్యుర్ధ్రువం జన్త మృతశ్చ, తస్మా దపరిహార్యేఽర్థే నత్వం శోచితు మర్హసి. ఆత్మకాదీని భూతాని వ్యక్తమథ్యాని భారత, ఆవ్యక్తనిభనాన్యేవ తత్ర కా మచేదనా. ఆశ్చ ర్యవ త్పశ్యతి కశ్చి దేన మాశ్చర్యవ ద్వదతి తత్రైవ చాన్యః, ఆశ్చర్యవచ్చైవ మన్యః శృణోతి శ్రుత్వా ప్యేనం వేద సచైవ కశ్చిత్. దేహీ నిత్య మవధ్యోఽయం దేహీ సర్వస్య భారత, తస్మా త్పర్యాణి భూతాని నత్వం శోచితు మర్హసి. 3౦ స్వధర్మమపి చావేక్ష్య సవికంఠితు మర్హసి, ధర్మ్యాద్ధి యుద్ధా శ్చేయోఽన్యత్ క్షత్రియస్య నవిద్యతే. యదృచ్ఛయా చోపపన్నం స్వర్గద్వార మపామృతం, సుఖినః క్షత్రియాః పార్థ లభంతే యుద్ధ మీదృశం. అథ చేత్త్వం ధర్మ్య మిమం సంగ్రామం న కరిష్యసి, తత స్సృధర్మం కీర్తించ హిత్యాపాపమవాప్యసి. అకీర్తించాసి భూతాని కథయిష్యంతి తేఽవ్యయాం, సంభాషితస్య చాకీర్తి ర్తరణా దతివిష్యతే. భయా ద్రణామవరతం మన్యతే త్వాం మహారథాః, యేషాంచ త్వం బహుమతో భూత్వా యాన్యసి లాఘవం. అనాచ్యవాదాంశ్చబహూ న్వదిష్యంతి తనాహితాః, నిందంత ప్రప సామర్థ్యం తతోదుఃఖతురం ను కిం. హతోవా ప్రాప్యసి స్వర్గం జిత్యావా భోక్ష్యసే మహిం, తస్మా దుత్తిష్ఠ కాంలేయ యుద్ధాయ కృతనిశ్చయః. సుఖదుఃఖే సమే కృత్వా లాభా లాభా జయాజయౌ, తతోయుద్ధాయ యుజ్జ్వలన్తైవం పాప మవాప్యసి. ఏషా లేఽభిహితా సాంఖ్యే బుద్ధి ర్యోగే త్విమాం శృణు, బుద్ధ్యా యంతో యయా పార్థ కర్తబంధం ప్రహాన్యసి. నేహాభిక్రమనాశోఽస్తి ప్రత్యవాయో న విద్యతే, స్వల్పమ వ్యస్య ధర్మస్య త్రాయతే మహతో భయాత్. ౪౦. వ్యవసాయాత్కి కా బుద్ధి రేకేహ మనునందన, బహుశాఖా హ్యంతాశ్చ బుద్ధయో వ్యవసాయినాం. యా మిమాం పుష్పితాం వాచం ప్రపదంత్యనివశ్చితః, వేదవాదరతాః పార్థ నాన్య దస్తీతి నాదినః. కామాత్రాన స్వర్గపరా జన్తకర్తృలప్రదాం, క్రియావిశేషబహుళాం భోగైశ్చత్క గతిం ప్రతి. భోగైశ్చత్క ప్రసక్తానాం తథాపమాతచేతసాం, వ్యవసాయాత్కి కా బుద్ధి

స్వరూపా నవిధీయతే. త్రైగుణ్య విషయావేదా నిస్త్రైగుణ్యో భవాత్తున, నిర్ద్వంద్వో నిత్యసత్త్వస్థో నిర్వ్యాగక్షేమ ఆత్మవాత్. యావానర్థఉదపానే సర్వతస్సంప్లుతోదకే, తావాత్ సర్వేషువేదేషు బ్రాహ్మణస్యవిజానతః. కర్మక్ష్యేవాధికారస్తే మాఫతేషు కదాచన, మాకర్మఫలహేతుర్మూర్త్యాతేసంగోఽస్త్యకర్మణి. యోగభ్యః కురుకర్మాణి సంగం త్యక్త్వా ధనంజయ, సిద్ధ్యసిద్ధ్యో స్సమో భూత్వా సమత్వం యోగ ఉచ్యతే. దూరేణ హ్యవరం కర్త బుద్ధియోగా ధనంజయ, బుద్ధౌ శరణ మన్విచ్ఛ కృపణాః ఫలహేతవః. బుద్ధియంత్రో జహాతీహ ఉభే సుకృత దుష్కృతే, తస్మా ద్యోగాయ యుజ్యస్య యోగః కర్మను కాశలం. ౧౦. కర్మజం బుద్ధియుక్తాహి ఫలం త్యక్త్వా మనీషిణః, జన్మబంధ వినిర్మక్తాః పదం గచ్ఛంత్యనామయం. యదా తే మోహకలిలం బుద్ధిర్వ్యతితరిష్యతి, తదా గంతాసి నిర్వేదం శ్రోతవ్యస్య శ్రుతస్యచ. శ్రుతివిప్రతిపన్నా తే యదా స్థాస్య తినిశ్చలా, సమాధా వచలా బుద్ధి స్తవా యోగ మవాప్స్యసి. ౧౩. అర్జునఉవాచ.—

స్థితప్రజ్ఞస్య కా భాషా సమాధిభస్య కేశవ, స్థితధీః కింప్రభాషేత కిమానీతప్రజేత కిం. ౧౪. శ్రీభగవాన్సవాచ. ప్రజనాతి యదా కామాత్ సర్వాత్ పార్థ మనోగతాత్, ఆత్మస్యేవాత్తనా తుష్టః స్థితప్రజ్ఞస్తదోచ్యతే. దుఃఖే వ్యనుద్విగ్మమనా సుఖేషు విగతస్సృహః, పీతరాగభయక్రోధః స్థితధీర్దునిరుచ్యతే. య సుర్వత్రానభిన్నేహ స్తత్తల్ ప్రాప్య శుభాశుభం, నాభినందతి నద్వేష్టి తస్యప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠితా. యదా సంహరతేచాయం కూర్మోఽంగానీవ సర్వకః, ఇంద్రియాణీంద్రియాఢ్ధేభ్య స్తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా. విషయా వినివర్తంతే నిరాహారస్య దేహినః, రసపర్జం రసోఽవ్యస్య పదందృష్ట్వా నివర్తతే. యతతోహ్యసి కాంతేయ పురుషస్య విపశ్చితః, ఇంద్రియాణి ప్రమాథీని హరంతి ప్రసభం మనః. తాని సర్వాణి సంయమ్య యుక్తఆనీత మత్సరః, వశేహి యస్యేంద్రియాణి తస్య ప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠితా. ధ్యాయతో విషయాన్ఘ్రంస సంగస్తే మాపజాయతే, సంగా త్సంజాయతే కామః కామాత్ క్రోధోఽభిజాయతే. క్రోధా దృపతినంమోహ స్రంమోహాత్ స్మృతివిభ్రమః, స్మృతిభ్రంకా ద్ముద్ధిహాశో బుద్ధిహాశాత్ ప్రణశ్యతి. ౬౩. రాగద్వేషవియుక్తైస్తు విషయానిందియై శ్చరణ్, ఆత్మవశ్యై ర్విధేయాత్ప్రాప్తసాద మధిగచ్ఛతి. ప్రసాదేసర్వదుఃఖానాం హసి రసోఽపజాయతే, ప్రసన్నచేతసో హ్యేవ బుద్ధిః పర్యవతిష్ఠతే. నాస్తి బుద్ధి రయుక్తస్య నచాయుక్తస్య భావనా, నచా భావయత క్కాంతి రకాంతస్య కుత స్సుఖం. ఇంద్రియాణాం హి చరతాం యన్మనో నువిధీయతే, త దస్య హరతి ప్రజ్ఞాం వాయుర్నావ మి వాంభసి. తస్మా ద్యస్య మహా బాహో నిగ్రహీతాని సర్వకః, ఇంద్రియాణీంద్రియాఢ్ధేభ్య స్తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా, యానికా సర్వభూతానాం తస్యాం జాగర్తినంయమీ. యస్యాం జాగ్రతి

భూతాని సా నికా పశ్యంతో మునేః. ఆత్మార్థమాణ మచల ప్రతిష్ఠం సముద్రమావః  
ప్రవిశంతి యద్వత్, తద్వత్కామాయం ప్రవిశంతి సర్వే సకాలి మాప్నోతి  
సకామకామి. ౭౦. విహయకామాన్ య స్సర్వాన్ పుషం శ్చరతి నిస్పృహః,  
నిర్దమో నిరహంకార స్సకాలి మధిగచ్ఛతి, విహతాప్తిస్థితిః పార్థ నైనాం ప్రాప్య  
విముహ్యతి, స్థిత్యా స్యా మంతకాలేఽసి బ్రహ్మనిర్వాణ మృచ్ఛతి. ౭౧.

ఇతి శ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున  
సంవాదే సాంఖ్యయోగో నామ ద్వివీధియోఽధ్యాయః. ౧.

అర్జున ఉవాచ. జ్యాయసీచే త్కర్మణస్తే మతా బుద్ధిర్నాదన, తత్కింకర్మణి  
ఘోరేమాం నియోజయసి కేశవ. వ్యామిశ్రేణేవ వాక్యేన బుద్ధిం మోహయసీవ మే,  
తదేకంవద నిశ్చిత్త యేన శ్రేయోఽహ మాప్నుయాం. ౧. శ్రీభగవాన్సవాచ. లో  
కేఽస్మిన్ ద్వివిధా నిష్ఠా పురా ప్రాక్తా మయాఽనఘజ్ఞానయోగేన సాంఖ్యసాం  
కర్మయోగేన యోగిసాం. నకర్మణా మనారంభా న్నైష్కర్మ్యం పురుషోఽత్మతే, నచ  
సన్న్యసనాదేవ సిద్ధిం సమధిగచ్ఛతి. ౨. సహికచ్ఛిత్ త్క్షణమపి జాతుతిష్ఠ త్యకర్మకృత్,  
కార్యతే హ్యవశః కర్మ సర్వః ప్రకృతిజై ర్గుణైః. కర్మేంద్రియాణి సంయమ్య  
యతస్తే మనసా స్మరన్, ఇంద్రియార్థాన్ విమూఢాత్మా మిథ్యాచార స్స  
ఉచ్యతే. య స్త్వింద్రియాణి మనసా నియమ్యారభతేఽర్జున, కర్మేంద్రియైః కర్మ  
యోగ మనక్త స్సనిశ్చిష్ఠతే. నియతం వరుకర్మత్వం కర్మజ్యాయో హ్యకర్మణః, శరీర  
యాత్రాపిచ తే న ప్రసిచ్ఛే దకర్మణః. యజ్ఞారాత్కర్మణోఽన్యత్ర లోకోఽయం  
కర్మబంధనః, తదర్థం కర్మకాంతేయ ముక్తసంగ స్సమాచర. సహాయజ్ఞాః ప్రజాః సృష్ట్యా  
పురోవాచ ప్రజాపతిః, అనేన ప్రసవిష్యధ్వ మేష నోఽస్త్విష్టకామధున్. ౩. దేవాన్  
భావయతా నేన తే దేవాభావయంతు వః, పరస్పరం భావయంత శ్చేయః పర మవా  
ప్యృథ. ఇష్టాన్ భోగాన్ హి వో దేవా దాస్యంతే యజ్ఞభావితాః, తైర్వతా నర  
దామైభ్యో యోభుక్తే నైసవివ సః. యజ్ఞశిష్టాశిస స్సంతో ముచ్యంతే సర్వకీర్తివైః,  
భుంజతే తే త్వఘం పాపా యే పచంత్యాత్మకారణాత్. అన్నా ద్భవంతి భూతాని  
వర్జన్యా దన్నసంభవః, యజ్ఞా ద్భవతి వర్జన్యో యజ్ఞః కర్మసముద్భవః. కర్మబ్రహ్మో  
ద్భవం విద్ధి బ్రహ్మక్షరసముద్భవం, తస్మా త్సర్వగతం బ్రహ్మ నిత్యం యజ్ఞే ప్రతిష్ఠితం.  
ఏవం ప్రవర్తితం చక్రం నానువర్తయతీహ యః, అపూయూ రింద్రియారామో  
మోఘం పార్థ సజీవతి. యస్మాత్ప్రతిరేవ స్వా దాత్మత్వవత్త మనవః, ఆత్మస్యే  
వచ సంతుష్ట ప్రస్థుకార్యం సవిద్యతే. నైవ తస్య కృతే నాథో నాశ్చతే నేహకన్యర,  
సచాస్య సర్వభూతేషు కశ్చిదర్థవ్యపాశ్రయః. తస్మా దసక్త స్సతతం కార్యం కర్మ



సమాచర, అశక్తో హ్యేచరన్ కర్మ పర మాప్నోతి పూరుషః. కర్మజైవ హి సంసిద్ధి  
 మాస్థితా జనకాదయః, లోకసంగ్రహమేవాసి సంపశ్యన్ కర్తృమర్హసి. ౨౦. యద్య  
 దాచరతి శ్రేష్ఠ స్తతః చేతరో జనః, స య త్వమాణం కరుణే లోక స్తదనువర్తతే.  
 సమే పార్థాస్తి కర్తవ్యం త్రిషు లోకేషు కించన, నానవాప్త మవాప్తవ్యం వర్తవివచ  
 కర్తృణి. యది హ్యహం నవరేయం జాతు కర్తృణ్యతంద్రితః, మమవర్తానువర్తంతే మను  
 ష్మాః పార్థసర్వతః. ఉత్పీడేయం రిమే లోకా సమర్థ్యాం కర్తవేదహం, సంకరస్యచ  
 కర్తాస్యా ముపహన్యా మిమాః ప్రజాః. సక్తాః కర్తృణ్యవిద్వాంసో యథా కర్వంతి  
 భారత, కుర్యా ద్విద్వాం ప్రథానక శ్చిత్తేర్దుర్లోకసంగ్రహం, నబుద్ధిభేదం జనయే  
 దజ్ఞానాం కర్మసంగినాం, జోషయే త్వర్వకర్తృణి విద్వాన్ యుక్త స్సమాచరన్.  
 ప్రకృతేః క్రియమాణాని గుణైః కర్తృణి సర్వతః, అహంకారవిమూఢాత్మా కర్తాహ  
 మితి మన్యతే. తత్త్వవిత్తు మహాబాహో గుణకర్మవిభాగయోః, గుణగుణేషువర్తంత  
 ఇతిమత్వాన సజ్జతే. ప్రకృతే ద్గుణసంమూఢా స్సజ్జంతే గుణకర్తను, తానకృత్స్ను  
 విదో మందాన్ కృత్స్నువి న్నవిచాలయేత్. మయిసర్వాణి కర్తృణి సన్న్య స్సాధ్యాత్మ  
 చేతసా, నిరాశ్చిర్త మో భూత్వా యుధ్యస్త విగతజ్వరః. ౩౦. యేమే మత మిదం  
 నిత్య మనుతిష్ఠంతి మానవాః, శ్రద్ధావంతోఽనసూయంతో ముచ్యంతే తేఽనిక  
 ర్మభిః. యేత్యేతదభ్యసూయంతో నానుతిష్ఠంతి మేమకం, సర్వజ్ఞానవిమూఢాంతాన్  
 విధినష్టా నచేతసః. సదృశం చేష్టతే స్వస్యాః ప్రకృతే ర్జ్ఞానవా ససి, ప్రకృతిం  
 యాంతి భూతాని నిగ్రహః కింకరిష్యతి, ఇంద్రియస్యేంద్రియస్యాథే రాగద్వేషా  
 వ్యవస్థితౌ, తయోర్నవక మాగచ్ఛేత్తే హ్యస్య పరిపంథిసా. శ్రేయాన్ స్వధర్మో  
 విగుణః పరధర్మ త్వమస్థితాత్, స్వధర్మే నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః.  
 అర్జునఉవాచ-అథ కేన ప్రయత్నోఽయం పాపం చరతి పూరుషః, అనిచ్ఛన్నపి వాణ్ణేయ  
 బలాదివ నియోజితః. శ్రీభగవానువాచ. కామవిష క్రోధ విష రజోగుణసముద్భవః,  
 మహేశనో మహాపాప్తా విచ్ఛేదిన మిహ .వైరిణం. ధూమే నాప్రియతే వహ్ని ర్యథా  
 చర్మోమలేనచ, యథోత్పేదావృతో గర్భస్తథా తేనేద మావృతః. ఆవృతం జ్ఞాన  
 మేతేన జ్ఞానినో నిత్యవైరిణా, కామరూపేణ కాలేయ దుష్పూరేణానలేనచ.  
 ఇంద్రియాణి మనోబుద్ధి రస్యాధిష్ఠానముచ్యతే, ఏతై ర్విమోహయ త్యేష జ్ఞాన మా  
 వృత్త్య చేహినం. ౪౦. తస్మాత్ త్వమింద్రియాణ్యాదౌ నియమ్య భరతర్షభ, పాప్తానం  
 ప్రజహి మోసం జ్ఞానవిజ్ఞాననాశనం. ఇంద్రియాణి పరాణ్యాహు రింద్రియేభ్యః పరం  
 మనః, మనస్తస్తు పరా బుద్ధి ర్యో బుద్ధేః పరతస్తు నః. ఏవం బుద్ధేఃపరం బుద్ధ్వా

సంస్తభ్యాత్తాన మాత్మనా, జహీ శక్రం మహాబాహో కామరూపం దురానదం.  
ర3. ఇతి శ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున  
సంవాదే కర్తయోగో నామ తృతీయోఽధ్యాయః.

3.

శ్రీ భగవానువాచ—ఇమం వివస్వతే యోగం ప్రోక్తవా నహ మవ్యయం,  
వివస్వాత్ మనవే ప్రాహ మను రిక్షాకవేఽబ్రహ్మిన్. ఏవం పరం పరాప్రాప్త మిమం  
రాజర్షయో విదుః, సకాలే నేహ మహతా యోగో నష్టః పరంతప. స ఏవాయం  
మయాలేఽన్య యోగః ప్రోక్తః పురాతనః. భక్తోఽసి మే సఖా చేతి రహస్యం హ్యేత  
దుత్తమం. అర్జున ఉవాచ. అపరం భవతో జన్మ పరం జన్మ వివస్వతః, కథ మేత  
ద్విజాసీయాం త్వమాదౌ ప్రోక్తవా నితి. శ్రీభగవానువాచ. బహుని మే వ్యతీ  
తాని జన్మాని తపచార్జున, తాన్యహం వేద సర్వాణి న త్వం వేత్థ పరంతప. అజోఽసి  
న న్నవ్యయాత్తా భూతానా మిశ్వరోఽసిన్, ప్రకృతిం స్వా మధిష్ఠాయ సంభవా  
మృత్యుమాయయా. యదాయదాహి ధర్మస్య ధ్వాని ర్భవతి భారత, అభ్యుత్థాన మధ  
ర్మస్య తథాఽఽత్మానం సృజామ్యహం. పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయచ  
దుష్కృతాం, భర్తసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే, జన్మకర్తచమే  
దివ్యమేవం యో వేత్తితత్త్వతః, త్యక్త్వా దేహం పునర్జన్మ నైతి మామేతి  
సోఽర్జున. వీరరాగభయక్రోధా మన్మయా మా ముపాశ్రితాః, బహవో జ్ఞాన  
తపసా శ్రాతా మద్భావమాగతాః. ౧౦. యే యథా మాం ప్రవద్యంతే తాం  
స్తథైవ భజా మ్యహం, మమ వర్తానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః. కాంక్షంతః  
కర్మణాం సిద్ధిం యజంత ఇహ దేవతాః, క్షీరంహి మానుషే లోకే సిద్ధిర్భవతి  
కర్మణా. చాతుర్వర్ణ్యంమయా సృష్టం గుణకర్మవిభాగశః, తస్య కర్తార మసి  
మాం విధ్వికర్తారమత్యయం. నమాం కర్మాణి లింపంతి నమే కర్మఫలే స్ఫుహః,  
ఇతి మాం యోఽభిజానాతి కర్మభిర్నన బధ్యతే. ఏవం జ్ఞాత్వా కృతం కర్మ శ్రాన్వై  
రసి ముముక్షుభిః, కురుకర్ణేవ తస్మాత్త్వం శ్రాన్వైః శ్రార్వతరంకృతం. కింక  
ర్మ కిమకర్తేతి కవయోఽన్యత్ర మోహితాః, త త్రే కర్మక్రవత్సమి యత్ జ్ఞాత్వా  
మోక్ష్యనేఽశుభాత్. కర్మణోహ్యసి బోధవ్యం బోధవ్యం చ వికర్మణః, అకర్మణశ్చ  
బోధవ్యం గమనాకర్మణో గతిః. కర్మణ్యకర్మయః పశ్యే దకర్మణిచ కర్మయః, న  
బుద్ధిమా న్ననుష్ఠేషు న యుక్తః కృత్స్నకర్మకృత్. యస్య సర్వే సమరంధాః కామ  
సంకల్పవర్జితాః, జ్ఞానాన్ముదగకర్మాణం త మాహుః పండితం బుధాః. త్యక్త్వా కర్మఫలా  
సంగం నిత్యతృప్తి నిరాశ్రయః, కర్మణ్యభిప్రవృత్తోఽసి నైవ కించిత్కరోతినః. ౧౦.  
నిరాశీ

శ్లోకసర్వపరిగ్రహః, శారీరం కేవలం కర్మ కుర్వన్నా ప్సృతికి

ల్పిషమ్. యదృచ్ఛాల్పభసంతుష్టో ద్వంద్వాలీతో విమత్సరః, సమస్సిద్ధాపసిద్ధాచ  
 కృత్వాఽపి న నిబధ్యతే. గతసంగస్య ముక్తస్య జ్ఞానావస్థితచేతనః, యజ్ఞాయాచరతః  
 కర్త సమగ్రం ప్రవిలీయతే. బ్రహ్మర్షణం బ్రహ్మహవిర్బ్రహ్మగ్నా బ్రహ్మణాహుతం,  
 బ్రహ్మైవ తేన గంతవ్యం బ్రహ్మకర్తృసమాధినా, దైవ మే వావరే యజ్ఞం యోగినః  
 పర్యుపాసతే, బ్రహ్మగ్నా వవరే యజ్ఞం యజ్ఞే నైవోపజుహ్వతి. శ్రోత్రాదీసింద్రియా  
 ణ్యస్త్యే సంయమాగ్నిషు జుహ్వతి, శబ్దా స్విషయా నన్యథం ద్రియాగ్నిషు జుహ్వతి, సర్వా  
 ణీంద్రియకర్తృణి ప్రాణకర్తృణి చావరే, ఆత్మసంయమయోగాగ్నౌ జుహ్వతి జ్ఞాన  
 దీపితే. ద్రవ్యయజ్ఞా స్తపోయజ్ఞా యోగయజ్ఞా స్తథా వరే, స్వాధ్యాయజ్ఞానయ  
 జ్ఞాశ్చ యతయ స్సంశితప్రతాః. అపానే జుహ్వతి ప్రాణం ప్రాణేఽపానం తథా వరే,  
 ప్రాణాపానగతీ రుధ్వా ప్రాణాయామపరాయణాః. అవరే నియతాహారాః ప్రాణాన్  
 ప్రాణేషు జుహ్వతి, సర్వేఽప్యేతే యజ్ఞవిదో యజ్ఞక్షసితకల్పమాః. ౩౦. యజ్ఞశిష్టా  
 మృతభుజో యాంతి బ్రహ్మసనాతనం, నాయం లోకోఽస్యయజ్ఞస్య కుతోఽన్యః  
 కరుసత్తమః. ఏవం బహువిధా యజ్ఞా వితతా బ్రహ్మణో ముఖే, కర్మణా నిష్ఠి తాన్  
 సర్వా నేనం జ్ఞాత్వా విమోక్ష్యనే. శ్రేయాన్ ద్రవ్యమయా దృష్టాన్ జ్ఞానయజ్ఞః  
 వరంతప, సర్వంకర్తృభిలం పార్థజ్ఞానే పరిసమాప్యతే. తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్ర  
 త్సేన నేవయా, ఉపదేక్ష్యంతి తే జ్ఞానం జ్ఞానీన స్తత్త్వదర్శినః, యజ్ఞజ్ఞాత్వా సపున  
 ర్హివా మేవం యాన్యసి పాండవ, యేన భూతాన్యతేషేణ ద్రక్ష్యస్యాత్తన్మథో  
 మయి. ఆపి చే దసిపాపేభ్యః స్పర్శేభ్యః పాపకృత్తమః, సర్వం జ్ఞానప్తవేనైవ వృజి  
 నం సంకరిష్యసి. య దైధాసి సమిద్ధోఽగ్ని ర్భవ్త సాత్కురుతేఽర్జున, జ్ఞానాగ్ని సర్వ  
 కర్తృణి భవ్త సాత్కురుతే తథా. నహి జ్ఞానేన సదృశం పవిత్ర మిహ విద్యతే, తత్సన్  
 యం యోగసంసిద్ధః కాలే నాత్మనివిందతి, శ్రద్ధావాన్ లభతే జ్ఞానం తత్సరః సతయ  
 తేంద్రియః, జ్ఞానం లభ్యా వరాం శాంతి మచిరేణాధిగచ్ఛతి. అజ్ఞశ్చ శ్రద్ధాసశ్చ  
 సంశయాత్తా విసశ్యతి, నాయం లోకోఽస్తి సవరో న ముఖం సంశయాత్తనః. ౪౦.  
 యోగ సన్నర్హిస్తకర్తృణః జ్ఞానసంభిన్నసంశయం, ఆత్మవంతం వకర్తృణి నిబధ్నంతి  
 ధనంజయ. తస్మా దజ్ఞానసంభూతం హృత్స్థం జ్ఞానాసీనాత్తనః, చిత్రైవనం సంశయం  
 యోగ మాతిష్ఠోత్తిష్ఠ భారత. ౪౧. ఇతి శ్రీభగవద్గీతా సూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం  
 యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే జ్ఞానయోగోనామ చతుర్థోఽధ్యాయః. ౪.

అర్జున ఉవాచ—సన్న్యాసం కర్తవాం కృష్ణ పునర్లోకం చ శంససి, యచ్ఛ్రే  
 య వితయో రేకం తన్నే బ్రూహి నునిశ్చితం. శ్రీ భగవానువాచ. సన్న్యాసః కర్త  
 యోగశ్చ నిశ్చేయనకరా పుఖా. తయోస్తు కర్తృసన్న్యాసాత్ కర్తయోగో విశి

వ్యతే. జ్ఞేయ స్స నిత్యసన్మాన్వీతి యో నద్యేష్టి నకాంక్షతి, నిర్ద్వంద్వో హి మహా  
 బాహో నుఖం బంధా త్వముచ్యతే. సాంఖ్యయోగో పృథగ్భూతాః ప్రవదంతి నపం  
 డితాః, ఏక మప్యసిత స్సచ్యు గుభయో ర్విందతే ఫలం, యత్సాంఖ్యైః ప్రాప్యతే  
 స్థానం తద్యోగై రసి గమ్యతే, ఏకం సాంఖ్యంచ యోగంచ యః వశ్యతి. స వశ్యతి. స  
 న్న్యాసస్తు మహాబాహూ దుఃఖ మాపు మయోగతః, యోగయంతో ముని ర్భిక్షు నచిరే  
 చాధిగచ్ఛతి. యోగయంతో విశదాత్మా విజితాత్మా జితేంద్రియః, సర్వభూతాత్మభూ  
 తాత్మా కర్వన్నపి నలిప్యతే. నైవ కిందిత్వరోమితి యంతో మన్యేత తత్త్వవితో,  
 వశ్యో శృణ్వో స్పృశో జిహ్వ స్పృశ్యో గచ్ఛో న్వవక్ శ్వసక్. ప్రలవక్  
 విస్పృశక్ గృహ్య స్మన్విష స్మిమిష స్మసి, ఇంద్రియా జింద్రియాధేవు వర్తంతఇతిధా  
 రయన్. బ్రహ్మ వ్యాధాయ కర్తాణి సంగం త్యక్త్వా కరోతి యః, లిప్యతే న సపా  
 షేన వద్వపత్రమి వాంఛసా. ౧౦. కాయేన మనసా బుద్ధ్యా కేవలై రింద్రియైరసి,  
 యోగినః కర్మ కర్వంతి సంగం త్యక్త్వాత్మశుద్ధయే. యుక్తః కర్మఫలం త్యక్త్వా శాంతి  
 మాప్నోతి నైష్ఠికీం, అయుక్తః కామకారేణ ఫలే నశ్తో నిబస్యతే. సర్వకర్మాణి మనసా  
 సన్నస్యానై నుఖం వశీ, నవద్వాచే పురే దేహీ నైవ కర్వన్త్య కారయన్. సకర్మ  
 త్వం న కర్తాణి లోకస్య సృజతి ప్రభుః, న కర్మఫలసంయోగం న్వభావస్తు ప్రవర్తతే.  
 నాదత్తే కస్య చిత్సావం నచైవ మకృతం విభుః, అజ్ఞానేనావృతం జ్ఞానం లేన  
 మున్యాంతి జంతవః. జ్ఞానేనతు తదజ్ఞానం యేషాం నాశితమాత్మనః, లేషా మాదిత్యవ  
 జ్ఞానం ప్రకాశయతి తత్పరం. తద్బుద్ధయ స్తదాత్మాన స్తన్నిష్ఠా స్తత్పరాయణాః, గచ్ఛం  
 త్యపునరావృత్తిం జ్ఞాననిర్ధూత కల్మషాః. విద్యావిసయసంపన్నే బ్రహ్మణే గవి హస్తినీ,  
 శునిచైవ శ్వపాకే చ పండితా స్సమదర్శినః. ఇహైవ తై ర్జిత స్సర్వో యేషాం  
 సామ్యే స్థితం పునః, నిర్దోషంహి సమం బ్రహ్మ తస్మా ద్భిష్టాణి లేఫీతాః. సప్ర  
 హృష్యే త్ప్రియం ప్రాప్య నోద్విజేతాప్రిప్య చాప్రియం, ఫిరబుద్ధి రసమ్మాఢో  
 బ్రహ్మవి ద్భిష్టాణి స్థితః. ౧౦. బాహ్యస్పర్శే వ్యసక్తాత్మా విందత్యాత్మని యత్సుఖమ్  
 స బ్రహ్మయోగయంతాత్మా నుఖ మక్షయ మత్నుతే. యేహి సంస్పర్శజా భోగా దుఃఖ  
 యోనయ ఏవ తే, ఆద్యంతవంతః కాంతేయ సలేషు రమతే బుధః. శక్నోతీహైవ  
 య స్సోఢం ప్రాకృరీరవిమోక్షణాత్, కామక్రోధోద్భవం వేగం నయుక్త స్సనుభీ  
 నరః. యోఽంత స్సుఖాంతరా రామస్తథాంత ర్జ్యోతిరేవ యః, సయోగీ బ్రహ్మని  
 ర్వాణం బ్రహ్మభూతోఽధిగచ్ఛతి. లభంతే బ్రహ్మ నిర్వాణ మృషయః షీణకల్మషాః,  
 ఛిన్నదైవధాయతాత్మాన సర్వభూతహితే రతాః. కామక్రోధవియుక్తానాం యతీనాం  
 యతచేతనామ్, అభిలో బ్రహ్మనిర్వాణం వర్తతే విదితాత్మనాం. స్పర్శాకృత్యా

బహిర్భూతం శృణ్వత్సైవాంతరే భువిః, ప్రాణాపానా సమా కృత్వా నాసాభ్యం  
తరచారిణా. యతేంద్రియమనోబుద్ధి ర్దునిర్లోక్షపరాయణః, విగలేచ్ఛా భయక్రంధో  
య సృదా ముక్తవివ సః. భోక్తారం యజ్ఞతపసాం సర్వలోకమహేశ్వరమ్, సుహృదం  
సర్వభూతానాం జ్ఞాత్వా మాం శాంతి మృచ్ఛతి. ౨౯. ఇతి శ్రీభగవద్గీతామాసని  
షత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే కర్మసన్న్యాసయోగో  
నామ పంచమోఽధ్యాయః.

గి.

శ్రీ భగవా నువాచ—అనాత్రితః కర్మఫలం కార్యం కర్మ కరోతి యః, సస  
న్న్యాసీచ యోగీచ సనిర్గుర్నూచప్రియః. యం సన్న్యాసమితి ప్రామా ర్శ్యోగం తం  
విద్ధి పాండవ, న హ్యసన్న్యస్తసంకల్పో యోగీ భవతి కశ్చన. ఆరురుక్షో ర్దునే  
ర్శ్యోగం కర్తకారణ ముచ్యతే, యోగారూఢస్య తస్యైవ శమః కారణ ముచ్యతే.  
యదాహి నేంద్రియాధేష సకర్మ జ్ఞానుషజ్ఞతే, సర్వసంకల్పసన్న్యాసీ యోగారూఢ  
స్తదోచ్యతే. ఉద్ధరే దాత్తనాత్తానం నాత్తాన మవసాదయేత్, ఆత్మైవహ్యత్తనోబంధు  
రాత్మైవ రిక్తు రాత్తనః. బంధు రాత్తాత్తన స్తస్య యే నాత్మైవాత్తనాజితః, అనాత్తనస్తు  
శత్రుత్వే వర్తేతాత్మైవ శత్రువత్. జితాత్తనః ప్రశాంతస్య పరమాత్మా సమాహితః,  
శీతోష్ణ సుఖదుఃఖేష తథా మానావమానయోః జ్ఞానవిజ్ఞానతృప్తాత్మా మాటస్థో విజి  
తేంద్రియః, యుక్త ఇత్యుచ్యతే యోగీ సమలోష్టాశ్చ కాంచనః. సుహృన్నిత్రాన్యదా  
సీన మన్యస్తద్వేష్యబంధుషు, సాధుష్యపిచ పాపేషు సమబుద్ధి ర్విశిష్యతే. యోగీ  
యుంజీత సతత మాత్తానం రహసి స్థితః, ఏకాకీ యతచిత్రాత్తా నిరాకీ రపరిగ్రహః.  
౧౦. శుచా దేవే ప్రతిష్ఠాప్యస్థిర మానస మాత్మ సః, నాత్యుచ్చితం నాలినిచం చేలా  
జిన ఖళో త్తరమ్. తత్రైకాగ్రం మనః కృత్వా యతచిత్రేంద్రియక్రియః, ఉపవిశ్యా  
సనే యుంజ్యా ద్యోగ మాత్మవిశుద్ధయే. సమం కాయశిరోగ్రీవం ధారయ న్మచలం  
స్థిరః, సంప్రేక్ష్య నాసికాగ్రం న్వం దిశ శ్చానసలోకయత్. ప్రశాంతాత్మా విగత  
భీర్భ్రష్టచారి ప్రతే స్థితః, మన శ్సంయమ్య మద్భిత్తో యుక్త ఆసీత మత్పరః.  
యుంజన్నేనం సదాఽఽత్తానం యోగీ నియతమానసః. శాంతిం నిర్వాణపరమాం  
మత్సంస్థా మధిగచ్ఛతి. నాత్యశ్మతస్తు యోగోఽస్తి న చైకాంత మనశ్శతః, సచాలిన్వ  
ష్టశీలస్య కాగ్రతో నైవచార్జున. యుక్తాహారవిహారస్య యుక్తచేష్టస్య కర్మసు, యుక్త  
స్వస్నావబోధస్య యోగో భవతి దుఃఖనః. యదా వినియతం చిత్త మాత్మ స్వేవావ  
ష్టతే, నిస్పృహ స్సర్వకామేభ్యో యుక్తఇత్యుచ్యతే తదా. యథా దీపో నివాతస్థో  
గిగతే సోపమాన్యతా, యోగినో యతచిత్తస్య యుంజతో యోగ మాత్మనః,య  
త్రోపరమలే చిత్తం విరుద్ధం యోగసేవయా,యత్ర చైవాత్మనాత్తానం పశ్య న్నాత్మని

తుష్యతి. ౨౦. సుఖమాత్మంతికం యత్త ద్దుష్టిగ్రాహ్య మతీంద్రియమ్, వేత్తి యత్ర  
 నచైవాయం స్థిత శ్చలతే తత్త్వతః. యం లభ్యా నాపరం లాభం మన్యతే నాధికంతతః,  
 యస్మిన్ స్థితో న దుఃఖేన గురుణాపి విచాల్యతే. తం విద్యా ద్దుఃఖసంయోగవియోగం  
 యోగసంజ్ఞితమ్, సనిశ్చయేన యోక్తవ్యో యోగో నిర్విణ్ణచేతసా. సంకల్పప్రభవాత్  
 కామాం స్త్యక్త్వా స్వా స్వ శేషతః, మనసై వేంద్రియగ్రామం వినియమ్య సమంతతః.  
 శనైశ్చనై రుపరమే ద్దుష్ట్యా భృతిగృహీతయా, ఆత్మసంస్థం మనః కృత్వా న కించదపి  
 చింతయేత్. యతోయతో నిస్సరతి మన శ్చంచల మస్థిరమ్, తత స్తతో నియమ్యైత  
 దాత్మస్యేవ వశం నయేత్. ప్రశాంతమనసం హ్యేనం యోగినం సుఖముత్తమమ్,  
 ఉపైతి శాంతరజసం బ్రహ్మభూతమకల్మషమ్. యంజన్మేవం సదాచైత్తానం యోగీ  
 విగతకల్మషః. సుఖేన బ్రహ్మసంస్పర్శ మత్యంతం సుఖ మశ్నుతే. సర్వభూతస్థ మత్తానం  
 సర్వభూతాని చాత్మని, ఈక్షతేయోగయంతాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః. యోమాం  
 వశ్యతి సర్వత్ర సర్వంచ మయి వశ్యతి, తస్యాహం న ప్రణశ్యామి సవమే న ప్రణ  
 శ్యతి. ౩౦. సర్వభూతస్థితం యోమాం భజత్యేకత్వ మాస్థితః, సర్వథా వర్తమానోఽపి  
 సయోగీ మయి వర్తతే. ఆత్మైవమ్యేన సర్వత్ర సమం వశ్యతి యోఽర్జున, సుఖంవా  
 యదీవా దుఃఖం సయోగీ పరమో మతః. అద్వనఉవాచ — యోఽయం యోగ స్వయా  
 ప్రోక్త స్సామ్యేన మధురూదన, ఏతస్యాహం నవశ్యామిచంచలత్వాత్ స్థితిం స్థిరాం.  
 చంచలంహి మనః కృష్ణ ప్రమాధిబలవద్దృఢమ్, తస్యాహం నిగ్రహం మన్యే వాయో  
 రివ సుదుష్కరమ్. శ్రీ భగవా నువాచ — ఆనంశయం మహాబాహో మనోఽదుర్విగ్రహం  
 చలమ్, అభ్యాసేన తు కాంతేయ వైరాగ్యేఽచగృహ్యతే. ౩౧. అనంయతాత్మనా  
 యోగో దుష్ప్రాప్త ఇతి మే మతిః, వశ్యాత్మనాతు యతతా శక్యోఽవాప్తు ముపా  
 యతః. ౩౨. అద్వనఉవాచ. ఆయతి శృద్ధయోపేతో యోగా చ్చలితమానః, అ  
 ప్రాప్య యోగసంసిద్ధిం కాం గతిం కృష్ణ గచ్ఛతి. ౩౩. శచ్చిన్నోభయవిప్రప్త ధీన్నా  
 భ్రమివ నశ్యతి, అప్రతిష్ఠో మహాబాహో విమూఢో బ్రహ్మణః పథి. ౩౪. ఏతం  
 మే సంశయం కృష్ణ ఛేత్తుమర్హస్యశేషతః, త్వదస్యస్సంశయ స్యాస్య ఛేత్తా  
 నహ్యుపపద్యతే. ౩౫. శ్రీ భగవానువాచ. పార్థ నైవేహనాముత్ర వినాశ స్తస్య  
 విద్యతే, నహికల్యాణ కృత్కృశ్చి ద్దుర్గతిం తాత గచ్ఛతి. ౪౦. ప్రాప్య పూర్తి  
 కృతాన్ లోకా నుషిత్యా కాశ్వతీ స్సమాః, శుచీనాం శ్రీమతాం గౌహే యోగ  
 భ్రష్టోఽభిజాయతే. ౪౧. అథవా యోగినా మేవ కలతేభవతి ధీమతామ్, ఏతద్ధి దుర్ల  
 భతరం లోకే జన్మయ దీదృశమ్. ౪౨. తత్ర తం బుద్ధిసంయోగం లభతే పౌర్వ  
 ధైవికమ్, యతతే చ తతో భూయ స్సంసిద్ధౌ కరునందన. ౪౩. పూర్వాభ్యాసేన

లేనైవ ప్రీయతే హ్యవశోఽసి సః, జిజ్ఞాసు రసి యోగస్య శబ్దబ్రహ్మతీవర్తతే. ౪౪. ప్రయత్నా ద్యతమానస్తు యోగీ సంశుద్ధకిల్బిమః, అనేకజన్మసంసిద్ధస్తతో యాతి పరాంగతిమ్. ౪౫. తపస్విభ్యోఽధికో యోగీ జ్ఞానిభ్యోఽసి మతోఽధికః, కర్మిభ్య శ్చాధికో యోగీ తస్మాద్లోగీభవాత్తున. ౪౬. యోగినా మసి సర్వేషాం మద్గతేనాంత రాత్తనా, శ్రద్ధావాక్ భజతే యో మాం సమే యుక్తతమో మతః. ౪౭. భగవ ద్గీతానూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే ఆత్మసంయ మయోగో నామ షష్ఠోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ—మ య్యోసత్తమనాః పార్థ యోగం యంజన్ మదాశ్రయః, అసంశయం సమగ్రం మాం యథా జ్ఞాన్మసి తచ్చృణు. ౧. జ్ఞానం లేఁనాం సవి జ్ఞాన మిదం వక్ష్యామ్యశేషతః, యోజ్ఞాత్వా సేనాం భూయోఽన్యత్ జ్ఞాతవ్య మవ శిష్యతే. ౨. మనుష్యాణాం సహస్రేషు కశ్చి ద్యతతి సిద్ధయే, యతతామసి సిద్ధానాం కశ్చి న్నాం వేత్తి తత్వతః. ౩. భూమి రాషోఽనలౌ వాయుః ఖం మనో బుద్ధిరేవచ, అహంకారఇతీయం మే భిన్నా ప్రకృతి రష్టథా. ౪. అపరేయ మిత స్త్వన్యాం ప్రకృతిం విద్ధి మేవరామ్, జీవభూతాం మహాబాహో యయేదం ధార్యతేజగత్. ౫. ఏత ద్మోసీని భూతాని సర్వాణి త్యుపధారయ, అహం కృత్స్నస్య జగతః ప్రభవః ప్రళయ స్తథా. ౬. మత్తః పరతరం నాన్య త్కించ్చిదస్తి ధనంజయ, మయి సర్వమిదం ప్రాతం సూత్రే మణిగణా ఇన. ౭. రసోఽహ మప్సు కాంఠేయ ప్రభాస్తి శశిసూ ర్యయోః, ప్రణవ స్సర్వవేదేషు శబ్దః ఖే పారుషం నృషు. ౮. పుణ్యో గంధః పృథి వ్యాంచ లేజ శ్చాస్తి విభావసౌ, జీవనం సర్వభూతేషు తప శ్చాస్తి తపస్విషు. ౯. బీజం మాం సర్వభూతానాం విద్ధి పార్థ సనాతనమ్, బుద్ధి ర్ముద్ధిమతా మస్మి లేజస్తేజ స్విదా మహమ్. ౧౦. బలం బలవతాం చాహం కామరాగవివ్లితమ్, ధర్మావిరుద్ధోభూ తేషు కామోఽస్తి భరత్పథ. ౧౧. యేచైవ సాల్సికాభావా రాజసా స్తామసాశ్చయే, మత్త ఏవేతి తా నిద్ధి సత్వహం లేషు లే మయి. ౧౨. త్రిభి ర్గుణమయై రాఘై రేభి స్సర్వమిదం జగత్, మోహితం నాజాభినాతి మామేభ్యః పర మవ్యయమ్. ౧౩. దైవీ హ్యేషా గుణమయీ మమ మాయాదురత్యయా, మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయా మేతాం తరంతి తే. ౧౪. సమాం దుష్కృతినో మూఢాః ప్రపద్యంతే సరా ధమాః, మాయయావహృతజ్ఞానా ఆసురం భావమాశ్రితాః. ౧౫. చతుర్విధా భజంతే మాం జనా మ్సుకృతినోఽర్జున, ఆత్మో జిజ్ఞాసు రథార్థి జ్ఞానీచ భరత్పథ. ౧౬. తేషాం జ్ఞానీ నిత్యయుక్త ఏకభ క్తి ర్విశిష్యతే, ప్రయో హి జ్ఞానినోఽత్యర్థమహం సచ మమ

ప్రియః. ౧౭. ఉదారా స్సర్వవైతే జ్ఞానీ త్యాజ్యైవ మే మతస్మి, ఆస్థిత స్సహి  
 ముక్తాత్మా మామేవానుత్తమాం గతిమ్. ౧౮. బహునాం జన్మనామంతేజ్ఞానవాక్  
 మాం ప్రవద్యతే, వాసుదేవ స్సర్వమితి సమహత్వా సుదుర్దభః. ౧౯. కామైస్సైస్సైర్మృత  
 జ్ఞానాః ప్రపద్యంతేఽన్యదేవతాః, తంతం నియమ మాస్థాయ ప్రకృత్యా నియతా  
 స్వయా. ౨౦. యోయో యాంయాం తనుం భక్త శృద్ధయాఽస్మితు మిచ్ఛతి,  
 తస్యతస్మాచలాంశ్రద్ధాం తామేవ విదధామ్యహమ్. ౨౧. స తయా శ్రద్ధయా  
 ముక్త స్తస్మారాధన మీహతే, లభతే చ తతః కామాక్ మయైవ విహితాక్  
 హితాక్. ౨౨. అంతపత్తు ఫలం తేహం తదభవ త్యన్వమేధసామ్, దేవాక్ దేవయజ్ఞో  
 మాంతి మధ్యక్తా యాంతి మామసి. ౨౩. అవ్యక్తం వ్యక్తి మావన్నం మన్యంతే మా  
 మబుద్ధయః, పరం భావ మజానంతో మమావ్యయ మనుత్తమమ్. ౨౪. నాహం ప్రకా  
 శ స్సర్వస్య యోగమాయాసమావృతః, మూఢోఽయం నాభిజానాతి లోకో మామజ  
 మవ్యయమ్. ౨౫. వేదాహం సమతీతాని వర్తమానాని చార్జున, భవిష్యంతి చ భూతా  
 నిమాంతు వేద న కశ్చన. ౨౬. ఇచ్ఛాద్వేషసముత్థేన ద్వంద్వమోహేన భారత, సర్వ  
 భూతాని సమ్మోహం పరే యాంతి పరం తవ. ౨౭. యేహం త్వంతగతం పాపం  
 జనానాం పుణ్యకర్తృణామ్, తే ద్వంద్వమోహ నిర్ముక్తా భజంతేహం దృఢవ్రతాః.  
 ౨౮. జరామరణమోక్షాయ మా మాత్రిత్య యతంతి యే, తే బ్రహ్మ తద్విదుః కృత్స్న  
 మధ్యాత్మం కర్తృ చాఖిలమ్. ౨౯. సాధిభూతాధిపైవం మాం సాధియజ్ఞం చయే విదుః,  
 ప్రయాణకాలేఽపిచమాం తే విదు ర్యుక్తచేతసః. ౩౦. హరిఃపిమ్-తత్సదితిశ్రీమహా  
 భారతే శతసహస్ర సంహితాయాం వైయాకీర్ణ్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతానామ  
 నిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే విజ్ఞానయోగోనామ  
 సప్తమోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—కిం తద్బ్రహ్మ కిమధ్యాత్మం కింకర్మ పురుషోత్తమ, అధిభూ  
 తంచ కింస్తోత్ర మధిపైవం కిమవ్యతే. ౧. అధియజ్ఞః కథం కోఽత్ర దేహేఽస్మి  
 న్నధునూదన, ప్రయాణకాలేచ కథం జ్ఞేయోఽసి నియతాత్మభిః. ౨. శ్రీభగవాను  
 వాచ—అక్షరం బ్రహ్మపరమం స్వభావోఽధ్యాత్మముచ్యతే, భూతభావోద్భవకరో  
 విసర్గః కర్తృ సంజ్ఞితః. ౩. అధిభూతం క్షరోభావః పురుష శ్చాధిపైవతస్మి, అధియ  
 జ్ఞోఽహ మేవాత్ర దేహే దేహభృతాం వర. ౪. అస్తకాలేచ మామేవ స్మర  
 న్ముక్త్యాకలేబరమ్, యః ప్రయాతి స మద్భావం యాతి నా స్త్యక్త సంశయః. ౫.  
 యంయంవాసి స్మరన్ భావం త్యజత్యంతే కలేబరమ్, తం తమేవైతి కాంతేయ సదా  
 తద్భావభావితః. ౬. తస్మా త్సర్వేషు కాలేషు మా మనుస్సర్వ యుధ్యచ, మయ్యర్పిత



మనోబుద్ధి ర్దామే జైష్యస్యసంశయః. ౭. అభ్యాసయోగయంత్రేన చేతసా నాన్యగామి  
నా,వరమంపురుషందివ్యం యాతి పార్థానుచింతయత్. ౮. కవిం పురాణమనుకాశితార  
మణోరణీయాంస మనుస్మరే ద్యుః. సర్వస్య ధాతార మచింత్యరూప మాదిత్యవర్ణంత  
మసుః పరస్తాత్. ౯. ప్రయాణకాలే మనసాఽచలేన భక్త్యా యంత్రో యోగబలేన  
చైవ, భ్రువో ర్ద్ధ్యే ప్రాణ మావేశ్య సమ్యక్ సతం పరం పురుష ముపైతి దివ్యం.  
౧౦. యదక్షరం వేదవిదో వదంతి యస్యతయో పితరాగాః, యదిచ్ఛంతో బ్రహ్మ  
చర్యం చరంతి తత్రైవదం సంగ్రహేణప్రవక్ష్యే. ౧౧. సర్వద్వారాణిసంయమ్య మనో  
హృది నిరుధ్యచ, మూర్ధ్నైర్ధాయాత్మనః ప్రాణ మాస్థితో యోగధారణామ్. ౧౨.  
ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మవ్యాహరక్ మా మనుస్మరక్, యః ప్రయతి త్యజక్ దేహం  
స యాతి పరమాం గతిమ్. ౧౩. ఆనన్యచేతాస్సతతం యోమాం స్మరతి నిత్యశః,  
తస్మాహం సులభః పార్థ నిత్యయుక్తస్య యోగినః. ౧౪. మాముపేత్య పునర్బ్రహ్మ  
దుఃఖాలయమ కాశ్యతమ్, నాపువంతి మహాత్మాన స్సంసిద్ధిం పరమాం గతాః. ౧౫.  
ఆ బ్రహ్మభవనా ల్లోకాః పునరావర్తినోఽర్జున, మాముపేత్య తు కౌంటేయ పునర్బ్రహ్మ  
నవిద్యతే. ౧౬. సహస్రయుగవర్తంత మహ ర్భద్రపృష్టాణో విదుః, రాత్రింయుగసహ  
స్రాంతాం తేఽహోరాత్రవిదో జనాః. ౧౭. అవ్యక్తా ద్యుక్తయ స్సర్వాః ప్రభవం  
త్యహ రాగమే, రాత్ర్యాగమే ప్రలీయంతేతత్రైవావ్యక్తసంజ్ఞికే. ౧౮. భూతగ్రామ  
స్సవివాయం భూత్వాభూత్వా ప్రలీయతే, రాత్ర్యాగమేఽవశః పార్థ ప్రభవత్యహ  
రాగమే. ౧౯. పర స్తస్మాత్తుభావోఽన్యోఽవ్యక్తోఽవ్యక్తా త్వనాతనః, య స్ససర్వేషు  
భూతేషు నశ్యత్సు నవినశ్యతి. ౨౦. అవ్యక్తోఽక్షరశ్చక్తుక్త ప్రమాహుః పరమాం గతిమ్,  
యం ప్రాప్య ననివర్తంతే తద్ధామ పరమం మమ. ౨౧. పురుష స్సవరః పార్థ భక్త్యా  
లభ్యో స్తస్యనన్యయా, యన్యాం తస్మానిభూతాని యేన సర్వ మిదం తతమ్. ౨౨.  
యత్ర కాలే త్వనావృత్తి మావృత్తిం చైవ యోగినః, ప్రయాతా యాంతి తం  
కాలం వక్ష్యామి భరతర్షభ. ౨౩. అగ్నిర్జ్యోతి రహ శృక్ల వృణ్డాసా ఉత్తరాయణమ్,  
తత్ర ప్రయాతా గచ్ఛంతి బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదో జనాః. ౨౪. ధూమారాత్రిస్తథా కృష్ణ  
వృణ్డాసాదక్షిణాయనమ్, తత్ర చాంద్రమసం జ్యోతి ర్యోగీ ప్రాప్య నివర్తతే. ౨౫.  
శుక్లకృష్ణగతీ మ్యేతే జగత క్యాశ్వతే మతే, విశయా యాత్యనావృత్తి మన్యయా  
వర్తతే పునః. ౨౬. నైతే సృతీపార్థ జానక్ యోగీ ముహ్యతి కశ్చన, తస్మా త్వర్వేషు  
కాలేషు యోగయుక్తో భవార్జున. ౨౭. వేదేషు యజ్ఞేషు తపస్సుచైవ దానేషు యత్సు  
జ్యోఫలం ప్రదిప్యత్, అత్యేతి తత్సర్వ మిదం విదిత్వా యోగీ పరంస్థాన ముపైతి చాద్యత్.  
౨౮. హరిః ఓమ్. తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రియాం సంహితాయాం చైయా

సిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీ కృష్ణార్జునసంవాదే అక్షరపరబ్రహ్మయోగో నామ అష్టమోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ — ఇదంతు తే గుహ్యతమం ప్రవక్ష్యామ్యనసూయవే, జ్ఞానం విజ్ఞానసహితం యజ్ఞాత్వా మోక్ష్యనేఽశుభాత్. ౧. రాజవిద్యారాజ గుహ్యం ఐవిత్ర మిదముత్తమమ్, ప్రత్యక్షావగమం ధర్మ్యం సుసుఖం కర్తు మవ్యయమ్. ౨. ఆశ్రద్ధధానాః పురుషా ధర్మస్యాస్య పరంతప, ఆప్రాప్య మాం నివర్తంతే మృత్యు సంసారవర్తని. ౩. మయా తత మిదం సర్వం జగదవ్యక్తమూర్తినా, మత్స్థాని సర్వ భూతాని నచాహం తేష్వఽస్థితః. ౪. నచ మత్స్థాని భూతాని పశ్య మే యోగ మైశ్వరమ్, భూతభృన్ నచ భూతస్థి మమాత్మా భూతభావనః. ౫. యథాకాశస్థితో నిత్యం వాయు స్సర్వత్రగో మహాత్, తథా సర్వాణి భూతాని మత్స్థాని త్యుపధారయ. ౬. సర్వభూతాని కాంతేయ ప్రకృతిం యాంతి మామికామ్. కల్పక్షయే పు నస్తాని కల్పాదౌ విసృజామ్యహమ్. ౭. ప్రకృతిం స్వా మవప్తభ్య విసృజామి పునః పునః, భూతగ్రామ మిమం కృత్స్న మవశం ప్రకృతే ర్మకాత్. ౮. నచ మాం తాని కర్మాణి నిబద్ధంతి ధనంజయ, ఉదాసీనవదాసీన మసక్తం తేషు కర్తసు. ౯. మయాధ్యక్షేణ ప్రకృతి స్సూయతే నచరాచరమ్, హేతునానేన కాంతేయ జగద్ధి పరివర్తతే. ౧౦. అవజానంతి మాం మూఢా మానుషీం తను మాశ్రితమ్, పరం భావమజానంతో మను భూతమహేశ్వరమ్. ౧౧. మోఘాకా మోఘుకర్తాణో మోఘజ్ఞానా విచేతనః, రాక్షసీ మానురీంచైవ ప్రకృతిం మోహిణీం శ్రితాః. ౧౨. మహాత్మానస్తుమాం పార్థదేవీం ప్రకృతి మాశ్రితాః, భజంత్యనన్యమనసో జ్ఞాత్వా భూతాది మవ్యయమ్ ౧౩. సతతం క్షీరయన్తో మాం యతంతశ్చ దృఢవ్రతాః, ననుస్యంతశ్చ మాం భక్త్యా నిత్యముక్తా ఉపాసతే. ౧౪. జ్ఞానయజ్ఞేన చాప్యన్యే యజంతో మా ముపాసతే, ఏకత్వేన పృథక్త్వేన బహుధా విశ్వతో ముఖమ్. ౧౫. అహంక్రతు రహంయజ్ఞః స్వధావా మహ మావధమ్, మంత్రోఽహ మహమేవాజ్య మహమగ్ని రహం హుతమ్. ౧౬. పితామహ స్య జగతో మాతా ధాతా పితామహః, వేద్యం ఐవిత్ర మోంకార ఋక్సామ యజు రేవచ. ౧౭. గతి ర్భర్తా ప్రభు స్సాక్షీ నివాస శ్వరణం సుహృత్, ప్రభవః ప్రళయస్థా నం నిధానం బీజమవ్యయమ్. ౧౮. తపా మ్యహ మహం వర్షం నిగృహ్ణా మ్యుత్పృజామి చ, అమృతం చైవ మృత్యుశ్చ నదనచ్చాహ మర్జున. ౧౯. త్రైవిద్యా మాం సోమపాః పూతపాపా యజ్ఞేరి హ్వా స్వర్గతిం ప్రార్థయంతే, తే పుణ్య మాసాద్య సురేంద్ర లాక మన్నంతి దివ్యాక్ దివి దేవభోగాక్. ౨౦. తే తం భుక్త్వా స్వర్గలోకం విశాలం క్షీణే పుణ్యే మర్త్యలోకం విశదై, ఏవం త్రయీధర్మ మనుప్రపన్నాగతాగతం

కామకామా లభంతే. ౨౧. అనన్యా శ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే, లేమం నిత్యాభియుక్తానాం యోగజ్ఞేమం వహామ్యహం. ౨౨. యేత్వన్యదేవతా భక్తా యజంతే శ్రద్ధయాన్వితాః, లేఽపి మా మే వ కౌంటేయ యజంత్యవిధిభూర్వకమ్. ౨౩. అహం హి సర్వ యజ్ఞానాం భోక్తాచ ప్రభు రేవ చ, నతు మానుభి జానంతి తల్మేనాత శ్చస్యవంతి లే. ౨౪. యాన్తి దేవవ్రతా దేవా నిత్యతా యాన్తి నిత్యవ్రతాః, భూతాని యాంతి భూలేజ్యా యాంతి మద్యాజినోఽపిమామ్. ౨౫. చత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి, తదహం భక్తు్యపహృత మన్నామి ప్రయతాత్మనః. ౨౬. యత్కరోషి యదన్నాసి యజ్ఞహోషి దదాసి యత్, య త్వవస్యసి కౌంటేయ తత్కురుష్వ మదర్పణమ్. ౨౭. శభాశుభఫలై రేవం మోక్ష్యనే కర్మబంధనైః, సన్న్యాసయోగయుక్తాత్మా విముక్తో మా మువైష్యసి. ౨౮. స మోఽహం సర్వభూలేషు నమే ద్వేష్యోఽస్మిన్ ప్రియః, యే భజంతి కు మాం భక్త్యా మయి లేలేషు చాప్యహమ్. ౨౯. అపిచే త్సుదురాచారో భజలే మా మనన్యభాక్, సాధూ రేవ సమంతస్య సృమ్యగ్వ్యవసేతో హి సః. ౩౦. క్షీత్రం భవతి ధర్మాత్మా శశ్వచ్చాంతిం నియచ్ఛతి, కౌంటేయ ప్రతిజాసిహి నమే భక్తః ప్రణశ్యతి. ౩౧. మాం హి పార్థ వ్యపాశ్రిత్య యేఽపి న్యుః పాపయోనయః, స్త్రియో వైశ్యాస్తథా శూద్రాస్తేఽపి యాంతి పరాంగతిం. ౩౨. కిం పున రాప్రీప్సణాః పున్యా భక్తా రాజర్షయస్తథా, అనిత్య మసుఖం లోక మిమం ప్రాప్య భజన్స్వ మాం. ౩౩. మన్తనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కురు, మా మేవైష్యసి యుక్తైవ మాత్మానం మత్పరాయణః. ౩౪. హరిఃపిమ్. తత్సదితీక్రీమహాభారతే శతసహస్రీకాయాం సంహితాయాం వైయా సీక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే రాజవిద్యా రాజగుహ్యయోగో నామ నవమోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ—భూయ ఏవ మహాబాహో శృణుమే వరమం వచః, య త్తేఽహం ప్రియమాణాయ వత్స్యామి హితకామ్యయా. ౧. న మే విదు మ్మరగణాః ప్రభవం న మహర్షయః, అహ మాద్రిష్టి దేవానాం మహర్షీణాంచ సర్వకః. ౨. యో మా మజ మనాదించ వేత్తి లోకమహేశ్వరమ్, అసంమూఢ సృమర్త్యేషు సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే. ౩. ఋద్ధి ర్జానమసమ్రోహాః క్షమా సత్యం దమ శృమః, సుఖం దుఃఖం భవోభావో భయం చాభయమేవచ. ౪. అహింసా సమతా తుష్టి స్తపో దానం యశోఽయశః, భవంతి ధావా భూతానాం మత్తవీవ పృథగ్విధాః. ౫. మహర్షయ స్సత్త పూర్వే చత్వారో మనవ స్తథా, మద్భావా మానసా జాతా యేషాం లోక ఇమాప్రజాః. ౬. వితాం విభూతిం యోగంచ మమ యో వేత్తి తత్త్వతః, సోఽవికంపే

న యోగేన యుజ్యతే నాత్ర సంశయః. ౭. ఆహం శర్వస్య ప్రభవో మత్త స్సర్వం  
 ప్రవర్తతే, ఇతి మత్వా భజంతే మాం బుధాభావసమన్వితాః. ౮. మచ్చితా మద్గత  
 ప్రాణా బోధయంతః పరస్పరమ్. కథయంతశ్చ మాం నిత్యం తువ్యంతి చ రమంతిచ. ౯.  
 లేమాం సతత యుక్తానాం భజతాం ప్రీతిత్రార్థకమ్, దదామి బుద్ధియోగం తం  
 యేన మా ముపయాంతి తే. ౧౦. లేమామేవానుకంపార్థ మహా మజ్జానజం తమః,  
 నాశయామూత్త భావస్థో జ్ఞానదీపేన భాస్వతా. ౧౧. అర్జునఉవాచ — పరం  
 బ్రహ్మ పరంధామ పవిత్రం పరమం భవాత్, పురుషం శాశ్వతం దివ్య మాదిదేవ  
 మజం విభుమ్. ౧౨. ఆహు స్త్వా పృథ్వీయ స్సర్వే దేవర్షి ర్నారదస్తథా. అసిలో దేవ  
 లో వ్యాస స్వయంచైవ బ్రవీషిమే. ౧౩. సర్వ మేత దృశం మన్యే యన్తాం వదసి  
 కేశవ, నహి తే భగవత్ వ్యక్తిం విదు ర్దేవా న దానవాః. ౧౪. స్వయమేవాత్మ నా  
 త్మానం వేత్త త్వం పురుషోత్తమ, భూతభావన భూతేశ దేవదేవ జగత్పతే. ౧౫.  
 వత్తు మర్హస్యశేషేణ దివ్యా హస్తిత్వ విభూతయః, యాభి ర్విభూతిభి ర్దోశాని మాం  
 స్త్వం వ్యాప్య తిష్ఠసి. ౧౬. కథం విద్యా మహం యోగిత్ త్వాం సదా పరిచింత  
 యత్, కేషుకేషుచ భావేషు చింత్యోఽసి భగవ న్తయా. ౧౭. విస్తరేణాత్మనో  
 యోగం విభూతించ జనార్దన, భూయః కథయ త్వప్రి ర్హి శృణ్వతో నాస్తి మేఽమృ  
 తం. ౧౮. శ్రీభగవా నువాచ—హంత లే కథయిష్యామి విభూతీ రాత్మన శ్శుభాః,  
 ప్రాధాన్యతః కురుశ్రేష్ఠ నాస్త్యంతో విస్తరస్య మే. ౧౯. అహ మాత్మా గుడాకేశ  
 సర్వభూతాశయ స్థితః, అహ మాదిశ్చ మస్యంచ భూతానా మంత ఏవచ. ౨౦. ఆది  
 త్మానా మహం విష్ణు ర్ద్యోతిమాం రవి రంశమాత్, మరీచి ర్వరుతా మస్మి న్నక్షత్రాణా  
 మహం శశీ. ౨౧. వేదానాం సామవేదోఽస్మి దేవానా మస్మి వానవః, ఇంద్రియా  
 ణాం మనశ్చాస్మి భూతానా మస్మి చేతనా. ౨౨. రుద్రాణాం శంకర శ్చాస్మి విత్తేశో  
 యక్షరక్షసామ్, వసూనాం పావక శ్చాస్మి మేరు శ్శిఖరిణా మహమ్. ౨౩. పురోధ  
 సాంచ ముఖ్యం మాం విద్ధి పార్థ బృహస్పతిమ్, నేనాసీనా మహం స్కంద స్సరసా  
 మస్మి సాగరః. ౨౪. మహర్షీణాం భృగు రహం గిరా మస్త్యేగిక మక్షరమ్, యజ్ఞానాం  
 జవమజ్జోఽస్మి స్థావరాణాం హిమాలయః. ౨౫. ఆశ్వత్థ స్సర్వవృక్షాణాం దేవర్షి  
 ణాంచ నారదః, గంధర్వాణాం చిత్రరథ సిద్ధానాం కపిలో మునిః. ౨౬. ఉచ్చైః  
 శృంగేషు మత్స్యానాం విద్ధి మా మమృతోద్భవమ్, విరావతం గజేంద్రాణాం నరాణాంచ  
 నరాధిపమ్. ౨౭. ఆయుధానా మహం వజ్రం ధేనునా మస్మి కామధుక్, ప్రజన  
 శ్చాస్మి కందర్పు స్సర్వాణా మస్మి వాసుకిః. ౨౮. అనంత శ్చాస్మి నాగానాం పరుణో  
 యాదసా మహమ్, పితృణా మర్యమా చాస్మి యమ స్సంయమతా మహమ్. ౨౯.

ప్రహ్లాదశ్చాస్తి దైత్యానాం కాలః కలయతా మహమ్, మృగాణాంచ మృగేంద్రో  
 2హం వైసలేయశ్చ పక్షిణాం. 30. పవనః పవతా మస్తి రామశ్చస్త్రభృతా మహం,  
 ఝుషణాం మకరశ్చాస్తి స్రోతసా మస్తి జాహ్నువీ. 31. సర్గాణా మాదిరంతశ్చమ  
 భ్యంచైవాహ మర్జన, అధ్యాత్మ విద్యా విద్యానాం వాదః ప్రవదతా మహమ్. 32. అక్ష  
 రాణా మకారోఽస్తి ద్వంద్వ స్సామాసికస్యచ, అహమేవాక్షయః కాలః ధాతాహం  
 విశ్వతోముఖః. 33. మృత్యు స్సర్వహర శ్చాహ ముద్భవశ్చ భవిష్యతామ్, కీర్తిశ్చీ  
 ర్వాశ్చ నారీణాం స్తుతి ర్దేధా భృలిఃక్షమా. 34. బృహత్సమ తథా సామ్నాం గా  
 యత్రీధందసా మహమ్, మాసానాం మార్గశీర్షోఽహ మృతూనాం పసుమాకరః. 35.  
 ద్యూతం ఫలయతా మస్తి లేజ నైజస్వినా మహం, జయోఽస్తి. వ్యవసాయోఽస్తి  
 సత్త్వం సత్త్వవతా మహమ్. 36. వృష్టీనాం వాసుదేవోఽస్తి పాండవానాం ధనం  
 జయః, మనీనా మవ్యూహం వ్యాసః కవీనా ముశనా కవిః. 37. దండో దమయతా  
 మస్తి నీతి రస్తి జగీషతాం, మానం చైవాస్తి గుహ్యేనాం జ్ఞానం జ్ఞానవతామహమ్.  
 38. యచ్ఛాపి సర్వభూతానాం బీజం తదహ మర్జన, న తదస్తి వినా యత్సాన్నిన్  
 యూభూతం చరాచరమ్. 39. నాంతోఽస్తి మమదివ్యానాం విభూతీనాం పరంతప,  
 నిష తూర్దేశతః ప్రోక్తో విభూతే ర్విస్తరో మయా. 40. యద్య ద్విభూతి మత్సత్త్వం  
 శ్రీమద్వీరక మేవవా, తత్త దేవావగచ్ఛత్త్వం మమ లేజోఽంశసంభవం. 41. అధవా  
 బహు నైలేన కిం జ్ఞానేన తవార్జన, విష్ణుభ్యాహ మిదం కృత్స్న మేకాంశేన స్థితో  
 జగత్. 42. హరిఃపిమ్. తత్పదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితా  
 యాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం  
 యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే విభూతివిస్తరయోగోనామ దశమోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—మదనుగ్రహాయ పరమం గుహ్య మధ్యాత్మసంజ్ఞితమ్, యత్త్వ  
 యోక్తం వచస్తేన మోహోఽయం విగతో మమ. 1. భవావ్యయో హి భూతానాం  
 శ్రుతో విస్తరశో మయా, త్వత్తః కమలపత్రాక్షమాహత్వ్య మపి చా వ్యయమ్. 2.  
 నిష మేత ద్యథా తత్త్వమాత్మానం పరమేశ్వర, ద్రష్ట మిచ్ఛామి తే రూప మైశ్వరం  
 పురుషోత్తమ. 3. మన్యనే యది తచ్ఛక్యం మయా ద్రష్ట మితి ప్రభో, యోగేశ్వర  
 తతో మే త్వం దర్శయాత్తాన మవ్యయమ్. 4. శ్రీభగవానువాచ—పశ్య మే పార్థ  
 రూపాణి శతశోఽగ్ర సహస్రశః, నానావిధాని దివ్యాని నానావర్ణాకృతీని చ. 5.  
 పశ్యాదిత్యాక్ దహూక్ రుద్రా నశ్వినౌ మరుత స్తథా, బహునాన్యదృష్టత్రారాణి  
 పశ్యా శ్చర్యాణి భారత. 6. ఇహైకస్థం జగత్కృత్స్నం పశ్యాద్య సచరాచరం, మమ  
 దేహే గుడాకేశ యచ్ఛాన్య ద్విష్ట మిచ్ఛసి. 7. నకు మాం శత్యనే ద్రష్ట మనే

నైవ స్వచక్షుషా, దివ్యం దదామి తే చక్షుః పశ్యమే యోగ మైశ్వరమ్ ౮. సంజయ  
 ఉవాచ—నివ ముక్త్వా తతో రాజన్ మహాయోగేశ్వరో హరిః, దర్శయామాన పా  
 ర్థాయ పరమం రూప మైశ్వరమ్. ౯. అనేకవక్త్రనయన మనేకాన్యుతదర్శనమ్, అనేక  
 దివ్యాభరణం దివ్యానేోద్యతాయుధమ్. ౧౦. దివ్యమాల్యాంబరధరం దివ్యగంధాను  
 లేపనం, సర్వాశ్చర్యమయం దేవ మనంతం విశ్వతో ముఖం. ౧౧. దివి సూర్యసహ  
 స్రస్య భవే ద్యుగబదుత్థితా, యదిథా స్పదృశీ సాన్యా ద్భాన స్తస్య మహాత్మనః.  
 ౧౨. తత్రైకస్థం జగత్కృత్స్నం ప్రవిభక్త మనేకదా, అపశ్య జీవదేవస్య శరీరే  
 పాండవ స్తదా. ౧౩. తతస్సర్వస్యా విష్ణో హృష్టరోమా ధనంజయః, ప్రణమ్యుశి  
 రసా దేవం కృతాంజలి రథావత. ౧౪. అర్జునఉవాచ—చక్యామి దేవాం స్తవ దేవ  
 దేహీ సర్వాం స్తథాభూత విశేషసంఘా, బ్రహ్మణ మిశం కమలాసనస్థ మృషీంశ్చ  
 సర్వా సురగాంశ్చ దివ్యాన్. ౧౫. అనేకబాహూదరవక్త్రనేత్రం చక్యామి త్వాం  
 సర్వతోఽనంతరూపం, నాంకం నమధ్యం నపున స్తవాదిం చక్యామి విశ్వేశ్వర విశ్వ  
 రూప. ౧౬. కిరీటినం గదినం చక్రిణం చ లేజోరాశిం సర్వతో దీప్తిమంతం, చక్యామి  
 త్వా దుర్నిరీక్ష్యం సమంతా దీప్తానలార్కద్యుతి మప్రమేయమ్. ౧౭. త్వ మక్షరం  
 పరమం వేదితవ్యం త్వ మస్య విశ్వస్య పరం నిధానం, త్వ మవ్యయ శ్శాశ్వత ధర్మ  
 గోప్తా సనాతన స్త్వం పురుషో మతో మే. ౧౮. అనాదిమధ్యాంత మనంతవీర్య  
 మనంత బాహుః శశిసూర్యనేత్రమ్, చక్యామి త్వా దీప్తచూతాశవక్త్రం స్వలేఖనా  
 విశ్వమిదంతపంతమ్. ౧౯. ద్యావా పృథివ్యోరిద మంతరం హి వ్యాప్తం త్వయైకేన  
 దిశశ్చ సర్వాః, దృష్ట్వాద్భుతం రూపమిదం తవోగ్రం లోకాక్రయం ప్రవృథితం  
 మహాత్మన్. ౨౦. అమీ హి త్వాం సురసంఘా విశంతి కేచి ద్భీతాః ప్రాంజలయో  
 గృణంతి, స్వస్తీత్యుక్త్వా మహర్షిసిద్ధ సంఘాః స్తువంతి త్వాం స్తుతిభిః పుష్కలాభిః.  
 ౨౧. రుద్రదిత్యా వసవో యేచ సాధ్యా విశ్వేఽశ్వినౌ మరుత శోచ్చిష్ట పాశ్చ, గంధ  
 ర్వయతా సురసిద్ధసంఘా వీక్షంతే త్వాం విస్తీతా శైష్టవ సర్వే. ౨౨. రూపం  
 మహాత్రే బహు వక్త్ర నేత్రం మహాబాహో బహుబాహూరుపాదమ్, బహూదరం  
 బహుదంష్ట్రకరాళం దృష్ట్వా లోకాః ప్రవృథితా స్తథాహం. ౨౩. నభస్సృష్టం  
 దీప్త మనేకవర్ణం వ్యాతాననం దీప్తవికాలనేత్రం, దృష్ట్వాహి త్వాం ప్రవృథితాంత  
 రాత్తా ధృతిం నవిదామి శమంచ విష్ణో. ౨౪. దంష్ట్రకరాళాని చ లేఖుఖాని దృష్ట్వైవ  
 కాలానలసన్నిభాని, దిశో నజానే సలభేచ శర్మ ప్రసీద దేవేశ జగన్నివాస. ౨౫.  
 అమీచత్వాం ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రా సృర్వేసహౌవాపనిపాలసంఘైః, భీష్మోద్రోణ  
 సూనతపుత్ర స్తథాసౌ సహాన్తద్దయిరసి యోధముఖ్యైః. ౨౬. వక్త్రాణి తే త్వరమాణా

విశంతి దంష్ట్రాకరాళాని భయానకాని, కేచి ద్వీలగ్నా దశనాంతరేషు సందృశ్యంతే చూర్ణితై రుత్తమాంగైః. ౨౭. యథానదీనాం బహవోఽంబుషేగా స్సముద్ర మేవాభి ముఖా ద్రవంతి, తథా తవామీ నరలోకవీరా విశంతి వక్త్రాణ్యభిరోజ్వలంతి. ౨౮. యథా ప్రదీప్త జ్వలనం వతంగా విశంతి నాశాయ సమృద్ధపేగాః, తథైవ నాశాయవిశంతి లోకా స్తవాసి వక్త్రాణి సమృద్ధపేగాః. ౨౯. లేలిహ్యసే గ్రస మాన స్సమంతా ల్లోకాన్ సమగ్రాన్ వదంతై ర్జ్వలద్భిః, తేజోభి రాశ్రూర్య జగ త్సమగ్రం భానస్తవోగ్రాః ప్రతపంతి విష్ణుః. ౩౦. ఆఖ్యాహి మే శో భవా నుగ్రరూపః సమోఽస్తుతే దేవ వరప్రసీద, విజ్ఞాతు మిచ్ఛామి భవంత మాద్యం సహి ప్రజానామి తవప్రవృత్తిం. ౩౧. శ్రీభగవానువాచ. కాలోఽస్మి లోకక్ష యకృత్సృష్టో లోకాన్ సమాహర్తుమిహ ప్రవృత్తః, ఋలేఽపిత్వా నభవి ష్యంతి సర్వే యేఽవస్థితాః ప్రత్యసీకేషు యోధాః. ౩౨. తస్మాత్త్వ ముత్తిష్ఠ యశోలభస్య జిత్వా శత్రూన్ భుంక్త్వ రాజ్యం సమృద్ధం, మయైవైతే నిహ తాః పూర్వమేవ నిమిత్తమాత్రం భవ సవ్యసాచిక్. ౩౩. ద్రోణంచ భీష్మంచ జయద్రథంచ కర్ణం తథాఽన్యానసి యోధవీరాన్, మయా హతాం స్త్వం జహి మావృధిహ్తా యుధ్యస్య జేతాసి రణే సవత్సాన్. ౩౪. సంజయఉవాచ—ఏత చ్ఛ్చిత్వా వచసం కేశవస్య కృతాంజలి ర్వేదమానుః కిరీటీ, సమస్కృత్వా భూయఏ వాహ కృష్ణం సగద్గదం భీతభీతః ప్రణమ్య. ౩౫. అర్జునఉవాచ—స్థానేహృషీకేశ తవ ప్రతీర్త్యా జగత్ప్రహృష్య త్యనురజ్యలేచ, రక్షాంసి భీతాని దిశో ద్రవంతి సర్వే సమస్యంతి చ సిద్ధసంఘాః. ౩౬. కస్తా చ్చులేన నమేరక్ మహాత్మన్ గరియనే బ్రహ్మ ణోఽప్యౌదికస్త్రే, అనంత దేవేశ జగన్నివాసత్వమక్షరం సదస తత్సరం యత్. ౩౭. త్వమాదిదేవః పురుషః పురాణ స్త్వమస్య విశ్వస్య పరం నిధానం, వేత్తాసి వేద్యంచ పరంచ ధామ త్వయాతతం విశ్వ మనంతరూప. ౩౮. వాయు ర్యమోఽస్మి ర్వరుణ శ్వశాంకః ప్రజాపతి స్త్వం ప్రవితామహశ్వ, సమో సమస్తేఽనుసహస్రకృత్యః పునశ్చ భూయోఽసి సమో నమస్తే. ౩౯. నమః పురస్తా దభవృత్తత స్తేన మోఽస్తుతే సర్వతపివ సర్వ, అనంతవీర్యామిత విక్రమ స్త్వం సర్వం సమాపన్నీషి తతోఽసిసర్వ్య. ౪౦. సఖేతి మత్వా ప్రసభం యదుక్తం హేకృష్ణ హే యాదవ హే సఖేతి, అజా నతా మహిమానం తపేదం మయా ప్రమాదా త్వేణయేన వాసి. ౪౧. యచ్ఛాపహా సార్థ మసత్కృతోఽసి విహారశయ్యాసనభోజనేషు, ఏకోఽథవా ష్యమ్యుతతత్సమక్షం తత్తామయే త్యా మహా మప్రమేయం. ౪౨. పితాసి లోకస్య చరాచరస్య త్వ మస్య పూజ్యశ్చగురు ర్గరియాన్, నత్వత్సమోఽస్త్విభ్యధికః కురోఽన్యో లోకత్రయేఽప్య

ప్రతిమ ప్రభావః. ౪౩. తస్మాత్ప్రణమ్య ప్రణిధాయ కాయం ప్రసాదయేత్వా మహా  
మిశమిష్యం, పితేవ పుత్రస్య సఖేవ సఖ్యః ప్రియః ప్రియాయార్హసి దేవసోఽఘం.  
౪౪. అదృష్టపూర్వం హృషితోఽస్మి దృష్ట్వా భయేన చ ప్రవృథితం మనోమే, తదేవ  
మేదర్యం దేవ రూపం ప్రసీద దేవేశ జగన్నివాస. ౪౫. కిరీటినం గదినం చక్రహస్త  
మిచ్ఛామి త్వాం ద్రష్టు మహం తదైవ, తేనైవ రూపేణ చతుర్భుజేన సహస్రబాహో  
భవ విశ్వమూర్తే. ౪౬. శ్రీభగవానువాచ—మయా ప్రసన్నేన తవాద్భుతేదం రూపం  
పరం దర్శిత మాత్మయోగాత్, తేజోమయం విశ్వ మనంతమాద్యం యస్తే త్వదశ్యేన  
సదృష్టపూర్వం. ౪౭. నవేదయజ్ఞాభ్యయన్తై ర్నదానై ర్నచక్రియాభి ర్నతపోభి రుత్తైః,  
ఏవంరూప శృక్య అనం సృలోకే ద్రష్టుం త్వదశ్యేన కురుప్రసీర. ౪౮. మాతేఽన్యథా  
మాచ విమూఢ భావో దృష్ట్వా రూపం ఘోరమిదృక్ష్య మేదం, వ్యపేతభీః శ్రీకమ  
నాః పున స్త్వం తదేవ మే రూప మిదం ప్రవశ్య. ౪౯. సంజయఉవాచ—ఇత్యు  
ర్జనం వాసుదేవ స్తథోక్త్వా స్వకం రూపం దర్శయామాస భూయః, ఆశ్వాసయామా  
సచ భీత మేనం భూత్వా పునస్సౌమ్య వపుర్నహత్తా. ౫౦. అర్జునఉవాచ—దృష్ట్వే  
దం మానుషం రూపం తవ సౌమ్యం జనార్దన, ఇదానీ మస్మి సంవృత్త స్పచేతాః  
ప్రకృతిం గతః. ౫౧. శ్రీభగవానువాచ—సుదుర్దర్శ మిదం రూపం దృష్టవానసి  
యన్నమ, దేవా అప్యస్య రూపస్య నిత్యం దర్శనకాంక్షిణి. ౫౨. నాహం వేదై ర్నత  
పసా నదానేవ న చేజ్ఞయా, శక్య ఏవం విధో ద్రష్టుం దృష్టవా నసి మాం యథా.  
౫౩. భక్త్యా త్వనస్యయా శక్య అనా మేవం విధోఽర్జున, జ్ఞాతుం ద్రష్టుంచ తత్వేన  
ప్రవేష్టుంచ పరంతప. ౫౪. మత్కర్తృకృ త్తత్పరమో మదృక్త స్సంగవర్జితః, నిర్వైర  
స్సర్వభూలేషు య స్సమామేతి పాండవ. ౫౫. హరిః ఓమ్. తత్సనితి శ్రీమహాభారతే  
శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయ్యాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతానామ  
నివత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే విశ్వరూపసందర్శనయో  
గోనామ ఏకాదశోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—ఏవం సతతయుక్తా యే భక్తా స్త్వాం పర్యుపాసలే, యే  
చాప్యక్షర మవ్యక్తం లేషాంకే యోగవిత్తమాః. ౧. శ్రీభగవానువాచ—మయ్యా  
వేశ్యమనో యే మాం నిత్యయుక్తా ఉపాసలే, శ్రద్ధయా పరయోపేతా స్తేమే  
యుక్తతమా మతాః. ౨. యే త్వక్షర మనిర్దేశ్య మవ్యక్తం పర్యుపాసలే, సర్వ  
త్రగ మచింత్యంచ కూటస్థ మచలం ధుమం. ౩. సన్నియప్యేంద్రియగ్రామం  
శ్చైర్మత్ర సమబుద్ధయః, లే సాంప్రుషంతి మామేవ సర్వభూతహితే రతాః. ౪.  
క్షేణోఽధికతర స్తేషా మవ్యక్తానక్తచేతసామ్, అవ్యక్తా హి గతి ర్దుఃఖం దేహా



మద్భి రవాప్యతే. ౧. యేతు సర్వాణి కర్మాణి మయి సస్మ్యస్య మత్పరాః, అనన్యే  
 వైవ యోగేన మాం ధ్యాయంత ఉపాసతే. ౨. తేషా మహం సముద్ధర్తా మృత్యుసం  
 సారసాగరాత్, భవామి నదిరా త్సార్థ మ య్యావేతతచేతసాం. ౩. మయ్యేవ మన  
 ఆశత్స్వ మయి బుద్ధిం నివేశయ, నివసేష్యసి మయ్యేవ అతఃకీర్త్యం శసంశయః. ౪.  
 ఆభ చిత్తం సమాధాతుం నశశ్నోషి మయి స్థిరం, అభ్యాసయోగేన తతో మా మిచ్ఛా  
 వ్రుం ధనంజయ. ౫. అభ్యాసేనైవ్యసమర్థోఽసి మత్కర్తృపరమో భవ, మదర్థ మపి  
 కర్మాణి కుర్వత్ సిద్ధి మవాప్యసి. ౬. అదైతదవ్యశతోఽసి కర్తుం మద్యోగ మౌచిత్యః,  
 సర్వకర్మఫలత్యాగం తతః కరు యతాత్మవాక్. ౭. శ్రేయోహి జ్ఞాన మభ్యాసాత్  
 జ్ఞానా ధ్యానం విశిష్యతే, ధ్యానా త్కర్మఫలత్యాగ స్త్రాగచ్ఛాంతి రనంతరమ్. ౮. అ  
 ఆద్యేష్టా సర్వభూతానాం మైత్ర్య కరుణ ఏవచ, నిర్మమో నిరహంకార స్సమదుఃఖ  
 నుఖః క్షమా. ౯. సంతుష్ట స్సతతం యోగీ యతాత్మా దృఢనిశ్చయః, మయ్యర్పితమ  
 నోబుద్ధి ర్యో మద్భక్త స్స మే ప్రియః. ౧౦. యస్తా న్నో ద్విజతే లోకో లోకా  
 న్నోద్విజతేచ యః, హర్షామర్ష భయోద్వేగై ర్ముక్తో య స్సచమే ప్రియః. ౧౧. అన  
 పేక్ష త్వచి ర్దక్ష ఉదాసినో గతవ్యథః, సర్వారంభపరిత్యాగీ యో మద్భక్త స్సమే  
 ప్రియః. ౧౨. యో నహ్యవ్యతి నద్యేష్టి న శోచతి న కాంక్షతి, శుభాశుభపరిత్యాగీ  
 భక్తిమాన్ య స్స మే ప్రియః. ౧౩. సమ శ్చత్రైచ మిలేచ తథా మానావమాన  
 యోః, శీతోష్ణమఖదుఃఖేషు సమ స్సంగవివర్జితః. ౧౪. తుల్యనిందాస్తుతి ర్హసి సంతుష్టో  
 యేన కేనచిత్, అనికేతః స్థిరమతి ర్భక్తిమాన్ మే ప్రియో నరః. ౧౫. యేతు ధర్మ్యా  
 మృత మిదం యథోక్తం పర్యుపాసతే, శ్రద్ధధానా మత్పరమా భక్తా నైతీవ మే  
 ప్రియాః. ౧౬. హరిః ఓమ్. తత్సద్దితిశ్రీమహాభారతే శతసహస్రీకాయాం సంహితాయాం  
 వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం  
 యోగకాన్దే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే భగవద్భక్తియోగోనామ ద్వాదశోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—ప్రకృతిం పురుషం వైవ షేత్రం షేత్రజ్ఞమేవచ, ఏత  
 ద్యేదితు మిచ్ఛామి జ్ఞానం జ్ఞేయంచ కేశవ. ౧. శ్రీభగవానువాచ—ఇదం శరీరం  
 కాంలేయ షేత్ర మి త్యభిధీయతే, ఏతద్యోజేతి తం ప్రాహుః షేత్రజ్ఞఇతి తద్విదః.  
 షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విద్ధి సర్వషేత్రేషు భారత, షేత్రత్రజ్ఞయో ర్జ్ఞానం య త్తదానం  
 మతం మమ. ౨. తత్రేత్రం యచ్చ నూదృశ్య యద్వికారి యతశ్చ యత్, సచ యో  
 యత్ప్రభావశ్చ తత్సమానేన మే శృణు. ౩. ఋషిభి ర్భవచుధా గీతం ఛందోభి ర్వివి  
 ద్భైః పుణక్, బ్రహ్మసూత్రపదై శైవైవ హేతుమద్భి ర్వినిశ్చితైః. ౪. మహాభూతా  
 న్యహంకారో బుద్ధి రవ్యక్తమేవచ, ఇంద్రియాణి దత్తైకంచ పంఛచేంద్రియగోచరాః.

౬. ఇచ్చాద్వేష స్సుఖం దుఃఖం సంఘాతశ్చేతనా భృతిః, ఏత త్తైత్రం సమానేన సవి  
కార ముదాహృతమ్. ౭. ఆమానిత్వ మదంభిత్వ మహింసా త్కంఠి రాష్ట్రవం, ఆచా  
ర్యోపాసనం శౌచం స్థైర్య మత్తవినిగ్రహః. ౮. ఇంద్రియాగ్రేభు వై రాగ్య మనహం  
కారవివచ, జన్మమృత్యుజరావ్యాధిదుఃఖదోషానుదర్శనమ్. ౯. అసత్త్వి రసభివ్యంగః  
పుత్ర దారగృహోదిషు, నిత్యంచ సమచిత్తత్వ మిష్టానిష్టోపపత్తిషు. ౧౦. మయి చానన్య  
యోగేన భక్తి రవ్యభిచారిణీ, విచిత్తచేతనేవిత్వ మరతి ర్జనసంపది. ౧౧. అధ్యాత్మజ్ఞా  
ననిత్యత్వం తత్త్వజ్ఞానార్థదర్శనమ్, ఏతజ్జ్ఞానమితి ప్రోక్త మజ్ఞానం య దతోఽన్య  
థా. ౧౨. జ్ఞేయం య తత్ప్రవక్ష్యామి యద్భాత్వా మృత మత్సలే, ఆనాదిమత్సరం  
బ్రహ్మ న స త్తన్నాన దుచ్యతే. ౧౩. సర్వతః పాణిపాదం త త్సర్వతోఽక్షిరో  
ముఖమ్, సర్వతః శ్రుతిమల్లోకే సర్వ మాపృత్య తివతి. ౧౪. సర్వేంద్రియగుణా  
భాసం సర్వేంద్రియవివర్జితమ్, అసత్తం సర్వభృచ్చైవ నిర్గుణం గుణభోక్తృచ. ౧౫.  
ఋషి రంతశ్చ భూతానా మచరం చరమేవచ, సూక్ష్మత్వా త్తదవిజ్ఞేయం దూరస్థం  
చాంతికేచ తత్. ౧౬. అవిభక్తంచ భూతేషు విభక్తమివచస్థితమ్, భూతభర్తృచతజ్  
జ్ఞేయం గ్రసిష్ఠప్రభవిష్ఠచ. ౧౭. జ్యోతిషా మసి తజ్జ్యోతి నిమనః పర ముచ్యతే,  
జ్ఞానం జ్ఞేయం జ్ఞానగమ్యం హృది సర్వస్య విస్థితం. ౧౮. ఇతి త్తైత్రం తథా జ్ఞానం  
జ్ఞేయం ఛోక్తం సమాసతః, మద్భక్త ఏత ద్విజ్ఞాయ మద్భావా యోపపద్యతే. ౧౯.  
(ప్రకృతింపురుషంచైవ విధ్యనాదీ ఉభావసి, వికారాంశ్చ గుణాంశ్చైవ విద్ధి ప్రకృ  
తినంభవాత్). ౨౦. కార్యకారణకర్తృత్వే హేతుః ప్రకృతి రుచ్యతే, పురుష స్సుఖ  
దుఃఖానాం భోక్తృత్వే హేతు రుచ్యతే. ౨౧. పురుషః ప్రకృతిస్థో హి భుక్తే  
ప్రకృతిజా న్తణాక్, కారణం గుణసంగోఽన్య సదసద్యోనిజన్త ను. ౨౨. ఉపద్రష్టా  
ఽనుమంతా చ భర్తా భోక్తా మహేశ్వరః, పరమాత్మేతిచాపుత్రో దేహేఽస్మిక్ పురుషః  
పరః. ౨౩. య ఏవం వేత్తి పురుషం ప్రకృతించ గుణై స్సమా, సర్వథా వర్తమా  
నోఽసి న స భూయోఽభిజాయతే. ౨౪. ధ్యానే నాత్మనివశ్యంతి కేచి దాత్మాన మా  
త్మనా, అన్యే సాంఖ్యేన యోగేనకర్తయోగేన చాపరే. ౨౫. అన్యేత్వేవ మజానన్తః  
శ్రుత్వాఽన్యేభ్య ఉపాసతే, లేఽసి చాతితర స్త్యేవ మృత్యుం శ్రుతిపరామయాః. ౨౬.  
యావత్సంజాయతే కించి త్నత్వం స్థావరజంగమం, త్తైత్ర త్తైత్రజ్ఞసంయోగాత్తద్విద్ధి  
భరతర్షభ. ౨౭. సమం సర్వేషు భూతేషు తిష్ఠంతం పరమేశ్వరం, విసశ్య త్సన్వినశ్యంతం  
యః పశ్యతి స పశ్యతి. ౨౮. సమం పశ్యత్ హి సర్వత్ర సమపస్థిత మిశ్వరం, వహిస  
స్సోత్తనాఽఽత్మాన తతో యాంతి పరాం గతిం. ౨౯. ప్రకృత్యైవచ కర్తాణి క్రియ

మాణాని సర్వశః, యః పశ్యతి తదాత్మాన మకర్తారం స పశ్యతి. 30. యదా భూత పృథగ్భావ మేకస్థ మనుపశ్యతి, తత ఏవచ విస్తారం బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా. 31. అనాదిత్వా నిర్గుణత్వా త్వరమాత్మాయ మవ్యయః, శరీరస్థోఽపి కాంతేయ స కరోతి స లిప్యతే. 32. యథాసర్వగతం సౌమ్యై దాకాశం నోపలిప్యతే, సర్వత్రావస్థితో దేహే తథాత్మా నోపలిప్యతే. 33. యథాప్రకాశయత్యేకః శృత్స్వం లోక మిమం రవిః, తేత్రం తేత్రీ తథా శృత్స్వం ప్రకాశయతి భారత. 34. తేత్రతేత్ర జ్ఞయో రేవ మంతరం జ్ఞానచతుషా, భూతప్రకృతిమోక్షంచ యే విదు ర్భూతి తే వరం. 35. హరిఃపిం. తత్పదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితా యాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతానూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే తేత్రతేత్రజ్ఞవిభాగయోగోనామ త్రయో దశోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ—వరం భూయః ప్రవక్ష్యామి జ్ఞానానాం జ్ఞానముత్తమం, యజ్ఞాత్వా మునయ స్సర్వే వరాం సిద్ధి మితో గతాః. 1. ఇదం జ్ఞాన ముపాత్రిత్య మనుసాధర్మ్యమాగతాః, సర్వేఽపి నోపజాయంతే ప్రళయే నవ్యధంతిచ. 2. మను యోని ర్మనాద్యుత్పత్తిశ్చ కస్మిన్ గర్భం దధామ్యహం, సంభవ స్సర్వభూతానాం తతో భవతి భారత. 3. సర్వయోనిషు కాంతేయ మూర్తయ స్సంభవంతి యాః, తాసాం బ్రహ్మ మహ ద్యోని రహం బీజప్రదఃపితా. 4. సత్త్వం రజ స్తమఇతి గుణాః ప్రకృతिसంభవాః, నిబద్ధంతిమహాబాహో దేహే దేహీన మవ్యయం. 5. తత్ర సత్త్వం నిర్మలత్వా త్ప్రకాశక మనామయం, సుఖసంగేనబధ్నాతి జ్ఞానసంగేన చా నఘ. 6. రజో రాగాత్మకం విద్ధి తృష్ణాసంగసముద్భవం, తస్మిబధ్నాతి కాంతేయ కర్మసంగేన దేహీనమ్. 7. తమ స్తస్మాదజం విద్ధి మోహనం సర్వదేహీనామ్, ప్రమాదాలస్యనిద్రాభిస్సన్నిబధ్నాతి భారత. 8. సత్త్వం సుఖేనంజయతి రజఃకర్మణి భారత, జ్ఞాన మావృత్య తు తమః ప్రమాదే సంజయత్యుత. 9. రజ స్తమశ్చా భిభూయ సత్త్వం భవతి భారత, రజ స్సత్త్వం తమ శ్చైవ తమ స్సత్త్వం రజ స్తథా. 10. సర్వద్వారేషు దేహేఽస్మిన్ ప్రకాశ ఉపజాయతే, జ్ఞానం యదా తదా విద్యా ద్వివృద్ధం సత్త్వ మి త్యుత. 11. లోభః ప్రవృత్తి రారంభః కర్మణా మశమ స్పృహః, రజ స్యేతాని జాయంతే విపృద్ధే భరతర్షభ. 12. అప్రకాశో ప్రవృత్తిశ్చ ప్రమాదో మోహ వివచ, తమ స్యేతాని జాయంతే విపృద్ధే కరునం దన. 13. యదా సర్వే ప్రవృద్ధేతు ప్రళయం యాంతి దేహభృత్, తదోత్తమ విదాం లోకా నమూక్ ప్రలిపద్యతే. 14. రజసి ప్రళయం గత్వా కర్మసంగిషు

జాయలే, తథాప్రతీనస్తమసి మూఢయోనిషు జాయలే. ౧౧. కర్మణ స్సుకృత  
స్యామూ స్సాత్వికం నిర్మలం ఫలమ్, రజసస్తు ఫలం దుఃఖ మజ్ఞానం తమసః ఫలమ్. ౧౨.  
సత్వా త్సంజాయతే జ్ఞానం రజసో లోభవివచ, ప్రమాదమోపకా తమసో భవ  
తోఽజ్ఞాన మేవచ. ౧౩. ఉర్ధ్వం గచ్ఛంతి సత్సత్తా మధ్యే తిష్ఠంతి రాజసాః, జఘన్య  
గుణవృత్తిస్తా ఆఘో గచ్ఛంతి తామసాః. ౧౪. నాస్యం గుణేభ్యః కర్తారం యదా  
ద్రష్టౌనుపశ్యతి, గుణేభ్యశ్చ పరం వేత్తి మద్భావం సోఽధిగచ్ఛతి. ౧౫. గుణానేతా  
సతీత్యుక్తిః దేహి దేహాసముద్భవాత్, జన్మమృత్యుజరాదుఃఖై ర్విముక్తోఽమృత  
మశ్నతే. ౧౬. అద్వనఉవాచ—కై ర్లింగై స్త్రీక్ గుణా నేతా సతీతో భవతి ప్రభో,  
ః మాచారః కథం వైతాం స్త్రీక్ గుణా నతివర్తతే. ౧౭. శ్రీభగవానువాచ—ప్రకా  
శంచ ప్రవృత్తించ మోహమేవచ పాండవ, న ద్వేష్టి సంప్రవృత్తాని ననివృత్తాని కాం  
క్షతి. ౧౮. ఉదాసీనవ దాసీనో గుణైర్మో నవిచాల్యతే, గుణా వర్తంత ఇత్యేవ యోఽవతిష్ఠ  
తిసేంగతే. ౧౯. సమదుఃఖసుఖా స్వస్థ స్సమలోష్టాశ్చ కాంచనః, తుల్యప్రియాప్రియో  
ధీర స్తుల్యనిందాత్మ సంస్తుతిః. ౨౦. మానావమానయో స్తుల్య స్తుల్యో మిత్రారివక్షయోః,  
సర్వారంభపరిత్యాగీ గుణాతీత స్సఉచ్యతే. ౨౧. మాంచ యోఽవ్యభిచారేణ భక్తి  
యోగేన నేపతే, సగుణాక్ సమతీతైర్మతాక్ బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే. ౨౨.  
బ్రహ్మణో హి ప్రతిష్ఠాహ మమృత స్సావ్యయస్యచ, కాశ్యతస్యచ ధర్మస్య సుఖస్యై  
కాంతికస్యచ. ౨౩. హరిః. తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రీకాయాం సంహి  
తాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యా  
యాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే గుణత్రయవిభాగయో గోనామ చతు  
ర్థశోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ—ఉర్ధ్వమూల మధశ్శాఖ మశ్వత్థం ప్రాహు రవ్యయం, భం  
దౌసి యస్య వర్ణాని య స్తంవేదనవేదవిత్. ౧. అథ శ్శీర్ధ్వంచ ప్రసృతా స్తస్య  
కాఖా గుణప్రవృద్ధా విషయప్రవాళాః, అథశ్చ మూలా న్యునసంతతాని కర్తానుబం  
ధీని మనుష్యలోకే. ౨. స రూప మస్మే హ తథోపలభ్యతే నాంతో నచాది ర్నచ  
సంప్రతిష్ఠా, అశ్వత్థ మేనం సువిరూఢమూల మసంగశస్త్రేణ దృఢేన ఛిత్వా. ౩. తతః  
పదం తత్సరిమార్గితవ్యం యస్మిన్ గతా ననివర్తంతి భూయః, తమేవ చాద్యం పురుషం  
ప్రవద్యే యతః ప్రవృత్తిః ప్రసృతాపురాణీ. ౪. నిర్వానమోహో జితసంగదోష  
అధ్యాత్మనిత్యా వినివృత్తకామః, ద్వంద్వై ర్విముక్తా స్సుఖదుఃఖ సంశ్చైర్నచ్యుత్క  
మూఢాః పదమవ్యయం తత్. ౫. సతద్భాసయతే సూర్యో నశకాంశో సహావకః,  
యద్గత్వా ననివర్తతే తద్ధామ పరమం మమ. ౬. మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూ.

స్సనాతనః, మన వృష్టాణీం ద్రియాణి ప్రకృతిస్థాని కర్మతి. ౭. శరీరం యదవాప్నోతి  
 యచ్ఛాపుత్యత్కామతీశ్వరః, గృహీత్వైతాని సంయాతి నాయుర్గంధాని వాశయాత్.  
 ౮. శ్రోత్రం చక్షుః స్పర్శనంచ రసనం ఘ్రాణ మేవచ, అధిష్టాయ మనశ్చాయం  
 విషయా నుపనేవతే. ౯. ఉత్కామంతం స్థితం వాసి భుంజానం వాగుణాన్వితం,  
 విమూఢా నానువశ్యంతి వశ్యంతి జ్ఞానచక్షుషః. ౧౦. యతంతో యోగిన శైశ్వరం  
 వశ్యం త్యాత్మ నృపస్థితం, యతంతోఽవ్యక్తతాత్మానో నైనః వశ్యంత్యచేతనః. ౧౧.  
 యదాదిత్యగతం తేజో జగద్భాసయతేఽఖిలం, యచ్ఛంద్రమసి యచ్ఛాన్న తతేజో  
 విద్ధి మామకం. ౧౨. గామావిశ్వచ భూతాని ధారయ మృచా మోఽజసా, పుష్టామి  
 చాషఢీ స్వ్యా స్సోమో భూత్వా రసాత్తకః. ౧౩. ఆహం వైశ్వానరో భూత్వా  
 ప్రాణినాం దేహ మాశ్రితః, ప్రాణాపానసమాయుక్తః పచామృత్నం చతుర్విధం. ౧౪.  
 సర్వస్యచాహం హృదిసన్నివిష్టో మక్షః స్తృప్తిర్జాన మపోహనంచ, వేదేశ్వ సర్వై  
 రహ మేవ వేద్యో వేదాంతకృద్వేదవిదేవ చాహం. ౧౫. ద్వా విహ పురుషో లోకే  
 క్షరశ్చాక్షర ఏవచ, క్షర స్పర్వాణి భూతాని హుటస్థోఽక్షర ఉచ్యతే. ౧౬. ఉత్తమః  
 పురుష స్తవస్యః పరమాత్మై త్యుదాహృతః, యో లోకశ్రయ మావిశ్య బిభర్త్య  
 వ్యయ ఈశ్వరః. ౧౭. యస్తా క్షర మతీతోఽహ మక్షరాదపి చోత్తమః, ఆలోఽస్మి  
 లోకే వేదేవ ప్రథితః పురుషోత్తమః. ౧౮. యో మా మేవ మనమ్మూఢో జానాతి  
 పురుషోత్తమం, స సర్వవి ద్భజతి మాం సర్వభావేన భారత. ౧౯. ఇతి గుహ్యతమం  
 శాస్త్ర మిద ముక్తం మయాఽనఘ, విత ద్భుధ్వా బుద్ధిమన్ స్యా త్కృతకృత్యశ్చ  
 భారత. ౨౦. హరిః ఓం తత్సద్వితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం  
 వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగ  
 శాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే పురాణపురుషోత్తమయోగోనామ పంచదశోఽధ్యాయః.

శ్రీభగవానువాచ—అభయం సత్త్వసంకుడ్ధిర్జానయోగవ్యవస్థితః, దానం దమ  
 శ్చ యజ్ఞశ్చ స్వాధ్యాయ స్తప ఆర్జవం. ౧. అహింసా సత్య మక్రోధస్త్రాగ్ క్షాంతి  
 రవైశునం, దయా భూతేష్వలోలత్వం మార్దవం ప్రీ రచాబలం. ౨. లేజః క్షమా  
 ధృతి శ్శాచ మద్రోహో నాలిమానితా, భవంతి సంపదం దైవీ మభిజాతస్య భారత.  
 ౩. దంబో దర్శోఽభిమానశ్చ, కోధః పారుష్యమేవచ, అజ్ఞానం చాభిజాతస్య పార్థ

చ జనానవిదు రాసురాః, న శౌచం నాపి చాచారో న సత్యం లేషు విద్యతే. ౭. అసత్య మప్రతిష్ఠంతే జగదాహు రసిశ్వరం, అపరస్పరసంభూతం కిమన్యత్కామహేతుకం. ౮. ఏతాం దృష్టి మవృద్ధశ్శ సప్తత్వానోల్బుఖధయః, ప్రభవంత్యుగ్రకర్తాణః క్షయాయ జగతోఽపితాః. ౯. కామ మాశ్రిత్య దుష్కూరం దంభమానమదాన్వితాః, మోహో దృఢీభూతానద్రాహ్మణీ ప్రవర్తంతేఽశుచివ్రతాః. ౧౦. చింతా మహమేయాంచ ప్రళయాంతా ముపాశ్రితాః, కామోపభోగపరమా ఏతావ దితి నిశ్చితాః. ౧౧. ఆకాపాశశతై ర్బద్ధాః కామక్రోధపరాయణాః, ఈహంతే కామభోగార్థ మన్యాయేనా ర్థసంచయా. ౧౨. ఇద మధ్య మయాలబ్ధ మిమం ప్రాప్యే మనోరం, ఇద మస్తీర మసిమే భవిష్యతి పునర్ధనం. ౧౩. అసౌ మయా హత శ్శక్తు ర్హనిష్యే చాపరా నసి, ఈశ్వరోఽహ మహంభోగీ సిద్ధోఽహం బలవా న్సుఖీ. ౧౪. ఆధ్యోఽభి జనవా నస్తి కోఽన్యోఽస్తి సదృశో మయా, యత్యే దాన్యామి మోహివ్య ఇ త్యజ్ఞాన విమోహితాః. ౧౫. అనేకచిత్తవిభ్రాంతా మోహజాలసమావృతాః, ప్రసక్తాః కామ భోగేషు పతంతి నరకేఽశుచా. ౧౬. ఆత్మసంభావితా స్తృభా ధనమానమదాన్వితాః, యజంతే నామ యజ్ఞై స్తే దంభే నావిధిపూర్వకం. ౧౭. అహంకారం బలం దర్పం కామం క్రోధంచ సంశ్రితాః, మా మాత్మ పరదేహేషు ప్రద్విషంతోఽభ్యసూయకాః. ౧౮. తా నహం ద్విషతః క్రూరాః సంసారేషు నరాధమా, క్షిపా మ్యజస్ర మశు భానాసురీష్యేవ యోనిషు. ౧౯. ఆసురీం యోని మాపన్నా మూఢా జన్త నిజన్తసి, మా మప్రాప్యైవ కాంతేయ తతో యాంత్యధమాం గతిం. ౨౦. త్రివిధం నరక స్త్రైతద్దూరం నాశన మాత్మనః, కామః క్రోధ స్తథా లోభ స్తస్మా దేతత్త్రయం త్యజేత్. ౨౧. ఏతై ర్విముక్తః కాంతేయ తమోద్వాచై స్త్రిభి ర్నరః, ఆచర త్యాత్మ నఃశ్రేయ స్తతో యాతి వరాం గతిం. ౨౨. య శ్శాస్త్ర విధిముత్సృజ్య వర్తతే కామ కారకః, న ససిద్ధి మవాప్నోతి నసుఖం న వరాం గతిం. ౨౩. తస్మా చ్ఛాస్త్రం ప్రమా ణంలే కార్యకార్యవ్యవస్థితౌ, జ్ఞాత్వా శాస్త్ర విధానోక్తం కర్త కర్తు మిహర్హసి. ౨౪. హరిఃపీ తత్సదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రీకాయాం సంహితాయాం వైయాసి క్యాంశ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే దైవాసురసంపద్విభాగయోగోనామ షోడశోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—యే శాస్త్రవిధి ముత్సృజ్య యజంతే శ్రద్ధయాన్వితాః, లేహం నిష్ఠాతు కా కృష్ణ సత్వ మాహో రజ స్తమః. ౧. శ్రీభగవానువాచ. త్రివిధా భవతి శ్రద్ధా దేహీనాం సా న్నభావజా, సాత్వికీ రాజసీ చైవ తామసీచేతి తాం శృణు. ౨. సత్త్వాదురూపా సర్వస్య శ్రద్ధా భవతి భారత, శ్రద్ధా మయోఽయం పురుషో యో

యచ్చిన్ధ సస్సివ సః. 3. యజంతే సాత్వికా దేవాః యక్షరక్షాంసి రాజసాః, ప్రేతాన్ భూతగణాంశ్చాన్యే యజంతే తామసా జనాః. ౪. అశాస్త్రవిహితం ఘోరం తవ్యస్తే యే తపోజనాః, దంభాహంకారసంయుక్తాః కామరాగ బలాన్వితాః. ౫. కర్మయంత శ్శరీరభం భూతగ్రామ మచేతసః, మాంచైవాంతశ్శరీరభం తాన్ విధ్వామరనిశ్చయాన్. ౬. అహర స్తవపిన్ద్రస్య త్రివిధో భవతి ప్రియః, యజ్ఞ స్తవ స్తథాదానం లేహం భేద మిమం శృణు. ౭. ఆయుస్సత్వబలారోగ్య మఖప్రీతివివర్ధనాః, రస్యా స్సిన్ధుస్థాస్థిరాహృద్యా ఆహారా సాత్వికప్రియాః. ౮. కల్వామలవణాత్కుష్ఠ తీక్షణ్యాక్ష విదాహినః, ఆహారా రాజస స్వేష్టా దుఃఖ శోకామయప్రదాః. ౯. యాతయామం గతరసం పూతిపర్మపితం చ యత్, ఉచ్చిష్టమపి చామేభ్యం భోజనం తామసప్రియం. ౧౦. అఫలాకాంక్షిభి ర్యజ్ఞః విధివృష్టో య ఇజ్యతే, యష్టవ్య మేవేతి మన స్యమాధాయ స సాత్వికః. ౧౧. అభినంధాయతు ఫలం దంభార్థ మపి చైవయత్, ఇజ్యతే భరతశ్రేష్ఠ తం యజ్ఞం విధి రాజసం. ౧౨. విధిహీన మసృష్టాన్నం మంత్రహీన మదక్షిణం, శ్రద్ధావిరహితం యజ్ఞం తామసం పరిచక్షతే. ౧౩. దేవద్విజగురుప్రాజ్ఞపూజనం కౌచ మార్జనం, బ్రహ్మచర్య మహింసాచ శారీరం తప ఉచ్యతే. ౧౪. అనుద్వేగ కరం వాక్యం సత్యం ప్రియహితంచ యత్, స్వాధ్యాయాభ్యసనం చైవ వాత్సయం తప ఉచ్యతే. ౧౫. మనః ప్రసాద సౌమ్యత్వం మాన మాత్మవినిగ్రహః, భావసంత్కర్షి రిత్యేత త్తపో మానస ముచ్యతే. ౧౬. శ్రద్ధయా పరయా తత్తం తప స్తప్తవిధం నరైః, అఫలాకాంక్షిభి ర్యుక్తై స్సాత్వికం పరిచక్షతే. ౧౭. సత్కారమానపూజార్థం తపో దంభేనచైవ యత్, క్రియతే తదిహ ప్రాక్తం రాజసం చల మధువం. ౧౮. మూఢగ్రాహేణాత్మనోయ త్పిడయా క్రియతే తపః, పర స్మోత్సాదనార్థం వా తత్తామస ముదాహృతం. ౧౯. దాతవ్య మితి యద్దానం దీయతేఽనుపకారిణే, దేశే కాలేచ పాలేచ తద్దానం సాత్వికంస్పృతం. ౨౦. యత్తు ప్రత్యుపకారార్థం ఫల ముద్దిశ్య వా పునః, దీయతేచ పరిక్షిప్తం తద్రాజస ముదాహృతమ్. ౨౧. అదేశకాలే యద్దాన మపాలేభ్యశ్చ దీయతే, అసత్కృత మవజ్ఞాతం తత్తామస ముదాహృతమ్. ౨౨. ఓంతత్సదితి నిర్దేశో బ్రహ్మణ త్త్రివిధో స్పృతః, బ్రహ్మణా నైవ వేదాశ్చ యజ్ఞాశ్చ నిహితాః పురా. ౨౩. తస్మా దో మిత్యుదాహృత్య యజ్ఞ దానతపః క్రియాః, ప్రవర్తంతే విధానోక్తా సృతతం బ్రహ్మవాదినాం. ౨౪. తదిత్యనభినంధాయ ఫలం యజ్ఞతపక్రియాః, దానక్రియాశ్చ వివిధాః క్రియంతే మోక్షకాంక్షిభిః. ౨౫. సద్భావే సాధుభావేచ సదిత్యే తత్ప్రియుజ్యతే, ప్రశస్తేకర్మణి కథా సచ్చట్టః పార్థ యుజ్యతే. ౨౬. యజ్ఞే తపసి దానేచ స్థితి స్సదితి చోచ్యతే,

కర్తవ్యైవ తదర్థియం సది త్యేవాభిధీయతే. ౨౭. ఆశ్రద్ధయా హుతం దత్తం తవ స్తప్తం కృతంచ యత్, అసది త్యుచ్యతే పార్థ సచతత్ ప్రేత్య నో ఐహ. ౨౮. హరిః ఓమ్ తత్పదితి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి భగవద్గీతానూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదే శ్రద్ధాశ్రయవిభాగయోగోనామ సప్తదశోఽధ్యాయః.

అర్జునఉవాచ—సన్యాసస్య మహాబాహో తత్త్వ మిచ్ఛామి వేదితుం, త్యాగ స్యచ హృషీకేశ పృథ క్కేళినిషాదన. ౧. శ్రీభగవానువాచ—కామ్యునాం కర్తృణాం న్యాసం సన్యాసం కవయో విదుః, సర్వకర్మఫలత్యాగం ప్రాహు స్త్యాగం విచక్షణాః. ౨. త్యాజ్యం దోషవదిత్యేకే కర్మప్రాహు ర్నసిషిణః, యజ్ఞదానతపఃకర్మ స త్యాజ్య మితి చావరే. ౩. నిశ్చయం శృణు మే తత్ర త్యాగే భరతసత్తమ, త్యాగో హి పురుషవ్యాఘ్రుః త్రివిధ స్సంప్రకీర్తితః. ౪. యజ్ఞదానతపః కర్మ స త్యాజ్యం కార్య మేవ తత్, యజ్ఞో దానం తప త్యైవ పాపనాని మనసిషాన్. ౫. వితాన్యపితు కర్తాణి సంగం త్యక్త్వా ఫలానిచ, కర్తవ్యానితి మేపార్థ నిశ్చితం మత ముత్తమమ్. ౬. నియతస్యతు సన్న్యాసః కర్మణో నోపపద్యతే, మోహో త్రస్య పరిత్యాగ స్తామసః పరి కీర్తితః. ౭. దుఃఖ మిత్యేవ యత్కర్మకాయజ్ఞేశభయా త్యజేత్, స కృత్వా రాజసం త్యాగం నైవ త్యాగఫలం లభేత్. ౮. కార్య మిత్యేవ యత్కర్మ నియతం త్రియతేఽర్జున, సంగం త్యక్త్వా ఫలంచైవ స త్యాగ స్సాన్వితో మతః. ౯. స ద్వేష్ట్యైకుశలం కర్మ కుశలే నానుషజ్యతే, త్యాగీ సత్వసమావిప్తో మేధావీ భిన్నసంశయః. ౧౦. సహి దేహభృతా శక్యం త్యక్తుం కర్తా జ్యేషఠః, యస్తు కర్మఫలత్యాగీ స త్యాగీ త్యభిధీయతే. ౧౧. అనిష్ట మిష్టం మిశ్రంచ త్రివిధం కర్తృణః ఫలమ్, భవ త్యత్యాగినాం ప్రేత్య సతు సన్న్యాసినాం క్వచిత్. ౧౨. పంచైతాని మహాబాహో కారణాని నిబోధ మే, సాంఖ్యే కృతాంతే ప్రోక్తాని సిద్ధయే సర్వకర్తృణాం. ౧౩. అధిష్ఠానం తథా కర్తా కరణంచ పృథగ్విధం, వివిధావ పృథక్సేష్టా దైవం చై వాత్ర పంచమం. ౧౪. శరీరవా జ్ఞునోభి ర్యత్కర్మ ప్రారభతే సరః, న్యాయ్యం వా విపరీతం వా పంచైతే తస్య హేతవః. ౧౫. తత్రైవం సతి కర్తార మాత్మానం కేవలంతు యః, వశ్య త్యకృతబుద్ధిత్వా న్న స వశ్యతి దుర్తుతిః. ౧౬. యస్య నాహం కృతో భావో బుద్ధి ర్యస్య స లిప్యతే, హత్వాపి స ఇమాన్ లోకాన్ స హంతి స ని బధ్యతే. ౧౭. జ్ఞానం జ్ఞేయం పరిజ్ఞాతా త్రివిధా కర్మచోదనా, కరణం కర్మ కర్తేతి త్రివిధః కర్మ సంగ్రహః. ౧౮. జ్ఞానం కర్తృచ కర్తృచ త్రిధైవ గుణభేదతః, ప్రచ్యుతే గుణసం భ్యానే యథావ చ్ఛృణు తాన్యపి. ౧౯. సర్వభూతేభు యేనైకం భావ మవ్యయ



మీక్షలే, అవిభక్తం విభక్తేషు తక్షణానం విద్ధి సాత్వికం. ౨౦. పృథక్తేన్ద్రనతు యజ్ఞానం నానాభావాక్ పృథగ్విధాక్, వేత్తి సర్వేషు భూలేషు తజ్ఞానం విద్ధి రాజనం. ౨౧. యత్తు కృత్స్నం దేశస్తిక్ కాశ్యే సక్త మమౌతుకం, అతత్వార్థం దల్పంచ తత్రామన ముదాహృతం. ౨౨. నియతం సంగరహిత మరాగద్వేషతః కృతం, అఫలప్రేప్సునా కర్తృ యత్త తాత్విక ముచ్యతే. ౨౩. యత్తుకామేప్సునా కర్తృసాహంకారేణవా పునః, త్రియలే బహుభాయానం తద్రాజన ముదాహృతం. ౨౪. అనుబంధం త్తయం హింసా మనశేత్కృచ పౌరుషం, మోహో దారభ్యలే కర్తృ యత్త త్రామన ముచ్యతే. ౨౫. ముక్తనంగోఽనహంవాదీ భృత్యుత్సాహసమన్వితః, సిద్ధ్యసిద్ధ్యో ర్నిర్వికారః కర్తా సాత్విక ఉచ్యతే. ౨౬. రాగో కర్తృఫలప్రేప్సు ర్ద్వభో హింసాత్వకోఽశుచిః, హర్షశో కాన్వితః కర్తా రాజనః పరిక్షిత్తితః. ౨౭. ఆయుక్తః ప్రాకృతః స్తబ్ధ శ్శతో వైకృతి శోఽలసః, విమోది దీర్ఘనూత్రీచ కర్తా తామస ఉచ్యతే. ౨౮. బుద్ధే ర్భేదం భృతే తైచ్చైవ గుణత స్త్రివిధం శృణు, ప్రోచ్యమాన మశేషేణ పృథక్తేన్ద్రన ధనంజయ. ౨౯. ప్రవృత్తిం చ నివృత్తిం చ కార్యాకార్యే భయాభయే, బంధంమోక్షంచ యా వేత్తి బుద్ధి స్సాపార్థ సాత్వికీ. ౩౦. యయా ధర్మమధర్మంచ కార్యం చాకార్య మేవచ, ఆయథావ త్ప్రజానాతి బుద్ధి స్సాపార్థ రాజినీ. ౩౧. అధర్మం ధర్మ మితి యా మన్యతే తమ సావృతా, సర్వార్థాక్ విపరీతాంశ్చ బుద్ధి స్సా పార్థతామసీ. ౩౨. భృత్యా యయా ధారయతే మనః ప్రాణేంద్రియక్రియాః, యోగే నావ్యభిచారిణ్యా భృతి స్సా పార్థ సాత్వికీ. ౩౩. యయాతు ధర్మకామార్థాక్ భృత్యా ధారయతేఽర్జున, ప్రసంగేన ఫలాకాంక్షీ భృతి స్సాపార్థ రాజినీ. ౩౪. యయా స్వప్నం భయం శోకం విషాదం మద మేవచ, నవిముంచతి దుర్మేధా భృతి స్సా పార్థ తామసీ. ౩౫. సుఖం త్విదాసీం త్రివిధం శృణు మే భరతర్షభ, అభ్యాసా ద్రమతే యత్త దుఃఖాంతంచ నిగచ్ఛతి. ౩౬. యత్తదగ్రే విషమివ పరిణామేఽమృతోపమం, తత్సుఖం సాత్వికం ప్రోక్త మాత్మబుద్ధిప్రసాదజం. ౩౭. విషయేంద్రియసంయోగా ద్యత్తదగ్రేఽమృతోపమం, పరిణామే విషమివ తత్సుఖం రాజనం స్మృతం. ౩౮. యదగ్రే చానుబంధేచ సుఖం మోహన మాత్మనః, నిద్రాలస్యప్రమాదోత్థం తత్రామన ముదాహృతం. ౩౯. స త దస్తి పృథివ్యాంవా దివి దేవేషు వా పునః, సత్త్వం ప్రకృతిజైర్ముక్తం య దేభి స్సాస్త్రి త్రిభి ర్దుజైః. ౪౦. బ్రహ్మణశ్చ త్రియవిశాం శూద్రాణాంచ పరంతప, కర్తాణి ప్రవిభక్తాని స్వభావప్రభవైర్దుజైః. ౪౧. శమో దమ స్తప శ్శౌచం త్వాంతి రార్ణవమేవచ, జ్ఞానం విజ్ఞాన మాస్తిక్యం బ్రహ్మం కర్తృస్వభావజం. ౪౨. శౌర్యం లేజో భృతి ర్ధాత్యం యుద్ధేచాప్యవలాయనం, దానమిశ్వరభావశ్చ త్వాత్రం కర్తృస్వభావజం.

౪౩. కృషిగోరక్షవాణిజ్యం చైశ్యం కర్మ స్వభావజం, పరిచార్యాత్మకం కర్మ శూద్రస్యాపి స్వభావజం. ౪౪. స్వేచ్ఛే కర్మ బ్యభిరత సుంసిద్ధిం లభతే నరః, స్వకర్మనిరత సిద్ధిం యథా విందతి తచ్ఛృణు. ౪౫. యతః ప్రవృత్తిర్యుక్తానాం యేన సర్వ మిదంతతం, స్వకర్మణా తమభ్యర్చ్య సిద్ధిం విందతి మానవః. ౪౬. శ్రేయాన్ స్వధర్మో విగుణః పరధర్మా త్స్వమష్టితాత్, స్వభావనియతం కర్మ కుర్వన్నాచీతి కిల్బిషం. ౪౭. శమాజం కర్మ కాంలేయ స దోష మపి నత్యజేత్, సర్వారంభాహి దోషేణ ధూమే నాగ్నిరి వాపృతాః. ౪౮. అనక్షబుద్ధి స్సర్వత్ర జితాత్మా విగతస్పృహః, నైష్కర్మ్యసిద్ధిం పరమాం సన్యాసే నాధిగచ్ఛతి. ౪౯. సిద్ధిం ప్రాప్త్యా యథా బ్రహ్మతథాఽఽపాన్తి నిబోధమే, సమాసేనైవ కాంలేయ నిష్ఠా జ్ఞానస్య యా పరా. ౫౦. బుద్ధ్యా విశుద్ధయా యుక్తో భృత్యాత్మానం నియమ్యచ, శబ్దాదీన్ విషయాం స్త్యక్త్వా రాగద్వేషా వ్యుదస్యచ. ౫౧. వివిక్తనేపి లభ్యాన్యేయతవాక్కాయమానసః, ధ్యానయోగపరో నిత్యం వైరాగ్యం సముపాశ్రితః. ౫౨. అహంకారం బలం దర్పం కామం క్రోధం పరిగ్రహం, విముచ్య నిర్మమ శ్శాంతో బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే. ౫౩. బ్రహ్మభూతః ప్రసన్నాత్మా న శోచతి నకాంక్షతి, సమస్య త్వేష భూలేష మద్భక్తిం లభతే పరాం. ౫౪. భక్త్యా మా మభిజానాతి యావాన్యస్యాస్తి తత్త్వతః, తతో మాం తత్వతో జ్ఞాత్వా విశలే తదనంతరం. ౫౫. శర్వకర్మాణ్యపి సదా పర్వాణో మద్వ్యపాత్రయః, మత్ప్రసాదా దవాప్నోతి శాశ్వతం పద మవ్యయం. ౫౬. చేతసా సర్వకర్మాణి మయి సన్న్యాస్య మత్పరః, బుద్ధియోగముపాశ్రిత్య మద్భిత్త స్సతతం భవ. ౫౭. మద్భిత్తస్సర్వదుర్గాణి మత్ప్రసాదాత్తరిష్యసి, అథచే త్త్వమహంకారా న్నశ్రోష్యసి వినంత్వసి. ౫౮. యద్యహంకారమాశ్రిత్య న యోత్యస్య ఇతి మన్యసే, మిథ్యైష వ్యవసాయస్తే ప్రకృతి స్త్వాం నియోక్త్యతి. ౫౯. స్వభావజేన కాంలేయ నిబద్ధ స్వేన కర్మణా, కర్తుం నేచ్ఛసి యన్తోహ త్కరిష్యస్యవశోఽపి తత్. ౬౦. ఈశ్వర స్సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽర్జున తిష్ఠతి, భ్రామయన్సర్వభూతాని యత్రారూఢాని మాయయా. ౬౧. త మేవ శరణం గచ్ఛ సర్వభావేన భారత, తత్ప్రసాదా త్వరాం శాంతిం స్థానం ప్రాప్స్యసి శాశ్వతం. ౬౨. ఇతి లే జ్ఞాన మాఖ్యాతం గుహ్యైర్గుహ్యతరం మయా, విమృశ్యైతదశేషేణ యథేచ్ఛసి తథా కురు. ౬౩. సర్వగుహ్యతమం భూయః శృణు మే పరమం పచః, ఇప్తోఽసి మే దృఢఇతి తతో వక్ష్యామి లే హితం. ౬౪. మన్తనా భవ మద్భక్తి మద్యాజీ మాం నమస్కరు, మా మే వైష్యసి సత్యం లే ప్రతిజానే ప్రియోఽసి మే. సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మా మేకం శరణం వ్రజ, అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్ష

యిష్టామి మాశుచః. ౬౬. ఇదం లే నాతపస్కాయ నాభక్తాయ కదాచన, నచా  
 తత్కృషవే వాచ్యం నచ మాంయోఽభ్యసూయతి. ౬౭. య ఇదం పరమం గుహ్యం  
 మద్భక్తే వ్యభిధాన్యతి, భక్తిం మయి పరాం కృత్వా మామేవైష్యత్యసంశయః.  
 ౬౮. నచ తస్మా న్ననుష్యేషు కశ్చిన్నే ప్రియకృతమః, భవితా నచ మే తస్మా దన్యః  
 ప్రియతరో భువి. ౬౯. అభ్యేష్యలేచ య ఇమంధర్మ్యం సంవాద మావయోః, జ్ఞాన  
 యజ్ఞేనలేనాహ మిష్ట సాన్స్యమితి మే మతిః. ౭౦. శ్రద్ధావా ననసూయశ్చ శృణు  
 యాదసి యో నరః, సోఽపి ముక్త శ్శుభాక్ లోకాక్ ప్రాప్నుయా త్సుఖ్య  
 కర్మణామ్. ౭౧. కచ్చి దేత ఛ్యుతం పార్థ త్వయైకాగ్రేణ చేతసా, కచ్చిదజ్ఞానస  
 మ్మోహః ప్రణవ్తస్తే ధనంజయ. ౭౨. అర్జునఉవాచ- నప్తో మోహ స్సన్నితి ర్లభా త్వ  
 త్ప్రసాదా న్నయా చ్యుత, స్థితోఽస్మి గతసందేహః కరిష్యే వచనం తవ. ౭౩. సంజ  
 యఉవాచ- ఇత్యహం వాసుదేవస్య పార్థస్యచ మహాత్మనః, సంవాద మిమ మక్రౌష  
 మద్భుతం రోమహర్షణమ్. ౭౪. వ్యాసప్రసాదా ఛ్యుతవా నేత ద్దుహ్య మహంపరమ్,  
 యోగం యోగేశ్వరా త్కృష్ణ త్సాక్షాత్కృత యతస్త్వయమ్. ౭౫. రాజక్ సంస్కృ  
 త్య సంస్కృత్య సంవాద మిమ మద్భుతమ్, కేశవార్జునయోః పుణ్యం హృష్యమిచ  
 ముహుర్దుహుః. ౭౬. తచ్చ సంస్కృత్య సంస్కృత్య రూప మత్యద్భుతం హరేః, విష్ణుయో  
 మే మహా రాజక్ హృష్యమిచ పునఃపునః. ౭౭. యత్ర యోగేశ్వరః కృష్ణో యత్ర  
 పార్థో ధనుర్ధరః, తత్ర శ్రీర్విజయో భూతి ర్ధ్రువా నీతి ర్న తిర్తమ. ౭౮. హరిఃపిమ్.  
 తత్సద్వితి శ్రీమహాభారతే - శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీ  
 భీష్మపర్వణి - భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం - యోగకాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జున  
 సంవాదే - సర్వోపనిషదర్థ ప్రతిపాదకమోక్షయోగోనామ అష్టాదశోఽధ్యాయః.

శ్రీ భ గ వద్గీ తా స మాప్తా.



శ్రీ ర మ్మ.

శ్రీగురుభ్యోనమః.

మ హా వా క్య ర త్నా వ లిః.

హరిః ఓమ్.

ఓమ్. అథ ఖలు ఋగ్వేదాదివిభాగేన వేదా శ్చత్వారిః, త త్రైకవింశతికాఖా  
 ఋచః నవాధికశతకాఖా యజుషః. సహస్రకాఖా సామ్నః, పంచాశచ్ఛాఖాఅధర్వ

జన్మ, ఏకైకస్వాత్మాభియా ఏకైకోపనిషత్, ఆహత్యాశీలినహితశతాధిక సహస్ర సంఖ్యాకా ఉపనిషదః, తాను శ్రీరామచంద్రేణ రామదూతాయ సారత్వోపనిషదప్తో త్తర శతసంఖ్యాకా ఉపనిషదః. తథాచ ముక్తికోపనిషత్ స్థానైష్టో త్తరశతోపనిషన్నా మన్వోకా లిఖ్యంతే—“ఈశ కేన కత ప్రశ్న ముండ మాంధూక్య తి త్రికి, వికరేయం చ ఛాందోగ్యం బృహదారణ్యకం † దశ.౧. బ్రహ్మకైవల్య జాబాల శ్వేతాశోష హంస ఆరుణిః, గర్భో సారాయణో హంసో బింసునాదశిర శ్శిఖా, మైత్రాయణీ కాపీతకీ బృహ జ్ఞాబాల తాపనీ, కాలాగ్నిరుద్రమైత్రేయీ సుబాల త్సురి మంత్రికా, సర్వసారం నిరాలంబం రహస్యం వజ్రసూచికమ్, లేజో నాద ధ్యానవిద్యా యోగతత్వాత్మ బోధకమ్, పరివ్రాట్రిశిభి శీతా చూడా నిర్వాణ మండలమ్, దక్షిణా శరభం స్కందం మహా సారాయణాద్వయమ్, రహస్యం రామతపసం వాసుదేవఞ్చ ముద్గలమ్, కాండిల్య వైశ్ణవం భీష్మ మహా చ్ఛారీరకం శిఖా, తురీయాతీత సన్నాన్యస పరివ్రాజాక్షమా లికా, అవ్యక్తైకాక్షరం పూర్ణా సూర్యా క్ష్యధ్యాత్మకుండికా, సావిత్రిత్వా పాశుపతం పరం బ్రహ్మవధూతకమ్, త్రిపురాతపసం దేవీ త్రిపురా కత భావనా, హృదయం కుండలీ భస్మ రుద్రాక్షగణదర్శనమ్. తారసారం మహావాక్యం వఞ్చుబ్రహ్మగ్నిహోత్రకమ్, గోపాలతపసం కృష్ణం యాజ్ఞవల్క్యుం వరాహకమ్, కాట్యాయనీ హయగ్రీవం దత్తాత్రేయం చ గారుడమ్, కలి జాబాలి సౌభాగ్య రహస్యం ఋచ ముక్తికా” ఇతి. ఈశాద్యప్తో త్తర శతోపనిషదాంశాఖాభేదందర్శయతి—తత్ర దశోపనిషదః ఋగ్వేదగతాః, శుక్లకృష్ణభేదేనయజుష వికపంచాశత్, తత్ర శుక్లయజుషః ఏకోనవింశతిః, కృష్ణయజుషో ద్వాత్రింశత్, సామ్నః షోడశ, అధర్వణ నైకత్రింశత్ ఆహత్యాప్తో త్తరశతమ్, అథైషాంపూర్వాచార్య ప్రకాశితత్వందర్శయతి. తత్ర గౌడపాదాచార్యై ర్మాంధూక్యోపనిషద్వాఙ్మిఖ్యాతా, శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదాచార్యైః దశోపనిషదః పంచరుద్రా నృసింహతాపనీచ, శంకరానందై స్సదాశివ చరణై స్స్వయం ప్రకాశా నందాదై యోగద్వాత్రింశోపనిషదః. విద్యారణ్యాచార్యైః అప్తో త్తరశతోపనిషదో వ్యాఖ్యాతాః, మహావాక్యరత్నావళ్యాఖ్యానాకా యాస్త్రయోదశ థా విభాగం దర్శయతి-ప్రకృతేతు రామచంద్రే జోపనిషే రామదూతాయ ధీమతే, ఈశాద్యప్తో త్తర శతోపనిషద్వాదసాం పతౌ, నిమ జ్యోత్ర మహావాక్య రత్నావళి రుదాహృతా, విభావ్యేక విభాగేన సాత్రయోదశథా పునః, తత్రాదౌ విధివాక్యాని బంధమోక్షపరాణి చ, అవిద్యద్వేషవాక్యాని జగన్విధ్యాపరాణిచ, తథోపదేశవాక్యాని జీవేకైక్యపరాణిచ, బ్రహ్మవిన్ననసాఖ్యాని జీవన్ముక్తిపరాణిచ, బ్రహ్మను

భూతి రూపాణి తత్సమాధిపరాణిచ, అష్టస్వరూపవాక్యాని ఫలవాక్యా న్యనన్తరమ్,  
విదేహముక్తివాక్యాని లిఖ్యంతేఽన్వివృతతక్రమాత్, మహావాక్యర్థత్వావశ్యా యథో  
క్తాధికారిణం దర్శయతి — యస్మాన్విశ్రమాచారరతః పరివ్రా డ్విజితేంద్రియః,  
సోఽధికారిమహావాక్య రత్నావళ్యాం నచాపరః, వాక్స్పర్శసహనా ప్యాయం భద్రం  
కర్ణేభి రేవచ, పంచశాన్తిఃపఠిత్యాదౌ పఠే ద్వాక్యాన్యనన్తరమ్, తత్ర.

సాధాన్తికవిధివాక్యాని. ౧. సర్వం ఖ ల్విదంబ్రహ్మ, తజ్జలానితి శాన్త ఉపాసీ  
త, ఆత్మాన మేవ వేదాహం బ్రహ్మ స్మీతి, ఆత్మావారే ద్రష్టవ్యశ్రోతవ్యో మన్తవ్యో  
నిదిధ్యాసితవ్యః, మహత్పదం జ్ఞాత్వా పృథ్విమూలే వసేత్, సద్విదాన వ్దాత్మానమద్వి  
తీయం బ్రహ్మభావయేత్, ఆహం బ్రహ్మస్మి త్యనుసంధానం కుర్యాత్, స తత్జ్ఞో  
బాలాన్తత్ర పికాచవత్ జడవృత్త్యా లోక మాచరేత్, బ్రహ్మణ స్సమాహితో  
భూత్వా తత్త్వంపదైక్య మేవ సదా కుర్యాత్, సర్వత్రాద్వైత బ్రహ్మబుద్ధిం  
కుర్యాత్, ఆకాంఛరో న నమస్కారో న స్వాహాకారో న స్వధాకారో న నిష్ఠాస్తుతి  
ర్యాదృచ్ఛితో భవేత్, సర్వత స్వరూప మేవ పశ్యత్ జీవన్ముక్తి మవాప్య ప్రారబ్ధ  
ప్రతిభాసనాశవర్ణంతం స్వరూపానుసంధానేన వసేత్, స్వరూపానుసంధానం వినా  
న్యధాచారవరో న భవేత్, వేదాన్తశ్రవణం కుర్వ న్యోగం సమారభేత్, ఆకుంచనేన  
కుండలిన్యా కపాటముద్ఘాట్య మోక్షద్వారం విభేదయేత్, యచ్చే ద్విజ్ఞనసీ ప్రాజ్ఞ  
స్త ద్యచ్ఛేక్షాన మాత్మని, జ్ఞానమాత్మని మహతి నియచ్ఛే త్ర ద్యచ్ఛే చ్చాంత  
ఆత్మని, ఆత్మానం చే ద్విజానీయా దయ మస్మీతి పూరుషః, కి మిచ్ఛ స్కన్య  
కామాయ శరీర మనుసంజ్వరేత్, త మేవ ధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కురీత్ బ్రహ్మణః,  
నా నుధ్యాయా దృవలాఙ్ఘ్రిన్దా న్వాచో విగ్లావనం హి తత్, యతో నిర్విషయ  
స్యాన్య మనసో ముక్తి రిష్యతే, అతో నిర్విషయం నిత్యం మనః కార్యం ముము  
క్షుణా, చిత్తమేవ హి సంసార తత్ప్రేయత్నేన శోధయేత్, దృశ్యం హ్య దృశ్యతాం  
సీత్వా బ్రహ్మకారేణ చిత్తయేత్, మాయా కార్య మిదం భేద మస్తి చేత్ బ్రహ్మభావ  
నం, దేహోఽహ మితి దుఃఖీచే ద్భ్రష్టాహ మితి నిశ్చయః, హృదయగ్రంథి రస్తిత్వే  
భేదనే బ్రహ్మచక్రం, సంశయే సమమప్రాప్తే బ్రహ్మనిశ్చయ మాప్నుయాత్, విజ్ఞే  
యోఽక్షరతన్మాత్రం జీవితం చాపి చంచలం, విహాయ శాస్త్రజాలాని యత్సత్యం తదు  
సాన్యతాం, యన్య స్త్రీ తన్య భోగేచ్ఛా నిస్త్రీకన్య క్వభోగభూః, స్త్రీయం త్యక్త్వా  
జగత్త్యక్తం జగత్త్యక్తా నుభీభవేత్, చిత్తం కారణ మథానాం తస్మి న్సతి జగత్త్రయం,  
తస్మి న్నీ జే జగత్త్రీణం తచ్చికిత్స్యం ప్రయత్నతః, సుప్తే దుత్థాయ సుప్త్యవ్రం బ్రహ్మైకం  
పరిచిన్త్యతాం, గచ్ఛం స్తివ్త్వ మ్నుపవిశత్ శయానోవా న్యథాసి వా, యథేచ్ఛయా

వసేద్విద్వా నాత్మారామ స్పదామనిః, జ్యోతిర్లింగం భువో ర్మధ్యే నిత్యం ధ్యాయే త్వదాయతిః, ఆత్మన మాత్మనః సాక్షా ద్భువ్నబుధ్వా సునిశ్చలం, దేహజాత్యాది సంబంధా న్విర్జాత్రమ సమన్వితాక్, వేదశాస్త్రపురాణాని పదపాంసుమివ త్యజేత్, ఏకాకీ నిస్పృహ స్తిష్ఠే న్నహి కేన సహలపేత్, దద్యా న్నారాయణేత్యేవం ప్రతి వాక్యం సదా యతిః, మునిః కాపీనవాసా స్స్వి స్మగ్నో వా ధ్యానతత్పరః, అధ్యా త్మరతిరాసీనో నిరపేక్షో నిరాశివః, ఆత్మనైవ సహాయేన సుఖార్థీ విచరే దిహ, సందిగ్ధ స్సర్వభూతానాం వర్జాత్రమ వివర్జితః, అంధవ జ్ఞాప చ్ఛాపి మూకవ చ్ఛ మహిం చరేత్, యద్య త్పశ్యతి చక్షుర్భ్యాం తత్త దాత్తేతి భావయేత్, యద్య చ్ఛృణోతి కర్ణాభ్యాం తత్త దాత్తేతి భావయేత్, లభతే నానయా యద్య త్తత్త దాత్తేతి భావయేత్, జిహ్వయా యద్రసం వ్యుత్తి తత్త దాత్తేతి భావయేత్, త్వచా యద్యత్ స్పృశే ద్యోగీ తత్త దాత్తేతి భావయేత్, దృష్టిం జ్ఞానమయీం కృత్వా పశ్యే ద్భువ్నమయం జగత్, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యానాం విరామో యత్ర వా భవేత్, దృష్టి స్తత్రైవ కర్తవ్యా న నాసాగ్రావలూకినీ, దేహగ్న్యగారే తరుమూలే గుహాయాం వసే దసంగోఽలక్షిత శీలవృత్తః, నిరింధనం జ్యోతి రివోపకాంతో న చోద్విజే దుద్విజే ద్యత్రకుత్ర, కాంతోదాంత ఉపరత స్తితిక్షు ర్యోమాచానోవ్యాభిజా సహనః, త్యక్తే షణో వ్యూహణ స్తం విదిత్వా మానీ వసే దాశ్రమే యత్ర కుత్ర, యమై శ్చ నియమై శ్చైవ ధ్యానై శ్చైవ సుసంయుతః, నాడీశుద్ధిం చ కృత్వాదా ప్రాణాయామం సమాచరేత్, సర్వచింతాం పరిత్యజ్య సావధానేన చేతసా, నిర్వికల్పః ప్రస న్నాత్మా ప్రాణాయామం సమాచరేత్, మరు దభ్యసనం సర్వం మనోయుక్తం సమభ్య సేత్, ఇతరత్ర న కర్తవ్యా మనోవృత్తిర్న సీషితా. ఇతి సార్ధాంతికవిధివాక్యాని షట్టప్తిః.

అథ సార్ధాంతిక బంధమోక్షవాక్యాని. ౨. దేహదీ నాత్మజ్యే నాభిమన్యతే సోఽభిమాన ఆత్మనో బంధః, తన్నివృత్తి ర్మోక్షః, దేవ మనుష్యాదు్యుపాసనా కామ సంకల్పా బంధః, కర్తృత్వాద్యహంకారసజ్జుల్పా బంధః, అణిమాద్యష్టైశ్వర్యాశా సిద్ధిసంకల్పా బంధః, యమాద్యష్టైంగయోగసంకల్పా బంధః, కేవలం మోక్షాపేక్షా సంకల్పా బంధః, సంకల్పమాత్ర సంభవో బంధః, నిత్యానిత్యవస్తువిచారాదనిత్యసంసార సుఖదుఃఖవిషయ సమస్తత్యేత్రమమతా బంధత్యయో మోక్షః, మనవిషమనుష్యుజాం కారణం బంధమోక్షయోః, బంధనం విషయాసక్తం ముక్త్యై నిర్విషయం స్మృతమ్, మమేతి బధ్యతే జంతు ర్నిర్మ మేతి విముచ్యతే, మమత్వేన భవే జ్ఞీవో నిర్మమత్వేన కేవలః, స్వసంకల్పవశా దృఢో నిస్సంకల్పా ద్విముచ్యతే, ద్రష్టాదృశ్యవశా దృఢో

దృశ్యాభావే విముచ్యతే, ఇచ్ఛామాత్ర మవిద్యేయం తన్నాశో మోక్షఉచ్యతే, భోగే  
 చ్ఛామాత్రశో బంధ స్తత్త్వాగో మోక్ష ఉచ్యతే, చిచ్ఛైత్య కలితో బంధ స్తన్నుక్తి  
 ర్దుక్తి రుచ్యతే, అనాస్థైరహినిర్వాణం దుఃఖ మాస్థాపనిగ్రహః, కర్మణా బధ్యతే జంతు  
 ర్విద్యమూచ విముచ్యతే, స్వరూపానస్థితి ర్దుక్తి స్తద్భృంశో హం త్వవేదనమ్, చిత్తే  
 చలతి సంసారో నిశ్చలతే మోక్ష ఉచ్యతే, బంధో హి వాసనాబంధో మోక్ష స్సాన్య  
 ద్వాసనాక్షయః, వదార్థభావనా దార్థ్యం బంధ ఇత్యభిధీయతే, వాసనాతానవం  
 బ్రహ్మ మోక్ష ఇ త్యభిధీయతే, న మోక్షోనభవతి పృష్ఠే నపాతాశేన భూతలే,  
 సర్వాకాసంక్షయే చేతః క్షయో మోక్షఇతివ్యతే, మోక్షో మేఽస్త్వితి చింతాంత  
 ర్జాతా చే దుత్థితం మరః, మనసోలేఢీ మనస్త్రిష బంధ స్సాంసారికో మతః, తదమార్జ  
 నమాత్రం హి మహాసంసారతాం గతం, తత్ప్రమాదనమాత్రంతు మోక్షఇ త్యభిధీ  
 యతే. ఇతి సార్థాంతికబంధ మోక్ష వాక్యా శ్లోకత్రింశత్. 30.

అథ సార్థాంతికావిద్య నిందావాక్యాని. 3. అథ యోన్యాం దేవతా ముపాస  
 తేఽన్యోఽపావన్యోఽహమస్మీతి న నవేద యథా వతుః, ఆత్ర భిదా మివ మన్యమాన  
 శృతధా సమాప్రధా భిన్నో మృత్యోస్స మృత్యు మాప్నోతి యఇహ నానేవ వశ్యతి,  
 కర్తృత్వా ద్యహంకార భావనారూఢో మూఢః, మృత్యో స్స మృత్యుమాప్నోతి  
 య ఇహ నానేవ వశ్యతి, అనుభూతిం వినా మూఢో వృథా బ్రహ్మణి మోదతే,  
 ప్రతిబింబితకాభాగ్రఫలాస్వాదనమోదవత్, అష్టాంగం చ చతుష్పదం త్రిశ్రావం  
 పంచదైవతమ్, ఓంకారం యో నజానాతి బ్రాహ్మణో నభవేత్తు నః, అతివర్ణాశ్రమం  
 రూపం సచ్చిదానందక్షణం, యో నజానాతి సో విద్వా స్కదా ముక్తో భవిష్యతి,  
 కుశలా బ్రహ్మవారాయాం వృత్తిహీనా స్ఫురాగిణః, తేఽపృష్ఠానతయా నూనం పున  
 రామూన్తి యాంతిచ, కాష్ఠదండో ధృతో యేన సర్వాశీ జ్ఞానవృక్షః, స్వామిత  
 మేకాంతహితం స్వేప్నీతం త్యాగవేదనం, యస్య దుష్కరతాం యాతం ధిక్తం పురు  
 షకీటకం, ఆద్వితీయబ్రహ్మతత్త్వం నజానన్తి యదా తదా, భ్రాంతావినాఖలా నైషాం  
 క్య ముక్తిః క్వేహ చా సుఖమ్, అజ్ఞానోపహతో బాల్యే యావనే వనితా హతః,  
 శేషే కళత్ర చింతార్థః కింకరోతి సరాధమః, ఇచ్ఛాద్వేదనముత్థేన ద్వంద్వమోహేన  
 జంతవః, ధరావివరమగ్నానాం కీటానాం సమతాంగతాః. ఇతి సార్థాంతికా విద్య  
 నిందావాక్యా శ్లోకవింశతిః. 40.

అథ సార్థాంతిక జగన్నిధ్యా వాక్యాని. ౪.సాన్య త్రించర మిషత్, వాచారం  
 భణం వికారో నామభేయం అథోఽన్యదార్థం, నతు తత్

ద్వితీయ మస్తి, నాత్ర కాచనభిదాస్తి, నైవ తత్ర కాచన భిదాస్తి, సర్వం వికార  
జాతం మాయామాత్రమ్, సర్వత్ర న హ్యస్తి ద్వైతసిద్ధిః, నాస్తి ద్వైతం కుతో  
మర్త్యమ్, ప్రపంచో యది విద్యేత నివర్తేత న సంశయః, మాయామాత్ర మిదం ద్వైత  
మద్వైతం పరమార్థతః, వికల్పా వినివర్తేత కల్పితో యది కేవలిత్, ఉపదేశా దయం  
వాదో జ్ఞాతే ద్వైతం న విద్యతే, ద్వితీయకారణాభావా దమత్పన్న మిదం జగత్,  
యథైవేదం సభ శూన్యం జగచ్ఛూన్యం తథైవహి, ఇదం ప్రపంచం యత్కించి  
దృశ్యజ్ఞగతి విక్ష్యతే, దృశ్యరూపం చ దృశ్యరూపం సర్వం శకవిహింసత్, ఆయం  
ప్రపంచో నాస్త్యేవ నోత్పన్నం నోద్ధితం జగత్, చిత్తం ప్రపంచ ఇత్యాదు ర్వాస్తి  
నాస్త్యేవ సర్వదా, మాయాకార్యమిదం నాస్తి మాయా నాస్తి భయం నహి, పరం  
బ్రహ్మ నాస్తి తి స్తరణస్య మనో నహి, మంధ్యాకుమారవచనే భీతిశ్చేద స్త్విదం  
జగత్, శశశృంగేణ నాగేంద్రో మృతశ్చేజ్జగదస్తి తత్, మృగతృష్ణా జలం పీత్యా  
తృప్తశ్చే ద్వస్త్విదం జగత్, గంధర్వనగరే సర్వే జగద్భవతి సర్వదా, గగనేనీలిమా  
సర్వే జగ తృత్యం భవిష్యతి, మాసా త్సర్వం మృతో మర్త్యో హ్యగత శ్చేజ్జగ  
ద్భవేత్, గోస్తసా దుద్భవం ఊరం పున రారోపణే జగత్, జ్వాలాగ్నిమండలే పద్మ  
పృథి శ్చే జ్జగ దస్త్విదమ్, జ్ఞానినో హృదయం మూఢై ర్జ్ఞాతంచే దస్త్విదం జగత్,  
అజకుక్షో జగన్నాస్తి హ్యేత్రకుక్షో జగ న్నహి, సర్వదా భేదకలనం ద్వైతాద్వైతం  
నవిద్యతే, నాస్తి నాస్తి జగత్సర్వం గురుశిష్యాదికం నహి, సచ్చిదానందమాత్రోఽహ  
మనుత్పన్నమిదం జగత్. ఇతి సాధాంతికజగన్నిధ్యావాక్యాని త్రయస్త్రింశత్. 33.

అథసాధాంతికోపదేశవాక్యాని. ౧. స విహృదేణిమైత దాత్మశ్చ మిదం సర్వం  
తత్సత్యం సత్యత్తా తత్త్వమసి శ్చేతకేతో, ఆభయం నై జనక ప్రాప్తౌఽసి, బ్రహ్మచర్య  
మహింసాం చాపరిగ్రహం చ సత్యం చాయత్సేన హేరక్షతో హేరక్షతో హేరక్షత  
ఇతి, తత్త్వమసి త్వం తదసి, యన్నసనా న మమతే యేనాచు ర్తనోమతమ్, తదేవ  
బ్రహ్మ త్వం విద్ధి నేదం యదిద ముపాసతే, యత్పరం బ్రహ్మ సర్వాత్తా విశ్వస్యాయతనం  
మహత్, నూత్నాత్నూత్నతరం నిత్యం తత్త్వమేవ త్వమేవ తత్, అంతః పూర్ణో బహిః  
పూర్ణః పూర్ణకుంభఇవాంబరే, అంతశ్శూన్యో బహిశ్శూన్య శూన్యకుంభఇవాంబరే,  
మాభవ గ్రాహ్యభావ్యత్వా గ్రాహకత్వాచ మాభవ, భావనా మఖిలాం త్యక్త్వా యచ్ఛే  
షం తస్తయోభవ, ద్రష్టుదర్శనదృశ్యాని త్యక్త్వా వాసనయా సహ, దర్శనప్రథమా  
భావ మాత్మానం కేవలం భజ, చిత్తాకాశం చిదాకాశ మాకాశంచ తృతీయకమ్, ద్వా  
భ్యాం శూన్యతరందిద్ధి చిదాకాశం మహామునే, ధ్యానతో హృదయా కాశే చితిచిచ్ఛక్ర  
ధారయా, మనో మారయ నిశృంకం త్వాం ప్రబుద్ధంతి నారయః, భోగైకవాసనాధ



త్యక్త్వా త్యజత్వం భేదవాసనామ్, భావాభావా తత స్త్యక్త్వా నిర్వికల్పః సిరో  
 భవ, త్యజధర్మ మధర్మంచ ఉభే సత్యాన్యతే త్యజ, ఉభేసత్యాన్యతే త్యక్త్వా  
 యేన త్యజసి తత్త్యజ, ఆత్మన్యతీతసర్వస్మాత్ సర్వరూపేభవాతలే, ణో బంధః  
 కశ్చనా మోక్షో నిర్మూలం మననం కరు, ఆకా యాతు నిరాశత్వ మభావం యాతు  
 భావనా, అమనస్త్యం మనోయాతు తవాసంగేన జీవతః, ఏక మాద్యంతరహితం  
 చిన్తాత్ర మమలం తతమ్, భాదప్యతీతరాం సూక్ష్మం తద్బ్రహ్మసి నసంశయః, రక్షణో  
 విష్ణు రిశాద్వి బ్రహ్మ సృష్టేస్తు కారణం, సంహారే రుద్ర ఇత్యేవం సర్వం మిథ్యేతి  
 నీశ్చిను, మత్త్యక్తం నాస్తి కేచిద్వా మత్త్యక్తా పృథివీతు వా, మయాతిరిక్తం  
 యద్యద్వా తత్త న్నాస్తితి నిశ్చిను, అనాత్మేతి ప్రసంగోవా అనాత్మేతి మనోఽపివా,  
 అనాత్మేతి జగద్వాపి నాస్త్యనాత్మేతి నిశ్చిను, ఆదిమధ్యావసానేషు దుఃఖంసర్వమిదం  
 యతః, తస్మా త్సర్వం పరిత్యజ్య తత్త్వనిష్ఠో భవనఘ, నిద్రాయా లోకవా  
 రాయాః శబ్దాదే రాత్తవిస్తృతేః, క్వచి న్నావసరం దత్వా చింతయాత్తాన మాత్మని,  
 సర్వవ్యాపార ముత్సృజ్య ఆహం బ్రహ్మేతి భావయ, ఆహం బ్రహ్మేతి నిశ్చిత్వ ఆహం  
 భావం పరిత్యజ, ఘటాకాశం మహాకాశ ఇవాత్మానం పరాత్మని, విలాప్య ఖండభావేన  
 తూష్ణీభవ నదా మునే, చిదిహాస్తితి చిన్తాత్ర మిదం చిన్మయ మేవ చ, చిత్వం చిద  
 హ మేతే చ లోకా శ్చిదితి భావయ, సత్య చిద్ధన మఖండ మద్వయం సర్వదృశ్య  
 రహితం నిరామయం యత్పదం విమల మద్వయం శివం తత్సదాహ మితి మానమా  
 శ్రయ, జన్మ మృత్యు సుఖదుఃఖ వర్జితం జాతి నీతి కల గోత్ర దూరగం, చిద్వివర్తజ  
 తోఽన్య కారణం తత్సదాహ మితి మానమాశ్రయ, పూర్ణ మద్వయ మఖండచేతనం  
 విశ్వ భేదకలనాది వర్జితం, అద్వితీయ పరనంవిదాత్మకం తత్సదాహ మితి మానమాశ్ర  
 య. స్వాత్మనోఽన్యతయా భాతం చరాచరమిదం జగత్, స్వాత్మమాత్రతయాబుద్ధ్యా  
 కదస్తితి విభావయ, విలాప్య వికృతిం కృత్స్నం సంభవవ్యత్యయక్రమాత్, పరిశిష్టం  
 చ చిన్తాత్రం చిదానందం విచింతయ. ఇతి సార్థాంతిశోబదేశవాక్యాని చతుఃపంచా  
 శత్. ౫౪.

అథ సార్థాంతికజీవబ్రహ్మైక్యవాక్యాని. ౬. స య శ్చాయం పురుషే, య  
 శ్చాసావాదిత్యే, స ఏకః, సత్యమాత్మా బ్రహ్మేవ బ్రహ్మైవాత్ర హ్యేవ న విచికి  
 త్స్యమ్, త్వం బ్రహ్మసి, అహం బ్రహ్మసి, ఆవయో రంతరం న విద్యతే. త్వమేవాహ  
 మహ మేన త్వం, గతాః కలాః పంచదశ ప్రతిష్ఠా దేవాశ్చ సర్వే ప్రతిదేవతాసు,  
 కర్తాణి విజ్ఞానయయ శ్చ ఆత్మా పరేఽన్యయే సర్వ ఏకీభవంతి, యే నేక్షతే శృణో  
 తీదం జిహ్నుతి వ్యాకరోతి చ, స్వాద్వస్వాదు విభాసాతి తత్సృజ్ఞాన ముదీరితం. చతు

ర్వభేదరచేపేష మనుష్యాత్వగవాదిషు, చైతన్య మేకం బ్రహ్మాంతః ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ  
 మయ్యపి, పరిపూర్ణః పరాత్పాస్మిన్ దేహే విద్యాధికారిణి, బుద్ధే సాక్షితయాస్థిత్యా  
 స్ఫురన్మహామితీర్యతే, స్వతః పూర్ణః పరాత్పాత్ర బ్రహ్మకర్తేన వర్ణితః, అస్మిన్తైరి  
 క్యపరామర్శితేన బ్రహ్మ భవామ్యహం, ఏకమేవా ద్వితీయం స న్నామ రూప వివ  
 ర్ణితం, సృష్టేః పురాధనామ్యస్య తాదృక్త్వం తదితీర్యతే, శ్రోతుర్దేహేంద్రియా  
 తీతం వస్త్రైశ్చత్రత్వంపదేరితం, ఏకదా గ్రాహ్యతేఽసీతి తదైక్య మనుభూయతాం,  
 స్వప్రకాశా పరోక్షత్వ మయమిత్యుక్తితో మతం, అహంకారాది దేహంతా త్వత్వ  
 గాత్రేతిగీయతే, దృశ్యమానస్య సర్వస్య జగత స్తత్వమీయతే, బ్రహ్మకర్తేన తద్బ్రహ్మ  
 స్వప్రకాశాత్కరూపకం, మానూ విద్యే విహాయైవ ఉపాధి పరజీవయోః, అఖండం  
 సచ్చిదానందం పరంబ్రహ్మ విలక్ష్యతే, హకారః కేదరీప్రోక్త స్త్వంపదంచేతి నిశ్చితం,  
 సకారః పరమేశస్సృతత్వదంచేతి నిశ్చితం, సకారో ధ్యాయతే జంతు ర్నకారో హి  
 భజేద్భవమ్, ఆద్యోరాతత్పదార్థస్సృత స్వకార స్త్వంపదార్థవాక్, తయో స్సంయో  
 జనమసీ త్యర్థే తత్త్వవిదోవిదుః, నమ స్త్వ మర్థోవిజ్ఞయో రామ స్తత్పద ముచ్యతే,  
 అసిత్యర్థేపరుర్థస్యా దేవం మంలేషు యోజయేత్, శ్రీరం శ్రీరే యథా షీఘ్రం తైలం  
 తైలే జలం జలే, సంయుక్త మేకతాం యాతి తథాత్మ న్యాత్మవిస్తునిః, ఘటే నష్టే  
 యథా వ్యోమ వ్యోమైవ భవతి స్వయం, తథైవోపాధివిలయే బ్రహ్మైవ బ్రహ్మవి  
 త్స్వయం. ఇతి సార్థాంతికజీవ బ్రహ్మైక్యవాక్యా న్యష్టప్రంశత్. 3౮.

అథ సార్థాంతిక మననవాక్యాని. 2. అహ మన్న మహ మన్న మహ మన్నం  
 అహ మన్నాదోఽహ మన్నాదోఽహమన్నాదః, అహం మను రభవం సూర్యశ్చ. అహ  
 మేవేదం సర్వమన్నామి, యథా ఘనతరంగాది సముద్రా దుత్థితం పునః, ఘముద్రే లీయతే  
 తద్వజ్జగత్త య్యనులీయతే, అనాత్మదృష్టే రవివేగనిద్రా మహం మమ స్వప్నగతిం  
 గతోఽహమ్, స్వరూపహార్యేఽభ్యుదితే స్ఫుటోక్తైర్ద్యురో ర్హవావశ్యపదైః ప్రబుద్ధః,  
 ప్రాణా శ్చలంతు తద్ధర్మైః కామైర్వా హన్యతాం మనః, ఆనందబుద్ధిపూర్ణస్య మమ  
 దుఃఖం కథం భవేత్, నమే బంధో న మే ముక్తిర్న మే కాస్త్రం న మే గురుః, మా  
 యా మాత్రవికాసత్వా న్నాయాతీతోఽహ మద్యయః, ఆత్మాసమంజసావేద్వి క్వాభ్య  
 జ్ఞానం పలాయితమ్, కర్తృత్వ మపి మే నష్టం కర్తవ్యం వాసి న క్వచిత్, బ్రహ్మణ్యం  
 కులగోత్రే వ నామసౌందర్యకాతయః, స్థూలదేహగతాహ్మ్యేతే స్థూలా ధ్విన్నస్య మే  
 నహి, త్సుప్తిపాసాంధ్యబాధిర్య కామక్రోధాదయోఽఖిలః, లింగదేహగతా విలే  
 హ్యలింగస్య న విద్యతే, జడత్వప్రియమోదత్వ ధర్మః కారణదేహగాః, న సంతి  
 మమ నిత్యస్య నిర్వికారస్వరూపిణః, చిద్రూపత్వా న్నమే కాడ్యం సత్యత్వా న్నానృ

తం మమ, ఆనందత్వా న్న మే దుఃఖ మజ్ఞానా ద్భూతి సత్యవత్. నాహం దేహో జన్మమృత్యూ కుతో మే నాహం ప్రాణి తుత్పిపాసే కుతో మే, నాహం చేత శ్శీక మోషకా కుతో మే నాహం కర్తా బంధమోక్షౌ కుతో మే, ఆనంద మంత ర్విజమౌశ్రయంత మాకాపిశాచీ మవమానయంతమ్, అలోకయంతం జగదింద్రజాల మావత్కృణం మాం ప్రవిశేదసంగం. దేవార్చన స్నాన కౌచ భిక్షాదౌ వర్తతాం వపుః, తారం జపతు వా క్తద్వత్ పతత్వామ్నయ మస్తకమ్, విష్ణుం ధ్యాయతు శీర్షద్వా బ్రహ్మసందే విలీయతాం, సాక్ష్యహం కింది దప్యత్ర సకుర్వే నాపి కారయే, జ్ఞాతం జ్ఞాతవ్య మధునా దృష్టం ద్రష్టవ్య మన్యుతం, విక్రాంతోఽస్మి చిరం క్రాంత శ్చిన్నా త్రా న్నాస్మి కించ న, సభూతం నభవిష్యంచ చింతయామి కదాచన, నస్తేమి నచ సిందామిహ్యోత్తనోఽన్యం న హి క్వచిత్, అలేపకోఽహ మజరో నిరాగ శ్చాన్తవాససః, స్వత్రాత్తాత్తాతిరేకేణ జగజ్జీవేశ్వరాదయః, న సంతి నాస్తి మాయాచ లేభ్య శ్చాచం విలక్షణః, కింకరోమి క్వ గచ్ఛామి కిం గృహ్ణామి త్యజామి కిం, యస్తయా పూరితం విశ్వం మహాకల్పాంబునా యథా. ఇతి సార్థాంతికమననవాక్యాన్యోకోనచత్వా రింశత్. ౩౯.

అథ సార్థాంతిక జీవన్ముక్తివాక్యాని. ౮. స తత్ర పర్యేతి జక్ష స్క్రిడ న్రమ మాణి స్త్రీభిర్వా యానైర్వావయన్యైర్వాఽవయన్యైర్వా నోపజనం స్వర నిదం శరీరం సవా ఏష ఏవం పశ్య స్నేపం మన్వాన ఏవం విజాన న్నాత్సరతి రాత్తక్రీడః ఆత్మమిధున ఆత్మానందస్వస్వరా ద్భవతి లే దేవాః పుత్రేషణాయా శ్చ విత్రేషణాయా శ్చ లోకేషణాయా శ్చ ససాధనేభ్యోఽప్యుత్థాయ నిరాగారా నిష్పరిగ్రహో ఆశిఖాః అయజ్ఞోపవీతా అంధా బధిరా ముగ్ధాః క్షీబా మూకా ఉన్మత్తా ఇవ పరివర్తమానా శ్శాంతా దాంతా ఉపరతా స్తితిక్షవ స్సమాహితా ఆత్మరతయ ఆత్మక్రీడా ఆత్మమి ధునా ఆత్మానందాః ప్రణవమేవ పరం బ్రహ్మత్వ ప్రకాశం శూన్యం జానంత స్తత్రైవ పరిసమాప్తాః కుచేలోఽనహయ ఏకాకీ సమాధిన్ ఆత్మకామ ఆప్తకామో నిష్కామో జీర్ణకామః హస్తిని సింహే దంతే మశకే నకులే సర్పరాక్షసగంధర్వే మృత్యోః రూపాణి విదిత్వా నదిభేతి కుతశ్చనేతి సర్వధర్మా వ్యరిత్యజ్య నిర్తమో నిరహంకారో భూత్వా బ్రహ్మివ్యం శరణ ముపగమ్య తత్త్వమసి సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ నేహ నానాస్తి కించ నేత్యాది మహావాక్యార్థానుభవజ్ఞానా ద్బ్రహ్మైవాహ మస్మితి నిశ్చిత్త్య నిర్వికల్పకసమాధినా తంత్రోయలిశ్చరతి ససన్నాస్మి సముక్త స్సత్రాజ్య స్సయోగీ సపరమహంస సోఽపహుత స్సబ్రాహ్మణ ఇతి, జీవః పంచవింశకః స్యకల్పిత చకు ర్నింశలితత్వం పరిత్యజ్య పద్వీంశకః పరమాత్మా అహ మితి నిశ్చయా జీవన్ముక్తో భవతి,

కురియ మక్షరమితి జ్ఞాత్వా జాగరితే సుషుప్త్యవస్థాపన్న ఇవ యద్య చ్ఛృతిం యద్య ద్దృష్టం తత్సర్వ మవిజ్ఞాతమివ యోవనే తత్తస్య స్వప్నావస్థాయా మపి తాదృగవస్థా భవతి సజీవన్ముక్తో భవతి, సకృద్విభాత సదానందానుభవైకగోచరో బ్రహ్మవిత్తద్వాంశృ త్సూరాది బాహ్యప్రపంచోపరత స్సర్వం జగదాత్మత్వేన వశ్యన్నాల్లేతి భావయో కృతకృత్యో భవతి నిర్ద్వంద్వ స్సదాఽచంచలగాత్రః పరమకాలిం స్వీకృత్వ నిత్య శుద్ధః పరమాత్మాహ మేవేత్యఖండానంద త్రార్ఘ్యః కృతార్ఘ్యః పరిపూర్ణః పరమాకాశ మగ్నమనాః ప్రాప్తో వృతావస్థ స్సన్మృత్య సర్వేంద్రియవర్గోఽనేకజన్మాజ్ఞితపుణ్య పుంజ పరివక్ష్యతేవల్లభలోఽఖండానంద నిరస్తసర్వజ్ఞేత కత్తలో బ్రహ్మహ మస్తీతి కృతకృత్యో భవతి, బ్రహ్మైవాహ మస్తీత్యనవరతం బ్రహ్మ ప్రణవానుసంధా నేన యః కృతకృత్యో భవతి స పరమహంస పరివ్రాట్. ౧. భావాభావకలావినిర్దుక్త స్సర్వసంశయధ్వస్తః త్రాద్దాహంభావః కృతకృత్యో భవతి, ప్రాణోహ్యేష సర్వ భూతై ర్విభాతి విజానన్ విద్వాన్ భవలేనా తివాది, ఆత్మక్రీడ ఆత్మరతిః క్రియా వానేష బ్రహ్మవిదాంపరిపూః, నిమిషార్థం స తివంతి పృథిం బ్రహ్మమయీం వినా, యథా తివంతి బ్రహ్మాద్యా సుసకాద్యా త్మకాదయః, అధ్యాత్మరతిరాసీతో నిరపేక్షో నిరా శిషః, సర్వద్వంద్వై ర్వినిర్దుక్తో బ్రహ్మజ్యేవావతిష్ఠతే, కపాలం పృథమూలాని కుచేలా న్యసహాయతా, సమతాచైవ సర్వస్మి శ్చేత స్మక్తస్య లక్షణం, స్వప్నేఽపి యో హి యుక్తస్యాస్మి జ్ఞాగ్రతీవ విశేషతః, ఈదృశేష్టః స్మృత శ్చేష్టో పరిష్టో బ్రహ్మవా దినాం, నిర్వాసక్వాసహంకారో నిర్ద్వంద్వ శ్చిన్నసంశయః, ఆత్మక్రీడ ఆత్మరతి రాత్న వాసమదర్శనః, స్మృత్యా స్మృప్త్యైవ భుక్త్యా చ దృష్ట్యా జ్ఞాత్వా శుభాశుభం, స హృద్యతి ద్దాయతి య స్స శాంత ఇతి కథ్యతే, ఆప్రాప్తం హి పరిత్యజ్య సంప్రాప్తే నమతాం గతః, అదృష్టభేదాభేదో యః సంతుప్త ఇతి కథ్యతే, నాకృతేన కృతేనార్థో న శ్రుతి స్మృతివిశ్రమైః, నిర్తంభనభివాంభోధి సృతిష్ఠతి యథాశ్చింతః, సమ్యక్ జ్ఞానా వరోధేన నిత్య మేకసమాధినా, సాంఖ్య వివాచ బుద్ధా యే తే సాంఖ్యాగ్రహిణః స్మృతాః, ప్రాణాద్యనిలసంకాంతో యుక్త్యా యే పదమాగతాః, అనామయ మనా ద్యంతం తే స్మృతా యోగగ్రహిణః, సుఖదుఃఖదశాధీరం సామ్యాన్న ప్రార్థరంతి యం, నిశ్వాసా ఇవ శైలేంద్రం చిత్తం తస్య మృతంవిదుః, వాచామతీతవిషయో విషయాకాదర్శి తః, పరానందరసాత్మబ్ధో రమతే స్వాత్మనాత్మని, నిర్బంధి శ్శాంతసం దేహో జీవన్ముక్తో విభావనః, అనిర్వాణోఽపి నిర్వాణ శ్చిత్తదీప ఇవస్థితః, నిర్ధనోఽపి సదా శుప్తోఽవ్యసహాయో మహాబలః, నిత్యతృప్తోఽవ్యభుంజానోఽవ్యసమ స్సమదర్శనః, కుర్వన్నపి నకుర్వాణ శ్చాఖోక్తా ఫలభాగ్యపి, శరీర్యుక్తశరీరోఽసౌ పరిచ్ఛిన్నోఽపి సర్వ

## ఆష్టోత్తరశతావనిషదః.

గతి, అధ్యాత్మరతి రాసీనః పూర్వజావనమానసః, నైష్కర్మ్యేణ నతస్యార్థ ప్రస్యార్థో  
 ౭ స్తి స కర్తృభిః, స సమాధానజాడ్యాభ్యా మస్య నిర్వాసనం మనః, జగజ్జీవాదిరూపేణ  
 పశ్యన్నపి పరాత్తవిత్, నత త్వశ్యతి చిద్రూపం బ్రహ్మవస్తేవ పశ్యతి, అహ మన్నం  
 సదాన్నాద ఇతి హి బ్రహ్మవేదనం. ౫౦. బ్రహ్మవిద్భీషతి జ్ఞానాత్పర్యం, బ్రహ్మత నైవతు,  
 సమాధి మధ కర్మాణి మాకరోతు కరోతు నా, హృదయేనాత్మ సర్వేహా ముక్తవీవో  
 త్తమాశయః, ఆక్షరత్వా ద్వరేణ్యత్వాత్ ధ్వస్త సంసారబంధనాత్, తత్త్వమస్మాది  
 లక్ష్యత్వా దవధూత ఇతీర్యతే, యోవిలంఘ్యశ్రమా న్వర్తా నాత్మస్యేవస్థితః పుమాః,  
 ఆతివర్ణాశ్రమి యోగి అవధూత స్సకధ్యతే, యథారవి స్ఫుర్వరసాన్పృథుక్తే హుతా  
 శసక్వాపి హి సర్వభక్షః, తదైవయోగీ విషయాన్పృథుక్తే స లిప్యతే పుణ్యపాదై  
 శ్చ శుద్ధః, కేవలం సుసమ స్వచ్ఛో మాసీ ముదితమానసః. ౬౦. సంతోషామృతపా  
 నేన యే శాంతా స్తుప్తి మాగతాః, ఆత్మారామా మహాత్మాన స్తే మహాపద మాగతాః,  
 హర్దాసుర్భయశ్రోధ కామకార్యణ్యదృష్టిభిః, సహృష్యతి ద్దాయతియః స జీవన్ముక్త  
 ఉచ్యతే, అహంకారమయీం త్యక్త్వా వాసనాం లీలయైవ యః, లిప్యతి ధ్యేయ  
 సంత్యాగీ స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, మానవా స్మిరహంభావో నిర్వాణో ముక్తమత్సరః,  
 యః కరోతి గతోద్ద్యేగ స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, రూపవతీ దృశ్యకలనా సకలేయం  
 విలాక్యతే, సా యేన సుఖ సంత్యక్తా స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఉద్వేగానందరహిత  
 స్సమయా న్వచ్ఛయా ధిమా. ౭౦. న శోచతే న చోదేతి స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే.  
 సర్వాశా స్సకల శృంకా స్సర్వేహా స్ఫుర్వనిశ్చయాః, ధియా యేన పరిత్యక్తా స్సజీవ  
 న్ముక్త ఉచ్యతే, జనస్థితి వినాశేష సోదయాస్తమయేషుచ, సమమేవ మనో యస్య స  
 జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, సర్వాధిష్ఠానచిన్తాత్రే నిర్వికల్పే చిదాత్మని, యో జీవతి గతస్యేహ  
 స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, క్రియానాశా దృవే చ్చింతా నాశోఽస్మా ద్వాసనాక్షయః,  
 వాసనాప్రక్షయో మోక్ష స్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, నిర్వికల్పాచ చిన్తాత్రా వృత్తిః  
 ప్రజ్ఞేతి కథ్యతే. ౮౦. సా సర్వదా భవే ద్యస్య స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, దేహేం  
 ద్రియే వ్యహంభావ ఇదం భావ స్తదన్యతే, యస్య నో భవతః క్వాపి స జీవన్ముక్త  
 ఉచ్యతే, స ప్రత్యగ్భీష్టాణో ర్భేదం కదాపి బ్రహ్మసర్గయోః, ప్రజ్ఞయా యో విజానాతి  
 స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, సాధుభిః పూజ్యమానోఽపి పీడ్యమానోఽపి దుర్జనేః, సమమేవ  
 భవే ద్యస్య స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యథా స్థిత మిదం యస్య వ్యవహారవతోఽపి చ,  
 ఆస్తంగతం స్థితంచిత్రం స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, నోదేతి నాస్తమయాతి సుఖే దుఃఖే మనః  
 ప్రభా, యథా ప్రాప్త స్థితి ర్యస్య స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యోజాగ్రి సుఖప్రీతి యస్య  
 జాగ్రన్న విద్యతే, యస్య నిర్వాసనోభోధ స్స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, రాగద్వేషభయాదీనా

మనురూప ఇచ్చిర న్నసి, యోగంతర్వ్యోమపదత్యచ్ఛ సృ జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్య నాహంకృతో భావో బుద్ధి ర్యస్య న లిప్యతే, కుర్వతోఽకుర్వతో వాసి న జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్తా న్నో ద్విజతే లోకో లోకా న్నో ద్విజతే చ యః, హర్షామర్ష భయాన్ముక్త సృజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, య సృమస్తార్థ జాలేషు వ్యవహార్యసి శీతలః. ౧౦౦. పరాధేష్విహత్రాన్తాన్తా స జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ప్రజహతి యదాకామాన్ స్యాం శ్చిత్త గతాన్తు నే, మయి సర్వాత్మకే తుప్త సృజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, చైత్యవర్జితచిత్తాత్రే వదే పరమపావనే, అత్సుబ్ధ చిత్తోవిక్రాంత సృ జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, ఇహం జగ దయం సోఽనుం దృశ్యజాత మవాప్తవం, యస్య చిత్తేన స్ఫురతి సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, కాంత సంసారకలనః కలావా నసి నిష్కలః, య సృ చిత్తోఽసి నిశ్చిత్త సృ జీవన్ముక్త ఉచ్యతే, చిదాత్మాహం పరాత్మాహం నిర్గుణోఽహం పరాత్పరః, ఆత్మమాలేణ య స్తిష్ఠే త్సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, దేహాత్రయాతి రిక్తోఽహం శుద్ధచైతన్య మస్మ్యహం, బ్రహ్మ హ మితి యస్మాస్తి సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, యస్య దేహాదికం నాస్తి యస్య బ్రహ్మేతి నిశ్చ యః, పరమానందపూర్ణోయ సృజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, నిత్యానంద ప్రసన్నాత్మా హ్యస్య చింతావిపర్జితః, కించి దస్తిత్వ హీనోయ సృజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, అహం బ్రహ్మ స్మ్యహం బ్రహ్మ స్మ్యహం బ్రహ్మేతి నిశ్చయః, చిదహం చిదహం చేతి సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే. ౧౦౧. ఇతి సార్థాంతికజీవన్ముక్తివాక్యా న్యేకోనవింశత్యధికశతమ్.

అథ సార్థాంతిక సాక్షి భూతివాక్యాః. యోగసావసౌ పురుష స్సోఽహం స్థితద్యోఽహంసోఽసౌ యోగసౌ సోఽహం, తం కాంత మచల మద్వయానంద చిద్ధ నవివాన్తి, త త్పుష్టానందైకబోధః తద్బ్రహ్మైవాహం మస్తి, త్వంవాహం మస్తి భగవన్ దేవతే హం వై త్వ మసి, సచ్చిదానందాత్మకోఽహం మజోహం పరిపూర్ణోఽహం మస్తి, శుద్ధాద్వైత బ్రహ్మహమ్, వాచామగోచరనిరాకారపరబ్రహ్మస్వరూపోఽహం మేష, సదో జ్వలాలేఖిద్యాతత్కార్యహీన స్సాన్వితబద్ధహర స్సర్వదా ద్వైతరహిత ఆనందరూప స్సర్వాధిష్ఠానచిత్తాత్రో నిరస్తా విద్యాతమో మోహోఽహం మేవాహం మోంత ద్య త్వరంబ్రహ్మ రామచంద్ర శ్చిదాత్మక స్సోఽహం మోంతద్రాసు భద్ర పరంజ్యోతి స్సోఽహం మోం తత్పరః పరమపురుషః పురాణపురుషోత్తమో నిత్యశుద్ధ ఋణ ముక్త సృత్య పరమానందా సంతాద్వయ పరిపూర్ణః పరమాత్మా బ్రహ్మైవాహం రామోఽస్మి. ౧౦. త్రిపుధామసు మదోఽజ్యం భోక్తా భోగశ్చ యదృశేత్, తేభ్యో విలక్షణ స్సాక్షీ చిత్తాత్రోఽహం సదాశివః, మయ్యేవ సకలం జాతం మయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, మయి సర్వంలయంయూతి. తద్బ్రహ్మాద్వయ మస్మ్యహం, నిర్వాణోఽస్మి నీరహోఽస్మి నిరంశోఽస్మి నిరీప్సితః, చిదాత్మాఽస్మి నిరంశోస్తి పరాపరవిపర్జితః, బ్రహ్మైవాహం సర్వదేహ

వేద్యం నాహం వేద్యం వోమమాతాది రూపం, రూపం నాహం నామ నాహం సకర్త  
 బ్రహ్మైవాహంసచ్చిదానందరూపం, నిత్యశుద్ధో బుద్ధ ముక్త స్వస్థావ స్సత్య సూక్ష్మ  
 స్సన్నిభు శ్చా ద్వితీయః, ఆనందాద్ధి ర్యత్పర స్సోఽహ మస్మి ప్రత్యధాతు ర్నాత్రసం  
 శీతి రస్తి. ౨౦. సోఽహ మర్కః పరంజ్యోతి రర్కజ్యోతి రహం శవః, ఆత్మజ్యోతి  
 రహం శుక్రస్సర్వ జ్యోతి రసావహః, ద్వైతభావ విముక్తోఽస్మి సచ్చిదానందలక్షణః,  
 శుద్ధబోధ స్వరూపోఽహం కేవలోఽహం సదాశివః, నిష్క్రియోఽర్చ్యవికారోఽస్మి  
 నిర్గుణోఽస్మి నిరాకృతిః, నిర్వికల్పోఽస్మి నిర్మోఘోఽస్మి నిరాలంబోఽస్మి నిర్ద్వయః,  
 కేవలా ఖండబోధోఽహం స్వానందోఽహం నిరంతరః, సత్యం జ్ఞాన మనంతం య  
 త్వరం బ్రహ్మహ మేవ తత్, కేవలం చిత్సదానంద బ్రహ్మైవాహం జనార్దనః,  
 అశుభశ్శుభసంకల్ప స్స శాంతోఽస్మినిరామయః. 3౦. నష్టేషా నిష్కలన స్సచ్చి  
 ద్నాత్ర పరోఽర్చ్యహమ్, అంతర్యామ్యహమగ్రాహ్యో నిర్దేశ్యోఽహ మలక్షణః,  
 ఆద్యైతోఽహ మపూర్ణోఽహ మబాహ్యోఽహ మనంతరః, అద్వయానంద  
 విజ్ఞాన ఘనోఽర్చ్యహ మవిక్రయః, అవిద్యా కార్యహినోఽహ మవాఙ్మనస  
 గోచరః, ఆత్మచైతన్యరూపోఽహ మహ మనంద చిద్దనః, ఆప్తకామోఽహ మాకా  
 శా త్వరమాత్మేశ్వరోఽర్చ్యహం, చిదానందోఽర్చ్యహం ఛేత్తా చిద్దన శ్చిద్దయోఽ  
 ర్చ్యహమ్, జ్యోతిర్మయోఽర్చ్యహం జ్యాయా న్జ్యోతిషాం జ్యోతిరర్చ్యహమ్,  
 నిర్మోఘోఽహం నిరవద్యోఽహం నిష్క్రియోఽస్మి నిరంజనః. ౪౦. నిర్మలా నిర్వి  
 కల్పోఽస్మి నిరాఖ్యాలోఽస్మి నిశ్చలః, నిర్వికారో నిత్యపూతో నిర్గుణో  
 నిస్సృహోఽర్చ్యహం, నిరీంద్రియో నియంతాహం నిరపేక్షోఽస్మి నిష్కలః,  
 పురుషః పరమాత్మాహం పురాణః పరమోఽర్చ్యహమ్, పూర్ణానందైకబోధోఽహం  
 ప్రత్యగేకరసోఽర్చ్యహమ్, ప్రజ్ఞాతోఽహం ప్రశాంతోఽహం ప్రకాశః  
 పరమేశ్వరః, ఏకధా చింత్యమానోఽహం ద్వైతాద్వైతవిలక్షణః, శుద్ధోఽస్మి  
 శుక్ర శ్చాన్ద్రోఽస్మి కాశ్వతోఽస్మి శివోఽర్చ్యహం, అహం సకృ ద్విభాతోఽస్మి  
 స్వమహిమ్ని సదా శీతః, సచ్చిదానందమాత్రోఽహంస్వ ప్రకాశోఽస్మి చిద్దనః. ౫౦.  
 మానావమానహినోఽస్మి నిర్గుణోఽస్మి శివోఽర్చ్యహమ్, ద్వైతాద్వైతవిహినోఽస్మి  
 ద్వంద్వహినోఽస్మి సోఽర్చ్యహమ్, భావాభావవిహినోఽస్మి భావహినోఽస్మి భాస్వ  
 హమ్, శూన్యాశూన్యవిహినోఽస్మి శోభనాశోభనోఽర్చ్యహమ్, సదస ద్భేదహినో  
 ఽస్మి సంకల్పరహితోఽర్చ్యహమ్, నానాత్వభేదహినోఽస్మి హ్యఖండానందవిగ్రహః,  
 బంధమోక్షవిహినోఽస్మి శుద్ధం బ్రహ్మసిసోఽర్చ్యహమ్, చిత్తాది సర్వహినోఽస్మి పర  
 మోఽస్మి పరాత్పరః, సదా విచారరూపోఽస్మి నిర్విచారోఽస్మి సోఽర్చ్యహమ్.

౬౦. ధ్యాత్వ ధ్యానవిహీనోఽస్మి ధ్యేయహీనోఽస్మి సోఽస్వస్థిశామ్, లక్ష్యాపహీనోఽస్మి లయహీనరసోఽస్వస్థిశామ్, మాతృమానవిహీనోఽస్మి సర్వకర్మకృదవ్యహమ్ముదితాముదితాభ్యోఽస్మి సర్వహానఫలాఽస్వస్థిశామ్, ఉద్వేగకారవిహీనోఽస్మి పటోగశరహీనోఽస్వస్థిశామ్, దేశకాలవిముక్తోఽస్మి దిగంబర సుఖోఽస్వస్థిశామ్, అఖండాకాశరూపోఽస్మి హ్యఖండాకారరూపధృత్, ప్రపంచముక్తచిత్తోఽస్మి ప్రపంచరహితోఽస్వస్థిశామ్, సర్వప్రకాశరూపోఽస్మి చిత్తాత్రజ్యోతి రస్వస్థిశామ్. ౭౦. కాలత్రయవిముక్తోఽస్మి కామాదిరహితోఽస్వస్థిశామ్, ముక్తిహీనోఽస్మి ముక్తోఽస్మి మోక్షహీనోఽస్వస్థిశామ్ సదా, గంధవస్య దేశహీనోఽస్మి గమనాది వివర్జితః, సర్వదా సమరూపోఽస్మి కాంతోఽస్మి పురుషోత్తమః, చిదక్షరోఽహం సత్యోఽహం వాసుదేవోఽజిగోఽమరః, అహ మేకాక్షరం బ్రహ్మ వాసుదేవాఖ్య మద్వయం, పరబ్రహ్మస్వరూపోఽహం పరమానంద మస్వస్థిశామ్, కేవలం జ్ఞానరూపోఽహం కేవలం పరమోఽస్వస్థిశామ్, కేవలం కాంతరూపోఽహం కేవలం చిన్మయోఽస్వస్థిశామ్, కేవలం నిత్యరూపోఽహం కేవలం కాశ్వతోఽస్వస్థిశామ్. ౮౦. కేవలం సత్యరూపోఽహం మహం త్యక్త్వా హమస్వస్థిశామ్, కేవలం తుర్యరూపోఽస్మి తుర్యాతీతోఽస్మి కేవలః, కేవలాకారరూపోఽస్మి శుద్ధరూపోఽస్వస్థిశామ్ సదా, నిర్వికల్ప స్వరూపోఽస్మి నిరీహోఽస్మి నిరామయః, ఆపరిచ్ఛిన్నరూపోఽస్మి హ్యసంతానందరూపవాక్, ఆత్మారామ స్వరూపోఽస్మి హ్యహమాత్మా సదాశివః, ఆదిమధ్యాంతకూనోఽస్మి హ్యైకాశనద్యోఽస్వస్థిశామ్, నిత్యశుద్ధచిదానంద సత్తామాత్రోఽహమవ్యయః, నిత్యశుద్ధ విశుద్ధైక సచ్చిదానంద మస్వస్థిశామ్, భూమానంద స్వరూపోఽహం భాషాహీనోఽస్వస్థిశామ్ సదా. ౯౦. సర్వాధిష్ఠానరూపోఽస్మి సర్వదా చిద్ధనోఽస్వస్థిశామ్, చిత్తవృత్తి విహీనోఽహం చిదాత్మైకరసోఽస్వస్థిశామ్, అహం బ్రహ్మైవ సర్వంస్యా దహం వైతస్య మేవ హి, అహమేవాహమేవాస్మి భూమాకార స్వరూపవాక్, అహ మేవ మహానాత్మా హ్యహమేవ పరాత్పరః, అహ మన్యవదాభామి హ్యహమేవ శరీరవాక్, అహం శిష్యవదాభామి హ్యహం లోకత్రయాశ్రయః, అహం కాలత్రయాతీత అహం వేదై రుపానీతః, అహం శాస్త్రేణ నిర్ణీతః అహం చిత్తే వ్యవస్థితః, ఆనంద ఘన వివాహ మహం బ్రహ్మస్మి కేవలం. ౧౦౦. ఆత్మానాత్మని తృప్తోఽస్మి హ్యరూపోఽహ్యహ మవ్యయః, ఆకాశాదపి సూక్ష్మోఽహమాద్యంతాభావవానహం, సత్తామాత్రస్వరూపోఽహం శుద్ధమోక్షస్వరూపవాక్, సత్యానందస్వరూపోఽహం జ్ఞానానందఘనోఽస్వస్థిశామ్, నామరూపవిముక్తోఽహమహ మానందవిగ్రహః, ఆదివైతస్యమాత్రోఽహ మఖండైకరసోఽస్వస్థిశామ్, సర్వత్ర స్థూరరూపోఽహం పరామృతరసోఽస్వస్థిశామ్, ఏక మేవాద్వితీయం సత్ బ్రహ్మై



వాహం న సంశయః, అహమేవ పరంబ్రహ్మ హ్యహమేవ గురోర్ద్రుయః, సర్వజ్ఞాన ప్రకాశోఽస్మి ముఖ్యవిజ్ఞానవిగ్రహః, తుర్యాతుర్యప్రకాశోఽస్మి తుర్యాతుర్యాదిప ద్వితః, దృశీస్వరూపం గగనోపమం పరం సకృద్విభాతం త్వజ మేక మక్షరం, ఆలే కం సర్వగతం యదద్యయం తదేవ చాహం సకలం విముక్తం, అహం బ్రహ్మస్మి మస్త్రోఽయం జన్మపాపం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మస్మి మస్త్రోఽయం ధేనబుద్ధిం వినాశయేత్, అహం బ్రహ్మస్మి మస్త్రోఽయం కోటిదోషా నివినాశయేత్, అహం బ్రహ్మస్మి మస్త్రోఽయం జ్ఞానానందం ప్రయచ్ఛతి, సర్వమంత్రా సమత్సృజ్య ఏతన్నంత్రం సమభ్యసేత్, సద్యో మోక్ష మవాచన్నతి నాస్తి సందేహ ఆణ్యసి. ఇతి సాధ్ధాంతిక స్వానుభూతివాక్యా న్యుద్ధాదశోత్తరశతమ్. ౧౦౮.

అథ సాధ్ధాంతికసమాధివాక్యాని. ౧౦. జీవాత్మపరమాత్మైక్యా వస్థా త్రిపుటి రహితా పరమానందస్వరూపా శుద్ధచైతన్యాత్మికా సమాధిః, ధ్యాతృధ్యానే విహీయ నివాతస్థిత దీప వడ్డోయైక గోచరం చిత్తం సమాధిః, మనః ప్రచారశూన్యం పరమా త్మని లీనం భవతి, ప్రాప్తే జ్ఞానేన విజ్ఞానే జ్ఞేయే పరమాత్మని హృది సంస్థితే దేహే లబ్ధకాంతిపదంగతే తదా ప్రభామనో భవతి, ప్రాణాపానయో రైక్యం కృత్వా ధృతకుంభకో నాసాగ్రదర్శన దృఢభావనయా ద్వికరాంగులిభి ప్లఙ్ఘ్య కర జేన ప్రణవధ్వనిం నిశమ్య మనస్తత్రలీనం భవతి, పయః స్రవాసంతరం ధేను స్తన ఊర మివ సర్వేంద్రియవగ్నే పరిసప్తే మనోనాశో భవతి, యదా పంచావతిష్ఠంతే జ్ఞానాని మనసా సమా, బుద్ధిశ్చ న విచేద్వతి తమాహుః పరమాం గతిం, సంకాంత సగర్వ సంకల్పా యా శిల్పవ దవస్థితిః, జాగ్రన్నిద్రా వినిర్ముక్తా స్వా స్వరూపస్థితిః పరా. ౧౦. మారుతే మధ్యసంస్థారే మనఃస్థైర్యం ప్రజాయతే, యో మన సుస్థిరీభావ. నైవావస్థా మనోన్తనీ, సరూపోఽసౌ మనోనాశో జీవస్తుక్తస్య విద్యతే, నిద్రా ద్యరూపనాశస్తు వర్తతే దేహముక్తికే, చిత్రే చైత్ర్యదశాహీనే యాస్థితిః ఊచితసాక్షి, సోచ్యతే శాంతకలనా జాగ్రత్స్థేవ సుషుప్తతా, నైత జ్ఞాగ్ర స్వవైస్వప్న సుషుప్తా ల్పా నామభావనాత్, సుషుప్తభావో నోప్యేత దభావా జ్ఞడతాస్థితేః, సత్వావబోధ ఏవాసౌ వాసనాకృణపావకః, ప్రోక్త సుసూధిశబ్దేన సతు తూష్ణీ ముఽస్థితిః. ౨౦. నిర్వికారతయా వృత్త్యా బ్రహ్మకారతయా పునః, వృత్తివిస్తరణం సమ్యక్ కృమాధిరభి ధీయతే, దృశ్యసంభవబోధేన రాగద్వేషాది తానవే, రతి ర్మలాదితా యా సా సమాధి రభిధీయతే, అహ మేవ పరం బ్రహ్మ బ్రహ్మహమితి సంస్థితిః, సమాధి సుతు విజ్ఞేయ సుర్వవృత్తి నిరోధకః, సమాధి స్సంవిదుత్పత్తిః పరజీవైకతాం ప్రతి, ధ్యానస్య విస్తృతి సమ్యక్ కృమాధి రభిధీయతే, సమాహితా నికృత్యస్తా యథాభూతార్థదర్శినీ, బహు

స్వమాధిశబ్దేన పరాప్రజ్ఞోచ్చతే బుద్ధైః. 30. అక్షుభా నిరహంకారా ద్వంద్వే  
 వ్యసనపాలినీ, బ్రహ్మస్వమాధిశబ్దేన మేరోః స్థిరతరాస్థితిః, నిశ్చితా విగతాభీష్ట  
 హేయోపాదేయవర్జితా, బ్రహ్మ స్వమాధిశబ్దేన పరిత్రాణ మనోగతిః, సలిలే నైంధమం  
 యద్వ తాన్యమ్యం భజతి యోగతః, తథాత్మ మనసో రైక్యం సమాధి రభీధీయతే,  
 యత్సమత్వం తయో రత్ర జీవాత్మ పరమాత్మనోః, సమస్త నష్టనంకల్ప స్వమాధి రభి  
 ధీయతే, ప్రభాశూన్యం మన శూన్యం బుద్ధిశూన్యం నిరామయం, సర్వశూన్యం నిరా  
 భాసం సమాధి రభీధీయతే. 40. బ్రహ్మకార మనోవృత్తి ప్రభావోఽహం కృతిం  
 వినా, సంప్రజ్ఞాతనమాధిస్సన్తి ధ్యానాభ్యాసప్రయత్నతః, ప్రశాంతవృత్తికం చిత్తం  
 పరమానందదీపకం, అసంప్రజ్ఞాతనామాయం సమాధి ర్యోగినాం ప్రియః, స్వానుభూతి  
 రసావేశా ద్దృశ్యశబ్దా వుపేక్ష్యుతు, నిర్వికల్పసమాధిస్సన్తి నివాతస్థితదీపవత్, ప్రభా  
 శూన్యం మన శూన్యం బుద్ధిశూన్యం చిదాత్మకం, అంతర్వాస్యవృత్తి రూపోఽసౌ  
 సమాధి ర్దునిభావితః, ఊర్ధ్వత్రార్థ మధ్యత్రార్థం మధ్యత్రార్థం శివాత్మకం, సాక్షా ద్విధి  
 ముఖో హ్యేష సమాధిః పారమాధ్మికః. 50. ఇతి సార్థాంతికసమాధివాక్యాని  
 పంచాశత్. 50.

అథ సార్థాంతికాష్టవిధస్వరూపవాక్యేషు నానావిధస్వరూపవాక్యాని. 60.  
 శ్రోత్రస్య శ్రోత్రం మనసో మనో యద్వాచో హ వాచం స ఉ ప్రాణస్య ప్రాణః,  
 యో వై భూమా తత్సుఖం, యో వై భూమా తదమృతం, నేతి నేతి, సహ్యేతస్మా  
 దితి నే త్యన్యత్పరమస్త్యథనామధేయం, సత్యస్య సత్యమితి ప్రాణావై సత్యం లేహ  
 మేవ సత్యం, రాతి ర్దాతుః పరాయణం, సపర్యగా య్యక్ర మకాయమప్రణమస్మా  
 విరగ్ శుద్ధ మపాపవిధం, ప్రణవోహి పరంబ్రహ్మ ప్రణవశ్చ పరఃస్మృతః, సనిరోధో  
 నచోత్పత్తి ర్నబద్ధోనచ సాధకః, సముముక్షు ర్నవైముక్త ఇత్యేహ పరమార్థతా,  
 ఆఖండైకరసం శాస్త్ర మఖండైకరసా త్రయీ. 60. ఆఖండైకరసోదేహ ఆఖం  
 డైకరసం మనః, ఆఖండైకరసం సూత్రం ఆఖండైకరసం విరాట్, ఆఖండైకరసా  
 విద్యా ఆఖండైకరసోఽవ్యయః, ఆఖండైకరసం గోప్య మఖండైకరస శృణో, ఆఖం  
 డైకరసం క్షేత్రం ఆఖండైకరసాత్మమా, ఆఖండైకరసా స్తారాః ఆఖండైకరసో  
 రవిః, ఆఖండైకరసో జ్ఞాతా ఆఖండైకరసా స్థితిః, ఆఖండైకరసా మాతా ఆఖం  
 డైకరసః పితా, ఆఖండైకరసో రాజా ఆఖండైకరసం పురం, ఆఖండైకరసం తార  
 మఖండైకరసో జపః. 70. సర్వవర్జితచిన్మాత్రం త్వత్తామతాచదిన్యయమ్, ఆది  
 రంతం చ చిన్మాత్రం గురుశిష్యాది చిన్యయమ్, దృష్టవ్యం యది చిన్మాత్ర మస్తిచే  
 చిన్యయం సదా, సర్వాశ్చర్యం చ చిన్మాత్రం దేహ శ్చిన్మాత్ర మేవహి, ఆహం

త్వం చైవ చిన్మాత్రం మూర్తామూర్తాది చిన్మయం, పుణ్యం పాపం చ చిన్మాత్రం  
జీవ చిన్మాత్ర విగ్రహః, దేహత్రయ విహీనత్వా త్కాలత్రయ వివర్జనాత్,  
జీవత్రయగుణభావా త్తాపత్రయవివర్జనాత్, లోకత్రయవిహీనత్వా త్వస్య మా  
త్రేతి కాననాత్, చిత్రాభావా చ్చింతనీయం దేహభావాజ్జరా న చ. ౩౦. నాదా  
భావా ద్గతి ర్నాస్తి హస్తాభావా త్క్రియా చ న, మృత్యు ర్నాస్తి జన్యభావా  
ద్బుద్ధ్యభావా త్సుఖాదికం. ౩౧. ఇతి సార్థాంతికనానాలింగస్వరూపవాక్యాని  
ద్వాత్రింశత్. ౩౨.

ఆథ సార్థాంతిక పుట్టింగస్వరూపవాక్యాని. ౧. స ఏషోఽకలోఽమృతః,  
సాంతః ప్రజ్ఞం నబహిః ప్రజ్ఞం నోభయతః ప్రజ్ఞం ప్రజ్ఞానఘనం న ప్రజ్ఞం నా  
ప్రజ్ఞ మదృశ్య మవ్యవహర్య మగ్రాహ్య మలక్షణ మచింత్య మవ్యవదేశ్య మైకాత్మ్య  
ప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం శాంతం శివ మద్వైతం చతుర్థం మన్యంతే స  
ఆత్మా స విజ్ఞేయః, అమాత్రశ్చతుర్థోఽవ్యవహర్యః ప్రపంచోపశమ శ్శివోఽద్వైతః,  
యత్ర నాన్య త్వశ్చితి నాన్య చ్ఛృణోతి నాన్య ద్విజానాతి స భూమా, స ఏష నేతి  
నేత్యాత్మా, అగ్రహ్యోనసాగ్రహ్యతేఽశీర్వోఽవశీర్యతేఽనంగో నహి సజ్జతే ఽశీతో  
నవ్యథతే స హృద్యతి, రసఘనవీచైవం వా అరేఽయమాత్మానంతరోఽబాహ్యః  
కృత్స్నః ప్రజ్ఞానఘన ఏవ, తస్మాన్ననోవలీనే మనసి గతే సంకల్పే వికల్పే దగ్ధే పుణ్య  
పాపే సదాశివః ఓం శత్రైర్విక సుర్యతావస్థిత స్వయంబోధితి శ్శుద్ధో నిత్యో  
నిరంజన శ్శాంతతమః ప్రకాశయతి, ఏవశుద్ధఃపూత శ్శూన్య శ్శాంతో ప్రాణోఽసి  
కాత్మానంతోఽక్షయ్యః స్థిర శ్శాశ్వతోఽజ స్వతంత్ర స్వే మహిమ్ని తిష్ఠతి,  
చక్షుషోఽద్రష్టాశ్రోత్రస్య ద్రష్టా మనసో ద్రష్టా వాచో ద్రష్టా బుద్ధే ర్ద్రష్టా ప్రాణస్య  
ద్రష్టా తమసోద్రష్టా సర్వస్య ద్రష్టా తత స్సర్వస్మా దన్యో విలక్షణః, నద్ద నోఽయంచిద్ద న  
ఆనందఘన ఏవైకరసోఽవ్యవహర్యః. ౧౦. సత్తా త్రో నిత్య శ్శుద్ధోబుద్ధ స్సత్యో  
ముక్తో నిరంజనః, విభు రదర్శయానందః పరః, ప్రత్యగేకరసః, అదృష్టో వ్యవహరో  
భృలోపసాల్పః, సాక్ష్యవిశేషః సర్వజ్ఞోఽనంతోఽభిన్నోఽద్వయో విదితా  
విదితా త్వరః, అద్వైతపరమానందో విభుర్నిత్యో నిష్కళంకో నిర్వికల్పో నిరంజనో  
నిరాఖ్యాత శ్శుద్ధో దేవ ఏషో నారాయణో నద్వితీయో ఽస్తి కల్పిత, అచక్షు ర్విశ్వ  
తశ్చక్షు రకర్ణో విశ్వతః కర్ణఅపాదో విశ్వతః పాద అపాణి ర్విశ్వతఃపాణి రహ  
మశిరా విశ్వత స్థిరా విద్యాతాత్రైక సంత్రయో విద్యారూపః, దివ్యో హ్యమూర్తః  
పురుష స్సబాహ్యభ్యంతరో హ్యజః, అప్రాణో హ్యమనా శ్శుభ్రో హ్యక్షరాత్పర  
తఃపరః, అద్వైత స్సర్వభావానాం దేవ స్తురోవిభు స్సస్పృతః, అపూర్వోఽనంత

రోఽబాహ్యో నపరః ప్రణవోఽవ్యయః, అమాత్రోఽనంతమాత్ర శ్చ ద్వైతస్యో  
 పశమ శ్శివః, కర్తాధ్యక్ష స్సర్వభూతాధివాస స్సాక్షీచేతా కేవలా నిర్గుణ శ్చ. ౨౦.  
 సర్వసంకల్పరహిత స్సర్వనాదమయ శ్శివః, సర్వవర్జిత చిత్తాత్ర స్సర్వానందమయః  
 భరః, సర్వానభవ నిర్దుక్త స్సర్వధ్యాన వివర్జితః, అత్తానాత్మ వివేకాది భేదాభేద  
 వివర్జితః, మహావాక్యార్థతో దూరో బ్రహ్మస్థిత్యుతిమారతః, తచ్చబ్రహ్మస్య స్వంత్యు  
 హీనోవాక్యార్థవర్జితః, త్విరాక్షరవిహీనో యో నాదాంతర్జ్యోతిరేవ సః, అఖండైక  
 రసో వాహ మానందోఽస్థితీ వర్జితః, దృశ్యదర్శననిర్దుక్తః కేవలామలరూపవాక్, నిర్మోదితో నిరాభాసో ద్రష్టా సాక్షీ చిదాత్మకః, సవినవిదితా దన్య స్తథైవావిదితా  
 దపి. ౩౦. ఇతి సాధాంతికపుల్లింగస్వరూపవాక్యాని త్రింశత్. ౩౦.

అథ సాధాంతికస్త్రీలింగస్వరూపవాక్యాని. ౧౩. అతాకికపరమానందలతగాఖం  
 డామితలేజోరాశిః, భావాభావకలా వనిర్దుక్తా చిద్విద్యా ద్వితీయబ్రహ్మనందితిః, సచ్చి  
 దానందలహరీ మహాత్రిపురసుందరీ, బహిరంతరసుప్రవిశ్య స్వయ మేకైవ భూతి, సర్వ  
 సంకల్పరహితా సర్వసంజ్ఞా వివర్జితా, సైషా చిదవివాకాత్మా స్వాత్మేత్వాది కృతా  
 భిధా, అకాశశతభాగాచ్ఛా జ్ఞేయ నిష్ఫలరూపిణీ, నాస్తమేతి నచోదేతి నోత్తిష్ఠతి  
 నతిష్ఠతి, నచయూతి నచాయూతి నచనేహ నచేహచిత్, సైషా చిదమలాకారా నిర్వి  
 కల్పా నిరాస్పదా, మహాచిదేకై వేహస్తి మహాసత్తేతి యోచ్యతే, నిష్కలంకా సమా  
 శ్చిద్ధా నిరహంకారరూపిణీ, సకృద్విభాతా విమలా నిర్మోదయవతీ సమా, సా బ్రహ్మ  
 పరమాత్మేతి నామభిః పరిగీయతే. ౧౨. ఇతి సాధాంతికస్త్రీలింగస్వరూపవాక్యాని  
 ద్వాదశ. ౧౨.

అథ సాధాంతిక నపుంసకలింగస్వరూపవాక్యాని. ౧౩. అన్యదేవతద్విదితాదభో  
 ఆవిదితాదభి, యత్తదజ్ఞేయ మగ్రాహ్య మగోత్ర మవర్ణ మచక్షు శ్రోత్రం  
 తదపాణి పాదం, సదేవ సోమ్యేదమగ్ర ఆసీ దేకమేవాద్వితీయం, అఘాల మనణ్డ  
 హ్రస్వ మదీర్ఘ మలూహిత మన్నేహ మచ్ఛాయమతమోవాయనాకాశ మసంగ  
 మరస మగంధ మచక్షుష్క మశ్రోత్ర మవాస్తనో లేజస్క మప్రాణ మముఖ మమాత్ర  
 మనంతర మబాహ్యం నిత్యం శుద్ధం బుద్ధం ముక్తం సత్యం సూక్ష్మం పరిపూర్ణ మద్వయం  
 సదానంద చిత్తాత్రం పురత స్సువిభాతం, అవిభాత మద్వైత మచింత్య మలింగం  
 స్వప్రకాశ మానందఘనం, వితర్ధ్యశబ్ద మస్వర్క మరూప మరస మగంధ మవక్తవ్య  
 మదాతవ్య మగంతవ్య మవిసర్జయితవ్య మనానందయితవ్య మమన్తవ్య మబోధ్యవ్య  
 మనహం కర్తయితవ్య మచేతయితవ్య మప్రాణయితవ్య మనపానయితవ్య మవ్యాస  
 యితవ్య మనుదానయితవ్య మసమానయితవ్య మసీంద్రియ మవిషయ మకరణ మల

క్షణ మసంగ మగుణ మవ్యక్తియ మవ్యవదేశ్య మసత్వ మరజస్క మతమస్క మ  
 మాయ మభయ మప్యౌపనిషద మేవ సువిభాతం సకృద్విభాతం పురతోఽస్మా త్సర్వస్మా  
 త్సువిభాత మద్వయ మనిర్వచనీయ జ్యోతి స్సర్వ వ్యాపకం నిరతిశయానందలక్షణం  
 పరమాకాశం, తద్భ్రష్టతాపత్రయాతీతం షట్కృశవినిర్మతం షడూర్తి పద్ధితం పంచ  
 శోకాతీతం షడ్భావవికారశూన్య మేవ మాది సర్వవిలక్షణం, నిర్గుణం నిరుపప్లవం జ్యోతి  
 రాభ్యంతరం సర్వమాయాతీతం ప్రత్యేకరస మద్వితీయం, తజ్జ్యోతిరేక మద్వితీయం  
 సర్వకల్పచాతీతం ధ్నువ మక్షర మేకం సదాచకాస్తి సచ్చిదానందం. ౧౦. య త్త  
 త్సత్వం విజ్ఞాన మానందం నిష్క్రియం నిరంజనం సర్వగతం సుసూక్ష్మం సర్వతోముఖ  
 మనిర్దేశ్య మమృతం నిష్కళం, ఏక మద్వైతం నిష్కళం నిష్క్రియం శాంతం నిరతి  
 శయ మనామయ మద్వైతం చతుర్థం బ్రహ్మవిష్ణుద్రూపిత మేకమాకాశ్యం అద్వయ  
 మనాద్యంత మశేషవేదవేదాంతవేద్య మనిర్దేశ్య మనిరుక్త మప్రచ్యవ మాకాశ్య  
 మద్వైతం చతుర్థం సర్వాధారమనాధార మనిరీక్ష్యం, ఆశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్య  
 యం తథా రసం నిత్య మగంధవ చ్ఛయత్, పరంవిజ్ఞానా ద్యద్వరిప్థం ప్రజానాం  
 యదర్పిమద్యదణుభ్యోఽణు య చ్ఛ, బృహచ్ఛ తద్విప్ర మచింత్యరూపం సూక్ష్మాచ్ఛ  
 తత్సూక్ష్మతరం విభాతి, ఏకజ్ఞేయం నిత్యమేవాత్మ సంస్థం నాతఃపరం వేదితవ్యం హి  
 కించిత్, అఘోష మవ్యంజన మస్వరం చ యత్రాటం కంఠోష్ఠ మనాసికంచ యత్, అరే  
 ఘత మభయోష్ఠపద్ధితం యదక్షరం సక్షరతే కథంచిత్, అగోచరం మనోవాచామావ  
 ధూతాది సంప్లవం. ౨౦. సత్తామాత్రప్రకాశైక ప్రకాశం భావనాతిగం, అహేయ  
 మనుపాదేయ మసామాన్య విశేషణం, ధ్నువం స్తిమితగంభీరం సలేజో సతమస్తతం,  
 నిష్కలం నిర్తలం శాంతం సర్వాతీతం నిరామయం, స శూన్యం నాపిచాకారి  
 నదృశ్యం నాపి దర్శనం, చిన్తాత్రం చైత్త్యరహిత మనంత మజరం శివం, చైత్యానుపా  
 తరహితం సామాన్యేన చ సర్వగం, ఆనామయ మనాభాస మనామక మకారణం,  
 మనోవాచోభి రగ్రాహ్యం పూర్ణాత్సార్థం సుఖాత్సుఖం, ద్రష్టౌదర్శనదృశ్యాది  
 పద్ధితం తదిదం పదం. ౩౦. శుద్ధం సూక్ష్మం నిరాకారం నిర్వికారం నిరంజనం, అప్ర  
 మాణ మనిర్దేశ్య మప్రమేయ మతీంద్రియం, నిర్దేవకం నిరాపాయం హుటస్థ మచలం  
 ధ్నువం, సద్ధనం చిద్ధనం నిత్య మానందఘన మద్వయం, ప్రత్యగ్గోకరసంపూర్ణ మనంతం  
 విశ్వతోముఖం, అహేయ మనుపాదేయ మనాదేయ మనాశ్రయం, శుద్ధం బుద్ధం  
 సదామృత మనామక మరూపకం, సంకల్ప సంక్షయవకాద్భలేతు చిత్తే సంసారమోహ  
 మిహికాగళితా భవంతి, స్వచ్ఛం విభాతి శరదీవ ఖ మాగతాయాం చిన్తాత్ర మేక మజ

మాద్య మనంత మంతః. ౩౯. ఇతి సార్థాంతిక సపుంసకలింగస్వరూపవాక్యాన్యేతోన చత్వారింశత్. ౩౯.

అథ సార్థాంతికాత్మస్వరూపవాక్యాని. ౧౫. ఆకాశో హ వై నామ నామ రూపయో ర్నిర్వహితా లే యదంతరా తద్భిన్న తదమృతం స ఆత్మా, ఇదం స్వం య దయ మాత్మా, చిదేకరసో హ్యయ మాత్మా, అతో హ్యయ మాత్మా, అమజ్జాతా హ్యయ మాత్మా, అమజ్జైకరసో హ్యయ మాత్మా, అవికల్పహ్యయ మాత్మా, దేహాదేః పరతరత్వా ద్భిష్టైవ పరమాత్మా, అఖండైకరసో హ్యయ మాత్మా, నిర్గుణ స్సాక్షీ భూతో నిష్క్రియా నిరవయవోఽయ మాత్మా. ౧౦. విరజేః పరఆకాశా దజ ఆత్మా మహా భ్రువః, ఏకోదేవ స్సర్వభూతేషు గూఢ స్సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా, నిశ్శబ్దం పరమం బ్రహ్మ పరమాత్మా సమీర్యలే, సకలే నిష్కలే భావే సర్వత్రాత్మా వ్యవస్థితః, సర్వదా సర్వకృ త్సర్వః పరమాత్మే త్యుదాహృతః, అనాద్యంతావభాసాత్మా పరమాత్మేహ విద్యలే, నిత్య స్సర్వగతో వ్యత్యా హూటస్థో దోషవర్జితః, తత్సరం పర మాత్మాచ శ్రీరామః పురుషోత్తమః, సర్వకారణకార్యాత్మా కార్యకారణవర్జితః, సర్వా తీత స్వభావాత్మా నాదాంత ర్హ్యేతి రేవ సః. ౨౦. నిర్వికల్ప స్వరూపాత్మా సవికల్ప వివర్జితః, సదా సమాధిహూన్యాత్మా ఆదిమధ్యాంతవర్జితః, ప్రజ్ఞానవాక్యహీనాత్మా అహం బ్రహ్మాసి వర్జితః, తత్త్వమస్యాదిహీనాత్మా అయ మాత్మేత్యభావకః, ఓంకారవాచ్యహీ నాత్మా సర్వవాచ్యవివర్జితః, సర్వత్ర పూర్ణరూపాత్మా సర్వత్రాత్మావశేషకః, శుద్ధశై తన్యరూపాత్మా సర్వసిద్ధివివర్జితః, ఆనందాత్మా ప్రియోవ్యత్యా మోక్షాత్మా బంధవర్జితః, హూన్యాత్మా సూక్ష్మరూపాత్మా విశ్వాత్మా విశ్వహీనకః, సత్తామత్ర స్వరూపాత్మా నాన్య త్రించి జ్ఞగ ద్భయం. ౩౦. అపరిచ్ఛిన్నరూపాత్మా అజుష్థాలాదివర్జితః, నామరూపవి హీనాత్మా పరసంవిత్సుభూత్తకః, సాక్ష్యసాక్షివిహీనాత్మా కించి త్రింది న్నకించన, ముక్తాముక్తస్వరూపాత్మా ముక్తాముక్తవివర్జితః, ద్వైతాద్వై తస్వరూపాత్మా ద్వైతా ద్వైతాది వర్జితః, నిష్ఫలాత్మా నిర్మలాత్మా బుద్ధాత్మా పురుషాత్తకః, ఆత్మేతి శబ్దహీనోఽయ మాత్తశబ్దార్థవర్జితః, సచ్చిదానందహీనోఽయ ఏషేవాత్మా సనాతనః, యస్య కించి ద్భహి రాన్నస్తి కించి దంతః కియచ్ఛన, యస్య లింగం ప్రపంచంవా బ్రహ్మైవాత్మా ససంశ యః. ౪౦. ఇతి సార్థాంతికాత్మస్వరూపవాక్యాని చత్వారింశత్. ౪౦.

అథ సార్థాంతికసర్వవాక్యాని. ౧౮. ఓంకార వివేదం సర్వం, స వివాదస్తా త్స ఉపరిష్టా త్స పశ్చా త్స పూర్వస్తా త్స దక్షిణతః స ఉత్తరతః సవివేదం సర్వం, అహమేవాధస్తా దహ ముపరిష్టా దహం పశ్చా దహం పురస్తా దహం దక్షిణతః అహ ముత్తరత అహమేవేదం సర్వం, ఆత్మైవాధస్తా దాత్తోపరిష్టా దాత్మా పశ్చా

దాత్వా పురస్తా దాత్వా దక్షిణత ఆత్మోత్తరత ఆత్మైవేదం సర్వం, ఆత్మైవేద మవ  
మిదం బ్రహ్మేదం సర్వం, ఏతద్భృష్టాత త్సర్వం నారాయణ ఏవేదం సర్  
సచ్చిదానందరూప మిదం సర్వం సత్తామాత్రం హీదం సర్వం, సత్స్వరూప  
వేదం సర్వం యద్భూతం యచ్చ భవ్యం సనాతనం, స్వయం బ్రహ్మ స్వయం వి  
స్వయ మింద్ర స్వయం శివః, స్వయం విశ్వ మిదం సర్వం స్వస్త్వా దన్య స్మ  
న, మరుభూమా జలం సర్వం మరుభూమాత్ర మేవ తత్, జగత్త్రయ వి  
సర్వం చిన్మాత్రం స్వవిచారతః, భావవర్జిత చిన్మాత్రం సర్వం చిన్మాత్ర మేవ  
యత్కించి ద్యన్మకించిచ్చ సర్వం చిన్మాత్ర మేవహి, ఆఖండైకరసం సర్వం య  
చ్చిన్మాత్ర మేవ హి, భూతం భవ్యం భవిష్య చ్చ సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి, జ్ఞా  
చిన్మాత్రరూపశ్చ సర్వం చిన్మాత్ర మేవ హి, యచ్చ యావచ్చ దూరస్థం స  
చిన్మాత్ర మేవహి, చిన్మాత్రా న్నాస్తి లక్ష్యంచ సర్వం చిన్మాత్ర మేవహి, ఆత్మ  
ఽన్యగతి న్నాస్తి సర్వమాత్మ మయం జగత్, ఆత్మనోఽన్యత్తు యన్నాస్తి సర్వమా  
మయం జగత్, సర్వమాత్మైవ శుద్ధాత్మా సర్వం చిన్మాత్ర మద్వయం, సర్వంచ ఖల్వి  
బ్రహ్మ నిత్యం చిన్మన మక్షతం, సమస్తం ఖల్విదం బ్రహ్మ సర్వమాత్మేద మాత  
నత్యం నాహం చ నాన్యద్వా సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలం, నతదస్మిన్ యత్రాహం న తః  
నతన్మయం, కిమన్యమభివాంశామి సర్వం సచ్చిన్మయంతతః. 30. భ్రాంతి రభ్ర  
తిర్నాస్తి సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలం, సదేహో న చ కర్మాణి సర్వం బ్రహ్మైవ కేవ  
లక్షణాత్రయవిజ్ఞానం సర్వం బ్రహ్మైవ కేవలం, జగన్నామ్న చిదాభాతి సర్వం బ్రహ్మ  
కేవలం, బ్రహ్మాత్ర మిదం సర్వం బ్రహ్మాత్ర మసన్న హి, బ్రహ్మాత్ర  
వ్రతం సర్వం బ్రహ్మాత్రం రసం సుఖం, బ్రహ్మాత్రం శ్రుతం సర్వం స్వం  
బ్రహ్మైవ కేవలం, బ్రహ్మైవ సర్వం చిన్మాత్రం బ్రహ్మాత్రం జగత్త్రయం, స  
ప్రకాంత మజమేక మనాదిమధ్య మాభాస్వరం స్వదనమాత్ర మచైత్య చిన్నం, స  
ప్రకాంతమితి శబ్దమయా చ దృష్టి ర్బోధార్థమేవహి ముదైవ తదోమి తీదం. 4  
ఇతి సార్థాంతికసర్వవాక్యాని చత్వారింశత్. 40.

అథ సార్థాంతికబ్రహ్మవాక్యాని. ౧౯. సర్వం హ్యేత ద్భృష్ట, ఆ  
మాత్వా బ్రహ్మ, సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ త  
ద్భృష్టాత్సర్వమనవరమనంతర మబాహ్య మయ మాత్వా బ్రహ్మ సర్వానుభూతిః, వి  
మానంసం బ్రహ్మ, ఆజరో ఽమరో ఽమృతోఽభయో బ్రహ్మభయం సర్వభూ  
మేకం నారాయణం కారణపురుష మకారణం వరం బ్రహ్మోష్ఠ, స్వయం ప్ర  
స్వయం బ్రహ్మ, తదేత దద్వయం స్వయం ప్రకాశ మహానందః మాత్మైవైతదశ్చ

మమృత మేత దృష్ట, సదేవ పురస్తా ద్విధం బ్రహ్మ, ఆకాశవ త్సూక్ష్మం కేవలసత్రా  
 మాత్రస్వభావం పరంబ్రహ్మ, అద్వితీయ మఖిలాపాధివినిర్దుక్తం తత్సకలశక్తుప  
 బృంహిత మనాద్యంతం నిత్యం శివం శాంతం నిర్గుణ మిత్యాది వాచ్య మనిర్వాచ్యం  
 చైతన్యం బ్రహ్మ, ఏక మేవా ద్వితీయం బ్రహ్మ, సర్వదాఽనవచ్ఛిన్నం పరం బ్రహ్మ,  
 సచ్చిదానందలేఖః హుటగ్ధరూపం తారకం బ్రహ్మ, తస్మిత్వముక్త మవిక్రియం సత్య  
 జ్ఞానానంతానందపరిపూర్ణం సనాతన మేకమేవా ద్వితీయం బ్రహ్మ, చిత్స్వరూపం  
 నిరంజనం పరంబ్రహ్మ, తత్త్వం పదలక్ష్యం ప్రత్యగభిన్నం బ్రహ్మ, అఖండార్థం పరం  
 బ్రహ్మ. ౨౦. సర్వకాలావాధికం బ్రహ్మ, సగుణ నిర్గుణ స్వరూపకం బ్రహ్మ, అదిమ  
 ధ్యాంతకూన్యం బ్రహ్మ, మాయాతీతం గుణాతీతం బ్రహ్మ, అనంత మప్ర మేయాఖండ  
 పరిపూర్ణం బ్రహ్మ, అద్వితీయపరమానంద నిత్య శుద్ధబుద్ధ ముక్త సత్యస్వరూపవ్యాపకా  
 భిన్నాపరిచ్ఛిన్నం బ్రహ్మ, సచ్చిదానందస్వప్రకాశం బ్రహ్మ, మనోవాచామగోచరం  
 బ్రహ్మ, అఖలప్రమాణాగోచరం బ్రహ్మ, దేశతః కాలతో వస్తుతః పరిచ్ఛేదరహితం  
 బ్రహ్మ. ౩౦. కురీయం నిరాకార మేకం బ్రహ్మ, అద్వైత మనిర్వాచ్యం బ్రహ్మ,  
 శివం ప్రకాంత మమృతం పరంబ్రహ్మ, యదేక మక్షరం నిష్క్రియం శివం సన్నాత్రం  
 పరం బ్రహ్మ, అసావాదిత్యో బ్రహ్మ, ఓ మిత్యేక దక్షరం పరంబ్రహ్మ, బ్రహ్మైవేద  
 మమృతం పురస్తా దృష్ట పశ్చాద్భ్రష్ట దక్షిణత శ్చోత్తరేణ, అభిచ్ఛేద్యం  
 ప్రసృతం బ్రహ్మైవేదం విశ్వమిదం పరిష్కం, తదేవ నిష్కలం బ్రహ్మ నిర్వికల్పం  
 నిరంజనం, చైతన్య మేవం బ్రహ్మతః ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ మయ్యసి, బ్రహ్మశబ్దేన  
 తద్భ్రష్ట స్వప్రకాశాత్తరూపకం. ౪౦. ఏక ద్భావవినిర్దుక్తం తద్భ్రష్ట బ్రహ్మతత్పరం,  
 చిత్తాత్ర త్వరమం బ్రహ్మ చిత్తాత్రాన్నాస్తి శోషి హి, అఖండైకరసం బ్రహ్మ చిత్తా  
 త్రా న్నహి విద్యతే, సదోదితం పరంబ్రహ్మ బ్యోలిహముదయో యతః, యస్మిన్  
 సంలీయతే శబ్ద స్తత్పరం బ్రహ్మగీయతే, సర్వశక్తిపరం బ్రహ్మ నిత్యమాత్రార్థమద్వ  
 యం, సత్రా సర్వపదార్థానాం గమ్యం బ్రహ్మభిధం పరం, పరంబ్రహ్మ పరంతత్వం  
 సచ్చిదానందలక్షణం, అక్షరం పరమం బ్రహ్మ నిర్విశేషం నిరంజనం. ౫౦. బ్రహ్మ  
 వైక మనాద్యంత మద్ధివత్పివిష్టంభతే, సకించి ద్భావనాకారం యత్తద్భ్రష్ట పరం  
 విద్య, ఏకమేవాద్వయం బ్రహ్మ సేవానానాస్తి కించన, బ్రహ్మైవ విద్యతే సాక్షా  
 ద్వస్తుతోఽవస్తుతోఽపిచ, తద్విద్యా విషయం బ్రహ్మ సత్యజ్ఞాన సుఖాద్వయం, శాంతం  
 చ తదతీతంచ పరంబ్రహ్మ తమచ్యతే, అనుభూతి పరం తస్మా త్పారం బ్రహ్మైలి కగ్ధతే,  
 యదిదం బ్రహ్మపుచ్చాఖ్య సత్యజ్ఞానాద్వయాత్తకం, సద్రూపం పరమం బ్రహ్మ లిప  
 రిచ్ఛేదవర్జితం, తద్భ్రష్టానందమద్వంద్వం నిర్గుణం సత్య చిద్ధనం. ౬౦. సర్వాధిపాన



మద్వంద్యం పరం బ్రహ్మ సనాతనం, ప్రజ్ఞానమేవ తద్బ్రహ్మ సత్యప్రజ్ఞానలక్షణం, అస్తీత్యుక్తే జగత్సర్వం సద్రూపం బ్రహ్మ తద్భవేత్, భాతీత్యుక్తే జగత్సర్వం భాసం బ్రహ్మైవ కేవలం, బ్రహ్మమాత్ర చిదాకాశం సచ్చిదానంద మద్వయమ్, బ్రహ్మణోఽన్య త్వరంనాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య జ్ఞగన్నచ, బ్రహ్మణోఽన్య దహం నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య త్వలంనహి, బ్రహ్మణోఽన్య త్ప్రణం నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య త్వదం నహి, బ్రహ్మణోఽన్యో గురుర్నాస్తి బ్రహ్మణోఽన్య దసద్వపుః, నిత్యానందమయం బ్రహ్మ కేవలం సర్వదా స్వయం. బీజమాయా వినిర్ముక్తం పరం బ్రహ్మేతి కీర్త్యతే, మద్రూప మద్వయం బ్రహ్మ ఆదిమధ్యావృత్తతం, సర్వత్రాపశితం కాంతం చిద్బ్రహ్మత్యభిధీయతే, సిద్ధాంతోఽధ్యాత్మ శాస్త్రాణాం సర్వాపన్నావ వీవహి, నావిద్యా స్తీహ నో మాయా కాంతం బ్రహ్మేదగుక్ష్మ మం, స్వాత్మ న్యాయోపితాశేషా భాసవస్తు నిరాసతః, స్వయమేవ పరం బ్రహ్మ పూర్ణ మద్వయ మక్రియం, రామవీవ పరం బ్రహ్మ రామవీవపరంతపః, రామవీవ పరంతత్త్వం శ్రీ రామో బ్రహ్మతారకం, చిద్రూపమాత్రం బ్రహ్మైవ సచ్చిదానంద మద్వయం, ఋతం సత్యం పరం బ్రహ్మ సర్వసంసారభేదజం. ౮౦. బ్రహ్మది దృష్టాభవనం బ్రహ్మభూతపరంపరా, బ్రహ్మహం బ్రహ్మచిచ్ఛత్రు ర్బ్రహ్మచిచ్ఛాత్ర బాంధవాః, బ్రహ్మరూపతయా బ్రహ్మ కేవలం ప్రతిభాసతే, జగద్రూపం తథాప్యేతత్ బ్రహ్మైవ ప్రతిభాసతే, విద్యావిద్యా విభేదేన భావాభావాదిభేదతః, గురుశిష్యాదిభేదేన బ్రహ్మైవ ప్రతిభాసతే, ఇదం బ్రహ్మపరం బ్రహ్మ సత్యం బ్రహ్మప్రభుర్హి సః, కాలో బ్రహ్మకలాబ్రహ్మ సుఖం బ్రహ్మ స్వయం ప్రభం, ఏకం బ్రహ్మద్వయం బ్రహ్మ మోహో బ్రహ్మశమాదికం, దోషో బ్రహ్మ గుణో బ్రహ్మదమత్కాంతం విభుః ప్రభుః, లోకో బ్రహ్మగురుర్బ్రహ్మ శిష్యో బ్రహ్మ సదాశివః, పూర్ణం బ్రహ్మపరం బ్రహ్మశబ్ద బ్రహ్మశబ్దభావభం, జీవవీవ సదా బ్రహ్మస్వయం బ్రహ్మ సనాతనం. ౯౩. ఇతి సార్ధాంతిక బ్రహ్మస్వరూపనాక్క్యాని త్రిసవతిః. ౯౩.

అథ సార్ధాంతికావశిష్టవాక్యాని. ౨౦. సర్వవిశేషం నేతిశేతీతి విహాయ యద వశిష్టతే తదద్వయం బ్రహ్మ, జీవభావ జగద్భావ బాధే ప్రత్యగభిన్నం బ్రహ్మైవావ శిష్టతే, పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణ ముదచ్యతే, పూర్ణస్య పూర్ణమదాయ పూర్ణమేవావశిష్టతే, కార్యోపాధి రయం జీవః కారణోపాధి రిశ్వరః, కార్యకారణతాం హిత్యా పూర్ణబోధోఽవశిష్టతే, తత స్తిమితగంభీరం స లేఖో నతమ స్రుతం, అనాఖ్య మనభివ్యక్తం సత్కించి దవశిష్టతే, సంకల్పమనసీభిన్నే సకదాచన కేవలిత్, సంకల్పకాలే గభిలే స్వరూప మవశిష్టతే. ౧౦. మహాప్రళయసంపత్తౌ హ్యసత్తాం సముపాగతే, అశేషదృశ్యే సర్గాద్ కాంతమేవావశిష్టతే, భేదోల్లాసవిలాసేషు స్వాత్మ కర్తృత్వయా నయా, స్వసంకల్పే హయం యాలే సమతైవావశిష్టతే, సమతా సర్వ

భూవేష యాసౌ సత్యవరాస్థితిః, పరమామృతనామ్ని సా సమతైవావశిష్యతే, కాల  
త్రయ ముపేక్షిత్యాః హివాయా శ్చైత్యబంధనైః, చిత్త శ్చైత్య ముపేక్షిత్యాః  
సమతైవావశిష్యతే, సా హి వాచామగమ్యత్వా దసత్తామివ కాశ్వతీం, వైరాత్త్యసి  
ద్ధాంత దకా ముపయాతేవశిష్యతే, యావ ద్భావ స్స నిశ్చేద్య స్వయం సంత్యజ్యతే  
ఽఖలమ్, తావత్తావ త్సరోలాకః పరమాశ్చైవశిష్యతే, అభ్యాసేన పరిస్పందే ప్రాణానాం  
క్షయమాగతే, మనః ప్రశమమాయాతి నిర్వాణ మవశిష్యతే, జ్ఞేయవస్తుపరిత్యాగే  
విలయం యాతి మానసం, మానసే విలయం యాతే కైవల్య మవశిష్యతే, యతో  
వాచో నివర్తంతే వికల్పకలనాన్వితాః, వికల్పస్యక్షయాజ్ఞాంతోః పదం తదవశిష్యతే,  
విద్యోష్టిమైకకలాస్తీహ పరావరవివర్జితం, సర్వత్రాసంభవాన్వైత్యం యత్కల్పాంతే  
ఽవశిష్యతే. ౨౦. పంచరూపపరిత్యాగా దర్ధరూపప్రహణతః, అధిష్ఠానపరంతత్వ మేకం  
సద్భిష్యతే మహత్, సర్వవేదాంతసిద్ధాంత సారం వచ్చి యథార్థతః, స్వయం మృత్వా  
స్వయం భూత్వా స్వయం మేవావశిష్యతే, ఆశట్ట మస్పర్శ మరూప మవ్యయం తథా  
ఽరసం నిత్య మగంధ వచ్చ యత్, ఆనాద్యనంతం మహతః పరంధృపం తదేవశిష్య  
త్యమలం నిరామయం. ౩౬. ఇతి సాధాంతికావశిష్టస్వరూపవాక్యాని వత్తింశత్. ౩౬.  
ఇతి సాధాంతికావృద్ధిస్వరూపవాక్యాన్యావశ్యతా ద్వావింశత్యధికప్రశతమ్. ౩౭౨.

అథ సాధాంతిక ఫలవాక్యాని. ౨౧. సర్వోహవై తత్పరమం బ్రహ్మ వేదబ్ర  
హ్మైవ భవతి, బ్రహ్మ విదాబ్రహ్మితి పరం, బ్రహ్మసంస్థేఽమృతత్వ మేతి, తరతి శోక  
మాత్త విత్, య ఏవం వేదానాం బ్రహ్మస్థితి, స ఇదగ్ం సర్వం భవతి, సవిష విసు  
కృతో విదుష్కృతో బ్రహ్మవిద్వాన్ బ్రహ్మైవాశ్చిత్తైతి, యఏవం నిర్మిజం వేదనిర్మిజ  
ఏవ స భవతి, తద్బ్రహ్మైవానా మస్థితి బ్రహ్మప్రణవమనుస్మరత్, భ్రమరకీటన్యాయేన  
శరీరత్రయ ముత్సృజ్య సన్నాన్వినేనైవ దేహాశ్యాగం కరోతి సకృతకృత్యో భవతి,  
తమేవ జ్ఞాత్వా విద్వా స్సృత్యముఖా త్పృముచ్యతే, తదైవం విద్వాంస ఇహైవా  
మృతాభవంతి. ౧౦. ఆనాద్యనంతం మహతః శరం ధృపం నిచాయ్య తస్మృత్యముఖా  
త్పృముచ్యతే, యద్జ్ఞాత్వా ముచ్యతే జంతు రమృతత్వం చ గచ్ఛతి, యదావశ్యః  
వశ్యతే రుక్తవర్ణం కర్తార మిశం పురుషం బ్రహ్మయోనిం,  
విధూయ నిరంజనః పరమం సామ్య మభ్యువైతి, ఏతద్యోవేద నిహితం గుహయా  
మవిద్యాగ్రంథి వికిరతీహ సౌమ్య భిద్యతే హృదయగ్రంథి శ్చిద్యంతే సర్వసంశయాః.  
క్షీయంతే చాస్య కర్తాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే, యథానద్య స్పృందమానాః  
సముద్రేఽస్తం గచ్ఛంతి నామయాపే విహాయ, తదా విద్వా న్నామయాపా ద్విముక్తః  
పరాత్పరం పురుష మువైతి దివ్యం, జ్ఞాత్వా తం మృత్యు మత్యేతి నాన్యః పంథా

విముక్తయే. ౨౦. తద్బ్రహ్మహ మితిజ్ఞాత్వా బ్రహ్మసంపద్యతే భువం, యత్రయత్ర మృతోజ్ఞానీ పరమాదరవి తృదా, పరబ్రహ్మణీ లీయేత నతస్యో త్కాంతి రివ్యతే, యద్యత్సాన్విభిమతం వస్తు తత్త్యజ్కో భేద మత్నతే, అనంకల్వన శస్త్రేణ చిన్నం విత్తమదం యదా, సర్వం సర్వగతం కాంతం బ్రహ్మసంపద్యతే తదా, ప్రియేషు స్వేషు నుకృత మప్రియేషు చ దుష్కృతం, విసృజ్య ధ్యానయోగేన బ్రహ్మప్యేతి సనాతనం, ఘటాకాశ మివాత్మానం విలయం వేత్తి తత్త్వతః, సగచ్ఛతి నిరాలంబం జ్ఞానాలోకం సనాతనమ్. ౩౦. తృణాగ్రే వ్యంబరే భానా నరనాగామరేషు చ, యస్తేవతి తదే వాహ మితి మత్వా న శోచతి, సర్వసాక్షిణ మాత్మానం పర్ణాశ్రమ విపద్ధితం, బ్రహ్మ రూపతయా పశ్యత్ బ్రహ్మైవ భవతి స్వయం, తద్బ్రహ్మనందమద్వంద్వం నిర్గుణం సత్య చిద్ధనం, విదిత్వా స్వాత్మనోరూపం నభిభేతి కుతశ్చన, వాసనాం సంపరిత్యజ్య మయి చిన్మాత్ర విగ్రహే, యస్తేవతి గతన్నేహః సోఽనం నచ్చి త్సుఖాత్మకః, దర్శనాదర్శనే హిత్యా స్వయం కేవలరూపతః, యతస్తే కపికార్దుల బ్రహ్మనబ్రహ్మవి త్వయం. ౪౦. ఇతిసార్థాంతికఫలవాక్యానిచత్వారింశత్. ౪౦.

అథ సార్థాంతికవిదేహముక్తివాక్యాని. ౨౧. విముక్తశ్చ విముచ్యతే, గుహా గ్రంథిభ్యో విముక్తోఽమృతో భవతి, ఆథాకామయమానో నిష్క్రమత్యక్తామ ఆప్త కామో నతస్య ప్రాణా ఉత్కాంతిమంత్యతైవ సమవీయంతే, బ్రహ్మైవ సద్బ్రహ్మ ప్యేతి, తద్యథా అహి నిర్ల్యయినీ వత్తి కేమృతాప్రత్యస్తాశయా తైవ మేవేదం శరీరం శేతే తథాయమశరీరోఽమృతః, బ్రహ్మైవ తేజ వివ, ఆశరీరో నిరీంద్రియోఽప్రాణోఽతమాః, సచ్చిదానందమాత్ర స్స స్వరా ధ్యవతి, పృథివ్యున్న ప్రలీయతే, ఆపో జ్యోతిషి ప్రలీయంతే, జ్యోతి ర్వాయో విలీయతే, వాయు రాకాశే, ఆకాశమింద్రియే ప్సింద్రియాణి తన్నాశ్రేషు, తన్నాత్రాణి భూతాదా విలీయంతే, భూతాదిర్త్వహతి విలీయ తే, మహానవ్యక్తే విలీయతే వ్యక్త మక్షరే విలీయతే, ఉరం తమసి విలీయతే, తమః పరే దేవ ఏకీభవతి, పరస్తా న్నసన్నాసన్న స దసత్, బ్రహ్మాండం తద్గతం లోకాన్ కార్య రూపాంశ్చ కారణత్వం ప్రాపయత్వా తతః సూక్ష్మాంగం కర్తేంద్రియాణి ప్రాణాశ్చ జ్ఞానేంద్రియా ల్యంతఃకరణచతుష్టయం చైకీకృత్య సర్వాణి భౌతికాని కారణే భూతపంచకే సంయోజ్య భూమిం జలే జలం వహ్ని వహ్నిం వాయో వాయు మాకాశే చాకాశ మహంకారే చాహంకారం మహతి మహదవ్యక్తే అవ్యక్తం పురుషే క్రమేణ విలీయతే, విరాడ్ధిరణ్యగర్భేశ్వరా ఉపాధివిలయా త్వరమాత్మని లీయంతే, ప్రార్థితక్షయవశాత్ దేహాత్రయభంగం ప్రాప్యోపాధివినిర్ముక్తఘటాకాశవత్ పరి పూర్ణతా విదేహముక్తిః, యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే కామాయేఽస్య హృదిశ్రితాః

అథ మర్త్యోఽమృతోభవత్సత్ర బ్రహ్మ సమత్నతే. ౧౦. వేదాంతవిజ్ఞాన సునిశ్చితార్థా  
స్సన్యాసయోగా ద్యతయ శ్శుద్ధసత్వాః, తే బ్రహ్మలోకేషు పరాంతకాలే పరా  
మృతా త్వరిముచ్యంతి సర్వే, తస్మాద్భిధ్యానా ద్యోజనా తత్త్వభావాత్, భూయ  
శ్చాంతి విశ్వమాయా నివృత్తిః, జీవన్ముక్తపదం త్యక్త్వా స్వదేహీ కాలసాత్కృతే,  
విశత్య దేహముక్తత్వం పవనోఽస్పందతా మిహ, తత స్సత్సంబధూవాసో యద్గిరా  
మహ్యగోచరం, యన్మాన్యవాదినాం శూన్యం బ్రహ్మబ్రహ్మవిదాం చ యత్, విజ్ఞాన  
మాత్రం విజ్ఞానవిదాం యదమలాత్మకమ్, పురుష స్సాంఖ్యదృష్టిసామిశ్వరో యోగ  
వాదినామ్, శివశ్చైవాగమస్థానాం కాలః కాలైకవాదినామ్. ౨౦. యత్సర్వ క్షాప్త  
సిద్ధాంతం యత్సర్వం హృదయానుగం, యత్సర్వం సర్వగం వస్తు యత్తత్వం తదసౌ  
స్థితః, తదనుత్తమ సిద్ధుందం దీపకం లేజసా మపి, స్వానుభూత్యైక మానంచయత్తత్వం  
తదసౌ స్థితః, యదేకం చాప్యనేకంచ సాంజనం చ నిరంజనం, యత్సర్వం చాప్య  
సర్వంచ యత్తత్వం తదసౌ స్థితః, నిరానందోఽపి సానంద స్సచ్చానచ్చ బహువ సః,  
నచేతనో నచజడో నచైవానన్యసన్తయః, అజ మమర మనాద్య మాద్యమేకం పద  
మమలం సకలం చ నిష్కలంచ, స్థిత ఇతి స తదా సభస్సర్వరూపాదపి విమలస్థితిరీశ్వరః  
క్షణేన. 3౦. వ్యవగతకలనాకలకశుద్ధః స్వయ మమూక్తాని పాపనే వదేఽసౌ,  
సలిలకణ ఇవాంబుధౌ మహాత్మా విగళితవాసన మేకతాం జగము, సంకాంతమఃఖ మజ  
డాత్మక మేకనుప్త మానంద మంధర మపేత రజస్తమో యత్, ఆకాశకోశతనవోఽత  
నవో మహాంత స్తస్మి న్నదే గళితచిత్తలవా భవంతి, విదేహముక్తవీవాసో విద్యతే  
నిష్కలాత్మకః, సమగ్రాగ్రగుణాధార మపి సత్వం ప్రలీయతే, విదేహముక్తా విమలే  
పదే పరమపాపనే, విదేహముక్తివిషయే తస్మిన్ సత్వక్షయాత్మకే, చిత్తనాశే విరూ  
పాఖ్యే నకించి దిహ విద్యతే, నగుణా నాగుణా స్తత్ర సక్రీర్నాక్రీర్నచైకతా. ౪౦. జీవ  
న్నేవ సదా ముక్తః కృతార్థో బ్రహ్మవిత్తమః, ఉపాధినాశా ద్భృచ్చైవసద్భృచ్చప్యేతి  
నిర్భయమ్, కాస్త్రేణ సశ్యే త్వరమార్గదృష్టిః కార్యక్షమం సశ్యతి చాపరోక్షాత్,  
ప్రార్థనాశాత్ప్రతిభాసనాశ ఏవంత్రిధా సశ్యతి చాత్మమాయా, అహినిర్లయసిసర్వ  
నిర్దుత్తో జీవవజ్జితః, పల్లికే పతితస్త్రీష్టే త్రం సరోపీ నాభిమన్యతే, ఏవం స్థూలం చ  
సుక్ష్మం చ శరీరం నాభిమన్యతే, ప్రత్యక్షజ్ఞానశిఖిధ్వనే మిథ్యాజ్ఞానే సహేతుకే, నేతి  
నేతిలియాపత్వా దశరీరో భవత్వయం, విశ్వశ్చ త్రైజస శ్చైవ ప్రాజ్ఞ శ్చేతి చ తే  
త్రయం. ౫౦. విరాడ్ధిరణ్యగర్భశ్చ ఈశ్వర శ్చేతి తే త్రయః, బ్రహ్మాండం చైవ  
పిండాండం లోకా భూరాదయః క్రమాత్, స్వస్వోపాధిలయా దేవ లీయంతే  
ప్రత్యగాత్మని, తూష్ణీ మేవ స్థిత స్తూష్ణీం తూష్ణీం సత్యంసకించన, కాలభేదం వస్తుభేదం

దేశభేదం స్యభేదకం, కించి ద్భేదం న తస్మాన్తి కించిద్వాపి న విద్యతే, జీవేశ్వరేతి  
వాక్యేతి వేదశాస్త్రాః కథం త్వితి, ఇదం చైతన్య మేవేతి అహం చైతన్య మిత్యపి, ఇతి  
నిశ్చయకూన్యో యా వైదేహీ ముక్త ఏవ సః, బ్రహ్మభూతః ప్రశాంతాత్మా బ్రహ్మ  
సందమయ స్సుఖే. ౬౦. స్యచ్ఛరూపా మహామానీ వైదేహీ ముక్త ఏవ సః, బ్రహ్మై  
వాహం చిదేవాహ మేవం వా పి న చింత్యతే, చిన్త్యత్రైజైవ య స్తిష్ఠే దైవదేహీ  
ముక్త ఏవ సః, చైతన్యమాత్ర సంసిద్ధ స్సాన్వితారామ స్సుఖాసనః, తుర్యతుర్యః పరా  
సందో వైదేహీ ముక్త ఏవ సః, యస్య ప్రపంచభాసం న బ్రహ్మకారం న చాపి హి,  
అతీతాతీతభావో యా వైదేహీ ముక్త ఏవ సః, చిత్తవృత్తే రతీతోయ శ్చిత్తవృత్త్యవ  
భాసకః, సర్వవృత్తి విహీనాత్మా వైదేహీ ముక్త ఏవసః, సర్వమాత్మా హమాత్మాన్తి  
పరమాత్మా పరాత్పరః. ౬౦. నిత్యానంద స్వరూపాత్మా వైదేహీముక్త ఏవ సః,  
జీవాత్మపరమాత్మేతి చింతా సర్వస్వవర్జితః, సర్వసంకల్ప హీనాత్మా వైదేహీ ముక్త ఏవ  
సః, ఆత్మజ్ఞేయాదిహీనాత్మా యత్కించి దిద మాత్మకః, భావాభావ విహీనాత్మా వైదే  
హీముక్త ఏవ సః, ఓంకారవాచ్యహీనాత్మా సర్వవాచ్య వివర్జితః, ఆవస్థాత్రయహీనాత్మా  
వైదేహీ ముక్త ఏవ సః. ౬౨. ఇతి సార్థాంతికవిదేహముక్తివాక్యాని సప్తసప్తతిః. ౬౨.

సార్థాంతికవిధ్యాది విదేహకైవల్యాంత మహావాక్యాన్యష్టోత్తర

సహస్రం. ౧౦౦౦౮. ఓం తత్సద్వితి పంచశాంతీః పఠేత్.

ఇతి మహావాక్యరత్నావళి స్సమాప్తా.

ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్చనమస్తు.

ఉ ప స ం హా రః.

\* విధ్యం, ఘ్రిర్బంధముగ్గుల్ఫా హ్యవిద్వద్దేహజంఘకః, జగన్తిథ్యా జానుదేశ  
స్తూపదేశోరుదేశకః. బ్రహ్మైక్యకటిదేశః విద్వత్తననాభికః, జీవన్ముక్తాఖ్య దహరః  
స్వానుభూతికరద్వయః. స్వసమాధిస్కంధదేశః స్వస్వరూపాఖ్యకంఠరః, ఫలభూతమ  
హావాక్య ఫలావైదేహమస్తకః, ఏవం విధ్యాద్యదేహంతమహావాక్య కళేబరః, వస్తుతో  
నిర్వికేషాత్మా త్రిపాశ్చారాయణోఽస్త్వగ్హః. యన్మహావాక్యసిద్ధాంతం ముక్తచిత్రైక  
గోచరమ్, వాసుదేవేంద్రసంజ్ఞం తం నౌమి సర్వాత్మకం మహాః. ఇత్యుపసంహరః.

శ్రీగురుభ్యోనమః.

తైత్తిరీయారణ్యక - బ్రహ్మమేధే.

పురుషసూక్తమ్.

హరిః ఓం. తచ్చంయో రావృణీమహే, గాతుం యజ్ఞాయ, గాతుం యజ్ఞవ  
తయే, దైవీస్వస్తిరస్తునః, స్వస్తిర్వానుషేభ్యః, ఊర్ధ్వం జిగాతు భేషజం, కంనోఽస్తు  
ద్విపదే, శం చతుష్పదే, ఓం శాన్తిశాన్తిశాన్తిః.

ఓం. సహస్రశీర్షాపురుషః, సహస్రాక్ష స్సహస్రపాత్, సభూమిం విశ్వతో  
వృత్వా, అత్యతిష్ఠ ద్దశాంగులం, పురుషవివేదగ్ సర్వమ్, యద్భూతం యచ్ఛభిష్యమ్,  
ఉతామృత త్వస్యేకానః, యదన్నేనా తిరోహతి, ఏతానా నస్య మహిమా, అతో  
జ్ఞాయాగ్ శ్చపురుషః. ౧. పాదోఽస్య విశ్వా భూతాని, త్రిపాదస్యామృతం దివి, త్రి  
పాదూర్ధ్వ ఉదై త్పురుషః, పాదోఽస్యేహ భవా త్పునః, తతో విష్వ జ్వ్యక్రామత్,  
సాశనానశనేఅభి, తస్మా ద్విరా దజాయత, విరాజో అధి పురుషః, స జాతోఽత్యగి  
చ్ఛత, వశ్చా ద్భూమి మథో పురః. ౨. యత్పురుషేణ వావిహ, దేవా యజ్ఞ మత  
స్వత, వసంతో అస్మానీ దాజ్యం, గీష్ట ఇష్ట శ్వర ధ్ధవి, సప్తా స్యానక్ పరిధయః,  
త్రిస్సప్తన మిధః కృతాః, దేవా యద్యజ్ఞం తన్వానాః, అబిష్టక్ పురుషం పతమ్,  
తం యజ్ఞం బర్హిషీ ప్రాక్షక్, పురుషం జాత మగ్రతః. ౩. తేన దేవా ఆయజంత,  
సాధ్యా ఋషయశ్చ యే. తస్మా ద్యజ్ఞా త్వర్వహుతః, సంభృతం పృషదాజ్యమ్,  
వశూగ్ స్తాగ్ శ్చక్రే వాయవ్యాక్, ఆరణ్యాక్ గ్రామ్యాశ్చయే, తస్మా ద్యజ్ఞా త్వర్వ  
హుతః, ఋష స్సామాని జజ్ఞిరే, ఛందాగ్ంసి జజ్ఞిరే తస్మాత్, యజు స్తస్మా దజా  
యత. ౪. తస్మా దశ్వా అజాయంత, యే కేవో భయా దతః, గావోహ జజ్ఞిరే  
తస్మాత్, తస్మా జ్ఞాతా అజాయంత, యత్పురుషం వ్యదధుః, కలిధావ్యకల్పయక్,  
ముఖం కిమస్య కో బాహూ, కా పూరూ పాదా ఉచ్చేతే, బ్రహ్మణోఽస్య ముఖ  
మాసీత్, బాహూ రాజన్యః కృతః. ౫. ఊరూ తదస్య య దైవశ్యః, పద్భ్యాగ్  
శూద్రో అజాయత, చంద్రమా మనసో జాతః, పక్షో స్సూర్యో అజాయత, ముఖా  
దింద్ర శ్చాగ్నిశ్చ, ప్రాణా ద్వాయు రజాయత, నాభ్యా ఆసీ దంతరిక్షం, శీర్షో ద్యౌ  
స్సమవర్తత, పద్భ్యాం భూమి ర్దిశ శ్శోత్రాత్, తథా లోకాగ్ం అకల్పయక్. ౬.  
వేదాహ మేతం పురుషం మహాంతం, ఆదిత్యవర్ణం తమనస్తు పారే, సర్వాణి రూపాణి  
విదిత్య ధీరః, నామాని కృత్వాఽభివదన్యదాస్తే. ధాతా పురస్తా ద్య ముదాజవర,

శక్రః ప్రవిద్వాన్ ప్రదిశ శ్చతస్రః, త మేవం విద్వా నమృత ఇహ భవతి, నాన్యః పంథా ఆయనాయ విద్యతే. యజ్ఞేనయజ్ఞ మయజంత జేవాః, తాని ధర్మాణి ప్రథమా న్యాసన్, లేహ నాకం మహిమాన స్సచంతే, యత్ర పూర్వే సాధ్యా స్సంతి జేవాః. 2. పురుషః పురోఽగ్రతోఽజాయత కృతోఽకల్ప యన్నాసన్ ద్వేచ. ౧౨.

అధ్యస్య స్సంభూతః పృథివ్యై రసాచ్చ, విశ్వకర్తృణ స్సమవర్తతాధి, తస్య త్వష్టా విదధ ద్రూప మేతి, తత్పురుషస్య విశ్వ మాజాన మగ్రే, వేదాహ మేతం పురుషం మహంతం, ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్, త మేవం విద్వా నమృత ఇహ భవతి, నాన్యః పంథా విద్యతేఽయనాయ, ప్రజాపతి శ్చరతి గర్భే అంతః, అజాయ మానో బహుధా విజాయతే. ౧. తస్య ధీరాః పరిజానంతి యోనిమ్, మరీచీనాం పద మిచ్ఛంతి వేషసః, యో దేవేభ్య ఆశపతి, యో దేవానాం పురోహితః, పూర్వో యో దేవేభ్యోజాతః, న మో రుచాయ బ్రహ్మయే, ఋచం బ్రహ్మం జనయంతః, దేవా అగ్రే తదబ్రువన్, యన్వైవం బ్రహ్మణో విద్యాత్, తస్య దేవా ఆస న్వశే, హి శ్చ తే లక్ష్మీశ్చ పత్నైః. అహోరాత్రే పార్శ్వే నక్షత్రాణి రూపమ్, అశ్వినా చ్యాత్రం, ఇన్ద్రం మనిషాణ, ఆముం మనిషాణ, సర్వం మనిషాణ. ౨. జాయతే వశే నప్రచ. ౧౩.

ఓం కాంతిక్యాంతిక్యాంతిః.

హరిః ఓమ్ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీగురుభ్యో నమః.

అద్వైతతారావళిః.

౧. అఖిలవరహంసదేశిక మాగమగూఢార్థదర్శకం పాఞ్చమ్,  
ఆనందపూర్ణసాగర మనిశ మహం నౌమి శంకరాచార్యమ్.
౨. శరణం నభవతి జనసి నసితా నచ సోదరా నానేయి,  
పరమం శరణ మిదం మే చరణం మమ శిరసి దేశిక న్యస్తమ్.
౩. స్వాత్మావదోధహీనాః కుణవశరీరాభిమానపరితుష్టాః,  
వారిజబుద్ధుదరక్షం మూఢాః కుర్వంతి లోహుంధేన.

౪. తదిదం తాదృశ మిదృశ మేతావ త్తావదితిచ య స్మ భవేత్,  
బ్రహ్మ తదిత్యవధేయం నోచే ద్విషయో భవే త్వరోక్షంచ.
౫. సతి శోశశక్త్యపాథా సంభవత స్తస్య జీవలేశ్వరతే,  
నోచే త్తయో రభావా ద్విగతవిశేషం విభాతి నిజరూపమ్.
౬. జలమివ క్షుగత్పక్షాయాం శుక్తా రజతం యథాహిరివ రజ్జౌ,  
సత్యమివ సకల మేత త్కల్పిత మాభాతి మయి పరానందే.
౭. ఇదమిదమితి ప్రతీతే వస్తుని సర్వత్ర బాధ్యమానేఽసి,  
అనిద మబాధ్యం తత్త్వం సత్వా దేతస్యనచ పరోక్షత్వమ్.
౮. అఖిలాగమాంకలక్ష్యం హానోపాదానహీనచిన్మాత్రమ్,  
అసభూతిమాత్రగమ్యం బ్రహ్మైవాహం తదస్మి పరిపూర్ణమ్.
౯. చిన్మాత్ర ముల మక్షయ మద్వయ మానంద మనుభవరూఢమ్,  
బ్రహ్మైవాస్మి తదస్యం స కిమప్యస్తీతి నిశ్చయో విదుషామ్.
౧౦. జ్ఞానం కర్తృణి నస్యాజ్ఞానే కర్తేదమసి తథా స స్వాత్,  
కథ మయ మనయో రుభయో స్తపనక మేవ తృముచ్చయో ఘటతే.
౧౧. తస్మా న్నోహనిపుత్రై జ్ఞానం నసహాయ మన్యదర్థయతే,  
యద్వద్ధనతరతిమిర ప్రకరపరిధ్వంసనే సహస్రాంశుః.
౧౨. కర్మభి రేవ నబోధః ప్రభవతి గురుణా వినా దయానిధినా,  
ఆచార్యవా న్నిపురుషో వేదేత్యర్థస్య వేదసిద్ధత్వాత్.
౧౩. విశ్వపరై శ్శృతివాక్యై రాత్వా శశ్వత్ప్రబోధ్యమానోఽసి,  
దేశికదయావిహీనై రపరోక్షయితుం సశక్యతే పురుషైః.
౧౪. మయి సుఖబోధపయోధా మహతి బ్రహ్మాండబుద్ధుదనసామ్రమ్,  
మాయామయేన మరుతా భూత్వా భూత్వా పున స్తిరోధతే.
౧౫. దంతిని దారువికారే దారు తిరోభవతి సోఽసి తత్రైవ,  
జగతి తథా పరమాత్మా పరమాత్మ స్యసి జగ త్తిరోధతే.
౧౬. తస్మిన్ప్రహ్లాణి విదితే విశ్వ మశేషం భవే దిదం విదితమ్,  
కారణ మృది విదితాయాం ఘటకరకాద్యాయథావగమ్యంతే.
౧౭. ఏష విశేషో విదుషాం పశ్యంతోఽసి ప్రపంచసంచారం,  
పృథగాత్మనో నకించి త్వశ్యేర న్నిఖిలనిగమనిర్జితాత్.
౧౮. జగదాకారతయాసి ప్రథతే గురుశిష్యవిగ్రహతయాసి,  
బ్రహ్మకారతయాసి ప్రతిభాతీదం పరాత్పరం సర్వమ్.



౧౯. కిం చింత్యం కిమచింత్యం కిం కథనీయం కి మ స్త్యకథనీయమ్,  
కిం కృత్యం కి మకృత్యం నిఖల మిదం జానతాం విదుషామ్.
౨౦. కఙ్కశితచంచలచేతోగురుతరమందూకజాలపరితోషా,  
శేతే హృదయగుహాయాం చిరుతర మేకైవ చిన్నయా భుజగీ.
౨౧. సతి తమసి మోహరూపే విశ్వ మపశ్యం తదేతదిత్యఖిలమ్,  
ఉదయతి బోధాదిత్యే కిమపి న పశ్యామి కి నిద్దం చిత్రమ్.
౨౨. విద్యాస్థితయః ప్రాజ్ఞే సాధనభూతాః ప్రయత్ననిష్పా ద్యాః,  
లక్షణభూతా స్తు పున స్వభావత స్సంస్థితాః స్థిత ప్రజ్ఞే.
౨౩. జీవ స్తుక్తి రితిమాం వదంత్యవస్థాం స్థిరాత్మ సంబోధామ్,  
బాధిత భేదప్రతిభామబాధితాత్మావబోధసామర్థ్యామ్.
౨౪. అజరోఽహ మక్షరోఽహం ప్రాజ్ఞోఽహం ప్రత్యగాత్మబోధోఽహమ్,  
పరమానందమయోఽహం పరమశివోఽహం సదాస్తి పరిపూర్ణః.
౨౫. బహుభిః కిమేభి రుక్తై రహ మేవేదం చరాచరం సర్వమ్,  
శికరభేనతరంగా స్సింహో రవరాశి నఖలు వస్త్రాని.
౨౬. విదితో వేదరహస్యం విదితో దేహాది రయ మనాత్మేతి,  
విదితం పర ఇతి చాత్మా కి మితః పర మస్తి జన్మసాఫల్యమ్.
౨౭. గురుకరుణయైవ నానాప్రాక్తన భాగ్యానుకూలమారుతయా,  
దుస్సహదుఃఖతరంగ స్తుంగ స్సంసారసాగరస్తీర్ణః,
౨౮. కారుణ్యసారసాంద్రాః కాంక్షితపరదానకల్పతరువిశేషాః,  
శ్రీగురుకటాక్షపాతా శ్శిశిరా శ్శమయంతు చిత్తసంతాపమ్.

ఇతి శ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకాచార్యసదాశివబ్రహ్మవిరచితా  
అద్వైతతారావళి స్సమాప్తా.



# సంస్కృత గ్రంథములు.

పురాణములు.

ప్రతి 1-కి రూ. అ.

అథ్యాత్మ రామాయణము, మూలము	1	0
అథ్యాత్మ రామాయణము, ఆంధ్ర		
టికాతాత్పర్యసహితము	8	0
కార్తికమాహాత్మ్యము, ఆంధ్ర		
తాత్పర్యసహితము	0	12
కాశీమాహాత్మ్యము, తెనుగువచనము	0	8
గయామాహాత్మ్యము, తెనుగువచనము	0	6
సింహాచలక్షేత్ర మాహాత్మ్యము,,	0	8
శేదారఖండము	0	12
గరుడపురాణము, సవ్యాఖ్యా		
సాంధ్ర తాత్పర్యము	1	0
జగన్నాథమాహాత్మ్యము, తెనుగు	0	2
ధనుర్వాసమాహాత్మ్యము, ఆంధ్ర		
తాత్పర్యసహితము	0	2
బాలరామాయణము, సటిక	0	2
బాలరామాయణము, మూలము,		
వెద్దచు	0	1
శ్రీమద్భాగవతము, శ్రీధరీయ		
వ్యాఖ్యానసహితము	10	0
వద్ద పురాణాంతర్లతమాఘపురాణము,		
ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	2	0
శ్రీమద్రామాయణము, మూలము,		
సాధారణ ప్రతి	3	8
,, మేలు ప్రతి, రెండువాల్యములు	6	0
,, సుందరకాండము, చిన్ననైజ	1	0
,, ఉత్తర కాండము, మేలు ప్రతి	1	4
శ్రీమద్రామాయణము, వ్యాఖ్యాన		
చతుష్టయవిశిష్టము 2 సంపుటము	2	
లు, చిన్ననైజానచక్కగము ద్రితం	15	0

ప్రతి 1-కి రూ. అ.

శ్రీమద్రామాయణము, ఉత్తర		
కాండసహా, ఆంధ్ర తాత్పర్య		
సహితము 7 వాల్యములు	17	0
,, బాలకాండము, ఆంధ్ర తాత్పర్య	2	0
,, అయోధ్యాకాండము,,	3	0
,, ఆరణ్యకాండము,,	2	0
,, కిష్కింధాకాండము,,	2	8
,, సుందరకాండము,,	2	0
,, యుద్ధకాండము,,	4	0
,, ఉత్తరకాండము,,	2	8
వైదిక గ్రంథములు.		
అమావాస్యకర్పణము	0	1
ఆపస్తంబశ్రవ్య సూత్రములు	0	3
అద్భిక్తవస్త్రములు (యజుర్వేదము)		
మూలము	0	6
ఆంధ్ర ద్రావిడసంధ్యా వందనము	0	2
ఋగ్వేదజేవతార్చన, అష్ట		
యజ్ఞము, సస్వరము	0	2
ఋగ్వేదపూర్వ ప్రయోగాదర్శము	1	8
,, మేలు ప్రతి	2	0
ఋగ్వేదశాస్త్ర ప్రయోగము, ఆశ్వలా		
యనము, చిన్ననైజ	0	4
ఋగ్వేదసంధ్యా వందనము, సటిక,		
చిన్ననైజ	0	2
విధిసంక్రములు, (ఆరాధ్యులది)	0	2
జేవతార్చన, చిన్ననైజ	0	1
వంచనూక్రములు, సస్వరము.	0	2
వంచోపనిషత్తులు, తైత్తిరీయము:		
సస్వరము	0	12
పితృకర్పణము, చిన్ననైజ	0	1

ప్రతి 1-కి ద్వు అ.	
వంచోపనిషత్తులు, తెత్తిరియము,	
బ్రహ్మ మేధసహితము	0 4
బ్రహ్మయజ్ఞము, సస్వరము	0 2
మహాన్యాసము, చిన్ననైజా	0 6
మంత్ర ప్రశ్నములు, మూలము	0 3
,, సస్వరము	0 6
మంత్ర పుష్పము, సటిక	0 1
యజ్ఞోపవీతధారణవిధి	0 2
యజ్ఞాస్పృశలక్షణము	0 2
యజ్ఞార్చేదసంధ్యావందనము,	
మూలము, సస్వరము	0 2
,, పురుషసూక్తము, శ్రీ సూ	
క్తము, ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్య	
సహితము, చిన్ననైజా	0 4
యజ్ఞార్చేదసంధ్యావందనభాష్యము	0 8
యాజుషపూర్వ ప్రయోగచంద్రిక,	
సస్వరము అనేక విషయములు	
జేర్చి యాంధ్ర మహాజన సంప్ర	
దాయానుసారముగఁ బరిష్క	
రించి ముద్రించియున్నాము.	
మేలుప్రతి	2 0
రుద్రం, సమకం, చమకం, సస్వరం	
చిన్ననైజా	0 2
శ్రీ వైష్ణవాహ్నికము	0 4
శ్రీ వైష్ణవ శాస్త్ర ప్రయోగము	0 4
వ్రతరత్నాకరము, ప్రథమభాగము—	
ఇందు వ్రతసంకల్పము మొదలు పూజ	
ముగియునంతకు చేయవలసిన విధులు	
దాని ప్రాణప్రతిష్ఠ, కలశపూజ గణా	
ధిపరిపూజ, హోదశోపచారాదులములు	

ప్రతి 1-కి ద్వు అ.	
మొదలగువానిని తాత్పర్యముతోడ	
ముద్రించివారము. ఇందువినియోగ	
వ్రతము, వరలక్ష్యవ్రతము, సరస్వతీ	
వ్రతము, అనంతవ్రతము; కేదారే	
శ్వరవ్రతము గరుడపంచమీవ్రతము	
అను 6 వ్రతములుగలవు. 0 8	
వ్రతరత్నాకరము, ద్వితీయభాగము—	
ఇందుముష్టిపంచమీ, మధనద్వాదశీ,	
అమావాస్య సోమవతీ, కృష్ణాష్టమీ,	
శ్రీరామనవమీ, ఆముక్తాభరణసప్త	
మీ, భక్తేశ్వర, శకవర్తి, లక్ష్మవర్తి,	
త్రికార్తి, చిత్రగుప్త, షీరాద్ధి	
శయన, సావిత్రిగౌరీ, సంపదగౌరీ,	
సత్యనారాయణ, రథసప్తమీ, సంక	
టచతుర్థి, ఏకాదశీగరువారము, శ్రవ	
ణద్వాదశీ, శరన్నవరాత్రి, నృసింహ	
జయంతిమున్నగు వ్రతములుగలవు 0	
వ్రతమాడామణి. 360 వ్రతములు	
మంచికాగితములపై చక్కగ	
ముద్రితము	2 0
నూర్వనమస్కారము, చిన్ననైజా	0 1
— బోధిత గ్రంథములు. —	
కాలామృతము	1 0
జలార్ధశకాస్త్రము, ఆంధ్ర తాత్పర్య	
సహితము	0 4
జాతకచంద్రిక, గోపాలరత్నా	
కరము, సాంధ్ర తాత్పర్యము	0 8
బృహజ్ఞాతకము, సటిక, ఆంధ్ర తా	
త్పర్యవివరణసహితము, చక్కని	
ప్రతి, నూతనముద్రితము	2 0

ప్రతి 1-కి రూ. అ.	ప్రతి 1-కి రూ. అ.
ముహూర్తదర్పణము, సటిక, చక్కని	ఆశ్వలాయన ప్రవర కాండము ,, 0 2
మూర్తి 0 12	ఆకావనర్ణయము (తెనుగు) 0 3
రట్టమతశాస్త్రము, తాత్పర్యసహితం 0 10	గౌతమస్తోతి 1 0
హోదశ ప్రశ్నరత్నావళి, నెహలియన్	దేవలస్తోతి 0 3
అనుష్ఠించిన ప్రశ్నగ్రంథమునకు	పరాశరస్తోతి, సాంధ్ర తాత్పర్యము 0 12
తెనుగు. 0 3	పిష్టపశుఖండనము 0 6
సక్షత్ర యాదామణి, చక్కని ప్రతి 0 6	బుధస్తోతి, సాంధ్ర తాత్పర్యము 0 2
సప్తన్నము, ప్రశ్నశాస్త్రము,	బృహస్పతిస్తోతి ,, 0 3
ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము 0 6	లిఖితస్తోతి ,, 0 8
శ్రీవతి, సాంధ్ర తాత్పర్యము 1 8	శంఖధర్మస్తోతి ,, 0 12
సర్వార్థబింతామణి, మేలు ప్రతి 0 12	శంఖలిఖితస్తోతి, సాంధ్ర టీక 0 8
లఘుతాచకము, సాంధ్ర తాత్పర్యము 0 12	వారీతస్తోతి ,, 0 8
భృగునూత్రములు ,, 0 6	
భావార్థచంద్రిక ,, 0 8	— వేదాంత గ్రంథములు. —
పృథ్వీపారాశరము ,, 0 10	అపరోక్షానుభూతి, సాంధ్ర తాత్ప
కేరళ ప్రశ్నము ,, 0 3	ర్యము, చిన్న నైజా 0 4
సనత్కుమారగృహవాస్తువు	అద్వైతపంచరత్నము ,, 0 2
మయ వాస్తువు ,, 0 3	అద్వైతానుభూతి 0 2
వాస్తుసర్వస్వము ,, 0 4	అద్వైతోపదేశపంచరత్నములు
పనమాల (వర్ణఫణి) ,, 0 3	(సాధనపంచకం) 0 2
స్వప్నశాస్త్రము ,, 0 3	అద్వైతవేదాంతపరిభాష, సవ్యా
గౌళీశాస్త్రము, తెనుగు ,, 0 2	ఖ్యానము 1 4
సామూద్రికశాస్త్రము, సటిక 0 4	అద్వైతసంగ్రహము, తెనుగు 0 2
డిటా తెనుగుపద్యకావ్యము 0 6	ఆత్మబోధము, సటిక 0 4
అష్టకవర్ణ, సాంధ్ర తాత్పర్యము 0 4	ఆనందలహరి, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహి. 0 4
శకపనశాస్త్రము (శిఖనరసింహ	ఆత్మపూజ ,, 0 1
శతకము), తాత్పర్యసహితము 0 4	ఆత్మవిద్యావిలాసము ,, 0 6
సారావళి, సాంధ్ర తాత్పర్యము 3 0	ఆత్మనాత్మవిజేతము ,, 0 4
ఆరూఢరత్న సిద్ధాంతసము ,, 0 12	ఉత్తరగీతా, సాంధ్ర టీకాతాత్ప
హోరారత్నముల ,, 0 8	ర్యము, చిన్న నైజా 0 12
బృహద్యోగరత్నాకరము 0 8	గురుజ్ఞానవాళిపము, జ్ఞాన కాండము,
	సవ్యాఖ్యానము 3 6
— ధర్మశాస్త్రములు. —	శ్రీవిదా, రఘోకృత, బీషన్త క్రిత కా
ఆవస్తంబ ప్రవర కాండము, సటిక 0 3	కళ్యా ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము 2 0

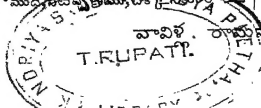
ప్రతి 1-కి ద్వి. అ.	ప్రతి 1-కి ద్వి. అ.
జ్ఞానవాశిష్టము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహి 0	వేదాంతస్తోత్ర పంచకము, శ్రీ శంక
సైమ్యర్త్యసిద్ధి, సురేశ్వరాచార్యకృత 8	రాచార్యకృతము, ఆంధ్ర తాత్ప
ము, ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్యసహితం 8	ర్యసహితము:—ఇందు ఏకశ్లోకి,
పంచదశీ ప్రకరణము, సవ్యాఖ్యానం 4	యతిపంచకము, మరీహంపచ
,, ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్యసహితం 0	కము, ప్రాతశస్త్రరణము మొదలై
పంచీకరణము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహి 2	నవి గలవు. 0 4
పంచీకరణము, తెనుగువచనము 0	వ్యవహారపంచకము, సాంధ్ర తాత్పర్య 0 2
బ్రహ్మసూత్రములు, మూలము, చిన్న సై 3	శంకరవిజయము, సవ్యాఖ్యానము,
బ్రహ్మసూత్రములు, తెనుగువచనము, 2 0	నూతన ముద్రితము 2 0
శ్రీ శంకరాచార్యులవారిభాష్యము	సౌందర్యలహరి, ఆంధ్ర టీకా
ఆందరిని తెలియుట దుర్లభమని	తాత్పర్యసహితము 0 4
తలచి చక్కనికై లిలో అనేక పృ	కాంతినిలాసము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహి 0 6
థులననుసరించి తెనుగు వ్యాఖ్యా	శివగీతా, సాంధ్ర తాత్పర్యము 0 12
నమును ప్రకటించినారము.	శుకార్జునము ,, 0 2
2 సంపుటములు 12	వాసుదేవమననము, తెనుగువచనము 0 12
భగవద్గీతలు, మూలముమాత్రము,	హరిమిదేస్తవము, సటీక 0 4
చిన్న సైజు 0	హతయోగ ప్రదీపిక ,, 2 8
,, కాలికోదేందు 0	అమృతబిందూపనిషత్తు, సాంధ్ర
,, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము,	తాత్పర్యము 0 2
కాలికోదేందు 1	అద్వయతారకోపనిషత్తు ,, 0 2
,, ,, చిన్న సైజు 0	అధర్వశిఖోపనిషత్తు ,, 0 2
,, అనిభిసెంటు గారి ఇంగ్లీషు తర్జుమా 0	అధర్వశిఖోపనిషత్తు ,, 0 5
,, శంకరగీతాభాష్యము, సంస్కృత 1	ఆత్మబోధోపనిషత్తు ,, 0 2
భగవద్గీతలు, శ్రీ రామచంద్రసరస్వతీ	ఆరుణేయ్యుపనిషత్తు ,, 0 3
కృత ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్య సహి	ఈశానాస్మ్యోపనిషత్తు ,, 0 4
తము, మతత్రయ భాష్యముల	వికరేయోపనిషత్తు ,, 0 8
నుండి అనేక అంశములిందు చేర్చి	కేనోపనిషత్తు ,, 0 4
శ్లోకానుక్రమణికతో ముద్రిం	కైవల్యోపనిషత్తు ,, 0 2
పఁచినది 2 12	కృష్ణోపనిషత్తు ,, 0 3
శ్రీ భగవద్గీతాసార సంక్షిప్తము 0	గణపతి, దక్షిణామూర్తి, బాబాలి,, 0 3
రామగీతా, సటీక, చిన్న సైజు 0	గర్భోపనిషత్తు ,, 0 2
వివేకనూడానుజీ, ఆంధ్ర తాత్పర్య	బాబాల్యుపనిషత్తు ,, 0 2
సహితము, శ్రీ త్తూర్పు 0 12	ద్వాదశోపనిషత్తులు, తెనుగువచనం 3 0

ప్రతి 1-కి రూ. ఆ.	
తైత్తిరీయోపనిషత్తు, ఆంధ్రటీకా	3 0
తాత్పర్య వివరణసహా	0 2
నిరాలంబోపనిషత్తు, సాంధ్ర తాత్ప	0 3
ప్రాణాగ్నిహోత్రోపనిషత్తు ,,	0 3
వరమహాసోపనిషత్తు ,,	0 4
బ్రహ్మోపనిషత్తు ,,	0 2
ముక్తికోపనిషత్తు, సాంధ్ర తాత్పర్యం	0 8
మండలబ్రాహ్మణోపనిషత్తు ,,	0 3
యోగకత్త్రోపనిషత్తు ,,	0 3
వజ్ర సూచికోపనిషత్తు ,,	0 2
వాసుదేవోపనిషత్తు ,,	0 2
కారీరకోపనిషత్తు ,,	0 2
స్కందోపనిషత్తు ,,	0 2
సర్వసారోపనిషత్తు ,,	0 2
కావ్యములు, నాటకములు.	
ఉత్తరరామచరిత్రము, సవ్యాఖ్యా	1 0
ఋతుసంహారము, ఆంధ్రటీకా	0 8
తాత్పర్యసహితము	1 0
కాదంబరి, క్రొత్తకూర్పు	1 8
,, మేలుప్రతి	0 14
కుమారసంభవము, సవ్యాఖ్యానము,	0 14
మేలుప్రతి	1 8
,, సంస్కృతాంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము	1 8
కవిరాక్షసీయము, ద్వైధికావ్యము,	0 12
సంస్కృతాంధ్ర టీకా తాత్పర్య	0 12
సహితము	4 12
గీతాగోవిందము, (అష్టపది) ఆంధ్ర	1 4
టీకాతాత్పర్యవివరణసహితము	0 12
దశకుమారచరిత్రము, క్రొత్తకూర్పు	1 0
నైషధము, సవ్యాఖ్యానము, 6 సర్గలు	1 0
నీతికాస్త్రము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహి	0 3
ఖండబాణవిజయము, చక్కనికూర్పు	0 4

ప్రతి 1-కి రూ. ఆ.	
పుష్పబాణవిలాసము, సంస్కృ	0 4
తాంధ్ర వ్యాఖ్యాన సహితము	0 4
ప్రహసనము	0 8
విల్లాణచరిత్ర, సటీక, చక్కనికూర్పు	0 14
భర్తృహరినుభాషితము, సాంధ్ర	0 2
వద్యతాత్పర్యము, అట్టచైంసు	1 2
డిటో కాలికోచైండు	0 3
సంస్కృత (నాగరిలిపి) బాలకాండ	0 3
భర్తృహరినుభాషితము, సవ్యాఖ్యా	0 4
నాంధ్ర టీకా తాత్పర్యము.	0 1
వినుగు లక్ష్మణకవి, ఎలకూచి	0 8
బాలసరస్వతి, పుష్పగిరి లిప్తన-	2 0
-కముగ్ధరి ఆంధ్రపద్యములు	0 4
కూడ నిందుచేర్పఁబడినవి	0 1
భాషామంజరి, చక్కనికూర్పు	0 1
భారవి, సవ్యాఖ్యానము, 9 సర్గలు	0 8
చక్కనికూర్పు	2 0
భారతచంపు, సవ్యాఖ్యానము, నూతన	1 8
ముద్రితము	0 6
భోజచరిత్ర, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యం	0 12
మణిమంజరి భేదిని (రామయోగింద్ర)	0 12
మాఘము, సవ్యాఖ్యానము 6 సర్గలు,	1 0
చక్కనికూర్పు	0 12
,, 3 సర్గలు, సమానతాత్పర్య సం	2 0
స్కృతాంధ్ర వ్యాఖ్యానసహితము	0 6
మేఘసందేశము, సవ్యాఖ్యానము	0 12
మేఘసందేశము, సంస్కృతాంధ్ర	0 12
వ్యాఖ్యానసహితము, చిన్ననైజా	1 0
రఘువంశము, 10 సర్గలు, సవ్యాఖ్యా	0 12
,, 6 సర్గలు, పదచ్ఛేద ఆర్థ	0 12
ఆకాంక్ష శబ్దసమాసశా	0 12
త్పర్యవ్యాఖ్యానసహితము,	0 12
మేలుప్రతి, క్రొత్తకూర్పు	0 5

ప్రతి 1-కి రూ. అ.	
రామాయణచంపూ, సవ్యాఖ్యానం	2 0
రసార్ణవతరంగభాణము	0 3
రూపావతీ, సంస్కృతపద్యాత్మక మగు చిన్నకథ, శ్రీకృష్ణలము	
కృష్ణచార్యకృతము	0 1
విలాపకరంగిణి—కరుణ విప్రులంభ	
శృంగారరసాత్మకమగుసంస్కృత లఘుకావ్యము, సరళవచనగుంభిత ము, కపిఫలముకృష్ణచార్యకృత	0 2
పసంతతిలకభాణము, చక్కనికూర్పు	0 4
విశ్వగుణాదర్శము, సవ్యాఖ్యానము,	
క్రొత్తకూర్పు	0 12
,, మేలు ప్రతి	1 0
విక్రమార్కచరిత్ర, ఆంధ్రటికాతా త్పర్యము	1 0
కాకుంజలనాటకము, సవ్యాఖ్యానం	1 8
శివకంఠమాలిక, సటిక	0 3
హంససంజేశము, సవ్యాఖ్యానము	0 5
హిలోపదేశము, చక్కనికూర్పు	0 8
వ్యాకరణము, అలంకారము.	
అధర్వణకారికావళి, ఆంధ్రటికా తాత్పర్యము	1 0
కావ్యప్రకాశిక, సవ్యాఖ్యానము	3 8
చంద్రాలోకము, సంస్కృతాంధ్ర టికాసహితము	0 8
తిజస్తమంజరి, ధాతుపాఠసహితం	0 4
తర్కసంగ్రహము, సవ్యాఖ్యానము	1 0
ప్రతాపరుద్రీయము, సవ్యాఖ్యానం	1 12
లఘుకాముది, సటికము, చక్కనికూర్పు	1 12

ప్రతి 1-కి రూ. అ.	
శబ్దమంజరి, పోర్టు	0 3
డిటో మేలుకాగితములు	0 4
డిటో (నాగరిలిపి) చిన్ననైట	0 6
— స్తోత్రము లు. —	
ఆదిత్యహృదయము, సటిక	0 3
ఇంద్రాక్షివకవచము	0 2
కనకధారాస్తవము, ఆంధ్రతాత్పర్య సహితము	0 2
కృష్ణకర్ణామృతము, ఆంధ్రటికావద్య తాత్పర్య సహితము	1 8
శ్రీకృష్ణలీలాకరంగిణి, ఆంధ్రతాత్ప ర్యవివరణసహితము	1 8
గంగాస్తవరాజము	0 1
గంగాలహరి, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితం	0 2
శ్రీగుణరత్నకోశము, ఆంధ్రటికా తాత్పర్యవిశేషార్థము	0 4
కులసీస్తోత్ర కదంబము	0 3
ప్రేలోక్యమోహనకవచం, త్రిపురసుం దరిస్తోత్రము, త్రిపుర	4
దక్షిణామూర్తిస్తోత్రము, సాంధ్రతా త్పర్యము, చిన్ననైట	0 2
దేవీస్తోత్ర కదంబము	0 6
దేవీమానసికపూజ, చిన్ననైట	0 1
దేవీఖడ్గమాల	0 1
నవగ్రహస్తోత్రము	0 4
పరమేశ్వరస్తోత్ర కదంబము, తుద్యప్రతి	0 6
ప్రశ్నోత్తరరత్నమాల, సటిక	0 8
ప్రాతఃస్తవము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహిత	0 2
భజనోపదేశము, ఆంధ్రటికాతాత్ప ర్యసహితము	0 2



వావిళ్ళ.

T. RUPATI.

రామాయణమిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్, 292, ఎస్టేట్ నేడ్, చెన్నపురి. ఈ.